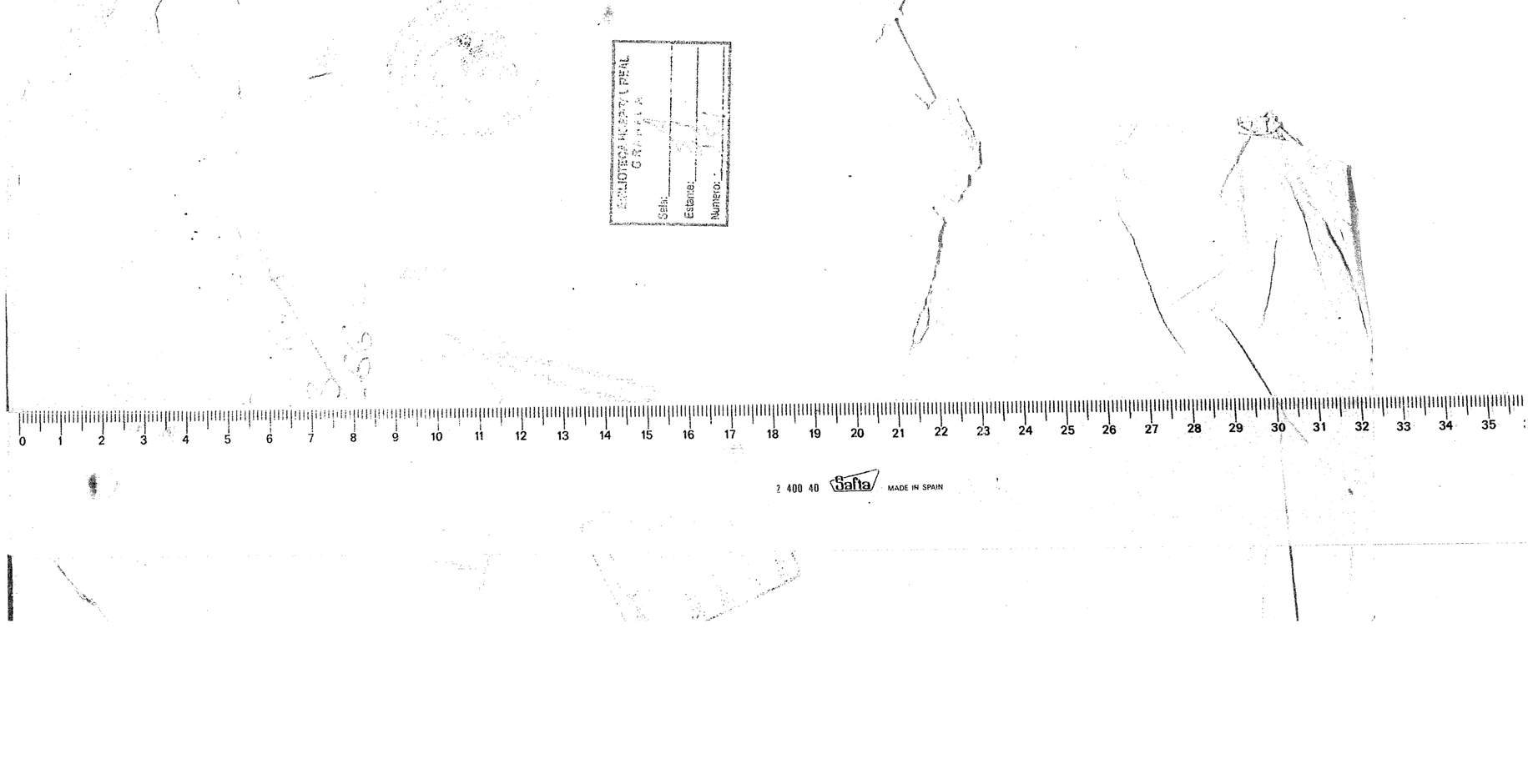
Sala:
Estante:
Número:
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35
2 400 40
Safta
MADE IN SPAIN

R. 1119

Tomus Duodecimus.

D. THOMAE AQVINATIS DOCTORIS ANGELICI

COMPLECTENS

TERTIAM PARTEM SVMMAE THEOLOGIAE

Cum Commentariis

REVERENDISS. IN CHRISTO PATRIS

D. D. THOMAE DE VIO, CAIETANI,

CARDINALIS TITVLI S. SISTI

Cuius Quæstiones ac Titulos, & quæ commentariis continentur, Indices qui sequuntur ostendunt.

BIBLIOTECA
R/
52
211

DE LA LIBRERIA
DEL REAL COLEGIO MAYOR
Reunido de Santa Cruz, y
Santa Catalina.
E. C. N.

BIBLIOTECA

ROMAE M. D.LXX.

AD ADRIANVM SEXTVM PONT· MAX·

THOMAE DE VIO CAIETANI CARDINALIS S. XISTI,

IN TERTIAE PARTIS D. THOMAE AQVINATIS

COMMENTARIOS, PRAEFATIO.

Sapientia attingit a fine vſque ad finem fortiter, ac diſponit omnia ſuauiter. Sapien. 8.

ETſi diuinam hanc ſententiam beatiſsime pater in mundi adminiſtratione, Deus Opt. Max. omni tempore veriſsimam eſſe oſtendit, dum ſua præpotente vi, hæc omnia pulcherrima opera effecit, quæ videmus, atq; pro ſui incomprehenſibilis conſilii prudentia & benignitate, cum magno vſu & commoditate generis humani, in debitos fines dirigit vniuerſa: ſuperioribus tamen diebus ſingulari quadam ratione, altitudinem illam diuitiarum ſapientiæ, & ſcientiæ ſuæ qua fortiter & ſuauiter agit, ſeſe ad nos inclinaſſe, clarioribus omni luce ſignis oſtendit. Nam quum pro deligendo Pont. Max. in conclaui eſſemus, vndæq; illæ comitiorum quodam quaſi æſtu efferueſcerent, tantoq; impetu ſtudiorum, huc illuc incertæ ferrentur, ita vt nulla, deinde iam ſpes in tanta patrum diſſenſione, creandi pontificis haberetur, ecce repente æterna ſapientia æmiſſo in nos ſpiritu ſancto, qui quondam ſuper aquas ferebatur, fluctus varios motuſq; petētium ſedauit, atque humanos conatus deuicit fortiter. Ad vnius nāq; vocem (vt de Ambroſio legitur) qua cardinalis Derthuſenſis Pōtificatu Max. dignus oſtendebatur, ita deo agēte oēs cōmoti ſunt, vt ſine mora omniū ſuffragiis in ſummū Pont. deligererīs. Quis vero digitū dei hūc fuiſſe nō videat? nā quum hominū cōſilio & fauoribus ea res agitur, petitorū preſentia quæ vrgeat, principū gratia & fauor, cæteraq; id genus quamplurimū valere ſolent. Tantū vero abeſt, vt eiuſmodi tu rōnibus fretus, quibus hoīes niti cōſueuere, hāc celſiſsimā apoſtolicę dignitatis ſedē cōſcenderis, vt quū hiſpaniā prouinciā Cæſaris nomine gubernares, patribus fere omnibus ignotus, principūq; fauores ad alios accederēt, a te vno vnus ſpiritusſanctus non receſſerit, ſed oēs vicerit fortiter: vt nulla habita rōne abſentię tuę, quæ nō parū detrimenti chriſtianæ reipub. afferre poſſe videbatur: nulla, q̄ nūquā Romæ fuiſſes, id quod periclitanti eccleſiæ ac præſentaneo remedio indigenti obeſſe nonnihil ſuſpicari poteramus: nulla, q̄ Cæſaris doctor & pater extitiſſes, quæ res factioſorū mentes quàm maxime perturbare potuiſſet, ſuffragātibus oībus ad tanti honoris culmen euectus ſis. Præferebat certe noſtris oculis ſpiritus ille ſapiētiæ & fortitudinis, lumen quoddā immēſū religionis, pietatis, prudentię, liberalitatis, integritatis & eruditionis tuæ: quibus excellentiſsimis virtutibus in tāti muneris functione adhibitis, & abſentiæ tuæ & nunq̄ viſæ a te Romæ, dāna ſiqua forēt cumulatiſsime ſarcires: teq; nō Cęſari ſingularē, ſed cæteris ēt principibus oībusq; aliis chriſtianis populis paſtorē, doctorē & patrē cōem exhiberes. Fortiter igitur nobiſcū egit deus fortis, vt ſic itidē ſuauiter cūcta diſponeret. Quid. n. ſuauius eccleſiæ euenire poterat, hoc tpe quo turpiſsimis moribus fœdata, bonis ſpiritualibus deſtituta, ignorantiæ tenebris obſeſſa, nouis hæreſum tēpeſtatibus agitata, bellorū tumultibus inter Chriſtianos principes cōcuſſa, turcarū impietate labefactata ac diminuta exiſtit; q̄d inquā ſuauius ſpōſæ iſti eccleſiæ tot ac tātis malis afflictæ euenire poterat, quàm te ſpōſū datū diuinitus intueri? Qui innocētia & vitę integritate veterē illā eccleſiæ ſanctimoniā in noſtrā ætatē reuocaturus es: qui ſummo ſtudio ac diligētia nihil nō inſtauratū relinques: qui ſanæ doctrinæ ſplēdore illo, qui in tot libris quos edidiſti lucet, oēm ignorātiæ caliginē diſsipabis. Qui clariſsima tua authoritate, diuino iudicio nūc tantū āplificata, & nationē germanā, apud quam ſemp valuiſti quāplurimū, oībus hæreſū maculis quę nunc in illa fundūtur expurgabis, & inter chriſtianos principes cōpoſitis rebus, ferocē turcā magnis copiis Italiæ minitātē retardabis, exterminabiſq;. Credo æquidē (nec vana erit fides) optimū deū, qui ſuis manibus te in hac Petri ſede collocauit. iſtā ēt tibi aduerſus turcas fælicē victoriā reſeruaſſe, vt prius reformatis per te chriſtianorū & ſacerdotū ꝓcipue moribus, barbaræ illæ nationes, tū demū credere incipiāt in chriſti eccleſia verā eſſe religionē & pietatē, q̄d ob multorū vitę turpitudinē hactenus illis incredibile viſum eſt. Quēadmodū igit diuina ſapiētia in te deiſgēdo attigit a fine vſq; ad finē fortiter, ac ſuauiter vniuerſa diſpoſuit, ita & tu cū primis religione tū illa ēt qua maxime fulges ſapiētia & cōſilio, in gubernāda republica chriſtiana, fines totius orbis attinges fortiter, ſuauiterq; prophana & ſacra diſpones. Ita. n. chriſtianorū oīum vota expoſcūt: q̄ prope voce vna in te ſpē illā ſeſe habere clamāt, vt cūcta inſtaures ac reformes. Ita virtus tua & integritas requirūt, quibus res oēs quātæcunq; ſint & quātūuis difficiles, te iāpridē gerere & cōficere poſſe probauiſti. Ita demū mirabilis hæc tui electio, quæ ab illo qui facit mirabilia magna ſolus profecta eſt, merito & optimo ſuo iure poſſ lat, vt iuſte iudices in nationibus, ruinas eccleſiæ impleas, auaritiæq; tanquā hydræ capita renaſcētia, charitatis extirpes. Mihi vero in hoc cōi chriſtianorū gaudio, quo maxime itidē meæ lętitiæ ſignū a quod & indiciū exhiberē, oblata ē occaſio iſta, diſponēte ſuauiter ſpirituſancto, vt hæc noſtra in Terti tē diui Thomæ Cōmentaria, licet ſuperiori anno abſoluta fuiſſent, vſq; in præſens tū in publicū r quo ſic tibi nominatim illa dedicaremus. Cui. n. alii potius? Pulchre ſiquidē congruit, vt has no Chriſto elucubratiōes, tibi Chriſti Vicario cōſecremus, iudexq; illarū ſis & cēſor, qui eruditiſsimum Chriſti paſtor exiſtis: vt quū de tuo nutu chriſtianarū rerū ſumma pēdeat, nihil eorum quæ ad nam pietatis pertinent, abſque tua cenſura & comprobatione peruulgetur. Illum igitur cui labor quique non in furore, ſed in benignitate ſua te principem nobis dedit, precor vt ſanctitatem tuam quā maxime lōgæuā eſſe velit: quo fęlici ſucceſſu de tot malis ſublenata eccleſia, in dignitatē priſtinā reſtituāt.

Vale pater beatiſsime. Romæ die X. Martij. Anno ſalutis. M D X X I I.

TERTIAE PARTIS SVMMAE DIVI THOMAE AQVINATIS QVAESTIONVM ET ARTICVLORVM INDEX.

QVAESTIO I.

¶ De conuenientia incarnationis Christi.

1 Vtrum conueniens fuerit deum incarnari.
2 Vtrum fuerit necessarium ad reparationem humani generis.
3 Vtrũ si non fuisset peccatũ deus fuisset incarnatus.
4 Vtrum principalius sit incarnatus ad tollendum originale peccatum quàm actuale.
5 Vtrum conueniens fuerit deum incarnari a principio mundi.
6 Vtrum eius incarnatio differri debuerit vsq; ad finem mũdi.

QVAESTIO II.

¶ De modo vnionis verbi incarnati quo ad ipsam vnionem.

1 Vtrum vnio verbi incarnati sit facta in natura.
2 Vtrum sit facta in persona.
3 Vtrum sit facta in supposito vel hypostasi.
4 Vtrum persona vel hypostasis Christi post incarnationem sit composita.
5 Vtrum sit facta aliqua vnio animæ & corporis in Christo.
6 Vtrum natura humana fuerit vnita verbo accidentaliter.
7 Vtrum ipsa vnio sit aliquid creatum.
8 Vtrum sit idem quod assumptio.
9 Vtrum sit maxima vnionum quæ creaturis conueniunt.
10 Vtrum vnio duarum naturarum in Christo fuerit facta per gratiam.
11 Vtrum eam aliqua merita præcesserint.
12 Vtrum gratia fuerit homini Christo naturalis.

QVAESTIO III.

¶ De modo vnionis ex parte personæ assumentis.

1 Vtrum assumere conueniat personæ diuinæ.
2 Vtrum conueniat diuinæ naturæ.
3 Vtrum natura possit assumere abstracta personalitate.
4 Vtrum vna persona possit assumere sine alia.
5 Vtrum quælibet persona possit assumere.
6 Vtrum plures personæ possint assumere vnã naturã numero.
7 Vtrum vna persona possit assumere duas naturas numero.
8 Vtrum magis fuerit conueniens de persona filii q̃ assumpserit humanam naturam, quàm de alia persona diuina.

QVAESTIO IIII.

¶ De modo vnionis ex parte naturæ humanæ assumptæ.

1 Vtrum humana natura fuerit magis assumptibilis a filio dei q̃ alia natura.
2 Vtrum assumpserit personam.
3 Vtrum assumpserit hominem.
4 Vtrum fuisset conueniens q̃ assumpsisset humanam naturam separatam a singularibus.
5 Vtrum fuisset conueniens q̃ assumpsisset humanam naturam in omnibus eius singularibus.
6 Vtrum fuisset conueniens q̃ assumpsisset humanam naturam in aliquo homine ex stirpe Adæ progenito.

QVAESTIO V.

¶ De modo vnionis ex parte partium humanæ naturę.

1 Vtrum filius debuerit assumere verum corpus.
2 Vtrum debuerit assumere corpus terrenũ. s. carnẽ & sanguinẽ.
3 Vtrum assumpserit animam.
4 Vtrum assumere debuerit intellectum.

QVAESTIO VI.

¶ De modo assumptionis quantum ad ordinem.

1 Vtrum filius dei assumpserit carnem mediante anima.
2 Vtrum assumpserit animam mediante spiritu siue mente.
3 Vtrum anima fuerit prius assumpta quàm caro.
4 Vtrum caro fuerit prius assumpta quàm animæ vnita.
5 Vtrum tota natura humana sit assumpta mediãtibus partibus suis filius dei assumpserit humanã naturã mediante gratia.

QVAESTIO VII.

De coassumptis a filio dei in humana natura pertinentibus ad perfectionem. s. de gratia Christi prout est singularis homo.

1 Vtrum in anima Christi sit aliqua gratia habitualis.
2 Vtrum in Christo fuerint virtutes.
3 Vtrum in Christo fuerit fides.
4 Vtrum in Christo fuerit spes.
5 Vtrum in Christo fuerint dona.
6 Vtrum in Christo fuerit donum timoris.
7 Vtrum in Christo fuerint gratiæ gratis datæ.
8 Vtrum in Chtisto fuerit prophetia.
9 Vtrum in Christo sit plenitudo gratiæ.
10 Vtrum talis plenitudo sit propria Christi.
11 Vtrum gratia Christi sit infinita.
12 Vtrum gratia Christi potuerit augeri.
12 Qualiter hæc gratia se habeat ad vnionem, an. s. subsequatur vel præcedat.

QVAESTIO VIII.

¶ De gratia Christi secundum q̃ est caput ecclesiæ.

1 Vtrum Christus sit caput ecclesiæ.
2 Vtrum sit caput omnium quantum ad corpus, vel solum quantum ad animas.
3 Vtrum sit caput omnium hominum.
4 Vtrum sit caput angelorum.
5 Vtrum gratia secundum quam est caput ecclesiæ sit eadem cũ gratia habituali secundum q̃ est quidam homo singularis.
6 Vtrum esse caput ecclesię sit proprium Christi.
7 Vtrum diabolus sit caput omnium malorum.
8 Vtrum antichristus possit etiam dici caput malorum.

QVAESTIO IX.

¶ De coassumptis a filio dei in natura humana pertinentibus ad perfectionem. s. de scientia Christi in communi.

1 Vtrum Christus habuerit aliquam scientiam præter diuinã.
2 Vtrũ habuerit scientiã quã habent beati vel comprehẽsores.
3 Vtrum habuerit scientiam inditam vel infusam.
4 Vtrum habuerit aliquam scientiam acquisitam.

QVAESTIO X.

¶ De scientia beata quæ pertinet ad animam Christi.

1 Vtrũ alia Christi cõprehenderit verbum, siue diuinã essentiã.
2 Vtrum cognouerit omnia in verbo.
3 Vtrum anima in verbo cognouerit infinita.
4 Vtrum videat verbum siue diuinam essentiã clarius qualibet alia creatura.

QVAESTIO XI.

¶ De scientia indita vel infusa animæ Christi.

1 Vtrum ẽm hanc scientiam Christus sciat omnia.
2 Vtrũ hac scięntia vti potuerit nõ cõuertendo se ad phãtasmata.
3 Vtrum hæc scientia fuerit collatiua.
4 Vtrum hęc scientia in Christo fuerit minor scięntia angelorũ.
5 Vtrum fuerit scientia habitualis.
6 Vtrum fuerit distincta per diuersos habitus.

QVAESTIO XII.

¶ De scientia animæ Christi acquisita vel experimentali.

1 Vtrum secundum hanc scientiam cognouerit omnia.
2 Vtrum in hac scientia profecerit.
3 Vtrum aliquid ab homine didicerit.
4 Vtrum Christus aliquid acceperit ab angelis.

QVAESTIO XIII.

¶ De potentia animæ Christi.

1 Vtrum habuerit omnipotentiam simpliciter.
2 Vtrũ habuerit omnipotentiã respectu corporaliũ creaturarũ.
3 Vtrum habuerit omnipotentiam respectu proprii corporis.
4 Vtrum habuerit omnipotentiam respectu propriæ suæ voluntatis.

QVAESTIO XIIII.

¶ De defectibus quos Christus in humana natura assumpsit quantum ad corpus.

1 Vtrum filius dei assumere debuerit in humana natura corporis defectus.
2 Vtrũ assumpserit necessitatẽ his defectibus subiacendi.
3 Vtrum contraxerit hos defectus.
4 Vtrum assumpserit omnes huiusmodi defectus.

QVAESTIO XV.

¶ De defectibus quos Christus assumpsit in humana natura quantum ad animam.

1 Vtrum in Christo fuerit peccatum.
2 Vtrum in eo fuerit fomes peccati.
3 Vtrum in eo fuerit ignorantia.
4 Vtrum anima Christi fuerit passibilis.
5 Vtrum in Christo fuerit dolor sensibilis.
6 Vtrum in Christo fuerit tristitia.
7 Vtrum in Christo fuerit timor.
8 Vtrum in Christo fuerit admiratio.
9 Vtrum in Christo fuerit ira.
10 Vtrum simul fuerit viator & comprehensor.

QVAESTIO XVI.

¶ De his quæ consequuntur vnionem quantum ad ea quæ conueniunt Christo secundum se.

1 Vtrum hæc sit vera, Deus est homo.
2 Vtrum hæc sit vera, homo est Deus.
3 Vtrum Christus possit dici homo dominicus.
4 Vtrum ea quæ conueniunt filio hominis, possint prædicari de filio Dei, & econuerso.
5 Vtrum ea quæ conueniunt filio hominis, possint prædicari de diuina natura, & de humana ea quæ conueniunt filio Dei.
6 Vtrum hæc sit vera, filius Dei factus est homo.
7 Vtrum hæc sit vera, homo factus est Deus.
8 Vtrum hæc sit vera, Christus factus est creatura.
9 Vtrum hæc sit vera, iste homo (demonstrato Christo) incepit esse vel fuerit semper.
10 Vtrum hæc sit vera, Christus secundum q̃ homo est creatura.
11 Vtrum hæc sit vera, Christus secundum q̃ homo est Deus.
12 Vtrum hæc sit vera, Christus secundum q̃ homo est hypostasis vel persona.

QVAESTIO XVII.

¶ De his quæ pertinent ad vnitatem Christi quantum ad esse.

1 Vtrum Christus sit vnum vel duo.
2 Vtrum in Christo sit tantum vnum esse.

QVAESTIO XVIII.

¶ De his quæ pertinent ad vnitatem Christi quantum ad voluntatem.

1 Vtrum in Christo sit alia voluntas diuina & alia humana.
2 Vtrum in humana natura Christi sit alia voluntas respectu sensualitatis, & alia respectu rationis.
3 Vtrum ex parte rationis fuerint in Christo plures volũtates.
4 Vtrum in Christo fuerit liberum arbitrium.
5 Vtrum voluntas humana Christi fuerit omnino conformis voluntati diuinæ in volito.
6 Vtrum in Christo fuerit aliqua contrarietas voluntatum.

QVAESTIO XIX.

¶ De his quæ pertinent ad vnitatem quantum ad operationem Christi.

1 Vtrum in Christo fuerit vna operatio diuinitatis & humanitatis vel plures.
2 Vtrum in Christo fuerint plures operationes secundum humanam naturam.
3 Vtrum secundum operationẽ humanã aliquid sibi meruerit.
4 Vtrum per eam aliquid nobis meruerit.

QVAESTIO XX.

¶ De his quæ conueniunt Christo secundum subiectionem eius ad patrem.

1 Vtrum Christus sit subiectus patri.
2 Vtrum sit subiectus sibiipsi.

QVAESTIO XXI.

¶ De oratione Christi.

1 Vtrum Christo conueniat orare.
2 Vtrum conueniat sibi secundum sensualitatem.
3 Vtrum conueniat sibi orare pro seipso an pro alijs tantum.
4 Vtrum oratio eius sit exaudita.

QVAESTIO XXII.

¶ De sacerdotio Christi.

1 Vtrum conueniat Christo esse sacerdotem.
2 De hostia huius sacerdotis.
3 De effectu huius sacerdotij.
4 Vtrum effectus sacerdotij huius pertineat ad ipsum solum, an ad alios.
5 De æternitate sacerdotij eius.
6 Vtrum debeat dici sacerdos secundum ordinẽ Melchisedech.

QVAESTIO XXIII.

¶ De adoptione Christi.

1 Vtrum conueniat Deo filios adoptare.
2 Vtrum hoc conueniat soli Deo patri.
3 Vtrum sit proprium hominum adoptari in filios.
4 Vtrum Christus possit dici filius adoptiuus.

QVAESTIO XXIIII.

¶ De prædestinatione Christi.

1 Vtrum Christus sit prędestinatus.
2 Vtrum sit prædestinatus secundum quòd homo.
3 Vtrum eius prædestinatio sit exẽplar nostræ prędestinationis.
4 Vtrum sit causa nostræ prædestinationis.

QVAESTIO XXV.

¶ De adoratione Christi.

1 Vtrum vna & eadem adoratione sit adoranda diuinitas Christi, & eius humanitas.
2 Vtrum caro Christi sit adoranda adoratione latriæ.
3 Vtrum adoratio latriæ sit exhibenda imagini Christi.
4 Vtrum sit exhibenda cruci Christi.
5 Vtrum sit exhibenda matri eius.
6 Vtrum reliquiæ sanctorum sint adorandæ.

QVAESTIO XXVI.

¶ De hoc q̃ Christus dicitur Dei & hominum mediator.

1 Vtrum esse mediatorem Dei & hominum sit proprium Chri.
2 Vtrum hoc ei conueniat secundum humanam naturam.

QVAESTIO XXVII.

¶ De sanctificatione beatæ Virginis.

1 Vtrum beata Virgo fuerit sanctificata ante natiuitatem ex vtero.
2 Vtrum fuerit sanctificata ante animationem.
3 Vtrum per huiusmodi sanctificationem fuerit sibi sublatus reatus peccati.
4 Vtrum per huiusmodi sanctificationem fuerit consecuta, vt numquàm peccaret.
5 Vtrum per huiusmodi sanctificationem adepta fuerit plenitudinem gratiarum.
6 Vtrum sic sanctificari, fuerit sibi proprium post Christum.

QVAESTIO XXVIII.

¶ De virginitate beatæ Mariæ.

1 Vtrum fuerit Virgo in concipiendo.
2 Vtrum fuerit Virgo in partu.
3 Vtrum permanserit Virgo post partum.
4 Vtrum votum virginitatis emiserit.

QVAESTIO XXIX.

¶ De desponsatione matris Dei.

1 Vtrum Christus debuerit de desponsata nasci.
2 Vtrum fuerit verum matrimonium inter matrem domini & Ioseph.

QVAESTIO XXX.

¶ De annuntiatione beatæ Virginis.

1 Vtrum conueniens fuerit annuntiari ei quod in ea generandum erat.
2 Vtrum conueniens fuerit hæc annuntiari per angelum.
3 De modo per quem ei annuntiari debebat.
4 De ordine annuntiationis.

QVAESTIO XXXI.

¶ De conceptione Saluatoris, quantum ad materiam de qua corpus eius est conceptum.

1 Vtrum caro Christi fuerit sumpta de Adam.
2 Vtrum fuerit sumpta de Dauid.
3 Vtrum genealogia Christi cõueniẽter texatur ab Euãgelista.
4 Vtrum decuerit Christum nasci de fœmina.
5 Vtrum fuerit de purissimis sanguinibus Virginis eius corpus formatum.
6 Vtrum caro Christi fuerit in antiquis patribus secundum aliquid signatum.
7 Vtrum caro Christi in patribus fuerit peccato obnoxia.
8 Vtrum fuerit decimata in lumbis Abrahæ.

QVAESTIO XXXII.

¶ De conceptione Christi quantum ad principium actiuum.

1 Vtrum Spiritussanctus fuerit principium actiuum in conceptione Christi.
2 Vtrum possit dici, quòd Christus sit conceptus de Spiritusancto.
3 Vtrum possit dici, quòd Spiritussanctus sit pater Christi secundum carnem.
4 Vtrum beata Virgo aliquid actiue egerit in conceptione Christi.

QVAESTIO XXXIII.

¶ De modo & ordine conceptionis Christi.

1 Vtrum corpus Christi in primo instanti conceptionis fuerit formatum.
2 Vtrum in primo instanti conceptionis fuerit a verbo aiatum.
3 Vtrum in primo instanti conceptionis fuerit a verbo assumptum.
4 Vtrum conceptio illa fuerit naturalis vel miraculosa.

QVAESTIO XXXIIII.

¶ De perfectione prolis conceptæ.

TABVLA

Vtrum in primo instanti conceptionis Christus fuerit sancti-
ficatus per gratiam.
2 Vtrum in eodem instanti habuerit vsum liberi arbitrij.
3 Vtrum in eodem instanti potuerit mereri.
4 Vtrum in eodem instanti fuerit plene comprehensor.

QVAESTIO XXXV.

¶ De natiuitate Saluatoris.
1 Vtrum natiuitas sit naturę vel personæ.
2 Vtrum Christo sit attribuenda alia natiuitas præter eternam.
3 Vtrum secundum natiuitatem temporalem beata Virgo sit
mater Christi.
4 Vtrum debeat dici mater Dei.
5 Vtrum Christus secundum duas filiationes sit filius Dei pa-
tris, & Virginis matris.
6 De modo natiuitatis, vtrum scilicet fuerit natus sine dolore
matris.
7 Vtrum conueniens fuerit eum nasci in Bethleem.
8 Vtrum fuerit congruo tempore natus.

QVAESTIO XXXVI.

¶ De manifestatione Christi nati.
1 Vtrum natiuitas Christi debuerit esse omnibus manifesta.
2 Vtrum debuerit aliquibus manifestari.
3 Quibus manifestari debuerit.
4 Vtrum debuerit ipse se manifestare vel potius manifestari
per alios.
5 Per quæ alia manifestari debuerit.
6 De ordine manifestationis.
7 De stella per quam manifestata fuit eius natiuitas.
8 De veneratione Magorum, qui per stellam Christi natiuita-
tem cognouerunt.

QVAESTIO XXXVII.

¶ De legalibus circa puerum Iesum obseruatis.
1 Vtrum debuerit circumcidi.
2 Vtrum fuerit conuenienter ei nomen impositum.
3 Vtrum debuerit offerri in templo.
4 Vtrum mater Dei debuerit purganda ad templum accedere.

QVAESTIO XXXVIII.

¶ De baptismo Ioannis.
1 Vtrum conueniens fuerit, q̃ Ioannes baptizaret.
2 Vtrum ille baptismus fuerit a Deo.
3 Vtrum contulerit gratiam.
4 Vtrum alij præter Christũ illo baptismo debuerint baptizari.
5 Vtrum baptismus ille cessare debuerit Christo baptizato.
6 Vtrum baptizati baptismo Ioannis, essent postea baptizandi
baptismo Christi.

QVAESTIO XXXIX.

¶ De baptizatione Christi.
1 Vtrum Christus debuerit baptizari.
2 Vtrum debuerit baptizari baptismo Ioannis.
3 De tempore baptismi.
4 De loco baptismi.
5 De eo, quòd sunt ei cæli aperti.
6 De Spiritussancti apparitione in specie columbæ.
7 Vtrum illa columba fuerit verum animal.
8 De voce paterni testimonij.

QVAESTIO XL.

¶ De modo conuersationis Christi.
1 Vtrum Christus debuerit solitariam vitam ducere, an inter
homines conuersari.
2 Vtrum debuerit austeram vitam ducere in cibo, & potu, & ve
stitu, an alijs communem.
3 Vtrum debuerit abiecte viuere in hoc mundo, an in diuitijs
& honore.
4 Vtrum debuerit viuere secundum legem.

QVAESTIO XLI.

¶ De tentatione Christi.
1 Vtrum conueniens fuerit Christum tentari.
2 De loco tentationis.
3 De tempore tentationis.
4 De modo & ordine tentationis.

QVAESTIO XLII.

¶ De doctrina Christi.
1 Vtrum Christus debuerit prædicare solum Iudæis vel etiam
gentilibus.
2 Vtrum in sua prædicatione debuerit turbationem Iudæo-
rum vitare.
3 Vtrum debuerit prædicare publice vel occulte.
4 Vtrum debuerit docere solo verbo vel scripto.

QVAESTIO XLIII.

¶ De miraculis a Christo factis in generali.
1 Vtrum Christus debuerit miracula facere.
2 Vtrum fecerit ea virtute diuina.
3 Quo tempore inceperit miracula facere.
4 Vtrum per miracula fuerit sufficienter ostensa eius diuinitas.

QVAESTIO XLIIII.

¶ De miraculis Christi in speciali.
1 De miraculis quæ Christus fecit circa spirituales substantias,
vtrum fuerint conuenientia.
2 De miraculis quæ Christus fecit circa cælestia corpora.
3 De miraculis quę Christus fecit circa homines.
4 De miraculis quæ Christus fecit circa irrationales creaturas.

QVAESTIO XLV.

¶ De transfiguratione Christi.
1 Vtrum conueniens fuerit Christum transfigurari.
2 Vtrum claritas transfigurationis fuerit claritas glorioſa.
3 Vtrum conuenienter adducti fuerint testes huiusmodi trans-
figurationis.
4 De testimonio paternæ vocis.

QVAESTIO XLVI.

¶ De passione Christi.
1 Vtrum conueniens fuerit Christum pati pro liberatione ho-
minum.
2 Vtrum fuerit alius modus possibilis liberationis humanę.
3 Vtrum iste modus fuerit conuenientior.
4 Vtrum fuerit conueniens, q̃ in cruce pateretur.
5 Vtrum sustinuerit omnes passiones.
6 Vtrum dolor quem in passione sustinuit fuerit maximus.
7 Vtrum tota anima eius pateretur.
8 Vtrum passio eius impediuerit gaudium fruitionis.
9 De tempore passionis.
10 De loco passionis.
11 Vtrum fuerit conueniens Christum simul cum latronibus
crucifigi.
12 Vtrum passio Christi sit eius diuinitati attribuenda.

QVAESTIO XLVII.

¶ De causa efficiente passionis Christi.
1 Vtrum Christus fuerit ab alio occisus vel a seipso.
2 Ex quo motiuo seipsum tradiderit ad patiendum.
3 Vtrum pater tradiderit eum ad patiendum.
4 Vtrum fuerit conueniens, q̃ per manus gentium pateretur
vel potius a Iudæis.
5 Vtrum occisores eius eum cognouerint.
6 De peccato eorum, qui Christum occiderunt.

QVAESTIO XLVIII.

¶ De modo efficiendi passionem Christi.
1 Vtrum passio Christi causauerit nostrã salutem per modum
meriti.
2 Vtrum per modum satisfactionis.
3 Vtrum per modum sacrificij.
4 Vtrum per modum redemptionis.
5 Vtrum esse redemptorem sit proprium Christi.
6 Vtrum causauerit effectum nostrę salutis p modum efficiẽtiæ.

QVAESTIO XLIX.

¶ De effectibus passionis Christi.
1 Vtrum per passionem Christi simus liberati a peccato.
2 Vtrum per eam simus liberati a potestate diaboli.
3 Vtrum per eam simus liberati a reatu pœnæ.
4 Vtrum per eam simus Deo reconciliati.
5 Vtrum per eam sit nobis aperta ianua cæli.
6 Vtrum per eam fuerit Christus adeptus exaltationem.

QVAESTIO L.

¶ De morte Christi.
1 Vtrum conueniens fuerit Christum mori.
2 Vtrum per mortem fuerit separata vnio diuinitatis & carnis.
3 Vtrum fuerit separata vnio diuinitatis & animæ.
4 Vtrum Christus in triduo mortis fuerit homo.
5 Vtrum corpus eius fuerit idem numero mortuum & viuum.
6 Vtrum mors eius fuerit aliquid operata ad nostram salutem.

QVAESTIO LI.

¶ De sepultura Christi.
1 Vtrum fuerit conueniens Christum sepeliri.
2 De modo sepulturæ eius.
3 Vtrum corpus eius fuerit in sepulchro resolutum.
4 De tempore quo iacuit in sepulchro.

QVAESTIO LII.

¶ De descensu Christi ad inferos.
1 Vtrum conueniens fuerit Christum ad inferos descendere.
2 In quem infernum descenderit.
3 Vtrum totus fuerit in inferno.
4 Vtrum aliquam moram ibi traxerit.
5 Vtrum sanctos patres ab inferno liberauerit.
6 Vtrum de inferno liberauerit damnatos.
7 Vtrum liberauerit pueros in peccato originali defunctos.
8 Vtrum liberauerit homines de purgatorio.

QVAE-

TABVLA QVAESTIONVM ET ARTIC.

QVAESTIO LIII.

¶ De resurrectione Christi.
1 Vtrum necesse fuerit Christum resurgere.
2 Vtrum necesse fuerit ipsum tertia die resurgere.
3 Vtrum ipse primus resurrexit.
4 Vtrum ipse fuerit causa nostræ resurrectionis.

QVAESTIO LIIII.

¶ De qualitate Christi resurgentis.
1 Vtrũ post resurrectionẽ Christus habuerit uerũ corpus.
2 Vtrum corpus eius fuerit gloriosum.
3 Vtrum resurrexit cum corporis integritate.
4 Vtrum corpus eius resurrexerit cum cicatricibus.

QVAESTIO LV.

¶ De manifestatione resurrectionis.
1 Vtrum resurrectio Christi omnibus hoĩbus manifestari de
buerit, an solum quibusdam specialibus personis.
2 Vtrum fuerit conueniens q̃ eis uidentibus resurgeret.
3 Vtrũ post resurrectionẽ debuerit cũ suis discipłs cõuersari
4 Vtrũ fuerit cõueniẽs q̃ discipłli suis ĩaliena effigie appa
5 Vtrũ resurrectionẽ sũa argumẽtis ꝓbare debuerit. (reret.
6 De sufficientia illorum argumentorum.

QVAESTIO LVI.

¶ De causalitate resurrectionis Christi.
1 Vtrũ resurrectio Christi sit cã nr̃æ resurrectionis corporũ.
2 Vtrum sit causa nostræ iustificationis animarum.

QVAESTIO LVII.

¶ De ascensione Christi.
1 Vtrum fuerit conueniens Christum ascendere.
2 Secundum quam naturam conueniat sibi ascensio.
3 Vtrum propria uirtute ascenderit.
4 Vtrum ascenderit super oẽs cęlos corporeos.
5 Vtrum ascenderit super oẽs spirituales creaturas.
6 De effectu ascensionis Christi, utrũ sit cã nostrę salutis.

QVAESTIO LVIII.

¶ De sessione Christi ad dexteram patris.
1 Vtrum sedeat ad dexteram patris.
2 Vtrum conueniat ei secundum diuinam naturam.
3 Vtrum conueniat sibi ſm humanam.
4 Vtrum hoc sit proprium Christi.

QVAESTIO LIX.

¶ De iudiciaria potestate Christi.
1 Vtrum iudiciaria potestas sit attribuenda Christo.
2 Vtrum conueniat sibi ſm q̃ homo.
3 Vtrum eam ex meritis sit adeptus.
4 Vtrũ eius ptãs iudiciaria sit uſis respectu oſum hoĩum.
5 Vtrũ præter iudiciũ, quod agit ẽt hoc tpe sit expectadum
aliud iudicium uniuersale per ipsum futurum.
6 Vtrũ eius iudiciaria ptãs ẽt ad angelos se extendat.

QVAESTIO LX.

¶ De sacramentis, quid sit sacramentum.
1 Vtrum sacrm̃ sit in genere signi.
2 Vtrum omne signum rei sacræ sit sacrm̃.
3 Vtrum sacrm̃ sit signum unius rei tm̃ uel plurium.
4 Vtrum sacrm̃ sit signum, quod est res sensibilis.
5 Vtrum ad sacrm̃ requiratur, determinata res sensibilis.
6 Vtrum ad sacrm̃ requiratur significatio, quæ est per uerba.
7 Vtrum requirantur determinata uerba.
8 Vtrum illis uerbis possit aliquid addi uel subtrahi.

QVAESTIO LXI.

¶ De necessitate sacramentorum.
1 Vtrum sacra fuerint necessaria ad salutem humanam.
2 Vtrum fuerint necessaria in statu ante peccatum.
3 Vtrũ fuerint necessaria in ſtatu post pctm̃ ante Christum.
4 Vtrum fuerint necessaria post Christi aduentum.

QVAESTIO LXII.

¶ De effectu principali sacrorum qui est gratia.
1 Vtrum sacra nouæ legis sint causa gratiæ.
2 Vtrũ gr̃a sacralis aliq̃d addat sup gr̃am uirtutũ & donorũ
3 Vtrum sacramenta contineant gratiam.
4 Vtrum sit in eis aliqua uirtus ad causandum gratiam.
5 Vtrum talis uirtus in sacris deriuetur a passione Christi.
6 Vtrum sacra ueteris legis gratiam causarent.

QVAESTIO LXIII.

¶ De effectu sacramentorum qui est character.
1 Vtrum ex sacris causetur character aliquis in anima.
2 Quid sit ille character.
3 Cuius sit character.
4 In quo sit sicut in subiecto.
5 Vtrum sit indelebilis.
6 Vtrum omnia sacra imprimant characterem.

QVAESTIO LXIIII.

¶ De causa sacramentorum.
1 Vtrum solus deus interius operetur in sacramentis.
2 Vtrum institutio sacrorum sit solum a deo.
3 De ptãte quam Christus habuit in sacramentis.
4 Vtrum illam ptãtem potuerit aliis communicare.
5 Vtrum ptãs ministerii in sacris conueniat malis.
6 Vtrum mali peccent dispensando sacramenta.
7 Vtrum angeli possint esse ministri sacramentorum.
8 Vtrum intentio ministri requiratur in sacramentis.
9 Vtrũ requiratʳ ibi recta fides, ita q̃ infidelis nõ possit trade
10 Vtrum requiratur ibi recta intentio. (re sacrm.

QVAESTIO LXV.

¶ De numero & modo sacramentorum.
1 Vtrum sint septem sacramenta.
2 De ordine eorum ad nuicem.
3 De comparatione eorum.
4 Vtrum omnia sacra sint de necessitate salutis.

QVAESTIO LXVI.

¶ De sacro baptismi quantũ ad ea quæ ad ipsum pertinẽt.
1 Quid sit baptismus, utrum sit ablutio.
2 De institutione huius sacramenti.
3 Vtrum aqua sit propria materia huius sacri.
4 Vtrum requiratur aqua simplex.
5 Vtrum hęc sit cõueniens forma huius sacri. Ego te bapti-
zo in nomine patris & filii & spiritussancti.
6 Vtrũ aliquis possit baptizari sub hac forma, ego te baptizo
7 Vtrũ immersio sit de necessitate baptismi. (in noĩe Chri.
8 Vtrum requiratur trina immersio.
9 Vtrum baptismus possit reiterari.
10 De ritu baptismi.
11 De distinctione baptismatum.
12 De comparatione baptismatum.

QVAESTIO LXVII.

¶ De ministris baptismatis.
1 Vtrum ad diaconum pertineat baptizare.
2 Vtrum hoc pertineat ad presbyterũ, uel solũ ad epm.
3 Vtrum laicus possit sacrm̃ baptismi conferre.
4 Vtrum hoc possit facere mulier.
5 Vtrum non baptizatus possit baptizare.
6 Vtrũ plures possint simul baptizare unũ & eũdẽ. (cipiat
7 Vtrũ necesse sit eũ aliquẽ qui baptizatũ de sacro fonte re-
8 Vtrũ suscipiens aliquem de sacro fonte obligetur ad eius
instructionem.

QVAESTIO LXVIII.

¶ De susceptibus baptismum.
1 Vtrum oẽs teneantur ad suscipiendum baptisma.
2 Vtrum aliquis possit saluari sine baptismo.
3 Vtrum baptismus sit differendus.
4 Vtrum peccatores sint baptizandi.
5 Vtrũ pctõribꝫ baptizatis sint imponẽda opera satisfacto-
6 Vtrum requiratur confessio pctorum. (ria.
7 Vtrum requiratur intentio ex parte baptizati.
8 Vtrum requiratur fides.
9 Vtrum sint pueri baptizandi.
10 Vtrũ pueri iudæorũ sint baptizandi inuitis parentibus.
11 Vtrũ aliqui sint bapizãdi in maternis uteris existentes.
12 Vtrum furiosi & amentes sint baptizandi.

QVAESTIO LXIX.

¶ De effectibus baptismi.
1 Vtrũ per baptismum auferantur oĩa peccata.
2 Vtrum per baptismum liberetur hõ ab oi pœna.
3 Vtram baptismus auferat oẽs penalitates huius uitæ.
4 Vtrum per baptismũ conferant hoĩ gr̃æ & uirtutes.
5 De effectibus uirtutũ qui per baptismum conferuntur.
6 Vtrũ ẽt paruuli per baptisma gr̃as & uirtutes accipiant.
7 Vtrũ per baptismũ aperiat baptizatis ianua regni cælestis.
8 Vtrũ baptismꝰ æqualẽ effectum habeat in hoĩbus baptiza
9 Vtrũ fictio impediat effectum baptismi. (tis.
10 Vtrũ recedente fictione baptismus obtineat effectũ suum.

QVAESTIO LXX.

¶ De circumcisione quæ præcessit baptismum.
1 Vtrũ circumcisio fuerit præparatoria & figura baptismi.
2 Vtrum fuerit conuenienter instituta.
3 Vtrum ritus circumcisionis fuerit conueniens.
4 Vtrum circumcisio conferret gratiam.

QVAESTIO LXXI.

¶ De præparatoriis quæ cõcurrunt simul cum baptismo.
1 Vtrum catechismus debeat præcedere baptismum.
2 Vtrum baptismum debeat præcedere exorcismus.
3 Vtrum ea quæ agũtur in catechismo & exorcismo aliquid
efficiant uel solum significent. (sacerdotes
4 Vtrum baptizandi debeant catechizari, uel exorcizari per

QVAESTIO LXXII.

¶ De sacramento confirmationis.
1 Vtrum confirmatio sit sacramentum.
2 De materia huius sacramenti. (secratum.
3 Vtrũ sit de necessitate sacri, q̃ chrisma fuerit per epm con-

4 De

TABVLA QVAESTIONVM ET ARTIC.

4 De forma ipsius.
5 Vtrum imprimat characterem.
6 Vtrum character confirmationis characterem baptismalem
7 Vtrum conferat gratiam. (presupponat.
8 Cui competat recipere hoc sacramentum.
9 In qua parte recipiatur.
10 Vtrum requiratur aliquis qui teneat confirmandum.
11 Vtrum hoc sacrm per solos episcopos detur.
12 De ritu eius. QVÆSTIO LXXIII.
1 Vtrum eucharistia sit sacramentum.
2 Vtrum sit unum uel plura.
3 Vtrum sit de necessitate salutis.
4 De nominibus eius.
5 De institutione ipsius.
6 De figuris eius. QVÆSTIO LXXIIII.
¶ De materia eucharistię sm speciem.
1 Vtrum panis & uinum sint materia huius sacri.
2 Vtrũ materiã huius sacri requiratur determinata quãtitas.
3 Vtrum materia huius sacri sit panis triticeus.
4 Vtrum sit panis azimus, vel fermentatus.
5 Vtrum materia huius sacri sit vinum de vitę.
6 Vtrum sit admiscenda aqua.
7 Vtrum aqua sit de necessitate huius sacri.
8 De quantitate aquę quæ apponitur.
QVÆSTIO LXXV.
¶ De conuersione panis & vini in corpus & sanguinẽ Chri.
1 Vtrum in hoc sacro sit corpus Christi sm veritatem. (nẽ
2 Vtrũ i hoc sacro remaneat sba panis & vini post cõsecratio
3 Vtrum substantia panis post cõsecrationẽ huius sacri anniletur, aut in pristinam materiam resoluatur.
4 Vtrum panis possit conuerti in corpus Christi.
5 Vtrum in hoc sacro remaneant accidentia panis & vini.
6 Vtrum remaneat forma substantialis panis.
7 Vtrum ista conuersio fiat in instanti.
8 Vtrum hæc sit vera, ex pane fit corpus Christi.
QVÆSTIO LXXVI.
¶ De modo quo corpus Christi existit in hoc sacro.
1 Vtrum totus Christus sit sub hoc sacro.
2 Vtrum totus Christus sit sub vtraque specie sacri.
3 Vtrum totus Christus sub vtraque parte specierum.
4 Vtrũ dimensiones corporis Christi totæ sint sub hoc sacro.
5 Vtrũ corpus Christi sit sub hoc sacro localiter. (sectionẽ.
6 Vtrũ corpꝰ Chri moueat ad motũ hostiæ, vel calicis post cõ
7 Vtrũ corpꝰ Chri sub hoc sacro possit ab oculo aliquo videri.
8 Vtrum verũ corpus Christi remaneat in hoc sacro cũ miraculose appareat sub specie pueri vel carnis.
QVÆSTIO LXXVII.
¶ De accidentibus remanentibus in hoc sacro.
1 Vtrum accidentia sint sine subiecto.
2 Vtrũ quãtitas din ẽsiua sit subiectũ accidentiũ aliorum.
3 Vtrũ hmõi accidẽtia possint imutare aliqd corpꝰ extrinsecũ
4 Vtrum possint corrumpi.
5 Vtrum possit ex eis aliquid generari.
6 Vtrum possint nutrire.
7 Vtrũ in fractione panis spes sacralis frangatur.
8 Vtrum vino consecrato possit liquidum admisceri.
QVÆSTIO LXXVIII.
¶ De forma huius sacramenti.
1 Vtrũ hęc sit cõueniẽs forma huius sacri, hoc est corpus, &c.
2 Vtrũ forma cõsecratiõis panis sit cõueniẽs, hoc est corpꝰ &c.
3 Vtrũ sit cõueniẽs forma cõsecratiõis sãguinis, hic ẽ calix &c.
4 Vtrum in verbis dictarum formarũ sit aliqua vis creata effectiua consecrationis.
5 Vtrum locutionis in prædictis formis sint verę.
6 De comparatione vnius formę ad aliam.
QVÆSTIO LXXIX.
¶ De effectibus huius sacramenti.
1 Vtrum hoc sacrm conferat gratiam.
2 Vtrum effectus huius sacri sit adeptio gloriæ.
3 Vtrum effectus huius sacri sit remissio peccati mortalis.
4 Vtrum per hoc sacrm remittatur peccatum veniale.
5 Vtrum per hoc sacrm remittatur tota pœna peccati.
6 Vtrum hoc sacrm perseueret hominem a peccatis futuris.
7 Vtrum hoc sacrm prosit aliis quam sumentibus.
8 Vtrũ per pctũ veniale impediatur effectus huius sacri.
QVÆSTIO LXXX.
¶ De usu siue sumptione huius sacri in cõi. (& spualiter.
1 Vtrũ sint duo modi mãducãdi hoc sacrm. s. sacramentaliter,
2 Vtrũ soli hoi conueniat manducare spualiter hoc sacrm.
3 Vtrũ solius hois iusti sit manducare sacraliter.
4 Vtrum peccator manducans sacraliter peccet.
5 Vtrum hoc sit grauissimum omnium peccatorum.
6 Vtrũ peccator accedens ad hoc sacrm sit repellendus. (sacri.
7 Vtrũ nocturna pollutio impediat hoiem a sumptione huius
8 Vtrum sit solum a ieiunis sumendum.
9 Vtrum sit recipiendum a non habentibus vsum rationis.
10 Vtrum sit quotidie sumendum.
11 Vtrum liceat omnino abstinere.
12 Vtrum liceat conficere corpus sine sanguine.
QVÆSTIO LXXXI.
¶ De vsu quo Christus vsus est isto sacro.
1 Vtrum ipse Christus sumpserit corpus suum & sanguinem.
2 Vtrum dederit ea iudæ.
3 Vtrũ dederit & assumpserit corpus passibile & impassibile.
4 Qũo se habuisset Chrs sub hoc sacro, si fuisset triduo mortis reseruatũ aut cõsecratũ. QVÆSTIO LXXXII.
¶ De ministris huius sacramenti.
1 Vtrum conficere hoc sacrm sit proprium sacerdotis.
2 Vtrũ plures sacerdotes simul possint eãdẽ hostiã cõsecrare.
3 Vtrũ dispensatio huius sacri pertineat ad solũ sacerdotem.
4 Vtrum liceat sacerdoti consecranti a cõione abstinere.
5 Vtrum sacerdos peccator possit conficere hoc sacrm.
6 Vtrũ missa mali sacerdotis minus valeat quam boni.
7 Vtrũ hæretici & schismatici, vel excõicati possint conficere
8 Vtrum degradati. (hoc sacrm.
9 Vtrum percent a talibus cõionem recipientes.
10 Vtrũ liceat sacerdoti omnino a celebratione cessare.
QVÆSTIO LXXXIII.
¶ De ritu huius sacramenti.
1 Vtrũ in celebratione huius mysterii Christus immoletur.
2 De tempore celebrationis.
3 De loco & aliis q̃ pertinent ad apparatũ huius celebratiõis.
4 De his quę in celebratione huius mysterii dicuntur.
5 De his quæ circa celebrationem huius mysterii fiunt.
6 De defectib⁹ q circa celebrationẽ hui⁹ mysterii cõmittunt
¶ De sacro pnĩæ. QVÆSTIO LXXXIIII.
1 Vtrum pœnitentia sit sacramentum.
2 De materia huius sacramenti.
3 De forma ipsius.
4 Vtrum impositio manus requiratur ad hoc sacrm.
5 Vtrum hoc sacrm sit de necessitate salutis.
6 De ordine eius ad alia sacramenta.
7 De institutione eius.
8 De duratione ipsius.
9 De continuitate eius.
10 Vtrũ possit iterari. QVÆSTIO LXXXV.
¶ De pœnitentia sm q̃ est virtus.
1 Vtrum pœnitentia sit virtus.
2 Vtrum sit virtus specialis.
3 Sub qua specie virtutis contineatur.
4 De subiecto eius.
5 De causa eius.
6 De ordine eius ad alias virtutes.
¶ De defectu pnĩæ. QVÆSTIO LXXXVI.
1 Vtrũ omnia peccata mortalia per pniam auferantur.
2 Vtrum possint sine pnĩa tolli.
3 Vtrũ possit vnum remitti sine alio.
4 Vtrum pnĩa auferat culpam remanente reatu.
5 Vtrũ remaneat reliquie pctorum. (tũ est sacrm.
6 Vtrũ auferre pctm sit effectus pniæ equatũ est virtꝰ vel iqnã
QVÆSTIO LXXXVII.
¶ De remissione venialium peccatorum.
1 Vtrũ sine pnĩa pctm veniale possit remitti.
2 Vtrum possit dimitti sine gratię infusione.
3 Vtrũ pcta venialia remittant p aspersionẽ aquæ benedictæ, & tunsionem pectoris, & oratonem dñicam, & alia hmõi.
4 Vtrum peccatum veniale possit remitti sine mortali.
QVÆSTIO LXXXVIII.
¶ De reditu pctorum per pniam dimissorum.
1 Vtrũ pcta p pniam dimissa redeat sm pm p sequẽs peccatũ.
2 Vtrũ aliquo mõ p ingratitudinẽ redeat spalius sm quędam
3 Vtrũ redeant in æquali reatu. (pcta.
4 Vtrũ illa ingratitudo p quã redeunt sit spale peccatum.
QVÆSTIO LXXXIX.
¶ De recuperatione virtutum per pniam.
1 Vtrum per pniam restituantur virtutes.
2 Vtrum restituantur in æquali quantitate.
3 Vtrum restituatur penitenti equales dignitas.
4 Vtrum opera virtutũ p pctm sequens mortificentur.
5 Vtrũ opera mortificata p pctm per pniam reuiuiscant.
6 Vtrũ opera mortua, i. sine caritate facta p pniam viuificent.
QVÆSTIO XC.
¶ De partibus pniæ in generali.
1 Vtrum pnĩa habeat partes.
2 De numero partium eius.
3 Quales partes sint.
4 De diuisione eius in partes subiectiuas.

¶ Quæstionum & articulorum tabulæ finis.

CONTENTORVM IN COMMENTARIIS TERTI AE PARTIS ALPHABETICA ANNOTATIO.

ABSOLVTIONIS forma licet consistat in his duobus verbis, s. Absoluo te, siquis tamen aliis verbis vteretur (puta remitto tibi peccata) sacramentum esset perfectum. q. 84. art. 3.
1 ¶ Abstractionis duplicis, scilicet ex parte rei & ex parte intellectus dilucidatio. q. 3. ar. 3.
2 Abstractionis per modum resolutionis nomine, quid intelligatur. q. 3. ar. 3. ad 3m.
3 Abstractis per intellectum diuinis personalitatibus an possit intelligi natura diuina assumere. q. 3. ar. 3. ad 2m.
1 ¶ Actus habetur secundum quandam eminentiam; ergo est actiuus aliorum, an valeat consequentia. q. 8. ar. 5.
1 ¶ Affirmatio si est causa affirmationis & negatio negationis, ista regula tenet in solis causis propriis. quæst. 64. ar. 6. ad 1m.
1 ¶ Agens proprie dicitur posse vt in proprium effectũ & vt in propriam naturam, quod vnica transmutatione potest educere de potentia in actum. q. 28. ar. 1. ad 5m.
1 ¶ Altaris & aliarum rerum ecclesiasticarum inanimatarũ consecratarum virtus. q. 83. ar. 3.
1 ¶ Amydum. Eucharistia. 5.
1 Analogia. Nomen. 5.
1 ¶ Angeli deficere a necessitate reparationis, quomodo intelligatur. q. 4. arti. 2.
2 Angeli. Ministrare. 1.
1 ¶ Anima separata an in communi resurrectione huius vel illius reuersa ad corpus retineat suam propriam terminationem, an perdat illam & terminetur personalitate totius. quæst. 6. arti. 3.
1 ¶ Antichristus an dicatur caput omnium malorum, tam dæmonum quàm hominum. q. 8. ar. 8.
1 ¶ Arguere an liceat a destructione antecedẽtis. q. 17. ar. 1.
1 ¶ Armeni. Eucharistia. 7.
1 ¶ Ascendisse Christum in cælum virtute animæ glorificatæ, cum dicitur, intelligitur tantum de motu locali ascensionis. q. 57. arti. 3.
1 ¶ Assumi naturam per se separatã nõ fuisse cõueniens, qũo intelligatur. q. 4. ar. 4.
2 Assumptibile non attenditur secundum potentiam passiuam naturalẽ, ergo secundum congruentiam, an valeat consequentia. q. 4. ar. 2.
3 Assumptionis terminus proprius quid sit, absolutum ne aliquid, vel relatiuum. q. 2. ar. 8.
4 In Assumptionis mysterio an sit ordo naturæ partium humanæ naturæ adinuicem & partium ad totũ. quæst. 6. a. 1. ad Duran.
5 In assumptione carnis qũo dicitur ánimam mediare secundum S. Tho. q. 6. ar. 1. ad 3m.
6 Dupliciter potest intelligi subsistentiam animæ præexistẽtẽ in assumptione corrumpi. q. 3. ar. 3.
7 An verbum assumpserit humanam naturam mediantibus eius partibus. q. 6. ar. 5. ad 1m.
8 An personæ diuinæ conueniat primo ratione essentiæ diuinæ assumere terminatiue. q. 3. ar. 2.
9 An sit possibile diuinis personis, vt duæ vel tres assumant vnam naturam humanam. q. 3. ar. 6. ad Sco.
10 Plures personæ non possunt assumere vnam personã. Ibidem ad Duran. in expositione authoritatis. Ansel. s. plures personæ non possunt assumere vnum eundemque hoiem.
1 ¶ Athanasij similitudo, scilicet Nam sicut anima rationalis & caro vnus est homo, ita &c. intelligitur quantum ad vnitatem suppositi. q. 2. ar. 1.
1 Augmentum non esse sine motu locali intelligitur de motu locali formaliter vel æquiualenter. q. 33. ar. 1.

BAPTIZARE aliquem extra necessitatis casum, eo modo quo in necessitatis casu licet, an sit peccatum mortale. q. 67. ar. 4. & 5.
2 Baptizare vnum quomodo duo possint vel non possint, & qua forma vti debeant. q. 67. ar. 6.
3 Baptizari an debeant filii Iudæorum & Gentilium inuitis parentibus. q. 68. ar. 10.
4 Baptizato ficte an recedente fictione incipiat baptismus valere ad salutem. q. 69. ar. 9. & 10.
5 Baptismus quomodo recedente fictiõe valeat ad salutem. q. 69. ar. 9. & 10.
6 Baptizatos fuisse Ioannem & Apostolos a Christo rationabile est. q. 38. ar. 6.
7 Baptizandus an de necessitate debeat habere intentionem suscipiendi baptismum. q. 68. ar. 7. Minister. 5.
8 Baptizando plures si non intercederet alia mutatio quàm dicere, baptizo vos, non videretur ad hoc magna necessitas exigi. q. 67. ar. 6. ad 2m.
9 Baptizandi & prædicandi officium non conuenire diaconis, quomodo verum sit. q. 67. ar. 1.
10 Baptismus verus an sit, si aliqua ex tribus immersionibus omittatur. q 66. ar. 8.
11 Baptismus quare sit irreiterabilis. q. 66. ar. 9.
12 Baptismi proprius effectus quis sit. q. 62. ar. 2.
13 Baptismi differendi tempus quomodo debeat determinari. q. 68. arti. 3.
14 Baptismo quare attribuatur aperire ianuam Paradisi, cum sit per se primo effectus mortis Christi. q. 69. ar. 7.
15 Baptismalem exorcismum aperire sensus, & vnctionem in vertice baptizati operari conseruationem gratiæ baptismalis, quomodo intelligatur. q. 70. & 71. ar. 3. Ecclesia. 2. Eucharistia. 2, Fictio. 1. Minister. 2, 3.
1 ¶ Beatitudinem esse qua Deus est dives, quomodo intelligatur. q. 23. ar. 3.
1 Beato cuilibet conuenit videre oia ad se spectãtia. q. 10. a. 2.
1 ¶ De boni ratione loqui, aliud est quàm loqui de ratione talis boni. q. 1. ar. 1. in cor.

C
CHARACTER sacramentalis, an sit deputatiuus hominis ad cultum Dei. q. 63. ar. 2.
2 Character sub quo genere generalissimo ponat, & in qua specie. q. 62. ar. 2. ad Sco. & Duran.
3 Character est in genere potentiæ. Ibidem.
4 Character est spiritualis potentia, quia conuenit ministris Christi. Ibidem.
5 Character non est per se in genere. Ibidem.
6 Character an sit subiectiue in potentia animæ. quæst. 63. arti. 4. ad Sco. & Duran.
7 Character an sit in intellectu. q. 63. ar. 4.
8 Character in baptismo tenet locum dispositionis & formæ. q. 69. ar. 9. & 10.
9 Character an sit porentia pure passiua. q. 72. arti. 5.
10 Character confirmationis de necessitate præsupponit characterem baptismi. q. 72 ar. 6.
11 Character sacrorum ordinum de necessitate præsupponit characterem baptismi. Ibidem.
1 Charitatis feruor in hac vita quis sit qui non compatitur peccatum veniale. q. 87. ar. 1.
1 ¶ Causæ duæ totales virtutibus propriis agentes ac eiusdẽ rationis, non possunt vnum & eundem per se effectum producere. q. 7. ar. 6.
1 ¶ Celebrare. Eucharistia vl.
1 ¶ Circuncisio Christianorum Indorum dicentium se circuncidi vt conformentur Christo an sit licita. q. 37. art. 1.

1 ¶ Columba in cuius specie spiritussanctus descendit super Christum baptizatum, an fuerit verū animal. q. 39. ar. 7.
1 ¶ Cometa quare puratur esse potius signum mortis principum quàm aliorum hominum. q. 36. ar. 7.
1 ¶ Communicare se aliis importat perfectionem, ad minus in his quibus communicatur q. 1. ar. 1. in cor.
2 Communicare seipsum pertinet ad boni rationem, non quidem determinate per modum naturæ aut libere, sed cōmuniter & indeterminate ad vtrunque modū, Ibidem.
2 Communicare cum excommunicatis per concilium Constantien. concessum est, præterquàm in duobus casibus, quæst. 82. ar. 9.
4 Communio an non solum ecclesiæ, sed etiam Christi præcepto sit necessaria. q. 80. ar. 11.
5 Communio popularis sub vtraque specie, an sit licita. ea. q. ar. 12. prin.
6 Communio sub vtraque specie, an sit in præcepto. Ibidem de hac specialiter materia, quæstiuncula. 1.
7 Communio sub vtraque specie, an sit necessaria omnibus, comprehendendo etiam infantes. Ibidem.
8 Communio dicta an sit necessaria omnibus adultis. An omnibus sacerdotibus. An omnibus confitentibus. Ibidem.
9 Communio sub vtraque specie, an sit vtilior quàm sub specie panis tantum, eo. ar. quæstiuncula. 2.
10 Communio popularis sub vtraque specie, an expediat ecclesiæ Christi. eo. ar. q. 3.
11 Iudicium discretionis requisitæ ad communionem in pueris, debet a parentibus & confessore fieri. q. 80. ar. 9. ad vlt.
1 ¶ Confieri semel in anno, an iustus, sine peccato mortali existens teneatur. q. 65. ar. 2. ad 4m.
2 Confitens sua peccata ante baptismum receptum, non est absoluendus. q. 68. ar. 5. & 6.
1 ¶ Confirmationis sacro deputantur fideles ad seruitium speciale spectans ad officium principis. q. 65. ar. 3. ad 2m.
2 Confirmationis sacramēti an Epūs sit ita proprius minister q̄ a non Epō facta nulla est, & ramen ex dispensatione Apostolica non Epūs posset illam conferre. q. 72. ar. 8. 9. 10. & 11.
3 Chrisma per totum.
1 ¶ Coniunctionis in littera posita distinctio ex parte extremorum, vel ex parte termini, an sit sufficiens. q. 2. ar. 9.
2 Coniunctionis humanæ naturæ cum persona filii Dei duplex acceptio. q. 2. ar. 10.
3 Coniuncta duo realiter, an vbi est vnum oporteat esse & reliquum. q. 76. ar. 2.
1 ¶ Cōuersio duplex. s. formalis & substātialis. q. 75. ar. 4.
1 ¶ Compositio ex contrariis, an sit prima causa mortis & aliorum defectuum humanæ naturæ, an vero peccatum, quæst. 15. arti. 5.
2 Compositionis ratio imperfectionem componentium formaliter importat. q. 2. ar. 4. ad 3m. Dubium.
3 Compositionis multiplex genus, Ibidem.
1 Consecrare. Sacerdores. 3.
1 ¶ Constantinum fuisse mundatum a lepra in baptismo nullus authoritate constat. q. 69. ar. 8. argumen. 3.
1 ¶ Contritio secundum essentiam an sit pars sacramenti, quæst. 90. arti. 2.
1 ¶ Contactus Christi quilibet an sit sanctificatiuus materiæ sacramenti, an solus contactus in vsu constitutiuo sacramenti. q. 72. ar. 3.
1 ¶ Conueniens claudit in se possibile, & addit super illud, q. 1. ar. 1. in ti.
1 ¶ Conuerti vnum in aliud potest dupliciter, scilicet per transubstantiationē & per transmutationem. q. 2. ar. 1.
2 Conuertibilitas cuiuscunque creaturæ in quamcunque aliam secundum agens virtutis infinitæ, quomodo intelligatur. q. 75. ar. 4. ad 3m.
3 Conuertibilitas ratio totius vnius rei in totam aliam rem est communicatio earum in communi naturā entis communis omnibus creaturis tantum. q. 75. ar. 4. ad 3m.
1 ¶ Corpus esse vicinius personæ propriæ, animam autem naturæ humanæ, quomodo intelligatur. q. 6. ar. 1. ad 2m.
2 Corpus quando sit animale & quando spirituale secundū Augustinum. q. 54. ar. 3.
3 Corpora elementaria sicut habent duplices motus, ita corpora cælestia vltra naturalem inclinationem ad suos cursus possunt mutari in illud q̄ author naturæ facit. 44. ar. 2.
4 Corporum cælestium visione an possint comprehendi virtutes eorum. q. 12. ar. 1. ad Duran.
1 ¶ Creaturæ an possibilis sit sublimior gradus diuinæ visionis quàm sit gradus animæ Christi. q. 10. ar. 4. ad 3m.
2 Creaturas denominari aliquales ex eo quod conuenit eis secundum proprias causas, non autem ex eo quod cōuenit eis secundum primas & vniuersales causas, quomodo sit intelligendum. q. 4. ar. 2.
1 ¶ Chrisma est regularis materia confirmationis de necessitate præcepti & non de necessitate sacramēti. q. 72. a. 1. & 2.
2 Chrisma esse consecratum ab episcopo an sit de necessitate sacramenti. q. 72. ar. 3.
3 Chrismatis consecrationē an Papa possit cōmittere singulari sacerdoti. Ibidem,
Confirmatio per totum.
1 ¶ Chrysostomus. Passio. 9. Paulus. 1.
1 Christus principalius venit abolere peccatum totius naturæ, quàm peccatum vnius personæ. q. 1. ar. 4.
2 Christus si naturali generatione aliquem produxisset, purū hominem produxisset. q. 2. ar. 5. ad 2m.
3 Christus quo dicatur caput ecclesiæ. q. 8. ar. 1.
4 Christus in vsu scientiæ infusæ non indigebat conuersione ad phantasmata ad Duran. q. 11. ar. 2.
5 Christus an voluerit humana voluntate per alios homines aliquid fieri & non potuerit facere quòd fieret. q. 13. ar. 3.
6 Christus certus erat de euentu mortis & reliquorum malorum futurorum, non solum inquantum Deus, sed etiam inquantum homo, nec solum vt comprehensor, sed etiam vt viator. q. 15. ar. 7.
7 Christus non debet dici homo dominicus, quia derogaret veritati vnionis, si dominus de illo homine prædicaretur denominative. q. 16. ar. 3.
8 Christus an meruerit exteriora bona, quia dignitas merendi spectat ad charitatem, ac per hoc præstat exteriorum bonorum præsentiæ coeuæ. q. 19. ar. 3.
9 Christus prædestinatus est filius Dei, an hæc locutio sit propria. q. 24. ar 1. ad 2m. & 3m.
10 Christus proprie est mediator inter Deum & hominem. q. 26. ar. 4.
11 Christus ante Ioannis baptisma quid exercuerit. q. 4. ar. 1.
12 Christus fuit exemplum perfectionis in omnibus quæ per se pertinent ad salutem. q. 4. ar. 2.
13 Christus quare nihil scripserit. q. 42. ar. 4.
14 Christus gloriam animæ suæ deriuauit in corpus in transfiguratione. q. 45. ar. 2.
15 Christus sua passione impleuit legem totam & omnem iustitiam omnis generis, iuris & præcepti. q. 47. ar. 2.
16 Christi animæ descensus ad inferos, ad infusionem luminis gloriæ in sanctis patribus operatus est, applicando. s. ad eos virtutem suæ mortis. q. 52. ar. 2.
17 Christi i suo descēsu duo genera a purgatorio liberauit. a
18 Christus an corporaliter visus fuerit a Paulo, & an visio illa tunc fuerit quando dixit Saule saule, quid me persequeris. q. 57. ar. 7.
19 Christus inquantū hō an stet vel sedeat in cælo. q. 58. ar. 2.
20 Christus secundum quòd homo an dicendus sit filius Dei. q. 58. ar. 3.
21 Christi actiones humanæ possunt dupliciter considerari, Primo vt sunt res quædam creatæ ac proinde finitæ. Secundo vt sunt res psonæ diuinæ vt proprii suppositi cuius sūt, & sic sunt infinita entia personaliter, & infinitæ efficaciæ in genere meriti seu satisfactionis ex hoc ipso quòd sunt operā ipsius Dei, vt propriæ psonę exercētis illa. q. 1. a. 2. ad 3m.
22 Christi persona dupliciter distinguitur, primo secundum id quod in se est, secundo secundum rationem hypostasis. quæst. 2. ar. 4.
23 In Christi persona sunt duæ rationes, subsistendi in duabus naturis, licet sit ibi vnum subsistens simpliciter, & vna ratio subsistendi simpliciter. Ibidem.
24 Christi personam esse compositam an sit simpliciter & formaliter vnum. Ibidem.
25 Christi natura humana se habet ad personā filii Dei sicut se habet natura fortis ad personam Sortis. q. 2. ar. 10.
26 Christi natura corporalis quomodo posit agere in angelos. q. 8. ar. 4. ad 3m.
27. Christi anima non videt in verbo quicquid videt verbum. q. 10. ar. 2. ad 2m.
28 Christi anima an ex hoc quòd scit omnia quæ scit Deus scientia visionis, sequatur ipsam scire infinita. q. 10. ar. 3.
29 Christi animā an bene concludatur habere per scientiam infusā notitiam omnium singularium. q. 11. ar. 1.
30 Christi anima an perfectius quocūq; angelo intuitiue cognouerit in proprio genere quicquid intueri vtrique datum est. q. 11. ar. 4.

31 Christi animæ species intelligibiles infusæ an fuerint perfectissimæ. q. 11. ar. 6. ad Sco.
32 Christi animæ an insit virtus instrumentalis ad omnia miracula. q. 13. ar. 2.
33 Christi priuilegium est mereri aliis ex cōdigno. q. 19. ar. 4.
34 Quomodo intelligatur q̄ inquantum Christi humanitas operabatur virtute diuinitatis sacrificium Christi erat efficacissimū ad delenda peccata per gratiam. q. 22. ar. 3. ad 1m.
35 Christi carnem efficere, aliter attribuitur personæ spiritussancti, & aliter filio eandem assumere. q. 32. ar. 1.
36 Christi corporis formatio in primo instanti fuit perfecta essentialiter, non autem quantitative. q. 33. ar. 1.
37 Christi animæ an inconueniat q̄ aliqua perfectio actus secundi ei de nouo aduenerit. q. 34. ar. 2.
38 Christi doctrinæ excellentia penes quæ attendatur. quæst. 42. ar. 1.
39 Christi anima an habuerit potestatem, præseruādi corpus suum a morte. q. 47. ar. 1. ad Sco.
40 Christi anima vnde habuerit prædictam potestatem. Ibidē
41 De Christi clamore in cruce duplex modus dicendi. eodē art. ad 2m.
42 Christi mortis celeritas fuit & naturalis & voluntaria. Ibidē
43 Christi verba, Ego pono animam meam &c. & similia quo modo intelligantur. q. 50. ar. 3. ad 1m.
44 Christi corpus vinum & mortuum an fuerit idem numero simpliciter. q. 50. ar. 5. ad Scotum.
45 Christi mors an fuerit meritoria ex parte animæ. q. 50. ar. 6
46 Christi corporis præseruatio a putrefactione an attestetur virtuti ipsius naturæ & voluntarię morti. q. 51. ar. 2.
47 Christi mortis tres dies, & dies creationis mundi diuersimode ordinantur. q. 53. ar. 4.
48 Christi descensus ad inferos, an fuerit secundum substantiam animæ, an solum secundum effectum. q. 52. ar. 1.
49 Christi pœnalitates intrinsecę vsque ad eius resurrectionē duraverunt. q. 52. ar. 4.
50 Christi humanitas est velut vniuersale instrumentum Dei ad faciendā miracula, excepta his quæ spectant ad primam creationem rerum. q. 56. ar. 1.
51 Christi corpus an conuenienter opinemur esse extra totā continentiam celorum corporeorū, ita q̄ planta pedis eius sit supra conuexum supremi cœli. q. 57. a. 4. ad Duran.
52 An sicut ex defectu materiæ magnificentiæ in Christo nō sequitur defectus magnificentiæ inferioris, ita nec ex defectu materiæ fidei sequitur defectus fidei in eodem. q. 7. ar. 3.
53 An spes in Christo respectu secundarię speratorum fuerit habitus aliquis. q. 7. ar. 4.
54 An oporteat in Christo ponere scientiam inditam, propter hoc quia aliter intellectus possibilis eius fuisset imperfectus. q. 9. ar. 3.
55 In Christo non fuisse scientiam ex suo genere acquisibilē per infusionē, vt fuit in Adā, cui in litera asseratur. q. 9. ar. 4.
56 An in Christo concessa cognitione abstractiua omnium singularium, concedenda sit cuiuslibet singularis propria species in Christi intellectu. q. 11. ar. 1. ad Sco.
57 An in Christo fuerit cognitio intuitiua omnium singularium. ad Sco. q. 11. ar. 1.
58 Christo non est adempta potestas deriuādi gloriam animæ ad corpus, ergo gloria illa claritatis quæ apparuit in Christo in transfiguratione, deriuata est ab anima, an hæc ratio valeat. q. 45. ar. 2.
59 Christo conuenientium mediante natura humana distinctio. q. 48. ar. 5.
60 Christum deleuisse omnia peccata mundi, quomodo intelligatur. q. 1. ar. 4.
61 Christum fuisse assumptum a diabolo quid sit. q. 41. ar. 4.
62 Christum palam docuisse & in occulto nihil fuisse locutū, quomodo intelligatur. q. 42. ar. 3.
63 Christum sedere ad dexteram patris cum dicitur, quam distinctionem importet. iiad. q. 58. ar. 2.

D

Debitum secundum decentiam ad opus operatum, est debitum secundum necessitatem ad opus operās ministri. q. 64. ar. 6.
1 Dæmones an cognouerint Christum esse Messiam in lege promissum. q. 44. ar. 1.
2 Dæmones an cognouerint Christum esse verum Deum. q. 44. ar. 1.
4 Denominatio. Humanum. 1.
1 ¶ Deus intelligi potest tribus modis plusquā genere diuersis communicare seipsum creaturæ. s. naturaliter, supernaturaliter, & eleuando creaturam ad suam propriam personalitatem. q. 1. ar. 1. in cor.
2 Deus an fallere possit. q. 5. ar. 5.
3 Deus est homo, an hæc propositio sit in materia naturali. q. 16. ar. 1. ad 1m.
4 Deus est homo, an hæc propositio sit per se. ad Duran. & Scotum. Ibidem.
5 Quomodo intelligatur, q̄ in ista propositione, Deus est pater, li Deus supponit pro persona patris. q. 16. ar. 2. ad 2m.
6 An solius Dei natura prædicetur de supposito. q. 17. ar. 1.
7 In Deo nihil inueniri præter rationem suæ naturæ, quomodo intelligatur. q. 2. ar. 1.
8 In Deo inuenitur duplici modo subsistens & habens naturam, scilicet & incommunicabiliter. q. 3. ar. 2.
1 Diabolus. Quomodo diabolus machinādo in morte Christi ex cōsilio potuerit modū potestatis sibi a Deo traditæ. q. 49. ar. 2. Christus. 62.
1 ¶ Differentia inter suppositum & naturam an habeat locū in angelis. q. 2. ar. 2. in cor.
1 Difficile potest, dupliciter sumi, scilicet contrarie & negatiue. q. 84. ar. 8. & 9.
1 ¶ Distingui secundum rem contingit dupliciter, primo vt duæ res quarum vna nihil est alterius, secūdo sic, vt vna res includat totam aliam, & superaddat ei aliquid aliud. q. 2. ar. 3. in cor.
1 ¶ Diuina eminentia in timore reuerentiali Christi an habuerit rationem reuerendi quatenus eminentia Dei absolute, an quatenus potens est infligere malum. q. 7. ar. 6.
1 Docere. Excellentior est modus docendi verbo quàm scripto. q. 42. ar. 4. Christus. 38.
1 ¶ Dolor est passio appetitus sensitiui ex corporis læsione percepta sensu. q. 15. ar. 5.
1 ¶ Donum nullus perdi sine culpa, quo verificetur. q. 69. ar. 2.

E

Ecclesiam hoc q̄ ecclesia, pro paruulis credit, intendit, renunciat, est quędam accommodatio. q. 68. ar. 9.
2 Ecclesiæ fides quomodo præsit infanti baptizato. quæst. 68. a. 9. ad 2m.
2 ¶ Episcopus dum cōsecratur, an debeat Pontifici celebrāti concelebrare. q. 82. ar. 2.
2 Chrisma. 2. Confirmatio. 2.
1 Esse in persona, qd est contra rationem formæ communis, quomodo intelligatur. q. 4. ar. 4.
1 Existentia. 1. 2.
1 ¶ Eucharistiæ sacramentū dicitur multa materialiter, quia partes eius esse habent vt integrales vnum proprium finem, in qui est refectio spiritualis. q. 73. ar. 2.
2 Eucharistiæ sacramentum an sit absolute necessarium ad salutem. q. 73. ar. 3.
3 Eucharistiæ sacramentum an esset in pane solum celebrandum vbi vinum non inueniretur. q. 74. ar. 1.
4 Eucharistiæ sacramentum debet fieri in materia pāti propter formam consecrationis, scilicet Hoc est, vel Hic est. q. 74. a. 2.
5 Eucharistia. Quum triticum ab omnibus ponatur propria materia panis sacramentalis, an etiā ex siligine, spelta, amydo, & pasta cruda confici possit panis consecrabilis, & an solus panis assus sit consecrabilis. q. 34. ar. 3.
6 Vua non est consecrabilis. q. 74. ar. 5.
7 In Eucharistiæ sacramento falsum est q̄ greci offerant calicem domini cum vino rantum, hoc enim Armeni, non Greci olim faciebant. Ibidem ad. 6.
8 In Eucharistię sacro debet modica aqua vino misceri. Ibid.
9 An oporteat aquam ex qua fit panis pro hoc sacramento esse veram & naturalem. q. 74. ar. 7.
10 De existentia corporis Christi in sacramento eucharistiæ, quid ex sacra scriptura habeatur. q. 75. ar. 1.
11 Diuersę opiniones circa nouitatem continentiæ & nouitatem conuersionis. Ibidem.
12 In Eucharistiæ sacramento quomodo se habeāt adinuicem nouitas continentiæ & nouitas conuersionis. Ibidem.
13 An hæc propositio, Aliquid non potest esse vbi prius non erat, nisi vel per loci mutationem, vel alterius conuersionē in ipsum, sit vera, & bene applicetur ad esse in sacramento. q. 75. ar. 2.
14 In Eucharistiæ sacramento quot interueniant mutationes. q. 75. ar. 2.
15 In Eucharistiæ sacramento si substantia panis remaneret, non esset verum quod Christus dixit, Hoc est corpus meū. Ibidem. ad Sco. & Duran.

16 In Eucharistiæ sacramento si esset alia substantia sub accidentibus panis quàm corpus Christi, an contrarietur veneration Eucharistiæ. Ibidem.
17 In Eucharistiæ sacramento panis non redigitur in nihilū, sed mutatur substantia panis in corpus Christi secundum Ambrosium. q.75. ar.3. ad 3m.
18 An conuersio panis in corpus Christi præexistens & manens secundum summ esse antiquum sit possibilis. q. 75. ar 4. ad 5co. Conuertibilitas 1.
19 An hæc sit propria, qđ erat panis est Christi corpus. Ibid.
20 Si corpus Christi habet partes & proprietates sub modo sacramentali, an simpliciter necessario sequatur quòd habeat eas sub existentia naturali. q.76. ar.2. Intellectus 3.4.5.
21 Christum esse sub hostia est quoddam esse relatiuum. q. 76. arti. 6.
22 An ad motum hostiæ corpus Christi moueatur per accidens, Ibidem ad 5co.
23 In Eucharistiæ sacramento quomodo accidentia sint sine subiecto, diuersæ opiniones. q.77. ar.1. 2. 3.
24 An in rarefactione panis, pedetentim sacramentaliter nouis illa quantitate participata quæ per rarefactionem fit, sit naturaliter a naturali agente. q.77. ar.5. ad 5co.
25 De modo quo in instanti generationis nouæ substantiæ ex speciebus sacramentalibus, fit materia. q.77. ar.5.
26 An omnia verba quibus vtimur in consecratione sanguinis sint de necessitate sacramenti. q.78. in tribus primis ar.
27 An sola verba consecrationis a sacerdote prolata prætermisso Canone, conficiant sacramentum. q.78. ar.1. ad 4m.
28 Eucharistia Sacramentum. 3.
29 De veritate & cõsignificatione huius oris sacramentalis, Hoc est corpus meum, & de demonstratione quam in ea exercet, li hoc. Ibidem ar.5.
30 Eucharistiæ sacramenti oblatio. ex sui quantitate sufficit ad satisfaciendum pro omni pœna, sit autem satisfactoria offerentibus vel pro quibus offertur secundum quantitatē suæ deuotionis. q.79. ar.5.
31 De tempore, modo & subiecto seu effectuum Eucharistiæ. q.79. arti.5.
32 Dominus cum dicit. Nisi manducaueritis &c loquitur de manducatione spirituali in voto seu habitu. q.79. ar.1.
33 Eucharistiæ sacramentum sumens ita potest esse dispositus quòd nec consequatur vitam gratiæ, nec de nouo mortaliter peccet sumendo. q.79. ar.7.
34 Eucharistiæ sacramentum an sit negandum peccatoribus occultis petentibus illud. q.80. ar.6.
35 Quum dicitur sacramenti eucharistiæ nō tantum esse gratiam suscipientium, aut vnitatem ecclesiæ, aut corpus Christi mysticum, hæc omnia sumuntur pro vno & eodem, scilicet gratia Dei. q.73. ar.1. ad 3m.
36 Habere rem sacramenti eucharistiæ per votum ecclesiæ, est ipsam habere per ritus sacramentum seu in sui initio, quoniam sacramentum baptismi initium est spiritualis vitæ. q.73. arti.3.
37 Inter suscipientem eucharistiam & suscipientem baptismum in peccato mortali, differentia. q.70. ar 5. ad 1m.
38 Eucharistiæ sacramentum sumens contritus, sed non confessus de peccato mortali habens copiam confessoris, an peccet mortaliter. q.80. ar.4.
39 Eucharistiæ sacramentum sumens in peccato mortali, an committat grauius peccatum omnibus peccatis quæ sunt contra puras creaturas. q.80. ar.5.
40 An expediat quotidie celebrare. q.80. ar.10.

1 ¶ Existere per se, & per se separatim existere, quomodo differant. q.2. ar.2. ad 3m.
2 Existentia. An de mente D. Tho. nullum sit in Christo esse actuale existentiæ creatū, sed sola existētia increata. q.17. a.2.
3 An ita sit in veritate quòd in Christo nulla sit existentia substantialis nisi diuina. Ibidē ad 5co. Durā. & Io. de Neapoli.
1 ¶ Experientia an solum pariat scientiam similium secundum speciem. q.12. ar.1. ad Duran.

B

FICTIO simul cum peccatis commissis post baptismum, per pœnitentiam dicenda est. q.69. ar.2. ad 2m. & 3m.
1 Filium Dei assumpsisse hominem, an debeat concedi. q.4. ar.3. ad 2m.
2 Filiatio est ira supposito vt subiecto, qp nō naturæ, ergo in Chro nō é filiatio tēporalis rea, an hæc rō valeat. q.35. a.5.
3 Filiatio temporalis Christi an sit rōnis tm. Ibid. ad 5co.
1 ¶ Finito omni posse fieri additione, qualiter intelligat. q.7. arti.12. ad 1m.

1 ¶ Fomes peccati quomodo sit inordinata concupiscētia hi bitualis. q.27. ar.3
2 An ex hoc q fomes est concupiscentia contraria rationi habitualiter, licet inferre, quòd fomes est inclinatiuus ad malum & difficultatiuus in bono. Ibidem.
3 Quòd fomes in beata Virgine per diuinam prouidentiam perfectius ligabatur quàm per interiorem sanctificationē, quomodò intelligatur. Ibidem.
1 ¶ Formæ eiusdem speciei an possint esse simul in eodem subiecto. q.35. ar.5.
2 ¶ Frustra est quod caret propria operatione, quomodo debeat intelligi, & an in dicta propositione sit sermo de omni propria operatione alicuius. q.19. arti.4. & ad 5co. & Duran. contra literæ conclusionem obiicientes.

G

GRATIA sumitur aliquando vt comprehendit sub se quecunque infusum habitum. q.2. ar.10.
2 Gratia cuiuslibet singularis personæ an habeat quantitate alterius rationis a quantitate gratiæ Christi. q.7. ar.11.
3 Gratia cuiuslibet singularis personæ, an sit velut virtus particularis, & gratia Christi velut virtus vlis. Ibidem.
4 Gratia vnionis in Christo duo in se claudit. q.7. ar.13.
5 Multiplum dictorum. S. Tho. de gratia vnionis rō. Ibidem.
6 Gratia Christi dupliciter dicitur prima. q.8. ar.1.
7 Gratia viatoris an sit minor gratia comprehensoris, etiam secundum suam quantitatem. q.34. ar.4.
8 Gratia intensior gradus an comprehendatur sub annexis quæ per deuotionem ministri impetrari possunt recipienti sacramentum. q.84. ar.1.
9 Gratiæ habitualis quomodo finis sit vnio personalis. q.7. a.13.
10 Quare nullus pure viator attingat ad summum gratiæ excellentiæ gratiæ. Ibidem.
11 Dabile est summum possibile in gratia. Sm. S. Tho. q.7. a.9.
12 Gratiam habitualem in Christo ponere, an necesse sit, propter eo quòd Christus mediator gratiam in alios redundantem habere debeat. q.7. ar.1.
13 Christum esse principium vniuersale generis habentium gratiam, intelligitur de principio vniuersali in tali genere non contento. q.7. ar.9.
14 Gratiam in nobis efficienter causare Christi actiones, quomodo intelligatur. q.8. ar.1. ad 1m.

H

HABITVS si per se infusi & habitus per se acquisibiles sint diuersarum rationum intrinsece & essentialiter. q.9. ar.4. ad 2m. & 3m.
1 ¶ Hæresim incurrit ex verbis inordinate dictis, quomodo intelligatur. q.16. ar.8.
2 Hæresis est Ariana dicere Christum minorem patre. Ibid.
3 Hæresis est dicere quòd Christus est creatura. Ibidem.
4 Hæresis noua quæ dicit Christū fuisse conceptū ex tribus guttis sanguinis circa cor btē Virginis resellit. q.31. ar.5.
5 Cum hæreticis in vocabulis communicare quomodo prohibitum sit. q.16. ar.8.
1 Hypostasis. Hō. 1. 2. Christus 2. vnit. 3.
1 ¶ Homo dicitur & est Deus propter vnionem inquantum terminatur ad hypostasim diuinā, an hæc sit vera. q.2. ar.8.
2 Homo an prædicetur de Deo sicut species de sua hypostasi. q.16. arti.1. ad 5co.
3 Hominem prædicari de Deo ratione relationis, quomodo verificetur. q.16. ar.4. ad 4m.
4 Homo est factus Deus, an in ista propositione li homo possit supponere simpliciter & personaliter. q.16. ar.7.
5 Iste homo factus est Deus, an hæc sit vera. Ibidem.
6 Quare ista dicitur simpliciter vera, Deus factus est hō, ista autē simpliciter falsa, homo factus est Deus. Ibidem.
7 Iste homo, i. Chs incepit esse, an hoc debeat simpliciter negari. q.16. ar.9.
1 ¶ Humanū. Quā dr qp humana natura non constituit diuinam personā simpliciter, sed cōstituit eā fm qp denominat a tali natura, qūo denoīatio sumatur. q.3. ar.1. ad 3m.
2 Humana natura in Christo, an inclinetur ad propriā personalitatem. q.4. ar.2. ad 3m.
3 Humanæ dignitatis explicatio. q.4. ar.6.
4 Humanitas qūm sit in triplici intellectu. s. dino humano & angelico, quare. S. Th. probans humanitatē fm qp est in intellectu diuino aut hūano non esse assumptibilē, non memi nit hūanitatis fm esse qđ hēt in intellectu angelico. Ibidē.
1 Honorari vt cā honoris nō est honorari simpliciter, quia li vt causa honoris est conditio diminuens. q.25. ar.1.
2 ¶ Hostia. Sacerdotes. 3.

I

1 IAnua cœli per similitudinem dicitur fruitionis diuinæ consecutio. q.49. ar.5. Baptismus. 16.
1 ¶ Ignorantiam inter defectus communes vbi de defectibus corporis agitur computare, quomodo licuerit. q.14. ar.4.
1 ¶ Imago. Processus Diui Thomæ quo probat imaginē esse adorandam eadem adoratione qua Christus, quomodo vadeat. q.25. ar.3. ad Duran.
2 Imagines Dei an sint licitę. q.25. ar.3. ad 1m.
1 ¶ Incarnari plus significat quàm exprimat, explicat enim carnem assumere vel carnem fieri, significat autem hominem fieri. q.1. ar.1. in tit.
2 Quare non fuerit conueniens Deum incarnari immediate post peccatum, quinque rationes. q.1. ar.5.
3 Incarnatio Christi non debuit fieri in principio mundi, nec in finem mundi differri. q.1. ar.6.
4 Incarnationis mysterium quare nomine vnionis significetur. q.1. ar.1. in tit. Vniri, & vnio per totum.
5 Incarnationis pluralitatem quare Sanctus Thomas hic nō inuestigauerit. Ibidem.
6 Incarnationis possibilitatem sub titulo conuenientiæ tractauit. Ibidem.
7 De incarnatione dupliciter loqui contingit, scilicet dicendo, Deus vniuit se creaturæ, vel dicendo, Deus vniuit creaturam sibi, sed secundus modus vtpote formalis est melior. eo. ar.ad 1m.
1 ¶ Inesse. In ista maxima, Omne quod inest alicui personæ, sue pertineat ad naturam illius sue non, vnitur ei in persona, sumitur inesse proprie, vt inesse distinguitur contra extrinsecus adiacere. q.2. ar.2.
1 ¶ Infernus puerorum a Sancto Thoma comprehenditur sub inferno damnatorum. q.52. ar.2.
1 ¶ Informandi duplex modus, scilicet in esse intelligibili, & concurrendo cum aliquo corporeo per modum formæ & materiæ ad constitutionem alicuius naturæ. q.2. ar.1.
1 ¶ Ingratitudo quantificatur ex beneficio. q.88. ar.1. ad 1m.
1 ¶ Intellectus creatus an possit simul videre infinita, ita quòd distincte cognoscat quodlibet eorum. quæst.10. artic.3. ad 2m.
2 Intellectus humanus an possit vti scientia infusa non conuertendo se ad phantasmata. q.11. ar.2.
3 Intellectus angelicus & animæ separatæ & hominis beati an possit naturaliter videre existentiā corporis Christi in Eucharistia. q.76. ar.7.
4 Intellectus beatus an per actum beatificum videat corpus Christi in eucharistia. q.76. ar.7.
5 An corpus Christi secundum esse sacramentale non videatur ab intellectu viatoris, nec ab intellectu angelico naturaliter, quia iste modus essendi est penitus supernaturalis. q.76. ar.7.
1 ¶ Intelligēdi actus quo Deus intelligit, an possit fieri actus intelligendi quo anima Christi formaliter intelligeret. Et si non, an hoc sit quia est alterius naturæ. quæst.2. artic.1. Christus. 30. 31. 32. 33.
1 ¶ Intendere dicitur quis aliquid tripliciter, scilicet actualiter, virtualiter & habitualiter. q.68. ar.8. ad 3m.
1 ¶ Intentio iocosa ministri an tollat veritatem sacramenti. q.64. art 10. ad 2m.
1 ¶ Iram componi ex tristitia & appetitu vindictæ quomodo intelligatur. q.15. ar.9.
2 ¶ Irregularitas homicidij ex defensione commissi. q.89. artic.3.
1 ¶ Iudæ peccatum an maius fuerit peccato Iudæorum. q.47. artic.6.
1 ¶ Iudæorum maiores an cognouerint Christum esse messiam. q.47. ar.5.
1 ¶ Iudicium perfectum de re mutabili non potest suauiter dari ante illius consummationem. q.59. ar.5.
1 Iudicia diuina extendunt se etiam ad ea quæ sunt per accidens. q.59. ar.5.

L

LOcus vnus altior altero esse in superficie conuexa cæli empyrei ad quem sensum dicitur. q.57. ar.5.
1 ¶ Lunæ dies quotus fuerit quando Christus mortuus est. q.46. ar 9.
1 ¶ Lux maior offuscat minorem, non quo ad substantiam lucis, sed quo ad effectum. q.5. ar.4. ad 2m.

M

1 MAgdalenæ erroneæ visionis rationabilis causa quando Christum æstimauit ortulanum. q.55. ar.4. ad 2m.
1 ¶ Maiores quando & quomodo debeant reprehendi. q.42. artic.2. Iudæi. 1.
1 ¶ Maledictum esse a Deo quid sit. q.46. ar.4. ad 3m.
1 ¶ Maria virgo an sit adoranda ratione Christi cui fuit intrinsece coniuncta adoratione latriæ. q.25. ar.5.
2 Maria virgo si sanctificata fuisset ante animationem, an in diguisset redemptione Christi. q.27. ar.2.
3 Maria virgo non fuit sanctificata ante animationem, ergo post animationem, an valeat consequentia. q.27. ar.5.
4 Affirmandum vt rationi consentaneum est, quòd in propria domo inuenta est in vtero habens. q.29. ar.2. ad 3m.
5 Maria virgo an sit vere mater Christi, quia corpus Christi ex ipsa sumptum est. q.35. ar.5.
1 ¶ Mater an aliquo modo actiue concurrat ad generationē prolis. q.32. ar.4. ad Sco.
1 Materia propria formæ an sit ante aduentū formæ. quæst.6. artic.4.
1 Medium rei in actibus nostris moralibus dicitur, quia in æqualitate rei ad rem consistit, medium vero rationis dicitur, quia in proportione intrancæ rationis ad operantem consistit. q.48. ar.2.
2 Medium. Natura. 5.
1 ¶ Memoriam esse aliquam operationem contingit dupliciter. q.4. ar.4.
2 Primus actus meritorius tā in angelis quàm in anima Christi fuit vere actus liber, quāmuis ex natura determinatus ad bonum. q.34. ar.3. Christus. 21. 22.
1 ¶ Ministrare sacramenta an angeli possint. q.64. ar.7.
2 Minister indignus in articulo necessitatis (quo laico licet baptizare) baptizans an excusetur a peccato. quæst. 64. art.6. ad 3m.
3 Minister indignus an excuserur a peccato tam si baprizet cum solemnitate quàm sine solemnitate. Ibidem.
4 An huiusmodi administratio sacramenti ab indigno ministro, sit ex suo genere peccatum mortale. Ibidem.
5 Ministri mentalis intentio an exigatur ad perfectionem sacramenti. q.64. ar.8.
6 Ministrum indignum in duobus casibus licet inducere ad exhibitionem sacramenti. q.64. ar.6.
7 Ministri ecclesiæ instrumentaliter operantur in sacramentis, ergo possunt sacramenta conferre etiam si sint mali, an valeat consequentia. q.64. ar.5.
1 ¶ Miraculum quod Christus fecit in nuptiis, rationabiliter creditur fuisse primum eius miraculum. q.45. ar.3.
2 Miracula quæ in sacra scriptura nō continentur an credenda sint. q.27. ar.6.
3 Miracula quæ fecit Christus manifestant sufficienter ipsius deitatem. q.43. ar.4.
1 ¶ Missa mali sacerdotis, an sit tanti meriti quanti est missa boni. q.82. ar.6.
1 Modus substantiæ & modus quantitatis in litera positi, in quo differant. q.76. ar.1.
2 Modo substantiæ, an intelligatur id quod communiter dicitur esse indiuisibiliter. Ibidem.
1 ¶ Motus in imaginem quatenus imago est, an sit idem cum motu in rem ipsam. q.25. ar.3.
1 ¶ Motus duplex quo instrumentum potest moueri, s. simplex & virtuosus. q.62. ar.4.
1 ¶ Mutatio omnis species quædam mortis est. q.54. ar.3.

N

1 NAtiuitas, quum dicitur quòd natiuitas attribuitur personæ vt subiecto nascenti, intelligitur de subiecto denominationis. q.35. ar.1.
2 Natiuitas Christi non debuit manifestari omnibus, ne meritum fidei minueretur. q.26. ar.2.
1 ¶ Natura omnis composita ex materia & forma, in se est cōmunicabilis pluribus, & de facto potest inueniri in pluribus, nisi constet ex tota sua materia. q.2. ar.1.
2 Natura an sicut est determinata ad vnum effectum, ita sit determinata ad vnum modum producēdi illum. quæst.28. artic.1.
3 Naturæ ordine existente secundum quodlibet genus causæ, eur Diuus Thomas ordinem naturæ duobus eorum appropriat. q.6. ar.5.
4 Naturæ ordinem ex parte materiæ in mysterio incarnationis cur Diuus Thomas pertransierit. Ibidem.
5 Cur Diuus Thomas in hoc mysterio medij secundum naturæ ordinem ex parte agentis secundum ordinem operationis in corpore. art.5. q.6. non meminerit, quum tamen de illo in responsione ad primū tractauerit.

6 Naturalis virtus non potest transmutare ad certam formã nisi determinatam materiam.q.28.ar.1.ad 5m.
1 ¶Nomen ab aliqua forma impositum nunquàm pluraliter dicitur nisi propter pluralitatem suppositorum.q.3. arti.7.ad 2m.
2 Nominis alicuius trium personarum omissio tollit veritatem baptismi,q.66.ar.6.
3 Nominum passiones secundum modus signandi non pro ratione, sed pro manifestatione differentiæ inter naturam & personam Dei secundum rationem,an conuenienter allatæ sint.q.2,ar.2,ad 1m.
4 Nominum mutatio quo ad signatum in sacramentorum formis an tollat veritatem sacramenti, ita q̃ in solis nominibus quæ sunt in communi vsu perficiatur sacramentum, q.66.ar.5,ad 7m.
5 Nomina multiplicia ad vnum, in vno,vel ab vno, abusiue vocantur analoga,q.60.ar.1.

O

OFFENSA. an directe opponatur gratiæ. q.86.art.1.
1 ¶Ordines tres de facto in vniuerso inueniuntur,scilicet ordo naturæ, ordo gratiæ, & ordo Dei & creaturæ simul.q.1.ar.3.in responsione ad dubia in cor.
2 Ordo necessarius simpliciter est ad salutem ecclesiæ,loquẽdo de ecclesia simpliciter & absolute.q.65,ar.4.
1 ¶Oratio sicut & voluntas distinguitur in simpliciter vel secundum quid.q.21.ar.4.
1 ¶Originale & actuale peccatum in quo differant.q.1.a.4.

P

PANIS assus.Eucharistiæ.5.
Paruuli in maternis vteris periclitantes,an possint per sacramentum baptismi in voto parentum susceptum saluari. q.68.ar.11,
1 ¶Pati est communius quàm dolere.q.46.ar.6 ad Sco.
1 ¶Passionis Christi necessitas an conuenienter quæratur. antequàm de eius possibilitate sit quæsitum.q.46.ar.2.
2 Liberationis humanæ modus per Christi passionem conuenientior fuit, quàm per solam Dei voluntatem.q.46. artic.3.
3 Circa passionis Christi effectum tria notabilia.q.49.ar.5.
4 Passioni & morti tradere inuitum innocentem, est impiũ & crudele absolute loquendo,non autem in ordine ad Deũ, cuius sunt vita & mors.q.47.ar.3,ad 1m.
5 Passiones sanctorum an ecclesiæ proficiant per modum redemptionis.q.48.ar.5.ad 3m.
6 Passionum Christi generalis quædam explicatio. quæst. 46.arti.5.
7 Passionum generalitatem, ad literam quare Christus susceperit.ar.5.q.46.Ratio superior.1.
9 Quomodo hæc Chryso.verba intelligantur, sed etsi absq; morte corpus alicubi deposuisset &c.q.46.ar.3.
1 Pasta.Eucharistia.5.
1 ¶Pater vnica paternitate an referatur ad plures filios.q. 35,arti.5.
2 Patres sancti in limbo cum quiete & immunitate a pœna sensus habebant dolorem ex spe dilata.q.52.ar.5.ad 1m.
1 ¶Paulus ita se obligatum omnibus Christi beneficiis ajebat,vt non solum vnã cum aliis, sed etiam ipse teneretur p omnibus.q.1.ar.4.ad 3m.Christus,18,
1 Paupertas per se voluntaria quæ sit. q.40.ar.3.ad 1m.
1 ¶Peccãs secũdo an ex hoc ipso grauius pecçet quàm prius peccauerit.q.88.ar.1.ad 1m.
2 Peccata dimitti sine fide passionis Christi explicite vel implicite,impossibile est potentia ordinaria.q.49.ar.1.
3 Peccatum veniale an opponatur feruori charitatis. q.87. arti,1.ad 3m.
4 Peccata venialia an remittantur quandocunque gratia infunditur.q.87.ar.2.
1 Pœnitentia an sit de iure naturali quo ad dolorem & doloris remedium & aliquid signum doloris.q.84.ar.7.
2 Pœnitentia virtus an sit verè & propriè vna spetialis virtus distincta a cæteris virtutibus.q.85,ar.2,
3 Pœnitentia an sit virtus acquisita.q.85.ar 6.
4 Pœnitentiæ sacramentum an habeat materiam ex qua constituatur.q.84 ar,1.& 2.ad Sco.
5 Pœnitentiæ sacramenti res an sit interior pœnitentia,an ornatus aliquis. Ibidem,
6 An totum sacramentum pœnitentiæ, compositum,scilicet ex materia & forma, causent remissionem peccatorum ratione vtriusque partis.Ibidem.
7 Pœnitentiæ actus an contineatur sub commutatiua iustitia,& an sistat in commutatiua iustitia, & an reddat æquale simpliciter vel secundum acceptationem Dei tantum. q.85.ar.3,
8 An remissio culpæ sit effectus pœnitentiæ vt est actus virtuosus.q.86.ar.6.
6 Pœnitentiæ sacramenti partes an sit contritio,confessio & satisfactio ad Sco.& Duran.q.90.ar1.
10 Pœnitentiæ sacramentum sine satisfactione an sit verum sacramentum.q.99.ar.2.
1 ¶Persona Quomodo verificetur quòd persona diuina impedierit naturam humanam a propria personalitate. q.4. ar.2.ad 3m.
2 An sola persona diuina possit propter suam infinitatem subsistere in duabus naturis.q.3.ar.1.ad 2m.
3 Persona diuina non solum est infinita in essendo & causando ratione diuinæ naturæ, sed est etiam infinita in terminando ratio suæ personalitatis.q.3.ar.7.
4 Persona seu hypostasis quid addat supra naturã singulare. q.4.ar.7.ad 2m.ad Sco.& Aureolum.
5 Personæ incommunicabilitas an conuenienter assignetur per hoc quod est non posse prædicari de pluribus.q.3.ar.1.
6 Personæ quatuor attribuuntur,scilicet extrinseca, accidentia inhærentia, partes & essentia ipsa etiam singularis.q. 2,ar.2.in secunda parte Cor.
7 Personam aliquam fieri hominem quæritur,non importat mutationem in subiecto acquirente naturam humanam, cum tamen fieri hominem absolute importet mutationẽ in subiecto acquirente naturam humanam. quæstio.16. arti.6.ad 2m.
8 Personalitatibus trium personarum per intellectum circũscriptis an remaneat in intellectu vna personalitas Dei. q.3.ar.3.ad 2m.
1 Possibile vel impossibile in ecclesiasticis mysteriis & naturalibus, attenditur secundum potentiam ordinariam.q. 75.arti.2.
2 Potens in vnum & non in amplius,habere potestatem limitatam ad vnum,quomodo intell gatur.q.3.ar.7.
3 Potentia distinguitur in naturalem & obediẽtialem .q.1. arti.3.ad 3m.
1 ¶Prædestinatio est ratio ordinis electorum in vitam æternam.q.24.ar.1.
2 Prædestinatio vt respicit prædestinata, præsupponit præscientiam futurorum, non prædestinatorum, sed eorũ quæ præsupponuntur vel ordinantur prædestinationem.quæst. 1.arti.3 ad 4m.
3 Prædestinationis effectus duplices.q.1.arti.3.in responsione ad dubia.
4 Prædestinationis prophetia quomodo intelligatur cõpleri sine nostro arbitrio causante.q.30.ar.1.
1 ¶Prædicator verbi Dei quę debeat cauere.q.40.ar.3.
2 Prædicandi actus est de numero actuum consecratorum.q. 64.ar.6.ad 1m.
1 ¶Productio.Naturalis modus productionis alicuius diuersus penes hoc quod est produci in corpore vel extra & ante corpus,arguit diuersitatẽ naturæ rei productæ.q.6.ar.3.
1 ¶Propheta. Ad prophetæ rationem requiritur quòd cognoscat ea quæ sunt procul ab his cũ quib⁹ ipse cõ.q.7.ar.4.
1 ¶Propositio affirmatiua falsa ex repugnantia terminorũ an possit fieri vera per additam reduplicationem vel determinationem non tollentem illam repugnãtiã. q.16.ar.10.

Q

Quotidie.Eucharistia.vltimo.

R

RATIO superior animæ Christi in eius passione an pateretur ex parte obiecti.q.46.ar.7.
1 ¶Reddere.Licet ad Deos & parẽtes non possit reddi æquivalens a creatura, potest tamen reddi æquivalens a diuina persona incarnata.q.1,ar,2,ad 3m.
1 ¶Reducens aliqd de potẽtia in actũ, an hæc propositio sit vera tã in causis principalibus q̃ in actu instrãlibus.q.9.a.2.
1 Regi.Quum dẽ inferiora regi per superiora,intelligendum est per superiora non secundum quid,sed simpliciter & absolute.q. 59.ar.6 Superiora.1.
1 ¶Remissio.An aliqua culpa a Deo remittat sine gr̃a.q.87.
2 Remissio pcó mortali,remanere inordinatã cõuersionẽ ad cõmutabile bonũ,quo intelligatur.q.85.ar.4.ad 1m.
3 An ad remissionem peccati mortalis requiratur, vt homo actualiter singula mortalia detestetur.q.87.ar.1.
4 An ad remissionẽ peccati mortalis disciplicentia virtualis sufficiat.Ibidem.

1 Relatio realis tria requirit,scilicet causam,subiectum & terminum.q.35.ar.5.Vnio 13.14
1 ¶Resurgẽtes cum Christo an ad vitam pœnitus immortalem surrexerunt.q.53.ar.3.

S

SACERDOTI, an liceat totaliter a celebratione missæ abstinere.q.82.ar.10.
2 An peccatum huiusmodi omissionis sit peccatum mortale. Ibidem.
3 An plures sacerdotes eandem hostiam consecrare possint.q.82.ar.2.
4 An sacerdotis noui Episcopo eos ordinanti concelebrent, dicendo simul cum ipso verba consecrationis.q.82.ar.2.
1 ¶Sacramentum an sit vere & secundum rem causa instrumentaliter agens ad gratiam.q.62.ar.1.
1 Sacramentum causare in instanti non inconuenit, nec Deũ agere in tempore.q.62.ar.1.
3 Sacramentalis virtus inexistens verbis sacramentalibus qd sit.q.78.ar.4.
4 Sacramentũ imprimere characterem ex sacra scriptura non habetur, sed ex ecclesiæ authoritate non multum antiqua. q.63.ar.1.
5 Sacramentum perfici vbi sanctificatio perficitur,quomodo intelligatur.q.66.ar.1.
6 Sacramentum an perficiatur solum nominibus quæ sunt in communi vsu.q.66.ar.5.ad 7m.
7 Sacramentum recipiens cum peccato mortali vel quia eius conscientiam non habet, vel quia non perfecte contritus, quando consequatur gratiam in remissionem peccatorum, ita quòd virtute sacramenti fiat de attrito contritus. q.72.ar.7.
8 Sacramenta nouæ legis possunt considerari vt causæ & vt signa.q.80.ar.12.
9 Sacramentorum principalis effectus,est gratia distincta cõtra characterem.q.62.ar.1.
10 Sacramentalis gratia distinguitur specie a gratia virtutum & donorum.q.62.ar.2.
11 Conditio requisita ad sacramenta, non sufficit quòd sit secundum habitum, sed oportet quòd sit secundum virtutẽ. q.64.ar.8.
12 Sacramentorum formæ licet in antiquis iuribus non inueniantur omnes expressæ,in concilio tamen Florentino sub Euge.4.omnes expressæ sunt.q.72.ar.4.
13 Sacramentis nouæ legis ineſt quædam virtus superaddita, quæ quidem virtus nihil aliud est quàm motus quo instrumentum mouetur a principali agente.q.62.ar.4.
14 In sacramentis res & verba coeunt in vnum signum, quia velut materia & forma constituunt vnum sacramentum, quod non nisi vnum signum est.q.60.ar.6.ad 2m.
15 Ad sacramenti perfectionem non requiritur de necessitate sacramenti eius formam conflitui ex cõmunioribus verbis in aliqua lingua:sed tantum de necessitate præcepti ecclesiæ.q.60.ar.7.
16 In sacramentis prolatio verborum corrupta non impedit formam sacramentorum.Ibidem ad 3m.
17 In sacramentis non debet esse tanta interruptio in forma verborum quòd continuitas orationis soluatur.q.60.ar.8.
18 Sacramentis an filii innocentes in statu innocentiæ indiguissent,q.61.ar.2.
1 ¶Sacrificium offerri per modum satisfactionis quare dicatur,& effectum eius proprium esse quod ex vi ipsius quatenus satisfactorium est fit.q.22.ar.4,ad 2m.
2 Sacrificium Christi sumitur dupliciter,scilicet secundum se,& secundum suum morale sacrificium, ea.q ar.6.
3 Sacrificium Leuit.12,præceptum.vtrum offerretur pro matre an pro filio,q.38.ar.3.
1 ¶Sanguis qui erat in corpore Christi an esset diuinitati vnitus,q.5,as.2.
2 Sanguis Christi effusus in passione, an totus resurrexit cũ eo.q 54,ar.3.
3 Sanguis aliquando miraculose in calice apparens,qua adoratione sit adorandus.q.76.ar.8.
4 Sanguinem totum resumere an fuerit necesse Christo resurgenti.q.54.ar.3.
1 ¶Sanctificatio potest sumi dupliciter.q.27.ar.2.
2 Sanctificatio beatæ Virginis in vtero matris, an habeatur ex sacra scriptura.q.27.ar 6.
3 Sanctificatio quæ fit per sacerdotium Christi est perpetua, re consecrata manente.q.63.ar.5.
4 Sanctificata si fuisset beata Virgo ante animationem,an in

currisset peccatum originale.q.27. ar.2,
1 Satisfacere pro peccato non potuit purus homo sufficienter adæquando culpam commissam, formaliter loquendo de puro homine,scilicet vt dicitur non solum per exclusionem coniunctionis cum diuino supposito,sed etiam per exclusionem diuinæ misericordiæ gratificãtis. Ad Sco.quæst. 1,ar.2.ad 2m.
2 Satisfacere an possit vnus pro alio & non conteri aut confiteri,quia satisfactio est actus exterior.q.48.ar.2.
3 Satisfaciendi impossibilitatem causat infinitas offensæ in puro homine, formaliter loquendo de puro homine.q.1. arti.2.ad 2m.fo.2.ad Sco.
4 Satisfactio Christi est perfecta & condigna secũdum æquatitatem ad culpam commissam.q.1,ar.2.ad 2m.
5 Omnis alia satisfactio efficaciam habet ex satisfactione Christi ex duplici capite,primo quia Christus causat charitatem & gratiam in nobis, qua nostra satisfactio acceptatur,secũdo quia omnis satisfactio nostra innititur perfectæ satisfactioni Christi.q.1.ar.2.ad 2m.
6 Satisfactio sacramentalis ex hoc ipso q̃ est pars sacramenti auget gratiam.q.90.ar,1.ad 2m.
7 ¶Sepulchri Christi in petra excisio ad quid spectet.q.51.ar.2
1 ¶Sexus. An valeat iste processus, distinctio sexus est a natura propter diuersam operationem ad generationem opportunam, ergo est penes diuersitatem agentis & patientis, ergo tota virtus activa est ex parte maris, passiua vero ex parte fœminæ q.32. ar.4.
1 ¶Siligo.Eucharistia.5.
1 ¶Similitudo inter effectum & causam quomodo in tertia conclusione litteræ saluetur.q.50.ar.6.
2 Similitudines proprias vel poetarum tanquàm simulachra spiritualium interpretari, scribere aut prædicare præsumptuosum est.q.60.ar.5.ad 1m.
3 Similitudo in litera asignata inter sensitiuum in homine & bruto, & humanam naturam in propria & aliena persona,quomodo intelligatur.q.2.ar.2.ad 2m.
1 Socrates nihil scripsit sub nomine ꝓprio. q 42.ar.3.fo.92. Christus.27.
1 ¶Spelta.Eucharistia.5.
1 ¶Spiritus sanctus, an recte inferatur esse effector filiorum Dei,quia efficit propriam operationem filiorum Dei, quæ est clamare Abba pater. q.23.ar.1.
1 ¶Status. Aliud est hominem post mortem sortiri statum immutabilem secundum animam, & aliud est sortiri statũ non impedibilem.q.59.ar.5.ad 1m.& 3m.
2 Quòd in statu innocentiæ superiora nullo dependebant ab inferioribus, intelligitur de statu innocentiæ vt fuit in Adam.q.61.ar.2.Reg.1.
1 Subsistere in diuinis formaliter loquendo est magis personale quàm essentiale.q.3.ar.2.
1 ¶Substantia individualis secundum materiam signatam quantitate percipitur a cogitativa.q.76.ar.7.
2 Substantia individualis vt habet modum essendi puræ substantiæ percipitur a solo intellectu.Ibidem.
1 ¶Suppositum. Illud quod suppositum dicitur addere sudra naturam,an oporteat esse ens reale.q.2.ar.2.
2 Quod suppositum addit supra naturam an oporteat esse intrinsecum supposito.q.2.ar.2.
3 Quid sit illud quod suppositum addit intrinsecum sibi supra hanc suam naturam.Ibidem.
4 Suppositum dicitur quia supponitur uniuersis quæ in aliquo sunt,eorum prædicationem recipiendo,q.2.ar.3.in ti.

T

TRADVCTIO. De qua traductione loquatur Euangelista,quum dicit beatũ Ioseph,noluisse beatam Virginem traducere.q.23.ar.2.ad 3m.
1 ¶Tentatio Christi fuit virtuosa contra nostras tentationes.q.41.arti.1.
2 Tentatio ois ab intrinseco an sit peccati.q.41.ar,1.ad 3m.
3 Tentationum ordinis conueniens ratio in litera ponitur, ea.quæst.articu.4.
4 An Christus si miraculum fecisset conuertendo lapidem in panem a se edendum,peccasset,eo.ar.ad 1m.
5 Tentationes vincendi modus est recursus ad sacras scripturas & exempla sanctorum.q.41.ar.1.
6 Tentationum Christi ordinem explicat Matthæus secundum tempus.q.41.ar,4.ad 5m.
7 Tentatus quare fuerit Christus a diabolo.q.41.ar.4.
1 ¶Timor.Motus appetitus sensitiui ex malo futuro apprehẽso, abstrahẽdo a certo vel incerto,an sit vere timor.q.15.ar.7.

V

1 VErbum Dei assumpsisse humanam naturam in athomo, dupliciter exponitur. q. 2. ar. 5. ad 2m.
1 ¶ Virginitati mentali non præiudicat consensus in copulam coniugalem, quia in copula coniugali non continetur copula carnalis nisi in potentia. q. 29. ar. 1.
1 ¶ Virtus heroica non differt specie a virtute communiter dicta. q. 7. ar. 2. ad 2m.
2 Virtus attribuitur capiti humano respectu virium & motuum reliquorum membrorum non tamquam primo inter membra principio, sed tamquam cõprincipio primi similiter membri, quod est cor. q. 8. ar. 1.
3 Virtutis perfecto an regulariter tollat fomitem. quæst. 15. artic. 2.
4 A virtute operativa virtutem deitatis non esse comprehensam ab humanitate Christi, an bene declaretur. quæst. 10. artic. 1.
5 Virtus. Sacramentum. 3.
1 ¶ Visio Dei est soli Deo simpliciter naturalis, quæst. 9. art. 2. ad 3m.
1 ¶ Vnctio extrema quomodo præparet ad eucharistiam. q. 65. art. 3.
1 ¶ Vnio incarnationis quare est in persona & non in natura. q. 2. ar. 2. ad 1m.
2 Vniri Deo in persona nec conueniens est, nec inconueniens carni humanæ secundum conditionem suæ naturæ, quoniam neutram partem sibi creatura vendicat. quæst. 1. art. 1. ad 2m.
3 Vniri alicui in hypostasi & vniri secundũ hypostasim quomodo differant. q. 2. ar. 6. ad 3m.
4 Vnio diuiditur in vnionem in persona, & vnionem in natura. q. 2. ar. 2. ad 3m.
5 Quòd vnio sit secundum esse substantiale verbi vt est personæ, quomodo intelligatur. q. 2. ar. 6. ad 1m. & 2m.
6 Vnio humanæ naturæ ad verbum formaliter loquendo nõ est per vnionem instrumenti diffinienda. q. 2. ar. 6. ad 4m.
7 Vnio. Homo. 1.
8 Vnio dicitur in facto esse & assumptio in fieri, an hæc differentia sit ex parte rei posita. q. 2. ar. 8.
9 Vnio incarnationis an sit maxima post vnionem diuinæ Trinitatis. q. 2. ar. 9.
10 Vnio ad Deum secundum esse personale est maior & perfectior quàm secundum operationem, an sit vera propositio. q. 4. ar. 2. ad 2m.
11 Vnionis mysterium quare incarnationis nomine significetur. q. 1. ar. 1. in ti.
12 Vnionis distinctio quantum ad relationem quam significat, vel quantum ad coniunctionem quam consequitur. Et an dicta coniunctio sit quid creatum. q. 2. ar. 7.
13 Vnionis & assumptionis differentia an sit realis, vel rationis tantum. q. 2. ar. 8.
14 Vnionis relatio an sit relatio æquiparantiæ. q. 2. ar. 8.
15 Vnionis & assumptionis prima differentia in littera posita (scilicet quòd vnio significat formaliter resolutionem, assumptio actionem, vel passionem) qualiter intelligatur, q. 2. art. 8.
16 Vnionis in Christo gratia an sit prior ordine executionis & intentionis gratia habituali seu summa gratia & gloria in eodem. q. 34. ar. 1.
17 Nulla operatio illius hominis qui est Christus, potuit precedere vnionem. q. 2. ar. 11.
18 Vnionis gratia quare est excellentius & permanentius donum q̃ gratia operationis. q. 50. ar. 2.
19 Vnioni incarnationis nihil tã simile inuenitur, vt est vnio animæ intellectualis ad corpus. quæst. 2. ar. 6. ad 1m, & 2m. Athanasius. 1.
20 Vnionem naturæ humanæ in persona verbi Dei negare, est negare humanam naturam inesse verbo Dei, quod est negare incarnationem. q. 2. ar. 2.
21 Vnionem animæ & corporis in Christo non constituitur noua persona, sed ad præexistentem personam Dei composita natura singularis ex anima & corpore adiuncta est. q. 2. art. 5. ad 1m.
1 ¶ Volitum. Quadruplex distinctio: prima inter volitum & volibile, secunda inter magis & prius natura volitum, tertia inter prius natura vel a quo non conuertitur consequentia vel prius causalitate, quarta inter prius natura volitum (prout prius est a quo non conuertitur cõsequentia) de facto vel possibili. q. 1. ar. 3.
2 Voluntatis actus per modum naturæ, distinctus contra actũ voluntatis per modum rationis contrartum eligentis, nihil aliud est q̃ velleitas. q. 18. ar. 5.
3 Voluntatis actualis immutatio, an ad omnem remissionem peccatorum actualium requiratur. q. 86. ar. 2. ad 1m.
1 Votum, Quòd frustra esset votum, nisi impleretur quando opportunitas adesset, quomodo intelligatur. q. 80. ar. 11.
2 ¶ Vua. Eucharistia. 5.

FINIS

CONTENTORVM COMMENTARIIS TERTIAE PARTIS ORDINARIA ANNOTATIO.

Diuisio operis in Prologo.
PLVS significat incarnari quàm exprimat, explicat enim carnẽ assumere vel carnem fieri, significat autẽ hominem fieri. q. 1. ar. 1.
¶ Quare vnionis mysterium nomine incarnationis significetur. Ibidem.
¶ Conueniens claudit in se posse, & addit super illud. Ibid.
¶ Diuus Thomas non inuestigauit hic possibilitatem incarnationis: & quia nulla scientia probat suum subiectum, & quia sub titulo conuenientiæ satisfecit etiam materiæ de possibilitate. Nec tamẽ dissonat hic a seipso in 2. Sen. a: post possibilitate inchoante, quia ibi non erat doctrinæ ordinator. Ibidem.
¶ Aliud est loqui de ratione boni, & loqui de ratione talis boni, eo. ar. Cor.
¶ Communicare se aliis importat perfectionem, ad minus in his quibus communicatur. Ibidem.
¶ Communicare seipsum, pertinet ad boni rationem, non quidem determinate per modum naturæ aut libere, sed cõmuniter & indeterminate ad vtrunque modũ. Ibidem.
¶ Tribus modis plusquàm generatione diuersis, Deus intelligi potest communicare seipsum creaturæ primo quasi naturaliter, secundo supernaturaliter, tertio eleuando creaturam ad suam propriam personalitatem. Ibidem.
¶ Dupliciter & catholice contingit loqui de incarnatione, scilicet dicendo, Deus vniuit se creaturæ, vel de Deo, Deus vniuit creaturam sibi, sed secundus modus vrpote formalis est melior eo. ar. 1. ad 1m.
¶ Vniri Deo in persona, nec conueniens nec inconueniens est carni humanæ secundum conditionem suæ naturæ, quoniam neutram partem sibi creatura vendicat, eo. ar. 1. 2m.
¶ Purus homo non potuit sufficienter, adequando culpam cõmissam satisfacere pro peccato, formaliter loquendo de puro homine, scilicet vt dicitur non solum per exclusionem coniunctionis cum diuino supposito, sed etiam per exclusionem diuinæ misericordiæ gratificantis. Ad Scõ. ar. 2. 1m.
¶ Infinitas offensæ causat impossibilitatem satisfaciendi simpliciter, in puro homine, formaliter loquendo de puro homine. Ibidem. ad Sco.
¶ Satisfactio Christi est perfecta & condigna secundũ æqualitatem ad culpam commissam quum siquidem actiones Christi humanæ possint considerari, vt sunt res quædam creatæ ac perinde finitæ, vt ægrediuntur ac exercentur a diuino supposito, secundo modo sunt infinita entia personaliter, & infinitæ efficaciæ in genere meriti seu satisfactionis. Ibidem ad Durandum.
¶ Licet ad Deos & parentes non possit reddi æquiualens a creatura, potest non reddi a diuina persona incarnata. Ibid.
¶ Charitas in Christo satisfaciẽte se tenet ex parte Dei, non vt cui satisfaciendum est, sed vt satisfactor est. Ibidem.
¶ Omnis alia satisfactio efficax est participatiue ex satisfactione Christi, ex duplici capite, primo quia Christus causat charitatem & gratiam in nobis, qua satisfactio nostra acceptatur, secundo, quia omnis nostra satisfactio innititur pfectæ satisfactioni Chri pro peccatis totius mundi. Ibid.
¶ Distinctio potentiæ in naturalẽ & obedientialẽ. ar. 3, ad 1m.
¶ Hæc propositio, Prædestinatio præsupponit præscientiam futurorum, intelligitur sic, prædestinatio vt respicit prædestinata, præsupponit præscientiam futurorum, non prædestinatorum, sed eorum quæ præsupponuntur vel ordinantur per prædestinationem, eo. ar. ad 4m.
¶ Quomodo dicta propositio sit ad propositum solutionis argumenti, prædestinationem Christi necessariam absq; peccato argumentis. Ibidem.
¶ Duplices effectus prædestinationis. Ibidem.
¶ Tres de facto in vniuerso inueniuntur ordines, scilicet ordo naturæ, ordo gratiæ, & ordo Dei & creaturæ sic. Ibidem.
¶ Ad Sco. probatem q̃ incarnatio ẽt sine peccato fuisset. Ibid.
¶ Quadruplex distinctio, prima inter volitum & volibile, secunda inter magis & prius natura volitũ, tertia inter prius natura vel a quo non conuertitur consequentia, vel prius causalitate, quarta inter prius natura volitum, prout prius est a quo non conuertitur consequentia de facto vel possibili. Ibidem.
¶ Quomodo intelligatur, Christum deleuisse omnia peccata mundi. arti. 4.
¶ Quomodo intelligatur peccatum originale per se loquendo esse maius extensiue quàm actuale. Ibidem.
Christus principalius venit absoluere peccatum totius naturæ quàm peccatum vnius personæ, est simpliciter & absolute conclusio responsiua quæsito literæ. Ibidem.
¶ Quomodo hæc Chryso. verba intelligantur, sed & qui pro omnibus se solum iudicaret obnoxium, eo. ar. ad 3m.
¶ Quinque rationes quare non fuerit conueniens Deum incarnari immediate post peccatum. ar. 5.
¶ Duplex motus humanæ naturæ de imperfecto ad perfectum, propter quorum primum non decuit Deum incarnari in principio mundi, nec incarnationem differri in finem mundi propter 2m. ar. 6.
DVPLICITER potest intelligi aliquid conuerti in aliud, scilicet per transubstantiationem, & per transmutationem. q. 2. ar. 1. c. 5.
¶ Duplex modus informandi, scilicet in esse intelligibili, & concurrendo cum aliquo corporeo per modum formæ & materiæ ad constitutionem alicuius naturæ. Ibidem.
¶ Omnis natura composita ex materia & forma, in se est communicabilis pluribus, & de facto potest inueniri in pluribus, nisi constet ex tota sua materia. Ibidem.
¶ Similitudo Athanasij, sicut anima rationalis & charo vnus est homo &c. intelligitur quantum ad vnitatem suppositi, eo. arti. ad 2m.
¶ Distingui secundum rem contingit dupliciter, primo sicut duæ res, quarum vna nihil est alterius, secundo sic, vt vna res includat totam aliam, & superaddat ei aliquid aliud. articu. 2. Cor.
¶ An differẽtia posita in litera inter suppositum & naturam, habeat locum in angelis. Ibidem.
¶ An illud, quòd suppositum dicitur addere supra naturam, oporteat esse ens reale. Ibidem.
¶ An illud quod suppositum addit supra naturam, oporteat esse intrinsecum supposito. Ibidem.
¶ Quid sit illud quod suppositum creatum addit intrinsecum sibi supra hanc naturam suam. Ibidem.
¶ Quomodo verificetur quòd in Deo nihil inuenitur præter rationem suæ speciei. Ibidem.
¶ In ista maxima, Omne quod ineſt alicui personæ siue pertineat ad naturam illius siue non, vnitur ei in persona sumitur inesse personæ proprie, vt inesse distinguitur contra extrinsecus adiacere. Ibidem.
¶ An passiones nominum secundũ modos significandi, conuenienter non pro ratione, sed pro manifestatione differentiæ inter naturam & personam Dei secundum rationem, in litera afferantur, eo. ar. ad 1m.
¶ Quomodo intelligat similitudo in litera assignata inter sensitiuum in homine & bruto, & humanam naturam in propria & aliena persona, eo. ar. ad 2m.
¶ Distinctio inter per se existere, & per se separatim existere, eo. ar. ad 3m.
¶ An distinctio vnionis in vnionem in persona, aut in natura, sit sufficiens: Ibidem.
¶ Suppositum dicitur, quia supponitur vniuersis quæ in aliquo sunt, eorum prædicationem recipiendo. ar. 3. inlti.
¶ An conuenienter persona Christi distinguatur secundum id quod in se est, & secundum rationem hypostasis. ar. 4.
¶ An in persona Christi sint duæ rationes subsistẽdi in duabus naturis, & vnum subsistens duobus. Ibidem.

¶ An

¶An sit simpliciter & formaliter verum, personam Christi esse compositam. Ibidem.

¶ Ratio compositionis imperfectionem componentium formaliter importat. Ibidem.

¶Multiplex genus compositionis. Ibidem.

¶Ex vnione animæ & corporis in Christo non constituitur noua persona, sed ad præexistentẽ personam Dei composita natura singulariter ex anima & corpore adiuncta est. arti. 5. ad 1m.

¶Verbum Dama, Assumpsit naturam humanam in athomo dupliciter exponitur, eo. ar. ad 2m.

¶Si Christus naturali generatione aliquem produxisset, purum hominem produxisset. Ibidem.

¶Nihil in rebus creatis inuenitur vnioni incarnationis tam simile vt ẽ vnio aiæ intellectiuæ ad corp⁹, ar. 6. ad 1m. & 2m

¶Et quomodo hæc vnio sit secundum esse subsantiale verbi, non vt est naturæ, sed vt est personæ. Ibidem.

¶ Quid interfit inter vniri alicui in hypostasi, & vniri secundum hypostasim, eo. ar. ad 3m.

¶Vnio naturæ humanæ ad verbum non est formaliter loquẽdo per vnionem instrumenti definienda, eo. ar. ad 4m.

¶Distinctio de vnione, vel quantum ad relationem quam significat, vel quantum ad coniunctionem quam consequitur. Et an dicta coniunctio sit quid creatum. ar. 7.

¶An hæc sit vera, Homo dicitur & est Deus propter vnionẽ, inquantum terminatur ad hypostasim diuinã, eo. ar. ad 3m.

¶An prima differentia inter vnionem & assumptionem posita in litera sit vera, scilicet quòd vnio significat formaliter relationẽ, assumptio actionem vel passionem. ar. 8.

¶Secunda differentia, scilicet quòd assumptio dicitur vtin fieri, vnio aũ sicut i facto esse, ex parte rei posita ẽ. Ibidem.

¶An relatio vnionis sit relatio æquiparantiæ. Ibidem.

¶Qualis sit differentia inter vnionem & assumptionem, an rationis tantum, an etiam realis. Ibidem.

¶Quid sit proprius terminus assumptionis, absolutum ne aliquod an relatiuum. Ibidem ad Sco.

¶An distinctio in litera posita, scilicet coniunctionem posse accipi ex parte extremorum vel ex parte termini, sit sufficiens. arti. 9.

¶An vnio incarnationis sit maxima post vnionem diuinæ trinitatis. Ibidem ad Duran.

¶Natura humana Christi se habet ad personam filii Dei, sicut se habet natura Sortis ad personam Sortis. ar. 10.

¶Gratia aliquando sumitur vt comprehendit sub se quemcunque infusum habitum. Ibidem.

¶Duplex acceptio coniunctionis humanæ naturæ cum persona filii Dei. Ibidem.

¶Nulla operatio illius hominis qui est Christus potuit præcedere vnionem. ar. 1.

AN incommunicabilitas personæ conuenienter assignetur per hoc quod est non posse prædicari de pluribus. quæst. 3 arti. 1. ad 2m.

¶An sola diuina persona posit subsistere in duabus naturis propter suam infinitatem. Ibidem ad Sco.

¶Quomodo sumatur denominatio, quum dicitur quòd natura humana non constituit diuinam personam simpliciter, sed constituit eam secundum quòd denominatur a tali natura, eo. ar. ad 3m.

¶An personæ diuinę conueniat primo ratione essentiæ diuinæ assumere terminatiue. ar. 2.

¶In Deo inuenitur duplici modo subsistens & habens naturam, scilicet communiter & incommunicabiliter. Ibidem.

¶Subsistere in diuinis formaliter loquendo, est magis personale quàm essentiale. Ibidem.

¶Dilucidatio duplicis abstractionis, scilicet ex parte rei & ex parte intellectus. ar. 3.

¶An abstractis per intellectum diuinis personalitatibus, posit intelligi natura diuina assumere. Ibidem.

¶An circumscriptis per intellectum personalitatibus trium personarum, remaneret in intellectu vna personalis ea Dei, eo. arti. ad 2m.

¶Quid intelligatur nomine abstractionis per modum resolutionis, eo. ar. ad 3m.

¶An sit possibile diuinis personis, vt duæ vel tres assumant vnam naturam humanam. ar. 6. ad Sco.

¶An recte in litera exponatur authoritas Ansel. scilicet plures personæ non possunt assumere vnum & eundem hominem. Ibidem ad Duran.

¶Quomodo intelligatur hæc propositio, Quod potest in vnũ & non amplius, habet potentiam limitatam ad vnũ. ar. 7.

¶Persona diuina non solum est infinita in essendo & causando ratione naturæ diuinæ, sed est etiam infinita in terminando ratione suæ personalitatis. Ibidem.

¶Nunquàm nomen ab aliqua forma impositum, pluraliter dicitur, nisi propter pluralitatem suppositorum. Ad Sco. eo. arti. ad 2m.

AN hæc consequentia valeat, Assumptibile non attenditur secundum potentiam passiuam naturalem, ergo secundum congruentiam. q. 4. ar. 1.

¶Quomodo intelligenda sit hæc propositio, Creaturæ denominantur aliquales ex eo quod conuenit eis secundũ proprias causas, non autem ex eo quod conuenit illis secundũ primas & vniuersales causas. Ibidem.

¶Quo pacto intelligatur quòd in angelis deficit necessitas reparationis. Ibidem.

¶An hæc propositio sit vera, Maior & perfectior est vnio ad Deum secundum esse personale, quàm quæ est secundum operationem, eo. ar. ad 2m.

¶Quid persona seu hypostasis addat supra naturam singularem. ar. 2. ad Sco. & Aureolum.

¶An humana natura in Christo inclinetur ad propriam personalitatem, eo. ar. ad 3m.

¶Quo pacto verificetur, q̃ persona diuina impedierit naturã humanam a propria personalitate. Ibidem.

¶An debeat concedi, quòd filius Dei assumpsit hominem. arti. 3. ad 2m.

¶Quomodo intelligitur, quod est contra rationem formæ communis, esse in persona. ar. 4.

¶De quibus operationibus communibus & meritoriis sit sermo, quum dicitur quòd non fuisset cõueniens naturam per se separatam assumi: quia naturæ communi non possunt attribui nisi operationes communes & vniuersales, secundũ quas hó non meretur nec demeretur. Ibidem.

¶Quare Diuus Thomas probans humanitatem secundũ q̃ est in intellectu diuino aut humano non esse assumptibile, non meminerit humanitatis secundum esse quod habet in intellectu angelico. Ibidem.

¶Explicatio quædam dignitatis humanæ. ar. 6.

NOTABILE ex Aug. propter vertentes in dubium, an Deus possit fallere. q. 5. ar. 1.

¶An sanguis qui erat in corpore Christi, esset diuinitati vnitus. arti. 2.

¶Lux maior offuscat minorem non quo ad substantiam lucis, sed quo ad effectum. ar. 4.

AN in mysterio assumptionis sit ordo naturæ partium humanæ naturæ ad inuicem, & partium ad totum. quæstio. 6. arti. 1. ad Duran.

¶Quomodo intelligatur q̃ corpus est vicinius personæ propriæ, anima autem naturæ humanæ, eo. ar. ad 2m.

¶Quomodo apud Diu. Tho. anima dicatur mediare in assumptione carnis, eo. ar. ad 3m.

¶Dupliciter potest intelligi subsistentia animæ præexistente corrumpi in assumptione ar. 3.

¶An in communi resurrectione anima separata huius vel illius reuersa ad corpus, retineat suam propriam terminationem, an perdat illam, & terminetur personalitate totius. Ibidem.

¶Naturalis modus productionis alicuius, diuersus penes hoc quod ẽ producẽ in corpore vel extra & ante corpus, arguit diuersitatem naturæ rei productæ. Ibidem.

¶An materia propria formæ sit ante aduentum formæ. articu. 4. cap. 24.

¶Cur existente naturæ ordine secundum quodlibet genus causæ, Diuus Thomas, ordinem naturæ duobus eorum apponiet. ar. 5.

¶Cur ordinem naturæ ex parte materiæ in mysterio incarnationis Diu. Tho. pertransierit. Ibidem.

¶Cur Doc. S. in hoc mysterio, medii secundũ naturæ ordinẽ ex parte agentis secundum ordinem operationis in corpus ar. non meminerit, quum tamen in responsione ad primum, de illo tractauerit. Ibidem.

¶An verbum assumpserit naturam humanam mediantibus eius partibus, ad Sco. & Duran. eo. ar. ad 1m.

AN rite ratio redddatur quare necesse sit ponere in Christo gratiam habitualem, per hoc quòd Christus mediator gratiam in alios redundantem habere debet. q. 7. ar. 1.

¶Virtus heroica non differt specie a virtute communiter dicta, ar. 2. ad 2m.

¶An sicut ex defectu materiæ magnificentiæ in Christo non sequitur defectus magnificẽtiæ interioris, ita nec ex defectu materiæ fidei sequitur defectus fidei in eo. ar. 3.

¶An spes in Christo respectu secundario speratorum fuerit habitus aliquis. ar. 4.

¶An diuina eminentia in timore reuerentiali Christi habuerit rationem reuerentiæ quatenus eminentia Dei absolute, an quatenus est potens infligere malum. ar. 6.

¶Ad rationem Prophetæ requiritur, quòd cognoscat ea quæ sunt procul ab his cum quibus ipse est. ar. 8.

¶De mente Diui Tho. datur summum possibile in gratia. artic. 9.

¶Ista propositio, Christus est vniuersale principium generis habentium gratiam, intellectualiter de principio vniuersali non contento in tali genere. Ibidem.

¶An gratia cuiuslibet singularis personæ habeat quantitatẽ alterius rationis a quantitate gratiæ Christi, & an gratia cuiuslibet singularis personæ sit velut virtus particularis, & gratia Christi velut virtus vniuersalis. ar. 11. ad 3m.

¶Quomodo finis gratiæ habitualis est vnio personalis. ar. 12.

¶Quare nullus pure viator attingit ad summum gratiæ ex parte gratiæ. Ibidem.

¶Quomodo verificetur hæc propositio, Omni finito potest fieri additio, eo. ar. ad 1m.

¶Ratio multorum dictorum. San. Tho. de gratia vnionis articu. 13. ad 3m.

ESSE caput, dicitur de Christo Metaphorice solũ. q. 8. ar. 1.

¶Virtus attribuitur capiti humano respectu virium & motuum & reliquorum membrorum, non tanquam primo inter membra principio, sed tãquam conprincipio primi simpliciter membri, scilicet cordis. Ibidem.

¶Gratia Christi dupliciter dicitur prima. Ibidem.

¶Quomodo actiones Christi causent efficienter in nobis gratiam, eo. ar. ad 1m.

¶Quomodo corporalis natura Christi possit agere in angelos. ar. 4. ad 3m.

¶An valeat iste processus, actus habetur secundum quandam eminentiam, ergo est actiuus aliorũ eiusdem generis. ar. 5.

¶An Antichristus dicatur caput omnium malorum tam dæmonum quàm hominum. ar. 8.

¶An diabolus & Antichristus sint duo capita, an vnum tantum. Ibidem.

AN sit possibile actum intelligendi quo Deus intelligit, fieri actum intelligendi quo anima Christi formaliter intelligeret, & si nõ, an hoc sit quia est alterius naturæ. q. 9. ar. 1.

¶An ista propositio, Reducens aliquid de potentia in actum, est in actu, sit vera, tam in causis principalibus quàm instrumentalibus. ar. 2.

¶Visio Dei est soli Deo simpr naturalis. eo. ar. ad 3m, c. 33.

¶An bene in litera probetur hæc conclusio, oportet in Christo ponere scientiã inditam, per hoc qđ dicitur q̃ eius intellectus possibilis fuisset imperfectus. ar. 3.

¶Quomodo debeat intelligi hæc propositio literæ, frustra ẽ quod caret propria operatione, & an in dicta propositione sit sermo de omni propria operatione alicuius. ar. 4.

¶Quæ scientia per se, & quæ per accidens dicatur infusa. Ibidem.

¶Habitus per se infusi & habitus per se acquisibiles sunt diuersarum rationum intrinsece & essentialiter, eo. articu. ad 2m. & 3m.

¶Cur in litera asseratur in Christo non fuisse scientiã ex suo genere acquisibilem per infusionem, vt fuit in Adã. Ibidẽ.

AN bene declaretur, a virtute operatiua virtutẽ derratis nõ esse comprahẽsam ab humanitate Christi. q. 10. ar. 1. c. 35.

¶Quomodo intelligatur hæc propositio. Cuilibet beato con uenit q̃ videat omnia spectantia ad se. ar. 2.

¶Anima Christi non videt in verbo quicquid videt verbum. eo. arti. ad 2m.

¶An ex hoc quòd anima Christi scit omnia quæ scit Deus scientia visionis, sequatur ipsam scire infinita. ar. 3.

¶An intellectus creatus possit simul videre infinita, ita quòd distincte cognoscat quodlibet eorum, eo. ar, ad 2m. cap. 36.

¶An sit creaturæ possibilis sublimior gradus diuinæ visionis quàm sit gradus animæ Christi. ar. 4. ad 3m.

AN concessa in Christo cognitione abstractiua omnium singularium, concedenda sit cuiuslibet singularis propria species in Christi intellectu. q. 11. ar. 1. ad Sco.

¶An in Christo fuerit cognitio intuitiua omnium singularium. Ibidem ad Sco.

¶An ex ratione literæ bene concludatur in anima Christi per scientiam infusam notitia omnium singulariũ. Ibidẽ.

¶An naturale vinculum inter intellectum humanum & phãtasmata efficiat, vt non possit etiam infusa vti scientia nisi conuertendo se ad phantasmata. ar. 2.

¶An Christus indigeat conuersione ad phantasmata in vsu scientiæ infusæ. Ibidem ad Duran.

¶An anima Christi imperfectius quocunque angelo, intuitiue cognouerit in proprio genere quicquid intueri vtriq; datum est. ar. 4. ad Sco.

¶An species intelligibiles infusæ animæ Christi fuerint perfectissimæ. ar. 6. ad Sco.

AN ex visione corporum cælestium possint comprehendi virtutes eorum. q. 12. ar. 1. ad 2m. ad Duran.

¶An experientia pariat solum scientiam similium secundum speciem. Ibidem ad Duran.

HAEC propositio, Quælibet res habet potentiam actiuam respectu eorum ad quæ se extendit suæ naturę perfectio, intelligitur in genere rerum actiuarum. q. 113. ar. 1.

¶An in anima Christi sit virtus instrumentalis ad omnia miracula. ar. 2.

¶An Christus voluerit humana voluntate aliquid fieri per alios homines, & non potuerit facere q̃ fieret. ar. 4.

QVOMODO licuerit hic vbi de defectibus corporis agitur, ignorantiam inter defectus communes computare. q. 14. ar. 4.

AN perfectio virtutis regulariter tollat fomitem. q. 15. ar. 2.

¶Dolor est passio appetitus sensitiui ex corporis læsione, per cepta sensu. ar. 5.

¶An compositio ex contrariis sit causa prima mortis & aliorum defectuum humanæ naturæ, an vero peccatum, eo. art. ad 1m.

¶An motus appetitus sensitiui ex malo futuro apprehenso, abstrahendo a certo vel incerto, sit vere timor. arti. 7.

¶An ex hoc quòd Christus omnia certo cognouit, sufficienter excludatur timor quo ad incertitudinem euentus Ibidem.

¶Quomodo intelligendum sit iram componi ex tristitia & appetitu vindictæ. ar. 9.

AN hæc propositio, Deus est homo, sit in materia naturali. q. 16. ar. 1. ad 1m.

¶An dicta propositio sit per se. Ibidem ad Sco. & Duran.

¶An homo prædicetur de Deo sicut species de sua hypostasi. Ibidem ad Sco.

Quomodo verificetur q̃ homo prædicatur de Deo ratione relationis, eo. ar. ad. 4m.

¶Quomodo intelligatur quòd in ista propositione, Deus est pater, li Deus supponit pro persona patris. ar. 2. ad 2m.

¶An congrue in littera reddatur ratio quare Iesus Christus non debet dici homo dominicus, per hoc quòd dicitur q̃ derogaret veritati vnionis, si dominus de illo homine prædicaretur denominatiue. ar. 3.

¶Quare personam aliquam fieri hominem, non importat mutationem in persona acquirente naturam humanam, quum tamen fieri hominem absoluce importet mutationẽ in subiecto acquirente naturam humanam. ar. 6. ad 2m.

¶An in ista propositione, Homo est factus Deus, li homo posit supponere & simpliciter & personaliter. ar. 7.

¶An etiam factum sit quòd iste homo sit Deus. Ibidem.

¶Quare ista dicitur simpliciter vera, Deus factus est homo, ista autem simpliciter falsa, homo factus est Deus. Ibidem.

¶Quomodo intelligatur quòd ex verbis inordinate prolatis incurrit hæresis, & quomodo prohibitum sit communicare cum hæreticis in vocabulis. ar. 8. Cor.

¶Non est euangelica, sed Arriana vox, Christus est minor patre, sicut & hæc, Christus est creatura Ibidem.

¶An ex eo quòd subiectum stat materialiter pro supposito, liceat inferre istam esse falsam, Iste homo idest, Christus incæpit esse, & an debeat dicta propositio negari. articu. 9. ad Duran. & Sco.

¶An propositio affirmatiua falsa ex repugnantia terminorũ possit fieri vera per additam reduplicationem vel determinationem non rollentem illam repugnantiã. ar. 10. ca. 50.

AN in solo Deo natura prædicetur de supposito. q. 17. ar. 1.

¶An liceat arguere a destructione antecedentis. Ibidem.

¶An de mente Diu. Tho. nullum sit in Christo esse actualis existentiæ de genere substantiæ creatum, sed sola existẽtia increata. ar. 2.

¶An ita sit in veritate quòd in Christo nulla sit existentia substãtialis nisi diuina. Ibidẽ ad Sco. Durã. & Io. de Neapo.

VNIVERSALITER loquendo; actus voluntatis per modũ naturæ, distinctus contra actum voluntatis p modũ rõnis cõtrariũ eligẽtis, nihil aliud est q̃ velleitas. q. 18 ar. 5.

AN Christus meruerit exteriora bona, quia dignitas meren di spectat ad charitatem, ac per hoc præstat exteriorum bo norum præsentiæ cocuæ.q.19.ar.3.

¶ Priuilegium Christi est mereri aliis ex condigno.ar.4.

SICVT voluntas distinguitur in simpliciter vel secundū quid, ita oratio prout est petitio distinguitur in simpliciter vel secundum quid.q.21.ar.4.

QVOMODO intelligatur quòd inquantum Christi humanitas operabatur virtute diuinitatis, sacrificium Christi erat efficacissimum ad delenda peccata per gratiam.q. 22.arti 3.ad 1m.

¶ Quare dicitur sacrificium offerri per modum satisfactiōis, & effectum ipsius proprium esse quod ex vi ipsius quatenꝰ satisfactorium est fit.ar.4.ad 2m.

¶ Sacrificium Christi sumitur dupliciter, scilicet secundum se, & secundum suum mortale sacrificium.ar.6.

QVOMODO intelligatur quòd habitudo est qua Deus est diues.q.23.ar.1.

PRAEDESTINATIO est diuina ab æterno præordinatio eorum quæ per gratiam facienda sunt in tempora, seu ratio ordinis electorum in vitam æternam.quæst.24. artic.1.

¶ An hæc loquutio sit per prima, Christus prædestinatus est filius Dei.e.ar.ad 2m.& 3m.

HONORARI vt causa honoris non est honorari simpliciter, quia li vt causa honoris, est conditio diminuens. q.25.arti.1.

¶ An motus in imaginem quatenus imago est, sit idem cum motu in rem ipsam.ar.3.

¶ An processus Diui Tho.quo probat imaginem Christi esse adorandam eadem adoratione qua Christus, sit bonus. Ibidem ad Duran.

¶ An Dei imagines sint licitæ,eo.ar.ad 1m.

¶ An beata virgo ratione Christi cui fuit intrinsece coniuncta, sit adoranda adoratione latriæ.ar.5.

QVID & vnde tanti sit illud quo Christus meditat meretur,& satisfacit.q.26.ar.2.ad 1m.& 3m.

SANCTIFICATIO potest dupliciter sumi, primo vt est de contrario in cōtrarium, secundo vt est de negatio in affirmatum.q.27.ar.2.

¶ Quomodo valeat illa processus: proles concepta ante infusionem animæ rationalis non est culpæ obnoxia, ergo quocunque ante animationem beata virgo sanctificata fuisset, non incurrisset originalis peccati maculam, ergo non indiguisset redemptione Christi. Ibidem.

¶ An ex hoc quòd beata virgo non fuit sanctificata ante animationem, sequatur quòd sanctificatio eius fuerit post animationem Ibidem.

¶ Quomodo fomes sit inordinata concupiscentia habitualis.arti.3.

¶ An ex hoc quòd fomes est concupiscentia contraria rationi habitualiter, liceat inferre quòd fomes est inclinatiuus ad malum & difficultatiuus in bono. Ibidem.

¶ Dupliciter potest exponi li perfectiuus, quum dicitur quòd fomes in beata virgine perfectiꝰ ligabatur per diuinam prouidentiam quàm per interiorem sanctificationē. Ibidem.

¶ An authoritas Apostoli, Sed manifestatio spiritus &c. bene inducatur ad probandum quòd priuilegia gratiæ quæ dantur aliquibus præter communem legem, ordinantur ad vtilitatem.ar.6.

¶ An sanctificatio beatæ virginis in vtero matris, ex sacra scriptura habeatur. Ibidem.

¶ An credenda sint miracula quæ in sacra scriptura non continentur. Ibidem.

AN sicut natura est determinata ad vnum effectum, ita sit determinata ad vnum modum producendi illum.q.28.a.1.

¶ Quomodo intelligatur hæc propositio, Virtus naturalis nō potest transmutare ad certam formam, nisi determinatam naturam eo.ar.ad 5m.

¶ Illud proprie dicitur agens posse vel proprium effectum & vt in propriam naturam, quod vnica transmutatione potest educere de potentia ad actum. Ibidem.

CONSENSVS in copulam coniugalem non præiudicat virginitati mentali, quia in copula coniugali non continetur copula carnalis nisi in potentia.q.29.ar.1.

¶ Affirmandum vt rationi consentaneum est, quòd in propria domo inuenta est beata virgo in vtero habens.arti.2. ad 3m.

¶ Dubium est de qua traductione loquatur euangelista, quū dicit, beatum Ioseph noluisse beatam virginem traducere, an scilicet de traductione in infamiam, an simpliciter in domesticum consortium, an potius in vtrūque. Ibidem.

QVOMODO intelligatur prophetiam prædestinationis compleri sine nostro arbitrio causante.q.30.ar.1.

REBELLITVR error nouiter exortus, dicens ex tribus guttis sanguinis circa cor beatę virginis, Christum esse conceptum.q.31.ar.5.

ALITER & aliter attribuitur personæ spiritussan. efficere carnem Christi, filio assumere eadem.q.23.ar.1.

¶ An ex eo quòd spiritussan. efficit propriam operationem ſ. liorum Dei, quæ est clamare abba pater, recte infertur qꝰ ipse est effector filiorum Dei. Ibidem.

¶ Quomodo valeat iste processus, Distinctio sexus ē a natura propter diuersam operationem ad generationem oportunam, ergo est penes diuersitatem agentis & patientis, ergo tota virtus actiua est ex parte maris, passio vero ex parte fœminæ.ar.4.

¶ An mater concurrat aliquo modo actiue ad generationem prolis. Ibidem ad Sco.

QVVM dicitur augmentum non esse sine motu locali, intelligitur de motu locali formaliter vel æquiualenter. quæst.33.arti.1.

¶ Formatio dominici corporis in primo instanti fuit perfecta essentialiter, non autem quantitatiue. Ibidem.

AN gratia vnionis in Christo sit prior ordine exequutionis & intentionis, gratia habituali seu summa gratia & gloria in eodem.q.34.ar.1.

¶ An inconueniat quòd aliqua perfectio actus secundi denouo aduenerit animæ Christi.ar.2.

¶ Primus actus meritorius tam in angelis quàm in Christi anima fuit vere actus liber, quàmuis ex natura determinatus ad bonum.ar.3.

¶ Quid Diuus Tho. senserit de hac quæstione, An gratia viatoris sit minor gratia comprehensoris etiam secundum suam quantitatem.ar.4.

IN litera quum dicitur, quòd natiuitas attribuitur personæ vt subiecto nascenti, intelligitur de subiecto denominationis.q.35.ar.1.

¶ An bene probetur quòd beata virgo est vere mater Christi, per hoc quòd dicitur corpus Christi esse sumptum ex virgine matre.ar.6.ad Sco.

¶ Tria concurrunt ad relationem realem, scilicet causa, subiectum & terminus.ar.5.

¶ An relationes pluralificentur secundum terminos. Ibidem ad Sco.

¶ An pater vnica paternitate referatur ad plures filios. Ibidem ad Sco.

¶ An formæ eiusdem speciei possint simul esse in eodem subiecto. Ibidem ad Sco.

¶ An hæc ratio valeat: Filiatio est ita suppositi vt subiecti, quòd non naturę, ergo in Christo non est filiatio temporalis realis. Ibidem ad Sco.

¶ An filiatio temporalis Christi sit rationis tantum. Ibidem ad Sco.

CHRISTI natiuitas non debuit, ne per attestationem quidem, omnibus manifestari, quia talis manifestatio minuisset meritum fidei.q.36.ar.1.

¶ Quare cometa dicitur signum mortis principum, magis q̄ aliorum hominum.ar.7.ad 3m.

AN circuncisio Christianorum indorum dicentium se circuncidi vt conformantur Christo, sit licita.q.37,ar.1.c.84.

¶ An sacrificium Leuit.12.præceptum, pro peccato prolis offerretur.arti.3.

RATIONABILE est, quòd Ioannes & Apostoli baptizati fuerint a Christo.q.38.ar.6.

AN columba in cuius specie descendit spiritussan. sup Christum baptizatum, fuerit verum animal.q.39.ar.7.

QVID Christꝰ ante Ioānis baptisma exercuerit.q.40.a.1.

¶ Christus fuit exemplum perfectionis in omnibus quæ per se pertinent ad salutem.ar.2.ad 1m.

¶ Quæ debeat cauere verbi Dei prædicator.ar.3.

¶ Quæ paupertas per se dicatur voluntaria.e.ar.ad.1m.

VIRTVOSA fuit Christi tentatio contra nostras tentationes.q.41.ar.1.

¶ Modus vincendi tentationes, est recursus ad diuinas scripturas & sanctorum exempla. Ibidem.

¶ An omnis tentatio ab intrinseco, sit peccatum. eodem articu.ad 3m.

¶ Quare diabolus Christum tentauerit.ar.4.

¶ An conueniēs ratio ordinis tentationum in litera ponatur scilicet

scilicet vt a leuioribus ad grauiora conscendat tentatio spiritualium. Ibidem.

¶ An Christus si miraculum fecisset conuertendo lapidem in panem ædendum a seipso, peccasset eo.ar.ad 1m.

¶ Ordinem tentationum Christi explicat Matthæus secundum tempus, eo.ar.ad 5m.

¶ Quid sit Christum fuisse assumptum a diabolo. Ibidem.

PAENES quæ attendatur excellentia doctrinæ Christi. q.42.ar.1.

¶ Quomodo & quando debeant publice reprehendi maiores.arti.2.

¶ Quomodo intelligatur quòd Christus palam docuit, & in occulto loquutus est nihil.ar.3.

¶ Excellentior est modus docendi verbo quàm scripto.ar.4.

¶ Socrates nihil scripsit sub proprio nomine. Ibidem.

¶ Quare Christus nihil scripserit. Ibidem.

RATIONABILITER creditur miraculum in nuptiis factum, fuisse simpliciter primū Christi miraculū.q.43.a.3.

¶ Miracula quæ Christus fecit, sufficienter manifestant ipsius deitatem,ar.4.

AN dæmones cognouerint Christum esse Messiam in lege promissum, item an cognouerint ipsum esse verum Deum. quæst.44.ar.1.

¶ Sicut corpora elementaria habēt duplices motus naturales, ita corpora cælestia vltra naturalem inclinationem ad suos cursus possunt immutari illud qđ author naturæ facit.ar.2.

QVOMODO ista ratio litteræ valeat, non est adempta Christo potestas deriuandi gloriam animæ ad corpus, ergo gloriā illa claritatis quæ apparuit in Christo in transfiguratione, deriuata est ab anima.q.45.ar.2.

AN conuenienter in litera quæratur de necessitate passionis Christi ad salutem humanam, prius quàm quæsitum sit de eius possibilitate.q.46.ar.2.

¶ Quomodo intelligantur hæc Chryso. verba, sed etsi absq; morte corpus alicubi depositum fuisset &c.ar.3.

¶ Quid sit esse a Deo maledictum.ar.4.ad 3m.

¶ Generalis quædam explicatio Christi passionum.ar.5.

¶ Quare ad literam Christus generalitarem passionum fuscepit. Ibidem.

¶ Dolere importat actum appetitus animalis, pati autem communius est.ar.6.ad Sco.

¶ An ratio superior animæ Christi in ipsius passione ex parte sui obiecti pateretur.ar.7.

¶ Quotus lunæ dies fuerit quando Christus mortuus est, articu.9.

AN anima Christi habuerit potestatem præseruandi corpus suum a morte.q.47.arti,ad Sco.

¶ Vnde anima Christi habuerit prædictam potestatē. Ibidē.

¶ Duplex modus dicendi de clamore Christi in cruce, eo. arti,ad 2m.

¶ Celeritas mortis Christi fuit & naturalis & voluntaria. Ibidem.

¶ Christus sua passione adimpleuit legem toram, & omnem iustitiam omnis generis iuris & præcepti.ar.2.

¶ Hæc propositio, Innocētem hominem passioni & morti tradere inuitum est impium & crudele, intelligitur absolute, & non in ordine ad Deū, cuius sunt vita & mors.a.3.ad.1m.

¶ An maiores Iudæorum cognouerint Christum esse Messiam.arti.5.

¶ An peccatum iudæ fuerit grauius peccato Principum Iudæorum.ar.6.ad 2m.

AN vnus possit pro alio satisfacere & non conteri aut confiteri, quia satisfactio est actus exterior.q.84.ar.2.

¶ Medium rei in actibus nostris moralibus dicitur, quia inæqualitate rei ad rem consistit, medium vero rationis dicitur quia in proportione intraneæ rationis ad operantem consistit. Ibidem.

Distinctio conuenientium Christo mediante natura humana.arti.5,

¶ An passiones sanctorum proficiant ecclesiæ per modum redemptionis,eo.ar.ad 3m.

SINE fide passionis Christi explicite vel implicite, impossibile est potentia ordinaria hominem peccatorum remissionem consequi.q.49.ar.1

¶ Quomodo diabolus machinando in mortem Christi excesserit modum potestatis sibi a Deo traditæ.ar 2.

¶ Ianua cæli per similitudinem dicitur fruitionis diuinæ consequutio.arti. 5.

¶ Tria notabilia circa passionis Christi effectum. Ibidem.

ISTA propositio, Nullum donum diuinæ gratiæ perditur ſ ne culpa, habet locum solū in dōis permanētibus.q.59.a.3.

¶ Quare gratia vnionis est excellentius & permanentius donum quàm gratia operationis. Ibidem.

¶ Quomodo intelligenda sint hæc domini verba, Ego pono animam meam,& multa alia eiusmodi.ar.3.ad 1m.

¶ An corpus Christi viuum & mortuum fuerit idem numero simpliciter & omnibus modis. ar.5.ad Sco.

¶ An mors Christi in facto esse, fuerit meritoria ex parte animæ.ar.6.

¶ Quomodo saluetur similitudo inter effectum & causam in tertia conclusione literæ posita. Ibidem.

AD quid spectet excisio sepulchri Christi ſ petra.q.51,a.2.

¶ An præseruatio corporis Christi a putrefactione, attestetur naturæ ipsius virtuti & voluntariæ morti.ar.3.

¶ Tres dies mortis Christi & creationis mundi diuersimode ordinantur.ar.4.

DIVVS Tho. in litera sub. inferno damnatorum comprehendit etiam infernum puerorum.q.52.ar.2.

¶ An etiam ad infusionem luminis gloriæ in sanctis patrib⁹ operatus sit descensus animæ Christi, applicando scilicet ad eos virtutem suæ mortis. Ibidem.

¶ An descensus Christi ad inferos fuerit secundum substantiam animæ, an solum secundum effectum. Ibid. ad Duran.

¶ Pænalitates Christi vsque ad resurrectionem eius duraverunt,arti.4.

¶ Cum quiete & immunitate sanctorum patrum in limbo a pœna sensus, stat dolor seu afflictio ex spe dilata.a.5,ad 1m.

Duo genera liberatorū a Purgatorio in descensu Christi,ar.8.

AN illi qui cum Christo surrexerunt, ad vitam pœnitus immortalem surrexerint.q.53.ar.3.

CAELVM resisteret tactui siquis ad orbem Lunę pertransire vellet, ibi existens, non tamen sentiretur tactu densitas eius,q.54.ar.2.

¶ Omnis mutatio species quædam mortis est.ar.3.

¶ An totus sanguis Christi in passione effusus, resurrexit cū eo.ar.ad argu.

¶ An Christo resurgente, oportuerit sanguinem secum reassumere. Ibidem.

¶ Quando secundum August, corpus sit animale & quando spirituale. Ibidem.

RATIONABILIS causa erroneæ visionis Magdalenæ dum Christum æstimauit hortulanum.q.55.ar.4.ad 2m.

HVMANITAS Christi quum sit organum coniunctum personaliter verbo Dei, est velut vniuersale instrumentum Dei ad quæcunque miracula facienda, exceptis his quæ spectant ad primam rerum creationem.q.56.ar.1.

QVVM dicitur Christum propria virtute glorificatæ animæ ascendisse in cælum, non intelligitur nisi de ipso motu locali ascensionis.q.57.ar.3.

¶ An conuenienter opinemur corpus Christi esse extra totā continentiam cælorum corporeorū, ita quòd planta pedis eius sit supra superficiem conuexam suprēmi cœli. articu. 4.ad Duran.

¶ Ad quem sensum, supra conuexum seu in superficie conuexa cœli empyrei dicatur vnus locus altior altero.ar.5.

¶ An Christus corporaliter visus fuerit a Paulo, & an ista visio fuerit tūc quū dixit, Saule saule qd me persequeris?a.6.

AN Christus inquantum homo ster, an vero sedeat in cælo.q.58.ar.1.

¶ Quam distinctionem importet li ad quum dicitur Christus sedere ad dexteram patris.ar.2.

¶ An ista sit concedenda. Christus secundum quòd homo est filius Dei.ar.3.

PERFECTVM iudicium de re mutabili non potest suaviter dari ante illius consumationem.q.59.ar.5.

¶ Diuina iudicia extendunt se etiam ad ea quæ sunt per accidens. Ibidem.

¶ Aliud est hominem post mortem sortiri statum immutabilem secundum animam, & aliud est sortiri statum non impedibilem,eo.ar.ad 1m.& 3m.

¶ Quum dicitur inferiora regi per superiora, intelligendum est per superiora, non secundum quid, sed simpliciter & absolute.arti.6.

NOMINA multiplicia ad vnum vel in vno vel ab vno, abusiue vocantur analoga.q.60.ar.1.

¶ Præsumptuosum ac sacrilegum est, proprias aut poetarum similitudines tanquàm spiritualium simulacra interpretari, scribere aut prædicare.ar.5.ad 1m.

¶ In sacramentis res & verba coeunt in vnum signum, quia constituunt velut materia & forma vnum sacramentum, quod

quòd non nisi vnum signum est.ar.6.ad 2m.

¶Quando oratio habet perfectam significationem ex proprietate vel accõmodatione vsus in cæteris loquutionib⁹, sufficit ad sacramenti perfectionem similis oratio applicata ad materiam sacramenti, nec est de necessitate sacramenti illam orationem constitui ex communioribus verbis in aliqua lingua, sed solum de necessitate præcepti ecclesiæ. articu.7.ad 2m.

¶Corruptio prolationis verborum in formis sacramentorũ, nõ impedit sacramẽti veritatẽ seu perfectionẽ.eo.ar.ad 3m.

¶Interruptio orationis quæ est forma sacramenti non debet esse tanta q̃ iuxta communem morem hominum contineuitas soluatur ipsius orationis.ar.8.

AN solum de Adam intelligitur dicendũ literæ, q̃ in statu innocentiæ superiora nullo modo dependebant ab inferioribus, & quòd anima quantum ad superiorem partem non indiguisset accipere aliquid a corporalibus rebus ad sui perfectionem.q.61.ar.2.

¶An filii innocentes indiguissent sacramentis. Ibidem.

DE principali effectu sacramentorum, qui est gratia distincta contra characterem.q.62.ar.1.

¶An sacramentum sit vere & secundum rem causa instrumentaliter agens ad gratiam. Ibidem ad Sco.

¶Non inconuenit sacramentum causare in instãti, nec Deũ agere in tempore. Ibidem ad Sco.

¶An ferra sit effectiua causa instrumentalis. Ibidem ad Sco

¶Quid sit effectus proprius baptismi.ar.2.

¶Gratia sacramentalis distinguitur spẽa a gratia virtutum & donorum, non sicut habitus ab habitu sed sicut gratuitum diuinum auxilium a gratuito habituali dono. Ibidem.

¶In sacramentis nouæ legis est quædam virtus superaddita, quæ quidem virtus nihil aliud est quàm motus quo instrumentum mouetur a principali agente ad proprium principalis agentis effectum inducendum.ar.4.

¶Duplex est motus quo instrumentum potest moueri, scilicet simplex & virtuosus. Ibidem.

SACRAMENTA imprimere character em, ex sacra scriptura non habetur, sed ex ecclesiæ authoritate non multũ antiqua.q.63.ar.1.

¶Quomodo valeat hæc consequentia, Character sacramentalis est deputatiuus hominis ad cultum consistentem in recipiendo & tradendo, ergo est potentia.ar.2.

¶Sub quo genere generalissimo & in qua specie ponatur character. Ibidem ad Sco. & Duran.

¶Quomodo valeat hæc literæ ratio, Si relatio characteris sundaretur immediate super essentia animæ, conueniret naturaliter omni animæ. Ibidem ad Sco.

¶Quomodo valeat ratio literæ, probans quòd character non est habitus, quia omnis habitus est bonus vel malus. Ibidem ad Sco.

¶An character sit subiectiue in potentia animæ.articu.4.ad Sco. & Duran.

¶An character sit in intellectu ad Sco.eo.ar.ad 3m.

¶Quomodo valeat ratio literæ probans characterem esse in intellectu, scilicet, quia diuinus cultus ad quem character disponit, est quædam fidei protestatio per exteriora signa, ideo character est in intellectu in quo est fides. Ibidem.

¶Character non potest poni in alia potentia quàm intellectu vel voluntate. Ibidem.

¶Omnis sanctificatio quæ fit per sacerdotiũ Christi, est perpetuare consecrata materia.ar.5.

AN interior gradus gratiæ comprehendatur sub annexis effectui sacramenti quæ per deuotionem ministri impetrari possunt recipienti sacramentum.q.64.ar.1.

¶Quo pacto hæc ratio literæ valeat, Ministri ecclesiæ instrumentaliter operantur in sacramentis, ergo possunt sacramenta conferre, etiam si sint mali.ar.5.

¶Debitum secundum decentiam ad opus operatum, est debitum secundum necessitatẽ ad opus operans ministri.a.6.

¶Ista regula, Si affirmatio est causa affirmationis, & negatio negationis, tenet in solis causis propriis.eo.ar.ad 1m.

¶Actus prædicandi est de numero actuum cõsecratorũ. Ibid.

¶In duobus casibus licet inducere indignum ministrum ad exhibitionem sacramenti.eo.ar.ad 2m.

¶Ex indulto concilii Constan. licitum est ab excommunicatis ministris recipere sacramẽta, nisi in duobus casibus. Ibi.

¶An minister indignus in articulo necessitatis (quo laico licet baptizare) baptizans, excusetur a peccato.eo.ar.ad 3m.

¶An Dio. Tho. in littera intendat excusare sacerdotem indignum in articulo necessitatis baptizantem, tam si baptizet cum solemnitate quàm sine solẽnitate. Ibidem.

¶An huiusmodi administratio sacramenti ab indigno ministro sit ex suo genere peccatum mortale. Ibidem.

¶An recedente fictione baptizatus consequatur remissionẽ peccatorum ex vi baptismi.ar.9.&10.

¶An angeli possint administrare sacramenta.ar.7.ad Sco.

¶An mentalis intentio ministri exigatur ad perfectionem sacramenti.ar.8.

¶Conditio requisita ad sacramenta, non sufficit quòd sit secundum habitum, sed oportet quòd sit secundum virtutem.eo.ar.ad 3m.

¶Tripliciter dicitur quis aliquid intendere, scilicet actualiter virtualiter, & habitualiter. Ibidem.

¶An intentio iocosa ministri, tollat veritatem sacramenti arti.10.ad 2m.

AN iustus (ideſt, sine peccato mortali existens) teneatur semel in anno confiteri.q.65.ar.2.ad 4m.

¶Quomodo extrema vnctio præparet ad Eucharistiam. ar.3.

¶Quomodo fideles per confirmationem deputentur ad speciale seruitium spectans ad officium principis. eo.a.ad 2m.

¶Quum ponitur ordo necessarius simpliciter ad salutem ecclesiæ, intelligit de ecclesia simpliciter & absolute.ar.4.

QVOMODO iste processus valeat, Ibi perficitur sacramẽtum, vbi perficitur sanctificatio, ergo in aqua non perficitur sacramentum, quia in illa non perficitur sanctificatio. q.66.articu.1.

¶An mutatio nominum quo ad signatum in formis sacramentorum, tollat veritatem sacramenti, ita quòd in solis nominibus quæ sunt in communi vsu perficiatur sacramẽtum.ar.5.ad 7m.

¶Omissio nõminis alicuius trium personarum tollit veritatem baptismi.ar.6.

¶An baptismus in nomine Christi aut Trinitatis celebratus valeat. Ibidem.

¶An trina immersione intenta a ministro, si aliqua omittatur, sit verus baptismus.ar.8.

¶Validæ sunt rationes. S. Thi. ex eo quòd in morte Christi baptizati sumus, & quòd baptismus imprimit characterem, concludentis baptismum esse iterabile.ar.9.ad Sco.

QVOMODO verum sit, prædicandi & baptizandi officium nõ conuenire diaconus.q.67.ar.1.

¶An baptizare extra necessitatis casum sit eo mõ quo in necessitatis casu licet, sit peccatum mortale.ar.4.& 5.

¶Supposito quòd plures simul possint vnum baptizare, vtroque abluente & dicente, Ego te baptizo, an etiam plures simul possint vnum baptizare vtroque abluente, & dicente, nos te baptizamus.ar.6.ad Duran. & Pe.de Pal.

¶An plures simul possint vnum baptizare, vno abluente & altero verba proferente, ita q̃ vnius ministri baptismi ex duobus personis partialiter concurrentibus integre. Ibid.

¶An Dio. Tho. sufficienter discutiat formas quibus vti possent plures vnum baptizantes, ita quòd hanc quæstionem discutiat non solum secũdum ritum Ro. ecclesiæ, sed etiam secundum formam ecclesiæ Græcæ. Ibidem.

¶Quomodo fieri seu intelligi possit, duo agentia totalia q̃ uis instrumentalia eiusdem rationis, producere efficaciter simul vnum effectum, non perfectum magis quàm si ab vno eorum tantum produceretur, & hoc in subiecto capaci perfectoris effectus, & de effectu suscipiente magis & minus. Ibidem.

¶Si baptizando plures non intercederet alia mutatio q̃ dicere: baptizo vos, non videretur magna ad hoc necessitas exigi.eo.ar.ad 2m.

AN in casu necessitatis, ad salutem puerorum sufficiat baptismus in voto parentum.q.68.ar.1.&2.

¶Qualiter debeat determinari tempus dilatiõis baptismi.ar.3.

¶Sua peccata ex deuotione confitentes ante baptismum, nõ sunt absoluendi.ar.5.& 6.

¶An ex parte baptizati ita necessaria sit intentio suscipiendi sacramentum baptismi, vt si illa desit, baptismus nullus sit.arti.7.

¶In hoc quòd ecclesia pro paruulis credit, intendit, & renunciat, est quædam accommodatio.ar.9.

¶Quomodo fides ecclesiæ prosit infanti qui baptizatur, eo. arti.ad 2m.

¶An filii Iudæorum seu aliorum infidelium possint seu debeant inuitis parentibus baptizari.ar.10.

¶An paruuli in maternis vteris periclitantes possint per sacramentum baptismi in voto parentum suscepto, saluari.arti.11.

QVARE aperire ianuam Regni cælestis, quum sit per se primo effectus mortis Christi, attribuatur et baptismo.q.69.a.7.

¶Nullius

¶Nullius authoritate constat Constantinum fuisse mundatum a lepra in baptismo.ar.8.argumen.3.

¶An recedente fictione baptizatus consequatur remissionẽ peccatorum ex vi baptismi.ar.9.&10.

¶Quomodo baptismus recedente fictione, incipiat valere ad salutem. Ibidem.

¶Character diuersimode consideratq̃ baptismate tenet locũ & dispositionis & formæ. Ibidem.

¶Fictio (quæ nihil aliud est quàm impeditio gratiæ) per pœnitentiam delenda est simul cum peccatis cõmissis post baptismum.eo.ar.ad 2um.& 3m.

¶Aliud est dimidiam a Deo expectare veniam, & aliud variis mediis a Deo expectare veniam. Ibidem.

QVOMODO intelligatur q̃ exorcismus baptismalis aperit sensus, & q̃ vnctio quæ fit in vertice baptizati, operatur conseruationem gratiæ baptismalis.q.70.& 71.ar.3.

MIXTVM ex oleo & baptismo (quod chrisma vocatur) ẽ regularis materia confirmationis de necessitate præcepti & non de necessitate sacramenti.q.72.ar.1.& 2.

¶An sit de necessitate sacramenti, materiam confirmationis esse consecratam ab episcopo, ita quòd nec plenitudo apostolicæ potestatis possit dispensatiue subrogare simplicem sacerdotem ad consecrationem dictæ materię.ar.3.

¶An quicunque Christi contactus sit sanctificatiuus materiæ sacramenti, an vero solus contactus in vsu constitutiuo sacramenti. Ibidem.

¶Licet in antiquis iuribus non inueniantur expressæ omnes sacramentorum formæ, in Concilio tamen Floren. omnes expressæ sunt.ar.4.

¶An character sit pos pure passiua.ar.5.

¶Character confirmationis de necessitate præsupponit characterẽ baptismi, sicut & ordo sacer baptismum.ar.6.

¶Quando accedens ad sacramentum cum peccato mortali, vel quia eius conscientiam non habet, vel quia non perfecte contritus, gratiam ex sacramento consequatur in remissionem peccatorum, ita quòd virtute sacri fiat de attrito contritus.ar.7.

¶An Episcopus sit ita proprius minister confirmationis, q̃ a non Episcopo facta nulla est, & tamen ex dispensatiõe apostolica non Episcopus possit illam conferre.ar.8.9.10.11.

QVVM dicitur, sacramenti eucharistiæ rem tantum esse gratiam suscipientium aut vnitarem ecclesiæ, aut corpus Christi mysticum, hæc omnia sumũtur pro vno & eodem, scilicet gratia Dei.q.73.ar.1.ad 3m.

¶Sacramentum eucharistiæ dicitur multa materialiter, quia partes eius se habent vt integrantes vnum proprium finẽ qui est refectio spiritualis.ar.2.

¶An sacramentum eucharistiæ sit absolute necessarium ad salutem.ar.3.

¶Habere rem sacramenti eucharistiæ per votum ecclesiæ, est ipsam habere per antecedens sacramentum seu in sui initio, quoniam sacramentum baptismi initium est spiritualis vitæ. Ibidem.

AN si alicubi non inueniretur vinum, esset solus panis consecrandus.q.74.ar.1.

¶Aliud est iudicium de præsentia & quantitate materiæ eucharistiæ.ar.2.

¶Quum triticum ab omnibus ponatur propria materia panis sacramentalis, an ex siligine, spelta, amydo, & pasta cruda possit confici panis consecrabilis, & an solus panis assus sit consecrabilis.ar.3.

¶An Presbyter græcus in ecclesia græca, ritum græcum in cõsecrando seruare teneatur.ar.4.

¶Vua non est consecrabilis.ar.5.

¶Falsum est q̃ græci offerant calicem domini cum vino tantum, hoc enim Armeni non græci olim faciebant.ar.6.

¶An oporteat aquam ex qua fit panis pro sacramento esse aquam veram & naturalem.ar.7.

¶An hæc propositio, Aliquid non potest esse vbi prius non erat, nisi vel per loci mutationem vel per alterius conuersionẽ in ipsum, sit vera, & bene applicetur ad esse in sacramento.q.75.ar.2.ad Sco. & Duran.

¶In ecclesiasticis mysteriis & naturalibus attenditur posse vel impossibile secundum poam ordinariam. Ibidem.

¶Quot simpliciter & absolute loquendo, interueniant in sacramento eucharistiæ mutationes. Ibidem.

¶Quomodo hæc ratio literæ valeat. Si substantia panis remaneret: non esset verum quod Christus dixit, Hoc est corpus meum &c. sed fuisset potius dicendũ, Hic est corpy meũ. Ibidem ad Sco. & Duran.

¶An si esset alia substantia sub accidẽtibus panis quàm corporis Christi, contraiaretur veneration eucharistiæ. Ibidem ad Sco.

¶Soluitur ad Sco. tenentem, panem, quamuis per accidens regi in nihil.ar.3.ad 3m.

¶Duplex conuersio. substantialis & substantialis.ar.4.

¶An conuersio panis in corpus Christi præexistens & manens secundum suum esse antiquum, sit possibilis. Ibidem ad Sco.

¶An hæc sit propria, quod erat panis, est corpus Christi. Ibi.

¶Ratio conuertibilitatis totius vnius rei in totam aliam rẽ, est communicatio earum in cõmuni natura entis cõis omnibus creaturis tm, eo.ar.ad 3m.

¶Quomodo intelligatur modus conuertibilitatis totalis in litera positus. Ibidem.

¶Quomodo hæc ratio litteræ de conuertibilitate cuiusque creaturæ in quãcunque aliam valeat, scilicet agens virtutis infinitæ quod habet actionẽ in totum ens, potest conuertere &c. Ibidem ad Duran.

¶An forma substantialis panis conuertatur in animam Christi secundum quòd dat esse corporeum.ar.5.ad Sco.

AN hæc propositio sit vera. Si aliqua duo sunt realiter cõiuncta, vbicunque est vnum eorum, oportet & reliquum esse, q.76.ar.1.ad Duran.

¶Differentia inter modum substantiæ & modũ quantitatis in litera positos.eo.ar.ad 3m.

¶An per modũ hæ intelligatur in litera id quod cõiter dicitur, esse indiuisibiliter. Ibidem.

¶An simpliciter necessario sequatur, si corpus Christi habet partes & proprietates suas sub modo sacramentali, q̃ hẽat eas sub existentia naturali.ar.2.ad Sco.

¶An non solum substantia corporis Christi, sed etiam quantitas eius naturali concomitantia contineatur in hoc sacramento.ar.3.

¶Christum esse sub hostia, est quoddam relm.ar.6.

¶Verum corpus Christi ad motum hostiæ moueatur per accidens. Ibidem ad Sco. & Duran.

¶Substantia indiuidualis secundum materiam signatã quantitate percipitur a cogitatiua, substantia vero indiuidualis vt habet modum essendi pure substantiæ, percipitur a solo intellectu.ar.7.

¶An intellectus tam angelicus, quàm animæ separatæ q̃ eris hominis beati possit naturaliter videre existentiam corporis Christi in eucharistia. Ibidem ad Sco.

¶An intellectus beatus per actum beatificum videat corpus Christi in eucharistia. Ibidem ad Sco.

¶An corpus Christi secundum esse sacramentale non videatur ab intellectu viatoris, nec ab intellectu angelico naturaliter, quia iste modus essendi est pœnitus supernaturalis. Ibidem ad Sco.

¶Qua adoratione adorandus sit sanguis aliquando miraculose in calice apparens.ar.8.

DVAE opiniones de modo essendi accidentium eucharistiæ sine subiecto.q.77.tribus primis ar.

¶Tres opiniones de modo quo in instanti generationis nouæ substãæ ex speciebus sacramentalibus, sit materia.ar.5.

¶An in rarefactione specierum sacramentalium, noua illa quantitatis particula quæ per rarefactionem fit, sit naturaliter a naturali agente. Ibidem ad Sco.

¶An sola verba consecrationis prolata a sacerdote conficiant sacramentum eucharistiæ, prætermissis aliis quæ in Canone missæ continentur.eo.ar.ad 4m.

¶Quid sit virtus sacramentalis inexistens verbis sacramentalibus.ar.4.

¶De veritate & consignificatione huius orationis sacramentalis, Hoc est corpus meum, & de demonstratione quam in ea exercet, li Hoc.ar.5.

DE tpe, modo & subiecto sex effectuũ eucharistiæ.q.70.ar.1.

¶Sumẽs eucharistiã potest esse ita dispositus, q̃ nec sequatur uitam gratiæ, nec de nouo mortaliter peccet sumẽdo. Ibid.

¶Dominus quum dicit, nisi manducaueritis carnem filii hominis &c. loquitur de manducatione spirituali in voto seu in habitu.eo.ar.ad 1m.

¶An differentia inter suscipientem baptismum & suscipientem Eucharistiam, quo ad hoc quod est esse vel non esse in peccato mortali, sit vera.ar.3.ad 1m.

¶Oblatio Eucharistiæ ex sui quantitate sufficit ad satisfaciendum pro omni pœna, sit autem satisfactoria offerentibus vel pro quibus offertur secundum quantitatem suæ deuotionis.ar.5.

An

¶An sacrilegium indigne communicantium sit grauius peccatũ omnibus peccatis quæ sunt cõtra puras creaturas.a.5.
¶An occultis peccatoribus petentibus deneganda sit communio.ar.6.
¶Iudicium discretionis requisitæ ad communionem in pueris,debeat a parentibus & confessore fieri.ar.9.ad vl.
¶An expediat quotidie celebrare.ar.10.
¶Qualiter intelligatur,q̃ frustra esset votum nisi impleretur quando opportunitas adesset.ar.11.
An communio popularis sub vtraque specie sit licita.ar.12.
¶An communio sub vtraque specie sit in præcepto. Ibidem.
¶An communio sub vtraque specie sit necessaria oibus,com præhendendo etiam infantes.Ibidem.
¶An dicta communio sit necessaria omnibus adultis.Item an sit necessaria omnibus sacerdotibus. Item an sit necessaria omnibus conficientibus.Ibidem.
¶An vtilius sit sumere Eucharistiam sub vtraque specie, q̃ sub specie panis tantum.Ibidem.
¶Sacramenta nouæ legis possunt considerari vt causę & vt signa, ibidem.
¶An expediat ecclesiæ Christi q̃ populus cõicet sub vtraq; specie.Ibidem.
REPVLSIO cuiusdam Scoti chimerę,negãtis,quòd corpus Christi sub sacramento annihilatum fuisset, & in propria specie annihilatum fuisset,cõcedentis autem q̃ in tri duo corpus Christi sub sacramento fuisset mortuum,quia in propria spẽ fuit mortuũ.q.81.ar.4.vide superius.q.76.a.2.
AN plures sacerdotes eandem hostiam consecrare possint.Item an noui sacerdotes concelebrent Episcopo, dicendo sil cum ipso consecrationis verba. Item an consecratus Episcopus debeat Põtifici celebranti cõcelebrare.q.82.a.2.
¶An Missa mali sacerdotis sit tanti meriti quanti est Missa boni.arti.6.
¶In concilio Constantien.concessum est omnibus Christi fidelibus communicare cum excommunicatis induobus cãsibus.ar.9.
¶An sacerdoti liceat totaliter a celebratione abstinere.
DE virtute altaris,ecclesiæ & aliorum inanimatorum consecratorum.q.83.ar.3.
AN sacramentum pœnitentiæ habeat materiam ex qua constituatur.q.84.ar.1.& 2.ad Sco.
¶An res sacramenti pœnitentiæ sit interior pœnitentia,an ornatus aliquis.Ibidem.
¶An totum sacramentum pœnitentiæ (compositum scilicet ex materia & forma) causet remissionem peccatorum ratione vtriusque partis.Ibidem.
¶Licet forma absolutionis consistat in his duobus verbis,scilicet absoluo te,siquis tamen aliis verbis vteretur(puta remitto tibi peccata)sacramentum esset perfectum.ar.3.
¶An pœnitentia sit de iure naturali quo ad dolorem & doloris remedium & aliquid signum doloris.ar.7.
¶Displicere potest sumi contrarie & negatiue.ar.8.& 9.
AN pœnitentia virtus sit vere & proprie vna spãlis virtus distincta a cæteris virtutibus.q.85.ar.2.
¶An actus pœnitẽtiæ contineatur sub commutatiua iustitia. Item an sistat in cõmutatiua iustitia. Item an reddat æqua le simpliciter,vel secundum acceptationem Dei tantum.ar.3.ad Sco.& Duran.
¶An pœnitentia sit virtus acquisita.ar.6.ad Sco. & Duran.
AN offensa directe opponatur gratiæ.q.86.ar.2.
¶An ad omnem remissionem peccatorum actualium requiratur actualis immutatio voluntatis.eo.ar.ad 1m.
¶Quomodo intelligatur quòd remisso peccato mortali,remaneat inordinata cõuersio ad cõmutabile bonũ.a.4.ad 1m.
¶An remissio culpæ sit effectus pœnitentiæ vt est actus virtuosus.ar.6.
AN ad remissionem peccati mortalis, requiratur vt homo actualiter singula mortalia detestetur.q.87.ar.1.
An virtualis displicentia sufficiat ad remissionem peccati mortalis.Ibidem.
¶An veniale peccatũ opponatur feruori charitatis.Ad Duran. eo.arti.ad 3m.
¶Quis sit ille feruor charitatis in hac vita, qui non compatitur secum veniale.Ibidem.
¶An quandocunque gratia infunditur, peccata venialia remittantur.ar.2.
¶An aliqua culpa,a Deo remittatur sine gratia.ar.4.
AN secundo peccans,ex hoc ipso grauius peccet quàm prius peccauerit.q.88.ar.1.ad 1m.
¶Ingratitudo quantificatur ex beneficio.ar.3.
DE irregularitate homicidii ex defensione cõmissi.q.89.a.3.
AN contritio,confessio & satisfactio sint partes sacramenti pœnitentiæ.q.9.ar.1.ad Sco.& Duran.
¶An contritio secundum essentiam sit pars saramenti.arti.2.ad Sco.& Duran.
¶Satisfactio sacramentalis ex hoc ipso quòd est pars sacramẽti,auget gratiam.eo.ar.ad 2m.
¶An sacramentum pœnitentiæ sine satisfactione sit verum sacramentum.Ibidem ad Duran.

FINIS.

TERTIA PARS SVMMAE THEOLOGIAE ANGELICI DOCTORIS

S. THOMAE AQVINATIS

Cum commentariis

REVERENDISS. IN CHRISTO PATRIS D. D. THOMAE DE VIO, CAIETANI,

Ordinis Prædicatorum S. R. E. tituli S. Sisti Presbyteri Cardinalis, artium, & sacræ Theologiæ Doctoris celeberrimi,

VIA Saluator noster &c. Debitum D.Tho.famulatum persoluere cupiens, expeditis cõmentationibus triũ librorũ suæ summæ, ad vltimũ me confero, expositurus textum multarũ q̃narum secundũ modum in cõmentarijs 1.lib.inchoatũ (vt petentibus hoc,mõ rem geram)adductus qd rõnis fideiq; lumini consonũ apparebit, firmando semper rõne aut auctoritate oẽm sentẽtiam, vt nullus meę auctoritati reseruetur locus.Diuiditur igitur præsens liber (vt in illius apparet principio) in partes tres pricipales:quarũ prima de dño nostro Iesu Christo vsque ad q.60.protenditur: secunda vero de sacramentis inde inchoans, imperfecta relicta est ob immaturam doctoris mortem: tertia aũt de immortali vita resurgentiũ, omnino deficit. Nos autẽ si eius ope Deus dederit, quasdã adiungemus q̃nes circa vtilia ad animarũ salutẽ quæ opportunæ apparebunt,ne repetere aliorũ dicta cõtingat. Prima autẽ pars de Iesu Chro, in sex partes distinguit: prima de vnione filij Dei & humanæ naturę vsque ad 15.q.inclusiue:secũda de his quæ consequuntur vnionem, a 16.vsq; ad 26. tertia de ingressu Saluatoris in mundũ, a 27. vsque ad 39. quarta de progressu Saluatoris in hoc mundo,a 40.vsq; ad 45. quinta de exitu Saluatoris ex hoc mundo, a 46.vsq; ad 52. sexta demũ de exaltatione Saluatoris post hãc vitã,a 53.vsq; ad 59.tractat. Scda deide pricipalis pars de sacris in octo distinguitur partes, quarum prima de sacris in cõi, reliquæ septẽ de singulis septẽ sacris sigillatim tractant.

¶ *Super Quæstionis primæ Articulum primum.*

IN titulo 1.artic.1. quæst.nota duos terminos,scilicet ly, incarnari,& ly, conueniens. Nam ly incarnari plus significat quàm exprimat : explicat siquidem nihil aliud, quàm carnem assumere, vel carnẽ fieri: significat actẽ hominem fieri etiã secundum carnem: ita quòd caro vt infimus terminꝰ quicquid nobilius est in homine, concludit: & vt sic denominat naturam humanam integram : nam si Deꝰ vsq; adeo semet ipsum exinaniuit, vt conuenienter caro fieret humana, multo magis conueniens est, quòd sit factus homo secũdum animam & humanitatem integram. Merito autem theologi hanc diuinam exinanitionẽ vocabulo incarnationis significant:quia Ioannes Euangelista propter dictã rationem eodem docuit vocabulo, dicens, Et verbum caro factũ est. Ly, conueniens cũ se habeat ad possibile,vt minus commune ad magis cõmune, claudit in se possibile,& addit super illud : omne siquidem cõueniens est possibile,sed non econtra, ut patet de mõstris.est enim monstrum possibile, sed non est conueniens. cum conclusum igitur fuerit, quòd Deũ incarnati est cõueniens, monstratum erit simul,q̃ est possibile.

Rursus si perspexerit quòd ly, conueniens,absque quacumque determinatione in hoc titulo ponitur (dum non apponitur aliqua limitatio, puta,ad hoc vel illud,secundum hanc vel illam rationẽ, aut aliquid huiusmodi) uidebis q̃ quæstio præ-

PROLOGVS.

QVIA saluator noster dominus Iesus Christus, teste angelo, populum suum saluũ faciens a peccatis eorum, viam veritatis nobis in seipso demonstrauit, per quam ad beatitudinem immortalis vitæ resurgendo peruenire possimus, necesse est, vt ad consumationẽ totius theologici negotij,post considerationem vltimi finis humanæ vitæ, & virtutum ac vitiorum, de ipso omnium Saluatore,ac beneficijs eius humano generi præstitis, nostra consideratio subsequatur. Circa quam primo cõsiderandum occurrit de ipso Saluatore. Secundo, de sacramentis eius,quibus salutem consequimur. Tertio, de fine immortalis vitæ, ad quam per ipsum resurgendo peruenimus. Circa primum duplex cõsideratio occurrit.Prima est, de ipso incarnationis mysterio, ſm q̃ Deus p nostra salute factꝰ est hõ. Scda de his, quæ p ipsum Saluatorẽ nostrum.i. Deũ incarnatũ sunt acta & passa.

QVAESTIO PRIMA.

De conuenientia incarnationis, in sex articulos diuisa.

CIRCA primum tria consideranda occurrunt.Primo quidem, de conue-

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrũ conueniens fuerit Deũ incarnari.

AD PRIMVM sic pcedit. Vr q̃ nõ fuerit cõueniẽs, Deũ incarnari. Cũ.n.Deus ab æterno sit ipsa essentia bonitatis,sic optimũ est ipsum esse sicut ab æterno fuit: sed Deus ab æterno fuit absq; oĩ carne. ergo conuenientissimũ est,ipsum non esse carni vnitũ. Nõ ergo fuit conueniens, Deum incarnari.

¶2 Præt. Quæ sunt in infinitum distãtia, inconuenienter iunguntur: sicut inconueniens iunctura esset, si quis pingeret imaginem, in qua humano capiti ceruix iungeretur

3.di.1.q.1. art. 2. Et 1. cõ. c.40.49 53.54.&55 Et op. 2. c. 5.&6.&op. 3. c.207. & 208.

sens de conuenientia incarnationis non ad hunc vel illum finẽ aut effectum, sed absolute est: & ppẽ ex proprijs Dei & incarnationis absolute decidenda est quæstio ista. Cuius sensus est, an Deum fieri hoiem, & secundum carnem fuerit conueniens.
¶ In eodem titŭli 1.ar. dubium occurrit: quia auctor videtur incœpisse saltando. nã ante istum articulũ debebat inquiri, an Deum incarnari sit possibile: tum quia ista qõ nõ debet indiscussa relinqui, sed in proprio loco tractari: constat autem possibile esse naturaliter prius, q̃ conueniens, cum sit cõmunius, & innata sit nobis via ex cõioribus procedendi, vt dicitur in 1. Physi. tum quia auctor ipse nõ solus in principio 3. sent. incheati a possibilitate. cur e go nõ inde inceꝑit in hoc opere?
¶ Ad hoc dicitur, q̃ quia nulla sciẽtia probat suum subiectum, sed supponit illud, vt patet in 1. Post. & huius libri subiectum proprium est Iesus Christus, hoc est Deus incarnatus: ideo ars ipsa exegit, vt non quæreretur hic, an possibile sit Deum incarnari: hoc. n. esset librum istũ non præsupponere Deum incarnatum. Nec tamen omnino indiscussa dubitatio hæc relicta est: sed tractando conuenientiam incarnationis ex naturis extremorum, s. Dei, & humanæ naturæ (vt in hac litera fit) excluditur impossibilitas incarnationis, & manifestatur simul, vt dictum est conuenientia eiusdem: ita q̃ sub titulo conuenientiæ satisfactũ est, & materiæ de possibilitate incarnationis, & arti procedendi. Quòd autem in 3. sent. auctor inchoauerit a possibilitate, non obstat proposito: quia in illo opere non erat ipse ordinator doctrinæ, sed vt commentator quæstiones emergentes mouebat, hic autem ipse auctor est ordinis doctrinæ: & ideo artificiose procedens supponit Deum incarnatum, & quærit de illius conuenientia,
¶ In corpore eiusdem 1.art. vnica est conclusio rñsiua quæsito. Conueniens fuit Deum incarnari. Probatur, Vnicuiq; rei conueniens est, quicquid competit illi secundum rationem suæ naturæ. ergo Deo conueniens est quicquid pertinet ad rationẽ boni. ergo Deo cõueniens est summo modo se cõicare creaturæ. I
ergo conueniens fuit Deũ incarnari. Antecedens manifestatur ex hoc, q̃ ratiocinari conuenit homini: quia secundum rõnem suæ rationalis naturæ competit. Prima vero cõsequentia probatur: quia ipsa natura Dei est essentia bonitatis, vt Dion. dicit. Secunda aũt consequentia probatur: quia ad rationem summi boni spectat summo modo se cõicare creaturæ. Quod ꝓbatur: quia ad rationem boni spectat se cõicare alijs. Tertia denique consequentia probatur: quia hoc, qđ est summum bonum, seu Deum summo modo se communicare creaturæ, maxime fit per hoc, q̃ naturam creatam sic sibi cõiungit, vt ex Verbo, anima, & carne, vna fiat psona, vt Aug. dicit. Hic est planus ꝓcessus ifę.
¶ In antecedente huius processus hoc solum notandum occurrit, quòd propter sui claritatem in litera manifestatur in vna sola natura, cum potuisset inductiue manifestari in omnibus: sat enim fuit inchoasse inductionem in re tam manifesta.
¶ In primo consequente. s. Deo conueniens est quicquid pertinet ad rationẽ boni, memento distinguere quod aliud est loqui K
de ratione boni, & aliud de ratione talis boni, puta, angelici, cælestis, humani, leonini & aliorum specialium bonorum. Multa nam q; sunt, quæ spectant ad rationem talis boni, quæ non spectant ad rationem boni absolute: latrare siquidem ad bonitatem canis, ratiocinari ad bonitatem hoĩs, moueri ad bonitatem cæli, & sic de alijs proprijs bonis creaturarũ spectant: & tñ nihil horum spectat ad rationem boni simpliciter, & propterea nihil horum conuenit Deo: sed quicquid pertinet ad rõnẽ boni non limitati ad hanc vel illã naturã creatã, sed absolute cõsiderati, totũ cõueniẽs ẽ attribuere Deo: ga natura Dei ẽ ipsa bonitas.
¶ Circa secundæ consequentiæ. s. ergo Deo cõueniens est summo modo se communicare creaturæ probationem, s. quia ad rationem boni pertinet, vt se alijs communicet &c. dubium primo occurrit: quia communicare se alijs, nullam perfectionem importat: alioquin Deo ab æterno, dum se non communicauit alijs defuisset aliqua perfectio, quod est impossib ile: quod autẽ

equina: sed Deus & caro in infinitum distant, cum Deus sit simplicissimus, caro autem maxime composita, & præcipue humana. ergo incõueniens fuit, quòd Deus carni vniretur humanæ.
¶ 3 Præt. Sic distat corpus a summo spiritu, sicut malitia a summa bonitate: sed omnino inconueniens esset, quòd Deus, qui est summa bonitas, malitiam assumeret. ergo non fuit conueniens, quòd summus spiritus increatus corpus assumeret.
¶ 4 Præt. Inconueniens est, vt qui excedit magna, contineatur in mi

F nusiam perfectionem importat, nõ spectat ad rationem boni, cui nihil præter aut extra boni latitudinem conuenire sas est. non recte igit assumit, q̃ cõicare se alijs ptinet ad rõnẽ boni.
¶ Circa eiusdem sequelæ probationem eandem dubium secundo occurrit: quia inefficax inuenitur, qm̃ transitur ex naturali conditione boni ad voluntariam boni cõditionem. Quod nõ licere patet ex eo, quòd voluntaria libere a bono ꝓcedunt: non n. inferuntur ex naturalibus, vtpote necessarijs & alterius ordinis. nõ ergo ex qua cumq; Dei naturali cõditione potest efficaciter inferri aliquod opus ipsius liberum, vt patet. Manifestatur aũt, hunc errorem in hoc passu interuenire: quia ex spectantibus ad rationem boni infertur summum bonum, ac per hoc Deum communicare seipsum creaturæ. Constat enim quòd pertinentia ad rationem boni conueniunt ipsi bono & Deo naturaliter, & q̃ cõmunicare seipsum conuenit Deo summo bono libere: nõ recte igitur ꝓcessum est in litera. Epist. 2. post medium illius tom. 2 in 1er opera Aug.
¶ Ad primum dubium dicitur, q̃ licet posset distingui cõicare se alijs secundum quòd importat actionem, quæ est perfectio agentis in actu (quæ in Deo est sua substantia) & secundum q̃ importat illationem effectus ad extra, vt in 1. lib. patuit: quia tñ non oportet in proposito ad hæc recurrere, scito q̃ fallum simpliciter est, quòd communicare se alijs non importat perfectionẽ, & probatio eius non valet ex eo, quòd non ponit perfectionem in communicante, inferens ergo non importat perfectionẽ: stat. n. quòd importet perfectionem, & non in cõmunicante, sed in illis, quibus communicatur. Et vere sic est: nam bonum cõicare seipsum alijs, dato quòd nullam addat perfectionem bono cõicanti seipsum: necessario tamen perfectionẽ ponit in illis alijs, quibus seipsum communicat, & ad naturã boni spectat communicare seipsum alijs, non vt ipsum cõmunicans sit melius, sed vt alia bonificentur per ipsum, & propterea ratio literæ verum assumit, & optime procedit ad intentũ.
¶ Ad secundum dubium dicitur, q̃ cum bonum sit vnũ transcendentium & cõprehendat sub se non solũ bonum secundũ esse naturæ, sed et bonam voluntatem, ac per hoc abstrahat ab vtroque essendi & causandi modo. s. per modum naturæ vel voluntatis: cõsequens est q̃ id, quod pertinere dicitur ad rõnem boni, non minus q̃ ipsum bonũ & illius ratio abstrahat a modo naturæ vel libertatis, ac per hoc cõicare seipsum pertinere ad boni rationẽ, intelligendũ est non determinate per modum naturæ, aut libere, sed cõiter & indeterminate, vt in unoquoq; verificetur secundum illius modum. vnde & in litera non concluditur aliquis dictorum modorum cõmunicandi se: sed absolute, q̃ communicare seipsum creaturæ supremo modo (siue hoc fiat naturaliter, siue libere nõ exprimendo) spectat ad summum bonum ea rõne, quia si bono conuenit communicare se, consequens est, q̃ magis bono conuenit magis communicare se: & consequenter summo bono conuenit summe communicare se. vnde patet, quòd non infertur voluntarium, ex naturali: sed commune ex communi.
¶ In tertia cõsequentia memento primo formaliter intelligere terminos, distinguẽdo de creatura vel de creatura tali, puta, hoĩe, angelo vel cælo &c. nã nõ est hic sermo de creatura tali, sed de creatura absolute, cũ assumit, q̃ summo bono cõuenit summo mõ se cõicare creaturę. Notate sedo verba, & signate mysteria: ex summo mõ cõicare se creaturæ, infertur incarnationis conuenientia. Tribus nãq; modis plusquam genere diuersis Deus qui est ipsum summũ bonum, intelligi potest cõicare seipsum creaturæ. Primo, quasi naturaliter communicando seipsum, & sic communicauit seipsum uniuerso, creando & conseruando libere uniuersum. Secundo, supernaturaliter communicando seipsum, & sic communicauit seipsum uniuerso eleuando omnes intellectuales & rationales subsiantias in consortium diuinæ naturæ per gratiam: cuius non solum capaces gratuita benignitate effecit: sed etiam actualiter participes ab initio, ut in 1. lib. auctor ex Augustini auctoritate deduxit. Est autem inter hos duos modos tanta distantia, q̃ iuxta primũ modũ distributæ

butæ sunt participationes, imitationes atque similitudines A
Dei, sic vt constituerentur illis substantiæ rerum quas naturas entium dicimus, cum suis conditionibus naturalibus. Deus autem ipse extra & supra totum vniuersum in sibi soli propria excellentissima natura remanet solus in suiipsius fruitione beatus. Iuxta

Lib. 3. Orthod. fid. c. 1. in med. ilius.

secundum autem modum naturæ suę propria Deus communicauit creaturæ, scilicet videre Deum, frui Deo visoꝑ essentiam, esse consortem diuinæ naturæ ꝑ gratiam inchoatiue, & ꝑ gloriam consumate. Quæ quia nõ possunt sic communicari, vt naturalia aut cõnaturalia sint creaturæ, ideo supernaturaliter, ac ex superabundantiore gratia Deus, quod sibi soli ex naturali ordine remãserat proprium, cõmune fecit creaturæ, vt coregnaret cum illo beata in illius quoque visione ac fruitione: ita quod Dei communio, quæ impossibilis est naturali ordine, concessa est secundum superna turalem ordinẽ gratiæ. Tam excellentissimus autem est amor summi boni erga creaturam, vt non sit fuerit illi communicare se secundum naturalem ordinem creaturæ, creãdo vniuersum, nec etiam sat fuerit eidem communicare se creaturę secundum ordinem gratiæ eleuando ipsam ad consortium diuinæ naturæ: sed ad id vnum quod reliquum erat & inexcogitabile, eleuauit creaturam ad personalitatem, scilicet diuinam, quod ad tertium & supremum modum communicandi se spectat: secundum siquidem hunc tertium modum communicat se Deus creaturæ, non tribuendo illi similitudinem, aut donum aliquod creatum naturalis, vel supernaturalis ordinis: sed propriam personam secundum suam propriam subsistentiam, quam in semetipsa habet communicat creaturæ, sicque sibi Deo & creatæ naturæ communem personam facit, vt creatura, hoc est homo sit secundum rem verbum Dei, quod est Deus. hic proculdubio est summus modus, quo summum bonum communicare se potest creaturæ: non est enim intelligibilis maior modus, quo possit communicari Deus creaturæ. Hoc autem modo Deum communicasse se creaturæ, & non solum creaturæ rali, ex hoc quòd incarnatus est, ex eo patet, quòd incarnatio est eleuatio totius vniuersi in diuinam personam. nam si pure spiritualis natura, vt est angelica, assumpta fuisset, creatura corporea eleuata non fuisset: & similiter si cælestis natura fuisset assumpta, sensitiua, vegetatiuaque creatura, non fuisset huius eleuationis particeps: & similiter, si pure solam corpoream quamcumque naturam aut vegetatiuam, aut sensitiuam assumpsisset, intellectualis natura eleuata non fuisset. Assumendo autem naturam humanam, quod significatur per incarnationem, totius vniuersi natura eleuata est ad diuinã personam: ita quòd Deus vere creaturæ absolute se summo modo communicauit: quia toti vniuerso se summo modo communicauit, dum incarnatus est: quia, vt in litera ex August. dicitur, sic oĩa coeunt in vnam personam caro, anima intellectiua, & verbum Dei: hæc enim ideo auctor attulit ad ꝓbandam vltimã sequelã: quia per hæc significatur totum vniuersum, ac per hoc cõmunio Dei ad creaturam absolute. habes ergo hinc potissimam rationẽ incarnatiõis ex bonitate diuina erga vniuersum, si potissima ratio est, quo ex cõmunissimo bono, vtpote maxime diuino sumit, quæ Dominus docuit Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret. Ex epist. 2. aliquantulum a prin. tom. 2.
¶ In respõnsione ad primum eiusdẽ articuli primi, nota duplicem modum loquendi de incarnatione, vel dicendo, Deus vniuit se creaturæ, vel dicendo, Deꝰ vniuit creaturam sibi, uterque sanꝰ & catholicus, & ideo vterque in litera ponitur: sed secundus melior, quia formalis, & iõ in litera primus corrigitur quodammodo per secundum. Et ratio est: quia secundus modus dicendi mutabilitatem significat in creatura, tamquam rem allatam ad Deum, & Deum significat ut terminum, ac per hoc Deus significatur ut immutatus: terminus enim absque sui mutatione terminare potest. In primo autem modo significatur econtra, quantum est ex modo dicendi, nõ quo ad rem dictam. Melius est ergo vti secundo modo loquendi, & dicere, Deus vniuit creaturam sibi. In ead. epi. ante med.
¶ In rñsione ad secundũ eiusdẽ art. nota, in litera haberi nega-

riuam, scilicet vniri Deo in persona, non fuit conueniens carni humanæ secundum conditionem suæ naturæ, & non habetur affirmatiua inconuenientis. Et merito, quia vere negatur de quacumque creatura conuenientia, & quæcumque naturalis potentia ad vnionem personalem cum Deo: falso tamen affirmaretur repugnantia aut inconuenientia ad, huiusmodi vnionem, quoniã neutrã partẽ sibi creatura vendicat. Creatura .n. secundũ naturæ suæ conditionem nõ habet, vnde sibi vendicet conuenientiã ad talem vnionem, nec habet vnde sibi vendicet inconuenientiam ad eandem: sed totus ordo creaturæ ad huiusmodi vnionem, ad excellentiã bonitatis & potestatis diuinæ spectat, sola logica & obedientiæ potentia in creatura saluatur.

3.di.4.q.3.art.1.ad 3. Et 4.di.10.art.1.ad 3. Et dist.43.ar.2.q.2.ad 2. Et 4.cõ.c.55.2. Et Ps.45. 1.part.q.4.ar.1.& 2.

¶ *Super Quæstionis primæ Articulum secundum.*

IN titu. ar.2. nota q̃ in hoc artic. nõ quæritur absolute, an Deum incarnari fuerit necessarium, vt in 1.art. fuit quæstio de incarnationis conuenientia absolute: sed quæritur hic de necessario ad certum finem, s. reparationem humanam. supponitur. n. hic genus humanum lapsum perdidisse salutem suam, & quæritur an ad reparationem ipsius necessariũ fuerit Deum incarnari. Et scito, quod quæstio ista tractatur a magistro sententiarũ in 3.sent.dist.20. respectu tũ passionis Christi.

¶ In corpore artic. quatuor fiunt. Primo, ponitur distinctio bimembris de necessario ad aliquem finem. Secundo, iuxta primũ membrum ponitur prima conclusio negatiua, & probatur ex ratione diuinæ potentiæ. Tertio, iuxta secundum membrum ponitur secunda conclusio affirmatiua, & probatur simul cum prima auctoritate Augustini. Quarto, probatur sola secunda conclusio tripliciter. Primo, de vtilitate ad promotionem ad bonum quintuplex. s. fidei, spei, charitatis, operis recti, & diuini consortii. Secundo, de vtilitate remotiua mali ẽt quintuplicis, seruituris diabolicæ, deiectionis propriæ, præsumptionis, superbiæ, seruitutis peccati. Tertio, quia sunt plurimæ aliæ incomprehensibiles homini vtilitates. Et contextus literæ clarus est valde.

¶ In responsione ad secundum eiusdem 2.art. dubia multa occurrunt circa multa ibi dicta: dicuntur siquidem ibi quatuor. Primo, q̃ purus homo non potuit sufficienter adæquando culpam commissam satisfacere pro peccato. Secundo, q̃ vna huius ratio est: quia peccatũ contra Deum commissum habet quandam infinitatem ex offensa diuinæ maiestatis. Tertio, q̃ satisfactio Christi est perfecta secundũ adæquationem ad culpam commissam. Quarto, quòd omnis puri hominis satisfactio efficaciam habet a satisfactione Christi. Et horum singula suas habent obiectiones.

¶ Contra primum siquidem arguit Scotus in 4.sent.dist.15.q.1. satisfactio est redditio æquialentis pro æquialenti: sed quantum malum fuit auersio a Deo per peccatum, tantum bonũ est conuersio ad Deũ per charitatem. ergo purus homo potuit æquialens reddere. Præterea, quantum bonũ natum fuit inesse actui meo, tantum bonum & non plus abstulit peccatum meũ, & tantum bonum potest inesse actui secundo. ergo per illum actũ omnino æquialens redditur. Tertio, Deus de potentia absoluta potuisset dare peccatori post attritionem tamquàm dispositionem & meritum de congruo gratiam, per quam motus eius fieret contritio, & sic per satisfactionem æquialẽtem deleuisset peccatum: quia per illum actum redderetur Deo æquialens. Ilt bono, quod abstulit peccatum. Affert quoq; Capreolus in lib. 2.dist.4. argumentum Aureoli: sed in idem redit cum dictis.

¶ Contra secundum dictum. s. quod infinitas offensæ causat impossibilitatem satisfaciendi puro homini, arguit Scot. ibidem. Si infinitas in peccato prohiberet satisfactionem possibilem, etiam prohiberet eam positam in passione Christi: quia passio Christi

ẽt accepta secundũ totam rationem meriti in ea fuit bonum finitum: quia non erat bonum increatum, nec per consequens acceptatur a Deo infinite ex parte obiecti: quia nõ fuit Deus beatus amando illam passionem, sicut est beatus amando essentiã suam. Arguitur ẽt, quia infinitas offensæ non est infinitas simpliciter, sed secundum quid. ergo non satisfacientem infinitũ simpliciter, vt est filiꝰ Dei, sed infinitum secundũ quid exigit: quilibet aũt homo amãs Deum ex gratia seu charitate, est sic operans infinitũ secundum quid, vt patet. Non ergo ex infinitate offensæ Dei inferri potest efficaciter infinita efficacia satisfacientis, sic q̃ sit suppositum diuinum, ac per infinitũ simpliciter quod tamen in litera fit.

¶ Contra tertium. s. q̃ satisfactio Christi est cõdigna secundũ æqualitatem ad culpã cõmissam, occurrit durandus in 3.sent. dist.20. q.2. Christus inquantũ homo, vel rõne humanæ naturæ non potuit reddere æquialens beneficiis omnibus ab ipso receptis. ergo non potuit reddere æquialens pro peccatis humanę nature, nec ipsiusmet si peccasset. Antecedẽs patet: quia Deo & parentibus non potest reddi æquialens, vt dr 8.Eth. Cõsequentia est notã: quia redditio æquialentis oportet q̃ sit de non alias debito illi, cui redditur: tum quia, si actus Christi non sufficit ad adæquandũ beneficia, constat q̃ nihil superest sibi, quo possit aliorũ culpas adæquare. Et quia Duran. in verbis istis insinuat se loqui de Christo ẽm q̃ hõ, quasi abstrahendo a suppposito diuino patet oppositũ esse de mente eius, dum in 4.sent.di.15.q.1.tam tertiũ, q̃ quartum hic dictũ impugnans dicit. Quidã dicunt, q̃ licet hõ ex se non possit satisfacere reddendo æquialens: potest tn ex hoc, q̃ sibi cõcatur meritum passionis Christi, qđ fuit aliquo modo infinitum: sed primum. s. q̃ nullus possit reddere æquialens simpliciter, videtur melius dictũ: quia nec ipse Christus secundum q̃ homo, potuit Deo reddere æquialens beneficiis acceptis. cum ergo quicquid erat in Christo, secundum humanam naturam esset totum obligatũ Deo, & ei debitum, non potuit esse satisfactio de condigno pro quocumque peccato, considerando naturam operis vel rei: sed solum secundum gratuitã acceptationẽ Dei. hæc ille. Vbi patet ex hoc ipso, q̃ impugnat positionem dicentem, q̃ satisfactio Christi est infinita, q̃ non loquitur de Christo secundum q̃ homo, abstrahendo a suppposito diuino: quoniã positio illa tenet infinitatem esse in opere Christi humano quidem, sed ratione suppositi, cuius est operari: sed loquitur de Christi satisfactione, quã median te natura assumpta effecit, tã gratias agendo, q̃ adæquando pctã.

¶ Contra quartum dictum, s. q̃ omnis alia satisfactio efficax est ex satisfactione Christi, occurrit ipsemet auctor in 4.sent.distin. 15.q.1.art.2.ad primum, dicens. Alii dicunt, quòd etiam quantum ad auersionem, pro peccato satis fieri potest, virtute meriti Christi, quod quodammodo infinitum fuit. Et in hoc idem reddit quod prius dictum est, scilicet quòd non potest satisfacere secundum æqualitatem, sed secundum acceptationem diuinam: quia per fidem mediatoris gratia data est credentibus: si tamen alio modo gratiam daret, sufficeret satisfactio per modum prædictum. Vbi patet quòd auctor idem dat iudicium de satisfactione mea, siue habeam gratiam per fidem Iesu Christi, siue aliunde haberem gratiam, ac per hoc non sit ex satisfactione Christi satisfaciens simpliciter, sed solum secundum acceptationem, cuius oppositum hic docere videtur. Et similiter non fit ex satisfactione Christi efficax, cuius oppositum expresse hic docet.

¶ Ad horum euidentiam aduertendum est, quòd quæstio de satisfactione pro peccato tria habet in hoc opere loca, primus est hic, vbi de necessitate incarnationis, p reparãdo humano genere tractat. Secꝰus ẽ inferꝰ, vbi de necessitate passionis Chri tractat.

Tertius

Tertius est in tractatu de sacramẽto pœnitentiæ, vbi de tertia illius parte, quæ satisfactio est, tractandum est. Et in hoc ultimo lòco de satisfactione pro peccato actuali directè tractandum est: in primis autem duobus communius tractatur, quia de satisfactione etiam pro peccato originali tractatur. Vnde in præsẽti litera duas rationes auctor attulit, ad ostendendum, q̃ purus homo satisfacere non potuit pro peccato. quarum prima directe respicit peccatum originale: secunda autem communiter de peccato sub quo tam originale, quam actuale, quod est simpliciter peccatum (quod constat solum esse mortale) comprehenditur, loquitur. hĩc fit, ut onus hoc in loco acceperim differendi de satisfactoris sufficiẽtia, nõ enim rationẽ secundam literæ, & conclusionẽ illius pertransire potui sine huiusmodi discussione. Et nisi obiectiones arguentium exigerent, conclusionẽ, ut ex illa secunda, quæ impugnatur, ratione tãtum tractarem, nec immiscerem vinculum de debito gratitudinis vinculo satisfaciendi, sicut nec auctor hic miscet, sed reseruarem hæc tractatui de pœnitentia. Vnde, ut obiectionibus fiat satis, dicetur & de hoc, quantum oportet hic scire. Et quoniam in primo dubio auctor non uidetur intellectus, ideo sensus literæ prædeclarandus est. Purus homo in hac quæstione intelligitur non solũ per exclusionem coniunctionis cũ diuino supposito, sed etiam per exclusionem diuinæ misericordiæ gratificantis opus homi nis ad hoc, quod Deo acceptũ sit. Probo singula ex litera. Exclusio diuini suppositi patet, quia purus homo distinguitur cõtra Christum Deum & hominẽ. Exclusio diuinæ misericordiæ gratificantis opus ad hoc, quod sit acceptum patet: quia satisfactio per æqualitatem distinguitur contra satisfactionem per gratiam acceptantis. Ex hac enim distinctione iũcta primæ patet, quod cũ dicitur, Purus homo satisfacere non potest secundum æqualitatem pro peccato, & similiter quod Christus satisfacere potest pro peccato secundum æqualitatem: sensus est, quod secluſa misericordia dei acceptantis opus alicuius pro satisfactione, loquendo de uiribus puri hominis & uiribus Dei & hominis, purus homo non potest satisfacere: Deus & homo potest satisfacere. Et licet hic sensus sit sufficienter probatus ex litera, & manifestus sit ex hoc, quod est uere formalis de puro hoĩe, ut satisfactore ipsi Deo pro peccato, & de Deo & homine ut satisfactore Deo pro peccato: amplius etiã manifestatur auctoritate auctoris in 4.sent.distin.15.quæst.1.artic.2. ad primum, ubi habet hæc uerba. Sicut offensa habuit quandã infinitatẽ diuinæ maiestatis: ita & satisfactio accipit quandã infinitatem ex infinitate diuinæ misericordiæ, prout est gratia informata, per quam Deo acceptũ redditur quod homo reddere potest, hæc ille. Vbi clare uides, q̃ diuina misericordia gratificans satisfactionem e regione ponitur contra id, qđ homo reddere potest, & quod constat per misericordem gratiam satisfactionis vim assequi, & satisfactionem ẽt infinitam quodammodo esse. Confirmaturq; idem sensus ex diuino Theologiæ cõpendio ad fratrem Rainaldum in 2.par.in cap.16. Vnde patet primo, q̃ omnia argumenta inferentia, q̃ homo concurrente gratia, seu charitate potest satisfacere pro peccato, non sunt contra auctorem intellectum: sed contra ipsum non vere, nec formaliter intellectum. Patet secundo differentia aliorum ab auctore. nam alii doctores charitatem seu gratiam ad satisfactionem concurrentem, ex parte hominis satisfactoris posuẽrunt: & ideo dixerunt purum hominem posse pro peccato satisfacere. Auctor vero gratiam & charitatem ex parte diuinæ misericordiæ gratificantis, ac per hoc acceptantis opus humanum posuit, hominemq; purum cum suis viribus, & similiter Deum & hominem cum suis viribus ex parte satisfactoris posuit: & ideo dixit illum non posse, Christum vero posse satisfacere. Et salua illorum reuerentia, dupliciter reprehensibiles sunt:

Aristo.5.metaph.tex.6.tom.3.

uinæ incarnationis est hmõi, *sm* illud Ioã.3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret, vt omnis, qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam. ergo necessarium fuit ad humanã salutem, Deum incarnari.

REEPON. Dicendũ, q̃ finem aliquem dr aliquid esse necessarium dupliciter. Vno modo, sine quo aliquid esse nõ potest: sicut cibus est necessarius ad cõseruationem humanæ uitæ. Alio modo, per qđ melius & conuenientius peruenitur ad finem: sicut equus necessarius est ad iter. Primo modo, Deũ incarnari non fuit necessarium ad reparationẽ humanę naturę. Deus .n. per suam omnipotentem virtutem poterat humanã naturã multis alijs modis reparare. Secundo aũt modo necessarium fuit, Deum incarnari ad humanæ naturæ reparationem. Vnde Augustinus* dicit 13.de Trini.cap.10. Verum etiam ostendamus, non alium modum possibilem Deo defuisse (cuius potestati omnia æqualiter subiacent) sed sanandæ miseriæ nostræ conueniẽtiorem alium modum non fuisse. Et hoc quidem considerari potest, quantum ad promotionem hominis in bonum. Primo quidem, quantum ad fidem, quæ magis certificatur ex hoc, quòd ipsi Deo loquenti credit. Vnde Aug. dicit 11.de ciui.Dei,* Vt homo fidentius ambularet ad veritatem, ipsa veritas Dei filius hoĩe assumpto cõstituit atq; fundauit fidem. est tollere longe maius bonũ potẽs illi inesse, q̃ posset scito reponere in seipso, qm̃ vt meus actus est pctm̃ mortale tollens charitatẽ, & vt meus actus numq̃ poterit charitate informari, iuxta illud Osee 13. Perditio tua ex te, salus aũt ex me. Et propterea cũ dr, tãtũ bonum potest inesse actui secundo, negetur loquendo de actu secundo, vt est hoĩs, vt distinguitur contra Deũ gratificantem. nam loquendo de hoĩe, vt includit actum gratificantem, satisfacere quidem sẽm acceptantis gratiam, & non secundum æqualitatem eius, quod reddit. Ad tertiam dr admittendo casum, & subiungẽdo q̃ in tali casu, quia gratia se teneret ex parte Dei, cui satisfactio fieri debet, ideo non esset satisfactio ex parte hoĩs: sed ex parte Dei acceptantis per suam gratiam, vt dictũ est. Et ratio est: quia satisfactio peccatoris sufficiens simpliciter, habet non pro principio, sed pro termino recuperationẽ diuinæ placationis: qm̃ ad hoc constat satisfactionem pro offensa illata alicui ordinari, alioquin non repararetur amicitia per satisfactionem. Est ergo charitas per satisfactionem acquirenda ab ipso Deo, & non præsupponenda, & si eius præuentionem misericordem præsupponis, iam non est satisfactio, nisi ex misericordia præueniente, vt sit sufficiens satisfactio: hmõi aũt satisfactio distinguitur contra satisfactionem per æqualitatẽ. vnde idem est satisfactori cõcedere gratiã, qua actus suus fiat satisfactio, & satisfactionem illius insufficientẽ, ex misericordia acceptare. Et est implicatio in adiecto, dicere, q̃ homo potest satisfacere simpliciter Deo pro cõmisso peccato, & quod hoc potest per charitatẽ ex diuina misericordia faciente de attrito contritum: quia ipsum informari charitate ex gratia Dei constituit, nõ præsupponit satisfactionem, ac per hoc satisfactio talis nõ est sufficiens, nisi ex acceptatione diuina, quæ distinguitur contra satisfactionem simpliciter.

¶ Ad secundi quoq; dubij obiectã, ex eadẽ radice patet responsio, quantum ad sensum literæ: nam infinitas offensæ ex hoc, q̃ Deus est offensus, causat impossibilitatem satisfaciẽdi simpliciter in puro homine, ut dictum est, s. ut excludit diuinum suppositum & diuinam misericordiã gratificantem. Quantum autẽ ad id, quod obiectio Scoti tangit de infinitate meriti, seu satisfactionis Christi, in sequenti dubio explicabitur.

¶ Ad alterã uero obiectionẽ directe cõtra rõnẽ literæ ñdetur, q̃ infinitas offensæ licet sit infinitas non simpliciter, hoc ẽ in genere entis sed quædã, hoc est in genere mali: est. n. offensa Dei malũ infinitũ, sicut linea infinita esset quantitas infinita. Et huiusmodi infinita si appellẽtur infinita ẽm quid, quia distinguunt cõtra ens infinitũ simpliciter, quod est solus Deus, conceditur, q̃ infinitas offensæ est infinitas ẽm quid: & quod ipsã adæquaret infinitas etiã ẽm quid actus charitatis in Deũ, si satisfactor aliquis ex propriis uiribus posset talẽ actũ exhibere Deo offenso. Sed qm̃ non solũ purus homo, sed nec quicumque pura creatura ad hoc se, potest extẽdere: ideo oportet, satisfactorẽ esse infinitũ simpliciter, qui. s. ex propriis uiribus possit actũ infinitum secundum quid adæquantem offensam

Tertia S. Tho. A 3 infinitam

Li.13.c.10, nõ longe a princ, to.3.

Lib.11.c.2 a med.to.5

B

C

D

E

infinitam ſm quid, exhibere Deo. Et ideo optime & efficaciter in litera ex infinitate offenſæ Dei infertur, quod oportet ſatisfactorem ſimpliciter eſſe non ſolum hominem, ſed etiam Deum, vt ſic ex propriis viribus exhibeat actum infinitæ efficaciæ.

¶ Ad tertium dubium reſpondetur, quod actiones Chriſti humanæ, ſcilicet amare Deum, voluntarie pati, & huiuſmodi, habent duas conditiones. Altera eſt, quod ſunt res quædam creatæ, & ſic ſunt finita entia ſimpliciter: non enim ſunt Deitas. Altera eſt, quod ſunt res perſonæ diuinæ, vt proprii ſuppoſiti cuius ſunt, & ſic ſunt infinita entia perſonaliter, & ſunt infinitæ efficaciæ in tali genere, puta, meriti ſeu ſatisfactionis, ex hoc ipſo, quod ſunt opera ipſius Dei, vt, prię pſonæ exercentis opera illa. Et ex hoc patet primo ſolutio obiectionis Scoti in dubio præcedenti. nam paſſio Chriſti licet fuerit bonum finitũ eſſentialiter: fuit tamen bonum infinitũ perſonaliter, & propterea fuit infinitæ efficaciæ in ſatisfaciendo: nullum autem cuiuſcumque puræ creaturæ meritũ eſt infinitum perſonaliter. Patet deinde huius tertii dubii veritas: quoniam ex hoc ipſo, quod perſona Chriſti ſoluit pro peccato, ſatisfactio ipſa eſt infinita perſonaliter, ac per hoc adæquans offenſam infinitam ex infinitate maieſtatis offenſæ. Et ſicut adæquat offenſas totius mundi contra diuinam maieſtatem: ita adæquat beneficia collata toti vniuerſo a Deo glorioſo: ita ꝙ actio Chriſti ex hoc ipſo quod eſt infinita perſonaliter, ſufficiens eſt ad adæquandum & excedẽdum omnia tam naturæ aſſumptæ, quàm reliquo vniuerſo collata beneficia: & ſimiliter ad excedendum offenſas totius mundi in Deum: quoniam quanto maior eſt ſatisfactor, aut gratiarũ actor, tanto efficacior eſt. Si ergo in infinitum excedit omnes peccatores & omnes creatas res, conſequens eſt quod ſufficiat pro omnibus, & excedat omnia. Vnde Chriſtus ſufficienter gratias egit Deo pro omnibus beneficiis ſuæ humanitati collatis, & ſatisfecit pro peccatis totius mundi ex hoc ipſo, quod perſona diuina agebat gratias, & ſatisfaciebat: quia perſona diuina excedit in infinitum hæc omnia. Et nihil obſtat, quod perſona diuina mediante humana natura hæc operabatur: nam humana opera, ſupra hominem operabatur, diuine ſcilicet, vt inferius clare patebit, cum de infinitate operum Chriſti, & modo operandi eiuſdẽ erit ſermo. Et licet ad Deos, & parentes non poſſit reddi æquualẽs a creatura: poteſt tamen reddi æquiualens a diuina perſona incarnata. Et rurſus licet quanto magis creatura gratias agit Deo, tanto magis Deo obligetur, quia ipſa gratiarũ actio nouũ eſt beneficium, quod tunc accreſcit creaturæ ex diuina largitate: quia tamen in perſonam diuinam in ſe nullum redundat beneficium ex gratiarum actione, ſic nec vllum eſt ſibi a principio incarnationis præſtitum beneficium: ideo ipſa ex hoc ipſo, quod humanos actus diuinos perſonaliter exhibet Deo, oĩa creata ſufficienter adæquat & excedit. Vbi ſcito, quod quia verbũ caro, ex propriis viribus ſuæ perſonæ habet charitatem & gratiã in anima informante carnem aſſumptam (iuxta illud, Quaſi vnigeniti a patre plenum gratiæ & veritatis) charitas nõ ſe tenet in Chriſto ex parte Dei, vt cui ſatisfaciendum eſt, ſicut in ceteris hominibus dictum eſt computari: ſed ſe tenet ex parte perſonæ ſatisfacientis, hoc eſt ipſius Dei, vt ſatisfactor ẽ. Et propterea nõ poteſt de Chriſti ſatisfactione dici, quod eſt æquiualens per acceptationẽ, & non per æqualitatem, ſicut de aliorum ſatisfactionib⁹ dictũ eſt.

¶ Ad quartum dubium prędeclaranda eſt veritas rei, & deinde ad verba auctoris deſcendendũ eſt: Chriſtus dominus ſecũdum veritatem dupliciter cauſat ſatisfactionem noſtrã: primo, vt cauſans charitatem & gratiã in nobis, qua ſatisfactio noſtra acceptat: ſecundo, vt ſatisfactor perfecte pro peccatis totius mundi. Et ex hoc ſatisfactio mea habet ex duob⁹ capitibus efficaciã: primo, ex charitate in me, qua fit, & eſt Deo accepta: ſecundo, ex hoc quod initur ſuper ſatisfactione Chriſti. Et quoniam neutro modo ſatisfactio mea ẽ ſufficiẽs ſimpliciter, ſed ſecundum acceptationẽ, quia charitas ſe tenet ex parte Dei acceptantis, & cõicatio ſatisfactionis Chriſti miſericorditer mihi fit, non transferendo æqualitatem ſimpliciter in meam ſatisfactionem, ſed plus & minus, participantẽ Chriſti ſatisfactionem conſtituendo: ideo nõ eſt ſenſus huius literæ, ꝙ ſatisfactio mea habeat efficaciam æqualitãtis ſimpliciter ex ſatisfactione Chriſti, vt obiectum eſt: ſed eſt ſenſus, ꝙ habet ex ſatisfactione Chriſti efficaciã, ſicut imperfecta participatiue habent a perfectis eſſe & poſſe: ſicut ignita habent ab igne efficaciam. Nec in 4. ſenten. auctor contrariũ dicit: ſed dicit hoc quoniã docet, ꝙ quantũ ad hoc, quod eſt, ſatisfactionem meam non eſſe ſufficientem ſimpliciter, ſed per acceptationem diuinam, in idem redit, dicere, quod ſatisfactio mea eſt ex charitate & ex cõione paſſionis Chriſti. Et hoc verum eſt: quia ex neutro capite redditur ſufficiens in ſe ſimpliciter. Conſideranda eſt quoq; ibidẽ auctor ſatisfactionẽ meã, vt eſt ex merito Chriſti per cõionẽ gr̃æ & charitatis: & iõ dixit, quod

Li.13.c.10. non procul a prin.to.3.

Cap. 4. in prin.to.4.

Eod.li.& c. 4. non procul a princ. tom. 4.

In ſer.9.circa princ.illius, & eſt ſerm.13.in ordine.t.10

*li.3.c.17. circa princ. tom.3.

Secundo, quantum ad ſpem, quæ p hoc maxime erigitur. Vnde Aug. dicit 13. de Tri. † Nihil tam neceſſariũ fuit ad erigendam ſpem noſtram, quàm vt demonſtraretur no bis quantum diligeret nos Deus. q̃d vero huius rei iſto indicio manifeſtius, quàm quod Dei filius natura noſtræ dignatus eſt inire con ſortium? Tertio, quantum ad charitatem, quæ maxime per hoc exci G tatur. Vnde Aug. dicit in lib. de Catechizandis rudibus. *Quæ maior eſt cauſa aduentus Domini, niſi vt oſtẽderet Deus dilectionem ſuam in nobis? Et poſtea ſubdit. †Si amare pigebat, ſaltem reamare non pigeat. Quarto, quantum ad rectam operationem, in qua nobis exemplũ ſe prębuit. Vnde Aug. dicit in quodam ſermone de nati. domini, Homo ſequendus non erat, qui H videri poterat, Deus ſequendus erat, qui videri non poterat: ut ergo exhiberetur homini, & qui videretur ab hoĩe, & quẽ homo ſequeretur, Deus factus eſt homo. Quinto, ad plenã participationem diuinitatis, quæ vera eſt hominis beatitudo & finis humanæ vitę, & hoc collatum eſt nobis per Chriſti humanitatẽ. Dicit. n. Aug. in quodam ſermone de nati. dñi. *Factus eſt Deus homo, vt hõ fieret Deus. Similiter & hoc vtile fuit ad remo I tionem mali. Primo. n. per hoc homo inſtruitur, ne ſibi diabolũ prę ferat, & eũ veneretur, qui eſt actor peccati. Vñ Aug. dicit 13.* de Tri. Quandoquidẽ ſic potuit Deo coniũgi humana natura, vt fieret vna perſona, ſuperbi illi maligni ſpiritus non ideo ſe audeant homini præponere, quia non habent carnem. Secũdo, per hoc inſtruimur quanta ſit dignitas humanæ naturæ, ne eam inquinemus peccando. K

Vnde Aug. dicit in lib. de vera relig. † Demonſtrauit nobis Deus q̃ excelſum locũ inter creaturas habeat humana natura, in hoc ꝙ hominibus in vero hoĩe apparuit. Et Leo Papa dicit in ſermo. de nati.* Agnoſce o Chriſtiane dignitatem tuã: & diuinæ conſors factus naturæ, noli in veterẽ vilitatẽ degeneri conuerſatione redire. Tertio, quia ad præſumptionem hoĩs tollẽdã, gratia Dei nullis meritis pręceden tibus in hoĩe Chriſto in nobis cõmendat, vt dr̃ in 13. de Tri. † Quarto, quia ſuperbia hoĩs, quæ maxime impedimento eſt, ne inhæreat Deo, per tantã Dei humilitatem redargui poteſt atque ſanari, vt dicit Aug. ibi. *Quinto, ad liberandũ hominẽ a ſeruitute pcti, q̃d quidem, vt Aug. dicit 13. de Trin. † fieri debuit ſic, vt diabolus iuſtitia hoĩs Ieſu Chriſti ſuperaretur, q̃d factũ eſt Chriſto ſatisfaciẽte pro nobis. Hõ aũt purus ſatisfacere non potuerat ꝑ toto humano genere: Deus aũt ſatisfacere non debebat: vnde oportebat Deũ & hoĩem eẽ Ieſum Chriſtũ. Vnde & Leo Papa dicit in ſerm. de nati.* Suſcipitur a virtute infirmitas, a maieſtate humilitas, vt q̃ noſtris remedijs cõgruebat, vnus atq; idẽ Dei & hominũ mediator, & mori ex vno, & reſurgere poſſet ex altero. Niſi. n. eſſet ver⁹ Deus, nõ afferret remediũ, niſi eſſet verus hõ, non præberet exẽplũ. Sunt autem & aliæ plurimæ vtilitates, quæ cõſecutæ ſunt, ſupra apprehenſionem ſenſus humani.

Cap.16.nõ procul a princip. tom.1.

*in ſerm.1. poſt mediũ illius, incipit hic ſer. ſaluator no ſter.

Li.13.c.13. ante mediũ tom.3.

*eod.lib. & ca. habetur poſt med.illius.

† lib.13. de Tri. cap.13 tom.3.

In ſermo.1. poſt med.illius.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ ratio illa procedit ſecundũ primum modum neceſſarij, ſine quo ad finem perueniri non poteſt.

Ad 2m dicendum, quòd aliqua ſatisfactio põt dici dupliciter ſufficiens. Vno modo perfecte, quia eſt

quod ſi aliunde gratiam quis haberet, eodem modo. ſ. ſecundum A acceptationem ſatisfaceret: hic autem altius & formaliter contemplatus eſt ſatisfactionem Chriſti, vt perfectam ſimpliciter in ordine ſatisfactionum, & addidit priori doctrinæ, quod hinc omnis puri hominis ſatisfactio ſuſtentatur ſuper ſatisfactione Chriſti: ita quod ſi quis aliunde gratiam haberet non vt membrum Chriſti, ſatisfactio eius eſſet ſecũdum acceptationem ex diuina miſericordia per charitatem gratificante illã: ſed non haberet efficaciam ex ſatisfactione Chriſti: & ideo imperfectior eſſet. Mea autem ſatisfactio, quia membrum Chriſti ſum, efficax ẽ & ex charitate, & ex ſatisfactiõe Chriſti. Et quia ex Chriſti capite & nobis membris cõſtituitur vna perſona myſtica, iõ ſatisfactio mea cõiuncta ſatisfactioni Chriſti fit æqualis ſimpliciter, vt eſt ſatisfactio myſticæ perſonæ: immo & quandoque ſuperexcedit, iuxta illud ad Coloſſen. 1. Adimpleo ea, quæ deſunt paſſionum Chriſti, in carne mea pro corpore eius, quod eſt eccleſia.

¶ *Super Quæſtionis primæ Articulum tertium.*

In art. 3. eiuſdem quæſtio. duo ſiunt: primo, referuntur diuerſæ opiniones circa quæſitum: ſecundo, reſpondetur quæſito, præferendo ſecundam opinionem duabus concluſionibus, altera de facto, directe reſponſiua quæſito negatiue, altera de poſſibili aſſerente partem affirmatiuam. Prima concluſio eſt, Peccato nõ exiſtente incarnatio non fuiſſet. Probatur, in ſacra ſcriptura vbique incarnationis ratio ex peccato primi hominis aſſignatur. ergo incarnationis opus ordinatum eſſe a Deo, in remedium peccati, conuenientius dicitur. ergo peccato non exiſtente, incarnatio non fuiſſet. Antecedens pro euidenti aſſumitur. Prima conſequentia probatur, quia ea quæ ex ſola Dei volũtate ſupra omne debitum creaturæ proueniunt, nobis non innoteſcunt, niſi quatenus in ſacra ſcriptura (in qua diuina nobis volũtas manifeſtatur) traduntur. Sed a concluſio eſt, Deus potuiſſet peccato nõ exiſtente incarnari. Probatur, quia potentia Dei non limitatur ad hoc, ſcilicet quòd incarnatio ſit in remedium peccati.

¶ Circa verba literæ nota duo: primo, quod ly, conuenientius comparationem exercet reſpectu alterius opinionis contrariæ, ita quod ex reuelatis in ſacra ſcriptura de diuina volũtate, conuenientius dicitur pars negatiua, quam affirmatiua: ſecundo, quod auctor loquitur de opere incarnationis vt ſic, & non vt redemptiuo & liberatiuo, vt Scotus gloſſandas dicit auctoritates dicentes, quod ſine peccato non fuiſſet incarnatio.

¶ In reſponſione ad tertium, nota diſtinctionem de potentia naturali & de potentia obedientiali hinc ſumi, & quomodo diſtinguuntur, quòd naturalis infra ordinem naturalium ſiſtit: obedientialis vero ſecundum ordinem ad diuinam potentiam attenditur: illa ſemper impletur, iſta quandoque impletur, & quandoque non impletur.

¶ In reſponſione ad quartum eiuſdem artic. 3. dubium occurrit, primo circa illam propoſitionem prædeſtinatio præſupponit præſcientiam futurorũ, quia falſa eſt. Nam prædeſtinatio Petri non præſupponit præſcientiam Petri prædeſtinandi, aut ſaluandi: ſed econtra, præſcientia Petri ſaluandi præſupponit prædeſtinationem Petri, vt patet ex hoc, quod ideo ſcit Deus Petrum ſaluandum, quia prædeſtinauit eum, & non ideo prædeſtinauit Petrum quia præuidit Petrum ſaluandum, vt patet ex prima parte, q. 23. art. 5. vbi determinatum eſt, quod præſcientia meritorum non eſt cauſa prædeſtinationis.

¶ Dubium ſecundo occurrit, quia impertinens eſt ſolutioni argumenti de prædeſtinatione Chriſti, quod ſupponatur præſcientia futurorum, quia ſiue præſupponatur ſine non, oportet ex voluntate diuina reddere rationem quare prædeſtinatus eſt per talem medium, vel ſub tali ratione, vt in corpore huius articuli fit, & non ex parte intellectus præuidentis: præuiſio enim non eſt ratio futuri effectus, vt patet.

¶ Dubium eſt tertio ex Scoto in 3. ſenten. diſtin. 7. quæſt. 3. ex ratione prædeſtinationis animæ Chriſti inferente, ſine præiudicio tamẽ, quod incarnatio etiã ſine peccato fuiſſet. Probatque hoc multiplĩciter. Primo, prædeſtinatio cuiuſcumque ad gloriam præcedit ex parte obiecti naturaliter præſciẽtiam peccati, vel damnationis cuiuſcumque. ergo multo magis hoc eſt verum de prædeſtinatione illius animę ad ſummam gloriam. Secũdo, ordinate volens, per prius vult finẽ, & poſt hoc, quod eſt eſt fini propinquius. ergo ſicut prius vult alicui gloriam q̃ gratiam, ita inter prædeſtinatos quibus vult gloriam ordinate, prius vult gloriam illi, quem vult eſſe proximũ fini, ac per hoc prius vult gloriam animæ Chriſti, quàm alteri vult gloriam & prius cuilibet vult gloriam & gratiam, quàm præuideat illi oppoſita iſtorum habituum. ſ. gratiæ & gloriæ. ergo prius vult animæ Chriſti gloriam quàm præuideat Adam caſurum. Tertio, redemptio ſiue gloria animæ redimendæ non eſt tantum bonum, quantum eſt gloria animæ Chriſti. ergo non ꝑ ſolam iſtam cauſam videtur Deus prædeſtinaſſe illam animam ad tantam gloriam. Quarto, quia non eſt veriſimile tantum ſummum bonum in entibus eſſe tantum occaſionatum, ſ. ꝑ minus bonũ. Quinto, non eſt veriſimile Deum prius præordinaſſe Adam ad tantum bonũ, quàm Chriſtũ, quod tamen ſequeretur. Immo vlterius ſequeretur abſurdius. ſ. ꝙ Deus prædeſtinando Adã ad gloriam, prius præuidiſſet ipſum caſurum in peccatum, quàm prædeſtinaſſet Chriſtũ ad gloriam, ſi prædeſtinatio illius animæ tantũ eſſet pro redemptione aliorum: quia redemptio non fuiſſet, niſi caſus & delictũ præceſſiſſet. Et hoc ſit ſextum Scoti argumentũ. Ex quibus concludit Scotus quòd prius natura, quũ aliquid præuidebatur circa peccatorem, ſiue de peccato, ſiue de pœna, Deus elegit ad cæleſtem curiam omnes, quos habere voluit, ſiue angelos, ſiue homines in certis & determinatis gradibus, & nullus eſt prædeſtinatus tantum, quia alius præuiſus eſt caſurus, vt ſic nullũ oporteat gaudere de lapſu alterius. Et hoc pro ſeptimo argumento.

¶ Ad euidentiam horum ſciendum eſt, ꝙ hæc propoſitio, prædeſtinatio ſupponit præſcientiam futurorum, poteſt intelligi primo reſpectu omnium futurorum, & ſic videtur non intelligibilis: nam prædeſtinatio Petri non præſupponit præſcientiam futurę gloriæ Petri, quod patet ſic. Præſcientia futuri præſupponit futurũ ſub ratione futuri: q̃m, vt dr̃ in 1. Poſt. q̃d non eſt non poteſt ſciri: gloria autem Petri eſt primo futura per prædeſtinationem, vt patet. eſt igitur ſecundum naturæ ordinem primo prædeſtinatio Petri ad gloriam, & ex hoc gloria Petri eſt futura, & ſic præuideretur a Deo. Supponit ergo præſcientia alicuius futuri prædeſtinationẽ, ac per hoc prædeſtinatio non præſupponit præſcientiam omnium futurorum. Secundo, poteſt intelligi de prædeſtinatione quo ad conſtituta per prædeſtinationẽ, & præſcientiã reſpectu aliorum futurorum, ita ꝙ ſenſus eſt, prædeſtinatio, vt reſpicit prædeſtinata, præſupponit præſcientiam futurorum non prædeſtinatorum, ſed eorum, quæ præſupponuntur, vel ordinantur per prædeſtinationem. Et ſic propoſitio eſt vera. Quam vt clarius intelligas diſtingue inter effectus prædeſtinationis: quoniam quidam ſunt non ſolũ ordinati, ſed conſtituti per prædeſtinationem, vt gloria & gratia, & vniuerſaliter finis & media vt ſic: quidam autem ſunt ſolum ordinati contra prædeſtinationem, vt anima illius hominis, qui eſt ſanctus Petrus, & reliqua ſpectantia ad naturalem ordinem vniuerſi: hæc. n. futuri ratione

Tertia S. Tho. A 4 habent

3. di. 1. q. 1. art. 3. Et 4. di. 43. ar. 2. q. 1. 2. Et veri. q. 29. art. 4. ad 3. & 1. Ti. 1. co. 1. fi.

habent ab æterno ex prouidentia diuina, & non ex prædestinatione diuina: sed prædestinatio quasi superueniés, sicut ordo gratiæ superuenit ordini naturæ, ordinat animam s. Petri in gloriã æternam mediante gratia &c. Et quoniam inter præsupposita a prædestinatione non solum sunt res naturales constituentes vniuersum secundũ naturalem ordiné, sed etiã defectus in puris naturalibus, vt monstra, & in animalibus, vt ægritudines, & in rationalibus, vt ignorantia & malum moris, qđ est peccatum: ideo sicut, simpliciter loquendo, prædestinatio præsupponit, prouidentiam vniuersi naturalis: ita simpliciter loquendo præsupponit præscientiam futurorũ pertinentium ad ordinem vniuersi naturalem, & defectuũ in illo futurorũ. Inter quæ constat contineri peccata hominum: quoniam non spectat nostrum peccare ad ordinẽ gratiæ, sed ad ordinem naturæ, quia ex nobis solis peccamus, vt patet, & auctoritate scripturæ firmatur Oseæ 13. Perditio tua ex te, Israel. Et hinc patet falsã esse Scoticam imaginationem, q̃ prius Petrus prædestinetur ad gloriã, q̃ præuideatur peccaturus: q̃m sicut prius præuidetur Petrus secundum ea, quæ secluso ordine gratiæ sibi conueniunt, quàm prædestinetur (quia prius præuidetur secundum futura sibi secundum ordinem simplicis prouidentiæ diuinæ, quàm secundum futura sibi secundum ordinem diuinæ prædestinationis) ita prius præuidetur peccaturus quàm prædestinetur, eadem ratione: quia. s. Petrum peccare spectat ad ordinem diuinæ prouidentiæ, & per superuenientem ordinem diuinæ prædestinationis eternam punitionem. Et si perspicacius tres, qui de facto in vniuerso inueniuntur, ordines considerauerimus, videlicet ordinem naturæ, ordinem gratiæ, & ordinem Dei, & creaturę simul, videbimus, q̃ secundus supponit primum, & tertius præsupponit vtrumque, & similiter præordinatio & præuisio primi præsupponitur a præordinatione & præuisione secundi, & similiter præordinatio & præuisio tertii præsupponit præordinationem & præuisionem vtriusque: ita quod Deus primo ordinauit vniuersum secundum ordinem naturæ, & quoniam vniuersum secundum talem ordinem nõ attingit ad fruitionem diuinam, superaddidit ordinem gratiæ: & quoniam talis ordo non pertingit ad vnionẽ summo modo possibilẽ cum Deo, præordinauit creaturam ad vnionem personalem cum Deo. Quocirca cum peccata pertineant partim ad ordinem naturæ, & partim ad ordinem gratiæ, vt opposita illi, cõsequens est, quòd prædestinatio Iesu Christi, vt sit filius Dei, præsupponat præuisionem futurorum peccatorum, vtpote spectantium ad præsuppositos ordines in genere causæ materialis.

*li.13.c.17. in princip. tom. 3.

†ar.præced.

¶ Vnde ad singula deueniendo, ad primum dubium dicitur, q̃ propositio illa est vera, vt declaratum est, & est ad propositum argumenti, quod prædestinationem Christi necessariam absque peccato arguebat. Responsio namque ad hoc non exigit, quod prædestinatio Christi supponat præscientiam gloriæ Christi: sed requirebat, quod præsupponit præscientiam peccatorũ, in quorum remedium Christus est prædestinatus: ordinatio namque medicinæ præsupponit notitiam morbi.

¶ Ad secundum vero dubium dicitur, quòd in hac responsione ad quartum argumentum, quæ nunc discutitur, non erat reddenda rõ prædestinationis incarnationis in remediũ peccati: sed sustinendum erat, q̃ cum prædestinatæ incarnationis necessitate stat, q̃ prædestinata sit in remedium peccati. Et hoc manifestatur ratione, quia prædestinatio præsupponit præscientiam futurorum antecedentium, qualia sunt peccata, vt declaratum est. Et exemplo prædestinationis alicuius, puta Pauli mediante oratione alterius, puta, Stephani, quod exemplum si etiam quo ad præscientiam medii intelligendum creditur, exponendum est q̃ prædestinatio Pauli, quoad conuersionis effectum præsupponit præsciẽtiam orationis Stephani, & sic de aliis, vt sic sit simile etiam quoad hoc, quòd prædestinatio incarnatiõis præsupponit præscientiam peccati humani.

¶ Ad tertium ex Scoto dubium dicitur, quadruplici vtendo distinctione. Prima est inter volitum & volibile, nam aliud est illud esse magis volibile, & aliud est illud esse magis volitũ: salus. n. omnium hoium est magis volibilis ẽm se, q̃ salus aliquorũ tm̃, vt patet, quia lõge maius est: non tm̃ est magis bonũ voliza a Deo, qui licet velit voluntate antecedẽte, oẽs homines saluos fieri, non tm̃ vult volũtate beneplaciti salutem omniũ, sed quorundam tantum hominũ, vt patet. Non potest ergo ex hoc, quod aliquid ex parte obiecti secundum se est maius bonum, ac per hoc magis volibile, inferri. ergo est magis volitũ a Deo. Secunda est inter magis & prius natura volitum. Tertia est, inter prius natura, vel a quo non conuertitur consequentia, vel prius causalitate. Quarta est, inter prius natura volitum, prout prius est a quo non conuertitur consequentia, de facto vel possibili: accipiendo. n. prius natura, hoc est prius causalitate secundum aliquod genus causæ, coincidunt prius & magis secundum illud genus causæ: volumus. n. prius & magis sanitatem, quàm purgationem secundũ genus causæ finalis: econtra autem secundum genus causæ materialis loquendo dispõnes ex parte materiæ, & quia causa finalis est simpliciter & absolute prior, ideo volumus simpliciter & absolute prius & magis sanitatem. sed si sumatur prius natura, a quo non conuertitur consequentia (vt Scotus sumit in proposito) vtere quarta distinctione inter sic prius volitum de facto, vel prius volitum de possibili: & dicito, quod multorum ordinate volitorum, quorum vnum se habet vt finis, aliud vt medium, aliud vt effectus: illud, quod est finis, constat esse magis prius natura, hoc est, causalitate volitum, & respectu diuinæ voluntatis loquendo, constat, q̃ est prius natura de possibili volitum, non autem quòd sit prius natura volitum de facto, hoc est, constat, quod potest esse volitum illud sine medio, & effectu: non tamen constat, quod de facto sit a Deo volitum illud, sine tali medio, effectu & occasione. Et hoc est in quo deficiunt argumenta Scotica, quia ex magis & prius causalitate, & prius natura secundũ consequentiam volito de possibili a Deo, infert volitum esse a Deo de facto. At si assumat, q̃ finis est magis & prius natura secundum consequentiam de facto a Deo volitus, petitio principii committitur: quia assumitur probandum, hoc enim cum ratione probari non possit (quia nemo nouit quæ sunt Dei, nisi spiritus Dei) oportet ad scripturas sacras deuenire, si nosse volumus, quod de facto Deus ordinauit incarnationem futuram, siue Adã peccet, siue non. Nos. n. quia ex scriptura non habemus incarnationem nisi redemptiuã, dicimus quod licet potuisset deus velle incarnationem etiam sine redemptione futuram: de facto, tamen noluit eam nisi sic, quia ipse non aliter reuelauit suam voluntatem, quæ ex sola ipsius reuelatione cognosci potest. Cum ergo primo arguitur, Prædestinatio cuiuscumque ad gloriam præcedit ex parte obiecti &c. dicitur q̃ ,ppositio est simpliciter falsa, loquendo de præuisione pcti (vt patet ex dictis) quia ꝑdestinatio ad gloriã præsupponit ordinẽ ,ꝛuidẽtiæ, in quo præuidentẽ pctã.

¶ Ad

Lib.11.c.18 tom. 3. In ser. 36. & de verb. apost. ser. 8. tom. 10.

¶ Ad secundum dicitur, quòd ordinate volens prius natura, hoc est causalitate finali, & prius natura, hoc est secundum non consequentiam, de possibili tamen vult finem & propinquius fini: non autem de facto: quia stat cum illo ordine, q̃ simul de facto velit connexionem illorum, ita q̃ non velit finem sine tali medio & occasione, q. s. fic ei complacet. Et ideo nihil valent illationes de facto, inferentes, quòd prius natura Deus gloriã velit sine peccati remedio.

¶ Ad tertium etiam patet ex dictis, quòd stat Deum nolle de facto maximum bonum, nisi cõnexum tali minori bono.

Aug. ser. 9. de ver. apost. in prin. tom. 10.

¶ Et sicut ad quartum dicitur, quod nõ decet diuinã sapientiã disposuisse tam excelsum bonum se facturam, non nisi occasionaliter peccato suam misericordiam ad id prouocante.

¶ Ad quintum negatur sequela: quoniam, vt Apostolus dicit, prædestinauit alios conformes fieri imaginis filii sui. Christus ẽ ergo primus prædestinatus de facto.

¶ Ad sextum dicitur, quod non est absurdum Deum prius ꝓuidisse casum Adę, quàm prædestinasse Christum: sicut non est absurdũ, Deum prius præuidisse leporem curfurum, & monstra futura, & reliqua ad naturæ ordinem spectantia, quàm prædestinasse Christum.

Ar. 1. & ar. præced.

¶ Ad septimum restat dicendum, quòd cum dicitur, Nullus est prędestinatus, q. a alius præuisus est casurus, propositio est vera, quia præuisio futuri casus Adę nõ est sufficiens causa ꝑdestinationis Christi: sed si supra præuisionem futuri casus Adæ apponatur misericordia Dei volentis casum illum, vt suum computare, & per seipsum satisfacere, iam habebitur, q̃ ideo Christus est prædestinatus filius Dei: quia Deus vult satisfacere pro casu humano. Nec ex hoc oportet gaudere de lapsu alterius, sed de misericordia Dei, qui alterius lapsum præuisum convertit in alterius bonum.

Tract. 2. in Ioan. circa fi. tom. 9.

¶ *Super Quæstionis primæ Articulum quartum.*

IN art. 4. eiusdem primæ quæst. corpore tria fiunt. Primo, manifestatur id quod quæstio hæc supponit: s. Christum delesse omnia peccata mundi. Cum enim hæc quæstio sit comparativa (. s. an principalius pro originali quã pro actualibus pctis Deus incarnatus sit) præsupponit positiuam certam. s. quod pro vtrisq; peccatis incarnatus sit, & hoc est quod primo in litera dicitur. Vbi nota quod non est sermo de omnibus peccatis simpliciter, sed de omnibus peccatis hominũ: quoniã non venit Christus pro peccatis angelorum, & hoc denotat litera cum dicit, sed ad deletionẽ omnium peccatorũ, quæ postmodum. s. post originale superaddita sunt. Secundo, monstratur modus, quo Deus incarnat⁹ deleuit omnia peccata. s. non secundum effectum, sed secundum sufficientiã remedii, ita quod duæ ꝓnuntur hic conclusiones. Prima negatiua, Nõ omnia peccata hominũ delentur per Christũ. Et ratio huius est, de fectus hominũ. Probat auctoritate domini Ioã. 3. Secunda affirmatiua, Christus exhibuit quod sufficiens fuit ad omnium peccatorũ deletionem. Probatur ex Apostolo. Vbi nota quod quia actuorũ fiunt in patiente dispposito, & nõ in his, quæ agentis actionem, non suscipiunt: ideo quantumcumq; ignis sit sufficiens causa calefaciendi aliquem, si ille proximus sit igni non calefit, non ex defectu ignis, sed hominis, qui non accedit ad ignem. Attulit Christus medicinam sufficientissimã pro omnibus, & nisi iungamur Christo per fidem & obedientiam, in peccatis nostris remanemus, non ex defectu remedii, sed ex defectu nostro, dum magis amam⁹ tenebras sensiblium bonorũ, quam lucem intelligibilis diuinique boni. Tertio, in litera respondetur quæsito duabus conclusionibus, altera implicite, altera explicite. Prima quæ non explicatur, est, Quantum ad magnitudinem peccati intensiuam, Christus principalius venit ad tollendum peccatum actuale, quam originale. Secunda, quæ explicatur, est. Quantum ad magnitudinem extensiuam peccati, Christus principalius venit ad tollendum peccatum originale, quàm actuale. Vtraque conclusio assumit vnam & eandem maiorem. s. Tanto principalius ad alicuius peccati deletionem Christus venit, quãto illud peccatum maius est: sed subsumit diuersam minorem: nam pro prima subsumitur, peccatum actuale esse maius intensi-

p.p. q.105. art. 6.

D.67.

3.dis.1.q.1. a.2.ad 6. Et opus. 10. ar. 28. & opus. 11. art. 23. Et opu. 33. ar. 21.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum principalius Christi incarnatio facta fuerit ad tollendum peccatum originale, quàm actuale.

AD QVARTVM sic ꝓceditur. Videtur q̃ Deus principalius incarnat⁹ fuerit in remediũ actualium peccatorum, quàm in remedium originalis peccati. Quanto

nem peccati intensiuam, Christus principalius venit ad tollendum peccatum actuale, quam originale. Secunda, quæ explicatur, est. Quantum ad magnitudinem extensiuam peccati, Christus principalius venit ad tollendum peccatum originale, quàm actuale. Vtraque conclusio assumit vnam & eandem maiorem. s. Tanto principalius ad alicuius peccati deletionem Christus venit, quãto illud peccatum maius est: sed subsumit diuersam minorem: nam pro prima subsumitur, peccatum actuale esse maius intensi-

Venit filius hominis quærere, & saluum facere quod perierat. ergo si homo non peccasset, filius hominis non venisset. Et 1. ad Tim. 1. super illud verbum, Christus venit in hunc mundum, vt peccatores saluos faceret, dicit glo.* Nulla causa veniendi fuit Christo domino, nisi peccatores saluos facere. Tolle morbos, tolle vulnera, & nulla est medicinæ causa.

B

RESPON. Dicendum, q̃ aliqui circa hoc diuersimode opinantur. Quidam. n. dicunt, q̃ etiam si homo non peccasset, Dei filius incarnatus fuisset. Alii vero cõtrarium asserunt: quorum assertioni magis assentiendum videtur. Ea enim quæ ex sola Dei voluntate prouenium supra omne debitum creaturæ, nobis innotescere non pñt, nisi quaten⁹ in sacra scriptura traduntur, per quam diuina voluntas nobis innotescit. Vnde cum in sacra scriptura vbique incarnationis ratio ex peccato primi hominis assignetur, conuenientius dicitur incarnationis opus ordinatũ esse a Deo in remediũ contra peccatum, ita quod peccato non existente incarnatio non fuisset, quãuis potentia Dei ad hoc non limitetur: potuisset enim etiam peccato non existente Deus incarnari.

C

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ omnes aliæ causæ, quę sunt assignatæ, *pertinent ad remediũ peccati. Si. n. homo nõ peccasset, perfusus fuisset lumine diuinæ sapientiæ, & iustitiæ rectitudine perfect⁹ a Deo ad omnia necessaria cognoscenda & agenda: sed quia homo deserto Deo, collapsus erat ad corporalia, conueniens fuit, vt Deus carne assumpta ẽt per corporalia ei salutis remedium exhiberet. Vnde dicit Aug. sup illud Io. 1.* c. Verbum caro factum est, Caro te obcæcauerat, caro te sanat: quoniam sic venit Christus, vt de carne, carnis vitia extingueret.

D

AD 2^m dicendum, q̃ in ipso modo productionis rerum ex nihilo diuina virtus infinita ostenditur.

E

AD 3^m dicendum, q̃ duplex capacitas attendi potest in humana natura. Vna quidem secundum ordinem potentiæ naturalis, quæ a Deo semper impletur, qui dat vnicuique rei secundum suam capacitatem naturalem. Alia vero secundum ordinem diuinę potentię, cui omnis creatura obedit ad nutum, & ad hoc pertinet ista capacitas. Non autem Deus omnẽ talem capacitatem naturæ implet, alioquin Deus non posset facere in creatura nisi quod facit, qđ falsum est, vt in primo habitum est.* Nihil autẽ prohibet ad aliquid maius humanam naturam productã esse post p̃ctm̃: Deus. n. permittit mala fieri, vt inde aliquid melius eliciat. Vnde dr̃ Ro. 4. Vbi abundauit delictũ, superabũdauit & gratia. Vnde & in benedictione cerei paschalis dicitur, O felix culpa, quæ talẽ ac tãtũ meruit habere redemptorẽ.

AD 4^m dicendum, q̃ prædestinatio præsupponit præscientiã futurorum: & ideo sicut Deus prædestinat salutem alicuius hoĩs per orationes aliorum implẽdam, ita etiam prædestinauit opus incarnationis in remedium humani pctĩ.

AD 5^m dicendũ, q̃ nihil prohibet alicui reuelari effectũ, cui non reuelatur causa. potuit igitur primo hoĩ reuelari incarnationis mysterium, sine hoc q̃ esset præscius sui casus. Non. n. quicumque cognoscit effectũ, cognoscit & cãm.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum principalius Christi incarnatio facta fuerit ad tollendum peccatum originale, quàm actuale.

AD QVARTVM sic ꝓceditur. Videtur q̃ Deus principalius incarnat⁹ fuerit in remediũ actualium peccatorum, quàm in remedium originalis peccati. Quanto

intensiue: pro secunda vero, peccatum originale esse maius extensiue.

¶ Vbi duæ statim occurrunt dubitationes. Prima est, quia falsum est, quod regulariter loquendo, peccatum originale sit maius extensiue, q̃ actuale: quoniam omnes infecti originali sunt etiã infecti actuali peccato regulariter loquendo, & sublatis impedimentis, quod dico ꝓpter beatam virginem, & infantes mortuos antequam possent, actualiter peccare.

¶ Secunda dubitatio est, quia ex litera non habetur conclusio simpliciter respõsiua quæsito, sed solum secundũ quid: nõ enim habetur an absolute dicendum sit, ꝙ Christus principalius pro originali venit, & similiter nõ habetur, an dicẽdum sit, quod Christus principalius ꝓ actuali peccato venit, vt patet: sed habetur, ꝙ secundum hoc, ideſt intensiuã, & secundum illud, ideſt extensiuam magnitudinem venit principalius pro hoc vel illo.

¶ Ad primum dicitur, ꝙ per se loquendo inter originale & actuale peccatũ hæc est differentia, quòd actuale, vt in litera dicitur, est peccatũ proprium singularis personæ, quæ facit illud: originale aũt est peccatum proprium naturæ humanæ, ab Adã seminarie procedentis: & ideo originale per se loquendo est commune infinitis hominibus, pro quãto natura humana potest sic infinitis communicari: & ideo tollit bonũ generis humani per se loquendo, tollendo bonũ in natura communi generi humano. Peccatum autem actuale non nisi bonum huius personæ tollit, & accidit peccato meo, quod alter etiã peccet, & sic de aliis. Stando igitur infra latitudinẽ sermonis per se, optime sonat differentia posita: nõ enim accidit peccato naturæ esse

†lib. 5. c. 8. circ. fi. to. 7.

*lib. 2. sent. dist. 33. q. 2. ar. 2.

Lib. 2. inter fin. & med. tom. 5.

Habetur in glo. ordi. in hoc loco.

enim peccatum est grauius, tanto magis humanæ saluti aduersatur, propter quã Deus est incarnatus: sed peccatum actuale est grauius, quàm originale peccatum: minima enim pœna debetur originali peccato, vt Augustꝰ dicit contra Iulianum.† ergo principalius incarnatio Christi ordinatur ad deletionem actualium peccatorũ, quàm ad deletionem originalis peccati.

¶ 2 Præt. Peccato originali nõ debetur pœna sensus, sed solum pœna damni, vt in secundo habitum est: * sed Christus venit pro satisfactione peccatorum, pœnam sensus pati in cruce, non autem pœnam damni, quia nullum defectum habuit diuinæ visionis, aut fruitionis. ergo principalius venit ad deletionẽ pcti actualis, q̃ originalis.

¶ 3 Præt. Sicut Chryſ. dicit in 2. de compunctione cordis. † Hic est affectus serui fidelis, vt beneficia domini sui, quæ communiter omnibus data sunt, quasi sibi soli præstita reputet: quasi .n. de se solo loquens Paulus ita scribit ad Gal. 2. Dilexit me, & tradidit semetipsum pro me: sed propria peccata nostra sunt actualia: originale .n. est commune peccatum. ergo hũc affectum debemus habere, vt existimemus eum principaliter propter actualia peccata venisse.

SED CONTRA est, quod Ioan. 1. dicitur, Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi, quod exponens Beda dicit, † Peccatum mundi dicitur originale peccatũ, quod est commune totius mũdi.

RESPON. Dicendum, ꝙ certum est, Christum venisse in hũc mundum nõ solum ad delendum illud peccatum, quod traductum est originaliter in posteros: sed etiam ad deletionem omnium peccatorũ, quæ postmodũ superaddita sunt. Non ꝙ omnia deleantur (quod est ꝓp defectum hominum, qui Christo non inhærent, ſm illud Ioan. 3. Venit lux in mundũ, & dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem) sed quia ipse exhibuit quod sufficiens fuit ad omnium peccatorum deletionem. Vnde dicitur Rom. 5. Non sicut delictum, ita & donum: nam iudicium ex vno in cõdemnationem, gratia autem ex multis delictis in iustificationem. Tanto autem principalius ad alicuius peccati deletionẽ Christus venit, quanto illud peccatum maius est. Dicitur autem aliquid maius dupliciter. Vno modo intensiue: sicut est maior albedo, quæ est

intensior. Et per hunc modum maius est peccatũ actuale, quàm originale: quia plus habet de ratione voluntarij, vt in secũdo habitum est. * Alio modo dicitur aliquid maius extensiue: sicut dicitur maior albedo, quæ est in maiori superficie. Et hoc modo peccatum originale (per quod totum genus humanum inficitur) est maius peccato actuali, quod est proprium singularis personæ. Et quantũ ad hoc Christus principalius venit ad tollendum originale peccatũ, inquantum bonũ gentis diuinius & eminentius est, quàm bonum vnius, vt dicitur 1. Ethic. †

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de intensiua magnitudine peccati.

AD 2ᵐ dicendum, ꝙ peccato originali in futura retributione non debetur pœna sensus: pœnalitates tamen, quas sensibiliter in hac vita patimur, sicut famẽ, sitim, mortem, & alia hmõi, ex peccato originali procedũt: & ideo Christus, ut plene pro pctõ originali satisfaceret, sensibilem dolorem pati voluit, vt mortem, & alia huiusmodi in seipso consumeret.

AD 3ᵐ dicendũ, ꝙ sicut Chryſ. ibidem * dicit, verba illa dicebat Apostolus, non quasi diminuere volens amplissima, & per orbem terrarum diffusa Christi munera: sed vt pro omnibus se solum indicaret obnoxium. Quid .n. interest si & aliis præstitit, cũ quę tibi sunt præstita, ita integra sunt, & ita pfecta, quasi nulli alij ex his aliquid fuerit præstitum? Ex hoc ergo, ꝙ aliquis debet reputare sibi beneficia Christi præstita esse, non debet existimare, ꝙ non sint alijs præstita: & ideo non excluditur, quin principalius venerit abolere peccatum totius naturæ, quàm peccatum vnius personæ: sed illud peccatum naturæ ita perfecte curatũ est in vnoquoque, acſi in vno solo esset curatum: & ideo propter vnionem charitatis, totum quod omnibus est impensum, vnusquisque debet sibi ascribere.

ARTICVLVS V.

Vtrum conueniens fuerit Deum incarnari ab initio mundi.

AD QVINTVM sic procedi-
tur. Videtur quòd cõueniens fuisset Deum incarnari a principio humani generis. Incarnationis .n. opus ex immensitate diuinæ charitatis ꝓcessit, secundũ illud Eph. 2.

in toto genere, sicut accidit peccato personæ.

¶ Ad secundum dicit, ꝙ auctor explicãdo secũdã conclusionẽ, & non primã, & addendo secundæ conclusioni rationẽ, s. quia bonum gentis diuinius & eminentius est, quam bonũ vnius, insinuauit cõclusionem respõsiuam quæsito simpliciter & absolute illã esse, quam expressit in respõsione ad tertium, principalius venit abolere peccatum totius naturæ, quàm peccatũ vnius personæ.

¶ In respõsione ad tertiũ aduerte, quod illorum verborum, s. sed vt qui pro omnibus, se solum indicaret obnoxium, sensus vnica subaudita coniunctione (dicendo se ẽt solum indicaret obnoxium) clarus adeo est, vt nihil restet obscuritatis. Paulus enim ita se obligatum omnibus Christi bñficiis aiebat, vt non solũ vna cum aliis, sed etiam ipse teneretur ꝓ omnibus: tum propter perfectam illorũ adeptionem in seipso, acſi pro ipso solo cõcessa fuissent: tũ propter charitatis vnionem cum aliis, qua omniũ bona sua putabat. Hæc enim duo in litera tanguntur, vt patet.

¶ *Super Quæstionis primæ Articulum quintum.*

IN art. 5. eiusdem 1. quæst. corpore duæ sunt conclusiones, iuxta duplicem statum humani generis in sui principio, s. innocentiæ & lapsus. Vertitur .n. in quęstionem, an in principio humani generis debuerit incarnatio esse, & ꝓpterea iuxta duplicem statum in principio, duplici respondetur conclusione, vtraq; negatiua. prima est, Non fuit cõueniens a principio humani generis ante peccatum deũ incarnatum fuisse. Probatur. Opus incarnationis principaliter ordinatur ad reparationem

1. 2. q. 81. art. 1.

Lib. 1. ethi. c. 2. circa fi. tom. 5.

Loco in argum. citato

1. 2. q. 98. art. 6. cor. Et 3. di. 1. q. 1. art. 4. Et 4. cõt. c. 55. ad 9. Et Isa. 2. & Gal. 4. fi.

parationem naturæ per abolitionem peccati. ergo nõ fuit cõueniens ante peccatum Deum incarnari. Probatur sequela ratione: quia medicina non datur nisi infirmis: & auctoritate domini dupliciter. Secunda est: Non fuit cõueniens Deũ incarnari statim post peccatum. Probatur quadrupliciter. Primo, ex conditione peccati, Humanum peccatum prouenerat ex superbia hominis. ergo eo erat modo liberandus, vt humiliatus cognosceret se liberatore indigere: sed hoc cõuenienter fit relinquendo hominẽ, primo in statu naturæ, deinde sub iugo legis, vt expertus secũdum vtriusque vires defectum suũ, clamaret pro gratia. ergo &c. Oia clara sunt ī litera. Et cõfirmãt magis ex respõsione ad primum, ducendo ad inconueniens superbiæ s. contemptum, si statim incarnatio post peccatum fuisset. Secundo, ex ordine promotionis in bonum: quæ rario in respõsione ad tertium magis explicatur, ita ꝙ sic est formanda. Humanam naturã lapsam conuenit procedere de imperfecto ad perfectum. ergo consumata eius perfectio in vnione ad Deum non statim habenda erat. Antecedens ꝓbatur Apostoli auctoritate in litera. Consequentia autẽ, vt manifesta relinquitur, & merito, quia non procederet de imperfecto ad pfectum, quasi progrediẽdo per media, & appropinquando ad diuinam vnionem, si statim incarnatio fuisset. nam defuisset vnio secundũ intellectum magis ac magis illustratũ, secundũ successionẽ temporum: & similiter media vnio per charitatem patriarcharum ac prohpetarũ, & sic media vnio ꝓ diuturnum famulatũ vniꝰ populi exhibitum Deo in sacrificiis, quibus initiabatur humanum ge

Li. 3. prosa 10. parum a princ.

Est gl. Ambro. in hũc locum to. 5

Inf. q. 4. ar. 1. c. Et q. 43 a. 3. ad 2. Et q. 44. art. 3. c. Et veri. q. 29. art. 4. ad 5.

Deus, qui diues est in misericordia, propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos, & cũ essemꝰ mortui peccatis, conuiuificauit nos in Christo: sed charitas non tardat subuenire amico necessitatem patiẽti, secundum illud Prouerb. 3. Ne dicas amico tuo: uade & reuertere, cras dabo tibi, cum statim possis dare. ergo Deus incarnationis opus differre non debuit, sed statim a principio per suam incarnationem humano generi subuenire.

¶ 2 Præt. 1. Timo. 1. dicitur, Christus venit in hunc mundum peccatores saluos facere: sed plures saluati fuissent, si a principio humani generis Deꝰ incarnatus fuisset: plurimi enim ignorantes Deum, in suo peccato perierũt in diuersis sceleribus. ergo cõuenientius fuisset, quòd a principio humani generis Deus incarnatus fuisset.

¶ 3 Præt. Opus gratiæ non est minus ordinatum, quàm opus naturę: sed natura initium sumit a perfectis, vt dicit Boet. in lib. de consol. * ergo opus gratiæ a principio debuit esse perfectum: sed in opere incarnationis cõsideratur perfectio gratiæ secundum illud, Verbum caro factum est, & postea subditur, Plenum gratiæ & veritatis. ergo Christus a principio humani generis debuit incarnari.

SED CONTRA est, quod dicitur Gal. 4. At vbi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege. Vbi dicit glo.† ꝙ plenitudo tẽporis est, quod præfinitum fuit a Deo patre, q̃n mitteret filiũ suum: sed Deus sua sapientia omnia disposuit. ergo conuenientissimo tempore Deus est incarnatus. Et sic cõueniens nõ fuit, ꝙ a principio humani generis Deus incarnaretur.

RESPON. Dicendum, ꝙ cum opus incarnationis principaliter ordinetur ad reparationem humanæ naturæ per peccati abolitionẽ, manifestum est quòd non fuit conueniens a principio humani generis ante peccatum Deum incarnatum fuisse: non .n. datur medicina nisi iam infirmis. Vnde ipse Dominus Matth. 9. dicit, Non est opus valẽtibus medico, sed male habentibus: non .n. veni vocare iustos, sed peccatores. Sed nec etiam statim post peccatum cõueniens fuit Deum incarnari. Primo quidem, propter conditionem humani peccati, quod ex superbia prouenerat. Vnde eo modo erat homo liberandus, vt humiliatus recognosceret se liberatore indigere. Vnde super illud Gal. 3. Ordinata per angelos in manu mediatoris, dicit glo. * Magno Dei consilio factum est, vt post hominis casum non illico Dei filius mitteretur. Reliquit .n. Deus prius hominem in libertate arbitrij in lege naturali, vt sic vires naturæ suæ cognosceret, vbi cum deficeret, legem accepit, qua data inualuit morbus nõ legis, sed naturæ vitio, vt ita cognita sua infirmitate, clamaret ad medicum, & gratiæ quæreret auxiliũ. Secundo, propter ordinem promotionis in bonum, secundũ quem ab imperfecto ad perfectum procedit tur. Vnde Apostol. dicit. 1. Cor. 15. Non prius quod spirituale est, sed quod animale, deinde quod spirituale. Primus homo de terra terrenus: secundus homo de cælo cælestis. Tertio, propter dignitatem verbi incarnati: quia super illud Gal. 4. At vbi venit plenitudo temporis, dicit glo. * Quanto maior iudex veniebat, tanto præconum series longior præcedere debebat. Quarto, ne feruor fidei temporis prolixitate tepesceret: quia circa finem mundi frigescet charitas multorum. Vnde Luc. 18. dicitur. Cum filius hominis veniet, putas inueniet fidem in terra?

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ charitas non differt amico subuenire, salua tamen negotiorum opportunitate & personarum conditione. Si enim medicus statim a principio ægritudinis medicinam daret infirmo, minus proficeret, vel magis læderet, quàm iuuaret. Et ideo ẽt dñs non statim a principio incarnationis remediũ humano generi exhibuit, ne illud contẽneret ex superbia, si prius suam infirmitatem non cognosceret.

AD 2ᵐ dicendum, ꝙ Augustꝰ ad hoc respondet in libr. de sex quæstionibus Paganorum, * dicẽs q. 2. quòd tunc voluit Christus hominibus apparere, & apud eos prædicari suam doctrinam, quando & vbi sciebat esse, qui in eum fuerant crediturī: his enim temporibus & his in locis tales homines in eius prædicatione futuros esse præsciebat, quales non quidem omnes, sed tamen multi in eius corporali præsentia fuerunt, qui nec in eum sustitatis ab eo mortuis credere voluerunt. sed hanc respõsionem reprobans idem Augꝰ in lib. de perseuerantia dicit. Numquid possumus dicere Tyrios & Sidonios talibus apud se virtutibus factis credere noluisse, aut credituros non fuisse, si fierẽt, cum ipse Deus attestetur eis, quod acturi essent magnæ humilitatis pœnitentiam, si in eis facta essent diuinarum illa signa virtutum? proinde, vt ipse soluens subdit, sicut

Glo. ordin. ibidem.

Aug. tract. 3 1. in Ioan. ante mediũ tom. 9.

In Epist. 49 q. 2. a med. tom. 2.

Cap. 9 non procul a fi. tom. 7.

sicut Apostolus ait, Non est volentis, neque currentis, sed miserentis Dei, qui his quos præuidit, si apud eos facta essent, suis miraculis credituros, quibus voluit subuenit: alijs aũt non subuenit, de quibus in sua prædestinatione occultè quidẽ, sed aliud iuste iudicauit: ita misericordiam eius in his, qui liberant, & veritatem in his, q̃ puniũtur, sine dubitatione credamus.

D.1021. Ad 3^m dicendum, q̃ perfectum quidem est [d]prius imperfecto, in diuersis quidem tempore & natura: (oportet enim q̃ perfectum sit, quod alia ad perfectionem adducit) sed in vno & eodem imperfectum est prius tempore, etsi sit posterius natura. Sic ergo imperfectionem naturæ humanæ duratione præcedit æterna Dei perfectio: sed sequitur ipsam consumata perfectio eius in vnione ad Deum.

¶ *Super Quæstionis primæ Articulum sextum.*

Locis supra art. 5. citatis. In arti. 6. eiusdem primæ q. vnica est conclusio negatiue respondens quæsito: Non fuit conueniẽs incarnationem differri in finem mundi. Probatur triplici ratione in litera. Vbi pro clariori intelligentia primæ rationis, nota quod duplex est mot⁹ humanæ naturæ de imperfecto ad perfectũ, vnus respectu ipsius naturæ, vt distinguitur contra suppositum: alter respectu naturæ in suppositis propriis. Secundum primum motum incarnatio se habet vt terminus: quoniam in opere incarnationis natura humana in Deum assumpta est. Iuxta autem secũdum motum gloria animæ, & corporis in futuro mundo se habet vt terminus, quando homines glorificabuntur consumatè. Et in hoc secundo motu mysterium incarnationis non se habet vt terminus, sed vt principium effectiuum: quoniã Christus dux omnium hominum ad gloriã consumatam per suam resurrectionem, &c. est. propter primum motum nõ decuit icarnari Deũ in principio mundi, vt prædictum est. propter secundum motum non decuit differri incarnationem in finem mundi. Ex ipsa igit̃ vnione duarum naturarum, diuinæ scilicet & humanæ in Christo, neutrum conue-

Artic. pced. ad 3. arg.

ARTICVLVS VI.

Vtrum incarnatio differri debuerit usque ad finem mundi.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur q̃ incarnationis op⁹ differri debuerit vsque in finem mundi. Dicitur enim in Psalm. Senectus mea in misericordia vberi, id est, in nouissimo, vt gloss. * dicit. Sed tempus incarnationis est maxime tempus misericordiæ secundum illud Psal. Quoniam venit tempus miserendi eius. Ergo incarnatio differri debuit vsque in finem sæculi.

¶ 2 Præt. Sicut dictum* est, perfectum in eodem, tempore est posterius imperfecto. ergo illud quod est maxime perfectum, debet esse omnino vltimum in tempore: sed summa perfectio humanæ naturę est in vnione ad verbum: quia in Christo complacuit, omnem plenitudinem diuinitatis inhabitare, vt Apost. dicit Col. 1. Ergo incarnatio differri debuit vsq; i finẽ mũdi.

¶ 3 Præt. Non est conueniens fieri per duo, quod per vnũ fieri potest: sed vnus Christi aduẽtus sufficere poterat ad salutem humanę naturæ; qui erit in fine mundi. ergo non oportuit, q̃ antea veniret p incarnationem. Et ita incarnatio differri debuit vsq; in finẽ mundi.

SED CONTRA est, q̃ dicitur Abac. 3. In medio annorum notum facies. Non ergo debuit incarnationis mysterium, per quod mundo innotuit, vsque in finem mundi differri.

RESPON. Dicendum, q̃ sicut non fuit conueniens Deum incarnari à principio mundi: ita nõ fuit conueniens, q̃ incarnatio differretur vsque in finem mũdi. Quod quidem apparet, primo ex vnione diuinæ & humanæ naturæ. Sicut enim dictum est, * perfectum vno modo tempore præcedit imperfectum, alio modo econuerso, imperfectum tempore precedit perfectum. In eo enim, q̃ de imperfecto fit perfectum, imperfectum tẽpore præcedit perfectum: in eo vero quod est causa perfectionis efficiens, perfectum tempore [d] præcedit imperfectum. In opere autem incarnationis vtrumque concurrit: quia natura humana in ipsa incarnatione est perducta ad summam perfectionem. Et ideo non decuit, q̃ a principio humani generis incarnatio facta fuisset: sed ipsum verbum incarnatum est perfectionis humanæ naturę causa efficiẽs, secundum illud Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus. & ideo nõ debuit incarnationis opus vsque in finem mundi differri: sed perfectio glorię, ad quam perducenda est vltimo natura humana per verbum incarnatum, erit in fine mundi. Secundo ex effectu humanæ salutis: ut enim dicitur in lib. de q. ver. & no. Test. * in potestate dantis est, quando vel quantum velit misereri. Venit ergo quando & subueniri debere sciuit, & gratum futurum beneficium: cum enim languore quodam humani generis, abolescere cœpisset cognitio Dei inter homines, & mores immutarentur, eligere dignatus est Abraham, in quo forma esset renouatæ notitiæ Dei & morum, & cum adhuc reuerentia segnior esset, postea per Moysen legem literis dedit. Et quia eam gentes spreuerunt, non se subiicientes ei, neque hi qui acceperunt, eam seruauerunt; motus misericordia dominus, misit filium suũ, qui data omnibus remissione peccatorum, Deo patri illos iustificatos offerret. Si aũt hoc remedium differretur vsque in finẽm mundi, totaliter Dei notitia & reuerentia, & morum honestas abolita fuisset in terris. Tertio apparet hoc fuisse conueniens ad manifestationẽ diuinæ virtutis, quæ pluribus modis homines saluauit, non solum per fidem futuri, sed etiam per fidem præsentis & præteriti.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ glo. illa exponit de misericordia perducẽte ad gloriam: si tñ referatur ad misericordiã exhibitam humano gñi per incarnationem Christi, sciendum est, q̃ sicut Aug. dicit in lib. retracta. * tps incarnationis potest comparari iuuẽtuti humani generis, propter vigorem feruoremq; fidei, q̃ per dilectionem operatur: senectuti aũt, quę est sexta ætas, propter numerum tẽporum, qa Christus venit in sexta ætate: Et quãuis in corpore non posset simul esse iuuẽtus & senectus, potest tñ simul esse in anima, illa propter alacritatem, ista propter grauitatẽ. Et ideo in li. 83. q. alicubi dicit Aug. * q̃ nõ oportuit diuinitus venire magistrum, cuius imitatione humanum genus in mores optimos formaretur, nisi tempore iuuentutis. Alibi autem dicit † Christum in sexta ætate humani generis, tamquam in senectute venisse.

AD 2^m dicẽdum, q̃ opus incarnationis nõ solũ est cõsiderãdũ, vt termin⁹ mot⁹ de impfecto ad pfectũ; sed et vt principiũ pfectiõis i humana natura, vt dictũ est. *

AD 3^m dicendum, q̃ sicut Chrysost. dicit super illud Ioan. † Non misit Deus filium suũ, vt iudicet mundum; Duo sunt Christi aduentus, primus quidem, vt remittat peccata: secũdus, vt iudicet mundũ: si. n. hoc non fecisset, vniuersi simul pditi essent; oẽs. n. peccauerunt, & egent gloria Dei. Vnde patet, q̃ nõ debuit aduentum misericordiæ differre vsq; in finem mundi.

¶ *Super*

D.1021.

Lib. 1. c. 26. non multũ ante mediũ tom. 1.

* Lib. 83. q. 44. in medio. tom. 4.

† Lib. 1. de Gen. cont. Manich. c. 23. tom. 1.

* In corp. arti.

† Hom. 27. i Ioã. inter medium & finem. to. 3.

* Aug. li. 2. q. ex nouo testa. q. 83. circa princ. tom. 4.

¶ *Super Quæstionis secundæ Articulum primum.*

IN artic. 1. q. 2. declarandus esset titulus, nisi in corpore articuli declararetur.

¶ In corpore articuli sunt duæ partes principales: in prima declaratur titulus, declarando quid significet in proposito ly natura. Vbi nota q̃ Auctor discurrendo per diuersas significatiões, ordine quodam conuenientes nomini naturæ, decernit i hac quæstione naturam significare essentiam rei, & ex hac determinatione vt clarificatum reliquit titulum articuli. Et vere sic est: quoniã ex hoc ipso, quòd Naturæ nomine essentiam intelligimus, clare constat, quid est vniri in natura, scilicet vniri ad essentię integritatem, vt expresse Auctor deduxit ex eodem præsuppositio in 4. contra Gen. cap. 41. Quærere igitur an vnio verbi incarnati sit facta in natura, est quærere an verbum & humana natura sint vnita i vna essentia, an conuenerint ad integrãdam vnam essentiam. In secunda parte corporis respondetur quęsito negatiue vnica conclusione: Impossibile, est vnionem Verbi incarnati esse factam in natura. Hæc autem conclusio tali modo & ordine in litera probatur. Primo ponitur distinctio trimembris de modo, quo aliquid vnũ ex pluribus constitui potest: primus modus est, q̃ aliquid vnum fiat ex pluribus per sectis, remanentibus in sua integritate: secũdus modus est, quod aliquid vnum fiat, ex pluribus per sectis quidem, sed non permanentib⁹, sed transmutatis: tertius est, quod aliqd vnum fiat ex pluribus permanentibus quidẽ, sed impfectis. Et iuxta singulos modos fuato ordine quo recitati sunt, probat conclusionẽ propositam tripliciter, vt patet clare in lra. ¶ Circa illam literę rationem, qua probatur, non posse aliquid cõuerti in diuinam naturam, quia est ingenerabilis, aduerte q̃ dupliciter potest intelligi aliquid conuerti in aliud. Primo per transsubstantiationem: sicut panis in sacramento altaris conuertitur, in corpus Christi. secundo per transmutationem: sicut alimentum conuertitur in corpus animalis, quod nutritur: & similiter elementa conuertuntur in mistum, secundum opinionem tenentium elementa non remanere secundum suas substãtias in misto. Non est in præsenti ratione sermo de cõuersione primo mõ: quoniam non valeret ratio: qa ex hoc, q̃ aliquid est ingenerabile, non sequitur quod non possit diuina virtute transsubstãtiari, i. ipsum: quin potius de facto i corpus Christi glorio sum, quod est incorruptibile & ingenerabile, conuertitur panis in Eucharistia: sed est sermo de cõuersione, secundo modo: quia de tali disputatur in sesto mõ, quo ex pluribus perfectis transmutatis fit vnum, vt patet in litera.

¶ Circa rationem illam, quia diuina natura & humana nõ, possunt constituere aliquid per modum formæ & materiæ, nota duo. Primum est ly. præsertim corporei: dixit enim hoc Auctor ad præseruãdum sermonem suũ ab informatione secundum esse intelligibile. Dictum est enim in 1. lib. q. 12. q̃ diuina essẽtia potest esse forma intelligibilis intellectus creati: sed alterius rationis ac ordinis est esse formam in esse intelligibili intellectus creati, & conuenire cũ aliquo corporeo per modũ formæ & materiæ ad constituendũ aliquam naturam. hoc enim maximam imperfectionẽ & informationem rei secundum esse materiale ponerer i diuina natura: illud autẽ nullam imperfectionẽ, aut informationem secundum esse ponit in diuina essentia, vt ibi patuit. Secũdum est, q̃ sequela, in litera subiuncta, scilicet sequeretur enim quod species resultans esset communicabilis pluribus, fundatur super illa, ꝓpositione: Omis natura

Infr. arti. 2. & 6. cor. & 12. ad 1. & q. 50. art. 2. Et 3. dist. 1. q. 2. art. 1. & di. 5. q. 1. art. 2. & 3. Et 4. con. c. 35. 37. & 41 Et veri. q. 20. art. 1. c. Et vnio. arti. 1. Et op. 3. cap. 211. 212. & 225

* Actio. 1. post epis. Cyrilli ad Ioan. epist. Anthio. nõ multũ pro cul.

† In symbolo fidei sue.

* Nazanzenus i epi. 1. ad Clidonium ante medium.

† Lib. 3. ortho. fidei c. 6. 7. a medio.

In symbolo fidei ibi posito, repetes id to. 1 conc. 4. generaliũ Coloniæ impressorũ an no d. 1530.

* Lí. 2. Phy. test. 3. to. 2.

* in 2. pagi. a princ. lib.

natura cõposita ex materia & forma, ẽ communis pluribꝫ, quæ ex primo Cæli fumitur. Quæ propositio vera dicitur, quantum est ex se: potest.n. aliũde, puta ex hoc, quod constat ex tota sua materia non inueniri, nisi in vno natura illa, vt de mundo ibidem dicit. Est igitur omnis natura ex materia & forma compositũ, secundum se communis pluribꝫ, & de facto potest inueniri in pluribus, nisi constet ex tota sua materia. Et quia natura illa resultãs ī Christo ex diuina natura, vt forma, & humana, vt materia non constaret ex tota sua materia (vt patet: quia multæ aliæ naturæ humanæ singulares inueniuntur vltra illam, quæ est in Christo) sequitur q̃ de facto posset natura illa resultans pluificari: ac per hoc possent esse plures, immo in finiti Christi eiusdẽ speciei spãlissimę.

¶ In eodem primo articulo in respõsione ad secundum circa similitudinem ab Athanasio datam, perspice quod similitudo dicitur tenere quantum ad hoc, ideſt quantum ad vnitatem suppositi vtrobiq;. Nec aliud sonant verba Athanasii, nisi similitudinem quo ad vnitatem suppositi: dicendo, sicut anima rõnalis & caro vnus est homo. nam vnus homo vnum suppositum manifeste significat, & non ponit similitudinem quo ad vnitatem naturæ, nec quo ad modum constituendi vnum suppositum, neque enim illo modo vnum suppositũ Christi constat ex diuina & humana natura, sicut vnus homo constituitur ex anima & corpore: quoniam vnus homo, puta Petrus, constituitur ex anima & corpore, vt ex veris partibus componentibus ipsum Petrum: est enim persona Petri composita ex hac anima & hoc

† Art. 6. huius quæst.

† P.p.q.9. art. 1.

potest nisi in his, quorũ forma est compositio, vel ordo, vel figura: sicut ex multis lapidibus abiq; aliquo ordine adunatis, per solam cõpositionem fit acervus: ex lapidibus aũt, & lignis secundũ aliquem ordinem dispositis, & etiam ad aliquam figurã redactis, fit domus. Et secũdum hoc posuerunt aliqui vnionem esse per modum confusionis, quæ.s. est sine ordine, vel p modum commassationis, quæ.s. est cũ ordine. Sed hoc nõ pot esse. Primo quidem: quia cõpositio, vel ordo, vel figura non est forma sub stantialis, sed accidentalis. Et sic sequeretur, q̃ vnio incarnationis nõ esset per se, sed per accidẽs, quod infra improbabit.* Secundo, quia ex huiusmodi nõ fit vnum simpliciter, sed secundum quid: remanẽt enim plura actu. Tertio, quia forma taliũ non est natura, sed magis ars: sicut forma domus. Et sic non constitueretur vna natura in Christo, (vt ipsi volunt). Alio modo fit aliquid vnum ex perfectis, sed transmutatis: sicut ex elementis fit mistum. Et sic aliqui dixerũt vnionem incarnationis esse factam per modum complexiõis. Sed hoc non pot esse. Primo quidem, quia natura diuina est omnino imutabilis, vt in 1. parte dictũ est. † vnde nec ipsa pot conuerti in aliud, cum sit incorruptibilis: nec aliud in ipsam, cum ipsa sit ingenerabilis. Secundo, quia id qd est cõmistum, nulli miscibilium est idẽ spẽ: differt.n. caro a quolibet elementorum specie. Et sic Christus nõ esset eiusdẽ naturæ cum patre, nec cum matre. Tertio, quia ex his q̃ plurimum distant, non pot fieri cõmistio: soluitur.n. spẽs vnius eorum, puta si quis guttã aquæ amphoræ vini apponat. Et secundum hoc cum natura diuina in infinitũ excedat humanam naturam, non potest esse mistio: sed remanebit sola natura diuina. Tertio modo fit aliquid ex aliquibus non permistis vel pmutatis, sed imperfectis: sicut ex anima & corpore fit hõ: & sic fit ex diuersis membris, vnum corpus cõstituitur. Sed hoc dici non pot de incarnationis mysterio. Primo quidem, quia vtraq; natura est secundum rõnem suam pfecta, diuina.s. & humana. Secundo, quia diuina natura humana nõ possunt constituere aliquid p modum partium q̃titatiuarũ, sicut mẽbra constituunt corpus: quia natura diuina est incorporea. Neq; per modũ formę & materiæ: quia diuina natura non pot esse forma alicuius, pſertim corporei. Sequeretur.n. q̃ species resultans esset cõmunicabilis pluribus: & ita esset plures Christi. Tertio, quia Christus nõ esset humanæ naturæ, neq; diuinæ naturæ. Differentia.n. addita variat speciẽ, sicut vnitas numerum, licut dr in 8. Metaphy.†

† Lib. 3. c. 11. & lib. 1. c. 11. ad sensum fal tẽ.

*Habetur ī cõci. 1. ephesino in epi. synodi ad Nestoriũ: & etiam in loco citato art. pced. in arg. Sed cõtra.

Ad primum ergo dicendũ, q̃ auctoritas Cyrilli exponitur in 5. Synodo* sic. Si quis vnam naturã verbi Dei incarnatam dicens, non sic accipiat, sicut patres docuerũt, quia ex diuina patura & humana, vnione secundum subsistẽtiam facta, sed ex talibus vocibus naturã vnam siue substantiam diuinitatis & carnis Christi introducere conetur, talis anathema sit. Nõ ergo sensus est, quòd in incarnatione ex duabus naturis sit vna natura constituta: sed q̃ natura verbi Dei, carnem uniuit sibi in persona.

† Li. 8. tex. 10.

In concil. Constanti. can. 8. fuit istud cõcil. 5. generale.

Ad 2m dicendum, q̃ ex anima & corpore cõstituitur in vnoquoque nostrum duplex vnitas, naturæ & personæ. Naturæ quidem secundum q̃ anima vnitur corpori, formaliter perficiens ipsum, vt ex duobus fiat vna natura, sicut ex actu & potẽtia, vel materia & forma. Et quantum ad hoc non attẽditur similitudo: quia natura diuina non potest esse corporis forma, vt in primo probatum est. † Vnitas vero personæ constituitur ex eis, inquantum est unus aliquis subsistens in carne & anima. Et quantum ad hoc attenditur similitudo: unus enim Christus subsistit in diuina natura & humana.

Ad 3m dicendum, q̃ sicut Damasc.* dicit, Natura diuina dicitur incarnata: quia est unita carni personaliter, non q̃ sit in naturã carnis conuersa. Similiter & caro dicitur deificata (ut ipse dicit) non p cõuersionem, sed per unionem ad uerbum saluis suis proprietatibus naturalibus, ut intelligatur caro deificata: quia facta est Dei uerbi caro, non quia facta sit Deus.

Li. 3. orth. fid. c. 6.

Articvlvs II.

Vtrum unio uerbi incarnati sit facta in persona.

Ad secvndvm sic procedit. Videtur q̃ unio uerbi incarnati non sit facta in persona. Persona enim Dei non est aliud a natura ipsius, ut habitũ est in primo. † Si ergo unio non est facta in natura, sequitur q̃ non sit facta in persona.

¶ 2 Præt. Natura humana non est minoris dignitatis in Christo, q̃ in corpore, vt partibus suis. Christus autẽ non constituitur in suo esse personali p vtrãque naturam, diuinam.s. & humanam, vt infra patebit. Intellige igitur similitudinem quantum ad ipsam vnitatem suppositi, vtrobique subsistentis ī duobus: ibi in natura animæ rationalis & carnis, hic in natura Dei & hominis: diuersimode tamen iuxta diuersas conditiones eorũdẽ. Diligenter autẽ pensato illa verba literæ: Vnitas vero personę constituitur ex eis, scilicet anima & corpore vnitis, inquantum est vnus aliquis subsistens in carne & aĩa, oportet ñpaque hæc scrutari in q. 4. art. 2. vbi inquiretur, & definiendum est quid persona humana, puta Petrus, addit supra suam, hoc est singularem humanitatẽ, qua est hic homo.

† P.p.q.3. art. 8.

¶ Super quæstionis secundæ Articulum secundum.

In articulo secundo eiusdem secundæ quæstionis præclarandus esset titulus, nisi in corpore articuli declararet.

¶ In corpore igitur articuli tria fiũt. primo declaratur ly persona. Secũdo ly vnire in persona: p hæc enim duo titulus patet. Tertio respondetur quæsito vnica cõclusiõe affirmatiua. Vnio verbi incarnati est facta in persona, ita quod non in natura.

¶ Primum fit declarando differentiam inter personã & naturam, ex diuersa significatione nominum naturæ, & personæ. Vbi scito q̃ personæ & naturæ nominibus non intelligimus hæc vocabula, natura, & persona, quæ importãt naturam & personã in actu signato, sed nomina quę significãt naturam & personam in actu exercito, vt humanitas, & hic homo, seu Sortes, & sic de aliis: ita quod ex eo q̃ aliud significat

† P.p.q.2. art. 3.

Aliquãtul a prin. vi licee in pagin.

significat humanitas, & similia nomina naturarum, & aliud significat Sortes, & alia nomina personarum, monstratur differentia in rebus significatis, scilicet natura & persona. Procedit autẽ litera ex differentia inter naturam & suppositum, ad differẽtiam inter naturam & personam, a communioribus tradens doctrinã.

Suppositum.n. cum idem sit quod prima subſtantia, commune est omni naturæ generis subſtantiæ, persona autem in sola rationali seu intellectuali natura in uenitur: ita quod sicut suppositũ significat primam subſtãtiam, in quacumque specie subſtantię sit, ita persona significat primam subſtantiam in genere intellectualis subſtantię. Et propterea in litera dicitur, quod differentia assignata in ter naturam & suppositum, intelligenda est etiam inter naturam & personam: contrahitur enim per ly persona, ly natura ad rationalem: & perinde est ac si diceretur ſuppositum naturæ rationalis.

¶ Et quoniam diuersimode in diuersis inuenitur aliud & aliud, quod significatur no minibus naturæ & personæ: quia ī quibusdam inuenitur aliud secundum rem, in quibusdam aliud secundum rationem tantum: ideo in litera post propositam differentiã significati per naturam a significato per personã, quatuor facit. Primo ostendit quare in quibusdam secundum rem distinguuntur natura, & ſuppositum dicens hoc ideo esse, quia naturæ potest inueniri aliquid coniunctum, præter id quod de ratione sua formali est. Et hanc rationem ita ponderat Auctor, vt ex affirmatione affirmationẽ, & ex negatione negationem inferat, hoc est, quod in illis subſtantiis, in quibus inuenitur aliquid vltra naturam ſpecificam, ſuppositum & natura diſtinguuntur ſecũdum rem: & in illis, ſin quibus nil inuenitur præter naturam ſpecificã ſuppoſitum & natura non diſtinguuntur ſecundum rem. Secundo explanat in quibus ſubſtantiis manifeſte ſubſumi poteſt diſtinctio talis ſecundum rem vel non diſtinctio, & dicit, quod in ſubſtantiis compoſitis ex materia & forma, in quibus inueniuntur & accidentia & principia indiuiduantia præter naturam ſpecificam, ſuppoſitum & natura diſtinguuntur ſecundum rẽ. Tertio declarat, qualiter diſtinguuntur ſecundum rem, & dicit. Diſtinguuntur non tamquàm duæ res ſeparatæ, ſed tãquam eadem ſuperaddens aliqua alia. Vbi nouitii diſtinguant, quod diſtingui ſecundum rem contingit dupliciter: primo, ſicut duæ res, quarum vna nihil eſt alterius, vt albedo & dulcedo, vt Sortes & Plato, &c. alio modo ſic, vt vna res includat totam aliam, & ſuperaddat ei aliquid aliud, & hoc modo ſuppoſitum diſtinguitur a natura ſecundum rem: quia ſcilicet includit naturam, & addit aliqua alia. Et ne hoc voluntarie dici videatur, ex duobus effectibus hoc probat, primo ex modo ſignificandi: quia hinc prouenit, quod ſignificatur ſuppoſitum per modum totius, & natura per modũ partis formalis, perfectiuæ ſuppoſiti. Secundo, ex negatiua pdicatione: quia hic hõ non eſt ſua humanitas. ex hoc.n. q̃ Sortes eſt vt totum quoddam reſpectu naturæ & aliorum ſuperadditorum, prouenit vtrumque, & quod ſic ſignificetur vt totum & natura vt pars, cõſtitutiua tũ ipſius, & q̃ falſa ſit affirmatio naturę de Sorte, vtpote partis de toto. Quarto ſub alio mẽbro ſubſumit ſubam diuinã, in qua natura & ſuppoſitũ ſola rõne diſtinguuntur: quia nihil in Deo vltra ſuã naturam inuenitur.

¶ Sed occurrunt circa hæc multa dubia. Primum eſt, an differentia realis poſita hic inter ſuppoſitum & naturam, habeat locum in angelis. Et eſt ratio dubii: quia in prima parte qõ. 3. artic. 3. dixit Auctor in ſubſtantiis ſeparatis ſuppoſitum eſſe idẽ ſecundum rem, quod natura: ita quod Gabriel eſt ſua Gabrielitas: cuius oppoſitum dicitur hic de Sorte, quod ſcilicet non eſt ſua humanitas. In oppoſitum autem eſt: quia hic dicitur, quod in quibus inuenitur aliquid præter naturam ſpeciei, ſuppoſitum differt ſecundum rem a natura: quia in ſuppoſito includitur natura ſpeciei, & quædam alia quæ ſunt præter naturam ſpeciei. Cõſtat autem in angelis inueniri multa præter naturam ſpeciei, vt exiſtentia actualis, & alia accidentia: quamuis non inueniantur in eis principia indiuiduantia. ergo &c.

¶ Secundum dubium eſt an illud, quod ſuppoſitum dicitur addere ſupra naturam, oporteat eſſe ens reale, an ſufficiat quod ſit negatio aliqua ſecundum doctrinam Auctoris.

¶ Tertium dubium eſt, an illud, quod addit ſuppoſitum ſupra naturam, oporteat eſſe intrinſecum ſuppoſito: an ſufficiat quod ſit extrinſecum. Et eſt ſermo de ſuppoſito & natura ſingulari: hoc eſt de Sorte & hac ſua humanitate. Et eſt ratio dubii difficultas videndi quid eſt illud intrinſecum, & diuerſitas opinionum, & noſtrum etiam dictum in Commentariis Primæ partis in loco allegato, vbi diximus quod non differunt intrinſece.

¶ Quartum dubiũ eſt quid ſit illud qđ ſuppoſitum creatũ, addit intrinſecum ſi bi ſupra hanc naturam ſuam. Et eſt ratio dubii: quia hinc non apparet quid ſit illud & propter rei obſcuritatem & propter varias opiniones, inde autem cogimur aliquid dicere: quoniam dicimus & affirmamus verbum Dei non aſſumpſiſſe perſonam humanam, ſed aſſumpſiſſe hanc humanitatem, & dicimus quod perſona humana eſt inaſſumptibilis: hæc autem natura aſſumpta eſt.

Quintum dubium eſt circa illud, quod in Deo nihil inuenitur præter rationem ſuæ ſpeciei: quàm in Deo conſtet mum perſonales proprietates realiter inter ſe diſtantes, præter vnicam, abſolutam ac communem omnibus diuinis perſonis eſſentiam.

¶ Ad primum dubium dicitur, quòd ſententia literæ iſtius procul dubio locum habet in angelis, vt patet inferius in q. 4. artic. primo ad tertium, vbi natura angeli abſque angeli perſonalitate aſſumptibilis a diuina ponitur perſona (quod conſtat non eſſe intelligibile ſi ſuppoſitum, & natura eſſent omnino idem ſecundum rem) & quòd in angelis propter hanc literæ rationem, quam Auctor etiam in Quolib. 2. quæſt. 2. artic. 2. tractat, ſuppoſitum differt ſecundum rem a natura: non tamen omni modo quo differunt hæc in compoſitis ex materia & forma, vt ibidem dicitur: quia ſuppoſitum in ſubſtantiis materialibus differt a natura etiam, quia includit ſingularitatem naturæ, quam nõ includit natura. Talis autem differentia non ſaluatur inter ſuppoſitum, & naturam in ſubſtantiis ſeparatis: ſed illa differentia, quæ ponitur hic, communis eſt omnibus ſubſtantiis creatis, ſcilicet quod ſuppoſitum includit naturam etiam hanc, & addit quædã alia: natura autem etiam hæc non includit illa. Nec obſtat doctrina habita in Prima parte: quoniam ibi eſt ſermo de identitate reali & intrinſeco reali deſignatiuo naturæ, ita quod cum pluribus modis poſſit contingere diſtinctio ſuppoſiti a natura, ibi non eſt ſermo, niſi de illo modo, quo differunt penes aliquid reale intrinſecum deſignatiuum naturæ: quomodo clare patet ſuppoſitum differre ab eſſentia per definitionem ſignificatam in ſubſtantiis materialibus. Sortes enim manifeſte differt ab humanitate: quia includit principia indiuiduantia, quæ determinant naturam, ſcilicet humanitatem, conſtituendo humanitatem eſſe hanc: quamuis non differat per hoc ſolum Sortes ab humanitate: ſic enim in angelis non differunt ſuppoſitum & natura. Nec propterea Auctor fuit ibi diminutus, aut falſus excluſo illo modo diſtinctionis ſuppoſiti a natura, concludens identitatem ſuppoſiti & naturæ in ſubſtantiis immaterialibus, & conſequenter in Deo: quoniam etſi proceſſus iſte ſolus reprehendi poſſit: iunctus tamen articulis ſequentibus irreprehẽſibilis fuit, quoniam ex ſequentibus, in illamet q. articulis excluduntur a Deo (de quo eſt principalis quæſtio) alii modi, quibus poteſt ſuppoſitum ſecundum rem diſtingui a natura. excludendo enim compoſitionem ex eſſentia & eſſe & quocumque accidente, & quacumque componibilitate, ſatis clare patet, quod eſſentiæ illi nihil præter rationem ſpeciei iunctum eſt, ac per hoc omnes modi, quibus ſuppoſitum poteſt diſtingui a natura, excluſi ibi inueniuntur a Deo, non autem ab angelis de quibus non erat tunc quæſtio. Senſus ergo doctrinæ illius eſt, quod in ſubſtantiis immaterialibus ſuppoſitum & natura ſunt idem, ſecundum rem intrinſece, ita quod ly intrinſece, referatur ad naturam etiam hanc: an autem referatur etiam ad ſuppoſitum, ſub dubio relinquatur: quoniam inferius diſcutiendum eſt.

¶ Ad ſecundum dubium dicitur, quod proculdubio oportet eſſe ens

* Ar. pced.

ens reale quod ſuppoſitum addit ſupra naturam: quia eſt illud, quo differt ſecundum rem a natura. Conſtat enim quod differentia ſecundum rem inter aliqua non eſt, niſi ratione alicuius entis realis in hac autem litera dicit, q̃ eſt differentia ſecundum rem. igitur oportet quod ſit ſecundum aliquam realitatem.

¶ Ad tertiũ & quartum dubium reſpondendum eſt in q.2. art.2. vbi melius intelligi poterunt dicẽda, poſtquam tot de perſona interim diſcuſſa apertaq́ue fuerint.

¶ Ad quintum dubium dicitur, quod i Deo præter rationẽ ſuæ naturæ nihil aliud inuenit: aliud autem dico non ſolum realiter, ſed formaliter loquẽdo de formalitate diuinæ naturæ, prout ipſa i ſe ex ſe eſt. Deitas nãque ſi definiretur ſecundum ſua merita, clauderet in ratione ſua formaliſſima & ſimpliciſſima, non ſolum quid eſt ſapiẽtiæ, intellectus voluntatis, & reliquarum abſolutarũ perfectionum: ſed quid eſt paternitatis, filiationis, ac proceſſionis. Sed quia noſter intellectus non poteſt illius celſitudinem capere, more noſtro diſtinctas rationes formales eſſentiæ & perſonalis proprietatis formamus, fultas in re vnica, excellentire, & quidditate, virtualiter continente has diſtinctas rationes, quas formamus.

¶ Secundum autem, quid ſcilicet eſt vniri in perſona, declaratur ponendo vnam vniuerſalem, Omne quod ineſt alicui perſonæ, ſiue pertineat ad naturam eius, ſiue non, vnitur ei in perſona. Vbi ſcito latitudinem vnionis in perſona habere triplicem gradum. Ad cuius clarificationem recolendum eſt, q̃ alicui perſonæ quatuor attribuuntur, primo extrinſeca, vt veſtis & locus: I ſecundo accidentia inhærentia, vt albedo & huiuſmodi: tertio, partes, vt manus & reliqua membra: quarto eſſentia, ipſa etiam ſingularis, vt hæc humanitas: habet enim Sortes veſtem, albedinem, manum, & hanc ſuam humanitatem. Sed primum horum non eſt vnitum Sorti in perſona: quia conſtat aliud eſſe ſuppoſitum veſtis, & aliud ſuppoſitum perſonæ veſtitæ illa veſte: ſuppoſitum enim veſtis eſt ſubſtantia panni, non homo qui veſtitur. Reliqua vero tria vniuntur Sorti, in perſona: nam ſubiectum accidentium Sortis *eſt ipſe* Sortes: & ſimiliter Sortes eſt qui integratur ex ſuis membris, & qui conſtituitur in eſſe ſuo ſpecifico indiuiduato per hanc ſuam humanitatem. Eſt autem inter iſtos tres modos vnionis in perſona diuerſitas magna: quoniam accidentia vniuntur quidem Sorti in perſona, ſed non vt pertinentia ad integritatem perſonæ, vt patet. Partes vero vniuntur in perſona Sortis, vt integrantes ipſius perſonam. Natura autem ſingularis vnitur perſonæ Sortis, vt conſtituiua ipſius Sortis: ita quod tam partes, quam natura vniuntur Sorti in perſona ſubſtantia liter, ſed partes ſecundum eſſe ſubſtantiale partiale: natura vero K ſecundum eſſe ſubſtantiale totius naturæ. Et quia in hoc articulo ſola quæſtio de vnione in perſona tractatur, & inferius diſcutienda eſt in articu.6. an huiuſmodi vnio in Chriſto ſit ſubſtantialis vel accidentalis: ideo præſenti propoſito ſufficit indiſtincte determinare, quod vnio eſt in perſona, non curando de modo ſeu gradu vnionis perſonalis. Et propterea in litera dicitur, q̃ omne quod ineſt alicui perſonæ, ſiue pertineat ad naturam eius, ſiue non, vnitur ei in perſona. Et per hæc patet titulus articuli.

¶ Concluſio reſponſiua probatur ſic. Verbum habet naturam humanam ſibi vnitam, & non ad ſuam naturam diuinam pertinentem. ergo vnio eſt facta in Verbi perſona & non in natura. Antecedens patet ex fide. Conſequentia probatur: quia ſi non vnitur ei in perſona, nullo modo vnitur ei, ac per hoc tota fides ſubuertitur. Aſſumptum fundatur ſuper illa maxima. Omne quod ineſt alicui perſonæ, ſiue pertineat ad naturam eius, ſiue non, vnitur illi in perſona. Ex hoc enim patet, quod negare

quæ ad rationem ſpeciei pertinẽt, nihil aliud adiunctum inueniri poſſet, nulla neceſſitas eſſet diſtinguendi naturam a ſuppoſito naturę, quod eſt indiuiduum ſubſiſtens in natura illa: quia vnumquodque indiuiduum ſubſiſtens in natura aliqua, eſſet omnino idem cum ſua natura. Contingit autem in quibuſdam rebus ſubſiſtentibus G inueniri aliquid, quod non pertinet ad rationem ſpeciei, ſcilicet accidentia & principia indiuiduantia (ſicut maxime apparet in his, quæ ſunt ex materia & forma compoſita) & ideo in talibus etiam ſecundum rem differt natura & ſuppoſitum, non quaſi omnino aliqua ſeparata: ſed quia in ſuppoſito includitur ipſa natura ſpeciei, & H ſuperadduntur quædam alia, quæ ſunt præter rationem ſpeciei. vnde ſuppoſitum ſignificatur vt totum, habens naturam ſicut partem formalem & perfectiuam ſui: & propter hoc in compoſitis ex materia & forma, natura non prædicatur de ſuppoſito: non enim dicimus, quòd hic homo ſit ſua humanitas. Si qua vero res eſt, in qua omnino nihil aliud eſt præter rationem ſpeciei vel naturæ ſuæ (ſicut eſt i Deo) ibi, non eſt aliud ſecundum rem ſuppoſitum & natura, ſed ſolum ſecundum rationem intelligendi: quia natura dicitur, ſecundum q̃ eſt eſſentia quædam: eadem vero dicitur ſuppoſitum, ſecundum q̃ eſt ſubſiſtens. Et quod eſt dictũ *de ſuppoſito, intelligendum eſt de perſona in creatura rationali vel intellectuali: quia nihil aliud eſt perſona, quàm rationalis naturæ indiuidua ſubſtantia, ſecundum Boetium. † Omne igitur quod ineſt alicui perſonæ, ſiue pertineat ad naturam eius ſiue non, vnitur ei in perſona. ſi ergo humana natura verbo dei non vnitur in perſona, nullo modo ei vnitur, & ſic totaliter tollitur incarnationis fides, quod eſt ſubruere totam fidẽ Chriſtianam. Quia ergo Verbum habet naturam humanã ſibi vnitam, non autem ad ſuam naturam diuinam pertinentem, conſequens eſt quòd vno ſit facta in Verbi perſona, non autem in natura.

*Iniſtomet art.

† In lib. de duab. natu ris, aliquan tulũ a prin cipio.

¶ Ad hoc dicitur quod in illa maxima, Omne quod ineſt alicui perſonæ, &c. ſumitur ineſſe perſonæ proprie, vt ineſſe diſtinguit contra extrinſecus adiacere: quemadmodum veſtis, locus, tempus, & alia huiuſmodi adiacent nobis, & non ſunt ſecundum veritatem in nobis. Vnde non oportet deſcẽdere ad determinatos modos eſſendi in perſona: ſed ſufficit, quod uere inſit perſonæ quocumque modo illud verificetur. Et quia ſecũdum fidei doctrinam uerbum Dei factus eſt homo ſecundum rem, ideo non oportet probare, ſed ſupponere veritatem ſubſumpti, ſcilicet quod natura humana ineſt verbo dei ſecũdum rem: exiſtit ſiquidem humanitas Chriſti non per ſeipſam: ſed in verbo Dei: quamuis modus, quo exiſtit in illo, non ſit manifeſtus. Procedit igitur ratio literæ, efficaciter ad concluſionem intentam.

¶ In reſponſione ad primum eiuſdem ſecundi articuli dubium occurrit, quoniam quæſtio & argumentum eſt de rebus, ſcilicet de vnione naturæ humanæ ad diuinam perſonam vel naturam: reſponſio autem recurrit ad diſtinctionem rationis ſecundum modos ſignificandi. Hoc autem non licere patet ex eo, quod abſtrahendo ab omnibus modis ſignificandi, qui ad voces ſpectant & contemplando intellectualiter myſterium incarnationis ſicut angeli, conſtat quod vnio ſecundum rem intelligitur facta in perſona, & non natura verbi. Non erat igitur ad modos ſignificandi recurrendum pro ratione, quare vnio eſt facta in perſona verbi, & non in illius natura.

¶ Ad hoc dicitur, quod Auctor altiſſimam reddit rationem, quare vnio eſt in perſona, & non in natura: & eſt adeo profunda ac formalis, vt non ſolum comprehendat quare vnio eſt in perſona Verbi, & non in illius natura, ſed etiam comprehendat quare vnio eſt in perſona Dei, & non in Dei natura: ita quod dato quod Deus non eſſet trinitas, ſed deitas ipſa, per ſeipſam perſona eſſet (vt philoſophi intelligunt Deum ſubſiſtere.) reſponſio iſta inuenitur ſatisfactiua argumento, cui non ſatisfaciunt reſponſiones recurrentium ad diſtinctionem inter eſſentiam diuinam & formale conſtitutiuum perſonæ & alia huiuſmodi dicentium, vt patet. Merito autem Auctor hoc fecit: quia argumentum ex identitate naturæ Dei, cum Dei perſona procedit quocũque modo perſona in Deo ponatur, ſiue ſecundum Philoſophos, ſiue ſecundum veritatem reuelatam. Stat igitur reſponſio in hoc, quod quia natura diuina habet rationem naturæ, & perſona diuina habet rationem ſubſiſtentis in natura, & hanc differentiam manifeſtat diuerſus modus ſignificandi, & vnio naturæ humanæ in myſterio incarnationis non addit aliquid rationi naturæ: ſed bene addit aliquid rationi perſonæ, quia addit ſubſiſtere in natura humana: ideo vnio facta eſt non in natura, ſed in perſona. Et quod non adiunctum fuerit aliquid ad naturam

naturam dei, probatur in litera, quia nec per appoſitionem, nec A nõ facilis de ſufficiẽtia diſtinctionis dictæ, ſ. aut in natura, aut in tranſmutationem. Quòd vero adiunctũ fuerit aliquid perſonæ dei, probatur: quia humana natura vnitur perſonæ dei vt perſona dei in natura humana ſubſiſtat, ex eo enim quòd perſonæ, vt diſtinguitur contra naturã, eſt ſubſiſtere in natura, ſequitur manifeſte quòd apponẽdo perſonæ, quòd in aliqua alia natura ſubſiſtat, vnio fit in perſona. vnde patet quòd paſſiones nominum ſecundũ modos ſignificandi non pro ratione, ſed pro manifeſtatione differentiæ inter naturã & perſonam dei ſecundum rationem, allatæ ſunt. Et ratio realis altiſſima ad realem cõcluſionem allata ẽ, manifeſtãs, quòd ẽt cum omnimoda identitate formali naturæ & perſonæ diuinæ, ſtat q̃ vnio ẽ facta i ꝑſona & nõ in natura dei.

In cor. arti.

¶ In reſponſione ad ſecundum, dubium occurrit circa ſimilitudinẽ in litera aſſignatam inter ſenſitiuum in homine & bruto, & humanam naturam in propria & aliena perſona, nam falſum aſſumitur, quod ſenſitiuũ in bruto eſt forma completiua: eſt .n. ue lut forma generica tàm in homine quàm in bruto, vt patet. Et propterea non eſt mirũ ſi eſt nobilius in homine, ad quẽ trahitur per nobiliſſimam differentiam ſui generis, ſcilicet rationale.

¶ Ad hoc dicitur, quòd ſimilitudo literæ optima eſt, & optime declarat propoſitum, ſed ſupponit inter animam intellectiuam & animas aliorum animalium tantam eſſe diuerſitatem, quòd iſtæ ſunt in genere formarum materialium, illa vero eſt in genere formarum immaterialium. Ac per hoc ſenſitiuum ad formas brutorum ſe habet, vt ad res infra latitudinem ſui generis, ad animam vero intellectiuã, quæ eſt hominis forma, & ex qua radicaliter ſumitur propria hominis differentia, ſe habet vt ad D formam nobilioris ordinis. Hoc enim ſuppoſito, quod conſtat eſſe verũ, patet quòd ſenſitiuum in bruto, quia per propriam ſui generis formam eſt, habet infra ſui generis latitudinem, hanc dignitatem, quæ eſt eſſe completiuum in ſpecie. In homine vero, quia non per propriam ſui ordinis formam eſt, non habet infra ſui ordinis latitudinem, hanc dignitatem, quę eſt eſſe completiuum in ſpecie. Et ſimiliter natura humanã in ceteris hominibus habet infra propriæ ſpeciei latitudinẽ dignitatem proprię perſonalitatis, in Chriſto vero non hẽt propriæ perſonalitatis dignitatẽ. Sed ſicut ſenſitiuo dignius eſt habere eſſe ſpecificum cõpletum per formam nobilioris ordinis, ſcilicet per animã intellectiuã, ita natura humana ĩ Chriſto maiori donata eſt dignitate ex hoc, quòd ad perſonalitatẽ diuinam aſſumpta eſt. Ex quibus clare patet ſenſus literæ & ſimilitudinis ſine vlla diſſonantia.

¶ In reſponſione ad tertium nota ly ſeparatim, appoſuit ſiquidem Auctor ly ſeparatim, vt ſciant nouitii diſcernere inter per ſe exiſtere, & per ſe ſeparatim exiſtere: cuilibet namque ſubſtan E tiæ ſiue completæ, ſiue incompletæ conuenit per ſe exiſtere, nam per hoc diſtinguitur contra accidens, cui conuenit non per ſe, ſed in ſubiecto exiſtere, accidentis enim eſſe eſt ineſſe, ſubſtantia aũt eſt ens per ſe. Sed per ſe ſeparatim exiſtere, nulli ſubſtantiæ, quæ eſt pars alterius, conuenit: quia non exiſtit ſeparatim a ſuo toto. Et ſimiliter non conuenit humanitati Chriſti, q̃is non ſit pars, quia non exiſtit ſeparatim a verbo dei, ſed in verbo dei, ſed ſi ſepararetur a verbo dei, per ſe ſeparatim exiſteret: ſicut ſi pars aliqua ſepararetur a ſuo toto, per ſe ſeparatim exiſteret.

¶ Occurrit hoc in loco, vbi primo diſtinguimus vnionẽ in perſona ab vnione in natura, tranſeundo cum communi curſu doctorum, quòd vnio incarnationis aut eſt in natura, aut in perſona ſeu hypoſtaſi, vt patet in 3. Senten. occurrit inquam quæſtio perfectionem eius pertinet, quòd per ſe exiſtat, quod i nomine perſonæ intelligitur. Dignius autem eſt alicui, quòd exiſtat in aliquo ſe digniori, quàm q̃ exiſtat per ſe. Et ideo ex hoc ipſo humana natura dignior eſt in Chriſto, quàm in nobis, q̃ in nobis quaſi per ſe exiſtẽs propriam perſonalitatem habet, B in Chriſto autem exiſtit in perſona verbi. Sicut etiam eſſe completiuũ ſpeciei pertinet ad dignitatem formæ, tamen ſenſitiuum nobilius eſt in homine propter coniunctionẽ ad nobiliorem formam completiuam, quàm ſit in bruto animali, in quo eſt forma completiua.

Ad primvm ergo dicendũ, quòd licet in deo non ſit aliud ſecundũ rem natura & perſona, differt tamen ſecundum modum ſignificandi, ſicut dictum eſt, *quia perſona ſignificat per modũ ſubſiſtentis. Et quia natura humana ſic vnitur verbo, vt verbũ in ea ſubſiſtat, non aũt vt aliquid addatur ei ad rationẽ ſuæ naturæ, vel vt eius natura in aliud tranſmutetur, ideo vnio humanæ naturę ad verbũ dei, facta eſt in perſona nõ in natura. C

Ad 2m dicendum q̃ perſonalitas intantum pertinet ad dignitatẽ alicuius rei & perfectionẽ, inquãtum ad dignitatem alicuius rei & perfectionem eius pertinet, quòd per ſe exiſtat, quod i nomine perſonæ intelligitur. Dignius autem eſt alicui, quòd exiſtat in aliquo ſe digniori, quàm q̃ exiſtat per ſe. Et ideo ex hoc ipſo humana natura dignior eſt in Chriſto, quàm in nobis, q̃ in nobis quaſi per ſe exiſtẽs propriam perſonalitatem habet, B in Chriſto autem exiſtit in perſona verbi. Sicut etiam eſſe completiuũ ſpeciei pertinet ad dignitatem formæ, tamen ſenſitiuum nobilius eſt in homine propter coniunctionẽ ad nobiliorem formam completiuam, quàm ſit in bruto animali, in quo eſt forma completiua.

Ad 3m dicendum q̃ verbum dei non aſſumpſit humanam naturam in vniuerſali, ſed in atomo, ideſt, in indiuiduo (ſicut Dama. dicit †) alioqn oporteret q̃ cuilibet homini conueniret eſſe dei verbũ, C ſicut conuenit Chriſto. Sciendũ eſt tñ, q̃ non quodlibet indiuiduũ in genere ſubſtantiæ etiã in rationali natura habet rationẽ perſonæ, ſed indiuiduũ naturæ humanæ: nullus .n. hic hõ ibi inuenitur niſi filius dei, ſicut nulla perſona, nulla hypoſtaſis ibi inuenitur, niſi filii dei. Solo igitur nomine diſtinguunt hic homo & hypoſtaſis, ſuppoſitũ ſeu perſona humana, puta Sortes, & propterea in creaturis duo tm̃ inueniuntur, natura ſcilicet & ſuppoſitum. In deo autem magna inuenitur differentia inter indiuiduũ naturæ diuinæ, hoc eſt hunc deũ, & hypoſtaſim, nam hic deus cõis eſt ẽm rem Patri, & Filio, & Spiritui ſancto, & conſequenter non ſignificat hypoſtaſim, de cuius ratione cõſtat eſſe incõmunicabilitatẽ, tàm Pater aũt, q̃ Filius q̃ Spiritus ſanctus perſonã ſeu hypoſtaſim diuinã ſignificat. Et propterea tria cũ inueniantur in deo, ſ. hæc deitas, hic deus, & perſona, puta verbũ dei, in ſufficiẽtiæ primo arguitur diſtinctio facta, aut vnio eſt facta in natura, aut in perſona: nam poſſet dici, q̃ eſt facta nec in natura nec in ꝑſona, ſed in indiuiduo naturæ diuinæ, ſ. in hoc deo. Fuit quoq; proceſſus literæ, q̃ ſi vnio verbi incarnati non eſt facta in perſona, nullo mõ natura humana vnitur ei. Ruit & illa maxima, Omne quod ineſt alicui perſonæ, ſiue pertineat ad naturam eius, ſiue non, vnitur ei in perſona, quoniam ſi natura humana aſſumpta eſſet ab hoc deo, non vniretur in perſona, ſed in indiuiduo naturæ, & tamen ineſſet perſonæ verbi, quia verbum eſt hic deus.

¶ Ad hoc dubiũ quadrupliciter reſpõdeẽ. Primo, negando quòd inueniatur in diuinis ꝑter hypoſtaſes indiuiduũ naturæ, ſ. hic deus, licet inueniatur hæc deitas, qm̃ hoc eſſet ponere quaternitatẽ in diuinis. Sed hæc reſpõſio falſa eſt, tum q̃ i diuinis omne abſtractũ hẽt ſuum propriũ cõcretũ, nec inuenitur differẽtia ibi inter abſtractũ & concretũ niſi in modo ſignificandi: cõſtat aũt q̃ ibi inuenit non ſolũ deitas, ſed deitas hæc, igitur non ſolũ inuenitur deus, ſed deus hic, & quũ hoc qđ ſignifico, dicendo deus hic, ſit cõe ſecũdũ rem Patri, & Filio & Spiritui ſancto, ſequitur q̃ præter hypoſtaſes ſueniatur ibi hic deus ſignificãs indiuiduũ naturæ diuinæ cõe tribus ꝑſonis: tum qm̃ in diuinis inuenitur deus vnus numero, cõis patri, & Filio, & Spi. ſan. ergo inuenitur deus hic cõis Patri, & Filio, & Spi. ſan. Cõſequentia patet, quia idẽ addit ly vnus numero ſupra ly deꝰ, qđ addit ly hic, ſupra ly deus. Antecedẽs patet ex fidei ſententia, qua confitemur Patrẽ, & Filiũ, & Spi. ſan. eſſe unũ numero deũ, dũ dicimus, deꝰ pater, deus fil. deus ſpi. ſan. & tñ nõ tres dii, ſed vnus eſt deus: eſt enim proculdubio ſermo de vnitate numerali. Nec hoc eſt ponere quaternitatẽ, ſicut nec ponendo hoc cõcretũ deus, ponitur quaternitas: ſignificat .n. habentem deitatẽ, ſicut hic deus, vtroque ſiquidem

† Lib. 3. orth. fid. cap. 11.

nomine ponitur vnus numero habens deitatem, communis tribus personis: quamuis ly Deus non explicet vnitatem numeralem, quam explicat ly hic Deus. Secūdo respondetur, quòd quānis ponatur in diuinis indiuiduum naturæ, scilicet hic Deus: quia tamen nullus est hic Deus, nisi pater aut filius aut spiritussāctus, & assumptio oportet ꝙ fiat ad hunc Deū determinate ſ. vel patrē, vel filium vel spiritumsanctū, ideo hic Deꝰ non posset assumere naturā nisi vt est psona, & ideo vnio aut est ī natura aut in persona. Sed hæc respōsio ambigua, vel falsa est, & eius dicta examināda sūt in q. 3. ar. 3. vbi tractabitur, an abstracta per intellectum psonalitate in Deo possit fieri assūptio naturæ humanæ.

Tertio respondetur distinguēdo ly vnio, dicendo ꝙ æquiuocatur de vnione: qm alterius rōnis est vnio verbi incarnati, ab vnione, qua hic Deus esset incarnatus. In hoc aūt articulo quæstio est de vnione verbi incarnati, vt patet in illo titulo, ita quòd supponitur hic vnio verbi incarnati, & quærit qualiras vnionis, supponitur, personā filii Dei, quam verbum significat, esse incarnatā, esse vnitā carni, & quærit modꝰ, quo est facta hæc vnio, an scilicet in persona. Vbi autem hic Deus incarnatus esset, non supponeretur verbū incarnatum: sed supponeretur hūc Deum incarnatū, & quæreretur modus vnionis, an in natura, an in persona, an in solo indiuiduo naturæ. Patet aūt vniones has esse diuersarum rationū ex eo, ꝙ vnio verbi incarnati est ad incō municabilem terminum. verbum. n. incommunicabile est cuiq; suppositō, vnio autem huius Dei incarnati si esset, ad communicabilem esset terminum: est. n. hic Deus cōmunis omnibus personis diuinis. Sed hæc responsio licet veritatē dicat quo ad id, quod de facto inuenitur in vnione verbi incarnati: quia secundū veritatem vnio terminatur ad incommunicabilem terminū vt sic, non satisfacit tamen difficultati motæ formaliter, quoniam in hoc articu. etsi supponitur verbum incarnatū, non tamen supponitur, vnionem hāc esse in persona, ac per hoc non supponitur vnionē esse ad terminū incōicabilem, immo cum verbū incarnatum sit secundū se, & naturæ diuinæ, & subsistens in natura diuina, & persona (est enim ipsa deitas & Deus, & est hic deus, & est verbum) sicut in primo articulo quæsitum est, an vnio verbi incarnati sit facta in natura, ita deinde debebat inquiri, an sit facta in indiuiduo naturæ, & demum quæri an sit facta in persona, vt sic discussus esset omnis modus vnionis, quo verbū incarnatū vnitum intelligi potest carni. etenim sicut si verbū incarnatum vnitum esset carni in natura, vnitum diceretur ipsum verbum carni, ita si verbum incarnatum vnitum esset carni, quatenus est indiuiduū naturæ, quatenus est hic Deus, diceret verbū incarnatū vnitum carni. Vnde quarto respondetur, distinguēdo ly persona, quòd persona sumitur dupliciter, primo secundū cōpletam rationem personæ seu hypostasis, & sic significat singulare habens naturā subsistentialem incōmunicabiliter, ita quòd incommunicabilitatem denotauerit Boetius in definitione personæ per ly indiuidua substantia: quoniā æquiualet ad ly substantia prima, quæ alio nomine dicitur hypostasis. Alio modo sumitꝛ secundum rōnem quidē personæ, sed imperfectā, & sic significat singulare habens subsistentialē naturam, ita ꝙ sola incōicabilitas illi deest ad perfectam rōnem personæ. Et hac distinctione stante solum illud quod per se existit, nō aūt quod existit in alio perfectiori. vnde manꝰ Sortis quāuis sit quoddā indiuiduum, nō tn est persona, quia nō per se existit: sed in quoddā perfectiori. s. in suo toto. Et hoc et poteſt significari in hoc, ꝙ persona dicitur substātia individua: non. n. manus est substantia, sed pars substantiæ. Licet ergo hæc humana natura sit quoddā indiuiduum in genere substantiæ, quia tamen nō per se separatum existit, sed in quoddā perfectiori, scilicet in persona Dei verbi, consequens est quòd non habeat personalitatem propriam. Et ideo facta est vnio in persona.

*3. dist. 6. q. 1. art. 1. & dist. 7. q. 1. art. 1. c. & dist. 10. q. 1. ar. 2. q. 3. & 4. cōt. c. 34. 38. & 39.
Et vnio, ar. 1. 2. & 3. ad 4. & 5. ad 9.
Et quolib. 4. artic. 8. & quolibet 9. q. 2. ar. 1. & 3. cor. Et opuſ. 1. c. 21 & 22. & opuſ. 3. cap. 217. 218. 219. & 220
†c. 36. a medio. tom. 3.
*Est epist. 10. c. 4. Paulo a principio.

ARTICVLVS III.

Vtrum unio uerbi incarnati facta sit in suppoſito uel hypoſtaſi.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur ꝙ vnio verbi incarnati non sit facta in suppoſito, siue in hypostasi. Dicit enim Augustꝰ. in Enchi. † Diuina substantia & humana, vtraque est vnus Dei filius: sed aliud propter verbum, & aliud propter hominem. Leo Papa etiam dicit in epistola ad Flauianū: * vnū horū coruscat miraculis, aliud succumbit iniuriis: sed aliud & aliud differt suppoſito. ergo vnio verbi incarnati nō est facta in suppoſito.

¶ 2 Præt. Hypostasis nihil aliud est, quā substātia particularis, vt Boet. dicit in lib. de Dua. na. † Manifestū est aūt, quòd in Christo est quædā alia substantia particularis præter hypostasim verbi. ſ. corpus & anima & compoſitum ex eis. ergo in ipso est alia hypostasis præter hypostasim verbi.

¶ 3 Præt. Hypostasis verbi nō continetur in aliquo genere, neq; sub specie, vt patet ex his, quę in prima parte dicta sunt: * sed Christus, secundum ꝙ est factus homo, continetur sub specie humana, dicit enim Diony. 1. c. de Diui. no. † Intra naturæ nostræ terminos venit, qui omnē totius naturæ ordinē superemineter excedit. Non autem continetur sub specie humana, nisi sicut hypostasis quædam humanæ speciei. ergo in Christo est alia hypostasis præter hypostasim verbi Dei: & sic idem quod prius.

SED CONTRA est, quòd Damasc. dicit in 3. lib. In domino Iesu Christo duas naturas cognoscimꝰ, vnam aūtem hypostasim.

RESPON. Dicendū ꝙ quidam ignorantes habitudinem hypostasis ad personam, licet concederent in Christo vnam solam personam, posuerunt tamē aliam hypostasim † Dei, & aliam hominis, ac si vnio fit facta in psona, non in hypostasi.

† Infr. ar. 6. c. & q. 16. art. 1. c.

QVOD quidem apparet erroneum, tripliciter. Primo, ex hoc, ꝙ persona super hypostasim non addit nisi determinatam naturam. ſ. rationalem, secundum quòd Boet. dicit in lib. de Dua. na. * ꝙ persona ē rationalis naturæ indiuidua substantia, & ideo idem est attribuere propriam hypostasim humanæ naturæ in Christo, & propriam personam. Quod intelligentes sancti Patres, vtrūque in concilio quinto apud Cōstantinopolim † celebrato damnauerunt, dicentes: Si quis introducere conetur ī mysterio Christi duas subsistentias, seu duas personas, anathemaᵈ sit: nec enim abiectionem personæ vel subsistentiæ susceptit sancta Trinitas, incarnato vno de sancta Trinitate deo verbo. Subsistentia aūt idem est quod res subsistens, quod est proprium hypostasis, vt patet per Boet. in lib. de Dua. na. † Secundo, quia si detur, ꝙ persona aliquid addat super hypostasim, in quo possit vnio fieri, hoc nihil aliud est quàm proprietas ad dignitatem pertinens, ſm ꝙ a quibusdam dicitur, quòd persona est hypostasis proprietate distincta, ad dignitatem pertinente. Si ergo facta sit vnio in psona, & nō in hypostasi, cōsequens erit ꝙ non facta sit vnio, nisi ſm dignitatem quandā. Et hoc est approbāte synodo Ephesina, damnatum a Cyrillo † sub his verbis: Si quis in vno Christo diuidit subsistentias post adunationem sola copulans eas coniunctione, quæ secundū dignitatem quandā, vel auctoritatē est vel ſm potentiā, & nō magis concursu secundū adunationē naturalem, anathema sit. Tertio, quia tantum hypostasis est cui attribuuntur operationes & proprietates naturæ, & ea etiam quæ ad naturę rationem pertinent in concreto: dicimus enim ꝙ hic homo ratiocinatur, & est risibilis, & est animal rationale. Et hac ratione hic homo dicitur esse suppoſitum: quia scilicet supponitur his, quæ ad hominem pertinent, eorum prædicationē recipiens. Si ergo sit alia hypostasis in Christo præter hypostasim verbi, sequitur ꝙ de aliquo alio quàm de verbo verificētur ea, quæ sunt hominis, puta esse natum de Virgine, passum, crucifixum, & sepultum. Et hoc etiam damnatum est approbante concilio Ephesi. sub his verbis: † Si quis personis duabus vel subsistentiis eas, quæ sunt in Euangelicis & apostolicis scripturis, impartitur voces, aut de Christo a Sanctis dictas, aut ab ipso de se, & quasdam quidem velut homini præter illud ex Deo verbū specialiter intellecto applicat, quasdam vero velut Deo decibiles, soli ex Deo patre verbo, anathema sit. Sic ergo patet esse hæresim olim ab ecclesia damnatam, dicere quòd in Christo sunt duæ hypostases, vel duo suppoſita, siue quòd vnio nō

*In 3. pagina a princi. libri.

†In cōcil. 2. Cōstāti. qd est 5. generale. can. 5. to. 1. cōcil. D. 706.

†In 3. pagina a princi. libri.

In Ephesinæ synodi 1. can. 4. to. 1. concil.

hypostasi, obtinuit, vt post articulum de vnione in persona, inquireret de vnione in hypostasi.

¶ In corpore articuli non opus est di stinctione, sed annotatione, quod in determinatione huius articuli patet, tam primam, quàm tertiam opinionem relatam a magistro Senten. in 6. distin. tertii sent. esse hæresim olim ab ecclesia damnatam. Nā prima ponit duas in Christo hypostases: tertia autem nō solum duas ponit hypostases, sed etiā negat vnionem in persona, proprie loquēdo, vt patet ibi.

¶ In eodem articulo in rēspōsione ad secundum sunt illa verba de humanitate Christi notanda, scilicet, quia tamē venit in vnionem cuiusdam completi, scilicet totius Christi, prout est deus & homo, &c. Ingerunt siquidem hæc verba difficultatem de compoſitione Christi, de qua quia sequens tractat articulꝰ, trā seamus.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut accidentalis differentia facit alterum, ita differentia essentialis facit aliud. Manifestum est autem quòd alteritas, quę prouenit ex differentia accidentali, potest ad eandem hypostasim vel suppositū pertinere in rebus creatis, eo quòd idem numero potest diuersis accidentibus subesse, non autem contingit in rebus creatis, quòd idem numero subsistere possit diuersis essentiis vel naturis, sed vnus & idem Christus subsistit in duabus naturis. Vnde sicut quod dicitur alterum & alterum in creaturis, non significat diuersitatem suppoſiti, sed solum diuersitatem formarum accidentaliū, ita quòd dicitur Christus aliud & aliud, non importat diuersitatem suppoſiti vel hypostasis, sed diuersitatem naturarū. Vnde Greg. Nazanzenus dicit in epistola ad Didymum, † Aliud & aliud sunt ea, ex quibus Saluator est, non autem alius & alius, dico vero aliud & aliud econtrario, quàm in Trinitate habet, ibi enim, Alius & alius dicimus, vt non subsistentias confundamus, non autem, Aliud & aliud.

In cano. 2. Ephe. 1. Synodi q fuit vna ex 4. principalibus.

In epist. 1. ad Celidonium inter principium & mediū, incipit Honorandiſſimo.

AD 2ᵐ dicendum, quòd hypostasis significat substantiam particularem, non quocumque modo, sed prout est in suo complemento. Secūdum vero quòd venit in vnionem alicuius magis completi, non dicitur hypostasis, sicut manus vel pes. Et similiter humana natura in Christo quamuis sit substantia particularis: quia tamen venit in vnionem cuiusdā cōpleti. ſ. totius Chri, prout est Deus & hō, nō potest dici hypostasis vel suppoſitum. Sed illud cōpletum ad quod concurrit, dicitur esse hypostasis vel suppoſitum.

AD 3ᵐ dicendum, ꝙ in rebus creatis res aliqua singularis nō ponitur in genere, vel in specie ratione eius, quod pertinet ad eius indiuiduationem, sed ratione naturæ, quæ secundum formam determinatur, cum indiuiduatio magis sit secundum materias in rebus compositis. Sic ergo dicendum est, quòd Christus est in specie humana ratione naturæ assumptæ, nō ratione ipsius hypostasis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum persona uel hypoſtaſis Christi poſt incarnationem sit compoſita.

AD QVARTVM sic procedit. Videtur ꝙ persona Christi nō sit compoſita. Persona enim Christi non est aliud quàm persona vel hypostasis. Verbi, vt ex dictis patet: *sed in Verbo non est aliud persona & natura, vt patet ex dictis in Prima parte. † Cū ergo natura Verbi sit simplex (vt in primo* ostēsum est) impossibile est quòd persona Christi sit compoſita.

¶ 2 Præt. Omnis cōpoſitio vī esse ex partibus: sed diuina natura non potest habere rōnē partis: quia oīs pars habet rōnem imperfecti. Ergo impossibile est, quod persona Christi sit compoſita ex duabus naturis.

¶ *Super Quæstionis secundæ Articulum quartum.*

IN titulo 4. artic. difficillimi hoc solum aduertēdum occurrit, ꝙ ratio huius quæstionis est multiplex antiquorum doctorum auctoritas, exprimens Christi personā cōpositā, vt hic & in 3. sentē. a Magistro in dist. 6. habes.

¶ In corpore articuli ponitur vna distinctio bimembris de persona Christi, & iuxta singula mēbra singulæ apponuntur cōclusiones. Distinctio est Persona dicitur dupliciter, primo ſm id qđ in se est, secūdo ſm rationem

3. dist. 6. q. 2. art. 3.

*Art. 2.

† p. p. q. 3. ar. 7. & per totā quæst.

rationem hypostasis. Prima conclusio est, Persona Christi secundū illud quod in se est, est omnino simplex. Probatur, quia natura verbi Dei est omnino simplex. Secunda conclusio est, Persona Christi secūdum rationem hypostasis est cōposita. Probatur, Persona Christi secundū rationem personæ seu hypostasis subsistit in duabus naturis. ergo est ibi vnū subsistēs, & duæ rationes subsistēdi. ergo sic persona est cōposita. Antecedens probat: quia ratio hypostasis consistit in hoc, quod est subsistere in aliqua natura, ex hoc. n. manifeste habetur, ꝙ verbum Dei secundum personæ seu hypostasis rationē subsistit in duabus naturis. Prima vero

art. 2. lib. 3. orth. fi. c. 3. 4. & 5.

¶ 3 Præt. Quod componitur ex aliquibus, videtur esse homogeneum eis, sicut ex corporibus, non componitur nisi corpus. Si ergo ex duabus naturis aliquid sit in Christo compositum, consequens erit, quòd illud non erit persona, sed natura, & sic in Christo erit facta vnio in natura, quod est contra prædicta.*

SED CONTRA est, quòd Damas. dicit. 3. lib.* In domino Iesu Christo duas naturas cognoscimus, vnā autē hypostasim ex vtraq; cōpositā.

RESPON. Dicendum, quòd persona siue hypostasis Christi duplici ter potest considerari, uno modo secundum illud, quod est in se, & sic est omnino simplex, sicut & natura Verbi: alio modo secundum rationem personæ vel hypostasis, ad quam pertinet subsistere in aliqua natura, & secundū hoc persona Chri subsistit in duabꝰ naturis. Vnde licet sit ibi vnum subsistens, est tamen ibi alia & alia ratio subsistendi, & sic dicitur persona cōposita, in quantum vnum duobus subsistit.

Et hoc patet respōsio ad primū.

AD 2m dicendum, ꝙ illa compositio personæ ex naturis, non dicitur esse ratione partium, sed potius ratione numeri: sicut omne illud, in quo duo conueniunt, potest dici ex eis compositum.

AD 3m dicendū, ꝙ non in omni cōpositione hoc verificat, ꝙ illud quod componitur, sit homogeneū cōponentibus, sed solū in partibus

consequētia quoad primā partem euidēs est ex dictis: quo ad secūdam, ex vi antecedentis aperte sequitur, ꝙ si subsistit in duabus naturis, oportet quamliber naturā esse rationem subsistendi in illa: secunda vero sequela probatur: quia vnū duobus subsistit, ex hoc nāque ꝙ duæ subsistendi rationes sic coeunt in vnam personam, vt vnum duobus subsistat, consequens est ꝙ persona sic, hoc est secundum rationem hypostasis est composita.

¶ Circa dicta hic, multa occurrunt dubia. Primum est circa distinctionem in litera positam: nā non apparet sensus illius, tum quia membra distinctionis concidunt, quoniam persona Christi secundum id quod in se est, habet rationem personæ, implicat enim dicere oppositum (& rursus persona Christi secundum rationem personę est illud, quod in se est, cum personaliter, formaliter & realiter sit vnum verbum dei) tum quia in prima distinctione distinguitur verbum dei aut contra suam personalitatem, vt vnita est humanæ naturæ, aut contra personalitatem in communi. Non potest dici primum: quia æque simplex est verbū dei, vt sua personalitas, vt patet. Nec secundum: quia hic sensus non consonat verbis, quibus distinctionis membra significantur in litera. nam secundum membrum explicatur in litera per rationem hypostasis simpliciter & absolute, & non per rationē hypostasis contractæ seu determinatæ, quatenus subsistit in natura humana, vt patet in litera: iuxta hunc autem sensum oportet dicere, ꝙ secundum membrum est persona Christi, quatenus hypostasis humana. Neque tertium: quia sic etiam secundū in litera membrum claudereturin primo, & afferret implicationem contradictoriorum. nam quod de facto in re conuenit alicui secundum rationem prædicati superioris, conuenit illi ſm id qđ in se est, vt patet inductiue, quicquid. n. de facto in re conuenit Sorti secundum rationem animalis, conuenit Sorti ſm id quod in se est, vt sentire, moueri, & huiusmodi. Sortes enim secundū illud qđ in se est mouetur & sentit, ac per hoc quicquid conuenit personæ Christi seu Verbi secundum communem rationem personæ, de facto & in re conuenit illi secundum ꝙ in se est. Persona enim seu hypostasis in communi prædicatum superius est respectu Christi seu Verbi, vt patet. Et hinc vlterius inferunt duo contradictoria. s. quòd persona Christi secundum quod in se, est omnino simplex, & est composita.

¶ Secūdum dubium est circa illas literæ propositiones. s. est ibi, hoc est in persona Christi alia & alia ratio subsistendi, & similiter vnum duobus subsistit. Videntur enim ambæ falsæ, & contra doctrinam Auctoris. Falsæ quidem: quia in persona Christi non est secundum fidem catholicam nisi vna subsistentia, quæ scilicet est ex natura diuina, ad quam trahitur per assumptionē natura humana. sola ergo diuina natura est personæ Christi ratio subsistendi, ac per hoc falsum est, quod habeat aliā & aliam rationem subsistendi. Et eadem ratione falsum est, quòd vnum subsistat duobus: quia ly duobus, denotat duas rationes subsistendi, quamuis verum sit, quòd vnum subsistat in duobus.

Contra Auctorem vero: quia in quarto contra Gent. cap. 49. in solutione secundæ obiectionis dicit, Verbum dei non habet subsistētiam ex natura humana, sed magis naturam humanam ad suam subsistentiam trahit, non enim per illam, sed in illa subsistit. Hæc ibi. Quæ sub aliis verbis repetit ibidem in solutione quintæ obiectionis. Non possunt enim hæc simul stare, nā si natura humana, vt hic dicitur, est ratio subsistendi personæ Christi sequitur ꝙ persona Christi per naturam humanam, & ex natura humana, subsistat, & si non subsistit per naturam humanam neque ex natura humana, sequitur quòd natura humana non sit illi ratio subsistendi.

¶ Tertium dubium est, an sit simpliciter & formaliter verum, personam Christi esse compositam. Et quidem quòd sit formaliter verum, apparet ex eo, quòd compositio conuenit personæ Christi secundum ipsam rationem personæ, vt in litera hac dicitur. quod autem conuenit alicui secundum aliquam rationē formalem, cōuenit illi sub nomine illius rationis formaliter. Verbi gratia: quia congregare visum conuenit substantiæ secūdum rationem nigri, si sub stantia sub nomine nigri significetur, ꝙ positio enuntians congregare visum de illa, erit vera formaliter, quamuis denominatiue: vt si dicatur, Aethiops est cōgregatiuus visus. Est ergo formaliter vera ista enuntiatio, persona Christi est composita, ex quo esse compositum attribuitur Christo ratione personæ, vt dictum est. Et ex hoc vlterius sequitur, quòd sit simpliciter vera, reremta identitate subiecti.

¶ Ad primum dubium dicitur, quòd distinctionis membra contra se inuicem distinguuntur per hoc, quòd ly in se est, denotat verbum dei secundum illud quod conuenit sibi ad intra, sub quo constat comprehendi esse deum, esse filium dei, esse substantiam, sapientiam, & reliqua, quæ conueniunt ei ex natura vel proprietate personali, ita quòd loqui de persona Christi secundum illud quod in se est, est loqui de persona Christi, secundum illud quod conuenit sibi ad intra: loqui vero de persona Christi secundum rationem hypostasis, est loqui de persona Christi indetinite secundum illud quod conuenit illi ad intra, & secundum illud quod conuenit eidem ad extra. nam persona Christi est persona naturæ diuinæ, & est persona naturæ humanæ, ita quòd vbi in primo membro indistincte continentur quæcumque conueniunt verbo dei ad intra, in secundo membro distincte vnum eorum sumitur, scilicet esse personam seu hypostasim. Et quoniam esse hypostasim seu personam de facto comprehendit indistincte, & esse hypostasim ad intra respectu diuinæ naturæ, & esse hypostasim ad extra respectu humanæ naturæ, ideo distinctio cum suis membris solida inuenitur, nec vnum membrum includit distincte aliud. Et simile est ac si distingueretur diuina sapientia dupliciter, secundum quòd est in se, & secundum rationem sapientiæ: & similiter diuina paternitas, & sic de similibus. Manifeste namque apparet ex his, quòd membra non coincidunt: quia licet esse sapientiam conueniat sapientiæ secundum quòd est in se, alia tamen est consideratio sapientiæ secundum rationem sapientiæ vt sic, & alia consideratio eius secundum quod in se, vt est ipsa deitas &c. Et sic est in proposito, quòd licet esse personam seu hypostasim conueniat verbo dei secundum illud quod in se est, alia tamen est cōsideratio eius, cum in eo consideratur illud quod est ad intra, & alia consideratio eius, quum consideratur in eo ratio hypostasis, qđa non solum ad intra, sed ad extra, extendit se. Non est ergo distinctio ista in membra totaliter separata, sed in primo includitur aliquid secundi, & in secundo aliquid primi, vt patet ex dictis, & in exemplis allatis.

Vnde ad quæsitū secundæ obiectionis dicendum est tertium, scilicet quòd in hac distinctione verbum dei distinguitur contra personalitatem in communi, hoc est absolute sumptam, vt ipsa textus verba sonant, dicendo alio modo secundum rationem personæ, vel hypostasis, ad quam pertinet subsistere in aliqua natura. Vbi clare perspicere potes, secundum membrum consistere in ratione hypostasis sine additione vlla. Et cum contra hoc obiicitur primo, quia secundum in litera membrum claudereturin primo, respondetur quòd hoc non est verum simpliciter, hoc est totaliter, sed secundum aliquid, vt patet ex dictis, quod non esse inconueniens monstratum est. Et cum obiicitur secundo, quia hic inferuntur duo contradictoria simul, scilicet quòd persona Christi secundum illud quod in se est, non est composita, & est composita: quia quod de facto & in re conuenit alicui secundum rationem prædicati superioris, conuenit illi secundum illud quod in se est, &c. respondetur quòd quasi in æquiuoco laboramus: aliud siquidem est conuenire aliquid Sorti secundum illud quod in se est, hoc est conuenire illi quod in se est Sortes, & aliud est aliquid conuenire Sorti secundum illud quod in se est, hoc est, esse de numero eorum quæ conueniunt Sorti secundum suam substantiam. Currere enim conuenit Sorti secundum illud, quod in se est in primo sensu, & non conuenit Sorti secundum illud quod in se est in secundo sensu: quia currere conuenit illi rei, quæ est Sortes, sed non est de numero intrinsecorum Sorti. Simile quid accidit in proposito: quoniam esse personam tam ad intra, quàm ad extra, conuenit verbo dei secundū illud quod in se est, hoc est illi rei, quæ vere est in rē verbū dei. ipsa enim persona filii dei deus verus, est persona diuinæ & humanæ naturæ. Et non conuenit verbo dei secundum illud, quod in se est in secundo sensu, hoc est non est de numero eorum, quę conueniunt verbo Dei ad intra, vt patet, iuxta hunc namque sensum conuenit verbo Dei secundum id quod in se est, esse personam ad intra, scilicet in diuina natura. Illa ergo Maior assumpta si in primo sensu sumatur, vera est, sed vt patet, non obstat huic doctrinæ: quia in litera verbum dei secundum quòd in se est, sumitur in secundo sensu. Nec infert contradictoria, sed infert, verbum dei esse secundum id quod in se est, hoc est illam rem, quæ est verbum dei esse & omnino simplicem & esse compositam, quod secundum diuersa est verum, vt in litera patet: si vero sumatur in primo sensu, falsa est, vt patet in exemplis de currere & moueri.

¶ Ad secundum dubium, dicitur, distinguendo simpliciter vel in tali natura. Vbi nota quod licet proprie loquendo non possit fieri distinctio ista nisi in naturis partialibus, considerando naturalem ordinem vniuersi, quia non inuenitur vna hypostasis subsistens in pluribus naturis simpliciter, sed tolum in pluribus naturis partialibus, vt Sortes subsistit in natura animæ rationalis & in natura carnis: quia singularissimum tamen est incarnati Verbi mysterium, distinctione dicta opus est: verbum siquidem dei subsistit simpliciter & in natura diuina & in natura humana, sed subsistere simpliciter & in natura diuina, ex vno & eodem habet, scilicet ex hoc quod est esse verbum dei. nam ex hoc dicitur & subsistens in diuina natura, & dicitur sine additione aliqua, subsistens. Subsistere autem, in humana natura aliunde habet, nam hoc conuenit ei ex tempore, & non constituit ipsum in subsistere simpliciter: quia præsupponit ipsum subsistere. Si loquamur ergo de subsistere simpliciter, vna est ratio subsistendi in persona Christi: quia vnum est ibi subsistere simpliciter, sicut vnica subsistentia, & vnicum subsistens. Sed si sit sermo de subsistere in tali natura, quæ sunt in persona Christi rationes subsistendi tam in fieri, quàm in facto esse altera subsistendi in natura diuina, altera subsistendi in natura humana. Et ratio quidem subsistendi in natura diuina est in fieri generatio æterna, in facto esse autem esse deum. ratio vero subsistendi in natura humana in fieri est assumptio humanæ naturæ, in facto esse autem, esse hominem: ex hoc enim quod Verbum factum est caro, hoc est homo, ita quod vere est homo, subsistit verbum in humana natura, in qua prius non subsistebat. Sunt ergo in persona Christi duæ rationes subsistendi in duabus naturis, diuina scilicet & humana, licet sit ibi vnum subsistens simpliciter, & vna ratio subsistendi simpliciter. Et similiter vnum subsistit duobus vt rationibus subsistendi in duobus, scilicet in esse diuino & esse humano. Et per hæc patet quo pacto non dissonent a se inuicem diuersa dicta Auctoris: quoniam dicta hic vera sunt de subsistere in tali natura, dicta alibi vera sunt de subsistere simpliciter. Et si instetur, quòd auctor hic ponit duas rationes subsistendi sine additione aliqua, & non dicit quòd est alia & alia ratio subsistendi in tali & tali natura, respondetur, quod quia iam præmiserat ibidem pro fundamento, ad hypostasim spectare subsistere in aliqua natura, ideo absque repetitione subintelligi voluit, quod de ratione subsistendi in aliqua natura sermo suus est.

¶ Ad tertium dubium habita ratione eorum, quæ Auctor in tertio sent. dist. 6. dicit (quamuis non tam alta sint vt hæc) respondetur quod quia apud nos compositio absque imperfectione componentium intelligi non potest, salua sua ratione formali, ideo non simpliciter, neque formaliter admittenda videtur in persona Christi, sed cum determinatione aliqua tollente imperfectionem vnius componentis admitti potest, & admissa est simpliciter & formaliter ab antiquis & ab Auctore. Ad cuius aliqualem cognitionem (quoniam, vt Dion. dixit, est ineffabilis) considerandum est multos esse compositionis modos, vt in q. 3. primæ par. habitum est, compositio namque alia est ex partibus quantitatiuis, alia ex materia & forma, alia ex natura & suppositio, alia ex essentia & esse, alia ex genere & differentia, alia ex subiecto & accidente, & omnes important imperfectionē vtiusq; cōponentis vt patet discurrēdo. Sed si ab vna istarū, hoc est a compositione ex natura & supposito, auferatur quod est imperfectionis ex parte suppositi, saluari potest in persona Christi compositio ex natura humana & supposito, & secūdum hoc persona Christi esset composita. Et quoniā iste modus compositionis conuenit personæ Christi secundum rationem personæ seu hypostasis inquantum. s. persona Christi subsistit in natura humana, ideo hoc modo persona Christi potest dici composita. Et intantum inuenitur huiusmodi compositio in persona Christi, vt dicat Auctor in lib. 4. contra Gen. cap. 49. in solutione sextę obiectionis, quòd natura humana est simplicior, quam Verbum in quantum verbum est hic homo. Et postea in solutione decimæ obiectionis declarat quid significat, & supponitur per ly hic homo dicens, id quod in natura humana subsistit, est hic homo, & hoc quo ad significationem. Vnde ipsum Verbum supponitur, cum dicitur, hic homo, & hoc quo ad suppositionem. Et in quæst. de vnione Verbi incarnati artic. 1. ad 15. dicit, quòd natura humana est simplicior; & formalior illo homine, qui est Verbum caro factum, & non verbum secundum se. Sed quoniam talis compositio est compositio vnius cum alio seu aliis, & vnius ex alio seu aliis (& in litera solum tractari videtur compositio ex his, quoniam tractatur compositio personæ Christi, quasi subsistat ex duabus naturis, ut patet in litera processu) ideo vtroque compositionis modo persona Christi secundum personæ rationem composita inuenitur. s. & compositione ex his, inquantum in duobus esse, diuino. s. & humano ex duabus subsistit naturis (de diuina quidem natura patet, quòd ex illa subsistit, de humana autem in symbolo Athanasii habetur, dum dicitur, Perfectus homo ex anima rationali & humana carne subsistens, vbi expresse Christus vt perfectus homo dicitur subsistens ex anima rationali & humana carne, & non solum in anima rationali & humana carne, magister quoque Sēr. in 3. dist. 6. & 7. pluries affirmat Christi personam ex duabus subsistere naturis, exponendo secundam opinionem, quæ est determinatio, quam hic docemur, quam omnes catholici amplectuntur: in professione quoque Episcoporum, quando ordinantur, dicitur, Credis vnicum & vnum filium dei in duabus & ex duabus naturis? & respondetur, Credo, vt patet in Pontificali ecclesiæ Romanę) et compositione cum his inquantum persona Verbi coniungitur cum hoc, quod est esse hunc hominem, non quod assumpserit hunc hominem, sed quia facta est hic homo assumendo hanc humanitatem. Sed quomodo hoc sit, excedit humanam mentē, sat sit nobis nosse, quia est, dum reuelatū est, quod Verbum est ille homo, qui vocatur Christus: quo homine vt sic, natura humana ideo simplicior dicitur, quia ad hūc hominem spectant & principia indiuiduantia & accidentia, quę habet, quæ vniuntur illi non in natura, sed in persona, quæ nō claduntur in natura humana. Ad quæsitum ergo dicitur, quod duo obstant compositioni personæ Christi simpliciter & formaliter enuntiandæ, aliter est ratio compositionis, quæ quia imperfectionem componentium formaliter importat, nō potest formaliter & simpliciter attribui personæ Christi: alterum est generalis regula seruanda in attributis Christo, si sunt communia naturæ, & personæ, & oppositum conuenit personæ, vt inferius patebit de hoc, quod est esse creaturam, & incipere esse, ne denoteturquòd persona Christi in se sit composita, sit creatura, incęperit esse, & huiusmodi. Vnde ad primam obiectionem dicitur, quòd defectus prædicationis formalis hic est ex parte prædicati, quod formaliter sumptum non cōuenit personæ. Defectus autem prædicationis simpliciter est ex parte communitatis præ dicati respectu talis subiecti, scilicet personæ Christi vendicantis sibi in se oppositum, scilicet omnimodam simplicitatem, & propterea merito Auctor illas duas conditiones, quæ arguendo ad alteram partem tanguntur appositisse videtur, & doctores posteriores non vtuntur compositionis nomine in mysterio incarnationis: quo tamen vtendum puto cum aliquo adiectiuo, puta ꝙ est cōpositio ineffabilis, ꝙ sine quacumque imperfectione alterius componentis vel aliquo huiusmodi. Et hoc ad denotandum, quod coniunctio ista intima est substantialis, quia in veritate est talis, quāuis supra intellectū nostrū. Propter hoc. n. antiqui doctores Diony. August. Damasce. & Auctor cū sexta

Synodo (vt in corpore articuli sexti inferius recitat) cõpositionis nomine vsi sunt: quamuis explicare eam non potuerint.

¶ In responsione ad secundum eiusdem quarti articuli, aduerte q̃ Auctor non dicit, q̃ compositio personæ Christi ex naturis est ratione numeri, vt prima facie apparet, sed comparatiuam dicit, quòd potius est ratione numeri, quàm ratione partium. Quod est dicere, quòd naturæ illæ potius habent rationem duorum conuenientium in vnum, quàm rationem partium cõuenientium in vnum. Hoc autem constat esse verissimũ: quia ratio partis repugnat diuinitati & quodammodo humanitati, ratio autem duorum cõuenientium in vnum nõ repugnat eisdẽ. Cum quo tamen stat quod compositio ista longe maior sit, quàm duorũ cõuenientium in vnã personam, vt patet ex dictis & dicẽdis, specialiter in hac quæstione secunda.

Inf. q. 16. ar. 1, c. Et 3. dist. 6. q. 3. ar. 1. Et 4. cõt. gẽt. 37. & 41. Et op. 3. ca. 215.

* Art. 2. & 3. præced. Hli. 3. orth. fid. c. 3. circa mediũ.

¶ *Super Quæstionis secundæ Articulum quintum.*

TItulus artic. 5. clarè est in se. Ed oritur quæstio hæc cum ex difficultate rei in se, quia in Christo non est propria hypostasis, quæ consurgere deberet ex vnione animæ & corporis, tũ ex erroribus eorũ, qui negauerunt in Christo talem vnionem.

* In festo circũcis. domini in laudibus.

¶ In corpore 5. articuli vnica est conclusio respõsiua q̃si to affirmatiue, cum suo corollario. Conclusio est ista: Necesse est dicere, q̃ in Christo fuerit anima vnita corpori. Probatur: Ad rationem speciei humanæ pertinet, q̃ anima corpori vniatur. ergo necesse est quòd in Christo anima fuerit vnita corpori. Antecedens probat dupliciter. Primo: quia forma non constituit speciem, nisi per hoc q̃ est actus materiæ. ex hoc. n. patet q̃ non est species humana nisi anima sit actꝰ corporis, quod est esse vnitum corpori. actus enim est vnitus materię, cui-

3. dist. 2. q. 1. ar. 3. q. 3. ex dist. 7. q. 1. ar. 1. c. principio.

continui. Nam continuũ non cõponitur nisi ex cõtinuis: animal vero componitur ex anima & corpore, quorum neutrum est animal.

ARTICVLVS V.

Vtrum sit facta aliqua unio animæ & corporis in Christo.

AD QVINTVM sic procedi-
tur. Videtur q̃ in Christo non fuerit vnio animę & corporis. Ex vnione. n. animæ & corporis in nobis causatur persona, vel hypostasis hominis. Si ergo aĩa & corpus fuerunt in Chr̃o vnita, sequitur q̃ fuerit ex vnione eorũ aliqua hypostasis constituta: nõ aũt hypostasis verbi Dei, quæ est æterna. Ergo in Christo erit aliqua persona vel hypostasis præter hypostasim Verbi, quod est contra prædicta.*

¶ 2 Præt. Ex vnione animæ & corporis constituitur natura humanæ speciei. Damasc. aũt dicit in 3. lib.* q̃ in Dño Iesu Chr̃o non est cõmunem specie macci pere. Ergo in eo non est facta aĩæ & corporis vnio.

¶ 3 Præt. Anima non coniungitur corpori, nisi vt viuificet ipsum: sed corpꝰ Christi poterat viuificari ab ipso verbo Dei, qd est fons & principium vitæ. Ergo in Christo non fuit vnio animæ & corporis.

SED CONTRA est, q̃ corpus nõ dicitur animatũ, nisi ex vnione animæ: sed corpus Christi dicitur animatũ, ſm illud, quod Ecclesia* cantat, Animatũ corpus sumens, de Virgine nasci dignatus est. Ergo in Chr̃o fuit vnio animæ & corporis.

RESPON. Dicendũ q̃ Christꝰ dicitur hõ vniuoce cum aliis hominibus, vtpote eiusdẽ speciei existẽs, ſm illud Apostoli Philip. 2. In similitudinem hominũ factus. Pertinet aũt ad rõnem speciei humanæ, q̃ anima corpori vniatur. non. n. forma cõstituit speciem, nisi per hoc, q̃ sit actus materiæ, & hoc est, ad quod generatio terminatur, p quã natura speciem intendit. Vnde necesse est dicere, quòd in Christo fuerit anima corpori vnita, & contrarium est hæreticum, vtpote derogans veritati humanitatis Christi.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd ex hac ratione moti videntur illi, qui negauerunt vnionem animæ & corporis in Christo: ne per hoc scilicet cogerentur personam F ius est actus. Secundo: quia hoc, scilicet animam esse in corpore, est terminus generationis ordinatæ a natura ad speciem. ex hoc nãque quòd natura per generationem tẽdit ad speciem, & terminatur ad vnionem animæ & corporis, manifeste patet, quòd species constituitur ex coniunctione animæ & corporis. Et sic patet antecedens. Consequentia vero probatur: quia Christus dicitur homo vniuoce cum aliis hominibus. Probatur: quia est eiusdem speciei. Probatur: quia est in similitudine hominum factus. Et est proculdubio sermo de similitudine substantiali: quia est sermo de similitudine hoĩum nõ ẽ similitudine hoĩum quãtorum, aut qualium, aut quõlibet aliter se habẽtium, homo enim subsistentiæ speciei humanæ & non quantitatis aut qualitatis nomen est. Ex hoc namque, quòd eiusdem est speciei Christus, quatenus homo, cum aliis hominibus, sequitur manifeste quòd si species humanæ naturæ in aliis constituitur ex vnione animæ & corporis, in Christo quoque talis vnio exigatur. Corollarium est, q̃ contrarium dicere est hæreticum. Probatur: quia derogat veritati humanitatis Christi, vt patet ex dictis.

*Art. 2. huius q. ad 2.

*Citatũ in arg.

¶ In respõsione ad primũ eiusdem articuli, dicendum est, quòd ex vnione animæ & corporis in Christo non constituitur noua persona: sed ad præexistentem personam Dei, composita natura singularis ex anima & corpore adiuncta est. Oportet ergo ex hac anima & hoc corpore vnitis aut constituti nouam personã humanã, aut antiquã personam constitui in hoc, q̃ sit persona humana. Et hoc secundũ verificatur in Christo: hypostasis enim verbi Dei inquantum est hic homo, per naturam humanã hanc constituitur, vt Auctor in quarto contra Genti. cap. 49. in fo-

*vt patet in Arist. 1. metaphy. tex. 6. & 25. per multos tex.

*lib. 3. c. 11.

*lib. 3. c. 11.

in solutione septimæ obiectionis dicit. Quod est dicere ꝑsonam A Verbi cõstituti in hoc qd est esse personã humanã ꝑ hanc naturã humanã: hic. n. homo personam humanam significat.

¶ In responsione ad secundum eiusdem articuli aduerte, quod Damasceni verbum tam tritum. ſ. verbum assumpsit naturã humanam in atomo, dupliciter exponitur. Primo, quòd ly in atomo importet ly in indiuiduo, & sic exponitur in litera præsenti. Et quia proprie loquendo, natura humana in indiuiduo est idẽ quod natura humana in hoc homine, nam hic homo est indiuiduum naturę humanæ, & hic homo est hypostasis naturæ humanæ, & consequenter hæc verba iusinuant, q̃ Verbum assumpserit naturam humanam iam in hoc homine, iam in hypostasi, iam personam: quia quod assumitur, præsupponitur assumptioni secundum naturæ ordinem, ideo Auctor ad excludendum talem sensum addidit, Nõ in alio indiuiduo, quod sit

*lib. 3, ca. 3. in medio.

*lib. 2, tex. 37. tom. 2.

humana: sed est referendũ ad vnionẽ duarũ naturarũ, diuinæ. ſ. & humanæ, ex quibus nõ cõponitur aliquid tertium quod sit quædam natura cõmunis: quia sic illud esset natũ prædicari de pluribus, & hoc ibi intẽdit. Vnde subdit, *Neque. n. generatꝰ est, neque vmquã generabitur alius Christus, ex deitate & B humanitate, ĩ deitate & humanitate Deus ꝑfectus, idẽ & hõ perfectꝰ.

AD 3m dicendum, quòd duplex est principiũ vitæ corporalis. Vnũ quidem effectiuum, & hoc modo verbum Dei est principium omnis vitæ. Alio modo est aliquid principium vitæ formaliter: cum. n. viuere, viuentibus sit esse (vt dicit Philosophus 2. de anima*) sicut vnumquodque formaliter est per formam. suam; ita corpus viuit per animam. & hoc modo non ponitur corpus viuere per verbum, quod non potest esse corporis forma. C

¶ In corpore articuli tres sunt principales partes, in prima narrant duæ hæreses extremæ circa quæstũ. In secunda ad alteram earum reducuntur duæ opiniones extremæ positæ a Magist. sent. in 6. dist. 3. sent. In tertia ponitur sententia fidei.

¶ Quo ad primũ, clare cõstat, allatas hæreses esse extremas, dũ Euthicetis error cõiunctionẽ in Christo in tantũ substantialẽ esse dicit, quod ex substantiis duabus cõposita est vna natura: Nestorii autem error cõiunctionẽ istã in tantum accidentalem posuit, q̃ separauit personã filii Dei a persona filii hominis. Ille confundit naturas, & vnã tam naturã, q̃ personã posuit esse in Chr̃o: iste separauit & naturas & ꝑsonas, dicens in Chr̃o duas esse & naturas & ꝑsonas: coniunxit autem eas accidentali vnione penes quinque, vt in litera clare habes. Hæc de primo.

1. q. 17. ar. 2. c. Et 3. dist. 6. q. 3. ar. 2. Et 4. con. c. 37. 41. & 49. Et vnio, ar. 1. cor. & ad 13. Et opu. 3. c. 215 Et Phi. 2. col. 5.

ARTICVLVS VI.

Vtrum natura humana fuerit unita uerbo Dei accidentaliter.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quod humana natura fuerit vnita verbo Dei accidentaliter. Dicit enim Apost. Philip. 2. de filio Dei, q̃ habitu inuentus est vt homo: sed habitus accidentaliter aduenit ei, cuius est, siue accipiatur habitus, prout est vnum de decem prædicamentis, siue prout est ꝑspecies qualitatis. Ergo humana natura accidẽtaliter vnita ẽ filio Dei.

¶ 2 Præt. Omne quod aduenit alicui post esse completum, aduenit ei accidentaliter: hoc. n. dicimus accidens, quod potest & adesse & abesse alicui præter ꝑsubiecti corruptionem. Sed natura humana aduenit ex tẽpore filio Dei, habenti esse perfectum ab æterno. Ergo aduenit ei accidentaliter.

¶ Quo ad ſm posteriorũ magistrorũ errores tractantur, qui putantes se catholice dicere, opiniones duas introduxerũt extremas, apud Magistrũ sent, ſ. primã & tertiam, cum ambę ex parte vnius extremi, hoc ẽ Nestoriani etroris se teneãt. nã vtrique conueniunt in hoc, q̃ ponunt in Chr̃o diuersas hypostases, ita q̃ alia est hypostasis filii Dei, & alia hypostasis filii hominis, ac ꝑ hoc vtriq; separãt in Chr̃o & naturas & hypostases seu suppositа. Et accidentalẽ proinde vnionẽ ponũt humanæ naturæ ad personã filii Dei, quamuis diuersimode: quia primi ponunt sub nomine personæ, dicendo hypostases duas vniri in persona: quod monstratũ est nõ esse intelligibile, nisi personæ nomẽ accidẽs significet. Alii vero ponunt vniri per modũ vestis, cõstat nãque q̃ esse vestitum, accidentale tm̃ esse ponit in persona, quę vestita est. Et omnia clare patent in litera.

¶ Quo ad tertiũ primò ponitur sententia fidei, quæ vere est media, ſ. q̃ vnio est ſm subsistentiã, vt subsistãtia importatur per personã, hypostasim, vel suppositũ, & hoc cõtra Nestoriũ & posteriores magistros, & q̃ nõ est ſm substantiam, vt substantia importatur per essentiã, naturã seu quidditatẽ, & hoc contra Euthicetẽ & Dioscorum. Probaturque auctoritate sextæ Synodi, vbi patet, Vnionem carnis ad verbũ Dei ſm compositionẽ, quæ est secundũ substantiam, confessam esse. Secundo modum loquendi docet circa recitatas sententias tres a Magistro sen. in 6. dist. tertii, q. ſ. nulla earum vocanda est opinio, sed secunda dicenda est sententia doctrinaq; fidei, tam prima aũt q̃ tertia hæresis a cõcilio dãnata appellãda est. Vbi scito q̃ licet tpe Magistri sen. & illorũ magistrorũ, quorũ hic Auctor meminit, iam essent dãnatæ ambæ istæ hæreses: quia tm̃ occultũ erat cõprehendi positiones istas sub illis damnatis, & putabatur istas ab illis tm̃ distare, vt separatæ essent ab illis, ideo excusati fuerunt & auctores & sequaces earũ, & qui tãquã opiniones illas habuerũt. Sed ex quo tanta concessa est posterioribus perspicacitas, vt viderent & discernerent inter illas, & vnicuique locum suum darent, non amplius excusarentur qui hmõdi positiones, vt opiniones altruerent.

¶ In responsione ad primum & ad secundum aduerte primo, q̃ cõmune est vtriq;. ſ. habitui & accidẽti vniri & accidẽtaliter Sorti. nã indumentũ nõ nisi accidentale esse ponit in Sorte, esse. n. vestitũ accidẽtale eẽ est, & albedo accidẽtale esse ponit in Sorte. differẽtia aũt inter ipsa est, q̃ indumentũ est in se substãtia q̃dam, puta pãnus laneus, albedo aũt est in se accidens, ita quod albedo & est in se accidẽs, & accidentaliter coniungitur Sorti. Indumẽtum aũt est in se substantia, sed accidẽtale tm̃ esse cõfert Sorti. ſ. esse vestitum. Et quia natura humana est in se substantia, & aduenit verbo Dei post eius esse cõpletũ, ideo accidentaliter coniuncta verbo Dei æstimata est: quemadmodum habitus seu indumentum accidentaliter iungitur Sorti.

¶ Sed æstimatione hanc esse falsam non solum manifestatur ex F
antedictis, quia scilicet vnio vestis ad Sortem, non est in persona,
quia alia est hypostasis vestis, & alia hypostasis Sortis vestiti: sed
etiam quia talis vnio vt terminatur ad sortem, est secundum esse
accidentale, quoniam non ponit in Sorte nisi esse vestitum quod
constat esse de gene
re accidentis. Natu
ra autem humana,
sic est coniuncta ver
bo Dei, vt conferat
verbo Dei esse sub
stãtiale, quoniã cõ-
fert illi esse homi-
nem: cõstat autẽ q̃
esse hominẽ, est in-
genere substãtiæ, &
non in genere acci-
dentis: filius siquidẽ dei sic homo fa-
ctus est, vt verissime sit homo. Vnde
fingendo quod ve-
stis sit nomẽ substã
tiæ, pro claritate
doctrinæ, cõiunctio
vestis ad personã ve
stitam est secundũ
esse accidẽtale: quia
non confert vestitæ
personæ, q̃ sit ve-
stis, sed quod sit ve
stita: sed humana
natura coniungitur
personæ diuinæ se-
cundum esse substã
tiale: quia confert
verbo Dei, quòd sit
homo secũdum rei
veritatẽ simpliciter
& nõ in intellectu
aut imaginatione,
aut repræsentatio-
ne, aut secundum
quid. Et hoc est qd
Auctor in quarto
cõtra Gen. cap. 49.
in solutione vltimę
obiectionis explica-
uit: hoc est quod
extra de hær. in ca.
cum Christus, Ale-
xander tertius explicauit, vbi sub anathemate inhibẽs, ne quis
audeat dicere, quod Christus, secundum quòd homo, non est
aliquid, quia est verus homo, contra eos loquitur qui dicebant
q̃ Christus secũdum quòd homo non est aliquid, sed ad aliquid
seu aliqualis: hoc enim sequitur ad omnes ponẽtes vnionem na-
turæ humanæ ad hypostasim filii Dei esse accidentalem. Nam se
cundum huiusmodi positiones, sicut sortem esse vestitũ, aut esse
magnum, aut honorabilem, & super alios, non est Sortem esse ali
quid, sed ad aliquid, aut aliqualẽ, &c. ita filium Dei esse hominẽ,
non esset esse aliquid, sed ad aliquid aut aliqualem, &c. Vnde
Auctor optime in hoc articulo induxit decretalem illam ad pro
bandam vnionem humanæ naturæ ad Verbum esse substantia-
lem. Et Scotus in vltima quæst. 6. dist. 3. sen. dicit quòd per istã
decretalem condemnata est tertia opinio illic a Magistro sen. re-
citata, scilicet q̃ humana natura vnita est Verbo vt habitus, per
hæc manifestans quòd ly aliquid sumitur in dicta Decretali vt
distinguitur cõtra ad aliquid, aliquale, aliquantũ, & reliqua ac-
cidentium genera. Quæ solum conuenire Christo secundum q̃
homo, dicebat positio illa, & quæcumque alia ponens vnionem
istam accidentalem.

*Ar. 1. hui⁹ quæst.

*lib. 3. ort. fidei ca. 15. post medium.

¶ Aduerte secundo propter exemplum quod in litera datur, de
vnione animæ ad corpus, q̃ dicentes vnioni Verbi & naturæ hu
manæ maxime similem esse vnionem substantiæ & accidentis,
sublato hoc, q̃ substantia informatur per accidens sicut potẽ-
tiale per actuale, aberrant isti valde quoniam sublata informa-
tione non remanet inter substantiam & accidens nisi vnio acci-
dentalis, vt patet ex hoc quod de facto sunt ibi duo, primum,
quòd substantia iungitur accidenti substentando illud, secundũ
quòd informatur per illud. Constat autem quòd de facto nũc ra
tione neutrius inter accidens, & substantiam est conjunctio sub-
stantialis, sed solum accidentalis. ergo si tollatur secundum. s.

¶ 3 Præt. Quicquid non pertinet
ad naturam seu essentiam alicuius
rei, est accidens eius, quia omne
quod est, aut est substantia, aut ac-
cidens: sed humana natura non
pertinet ad essentiam, vel naturam
diuinam filij Dei: quia nõ est facta G
vnio in natura, vt supra dictum est.
*Ergo oportet q̃ natura humana
accidentaliter filio Dei aduenerit.
¶ 4 Præt. Instrumentum acciden-
taliter aduenit: sed humana natu-
ra in Christo fuit diuinitatis instru
mentũ. Dicit. n. Damasce. *in tertio
libro, q̃ caro Christi instrumẽtum
diuinitatis existit. Ergo videtur, q̃
humana natura fuerit filio Dei
vnita accidentaliter.

SED CONTRA est, quòd il- H
lud, quod accidentaliter prædica-
tur, non prædicat quid, sed quantũ
vel quale, vel aliquo alio modo se
habens. Si ergo humana natura ac
cidentaliter adueniret, cum dicit,
Christus est homo, non prædicare-
tur quid: sed quale, aut quantum,
aut aliquo alio modo se habens,
quod est contra decretalem Alex.
Papæ dicentis, Cum Christus sit
perfectus Deus & perfectus ho-
mo, qua temeritate audẽt quidam
dicere, quòd Christus secundum q̃
est homo, non est quid?

RESPON. Dicendum, quòd ad I
huius quęstionis euidentiam scien
dum est, quòd circa mysteriũ vnio-
nis duarum naturarum in Christo,
duplex hęresis insurrexit. Vna qui-
dem confundentiũ naturas: sicut
Euthicetis & Dioscori, qui posue-
runt quòd ex duabus naturis est
constituta vna natura, ita quod cõ-
fitentur Christum esse ex duabus
naturis, quasi ante vnionem distin
ctis: non autem in duabus natu-
ris, quasi post vnionẽ naturarum
distinctione cessante.

Alia vero fuit hæresis Nestorij &
Theodori mopsuesteni, separantiũ
personas, posuerunt enim aliam
esse personam filij Dei, & filij ho-
minis. Quas dicebant sibiinuicem
esse vnitas, primo quidem secun-
dum inhabitationem: inquantum
scilicet verbũ Dei habitauit in illo
homine sicut in templo. Secundo
per vnitatem affectus, inquantum
scilicet voluntas illius hominis est
semper cõformis voluntati verbi
Dei. Tertio secundũ operationẽ,
prout scilicet dicebant hominem
illum esse verbi Dei instrumẽtum.
Quarto secundum dignitatem ho-
noris, prout omnis honor, qui ex-
hibetur filio Dei, coexhibetur filio
hominis propter coniunctionem
ad filium Dei. Quinto secundum
æquiuocationem, idest communi-
cationem nominum, prout scilicet
dicimus illum hominem esse Deũ
informatio, non nisi accidentalis vnio remanet. Non ergo simil-
limum exemplum hoc, sed abducens ab vnione substantiali in-
ter verbum & naturam humanam. Quòd autem quidã dicunt,
huic vnioni maxime similem esse insitionem, eo quòd ramus in-
situs cum ramo naturali arboris vnitur in
vnitatem suppositi,
quia eadem vtriusque rami arbor est,
& non vnitur ei in
vnitatem naturæ,
quando ramus in-
situs alterius natu-
ræ est (nec obstat q̃
insitio fiat per con-
tactum, seu conti-
nuationem, quoniã
quod facit in corpo
ribus situs, hoc fa-
cit in spiritualibus
ordo secundum Au
gust. consonat au-
tem hæc similitudo
doctrinæ sacræ Scri
pturæ apoc. 5. ut-
cuit leo de tribu Iu
da radix Dauid, &
12. ego radix Da-
uid, per hæc enim
patet filium Dei se
habere ad Dauid,
hoc est ad naturam
suam ex Dauid, vt
radix) hoc inquam
magis ad metapho-
ricam, quàm ad pe
priam theologiam
spectat. nam falsum
est q̃ ramus natura
lis, & ramus insitus
sint vniti in vno
supposito secũdum
veritatem. Quod
ex 5. Meta. patet,
cum dicitur, quod
quæcũq; sunt vnũ
numero, sunt vnũ
specie, quãuis non
econtra, constat autẽ
ad sensum, quod ra
mus insitus & ra-
mus naturalis distin-
guuntur specie, vt
patet ex fructibus. sunt igitur distincti numero in genere sub-
stantiæ, quod est distingui suppositaliter secundum veritatem:
quãuis secundum apparentiã vnũ appareat suppositum arboris.
habet enim se arbor suscipiens insitionem quasi terra, alimentũ
ex se præstans ramo insito: ita quod inter ramum insitum &
plantatum differentia consistit in primo alimento. Nã ramus
plantatus in terra inde primum habet alimentum impurum, &
digerit illud: ramus vero insitus ex arbore habet primum ali-
mentum iam depuratum in trunco arboris habile ad sui nutri-
tionem augmentationem & fructificationem. Vnde ramus insi-
tus ponit quasi radices in arbore, vnde nutritur, sicut plantatus
ponit radices in terra vnde alitur, & propter ea non cuiuscũque
naturæ ramus potest cuilibet arbori inseri: sed oportet proportio-
nem esse inter alimentum decoctum pro arbore, & alimentum
rami talis naturæ. At si quispiam dixerit maximam po-
sitam esse similitudinem insitionis ad incarnationẽ, quando ra-
mus insitus est eiusdem speciei cum trunco, quia tunc fit vnum
suppositum vtriusque quia continuatur ramus insitus arbori,
aduertat hæc dicens, quod iam exit ab vnione insitionis, quate-
nus insitio est: quoniam insitio ad ramos alterius speciei exten-
ditur, & declinat ad insitionem talem, scilicet per vnitatem
continuitatis. Quod, formaliter loquendo, nihil aliud est dicere,
quàm dicere, vnitatem aduenientis partis alicui toti continuo,
maxime esse similem vnioni incarnationis quod est ridiculũ. Re
uereãtur ergo antiquos doctores, & dicãt cum Auctore in quar
to contra Gent. cap. 41. nihil in omnibus creatis inueniri, huic
vnioni tam simile, sicut est vnio animæ intellectiuæ ad corpus:
quod etiã hic confirmatur, dum similitudo ista affertur, & expla
natur. Vbi aduerte, quod similitudo ista quantum ad vnum nõ
tenet, quãtum scilicet ad hoc, quod anima vnitur corpori, vt for
ma materiæ, ac per hoc vt pars comparti vnius humanæ naturæ
ex eis

ex eis compositæ, vt tam hic quàm ibi expresse dicitur sub aliis A
tamen verbis: sed tenet quantum ad hoc, quod anima, vnitur
corpori vt instrumento coniuncto, vt ibi dicitur: vel, & in idem
redit, quantum ad hoc, quod corpus assumitur ad esse propriũ
animæ prout est personæ seu subsistentis. Et de vnione quidem
per modum instru-
mẽti in loco pro-
prio, hoc est in re-
spõsione ad quartũ
erit sermo: hic autẽ
declaranda vtcũq;
est vnio ad esse, vt ẽ
personæ. Ad cuius
aliqualẽ perceptio-
nem fingams ani-
mam rationalem p
se subsistẽt ante cor
pus, sicut de facto
ita est in animabus
defunctorũ ante re-
surrectionem: subsi
stunt. n. interim per
seipsas absque cor-
pore aliquo: hoc stã
te considera, quod
*dist. 6. 8. 2. lib. 3. sentẽ. anima per se subsi-
stens aduenienti si-
bi duo communicat
corpori. esse & sub
sistere, vel duplici-
ter cõmunicat suũ
esse corpori. Primo
per modũ naturæ,
& hoc facit infor-
mando corpus: ex
In lit. d. 1. D. 706. hoc. n. quod infor-
mat ipsum, dat ei
esse specificũ, quod
natura significat. Se
cundo per modum
personę, & hoc fa-
Art. 3. hui⁹ quæst. cit communicando
suum subsistere cor
pori ita quod non
solum ipsa anima p
suum subsistere sub
sistat, sed corp⁹ sub-
sistat per illudmet
subsistere: subsistit
* habet in Syno. 1. Cõstãt. can. 4. enim corpus adue-
niens non per nouũ
subsistere, sed p an-
tiquam animæ sub-
sistentiam. Quocir-
ca si in vnione ratio
nalis animæ & cor-
poris cõsideretur se
cundus tantum mo
dus abstrahendo à
primo, habebitur
exemplum in rerũ
natura ter reliqua
similliimũ, quomo-
do vnio est humanę
naturæ ad Verbum
secundum esse sub-
stantiale ipsius Ver
bi: non vt est natu
ræ, sed vt est psonę,
vt in litera dicitur.
Nã sicut anima ra-
tionalis corpus sibi
vnitum in resurre-
ctione trahit secluſa informatione ad
esse suum, prout est
psonæ, hoc ẽ prout
est subsistere, & non trahit ad esse suum, prout est naturæ, hoc
est, prout est cõferens esse specificũ: ita verbũ Dei naturã humã-
nam sibi vnitã trahit ad esse suum, vt est personæ, hoc est vt est
subsistere: quia natura humana in Christo non per se separatim
exiſtit, sed in verbo Dei, ac per hoc subsistere Verbi est subsistere
& filium Dei. Manifestum est autẽ
istos omnes modos accidentalem
vnionem importare. Quidam au-
tem posteriores magistri, putantes
se has hæreses declinare, in eas per
ignorantiam inciderunt. Quidam
enim eorum concesserunt vnam
Christi personam: sed posuerunt
duas hypostases siue duo suppositа, B
dicentes hominem quendam
compositum ex corpore & anima
a principio suæ conceptionis esse
assumptum a Dei verbo. Et hæc est
prima opinio quam Magister po-
nit in 6. distinct. tertii lib. sententia
rum. * Alii vero volentes seruare
vnitatem personæ posuerunt Chri
sti animam non esse corpori vni-
tam: sed hæc duo separata ab inui-
cem, esse vnita verbo accidentaliter, C
vt sic non cresceret numerus
personarum. Et hæc est tertia opi-
nio, quam magister ibidem* ponit.
Vtraque autem harum opi. incidit
in hæresim Nestorij. Prima[d] quidẽ:
quia idem est ponere duas hypoſta
ses, vel duo suppoſita in Christo,
quod ponere duas personas, vt su-
pra dictum est. *Et si fiat vis in no-
mine personæ, considerandum est,
quòd etiã Nestorius vtebatur vni-
tate personæ propter vnitatem di-
gnitatis & honoris. Vnde etiam
sexta Synodus definit anathema
eum, * qui dicit vnam personam se
cũdum dignitatem & honorem & D
adorationem, sicut Theodorus &
Nestorius insanientes conscripse-
runt. Alia verò opinio incidit in
errorem Nestorij, quantũ ad hoc,
quòd posuit vnionem accidentalẽ:
non enim differt dicere, quòd ver-
bum Dei vnitum est homini Chri-
sto secundum inhabitationem, sic
ut in templo suo (sicut dicebat Ne
storius) & dicere quòd vnitũ fuit
verbum Dei homini secũdum in-
dutionem, sicut vestimento: sicut
dicit tertia opinio, quę etiam peius
dicit aliquid, quàm Nestorius, scili
cet quòd anima & corpus nõ sunt
vnita. Fides autem catholica me-
dium inter prædictas positiones te
nens, non dicit vnionem factã Dei
& hominis secundũ essentiam vel
naturam, neque etiam secundum
humanæ naturæ; ille. n. homo qui vocatur Iesus Christus, vere
est subsistens, & non alia subsistentia quã increata & æterna sub
sistentia filii Dei, & nõ trahit ad esse suum, vt est naturæ, hoc est
vt confert naturã deitatis. nõ. n. humana natura in Christo ad na
turã deitatis transit aut aliquã aliam naturã ex illa acquisiuit, sic
accidens: sed medio modo secun-
dum subsistẽtiam seu hypostasim.
Vnde in sexta Synodo * dicitur, Cũ
multis modis vnitas intelligatur,
qui iniquitatem Apollinarij & Eu
thicetis sequuntur, interemptionẽ
eorum, qui conuenerunt colentes,
idest interimentes vtramque natu
ram, vnionem secundum confusio
nem dicunt: Theodori autem &
Nestorij sequaces, diuisione gau-
dentes, affectualem vnitatem in-
troducunt: sancta vero Dei Eccle-
sia, vtriusque perfidiæ impietatem
reiiciens, vnionem uerbi Dei ad
carnem secũdum compositionem
confitetur, quod est secundũ sub-
sistentiam. Sic ergo patet, quòd se-
cunda trium opinionum, quas Ma
gister * ponit, quæ asserit unam hy-
postasim Dei & hominis, nõ est di-
cenda opinio, sed sententia catho-
licæ fidei: similiter etiã prima opi-
nio, quæ ponit duas hypostases, &
tertia quæ ponit vnionem acciden
talem, [d] non sunt dicendæ opinio-
nes, sed hæreses in conciliis ab Ec-
clesia damnatæ.

AD PRIMVM ergo dicendum,
quòd sicut Damas. * dicit in 3. lib.
non necesse est omnifariam & in-
defectiue assimilari exempla: quod
enim est in omnibus simile, idem
utique erit, & non exemplum, &
maxime in diuinis: impossibile. n.
est simile exemplum inuenire in
omnibus, & in Theologia, idest in
deitate personarum & in dispensa-
tione, idest in mysterio incarnatio-
nis. Humana ergo natura in Chri-
sto assimilatur habitui, idest uesti-
mento, non quidem quantum ad
accidentalem vnionem: sed quan-
tum ad hoc quòd Verbum uidetur
per humanã naturam, sicut homo
per uestimentum. Et etiam quan-
tum ad hoc, quòd uestimentũ mu-
tatur: quia scilicet formatur secun
dum figuram eius, qui induit ip-
sum qui a sua forma non mutatur E
propter uestimentum. Et simili-
ter humana natura assumpta a uer
bo Dei est meliorata, ipsum autem
uerbum Dei non est mutatum: ut
Augu. exponit in lib. * 83. quæstio.

AD 2[m] dicendum, quòd illud
esse capitatum est vnũ Sorti ſm hypostasim, quãuis partialiter
quia caput pars est Sortis: quia & Sortes subsistit ſm esse capita
tum, vtpote substãtiale, & esse capitatũ subsistit per Sortẽ: quia
hoc capitatũ subsistit Sortis subsistẽtia. Quia igitur natura hu-
mana vnita est filio Dei, vt non solũ insit illi, & prædicẽt de illo,
sicut

*habet in Concil. 2. Cõstãt. cani. 4.

lib. 3. sentẽ. dist. 6.

D. 250.

*li. 3. orth. fid. c. 26. in fine.

*li. 83. quę. q. 73. non lõge a fine to. 4.

(sicut esse album inest filio Dei, & prædicatur de eo, dum dicit, Christus seu filius Dei est albus) sed vt filius Dei subsistat ex humana natura, & in humana natura, quàuis diuersimode, vt ꝓdeclaratũ est: qm̃ subsistere ex humana natura intelligit, inquantũ est persona: subsistere uero in humana natura absolute admittitur de verbo Dei.

Et similiter humana natura cõstituit verbũ Dei in hoc, qđ est esse personã humanam: in hoc, quod est esse hypostasim humanæ naturæ: in hoc, quod est esse hunc hominem. Et sic natura humana loco propriæ subsistẽtię sortitur subsistentiam propriam filii Dei, & per illam subsistit, non ꝓ seipsam. Quia inquam per modum subsistẽtiæ vnio est inter personam filii Dei & naturam humanam, ideo dicitur quod ẽ vnio secundum hypostasim: & dicitur in litera hac, quòd vnio secundum hypostasim sufficit ad hoc, quòd non sit vnio accidentalis.

*lib.5.meta. tex. 15. to.3. Vbi clare videre potes quod diximus. nam si vnio secundũ hypostasim excludit vnionem esse accidentalem, consequens clare est, ꝙ vniri secundum hypostasim, non est tantũ coniungi hypostasi per inesse hypostasi: quoniã cõiungi hypostasi per inesse tantum, non excludit vnionem esse accidentalẽ, vt patet de albedine coninncta hypostasi Sortis per inesse tantum. Plus ergo exigit vnio secundum hypostasim.

aduenit post esse completum, accidentaliter aduenit, nisi trahatur in communionem illius esse completi: sicut in resurrectione corpus aduenier animæ præexistenti: non tamen [d] accidentaliter, quia ad idem esse assumetur, vt scilicet corpus habeat esse vitale per animã. non est autem sic de albedine: quia aliud est esse albi, & aliud est esse hominis, cui aduenit albedo. Verbum autem Dei ab æterno esse cõpletum habuit secundum hypostasim, siue personam: ex tempore autem aduenit ei natura humana nõ quasi sumpta ad vnum esse, prout est naturæ, sicut corpus assumitur ad esse animæ: sed ad vnum esse, prout est hypostasis vel personæ. Et ideo humana natura non vnitur accidentaliter filio Dei.

D.12.

Ad 3m dicendum, ꝙ accidens diuiditur contra substantiam. Substantia autem (vt patet 5. Met.*) dupliciter dicitur. Vno modo pro essentia siue natura: alio modo pro supposito siue hypostasi. Vnde sufficit ad hoc, ꝙ non sit vnio accidentalis, quòd sit facta vnio secundum hypostasim, licet non sit facta vnio secundum naturam.

Ad 4m dicendum, quòd nõ omne quod assumitur vt instrumentũ, pertinet ad hypostasim assumentis, sicut patet de securi, & gladio: nihil tamen prohibet, illud quod assumitur ad vnitatem hypostasis, se habere vt instrumentum: sicut corpus hominis vel membra eius. Nestoriùs ergo posuit, quòd natura humana est assumpta a Verbo solum per modum instrumenti: non autem ad vnitatẽ hypostasis. Et ideo non concedebat, quòd homo ille vere esset filius Dei, sed instrumentum eius. Vnde Cyrillus dicit in Epistola ad Monachos Ægypti, Hunc Emanuelem, ideſt Christum, non tamquàm instrumenti officio assumptum dicit Scriptura, sed tamquàm Deum vere humanatum, ideſt hominem factum. Damascenus* autem posuit naturam humanam in Christo esse, sicut instrumentum ad vnitatem hypostasis pertinens.

*li.3. orth. fidei ca.15. a medio.

Articvlvs VII.

Vtrum unio naturæ diuinæ & humanæ sit aliquid creatum.

Ad septimvm sic procedi-
tur. Videtur, quòd vnio naturæ diuinæ & humanæ, non sit aliquid creatum. Nil enim creatum in Deo, potest esse: quia quicquid est in Deo, Deus est: sed vnio est in Deo: quia ipse Deus est humanæ naturæ vnitus. Ergo videtur, quòd vnio non sit aliquid creatum.

¶ 2. Præt. Finis est potissimum in vnoquoque: sed finis vnionis est diuina hypostasis, siue persona, ad quam terminata est vnio. ergo videtur, quòd huiusmodi vnio maxime debeat iudicari secundum conditionem diuinæ hypostasis, quæ non est aliquid creatum. Erfundit, atque Damascenum exponit. Processit siquidem hic nõ a posterioribus, sed a priori ex vnione hypostatica, saluans vnionem instrumenti talis, dum ex hoc quòd instrumentum aliquod pertinet ad esse hypostasis, saluat naturam humanam, posse dici vnitam Verbo, vt instrumẽtum coniunctum. Tu ergo vtrinque profice, hinc resolutionem, inde manuductionem sumens.

¶ *Super Quæstionis secundæ Articulum septimum.*

Titulus art. 7. eiusdem 2. quæstio. in corpore articuli statim declaratur.

¶ In corpore articuli duo facit, primo declarat quid sit Vnio, de qua est quæstio, secundo respondet quæsito conclusione affirmatiua. Quo ad primum dicit, quòd vnio de qua est quæstio, est relatio quædam inter duas naturas coniunctas in vna persona filii dei: ita quòd tria de vnione dicit, primo quod quid est dicendo, quod est relatio quædam: secundo extrema dictæ relationis, dicendo inter diuinam naturam & humanam: tertio fundamentum dictæ relationis dicendo secundum quòd conueniunt in vna persona filii Dei. Vbi nota quòd est hic quæstio de vnione, quantum ad relationem, quam significat, & non de vnione quantum ad fundamentum, ad quod consequitur, quod est coniunctio naturarum in persona filii Dei, quam conclusum

Inf.art.8.c. & 3.dist.2. qst.2.art.2. q.3.ad 2.& d.5.q.1.a.1 q.1.& di.7. q.2. ar.1.c & 4. cõt.c. 39. & 41.

sum est esse vnioné substantialem, & non ẽm esse relatiuum. Et sic patet titulus articuli.

¶ Quo ad secundum conclusio est, Vnio pro relatione est aliquid creatum. Probatur: Omnis relatio inter Deum & creaturã est realiter in creatura, & non in Deo. ergo ista vnionis relatio non est in Deo realiter, sed in natura humana ẽ realiter. ergo ẽ aliquid creatum. Antecedens & ex dictis in prima parte assumitur, & probatur: quia innascitur per mutationem creaturę, & non per mutationẽ Dei. Consequentia prima ex declaratione tituli patet, secunda aũt relinquitur per se nota: quia quicquid realiter ẽ i creatura, ẽ creatũ.

*Poste. tex. 5. non lõge a fine to. 1.

¶ In hoc articulo cautissime aduerte distinctionem prædictam de vnione, vel quantum ad relationem, quam significat, vel quantum ad coniunctionem in persona, ad quam consequitur: quoniã plus differũt hæc duo, quàm cælũ & terra. Vnio enim pro relatione est in genere relationis, & est ens reale creatum, vt in litera dicitur. Vnio autem pro coniunctione naturæ humanæ in persona diuina cum consistat in vnitate, quæ est inter naturam humanam & personam filii Dei, est in genere seu ordine substantiæ, & non est aliquid creatum, sed creator. Quod ex eo constat, quòd vnum nõ addit supra ens naturam aliquam, & vnumquodque per illud met, quod est ens, est & vnum. quod enim est ens accidentale per aliquam formam, est vnum accidentale per illam, & quod est ens relatiuum, habet vnitatem secũdum esse relatiuum, & quod est ens per formam substantialem habet vnitatem secundum esse substantiæ. Ac per hoc natura humana in Christo, quia per esse substantiale subsistentiæ personæ filii Dei est iuncta naturæ diuinæ, oportet quod illud vnum esse, in quo indiuise sunt natura diuina & humana in Christo, sit esse vnum substantiale & diuinum: Et vere sic est, quia esse subsistentiæ filii Dei, in quo non distinguuntur ambæ naturæ, substantia est, Deus est: quia verbum Dei est, vna & eadem quippe subsistentia subsistit filius Dei in natura diuina, & in natura humana, & cõsequenter diuina & humana natura Christi sunt indiuisæ in illa subsistentia vtrique communi, quamuis inter se valde distinguantur: Et si contra hanc doctrinam obiiciatur, quòd huiusmodi coniunctio incœpit esse ex tempore, & consequenter est aliquid creatum, respondendum est, quod hæc coniunctio, quantum ad illud, quod ponit in ipso esse secundũ se, non incœpit esse ex tempore, sed est ab æterno, sed quantum ad hoc, quòd natura humana fortita sit illud subsistere, incœpit esse ex tempore. Verbi gratia. Si anima rationalis fuisset ab æterno sine corpore, quando fuisset in tempore iuncta corpori, nec esse corporis incœpisset in tempore: quia non est aliud esse corporis, quam illud æternum esse animæ. Nec vnum esse substantiale corporis cum anima, incœpisset ex tempore, quantum ad illud quod ponit illa vnitas in esse secundum se: quia ens & vnũ cum multipliciter dicatur, quod proprie est, actus est, vt dicitur in 2. de anima. Sed bene incœpisset ex tempore illud vnum esse quantum ad hoc, quod corpori illud æternum esse communicaretur, quod fieret per generationem, qua corpus traheretur ad esse animæ. Ita enim accidit in proposito, dum per assumptionem natura humana trahitur ad esse subsistentiæ filii Dei. ex hac enim assumptione subsistentia, qua filius Dei in sola subsistebat natura diuina, communicatur naturæ humanæ, ita vt etiam ipsa natura humana per illam subsistat, & filius Dei in humana natura subsistat, hoc autem est vnum esse in persona ambas naturas. Vbi patet, nihil creatum interuenire, nisi passionem, qua natura humana trahitur ad esse Verbi. Super hanc autem coninnctionem, super hoc vnum esse fundatur consecutiue vnio pro relatione, sicut super coniunctionem substantia-

go nec ipsa vnio est aliquid creatũ.

¶ 3 Præt. Propter quod vnũquodque, & illud magis, vt dicit Philosoph. sed homo dicitur esse creator, propter vnionem. Ergo multo magis ipsa vnio non est aliquid creatum, sed creator.

Sed contra, Omne quod incipit esse ex tempore, est creatũ: sed vnio illa ab æterno non fuit, sed incœpit esse ex tempore. Ergo vnio est aliquid creatum.

Respon. Dicendum, quòd vnio, de qua loquimur, est relatio quædam, quę consideratur inter diuinam naturam & humanam, secundum quòd conueniunt in vna persona filij Dei. Sicut aũt in prima parte dictum est, * omnis relatio quæ consideratur inter Deum & creaturam, realiter quidem est in [d] creatura (per cuius mutationem talis relatio innascitur) non autem est realiter in Deo, sed secũdum rationem tantum: quia non innascitur secũdum mutationem Dei. Sic ergo dicendum est, quòd hęc vnio, de qua loquimur, non est in Deo realiter, sed secundum rationem tantum: in humana autem natura, quæ creatura quædam est, realiter est, & ideo oportet dicere quòd sit quiddam [d] creatum.

*P.p. q. 13. art. 7. D.1089.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ hæc vnio non est in Deo realiter, sed secundum rationem tantum. dicitur enim Deus vnitus creaturæ, ex hoc quòd creatura est vnita Deo absque eius mutatione.

Ad 2m dicendum, quòd ratio relationis, sicut & motus dependet ex fine vel termino: sed esse eius dependet a subiecto. Et quia vnio talis non habet esse reale nisi in natura creata (vt dictum est*) consequens est quod habeat esse creatũ.

D.1190.

¶ In responsione ad tertium eiusdem 7. articuli dubium occurrit circa illius principium. Homo dicitur, & est Deus propter vnionem, inquantum terminatur ad hypostasim diuinam: tum quia falsum est, quod vnum extremum vnionis sit reliquum, quia vnio terminatur ad reliquum extremum, non enim corpus est anima, propterea quia vnio corporis terminatur ad animam. (vnde male dicitur, quod homo est deus propter vnionem, quia vnio terminatur ad hypostasim diuinam) tum quia dato, quòd esset verum, sequeretur quod homo non esset deus substantialiter, sed relatiue, quod iam reprobatum est. Et tenet sequela: quia esse aliquid propter terminum relationis non est esse illud substantialiter, sed relatiue, vt patet. Et si ad hæc dicatur, quod Auctor loquitur de vnione quantum ad fundamentum, non quantum ad relationem, contra hanc responsionem litera clamat, aperte subdens, non tamen sequitur quòd ipsa vnio sit creator vel deus: quia quod aliquid dicatur creatum, hoc magis respicit esse ipsius, quàm rationem. Constat enim hæc verba de vnione quantum ad relationem dici, de qua in responsione ad secundum dixit, quod rationem habet ex termino, esse verò habet ex subiecto, sicut motus.

*In cor. ad.

¶ Ad hoc dicitur, quod secundum rem homo est deus propter vnionem secundum vnitatem personalem, quam importat, ad quam consequitur relatio vnionis, & hoc non est vertendum in dubium. Sed quoniam in idem redit dicere, homo est deus propter vnitatem personalem duarum naturarum, quam consequitur vnionis relatio, & dicere, homo est deus, propter vnionem, inquantum terminatur ad hypostasim diuinam: ideo verba Auctoris calumnianda non sunt. Manifestatur autem, quod dicimus aduertendo, quod relatio vnionis est non solum inter naturas duas, diuinam scilicet & humanam, sed etiam est inter naturam humanam & hypostasim diuinam. nam & vna natura vnita est alteri, & humana natura vnita personæ diuinæ, & econtra diuina persona vnita est humanæ naturæ. Seruatur autem differentia in loquendo, dum de vnione inter naturas, aut inter personam & humanam naturam est sermo: quia quãdo de vnione inter naturas est sermo exprimimus naturas pro terminis vnionis, & vnitatem personalem vtriusque naturæ ponimus non pro termino: sed causa seu fundamento relationis vnionis, ut clare videre potes in principio corporis huius articuli, vbi declarando titulum dicitur quod vnio, de qua loquimur, est relatio quædam, quæ consideratur inter diuinam naturam & humanam, secundum quod conueniunt in vna persona filii dei. Quando vero loquimur de eadem relatione vnionis inter naturam humanam & personam filii dei, ponimus ex parte termini vnitatem personalem filii dei in utraque natura: quoniã relatio ista unionis non est quæcumque unionis relatio, nec ad hypostasim diuinam quomodolibet, sed ad hypostasim filii unam personaliter

naliter in vtraque natura. Sicut enim unionis relatio inter corpus & animam non est ad animam quomodolibet se habentem, sed ad animam communicantem substantiale suum esse corpori, ita relatio unionis humanæ naturæ ad hypostasim diuinam, non est ad hypostasim filii dei qualitercumque se habentem, sed ad filii dei hypostasim unam personaliter secum, hoc est cum humana natura. Et quia Auctor in hac responsione ad tertiũ loquitur de relatione unionis inter naturam humanã & personam filii dei (ut clare sonãt uerba literæ, dicentis, inquantum terminatur ad hypostasim diuinam) non dixit, ad naturam diuinam, ut prius dixerat, sed dixit ad hypostasim diuinam, ideo coniunctionem personalẽ, seu, quod idem est, unitatem personalem ex parte termini relationis unionis posuit. Et perinde ualet, ac si dixisset, Homo est deus propter unionem, inquantum in illa inuenitur secundum rem unitas personalis diuinæ hypostasis cum humana natura. Et si expositionem ad uerbum desideras, dicito, Homo est Deus propter unionem, hoc est relationem unionis, non simpliciter, sed cum ista conditione explanante quomodo apponimus ly propter, ad relationem unionis, scilicet in quantum terminatur ad hypostasim diuinam, ita quòd ly inquantum terminatur ad hypostasim, diminuit causalitatem relationis immo admit causalitatem a relatione, & transfert causalitatem illam ad terminum. Sicut enim cum dicimus, quòd generationis motus, inquantum terminatur ad substantiam, est in genere substantiæ, intendimus quod generatio ratione termini sortitur, & dat esse substantiale: ita dum dicitur, quòd relatio unionis inquantum terminatur ad hypostasim diuinam, hoc est ratione hypostasis diuinæ, ad quam terminatur, dat quod homo est deus. Et est sermo de hypostasi diuina, non qualitercumque se habente, sed terminante in rerum natura relationem unionis naturæ humanæ ad ipsam hypostasis siquidem diuina terminans relationem realem unionis ad ipsam, est hypostasis diuina (ut dictum est) non qualitercumque se habens, sed una personaliter cum humana natura. Constat autem euidentissime, quod ratione talis termini homo est deus, ac per hoc admitti potuit, quod relatio unionis ratione talis termini dat, quod homo est deus, & consequenter dici uere potuit, quod deus est homo propter unionem, inquantum terminatur ad diuinam hypostasim.

¶ Ad primam igitur obiectionem dicitur, quòd falsum supponit: quod scilicet ideo homo propter unionem sit deus, quia uerum est in communi loquendo, unum extremum unionis est reliquum: quia unio terminatur ad reliquum, hanc enim universalem nec somniauimus; sed ut declaratum est, fundatur ueritas dicti in litera super hoc, quia hoc extremum unionis huius est tale, scilicet hypostasis diuina una personaliter cum natura humana.

¶ Ad secundam quoque dicitur, quòd homo est deus secundum substantiam: esse namque deum, quod communicatur homini, non est esse relatiuum, sed in genere seu ordine substantiæ. Et quamuis esse aliquid in communi loquendo propter terminum relationis præcise, sit esse relatiuum, esse tamen aliquid ratione talis termini, scilicet personæ diuinæ, unius personaliter cum natura humana, non est esse relatiuum, sed esse diuinum. Et sic patet, quòd non extorquendo literam, sed de unione quo ad relationem loquendo, uera est litera.

¶ *Super Quæstionis secundæ Articulum octauum.*

IN titulo articuli 8. sunt tres termini. Vnio, Assumptio, & Idem. Et primus quidem terminus declaratus est in præcedenti articulo, secundus in corpore declarabitur, tertius autem absolute sumendus est, sicut iacet. In calce autem articuli soluendo exprimetur qua diuersitate seu differentia sunt non idem, puta reali, uel rationis, uel utraque.

¶ In corpore articuli respondetur quæsito unica conclusione. Inter unionem & assumptionem triplex est differentia. Declaratur manifestando singula mẽbra sigillatim & ordinate, ita ut processus clarus sit in litera.

¶ Et prima quidẽ ac principalis differentia est in re formaliter significata, nam unio significat relationem, assumptio actionem uel passionem, & sic sunt in diuerso genere, sicut relatio diuersum est genus ab actione & passione. Et quod unio significet relationem, in litera non probatur, sed assumitur ex præcedenti articulo. Ex quo ad manifestandam dictam differentiã, primo probatur, in hoc mysterio inueniri secundum rem duo, scilicet ipsam relationem unionis, & actionem & passionem, quia omnis relatio recipiens esse realẽ ex tempore, causatur ex aliqua mutatione, mutatio autem in actione & passione consistit. Relatio igitur unionis inter naturam humanam & diuinam in Christo, cum inceperit esse secundum rem in natura humana ex tempore, oportet quòd ex aliqua causata sit mutatione, quæ in aliquo patiente ex aliqua actione fit. Duobus igitur inuentis in hoc mysterio, scilicet relatione unionis & actione, & passione, cum unio significet relationem, consequens est quod assumptio significet actionem uel passionem. Et manifestatur consequentia: quia assumptione aliquis dicitur assumens tamquam agens, & aliquid dicitur assumptum tamquam patiens.

¶ Secunda autem differentia est: quia assumptio dicitur sicut in fieri, unio autem sicut in facto esse. Probatur ex signo seu effectu: quia uniens dicitur esse unitum, assumens autem non dicitur esse assumptum, hoc est, unitum prædicatur de uniente, dicendo, hoc est illud: assumptum autem non sic prædicatur de assumente. Et quod hoc deriuetur ex dicta differentia, manifestatur, quia inter ly homo & ly natura humana, hæc est differentia in mysterio Incarnationis, quòd homo significat naturam humanam, ut in termino assumptionis, constat autem terminum assumptionis spectare ad incarnationem, ut in fieri. Dicimus autem quòd uniens, scilicet filius dei, est homo, & nõ dicimus, quod idem assumens est natura assumpta.

¶ Tertia uero differentia est, quod assumptio determinat terminum a quo, & ad quem; unio autem nihil horum determinat. Huius differentiæ primo redditur ratio ex prima: quia relatio æquiparantiæ non magis se habet ad unum extremum, quam ad aliud, actio autem & passio diuersimode se habent ad agens & patiens, & ad diuersos terminos. Ex hoc enim sequitur, quòd cum unio sit relatio æquiparantiæ, nullum extremorum determinet, assumptio autem, quia est actio uel passio, determinare potest sibi terminos a quo, & ad quem. Secunda manifestatur de assumptione ex etymologia nominis. Tertio manifestatur ex signo, scilicet quòd indifferenter unum extremum dicitur unitum alteri, non autem assumptum, ut patet in litera clare.

¶ Circa hæc dubium primo occurrit de prima differentia. Nam non solum assumptio, sed etiam unio significat actionem: quod etiam ex litera probatur, dum dicitur, quòd uniens dicitur esse unitum, & filius est uniens sibi naturam humanam, & in responsione ad secundum, quòd persona Patris uniuit naturam humanam Filio. Certum est enim, quòd unire est agere, & id eo commune est Patri & Filio & Spiritui sancto, & similiter quod uniens est agens. Ruit igitur differentia prima.

¶ Dubium secundo occurrit de secunda differentia: quia aut intelligitur quo ad rem significatam, aut quo ad modum significandi. Non quo ad modum significandi: quia tam unire quàm assumere significat per modum uerbi, omne autem uerbum significat per modũ fluxus, & fieri. Nec quoad rem significatam: quia natura humana, de qua uerificatur, q̃ est vnita, non prædicatur de quocumque uniente: quia nec Deus nec Filius est natura humana.

¶ Dubium tertio occurrit de eo quod in tertia differentia dicitur, vnionem hanc esse relationem æquiparantiæ, quia constat ex præcedenti articulo esse relationem in, & ex altero tantum extremo: quoniam in sola natura humana habet esse: relatio autem æquiparantiæ, vt ipsum nomen sonat, æque se habet ad vtrumque extremum.

¶ Dubium quarto occurrit, qualis sit differentia inter vnionem, & assumptionem, an rationis tantum, an etiam realis. Et est ratio dubii: quia in litera in calce responsionis ad tertium concluditur, quòd assumptio differt ratione ab vnione & incarnatione, clarumque videtur quòd assumptio non differt realiter, sed ratione tantum ab incarnatione. cum ergo simul contraponantur assumptioni, sola rationis differentia apparet. In oppositum autem est: quia actio & passio distinguuntur realiter a relatione consequente coniunctum, quod per actionem & passionem fit: sed assumptio & vnio sic se habent. ergo.

¶ Dubium quinto est de termino assumptionis, ad quid scilicet terminatur, ac quis est proprius terminus assumptionis, an absolutum aliquod vel relatiuum. Et est ratio dubii ex parte rei: quia per istam actionem nullum absolutum fit in persona diuina, & similiter nullum absolutum ponitur in natura humana, sed nec etiam in persona diuina realis relatio acquiritur, sed in sola natura humana fit de nouo, solummodo relatio realis vnionis ad personam Filii: constat autem q̃ terminus actionis proprius est illud ens, quod fit per actionem illam. sola igitur relatio realis vnionis huius naturæ humanæ ad personam Filii, est terminus proprius actionis & passionis, assumptionis nomine importatæ.

¶ Ratio vero dubii ex parte nostra est, quia doctores aliqui hoc dicunt. Scotus enim in 3. sen. dist. 1. quæst. 1. tenet huiusmodi assumptionem terminari ad relationem vnionis: quia nullum est ibi absolutum nouum tam in natura, quàm in persona, ponens hanc relationem non spectare ad genus relationis, sed esse de genere respectuum extrinsecus aduenientium, qui scilicet non necessario sequuntur fundamentum etiam posito termino, quales dicit esse vnionis respectus, inter animam & corpus, si præexistentia seorsum vnirentur de nouo, & panis & quantitas Sacramenti vnirentur, nullum enim absolutum in huiusmodi vnionibus acquireretur, fundans vnionis relationem, sed ad solam vnionis relationem terminaretur actio vnitiua.

¶ Durandus quoque in 3. senten. distinct. 5. quæst. 2. tenet actionis, quæ assumptionis nomine significatur, proprie loquendo, terminum intrinsecum esse respectum vnionis, quem dicit esse, non relationis genericæ, sed modum quendam realem, sicut inhærere est modus realis consequens naturam accidentis. Ad huiusmodi namque respectus dicit posse esse motum & actionẽ naturalem: quamuis ad vnionem naturæ humanæ in persona diuina, sola diuina actio potuerit terminari.

¶ In oppositum autem est, quòd Auctor hic dicit in calce corporis articuli, quòd assumptio determinat pro termino ad quem personalitatem diuinam, vt scilicet persona diuina in humana natura subsistat. Constat autem hoc non esse respectum, sed esse absolutum, vtpote de genere seu ordine substantiæ. ergo.

¶ Ad primum dubium dicitur, quòd prima differentia optima est, quantum ad formale significatum. Ad cuius euidentiam consideranda est fundamentum in litera positum, scilicet quòd in mysterio incarnationis quantum ad propositum spectat duo tantum inueniuntur, scilicet actio & passio & relatio vnionis, & quòd relatio vnionis nõ fit alia actione & passione ab illa actione & passione, quam significat assumptio, sed illa actio, quæ est assumere, factio ẽ vnionis, non curando p̃ nunc de modo, quo fit vnionis relatio per actionem illã: hoc enim ad quintum dubium spectat. Huic enim fundamento si supponas, quod ly vnio, est & nomen dum declinatur, hæc Vnio, vnionis, est & verbum, dum dicimus, Vnio, vnis, vniui, vnitum, & quòd idem formaliter significat vt nomen, & vt verbum, sicut similitudo & assimilare, videbis quòd quia nomen unionis formaliter significat relationem, etiam verbum uniendi significat formaliter relationem: significat enim unire, unionem facere, sicut assimilare, similitudinem facere. Si namque diligentius ad positum fundamentum retuleris significatum hoc, scilicet facere vnionem, clare perspicies, quòd quum ly facere, illam supponat actionem quam assumptio significat, inter vnionem & assumptionem hanc primo inuenies differentiam, quòd assumptio actionem & passionem formaliter explicat, quæ in incarnatione inuenitur: unio vero & unire inde deriuatum, formaliter relationem explicat, quamuis unire per modum actionis significet illam relationem. Conceditur ergo, quòd in communi unio verbum significat actionem, hoc est vnionem facere: sed quia in proposito ly facere non dicit actionem propriam ipsius relationis distinctam contra actionem significatam per ly assumere, ideo & vera est differentia prima assignata in proposita materia, quod vnio significat formaliter relationem, assumptio actionem vel passionem, & verum simul est quòd vnire significat actionem eandem, vt terminatur ad relationem, significat enim vnionem facere, & propterea toti Trinitati attribuitur Vnire, & esse vnientem, vt in litera dicitur.

¶ Ad secundum dubium dicitur, quòd differentia secunda intelligitur, quo ad rem significatam: quia scilicet res significata per Vnire, hoc est facere relationem vnionis, non est nisi vt in facto esse: quia non est nisi in termino assumptionis. intelligi enim oportet prius natura terminari assumptionem, quàm consurgat assumpti relatio vnionis, quoniam non vnitur nisi per assumptionem: sicut oportet prius natura terminari dealbationem, quàm consurgat vnio albedinis cum subiecto. quia igitur assumere vt assumere est efficax sicut via, & assumere vt est facere vnionẽ, efficax, non nisi in termino inuenitur, ideo ex parte rei differentia secunda posita est, quòd assumere dicitur vt in fieri, vnire autem vt in facto esse. Nec effectus allatus hic in litera, intelligendus est vniuersaliter vt obiectio opponit, quoniam constat ex litera non esse verum vniuersaliter, quòd vniens est vnitum. Pater enim est vniens & non est vnitum: quia non est homo. Sed est intelligendus permissiue, hoc est, quòd hinc prouenit, quòd permittitur aliquod vniens esse vnitum, si tamen significatur vt in facto esse, vt in termino, & propterea in litera caute dicitur. Vnde vere dicimus,

*Ar. præce.

3. dist. q. 5. art. 1. q. 3.

*li. 3. orth. fidei ca. 11.

dicimus, quòd filius dei, quia est vniens sibi naturam humanam, est homo. Assumens autem nec vniuersaliter, nec particulariter est assumptum: quoniam assumptum oportet ordine naturæ præexistere, nulla autem persona diuina aut natura, est id, quod præexistit assumptioni, quod per naturam in abstracto significatur.

¶ Ad tertium dubium dicitur, quòd relatio vnionis dupliciter considerari potest, scilicet realiter, & formaliter. Et si consideretur secundum esse formale, hoc est, secundum suam rationem formalẽ, sic proculdubio est relatio æquiparantiæ, sicut similitudo, æqualitas, & identitas. Si vero consideretur secundum esse reale, sic non est relatio æquiparantiæ, vt obiectio probat. Vnde secundum diuersas considerationes, diuersimode contingit loqui de huiusmodi relationibus inter creaturam & deum: quia quandoque negantur esse relationes æquiparantiæ, & verum est realiter, & quandoque affirmantur, & verum est formaliter. Sane igitur ac discrete intellige diuersa, quæ contraria apparent dicta, vt non sint contraria.

¶ Ad quartum dubium dicitur, quòd assumptio differt & re, & ratione ab vnione & vnire, quamuis sola ratione differat ab incarnatione & humanatione. Et quidem quòd distinguatur realiter ab vnione, patet ex hoc, quòd tam actio, quàm passio significata assumptionis nomine distinguitur realiter à relatione vnionis consequente. Et ne ambiguitas aliqua resteat de assumptione passiua, probatur: quia assumptio passiua importat relationem causalitatis passiuæ, & denotat, vt ita dixerim, hominem deum fieri, vt ab hoc, ita quòd relatio importata per assumptionem passiuam est ly ab hoc: quoniam secundum rem est relatio, qua natura humana a tota Trinitate eleuata est ad esse diuinum, Relatio autem vnionis est naturæ humanæ ad filium dei primo, & ad naturam diuinam consequenter, & non est relatio causalitatis passiuæ, alioquin communiter esset ad totam Trinitatem. Quòd vero distinguatur realiter ab vnire, ideo dixi, & verificatur non secundum ipsas actiones, sed secundum terminos, quoniam proprius terminus eius actionis, qui est assumere realiter, differt a proprio termino actionis, quæ est facere relationem vnionis vt sic, vt in sequenti patebit dubio: quamuis vnum & idem sit facere quod per assumere & vnire importatur (vt prædictum est) quod per se primo terminatur ad proprium terminum assumptionis, & ex consequenti ad vnionis relationem, vt nunc nunc patebit. Quòd vero sola ratione differat ab humanatione & incarnatione, patet quia eadẽ est actio, idem terminus diuersimode, vt in litera dicitur explicatus. Ex hoc autem quòd in litera dicitur, quòd vnio differt ratione ab assumptione, aut econuerso, non habetur quòd differant sola ratione sicut reliqua, quibus connumeratur. Ad veritatem siquidem literæ sufficit, quòd differant ratione, & non exigitur quòd sola.

¶ Ad quintum dubium dicitur, quòd assumptio habet pro termino suo, propriissime loquendo ens absolutum, super quod fundatur relatio vnionis, est autem illud ens absolutum non persona filii dei sola, non hæc natura humana sola, sed filium dei esse hominem: quoniam nec persona diuina, nec hæc natura humana fit per assumptionem, quamuis fuerit simul facta cum assumptione. Sed filium dei esse hominem fit per assumptionem, & ita fit quòd est primum esse quod per assumptionem fit, & ad quod assumptio primo tendit: acquisiuit enim filius dei per assumptionem esse hominem quod est esse in genere substantiæ, & non in genere relationis aut cuiusuis respectus. Et ad hoc esse per se primo incarnationem ordinari, patet ex Symbolo fidei dum, dicitur de filio dei, Et incarnatus est de Spiritusancto ex Maria virgine, & homo factus est. Hinc enim clare patet, quòd tam actio quam passio, quæ in incarnatione interuenit, ad hoc per se primo ordinata & terminata est, quòd filius dei factus est homo proculdubio non relatiue, sed substantialiter, alioquin non esset homo. non enim est vere homo qui non est substantialiter homo, cum esse hominem sit esse substantiam animatam sensibilem rationalem, & non sit relative tantum se habere ad substantiam animatam sensibilem rationalem. Et quia constat præsupposito hoc esse absoluto, relationem vnionis fundari super hoc esse, ideo dicendum est, quod ad relationẽ vnionis in hoc mysterio, nulla actio aut passio, nulla mutatio per se primo terminatur, vt Auctor expresse dicit in 3. sententt. distin. 2. q. 2. art. 2. q. 3. sed est vera relatio, more aliarum relationum, non producta per seipsam, iuxta doctrinam 5. Physico. sed consurgens ex nouo esse absoluto facto ex assumptione. Vnde negare relationẽ vnionis habere fundamentum absolutum, ita q̃ per incarnationem nullum ens absolutum factum est, & cum hoc dicere q̃ filius dei est factꝰ homo, & est vere homo secundũ rem, est ignorare propriã vocem, & consiteri cũ sententia fidei verbis solis, q̃ deus est homo substantialiter, cum Nestorio autẽ consentire secundum rem, quòd deus est homo accidentaliter, & secundum esse relatiuum. Est & amplecti secundum verba Decretalem damnantem dicentes Christum, secundum quòd homo, non esse aliquid, & refutare eam secundum rem: quia si solum esse relatiuum fit de nouo in mysterio incarnationis, filius dei secundum quòd homo, non aliquid, sed ad aliquid est.

¶ Vt autem negantium vnionis relationem habere nouum esse absolutum factum per incarnationem pro fundamento, & similiter assumptionem terminari ad nouum esse absolutum substantiæ, scilicet filium dei esse hominem, error conuincatur, ex fundamentis eorum in philosophia monstratur. Manifestum siquidem est, quòd si albedo & subiectum seorsum præexisterẽt, & similiter panis & quantitas, & similiter materia & corpus, & postea vnirentur, relatio vnionis inter ea super nouo esse absoluto consurgeret, cuius oppositum ab aduersariis assumitur ad propositum. Nec hoc, quod dicimus, eget probatione, sed manifestatione. constat enim quòd subiectum in primo exemplo acquireret de nouo esse album, & in secundo esse quantum, & in tertio esse viuum, nec potest inficiari quin quodlibet horum esse sit & esse absolutum, & de nouo per actionem vnitiuam factũ. Patet igitur quòd relatio vnionis est vere relatio de genere relationis, conueniens cum illis in modo essendi & fiendi. Ex his patet solutio omnium obiectorum.

¶ Et si contra prædictam sententiam afferantur duæ rationes Scoti ibidem contra absolutum fundans relationem vnionis, primo, quia illud absolutum necessario esset vnitum verbo si est, nulla enim videtur talis entitas in creatura, secundo, quia talis entitas aut esset substantialis aut accidentalis, non accidentalis, vt patet, nec substantialis, quia esset eadem materiæ aut formæ aut compositæ substantiæ: sed quicquid est idem alicui substantiæ, manet manente illa, natura igitur assumpta, si dimitteretur a verbo, retineret illud, ad per hoc esset fundamentum vnionis absque vnione: respondendum ex dictis est, quòd, vt dicitur 7. Meta. non fit sphæra, non fit æs, sed fit sphæra ænea, & similiter in proposito non fit filius dei, non fit humana natura, sed fit filius Dei homo. Et similiter sicut si albedo & Sortes vnirentur acquireret de nouo Sortes esse album, & si postea separarentur, tam Sorte, quàm albedine seorsum conseruatis, amitteret Sortes esse album, ita quòd licet non corrumperetur albedo, corrumperetur tamen esse album, sicut in vnione non generaretur albedo, sed esse album. Esse enim album significat esse absolutum in compositione consistens, quod generatur & corrumpitur per vnionem & separationem. Et similiter si corpus & anima separatim existentia vnirentur, acquireret corpus esse viuum, & si postea separarentur, vtroque seorsum conseruato, amitteret corpus esse viuum, quod est esse substantiale in compositione consistens. Ita in proposito: quia filius dei acquisiuit per assumptionem, esse hominem proportionaliter loquendo, si separaretur natura humana a Filio, amitteret filius dei esse hominem, quod acquisierat, quod constat esse absolutum ens substantiale in compositione consistens. Et loquor non de compositione animæ, & corporis, quam esse præsupponit, sed de compositione naturæ & suppositi, in qua consistit esse hominem: oportet enim aliquem hominem esse hominem, & impossibile est etiam fingere esse hominem in rerum natura, nisi aliquem hominem. Ita igitur, quantum ad propositum spectat, se habet esse hominem ad filium Dei, qui uere est homo, sicut se habet esse uium

Nam persona Patris vniuit naturam humanam Filio, non autem sibi, & ideo dicitur vniens, non assumens, quasi ad se sumens. Persona autem filii, quæ sibi humanam naturam vniuit, est vniens & assumens. Et similiter non est idem vnitum & assumptum: nam diuina natura dicitur vnita, & non assumpta.

Ad 3m dicendum, quòd assumptio determinat, cui facta est copu-

uum ad cor pus seu esse album ad subiectum: & similiter ita se habet natura humana ad eundem Dei filiũ, sicut anima ad corpus & albedo ad subiectum. Et propterea, vt iã dictũ est, quèadmodum generatur ex vnione, & corrumpitur ex separatione nõ albedo nec subiectum, sed esse album, & similiter nõ anima nec corpus sed esse animatũ, & esse viuũ, ita ex vi assumptionis nõ fit hlius Dei, nõ fit natura humana, sed fit esse hominem non in communi, sed hunc: & similiter, si separaretur natura humana, corrumperetur non natura humana, sed esse hominem hunc. Nã si sibi relinqueretur natura humana, non esset idẽ homo, sed alius homo fieret, qui in natura illa subsisteret: non enim Christus subsisteret in illa natura, sed alius homo. Vnde si verbaliter etiam desideras respondere habes, q̃ esse hominem, est illa entitas absoluta, quæ fundat relationem vnionis in mysterio incarnationis, & quòd ista entitas si est, necessario est vnita Verbo. Impossibile est siquidem inueniri idẽ esse hominem separatum a Verbo: quãis possit iueniri ea dem natura humana separata a verbo: quoniam esse homi nem, numeratur ad numerationem indiuiduorum hominis. Si enim natura humana separaretur a Verbo, eo ipso quòd fieret, & esset alius homo, esset aliud numero esse hominem, quo ille alius esset homo, & aliud quo nunc verbum Dei est homo: quoniam vt iam dictum est, esse hominem in compositione naturæ & suppositi consistit, ac per hoc variato supposito, variabitur numeraliter. Sicut si albedo migraret de subiecto in subiectum, esset aliud & aliud numero esse album, iuxta numerum subiectorum & similiter si anima migraret de corpore in corpus, esset aliud, & aliud numero esse viuum, iuxta numerationẽ corporum eadem ratione, quia in compositione hæc omnia consistunt, & diuersitas numeralis diuersitatem subiectorum, seu suppositorum comitatur. Et sic patet, quòd est aliqua entitas absoluta, quæ quodammodo est in natura creata, scilicet, humana natura Christi, scilicet esse hominem, quæ si est eadem numero, necessario est vnita personæ diuinæ.

¶ Ad secundam autem obiectionem dicitur, quòd ista entitas est substantialis, & identificatur substantiæ compositæ, hoc est, huic homini: non autem huic naturæ humanæ. Et ideo si hæc natura assumpta dimitteretur, non remaneret relatio vnionis: quia nec remaneret hic homo idem numero. Et sicut stat, q̃ remaneret hæc eadem numero natura humana, & non remanere idem hic homo, sed esset alius numero homo, alia numero substantia compositæ, de prima substantia, nõ de quidditate loquẽdo, ita stat, quòd natura assumpta potest dimitti non remanente eodem hoc homine: immo implicat contradictoria remaneret eundem hunc hominem, & naturam assumptam dimitti: quia tunc in natura dimissa subsisteret alius homo, & non Christus, & subsisteret Christus, & non alius homo. Et error processus Scotici est ex eo, quòd substantia composita est duplex, scilicet natura, & indiuiduũ, scilicet hæc humanitas & hic homo. Nec oportet illud quod est idem substantiæ compositæ, hoc est, huic homini, esse idem huic humanitati: & ideo non oportet remanẽte humanitate hac, si dimitteretur, remaneret id, quod est idem huic homini, quale est esse hominem inuentum in hoc homine, qui est Christus. Et hæc dicta sint, loquendo de termino assumptionis secundum rem, hoc est, actionis & passionis intellectæ per nomen assumptionis: nam loquendo de termino assumptionis, vt importatur inuocabulo assumendi, remitto te ad literam, quòd natura humana est vt terminus a quo, & psona diuina est vt terminꝰ ad quẽ. Quæ ideo pro nouitiis dixerim, vt non putẽt doctrinam datam a verbis Auctoris discrepare: sed attendant quòd secũdum uarias considerationes varie assignari potest terminus. Nos autem ad rem spectauimus, vt actioni reali & effectui tam excellenti suum proprium, ac primo terminum in re realem assigna remus. Et licet non manifestauerimus, quomodo quod dictum est, sit: manifestauimus tamen ex fidei doctrina, quòd ita est. Et hoc sufficere debet in tanto mysterio quod, vt Aug. dicit si rationẽ haberet: nõ esset admirabile, & si exemplum haberet, non esset singulare. Et ideo caute exempla accipienda sunt, vt scilicet, vtcumque perspiciamus mysterii altitudinem, nec metiamur illud viribus ingenioli humani.

Li. 1. ca. 10. ante mediũ tom. 3.

¶ *Super Quæstionis secundæ Articulum nonum.*

IN articulo nono, aduerte primo, quòd cum iam distinctum sit de vnione vel pro relatione vnionis, vel pro coniunctione, ad quam consequitur relatio vnionis, hoc in loco non sumitur vnio pro relatione, sed pro coniunctione ipsa, vt patet in principio corporis articuli, & ex conditione, quæ de ipsa inquiritur, scilicet de excellentia eius respectu reliquarum coniunctionum. Ridiculum enim hoc est, quærere de relatione, nisi ratione fundamenti. nam secluſa ratione fundamẽti, nulla vnionis relatio est maior altera: sed ideo vnio materiæ & formæ est maior vnione substantiæ & accidentis, quia fundamentum est magis indiuisum, vt patet.

¶ Aduerte secundo, quòd non quæritur explicite de vnione naturæ & personæ utrum sit maxima: sed de vnione naturarum in persona, verũtamen & hoc in respõsione ad vltimũ tractabitur.

¶ In corpore articuli duo fiunt, primo, ponitur distinctio bimẽbris: deinde respondetur quæsito cum distinctione iuxta membra propõsitæ distinctionis. Est autem distinctio ista: Vnio incarnationis dupliciter consideratur, vel ex parte naturarum coniũctarum, vel ex parte eius in quo coniunguntur. Probatur distinctio, quia vnio claudit in se duo, primo, extrema, quæ iunguntur: secundo, vnum in quo coniunguntur: est enim vnio coniunctio aliquorum in aliquo vno. Principalis conclusio responsiua quæsito est, Vnio naturarum in Christo ex parte eius, in quo vniuntur, est maxima. Probatur, quia vnitas diuinæ personæ, in qua vniuntur, est maxima. Secundaria conclusio est, Huiusmodi vnio ex parte naturarum, quæ coniunguntur non est maxima, nec aliter probatur.

¶ Circa distinctionem in litera assignatam, dubium non dissimulandum occurrit: quoniam videtur deficiens, quia coniunctio aliquorum in aliquo vno, potest accipi non solum ex parte eorum, quæ coniunguntur, vel ex parte eius, in quo coniunguntur: sed

3. dist. 5. q. 1. art. 1. q. 1. & 4. cõtr. c. 41.

In cor. art.

tur: sed etiam ex parte coniunctionis extremorum in illo vno. F Verbi gratia, coniunctio corporis & animæ in Sorte, potest accipi ex parte animæ & corporis, vel ex parte Sortis, vel ex parte coniunctionis illorum in Sorte. Et in litera hoc tertium membrum deficit, & tamen hoc est principalius membrum in proposito considerãdum:

quoniam non dicitur proprie loquendo, vnio maior ex parte extremorum, nec ex parte termini, sed ex parte coniunctionis extremorũ in termino. Contingit siquidem in Sorte coniungi multa accidentia quæ licet ex parte eius in quo coniunguntur, scilicet personã Sortis, habeant maximam vnitatem: nõ tamẽ propterea sunt maxime vnũ, quia coniunctio ipsa in Sorte non est maxima, sed minima.

¶ Dubium secũdo oritur hinc circa cõclusionem principalẽ, quoniam non nisi abusiue saluatur, ex illa vnionem incarnationis esse maximam post vnionem trinitatis diuinæ, quod tamen & Auctor saluare nititur in litera, H & Bernar. in lib. de consideratione, asserit. Et probatur sequela: quoniam nõ nisi abusiue diceretur, quòd vnio creaturarum universi est maxima, quia ex parte eius, in quo vniuntur, est maxima: quia vnitas Dei in quo vniuntur est maxima vnitas. ita. n. dicitur in litera, quòd diuinæ humanæq; naturæ vnio in Christo est maxima ex parte eius, in quo vniuntur, quia vnitas diuinæ personæ, in qua vniuntur, est maxima. Et similiter non solũ vnitas naturarum diuinæ & humanæ esset maxima, sed etiam vnio accidentium Christi, puta, visus & auditus, esse albi & crispi, esset maxima ex parte eius, in quo vniuntur, quia vniuntur in persona diuina, cuius vnitas est maxima: hoc enim non est saltare vnionem incarnationis esse maximam nisi abusiue, vt patet. Et multiplicatur dubium ex Durando in 3. dist. 3. sent. q. 1. dicente vnionem incarnationis esse maximam, quantum ad dignitatem, & non quantum ad intrinsecam rationem vnionis. Et hoc secundum probat, quia illa vnio est, quantum ad rationem vnionis maxima, cuius extrema magis & intimius efficiunt, vel efficiuntur vnum: sed extrema multarum vnionum, & non incarnationis sunt talia. ergo. Maior probatur, quia vnione vt sic, aliqua sunt vnum: ratio autẽ vnius est ratio indiuisi. Minor vero, quia materia & forma constituunt vnum per essentiam, & vnum est inseparabile ab alio manente consistentia: non sic autem constat esse extrema incarnationis. Vnde glossat Durandus Bernardum, quòd intelligitur de maxima vnione quantum ad dignitatem.

¶ Ad hanc quæstionem respondetur, quod distinctio male intelligitur: nam neutrum distinctionis membrum accipiendum est secũdum se, ita quòd cum distinguitur, coniunctionem posse accipi ex parte extremorum vel ex parte termini, non intelligitur ex parte extremorum secundum se, & similiter non intelligitur ex parte termini secundum se: sed quemadmodum primum mẽbrum intelligitur ex parte extremorum inter se, ita secundum intelligitur ex parte termini vt coniungentis. Et sic non deficit tertium membrum: sed tertiũ membrum est id, quod distinguitur in primum & secundum. Nam coniunctio ipsa duorum in aliquo vno, distinguitur, quia accipi potest ex parte extremorũ inter se, vel ex parte eius, in quo coniunguntur vt sic. Verbi gratia, Coniunctio animæ & corporis in homine potest dupliciter accipi, primo, ex parte animæ & corporis, non secundum se (sic enim valde distant) sed inter se, quia inter se iunguntur, vt actus substantialis & potentia: alio modo, ex parte eius, in quõ iunguntur, inquantũ iunguntur in illo, puta, inquantum sunt in vna natura composita, puta, humanitate, vel inquantum sunt in vna persona, puta, Sorte. Et hic est verus sensus distinctionis literæ: obiectiones autem procedunt contra alium sensum, quo sumuntur extrema, quæ iunguntur secundum se, & id in quo iunguntur secundum se. Et ideo non est mirum si deficit, si deducit ad inconuenientia, & si non saluat intentum nisi abusiue.

¶ Ex his patet solutio secundi dubii. nam sensus literæ est, quòd naturæ diuinæ & humanæ, quæ in mysterio incarnationis vniuntur, coniunctio dupliciter potest accipi, vel ex parte naturarum inter se (& sic per se nota relinquitur pars negatiua, sicut vero est per se nota, quia inter se nõ vniuntur, nisi sicut causa, & instrumentum causæ, vbi constat non esse maximam vnionem) vel ex parte eius, in quo vniuntur, hoc est ex parte personalis coniũctionis, quã obtinẽt in vna persona diuina: hoc enim idem est ac dicere, ex parte personæ diuinæ, in qua coniunguntur vt sic, ac dicere ex parte personæ diuinæ inquantum est persona, vtriusque naturæ: hoc enim est accipere coniunctionem ex parte eius, in quo iunguntur vt sic, hoc est, formaliter loquendo. Quocirca quia, habet præeminentiam inter alias vniones: nam vnitas personæ diuinæ, in qua vniuntur duæ naturæ, est maxima. Nõ autem habet præeminentiam ex parte eorum, quæ coniunguntur.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd vnitas diuinæ personæ est maior, quàm vnitas numeralis, G quæ scilicet est principium numerii. Nam vnitas diuinæ personæ, est vnitas increata, per se subsistens, non recepta in aliquo per participationem, est etiam in se completa, habens in se quicquid pertinet ad rationem vnitatis: & ideo non competit sibi ratio partis, sicut vnitati numerali, quę est pars numeri, & quæ participatur in rebus numeratis. Et ideo quantum ad hoc, vnio incarnationis præeminet vnitati numerali, ratione, scilicet, vnitatis diuinę personæ, nõ autem ratione naturæ humanæ, quæ non est ipsa vnitas diuinæ personæ, sed est ei vnita.

AD 2m dicendum, quòd ratio illa procedit ex parte coniunctorum, non autem ex parte personæ, in qua facta est vnio.

AD 3m dicendum, quòd vnitas diuinæ personæ est maior vnitas, quàm vnitas, & personæ & naturæ in nobis. Et ideo vnio incarnationis est maior, quàm vnio animæ & corporis in nobis.

Quia vero illud, qđ in contrariũ obiicitur falsum supponit. s. quòd vt patet ex prius dictis, vniuntur in persona diuina substantialiter & non accidentaliter, vt accidentia Christi, & vniũtur substantialiter, non vt partes (vt manus & caput) sed vt totum, vt natura ipsa, vt hæc humanitas vnitur Sorti, & vniuntur non solum substantialiter absque partium imperfectione, sed sic substantialiter vniuntur in vna simplicissima & indiuisibilissima ac incomponibili vnitate substantiali personali communi vtrique naturæ, vt superet merito omnem aliam vnionem quorumcumque in alio vt sic, ita quòd licet anima, & corpus Sortis vniantur substantialiter, & in vna natura humanitatis, & in vna persona Sortis: non tamen magis, sed pluribus modis vniuntur, quam natura diuina & humana in Christo: quia vniuntur & in natura, & in persona, istæ autem vniuntur tantum vno modo, scilicet, in persona: sed vnio hæc in isto vno modo, est maior, quàm sit illa in vtroque: quia in mysterio incarnationis vnitas communis extremis, secundum quam propriissime & formaliter quantificatur coniunctio, in tertio est vnitas personalis simplicissima & incomponibilis, & indiuisibilissima, ad quam constat, quòd nec vnitas personalis Sortis, nec vnitas essentialis humanitatis, nec ambæ simul ascendunt, vt patet. Notanter autem dixi, vnionem in alio, dixi enim hoc ad præseruandam doctrinam hanc ab vnione aliquorum inter se: quoniam vt in litera patet, non ex hac parte, sed solum ex parte vnionis in aliquo vno, vnio naturarum in Christo est maxima. Si tamen vnio hæc incarnationis perspiciatur, vt est duorum inter se, scilicet personæ diuinæ & humanæ naturæ, sic etiam inuenitur maxima, & excedens omnes alias uniones propter dictam rationem. Et secundum quid excedit vnionem Trinitatis, vt dicitur in responsione ad vltimum ex Auguſt. quia homo potius est in filio Dei, quàm Filius in Patre, quia scilicet, idem est suppositum hominis & Filii Dei, non est autem idem suppositum Patris & Filii: appellatur autem secundum quid maior hinc ista unitas, quia homo importat utrumque, naturam scilicet humanam & suppositum, & non quo ad naturam significatam, sed quo ad suppositum tantum est magis in Filio quam Filius in Patre: meritoautem, quod secundum aliquid sui est magis unum, & secundum aliquid minus unum appellatur secundum quid, & non simpliciter magis unum. Et per hæc patet expositio literæ totius articuli.

¶ Ad Durandum autem dicitur, quòd extorquet Bernardi sententiam, & vilificat eam: de unione enim inquantum unio, secundum ipsam rationem unionis loquitur Bernardus, præponens unionem Trinitatis, quæ non esset præponenda quo ad dignitatem, quia tota Trinitas non est dignior persona filii. formaliter igitur Bernardus, formaliter & Auctor loquitur, formaliter & nos intelligimus, atque saluamus, unionem incarnationis esse post unitatem Trinitatis maximam simpliciter. Et cum dicitur, Illa sunt magis

magis vnum, quorum extrema magis, & intimius constituunt A vnum, dicitur quòd addendum est huic propositioni, vel sunt vnum inter se, vel in tertio, alioquin negetur quia voluntaria est. Nam ex intrinseca ratione vnionis & vnius nihil aliud habetur, quàm quòd vnita aut fiunt aut sunt vnum, hoc est indiuisa inter se vel in tertio: personæ enĩ diuinæ non fiunt, sed sunt vnum in tertio, hoc est in diuina essentia. Et similiter in proposito duæ naturæ sunt vnum in persona diuina, & natura humana est vna personaliter cum persona diuina. Et sic negatur Minor, scilicet quòd materia & forma magis & intimius sunt vnũ in essentia humanitatis: non enim est minus vnum, vnũ in persona substantialiter & simplicissima, quàm vnum in substantia & persona composita. Et cum probatur ex inseparabilitate, respondetur quòd etiam hic non potest fieri separatio, salua consistentia omnium extremorum: quoniam si humanitas una natura separatur a verbo, non est idem, sed alius homo, & similiter persona divina amitteret esse hominem. Constat autem, quòd tam esse hominem, est esse substantiale, q̃ esse alium hominem, est esse aliam substantiam. Rũ hæc apparent mirabilia & incomprehẽsibilia nobis, non propterea sunt reiicienda, sed credenda, & venerãda.

¶ *Super Quæstionis secundæ Articulum decimum.*

TItulus articuli decimi clarº est. ¶ In corpore articuli duo sunt. primo ponitur distinctio bimembris de gratia, secundo respondetur quæsito tribus conclusionibº. Distinctio est, Gratia, pro voluntate dei gratuita, vel pro gratuito dono.

¶ Vbi nota duo, primum est, quod in vtroque membro fit mentio de gratuito: quia voluntas q̃nq; est debita q̃nq; gratuita: voluntas. n. iustitiam ministrãtis est voluntas ex debito dantis vnicuiquiq; qđ suũ est: voluntas aũt non ex debito, nec mercenarie, nec vi, aut metu dantis, sed amore bñuolentiæ gratuita est: & sic donum gratuitum est, quod ex tali voluntate datur. Secũdum est, quod appellatione doni gratuiti non solũ venit habitualis gratia, sed etiam quòdcũq; donum gratis concessum, siue illud sit actuale aliquod auxiliũ, siue quæcũq; alia res. Vnde quia hoc membrum subdiuiditur in litera, quamuis non sub forma subdiuisionis, ideo numerus cõclusionum excedere videtur mẽbra diuisionis, cum tñ in veritate iuxta tria membra in litera posita, s. gratuitã voluntatem dei, & gratuitum donum habitualis grãe, gratuitum donum ipsius vnionis, tres sint conclusiones.

¶ Prima igitur conclusio est, sumendo gratiam p gratuita dei voluntate, vnio incarnationis facta est per gratiã, sicut & vnio sanctorum ad deum per cognitionem & amorem. Probatur, quia ad hoc q̃ natura humana eleuetur in deum siue per esse personale, siue per operationem, egent dei voluntate gratuita: quia vtrumque est supra facultatem naturæ suæ. Secunda conclusio est sumendo gratiã pro gratuito dei dono, hoc est gratia habituali, vnio incarnationis non est facta per gratiam, vnio vero sanctorũ ad deum fit per gratiã. Probatur: quia in cõloquendo sermaliter ad pfectionem operationis requirit, q̃ potentia fit pfecta p habitũ: ad hoc aũt q̃ natura fit in suo supposito, nõ exigitur habitus aliquis. Dria aũt inter has duas vniones in hoc cõsistit, q̃ vnio sanctorum ad deum est p eleuationẽ ad operationes cognitionis & amoris: vnio aũt Christi est p eleuationẽ naturæ humanæ ad esse psonale filij dei. nulla ergo gratia hic mediat sed ibi.

¶ Vbi nota primo, q̃ hinc habes apud Auctorẽ, eodẽ se habere modo naturã humanam Christi ad psonam filij dei, sicut se habet ad psonã ppriã, & sicut se habet natura Sortis ad psonã Sortis.

nã hinc habes, q̃ ex eo q̃ formaliter loquẽdo inter naturã & ꝓprium suppositũ nullus exigit habitus, ideo inter naturã humanam & personã filij dei in Christo nullus exigitur habitus. fundatur. n. hic processus super illa ꝓportionalitate, vt patet.

Nota secũdo, q̃ græ habitualis in proposito nomẽ nõ restrin-

* positam Parg. sed cõtra.

Infr. q. 6. art. 6. Et veri. q. 29. art. 2. Et 3. dist. 13. qõ. 3 art. 1.

*P. sec. Q. 110. art. 2. & 3.

†Art. 6. huius quæst.

*cap. 15. añ med, to. 7.

* 3. dist. 13. q. 3. art. 1.

*P. S. q. 110. art. 1.

* 8. dist. 4. q. 3. art. 2. & q. 2. Et colo. 2. l. 2. co. 3.

gitur ad gratiam, quæ ponitur in essentia animæ, vt distinguit a charitate & aliis habitibus infusis : sed communiter sumitur vt comprehendit sub se quæcumque infusum habitum. Et hoc habes in litera ex eo, quòd habitus ad perfectionem operationis requisitus, in potentia operatiua ponitur, quod non verificatur de gratia restricta ad habitū in essentia, vt patet.

¶ Tertia conclusio est, sumendo gratiā pro gratuito dei dono, quicquid sit illud, vnio incarnationis est gratia. Probatur : quia est donum dei excessum humanitati Christi nullis præcedentibus meritis.

¶ Vbi nota primo, quòd hoc modo loquendo de gratia, ipsa vnio appellatur gratia modaliter : quia scilicet gratuite facta est, sine vllo merito, & hinc fit vt in Christo ponatur vltra habitualē gratiā, gratia vnionis, q̄ est ipsa vnio gratuito concessa. Nota secūdo, quòd caute Auctor locutus, nō dixit, quòd hoc modo sumendo gratiam vnio sit facta per gratiam, sicut dixit in præcedentibus conclusionibus, & sicut quæsitum est in titulo articuli : sed dixit quod ipsa vnio est gratia. Et ratio est : quia li per, denotat causalitatem gratiæ super vnione : eiusdem autem ad seipsum non est causalitas.

1. 2. q. 98. ar. 4. c. & 3. di. 4. q. 3. ar. 1. 1. & Ro. 1. l. 3. col. 2. fi. & Heb. 1. l. 4. col. 3.

* innuitur in gl. inter lineari, ibi.

¶ In respōsione ad primum eiusdem articuli, nota ex supra dictis in artic. 7. eiusdem q. quòd coniunctio humanæ naturæ cum persona filij Dei (quæ nihil aliud est, quàm vtriusque indiuiso in esse personali ipsius filij Dei) potest dupliciter accipi, scilicet vel secundum illam entitatem positiuam, quæ est illud esse personale istius naturæ creatæ, vel secundum mutationem & relationem, qua vnitur, & vnita relatiue dicitur humana natura personæ illi : nullum siquidem aliud ens reale apparet intercessisse, aut inueniri in hoc mysterio, vltra extrema. Et si quidem vnionis gratia pro gratuito dono sumatur secundo modo, sic est donum creatum : quoniam tam mutatio passiua, qua natura humana eleuata est ad esse personale dei, quàm relatio vnionis, inter creatas res est. Si vero vnionis gratia similiter pro dono gratuito sumatur primo modo, sic quo ad tē datam increatum donum est, quia data est personalitas diuina naturæ creatæ : quo ad substantialem vero compositionem seu coniunctionem personalitatis cum natura, donum creatum est, vt patet. Et quia vnionis gratia, hæc omnia concludit, ideo quandoque res increata ponitur, vt in hac litera, dum dicitur, maius autem est ipsa res, quàm ipsa similitudo eius participata, & est sermo de re diuinæ naturæ & personæ, in qua vnionis gratia consistit. Quandoque autem ponitur res creata, dum ex voluntate dei gratuita facta dicitur in hac litera, & diffuse inferius artic. 12. huiusmet q. & verum est quantum ad communionem illius esse diuini ad naturam humanam, quæ per assumptionem facta est, & ad quam relatio vnionis consequit.

corpus autem est Christus : prout scilicet corpus contra vmbram diuiditur. Dicunt etiam quidam, q̄ diuinitas dicitur in Christo habitasse corporaliter, idest tribus modis, sicut corpus habet tres dimensiones, uno modo, per essentiam, præsentiam, & potentiam, sicut in ceteris creaturis : alio modo, per gratiam gratum facientem, sicut in sanctis : tertio, per vnionem personalem, quod est proprium sibi.

VNde patet respōsio ad 3^m : quia scilicet vnio incarnationis non est facta solum per gratiam habitualem, sicut alij sancti vniuntur deo, sed secundum subsistentiam siue personam.

ARTICVLVS XI.

Vtrum unionem uerbi incarnati aliqua merita præceserint.

AD VNDECIMVM sic proceditur. Videtur quòd vnio incarnationis fuerit aliqua merita subsecuta : quia super illud Psalmi 32. Fiat misericordia tua super nos, quemadmodum, &c. dicit glo. * Hic insinuatur desiderium Prophetæ de incarnatione, & meritum impletionis. ergo incarnatio cadit sub merito.

¶ 2 Præter. Quicumque meretur aliquid, meretur illud, sine quo illud haberi non potest : sed antiqui patres merebantur vitam æternam, ad quam peruenire non poterant, nisi per incarnationem, dicit enim Greg.* in lib. 17. mor. Hi qui ante Christi aduentum in hunc mundum venerunt, quantalibet iustitia virtutem haberent, ex corporibus educti, in sinum cælestis patriæ recipi nullo modo poterant : quia nondum ille venerat, qui iustorum animas in perpetua sede collocaret. ergo videtur quòd meruerint incarnationem.

¶ 3 Præt. * de beata virgine cantat, quòd Dominum omnium meruit portare, quod quidem factum est per incarnationem. ergo incarnatio cadit sub merito.

SED CONTRA est quòd Augustin. dicit in lib.* de Prædest. San. Quisquis in capite nostro præcedentia merita singularis illius generationis inuenerit, ipse in nobis præcedentia merita multiplicate regenerationis inquirat. sed nulla merita præcesserunt regenerationem nostram, secundum illud Ti. 3. Nō ex operibus iustitiæ

* lib. 13. 20. circa fi. nem.

* c. 15. non procul a fi. tom. 7.

q 2

per vnionem naturæ humanæ ad personam filij Dei, optime & euidenter sequitur, quòd omnis operatio illius hominis præsupponit vnionem, quia præsupponit illum hominem. Secunda quoque pars patet ex hoc, quòd meritum præcedit saltem naturæ ordine præmium, vt patet.

¶ Dubium hoc in loco non nullum occurrit : quia licet hinc habeatur, quòd omnis operatio illius hominis subsecuta est vnionem, non tamen hinc habetur, quòd omnis operatio illius naturæ humanæ subsecuta est vnionem. Et diceret quispiam, quòd illa natura humana sicut secundum se præsupponitur naturæ ordine vnioni (quia assumptio præsupponit quod assumitur) ita secundum aliquod opus eius, puta intelligere & velle, quæ sunt instantanea, præsupponitur ordine naturæ assumptioni : & per illud velle informatum charitate natura illa meruit assumi in eodē instanti tpis, & prius naturæ.

¶ Ad hoc dubium non oportet aliunde, quam ex litera fundamento respondere, ita tamen vt non sit sermo de potentia diuina absolute, cum dicitur, quòd non potuit aliqua operatio præcedere vnionem : sed de potentia quam ordo rerum habet simpliciter, & in mysterio incarnationis. Cum enim natura humana in Christo assumatur ad esse personale Dei, idem est ordo naturæ humanæ Christi ad personam filij dei, qui est naturæ humanæ Sortis, ad personam Sortis. Et ideo sicut natura Sortis prius natura personatur per Sortem, quam operetur, tum quia esse personale, vtpote substantiale, est prius, quam operari, tūm quia primus terminus vt quod generationis, est ipse Sortes, & deinde naturæ ordine consequuntur operationes etiam naturalissimæ, vt si sol fieret, primo fieret suppositum solis, & deinde luceret ; quamuis in eodem instanti : ita prius natura humanitas Christi personatur per verbum dei, quàm operetur propter vtramque dictam rationem : quia scilicet personari spectat ad esse substantiale (confert enim subsistere, quod primæ substantiæ solius est) & quia primus terminus generationis Christi, vt quod, fuit persona filij dei, dicente Angelo, Quod ex te nascetur sanctum vocabitur

proculdubio

Super Quæstionis secundæ Articulum undecimum.

IN titulo articuli 11. vide, quòd in præcedenti, & hoc, atque sequenti articulo quæstio est de causa vnionis. Et quoniam triplex illius causa assignatur, scilicet gratia, merita & natura, ideo expedito decimo articulo de gratia in hoc 11. quæritur de meritis, an scilicet vnio hæc ex meritis fuerit : & demum in 12. quæritur an sit naturalis Christo, &c. hoc est, a natura.

¶ In corpore articuli sunt tres conclusiones. Prima est : Nulla Christi opera fuerunt meritoria vnionis. Probatur : Ille homo, qui est Christus, a principio suæ conceptionis fuit filius dei hypostatice. ergo omnis illius hominis operatio sub sequuta est vnionem. ergo nulla est operatio potuit esse meritum vnionis. Antecedens declaratur primo, & differentia inter scientiam fidei & hæresim Photini : Et probatur secundo auctoritate angeli Luc. primo. Consequentiæ autem reliquuntur, vt per se notæ, & veresis est : quoniam prima patet ex hoc ipso, quòd omnis operatio cuiuscumque hominis præsupponit illum hominem : oppositum enim non est intelligibile. Idem autem est dicere, quòd omnis opatio Christi præsupponit vnionem, & dicere quòd præsupponit personam illius hominis : quoniam nō nisi per vnionem habetur persona illius hominis : quoniam est ipsa persona filij Dei. Ex hoc igitur quòd persona illius hominis est persona filij dei

*Art. p̄ced.

proculdubio cum rei veritate filius dei. Non potest ergo poni, quòd anima Christi prius natura, quàm vniretur, intelligeret aut amaret.

¶ Secunda conclusio est, Nulla opera cuiuscumque alterius hominis potuerunt esse meritoria huius vnionis ex condigno. Probatur tripliciter. Primo, quia vnio ista superat vnionē beatitudinis, quæ proprie cadit sub merito. Tertio, quia vnio ista est reformatiua totiꝰ humanæ naturæ, cuius totius bonum, constat non posse a singulari puro homine causari.

¶ Tertia conclusio est, Sancti patres meruerunt incarnationem de congruo desiderando & petendo. Probatur : quia congruum est deum exaudire sibi obedientes. Et hoc etiam modo exponi pōt, quòd beata virgo meruit Christum portare, scilicet merito cōgrui.

Super Quæstionis secundæ Articulum duodecimum.

IN titulo articuli duodecimi nota quòd ideo in titulo apponitur ly homini, ita quòd nō quæritur verum gratia vnionis sit Christo naturalis, sed an sit naturalis Christo homini, vt denotaretur, quòd difficultas huius dubij ex parte eius, quod est esse hominem, se tenet. Non enim est quæstio de Christo, secundum q̄ deus : sed secūdum quòd est homo, an gratia vnionis sit illi naturalis.

¶ In corpore artic. duo fiūt, primo ponitur vna distinctio de ly naturalis : secundo respondetur quæsito tripliciter. Distinctio est secundum naturale dupliciter, vel quod causatur ex principijs quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit per lauacrum regenerationis. ergo nec illam Christi generationē aliqua merita præcesserunt.

RESPON. dicendum, quòd quantum ad ipsum Christum, manifestum est* ex præmissis, quòd nulla eius merita potuerunt præcedere vnionem. Non enim ponimus, quòd ante fuerit purus homo, & postea per meritum bonę vitæ obtinuerit esse filius Dei, sicut posuit Photinus : sed ponimus quòd a principio suę conceptionis ille homo vere fuerit filius Dei, vtpote non habens aliam hypostasim, quàm filij Dei, secundum illud Luc. 1. Quod ex te nascetur sanctum, vocabitur filius Dei. Et ideo omnis operatio illius hominis subsecuta est vnionem. ergo nulla eius operatio potuit esse meritum vnionis : sed neque etiam opera alterius cuiuscumq; hominis potuerunt esse meritoria huius vnionis ex condigno. Primo quidem : quia opera meritoria hominis proprie ordinantur ad beatitudinem, quæ est virtutis præmium, & consistit in plena Dei fruitione. Vnio autem incarnationis, cum sit in esse personali, transcendit vnionem beatæ mentis ad deum, quę est per actum fruentis : & ideo non potest cadere sub merito. Secundo, quia gratia non potest cadere sub merito : quia est merendi principium. Vnde multo minus incarnatio cadit sub merito, quæ est principium gratiæ, secundum illud Ioan. 1. Gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Tertio, quia incarnatio Christi est reformatiua totius humanæ naturæ : et ideo non cadit sub merito alicuius hominis singularis : quia bonum alicuius puri hominis non potest esse causa boni totius naturæ : ex congruo tamen meruerunt sancti patres incarnationem, desiderando & petendo : congruum enim erat vt deus exaudiret eos, qui ei obediebant.

Et per hoc patet respōsio ad PRIMVM.

AD 2^m dicendum, quòd hoc est falsum, quòd sub merito cadit omne illud, sine quo præmium esse non potest : quædam enim sunt, quæ non solum requiruntur ad præmium, sed etiam præexiguntur ad meritum, sicut diuina bonitas, & eius gratia, & ipsa hominis natura. Et similiter incarnationis mysterium est principium

meredi : quia de plenitudine Christi omnes accepimus, vt dicitur Ioan. 1.

AD 3^m dicendum, quòd beata Virgo dicitur meruisse portare dominum omnium, non quia meruerit ipsum incarnari : sed quia meruit ex gratia sibi data illum puritatis & sanctitatis gradum, vt congrue posset esse mater Dei.

ARTICVLVS XII.

Vtrum gratia unionis fuerit homini Christo naturalis.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Videtur q̄ gratia vnionis non fuerit homini Christo naturalis. Vnio enim incarnationis non est facta in natura, sed in persona, vt dictum est : * sed vnumquodq; denominatur a termino. * ergo gratia illa magis debet dici personalis, quàm naturalis.

¶ 2 Præter. Gratia diuiditur contra naturam, sicut gratuita, quæ sunt a deo, distinguuntur contra naturalia, quæ sunt a principio intrinseco : sed eorum, quæ ex opposito diuiduntur, vnum non denominatur ab alio. ergo gratia Christi non est ei naturalis.

¶ 3 Præt. Naturale dicitur, quod est secundum naturam : sed gratia vnionis non est naturalis Christo secūdum naturam diuinam (quia sic conueniret omnibus hominibus, qui sunt eiusdem naturæ cum ipso. Igitur videtur, quòd nullo modo gra vnionis sit Christo naturalis.

SED CONTRA est quod Aug. dicit in Enchir. * In humanæ naturæ susceptione fit quodammodo ipsa grā illi homini naturalis, qua nullum possit admittere peccatū.

RESPON. dicendum, quòd secundum Philosophum in 5. Metaphy. * natura vno modo dicitur ipsa natiuitas, alio modo essentia rei. Vñ naturale pōt aliquid dici dupliciter, uno mō, qd est tm̄ ex principiis essentialibꝰ rei : sicut igni naturale est sursum ferri : alio mō dr̄ esse homini naturale, quod ab ipsa natiuitate habet, sm illud Eph. 2. Eramus natura filij iræ. Et Sap. 12. Nequam est natio eorū, & naturalis malitia ipsorum. Gratia igitur Chri siue vnionis, siue habitualis nō pōt dici naturalis, quasi cāta ex principijs humanæ naturę Chri; quāuis possit dici naturalis, quasi essentialibus rei. sicut passio ex principiis subiecti, sicut moueri de rsum ex principiis corporis grauis, vel quod ab ipsa natiuitate habetur. Probatur primo distinctio : quia natura dr̄ dupliciter. 5. Met. de essentia & de natiuitate. Probatur secundo secūm membrum, auctoritate duplici sacræ scripturæ.

¶ Nota hic, q̄ secūdum membrum, s. naturale a natiuitate, dupliciter intelligi potest, vno mō, vt denotetur sola coæuitas, quia, sin̄ ceperunt simul tempore, sicut de cæco a natiuitate dicimus, quia cæcitas simul incepit cū homine, qui est cæcus : alio modo, vt denotetur non sola conduratio, sed ēt causalitas, ita quòd ex vi natiuitatis habeat illud : sicut dicimus, quòd sextus digitus est naturalis ex natiuitate in vtero, quia. s. ex vi talis natiuitatis abū dātis i materia, &c. Iste sextus est sextum digitum. In q̄ posito intelligit ēm mēbrum vtroq; modo : & ad secundum membrum spectat auctoritas Apostoli, Eramus natura filij iræ : quoniā ex vi natiuitatis nostræ per propagationem ex Adam sumus filij iræ, dum ex vi natiuitatis nostrę in vtero inficimur peccato originali. Ad primum autem modū spectat auctoritas Sapientiæ : quoniā Chananæi, de quibus loquitur, non ex vi natiuitatis cō trahebant peccata parentum, sed mali tia illorum ita cito incipiebat, vt dicatur i vtero incepisse, iuxta cōsuetum modū loquēdi sermone emphatico.

¶ Prima conclo est : Gra siue vnionis siue habitualis nō est naturalis Chro, vt cāta, ex principijs humanæ naturę. Secūda cōclo est : Gra viraq; pōt dici naturalis Chro, qsi pueriés ex nā diuina Chri in naturā humanā

Inf. q. 7. ar. 13. ad 2. & q. 34. artic. 3. ad 2. & 3. distin. 4. q. 3. art. 2. q. 1. art. 1. & 2. huius quæst.

* c. 40. post med. to. 3.

*li. 5. Met. tex. 5. to. 3.

eiusdem. Tertia cõclusio est: Gratia vtraque est naturalis Christo, sumendo naturale a natiuitate. Probatur in primo sensu, hoc est secundum coæuitatem: quia ab initio cõceptionis fuit natura humana diuinæ personæ vnita, & hoc quo ad gratiam habitua
lem. In secundo autem sensu, hoc est ex vi natiuitatis, ꝙ
batur in responsione ad tertium ex proprietate natiuitatis Christi: quia sic conceptus est ex Spiritusancto vt esset idem naturalis filius dei & hominis, testante hanc natiuitatis vim angelo dicente, Spiritussanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi, dum subdit ideoq; & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius dei. Illa enim causalis, ideoque & quod nascetur ex te, erit filius dei, manifestat ad hoc esse ordinatam actionẽ Spiritussancti, vt ex vi talis natiuitatis natum, esset filius dei, quod ĩ ipsa gratia vnionis constitit. Gratia autem habitualis, vt in proprio tractatu patebit, est in Christo velut proprietas, cõsequens gratiam vnionis, sicut splendor solem.

¶ Nota hic tria, primo, quòd quamuis in litera diuisæ sint explanationes & ꝓbationes tertiæ conclusionis secũdum duos assignatos in secundo membro sensus, quia tamen vere sunt, in litera ponuntur, & breuius vniti clarent nouitijs: ideo adunaui dicta in responsione ad tertium, & iunxi corpori articuli. Secundo, quòd Auctor plus donauit, quàm promisit, dum quæsiuit de gratia vnionis, & respondit de gratia vnionis & habituali. Tertio, quòd dum in secunda conclusione dicitur, quòd gratia Christi potest dici naturalis ex diuina natura, Auctor caute apposuit duo vocabula, primo, potest dici: secundo, quasi proueniens. Est siquidem considerandum, quod ad hoc, vt aliquid dicatur proprie naturale a natura pro essentia, duo concurrunt: primum est causalitas: secundum modus causãdi. oportet enim, vt causetur a natura, & quòd naturali modo non libere causetur a natura: sic enim passio a principiis naturę, sic ferri sursum a leuitate causatur, sic naturale distinguitur contra liberum. In proposito autem, quia omnis causalitas dei, ad extra est libera, & nulla est naturalis, ideo gratia in Christo ex diuina natura causata deficit a naturali in modo quo fit, & potest dici naturalis, quo ad primum, quia ex diuina causatur natura. Quo ad secundum vero potest dici naturalis non formaliter: quia in veritate non naturaliter, sed libere causatur, sed quasi virtualiter seu conditionaliter, hoc est, quia si diuinæ naturæ competeret ad extra, vterque modus causandi, scilicet natura liter vel libere, vtraque gratia in Christo naturaliter causaretur: quia gratia vnionis ſpectat ad esse personale ipsius diuinæ naturæ, ac per hoc ad causalitatem naturalem pertineret, si ibi in ueniretur: gratia vero habitualis ĩ Christo ſpectaret ad proprietatem humanæ naturæ iunctæ, iam secundum esse diuinæ naturæ. Et propterea Auctor dixit, Dici potest naturalis quasi proueniens, significans per hoc quasi naturalem modum, quo gratia in Christo fieri dici potest, quamuis in veritate non sit modus naturalis. hoc autem singulariter de gratia Christi dici potest: quia reliquis hominibus & etiam angelis constat, quòd non solum dat, sed daret deus gratiam suam prout vult, vt pote non communicans suum esse personale, nec iunctis sibi secundum esse influens.

QVAESTIO III.

De modo unionis ex parte personæ assumentis, in octo articulos diuisa.

DEINDE cõsiderandum est de vnione ex parte personæ assumentis.

Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primo, vtrum assumere conueniat personæ diuinæ.

¶ Secundo, vtrum conueniat naturæ diuinæ.

¶ Tertio, vtrum natura possit assumere abstracta personalitate.

¶ Quarto, vtrum vna persona possit assumere sine alia.

¶ Quinto, vtrum quælibet persona possit assumere.

¶ Sexto, vtrum plures personæ possint assumere vnam numero naturam.

¶ Septimo, vtrum vna persona possit assumere duas numero naturas.

¶ Octauo, vtrum magis fuerit conueniens de persona filij dei, ꝙ assumpserit humanam naturã, quàm de alia persona diuina.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum personæ diuinæ conueniat assumere naturam creatam.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd personę diuinę, non conueniat assumere naturam creatã. Persona. n. diuina significat aliquid maxime perfectũ: perfectũ aũt est, cui non potest fieri additio. 3. di. 5. q. 1. art. 1.

¶ *Super Quæstionis tertiæ Articulum primum.*

TItulus articuli primi Quæstionis tertię clarus est.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua qstio. Personæ competit propriissime assumere naturam. Probatur: Persona est principiũ & terminus assumptionis. ergo sibi conuenit propriissime assumere. Antecedẽs quo ad primam partem probatur: quia assumere est actio diuina: agere autem proprie est personę. Quo ad secundam vero: quia vnio facta est non in natura, sed in persona, vt patet ex supra dictis. Consequentia autem probatur: quia in verbo assũptionis importantur tria, principiũ, actus, & terminus: quoniam assumere dicitur quasi ad se sumere. Ex hoc nãque quòd assumere importat hæc tria, & hæc omnia competũt personæ, quia ipsa est principium & terminus actus talis, vt in antecedente dicitur, consequens manifeste est, quod assumere propriissime competat personæ.

¶ Vbi nota tria: primo, quod exponendo assumere quasi ad se sumere, quia ly se est pronomen reciprocum, dupliciter seu bis denotat illud, pro quo stat concurrere ad actionem illam, vno modo seu semel vt principium, & semel seu alio modo vt terminum. Et propterea Auctor ex hoc, quòd assumere dicitur quasi ad se sumere, dixit quòd importat principium & terminum actus: nisi enim ly se, vtrumque denotaret, non esset ad se sumere, sed esset sumere ad alium. Secundo, quòd in litera in conclusione additur ly propriissime: quia, vt infra patebit, non soli personæ conuenit assumere, sed soli personæ conuenit propriissime. Tertio, quòd hic est sermo de persona diuina vt sic, non curando, vtrum sit vna sola persona diuina, vel plures, vtrum absoluta vel relativa: eius siquidem est proprie agere, vt quod agit, & eius est terminare vnionem personalem vt quod subsistit in vtraque natura.

¶ In responsione ad primum eiusdem primi articuli, aduerte quòd tam mirabilis est hæc incarnationis coniunctio, vt cum hoc, quod fatemur Deum vere acquisiuisse esse hominem, quia vere factus est homo: quia tamen huiusmodi substantiale esse acquisiuit siue quacumque ipsius dei mutatione, ac per hoc sine quacũque sui perfectione, ideo hic vere quoque dicitur, quòd nihil est per incarnationẽ additum Deo, & quòd non deus, sed homo per incarnationem perficitur. Et ad hoc tantum allatum esse exemplum de vnione adoptionis nostræ intelligę: quia sicut in vnione filiorum adoptiuorum non additur aliquid Deo, sed quod diuinum est, apponitur homini, ita proportionaliter in vnione naturalis Filij nihil apponitur deo, sed deus iungitur homini, vt homo perfectus sit, hoc est, vt homo sit deus, quod infinitam perfectionem apponit naturæ humanæ.

¶ In responsione ad secũdum, dubium occurrit circa incõmunicabilitatem personæ, vt in litera describitur, scilicet pene hoc, quòd non potest de pluribus suppositis prædicari. Videtur siquidẽ satis rudis huiusmodi assignatio incommunicabilitatis: quoniam talis incommunicabilitas conuenit cuilibet singulari creato, tam in genere accidentis, quàm in genere substantiæ, nam hoc album & similiter hæc albedo, & hæc humanitas, non potest de pluribus suppositis prædicari: quia vt in anteprædicamentis dicitur, cuilibet singulari conuenit non dici de subiecto.

¶ Ad hoc dicitur, quòd in theologia non potuit forte breuius, clarius & formalius describi incommunicabilitas personæ, quàm describpta est in litera: quia apud theologos omnis natura est communicabilis pluribus suppositis, quamuis diuersimode: quia natura diuina communis est per identitatem Patri & Filio & Spiritui sancto. Et hæc natura creata potest esse communis per assumptionem (vt infra patebit) Patri & Filio & Spiritui sancto: persona quoque communis est pluribus naturis, vt patet de persona filij dei subsistente in duabus naturis diuina & humana, & de persona Sortis communi pluribus, accidentalibus tamen naturis, vt in litera dicit. Restat ergo, vt propria incommunicabilitas personæ consistat in hoc, quòd non possit esse communis pluribus suppositis, hoc est sibi ipsi & alteri supposito, & hoc est quod in litera exprimitur, per non posse prædicari de pluribus suppositis. Vnde doctrina est subtilissima: sed obiectio errat in hoc, quòd pro eodem accipit non prædicari de pluribus, de quo Aristo. loquitur in anteprædicamentis: & non prædicari de pluribus suppositis, de quo Auctor in litera loquitur, quum hæc distent valde: quoniam non posse prædicari de aliquo vel aliquibus, vt superius de inferiori, conuenit omni singulari, vt obiiciendo bene dicitur: sed non posse prædicari de pluribus suppositis, soli personæ conuenit: quia soli personæ repugnat. Nam & hæc humanitas, & quæ illi inest, hæc albedo, potest de pluribus suppositis prædicari, vt patet, si a pluribus diuinis personis assumeret.

¶ In eadem responsione ad secundum, dubium occurrit circa illud: hoc autem est proprium diuinæ personæ, propter eius infinitatem, vt fiat in ea concursus naturarum non accidentaliter, sed secundum subsistentiam, & de conclusione & de ratione eius. Duo siquidem hic dicuntur: primo affirmatur hæc conclusio, scilicet, quòd sola diuina persona potest subsistere in duabus naturis: secundo assignatur ratio istius conclusionis, infinitas diuinæ personæ. Vbi duæ quæstiones determinantur: prima est, an aliqua persona creata possit subsistere in duabus naturis, asseritur siquidem hic pars negatiua, dum dicitur quòd proprium est diuinæ personæ, vt fiat in ea concursus naturarum secundum subsistentiam: secunda est, an hæc proprietas conueniat diuinæ personæ propter infinitatem ipsius: asseritur namque in litera pars affirmatiua. Et primam quidem q. Scot. in 3. senten. distinc. 1. q. 4. disputat, & dubiam relinquit: secundam autem ibidem tractans, oppositum tenet, arguitque dicens. Ista ratio non videtur cõcludere: quia verbũ non est infinitum secũdum rationem personalitatis suæ, secundum quam substantificat naturam assumptam. igitur non requiritur infinitas in illo supposito, quod sic substantificat. Antecedens patet: qa tunc aliqua perfectio formaliter deesset Patri, quæ est in Filio.

¶ Ad horum euidentiam primo soluenda est obiectio Scoti: & exinde solliditas, vtriusque dicti in litera monstranda. Ad obiectionem ergo Scoti negandum est antecedens: quamuis possit distingui, dicendo quòd verbum esse infinitum secũdum rationem personalitatis suæ, potest dupliciter intelligi, scilicet radicaliter vel formaliter, & quòd verbum est infinitum secũdum rationem deitatis radicaliter, quia ex deitate quicquid est in deo, infinitatem habet: sed secundum suam personalitatem est formaliter infinitum: quoniam personalitas diuina non est constitutiua personæ nisi infinitæ. Et quemadmodum personalitas verbi, scilicet filiatio diuina est formaliter subsistens, alioquin non esset constitutiua personæ, quæ formaliter est subsistens, ita est formaliter infinita: quia subsistentia formaliter inclusa in personalitate verbi, nec est finita nec abstrahens a finito & infinito, sicut relatio, inquantum relatio: quia subsistentia perfectionem sonat simpliciter, vt patet. Nec proprerea sequitur, vt Scotus arguit, probando antecedens, quòd aliqua perfectio formaliter deesset Patri, quæ est in Filio; quoniam eandem perfectionem, quam personalitas verbi formaliter dicit in Filio, personalitas Patris dicit in Patre, vt patet de perfectione subsistentiæ. Sed contingit hic errare, si personalitates diuinas sic formaliter metimur, vt eas nihil aliud formaliter esse putemus, quàm quod relationi reali formaliter conuenit, quod alienum est a celsitudine personalitatis diuinæ formaliter sumptæ: quoniam, vt dictum est, conuenit illi formaliter subsistentia, alioquin non esset personalitas: quia non esset constitutiua se tota personæ. Constat autem quòd filius dei, quatenus subsistens, naturam humanam substantificat. Vnde patet, quòd verbum secundum illam suæ personalitatis rationem, qua est subsistens, ac per hoc infinitæ subsistentiæ, vices humanæ personæ formaliter & eminenter in mysterio incarnationis supplet: est enim verbum persona humanæ naturæ. Et confirmatur, quia per illud idem, quo verbum subsistit in duabus naturis, diuina scilicet, & humana, potest subsistere, quantum est ex parte sua in infinitis naturis: quoniam vbi pluralitas non facit differentiam, nec infinitas faceret differentiam, si infinitas impossibilis esset. Sed verbum per suam personalitatem, quatenus est constitutiua personæ (quod est dicere, quatenus est constitutiua subsistentis in diuina natura) habet quòd possit in duabus naturis subsistere, ergo ꝓ suam personalitatẽ, vt subsistẽtẽ in diuina natura,

* p. p. q. 25. art. 1.

* In lib. de fide ad Pet. c. 2. a med. tom. 3.

* q. præced. art. 1. & 2.

* In epist. 1. syn. Ephes. ad Nestor. circa medium illi⁹.

tura, potest subsistere in infinitis naturis, sed posse subsistere in F infinitis naturis est subsistentiæ infinitæ. igitur subsistentia, qua Verbum de facto subsistificat humanam naturam, exigit infinitatem. Eadem enim est conditio eius, qua nunc subsistit in duabus, & qua subsisteret in infinitis.

¶ Præterea, Verbi personalitas in sua formali rõne claudit subsistentiam, ergo pfectiõem simpliciter. ergo est infinita formaliter. Antecedens probatum est. Prima consequẽtia probatur, primo, quia subsistentia non solum est perfectio, sed maxima perfectio: nullum namque diuinum esset perfectũ nisi subsistens. Secundo, ex definitione perfectionis simpliciter scilicet, ϕ in quolibet melior est ipsa, quàm non ipsa, arguitur sic. In quolibet ente vt sic, melior est subsistentia, quàm quod libet sibi incompossibile. ergo est perfectio simpliciter. Tertia consequentia est euidẽs etiam apud Scotum; quoniam omnis perfectio simpliciter, est in Deo infinita formaliter. Ex dictis igitur si bene considerentur, fidelitas literæ tam in conclusione quam illius ratione apparet. nam ex hoc, quod persona diuina ex suæ personalitatis perfectione, quam illius subsistentia ponit, habet quod possit in pluribus naturis subsistere, manifeste habetur, quod quum illa perfectio sit infinita, proprium erit diuinæ personæ ob eius infinitatem, quod in ea fiat concursus naturarum, secundum subsistentiam. Et per hoc solutio vtriusque quæstionis apparet.

¶ Nec ex his sequitur, vt Scotus ibidem q. 5. conatur deducere, diuinam naturam esse per se primo terminum vnionis, propterea quia infinitas primo est naturæ, quoniam infinitas Dei, vt est naturæ, dat perfectionem infinitam in essendo & in causando, vt autem est personæ, dat perfectionem infinitam in terminando, Quo sit, vt quia terminare naturam assumptam, nullam causalitatem dicit, consequenter infinitas in terminãdo, nullam causalitatem det: & tamen constat, quod exigitur ad hoc, quod vna persona subsistat in infinitis naturis, si essent, Quando ergo obiicit Scotus, quod continentia virtualis in termino, quæ æquiualere potest tot personis, pertinet ad dependentiam inter causam & causatum vt sic, simpliciter negãdum est, & dicendum est, quod quia terminare naturam alienam subsistendo in illa ex infinitate personæ, non in causando sed in terminando prouenit, ideoque vocatur quasi continentia virtualis personalitatum in persona diuina, non spectat ad dependentiam causæ & causati vt sic; sed ad dependentiam personæ finitæ in terminando ad personam infinitam in terminando. Et quia hoc conuenit cuilibet diuinæ personæ ratione suæ propriæ personalitatis: ideo, vt infra patebit, propria personalitas Verbi, scilicet filiatio, est de facto per se primo ter K minus incarnationis.

¶ In eodem primo articulo in responsione ad tertium, aduerte, vt caute verbum denominationis intelligas, quum legis ϕ natura humana non constituit diuinam personam simpliciter, sed constituit eam, secundum quod denominatur a tali natura, Non enim sumitur hic denominatio pro quacumque denominatione, quum denominentur aliqua ab extrinseco, vt Sortes dicitur locatus aut vestitus, aliqua ab accidente, vt Sortes dicitur albus, & aliqua a substantia, vt Sortes dicitur animatus vel corporeus: sed sumitur pro denominatione substantiali: neque restringitur hic denominatio ad denominationem in antepræd. contentis definitam: quamuis & de illa litera hæc verificetur, de denominatione substantiali loquendo. Nam persona filij Dei est vere persona humana: & inquantum est persona humana, constituitur per naturam humanam, ita quod persona prædicari. Vnde non est contra rationem personæ sic communicari, vt subsistat in pluribus naturis; quia etiam in personam creatam possunt plures naturæ cõcurrere accidentaliter: sicut in persona vnius hominis inuenitur quãtitas & qualitas. Hoc autem est proprium diuinæ personæ, propter eius infinitatem, vt fiat in ea concursus naturarum, non quidem accidentaliter, sed secundum subsistentiam.

Ad 3^m^ dicendum, quòd sicut supra dictum est,* natura humana non constituit personam diuinam simpliciter; sed constituit eam secundum quòd denominatur a tali natura. Non enim ex natura humana habet filius Dei, quòd sit simpliciter, cum fuerit ab æterno: sed solum quòd sit homo: sed secundum H naturam diuinam constituitur persona diuina simpliciter. Vnde persona diuina non dicitur assumere diuinam naturam, sed humanam,

*q.2. art.1.

Articvlvs II.

Vtrum diuinæ naturæ conueniat assumere.

Ad secvndvm sic procedit. Videtur quòd naturæ diuinæ non conueniat assumere: quia, sicut dictum est, * assumere dicitur quasi ad se sumere: sed natura diuina non sumpsit ad se humanam naturam, quia non est facta vnio in natura, sed in persona: sicut supra dictum est.* Ergo naturæ diuinę non competit assumere naturam humanam.

¶ 2 Præter. Natura diuina communis est tribus personis. Si ergo naturæ conuenit assumere, sequitur quòd conueniat tribus personis. Et ita Pater assumpsit naturam humanam sicut & Filius, quod est erroneum.

¶ 3 Præt. Assumere est agere: agere autem conuenit personæ, non naturæ, quæ magis significatur vt principium, quo agens agit. Ergo assumere non conuenit naturæ.

Sed contra est, ϕ Aug. dicit in lib. de Fide ad Pet.* Illa natura quæ semper genita manet ex Patre, id est, quæ est per generationem æternam accepta a Patre, naturam nostram a matre sine peccato suscepit.

Respondeo Dicendum, quòd sicut dictum est,* in verbo

3. di. 5. q. 2. art. 2.

*Art. pced.

*q.2. art. 1. & 2.

¶ *Super Quæstiõis tertiæ Articulum secundum.*

In titulo articuli secundi, nota omnes tres terminos: nam ly naturæ diuinæ, in hoc articulo sumitur, nõ vt sumitur per modum naturæ tantum, vt significatur nomine Deitatis: sed etiam vt sumitur per modum subsistentis in natura vt sic, vt significatur nomine Dei seu Dei huius: ita quod appellatione naturæ diuinæ venit hoc in loco nõ solum deitas, sed Deus & Deus hic. Nec hoc ego somnio, sed ex responsione ad tertiũ clare habeo, vt ibi declarabitur, & nunc supponatur, ita quod natura diuina sumitur hic, vt distinguitur contra personã simpliciter, hoc est secundum completam rationem personæ.

¶ Ly conueniat sumitur non de possibili, sed de facto: quoniã an natura possit assumere, in sequenti tractabitur articulo, sed an de facto verum sit, quod deitas, deus, hic deus assumpserit naturam, quæritur, vt patet ex responsione ad secundum, vbi dr, quod assumere conuenit naturæ diuinæ rõne personæ verbi.

¶ Ly assumere, vnioꝰ sumitur, vt. s. terminatur ad vnionem personalem verbi, qualis descripta iam in antedictis est, vt ex responsione ad secundum iam allegata, patet.

¶ Rursus aduerte, ϕ quum quæritur hic an naturæ diuinæ conueniat assumere intentio qõnis est, an sic cõueniat, quod possit vere dici, quod natura diuina assumpsit naturam humanã. Et in hoc clauditur, an naturæ diuinæ conueniat assumere, vt quod assumit, ita ϕ non sufficit quæstioni dicere, quod natura diuina est, qua seu quo facta est assũptio; sed inquirimus an sit quod, seu quæ assumpsit natura humanam. Hæc de titulo.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio principalis, Naturæ conuenit secundario assumere naturã. Probatur. Assumens est principiũ & terminus assumptionis: sed natura diuina est ẽm se principium, & non ẽm se, sed ratione personæ est terminus assumptionis. ergo natura diuina est secundario assumens, s. ad sui personam. Maior probatur ex eo, quod in verbo assumptionis importatur vtrũque, s. principium & terminũ assumptionis esse idem, Minor quo ad primam partem probatur: quia virtute naturæ diuinæ assumptio facta est: quo ad secundam vero: quia esse terminum assumptionis conuenit primo personæ, vt patet ex præcedenti articulo, Vbi quia etiam dictũ est, quòd persona est etiam principium assumptionis vt quod, ideo hic repetitur, quòd propriissime & additur quòd primo conuenit personæ assumere. Secunda autem conclusio adiuncta propter clarificanda similia est, quòd natura diuina p hunc modum, scilicet secundario est incarnata: quia scilicet carnem ad sui personam assumpsit.

¶ In responsione ad secundum, quo ad omnes eius partes, nota pro sequenti articulo, Tria enim hic dicuntur, primũ est de cõitate conueniẽtium naturæ diuinæ secundũ se, vt distinguit̃ contra personam, Secundum de assumere, quod de facto ei- conuenit

conuenit ratione verbi. Tertium de illa subiuncta causali, scilicet: & ideo illi soli personæ conuenit. Ad hæc enim in sequenti articulo recursus erit.

¶ In responsione ad tertium eiusdem secundi articuli, aduerte quod quia argumentum ad hoc tendebat, quod naturæ diuinæ non conueniebat assumere ẽt vt principio assumptiõis, hoc est vt principio, quod assumere dicitur: quia natura habet rationem principij, vt quo, non vt qd. & Auctor intendit quod naturæ diuinæ conuenit assumere ratione principij non solũ quo, sed quod: ideo in hac responsione dicit, sicut quo ad esse, idem est in deo quo & qd, ita quo ad agere. Et ideo natura diuina est quo Deus agit assũptionem, & quod agit illam: quia est ipse Deus agens, quod nihil aliud est, quam dicere, quia deitas hæc est hic Deus: hæc enim sunt abstracta & concreta. naturæ diuinæ singulariter significatæ. Vbi clare videre potes bene expositum fuisse titulum articuli. Habes quoque hinc sensum dictorum in corpore articuli de termino assumptionis, quum dicitur quod naturæ diuinæ non conuenit esse assumptionis terminum secundum se, sed ratione personæ. Nam hinc patet & ex responsione ad secundum, quod appellatione Personæ hic intelligitur sola persona simpliciter & perfecte habens rationem personæ, vt est verbum Dei, & appellatione Naturæ intelligitur, tam natura in abstracto, quam in concreto, tam deitas, quàm Deus, tam hæc deitas quàm hic Deus. Habes enim hinc, quod ipse seu hic Deus, concurrit ad assumere, vt principium quod & non vt terminus, habes ex responsione ad secundum, quod ideo soli personæ verbi conuenit assumere vt termino: quia esse terminum assumptionis conuenit deitati ratione personæ verbi. Quid clarius? Restat igitur indubitata apud auctorem cõclusio, quod per se primo terminus assumptionis in mysterio incarnationis est persona Verbi vt sic, vt distinguitur contra naturam & indiuiduũ naturæ & alias personas, hoc est, est verbum vt distinguitur a deitate hac, & hoc Deo, & Patre & Spiritu sancto.

¶ Quæstio non dissimulanda ex Durand. in 3. Sentẽ. dist. 1. q. 2. occurrit, probante quod personæ diuinæ cõuenit primo ratione essentiæ diuinę assumere terminatiue, ita quod ad vnionem personalem verbi cum natura humana non consequitur: sed præexigitur vnio naturæ diuinæ cum natura humana. Præmittit autem suppositionem vnam, s. subsistere in diuinis, est vnicum & absolutum, ac per hoc competit omnibus personis diuinis ratione essentiæ, sicut cetera essentialia. Hanc autem suppositionem probat dupliciter. Primo ratione: quia persona diuina, per aliud formaliter est subsistens, & per aliud formaliter est suppositum: quia per essentiam & non per proprietatem relatiuam est subsistens: & per proprietatem relatiuam est suppositum: quia subsistere dicit esse secundum perfectissimum modum essendi: perfectissimus autem modus essendi est in se existere non ad aliud esse: essentia autem facit formaliter in se existere, proprietas autem relatiua ad aliud esse. igitur subsistere in diuinis est per essentiam, & non per proprietatem relatiuam. Secundo auctoritate Augustini in 5. de Trini. Omnis res ad seipsam subsistit, quanto magis Deus? Probari quo que potest tertio ad hominem, scilicet ad S. Thomam, quia apud ipsum in quæst. de poten. q. 9. art. 5. ad 3. essentia diuina nõ habet subsistere a proprietatibus personalibus, sed econtra proprietates personales habent, quod subsistant ab essentia diuina. Hac igitur suppositione stante probat Durandus intentum sic. Persona diuina per illud, quo subsistit, primo terminat dependentiã naturæ assumptæ. ergo ratione essentiæ diuinæ primo terminat. antecedens est per se notum. Consequentia autem ex suppositione probata patet: quia per essentiam diuinam, & nõ per proprietatem personalem subsistit. Et sic patet, quod terminare assumptionem & vnionẽ primo conuenit naturæ diuinę. Et directe sunt hæc contra doctrinam præsentis articuli, vbi expresse dicitur, quod esse terminum assumptionis, non conuenit naturæ diuinæ secundum se, sed ratione personæ,

¶ Ad hanc quæstionem sic procedendum est, quod primo ostẽdendum est, quòd subsistere in diuinis est essentiale & persona le sicut res: ita quod sicut tam essentia quàm persona quælibet est secundum seipsam formaliter res, & simul non quatuor, sed tres res sunt, ita tam essentia, quàm persona quælibet est secundum seipsam forma liter subsistens, & simul non sunt quatuor, sed tres subsistentiæ. Deinde ad ꝗsitum deueniendũ est. Ad euidentiã autem primi nõ est ꝓ cedẽdum ex significatione subsistentiæ, quam iste vel ille assignat: sed ex his quæ ab omnibus acceptantur. Et propterea, hinc inchoandum reor, ϕ infra. lacitudinem substantiarum sem per sermonem hũc intelligendo, differentia manifesta in uenitur inter naturam etiam singularem & subsistens in natura, in hoc, quod ratio naturæ etiam huius est pura ratio naturæ singularis: ratio vero subsistentis in natura est ratio habentis naturam illam, quod sub aliis verbis dicitur, natura est, vt quo, subsistens est vt quod. Manifestatur differentia hæc inductiue in hac humanitate & hoc homine, hac deitate, & hoc Deo &c. Probaturque sic esse in re ex ipso incarnationis mysterio: in quo fatemur inueniri hanc humanitatem sine hoc homine proprio illi humanitati: quoniam non est ibi hic homo, nisi filius dei. Ex hoc enim, quod huic humanitati nihil deest, nisi propria subsistentia, & nisi proprium subsistens in hac humanitate, & constat quod non deest, nisi proprium habens illam humanitatem, manifeste patet quod ratio subsistentis in natura, & ratio habentis naturam, vna & eadem est. Inter substantiam autem diuinam & creatas hæc est in proposito differentia, quod in creatis vnica tantum ratione, vnico tantum modo inuenitur habens naturam, scilicet vt hypostasis seu vt prima substantia, quoniam in creaturis non est differentia inter indiuiduum naturæ & primam substantiam seu hypostasim. In deo autem inuenitur duplici ratione & modo habens naturam, scilicet habens naturam communiter, vt hic deus: & habens naturam incommunicabiliter, vt patet: ac per hoc inuenitur subsistens in natura communiter vt hic deus: & subsistens in natura incommunicabiliter, vt quælibet diuina persona. Constat enim, quod hic deus vt sic subsistit essentialiter, tam Pater autem quàm Filius, & quàm Spiritus sanctus vt sic, subsistit personaliter: hic deus subsistit formaliter deitate. Filius autem subsistit formaliter sua personalitate, quæ est ipsa filiatio. Alia ergo est ratio subsistendi huic deo: & alia filio, sicut alia est ratio deitatis & personalitatis, & similiter alius est modus subsistendi, quo hic deus subsistit quoniam subsistit essentialiter & communiter: & quo filius subsistit, quoniã subsistit personaliter & incommunicabiliter.

¶ Et ne quis me putet noua cudere, probatur ratione & auctoritate, subsistere esse etiam personale in diuinis, & esse formaliter magis personale, quam essentiale: quamuis radicaliter sit essentiale. Probantur singula. Quod subsistere sit personale, patet sic. Personalitas diuina est formaliter personale. ergo subsistentia. Tenet sequela, alioquin personalitas non constitueret personam, sed relatiuum tantum: si enim paternitas non constituit ipsum quasi subiectum relationis paternæ, constat quod non constituit personam Patris, & si constituit personam Patris, constituit quasi subiectum paternæ relationis: ipsum autem quasi subiectum paternæ relationis constat esse substantiam indiuiduam, subsistentiam, hypostasim. Idem est ergo dicere, quod subsistentia non est personalis, & dicere quod personalitas non est personalis, quum personalitas subsistentia sit: quia constituere personam est constituere substantiam indiuiduam in natura intellectuali. Et confirmatur: quia etiam fingendi data licentia, impossibile est intelligere substantiam indiuiduam in natura intellectuali, & non intelligere subsistens in natura intellectuali. Constat autem luce clarius, quod ly Substantia indiuidua, loco cuius ponimus subsistens importat formaliter personalitatem. claudit ergo personalitas in se formaliter

subsistentiam, nec oppositum est intelligibile. Et confirmatur: quia nisi esset Trinitas subsistentium, non esset Trinitas personarum: sed esset sola Trinitas relationum vt sic, hoc est secundum esse & non secundum personalitates, quod a fidei doctrina alienum est, confitente quod alia est persona Patris, alia Filij, alia Spiritus sancti. Auctoritas ad hoc Auctoris est in prima parte, quæstione quadragesima, vbi dicit arti. 3. in cor. proprietates personales non intelliguntur aduenire hypostasibus diuinis quasi formæ subiecto præexisten ti, sed ferunt secum ipsas hypostases: & in responsione ad secundum dicit, paternitate nō solum est Pater, sed qs seu hypostasis. Quid clarius? Et in quæstione nona, de pot. Dei. articulo quarto dicit, persona diuina formali significatione significat distinctū subsistens in natura diuina.

*Li. 3. orth. fid. c. 6. ad finem.

†Athana. in symb. suo fidei.

*Cyrill. in conc. Chal. act. 1. post epist. Cyril. ad Ioā. epi. Antioch.

¶ Quòd autem subsistentia magis sit formaliter personale, quàm essentiale, ex duobus patet. primo, quia persona in communi in formali suo significato includit subsistens, vt Auctor expresse dicit in dicto articulo dictæ quæst. de potentia Dei, & patet ex definitione Boe. quia in recto significat substantiam individuam, hoc est substantiam primam, quam constat esse subsistens primum: natura autem in communi non significat subsistens. Secundo, ex eo quod subsistens in natura diuina vt subsistens, habet rationem personæ, quamuis incomplete: ex eo namque quod etiam in natura diuina subsistens, quamuis communiter, induit quandam rationem personæ appropinquando ad rationem personæ, & habendo rationem personæ incōplete, signum habetur, quod subsistere, quod habere rationem subsistentis magis conuenit formaliter personæ, quam naturæ. magis ergo est formaliter personale, quam essentiale. Notanter autem dixi, formaliter: quia radicaliter constat diuinam essentiam habere primo rationem subsistentis: ita quòd si sic loqui licet, personæ diuinæ mendicant subsistentiam ab essentia, & non econtra. Et secundum hoc saluatur differentia inter Deum & creaturas, quod in creaturis natura mendicat subsistere ab hypostasi: non enim subsistit hæc humanitas nisi per hypostasim: in diuinis vero deitas seipsa subsistit. Et ideo paternitas constituit hypostasim paternam, quia est eadem deitati: ita quod ex deitate habet quasi originaliter seu radicaliter, ex ipsa autem formaliter, quod subsistat quod constituat hypostasim, quod est constituere subsistens hypostatice.

¶ Ex his autem patet, quid dicendum ad Durand. quod suppositio scilicet quodammodo est vera, & quodammodo falsa: quoniam subsistere non vno modo dicitur, sed essentialiter, vel personaliter: & si referatur ad subsistere essentiale, vera est: si autem ad personale, falsa est: sunt enim in diuinis tres subsistentiæ personales, sicut tres primæ substantiæ, sicut tres personæ.

¶ Ad rationem autem Durandi dicitur distinguendo, quòd persona diuina per aliud est subsistens essentialiter, quia per essentiam: & per aliud suppositum, quia per proprietatem personalem, sed per hoc idem et subsistens personaliter, subsistit enim in persona & essentialiter, quia est hic Deus, & personaliter, quia est hæc persona. Et quum dicitur, subsistere dicit esse secundum perfectissimum modum essendi, transeat: sed non valet, ergo non est per relationem diuinam, inquantum est forma personalis, sed bene valet, ergo non est per eā, inquantum est relatio. & similiter valet, ergo non per ad aliud se habere vt sic, cum quo stat, quod sit per ad aliud se habere, vt est forma hypostatica. Similiter nihil obstat quod subsumitur, sed perfectissimus modus essendi est in se, non ad aliud: conceditur siquidē totum formaliter loquēdo, Et dicitur, quod subsistere nō dicit non quasi sit in carnem conuersa, sed quia naturam carnis assumpsit. Vnde Damascenus dicit, * Dicimus naturam Dei incarnatam esse, secundum beatos Athanasium † & Cyrillum.*

Ad primum ergo dicendum, quòd ly se, est reciprocum, & refert idem suppositum. Natura autem diuina non differt suppositio a persona Verbi: & ideo inquantum natura diuina sumit naturam humanam ad personam verbi, dicitur eam ad se sumere. Sed quamuis Pater sumat naturam humanam ad personam verbi, non tamen propter hoc sumit eam ad se: quia non est idem suppositum Patris & Verbi, & ideo non potest dici proprie, quod Pater assumat naturam humanam.

Ad 2^m dicendum, quòd illud quod conuenit naturæ diuinæ secundum se, conuenit tribus personis: sicut bonitas, sapientia, & huiusmodi. Sed assumere conuenit ei ratione personæ verbi, sicut dictum est. * Et ideo soli illi personæ conuenit.

Ad 3^m dicendum, quòd sicut in Deo, idem est quod est, & quo est: ita etiam in eo idem est quod agit, & quo agit: quia vnumquodque agit, inquantum est ens: Vnde natura diuina est illud, quo Deus agit, & est ipse Deus agens.

* In corp. art.

D. 1081.

Articvlvs III.

Vtrum abstracta personalitate per intellectum, natura possit assumere.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quòd abstracta personalitate per intellectum, natura non possit assumere. Dictum est * enim, quòd naturæ conuenit assumere ratione personæ: hypostaticam, ita stat quod subsistens & subsistentia significet relationem vt rem hypostaticam. Ad probationem ad hominem, tertiò allatam ex auctoritate Auctoris, iam dictum est.

3. di. 5. q. 2. art. 3.

art. præced.

¶ Ex his quoque patet, quid dicendum sit ad rationem Duran. contra propositum. nam tota ratio consistit in hoc: per illud primo persona terminat dependentiam naturæ assumptæ per quod subsistit. Et ad hoc dicendum est iuxta dicta, quod si subsistit, stat pro subsistere essentialiter, falsum assumitur: si autem stat pro subsistere personaliter, verum dicitur. sed arguens in primo sensu loquitur, & probat minorem eius: & ideo nihil contra Auctoris solidam doctrinam concludit: Et hæc responsio data est non faciendo difficultatem in verbo dependentiæ, quum Arguens dixit, terminat dependentiam naturæ assumptæ, quod ideo dico: quia dependentia non nisi inter causam & effectum vt sic, proprie saluari videtur: terminus autem assumptionis vt sic, nullam causalitatem ad naturam assumptam habet: alioquin tota Trinitas necessario esset terminus assumptionis: quia indiuisa est causalitas Trinitatis ad extra. Et hoc magis manifestat, quòd persona diuina ratione proprietatis personalis (cuius non est secundum se causare) primo terminat assumptionem: & non ratione naturæ, cuius est secundum se causare. Nam & personæ diuinæ ratione proprietatis personalis conuenit per se primo terminare naturam vsqueadeo, vt etiam natura diuina interminata quodammodo sit secundum se, & ad proprietatem personalem vltimo terminetur: intelligimus enim hunc Deum quasi interminatum, donec determinemus Patrem aut Filium aut Spiritumsanctum. Ex hoc igitur, quod personalitas diuina ipsam naturam diuinam terminat, ostenditur quod Verbum ratione suæ personalitatis, primo terminat naturam assumptam: vt sic vna Verbi persona terminet duas naturas, diuinam scilicet & humanam, sicut subsistit in duabus naturis, diuina scilicet & humana, quamuis diuersimode. Omnia igitur consonant veritati doctrinæ articuli huius, dicentis quòd assumere termi natiue conuenit primo personæ, ita quod naturæ non conuenit nisi ratione personæ.

Super Quæstionis tertiæ Articulum tertium.

Titulus articuli, quia in corpore articuli declaratur, pertranseundus est: eo tamen pacto, vt post declarationem literæ amplius declaretur.

¶ In

¶ In corpore articuli duo fiunt. Primo distinguitur, ac declaratur vnus terminus quæstionis. s. ly, abstracta. Secundo, respō detur quæsito vnica conclusione. Distinctio duplex in litera ponitur. Vna explicite de duplici modo, quo se habere potest intellectus ad diuina, vel cognoscendo Deum, sicuti est, vel cognoscendo Deum per modum ipsius intellectus. s. multipliciter & diuisim. Altera implicite de duplici abstractione, vel ex parte rei, vnde fit abstractio, vel ex parte intellectus tantum: prima. n. abstractio spectat ad primum modū cognoscendi rem. s. sicuti est: secunda autē abstractio spectat ad secundum modum cognoscendi rem. s. multipliciter & diuisim, quod in re vnū est. Iuxta primum membrum tā modi cognoscendi, quàm abstractionis dicitur, ꝙ est impossibile aliquid abstrahi in Deo: quoniā omnia sunt ibi vnum, salua distinctione personarum &c. Iuxta secundum modum tam cognitionis, quàm abstractionis dicitur, quòd possibile est aliquid abstrahi in Deo: quia potest cognosci vnum, non cognoscendo aliud, vt patet de attributis, & ꝓprietatibus personalibus. ¶ Nota hic, quòd primus modus cognitionis, & abstractionis perspicietur impossibilis in diuinis, si videbis quare habet locum in creaturis, & in quibus. Quando enim in re inuenitur aliud & aliud esse siue in actu, siue in potentia, tunc inuenitur abstractio ex parte rei: nam album ab homine, & econtra abstrahere possūm ex parte rei: quia aliud est esse album, & aliud esse hominem. Formam quoque a materia, & econtra abstraho: quia aliud est materia aliud forma, aliud enim est corpus, aliud anima. Animal quoque a rationali, & econtra abstraho ex parte rei: quia aliud est esse animal, aliud est esse rationale, quāmuis in aliquo coincidant in vnā rem, & simile est de aliis huiusmodi iudicium. Et per oppositum si aliqua, quæ dicuntur plura, ita simpliciter coeant, vt nec actu, nec potētia distinctionem aliquam habeant, sed vna simplicissima res sit altioris ordinis æquiualens omnibus, non habet ibi locum abstractio ex parte rei: quoniam abstractio ex parte rei distinctionem aliquam ex parte rei pro fundamento ipsius exigit: alioquin ex parte rei non se tenet, cum abstractio distinctionem quandam ita includat, vt sine distinctione non sit intelligibilis. Eo namque ipso quod abstraho, distinguo, vel distinctionem suppono, & propterea si ex parte rei est abstractio, ex parte rei supponitur distinctio. Vnde, quia Deus est simplicissima res altissimi ordinis omnia præhabens in sua vnica re reali & formali, ideo nulla ibi ex parte rei potest fieri abstractio, salua tamen personarum distinctione. Nec propterea censenda est fictitia abstractio ex parte intellectus tantum, quoniā talis abstractio licet non habeat in re distinctionem sibi correspondentem, habet tamē alterius rationis fundamentum in re. s. celsitudinem rei virtualiter præhabentis huiusmodi distinctionem. Et vt vni eo verbo dicatur, abstractio ex parte rei & abstractio ex parte intellectus tantum differunt sicut effectus ex causa vniuoca, & ex causa æquiuoca, quoniam in prima, distinctio abstractionis est ex distinctione inuenta in re: in secunda vero distinctio abstractionis est, nō ex distinctione inuenta in re, sed ex re virtualiter continente huiusmodi distinctionem. In nulla igitur huiusmodi abstractionum est mendacium, sed utraque uere fulta, quamuis difformiter ex parte rei.

A

Ar. 1. huius quæst.

p. p. q. 40. art. 3.

B

¶ Et per hoc patet titulus articuli, sub quali abstractione uertitur in dubium, cum quæritur, an abstracta personalitate &c. Patet enim, quod de abstractione ex parte intellectus tantum est quæstio, quoniam personalitas & deitas nullo modo distinguuntur ex natura rei, sed est ibi una simplicissima res, unius in se simplicissimę adeo excelsæ rōnis formalis, ut habeat formaliter & propria deitatis & propria personalitatis & propria subsantiæ & propria relationis: & propterea uirtualiter dicitur continere talium distinctionem, quod abusiue ab alijs uocatur distingui formaliter ex natura rei. Sed his omissis, & sobrie intellecta abstractione personalitatis, qtouis modo exprimatur, dupliciter potest titulus articuli huius intelligi. Primo, ut abstractio personalitatis fiat a Deo. Secundo, ut abstractio personalitatis non fiat a Deo, sed ab actu incarnationis etiam terminatiue. Si enim personalitas abstrahi intelligitur a Deo, sensus est, an si Deus non haberet personalitatem, quam de facto habet, posset assumere, & præcipue terminatiue. Si uero abstractio fiat solum ab ab actu incarnationis, sensus est, an existēte Deo, sicuti est. s. vno in subsstātia & trino in personis, possit hic Deus, inquantum hic Deus secūdum se, non ratione Patris, aut Filij, aut Spiritussancti assumere, hoc est, & facere, & terminare assumptionem. Et in primo quidem sensu communiter a doctoribus tractari uidetur, & ab auctore hic tractatur: in secundo autem tangi quidē inuenio a Auctore aliqualiter, sed ordinate discuti, minime. Ab soluenda igitur est quæstio hæc, primum in primo sensu, prosequendo expositionem literæ: & deinde in secundo tractanda est sensu. Hæc de primo.

C

p. p. q. 30. art. 2.

¶ Quo ad secundum, cōclusio responsiua quæsito affirmatiue est. Abstracta secundo modo personalitate, possumus intelligere naturam diuinam assumentem. Hæc conclusio non aliter probatur in litera: quia soluendo obiectiones in responsionibus argumentorum sufficienter manifestatur.

¶ In responsione ad primum, dubium nouitiorum occurrit, circa illud, Erit aliquid subsistens, & per consequens persona: quia non ualet consequentia, In natura intellectuali est subsistens. ergo persona, ut patet ex antedictis: nā hic Deus est subsistens in natura intellectuali: & tamen non est persona.

D

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ in litera non infertur ex subsistentia personalitas: sed ex subsistentia circunscriptis alijs infertur personalitas. Hæc autem illatio optima est: quoniam circunscriptis alijs, subsistens in natura intellectuali est incommunicabile, ac per hoc persona: ita quòd circumscriptio sic accipienda est, ut apponat incommunicabilitatem. Et hoc clarius in responsione ad secundum patebit nunc nunc.

¶ In responsione ad secundum, dubium simile præcedenti occurrit circa illud, Circumscriptis per intellectum personalitatibus trium personarū, remanebit in intellectu una personalitas Dei, ut Iudæi intelligunt. Quoniā uidetur hoc esse falsum: quia abstrahentium non est mendacium, cōstat autem in Deo non esse quatuor personalitates, unam scilicet absolutam, & tres relatiuas, ut abstractis tribus personalitatibus, remaneat quarta: sed esse tres tantum, quibus abstractis nulla remanet personalitas, nisi chimerica. Falsum ergo est, quòd abstractus per intellectum personalitatibus Patris & Filij & Spiritussancti, remaneat una personalitas: sed remanet tantum hic Deus subsistens, ut patet.

E

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ dupliciter contingit abstrahere sine mendacio. Vno modo, considerando id quod de facto est: aut intelligitur in re post abstractionem, sicut abstrahendo naturalitatē a quanto, consideramus quid conuenit quanto, & hoc modo abstractis personalitatibus trium personarum a Deo, non remanet intelligeada in Deo personalitas, sed subsistentia: quia solum remanet hic Deus, ut optime argumentum concludit. Alio modo considerando id, quod consequenter esset aut intelligeretur ex abstractione: sicut in exemplo dato dicimus, quòd sphæra tangeret secundum rem planum in puncto, quod nūc de facto non uidetur possibile cum hęc in re non inueniantur, & quòd quantumcumque quantum diuideret, actualiter semper remaneret idem numero, quod modo constat esse impossibile: quia saltem resolueretur in continens. Et hoc modo abstracts

F

ſtractis perſonalitatibus trium perſonarum a Deo, remaneret vna perſonalitas: quia, ſ. ſi nõ eſſent in Deo perſonalitates triũ perſonarum, eſſentia diuina eſſet vna tantum perſona abſoluta, vt iudæi & philoſophi intelligunt, & hoc intendit auctor in litera. Et ad euitandum mẽdacium, in talibus abſtractionibus non oportet reſpice re ad veritatẽ eius, quod in re eſt: ſed ad veritatem eius, quod eſſet, hoc eſt ad veritatem conditionalis ſuper abſtractione fundatæ, puta, ſi quantum eſſet ſine naturalitate &c. ſi diuina natura eſſet ſine Trinitate perſonarũ &c. & ſic de ſimilibus. Veritas. n. hmõi cõditionalium fugat mendacium ab abſtractione. Et diligẽtius ſi contemplatus fueris verba litere in reſponſione ad primum, inueries ob dictũ duplicem modum remanendi poſt abſtractionem, ſ. de facto, vel conſequenter, dictum eſſe ſub diſiunctione, bis remanere in diuinis ſubſiſtens vel perſonam abſtractis perſonalitatibus: de facto enim remanet ſubſiſtens: conſequenter autem remaneret perſona vna.

D. 1081.

habet intellectus ad diuina, non quidem quaſi cognoſcẽs Deum vt eſt: ſed per modum ſuum. ſ. multipliciter & diuiſim, id quod in Deo eſt vnum. Et per hunc modum poteſt intellectus noſter intelligere bonitatem, & ſapiẽtiam diuinam, & alia huiuſmodi, quæ dicuntur eſſentialia attributa, nõ intellecta paternitate uel filiatione, quæ dicuntur perſonalitates. Et ſecundũ hoc abſtracta perſonalitate per intellectum poſſumus adhuc intelligere naturam aſſumentem.

Ad primvm ergo dicendum, quòd quia in diuinis idẽ d eſt quo eſt, & quod eſt, quicquid eorum, quæ attribuũtur Deo in abſtracto, ſecundum ſe conſideretur alijs circumſcriptis, erit aliquid ſubſiſtẽs, & per conſequens perſona, cum ſit in natura ıtellectuali. Sicut igit nũc poſitis ꝓprietatibus ꝓſonalibꝰ in Deo dicimus tres ꝓſonas: ita excluſis per intellectum proprietatibus perſonalibus, remanebit in cõſideratione noſtra, natura diuina, ut ſubſiſtens, & ut perſona. Et per hunc modũ poteſt intelligi, ꝙ aſſumat naturam humanã ratione ſuæ ſubſiſtentiæ uel perſonalitatis.

Ad 2m dicendum, quòd etiam circũſcriptis per intellectum perſonalitatibus trium perſonarum, remanebit in intellectu una perſonalitas Dei, ut iudæi intelligunt, ad quam poterit terminari aſſumptio, ſicut nunc dicimus eam terminari ad perſonam verbi.

Ad 3m dicendum, ꝙ abſtracta ideo optime in litera dicitur, ꝙ in Deo non habet locum abſtractio reſolutiua: ita ꝙ hoc quòd in calce huius reſponſionis dicitur, eſt illud met, quod dictum eſt in principio corporis huius articuli, ꝙ intelligendo Deum, ſicuti eſt, non habet in eo locum abſtractio. In cuius ſignum in calce huius reſponſionis contra ponitur id, quod in corpore articuli contrapoſitũ eſt. ſ. abſtrahere ex parte intellectus tãtum, multipliciter & diuiſim intelligẽtis qđ ſimplex eſt.

¶ Ad id autẽ quòd obijcitur ex prima parte, dicitur quòd auctor hic loquitur de illa abſtractione, de qua ibi locutus eſt: ſed aliter, quia ibi locutꝰ eſt de ſpecieb⁹ abſtractionis reſolutiuæ. ſ. vniuerſalis a particularibus, & formæ a materia, hic loquitur de ipſis in ſuo genere. ſ. abſtractione reſolutiua. Rurſus ibi negat remanere perſonas admittẽdo in illa materia abſtractionem non reſolutiuam, ſed quaſi ad modum reſolutiuarũ: quoniam expreſſe ibi dicitur, ꝙ ibi nec uniuerſale, nec particulare, nec forma, nec materia inuenitur &c. hic negat nõ ſolum in illa materia, ſed totaliter in diuinis habere locum abſtractionem reſolutiuam proprie & formaliter ſumptam. Quę conſtat non obſtare, ſi non reſolutiua abſtractio proprie & formaliter, ſed ad modũ, ad imitationem reſolutiuæ abſtractionis, in diuinis admittitur abſtractio & uniuerſalis a particularibus & formæ a materia: vtraque enim ſic admiſſa continetur ſub abſtractione non reſolutiua, ſed ex parte intellectus tantum. Vnde omnia conſonant, & hæc de quæſtione hac in primo ſenſu.

¶ In ſecundo autem ſenſu, an. ſ. abſtractis perſonalitatibus ab actu incarnationis poſſet natura diuina aſſumere humanam, prænotãda ſunt duo. Primum eſt, ꝙ iſta abſtractio intelligitur quo ad hoc tantum, qđ eſt eſſe per ſe primo terminum aſſumptionis, ita ꝙ quemadmodum in cauſando abſtrahimus de facto a perſonis, non ſimpliciter, ſed tamquàm a per ſe primo ratione cauſandi (qm indiuiſa ſunt opera Trinitatis, & diuinæ ꝓſonæ cauſant ꝓ ſe primo, inquantũ ſunt hic Deus, quia cauſant ꝓ ſe primo rõne naturæ) ita ſtãdo in iſta hypotheſi, abſtractio fieret a ꝓ ſe primo terminare aſſumptionẽ, ut. ſ. ꝓſonę non ſecundũ ſe, ſed rõne ſubſiſtẽtis naturæ, hoc eſt inquantũ ſunt hic Deus, per ſe primo terminarent aſſumptionem: ſicut de facto per ſe primo illam cauſant, inquantum ſunt hic Deus.

¶ Secundum eſt, ꝙ diſputatio & deciſio quæſtionis iuxta hũc ſenſum, non debet egredi ad aliquam conditionem, quæ de facto non remanet in Deo ſtante huiuſmodi abſtractione, ſed cõſequenter eſſet, ut in priori ſenſu conceſſum eſt, & debet ſtare infra limites earum conditionum, quæ in Deo remanere de facto intelliguntur, ſtante huiuſmodi abſtractione. Et propterea quia abſtrahendo perſonalitates a per ſe primo terminare aſſumptionem, non remanet perſonalitas per ſe primo terminans, ſed remanet ſubſiſtẽtia naturæ per ſe primo terminans, remanet hic deus per ſe primo terminans: ſicut modo de facto, hic Deus eſt per ſe primo cauſans, & rurſus quia perſonalitates non abſtrahunt a ſecundario terminare aſſumptionem, ſicut nec modo abſtrahunt a ſecundario, hoc eſt per naturam cauſare: quoniam oporteret perſonas per naturam terminare, ſicut oportet modo per naturam cauſare: ideo ſecũdum hoc procedendum eſt. Et dicendum eſt, quòd Deus poſſet aſſumere naturam humanam, & terminaretur tunc iſta aſſumptio per ſe primo non ad naturam diuinam, ut ſic: ſed ad indiuiduum naturæ diuinæ, hoc eſt ad ſubſiſtens in diuina natura, hoc eſt ad hũc Deum. Conſtat. n. tantam eſſe differentiam inter diuinam naturam, vt naturam, & ſubſiſtens in natura diuina, ut deitas nec genita, nec generans ſit in myſterio Trinitatis, Deus autẽ ſit generans & genitus, & a fortiori in myſterio incarnationis ſubſiſtens, ut ſubſiſtens terminaret, & non natura ut natura. Et quoniam ſubſiſtens in natura diuina habet rationem hypoſtaſis ſeu perſonæ, incomplete tamen, ut patet ex ſuperius

ſuperius dictis: iõ ſi hic deus primo terminaſſet aſſumptionẽ, eſſet vnio nõ in natura, ſed in perſona ſeu hypoſtaſi, cõplete tũ quo ad ꝙ ſe primo terminũ. Qđ ideo addo, quia quo ad ſecundarium terminum eſſet etiam vnio in perſona complete, nam ſicut hic Deus non inuenitur niſi Pater & Filius & Spiritusſanctus: ita tunc hic deus homo non inueniretur niſi Pater & Filius & Spiritusſanctus. Sicut enim nunc quicquid conuenit huic deo ſecũdum ſe, conuenit Patri & Filio & Spiritui ſancto: ita tunc eſſe hominem, quia cõuenret huic deo ſecũdum ſe, hoc eſt non ratione trium perſonarum, conueniret cuilibet perſonæ diuinæ. Vt tenendo hac ratione habere hoc potes ab auctore in art. 2. huius q. in reſponſione ad ſecundũ, & ſic vnio terminata per ſe primo ad hunc deum, terminaretur ſecundario ad omnes & ſingulas perſonas diuinas, ac per hoc conſideratꝰ vtroq; termino. ſ. primario & ſecũdario humanæ naturę aſſumptę perſonalitas ꝓpria, qua careret, ſupplereturperfecte quo ad perfectam rationem perſonalitatis, qualem ſuppletionẽ non faceret primarius terminus aſſumptionis ſecundum ſe. Quocirca tam aſſumptio, quã vnio huiuſmodi ſi fieret, non eſſet omnino eiuſdem rõnis cũ aſſumptione & vnione, quæ facta ẽ: eſſet enim per ſe primo ad ſubſiſtens cõmune, quæ vero facta eſt per ſe primo ad ſubſiſtens, incommunicabile eſſet per ſe primo ad perſonam incomplete, quàmuis excellentiorem omni perſona creata, quæ facta eſt per ſe primo ad perſonam complete & iã excellentiorẽ omni perſona creata eſſet ſecundario ad omnes perſonas Trinitatis, quę facta eſt ita per ſe primo ad vnam illarum, ſcilicet verbum, quòd nullo modo ad alias duas. Eſſet tamen eiuſdem rationis aliqualiter, hoc eſt quo ad hoc, ꝙ eſſet vnio ſimilis vnioni in perſona, & iudicanda ſecundum dicta de vnione in perſona, incomplete tamen. Et ad oſtendendam hanc identitatem rationis in vtraque vnione, ſcilicet ſi fiat ad ſubſiſtẽs in natura diuina, & ſi fiat per ſe primo ad perſonam, Auctor in litera præſentis art. diſiunctiue bis dixit ſubſiſtentiam vel perſonalitatem, & ſuperius in q. 2. vt ibi expoſitum eſt, vſus eſt hypoſtaſis, ſuppoſiti, & perſonæ nomine communiter ad perſonam complete & incomplete. Vnde nullam video in hac materia diſſenſionem inter auctoris doctrinam & Scot. in 3. ſent. di. q. 2. Cauendus tamen videtur in re hac Duran. ibidem, q. 4. non vt contrarius nobis: ſed vt contrarius veritati, & ignorans propriã vocem, aut abutens vocabulis. Veritati quidem contrarius pro quanto negat ſequi ſtãte hac hypotheſi, omnes perſonas. ſ. Patrem & Filium & Spiritumſanctum incarnatas: quia erroneum eſt vnam perſonam non poſſe incarnari ſine alia. Neſcio vnde iſte ſomniauit errorem hunc, ſtante illa hypotheſi, cum euidenter pateat, quòd ſtante poſitione iſta, oporteret perſonas diuinas, ita concurrere ad incarnationem terminando mediante natura, ſicut modo concurrunt cauſando illam mediante natura. Sed conſtat modo verum ſimpliciter, & abſolute eſſe, quòd Pater cauſauit aſſumptionem illam, & ſimiliter Filius cauſauit, & ſimiliter Spiritusſanctus cauſauit: quia cauſant illam inquantum ſunt hic deus. ergo tunc eſſet ſimiliter verum ſimpliciter, quòd Pater & Filius & Spiritusſanctus terminarent aſſumptionem illam, & conſequenter quia cauſarẽt & terminarent, vere ac neceſſario diceretur incarnati. Quomodo autem vocabulis abutatur, aut propriam vocẽ ignoret, non eſt præſentis propoſiti oſtendere, vbi nõ arguendi alios, ſed exponẽdi D. Tho. prouincia aſſumpta eſt, ad veritatis notitiã capeſſendã, ſat ſi cautum reddidiſſe lectorem.

Cap. 2. p. I. a medio, & ante med.

Ar. 1. huius quæſt.

In corp. ar.

3. di. 1. q. 2. ar. 1.

*Enchir. c. 38 a med. tom. 3.

Li. 3. Orth. fidei c. 6.

personalitate per intellectum, dicitur nihil remanere per modum reſolutionis, quaſi aliud ſit quod ſubijcitur relationi, & aliud ipſa relatio: quia quicquid conſideratur in Deo, conſideratur vt ſuppoſitum ſubſiſtens. Poteſt tñ aliquid eorũ, quæ dicuntur de Deo, intelligi ſine alio, non per modum reſolutionis, ſed per modũ iã dictum.*

Articvlvs IIII.

Vtrum una perſona poſſit ſine alia naturam creatam aſſumere.

Ad qvartvm ſic ꝓceditur. Videtur quòd vna perſona nõ poſſit aſſumere naturam creatam, alia non aſſumente. Indiuiſa enim ſunt opera Trinitatis, vt dicit Auguſt.* in Enchir. ſicut autem trium perſonarum eſt vna eſſentia, ita & vna operatio: ſed aſſumere eſt operatio quædam. ergo nõ poteſt conuenire vni perſonæ diuinæ, quin conueniat alij.

¶ 2 Præt. Sicut dicimus perſonam filij incarnatam, ita & naturam: tota enim diuina natura in vna ſuarum hypoſtaſum incarnata eſt, vt dicit Damaſ. in 3. lib.* ſed natura communis eſt tribus perſonis. ergo & aſſumptio.

¶ 3 Præt. Sicut humana natura in Chriſto aſſumpta eſt a Deo, ita etiã & homines per gratiam aſſumuntur ab ipſo, ſecũdum illud Ro. 14. Deus illum aſſumpſit: ſed hæc aſſumptio communiter pertinet ad omnes perſonas. ergo & prima.

Sed contra eſt, quod Dionyſ. 2. cap. de diui. no.* incarnationis myſterium dicit pertinere ad diſcretam theologiam, ſecundum quã ſcilicet aliquid diſtinctim dicitur de diuinis perſonis.

Respon. Dicendum, quòd, ſicut dictum eſt, * aſſumptio duo importat, ſcilicet actum aſſumentis, & terminum aſſumptionis. Actus autem aſſumentis procedit ex diuina uirtute, quæ communis eſt tribus perſonis: ſed terminus aſſumptionis eſt perſona, ſicut dictũ eſt:* & ideo id quod eſt actionis in aſſumptione, commune eſt tribus perſonis: ſed id quod pertinet ad rõnem termini, cõuenit ita uni perſonæ, ꝙ non alij. Tres. n. perſonæ fecerunt, vt humana natura uniretur uni perſonæ filij.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ ratio illa procedit ex parte operationis. Et ſequeretur concluſio, ſi ſolam illam operationẽ importaret abſq; termino, qui eſt ꝓſona.

Ad 2m dicendum, quòd natura dicitur incarnata, ſicut & aſſumẽs ratione perſonæ, ad quam terminata eſt unio, ſicut dictum eſt,* nõ autem prout eſt communis tribus perſonis. Dicitur autem tota natura diuina incarnata: non quia ſit incarnata in omnibus perſonis, ſed quia nihil deeſt de pfectione diuinæ naturæ, perſonæ incarnatæ.

Ar. 1. huius quæſt.

partes habet: quia aſſumptio importat duo, ſcilicet operationẽ & terminum. Secundo probatur, quo ad partem negatiuam, ſcilicet non quo ad operationem: quia actus aſſumentis ſit virtute diuina communi tribus perſonis. Tertio probatur, quo ad partem affirmatiuam, ſcilicet quo ad terminum: quia terminus eſt perſona. Quarto manifeſtatur tota concluſio: quia tres perſonæ fecerunt naturam vniri vni perſonæ. Ex hac autẽ concluſione & eius probatione manifeſte ſequitur principaliter intenta concluſio tacita, nam ex eo quod aſſumere importat utrumque, ſ. operationem & terminum, oportet vtrumque inueniri in illo, de quo uere enunciandum eſt aſſumere & non alterum tantum. Et quia in nulla perſona diuina inuenitur utrumque, niſi in una tantum; ideo uni perſonæ conuenit aſſumere ſine alia aſſumente.

¶ In reſponſione ad primum perſpice doctrinam datam in præcedenti articulo de quæſtione nouiter mota, conſonam eſſe auctori hic dicenti quòd ratio illa, ſcilicet ſicut eſſentia eſt communis &c. procedit ex parte operationis, & ſubiungenti, & ſequeretur concluſio, ſi ſolam illam operationem importaret aſſumptio abſque termino, qui eſt perſona. Vnde habes, quod ſi aſſumptio non importaret perſonam pro termino, quod aſſumptio eſſet communis tribus perſonis: ſed in hypoſtaſi ſeu abſtractione poſita, aſſumptio non importaret perſonam pro per ſe primo termino (de tali enim termino ſermo eſt) ſed hunc deum, igitur in tali caſu aſſumptio communis eſſet tribus perſonis ſecundum auctoris doctrinam.

¶ Super

¶ *Super Quæstionis tertiæ Articulum quintum.*

TIulus clarus est, nihil aliud apponendo, quam titulus sonet, quod dico quia non quæritur, an simul potuerit alia persona eandem naturam assumere, sed simpliciter, an potuerit assumere: ad quod uerificandū non requiritur simultas: sed sufficit, quod sicut solus filius est incarnatus, ita solus Pater fuisset incarnatus, aut solus Spiritussanctus.

Ar.2.huius quæst.

3.di.1.q.2. ar.3.

¶ In corpore articuli unica est cōclusio responsiua quæsito affirmatiue. Pater uel Spiritussanctus potuit carnem assumere, sicut & Filius. Probat. diuina uirtus potuit naturam humanā unire personæ Patris uel Spiritussancti, sicut uniuit eam personæ Filij. ergo Pater uel Spiritussanctus potuit carnem assumere. Antecedens probatur syllogistice. Virtus indifferēter se habens ad plura, potest ad quodlibet eorum suam actionem terminare: sed uirtus diuina indifferenter se habet ad omnes personas. ergo. Maior manifestatur ex potentia rationali: Minor uero & ex parte uirtutis, quia uirtus diuina communiter & indifferenter se habet ad oēs personas, & ex parte personarū, quia cōmunis ratio personalitatis omnium personarū eadē est, hoc est unius est rationis: quoniā quælibet diuina persona est persona diuina hac rōne, quia subsistit incommunicabiliter in diuina natura: licet proprietates personales, quib⁹ subsistūt, sint distinctæ: sicut quilibet homo una & eadem rōne est persona: quia .s. subsistit in natura humana, quāmuis alia sit personalitas mea & alia illius. Consequentia autem probatur: quia cum assumptio duo importat. s. ipsum actum assumentis, & terminū assumptionis: principium autem actus est virtus diuina: terminus autem est persona. Virtus autem diuina communiter

p.p.q.43.artic.4. & q.32.ar.3.

Ar.1.huius quæst.

AD 3ᵐ dicendum, quòd assumptio quæ fit per gratiam adoptionis, terminatur ad quandam participationem diuinæ naturæ secundum assimilationē ad bonitatem illius, secundum illud 2. Pet. 1. Vt diuinæ consortes naturæ &c. Et ideo huiusmodi assumptio communis est tribus personis, & ex parte principij & ex parte termini: sed assumptio, quæ est per gratiam vnionis, est communis ex parte principij, non autē ex parte termini, vt dictum est.*

F

ARTICVLVS V.

Vtrum quælibet persona diuina potuerit humanam naturam assumere.

G

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd nulla alia persona diuina potuerit humanam naturam assumere, præter personam Filij. Per huiusmodi enim assumptionem factum est, quòd deus sit filius hominis: sed inconueniens esset, quòd esse filiū hominis conueniret Patri vel Spiritusanctō: hoc enim vergeret in cōfusionem diuinarum personarum. ergo Pater vel Spiritussanctus carnem assumere non potuit.

H

¶ 2 Præt. Per incarnationem diuinā homines assecuti sunt adoptionem filiorum, secundum illud Roma. 8. Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed spiritum adoptionis filiorum: sed filiatio adoptiua est participata similitudo filiationis naturalis, quę non cōuenit nec Patri nec Spiritusancto: vnde dicitur Ro. 8. Quos præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui. ergo videtur, quòd nulla alia persona potuerit incarnari, præter personam filij.

I

¶ 3 Præt. Filius dicitur missus & genitus natiuitate temporali, secundum ꝙ incarnatus est: sed patri non conuenit mitti, qui etiam est innascibilis, vt in prima parte habitum est.* ergo saltem persona patris non potuit incarnari.

SED CONTRA est, quod quicquid potest Filius, potest Pater & Spiritussanctus, alioquin nō esset eadem potentia trium personarū: sed Filius potuit incarnari. ergo similiter Pater & Spiritussanctus.

K

RESPON. Dicendum, quòd sicut dictum est,* assumptio duo importat. s. ipsum actum assumentis, & terminū assumptionis: principium autem actus est virtus diuina: terminus autem est persona. Virtus autem diuina communiter & indifferēter se habet ad omnes personas: eadē etiā est cōmunis ratio personalitatis in tribus personis, licet proprietates personales sint differentes. Quandocumque autem virtus aliqua indifferenter se habet ad plura, potest ad quodlibet eorum suam actionem terminare: sicut patet in potētijs rationalibus, quæ se habent ad opposita, quorum vtrumque agere possunt. Sic ergo diuina virtus potuit naturam humanam vnire personæ Patris vel Spiritussancti, sicut vniuit eā personæ Filij: & ideo dicendū, ꝙ Pater vel Spiritussanctus potuit carnē assumere, sicut & filius.

L

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd filiatio temporalis, qua Christus dicitur filius hominis, nō constituit personam ipsius, sicut filiatio æterna: sed est quiddam consequens natiuitatem temporalem. Vnde si per hunc modum nomen filiationis ad Patrem vel Spiritusanctū transferretur, nulla sequeretur cōfusio diuinarū personarū.

M

AD 2ᵐ dicendum, quòd filiatio adoptiua est quædam participata similitudo filiationis naturalis: sed fit in nobis appropriate a patre, qui est principium naturalis filiationis, & per donum Spiritussancti, qui est amor Patris & Filij, secundum illud Gal. 4. Misit deus spiritū filij sui in corda nostra clamantem, Abba, pater: & ideo sicut filio incarnato, adoptiuam filiationem accipimus ad similitudinem filiationis naturalis eius; ita Patre incarnato adoptiuā filiationem reciperemus ab eo, tamquàm a principio naturalis filiationis, & a Spiritusancto tamquàm a nexu communi Patris & Filij.

N

AD 3ᵐ dicendum, quòd patri conuenit esse innascibilem secundum natiuitatem æternam, quod non excluderet natiuitas temporalis. Mitti autem dicitur filius dei secūdum incarnationem, eo quòd est ab alio, siue quo incarnatio nō sufficeret ad rationem missionis.

O

ARTICVLVS VI.

Vtrum plures personæ diuinæ possint assumere unam numero naturam.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur ꝙ duæ personæ diuinæ non possint assumere vnam, & eandem numero naturam. Hoc. n. supposito, aut essent vnus homo vel plures: sed non plures, sicut enim vna natura diuina in personis pluribus, non patitur esse plures deos, ita vna natura humana in pluribus personis non patitur esse plures homines. Similiter etiā non possent esse vnus homo: quia vnus homo est iste homo, qui demonstrat vnam personā, & sic tolleretur distinctio trium personarū diuinarū, qđ est inconueniens. Nō ergo duæ aut tres personę possunt accipere vnam naturam humanā.

P

¶ 2 Præt. Assumptio terminatur ad vnitatem personæ, vt dictū est.* sed non est vna persona Patris & Filij & Spiritussancti. ergo nō possunt tres personæ assumere vnam naturam humanam.

Ar.2.huius quæst.

¶ 3 Præt. Damasc.† dicit in 3. lib. & Aug. in 1. de Trin.* quòd ex incarnatione filij dei consequitur, ꝙ quicquid dicitur de filio dei, dicitur de filio hominis, & econuerso. Si ergo tres personæ assumerēt vnam naturam humanam, sequeretur ꝙ quicquid dicitur de qualibet trium personarum, diceretur de illo homine: & econuerso, quæ dicerētur de illo homine, possent dici de qualibet trium personarū. Sic ergo id quod est proprium patris .s. generare filium ab æterno, diceretur de illo homine, & per consequens diceretur de filio dei, quod est inconueniens. Non ergo est possibile, ꝙ tres personæ diuinæ assumant vnā naturā humanā.

Q

† Damasc. lib.3.c.3.& 4. *lib.1. ex c. 11.12.& 13. collig.to.3.

SED CONTRA, Persona incarnata subsistit in duabus naturis, diuina.s.& humana: sed tres personæ possunt subsistere in vna natura diuina. ergo etiam possunt subsistere in alia persona creata vel increata: non minus .n. terminat naturam & dependentiam eiusdem personalitas cuiuscumq; personæ diuinæ, q̃ terminaretur in se. igitur &c.

R

¶ Ad hanc Scoti rationem respondendū est singula discutiendo, & sic etiam principalem materiam declarando. Maior igitur, ppositio assumpta a Scot. nō est vera, nisi triplici quasi glossa subintellecta, prima est supra ly, dependentia, quòd intelligatur de dependentia proprie, & hoc dico: quoniā dependētia proprie non inuenitur sine causalitate: quāuis .n. aliquid sit alteri sine causalitate annexum, non tamen dependētia proprie inter illa est, vt patet inter correlatiua, quorum neutrū vt sic ab altero depēdet in quocumque genere causæ, & inter differentias diuisiuas ex opposito eiusdē generis, quarum neutra ab altera dependet: & tñ tam correlatiua, quam huiusmodi differentias simul esse oportet. Scotus autem dependentiæ nomine vtitur, & cum causalitate, vt patet. Et propterea si extenso nomine vtendo dependentia, Maior non est vera nisi apponatur altera glossa supra ly, Non dependet, qđ intelligatur de dependentia omnino eiusdē rationis, ita ꝙ sit dependentia eiusdem speciei specialissimæ, & in hoc Scotus consentit: & altera supra ly, Totaliter, quod intelligatur tam intensiue, quam extensiue: quoniam dato, quòd vnum terminaret totaliter intensiue, non propterea habetur quòd illud vnum terminaret totaliter extensiue. Exemplum, albi vt quatuor similitudinē terminat totaliter intensiue aliud album, vt quatuor, non tamen terminat totaliter extensiue: quia potest tertium poni simile. Oportet autem ad verificandā maiorem illam, hanc apponere glossam, alioquin non est vera de dependentia essentiali non causali: quoniam ex naturalis rationis lumine nulla apparet maior dependentia essentialis non causalis, quam ea, quę est vnius relatiui ad proprium correlatiuum: quia definitur & essentialiter constituitur per esse ad aliud. Constat autem, ꝙ vnum relatiuū sic essentialiter dependet ab vno totaliter intensiue terminante illud, quod non totaliter extēsiue terminat illud, ut patet de duplo & dimidio, & æquali & simili, & alijs huiusmodi: idem. n. duplum eadem numero dupleitate duplum est non solum ad A, dimidium, sed ad B, & C, & unū æquale eadem numero æqualitate æquale est omnibus sibi æqualibus. At si quis dicat Scotum tenere, quòd non eadem æqualitate unū æquale est æquale omnibus, & propterea in sua uia proportionem esse ueram, facile obiicitur ꝙ ad concludendum aliquid impossibile, etiam per diuinā potentiam (ut nunc proceditur) non est ex opinatis, & refutatis ab alijs & cōmuni schola peripateticorum procedendum, qualis est ista opinio ponens plura accidentia eiusdem rationis in eodem subiecto secundum idem. Neganda est igitur ista maior non acceptans dictam glossam.

S

¶ Ad probationem autem istius maioris pro quanto probat ipsam in dependentia essentiali causali, non oportet respondere: quia uera ac bona uidetur secundum ordinem inditū causis & causatis, & disputatio nostra extra dependentiam causalem uersatur. Sed cum subiungit Scotus, ꝙ ita etiām uidetur in omnibus dependentiis, quæ non sunt causatorum ad causas, respondetur ꝙ non est idem de utrisque dependentiis iudicium, & patet instantia de dependentia unius relatiui totaliter intensiue terminati ab uno, & tñ ab altero eiusdem rationis omnino terminabili. Et suffragatur huic responsioni ratio: quoniam dependentia causalis ponit imperfectionem & indigentiam in causato, quæ si sublata totaliter est ab una causa, implicat, ꝙ remaneat indigens altera causa. Sed dependentia non causalis potest sine imperfectione & indigentia inueniri, ut patet in relatiuis, quæ in diuinis sine omni imperfectione & indigentia inueniuntur, ac per hoc potest aliunde, puta, ex alterius conditione prouenire, ꝙ etiam terminet quod iam terminatum

T

3.di.1.q.2. ar.4.

ninarum ab alio est. Et sic est in proposito, quòd nō ex eo quòd filius dei imperfectè terminet personaliter naturam humanam, neque ex eo quòd natura humana assumpta a filio dei remaneat imperfecta personaliter prouenit, quòd pater potest ad illam propriā etiam personalitatem assumere, sed ex conditione personæ Patris, hoc ē ex infinitate suæ sufficientiæ prouenit, quòd etiam potest illammet personare.

q. 2. art. 5. ad. 1.

¶ Ad confirmationem de accidēte respectu plurium subiectorū primorū, dicitur primo quòd nulla apparet implicatio contradictionis, qud Deus accidēti alicui der vnitatem numeralē in se, & conseruando illā ponat illud accidens in pluribus subiectis primis secundum se, & quòd in tali casu neutrū esset subiectum primum extēsiue, nisi secūdum se, hoc est quantum est ex parte sui esset subiectū primū extensiue, &

est epist. 3. non multū ante med. tom. 2.

daret vnitatem numeralem, sed diuinæ potentiæ aliter de facto operatur. Dicitur secūdo, quòd dependentia accidentis a subiecto primo est dependentia causalis: est.n. subiectum primū causa accidentis, vt patet, & ideo non confirmatur per hoc Maior illa quo ad dependentiam non causalem. Hæc de Maiore.

¶ Ad Minorem autem dicitur, quòd in ista vnione est dependētia essentialis non causalis, ac per hoc non proprie dependentia. Sed transeundo hoc ad bonū sensum, neganda sunt duo, primo quòd in ista vnione sit dependentia vnius omnino rationis, secūdo quòd vna persona, puta Verbū totaliter eam terminet intēsiue & extensiue. Ratio primæ negationis est: quia personæ diuinæ personaliter sumptæ sunt quodammodo vnius & quodāmodo diuersarum rationum, nam secundum communem rationem personalitatis sunt vnius rationis, vt in præcedenti articulo patet, secundum vero proprias rationes suarum personalitatum sunt diuersarum rationū: paternitas.n. & filiatio & processio diuersarum sunt rationum. Constat aūt ex hoc, quòd humanitas Christi ita iuncta est Filio quod non Patri nec Spiritui sancto, assumptionē terminari per se primo ad personalitatē Filii ſm sibi propriam rationē, alioquin terminaret primo ad cōmune Filio & patri & Spiritui sancto. Concurrerent igitur diuinæ personæ ad assumptionem, vt etiam sunt diuersarum inter se rationū. Et consequenter, naturam assumptā a Verbo vniri, & posse vniri alteri, Patri aut Spiritui sancto, alterius est rationis ab vniri Filio, & posse vniri Filio, si Arist. verū dixit, 3. Phy. quòd posse sanari & posse infirmari sunt diuersarū rationū, alioquin sanari & infirmari essent idem. Ex hoc igitur, q̄ personalitates, quæ sunt termini vnionū, sunt diuersarū rationū, habetur quòd potentia obedientiæ, qua natura assumpta potest vniri personæ Patris, alterius est rationis ab illa qua vnita est Filio, & qua potest vniri spiritui sctō. Et cōsequenter hſ, q̄ in istis vnionibus nō effet dependentia vnius rationis simpliciter & absolute, vt arguens assumit, sed diuersarū rationū simpliciter propter diuersas rationes terminorū per se primorum, vnius aūt rationis ſm communem rationem personalitatis. Ratio secundæ negationis iam patet, quòd licet Filius totaliter intensiue terminet naturam humanā, & eius dependentiam ad personā, non tamen totaliter extēsiue, nec secundū omnem obedientialem potentiam alterius rationis.

¶ Ad probationem minoris, cum dicitur, Personalitas creata totaliter terminaret ipsam, & illa stante nō posset simul esse in alia persona creata vel increata, ergo p̄sonalitas increata, respōdetur concedendo antecedens pro vtraque parte, sed negando sequelā.

¶ Et ad probationem sequelæ, cum dicitur, quia non minus terminaret naturam & dependentiam eiusdem personalitas quæcumque diuinæ personæ, quàm terminaretur in se, posset negari hoc quantum ad non minus extensiue. Veruntamen proprie loquendo, respondendum est, quòd non minus, sed alio modo & alia ratione terminat persona diuina, & ideo negatur ex hoc vltimo assumpto sequela, quoniam peccat ratio secundum nō causam vt causam. Non enim ideo quia minus terminet persona

diuina, relinquit naturā adhuc assumptibilē, vt argumentum ponit: sed quia alio mō & alia ratione terminat, ideo relinquit naturā assumptam adhuc assumptibilem ab alia p̄sona diuina.

¶ Ad cuius clarioré perceptionem scito, quòd hæc humanitas, si propriam personalitatem haberet, modus habendi propriam personā esset, quia ipsa humanitas esset principium constitutiuum suæ personæ, ex vnione.n. animæ & corporis constitueretur non solum vna natura singularis, sed etiā vna persona, ratio quoque habendi p priā personam esset sua substantialis ac perfecta natura extra causas suas in rerū natura sibi dimissa. Et quia hæc humanitas suapte natura non se extendere potest, nisi ad constituendam vnā personam sibi propriam, & personæ repugnat assumi ab alia persona in vnitate personali (interuenit siquidem hic manifesta implicatio contradictoriorum) ideo hæc humanitas sic personatur ex propria persona in Sorte, quòd terminatur in illa intensiue & extensiue. Nec potest stante illa vniri personaliter, cū quacūque alia persona creata vel increata: quia essent duo contradictoria simul vera, essent enim vna persona, & non essent vna persona cum assumente, vt patet. Sed hæc humanitas alio modo, & alia ratione personatur per assumptionē: quoniam non constituendo personam personatur, vt paret in humanitate Christi quæ personatur per personam verbi, quæ non constituitur per illam humanitatem, sed fuit ab æterno. Et hinc prouenit differentia inter hanc humanitatē personatā propria personalitate, & personatam personalitate Verbi, q̄ illa remanet in se inassumptibilis, ista remanet in se assumptibilis: qm illa non potest assumi stante sua personalitate, nisi assumeretur sua personalitas, quæ non est assumptibilis, ista vero quia in alia personalitate subsistit, potest assumi absque hoc, q̄ illa aliena sibi appropriata personalitas assumatur. Ex diuerso ergo mō terminandi, propria vel aliena p̄sonalitate, patet quare natura personata propria personalitate nō potest assumi, & quare personata aliena potest assumi: quia scilicet per propriam terminatur, constituendo illam, per alienam non constituendo illam. Diuersa quoque ratio est vtrobique terminādi. nam & diuina persona terminat ex sua infinitate, vtpote aliena persona subsistens in alia natura (dictum est. n. supra q̄ proprium est diuinæ p̄sonę ob sui infinitatem subsistere simul in diuersis naturis) & natura humana non naturali, sed obedientiæ potētia p̄sonatur per alienam personā: persona aūt Sortis non ex aliqua excellētia, sed ex naturali adæquatione terminat personaliter naturam suam, & econtra natura sua naturaliter est per illam adæquabilis personaliter. Et hinc etiam prouenit, quod cū quælibet persona diuina sit infinita, quælibet personare potest humanitatem hanc nō ex indigentia naturæ (vt dictum est) sed ex sufficientia personæ potentis communicare illi naturæ etiam suam personalitatem. Ex his autem habes, quòd non solum dependentia huius humanitatis respectu singularum personarum diuinarum quo ad assumi, est diuersarum rationum inter se, sed etiam quòd dependentia seu terminatio huius humanitatis respectu diuinæ personæ & respectu personæ propriæ, sunt diuersarum rationum, licet omnes cōueniant in vna communi ratione termini, quia scilicet sunt ad personam. Ruit ergo a fundamentis vndique fabrica Scotica, & merito: quoniam hanc humanitatem personari simul a pluribus personis diuinis, nihil aliud est, quàm communicare huic humanitati plures personalitates alienas infinitas, appropriando illas illi. Et per hæc patet, quare repugnat hanc humanitatē habere simul plures personalitates creatas, aut creatā & increatā: quia. s. vtrobique esset implicatio contradictoriorū, dum natura hæc in propria personalitate poneretur vna persona cū alia p̄sona. Et nō repugnat, habere simul plures p̄sonalitates increatas: qa p hoc nō ponit, vnā personā assumi in vnitatē personalem alterius personæ. Et hæc pro nunc sufficiant de hac qōne.

¶ In

¶ In eodem art. in calce corporis circa auctoritatem Anselmi, aduerte, q̄ Duran. in 3. sent. dist. 1. q. 3. latenter arguit auctorē quasi exponentem per ly vnum eundemque hominem, personam humanam, dicens contra hanc expositionem. Anselmus concedit q̄ vna persona assumpsit hominem, & negat plures personas posse assumere vnum hominem, non intelligitur igitur persona p hæc. Sed quoniam Durādus ipse postmodum dicit Anselmum dicere sic, Impossibile est plures personas diuinas esse unam personam cum uno eodemq; homine, ex seipsomet conuincendus est. Anselmus volebat excludere aliqd quod possit sub apparēti quæstione cadere: non potest autē aliter cadere sub apparenti quæstione, q̄ plures personæ diuinæ sint vna persona, nisi quia vnirentur in vna p̄sona humana. Et sic exponit auctor: nō enim potest intelligi, q̄ sint plures personæ diuinæ in vna p̄sona diuina: quia hoc statim offert apparentem valde cōtradictionem. Exponēdo igitur sententiam Anselmi, optime in litera dictum est, siue præponatur ly vnā persona cum uno eodemq; homine, siue non præponatur ly una persona & dicatur, Impossibile est assumere unum eundemque hominem sensus. n. semper est idem. s. q̄ impossibile est plures personas assumere unam personam. Nec id quod objcit Durand, obstat, quia aliud est dicere, assumit hominem, & aliud, assumit unum eundemque hominem. Nam prima propositio etsi est aliqualiter impropria glossatur tamē, q̄ intelligitur quo ad naturam, ut patet ex magistro in 3. sent. dist. 6. Secunda aūt propter ly unum eundemque, trahitur ad individuum subsistens in natura humana, qđ constat esse suppositū: nullus.n. unus hō inuenitur in natura humana assumpta, nisi filius dei.

¶ In eodem 6. art. in responsione ad primum aduerte diligenter uerba auctoris, dum hāc positione facta dicit, q̄ tres personæ essent unus homo, & tamen nō propterea essent unus homo simpliciter. Dixit.n. hæc ambo pp differentiam, quæ esset inter unum deum, & unum hominem in tribus personis: cūm tres personæ sic sunt unus deus, q̄ sunt unus numero deus, & est ibi uere unus deus simpliciter: sed tres personæ sic essent unus homo, q̄ non essent unus numero homo: quia nullus esset ibi unus numero homo cōis Patri & Filio & Spiritui sancto: sicut est unus numero deus cōis Patri, & Filio, & Spiritui sancto. Et similiter non esset ibi unus homo simpliciter: quia nō esset homo unus secundum naturam & personam, quam unitatem importat unus homo simpliciter: sed essent tres homines numero in una natura humana: quia essent plures personæ humanæ secundum unam naturam humanam: sed quoniam hoc ad uocabula spectat, parui refert, si scitur quid esset in re, qualitercumque exprimeretur.

¶ *Super Quæstionis tertiæ Articulum septimum.*

IN titulo art. 7. aduerte, q̄ istæ quæstiones, quæ hic mouentur de possibili, non ideo mouentur, ut discutiatur dei potentia: sed ut exinde mysterium incarnationis factæ magis innotescat. Manifestatur siquidem ex his, quæ discutiendo has qōnes, dicuntur, qualis, quātus &c. est per se primo terminus incarnationis. s. persona uerbi, & qualis est hmōi unio ex respectu ad alias personas, & naturas magis, ac magis explicatur.

¶ In corpore articuli una est conclusio responsiua quæsito affirmatiue. Persona diuina præter naturam quam assumpsit, potest aliam numero naturam assumere. Vbi antequàm afferatur probatio, nota q̄ quia assumere principium & terminū assumptiōis importat, ideo conclusio probatur primo ex parte principij, secundo ex parte termini. s. personalitatis diuinæ. Vnde quòd ad primū probatur sic. Quid potest in unum, & nō in amplius, habet potentiam limitatam ad unum: sed potentia diuinæ personæ est infinita, nec limitabilis ad aliquid creatum. ergo. Quo ad secūdum probatur sic, Si non posset assumere aliam naturam, sequeretur q̄ personalitas diuinę naturæ esset, ita cōprehensa per unam naturam, q̄ ad eius personalitatem alia assumi non posset: sed hoc est impossibile, quia increatū a creato comprehēdi non potest, ergo.

¶ Circa illam propositionē, Qđ potest in unum, & non in amplius, habet potentiam limitatā ad unū, aduerte, quòd est intelligenda formaliter. Sinquantum est ex parte potentię, in unum. & non in amplius, nam si aliunde proueniret, q̄ posset in uplus & non in amplius, puta, ex modo agendi, quia agit per modum naturæ, quæ est determinata ad unum, non arguet limitationem potentiæ: sed si ex ipsa potentia est, q̄ possit in unum tantum, limitationem in illa arguit: quoniam potentia, ut potentia, extendit se ad possibile, quod non comprehenditur unitate, ita quòd excludat multitudinem. Vnde in artic. 11. q. 4. in 1. par. dictum est, q̄ non ex impotentia patris est, quòd unus tantum filius genitus & generabilis in diuinis. Et quia hæc propositio procedit ex parte potentiæ, ideo simpliciter & absolute assumpta est propositio illa.

¶ Circa probationem ex parte termini, nota diligentissime, auctorem habere pro inconuenienti ac impossibili, personam diuinam, ut terminum comprehendi a natura creata. Hoc.n. nihil aliud est dicere, quam docere (qđ iam præmisimus respondendo Scoto) hoc q̄ persona diuina non solum est infinita in essendo & causando ratione naturæ diuinæ, sed est infinita in terminando ratione suæ personalitatis: incomprehensibilitas siquidē increatæ personę, ut termini a natura creata, ut assumpta nihil aliud significat quam infinitatem in terminando increatæ personæ. Et ut excelsa dei balbutiendo, ut possumus, resonemus, dicendum est, q̄ infinitas diuina, ut est naturæ seu naturalis, constituit infinitum ens & infinitam causam: ut autem est personæ seu personalis, constituit infinitam personam ut sic, quod claudit in se infinitam in terminando. Et ideo potest quælibet diuina persona subsistere non solum in pluribus naturis. s. naturali & assumpta: sed ēt in pluribus assumptis, & eadem ratione in infinitis, si infinitæ inuenirentur simul.

¶ In responsione ad primum perspice, q̄ constitit in hoc, q̄ natura substantiæ creatæ multiplicatur multiplicato supposito constituto per ipsam: non autem multiplicato supposito non constituto per ipsam, ut patet in litera.

¶ In responsione ad secundum obiectio Scoti. 3. sent. di. 1. q. 3. occurrit dicentis contra hoc, quòd sequeretur quòd possemus dicere,

dicere, quòd plures personę sunt plures dij. Probatur: Secũdum hoc tale concretum habet vnitatem vel pluralitatẽ ex vnitate vel pluralitate suppositi.

Ar. præced. & ar. 2. huius q. & q. 2. ar. 2, & 3.

¶ Ad hoc dicitur, q̃ in litera nõ dicitur affirmatiue multiplicari concretum multiplicato supposito, vt arguens forte accipit: sed ponitur vniuersalis regula negatiue, scilicet numquam nomen ab aliqua forma impositum pluraliter dicitur, nisi propter pluralitatẽ suppositorũ. Et ista regula est vera tam in concretis adiectiuis, quàm substantiuis, tam substantialibus, quam accidẽtalibus, ita quòd semper ad pluralitatem concretorũ exigitur pluralitas suppositorum: sed cum hoc stat, quòd pluralitas suppositorũ non sufficiat quandoque, & exigitur etiam pluralitas formæ significatæ, vt de cõcretis substantiuis in art. 3. q. 39. 1. par. patet. Et propterea licet vnitas suppositi, optime inferat singularitatem cõcreti substantiui (quale est ly homo) non tamẽ multitudo suppositorũ infert pluralitatem nominis substantiui. Et propterea nõ sequitur, ergo tres personæ sunt dij: nec ergo tres personę homines in casu præcedentis articuli, vt in hac etiam litera dicitur: & tamen bene sequitur in casu huius articuli. ergo verbũ dei non est homines, sed vnus homo.

Lib. 3. Ortho, fi. c. 7.

¶ In responsione ad tertium perspice rationem, quare præsentis articuli positione facta, hæc humana natura præassumpta nõ assumeret aliam naturam humanã, quæ post assumeretur, cũ qua tamen concurreret, in eandem numero personalitatem, & natura diuina assumeret quãcumq; naturam humanam, quæ vniretur personaliter verbo dei.

na non possit assumere duas naturas humanas. Natura.n. assumpta in mysterio incarnationis non habet aliud suppositum præter suppositum personæ diuinæ, vt ex supradictis patet. * Si ergo ponatur esse vna persona diuina assumens duas humanas naturas, esset vnũ suppositum, duarũ naturarum eiusdem speciei, qđ videtur implicare contradictionem: non.n. natura vnius speciei multiplicatur nisi secũdũ distinctionẽ suppositorum.

¶ 2 Præt. Hac suppositione facta, non posset dici, quòd persona diuina incarnata, esset vnus homo: quia non haberet vnam naturam humanam. Similiter non posset dici quòd esset plures: quia plures homines sunt suppositi distincti, & ibi esset tantum vnum suppositum. ergo prædicta positio est omninõ impossibilis.

¶ 3 Præt. Incarnationis mysterio tota natura diuina est vnita totiũ naturæ assumptæ, idest, cuilibet parti eius: est.n. Christus perfectus deus & pfectus homo, totus deus & totus homo, vt Damascenus dicit in 3. lib. sed duæ humanæ naturę non possent totaliter sibiinuicem vniri: quia oporteret q̃ anima vnius esset vnita corpori alterius, & q̃ et duo corpora essent simul, qđ confusionem induceret naturarum. Non ergo est possibile, quòd vna persona diuina duas humanas naturas assumat.

SED CONTRA est, quòd quicquid potest pater, potest filius: sed pater post incarnationem filij potest assumere naturam humanam aliam numero ab ea, quam filius assumpsit: in nullo enim per incarnationẽ filij est diminuta potentia patris vel filij. ergo videtur quòd filius post incarnationem possit aliam humanam naturam assumere præter eam, quam assumpsit.

RESPON. Dicendum, q̃ illud quod potest in vnum, & non in amplius, habet potentiam limitatam ad vnum: potentia autem diuinæ personæ est infinita, nec potest limitari ad aliquid creatum. Vnde non est dicendum, q̃ persona diuina, ita assumpserit vnã naturam humanam, q̃ non potuerit assumere aliam. Videretur enim ex hoc sequi, quòd personalitas diuinæ naturæ esset ita comprehensa per vnam naturam humanam, q̃ ad eius personalitatem alia assumi non possit, quod est impossibile: non enim increatum a creato comprehendi potest. Patet ergo q̃ siue consideremus personam diuinam secundum virtutem, quæ est principium vnionis, siue secundũ suam personalitatem, quæ est terminus vnionis, oportet dicere q̃ persona diuina præter naturã humanam, quam assumpsit, possit aliam numero naturã humanam assumere.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd natura creata perficitur in sua ratione per formam, quæ multiplicatur secundum diuisionem materiæ: & ideo si compositio materiæ & formæ constituat notum suppositum, consequens est, quòd natura multiplicetur secundũ multiplicationem suppositorum. Sed in mysterio incarnationis vnio formæ & materiæ, idest, animæ & corporis, non constituit nouum suppositum, vt supra dictum. * & ideo posset esse multitudo secundũ numerum ex parte naturę propter diuisionem materiæ absque distinctione suppositorum.

AD 2^m dicendum, quòd posset videri dicendum, quòd prædicta positiõe facta sequeretur, q̃ essent duo homines propter duas naturas absque hoc, q̃ essent ibi duo suppositi: sicut econuerso tres personæ dicerentur vnus homo, propter vnam naturam assumptam, vt supra dictum est. * sed hoc non videtur esse verum: quia nominibus est tenendum secundum quòd sunt ad significandum imposita, quòd quidem est ex consideratione eorum, quæ apud nos sunt: & ideo oportet circa modum significandi & consignificandi considerare ea, quæ apud nos sunt, in quibus numquam nomen ab aliqua forma impositũ pluraliter dicitur, nisi propter pluralitatem suppositorũ. Homo enim, qui est duobus vestimentis indutus, nõ dicitur duo vestiti, sed vnus vestitus duobus vestimẽtis, & qui habet duas qualitates, dicitur singulariter aliqualis secundum duas qualitates. Natura autem assumpta quantum ad aliquid, se habet per modum indumenti, licet non sit similitudo, quantum ad omnia, vt supra dictum est: * & ideo si persona diuina assumeret duas naturas humanas, propter vnitatẽ suppositi, diceretur vnus homo, habens duas naturas humanas. Contingit autem, quòd plures homines dicuntur vnus populus, propter hoc quòd cõueniunt in aliquo vno: non autem propter vnitatem suppositi. Et similiter si duæ personæ diuinæ assumerent vnã numero humanam naturam, dicerentur vnus homo, vt supra dictũ est, * non vnitate suppositi, sed inquantum conueniunt in aliquo vno.

AD 3^m dicendum, q̃ diuina & humana natura non eodem ordine se habẽt ad vnam personam diuinam, sed per prius comparatur ad ipsam diuina natura, vtpote quæ est vnum cum ea ab æterno: sed natura humana cõparatur ad personã diuinã per posterius, vtpote

Ratio inquam est, quia filius dei é sua deitas, non autem est sua humanitas: hinc enim fit, vt cui cumque personaliter vnit filius dei, p se primo, eidem secundario vniatur, dico & naturę assumptæ & cuilibet eius parti, vt patet ex auctoritate Damas. Et hinc fit, quòd vna humanitas non esset vnita alteri, ita quòd nec ipsi naturæ post assumptæ præcedẽs vniretur, nec alicui eius parti, sed per accidens coincideret in vnã personam, inter se distinctæ etiã loco. Et ex hoc sequeretur, q̃ nõ esset communio

Inf. q. 39. 2. 8, ad 3. & 3. di. 1. q. 2. ar. 2. & 4. con. c. 39. fin. & 42.

Ar. præced.

Ar. præced. ad 1.

Lib. 3. c. 1.

potẽ assumpta ex tempore a diuina persona, non quidẽ ad hoc q̃ natura sit ipsa persona, sed quòd persona in natura subsistat. filius.n. dei est sua deitas, sed non est sua humanitas: & ideo ad hoc, q̃ natura humana assumatur a diuina persona, requiritur q̃ diuina natura vnione personali vniatur toti naturæ assumptæ, id est, secundum omnes partes eius: sed duarum naturarum assumptarum esset vniformis habitudo ad personam diuinam, nec vna assumeret alia. Vnde non oporteret quòd vna earum totaliter alteri vniretur, idest, omnes partes vnius omnibus partibus alterius.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum fuerit magis conueniens, quòd persona filij assumeret humanã naturam, quàm alia persona diuina.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur q̃ nõ fuerit magis cõueniens filium dei incarnari, q̃ Patrem, vel Spiritumsanctũ. Per mysterium.n. incarnationis, homines ad verã dei cognitionem sunt perducti, secundum illud Ioan. 18. In hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testim. perhi. veritati: sed ex hoc, quòd persona filij dei est incarnata, multi impediti fuerunt a vera dei cognitione, ea quæ dicũtur de filio scdm humanã naturã referẽtes ad ipsam filij personam: sicut Arrius, qui posuit inæqualitatem personarum propter hoc, quòd dicitur Ioan. 14. Pater maior me est, qui quidem error non prouenisset, si persona patris incarnata fuisset: nullus enim estimasset patrem filio minorem. Magis ergo videtur fuisse cõueniens, quòd persona patris incarnaretur, quàm persona filij.

¶ 2 Præt. Incarnationis effectus videtur esse recreatio quædã humanę naturę, secundum illud Gal. vlt. In Christo Iesu neq; circuncisio aliquid valet, nec præputium, sed noua creatura: sed potentia creandi appropriatur Patri. ergo magis decuisset patrem incarnari, q̃ filium.

¶ 3 Præt. Incarnatio ordinatur ad remissionem peccatorum, secundum illud Mat. 1. Vocabis nomen eius Iesum: ipse enim saluũ faciet populum suum a peccatis eorum. Remissio autem peccatorum attribuitur Spiritui sancto, secundum illud Ioan. 20. Accipite Spiritumsanctum quorũ remis. pec. re. eis. ergo magis congruebat personam Spiritussancti incarnari, quàm personam filij.

SED CONTRA est, quòd Damas. dicit in 3. lib. * In mysterio incarnationis manifestata est sapientia & virtus dei, sapiẽtia quidem, quia inuenit difficillimi solutionẽ pretij, q̃ decentissimam: virtus autem, quia victũ fecit rursus victorem: sed virtus & sapientia appropriantur filio, secundum illud. 1. Cor. 1. Christum dei virtutem & dei sapientiam. ergo conueniens fuit personam filij incarnari.

RESPON. Dicendum, q̃ conuenientissimum fuit, personam filij incarnari: primo quidem, ex parte vnionis. Conuenienter.n. ea, quæ sunt similia, vniũtur: ipsius autem personæ filij, qui est verbũ dei, attenditur vno quidem modo cõis cõuenientia ad totam creaturam: quia verbũ artificis, idest, cõceptus eius est similitudo exẽplaris eorũ, quæ ab artifice fiunt. Vnde verbũ dei, qđ est ęternus conceptus eius, est similitudo exemplaris totius creaturæ: & ideo sicut per participationẽ huius similitudinis creaturę sunt in proprijs speciebus institutę, sed mobiliter, ita per vnionem verbi ad creaturam, non participatã, sed personalẽ, conueniẽs fuit reparari creaturã in ordine ad ęternã & immobilẽ perfectionẽ. Nam & artifex per formã artis cõceptam, qua artificiatum cõdidit, ipsum si collapsum fuerit, restaurat. Alio modo, habet conuenientiam specialiter cum humana natura, ex eo quòd verbum est conceptus ęternæ sapientiæ, a qua omnis sapientia hominum deriuatur. Et ideo per hoc homo in sapientia perficitur, quę est propria eius perfectio, prout est rationalis, q̃ participat verbum dei: sicut discipulus instruitur per hoc, q̃ recipit verbum magistri: vnde Eccle. 1. dicitur, Fons sapientiæ verbũ dei in excelsis: & ideo ad consumatam hominis perfectionem conueniens fuit, vt ipsum verbum dei humanę naturæ personaliter vniretur. Secundo, potest accipi ratio huius congruentiæ ex fine vnionis, qui est impletio prædestinationis, eorum. s. qui præordinati sunt ad hereditatem cælestem, quę non deberet nisi filijs eius, scm illud Ro. 8. Si filij, & hæredes: & ideo congruum fuit, vt per eum, qui est filius naturalis, homines participarent similitudinem huius filiationis secundũ adoptionem, sicut Apost. ibidem dicit, Quos præsciuit, & & prædest. consor. fieri ima. fi. sui. Tertio, potest accipi ratio huius cõgruentiæ ex peccato primi parentis, cui per incarnationem remẽdium adhibetur. Peccaurat. n. primus homo, appetendo scientiam, vt patet ex verbis serpẽtis promittentis homini scientiam boni & mali. Vnde conueniens fuit, vt per verbum veræ sapientiæ homo reduceretur in deum, qui per inordinatum appetitum scientiæ recesserat a deo.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ nihil est, quo humana malitia non possit abuti, quando etiam ipsa dei bonitate abutitur, secundum illud Ro. 2. An diuitias bonitatis eius contemnis? Vnde etiam si persona patris fuisset incarnata, potuisset ex hoc homo alicuius erroris occasionem sumere, quasi filius sufficere non potuisset ad humanam naturam reparandam.

¶ Super Quæstionis quartæ Articulum primum.

TItulus artic. 1. q. 4. in corporis principio declaratur, quòd intelligitur de assumptibili non secundū potentiam passiuam naturalem, & in respōsione ad primum, nec secundum potentiam obedientiæ ad omnipotentiam dei: sed secundū potentiam congruitatis ad vnionē personalem. Et ratio omnium in locis suis patebit.

¶ In corpore articuli est vnica conclusio. Sola natura humana est assumptibilis. Probatur. Hæc duo o. s. congruentia dignitatis & necessitatis, soli naturæ humanæ conueniunt. ergo sola natura humana est assumptibilis. Antecedens quo ad exponētem affirmatiuā probatur, quo ad dignitatem quidē: quia natura humana nata est attingere p propriam operationē, cognoscēdo & amando verbum dei, quo ad necessitatē vero, quia subiacens peccato originali indigebat reparatione. Quo ad exponentē aūt negatiuam probatur: quia creaturæ irrōnali deest dignitas: naturæ aūt angelicæ deest congruitas necessitatis. Consequentia probatur, quia assumptibile dicit aptum natum assumi a diuina persona non p potentiā passiuā naturalē, ergo per potentiam congruitatis ad vnionem personalem diuinam. Hoc vltimo assumptum probatur: quia potentia passiua naturalis non se extendit ad id, quod transcendit ordinem naturalem.

¶ Circa hæc, duæ dubitationes sunt, quæ ex dictis literæ in responsionibus argumentorū, soluuntur. Primū dubiū est, circa consequentiā illā assumptibile non attendit ſm potentiā passiuā naturalē. ergo ſm congruentiā eū possit responderi, consequentia non valet: qm̄ pōt attendi ſm potentiam obedientiæ.

¶ Ad hoc ex responsione ad primum in litera respondetur, p creaturæ denominātur aliquales ex eo, quod conuenit eis secundum propria, & non ex eo quod conuenit eis secundum primas & vniuersales causas, potentia autem obedientiæ conuenit creaturæ in ordine ad primam causam, vt patet: potentia autem congruitatis attenditur secundum propria ipsius creaturæ: & ideo creaturæ denominantur aliquales, hoc est assumptibiles secundum congruitatem, non secundū obedientiam. Sed hæc responsio non videtur solida, tum quia etiam secundum Auctorem humana natura dicitur assumptibilis per potentiam obedientiæ, tum quia assumptibilis est denominatio conueniens creaturæ solum ex ordine ad dēū causam vniuersalissimam, cum iam dictū sit proprium esse diuinæ personæ subsistere in pluribus naturis, tum quia creaturæ denominantur aliquales ex eo, qđ conuenit illis secundum causas primas & vniuersales, dicuntur, n. creaturæ & conseruatæ ac conseruabiles ex prima causa, dicitur etiam natura reparata ex prima & vniuersalissima causa deo &c.

¶ Ad hæc dicitur, p propositio in responsione ad primum allata. s. creaturę denominantur aliquales ex eo, qđ conuenit eis secundum proprias causas, non autem ex eo, qđ conuenit eis

AD 2um dicendum, quòd prima rerum creatio facta est a potentia dei patris per verbum. Vnde & re creatio per verbum fieri debuit a potentia Dei patris, vt recreatio creationi responderet, secundum illud 2. Cor. 5. Deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi.

AD 3um dicēdum, quòd Spiritui sancto proprium est quòd sit donum Patris & Filij. Remissio autē peccatorum fit per Spiritum sanctū tāquām per donū dei: & ideo cōuenientius fuit ad iustificationē hominum, quòd in carnaretur Filius, cuius Spūssanctus est donū.

QVAESTIO IIII.

De modo unionis ex parte naturæ humanæ assumptæ, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de vnione ex parte assumpti. Circa qđ primo considerandū occurrit de his, quæ sunt a verbo assumpta. Secundo, de coassumptis, quæ sunt perfectiōes & defectus. Assumpsit autem dei filius humanam naturam & partes eius.

Vnde circa primū triplex consideratio occurrit. Prima est, quātū ad ipsam naturā humanā. Secunda est, quātū ad partes ipsius. Tertia, quantū ad ordinem assumptionis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum natura humana fuerit magis assumptibilis a filio dei, quàm aliqua alia natura.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd humana natura nō fuerit magis assumptibilis a filio dei, q̄ quælibet alia natura. Dicit enim Augustin. in Epistola. *ad Volusianum, In rebus mirabiliter factis tota ratio facti, est potentia facientis: sed potentia dei facientis incarnationē, quæ est opus maxime mirabile, non limitatur ad vnam naturam, cum potentia dei sit infinita. ergo natura humana non est magis assumptibilis

secundum primas & uniuersales causas, intelligenda est cum grano salis. s. quando oppositæ denominationes conueniunt illis ſm proprias, & ſm primas causas. Et hanc glossam manifestat Auctor esse suę intentionis in subiūcto exēplo de morbo, qui secundum propria dicitur incurabilis quàm uis secundum deum oppositam denominationem habeat, & dicatur curabilis. Ita p intendit Auctor, p qñ denominatio aliqua sic se habet ad creaturas, p secundū propria affirmatiue & secundū primam causam negatiue, aut econtra secundum propria negatiue & secūdum primā causam affirmatiue sunt denominandæ, tunc creaturę denominantur aliquales simpliciter secundū ꝓpria, & non secundū primā causam, sed cū additione, ut patet in exemplo literæ, morbus denominari potest curabilis & incurabilis secūdū propria & secundū primā causam curabilis, & ideo simpliciter dr̄ curabilis vl̄ incurabilis, attēdendo ad propria, secūdū primam aūt causam dr̄ cū additione curabilis, p dei potentiam. Et simile est in proposito, creaturę simpliciter dicuntur assumptibiles, quæ congruitatē habēt ad unionem personalem, & inassumptibiles, quæ illa carēt, cum quo tamē stat quòd omnes naturæ dicantur assumptibiles cum additione, scilicet per dei potentiam.

¶ Ad primā ergo obiectionē dr̄, p potentia obedientiæ, quia respondet omnipotentiæ diuinæ, clauditur in proposito sub denominatione ex omnipotentia dei: eiusdem. n. rationis est, p denominetur natura assumptibilis ex potētia dei, & ex potentia obedientiæ, qua creatura subditur dei potentiæ absolutę: & ideo prætermissa est in hoc processu, sicut & potentia dei.

¶ Ad secundam dicitur, quòd licet assumptibile dicatur solummodo in ordine ad deum, attendi tamen potest etiam ex parte congruentiæ naturæ secundū illius propria & ex parte omnipotentiæ dei, & secūdum hoc oppositio modo natura aliqua est denominabilis: & ideo secundum propria dicitur congrue assumptibilis uel inassumptibilis.

¶ Ad tertiam conceditur, quòd creaturæ denominantur simpliciter aliquales ex dei potentia, quando ex proprijs nō sunt oppositio modo denominabiles. Nec oppositum habetur ex litera sane intellecta.

¶ Dubium secundum est, quomodo uerum est, quòd in angelis deficiat necessitas reparationis, cum angelica natura adhuc reparatione indigeat.

¶ Ad hoc dicitur, quòd non intendit Auctor excludere ab angelica natura indigentiam seu necessitatem reparationis, sed cōgruentiam necessitatis, ita p licet in angelica natura sit maior indigentia, quia irreparabilis est illius lapsus: quia tamen necessitas illa non habet congruitatem ad reparationem, quia est necessitas non uiæ sed termini, ideo notanter dicitur, quòd deest angelicæ naturæ congruitas ex parte necessitatis tam in corpore articuli, quàm in responsione ad tertium.

¶ Nota in dictis huius articuli illam propositionem de potentia

Circa primum quærūtur sex.

¶ Primo, Vtrū humana natura fuerit magis assumptibilis a filio dei, quàm aliqua alia natura.

¶ Secundo, Vtrum assumpserit per ſonam.

¶ Tertio, Vtrū assumpserit hoiem.

¶ Quarto, Vtrū fuisset cōueniens, quòd assumpsisset naturam humanā a singularibus separatam.

¶ Quinto, Vtrū fuisset cōueniens, p assumpsisset humanam naturā in oībus eius singularibus.

¶ Sexto, Vtrum fuerit cōueniens, quòd assumeret humanam naturam in aliquo homine ex stirpe Adæ progenito.

tia passiua naturali, quòd non se extendit ad id, quod transcendit naturalem ordinem: quoniam uerissima est, & formalis & propria, & secūdum illa iudicanda, quæ hic aſq; illic inueniuntur dicta. Secundum quam patet, p potentia naturalis intellectus nostri non se extendit ad visionem dei &c. Vnde & hic dicitur de natura humana quatenus intellectualis, quòd nata est aliqualiter cōtingere p operationem ve. bum dei.

¶ In responsione ad primum eiusdē primi artic. notandum est, p hinc apparet Auctorem non contradicere suis dictis in 3. sent. dist. 2. q. 1. art. 1. nec retractare illa, sed altius ac Theologo dignius locut^s est de assumptibili, sententiam eandem seruans, & sermonē quasi cohibens. Vnde & per transeundo in hac responsione prætermittit discussionem consequentiarum, ad effectum diuinæ omnipotentię, si assumeret angelū aut lapidē. Vnde & nos Auctoris uestigia sectātes, quæstionem illam, an deus possit assumere lapidis naturā, tamquàm communiter acceptatā & sufficiēter discussam, & quasi offensiuam piarum aurium, in illius discussione relinquēdam duximus. Vide hæc si vis in Auctore in loco allegato, & in Capreolo ibidem.

¶ In responsione ad secundum dubium occurrit circa illud, Multo autem maior & perfectior est vnio ad deum secūdum esse personale, quàm quæ est secundum operationem, quoniam non caret scrupulo propositio ista, & multi glossant, aut negant eam. Est autem ratio seruuli: quia seorsum ista sumpta, vnio personalis communis est rationalibus & irrationalibus, vnio secundum operationem propria est rationalibus. Et rursus vnio personalis conuenit rationalibus secundum id in quo communicant cum omnibus substantijs: quia conuenit eis, inquantum sunt naturæ potentes subsistere, vnio autem secundum operationem perfectæ felicitatis conuenit eis, inquantum sunt consortes diuinæ naturæ per adoptionem. Maior ergo & perfectior est vnio secundū operationem fruitionis beatæ, quàm secundum esse personale, & propterea ista propositio negatur, seorsum acceptis extremis. Et cōfirmatur, quia maius est assumere lapidem in filium dei adoptiuum, quam ad vnionem personalem: quoniā illud implicat contradictionem, hoc non: glossatur autem, quòd vera est in natura capaci veritusque vnionis. Et aliqui de veritate illius etiam sic intellectæ dubitant: quia melius est concipere deum mente, quàm carne, vt dicitur in lib. de sancta virginitate, & de beata Virgine dicitur, quòd beatior fuit concipiendo fidem Christi, quàm carnem Christi.

¶ In oppositum autem est literæ auctoritas ex August. super illud, Verbum caro factum est.

¶ Ad hanc quæstionem dicendum est, p proculdubio maius, nobilius, excellentius, perfectiusque est vniri deo in persona, q̄ per gratiam & gloriam consumatam. Et ratio habita est in vl.

A artic. præcedentis q. quia. s. vnio personalis non est vnio participata: sed per subsistentiam dei, conferens non similitudinem aut participationē dei, sed ipsum esse personale dei, ita vt persona dei fiat persona naturæ assumptæ. Vnio autē per fruitionem vnio participatiua dei est, conferens non esse dei, sed similitudinem & adoptionē filialem. Est igitur vnio personalis maior: quia confert maius, scilicet esse deum non participatiue, sed personaliter: quanto nāque maius est esse deum personaliter, quàm participatiue, tanto maior est vnio ꝑsonalis, quā participatiua. Est & perfectior: quia confert perfectius, scilicet esse deum secundum substantiam, hoc est hypostasim, non secundum accidētia, vt sunt operationes, q̄bus fruimur deo: quanto enim perfectius est esse deum personaliter, quàm accidentaliter, tanto perfectior est vnio. personalis, quàm per operationem. Et ideo simpliciter & absolute cum August. & Auctore fateamur, lōge maius esse vniri deo in persona, quàm per gratiam & gloriam.

¶ Ad primam autē & secundam obiectionem dicitur, p dato quòd maius sit illud, quod natum est ex parte entium creatorū conuenire intellectualibus solum, & similiter intellectualibus, vt intellectualia sunt, quàm communia, longe tamē maius est quod ex parte dei potest conferri naturis substantialibus vt communicant in natura substantiali, quàm id quod est eis donabile secundum earum operationes: quoniam potest naturis conferri esse dei personale in seipso, vt sit esse personale earum, quod non conferri potest per operationes. Rationes enim istæ non inferunt, quòd vnio per operationem sit maior aut nobilior: sed bene inferunt, quòd plus nobilitatis & perfectionis ex parte creaturæ exigitur ad vnionem per operationem: quia exigitur & natura & operatio intellectualis & gratia seu gloria, quæ non exiguntur ad naturam, vt vnibilem personaliter: sed cum hoc stat, quòd ex parte accepti doni longe maior & perfectior sit vnio personalis, qua non deus participatiue, sed in propria ipsius persona habetur a natura vnita.

¶ Ad confirmationem dicitur quòd falsum assumitur, & ad probationem respondetur, quòd falsissimum est, quòd implicās contradictoria sit maius: quoniam implicans contradictoria non est aliquid, non est ens, nec non ens, sed ens & nō ens simul. Secundum hmōi. n. argumenta, maius esset albedinem esse nigredinem, quàm esse deū: quia illud implicat, hoc non.

¶ Ad rationem dubij multorum, quia melius est concipere fidem &c. respondetur negando consequentiam: quoniam non est eadem vtrobique ratio: quoniam in cōceptione carnali dei non fit vt concipiens sit deus, sicut fit in vnione personali, vt homo sit deus, & propterea non arguitur a simili, sed a longe alieno. Maximum ergo bonum, quod Christus habet,

est, quòd suum ego est verus deus, & super, ac post hoc habet, quòd sit creata fruitione dei beatus.

¶ In responsione ad tertium eiusdem art. nota pro sequentis artic. q. quòd hic habetur quòd si angelus iam creatus assumeretur, personalitas eius corrũmperetur, ac per hoc aliquid perfectionis in creatura assumpta corrũperetur. Ex hoc. n. insinuatur, quòd personalitas angeli aliquid perfectionis addit supra naturã angeli, quod etiam innuitur de omni supposito & persona sentiẽdum, dum in responsione ad quartũ dicitur, Perfectio vniuersi non est perfectio vnius personæ, vel suppositi.

¶ *Super Quæstionis quartæ Articulum secundum.*

TItulus artic. 2. satis clarus est quo ad quid nominis personæ humanæ, sed quo ad quid rei, longo tractatu in hoc articulo perscrutandus est.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua quæsito negatiue. Filius dei nullo modo assumpsit personã humanam. Probatur illud quod assumitur, oportet præintelligi assumptioni: persona non præintelligitur in humana natura assumptioni. igitur persona non assumitur. Maior & probatur, quia assumi aliquid dicitur, quia adaliquid sumitur, & declaratur exemplo, sicut illud quod mouetur localiter, oportet præintelligi ipsi motui. Minor probatur ducendo ad impossibile: si persona præintelligeretur, oporteret ipsam vel corrumpi, & sic frustra esset assumpta, vel remanere, & sic essent duæ personæ, quod est erroneum, quia non esset vnio in persona.

¶ In hoc artic. quæstio difficillima occurrit, q̃ persona seu hypostasis addat supra naturã singularem. Et hoc tam in substantijs compositis, puta, quid addit Sortes supra suam hanc humanitatem compositam ex hac anima & hoc corpore: & similiter quid addit Gabriel supra suam naturã singularem. Et est specialiter ex verbis huius articuli hinc & indeferõ dubij: quia tam in corpore articuli, quàm in responsione ad tertium, habetur, quòd addit aliquid positiuum, dũ dicitur, quòd personam oporteret corrumpi, si præexisteret assumptioni, quod in præcedenti quoque articulo de angeli persona dictum est, cũ adiunctione, quòd aliquid perfectionis corrumperetur. Et rursus dicitur, quòd persona diuina sua vnione impediuit, ne natura humana propriam personalitatem haberet: si enim nihil adderet, impedimentum nihilo præstitum esset. In oppositũ autem sonat responsio ad secundum, dicens quòd naturæ assumptæ non deest propria personalitas propter defectũ alicuius, quod ad perfectionem humanæ naturæ pertineat: sed propter additionem &c. si enim persona adderet aliquid positiuum supra hanc naturam, oporteret illud deesse naturæ assumptæ. Et sic falsum esset, quòd personalitas deest non propter defectum alicuius, quod ad perfectionem spectat: constat. n. quòd si personalitas positiuum aliquid addit, illud ad perfectionem spectaret, cum persona significet perfectissimum quid in genere substantiæ. Simpliciter autem & generaliter ratio dubij magni est tanta diuersitas opinionum, & obscuritas rei. Clauduntur autem in quæstione ista quatuor quæsita: primum est, an persona supra hanc naturam addat in se aliquid, an solum secundum

AD 2^m dicendum, quòd similitudo imaginis attenditur in natura humana secundum quòd est capax dei, scilicet ipsum attingendo propria operatione cognitionis & amoris. Similitudo autem vestigij attenditur solum secundum repræsentationem aliquam, ex impressione diuina in creatura existentem: non autem ex eo q̃ creatura irrationalis, in qua est sola talis similitudo, possit deum attingere per solam suã operationem. Quod aũt deficit a minori, non habet congruitatem ad id, qđ est maius: sicut corpus, qđ nõ est aptum perfici anima sensitiua, multo minus est aptum perfici anima intellectiua. Multo aũt maior & perfectior est vnio ad deũ secundũ esse personale, q̃ quæ est secundũ operationẽ: & ideo creatura irrationalis, quę deficit ab vnione ad deũ p operationẽ, non habet congruitatẽ, vt vniatur ei fm esse psonale.

AD 3^m dicendum, q̃ quidam dicunt angelũ non esse assumptibilẽ, quia a principio suę creationis est in sua personalitate perfectus, cũ non subiaceat generationi & corruptioni, unde non posset in vnitatem diuinæ personæ assumi, nisi eius personalitas destrueretur, qđ neque conuenit incorruptibilitati naturę eius, neq; bonitati assumẽtis, ad quã nõ pertinet, q̃ aliquid perfectionis in creatura assumpta corrũpat: sed hoc non videtur excludere totaliter cõgruitatẽ assumptionis angelicæ naturæ: poteſt. n. deus producendo nouam angelicam naturam, copulare[d] eam sibi in vnitate personæ, & sic nihil præexistens ibi corrũperetur: sed sicut dictum est, *deest congruitas ex parte necessitatis: quia etsi natura angelica in aliquibus peccato subiacet, est tñ eius pctm^d irremediabile, vt in 1. parte habitum est.*

AD 4^m dicendum, quòd perfectio vniuersi, nõ est pfectio vnius personæ, vel suppositi: sed eius quod est vnum positione vel ordine, cuius plurimæ partes, nõ sunt assumptibiles, vt dictum est.* Vnde relinquitur, quòd solum natura humana sit assumptibilis.

ARTICVLVS II.

Vtrum filius dei assumpserit personã.

AD SECVNDVM sic pceditur. Videtur quòd filius dei assumpserit personam. Dicit enim Damascenus: sedm, an supposito quod addat aliquid in se, an illud sit positiuum uel negatiuũ: tertiũ, an illud sit intrinsecum personæ, an extrinsecum: & quartum, quid est illud positiuum vel negatiuum, intrinsecum, vel connotatum. Quæ ad euitandam replicationem simpliciter tractabuntur. est igitur prima opinio quòd suppositum & natura hęc in omnib^o substãtijs sunt idem re, & differũt solo modo intelligẽdi, vt quod ẽ, & quo est: ita quòd idem est quo & quod diuersa ratione. Natura enim est, vt qua Sortes ẽ hõ, Sortes vero est ipsa sua natura, vt participans seu habens illam ab agẽte. Et huius opinionis est Henricus de Gandauo in quo lib. 4. quæstio. 3. Secunda autem opinio est, quòd suppositũ & natura sunt idem re quo ad intrinseca, sed differunt realiter quantum ad connotata, quæ ostẽduntur ex modo significandi: connotata autẽ huiusmodi sunt illa, quæ simul cum natura habentur, sine quibus natura non potest esse. Verbi gratia, Sortes est ipsa sua humanitas ĩ concreto, vt significatur habens reliqua, sine quibus humanitas non habetur in rerum natura. Et huius opinionis est Herueus in quolibet 3. quæstio. 6. Tertia opinio est, quòd suppositum & natura differunt realiter, medio modo inter extrinsece & intrinsece, ita quòd suppositum addit supra naturam affectionem, qua natura subest accidentibus: ita quòd Sortes non est sua humanitas: quia Sortes significat humanitatem, vt affectam accidentibus, humanitas vero non. ab Herueo & Ioanne de Neapoli recitatur hæc opinio, & improbatur. Quarta opinio est, quòd suppositum differt realiter a natura, sicut totum a parte: quia dicit compositum ex natura & esse existentiæ: hæc etiam recitatur ab vtroque dictorum, & improbatur. Quinta opinio est, quòd suppositum differt a natura per vnum connotatum extrinsecum, scilicet actum essendi: ponit enim hæc opinio actum essendi non claudi in suppositi ratione, in quo differt a præcedente, & bene dicit in hoc, sed connotari per suppositum: quia esse est proprius actus suppositi, vt quod est, & hæc est opinio Capreoli in tertio sentent. distinct. 5. quæstio. 3. Sexta opinio est, quòd persona addit supra naturam hanc aliquid intrinsecum constitutiuum personæ, negatiuum tamen. Et hæc est opinio Scoti in 3. sentent. distinct. 1. quæstio. 1. quæ verbis ipsius vtendo, addit duplicem negationem, scilicet dependentiæ actualis a persona diuina, & dependentiæ aptitudinalis respectu eiusdem termini, scilicet personæ diuinæ, hoc est non dependere etiam secũdum aptitudinem a persona diuina vt sic: ita quòd hæc humanitas est persona per hoc quòd nec apta nata est terminari ad personalitatem diuinam, nec actualiter terminatur per eam. Septima opinio propinqua huic est, quòd persona addit supra naturam hanc solam negationem annexam extrinseci positui & intrinsecæ vnionis ad illud: ita quòd suppositum significat illammet rem, quam significat natura: sed significat eam vt habet hanc duplicem negationem, scilicet quòd in nullo extrinseco sustinetur. Et huius opinionis est Ioannes de Neapoli in quolibet. q. 9. Omnium harum opinionum conuenientium in hoc, quòd suppositum nihil positiuum intrinsecum addit supra naturam personabilẽ singularẽ, fundamentum est: quia illud intrinsecum constat non posse esse accidens, nec substantiã, quę est forma aut materia, aut compositum ex vtraque. Accedit ad hoc auctoritas Arist. in 7. Metaph. tractantis hanc quæstionem, & dicentis quòd in his, quæ sunt per se, idem est quod quid est, & id cuius est: constat enim substantiam esse de numero eorum quę sunt, & dicũtur per se. Ponendi aut aliquid supra additũ negatiuum vel positiuum, cogit & modus significandi, & assumptio singularis humanitatis a Christo sine sua psonalitate. Præter omnes aũt dictas opiniones recitatur alia opinio a Scoto & Ioanne de Neapoli, si tamen vna & eadẽ ab vtroq; recitatur, tenens suppositum addere supra naturam singularem entitatem positiuam intrinsecam suppositо, constitutiuamque ipsius. Sicut hæc, inquit Scotus, humanitas addit supra humanitatem, vel sicut modus essendi, vt inquit Ioannes de Neapol addit supra naturam, cuius est, & reducitur entitas ista ad genus substantiæ, sicut esse quale ad genus qualitatis, & punctus ad genus quantitatis. Improbaturq; ab vtroq; opinio ista. Omisi afferre opinionem dicentem suppositum differre a natura, quia Sortes dicit compositum ex materia & forma, humanitas vero formam: quia non esset ad propositum quæstionis, in qua supponimus filium dei assumpsisse singularem humanitatem cõpositã ex hac anima & hoc corpore (iuxta illud, perfectus homo ex anima rationali & humana carne subsistens) & tamen non assumpsisse hypostasim humanam.

¶ Examinandaigitur dilcutiendaq; sunt hęc, & secundum doctrinam D. Tho. & simpliciter. Ex doctrina D. Tho. habetur inter naturam & suppositum in creaturis, talem, tantamq; esse differẽtiam, vt suppositum sit primũ subiectũ actus essendi in rerum natura, natura non: & similiter q̃ suppositum sit subiectum filiationis realis, natura non, ita quòd si natura sine suo supposito poneretur, non esset subiectum actus essendi, nec esset subiectum filiationis. Et primum quidem dicit auctor inferius in q. 17. art. 2. per totum, vbi in responsione ad primum dicit hæc verba. Esse consequitur naturam non sicut habentem esse, sed qua aliquid est: personam autem siue hypostasim sicut habentem esse. Secundum autem dicit inferius. q. 35. ar. 5. per totum, vbi in responsione ad primum dicit hæc verba, Natiuitas temporalis causaret in Christo temporalem filiationẽ realẽ, si esset ibi subiectum huiusmodi filiationis capax &c. ex hoc autem, quòd hæc humanitas & hic homo, fic differunt, quòd illa secundum rem neque actus essendi neque filiationis realis est capax nisi ratione huius hominis, vt per se primo subiecti vtriusque, oportet dicere quòd aliqua realis differentia sit inter hanc humanitatẽ & hũc hominem, ita quòd aliquid reale includat hic homo, quod non includit hæc humanitas: qua realitate hic homo habeat quod sit susceptiuum tam actus essendi, quam filiationis realis, cuiusque realitatis defectu hæc humanitas deficiat ab hoc quod est esse susceptiuum per se primo actus essendi, & filiationis temporalis. Nam hæc differentia in rerum natura est, & secundum constitutiuum per se primo subiecti filiationis realis siue actus essendi. Et propterea nõ põt reduci ad differentiã secundũ modos intelligendi, aut significandi, nec ad differentiã secundũ extra connotata, quæcumque sint illa, quoniam hæc differentia præuenit omnia extrinseca & modos intelligendi & significandi, nec ad differentiam penes negationes: quoniam negatio non est constitutiua subiecti entitatis realis, quàmuis sit concomitans & circumloquens constitutiuum illud quandoque: quoniam subiectum entitatis realis vt sic, purum ens reale esse in se sufficit: negatio enim cum nihil formaliter sit, non dat formaliter alicui enti esse capax entitatis realis. Sed si hæc humanitas & hic homo ita se habent, quòd huic humanitati in rerum natura repugnat esse per se primo susceptiuum harum extrinsecarum entitatum realium, scilicet actus essendi vel filiationis, & huic hominĩ conuenit, oportet aliquid positiuũ reale claudi in hoc homine, quod nõ claudit in hac humanitate, quo fiat per se primo susceptiuum huius rei, cuius illa non est capax. Hæc ratio videtur conuincere intellectum bene dispositum stantibus fundamentis: de quibus scito, quòd quàmuis Thomistæ aliqui videantur negare fundamentum hoc, quantum ad per se primo subiectum actus essendi, quorum phantasia in quæstio. 17. ostenderur aliena a doctrina auctoris, nullus tamen inficiari potest, fundamentum hoc esse D. Thomæ, quo ad se primo

*Lib. 3. Orthod. fid. c. 11.

†In 3. pag. a princ. lib.

‡lib. 3. c. 6. circa med.

D. 148.

In corp. ar.

D. 151. p. p. q. 64. a. tic. 2.

In corp. ar.

Locis ar. q uen. notatis.

a subiectum filiationis realis. Et hoc sufficit efficaciæ huius rationis: quoniam tota vis rationis consistit in hoc, quòd constitutiuum rei in hoc quod est esse per se primo susceptiuum entitatis realis repugnantis huic humanitati. ergo claudit in se realitatem cõstitutiuã in esse, quo differt ab hac humanitate: sed non differt nisi in esse personali, quo hic homo est hypostatis sustra plantauit. Plantauit autem ibi personalitatem. ergo filius dei assumpsit personam.

¶ 3 Præt. Nihil consumitur, nisi quod est: sed Innocen. tertius dicit in quadam Decret. q̃ persona dei consumpsit personam hominis. ergo videtur quòd persona

B ue persona, hæc humanitas non. ergo personalitas huius hominis addit aliquam realitatem intrinsece constitutiuam personæ humanæ, supra hanc humanitatem. Hæc ratio non nisi ad manifestandũ quid sentiat auctor de differentia inter suppositum & naturam allata est, apud alios namque scio non valere: quia ponunt in Christo non solum plura esse, sed etiam nouam filiationem realem. Et hoc ipsum magis attestatur, q̃ sententia auctoris est quæ dicta est: quoniam consequenter loquendo, ponentes personam non constitui intrinsece aliquo positiuo supra hanc naturam, consequenter ex negatione personalitatis humanæ nihil reale debẽt auferre ab homine Christo, quod est in alijs: quia nihil reale conuenit hominibus ratione negationis, aut huiusmodi. Et per oppositum tollentes aliquam realitatem a Christo homine, propterea quia aliqua realitas est personæ & aliqua naturæ, debent consequenter loquendo dicere, quòd personalitas aliquam realitatem constitutiuam intrinsece personæ, vt distinguitur ab hac natura, dicit, quæ in Christo non fuit, & ad cuius impeditionem secuta est

C impeditio reliquarum realitatum personalium. Consonat aũt hæc sententia his, quæ in præcedenti & hoc articulo dicuntur de corruptione personalitatis, & impedimento eiusdem, & his quæ in 4. contra Gen. cap. 43. dicuntur dum afferitur, quòd si hypostasis humana non remaneret in ea natura, in qua assumenda a verbo præextitisset, hoc fine corruptione accidere nõ potuisset: nullum enim singulare desinit esse hoc, quod est nisi per corruptionem. Hæc ille.

¶ Simpliciter autem & absolute loquendo, monstratur positio ista rationi consentanea, tam secundum ea, quæ sunt ex lumine naturali, quàm secundum ea quæ sunt ex lumine fidei nota. Rationale siquidem est, vt dupliciter dicta substantia in 5. Meta. scilicet de essentia & de prima substantia, sicut substantia pro essentia est res, cui debetur talis modus essendi, quem circumloquimur per esse per se separatim, ita q̃ repugnet ei esse in alio, vt in quod, siue vt quo in quod, siue vt pars aut quasi pars in toto. Sic. n. ponendo quemadmodum substantia pro essentia non ex modo essendi affirmatiuo, vel negatiuo constituitur, sed ex constituua intrinsece realitate, cui debetur esse tali modo: ita substantia pro hypostasi non actu essendi tali modo, sed ex realitate cõstitutiua ipsius intrinsece, cui debetur actus essendi, tali modo cõstituitur. Nec tacita a Philosopho huiusmodi realitas, sed expressa est in proprio cõstituto per ipsam, dum in 5. Metaph. substantia distincta est in substantiam pro hypostasi, & substantiam pro essentia substantiali, & in prædicamentis substantia prima proprie, principaliter, & maxime substãtia dicitur: idem autem significatur per substantiam primam, hypostasim, suppositum, & personam: nisi quòd persona in solis rationalibus

D locum habet, vt patet ex antedictis. Accedit ad hæc, quòd nomen Hypostasis, aut personæ, & similiter nomina propria naturarum cum pronominibus, vt hic homo, hic bos, & similiter pronomina demonstratiua personaliter, vt ego, tu, ille, omnes confitemur significare formaliter substantiam, & non negationem, aut accidens, aut extranea. Si omnes hoc fatemur, cur ad quid rei significatæ perseruantes diuertimus a communi confessione: si & personalitatem negationem esse formaliter dicere licet, cur non stat ur in sententia tanto probabiliori, quanto magis consona communi confessioni? Theologi quoque ponentes personalitatem in diuinis positiuam rem, cum ex illa personalitate omnis personalitas in cælo & in terra nominetur, sicut ex illo patre omnis paternitas iuxta Apostoli sententiam, docent nos ad diuinæ personalitatis aliqualem imitationem, etiam in creaturis personalitatem positiuam rem esse. Amplius, dicentes personam verbi in Christo supplere

personam humanam, constat quòd non dicunt, quòd supplet nihil, negatio autem est nihil formaliter: sed intendunt quòd supplet substantiam, quam significat persona humana seu hic homo, non igitur personalitas negatio aut modus significandi aut extraneum quid est, sed substantia, loco cuius in Christo est persona verbi, quæ vere est hic homo, & persona humana. Amplius, si natura assumpta a verbo, desereret ab eo in suis proprijs naturalibus, esset tũc alia persona verbi dei, & alia persona illiusmet naturæ humanæ. ergo esset tunc alia substantia illiusmet humanitatis: quoniam alia, est realitatium diuersitatis substantiæ. ergo personalitas addit supra illam singularem naturam substantiam intrinsece constitutiuam formaliter personæ in esse personali. Nec potest dici ad primam consequentiam, quòd esset alia persona negatiue tantum: quoniam constat quòd non solum non esset eadem persona cum persona verbi, sed poneret in numerum cum illa: quoniam essent duæ personæ, non minus quam modo sunt persona verbi & persona mea. Est igitur personalitas realitas constitutiua personæ vt sic: & ideo ad eam consequuntur negationes & repugnantiæ ad esse quo, & esse partem, & capacitates ad personales realitates, vt sunt actus essendi & filiatio, & quod est & habens esse, & reliqua, quæ hypostasi attribuuntur. Est autem huiusmodi realitas in genere substantiæ reductiue, sicut reliquæ realitates constitutiuæ substantiarum vt rationale, & huiusmodi, quãuis non sit differẽtia, proprie loquẽdo: sed est terminus vltimus, ac vt sic purus naturæ substantiæ. Vbi tria dico. Primo, quòd est terminus naturæ, quod probatur ex hoc, quòd naturam personari, est naturam terminari, & personare est terminare naturam: exponimus enim naturam humanam in Christo personari per verbum, quia terminatur per illius personam, & econtra, verbum personare naturam illam, quia terminat illam. Secundo, quòd est vltimus, quoniam natura numquàm est vltimate terminata, donec personetur: quantumcumque enim indiuiduetur, nisi personetur, non est vltimate terminata, vt patet de humanitate Christi, quę est secundum se in se singularis & terminabilis per personam verbi, aut propriam, terminata autem per personam verbi. Constat autem, quòd si terminata est personalitate propria vel aliena, stante illa non est terminabilis vltra, nisi forte extensiue, non ex parte sui, sed ex omnipotentia alterius potentis etiam seipsum terminum illius efficere, vt superius dictum est, si vna natura assumeretur a duabus personis diuinis. Sed hoc non tollit, quin prima persona assumens terminauerit, vt vltimus terminus, sed terminos multiplicat extensiue. est igitur personalitas terminus vltimus naturæ. Quòd autem tertio addidi, vt sic purus, ad maiorem explicationem, non ad necessitatem appositum est, ad instruendum nouitios, quòd terminare vt terminare, nullam dicit causalitatem, & explanandam, quòd personalitas vt terminans naturam, nullã causalitatem dicit respectu naturæ terminatæ, ita quòd nõ solum est extra genera causarum extrinsecarum, sed etiam extra causas intrinsecas: quoniam nec in genere causæ materialis se habet ad naturam, sed vt terminus eius. Vnde & in mysterio incarnationis dictum est, quòd vnio personalis secundum nullum genus causæ attenditur. Nec hoc est figmentum, sed testimonium habet ex terminis quantitatis: punctum enim est, ita terminus lineæ, quòd nulla causa est illius. Et quòd hæc non voluntarie, sed rationabiliter dixerim, declaro ex auctoritate & ratione: auctoritas est D. Tho. in 3. sent. dist. 5. q. 3. art. 3. dicentis, Quod assumitur, trahitur ad aliquid completius ipsum incompletum existens, & hoc est contra rationem personæ, quæ maximam completionem importat. Hæc ille. Vbi clare habes naturam singularem sine personalitate esse incompletam, & personam maximam completionem importare: hoc enim nihil aliud est, quam dicere, quòd natura singularis non est vltimate terminata, & personam vltimum terminũ naturæ importare. Ratio prima theologice manifestata, iam dicta est: quia scilicet personare & personari sunt terminare & terminari vltimate. igitur personalitas est vltimus terminus. Antecedens manifestatur: quia idem quàmuis aliter facit personalitas propria naturæ, & personalitas aliena, quoniam aliena supplet propriam: sed inter alienam & naturam est terminare & terminari, vt patet in mysterio incarnationis, ergo, Ratio altera est ex apparentibus naturalibus substantijs homogeneis. videmus enim, quòd ex sola diuisione res mustorum prædicamentorum simul actu absque alio generante fiunt: ex sola enim ligni vel aquæ diuisione quælibet pars acquirit nouum terminum in genere quantitatis: quoniam ex illa parte, qua continuabantur, quælibet pars proprio termino actu terminatur, de nouo acquirit nouã relationem, quoniam quælibet fit actu totum, vt patet, acquirit esse in actu proprio, cum prius esset in potentia in toto, vtpote pars eius, acquirit noua hypostasis, quoniam quælibet pars est hypostasis, seu prima substantia cum prius non esset prima substantia, sed primæ substantiæ pars. Existente siquidem hypostasi vna in actu & multis in potentia, consequens est secundum doctrinam Arist. in 2. de anima, vt sola diuisione fiant duæ substãtiæ in actu, quæ prius erãt vna in actu, & duæ in potentia non minus quam in animalibus imperfectis, existente vna anima in actu & duabus in potentia, sola diuisione fiunt duæ animæ. Ex modo igitur, quo videmus multiplicari hypostases, rationi consentaneum apparet, q̃ terminationem naturæ singulari superaddat, q̃m terminorum talis est generatio. Et cõfirmatur hoc auctoritate D. Tho. vbi supra ad tertiũ argumentũ, si verbum dei deponeret assumptam humanitatẽ, dicentis. Separatio dat vtriq; partium totalitatem, totalitas. n. & completio idem sonant, eo q̃ vltimata terminatione consumãtur. Et quia vero omnia consonant, & ex quod quid est solũtur omnes difficultates rei, ideo tanto rationabilior hæc positio monstratur, quanto omnia cõsona ostendentur & solũtur difficultates. Ex hoc namque, q̃ realitas personalitatis est terminus vltimus naturę, patet primo difficultas de identitate & diuersitate eius a natura singulari: est enim quodammodo idem & quodammodo non idem: sicut terminus est terminato quasi idem, & quasi non idem: est enim aliquid eius, scilicet terminus, & non est illud, vt patet de puncto & linea.

¶ Patet secundo de separabilitate: nam potest natura fieri sine suo termino in actu, non autem econuerso, sicut potest linea esse sine omni puncto in actu, vt patet de linea circulari: non autem econuerso, quia implicat punctum esse sine linea, vtpote habens & non habens positionem.

¶ Patet tertio de compositione: inter terminatum. n. & terminum nulla est compositio: non. n. linea componitur ex pũctis aut ex linea & pũcto: & similiter inter personalitatẽ & naturã nulla est cõpositio, sed se habent vt terminus & terminatum.

¶ Patet quarto, q̃ non fingimus nouam substantiam vltra materiam, formam, & compositum: quoniam appellatione compositi intelligitur in substantijs materialibus vtraque substantia posita in 5. Metaf. essentia & hypostasis: nam ex materia & forma componitur non solum essentia Sortis (siue communiter sumpta, vt humanitas, siue singulariter, vt hæc humanitas) sed etiam ipse Sortes, vt patet. Sed quoniam substantia distincta est in naturam & substantiam primam, & substantia prima inuenitur in solis substantijs completis, siue sint compositæ, siue simplices formæ, in lucem protulimus quid substantia prima, seu hypostasis formaliter importat in communi.

¶ Patet quinto sensus verborum D. Tho. cum dixit pluries, q̃ personalitas corrumperetur, si verbum assumpsisset angelum, aut hominem præexistentem: corrumpi enim non est nisi entiũ, nihil. n. moritur nisi viuẽs: & similiter nihil corrũpitur nisi ens. Et cum dixit, quòd persona verbi impediuit, ne humanitas illa haberet suam propriam personalitatem, qd Innocentius vocauit consumptionem personæ, non enim impedita est a nihilo, negationes autem omnes formaliter sunt nihil, sed ab alia quo: similiter persona verbi non consumpsit nihil, sed aliquid: quod enim nihil est, consumptibile non est.

¶ Patet sexto sensus doctrinæ Aug. & sententiæ Ecclesiæ cum dicitur, quòd persona verbi assumpsit naturam & non personam: si enim persona negationem addit formaliter, dicendo, non assumpsit personam, dictum est, non assumpsit nihil.

¶ Patebit & septimo solutio obiectionum. Scot. n. 13. sent. di. 12. q. 1. arguit contra hanc positionem quadrupliciter. Primo, quia tunc esset aliqua entitas positiua in natura humana, quæ esset inassumptibilis a verbo, hoc est inconueniens, tum quia 5m Damasc. quod est inassumptibile, est incurabile: tum quia omnis entitas positiua creaturæ æque est in potentia obedientiali respectu personæ diuinæ. Secundo, quia sequeretur, quòd humanitas assumpta a verbo, careat illa entitate positiua: quę tamen ponitur

ponitur vltima & quasi actualissima & determinatissima in natura tali: & sic nõ esset homo vniuoce. Et si reputatur non inconueniens, quòd careat illa, arguo quòd ista natura non posset dimitti sibi, quin oporteret sibi dari nouam realitatem, vel remanere non personã. Tertio, quia sequitur q̃ ista natura nõ posset dimitti vel esse personata: quia talis realitas nõ est realitas naturæ, nec potest contineri per identitatem in aliqua natura, quæ nõ est eadẽ sibi. Quarto sequeretur, quòd natura intellectualis posset fieri actu existens & in nulla persona. Patet sequela: quia natura, quæ assumitur, est prior seipsa, vt est sub realitate personalitatis, quæ non est eadem realiter, aut formaliter naturæ, & tunc si non assumeretur, sed relinqueretur sibi, non esset personata personalitate creata, vel increata. Deinde arguit Aureolus apud Capreolum in 3. sentent. dist. 5. q. 3. Primo, ex auctoritate Damasceni assumpsit verbũ quicquid in natura nostra plantauit. Et si dicatur, quòd assumpsit totum, quod pertinet ad naturam: non totũ, quod pertinet ad suppositum, contra, Terminus humanitatis est ali quid humanitatis. ergo assumpsit etiam terminum humanitatis. Antecedens probatur, quia punctum est aliquid lineæ. Secundo, si terminatio & personalitas est aliqua realitas. ergo ens, ergo quidditas & quid, vt patet 7. Meta. ergo natura aliqua. ergo est assumptibilis a verbo. Et confirmatur: quia si distinguitur realiter a natura, posset deus ipsam separare realiter, & separatim assumere. Tertio, quia ex hoc sequuntur multa inconuenientia. Primum est, quòd verbum non posset supplere vicem illius termini, cum sit quid subsistens, & non solũ terminus. Secundum, quòd verbum non esset homo: quia terminatio illa si poneretur, non esset homo. Tertium, quòd angelus non posset assumi a verbo, cum in eo non differat quod quid est ab eo, cuius est, secundum Philosophum. Quartum est quòd prima substantia non haberet rationem primæ substantiæ per essentiam, sed per istam realitatem, & sic secunda substantia esset magis substantia: quia prima, inquantum prima, nõ esset substantia. Quintum est, quòd nulla res subsisteret per se, sed per aliud a sensicut corpus non terminatur per se, sed per superficiem: & tamen conceditur, quod substantia subsistit per se. Sextum est, quòd natura haberet magis rationem suppositi: quoniam natura substat realitati personalitatis. Septimum est, quòd suppositum esset quarta substantia ex tribus constituta, scilicet materia, forma, & illa realitate. Cum igitur ista sint absona, non potest illa ponitio poni.

¶ Ad primum Scoti dicitur nullum inconueniens esse, q̃ aliqua realitas creata sit inassumptibilis. Pro cui⁹ clara resolutione distinguendum est, q̃ sicut substãtia dicitur dupliciter, s. de hypostasi, & de natura, ita entitas, seu realitas dicitur dupliciter. s. de realitate hypostatica seu personali, & de realitate naturali hoc est spectante ad naturam, vt natura distinguitur cõtra hypostasim, & econtra. Et quoniam secundum Damascenum, in Christo naturalia duplicantur, quia duas habet Christus naturas diuinam scilicet & humanam, personalia autem non multiplicantur, sed in vnitate sistunt, quia vnica tantũ est in Christo persona, scilicet hypostasis verbi, ideo in Christo, sequendo Damasceni doctrinam, immo ecclesiæ sententiam, si consequenter loqui debemus, quicquid spectat ad naturam humanam, vt distinguitur contra hypostasim humanam, & assumptum est & assumptibile fuit: quicquid autem spectat ad personalitatem humanam, vt distinguitur contra naturam humanam non est assumptibile, non est assumptum, non fuit nec est in Christo. Et sub membro hoc continentur multæ entitates, reales, quàmuis diuersimode, scilicet personalitas actus essendi, & filiatio realis temporalis, vt infra in suis patebit locis: & ideo nihil horum est assumptibile, diuersimode tñ: quia personalitati repugnat contradictorie assumi, actui vero essendi repugnat secundum ordinem, rerum, vt infra q. 17. patebit. Et omnes auctoritates sonãtes aliquam integritatem, aut vniuersalitatem assumptorum, vel assumptibilis intelligẽda sunt in genere naturalium, vt distinguuntur contra personalia.

¶ Et propterea cum primo obijcit Scotus, quia quod est inassumptibile, est incurabile, intelligitur sic. Quod inter naturalia est inassumptibile, est incurabile. Et probatur glossa ex ipsius Damasceni doctrina, ponentis personalia non esse assumpta. Ad secundam eiusdem probationem negatur illa propositio. Quælibet creata entitas est æque in potentia obedientiali ad assumptionem: quoniam alicui creatæ rei repugnat assumi: vnde in litera dicitur, quòd oporteret personalitatem corrumpi, si natura angelica, vel humana præexistẽs assumeretur.

¶ Ad secundum Scoti conceditur, quòd in Christo non est realitas creatæ personalitatis: sed falsum est, quòd ista realitas sit actualissima, cum sit cõstitutiua subiecti actus essendi. Et similiter falsum est, quòd sit determinatissima, immo non est determinata, sed terminus: terminus. n. non est terminatus, sicut nec albedo est alba. Adiuncta autem sequela, quòd Christus non esset homo vniuoce nihil valet, vt diuus Thom. docet: quia vniuocatio in nomine hominis attenditur, secundum naturæ humanæ rationem, & non secundum personalitatem: ratio autem naturæ humanæ eadem omnino est in Christo, & alijs hominibus, quàmuis personalitas sit diuersa. Et cum contra concessum defectum realitatis personalis creatæ in Christo arguitur, quia sequeretur quòd sibi dimissæ humanitati assumptæ oporteret nouam dari realitatem, respondetur, quòd oporteret nouam realitatem adesse, sed non de nouo per aliquam nouam actionem dari: sola enim separatio (vt auctor dixit) dat complementum, sublato impedimento illius perfectionis: sicut sublato impedimento, graue descendit deorsum. Iam enim patet ex litera præsenti, quòd persona diuina assumendo impedit naturam assumptam a propria personalitate.

¶ Ad tertium Scoti, negatur sequela, nec probatio allata probat illam: quia concesso quòd talis realitas, nec est natura, nec per identitatem continetur in natura, negatur sequela, & dicitur quòd talis ex natura separata a verbo, habetur: est enim separatio reductiua de potentia ad actum illorũ, quæ cõiunctio impediebat (vt pater in cõiunctis) hmõi abit realitas cõtinetur in natura quasi in potentia, pro quanto natura est terminabilis ex se tali realitate, non vt actu, sed vt termino proprio.

¶ Ad quartum dicitur, quòd si est sermo de potentia naturali, negatur sequela, quæ non probatur: quia si humanitas non assumeretur, persona retur propria personalitate, non enim omne prius potest naturaliter fieri sine posteriori. Si vero sit sermo de potentia diuina, fateor nullam me videre impossibilitatis rationem, quare non possit deus naturam absque omni personalitate conseruare, cum actu tamen essendi miraculose consequente absque personalitate, quæ est proprium motus subiectum secundum naturæ ordinem, cui diuina non est alligata potentia. Et scito quòd sicut cum de integritate & perfectione ac non defectu hominis in Christo est sermo, intelligitur quo ad naturalia, vt distinguuntur contra personalia, testante etiam Athanasio, Perfectus homo ex anima rationali & humana carne subsistens, vbi expresse perfectionem hominis in Christo, in contrare ex anima rationali & humana carne posuit: clarum est autem perfecto nihil deesse. nihil ergo deesse perfecto homini Christo asseritur, si ex anima rationali & humana carne constare dicitur, cum qua perfectione liquet stare defectum personalitatis, quicquid sit illa: ita quando est sermo de notitate, aut acquisitis seu acquisibilibus per humanitatem assumptam, si sibi dimitteretur, & dicitur nihil noui acquiri aut aduenire, sed per seipsam subsistere, intelligitur de his, quæ non ex ipsa separatione consequuntur, & quòd dimissa sibi per seipsam dimissam subsisteret, in quo claudit ur id, quod ex separatione datur seu consequitur in ipsa natura: negatio enim & exclusio & exceptio non cadunt super concomitantibus ipsam separationem, quæ ponitur. Constat autẽ ex dictis ab auctore, quòd separatio dat totalitatem seu complementum, qua seu quo hypostasis differt a natura, & quod natura assumpta impedita est a propria personalitate, quæ adipsam consequeretur separatam: quoniã cessaret vnio, quæ impediuit. Et si ad has duas glossas te resolueris, perspicies omnia soluta, clara & consona.

¶ Ad Aureoli primum, respondetur primo, quòd quicquid in natura plantarum est, assumpsit verbum, in natura, dixit Damas. nõ in persona: veruntamen quia personalitas plantata est in natura, ad quam sequeretur, si nõ esset impedita per assumptionẽ dicitur secundo, quòd ly, quicquid, distribuit pro plantatis in natura, ita quòd conueniant sibi, vt distinguitur contra personam. Et si contra hoc applicetur instantia, allata. s. terminus humanitatis est aliquid humanitatis, respõdetur quòd terminus vltimus, de quo solo est sermo, sit aliquid humani-

tatis, poteſt dupliciter intelligi. Primo, quòd ita ſit aliquid humanitatis diſtinctæ contra perſonam, quod conueniat ſibi abſque perſonalitate, & ſic negatur: quia implicat duo contradictoria ſimul, quoniã eſt conſtitutiuus perſonalitatis. Alio modo, quod ſit aliquid humanitatis totaliter completæ, & hoc eſt verũ, quia eſt terminus, & vltra hoc eſt aliquid in potentia ipſius humanitatis, quæ ſecũdum ſe eſt terminabilis termino proprio.

assumptæ non deeſt propria perſonalitas propter defectũ alicuius, quod ad perfectionẽ humanæ naturæ pertineat: ſed propter additionem alicuius, quod eſt ſupra humanam naturam, quod eſt vnio ad diuinam perſonam.

¶ Ad ſecundum negatur, proprie loquendo, prima ſequela: quoniam huiuſmodi entitates & realitates conſtitutiuæ non ſunt ipſa entia, quæ ſunt, ſed ſunt, quibus aliqua ſunt: hoc.n. modo actus eſſendi, & vniuerſaliter conſtitutiua entium entia dicuntur. Vnde ſecunda ſequela nihil valet, nec habetur 7. Meta. Ad confirmationem negatur illa conditionalis, Si diſtinguuntur realiter, poſſunt ſeparari & ſeparatim aſſumi: quoniã non omnia diſtincta realiter ſunt ſeparabilia, ſaluis vtriſque.

¶ Ad tertiũ negatur ſequela multorum inconuenientium, & ad primum inconueniens negatur ſequela: probatio autem & aſſumit falſum, & eſt pro nobis. Aſſumit quidem falſum, dicendo, quòd verbum nõ eſt terminatio: quoniam verbum eſt ſua perſonalitas, quæ eſt vltima terminatio naturæ diuinæ, ſicut perſonalitas humana eſt terminatio naturæ humanæ, ſalua ſemper differentia, quæ ſubintelligitur inter diuina & creata. Eſt autem pro nobis: quia ex hoc quòd verbum eſt terminatio ſubſiſtens, ſequitur quòd poteſt ſupplere vices terminationis creatæ, quæ non eſt ſuũ terminatum, utpote præhabens quicquid eſt in huiuſmodi creatis terminationibus. Ad ſecundum ineõueniens ſimiliter negatur ſequela, nec probatur per hoc, quia terminatio illa non eſt homo, quia non oportet quòd terminatio illa ſit homo: ſed quòd conſtitutum per terminationem illam ſit homo, quod eſt uerum: quia perſona humana, quæ conſtituitur illa terminatione, eſt homo. Et patet nullitas huius modi arguendi ex differentijs, ex hoc enim quòd ratio nalitas non eſt animal, non ſequitur, ergo conſtitutum per rationalitatem, non eſt animal. Ad tertium inconueniens negatur: ſimiliter ſequela: quoniam in angelis etſi non diſtinguitur natura ab hac natura (quoniam ſeipſa eſt hæc, & hoc intendit Philoſophus) diſtinguitur tamen natura a perſona, de qua diſtinctione vel indiſtinctione Philoſophus nihil dixit. Philoſophus enim indiſtincte utitur nomine indiuidui & hypoſtaſis, & ſolum pertractat de diſtinctione quidditatis & eius, cuius eſt, ſecundum principia naturæ & indiuiduationis. Nec mirũ, cum etiam auctor i. 1. par. q. 3. ita indiſtincte & tracter & dicit quæſtionem de diſtinctione naturæ & ſuppoſiti: puto autẽ in cauſa fuiſſe, quòd uſque hodie non fuiſſent excitata ingenia humana ad perſcrutandas ſubtilitates inter perſonã & indiuiduam naturam, niſi myſterium Trinitatis & incarnationis reuelatum ad hoc inuitaſſet. Ad quartum dicitur, exponendo ſenſum propoſitionis, ſubſtantia prima eſt prima ſubſtantia per eſſentiam, quoniã poteſt dupliciter intelligi, primo per eſſentiam completam, & ſic e uerißima, & ſequitur ex poſitione noſtra; alio modo, per eſſentiam abſque termino proprio, & ſic eſt falſa, qui non ſufficit ad rationẽ primæ ſubſtantiæ eſſe ſine termino. Nec eſt uerũ, quòd prima ſubſtantia non ſit ſubſtantia inquantum prima, ſicut non eſt uerum quod homo, inquantum homo, non eſt animal, quãmuis nec rationalitas ſit animal, nec perſonalitas ſit ipſa ſubſtantia. Ad quintũ negatur ſequela: quoniam ſubſtãtia dicit ſubſiſtere per ſe: quia per ſuam eſſentiam completam ſeu terminatam ſubſiſtit: ſed uerum eſt, quod ſequitur, quòd ſubſtantia interminata ſeu incompleta non per ſe ſubſiſtat, ſed oportet quòd ſit terminata proprio termino. Nec ſubſiſtere per proprium terminum diſtinguitur contra ſubſiſtere per ſe, quoniam proprius terminus aliquid ſui eſt (ſicut lineam terminati per punctum, & corpus per ſuperficiem diſtinguitur contra terminari per ſe) quoniam mõ batio aliud terminus proprius, quin ſit aliquid terminati: corpus enim de genere quantitatis non eſt aliter terminabile, quã per ſuperficiem propriam. Ad ſextum negatur ſequela, & probatio aſſumit falſum: quoniam terminatum non ſubſtat termino: aliud eſt enim ſubeſſe alicui, & aliud terminari per illud: natura autem terminatur per perſonalitatem, ſicut linea terminatur puncto. Ad ſeptimum negatur, proprie loquendo, ſequela: quoniam terminus non componit cum terminato: ſed bene ſequitur, quòd ultra ſubſtantiam pro eſſentia, quæ reſolutur in materiam & formam, & ponit ſubſtantiam compoſitam, etiam ſingularem, inuenitur aliter ſubſtantia pro hypoſtaſi ſimplex uel compoſita, quæ quia nihil addit ſupra ſingularem eſſentiam niſi terminum, non ponit in humerum cum illa, & ſuis partibus. Et hanc diſtinctionem iam accepimus ab Ariſtotele in 5. Metaph.

¶ Reſtat nunc ſatisfacere obiectioni in oppoſitum in principio allatæ e uerbis auctoris in reſponſione ad ſecundum eiuſdem articuli, & dicendum eſt, q̃ ſi ſubtiliter inſpiciatur, litera ſupponit defectũ propriæ perſonalitatis in humanitate aſſumpta. Et cauſam reddit non defectum alicuius (qđ pertinet ad pfectionem naturæ, ut diſtinguitur contra perſonam) ſed additionem alicuius, qđod eſt ſupra naturam, ſcilicet perſonalitatis diuinæ. Vbi clare patet ſecundum planum literæ ſenſum, quòd defectus perſonalitatis ſupponitur, & cauſa illius defectus reddi tur, & non dicitur ſimpliciter nihil deficere, ſed nihil deficere ſpectans ad perfectionem naturæ, cuius oppoſitum non diximus: ſed hoc expoſuimus ex ipſomet, quòd intelligitur de natura, ut diſtinguitur contra hypoſtaſim, ut clarius etiam patet hic in reſponſione ad tertium, cum dicitur quòd natura, quæ aſſumitur, impeditur a propria perſonalitate. aliquid ergo illi deficit non pertinens ad perfectionem naturæ, ſed ad perſonam, quæ impeditur.

¶ In eodem articulo in reſponſione ad tertium, circa illud, perſona diuina ſua unione impediuit, ne humana natura propriam perſonalitatem haberet, dubium primo occurrit, An humana natura in Chriſto inclinetur ad propriam perſonalitatẽ. Et eſt ratio dubij: quia quòd inclinetur, apparet ex hoc, quòd impeditur ab illa: nihil enim impeditur niſi ab eo, in quod tendit: quòd uero non inclinetur, apparet ex hoc: quia ſi inclinaretur naturaliter in propriam perſonalitatem, quieſceret uiolenter in aliena perſona, qualis eſt perſona diuina, nullum autem uiolentum perpetuum.

¶ Dubium ſecundo occurrit, quo paſto uerificatur, quòd perſona diuina impedierit naturam humanam a propria perſonalitate, obſcurum quippe ualde eſt: quia non apparet quomodo perſonalitas humana nata eſt conſequi ad naturam humanam, aut fluere ab illa, cum non ponatur in natura humana cauſalitas aliqua reſpectu perſonalitatis.

¶ Ad primum dubium dicunt quidam, quòd humanitas Chriſti habet naturalem inclinationem ad propriam perſonã, probãtq; hoc quadrupliciter. Primo, quia natura carẽs aliquo ſibi debito, ſolo diuino miraculo, naturaliter inclinatur in illud: ſicut iguis carens actu comburendi pueros, Dan. 3. naturaliter inclinabatur ad comburendum. Sed o, quia humanitas Chriſti eſt eiuſdem conditionis quantũ ad naturales potentias & habilitates, cum ceteris humanitatibus: ſed reliquæ naturaliter inclinantur in proprias hypoſtaſes. ergo. Tertiõ, quia ſicut accidens quantumcumque ſeparatum habet ſemper aptitudinem naturalem ad inhærendum, ita eſſentia ſubſtantiæ habet ſemper aptitudinem naturalem ad per ſe exiſtendum. Et tenet ſequela: quia ſic definitur ſubſtantia, quòd eſt res per ſe exiſtens. Quarto, quia magis inſeparabiliter, & per ſe conſequitur natura ſubſtantiæ propria ſuppoſitatio, qua non poteſt niſi miraculoſe carere quàm potentiam naturalem, puta intellectũ, proprius actus: ſed potẽtia naturalis quantumcumq; careat actu, ſemper naturaliter inclinatur in actum. ergo. Sed hæc opinio intellecta, ut ſonat, falſa eſt, & aliter dicendum eſt, diſtinguendo, quòd humanitas Chriſti poteſt conſiderari & iudicari dupliciter: primo ſecundum ſe, hoc eſt abſtrahendo a perſonalitate diuina, cui actu iuncta eſt, & ſic uerum eſt, quòd habet naturalem inclinationem ad propriam perſonalitatẽ, ſicut reliquæ humanitates ſecundum ſe ſumptæ, cum ſint eiuſdem rationis. Et hinc prouenit quòd ſi ſepararetur a uerbo, quòd propriam perſonalitatem haberet: quoniam ipſa ſeparatio in reconſeret id, quod ſibi in abſtractione conſide atę natum eſt conueni re. Nec eſt opus probare, quòd humanitas ſecundum ſe naturaliter inclinatur ad propriam perſonalitatem: quoniam hoc eſt per ſe notum ex eo, quòd naturaliter quælibet humanitas inueniret propria perſonalitate perſonata, excepta Chriſti humanitate ex maximo miraculo. Conſtat autem ex 2. phy. quòd unũquodq; ſicut naturaliter agitur, ita aptũ natũ eſt agi. Et ex hac concluſione per ſe nota. humanitas quælibet ſecundũ ſe inclinatur naturaliter in propriam perſonalitatem, poteſt argere, q̃ perſonalitas non ſolam negationem, ſed poſitiuũ addat naturę, ad quod concomitatur negatio: quoniam nulla naturalis habilitas eſt per ſe primo ad negatio em, ſed ad poſitiuum, cui quandoque annectitur negatio: quia naturalis inclinatio eſt per ſe primo ad aliquid, & non ad nihil formaliter: negatio autem nihil formaliter eſt. Nec eſt uera reſponſio eorum ad hoc, dicendo quòd corpora naturalia, quia naturaliter poſſunt

ſunt non eſſe, habent inclinationem ad non eſſe, & quòd aer ex ſua diaphaneitate eſt naturaliter habilis, ut ſit tenebroſus: quoniam corpora naturalia ideo poſſunt non eſſe, quia materia eorum appetit per ſe primo aliud eſſe, cui annexa eſt negatio præſentis corporis, & ſimiliter diaphaneitas eſt per ſe primo ad lumen, cum lumen ſit actus diaphani, & non eſt ad negationem lumi nis, niſi p accidens: quia. ſ. deeſt illi propria pfectio, ſcilicet lumẽ. Nihil autẽ horũ poteſt dici de habilitate naturæ ad ſonalitatem propriã, ſi ponit negatio: quia p ſe primo ponit ad negationẽ, eſt ad nihil aliud ſit, q̃ ad negationem, q̃ ponit perſona litas. Alio aũt mõ cõſideratur, & iudicat humanitas Chriſti, vt eſt, hoc eſt vt de facto eſt vnita perſonæ diuinæ: & ſic iudicanda eſt ſecundum id quod ſortita eſt ex vnione ad diuinam perſonam. Et ſic dicendum eſt, q̃ non inclinatur ad propriam perſonalitatem habendam, quia regulare eſt, vt potentia naturalis ad aliquid, ſi perficiatur per aliud perfectius ſic, quòd cõtineat quicquid eſt in illo, ad quod naturaliter inclinatur, non inclinetur amplius in illud, vtpote iam ſatiato appetitu ſuo naturali ex perfectiori continente etiam illud, ad quod naturaliter tendebat. neque enim minus eſt ſatiatus appetitus ex acquiſitione illius perfectioris, quàm fuiſſet ſatiatus ex acquiſitione illius imperfectioris, ad quod tendebat: ſed ſi acquiſiuiſſet illud imperfectum, iam fuiſſet expletus appetitus ne amplius appeteret, ſed quieſceret in illo, abſque alterius appetitu. ergo ſi ponitur quòd acquiſierit id, in quo continetur quicquid in alio eſt, quieſcet in illo abſque alterius appetitu. Sic autem eſt in propoſito, utẽdo potẽtia & actu, prout locum habere poſſunt inter terminabile & terminum, quoniam perſona diuina continet excellenter in ſe etiam in terminando, quicquid habet perſonalitas creata, cum ſit infinita, & in eſſendo, & in terminando. Et propterea humanitas Chriſti aſſumpta ad perſonalitatẽ diuinam, totum appetitum perſonalitatis pluſquàm ſatiatum ac conſumatum habet & conſequenter quieſcit abſque appetitu quocumque alterius perſonalitatis: ſicut ſi materia alicuius generabilis haberet vnam formam continentem quicquid in qualibet forma generabilium eſſe poteſt, quieſceret in illa, ita quòd nullam aliam appeteret, quamuis ſecundum ſe, hoc eſt abſtrahendo ab illa forma conſiderata, naturaliter inclineretur ad propriam formam generalem. Et quoniam humanitas Chriſti differenter cõſideratur in aſſumptione, & iam aſſumpta: quia in aſſumptione conſideratur ſecundum ſe: quia quod aſſumitur, præintelligitur aſſumptioni, iam autem aſſumpta iudicatur, ſecundum quòd eſt vnita perſonæ diuinæ, ideo caute loquendo, dicendum eſt quod perſona diuina impediuit naturam humanam a propria perſonalitate; & non eſt dicendum, quòd perſona diuina impedit humanitatem a propria perſonalitate. Per impedimentum enim in præterito denotatur naturalis inclinatio humanitatis, ſecundum ſe: per negationem autem impedimenti in præſenti, denotatur conſumatio omnis appetitus perſonalitatis in illa natura. Et propterea patet, quòd impeditio præterita, quia annexa eſt actioni conſummatiuæ excellentius illius appetitus, non inducit violentiam in actione, aut paſſione, aut quiete ſequente, cum etiam paſſum conferat vim obedientiæ huiuſmodi actioni, quam ſignificat aſſumptio, & propterea in litera dicitur in præterito, quòd impediuit, & non dicitur quòd impedit.

¶ Ad rationes autem alterius opinionis reſpondendo dicitur, quòd magni refert loqui de humanitate ſolummodo ſuſpenſa per diuinam potentiam a ſua perſonalitate (vt ſi Deus humanitatem aliquam ſine vlla perſonalitate faceret) & loqui de humanitate terminata per perſonalitatem diuinam, & carentem propria natura: de humanitate primo modo, verum eſt, quòd naturaliter inclinatur ad ſuam perſonalitatem, & hoc tantum probat argumentum loquens tantum de carente ſibi debito per diuinum miraculum: de humanitate vero ſecundo modo, falſum eſt quòd inclinetur in propriam perſonalitatem: quia appetitus eius quieſcit in perſonalitate diuina. Et quia huiuſmodi humanitas non eſt tantum carens propria perſonalitate, ſed terminata ac ſatiata aliena, tale ideo argumentum non habet in ea locum.

¶ Ad ſecundum dicitur, quòd humanitas Chriſti quo ad naturales potentias & habilitates humanæ naturæ ſecundum ſe, eſt eiuſdem rationis cum alijs: ſed quo ad terminationem & ſatietatem ſuæ perſonalitatis, eſt alterius rationis ab aliis: quia terminatur & ſatiatur aliena diuinaque perſonalitate: perſonæ reliquæ proprijs perſonalitatibus terminantur & ſatiãtur.

¶ Ad tertium dicitur quòd æquiuocat de per ſe eſſe: quoniã eſſe per ſe dupliciter ſumitur, ſcilicet vt diſtinguitur contra eſſe in alio, vt accidens eſt in ſubiecto, & de tali verum eſt, q̃ ita ſe habet ad ſubſtantiam, ſicut ineſſe ad accidens: alio modo ſumitur, vt diſtinguit contra eſſe in alio vtin quod, & ſic non deſinit, ſubſtantiam, nec cõuenit ſubſtantiæ, niſi ratione hypoſtaſis, cuiper ſe primo conuenit. Et ideo non eſt mirum ſi humanitas Chriſti ex vnione id diuinam perſonam conſummatum habens appetitum perſonalitatis, nec actu nec aptitudine naturali, niſi cum iſta adiectione, ſecundum ſe, inclinatur ad propriam perſonalitatem: patet enim, iam non eſſe ſimile de ipſa & de accidente ſeparato: ſed eſſet ſimile de humanitate ſuſpenſa ab omni perſonalitate, ſi ſuſpendi intelligatur per miraculum, aut per conditionalem.

¶ Ad quartum dicitur ſicut ad primum, quòd aliud eſt loqui de inclinatione naturali priuata uel carente actu, vel termino, & aliud de eadem conſumata per actum, vel terminum eminenter continentem actum, vel terminum proprium, & ideo priuata, vel carente proprio termino, vel actu: quoniam in prima ſemper reſtat naturalis aptitudo ad proprium, in ſecunda non, propter rõnem dictam. Et ideo ſi in tellectus poneretur cõſumari actu aliquo ſuper naturali eminẽter continente actum proprium, non inclinaretur amplius in proprium.

¶ Ad ſecũdum dubium dicitur, quòd, vt Auctor ſuperius dixit in q. 1. art. 1. ad ſecun dum, ex anima & corpore conſtituitur in vnoquoque noſtrum duplex vnitas, naturæ ſcilicet, & perſonæ, naturæ quidem, ſecũdum quòd ex materia & forma, vt formaliter illam perficit, componitur natura vna compoſita: perſonæ uero, inquantum eſt unus aliquis ſubſiſtens in carne & anima. Vbi primo uide, quòd quia ens & unum cõuertuntur, ac per hoc vbi eſt duplex unitas, ibi eſt duplex entitas, quum unitas ſupra entitatem, ſolam in diuiſionem addat, & propterea dicendo, quòd ex anima & corpore cõſtituitur duplex vnitas, naturę & perſonæ, dictum eſt quòd conſtituitur duplex entitas, naturæ ſcilicet, & perſonæ. Et hinc habes, quòd opinio ante dicta de perſonalitate, conſonat doctrinæ Auctoris. Vide ſecundo, quòd unitas ac entias perſonæ non excluditur a cauſalitate naturę, dum dicitur, quòd ex principijs naturæ conſtituitur ex anima & corpore. Et ideo vtendum occurrit regula communium Deo & creaturis, puta eſſe ſapientiæ, ſcientiæ, & huiuſmodi, quę dicimus transferri in deum formaliter, ſublato eo quod imperfectionis eſt in creaturis, ita quòd licet in creaturis perſonare, & perſonari non nihil cauſalitatis habeat annexum, formaliter tamen (vt ſuperius de eo communiter diximus) ſine cauſalitate comparari ad naturam, ſublato omni eo quod imperfectionis eſt, ut in diuinis inuenitur, nullã cauſalitatem includit, & ſic interuenit in myſterio incarnationis, quod ſecundum nullam cauſalitatem dictum eſt eſſe inter perſonam, & naturam humanam; alioquin communis eſſet toti Trinitatis Veruntamen natura ſeu naturæ principia non ita cauſant perſonalitatem, vt interueniat media actio: ſed per mõdum naturalis ſequelæ perſonalitas adeſt naturę, nõ ſicut propria paſſio naturaliter conſequitur ſubiectum iam conſtitutũ quoniam non ea ratione perſonalitas adeſt, quaſi quod data forma, dentur conſequentia ad formam: ſed ſicut perfectio ſeu complementum effectus, naturaliter ſequitur effectũ, cuius eſt complementũ: natura ſiquidẽ vt prior cauſalitate, in completa eſt quo ad vltimũ ſui complemẽtũ, vt Auctor dixit & vt perſonatur, vltimum complementum aſſequitur. Quo fit, vt actio, qua fit hic homo, inchoata & deducta vſque ad terminum inclusiue ſit, quando fit natura perſonata, quam ſignificat hic homo ſeu Sortes: quando vero fit aut conſideratur vt inchoata, & deducta eſt vſq; ad naturã hanc, abſtrahẽdo a perſona igne, inconſumata eſt, quoniã eſt vſq; ad terminũ excluſiue. Modus ergo qua perſonalitas ſequit naturã vel naturæ principia, eſt quo termin actionis & rei factæ, naturalr adeſt in fine actiõis rei factæ, niſi adſit impedimẽtũ impediunt. n. incom poſitis ſubſtantijs principia naturę, cõſtituta iã natura a cõſtitutione ſui termini, vt ex litera haoet p̃ſentis articuli iũcta literæ allatę ex q. 2. & ſilr in ſubſtãtijs angelicis natura ipſa, q̃ fit, impediret in ſuo fieri a conſecutione ſui termini. Et ꝓpterea ſublato impedimẽto nõ oportet q̃rere aliã cauſa donantẽ cõplementũ. n. ipſa natura ſecundũ ſe habet in ſe ſufficiens cõſecutiuũ ſui ex mini.

¶ *Super*

¶ *Super Quæstionis quartæ Articulum tertium.*

TItulus tertij articuli directe quærit de homine, vt distinguitur contra naturam humanam.

¶ In corpore articuli duo sunt: primo respondetur quæsito negatiue. secundo excluditur error contrarius. Conclusio responsiua est, Non est proprie dictum, ℘ filius dei assumpsit hominem. Probatur: Homo significat humanam naturam in supposito. ergo non est proprie dictum, ℘ filiꝰ dei assumpsit hominem. Antecedens probatur ex auctoritate Damasce. Sicut deus significat eum, qui habet deitatem, ita homo eũ, qui habet humanitatem. Consequentia probatur, illud quod assumitur, nõ est terminus assumptionis, sed præintelligitur illis indiuiduum autem, ī quo natura humana assumitur est terminus, scilicet diuina persona: igit si homo significat humanam naturã in supposito, nõ assumit. Vbi nota, ℘ congenita Auctori reuerentia ad sacros doctores effecit, vt minus expresserit in conclusione, quàm probauerit in præmissis: probauit. n. ℘ filius dei non assumpsit hominem, expressit tantum, quòd non est proprie dictum, quod filius dei assumpsit homine: quia hoc inuenitur quandoque affirmatum in sacris literis, cum grano salis intelligendum. Error qui excluditur in litera cõcedentiũ in Christo plura suppposita, satis patet.

¶ In resposione ad primum nota duas glossas; quibus pie possunt exponi dicta sanctorum, prima, vt exponatur homo, quo ad naturam, & hanc dederat Magister sen. in litera tertij sentẽ. dist. 6. Secunda est, vt exponatur assumptio non in fieri, sed in facto esse: quia assumptio in facto esse habet hominem pro termino: quia hoc effecit assumptio, & ad hoc terminata est, ℘ filius dei est hõ.

¶ In resposione ad secundum, dubium nouitiorum occurrit: quia videtur concedendum, quòd filius Dei assumpsit hominem, quia prædicata tenentur formaliter, constat autem quòd filius dei assumpsit hominem, quo ad formam seu naturam.

¶ Ad hoc dicitur, quòd non est hic quæstio de propositione, in qua homo est prædicatum, quoniam sub hac met quæstione cadit, an homo sit assumptus a filio dei, vbi est subiectum: sed est quæstio de re, an scilicet res significata nomine hominis sit assumpta a verbo dei. Et quia res significata est habens humanitatem, & habens humanitatem non est nisi suppositum, qđ non est assumptum, ideo in litera dicitur, quòd sicut non potest dici suppositũ assumptum, ita non põt dici hõ assumptus.

¶ In resposione ad tertium, cum legis nouitie, quòd filius dei est homo, cuius naturam assumpsit, caue ne fallaris, puta, quasi sit quidam alius homo, cuius naturam assumpsit. Sed intellige, quòd filius dei ideo est homo, cuius naturam assumpsit; quia ipse est ille homo, cuius naturam assumpsit, ita ℘ & ly homo, non pro alio, quàm filio dei supponit, indistincte tamen, & ly cuius refert nõ alium hominem, quàm filium Dei, qui est suppositum diuinũ habens humanam naturam.

¶ *Super Quæstionis quintæ Articulum quartum.*

IN titulo ly debuit, denotat debitum congruentie, vt in principio huius. q.4. vbi distinguunt articuli ejus patet. Ly abstracta, in corpore articuli declaratur.

¶ In corpore articuli tria fiunt: primo declaratur titulus, quantum ad ly abstracta a singularibus, distinguendo, quod dupliciter potest intelligi. Primo quòd habeat esse secundum rem separatam a singularibꝰ materialibus: secundo, quòd habeat esse obiectiuum in intellectu, quicumq; sit ille intellectus, diuinus vel. humanꝰ. Secundo, tractatur quæstio in primo sẽsu. Tertio, tractatur in secundo sensu. In primo autẽ sensu, an fuerit conueniens filium dei assumere humanitatem per se separatã secundum esse, dupliciter tractatur in litera: primo per interemptionem eius quod præsupponitur, scilicet quòd humanitas possit sic inueniri in rerum natura, & hoc afferendo rationem Arist. Secundo, sub conditionali, si esset humanitas sic separata, & respondetur negatiue ad quæstionem, quòd si esset sic, non fuisset cõueniens, ℘ assumeretur a filio dei. Et hoc probatur tripliciter: primo, quia humanitas communis nõ est personabilis, quia non est indiuiduabilis; persona enim indiuiduum quoddam est, assumptio autem ad personalem vnionem terminatur.

¶ Vbi statim occurrit dubium de veritate illius propositionis: est contra rationem formæ communis, vt sit in persona. Et ratio dubij est: quia si humanitas esset subsistens (vt Platonici dicuntur finxisse) non esset excellentior alijs substantijs separatis, quales sunt angeli: sed non est contra rationem angelicæ naturæ esse in persona, immo de facto natura angelica est personata: ergo non esset contra rationem humanitatis separatæ personari. Amplius aliud est iudicium de natura communi ī exemplari participatione, singulari tamen in essendo (qualis esset humanitas per se) & aliud est iudicium de natura communi in essendo, qualis intelligitur natura humana, vt est vniuersalis in prædicando de omnibus hominibus, qualis non esset humanitas per se: contra rationem enim naturæ communis in essendo est indiuiduatio: nõ autem naturæ communis in participatione exemplari: humanitas autem per se non ponitur cõmunis in essendo.

Et confirmat: quia humanitas subsisteas proculdubio esset res singularis sẽsẽdo: alioqn nõ subsisteret, sicut nec deitas subsisteret, ni si eẽt res singularis.

¶ Ad hoc dicitur, ℘ quia ratio ista non affertur ad monstrãdam impossibilitatẽ assumptionis, sed incongruẽtiã, ideo propositiones eius in telligendæ sunt ī plano sensu: quo seruata vniuocatione terminorum, scilicet ly persona hominis, & ly indiuiduũ hominis, monstrat aperte incongruentiam humanitatis separatæ ad assumptionem. Est igitur sensus illius propositionis, Contra rationẽ naturæ communis est, quòd sit in persona, scilicet humana, vt sunt personæ humanæ, quas scimus. Et hoc manifestat, quia in persona indiuiduatur, relinquens pro per se noto, quòd contra rationem talis humanitatis est indiuiduari, quod est verum vniuoce loquendo de indiuiduatione, vt natura apud nos indiuiduatur. Ex hac namque propositione & ratione optime infertur, quòd humanitas per se incongrua est assumptioni: natura enim repugnãs personis & indiuiduis suæ speciei, non congrua est ad hoc, quòd trahatur ad alienam personam. Et per hæc patet responsio ad duo vltima.

¶ Ad primum autem dicitur, quòd si humanitas esset separata, sequeretur & quòd non esset persona; quia ponitur quòd sit tantum humanitas: equinitas enim, vt dicit Auic. est tantũ equinitas, et ideo propositio literæ est absolute vera, quòd contra rationem naturæ communis esset personalitas, non sic autem est de naturis angelicis, quæ non ponuntur tantum ipsæ, sed ponuntur habentes naturas suas, et sequeretur, quòd haberet personam, pro quanto per se separatim subsisteret naturaliter: nec mirum, quia antecedens implicat incompossibilia. Secunda ratio est: quia naturæ communi non possunt attribui, nisi operationes communes & vniuersales, secundum quas homo non meretur nec demeretur, assumptio autem est facta est ad hoc, vt ille homo mereretur nobis.

¶ Sed occurrunt hic dubitationes duæ. Altera est: ℘a aut in prima parte propositionis Maioris est sermo de operatione communi & vniuersali ex parte subiecti, & hoc non, quia hoc est contra hypothesim, qua ponimus naturam communem per se existere, ac per hoc esse singulare quoddã in essendo, & consequenter operatio sua ex parte subiecti esset singularis: aut ex parte termini seu effectus, puta quia extendit se ad omnes homines. Et sic ratio est ad oppositum: quia Christus meruit nobis vt causa vniuersalis, vt infra patebit, ac per hoc congruebat eius merito natura humana operans communiter & vniuersaliter. Altera est: quia secunda pars dictæ propositionis est falsa, quoniam homo meretur si est in gratia, secundum omnes suas operationes, siue sint communes, siue propriæ quoniam siue comedat, siue bibat, siue generet, siue dormiat, omnia in gloriam Dei facit, iuxta Apostolicum præceptum.

¶ Ad primam dubitationem dicitur, quòd sermo est de operatione communi & vniuersali ex parte subiecti, quia scilicet nõ haberet operationes, nisi quæ consequuntur naturam communem omnibus hominibus. Tales. n. operationes dicuntur communes & vniuersales ex parte subiecti: quia sequuntur naturam secundum se, non vt in hoc aut illo: natura autem secũdum se communis & vniuersalis dicit. Natura autem congrua assumptioni debet sic se habere, vt operationes personales, & non solum naturales congrue sibi attribuantur.

¶ Ad secundam dicitur, quòd operationem aliquã esse meritoriam, contingit dupliciter, scilicet ex suo genere vel ex parte operantis tantum. Operationes enim naturales ex suo genere, non sunt meritoriæ: & ideo dicitur, quòd naturalibus non meremur nec demeremur, possũt tamen esse meritoriæ ex parte operantis, in deum obiectum supernaturalis beatitudinis illas referentis. Operationes autem liberæ ac moraliter bonæ ex suo genere sunt meritoriæ: quoniam ex suo genere habiles sunt, vt charitate informentur. In litera ergo est sermo de meritorijs ex suo genere, ita quòd ratio literæ consistit in hoc. Natura humana illo modo essendi est incongrua assumptioni, quo non est nata, vt conueniant sibi operationes meritoriæ ex suo genere: quia assumptio ad hoc tendit, vt mediante natura assumpta, filius dei mereatur nobis: sed naturæ communi non attribuuntur nisi operationes cões, &c. ergo. Tertia ratio expositione non eget.

¶ In secundo autem sensu tractatur quæstio secundum esse in duplici intellectu, primo diuino: deinde humano. Et quidem, quòd natura humana, secundum quòd est in intellectu diuino, non potuit assumi probat dupliciter: primo, quia natura humana sic nihil aliud est, quam natura diuina: secundo, quia natura humana ab æterno esset in filio dei per hunc modum. Vbi nota pro primæ rationis euidentia, quòd esse obiectiuum rerum respectu intellectus diuini non est esse diminutum, vt Sco. in 37. dist. 1. sen. somniauit, nec est esse relatiuum rationis, quasi quoddam respectiuum esse acquirant ex hoc, quòd obiiciuntur diuino intellectui: quoniam deus secundum veram philosophiam & altissimam theologiam nihil intelligit extra se, non quòd aliquid illum lateat, sed quia intuendo seipsum tantum, intuetur omnia, quoniam omnia & cognoscibilia, & cognita a deo sunt ipse deus, iuxta illud Ioan. 1. Quod factum est, in ipso vita erat. Quia ergo humanitas in intellectu diuino nihil aliud est, quàm deitas secundum id, quo humanitatem continet: ideo optime ratio literę concludit, quòd assumere humanitatem, vt est in intellectu diuino, esset assumere naturam diuinam, quæ non est assumptibilis. Et quia deitas est in filio ab æterno sequitur, quòd natura humana per hunc modum essendi est in filio dei ab æterno, & non ex tempore coniuncta: vt secunda ratio subiunxit. Potest tamen aliter induci hæc secunda ratio per se seorsum, vt sit sensus, quòd quicquid sit illud esse obiectiuum humanitatis in intellectu diuino, humanitas per hunc modum, scilicet secundum quòd est obiectum intellectus

ARTICVLVS III.

Vtrum persona diuina assumpserit hominem.

AD TERTIVM sic procedi-
tur. Videtur quòd persona diuina assumpterit hominem. Dicitur enim in Psal. 64. Beatus, quem elegisti & assumpsisti. quod glo.* exponit de Christo. Et Aug. dicit ī lib.† de Agone Christiano, quòd filius dei hominem assumpsit, & in illo humana perpessus est.

¶ 2 Præt. Hoc nomen homo, significat naturam humanam: sed filius dei assumpsit humanam naturam. ergo assumpsit hominem.

¶ 3 Præt. Filius dei est homo: sed non est homo, quem non assumpsit: quia sic esset pari ratione Petrus vel quilibet alius homo. ergo est homo, quem assumpsit.

SED CONTRA est, auctoritas Felicis Papæ & martyris, quæ introducitur in Ephesina synodo.* Credimus in dominum nostrum Iesum Christum de virgine Maria natum: quia ipse est dei sempiternus filius & verbum, & non homo a Deo assumptus, vt alter sit præter ipsum.

RESPON. Dicendum, quòd sicut supra dictum est, *illud quod assumitur, non est terminus assumptionis, sed assumptioni præintelligitur. Dictum est autem, † quòd indiuiduum, in quo assumitur humana natura, non est aliud quàm diuina persona, quæ est terminus assumptionis. Hoc autem nomen homo, significat humanam naturam, ꝓut nata est in supposito esse: quia, vt dicit Dam.* sicut hoc nomen deus significat eum, qui habet diuinam naturam, ita hoc nomen homo significat eum, qui habet naturam humanam: et ideo non est proprie dictum, quòd filius dei assumpsit hominem, supponendo (sicut rei veritas se habet) quòd in Christo sit tantum vnum suppositum, & vna hypostasis, sed secundum illos, qui ponunt in Christo duas d hypostases, vel duo suppositа, conuenienter & proprie dici posset; quòd filius dei hominem assumpsisset. Vnde & prima opinio quæ ponitur in sexta distin. tertij lib.* Sententiarum, concedit hominem esse assumptum: sed illa opinio erronea est, vt supra dictum est.†

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd huiusmodi locutiones non sunt extendendæ tãquam propriæ: sed pie sunt exponendæ vbicumque a sacris doctoribus ponuntur: vt dicamus hominem assumptum, quia eius natura est assumpta, & quia assumptio terminata est ad hoc, vt filius dei sit hõ.

AD 2m dicendum, quòd hoc nomen homo, significat naturam humanam in concreto, prout scilicet est i aliquo supposito: & ideo sicut non possumus dicere, quòd suppositum sit assumptum, ita nõ possumus dicere, quòd homo sit assumptus.

AD 3m dicendum, quòd filius dei nõ est homo, quem assumpsit, sed cuius naturam assumpsit.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum filius dei debuerit assumere humanam naturam abstractam ab omnibus indiuiduis.

AD QVARTVM sic procedi-
tur. Videtur quòd filius dei debuerit assumere humanam naturam abstractam ab omnibus indiuiduis. Assumptio enim humanæ naturæ facta est ad cõmunem omnium hominum salutem: vnde dicitur primæ ad Timo. 4. de Christo, quòd est saluator omnium hominum, maxime fidelium: sed natura prout est in indiuiduis, recedit a sua communitate. ergo filius dei debuit humanam naturam assumere, prout est ab omnibus indiuiduis abstracta.

¶ 2 Præt. In omnibus id, quod est nobilissimum, est deo attribuẽdum: sed in vnoquoque genere illud, quod est per se, potissimũ est. ergo filius dei debuit assumere hominem per se, qui quidem secundum platonicos* est humana natura ab indiuiduis separata. Hanc igitur debuit filius dei assumere.

¶ 3 Præt. Humana natura non est assumpta a filio dei, prout significatur in concreto per hoc nomẽ homo, vt dictum est.* sic autem significatur, prout est in singularibus, vt ex dictis patet.† ergo filius dei assumpsit naturam humanã, prout est ab indiuiduis separata.

SED CONTRA est, quòd dicit Dam.* in 3. lib. deus verbum incarnatum non eam, quæ nuda contemplatione consideratur, naturam assumpsit: non enim incarnatio hoc, sed deceptio & fictio in carnationis esset: sed humana natura, prout est ab indiuiduis separata vel abstracta, in nuda contemplatione cogitatur: quia secũdum seipsam non subsistit, vt ibidem Damasc.* dicit. ergo filius dei non assumpsit humanam naturam, secundum quòd est a singularibus separata.

RESPON. Dicendum, quòd natura hominis vel cuiuscumque alterius rei sensibilis, præter esse, quod in singularibus habet, dupliciter potest intelligi, vno modo quasi per se ipsam esse habeat, sicut platonici posuerunt: alio modo sicut in intellectu existens, vel humano vel diuino. Per se quidẽ subsistere non potest, vt Philosophus probat in 7. Meta.* quia ad naturam ſpeciei rerum sensibiliũ pertinet materia sensibilis, quæ ponitur in eius definitione: sicut carnes & ossa in definitione hominis. Vnde non potest esse, quòd natura humana sit præter materiã sensibilem. Si tamen esset hoc modo subsistens natura humana, non fuisset conueniens, vt a verbo dei assumeretur. Primo quidẽ, quia assumptio ista terminatur ad personam, hoc autem est contra rationem formæ communis, vt sit in persona: quia in persona indiuiduatur, Secundo, quia naturæ cõmunis est, quòd sit in persona, scilicet humana, vt sunt personæ humanæ, quas scimus. Et hoc manifestat, quia in persona indiuiduatur, relinquens pro per se noto, quòd contra rationem talis humanitatis est indiuiduari, quod est verum vniuoce loquendo de indiuiduatione, vt natura apud nos indiuiduatur. Ex hac namque propositione & ratione optime infertur, quòd humanitas per se incongrua est assumptioni: natura enim repugnãs personis & indiuiduis suæ speciei, non congrua est ad hoc, quòd trahatur ad alienam personam. Et per hæc patet responsio ad duo vltima.

¶ Ad primum autem dicitur, quòd si humanitas esset separata, sequeretur & quòd non esset persona; quia ponitur quòd sit tantum humanitas: equinitas enim, vt dicit Auic. est tantũ equinitas, et ideo propositio literæ est absolute vera, quòd contra rationem naturæ communis esset personalitas, non sic autem est de naturis angelicis, quæ non ponuntur tantum ipsæ, sed ponuntur habentes naturas suas, et sequeretur, quòd haberet personam, pro quanto per se separatim subsisteret naturaliter: nec mirum, quia antecedens implicat incompossibilia. Secunda ratio est: quia naturæ communi non possunt attribui, nisi operationes communes & vniuersales, secundum quas homo non meretur nec demeretur, assumptio autem est facta est ad hoc, vt ille homo mereretur nobis.

¶ Sed occurrunt hic dubitationes duæ. Altera est: ℘a aut in prima parte propositionis Maioris est sermo de operatione communi & vniuersali ex parte subiecti, & hoc non, quia hoc est contra hypothesim, qua ponimus naturam communem per se existere, ac per hoc esse singulare quoddã in essendo, & consequenter operatio sua ex parte subiecti esset singularis: aut ex parte termini seu effectus, puta quia extendit se ad omnes homines. Et sic ratio est ad oppositum: quia Christus meruit nobis vt causa vniuersalis, vt infra patebit, ac per hoc congruebat eius merito natura humana operans communiter & vniuersaliter. Altera est: quia secunda pars dictæ propositionis est falsa, quoniam homo meretur si est in gratia, secundum omnes suas operationes, siue sint communes, siue propriæ

3.di.6. q.1. art.2. & di. 7. lib. 2. & opusc. 1. c. 21. & opusc. 3. c. 215. & Ro. 1. lec. 3. & Phil. 2.
* gl. ordi. & interlinea.
† c. 11. ante medium to. 3.

*Ex Ephesina synodo refertur in Chalcedonensi actione 1. dũ Nicenæ synodi fides legitur.

*Art. pced.

† q. 3. art. 1. & 2.

*lib. 3. c. 4. 1 prin. & clarius c. 11. circa finẽ.

Sup. q. 2. art. 2. ad 1. & 5. ad 2. & q. 4. ar. 2. ad 1. & 3. c. & 3. dist. 5. q. 3. artic. 3. ar. 1. & dist. 6. q. 1. ar. 1. q. 3. ad 1.

D. 706.

* Dist. 6.

*q. 2. art. 6.

* Vt patet ex Arist. 1. Met. tex. 6. & 25.

*Art. pced.

†Art. pced.

* li. 3. orth. fi. c. 11. circa princ.

* loco nũc citato.

*lib. 7. Meta. tex. 26. & 27. to. 3.

intellectus diuini, ab æterno est in filio dei, vtpote qui est ipse intellectus diuinus. non ergo erat opus, vt assumeret humanitatem sic: nullus enim assumit aliquid illo modo quo habebat, & hic sensus in responsione ad secundum explicatur. Quod autem natura humana, secundum quòd est in intellectu humano, non debeat assumi, probatur deducendo ad impossibile. Assumere humanitatem in esse obiectiuo intellectꝰ humani, nihil aliud est, quàm intelligi assumere naturam humanam. ergo nõ est assumere naturã humanam ĩ rerum natura, ergo esset in intellectus falsus. ergo esset fictio quædam incarnationis. Et affertur testimonium Dam. ad hoc. Vbi nota pro euidentia literæ, quòd quia humanitas obiecta intellectui nostro non habet sic esse in rerum natura, sed habet solummodo esse intelligibiliter relatiue, quo dicitur repræsentata intellectui, & terminatiua actus intelligendi, consequens est, quòd ad humanitatẽ sic, nulla actio trãsiens realis potest terminari, sicut nec ad Cæsarẽ repræsentatum in statua aut memoria: licet ad ipsam statuam vel memoriã possit actꝰ realis transiens terminari, vt patet. Et quia assumptio significat actionẽ realem transeũtem in humanitatem, quæ assumitur, ideo assumptio non potest terminari ad humanitatem sic, actiones autem reales ĩmanentes possunt terminari ad res sic: possũ enim imaginari & amare Cæsarem repræsentatum. Sed & actiones reales transeuntes possunt dupliciter, sicut & ipsa humanitas potest dupliciter accipi, scilicet secundum quòd sunt in rerum natura, & secundum quòd intelliguntur, verbi gratia, Secare lignum, vt est in rerum natura, & est vere secare, & secare lignum, prout aliquis imaginatur aut intelligit secare lignum, & hoc non est vere secare lignum, sed est intelligi, aut imaginari quòd lignum secatur. Primo siquidẽ modo, quo solo sunt veræ actiones reales transeuntes, non possunt terminari ad naturam sic: secundo autem modo possunt: sed tunc non ipsæ actiones in veritate terminantur ad naturam sic, sed imaginatio seu intellectus earum. Et ideo optime in litera pro antecedente, & quod quid est assumptionis naturæ sic, dicitur, quòd assumere humanitatem sic, nihil aliud est, quàm intelligi assumere naturam humanam. Et vere sic esse patet, sicut occidere Cæsarem repræsentatum, nihil aliud est quam intelligi seu imaginari occidere Cæsarem, & facere Sortem imaginatum tantum Regem, nihil aliud, quàm imaginari facere Sortem Regem. Et quoniã ex huiusmodi, actiones imaginatas aut intellectas terminari ad res, non sequitur quòd sic sit in rerum natura: non enim inuenitur propterea lignum secum, aut Cæsar occisus aut Sortes Rex) ideo optime deducitur in litera, quòd non assumeret humanitatem in rerum natura, & quòd esset intellectus falsus: quia ab eo, quòd res est, vel non est, intellectus dicitur verus vel falsus. Et quòd esset fictio incarnationis, non incarnatio ipsa vt clare iam patet: sicut fictio comestionis panis est, comedere panem in imaginatione tãtũ. ¶ Dubiũ restat hic, quare cum humanitas in intellectu triplici esse habeat, scilicet diuino, angelico, & humano, de duobus tãtũ, in tellectibus Auctor locutus est, omittẽs humanitatem secũdum esse quod habet in intellectu angelico.

*li.3.c.11. circa prin.

*Apud Aristo. li.1. Metaph. tex.6. & 23.

muni non possunt attribui, nisi operationes communes & vniuersales: secundum quas homo non meretur, nec demeretur. Cum tamen illa assumptio ad hoc facta sit, vt filius dei natura assumpta nobis mereretur. Tertio: quia natura sic existens non est sensibilis, sed intelligibilis: filius autem dei assumpsit humanam naturam, vt hominibus in ea visibilis appareret, secundum illud Baruch 3. Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. Similiter etiam non potuit assumi humana natura a filio dei, secundum quòd est in intellectu diuino: quia sic nihil aliud est, quàm natura diuina, & per hunc modum ab æterno esset in filio dei humana natura. Similiter non conuenit dicere, quòd filius dei assumpsit humanam naturam, prout est in intellectu humano: quia hoc nihil aliud esset, quàm quòd intelligeretur assumere naturam humanam. Et sic si non assumeret eam in rerum natura, esset intellectus falsus. Nec esset aliud ista naturæ humanæ assumptio, quàm fictio quædam incarnationis, vt Damas.* dicit.

Ad primvm ergo dicendum, quòd filius dei incarnatus est communis omnium saluator, I non communitate generis vel speciei, quæ attribuitur naturæ ab in diuiduis separatæ: sed communitate causæ, prout filius dei incarnatus, est vniuersalis causa salutis humanæ.

Ad 2m dicendum, quòd per se homo, non iuenitur in rerum natura, ita quòd sit præter singularia, vt platonici posuerunt.* quamuis quidam dicant, quòd Plato non intellexit hominem separatum esse, nisi in intellectu diuino. Et sic nõ oportuit, quòd assumeretur a verbo, cum ab æterno sibi affuerit.

Ad 3m dicendum, quòd quãuis natura humana non sit assumpta in concreto, vt suppositum, præintelligatur assumptioni: sic tamen assumpta est in indiuiduo, quia assũpta est, vt sit ĩ indiuiduo.

Articvlvs V.

Vtrum filius Dei naturam humanam assumere debuerit in omnibus indiuiduis.

Ad qvintvm sic proceditur. Videtur quòd filius dei humanam naturam assumere debuerit in omnibus indiuiduis. Illud enim, quod prius & per se assumptum est, est natura humana: sed quod conuenit per se alicui naturæ, conuenit omnibus in eadem natura existentibus. ergo conueniens fuit vt natura humana assumeretur a dei verbo in omnibus suis suppositis.

¶ 2 Præter. Incarnatio diuina processit ex diuina charitate, vnde dicitur Ioan. 3. Sic deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret: sed charitas facit vt aliquis se communicet amicis, quantum est possibile. Possibile autem fuit filio dei, vt plures naturas hominum assumeret (vt supra dictum est)* & eadem ratione omnes. ergo cõueniens fuit, quòd filius dei assumeret naturam humanam in omnibus suis suppositis.

¶ 3 Præter. Sapiens operator perficit opus suum breuiori via, qua potest: sed breuior via fuisset, si quia vnico supposito vnica assumpta natura congruit.

¶ In responsione ad primum responsio consistit in distinguendo per se, vt distinguitur contra per aliud, scilicet persona, vt distinguitur contra per accidens: primo modo humanitati conuenit per se assumi, nõ secundo.

¶ In responsione ad secundum & tertiũ responsio consistit in hoc, quòd non vno solo modo conuenit & commendari charitatem dei erga nos, & breuitatem viæ sapientis obseruare, & ideo conuenientiorẽ decuit eligere.

*li.3.c.11. circa prin.

*art.3. huius q.

Sup.q.2.art. 5. ad 1. & 3.dist.2. q.1.art.2. q.1.

*q.3.art.7.

Super Quæstionis quartæ Articulum sextum.

Titulus clarus est, & ideo quæsitus: quia poterat deus creare vnam naturam humanã in supposito verbi, sicut creauit Adam, non per propagationem: poterat ẽt aliquem alium hominem cũ sua vxore creare innocentes & in innocentia perseuerantes, sicut creauit Adam & Euam: & ex illa innocente stirpe humanam naturã assumere & nõ ex stirpe Adæ: poterat, & vnam solam virginem creare innocentem, ex qua nasceretur, sicut natus est de Maria virgine filia Adæ. Cũ igitur multis alijs modis incarnatio fieri potuisset, quæsitum est, an conueniens fuerit ea, quæ facta ex stirpe Adæ.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua q̃sito affirmatiue, ꝓbata triplici ratione, & auctoritate Augustini præposita. Et omnia clare patent. Siste tamen paululum in secunda ratione, & intellige minimum quid de nostra dignitate explicari, per hoc, quòd nobis peccatoribus victis collatum est vincere per caput ex nobis sũ-

omnes homines assumpti fuissent ad naturalem filiationem, quàm quòd per vnum filium naturalem multi in adoptionem filiorum adducantur, vt dicitur Gal. 4. ergo humana natura debuit a filio dei assumi in omnibus suppositis.

Sed contra est, quod Damasce.* dicit in 3. lib. quòd filius dei non assumpsit humanam naturam, quæ in specie consideratur: neque enim omnes hypostases eius assumpsit.

¶ In responsione ad secundum & tertiũ responsio consistit in hoc, quòd non vno solo modo conuenit & commendari charitatem dei erga nos, & breuitatem viæ sapientis obseruare, & ideo conuenientiorẽ decuit eligere.

¶ *Super Quæstionis quartæ Articulum sextum.*

Titulus clarus est, & ideo quæsitus: quia poterat deus creare vnam naturam humanã in supposito verbi, sicut creauit Adam, non per propagationem: poterat ẽt aliquem alium hominem cũ sua vxore creare innocentes & in innocentia perseuerantes, sicut creauit Adam & Euam: & ex illa innocente stirpe humanam naturã assumere & nõ ex stirpe Adæ: poterat, & vnam solam virginem creare innocentem, ex qua nasceretur, sicut natus est de Maria virgine filia Adæ. Cũ igitur multis alijs modis incarnatio fieri potuisset, quæsitum est, an conueniens fuerit ea, quæ facta ex stirpe Adæ.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua q̃sito affirmatiue, ꝓbata triplici ratione, & auctoritate Augustini præposita. Et omnia clare patent. Siste tamen paululum in secunda ratione, & intellige minimum quid de nostra dignitate explicari, per hoc, quòd nobis peccatoribus victis collatum est vincere per caput ex nobis sũmos homines assumptos fuisse naturalem filiationem, quàm per vnum naturalem filium multos adoptiuos adduci, vt dicitur Gal. 4. ergo humanam naturam debuisse assumi a filio dei in omnibus suppositis.

Sed contra est, quod Damasc.* dicit in 3. lib. quòd filius dei non assumpsit humanam naturam, quæ in specie consideratur: neque enim omnes hypostases eius assumpsit.

Respon. dicendum, quòd non fuit conueniens, quòd humana natura in omnibus suis suppositis a verbo assumeretur. Primo, quia tolleretur multitudo suppositorum humanæ naturæ, quæ est ei connaturalis. Cum enim in natura assumpta non sit considerare aliud suppositum præter personam assumentem (vt supra dictũ est*) si non esset humana natura, nisi assumpta, sequeretur quòd nõ esset nisi vnum suppositum humanæ naturæ, quod est persona assumens. Secundo, quia hoc derogaret dignitati filij dei incarnati, ꝓut est primogenitus in multis fratribus secundum humanam naturam, sicut est primogenitus omnis creaturę secundum diuinam: essent enim tunc omnes homines æqualis dignitatis. Tertio, quia cõueniens est, quòd sicut vnum suppositum diuinum est incarnatum, ita vnam solam naturam humanam assumpserit, vt ex vtraque parte vnitas inueniatur.

*li.3.c.11. circa prin.

*art.3. huius q.

*Damas. li.3. orth. fid. c.27.

*li.3.c.11. circa prin.

*art.3. huius q.

Ad primvm ergo dicendũ, quòd assumi conuenit secundum se humanę naturæ: quia scilicet non conuenit ei ratione personæ, sicut naturæ diuinæ conuenit assumere ratione personæ. Non autem conuenit ei secundum se, sicut pertinens ad principia essentialia eius, vel sicut naturalis eius proprietas, per quem modum conueniret omnibus eius suppositis.

Ad 2m dicendum, ꝙ dilectio dei ad homines manifestatur non solum in ipsa assumptione humanæ naturæ, sed præcipue per ea, quæ passus est in humana natura pro alijs hominibus, secundum illud Roma. 5. Commendat autem deus charitatem suam in nobis: quia cum inimici essemus, Christus pro nobis mortuus est: quod locum non haberet, si in omnibus hominibus naturam humanam assumpsisset.

Ad 3m dicendum, ꝙ ad breuitatem viæ, quam sapiens operator adhibet, pertinet, ꝙ nõ faciat per multa quod sufficiẽter potest fieri per vnum. Et ideo conuenientissimum fuit, quòd per vnum hominem omnes alij saluarentur.

Articvlvs VI.

Vtrum conueniens fuerit, quòd filius Dei humanam naturam assumeret ex stirpe Adæ.

Ad sextvm sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens, vt filius dei naturam humanam assumeret ex stirpe Adæ. Dicit enim Apost. ad Heb. 7. Talis decebat vt esset nobis pontifex segregatus a peccatoribus: sed magis esset a peccatoribꝰ segregatus, si non assũpsisset naturam humanam ex stirpe Adæ peccatoris. ergo videtur ꝙ nõ debuerit de stirpe Adæ naturam humanã assumere.

¶ 2 Præt. In quolibet genere principium nobilius est eo, quod est a principio. Si igit assumere voluit humanam naturam, magis debuit eam assumere in ipso Adam.

¶ 3 Præt. Gentiles fuerunt magis peccatores q̃ Iudæi, vt dicit gl.* ad Gal. 2. super illud, Nos natura iudæi, & non ex gẽtibus peccatores. Si ergo ex peccatoribus naturam humanã assumere voluit, debuit eã magis assumere ex gentibus, q̃ ex stirpe Abrahę, qui fuit iustus.

Sed contra est, quòd Luc. 3. generatio domini reducitur vsque ad Adam.

Respon. dicẽdum, quòd sicut Aug. dicit in 13. de Trin.* Poterat deus hominem aliunde suscipere, non de genere istius Adę, qui suo peccato obligauit genus humanum: sed melius iudicauit de ipso, quod victum fuerat, genere assumere hominem deus, per quem generis humani vinceret inimicum. Et hoc propter tria. Primo quidem, quia hoc videtur ad iustitiã pertinere, vt ille satisfaciat, qui peccauit. & ideo de natura per peccatum corrupta debuit assumi id, ꝙ quod satisfactio erat implenda pro tota natura. Secũdo, quia hoc etiam pertinet ad maiorem hominis dignitatem, dum ex illo genere victor diaboli nascitur, quod per diabolum fuerat victum. Tertio, quia per hoc etiam dei potentia magis ostenditur, dum de natura corrupta, & infirma assumpsit id, quod in tãtam virtutem, & dignitatem est promotum.

Inst. q.31. art.1. & 3. dist.2. q.1. art.2. q.2. & opusc.3. c.224.

*glo. inter. lib.

*li.13.c.18. in princip. tom.3.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ Christus debuit esse a peccatoribus segregatus quantum ad culpam, quam venerat destruere, non quantum ad naturã, quã venerat saluare, ſm quam debuit per omnia fratribꝰ assimilari, vt idem Apost. dicit ad Heb. 2. Et in hoc est mirabilior est eius innocentia, ꝙ de malsa peccato subiecta, natura assumpta tantam habuit puritatem.

Ad 2m dicendum, quòd (sicut dictum est)* oportuit eum, qui peccata venerat tollere, esse a peccatoribus segregatum, quantum ad culpam, cui Adam subiacuit, & quem Christus a suo delicto eduxit, vt dicitur Sap. 10. Oportebat autem eum, qui mundare omnes venerat, non esse mundandũ, sicut & in quolibet genere motus, primum mouens est immobile secundum

secundum illum motum, sicut primum alterans est F
inalterabile. Et ideo non fuit conueniens, vt assumeret humanam naturam in ipso Adam.

Ad 3^m dicendum, ꝙ quia Christus maxime debebat esse a peccatoribus segregatus, quãtum ad culpã, quasi summã innocentiæ obtinens, conueniens fuit, vt a primo peccatore vsq; ad Christum peruenireturin, mediantibus quibusdam iustis, in quibus pfulgerent quædam insignia futuræ sanctitatis. Et pp hoc etiam ĩ populo, ex quo Christus erat nasciturus, instituit de⁹ quædã sanctitatis signa, q̃ inceperunt in Abraham, qui primus promissionẽ accepit de Christo, & circũcisionem in signum fœderis cõsumandi, vt dicitur Gen. 17.

¶ *Super Quæstionis quintæ Articulum primum.*

TItulus articuli primi clar⁹ est, & propter Manichæorum errorem motus, vt habes in quarto contra Gen. cap. 29.

¶ In corpore articuli cõclusio vnica est responsiua quæsito affirmatiua, p̃posita auctoritate, & probata triplici ratione. Omnia clara sunt in litera.

¶ Nota hoc in loco allatam August. auctoritatẽ ex lib. 83. q. quoniam in ea habetur illa conditionalis, Si fefellit, veritas non est, & loquitur de Christo. Nota autem hoc propter vertentes in dubium, an deus possit fallere: nam si cõditionalis dicta est vera, patet solutio quæstionis, quòd. s. non potest fallere: quia non potest esse verum, quòd fallat: quia si fefellit, veritas non est: sed est veritas. ergo nõ fefellit. Si conditionalis negatur, Augustinus negatur.

Inf. art. 2. c. & q. 14. art. 1. c. & 3. dist. 2. q. 1. art. 3. q. 1. c. & q. 2. c. & 4. contra c. 29. 30. & 34. pri. & 35. fin. & Po. q. 6. art. 7. cor. & opusc. 3. ca. 213. & 227

* In ser. 1. post me. illius: incipit hic ser. Saluator noster.

QVAESTIO V.

De modo Vnionis ex parte partium humanæ naturæ, in quatuor articulos diuisa.

DEinde considerandũ est de assumptione partium humanæ naturæ.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum filius dei debuerit H
assumere verum corpus.
¶ Secundo, vtrum assumere debuerit corpus terrenum, scilicet carnem & sanguinem.
¶ Tertio, vtrũ assumpserit animã.
¶ Quarto, vtrum assumere debuerit intellectum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum dei filius debuerit assumere verum corpus.

Ad primvm sic procedit. Videtur quòd filius dei non I
assumpserit verum corpus. Dicitur enim Phil. 2. quòd in similitudinem hominum factus est: sed quod est secundum veritatem, non dicitur esse secundum similitudinem. ergo filius dei non assumpsit verum corpus.

¶ 2 Præt. Assumptio corporis in nullo derogauit dignitati diuinitatis: dicit enim Leo Papa in sermone de Nati. * quòd nec inferiorem naturam consumpsit glorificatio, nec superiorem minuit assumptio: sed hoc ad dignitatem dei pertinet, quòd sit omnino a corpore separatus. ergo videtur, quòd per assumptionem non fuerit deus corpori vnitus. K

¶ 3 Præt. Signa debent respondere signatis: sed apparitiones vet. Testa. quæ fuerunt signa apparitionis Christi, non fuerunt secundum corporis veritatem, sed secundum imaginariã visionem, sicut patet Isa. 6. Vidi dñm sedentem, &c. ergo vr̃, ꝙ etiam apparitio filij dei in mundo, non fuerit secundum corporis veritatem, sed solum secundum imaginationem.

† *lib. 83. q. 14. i pri. tom. 4.*

Sed contra est, quòd dicit Aug. † in lib. 83. q. Si phantasma fuit corpus Christi, fefellit Christus: & si fefellit, veritas non est. Est autẽ veritas Christus. ergo non fuit phantasma corpus eius. Et sic patet, quòd verum corpus assumpsit.

Respon. Dicendum, quòd sicut dr̃ in lib. de Ecclesiasticis * dogmatibus, natus est dei filius, non putatiue, quasi imaginatum corpus habens, sed corpus verum. Et huius ratio potest tripliciter assignari, quarum prima est ex ratione humanæ naturæ, ad quam pertinet verum corpus habere. Supposito igitur ex præmissis, ꝙ conueniens fuerit filium dei assumere humanam naturam, consequens est ꝙ verũ corpus assumpserit. Secũda ratio sumi potest ex his, quæ in mysterio incarnationis sunt acta. Si. n. non fuit verum corpus eius, sed phantasticum, ergo nec veram mortem sustinuit, nec aliquid eorum quæ euãgelistæ de eo narrant, secundum veritatem gessit, sed solum secundum apparentiam quãdam. Et sic etiam sequeretur, ꝙ non fuerit vera salus hominis subsecuta: oportet. n. effectum causæ proportionari. Tertia ratio potest sumi ex ipsa dignitate personæ assumentis, quæ cum sit veritas, non decuit, vt in eius opere aliqua fictio esset. Vnde & dominus hunc errorem per seipsũ excludere dignatus est, Luc. vlti. cum discipuli conturbati & conterriti, putabant se spiritum videre, & non verum corpus: & ideo se eis palpandum præbuit, dicens, Palpate & videte: quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere.

* *c. 2. a medi. habetur inter opera Aug. to. 3.*

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ similitudo illa exprimit veritatem humanæ naturæ in Christo, per modum, quo oẽs qui vere in natura humana existunt, similes specie esse dicuntur: non autem intelligitur similitudo phantastica. Ad cuius euidentiam Apostolus subiungit, quòd factus est obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis, quod fieri non potuisset, si esset sola similitudo phantastica.

Ad 2^m dicendum, ꝙ per hoc quòd filius dei verũ corpus assumpsit, in nullo est eius dignitas diminuta. Vnde Aug. * dicit in lib. de fi. ad Pet. Exinaniuit seipsum, formam serui accipiens, vt fieret seruus, sed formæ dei plenitudinem non amisit: non. n. filius dei sic assumpsit verum corpus, vt forma corporis fieret, quod repugnat diuinę simplicitati & puritati: hoc. n. esse assumere corpus in vnitatem naturę, quod est impossibile, vt ex supra dictis patet. * sed salua distinctione naturæ assumpsit corpus in vnitatem personæ.

* *c. 2. decli. ad fi. to. 3.*

* *q. 2. art. 1.*

Ad 3^m dicendum, ꝙ figura debet rñdere rei, quãtum ad similitudinem, nõ quantũ ad rei veritatem. si. n. secundum oia esset similitudo, iam non esset signum, sed ipsa res, vt Damasc. * dicit in 3. lib. Cõueniẽs ergo fuit, vt apparitiones vet. Test. essent secundum apparentiam, quasi figuræ: apparitio autem filij dei in mũdo esset secundum corporis veritatem, quasi res figurata per illas figuras. Vnde dicit Apostolus secundæ Col. 2. Quæ sunt vmbra futurorũ, corpus autẽ Chri.

* *lib. 3. c. 26 circa fin.*

ARTICVLVS II.

Vtrum Dei filius debuerit assumere corpus terrenum, scilicet carnem & sanguinem.

¶ *Super Quæstionis quintæ Articulum secundum.*

TItulus clarus, & motus propter errorem Valentini, vt patet in 4. cõtra Gent. cap. 30.

Inf. q. 35. artic. 2. c. & q. 37. art. 1. c. & q. 54. art. 3. c. & 3. di. 2. q. 1. ar. 3. q. 1. c. & q. 2. c. & 4. contra c. 30. & 34. & opusc. 3. ca. 214.

¶ In corpore articuli vnica est cõclusio responsiua quæsito, Christus habuit corpus terrestre, non cælestc. Et probatur triplici ratione & auctoritate.

¶ Omnia clara sũt: nisi

nisi quòd in responsione ad primum circa glossam Aug. & Hilarij dubium occurrit, scꝙ Christus sit homo cælestis, quia de Spiritusancto conceptus: quoniam si ex virtute actiua seu formatiua corporis homo est cælestis secundum corpus, Adam quoque esset homo cælestis: quia est immediate diuina virtute corpus eius formatum. Et sic Apostolus nõ recte posuisset differentiam inter primum hominem & Christum, ĩ hoc ꝙ ille terrestris, iste cælestis, ad corpus referendo rõne virtutis formatiuę.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ quia expositio ista non est secundum sensum literalem, non potest ex illa argumentum contra verba Apostoli sumi. Ad literam nãq; Apostolus loquitur de primo initio vtriusque hominis, s. Adæ & Christi: constat autem initium Adæ ex terra esse, cui disposite iuncta est anima: initium vero Christi ex hypostasi diuina, quæ materiam sibi dispo suit, formauit, animauit, vniuit, &c. Per hoc enim probat Apostolus illum in animam viuẽtẽ, istum in spiritum viuificantem: illum terrenum (quia vere persona terrena secundum substantiam & secundum qualitatem fuit Adam) istum cælestẽ, & secundum substantiam personę & secundum qualitatem superio is ordinis. Vnde sunt dotes corporis, de quibus loquitur. Allata tamen expositio non est refutanda, sed reuerenter amplectenda, ita vt ẽt saluet differentiam corporum secundũ virtutem formatiuam, tum quia Adam fuit immediate a deo secundum debitum naturæ ordinem (exigit siquidem rerum ordo supposita nouitate mundi, vt prima individua perfectarum specierũ fiant non ex semine, sed immediate a deo: quoniam, vt dicitur 12. Met. perfecta sunt naturaliter priora imperfectis) Christus autem stante iam naturali modo generationis humanæ per commistionem matris & seminæ, a miraculose supra naturæ leges conceptus est diuina virtute absque semine humano: tum quia Adam a deo immediate factus (sicut & boues & leones secundum suas naturas) dicitur: Christi vero conceptio A specialiter appropriatur Spiritui sancto, vt intelligatur ad hoc a deo immediate factus homo, vt spiritualis sit, ita ꝙ non ex sola negatione humani seminis, sed ex hoc quòd supra naturæ leges ex Spiritusancto dicitur conceptus, differentia posita est inter Christum & Adam quantum ad corpus, quòd Christus de cælo cælestis, ille de terra terrestris.

¶ In hoc secundo artic. dubium occurrit de assumptione sanguinis: an scilicet sanguis, qui erat in corpore Christi, erat vnitus diuinitati. Et est ratio dubij ex philosophia: quia sanguis non est pars corporis humani, sed alimentum eius, quod cõstat non esse actu, sed potentia corp⁹, quod aliter: est enim sanguis alimentum decoctum, conuertendum, non conuersum in membra. Et confirmatur auctoritate nõ solum Arist. 2. de Partibus anim. sed diui Tho. in multis locis, & singulariter inferi⁹ in q. 31. art. 5. ad primum, Vbi ponit differentiam inter ossa & carnes ex vna parte, & sanguinem ex alia parte, in hoc quòd caro & ossa sũt actu partes corporis humani, sanguis autem non est actu pars, sed est potentia totum. Et ideo caro & ossa non possunt absque corruptione & diminutione corporis auferri: sanguis autem sine corruptione communicatur.

* *In dialo. 65. q. 4. a. med. illius tom. 4.*

† *lib. 10. de trin. ante med. ad ſ̃m.*

¶ Ad hoc dicitur secundum Auctoris doctrinam in 4. sen. distin. 44. q. 1. quòd partes humani corporis sũt duplices: quædam sic sunt actu partes, ꝙ sunt ĩ transmutabiles in alias partes, vt carnes, ossa, nerui & membra, vt manus pedes, &c. quædam vero sic sunt actu partes, ꝙ sunt in potentia etiam ad alias partes, & tales videntur esse quatuor humores, ex quibus sumus, inter quos est sãguis. Vnde quia huiusmodi habẽt aliquo modo rationẽ partis in actu, & aliquo modo partis in potentia, ideo diuersa de eis dicuntur, nam in quantum sunt partes in actu, verificatur quòd corpus nostrum componitur ex eis, vt in principio dicti lib. Aristoteles testatur: vt vero sunt in potentia ad alias partes, verificatur quòd est alimentum corporis. Et per hoc patet

Lib. 7. tex. 39. to. 3.

* *lib. 1. tex. 20. tom. 2.*

* *c. 2. a medi. to. 3. inter opera Aug.*

Art. ſ̃ced.

D

E

responſio

responsio ad rationem in oppositum, dicendo, quòd sanguis est corporis alimentum, sed non tantum: quia est ita alimentum, vt etiã sit secũdum se pars corporis. Ad auctoritatem diui Tho. dicitur, quòd loquitur de parte totaliter in actu, cum dicit; quòd nõ potest sine corruptiõe aut diminutione subtrahi: non autem de parte partim in actu & partim ĩ potẽtia, qualis est sanguis. Absque dubio igitur credendũ est, filium Dei assumpsisse corpus terrestre, hoc est carnem & sanguinem, vt diuidendo quæstionem Auctor titulum explicat.

3.di.2.q.1.ar.3.q.2. & 4.contra c.32.34. pri. 35. fi.37.fi. & 41. & veri.q.20.art.1.c.& vnio. arti. 1.cor. & opusc.3. c.211.

*lib.1.de cœlo text.32. & li.2. tex. 89.tom.2.

¶ *Super Quæstionis quintæ Articulum tertium.*

TItulus clarus est, intelligendus vt sonat, & quę situs propter Arrii & Apollinarem (vt in litera dicitur) negantes in Christo animam propriam.

*lib.3.c.3. & 11.

¶ In corpore articuli duo fiunt, primo recitatur error Arrij & Apollinaris: secundo reprobatur tripliciter. Quo ad primũ ponit põ ista in se, & sua sęqla, in se quidem, qa negatur aĩa in Christo: sed ponit verbũ loco animæ: in sua vero sequela: quia negantur duæ naturæ in Christo: qm̃ non est ibi natura humana: vel qm̃ ex aĩa & corpore vna natura cõstituitur, ac per hoc ex eo, qd̃ est loco animæ & corpore, vna esset tm̃ natura: prima expõ. tm̃ literæ consonat, de natura humana loquẽti. Quo ad 2m̃ afferunt̃ tres rõnes, prima ex auctoritate Scripturæ: secunda ex rõne deducente ad inconueniens ex Aug. tertia ex rõne conuincente, q̃ ignorat ꝓpriam vocẽ põ ipsa: quia ponẽdo carnẽ, negat carnem, & p hoc veritati incarnationis ꝟriaĩ. Vide de his in quarto cõtra Gen. cap. 32.

†cap.21.in prin.to.3.

ARTICVLVS III.

Vtrum filius Dei assumpserit animam.

AD TERTIVM sic procedi-tur. Videtur quòd filius Dei animam non assumpserit. Ioannes enim incarnationis mysterium tradens dixit, Verbum caro factum est, nulla facta de anima mentione. Non autem dicitur caro factũ, eo quòd sit in carnem cõuersum, sed quia carnem assumpsit. Non ergo videtur assumpsisse animam.

¶ 2 Præter. Anima necessaria est corpori ad hoc, quòd per eam viuificetur: sed ad hoc non fuit necessaria corpori Christi, vt videtur: quia ipsum verbum dei est, de quo dicit in Psa. 35. Domine apud te est fons vitæ. Superfluum ergo fuisset animam adesse, verbo præsente. Deus autem & natura nihil frustra faciunt, vt etiam Philosophus dicit in primo de Cæl.* ergo videtur, quòd filius dei animam non assumpserit.

¶ 3 Præter. Ex vnione animæ ad corpus, constituitur natura communis, quę est species humana: in domino autem Iesu Christo non est communem speciem accipere, vt Dam.* dicit in 3. lib. Non igitur assumpsit animam.

SED CONTRA est, quòd Aug. dicit in lib.† de Agone Christiano, Non eos audiamus, qui solum humanum corpus dicunt esse susceptum a verbo Dei: & sic audiunt quod dictum est, Verbum caro factum est, vt negẽt illum hominem, vel animam, vel aliquid hominis habuisse, nisi carnẽ solã.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dicit Augustin.* in lib. de hæresibus, opinio fuit primo quidem Arrij, & postea Apollinaris, quòd filius dei solam carnem assumpsit absq; anima, ponentes quòd Verbum fuerit carni loco animæ. Ex quo sequebatur, quòd in Christo non fuerint duæ naturæ, sed vna tantum: ex anima enim & carne, vna natura humana constituitur. Sed hæc positio stare non potest propter tria. Primo quidem: quia repugnat auctoritati Scripturæ, in qua dominus de sua anima facit mẽtionem Matth. 26. Tristis est anima mea vsq; ad mortem. & Ioan. 10. Potestatem habeo ponendi animam meam. sed ad hoc respondebat Apollinaris, q̃ in his verbis aĩa metaphorice sumitur, per quem modum in vete. Testa. dei anima commemoratur, Isai. 1. Calẽdas vestras & solẽnitates vestras odiuit aĩa mea: sed sicut dicit Aug.* li. 83. q. Euangelistæ in euangelica narratione narrant, q̃ mi ratus est Iesus, & iratus & contristatus, & q̃ esurijt. Quæ quidem ita demonstrant eũ verã aĩam habuisse, sicut ex hoc q̃ comedit, & dormiuit, & fatigatus est, demonstratur eum habuisse verum corpus humanũ: alioquin si & hæc ad metaphoram referantur, cum similia legantur in veter. Testamen. de Deo, peribit fides Euangelicæ narrationis. Aliud enim est, quod Prophetice nuntiatur in figuris, aliud quod secundum rerum proprietatem ab euangelistis historice scribitur. Secundo derogat prædictus error vtilitati incarnationis, quæ est liberatio hominis. Vt enim argumentatur Augustin. in lib. * contra Felicianum, si accepta carne filius dei animam omisit, aut innoxiam sciens, medicinæ indigentem non credidit, aut a se alienam putans redemptionis beneficio non donauit, aut ex toto insanabilem iudicans, curare nequiuit, aut vt vilem, & quæ nullis vsibus apta videretur, abiecit. Horum duo blasphemiam importãt in deum. qũo. n. diceretur Omps, si curare nõ potuit desperatam? aut qũo omniũ Deus, si nõ ipse fecit animã nostram? Duobus aũt alijs, in vno animæ causa nescit, in altero meritum non tenetur. Aut intelligere causam putandus est animæ, qui eam ad accipiendam legem habitu insitę rationis instructam a peccato voluntariæ transgressionis nititur separare? Aut quomodo eius generositatem nouit, qui ignobilitatis vitio dicit esse despectam? Si originem attendas, præstantior est animæ substantia: si transgressionis culpam, propter intelligentiam, peior est carne. ego autem Christum & perfectam sapientiam scio, & piissimum esse non dubito, quorũ primo meliotẽ & prudẽtiæ capacẽ non despexit: scio, eam, q̃ magis fuerat vulnerata, susceperit. Tertio vero hæc positio est contra ipsam incarnationis veritatẽ: caro. n. & ceterę partes hominis per animã speciẽ sortiũtur. Vnde recedente anima non est os, aut caro, nisi æquiuoce, vt patet per Philosophum in 2. de Anima, & 7. Metaphy.*

*lib. 83. q. 80. a medio to.4.

*li.2.de anima text.9. lib.7.meta. tex.35.circa. mediũ

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ cum dr̃, verbum caro factũ est, caro ponitur ꝓ toto homẽ, ac si diceret, verbum homo factũ est: sicut & Isa. 40. Videbit oĩs caro pariter, q̃ os Dñi locutum est. Ideo aũt totus homo per carnem significatur: quia, vt dicitur in auctoritate inducta, † per carnẽ filius dei visibilis apparuit, unde subditur, Et vidimus gloriã eius: vel ideo: quia vt Aug.* dicit in lib. 83. quæst. in tota illa vnitate susceptionis principale Verbum est, extrema autẽ atq; vltima caro. Volens itaque Euangelista commendare pro nobis dilectionem humilitatis dei, Verbũ & carnem nominauit, omittens animam, quę est Verbo inferior, carne præstantior. Rationabile etiam fuit, vt nominaret carnem, quæ propter hoc, q̃ magis distat a Verbo, minus assumptibilis videbatur.

† In huius solu. prin. * lib. 83. q. 80. paũlo post prin. tom. 4.

AD 2m dicendum, q̃ verbum est fons vitæ, sicut prima cã vitæ effectiua: sed aĩa est principiũ vitæ corpori tamquã forma ipsius: forma aũt est effectus agentis. Vñ ex psentia Verbi magis concludi posset, q̃ corpus esset animatum: sicut ex præsentia ignis potest concludi, q̃ corpus, cui ignis adhæret, sit calidum.

AD 3m dicendum, quòd non est inconueniens, immo necessarium dicere, q̃ in Christo fuerit natura, quæ constituitur per animam corpori aduenientem. Damasc.* autem negat, in domino Iesu Christo esse communem speciem, quasi aliquid tertium resultans ex vnione diuinitatis & humanitatis.

* Loco iam citato.

¶ *Super*

¶ *Super Quæstionis quintæ Articulum quartum.*

3.dis.2.q.1.ar.3.q.2.ca. & 4.cont.c.33. & veri. q.20.arti.1.c.& vnio a.1.c.& op.3.c.212. L.14.ca.3. & 6.to.3.

TItulus clarus propter Apollinarem motus, conuictum ad confitendum in Christo animam, & consentẽtẽ animam sensitiuam in Christo, sed non mentẽ, sed loco mẽtis Verbum, vt habes in 4.contra Gentes.ca.33.& in litera.

¶ In corpore articuli duo fiunt. Primo, ponitur error Apollinaristarũ: secũdo excluditur tripliciter, & rationes vidẽtur satis claræ. In prima tamen ad terte, quòd non dicit Auctor admirationem esse actum rationis, sed quòd exigit rationem, dũ absq; ratione collatiua effectus cũ causa esse non potest.

¶ In responsione ad secundum perspicę q̃ lux maior dicitur offuscare minorem, non quo ad substantiam lucis, sed quo ad effectum, quia facit non apparere effectum minoris, cũ nihil tollat a luce minore. Quoad substantiam vero lux maior perficit minorem, augendo effectũ illi⁹, aer enim illuminatus a candela, cum super illuminatur a sole, nõ perdit prius lumen, sed acquirit maius lumen: augetur enim lumen ex præsentia maioris lucis, quod ĩ litera vocatur perfici, vnde non sunt duo lumina ĩ eodẽ, sed idem perfectius.

†1.3,ex tex, 6.& 12.

Cap.14. in prin.to,3.

SED CONTRA est, quòd Aug.* dicit in li. de fi. ad Pet. Firmissime tene, & nullatenus dubites, Christũ filium Dei habere veram nostri generis carnem & animam rationalem, qui de carne sua dicit, Palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere, Luc. vlt. Animam quoque se habere ostendit dicens, Ego pono animã meam, & iterum sumo eã, Io. 10. Intellectũ quoq; animæ ostẽdit se habere dicens, Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde, Mat. 11. Et de ipso per Prophetam Deus dicit, Ecce intelliget puer meus, Isa. 52.

Cap,55. in prin.to,6.

RESPON. Dicendum, q̃ sicut Aug.* dicit in li. de hęresibus, Apollinaristę de anima Christi a Catholica ecclesia dissenserunt, dicentes, sicut Arriani, Deum Christum carnem solam sine anima suscepisse: in qua quæstione testimonijs euangelicis victi, mentem defuisse animæ Christi, sed pro hac ipsum verbum in ea fuisse dixerunt, sed hæc positio eisdem rationibus cõuincitur, sicut & prædicta. Primo. n. hoc aduersatur narrationi euangelicæ, quæ commemorat eũ fuisse miratũ, vt patet Matth. 8. Admiratio aũt absq; ratione esse non potest, quia importat collationẽ effectus ad causam, dum. s. aliquis videt effectũ, cuius causam ignorat, & quærit, vt dicitur in princip. Meta.* Secũdo, repugnat vtilitati incarnationis, quæ est iustificatio hominis a peccato. Anima. n. humana non est capax peccati, nec gratiæ iustificantis, nisi per mentẽ. Vnde præ-

ARTICVLVS IIII.

Vtrum filius Dei assumere debuerit intellectum.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̃ filius Dei non assumpserit mentem humanam siue intellectum. Vbi enim est præsentia rei, non requiritur eius imago: sed homo fm̃ mentem est ad imaginem Dei, vt Aug.* dicit in lib. de Trinit. Cum ergo in Christo fuerit præsentia ipsius diuini Verbi, non oportuit ibi esse mentẽ humanam.

¶ 2 Præt. Maior lux offuscat minorem: sed verbum Dei, quod est lux illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum (vt dicitur Io. 1.) comparatur ad mentem, sicut lux maior ad minorem, quia & ipsa mens lux quædam est, quasi lucerna illuminata a prima luce, Prouerb. 10. Lucerna Domini spiraculum hominis. ergo ĩ Christo, qui est verbũ Dei, non fuit necessarium esse mẽtem humanam.

¶ 3 Præt. Assumptio humanæ naturæ a dei verbo, dicitur incarnatio eius: sed intellectus siue mens humana neque est caro, neque est actus carnis, quia nullius corporis actus est, vt probatur in 3. de † anima. ergo videtur q̃ filius Dei humanam mentem non assumpserit.

SED CONTRA est, quòd Aug.* dicit in li. de fi. ad Pet. Firmissime tene, & nullatenus dubites, Christũ filium Dei habere veram nostri generis carnem & animam rationalem, quę nõ est perfecta anima humana. s. rationali. & ideo si Christus aĩam sine mente habuisset, nõ habuisset verã carnẽ humanã, sed bestialẽ: quia per solã mentẽ anima nostra differt ab aĩa bestiali. Vnde dicit Aug.* in li. 83. q. q̃ fm̃ hunc errorem sequeretur, q̃ filius Dei beluam quandam cum figura humani corporis suscepisset: quod iterum repugnat veritati diuinæ, quæ nullam patitur fictionis falsitatem.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ vbi est ipsa res per sui præsentiam, non requiritur eius imago ad hoc quòd suppleat locũ rei: sicut vbi est imperator, milites non venerantur eius imaginẽ: sed tamẽ requiritur cũ præsentia rei imago ipsius, vt perficiatur ex ipsa rei præsentia, sicut imago in cera perficitur per impressionẽ sigilli, & imago hominis resultat in speculo p eius præsentiam. Vnde ad perficiendã mẽtem humanam, necessarium fuit, quòd eam sibi verbum Dei vniueriat.

*li.3.cor.fid.c.6.circ.med.
† Eod.li. & cap. núc dictis.

q.80.non.ꝓcul a princ. to.4.

Inf.q.9.ar.1.ad 2.& 3. dist.13.q.1. arti.1.ad 3. & di.14.ar.1.q.1.ad 2.

AD 2m dicendum, quòd lux maior euacuat lucem minorem alterius corporis illuminantis: non tamen euacuat, sed perficit lucem corporis illuminati: ad præsentiam enim solis, stellarum lux obscuratur, sed aeris lumen perficitur. Intellectus autem seu mẽs hominis, est quasi lux illuminata a luce diuini Verbi, & ideo per præsentiam Verbi non euacuatur mens hominis, sed magis perficitur.

AD 3m dicendum, q̃ licet potentia intellectiua nõ sit alicuius corporis actus: ipsa tñ essentia animæ humanę, quę est forma corporis, requiritur q̃ sit nobilior ad hoc, q̃ habeat potentiã intelligẽdi. & ideo necesse est vt corpus melius dispositum ei respondeat.

3. dis.2.q.2. ar.1. & dis. 3.q.5.ar.2. c.Et 4.cõt. c.44.Et spiritu.artic.3. ad 5.

QVAESTIO VI.

De modo assumptionis quantum ad ordinem, in sex articulos diuisa.

¶ *Super Quæstionis sextæ Articulum primum.*

DEINDE cõsiderandum est de ordine assumptionis prædictę.

Circa quod quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum filius Dei assumpserit carnem mediante anima.

¶ Secundo, Vtrum assumpserit animam mediãte spiritu siue mẽte.

¶ Tertio, Vtrũ anima fuerit prius assumpta, quàm caro.

¶ Quarto, Vtrũ caro Christi fuerit prius a verbo assumpta, quàm animæ vnita.

¶ Quinto, Vtrũ tota humana natura sit assũpta mediãtib⁹ partib⁹.

¶ Sexto, Vtrum sit assumpta mediante gratia.

ARTICVLVS I.

Vtrum filius Dei assumpserit carnem mediante anima.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̃ filius Dei non assumpserit carnem mediante anima.

TItulus 1.art.q.6. intelligẽdus est vt sonat, quoniã in corpore distinguetur, & motus est occasione verborum Augst. & Magistri sentent. in 2.dist.3. sent. ponentiũ ordinem in ista assumptione.

¶ In corpore articuli duo fiunt. primo, declaratur ille terminus, mediante, in titulo positus: secundo respõdetur, quæsito ibi, Sic ergo, si attendimus. primũ sit declarãdo, distinguendo, excludẽdo, subdistinguendo, & conferendo mẽbra distincta iter se. Declaratur in primis, quòd medium importet ordinem: qđ probatur, quia dicitur respectu principii & finis, quorum vtrumque im-

portat ordinem aliquem, ad quem spectat secundū quē dicitur principium aut finis. Vnde & medium secundum aliquem ordinem oportet quòd sit medium, nec oppositum intelligi potest. Distinguitur præterea ordo, in ordinem temporis vel naturæ, & excluso ordine temporis a mysterio assumptionis (vt in hac eadē quæstione patebit) subdiuiditur ordo naturæ in ordinē dignitatis & causalitatis. Exempla patent in litera. Cōferuntur autem hi duo naturæ ordines inter se secundū connexionem pro quanto: secūdus ordo cōsequitur aliquo modo primum. Et dicitur, aliquo modo, quia non oportet vniuersaliter, ꝙ dignius est, esse causam min⁹ digni: non enim leonina natura est causa naturæ formicæ, licet sit formica longe dignior.

¶ Quo ad secundū respondetur quæsito duabus conclusionibus iuxta duplicē modum medii secūdum dictos duos naturæ ordines. s. medium dignitatis, & medium causalitatis. Prima est, Filius Dei vniuit sibi carnem mediante anima, loquendo secundum ordinem dignitatis. Probatur: quia anima iuenitur media inter Deum, & carnem, secundum dignitatis gradum. Secunda est, quòd secundum ordinem causalitatis fili⁹ Dei vniuit sibi carnem mediante anima.

Q. 50. ar. 2. Inf. ar. 3. & q. 33. art. 2. Et 3. dist. 2. q. 2. ar. 3.

† In epist. 3. ante mediū illius. to. 2.

Perfectior enim est modus, quo filius Dei vnitur humanæ naturę & partibus eius, q̄ quo est in omnibus creaturis: sed in creaturis est immediate per essentiam, potētiā, & præsentiam. ergo multo magis filius Dei immediate vnitur carni, & non mediante anima.

¶ 2 Præt. Anima & caro vnita sunt Dei verbo i vnitate hypostasis seu ꝑsonæ: sed corpus immediate pertinet ad personam siue hypostasim hominis, sicut & anima, quinimo magis videtur se de propinquo habere ad hypostasim corpus, quod est materia, q̄ aīa, quæ est forma: ga principiū indiuiduationis, quæ imꝑportatur in noīe hypostasis, videt esse materia. ergo filius Dei non assumpsit carnem mediante anima.

¶ 3 Præt. Remoto medio separātur ea, quę per medium coniungūtur: sicut remota superficie, cessaret color a corpore, qui ineſt corpori per superficiem: sed separata per mortē anima, adhuc remanet vnio verbi ad carnem, quod infra patebit*. ergo verbum nō coniungitur carni mediante anima.

SED CONTRA est, quòd Aug. dicit† in Epist. ad Volusianū: Ipsa magnitudo diuinæ virtutis, animam sibi rationalē, & per eandē corpus humanū, totūq; omnino hominē in melius mutandum coaptauit.

Probatur, anima est aliqualiter causa carnis vniendæ filio Dei. ergo est medium in causando vnionem carnis ad filiū Dei. Antecedens probatur dupliciter, primo, quia caro non esset assumptibilis nisi per ordinem, quem habet ad animam rationalem: secundo, quia caro per ordinem ad animam rationalem habet, quòd sit caro humana: sola autem natura humana est assumptibilis, vt patet ex prius dictis.

¶ Antequam ad vlteriora progrediamur, declarandum censeo, quid sentit Auctor in hac materia, & in quo impugnatur. Scito igitur quòd sunt hic duæ principales difficultates. Prima est circa ordinem partium inter se non absolute, sed relatas ad assumptionem, & hæc tractatur hic quo ad partes essentiales. s. animā & corpus, & in sequenti arti. quo ad partes potentiales, scilicet, mentem & sensum. Altera est circa ordinem inter partes & totum, scilicet animam & corpus, & naturam humanam, & hæc tractatur in artic. 5. huius q. Et in vtraque quæstione sunt variæ opiniones. Durandus namque in 3. sentē. dist. 2. q. 2. negat omnem naturæ ordinem in mysterio assumptionis, tam in partibus inter se, quàm in partibus & toto relatis ad assumptionem. Scotus vero in 3. sentent. dist. 2. q. 2. aliquo modo negat vtrobiq; ordinem naturæ, & aliquo modo affirmat. Negat siquidem vnam partē esse mediam, vt qud assumitur respectu alterius, & similiter partes esse medium, vt quod assumitur respectu totius naturæ humanæ. Affirmat autem vnam partem esse medium, vt quo & respectu totius, & respectu alterius partis, quia anima est constitutiua & naturæ & carnis, vt sit assumpribilis. Doctrina autem Auctoris media via incedit, quoniā & concedit naturæ ordinem vtrobique, scilicet tam in partibus inter se, quàm in partibus & toto inter se, relatis semper ad Assumptionem, & partim concedit secundum naturæ ordinē medium vt quòd, & partim non concedit medium, vt quod, & vniuersaliter concedit medium, vt quo, in hoc assumptionis mysterio. Declaro singula præsuppositā distinctione iam dicta, quòd mediare secundum naturæ ordinem, vt causa assumptionis ex parte assumpti, contingit dupliciter. Vno modo, quòd sic sit causa, ꝙ aliud assumatur, quòd ipsa causa præassumi intelligatur, quasi sit progressus quidā in his q̄ assumuntur, & prius secundum naturæ ordinē assumatur anima, & deinde caro, sicut dicimus quòd prius generatur homo, quàm risibile secundum naturæ ordinem, quàmuis simul tempore, quia risibile præsupponit hominem, vt quod est genitum. Et hoc modo Auctor concedit partes naturæ, animam scilicet, & corpus priⁿ natura assumi, quā totam naturā: prius tamen natura secundum quid, hoc est secundum ordinem executionis, vt in 5. patebit articulo, ubi afferentur argumenta Sco. & Duran. contra hoc, & soluentur. Alio modo, quæ sit causa vt aliud sit assumptibile, siue vt quo, siue vt quod, non curādo, & hoc modo affirmat Auctor vero bique esse medium, scilicet & inter partes inter se, & inter partes, & totum. Et explicādo distincte sententiam suā, sentit, quòd anima est medium vt quo tantum, respectu carnis & quòd anima est etiam medium vt quo, partiale tamen, respectu totius, & quòd anima & corpus sunt medium, vt quod respectu totius secundum executionis ordinem, & quòd totum est medium, vt quo, & vt quod respectu partium secundum intentionis ordinem.

Q. 33. ar. 1.

Cap. 13. ca. 4. non mote a p

Q. 4. ar. 1.

RESPON. Dicendum, ꝙ mediū dicitur respectu principij & finis. Vnde sicut principium & finis imꝑportant ordinem, ita & medium. Est autē duplex ordo, unus quidē temporis, alius autem naturæ. Secundum aūt ordinē tēporis, non dicitur in mysterio incarnationis aliquid medium: quia totā humanā naturam simul sibi Verbū Dei vniuit, vt infra † patebit. Ordo autem naturæ inter aliqua potest attendi dupliciter, uno modo, secundum gradum dignitatis, sicut dicimus angelos esse medios inter homines & Deum: alio modo, s̄m rationē causalitatis, sicut dicitur media causa existere iter primā causam & vltimū effectū. Et hic secundus ordo aliquo modo cōsequit̄ primū: sicut. n. dicit Dion. 13. c. de diu. no.

† Deus p substātias magis sibi propinquas agit in ea, q̄ sunt magis remota. Sic ergo, si attēdamus gradū dignitatis, aīa media inuenit̄ inter Deū & carnē, & s̄m hoc p̄t dici, ꝙ filius Dei vniuit sibi carnē mediante anima, sed & s̄m ordinē causalitatis ipsa anima est aliqualiter causa carnis vniēdæ filio Dei: nō. n. esset assumptibilis, nisi per ordinem quē habet ad animā rationalē, s̄m quē habet ꝙ sit caro humana. Dictū ē enim supra, *ꝙ natura humana præ ceteris est assumptibilis.

& quòd anima est etiam medium vt quo, partiale tamen, respectu totius, & quòd anima & corpus sunt medium, vt quod respectu totius secundum executionis ordinem, & quòd totum est medium, vt quo, & vt quod respectu partium secundum intentionis ordinem.

¶ Quocirca primo afferenda sunt argumenta Durand. contra naturæ ordinem inter animam & carnem relatas ad assumptionem: deinde declaranda est positio Auctoris de mediatione animæ ad carnem, tam quo ad mediationem causalem, quàm quo ad modum, scilicet, vt quo & non vt quod, & demum respondebitur obiectis. Reliqua quinto reseruanda sunt articulo, non enim oportet Scotica argumenta contra mediationem animæ respectu carnis afferre, quia contra medium, vt quod fiunt, quod nos non tenemus, comparando partes inter se ad assumptionem: simul enim non solum tempore, sed natura animam & carnem assumi dicimus, vt quod assumitur: ita quòd neutra mediante altera, vt quod, sed quòd caro assumatur mediante anima vt quo, vt clare patebit.

¶ Arguit ergo Duran. Si in assumptione esset ordo naturæ, aut esset ex parte assumptionis, aut ex parte assumptorum: sed non ex parte assumptionis, quia ponitur assumptio vnica, vnius autem ad seipsum non est ordo naturæ: nec ex parte assumptorum comparando partes inter se, quia quando vnum vnitur duobus, non vt duo sunt, sed vt vnum, neutrum eorum est medium, quoniam medium distinctionem exigit ad illud, cuius est medium: sed filius Dei vnitus est per se animæ & carni, non vt plura sunt, sed vt vnum sunt, quia vnitur eis, inquantum sunt partes vnius naturæ humanæ. ergo non assumpsit carnem mediante anima secundum ordinem naturæ ex parte rei.

¶ Quòd autem vere secundum rem naturæ ordo intersit inter animam & carnem in assumptione, ex hoc ipso patet, quòd est A sibi vera causalitas realis. Ad cuius clariorem notitiam afferenda est differentia inter animam & carnem respectu assumptionis: comparando siquidem hæc duo ad assumptionem, manifestè constabit, quòd inter actionem assumptiuam & actionem creati

nam vtriusque hæc inuenitur differentia, quòd respectu aīæ nulla alia actio mediat: sed respectu carnis mediat actio animatiua carnis. Nam præsupposita actione creatiua carnis non est caro assumptibilis s̄m congruitatē (sic. n. de assumptibili ē sermo) nisi sit animata seu humana: animata autem aut humana nō est materia illa, nisi per actionē animatiuā illius: actio autē animatiua constat quòd animā potuit̄ carne, quæ realiter faciendo illam in eē animato & humano, vere vt causa media causat carnis assūptibilitatē. Præsupposita autē actione creatiua animæ, non expectatur alia actio, qua aliquid superaddatur animæ, ꝑ quod fiat assumptibilis, sed statim est assumptibilis. Est igitur anima per actionem assumptiuam attingibilis absque actione media, caro autem siue materia non nisi media actione animatiua. est igitur inter carnem & animam inter se relatas ad assumptionem, ordo naturæ secundum causalitatem in re. Et quoniam ex hoc quòd anima sic causat carnem assumptibilem, non sequitur, ergo anima prius natura assumitur: sed bene sequitur, ergo est ratio, ꝙ caro assumatur, & vt in litera dicitur, non est nisi in fieri ratio: id autem quod se habet ad carnem ut ratio ꝙ assumatur, se habet vtquo, & non oportet ꝙ se habeat vt quod, ideo ex hac doctrina Auctoris nō plus habeo quam ꝙ anima mediat vt causa media vt qua, seu quo, ita quòd non prius natura anima vt quod assumicur, sed prius natura anima vt quo assumitur, & simul natura vtrumq; vt quod assumitur, ita ꝙ referendo animā & carnē inter se ad assumi vt quod, nullus est naturæ ordo, quia neutrum est alteri medium ut quod. Et si ad hoc tendebat Durā. nō cōtradico: sed quia non inuenio se sic declarasse, vt Scotus fecit, ideo &c. Moueor autem ad negandum, quòd anima est medium vt quod respectu carnis in assumptione, quia nulla apparet ratio quare debeat hoc concedi: quāmuis enim tam anima, quàm caro sit assumpta, vt quod assumitur, partialiter tamen seu vt pars, quia anima non intelligitur prius assumpta, quam animet carnem (quod per creatiuam actionē sortitur ex modo suæ creationis, quia. s. creatur in corpore) nec caro prius assumitur, q̄ sit animata: ideo inter animam & carnem vt sunt quæ assumuntur nullum video ordinem naturæ aut intellectus, sed solum, vt dictum est, quòd anima est causa carni vt quo, quòd assumatur.

¶ Ad obiectionem autem Durandi dicitur, quòd in assumptione est naturæ ordo ex parte assumptorum. Et cū contra hoc arguitur, quia vnitum pluribus, non inquantum sunt plura, sed vnū &c. negatur Minor: quoniam filius Dei assumpsit animam & corpus, vt sunt plura: quia assumpsit illa vt sunt duæ partes essentiales realiter distinctæ inter se. Ad probationem dicitur, quòd aliud est concedere affirmatiuā. s. assumpsit partes vt sunt vnum, & aliud est cum dicta affirmatiua concedere etiam negatiuam. s. non assumpsit partes, vt sunt plures res. Affirmatiua nā que importat quod partes sunt assumptæ vt vniuntur in toto, & hoc est dictum, quòd partes sunt assumptę vt sunt in toto, negatiua autem importat, quòd partes non sunt assumptæ secundum seipsas, sed quòd assumptio terminatur ad totum tantum, & ad partes non nisi vt sunt in toto. Constat autem ex Doctrina sacra, filium Dei assumpsisse ita partes in toto, quòd tamen ad ipsas partes in seipsis terminata est assumptio: alioquin oportuisset in morte Christi fieri nouas assumptiones animæ in se, & corporis in se, quoniā in toto non erant. Dicito igitur, quòd filius Dei assumpsit animam & carnem, inquantum sunt partes vnius naturæ, sed ex hoc non sequitur, ergo inquantum sunt vnum & non inquantum sunt plures: quia & assumpsit, inquantum sunt vnum in natura vnica, & inquantum sunt in se plures res, partiales tamen.

¶ In responsione ad secundum eiusdem primi articuli, nota primo hanc doctrinam, quòd scilicet non eodem ordine se habent partes naturæ humanæ ad personalitatem alienam, scilicet Verbi Dei, quo se haberēt ad personalitatem propriam, scilicet personæ humanæ. & ratio in litera reddit̄ ex altitudine diuinæ personæ, & hæc bene retineto, & applicato, cum discutitur Assumptionis mysterium quo ad ordinem assumptorum: & non sunt des te super ordine eorundem ad propriā personalitatē, vt in 5. art. ratio Scoti super hoc fundamento afferetur.

¶ Nota secundo, ꝙ prima verba literæ scilicet corpus est vicinius personæ propriæ, anima autem naturæ humanæ, non carent scrupulo. Quoniam etsi vera sunt secundum communia homini, & aliis substātiis sensibilibus (quoniam in eis anima vnitur est naturæ & corpus personæ: quia anima cōstituit̄ formaliter naturā, & materia indiuiduat, personæ aūt cōstat indiuiduū maxime appropinquare, vnde & creditur idē oīno quo ad rē apud multos) s̄m tamē propria principia hoīs vt oppositū, qm̄ aīa intellectiua, quia est ex se subsistēs, & defert secū subsistētiā, quā cōicat supposito, propinquior est ꝑsonæ, cuius propriū est susistere, adeo vt ipsi personæ primo cōueniat. Sed hoc nō obstat, quia aīa intellectiua in suo fieri medium dicit hæccheitatē a corpore, licet occasionaliter, nec defert secū subsistētiā propriā sibi, vt qd subsistit, nisi in potētia, sed vt proprium illius principium vt quo. Vnde licet aliquid plus propinquitatis habeat ad hypostasim, quàm aliæ animæ, quia ex proprio ordine defert, vt quo tamen, actum subsistendi, non tamen propinquior est, quam corpus, quod ipsam animam & suum esse subsistendi actum indiuiduat. Stant ergo solida verba literæ.

¶ In rāsione ad tertiū eiusdē ar. clare habes, quo pacto apud Auctorē intelligit̄ aīam mediare in assumptione carnis. s. cū tribus cōditionibus. Prima est s̄m aptitudinē, quia. s. reddit carnē aptā ad assumi, faciēdo ipsam animatā & humanā. Secūda est s̄m cōgruitatē, quia hæc aptitudo non est necessitatis, sed congruitatis: nā & Deus posset sine illa assumere carnē, & caro sic apta nō necessitat ad assumptionē: sed ex hoc ipso, quod caro est humana, est habilis de congruo, vt assumatur, hoc est, assumptibilis est de congruo. Tertia est in fieri, quia conditio illa, qua caro est de cōgruo assumptibilis, nō mediat in facto esse, sed in fieri tātū. Et propterea cessante tali cōditione actualiter (vt de facto cessauit in morte Christi, quia caro Christi in triduo non erat animata, nec etiā caro, nisi æquiuoce) nō propterea desinit vnio assumptæ carnis ad diuinā hypostasim, quā oportuisset desinere, si aia esset mediū in facto esse, sicut quia est medium in fieri, ideo in principio assumptionis caro nō nisi animata ac humana assumitur. Et hinc habes, ꝙ caro ipsa in se terminat assumptiuā actionē, & nō solū vt aīata & vt humana, licet nō attingeret eā, nisi esset animata aut humana, sicut aliquis accipit̄ vxorē mulierē pulchrā, s̄m seipsam mulierē licet nō acciperet eā nisi esset in principio, cū eā accipit, pulchra, vt in litera dicitur. Et propterea in morte Christi desinēte humanitate ꝑ mortē, nō de nouo Verbū Dei assumpsit animā & corpus, sed quæ in principio facta est assumptio & determinata ad totū, & partes etiam s̄m se non desiit terminari ad partes deficiēte toto: qm̄ nec ipsum totū est mediū in assumptione, nisi in fieri s̄m ordinē intentionis, vt infra patebit.

¶ *Super Quæstionis sextæ Articulum secundum.*

IN titulo nota, q̃ si termini prædeclarandi sunt, vt in conclusione fumuntur, non restat locus argumẽtis primo & tertio: sed si in titulo relinquuntur indistincti, ita tamen vt nomine Spiritus intelligatur mẽs seu pars intellectiua, locus relinquitur argumentis & responsionibus.

Locis supr. ar. 1. notat.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua quæsito affirmatiue. Filius Dei assumpsit animam mediante spiritu. Probatur dupliciter. Primo rõne: assumpsit ceteras partes animæ mediante intellectu, tũ secũdum ordinem dignitatis, quam secundũ ordinem ad cõgruẽtiam assumptionis. ergo assumpsit animam mediante spiritu. Antecedẽs pro prima parte probatur: quia intellectus est dignior. Pro secũda: quia anima non est assumptibilis nisi per illud, quo est ad imaginem Dei. Consequentia probatur ex præcedenti articulo ex simili ratione. Secundo, probatur conclusio auctoritate Damasce.

P. p. q. 77. a. 3. ad 1.

Q. 4. ar. 1.

Ex cap. 18, 19. 20. & 21 colligit. 3.

¶ Aduerte hic duo: primo, quòd hic est comparatio partiũ potentialium, s. partis superioris, quæ vocatur spiritus, siue mens, siue intellectus: & partis inferioris, quæ est pars sensitiua, & vegetatiua, quæ vocatur anima. & quoniam omnes istæ partes sunt assumptæ a verbo, & distinguũtur etiam genere inter se & ordine quodã se habent ad Verbũ, tum quo ad dignitatem, tum quo ad assumptibilitatẽ: quia pars sensitiua, nõ est assumptibilis, nisi quia coniuncta est intellectiuę, sicut nec caro, nisi quia est pars hominis, ideo Augu. dixit, & Auctor declarauit, q̃ assumpsit animam, ideſt, partem sensitiuam mediante spiritu siue mente.

Ar. præced.

Li. 3. ortho. fid. c. 6. ante medium.

¶ 2 Præt. Illud, quo mediante facta est assumptio, videtur esse magis assumptibile: sed spiritus siue mẽs non est magis assumptibilis, quàm anima, quod patet ex hoc, quòd spiritus angelici non sunt assumptibiles, vt supra dictum est. * ergo videtur, quòd filius Dei non assumpserit animã mediante spiritu. Antecedẽs pro prima parte probatur: quia intellectus est dignior. Pro secũda: quia anima non est assumptibilis nisi per illud, quo est ad imaginem Dei. Consequentia probatur ex præcedenti articulo ex simili ratione. Secundo, probatur conclusio auctoritate Damasce.

¶ Aduerte hic duo: primo, quòd hic est comparatio partiũ potentialium, s. partis superioris, quæ vocatur spiritus, siue mens, siue intellectus: & partis inferioris, quæ est pars sensitiua, & vegetatiua, quæ vocatur anima. & quoniam omnes istæ partes sunt assumptæ a verbo, & distinguũtur etiam genere inter se & ordine quodã se habent ad Verbũ, tum quo ad dignitatem, tum quo ad assumptibilitatẽ: quia pars sensitiua, nõ est assumptibilis, nisi quia coniuncta est intellectiuę, sicut nec caro, nisi quia est pars hominis, ideo Augu. dixit, & Auctor declarauit, q̃ assumpsit animam, ideſt, partem sensitiuam mediante spiritu siue mente.

SED CONTRA est, quòd Aug. dicit in lib. de Agone Christiano. † Inuisibilis & incommutabilis veritas, per spiritum animam, & per animam corpus accepit.

RESPON. Dicendum, q̃ sicut dictũ est, * filius Dei dicitur assumpsisse carnem anima mediãte, tum propter ordinem dignitatis, tum etiam propter cõgruitatem assumptionis. Vtrumque autem horum inuenitur, si comparemus intellectum, qui spiritus dicitur, ad ceteras animæ partes: non enim anima est assumptibilis secundum congruitatem, nisi per hoc, quòd est capax Dei ad imaginem eius existens quod est secundum mentem, quæ spiritus dicitur, secundum illud Ephe. 4. Renouamini spiritu mentis vestræ. Similiter etiã intellectus inter ceteras partes animæ, est superior, & dignior, & Deo similior. & ideo, vt Damasc. dicit in 3. lib. * vnitum est carni per medium intellectum, verbum Dei. intellectus enim est quod est animæ purissimum, sed & Deus est intellectus.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ & si intellectus nõ sit aliud ab anima secundum essentiam: distingui tur tamen ab alijs partibus animæ secũdum rationem potentiæ. & secundũ hoc competit sibi rõ medij.

AD 2m dicendum, quòd spiritui angelico non deest congruitas ad assumptionem, propter defectum dignitatis: sed propter irreparabilitatẽ casus, quod nõ põt dici de spiritu humano, vt patet ex his, quæ in prima parte dicta sunt.

AD 3m dicendum, quòd anima (inter quam & Dei verbum poni tur medium intellectus) non accipitur pro essentia animæ, quæ est omnibus potẽtiis communis: sed pro potẽtijs inferioribus, quæ sunt omni animæ communes.

ARTICVLVS III.

Vtrum anima a Dei filio prius fuerit assumpta, quàm caro.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd anima Christi fuerit prius assumpta a Verbo quàm caro. Filius enim Dei assumpsit carnem mediante anima, vt dictum est: * sed prius peruenitur ad medium, quàm ad extremum. ergo filius Dei assumpsit prius animam quàm corpus.

¶ 2 Præt. Anima Christi est dignior angelis, secundum illud Psal. 96. Adorate eum omnes angeli eius: sed angeli creati sunt a principio, vt in primo habitum est. † ergo & anima Christi, quæ non fuit ante creata, quàm assumpta: dicit enim Damasc. in 3. lib. * quòd numquã neque anima neque corpus Christi propriam habuerunt hypostasim. ergo videtur quòd anima fuerit ante assumpta, quàm caro, quæ est concepta in vtero Virginis.

¶ 3 Præt. Ioan. 1. dicitur, Vidimus eum plenum gratiæ & veritatis: & postea subditur, quòd de plenitudine eius nos omnes accepimus, ideſt, omnes fideles quocũq; tempore, vt Chrysosto. exponit. * Hoc autẽ nõ esset nisi anima Christi habuisset plenitudinem gratiæ & veritatis ante omnes sanctos, qui fuerunt ab origine mundi: quia causa non est posterior causato. Cum igitur plenitudo gratiæ & veritatis fuerit in anima Christi ex vnione ad Verbum, secundum illud quod ibidem dicitur, Vidimus gloriam eius quasi vnigeniti a Patre, plenum gratiæ & veritatis, cõsequens videtur, quòd a principio mundi anima Christi fuerit a Verbo Dei assumpta.

fuerunt a principio simul creatæ: de qua Origenis positione vide, si vis, in 2. contra Gent. c. 83, quoniam hic non tractatur, nisi quo ad animam Christi in ordine ad assumptionẽ. Quo ad secũdum, quia dupliciter poni potest, animam Christi ab initio mũdi creatam fuisse, vel creatam, & nõ simul assumptã a filio Dei, vel tunc creatam, & simul assumptam a filio Dei, sed postea in vtero Virginis carni vnitã, ideo in litera vterq; modus excluditur.

Li. 4. c. 6. in princi.

D. 15

P. p. q. 64. 2.

¶ Et contra primũ ponit cõclusio hæc. Incõueniens est ani mam Christi ab initio creatam esse, & nõ simul assumptã, probatur ducendo ad inconueniens, quia sic fuisset aliquando per se subsistens, & vel corrupta fuisset illius subsistentia in assumptione, quod est inconueniens, vel remansisset, quod est ipossibile, quia non fuisset vnio secũdũ subsistentiam.

Li. 1. c. 7. & 8. tom 4.

¶ Vbi nota primo, q̃ Auctor loquitur hic de subsistentia tamquàm si loquere tur de personalitate: quia anima separata differt a persona solũ per hoc, quòd est incõpletæ speciei, quia non est species, sed pars speciei. Quia enim eadem est rõ de personalitate & subsistentia quo ad assumi, & non assumi (quia, s. vtrique eadem ratione repugnat) ideo eadem vtitur ratione Auctor contra subsistentiam animæ separatæ, qua vsus est superius contra personalitatem substantiæ separatæ, quæ est angelus. Nam sicut implicat personam assumi in vnitatem personalem alterius personæ, quia pertineret ad esse personale assumentis personæ, quia assumpta esset, & non pertineret ad esse personale assumentis personæ, quia esset secundum se in persona alia, ita implicat subsistentem animam assumi ad aliud subsistens, quia simul per se separatim existeret, & non per se separatim existeret. Ex eo namq; quòd ponitur subsistens secundum se, ponitur per se separatim existere, nam hoc ipsum significat subsistere secundum se, & ex eo quòd ponitur assumi ad alterius subsistentiam, ponitur quòd non per se; sed per illud aliud subsistat: alioquin ad illius alterius subsistentiam non esset tracta.

¶ Nota secundo, quòd subsistentiam animæ præexistentem corrumpi, potest intelligi dupliciter, primo quo ad actum subsistendi, qui nihil aliud est quàm actus essendi ipsius animæ, vt est ipsius solius, hoc est vt est eius vt quod est, & hoc modo videntur thomistæ, iuxtà superius recitata, de personalitate intelligere hunc locum. Alio modo, non solum quo ad actum subsistendi; sed quo ad id, quod subiicitur actui subsistendi, ita vt corrupto subiecto actus, ex consequenti sequatur corruptio actus, & hoc modo intelligendus videtur hic textus, conformiter ad prædeterminata de personalitate. Imaginandum est enim quòd anima separata est semipersona; & non solum seminatura: nam vnita carni est seminatura, cum sit pars essentialis humanæ naturæ: sed non subsistit per seipsam vt quod, sed per hypostasim, cui vt anima, vt ratio subsistendi ex proprio genere. s. immateriali ordine defert actum essendi & subsistendi: sed statim vt separata est a corpore, ex hoc ipso, quo constituitur in esse separato, constituitur in quadam totalitate & completione vt. s. sit quod subsistit, inadæquate tamen ad suum esse in quo natum est etiam corpus, & totus homo subsistere. Iam enim dictum est, quòd separatio dat quandam totalitatem & completionem, & ideo statim separata anima est semipersona, ac per hoc proprio termino terminatur, quæ in corpore existens terminabatur termino totius hominis. Et ideo sicut si assumeretur anima prius separatim existens corrũperetur primo terminatio naturæ angelicæ, quæ est illius personalitas: ita si assumeretur anima prius separatim existens corrũperetur ipsius terminatio, qua constituitur in esse quod est & sepersonæ & subsistentis. Sed si anima assumitur non præexistens separata (sicut etiam vnitur de facto corpori non præexistens separata) tunc solum vt seminatura assumitur & vnitur: quia non adhuc terminata intelligitur proprio termino, quem in sui a corpore, & ab hypostasi separatione nata est habere. Notanter autem dico, non solum a corpore, sed ab hypostasi, quia si anima separaretur a corpore, & nõ ab hypostasi (qd in solo Christo accidit in triduo) tunc non nisi vt seminatura separata a tota natura, quæ defineret, remaneret subsistens, non per se, sed per hypostasim alienam, puta, filii Dei, cui semper é vnita.

Inf. ar. 4. q. 33. arti. 1. 2. & 3. q. 35. arti. Et 3. di. 2. & 3. Et 3. q. 5. ar. Et 4. cõ. 33. 44. & 45. Ar. 1. huius quæst.

¶ Sed insurgit tunc quæstio, an in communi resurrectione anima separata huius, vel illius reuersa ad corpus reuiuiscat suam propriã terminationem, an perdat illam, & terminetur personalitate totius.

¶ Ad hoc dicitur, quòd quia aliter se habet anima rationalis in sui principio, cum in corpore sit, & aliter cum ad corpus, per resurrectionem redit, quod ex hoc habetur, quòd anima in sui principio indiuiduatur ex corpore, quãmuis occasionaliter: in resurrectione autem anima indiuiduat potius corpus, quàm indiuiduetur ex ipso, vt patet in his, in quibus diuina virtute materia corporis supplebitur, puta, qui totaliter per multas generationes & generationes ex solis carnibus humanis nutriti sunt. Sicut ergo iudiuiduationem semel in corpore adeptam numquàm defecit anima rationalis, sed ex illa indiuiduat, si opus est, corpus (ita vt idem numero sit resurgens homo, qui prius fuit) ita rationabile est, vt ad propriam terminationem aliter se habeat in corpore, & extra; ac in reditu. Nam non acquirit illam in corpore, constituendo naturam, sicut acquirit indiuiduationem: sed acquirit illam in corpore constituendo personam, hoc est, si ad hoc perueniat, quòd sit principium constitutiuum propriæ personæ, & non solum propriæ naturæ, & ideo in Christo non acquisiuit proprium terminum, quia non constituit propriam personam: sed nec constituendo propriam personam, videtur acquirere illum consumate, sed medio modo, inter actum & potentiam: quoniam aliquo modo est, quod subsistit & operatur, & aliquo modo non. Sed in separatione a corpore & corruptione hypostasis, quæ simul in aliis a Christo hominibus sunt, anima proprium terminum cõsumate acquirit, quem semel adeptum retinebit etiam in reditu ad corpus, & in statu perfectiori possessura illum reunita corpori, quàm si separata esset, eo quòd tunc erit in naturalissimo suo esse. Vt sic differentia quo ad propriam terminationem inter animam in sui principio, & in resurrectione sit, quòd in sui principio deforis venit, vt quo etiam quo ad personalitatem, & ideo impediri contingit illam & a propria & totius personalitate, vt patet in mysterio assumptionis: in regressu autem venit, vt quod est, licet partialiter. Et ideo sicut indiuiduat & communicat suum esse homini, & glorificat illum in Sanctis, ita subsistentiam, terminationem, semiq; personalitatem, ad perfectionem humanæ subsistentiæ & personalitatis adducit.

Est epis. 11. ad Iulia. epi s. Coeuiem non multũ ante finem.

*Ar. 1. huius quæst.

Ad Iuli. epi sc. non multum ante fi. illius, & est epi. 11.

¶ Quo ad tertium refutatur Origenis positio intellecta secundo modo (s. quòd anima illa in sui creatione ab initio fuerit vnita, & postmodum in vtero Virginis incarnata) primo deducendo ad inconueniens, quòd scilicet anima Christi non videretur esse eiusdem naturæ cum nostris: secundo auctoritate Leonis.

¶ Circa rationem hanc dubium ex duplici capite occurrit. Primo, quantum valeat simpliciter, nam ex hoc, quòd homo vel bos creatur ante omnia sæcula vel post, non variatur natura eius: sed mensura secundum durationem. nihil ergo videtur

valere ratio inferens alietatem naturæ ex prioritate secundum durationem productionis. Secundo, quantum valeat ad hominem: quia Origenes ponebat non solum Christi, sed omnium hominum animas ab initio creatas, vnde magis, si ratio valet, sequitur quòd anima Christi sit eiusdem naturæ cum nostris, ex quo simul ab initio omnes creatæ ponuntur.

Inf. q. 68. a. 1. ad 1. Et 3. di. 14. ar. 1. q. 2. ad 1. & ad 2. Et ve. q. 29. art. 4. ad 9.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ ratio non est ad hominem, sed simpliciter: & ideo nō oportet ipsam saluare ad hominem, sed simpliciter. Fūdatur autē ratio super hoc, ꝙ naturalis modus productionis alicuius, diuersus penes hoc, quod est produci in corpore, vel extra, & ante corpus, monstrat diuersitatem naturæ rei productę. Nec eget multa probatione hæc propositio, sed est quasi per se nota: quoniam si res aliquæ sic se habent, ꝙ ex naturis suis vendicant sibi tā diuersos modos suæ naturalis productionis nō nisi ex diuersitate formali rerū, quæ producuntur, procedūt, puta quia vna naturaliter est in corpore, & alia non, & propterea vna naturaliter exigit fieri in corpore, & alia ante corpus, vna naturaliter est forma corporis, & ideo fit in corpore: alia non est naturaliter forma corporis, & ideo fit extra, & ante corpus. Vnde supponit hęc ratio animas nostras secundum suum naturalem modum fiendi, creando infundi & infundendo creari, quia sunt naturaliter formæ corporū, & ex hac suppositione arguit, quòd anima Christi nō fuit ab initio creata, & assumpta. Supponit etiam quòd in prima constitutione vniuersi non attenditur (vt Aug. docuit) quid Deus potuerit facere, sed quid naturæ rerū earūq; ordo exigat.

Locis sup. a. 3. citatis.

* cap. 18. in princ. to. 3.

¶ In responsione ad tertium eiusdem articuli nota bene reiolutionem claram, vnde fides Christi est iustificatiua. ex proposito diuinæ gratiæ, iuxta euidētem auctoritatē Apost. ad Rom. 4.

¶ Super Quæstionis sextæ Articulum quartum.

TItulus de prioritate temporis intelligitur. Et est ratio quæstionis, quia in conceptione aliorum hominum inuenitur prius tēpore caro, quàm adueniat anima rationalis: quia prius viuit vita plantæ, deinde vita sensus, & postremo anima tur anima rationali. Et constat, quòd filius Dei assumpsit carnē ab initio conceptionis sui corporis.

¶ In corpore vnica est conclusio responsiua quæsito negatiue. Caro Christi non prius assumpta est a verbo, quam animæ vnita. Probatur dupliciter, primo sic. Caro humana non est assumptibilis antequàm sit propria materia animæ rationalis & humana. ergo non est prius assumpta, quàm animæ rationali vnita. Antecedens habet duas partes, quæ in idem redeunt, nec differunt, nisi sicut expressum in communi & proprio vocabulo, quoniam materia propria animæ rationalis & caro humana idē sunt: sed differunt, quia vt materia propria sonat id, quod commune est omnibus naturis propriis, vt caro humana specificat id, quod est in ordine ad animam rationalem. Ex vtraque ergo parte probatur in litera consequētia. Primo, ex proprietate materiæ, quia materia simul dum recipit formam, fit propria illius formæ. quod probatur, tum, quia materia non prius habet ordinem ad formam vt propriam formam, quàm habeat ipsam formā, tum, quia simul terminatur generatio & alteratio præuia. Ex secunda vero parte, quia caro non est humana ante aduentū animæ rationalis. Antecedens vero pro secunda parte relinquitur per se notum: pro prima vero parte probatur, quia caro humana non est assumptibilis, nisi per ordinem, quē habet ad animam rationalē, vt propriam formā. Secundo, probatur conclusio ex proportionali adiūcta huic rationi similitudine de anima, sicut anima rationalis non prius assumpta, quā vnita carni, ita nec caro prius assumpta quam vnita animæ rationali. Et vtrobique ratio proportionaliter ē: quia id cō tra naturam animę, hoc cōtra naturam carnis humanæ.

In ar. præc. in fin. corp.

¶ Circa hunc processum, vnū dubiū occurrit, quia videtur ꝙ materia propria formæ sit ante aduentum formæ: quoniā materia nō est propria nisi propter dispositiōes ad talem formam, materia autē plene dispositа est immediate ante instās introductionis formæ. prius igitur tempore est materia propria animæ rationalis, & vniuersaliter formæ, quam adsit ipsa forma. Præterea, minus est materia propria animæ rationalis, & minꝰ habet ordinem ad ipsam caro mortua, quàm caro immediate ante instans introductionis animæ rationalis, quoniam ista naturaliter necessitat ad formam, illa naturaliter magis ac magis recedit a forma exclusa: sed caro Christi mortua habet ordinem ad animam Christi, propter quē remanet assumpta, vt propria materia illius. igitur & caro in vltima dispositione habet illum ordinem, & est propria materia animæ rationalis.

In prop. 1. habetur hic liber inter ope. Ari, to mo. 3.

¶ Ad primum dicitur, quòd propria materia alicuius formæ dupliciter dicitur. Sin fieri tantum vel in facto esse. In proposito autem sermo est de materia propria in facto esse: obiectio autē procedit de materia propria in fieri.

¶ Ad secundum conceditur, quòd secundum naturæ ordinem caro vltimo disposita habet magis rationem propriæ materiæ, quàm caro mortua, sed in ordine ad resurrectionem, quæ sola diuina potest potentia fieri, caro mortua habet magis materiæ propriæ rationem: quia ista iam in facto esse fuit propria materia istius animæ, & dedit huic animæ indiuiduationem, & reuenienda est illi ad reconstituendum eundem numero hominem. Vnde in æquiuoco laboramus, quoniam aliter sumitur propria materia in generatione, vbi naturæ ordo attenditur, & aliter in resurrectione, vbi diuinus ordo consideratur: quia tamen apud theologum vtraque dicitur propria materia, ideo caute Auctor in litera non dixit, hunc ordinem non haberi nisi præsente anima rationali corpori, sed dixit non haberi antequam anima adueniat: cum hoc enim stat, quòd habeat etiā post mortem, ex quo iam semel anima affuit corpori: cum primo autem dicto non staret, quòd haberetur post mortem propria materia.

Li. 3. orth fid. cap. 2.

¶ In responsione ad secundum eiusdem articuli, vide rationem naturalem, quare non arguit diuersitatem naturæ auferre a Christo naturalem modum producendi carnem, & argueret diuersitatem naturæ, si anima producta esset ante corpus: quia, scilicet in carnis productione varietas esset penes antecedentia tantum, in animæ vero productione, varietas ponitur in ipsis constitutiuis intrinsecis. Et ratio assignatur, quia materia nata est esse ante formam, & disponi ad illam: forma autem nō est nata esse ante materiam: hanc tamen rationē intelligito pro ratione conuenientiæ, quare. s. conueniens fuit carnem Christi nō naturaliter, hoc est aliorum hominū more fieri per dispositiones præuias, sed miraculose statī cōcipi perfectam: animā vero conueniēs fuit non miraculose ante corpus, sed naturaliter, hoc est secūdum aliarum cursum fieri. s. creando infundi, & infundē do creari: quoniā, vt ex antedictis patet, diuersus modus producēdi animā. s. in corpore vel extra & ante corpus, in diuersitatē naturæ nō redundaret, si mirabiliter aliqua anima fieret extra & ante corpus, sed si naturaliter fieret extra & ante corpus, qđ. s. naturaliter factum fuisse oportet ponere illos, qui in cōstitutione mūdi sic factum putant, vt præ dictum est.

¶ In responsione ad tertium distingue & ordina nouitie, vnā & eādem carnem secūdum diuersa prædicata substātialia, præponendo magis cōmune minus cō muni (Verbi gratia, secundum quòd est corpus, secundum ꝙ est aīatum &c.) & per species, ꝙ caro prius natura attingitur a verbo effectiue per essentiā, potentiam, & præsentiam, quàm terminatiue, pervnionē personalem, quia prius natura est quoddam ens, puta corpus, quàm animata. Sed prius natura est animata, quàm vnita verbo personaliter: tum, quia constituitur in esse assumptibili per esse animatum: tum, quia caro constituitur in natura rationali per esse animatū anima rationali. Constat autem, quòd non est assumptibilis nisi vt pars naturæ rationalis: non solum ex parte sui, sed etiam ex parte personæ, quæ significat non quamlibet hypostasim, sed hypostasim naturæ rationalis.

¶ Super Quæstionis sextæ Articulum quintum.

TItulus articuli intelligendus est vt sonat.

¶ In corpore articuli duo sunt: primo declaratur, quomodo intelligitur ly mediante, in mysterio assumptionis. Secundo, respondetur quæsito vna conclusione. Quo ad primum dicit vnam propositionem multarum partium. s. in mysterio assumptionis medium intelligitur non temporis, sed naturæ ex parte agentis & simpliciter. Vbi quatuor cōditiones medii in hoc mysterio ponuntur.

¶ Prima est, quòd non est medium secūdum tempus, quæ probatur, quia simul tempore omnia assumpta sunt.

¶ Secunda, quòd est medium secundum ordinem naturæ. Et hæc ex dictis supponitur.

¶ Tertia est, quòd est ibi talis ordo naturæ. s. ex parte agentis. Et hæc declaratur, quia in communi ordo naturæ, quo aliquid est prius, & aliquid posterius in natura, dupliciter inuenitur: vel ex parte agentis, vel ex parte materiæ. Et redditur ratio, quare secundum has duas causas inuenitur, quia sunt causæ præexistentes ante effectum: agens enim & materia præexistunt, formā autem oportet non præexistere, & similiter finem generationis, cū coincidat cum forma: in speciali autē hoc est in assumptionis mysterio, quia tota ratio facti est potētia faciētis.

¶ Quarta conditio est, ly simpliciter, ad definiendum quòd medium simpliciter in hoc mysterio attenditur secundum ordinem naturæ ex parte agēntis nō quē cumq; quia non secundū quid, sed simpliciter: est siquidē duplex naturæ ordo ex parte agēntis: vel secundum ordinem intētionis, vel secundum ordinem executionis. Et differunt hi ordines inter se in hoc, quòd illud, quod est prius secundum intentionem, est prius simpliciter, quod vero est prius secundum quid. Et ratio est, quia intentio prior est simpliciter executione, vt pater. Quo ad secundum conclusio responsiua quæsito est ista. Verbum Dei assumpsit partes humanæ naturæ, mediāte toto. Probatur dupliciter: primo, quia secundum ordinē naturæ ex parte intentionis agentis prius est completū, quàm incompletum, & cō sequenter prius est totū, quàm partes: secundo, ex proportionalitate, sicut assumpsit corpus mediante anima (quia assumpsit corpus propter ordinem, quem ad animam habet) ita assumpsit partes, mediante toto, quia assumpsit animam & corpus propter ordinem, quem habent ad humanam naturam.

3. di. 2. q. 2. ar. 1 q. 3. & a. 3. q. 1. c & di. 3. q. 5 ar. 2. c. & di. 5. q. 2. ar. 3.

*Colligitur ex c. 18. 19. 20. & 21. to mo. 3.

¶ Sed occurrunt hic literalia multa inquirenda. Primo, cur exīstente naturæ ordine secundum quodlibet genus causæ, ordinē naturæ duobus eorum appropriat?

¶ Secundo, cur ordinem naturæ ex parte materiæ in hoc mysterio Auctor pertransiuit, cum prius natura ex parte causæ materialis corpus Christi fuerit cōceptum, quàm animatum? patēs enim præsupponitur actui, qui in eo fit.

¶ Tertio, cur Auctor in hoc mysterio, de medio secundum naturæ ordinem ex parte agentis secundum ordinem operationis respondendo tacuit, cum tamen in responsione ad primū, postmodum de illo tractet?

¶ Ad primum dicitur, quòd quia ordo naturæ secundum genus causæ formalis, & finalis reducitur ad ordinem naturæ secundum genus causæ agentis, tamquam in quo clarius relucet, quoniam secundum ordinem agentium ordinantur, & fines generationum, & formæ genitorum, & res natura priores secundum ordinem finis: aut formæ in his, quæ fiunt sunt posteriores in esse, quoniam & forma, & finis quanto vlterior in aliquo ordine, tanto prior, quia perfectior. Res vero, vt sunt tam in materiæ transmutatione, quàm in intentione aut executione agentis priores,

Christi fm hoc, ꝙ caro nostra prius concipitur, q̄ animetur non autem caro Christi, est fm illud quod precedit naturę complementum: sicut & quòd nos cōcipimur ex semine viri, nō autē Christus. Sed differentia, quę esset quantū ad originē animę, redūdaret i diuersitatē naturę.

AD 3m dicendum, quòd verbū Dei per prius intelligitur vnitū carni, q̄ anima per modū cōmunem, quo est in ceteris creaturis, per essentiam, potentiam, & presentiam. Prius tamen dico, nō tempore, sed natura: prius enim intelligitur caro vt quoddā ens, qđ verbo habet, q̄ vt aīata, qđ habet ab aīa, sed vnione personali prius fm itellectū oportet, ꝙ caro vniatur animę, q̄ verbo: quia ex vnione ad animam, habet quòd sit vnibilis verbo in persona: pręsertim, quia persona non in uenitur nisi in rationali natura.

ARTICVLVS. V.

Vtrum tota humana natura sit assumpta mediantibus partibus.

AD QVINTVM sic procedi tur. Videtur ꝙ filius Dei assumpserit totam naturā humanā mediantibus partibus eius. Dicit. n. Aug. in li. de Agone Christiano,* ꝙ inuisibilis & incōmutabilis veritas p spiritū aīam, & p animā corpꝰ, & sic totū hoīem assumpsit: sed spiritus, aīa, & corpus sunt partes totius hominis. ergo totum assumpsit mediantibus partibus.

¶ 2 Præt. Ideo filius Dei carnem assumpsit mediante anima (quia assumpsit corpus propter ordinem, quem ad animam habet) ita assumpsit partes, mediante toto, quia assumpsit animam & corpus propter ordinem, quem habent ad humanam naturam.

¶ Sed occurrunt hic literalia multa inquirenda. Primo, cur exīstente naturæ ordine secundum quodlibet genus causæ, ordinē naturæ duobus eorum appropriat?

¶ Secundo, cur ordinem naturæ ex parte materiæ in hoc mysterio Auctor pertransiuit, cum prius natura ex parte causæ materialis corpus Christi fuerit cōceptum, quàm animatum? patēs enim præsupponitur actui, qui in eo fit.

¶ Tertio, cur Auctor in hoc mysterio, de medio secundum naturæ ordinem ex parte agentis secundum ordinem operationis respondendo tacuit, cum tamen in responsione ad primū, postmodum de illo tractet?

¶ Ad primum dicitur, quòd quia ordo naturæ secundum genus causæ formalis, & finalis reducitur ad ordinem naturæ secundum genus causæ agentis, tamquam in quo clarius relucet, quoniam secundum ordinem agentium ordinantur, & fines generationum, & formæ genitorum, & res natura priores secundum ordinem finis: aut formæ in his, quæ fiunt sunt posteriores in esse, quoniam & forma, & finis quanto vlterior in aliquo ordine, tanto prior, quia perfectior. Res vero, vt sunt tam in materiæ transmutatione, quàm in intentione aut executione agentis priores,

Tertia S. Tho. E 4 sunt etiam

sunt etiam priores secundum esse aliquod reale. s. vel secundũ ipsam intentionem eorum, sicut domus est in intentione artificis, vel secundum quòd, saltem in inchoata trãsmutatione sunt: sicut alteratio est prior generatione, vel secundum se, vt ab ipsis incipit executio, vt fundamentum est prius parietibus. Merito igitur naturæ ordinem duobus approprianit Auctor generibus causarũ, quia sunt priores in esse, tum quia clarius relucet prioritas naturæ in istis, tum quia prioritas aliorum apud gentes rabilia reducitur ad ista.

¶ Ad secundum dicitur, quòd in mysterio incarnationis nulla fuit transmutatio materię nisi in instantanea formatio corporis ab infinita virtute Spiritus sancti: & illa instantanea formatio quàm uis naturæ ordine prior secundum genus causæ materialis sit, quàm animæ rationalis aduentus in eam, quia anima rationalis non deterlit secũ corpus, sed supposuit corpus organicum, in quo reciperetur, cuius esset actus in quo fieret: quia tamẽ in illo priori naturæ nõ erat assumptibilis, (vt ex dictis patet) quia constituta est in esse assumptibili per esse animatum, ideo Author loquens hic de priore & posteriore secundum naturam in ordine ad assumptionem, nihil de prioritate ex parte materiæ, vtpote extra ordinẽ ad assumptionem dixit, sed tamquam impertinẽtem ad propositum dimisit.

Lib. 3. c. 16. circa finẽ.

Ar. 1. huius q. & ar. 2.

¶ Ad tertium dicitur, ꝙ in promptu causa est, quare respondendo quæsito tacuit ordinem executionis: quia. s. respondendũ est est quæsito simpliciter, de medio simpliciter, & nõ de medio secundum quid: ac per hoc de medio, secundum ordinem simpliciter, & non secundum ordinem secundum quid. Vnde merito medium secundum quid, referuauit responsionibus argumentorum, soluta quæstione de mediatione simpliciter, & absolute.

¶ In eodem articulo in responsione ad primum, dubium occurrit ex Sco. & Duran. arguentibus in 3. sent. dist. 2. contra hãc doctrinam, quòd. s. non assumpserit totum mediantibus partibus, Arguit ergo Scotus. 1. in q. 2. sic, Primo assumptum nõ est natura humana, sed pars seu partes eius, ergo assumens nõ est primo homo. Et confirmatur, quia sicut in instanti assumptionis se habuit ad totum & partes, ita & modo. igitur & modo non est primo homo, sicut Sortes est primo homo, quod videtur inconueniens. Amplius, videtur sequi, quòd Christus non sit homo. Probatur quia denominatio a parte vel partibus non dat denominationem a toto. Præterea, Propter duas vniones verbi ad partes naturæ humanæ non est homo. ergo requiritur tertia, quæ sit totius primo, propter quam tertiam Verbum est homo, sed ista sufficit sine aliis duabus, igitur illæ duæ superflunt. Demũ probat ostensiue, quòd natura tota est primo sine medio assumpta. Quod est in se primo personabile, si sibi dimitteretur, hoc ĩ alio primo personatur, quando assumitur: sed tota natura & nõ pars vel partes, est primo & immediate hoc modo personabilis in se, si sibi dimittatur. ergo, Probatur Maior, quia in eodem instanti naturæ, in quo in se personaretur, si sibi dimitteretur, personatur in alio vel ab alio, quia nihil ante illud instans est natũ assumi, quia non prius fuit natura singularis: nec post illud instans assumitur, quia tunc esset persona in se. Minor probatur, quia in eodem instanti naturæ, in quo partes præcedunt totum, neutra nata est esse persona, sed tunc primo, quando ex istis vnitis est tota natura, quia tunc ipsa tota est persona in se, si non impediatur ab assumente.

¶ Duran. autem in q. quoque 2. arguit dupliciter, destruendo totaliter ordinem naturæ in assumptione totius & partiũ primo, quia totũ & partes vnitæ (sic enim assumptæ sunt) omnino sunt idem re. Secundo, quia assumptio vna est vnius ad vnum, sed assumptio humanæ naturæ, est vna ad vnum, quia ad personalitatem Filii, ergo est vnius. s. naturæ integræ ex suis partibus: constat. n. eam esse assumptã. ergo tam natura ꝙ partes sunt assumptæ vt vnum. non est igitur ordo realis inter totum. & partes in assumptione.

¶ Ad euidẽtiam positionis, quæ in hac litera explicat, sciendum est, quòd ordo operationis seu executionis eadem & eodem modo intelligit habere media, si est ſm naturãtam, & si est ſm progressum operationum, uerbi gratia, domus sine fiat per multas operatiões, vt ab arte successiue fit: siue fiat tota simul a Deo, eadem media per tranfit: pura, fundamentum, parietes, rectũ, & similiter eodem modo, hoc est, quòd quodliber eorũ est, vt mediũ quod. Nã sicut successiue operando, prius tempore fit fundamẽtũ, vt quod partiale, & mediãte fundamẽto fiũt paries, etiã vt quod partiale, & postea tectum vt quod partiale, & omnibus mediantibus vt quod partialibus fit domus vt quod totale, ita simul omnia operando, operatio illa prius natura ſm executionis ordinem attingere intelligitur fundamẽtũ, & postea parietẽ &c. vt dictũ ẽ: haberet. n. operatio illa vnica vnũ per se primo terminũ ordine intentionis, s. totum qui esset vltimus ordine executionis, & multos partiales terminos ordine executionis priores, vno per se primo intento termino. s. toto. Simile. n. quid accidit in mysterio incarnationis, in quo simul tota natura, & omnes partes eius factæ & assumptæ sunt, nisi ꝙ ad assumptionem referendo totum & partes, non inuenitur ordo inter partes (vt prædictum est) sic vt vna prius natura assumpta sit vt quod, ẽ altera: quia simul natura anima & corpus assumpta sunt, Sed bene inuenitur talis ordo inter partes simul & totum, ꝙ. s. ſm executionis ordinẽ prius natura terminata est assumptio ad partes simul (hoc est animã & corpus, vt terminos partiales) quàm ad totum, ad quod primo, vt primo intentum, vltimo terminata est, & ratione huius primo intenti terminata prædicitur ad partes, sicut ratione domus

vt terminus, nō vt mediū. Secundo de gratia habituali, qa se hēt vt effectus cō sequens vnionē, ut patet Ioa. 1. Tertio de voluntate diuina, quia se habet vt causa efficiens, non vt medium.

¶ Nota hic primo, quòd gratia pōt dupliciter inesse, s. formaliter, vel effectiue, & qa gratia primis duobus modis dī formaliter, tertio autē effectiue, ideo in litera Auctor duplice tantū in Christo in principio cor. arti. dicit, s. vnionis & habitus: vtraque enim est formaliter in Christo. Diuina aūt volūtas est gratia effectiue, ac per hoc velut extrinseca causa, & propterea non est in litera connumerata inter gratias in Christo. Illa siquidē præpositio in, denotat esse in Christo formal'r, sicut forma est ī subiecto.

¶ Nota secundo, qꝫ cū quis gratiose dat seipsum alicui tunc ipsemet vocatur, & est gra, iuxta cōem usum loquēdi, quo concessum gratiose donū gratia vocat, dū dicimus, iste fecit mihi hanc gratiā &c. Et hoc mō, quia res data humanæ naturę in mysterio assumptionis est eē psonale filii dei, ideo ipsum esse personale, vt induit ratione doni gratiose concessi, vocat gra: vnionis aūt, quia p vnionem habetur a natura, cui datū est. De hac tū vnionis gratia ꝓpter varia, quæ de ipsa dici videntur ī art. vl. 7. q. erit latior sermo.

¶ Nota tertio, quòd Auctor seipso doctior, opinionē, quā in 3. Sent. secutus é, dist. 2. q. 2. ar. 2. q. 1. de gra habituali, qꝫ erat mediū cōgruētiæ respectu assumptionis, hic cōfutat auctoritate Io. Euā. Et sic tenet, qꝫ prius natura humanitas Chr̄i assumpta est, q̄ gra habituali donata, vt ex psonalitate oīa fluenta gratiæ in hoīe illo eēnt pleno gratiæ & veritatis, verbum nostrum in uoce: sed verbum nostrum unitur uoci mediante spiritu. ergo verbum Dei vnitur carni mediante Spiritusancto, & ita mediāte gratia, quæ Spiritui sancto attribuitur, secundum illud 1. ad Cor. 12. Diuisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus.

SED CONTRA est, quòd gratia est quoddam accidens animæ, vt in secunda parte habitum est. * Vnio autem verbi ad humanam naturam est facta secundum subsistentiam, & non secundum accidens, vt ex supra dictis patet. † ergo natura humana non est assumpta mediante gratia.

RESPON. Dicendum, quòd in Christo ponitur gratia vnionis, & gratia habitualis. Gratia ergo non potest intelligi, vt medium in assumptione humanæ naturæ, siue loquamur de gratia vnionis, siue de gratia habituali. Gratia. n. vnionis est ipsum esse personale, quod gratis diuinitus datur humanæ naturæ in persona verbi, quod quidē est terminus assumptionis. Gratia autem habitualis pertinens ad spiritualem sanctitatem illius hominis, est effectus quidem consequēs vnionem, secundum illud Ioan. 1. Vidimus gloriam eius sicut vnigeniti a patre, plenum gratiæ, & veritatis. Per quod datur itelligi, quòd ex hoc ipso, quòd ille homo est vnigenitus a patre, habet qꝫ per vnionem habet plenitudinem gratię & veritatis. Si vero intelligatur gratia, voluntas dei, aliquid gratis faciens, vel donans, sic vnio facta est per gratiam, non sicut per mediū, sed sicut per causam efficientem.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd vnio nostra ad deum est per operationem, inquantum scilicet eum cognoscimus & amamus, & ideo talis vnio est per gratiam habitualem, inquātum operatio perfecta procedit ab habitu: sed vnio naturæ humanę ad verbum dei, est secundum esse personale, quod nō dependet ab aliquo habitu, sed immediate ab ipsa natura.

AD 2m dicendum, quòd anima est perfectio substātialis corporis, gratia vero est perfectio animæ accidentalis. Et ideo gratia nō potest ordinare animā ad vnionem personalem (quæ non est accidentalis) sicut anima & corpus.

AD 3m dicendum, quòd verbū nostrum vnitur voci mediante spiritu, non quidem sicut medio formali, sed sicut per medium mouēs. Nam ex verbo concepto interius procedit spiritus, ex quo formatur vox. Et similiter ex verbo æterno procedit Spiritus sanctus, qui formauit corpus Christi, vt infra patebit. * Non autem ex hoc sequitur, quòd gratia Spiritus sancti sit forma le medium in vnione prædicta.

QVAESTIO VII.

De gratia Christi, pro ut est quidam singularis homo, in tredecim articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de coassumpto a filio dei in humana natura. Et primo de his, quæ pertinent ad perfectionem: Secundo de his, quæ pertinent ad defectum.

¶ Circa primum considerāda sunt tria. Primo, de gratia Christi: secundo, de scientia eius: tertio, de potentia ipsius.

De gratia autem Christi considerandum est dupliciter. Primo quidem de gratia eius, secūdum quòd est quidam singularis homo: secundo, de gratia eius, secundum quòd est caput Ecclesiæ. nam de gratia vnionis iam dictum est. *

Circa primum quæruntur tredecim.

¶ Primo, vtrum in anima Christi? sit aliqua gratia habitualis.

¶ Secundo, vtrum in Christo fuerint virtutes.

¶ Tertio, vtrum in eo fuerit fides.

¶ Quarto, vtrum fuerit in eo spes.

¶ Quinto, vtrum in Christo fuerint dona.

¶ Sexto, vtrum in Christo fuerit timoris donum.

¶ Septimo, vtrum in Christo fuerint gratiæ gratis datæ.

¶ Octauo, vtrum in Christo fuerit prophetia.

¶ Nono, vtrum in eo fuerit plenitudo gratiæ.

¶ Decimo, vtrum talis plenitudo sit propria Christi.

¶ Vndecimo, vtrum Christi gratia sit infinita.

¶ Duodecimo, vtrum potuerit augeri.

¶ Tertiodecimo, qualiter hæc gratia se habeat ad vnionem.

ARTICVLVS I.

Vtrum in anima Christi sit aliqua gratia habitualis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in anima assumpta a verbo non fuerit gratia habitualis. Gratia enim est quædam participatio diuinitatis in creatura rationali, secundum illud 2. Pet. 1. Per quem maxima & pretiosa promissa nobis donauit, vt diuinæ simus cōsortes naturæ. Christus autem est deus, nō participatiue, sed secundum veritatem. Ergo in eo non fuit gratia habitualis.

¶ 2 Præt. Gratia ad hoc est necessaria homini, vt per eā bene operetur (secundū illud 1. Cor. 15. Abundātius omnibus laboraui, nō ego aūt, sed gratia dei mecū) & ēt ad hoc qꝫ homo consequat vitā æternā, scḋm illud Ro. 6. Gratia dei vita æterna: sed Christo ex hoc solo qꝫ erat naturalis filius dei, debebat ei hæreditas vitę æternæ, ex hoc etiā qꝫ erat verbum, p quod facta sunt oīa, aderat ei facultas oīa bene operandi. non ergo secundū humanā naturā indigebat alia gra, nisi vnione adverbū.

¶ 3 Præt. Illud quod operatur per modū instrumenti, non indiget habitu ad proprias operationes: sed habitus fundat' in principali agēte. Humana aūt natura ī Christo fuit, sicut instrumentū diuinitatis, vt dicit Damas. * in 3. li. Ergo nō debuit in Christo eē aliqua gra habitualis.

SED CONTRA est, qꝫ dicitur Isa. 11. Requiescet super eum spiritus domini. Qui quidē in homine esse dī per gratiam habitualem, vt in 1. parte dictū est. † Ergo in Christo fuit gratia habitualis.

RESPON. dicendū, qꝫ necesse est ponere in Christo gratiā [d] habitualē, propter tria. Primo quidem, ꝓpter vnionē animæ illius ad verbum dei: quanto. n. aliquod receptiuū est ꝓpinquius causę influēti, tanto magis participat de influentia ipsius. Influxus aūt gratiæ est a deo, s'm illud Psal. 83. Gratiā & gloriā dabit dominus. Et ideo maxime fuit conueniens, vt anima illa reciperet influxū diuinæ gratiæ. Secundo, propter nobilitatem illius aīæ, cuius operationes oportebat propinquissime attingere ad deū per cognitionē & amorem, ad quod necesse est eleuari rationalem naturā per gratiā. Tertio, propter habitudinem ipsius Christi ad genus humanum. Christus enim, inquātum hō, est mediator dei & hominum, vt dicit' 1. ad Timo. 2. & ideo oportebat, qꝫ haberet gratiam ēt in alios redundantem, secundū illud Ioa. 1. De plenitudine eius omnes accepimus, & gratiam pro gratia.

AD PRIMVM ergo dicendū, qꝫ Christus est verus deus s'm personā & naturā diuinā: sed quia cū vnitate personę remanet distinctio naturarū (vt ex supradictis patet. †) potentiā dei ordinata, ita qꝫ impossibile est aliter se habere stante ordine a diuina sapientia statuto, sicut dicimus in naturalib⁹ necesse fieri esse, qꝫ hō fiat ab homine, & leo a leone, & in artificialibus, qꝫ domus fiat ab artifice, &c. & hoc cōcludūt rōnes literæ. Vtrū aūt id quod in secūda ratione dī, scilicet qꝫ necesse est rōnalem creaturā per gratiā eleuari ad videndū & amandū deū, dicat necessitatē s'm ordinē rebus statutū & cōsonū: sic. n. animæ Christi conditiones exquirimus, & non semper de diuina omnipotentia disserimus.

¶ In eodē articulo circa rōnem tertiā dubiū occurrit, qm̄ qstio ista tota proposita est de gratia Christi, secundū qꝫ est singularis hō: ratio aūt ista procedit de Christo, secūdū qꝫ est caput aliorū hominū. diuertere igitur videtur a gratia singulari ad gratiam capitalem.

¶ Ad hoc dicē primo, qꝫ quia alia est ratio medii, alia rō capitis, ideo, quū in litera sit sermo de Christo, s'm qꝫ est mediator, nō sequit quòd diuertatur ad Christū, s'm quòd est caput. Dicitur secūdo, & melius qꝫ gratia Christi in ordine ad gen⁹ humanum, siue secundū ordinem mediatoris, siue capitis, siue aliquo alio sibi modo habeat in se duo. primo est bonū habentis, quoniam idoneum ac dignū formal'r reddit ipsum, vt sit mediator, vel caput &c. secundo est bonum aliorum, dum mediat, & influit &c. Et licet secūdo mō spectet ad gratiā capitalē, primo tamē mō spectat ad gratiā singularem. Et ꝓpterea optime in litera cōcluditur ex effectu mediatiōis, vel influxus in alios tionali, secundum illud 2. Pet. 1. Per quem maxima & pretiosa promissa nobis donauit, vt diuinæ simus cōsortes naturæ. Christus autem est deus, nō participatiue, sed secundum veritatem. Ergo in eo non fuit gratia habitualis.

¶ 2 Præt. Gratia ad hoc est necessaria homini, vt per eā bene operetur (secundū illud 1. Cor. 15. Abundātius omnibus laboraui, nō ego aūt, sed gratia dei mecū) & ēt ad hoc qꝫ homo consequat vitā æternā, scḋm illud Ro. 6. Gratia dei vita æterna: sed Christo ex hoc solo qꝫ erat naturalis filius dei, debebat ei hæreditas vitę æternæ, ex hoc etiā qꝫ erat verbum, p quod facta sunt oīa, aderat ei facultas oīa bene operandi. non ergo secundū humanā naturā indigebat alia gra, nisi vnione adverbū.

¶ 3 Præt. Illud quod operatur per modū instrumenti, non indiget habitu ad proprias operationes: sed habitus fundat' in principali agēte. Humana aūt natura ī Christo fuit, sicut instrumentū diuinitatis, vt dicit Damas. * in 3. li. Ergo nō debuit in Christo eē aliqua gra habitualis.

SED CONTRA est, qꝫ dicitur Isa. 11. Requiescet super eum spiritus domini. Qui quidē in homine esse dī per gratiam habitualem, vt in 1. parte dictū est. † Ergo in Christo fuit gratia habitualis.

RESPON. dicendū, qꝫ necesse est ponere in Christo gratiā [d] habitualē, propter tria. Primo quidem, ꝓpter vnionē animæ illius ad verbum dei: quanto. n. aliquod receptiuū est ꝓpinquius causę influēti, tanto magis participat de influentia ipsius. Influxus aūt gratiæ est a deo, s'm illud Psal. 83. Gratiā & gloriā dabit dominus. Et ideo maxime fuit conueniens, vt anima illa reciperet influxū diuinæ gratiæ. Secundo, propter nobilitatem illius aīæ, cuius operationes oportebat propinquissime attingere ad deū per cognitionē & amorem, ad quod necesse est eleuari rationalem naturā per gratiā. Tertio, propter habitudinem ipsius Christi ad genus humanum. Christus enim, inquātum hō, est mediator dei & hominum, vt dicit' 1. ad Timo. 2. & ideo oportebat, qꝫ haberet gratiam ēt in alios redundantem, secundū illud Ioa. 1. De plenitudine eius omnes accepimus, & gratiam pro gratia.

AD PRIMVM ergo dicendū, qꝫ Christus est verus deus s'm personā & naturā diuinā: sed quia cū vnitate personę remanet distinctio naturarū (vt ex supradictis patet. †)

anima Christi non est per suā essentiam diuina, vnde oportet qꝫ fiat diuina per participationē, quæ est secundum gratiam.

AD 2m dicendū, qꝫ Christo, inquantū est naturalis filius dei, debetur hęreditas æterna, quæ est ipsa beatitudo increata, per increatum actum cognitionis & amoris dei, eundem. s. quo pater cognoscit & amat seipsum, cuius actus anima capax non erat pp differentiā naturę. Vnde oportebat, qꝫ attingeret ad deū per actū fruitionis creatū, qui quidē esse non pōt nisi per gratiā. Similiter etiā, inquantū est uerbū dei, habuit facultatē oīa bene operandi operatione diuina. sed quia præter operationē diuinā oportet poni in eo operationē humanā (vt infra patebit *) oportuit in eo esse habitualem gratiā, per quam hmōi operatio in eo esset perfecta.

AD 3m dicendū, qꝫ humanitas Christi est instrumentū diuinitatis, non quidē sicut instrumentū inanimatū, quod nullo mō agit, sed solū agitur, sed tamē instrumentū animatum anima rationali, quod ita agit, quòd ēt agitur. Et ideo ad conueniētiam actionis oportuit, eum habere gratiam habitualem.

ARTICVLVS II.

Vtrum in Christo fuerint virtutes.

AD SECVNDVM sic procedi tur. Videtur qꝫ in Christo non fuerint virtutes. Christus. n. habuit abundantiam gratiæ: sed gratia sufficit ad omnia recte agendum, secundum illud 2. Corin. 12. Sufficit tibi gratia mea. Ergo in Christo nō fuerunt virtutes.

¶ 2 Præt. Secundum Philosophum 7. Ethi. * virtus diuiditur cōtra quēdam heroicum siue diuinum habitū, qui attribuitur hominibus diuinis: hic autem maxime conuenit Christo. ergo Christus non habuit virtutes, sed aliquid altius virtute.

¶ 3 Præt. Sicut in secunda parte dictū est, † virtutes omnes simul habentur: sed Christo non fuit conueniens habere omnes virtutes, sicut patet de liberalitate & magnificentia, quæ habent actum suum circa diuitias, quas Christus contēpsit, secundū illud Matth. 8. Filius hominis nō habet vbi caput suū reclinet: temperātia etiā & continētia sunt circa cōcupiscentias prauas, quæ in Christo non fuerunt, ergo Christus non habuit uirtutes.

SED CONTRA est, quod super illud Psalm. 1. Sed in lege Domini esse habitū in Christo dignificantē ipsum formaliter, & cōstituentem in tali eminētia, vt ex ipso in alios redūdet gratia. Cōstat. n. bonitatē & dignitatem hāc magnū esse bonum singularis hypostasis, vel animæ: sicut si ex necessitate illuminādi alios, inferrē, qꝫ illud ī se valde lucidū oportet esse. Nulla ergo est diuisio, sed gratia singularis ex effectu concluditur,

¶ *Super Quæstionis septimæ Articuli secundum.*

IN titulo 2. art. q. 7. aduerte, qꝫ quæstio est de virtutibus, quę simpliciter vocantur virtutes, quales in philosophia & in theologia simul sūt morales, & rursus in theologia sūt theologales: hæ. n. bonū faciunt habentem. Intellectuales autē virtutes non simpliciter bonū, sed ēm intellectum faciunt hominē bonum: nō. n. dicitur homo bonus ex hoc, quòd ē doctus, sed ex hoc qꝫ iustus, temperatus fortis &c. Vnde de illis postea erit quæstio, quū. s. de scientia animæ Christi tractabitur.

¶ In corpore artic. vnica est conclusio responsiua q̄sito affirmatiue. Christus oēs virtutes habuit. Probat, gratia Christi fuit perfectissima, ergo ex ipsa processerunt virtutes ad perficiendum singulas potētias animę, quantū ad oēs aīæ actus, ergo Christ⁹ habuit oēs virtutes. Antecedens supponitur. Consequētia prima quantum ad duo in ea contenta probatur, primum est, qꝫ ex gra procedant virtutes, sed'm est qꝫ ex perfectissima procedant virtutes ad perficiēdum ad oēs actus aīæ. Primū ꝓbatur, Sicut gra est in essentia aīæ, ita virtus in potentia, ergo sicut ab essentia fluūt potentiæ, ita a gra virtutes. Secundū vero probatur,

lib. 3. orth. fid. cap. 15. a medio.

p. p. q. 43. artic. 6.

D. 677.

quæst. 3. ar. 1. & 2.

In quæst. 2.

3. dist. 13. q. 1. arti. 1. Et verit. q. 27. artic. 1. Et opuscu. 3. c. 221. Et Ioā. 3. lect.

Infr. arti. 3. ad 1. Et q. 15. art. 2. c. Et 3. distin. 13. q. 1. ar. 1 cor.

lib. 7. ethic. ī prin. to. 5.

1. 2. q. 65. arti. 1. & 2.

probatur, quia quanto aliquid principium est perfectius, tanto magis imprimit suos effectus.

¶ Nota hic circa sensum conclusionis, quod inferius explicandū restat, quo cum hoc, q̄ Christus habuit oēs virtutes, stat quòd non habuerit virtutē fidei, nec spei. Et stat resolutio in hoc, q̄

gloſ. ordin. ibi ex Caſſiodoro.

Christus habuit oēs virtutes nō ponētes ex sui rōne defectū aliquē in aīa Christi, q̄ simul erat viator & cōprehensor. Cetera huius rēnis discussa sunt superius, quū de gratia tractatum est.

p. 2. q. 110. art. 2. & 3.

¶ In responsione ad 1ām eiusdē articuli habes ab Auctore solutionē illi⁹ quæstionis, An virt⁹ heroica differat specie a virtute cōmuniter dicta, hinc. n. aperte habes partem negatiuā, dum dr̄, q̄ non differt nisi ſm perfectiorem modū. Est ergo excellentia heroica in mō, non in formali differentia sita. Et hoc Auctor quasi probat ex simili apud Plotinū. Vbi patet non esse differentiā formalē, sed maioris & minoris perfectionis tm̄. Et cōsonat rationi fugienti ad instar naturę pluralitatē, vbi vnū sufficit. Cōstat .n. q̄ ad actum fortitudinis, quātumcunq; celsum sufficit fortitudinis latitudo: sicut in naturalibus videmus, q̄ ad quantūcunque illuminationis actū sufficit latitudo luminis, & ad actum frigefactionis, latido frigoris, & sic de aliis.

¶ In responsione ad tertium aduerte, q̄ in virtutibus, quæ sunt passionū moderatiuę (vt sunt istæ, de quibus est sermo hic) duo inueniri possunt. Primū est intus in aīa, & hoc est interior dispositio appetitus humani, vt sic sit dispositus, ne abduci possit a recto pp passiones, & hoc ē simpliciter necessariū haberi per virtutē. Et quo ad hoc oēs morales virtutes moderatiuę passionū optime saluant in Christo, dū animū sic habituatum intus habuit, tàm circa diuitias q̄ circa venerea, vt penitus abiecerit illa a se, ſm rectam rationē, & ideo summe in eo cōmendatur, & liberalitas & magnificentia, & temperantia. Secundū est quo ad actus exercitū, & sic non oportet Christū oēs virtutis proprio actu exteriori vti: q̄n numquam fuit tēpus, quo cōueniens esset

voluntas eius, dicit gloſ.* Hic ostēditur Christus plenus omni bono: sed bona qualitas mentis est virt⁹, ergo Christus fuit plen⁹ oī virtute.

RESPON. dicendum, q̄ sicut in 2. parte dictum est, *sicut gratia respicit essentiam aīæ, ita virtus respicit potentiam eius. Vnde oportet, q̄ sicut potentię aīæ deriuantur ab eius essentia, ita virtutes sint q̄dam deriuationes gratiæ. Quanto aūt aliquod principiū est perfecti⁹, tanto magis imprimit suos effect⁹. Vnde cū gratia Christi fuerit perfectissima, consequens est q̄ ex ipsa processerint virtutes ad perficiendum singulas potētias animę, quātum ad omnes animæ actus: & ita Christus habuit omnes virtutes.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ gratia sufficit homini, quantū ad omnia, quibus ordinatur ad beatitudinē: horum tamen quædā perficit gratia immediate per seipsam, sicut gratū facere deo, & alia huiusmodi, quædā aūt mediantibus virtutibus, quæ ex gratia procedunt.

AD 2ᵐ dicēdum, q̄ habitus ille heroicus, vel diuinus, non differt a virtute cōmuniter dicta, nisi secundum perfectiorē modū, inquantū scilicet aliquis est dispositus ad bonum quodā altiori modo, q̄ cōmuniter omnibus competat. Vnde per hoc non ostenditur, quòd Christus non habuerit virtutes, sed quòd habuerit eas perfectissime ultra communē modū: sicut etiā Plotinus posuit quendam sublimē modum virtutū, quas esse dixit animi purgati.

AD 3ᵐ dicendum, q̄ liberalitas & magnificentia cōmendantur circa diuitias, inquantum aliquis non tm̄ appretiatur diuitias, q̄ velit eas retinere, prætermittendo id quod fieri oportet. Ille aūt minime diuitias appretiatur, qui penitus eas cōtemnit, & abiicit pp perfectionis amorem. Et ideo in hoc ipso, quòd Christus oēs diuitias contempsit, ostendit in se summū gradum liberalitatis & magnificentiæ: licet ēt liberalitatis actum exercuerit, ſm quòd sibi cōueniens erat, faciendo pauperib⁹ erogari, quæ sibi dabantur. Vnde cum dominus Iudæ diceret, Ioan. 13. Quod facis, fac citius, discipuli intellexerunt dominum mandasse, quòd egenis aliquid daret. Concupiscentias autem prauas Christus omnino non habuit, sicut infra patebit: † nec propter hoc tū excluditur quin habuerit temperātiam, quæ tāto perfectior est in homine, quanto magis prauis concupiscentiis caret. Vnde secundū Philosophū 7. ethi. * tēperatus in hoc differt a continente, q̄ temperatus non habet prauas cōcupiscentias, quas cōtinens patitur. Vnde sic accipiendo continentiam, sicut Philosophus accipit, ex hoc ipso, q̄ Christus habuit omnem virtutem, non habuit continentiam, quę non est virtus, sed aliquid minus virtute.

† quæſt. 15. arti. 1. & 2.

*lib. 7. ethi. c. 9. non remote a fine tom. 5.

ARTICVLVS III.

Vtrum in Christo fuerit fides.

AD TERTIVM sic procedit. Videtur q̄ in Christo fuerit fides. Fides enim est nobilior virtus, quàm virtutes morales, puta temperantia, & liberalitas. Huiusmodi autem virtutes fuerunt in Christo, vt dictum est. * Multo ergo magis fuit in eo fides.

¶ 2 Præt. Christus non docuit virtutes, quas ipse non habuit, secundum illud Act. 1. Cœpit facere, & docere: sed de Christo dr̄ Hebr. 12. quòd est auctor & consumator fidei. ergo in eo maxime fuit fides.

¶ 3 Præt. Quicquid est imperfectionis excluditur a beatis: sed ī beatis est fides, nā super illud Roma. 1. Iustitia dei reuelatur in eo ex fide in fidem, dicit gloſ. † de fide verborū & spei in fidem rerum & speciei. ergo videtur quòd etiam in Christo fuerit fides, cum nihil imperfectionis importet.

SED CONTRA est, quòd dicitur Hebr. 11. quòd fides est argumentum non apparentiū: sed Christo nihil fuit non apparens, secundum illud, quod dixit ei Petrus, Io. vlt. Tu omnia nosti. ergo in Christo non fuit fides.

RESPON. dicendum, quòd sicut in Secunda parte dictum est, * ratione materiæ, non propterea oportet deficere habitum; sed si deficit sub ratione formali obiecti, oportet habitus illius rationem formalē deficere. Et si impossibile fuit, & est obiectum aliquod formaliter locum habere respectu alicuius, impossibile quoque est, & fuit in illo locum habere habitum illū. In proposito aūt totū oppositum inuenitur respectu magnificētiæ & fidei, quia respectu fidei, res, quę sunt materia, quæ creduntur, inueniūtur apud intellectū Christi, vt trinitas, &c. sed non sub illa ratione formali qua creduntur, quia nō vt nō viſæ, quia huiusmodi rō formalis ponit imperfectionem in Christi anima: & ideo nec fuit, nec esse potuit in Christo habitus fidei. Respectu aūt magnificentiæ, res q̄ sunt materia magnificentiæ, vt diuitiæ, defuerunt, sed ratio formalis earū, quō scilicet, quando, vbi, sicut pro quo &c. oportet, exponendæ essent nō deerat aīo Christi: quia hæc nullā imperfectionē ponit intus in anima eius, sicut nec etiam defectus materiæ magnificētiæ redundabat in aliquam imperfectionē animæ. Et ideo optime ex defectu obiecti formalis defectus fidei concluſus est: ex defectu autē materię magnificētiæ nō sequitur defectus magnificētiæ interioris.

*Auguſt. in lib 2. queſt. Euāg. q. 39. ī principio to 4. D. 606.

¶ In respōsione ad secundum eiusdem articuli, nota gloſſā aliā, quomodo oēs virtutes, includendo etiam fidem & spem, fuerunt in Christo scilicet quantum ad meritum: impleuit siquidē excellētius quicquid meritorii actus est, tàm credendo, quàm sperando, quàmuis non eodem modo: quia non credendo, aut sperando: sicut quicquid cognoscit sensus, cognoscit intellectus, sed non eodem modo.

¶ Super Quæſtionis ſeptimæ Articulū tertium.

TItulus tertii articuli clarus ē de fide, quæ est virtus theologica, inquirēs an fuerit in Christo.

¶ In corpore articuli vnica est cōclusio responsiua quæsito negatiue. In Christo non potuit esse fides. Probat, Obiectum fidei est res diuina non visa. ergo excluso, q̄ res diuina sit non vita, non remanet ratio fidei. ergo in Christo nō potuit eē fides. Antecedēs ex priori patet lib. Prima consequentia probatur, quia habitus virtutis recipit speciē ab obiecto, sicut ēt quilibet alius habitus. Secūda uero consequētia ꝓbatur, q̄a Christus ab instāti suæ cōceptionis plene vidit deum per essentiam.

¶ Sed occurrit statim hic dubiū, quū obiectum habeat rationē materiæ circa quā uersatur habitus, quo pacto ex defectu materiæ, circa quam pōt inferri defect⁹ habit⁹, quū cōtingat pauperem esse magnificum, & de Christo hoc iam affirmatū est, & tm̄ defectus diuitiarū, seu magnorū sumptuū (circa quos est magnificentia) interuenit. Cur non pōt similiter dici, q̄ in Christo fuit fidei habitus, q̄uis defuerit illius materia, circa quam, ſ. res diuina nō apparens, sicut fuit in eo magnificentia, q̄uis illius defuerit materia circa quam?

¶ Ad hoc dicitur, q̄ quàmuis materia, circa quā versatur virtus & obiectum coincidere inueniātur, alia tm̄ est ratio formalis obiecti, & alia ratio propria materiæ. Et ideo si deficiat aliquid sub ratione

D. 389.

Infra art. 4. cor. & art. 8. ad 2. & art. 9. ad 1. & 1. 2. q. 65. art. 5. ad 3. Et 3. dist. 13. q. 1. art. 2. q. 1. ad 1. Et dist. 36. art. 2. ad 3. Et verit. q. 29. art. 4. ad 15. Et veri. q. 4. art. 1. ad 11.

* Art. præc.

† Gloſ. ordinar. ibid.

* 2. 2. quæſt. 1. arti. 4.

obiectum fidei est res diuina non visa. Habitus autem virtutis sicut & quilibet alius recipit speciem ab obiecto. Et ideo excluso, q̄ res diuina sit non visa, excluditur ratio fidei. Christus autem a primo instāti sue conceptionis plene vidit deum per essentiam, vt infra dicetur.* Vnde in eo fides esse non potuit.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ fides est nobilior virtus virtutib⁹ moralibus, quia est circa nobiliorē materiam: sed tū importat quendā defectum in comparatione ad illā materiam, qui defectus in Christo non fuit. Et ideo non potuit in eo esse fides, licet fuerint in eo virtutes morales, quæ in sui ratione huiusmodi defectum non important per cōparationē ad suas materias.

AD 2ᵐ dicendum, q̄ meritum fidei consistit in hoc, quòd homo ex obedientia dei assentit illis, quæ non videt, secūdum illud Rom. 1. Ad obediendum fidei in omnibus gentibus pro nomine eius. Obedientiam autem ad deum plenissime habuit Christus, secundum Philipp. 2. Factus est obediens vsque ad mortem. Et sic nihil ad meritū pertinens docuit, quod ipse excellentius non impleret.

AD 3ᵐ dicēdum, q̄ sicut gloſſa ibidem dicit, *fides proprie est, qua creduntur quæ non uidentur: sed fides, quę est rerū visarum improprie[d] dicitur, & secundum quandā similitudinem, quantum ad certitudinem, aut firmitatē adhæsionis.

D

¶ Super Quæſtionis ſeptimæ Articulum quartum.

TItulus clarus, de spe, quæ est virtus theologica quærens.

¶ In corpore arti. duo fiunt: primo, respōdetur quæsito negatiue, ſ. in Christo non fuit spes: secundo, ponit differentia inter defectum fidei & defectū spei in Christo, quantum ad hoc, quod fides nullo modo fuit in Christo, spes aūt quantum ad secundario sperata, in Christo fuit. Primum probatur sic. Spes est de deo non habito vt obiecto. ergo in Christo non fuit spes. Antecedens probatur quo ad duos. ſ. & q̄ spes sit de non habito vt obiecto, & quòd sit de deo non habito vt obiecto. Primum probatur ex proportionalitate fidei in assentiendo, & spei in expectando. Secundū etiam probatur ex conuenientia theologicarū virtutum: quia oēs sunt de deo vt obiecto. Consequentia autem probatur: quia Christus ab initio cōceptionis suæ plene fruitionem diuinā habuit. Differentia aūt secundo loco proposita inter fidem & spem in Christo declaratur, ponendo primo conuenientiam extensiuā fidei & spei, quia scilicet vtraq; est de solo deo vt obiecto, & extenditur ad alia a deo secundario, & subiungendo deinde differentiam cum sua ratione, quòd fides nec quantum ad principale creditum, nec quātum ad secundario credita, locū habet in Christo, quia hoc poneret imperfectionem cognitionis intus in anima Christi. Spes aūt quantum ad secundario tantū sperata in Christo locum habuit, quia non omnia sperata habebat actu a principio, ut patet, de immortalitate corporis, & eiusdem gloria, quibus tamen carere nullā imperfectionem posuit in aīa Christi: sed spectat ad assūptionem defectuum corporalium, quos dispensatiue ob immensam suam misericordiam, pro nobis assumpsit.

E

¶ Occurrit hic statim dubiū, an spes in Christo respectu secundario speratorum, fuerit habitus aliquis, an sol⁹ actus sperandi, & an theologicus, an moralis sue actus, siue habitus fuerit. Et est rō dubii, q̄a nihil prohibet fuisse habitū, quin potius ſ. non fuit habit⁹, videtur quòd actus ille sperandi fuit imperfectus, vtpote, natus elici per habitū (vt patet ī nobis) & de facto elicit⁹ sine habitu. Quòd sit etiā theologicus, videtur ex eo q̄ actus sperādi respectu secundario speratorū ē ex suo gñe actus theologicus (ut patet in nobis) ergo ſ. est ab habitu, oportet quòd sit ab habitu qui virtus est theologica.

¶ In oppositum autem est, quia ſ. ē habitus, oportet q̄ sit habitus spei, sed nō est habitus spei, q̄a deficit ratio formalis obiecti, ergo. Et per idem patet, q̄ non est habitus theologicus, quia scilicet non est virtus theologica quæ est spes. Et quòd etiā non sit actus theologicus, appareret, quia deficiente ratione formali obiecti theologici, deficit quoque actus theologicus: sed constat hic deesse rationem formalem obiecti theologici, quia non est hic deus non habitus. ergo actus ſperandi gloriam corporis, nō est actus theologicus a par siquidem ratio est actus & habitus, quo ad specificari ex ratione formali obiecti, ita quòd cessante ratione obiecti, cessat specificatio tàm habitus, quàm actus ex obiecto.

¶ Ad primum horum dicitur, quòd in Christo nullus fuit habitus spei respectu secundario speratorum, quia nullus habitus infusus fuit in ipso, quin similis fuerit in hominibus sanctis, vel viatoribus, quum constet quòd etiam habitus gratiæ capitalis sit secundum essentiam idem, quod habitus gratiæ (vt infra patebit) certum est autem, in nominibus non esse talem habitum spei diuersum a spe virtute theologica. igitur nec in Christo fuit huiusmodi habitus.

¶ Et quum obiicitur, quòd actus spei in Christo fuisset imperfectus sine habitu, negatur. Et ad probationem, Omnis actus natus informari habitu, est sine habitu imperfectus, respōdetur dupliciter, & vtroque modo bene. Primo, quòd ista propositio nō est vera in actu, non omnino eiusdem rationis, qualis est actus spei in Christo. Nam actus, quo speratur immortalitas & gloria corporis, nō est omnino eiusdem rationis ex parte obiecti in nobis & Christo, quia in nobis habet rationem ardui gloria illa, in Christo autem nō. Et ratio est, quia habenti gloriā animæ, gloria

Infra art. 6. ad 1. & art. 1. ad 2. & arti. 9. ad 1. Et 1. 2. q. 65. art. 5. ad 3. Et 2. 2. q. 18. art. 2. ad 1. Et 3. dist. 26. q. 2. art. 5. q. 1. & dist. in. 36. art. 2. ad 3. * 2. 2. q. 17. art. 5. ad. 3.

* Arti. præc.

tia corporis paruũ quid est, & videtur. Secundo, quòd illa propositio nõ est vera, quãdo principiũ elicitiuum actus est melius dispositũ ad actũ illum, quàm si esset habituatũ. Sic autem est in proposito, quoniã uoluntas Christi fruens deo nõ in spe, sed in re, est melius disposita ad expectãdum secundario sperata, quàm si haberet habitum spei, quanto certior & excellentior est res, q̃ spes. Quocirca expectatio, qua voluntas Christi fertur in secũdario sperata, deficit a ratione actus lis spei, & ex parte obiecti, & ex parte subiecti, & magis habet rationem desiderii, quã spei. Nec mirũ, quia cũ spes sit de genere imperfectorum, quãto minus spei habetur, tanto magis ab imperfecto receditur. Vtraq; respõsio clara fit, si ad beatos aspexeris, in quibus spes est, & nõ est sicut in Christo: expectant enim corporis gloriam in mortalẽ. ¶ Ad secundum dr, quòd actus põt dici theologicus duplici ter: vel ex parte elicitiui principii, vel ex parte principalis obiecti. Et quòd actua lis illa spes corporis immortalis, licet ex parte elicitiui principii non sit de facto actus theologicꝰ (q̃a nõ est actu a virtute theologica) est tamẽ quantum est ex suo genere actus, secundarius tamen virtutis theologicæ. Ex parte vero obiecti formaliter, est magis theologicus actus, quàm si esset a virtute theologica, qm̃ si eẽt a virtute theologica, scilicet spe, obiectũ formale eẽt deus habẽdus: quia in ordine ad deum habendum speramꝰ gloriam corporis. In Christo autem sicut & in beatis ratio formalis obiecti est deꝰ habitus: hæc. n. ratio succedit sperato principali, quod formale obiectum est spei, ac per hoc respectu spe rãtis Christi & beatorum loco obiecti formalis suę spei succedere videtur, & cõsequenter actũ secũdarium spei remanẽtem magis theologicum reddit.

Quæst. 34. art. 4.

In corp. ar.

Isa. 11. l. 2.

lum de deo, ita et̃ spes, iquãtum est F tis: sed Christo cõuenit dare dona, scdm illud Psal. 67. Dedit dona hominibus. ergo Christo non conuenit accipere dona Spiritus sancti.

¶ 3 Præt. Quatuor dona videntur pertinere ad contẽplationẽ viæ, s. sapiẽtia, scientia, intellectus, & cõsilium, quod pertinet ad prudentiã, vnde & Philos. in 6. Ethi. *numerat ista inter uirtutes ĩtellectuales: sed Christus habuit contẽplationẽ patriæ. Ergo non habuit hmõi dona.

SED CONTRA est, quod dicitur Isa. 4. Apprehendẽt septem mulieres uirum unum. Glos. *idest, septem dona Spiritus sancti Christũ.

RESPON. dicendum, ꝙ sicut in 2. parte dictũ est, † dona proprie sunt perfectiones quædam potentiarum animæ, secũdum quòd sunt natæ moueri a Spiritu sancto. Manifestum est aũt, ꝙ anima Christi perfectissime a spiritu sancto mouebatur, scdm illud Luc. 4. Iesus autem plenꝰ Spiritu sancto regressus est a Iordane, & agebatª a spiritu in deser tum. Vnde manifestũ est, ꝙ in Christo fuerunt excellentissime dona.

ADPRIMVM ergo dicendũ, ꝙ illud, quod est perfectum secundum ordinem suæ naturæ, indiget adiuuari ab eo quod est altioris naturæ, sicut homo, quantũcumque perfectus indiget adiuuari a deo. Et hoc mõ virtutes, quæ perficiunt potentias animæ, ſm quòd ducuntur rõne, quantũcumq; sint perfectæ, indigent adiuuari per dona, quæ perficiunt potentias aĩæ, scdm quòd sunt motæ a spiritu sancto.

AD 2m dicendum, ꝙ Christus non secundum idem est recipiens, & dãs dona Spiritus sancti, sed dat, secundum ꝙ homo. Vnde Greg. dicit ĩ 2. moral.* quòd Spiritus sanctꝰ humanitatem Christi numquã deseruit, ex cuiꝰ diuinitate procedit.

AD 3m dicendum, ꝙ in Christo non solum fuit cognitio patriæ, sed etiã cognitio uiæ, ut infra dicetur. † Et tñ etiam in patria sunt per aliquem modum dona Spiritus sancti, ut in 2 parte dictum est. *

¶ *Super Quæstionis Septimæ Articuli quinum.*

*lib. 6. Ethi. c. 3. & text. 5.

*Glos. ordi ibidem.

† P. 2. q. 68. arti. 1.

TItulus artic. 5. clarus est.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio respõsiua quæsito affirmatiue. In Christo fuerũt excellentissime dona. Probatur. Anima Christi pfectissime a Spiritu sancto mouebaẽ, ergo in Christo fuerunt excellentissime dona. Antecedens probatur ex duplici auctoritate Euangelii. Consequentia probatur ex quidditate donorũ, scilicet qꝫ sunt propriæ perfectiões potentiarum animæ, secundũ quòd sunt natæ moueri a spiritu sancto.

¶ *Super Quæstionis septimæ Articuli sextum.*

TItulus clarus ẽ. ¶ In corpore articuli unica est conclusio respõsiua q̃sito, In Christo fuit timor dei, non respectu mali, sed respectu eminentiæ dei præ ceteris hominibus. hæc conclusio in litera primũ declaratur quo ad terminos duos distinguendo duo obiecta timoris, s. malũ terribile, & eminentiam potentis infligere malum. Quæ probatur: quia nisi esset eminens nõ timeretur. Deinde declaratur quid sit in Christo iste affectus timoris eminẽtiæ dicendo, quòd est affectus reuerẽtialis tantæ eminẽtiæ. Demũ ꝓbatur, quo ad primam partem affirmatiuã auctoritate Apostoli ad Hebr. & quo ad cõparatiuã auctoritate Isaię. Replebit eum spiritus timoris domini.

¶ Occurrit hic dubium circa timorem reuerentialem Christi, ex eo ꝙ eminentia dei potentis infligere

lib. 2. c. 41. med. illius.

tq. 34. ar. 4.

*P. 2. q. 68. arti. 6.

Infra q. 15. arti. 7. Et 3. dist. 15. q. 2. art. 2. q. 4.

*p. 2. q. 19. & 27. art. 1.

gere malum, aut habitu rationem reuerendi, quatenus eminentia dei absolute, aut quatenus eminentia est potẽtis infligere malum. Non põt dici primum, tum quia eminentia dei, vt sic, venerandum adorandumq; sonat, non timendum, quum non dicat ordinem ad malum, tum quia expresse Auctor in artic. 1. q. 42. Primæ secundæ dixit, ꝙ tàm deus, quàm quilibet alius potẽs, est obiectũ timoris, vt causa mali, ac per hoc deus obiectum timoris vt eminens, non absolute, sed ut eminentia est causatiua mali, intelligitur. Quod etiam in hac litera confirmatur, vbi eminentia ponitur ratio, quòd timeatur, quia supe ratiua est ad causandum malũ. Nec põt dici secundum: quia Christus nullũ malum pœnæ ꝓ culpa, aut separationem a deo timebat, vt in litera dicitur. In idẽ autem redit timere malum aliquod, & timere potentiã inflictiuam mali. Nec differunt nisi sicut per se & per aliud, quia. s. malum per se timemus, potẽtiã aũt inflictiuam per aliud, hoc est ꝓpter malum, quia in ordine ad possibile malum ab illa potentia timor insurgit: vnde si subtrahaẽ ab eminenti potentia ordo ad malum, nulla restat ratio timoris. Et quia sic fuit in Christo, quoniã certus, ac securꝰ erat, quòd nullũ poterat a deo sibi prouenire malũ fugiendum per domum timoris, consequens est quòd nec respectu diuinę eminentiæ fuit in Chõ timor reuerẽtialis, nã timor reuerentialis quidã timor est.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ ꝓculdubio deus nõ est obiectum timoris, nisi in ordine ad malum: quia bonum non timetur nisi in ordine ad malum, quod est per se primo timoris obiectum. & ideo eminentia diuina in proposito ponitur timoris obiectũ, non absolute, sed vt causa mali. Verum duplicẽ habet diuina eminẽtia ordiné ad malũ, vt causa ad effectum: primo absolute, secundo ut subsũat diuinæ voluntati. Si cõsideretur diuina eminentia secundum suũ posse, quod habet ad causandum malũ, sic proculdubio, timendi rationem retinet, quia ſm se habet posse causare malũ. Si vero consideretur diuina eminentia, vt stat sub determinatione diuinæ voluntatis ad non causandum executiue malũ, sic non habet rationẽ timendi, quia hæc conditio reddit creaturam securã & certam de impossibilitate mali in effectũ. potest ergo diuina eminentia non solũ absolute, quo mõ non est obiectum timoris, sed vt causa mali abstrahere a possibili executione mali, & sic esse obiectum timoris absque ordine ad malũ possibile euenire, sed nõ potest vt causa mali abstrahere ab hoc quòd ipsa secundum se est potens causare malum. Et quia sic erat in Christo, ideo vtrumq; de Christo dicitur, scilicet, & quòd non erat in eo timor mali possibilis fugiendi, s. per donum timoris, & quòd erat in eo timor eminentiæ diuinæ potentis infligere malum. Contemplãdo siquidem diuinam eminentiã, vt causam potentem, quantum ex se est infligere malum, insurgebat timor reuerentialis ad illam: quãmuis sciendo eminentiam illam esse causam determinatam ad non causandũ in se huiusmodi malũ, securus esset absque suspitione quacumque huiusmodi mali.

†art. 4. huiꝰ quæst.

*August. in Can. Ioan. tract. 9. circa medium tomo. 9.

†q. 15. ar. 1. & 2.

†P. 2. q. 19. arti. 1.

B

C

D

E

TArticvlvs VII.

Vtrum in Christo fuerint gratiæ gratis datæ.

ADSEPTIMVM sic ꝓcedit. Videt quòd in Christo nõ fuerint gratiæ gratis datæ. Ei enim qui habet aliquid secundum plenitudinem ipsam diuinam eminentiam, prout scilicet aĩa Christi quodam affectu reuerentię mouebatur in deũ a spiritu sancto acta. Vnde Hebr. 5. dicitur, quòd ĩ omnibus exauditus est pro sua reuerentia. Hunc enim affectum reuerẽtiæ ad deum, Christus ſm ꝙ homo, præ ceteris habuit pleniorem. Et ideo ei attribuit scriptura plenitudinem timoris dñi.

ADPRIMVM ergo dicendũ, ꝙ habitus virtutum & donorum, proprie & per se respiciunt bonũ, malum aũt ex consequẽti. Pertinet enim ad rationẽ virtutis, vt opus bonum reddat, ut in 2. Ethi.* dicit. Et ideo de ratione doni timoris nõ est illud malum, qđ respicit timor, sed eminentia illius boni, scilicet diuini, cuius potestate aliquod malum infligi potest: sed spes, secũdũ ꝙ uirtus est, respicit non solũ actorem boni, sed etiã ipsum bonum, inquantum est non habitũ. Et ideo Christo, qui iam habebat perfectũ beatitudinis bonum, non attribuitur virtus spei, sed donũ timoris.

AD 2m dicendum, ꝙ ratio illa procedit de timore, secundũ quòd respicit obiectũ, quod est malum.

AD 3m dicendum, quòd perfecta charitas foras mittit timorem seruilem, qui respicit principaliter pœnam: sic autem timor non fuit in Christo.

lib. 2. ethic. c. 6. in princ. tom. 5.

¶ Et per hæc patet solutio obiectorũ, & quòd omnia consonant.

¶ In responsione ad primũ eiusdem articuli sexti, si distinctionẽ iam dictã de duplici ordine causæ ad effectum, applicueris ad literã videbis differẽtiam, inter timoris donũ, & spei virtutem in litera positã. Habet siquidem actor, siue boni, siue mali duplicem ordinem ad suum effectum: primo secundũ se pro quanto est potens causare bonũ, siue malum etiã mihi: secundo, vt præparatus est ad executionẽ boni, uel mali. Tunc autem tantum timetur malũ, vel speratur bonũ ex actore, quando vterque ordo interuenit, quando autẽ primus tantũ, tunc actor tm̃ respicit.

¶ In litera igit̃ ponitur differẽtia inter virtutem spei et donum timoris, in hoc ꝙ spes est respectu boni in executione & respectu actoris boni vtroque modo: timor vero nõ est respectu mali, nec respectu actoris vt executiui, sed respectu actoris potentis secundum se malum causare. Et ratio redditur in litera ex cõmuni ratione doni & virtutis, quia scilicet cõmune est virtuti & dono per se primo respicere bonũ, qa virtus primo bonũ facit. Hinc enim sequitur, quòd spes, quæ non solum inquãtum donũ, sed secundũ propriã rõnem spei directe respicit bonũ, oia quæ conuenire nata sunt spei, retineat, ac per hoc ꝙ sit boni habendi, seu non habiti. Timor aũt, quia secundum propriã rationem timoris directe respicit malũ, sed quatenus eleuatus est in celsitudinem doni, proprie & per se respicit bonum, non retinet ea quæ se tenent ex parte mali, sed ad id, quod se tenet ex parte boni, tendit. Et ideo minimum retinuit de aspectu ad malum, timoris donum in Christo, dum in solum tendebat actorẽ mali, non vt executiuũ, sed vt in se potentem causare malũ. Quo fit, vt virtus spei in Christo non fuerit, vpote, ponens deum non habere ab anima Christi, timoris autem donũ in eo fuerit, utpote, solum reuerentiam actoris mali ponens in Christi anima.

3. cõt. c. 154 fin. Et veri. q. 27. art. 1. & 5. cor. Et opusc. 3. ca. 221. Et Ro. 1. lect. 3. Et Ephe. 1. lect. 2.

¶ *Super Quæstionis septimæ Articulum septimum.*

TItulus articuli septimi, vt sonat intelligitur.

¶ In corpore vnica est conclusio respõsiua quæsito affirmatiue. In Christo fuerunt excellentissime omnes gratiæ gratis datæ. Probatur. Oportet eum, qui docet, habere ea per quæ sua doctrina

doctrina manifestetur. ergo oportet in Christo excellentissime fuisse omnes grãs gratis datas.

Antecedens probatur, quia alias sua doctrina esset inutilis. Consequentia vero probatur, quia Christus est primus & principalis doctor fidei, & gratiæ gratis datę sunt ea, per quæ fidei spiritus; doctrina manifestatur.

¶ Vbi nota, quòd Christ⁹ dicitur primus & principalis fidei doctor, vel qa persona illa habet etiam tempore primatum in docẽdo, vel quia non obumbratæ, sed reuelatæ fidei doctor primus tẽpore & principalis auctoritate fuit Christus secundum quòd homo, prout de ipso ẽ sermo hic. Et hoc auctoritati Apostoli ad Hebr. 2. consonat, ubi salus initium manifestæ narrationis a Christo, ſ quo deus nouissime locut⁹ é, sumpsisse dicitur.

¶ Super hoc autẽ, quòd Christus est primus, ac principalis doctor, fundatur consequentia, non solum gratiarum, sed etiam excellentissimo modo gratiarum in Christo. Decet enim primum ac præcipuũ doctorem excellentius aliis se habere in doctrina, & requisitis ad illã, propter quod in litera ſ calce corporis, huius sequelæ ratio tãgitur dicẽdo. Sicut in primo & principali fidei doctore.

¶ In responsione ad primũ eiusdem septimi articuli, cum legis differentiã inter Christũ & alios sanctos, in hoc ꝙ in aliis sanctis gratiæ gratis datæ diuiduntur, nòn autẽ in Christo intellige non de diuersitate, & vnitate, quasi in Christo omnes gratiæ gratis datæ sint vna gratia, in aliis vero sãctis alia sit graria ꝓphetiæ, alia gratia sanitatum, ala gratia miraculorũ, &c. quoniam sicut virtutes

*Epist.57. declinando uer.si to,2.

P.2.q.11.

nem, nó competit illud habere secundum participationẽ: sed Christus habuit gratiam secundũ pleni tudinem, secundum illud Ioan.1. Plenum gratiæ & veritatis. Gratiæ autẽ gratis datæ videntur esse quædam participatiões diuisim, & particulariter diuersis attributæ, scdm illud 1.ad Corin.12. Diuisiones gratiarum sunt. ergo vĩ ꝙ in Christo non fuerint gratiæ gratis datæ.

¶ 2 Præt. Quod debetur alicui, non videtur esse gratis ei datũ: sed debitum erat homini Christo, quòd G sermone sapiẽtiæ, & scientiæ abundaret, & potẽs esset in uirtutibus faciẽdis, & in aliis huiusmodi, quę pertinent ad gratias gratis datas, cum ipse sit dei virtus & dei sapiẽtia, vt dicitur 1. ad Corinth. 1. ergo Christo non fuit cõueniens habere gratias gratis datas.

¶ 3 Præt. Gratiæ gratis datæ ordinantur ad vtilitatem fideliũ, secundum illud 1.Cor.12. Vnicuiq; datur manifestatio spiritus ad vtilitatem: non autẽ videtur ad vtilitatem H aliorum ptinere habitus, aut quæcumq; dispositio, si homo nõ vtat, secundum illud Eccl. 10. Sapientia abscondita & thesaurus inuisus, quæ vtilitas in vtrisque? Christus autẽ non legit⁹ usus omnibus gratiis gratis datis, præsertim quantum ad genera linguarũ. nõ ergo ĩ Christo fuerunt omnes gratiæ gratis datæ.

Sed contra est, ꝙ Aug. dicit in epistola ad Dardanũ, *quòd sicut in capite sunt oẽs sensus, ita in Christo fuerunt omnes gratiæ.

Respon. Dicendũ, ꝙ sicut in 2.parte habitum est,* gratiæ gratis datæ ordinãtur ad fidei & spiritualis doctrinę manifestationem: oportet enim eum, qui docet habere ea, per quę sua doctrina manifestetur, aliàs sua doctrina esset inutilis. Spiritualis autẽ doctrinæ & fidei, prim⁹ & principalis doctor est Christus, secundum illud Hebr. 2. Cum initium accepisset enarrari per dominum, per eos, qui audierunt, in nos cõfirmata est, cõtestante deo signis & portentis &c. Vnde manifestum K est, ꝙ in Christo excellẽtissime fuerunt oẽs gratiæ gratis datæ, sicut in primo & principali fidei doctore.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ sicut gratia gratũ faciens, ordinat ad actus meritorios tàm interiores ꝙ exteriores, ita gratia gratis data ordinatur ad quosdá actus exteriores, fidei manifestatiuos, sicut est operatio miraculorũ & alia hmõi. In vtraq; autẽ gratia Christus plenitudinẽ habuit: inquantũ enim diuinitatis vnita erat eius anima, plenã efficaciã habebat ad oẽs prædictos actus perficiendos: sed alii sancti, qui mouetur a deo sicut instrumẽta non vnita, sed separata, particulariter efficaciam recipiunt ad hos, uel ad illos actus perficiendos. Et ideo in aliis sanctis huiusmodi gratiæ diuiduntur, non autẽ in Christo.

Ad 2m dicendum, ꝙ Christus dicitur dei virtus, & dei sapientia, inquantum est æternus dei filius; sic autem nõ competit sibi habere gratiam, sed esse potius datorẽ gratię: competit autẽ sibi habere gratiam, secundum humanam naturã.

Ad 3m dicendum, ꝙ donũ linguarum datum est apostolis, quia mittebantur ad docendas oẽs gentes. Christus autẽ in una sola gente Iudæorum voluit personaliter prędicare, secundũ ꝙ ipse dicit Matth. 15. Non sum missus nisi ad oues, q̃ perierunt domus Israel. Et Apost. dicit Rom. 15. Dico Christũ Iesum ministrum fuisse circuncisionis. Et ideo non oportuit, ꝙ loquerẽt⁹ pluribus linguis: nec tñ defuit ei omnium linguarũ notitia, cum ẽt occulta cordium ei nõ essent abscondita (vt infra dicetur*) quorũ voces quęcumq; sunt signa: nec tñ inutiliter hanc notitiã habuit, sicut non inutiliter habet habitũ, qui eo non vtitur, quando non est opportunũ.

Articvlvs VIII.

Vtrum in Christo fuerit prophetia.

I Ad octavvm sic proceditur. Videtur ꝙ in Christo nõ fuerit prophetia. Prophetia enim importat quandam obscuram & imperfectam notitiã, secundũ illud Numeri. 12. Si quis fuerit iter vos prophęta domini, per somnium aut in visione loquar ad eum: sed Christus habuit plenam & apertam notitiã multo magis q̃ Moyses, de quo ibi subditur, quòd palam & non per ænigmata videt deum. Non ergo in Christo debet poni prophetia.

¶ 2 Præt. Sicut fides est eorũ, quæ non videntur, & spes eorum, quæ K non habent; ita prophetia est eorũ, quę non sunt præsentia, sed distant, nã propheta dr quasi procul fans: sed in Christo non ponit⁹ fides nec spes, ut supra dictũ est.* Ergo prophetia ẽt nó debet poni in Christo.

¶ 3 Præt. Propheta est inferioris ordinis, q̃ Angelus, vnde & de Moyse, qui fuit supremus prophetarũ (vt in 2. parte dictum est*) dr Act. 7. quòd locutus est cum Angelo in solitudine: sed Christus non est infusæ, quæ spectãt ad gratiam gratum facientem, multipli cantur in Christo, sicut in aliis sanctis, & non omnes virtutes ĩ Christo sũt vna virtus, ita multiplicãtur tã ĩ Christo, q̃ aliis sãctis gratię gratis datæ: sed itelligę de diuisione totius & partiũ, hoc est ꝙ in Christo fuit tota plenitudo gratiarum gratis datarum, in aliis vero sãctis fuit partialiter, qa uni sancto vna gratia, & alteri alia, iuxta doctrinam Apostoli.

Et rursus vni sancto talis gratia (puta prophetiæ, aut miraculorum secundum talem mensuram) in Christo autem tota plenitudo &c. Et ratio assignatur ĩ litera, quia humanitas Christi erat organum coniunctum diuinitati, alii vero sancti mouentur a deo ut instrumẽta separata, quod si plenius non intelligis, vide vltra prius dicta, in quarto contra Gentiles cap. 14.

*quæst. 10 artic. 2.

Super Quæstionis septimæ Articuli octauum.

Titulus octaui articuli intelligitur, vt sonat.

Infra q. 31. arti. 2. & 2. 2.q.174.ar. 5. Et Psal. 44. Et Mat. 1. Et Ioa. 4. lect. 6. Et 1. Corint. 13. lect. 1.

¶ In corpore articuli vna est conclusio responsiua quæsito affirmatiue, (scilicet, in Christo fuit prophetia. Probatur Christ⁹ fuit nõ solum comprehensor, sed viator, & cognoscebat, ac dicebat quæ procul ab aliorum erant notitia. ergo fuit propheta. Consequentia probatur, quia ad prophetiam requiritur, quòd cognita sint procul ab aliis, cum quibus cognoscens & annuntiãs est: quod probatur ex differentia secũdum locum & secundum tempus, & consequenter ex differẽtia inter pure comprehensores & viatores.

† Arti. 3. & 4. huius q.

¶ Vbi nota primo ex libro præcedenti quæst. 173. arti. 1. & ex quæst. 174. art. 5. quòd

2.2.q.174 arti. 4.

A quòd cognitio prophetica dupliciter sortitur esse procul, ſ. vel ex parte cognitionis (& penes hoc distinguitur cognitio prophetica communiter dicta, a visione dei per essentiam) vel ex parte cognoscentis, & penes hoc distinguitur prophetia Moysi & Christi a cognitione beatorum, quoniam beati non sunt procul, quia comprehẽsores tantum. Moyses autem fuit simpliciter viator, Christus vero comprehensor & viator, & propterea Auctor hoc in loco ꝓpheriam in Christo inuestigat, & concludit ex parte cognoscentis, quia. ſ Christ⁹ erat viator.

¶ Nota secundo nouitie, quòd ꝓbatio literæ secundum locum & tempus, repetitione eiusdem loci, & similiter temporis respectu dicẽtis & aliorum eget, ita quòd in exemplo de loco ad partem negatiuam, ſ. Si vero aliquis in Syria existens, ea quæ sunt ibi annuntiaret, subaudi, existentibus in Gallia, cum quibus non est, a quibus tamen procul sunt gesta in Syria, non esset prophęticum: alioquin scribentes literas ex Syria de gestis ibi, essent prophetæ. Et similiter in exemplo de tempore, nõ fuit prophęticum, ꝙ Esdras scripsit posteris, cum quibus non fuit, & a quib⁹ procul fuit, ædificationem templi: alioquin omnes historici essent prophetæ. Exigitur ergo ad prophetam vtriusq; simul concursus cõditionis, ſ. ꝙ cognoscat ea quæ sunt ꝓcul ab alijs, cum quibus ipse est: & ideo nec deus nec sancti, aut angeli sunt prophetæ, sed viatores.

*lib.16.ca. 18.tom.6.

¶ Nota tertio, ꝙ duplici ratione Christus inquantũ viator, potest dici propheta. Primo, vt ly inquantum viator, denotet conditionem tam cognitionis, quàm cognoscẽtis: quia. ſ. prophetia conuenit Christo ratione cognitionis spectãtis ad viã, siue intellectu, siue imaginatiua (vt dicitur hic in responsione secũda ad primum) & conuenit sibi ratione condi-

D.1068.

D.1066.

tionis cognoscentis, quia erat viator. Secundo, vt ly inquantũ viator, denotet conditionem cognoscentis tantum, ita quòd Christus quacũq; creata cognitione nouerit occulta alijs propheta est: quia cognitio illa viatoris est, quamuis non inquantum viator est, sibi conueniat. Nec propterea sequitur, Christ⁹ ratione cognitionis comprehensiuæ est propheta. ergo inquantum comprehensor est propheta: quoniam ratione cognitionis cõprehensiuæ, non in quocũq;, sed in viatore est propheta Christus. Valeret autem, si ratione cognitionis cõprehensiuæ absolute Christus esset propheta, quod non dicimus. Et ad hoc tendit responsio prima* ad primum cum toto corpore arti. dum de cognitionis conditione nulla est cura: sed de conditione cognoscentis.

¶ Nota nouitie q̃rto, quòd cum dicitur, Christus, inquãtum viator, est propheta, ly inquatum, non reduplicatiue tenetur: alioquin omnis viator esset propheta, sed specificatiue, quoniã denotat conditionem in Christo, qua suscipit prædicationẽ prophetæ. Est enim propheta, quia est viator: sicut Sortes est crispus, inquantũ capillatus: quia crispitudinem habet non nisi quia capillatus.

Infr. ar. 10. & 12 c. & 3 dis. 13. q. 1. ar. 2. q. 1. & dis. 15. q. 1. art. 2. ad 5. Et op. 3. c. 221. Et op. 60. c. 3.

*P. 2. q. 110 art. 4. ad 1.

† Art. 3. & 4.

*P. 2. q. 111 art. 2.

B Ce ponebat ei omnes virtutes, & ideo non videtur quòd habuerit prophetiam. Præterea, Christus fuit viator. Sed viatores non habent prophetiam, quia non habent visionem dei, ad quam prophetia ordinatur, vt dictum est. Ergo Christus non habuit prophetiam.

Sed contra est, quòd de eo prędicitur Deute. 18. Prophetam suscitabit vobis deus de fratribus vestris. Et ipse de se dicit Matth. 13. & Ioan. 4. Non est Propheta sine honore, nisi ĩ patria sua.

Respon. Dicendum, quòd Propheta dicitur quasi procul fans, vel procul videns: inquantum. ſ. cognoscit & loquitur ea, quæ sunt procul ab hominum sensibus: sicut etiam August. dicit 16. contra Faustum.* Est autem considerandum, quòd non potest dici aliquis Propheta ex hoc, quòd cognoscit & annuntiat ea quæ sunt alijs procul, cum quibus ipse non est. Et hoc manifestum est secundum locum, & secũdum tempus: si enim aliquis in Gallia existens, cognosceret & annuntiaret alijs in Gallia existentibus ea, quæ tunc in Syria agerentur, propheticum esset: sicut Helisæus ad Giezi dixit, 4. Regũ. 5. quomodo vir descẽderat de curru, & occurrerat ei. Si vero aliquis in Syria existens, ea quæ sunt ibi annuntiaret, non esset propheticum. Et idem apparet secundum tempus. Propheticum enim fuit quod Isaias prænuntiauit, quòd Cyrus rex Persarum templum dei esset reædificatur⁹, vt patet Isa. 44. Non autem fuit propheticum, ꝙ Esdras hoc scripsit, cuius tempore factum est. Si igitur deus aut angeli, vel etiam beati cognoscunt & annuntiant ea, quæ sunt procula nostra notitia, hoc non pertinet ad propheriam: quia in nullo nostrum statum attingunt. Christus autem ante passionem nostrum statum attingebat, inquantum non solum erat comprehensor, sed etiã viator. Et ideo propheticum erat, quòd ea quæ erant procul ab aliorum viatorum notitia, & cognoscebat & annuntiabat. Et hac rõne dicitur in eo fuisse [d] prophetia.

C

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ per illa verba non ostẽditur esse de ratione prophetiæ [d] ænigmatica cognitio, quæ scilicet est per somnium & in visione: sed ostenditur comparatio aliorum prophetarũ, qui per somniũ & in visione perceperunt diuina, ad Moysen, qui palam & non per ænigmata deum vidit, qui propheta est dictus, secundum illud Deut. vlti. Non surrexit vltra propheta in Israel, sicut Moyses. Potest tamẽ dici, quòd etsi Christus habuit plenam & apertam notitiam, quãtum ad partem intellectiuã: habuit tamen in parte imaginatiua quasdam similitudines, in quibus etiam poterat speculari diuina, inquantum non solum erat comprehensor, sed etiam viator.

D

Ad 2m dicendum, quòd fides est eorum, quæ non videntur ab ipso credente, & similiter spes est eorum, quæ non habentur ab ipso sperante: sed prophetia est eorum quæ sunt procul a communi hominum sensu, cum quibus prophęta conuersatur, & communicat in statu viæ: et ideo fides & spes repugnant perfectioni beatitudinis Christi: non autem prophetia.

E

Ad 3m dicendum, quòd angelus cum sit comprehensor, est supra prophetam, qui est purus viator, non autẽ supra Christũ, qui fuit simul viator & cõprehensor.

Articvlvs IX.

Vtrum in Christo fuerit plenitudo gratiæ.

D Ad nonvm sic proceditur. Videtur ꝙ non fuerit in Christo gratię plenitudo. A gratia enim deriuantur virtutes, vt in secunda parte dictum est.* sed in Christo non fuerunt omnes virtutes: non enim fuit in eo fides neq; spes, vt ostensum est. † ergo in Christo nõ fuit gratiæ plenitudo.

¶ 2 Præt. Sicut patet ex his, quæ in secunda parte dicta sunt,* gratia diuiditur in operantem & cooperantem: operans autem gratia dicitur, per quam iustificatur impi⁹, quod quidem non habuit locum in Christo, qui numquam subiacuit alicui peccato. ergo in Christo non fuit plenitudo gratię.

¶ 3 Præt. Iac. 1. dicitur, Omne datum optimum, & omne donum perfectum, desursum est descendens a Patre luminum: sed quod descendit, habetur particulariter & non plene. ergo nulla creatura, nec etiam anima Christi potest habere plenitudinem donorum gratiæ.

Sed contra est, quòd de eo dicitur Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus.

Respon. Dicendum, quòd sicut dictum est, gratia habitualis in Christo fuit secundum plenitudinem quandam. Ad cuius euidentiam sciendum est, quòd plenum & totum dicuntur diuersimode secundum diuersos gradus additionis. Quædam enim dicuntur plena vel totum, quæ habent omnia quæ requiruntur ad finem aliquem, & hoc modo dicitur exercitus plenus, qui habet omnes ordines militares, & domus plena, quæ habet omnia quæ ad eam requiruntur. Et hoc modo dicitur aliquis homo plenus, qui habet omnia membra, & omnes humores, & omnes virtutes, & omnia quæ ad perfectum hominem requiruntur. Et hoc modo dicitur Christus plenus gratia, quia habuit omnia quæ ad gratiam pertinent, & quantum ad essentiam gratiæ, & quantum ad omnes potentias animæ, in quibus gratia subiectatur, & quantum ad omnia media per quæ gratia diffunditur in homines, & quantum ad omnes effectus gratiæ. Et hoc modo dicit Ioannes Baptista, quòd de plenitudine eius nos omnes accepimus.

Alio modo dicitur totum vel plenum, quod habet omnia quæ requiruntur ad finem aliquem, & præterea habet aliquid vnum, quod est finis omnium aliorum, & hoc modo dicitur homo plenus, qui habet omnia membra, & omnes humores, & omnes virtutes, & præterea habet animam rationalem, quæ est finis omnium aliorum. Et hoc modo dicitur Christus plenus gratia, quia habuit gratiam vnionis, quæ est finis omnium aliorum gratiarum. Et hoc modo dicit Ioannes, quòd vidimus eum plenum gratiæ & veritatis.

Tertio modo dicitur totum vel plenum, quod habet omnia quæ requiruntur ad finem aliquem, & præterea habet aliquid vnum, quod est finis omnium aliorum, & præterea habet aliquid vnum, quod est principium omnium aliorum, & hoc modo dicitur homo plenus, qui habet omnia membra, & omnes humores, & omnes virtutes, & præterea habet animam rationalem, quæ est finis omnium aliorum, & præterea habet cor, quod est principium omnium aliorum. Et hoc modo dicitur Christus plenus gratia, quia habuit gratiam vnionis, quæ est finis omnium aliorum gratiarum, & præterea habuit gratiam habitualem, quæ est principium omnium aliorum gratiarum. Et hoc modo dicit Ioannes, quòd de plenitudine eius nos omnes accepimus.

Ad primvm ergo dicendum, quòd sicut dictum est, gratia habitualis in Christo fuit secundum plenitudinem quandam. Ad cuius euidentiam sciendum est, quòd plenum & totum dicuntur diuersimode secundum diuersos gradus additionis. Quædam enim dicuntur plena vel totum, quæ habent omnia quæ requiruntur ad finem aliquem, & hoc modo dicitur exercitus plenus, qui habet omnes ordines militares, & domus plena, quæ habet omnia quæ ad eam requiruntur. Et hoc modo dicitur aliquis homo plenus, qui habet omnia membra, & omnes humores, & omnes virtutes, & omnia quæ ad perfectum hominem requiruntur. Et hoc modo dicitur Christus plenus gratia, quia habuit omnia quæ ad gratiam pertinent, & quantum ad essentiam gratiæ, & quantum ad omnes potentias animæ, in quibus gratia subiectatur, & quantum ad omnia media per quæ gratia diffunditur in homines, & quantum ad omnes effectus gratiæ. Et hoc modo dicit Ioannes Baptista, quòd de plenitudine eius nos omnes accepimus.

Alio modo dicitur totum vel plenum, quod habet omnia quæ requiruntur ad finem aliquem, & præterea habet aliquid vnum, quod est finis omnium aliorum, & hoc modo dicitur homo plenus, qui habet omnia membra, & omnes humores, & omnes virtutes, & præterea habet animam rationalem, quæ est finis omnium aliorum. Et hoc modo dicitur Christus plenus gratia, quia habuit gratiam vnionis, quæ est finis omnium aliorum gratiarum. Et hoc modo dicit Ioannes, quòd vidimus eum plenum gratiæ & veritatis.

Tertio modo dicitur totum vel plenum, quod habet omnia quæ requiruntur ad finem aliquem, & præterea habet aliquid vnum, quod est finis omnium aliorum, & præterea habet aliquid vnum, quod est principium omnium aliorum, & hoc modo dicitur homo plenus, qui habet omnia membra, & omnes humores, & omnes virtutes, & præterea habet animam rationalem, quæ est finis omnium aliorum, & præterea habet cor, quod est principium omnium aliorum. Et hoc modo dicitur Christus plenus gratia, quia habuit gratiam vnionis, quæ est finis omnium aliorum gratiarum, & præterea habuit gratiam habitualem, quæ est principium omnium aliorum gratiarum. Et hoc modo dicit Ioannes, quòd de plenitudine eius nos omnes accepimus.

distinguuntur: secundo respondetur vnica conclusione de plenitudine intensiua: tertio respondetur vnica conclusione de plenitudine extensiua.

¶ Declaratur in primis ly plenitudo, & distinguitur vel intensiue vel virtualiter. Prima autem conclusio est: In Christo fuit plenitudo gratiæ intensiuæ. Probatur habuit gratiam in summo. ergo. Consequentia relinquitur per se nota. Antecedens vero probatur dupliciter: primo ex causa: quia anima Christi erat propinquissima causæ gratiæ, quia personaliter coniuncta: quanto autem propinquior, tanto magis gratiæ recipit. ergo in summo propinqua, est in summo gratiæ. Secundo ex effectu. Anima Christi accepit gratiã, vt ex ea trãsfunderetur in alios. ergo habuit summam gratiam. Et patet sequela ī exẽplo de caloreī igne.

¶ Nota hic primo, ꝙ expresse litera loquens de quantitate intensiua gratiæ, dicit quòd Christus habuit eam in summo. Et hoc diligentissime nota contra attribuentes Auctori, quòd non datur summum possibile in gratia: non enim haberet Christ⁹ gratiam in summo intensiue, nisi haberet summum possibile: sicut non habetur albedo in summo, si possibile esset dari albedinem intensiorem, vt patet.

* art. 1. huius q.

¶ Nota secundo, ꝙ Auctor non dixit animam Christi recipere gratiam, vt esset in aliis gratiæ causa absolute & simpliciter, sed cum additione: apposuit enim ly quodam modo, dicẽs, Vt ex ea quodãmodo trãsfunderetur ī alios. Deus enim ipse est gratiæ causa simpliciter, & absolute: anima autem Christi quodam modo, de quo modo inferius erit sermo diffusus in loco proprio.

¶ Secunda conclusio est: Christus habuit plenitudinem gratię, quantum ad virtutem. Probatur: quia habuit gratiam ad omnes effectus gratiæ, scilicet virtutes, dona &c. Probatur, Christus habuit gratiam, vt vniuersale principium in genere habẽtium gratiam. ergo. Probatur sequela: quia virtus primi principij alicuius generis, vniuersaliter se extendit ad omnes effect⁹ illius generis, vt patet de sole respectu generationis.

¶ Vbi nota, ꝙ hic non occurrit quæstio de conclusione, sed rõ eius non caret scrupulo: qm̃ Christum esse principium vl'e generis habentium gratiam, dupliciter potest intelligi: primo, vt principium contentum in genere tali, s. habentium gratiã, vel vt principium vl'e talis generis non contentum in tali genere, sed supra illud. Si primo modo intelligatur, dato ꝙ sit vera, nõ tamen sic probatur in litera: quoniam in litera subsumitur sub illa maiore de principio vniuersali extra genus: sicut si sol poneretur causa generis eorum, quæ generantur & corrumpuntur, ipse extra genus corruptibilium generabiliumq́ne existẽs. Si secundo modo intelligatur, propositio non apparet vera: nã Christus est vnus habentium gratiã, & non est extra genus habẽtium gratiam, iuxta illud, Plenum gratiæ & veritatis. Io. 1.

F

Sed contra est, quòd dicitur Ioan. 1. Vidimus eum plenum gratiæ & veritatis.

Respon. Dicendum, quòd plene dicitur haberi, quod perfecte & totaliter habetur. Totalitas autem & perfectio potest attendi dupliciter. Vno modo, quãtum ad quantitatem eius intensiuam: puta si dicam aliquem plene habere albedinem, si habeat eam, quantumcumque nata est haberi. Alio modo secundum virtutem: puta si aliquis dicatur plene habere vitã: quia habet eam secundum omnes effectus vel opera vitæ, & sic habet plene vitam homo, non autem brutum animal, vel planta. Vtroque autem modo Christus habuit gratiæ plenitudinem. Primo quidem, quia habuit eam in summo secundum perfectissimum modum, quo haberi potest. Et hoc quidem apparet, primo ex propinquitate animæ Christi ad causam gratiæ: dictum est* enim, ꝙ quanto aliquod receptiuum propinquius est causæ influenti, tanto abundantius recipit. Et ideo anima Christi, quæ propinquius coniungitur Deo inter omnes creaturas rationales, maximam recipit influentiam gratiæ eius. Secundo ex comparatione eius ad effectum. sic enim recipiebat anima Christi gratiam, vt ex ea quodammodo transfunderetur in alios. Et ideo oportuit, ꝙ haberet maximam gratiam: sicut ignis, qui est causa caloris in omnibus calidis, est maxime calidus. Similiter etiam quantum ad virtutem gratiæ plene habuit gratiam: quia habuit eam ad omnes operationes vel effectus gratię. Et hoc ideo, quia conferebatur ei gratia tãquàm cuidam vniuersali principio in genere habẽtium gratiam. Virtus autem primi principij alicuius generis vniuersaliter se extendit ad omnes effectus illius generis: sicut sol, qui est vniuersalis causa generatiõis (vt Dionys. dicit 4. cap. de Diui. nomi.*) eius virtus se extendit ad omnia, quæ sub generatione cadunt. Et sic secũnda plenitudo gratiæ extenditur in Christo, inquantum se extendit eius gratia ad omnes gratiæ effectus, qui sunt virtutes & dona, & alia huiusmodi.

* hom. 34. in cuã. inter finẽ & medium.

G

H

Ad primum ergo dicendum, ꝙ fides & spes nominant effectus gratiæ in quodam defectu, qui est ex parte recipiẽtis gratiam, inquantum scilicet, fides est de nõ visis, & spes de non habitis. Vnde non oportet, ꝙ in Christo, qui est actor gratię, fuerint defectus, quos important fides & spes: sed quicquid est perfectionis in fide & spe, in Christo est multo perfectius: sicut in igne non sunt omnes modi caloris defectiui ex defectu subiecti, sed quicquid pertinet ad perfectionem caloris.

Ad 2m dicendum, ꝙ ad gratiã operantem per se, pertinet facere iustum: sed quòd iustum faciat ex impio, hoc accidit ei ex parte subiecti, ī quo peccatum inuenitur. Anima Christi igitur iustificata est per gratiam operantem, inquantũ per eam facta est iusta & sancta a principio suæ conceptionis, non quòd ante fuerit peccatrix, aut etiam non iusta.

I

Ad 3m dicendum, quòd plenitudo gratiæ attribuitur animæ Christi secũdum capacitatem creaturæ: non autem per comparationem ad plenitudinem infinitam bonitatis diuinæ.

Aut igitur maior de vniuersali principio, vt sol respectu generabilium, intellecta nõ est ad ꝓpositum: aut minor ꝺ Christo, ꝙ sit vniuersale principiũ, sic est falsa.

* c. 4. par. 1. inter prin. & mediũ.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ propositio illa, Christus habuit gratiã, vt vniuersale principium in genere habentium gratiam, intelligitur de principio vniuersali, nõ contento in tali genere: ita quòd concedẽdum est, quòd Christus non est in genere, sed supra genus habentium gratiam: quoniam est supra generationẽ habentium gratiam in esse gratiæ. Nec propterea sequitur, Christum non habere gratiam: sed non habere gratiam per generationem, qua fiunt habentes gratiam. Est siquidem inter Chr̃m & alios habentes gratiam hæc differentia, ꝙ alij habent gratiam per adoptionem: Christus autem nõ per adoptiõem, sed per naturam. Nam ceteri filij sunt adoptiui, Christus autẽ nõ: sed de eo Luc. 1. ad beatam Virginẽ dictum est, Quod ex te nascetur sanctũ. Cum ergo legis genus habẽtium gratiam, intellige perinde ac si legeres genus filiorum adoptiuorum dei: quoniam genus habentium gratiam per adoptionem est. Et quia Christ⁹ est vniuersale principium

K

generis habentium gratiam, sicut si sol poneretur vniuersale principium generabilium secundum naturam, ideo oportet quòd gratia Christi extendat se ad omnes gratiæ effectus, sicut virtus solis ad omnia generabilia in natura se extenderet.

¶ In responsione ad tertium eiusdem articuli aduerte, quòd aliud est loqui de gratia formaliter, hoc est sub ratione gratiæ, & aliud de ipsa re, immo ipsis rebus, quæ sunt gratia & dona gratiæ. Nam gratia non inuenitur in deo secundum se formaliter (cum creatæ rei nomen sit, sicut beneficium) dona vero gratiæ in deo sunt etiam formaliter, vt patet de sapientia, intellectu, charitate, iustitia, &c. Et propterea cum argumentum tertium in litera esset de donis, Auctor non ad rationem gratiæ, sed donorum gratiæ aspiciens dixit duo: primo, quòd plenitudo gratiæ, hoc est donorum gratiæ, attenditur in Christo secundum capacitatem creaturæ: secundo, quòd non attenditur per comparationem ad plenitudinem infinitam bonitatis diuinæ, & non dixit, gratiæ diuinæ: descendunt enim gratiæ creaturæ, non a gratia in Deo, sed a bonitate in deo,

ita in deo, ita quòd inter gratiam formaliter, & res quæ sunt dona gratiæ, tãtum interest, quòd dona gratiæ, quia cõmunia sunt deo & creaturę, si dicuntur plene ineſſe creaturæ, intelligitur secundũ capacitatẽ creaturæ, & non secundum suas rationes formales absolute, secundum quas in sola diuina sunt bonitate. Gratia vero, si ponitur plene, simpliciter, & absolute in creatura, non oportet quòd limitatio dicta subintelligatur: quia secundum suam rationẽ creatæ rei nomẽ est proprium. Quo circa ideo in litera responsionis huius distincta est plenitudo secundum capacitatem creaturæ, & secundum quòd in deo: quia de donis gratiæ, quæ descendunt a patre luminum, agebatur.

3. dist 13. q. 1. ar. 2. q. 2.

¶ *Super Quæstionis septimæ Articulum decimum.*

Titulus occasionem sumit ex eo, quòd multis in sacra scriptura attribuit plenitudo gratiæ, vt patet de btã Virgine & Stephão.

¶ In corpore est vna distinctio bimembris, cũ duabus conclusionibus respondens singula membra. Distinctio est hæc, Plenitudo gratiæ duplex est, vel ex parte gratiæ, vel ex parte subiecti. Prima conclusio respõsiua est, Plenitudo gratiæ ex parte gratiæ, ꝓpria est Christo: secunda est, plenitudo gratiæ ex parte subiecti, non est propria Christo, sed communis est multis ꝑ Christum. Prima cõclusio probatur: quia solus Christus pertingit ad summum gratiæ, tã intensiuè, quãtum ad essentiã, quam extensiue quantum ad virtutẽ. Probatur: qa solus habet gratiam in maxima excellentia, qua potest haberi, & in maxima extensione ad omnes gratiæ effectus, & talis gratiæ plenitudo est propria Christo. Ex parte vero subiecti dicitur gratiæ plenitudo, quando quis habet plene gratiam secundum suam conditionem, siue secundum intensionem, prout in eo est intensa gratia vsque ad termi-

Articulus x.

Vtrum plenitudo gratiæ sit propria Christi.

Ad decimum sic procedi-
tur. Videtur quòd plenitudo gratiæ non sit propria Christi. Quod enim est propriũ alicuius, sibi soli conuenit: sed esse plenum gratia, quibusdam alijs attribuitur: dicitur enim Luc. 1. beatæ Virgini, Aue gratia plena. dicitur etiã Act. 7. Stephanus plenus gratia & fortitudine. ergo plenitudo gratiæ non est propria Christo.

¶ 2 Præt. Illud, quod potest communicari alijs per Christum, non videtur esse proprium Christo: sed plenitudo gratiæ potest communicari per Christum alijs: dicit enim Apo. Ephe. 3. Vt impleamini in omnem plenitudinem dei. ergo plenitudo gratiæ non est propria Christo.

¶ 3 Præt. Status viæ proportionari videtur statui patriæ: sed in statu patriæ erit quædam plenitudo: quia in illa cælesti patria, vbi plenitudo est omnis boni, licet quædam data sint excellenter, nihil tamen possidetur singulariter, vt patet per Gregor. in homil. * de centum ouibus. ergo in statu viæ habetur gratiæ plenitudo a singulis hominibus: et ita plenitudo gratiæ non est propria Christi.

Sed contra est, quòd plenitudo gratiæ attribuitur Christo, inquantum est vnigenitus a Patre, secundum illud Ioan. 1. Vidimus eum quasi vnigenitum a Patre, plenum gratiæ & veritatis: sed esse vnigenitum a Patre, est proprium Christo. ergo & sibi proprium est, esse plenum gratiæ & veritatis.

Respon. Dicendum, quòd plenitudo gratiæ potest attendi dupliciter, vno modo ex parte ipsius gratiæ: alio modo ex parte habentis gratiam. Ex parte quidem ipsius gratiæ dicitur esse plenitudo, ex eo quòd aliquis pertingit ad summum gratiæ, & quantum ad essentiam & quantum ad virtutem, quia scilicet habet gratiam & in maxima excellentia, qua potest haberi, & in maxima extensione ad omnes gratiæ effectus, & talis gratiæ plenitudo est propria Christo. Ex parte vero subiecti dicitur plenitudo, quando quis habet plene gratiam secundum suam conditionem, siue secundum intensionem, prout in eo est intensa gratia vsque ad termi-

A

B

C

D

num præfixum ei a deo, secundum illud Ephe. 4. Vnicuique nostrum data est gratia, secundum mensuram donationis Christi: siue etiã secundum virtutem, inquantum scilicet habet facultatem gratię ad omnia, quæ pertinent ad suum officium siue statum, sicut Apostolus dicebat Ephe. 3. Mihi enim omnium sanctorum minimo data est gratia hęc, illuminare omnes, &c. Et talis gratiæ plenitudo non est propria Christo, sed communicatur alijs per Christum.

Ad primum ergo dicendum, quòd beata Virgo dicta est plena gratia, non ex parte ipsius gratię: quia non habuit gratiam in summa excellentia, qua potest haberi, nec ad omnes effectus gratiæ, sed dicitur fuisse plena gratia per comparationem ad ipsam: quia scilicet habebat gratiam sufficientem ad statum illum, ad quẽ erat electa a deo, vt esset scilicet mater Vnigeniti eius. Et similiter Stephanus dicitur plenus gratia, quia habebat gratiam sufficientem ad hoc, quòd esset idoneus minister & testis Dei, ad quod erat electus. Et idem dicendum est de alijs: harum tamen plenitudinum vna est plenior altera, secundum quòd aliquis est diuinitus prędordinatus ad altiorem, vel inferiorem statum.

Ad 2m dicendum, quòd Apostolus ibi loquitur de illa plenitudine gratiæ, quæ accipitur ex parte subiecti, in comparatione ad id, ad quod homo est diuinitus præordinatus: quod quidem est vel aliquid commune, ad quod præordinantur omnes sancti, vel aliquid speciale, quod pertinet ad excellentiam aliquorum. Et secundum hoc quædam plenitudo gratiæ est omnibus sanctis communis, vt scilicet habeant gratiam sufficientem ad merendum vitam æternam, quæ in plena Dei fruitione consistit, & hanc plenitudinem optat Apostol. fidelibus, quibus scribit.

Ad 3m dicendum, quòd illa dona, quæ sunt communia in patria, scilicet visio, comprehensio, & fruitio, & alia huiusmodi, habent quædam dona sibi correspondentia in statu viæ, quæ etiam sunt communia omnibus sanctis: sunt tamen quędam prærogatiuę sanctorum in patria, & in via, quæ non habentur ab omnibus.

oẽs gratiæ effectus. Secunda autem probat: quia alijs gratia datur intensiue, ẽm mẽsuram eis a deo præfixã, iuxta Apostoli auctoritatem. Et similiter datur virtus gratiæ ad omnia, quæ prinent ad suum officium, vel statum, iuxta aliam Apli auctoritatem.

¶ Nota hic primo, quòd distinctio in præcedenti articulo posita de plenitudine gratiæ intensiuæ vel extensiuæ, diuidit quodlibet membrum distinctionis in hoc articulo factæ. Nam plenitudo gratiæ ẽm se attenditur hic tam intensiue, quã extensiue, & similiter plenitudo gratiæ ex parte subiecti attenditur tam intẽsiue, quam extensiue. Quocirca in articulo præcedẽti plenitudo gratiæ absolute, hoc est sine additione, considerata distincta, est, hic vero cum explicata additiõe vel ex parte sui, vel ex parte subiecti, considerata & distincta est. Vnde in Chro est plenitudo gratiæ simplr intensiue & extensiue, iuxta pcedentem articulum. Et in eodẽ solo est plenitudo gratiæ ex parte gratiæ tam intensiue, quam extẽsiue, & in eodem & alijs ꝑ ipsũ est plenitudo gratiæ ex parte subiecti, iuxta hunc articulũ. Sed ī Chro plenitudo ex parte subiecti coincidit cũ plenitudine gratiæ ẽm se: qm̃ vnigenitum a Patre decet plenitudo gratiæ ẽm se: in alijs autẽ est plenitudo ex parte subiecti limitata, ita ꝙ non est plenitudo ex parte gratiæ ẽm se, qm̃ hæc ẽ propria vnigeniti a Patre, vt prima huius articuli conclusio dicit.

¶ Nota secundo diligentissime, ꝙ Auctor de gratitate intẽ suia gratiæ ẽm se, loquẽs in hoc articulo, dicit quòd inuenitur de facto in sũmo data aiæ Chri, vt patet ī primo mẽbro distinctionis, & prima conclusione.

Et declarat tale summum esse quantum ad essentiam, distinguēdo contra virtutem, & quantū ad excellentiā, distinguēdo contra extensionem, quæ ad virtutem spectat, dicēdo quòd est in maxima excellentia, qua haberi potest, vbi impersonaliter loquitur, & ex parte gratiæ, & nō ex parte subiecti, vt clare adeo patet ī litera, quòd nō potest inficiari.

¶ Et hæc ideo notanda duxi, vt videāt Thomistæ ſm doctoris doctrinā dari summam charitatem, summam grām, nō solum ex parte subiecti, ſm mensuram, quā vnicuiq; pſixit Deus, ſed ex parte ipſius charitatis & gratiæ ſm ſe, vt infra amplius clarificabitur.

3.di.13.q.1 ar.2.q.2. & dil.14. ar.1 q.1.c. Et ve. q.29.art.3. Et opuſ.3. c.221. Et opuſ.60.c. 3. Et Io.3. lec.6.

¶ In reſpōſione ad primum, nota ſobrietatem doctrinæ præſentis circa plenitudinem gratiæ ī beata Virgine, ſ. vt ſit plena gratia tam intenſiue, quam extenſiue non plenitudine gratię ſecundum ſe (quia illa eſt propria Vnigenito a Patre) ſed plenitudine tam intenſiue, quam extenſiue requiſita ad matrem dei. Et hic nota contra loquaces, & gratiam beatę Virginis extendentes ad omnes effectus gratiæ, quaſi matris dei la⁹ indigeat noſtris ꝓ voluntate non ratione laudibus ſub quadā pietatis ſpē.

* li.18.Moral.ca.3.

¶ Siſte igitur vir vere deuote ac docte, in laudib⁹ rōne ſultis, vt ſ. ſit gratia plena, no ex parte gratiæ, ſed ſubiecti, nec in ſummo intenſiue, aut extēſiue ex parte gratiæ. Lauda in ea gratiam, ſed in ſumme ex parte ſubiecti ſupra omnem puram creaturam: hæc enim plenitudo matrem dei decet, quæ ſuper omnes eſt puras creaturas exaltata.

¶ *Super Quæſtionis ſeptimæ Articulum vndecimum.*

DIuinæ vt non deſim gratiæ, par eſt vt cœptum opus proſequamur, & quanto amplius dei ſanctiſſimiq; domini noſtri Leonis decimi Pontificis Maximi gratia, Cardinea me dignitate attollens abundauit, tanto magis debeo Ieſu Chriſti myſteria, Eccleſiæq; ſacramenta ſcrutari, in lucemq; proferre.

¶ Hoc igitur eodem anno ſalutis quidem milleſimo quingenteſimo decimoſeptimo, ætatis autem propriæ nono ſupra quadrageſimum, inchoatum opus die duodecima Cardinalatus ſimul & menſis Iulij proſequendo, titulum huius vndecimi articuli quæſtionis ſeptimæ intelligendum, vt ſonat dicimus.

¶ In corpore articuli reſpondetur quæſito, diuidendo & ſubdiſtinguendo, ſic ꝓ iuxta tria membra diſtinctionis tribus concluſionibus reſpōdetur. Diuiſio eſt, Gratia Chriſto duplex vel vnionis, vel habitualis. Subdiſtinctio eſt, Gratia habitualis dupliciter conſideratur, vel ſecundum rationem entis, vel ſecundum rationem gratiæ. Vnde conſurgunt tria membra: videlicet gratia vnionis, gratia habitualis vt ens, gratia habitualis vt gratia. Prima concluſio iuxta primum membrum eſt, Gratia vnionis eſt infinita. Probatur, Vniri perſonaliter filio dei, eſt

ARTICVLVS XI.

Vtrum Chriſti gratia ſit infinita.

AD VNDECIMVM ſic proceditur. Videtur quòd gratia Chriſti ſit infinita. Omne enim immenſum, eſt infinitum: ſed gratia Chriſti eſt immenſa: dicitur enim Ioan. 3. Non enim ad menſuram dat deus Spiritum Filio, ſcilicet Chriſto. ergo gra Chriſti eſt infinita.

¶ 2 Præt. Effectus infinitus demonſtrat virtutem infinitam, quæ non poteſt fundari, niſi in eſſentia infinita: ſed effectus gratiæ Chriſti eſt infinitus: extēdit enim ſe ad ſalutem totius humani generis: ipſe enim eſt propitiatio pro peccatis noſtris & totius mundi, vt dicitur primæ Ioan. 2. ergo gratia Chriſti eſt infinita.

¶ 3 Præt. Omne finitum, per additionem finiti poteſt peruenire ad quantitatem cuiuſcumque finiti. Si igitur gratia Chriſti eſſet finita, poſſet alterius hominis gratia tantum creſcere, quòd perueniret ad æqualitatem gratię Chriſti, contra quod dicitur Iob 28. Non adæquabitur ei aurum vel vitrū, ſecūdum quòd Greg.* ibi exponit. ergo gratia Chriſti eſt infinita.

* li.18.Moral.ca.3.

SED CONTRA eſt, quòd gratia eſt quiddam creatum in anima: ſed omne creatum eſt finitum, ſecundum illud Sapien. 11. Omnia in numero, & pondere, & menſura diſpoſuiſti. ergo gratia Chriſti non eſt infinita.

RESPON. Dicendum, quòd ſicut ex ſupra dictis patet, * in Chriſto poteſt duplex gratia conſiderari. Vna quidem eſt gratia vnionis, quæ ſicut ſupra dictum eſt, † eſt ipſum vniri perſonaliter filio dei, quod eſt gratis conceſſum humanæ naturæ, & hanc gratiam conſtat eſſe infinitam, ſecūdum quòd ipſa perſona verbi eſt infinita.

* q.2.ar.11

† q.6.ar.1

Alia vero eſt gratia habitualis, quæ quidem poteſt dupliciter cōſiderari. Vno modo, ſecundum ꝙ eſt quoddā ens. Et ſic neceſſe eſt, quòd ſit ens finitum: eſt enim in anima Chriſti ſicut in ſubiecto: anima autem Chriſti eſt creatura quędam habens capacitatem finitam. vnde eſſe gratiæ, cum non excedat ſuum ſubiectum, non poteſt eſſe infinitum. Alio modo poteſt conſiderari ſecundum propriam rationem gratiæ. Et ſic gratia Chriſti poteſt dici infinita, eo quòd nō limitatur: quia ſcilicet habet quicquid poteſt pertinere ad rationem gratiæ, & non datur rei ſecundum aliquam certam menſurā id, quod ad rationem gratiæ pertinet, eo ꝙ ſecundum propoſitum dei, cuius eſt gratiam menſurare, gratia confertur animæ Chriſti, ſicut cuidam vniuerſali principio gratificationis in humana natura, ſecundum illud Ephe. 1. Gratificauit nos in dilecto filio ſuo: ſicut ſi dicamus lucem ſolis eſſe infinitam, non quidem ſecundum ſuum eſſe, ſed ſecundum rationem lucis, quia habet quicquid ad rationem lucis pertinere poteſt.

¶ Nota hic, quòd ly in humana natura, determinat ſubiectū neceſſitatis, non extenſionis hoc eſt, quia Chriſtus eſt vniuerſale principium gratificationis, humanæ neceſſitatis eſt: nam eauſa neceſſitatis ad habendum Chriſtum principium gratificationis, humana natura eſt. Sed licet neceſſitas ex humana occaſionem ſumpſerit natura, extenditur tamē hoc principium non ſolum ad homines, ſed ad Angelos, vt infra patebit: ita quòd Chriſtus eſt vniuerſale principium gratificationis etiam angelorum, extenſa iā ſua capitali gratia, etiam ad angelos.

* gl. interlinearis ſup illud Oſa dixit ī manu eius.

¶ In reſpōſione ad ſecundum eiuſdem articuli, perſpice, ꝙ gra habitualis Chriſti habet effectū infinitum ob duplicem (vt dicitur in litera) cauſam. Hinc. n. habes & meritum & ſatisfactionem Chriſti infinitatē habere.

† gl. or. ibi.

¶ In reſpōſione ad tertiū, dubium occurrit: primo, quomodo verum ſit, ꝙ gratia cuiuslibet ſingularis perſonæ habeat quātitatem alterius rationis a q̄titate gratiæ Chriſti: ſecundo, qūo verum ſit, ꝙ gratia cuiuslibet ſingularis perſonę ſit velut virtus particularis, & gratia Chriſti velut virtus vniuerſalis.

* Tract. 14. in Ioā. ante medium tom. 9.

Et eſt ratio vtriuſq; dubij: quia gratia eſt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimæ in quacūque ſit creatura, vt patet de charitate. Impoſſibile eſt autem, quòd in vna ſpecie ſpecialiſſima inueniatur vere tanta diuerſitas, vt vnum illius individuum ſit virtus vniuerſalis, & alterum particularis, cum virtus vniuerſalis & particularis, loquendo per ſe, diſtinguantur ad minus ſpecie, vt patet inductiue, & conuincitur ratione ex diuerſitate actuum propriorum, virtutis vniuerſalis & virtutis particularis.

¶ Ad hoc dicitur, quòd gratia habitualis Chriſti (de qua eſt ſermo) & aliorum, licet ſit eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimæ, quo ad eſſentiam, eſt tamen diuerſarum rationum quantum ad modum eſſendi. Eſt ſiquidem gratia in Chriſto, vt in toto adæquātę ipſam ſecundum ſe, eſt autem in omnibus alijs, vt in partibus inadæquatis ipſi ſecundum ſe gratiæ. Et propterea eſt in Chriſto, vt in ſubiecto & principio vniuerſali gratiæ, in alijs vero vt in particulariter participantibus. Et ideo quantūcūque creſcat aliorum gratia, numquam peruenire poteſt ad quantitatem intenſiuam, vel extenſiuam gratiæ Chriſti.

¶ Et vt hæc doctrina facilius intelligatur, dicamus ſub exemplo. Calor eiuſdem eſt in ſe ſpeciei ſiue in igne, ſiue in aere, ſiue in miſtis: verūtamen ignis adæquat calorem ſecūdum ſe, quia tanti, tam extenſiue, q̄ intenſiue eſt ſuſceptiuus caloris, quantus natus eſt eſſe ſecundum ſe calor. Aer autem ſiue miſtum quodcumque, calorem participat, ita quòd ſtatim vt calor in alio quam igne poni intelligitur, limitatus & deficiens a perfectione, quam natus eſt calor ſecundum ſe habere, intelligitur: ex hoc enim ipſo, quòd calor in ſubiecto inadæquāte calorem ſecundum ſeipſum ponitur, limitatus ac deficiens ponitur. Et propterea quātūcumque creſcere ponatur calor in tali ſubiecto inadæquante, numquàm perueniet ad quantitatem perfectionis caloris in igne adæquato ſubiecto, eo ꝙ tale augmentum etiā ſi in infinitum ponatur, continebitur, & ſiſtet infra latitudinem ſubiecti participantis, cuius tota latitudo ſuccumbit ſubiecto adæquato.

¶ Ad propoſitum igitur hinc redeundo, dicimus iuxta prius habitam doctrinam, gratiam habitualem eſſe in Chriſto ſecundum totam perfectionem, quam nata eſt habere gratia ſecundum ſeipſam, & in nullo alio eſſe gratiam ſecundum totam perfectionem, quam nata eſt habere gratia ſecundum ſeipſam, & propterea in Chriſto fuiſſe gratiam, vt in ſubiecto totali: ī alijs vero vt in ſubiectis partialibus. Et hoc eſt gratiam eſſe diuerſarum rationū, quantitatem & perfectionum, non ſecundum eſſentiam, ſed ſecundum modum. Et hinc prouenit, quòd gra Chriſti comparatur ad gratias aliorum, vt virt⁹ vniuerſalis ad virtutes particulares: nam ſpectando ad differētiam, quæ eſt penes dictos modos eſſendi, clare liquet, gratiam Chriſti habere quicquid perfectionis natum eſt conuenire gratiæ ſecundum ſeipſam, ac per hoc omnem illius perfectionem intenſiuam & extenſiuam: vtrāq; enim perfectio gratiæ ſecundum ſeipſam exigit, & conſequenter gratiā Chriſti eſſe vniuerſalis virtutis (vtpote quę omnem gratiæ perfectionem intenſiuam & extenſiuam in ſe continet) aliorum vero gratiam eſſe particularis virtutis vtpote partem intenſiuę & partem extenſiuæ perfectio nis gratiæ in ſe continens: plus tamen vel minus iuxta cuiuſque menſuram, qua menſus eſt illi deus. Quo fit, vt quantumcumque quæcumque pura creatura creſcat in gratia, num quam peruenire poſſit ad quantitatem æqualem gratiæ Chriſti: ſicut numquam pars adæquare poteſt totum, niſi partis rationem amittat. Et hoc eſt quod in litera dicitur, reddendo rationem, quare finitum creſcendo non poteſt adæquare aliquid finitum: quia, ſcilicet habent quātitates diuerſarum rationum penes hoc, ꝙ Chriſti gratia eſt virtutis & quātitatis vlis, aliorum vero gratia eſt perfectiōis & virtutis particularis: quia in illo eſt gratia cū perfectione debita ſibi ſm ſeipſam gratiam: in alijs vero eſt gratia cum perfectione modificata & mēſurata, ſecundum tale ſubiectum particulare. Et propterea in Clemen. ad noſtrū, de hæret. damnatur error Beguinarum dicentium, hominem in via poſſe peruenire ad talem gratiæ gradum, vt non poſſit vltra proficere, eo quòd aliter excedi poſſit gratia Chriſti. Vtrumque etenim erroneum eſſe, ex dictis iam patet, & amplius patebit.

ARTICVLVS XII.

Vtrum gratia Chriſti potuerit augeri.

AD DVODECIMVM ſic proceditur. Videtur quòd gratia Chriſti potuerit augeri. Omni enim finito poteſt fieri additio: ſed gratia Chriſti fuit finita, vt dictum eſt. * ergo potuit augeri.

* 1.di.15.q.5 ar.1.q.4. & dist.17.q.2. art.4. ad 3. Et 3.di.12. q.1. art.2. q.3. & dist. 18.art.5.c. Et Ila.11. lec.2. prin. * art. ꝓced.

¶ 2 Præt. Augmentum gratiæ fit per virtutem diuinam, ſecundum illud 2. ad Corinth. 9. Potens eſt autem deus omnem gratiam abundare facere in uobis: ſed virtus diuina, cum ſit infinita, nullo termino coarctatur. ergo videtur, quòd gratia Chriſti potuerit eſſe maior.

¶ 3 Præt. Luc. 2. dicitur, ꝙ Puer

tia, ergo propria gratiæ mensura determinata est penes finem; ergo penes rationalis creaturæ vnionem ad Deum, ergo gratia Christi pertingit ad summam mensuram gratiæ, ergo gratia Christi non potest augeri ex parte ipsius gratiæ. Antecedens probatur auctoritate Scripturæ. Prima cõsequentia probatur: quia mensura vnicuique formæ præfigitur in comparatione ad finem: qđ declaratur exemplo in terræ grauitate. Secunda autẽ: quia finis gratiæ est vnio creaturæ rationalis ad Deum. Tertia vero: quia nec esse nec intelligi potest maior ad Deum vnio, quàm personalis.

¶ Sistẽ hoc in loco lector, & perspice primo, quòd in præcedentis libri Commentarijs, cum de charitate tractarem, scripsimus, non somniasse nos, sed ab Auctore didicisse, ſ. gratiam, ac per hoc charitatem in creaturis habere ſm se terminum in summo, ita ꝙ non sunt amplius augmentabiles, & verba Auctoris in illo loco, quæ videntur sonare oppositum, non esse falsa aut correcta seu retractata hic, sed sunt exponenda, vt ibi exposuimus: & sentiendum cum Auctore hoc in loco est, ꝙ gra habitualis Christi est vere in summo, ad quod potest gratia ex parte sui perduci, & hoc iam in præcedentib⁹ huius libri pluries habuimus.

¶ Ad claritatem tamen doctrinæ præsentis intellige mẽsuram formæ præfixam esse penes relationem ad finem, non sic quòd mensura penes extrinsecum sit (qm̃ mensura formæ intrinseca est formæ cuius est mensura) sed sic, quòd cum omne agens agat ꝓpter finem, ac per hoc id, quod substãtialiter est propter finem, oportet commensuratum esse fini: sicut quod secundum aliquam figuram est propter finem, oportet vt figuratum esse cõmensuratum illi fini: propterea cum graue sit propter esse deorsum, oportet graue vt sic commensuratum esse fini, vt scilicet infimo deorsum commensuretur sola summa grauitas, & supremo sursum sola summa lęuitas: ita summæ vnioni creaturæ rõnalis ad deum cõmensurari oportet solã summã grãm.

¶ Sed est hic locus quæstioni, quo pacto finis gratiæ habitualis (de qua est sermo) est vnio personalis, cum secundum antedicta, & in sequenti articulo ex proposito definita, vnio personalis non sequatur, sed præcedat gratiam habitualem, finis autẽ posterior sit generationis ordine, eo quod est propter finem.

¶ Ad hoc dr, ꝙ finis non dr̃ tm̃ de fine consequendo, sed de fine præexistente, qui finalizat nõ vt sit, aut bene sit, sed quia est: sicut deus qui nec est nec cõseruatur, aut quomodolibet auget per creaturas, finis earum dr̃. Quocirca vnio personalis finis est gratiæ habitualis, non assequendus p eã, sed quia ipsa emanat ab vnione personali ordinata ad vnionem personalem vt ad finem, quia est, sicut creaturæ fiunt a deo pp deum vt finem earum, quia est. Nec est hoc remotum ab ordine, quem in reb⁹ generabilibus videmus, qm̃ in istis pspicimus, ꝙ non solũ an-

F tecedentes dispõnes, sed consequentia etiam accidentia ordinantur ad subsłantiam prius natura genitam, vt ad finem: esse nãque disciplinabilem, quod cõsequitur ad formam hominis, ordinatur ad hoẽm, vt ad finem. Stat ergo solida literæ doctrina, tradens gratiam habitualem Christi esse in summo, quia consonat, & commensuratur summę vnioni vt fini.

¶ Secunda conclusio est, Gratia Christi non potuit augeri ex parte subiecti. Probatur ratione: quia Christ⁹ ab initio fuit plene comprehẽsor, ac per hoc in termino. Et a simili: quia nec beatorum in patria gratia potest ob dictam rationem augeri. Et a dissimili tam hæc quàm precedens cõclusio manifestatur: quia pure viatorũ gratia potest augeri & ex parte gratiæ (quia non ptingunt ad summum ſm se) & ex parte subiecti: quia adhuc sunt in via, & nõ puenerũt ad viæ terminum.

¶ Vbi nota, ꝙ ideo absq; alia probatione in litera asseritur nullum pure viatorem attingere ad sũmum gratiæ ex parte gratiæ: quia consequuntur se hæc duo, videlicet summum gratię ex parte gratiæ, & gratia virtutis vniuersalis. nam gratia secũdo se summa ad quicquid potest spectare, ad rationem grãe se extendit, & si ad quidlibet perfectionis gratiæ se extendit, summa gratia est. Et quonia vtrũque constat esse plenitudinis ꝓprię vnigeniti a Patre, quę ipsa plenitudo grãe cõstituit ab initio cõprehensorẽ, ideo absq; hæsitatione aliqua asserendum est, nullã purã creaturã siue in via, siue in patria ad summũ gratiæ ex parte gratiæ pertingere.

¶ In respõsione ad primum eiusdem 12. articuli considera pspicaciam respõsionis, non solum propositioni obiectæ satisfacientis, sed ex radice oppositum monstrantis: propositionem siquidem illam, Omni finito potest fieri additio, cum finitum & infinitum quantitatis primo sit, distinguit secundum posse dupliciter, quantum finitum cõsiderati, Mathematice, hoc est abstrahendo a materia sensibili, vt loquimur de linea, superficie, vel corpore absolute, vel Physice, hoc est, vt ad specificas naturas rerum naturalium est determinatum, vt quantitas humana, vel cælestis. Primo modo vera est propositio illa: secũdo aũt falsa, vt patet de quantitate cæli. Et quia ratio, quare q̃ titati determinatæ ad naturam talem, repugnat additio, est forma naturalis (vt patet ex secundo de Anima) ideo litera radicem attingens subdit, quòd multo magis ipsi formę naturali quamuis finitæ repugnat additio: quoniam si forma naturalis efficit, vt quantitas, cui secundum se nõ repugnat additio, excludat additionem: multo magis efficit, vt a seipsa excludat additionem. Quo ſt, vt quia gratia eiusdem est ratiõis, quo ad finitatem vel infinitatem conformis naturalibus, cum sit illarum vna, de quibus scriptum est, Omnia in numero, pondere & mensura dispositi: ideo gratia Christi & finita & excludẽs additionem simul est.

¶ In

¶ In respõsione ad secundum eiusdem 12. articuli aduerte, ꝙ quia in litera gratia Christi relata ad proprium finem, excludit melius se: & tamen cõpatitur aliquid maius seu melius se, ideo manifestę litera ista docet gratiam Christi dupliciter posse considerari. Primo, secundum id quod in se est, hoc est secundum propriam intrinsecam entitatem, qua est tale ens inter entia vniuersi. & sic pt aliquid esse nobilis⁹ ens, quàm ipsa sit: imo omnis substantia est nobilior secũdum sui generis rationem illa, cum sit essẽtialiter accidẽs. Alio modo, secundũ id, ad quod ipsa sua entitas tantæ ꝓfectionis ordinatur, vt ad proprium finem. Et hic non potest fieri aliquid maius aut melius illa: quoniam suapte natura commensurata est vnioni personali dei, vt proprio fini, qua nihil esse potest melius. Et vt melius percipias, q̃ in litera subiungitur, perspicaciter attendendum est, a divina sapientia dupliciter aliquid ordinatum, quantum est ex parte rei ordinatæ ad vnionem personalem filij dei, vel per se, vt perfectio gratiæ secundũ se: vel per accidens, vt humana natura. Per accidens siquidem euenit, quantum est ex parte humanæ naturæ, vt cõ placeret deo illam eligere ad vnionem personalem sui: quoniã ipsa natura humana secundum se nullam habet proportionem, aut cõmensurationem ad assumptibilitatem: quia nullam habet potentiam passiuam ad ea, quæ omnem naturalem ordinem transcendunt: sed diuina charitas ac sapientia elenauit illam, ordinando ipsam, vt assumeretur. Gratia autem secundum se totaliter perfecta, quia ex proprij ordinis vt pote supernaturalis ac diuini ratione, ad supernaturale ac diuinum quid ordinatur, par est, vt suapte natura ad vnionem personalem in sui summa plena perfectione ordinetur ac commensuretur, ac per hoc non per accidens, sed per se a diuina sapientia ad vnionem personalem ordinatur. Et ideo in litera dicitur, quòd vnioni personali correspondet sufficienter talis mẽsura gratiæ, hoc est, gratia in summo secundum se, secundum diuinæ sapientiæ ordinem, quo omnia dispositi ab æterno sua uiter. Quocirca quantũcũque aliquod ens in se secundum suã intrinsecam entitatem melius gratia, quæ est in Christo, fieret: non fieret tamen ens suapte natura ordinatum per se ad melius, quàm ordinetur perfectio, quæ in Christo est gratię, & hoc aperte intendit litera per se intellecta.

¶ In respõsione ad tertium aduerte, quòd similitudo profectus Christi, quo ad sapientiam, gratiam, & ætatem, in litera asseritur quo ad partem affirmatiuam, ſ. quòd proficiebat quo ad effectus ætatis, sicut quo ad effectus sapientiæ & gratiæ, & hoc constat esse verissimum, quoniam opera sua consona ætati faciebat: sed non asseritur quo ad partem negatiuam, ſ. quòd nõ proficiebat secundum ætatem ipsam, sicut non proficiebat secundum ipsam sapientiam seu gratiam: quoniam cõstat quòd

esset falsum hoc. nam Christus vere proficiebat ipsa ætate: quoniam secundum ætatis mensuram corporalis progressus est: constat enim Christum vere primo infantem, deinde puerum, inde adolescentem, atque in virum tãdem perfectum emersisse (sicut ceteros homines) sensim & per incrementa temporum, augẽte naturali virtute mẽbra, roburq; viribus ministrãte.

¶ *Super Quæstionis septimæ Articulum tertiumdecimum.*

*c.15. ante medium, tom.7.

TItulus clarus ẽ

¶ In corpore vnica est conclusio responsiua quęsito, Gratia vnionis in Christo præcedit gratiam habitualẽ ei⁹: non ordine temporis, sed naturæ & intellectus. Probatur tripliciter. Primo, Missio Filij est prior naturæ ordine, missione Spiritussancti. ergo gratia vnionis &c. Antecedens probatur: quia Spiritussanctus procedit naturæ ordine a Filio, & dilectio a sapientia. Consequentia vero: quia secundum ipsam vnionẽ attenditur missio Filij, & secundum gratiam habitualem attenditur missio Spiritussancti.

¶ Vbi nota, quòd caute loquitur in litera Auctor, dum missiones ordinat, secundum prius & posterius naturæ: processiones autem Filij & Spiritussancti ordinat quidem naturæ ordine, sed nõ secundum prius & posterius: quia, vt 1 vigesima dist. primi sen. dicitur, in diuinis est ordo naturę, non quo alter est prior altero, sed quo alter est ab altero. Missiones autem ad ea, quæ sunt extra Trinitatem respicientes, prioritatem etiam & posterioritatem naturæ in suis rationibus ac rebus admittit. Secundo præsentia deitatis est prior splẽdore eius: sed vnio est ipsa præsentia, gratia habitualis, splendor eius. ergo. Tertio, Actio & gratia ad ipsam ordinans præsupponit hypostasim. ergo gratia habitualis præsupponit vnionem. Antecedens probatur quia actiones sunt suppositorum. Cõsequentia vero: quia gratia vnionis facit hypostasim in natura humana.

¶ Vbi caute perspice, ꝙ aliud est dicere non præsupponit hypostasim: & aliud est dicere, non præsupponit hypostasim in natura humana. Gratia enim vnionis præsupponit, non facit hypostasim verbi Dei, quæ sola in Christo hypostasis est: sed eadẽ gratia vnionis non ꝑsupponit, sed facit in Christo hypostasim in humana natura, dũ facit ꝙ ꝑsona filij dei sit non solũ persona diuina, sed etiã ꝑsona humana, dum facit ꝙ subsistat, nõ solum in natura diuina, sed etiam in natura humana. Et hoc est quod in litera dicitur, & super hoc ratio fundatur, intendens ꝙ actio humana supponit hypostasim humanam &c.

¶ In respõsione ad secundum eiusdem 13. artic. habes, quòd gratia in Christo non habet rationem dispõnis respectu vnionis, sed habet rationem naturalis proprietatis, sicut calor consequens formam ignis. Et hoc bene nota.

¶ In respõsione ad 3. occurrit reddẽda ratio tot dictorum de gratia vnionis. Dicitur. n. de ipsa in hoc articulo in principio

corpotis, quòd gratia vnionis est ipsa vnio, & in hac ratione, ꝙ est supra omne genus, & in artic. 11. huiusmet quæstionis, quòd est infinita, secundum quòd ipsa persona Verbi est infinita, & in art. 6. q. sextæ in corpore dictum est, quòd gratia vnionis est ipsũ esse personale, quod gratis diuinitus datur humanæ naturæ in persona verbi, & in art. 12. q. 3. ad tertium, dicitur quòd gratia vnionis est causata a tota Trinitate, quod & hic replicatur in corpore articuli, dum principiũ appropriatum gratiæ vnionis, ponitur persona Filij. hæc siquidem dicta licet dissonare inter se videantur, facile tamen distincte perspicientibus apparet, quòd gratia vnionis duo in se claudit, s. esse verbi personaliter terminãs humanitatem Christi, & compositionẽ seu coniunctionem vtriusque, nec loquor de terminatione, coniunctione, aut vnione, quæ est relatio, sed de fundamento, quod est esse deum & hominem, quod constat esse substantiam, & prædicta duo in se claudere, scilicet personam vnitam & ipsam coniunctionem: de huiusmodi enim vnione in litera dicitur, quòd est esse personale, ꝙ est infinita simpliciter, sicut ipsa persona diuina, ꝙ est supra omne genus, quoniam hoc fundamentum relationis, vnionis nihil aliud est, q̃ vnum esse deum & hominem in esse diuino personali. Vnũ autem, cum nihil possitiui addat sup ens quod vnum dicitur (vt dicitur 4. Met.) consequens est, ꝙ nihil in proposito addat super esse personale verbi, ac p hoc vnio pro suo principali sumpta, i. p ipsa re, in qua vnium & sũt vnũ ens, vna persona, ambæ natu-

* Q. 2. art. 10. & q. 6. art. 6.

Q. 4. art. 2.

† Loco cita to in argu.

RESPON. Dicendum, quòd F vnio humanæ naturæ ad diuinam personam (quam supra * diximus esse ipsam gratiam vnionis) præcedit gratiam habitualem in Christo, non ordine temporis, sed naturæ & intellectus. Et hoc triplici ratione: primo quidem, secũdum ordinẽ principiorũ vtriusq;. Principium. n. vnionis est persona Filij, assumẽs humanam naturam, quæ ſm hoc dr̃ missa esse in mũndum, ꝙ humanam naturam assumpsit. Principium aũt gratię habitualis, quæ cũ charitate datur, est Spiritussanctus, qui secundum hoc dr̃ mitti, ꝙ per charitatem mentem inhabitat. Missio aũt Filij secundũ ordinem naturæ, prior est missione Spiritussancti, sicut ordine naturæ Spiritussanctus procedit a Filio, & a sapientia dilectio. Vnde & vnio personalis, secundum quam intelligitur missio Filij, est prior ordine naturæ habituali gratia, secũdum quam intelligitur missio Spiritussancti. Secundo, accipitur rõ huius ordinis ex habitudine gratiæ ad suam causam. Gratia. n. causatur in homine ex præsentia diuinitatis, sicut lumen in aere ex præsẽtia solis. vnde dicitur Ezech. 43. Gloria dei Israel ingrediebatur per viam Orientalem, & terra splendebat a maiestate eius. Præsentia autem dei in Christo intelligitur secundum vnionem humanæ naturæ ad diuinam personã: vnde gratia habitualis Christi intelligitur, I vt cõsequens hanc vnionem, sicut splendor solem. Tertio, ratio huius ordinis sumi potest ex fine gratiæ: ordinatur enim ad bene agendum. Actiones aũtem sunt suppositorum & indiuiduorum. Vnde actio, & per consequens gratia ad ipsam ordinans præsupponit hypostasim operantem. Hypostasis autem non præsupponitur in humana natura ante vnionem, vt ex supra dictis patet. * Et ideo gratia vnionis secundum intellectum pcedit gratiam habitualem. K

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Aug, † ibi gratiam nominat gratuitam dei voluntatem, gratis beneficia largientem. Et propter hoc, eadem gratia dicit hominem quemcũq; fieri Christianum, qua gratia factus est homo Christus: quia vtrũque gratuita dei voluntate absque meritis factum est.

AD 2m dicendum, quòd sicut dispositio in via generationis præcedit perfectionem, ad quã disponit in his, quæ successiue perficiũtur; ita naturaliter perfectionem sequitur, quam aliquis iam consecutus est: sicut calor qui fuit dispositio ad formam ignis, est effectus profluens a forma ignis iam præexistentis. Humana autem natura in Christo vnita est personę verbi a principio, absq; successione. Vnde gratia habitualis non intelligitur vt præcedens vnionem, sed vt consequens eam, sicut quædam ꝓprietas naturalis. Vnde & Augustin. dicit in Enchir. * ꝙ gratia est quodãmodo Chro homini naturalis.

AD 3m dicendum, ꝙ cõ est prius ꝓprio, si vtrũq; sit vnius generis, sed in his, quę sunt diuersorum generum, nihil prohibet proprium esse prius communi. Gratia autem vnionis non est in genere gratiæ habitualis: sed est supra omne genus, sicut & ipsa diuina persona. Vnde hoc proprium nihil prohibet esse prius communi: qa non se habet per additionem ad commune, sed potius est principium & origo eius, quod est cõe. H

QVAESTIO VIII.

De Gratia Christi, secundum quòd est caput Ecclesiæ, in octo articulos diuisa.

DEinde considerandum est de gratia Christi, secundũ ꝙ est caput Ecclesiæ.

Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primo, vtrum Christus sit caput Ecclesiæ.

¶ Secundo, vtrum sit caput hominum, quantum ad corpora: vel solum quantum ad animas.

¶ Tertio, vtrum sit caput omnium hominum.

¶ Quarto, vtrũ sit caput angelorũ.

¶ Quinto, vtrum gratia Christi, ſm quam est caput Ecclesiæ, sit eadem cum gratia habituali eius, secundum quòd est quidam homo singularis.

¶ Sexto, vtrum esse caput Ecclesię, sit proprium Christo.

¶ Septimo, vtrum diabolus sit caput omnium malorum.

¶ Octauo, vtrum Antichristus etiam possit dici caput omnium malorum.

ARTICVLVS I.

Vtrum Christus sit caput Ecclesiæ.

AD PRIMVM sic procedit. Videtur quòd Christo secundũ quòd est homo, non competat

* Enchirid. c. 40. to. 3.

¶ Super Quæstionis octauæ Articulum primum.

TItulus primi articuli clar⁹ est.

¶ In corpore articuli primo respondet Auctor directe quæsito vnica cõclusione. Secundo declarat terminum vnũ conclusionis. Est igitur conclusio respõsiua, Christus caput Ecclesiæ dicitur ſm similitudinem humani capitis. Probatur. sicut tota Ecclesia dr̃ vnum corpus ad Ro. 12. ſm similitudinem corporis humani, ita consequens est, ꝙ Christus dicatur caput Ecclesiæ secundum similitudinem humani capitis.

¶ Vbi nota, ꝙ esse caput nõ dicitur de Christo proprie, sed metaphorice: sicut etiã esse vnum corpus dr̃ metaphorice de Ecclesia, & ꝓpterea non multa opus est discussiõe ī re hac. Termin⁹ aũt in cõclone positus, qui declaratur in litera, est ly ſm similitudinem ad humanum caput: declaratur siquidem, ꝙ similitudo ista attẽditur quo ad tria, s. ordinem, perfectionem, & virtutem.

¶ Vbi scito primo, ꝙ in corpore humano consideratur ordo, non originis, sed status: & ideo ī litera dr̃. ꝙ caput est primũ membrum, incipiẽdo a superiori; procul dubio ſm situ, quãuis etiam possit intelligi de superiori ſm naturales differentias positionis animaliũ, prout in animali distinguuntur sex naturales differentiæ, scilicet sursum & deorsum, ante & retro, dextrum & sinistrum: nam sursum in homine, est ipsum caput vnde trahit alimentum. Et quoniam vtroque modo caput humanum est sursum, scilicet secundum situm simpliciter, & secundum differentiam naturalẽ animalis, ideo vtroque modo intelligi potest. Primo tamen modo manifesti⁹ sensui patet: & ideo magis consonat literæ, quæ in respõsione ad vltimũ euidentiam sensibilem cõsideratam in hac similitudine dicit, dum capitis magis quàm cordis nomen Christus susce pisse dicitur.

Inf. q. 48. a. 1. cor. & q. 49. a. 2. cor. Et 3. di. 13. q. 1. ar. 1. Et veri. q. 29. ar. 3. cſi. & ar. 4. & ar. 5 cor. Et op. 3. c. 223. Et opus. 60. a 3. Et 1. cor. 11. l. 1. & Ephe. 1. ſ.

¶ Scito secundo, ꝙ virt⁹ attribuitur capiti humano respectu virium & motũ reliquorũ membrorum, non tamquàm primo inter membra principio, sed tamquàm compprincipio primi simpliciter membri, scilicet cordis: ex corde siquidem mediãte capite omnis vis & motus membrorum pendet. Et similiter Christ⁹ homo comprincipium est Spiritussancti, qui est cor ecclesiæ advim & motum reliquorum membrorũ ecclesiæ. Et iõ Christus, ad Colosſ. 2. caput ecclesię dicitur, ex quo tãquàm ex comprincipio corpus ecclesiæ per nexus & coniunctiones subministratũ & cõstructũ, crescit in augmentum dei.

¶ Scito tertio, quòd gratia Christi dicitur prima, quia altior & prior, hoc est secundum ordinem causæ formalis, simpliciter & exemplariter. Nam ex eo ꝙ altior, est prior secũdum ordinem causæ formalis, in quo quanto quid est intensiue altius, tanto formalius. Ex eo autem quòd ad conformitatem ipsius alijs gratia datur, est prior tamquàm exemplar reliquarũ gratiarum: & vt in litera dicitur, nõ est hoc exemplar prius tempore exemplatis, sed vt finis in intentione, vt exemplar conceptum.

¶ In responsione ad primum eiusdem articuli aduerte duos

I. 1. de Trini. c. 12. ante med. to. 3.

esse caput ecclesię. Caput enim influit sensum & motũ in membra. Sensus autem & motus spiritualis, qui est per gratiam, non influitur nobis a Christo homine: quia sicut Aug. dicit in lib. de Tri. * nec etiam Christus, secundum quòd est homo, dat Spiritũsanctum, sed solum inquantum est deus. ergo B ei, secundum quòd est homo, non competit esse caput ecclesiæ.

¶ 2 Præt. Capitis non videtur esse aliud caput: sed Christi secundum quòd est homo, est caput deus, secundum illud. 1. ad Corinth. 11. Caput Christi deus. ergo ipse Christus non est caput.

¶ 3 Præt. Caput in hoie est quoddam particulare membrũ, influentiã recipiens a corde: sed Christus est vniuersale principiũ totius ecclesiæ. ergo non est ecclesiæ caput. C

SED CONTRA est, quòd dicitur Ephes. 1. Ipsum dedit caput supra omnem ecclesiam.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut tota ecclesia dicitur vnum corpus mysticũ per similitudinem ad naturale corpus hominis, quod secũdum diuersa membra habet diuersos actus, vt Apost. docet Ro. 12. & 1. ad Cor. 12. ita Christus dicitur caput ecclesiæ secundum similitudinẽ humani capitis, in quo D tria possumus considerare, scilicet ordinem, perfectionem, & virtutem: ordinem quidem, quia caput est prima pars hominis, incipiendo a superiori: & inde est, ꝙ omne principium consueuit vocari caput, secundum illud Ezech. 16. Ad omne caput viæ ædificasti signũ prostitutionis tuæ: perfectionem autem, quia in capite vigent omnes sensus & interiores & exteriores, cum in ceteris membris sit solus tactus, & inde est, quòd dici E tur Isa. 9. Senex & honorabilis ipse est caput: virtutem vero, quia virtus & motus ceterorum membrorum, & gubernatio eorum in suis actibus, est a capite, propter vim sensitiuam & motiuã ibi dominantem: vnde & rector dicitur caput populi, secundum illud. 1. Reg. 15. Cũ esses paruulus in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es. Hæc autem tria competũt Christo spiritualiter. Primo enim secũdum propinquitatem ad deũ, gratia eius altior est & prior, etsi modos, quibus Auctor ponit actiones Christi-hominis causare in nobis gratiam, scilicet meritorie & effectiue. Et de modo quidem meriti nulla est ambiguitas: quoniã potest cadere sub vnius merito, quòd deus creet in altero gratiam: sed de modo efficientiæ obscurum est: quoniam, vt in prima parte habitum, nec principaliter, nec instrumentaliter potest creatura aliqua creare: Christus autem dicitur hic instrumẽtaliter concurrere. Et licet quæstio hæc perplexa appareat, non habet tamen hoc in loco multum dubitationis: quoniam secũdum commune dictũ actiones Christi siue medijs factamentis, vt quotidie q. præc. ar. 2 in ecclesia fit, siue absque sacramẽtis, vt Latronem gratiſ cauit, eodem modo ad creationem gratiæ concurrunt, nõ attingendo, scilicet ipsam gratiam, quæ creatur, sed efficiendo aliquid per modum dispositionis, quod est creare gratiam instrumentaliter: quod nõ inconuenit, cum creatur aliquid in subiecto præexistente, prædisponendo ad illam rem creandã, vt patet cũ creatur anĩa intellectiua ī corpore humano, tot dispositionib⁹ præparato ab agẽte naturali, necessitante naturalis ordinis exactione, passiuã creationẽ ipsius animæ. Altius tamen dicitur secundum excellentiorem Auctoris doctrinam, inferius in q. 13. art. 2. quòd gratia non spectat simpliciter ad genus creationis, sed ad genus immutationis creaturarũ, non secundũ naturæ ordinem, sed secundũ ordinem gratiæ: qđ sufficienter probatur ex hoc, ꝙ deum non conseruare gratiam, non est annihilare, & ipsam desinere esse, non est annihilari, cum deus nihil vmquàm annihilet, quàmuis annihilare possit. Ex hoc enim quòd creationi & conseruationi diuinę respõdet annihilatio, manifeste sequitur, ꝙ si corruptio seu desitio alicuius non est annihilatio, productio quoque eiusdem ordinaria nõ est creatio.

Loco cita to in argu.

D. 430.

tio. Quia igitur grãe infusio non simpliciter creatio est, sed mutatio quędã animæ in ordine gratuitorũ ad cęlestẽ patriam, & ad hmõi mutationes extendit se anima Christi, vt instrumentũ coniunctum verbi, nõ videtur negandum, gratiam attingi instrumentaliter ab actione humanitatis Christi: sed dicendum, quòd effectus iste, qui est animam gratificari, ex illa parte qua ĩteruenit, quodãmodo creatio, est immediate a deo: sed ex illa parte, qua interuenit aĩæ mutatio secũdum obedientialem potentiam ad cælestẽ beatitudinem, est a deo mediante humanitate Christi instrumentaliter. Hoc.n. non est creaturæ cõmunicari potẽtiam creandi instrumentaliter, sed immutãdi instrumentaliter, ad reĩtauranda omnia, quæ in cælis & in terris sunt.

9.di.3.q.2. arti. 2. q.3. Et ver.q.29 art. 4. ad 1. Et opu.60. cap.3.

¶ *Super Quæstionis octauæ Articulum secundum.*

IN titu. 2. art. aduerte, q̃ ly, quo ad corpora, non solũm refertur ad corpora aliorum hominũm, sed etiam ad corpus ipsius Christi, vt clare patet ex argumento tertio in litera, q̃dimpugnat, corpus Christi non posse esse caput aliorũm, quia sumptum est ex alijs, & ex cõclusione responsiua in corpore articuli. est igitur sensus tituli, An Christus ẽt secundum corpus sit caput aliorũ hominum, etiam quo ad corpora.

Art.præced. ad 3.

¶ In corpore articuli vna est cõclusio responsiua quæsito affirmatiue. Tota humanitas Christi secundum.s. animã & corpus, influit in homines, & quantũ ad animam principaliter, & quantum ad corpus secundario. Hæc conclusio primo probatur: deinde declaratur vltima eius particula. Probatur sic. Humanitas Christi habet vim influẽdi, inquantũ est coniuncta dei verbo, cui corpus vnitur per animam, & corpus humanum habet naturalem ordinem ad animam dupliciter, scilicet vt materia ad formam, & vt instrumentum ad principalem motorem. ergo tota humanitas Christi &c.

¶ Vbi nota quòd quia duo continentur in conclusione, scilicet quòd corpus Christi influat & quòd corpora aliorum recipiat influxum a corpore Christi, ideo duo principia assumpta sunt in litera, alterum commune corpori Christi & aliorum hominũ corporibus de duplici naturali ordine inter corpus & animam, ex quo habetur communio mutua, qua non solum corpus accipit ab anima, sed anima accipit a corpore ministrante sibi, & hinc habes consequenter, quòd corpus Christi non est alienum a viribus suæ animæ, & quòd corpora aliorum nõ excludunter a donis suarum animarum. Alterũ principium proprium est corpori Christi, continens duo, scilicet quòd humanitas Christi habet vim influendi ex cõiunctione personali ad deum, & quòd Christi coniunctum est verbo mediante anima. Ex his siquidem simul iunctis habes, quòd corpus Christi mediante anima, habet vim influxiuam ex verbo, sicut habet mediante anima cõiunctionẽ ad illud, vt sic & ex parte influentis, aĩa Christi principaliter, & corpus secundario inueniatur, & similiter ex parte recipiẽtium influxum, animæ hominum principaliter, & corpora secũdario inueniantur, & vtrobique eadem sit ratio, scilicet propter naturalem ordinẽ corporis ad ad animam. Declaratur deinde, quòd corpus secundario recipiat influxum, dupliciter verificari, scilicet per modũ ministerij, vel per modum deriuationis. Nam quando in præsenti vita anima iustificatur, mouet membra corporis ad assequẽdam, conseruandã, tuendam, augendamque animæ iustitiam, & sic corpus nostrum secundario, vt minister animę mouetur a iustificante aĩam. Quando vero in resurrectione anima gloriosa iuncta erit corpori, ex gloria animæ deriuabitur gloria in corpus, & sic a glorificãte immortali diuinaque vita animam, glorifi cabitur secundario corpus, redundante gloria aiæ in corp⁹.

q 6. attic. 1.

In corp. arti.

¶ *Super Quæstionis quartæ Articulum tertium.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore articuli duo sunt. Primo, declaratur modus quo corpus Christi mysticum habet membra. Secundo, respondetur quæsito. Ex differentia autem inter corpus naturale & mysticũ, quoad modum habendi membra simul vel successiue, declaratur modus, quo corpus Christi mysticum habet membra scilicet non solũ in actu, sed in potentia. Et potentia quidem in proposito dupliciter inuenitur, quæ scilicet quandoque reducetur, & quæ numquàm reducetur ad actum. Actus vero tripliciter: vel secundum fidem, vel secundum charitatem viæ, vel secundum fruitionem patriæ.

Infra q.15. ar.3. c.& q. 19.a.4.c.& ad 1. Et 3. dis.13. q.1. ar.1.q.2.& 3.

¶ Vbi nota primo, quòd non distinguitur potentia in potentiam reducibilem, vel non reducibilem ad actum: sed in potentiam, quę de facto quandoque reducetur ad actum, & in potentiam, quæ de facto numquàm reducetur ad actum, quamuis reducibilis fuerit ad actum, alioquin non fuisset in potentia.

¶ Nota secundo, quòd licet fides, vt in responsione ad secundum habes, constituat membrum Christi imperfecte & secundum quid: quia tamen infra latitudinem actus consistit, ideo hic primus gradus actus in esse gratiæ in membris Christi, assignatur fidei.

¶ Conclusio responsiua est, Christus est caput omnium hominum, diuersimode tamẽ, loquendo generaliter secundum totum mundi tempus, probatur deducendo per quinque gradus, secundum quos homines vniũtur Christo.

¶ Vbi nota Auctorẽ in sex status omnes distinxisse, & omnes differentias eorum comprehendisse. In primo beati, in secundo viatores in charitate, in tertio viatores in fide tantum, in quarto viatores sine fide, prædestinati tamen, in quinto viatores sine fide non prædestinati, in sexto damnati sunt. Et primus quidem gradus licet hodie omnino sit clarus: relatus tamẽ ad totum mũd tempus comprehẽdit sub se beatos, etiã impeditos, quàmuis in termino, vt erant sancti Patres in lymbo ante mortem Christi. Comprehenduntur siquidem in primo gradu omnes actu Christo cõiuncti immutabiliter seu in termino, quales tũc erant sancti Patres, quibus sola patefactio cæli deerat.

¶ Secũdus vero gradus trifariam distinguitur: nam continet tam existẽtes in purgatorio, qui ad huc extra viam totaliter nõ sunt, quàm existentes in charitate hic prædestinatos, quàm existentes in charitate secundum præsentem iustitiam tantum, quos cõstat esse præscitos. Hi enim omnes, q̃a sunt in via & charitate compu tantur inter membra Christi actualiter: sed primi duo simpliciter, tertij secundum præsentem tantum iustitiam.

¶ Tertius quoque gradus, qui etiam secundum actum licet imperfectum attenditur, duo continet genera hominum, scilicet fide tantum præditos, & tamen prædestinatos, & similes nõ prædestinatos. Vtrique enim inter membra Christi actualiter ratione fidei computantur: mortificata tamen, sed primi vt membra permansura, secundi vt membra abscindenda.

¶ Quartus gradus, qui secundum potentiam attenditur, assignatus est in litera in ordine ad actum simpliciter, hoc est fruitionem patriæ, sicut & quintus: sed quartus secundum ordinem positiuum ad dictum actum: quintus secundum negationem ordinis ad eundem actum. Et quoniam iustum est, vt potentiæ ad actus secundum quid, reducantur ad potentiam ad actum simpliciter, ideo quartus gradus comprehendit omnes viatores sine fide prædestinatos, & reductiue illos etiã sine fide, qui quandoque reducentur in actum fidei tantum, vel ẽt charitatis viæ tantum: hi.n. ratione status potentiæ, quæ quandoque reducetur ad actum simpliciter vt primi, vel secundum quid vt reliqui quartum constituunt gradum, iuxta distinctionem præmissam in litera ante conclusionem. Et propterea quinto gradui illi soli relinquuntur, qui sic in vita ista degunt in potẽtia ad actum simpliciter vel secundum quid, q̃ numquàm assequentur aliquẽ eorum, qui scilicet non solum præsciti sunt, sed numquàm ad charitatem viæ, numquàm ad fidem informem peruenient, vt sunt iugiter infideles.

¶ Extra omnia autem Christi mẽbra computatur sextus status hominũ, hoc est status æternæ dãnationis, qui etiam continet duo genera hominum, scilicet damnatorũ ad pœnã sensus & damni, quales sunt omnes adulti damnati, & ad pœnã damni tantum, quales sunt infantes & perpetuo amentes, qui sine sacramento fidei decesserunt. Hi namque vt sic, quia nec actu nec potentia inter membra Christi sunt, aliena omnino ponuntur a capite Christo. Est tamen inter istos la titudo, dum quidã eorum decidunt a potẽtia tantum, vt semper infideles, & qui nũquàm vsum liberi arbitrij habuerunt, de quibus tantum fit mentio in litera. Quidam autẽ decidunt ab actu, vel fidei tãtum, vel etiam charitatis viæ vt Christiani damnati, qui membra vere abscissa a corpore Christi sunt: quoniam illius fuerunt secundum præsentem iustitiam vel fidei sacramenta, membra.

¶ In responsione ad primum eiusdem articuli, aduerte pro intellectu literę & prædictorum, q̃ dupliciter possumus loqui de potentia vt patet 5. Metaph. scilicet logice vel physice, hoc est, vel deponentia, prout termini non implicant contradictionẽ, vel de potentia actiua, vel passiua existente in natura, ad agendum vel patiendum actum aliquem ordinata. In præsenti materia non est sermo de potentia logice, sed physice, ut patet ex hac litera, in qua Auctor fundat potentiam ecclesiasticam, hoc est posse esse membrum ecclesiæ, quæ est corpus Christi mysticum super reali virtute Christi, & reali facultate liberi arbitrij humani in statu uiæ, secundum enim has duas potestates dicitur aliquis physice in potentia, uel non in potentia ad esse mẽbrum Christi. Et propterea damnati omnes licet sint in potentia logice, ut sint membra Christi: quia tamen non sunt in potentia

membra sui corporis. Infideles autem nullo modo sunt membra ecclesiæ, quę est corpus Christi, vt dicitur Ephes. 1. ergo Christus non est caput omnium hominum.

¶ 2 Præt. Apostolus dicit ad Ephe. 5. quòd Christus tradidit semetipsum pro ecclesia, vt ipse exhiberet sibi gloriosam ecclesiam, non habentem maculam aut rugã, aut aliquid huiusmodi: sed multi sunt ẽt fideles in quibus inuenitur macula aut ruga peccati. ergo nec etiã omniũ fideliũ Christus est caput.

¶ 3 Præt. Sacramenta veteris legis comparantur ad Christũ, sicut vmbra ad corpus, vt dicitur Coloss. 2. sed patres veteris testamẽti, sacramentis illis suo tẽpore seruiebant, secundũ illud Hebr 8. Qui exemplari & vmbræ deseruiunt cælestiũ. Non ergo pertinebant ad corpus Christi, & ita Christus non est caput omnium hominum.

SED CONTRA est, quòd dicitur 1. Timo. 4. Est Saluator omniũ hominum, & maxime fidelium, & 1. Ioã. 2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris tantum, sed etiam pro totius mundi. Saluare autem homines, & propitiationem esse pro peccatis eorum, competit Christo secundum quòd est caput. ergo Christus est caput omnium hominum.

RESPON. Dicendum, quòd hęc est differentia inter corpus hominis naturale, & corpus ecclesiæ mysticum, quòd membra corporis naturalis sunt omnia simul, mẽbra autẽ corporis mystici nõ sunt omnia simul, neque quantum ad esse naturæ, quia corpus ecclesiæ cõstituitur ex hominibus, qui fuerunt a principio mundi vsque ad finem ipsius: neque etiam quantũ ad esse gratiæ: quia eorum etiam, qui sunt in vno tempore, quidam gratia carent, postmodum habituri, alijs eam iam habentibus. Sic igitur mẽbra corporis mystici accipiuntur, non solum secundum quòd sunt in actu, sed etiam secundum quòd sunt in potentia. Quædam tamen sunt in potentia, quæ numquàm reducuntur ad actum. Quædam vero sunt, quæ quandoque reducuntur ad actum. Et hoc secundum triplicem gradũ: quorum primus est per fidem, secundus per charitatẽ viæ, tertius per fruitionem patriæ. Sic ergo dicendum est, q̃ accipiendo generaliter secundum totum tempus mundi, Christus est caput omnium hominum: sed secundum diuersos gradus. Primo enim & principaliter est caput eorum, qui actu vniũtur sibi per gloriam. Secundo eorum, qui actu vniuntur sibi per charitatem. Tertio eorum, qui actu vniũtur sibi per fidẽ. Quarto vero eorum, qui sibi vniuntur solũ in potentia nondum reducta ad actum, quæ tamen est ad actum reducenda, secundum diuinam prędestinationem. Quinto vero eorum, qui in potentia sunt sibi vniti, quæ numquàm reducetur ad actum: sicut homines in hoc mundo viuentes, qui non sunt prædestinati, qui tamen ex hoc sæculo recedentes, totaliter desinunt esse mẽbra Christi: quia iam nec sunt in potentia, vt Christo vniantur.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ illi qui sunt infideles, etsi actu non sint de ecclesia, sunt tamen de ecclesia in potentia: quæ quidem potentia in duobus fundatur. Primo quidem & principaliter in virtute Christi, quæ est sufficiens ad salutem totius humani generis: secundario in arbitrij libertate.

AD 2^m dicendum, quòd esse ecclesiam gloriosam non habentem

tentia physice ad esse inter membra Christi, quoniam nec virtus Christi est ordinata ad redemptionem damnatorum, scriptum est enim, quòd in inferno nulla est redemptio, nec illorum liberum arbitrium vertibile est amplius ad Christū: quia sunt in termino, ideo simpliciter & absolute dicuntur in litera totaliter desinere esse membra Christi.

¶ In responsione ad secundum aduerte, quòd tres conditiones ecclesiæ, hoc est gloriosam, & sine macula, & sine ruga esse, non conuenire ecclesiæ militanti ratione primę conditionis, manifeste patet. Sed & Auctor ratione tertiæ, hoc est peccatorum venialium probat, qđ intellige formaliter de ecclesia militante, hoc est, de cōgregatione fideliū existentium in charita te: quoniam huiusmodi congregatio ratione omniū suarū partium in via hac, rugam aliquā uerustatis habet, licet non semper in singulis. Potest. n. viator aliquis aliquanto tempore sine omni actuali peccato inueniri: non potest tamen omnino vitam hanc agere sine aliquo peccato, vt in litera, apostolica probat auctoritas.

D.720.

Cap. 2. in med. to. 2.

¶ *Super Quæstionis octauæ Articulum quartum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore articuli vna est conclusio responsiua quæsito, Christus nō solum est caput hominū, sed etiam angelorū. Probat dupliciter, 1. ratione & auctoritate, ratione quidē sic: Homines & angeli ordinantur ad vnum finem, scilicet gloriam diuinæ fruitionis. ergo corpus mysticū ecclesię nō solū ex hominibus, sed etiam ex angelis consistit. ergo totius huius multitudinis est caput vnū, quod est Christus. igitur Christus est caput non solum hominum, sed angelorum. Prima consequentia probatur: quia corpus similitudinarie dicitur, quæcumque vna multitudo ordinata in vnum, secundū distinctos actus seu officia. Hinc aperte patet, quòd multitudo angelorum & hominum ex eo, quòd ordinatur ad vnum finem, est vnum corpus mysticum nulla enim est ambiguitas, quin in his sit diuersitas actuum & officiorum in ordine ad cælestem felicitatem. Secunda vero consequentia habet duas partes, prima est, quòd inferatur caput vnum: secunda est, quòd illud caput sit Christus. Et quo ad primam probatur ex eo, quòd vbi est vnum corpus, oportet esse caput vnum. Quo ad secundam vero probatur dupliciter. Primo ex tribus conditionibus capitis antedictis, scilicet prioritate, perfectione, & virtute, inuentis in Christo: quia propin-

3. di. 13. q. 2 ar. 2. q. 1. & di. 14. ar. 3. q. 2. & 6. c. Et ver. q. 29 a. 4. c. & ad 5 Et opus. 3. c. 223. & 1. cor. 11. Et eph. 1. in fi.

maculáneq; rugā, est vltimº finis, ad quē pducimur p passionē Christi. Vñ hoc erit ī statu patriæ, nō aūt in statu viæ, in quo, Si dixerimus, quia pctm̄ nō habemus, nosipsos seducimus, vt dicitur 1. Io. 1. Sunt tamen quædam scilicet mortalia, quibus carent illi, qui sunt membra Christi per actualem vnionem charitatis. Qui vero his subduntur, nō sunt membra Christi actualiter, sed potentialiter, nisi forte imperfecte, per fidem informem, quæ vnit Christo secundum quid, & non simpliciter, vt scilicet per Christum homo consequatur vitā gratiæ. Fides enim sine operibus mortua est, vt dicitur Iacobi 2. per cipiunt tamen tales à Christo quēdam actum vitæ, qui est credere: sicut si membrum mortificatū mouetur aliqualiter ab homine.

Ad 3ᵐ dicendum, qꝑ sancti patres nō insistebant sacramentis legalibus tamquàm quibusdam rebus, sed sicut imaginibus & vmbris futurorum: idem[d] autem est motus in imaginē, inquantum est imago, & in rem, ut patet per Philosophum in lib. de memo. & remi. *Et ideo antiqui patres seruando legalia sacramenta, ferebantur in Christum per fidem & dilectionem eandem, qua & nos in ipsum ferimur: & ita patres antiqui pertinebant ad idem corpus ecclesiæ, ad quod nos pertinemus.

Articvlvs IIII.

Vtrum Christus sit caput angelorum.

Ad qvartvm sic ꝓceditur. Videtur quòd Christus, secundum quòd homo, non sit caput angelorum. Caput enim & membra sunt vnius naturæ: sed Christus, secundū quòd est homo, non est conformis in natura cum angelis, sed solum cum hominibus: quia ut dicitur Hebr. 2. Numquàm angelos apprehendit, sed semē Abrahæ apprehendit. ergo Christus secundum quòd homo, non est caput angelorum.

¶ 2 Præt. Illorum Christus est caput, qui pertinent ad ecclesiam, quę est corpus eius, ut dicit Ephe. 1. sed angeli non pertinent ad ecclesiam, nam ecclesia est congregatio fidelium: fides autem non est in angelis: nō enim ambulant per fidem, sed per speciem, alioquin peregrinarentur a domino, secundum quòd Apostolus argumentatur 2. ad Corinth. 5. ergo Christus, secundum quòd homo, non est caput angelorum.

¶ 3 Præt. August. dicit super Ioan.* ꝙ sicut uerbum, quod erat in principio apud patrem, uiuificat animas, ita uerbum caro factum uiuificat corpora, quibus angeli carēt: sed verbum caro factum est Christus, secundū ꝙ homo. ergo Christus secundū ꝙ homo, non influit uitam angelis. Et ita secundum ꝙ homo, non est caput angelorum.

Sed contra est, quòd Apostolus dicit Coloss. 2. Qui est caput omnis principatus & potestatis: & eadem ratio est de angelis aliorum ordinum. est ergo Christus caput angelorum.

Respon. Dicendum, quòd sicut dictum est,† ubi est unum corpus, necesse est ponere unum caput. Vnum autem corpus similitudinarie dicitur una multitudo ordinata in unum, secundum distinctos actus siue officia: manifestum est autem, ꝙ ad unum finem, qui est gloria diuinæ fruitionis, ordinantur & homines & angeli. Vnde corpus ecclesiæ mysticum, non solum consistit ex hominibus, sed etiam ex angelis. Totius autem quilor est deo, & perfectius habet dona dei, & influit in homines & angelos. Secundo, auctoritate Apostoli ad Phil. 1. Deinde probatur conclusio principalis ex signo: quia scilicet angeli ministrabant Christo, Matth. 4. hoc enim signum est subiectionis, cum minor sit qui ministrat.

¶ In responsione ad primum eiusdē articu. aduerte nouitie, ꝙ non apponitur hic supradictis tribº conditionibus capitis quarta cōditio, puta cōformitas naturæ: sed prius fuit sermo de conditionibus proprijs capitis, quibus differt & præstat ceteris membris: modo autē loquimur de conditione communi capiti, & reliquis membris. Oporteret siquidem omnia membra corporis vnius esse naturæ, puta humanæ, uel leoninæ, uel taurinæ &c. Vnde conditio ista conformitatis in natura, exigitur ad caput ut præsuppositum, sicut commune præsupponitur proprio. Et propterea in litera dicitur, quòd propter conformitatem Christi cum angelis in natura generis, potest Christus dici caput angelorum, non quòd conformitas sit ratio Christo, quòd sit caput (cum conformitas communis sit Christo & angelis) sed quia conformitas ratio est, quòd in Christo inueniatur communis conditio capiti & membris: & ideo propter conformitatem ut conditionem communem Christus habens ꝓprias capitis conditiones, potest dici caput angelorum.

¶ In responsione ad tertium eiusdem articuli, dubium occurrit circa causalitatē corporalis naturæ Christi super angelos, qui sunt puri spiritus, corporibus nec uniti nec unibiles, ut formæ. Non uidetur siquidem intelligibile, quòd corpus possit agere in spiritum separatum omnino, peripatetice loquendo, cum non communicent, & longe inferioris, immo infimæ naturæ sit corpus quodcumque cum corporalibus respectu substantiarum omnino separatarum a materia, quales supponimus angelos esse.

¶ Ad hoc dicitur, quòd licet hoc mirum appareat, si tamen consideremus phantasma sub lumine intellectus agentis posse in animam intellectuam agere, non erit incredibile, quòd aliqua res corporea uirtute diuinitatis, cui iuncta est personaliter, possit in substantiam separatam agere, ut sic quod phātasma ex naturali uinculo cum anima intellectiua sortitum est, humanitas Christi ex supernaturalissima & maxima coniunctione ad diuinitatem adepta sit excellentiori modo:

Tracta. 21. ante med. & 19. tract. a med. to.

Ar. 1. ad 2.

dō quia pot est libere, instrumentaliter tamen, causare in angelis, & animabus nostris aliquid spirituale. Non intelligo tamen hunc causandi modum excedere modum, quo ponimus, sacramenta causare in animabus nostris spirituales gratias.

¶ *Super Quæstionis octauæ Articulum quintum.*

TItulus clarus est: de idem pti tate enim reali quæritur.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua quæsito affirmatiue, Gratia personalis, qua anima Christi iustificata est, & gratia eius, secundum quā est caput Ecclesię iustificàs alios, est eadem secundū essentiam: differt tamen secundum rationem. Probatur, Quo aliqd est actu & quo agit, est vnus actus: oportet tamē ad hoc vt sit quo agat in alia, ꝙ actus secundum eminentiam quandam habeatur. ergo gratia Christi habet etiā, ꝙ sit actiua in alios, quod pertinet ad rationem capitis. ergo gratia personalis qua anima Christi iustificata est, & gratia eiusdem, qua est caput Ecclesię iustificans alios, est eadem. Antecedens quo ad primam partem probatur ratione, quia vnūquodque agit secundum quòd est ens actu, & exemplo in calore ignis. Quo ad secundam vero partē, quia agens oportet esse præstantius patiente, vt August. & Aristote. tenantur. Consequentia vero prima probatur: qa in anima Christi recepta est gratia secū dum maximā eminentiam: secunda asit est ꝓ se euidēs.

Loco citato in arg.

¶ Sed occurrit hic dubium quātum ualeat processus iste ex hoc, ꝙ actus habetur secundum quandam eminētiā, inferens quòd sit actiuus aliorum eiusdem rationis: supponimus enim, habitualem gratiā in anima Christi, & in aliis, esse unius speciei specialissimæ secūdum essentiam. Et est ratio dubij: quia licet ex hoc, ꝙ actus aliquis eminet, & præstat, habeat ꝙ sit actiuus sibi similis, non tamen ex hoc sibi uendicat, quòd sit caput omnium aliorum sibi similium, hoc est ꝙ sit actiuum omnium sibi similiū ut patet inductiue: alioquin quodlibet actiuum esset actiuū omniū sibi similiū. Peccat ergo processus iste: quia aliud est probare, ꝙ actus sit actiuus sibi similis, quod probatur in litera, & aliud quòd sit actiuus omnis sibi similis, quod erat probandū: quia hoc importatur nominæ gratiæ capitalis.

¶ Ad hoc dicitur, quòd quia sermo literæ formalis est, nō spectat ad locū hunc probare, sed supponere ex ante discussis gratiam Christi, qua influit aliis, esse capitalem, hoc est, influxiuam in omnes: & propterea falsum obijciēdo assumitur, quod erat hic probandum, gratiam Christi esse actiuam omnis sibi similis seu capitalem. Sed litera synonyme utitur gratia Christi, qua agit in alios, & gratia Christi, ut est caput, hoc est, qua agit in omnes: quia supponit, ꝙ agere in alios coincidit cum agere in omnes respectu gratiæ Christi, quā superius manifestauit esse gratiā capitis, cuius est in omnia membra influere. Quia igitur ut synonyma hæc hic habentur, ideo Auctor solicitus tātum fuit, ut probaret idēptitatē actus, quo Christi anima est in se sancta, & quo alios sanctificat. Et hanc idēptitatem probat sufficiēter ex hoc, quòd posse agere non addit super actum dātem esse nisi eminētiam quandam, quā constat non mutare essentiam actus. Vnde restat processus solidus, & efficax.

3. di. 13. q. 3 ar. 2. q. 1. & 2. Et 4. di. 5 q. 1 ar. 3. q. 2. ad 3. Et ueri. q. 29. ar. 2. c. fi & ad 6. Et op. 3. c. 222. & 223. Et io. 3. lec. 6.

¶ Cum his quoque scito, quòd in litera nō dicitur quòd habeatur actus intensissime, sed dicitur quòd habeatur secundum eminentiā quandā, & de Christo subditur, ꝙ habuit gratiam secundum eminentiā maximam: plus enim comprehēditur sub eminentiæ nomine, quā intēsionis quātæcunque. Et re uera quando actus habetur secundū eminentiam intēsionis & modi habēdi, est causa uniuersalis, homogenea tamen reliquorum: ut patet in calore, q̄ quoniam in summo inuenitur in igne, & habet eminenti modo, qa calor in summo, est naturalis ꝓprietas ignis solius, ideo est causa uniuoca ceterorū caliorum. Et proportionaliter, quia in anima Christi gratia est in summo, & habetur eminētissimo modo, quia ut naturalis proprietas consequens unionem personalem, iuxta illud, Vidimus gloriam eius, quasi unigeniti a Patre, plenum gratiæ, &c. ideo gratia Christi ex eminentia tali est actiua in alios & est actiua in omnes, ut caput, ac per hoc ut cōforme, seu homogeneum. Vltima pars conclusionis, hoc est, differt tamen ratione, nō aliter probatur in litera, quia clara est: constat enim secundū rationem differre, ꝙ gratia est actus faciēs formaliter esse gratū, & ꝙ est principium agendi in alios: alioquin esse gratū, & causare gratiam in alios essent idem.

q. 6. art. 6.

¶ In responsione ad primum scito nouitie, ꝙ in Adam distinguitur peccatum personæ, & naturæ, quia peccatum personæ, uocatur peccatum illud, quod in actu primi peccati Adæ constitit: peccatum uero naturæ, uocatur fomes peccati cum priuatione

sione originalis iustitiæ. Et quia hoc secundum causatū fuit in Adam ex primo, ideo dicitur ꝙ persona, hoc est actꝰ personalis corrūpit naturam, hoc est naturale bonū, ac donum. In nobis autē dicitur, quòd natura corrumpit personam, quia ex fomite &c. quem cū natura contraximus, persona & damnationi obnoxia semper est, nisi p baptismum reparetur, & in peccatum actuale labitur. Non proportionaliter autē se habet Christi gratia, vt se licet alia sit gratia naturæ, alia personæ, tum quia gratia non est data Christo ex animæ suę actuali operatione, tum quia gratia nō communicatur nobis a Christo per actionē naturæ, seu communicando naturam, sed per actionem personalē Christi qua meruit nobis, & uoluntarie influit nobis gratiam.

¶ In responsione ad tertium uide nouitie, quòd Auctor primo appellat gratiā unionis id, qđ proprie est gratia unionis, & de illa dicit, quòd nō est eadem gratiæ personali seu habituali. Deinde propter reuerētiam aliorū permittit appellari ipsam habitualem gratiā Christi, nomine gratiæ unionis, non simpliciter, sed quodammodo, pro quanto scilicet ipsa habitualis gratia in Christo facit congruitatem quandam ad unionem. Et intelligit de congruitate non antecedente unionem uelut disponēte ad illam, sed de congruitate consequente ad unionem: reddit. n. habitualis gratia animā Christi congruā dignitati unionis, ad quam præelevata intelligitur, sicut grauitas congruit terræ, & sicut desponsata iam mulier principi, congrua redditur principi ex ornatu iocalium, quæ ex dono sponsi accepit.

§. 7. ar. 9.

Aug. li. 12. ca. 16. circa med. to. 3. †Arist. de anima li. 3. tex. 19. *ar. 1. huius q. & q. 7. ar. 9.

D. 1006.

autem est caput nostrum, quòd ab eo accipimus. ergo secūdum hoc, quòd habuit plenitudinem gratię, est caput nostrum. Plenitudinem autem gratiæ habuit, secundum ꝙ perfecte fuit in illo gratia personalis, vt supra dictum est. *ergo secūdū gratiam personalem est caput nostrum, & ita non est alia gratia capitis, & alia gratia personalis.

RESPON. Dicendum, quòd quia vnumquodque agit, inquantum est ens actu, oportet ꝙ idem sit actus, quo aliquid est actu, & quo agit, sicut idem est calor, quo ignis est calidus, & quo calefacit. Non tamen omnis actus, quo aliquid est actu, sufficit ad hoc, quòd sit principium agendi in alia: cum enim agens sit præstantius patiente, vt Augustꝰ dicit 12. super Gen. ad literam, * & Philosoph. in 3. de anima, † oportet quòd agēs i alia, habeat actum secundum eminentiam quandam. Dictum est autem supra, *quòd in anima Christi recepta est gratia secundum maximam eminentiam: & ideo ex eminentia gratiæ, quam accepit, competit sibi quòd gratia illa ad alios deriuetur, quod pertinet ad rationem capitis: & ideo eadem est secundū essentiā gratia personalis, qua anima Christi est iustificata, & gratia eius, secundum quam est caput ecclesiæ, iustificans alios: differt tamen secundum rationem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd peccatum originale in Adā, quod est peccatum naturæ, * deriuatum est a peccato actuali ipsius, quod est peccatū personale: quia in eo persona corrūpit naturam, qua corruptione mediante, peccatum primi hominis deriuatur ad posteros, secundum ꝙ natura corrupta corrūpit personam: sed gratia non deriuatur a Christo in nos mediante natura humana, sed per solam personalem actionem ipsius Christi. Vnde non oportet in Christo distinguere duplicem gratiam, quarū vna respondeat naturæ, alia personæ, sicut in Adam distinguitur peccatum naturæ & personæ.

AD 2ᵐ dicendum, quòd diuersi actus, quorum vnus est ratio, & causa alterius, nō diuersificant habitum: actus autem personalis gratiæ, qui est sanctum facere formaliter habentem, est ratio iustificationis aliorum, quæ pertinet ad gratiam capitis. Et inde est, quòd per huiusmodi differentiam non diuersificatur essentia habitus.

AD 3ᵐ dicendum, quòd gratia personalis & gratia capitis ordinantur ad aliquem actum: gratia autem vnionis non ordinatur ad actū, sed ad esse personale: & ideo gratia personalis & gratia capitis conueniunt in essentia habitus, nō autem gratia vnionis. Quāmuis personalis gratia possit quodammodo dici gratia vnionis, prout facit congruitatem quandam ad vnionem. Et secundū hoc vna per essentiā est gratia vnionis, & gratia capitis, & gratia singularis per sonæ, sed differens sola ratione.

¶ *Super Quæstionis octauæ Articulum sextum.*

ARTICVLVS VI.

Vtrum esse caput ecclesiæ sit proprium Christo.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd esse caput ecclesiæ non sit proprium Christo. Dicitur. n. 1. Reg. 15. Cū esses paruulus in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es: sed vna est ecclesia in nouo & veteri testamento. ergo videtur quòd eadem ratione aliquis alius homo præter Christum poterit esse caput ecclesiæ.

¶ 2 Præt. Ex hoc Christus dicitur esse caput ecclesiæ, quòd gratiam influit ecclesiæ membris: sed etiā ad alios pertinet gratiam alijs prębere, secundum illud Ephe. 4. Omnis sermo malus ab ore vestro nō procedat: sed si quis bonus est ad ędificationem fidei, vt det gratiam audientibus. ergo videtur, quòd etiam alij quàm Christo competat esse ecclesiæ caput.

¶ 3 Præt. Christus ex eo quòd præest ecclesiæ, non solum dicitur caput, sed etiam pastor & fundamentum ecclesiæ: sed non sibi solum Christus retinuit nomen pastoris, secundum illud 1. Petri 5. Cum apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcessibilem gloriæ coronam: nec etiam nomen fundamenti, secundum illud Apocalyp. 21. Murus ciuitatis habens fundamenta duodecim. ergo videtur, quòd nec etiam nomen capitis sibi soli retinuerit.

SED CONTRA est, quòd dicitur, Coloss. 2. Caput ecclesiæ est, ex quo corpus per nexus & coniunctiones subministratum & constructum, crescit in augmentum dei: sed hoc soli Christo conuenit. ergo solus Christus est caput ecclesiæ.

RESPON. Dicendum, quòd caput in alia membra influit dupliciter. Vno modo, quodam influxu gratiæ, non est ab aliquo, nisi a solo Christo, cuius humanitas ex hoc, quòd est diuinitati coniuncta, habet virtutem iustificandi: sed influxus in membra ecclesiæ, quantum ad exteriorem gubernationem, potest alijs conuenire. Et secundum hoc aliqui alij possunt dici capita ecclesiæ, secundum illud Amos 6. Optimates capita populorum: differenter tamen a Christo. Primo quidem, quantum ad hoc, quòd Christus est caput omnium eorum, qui ad ecclesiam pertinent, secundum omnem locum, & tempus, & statum: alij autem homines dicuntur capita, secundum quædam specialia loca, sicut episcopi suarum ecclesiarum, vel etiā secundum determinatum tempus, sicut Papa est caput totius ecclesiæ, scilicet tempore sui pontificatus, & secundum determinatum statum, prout scilicet sunt in statu viatoris. Alio modo, quia Christus est caput ecclesiæ propria virtute & auctoritate: alij vero dicuntur capita, inquantum vicem gerunt Christi, secundum illud 2. ad Corinth. 2. Nam & ego quod donaui, si quid donaui propter vos in persona Christi, & secundum illud secundæ ad Corinth. 5. Pro Christo legatione fungimur, tamquàm Deo exhortante per nos.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum illud intelligitur, secundum quòd ratio capitis consideratur ex exteriori gubernatione, prout dicitur rex caput regni sui.

AD 2ᵐ dicendum, quòd homo non dat gratiam interius influendo, sed exterius persuadendo ad ea, quæ sunt gratiæ.

AD 3ᵐ dicendum, quòd sicut Augustinus * dicit super Ioan. Si præpositi ecclesiæ pastores sunt, quomodo vnus pastor est, nisi quia sunt illi omnes vnius membra pastoris? Et similiter alij possunt dici fundamenta & capita, inquantum sunt vnius capitis & fundamenti membra. Et tamen sicut Augustinus ibidem dicit, † pastorem esse dedit membris suis, ostium vero nemo nostrum se dicit, hoc sibi ipse proprium tenuit: & hoc ideo, quia in ostio importatur principalis auctoritas, inquantum ostium est, per quod omnes ingrediuntur in domum, & ipse solus Christus est per quem accessum habemus in gratiam istam, in qua stamus: per alia vero nomina prædicta potest importari auctoritas, non solum principalis, sed etiam secundaria.

Infr. ar. 7. Et ver. q. ar. 4. c. Et Corīth. ii

¶ In corpore articuli vnica ē distinctio bimembris, cū duabus cōclusionibus respōsiuis iuxta singula mębra. Distinctio ē de esse caput, vel secundum influxum interiorem, vel secundum exteriorem gubernationē. Prima cōclusio est, Esse caput ecclesiæ secundum interiorem influxum est proprium Christo. Probatur, quia sola humanitas Christi habet virtutem iustificandi: quia sola coniuncta est personaliter diuinitati. Secunda conclusio est, Esse caput ecclesiæ secundum exteriorem gubernationem est commune Christo & alijs, differenter tamen. Prima pars conclusionis vtpote clara, manifestatur auctoritate Amos: secunda autem pars ex duplici differentia. Prima, secundū extensionē vel restrictionem: quia gubernatio Christi extenditur ad omne tempus, omnem locū, omnemq; statum, scilicet viæ & termini: aliorum vero restringitur, vel ad certum locum, vel certum tēpus, vel certum statum. Secunda, secundum virtutem propriam vel vicariam: quia Christus propria auctoritate est caput, alij vt vices gerentes Christi, vt patet auctoritatibus.

¶ In responsione ad tertium eiusdem articuli discerne nouitie inter ostium, & ostiarium: quia licet esse ostium ecclesię, ac regni cælorum sibi soli dominus reseruauerit, esse tamen ostiarium alijs communicauit, claues regni cęlestis tribuendo, & Petrū ianitorem cæli instituendo.

Trac. 46. in med. illius, tom. 9.

Trac. 47. in Ioan. inter prin. & medium, to. 9.

ARTICVLVS VII.

Vtrum diabolus sit caput omnium malorum.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd diabolus non sit caput malorum. Ad rationem enim capitis pertinet, quòd influat sensum & motum in membra, vt dicit quædam glo. super illud ad Ephes. 1. Ipsum dedit caput &c. sed diabolus non habet virtutem influendi malitiam peccāti, quod ex voluntate peccantis procedit. ergo diabolus non potest dici caput malorum.

¶ 2 Præt. Per quodlibet peccatum fit homo malus: sed non omnia peccata sunt a diabolo; quod quidem manifestū est de peccatis dæmonum, qui non ex persuasione alterius peccauerunt. Similiter ēt nec omne peccatum hominis ex diabolo procedit: dicitur enim in lib. de Eccles. iast. dogmatibus. * Nō omnes cogitationes nostræ malæ, semper diaboli instinctu excitantur: sed aliquoties ex motu arbitrij nostri emergūt. ergo diabolus non est caput omnium malorum.

¶ 3 Præt. Vnum caput vni corpori præficitur: sed tota multitudo malorum non videtur habere aliquid, in quo vniantur: quia malū malo contingit esse contrarium: contingit etiam ex diuersis defectibus, vt Diony. dicit 4. cap. de diui. nominib. * non ergo diabolus potest dici caput omnium malorum.

SED CONTRA est, quòd super illud Iob 18. Memoria illius pereat de terra, dicit gl. † De vnoquoque iniquo dicitur, vt ad caput, idest, diabolum reuertatur.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut supra dictū est, * caput non solū interius influit membris, sed ēt exterius gubernat, eorū actus dirigendo ad aliquem finem. Sic ergo potest dici aliquis caput alicui⁹ multitudinis, vel secundum vtrūque, s. secundum interiorem influxum & exteriorem gubernationem, & sic ē Christus caput ecclesiæ, vt dictum est, * vel secundum exteriorem gubernationem, & sic quilibet princeps vel prelatus est caput multitudinis sibi subiectæ. Et per hūc modū dicitur diabolus caput omniū malorum: nam, vt dicitur Iob 41. Ipse est rex super vniuersos filios superbiæ. Pertinet aūt ad gubernatorem, vt eos quos gubernat, ad suū finem adducat: finis autē diaboli est auersio rōnalis creaturę a deo: vnde & a principio horum motiua & sensitiua, a capite deriuatur ad cetera membra. Alio modo, secundum quandam exteriorem gubernationem, prout scilicet secūdum visum & alios sensus, qui in capite radicantur, dirigitur homo in exterioribus actibus. Interior autem influxus gratiæ, non est ab aliquo, nisi a solo Christo, cuius humanitas ex hoc, quòd est diuinitati coniuncta, habet virtutem iustificandi: sed influxus in membra ecclesiæ, quantum ad exteriorem gubernationem, potest alijs conuenire. Et secundum hoc aliqui alij possunt dici capita ecclesiæ, secundum illud Amos 6. Optimates capita populorum: differenter tamen a Christo. Primo quidem, quantum ad hoc, quòd Christus est caput omnium eorum, qui ad ecclesiam pertinent, secundum omnem locum, & tempus, & statum: alij autem homines dicuntur capita, secundum quædam specialia loca, sicut episcopi suarum ecclesiarum, vel etiā secundum determinatum tempus, sicut Papa est caput totius ecclesiæ, scilicet tempore sui pontificatus, & secundum determinatum statum, prout scilicet sunt in statu viatoris. Alio modo, quia Christus est caput ecclesiæ propria virtute & auctoritate: alij vero dicuntur capita, inquantum vicem gerunt Christi, secundum illud 2. ad Corinth. 2. Nam & ego quod donaui, si quid donaui propter vos in persona Christi, & secundum illud secundæ ad Corinth. 5. Pro Christo legatione fungimur, tamquàm Deo exhortante per nos.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum illud intelligitur, secundum quòd ratio capitis consideratur ex exteriori gubernatione, prout dicitur rex caput regni sui.

AD 2ᵐ dicendum, quòd homo non dat gratiam interius influendo, sed exterius persuadendo ad ea, quæ sunt gratiæ.

AD 3ᵐ dicendum, quòd sicut Augustinus * dicit super Ioan. Si præpositi ecclesiæ pastores sunt, quomodo vnus pastor est, nisi quia sunt illi omnes vnius membra pastoris? Et similiter alij possunt dici fundamenta & capita, inquantum sunt vnius capitis & fundamenti membra. Et tamen sicut Augustinus ibidem dicit, † pastorem esse dedit membris suis, ostium vero nemo nostrum se dicit, hoc sibi ipse proprium tenuit: & hoc ideo, quia in ostio importatur principalis auctoritas, inquantum ostium est, per quod omnes ingrediuntur in domum, & ipse solus Christus est per quem accessum habemus in gratiam istam, in qua stamus: per alia vero nomina prædicta potest importari auctoritas, non solum principalis, sed etiam secundaria.

¶ *Super Quæstionis octauæ Articulum septimum.*

Titulus clarus est. Infr. ar. 8. c.

¶ In corpore articuli repetit primo supra posita distinctio de capite, secundū interiorem ifluxū, & secundum gubernationem exteriorem. Et ponitur deinde conclusio responsiua quæsito iuxta alterum membrum distinctionis. Diabolus est caput omnium malorum secundum exteriorem gubernationē. Probatur dupliciter. primo, auctoritate Iob, Ipse est rex &c. secundo, ratione, Finis diaboli ē auersio a deo. ergo inquantū quicumque adducuntur peccādo in hūc finem, sub diaboli gubernatione cadunt. ergo diabolus est omnium malorum caput secundum gubernationē. Antecedens probatur primo, ex hoc quòd tētauit ab initio a diuinis abducere. Manifestatur deinde, quomodo auersio potest habere rationem finis, scilicet sub specie libertatis. Probatur auctoritate Hiere. Consequentia vero prima ꝓbatur: quia ad gubernatorē pertinet adducere quos gubernat in suum finem. Altera autem sequela est per se nota.

Cap. 82. habetur inter opera Aug. tom. 3.

Cap. 4. par. 4. inter medium & fi.

Est Grego. lib. 14. moral. cap. 11. circa prin.

¶ Cōiunge huic doctrinæ respōsionem ad secundum, & perspice, quòd ad gubernatorem spectat, ad suum finem alios adducere, non vno tantum modo, sed diuersis, scilicet vel impellendo, vel solum ex proposito signo sui regni.

Ar. præced.

Et sic videbis primā consequentiam tenere, dum ex fine diaboli, omnes ad illum finem tendentes sub diaboli regimine concludi infertur, tamquàm diabolus ipse omnium talium dux fuerit, hoc vel illo modo ad suum vexillum.

Ar. præced.

¶ Super

¶ *Super Quæstionis octauæ Articulum octauum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore articuli est vnica conclusio responsiua quæsito: Antichristus est omnium malorum hominũ caput secundum perfectionem tantum. Hæc conclusio habet tres ptes, vnam affirmatiue, ℘ est omniũ caput secundum perfectionem, & duas negatiue, & ℘ non est caput secũdum ordinem, nec secundum virtutem, tam interiorem quã exteriorem iuxta tres modos, quibus potest dici caput, secũdum similitudinem ad tres conditiones capitis, scilicet ordinem, virtutẽ & perfectionem. Et propterea in litera probatur processu diui suo, sic, ℘ primo repetitur trimembris ac sufficiens diuisio conditionũ, secundum quarum similitudinem caput dicitur in sacris literis mystice. Deinde excludit sigillatim duo membra, scilicet secundum ordinem & secundum virtutem, tam intrusquàm extra, & sic concludit tertium membrum. ſ. secundum perfectionem.

¶ Vbi, quia ꝓcessus clare patet in litera, nota quòd Auctor licet quærat an antichristꝰ sit caput omnium malorum hominum: quia tamẽ hoc ex auctoritate constat sic esse, respondet ad id quod est obscurũ in hoc quæsito scilicet qua rõne sit caput omniũ malorũ hominũ, & dicit quòd ratione ꝑfectionis. Nec hoc exorbitat ab arte: quoniam, vt patet 2. Poste. omnis quæstio est quæstio medij: constat autẽ quòd quid est, esse medium ad omnem quæstionem soluendam. Ratio autem, qua antichristus est caput omnium malorum, est quod quid est esse capitis in antichristo respectu omnium malorum. Confirmat autem litera conclusionem illatam ex auctoritate Glossæ, quam etiã declarat, tollens falsum sensum, qui posset ex illa accipi, & clare patent omnia. Et demum declarat quo pacto mali priores antichristo secundum tempus se habent ad ipsum, scilicet vt figura quædam, vt ex glossa super illud, Nam mysterium iam operatur iniquitatis, dicit. Vbi perspicere potes, esse inter antichristum & alios malos ipsum præcedentes non solum simplicem habitudinem perfecti ad imperfectos, quia ille perfectionem omnis malitiæ, isti minus mali, sed esse talem modum habitudinis imperfectionis, quo, scilicet figura est imperfectior figurato, ita quòd antichristus est caput præcedentium malorum ratione perfectionis, & quia in ipso est plenitudo malitiæ, in alijs pars aliqua malitiæ, & quia ipse est vt veritas malitiæ, illi, vt figura tantæ futuræ malitiæ. Et propterea dicitur operari iam mysterium iniquitatis: quia iniqui operantur malum, non solum secundum se, sed vt figura malitiæ sui capitis. Figura. n. mysterium est respectu figurati, & figuratum operari dicitur non secundum se, sed secundum se figurantes quãdo ad ipsum figurandum operantur, vt contingit quãdo mali inique agunt.

¶ Memento hic doctrinæ acceptæ in 5. Metaph. quòd perfectum & imperfectum transferimus etiam ad mala, dum dicimus perfectum latronem, & perfectum tyrannum, & huiusmodi. Sic nãque hic dicimus antichristũ esse caput ratione perfectionis, quia scilicet perfecte malus.

¶ Occurrit hic dubium, an antichristus dicitur caput omnium malorum, tam dæmonũ quã hominum, an hominum tantum. Et est ratio dubij: quia in litera numquàm restringuntur membra antichristi ad malos homines, sed absolute dicitur caput malorum, & quod plus est, dum in litera distinguuntur articuli huius quæst. post locatum articulum septimum, an diabolus sit caput omnium malorum, locando hunc octauum dicitur, an antichristus etiã possit dici caput omnium malorum. Vbi apponendo ly etiam, ostẽdit quòd ad eosdem omnes malos refert antichristum, ad quos retulerat diabolũ: constat autem diabolum esse caput omnium malorum, tam dæmonũ, quàm hominum. ergo antichristus etiam erit caput eorundem. Et confirmatur ratione ex auctoritate glo. 2. ad Thessa. 2. Sicut in Christo est plenitudo diuinitatis, ita in antichristo plenitudo malitiæ. Si enim in antichristo habitabit plenitudo malitiæ luciferi sequitur, quòd erit perfectior in malitia, quam quicumque alij mali tam dæmones, quàm homines, & consequenter est caput ratione perfectionis, tam dæmonum quàm hominum malorum. In oppositum est, & quia absurdum est ponere antichristum caput dæmonum, & quia antichristus, cum sit viator purus, non potest poni caput malorum in termino, quales sunt dæmones, cum quilibet damnatus, vtpote omnino pertinax & inflexibilis ad bonum, sit peior quocumque viatore: sicut econtra, quilibet beatus melior est quocumque puro viatore, iuxta illud Matthæ. 11. Qui autem minor est in regno cælorum, maior est illo, scilicet Ioanne Baptista.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd licet diabolus interius non influat rationali menti, tamen suggerendo inducit ad malum.

Ad 2m dicendum, quòd gubernator non semp suggerit singulis, vt suę voluntati obediant, sed proponit omnibus signum suę voluntatis, ad cuius sequelã aliqui excitantur inducti, alij propria sponte: sicut patet in duce exercitus, cuius vexillum sequuntur milites etiam nullo persuadente. Sic igitur primum peccatũ diaboli, qui ab initio peccat, vt dicitur. 1. Ioã. 3. propositum est omnibus ad sequendum, quod quidam imitantur per suggestionem ipsius, quidam propria sponte absq; vlla suggestione. Et secundum hoc omniũ malorũ caput est diabolus, inquantũ ipsum imitantur, secundũ illud Sap. 2. Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum: imitantur autem illũ, qui sunt ex parte illius.

Ad 3m dicendum, quòd omnia peccata conueniunt in auersione a deo, licet abinuicem differant, secundum cõuersionem ad diuersa commutabilia bona.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum antichristus possit etiam dici caput omniũ malorum.

AD OCTAVVM sic procedi-

1.2.q.84.arti.3.& 4. Et 3.di.13.q.2 ar.1.c.& veri.q.29.art. 4.c. Et mal. q.8. ar.1.c. Et op. 3. c. 223. Et 1. Corith, 11.

tur. Videtur quòd antichristus non sit caput malorum. Vnius enim corporis nõ sunt diuersa capita: sed diabolus est caput multitudinis malorum. Non ergo antichristus est eorum caput.

¶ 2 Præt. Antichristus est membrum diaboli: sed caput distinguitur a membris. ergo antichristus non est caput malorum.

¶ 3 Præt. Caput habet influentiam in membra: sed antichristus nullã habet influentiam in malos, qui eum præcesserunt. ergo antichristus non est caput malorum.

SED CONTRA est, ℘ Iob 21. super illud, Interrogate quẽlibet de viatoribus, dicit glo.* Dum de omniũ malorum corpore loqueretur, subito ad omniũ iniquorũ caput antichristum verba conuertit.

RESPON. Dicendum, ℘ sicut supra dictum est, †in capite naturali tria inueniũtur. ſ. ordo, perfectio, & virtus influendi. Quantum igitur ad ordinem temporis, non dicitur antichristus esse malorum caput, quasi eius pctm̃ præcesserit, sicut præcessit pctm̃ diaboli. Similiter etiam non dicitur esse caput malorũ propter virtutem influendi: etsi enim aliquos sui temporis ad malum sit cõuersurus, exterius inducendo: non tamen illi, qui ante eum fuerunt, ab ipso sunt in malitiam inducti, nec etiam eius malitiam sunt imitati, vnde secundũ hoc nõ posset dici caput omnium malorum, sed aliquorum. Relinquitur ergo, quòd dicatur caput omnium malorum propter malitiæ perfectionem. Vnde super illud 2. ad Thessal. 2. Ostendens se tamquàm sit deus, dicit glossa.* Sicut in Christo omnis plenitudo diuinitatis inhabitauit, ita in antichristo omnis malitiæ plenitudo, non quidem ita, ℘ humanitas eius sit assumpta a diabolo in vnitatem

Est glo. Gregor. lib. Mora. c. in prin.

Glo. ordi. ibid.

¶ Ad hoc dicitur, quod proculdubio Antichristus nõ est caput omnium malorum, sed hominum tãtum, quia nec ordine, nec virtute, nec perfectione illos excedet in malitia, cum sit futurus purus viator, ac per hoc non habiturus ita malam voluntatem, sicut habent dæmones, qui in quolibet opere suo sunt magis adeo quòd etiam naturalibus actibus apponunt circunstantias malas. Antichristum autẽ nihil prohibet operaturum aliquid de genere suo bonum sine mala operis circunstantia, puta quia honorabit parentes, & huiusmodi. Vnde & Angelum custodem habebit, persuasorum quandoque, vt ab aliquo desistat malo. De diabolo aũt aliud est dicendum absolute, & aliud infra expositionem præsentis literæ, nã absolute uerũ est, quòd Lucifer est caput omnium malorum, tam dæmonum, quàm hominum, quòd facile deduci potest vtendo ratione septimi articuli. Secũdum præsentem autem literã diabolus dicitur caput omniũ malorum hominũ, ita quòd tam in 7. quàm in 8. articu. non est sermo nisi de malis hominibus. Et ly diabolus, non sumitur pro aliquo uno diabolo solo, sed pro toto ordine diabolico, vel meliꝰ pro Lucifero, vt contineat totum ordinẽ diabolicum, ita ℘ sensus est, quòd diabolus, hoc est Lucifer cum suis, vel ordo diabolicus, est caput omnium malorum hominum. Et huic sensui attestantur tentationes hominum, quæ non ab aliquo vno diabolo fiunt. Vnde patet responsio ad duas primas obiectiones.

¶ Ad tertiam autem dicitur, quòd in Antichristo ponitur plenitudo malitiæ nõ simpliciter, nec Lucifer, sed inter homines, ea ratione, quia in eo est diabolus, hoc est diabolicus ordo, secũdum plenum effectum malitiæ.

¶ In responsionibus ad primum, & secundum simul, dubium occurrit, quia in responsione ad primum dicitur, diabolum & Antichristum non esse duo capita, sed vnum caput: in responsione autem ad secundum, dicitur, Antichristum esse membrũ diaboli. Hæc enim sibiinuicem aduersantur, quia si Antichristus est membrũ diaboli, oportet diabolũ esse caput Antichristi, ac per hoc Antichristus est caput subordinatũ altiori capiti, scilicet diabolo, & sic Antichristus & diabolus sunt duo capita.

¶ Ad hoc dicitur quòd diabolus potest dupliciter considerari, scilicet secundum se, vel vt est in Antichristo. Si secundum se, sic Antichristus & diabolus sunt duo capita, quorum vnũ subordinatur alii, scilicet Antichristus diabolo, & hoc dicit responsio ad secundum. Si autem consideretur diabolus, vt est in Antichristo, sic ambo sunt vnum caput, & sic uerificatur responsio ad primum. Vel, & melius respondetur, quòd diabolus & Antichristus dupliciter considerari possunt, primo in ordine ad multitudinem malorum hominum (de quibus est sermo) & sic ambo sunt caput unum corporis vnius. Et hoc directe intendit

QVÆSTIO IX.

De scientia Christi in communi, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de sciẽtia Christi. Circa quam duo considerandasunt. Primò, quam scientiam Christus habuerit, secundo de vnaquaque scientiarum ipsius.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum Christus habuerit aliquam scientiã præter diuinã.

¶ Secundo, Vtrum habuerit scientiam, quam habent beati, uel comprehensores.

¶ Tertio, Vtrum habuerit scientiã inditam vel infusam.

¶ Quarto, Vtrum habuerit aliquã scientiam acquisitam.

ARTICVLVS I.

Vtrum Christus habuerit aliquam scientiam præter diuinam.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo non fuerit aliqua scientia præter diuinam. Ad hoc enim necessaria est scientia, vt per eam aliqua cognoscantur: sed Christus per scientiam diuinam cognoscebat omnia. superfluum igitur fuisset, quòd in eo esset alia scientia.

¶ 2 Præt. Lux minor per maiorem offuscatur: sed omnis scientia creata comparatur ad scientiã Dei

3.di.14.art. 1.q.1. Et vide. q. 20. ar. 2. & opusc. 3. cap. 223.

responsio ad primum, dum duo capita vnius, & eiusdẽ omnino corporis mystici excludit. Secundo considerantur inter se, & sic Antichristus respectu diaboli est membrum, diabolus aũt caput eius, sicut Deus caput Christi. Cum quo stat, quòd respectu multidinis malorum hominum Antichristus est caput, & sic Antichristus est caput subordinatum altiori capiti, qui diabolꝰ est. Et hoc dicit responsio ad secundum.

¶ *Super Quæstionis nonæ Articulum primum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore tria fiunt. Primo repetitur integritas naturæ assumptę pro radice conclusionis. Secundo respondetur quæsito vnica affirmatiua conclusione (scilicet oportet in Christo esse sciẽtiam creatam) tribus rationibus super dicto fundamento fabricatis, probando illam. Tertio cõfirmatur cõclusio auctoritate sacri Concilii, rẽddendo illius rationẽ. Omnia clara sunt in litera.

¶ In responsione ad primum eiusdẽ articuli, dubia duo occurrunt circa illud, unde hic actꝰ 1.q.1. Et venon potuit esse animæ humanæ Christi & quoniam Christus, cum sit alterius naturæ. Primũ quidem circa id, quòd dicitur de impossibilitate actus intelligẽdi diuini, quòd sit actus intelligendi animæ Christi, nam multi reputãt hoc esse possibile. Secundũ circa dicti rationem, scilicet cum sit alterius naturæ, quoniam non apparet quantum ualeat.

¶ Circa primum igitur habes in tertio senten. Ioannis Capreoli dist. 24. q. 1. argumenta multa, Ioannis de Ripa, & aliorum, quæ quoniam procedunt ex extraneis, aut immiscent illa (puta ℘ visio sit species) aut differẽtiam inter matutinam & vesperti, nõ cognitionẽ, aut cognitionem creaturarũ in uerbo, aut differẽtiã inter cognitionẽ ænigmaticã & facialem, aut intuitiuã, aut etiã magis extraneas, aut illa, quæ in litera hac soluũtur, & sciẽtia debet tradi ex propriis, nõ ex extraneis, resecareq; debẽt superfluaideo omittẽda censui, allatis tm̃ duobꝰ motiuis. Primũ est. Deus respectu beatorũ se habet vt species intelligibilis. ergo multo magis põt se habere ut ĩtellectio. Antecedẽs patet. Et cõsequẽtia probat, quia magis repugnat Deo ratio habitualis formæ, quam actus seu formæ actualis: sed species habet rationẽ habitus, seu habitualis formæ, intelligere aũt habet rationẽ actus. ergo. Secundũ est ex auctoritate August. 4. de Trinitat. cap. vlt. dicẽtis de visione beata duo. primò, quòd illa Deus est bonus & beatus: secundo, quòd ipsa sola est summum bonũ, cuius adipiscẽdi gratia præcipimur agere quicquid ratione agimus. Ex his enim patet, ℘ visio beatorum est quid increatum, alioquin Deus esset bonus & beatus aliquo creato, & aliquid creatum esset summum bonum & finis vltimus &c.

¶ Circa secũdum aũt occurrit statim obiectio, ℘ alietas naturæ, licet inferat, intellectionem diuinam nõ posse esse naturalẽ.

animæ humanæ, non tamen infert non posse communicari animæ humanæ. Magna enim differentia est inter conuenire ut naturale, & conuenire ut communicatum: proprietas siquidem ignis non conuenit rei ignitæ, ut naturalis illi rei, puta ferro, sed ut communicata ferro. Et ad diuina ascendendo personalitas Verbi non conuenit humanitati Christi, ut naturalis sibi, sed ut communicata. Quocirca sicut personalitas Verbi est ipsa Dei substãtia, & tamen conuenit animæ humanæ, sed vt communicata sibi, ita intelligere diuinũ, quod est essentia Dei, potest animæ humanæ alterius naturæ conuenire, non ut naturale animæ humanæ, sed ut communicatũ. Alienas siquidẽ naturæ (ut monstratũ est) non prohibet proprietatis cõmunionem, sed naturalitatem. Vana igitur est hæc ratio. Et si hæc ratio non ualet, uoluntarie concluso asserit, quũ inueniantur tenentes oppositum Philosophi, ut patet ex Auer. in 3. de Anima com. 36. dicente, quòd in statu intellectus adepti, in telligemus per substãtiam intellectus agentis, ex quo apparet, quòd possibile est actũ propriũ naturæ superioris, qui est illius substãtia, communicari inferiori.

Q. 1. art. 2.

In li. de incarna. dom. cap. 7. a medio to. 2.

Q. 5.

¶ Ad huius quæstionis solutionem euidentem, sciẽdũ est, duplici uia posse procedi, ad uidendum impossibilitatẽ propositam, scilicet quòd intelligere substantiæ superioris, nõ potest cõmunicari sic ut intelligere quo forma liter intelligit substantia inferior. Altera uia est ex dependentia intellectionis ab intelligente, quia scilicet intelligere est operatio uitalis intelligẽtis, de ratione autẽ operationis uitalis est, quòd sit ab eo, cuius est operatio uitalis, alioquin uiuere actua liter non esset a uiuere substantialiter, quod non uidetur intelligibile, quia sic anima non esset principium negetandi, sentiendi, appetendi, intelligendi, & secundum locum mouendi, & sic anima non esset anima. Et confirmatur, quia sicut non est intelligibile, quòd Sortes generet Platonem, & actus generandi non sit a Sorte, & similiter quòd Sortes motu animali progrediatur, & motus eius non sit ab ipso, & similiter quòd appetat aut uelit, & appetitus eius non sit ab anima, ita non est intelligibile quòd uiuat uita intellectuali actuali, quæ nihil aliud est, quam ipsum intelligere, & quòd tale intelligere, tale uiuere nõ sit ab intelligente. Constat autem quòd diuinum intelligere, non potest dependere ab aliqua creatura. Impossibile est igitur, quòd actus intelligendi, quo Deus intelligit, fiat actus intelligendi quo creatura formaliter intelligat. Ex hac igitur uia, quòd actus uitalis cuiusque uiuentis aut est ipsa substãtia uiuentis, aut est ab ipsa, concluditur primo impossibilitas proposita. Quia tamen multi ignorantes propriã uocẽ, nõ sunt capaces dictæ rationis, offert se secũda uia, ex hoc q̃ operatio est actus operantis secundum esse naturale. Hæc propositio habet duas partes, prima est, quòd operatio, est actus operãtis. Et quo ad istam partẽ sobrie intellectã, hoc est proportionaliter de operatione trãseũte & immanente, per se nota est, nã operatio trãsiẽs est actus agẽtis, ut a quo saltẽ, operatio aũt immanẽs ẽ actus operãtis, vt cuius saltẽ. Secunda uero pars est ly secundũ esse naturale, quę ẽt est per se nota inducẽdo, nã generare est a generãte secundũ esse naturale, & sentire est in sentiente secũdũ naturale esse, & similiter desiderare in desiderãte, & intelligere in intelligẽte. Et ex terminis patet, qa operãs, inquãtũ operãs secũdũ suũ naturale esse operatur, sicut & est. Sub hac aũt ꝓpositiõe subsumẽdũ est, q̃ diuina substãtia nõ põt esse actꝰ secũdum esse naturale alicuius creaturæ, ut patet, igitur nõ põt diuinũ intelligere esse intelligẽs, quo forma liter intelligat creatura. Dico aũt naturale esse, id differẽtiã actus secũdũ esse intelligibile, ut obiectũ intellectus ẽ pfectio & actus intellectus, secũdũ esse intelligibile, nihil. n. prohibet, substãtiã aliquã, q̃ est actus, non solũ in genere entis, sed in ordine intelligibili esse perfectionẽ, ac per hoc actũ alteriꝰ secundũ esse intelligibile. Hoc siquidẽ modo ponũt Theologi diuinã essentiã esse, ut speciẽ intelligibilẽ intellectꝰ, creati beati, & similiter philosophi ponẽtes inferiorẽ intelligentiã intelligere per superiorẽ. Et hac uia processit Auctor in litera aferés pro ratione alietatẽ naturæ: quia. n. operatio est actus operãtis in esse naturæ, impossibile est, q̃ operatio, quæ est substantia unius, cõueniat alienæ naturæ, nisi substãtia illa in esse naturæ iũgat alienæ naturæ, quod in proposito esse impossibile clare liquet. Et ꝑ hæc patet respõsio ad primã obiectionẽ in primo dubio. Nã patet iã non esse idẽ aut par iudiciũ de specie intelligibili & actu intelligẽdi, quia illa põt esse alterius actus in genere intelligibili, istæ nõ nisi in genere naturæ. Nec rõ allata de actu & habitu obstat, quia licet species intelligibiles secũdũ cõmunẽ uiã sint formæ habituales (quod tamẽ Auicẽna negauit) diuiã tamẽ substãtia nõ supplet uicẽ speciei intelligibilis, quatenus est forma habitualis, q̃a habitꝰ claudit ī se perfectionẽ potẽtię, quã in sua ratione admittam habet, sed quatenus est forma actualis tantum, & hoc in esse intelligibili tantũ, ut dictum est.

Li. 3. de anima tex. 18. to. 2

Li. 2. de Coelo. text. 17. to. 2.

Q. 5. & 6

Lib. 12. Meta. text. 38. to. 3.

¶ Ad auctoritatem primam Auguſt. dicitur, quòd non intendit Auguſt. eandem numero uisionẽ esse beantem Deum & nos, sed eandem obiectiue & modaliter, quia idem obiectum & idẽ modus est utriusq;, dum Deus per seipsum a se, & nobis uidetur.

¶ Ad

¶ Ad secundam dicitur, quòd non inconuenit aliquam operationem creatam esse summum bonum, non simpliciter, sed inter creata, & similiter esse vltimum finem. Idem & in idem redit, dum dicitur summum bonum inter concupiscibilia simpliciter, & vltimus finis vt concupiscibilis simpliciter.

¶ Ad secundi autẽ dubii obiecta respõdetur, quòd processus literæ ẽ efficax ad probandũ, quòd intelligere diuinum nõ potest esse actus animæ Christi, ex eo quòd est alterius naturæ, & cum dicitur, quòd alienas naturæ compatitur habere actum alienum per communionẽ respondetur, quòd licet hoc, in cõmuni uerum sit (quia in quibuscũ potest natura ipsa alteri naturæ communicari, vt forma communicatur materię, & ignis ferro) in tali tñ natura, q̃ est icõmunicabilis alteri naturæ in eẽ naturæ falsum ẽ, qa alienas naturæ excludit alienũ actũ a se, non solum vt naturalem, sed vt cõmunicatum sibi, ita quòd sit actus eius. Et quia diuina natura est incommunicabilis secundum esse naturæ cuicũque naturæ, ideo efficaciter loquens, explicite de ipsa Auctor concluſit, quòd non põt ipsius intelligere esse actus aiæ humanæ Christi.

Q. 3. art. 1. in arg. & resp.

¶ Quod autẽ obiicitur, quasi a simili, de personalitate diuina communicata naturæ humanæ, facile soluitur ex eo q̃ personalitas non communicatur, ut actus creatæ naturæ, Auctoris autem ratio de actu loquitur, dũ ex eo q̃ intelligere dei est actus, qui natura est diuina infert q̃ non potest esse actus animæ, quia est alterius naturæ. Non est ergo similis ratio de communione personalitatis, vt personalitas, & actu intelligendi, vt actus intelligendi: quia personalitas diuina potest fieri personalitas humanæ naturæ, sine hoc quòd sit actus eius, actus autem intelligendi diuinus nõ potest fieri actus intelligendi humanæ animæ, nisi fiat actus animæ humanæ, quod est impossibile. Rationabiliter igitur concluſio literæ asseritur.

Inf. arti. 3. cor. Et opuſcu. 3. c. 223

¶ Philosophi autem ponentes inferiores intelligentias intelligere per substantias superiorum intelligentiarum, non aduertantur doctrinæ huic, quoniam ex hoc non habetur, quòd ponant intelligere superioris communicari inferiori idem numero, sed solum quòd substantia superioris se habet respectu inferioris, vt forma seu species intelligibilis, ut nos dicimus de essentia diuina respectu beatorum. Vnde nihil obstant eorum dicta, siue vera, siue falsa sint in se.

¶ In responsione ad tertium eiusdem articuli aduerte, quòd Auctor ad rem spectans, monstrat non dari scientiam unionis, ut distinguitur contra vnita, hoc est, non dari ex parte vnionis aliquam scientiam, sed solum ex parte naturarum vnitarum, diuinæ scilicet & humanæ. Et loquitur de his subiectiue: illi autẽ, qui allegantur in argumento, posuerunt scientiam vnionis obiectiue, & ideo non curauit de illis Auctor.

Ad 2m dicendum, q̃ si duo lumina accipiantur eiusdem ordinis minus offuscatur per maius, sicut lumen solis offuscat lumen candelæ, quorum utrumque accipitur in ordine illuminantis. Si uero accipiãtur duo lumina, ita quòd maius sit in ordine illuminantis, & minus in ordine illuminati, minus lũmen non offuscatur per maius, sed magis augetur, sicut lumen aeris per lumen solis. Et hoc modo lumen scientiæ non offuscatur, sed clarescit in anima Christi per lumen scientiæ diuinæ, quæ est lux vera illuminans omnem hominem uenientem in hunc mundum, vt dicitur Ioã. 1.

Ad 3m dicendum, q̃ ex parte vnitorum ponitur scientia in Christo, & quãtum ad naturam diuinã, & quãtum ad humanam, ita quòd propter vnionem, secũdum quam est eadem hypostasis Dei & hominis, id quod est Dei, attribuitur homini, & id quod est hominis, attribuitur Deo, ut supra dictum est*. sed ex parte ipsius vnionis non potest poni in Christo aliqua scientia, nam vnio illa est ad esse personale, scientia autem non conuenit personæ, nisi ratione alicuius naturæ.

Articvlvs II.

Vtrum Christus habuerit scientiam, quam habent Beati, uel cõprehensores.

Ad Secvndvm sic procedi-tur. Videtur quòd in Christo non fuerit scientia beatorum uel comprehensorum. Scientia enim beatorum est per participationem diuini luminis, secundum illud Psal. 35. In lumine tuo videbimus lumen: sed Christus non habuit lumen diuinum tamquam participatum, sed ipsam diuinitatẽ in se habuit substantialiter manentem, secundum illud Colos. 2. In Christo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. ergo in Christo non fuit scientia beatorum.

¶ 2 Præterea, Scientia beatorum eos beatos facit secundum illud Ioan. 17. Hæc est uita æterna, vt cognoscant te solum uerum deum, & quem misisti Iesum Christum: sed homo ille fuit beatus ex hoc ipso, quòd fuit Deo vnitus in persona, ſm illud Psa. 64. Beatus quẽ elegisti & assumpsisti. non ergo oportet ponere in ipso scientiã beatorum.

¶ 3 Præterea, Scientia duplex hominẽ competit, vna secundum suã naturam, alia supra naturam. Scientia autem beatorum, quæ in diuina visione consistit, non est secundum naturam hominis, sed supra eius naturam. In Christo autem fuit alia supernaturalis scientia multo altior, scilicet scientia diuina. non ergo oportuit in Christo esse scientiam beatorum.

Sed contra, Scientia beatorum in dei cognitione consistit: sed ipse plene cognouit deum, etiã secundum quòd homo, secundum illud Ioan. 8. Scio eum, & sermonẽ eius seruo. ergo in Christo fuit scientia beatorum.

¶ Appellatur autem scientia unionis vel vnitorum subiectiue, quæ scilicet consequitur ad unitas naturas (ut diuina ad diuinam, & humana ad humanam) & quæ consequeretur ad ipsam vnionem naturarum, quam Autor monstrat non dari.

¶ Scientia antem vnionis vel vnitorum obiectiue uocatur, quæ de vnione, vel vnitis est, vt obiecto. Et talis sciẽtia vnionis daꝺ in Christo, quia scitur a Christo vnio, vt illi dicebant, sed non nisi scientia diuina, vel humana, vt Auctor in litera explanat.

¶ *Super Quæstionis nonæ articulum secundum.*

Titulus clarus est.

¶ In corpore articuli vna est cõclusio. In Christo est scientia beata constans in visione Dei excellẽtissime. Conclusio ista habet duas partes. Prima é, quòd in Christo est scientia beata, secũda, q̃ excellẽtissime. Probat in litera primo prima pars. Omne qđ est in potentia, reducitur in actũ ꝑ aliquod ens actu: homo est ī potẽtia ad sciẽtiã beatã in Dei visione cõsistẽtem, & reducit in actũ istũ ꝑ Christi humanitatem. ergo in Christo est scientia beata. Maior probatur in calce. Minor quo ad primã partem probatur, quia homo ẽ capax illius beatitudinis, quia est ad imaginẽ Dei, & ad illam ordinatur, vt ad finẽ. Quo ad secundã uero, auctoritate Apostoli. Decebat eũ &c. Deinde in calce corporis articuli probatur secunda pars concluſionis. ſ. quòd excellentissime, quia semper causam oportet esse perfectiorem causato.

¶ Aduerte nouitie, quòd quia propositiones euidẽtes ac vſitatę, tamquã statim percepte trũcatæ q̃que dicunt, ideo Auctor Maiorem sic attulit, non curans limitare eã, vt debet intelligi. ſ. si reducitur ad actũ. neque. n. omne quod est in potẽtia, reducitur ad actũ (quum multa sint in potentia quæ nũquam erũt) sed omne quod est in potentia, si reducitur ad actũ oportet quòd reducaꝰ ad actũ per aliquod ens actu: hoc. n. intendit litera, & hoc solum est ad propositũ. Et propterea in Minore ponuntur tot conditiones. ſ. q̃ homo est in potẽtia, & quòd ordinatur ad illã vt finem, ex hoc. n. ostẽdit necessitatẽ, q̃ potentia est reducenda ad actũ, licet non in singulis hominibus: quia impossibile est, quòd potentia ad finem sit frustra in tota vniuersali specie.

¶ Circa hunc literæ processũ, dubiũ occurrit, quia ꝓpositio illa fundamẽtalis, Reducẽs aliquid de potẽtia in actũ, est ī actu, quãuis sit verissima ī causis pricipalibus, nõ tñ est uera ī causis instrumẽtalib⁹, vt ex Alex. patet. 12. Meta. & ad sẽsũ patet, instrumẽta nõ esse talia ī actu, qualia fiũt ab ipsis, ut semina in naturalib⁹, & organa artificum testantur. Humanitas autem Christi non est efficiens principale, sed instrumentale respectu nostræ beatitudinis, nõ igitur sequitur ex sua efficientia, q̃ sit actu beata, quãuis de facto beata sit, non est ergo efficax processus literæ.

¶ Ad hoc dicitur, q̃ instrumentum est duplex, quoddam pure instrumentum, ut organa artium & semina, & hujusmodi:

quoddam ita instrumentum, quod est etiam causa sui, sicut ser- F
uus est organum domini, ita tamen quòd libero arbitrio suorũ
motuum causa est. Quàmuis autem primum instrumentorum
genus non habeat actu quod instrumentaliter efficit, secundum
tamen instrumentorum genus, quatenus sui dominium habet
admissum, actu ha-
bet quod in aliis ef-
ficit. Et quia Chri-
stus homo sic ẽ in-
strumentum dei, vt
liber sit, libere co-
operetur, & efficiat
nos beatos, ideo in
litera illatum est, q̃
ipse est actu beatus.
¶ In probatione se-
cundæ partis cõclu
sionis, nota nouitie,
quòd Auctor plus
cõcludit, quàm pro
bet explicite ratio
allata: quia rõ non
probat explicite ni-
si quòd Christus est
perfectius beatus,
quàm alii homines,
& tamen concludi-
tur, quòd est beatus
excellentissime. Li-
cuit autem hoc gra
tia materiæ, quoniã
iam declaratũ est,
Christum esse ca
put omnium beato-
tum, tàm hominũ,
quàm angelorum,
ac per hoc subintel
ligẽdo nunc, quòd
Christus est causa
efficiens beatitudi-
nem nostram, vt ca
put beatorum, opti
me infertur, quòd
est excellentissime
beatus, vtpote, cau-
sa, vt caput.
¶ In respõsione ad
tertium eiusdem ar
ticuli nota distin-
ctionẽ de supra na
turam, vel secũdum
naturam, quoniam
hinc habes intelle-
ctum diuersorũ di-
ctorum de beatitu-
dine nostra, cum in-
uenies quòd est na-
turalis, aut quòd ẽ
supernaturalis. Ve-
runtamen esto cau
tus, vt bene notes
in secundo mẽbro
ly inquantum, scili
cet secundum natu
ram suam est capax
eius: quoniam est
conditio hæc dimi-
nuens a simpliciter
ad secundum quid: non enim quia homo est capax illius visio-
nis, sequitur, ergo est illi naturalis, aut habet illam potentiam
naturalem: quia plus requiritur ad naturalitatem simpliciter, &
ad potentiam naturalem, scilicet naturalis inclinatio in illum
actum, sed solũ sequitur, quòd habet naturam, quæ potest ele-
uari in illum actum. In hoc enim differt homo ab animalibus,
scilicet ex hoc ipso, quòd est intellectualis animæ, quòd bruta
non possunt eleuari in actum videndi deum, homo autem po-
test eleuari in illum: quod hinc prouenit, quia intellectualitas
est capax visionis illius, pars autem sensitiua tantum non est
illius capax. Quo circa visio dei est aliquo modo naturalis ani-
mæ nostræ, sed secundum quid, quia est capax ex sua natura il-
lius: non est autem simpliciter naturalis illi aut alteri cuicum-
que creaturæ, sed soli deo.

RESPON. Dicẽdum, quòd il- G
lud, quod est in potentia, reducitur
in actũ per id, quod est actu: oportet enim esse calidum id, per quod
alia calefiunt. Homo autem est in
potentia ad scientiã beatorum (quę
in dei visione consistit) & ad eam
ordinatur sicut ad finem: est enim
creatura rationalis capax illius bea G
tæ cognitionis, inquantum est ad
imaginem dei. Ad hunc autem finẽ
beatitudinis homines reducuntur
per Christi humanitatem, secundũ
illud Hebr. 2. Decebat eũ, propter
quem omnia, & per quem omnia,
qui multos filios in gloriam addu
xerat, auctorem salutis eorum per
passionem cõsumari. Et ideo opor-
tuit, quòd cognitio beata in dei vi-
sione cõsistens excellẽtissime Chri-
sto homini conueniret: quia semp
cãm oportet esse potiorẽ causato.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q̃ H
diuinitas vnita ẽ humanitati Chri
sti secundum personam, non secun
dum essentiam, vel naturam: sed cũ
vnitate personæ remanet distinctio
naturarum. Et ideo anima Christi,
quæ est pars humanæ naturæ, per
aliquod lumen participatum a na
tura diuina, perfecta est ad scientiã
beatã, qua deus per essentiã videt.

AD 2^m dicendum, quòd ex ipsa
vnione homo ille est beatus beati-
tudine increata, sicut ex vnione est
deus: sed præter beatitudinẽ increa I
tã oportuit ī natura humana Chri-
sti esse quandã beatitudinẽ creatã,
per quã anima eius in vltimo fine
humanæ naturæ constitueretur.

AD 3^m dicendum, q̃ visio, seu
scientia beata est quodammodo su
pra naturam animæ rationalis, in-
quãtum scilicet propria virtute ad
eam peruenire nõ potest. Alio vero
modo est secundũ naturam ipsius,
inquantum scilicet secundum na-
turam suam est capax eius, prout
scilicet est ad imaginem dei facta, K

¶ *Super Quæstionis nonæ Articulum tertium.*

IN titulo tertii articuli ponitur disunctio terminorum illo-
rum, videlicet, indita vel infusa, vt satisfiat diuersimode illã
appellantibus. Scientia siquidem ista, quia simul cum natura
animę dãtur, indita
vocatur: quia vero In corp
non acquiritur, nec
ex vi naturæ animę
ipsam comitat, sed
deo alia actiõe crea-
ante animã, & alia
actiõe influẽte scię-
tiã, quàmuis simul
tempore habetur,
ideo infusa nuncu-
patur. Et reuera in- Infra q.
fusa vocanda est, si art. 1. co
proprie loquẽdum Et 3. disti
est. Angelorum au- 14. art. 1
tem scientia indita 5. Et ve
proprie vocatur, qa q. 20. arti
comes ẽ naturæ ut c. 5. & ar
illius proprietas na Et opusc
turalis, eademque cap. 22 3.
actione, qua verbũ opusc. 2.
dei creat angelicam 81.
naturam, imprimit
in illã species intel-
ligibiles pfectiuas
intellect^ę angelici. Art. præ
Potest nihilominus
gratia materiæ, sci-
licet animæ Christi
dici scientia indita,
pro quãto comita-
tur naturaliter ani-
mam Christi, nõ ut
creatã, sed vt assum
ptam a verbo, sicut
& gratia habitualis:
est enim vnigenit^ę
a patre plenus non
solum gratiæ, sed
veritatis.
¶ In corpore art. vni
ca est conclusio re-
spõsiua quæsito du-
pliciter, bata. Con
clusio est. Oportet
in Christo ponere
scientiã inditã. Pro
batur primo ex vir-
tãda imperfectione
naturæ assumptæ.
Decebat, ut natura
humana assumpta,
a verbo dei, imper-
fecta non esset. ergo
oportet in Christo
ponere scientiã in-
ditã. Probatur cõse
quentia, quia aliter
intellectus eius pos
sibilis fuisset imper
fectus. Probat hoc,
quia omne quod ẽ
in potentia, est im-

perfectum, nisi reducatur in actum: sed intellectus possibilis hu-
manus est in potentia, & reducitur in actum per species intelli-
gibiles. ergo esset imperfectus, si non haberet species intelligi-
biles, quod est habere scientiam inditam. Et hoc explanatur in
litera apponendo conclusionem, inquantum per verbum dei im
pressæ sunt species intelligibiles, &c. & declaratur ex subiuncto
exemplo in angelis. Deinde probatur a simili ex auctoritate
Auguſt. Sicut in angelis ponitur duplex cognitio, matutina & ve
spertina, ita in Christo vtraque. Litera clara est.
¶ Aduerte hic, quòd natura humana assumpta a verbo, debet
absque imperfectione poni ex parte animæ. nam ex parte corpo-
ris nihil prohibet imperfectionem affirmare in illa, in sui princi
pio, quia minoratus est paulominus ab angelis, propter corpus
passibile: scientia autem ad animam spectat.

¶ Circa

¶ Circa probationem conclusionis, dubium occurrit, quia ratio A
allata procedit de potentia naturali intellectus possibilis, quæ
perficitur per species intelligibiles naturales (de quibus allata
auctoritas Philosophi loquitur) ac per hoc de imperfectione na
turali. Conclusio autem loquitur de scientia tàm naturali, quàm
reuelata, vt patet in
1. art. q. 11. inferius,
vbi de illa scientia
tractat. excedit er-
go cõclusio rõnem,
imo nec cõsonat cõ
clusioni, q̃a, vt ī se-
quẽti habetur arti.
alterius rationis est
scientia infusa Chri
sto, ab illa, quæ est
naturalis, de qua lo
quit auctoritas al-
lata Aristotelis.
¶ Ad hoc dicitur,
quòd proculdubio
litera non arctatur
ad imperfectionem
& potentiam natu
ralẽ intellectus pos
sibilis, sed in com-
muni loquitur de
potentia intellectus
nostri ad actum sibi
commẽsuratum, &
similiter de imperfe
ctione priuatiua ac-
tus proportionati
intellectui humano
possibili, & hoc si-
ne secundum statũ
nature, siue sm sta
tum gratiæ: ita q̃ in
tendit litera, quòd
quia ī intellectu hu
mano secundum eẽ
nature, est potẽtia
naturalis ad scien-
dum omnia natu-
ralia per actus com
mensuratos sibi, &
similiter secundum
esse gratiæ ad scien
dum omnia eccle-
siastica per actus cõ
mensuratos sibi, &
omne quod est ī po
tentia est imperfe-
ctum, nisi reducaf
in actum, ideo esset
imperfectus, nisi po
natur reductus in
actum omnium in-
telligibiliũ tàm spe
ctantium ad ordinẽ
naturæ, quàm spe-
ctantium ad ordinẽ
ecclesiæ, siue militã
tis, siue triumphan
tis, per actus propor
tionatos ipsi huma-
no intellectui. Au-
ctoritas autem Ari
stotelis est allata di
recte ad monstran-
dum, quòd intelle-
ctus humanus est in potentia ad sciẽdum omnia per species in-
telligibiles, vt actus commẽsuratos sibi, vt per hoc habeatur in-
tentum, quod sicut in esse naturali esset imperfectus intellectus,
nisi esset reductus in actum commensuratum sibi (scilicet scien-
tiam per species, quantumcumque illamet sciat in verbo actu
omni: no superexcedente omnem facultatem naturæ) ita in esse
ecclesiastico esset imperfectus nisi nosset omnia per actus cõmen
suratos sibi, quantumcumq; eadem nouerit in verbo. Consonat
ergo ratio conclusioni, & probat eam, siue ista scientia in-
fusa cum suis speciebus, sit alterius, siue eiusdem rationis cum

Arti. 1. huius q.

Lib. 3. text. 32. & 38. to. 2.

*lib. 2. c. 8. to 3.

†lib. 11. de ciuit. dei c. 7. a med. to mo 5. Et li. 3. su. gen. c. 24. tom. 3.

*2. 2 q. 1. ar tic. 4.

SED CONTRA est, q̃ dicitur
Coloss. 2. q̃ In Christo sunt oẽs the
sauri sapiẽtię & scientiæ absconditi.
RESPON. Dicendum, q̃ sicut
dictum est, *decebat ut natura hu-
mana assumpta a verbo dei, im-
perfecta non esset. Omne autem
quod est in potentia, est imperfec-
tum, nisi reducatur ad actum. B
Intellectus autem possibilis huma
nus est in potentia ad omnia intel-
ligibilia. Reducitur autem in actũ
per species intelligibiles, quæ sunt
quędam formæ complentes ipsius,
vt patet ex his, quæ dicuntur in 3.
de Anima. * Et ideo oportet ī Chri-
sto ponere scientiam inditam, in-
quantum per verbum dei, animæ
Christi sibi personaliter vnitæ, im-
presse sunt species intelligibiles ad
omnia, ad quæ intellectus possibi-
lis est in potentia. Sicut etiam per
verbum dei impressæ sunt species C
intelligibiles mẽti angelicæ in prin
cipio creationis rerũ, vt patet per
Auguſt. *2. super Genes. ad literam.
Et ideo sicut in Angelis secundum
eundem Auguſt. † ponitur duplex
cognitio (vna scilicet matutina, per
quam cognoscunt res in verbo, &
alia vespertina, per quam cogno-
scunt res in propria natura per spe
cies sibi inditas) ita præter scien-
tiam diuinam increatã est in Chri-
sto secundum eius animam scien-
tia beata, qua cognoscit verbum & D
res in verbo, & scientia infusa, siue
indita, per quam cognoscit res in
propria natura p species intelligi-
biles humanæ mẽti ꝓportionatas.
AD PRIMVM ergo dicendũ,
quòd visio imperfecta fidei, in sui
ratione includit oppositum mani-
festæ visionis, eo quòd de ratione
fidei est, vt sit de non visis, vt in 2.
parte dictum est. * sed cognitio,
quæ est per species inditas non in-
cludit aliquid oppositum cogni-
tioni beatæ. Et ideo non est eadem
ratio vtrobique. E
AD 2^m dicendum, quòd dispo

sitio se habet ad perfectionem du-
pliciter. Vno modo, sicut via du-
cens ad perfectionem: alio modo,
sicut effectus a perfectione proce-
dens. Per calorem enim dispo-
nitur materia ad suscipiendam for-
mam ignis, qua tamen aduenien-
te, calor non cessat, sed remanet
quasi quidam effectus talis formæ.
Et similiter opinio ex syllogismo
dialectico causata, est via ad scien-
tiam, quæ per demonstrationem
acquiritur, qua tamen acquisita,
potest remanere cognitio, quæ est
per syllogismum dialecticũ, quasi
consequens scientiam demonstra-
tiuam, quæ est per causam: quia
ille, qui cognoscit causam, ex hoc
etiam magis potest cognoscere si-
gna probabilia, ex quibus procedit dialecticus syllogismus. Et simi
liter in Christo, simul cum scientia C
beatitudinis manet sciẽtia indita,
non quasi via ad beatitudinem, sed
quasi per beatitudinem cõfirmata.
AD 3^m dicendum, quòd cog-
nitio beata non fit per [d] speciem, D.485.
quæ sit similitudo diuinæ essentiæ,
vel eorum, quæ in diuina essentia
cognoscuntur, vt patet ex his, quæ
in Prima parte dicta sunt, * sed talis
cognitio est ipsius diuinæ essentiæ
ĩmediate per hoc, quòd ipsa essen-
tia diuina vnitur mẽti beatæ, sicut
intelligibile intelligenti, quæ qui-
dem essentia diuina est forma exce
dens proportionẽ cuiuslibet crea-
turę. Vnde nihil prohibet, quin cũ
hac forma ſsuperexcedente, simul
ĩsint rationali menti species intel
ligibiles ꝓportionatæ suæ naturæ.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus habuerit aliquam scientiam acquisitam.

AD QVARTVM sic procedi-
tur. Videtur quòd in Christo
non fuerit aliqua scientia experi-
mẽtalis acquisita. Quicquid enim

Infra q. 12. art. 12. & q. 15. art 8. Et opusc. 3. c. 225. Et 3. dist. 14 art. 3. q. 5. ad 3. & dist. 18. ar. 3. ad 5. Et verit. q 20. ar. 3. ad 1.

tio dialectica, cessante illa cõditione formidinis ex pte subiecti.
¶ In respõsione ad 3. eiusdem articuli, nota, q̃ qualiter species
infusæ sint humanę menti cõmensuratæ, inferius patebit: quali-
ter autem diuina essentia sit species superexcedens, clarum est.

¶ *Super Quæstionis nonæ Articulum quartum.*

IN titulo aduerte, quòd aliud sonat, & alio tendit. Nam so-
nat scientiam experimentalem acquisitam, quæ communiter
se habet ad actualem experientiam, quam quis acquirere potest,
vel ad habitualem scientiã, intellectu ex experiẽtia acquisitam,

tendit autem ad perſcrutationem huius ſecundi membri, quia de hoc tantum eſt difficultas.

¶ In corpore articuli eſt vnica concluſio reſponſiua quæſito, In Chriſto eſt ſcientia acquiſita. Probatur dupliciter. primo, Nihil eorum, quæ deus in humana natura plantauit defuit humanitati aſſumptæ verbo dei, ergo in anima Chriſti fuit non ſolum intellectus poſſibilis, ſed etiam intellectus agens. ergo non fuit in Chriſto intellectus agens. fruſtra. ergo habuit propriã operationem, ergo in Chriſto fuerunt aliquæ ſpecies intelligibiles, p actionem intellect⁹ agẽtis in intellectu ei⁹ poſſibili receptæ. ergo in ipſo fuit ſcientia acquiſita. Prima conſequentia probatur, quia in humana natura deus plantauit non ſolũ intellectum poſſibilem, ſed etiam intellectum agentem. Art. præce.

Secunda vero, quia deus & natura in aliis nihil faciunt fruſtra, ex 1. Cæli. Tertia autem, quia fruſtra eſt quod non habet propriam operationem, probatur, quia omnis res eſt propter propriam operationem, ex 2. Cæli. Quarta deinceps, quia propria operatio intellectus agentis, eſt facere ſpecies intelligibiles in actu abſtrahẽdo eas a phantaſmatibus. Quinta demum, quia hoc eſt eſſe in Chriſto ſcientiam acquiſitam, quam quidam experimentalem nominant. Secundo probatur concluſio connaturalitate talis ſcientiæ, ſeu modi ſciendi ad naturam humanam. Et conſiſtit vis rationis in hoc. ex quo in Chriſto ponitur ſcientia connaturalis ſoli deo, ſcilicet beata, & ſcientia connaturalis angelis, ſcilicet infuſa, conſequens eſt, ut ponatur in illo ſcientia connaturalis vndique naturæ humanæ, ſcilicet ſcientia acquiſita, quæ eſt connaturalis homini ex parte agentis & patientis, ac per hoc ſcientia proprie eſt ſecundum humanum modum, & totaliter humana.

¶ In hoc proceſſu duo occurrunt dubia. Primum circa illam I propoſitionem, Fruſtra eſt quod caret propria operatione, poteſt enim habere duplicem ſenſum, vel quòd intelligatur de genere vel ſpecie, vel quòd intelligatur de quolibet indiuiduo. Nam ſi in primo intelligitur ſenſu, vera eſt, fruſtra enim eſſet potens operari natura aliqua generica, uel ſpecifica, ſi ſecundum totam latitudinem generis, vel ſpeciei careret propria operatione, ſed in hoc ſenſu non infert concluſionem literæ, quæ de vno indiuiduo humanitatis Chriſti eſt. Si autem in ſecundo ſenſu intelligitur, tunc eſt ſenſus, quod fruſtra eſt potentia quæ in quolibet indiuiduo ſuo caret propria operatione. Et ſic eſt quidem ad propoſitum, ſed eſt falſa, inquit Scotus in 3. quæſtione 14. diſtinct. 3. Senten. quoniam ſtat, quòd potentia in aliquo præueniatur ab alio ſuperiore agente, & propterea careat propria operatione, & ipſa non eſt fruſtra, quia eſt ad integritatem perfectionemque naturæ. Affertque inſtantias in beatis, in quibus eſt intellectus agens, & ſic poſſent acquirere ſcientiam. Et ſimiliter eſt potentia augmentatiua, & ſic poſſent augeri &c. K

¶ Secundum dubium eſt circa eandem propoſitionem iunctam minori, quoniam aut eſt ſermo de omni operatione alicuius, ita quòd ſenſus ſit, Fruſtra eſt quod caret omni propria operatione. Et tunc minor eſt falſa, ſcilicet quòd omnis propria operatio intellectus agentis eſt facere ſpecies intelligibiles in actu, cum præter hanc operationem habeat alias ſibi proprias operationes, ſcilicet facere euidentiam propoſitionum per ſe notarum, & mediante iſta euidentia facere euidentiam omnium, quæ per prima principia cognoſcuntur. Si vero non eſt ſermo de omni propria operatione, ſed de quacumque, propria tamen (ita quòd ſenſus ſit, Fruſtra eſt quod caret aliqua operatione ſibi propria) tunc eſſet ad propoſitum, ſed eſt falſa, quia non eſt fruſtra: quod caret vna propria operatione, & habet aliam propriam operationem, eſſet enim propter illam, quam habet, operationem: ſicut mutus non fruſtra habet os & linguam, quia quamuis non habeat locutionem, habet tamen aliam operationẽ, puta ſumere & diſcernere alimentum. F

¶ In eodem corpore circa concluſionem principalem, occurrunt primo obiectones Scoti in loco allegato, deinde Durandi ibidem. Et Scotus quidem arguit dupliciter, primo ex dictis (vt ipſe ait) opinantis, ſcilicet Auctoris: ſecundo contra concluſionem in ſe. Sed quoniam omnes obiectiones eiꝰ conſiſtunt in hoc, quòd ſcientia infuſa, & acquiſita ſunt eiuſdem rationis, aut diſtinguuntur ſicut matutina & veſpertina, aut ſecundum originem (quia vna a deo, altera ab intellectu agente apud nos, ſicut homo genitus & homo creatus) quorũ nullum Auctor etiam ſommiauit, vt expreſſe in hoc eodem articulo reſpondendo ad tertium docet, ideo omittendas cenſui. Durãdus vero probat probabile eſſe, Art. 1. hu q. & q. 5. Gloſ. in lin. ibid.

Christo conueniens fuit, excellentiſſime habuit: ſed Chriſtus non habuit excellentiſſime ſciẽtiam acquiſitam, non enim inſtitit ſtudio literarum, quo perfectiſſime ſcientia acquiritur, dicitur enim Ioa. 7. Mirabantur Iudæi dicentes, Quo modo hic literas ſcit, cum non didicerit? ergo videtur ꝙ in Christo non fuerit aliqua ſciẽtia acquiſita.

¶ 2 Præt. Ei quod eſt plenum, non poteſt aliquid ſuperaddi: ſed potentia animæ Chriſti fuit impleta per ſpecies intelligibiles diuinitus inditas, vt dictum eſt. * ergo non potuerunt ſuperuenire eius animę aliquæ ſpecies acquiſitæ.

¶ 3 Præt. In eo qui iam habet habitum ſcientiæ, per ea, quæ a ſenſu accipit, non acquiritur nouus habitus (quia ſic duæ formæ eiuſdem ſpeciei ſimul eſſent in eodem) ſed habitus qui prius inerat, confirmatur & augetur. ergo cum Chriſtus habuerit habituꝝ ſciẽtiæ inditæ, non videtur quòd per ea, quæ ſenſu percepit, aliquam aliam ſcientiam acquiſierit. G

SED CONTRA eſt quòd Hebr. 5. dicitur, Cum eſſet filius dei, didicit ex his, quæ paſſus eſt, obedien tiam, Gloſ. *ideſt, expertus eſt. Fuit ergo in Christo aliqua experimentalis ſcientia, q̃eſt ſciẽtia acquiſita.

RESPON. dicendum, quòd vt ex ſupra dictis patet, *nihil eorum, quæ deus in noſtra natura plantauit, defuit humanæ naturæ aſſumptæ a dei verbo. Manifeſtum eſt autem, quòd in humana natura deus plantauit non ſolum intellectum poſſibilem, ſed etiam intellectum agentem. Vnde neceſſe eſt dicere, quòd in anima Chriſti fuit nõ ſolum intellectus poſſibilis, ſed ẽt intellectus agens. Si autem in aliis deus & natura nihil fruſtra faciunt (vt Philoſophus dicit in 1. de Cę.*) multo minus in anima Chriſti aliquid fuit fruſtra. Fruſtra autem eſt, quod non habet propriam operationẽ, cum oĩs res ſit propter ſuam operationem, vt dicit in 2. de Cæl.* Propria autem operatio ſ intellectus agentis, eſt facere ſpecies intelligibiles actu, abſtrahendo eas a phantaſmatibus, vnde dicitur † in 3. de Anima, quòd intellectus agens eſt, quo eſt omnia facere. Sic igitur neceſſe eſt dicere quòd in Chriſto fuerint aliquæ ſpecies intelligibiles, per [d] actionem intellectus agentis in intellectu poſſibili eius receptę, quod eſt eſſe in ipſo ſcientiam acquiſitam, quam quidam experimentalem nominant. B

*libr. 1. de Cæl. te. 32. & lib. 2. te. 59. to. 2.

*Lib. 2. de Cælo text. 29. to. 2.

†lib. 3. de Ani. tex. 18 to. 2.

Et ideo quàmuis aliter alibi ſcripſerim, *dicendum eſt, in Christo fuiſſe ſcientiam acquiſitam, quæ proprie eſt ſcientia ſecundum modum humanũ, non ſolum ex parte ſubiecti recipientis, ſed etiam ex parte cauſæ agentis. Nam talis ſcientia ponitur in Christo ſecundum lumen intellectus agentis, quod eſt animæ humanæ connaturale. Scientia autem infuſa attribuitur animæ humanæ ſecundum lumen deſuper infuſum, qui modus cognoſcendi eſt proportionatus C

Nam ſecundũ Auctorem ſcientia infuſa ex ſuo genere, ſeu per ſe, & ſcientia acquiſita ex ſuo genere, ſeu per ſe, ſunt diuerſarum rationum. Et licet differant penes origines & agentia diuerſarum rationũ, non tamen differũt tantum penes origines & agẽtia, ſed penes formalia obiecta, ac per hoc p intrinſecas differentias, vt patebit. Et ideo ridiculum eſt obiicere, quòd differunt, ſicut homo natus & homo creatus, aut ſicut oculi cæci nati, miraculoſe illuminati, & oculi aliorum. Hæc enim vera ſunt de ſciẽtia acquiſita, & ſcientia per accidẽs infuſa, vt fuit ſcientia Adæ, quæ ex ſuo genere erat eiuſdem rationis cum noſtra, non autem de ſcientia ex ſuo genere infuſa, quoniam hæc altioris ordinis ex intrinſeco eſt, & ideo non poteſt acquiri, & exigit infuſionem. Et de hac Auctor aſſuetus ſermonibus formalibus, & per ſe, loquitur in hac litera: iſti autem ad per accidens declinarunt, dum ad ſcientiam cui fieri accidit, quòd ſit infuſio, diuerterunt. D. 12. 28. 3. Sent. dis. 14 quæſt. 3. art. 4.

¶ Vnde patet Durandi ſuppoſitionem, nõ a probabilitate, ſed a poſſibilitate alienam eſſe, loquendo per ſe: ſed ipſe loquitur de infuſa per accidens, & credit ſe opponere contra hanc literam, a qua æquiuocat, quia litera loquitur de per ſe acquiſita & per ſe infuſa, ſciens quòd ea quæ ſunt per accidens, relinquuntur ab arte. Ad rationem autem Durandi ex dignitate Chriſti, reſpondetur quòd non eadem eſt ratio acceptionis ſcientiæ a rebus & a doctore, quoniam res cauſant ſcientiam, quaſi vt inſtrumenta dei, qui fecit illas, vt exemplatas a ſua ſapientia, iuxta illud Eccleſiaſt. 1. Effudit ſapientiã ſuper omnia opera ſua. Doctor vero licet ſe habeat vt proponens obiectum, non tamen ſe habet ſic tantum, ſed principalius ſe habet ut proponens conceptiones ſuas per uoces, quæ ſunt ſigna eorum, quæ ſunt in anima, & ordinando ac ſubordinando has conceptiones illis, & deducendo has ex illis, ut experimur quotidie, quod indignum erat Chriſto domino, qui vnus eſt magiſter totius generis humani. Et habes hanc reſponſionem inferius quæſt. 12. artic. 3. ad. 2.

¶ In eodem artic. 4. in reſponſionibus ad ſecundum & tertium perſpicere facile pores, quæ diximus eſſe vera de intentione Auctoris. Nam in reſponſionibus his habes tres differentias per ſe inter habitum infuſum & acquiſitum. Prima eſt ſecundum cauſas efficientes, quia infuſa a ſuperiori, acquiſita ab inferiori. Secunda ſequens ad iſtam, ſecundum origines, ſcilicet infuſionem & acquiſitionem. Tertia eſt ſecundum obiecta, quia acquiſita eſt commẽſurata & proporrionata phantaſmati, quod ſe habet ad intellectum, vt color ad uiſum (vt dicitur in 3. de Anima) infuſa autem eſt ſuperexcedens proportionem phantaſmatum. Et hæc eſt differentia intrinſeca & eſſentialis, propter quam iſtæ ſcientiæ ſunt diuerſarum rationum. Et quum hæc vltima differentia clariſſime habeatur in litera, mirum eſt quo modo Scotus auſus eſt imponere Auctori oppoſitum. Et debes ſcire nouitie, quòd ſcientiam eſſe commenſuratam phantaſmati, nihil aliud eſt, quàm eſſe proportionatam & adæquatam obiecto, vt relucet in phantaſmatibus, qualis eſt ſcientia humana, et fuit ſcientia Adæ. Et per oppoſitum ſcientiam excedere commẽſurationem phantaſmatum, eſt illam eſſe proportionatam obiecto excellentiori, & excellentiori modo, quàm ſit obiectum phantaſiabile. Et hæc inferius clara erunt, quum de

¶ Ad primum igitur dubium dicitur, quòd propoſitio illa, fruſtra eſt quod caret propria operatione non eſt arctanda ad genus, ſpeciem, aut indiuiduum quodlibet, vel aliquod, ſed abſolute ſumenda eſt. Et ſane debet intelligi, ſcilicet ſubintellectis conditionibus generalibus, quæ quum de operibus eſt ſermo, ſubintelliguntur, ſcilicet, quando, vbi, & in quo, &c. debet operari, ita quòd ſenſus ẽ, quòd fruſtra eſt qđ caret operatione, quãdo debet illam habere. Et ſic propoſitio iſta efficaciter in litera probatur, ex hoc quòd vnumquodque eſt propter ſuam operationem, fruſtra ſi quidẽ eſt, quod tinem ſuum non aſſequitur, quando debet, & p hoc ſatisfit omnibus inſtantiis. Nã ſtatus beatus habet, vt tunc non debeat abſtrahere intellectus agẽs, quia homo eſt in termino. Et adã fuit ſuppoſitum, in quo intellect⁹ agens non debebat abſtrahere ſpecies, quia intellectus poſſibilis plenus erat acq̃ſita ſciẽtia. Et ſimiliter poterat augmẽtatiua non fuit fruſtra, quia caruit quidẽ operatione, ſed non quando, & in quo debuit operari: quoniam conſtat, quòd operatio eius debet eſſe in ſubiecto imperfecto ſecundum quantitatem, & in ſtatu augmenti, quorum nullum locum habuit in Adam creato perfecto, ſecundum quantitatem naturalem. Stat ergo ſolida prima literæ propoſitio. D

¶ Ad ſecundum dubium dicitur, quòd non refert, vtro modo propoſitio intelligatur, quia vnius potentiæ non eſt niſi vna operatio propria principalis, quæ ſe habet ad ipſam vt finis, cuius priuatione dicitur fruſtra: quia potentia naturalis determinata eſt ad vnum, & rationalis alterum contrarium principaliter reſpicit. Et rurſus omnis potentia natura quædam eſt, & propterea vna eſt cuiuſque principalis operatio, fundans reliquas ordine quodam. Ad literam tamen Auctor loquitur de operatione principali, quæ eſt finis. Et multo minus refert quouis modo ſumatur in propoſito, quia ſi in Chriſto non eſt ſcientia ex ſuo genere acquiſita, intellectus agens eſſet fruſtra, quia careret operatione principali, quæ eſt finis, & hoc intendit Auctor, vt patet in artic. 2. quæſt. 12. Et nihilominus ſequi videtur, quòd eſſet omnino fruſtra in ipſo, quia careret & principali operatione, quæ eſt facere ſpecies intelligibiles, & ſecundaria, quæ eſt facere euidentiam primarum propoſitionum immediate, & mediante illa facere aliorum eui dentiam: quoniam tãm cognitio primorum principiorum, quàm reliquorum ex illis ad ſcientiam acquiſitam ex ſuo genere ſpectat, quam ſupponimus in Christo non eſſe, ſed infuſam ex ſuo genere tantum. Quocirca ſi in Chriſto ſupponeretur ſcientia ex ſuo genere acquiſita, per infuſionem habita (ſicut ponitur in Adam) intellectus agens non careret omni operatione ſibi propria, ſed prima tantum, ſcilicet abſtractione ſpecierum intelligibilium, feciſſet namque, ſicut de facto in Adam fecit, euidentiam primarum propoſitionum immediate, & aliarum mediante illa. Nam eodem lumine fuerunt per ſe nota Adæ prima principia & concluſiones per principia, quomodo ſunt euidentia nobis, quãmuis nos acquiramus noſtra actione ſpecies, & ſtudio noſtro concluſiones, ille autem per infuſionem habuit quicquid nos acquirimus, ſub illo tamen lumine, quo acquirere nos poſſumus. Sed quia in Chriſto ſupponitur non eſſe quouis modo ſcientiam ex ſuo genere acquiſitam, ſed ex ſuo genere infuſam, quæ eſt ſupra lumen intellectus agentis, ideo omnino fruſtra poneretur, vt pote, abſque omni ſua propria operatione intellectus agens in Chriſto. Et ſtat omnino ſolida & ĩ cõcuſſa propoſitio literæ iuncta ẽt ſubſumptis. Et hæc intelligito, quantum eſt ex parte ſui, hoc eſt intellectus agentis quoniam ex libertate animæ Chriſti E

vtraque scientia tractabitur, & dicetur quòd scientia acquisita habet pro obiecto quod quid est abstrahens a singularibus, & non omne quod quid est, sed sensibilium rerum tantum. Et ideo illa scientia non se extendit ad singularia, nec substantias separatas, sicut nec nostra scientia ad hæc se extendit. Scientia autem infusa ex suo genere est, sicut angelica scientia, habés quidditatem pro obiecto, non abstrahentem, sed concretam singularibus, ita quòd extēdit se ad essentiam & omnia illius tunc accidētia &c. vt patuit in 1. lib. Et similiter habet pro obiecto quidditatē non solum rerum sensibilium, sed etiam intellectualium, circa actum purum, q̄ soli sibiipsi ē quidditatiue notus, & beatus vt sic, vt ibidem monstratū est. Conclude ergo, sicut in communi loquēdo, habitus per se infusi & habitus per se acquisibiles sunt diuersarum rationum intrinsecus & essentialiter (vt patet de charitate, fide, spe, & uirtutibus itellectualibus & moralibus) ita in speciali de scientia dicendum est, quòd scientia per se infusa, seu ex suo genere, & per se, seu ex suo genere acquisibilis, sunt diuersarum rationum.

p.p.q.12.arti.4.

lib.1.c.4.in fi. to.5.

¶ Oritur autem ex dictis nouum dubium simpliciter & ad hominem, cur in Christo asseritur non fuisse scientiam ex suo genere acquisibilem per infusionem, vt fuit in Adam. Et est ratio dubii simpliciter, quia melius est, vt Christus semper habuerit talem scientiam, quàm post lapsum temporis: actus enim melior est potentia in bonis, vt dicitur 9. Metaphy. Et confirmatur, quia eadem ratio militat de Adam & Christo, scilicet quia datus est a deo vterque doctor generis humani. Vnde si Adam, quia creatus instructor succedentis generis habuit talem scientiam per infusionem, multo magis Christus, qui datus est in doctorem humani generis, debuit perfectus creari, quo ad animā, vt scilicet perfecta esset scientia acquisibili ex suo genere. Ad hominem vero, quia licet in litera probetur, in Christo fuisse scientiam acquisitam ex suo genere, non tamen probatur, quod fuit talis scientia in Christo, per talem viam, scilicet per acquisitionem. Stat enim, quòd talis scientia fuerit in Christo, & non per talem viam, sed per infusionem, vt patet in Adam, in quo quia fuit scientia acquisita ex suo genere, licet non per acquisitionem, sed per infusionem, non sequitur, intellectum agentem fuisse frustra, vt patet ex dictis. Et eadem ratione non fuisset in Christo intellectus agens frustra si scientia acquisita ex suo genere, fuisset in ipso per infusionem.

¶ Ad hoc dicitur, quòd rationabiliter hæc scientia in Christo ponitur per acquisitionem, & non per infusionem, tum ex parte scientiæ, tum ex parte scientis, tum ex perfectione modi scien di. Ex parte quidem scientiæ, quia acquisitio est talis scientiæ generatio per se (quoniam ipsa illius naturalis generatio est) infusio autem est talis scientiæ generatio per accidēs, accidit enim ex miraculo, quòd infundatur: generatio autem per se, præstat generationi per accidens. Ex parte vero scientis, quia nobilius est quod seipsum mouet, quàm quod ab alio mouetur (vt dicitur in 8. Physico.) sciens autem per inuentionem seipsum mouet, sciens per infusionem ab extrinseco mouetur, hoc est, reducitur de potentia ad actum. illud ergo est Christo attribuendū. Ex parte autem modi sciendi, quia sicut in Christo fuit scientia beata modo beatorum; & sciētia indita modo inditæ, ita debuit esse scientia acquisita modo acquisitæ, vt nullus modus sciendi conuenire potens Christo illi defuerit.

tus naturæ angelicæ. Scientia vero beata, per quam ipsa dei essentia videtur, est propria & connaturalis soli deo, vt in prima parte dictum est.*

Ad primvm ergo dicendū, quòd cum duplex sit modus acquirendi scientiam, scilicet inueniendo, & addiscendo, modus qui est per inuentionem, est præcipuus: modus autem, qui est per disciplinam, est secūdarius. Vnde dicitur in 1. Ethic.* Ille quidem est optimus, qui omnia per se ipsum intelligit, bonus autem rursus est ille, qui bene dicenti obedit. Et ideo Christo magis cōpetebat habere scientiam acquisitam per inuentionem, quàm per disciplinā, præsertim cum ipse daretur a deo omnibus in doctorem, secundum illud Ioel 2. Lætamini in domino deo vestro, quia dedit vobis doctorem iustitiæ.

Ad 2^m dicendum, quòd humana mens duplicem habet respectum. Vnum quidem ad superiora, & secundum hunc respectum, anima Christi fuit plena per scientiam inditam. Alius autem respectus eius est ad inferiora, idest, ad phantasmata, quæ sunt nata mouere mentem humanam per virtutem intellectus agentis. Oportuit autem, quòd etiam secundū hunc respectum anima Christi, scientia impleretur, non quin prima plenitudo menti humanæ sufficeret secundum seipsam, sed oportebat eam perfici, etiam secundum conformationem ad phantasmata.

Ad 3^m dicendum, quod alia[d] ratio est de habitu acquisito, & de habitu infuso. Nam habitus scientiæ acquiritur per comparationē humanæ mentis ad phantasmata, vnde secūdum eandem rationem non potest alius[d] habitus iterato acquiri: sed habitus scientiæ infusæ est[d] alterius rationis, vtpote, a superiori descendens in animā, non secundum proportionē phantasmatum. Et ideo non est eadem ratio de vtroque habitu.

D.1183.

D.1109.

D.69.

¶ Ad obiectionem autem primam dicitur, quòd actus meliæ est potentia, ceteris paribus: in proposito autem cetera non sunt paria, nam esset motus ab alio, vbi nunc ponitur mouere seipsum, & carere cōnaturali & per se modo generationis talis scientiæ, vt patet ex dictis, quæ præponderant illi præuētioni actualis scientiæ. Ad confirmationem dicit, quòd non est similis ratio, quia Adā creatus est vt principium naturæ humanæ in naturalibus, tām secundum corpus, quàm secundum animā, & quia perfecta sunt, secundum naturę ordinē priora imperfectis (ut 12. Metaphysi. Aristot. dicit) ideo Adam sicut secundum corpus creat[a] est perfectus ī quantitate, ita & secundum animam creatus est perfectus in scientia. Christus autem non est productus vt principiū hominū in esse naturæ, nec in naturalibus pro hoc statu, sed vt doctor mystē riorum dei, & regni cælestis. In cuius signum productus est secundum corpus quantitatis imperfectæ, & similiter secundum animam in pura potentia, quo ad scientiam naturaliter acquisibilem. Et sicut creuit ætate, & vere augumentum corporale habuit, ita creuit sapientia: simul enim Euangelista hæc dicit. Nec docuit mathematicam aut Astrologiam, & huiusmodi, sed arcanum Trinitatis, & vias ac secreta regni celorum.

¶ Ad obiectionem contra literam dicitur, quòd licet illa ratio, quòd intellectus agens esset frustra, si absolute sumatur, non concludat vtrumque scilicet scientiam talem ex suo genere acquisibilem, & viam talem, scilicet per acquisitionem (vt instantia de Adam manifestat) contracte tamen sumpta, hoc est in Christo, infert vtrumque. Nam in Christo supponitur, nullam esse per accidens productam scientiam, sed omnem in illo scientiam esse cum suo proportionato naturaliter modo, tam in se quam in sua origine: decet enim Christum perfectionem omnē suæ animæ per se habere, & non per accidens. In Christo igitur in quo omnis suæ animæ conueniens perfectio per se ponenda est, frustra poneretur in rellectus agens, si in eo non esset scientia acquisita, & per acquisitionem: quia careret propria principali operatione, scilicet causatione specierum intelligibilium in illo, in quo debet talem operationem habere, hoc est in Christo viatore, quē decet scientiam acquisitam habere, & mō humano habere. Vnde in litera ad explicandam plene probationem conclusionis, subiungitur cōnaturalitas cuiusq; sciētiæ inuentæ in Christo, scilicet quòd beata est Deo connaturalis, infusa angelo, acquisita homini. Et est sermo nō solum de ipsa scientia, sed de modo habēdi ipsam, vt pater in litera, tamquam si diceret, quòd quia Christum decet habere humanam scientiam more humano, est secundum animam subiectum, in quo intellectus vterq; debet habere propriam operationem more humano. Ac per hoc optime dictum est, quòd frustra, vtpote carens propria operatione principali, quando & in quo debet esse intellectus agens, nisi causaret scientiam in Christo humanam. Nec obstat instantia de Adæ scientia, quia illum, vtpote principium naturæ humanæ, decebat esse ab initio perfectum, & scientia ex suo genere acquisita: quæ absolutæ quidem fortitur infusionem pro generatione per accidens: in tali vero supposito, scilicet primo totius generis humani, fortitur infusionē pro ꝓductione quodāmodo, quasi per se, pro quanto principia exigunt, quòd sint perfecta, quoniam perfecta sunt naturaliter priora imperfectis, vt dicitur 12. Metaphys.

¶ Super

¶ *Super Quæstionis decimæ Articulum primum.*

Titulus clarus ex dictis in prima parte qō. 12. vbi de Dei comprehensione tractatum est. Comprehendere nā que est cognoscere rem, quātum cognoscibilis est, ita ꝙ nō non possit plus cognosci, q̄ cognoscit. ¶ In corpore est vnica conclusio respōsiua quæstio negatiue. Aia Christi non cōprehendit diuinā essentiā. Probatur, Impossibile est, ꝙ aliqua creatura comprehendat diuinam essentiam. ergo impossibile est animā Christi comprehendere diuinam essentiam. Antecedens probatur, quia infinitum non comprehēditur a finito. Cōsequētia probatur, quia vnio naturarū in persona Christi facta est sic, quòd salua est vtriusq; naturæ proprietas &c.

¶ In responsione ad secundum, dubium occurrit, quia diuertere videtur Auctor a virtute deitatis in personando, ad virtutē deitatis in operando. Respondēdo siquidem Auctor dicit, ꝙ licet tota deitas sit vnita humanitati Christi: nō tota tamē deitatis virtus est quasi circunscripta, quod de virtute personatiua dicere, & secūdū planum literæ cōtextū intelligitur, quasi dixerit, quòd tota quidem deitas est cōiūcta, in vna persona Christi, non tamen comprehensa, quia potest in eadem persona coniungi aliis naturis, vt ex supra dictis patet, & sic virtus personatiua illius non est cōprehensa ab humanitate Christi. Allegando autem auctoritatem Aug. ad virtutem operatiuam digreditur, ad quam spectat cura gubernandi mundum.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ Auctor declarat a virtute opatiua nō contracta, virtutem deitatis absolute siue in personādo (de qua directe erat dicendum) siue in operando, quæ sub deitatis virtute cōprehenditur, nō esse cōprehēsam ab humanitate Christi. Vnde, nulla digressio commissa est, sed a notioribus doctrina tradita est.

Q.14.

Q.12.

3.di.14.ar.2.q.1.* & 2. & ver.q.2 ar.4. & 5.c. & quoli. 3. q.2.art.1.c. & opu.3.c. 223. & 1. Timo. 6. lect. 3.

* Lib. 3. de sum. bono ca.3.

†Li.3.orth. fid.ca.6.

Li.1.ca.13. tom.3.

Li. 83.q.q. 14.in priu. tom.4.

Q.2.arti.1. & q.6.ar.6.

¶ *Super Quæstionis decimæ Articulū secundum.*

Titulus sumendus est vt sonat: in corpore nāq; articuli dist inguet.

¶ In corpore sunt tres conclusiones, iuxta tria membra distinctionis, qua distinguitur quot modis potest distribuere ly, omnia. In litera igitur fit talis distinctio bimēbris. Ly, omnia potest sumi vel proprie, & sic distribuit ꝙ omnibus, quæ quando quæ actu secundum aliquod tēpus sunt, vel large, & sic distribuit etiā pro his quæ sunt in potētia numquā reducta ad actum. Et hoc subdistinguitur ī duo mēbra, quia vel in potentia diuina sola, vel non in sola potētia diuina, sed etiā in potentia creaturæ. Ex quibus patet quòd ex vniuersa distinctione & subdistinctione tria tantum membra constituuntur, & sic iuxta membrorum horū numerum tribus cōclusionibus respondetur quæsito. Prima est, Anima Christi nouit in Verbo omnia proprie, hoc est quæ quandoque in actu sunt, erunt, aut fuerunt. Probatur primo absolute (licet inter intellectus beatos sit differētia) Nulli intellectui beato deest cognoscere in Verbo oia quæ ad ipsum spectāt: sed ad Christum & eius dignitatem spectant omnia. ergo aīa Christi cognoscit in Verbo omnia. Probatur minor, tum quia omnia Christo subiecta sunt, tum, quia est omnium iudex constitutus a Deo. Probatur secundo, quo; ad cogitationes

Li. 83.q.q. 14.in priu. tom.4.

Q.2.arti.1. & q.6.ar.6.

P.p.q.12.a. 7.

*connumeratur.

Est epist. 3. non multū remote a princ. to.2.

P.p.q.12.a. 7.

3.d.14.ar.2 q.2.& ad 4. ad 3. & 4. Et ver.q.8. ar.4.c. & q. 20.art.4.& 5. & quol. 3.q.2. ar.1. c.& opu. 3. cap.223. & op.9.q.81.

Qvæstio X.

De sciētia beata animæ Christi, in qua tuor articulos diuisa.

Deinde considerandum est de qualibet prædictarum sciētiarum: sed quia de scientia diuina dictū est* in prima parte, restat nunc dicēdum de aliis tribus: primo de scientia beata: secundo de scientia indita: tertio, de scientia acquisita.

¶ Sed quia etiam de scientia beata, quæ in Dei visione consistit, plura dicta sunt in prima parte*, hic illa sola videntur dicēda, quæ proprie pertinent ad animam Christi.

Circa hoc ergo quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum anima Christi cōprehenderit Verbum siue diuinam essentiam.

¶ Secundo, Vtrum in Verbo cognouerit omnia.

¶ Tertio, Vtrum anima Christi in Verbo cognouerit infinita.

¶ Quarto, Vtrum videat Verbum siue diuinam essentiā clarius qua libet alia creatura.

Articvlvs. I.

Vtrum anima Christi comprehenderit Verbum siue diuinam naturam.

Ad primvm sic proceditur. Videtur ꝙ anima Christi comprehenderit & comprehēdat Verbum siue diuinam essentiā. Dicit. n. Isido.* quod Trinitas sibi soli nota est, & homini assumpto. Igitur homo assumptus communicat cum sancta Trinitate in illa notitia sui, quæ est sanctæ Trinitati, ppria: huiusmodi autem est notitia comprehensionis. ergo anima Christi comprehendit diuinā essentiam.

¶ 2 Pret. Magis est vniri Deo secundum esse personale, q̄ f̄m visionē: sed sicut Dama.† dicit in 3. lib. tota diuinitas in vna personarū est vnita humanę naturę in Christo. Multo ergo magis tota natura diuina videtur ab anima Christi, & ita videtur, quòd anima Christi comprehendat diuinam essentiam.

¶ 3 Pret. Illud, quod conuenit filio Dei per naturam, cōuenit filio hominis per gratiam, vt Aug.* dicit, in 1. de Trini. sed comprehendere diuinam essentiam, competit filio Dei per naturam. ergo filio hominis competit per gratiam: & ita videtur quòd anima Christi per gratiam Verbum comprehendat.

Sed contra est, quòd Aug. dicit in lib. 83.* q. Quod se comprehendit, finitum est sibi: sed essentia diuina non est finita in comparatione ad animam Christi, cū in infinitū eam excedat. ergo anima Christi non comprehendit Verbum.

Respon. Dicendum, ꝙ sicut ex supra* dictis patet, sic facta est vnio naturarū in persona Christi, ꝙ tamē proprietas vtriusq; naturę inconfusa permanserit, ita. ſ. quòd in creatum manserit increatū, & creatum manserit infra limites creaturę, sicut Dama.* dicit in 3. li. Est autem impossibile, ꝙ aliqua creatura "comprehendat diuinam essentiā (sicut in prima parte ostēsum† est) eo quòd infinitum non comprehēditur a finito. Et ideo dicendum, quòd anima Christi nullo modo comprehēdit diuinam essentiam.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ homo assumptus* conformatur diuinę Trinitati in sui cognitione, non ratione comprehensionis, sed ratione cuiusdam excellentissimę cognitionis prę ceteris creaturis.

Ad 2^m dicēdū, ꝙ nec etiā ī vnione, quę est f̄m esse p̄sonale, natura humana cōprehēdit Dei verbum, siue naturā diuinā, quę q̄uis tota vnita fuerit humanę naturę in vna p̄sona filij, nō tn fuit tota virtus diuinitatis ab humana natura quasi circūscripta. Vñ Aug.* dicit in epist. ad Volusianū, Scire te volo, nō hoc Christianā habere doctrinā, ꝙ ita Deus infusus sit carni, vt curā gubernandę vniuersitatis vel deseruerit, vel amiserit, vel ad illud corpusculū quasi contractā, collectamq; trāstulerit. & similiter anima Christi totam Dei essentiā videt, non tn eā cōprehēdit, quia nō totaliter eā videt. i. nō ita perfecte sicut visibilis est, vt in 1. parte* expositum est.

Ad 3^m dicendū, ꝙ verbū illud Aug. est intelligēdū de gratia vnionis, f̄m quā oīa, quę dicuntur de filio Dei f̄m diuinā naturā, dicūtur de filio hominis, propter identitatē suppositi. & f̄m hoc vere pōt dici ꝙ filius hominis est comprehensor diuinę essentię, non quidē f̄m animam, sed f̄m diuinam naturā: per quem etiam modum potest dici ꝙ filius hominis est creator.

Articvlvs. II.

Vtrum anima Christi in verbo cognouerit omnia.

Ad secvndvm sic procedit. Videtur ꝙ anima Christi in verbo non cognoscat omnia.

nes hominum auctoritate Ioan. 2.

¶ Circa hunc processum dubium occurrit, quoniam propositio dicens, cuilibet Beato conuenire, quòd videat in Verbo omnia spectantia ad se difficultatem patitur. Sequeretur enim ex ipsa coniuncta præcedenti propositioni in litera positæ. s. Quilibet beatus tanto plura in verbo cognoscit, quãto perfectius videt verbum, quòd aliquis Sanctus minus beat[a], puta, sanctus Antonius, esset magis beatus altero beatiore se, puta sancto Petro, quod implicat contradictoria. Et patet sequela, posito ꝙ plura singularia spectent ad sanctũ Anto. quã ad sanctum Petrũ, quia multo plures orationes emittũtur ad sanctum Anton. quàm sit singularia spectantia ad sanctũ Petrum, quem nemo interpellat. Ad hoc dicitur, quòd propositio dicens, quemlibet beatum videre in verbo omnia spectantia ad se, potest dupliciter intelligi. s. vel formaliter, vel causaliter. Si formaliter, sensus est, quòd ipsa visio verbi est etiam visio spectãtium ad se. Et sic sumpta propositio intelligitur de spectantibus ad beatum, tunc cum primo sit beatus, & nõ de spectantibus postea ad ipsum, quoniam hæc per reuelationem habent, vt patet de Angelis, qui spectantia ad ipsos de dispositione populorum sibi cõmissorũ nesciebãt, vt testatur eorũ pugna viginti & vno diebus, Dan. 10. ca. Et sic ad obiectionẽ dicitur, ꝙ impossibile est plura singularia spectare ad minus beatum, tunc, quando primo fit beatus: quoniam ex hoc ipso quòd ponitur minus beatus, ponitur quòd visio sua in verbo ad pauciora se extendat, vt in litera dicitur. Si vero intelligatur siue formaliter, siue causaliter, sic est sensus, quòd quilibet beatus videt, vel formaliter, vel causaliter in verbo omnia ad se spectantia. Et est indubie verum, quoniam vel ipsa visio verbi est illorum visio, vel est causa visionis illorum: quoniam ex hoc ipso, quòd aliquis videt verbum, debetur sibi, quòd suo tempore innotescant sibi spectantia ad se: aliter visio illa non substantialiter constitueret beatum: beatitudo enim est status omnium bonorum aggregatione perfectus. Et secundum hoc patet obiectionem cessare, quocumque autem modo intelligatur in proposito, infert intentum literæ, tum, quia omnia fuerunt subiecta Christo ab instanti conceptionis suæ, in quo fuit beatus videndo verbũ, & sic in primo sensu processus inueni

Glo. or. ibi.

Dicitur enim Marci 13. De die autem illa nemo scit, neque angeli in cælo, neque filius nisi Pater. Non ergo omnia scit in verbo.

¶ 2 Præt. Quanto aliquis perfectius cognoscit aliquod principiũ, tanto plura illo principio cognoscit: sed Deus perfectius videt essentiã suam, quàm anima Christi. ergo plura cognoscit in verbo, q̃ anima Christi. non ergo anima Christi in verbo cognoscit omnia.

¶ 3 Præt. Quantitas scientiæ attenditur secundum quantitatem scibilium. Si ergo anima Christi sciret in verbo omnia, quæ scit verbũ sequeretur, ꝙ scientia animæ Christi æquaretur scientiæ diuinæ, creatum videlicet increato, quod est impossibile.

SED CONTRA est, ꝙ super illud Apoc. 5. Dignus est agnus, qui occisus est accipere diuinitatem & sapientiam. glo. * dicit, ideſt, omnium cognitionem.

RESPON. Dicendum, quòd cum quæritur an Christus cognoscat omnia in verbo, ly omnia, potest dupliciter accipi. Vno modo, proprie, vt distribuat pro omnib[o], quæ quocumque modo, sunt, vel erunt, vel fuerunt vel facta vel dicta vel cogitata a quocumque, fm quodcumque tempus. Et sic dicendum est, ꝙ anima Christi in verbo cognoscit omnia. Vnusquisque. n. intellectus creatus, ĩ verbo cognoscit, non quidem omnia simpliciter, sed tanto plura, quanto perfectius videt verbum: nulli tamẽ intellectui beato deest, quin cognoscat in verbo omnia quæ ad ipsum spectãt. Ad Christum autem, & ad eius dignitatem spectant quodam modo omnia, inquantum ei subiecta sunt omnia. Ipse etiam est omnium iudex cõstitutus a Deo, quia filius hominis est, vt dicitur Ioã. 5. Et ideo anima Christi in verbo cognoscit omnia existentia, secundũ quodcumque tempus, & etiã hominum cogitatus, quorum est iudex, ita vt quod de eo dicitur Ioã. 2. Ipse enim sciebat quid esset in homine, potest intelligi non solũ quantum ad scientiam diuinam, sed etiam quantum ad scientiã animæ eius, quã habet in verbo. Alio modo, ly omnia, potest accipi magis large, vt extendatur non solum ad omnia, quæ sunt actu secũdum quodcumque tempus, sed etiã ad omnia quæcumque sunt in potentia numquam reducenda, uel reducta ad actum. Horum autem quædam sunt in sola potentia diuina, & huiusmodi non omnia cognoscit in verbo anima Christi. Hoc enim esset comprehẽdere omnia, quæ Deus potest facere, quod esset comprehendere diuinam virtutẽ, & per consequens diuinam essentiam. Virtus enim quælibet cognoscitur per cognitionem omnium, in quæ potest. Quædam vero sunt non solum in potentia diuina, sed etiam in potentia creaturæ, & huiusmodi omnia scit anima Christi in verbo. Comprehendit enim in verbo omnis creaturæ essentiã, & per consequens potentiam & virtutem, & omnia quæ sunt in potentia creaturæ.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ illud verbũ intellexerunt Arrius & Eunomius, nõ quantum ad scitiam animæ, quam in Christo non ponebant (vt supra dictum est*) sed quantum ad diuinam cognitionẽ filij, quem ponebãt esse minorem Patre, quantum ad scientiam. sed illud stare non potest, quia per verbum Dei facta sunt omnia, vt dicitur Ioan. 1. Et inter alia facta sunt etiam per ipsum omnia tempora. Nihil autem per ipsum factum est, quod ab eo ignoretur. Dicitur ergo nescire diem & horam iudicij, quia non facit scire: interrogatus enim super hoc ab Apostolis Act. 1. hoc eis noluit reuelare: sicut ecõtrario legitur Genes. 22. Nunc cognouí, quòd timeas Deum, ideſt, nunc cognoscere feci. Dicitur autẽ Pater scire: quia huiusmodi cognitionẽ tradidit Filio. Vnde in hoc ipso, quòd dicitur, Nisi Pater, datur intelligi quòd Filius cognoscit, & non solum quantum ad diuinam naturam, sed etiam quantum ad humanam: quia vt Chrysosto.* argumentatur, si Christo homini datum est, vt sciat, qualiter oporteat iudicare quod est mai[a], multo magis datum est ei scire quod minus est, scilicet tempus iudicij. Origenes tamẽ † hoc exponit de Christo secũdum corpus eius, quod est Ecclesia, quæ hoc tẽpus ignorat. Quidam autem dicunt hoc esse intelligendum de filio Dei adoptiuo, nõ de filio naturali.

AD 2[m] dicendum, quod Deus in tãtum perfectius cognoscit suã essentiam, q̃ anima Christi, quòd eam comprehendit. & ideo cognoscit omnia non solum quæ sunt in actu, secundum quodcumque tempus, quæ dicitur cognoscere scientia visionis: sed etiam omnia quæcumque ipse facere potest, quæ dicitur cognoscere per simplicem intelligentiam, vt in 1. habitum est*. Scit ergo anima Christi oĩa, quæ Deus in seipso cognoscit per scientiam visionis: non tamen omnia, quæ Deus in seipso cognoscit per scientiam simplicis intelligentiæ: & ita plura scit Deus in seipso, q̃ anima Christi.

AD 3[m] dicendum, ꝙ quantitas scientiæ non solum attenditur secundum numerum scibilium: sed etiam secundum claritatem cognitionis. Quàmuis igitur scientia animę Christi, quam habet in verbo, paricetur scientię visionis, quam Deus habet in seipso, quantum ad numerum scibilium: scientia tamẽ Dei excedit in infinitum, quantum ad claritatem cognitionis, scientiã animę Christi, quia lumen increatum diuini intellectus, in infinitũ excedit lumen creatum, quodcũq;

F tur efficax, tum, quia in Christo non habet locum noua notitia per reuelationes nouas, vt in aliis beatis, ac per hoc quicquid aliis beatis conuenit ex visione verbi formaliter vel causaliter, Christo conuenit secundum ipsam visionem verbi formaliter, & sic habetur intentum.

¶ In eodem processu nota, quòd Auctor distinguẽdo ly. omnia, in omnia quandoque in actu, vel in omnia, siue in actu siue in potẽtia, appellauit primam distributionem proprie, & secundã large, ea ratione, quia quæ sunt in potẽtia non sunt, & sicut excludũtur a numero entiũ, ita excludũt a numero eorum. Fecit aũt hoc ob dignificãdos sermones de Christo, vt. s. simpliciter loquendo, affirmandum doceret, quòd Christus, inquãtũ hõ, nouit oĩa.

¶ Secunda conclusio est. Anima Christi non novit in verbo omnia, quæ sunt in sola potẽtia Dei. Probatur ducendo ad impossibile, quia nosse omnia, quæ sunt in sola Dei potentia, est comprehẽdere oĩa, q̃ Deus potest facere, ergo est comprehendere diuinam virtutem. ergo est comprehendere diuinam essentiam, quod est impossibile. Prima consequentia probatur, quia virtus quælibet comprehẽditur per cognitionem omniũ in quæ potest.

¶ Vbi nota omnes has ꝓpositiones loqui de notitia seu comprehẽsione omnium non in seipsis, sed in verbo ceu in causa. Ex comprehẽsione enim omnium effectuum in seipsis, non infertur cõprehẽsio causæ altioris ordinis, & præsertim, in infinitum excedẽtis omnia, quæ sunt in potẽtia sua, qualis est Deus, cũ omnia sint entia limitata, ipse autem Deus sit infinitũ esse: sed ex comprehensione omnium possibilium in sua causa, infertur comprehensio illius virtutis causatiuæ, quæ in proposito est omnipotentia diuina, & consequenter comprehensio essentiæ diuinæ. Nam in tali modo cognoscendi, cognitio possibiliũ sequitur naturaliter cognitionem causæ, ac per hoc maior maiorem, & tandem maxima maximam. Maior autem possibilium cognitio haberi non potest in causa, quàm, vt omnia comprehẽdantur in illa, vt patet in cognitione primorum principiorum, quanto enim aliquis perfectius illorum penetrat virtutem, tanto plura in illis, & ex illis cognoscit, adeo vt cum omnia ex, & in illis cognoscibilia quis comprehendit, tã perfecte illa nouit, vt perfectius cognosci nequeant: adæquat siquidem tunc cognitio cognoscibilitatem illorum. Et scito, quòd materia ista, an sit possibile, creaturam cognoscere omnia in Verbo, & an visio omnium in Verbo sit comprehensio, in ar. 8. q. 12. primi libri discussa est, vbi responsum est Scoto & alijs, nec repetenda duxi.

¶ Tertia conclusio est: Anima Christi scit in verbo omnia quæ sunt in potẽtia creaturæ. Probatur: Anima Christi comprehendit in verbo omnis creaturæ essentiam. ergo virtutem & potentiam. ergo omnia, in quæ potest. Omnia relinquuntur in litera ꝓ constantibus, & vere constant præsupposito antecedente, quod rationabiliter affirmatur de anima Christi, quia tribuendũ ei est quicquid potest excellẽtiæ tribui.

¶ In responsione ad secundum nota primo illud verbum, Anima Christi scit ĩ verbo omnia, quæ Deus in seipso scit scientia visionis: habebit enim inferius quæstionem nõ parũ. Nota secundo, quòd aliud est dicere, animam Christi scire oĩa nota Deo scientia visionis, & non scire omnia nota Deo simplici ĩtelligentia, & aliud est dicere, animã Christi scire tantum ea, quæ sunt nota Deo sciẽtia visionis, quoniam hoc secũdum dictũ aufert ab anima Christi q̃quid notum est Deo simplici intelligentia, quod constat esse falsum ex litera, dicente, quòd anima Christi nouit multa in potentia, num quam in actu. Vnde patet error Scoti, qui hoc videtur imponere Auctori in q. 2. 1 4. dist. 3. sent.

¶ In responsione ad tertium aduerte, ꝙ quia vnum & idem est lumen claritatis diuinæ in sciẽtia visionis & simplicis ĩtelligentiæ, ideo litera non subsumit quòd scientia visionis in Deo est clarior, sed absolute, ꝙ scientia Dei excedit in infinitum, quantum ad claritatem cognitionis. Quocirca excessus in infinitum, conceditur simpliciter, parificatio autem non simpliciter, sed secundum quid, hoc est quo ad aliquid, hoc est, quo ad numerum scitorum scientia visionis.

¶ In eadem responsione dubium occurrit ex Durando in 3. sen ten. dist. 14. q. 1. ar. 2. tenente, quòd anima Christi videt in verbo quicquid videt verbum, quo ad quæstionem quid est; & sic scientia animæ Christi æquatur diuinæ scientiæ simplicis intelligentiæ quo ad numerum scitorum, licet non quo ad claritatẽ cognitionis. Probatq́; hoc sic. Videns Deum, videt visione beatifica quicquid naturaliter repræsentatur in diuina essentia. ergo videt quidditates omnium possibilium. Consequentia patet, quia diuina essentia naturaliter repræsentat omnẽ possibilem quidditatem. Antecedens vero probatur, quia nec ex parte repræsentantis aut repræsentationis est impedimentum, cum ex naturali necessitate sit huiusmodi repræsentatio, nec ex parte cognoscentis, quia potest in longe, immo infinite maius. Cẽs. sentiam diuinam. ergo & in omnia possibilia q̃dditatiue, quæ in infinitũ minus sunt cognoscibilia.

¶ Ad hoc dicitur quòd antecedẽs est falsum. Et ad illius probationem dicitur, quòd impedimentum in promptu est, & apparet ex parte cognoscentis, qui non est capax totius repræsentationis naturalis diuinæ essentiæ, sicut nec comprehensionis illius. Et ad probationem inductã, scilicet potest in lõge maius &c. respõdetur, quòd peccat secundum figuram dictionis, sub posse in maius & minus, subsumendo posse tali mõ, hoc est posse videre q̃dditates possibiles in verbo. Nam licet longe & infinite maius sit videre Deum, quàm videre omnia alia: longe tamen maius est videre sic Deum, quòd in ipso viso videatur omnes quidditates possibiles, q̃ videre Deũ. Et hoc iã docuerat Auctor, & tamen iste nõ erubuit concludere ex tali sophistica ratione.

ARTICVLVS III.

Vtrum anima Christi in Verbo cognouerit infinita.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur ꝙ anima Christi non possit cognoscere infinita ĩ verbo. Quòd enim in infinitũ cognoscatur, repugnat definitioni infiniti, prout dicitur in 3. Phys.* quòd infinitum est, cuius quantitatem accipientibus, semper est aliquid extra accipere. Impossibile autem est definitionem a definito separari, quia hoc esset contradictoria esse simul. ergo impossibile est, quòd anima Christi sciat infinita.

¶ 2 Præt. Infinitorum scientia est infinita: sed sciẽtia animę Christi nõ potest esse infinita: est enim capacitas eius finita, cum sit creata. Non ergo anima Christi potest cognoscere infinita.

¶ 3 Præt. Infinito non potest esse aliquid maius: sed plura continẽtur in scientia diuina, absolute loquẽdo, quàm in scientia animę Christi, vt dictũ est*. ergo anima Christi non cognoscit infinita.

SED CONTRA, Anima Christi cognoscit totam suam potentiã & omnia quę potest. Potest autẽ in emundationem infinitorum peccatorum, secundum illud 1. Ioan. 2. Ipse est propitiatio ꝓ peccatis nostris: non autem pro nostris tantũ, sed etiam pro totius mundi. ergo anima Christi cognoscit infinita.

RESPON. Dicendum, ꝙ scientia non est nisi entis, eo ꝙ ens & verũ conuertuntur. Dupliciter autem dicit aliquid ens. Vno modo, simpliciter, quod est ens actu: alio modo, secundum quid, quod scilicet est ens in potentia. & quia, vt

¶ Titulus clarus est.

¶ In corpore articuli tria fiunt. Primo, ponitur distinctio bi membris de modo sciendi. Secundo, respondetur quæsito, iuxta primum modum sciẽdi vnica negatiua conclusione. Tertio, respondetur quæsito, iuxta secundũ modum sciendi, vna conclusione affirmatiua. Quo ad primum distinctio est, quòd dupliciter aliquid est cognoscibile, vel secundum seipsum, vt ens in actu, vel non secundum se, sed secundũ illud, in cuius potentia existit, vt ens in potentia. Probatur distinctio, Ens dicitur dupliciter. s. simpliciter, vt ens in actu, & secundum quid, vt ens in potentia. ergo & scibile dicitur dupliciter, illud secundum se, hoc secundum quòd est in alio. Antecedens patet, & consequentia quo ad primam partem probatur, quia scientia non est nisi entium, quod probatur, quia ens & verum

Hom. 72. in Mat. to. 2. & Hom. 14 in Mar. idẽ innuit to. 2

Hom. 30. in Mat. in vlt. illi⁹ homi. tom. 2.

P. p. q. 14. 9.

In corp. ar.

Q. præced. ar. 1.

1. p. q. 14. 2. 12. & 3. dist. 14. art. 2. q. 2. ad 2. & q. 4. ad 2. & Veri. q. 20. a. 4 c. & ad 1. 2. & 5. & quo. 3. q. 2. ar. 1. & opusc. 9. q. 81. Li. 3. Physi. tex. 63. to. 2.

Vertim conuertuntur. Quo ad ſecũdum vero: quia vnũquodq; cognoſcitur, ſecundum quòd eſt actu, & non ſecundum quòd eſt in potentia: ex hoc enim, ſequitur, quòd ſcientia primo tendit ad ens in actu, & ſecundario ad ens in potentia, hoc eſt tendit ad ens in actu ſecundum ſe, & ad ens in potẽtia, vt eſt i alio: hoc.n. eſt ſecũdario cognoſci, & illud é primo cognoſci.

Li.9. Meta. tex.20.to.3.

¶ Quo ad ſecundũ concluſio negatiua eſt, Anima Chriſti non ſcit infinita in actu. Probatur: quia non ſunt infinita in actu, ſed eſt certus numerus non ſolũ incorruptibiliũ, ſed etiam generabilium & corruptibiliũ. Probatur, quia ſtatus generationis & corruptionis nõ durat in infinitum.

D.1215.

¶ Occurrit hoc in loco dubium ad hominem, quo pacto ſtet doctrina hęc cũ antedicta. Dictum quippe in præcedẽti articulo eſt, animam Chriſti ſcire quæcũq; ſcit Deus ſcientia viſionis, & in 1.p.q.14.arti.12.

D.477.

Auctor determinat Deum ſcientia viſionis cognoſcere infinita, & reprehẽdit ac confutat rationẽ hic allatam de finito ſtatu generationis & corruptionis. Vnde videtur Auctor ſuæ oblitus doctrinæ, & ponere cõtraria, dum dicit animam Chriſti neſcire infinita in actu, & negat infinita in actu ſecundũ quodcumque tempus, & ex alia parte dicit animam Chriſti ſcire omnia, quæ ſcit Deus ſcientia viſionis, & dicit illa eſſe infinita in actu, ſi ſumantur omnia, quæ ſunt, erũt, & fuerũt in actu; quia cogitationes & affectiones creaturarum rationalium, quæ perpetuæ ſunt, in infinitũ multiplicabũtur.

Ar. præced.

x.p.q.7.ar.1.

D.366.

Alias potẽtiam.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ vtrumq; dictum eſt verũ diuerſimode intellectum. Nã dictum hoc in loco verificatur de ſimpliciter entibus in actu (quæ ſunt ſolæ ſubſtãtiæ) quæ ſunt actu quandoque, quæ conſtat eſſe finita, ſecundũ fidei ſententiam decernentis mundum incepiſſe, & generationẽ defuturam. In prima autem parte, ſermo de ſimpliciter vel ſecundum quid entibus in actu quandoque eſt, quæ etiam patet eſſe infinita, quia in infinitum actus intellectus multiplicabuntur, etſi non in tẽpore hoc continuo, in tempore tamen diſcreto. Et quòd hæc ſit Auctoris mens, patet ex tribus. Primo, quia ab ente incipit corpus articuli, & ad ens ſimpliciter deuenit, diſtinguendo illud contra ens ſecundum quid, quod dicitur & de ente in potentia, & de accidentibus, ſed ſolum ens in potentia explicauit, quia ſolum ens in potentia erat ad diſtinctionem modi cognoſcendi neceſſarium. Secundo, quia ex ſtatu generationis & corruptionis probat, qui non cõprehendit accidentia, vniuerſaliter, ſed omnes ſubſtantias, & quædam tantum accidentia vt patet de actibus nouis futuris poſt iudicium. Tertio, quia in articulo præcedenti expreſſe ad omnia

F

tem infinitũ ex ſui ratione eſt ignotum, quia. ſ. eſt quaſi materia cum priuatione formæ (vt dicit 3. Phy.)

Li.3.tex.4 tom.2.

* omnis autem cognitio eſt per formam vel actum. Sic ergo ſi huiuſmodi infinitum cognoſci debeat ſecundum modum ipſius cogniti, impoſſibile eſt quòd cognoſcatur:

G

eſt enim modus ipſius vt accipiatur pars eius poſt partem, vt dicitur in 3. Phyſ.* Et hoc modo verũ eſt, quòd eius quantitatem accipiẽtibus. ſ. parte accepta poſt partem, ſemper eſt aliquid extra accipere, ſed ſicut materialia poſſunt accipi ab itellectu immaterialiter & multa vnite, ita infinita poſſunt accipi ab intellectu non per modum infiniti, ſed quaſi finite, vt ſic ea quæ ſunt in ſeipſis infinita, ſint in intellectu cognoſcentis finita. Et hoc

H

modo anima Chriſti ſcit infinita, inquantum. ſ. ſcit ea non diſcurrẽdo per ſingula, ſed in aliquo vno, puta, in aliqua creatura, in cuius potentia exiſtunt infinita, & principaliter in ipſo verbo.

Ad 2m dicendum, quòd nihil prohibet aliquid eſſe infinitũ vno modo, quod eſt alio modo finitũ: ſicut ſi imaginemur in quantitatibus ſuperficiem, quę ſit ſecundum longitudinem infinita, ſecundum latitudinem autẽ finita. Sic igitur

I

ſi eſſent infiniti homines numero, haberent quidem infinitatem ſecũdum aliquid. ſ. ſecundum multitudinem; ſecundum tamen eſſentię rationem haberent finitatem, eo quòd omnium eſſentia eſſet limitata ſub ratione vnius ſpeciei, ſed id, quod eſt ſimpliciter infinitũ ſecũdum eſſentię rationem, eſt Deus vt in 1. parte dictum eſt*. Propriũ autẽ obiectũ intellectus eſt d quod quid eſt (dicitur 3. † de anima) ad quod pertinet ratio ſpeciei. Sic igi

P.p.q.7.ar.2.

D.752.

K

tur anima Chriſti propter hoc, ꝙ habet capacitatem finitã, id, quod eſt ſimpliciter infinitum ſecundũ quodcumque tẽpus adiungit etiam hominũ cogitatus, inſinuãs per hoc, ꝙ per exiſtentia ſecundũ quodcumque tempus intelligit hic ea ſola, quæ ſimpliciter exiſtũt, quę ſunt ſolæ ſubſtantiæ. Eſt igitur doctrina Auctoris, quòd omnia cognita ſcientia viſionis, poſſunt dici & infinita & finita. Finita quidem, ſi ly oĩa diſtribuit pro entibus ſimpliciter: infinita vero, ſi ly oĩa diſtribuit tam pro entibus, q̃ accidentibus entium. Et propterea vtrumq; eſt verũ. ſ. quòd ſcientia viſionis animæ Chriſti eſt infinitorum, & quòd non eſt infinitorũ. Quo ad tertium, ſecunda concluſio reſpõſiua affirmatiue eſt, Anima Chriſti ſcit in Verbo infinita i potentia. Probatur primo. In potẽtia creaturæ ſunt infinita. ergo ſcit ĩfinita. Probatur conſequentia: quia ſcit omnia quę ſunt in potẽtia creaturæ. Declaratur ſecundo modus iſtius ſcientiæ, & dicitur ꝙ eſt ad modũ ſimplicis intelligentiæ, & non per modum ſcientiæ viſionis. Omnia ex ſupradictis clara ſunt.

Li.3. Phyſ. text. 63. & 92. tom.2.

¶ In reſpõſione ad primum vide Nouitie, ꝙ infinitũ quãtitatiue, accipiendo partem poſt partem in actu, ſicut eſt impertranſibile tã realiter, quàm ſecundũ deſignationem, ita eſt impertranſibile ſecundum cognitionẽ. Et ideo dicitur, quòd vt ſic, eſt ignotum, & implicat, ꝙ pertranſeundo cognoſcatur.

Li.3. de anima tex. 26. tom.2.

¶ In reſponſione ad ſecundum nota, quòd reſponſio conſiſtit in hac diſtinctione. Infiniti ſecundum eſſentiam ſcientia comprehenſiua eſt infinita: infiniti autem aliter, finiti tamen ſecundum eſſentiam, ſcientia comprehenſiua non eſt infinita: quia ſcientia eſt finita, vel infinita, ex finitate vel infinitate proprii obiecti, & non ex alia finitate vel infinitate. Proprium autem obiectum intellectus eſt, quod quid eſt, & ideo ſi quod quid eſt, hoc eſt eſſentia eſt infinita, ſcientia cõprehenſiua eſt infinita, & ſi quod quid eſt, ſeu eſſentia eſt finita, ſcientia eſt finita. Vnde cum infinita ſcita ab anima Chriſti ſint finita ſecundum eſſentiam, licet infinita ſecundum multitudinem, non inferunt, ſcientiã animæ Chriſti eſſe infinitam.

¶ In

¶ In hac reſpõſione dubium occurrit ex Adam. in 3. ſen. proba re conante, quòd intellectus creatus non poteſt ſimul videre infinita, ita quòd diſtincte cognoſcat quodlibet eorum, eo quòd ſequeretur, ꝙ viſio illa eſſet infinitæ perfectionis in genere cognitionis: quia æquipolleret infinitis cognitionibus etiam ſpecie diſtinctis, quę ad infinita illa terminari poſſent: & quia nõ plus poteſt creatura ſimul videre, quàm Deꝰ poſsit ſimul facere: & q̃a ſequeret, ꝙ eſſet odiũ infiniti demeriti, puta ſi quis vellet ex odio Dei occidere infinitos homines viſos ſimul: vel charitas infiniti meriti, puta ſi quis ex charitate illos infinitos diligeret.

Ar.1.huius quæſt.

¶ Sed ex hac litera primum argumentũ (quòd extra propria materiæ non vagatur) facile ſolũtur, dicendo quòd viſio non eſt infinita, niſi eſſentia cõprehenſa ſit infinita eſſentialiter. Et quia arguens apponit ly, in genere cognitionis, ideo ne in æquinoco diſputetur, diſtingue quòd ſi per hoc intẽdit quòd ſit cognitio infinita ſimpliciter, patet reſponſio ex litera hac, quòd ſcilicet conſequentia nihil valet. Nec ex eo quòd vna cognitio æquipollet infinitis in aliquo certo genere, ſequitur quòd ſit infinita ſimpliciter, ſed ſat eſt quòd ſit altioris ordinis: vnum ſiquidem indiuiduum ſuperioris ordinis excedit infinita ĩferioris ordinis, & vna ſpecies altioris ordinis excedit perfectionem infinitarũ ſpecierum inferioris ordinis: ſol enim eſt perfectior omnibus generabilib⁹ & corruptibilibus, & ſi mundus æternus eſſet. Vnde viſio animæ Chriſti, qua videt verbum, & in illo infinita, non ſolũ æquipoller, ſed excedit infinitas cognitiones terminabiles ad infinita, & tamen non eſt infinita ſimpliciter. Nec illæ cognitiones eſſent infinitæ perfectionis ſimpliciter, etiam vt cognitiones: quia infinitas ſimpliciter cognitionis (vt in hac habes litera) numquam haberet niſi eſſentia infinita eſſentialiter comprehendatur, quod cõſtat nõ inueniri in infinitis cognitionibus infinitorum ſpecie diſtinctorum, creatorum vel creabilium: quoniam & ſingula & omnia ſimul habent eſſentias finitas eſſentialiter, vt patet, ſi fingas infinitas ſpecies animalis, omnes enim ſimul ad animalis genus eſſentias limitatas haberent. Simile eſt enim de tota latitudine poſſibilium, quoniã omnia ſimul nõ eſſent actus purus, ſed infra latitudinem habentium potentiam admiſtam. Si autem intendit quòd ſit cognitio infinita ſecundum quid, cum infinitas ſecundum quid non repugnet creaturæ, nihil omnino probatur.

Li.3.tex.37 & 38.to.2.

¶ Ad ſecundum autem ex extraneis, ſcilicet ex potentia Dei, neganda eſt maior, quia modus intelligendi econtrario ſe habet ad modum, quo res in eſſe ponuntur. nam in intellectu adu

A

eſſentiam. ſ. Deum, attingit quidẽ, ſed non comprehendit, vt dictum eſt*. Id autem infinitum, quod in creaturis eſt in potentia, poteſt cõprehendi ab anima Chriſti, quia cõparatur ad ipſam ſecundum eſſentiæ rationem: ex qua parte infinita tem non habet. Nam etiam intellectus noſter itelligit vniuerſale, puta naturã generis vel ſpeciei, quod quodammodo habet infinitatẽ, inquantũ põt de infinitis prædicari.

Ad 3m dicendum, quòd id, quod eſt infinitum omnibus modis, non poteſt eſſe niſi vnum. Vnde & Philo. dicit in 1. de Cę. * quòd quia corpus eſt ad omnem partem dimenſionatum; impoſſibile eſt eſſe plura corpora infinita. Si tamen aliquid eſſet infinitum vno modo tantum, nihil prohiberet eſſe plura talia infinita: ſicut ſi intelligeremus plures lineas infinitas ſecundum longitudinem, protractas in aliqua ſuperficie finita ſecundum latitudinem.

Li.1.tex.2. tom.2.

Quia igitur infinitum nõ eſt ſubſtantia quædam, ſed accidit rebus, quæ dicuntur infinitæ (vt dicitur 3. Phyſ.) ſicut infinitum multiplicatur ſecundum diuerſa ſubiecta, ita neceſſe eſt, quòd proprietas infiniti multiplicẽtur, ita quòd conueniat vnicuique illorum, ſecundum illud ſubiectum. Eſt autẽ quæ

B

dam proprietas infiniti, ꝙ infinito non ſit aliquid maius. Si igitur ſi accipiamus vnam lineam infinitã, in illa non eſt aliquid maius infinito. & ſimiliter ſi accipiamus quãcumque aliarum linearum infinitarum, manifeſtum eſt quòd vniuſcuiuſq; earum partes ſunt infinitę. oportet ergo quòd omnibus illis partibus infinitis non ſit aliquid maius in illa linea: tamen in alia linea & in tertia erunt plures partes etiam infinitæ præter iſtas. Et hoc

C

etiam videmus in numeris accidere: nam ſpecies numerorum pariũ ſunt ĩfinitę, & ſimiliter ſpecies numerorum imparium, & tamen numeri pares & impares ſunt plures quàm pares. Sic igitur dicendũ eſt, quòd infinito ſimpliciter quo ad omnia, ſimpliciter nihil eſt maius: infinito autem ſecundum aliquid determinatum, non eſt maius in illo ordine: poteſt tamen accipi aliquid aliud maius extra illum ordinem. Per hunc igitur modum infinita ſunt in potentia creaturæ, & tamen plura ſunt in potentia Dei, quàm in potentia creaturæ, & ſimiliter anima Chriſti ſcit infinita ſcientia ſimplicis intelligentiæ; plura tamen ſcit Deus ſecundum hũc ſcientiæ modum.

Articvlvs IIII.

Vtrum anima Chriſti videat Verbum ſiue diuinam eſſentiam clarius quàm aliqua creatura.

Ad qvartvm ſic procedit. Vr, quòd anima Chriſti non perfectius videat verbũ quàm quæ libet alia creatura. Perfectio enim cognitionis eſt ſecũdum medium cognoſcẽdi: ſicut perfectior eſt cognitio, quæ habetur per medium ſyllogiſmi demõſtratiui, q̃ quæ habetur per medium ſyllogiſmi dialectici: ſed omnes beati vident verbum immediate per ipſam diuinã eſſentiam, vt in 1. parte dictum eſt. * Ergo anima Chriſti non perfectius videt verbum, quàm quęlibet alia creatura.

D

¶ 2 Præt, Perfectio viſionis non excedit potentiam viſiuam: ſed potentia rationalis animę, qualis eſt anima Chriſti, eſt infra potentiam intellectiuam angeli, vt patet per Diony.* 4. ce. Cęl. hier. Ergo anima Chriſti non perfectius videt verbũ quàm angeli.

E

¶ 3 Præt. Deus in infinitũ perfectius videt verbum ſuum, quàm anima. ex illa eluceſcent ſolutiones multarum quæſtionum, & quòd non inconuenit vnum infinitum eſſe maius alio.

¶ *Super Quæſtionis decimæ Articulum quartum.*

Titulus clarus eſt.

¶ In corpore articuli eſt vna concluſio reſponſiua quæſito affirmatiue, Anima Chriſti præ ceteris creaturis perfectius videt diuinam eſſentiam. Probatur, viſio diuinæ eſſentiæ conuenit omnibus beatis ſecundum participationem diuini luminis, deriuati in eos a fonte diuini Verbi: ſed anima Chriſti coniungitur propinquius verbo Dei, & plenius recipit influxum luminis, in

Sup.q.9.ar.2.c. & inf.q.11.ar.5.ad 1.

P.p.q.12.a.2.

Ca.4. a medio illius.

bis, in quo Deus videtur. ergo, Maior probatur Eccles. 1. Minor quo ad primam partem, quia coniungitur in persona: quo ad secundam, quia tamquã Vnigenitus est plenus veritatis Io. 1.

¶ In responsione ad secundum, nota expositioné Maioris propositionis assumptæ in corpore articuli, in qua dictum est, quòd visio Dei attenditur secundum participationem diuini lumi nis: explanatur siquidem hic, quòd visio Dei attẽditur, & secundum virtutem naturæ videntis, & secundum lumen gloriæ: sed magis secundũ lumen gloriæ quod spectat ad ordinem gratiæ, & ideo Christi anima perfectius videt, quàm angeli, præstãtes virtute intellectus naturalis: dicẽdo siquidẽ, quòd magis attenduntur gradus visionis secundum ordinem gratiæ, quàm secundũ ordiuem naturæ, sufficienter explicauit, quòd secundum vtrumque ordinem attenditur. Et hoc bene notabis, quia hinc habes, quòd pati existente lumine gloriæ in homine & angelo, perfectius videt Deum angelus, quàm homo, & merito, quia visus acutior meli9 videt, quàm visus minus acutus, ceteris paribus. Et ex hoc vlterius sequitur, quòd si verbũ Dei assumpsisset in vnitatem personalem angelicam aliquam naturam cũ lumine gloriæ equali illi, quod anima Christi de facto habet, angelus ille perfectius videret diuinam essen-

D.486. tiam, quàm modo videat anima Christi.

¶ In responsione ad tertium circa illa verba, licet absolute considerando possit esse aliquis gradus sublimior secundum infinitatem diuinæ potentiæ, dubium occurrit, quo nam pacto stat cum supradictis, quòd gratia animæ Christi est in summo simpliciter, ita quòd non est dabilis maior gratia habitualis illa, quia est in summo. Simile siquidem iudicium est de lumine gloriæ, quod est ipsa gratia consumata formaliter vel causaliter. Si enim lumen gloriæ est in anima Christi in summo, impossibile est secundum quamcumque potentiam inueniri gradum sublimiorem: sicut non potest inueniri sublimior gradus caloris, quàm sit calor in summo: esset enim implicare contradictoria simul, vt patet.

¶ Ad hoc dicitur, quòd cum in litera non dicatur, quòd posset esse sublimior gradus luminis gloriæ nec visionis diuinæ, sed sublimior gradus sine additione aliqua, nullam habet litera difficultatem, cum de facto multi sint gradus perfectiores gradu diuinæ visionis, scilicet gradus substantiæ, cum quælibet substãtia sit sublimior simpliciter quolibet accidente. Sed hæc responsio dissonat a litera, quæ gradum sublimiorem possibilem dicit secundum infinitatem diuinæ potentiæ: per hoc namque manifeste significauit, quòd de sublimiori, de potentia non ordinaria, sed de potentia absolutè loquitur, Et contextus ipse plane in rel lectus sonat, quòd loquitur de sublimiori gradu diuinæ visionis de cuius altitudine tractatur. Vnde & propter sensum plani cõtextus, & propter attributum sublimiorem gradum infinitati di-

Sunt ergo infiniti gradus medij possibiles, inter modũ, quo Deus videt verbum suum, & inter modum, quo anima Christi videt ipsum. Ergo non est asserendũ, quòd anima Christi pfectius videat verbum vel essentiam diuinam, quàm G quælibet alia creatura.

SED CONTRA est, quòd Aposto. dicit ad Ephe. 1. quòd Deus constituit Christum ad dexteram suã in cælestibus supra omnem principãtum, & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen quod nominatur, non solum in hoc sæculo, sed etiã in futuro: sed in illa cælesti gloria tanto aliquis est superior, quanto perfectius cognoscit Deum, ergo anima Christi perfectius videt Deum, quàm quæuis alia creatura.

RESPON. Dicendum, quòd H visio diuinæ essentiæ cõuenit omnibus beatis, secundum participationem *luminis deriuati in eos a fonte verbi Dei, secundum illud Eccles. 1. Fons sapientiæ, verbum Dei in excelsis. Huic autem verbo Dei propinquius coniungitur anima Christi, quæ est vnita verbo in persona, quàm quæuis alia creatura. & ideo plenius recipit influentiam luminis, in quo Deus videtur ab ipso verbo, quàm quæcumque alia creatura. & ideo præ ceteris creaturis perfecti9 videt ipsam primam veritatem, quæ est Dei essentia. Vnde dicitur Ioan. 1. Vidimus gloriam eius, quasi Vnigeni-

ti a Patre, plenum non solum gratiæ, sed etiam veritatis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd perfectio cognitionis, quantum est ex parte cogniti, attenditur secundum medium: G sed quantum est ex parte cognoscentis, attenditur secundum potentiam vel habitum. & inde est, quòd etiã inter homines per vnũ medium, vnus perfectius cognoscit aliquam conclusionem, quàm alius. Et per hunc modum, anima Christi, quæ abundantiori repletur lumine, perfectius cognoscit diuinam essentiam, quàm alij beati: licet omnes ipsam Dei essentiam videãt per seipsam.

AD 2^m dicendum, quòd visio diuinæ essentiæ excedit naturalem potentiam cuiuslibet creaH turæ, vt in prima parte * dictum est. Et ideo gradus in ipso attenduntur magis secundum ordinem gratiæ, in quo Christus est excellentissimus, quàm secundum ordinem naturę, secundum quem natura angelica prefertur humanę.

AD 3^m dicendum, quòd sicut supra dictum est * de gratia, quòd non potest esse maior gratia, quàm gratia Christi, per respectum ad vnionem verbi, idem etiã I dicendum est, & de perfectione diuinę uisionis, licet absolute considerando, possit esse aliquis gradus sublimior secundum infinitatem diuinę potentię.

P. p. q. 11. ar. 4.

Q. 7. artic.

mioris speciei, ita q̃ lumen gloriæ ponatur genus ad speciẽ vnam luminis gloriæ inuenti de facto in Christo, & in aliis beatis, & aliam vel alias species luminis gloriæ possibiles fieri. Sed hæc positio diuinat, nec habet vnde formalem seu specificam differentiam inter luminа gloriæ ostendat, cum sit vnum obiectum formale absq; medio, nec varietur specie ex receptiuis, vt patet ex hoc, quòd eiusdem speciei est in angelis & hominibus. Secundo itaque sublimatur diuinæ visionis gradus ex argmento in infinitum luminis gloriæ, ita q̃ a formis terminabilibus ad summum excipitur lumẽ gloriæ, quod est tale, q̃ quocumque lumine gloriæ posito, ad hunc potest poni maius. Et Christo est lumẽ gloriæ in summo, secundum Dei potentiam ordinatã non secundum Dei potẽtiam absolute, secundum quam potest quocumque posito, semp poni maius. Et est ratio exceptionis singularis, quia solum lumen gloriæ est qualitas propria cælestis patriæ. Reliquæ nãq; qualitates supernaturales, aut sunt viæ, vt fides, aut sunt communes viæ & patriæ, vt charitas. Sed huic positioni obstat, quia secundum hoc maiori lumini gloriæ non responderet maior charitas in patria, ac per hoc non quanto aliquis perfectius videret Deum, tanto maiorem charitatem haberet, quia charitas ponitur in summo simpliciter in Christo, & sic lumẽ gloriæ posset poni maius, & charitas non posset poni maior.

K ¶ Relinquitur igitur, quòd alio modo, sublimior gradus diuinæ visionis intelligatur possibilis, scilicet ex parte naturæ intellectiuæ; quia scilicet si ad æquale lumen gloriæ angelus assumeretur a verbo Dei in vnitatẽ personæ, angelus ille perfectius videret Deum, quàm anima Christi, & esset sublimior visionis diuinæ gradus non ex sublimiori lumine, aut gradu luminis, sed ex sublimiore intellectu illuminato æqualiter. Et rursus si Deus assumeret sublimiorem angelum in vnitatem personæ cum æquali lumine gloriæ, perfectius iste videret Deum quàm Christus, & prior angelus, & iterum si alium sublimiorem, & sic deinceps assumeret cum æquali lumine semper sublimior perfectius videret, Et sic secundum infinitatem diuinæ potentiæ infiniti gradus visionis diuinæ mediant inter perfectissimam visionem animæ Christi, & visionem, qua Deus seipsum videt. Et quia hæc responsio ab ante dictis non dissonat, & clara est absq; ambiguitatibus, ideo amplectenda est.

¶ Super

¶ *Super Quæstionis vndecimæ Articulum primum.*

TItulus articuli clarus est: intelligitur quippe vt sonat.

¶ In corpore est vnica conclusio: Anima Christi per scientiam inditam nouit omnia, excepta diuina essentia: Probatur. Conueniens fuit, vt anima Christi esset oino perfecta, ita vt eius omnis potentialitas fuerit reducta ad actum: sed in illa est potentia naturalis ad cognoscendum per humanas scientias nota, & potentia obedientiæ ad sciendũ omnia, quæ reuelantur à Deo hominibus: ergo vtraque eius potentia est reducta ad actum: & consequenter omnia nouit per scientiam inditam, excepta essentia diuina. Hic est processus literæ.

¶ In quo primo recolendum est ex supradictis i ar. 3. q. 9. quòd non intendit litera dicere, quòd omnis potentia obedientiæ i Christi anima sit reducta ad actum, cum potẽtia obedientiæ in qualibet creatura inexplebilis sit: quia secũdum ordinem ad id qđ potest in creatura facere Deus, at tẽditur. Sed intẽdit quòd omnis potentia obedientiæ ad actum naturæ animæ proportionatũ, est reducta ad actũ: constat autem quòd cognoscere per reuelationes est actus naturę animæ in statu tam viæ quàm patriæ locatæ proportionatus. immò debitus, vt patet de reuelationibus necessarijs, & factis Ecclesiæ tam triumphanti quàm militanti. Et si quis diceret potentiam hanc esse quidẽ respectu animæ humanæ, absolute potentiæ obedientiæ: respectu vero etiusdem in vtroque statu esse naturalem (vtpote naturali concomitantia cõsequentem statum) non aberraret. Vnde cũ Christus fuerit verus viator & comprehensor simul, optime de ipsius anima infertur, quòd vtraque illius potẽtia reducta est ad actum. Aduerte secundo, quòd ideo essentiæ diuinæ cognitio excepta est, quia non cognoscitur naturaliter, nec per reuelationem. Et intellige, reuelationis nomine quemcumq; influxum speciei cuiuscũq; intelligibilis, & per cognitionem diuinæ essentiæ, non quamcũque cognitionem, sed visionem illius. Nouit siquidem anima Christi per scientiam inditam, diuinam naturam multo magis, quàm quicumque philosophus, immo quàm anima separata, immo quam angeli naturali cognitione, quoniam clara reuelatione nouit Deum esse trinum in personis, & alia huiusmodi spe-

QVAESTIO XI.

De scientia indita, uel infusa animæ Christi, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de scientia indita, vel infusa animæ Christi.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum secundum hanc scientiam Christus sciat omnia.

¶ Secundo, Vtrum hac scientia vti potuerit nõ conuertendo se ad phantasmata.

¶ Tertio, Vtrum hæc scientia fuerit collatiua.

¶ Quarto, De comparatione huius scientiæ ad scientiam angelicam.

¶ Quinto, Vtrum fuerit sciẽtia habitualis.

¶ Sexto, Vtrum fuerit distincta per diuersos habitus.

ARTICVLVS I.

Vtrum secundum sciẽtiam inditam uel infusam Christus omnia sciat.

AD PRIMVM sic proceditur quòd secundum hanc sciẽtiam Christus non cognouerit omnia. Hęc enim scientia indita est Christo ad perfectionem possibilis intellectus eius: sed intellectus possibilis animę humanæ nõ videtur esse in potẽtia ad omnia simpliciter, sed ad illa sola, in quæ potest reduci i actũ per intellectũ agentẽ, qui est propriũ actiuũ ipsius, quę quidem sunt cognoscibilia secundum rationem naturalem. Ergo secundum hanc scientiam nõ cognouit Christus ea, quę naturalem rationem excedunt.

¶ 2 Præt. Phantasmata se habent ad intellectum humanum sicut colores ad visum, vt dicitur 3. de anima: *sed non pertinet ad perfectionẽ visiuę potentiæ cognoscere ea, quę sunt omnino absq; colore.

Inf. q. 12. a. 1. c. & ad 3. Et 3. di. 14. ar. 3. q. 1. & q. 4. cor. & q. 5. ad 2. Et ver. q. 20. a. 6. Et opus. 3. c. 223.

Ex l. 3. tex. 3. 18. & 39. tom. 2.

A stantia ad gratiæ ordinem, quæ angelorum naturalem cognitionem excedunt. Sed quia per eam nõ videbat diuinam essentiam, quam per scientiam beatam videbat, ideo excepta est cognitio diuinæ essentiæ a scientia indita. Sola autem essentia diuina excepta est, quia reliqua omnia aut ad naturalem reuelatam cognitionem spectant, cum etiam angeli ipsi per reuelationem, hoc est per infusas species, ab anima nostra separata cognoscantur.

¶ In responsione ad secundum eiusdem articu. nota primo, quòd cum dicitur animam separatam cognoscere substantias separatas p seipsas, non est sensus, quòd intelligantur per proprias substãtias vt species intelligibiles ab anima separata: sed est sensus, quòd p seipsas, hoc est per proprias species itelligibiles, & nõ per species rerum sensibilium (vt modo fit) intelligentur: sicut color dicitur videri per seipsum, quãdo per propriam speciem videtur. Pater autẽ hũc esse sensum intentũ ex hoc, q̃ ad primã partem se remittit, vbi in 2. 2. q. 89. determinatum est, animam separatam cognoscere substãtias separatas, per species diuini9 sibi influxas. Q. 9. ar. 1.

¶ Nota secundo, q̃ cum de anima Christi dicitur, q̃ cognouit substantias separatas per modum, quo cognoscit illas anima separata, cõmunicatio hæc in modo cognoscendi intelligitur solum quo ad substantiali tatem modi cognoscendi, & nõ quo ad perfectionem, hoc est, q̃ anima Christi communicat cũ anima separata in hoc, quòd vtraq; cognoscit substantias separatas per species influxas a Deo: sed anima Christi tali modo cognoscens, perfecte & distincte cognoscit substantias separatas, vt in 4. arti. infra patet: anima vero separata imperfecte nouit substantias separatas, vt in prima parte patet. Et propterea in litera hac dicitur, quòd anima separata aliqualiter nouit substantias separatas, & non dicitur absolute, quòd nouit illas.

¶ In responsione ad tertium, circa cognitionem singularium omnium, triplex dubium occurrit. Primum ex Scoto in 3. sentent. distin. 14. quæst. 3. vbi infert quòd si in Christo ponitur cognitio abstractiua omnium singularium, concedendum est, cuiuslibet singularis esse propriã speciem in intellectu Christi, & consequenter duo alia, hoc est, & plures species eiusdẽ speciei simul in eodẽ, & infinitas species infinitorũ singulariũ possibiliũ.

¶ Secundum

¶ Secundum dubium est etiam ex Scoto, ibidem probante, ꝙ in Christo non fuit cognitio intuitiua per species infusas omnium singularium quæ sunt, fuerunt, & erunt: tum, quia species infusa repræsentat obiectum, vt abstrahit ab actuali existentia, quia eodem modo repræsentat obiectum, siue existat, siue non existat; ac per hoc non est ratio cognoscendi existens, vt existés, tum, quia veritates cognoscibiles cognitione intuitiua, sunt veritates cõtingentes, quę non possunt cognosci per quascumque species innatas, quia ex cognitione terminorum contingentium non potest cognosci veritas complexorum contingẽtium de illis terminis, quia illarũ complexionum veritas non includitur in illis terminis, quẽadmodum veritas necessaria complexionis scibilis clauditur in extremis.

Q. præc. ar. 1.

¶ Tertium dubium est, quia ex ratione litteræ male videtur concludi in anima Christi per scientiã infusam notitia omnium singularium, quia ex plenitudine prudentiæ in anima Christi nõ habetur cognitio omniũ singularium, sed agibilium tantum, cum prudentia sit ratio agibilium, extra agibilia autem sunt & singularia factibilia (quæ spectant ad artem) & singularia nec agibilia nec factibilia, vt singularia speculabilium, vt sunt singularia arenæ, seminum, animalium, & huiusmodi.

D. 190.

¶ Ad euidentiam horum sciendum est, quòd species intelligibiles infusæ non per accidens, sed ex suo genere, non solũ sunt alterius rationis a speciebus acquisitis, quia habent aliud obiectum formale (vt contingit inter species innatas angelis, & acquisitas a nobis) sed sunt longe alterius ac altioris ordinis, quia sic sunt similitudines naturæ, puta, leoninæ, quod repræsentant ea, in quacumque dispositione accidẽtali subsit, ita ꝙ per vnam speciem potest intellectus cognoscere quidditatiue leonem & omnia eius individua, secundum individuales conditiones, & intueri leones omnes actu existentes. Nec hoc est mirabile, ita quòd sit incredibile: sed ratione fultum, quia scilicet, huiusmodi species sunt exemplatæ a diuina essentia, quæ vna existens est similitudo, ita cuiusque propria, vt nihil in quocumque prætermittatur irrepræsentatum distinctissime. Si enim hoc de facto fatemur inueniri in diuina essentia respectu omnium, cur non possibile fatemur, in multis illius participationibus inueniri, quòd quælibet earum repræsentat aliquam vnam naturam cum suis quomodolibet accidentibus, vt quod vnite prædicabatur in essentia diuina super omnes ordines diuinos, participetur in aliquibus speciebus spectantibus ad supremum ordinem cognoscitiuorum, quales, sunt substantiæ separatæ & animæ supernaturali lumine illustratæ.

¶ Vnde ad primum dubium respondetur, negando illationem primam, & dicendo quòd vna species superioris ordinis seu infusa ex suo genere, potest sufficere ad notitiam abstractiuam, hoc est quidditatiuam, tam speciem, quàm singularis, vt singulare est, nec oportet multiplicare species illas iuxta numerũ singularium. Reliquæ autem consequentiæ, quia istam primã supponunt, manifeste ruunt.

¶ Ad secundum vero dubium dicitur, quòd quia Christi animæ attribuenda est scientia infusa absque diminutione, ideo asserendum est, Christum notitia intuitiua infusa vidisse omnia individua, vt in hac litera dicitur.

¶ Et ad primam obiectionem respondetur, quòd falsum est, speciem infusam ex suo genere, abstrahere necessario ab actuali existentia: nam talis species potest repræsentare naturam, puta leoninam, secundum omnia prædicata quidditatiua, & secundũ individuales conditiones & existentias quas habet, ac coniuncta in ea accidentia, vtpote exemplata a diuina essentia, vt exémplari talis naturæ sic & sic individuatæ, ac existentis, & qualificatæ ac quantificatæ. Ad probationem vero, quia siue existat siue non, eodem modo repræsentat, respondetur quòd repræsentare eodẽ modo contingit dupliciter, vel ex parte repræsentati, & sic falsum est quòd eodẽ mõ repræsenter leonem, siue existat, siue non, quia existente leone repræsentatur existens: non existente autem, nõ repræsentat existẽs. Vel ex parte repræsentãtis, & sic verũ est quòd eodem modo repræsentat: non enim mutatio fit in specie illa per hoc quòd repræsentat naturam leoninam in hoc nunc de non existentem, sed eodem modo se habet ex parte sui: verum ipsa natura leonina in re mutationem patitur. Et breuiter ita respondetur de istis speciebus in anima Christi: sicut de essentia diuina, vt repræsentat hæc eadem, de qua constat quòd repræsentat eodem modo, ex parte repræsentantis, diuersimode autem ex parte repræsentati. Et per hęc patet responsio ad secundam obiectionem, quia supponit hoc falsum, scilicet quòd species istæ sint species adæquatæ terminis incomplexis. Nos autem dicimus, quòd species istæ quæ in anima Christi sunt, sunt adeo altioris ordinis, vt imitentur diuinam essentiam, vt repræsentantem veritatem contingentium & non solum vt repræsentantem naturam quamlibet secundũ se. Et propterea anima Christi intuitiue, perfecte per illas, videt præterita, præsentia, & futura.

P. p. q. 9. ar. 1.

¶ Ad tertium dubium notandum est, quantum seipso doctior fuerit Auctor hic, quoniam in 3. senten. distin. 14. q. 1. art. 3. q. 1. & in q. de veri. q. 20. ar. 6. modificans infusam Christo scientiã, eximit ab ea non solum diuinam essentiam, sed singularia, vt cogitationes cordium, quia non pertinent hæc ad perfectionẽ humani intellectus, tam secundum naturæ, quàm gratiæ statũ. Hic autem perspicacius discernens intellectus practici perfectionem a perfectione intellectus speculatiui humani, probat per hanc scientiam animam Christi nosse omnia singularia præterita, præsentia, & futura: quia pertinent ad perfectionem intellectus practici. Et vere sic est, nõ solum de cogitationibus hominum, sed de omnibus singularibus, quia omnia subiecta sunt prouidentiæ Christi inquantum homo, vt patet ex auctoritate Apostoli ad Hebræ. 2. & ipsius domini, Matthæ. vltimo. Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra. Ex plenitudine igitur prudentiæ, non solum monasticę, sed politicæ, immo regalis, immo monarchicæ totius vniuersi (cuius prudentiæ constat partem esse prouidentiam) recte concluditur ad perfectionem intellectus practici humani in Christo, etsi non in aliis hominibus, spectare cognitionem omnium singularium quæ sunt subiecta prouidentiæ suæ. Constat autem ex 1. ad Corinth. 15. Quòd omnia sunt Christo homini subiecta, præter eũ, qui subiecit sibi omnia. ergo sola essentiæ diuinæ visione excepta, anima Christi per scientiam infusam scit quæcumq; scit Deus scientia visionis. Et per hæc clare patet responsio ad obiecta.

Li. 6. c. 7. circa fin. to. 1.

Li. 3. de inuẽtione in fol. 4. ante fin. libri.

D. 1217.

¶ Super

¶ *Super Quæstionis vndecimæ Articulum secundum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore vnica est conclusio. Anima Christi secundũ scientiam infusam poterat intelligere absque conuersione ad phantasmata. Probatur. Cõditio animæ comprehensoris est, vt nullo modo subdatur suo corpori, aut ab eo dependeat. ergo animæ beatæ ante & post resurrectionẽ intelligere possunt absq; cõuersione ad phantasmata. ergo a fortiori Christi potuit intelligere absq; cõuersione ad phãtasmata. Antecedens manifestatur, quia post resurrectionẽ, ex anima redundabit gloria ad corp⁹. Et prima cõsequentia probatur: quia indigere conuersione ad phãtasmata, est ex hoc, ꝙ anima est corpori obligata, & quodãmodo ei subiecta, & ab eo dependens: secũda vero consequentia ꝓbatur: quia Christus ante passionem fuit simul viator & comprehensor, comprehensor præcipue ex parte animæ intellectiuæ, viator ex parte corporis.

Inf. ar. 4. fi. & q. 34. ar. 2. ad 3. & 3. di. 1. q. 1. ar. 22. ad 2. & di. 14. ar. 3. q. 2. & 3. c. & uer. q. 20 ar. 3. ad 1.

¶ Circa efficaciam istius processus, dubium statim occurrit: quia concesso toto, nõ infertur propositæ qõnis intenta conclusio. Nam conclusio inferenda est, ꝙ anima Christi potest absq; conuersione ad phantasmata intelligere secundũ scientiam infusam: in litera autem infertur nõ dicta conclusio, sed absolute, ꝙ absque cõuersione ad phantasmata aĩa Christi potuit intelligere.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ Auctor solicitꝰ fuit non circa verba, sed circa illud, in quo cõsistit difficultas. Cõcurrentibus autem duobus simul ad propositam quæstionem, s. potentia intellectiua, & habitu scientiæ infusæ, & cũ ex parte scientię ex suo genere infusæ, nulla habeatur rõ vinculi ad phãtasmata, quin potius ex hac parte habetur eleuatio supra phãtasmata, restat vt tota difficultas ex parte intellectus, qui naturali necessitudine deuinctus, experitur phantasmatibus se teneat, an scilicet naturale vinculum inter intellectum humanum & phantasmata efficiat, vt non possit etiam infusa vti scientia, nisi conuertendo se ad phantasmata. Et ideo difficultatis huius veritate aperta, monstrando quòd intellectus comprehensorum, ac per hoc animæ Christi, non obligatur ad phantasmata, pro

¶. 15. ar. 10.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus hac scientia uti potuerit, non conuertendo se ad phantasmata.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ anima Christi non potuerit intelligere secundũ hanc scientiam, nisi conuertendo se ad phantasmata: quia, vt dicitur 3. de Anima, phantasmata comparantur ad animam intellectiuam humanã, sicut colores ad visum: sed potentia visiua Christi nõ potuit exire in actum, nisi conuertendo se ad colores. ergo etiam neq; anima intellectiua eius potuit aliquid intelligere, nisi conuertendo se ad phantasmata.

¶ 2 Præt. Anima Christi est eiusdẽ naturæ cũ animabus nostris, aliquin ipse nõ esset eiusdem speciei nobiscum, contra id quod Apost. dicit Phil. 2. quòd est in similitudinem hominum factus: sed anima nostra non potest intelligere, nisi conuertendo se ad phantasmata. ergo etiam neque anima Christi.

¶ 3 Præt. Sensus dati sunt homini, vt deseruiant intellectui. Si igitur aĩa Christi intelligere potuit absq; conuersione ad phantasmata, quæ per sensus accipiũtur, sequeretur quòd sensus frustra fuissent in anima Christi, quod est incõueniens. videtur igitur quòd anima Christi non potuerit intelligere, nisi conuertendo se ad phantasmata.

SED CONTRA est, quòd anima Christi cognouit quędam, quę per phãtasmata cognosci nõ possunt, scilicet substantias separatas. Potuit igitur intelligere, non conuertendo se ad phantasmata.

RESPON. Dicendum, ꝙ Christus in statu ante passionem, fuit simul viator & comprehensor, vt infra magis patebit. * Et præcipue quidem conditiones viatoris habuit ex parte corporis inquãtum fuit passibile, conditiones vero cõstanti & claro dimissum est quid dicendum sit ad quæstũ, scilicet quòd potuit secundum infusam scientiam Christi anima intelligere absque conuersione ad phantasmata.

¶ In eodem processu dubium occurrit ex Duran. in 3. senten. dist. 14. q. 2. tenente oppositam conclusionem, hoc est, quòd Christus indigebat cõuersione ad phantasmata in vsu scientiæ infusæ. Et ratio eius est: quia scientia infusa erat perfectio animæ Christi, secundũ quòd erat viator: naturalis autem conditio viatoris est indigẽtia phãtasmatum ad vsum scientiæ. Sed hæc ratio facile apparet in firma ac uoluntaria: quoniã scientia infusa est pfectio animæ Christi, aut absolute, aut secundũ quòd nata est communicare cum angelis in habendo scientiam infusam, quod constat cõuenire animæ humanæ non in uia, sed in termino, in statu s. seperationis. Vtro autem modo sit, liquet quòd non est perfectio Christi, in quantũ erat viator. Et quoniam erat simul viator & comprehensor, ex litera hac habes rationẽ, quare magis usus huius scientiæ sequitur conditiones cõprehensoris habuit maxime ex pte animæ intellectiuæ, ad quã cõstat spectare scientiam infusam. Falsum est ergo, scientiã infusam esse perfectionem aĩæ Christi, inquantũ viator erat, cum ratio ducat ad oppositum.

D. 190.

D. 185.

D. 752.

¶ In rõsione ad primum circa illud uerbũ, Finis potentiæ intellectiuæ est cognoscere spẽs intelligibiles, cautꝰ esto: qum sumunt hic species intelligibiles ut spẽs intelligibiles, hoc est, ut repræsentatiuæ sunt, hoc ẽ ꝺm repræsentata p illas, & non ꝺm ꝙ sunt ꝺm se res quædã: fic. n. ad repræsentatorũ ordinem spectant: finis. n. intellectiuæ potentiæ est intelligere res intelligibiles, quę nõ nisi p species intelligibiles aut earũ vices seu locũ tenẽtes repræsentant. Quo circa dria ĩ lra posita ĩter phãtasmata & spẽs ĩtelligibiles ĩ hoc, ꝙ nõ illa sed illas cognoscere est finis ĩtellectus, intelligiẽ ẽt sumẽdo utraq; in repræsentando. Phantasmata. n. sunt singulariũ: species aũt quidditatum. Finis aũt intellectus nostri est, nosse qd quid est, utpote prius obiectũ, & nõ est nosse materialia singularia, quorũ tm

sunt phantasmata, quæ non nisi reflexione, aut extensione attinguntur ab intellectu.

¶ *Super Quæstionis vndecimæ Articulum tertium.*

TItulus, vt sonat, sumendus est.

¶ In corpore vnica distinctio est bimembris, cum conclusionib⁹ singulis, iuxta singula membra. Distinctio: scientia discursiua seu collatiua dicitur dupliciter, vl quo ad acquisitionẽ, vel quo ad usum. Prima conclusio est. Scientia infusa animę Christi nõ est collatiua secundũ acquisitionem. Probatur: quia fuit non per inuestigationẽ acquisita, sed diuinitus indita. Secunda cõclusio est. Scientia huiusmodi potuit esse collatiua, quãtũ ad vsum. Probatur, quia potest, vt sibi placebat, vti illa, & manifestatur de facto in Christi discursu Matth. 17. Omnia clara sunt in litera.

¶ *Super Quæstionis vndecimæ Articulum quartum.*

TItulus clarus.

¶ In corpore articuli est vnica distinctio bimembris, cũ singulis conclusionib⁹. Distinctio est: Scientia indita animæ Christi potest dupliciter considerari: primo secundũ id, quod habuit ex causa influente: secundo secũdum id qđ habuit ex subiecto recipiẽte. Prima conclusio est. Scientia indita animæ Christi est multo excellentior scientia angelorum, quantum ad id, quod se tenet ex parte dei influentis, quo ad duo, hoc est multitudinẽ cognitorum, & certitudinem cognitionis. Probatur, quia lumẽ spirituale gratiæ inditum animæ Christi ẽ multo excellentius, quàm lumen naturaliter inditum naturæ angelicæ. Secunda conclusio est. Scientia indita animæ Christi, quantum ad id qđ se tenet ex parte subiecti recipientis, est infra scientiam angelicam. Manifestatur, quia modus cognoscendi naturalis animæ humanæ est inferior angelico, ut patet ex collatione, & discursu, & phantasmate.

¶ Nota hic, ꝙ formalis differentia inter has duas conditiones scientiæ infusæ animæ Christi, cõsistit in diuersitate eius, qđ se tenet ex parte gratuiti influxꝰ, & eius quod se tenet ex parte subiecti. Et primus quidem effectus gratuiti influxus videtur lumen gratiosę inditum animę Christi, qđ extendens se, & & ad tot & ad tam excelsam certitudinem parit duos hos effectus, hoc est ꝙ anima Christi pinfusam scientiã multo plura cognoscit, quàm angeli (quia scit omnia creata, quæ quãdoq; sunt) & certius scit etiam illa, quorum cognitio cõmunis est sibi & angelis. Primum autem consequens subiectum recipiẽs, est modus recipiendi sciẽtiam, quia .s. recipit illã diuisim, per species minus uniuersales, quàm sint species angelicæ: hoc.n. ex parte subiecti se tenet, vt in art. 6. huius q. patet, & hic effectus ac defectus est essentialis scientiæ infusæ. Alij aũt effectus, s. conferre, discurrere &c. sunt accidentales: quia possunt adesse & abesse huic sciẽtię, & eius usui. Verũ, quia manifestiores sunt isti, & ille seu habetur 6. arr. (ubi ex ꝓposito tractandus erat, tamq̃ proprias habẽs difficultates) ideo Auctor horum in litera hac meminit, nõ tãquàm in his cõsisteret essentialis differentia, sed tamq̃ in istis sat esset manifestare defectum scientiæ infusæ ex parte subiecti. Et potes hos effectus collatiões, discursus & phantasmatum eleuare, & dicere, licet actualiter discursu aut phantasmate vti sit accidentale scientiæ infusæ, attamen scientia infusa animæ Christi ex hoc ipso, ꝙ apta nata est cõpati in suo vsu discursum ac phantasmata, manifestatur a posteriori essentialiter cõsequente, inferior scia angelica, quæ nec discursum, nec phãtasma patiẽ, suo admiscẽri vsui. Et ꝙ Auctor ab essentiali ꝓprietate in 2. ar. iam manifestata, declarauit intentum hic, a notioribus tradens doctrinã, reseruans ꝓprio loco essentialẽ differentiã de particularitate specierũ.

¶ Circa doctrinã prę dictã essent duo dubia ex Sco. in 3. sen. dist. 14. q. 4. Alterum de perfectione seu nobilitate specierũ infusarũ aĩæ Christi: sed qm̃ Auctor ad sextũ hoc differt articulum, ideo illic tractandum reseruetur. Alterũ de actualis ac intuitiuæ cognitionis perfectione, quã anima Christi habuit in ꝓprio genere, qđ hic tractandum est. Tenet siquidẽ, ꝙ aĩa Christi imperfectiꝰ quocumq; angelo intuitiue cognouerit in ꝓprio genere quicquid intueri vtriq; datum est. Et ratio sua est: quia obiectũ idem respectu vtriusque, & intellectus animæ Christi est impe.fectior, q̃ intellectus angeli. Reprimẽda vox, ponens os in cælum: sed quia ex errore ī principijs procedit excusanda venit: ꝓ uenit.n. hic error ex illo falso principio, Notitia intuitiua ī proprio genere non est per speciẽ, & rursus, Ad hmõi notitiam cõcurrit solus intellectus cũ obiecto. Primum.n. iam ex dictis patet esse falsum, secundũ vero ex requisito lumine infuso ad cognitionem supernaturalem rerũ in proprio genere, arguitur falsitatis. Et potes tu ex hoc lapsu arguere principia hæc esse falsa, vtpote deducentia ad infandam de Christi anima sententiam: est nam̃q; secundum gratuita dona animæ intellectiuæ, non minoratus ab angelis, sed super omnes angelos sublimatus, cum non nisi paulo minus, hoc est, secundum corporis passionem, vt exponit Apostolus ad Heb. 2. fuerit minoratus ab angelis. Cognoscit ergo anima Christi tam abstractiue, quàm intuitiue per infusas species in proprio genere res longe perfectius, quàm quicumque angeli, & hoc excellentiori lumine gratuito sibi collato, quàm sit lumen naturale angelorum, vt in litera dicitur.

¶ *Super Quæstionis vndecimæ Articulum quintum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio. Scientia indita animæ Christi fuit habitualis. Probatur, Modus scientiæ inditæ animę Christi fuit cõueniens subiecto recipienti. ergo scientia indita animę Christi fuit habitualis. Antecedens probatur: quia receptum est in recipiente per modum recipientis. Consequentia vero probatur: quia modus connaturalis animæ humanę est, vt recipiat scientiam per modum habitus. Probatur hoc. Modus cõnaturalis animæ humanæ est, vt quandoq; sit intelligens actu & quandoque in potẽtia. ergo modus connaturalis eiusdem est, vt quãdoque sit in habitu, quia medium inter puram potentiã, & actum completum est habitus, & medium est eiusdẽ generis cũ extremis, hoc est si extrema sunt naturalia, mediũ est naturale, & si extrema sunt connaturalia, medium est cõnaturale: hoc .n. ad idẽptitatẽ generis spectat: quia penes vnitatẽ subiecti communis extremis & medio attenditur genꝰ. Et sicut est naturalis via inter extrema per medium, ita oportet esse cõnaturalem viã per medium in illo, cui vtrumque extremũ est vicissim connaturale, alioquin transitus de connaturali extremo ad aliud connaturale extremum, nõ esset connaturalis, aut sine medio, extremis nõ habentibus medium, quorum vtrumque a naturæ ordine exorbitat.

¶ In responsione ad primum aduerte, ꝙ ideo cognitio animæ Christi, qua videt verbum, dicitur perfectissima simpliciter: quia tam negatiue, q̃ positiue ẽ perfectissima inter oẽs creatas cognitiones. Est nãq; ita perfecta, ꝙ nulla est perfectior ipsa, & ipsa est omni alia perfectior, quia non habet parem: scientia aũtem ipsius infusa dicitur perfectissima, non simpliciter, quia neutro modo est perfectissima, sed in genere, hoc est genere cognitionis rerum in proprio genere. In hoc siquidem genere est perfectissima, & negatiue, quia nulla sciẽtia in proprio genere inuenitur perfectior illa, quæ data est animæ Christi, & positiue, quia ipsa est perfectior qualibet alia scientia in proprio genere in uẽta, tam in hominibus, quàm in angelis.

¶ In responsione ad secundum nota primo, ꝙ cum multiplici ter potuisset argumẽto secundo satisfieri, puta ex parte ipsius habitus, dicendo ꝙ licet nõ posset tali modo, hoc est numerando vnum post aliud exire in actum cognitionis infinitorum, quæ habitualiter nouit, poterit tñ exire in actum cognitionis eorundem alio modo. s. simul cognoscẽdo actu quæcumq; per vnam speciem repræsentãtur, ita ꝙ cognitio sit successiua quo ad numerũ specierũ intelligibiliũ, quæ sunt finitæ, & non quo ad numerũ p illas cognitorũ, quæ sunt infinita. Nec exigit habitualis

gere, non conuertendo se ad phantasmata: poterat tamẽ intelligere, se ad phantasmata conuertendo: & ideo sensus non fuerunt frustra in ipsa, præsertim cum sensus non dẽtur homini solum ad scientiam intellectiuam, sed etiam ad necessitatẽm vitæ animalis.

ARTICVLVS III.

Vtrum hæc scientia fuerit collatiua.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur ꝙ anima Christi hãc scientiam non habuerit per modũ collationis. Dicit enim Damasc. in 3. lib. *In Christo nõ dicimus consilium, neque electionem. Non autem remouentur hæc a Christo, ni si inquantum important collationem & discursum. ergo videtur quòd in Christo non fuerit scientia collatiua vel discursiua.

¶ 2 Præt. Homo indiget collatione & discursu rationis, ad inquirenda ea, quæ ignorat: sed anima Christi cognouit omnia, vt supra dictum est. * non ergo in ea fuit scientia discursiua vel collatiua.

¶ 3 Præt. Scientia animæ Christi se habuit per modũ comprehẽsorũ, qui angelis conformantur, vt dicitur Matth. 22. sed in angelis non est scientia discursiua, seu collatiua, vt patet per Dio. *7. c. de di. no. ergo nec etiã in anima Christi fuit scientia discursiua seu collatiua.

SED CONTRA est, quòd Christus habuit animam rationalem, vt supra habitum est. *Propria autem operatio animæ rationalis est conferre & discurrere de vno in aliud. ergo in Christo fuit scientia discursiua uel collatiua.

RESPON. Dicendum, ꝙ aliqua scientia potest esse discursiua vel collatiua dupliciter. Vno modo, quantũ ad scientię acquisitionem, sicut accidit in nobis, qui procedimus ad cognoscendum vnum per aliud, sicut effectus per causas, vel econuerso. Et hoc modo scientia animæ Christi non fuit discursiua vel collatiua: quia hæc scientia, de qua nunc loquimur, fuit sibi diuinitus indita, non per inuestigationẽ rationis acquisita. Alio modo, potest dici aliqua sciẽtia discursiua vel collatiua, quãtũ ad vsum: sicut interdum scientes, ex causis concludunt effectus, non vt de nouo addiscant, sed volẽtes vti scientia, quã iam habent. Et hoc modo scientia animæ Christi poterat esse collatiua & discursiua: poterat.n. ex vno aliud concludere, sicut sibi placebat. Sicut Matth. 17. cum Dominus quæsisset a Petro, a quibus reges terræ tributum acciperent, a filijs suis, an ab alienis, Petro respondente, quòd ab alienis, concluſit, ergo liberi sunt filij.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd a Christo excluditur consilium, quod est cum dubitatione, & per consequens electio, quæ in sui ratione tale consilium includit. Non autem a Christo excluditur vsus consiliandi.

AD 2ᵐ dicendum, quòd ratio illa procedit de discursu & collatione, prout ordinantur ad scientiam acquirendam.

AD 3ᵐ dicendum, ꝙ beati conformantur angelis, quantum ad dona gratiarum: manet tamen differentia, quæ est secundum naturam: & ideo vti collatione & discursu, est connaturale animabus beatorum, non autem angelis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrũ hæc scientia in Christo fuerit maior scientia angelorum.

AD QVARTVM sic ꝓceditur. Videtur ꝙ huiusmodi sciẽtia in Christo fuerit minor, quàm in angelis. Perfectio enim proportionatur pfectibili: sed anima humana secundum ordinem naturæ est infra naturam angelicam. Cum igitur sciẽtia, de qua nũc loquimur, sit indita animæ Christi ad perfectionẽ ipsius, videtur ꝙ huiusmodi scientia fuerit infra scientiam, qua perficitur natura angelica.

¶ 2 Præt. Sciẽtia animæ Christi fuit aliquo modo collatiua & discursiua, qđ non potest dici de scientia angelica. ergo scientia animæ Christi fuit inferior scientia angelorũ.

¶ 3 Præt. Quanto aliqua scientia est magis immaterialis, tanto est potior: sed scientia angelorum est immaterialior, quàm scientia animæ Christi; quia anima Christi est actus corporis, & habet conuersionem ad phantasmata, quod de angelis dici non potest. ergo scientia angelorũ est potior, quàm scientia Christi.

SED CONTRA est, ꝙ Apost. dicit Hebr. 2. Eum autem, qui modico quàm angeli minoratus est, videmus Iesum propter passionem mortis, gloria & honore coronatũ. Ex quo apparet, quòd propter solam passionem mortis dicatur Christus ab angelis minoratus. nõ ergo propter scientiam.

RESPON. Dicendum, quòd sciẽtia indita animę Christi, potest dupliciter considerari. Vno modo secundũ illud, quod habuit a causa influẽte. Alio modo secundum id, quod habuit ex subiecto recipiente: quantum igitur ad primũ, scientia indita animæ Christi, fuit multo excellentior, q̃ angelorum scientia, & quantum ad multitudinem cognitorum, & quantũ ad scientię certitudinem: quia lumen spirituale gratiæ, quod est inditũ animæ Christi, est multo excellentius, q̃ lumen, qđ pertinet ad naturã angelicam. Quantum autem ad secundum, scientia indita animæ Christi, est infra scientiam angelicam, s. quantum ad modum cognoscendi, qui est naturalis animę humanæ, qui scilicet est per conuersionem ad phantasmata, & per collationem & discursum. Et per hoc, patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS V.

Vtrum hæc scientia fuerit habitualis.

AD QVINTVM sic ꝓceditur. Videtur ꝙ in Christo non fuerit habitualis scientia. Dictum est* enim, quòd animam Christi decuit maxima perfectio scientiæ: sed maior est perfectio scientiæ existentis in actu, quàm existentis in potentia vel habitu. ergo conueniens fuisse videtur, quòd omnia sciret in actu: non ergo habuit habitualem scientiam.

¶ 2 Præt. Cum habitus ordinetur ad actum, frustra videtur esse habitualis scientia, quæ numquàm in actu reducitur. Cum autem Christus sciuerit omnia, sicut iam dictũ est, *non potuisset actu omnia illa considerare, vnum post aliud cogitando: quia infinita nõ est enumerando ptransire. Frustra igitur fuisset in eo, quorundam scientia habitualis, qđ est inconueniens. Habuit ergo actualem scientiam omnium, quæ sciuit, & nõ habitualẽ.

¶ 3 Præt. Scientia habitualis est quædam perfectio scientis: perfectio autem est nobilior perfectibili. Si igitur in anima Christi fuisset aliquis habitus scientiæ creatus, sequeretur quòd aliquid creatum esset nobilius, quàm anima Christi. nõ igitur in anima Christi fuit scientia habitualis.

SED CONTRA, Scientia Christi de qua nunc loquimur, vniuoca fuit scientiæ nostræ: sicut & anima eius fuit vnius speciei cum anima nostra: sed scientia nostra est in genere habitus. ergo & scientia Christi fuit habitualis.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut supra dictum est, *modus huius scientiæ inditæ animæ Christi fuit conueniens ipsi subiecto recipienti: nam receptum est in recipiente per modum recipientis. Est autem hic modus cõnaturalis animæ humanæ, vt quandoq; sit intelligens actu, quandoque in potentia: medium autem inter puram potentiam & actum completum, est habitus: eiusdem autem generis est medium & extrema, & sic patet quòd modus connaturalis animæ humanæ est, vt recipiat scientiam per modũ habitus: & ideo dicendum est, quòd scientia indita animæ Christi fuit habitualis, & poterat ea vti, quando volebat.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in anima Christi fuit duplex cognitio, & vtraq; suo modo perfectissima. Vna quidem excedens modum naturæ humanæ, qua scilicet vidit Dei essentiam, & alia in

Ar. præced.

3. di. 14. ar. 3. q. 3. Et ver. q. 20. art. 3. ad 1.

*lib. 3. c. 14. nõ procul a fin. & lib. 4. cap. 22.

q. præc. art. 9.

Ca. 7. inter prin. & medium.

q. 5. ar. 3.

3. di. 14. ar. 1. q. 2. & 3. Et ver. q. 20 art. 2.

*q. 9. art. 1.

¶ 10. ar. 2.

D. 142. & 186.

Supr. q. 10. ar. 4. & inf. art. 6. ad 1. & q. 34. art. 4. c. & q. 59. ar. 6. c. Et 3. di. 14. art. 1. q. 2. ad 1. & ar. 2. q. 2. c. & ar. 3. q. 2. c. Et ver. q. 20. art. 3. c. & ar. 4. c. & 6. c. Et op. c. 123.

bitualis cognitio infinitorum, vt possit exire in actum tali modo, scilicet numerando cognita vnum post aliud: quoniã non sic est in potentia ad actũ consumandum, sed ad actus inconsumabiles. Maluit tamen Auctor alia via soluere, hoc est ex parte voluntatis, quæ est reductiua habitus de otio in operationẽ, & docere, ꝙ quia voluntas indeterminata se habet ad infinita, ad hoc deseruit infinitas habitualiter cognitorũ, vt voluntas ad quod cumque infinitorũ maluerit habitu reputatur, quod non esset in potestate sua, si habitualis cognitio ad infinita se non extenderet. Quo fit, vt nõ frustra sit infinitas cognitorũ habitualiter, licet non omnia actualiter in ꝓsum cognitionis veniãt, quia ad hoc est necessaria, vt ad quodcumque maluerit applicari possit habitus ꝓ loco, tempore, negotio, fine, & huiusmodi.

¶ *Super Quæstionis vndecimæ Articulum sextum.*

TItulus clarus est. De scientia siquidẽ infusa quæritur, an sit infusa Christo in vnica specie seu habitu, an in diuersis. Et est ratio dubij, excellentia magna talis scientiæ infusæ animæ Christi.

¶ In corpore vnica est cõclusio responsiua quæsito. Scientia indita aïæ Christi fuit distincta secundũ diuersos habitus. Probatur. Habitus scientię diuersificatur in nobis ex diuersitate generis scibilis, sed respectu scientiæ inditæ animæ Christi inuenitur diuersitas generis scibilis, ergo scientia indita animæ Christi distinguitur in diuersos habitus. Maior probatur ex 1. Post. Minor quæ non nisi implicite ex litera habetur, hoc est in sua probatione, probatur in litera sic. Connaturale est animæ humanæ, vt recipiat species in minori vniuersalitate, quã angeli, ita. s. ꝙ diuersas naturas specificas per diuersas species intelligibiles cognoscat. Sed scientia indita animę Christi habuit modum connaturalem animæ humanæ. ergo scientia indita animæ Christi est distincta per species intelligibiles secundum diuersitatem naturarum specificarũ. Hoc autem nihil aliud est, quàm scientiam talem respicere diuersa genera scibilia: nam si diuersificatur secundũ diuersas naturas specificas, multo magis distinguitur ſm diuersa genera scibilia, cũ minor sit distinctio per genera scibilia, quàm per specificas naturas: quoniam sub vno genere scibili comprehenduntur multæ naturæ specificæ, vt patet ex supra dictis.

¶ Et scito, ꝙ cum hic dicitur species intelligibiles oportere diuersificari secundum diuersas naturas specificas, intelligendum est de naturis proprie, hoc est substantijs, nam per vnã & eandem speciem infusam intelligit anima Christi substantiam & proprietates accidentiaq; eius. Rursus, non ita intelligas species intelligibiles infusas dearticulari ad naturas specificas, vt præcise repræsentent eas & non principia indiuiduantia, vt faciunt species intelligibiles abstractæ a phantasmatibus, & quales fuerunt species infusæ primo homini: quoniam species infusæ animæ Christi, sunt non per accidens, sed ex suo genere infusæ, & ita ad naturas substantiarum specificas arctantur, vt simul indiuidua earum ostendant distincte, alioquin aut nõ nouisset hac scientia omnia, aut infinitæ species ponerentur: quorum vtrumque esse falsum monstratum est.

¶ Circa hanc doctrinam iunctã responsioni ad primum dubium superius refertur ex Sco. in 3. sent. dist. 14. q. vlt. volente, ꝙ species intelligibiles infusæ animæ Christi collatam esse gratiã summã possibilem creatuæ, ita probabile est infusas esse sibi spẽs pfectissimas, & nobilissimas, p quas perfectissime nouit habitualiter res cognitiõe abstractiua. 3. di. 14. a. 3. q. 3.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ proportionalis similitudo assumpta est falsa. Ad cuius euidentiam sciendum est, ꝙ dono gratiæ respõdet directe donum gloriæ, & consequenter sicut aïæ Christi collata ponitur summa gratia, ita collata ẽ summa gloria, ad quam spectat cognitio beata, & non cognitio infusa de qua est qõ. Vnde, quia cognitio infusa nõ respõdet gratiæ, cõsequẽs est, vt male assumpta sit similitudo, ꝓportionalis, vt sicut ponitur, summã habere gratiam, ita ponendum est habere summas species infusas. Et si quæras, cur gratia, gloria, & visio beata non modificantur & articulantur iuxta modũ naturalem animæ humanę, scientiam aũt infusam modificari ponitur in litera ad naturalem modum animæ humanæ, & ideo species eius intelligibiles esse minus vniuersales, ac p hoc minus perfectas, quàm species angelorum, respondendum est ex responsione ad primum in art. præced. ꝙ visio beata, & hmõi, sunt de ordine connaturalium soli diuinæ naturæ, ac per hoc superexcedentiũ modũ cuiuscumq; naturæ creatæ. Et propterea non articulantur aut modificantur ex modo naturali animæ vel angeli. Scientia aũt infusa est de ordine cõnaturalium creaturis, angelis, & animabus nostris in statu separationis, ac per hoc est de ordine proportionatorũ modo humanæ naturæ, & propterea merito ponitur ipsam modificari & de articulari, iuxta connaturalem modum humanæ naturæ, ac per hoc, vt in litera dicitur, ponitur, species ipsius esse minus vniuersales & imperfectiores, q̃ sunt species angelicæ. Cum qua tñ imperfectione specierũ stat, ꝙ scientia infusa animæ Christi, quo ad euidentiam, certitudinẽ, multitudinemq; cognitorũ sit perfectior scia angelica, pp excellentius lumen, vt prædictũ est.

¶ In responsione ad tertium eiusdem art. 6. nota, ꝙ sicut Aristoteles posuit, ad intellectionem nostram concurrere tria, scilicet obiectum in sua specie intelligibili, & intellectum possibilẽ elicientem intellectionem, & lumen intellectus agentis, quo clarent immediate principia, & illis mediantibus reliqua (concurrere .n. intellectum agentem non solum ad generationem specierũ intelligibiliũ, sed & ad faciẽdã euidẽtiã cognitorũ ex eo patet, ꝙ ipse, vt inquit Aug. in prooemio de anima, est cã primarũ propositionum procul dubio quo ad euidentiam, & consequenter reliquarum, mediantibus illis primis) ita proportionabiliter auctor ponens scientiam altioris ordinis in anima humana, posuit species altioris ordinis & lumẽ altioris ordinis, sub quo clare cognoscantur ea, quæ per species infusas repræsentãtur. et propterea vt in litera dicitur, illud lumen commune est omnibus reuelatis, sicut lumẽ intellectus agentis: & est mediũ, sub quo, species autem intelligibilis est medium in quo res repræsentantur.

¶ *Super Quæstionis duodecimæ Articulum primum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore articuli vnica est cõclusio responsiua quæsito: Anima Christi per scientiam acquisitã sciuit omnia illa, q̃ possunt per actionẽ intellectus agẽtis sciri. Probatur ex proportionali similitudine inter scientiam infusam respectu intellectus possibilis, & acquisitam, respectu intellectus agentis: nam sicut illa ponitur propter perfectionem potentiæ intellectus possibilis, ita ista propter conuenientiam potentiæ actiuæ intellectus agẽtis. Et ideo sicut illa se extendit ad omnia, ad quæ se extẽdit possibilis intellectus potentia, ita ista ad oĩa, quæ potest intellectus agens facere.

¶ In respõsione ad primum, & secundũ simul dubium ex Durando in 3. Sen. dist. 14. q. 3. occurrit, arguẽte directe contra vtrãque responsionem. Primo, contra secundã, dicens, quòd ex visione corporũ cælestium nullus potest comprehendere virtutes eorum, sed potius experientia effectuum. Deinde contra primam dicens, quòd experientia nõ parit scientiam nisi rerum experturum, & consimilium secundum speciem: quoniam ex multis sẽsibus per oculum autem scientia intelligitur. ergo videtur, quòd in Christo fuerint plures habitus scientiæ.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut dictum est,* scientia indita animæ Christi, habuit modum connaturalem animæ humanæ. Est autẽ connaturale animæ humanæ, vt recipiat species in minori vniuersalitate, quàm angeli, ita scilicet, quòd diuersas naturas specificas, per diuersas species intelligibiles cognoscat. Ex hoc autem contingit, ꝙ in nobis sint diuersi habitus scientiarũ, quia sunt diuersa scibilium genera, inquantum scilicet ea, quæ reducũtur in vnum genus, eodem habitu scientiæ cognoscuntur, sicut dicitur in 1. Poste.* quòd vna scientia est, quæ est vnius generis subiecti. Et ideo scientia indita animę Christi, fuit[d] distincta secũdum diuersos habitus.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd sicut supra dictũ est,* scientia animę Christi est perfectissima, & excedẽs angelorum scientiam, quantum ad id, quod consideratur in ea ex parte dei influentis: est tamen infra scientiã angelicam, quãtum ad modum recipientis. Et ad huiusmodi modũ pertinet, quòd scientia illa per multos habitus distinguatur, quasi per species magis particulares existens.

AD 2[m] dicendum, quòd fides nostra innititur primę veritati: & ideo Christus est auctor fidei nostræ secundum diuinam sciẽtiam, quæ est simpliciter vna.

AD 3[m] dicẽdum, quòd lumen diuinitus infusum, est communis ratio intelligendi, quæ diuinitus reuelantur: sicut & lumen intellectus agentis eorum, quæ naturaliter cognoscuntur. Et ideo oportuit esse in anima Christi proprias species singularum rerum, ad cognoscendum cognitione propria vnumquodque. Et secundum hoc oportuit esse diuersos habitus scientiæ in anima Chri, vt dictũ est*.

QVÆSTIO XII.

De scientia animæ Christi acquisita, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de scientia aïæ Christi acquisita vel experimẽtali.

fit memoria, & inde experimentũ, & inde vniuersale, quod est principium artis & scientiæ (vt dicitur in prooemio Meta. j.) nõ ergo ex quibusdam expertis Christus venit in notitiam omnium, vt ibi litera dicitur.

¶ Ad primum horum dicitur, quòd Durandus voluit esse cæcus: nã in litera nõ dicitur, ꝙ ex sola visione corporali corporũ cælestiũ Christus comprehẽderit cælestia: sed expresse præmittitur in hac ipsa responsione ad secundum ibi, Per modum prædictũ. s. per experientiam, & subditur statim exẽplariter, Sicut videndo, &c. Est ergo sermo literæ de visione experimentali, & nõ de visione absolute.

¶ Ad secundum aũt dicitur, ꝙ connexio specierum, causarũ, effectuum, & huiusmodi, manifestat ꝙ experientia in quibusdam, puta in cælidis, generat nõ solum scientiam calidorum, sed excellenti existente ingenio, ex scientia calidorũ generatur sciẽtia frigidorũ, & ex his mediorũ, & ex his omnibus elementorum & mistorum, & ex his ad causas ascendit superiores. Quo circa, experientiam parere scientiã similium tantum, potest intelligi dupliciter, scilicet, vel immediate, & sic est verũ: vel quouis modo, & sic est falsum, vt in litera hac dicitur. Scientia, inquit Auctor, rerum non solũ acquiri potest ex experientia ipsarum, sed ex experientia quarundam aliarum. Et rõ assignat: quia ex virtute luminis põt homo ꝓcedere, &c.

¶ Et scito ꝙ tota difficultas nra cõsistit in cõprehẽdendo substantiã vnã inferiorẽ: qñ illa cõprehẽsa, facile reliquę cõprehẽderẽtur. Et similiter in comprehẽdendo vnũ corpus cæleste, vno.n. cõprehẽso, facile oĩa cõprehenderentur ab excellentissimo ingenio quale fuit illud aïæ Chri. Nõ ẽ aũt impossibile talis ingenio cõprehẽdere vnũ corpus cęleste, & vnũ mistũ perfectũ, puta hominẽ, nõ est igitur impossibile, ꝙ oĩa quæ possũt virtute intellect[s] agẽtis cognosci

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum secundum hanc scientiam cognouerit omnia.

¶ Secundo, Vtrum in hac scientia profecerit.

¶ Tertio, Vtrum aliquid ab homine didicerit.

¶ Quarto, Vtrum acceperit aliquid ab angelis.

ARTICVLVS I.

Vtrum secundum hanc scientiam Christus cognouerit omnia.

AD PRIMVM. sic proceditur. Videtur quòd secundum hanc scientiam Christus non omnia cognouerit. Huiusmodi enim scientia per experientiam acquiritur: sed Christus non omnia expertus est. non igitur omnia secũdum hanc scientiam sciuit.

¶ 2 Præt. Homo scientiam per sensum acquirit: sed non omnia sensibilia sensibus corporalibus Christi fuerunt subiecta. non igitur secundum hanc scientiam omnia cognouit Christus.

¶ 3 Præt. Quantitas scientiæ attenditur secundum scibilia. Si igitur secundum hanc sciẽtiam Christus omnia sciuisset, esset in eo scientia acquisita æqualis scientiæ infusæ, & scientiæ beatæ, quod est inconueniens. non ergo secundum hãc scientiam Christus omnia sciuit.

SED CONTRA est, quod nihil imperfectũ fuit in Christo quãtum ad animam. Fuisset autem imperfecta hæc eius scientia, si secundum eam nõ sciuisset omnia: quia imperfectum est, cui potest fieri additio. Ergo secundum hanc scientiam Christus omnia sciuit.

RESPON. Dicendum, quòd scientia acquisita ponitur in anima Christi (vt supra dictum est*) propter cõuenientiam intellectus agentis, ne eius actio sit otiosa, quæ facit intelligibilia in actu: sicut & scientia indita vel infusa ponitur in anima Christi ad pfectionẽ intellectus possibilis. Sicut aũt intellect[s] possibilis est, quo est oĩa fieri, ita intellectus agẽs est, quo est oĩa facere: vt dĩ in 3. de aïa.* Et ió sicut ꝓ sciam inditã sciuit aïa Chri oĩa illa, ad quæ intellectus possibilis est quocunq; mõ in potẽtia, ita

Ar. 4. huius quæst.

Li. 1. Poste. tex. 43. to. 1.

D. 1216.

Ar. 4. huius quæst.

2. 2. q. 4. ar. 6.

3. corp. ar.

Q. 9. ar. 4.

Li. 3. de anima tex. 18. to. 2.

cognouerit per inuentionem eius.

D.1218. ¶At si quis dixerit, sensibus Christi omnia singularia opportuna ad perfectam per inuentionē scientiam omnium naturali ratione cognoscibilium oblata esse angelorum ministerio supplente, nō aberraret: quoniam si (Euangelista testante) esurienti Christo angeli cibum corporalem ministrauerunt, Matth. 4. multo magis rationabile est, vt indigenti Christo spirituali cibo scientiæ acquisitæ ministrauerint angeli singularia opportuna, ex quibus ipse suo ingenio ad inueniret scientiā. Hoc enim nullum incōueniens habet annexū, nec est miraculum voluntarie fictum, sed super simili & minus necessario expresso i Euāgelio fundatum, & propterea vt rationabile amplectendum est.

¶ *Super Quæstionis duodecimæ Articulum secundum.*

TItulus clarus est.

¶In corpore articuli tria fiunt. Primo, ponitur distinctio bimembris. Duplex est profectus scientiæ, alter secundum ipsius essentiam, alter secundum effectum. Secundo respondetur quæsito, iuxta secundū mēbrū, Christus profecit secundum effectum in scientia gratia, sicut & ætate. Probat: quia iuxta ætatis augumētum maiora opera faciebat, quæ maiorem scientiam & gratiā demonstrabant. Tertio respondetur quæsito iuxta primum membrum, quo ad quādruplicē Christi scientiam, s. infusam, beatam, diuinam, & acquisitā. Et de tribus primis quidem negatiue, scilicet quōd Christus non profecit. De acquisita vero recitatur prius aliorū & sua olim opinio, q̄ non est augmentata secundū se, sed secundum experientiā, hoc est conuersionem seu applicationē illius ad phantasmata, quæ ex sensibus & experientijs ab extra veniebant. Deinde repetit propria nunc opinio, quōd acquisita secundum essentiam aucta fuit: quia incōueniens videtur, deesse Christo aliquam intelligibilem actionem. Vbi nota & modestiam auctoris, quōd opinantis personam induit, dum ait, inconueniens videtur, & explanationem supra dictorum de operatione intellectus agentis, quōd scilicet de principali illius operatione, cuius priuatione otiosus seu frustra poneretur, fuit sermo.

Incorp. ar.

D.1217. In corp. ar. & q. præc. & q. 9. ar. 3. & 4.

Sup. q. 7. a. 12. ad 3. & inf. ar. 3. ad 3. & q. 15. art. 8. & 3. di. 13. lit. in fi. & di. 14. ar. 3. q. 3. & ver. q. 20. ar. ti. 6. ad 3. & op. 3. c. 223 & Io. 1. lec. 23. fi. & Hebræ. 5.

† Ar. præc.

*lib. 3. c. 21. Ortho. fid. paulo a principio.

PER scientiam acquisitā sciuit omnia illa, quę possunt sciri per actionem intellectus agentis.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ scientia rerū acquiri potest non solum per experientiam ipsarum, sed etiam per experientiā quarundam aliarum rerum, cum ex virtute luminis intellectus agentis possit homo procedere ad intelligendum effectus per causas, & causas per effectus, & similia per similia, & contraria per contraria. Sic igitur licet Christus nō fuerit omnia expertus: ex his tamen, quæ expertus est, in omniū deuenit notitiā.

AD 2^m dicendum, q̄ licet sensibus corporalibus Christi non fuerint subiecta omnia sensibilia: fuerunt tamen sensibus eius subiecta aliqua sensibilia, ex quibus pp excellentissimam vim rationis eius potuit in aliorum notitiam deuenire per modum prædictum: * sicut videndo corpora cælestia, potuit comprehendere eorum virtutes & effectus, quos habēt in istis inferioribus, qui eius sensibus nō subiacebant. Et eadem ratione ex quibuscumque alijs, in aliorum notitiam deuenire potuit.

AD 3^m dicendum, quōd secundum istam scientiam anima Christi nō simpliciter cognouit omnia; sed illa omnia, quæ per lumen intellectus agentis homini sunt cognoscibilia. Vndę per hanc scientiam non cognouit essentiam substantiarum separatarū, nec etiā singularia præterita, præsentia, & futura, quæ tn cognouit per scientiā inditam, vt supra dictum est. *

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus in hac scientia profecerit.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quōd secundum hāc scientiam Christus nō profecerit. Sicut. n. secundum scientiam beatitudinis & secundum scientiam infusam Christus cognouit omnia, ita & secundū hāc scientiā acquisitam, vt ex dictis patet: † sed secundum illas scientias non profecit. ergo nec secundum istam.

¶ 2 Præt. Proficere est imperfecti: quia pfectū additionē nō recipit: sed in Christo nō est ponere sciam imperfectam. ergo secundū hanc scientiam Christus non profecit.

¶ 3 Præt. Damas. dicit. * Qui proficere dicūt Christum sapientia & & gratia, vt additamentum sensus susciptentem, non venerantur

A gibilibus, quæ sunt in mente ipsius, sed mediantibus vocibus sensibilibus, tamquā signis intelligibiliū conceptionum. Sicut aūt voces ab homine formatæ sunt signa intellectualis scientiæ ipsius, ita creaturæ a Deo conditæ sunt signa sapientiæ eius. Vnde dicitur Eccl. 1. Quōd Deus effudit sapientiam super omnia opera sua. Sicut igitur dignius est doceri a Deo, quàm ab homine, ita dignius est accipere scientiam per sensibiles creaturas, quàm per hominis doctrinam.

AD 3^m dicendum, q̄ Iesus proficiebat in scientia experimentali, sicut & in ætate, vt dictum est. * Sicut autē ætas opportuna requiritur ad hoc, q̄ homo acciB piat scientiā per inuentionem, ita etiam ad hoc, quōd accipiat scientiam per disciplinam. Dominus autem nihil fecit quod nō congrueret eius ætati: & ideo audiendis doctrinæ sermonibus, non accommodauit auditum nisi illo tempore, quo poterat etiam per viam experientiæ talem scientiæ gradum attigisse. Vn de Greg. * dicit super Ezech. Duodecimo anno ætatis suæ interrogare dignatus est homines in terra: quia iuxta rationis vsum doctrinæ sermo non suppetit nisi in ætate perfecta.

Ar. præced.

Hom. 2. parū a prin.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus aliquid ab homine didicerit.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quōd Christ^s aliquid ab hominibus didicerit. Dicitur enim Luc. 2. quōd inuenerūt eum in templo in medio doctorum interrogantem illos & respondentem, interrogare vero & respondere est addiscentis. ergo Christus aliquid didicit ab hominibus.

¶ 2 Præt. Acquirere scientiam ab homine docente, videtur esse nobilius, q̄ acquirere a rebus sensibilibus: quia in anima hominis docētis sunt species intelligibiles in actu, in rebus autem sensibilibus sunt species intelligibiles solum in potentia: sed Christus accipiebat scientiā experimentalem ex rebus sensibilibus, vt dictum est. * ergo multo magis poterat accipere scientiam addiscendo ab hominibus.

Ar. præced.

¶ 3 Præt. Christus secundum scientiam experimentalem nō omnia a principio sciuit, sed in ea profecit, vt dictum est: * sed quilibet audiens sermonem significatiuum alicuius, potest addiscere quod nescit. ergo Christus potuit ab hominibus aliqua addiscere, quæ D secundum hanc scientiam nesciebat.

Ar. præced.

SED CONTRA est, quōd dicitur Isa. 55. Ecce testem populis dedi eum, ducem ac præceptorem gentibus: præceptoris autem non est doceri, sed docere. ergo Christus non accepit aliquam scientiam per doctrinam alicuius hominis.

RESPON. Dicendum, q̄ in quolibet genere id, qđ est primum mouens, non mouetur secundum illam speciem motus: sicut primum alterans non alteratur. Christus autem constitutus est a Deo caput ecclesiæ, quinimmo omnium hominum, vt supra dictum est, * vt non solum omnes per ipsum gratiam acciperent: sed etiam vt omnes ab eo doctrinam veritatis reciperent. Vnde ipse dicit Ioan. 18. In hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati: & ideo non fuit conueniens eius dignitati, vt a quocumque homine doceretur.

q. 8. art. 5.

E

Hom. 19. in fin. tom. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quōd sicut Orig. * dicit super Luc. Dominus interrogabat, nō vt aliquid addisceret: sed vt interrogatus erudiret. Ex vno quippe doctrinæ fonte manat & interrogare & respondere sapienter. Vnde & ibidem in Euangelio sequitur, quōd stupebant omnes, qui eū audiebant, super prudentia, & responsis eius.

AD 2^m dicendum, q̄ ille qui addiscit ab homine, non accipit immediate scientiam a speciebus intelli-

¶ *Super Quæstionis duodecimæ Articulum quartum.*

TItulus clarus.

¶In corpore artic. primo ponitur distinctio de duplici modo, quo anima nata est scientia perfici: secundo respondetur quæsito. Quo ad primum dicitur, quōd anima dupliter nata est scientia perfici, vel ex sensibilibus, vel ex substantijs immaterialib^9. Et manifestatur distinctio: quia est media inter substātias separatas & corporales. Quo ad secundū respondetur duabus cōclusionibus, iuxta dictos duos modos. Prima est, Anima Christi perfecta est, scientia experimentali ex sensibilib^9, absq; angelico lumine. Probatur, quia sufficit ad hanc lumen intellectus agentis. Secunda est, Anima Christi perfecta est ex impressione superiori, quo ad scientiā infusam a deo immediate. Probatur. Sicut anima illa supra cōmunem creaturę modū vnita est verbo in vnitate personæ, ita supra communem hominum modum immediate a deo repleta est scientia.

Infra q. 30. ar. 2. ad 1. & 3. di. 13. q. 2. art. 2. q. 1. & di. 14. ar. 3. q. 6.

Cap. 4. non procul a fi. cap.

Cap. 7. post med. illius.

¶Et scito, quōd hęc ratio non solum est similitudinis proportionalis, sed etiā est redditiua veræ

eausæ, quare anima Christi immediate repleta est scientia infusa a deo. Indignum quippe fuisset, vt assumpta anima in fonte sapientiæ, vnde angeli sapiunt, non ex ipso fonte, sed ex medijs riuulis deriuatis ad angelos perfundere tur. Consonat autē valde, vt sicut in vnione creaturæ limites sunt excessi, ita in perfectione non creaturæ, sed humanę naturę limes excedatur.

D.1218. ¶In responsione ad primum, nota quòd confortationē Christi ab angelo fuisse testificationis naturæ humanæ, nō auferт quin fuerit indigentiæ, non vt regeret instrui ab angelo: sed quia egeret exteriori ac sensibili propositione obiecti seruatiui inferioris partis, ne plus cruciatus propassionis procederet.

¶Ad cuius euidentiam oportet nunc supponere ex Damasceno, quòd in Christo non fuit redundantia inferiorum virium in superiores, aut econtrario, sed quicumque permissum est agere quod suum erat, propter quòd cruciatus propassionis Chri fuit valde magnus, vt sāguis decurrens in terram testatę. Et quia pars superior non redundabat i inferiorem, processisset suapte natura in tantum cruciat⁹ ille, vt motum & sensum abstulisset a corpore Christi: aut valde impedisset, sed prouidētia diuina supplerum est per exterius cōfortatiuum, acsi homo aliquis confortasset eum, ita quòd, sicut tentatus fuit a diabolo exterius proponendo obiecta in uitantia ad malū, ita confortatus est ab angelo exterius proponente obiecta consolatoria, quæ naturaliter nata sunt ꝓ posita, confortare vires ac corpus. Vt sic quasi frenum ex sensibiliter propositis, cruciatui ꝓpassionis apposītum sit ab extra, vt sic inferior pars habuerit etiam in confortatione quod suum erat ab extra. Et hoc maxime monstrat veritatē ac proprietatem humanæ naturæ in Christo.

Lib.2.ca.8. tom. 3.

Li.6.I Luc. c.92. secundū ord. Bede, ante medium, to.2.

Iesus sine medio docet. Non est autem eiusdem docere & doceri. ergo Christus non accepit scientiam ab angelis.

RESPON. Dicendum, quòd sicut anima humana media est inter spirituales substantias & res corporales, ita duobus modis nata est perfici. Vno quidē modo, per scientiam acceptam ex rebus sensibilibus: alio modo, per scientiam inditam, siue impressam ex illuminatione spiritualium substātiarum. Vtroq; autem modo anima Christi fuit pfecta: ex sensibilibus quidem secundum scientiam experimentalem, [4] ad quam quidem nō requiritur lumen angelicum, sed sufficit lumen intellectus agentis, ex impressione vero superiori secūdum scientiam infusam, quam est immediate adeptus a deo. Sicut enim supra communem modum creaturæ anima illa vnita est verbo in vnitate personæ; ita supra communem modum hominum, immediate ab ipso dei verbo repleta est scientia & gratia. Nō aūt mediantibus angelis, qui ēt ex influentia verbi, rerū scientiam in sui principio acceperunt, sicut in 2. super Gen. ad literā Aug. * dicit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa confortatio angeli non fuit per modum instructionis, sed ad demonstrandam proprietatem humanæ naturæ. Vnde Beda dicit sup Luc. * In documento vtriusque naturæ, & angeli ei ministrasse, & eum confortasse dicuntur. Creator enim creaturæ suæ non eguit præsidio: sed homo factus, sicut propter nos tristis est, ita propter nos confortatur, vt scilicet in nobis fides incarnationis ipsius confirmetur.

AD 2^m dicendum, quòd Dion. dicit Christum fuisse formationibus angelicis subiectum, non ratione suiipsius, sed ratione eorū, quę circa eius incarnationem agebantur, & circa ministrationem eius i infantili ætate constituti. Vnde ibidem subdit, quòd per medios angelos nuntiatur Ioseph a patre dispēsata Iesu ad Aegyptum recessio, & rursum ad Iudæam de Aegypto traductio.

AD 3^m dicendum, ꝙ filius dei assumpsit corpus passibile, vt infra dicetur, * sed animam perfectā scientia & gratia: & ideo corpus eius conuenienter fuit subiectum impressioni cælestium corporum: anima vero eius non fuit subiecta impressioni cælestium spirituum.

q.14.ar.1.

QVAESTIO XIII.

De potentia animæ Christi, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de potentia animæ Christi.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primo, Vtrum habuerit omnipotentiam simpliciter.

¶Secundo, Vtrum habuerit omnipotentiam respectu immutationis creaturarum.

¶Tertio, Vtrum habuerit omnipotētiā respectu proprij corporis.

¶Quarto, Vtrum habuerit omnipotentiam respectu executionis suæ voluntatis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum anima Christi habuerit omnipotentiam simpliciter.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd anima Christi habuerit omnipotentiam. Dicit enim Ambro. * super Luc. Potentiam, quam dei filius naturaliter habet; homo erat ex tempore acceпturus: sed hoc præcipue videt esse secundum animam, quæ est potior pars hominis. Cum ergo filius Dei ab æterno omnipotentiam hebuerit, videtur quòd anima Christi ex tempore omnipotentiam acceperit.

¶2 Præt. Sicut potentia Dei est infinita, ita etiam & eius scientia: sed anima Christi habet omnium scientiā, quæ scit Deus, quodammodo, vt supra dictum est. † ergo etiam habet omnium potentiam, & ita est omnipotens.

¶3 Præt. Anima Christi habet omnem scientiam: sed scientiarū quædam est practica, quædam speculatiua. ergo habet eorum, quę scit, scientiam practicā, vt scilicet sciat facere ea, quæ scit. Et sic videtur, quòd omnia facere possit.

SED CONTRA, Illud, quod est proprium Dei, non potest alicui creaturæ cōuenire: sed proprium est Dei esse omnipotentem, secundū illud Exod. 15. Iste Deus meus, & glorificabo eum. Et postea subditur, Omnipotens nomen eius. ergo anima Christi, cum sit creatura, non habet omnipotentiam.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut supra dictum est, * in mysterio incarnationis, ita facta est vnio in

Inf.3.ar.hius q. & q. 21.ar.1.ad 1.&1.di.43 q.1.ar.2.ad 2.&3.&di. 14.art.4. *Glos. ord. id habet ex Amb. Luc. 1. super illd, Hic erit magnus.

†q.10.ar.1.

q.2.ar.1.& 2.

lis probatur: quia anima Christi est ps humanæ naturę nō diuinæ.

¶Aduerte hic, ꝙ qualiter omnipotētia sequatur essē ipsum in se subsistēs, ac per hoc illimitatum & infinitū sup ponimus ex doctrina Primi libri notū. Illa autem propositio, Quælibet res habet potentiam actiuam respectu eorū, ad quæ se extendit suæ naturæ perfectio, cum grano talis sumēda est, hoc est, vt intelligatur i genere rerum actiuarum. Quod dico * c.5. ante med. ꝓpter formas, quæ non sunt ex suo genere actiuæ, vt quātitas, & relatio.

¶In respōsione ad tertium, aduerte, ꝙ Auctor hic corrigit loquēdi modum de scientia animæ Christi respectu omniū, quæ a deo fiunt. In tertio namque sen. D. 944. dist.14.art.vlti.ad secundum, vocauerat practicam scientiā, quā hic probat non esse practicam, quia non est factiua. Et tu doctrinam hanc sequeris.

AD 2^m dicendum, ꝙ alia ratio est de scientia & de potentia actiua, sicut quidam dicunt. Nam potentia actiua consequitur ipsam naturam rei, eo quòd actio considerat ur vt egrediens ab agente. Scientia autem non semper habetur per ipsam essentiam scientis, sed potest haberi per assimilationem scientis ad res scitas, secundum similitudines susceptas: sed hæc ratio non videtur sufficere: quia sicut aliquis potest cognoscere per similitudinem susceptam ab alio, ita etiam potest agere per formam ab alio susceptā: sicut aqua vel ferrum calefacit per calorem susceptum ab igne. Non ergo per hoc prohibetur, quin sicut anima Christi per similitudines omnium rerum sibi a deo inditas, potest omnia cognoscere, ita per easdem similitudines possit ea facere. Est igitur vlterius considerandum, quòd id quod a superiori natura in inferiori recipitur, habetur per inferiorem modum: non enim calor in eadem pfectione & virtute recipitur ab aqua, qua est in igne. quia igitur anima Christi inferioris naturæ est, quàm natura diuina, similitudines rerum nō recipiuntur in ipsa anima Christi secundum eandem perfectionem & virtutem, secundum quam sunt in natura diuina. Et inde est, quòd scientia animæ Christi est inferior scientia diuina, quantum ad modum cognoscendi, quia deus pfectius cognoscit res, quàm anima Christi, & quantum etiam ad numerum scitorum: quia anima Christi non cognoscit omnia, quæ

A

B

C

D

E

persona, quòd tamen remansit distinctio naturarum, vtraque scilicet natura retinente id, quod sibi est proprium. Potentia autem actiua cuiuslibet rei, sequitur formā ipsius, quę est principium agendi. Forma autem vel est ipsa natura rei, sicut in simplicibus, vel est constituens ipsam rei naturam, in his scilicet, quæ sunt composita ex materia & forma. Vnde manifestum est, quòd potentia actiua cuiuslibet rei, consequitur naturam ipsius. Et per hunc modum, omnipotentia consequenter se habet ad diuinam naturam: quia enim natura diuina est ipsum esse dei incircūscriptum (vt patet per Dion. * 5.c. de Diui.no.) inde est, quòd habet potentiam actiuam respectu omnium, quæ possunt habere rationem entis, quod est habere omnipotentiam: sicut & quælibet alia res habet potentiam actiuam respectu eorum, ad quæ se extendit perfectio suæ naturæ, sicut calidū ad calefaciendum. Cum igitur anima Christi sit pars humanę naturę, impossibile [4] est, quòd omnipotentiam habeat.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd homo accepit ex tempore omnipotentiam, quam filius dei habuit ab æterno, per ipsam vnionem personæ, ex qua factum est, vt sicut homo dicitur deus, ita dicatur omnipotēns, non quasi sit alia omnipotentia hominis, quàm filij dei, sicut nec alia dēitas: sed eo quòd est vna persona dei, & hominis.

AD 2^m dicendum, ꝙ alia ratio est de scientia & de potentia actiua, sicut quidam dicunt. Nam potentia actiua consequitur ipsam naturam rei, eo quòd actio considerat ur vt egrediens ab agente. Scientia autem non semper habetur per ipsam essentiam scientis, sed potest haberi per assimilationem scientis ad res scitas, secundum similitudines susceptas: sed hæc ratio non videtur sufficere: quia sicut aliquis potest cognoscere per similitudinem susceptam ab alio, ita etiam potest agere per formam ab alio susceptā: sicut aqua vel ferrum calefacit per calorem susceptum ab igne. Non ergo per hoc prohibetur, quin sicut anima Christi per similitudines omnium rerum sibi a deo inditas, potest omnia cognoscere, ita per easdem similitudines possit ea facere. Est igitur vlterius considerandum, quòd id quod a superiori natura in inferiori recipitur, habetur per inferiorem modum: non enim calor in eadem pfectione & virtute recipitur ab aqua, qua est in igne. quia igitur anima Christi inferioris naturæ est, quàm natura diuina, similitudines rerum nō recipiuntur in ipsa anima Christi secundum eandem perfectionem & virtutem, secundum quam sunt in natura diuina. Et inde est, quòd scientia animæ Christi est inferior scientia diuina, quantum ad modum cognoscendi, quia deus pfectius cognoscit res, quàm anima Christi, & quantum etiam ad numerum scitorum: quia anima Christi non cognoscit omnia, quæ deus potest facere, quæ tamen deus cognoscit scientia simplicis intelligentiæ, licet cognoscat omnia præsentia, præterita & futura, quæ deus cognoscit scientia visionis. Et similiter similitudines rerum animæ Christi inditæ, non adæquant virtutem diuinam in agendo, vt scilicet possint omnia agere, quæ deus potest, vel etiam eo modo agere, sicut deus agit, qui agit infinita virtute, cuius creatura non est capax. Nulla autem res est, ad cuius cognitionem aliqualiter habendam requiratur virtus infinita, licet aliquis modus cognoscendi sit virtutis infinitæ, quædam tamen sunt quæ non possunt fieri, nisi a virtute infinita, sicut creatio, & alia huiusmodi, vt patet ex his, quæ in prima parte dicta sunt. * et ideo anima Christi, quę cum sit creatura, est virtutis finitæ, potest quidem omnia cognoscere, sed non per omnem modum: non autem potest omnia facere, quod pertinet ad rationem omnipotentiæ: Et inter cetera manifestum est, quòd non potest creare seipsam.

* P.P.q.45.

AD 3^m dicendum, quòd anima Christi habuit & scientiam practicam & speculatiuam: non tamen oportet, quòd omnium illorum habeat scientiam practicam, quorum habuit scientiam speculatiuam. Ad scientiam enim speculatiuam habendam, sufficit sola conformitas vel assimilatio scientis ad rem scitam: ad scientiam autem practicam requiritur, quòd formæ rerum, quæ sunt in intellectu, sint factiuę. Plus autem est habere formam, & imprimere formam habitam in alterum, quàm solum habere formam: sicut plus est lucere & illuminare, quàm solum lucere. Et inde est, quòd anima Christi habet quidem speculatiuam scientiam creandi (scit enim qualiter deus creat) sed non habet huius rei scientiam practicam: quia non habet scientiam creationis factiuam.

ARTICVLVS II.

Vtrum anima Christi habuerit omnipotentiam respectu immutationis creaturarum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd anima Christi habeat omnipotentiam respectu immutationis creaturarū. Dicit enim ipse Matth.vltim. Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra: sed nomine Cæli & terræ intelligitur omnis creatura, vt patet cum dicitur Gen.1. In principio creauit deus cælum & terram. ergo videtur quòd anima Christi habeat omnipotentiam respectu immutationis creaturarum.

¶2 Præt. Anima Christi est perfectior qualibet creatura: sed quælibet creatura potest moueri ab aliqua creatura: dicit enim Aug. * in 3. de Tri. quòd sicut corpora crassiora & inferiora, per subtiliora & potentiora quodam, ordine regūntur, ita omnia corpora per spiritum vitę rationalem, & spiritus vitæ rationalis desertor, atque peccator, per spiritum vitæ rationalem, pium & iustum. Anima autē Christi etiam ipsos supremos spi-

¶ *Super Quæstionis tertiædecimæ Articulum secundum.*

TITULUS, vt sonat, intelligendus est.

¶In corpore tria fiunt. Primo ponūtur duæ distinctiones: secundo ponūtur tres conclusiones: tertio ex dictis conclusionibus respondetur quæsito negatiue. Quo ad primum, ponitur distinctio trimēbris. Trāsmutatiōes sūt triplices, quædam naturales, quædam miraculosæ, quædā secundum vertibilitatem in nihil. Altera distinctio est bimembris. Anima Christi sumitur dupliciter: vel secundū propriam virtutem siue naturalem, siue gratuitam, vel secū dū quòd est instrumentum verbi dei. Quo ad secundum prima cōclusio est: Anima Christi secū dum propriam virtutem habuit potētiam ad illos effe-

* lib.3.c.4. nō procul a princip. tom.3.

ctu

ctis faciendum, qui sunt animæ conuenientes. Hæc conclusio non probatur, sed manifestatur quo ad effectus tres, hoc est gubernationem corporis, dispositionem humanorum actuum, & illuminationem omnium per gratiam & scientiam. Secunda conclusio est: Anima Christi, vt est instrumentum verbi sibi personaliter vniti, habuit instrumentalem virtutem ad omnes immutationes miraculosas ordinabiles ad incarnationis finem. Et hæc quoque cõclusio non aliter probatur: sed manifestat' declarando incarnationis finem esse instaurare omnia, siue quæ in cælis, siue q̃ in terris sunt, quòd consumabitur, cum noua fient omnia, & Deus erit omnia in omnibus. Tertia cõclusio est, solus deus potest creaturas in nihilũ redigere. Probatur: quia solus põt creare & conseruare: immutatio autem in nihil respõdet creationi ex nihilo. Principalis cõclusio est: Anima Christi non habet omnipotentiam respectu ĩmutationis creaturarum. Et relinquitur clara, tãquam consequens ex antedictis conclusionib⁹.

¶ Et scito, quòd primæ duæ conclusiones intelligũtur cũ præcisione aliorum, puta quòd secundũ propriam virtutem habuit tantum potentiam ad gubernandum, &c. & similiter vt instrumentum verbi, habuit potẽtiam ad illa tantum, & non ad annihilandum, aut creandum. Nec hunc sensum oportet probare: quia distinctio ipsa in litera facta probat, & in litera huius quæstionis clare habetur, vt patet intuenti. Sed si quæritur, quare Auctor non probauit primas conclusiones, respondeatur, q̃ prima ex natura animæ, & ex dictis de gratia Christi, quòd est caput hominum, & Angelorum, &c. per se nota relicta est. Secunda autem sufficiẽter probata est ex fine monstrato: quia instrumẽtum ductiuum debet esse ad finem, commensuratum; illi, vt instrumentum tamẽ. Vnde ex hoc ipso, quòd anima Christi est instrumentum propriumverbi incarnati, & finis incarnationis est instauratio omnium, habetur ratim, quòd anima Christi instrumentaliter pt ad omnia miracula opportuna ad instaurationem omnium.

¶ Nota diligentissime, vt ex doctrina præsentis articuli discernas in speciali, quid sub quoque membro contineatur, vt inde scias quid cadit sub instrumentali Christi potentia. Dico autẽ hoc specialiter, primo propter intrusionem gratiæ gratum facientis, quàm membra Ecclesiæ habere a Christo capite effectiue instrumentaliter Auctor superius dixit. Et hinc apparet non cõprehendi sub mutationibus, quæ conueniunt creaturæ, secundum vertibilitatem in nihil: quoniam cum peccator perdit gratiam, constat gratiam non annihilari, cum deus numquam aliquid annihilet. Et consequenter patet, quòd gratiam pœnitẽti concedere, non est creare, proprie loquendo. Et similiter deum conseruare gratiam in anima, non est conseruare continuans creationem, de quo dicitur, quòd omnia in nihilum redigerentur, nisi ea manus omnipotentis conseruaret. Hæc enim tria, scilicet creatio, conseruatio, & annihilatio sibiinuicem ita respondẽt, vt creationi ac conseruationi non opponatur nisi annihilatio, & econtra. Claditur ergo infusio gratiæ sub genere miraculosarum mutationum, quamuis non sit proprie miraculosa: quia est secundum ordinarium cursum ordinis supernaturalis ad patriam cælestem. Secundo dico hoc propter

* 64.7. post med.

* Per totam epist.

D. 219.

ritus mouet, illuminando eos, vt dicit Diony. 7.* c. Cæl. hier. ergo vidētur, quòd anima Christi habeat omnipotentiam respectu immutationis creaturarum.

¶ 3 Præt. Anima Christi habuit plenissime gratiam miraculorum seu virtutum, sicut & ceteras gratias: sed omnis immutatio creaturæ potest ad gratiam miraculorum pertinere, cum etiam miraculose cælestia corpora a suo ordine immutata fuerint, sicut Diony. probat in Epist.* ad Polycarpum. ergo anima Christi habuit omnipotentiam respectu immutationis creaturarum.

Sed contra est, q̃ eiusdem est transmutare creaturas, cuius est eas conseruare: sed hoc est solius dei, secundum illud Heb. 1. Portans omnia verbo virtutis suę. ergo solius dei est habere omnipotentiam respectu ĩmutationis creaturarum. Non ergo hoc conuenit animę Christi.

Respon. Dicendum, quòd hic duplici distinctione est opus, quarum prima est ex parte transmutationis creaturarum, quæ[d] triplex est. Vna quidem est naturalis, quæ scilicet fit a proprio agente secundum ordinem naturę. Alia vero est miraculosa, quæ fit ab agẽte supernaturali, supra cõsuetum ordinem & cursum naturæ: sicut resuscitatio mortuorum. Tertia autem est, secundum quòd omnis creatura vertibilis est in nihil. Secunda autem distinctio est accipiẽda ex parte animę Christi, quæ dupliciter considerari potest. Vno modo secundum propriam naturam & virtutem, alio modo prout est instrumentum verbi Dei, sibi personaliter vniti. si ergo loquamur de anima Christi, secundum propriam naturam & virtutem, siue naturalem, siue gratuitam, potentiam habuit ad illos effectus faciendos, qui sunt animæ conuenientes: puta ad gubernandum corpus, & ad disponendos humanos actus, & etiam ad illuminandum per gratię, & scientiæ plenitudinem, omnes creaturas rationales ab eius perfectione deficientes, per modum, quo hoc est conueniens creaturę rationali: si autẽ loquamur de anima Christi secundum quòd est instrumentum verbi sibi vniti, sic habuit instrumentalem virtutem ad[d] omnes immutationes miraculosas faciẽdas, ordinabiles ad incarnationis finem, qui est instaurare omnia, siue quæ in cælis, siue quæ in terris sunt. Immutationes vero creaturarum, secundum quòd sunt vertibiles in nihil, correspondent creationi rerum, prout scilicet producuntur ex nihilo. Et ideo, sicut solꝰ[d] deus potest creare, ita solus potest creaturas in nihilum redigere, qui etiã solus eas in esse conseruat, ne in nihilum decidant. sic ergo dicendum est, quòd anima Christi non habet omnipotentiam respectu ĩmutationis creaturarum.

D. 896.

* super illud Matt. 28. data est mihi omnis potestas. tom. 9

Ad primum ergo dicendũ, quòd sicut Hiero.* dicit, Illi potestas data est, qui paulo ante crucifixus, qui sepultus in tumulo, qui postea resurrexit, ideſt Christo, secundum quòd homo. Dicitur autẽ sibi omnis potestas data, ratione vnionis, per quam factum est, vt homo esset omnipotens, vt supra dictum est. † Et quamuis hoc ante resurrectionem innotuerit angelis; post resurrectionem tamen innotuit omnibus hominib⁹, vt Remigius dicit. Tunc autem dicuntur res fieri, quando innotescunt: & ideo post resurrectionẽ dicit dominus sibi datam omnem potestatem in cælo & in terra.

† art. præc. ad 1.

Ad 2[m] dicendum, q̃, licet omnis creatura sit mutabilis ab alia creatura præter supremum Angelum, qui[d] tamen potest illuminari ab anima Christi, non tamen immutatio omnis, quæ potest fieri circa creaturam, potest fieri a creatura: sed quædam immutationes possunt fieri a solo deo. Quæcũq; tamen immutationes possunt fieri per creaturas, possunt etiam fieri per animam Christi, secundum quòd est instrumentum verbi, nõ autem secundum propriam naturam & virtutem: quia quædã humanitas quòd assumit, sed instrumentum eleuatur ad omnipotentiæ exequutionem in tali miraculo, ad quod efficiendum ordinatur ab ipsa. Et propterea Auctor in Secunda Secundę, qõ. 178. articulo primo ad primum de his loquẽs, dicit, q̃ deus vtitur instrumentaliter interiori actu hominis, vel eius loquutione, vel actu exteriori, vel tõactu alicuius corporis etiam mortui. Quamuis ergo tunc minus perspicaciter textum illum exposuerim: non enim illuxerat mihi quod modo trado. Et quoniã homo Christus Iesus plenitudinem omnium gratiarum habuit, consequens est vt anima sua quatenus diuini verbi instrumentum, non qualecumque sed coniunctum, omnia possit miraculosa opera efficere. Nec opus est quærere alium modum, aut quid, & qualiter, nisi quòd verbum vtetur instrumentaliter anima seu humanitate coniũcta sibi ad opera miraculosa. Applicando enim dicta ad verbum & humanitatem Christi, perspicies quæ dicimus, quæ in hac litera ab Auctore traduntur.

D. 1512.

¶ Dicendum est ergo ad quæstionem, q̃ de instrumento proprie loquitur Auctor & hic & in Secunda Secundæ, loco allegato, & in Prima parte. Et ad obiectionem ex doctrina Primæ partis respondetur, quòd ad instrumentum exigitur, quòd habeat propriam operationẽ vltra illam, quam participat a principali agente, & quod operatio propria sit præsuppositа operationi participatæ, ita quòd prius intelligatur propria operatio terminari ad illud, in quod tenditur quàm operatio participata: sicut præsuppositum prius intelligitur, quàm iunctum illi. Et huiusmodi præuiam operationẽ appellauit Auctor operari dispositiue, non quòd oporteat illam operationem proprie disponere. Nec hanc ego fingo glossam: sed ex ipso Auctore inferius in qõ. 62. accepi, Vbi baptismum instrumentalem causam ponens, expresse docet sufficere, vt aqua secundum propriam operationem corpus tangat, diluendo ad hoc, vt participata operatione animam abluat. Et hoc sufficit proposito & intento in prima parte: quia per hoc concluditur, efficaciter, q̃ nulla creatura potest instrumentaliter creare: quia nulla potest propriam operationem præuiam creationi circa creandum, ponere, cum nihil fit, vt ibi dicitur. In proposito autem cum deus vtitur creatura aliqua instrumentaliter ad opus miraculosum, opus proprium illius creaturæ se habet vt præuium operi miraculoso: quia se habet vt præsentans seu deferens diuinum imperium ad creaturam, in qua fit opus miraculosum, vt Auctor docuit in loco allegato in quæstio. de Potentia. Et hoc esse verum, ex eo coniicere potes, quia hinc vtriusque difficultatis solutio habetur, hoc est, quare operari miracula per modũ meriti seu intercessionis, & ex potestate seu instrumentaliter diitinguuntur, etiam si solus actus interior instrumentum ponatur,

transubstãtiationem panis in corpus Christi, quoniã hoc quoque sub genere eodem continetur, scilicet immutationum miraculosarum, & non sub mutatione creationis. Quod ex eo patet, quòd creatio est ex nihilo, transubstantiatio autem est ex pane, creatio facit totum nouum, transubstantiatio transfert quod erat in aliud præexistens. Vnde & sancti Patres, & specialiter Ambrosius arguit transubstantiationem possibilem ex creatione, tãquam magis difficili, dicens, Sermo Christi, qui potuit ex nihilo facere qđ non erat, multo magis facere potest vt sit, qđ erat, in aliud transmutatum, vt patet de conse. dist. 2. ca. panis, & ca. reuera. Et hæc notata sint, vt aduertat lector hæc posse fieri a deo mediantibus instrumentis, & nõ solum immediate: sicut etiam fieri potest resurrectio mortuorũ, & ponit duo corpora in eodẽ loco, & quicquid eiusmodi est: quamuis requirat infinitam virtutem in agente principali.

¶ Circa doctrinam præsentis articuli dubium occurrit, pro quanto ponit ĩ anima Christi virtutem instrumentalẽ ad omnia miracula. Est autem ratio dubij: quia vel Auctor intell git. de causa instrumentali proprie, vel large pro causa, sine qua non. Si proprie, obstat tunc doctrina Auctoris, & Durandi. Nam Auctor superius in prima parte, quæstio. 45. art. 5. docet instrumentum oportere, secundũ id, quod est sibi proprium, aliquid operari dispositiue ad effectum principalis agentis, constat autem q̃ anima Christi nihil operatur faciens ad effectum miraculi: puta cum dixit, Lazare veni foras, intellectio volitio, imaginatio, vox cum clamore nullum effectum ex propriis habuerunt circa cadauer, aut animam Lazari: sed deitatis virtute anima reunita est corpori concurrentibus illis actibus humanis Christi vt medio, seu causa sine qua non, & sic de alijs. Et confirmatur: quia in 3. sent. dist. 16 quæstio. 1. arti 3. Auctor dicit, q̃ nec Angelo, nec animę Christi impressa est aliqua virtus spiritualis ad facienda miracula, nisi per modum orationis aut intercessionis. Durandus quoque in 3. senten. dist. 14. quæst. vlti. probare nititur, quòd humanitas Christi faciebat miracula, nulla virtute supernaturali inhærente animæ aut corpori Christi, sed sola diuina virtute assistente sibi: quia miracula faciebat Christus ad testificandam deitatem, sicut defectus subiicit ad testificandam suam humanitatem, & propterea sicut defectus omnes sunt humanitatis, ita miracula omnia sunt diuinitatis. Si vero large sumitur instrumentum, tunc obuiat litera præsens, attribuendo animæ Christi vt instrumẽto verbi, operationem omnium mutationum tam naturalium quàm miraculosarũ, & reseruãdo soli deo mutationes annihilationis & creationis. Nam large de instrumento loquendo, potest oratione aut intercessione simili modo concurrere anima Christi ad creationem aut annihilationem, sicut concurrit ad miracula. Obuiat quoque doctrina Auctoris in quæstio. de Pot. quæst. 6. articu. 4. dicentis, Angelos & homines non solum oratione, sed ex potestate quandoque miracula facere, iuxta doctrinam Gregorij. Et declarat potestatem illam esse per modum intentionis, seu motus in ipsis angelis seu hominibus sanctis.

D. 314. & 680.

¶ Ad euidentiam horum, sciendum est secundum Auctoris doctrinam indubitatum esse, quòd anima Christi instrumentaliter

taliter non abusiue, sed proprie loquendo de instrumento, cõgruit ad miracula faciendum. Hoc autem quid sit, & qualiter fiat, accipi potest ex ipsa ratione agendi instrumenti. Instrumẽtum siquidem habet duplicem actionem, s. propriam & instrumentalem, vt scindere est propria operatio serręː facere vero secundum secando. est ipsius operatio instrumentalis, & calefacere est propria operatio caloris, augere vero animal est instrumẽtalis illius operatio. Et sicut in strumenti est operatio duplex, ita etiã est duplex quo operatur. Alterum sibi proprium, vt dentatura ferrea, & acuta serra, qũa scindit, & ipsa natura caloris, qua calidum calefacit. Alterum a principali agente participatum, quo extenditur, & facere dicitur principalem effectum. Et hoc est motus ipse, quo instrumentum mouetur a principali agẽte, vt testatur Auctor inferius qõ. 62. art. 1. dicens, Causa instrumentalis non agit per virtutẽ suæ formæ: sed solum p modum, quo mouetur a principali agente. Qui quidem motus vocatur virtus instrumentalis quandoque, & quandoque virtus intentionalis, & virtus spiritualis quandoque, eo quòd est motus rei, quæ assumitur in instrumentum: & ideo motus & constituit ipsum in esse factiuo, & ideo vis seu virtus. Vnde etiam cum lapidem baculo moueo, baculus ex hoc ipso q̃ vtor eo, fit & est motor effectiue lapidis. Et quia diminuta quædam mediatio est inter principale agens & effectum, deficiens principale agens ad effectum, ideo intentionalis: & quia insensibilis est, & ad spiritualem quandoque effectum, ideo spiritualis. Et est sermo de illo instrumẽti motu, quo mouetur ab agente principali vt sic: quod vt clarius intelligas, considera in instrumentis artium duplicem potentiam, alteram ad motum localem, alteram ad cooperandum arti, exequendo operationem ipsius artis. Verbi gratia, instrumenta artis musicæ sunt in potentia, vt moueantur contactu digitorum, & sunt in potentia vt musicam sonent. Et constat q̃ de prima potentia reduci possunt ad actum a quocumque sine arte potente illa commouere: sed de secũda potentia, non nisi ab arte reduci possunt ad actum. Cum autem mouere nihil aliud sit, quàm educere de potentia ad actum, & moueri sit educi de potentia ad actum, clare constat q̃ instrumentum tunc mouetur a principali agente, cum educitur de secunda potentia ad actum, cũ sit cooperans ipsi principali agenti, cum sit exequens operationem principalis agentis, quod fit per hoc, q̃ principale agens vt sic, vtitur illo ad opus ipsius principalis agentis: puta cum ars musica vtitur instrumento musico ad sonum musicum. Ipse enim vsus est quidam ingressus artis in instrumenta, est quædam actuatio instrumentorum. Et propterea oportet certæ artis certa esse instrumenta: numquam enim musica ingredietur instrumenta artis sutoris, aut econuerso. Et propterea habet rationem vis & virtutis & intentionis artis, & ad genus eius reducitur. Ex quibus ad propositũ ascendendo dicimus, quòd Deus omnipotens, qui potest sine causis secũdis cooperantibus effectiue miracula facere, dignatur quandoque illa efficere per causas secundas non dando illis virtutes aliquas naturales, aut gratuitas permanentes: sed vtendo illis instrumentaliter ad opera miraculosa, ita quòd ex hoc ipso, q̃ deus vtitur aliqua re, vt instrumento ad opus miraculosum, eleuat res illa in ordinem causæ instrumentalis, & ipse passiuus vsus, quo deus illa vtitur ad hoc opus, est motus quo a principali agente instrumentum mouetur. Et ex hoc ipso est vis actuatiua atq; constitutiua ipsius inesse instrumenti, ac per hoc inesse causæ effectiue instrumẽtaliter operis miraculosi: reducitur enim res illa de potentia obedientiali ad actum, cum de non

A

B

C

D

E

natur, & quare opus creationis inter miraculosa non computatur. Prima siquidem quæstio soluitur ex hoc, quòd tam meritum quàm oratio, vt sic præcedit actionem diuinam ad miraculum, actus vero quicumque etiam interior, etiam ipsa oratio, non vt oratio, sed vt instrumentum dei, sequitur diuinã actionem, vt illius executio, ita quòd ex hoc ipso quòd deus eleuat illum in suum instrumentum ad op⁹ miraculosum, fit exequutorius diuini imperij, tamquàm deferens (vt dictũ est) illud creaturæ, in qua miraculum fit.

*P.2.q.111 art.11.

¶ Quãdo igitur sanctorum actus aut opera solum merito rie, aut intercessorie se habent ad miracula, tunc dicuntur facere miracula impetrando q̃ deus per seipsum facit. Quãdo vero actus aliquis se habet vt exequens diuinum imperium (cui omnia obediunt) tunc dicunt operari miracula ex potestate, instrumentali rũ; vt Auctor declarauit.

¶ Secundæ autem quæstionis solutio ex hoc habet: quia delatio imperij non potest fieri ad nihil, oportet enim ens esse ad quod executiue delatio imperij fit: ad nihil nãque nihil potest deportari.

*Lib.3.orth.fid.c.20 & 23.

¶ Ad id vero quod ex 3. sentẽ. affertur, dici potest, vel quòd Auctor doctior seipso correxit illud: vel quòd sub modo intercessionis vel orationis comprehendit etiam modum instrumentalẽ: quia conueniunt in hoc generali modo, q̃ non sunt de genere permanentium, sed consistentiũ in motu. Et per hæc patet intellectus infinitorum dictorum de instrumentali efficientia attributa humanitati Christi vel passioni, vel sacramentis Ecclesiæ, & aliis huiusmodi.

¶ In respõsione ad secundum eiusdem secundi articuli 13. quæstio. aduerte q̃ hic Auctor asserture dicit, animam Christi vt instrumẽtum verbi, posse in omnes mutatiões, quas quæcumque creaturæ possunt facere, quod in 3. Sen

tẽ. non nisi credendo dixit.

¶ In respõsione ad tertium memento, gratiam Christi esse nõ solum singularem, sed capitalem, ita quòd homini illi vt vniuersali capiti conuenit. Ac per hoc gratia miraculorum, vt vniuersali instrumento confertur duplici vniuersalitate, hoc est vniuersalitate miraculorum, quia poterat omnia miracula instrumentaliter efficere, & vniuersalitate generationis sibi similium, participatiue tamẽ: quia poterat instrumentaliter efficere alios homines cooperatores miraculorum ex potestate instrumentali quoq; participata, vt euangelico testimonio in litera allato probat. Nam sicut verbum potest vti humanitate sibi iuncta, ad faciendum miracula, ita & eadem ratione potest illa vti ad communicandũ alijs potestatem faciendi miracula. Est siquidem huiusmodi communicatio miraculum quoddam, cõprehensum sub vniuersalitate miraculorum.

¶ *Super Quæstionis tertiædecime Articulum tertium.*

TItulus clar⁹ est.

¶ In corporea distinctio, bimembris repetitur, & duabus conclusionibus iuxta duo distinctionis membra respondetur. Distinctio est de anima Christi secundũ propriam virtutẽ, vel secũdum quòd est instrumentum verbi. Prima conclusio est, Anima Christi secundum propriam virtutem nõ habuit omnipotentiam respectu proprij corporis. Probatur ex similitudine proportionali: quia sicut non poterat exteriora corpora immutare propria virtute, ita nec proprium. Et probatur ratione: quia anima Christi habebat determinatam proportionem ad suũ corpus, ac per hoc non omnia, sed aliquid determinatũ poterat respectu sui corporis.

¶ Secunda conclusio est, Anima Christi, vt instrumẽtum verbi habuit omnipotentiam

potentiam respectu proprij corporis. Hæc conclusio non aliter probatur: sed ex præcedẽti articulo vt clara relinquitur. Et hoc intellige sobrie, hoc est de omnipotentia respectu & naturaliũ & miraculosarum transmutationum, non respectu conseruationis ex nihilo, aut annihilationis, vt in præcedenti articulo determinatum est.

*Q.14.artic.2.

Subdit tamen Auctor, vnde possis dictorum dicta intelligere absque dictæ conclusionis præiudicio: quòd scilicet hæc omnipotentia attributa inuenitur magis verbo Dei, q̃ animæ Christi, intãtũ, vt inuenias forte negatam ab anima Christi & attributam verbo: quia virtus actionis factiua, principaliagẽti attribuitur simplici ter: instrumento autem, ignoto præsertim, aut non attribuitur, aut etiam aufertur.

*li.3.de anima, tex.48. & sequentibus to.2.

¶ *Super Quæstionis tertiædecime Articulum quartum.*

TItulus clarus ẽ intelligentibus terminos. Ille enim dicitur omnipotẽs respectu executionis propriæ voluntatis, qui potest exequi quicquid vult exequi, ita quòd potentia executiua æquiparatur in illo voluntati executionis.

¶ In corpore est vna distinctio bimẽbris cum duabus conclusionibus respondetur. Distinctio est de anima Christi secundũ propriam virtutẽ, vel secũdum quòd est instrumentum verbi. Prima conclusio est, Anima Christi secundum propriam virtutem, diuinam.

¶ Vbi nota, quòd ly per seipsum, significat per propriã virtutem naturalẽ vel gratuitam, immanentem scilicet ipso, ita quòd distinguitur hoc membrum contra illa, q̃ poterat Christus p virtutem instrumẽtalem, vt patet in litera. Sumitur siquidem hic per seipsũ, sicut in secundo articulo sumptum est per propriam virtutem: vtrobiq;. n. contra virtutem instrumentalem distinctio fit, vt patet in litera. Prima ergo conclusio est, Anima Christi quicquid voluit per seipsum exequendum, potuit. Probatur: quia dedeceret sapientiam suam vt aliquid vellet per seipsum efficere, q̃d nõ subiaceret virtuti suæ. Secunda conclusio est, Anima Christi quicquid voluit efficiendum

*P.p.q.19. art.12.

*citatum i arg.

† li.3.c.15. a med. & c.14.

A diuina virtute, potuit instrumentaliter & non propria virtute, vt patet de operibus miraculosis.

¶ In respõsione ad primum perspice ex secunda respõsione, quòd distinctio in corpore articuli posita, non fuit comprehensiua omnium, quæ Christi humana voluntas voluit fieri: quoniam sub neutro membro comprehenduntur q̃ Christus voluit per alios homines fieri quæ non subiacebãt potestati eius naturali, aut gratuitæ, cuius executio ad humanã spectabat voluntatem: sed comprehendit oẽs modos quibus anima Christi potest dici omnipotens, respectu executionis propriæ voluntatis, scilicet respectu exequendorum per ipsum, & exequendorum instrumentaliter tantum per ipsum, Deo principaliter operante. Respectu siquidem reliquorum non ponitur omnipotẽs: iuxta hanc secundam respõsionem auctoritate Agathonis firmatam.

*in lib.q.ex nouo test. qui icipit: deus quidem perfectus est q. 77. in priorem. 4.

¶ Sed dubio non caret hæc secunda respõsio, quomodo verificetur, q̃ Christ⁹ voluerit humana voluntate alii quid fieri per alios homines: & non potuerit facere quòd sic fieret, cum minus pie sonare hoc videatur. Posset dici, quod verificatur de voluntate antecedente non consequente, sed hæc respõsio non consonat Agathoni, quia hoc commune est voluntati tam diuinæ quàm humanæ, vt contra voluntatem antecedentem agatur. Sententia autem Agathonis, secundum differentiam inter diuinam & humanam volũtatem in hoc, quòd diuina quæcumq; voluit fecit, humana autem aliquid vult, & non potest, procedit vt patet in litera.

* Art.1. huius q.

† lib.& c.ci tatis ĩ arg. sed cont.

¶ Dicendum est ergo, quòd non incõuenit, Christum humana voluntate vere voluisse aliquid p aliquos operãdum, vel non operandũ, cuius oppositum factum est. puta, potuit velle, quòd aliquis non peccaret, desiderãdo quòd ille non offenderet deum, & tamen ille peccabat, Christo non permittente secundum humanam voluntatem: quia non erat in potestate virtutis eius, cohibere peccatum contra peccantis voluntatem.

* Quæ habetur in 6. syn. gener. Constan. a med. illius ĩ actiõe 4. † recepta ẽ in 8. actiõe 6. synod. general. & recepta fuit in actione 4.

* lib. 19. c. 18. post medium.

iusmodi immutationum non pertinent ad animam, neque quãtum ad ordinem naturæ, neque quantum ad ordinem gratiæ.

AD 3^m dicendum, quòd (sicut dictum est* in Secunda parte) gratia virtutum seu miraculorum datur animæ alicuius sancti, non vt propria virtute ei conueniat miracula facere, sed vt per virtutem G diuinã huiusmodi miracula fiant. Et hæc quidem gratia excellentissime data est animæ Christi, vt scilicet non solum ipse miracula faceret, sed etiam vt hanc gratiam in alios transfunderet. Vnde dicitur Matth.10. quòd, Cõuocatis duodecim discipulis, dedit eis potestatẽ spirituum immundorum, vt eiicerent eos, & curarent omnem languorem & omnem infirmitatem.

ARTICVLVS III. H

Vtrum anima Christi habuerit omnipotentiam respectu proprij corporis.

AD TERTIVM sic procedi-tur. Videtur quòd anima Christi habuerit omnipotentiam respectu proprij corporis. Dicit enim Damasc.* in 3. lib. quòd omnia naturalia fuerunt Christo volũtaria: volens enim esuriuit, volens sitiuit, volens timuit, volẽs mortuus est, &c. sed ex hoc deus dicitur omnipotens, quia omnia quæcumque I voluit fecit. ergo videtur quòd anima Christi habuerit omnipotentiam respectu naturalium operationum proprij corporis.

*Lib.3.orth.fid.c.20 & 23.

¶ 2 Præt. In Christo fuit perfectius humana natura q̃ in Adam, in quo secundum originalem iustitiam, quam habuit in innocentiæ statu, corpus habebat omnino subiectum animæ, vt nihil in corpore posset accidere contra animæ volũtatem. ergo multo magis anima Christi habuit omnipotentiam K respectu sui corporis.

¶ 3 Præt. Ad imaginationem animæ, naturaliter corpus immutatur, & tanto magis, quanto magis anima fuerit fortis imaginationis, vt in Prima parte habitum est: sed anima Christi habuit virtutem perfectissimam, & quantum ad imaginationem, & quantum ad alias vires. ergo aia Christi fuit omps in respectu ad corpus proprium.

SED CONTRA est, quòd dicitur Heb. 2. quòd, Debuit per omnia fratribus assimilari, & præcipue in his, quæ pertinent ad conditionem naturæ humanæ: sed ad conditionem humanæ naturæ pertinet, quòd valetudo corporis, & eius nutritio & augmentum, imperio rationis seu voluntatis non subdantur: quia naturalia soli deo qui est actor naturæ, subduntur. ergo nec in Christo subdebantur. Non igitur anima Christi fuit omnipotẽs respectu proprij corporis.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dictũ est, *anima Christi põt dupliciter cõsiderari: Vno modo, secundum propriam naturam & virtutem. Et hoc modo sicut non poterat immutare exteriora corpora a cursu & ordine naturæ, ita etiam non poterat immutare proprium corpus a naturali dispositione: quia anima secundum propriam naturam, habet determinatam proportionem ad suũ corpus. Alio modo potest considerari anima Christi, secundum q̃ est instrumentum vnitum verbo dei in persona. Et sic subdebatur eius potestati totaliter omnis dispositio proprij corporis: quia tamen virtus actionis non proprie attribuitur instrumento, sed principali agẽti, talis omnipotentia magis attribuitur ipsi verbo dei, quàm animæ Christi.

*Art.5.ced.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum Damas.* est intelligendum quantum ad voluntatem Christi diuinam: quia sicut ipse in præcedenti ca. †dicit, beneplacito diuinæ voluntatis permittebatur carni pati, & operari quæ propria.

AD 2^m dicendum, q̃ non pertinebat hoc ad originalem iustitiã, quam Adam habuit in statu innocentiæ, q̃ anima hominis haberet virtutem transmutandi proprium corpus in quamcumque formam: sed quòd posset ipsum conseruare absque omni nocumento. Et hanc etiam virtutem Christus assumere potuisset, si voluisset: sed cum sint tres status hominum, scilicet innocentiæ, culpæ & gloriæ, sicut de statu gloriæ assumpsit comprehensionem, & de statu innocentiæ immunitatem a peccato, ita & de statu culpæ assumpsit necessitatem subiacendi pœnalitatibus huius vitę, vt infra* dicetur.

*Q.14.artic.2.

AD 3^m dicendum, quòd imaginationi, si fuerit fortis, naturaliter obedit corpus quantum ad aliqua, puta quantum ad casum de trabe in alto posita: quia imaginatio nata est esse principiũ motus localis, vt dicitur 3. de Anima. *Si militer etiam quantum ad alterationem, quæ est secundum calorẽ & frigus, & alia consequentia: eo quòd ex imaginatione consequenter natæ sunt consequi animæ passiones, secundum quas mouetur cor, & sic per commotionem spirituum, totum corpus alteratur. Aliæ vero dispositiones corporales, quæ non habent naturalem ordinem ad imaginationẽ, non trãsmutantur ab imaginatione, quãtumcumque sit fortis: puta figura manꝰ vel pedis, vel aliquid simile.

*li.3.de anima, tex.48. & sequentibus to.2.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum anima Christi habuerit omnipotentiam respectu executionis suæ uoluntatis.

AD QVARTVM sic procedi-tur. Videtur q̃ anima Christi non habuerit omnipotentiam respectu executionis propriæ voluntatis. Dicitur enim Mar.7. quòd ingressus domum, neminem voluit scire, & non potuit latere. Nõ ergo potuit in omnibus exequi propositum suæ voluntatis.

¶ 2 Præt. Præceptum est signum voluntatis, vt in Prima parte dictum est.* sed dominus quædam facienda præcepit, quorum contraria acciderunt: dicitur enim Matth.9. quòd cæcis illuminatis, comminatus est Iesus dicens, Vide te ne quis sciat: illi autem exeuntes, diffamauerũt illum per totam terram illam. Non ergo in omnibus potuit exequi propositum suæ voluntatis.

*P.p.q.19. art.12.

¶ 3 Præt. Id, quod potest aliquis facere, non petit ab alio: sed dominus petiuit a Patre, orando illud quod fieri volebat: dicitur enim Luc.6. quòd exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione dei. ergo non potuit exequi in om

nibus propositum suæ volũtatis.

SED CONTRA est, quòd dicit August.* in lib. de Quæstionibus veteris & noui Testamenti; Impossibile est, vt Saluatoris voluntas non impleatur, nec potest velle, quod scit fieri non debere.

*in lib.q.ex nouo test. qui icipit: deus quidem perfectus est q. 77. in priorem. 4.

RESPON. Dicendum, quòd anima Christi dupliciter aliquid voluit. Vno modo, quasi per se implendum, & sic dicendum est, q̃ quicquid voluit, potuit: non enim conueniret sapientiæ eius, vt aliquid vellet per se facere, quod suæ virtuti non subiaceret. Alio modo voluit aliquid, vt implendum virtute diuina: sicut resuscitationis proprij corporis, & alia huiusmodi miraculosa opera, quæ quidem non poterat propria virtute, sed secundum quòd erat instrumẽtum diuinitatis, vt dictum est.*

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Aug. † dicit in lib. de Quæstionibus veteris & noui Testamenti, Quod factum est, hoc voluisse dicendus est Christus. Ad uertẽdum est enim, quòd illud in finibus gestum est gentilium, quibus adhuc tempus prædicandi nõ erat: vltro tamen venientes ad fidem, non suscipere, inuidię erat. A suis ergo noluit prædicari, requiri autem se voluit: & ita factũ est. Vel potest dici, quòd hæc voluntas Christi nõ fuit de eo, quod per eum fiendum erat: sed de eo, quod erat fiẽdum per alios, q̃d nõ subiacebat humanæ voluntati ipsius. Vnde in epistola* Agathonis Papæ, quæ est recepta in sexta Synodo, legitur. † ergo ne ille omniũ Conditor ac Redemptor, in terris latere volens non potuit, nisi hoc ad humanam eius voluntatem, quam temporaliter est dignatus assumere, redigatur?

* Art.1. huius q.

† lib.& c.citatis ĩ arg. sed cont.

AD 2^m dicendum, quòd sicut Greg.* dicit 19. Mor. per hoc, q̃ dominus p̃cepit taceri virtutes suas, seruis suis se sequentibus exemplum dedit, vt ipsi quidem virtutes suas occultari desiderent: & tamen vt alij eorum exemplo proficiant, prodantur inuiti. sic ergo p̃ceptum illud designabat voluntatem.

* Quæ habetur in 6. syn. gener. Constan. a med. illius ĩ actiõe 4. † recepta ẽ in 8. actiõe 6. synod. general. & recepta fuit in actione 4.

* lib. 19. c. 18. post medium.

luntatem. Et est sermo de Christo homine secundum ꝓ priam virtutem. Et hoc modo Agathō dicit, quòd voluit latere, & nō potuit, scilicet secundum propriam virtutem: potuisset tamen secundum instrumentalem virtutē. Nec hæc minus pie sonant apud discernētes inter subiacentia & non subiacentia Christo homini ꝑm propriā virtutē, q̄ ꝙ decuerint humanā Christi voluntatem recta desideria etiā sine opere.

¶ In responsione ad secundum, optime vteris distinctione inter voluntatem antecedenter vel absolute, attribuendo præceptum taciturnitatis volūtati etiam humanæ Christi antecedenter. Volebat siquidem, quantum ex se erat, gloriam fugere, & hanc voluntatem præcepto taciturnitatis significabat: nolebat tamen absolute, hoc est oībus considerātis, taceri, & ideo nō peccabant publicātes illa miracula.

¶ In responsione ad tertium, considera quanta sit necessitas orandi, cum etiam ad ipsa opera, quæ Christus sciebat se facturū, orationis medium adhiberet, ea ratione, quia orationes causæ mediæ sunt ad operanda & consequenda: sine causis autem medijs velle effectus stulti est, sicut velle colligere frumenta sine seminatione.

3. dis. 15. q. 1. artic. 1. & dis. 22. q. 2. ar. 1. q. 1. c. & 4. contra c. 55. 11. & opus. 3. c. 42. & 47.

¶ *Super Quæstionis quartædecimæ Articulum primum.*

*Q. 7. ar. 9. & q. 9. ar. 1.

Titulus articuli clarus est.

¶ In corpore vnica est conclusio, Conuenies fuit corpus assumptum a filio dei, defectibus subiacere. Probatur tripliciter. Primo ex fine incarnationis:

*q. 9. art. 2.

*Epist. 56. non multū ante medium to. 2.

secundo, ex fidei susceptione: tertio ex exēplaritate patientiæ. Et omnia clara sunt in litera.

tem ipsius, quia humanam gloriā refugiebat, secundum illud Ioā. 8. Ego gloriam meam non quæro. Volebat tamen absolute præsertim secundum diuinam voluntatem, vt publicaretur miraculum factum, propter aliorum vtilitatē.

Ad 3^m dicendum, quòd Christus orabat & pro his, quæ virtute diuina fienda erant, & pro his ét, quæ humana voluntate erat facturus, quia virtus & operatio animæ Christi dependebant a deo, qui operatur in nobis velle & perficere, vt dicitur Philip. 2.

QVAESTIO XIIII.

De defectibus corporis assumptis a filio Dei, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de defectibus, quos Christus in humana natura assumpsit. Et primo de defectibus corporis, secundo de defectibus animæ.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum filius Dei assumere debuerit in humana natura corporis defectus.

¶ Secundo, vtrum assumpserit necessitatē his defectib⁹ subiacēdi.

¶ Tertio, vtrum hos defectus contraxerit.

¶ Quarto, vtrum omnes huiusmodi defectus assumpserit.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum filius Dei in humana natura assumere debuerit corporis defectus.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd filius dei non debuerit assumere humanam naturam cum corporis defectibus. Sicut enim anima vnita est personaliter verbo dei, ita & corpus: sed anima Christi habuit omnimodam perfectionem & quātum ad gratiam, & quantum ad sciētiam, vt supra dictum est. * ergo etiam corpus eius debuit esse omnibus modis perfectum, nullum in se habens defectum.

¶ 2 Præt. Anima Christi videbat verbum dei ea visione, qua beati vident (vt supra dictum est)* & sic anima Christi erat beata: sed ex beatitudine animæ glorificatur corpus: dicit enim Augustinus* in epistola ad Dioscorum, Tam potenti natura Deus fecit animam, vt ex eius plenissima beatitudine redundet etiam in inferiorem naturam, quæ est corpus, non beatitudo, quæ fruentis & intelligentis est propria, sed plenitudo sanitatis, ideſt, incorruptiōis vigor. Corpus igitur Christi fuit incorruptibile, & absque omni defectu.

¶ 3 Præt. Pœna consequitur culpam: sed in Christo non fuit aliqua culpa, secundum illud primæ Pet. 2. Qui peccatum non fecit. ergo nec defectus corporales, qui sunt pœnales, in eo esse debuerunt.

¶ 4 Præt. Nullus sapiens assumit id, quod impedit ipsum a proprio fine: sed per huiusmodi defectus corporales, multipliciter videtur impediri finis incarnationis. primo quidem, quia propter huiusmodi infirmitates, homines ab eius cognitione impediebantur, secundum illud Isa. 53. Desiderauimus eum despectum & nouissimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem, & quasi absconditus vultus eius & despectus: vnde nec reputauimus eum. Secundo, quia sanctorum patrum desiderium non videtur impleri, ex quorum persona dicitur Isa. 51. Cōsurge, consurge, induere fortitudinem, brachium domini. Tertio, quia congruentius per fortitudinem, quàm per infirmitatem, videbatur & potestas diaboli posse superari, & humana infirmitas posse sanari. Non ergo videtur conueniens fuisse, quòd filius dei humanam naturam assumpserit cum corporalibus infirmitatibus, siue defectibus.

SED CONTRA est, quòd dicitur Heb. 2. In eo, in quo passus est & tentatus, potens est & eis, qui tentantur, auxiliari: sed ad hoc venit, vt nos adiuuaret: vnde & Dauid dicebat, Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi. ergo cōueniens fuit, vt filius dei carnem assumpserit, infirmitatibus humanis subiacentem, vt in ea posset pati & tentari, & sic auxilium nobis ferre.

RESPON. Dicendum, conueniens fuisse, corpus assumptum a filio dei humanis infirmitatibus & defectibus subiacere, & præcipue, propter tria. Primo quidem, quia ad hoc filius dei carne assumpta, venit in mundum, vt pro peccato humani generis satisfaceret. Vnus autem pro peccato alterius satisfacit, dum pœnam pro peccato alterius debitam, in se suscipit. Huiusmodi autem defectus corporales, scilicet mors, fames, sitis, & huiusmodi, sunt pœna peccati, quod est in mundum per Adam introductum, secundum illud Roman. 5. Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors. Vnde conueniens fuit quantum ad finem incarnationis. quòd huiusmodi pœnalitates in nostra natura susciperet vice nostra, secundum illud Isa. 53. Vere languores nostros ipse tulit. Secundo, propter fidem incarnationis astruendam. Cum enim natura humana non aliter esset nota hominibus, nisi prout huiusmodi corporalibus defectibus subiacet, si sine his defectibus filius dei humanam naturam assumpsisset, videretur non fuisse verus homo, nec veram carnem habuisse, sed phantasticam, vt Manichęi posuerunt. Et ideo, vt dicitur Phil. 2. Exinaniuit semetipsum, formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Vnde & beatus Thomas per aspectum vulnerum est ad fidem reuocatus, vt dicitur Ioan. 20. Tertio, propter exemplum patientiæ, quod nobis exhibet, passiones & defectus humanos fortiter tolerando. vnde dicitur Heb. 12. Sustinuit a peccatoribus aduersus semetipsum cōtradictionem, vt non fatigemini, animis vestris deficientes.

AD

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ satisfactio ꝑ peccatis alterius, habet quidem quasi materiā pœnas, quas aliquis pro peccato alterius sustinet: sed ꝑ principio habet habitum animæ, ex quo inclinatur ad volendum satisfacere pro alio, & ex quo satisfactio efficaciā habet: non. n. esset efficax satisfactio, nisi ex charitate procederet, vt infra dicetur. * Et ideo oportuit animam Christi & perfectam esse, quantum ad habitus scientiarum & virtutum, vt haberet facultatem satisfaciendi, & quòd corpus eius esset subiectum in firmitatibus, vt ei satisfactionis materia non deesset.

*In materia ꝺ satisf. id erat facturus nō cōpleuit.

Ad 2^m dicendum, ꝙ ꝑm naturalem habitudinem, quæ est inter animam, & corpus, ex gloria animæ redundat gloria ad corpus: sed hæc naturalis habitudo in Christo subiacebat voluntati diuinitatis ipsius, ex qua factum est, quòd beatitudo remaneret in anima, & non deriuaretur ad corpus, sed caro pateretur, quę cōueniunt naturæ passibili, secūdum illud qđ Dam.* dicit, quòd beneplacito diuinæ voluntatis, permittebatur carni pati, & operari quæ propria.

*li. 3. c. 15. a med. & c. 14.

Ad 3^m dicendum, quòd pœna semper sequitur culpam actualem vel originalem: quandoq; quidem eius qui punitur: qñq; aūt alterius, pro quo ille, qui pœnas patitur, satisfacit. Et ita accidit in Christo, secūdum illud Isaiæ 53. Ipse vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra.

Ad 4^m dicendum, ꝙ infirmitas assumpta a Christo non impediuit finem incarnationis, sed maxime promouit, vt dictum est.* Et quānis per huiusmodi infirmitates absconderetur eius diuinitas, manifestabatur tamen humanitas, quæ est via ad diuinitatē perueniendi, secundū illud Rom. 5. Accessum habemus per Iesum Christum ad deum. Desiderabant autem antiqui patres in Christo, non quidem fortitudinem corporalem, sed spiritualem per quam & diabolum vicit, & humanam infirmitatem sanauit.

*In corp. artic.

¶ *Super Quæstionis quartædecimæ Articulum secundum.*

Infr. q. 15. a. 5. ad 1. Et 3. di. 3. q. 1. art. 2. q. 1. c. fin.

Titulus intelligendus est vt iacet.

¶ In corpore duo fiunt. Primo, ponitur vna distinctio bimembris cum cōditionibus mēbrorū, & multiplicitate vtriusque. Secūdo, respondetur quæsito tribus conclusionibus. Distinctio ē. Necessitas est duplex, coactionis, vel naturalis. Conditio necessitatis coactionis est, quòd est ab extrinseco, multiplicitas eius est, ꝙ cōtrariatur quandoq; naturæ, quādoque voluntati: quia tam natura, q̄ voluntas est principium intrinsecum: illa autē est ab extrinseco. Conditio necessitatis naturalis est, ꝙ consequitur principium naturale: multiplicitas eius est,

*li. 3. c. 20. in fine.

quia vel consequitur formam, vel materiam. Prima conclusio est: Corpus Christi secūdum necessitatem naturalē consequentem materiā subiectum fuit necessitati mortis, & aliorum huiusmodi defectuum. Probatur, Carni Christi permittebatur agere & pati, quæ erāt propria: sed necessitas horū defectuū causatur ex ꝑprijs carnis, ergo. Secunda conclusio est, Corpus Christi secundum conditionem propriæ naturæ subiacuit necessitati coactionis repugnantis naturæ corporali, vt patet de clauo perforante, & flagello percutiente. Tertia conclusio est, In Christo non fuit necessitas coactionis repugnātis voluntati diuinæ aut humanæ absolute: sed solum secūdum naturalem motum voluntatis. Hæc conclusio non aliter probatur: sed ex declaratione terminorum relinquit euidens apud theologos. Declaratur siquidem voluntas absolute, hoc est cō sequens rationem deliberantem, & naturalis, prout naturaliter refugit mortem, corporisque nocumenta.

D. 904.

* art. ꝓced. ad 2.

*In isto ar.

¶ Vbi nota primo, quòd apud Auctorem hic, deliberatio est actus rationis. Et voluntas dicitur deliberata denominatiue a ratione deliberante, & causaliter: quia consequitur rationem deliberantē (quæ. s. rō oībus considerātis cōcludit aliquid esse malum vel bonum, fugiendum vel prosequendū) & sequitur motus voluntatis cōformis tali rationi appetens vel fugiens, qui vocatur voluntas deliberata. Naturalis aūt voluntas vocatur motus ille voluntatis, qui consequitur rōnem apprehendē tem bonum vel malum, non considerātis omnibus circūstantijs, sed ipsum nudū obiectū bonum

D. 905.

* li. 3. c. 23. & 24.

† In corp. art.

Apost. dicit Rom. 8. Misit deus filium suum in similitudinem carnis peccati: sed conditio carnis peccati est, quòd habeat necessitatem moriendi & sustinendi alias huiusmodi passiones. ergo talis necessitas sustinendi hos defectus fuit in carne Christi.

RESPON. Dicendum, quòd duplex est necessitas. Vna quidem coactionis, quæ fit ab agente extrinseco. Et hæc quidem necessitas contrariatur & naturæ & voluntati, quorum vtrumque est principium intrinsecum. Alia autem est necessitas naturalis, quæ consequitur principia naturalia, puta formam, sicut necessarium est ignem calefacere: vel materiā, sicut necessarium est corpus ex contrarijs compositum dissolui. Secundum igitur hanc necessitatem, quæ consequitur materiam, corpus Christi subiectum fuit[d] necessitati mortis & aliorum huiusmodi defectuum: quia sicut dictum est, * beneplacito diuinæ voluntatis, carni Christi permittebatur agere, & pati quæ propria. Hæc autem necessitas causatur ex principijs carnis humanæ, vt dictum est. * Si autem loquamur de necessitate coactionis, secundum quidem quòd repugnat naturæ corporali, sic iterum corpus Christi secundum conditionem propriæ naturę necessitati subiacuit, & clauī perforantis, & flagelli percutientis. Secundum vero quòd necessitas talis repugnat voluntati, manifestum est quòd in Christo non fuit necessitas horum defectuum, neque per respectum ad diuinam voluntatem, neque per respectum ad voluntatem humanam Christi absolute, prout sequitur rationem deliberantem, sed solum secundum naturalem motum voluntatis, prout scilicet naturaliter refugit mortem, & etiam corporis nocumenta.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus necessitatem his defectibus subiacendi assumpserit.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non ex necessitate his defectibus subiacuerit. Dicitur enim Isa. 53. Oblatus est, quia ipse voluit, & loquitur de oblatiōe ad passionem: sed voluntas opponitur necessitati. ergo Christus non ex necessitate subiacuit corporalibus defectib⁹.

* li. 3. c. 20. in fine.

¶ 2 Præt. Damasc.* dicit in 3. lib. Nihil coactum in Christo considerātur, sed omnia voluntaria: sed quod est voluntarium, non est necessarium. ergo huiusmodi defectus non fuerunt ex necessitate in Christo.

¶ 3 Præt. Necessitas infertur ab aliquo potentiori: sed nūlla creatura est potentior, quàm anima Christi, ad quam pertinebat proprium corpus conseruare. ergo huiusmodi defectus seu infirmitates non fuerunt in Christo ex necessitate.

SED CONTRA est, quòd

num (puta vitam, sanitatem) vel malum, puta mortem, infirmitatem, flagellari, & huiusmodi. ad huiusmodi. n. apprehensionẽ, sequitur naturaliter motus voluntatis volens bonum, vel nolens malum. Et tamen, vt dictum est, supera-dita rõni cõsideratione circũstãtiarum (puta mori, propter bonum virtutis) sequitur ĩ voluntate motus volitionis respectu mali, puta, mortis propter iustitiã, & nolitionis respectu boni, puta vitæ cũ detrimento virtutis. Renuit siquidem viuere cum defectu ẽt negatiuo talis actꝰ virtutis, puta redẽptionis humanæ.

¶ In responsione ad tertium, vide ꝙ Auctor necessitatẽ coactionis contrariæ corpori (quã in corpore articuli respectu corporis Christi posuit) hic extendit etiã ad aĩam Christi ſm propriam naturam & virtutem: quia superius dictũ est, ꝙ aĩa Christi ſm propriam naturam & virtutem nõ poterat mutare naturalem cursum rerũ, ſm quem cõstat, clauum esse potentiorem ad perforandũ carnem humanam, q̃ anima sit potens seruare corpus illæsum a perforatiõe: qm̃ hoc nõ sine miraculo fieret. Et hoc est qd̃ litera docet.

¶ *Super Quæstionis quartædecimæ Articulum tertium.*

TItulus totus cõsistit ĩ verbo cõtractionis. Nihil. n. aliud vertitur in dubiũ hic, nisi an defectus corporales, qui in Christo fuerunt, fuerint cõtracti, an nõ fuerint cõtracti, sed aliter habiti.

¶ In corpore articuli vnica est cõclo responsiua quæsito: Christus non cõtraxit defectus corporales, sed volũtarie suscepit. Probatur quo ad primã principalemq; partem: Contractio ĩportat ordinem effectꝰ ad

9. dist. 15. q. 1. artic. 3. & dist. 21. q. 1. artic. 2. c. & op. 3. c. 223.

* refertur 3. sent. dist. 16. & habetur in glo. ordin. sup hunc locũ.

co, secundum quòd anima Christi F consideratur secundum propriam naturam & virtutem.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus defectus corporales contraxerit.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus defectus corporales contraxerit. Illud enim contrahere dicimur, quod simul cum natura ex origine trahimus: sed Christus simul cum natura humana defectus & infirmitates corporales per suam originem traxit a matre, cuius caro huiusmodi defectibus subiacebat. ergo videtur, quòd hos defectus contraxerit.

¶ 2 Præt. Id, quod ex principijs naturæ causatur, simul cum natura trahitur, & ita contrahitur: sed huiusmodi pœnalitates causantur ex principijs naturæ humanæ. ergo eas Christus contraxit.

¶ 3 Præt. Secundum huiusmodi H defectus Christus alijs hominibus similatur, vt dicitur Hebr. 2. sed alij homines huiusmodi defectus contrahunt. ergo videtur quòd etiam Christus huiusmodi defectus contraxerit.

SED CONTRA est, quòd huiusmodi defectus cõtrahuntur ex peccato, secundum illud Rom. 5. Per vnum hominem peccatum intrauit in hũc mundum, & per peccatum mors: sed in Christo non habuit locum peccatum. ergo huiusmodi defectus Christus non contraxit. I

RESPON. dicendum, quòd in verbo contrahendi, intelligitur ordo effectus ad causam, vt scilicet illud dicatur contrahi, quod simul cum sua causa ex necessitate trahitur. Causa autem mortis & horum defectuum in humana natura est peccatum: quia per peccatum mors intrauit in hunc mundum, vt dicitur Rom. 5. Et ideo illi proprie dicuntur hos defectus K contrahere, qui ex debito peccati hos defectus incurrunt. Christus autem hos defectus non habuit ex debito peccati: quia vt Augu.* dicit exponens illud Ioan. 3. Qui de sursum venit, super omnes est, de sursum venit Christus, id est, de altitudine naturæ humanæ, quam habuit ante peccatum primi hominis. Accepit enim naturam humanam absque peccato, in illa puritate, in qua erat in statu innocentiæ, & simili modo potuisset assumere humanam naturam absque defectibus. Sic igitur patet, quòd Christus non contraxit hos defectus, quasi ex debito peccati eos susciperis, sed ex propria voluntate.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd caro Virginis concepta fuit in originali[d] peccato: & ideo hos defectus contraxit.† sed Christus naturam ex Virgine assumpsit absque culpa. Et similiter potuisset naturam assumere absque pœna: sed voluit suscipere pœnam propter opus nostræ redemptionis implendum, vt dictum est.* Et ideo habuit huiusmodi defectus, non contrahendo, sed voluntarie assumendo.

AD 2ᵐ dicendum, quòd causa mortis & aliorum corporalium defectuum in humana natura, est duplex. Vna quidem remota, quæ accipitur ex parte principiorum materialium humani corporis, inquantum est ex contrarijs compositum: sed hęc causa impediebatur per originalem iustitiam. Et ideo proxima causa mortis & aliorum defectuum, est peccatũ: per quod subtracta est originalis iustitia. Et propter hoc, quia Christus fuit sine peccato, dicitur non contraxisse huiusmodi defectus; sed voluntarie assumpsisse.

AD 3ᵐ dicendum, quòd Christus in huiusmodi defectibus, assimilatus est alijs hominibus, quantum ad qualitatem defectuum, nõ autem quãtum ad causam. Et ideo Christus non contraxit huiusmodi defectus, sicut alij.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus omnes defectus corporales hominum assumere debuerit.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus omnes defectus corporales hominũ assumere debuerit. Dicit enim Dam.* Quod est inassumptibile, est incurabile: sed Christus venerat omnes defectus nostros curare. ergo omnes defectus nostros assumere debuit.

¶ 2 Præt. Dictum est, † quòd ad hoc quòd Christus pro nobis satisfaceret, debuit habere habitus perfectiuos in anima & defectus in corpore: sed Christus ex parte animæ assumpsit plenitudinem omnis gratiæ. ergo ex parte corporis debuit assumere omnes defectus.

¶ 3 Præt. Inter omnes defectus

causam. ergo illi proprie dicuntur contrahere defectꝰ mortis, &c. qui ex debito peccati hos defectus incurrunt: ergo Christus hos defectus non contraxit. Antecedens probatur: quia contrahere est simul trahere, effectum. s. cum cãa sua. Prima consequentia probatur: qa cã mortis & horum defectuum in humana natura est peccatũ. Probatur ex auctoritate ad Rom. 5. Per peccatum mors, &c. Secunda vero conclusio probatur: quia Christus nõ habuit hos defectus ex debito peccati. Probatur auctoritate Augustini. Vltima pars conclusionis probatur: quia potuisset, si voluisset Christus assumere naturam absq; pœna, sicut assumpsit absq; culpa.

¶ In responsione ad secũdum, nota Auctorem in theologia theologice loq. cum dicit causam proximã mortis esse peccatum, remotam autem compositionem ex contrarijs. Formaliter siquidẽ loquitur, vbi omnino theologica est materia, qualis est ista.

¶ *Super Quæstionis quartædecimæ Articulum quartum.*

TItulus consistit in vniuersalitate defectuum humanorum corporaliũ, an scilicet oẽs assumi a Christo fuerit conueniens.

¶ In corpore vna est conclusio responsiua quæsito: Non fuit conueniens, vt Christus assumeret oẽs defectus seu infirmitates humanas. Probatur, Christus assumpsit defectus humanos ad satisfaciẽdum ꝓ peccato humanæ naturæ. ergo illos tantũ defectus assumere debuit, qui consequuntur ex peccato cõmuni totius humanæ naturæ, nec tamen repugnant perfectioni scientiæ & gratiæ. ergo non fuit conueniens vt omnes

D. 370. † Alias, fil caro Christi ex Virgine sumpta naturã ab que culpa.

* art. 1. huius q.

Sup. q. 3. ad 2. art. 4. ad 3. & inf. q. 15. art. 1. c. & q. 46. art. 4. ad 3. & 3. dist. 1. q. 2. ad 1. & dist. 15. q. 1. art. 1. & dist. 22. q. 2. art. 3. q. 1. & 4. & ca. 55. ad 11. & op. 3. cap. 223. & 228.

* lib. 3. c. 6. & 18.

† Art. 1.

omnes defectus seu infirmitates humanas assumeret. Antecedens patet. Et prima consequentia, quo ad primam partem, relinquitur clara. Quo ad secundam vero probatur, quia ad satisfaciendum pro peccato humanæ naturæ, requiritur satisfactor perfectus in anima, scientia, & gratia. Secunda autem, quia defectus sunt trifariã:

quidam repugnantes perfectioni scientiæ, vt ignorantia, vel gratiæ, vt pronitas ad malum & difficultas ad bonum: quidam particulares, vt varii morbi: quidam communes toti humanæ naturæ, vt fames, sitis, fatigatio, mors &c.

¶ Vbi nota tria. Primo, quòd quia rationis ordo poscit, vt satisfactio, quæ pœnalis est, respondeat culpæ (& culpæ communi respõdeat pœna communis) ideo litera ex eo quòd Christus defectus pœnales assumpsit ad satisfaciendũ pro peccato naturæ humanæ, optime, vt clarum intulit, consequens, quòd solos communes humanæ naturæ defectus penales assumere debuit. Secundo, quòd quia negatio particularium defectuum in Christo illata, non erat probata (quamuis fuerit probata affirmatio vniuersalium defectuum in eodem ex proportione pœnæ ad culpam) ideo litera subiunxit rationem eximẽtem eorpus Christi a specialibus defectibus, ex negatione causarũ eorundem ad negationem eorum procedentem, ex eo, ꝙ defectus speciales aut sunt ex defectu principii vel principiorum, aut ex defectu progressus vitæ, quorum neutrum in Christo locum habere potuit.

¶ Et si quis obiecerit, quòd possit esse aliquis horum defectuũ, ex tertia causa, puta, ex cælo vel cõcursu elementi alicuius, sciat omnes huiusmodi concursus causatiuos morbi specialis, nihil aliud esse quàm defectum principii: concurrẽs enim causa impedit principia a naturali perfectione actionis vel passionis suæ, & ideo reducitur huiusmodi causa ad defectum virtutis formatiuæ, causam ponitam in litera.

¶ Tertio, quòd Auctor doctrinam suam conformem Damasceno ostendens, confirmat simul, & exponit illum.

¶ Sed restat hic dubium, quo pacto licuerit, vbi de defectibus corporis agitur, ignorantiam inter defectus communes computare, cum constet ignorantiam esse defectum animæ.

¶ Ad hoc dicitur, quòd Auctor licet tractet de defectibus corporis: inserit tamen vniuersalem doctrinam de defectibus humanis, qui non debuerunt assumi a Christo, vt ex vniuersali regula habeatur discretio inter defectus etiam corporis, qui debuerunt vel non debuerunt assumi. Et hoc propter pronitatem ad malum & difficultatem boni, quoniam alia est lex in membris humanis repugnans legi mentis, secũdum quam proni sunt sensus hominis ad malum, & non quod volumus bonum hoc agimus; id autem quod de ignorantia admiscetur, exempli gratia positum est.

¶ Sed quia hæc responsio dicta secundum eundem contextum separat, dum ignorantiam vt exemplum, pronitatem vero ad malum, & difficultatem ad bonum vere interpretatur, aliter dicitur, quòd per ignorantiam hic intelligitur copulatio corporalis causatiua ignorantiæ: nascuntur siquidem aliqui inepti ad scientiam, sicut alii sclinati ad iram, & huiusmodi.

¶ Sed hoc minus cõsonat literæ, diuidẽti contra defectus repugnantes perfectioni scientiæ vel gratiæ, defectus corporis speciales: constat autem has complexiões ex horbitates a temperãtia humanæ medietatis, inter speciales computari defectus. Vnde dicẽdum est, quòd ignorantia dupliciter sumi potest, vel secundum se, & sic est defectus non corporis, sed animæ, sicut scientia: contraria. n. circa idem nata sunt fieri, vel secundum suam causam occasionalem communẽ totí naturæ humanæ, & sic est defectus tenens se ex parte corporis, quoniam ex hoc ipso, quòd anima fit in corpore, non recipit influxum scientiæ a superioribus, & manet ignorans: in cuius signum statim, ꝙ a corpore separatur anima, perficitur scientia infusa a superioribus. Christus autem licèt susceperit animam in corpore, non suscepit tamen defectum scientiæ concomitãtem animã ex hoc, ꝙ fit in corpore, qm̃ ab initio eius anima replera est, & beata, & infusa scientia, vt patet ex antedictis. Et ideo inter defectus corporis, hoc est se tenẽtes ex parte corporis, computata est hoc in loco ignorantia.

¶ In responsione ad secundũ perspicaciter vide, ꝙ animæ Christi secundum se debebatur plenitudo omnis gratiæ & scientiæ, ex hoc ipso quòd erat assumpta a Verbo: est enim hoc sumptum ex Ioã. 1. Vidimus eum plenum gratiæ & veritatis, quasi Vnigenitum a Patre. Et docemur ex hoc non solum differentiam intentam in litera inter scientiam ac gratiam, & defectus, quòd illæ debebantur animæ Christi secundum se, hoc est ob propriã perfectionem, isti vero solum propter aliud, hoc est satisfactionem & exemplaritatem &c. sed etiam quòd non sunt duo miracula, gratia vnionis, & gratia virtutum in anima Christi: sed sicut in naturalibus generans dat vna generatione formam, & consequentia ad formam, ita in mysterio incarnationis assumens dat gratiæ & scientiæ plenitudinem, vt consequentia assumptionem. Et propterea sicut debentur genito concomitantia formæ, debito naturali, ita debetur assumptæ animæ plenitudo gratiæ & scientiæ, debito quasi naturali, seu connaturalis ordinis. Connaturalis quippe est assumptæ animæ plenitudo gratiæ & scientiæ.

Li. 1. ortho. fid. c. 14. in fine. & li. 3. c. 20.

¶ Super Quæstionis quintædecimæ Articulum primum.

TItulus clarus est.

¶In corpore est vnica conclusio respon sua quæsito: Christus nullo modo assumpsit defectū peccati. Probatur: Defect⁹ assumpti a Christo sunt assumpti ad tria, hoc est ad satisfaciendum pro natura humana: ad comprobādam suam humanitatē, & ad exēplum virtutis: sed defectus peccati ad nihil horum valer. ergo. Maior patet ex primo articulo præcedentis quæstionis. Minor singillati quo ad singulas partes clare probatur in litera, ita vt non sit opus exponere.

QVAESTIO XV.

De defectibus animæ, a Christo assumptis, in decem articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de defectibus pertinē tibus ad animam.

Et circa hoc quæruntur decē.

¶ Primo, Vtrum in Christo fuerit peccatum.

¶ Secundo, Vtrum in eo fuerit fomes peccati.

¶ Tertio, Vtrum in eo fuerit ignorantia.

¶ Quarto, Vtrum anima eius fuerit passibilis.

¶ Quinto, Vtrum in eo fuerit dolor sensibilis.

¶ Sexto, Vtrū in eo fuerit tristitia.

¶ Septimo, Vtrū in eo fuerit timor.

¶ Octauo, Vtrum in eo fuerit admiratio.

¶ Nono, Vtrum in eo fuerit ira.

¶ Decimo, Vtrum simul fuerit viator & cōprehensor.

ARTICVLVS I.

Vtrum in Christo fuerit peccatum.

Inf.q.32.2. 7.& 3. dist. 3.q. 1. cor. fi.&d.12.q. 1.cor.fin.& quo.4.q.11 ar.1.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo fuerit peccatum. Dicitur. n. Psal. 21 Deus Deus meus respice in me, quare me dereliquisti, longe a salute mea verba delictorum meorum: sed hæc verba dicuntur ex persona ipsius Christi, vt patet ex hoc, quòd ipse ea in cruce protulit. ergo videtur ꝙ in Christo fuerint delicta.

¶2 Præt. Rom. 5. dicit Aposto. ꝙ in Adam omnes peccauerunt, quia. ſ. in eo originaliter fuerunt: sed Christus etiā originaliter fuit in Adā. ergo in eo peccauit.

¶3 Præt. Apost. dicit Heb. 2. ꝙ in eo, in quo Christus passus est, & tentatus, potens est & his, qui tētantur, auxiliari: sed maxime indigebamus auxilio eius contra peccatum. ergo videtur ꝙ in eo fuerit peccatum.

¶4 Præt. Secundæ ad Cor. 5. dicitur ꝙ Deus eum, qui non nouerat peccatum. ſ. Christum, pro nobis peccatum fecit: sed illud vere est, quod a Deo factum est. ergo in Christo vere fuit peccatum.

Ca.11. i fi. tom.3.

¶5 Præt. Sicut Aug.* dicit in lib. de Agone Christiano, in homine Christo se nobis ad exemplū vitæ præbuit filius Dei: sed homo indiget exemplo nō solum ad recte viuendum, sed etiam ad hoc, quòd pœniteat de peccatis. ergo videtur, quòd in Christo debuerit esse peccatum, vt de peccatis pœnitendo, pœnitentiæ nobis daret exemplum.

SED CONTRA est, quòd ipse dicit Ioan. 8. Quis ex vobis arguet me de peccato?

Art.1.& 2. huius quæ.

RESPON. Dicēdum, quòd sicut supra dictum est*, Christus suscepit defectus nostros, vt pro nobis satisfaceret, & vt veritatē humanæ naturæ cōprobaret, & vt nobis fieret exemplum virtutis: secundū quæ tria manifestum est, ꝙ defectum peccati assumere non debuit. Primo quidem, quia peccatum nihil operatur ad satisfactionem, quinimmo virtutem satisfactionis impedit: quia vt dicitur Eccl. 34. dona iniquorum nō probat Altissimus. Similiter etiam ex peccato nō demonstratur veritas humanæ naturæ, quia peccatum non pertinet ad humanam naturam, cuius Deus est causa: sed magis est contra naturam, per seminationē diaboli introductum, vt Dam.* dicit. Tertio, peccādo exemplum virtutis præbere non potuit, cum peccatum contrarietur virtuti. Et ideo Christus nullo modo assumpsit defectum peccati, nec originalis nec actualis, secundum illud quod dicitur 1. Petri. 2. Qui peccatum non fecit. Li.2.ca.34 & li.3.ca.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Dama.* dicit in 3. li. dupliciter dicitur aliquid de Christo, uno modo, secundum proprietatem naturalem & hypostaticam, sicut dicitur quòd Deus factus est homo, & quòd passus est pro nobis, alio modo, secū dum proprietatem personalē & habitudinalē, prout scilicet aliqua dicūtur de ipso in persona nostra, quæ sibi secundum se nullo modo conueniunt. Vnde & inter septem regulas Ticonij, quas Aug.* ponit in 3. de doctri. christia. prima ponitur de Domino & eius corpore, cu m. ſ. Christi & eccleſię vna persona æstimatur. Et secundum hoc Christus ex persona membrorum suorum loquens dicit, Verba delictorū meorum, non quòd in ipso capite delicta fuerint. Li.4.orth. fi.ca.25.

AD 2^m dicendum, quòd sicut dicit Aug.* 10. super Gene. ad literam, non omni modo Christus fuit in Adam & in alijs patribus, quo nos ibi fuimus. Nos enim fuimus in Adam secundum seminalem rationē & secundum corpulentam substantiam: quia. ſ. vt ipse ibidem dicit, cum sit in semine & visibilis corpulē tia, & inuisibilis ratio, vtrumque currit ex Adam: sed Christus visibilem carnis substantiam de carne virginis sumpsit: ratio vero conceptionis eius non a semine virili, sed longe aliter, ac deluper venit. Vnde non fuit in Adam secundum seminalem rationem, sed solum secundum corpulentam substantiā. Et ideo Christus non accepit actiue ab Adam humanā naturā, sed solum materialiter: actiue vero a Spiritu sancto: sicut & ipse Adam materialiter sumpsit corpus ex limo terræ, actiue autem a Deo. Et propter hoc Christus non peccauit in Adam, in quo fuit solum ſm materiam. Li.10.c.19. & 20. to.3.

AD 3^m dicendum, quòd Christus ex sua tentatione & passione nobis auxilia tus est, pro nobis satisfaciēdo: sed peccatū nō cooperatur ad satisfactionem, sed magis ipsam impedit, vt dictum est*. Et ideo non oportuit, quòd peccatū in se haberet, sed omnino esset purus a peccato: alioquin pœna, quam sustinuit, fuisset sibi debita pro proprio peccato. In corp. ar. & q.4.ar.6. ad 2.

AD 4^m dicendum, quòd Deus fecit Christū peccatum, non quidem vt in se peccatum haberet: sed quia fecit eum hostiam pro peccato: sicut & Oseæ. 4. dicitur, Peccata populi mei comedent. ſ. Sacerdotes, qui secundum legē comedebāt hostias pro peccato oblatas. Et secundum hunc modū dicitur Isa. 52. quòd Dominus posuit in eo iniquitatem omnium: quia scilicet eum tradidit, vt esset hostia pro peccatis omnium hominum. vel fecit eum peccatum, idest, habentem similitudinem carnis peccati, vt dicitur Roma. 8. & hoc propter corpus passibile, & mortale, quod assumpsit.

AD 5^m dicendum, quòd pœnitens laudabile exēplum dare potest, nō ex eo quòd peccauit, sed in hoc ꝙ volūtarie pœnā sustinet, ꝙ peccato. Vnde Christus dedit maximum exemplum pœnitentibus, dum non pro peccato proprio, sed pro peccatis aliorum voluit pœnam subire.

ARTI-

¶ Super Quæstionis quintædecimæ Articulum secundum.

Inf.q.27.a. 3.c. & ad 1. & 3.d.17.a. 1.q.2.ad4. & opu.3.c. 231.

IN titulo fomes peccati importat inclinationem appetitus sensitiui in id, quod cōtrariatur rectæ rationi, puta, in superfluam delectationem, in excessiuam cupiditatem, & similia.

¶In corpore vnica est conclusio respon sua quæsito: ī Christo non fuit fomes peccati. Probat⁹ duplicīter, primo sic, Li.3. orth. fid.ca.15. a med. & ca. 14. Virtus moralis facit rationalem partem animæ, in qua est, rationi esse subiectam, & tanto magis quāto perfectior fuerit. ergo quanto virtus in aliquo fuerit magis perfecta, tāto magis in eo debilitat⁹ vis fomitis. ergo in Christo non fuit fomes peccati. Antecedens declarat⁹, in temperantia & mānsuetudine. Prima cōsequentia probatur, quia ad rationem fomitis pertinet inclinatio appetitus sensualis in id, quod est contra rationem. Secunda vero, quia in Christo fuit virtus secundū perfectissimum gradum: quod probat⁹, quia Christus perfectissime habuit gratiam, & omnes virtutes morales. Secundo, probatur cōclusio principalis, quia iste defect⁹ nō est ordinabilis ad satisfaciendum: sed potius inclinat ad contrarium satisfactioni. ergo non debuit assumi a Christo. Et patet sequela ex præcedentibus. Q.7. art.2. & 9.

Alias irrationali.

¶ Occurrit hic dubium, quia secundū primam rationē in litera allatam, sequitur, quòd nō solum in Christo, sed etiā in puris hominibus puta, Ioanne Baptista, non fuerit fomes peccati, quia in ipso a principio fuerunt virtutes perfectæ: nō solum in habitu, vt sunt in pueris baptizatis, sed in exercitio, cum fuerit tantæ perfectionis, vt iustitia appellatus sit, vt dicit Glo. in verbo, Iustitia, vbi scribitur de Ioanne, Iustitia eius ambulauit cum eo. Et ideo videtur, quòd ratio illa non concludat. 1.2.q.56.a. 4.

¶ Ad hoc dicitur, quòd differentia inter animam Christi & aliorū est, quòd anima Christi est secundū quòd erat animæ in statu innocentiæ, quātum ad elongationē a peccato: animæ vero reliquorum quātumcunque sanctificatorum in vtero, in hac vita sunt sicut anima hominis, qui incidit in latrones, & non solū spoliatus est gratuitis, sed vulneratus est in naturalibus. Et ideo in anima Christi secundum se sola naturalis inclinatio partis sensitiuę in bonū fibi consonum erat per virtutem subiicienda perfectæ rationi, vt nulla fomitis ratio maneret in eo: in aliis autem non solum est naturalis inclinatio partis sensitiuæ in bonum fibi cōsonū, sed talis inclinatio est vulnerata. Et ppterea non sufficit in aliis ad tollendum fomitem, perfectio virtutis: sed speciali est opus gratia, sic sanāte, vt extinctus sit fomes peccati, qđ soli beatæ Virgini ī hac vita cōcessum credimus. Nō sequitur igitur ex processu literæ, ꝙ perfectio virtutis regulariter tollat fomitē, sed quòd perfectio virtutis in Christo infert in ipso, non fuisse fomitem. Li.1.Ech.c. vlt.to.5. Lib.3.orth. fi.c.14.

ARTICVLVS II.

Vtrum in Christo fuerit fomes peccati.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ in Christo fuerit fomes peccati. Ab eodem enim principio deriuatur fomes peccati & passibilitas corporis siue mortalitas. ſ. ex subtractione originalis iustitiæ, per quam simul inferiores vires animæ subdebantur rationi, & corp⁹ animæ: sed in Christo fuit passibilitas corporis & mortalitas. ergo etiā in eo fuit fomes peccati.

¶2 Præt. Sicut Dama.* dicit in 3. li. Beneplacito diuinę voluntatis permittebat caro Christi pati & operari quæ propria: sed proprium est carni, vt concupiscat delectabilia sibi. Cum igitur nihil aliud sit fomes, quàm concupiscentia, vt dicitur in gl. Rom. 7.) videtur quòd in Christo fuerit fomes peccati.

¶3 Præt. Ratione fomitis peccati, caro concupiscit aduersus spiritū, vt dicitur Gal. 5. Sed tanto spiritus ostēditur fortior & magis dignus corona, quanto magis superat hostem. ſ. concupiscentiam carnis, secundum illud 2. ad Tim. 2. Non coronabitur nisi qui legitime certauerit. Christus autem habuit fortissimum, & victoriosissimum spiritū & maximæ dignum corona, secundum illud Apoc. 6. Data est ei corona, & exiuit vincēs, vt vinceret. videtur ergo ꝙ in Christo maxime debuerit esse fomes peccati.

SED CONTRA est, quòd dicitur Matth. 1. Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est: sed Spiritus sanctus excludit peccatum & inclinationem peccati, quæ importatur nomine fomitis. ergo in Christo non fuit fomes peccati.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut supra dictum est*, Christus perfectissime habuit gratiam & omnes virtutes. Virtus autē moralis, quæ est † in rationali parte animæ, eam facit esse rationi subiectam, & tanto magis, quanto perfectior fuerit virtus: sicut temperantia concupiscibilem, & fortitudo, & mansuetudo irascibilem, vt in 2. parte dictum est*. ad rationem autem fomitis pertinet inclinatio sensualis appetitus in id, quod est contra rationem. Sic igitur patet, quòd quāto virtus in aliquo fuerit magis perfecta, tāto magis in eo debilitatur vis fomitis. Cum igitur in Christo fuerit virtus secundum perfectissimum gradum, consequens est, ꝙ in eo fomes peccati non fuerit, cū etiam iste defectus non sit ordinabilis ad satisfaciendum: sed potius inclinet ad contrariū satisfactioni.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd inferiores vires pertinentes ad sensibilem appetitum, naturaliter sunt obedibiles rationi: non autem vires corporales, vel humorū corporalium, vel etiam ipsius animæ vegetabilis, vt patet in 1. Eth.* Et ideo perfectio virtutis, quæ est secundum rationem rectam, non excludit passibilitatem corporis, excludit autem fomitem peccati: cuius ratio consistit in resistentia sensualis appetitus ad rationem.

AD 2^m dicendum, ꝙ caro naturaliter concupiscit id, quod est sibi delectabile concupiscentia appetitus sensitiui: sed caro hominis, qui est animal rationale, hoc concupiscit secundum modum & ordinē rationis. & hoc modo caro Christi concupiscentia appetitus sensitiui naturaliter appetebat escam & potum & somnum, & alia quæ secundum rectam rationem appetūtur, vt patet per Dama.* in 3. li. Ex hoc autem non sequitur, quòd in Christo fuerit fomes peccati, qui importat concupiscentiam delectabilium, præter ordinem rationis.

AD 3^m dicendum, ꝙ fortitudo spiritus aliqualis ostēditur, ex hoc quòd resistit concupiscentiæ carnis sibi contrariātis: sed maior fortitudo spiritus ostenditur, si per eius virtutem totaliter caro comprimatur, ne contra spiritum concupiscere possit. & ideo hoc competebat Christo, cuius spiritⁿ summū fortitudinis gradū attigerat. Et licet non sustinuerit impugnationem interiorē ex parte fomitis, sustinuit tñ exteriorē impugnationē ex parte mundi & diaboli, quos superādo victoriæ coronā ꝓmeruit.

ARTICVLVS III.

Vtrum in Christo fuerit ignorantia.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd ī Christo fuerit ignorantia. Illud enim vere fuit in Christo, quod sibi competit secundum humanam naturam, licet ei non competat secundum diuinā, sicut passio & mors: sed ignorantia cōuenit Christo, secundum humanam naturā: dicit enim Dama.* in 3. lib. quòd ignorantem & seruilem assumpsit naturam. ergo ignorantia vere fuit in Christo.

¶2 Præt. Aliquis dicitur ignorans per notitiæ defectum: sed aliqua notitia defuit Christo: dicit enim

¶ In 3.di.17. ar. 1.q.2.ad 5.

Li. 3. orth. fid. c.21. in prin.

¶ In responsione ad tertium, aduerte notitiæ, quòd triū expositionū verborum Isaiæ, quæ in litera ponūtur, duæ primæ conueniunt in hoc, quod ly Antequam puer sciat, exponūt, antequā Deꝰ fiat puer sciens, hoc est, antequā incarnetur habens matrem & patrem putatiuum. In hoc enim sensu veri ficatur tam literalis expositio, quòd rex Assyriorū auferret spolia ante incarnationē filii Dei, quā spiritualis, quòd filius Dei ante incarnationē inuocatꝰ saluaret populū suū. Tertia autem post incarnationē exponit, quòd ly Ante, dicat ordinem temporis, secūdum ætatem infantilem Iesu Christi.

Q.7. art.9. & q.9.ar.1.

Apostо.2.ad Corinth. 5. Eum qui non nouit peccatum, pro nobis peccatū fecit. ergo in Christo fuit ignorantia.

¶ 3 Præt. Isa.8. dicitur, Antequam sciat puer vocare patrem suum & matrem suam, auferetur fortitudo Damasci. Puer autem ille est Christus. ergo in Christo fuit aliquarū rerum ignorantia.

SED CONTRA, Ignorantia per ignorantiam nō tollitur. Christus autem ad hoc venit, vt ignorātias nostras auferret: venit enim vt illuminaret his, qui in tenebris & in vmbra mortis sedent. ergo in Christo ignorantia non fuit.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut in Christo fuit plenitudo gratiæ & virtutis, ita in ipso fuit plenitudo omnis scientiæ, vt ex præmissis * patet. Sicut autem in Christo plenitudo gratię & virtutis excludit fomitē peccati, ita plenitudo scientiæ, excludit ignorantiam, quæ scientiæ opponitur. Vnde, sicut in Christo non fuit fomes peccati, ita non fuit in eo ignorantia.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd natura a Christo assumpta potest dupliciter considerari. Vno modo, secundum rationem suæ speciei, & secundum hoc dicit Dama. * eam esse ignorantem & seruilem. Vnde subdit, Nam serua quidem est hominis natura eius, qui fecit ipsam. Dei scilicet, & non habet futurorum cognitionem. Alio modo, potest considerari secundum id, quod habet ex vnione ad hypostasim diuinam, ex qua habet plenitudinem scientię & gratię, secundum illud Ioan. 1. Vidimus eum quasi vnigenitum a Patre, plenum gratiæ & veritatis. & hoc modo natura humana in Christo ignorantiam nō habuit.

Loco citato in argu.1.

AD 2ᵐ dicendum, quòd Christus dicitur nō nosse peccatum, quia nescivit per experientiam, sciuit autem per simplicem notitiam.

AD 3ᵐ dicendum, quòd loquitur ibi Propheta de scientia humana Christi. Dicit enim, Antequam sciat puer, scilicet secundum humanitatem, vocare patrem suum, scilicet Ioseph (qui pater eius fuit putatiuus) & matrem suam, scilicet Mariam, auferetur fortitudo Damasci: quod non est sic intelligendum, quasi aliquando fuerit homo, & hoc nescīuerit: sed antequam sciat, idest, antequam fiat homo scientiam habens humanam, auferetur. vel ad literam, fortitudo Damasci, & spolia Samariæ, per regem Assyriorum: vel (spiritualiter, quia nondum natus, populum suum sola inuocatione saluabit, vt gl. * Hie. ibi exponit. Aug. tamen in sermo †. de Epi. dicit, hoc esse completum in adoratione Magorum. Ait enim, Antequam per humanā carnem humana verba proferret, accepit virtutem Damasci, scilicet diuitias, in quibus Damascus præsumebat: in diuitijs autem principatus, auto defertur. Spolia vero Samarię idem ipsi erant: Samaria namque pro idolatria ponitur: illic enim populus ad idola colenda cōuersus est. Hæc igitur prima spolia puer idolatriæ detraxit. Et secundum hoc intelligitur, antequam sciat, ideſt, antequā ostendat se sciré.

Hier. ibi. tomo. 5. Aug. in ser. 4. q est 32. i ordine ante med. to. 10.

F ARTICVLVS IIII.

Vtrum anima Christi fuerit passibilis.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur ꝙ anima Christi nō fuerit passibilis. Nihil enim patitur nisi a fortiori, quia agens præstantius est patiente, vt patet per Aug. 12. super Gene. * ad literam, & per Philo. 3. de anima †: sed nulla creaturæ fuit præstantior, q̄ anima Christi. ergo anima Christi non potuit ab aliqua creatura pati, & ita non fuit passibilis: frustra enim in ea fuisset potentia patiendi, si a nullo pati potuisset.

¶ 2 Præt. Tul. in li. * de Tusculanis quæstionibꝰ dicit, ꝙ passiones animæ sunt quædā ęgritudines: sed in aia Christi nō fuit aliqua ęgritudo: nā ęgritudo animæ sequitur peccatum, vt patet per illud Psal. 40. Sana animam meā, quia peccaui tibi. ergo in Christo nō fuerunt ani mæ passiones.

¶ 3 Præt. Passiones aīæ uidentꝰ idē esse cū fomite peccati, vnde & Apostо. Ro. 7. vocat eas passiones pctōrū: sed i Christo nō fuit fomes peccati, vt supra dictū est †. Ergo vī ꝙ nō fuerint i eo aīæ passiones, & ita aia Christi non fuit passibilis.

SED CONTRA est ꝙ in Psal. 78. dicit ex persona Christi, Repleta est malis anima mea: non quidem peccatis, sed humanis malis. i. doloribus, vt gl. * ibi exponit. Sic ergo anima Christi fuit passibilis.

RESPON. Dicēdū, ꝙ animāi corpore constitutam [d] dupliciter contingit pati. Vno modo, passione corporali: alio modo, passione animali. Passione quidem corporali patitur per corporis læsionem. Cū enim anima sit forma corporis, consequens est quòd vnum sit esse animæ & corporis: & ideo corpore perturbato per aliquam corpoream passionem, necesse est quòd anima per accidens perturbetur, scilicet quantum ad esse, quod habet in corpore. Quia igitur corpus Christi fuit passibile, & mortale (vt supra habitū est *) necesse fuit vt etiam eius anima hoc modo, passibilis esset. Passione autem animali pati dicitur anima secundum operationem, quæ vel est propria animę, vel principalius est animæ, q̄ corporis. Et q̄is etiā ſm intellige re & sentire dicatur hoc modo anima aliquid pati, tamen sicut in secunda parte dictum est †, propriſsime dicuntur passiones animæ, affectiones appetitus sensitiui, quæ

¶ *Super Quæstionis quintædecime Articulum quartum.*

IN titulo passibilitas, vt sonat, sumenda est.

¶ In corpore articuli duo fiunt. Primo ostenditur q̄stio: secundo declaratur rnsio.

¶ Quo ad primum, primo distinguit de passione animæ coniunctæ corpori, vel corporali, vel aiali.

¶ Secundo, declaratur terminus primꝰ quid. s. est aīam pati passione corporali.

¶ Tertio, respondetur secundum talē passionē q̄sito vna conclusione: Anima Christi fuit passibilis passione corporali. Probatur: Corpꝰ Christi fuit passibile & mortale. ergo necesse fuit animā esse passibilē. Patet consequentia ex terminis declaratis.

¶ Quarto, declaratur alter terminus, quid scilicet est animā pati passione animali, & hic distinguitur, vel proprie vel propriſsime.

¶ Quinto, respondetur iuxta talē passionem quæsito vnica conclusione: Anima Christi fuit passibilis passione aiali. Probatur: Affectiones appetitꝰ sensitiui fuerunt i Christo, ergo Antecedēs probatur dupliciter. primo, qa ptinēt ad naturā hois: secūdo, auctoritate August.

¶ Quo ad secundū declaratur secunda conclusio respōsiua qualiter & quales fuerint passiones aīales i Christo. Et ponitur triplex differētia secundum triplicem modum, quo deordinant passiones vel ex parte obiecti, vel principii, vel effectus: ita ꝙ summa differentiæ cōsistit inter passiones esse ordinatas, vel inordinatas. Et illæ q̄dem in hoc proposito vocant passiones, istæ autem propassiones. Et ideo cū de Domino Iesu Christo sermo est (ne cuiusquā aures offendam[e]) animales passiones negamus, propassiones autē asserimus in Christo fuisse, Hieronymū imitantes, dicentem de Christi tristitia, Nō passio, sed propassio est.

3.di.13.q.1.ar.2.q.1.& 2. & di.15.q.2.a.1.q.1.& 2. & di.33.lit.Et pu.3.ca.48. Et op.60.c.3.Aug. lib.12 c.16. in medio, to. Aristot. 3. de ani. tex. 15. tom.2.

Li.14.in fol. 3.2 prin.li. & sequentibus.

Ar.2.huius quæst.

Aug.glo.in hoc loco. psal.87. to. mo.8. D.194.

P. 2, q. 22, ar.2.& 3.

Li.14.ca.9. parum ante medium, to mo.5.

¶ *Super Quæstionis quintædecimæ Articulum quintum.*

TItulus clarꝰ est.

¶ In corpore vnica conclusio: in Christo fuit verus dolor. Probatur. In quo est læsio corporis & sensus læsionis, est dolor sensibilis: sed in Christo fuit vtrumque. ergo. Probatur minor quo ad primū, quia corpus Christi erat passibile & mortale. Quoad secm vero, qa ata Christi perfecte habuit oēs potētias naturales.

¶ Nota nouitie, quòd illa duo in litera posita requisita ad dolorem, non sunt doloris partes, sed causæ sufficientes. Dolor namque nec est læsio, nec perceptio læsionis: sed est passio appetitus sensitiui consurgens ex corporis læsione percepta sensu: nam quantumcumq; corpus lederetur flagello, clauo, vel gladio, si non percipere tur, non consurgeret dolor, vt patet cum læduntur hi, qui patiuntur ecstasim. Et rursus quātumcumque corpus lædatur, & læsio percipiatur intellectu vel imaginatione, si non sentiatur, non sequitur dolor, vt patet in iis, qui calidis adhuc plagis superlæduntur. Hi enim magnā læsionē patientes vix dolent, quia fere illam non sentiunt, perturbato organo tactus, quam tamē cognoscunt esse magnam corporis læsionē. Ex hoc enim quòd quantitas doloris iuxta quantitatem sensationis consequitur, habetur ꝙ dolor absolute sensationem absolute læsionis corporis cōsequit, ita ꝙ si nullꝰ esset læsiohis sensus, nullus esset dolor.

Li.14.ca.9. parum ante medium, to mo.5.

Cap.26. in Mat. super illud Cepit trista. to. 9.

¶ In responsione ad primum, dubiū occurrit ad hominem, quia Auctor superius in q.14.ar.3. ad secundum dixit cōtantes, quòd non fuerunt in Christo fuerunt, sicut & cetera, quę ad naturam hominis pertinēt. Vnde Aug. dicit in 14. de ciui. Dei, * Ipse Dominus in forma serui vitā agere dignatus, humanitus adhibuit eas, vbi adhibendas esse iudicauit: neq; enim in quo verū erat hominis corpus, & verus hominis animus, falsus erat humanus affectus. Sciendum tamen est, ꝙ huiusmodi passiones aliter fuerunt in Christo, quàm in nobis, quantum ad tria. primo quidem, quātum ad obiectum, quia in nobis plerūque huiusmodi passiones feruntur ad illicita, quod in Christo non fuit. Secundo, quantum ad principiū, quia huiusmodi passiones frequēter in nobis præueniunt iudicium rationis: sed in Christo omnes motus sensitiui appetitus oriebantur secūdum dispositionem rationis. Vnde Augu. dicit 14. de ciui. Deiꝰ, quòd hos motus certissimæ dispēsationis gratia, ita cum voluit Christus suscepit animo humano, sicut cum voluit, factus est homo. Tertio, quātum ad effectū, quia in nobis quandoque huiusmodi motus non sistunt in appetitu sensitiuo, sed trahūt rationem, quod in Christo non fuit: quia motus naturaliter humanæ carni conuenientes, sic ex eius dispositione in appetitu sensitiuo manebant, quòd ratio ex his nullo modo, impediebatur facere quæ cōueniebant. Vnde Hiero. † dicit super Mat. ꝙ Dominus noster, vt veritatem assumpti probaret hominis, vere quidem contristatus est: sed ne passio in animo illius dominaretur, per propassionem dicitur quòd cœpit contristari, vt passio perfecta intelligatur, quando animo. i. rationi dominatur: propassio autem, quando est inchoata in appetitu sensitiuo, sed vlterius non se extendit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd anima Christi poterat quidē resistere passionibus, vt ei non superuenirent, præsertim virtute diuina: sed propria voluntate se passionibus subiiciebat tam corporalibus quàm animalibus.

Loco citato in argu.2.

AD 2ᵐ dicendum, ꝙ * Tullius ibi loquitur secūdum opinionem stoicorū, qui non vocabāt passiones quoscumque motus appetitus sensitiui, sed solum inordinatos: tales autem passiones manifestū est in Christo non fuisse.

AD 3ᵐ dicendū, ꝙ passiones peccatorū, sunt motus appetitus sensitiui in illicita tendētes, qđ nō fuit i Christo, sicut nec fomes peccati.

A ARTICVLVS V.

Vtrum in Christo fuerit dolor sensibilis.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur ꝙ i Christo nō fuerit verus dolor sensibilis. Dicit enim Hilar. in 10. de Trini. * Cum pro Christo mori sit vita, quid ipse in mortis sacramento doluisse æstimandus est, qui pro se moriētibus vitam repēdit? Et infra dicit †, Vni genitus Deus hominem verū, non deficiens a se Deo sumpsit: in quo quāmuis aut ictus incideret, aut vulnus descenderet, aut nodi concurrerent, aut suspensio eleuaret, afferrēt quidem hæc impetum passionis, non tamen dolorem passionis inferrent. nō igitur in Christo fuit uerus dolor.

B ¶ 2 Præt. Hoc proprium videtur esse carni in peccato conceptæ, quòd necessitati doloris subiaceat: sed caro Christi non est cum peccato cōcepta, sed ex Spiritu sancto in vtero virginali. nō ergo sub iacuit necessitati patiēdi dolorem.

C ¶ 3 Præt. Delectatio contemplationis diuinorū diminuit sensum doloris, vnde & Martyres in passionibus suis tolerabilius sustinuerunt ex consideratione diuini amoris: sed anima Christi summe delectabatur in contemplatione Dei, quę per essentiam videbat, vt supra dictum est. * Non ergo poterat sentire aliquem dolorem.

D SED CONTRA est, ꝙ Isa. 53. dr, Vere dolores nostros ipse tulit.

RESPON. Dicēdū, ꝙ (sicut patet ex his *, quæ in 2. parte dicta sunt) ad veritatem doloris sensibilis, requiritur læsio corporis & sensus læsionis. Corpus autem Christi lædi poterat, quia erat passibile & mortale, vt supra habitum est *. Nec defuit ei sensus læsionis, cum anima Chri ꝙfecte haberet oēs potētias naturales. vñ nulli dubiū debet esse, quin i Christo fuerit verus dolor.

E AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ in omnibus illis verbis & similibus, Hilarius a carne Christi non veritatem doloris, sed necessitatē excludere intendit. Vnde post præmissa verba subdit *, Neq; enim cū sitiuit, aut esuriuit, aut fleuit, bibit se Dominus aut manducasse, aut doluisse monstratus est: sed ad demonstrandam corporis veritatem, corporis consuetudo suscepta est, ita vt naturæ nostræ cōsuetudine, cōsuetudini sit corporis satisfactū, vel cū potū & cibū accepit, non se necessitati corporis, sed consuetudini tribuit, & accepit necessitatem ex contrariis esse causam remotam: peccatum vero causam proximam mortis, & aliorum defectuum naturæ humanæ: nunc vero dicit peccatum esse causam primā, & compositionē ex contrariis esse causam propinquā horum defectuū. Quo mō stāt hæc simul? ¶ Ad hoc dicitur, ꝙ prius dicta verificantur, referēdo eaſdem ad singulos filios Adę. Nam si ad naturam spectes humanam, inuenies cō positionem ex contrariis causam esse mortis & defectuū remotam, quia impediebatur a superueniēte originali iniſtitia, vt in suum nō posset effectum, ac per hoc peccatū tollēs originalem iniſtitiam prohibētem defectus, ſit mortis & defectuum próxima causa non positiue (vt compositio ex cōtrariis) sed remouēdo phibēs, & hoc superius Auctor docuit. Si vero ad singulos filios Adę spectes, inuenies, peccatū esse causam primam (vtpote vniuersalem causam in suo vt dictum est, ordine, sed vt remouentem prohibens) compositionem autē ex cōtrariis i hoc ſroie esse propinquā cām mortis & defectuū: qa hæc sola sufficit ad causandā morte & defectus corporales. Sed quoniam tā cōpositio ex contrariis, q̄ peccatum est cāvniuersalis absolute, & particularis in hoc, ideo aliter dicitur, ꝙ prius dictum, verum est quo ad ipsas causas: nunc vero dictum, verum est quo ad executiones ipsarum causarum. Nam si ad compositionem ex contrariis & peccatū ſpectem[a], inuenitur compositio prior, & peccatū tollens superuenientem iuſtitiam, inuenitur posterior causa, & hoc superius docuit Auctor dicēs compositionē re

Inf.q.46.2. 6.c.Et 3.di. 15.q.2.art. 3.q.1.Et ve ri.q.26.art. 8.cor. fi. & ad 8.Et op. 3.c.239.

P.2.q.35.

Q.14.ar.1.

Loco citato in argu.

Q.9.ar.2.

Hil.li.10. in 2. fol. a prin.li. Lib. 10. de tri. ante medium lib.

motam, peccatum vero proximã causam. Si autem spectemus ad executiones causalitatũ vtri usq; inuenimus peccatum esse priorem causam, quia prius peccatũ sustulit iustitiam prohibentẽ morte & defectus, & deinde compositio ex contrariis intulit defectũ & mortem. & ideo Auctor hic dicit peccatum esse primã causam mortis & defectuũ, quia ab ipso incepit mors & defectꝰ omnis; compositio autẽ dicit causa propinqua, quia compositio ex cõtrariis post peccatum executa est operationẽ suã, qua mortem defectusque intulit. Et hæc est vera expositio horum dictorũ.

Q.14.ar.1. & art.3.ad 2.

Lib.10. de Trini. ante med. illius.

Q.14.ar.2.

tẽ p cõparationẽ ad causam primã horũ defectuũ, quæ est peccatum, vt supra dictum est, † vt scilicet ea ratione dicatur caro Christi non subiacuisse necessitati horum defectuum, quia non fuit in ea peccatum. Vnde subdit: * Habuit enim, scilicet Christus, corpus, sed originis suæ proprium, neque ex vitijs humanæ conceptionis existẽs, sed in forma corporis nostri, virtutis suæ potestate subsistens. Quantum tamen ad causam propinquam horum defectuum, quæ est compositio contrariorum, caro Christi subiacuit necessitati horum defectuũ, vt supra dictum est*.

Ad 2m dicendum, quòd caro in peccato concepta subiacet dolori, non solum ex necessitate naturaliũ principiorum, sed etiam ex necessitate reatus peccati. Quæ quidẽ necessitas in Christo non fuit: sed solũ necessitas naturaliũ principiorũ

Ad 3m dicendum, ꝙ sicut supra dictũ est, * virtute diuinitatis Chri dispẽsatiue, sic beatitudo in aĩa cõtinebatur, ꝙ nõ deriuabat ad corpus, vt eius passibilitas & mortalitas tolleretur. Et eadem ratione delectatio contemplationis, sic retinebatur in mente, quòd non deriuabatur ad vires sensibiles, vt per hoc dolor sensibilis excluderetur.

Q.14.ar.1. ad 2.

¶ *Super Quæstionis quintædecimæ Articulum sextum.*

Inf.q.46.a.2. Et 3.dis. 15.q.2.art. 3.q.3. cor. & ad 5. Et op.3.c.239

Li.7.eth.c. 13.& 14.to mo.5.

Li.14.ca.6. in med.to. 5.

Titulus clarus é. ¶ In corpore vnica est conclusio responsiua quæsito. Sicut in Christo potuit eẽ verus dolor; ita potuit in eo esse vera tristitia. Probatur. Anima Christi potuit aliquid apprehẽdere interius vt nociuũ. ergo potuit in eo esse vera tristitia, sicut & verus dolor. Antecedens manifestatur, quia & quantum ad se, & quantum ad alios potuit apprehendere aliquid vt nociuũ, vt patet in exemplis. Cõsequentia vero probatur ex quod quid est tristitiæ & doloris, & ex vna cõmuni vtriusque causa in Christo: assignatur siquidẽ vtriusque quiditas ex essentiali cõuenientia & differẽtia vtriusq; Ex hoc namque quòd conueniũt in hoc, quòd sunt vna passio appetitus sensitiui, cõsistens in refutatione mali præsentis, & differunt penes obiectum (quia doloris obiectũ est malum corporis præsens, sensu tactus p ceptum, tristitiæ autem malum præsens interius perceptũ) iũcto his, quòd causa doloris possibilis in Christo fuit dispensatio diuinę virtutis, retinẽs in parte superiori quæ sũt gloriæ, vt pars sensitiua propria dolendo exequi posset, clare sequitur quòd sicut in Christo potuit esse verus dolor, ita & vera tristitia. Et ly Sicut, mõstrat non solum similitudinem seu conuenięm tiam in causa propria Christo, sed & in proportionali ratione definitiua vtriusque, & in modo communi omnibus in Christo passionibus. s. per modũ propassionis: de quo modo subditur, in litera remittẽte se ad dicta in ar.4. huiusmet quæstionis.

Li.2.de ad Gal. c.2.post. dium, to.

Ar.præc. 3.

P.2.q.30. ar.2.

¶ In responsione ad secundum memento nouitie numeri principalium passionum. s. spei seu cupiditatis, delectationis, timoris, & tristitiæ, & itelliges quare ad has quatuor spectant Stoici.

Ar.4.huius quæst.

Articvlvs VI.

Vtrum in Christo fuerit tristitia.

Ad sextvm sic proceditur. Videtur ꝙ in Christo non fuerit tristitia. Dicit enim de Christo Isa.42. Non erit tristis, nec turbulentus.

¶ 2 Præt. Proue.12. dicitur, Non cõtristabit iustum quicquid ei acciderit. Et huius rationem Stoici assignabant, quia nullus tristatur nisi de amissione suorum bonorum: iustus autem nõ reputat bona sua nisi iustitiam & virtutem, quas nõ potest amittere, alioquin subijceretur iustus fortunę, si pro amissione bonorũ fortunæ tristaretur: sed Christus fuit maxime iustus, ſm illud Hier.23. Hoc est nomen quod vocabũt eum, Dominus iustus noster. ergo in eo non fuit tristitia.

¶ 3 Præt. Philo. dicit in *7. ethic. ꝙ omnis tristitia est malum & fugiendum: sed nullum malũ fuit in Christo. ergo in Christo nõ fuit tristitia.

¶ 4 Præt. Sicut Aug. † dicit 14. de ciui. Dei, tristitia est de his, quæ nobis nolentibus accidunt: sed nihil passus est Christus contra suam voluntatem: dicitur enim Isa.53. Oblatus est, quia voluit. non ergo in Christo fuit tristitia.

Sed contra est, quòd dicit Dominus Matth.26. Tristis est anima mea vsq; ad mortẽ. & Ambr. dicit in 3. de Trini. * Vt homo tristitiam habuit: suscepit enim tristitiam meam considenter: tristitiã nomino qui crucem prædico.

Hieron. in Mat.26.to mo.9. Aug.li.14 c.7.in prin. tom.5.

Respon. Dicendũ, quòd sicut dictum est, † delectatio diuinæ contemplationis, ita per diuinam dispensationem diuinę virtutis retinebatur in mente Christi, ꝙ non deriuabatur ad vires sensitiuas, vt per hoc dolor sensibilis excluderetur. Sicut autem dolor sensibilis est in appetitu sensitiuo, ita & tristitia: sed est differentia secundum motiuum siue obiectum: nam obiectũ & motiuũ doloris, est læsio, sensu tactus percepta: sicut cum aliquis vulneratur. Obiectum autem & motiuũ tristitiæ, est nociuum seu malũ interius apprehensum siue per rationem, siue per imaginationẽ (vt in 2. parte habitum est*) sicut cum aliquis tristatur de amissione gratiæ vel pecuniæ. Potuit autem anima Christi iuterius apprehendere aliquid vt nociuum, & quantum ad se, sicut passio & mors eius fuit, & quantum ad alios, sicut peccatum discipulorum, vel etiam iudæorũ occidentium ipsum. Et ideo sicut in Christo potuit esse uerus dolor, ita potuit in eo esse vera tristitia, alio tamen modo, quàm in nobis, secundum illa tria quæ supra assignata sunt, * cum communiter de passionibꝰ aĩæ Christi loqueremur.

Ad primvm ergo dicendũ, quòd tristitia remouetur a Christo secundum passionem perfectam; fuit tamen in eo initiata secundum propassionem. Vnde dicitur Matth.26. Cœpit contristari & mœstus esse. Aliud enim est contristari, aliud incipere contristari, vt Hiero. † ibidem dicit.

Ad 2m dicendum, quòd sicut Aug. dicit in 14. de Ciuita. Dei *, pro tribus perturbationibus, scilicet, cupiditate, lætitia & timore, Stoici tres eupathias, ideſt, bonas passiones, in animo sapientis posuerunt, scilicet pro cupiditate voluntatem, pro lætitia gaudium, pro metu cautionem: sed pro tristitia negauerunt aliquid posse esse in animo sapientis, quia tristitia de malo est, quod iam accidit: nullum autem malũ existimant posse accidere sapiẽti. & hoc ideo est, quia non credebãt aliquid esse bonum nisi honestũ, quod homines bonos facit: nec aliquid esse malũ nisi inhonestum, per quod homines mali fiunt. Quàmuis autem honestum sit principale hominis bonũ, & inhonestum principale hominis malum (quia hæc pertinent ad ipsam rationem, quæ est principalis in homine) sunt tamen quædam secundaria hominis bona, quæ pertinent ad ipsum corpus, vel ad exteriores res corpori deseruientes. Et secundum hoc, potest in animo sapientis esse tristitia, quantum ad appetitum sensitiuum, secundum apprehensionem huiusmodi malorum: non tamen ita quòd ista tristitia perturbet rationem. Et secundum hoc intelligitur, quòd non contristabit iustum quicquid ei acciderit, quia, scilicet, ex nullo accidente eius

Super Quæstionis quintædecimæ Articulum septimum.

Titulus clarus est.

¶ In corpore duo fiunt. primo declarantur conditiones requisitæ ad causandum timorem, secundo respondetur quæsito, cum distinctione bimembri & cõclusionibus duabus. Quo ad primum, conditiones sunt quatuor: apprehensio mali futuri, incerti, seu possibilis euitari. Et in duabus primis conuenit cum tristitia, quia vterque est ex apprehensione mali: in tertia differũt, quia illa est præsentis, iste futuri. Sed hæc differentia non sufficit, quia non est vsquequaque differentia, quoniam futurum potest habere rationem præsentis, & tũc nõ timor, sed tristitia causat. Apprehẽdit aũt malũ futurũ sub ratione præsentis, quando vt certum apprehenditur. & ideo in certum seu possibile vitari esse debet malũ futurũ, quod timorem ingerit. Et hæc omnia in litera ex conuenientia & differentia inter tristitiam & timorem clare dicuntur.

Li.14.ca.9. ante med. tom.5.

¶ Sed bene nota verba literę, si omnimodam certitudinẽ habeat: quoniam, etsi est certum quo ad substãtiam & in certum quo ad tempus (vt contingit cõmuniter de morte) aut, quo ad genus mortis (vt contingit damnatis ad mortẽ & huiusmodi) quãtum admiscetur de incertitudine, tantũ

Sup.q.7.a. 6.Et 3.dis. 15.q.2.art. 2.q.3.

Li.10.i2.fo. 2 prin.lit.

poterit immisceri spei euadendi, & consequenter timoris. Nec putes propterea enumeratas esse omnes timoris causas, quoniã fuit propositio eas conditiones afferre, secundum quas discernendum est qualiter fuit, & qualiter non fuit in Christo timor: de timore enim diffuse in prima secundæ tractatum est.

¶ Quo ad secundum, distinctio est, Timor potest cõsiderari quãtũ ad duo: primo, quantum ad motum appetitus sensitiui ex apprehenso malo futuro: secundo, quãtum ad motum eiusdem ex apprehenso malo futuro incerto. Prima conclusio est, In Christo fuit timor quo ad primum. Secunda conclusio est. In Christo non fuit timor quo ad secundum. Probatur auctoritate Dama. Et patet vtraque conclusio ex dictis.

¶ Sed dubium occurrit circa primam cõclusionem, quia motus appetitus ex malo futuro apprehenso, non est timor nisi sit cum spe euasionis (vt in litera dicitur ex Aristotele) ergo talis motus non est timor nisi æquiuoce. non saluatur igitur per hoc sufficienter in Christo timor.

¶ Dubium quoque alterum occurrit circa secundam conclusionem, quoniã ex hoc, quòd Christus omnia futura certo cognouit, non sufficienter excluditur timor, quo ad incertitudinẽ euẽtus, qm scientia animæ Christi (vt patet ex supra dictis) erat habitualis, nec oportebat esse actualem, quoniam habitus est, quo quis operatur cum vult, & propterea poterat Christus non vtẽdo scientia euentus, quã habebat, apprehendere malũ futurum, quasi incertũ, & sic habere in suo appetitu timoris motũ, quo ad

Titulus clarus est.

¶ In corpore duo fiunt, primo declarantur conditiones requisitæ ad causandum timorem, secundo respondetur quæsito, cum distinctione bimembri & cõclusionibus duabus. Quo ad primum, conditiones sunt quatuor: apprehensio mali futuri, incerti, seu possibilis euitari. Et in duabus primis conuenit cum tristitia, quia vterque est ex apprehensione mali: in tertia differũt, quia illa est præsentis, iste futuri. Sed hæc differentia non sufficit, quia non est vsquequaque differentia, quoniam futurum potest habere rationem præsentis, & tũc nõ timor, sed tristitia causat. Apprehẽdit aũt malũ futurũ sub ratione præsentis, quando vt certum apprehenditur. & ideo in certum seu possibile vitari esse debet malũ futurũ, quod timorem ingerit. Et hæc omnia in litera ex conuenientia & differentia inter tristitiam & timorem clare dicuntur.

¶ Sed bene nota verba literę, si omnimodam certitudinẽ habeat: quoniam, etsi est certum quo ad substãtiam & in certum quo ad tempus (vt contingit cõmuniter de morte) aut, quo ad genus mortis (vt contingit damnatis ad mortẽ & huiusmodi) quãtum admiscetur de incertitudine, tantũ poterit immisceri spei euadendi, & consequenter timoris. Nec putes propterea enumeratas esse omnes timoris causas, quoniã fuit propositio eas conditiones afferre, secundum quas discernendum est qualiter fuit, & qualiter non fuit in Christo timor: de timore enim diffuse in prima secundæ tractatum est.

¶ Quo ad secundum, distinctio est, Timor potest cõsiderari quãtũ ad duo: primo, quantum ad motum appetitus sensitiui ex apprehenso malo futuro: secundo, quãtum ad motum eiusdem ex apprehenso malo futuro incerto. Prima conclusio est, In Christo fuit timor quo ad primum. Secunda conclusio est. In Christo non fuit timor quo ad secundum. Probatur auctoritate Dama. Et patet vtraque conclusio ex dictis.

¶ Sed dubium occurrit circa primam cõclusionem, quia motus appetitus ex malo futuro apprehenso, non est timor nisi sit cum spe euasionis (vt in litera dicitur ex Aristotele) ergo talis motus non est timor nisi æquiuoce. non saluatur igitur per hoc sufficienter in Christo timor.

¶ Dubium quoque alterum occurrit circa secundam conclusionem, quoniã ex hoc, quòd Christus omnia futura certo cognouit, non sufficienter excluditur timor, quo ad incertitudinẽ euẽtus, qm scientia animæ Christi (vt patet ex supra dictis) erat habitualis, nec oportebat esse actualem, quoniam habitus est, quo quis operatur cum vult, & propterea poterat Christus non vtẽdo scientia euentus, quã habebat, apprehendere malũ futurum, quasi incertũ, & sic habere in suo appetitu timoris motũ, quo ad

Articvlvs VII.

Vtrum in Christo fuerit timor.

Ad septimvm sic procedi tur. Videtur ꝙ in Christo non fuerit timor. dicitur enim Prouer.18. Iustus quasi leo confidens, absque terrore erit: sed Christus fuit maxime iustus. ergo in Christo non fuit aliquis timor.

¶ 2 Præt. Hila. dicit 10. de Trini. * Interrogo eos, qui hoc ita existimãt, an ratione subsistat, vt mori timuerit, qui omnem ab apostolis mortis timorem expellens, ad gloriam eos sit martyrij exhortatus. nõ ergo in Christo rationabile est fuisse timorem.

Sed contra est, quòd dicitur Marci 14. Cœpit Iesus pauere & tædere.

Respon. Dicendum, ꝙ sicut tristitia causatur ex apprehẽsione mali præsentis, ita timor causatur ex apprehensione mali futuri. Apprehensio autem mali futuri si omnimodam certitudinem habeat, non inducit timorem. vnde Philoso. dicit in 2. Rhet.* quòd timor non est nisi vbi est aliqua spes euadendi. Nam quando nulla spes est euadendi, apprehenditur malum vt præsens, & sic magis causat tristitiam, quàm timorem.

Sic ergo timor potest considerari, quantum ad duo. Vno modo, quantum ad hoc quòd appetitus sensitiuus, naturaliter refugit corporis læsionem, & per tristitiam, si sit præsens, & per timorem, si sit futura. Et hoc modo, timor fuit in Christo, sicut & tristitia. Alio modo, potest considerari secundum incertitudinem futuri euentus: sicut quando nocte timemus ex aliquo sonitu, quasi ignoranter eius ratio perturbatur. Et secundum hoc tristitia fuit in Christo secundum propassionem, non autẽ secundum passionem.

Ad 3m dicendum, ꝙ omnis tristitia est malum pœnæ, non autem est semper malum culpæ: sed solũ quando ex inordinato affectu procedit. Vnde Aug. dicit 14. de Ciuit. Dei*: Cum rectam rationem sequitur istæ affectiones, & quando, & vbi oportet, adhibentur, quis eas tunc morbidas seu vitiosas passiones audeat dicere?

Ad 4m dicendum, quòd nihil prohibet, aliquid esse contrarium voluntati secundum se, quod tamen est volitum ratione finis, ad quem ordinatur: sicut medicina amara non est secundum se volita, sed solum secundum quòd ordinatur ad sanitatẽ. Et hoc modo, mors Christi & eius passio fuit secundũ se considerata inuoluntaria, & tristitiam causans: licet fuerit voluntaria in ordine ad finem, qui est redemptio humani generis.

Articvlvs VII.

Vtrum in Christo fuerit timor.

Ad septimvm sic procedi tur. Videtur ꝙ in Christo non fuerit timor. dicitur enim Prouer.18. Iustus quasi leo confidens, absque terrore erit: sed Christus fuit maxime iustus. ergo in Christo non fuit aliquis timor.

¶ 2 Præt. Hila. dicit 10. de Trini. * Interrogo eos, qui hoc ita existimãt, an ratione subsistat, vt mori timuerit, qui omnem ab apostolis mortis timorem expellens, ad gloriam eos sit martyrij exhortatus. nõ ergo in Christo rationabile est fuisse timorem.

Sed contra est, quòd dicitur Marci 14. Cœpit Iesus pauere & tædere.

Respon. Dicendum, ꝙ sicut tristitia causatur ex apprehẽsione mali præsentis, ita timor causatur ex apprehensione mali futuri. Apprehensio autem mali futuri si omnimodam certitudinem habeat, non inducit timorem. vnde Philoso. dicit in 2. Rhet.* quòd timor non est nisi vbi est aliqua spes euadendi. Nam quando nulla spes est euadendi, apprehenditur malum vt præsens, & sic magis causat tristitiam, quàm timorem.

Li.2.Rhet. ca.5. circa medium tomo.3.

Sic ergo timor potest considerari, quantum ad duo. Vno modo, quantum ad hoc quòd appetitus sensitiuus, naturaliter refugit corporis læsionem, & per tristitiam, si sit præsens, & per timorem, si sit futura. Et hoc modo, timor fuit in Christo, sicut & tristitia. Alio modo, potest considerari secundum incertitudinem futuri euentus: sicut quando nocte timemus ex aliquo sonitu, quasi ignorans ipsi Christo absolute, quia oppositũ, vt dictũ est, conuenit illi simpliciter: sicut æthiops potest quidem dici albus dentes: non tamen propterea potest dici albus, quia, simpliciter loquendo, est niger. Timor igitur quo ad incertitudinem euentus, vere negatur in Christo simpliciter & absolute, quia Christus erat certissimus de euentu malorum.

¶ Et hoc est quod docemur ex secunda conclusione literæ: cum quo tamen stat, quòd in Christo secundum aliquam portionem potuit esse timor, etiam quo ad incertitudinem euẽtus, quod est, in Christo secundum quid fuisse timorem, quo ad incertitudinem euentus, pro quanto potuit ratio inferior apprehẽdere malum futurum, nihil proponendo de certitudine, vel incertitudine euentus, ac per hoc apprehendebatur malum futurum vt incertum negatiue: remanebat siquidem malum futurum non certum ex hoc ipso, quòd non proponebatur certe euenturũ. Et sic potuit esse in Christo timor, etiam quo ad incertitudinem euentus.

¶ Ad primum igitur dubium dicitur, quòd motus appetitus sensitiui causatus ex apprehensione mali futuri, abstrahendo a certo, vel incerto, est vere timor, non tristitia, requirens quòd malum futurum apprehendatur, quasi præsens, quia certum. Et quoniam in litera nihil aliud dicitur, ponendo primã cõclusionẽ, nisi ꝙ timor fuit in Christo, quatenus causat ex apprehẽsione mali futuri, ideo sibi non obstat prius dicta ex Arist. Nec obstat secunda conclusio, quæ non negat huiusmodi timor-

tem a Christo, sed negat timorem quo ad incertitudinē cōtrarie a Christo simpliciter.

Li.3.ortho. fid.ca.23.

¶ Et hinc patet solutio secundi dubii, quoniam vt dictum est, conclusio secunda asserit in Christo absolute non fuisse incertitudinem euētus mali (quæ est ambiguitas quædā de malo futuro) hęc est enim incertitudo cōtrarie, ac per hoc nō esse timorē quo ad huiusmodi incertitudinem. Obiectiones autem loquuntur & de incertitudine negatiue, & de Christo secundum quid: quia vt dictū est, verificat de Christo simpliciter, ꝙ erat certissimus de euentu cuiusq; mali futuri.

Hier.in ca. 26. Matth. tom.9.

¶ *Super Quæstionis quintædecimæ Articulum octauum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore vnica est cōclusio: in Christo solum, quantum ad scientiam experimentalem, potuit esse admiratio. Hæc cōclusio primo probatur, deinde reddi tur ratio, quare ista potētia posita est in actu. Probatio est. Admiratio ē de nouo, & insolito, sed Christo nec secundum scientiam diuinam, nec humanam in verbo, nec inditā, sed tantum experimētalem, potuit occurrere aliquid nouum & insolitum. ergo. Ratio actꝰ est istructio nostra. Cōfirmatur auctoritate Augustini.

4. cō. c.33. fi. & Mat.7

*Li.1.Met. ca.2.in me. tom.3.

†Ar.3 huius quæst.

*Li.2.c.15.

Li.4.eth.c. 3.declin.ad fin. tom. 5.

tes quid hoc sit. Et quātum ad hoc timor nō fuit in Christo, vt Dama. * dicit in 3.lib.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd iustus dicitur esse absque terrore, secūdum quòd terror importat perfectam passionem, auertentem hominem ab eo, quod est rationis. & sic timor nō fuit in Christo, sed solum secundū propassionē. & ideo dicitur quòd Iesus, Cępit pauere, quasi secūdum propassionem, vt Hierony. *exponit.

AD 2^m dicendum, quòd Hila. eo modo a Christo excludit timorem, quo excludit tristitiam. s. quo ad necessitatem timendi; sed tamē ad comprobandam veritatem humanæ naturę, voluntarie timorem assumpsit, sicut etiam & tristitiam.

AD 3^m dicendum dicendum, ꝙ licet Christus potuerit vitare mala futura secundum virtutem diuinitatis, erant tamen ineuitabilia vel non de facili vitabilia, secundū infirmitatem carnis.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum in Christo fuerit admiratio.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo non fuerit admiratio. Dicit. n. Philos. in 1. Meta. * ꝙ admiratio causatur ex hoc, quòd aliquis videt effectum, & ignorat causam. Et sic admirari non est nisi ignorantis: sed in Christo non fuit ignorantia, vt dictum est †. ergo in Christo non fuit admiratio.

¶ 2 Præt. Dama. dicit in 2. li. * quòd admiratio est timor ex magna imaginatione, & ideo Philo. dicit in 4. Ethi. † quòd magnanimus non est admiratiuus: sed Christus fuit maxime magnanimus. ergo in Christo non fuit admiratio.

¶ 3 Præt. Nullus admiratur de eo, quod ipse facere potest: sed Christus facere poterat quicquid magnum erat in rebus. ergo videtur quòd de nullo admirabatur.

SED CONTRA est, quod dicitur Mat. 7. Audiēs Iesus, (scilicet verba Centurionis) miratus est.

RESPON. Dicēdum, quòd admiratio proprie est de aliquo nouo & insolito. In Christo autem non poterat esse aliquid nouum & insolitum, quantū ad scientiam diuinam, neque etiam quantum ad sciētiam humanam, qua cognoscit res in verbo, vel qua cognoscit res per species inditas; potuit tamen aliquid esse sibi nouum & insolitum secundum scientiam[a] experimentalem, secundum quam, sibi poterant quotidie aliqua noua occurrere. Et ideo si loquamur de ipso, quantum ad scientiam diuinam, & scientiam beatam, vel etiam infusam, non fuit in Christo admiratio. Si autem loquamur de eo, quantum ad scientiam experimentalem, sic admiratio in eo esse potuit. Et assumpsit hunc * defectum ad nostram instructionem, vt scilicet doceat esse mirādum, quod etiam ipse mirabatur. Vnde dicit Augustinus in 1. super Gene. † contra Manichæos, quōd mirabatur Dominus, nobis mirādum esse significat, quibus adhuc opus est sic moueri. Omnes ergo tales motus eius nō perturbati animi signa sunt, sed docentis magisteriū.

* Alias affectum.

†Li.1.ca.8. non procul a fi. tom.1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet Christus nihil ignoraret, poterat tamen aliquid de nouo occurrere experimentali eius scientiæ, ex quo admiratio causaretur.

AD 2^m dicendum, ꝙ Christus non admirabatur de fide Centurionis, ea ratione, quòd esset magna quantum ad ipsum: sed quia erat magna quantum ad alios.

AD 3^m dicendum, quòd ipse poterat facere omnia secundum virtutem diuinam, secundum quam in eo admiratio non erat: sed solum secūdum humanam scientiam experimentalem, vt dictum est*.

In corp.ar.

ARTICVLVS IX.

Vtrum in Christo fuerit ira.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo non fuerit ira. Dicit enim Iacobi. 1. Ira viri, iustitiam Dei non operatur: sed quicquid fuit in Christo, ad iustitiam Dei pertinuit: ipse enim factus est nobis iustitia a Deo, vt dicitur 1. Corinth. 1. ergo videtur ꝙ in Christo non fuerit ira.

¶ 2 Præt. Ira manſuetudini opponitur, vt patet in 4. Ethi. * Sed Christus fuit manſuetus. ergo in eo non fuit ira.

¶ 3 Præt. Greg. dicit in 5. Mora. † ꝙ ira per vitium, excæcat oculū mentis: ira vero per zelum, ipsum turbat: sed in Christo mentis oculus non fuit excæcatus nec turbatus. ergo in Christo nō fuit nec ira per vitium, nec ira per zelum.

SED CONTRA est, quod Ioā. 2. de eo dicitur esse impletū, quod in Psalm. 68. legitur, Zelus domus tuæ comedit me.

RESPON. Dicēdum, quòd sicut in 2. parte dictum est, * ira est effectus tristitiæ. Ex tristitia enim alicui illata, consequitur in eo circa sensitiuam partem, appetitus repellendi illatam iniuriam, vel sibi vel alijs. Et sic ira est passio composita ex tristitia & appetitu vindictę. Dictum est autem †, quòd in Christo tristitia esse potuit. Appetitus etiam vindictæ quandoque est cū peccato, quando. s. aliquis vindictam quærit absque ordine rationis, & sic ira in Christo esse nō potuit: huiusmodi enim dicitur ira per vitium. Quandoque vero talis appetitus est sine peccato, immo est laudabilis, puta cū aliquis appetit vindictam secundum ordinem

iniuriæ causatur. Et potes, si vis conclusiones deducere, syllogizare facile, In Christo fuit tristitia & appetitus vindictæ, non præter, sed secūdum rationis ordinem. ergo in ipso ira non per vitium, sed per zelum fuit.

Tract. 10. 7 Ioan. super illud, zelus domus tuæ comeditme 10.9.

*li.5.Mor. ca.33.

ira dupliciter se habet in homine. Quandoque enim præuenit rationem, & trahit eam secum ad operandum, & tunc proprie ira dicitur operari, nam operatio attribuitur principali agenti. Et secundum hoc intelligitur, quòd ira viri, iustitiam Dei nō operatur. Quandoque vero ira sequitur rationem, & est quasi instrumentum ipsius, & tunc operatio, quæ est iustitiæ, non attribuitur iræ, sed rationi.

AD 2^m Dicendum, quòd ira quæ transgreditur ordinem rationis, opponitur manſuetudini, non autē ira, quæ est moderata, & ad medium reducta per rationem, nam manſuetudo medium tenet in ira.

Ad 3^m dicendum, quòd in nobis secundum naturalem ordinem, potentiæ animæ mutuo se impediūt, ita scilicet quòd cum vnius potentiæ operatio fuerit intensa, alterius operatio debilitetur. Et ex hoc procedit, quòd motus iræ, etiam si sit secundum rationē moderatus, vtcumque impedit oculum animæ contemplantis. Sed in Christo per moderationem diuinę virtutis, vnicuique potentiæ permittebatur agere quod erat ei proprium, ita quòd vna potentia ex alia non impediebatur. Et ideo, sicut delectatio mētis cō templantis non impediebat tristitiam, vel dolorem inferioris partis, ita etiam econuerso passiones inferioris partis, in nullo impediebant actum rationis.

¶ *Super Quæstionis quintædecimæ Articulum nonum.*

TItulus clarus est.

3. dis.15.q. 2.ar.2.q.2.

¶ In corpore articuli sunt duæ conclusiones respōsiuę quęsito. Prima est: Ira per vitium non potuit esse in Christo, Secunda est, Ira per zelum fuit in Christo. Probatur cōclusio vtraque simul, monſtrando primo, ex quibus cōstat ira (scilicet, ex tristitia & appetitu vindictæ) & distinguēdo duplicem appetitū vindictæ, vel non secūdum ordinem rationis, vel secundū ordinem rationis, ille iram per vitium, iste iram per zelum constituit, vt Augusti. dicit. Et sic relinquuntur ambæ conclusiones vt per se notæ: prima, quia in Christo constat non fuisse peccatum. Secunda vero, qa Euāgelium exp. esse dicit de Christo, Zelus domus tuæ, &c.

Li.4.eth.c. 5.tom.5.

†Li.5.Mor. ca.33. non procul a pri.

¶ Nec putes nouitie, proprie compositā esse irā ex tristitia & apetitu vindictæ: cum illa sit in concupiscibili, hæc in irascibili: & rursus vterque est qualitas simplex. Sed cōposita dicitur tāquam ex necessario cōcurrētibus ad constitutionē ipsiꝰ, quæ formaliter est appetitus vindictæ: causaliter autem est tristitia, quia ex tristitia iniuriæ

1.2.q.46.2. 3. ad 3. Et 2.2.q.158. arti.1.2.& 3. Et Mal. q.12.art.1. & 2. 1.2.q.46.2. 2.&ar.3.ad 3. Ar.6.huius quæst.

petit vidictam secundum ordinem iustitiæ, & hoc vocatur ira per zelum. Dicit enī Auguſt. super Ioā †. quòd zelo domus Dei comeditur, qui omnia peruersa, quæ videt, cupit emendare, & si emendare non potest, tolerat, & gemit. Et talis ira fuit in Christo.

A

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd sicut Greg. dicit 5. moral*. ira dupliciter se habet in homine. Quandoque enim præuenit rationem, & trahit eam secum ad operandum, & tunc proprie ira dicitur operari, nam operatio attribuitur principali agenti. Et secundum hoc B intelligitur, quòd ira viri, iustitiam Dei nō operatur. Quandoque vero ira sequitur rationem, & est quasi instrumentum ipsius, & tunc operatio, quæ est iustitiæ, non attribuitur iræ, sed rationi.

AD 2^m Dicendum, quòd ira quæ transgreditur ordinem rationis, opponitur manſuetudini, non autē ira, quæ est moderata, & ad medium reducta per rationem, nam manſuetudo medium tenet in ira.

Ad 3^m dicendum, quòd in nobis secundum naturalem ordinem, potentiæ animæ mutuo se impediūt, ita scilicet quòd cum vnius potentiæ operatio fuerit intensa, alterius operatio debilitetur. Et ex hoc procedit, quòd motus iræ, etiam si sit secundum rationē moderatus, vtcumque impedit oculum animæ con- C templantis. Sed in Christo per moderationem diuinę virtutis, vnicuique potentiæ permittebatur agere quod erat ei proprium, ita quòd vna potentia ex alia non impediebatur. Et ideo, sicut delectatio mētis cō templantis non impediebat tristitiam, vel dolorem inferioris partis, ita etiam econuerso passiones inferioris partis, in nullo impediebant actum rationis.

¶ *Super Quæstionis quintædecimæ Articulum decimum.*

ARTICVLVS X.

Vtrum Christus simul fuerit viator, & comprehensor.

3.di.14. art. 2. & di. 18. ar.2. Et ver. q.26.ar.10. & q.29.art. 6. Et quolib.11. q.2. ar.1. Et op. 3.cap. 238. Et opu. 18. cap.7.

TItulus in principio corporis clarificatur, dum termini declarantur, scilicet comprehensor, & viator, hoc est habens beatitudinē, & tendens in beatitudinem.

¶ In corpore una est cōclusio. Christꝰ fuit simul cōprehensor & viator. Probatur, Christus ante passionem secundū mentem plene videbat Deum, & cum hoc, anima eius erat passibilis, & corpus passibile & mortale. ergo habebat beatitudinem, quantum ad id, quod est proprium animę, & derat ei beatitudo q̄tū ad alia. ergo erat simul comprehēsor & viator. Antecedēs patet ex antedictis. Prima consequētia probatur, quia beatitudo hominis perfecte consistit in ani

*epi.56.ātemediū,to.2

ma & corpore, &c. Secunda autē, quia viator est, qui tendit in beatitudinē: comprehensor, qui obtinet. Probatur auctoritate duplici Apostoli.

¶ 3 Præt. Sancti, quorum animæ sunt in cælo, & corpora in sepulcris, fruuntur quidem beatitudine secundum animam, quamuis eorum corpora morti subiaceant, tamen non dicuntur viatores, sed solum comprehensores. ergo pari ratione licet corpus Christi fuerit mortale, quia tamen mēs eius Deo fruebatur, videtur quòd fuerit purus comprehensor, & nullo modo viator.

SED CONTRA est, ꝙ dicitur Hier. 14. Quare colonus futurus es in terra, & quasi viator declinans ad manendum?

RESPON. Dicendum, quòd aliquis dicitur viator, ex eo quòd tendit in beatitudinem, comprehensor autem dicitur ex hoc, quòd iam beatitudinem obtinet, secundum illud 1. Cor 9. Sic currite ut comprehendatis. & Philip. 3. Sequor autem, si quo modo comprehendam. Hominis autem beatitudo perfecta consistit in anima & corpore, ut in secunda parte habitum est*. In anima quidem quantum ad id, quod est ei proprium, secundum quòd mens uidet, & fruitur Deo. In corpore vero, secundum quòd corpus resurgit spirituale, & in uirtute, & in gloria, & in incorruptione, vt dicitur 1. Corin. 13. Christus autem ante passionem secundum mentem plene videbat Deum, & sic habebat beatitudinem, quantum ad id, quod est proprium animæ, sed quantum ad alia deerat ei beatitudo, quia & anima eius erat passibilis, & corpus passibile & mortale, vt ex supradictis patet*. Et ideo simul erat comprehensor, inquantum habebat beatitudinem propriam animæ, & simul viator, inquantum tendebat in beatitudinēm, secundum id, quod ei de beatitudine deerat.

12.q.4.ar.4

ar.4.hui9q. & q.14.articu.2.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ impossibile est moueri ad finem, & quiescere in fine, secundū idē. Sed secundū diuersa nihil hoc prohibet, sicut aliquis homo simul est sciens, quantū ad ea, quæ iam nouit, & addiscens, quantū ad ea, quæ nondum nouit.

AD 2^m dicendum, quòd beatitudo principaliter & proprie consistit in anima & secundum mentem, secundario tamen & quasi instrumentaliter requiruntur ad beatitudinem corporis bona. Sicut etiam Philosophus dicit in primo Ethi †. quòd exteriora bona organice deseruiunt beatitudini.

li.1.eth.c.8 circa fi.to.5

AD 3^m dicendum, ꝙ non est eadem ratio de animabus sanctorum & de Christo, propter duo: primò quidē, quia animæ sanctorum non sunt passibiles, sicut fuit anima Christi: secundo, quia corpora nō agūt aliquid per quod in beatitudinem tendāt, sicut Christus secundum corporis passiones, in beatitudinem tendebat, quantum ad gloriam corporis.

QVÆSTIO XVI.

De consequentibus Vnionem quantum ad ea, quæ conueniunt Christo secundum esse, & fieri, in duodecim articulos diuisa.

¶ *Super Quæstionem sextamdecimam.*

HIc incipit secunda pars primi tractat* de Christo, in qua expeditis his, quæ de Vnionis mysterio erant dicenda, tractantur illa quæ ad vnionem consequuntur ut patet in litera, in qua

in qua tota ista pars durans usque ad quæstionem 26. distinguitur satis clare.

¶ *Super Quæstionis sextædecimæ Articulum primum.*

TItulus clarꝰ est.
¶ In corpore articuli tria fiunt. Primo in communi recitatur, in quo conueniunt & differunt Christiani circa propositum, & dicitur quòd cõueniunt omnes in affirmatione istius propositionis: differunt autem in ratione affirmandi.
¶ Secundo, referuntur tria genera erroris circa rationem affirmãdi illam. Primum est, circa ueritatem prædicati, scilicet ly homo, & diuiditur in duos errores. Secũdum est, circa ueritatem subiecti, scilicet ly Deus, & continet unum errorem. Tertium est, circa ueritatem propositionis, hoc est circa esse significatũ per ly est, copulam verbalem dictæ propositionis, & diuiditur in duos errores, cõputãdo illos quatuor modos, scilicet dignitatis, auctoritatis, affectionis, vel ihabitationis ꝓ vnico, & reliquũ duarum hypostasum ꝓ altero, ita quòd vniuersi errores hi, sunt quinque, q̃ satis clare patẽt in litera ex prius dictis.
¶ Tertio, respondetur q̃stio vnica conclusione, Hæc propositio, scilicet, deus est homo, est vera, & propria supposito incarnationis mysterio cum fide catholica. Probatur, Hoc nomẽ deus ex modo suæ significationis potest supponere ꝓ persona filii dei. ergo põt supponere ꝓ supposito humanæ naturæ. ergo de deo põt prædicari homo. Antecedens probat̃, quia nomen significans naturam cõmunem in concreto, potest supponere pro quolibet contentorum sub natura communi, vt patet, inductiue in homine, &c. Consequentia autem prima probatur, quia persona filii dei est vere & proprie suppositum humanę naturæ. Secunda autem probatur, quia de quolibet supposito alicuius naturæ, potest vere & proprię prædicari nomen significãs illam naturam in concreto.
¶ Vbi nota diligentissime, quòd in ista propositione, deus est homo, deus supponit pro persona humana, quia supponit pro persona filii dei, quatenus est p̃sona humana. hinc enim litera infert, quòd homo vere & proprie prædicatur de deo, quia nomen

3.di.7.q.1. ar.1. Et vni. art. 4. c. fin.

de his, quæ conueniunt Christo per comparationem ad Deum patrem. Tertio, de his, quæ conueniunt Christo per comparationem ad nos.
¶ Circa primum duplex consideratio occurrit. Prima quidem de his, quæ conueniunt Christo, secundũ esse & fieri. Secunda de his, quæ conueniunt Christo secundum rationem vnitatis.

Circa primum quæruntur duodecim.

¶ Primo, Vtrum hæc sit vera, Deus est homo.
¶ Secundo, Vtrũ hæc sit vera, Homo est Deus.
¶ Tertio, Vtrum Christus possit dici homo dominicus.
¶ Quarto, Vtrum ea, quæ conueniunt Filio hominis, possint prędicari de filio Dei, & ecõtrario.
¶ Quinto, Vtrum ea, quæ conueniunt Filio hominis, possint prędicari de diuina natura, & de humana ea, quæ conueniunt filio Dei.
¶ Sexto, Vtrum hæc sit vera, Filius Dei factus est homo.
¶ Septimo, Vtrum hęc sit vera, Homo factus est Deus.
¶ Octauo, Vtrum hęc sit vera, Christus est creatura.
¶ Nono, Vtrum hæc sit vera, Iste homo, demonstrato Christo, incępit esse, vel fuerit semper.
¶ Decimo, Vtrũ hęc sit vera, Christus, secundum quòd homo est creatura.
¶ Vndecimo, Vtrum hæc sit vera, Christus, secundum quòd homo, est Deus.
¶ Duodecimo, Vtrum hęc sit vera, Christus, secundum quòd homo, est hypostasis vel persona.

Articvlvs I.

Vtrum hæc sit uera, Deus est homo.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝓ hæc sit falsa, Deus

naturæ humanæ in concreto vere & proprie prædicatur de quolibet suo supposito: oportet enim subsumere, sed deus pro persona verbi, est vere & proprie suppositũ naturæ humanæ. ergo.
¶ Et scito quòd ista propositio, Deus est homo, est quasi vna indefinita, & ideo ad veritatem eius sufficit, quòd vna persona diuina sit homo, & ad proprietatẽ ipsius sufficit præ dicatum esse æquale aut maius subiecto (vt Porphyrius dixit) & se habere ad subiectum quasi per modum informãtis, vt euitentur implicita subiecta, quæ oportet subintelligi in propositionibus indirectis, puta risibile est homo, hoc est, ille qui est risibilis, est homo.
¶ Vnde sicut ista est vera & propria, Homo est crispus, quia Sortes est crispus, ita ista est vera, & propria, deus est homo, quia vna persona diuina est homo: habet enim se homo ad verbum, vt Auctor docuit in 4. cõtra Gen. ca. 46. in solutione sextæ obiectionis.
¶ In respõsione ad primum, collige copias doctrinæ ibi cõtentæ. Duo siquidẽ ad metaphysicam, & tria ad logicã spectãtia, ibi docemur. Primũ metaphysicũ mistum logicæ est, quòd nõ formarum diuersitas, sed incõpossibilitas coeũdi, est quæ fundat materiam remotam.
¶ Alterum mistũ fidei est, quòd suppõsito diuino neutra natura, diuina scilicet & humana, ineat per accidens, sed per se. Primum Logicũ suppositio incarnationis mysterio est: hæc ꝓpositio, Deus est homo, non est in materia remota neque in contingenti, sed naturali. Secundum est, Homo prædicatur de Deo, non per accidẽs, sed per se. Tertiũ est, quòd homo prędicatur de Deo, sicut species de

In tuo fidei symbolo.

P. p. q. 39. art. 3.

suæ hypostasi. Et declaratur, qua ratione, subiungendo, Non ratione formæ significatæ per hoc nomen Deus, quod est subiectũ propositionis, sed ratione suppositi, quod est hypostasis humanę naturæ. Et prima quidem duo ab omnibus acceptari videntur, quoniam sine his incarnationis mysterium saluari nequit, & de his superius multa dicta sunt: sed tria vltima non carent quæstione, & singula discutienda sunt.
¶ Circa primum igitur horum, scilicet hæc propositio, Deus est homo, est in materia naturali, dubium occurrit: quia omnis propositio in materia naturali est necessaria, alioquin non distinguetur

retur contra propositionem in materia contingenti: sed ista non est necessaria (non enim Deus necessario est homo) ergo non est in materia naturali.
¶ Circa secundum, scilicet quòd dicta propositio est per se, ex Scoto & Durando in 7. di. 3. sent. dubium occurrit. Scotus quidem probat tripliciter hanc propositionem esse veram non p̃ se, sed per accidẽs, logice loquendo: tũ quia prædicatum nõ est de intellectu subiecti: tũ quia si sic, prædicaretur de quolibet cõtento sub iudicto, & sic Spiritus sanctus & Pater esset homo: tum quia in prædicationibus per se, subiectum supponit determinate: q.a si indeterminate tantũ supponeret, hæc esset per se, animal est homo, quia põt verificari pro Petro vel Paulo, sed hoc subiectum Deus, nõ includit determinate plus Filium, quã Patrem.
¶ Durãdus uero inquit, Puto quòd magis proprie potest dici vera per accidens, quàm per se, quia omnis propositio vera per se, est vera cũ reduplicatione termini supra se: homo enim, secundum quòd homo, est animal, & est risibilis. In proposito autem Deus, secundum quòd Deus, est homo, est falsa: quia non forma significata per subiectum est ratio inhærentiæ prædicati ad subiectum, sed sola vnitas suppositi, quæ etiam in propositionibus per accidens, est tota causa uerificationis earum. Et ideo hæc propositio magis est dicenda per accidens, quàm per se.
¶ Circa tertium, scilicet homo prædicatur de Deo, sicut species de sua hypostasi, Scotus vbi supra, occurrit dicens, quòd quia ista unio non habet similem, nullum est prædicatũ sicut in proposito, sed hæc prædicatio ex parte prædicati est species, ex parte uero modi se habendi prædicati respectu subiecti, est sicut accidens quintum prædicabile: quia non est de ratione subiecti, & aduenit temporaliter subiecto existenti in actu cõpleto æternaliter, & per hoc aduenit ita ut possit abesse.
¶ Ad horum euidentiam oportet tria prænotare. Primum est, quòd ly Deus, potest, quantum ad propositum spectat, dupliciter considerari, primo absolute, secundo, ut contractum, vel determinatum per prædicatum, scilicet esse hominem. potest enim supponere ly deus, secundum suam naturalem suppositionem pro habente deitatem, absque determinatione huius, uel illius habentis deitatem, sicut homo pro habente humanitatem, & sic consideratur absolute, sicut cum dicitur, deus charitas est. Potest quoque supponere pro certo supposito diuinæ naturæ, quoniam talia sunt, quo ad suppositionem subiecta, qualia permittunt prædicata, sicut cum in Symbolo dicitur, Deũ de Deo, ly Deũ, supponit pro Filio, & ly Deo pro patre. Et si in hac propositione, Deus est homo, accipiatur ly Deus absolute, constat propositionem istam esse veram per accidens, sicut constat, hanc esse per accidens, animal est homo. Accidit enim logice loquendo (ut nunc loquimur) animali esse hominem, ratione alicuius animalis, quod est homo, & similiter accidit deo esse hominem, ratione alicuius hypostasis diuinæ, quæ est homo. Si autem accipiatur ly deus, ut substat determinationi prædicati, sic supponit pro persona Filii, quæ sola est homo, sicut cum dicitur, quòd homo peccãdo spoliauit genus humanum stola innocentiæ, supponit pro uno singulari, scilicet Adam, & sic sumi in hac propositione, clare Auctor affirmat in litera in calce corporis articuli.
Sed quia hoc non sufficit, sciendũ est secundo, q̃ ly Deus, supponendo pro persona Filii, dupliciter potest considerari, vel quo ad formã significatã, q̃ est deitas, vel quo ad ipsam personã suppositã. Et quia extrema insinuant mediũ, hic subintelligas, vel quo ad vtrũque. Et si quidẽ in hac propositione sumeretur deus supponens pro Filio quo ad formã significatam, similiter clare constat, ꝙ propositio esset per accidens, accidit enim deitati ratione hypostasis Verbi esse hoiem. Et idẽ est iudiciũ, si sumeretur quo ad utrumque. Et propterea in proposito sumitur ly Deus, ut supponit pro persona Filii quo ad hypostasim, & hoc habes etiam clare in litera in calce responsionis ad primum.

Q. 5. arti. 1. & 2.

Nam Manichæi verbum Dei, dicunt esse hominem, non quidem verum sed similitudinarium, inquantum dicunt filium Dei corpus phantasticum assumpsisse, vt sic dicatur Deus homo, sicut cuprum figuratum dicitur homo, quia habet similitudinem hominis. Similiter etiam illi, qui posuerunt, quòd in Christo anima & corpus non fuerunt vnita, non possunt dicere quòd Deus sit uerus homo, sed quòd dicatur homo figuratiue ratione partium. Sed utraque harum opinionum supra improbata est*. Alii uero econuerso ponunt ueritatem ex parte hominis, sed negant ueritatem ex parte Dei. Dicunt enim Christum, qui est Deus & homo, esse Deum non naturaliter, sed participatiue, scilicet per gratiam, sicut & omnes sancti viri dicuntur dii, excellentius tamen Christus præ aliis, propter gratiam abundantiorem. Et secundum hoc, cum dicitur, Deus est homo, ly Deus, non supponit uerum, & naturalẽ Deum. Et hæc est hęresis Photini, quæ supra improbata est†. Alii vero concedunt hãc propositionem cum ueritate utriusq; termini, ponentes Christum & uerum Deum esse, & uerum hominem, sed tamẽ ueritatem prædicationis non saluant. Dicunt. n. quòd homo prædicatur de Deo per quandam coniũctionẽ uel dignitatis, vel auctoritatis, vel etiam affectionis, aut inhabitationis. Et sic posuit Nestorius Deum hominem esse, ut per hoc nihil aliud significetur, quàm ꝙ Deus est homini coniunctus tali coniunctione, ꝙ homo inhabitet a Deo, & vniatur ei secũdũ affectũ, & secundum participationem auctoritatis & honoris diuini. Et in similem errorem incidunt quicũque ponunt duas hypostases, uel duo suppõsita in Christo, quia nõ

Q. 2. art. 6.

¶ Verum, quia persona Filii Dei habet hoc singularissimũ, quòd est persona subsistens in duabus naturis, diuina scilicet & humana, ideò tertio recolendum est, quòd hypostasis, pro qua supponit in hac propositione ly Deus, habet conditiones æternas, & habet conditiones ex tempore, est enim p̃sona diuina ab æterno, & est persona humana ex tẽpore. Et si suponeret pro persona Filii, vt est hypostasis diuina p̃cise, tunc etiam propositio esset per accidens, quoniam filius Dei, nõ inquantum hypostasis diuinę naturæ, sed inquãtum hypostasis humanæ naturæ, hominis prędicationem recipit: sed ponendo, quòd supponat pro p̃sona Filii, quoad hypostasim, secundum quòd de facto est, postquàm Verbum caro factum est, uere habebimus quòd homo prædicatur de sua hypostasi, cum dicitur, Deus est homo. Et hoc esse intentum ab Auctore, euidenter patet, ex eo quòd tractatus iste intitulatur, de his, quæ consequuntur uniones. Supposito ergo incarnationis mysterio, de persona Filii est sermo præsentis literæ, cum dicitur, quòd Deus, hic supponit pro persona Filii, ĩmo & clare in litera dicitur, quòd in dicta propositione, Homo prædicatur de Deo ut speciem de sua hypostasi. Supponit ergo Deus, pro hypostasi humana, si homo prædicatur de Deo, vt species de sua hypostasi: speciei siquidem humanæ nulla hypostasis est sua, nisi humana, quæ in Christo est ab æterno diuina. Clarissime autẽ hoc supponi explicatur in principio corporis sequentis articuli, cum dicitur, supposita veritate utriusque naturæ diuinæ & humanæ, & unione ĩ persona, & hypostasi, hæc est uera & propria, Homo est Deus, sicut & ista, Deus est homo. Hic enim explicatur, quòd vtraque propositio supponit conditionem de facto inuentam in persona Verbi. His prælibatis ad singula dicendum est.
¶ Ad primum igitur dubium dicitur, quòd hæc propositio est necessaria, & quamuis Deus absolute non sit necessario. homo. Deus tamen pro persona Verbi incarnati est necessario, homo, constat enim euidenter, quòd persona humana quælibet est necessario homo. Deus autem in hac propositione determinatur ad supponendum pro persona humana. Et propterea ista propositio, & si non quo ad significatum, tamen quo ad suppositum per nomen subiecti, est necessaria.
¶ Ad secundum vero dubium, respondendo ad primum Scoti, dicitur quòd ista propositio est per se respectu suppositi, & quòd prædicatum est de intellectu subiecti quo ad suppositum per illud quamuis non sit de intellectu eius quo ad formam significatam per idem, est enim homo de intellectu hypostasis humanæ, ita quòd oppositum nequit intelligi.
¶ Ad secundum negatur sequela, loquendo de Deo, quo ad suppositum: illud enĩ quod per se prædicatur de Deo ratione formæ significatæ per ly Deus, prędicatur de quolibet cõtento sub deo: sed illud quod per se prædicatur de Deo ratione suppositi talis, pro quo supponitur exigente prædicato huiusmodi suppositionem; nõ prædicatur de quolibet cõtento sub hoc nomine, Deus.
¶ Ad tertium dicitur per eandẽ distinctionem, quòd in prædicationibus per se ratione formæ significatæ per subiectũ, subiectũ ipsum supponit indeterminate quo ad suppositũ & determinate quo ad naturã. Sed in prædicatione per se ratione certi suppositi, pro quo prædicatũ facit supponere subiectum secus oportet esse,

esse, quia necesse est subiectum supponere pro determinato supposito, & sic est in proposito, vt patet ex dictis.

¶ Ad Durandū autē ex eadē distinctione respondetur, dicēdo quod illa maior, Omnis propositio per se vera, est vera cum reduplicatione termini subiecti supra se, licet admittatur in propositionibus per se veris de subiecto ratione formę significatę, negatur tamē in propositione per se vera de subiecto ratione certi suppositi tātum. Et ratio diuersitatis est, quia reduplicatio transfert terminum subiectū in naturam prædicati: quod constat teneri formaliter. cum enim dico, homo, inquantum homo, est animal, vel risibilis, perinde est ac si diceremem homo, inquantum est homo, est animal, vel, &c. Vbi pater, quòd ly homo repetitur, vt prædicatum, & propterea denotat humanitatem esse rationem coniunctionis prædicati cū subiecto. Et ideo ista est falsa, Deus, inquantum Deus, est homo: significat emī deitatem esse rationem necessariā coniunctionis prædicati cum subiecto. Nec solum ipsa est falsa, sed etiam ista, Verbum, inquantum Verbū, est homo, quia ly in quantum, reduplicatiue sumptum, denotat formam significatam hoc est proprietatem hypostaticā Verbi constitutiuam, esse rationem necessariam connexionis prædicati cum subiecto. Secus autem dicendum esset, si ly inquantum, teneretur specificatiue, quoniam sic ista est vera, Verbum, inquantum Verbum, est homo, quoniam esse hominem conuenit Verbo secundum propriam personalitatem. Sed quia hoc non spectat ad perseitatem logicam, de qua est sermo, ideo reuertentes ad subiuncta per Durandum dicentem, quòd quando sola vnitas suppositi est ratio coniunctionis extremorum, propositio est vera per accidens, respondemus quòd sola vnitas suppositi extrinseci ab altero saltem extremorum verificans propositionem, constituit illam veram per accidens, sed vnitas suppositi in trinseci vtrique extremo constituit propositionem directam & formalem, veram per se de altero extremo, non respectu formæ significatæ, sed respectu suppositi. Sic autem est in proposito, nam in vtroque termino, scilicet, Deus, & homo, clauditur intrinsece, quamuis indeterminate, hypostasis Verbi incarnati, vt pote verissime & propriissime persona diuina & humana. Non sic autem est in propositionibus per accidens puta, Homo est albus, quoniam in istis suppositum per hominem copulatur tantum, & extrinsece importatur per album, quod puram qualitatem significat. Et hæc iam docuerat Auctor in 3. senten. distinct. 7. quæst. 1. artic. 1.

Q. 2. art. 6.

D. 828. P. p. q. 39. art. 4. ad 3.

¶ Ad tertium dubium dicitur, quòd Scotus videtur accepisse pro subiecto Deum seu hypostasim Verbi absolute, & ideo nō inuenit quale sit hoc prædicatum cum sua prædicatione. Sed Auctor intuens talia esse subiecta, quo ad suppositionem, qualia exigunt prædicata, supponendo incarnationis mysterium, supponit cum fide catholica, Deum esse quandam hypostasim humanam, & pro illa in hac propositione supponere ly Deus. Et propterea statim inuenit, non solum quòd prædicatum est species, sed etiam quòd prædicatur vt species de propria hypostasi. Nec hoc aliquam habet difficultatem, nisi illam quam ex fide supponimus, scilicet, personam Filii esse vere & proprie personā humanam. hac namque suppositione facta, clare liquet, q sicut est possibile intelligi, quòd duorū quæ sunt secundum suppositū vel hypostasim distincta, vnū proprie prædicetur de alio, sed solum secūdum quandam figuratiuam locutionem, inquantū in aliquo coniūguntur, puta si dicamus Petrum esse Ioannem: quia habent aliquam coniunctionem adinuicem. Et hæ etiam opiniones supra improbatæ sunt*. Vnde supponendo secundū veritatem catholicæ fidei, quòd vera natura diuina, vnita est cum vera natura humana non solū in persona, sed etiam in supposito vel hypostasi, dicimus hanc propositionem esse veram & propriam, Deus est homo, non solum propter veritatem terminorum (quia, scilicet Christus est verus Deus, & verus homo) sed etiam propter veritatē prædicationis. Nomen enim significans naturam communem in cōcreto, potest supponere pro quolibet contentorum sub natura communi, sicut hoc nomen homo potest supponere pro quolibet homine singulari. Et ita hoc nomen Deus, ex ipso modo suæ significationis potest supponere pro [d] persona filii Dei, vt etiam in prima parte habitum est*. De quolibet autē

[d] species p̄dicatur de sua hypostasi, quū dicit; A, est homo, si ly A, supponit pro certa persona humana, ita in proposito ex quo ly Deus, supponit pro quadā certa persona humana. Et hinc patet q̄ ista propositio, Deus est homo, dum ly Deus, supponit pro illa persona humana, quæ est Verbū incarnatum, est per se in primo modo dicendi per se respectu suppositi, vt toties dictum est; & non respectu formæ significatæ p ly De⁹. Et est prædicatio essentialis, & vniuoca, vt patet ex definitione vniuocorum, & Auctoris allegatis locis explanat. Et tu potes ex notioribus monstrare explicatā doctrinam esse verā, mutando nomen subiectum, ita quòd loco ly Deus, ponatur nomen proprium illius personæ, quatenus est persona humana, & dicendo, Iesus est homo. Constat enim, quòd ly Iesus supponit pro persona filii Dei, vt est hypostasis humana, pro qua dictum est etiam supponere ly Deus, in hac propositione, Deus est homo. Nec est differēna inter has propositiones, Deus est homo, & Iesus est homo, quo ad suppositum, sed quo ad significatum per nomina subiecta. Quo circa sicut ista, Iesus est homo, est per se in primo modo, & essentialis, & prædicat speciem de propria persona, ita ista, Deus est homo restringendo ly Deus, ad Iesum, vt vnico verbo dicatur. Et sicut non vertitur in opiniones, an ista sit per se & essentialis vniuoca, &c. Iesus est homo, ita non debet in diuersas trahi opiniones ista, Deus est homo, intellecta quo ad suppositum, ex quo supponit pro Iesu. Et hinc patere potest, quòd etiam ista propositio, Christus est homo, respectu suppositi, est per se in primo modo.

¶ Nec obstat quòd Scotus vbi supra obiicit dicens, quòd quia Christus, Damasceno teste, significat hypostasim duarum naturarum, nihil per se vnum prædicatur de illo per se, vtpotè de non per se vno in se: sicut enim apud Aristot. primo Metaphy. ratio in se falsa, de nullo est vera, ita ratio per se non vna, nihil per se vnum de se verificat. Et simile est de ista, Christus est homo, & ista, Homo albus est coloratus. Hæc inquam non obstant, quia quo ad rem, Christus significat vnam per se & in se hypostasim, homo albus autem significat hypostasim vnam per accidens, accidit enim subiecto albedinis esse hominem, & econtra. Quò ad propositionem quoque iam dictum est, quòd istæ propositiones dicuntur per se respectu suppositi, & non respectu formæ deitatis significatæ. Suppositum autem est in se per se vnum: quia non est nisi hypostasis æterna filii Dei, quæ ex tempore est ipsamēt immutata omnino hypostasis humana, & ideo optime per se de illo prædicatur tam Deus, quam homo, nihil minus, quàm si esset vnius illarum naturarum tantum hypostasis: extensio siquidem seu communitas ipsius ad duas naturas, nihil tollit de proprietate eiusdem respectu singularium.

¶ In responsione ad quartum, dubium occurrit, quoniam responsio ista videtur contradicere doctrinæ iam habitæ, & eneruare illam. nam si homo prædicatur de Deo ratione relationis, vt in hac responsione dicitur, sequitur quòd non prædicatur essentialiter, sicut species de sua hypostasi, vt in responsione ad primum dictum est. Prædicatio namque speciei humanæ de sua hypostasi, est & essentialis & substantialis, non relatiua, vt patet.

¶ Ad

¶ Ad hoc dicitur, quòd Auctor non dixit, quòd vnio, ratione eius est ista prædicatio, est relatio aut relatiua, sed dixit, quòd relationem importat, hoc est connotat, importatur enim nō tolum res significata, sed connotata. Et propterea licet vnio naturæ humanæ ad deum sit substantialis, quia tamen connotat relationem, ideo nomen prædicatum secundum illam, non sequitur regulā absolutorū ab æterno. ¶ Altius posset exponi hæc responsio, dicēdo quòd homo prędicatur de Deo ratione vnionis in persona, quā vnionem constat ex supradictis fundamentaliter esse substantialem, formaliter relatiuam: sed prædicatio est ratione vnionis fundamentalis, quæ significatur per vnionē formaliter, vt differentia per proprietatē consueuit significari. Et quia illa fundamentalis vnio, quæ fundat prædicationem istā, habet modum relatiuū, quo ad hoc, quòd de nouo posita in persona diuina, nullam in illa mutationem ponit nisi relationem relatione nō reali, sed rationis, ideo dictū est, quòd relationē importat. Et ideo non sequitur regulam absolutorū ab æterno, quæ si de nouo apponerētur, aut tollerentur a Deo, mutationem in ipso ponerent.

¶ *Super quæstionis sextædecimæ Articulum secundū.*

Locis sup. in. 1. indulcit.

TItulus clarē est.

¶ In corpore articuli vnica est cōclusio respōsiua quę sito. Hæc est vera, & propria, Homo est Deus, supposito incarnationis mysterio. Probatur. Deus prędicatur vere, & proprie de persona filii dei, ergo prædicatur uere, & proprie de homine. Probatur cōsequentia, quia homo pōt supponere pro persona filii Dei. Probatur hoc. Homo potest supponere pro quolibet hypostasi humanæ naturæ, sed quædam hypostasis humanæ naturæ est persona filii Dei, ergo homo pōt supponere pro psona filii Dei. ¶ In hac materia recolēda sunt dicta in priore articulo, quoniā ista propositio de qua est sermo, est etiā per se in primo modo respectu suppositi per subiectū, nō respectu naturæ significatæ, & accidens, sed per se, sicut species de sua hypostasi, non quidem ratione formæ significatæ per hoc nomen Deus, sed ratione suppositi qđ est hypostasis humanæ naturæ.

Ad 2^m dicendū, quòd tres personæ diuinæ conueniunt in natura, distinguuntur tamen in supposito: & ideo nō prædicantur de inuicem. In mysterio autem incarnationis naturæ quidem, quia distinctę sunt de inuicem non prædicantur, secundum quòd significantur in abstracto (non enim natura diuina est humana) sed quia conueniunt in supposito, prædicantur de inuicem in concreto.

Ad 3^m dicendum, quòd anima & caro significantur vt in abstracto, sicut diuinitas & humanitas: in concreto uero dicuntur animatum & carneum, siue corporeum, sicut, & ex alia parte Deus & homo. Vnde vtrobique abstractum non prædicatur de abstracto, sed solum concretum de concreto.

Ad 4^m dicendum, quòd hoc nomen homo, prædicatur de deo ratione vnionis in persona, quæ quidem unio relationem importat. Et ideo non sequitur regulam eorum nominum, quæ absolute prædicantur de Deo ab æterno.

ARTICVLVS II.

Vtrum hæc sit uera, Homo est Deus.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd hæc sit falsa, homo est Deus. Deus enim est nomē incōmunicabile: sed Sap: 13. reprehenduntur idololatrę, de hoc quòd hoc nomen Deus, quod est incommunicabile, lignis & lapidibus imposuerunt. ergo pari ratione videtur esse incōueniens, q̄ hoc nomen deus prędicet de hoīe.

¶ 2 Præt. Quicquid prædicatur de prędicato, prędicat de subiecto; sed hæc est uera, Deus est Pater, vel de⁹ est Trinitas. Si ergo hęc sit uera, Homo est Deus, videtur quòd hæc etiam sit uera, homo est Pater, uel, homo est Trinitas: quas quidem patet esse falsas. ergo &c primam.

¶ 3. Præt. in Psalm. 80. dicitur, Non erit in te Deus recens: sed homo est quiddam recens; non enim Christus semper fuit homo. ergo hæc est falsa, Homo est Deus.

SED CONTRA est, quòd dicitur Rom. 9. Ex quibus est Christus ſm carnē, qui est sup oīa Deus benedictus in sęcula: sed Christus secundum carnem est homo. Ergo hæc est uera, Homo est Deus.

RESPON. dicendum, quòd supposita veritate vtriusq; naturæ, diuinæ scilicet, & humanæ, & vnione in persona & hypostasi, hæc est uera & propria, Homo est Deus, sicut & ista, Deus est homo: hoc enim nomen homo, potest supponere pro qualibet hypostasi humanæ naturæ, & ita potest supponere p̄ psona filii Dei, quā dicimus esse hypostasim humanæ naturæ. Manifestū est autē, q̄ de persona filii Dei vere & proprie prædicatur hoc nomē Deus, vt in prima parte habitū est*. Vnde relinquitur q̄ hæc sit uera, & propria, Homo est Deus.

AD PRIMVM etgo dicendū, q̄ idolatræ attribuebant nomē deitatis lapidibus & lignis, ſm quòd in sua natura considerantur, quia putabāt in illis aliquid numinis esse. Nos autem nō attribuimus nomē Deitatis homini ſm humanā naturā, sed ſm suppositū æternū, quod est etiā per vnionem suppositum humanæ naturæ, ut dictum est*.

Ad 2^m dicendū, q̄ hoc nomē Pater, prædicatur de hoc nomē Deus ſm q̄ hoc nomen Deus supponit p̄ psona Patris: sic autē nō prædicat de persona Filii, quia persona filii nō est persona Patris, & per cōsequēs non oportet, quòd hoc nomen Pater, prædicetur de hoc nomine homo, de quo prædicatur hoc nomen Deus, inquantū ly homo supponit pro persona Filii.

Ad 3^m dicendum, q̄ licet humana natura in Christo sit quiddā recens, tn̄ suppositum humanæ naturæ non est recens, sed æternum. Et quia hoc nomen Deus, non prædicatur de homine ratione humanæ naturæ, sed ratione suppositi, nō sequitur q̄ ponamus Deum recentē. Sequeret autē, si poneremus, q̄ homo supponit suppositum creatū, secūdum q̄ oportet dicere eos, qui in Christo ponunt duo suppositā.

In cor. ar.

¶ *Super*

Super Q æstionis sextædecimæ, Artic. 3.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus possit dici homo dominicus.

TItulus clarus est, originem habens ab Augustini varia diuersis temporibus sententia, & Magistri Sententiarum distinctio 7. tertii libri.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua quæsito. Nõ potest vere & proprie dici, quòd homo ille sit dominicus, sed quòd est dominus. Probatur primo directe, homo ille, scilicet Christus Iesus, designat personam filii dei. ergo de illo prædicatur dominus essentialiter. ergo non debet de illo prædicari dominus denominatiue. Antecedens probat, quia vnum est suppositum diuinæ, & humanæ naturæ in Christo. prima cõsequẽtia est clara. Secunda vero probatur, quia derogaret veritati vnionis si prædicaretur denominatiue. Firmatur deinde conclusio ac ratio allata ex opposito, qa scilicet hæc prædicatio propria est Nestorianis, & qa similis prædicatio propria est naturæ assumptæ. Nestoriani siquidem, ponendo duo ī Christo supposita, proprie dicunt, Christum hominem dominicum, quia vere esset ibi suppositum participatiue dominicum. Nos quoque proptie dicimus naturam assumptam esse deificatam nõ deam: quia enim diuersa est assumpta natura a deitate, non deam dicimus. Et quia iuncta est deitati in vnitate personæ, ideo deificata. Suppositũ autẽ quia vnicũ, est filii dei, ideo Deum & dominum, non dominicũ, aut deificatum dicimus.

¶ Circa rationem conclusionis dubiũ occurrit, quia videtur falsa, tum quia ex affirmatione præ-

1. dist. 5. q. 2 artic. 2.

q. 36. circa medium, to. 4

l. 3. orthod. fid. ca. 11.

ca. 4. Eccle. hier. par. 3. tit. Cõtem. in princip.

li. 1. retrac. c. 19. nõ p cul a fi. to. 1.

Arti. præc. ad 3.

li. 3. orth. fi. cap. 3. 4. 15. & 17.

li. 1. retract. c. 19. decli. ad fin. to. 1.

dicatione essentialis infert negationem denominatiue, constat enim illationẽ hanc non tenere ex forma, vt manifestat instantia de Deo, & diuino, neq; ex materia, quia dñicus nomen est commune supposito & naturæ, pũt. n. dici natura assumpta, natura dñica, sicut & caro eius, dicit caro dominica, tũ quia hæc prædicatio nõ derogat veritati vnionis, qm affirmare Christũ hoiem dominicum, non ẽ negare Christũ esse verũ dñm: sicut affirmare Verbũ esse diuinũ, nõ est negare ipsum esse verum Deum.

¶ Ad hoc dicit, qꝙ ratio veritati innitur, & est efficax. Nam quæstio ista de nominibus est, nominibus autem vtẽdũ est, vt plures vtunt, secundũ Philosophũ, communis autem vsus illud dominicum vocat quod ẽ dñi, non quod dñs est, vt in responsione ad tertiũ litera explicat: & ꝓpterea affirmatione prædicatiõis essentialis istius termini Dñs bene illata est negatio denominatiui. Et similiter dicẽdo, homo dñicus, m communem vsum intelligitur homo dñi, ac per hoc aliquis homo dñi, & sic intelliguntur ibi duo suppositа, vnũ ī ly Aliquis homo, & vnum in ly Domini, ac ꝓ hoc ruit veritas vnionis diuinæ & humanæ naturæ ī vno eodemque supposito. Et propterea Auctor hãc loquutionem nestorianam dixit. Non est autẽ simile de Deo & diuino, vt in litera dicitur: quia diuinũ identice cõsueuit sumi frequenti vsu, non sic autem dñicum.

¶ *Super Quæstionis sextædecimæ Articulum quartum.*

TItulus, vt iacet, intelligẽdus est

Ad 1m dicendum, ꝙ illud vnum suppositum, quod est humanæ, & diuinæ naturæ, primo quidem fuit diuinæ naturæ, scilicet ab æterno, postea autem ex tempore per incarnationem factum est suppositum humanæ naturæ. Et hac ratione dicitur humanatum, non quia assumpserit hominem, sed quia assumpsit humanam naturam. Non autem sic est econuerso, quòd suppositum humanæ naturæ assumperit diuinam naturam, vnde non potest dici homo deificatus vel dominicus.

Ad 3m dicendum, quòd hoc nomen diuinum, consueuit prædicari etiam de his, de quibus prædicatur essentialiter hoc nomen deus: dicimus enim, quòd diuina essentia est Deus, ratione identitatis, & ꝙ essentia est Dei, siue diuina, propter diuersum modum significandi, & verbum diuinum, cum tamen verbum sit Deus. Et similiter dicimus personam diuinam sicut & personã Platonis, propter diuersum modum significandi: sed dominicus non dicitur de his ꝺ de quibus dominus prædicatur: non enim consueuit dici, ꝙ aliquis homo, qui est dominus sit dominicus: sed illud quod qualitercumque est domini, dominicũ dicitur, sicut dominica volũtas, vel dominica manus, vel dominica passio. Et ideo ipse homo Christus, qui est dominus, non potest dici dominicus: sed potest caro eius dici caro dominica, & passio eius potest dici passio dominica.

ARTICVLVS IIIII.

Vtrum ea, quæ conueniunt filio hominis possint prædicari de filio Dei, & econuerso.

ADQVARTVM sic proceditur. Videtur quòd ea, quæ sunt humanæ naturæ, non possint dici de Deo. Impossibile enim est oppositа de eodem prædicari: sed ea, quę sunt humanæ naturæ, sunt contraria his, quæ sunt propria dei: deus enim est increatus, immutabilis, & æternus: ad humanam autem naturam pertinet, vt sit creata, temporalis & mutabilis. ergo ea quæ sunt humanæ naturæ, non possunt dici de deo,

dus est de conueni entib⁹ humanæ naturę existẽti ī Christo: pura passibilitate, morte, & aliis huiusmodi, quæ de Christo ratione illius naturæ humanæ dicuntur, dum dicimus. Christum crucifixũ, mortuũ, sepultum, &c.

¶ In corpore articuli tria fiunt. primo refertur differẽtia inter Nestoriũ & Catholicos ī hac quæstione. Secundo, redditur rõ catholicæ doctrinæ. Tertio, subiũgitur opportunum documentum circa hãc catholicã doctrinã.

¶ Quo ad primũ, Nestoriani duabus distinctionibus vtebantur in proposito. Altera bimembri ex parte prædicatorum: quædam enim sunt prædicata propria diuinæ naturæ (vt esse omnipotentem, æternũ, & similia) quędam sunt prędicata propria humanę naturæ, vt esse mortalem, corporeum, filium hominis, & huiusmodi. Altera ex parte subiectorum trimembri: potest enim dictis prædicatis subiici in enuntiatione vel nomẽ proprium Dei, vt Deus, vel nomẽ propriũ hominis, vt homo: vel nomẽ commune vtriquę naturæ, diuinæ scilicet & humanæ, vt Christus. Et subiungebant duas cõclusiones: primam de subiectis ꝓpriis, dicendo, quòd nec de nomine proprio Dei dicuntur prædicata propria hominis, nec de nomine proprio hominis dicuntur prædicata propria Dei. Et propterea negabant Deum esse natum ex Virgine aut mortuum, aut aliquid passum: & similiter hominẽ esse creatorem cæli, & terræ, & huiusmodi. Secunda, de subiecto communi, dicendo, de nomine communi Deo, & homini prædicari vere, tam ea quæ sunt propria Deo, quàm ea quæ sunt

Li. 3. Orth. fid. ca. 6. in medio.

Incõ. Eph. 1. cui præfuit Cyril. can. 4. to. 1. conc.

¶ 2 Præt. Attribuere Deo ea, quæ ad defectum pertinent, videtur derogare diuino honori, & ad blasphemiã pertinere: sed ea, quæ sunt humanæ naturæ, defectum quendam continent: sicut pati, mori & alia huiusmodi. ergo videtur quòd nullo modo ea, quæ sunt humanæ naturæ, possint dici de Deo.

¶ 3 Præt. Assumi conuenit humanæ naturæ: non autem hoc conuenit Deo. non ergo ea quæ sunt humanæ naturæ, de Deo dici possunt.

SED CONTRA est, quòd Damasc.* dicit in 3. lib. quòd Deus suscepit ea, quæ sunt carnis idiomata, idest, proprietates dum Deus passibilis nominatur, & Deus gloriæ crucifixus est.

RESPON. Dicendum, quòd circa hanc quæstionem diuersitas fuit inter Nestorianos & Catholicos. Nestoriani enim voces, quæ dicuntur de Christo, diuidere volebant hoc modo, vt ea quę pertinent ad humanam naturã, non dicerẽtur de Deo: nec ea quæ pertinent ad diuinã naturam, dicerentur de homine. Vnde Nestorius dixit: Si quis Dei verbo tentat passiones tribuere, anathema sit. Si qua vero nomina sunt quæ ꝓtinere possunt ad vtramque naturã, de talibus prædicabant ea, quæ sunt vtriusque naturæ: sicut hoc nomen Christus vel Dominus. Vnde concedebant Christum esse natum de Virgine, & fuisse ab æterno: non tamen dicebant vel Deum natum de Virgine, vel hominem ab æterno fuisse. Catholici vero posuerunt huiusmodi quæ dicuntur de Christo, siue secundum diuinam naturam, siue secundum humanam, dici posse tam de Deo, quàm de homine. Vnde Cyrillus dicit,* Si quis duabus personis seu fubstantiis, idest hypostasibus eas, quæ in Euangelicis & Apostolicis conscriptionibus sunt, diuidit voces, vel ea quæ de Christo a sãctis dicuntur, vel ab ipso Christo de semetipso, & aliquas quidem ex his homini applicandas crediderit, aliquas vero soli Verbo deputauerit, anathema sit. Et huius rõ est: quia cum sit eadem hypostasis vtriusque naturæ, eadem hypostasis supponitur nomine vtriusque naturæ. siue ergo dicatur homo, siue Deus, supponitur hypostasis diuinæ & humanæ naturæ. & ideo de homine possunt dici ea, quæ sunt diuinæ naturæ, tanquam de hypostasi diuinæ naturæ: & de Deo possunt dici ea quæ sunt humanę naturæ, tamquã de hypostasi humanæ naturæ. Sciendum tamẽ, quòd in propositione, in qua

A

B

C

D

E

aliquid de aliquo prædicatur, non solum attenditur quid sit illud, de quo prædicatur prædicatum, sed etiam secundum quid de illo prædicetur. Quàmuis ergo non distinguãtur ea quæ prædicantur de Christo: distinguuntur tamen secundum id, secundum quòd vtrumque prædicatur. Nam ea quæ sunt diuinæ naturæ, prædicantur de Christo secundũ diuinã naturam: ea autem quæ sunt humanæ naturæ, prædicantur de eo secundum humanam naturam. Vnde Aug. dicit in 1. de Trin. † Distinguamus quid in scripturis sonet, secundum formam Dei, & quid secũdum formam serui. Et infra*, quid & propter quid, & quid secundum quid dicatur, prudẽs & diligens & pius lector intelliget.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd oppositа prædicari de eodem secundum idem, est impossibile: sed secundum diuersa, nihil prohibet. Et hoc modo oppositа prædicantur de Christo, nõ secundum idem: sed secundum diuersas naturas.

AD 2m dicẽdum, quòd si ea quæ ad defectũ pertinent, Deo attribuerentur secũdum diuinam naturam, esset blasphemia, quasi pertinens ad diminutionem honoris ipsius: non autem pertinet ad Dei iniuriam, si attribuantur ei secundum naturam assumptam. Vnde in quodam sermone Ephesini Concilij dicitur, Nihil putat Deus iniuriam, quod est occasio salutis hominibus: nihil enim abiectorum quę elegit propter nos, iniuriam facit illi naturæ, quæ non potest esse subiecta iniuriis, propria vero facit inferiora, vt saluet naturam nostram. Quando ergo abiecta & vilia sunt, diuinam naturam non iniuriantur, sed salutem hominibus operantur, quomodo dicis ea quæ causa nostræ salutis sunt, iniuriæ occasionem Deo fuisse?

AD 3m dicendum, quòd assumi conuenit humanæ naturæ, non ratione suppositi, sed ratiõe suiipsius: & ideo non conuenit Deo.

ARTICVLVS V.

Vtrum ea, quæ conueniunt filio hominis, possint prædicari de diuina natura: et de humana ea, quæ conueniunt filio Dei.

ADQVINTVM sic proceditur. Videtur ꝙ ea quę sunt humanę naturæ, possint dici de natura diuina. Ea enim quæ sunt humanæ naturæ, prædicantur de filio Dei & de Deo: sed Deus est sua natura. ergo ea quæ sunt naturæ humanæ, pos-

Li. 3. cap. 6. in prin. to. 3.* eodem loco.

propria homini. Et propterea Christus vere dicitur omnipotẽs, æternus, creator, & natꝰ ex Virgine, crucifixus, mortuus, & sepultus. Hoc fuit dogma Nestorii.

¶ Catholici autem affirmant vniuoce vtraque prædicata vere enuntiari de quocumque nomine subiecto, siue ꝓprio siue cõmuni: vt patet ex Cyrilli auctoritate.

¶ Quo ad secundũ ratio catholicæ assertionis est, idẽptitas hypostasis vtriusq; naturæ Christo. Hinc enim fit, vt vna eademq; hypostasis supponat vtriusq; nominibus, & ꝙ propria Deo inueniantur prædicari de hypostasi diuina, & propria homini de hypostasi humana. Nec oportet hic immorari: quia ex supradictis patet, nomina communia cõcreta posse pro qualibet sua hypostasi supponere.

¶ Quo ad tertium, documentũ catholicum est, quòd licet non distinguendum sit cum Nestorio subiectum, de quo diuina & humana prędicantur, distinguenda tamẽ est rõ subiecti, qua diuina de ipso dicũtur a ratione, qua humana de eodem enuntiantur: nam vna eademque est hypostasis in diuersis naturis subsistẽs & propterea discernendum caute est non id, de quo dicũtur: sed id, secundũ quod dicuntur. Et hoc cõfirmatur auctoritate Augusti.

¶ *Super Quæstionis sextædecimæ Articulum quintum.*

IN titulo vide diuersitatem huius a præcedenti titulo: nam hic quæstio refertur ad diuinã naturam, ibi vero ad Deum. nam hic quæritur an humana prædicentur de natura diuina: ibi, an humana prædicentur de Deo. Vnde cum inter Deũ & diuinam

& diuinã naturam sola sit differentia secundum modum significandi, oĩs ista quæstio ad rem diuinam spectat, non vt res est absolute, sed vt res ẽ significata noĩe abstracto, puta deitas aut diuinitas, vel æquialẽte, puta natura diuina, essentia diuina & hmõi.

¶ In corpore articuli duæ sunt cõclusiones simul probatæ. Altera est: in Christo ea quæ sunt vnius naturæ, non possunt prædicari de alia in abstracto significata. Altera est. In Christo ea quæ sũt vtriusque naturæ, possunt indifferẽter de nominibus concretis vtriusque naturæ prædicari. Probanẽ simul. Ea quæ sunt propria vnius, nõ possunt vere prędicari de alio, nisi ẽ eo quod est idẽ illi. ergo ea quę sunt vnius naturæ, &c.

Li. 3. orth. fid. c. 6. circa fin. & c. 7. a med.

Li. 3. ca. 4.

Antecedens manifestatur, quia risibile non cõuenit nisi ei, quod est homo. Consequentia vero ꝓbatur, primo: qa nomina cõcreta supponũt hypostasim naturæ. Et cõfirmatur deinde secunda conclusio auctoritate Leonis.

¶ Aduerte hic, ꝙ abstracta & cõcreta nomina, quãnis cõueniant in significato formali (quoniã tam deitas, quàm Deus deitatẽ significat, & similiter tã humanitas, quàm homo humanam significat naturã) ex differenti tamen significandi modo inuento in illis, aliarũ differentia quoad supposita per illa: nam abstractum nomen & significat naturam & supponit pro natura: deitas enim pro deitate supponit. Cõcretum vero significat quidem naturã, sed etiam supponit pro habente naturã, ac per hoc pro hypostasi naturæ, hypostasis. n. est habens naturam: Deus. n. supponit pro habẽte deitatem, pro hypostasi diuinæ naturæ, & similiter homo pro habẽte humanam naturã, pro hypostasi humanæ naturæ: & similiter risibilitas & significat & supponit ipsam risibilitatẽ, sed risibile supponit ꝓ habẽte risibilitatẽ.

Et epi. 83. iter mediũ & fin. illiꝰ.

D. 11 47.

Et ideo risibilitas nõ prædicatur de humanitate, sed risibile vere prædicatur de homine, qm̃ idẽ est habens humanitatẽ & risibilitatẽ. Ex his igitur patet in primis assumptũ in litera antecedens, sunt prædicari de diuina natura.

¶ 2 Præt. Caro pertinet ad naturã humanã: sed sicut dicit Damasc*. in 3. lib. dicimus naturã verbi incarnatã esse, ſm beatos Athanasiũ, & Cyrillum. ergo uidetur ꝙ pari ratione ea quæ sunt humanæ naturæ, possint dici de diuina natura.

¶ 3 Præt. Ea, quæ sunt diuinę naturæ conueniunt humanæ naturæ in Christo, sicut cognoscere futura, & habere salutiferã virtutẽ. ergo videt ꝙ pari rõne ea, quæ sũt humanę naturę, possũt dici de diuina natura.

SED CONTRA est, ꝙ Damasc*. dicit in 3. lib. Deitatẽ quidẽ dicẽtes nõ nominamus de ea, quæ humanitatis idiomata sunt. i. proprietates: nõ. n. dicimus deitatẽ passibilẽ, vel creabilẽ: deitas aũt est diuina natura. ergo ea, quæ sunt humanæ naturæ, nõ possũt dici de diuina natura.

RESPON. Dicendum, ꝙ ea quæ sunt proprια vnius, non possunt vere de alio prędicari, nisi de eo, quod est idẽ illi, sicut risibile nõ conuenit nisi ei qđ est homo: in mysterio aũt incarnationis nõ est eadẽ natura diuina & humana, sed eadẽ est hypostasis vtriusq; naturæ, ideo ea, quæ sũt vnius naturæ, nõ possunt de alia prædicari, ſm ꝙ in abstracto significatur. Nomina vero cõcrẽta supponunt hypostasim naturæ, & ideo in differẽter prædicari possunt ea, quæ ad vtrãq; naturã pertinẽt, de nominibus concretis, siue illud nomẽ de quo dicuntur, det intelligere vtrãq; naturã, sicut hoc nomẽ Christus, in quo intelligitur & diuinitas vngẽs, & humanitas vncta, siue solũ diuinã naturã, sicut hoc nomẽ Deus vel filius Dei, siue solũ naturam humanã, sicut hoc nomẽ homo vel Iesus. Vnde Leo papa dicit in Epistola ad Palæstinos*: Non interest, ex qua Christus substãtia nominetur, cũ in separabiliter manẽte vnitate personæ, idẽ sit & totus hominis filius, propter carnẽ, & totus Dei filius, propter vnam cum Patre deitatẽ.

ADPRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ in diuinis realiter est ᵈ idem persona cum natura, & ratione huius idẽtitatis diuina natura prædicatur de filio Dei: non tamen est idẽ modus significãdi, & ideo quædam dicuntur de filio Dei, quæ non dicuntur de diuina natura, sicut dicimus ꝙ filius Dei est genitus, non tamen dicimus ꝙ natura diuina sit genita, vt in prima parte habitum est*. Et similiter in mysterio incarnationis dicimus, ꝙ filius Dei passus est, non autem dicimus quòd diuina natura sit passa.

P. p. q. 39 art. 5.

Ad 2ᵐ dicendum, ꝙ incarnatio magis importat vnionem ad carnẽ, quàm carnis proprietatẽ. Vtraq; autem natura in Christo, est vnita alteri in persona, ratione cuiꝰ vnionis, & diuina natura dicitur incarnata, & humana natura deificata, vt supra dictum est*.

Q. 3. art. 1.

Ad 3ᵐ dicendum, ꝙ ea quæ sunt diuinæ naturæ, dicuntur de humana natura, non secundum ꝙ essentialiter competunt diuinæ naturæ, sed secundum ꝙ participatiue deriuantur ad humanam naturam. Vnde ea, quę participari non possunt a natura humana (sicut esse increatũ, aut omnipotentem) nullo modo de humana natura dicuntur. Diuina autem natura nihil patticipatiue recipit ab humana natura, & ideo ea quæ sunt humanæ naturæ, nullo modo possũt dici de diuina natura.

ARTICVLVS VI.

Vtrũ hæc sit uera, Deꝰ factus est homo.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur ꝙ hæc sit falsa, Deus factus est homo. Cum. n. homo significet substantiam, fieri hominem, est fieri simpliciter: sed hæc est falsa, Deus factꝰ est simpliciter. ergo hæc est falsa, Deus factus est homo.

¶ 2 Præt. Fieri hominem est mutari: sed Deus non potest esse subiectum mutationis, secundum illud Malach. 3. Ego dominus, & nõ mutor. ergo videtur quòd hęc sit falsa, Deus factus est homo.

¶ 3 Præt. Homo secundum quòd de Christo dicitur, supponit personam filii Dei: sed hæc est falsa, Deus factus est persona filii Dei. ergo hęc est falsa, Deus factus est homo.

SED CONTRA est, quod dicitur Ioan. 1. Verbum caro factũ est. Et sicut Athanasius dicit in Epistola ad Epitectũ*, quod dixit, Verbũ caro factum est, simile est, ac si diceretur, quòd Deus homo factꝰ est.

RESPONDEO dicendum, quòd vnumquodque dicitur esse factum illud, quod de nouo incipit prædicari de ipso. Esse autem hominem, vere prædicatur de Deo, sicut dictum est†, ita tamen quòd non conuenit Deo esse hominem ab æterno, sed ex tempore per assumptionem humanæ naturæ. Et ideo hæc est vera, Deus factus est homo. Diuersimode tamen intelligitur a diuersis, sicut & hęc, Deus est homo, vt supra dictum est*.

ar. 1. huius quæst.

ar. 1. huius quæst.

ADPRIMVM ergo dicendum, quòd fieri hominem, est fieri simpliciter in oĩbus his, in quibus humana natura incipit esse in suppposito diuinæ naturæ, ab æterno præexistente. Et ideo Deũ fieri hominem, non est Deum fieri simpliciter.

In corp. ar.

AD 2ᵐ dicendum, quòd sicut dictum est †, fieri importat quòd aliquid prædicetur de nouo de altero. Vnde, quandocumque aliquid de nouo prædicatur de altero cum mutatione eius, de quo dicitur, tunc fieri est mutari. Et hoc contingit in omnibus quæ absolute dicuntur: nõ enim põt albedo aut magnitudo de nouo aduenire alicui, nisi per hoc quòd de nouo mutatur ad albedinem, vel magnitudinẽ. Ea vero quæ relatiue dicuntur, possunt de nouo prędicari de aliquo absque eius mutatione, sicut homo de nouo fit dexter absque sua mutatione, per motum illius, qui fit ei finister. Vnde in talibus non oportet omne quod dicitur fieri, esse mutatum, quia hoc potest accidere per mutationem alterius. Et per hunc modum Deo dicimus, Domine refugium factus es nobis.

Esse autem hominem, conuenit Deo ratione vnionis, quæ est relatio quædam: & ideo esse hominem prædicatur de nouo de Deo absque eius mutatione per mutationem humanæ naturæ, quæ assumitur in diuinam personam. Et ideo cum dicitur, Deus factus est homo, non intelligitur aliqua mutatio ex parte Dei, sed solum ex parte humanæ naturæ.

AD 3ᵐ dicendum, quòd homo supponit personam Filii Dei, non nudam, sed prout subsistit in humana natura. Et ideo quamuis hæc sit falsa, Deus factus est persona filii Dei, est tamen hæc vera, Deus factus est homo, ex eo quòd est vnitus humanæ naturæ.

ARTICVLVS VII.

Vtrum hæc sit uera, Homo factus est Deus.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd hæc sit vera, Homo factus est Deus. Dicitur enim Romano. primo, Quod ante promiserat per prophetas suos in scripturis sanctis, de filio suo, qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem: sed Christus, secundum quòd homo, est ex semine Dauid secundum carnem. ergo homo factus est filius Dei.

¶ 2 Præter. Augustꝰ. dicit in primo de Trinit*. Talis erat illa susceptio, quæ Deum hominem faceret, & hominem Deum: sed ratione illius susceptionis hæc est vera, Deus factus est homo. ergo similiter hæc est vera, Homo factus est Deus.

¶ 3 Præter. Gregorius Nazanzenus dicit in Epist. ad Elidonium†, Deus quidẽ humanatus est, homo autẽ deificatus, vel quolibet aliter

Li. 1. c. 11. circa prin. tom. 3.

In epist. 1. ad Elidonium inter princip. & med.

cundo, ponitur tertius sensus, qui solus est proprius, & respondetur quæsito.

¶ Quo ad primum vide nouitie, quòd in primo sensu copula verbalis est, ly est. Et ly factus, ponitur vel adiectiuum subiecti, puta homo factus: sicut si diceretur, homo creatus, vel adiectiuum prędicati, puta deus factus: ita quòd sensus esset, vel quòd factus homo est deus, vel quòd homo est deus factus, Et vtroque modo iudicatur falsa: & de secunda quidem non est dubium. Prima autem falsa iudicatur: quia ly homo, in subiecto stat pro hypostasi, ac per hoc dicendo, homo factus, enuntiatur de persona humana facta, quòd est deus: constat autem, nullam esse personam siue humanam, siue diuinam factã, quæ sit deus: nam persona humana, quæ est deus, est non facta, sed genita ab æterno, deus de deo.

¶ In secundo autem, quamuis improprio sensu, dicuntur quinque, primo, ponitur modus, quo sumitur ly factus: & dicitur sumi, vt modus determinans compositionem, sicut in propositionibus modalibus ly possibile, aut necessarium determinare dicitur compositionem, ita ꝙ propositio ista, Homo factus est Deus, sonat istam, Hominem esse Deum, factum est. Et propterea, secundo in litera explicatur dictus sensus eiusdem, scilicet, factum est, vt homo sit deus, & similiter deus factus est homo, factum est, vt deus sit homo. Tertio dicitur, quòd propositio vtraque est vera in hoc sensu. Quarto, quòd hic sensus non est proprius harum propositionum. Et ratio quidem logica est: quia ly factus, non est modus determinatiuus cõpositionis sicut ly possibile, aut necessarium. Ratio vero realis ad sensum respicies, quæ in litera redditur, cum quinto subiungitur, qđo sensus iste potest proprietatem forte habere, est quia hic homo, de quo enuntiatur factũ esse deum, non est factus deus, ita ꝙ neq; ab æterno, neq; ex tẽpore factum est, vt hõ, hoc est hic homo, esset deus: constat, n, ꝙ ly homo, supponit in hac enuntiatione pro hoc homine: qa supponit personaliter & determinate, & quòd hic homo est deus ab æterno genitus, non factus, est hypostasis filij dei.

Locis supp. arti. 6. citatis.

Post mediũ illius, & incip. Ergo arbitra.

Infr. q. 33. ar. 3. c. Et 3. dist. 3. q. 5. art. 3. c. & dist. 7. q. 1. Et opu. 1. c. 18. Et op. 2 c. 6. Et Ro. 1. l. 2.

Super Quæstionis sextædecimæ Articulum sextum.

TItulus clarus est.

¶ In corpore articuli primo respondetur quæsito vnica cõclusione. Hæc est vera, Deus factus est homo. Probatur que syllogismo satis clare posito, & ordinato in litera, ita vt non sit opꝰ formare illũ.

¶ Deinde aperitur, quòd hæc propositio a diuersis diuersimode intelligitur, iuxta dicta in primo huius quæstionis articulo de ista propositione, Deus est homo.

¶ In respõsione ad secundum, si dubitas, vide scripta in articulo primo in

in subiecto acquirente humanam naturam, puta in materia, attamen personam aliquam fieri hominem, non importat mutationem in persona acquirente naturam humanam. Et ratio diuersitatis est: quia subiectum quod fit homo, per transmutationem sui acquirit esse humanum: sed persona quæ fit homo, sola noua personatione humanæ naturæ fit homo. Personare autem naturam humanam, nõ est mutari, sed subsistere nunc primo in illa. Et ideo filius dei prius non erat homo, quia non personabat naturã humanam, & in tempore factus est homo, quia incœpit quandoque personare naturam vnã humanam, & per hoc acquisiuit primo esse subsistentiale humanæ naturę, & non tantum esse relatiuum: factus ẽ homo, factus est substantia animata sensibilis, rationalis, & non ad aliquid, nõ ad humanam naturam. Et est non solũ subiectum propositionis ly Deus, cũ dicitur, deus factus est homo, sed vt subiectum factionis, hoc est personationis nũc primo: hoc enĩ fieri nihil aliud est, quàm personare nunc primo. Et sic habes substãtialem factionem & terminum & subiectum, absque mutatione subiecti. Et si tibi apparet mirabile, memento quia nihil est mirabilius, quàm verbum caro factum est, post Trinitatis arcanum.

¶ In respõsione ad tertium, si formalẽ responsionem nouitius optat, dicito quòd ista est vera, Deus factus est subsistens in humana natura: hoc enim formaliter supponit ly homo. Et si ad materialiter substratum instet descendi, dicito quòd hæc etiam est vera, deus factus est persona filij dei subsistens in humana natura. Sicut etiam cum paries fit albus vere dicitur, quòd paries factus est paries albus, vt patet in septimo Metaphys. & ad propositum in 4. Senten. distin. 7.

Super Quæstionis sextædecimæ Articulum septimum.

TItulus clarus est.

¶ In corpore duo fiunt. Primo, ponitur duplex propositionis sensus improprius: & iuxta vtrumque respondetur. Secundo, ponitur tertius sensus, qui solus est proprius, & respondetur quæsito.

¶ Quo ad primum vide nouitie, quòd in primo sensu copula verbalis est, ly est. Et ly factus, ponitur vel adiectiuum subiecti, puta homo factus: sicut si diceretur, homo creatus, vel adiectiuum prędicati, puta deus factus: ita quòd sensus esset, vel quòd factus homo est deus, vel quòd homo est deus factus, Et vtroque modo iudicatur falsa: & de secunda quidem non est dubium. Prima autem falsa iudicatur: quia ly homo, in subiecto stat pro hypostasi, ac per hoc dicendo, homo factus, enuntiatur de persona humana facta, quòd est deus: constat autem, nullam esse personam siue humanam, siue diuinam factã, quæ sit deus: nam persona humana, quæ est deus, est non facta, sed genita ab æterno, deus de deo.

¶ In secundo autem, quamuis improprio sensu, dicuntur quinque, primo, ponitur modus, quo sumitur ly factus: & dicitur sumi, vt modus determinans compositionem, sicut in propositionibus modalibus ly possibile, aut necessarium determinare dicitur compositionem, ita ꝙ propositio ista, Homo factus est Deus, sonat istam, Hominem esse Deum, factum est. Et propterea, secundo in litera explicatur dictus sensus eiusdem, scilicet, factum est, vt homo sit deus, & similiter deus factus est homo, factum est, vt deus sit homo. Tertio dicitur, quòd propositio vtraque est vera in hoc sensu. Quarto, quòd hic sensus non est proprius harum propositionum. Et ratio quidem logica est: quia ly factus, non est modus determinatiuus cõpositionis sicut ly possibile, aut necessarium. Ratio vero realis ad sensum respicies, quæ in litera redditur, cum quinto subiungitur, qđo sensus iste potest proprietatem forte habere, est quia hic homo, de quo enuntiatur factũ esse deum, non est factus deus, ita ꝙ neq; ab æterno, neq; ex tẽpore factum est, vt hõ, hoc est hic homo, esset deus: constat, n, ꝙ ly homo, supponit in hac enuntiatione pro hoc homine: qa supponit personaliter & determinate, & quòd hic homo est deus ab æterno genitus, non factus, est hypostasis filij dei.

Li. 1. c. 11. circa prin. tom. 3.

In epist. 1. ad Elidonium inter princip. & med.

Non est igitur proprius sensus harum locutionum, dicere, Factum est vt homo esset deus. Posset tamen, vt quinto dicitur in litera saluari, vt proprius sensus, sustinēdo quòd homo habeat suppositionem simplicem, suppona pro natura humana in concreto communiter. nam factum est, quòd homo sit deus: quamuis nō sit factum, quòd aliqs singularis homo sit deus: quia ille singularis homo, qui est deus, est naturaliter, & ab æterno deus.

¶ Occurrit hic autē circa duo quæstio. Primo circa suppositionem simplicē, & proprietatem ꝓpositionis sic sumptæ. Secundo, circa personalem, an iste homo sit factus de⁹. Est autem dubitādi ratio circa primū: quia dicendo, homo est factus deus, ly homo supponit pro habente naturā humanam indeterminate, aliud enim est dicere, hic homo est factus deus: & aliud est dicere, homo est factus deus: quoniā homo supponit confuse pro habente naturā humanam, hic homo autē determinate. *lib.3.c.2. non longe a fine.

¶ Et hinc fit primo, vt ratio literæ nihil valeat, reprobando illam, Homo factus est deus: quia ista ē falsa. Iste homo factus est deus. Fit secundo, vt non logice dicatur in litera, quòd supponat simpliciter ly Homo, I stando pro homine communiter: quoniam supponit personaliter, confuse tamen: immo naturalis suppositio termini cōis concreti, est supponere ꝓ habente naturā indeterminate. Fit tertio, vt quia ista propositio, Homo factus est deus, in personali suppositione propriissime sumpta est vera: quia in veritate homo est deus, & nō semper fuit deus, sed per vnionis gratiam est deus: male in litera arguatur falsitatis. Fit quarto, vt Scotus in tertio sententiarum distinctione septima, quæstione secunda, rectius dixerit ꝙ ista propositio, Homo factus est deus, est simpliciter vera & propria: tum quia homo per actionem agentis est deus, & non semper fuit deus: tum quia est conuertens illam, deus factus est homo.

¶ Ad euidentiam horum scito, quòd inter personalem, & simplicem suppositionem hæc est differētia, quòd si ly Homo, supponit personaliter, oportet prædicatum conuenire alicui personæ humanæ: quod enim de nulla persona humana, nec de omnibus simul verificatur, de homine personaliter sumpto nō K verificatur, vt patet discurrenti, tam in propositionibus per se, quàm per accidens. Si vero supponit simpliciter, prædicatum conuenit homini abstrahenti a suis suppositis: ita quòd verificatur de homine communiter, & de nullo homine, nec de omnibus simul verificatur.

¶ Ad propositum autem descendendo, considerandum est, ꝙ in illa propositione, Homo factus est deus, ly Homo supponit personaliter proprie loquendo: quia ly factus est, non permittit hominem supponere nisi personaliter: sicut cum dicitur, Homo factus est albus quoniam fieri reale, non est hominis communiter, sed hominis singularis. Et ꝓpterea ad veritatē istius, Homo factus est deus, oportet veram esse istam, Aliquis homo factus est deus: sicut ad veritatem istius, Homo factus est albus, oportet quòd aliquis homo sit factus albus. Sed si ly homo, supponat simpliciter: veritas eius non exigit, quòd aliquis homo sit factus deus, sed sufficit quòd per actionem alicuius agentis factum sit, vt de homine absolute verificetur de nouo nominauerit: sed deus ea ratione dicitur humanatus, qua est homo factus. ergo homo ea ratione dicitur deificatus, qua est factus deus. Et ita hæc est vera, homo factus est deus.

¶ 4 Præt. Cum dicitur, deus factus est homo, subiectum factionis vel mutationis non est deus: G sed humana natura, quam significat hoc nomen homo: sed illud videtur esse subiectum factionis, cui factio attribuitur. ergo hæc magis est vera, homo factus est deus, quàm ista, Deus factus est homo.

SED CONTRA est, quòd Damasc. dicit in 3. lib. * Non hominem deificatum dicimus, sed deum humanatum: idem autem est fieri deum quod deificari. ergo hæc est falsa, homo factus H est deus.

RESPON. Dicendum, quòd ista propositio, homo factus est deus, tripliciter potest intelligi. Vno modo, ita quòd hoc participium Factus, determinet absolute vel subiectum, vel prædicatum. Et in hoc sensu est falsa: quia neque homo ille de quo deus prædicatur, est factus, neque deus est factus, vt infra dicetur. * Et sub eodem sensu hæc est falsa, deus factus est homo: sed sub hoc sensu non quæritur hic de istis propositionibus. Alio modo potest intelligi, vt ly Factus, determinet compositionem, vt sit sensus, homo factus est deus, idest, factum est, vt homo sit deus. Et sub hoc sensu vtraq; est vera, & homo factus est deus, & deus factus est homo: sed hic nō est proprius sensus harum locutionum: nisi forte intelligatur ꝓm ꝙ ly homo, non habet personalē suppositionem, sed simplicem. Licet.n. hic hō non sit factus deus, quia hoc suppositū. s. psona filij dei, ab ęterno fuit deus, tamen homo, cōiter loquendo, nō semper fuit deus. Tertio modo ꝓprie intelligitur, secundum ꝙ hoc participium factus, ponit fieri circa hoiem in respectu ad deū, sicut ad terminum factionis. Et in hoc sensu, supposito ꝙ in Christo sit ea dem persona, & hypostasis, & suppositum dei & hominis (vt supra ostensum est †) ista propositio est falsa: quia cum dicitur, homo factus est deus, ly homo, habet personalem suppositionem. Non.n. esse deum, verificatur de homine tur a prædicatis, & prædicatum integrum; scilicet factum esse deum, verificandum est, & non potest verificari de homine personaliter siue consuse, siue determinate, ideo ad suppositionem simplicem recursum est. Logicum quippe est, vt homo supponat simpliciter pro habente naturam, abstrahendo a singularibus, non solum quo ad significationem, sed quo ad id quòd prædicato supponat, & hæc non est eius naturalis suppositio, sed cum personaliter supponit pro habente naturam indeterminate.

¶ Ad tertium dicitur, quòd iam patet, falsum esse, quòd personaliter sumpta illa propositio, homo factus est deus, sit vera: nec est verū de homine personaliter sumpto, quòd per gratiam vnionis est deus.

¶ Vnde ad quartum ex Scoto dicitur, quòd si Scotus vtitur suppositione simplici, verum dicit: & affirmat proprietatem sensus, quam Auctor in litera sub dubio relinquit: sed in veritate ly Factus est, transit in impersonalē: hoc est, factum est, vt homo esset deus. Quod non videtur de intentione Scoti, volentis istam, Homo factus est deus, sequi per conuersionem ad illam, deus factus est homo: oportet enim personaliter supponere hominem, si per conuersionem sequitur ad illam. Et propterea si (vt apparet) vtitur suppositione personali, directe dicit contra Auctorem, sed falsum dicit: quoniam personaliter sumpta propositio illa, homo factus est deus, est falsa. Et cum probatur, quia istæ sunt veræ, homo per actionem agentis est deus: &, homo non prius erat deus, respondetur quòd prima est falsa, quia veritas eius exigit veritatem alicuius suæ singularis, scilicet quòd aliquis homo per actionem agentis est deus, qui prius non fuit deus, Constat autem, quòd nullus homo per actionem cuiuscumque agentis est de nouo deus: quia ille homo, scilicet Iesus Nazarenus, qui solus inter homines est deus, non est de nouo deus, sed ab æterno: nec per actionem alicuius agentis, sed æterna natiuitate a Patre est deus. Nec est verum quòd istius, deus factus est homo, conuertens sit, homo factus

F esse deum. Et quia potest dici quòd iste sensus est proprius sensus istius propositionis a doctoribus positæ (ita quòd de homine absolute dixerunt quòd factus est deus) nec hæc proprietas est vsquequaque clara, ideo Auctor dixit, Nisi forte &c.

¶ Ad obiecta igitur respondendo dicitur, concedendo quòd homo, proprie loquendo, supponit pro habente naturam humanam indeterminate: & ꝙ alia est propositio, Homo factus est deus, & alia, Hic homo factus est deus. Sed cum infertur primo. ergo ratio literæ nihil valet, respondetur quòd efficax est: qa licet sint diuersæ propositiones, negatio tamen illius singularis, scilicet hic homo est factus deus, infert negationem illius indefinitæ, homo factus est deus: quoniam gratia materiæ vnū singulare in proposito æquiualet omnibus singularib⁹. constat enim vnum tantum hominem esse deum. Et propterea sicut a negatione omnium singularium infertur negatio indefinitæ, ita in proposito a negatione vnius singularis destruitur indefinita. *art.8.& huius ꝙ †q.2.art.1.

¶ Ad secundum dicitur, quòd quia talia sunt subiecta, qualia permittuntur a prædicatis, & prædicatum integrum; scilicet factum esse deum, verificandum est, & non potest verificari de homine personaliter siue consuse, siue determinate, ideo ad suppositionem simplicem recursum est. Logicum quippe est, vt homo supponat simpliciter pro habente naturam, abstrahendo a singularibus, non solum quo ad significationem, sed quo ad id quòd prædicato supponat, & hæc non est eius naturalis suppositio, sed cum personaliter supponit pro habente naturam indeterminate.

¶ Ad tertium dicitur, quòd iam patet, falsum esse, quòd personaliter sumpta illa propositio, homo factus est deus, sit vera: nec est verū de homine personaliter sumpto, quòd per gratiam vnionis est deus.

¶ Vnde ad quartum ex Scoto dicitur, quòd si Scotus vtitur suppositione simplici, verum dicit: & affirmat proprietatem sensus, quam Auctor in litera sub dubio relinquit: sed in veritate ly Factus est, transit in impersonalē: hoc est, factum est, vt homo esset deus. Quod non videtur de intentione Scoti, volentis istam, Homo factus est deus, sequi per conuersionem ad illam, deus factus est homo: oportet enim personaliter supponere hominem, si per conuersionem sequitur ad illam. Et propterea si (vt apparet) vtitur suppositione personali, directe dicit contra Auctorem, sed falsum dicit: quoniam personaliter sumpta propositio illa, homo factus est deus, est falsa. Et cum probatur, quia istæ sunt veræ, homo per actionem agentis est deus: &, homo non prius erat deus, respondetur quòd prima est falsa, quia veritas eius exigit veritatem alicuius suæ singularis, scilicet quòd aliquis homo per actionem agentis est deus, qui prius non fuit deus, Constat autem, quòd nullus homo per actionem cuiuscumque agentis est de nouo deus: quia ille homo, scilicet Iesus Nazarenus, qui solus inter homines est deus, non est de nouo deus, sed ab æterno: nec per actionem alicuius agentis, sed æterna natiuitate a Patre est deus. Nec est verum quòd istius, deus factus est homo, conuertens sit, homo factus

factus est deus, sed illa, Qui factus est homo, est deus, sicut ista, A Paries factus est albus, non conuertitur in istam, Album factū est paries, sed in istam, Quod factum est album, est paries.

¶ Secundum dubium occurrens est: quia videtur quod etiam factum sit, quòd iste homo sit deus: nam ly iste homo, stat pro supposito ærerno, non quatenus est æternum, seu hypostasis diuinæ naturæ: sed quatenus est ex tempore hypostasis humanę naturæ. Constat autē, quòd factū est per gratiam diuinam, vt hypostasis diuinæ naturæ, esset hypostasis humanę naturæ, & quòd hypostasis humanæ naturæ, esset ipsa verbi hypostasis. Et sic propositio esset vera, & sensum proprium habet secundum personalē suppositionem.

¶ Ad hoc dicitur, quòd in hac vltima particula literæ nō est sermo de veritate, sed de proprietate sensus. Et propterea licet assignatus sensus obiiciēdo sit verus, non tamen ē proprius dictæ propositionis: quia ly homo, ex parte subiecti personaliter ac determinate supponens, debet sumi pro illa hypostasi absolute: & non pro illa, vt abstrahit a seipsa (vt obiectio sumit) quia subiecta tenentur materialiter: cōstat autem quòd absolute sumpta hypostasi illa, falsum est quòd factum sit illam esse deum. Vbi tamen huiusmodi dicta inueniuntur, pie interpretanda sunt, nec extendenda.

¶ Quo ad secundum tertius sensus ponit, quòd hoc totum. Factus est, ponitur pro copula verbali: sic enim ly factus est, ponit circa hominem vt subiectum fieri, non absolute, sed in ordine ad deum, vt terminum factionis: ita ꝙ sensus proprius est, quòd homo effectus est deus. Et in hoc sensu proprie respōdetur quæsito, quòd propositio est falsa: & manifestatur, & probatur. Manifestatur quidem & ex supposita sententia fidei falsificante dictam propositionem, & ex contraria hæresi Nestorianorum verificante eandem. Ponendo enim vnam tantum in Christo hypostasim, cum illa sit genita deus ab æterno, & supponatur per ly homo, non potest dici, quòd factus est deus. Ponendo autem cum hæreticis duas in Christo hypostases, optime verificatur, quòd homo factus est deus, quia ille homo cōiunctus est deo, sicut econtra, Deus factus est homo, i. coniunctus est illi homini secundum hos hæreticos. Probatur autem sic. Esse deum verificatur de homine non ratione naturæ, sed suppositi. ergo fieri deum, de supposito quoque verificari debet, si propositio est vera: sed de supposito non potest verificari fieri deum. Probatur: quia ab æterno est deus, nec vnquam cœpit esse deus, aut fieri deus, aut quòd factus sit deus. ergo. Antecedens patet. Consequentia vero probatur: quia eiusdem est fieri & esse, si fit, cum fieri terminetur ad esse.

¶ Aduerte circa hæc, quòd cum in omni factione, qua vnum fit aliud, non solum concurrat terminus, sed subiectum seu quasi subiectum, & in hac factione, vt in litera dicitur, Deus significetur vt terminus, per hanc propositionem, Homo factus est deus, restat vt homo significetur vt subiectum: & ideo, vt in litera dicitur, est falsa propositio ista, Homo factus est deus. Et tamen si relatiue iudicetur ista factio, verissimum est, quòd deus est terminus, & homo formaliter est subiectum: quia secundum rem mutatio ponitur in homine formaliter, & in deo non nisi vt in termino. Quo fit, vt ad rem spectando, deberet ista propositio, Homo factus est deus, dici vera, & magis vera, quàm illa, deus factus est homo: quia in illa subiectum factionis ponitur subiectum, & terminus ponitur terminus, in ista autem, econtra: & tamen totum oppositum affirmatur: quia ista, deus factus est homo, affirmatur & in Euangelio, Verbum caro factum est, & in symbolo, Et homo factus est: illa autem, Homo factus est deus, communiter dicitur falsa. *positum ī arg.

¶ Quorsum hæc? Propter duo. Primum est, vt non sistas in factione relatiua, sed intelligas in hoc mysterio fieri illud, quo dicitur, Verbum caro factum est, & homo factus est, esse non fieri relatiuum: qa non caro, non homo factus esset dei filius, sed ad carnem, ad hominem: & militarent multum argumenta allata. Sed fieri substantiale, non quale est fieri, quo materia transmutatur in carnem, aut humanam naturam: sed quale est fieri, quo fingeretur, Sortem fieri hominem. Nam sicut alio modo se habet esse inter Sortem & humanam naturam ex vna parte, & inter materiam & humanam naturam ex altera parte, ita dissimiliter se habet fieri inter hæc & illa: cum enim dicimus, Sortes est homo, non denotatur aliud esse prædicati, & aliud subiecti: sed cum dicitur, Materia est humana, aliud esse essentiale denotatur materiæ, & aliud humanitatis. Et ideo fieri medians inter materiam & esse humanum, fieri substantiale quidem, sed mutationis est ipsius materiæ: inter Sortem autem & humanam naturam non mediat fieri mutationis: sed aut nullum, aut sine mutatione. Et ad hoc fieri spectat fieri illud, quo verbum caro factum est: sicut ad hunc essendi modum spectat esse illud, quo verbum est homo, in primo modo dicendi per se, vt patet ex supradictis. † In corp. artic. D.10.q.2.

¶ Secundum est, ꝙ cum his stat, ꝙ interuenit in hoc mysterio mutatio relatiua, secundario tamen: ita ꝙ cum de hoc mysterio loquendum est dicito, ꝙ interueniunt hic duo, s. factio, & mutatio. Et ꝙ factio quidem est substantialis, qua Verbum caro factum est: & locum subiecti tenet in hac factione substantiali verbum: quia secundum rei veritatem concurrit in hoc fieri verbum, vt hypostasis, quæ naturæ subiicitur, naturam substantificans, in natura subsistens. Et natura ipsa humana (de qua est sermo) tenet locum termini, quāuis non tm, vt dicetur. Mutatio autem est relatiua: & respectu huius natura humana tenet locum subiecti, verbum autē locum termini: quia verbum non refertur, nisi quia natura refertur ad verbum. Et qm̄ non de mutatione, sed de factione est sermo in istis propositionibus, ideo illa est simpliciter vera, deus factus est homo: in eo siquidem de eo quod est, vt subiectum factionis, dicitur, quòd factum est homo, quod constat esse verissimum, & proprissime dictum: ista vero, Homo factus est deus, est simpliciter falsa: quoniam in ea enuntiatur vt terminus factionis deus, qui nec ratione naturæ, nec ratione suppositi potest terminare factionem circa suppositum hominis ex significatione propositionis positam, cum dicitur, homo factus est deus.

¶ In responsione ad primum aduerte nouitie, quòd tota vis

argumenti consistit in illo pronomine, Ei: quasi dixerit Apostolus, de filio tuo, quia factus est ei, hoc est deo filius, &c. Et propterea responsio cõsistit in hoc, quòd ly Ei, idem significat quod ad honorem eius: & construitur sic, Qui factus est ad dei honorem ex semine Dauid secundum carnem.

¶ In responsione ad secundum & ter iũ habes piam interpretationem Græcorum ſ Gregorio, & Latinorum in Augustino.

¶ In responsione ad quartũ vide in calce responsionis, ꝙ natura humana dicitur subiectum fictionis, non solum ea ratione, quia est subiectum mutationis relatiue: sed ga substantiale fieri in mysterio Incarnationis inuentum conuenit humanæ naturæ passiue: quoniam hoc fieri non est, nisi verbo vniri naturam humanã in vnitatem hypostaticam, vbi constat verbum personare naturam, & naturam personari in verbo. Et licet verbũ personare naturã, non sit agere (cum non sit commune toti Trinitati, cui omnis actio ad extra communis est, sed soli verbo conueniat (& consequẽter naturam a verbo personari, non sit pati: quia tamen hoc fieri, physice loquendo, nõ est nisi personatio humanæ naturæ in verbo, vt nunc primo dependens a tota Trinitate, vt causa efficiẽte, & verbum in ipsa personatione concurrat vt hypostasis, & natura humana vt patiens ipsam factionem suæ personalitatis in verbo. tam verbum quàm natura humana potest significari vt subiectum factionis in hoc mysterio. Et propterea in litera dicitur, quòd dici potest, Humanitas facta est Dei, non autem, quòd homo factus est deus:

Inſ. q. 20. a. 1. ad 1. Et 1. q. 41. art. 3. c. & ad 4. Et 3. distinctio. 4. q. 2. art. 2. ad 4. & di. 11. q. 1. arti. 2. & dist. 21. q. 1. art. 3 ad 2. Et 4. cõ. c. 48. Et veri. q. 29. arti. 1. ad 1. Et op. 3. c. 223. et 1. Cor. 15. lec. 2.

* art. 5. huius q.

Homo factus est deus: sicut si Sortes cum prius fuerit homo, postea factus est albus, demonstrato Sorte, hæc est vera, Hic homo hodie factus est albus: hæc tamen est falsa, Hoc album hodie factum est homo. Si tamen ex parte subiecti poneretur aliquod nomen significans naturam humanam in abstracto, posset hoc modo significari vt subiectum factionis, puta si dicatur, quòd natura humana facta est filij dei.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum hæc sit uera, Christus est creatura.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd hæc sit vera, Christus est creatura. Dicit enim Leo Papa, Noua & inaudita conuentio: Deus qui est & erat, fit creatura: sed illud potest prædicari de Christo, quòd filius dei factus est per incarnationem. ergo hæc est vera, Christus est creatura. ¶ 2 Præt. Proprietates vtriusque naturæ, possunt prædicari de hypostasi communi vtriusque naturæ quocumque nomine significetur, vt supra dictum est: * sed proprietas humanæ naturæ est esse creaturam: sicut & proprietas diuinæ naturæ est esse creatorem. ergo vtrumque potest dici de Christo, scilicet quòd sit creatura, & ꝙ sit increatus & creator. ¶ 3 Præt. Principalior pars hominis est anima, quàm corpus: sed Christus ratione corporis, quod de Virgine traxit, dicitur esse simpliciter natus de Virgine. ergo ratione animæ, quæ creata est a deo, debet simpliciter dici, ꝙ Christus sit creatura.

SED CONTRA est, quòd Ambro. dicit in lib. de Trinita.† Numquid dicto factus est Christus? numquid mandato creatus est Christus? quasi dicat, non. Vnde subdit, Quo modo autem creatura in deo esse potest? etenim deus naturę simplicis est, non coniunctæ. ergo hæc non est concedenda, Christus est creatura.

RESPON. Dicendum, quòd sicut Hiero. * dicit, ex verbis inordinate prolatis incurritur hæresis. Vnde cum hæreticis nec nomina debemus habere communia, ne eorum errori fauere videamur. Arriani autem hæretici, Christum dixerunt esse creaturam, & minorem Patre, non solum ratione humanæ naturæ, sed etiam ratione diuinę personæ. Et [d] ideo non est absolute dicendum, quòd Cristus sit creatura vel minor Patre, sed [d] cum determinatione, scilicet secundum humanam naturam. Ea vero, de quibus suspicari non potest, quòd diuinæ personæ conueniant secundum seipsam, possunt simpliciter dici de Christo ratione humanæ naturę, sicut simpliciter dicimus Christum esse passum, mortuum & sepultum: sicut etiam in re-

† in lib. 2. fide c. 7. ea medi. tom. 2.

* refert. 4. sen. dist. 13. in fine.

D. 22. 13.

D. 6. 7.

tur assumptum Ioan. 14. ex verbis Domini dicentis sine determinatione aliqua, Pater maior me est. Si enim Christus absolute & simpliciter dixit, Pater maior me est (quod est dicere, ego sum minor Patre) & idem est iudicium de ista & de illa, Christus est creatura, vt in litera dicitur, consequens est, vt dicere hæc, non sit communicare in vocabulis cum hereticis: sed sectari Euangelica verba, destruendo tamen sensum hæreticorum: non enim prohibemur loqui & frequentare locutiones sacræ Scripturæ, male expositæ ab hæreticis, alioquin oporteret nouum semper modum loquendi inuenire, quod est fatuum.

¶ Ad hoc dicitur, quòd Saluator non dixit sine determinatione, Pater maior me est: quoniam appoluit hanc locutionem, vt rationem præcedentis, de seipso secundum assumptam naturam loquentis: ait enim, Gauderetis vtique quia vado ad Patrem: quia Pater maior me est: constat enim liquido, quòd secundum humanam naturam vadit ad Patrem: quia Pater maior est ipso proculdubio secundum illam naturam, secundum quam vadit ad Patrem: alioquin maioritas non esset ratio eundi ad Patrem. Ex contextu igitur literæ quo maioritas Patris ratio eundi ad Patrem ponitur, determinatur maioritas ipsa Patris ad filium secũdum humanam naturam, secundum quam vadit ad Patrem. non est ergo euangelica, sed arriana vox, Christus est minor Patre, Christus est creatura.

¶ Secunda

¶ Secunda conclusio seu potius regula vniuersalis est: Ea quæ non possunt suspicari conuenire personæ Christi, secundum se absolute affirmantur de Christo, quamuis solum ratione naturæ humanæ illi conueniant.

¶ Vbi nota nouitie Auctorem in hac litera distinguere ea, quę conueniunt Christo ratione humanę naturæ in duo genera: nam quædam sunt, quæ in dubitationem venire possunt, an conueniant toti vel parti, si insunt alicui parti, non attribuimus toti simpliciter, idest, sine determinatione: non enim dicimus quòd æthiops est albus, sed quòd est albus secundum dentes. Dicimus autem absque determinatione, quòd est crispus: quia hoc non potest ei conuenire, nisi secundum capillos.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd aliquando sancti doctores causa breuitatis determinationem omissa; nomine creaturæ vtuntur circa Christum: est tamen in eorum dictis subintelligenda determinatio, inquantum homo.

AD 2[m] dicendum, ꝙ omnes proprietates humanæ naturæ, sicut & diuinæ, possunt aliqualiter dici de Christo. Vnde & Damasc.* dicit in 3. lib. quòd Christus, qui deus est & homo, dicitur & creabilis & increabilis, partibilis & impartibilis: sed tamen illa quæ dubitationem habent circa alterutram naturam, non sunt dicenda absque determinatione. Vnde ipse postea alibi subdit, † Ipsa vna hypostasis, scilicet Christi, & increata est deitate, & creata est humanitate. Sicut & econuerso non esset dicendum sine determinatione, Christus est incorporeus vel impassibilis ad euitandum errorem Manichæi, qui posuit Christum verum corpus non habuisse, nec vere passum esse: sed dicendum est

* lib. 3. c. 4. in fine & c. 5. a medio.

† lib. 4. c. 5. a medio.

bus corporalibus & humanis, ea quæ in dubitationem venire possunt, an conueniant toti vel parti, si insunt alicui parti, non attribuimus toti simpliciter, idest, sine determinatione: non enim dicimus quòd æthiops est albus, sed quòd est albus secundum dentes. Dicimus autem absque determinatione, quòd est crispus: quia hoc non potest ei conuenire, nisi secundum capillos.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd aliquando sancti doctores causa breuitatis determinationem omissa; nomine creaturæ vtuntur circa Christum: est tamen in eorum dictis subintelligenda determinatio, inquantum homo.

AD 2[m] dicendum, ꝙ omnes proprietates humanæ naturæ, sicut & diuinæ, possunt aliqualiter dici de Christo. Vnde & Damasc.* dicit in 3. lib. quòd Christus, qui deus est & homo, dicitur & creabilis & increabilis, partibilis & impartibilis: sed tamen illa quæ dubitationem habent circa alterutram naturam, non sunt dicenda absque determinatione. Vnde ipse postea alibi subdit, † Ipsa vna hypostasis, scilicet Christi, & increata est deitate, & creata est humanitate. Sicut & econuerso non esset dicendum sine determinatione, Christus est incorporeus vel impassibilis ad euitandum errorem Manichæi, qui posuit Christum verum corpus non habuisse, nec vere passum esse: sed dicendum est cum determinatione, quòd Christus secundum deitatem est incorporeus & impassibilis.

AD 3[m] dicendum, quòd de natiuitate ex Virgine, nulla dubitatio potest esse, ꝙ conueniat personæ filij dei; sicut potest esse de creatione. Et ideo non est similis ratio vtrobique.

ARTICVLVS IX.

Vtrum hæc sit uera, iste homo, demonstrato Christo, incœpit esse.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd ille homo, demonstrato christo incœperit esse. Dicit enim August. super Ioan.* Priusquam mundus esset, nec nos eramus, nec ipse mediator Dei & hominum, homo Iesus Christus: sed illud quod non semper fuit incœpit esse. ergo ille homo, demonstrato christo, incœpit esse. ¶ 2 Præt. christus incœpit esse homo: sed esse hominem est esse simpliciter. ergo ille homo incœpit esse simpliciter. ¶ 3 Præt. Homo importat suppositum humanæ naturæ: sed christus non semper fuit suppositum humanæ naturæ. ergo ille homo incœpit esse.

SED CONTRA est, quòd dicitur Hebr. vlti. Iesus christus heri & hodie, ipse & in sæcula.

RESPON. Dicendum, quòd non est dicendũ, quòd ille homo, demõstrato chro, incœperit esse, si nihil addatur: & hoc duplici rõne.

1. dist. 12. q. 1. art. vni co.

* Tra. 105. a medio, tom. 9.

Primo quidem, quia ly homo, significat naturam: quia termi-

nus in subiecto positus tenetur non formaliter pro natura, sed materialiter pro subiecto.

¶ Circa hunc processum occurrit primo Durandus in 12. dist. 3. sen. q. 1. reprehendens concludentem ex eo, quòd subiectum stat materialiter pro supposito, istam esse falsam. Iste homo. i. Christus, incœpit esse. Ex hoc enim, inquit, quod subiectum tenetur materialiter, licet habeatur ꝙ aliquid potest sibi vere attribui, quod non attribuitur illi rõne formæ (sicut cum dicimus, album currit) nõ tamen habetur, quin etiam attribui sibi vere possit, qđ conuenit illi ratione formæ, vt patet dicendo, hoc album disgregat. Ac p hoc, cũ incipere esse conueniat Christo rõne humanæ naturæ, sicut illa est vera, Hic homo (demonstrato Christo) est risibilis, ita ista, Hic homo incœpit esse, si nihil aliud obstat, nisi quòd subiectũ tenetur materialiter. Vtrobiq; enim suppositio attribuitur quod ratione formæ conuenit.

¶ Occurrit deinde Scotus in 3. sen. di. 11. q. 3. obiiciens, ꝙ stare pro suppositio contingit dupliciter, ſ secundum se, vel vt habeat aliqd aliud, sicut Sortes albus stat pro suppositio generis substantiæ, non secundum se, sed vt habet albedinem: & ſ militer hic homo id est, Christus stat, ꝙ suppositio diuino, non secundum se, sed vt est suppositũ humanæ naturæ. Deficit ergo processus literæ, non distinguendo modos, quib⁹ potest pro suppositio accipi hic hõ seu Chrs.

¶ Circa eundem processum pro quanto fundat se super hoc, quòd ista propositio, Christus incœpit esse, significat in suppositio æterno aliquid repugnans illius æternitati, ſ incipere esse. Durandus quoque ibidem occurrit, arguens quòd nec istud videtur valere: quia licet ponendo in Christo vnum esse tantũ, valeret, non tamen ponendo in ipso plura esse, sicut oportet aliquo modo ponere: quoniam non sequitur, quòd non semper fuerit nullum esse habendo: sed quòd non semper fuerit secundum esse illud, secũdum quod incœpit esse, cum quo stat, quòd semper fuerit secundum aliud esse.

¶ Circa cõclusionem Scotus primo vbi supra occurrit, volẽs, quòd ista possit concedi, Christus seu iste homo incœpit esse. Et ratio eius est: quia ly esse, importat esse simpliciter, hoc est, de genere substantiæ: constat autem Christum incœpisse esse hominem, quod est esse de genere substantiæ. Tuetur̃que hanc suam positionem ex præallegato dicto, scilicet quòd iste homo seu Christus stat pro verbo, vt est suppositum humanæ naturæ, fouetque se, tum quia quod generatur, incipit esse 5. Phytum quia verbum incœpit esse homo: ergo Christus incœpit. esse. Probatur consequentia: Quando de aliquo dicitur incipere determinatum per aliquod prædicatum de illo toto dicitur incipere: sicut ſ Sortes incipit esse albus, Sortes albus incipit esse, ergo similiter est in proposito,

¶ Occurrit deinde Durandus, concludens, distinguendum esse, & non simpliciter respondendum, an Christus inceperit esse: quoniam vtraque pars contradictionis est vera, ad diuersa referendo, naturam scilicet vel suppositum.

¶ Ad primo obiecta ex Durando, dicitur quòd non militant contra præsentem literam. Concedimus siquidem omnia, q̃ obiiciendo dicuntur in communi de subiecto stante materialiter, scientes, q̃ aliud est conuenire supposito rõne suppositi, & aliud conuenire supposito, quacumque illud ratione cõueniat. Vnde nec somniauit Auctor, quòd quia subiectum tenetur materialiter, ideo oporteat quicquid illi attribuitur, vere conuenire illi ratione suppositi: sed dicuit quòd oportet illud non repugnare supposito, ita quòd fundatur processus literæ super hoc, q̃ quia subiectum tenetur materialiter pro supposito, ideo oportet attributum supposito non repugnare supposito, nec sufficit non repugnare naturæ, seu formæ. Per hoc enī excludit Auctor obiectionem dicentiū, q̃ quia dicēdo, Iste homo incœpit esse, incipere esse, non repugnat naturæ humanæ Christi significatæ per ly homo, consequens est, q̃ sit vera. Excluditur siquidem: quia oportet quòd incipere esse nõ repugnet supposito ipõrtato per ly iste homo: quia ly homo, ex parte subiecti stat pro habente naturam hypostatice: significat enim istum habentem naturam humanam: constat enim quòd iste habens humanitatem est suppositū. Et quia in Christo non est aliud suppositum nisi æternum, cui repugnat incipere esse, ideo propositio concluditur falsa.

¶ Ad obiecta deinde contra eundem processum ex Scoto dicitur, quòd processus non peccat ex prætermissa distinctione inter suppositum diuinum secundum se, & vt suppositum humanæ naturę: quia illa distinctio superflua est in proposito: qm̃ quæstio non est de propositione aliqua, in qua subiectum est suppositum diuinum secundum se: non enim vertitur hic in dubium, An verbum seu filius dei incœpit esse, præsupponim̃ enim suppositum diuinum æternum esse. Sed quæstio est de propositione, in qua subiicitur suppositum æternum habens humanam naturam, vt est ista, Iste homo, demonstrato Christo, incœpit esse: & similiter ista, Christus incœpit esse. Et propterea non oportuit distinguere: sed infra terminos quæsiti stando procedere. Et sic factum est in litera procedente ex eo, q̃ si de hoc homine negatur fuisse, negatur fuisse de supposito æterno: quia negatio totum destruit significatum per hunc hominem, & non solam rationem, qua est homo: ista siquidem, propositio, Iste homo demonstrato Christo incœpit esse, claudit in se duas propositiones: alteram affirmatiuam, iste homo quandoque fuit, alteram negatiuam, & iste homo immediate ante illud non fuit. Hæc autem negatiua est de secundo adiacente, & negat pro tempore præcedente ab isto homine esse. Negans autem hunc hominem esse, non negat directe hunc esse hominem, vt Scotus & aduersarij exponunt, vt patet. ergo negat totum, scilicet hunc hominem esse. Et cum hic homo ex parte subiecti principaliter importet ly hunc (quia subiecta materialiter tenentur) consequens est, quòd principaliter negatur esse de supposito demonstrato per ly hic, ac per hoc propositio est simpliciter falsa.

Primo quidem, quia hæc locutio est simpliciter falsa, secundum sententiam catholicæ fidei, qua ponimus in Christo vnum suppositum & vnam hypostasim, sicut & vnam personam. Secundum hoc enim oportet, quòd in hoc quod dicitur, iste homo, demonstrato Christo, designetur suppositum æternum, cuius æternitati repugnat incipere esse. Vnde hęc est falsa, hic homo incœpit esse. Nec obstat q̃ incipere esse conuenit humanæ naturæ, quæ significatur per hoc nomen homo: quia terminus in subiecto positus non tenetur formaliter pro natura, sed magis materialiter pro supposito, vt supra dictum est.* Secundo, quia etiam si esset vera, non tamen esset ea vtendum absque determinatione, ad euitandum hæresim Arrij: quia sicut personæ filij Dei attribuit, q̃ esset creatura, & quòd esset minor Patre, ita attribuit ei quòd esse incœperit, dicens, quòd erat, quando non erat.

Ad primvm ergo dicendum, quòd auctoritas illa est intelligenda cum determinatione, vt scilicet dicamus, quòd homo Iesus Christus non fuit antequàm mundus esset, s̃m humanitatem.

Ad 2m dicendum, quòd cum hoc verbo incipit, non sequitur argumentum ab inferiori ad superius: non enim sequitur, hoc incipit esse album, ergo incipit esse coloratum. Et hoc ideo, quia incipere, importat nũc esse, & non prius: non autem sequitur, hoc non erat prius album, ergo non erat prius coloratum. Esse autem simpliciter, est superius ad esse hominem: vnde non sequitur, Christus incœpit esse homo, ergo incœpit esse.

Ad 3m dicendum, quòd hoc nomen homo, secundum quòd accipitur pro Christo, licet significet humanam naturam, quæ incœpit esse, tamen supponit suppositum ęternum, quod esse non incœpit. Et ideo quia secundum quòd ponitur in subiecto, tenetur pro supposito, secundum autem quòd ponitur in prædicato, refertur ad[d] naturam, ideo hæc est falsa, homo Christus esse incœpit, sed hæc est vera, Christus incœpit esse homo.

quàm positio Scoti super esse simpliciter, hoc est substātiæ fundata: uterque enim oportet quòd determinet ly non fuit, ad aliquod esse saltem substantiæ: propositio autem ipsa negat fuisse, absque determinatione ad esse substantiæ vel accidēris, primi vel secundi, simpliciter vel secundū quid: & ideo ex virtute sermonis propositio est simpliciter falsa, vt Auctor optime in litera intulit.

¶ Ad rationem ergo Scoti dicitur, quòd licet esse substantiæ sit esse simpliciter, vt distinguitur contra esse accidentale: non tamen est esse simpliciter, vt distinguitur contra esse determinatum: esse autem secundum adiacens est esse simpliciter, vt distinguitur contra esse determinatum: cum enim dicimus, Aest, vel non est, non dicit esse substantiale, aut accidentale: sed esse absque determinatione substantialitatis, aut accidentalitatis, &c.

¶ Ad primum fomentum, quia quod generatur, incipit esse, dicitur, q̃ hoc est verum communiter: sed non est verū, quando quod generat, suppositaliter præest, vt accidit in proposito.

¶ Ad secundum, negatur consequentia. Et ad probationem dr̃, q̃ maior est vera de toto, vt totum est categorematice, & fit de composito seu coniuncto. Et sic de nomine per se primo significante totum, seu compositum, aut coniunctum categorematice, & supponente per se primo pro illo, vt si æs. incœpit esse sphæricum, sequitur, ergo sphæra ænea incœpit esse: quia & significat & supponit per se primo pro toto, i. sphæra ænea. Secus autem est de termino importante quidem totum, sed principaliter alteram partem, & supponente pro illa, connotando tantum reliquam: tunc. n. quãtis præcedens pars incipiat esse altera, non infertur tamen quòd nomen supponens pro prima parte, & connotando tantum in suppositione alteram, incipiat esse, quia denotaretur per hoc, quòd ipsa prima pars, propria supponit, inciperet esse. Sic autem est in proposito: quoniam tam ly Christus, quàm iste homo, licet importet totū, s. suppositum & naturam humanam: supponit tamen pro supposito, & in supponendo ex parte subiecti connotat tantum naturam humanam: quia subiecta tenentur materialiter.

It pro-

Et propterea quãuis iste incipiat esse hõ, nõ tñ sequitur. ergo iste hõ incipit esse: ga denotaret quòd psona illa incœperit esse.

¶ Ad Durandum vltimo distinguendum censentem, dicitur q̃ si cautelę opera datur, distinguendo, tutior cum Magistro sent. in 3. dist. 12. eligitur pars, vt ibi patet. sed si accusatur falsitatis, negās istam propositionem, iste homo, seu Christus, incœpit esse, vtnam non studeatur calumniæ: quoniam, vt iam ex dictis persuaderi potest, locutio ista simpliciter & absolute est falsa. Vnde damnata nuper est Parisijs, & cum appellatū esset ad apostolicam sedem, reprobata dicitur sub Alexandro sexto.

¶ Secundo in litera probatur conclusio proposita, scilicet, non est dicendum, q̃ iste homo incœpit esse: quia dato, q̃ esset vera, non esset ea vtendum, ad euitandam hæresim Arrij, attribuentis Christo nõ solum, q̃ est creatura, & minor Patre: sed est q̃ incœpit esse, dicēdo, q̃ erat, quando non erat, vt patet in Nicena synodo. Et est sensus, Erat duratio, in qua non erat Christus: quia non est ab æterno, Contra Apostolum dicentē, Iesus Christus heri & hodie, ipse & in sæcula, & Ioannem dicentem, In principio erat verbum.

¶ In respõsione ad secundum, habes q̃ diximus de esse simpliciter, vt distinguitur contra esse substantiæ, puta hominis, & similiter accidentis, cum ponitur superius ad esse hominem, & pari ratione ad esse substantiam, & esse accidens.

¶ *Super Quæstionis sextædecimæ Articulum decimum.*

Titulus clarus, vt sonat.

¶ In corpore articuli duo fiunt. Primo dicitur, quid potest dici distinguendo, hoc est q̃ vtraque pars sustineri potest cum distinctione: quia ly homo, potest stare vel pro natura, vel pro supposito. Secundo, in quam partem sit potius declinandum. Et duo dicuntur. Primum, circa propositam propositionem. s. Christus, secundum quòd homo, est creatura, vel incœpit esse, & dicitur quòd in partem affirmatiuam declinādum est, quia ly homo, tenetur formaliter, quia habet vim prædicati. Secundum, circa alteram propositionem, s. Christus, s̃m quòd hic hõ, est creatura, aut incœpit esse. Et dicitur, quòd in partem negatiuam declinandum est: quia ly hic, trahit hoem ad suppositū.

¶ Hoc in loco aduerte, q̃ quia ista propositio, Christus est creatura, non est reprobata, quia omnino falsa, sed quia Arrianos sonans, ideo cum de ista modo est quæstio, Christus secūdum, q̃ homo, est creatura, minor quæstio est, & nulla de falsitate, sed de vsu. Et ista quidem vti licet, illa non: quia in illa cum Arrio communicaremus, in ista non. Verum aduerte, quòd cum de Christo sermo sacer loquitur, & distinguit ea, quæ conueniunt illi ratione naturæ assumptæ, semper vtitur ly inquantum, aut ly s̃m quòd, sumptum specificatiue: dicimus. n. q̃ Christus, secundum quòd homo, est crucifixus, sepultus, descendit ad inferos, prædicauit, ascendit in templum, circumcisus est, &c. Constat namque, quòd in his & similibus ly inquantum, non tenetur reduplicatiue, quoniam natura humana non est per se ratio talium, sed multa per accidens insunt.

ARTICVLVS X.

Vtrum hæc sit uera, Christus, secundum quòd homo, est creatura.

Ad decimvm sic proceditur. Videtur quòd hæc sit falsa, Christus, secundum quòd homo, est creatura, vel incœpit esse. Nihil enim in Christo est creatum nisi humana natura: sed hæc est falsa, Christus, secundum q̃ homo, est humana natura. ergo hæc etiam est falsa, Christus, secūdum quòd homo, est creatura.

¶ 2 Præt. Prædicatum magis prædicatur de termino in reduplicatione posito, quàm de ipso subiecto propositionis, sicut si dicam, corpus, secundum quòd coloratum, est visibile, sequitur quòd coloratum sit visibile: sed hæc nõ est absolute (sicut dictum est*) cõcedenda, homo Christus est creatura. ergo neque hæc, Christus, secundum q̃ homo, est creatura.

¶ 3 Præt. Quicquid prædicatur de quocumque homine, secūdum quòd homo, prædicatur de eo per se & simpliciter: idem enim est per se, & secundum quòd ipsum, vt dicitur 5. Meta.* sed hæc est falsa, Christus est per se & simpliciter creatura. ergo etiam hæc est falsa, Christus, secundum quòd homo, est creatura.

Sed contra, Omne q̃d est, vel est creator vel creatura: sed hæc est falsa, Christus secundum quòd homo, est creator. ergo hæc est vera, Christus secundum quòd homo, est creatura.

Respon. Dicendum, quòd cum dicitur, Christus, secundum q̃ homo, hoc nomen homo, potest resumi in reduplicatione, vel ratione suppositi, vel ratione naturæ. Si quidem resumatur ratione suppositi, cum suppositum humanæ naturæ in Christo, sit æternū, & increatū, hæc erit falsa, Christus, secundum quòd homo, est creatura. Si vero resumatur ratione humanę naturæ, sic est vera: ga ratione humanæ naturæ, siue secundum humanam naturam, conuenit sibi esse creatura, vt supra dictum est.* Sciendum tamen, q̃ nomen sic resumptum in reduplicatione, magis proprie tenetur pro natura, quàm pro supposito: resumitur enim in vi prædicati, q̃d tenetur formaliter: idem enim est dictu, Christus secundum quòd quia est determinatio extremi ad extremum. ergo ipsa non verificat aliquam propositionem, quæ sine reduplicatione fuit falsa. Si igitur ista est falsa, Christus incœpit esse, ista non est vera, Christus, inquantum homo, incœpit esse, & hoc loquendo de reduplicatiua propria. Et addit, quòd loquendo de ipsa specificatiue, quamuis sit vera, est tamen impropria: quoniam deberet specificatio se tenere ex parte prædicati, puta, Christus incœpit esse secundum hominem: sicut non est propria illa, æthiops, secundum quòd habet dentes, est albus: sed ista, æthiops est albus secundum dentes. Et hæc sint allata quo ad illam propositionem, Christus, inquantum homo, incœpit esse: quia apud nos ista est vera, & sua præiacens falsa, quãuis Scotus subsumat de illa, Christus, inquantum homo, est creatura: quia ipse tenet illius præiacentem esse falsam.

¶ Ad hæc dicitur, sustinendo etiam hanc esse veram & proprie reduplicatiuam, Christus secundum quòd homo, incœpit esse: ita tamen quòd non fiat difficultas circa incœptionem essendi: an per se conueniat homini, an solum de facto: quia non est ab æterno, quoniam ad propositum non refert. Et propterea, supposito quòd per se conueniat naturæ humanæ incipere esse, sicut per se conuenit ei esse creaturam, dicitur quòd maior Scoti est vera: sed minor tacita, scilicet, sed nulla reduplicatio tollit illam repugnantiam, est falsa. Et ad illius probationem expressam, quia scilicet reduplicatio non minuit extremum, si proprie loquimur de conditione diminuente, conceditur totum quod assumitur. Sed negatur sequela, quoniam conditio diminuens tollit terminum, quem diminuit: sicut homo in potentia non est homo, & homo mortuus, non est homo: constat enim quòd reduplicatio extremi non tollit illud. Sed si latiori vocabulo sumitur minuere, prout vtens aliquo vnius, & non vtens aliquo eiusdem, minuit illud (pro quanto non totaliter, seu secundum totum, sed secundum

3. dist. 4. q. 1 ar. 2. q. 1. c. & q. 2. ad 1. Et dist. 10. q. 1. ar. 1. q. 2. & di. 11. art. 3.

* Art. præced.

* li. 5. Met. text. 28. to. 3.

* art. 7. huius q. ad 4.

* art. 8. huius q.

aliquid eius illo vti tur) sic concedimus quòd reduplicatio minuit quandoq;, quia reduplicat ter minum ratione naturæ seu formæ, & non ratione suppositi. Et propterea tollit repugnātiam inuentam in præiacēte propositione inter extrema sine reduplicatione, pter suppositum, sic.n. est in proposito. Nā ista Christus incepit esse, est falsa ex repugnantia extremorum: quia incipere esse repugnat supposito per ly Christus in subiecto, vt prædictum fuit: sed cum aliquid tantū Christi reduplicat, scilicet natura humana, vt contingit in ista, Christus, inquantum homo, in incepit esse, repugnātia tollitur, hoc
* In corp. art. est incipere esse, nō significatur conuenire supposito absolute, sed ratione naturæ humanæ, ratione cuius in veritate cōuenit illi supposito incipere esse. Et propterea ista reduplicatiua dicit' vera, & illa falsa. Nec ex hoc quòd reduplicatio est determinatio extremi ad extremum, sequitur quòd non minuat prædicto modo, qm̄ cōstat, quòd potest esse determinatio vnius extremi secūdum suum formale ad alterum, & non secūdum suum materiale, vt contingit in proposito. Ad id vero quod subdit, quòd specificatiue sumendo ly inquātum, propositio est vera, sed impropria, dicitur, & quòd est vera & propria: quoniā specificatio non denotat specificatum terminum esse rationem inhærentiæ prædicati ad subiectum, & propterea specificatiua potest esse vera in materia contingenti, vt est ista, Sortes, inquātum capillatus, est crispus: & ens, inquantum ens est subiectū metaphysicæ: sed denotat illud, secundum q̄, seu mediante quo
3. di. 10. q. 1. art. 1. q. 1. & q. 3. c.

homo, acsi diceretur, Christus secundum quòd est homo. Et ideo hæc magis est concedenda quàm neganda, Christus, secundum q̄ homo, est creatura. Si tamen adderetur aliquid, per quod traheretur ad suppositum, esset propositio magis neganda, quàm concedenda: puta si diceretur, Christus, secundum quòd hic homo, est creatura.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd licet Christus non sit humana natura, est tamen habens humanam naturam. Nomen autem creaturæ, natum est prædicari non solum de abstractis, sed etiam de concretis: dicimus enim quòd humanitas est creatura, & quòd homo est creatura.

AD 2^m dicendum, quòd ly homo, secundum quòd ponitur in subiecto, magis respicit suppositum: secundum autem quòd ponitur in reduplicatione, magis respicit naturam, vt dictum est.* Et quia natura est creata, suppositum vero increatum, ideo licet non cōcedatur ista simpliciter, Homo Christus est creatura: conceditur tamen ista, Christus secundum q̄ homo, est creatura.

AD 3^m dicendum, quòd cuilibet homini, qui est suppositum solius naturæ humanæ, competit quòd non habeat esse, nisi secundum humanam naturam: & ideo de quolibet tali supposito sequitur, si secundum quòd homo est creatura, quòd sit creatura simpliciter: sed Christus non solum est suppositum humanæ naturę, sed etiam diuinæ, secundum quam habet esse increatum: & ideo non sequitur, si secundum quòd homo, est creatura, quòd sit simpliciter creatura.

ARTICVLVS XI.

Vtrum hæc sit uera, Christus secundum quòd homo, est Deus.

AD VNDECIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus, secundum quòd homo, sit deus. Christus enim est deus per gratiam vnionis: sed Christus, secundum quòd homo, habet gratiam vnionis. ergo Christus, secundum quòd homo, est deus.

¶ 2 Præt. Dimittere peccata, est proprium Dei, secundum illud Isa. 43. Ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me: sed Christus, secundum quòd homo, dimittit peccata, secundum illud Matth. 9. Vt autem sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, &c. ergo Christus secundum quòd homo, est deus.

¶ 3 Præt. Christus non est homo communis, sed est homo iste particularis: sed Christus, secundum quòd est iste homo, est deus: quia in isto homine designatur suppositum æternum, quod naturaliter est deus. ergo Christus, secundum quòd homo, est deus.

SED CONTRA, Illud, quod conuenit Christo, secundum quòd homo, conuenit cuilibet homini. Si ergo Christus, secundum quòd homo, est Deus, sequitur quòd omnis homo sit deus, quod patet esse falsum.

RESPON. Dicendum, quòd iste terminus, homo, in reduplicatione positus, potest dupliciter accipi. Vno modo, quantum ad naturam, & sic non est verum, quòd Christus, secundum quòd homo, sit deus: quia humana natura est distincta a diuina secundum differentiam naturæ. Alio modo, potest accipi ratione suppositi, & sic cum suppositum naturæ humanæ in Christo, sit persona filij dei, cui per se conuenit esse Deum, verum est quòd Christus, secundum quòd homo, sit deus: quia tamen terminus in reduplicatione positus, magis proprie tenetur pro natura, quàm pro supposito (vt supra dictum est.*) ideo magis est ista neganda, Christus, secundum quòd homo, est deus, quàm sit affirmanda.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non secundum idem conuenit alicui moueri ad aliquid, & esse illud: nam moueri conuenit alicui ratione materiæ vel subiecti, esse autem in actu, ratione formæ. Et similiter non secundum idem conuenit Christo ordinari ad hoc, quòd sit deus per gratiam vnionis, & esse deum: sed primum conuenit sibi secundum humanam naturā; secundum vero, secundum diuinam. Et ideo hæc est vera, Christus secundum quòd homo, habet gratiam vnionis: non tamen ista, Christus secundum quòd homo, est deus.

AD 2^m dicendum, quòd filius hominis habet in terra potestatem dimittendi peccata, non virtute humanę naturæ, sed virtute prædicatum inest subiecto, siue per se, siue per accidens prædicatum insit, siue subiecto, siue cōditioni specificatæ. Signum autem, q̄ huiusmodi enuntiationes sunt non solum veræ, sed propriæ, defert frequēs vsus earum, cum de his quæ conueniunt Christo, dicere ac caute loquimur, dicentes Christum, secundum quòd erat homo, passum, natū, sepultum, resurrexisse: cum his tamē omnibus, quia in litera comparatiue dicitur, magis concedendum, quam negandum, vel ecōuerso, disce declinare quidem in alteram partem, sed non pertinaciter cōtendere.

¶ In responsione ad tertium vide notitie, quòd sustinendo propositionem reduplicatam proprie esse, respondet Auctor ad maiorem distinguēdo illam, quòd verum est prædicari de quocumque homine, qui solummodo est suppositum humanæ naturæ: secus aūt est de illo homine, q est suppositū diuinę pri⁹, & post humanæ naturæ.

* art. sced. in corp. & ad 2.

¶ *Super Quæstionis sextædecimæ Articulum undecimū.*

TItulus vt sonat, clarus.

¶ In corpore duo. primo distinguēdo, vtrāque partem dicit posse teneri: ga terminus reduplicatus potest vel ratione naturæ, vel suppositi reduplicari. Secundo docet, quòd in partem negatiuam declinandum est: quia magis tenetur formaliter terminus reduplicatus. Et omnia clara sunt ex præcentibus.

¶ In responsione ad tertium, percipe responsionem consistere in hoc, quòd licet secūdum rem Christus non sit homo communis, sed iste, in propositione tamen illa, Christus,

Aliquantulū a prin. s. in 3. pag.

Christus, secūdum quòd homo est &c. ly homo, non trahitur ex reduplicationis nota ad suppositum, ad quod trahitur ex pronomine. Et ideo ista concedi tur, Christus, secundum quòd iste homo, est deus, & non illa, Christus, secundum quòd homo, est deus.

Homil. 30. in Mat. circa med. to. 3.

¶ *Super Quæstionis sextædecimæ Articulum duodecimū.*

TItulus clarus, vt sonat.

¶ In corpore articuli cum distinctione respondetur tripliciter conclusione. Distinctio est, quòd ly homo reduplicari potest ratione suppositi vel naturæ. Et hoc dupliciter, vel quòd natura exigat personam, vel quòd natura exigat personam propriam. Cōclusio prima iuxta primum membrum est, Christus, secundum quòd homo, est persona: tū quia suppositum Christi est persona: tū quia suppositum humanæ naturæ in Christo est persona filij dei. Conclusio secūda iuxta secundum membrum est: Christus, secundū quòd homo, est persona: quia humana natura exigit personari: est enim substantia rationalis perfecta: omnis autem substantia huiusmodi subsistentiā exigit, qua persona est. Cōclusio tertia iuxta tertium membrum est: Christus, secundum quòd homo, nō est persona: quia humana natura in Christo caret propria subsistentia seu personalitate, vtpote non per se seorsum, sed in persona diuina existens.

3. di. 10. q. 1. ar. 2. Et Roman. lec. 3.

naturæ diuinæ: in qua quidem natura consistit potestas dimittendi peccata per auctoritatem, in humana autē natura consistit instrumentaliter & per ministerium. Vn de Chrys. super Matth.* hoc exponens dicit: Signanter dixit, in terra dimittendi peccata, vt ostenderet, quòd humanæ naturæ potestatem diuinitatis vniuit indiuisibili vnione: quia etsi factus est homo, tamen Dei verbum permānsit.

AD 3^m dicendum, quòd cum dicitur, iste homo, pronomē demonstratiuum, hoc nomen homo, trahit ad suppositum: & ideo magis est hæc vera, Christus, secundum quòd iste homo, est Deus, quàm ista, Christus, secundum quòd homo, est Deus.

ARTICVLVS XII.

Vtrum hæc sit uera, Christus secūdum quòd homo, est hypostasis, uel persona.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus secundum quòd homo, sit persona. Illud enim quod conuenit cuilibet homini conuenit Christo, secundum quòd est homo: est enim alijs hominibus similis, secūdum illud Phil. 2. In similitudinem hominum factus: sed omnis homo est persona. ergo Christus, secundum quòd homo, est persona.

¶ 2 Præt. Christus secundum quòd homo, est subsistantia rationalis naturę, non autem substantia vniuersalis. ergo substantia indiuidua: sed nihil aliud est persona, quàm rationalis naturæ indiuidua substantia, vt Boetius dicit in lib. de duab. natu.* ergo Christus, secundum quòd homo, est persona.

¶ 3 Præt. Christus, secundum quòd homo, est res humanæ naturæ, & suppositum & hypostasis eiusdem naturæ: sed omnis hypostasis & suppositum & res humanæ naturæ, est persona. ergo Christus, secundum quòd homo, est persona.

SED CONTRA, Christus secundum quòd homo, non est persona æterna. Si ergo Christus secundum quòd homo, sit persona, sequeretur quòd in Christo sint duæ personæ, vna temporalis & alia æterna, quod est erroneum, vt supra dictum est.*

Q. 2. ar. 2. & 6. Ar. 10. huius quæst.

RESPON. Dicendum, q̄ sicut supra dictum est,* iste terminus homo, in reduplicatione positus, potest accipi, vel ratione suppositi, vel ratione naturæ. Cum ergo dicitur, Christus, secundum quòd homo, est persona, si accipiatur ratione suppositi, manifestum est quòd Christus secundum quòd homo, est persona: quia suppositū humanæ naturæ nihil est aliud, quàm persona filij Dei. Si autem accipiatur ratione naturę, sic potest intelligi dupliciter. Vno modo, vt intelligatur, quòd naturæ humanæ cōpetat esse in aliqua persona, & hoc etiam modo verū est: omne enim quod subsistit in humana natura, est persona. Alio modo potest intelligi, vt naturæ humanę in Christo propria personalitas debeatur, causata ex principijs humanæ naturæ. Et sic Christus secundū q̄ homo, non est persona: quia humana natura nō est per se seorsum subsistens a diuina natura, quod requirit ratio personæ.

D. 1214.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd omni homini conuenit esse personam, secundum q̄ omne subsistens in humana natura est persona: sed hoc est proprium homini Christo, quòd persona subsistens in humana natura eius, non sit causata ex principijs humanæ naturæ, sed sit æterna: & ideo vno modo est persona, secundum quòd homo, alio modo non, sicut dictum est.*

In corp. at.

AD 2^m dicendum, quòd substantia indiuidua, quæ ponitur in definitione personę, importat substantiam cōpletam per se subsistentem separatim ab alijs, alioquin manus hominis posset dici persona, cum sit substantia quædā indiuidua: quia tñ est substantia indiuidua sicut in alio existens, non potest dici persona. Et eadem ratione, nec humana natura in Christo, quæ tamen potest dici indiuiduum vel singulare quoddam.

D. 728. & 729.

AD 3^m dicendum, q̄ sicut persona significat quid completum, & per se subsistens in natura rationali, ita hypostasis, suppositum & res naturæ in genere substantię significant quiddam per se subsistens. Vnde sicut humana natura non est per se persona seorsum a persona filij Dei, ita etiam non est per se hypostasis vel suppositū, vel res naturæ: & ideo in sensu, in quo negatur ista, Christus secundum quòd homo, est persona, oportet etiam negari omnes alias.

D. 1212.

QVAESTIO XVII.

De pertinentibus ad unitatem in Christo quantum ad esse, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de his, quæ pertinent ad vnitatem in Christo in cōmuni. Nam de his, quæ pertinent ad vnitatem, vel pluralitatem in speciali, suis locis determinandum est: sicut supra* determinatum est, quòd in Christo non est vna tantum scientia, & *infra determinabitur quòd in Christo non est vna tantum natiuitas.

Quæst. 9. Quæst. 35.

Considerandum est ergo primo de vnitate Christi, quantum ad esse. Secundo, quantum ad velle. Tertio, quantum ad operari.

Circa primum quærūntur duo.

¶ Primo, Vtrum Christus sit vnum vel duo.

¶ Secundo, Vtrū in Christo sit tantum vnum esse.

¶ *Super Quæstionis decimæseptimæ Articulum primum.*

IN titulo fige oculos mētis in neutrum genus, cum legis, an Christus sit vnum, vel duo, ita quòd ly duo, in neutro etiam genere sumitur, & merito, vt directe opponatur ad ly. vnum. Nec addendus est aliquis alius terminus, puta ens, an scilicet: sit vnum ens, vel duo entia, sed absolute, vt sonat, discutienda est quæstio, an Christus sit vnū, vel duo. Sic enim promissus rectusque ordo de consequentibus incarnationis mysterium, seruatur, dum discussis his, quę adueritatē, esse, vel fieri spectāt in præcedenti quæstione, in hac veritas indaganda est eorum, quæ spectāt ad vnitatem, inter quæ constat primū locum tenere vnitatem

tatem aũt dualitatẽ simpliciter & absolute, & deinde vnitatem vel dualitatẽ talẽ. Est igitur quæstio in hoc articulo, an Christus sit vnũ vel duo simpliciter & absolute sine determinatiõe aliqua.

3.di.6.q.2.ar.1.& dist.21.q.1.a.1.q.2.ad 6. Et 4.cõ. c.38. fi. Et 4.cõt. c.38.fin. Et vnio.art.2. ad 2.& 7.& ar.3.& 4. p totũ & art. 5. ad 14.

¶ In corpore duo fiunt. Primo, respondetur secũdũ quid attendatur esse vnũ vel duo in Christo. Secundo, respondetur determinate ſ. isto vnica conclusione. Quo ad primũ, concluſo est illa: Christus est vnum vel duo, non secundum dualitatem naturarum, sed secundum vnitatem, vel dualitatem suppositi seu psonæ. Probatur cõclusio hæc quo ad primam partem: quia de Christo nõ prædicantur ambæ naturæ in abstracto, sed altera tantum, scilicet diuina, quod ꝓbatur ex differentia inter deũ, & alia in hoc, quòd in solo deo natura secundum se prædicatur de supposito: hinc enim sequitur, quòd humana natura non prædicatur de Christo. Quo ad secundam vero partem: quia ambæ naturæ vt in supposito, prædicãtur de Christo, siue significenturin supposito indeterminate, siue determinate.

In prædica. 1 c. de differe. to. 1. inter opera Arist.

Lib. 3. text. 18. tom. 2.

¶ Vbi nota, quòd licet diuersimode possit formari hæc prima pars corporis articuli, puta pmittendo differentem habitudinem Christi ad naturas secundum se, vel vt in supposito significatas, & subdendo conditionalem processum, si ambæ naturæ &c. vis tamen rationis consistit in hoc. Ad esse duo exigitur, quòd Christus sit aliqua prædicata ponẽtia in numerum: deitas autẽ & humanitas ponunt in numerum: sunt enim duæ naturæ: & ideo si Christus esset sua humanitas, sicut est sua deitas, Christus uere esset duo. Et hoc est quod in litera di

In libr. an oẽ qđ est, bonum sit.

D.114. & 417. & 466. D.1081.

p.p.q.3. ar. 8. & 4.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Christus sit unum, uel duo.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus nõ sit vnum, sed duo. Dicit enim Aug. in 1. de Trini.* quia forma Dei accepit formam serui, vtrumque deus propter accipientem Deum, vtrũque autem homo propter acceptũ hominem: sed vtrumque dici nõ potest, nisi vbi sunt duo. ergo Christus est duo.

¶ 2 Præt. Vbicumque est aliud & aliud, ibi sunt duo: sed Christus est aliud & aliud: dicit. n. Aug. † in Ench. Cum in forma Dei esset, formam serui accepit, vtrumq; vnus, sed aliud pp verbũ, aliud propter hominem. ergo Christus est duo.

¶ 3 Præt. Christus non est tantum homo: quia sic purus homo esset. ergo est aliquid aliud, quàm homo, & ita in Christo est aliud & aliud. ergo Christus est duo.

¶ 4 Præt. Christus est aliquid, quod est pater, & est aliquid, qđ non est pater. ergo Christus est aliquid & aliquid. ergo Christus est duo.

¶ 5 Præt. Sicut in mysterio Trinitatis sunt tres personæ in vna natura, ita in mysterio incarnationis sunt duæ naturæ in vna persona: sed propter vnitatem naturæ, non obstante distinctione personæ, Pater & Filius sunt vnum, secũdum illud Ioan. 10. Ego & pater unum sumus. ergo non obstante vnitate personæ, propter dualitatem naturarum, Christus est duo.

¶ 6 Præt. Philosophus dicit in 3. Physic.* quòd vnum & duo denominatiue dicuntur: sed Christus habet dualitatem naturarum. ergo Christus est duo.

¶ 7 Præt. Sicut forma accidentalis facit alterum, ita forma substãtialis aliud, vt Porphyrius dicit: † sed in Christo sunt duæ naturæ substantiales, humana scilicet & diuina. ergo Christus est aliud & aliud. ergo Christus est duo.

SED CONTRA est, quòd Boet. dicit in lib. de duab. nat.* Omne quod est, inquantum est, vnum est: sed Christum esse confitemur. ergo Christus est vnum.

RESPON. Dicendum, ꝙ natura secundum se considerata prout in abstracto significatur, non[d] vere potest prædicari de supposito seu persona nisi in deo, in quo[d] non differt quod est, & quo est, vt in prima parte habitum est.* In Christo autem cum sint duæ naturæ, diuina scilicet & humana, altera earum, scilicet diuina, potest de eo prædicari, & in abstracto & in concreto: dicimus enim quòd filius Dei, qui supponitur in hoc nomine Christus, & est diuina natura, & est Deus: sed humana natura nõ potest prædicari de Christo secundum se in abstracto, sed solum in concreto, prout scilicet significatur in supposito. Non enim vere potest dici, quòd Christus sit humana natura: quia natura humana non est nata prædicari de suo supposito. Dicitur autem, ꝙ Christus est homo, sicut & quòd Christus est Deus. Deus autem significat habentem deitatem, & homo significat habentem humanitatẽ. Aliter tamen habens humanitatẽ significatur per hoc nomẽ homo, & aliter per hoc nomen Iesus, vel Petrus. Nam hoc nomen homo, importat habẽtem humanitatem indistincte, sicut & hoc nomen Deus, indistincte importat habentem deitatẽ: hoc autem nomen Petrus vel Iesus, importat distincte habentem humanitatem, scilicet sub determinatis indiuidualibus proprietatibus: sicut & hoc nomẽ filius Dei, importat habentẽ deitatem sub determinata proprietate personali. Numerus autem dualitatis in Christo ponitur circa ipsas naturas, & ideo si ambæ naturæ in abstracto prædicarentur de Christo, sequeretur ꝙ Christus esset duo: sed quia duæ naturæ non prædicantur de Christo, nisi prout significãtur in supposito, oportet secundum rationem suppositi prę dicari de Christo, vnum vel duo. Quidã autem posuerunt in Christo duo suppositа, sed vnam personam, quæ quidem videtur se habere secũdũ eorum opinionem tamquàm suppositum completum vltima completione: & ideo quia ponebant in Christo duo suppositа, dicebant Christũ esse duo neutraliter, sed quia ponebant vnam personam, dicebant Christum vnũ masculine, nam neutrum genus designat quiddam informe, & imperfectum: genus autem masculinum, designat quiddam formatũ & perfectum. Nestoriani autem ponentes in Christo duas personas, dicebant Christum non solum esse duo neutraliter, sed etiã duos masculine. Quia vero nos ponimus in Christo vnam personam & vnum suppositum, vt ex supra dictis patet,* sequitur quòd dicamus quòd nõ solum Christus citur, quòd quia numerus dualitatis in Christo ponitur circa ipsas naturas, ideo si ambæ naturę &c. Sed prædicata, quæ uere affirmãtur de Christo, non ponũt in numerum: Deus enim & homo in Christo nõ ponunt in numerum: non enim sunt duo habentia deitatem & humanitatem, sed unum & idem numero est habens humanitatẽ & habens diuinitatem: & similiter filiꝰ dei, & hic homo, seu Iesus, non ponunt in numerum, ut patet. In hoc cõsistit tota uis huius articuli. Et in hac quidem prima parte corporis deuenitur usq; ad hoc, quòd si natura utraq; ponitur in numerum: sed quia non prædicatur, nõ constituit Christũ duo: & quia prædicatur, ut in supposito, ideo secũdum rationem suppositi numerati uel non numerati, dicendus est Christus unũ uel duo.

q.2.ar.1. & 6.

¶ Vbi occurrit duplex dubiũ. Primũ ẽ circa illud: In solo deo natura prædicatur de supposito: habet enim instantiã, quia in angelis suppositum nõ differt a natura.

¶ Alterum est circa processum literæ cõditionalem: quoniã procedit a destructione antecedẽtis, quod non licet. Ait enim, Si ambæ naturæ in abstracto ꝓdicarentur de Christo, sequeretur ꝙ Christus esset duo: sed quia duæ naturæ non prædicantur &c.

¶ Ad primum facile patet responsio, ꝙ quia aliquo modo differt suppositum a natura in angelis, quàmuis in illis nõ differat indiuiduũ a natura, ideo solida stat litera.

¶ Ad secundum dicitur, quòd quia in proprijs argumentum a destructione antecedentis nõ est prohibitum, ideo cum ex proprijs hic proce-

procedatur (vt patet ex declaratis) absque vitio processum est.

¶ Quo ad secundam partem corporis concluſio est: Christus est & vnus & vnum. Deducitur concluſio ex præmissis, subiun ctis tribus modis dicendi de supposito seu persona Christi. Primus est dicentium in Christo duo suppositа & vnam personam. Secundus est dicentium in Christo duo suppositа, & duas personas. Tertius est dicentium in numerum: Deus enim & homo in Christo nõ ponunt in numerum: non enim sunt duo habentia deitatem & humanitatem, sed unum & idem numero est habens humanitatẽ & habens diuinitatem: & similiter filiꝰ dei, & hic homo, seu Iesus, non ponunt in numerum, ut patet. In hoc cõsistit tota uis huius articuli. Et in hac quidem prima parte corporis deuenitur usq; ad hoc, quòd si natura utraq; ponitur in numerum: sed quia non prædicatur, nõ constituit Christũ duo: & quia prædicatur, ut in supposito, ideo secũdum rationem suppositi numerati uel non numerati, dicendus est Christus unũ uel duo.

Citatũ in arg.

¶ Vbi occurrit duplex dubiũ. Primũ ẽ circa illud: In solo deo natura prædicatur de supposito: habet enim instantiã, quia in angelis suppositum nõ differt a natura.

¶ Alterum est circa processum literæ cõditionalem: quoniã procedit a destructione antecedẽtis, quod non licet. Ait enim, Si ambæ naturæ in abstracto ꝓdicarentur de Christo, sequeretur ꝙ Christus esset duo: sed quia duæ naturæ non prædicantur &c.

¶ Ad primum facile patet responsio, ꝙ quia aliquo modo differt suppositum a natura in angelis, quàmuis in illis nõ differat indiuiduũ a natura, ideo solida stat litera.

¶ Ad secundum dicitur, quòd quia in proprijs argumentum a destructione antecedentis nõ est prohibitum, ideo cum ex proprijs hic procedatur (vt patet ex declaratis) absque vitio processum est.

¶ Quo ad secundam partem corporis concluſio est: Christus est & vnus & vnum. Deducitur concluſio ex præmissis, subiunctis tribus modis dicendi de supposito seu persona Christi. Primus est dicentium in Christo duo suppositа & vnam personam. Secundus est dicentium in Christo duo suppositа, & duas personas. Tertius est dicentium in numerum: Deus enim & homo in Christo nõ ponunt in numerum: non enim sunt duo habentia deitatem & humanitatem, sed unum & idem numero est habens humanitatẽ & habens diuinitatem: & similiter filiꝰ dei, & hic homo, seu Iesus, non ponunt in numerum, ut patet. In hoc cõsistit tota uis huius articuli. Et in hac quidem prima parte corporis deuenitur usq; ad hoc, quòd si natura utraq; ponitur in numerum: sed quia non prædicatur, nõ constituit Christũ duo: & quia prædicatur, ut in supposito, ideo secũdum rationem suppositi numerati uel non numerati, dicendus est Christus unũ uel duo.

Cap. 11. in fine tom. 6.

Ad Elidon. epi. 1. inter prin. & medium. Incipit: Honoratissimo.

¶ Vbi occurrit duplex dubiũ. Primũ ẽ circa illud: In solo deo natura prædicatur de supposito: habet enim instantiã, quia in angelis suppositum nõ differt a natura.

¶ Alterum est circa processum literæ cõditionalem: quoniã procedit a destructione antecedẽtis, quod non licet. Ait enim, Si ambæ naturæ in abstracto ꝓdicarentur de Christo, sequeretur ꝙ Christus esset duo: sed quia duæ naturæ non prædicantur &c.

¶ Ad primum facile patet responsio, ꝙ quia aliquo modo differt suppositum a natura in angelis, quàmuis in illis nõ differat indiuiduũ a natura, ideo solida stat litera.

¶ Ad secundum dicitur, quòd quia in proprijs argumentum a destructione antecedentis nõ est prohibitum, ideo cum ex proprijs hic procedatur (vt patet ex declaratis) absque vitio processum est.

¶ Quo ad secundam partem corporis concluſio est: Christus est & vnus & vnum. Deducitur concluſio ex præmissis, subiunctis tribus modis dicendi de supposito seu persona Christi. Primus est dicentium in Christo duo suppositа & vnam personam. Secundus est dicentium in Christo duo suppositа, & duas personas. Tertius est dicentium in numerum: Deus enim & homo in Christo nõ ponunt in numerum: non enim sunt duo habentia deitatem & humanitatem, sed unum & idem numero est habens humanitatẽ & habens diuinitatem: & similiter filiꝰ dei, & hic homo, seu Iesus, non ponunt in numerum, ut patet. In hoc cõsistit tota uis huius articuli. Et in hac quidem prima parte corporis deuenitur usq; ad hoc, quòd si natura utraq; ponitur in numerum: sed quia non prædicatur, nõ constituit Christũ duo: & quia prædicatur, ut in supposito, ideo secũdum rationem suppositi numerati uel non numerati, dicendus est Christus unũ uel duo.

D.1052.

¶ Vbi occurrit duplex dubiũ. Primũ ẽ circa illud: In solo deo natura prædicatur de supposito: habet enim instantiã, quia in angelis suppositum nõ differt a natura.

¶ Alterum est circa processum literæ cõditionalem: quoniã procedit a destructione antecedẽtis, quod non licet. Ait enim, Si ambæ naturæ in abstracto ꝓdicarentur de Christo, sequeretur ꝙ Christus esset duo: sed quia duæ naturæ non prædicantur &c.

¶ Ad primum facile patet responsio, ꝙ quia aliquo modo differt suppositum a natura in angelis, quàmuis in illis nõ differat indiuiduũ a natura, ideo solida stat litera.

¶ Ad secundum dicitur, quòd quia in proprijs argumentum a destructione antecedentis nõ est prohibitum, ideo cum ex proprijs hic procedatur (vt patet ex declaratis) absque vitio processum est.

¶ Quo ad secundam partem corporis concluſio est: Christus est & vnus & vnum. Deducitur concluſio ex præmissis, subiunctis tribus modis dicendi de supposito seu persona Christi. Primus est dicentium in Christo duo suppositа & vnam personam. Secundus est dicentium in Christo duo suppositа, & duas personas. Tertius est dicentium in numerum: Deus enim & homo in Christo nõ ponunt in numerum: non enim sunt duo habentia deitatem & humanitatem, sed unum & idem numero est habens humanitatẽ & habens diuinitatem: & similiter filiꝰ dei, & hic homo, seu Iesus, non ponunt in numerum, ut patet. In hoc cõsistit tota uis huius articuli. Et in hac quidem prima parte corporis deuenitur usq; ad hoc, quòd si natura utraq; ponitur in numerum: sed quia non prædicatur, nõ constituit Christũ duo: & quia prædicatur, ut in supposito, ideo secũdum rationem suppositi numerati uel non numerati, dicendus est Christus unũ uel duo.

¶ Vbi occurrit duplex dubiũ. Primũ ẽ circa illud: In solo deo natura prædicatur de supposito: habet enim instantiã, quia in angelis suppositum nõ differt a natura.

¶ Alterum est circa processum literæ cõditionalem: quoniã procedit a destructione antecedẽtis, quod non licet. Ait enim, Si ambæ naturæ in abstracto ꝓdicarentur de Christo, sequeretur ꝙ Christus esset duo: sed quia duæ naturæ non prædicantur &c.

¶ Ad primum facile patet responsio, ꝙ quia aliquo modo differt suppositum a natura in angelis, quàmuis in illis nõ differat indiuiduũ a natura, ideo solida stat litera.

¶ Ad secundum dicitur, quòd quia in proprijs argumentum a destructione antecedentis nõ est prohibitum, ideo cum ex proprijs hic procedatur (vt patet ex declaratis) absque vitio processum est.

¶ Quo ad secundam partem corporis concluſio est: Christus est & vnus & vnum. Deducitur concluſio ex præmissis, subiunctis tribus modis dicendi de supposito seu persona Christi. Primus est dicentium in Christo duo suppositа & vnam personam. Secundus est dicentium in Christo duo suppositа, & duas personas. Tertius est dicentium in numerum: Deus enim & homo in Christo nõ ponunt in numerum: non enim sunt duo habentia deitatem & humanitatem, sed unum & idem numero est habens humanitatẽ & habens diuinitatem: & similiter filiꝰ dei, & hic homo, seu Iesus, non ponunt in numerum, ut patet. In hoc cõsistit tota uis huius articuli. Et in hac quidem prima parte corporis deuenitur usq; ad hoc, quòd si natura utraq; ponitur in numerum: sed quia non prædicatur, nõ constituit Christũ duo: & quia prædicatur, ut in supposito, ideo secũdum rationem suppositi numerati uel non numerati, dicendus est Christus unũ uel duo.

est unus masculine, sed etiã quòd est vnum neutraliter.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ verbum illud Aug.* non est sic intelligendum, quòd ly, vtrumq;, teneatur ex parte prædicati, quasi dicat, ꝙ Christus sit vtrumq;, sed tenetur ex parte subiecti. Et tunc ly, vtrumque, ponitur non quasi pro duobus suppositis, sed pro duobus nominibus significãtibus duas naturas in concreto. Possum enim dicere, quòd vtrumque, scilicet Deus & homo, est Deus, ꝓpter accipientem Deum, & vtrumque, scilicet Deus & homo, est homo propter acceptum hominem.

AD 2[m] dicendum, quòd cum dicitur, Christus est aliud & aliud, locutio est exponenda, vt sit sensus, habens aliam & aliam naturã. Et hoc modo exponit Aug. in lib. contra Felicianum.* Vbi cum dixisset, In mediatore Dei & hominũ, aliud Dei filius, aliud hominis filius, subdit, Aliud inquam pro discretione substantię, non alius pro vnitate personæ. Vnde Grego. Nazanzenus in Epist. ad Elidonium dicit.* Si oportet compendiose dicere, aliud quidem & aliud, ea, ex quibus Saluator est: siquidem nõ idẽ est inuisibile visibili, & quod absque tempore ei, quod sub tempore, non autem alius & alius, absit: hæc enim ambo vnum.

AD 3[m] dicendum, quòd hæc est falsa, Christus est tantum homo: quia non excludit aliud suppositum, sed aliam naturam, eo quòd termini in prædicato positi, formaliter[d] tenentur. Si vero adderetur, aliquid per quod traheretur ad suppositum, esset vera locutio, puta Christus est tantum id, quod est homo. Non tamen sequitur, ꝙ sit aliquid aliud, quàm homo: quia ly aliud, cum sit relatiuum diuersitatis substãtiæ, proprie refertur ad suppositum, sicut & omnia relatiua facientia personalem relationem: sequitur autem, ergo habet aliam naturam.

AD 4[m] dicendum, quòd cum dicitur, Christus est aliquid quod est pater, ly aliquid, tenetur pro natura diuina, quæ etiam in abstracto prædicatur de patre & filio: sed cum dicitur, Christus est aliquid quod non est pater, ly aliquid, tenetur non pro ipsa natura humana, secũdum quòd significatur in abstracto, sed secundum quòd significatur in concreto, non quidẽ secũdum suppositum distinctum, sed secundum suppositũ indistinctum, prout scilicet subsistat naturæ, non autem proprietatibus indiuiduantibus: & ideo non sequitur, quòd Christus sit aliud, & aliud, vel ꝙ sit duo: quia suppositum humanę naturę in Christo, ꝙ est persona filij Dei, non ponit in numerum cũ natura diuina, quæ prædicatur de patre & filio.

AD 5[m] dicendum, quòd in mysterio diuinæ Trinitatis natura diuina prędicatur etiam in abstracto de tribus personis: & ideo simpliciter potest dici, quòd tres personæ sint vnum: sed in mysterio incarnationis non prædicantur ambæ naturę in abstracto de Christo: & ideo non potest simpliciter dici, quòd Christus sit duo.

AD 6[m] dicendum, quòd duo dicitur, quasi habens dualitatem, non quidem in aliquo alio, sed in ipso, de quo duo prædicantur. Fit autem prædicatio de supposito, quod importatur per hoc nomen Christus. Quamuis igitur Christus habeat dualitatem naturarum: quia tamen non habet dualitatem suppositorum, non potest dici Christus esse duo.

AD 7[m] dicendum, quòd alterum importat diuersitatem accidentis: & ideo diuersitas accidentis sufficit ad hoc, quòd aliquid simpliciter dicat alterũ: sed aliud importat diuersitatem substantię: substantia autem dicitur non solum natura, sed etiam suppositũ, vt dicitur in 5. Meta.* & ideo diuersitas naturę non sufficit adhoc, quòd aliquid simpliciter dicatur aliud, nisi adsit diuersitas secũdũ suppositum: sed diuersitas naturæ facit aliud secundum quid, scilicet secundum naturam, si nõ adsit diuersitas suppositi.

ARTICVLVS II.

Vtrum in Christo sit tãtum unum esse.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo non sit tantum vnum esse: sed duo. Dicit enim Damas.* in 3. lib. quòd ea, quæ consequuntur naturam, in Christo duplicantur: sed tera conceditur, ꝙ Christus est aliquid quod non est pater &c. sensus est quòd Christus est homo, hoc est suppositum humanæ naturę, quod est esse aliquid quod non est pater, quia est esse substantiam, vt substantia dicitur hypostasis, quæ substantia secundum rem in Christo est hypostasis filij, quæ non est pater: quàmuis nõ significetur nomine hominis ipsa hypostasis filij distincte, sed indistincte. Quia igitur ex his duobꝰ dictis, Christꝰ est aliquid quod est pater, Christus est aliquid quod nõ est pater, nihil aliud habetur, nisi quòd Christus est deitas & suppositum humanæ naturæ, & hæc duo, ſ. deitas & suppositum humanæ naturæ in Christo non ponunt in numerũ, quia suppositi humanæ naturæ in Christo est filius dei, qui non ponit in numerum cum deitate, ideo non sequitur quòd Christus sit duo.

¶ Attẽde vir docte, ex hoc articulo collato cum artic. 3. in quæstionibus disputatis de vnione verbi incarnati, quantum seipso doctior fuerit hic Auctor, quantũ distent fundamenta doctrinæ huius ab illis, vt scias omnem auctoritatem huic operi deferre.

¶ *Super Quæstionis decimæ ſeptimæ Articulum ſecundum.*

Titulus, vt sonat, tumendus est de esse simpliciter & absolute. Vertitur enim in quæstionem, an sicut dicimus in Christo simpliciter & absolute duas naturas, ita dicere possumꝰ, in Christo duo esse simpliciter & absolute, an vero sicut in Christo non est nisi vnum suppositum, vna persona, ita non est nisi vnũ esse. Et notandum est, quòd non quæritur de propositione, ſ. de re: non. n. quæritur, an illa ꝓpositio sit vera, Christus habet duo esse: sed an in Chro sint duo eẽ. Et licet ista quæstio videat prima facie locanda inter quæstiones substantiales de incarnatione, & non interest

Lib. 5. metaph. tex. 15 tom. 3.

3.di.4. q.1. ar.2.q.1.co. fi.& di.6.q. 2. art.2. Et opu.3. cap. 216.& 219. *lib.3.c.13.

ter consequentes (vt ab Auctore locata est) si quis tamē profundius consideret, suo loco posita est, quoniam vnum sequitur ens: tota autem latitudo tractatorum ante illam quæstionem, spectat ad esse vel fieri incarnationis in se, vel enuntiatum. Vnde merito, modo de vno vel multis tractatur. Nec propterea a substātialibus recedit ur: quia vnū vel multa nō addit naturam aliquā supra ens, hoc ē illud quod vnū vel multa dicitur secūdum veram metaphysicam. Vna enim albedinis natura, nulla entitatem addit supra albedinis naturā, & sic de alijs.

¶ In corpore duo principaliter fiunt. Primo, præmittūtur tria manuducentia ad veritatem. Secundo, proceditur ex duabus cōditionalibus, & infertur conclusio responsiua quæsito, quòd in Christo est vnum esse tantum.

¶ Quo ad primum præmittuntur tria. Vnum ex parte subiecti, quod est Christus, & duo ex parte prædicati, quod est habere esse vnum vel plura: ex parte siquidem subiecti præmittitur generalis regula, quòd quæ sunt naturæ, multiplicantur in Christo, quę sunt hypostasis, non multiplicantur. Et ratio redditur: quia in Christo sunt duæ naturæ & vna persona. Ex parte vero prædicati præmittitur prius, quòd esse est de numero spectantium & ad naturam & ad personam: diuersimode tamen, quia personæ vt habentis seu quod est, naturæ autem vt principij, seu quo aliquid est. Et hoc probatur a signo, quia natura significatur per modum formæ, qua aliquid est ens vel tale, vt patet de albedine & humanitate. Deinde præmittitur aliud ex parte prædicati, scilicet quòd esse est duplex, quoddā a forma vel natura pertinente ad esse personale, quoddā a forma uel natura non pertinente ad esse personale. Exemplū primi in homine, est esse quod homo habet ab anima. Exemplum secūdi est esse quod habet ab albedine, & vniuersaliter ab accidentali forma, nam anima spectat ad personalitatem Sortis, albedo non. Ponitur autem in litera duplex inter hęc duo esse, differentia. Prima est penes simpliciter vel secundū quid: quia primum est esse Sortis simpliciter & absolute: secundum autem est esse Sortis non simpliciter, sed vt est talis, puta inquantum albus. Secunda est penes vnitatem vel pluralitatem: quia secundum potest in vna & eadem persona multiplicari, vt patet, primū autem impossibile est in vna & eadem persona multiplicari: quia impossibile est, φ vnius rei non sit unum esse.

¶ Quo ad secundum, prima conditionalis est, Si natura humana aduenisset filio dei nō hypostatice, sed accidentaliter, oporteret in Christo ponere duo esse: unum, secundum quòd est deus, & aliud secundum quòd est homo. Hæc conditionalis non aliter probatur in litera, nisi quòd deducitur ex prę missis, exemplum afferendo in Sorte de esse ipsius, secundum quòd est homo, & secundum quòd est albus, & rationem applicando, quia esse album, non spectat ad esse personale Sortis.

¶ Secunda conditionalis est, Si natura humana coniungitur filio dei personaliter, secundum naturam humanam non aduenit sibi nouū esse personale, sed solum noua habitudo præexistentis esse personalis ad naturam humanam. Circa quam conditionalem quatuor apponit: nam primo narrat, φ quotcumque sint integrantia personam, non nisi unum esse constituunt. Et hoc declarat in partibus integralibus, per ly esse autem & capitatum, & in partibus essentialibus materialibus, per ly & esse corporeū, & in partibus essentialibus formalibus, per ly esse animatum. Secundo declarat, quòd si pars aliqua personalis adueniret præexistenti personæ, idem esset iudicium quo ad unitatem ipsius esse, ita quòd ex aduenientę noua parte non aduenireț nouum esse. Ita quòd manifestauit, quòd spectantia quæcumque ad personalitatem, siue simul cum persona coæua sint, ut cum Sortes integer nascitur, siue aliquid eorum de nouo adueniat præexistenti personæ, unum tantum esse semper est. Et ratio est in promptu: quia non melioris sunt conditionis personalia ex hoc, quòd aduenium post, quàm si essent cōgenita seu coæua personæ: sed si essent congenita seu coæua, nō nisi unū esse constituerentur. ergo si aduenium, non deferunt nouum esse. Tertio declaratur, quid noui personæ aduenia t ex superaduentu personalium, & dicitur quòd est relatio ad nouam partem personalem. Et huius quoq; in promptu causa est, quia sicut personalia congenita non dant personæ singula propria esse, sed persona unum esse habet relatum ad omnia personalia (Sortes enim non habet unum esse partiale a manu, & unum a capite, & unum ab hepate, & unum ab oculis &c. quasi ex his conflet ur unum esse totale, sed Sortes habet suū propriū esse, quod est primo esse ipsius Sortis, & illo refertur ad omnia personalia, cum illo dicitur esse & ipse, & dicitur esse secūdum caput, manus, pedes, &c.) ita si sunt aduentitia, sola relatio præexistenti esse acquiritur ad illa. Demū posita ipsa conditionali, declaratur sensus huiusmodi relationis in Christo, ut scilicet personalia dicatur subsistere non solum secundum diuinam, sed etiam secundum humanam naturam.

¶ Hæc sunt in corpore articuli in quibus multæ sunt quæstiones. Prima domestica est de intētione & sensu Auctoris, an scilicet Auctor intendat docere, quòd in Christo nullum est esse actualis existentiæ de genere substantiæ creatum, sed sola existentia increata. Secunda quæstio, an ita sit in veritate, quòd in Christo nulla existentia substantialis sit nisi diuina.

¶ Quæstionis primæ ratio est, uarietas uerborum ipsius Auctoris: nam in quæstionibus disputatis de unione uerbi incarnati, Auctor clare dicit, in Christo inueniri duo esse, unum æternum, quod est esse principale suppositi, & unum temporale, inquantum uerbum est factum homo, & hoc esse est esse secundarium illius suppositi. In hac etiam litera non concludit Auctor, quòd Christo secundum humanam naturam non aduenia t nouum esse, sed ap posuit ly personale, ut patet cūm infertur conclusio circa calcem corporis articuli, quasi præseruauerit se auctor ab existentia actuali, ut est naturæ humanæ, non ut est personæ. In responsione quoque ad primum, non negatur totaliter dualitas esse: sed cum cōparatiuo magis dicitur, quòd esse magis retinet unitatem secundum unitatem hypostasis, quàm habeat dualitatem secundum dualitatem naturę. In quibus uerbis dualitas esse minus quidem affirmatur, non autem negatur totaliter, quasi tamquàm quid secundarium, non nisi secundum quid affirmandum. In responsione quoq; ad tertiūm duplex esse in sinuatur, dum soluitur argumētum ex identitate naturæ & personæ in diuinis, & affirmatur conditionalis, quòd si ibi esset aliud esse naturæ, & aliud esse personæ, esset trip'ex esse. Hæc enim solutio in sinuat, quòd quia in humanis & in Christo, persona non est idem cum natura assumpta, aliud est esse personæ, & aliud naturæ, ac per hoc duo sunt in Christo esse. In oppositum autem est processus articuli secundum planum illius sensum.

¶ Ad hoc dicitur, quòd proculdubio sensus literæ huius & doctrina Auctoris est, in Christo non inueniri aliquod esse actualis existentiæ subst antiale, nisi esse existentiæ diuinum. Clare siquidem patet ex processu huius articuli, tolli a Christo omne esse, quod a quacumque re personali in Christo est nisi a deitate. Fundatur enim uis rationis literæ super hoc, quòd siue forma siue materia siue pars, siue natura quæcumque sit spectans ad personalitatem alicuius, non affert sunm esse, & propterea oportet alterum duorū dicere, aut quòd natura humana non spectet ad personalitatem Christi, aut quòd non attulerit Christo esse, quod dedisset personæ humanæ quam constituisset, si non fuisset assumpta. Ad hoc nāque fundanit se Auctor super ptinentia, uel impertinentia formę ad psonalitatē alicuius, ut pertinentia ad personalitatē alicuius, priuata fore singulis propriis esse, ex hoc ipso φ ad alterius personalitatē spectāt, monstraret: quoniam in hoc differunt personales a non personalibus formis, quòd non personales habent singulæ singula propria esse, ut patet de albedine, dulcedine, quantitate &c. personalia autem carent singulis esse. Et propterea si, pro quia, humanitas in Christo personalis res est, oportet quòd careat suo proprio esse, quod constat uocari esse actualis existentiæ, natū principiari ab humanitate, seu natū esse humanitatis ut principij quo. Vnde perinde esset dicere humanitatem in Christo habere propriam existentiam: sed illā, non esse simpliciter, aut principale. n existentiam Christi: sed secundariam aut secundum quid, puta inquantum est homo, & collocare humanitatem Christi in ordine formarum seu naturarum non pertinentium ad personalitatem, quibus conuenit afferre secū sua singula esse, & propterea multiplicare illa in vna & eadem persona. Cum tamen euidenter in litera clarum sit, humanitatem Christi locatam esse inter spectātia ad personalitatem, & ideo non afferre proprium esse: quia si afferret illud, multiplicaretur in vna & eadem persona esse personale: quoniam esse propriū naturæ humanæ est esse personale: est. n. esse Sortis aut Platonis &c.

¶ Ad obiecta autem in oppositum respōdendo ad primum dicitur, quòd opinio illa posita in q. illa de vnione verbi, vt retractata est, sensenda est, nisi quis adeo desipiat, vt putet doctrinā in hoc vltimo libro traditam, & in authenticis libris etiam prius probatam, scilicet in 3. sent. dist. 6. q. 2. & in quolib. 9. q. 2. reducendam esse ad quæstiunculam vix cognitam inter opera Auctoris, & longe ante factā. Quæ rationabilius creditur colligendo condita, inter schedulas disputationum quàm vmquàm edita a D. Tho. constat eim quæstionem illam de tanta re, hoc est de vnione verbi incarnati, imperfectissime materiam vnionis tractare, & per hoc dissonare ab alijs quæstionibus disputatis eiusdem, & rationibus multum debilibus vti, vt patet conferenti illos articulos similibus in hoc opere, & quinque tantum articulis rem tantam absoluere: præseferunt siquidem hæc quod diximus.

¶ Ad secundum sumptum ex corpore huius articuli dicitur, quòd nihil obstat: quoniam esse personale, & esse subst antiale personalium, apud Auctorem idem est, & iam declaratum erat in hac met litera hoc. quando illatū est, in Christo non aduenire nouum esse personale. Vnde ly personale. sumitur ibi, vt distinguit ur contra accidentale: quia enim hæc duo tantum essendi genera in persona declarauerat, & Filio dei ex humanita te assumpta non aduenit nouū esse accidentale, sub quo substantiale esse existentiæ claudi oportet, quoniam humana natura non nisi substantiale esse existentiæ secum affert, quod accidentale esse filio dei, ideo ad differentiam huiusmodi accidentalis esse addidit ly personale, alioquin conclusio nouum terminum apposuisset, & non sequeretur ex præmissis.

¶ Ad te tium sumptum ex responsione ad primum, dicitur φ comparatio cadit supra causas, & non supra effectus: vnitas enim personæ, & dualitas naturæ sunt causæ, vnitas vel dualitas esse, est effectus. Docet ergo litera, quòd quia esse ad naturā se habet vt ad principium quo, ad personam vero se habet vt ad proprium subiectum quod, ideo magis virget vnitas personæ ad vnitatem esse, quàm dualitas naturæ ad duo esse, ac per hoc, quia causa efficaciorem effectum habere debet, ponenda est vnitas, & nō dualitas esse in Christo. Hic est verus & intentus sensus literæ, & responsione satisfacit argumēto, vt patet, & consonat corpori articuli, nec ullam habet dissonantiam. Et si uis etiam grāmatice literam construere, dispone construendo ly magis, supra ly secundum unitatem hypostasis, & similiter ly quàm, supra ly secundum dualitatem naturæ, & exponito: & ideo magis secundum unitatem hypostasis retinet unitatem, quàm secūdum dualitatem naturæ habeat dualitatem, & videbis, quòd comparatio fit ad causas, non ad effectus.

¶ Ad quartum sumptum ex responsione ad tertium dicitur, φ responsio ista supponit vnum singulariſſimum verum in prima parte habitū, scilicet quòd in solo deo esse est naturæ proprium, ita quòd ipsius est & ut quo, & ut quod est. In cæteris namque esse est naturæ vt quo, personæ autem, quæ est aliud quid a natura, est ut quod. Hinc enim sequitur responsio literæ, scilicet quòd quia persona in diuinis est idem quod natura, non est aliud esse personæ præter esse naturæ.

¶ Et bene nota ly præter, quia ex hoc uerbo insinuat, quòd supponitur quòd esse sit naturæ. Et cum dixit, Nō est aliud, intendit de illa alietate, qua persona est aliud a natura. In his enim, in quibus persona & natura secundum rē differunt, sicut persona est aliud a natura, ita esse personæ debitum, est aliud ab esse naturæ. Aliud autem non per positionem duorum esse, quorum vnum sit aliud ab alio, sed per alietatem, ut ita dixerim, naturalem: quia alterius naturæ est esse, quod non debetur naturæ nisi per personam, cui primo conuenit, & alterius naturæ esset esse, quod conuenit naturæ absque expectatione a persona, quod in solo deo inuenitur. Quia igitur in diuinis persona est idem cum natura vendicāte sibi esse vt proprium, ideo non est aliud esse conueniens personæ quàm esse propriū naturæ, & ideo tres personæ non habent nisi esse, & haberent triplex esse, sicut est ibi triplex persona, si persone esse, distinguetur ab esse naturæ, hoc est, si psonæ deberetur propriū esse alterius rationis ab eo, quod debetur naturæ, quando esse est' ppriū naturæ. Et hunc esse intentum sensum, videre potes, tum ex eo quòd nec in creaturis apud Auctorem esse duplex ponitur, vnum naturæ, & aliud personæ: tū ex eo, quòd nō triplex, sed quadruplex esse haberent diuinæ psonæ, si esse personæ esset aliud ab esse naturæ per positionem plurium esse in persona & in natura, quia inueniretur præter esse naturæ in quo communicarent personæ, triplex esse personæ distinctis: in litera autem non nisi triplex infertur esse, si aliud esset esse naturæ, ab esse personæ: tum, quia hinc satis fit argumento, quòd non est eadem ratio de vnitate uel pluralitate ipsius esse penes naturam, vel personam in Trinitate, & in mysterio incarnati Verbi: quia in Trinitate esse est naturæ proprium: & ideo eius unitatem sequitur, & non pluralitatem personarum, existente persona idē cum natura: in assumpta autem natura a Verbo, esse est proprium personæ: quia persona aliud est a natura: sicut in ceteris hominibus esse, quàmuis sit a natura, non est tamen naturæ, sed personæ proprium, & propterea ad vnitatem personæ sequitur vnitas esse, & ad pluritatem naturæ non sequitur pluralitas ipsius esse. Nec satisfieret argumento si exponeretur litera, quòd ubi persona est aliud a natura, ibi sunt duo esse, vnum naturæ & aliud personæ: sed potius argumenti vis firmaretur, & concluderentur in Christo duo esse, unum naturæ & personæ simul diuinæ, & aliud naturæ humanæ: quoniam persona Christi aliud est a natura humana assumpta. Est igitur indubie tenendūm secundum Auctoris doctrinā, in Christo nullū esse actualis existentię subst antialis inueniri, nisi esse actualis existentiæ Filij Dei, quod est æternum, & ipse deus.

¶ Circa secundam autem quæstionem multiplex dubium occurrit: nā primo dubitatur de præmissis: deinde de modo, quo ponitur Christus existentiam humanam habere: tertio, de ipsa conclusione: quarto, de sua contradictoria. Scotus in primis in 3. sent. dist. 6. q. 1. arguit processum istum quo ad fundamentum, scilicet quòd vnum & idem est esse personæ & pertinentium ad personam, tum quo ad personam respectu naturæ, tū quo ad personam respectu partium. Et primo etiam arguit nō sequi intentum sic, Esse naturæ & personæ est idem, quādo est in proprio suppositō: quia suppositū non addit rem supra naturam, sed negationem. ergo si a natura tollatur ratio suppositi, tollendo illas negationes, non propterea tollitur esse naturæ, sed remanet cum suo esse, ac per hoc in alia persona posita, haberet & suum esse, & esse illius personæ. non est ergo idem iudicium de natura in proprio vel alieno suppositō, quo ad unum uel plura esse. Et confirmatur: quia sicut persona assumens non suppletidempritatem personæ humanæ cum natura humana, ita esse personæ assumentis non supplet identitatem ipsius esse personæ humanæ, & naturæ humanæ.

¶ Contra secundum vero de partibus personæ arguit. Pars aduenies toti non dat esse toti, sed recipit: quia perficitur a forma totius: quod probatur: quia si remaneret distincta sicut prius non reciperet esse totius, sed vel haberet proprium esse, vel nullum: sed natura humana vnita verbo non habet rationem partis, nec istam rationem partis: quia non informatur a uerbo, sed remanet simpliciter distincta. igitur vel nullum esse habet, vel aliquod esse proprium.

¶ Contra modum, quo ponitur Christum habere esse, secundum naturam humanam, scilicet quòd uerbum nouo modo relatiue se habet secundū illam, arguit. Si verbū tantū habeat respectum nouū ad naturam illam, & ille est respectus rationis tm, cum per respectum rationis non dicatur subiectum formaliter esse aliquid. ergo verbum, inquantum homo, non erit formaliter aliquid. Consequens est contra illud, extra de hæretic. Cum Christus. ergo &c.

¶ Contra conclusionem ipsam, scilicet, in Christo nullum est esse

esse existentiæ substantiale creatum, arguit septem vel octo me dijs. Primo, Terminus per se generationis habet esse acquisitū per generationem: filius Dei homo est per se terminus generationis ex matre. ergo. Si dicatur, inquit Duran'..., ꝙ generatio terminatur ad esse diuinum, non secundū se, sed relatū ad humanam naturam, Cōtra, illud est per generationē acceptū, quod est per corruptionem mortis perditū: sed per mortem Christi nō é amissa relatio Verbi ad naturā assumptam, sed esse vitale secundum naturam humanam. ergo illud non est per generationē acquisitum, sed hoc.

¶Secundo, in Christo fuit duplex viue re, vt patet ex hoc, quòd vnum per mortem perdidit. ergo in ipso fuit duplex esse. Et tenet sequela ex secundo de Anima: Viuere viuentibus est esse.

¶Tertio, anima Christi creabatur. ergo habuit creatam existentiam. Probatur sequela: quia creatio terminatur ad existentiā.

¶ Quarto, humanitas Christi est effecta & conseruatur a tota Trinitate. ergo secundum existere creatum. Probatur consequentia: quia non secundum existere increatum. Probatur: quia nihil efficit se.

¶Quinto, si natura assumpta a Verbo dimitteretur, non oporteret acquiri sibi nouum esse per generationem, nec per creationem: & tamen ipsa ex hoc, quòd dimissa, non esset annihilata, nec esset ens in potentia (vt anima antichristi ante creationem) ergo haberet aliquod esse in actu, & non nouum: quia per nullam mutationem positiuam. ergo idem quod modo habet. igitur &c. Et si dicatur, inquit Durandus, quòd habet esse nouum. ergo est corrupta. Probatur dupliciter sequela: tum quia perdidit esse simpliciter, & acquisiuit aliud esse simpliciter: tum quia nisi hoc sufficiat ad corruptionem simpliciter naturæ, sed requiritur quòd nullum aliud esse recipiat, sequeretur quòd numquā poterit esse corruptio sine annihilatione.

¶Sexto, natura angeli posset assumi a Verbo, & illa non posset manere eadem, nisi maneat sua existentia eadem secundum istos. ergo nec natura humana modo posset manere eadem in Christo, nisi maneret sua existentia. Consequentia est manifesta: quia ita est intrinseca sua existentia vni, sicut alteri.

¶Septimo, fundamentum relationis naturaliter præcedit relationem, & secundum esse actuale, præcedit rationem relationis actualis: vnio ista fuit relatio actualis. ergo eius fundamentum præcessit naturaliter secundum esse actuale, fundamentū illud erat ipsa natura totalis. igitur &c. Confirmatur, Prius naturaliter anima perficit corpus, quā tota natura esset uata assumi: in illo priori forma fuit actus materiæ, & per consequens debatur esse sibi quod nō corrumpebatur per assumptionem.

¶Octauo, arguitur ex doctrina Auctoris in 1. par. q. 50. ar. 5. ex proposito probantis esse non posse separari a forma: sicut nec rotunditas potest separari a circulo: quia esse conuenit formæ secundum se, sicut rotunditas circulo. Ex hoc enim arguitur sic. Esse non potest separari a forma. ergo nec ab anima Christi, igitur anima Christi habet proprium esse.

¶A Durando quoque in 3. sent. dist. 6. q. 2. vltra prælata arguitur: quia agere est etiam suppositi sicut & esse, & præsupponit esse, & multiplicatur in Christo. ergo.

¶Aureolus etiam & Io. de Neapoli apud Capreolum in 6. dist. 3. sent. arguunt. Ille quidem: quia esse existentiæ est actus quo formaliter essentia est: esse diuinū non actuat essentiam humanam. ergo humanitas Christi vel est actuata suo esse, vel adhuc perseuerat potentialis ad esse: nam esse diuinū non supplet vicem causæ formalis inhærentis. Iste aūt: tum quia secundum Damasc. quod est inassumptibile, est incurabile: tū quia Christus homo perfectus est, nihil minus habens tam in diuinitate, quàm in humanitate. Et qui oppositum dixerit plenus diaboli spiritu, seipsum gehennæ filium demonstrabit, vt Damasus dixit in epistola recitata in lib. 9. tit. 15. Historiæ tripartitæ.

¶Demū pro contradictoria conclusionis arguit Scotus tenens illam, tum quia humanitas Christi est extra causam suam, ergo habet necessario propriā existentiam actualem, sicut habet proprium esse quidditatiuū, licet nō habeat propriā subsistentiam, quæ nihil positiui' addit: tum quia Verbum subsistit in natura humana, sicut suppositum in natura, pp quod proprie subsistentis, illud esse non dicitur esse illius personæ simpliciter, sed secundum quid, sicut esse album, est esse Sortis, non inquantum est Sortes, sed inquātum est albus. Et huiusmodi esse nihil ꝓhibet multiplicari in vna hypostasi vel persona: aliud enim est esse, quo Sortes est albus, & quo Sortes est musicus: sed illud esse, quod pertinet ad ipsam hypostasim vel personam secūdum se impossibile est in vna hypostasi vel persona multiplicari; quia impossibile est, quòd vnius rei non sit vnum esse. Si igitur humana natura adueniret filio Dei non hypostatice vel personaliter, sed accidentaliter (sicut quidā posuerunt) oporteret ponere in Christo duo esse: unum quidem, secundum quòd est deus, aliud autem, secundum quòd est homo: sicut in Sorte ponitur aliud esse, secundum quòd est albus, & aliud, secundum quòd est homo, quia esse album, non pertinet ad ipsum esse personale Sortis. Esse autem capitatum, & esse corporeum, & esse animatum, totum pertinet ad vnam personam Sortis: & ideo ex omnibus his, non fit nisi [d] vnum esse in Sorte. Et si contingeret, quòd post constitutionem personæ Sortis, aduenirēt Sorti manus vel pedes vel oculi, sicut accidit in cæco nato, ex his non accresceret Sorti aliud esse, sed solum relatio quædam ad huiusmodi, quia humanitatis Christi existentia secundum quid, sed simpliciter, tam in se, quia est existētia de genere substantiæ, quæ est ens simpliciter, quàm respectu Christi: quia qualis est existentia in se, tale existere dat cui cumq; existenti per ipsam: sed Verbum existit existētia ista, (naturæ humanæ. ergo existit simpliciter per existentiam naturæ humanæ, & sic sunt duæ existentiæ simpliciter, non solum in Christo, sed Christi: tum quia in Christo sunt duæ voluntates & duo velle secundum Damas. c. 62. sed esse intimius seu immediatius, se habet ad essentiam, quàm velle ad voluntatem. ergo magis necesse est plurificari esse, secundum pluralitatem naturarū. Vel formetur sic. Natura vt distinguitur contra suppositum, est principium operandi. ergo est etiam principium essendi in actu: quia esse immediatius se habet &c.

¶Ad euidentiam horum, non sunt alia fundamenta iacienda, sed supra positum in litera fundamentum solide fabricandum: quàmuis enim dum non curamus de distinctione inter personam & naturam, dicamus, esse actualis existentiæ, de quo est sermo, esse actualitatem naturæ cuiusq; creatæ, cum tñ exacte discernitur ꝓsona a natura, dicimus, vt in hac litera habetur, ꝙ esse est actus naturæ, vt principij quo, personæ aūt vt subiecti, seu qđ habet ipsum esse: ita quòd natura est principiū quo immediatum ipsius esse, sed non est receptiuum immediatum ipsius esse, sed mediante persona, ita ꝙ oportet naturam personari ad hoc, vt ab ea principietur actualiter ipsum esse, non ex defectu naturæ principiantis vt quo: sed quia deficeret susceptiuum primum ipsius esse, si non esset personata: persona enim est, cui primo conuenit esse vt subiecto, seu quod habet esse, seu quod est: & si his adiunxeris, quòd natura nūquàm est, quod est, sed semper est quo est, inuenitur siquidem natura existens, non vt quæ existit: sed vt qua aliquis existit, perspicies duo. Primum, quòd a hoc quòd natura existat, non exigitur quòd ipsa actuetur per existentiam, vt subiectum actuatur per formam in eo, sed sufficit quòd ipsa sit, qua aliquis existit. Nec mirum est scientibus, quòd non omnia vno eodemq; modo sunt, sed sat est vnicuique entium esse modo sibi conuenienti: sunt enim multi essendi modi. Et naturis quidē ac formis consonus essendi modus est, non vt sint tamquàm quod est, sed vt sint tāquàm quo est: nec plus eis debetur: sicut apud Peripat. principium est indubitatum, quòd formæ sunt & non sunt absque sui generatione & corruptione. Aliud est, ꝙ quia prius natura personatur quàm existentiam propriam constituat, intimior est persona naturæ, quàm existentia, ac per hoc si potest præueniri, ne constituat propriam personam, multomagis potest præueniri, ne constituat existentiā, ordine siquidem quodam, personalitas prius, & existentia deinde a natura constituitur propter antedictam rationem. Et ex his sequitur tertium, ꝙ natura carens propria personalitate: quia præuenitur ab aliena, oportet consequenter quòd careat propria existentia: si enim existentia propria non prouenit ab ipsa actualiter, nisi in propria persona, ex hoc ipso quòd ad alienam trahitur personam, sequitur quòd ad alienam trahitur existētiā, illius scilicet personæ præuenientis ipsam. Et rursus, si existentia non debetur naturæ, vt quod est, sed vt quo est, personæ autem vt quod, ex hoc ipso quòd natura trahitur ad alienā personam, vt sit quo est, sequitur quòd sufficienter consecuta est existentiam: quia consecuta est existentiam illius personæ, modo conuenienti ipsi naturæ, scilicet vt quo: hoc enim ipsum, quod est, naturam aliquam esse naturam alicuius personæ actu existentis, est naturam illam existere, siue persona illa sit constituta per illam naturam, siue non. Sicut igitur in Christo, ut inferius patebit, unam tantum filiationem, relationem realem ponimus ex defectu subiecti, ita in Christo ex defectu subiecti primi unum tantum esse ponimus. Primum enim substantialis existentiæ subiectum est persona. Repugnat aūt diuinæ personæ existentia creata duplici rōne. Prima est ex diuinitate: quia diuina

diuina persona non potest recipere in se creatum aliquid. Secunda est, ex communi ratione personæ: quia personæ vnius non est nisi vnum esse substantiale. Et hæc ratio in litera ponitur. Quocirca quia humanitas Christi præuenta est in mysterio incarnationis, vt propriam non sortiretur personalitatem, sed ad personalitatem Verbi assumpta est, iō quasi impedita est a proprio esse, & est sortita esse personæ diuinę, ex hoc ipso, ꝙ est diuinæ personæ natura dicta de illa in quid. Habet. n. ex hoc suum essendi modum, scilicet, esse vt quo. natura enim personæ est vt quo, nec plus sibi debetur.

¶ Ad primo ergo obiecta contra fundamentum processus, quia idem est esse naturæ & personæ, respondetur præmittendo tamen, quòd fundamentum Auctoris est quidem idemtitas ipsius esse respectu naturæ & personæ: sed non sola idemtitas, sed adiuncta modi diuersitate respectu vtriusque: quia scilicet illud idē esse est naturæ, vt quo: personę, vt quod. Ex idemtitate enim esse cum hac modi diuersitate, procedit litera, vt patet. Sed Scotus contra solam idemtitatem affert pro causa, & hoc est primum, in quo argumentum deficit. Veruntamen quia idemtitas quoque causa est, respondetur quòd falsa ratio redditur, quare esse est vnum vtriusque, quia scilicet non differunt re ali qua: quoniam, vt patet ex superius discussis, persona addit rē aliquam supra naturam: addit enim terminationē ipsius. Vnde argumentum Sco. assumit, & non causam pro causa, & falsum. Vera autem causa est: quia esse vnicuique rei sufficit suo modo. propterea enim personæ & personalibus omnibus sufficit vnum esse: quia eodem esse persona est, vt quod, personalia vt quo, vel secundum quòd, vel alio simili modo. Et per idem patet responsio ad cōfirmationem: non oportet enim personā supplere identitatem cum natura, sed sufficit quòd suppleat personalitatem illius naturæ. Ex hoc enim, quòd verbum supplet humanitatis personam, supplet etiam illius esse: quia fit ipsum quod est humanitatis, ac per hoc humanitas existit, vt quo est personæ, quæ est humanitatis quod est.

¶Ad obiecta vero eiusdem, contra vnum esse partis & personę respondetur, quòd si vis fiat in verbis, assumitur non causa vt causa: non enim ideo pars est contenta ipso esse totius, quia perficitur per formam totius: sed quia spectat ad integritatem totius. Ex hoc enim fit, vt sit contenta modo essendi congruo, ac debito integrantibus personam, scilicet vt existant per existere totius, ex hoc ipso, quòd totius integratiua sunt. Et proportionaliter in proposito dicitur, quòd quia humanitas Christi pertinet ad personalitatem Christi: quia est assumpta quasi ad integritatem personæ Christi, non quasi suppleat defectum aliquem in persona Christi, sed vt sit persona Christi persona illius humanitatis, ideo humanitas Christi non dat nouum esse Christo: sed contenta est consono sibi essendi modo, vt scilicet existat ex hoc ipso, quòd est natura Christi.

¶ Ad probationem autem, quia si pars maneret distincta a toto, vt prius & cetera, dicitur quòd ista conditionalis non probat probandum: quoniam cum ipsius veritate stat falsitas cau salis assumptæ, quæ negata est. Veruntamen ad rem dicendo, non faciendo vim in verbis, respondetur quòd si pars remaneret distincta & omnino diuersa a toto, dumtamen esset toti vnita pars personaliter, non afferret nouum esse, sed existeret per esse sui totius. Et in proposito humanitas Christi non sic aduenit personæ diuinæ, vt sit distincta ab illa sicut prius: sed est indiuisa a persona secundum esse personale, ita quòd non est sicut pars separata, sed est sicut pars coniuncta secundum esse substantiale: est enim assumpta ad personalitatem positiuā uerbi dei. Et ex hac personalitate communicata humanitati Christi perfecta est humanitas illa, multo plus, quam quæcumque pars perficiatur per hoc, quòd aduenit suo toti: acquisiuit enim perfectionem infinitam, acquirendo personalitatem infinitam. Quo fit, ut quia humanitas Christi non remanet distincta, sed indistincta secundum esse substantiale a Verbo, consequens sit, ut non det Verbo nouum esse, sed ipsa sit per esse infinitum ipsius Verbi.

¶Ad obiecta deinde eiusdem Scoti contra modum, respondetur, quòd ex malo intellectu literæ procedit. Interpretatur siquidem arguens Auctorem dicere, inter Verbum & naturam humanam non esse coniunctionem, nisi relatiuam relationem rationis ex parte Verbi: & ideo arguit, Si tantum habet relationem &c. Hic autem sensus longe est a nobis, plus quā terra a cælo: quoniam secūdū doctrinam Auctoris sæpe repetitam, inter Verbū & humanitatem assumptā est coniunctio substantialis, quā comitatur vnio relatiua. Sed quia cōiunctio ista substantialis non est secundum nouū esse ipsius humanitatis, sed secundum æternum esse ipsius Verbi, ideo Auctor ad excludendam acquisitionem noui esse, dicit quòd solum aduenit sibi noua relatio, & non dixit hoc ad excludendā coniunctionem substantialem secundum personalitatem & illius esse, ut clare patet in litera: quin potius cū dicto exclusiua non excludat a concomitantibus nec fundamentū a relatione, ponendo solum nouam relationem acquiri, intelligitur præacquiri fundamentū illius, qđ est personalis coniunctio, super qua fundatur relatio noua personæ ad naturā. Vñ patet argumentū totaliter ruere.

¶ Ad obiecta contra conclusionem respondendo, ad primam Scoti dicitur, negando maiorem ad sensum arguentis: generationis enim terminus habet esse nouiter acquisitum, uel antiquum nouo modo se habens.

¶Vnde ad obiectionem Durandi contra hanc responsionem, dicitur, quòd si maior intelligatur cum præcisione, falsa est: nā licet illud per generationem sit acceptum quod est per corruptionem mortis amissum, non tamen illud præcise. Sed si ad terminum formalem generationis propositio restringatur, cōcedatur: sed terminus formalis est natura, uel anima in corpore, & per mortem humanitas ipsa corrupta est per separationem animæ a corpore. Quàmuis etiam dici possit, falsam esse minorem: quia desinēte per mortem humanitate Christi, quæ est ipsa natura humana resultans ex partibus unitis, oportuit quoque desinere unionem Verbi ad illam secundum se, quàmuis remanserit ad illam secundum vtramque sui partem, animam scilicet & corpus.

¶ Ad secundum Scoti dicitur, ꝙ uerbum Philosophi uerum est de uiuere essentiali & de esse essentiali: uiuere enim est esse essentiale. Et hoc in Christo duplex fuit, & unum eorum quod in coniunctione animæ & corporis cōsistit, corruptum est per mortem, & non intelligitur de esse actualis existentiæ.

¶ Ad tertium dicitur, negando sequelam, & ad probationem, ꝙ creatio terminatur ad rem, quæ creatur sub existentia noua simpliciter uel illi rei, quæ creatur. Et sic anima Christi creata est, ut existat existentia noua sibi, non noua simpliciter.

¶ Ad quartum dicitur, quòd humanitas Christi effectiue conseruatur, & facta est a tota Trinitate secundum esse existentiæ increatum communicatum sibi. Nec sequitur quòd deus efficiat ideo se, aut suum esse, sed quòd effecerit, & cōseruet se, suū esse communicatum humanæ naturæ personaliter,

¶ Ad quintum dicitur, ꝙ si humanitas Christi dimitteretur a uerbo, sortiretur nouam personalitatem & nouam existentiā, non per aliquam nouam actionem, sed per antiquam actionem; qua a principio effecta fuit. Illa enim actio tamquàm impedita a completione proprij effectus, ob præuenientem personalitatem Verbi non est hactenus consecuta effectum propriæ personalitatis & propriæ existentiæ. Modo autem dimissio ipsa esset tamquàm remotio prohibentis, & sic sortiretur effectum nouæ personalitatis & noui esse. Et probatur sic esse dicendum: quia perinde se haberet humanitas dimissa, ac si non fuisset assumpta: sed constat quòd si non fuisset assumpta, ex sua generatione propriam personalitatem & propriam existentiam habuisset. igitur si dimitteretur, acquireret propriā personalitatem & propriam existentiam a generante, per se loquendo, & a dimittente per accidens, tamquàm a remouente prohibens. Et per hæc patet ad formam argumenti, quòd haberet esse nouum per nouam mutationem: licet per accidens, tamquàm remotionem prohibentis, & per antiquā per se, soluto impedi-

impedimento: sicut graue impeditum mouetur a generante per F se, a remouente prohibens per accidens. Habet enim a generante humanitas plus ad personalitatem propriam & propriam existentiam, quàm graue ad motum deorsum, cum illa seipsa ad hoc tendat intime: hoc autem per grauitatem & extrinsece: in cuius signũ illa per solam omnipotentiã diuinam potest impediri, hoc autem a naturalibus & voluntariis impeditur passim.

¶ Ad obiectionem autem Durandi dicitur, quòd talis dimissio esset nonnulla corruptio: quoniam corrumperetur humanitas non in se, sed secundum esse coniunctũ Verbo, & perderet duo, scilicet personalitatem diuinam sibi, & existentiam diuinã sibi, & acquireret personalitatem propriam, non solum sibi, sed simpliciter: & similiter existẽtiam propriã, & sibi, & simpliciter: sic esset secundum rem. Ad rationes autem terminorum spectando, dicitur quòd corruptio simpliciter naturæ compositæ (qualis est humanitas Christi) non attenditur penes esse actualis existentiæ, sed penes esse essentiæ, quod ex eo clare patet, quòd humanitas Christi per mortem corrupta est, ex hoc quòd anima separata est a corpore. Et in hoc omnes conuenimus, quamuis secundum Auctorem & multos, nullum esse actualis existentiæ fuerit per Christi mortem corruptum. Quum igitur ex perdi H tione esse corruptio simpliciter infertur, nisi sit sermo de esse essentiæ, aut de esse vt includit esse essentiæ, negetur sequela. Et per hoc patet quòd subiuncta probatio nihil valet dicendo, Si non sufficit perdere vnum esse existentiæ, & acquirere aliud, sed oportet etiam nullum aliud acquirere, ergo annihilatio. Stat enim, quòd perdat vnum, & nullum aliud acquirat, & non annihiletur, sed corrumpatur per expoliationem materiæ ab illa forma. Si enim in ipsa dimissione humanitatis a Christo, anima illa separaretur a corpore, tunc humanitas Christi perderet vnum esse, & nullum aliud acquireret, quia non esset, & tamen non annihilata esset: quia remaneret, & materia cum forma cadaueris, & anima intellectiua cum noua existentia modo præexposito.

¶ Ad sextum Scoti negatur, quòd apud nos natura Angeli non esset eadem, nisi sit eadem existentia.

¶ Ad septimum conceditur, quòd fundamentum est prius secũ I dum actualem existentiam relatione, & in proposito: dicimus enim quòd humanitas Christi fuit prius existens, quàm relata ad Verbum. Sed negatur sequela: ista fuit existens, ergo propria existentia, stat enim quòd fuerit existens existentia Verbi. Et hæc responsio satisfacit omnibus argumentis, quæ fiunt de agere, & supponit existere, & de accidentibus, quòd supponunt subiectum existere, & similibus: conceditur enim semper, & hæc omnia in Christo supponunt humanitatem existere, sed ab existentia ad existentiam propriam, non valere constat argumentũ: stat enim quòd præexistat existentia communicata sibi ex personalitate Verbi sibi communicata.

¶ Ad confirmationem dicitur, quòd anima Christi informabat corpus, & dabat ei esse animatum, esse dico essentiæ: essentialiter siquidem constituebat animatum corpus, non autem esse existẽ tiæ propriæ, sed antequam daret hoc, præuẽta fuit ex assumptio ne ad personam Verbi. K

¶ Ad octauum ex doctrina Auctoris dicitur, quòd doctrina Au ctoris intelligitur de separabilitate naturali, quòd scilicet impossibile est naturaliter formam separari a suo esse. Et ex hoc cõclu dit efficaciter formas subsistentes per se absque materia, esse incorruptibiles, anima aũt Christi absque proprio esse ex diuinæ omnipotentiæ præuentione. Nec obstat exemplũ de circulo & rotunditate, quia exempla & similia non currunt in omnibus. Et si exigat pars exactam responsionem ad singula, dicito quòd hæc propositio, Formæ conuenit per se proprium esse, potest intelligi dupliciter. Primo, quòd per se conueniat formæ vt principio & subiecto, sicut propria passio conuenit subiecto proprio. Et sic hæc propositio non est vera, nisi de forma, propria personalitate seu substantia terminata, qualis non est anima Christi, quę non nisi per Verbum subsistit. Vnde Auctor ibi ex prima propositione, Forma inquantum forma, subsumpta secunda de forma per se subsistẽte, cõcludit Angelos in corruptibiles. Et vere sic est, quia implicat formam per se subsistere absque proprio esse, non minus quàm circulum absque rotunditate inueniri.

¶ Ad Durandum dicitur, quòd licet esse, & agere conueniant in hoc, quòd vtrumque est suppositi, quia tamen diuersimode sunt suppositi, ideo non est similis de illis ratio quo ad vnitatem, vel pluralitatem. Esse enim est suppositi immediate, vt subiecti, agere autem nõ suscipitur in supposito, nisi mediante natura & potentia eius, & iccirco agere multiplicatur cum pluralitate naturæ, esse vero est cum persona vna. P.p.q.ja 3.& 4.

¶ Ad Aureolum dicitur, quòd esse existentiæ non actuat essentiam nisi terminatam, hoc est personatam, seu per se subsistentem: & quia humanitas Christi non est terminata propria personalitate, sed personalitate Verbi, ideo non conuenit sibi actuari per existentiam. Et hæc intellige, loquendo de Actuare & Actuari per modum inhæsionis. Nam si de Actuare & Actuari, infra totam latitudinem suorum modorum sermo sit, non est remorum a Philosophia diuina, Deum posse actuare rem creatam. In cuius signum diuinam essentiam esse actum cuiusque intellectus videntis ipsam, & Theologi, & Philosophi fatentur. Cum ergo naturam humanam in Christo ex diuina personalitate, & esse diuino perfici fateamur, non est absonum fateri etiam, quòd actuatur aliquo etiam modo per personalitatem, & esse diuinum. Quocirca cum dicitur, aut est actuata proprio esse, aut perseuerat potentialis ad proprium esse, dicitur quòd proprie loquendo, vtraque pars disiunctiue est falsa, quoniam ex assumptione ad diuinum esse perfecta est potentialitas ad existentiam longe excellentius, quàm fuisset perfecta per propriam existentiam: sicut posse personari in propria persona, longe excellentius perfectũ est per personam Verbi, quàm fuisset perfectum per propriam personalitatem: Et quia potentiæ perfectio actuatio vocatur, ideo dicere potes, quòd potentia ad propriam existentiam est actuata non per proprium, sed per diuinum esse, longe excellentius, & perfectius, quàm fuisset actuata per proprium esse. Et ideo non remanet humanitas Christi potentialis, hoc est in statu potentiali ad propriam existentiam, ad quem statum rediret, si dimitteretur a Verbo, cessante tam excellenti actuatione, prohibente naturam ab imperfectioribus sibi propriis & con naturalibus, personalitate scilicet & existentia propria.

¶ Ad Ioannem de Neapoli dicitur, quòd vtraque auctoritas cum sibi similibus loquitur de naturalibus, vt distinguuntur contra personalia, ita quòd Christus habuit omnia homini naturalia, non personalia, & quòd de naturalibus est inassumptibile, est incurabile, secus est de personalibus. Probatur hæc glosia ex fidei catholicæ sententia; dicentis in Christo non esse personam, nisi diuinam. non est ergo in Christo personalitas humana: quam tamen constat in reliquis hominibus inueniri. Idem est autem iudicium de personalitate, & propriis personæ, vt distinguitur contra naturam. Aut igitur dicant isti personas nostras esse incurabiles, quia persona est inassumptibilis, & similiter Christum non perfectum hominem, quia caret personalitate humana, quorum vtrumque alienum esse a veritate constat, aut vniuersaliter sic fateantur, quòd non de personalibus hominis, sed de naturalibus est sermo, quum Christus perfectus homo dicitur, & assumpsisse omnia humana, & similia, attestante hoc Symbolo Athanasii, explicante, naturalia sufficere ad hoc, quòd Christus sit perfectus homo, dum dicit de Christo, Perfectus homo ex anima rationali, & humana carne subsistens.

¶ Ad obiecta demum Scoti pro contraria positione, respondendo dicitur ad primum, quòd consequentia nihil valet, quia esse actualis existentiæ, realiter distinguitur ab esse essentiæ, seu quidditatiuo. Et diuina præuentione factum est, vt humanitas Christi extra causam suam actu sit per existentiam Verbi, & non per propriam. Vbi aduerte pro clariori intellectu, quòd non est imaginandum (vt isti putant) quòd additio partis ad personam, sit velut additio quanti ad quantum, siue per modum

modum continuationis, puta cum aqua aquæ continuatur, vbi ex duabus quantitatibus partialibus fit vna totalis quantitas, partialiter inhærens partibus totius aquæ, siue per modum aggenerationis, puta cum alimentum auget hominem, qui alitur ex illo, vbi non remanet quantitas cibi potusque alentis: sed sic adiungitur alito, vt subinduat quantitatem ipsius, qui alitur, extendente illam animam, vt in secundo de anima dicitur. Nam si oculus adueniret de nouo Sorti, neque existentiam propriam partialem adiungeret existentiæ Sortis, cum existentia Sortis sit indiuisibilis, non extensa per se aut per accidens: quia de genere est immateriali, vtpote propria animę intellectiuæ, quæ inextensa est omnino in corpore. Nec aduenies oculus subinduceret existentiam Sortis, tamquam formam ad se extensam per inhæsionem sibi, ita quòd existentia Sortis inciperet inhærere oculo nouo: quoniam huiusmodi inhæsio non debetur parti: sed sufficienter prouisum est parti de existentia in hoc ipso, quòd est pars personæ existentis. Nec videtur etiam intelligibile, quòd secus possit esse: quomodo namque existentia indiuisibilis propria alicui, intelligetur actuare quantum aliquod, seu etiam nõ quantum adiunctum nisi mediante illo, cui est propria? Et quia idem est iudicium de oculo adueniente de nouo & oculo congenito, & de hac & reliquis partibus, ideo humanitas Christi, quę quasi pars quædam est personæ Verbi (quia ad personalitatem propriam Verbi assumpta est) inuenitur sufficienter posita extra causam suam existens absque propria existentia, & absque hoc, quòd actuetur per informationem inhæsiuam ab existentia Verbi: sibi. n. non debetur existentia nisi per personam, cuius est. A

¶ Ad secundum dicitur, quòd ex hoc quòd Verbum subsistit in natura humana licut suppositum in natura, nõ sequitur quòd existat per existentiam illius naturæ: sed bene sequitur econtra, quòd natura illa subsistat per existentiam Verbi. Ad probationem autem ex opposito de pedis existentia dicitur, quòd peccat secundum non causam vt causam. Neque enim, quia Christus est homo, causa est quòd existat humana existentia: neque quia non est pes, causa est quòd non existat existentia pedis: sed ratio propria est, quia personæ soli debetur esse, vt subiecto quod est. Ad id vero quod subditur de qualitate existentiæ humanæ in Christo, scilicet quòd est existentia simpliciter & in se & Christo, non oportet aliter respondere: quoniam negata in Christo existentia humana, vana est disputatio de qualitate existentiæ humanæ in ipso.

¶ Ad tertium dicitur, negando sequelam, esse est intimius seu immediatius. ergo magis multiplicatur. Melius tamen dicitur quòd intimius seu immediatius alicui dupliciter, vel vt principio, vel vt subiecto. Et subditur, quòd esse est intimius naturæ vt principio, quàm velle voluntati: sed velle immediatius voluntati vt subiecto, quàm esse naturæ vt subiecto: quia esse non naturæ, sed personæ est vt subiecti proprii: velle autem est voluntatis vt proprii subiecti. Et propterea non sequitur, quòd si velle plurificatur ad pluralitatem voluntatum, quòd esse plurificetur ad pluralitatem naturarum. B

¶ Ad vltimam formationem argumenti, concedi potest totum, & dici quòd non ex defectu naturæ immediate principiantis esse: sed ex defectu susceptiui, scilicet personæ proprię sit, vt natura non principiet actualiter actũ essendi, & principiat actualiter actum operandi: quia non deest proximum susceptiuum operationis. Concede ergo, quòd natura vt distinguitur contra suppositum, est principium & operandi & existendi: sed negetur sequela implicita, ergo actualiter principiat existere in Christo, sicut actualiter principiat operari: quia natura, vt distinguitur contra suppositum, est non solum principium: sed etiam susceptiuum proximum operandi: sed existentiæ est solum principium, & non est susceptiuum proprium. Natura enim humana est principium existendi personæ propriæ, vt proprio subiecto, quæ in Christo non est: & ideo non principiat existentiam in Christo: sed operandi est principium sibiipsi vt proprio subiecto distinguendo naturam contra suppositum, vt dictum est. Et ideo in Christo principiat proprium operari: & propterea operari multiplicatur secundum naturas, esse autem non. C

¶ Attende diligenter & caute nouitie, quòd ista decisio pendet ex duabus quæstionibus communibus. Altera est, An existentia & essentia distinguantur realiter. Altera, An existentia substantialis sit personæ vt proprii susceptiui, an communiter sit personę vel naturę. Præsupponit enim doctrina ista, & esse aliam rem esse abessentia, & esse deberi personæ, vt proprio subiecto. Et quoniam variæ sũt opiniões circa hęc, cum de Christi existẽtia humana quæstio est, noli hæc intelligere quasi sint fidei, noli pertinax esse in conclusione, nisi euidentiã prius habeas de cõibus quæstionib⁹: sed vt rõnabilia ac cõsona hæc amplectere. D

QVAESTIO XVIII.

De pertinentibus ad unitatem in Christo quantum ad uoluntatem, in sex articulos diuisa.

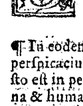

Et inde considerandũ est de vnitate quãtum ad voluntatem.

habet habitudinem ad talem naturam, cuius habitudinis causa est anima, inquantum perficit humanam naturam, informãdo corpus.

¶ In eodem art. 1. q. 17. in responsione ad secundum, intellige perspicacius, quòd quia vnio diuinorũ humanorumque in Christo est in persona & non in natura (conueneunt namque diuina & humana in vnam personam, non in vnam naturam) ideo cum audis, quòd esse diuinum, factum est esse hominis, quia natura humana assumpta est in vnitatem personæ, distinctionem de ipso esse in communi penetra, quatenus ipsum esse, est vel per sonæ vel naturæ. Quamuis enim vnum idemque sit esse naturæ ac personæ alia tamen ratione est naturæ, & alia personæ: nã naturæ est vt principii, personæ vt susceptiui, vt dictũ est. Quocirca cõuenire in esse, quatenus est naturę, est conuenire ad integritatem principii ipsius esse: hoc est, fieri partes naturæ, quæ est principium essendi: & sic materia & forma conueniunt in vno esse, vt esse est naturæ. Conuenire autem in vno esse, quatenus est personæ, est conuenire seu spectare ad integritatem personalium: & sic caput & pedes & reliquæ partes, & natura ipsa cum suis partibus conueniunt in esse vt est personę. Vnde patet quòd esse diuinum, non quatenus est naturę, communicatum, est humanitatis Christi: quoniam constat humanitatem Christi non concurrere cum deitate ad integrandum quasi principium ipsius esse: sed est communicatum vt est personæ: quoniam humanitas Christi assumpta est ad personalitatem Verbi. Ita quòd est de numero spectantium ad personalitatem filii Dei, modo nostram intelligentiã excedente. Et propterea non sequitur, quòd vnio sit facta in natura, nec quòd vnio sit facta cum Patre & Filio: communicatum siquidem est humanæ naturæ esse diuinũ, non vt est naturæ, nec vt est cuiuscumque personæ diuinæ: sed vt est personæ Filii: quia assumpta est ad personalitatem Filii tantum. E

¶ In responsione ad quartum eiusdem articuli, habes clare responsionem de effectu formali intrinseco, quem formam oportet ponere in sua materia, quod est esse essentiæ, ita quòd forma substantialis dat materię substantiale esse essentiæ, constituendo substantiæ naturam, seu essentiam completam: & similiter anima dat esse animatũ (quod alio nomine dicitur esse viuum) constituendo essentiam viuam seu animatam, & sic de aliis. In hoc enim consistit effectus formalis, a quo non potest separari etiam per intellectum forma in materia. Et si non intelligis formę vlteriorem progressum, nõ habes adhuc (vt in litera dicitur) illud quod est, sed solummodo naturam: quia aliquid est, quæ scilicet est essendi principium non subiectum. Et ideo ex hoc, quòd forma seu anima necessario dat esse corpori, non habetur quòd esse sit naturæ & subiecti quod, sed quia constituit naturã, quæ est quo, relinquit subsecuturum illud, quod est quod: & ideo esse est personę in ordine ad naturam, &c. vt prædeclaratum fuit. Superius quoque, cum tractatum fuit, an corpus mediante anima assumptum fuerit, declaratum est quòd in calce huius responsionis subditur, scilicet quòd anima in formando corpus, sicque in esse perfecto constituendo naturam humanam, est causa habitudinis vnionis humanæ naturæ ad Verbum. F

¶ *Super Quæstionis decimæoctauæ Articulum primum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore duo fiunt, primo recitatur erronea positio tẽnentium partem negatiuam: secundo respondetur secundum veritatem. Quo ad primum refertur, quòd in hanc communem

conclusionem multi errantes cõuenerũt, scilicet, in Christo, non sunt duæ voluntates. Quadrifariã aũt hi diuisi sũt. Apollinaris enim ex negatione animæ intellectiuæ in Christo, negat voluntatem humanam. Euthices ex vnitate naturæ compositę, vnã quoque voluntatem ponit. Nestorius solam creatam naturam in Christo ponens, vnitam Deo secundum conformitatem affectus, negat diuinam voluntatem in Christo. Macharius autẽ ex negatione proprii motus in humanitate Christi voluntatem humanam in Christo negauit, vbi vides ꝙ omnes conueniunt in negatione duarũ in Christo voluntatũ, dum aliqui diuinam, aliqui humanam a Christo tollunt, aut vtrã que tollere cogũtur, & ponere vnam tertiam naturæ compositæ. Sed de Macharii positione non satis liquet, de voluntate, quæ est naturalis potentia, sed de voluntate, hoc est actu volendi, quoniam non negat potentiam, sed motũ proprium humanæ naturæ in Christo. Verum, quia frustra fuisset voluntas sine vllo velle semper, ideo dicitur ꝙ negauit humanã in Christo voluntatem.

¶ Quo ad secundũ respondetur affirmatiue, In Christo sũt duæ voluntates, diuina, & humana, Probatur dupliciter. Primò auctoritate Synodi, quæ propter huiusmodi errores extirpandos hoc determinauit. Secundo ratione talis: Filius dei assumpsit naturam humanam perfectã, & nihil illi propterea defuit de perfectione naturæ diuinæ. ergo habet duas voluntates, diuinam scilicet & humanã. Probatur consequentia, pro prima quidem parte, quia ad perfectionẽ humanæ naturæ pertinet voluntas, quia est natura-

3.di.14.ar. 3.q. 1. cor. & di.17.ar. 1.q.1.& 4. cont.ca.36. Et po. q.10 ar.4.ad 13. Et opu.3.c. 218. Et Io. 6.l.4.

lib.3. orth. fid.cap.14.

li.2. de fid. ad Gratia. c. 3. a medio,tom.2. † Super illud Lu. Nõ sicut ego volo. lib. 10. i Luc.to.5.

¶ Et circa hoc quæruntur sex. F

¶ Primo, Vtrum in Christo sit alia volũtas diuina, & alia humana.

¶ Secundo, Vtrum in humana natura Christi sit alia volũtas sensualitatis, & alia rationis.

¶ Tertio, Vtrũ ex parte rationis fuerint i Christo plures volũtates.

¶ Quarto, Vtrum in Christo fuerit liberum arbitrium.

¶ Quinto, Vtrũ voluntas humana Christi, fuerit omnino conformis diuinę voluntati in volito. G

¶ Sexto, Vtrum in Christo fuerit alia qua contrarietas voluntatum.

Articvlvs I.

¶ Vtrum in Christo sint duæ uoluntates.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo non sint duę voluntates, vna diuina, & alia humana. Voluntas enim est primum mouens & imperans in vnoquoque volente: sed in Christo primum mouens, & imperans H fuit voluntas diuina, quia omnia humana in Christo mouebatur secundum volũtatem diuinam. ergo videtur quòd in Christo non fuerit nisi vna voluntas. s. diuina.

¶ 2 Præt. Instrumentum non mouetur propria voluntate, sed voluntate mouentis: sed natura humana fuit in Christo, sicut instrumentum diuinitatis eius. ergo natura humana in Christo nõ mouebatur propria volũtate, sed diuina.

¶ Præt. Illud solum multiplicatur in Christo, quod pertinet ad naturam. Voluntas autem non videtur I ad naturam pertinere, quia ea quę sunt naturalia, sunt ex necessitate: quod autem est voluntarium, nõ est necessarium. ergo voluntas est vna tantum in Christo.

¶ 4 Præt. Damascenus * dicit in 3. libro, quòd aliqualiter velle non est naturæ, sed nostræ intelligentiæ, scilicet personalis: sed omnis voluntas est aliqualis voluntas, quia nihil est in genere, quod non sit ĩ aliqua eius specie. ergo omnis K voluntas ad personam pertinet: sed in Christo fuit, & est vna tantũ persona. ergo in Christo est vna tantum voluntas.

SED CONTRÀ est quòd dominus dicit Luc. 22. Pater, si vis, transfer calicem istum a me, uerun tamen non mea voluntas, sed tua fiat: quod inducens Amb. ad Gratianum Imperatorem dicit,* Sicut susceperat voluntatem meam, susceпit tristitiam meam. Et super

Luc. dicit, † voluntatem suam, ad hominem retulit, Patris, ad diuinitatem: voluntas enim hominis est talis, volũtas diuinitatis æterna.

RESPON. Dicendum, quòd quidam posuerunt in Christo esse vnam solã voluntatem: sed ad hoc ponendum diuersimode moti esse videntur. Appollinarius enim non posuit animam intellectualem in Christo, sed quòd Verbum esset loco animæ, vel etiam loco intellectus. Vnde cum voluntas sit in ratione (vt Philosophus dicit in 3. de Anima*) sequebatur quòd in Christo non esset voluntas humana, & ita in eo non esset nisi vna volũtas. Et similiter Euthices, & oẽs qui posuerunt vnam naturam compositam in Christo, cogebantur ponere vnam voluntatem in eo. Nestorius etiam, quia posuit vnionem dei, & hoĩs esse factam solum secũdũ affectum, & voluntatem, posuit unam volũtatẽ in Christo. Postmodũ vero Macharius Antiochenus patriarca, & * Ciprus Alexandrinus, & Sergius Constantinopolitanus, & quidam eorum sequaces, posuerunt in Christo vnam uoluntatem, quamuis ponerent duas naturas in Christo secundum hypostasim vnitas, quia opinabãtur ꝙ humana natura in Christo numquam mouebatur proprio motu, sed solum secundum quòd erat mota a diuinitate, vt patet ex epistola synodica Agathonis Papæ. † Et ideo in sexta Synodo apud Constantinopolim celebrata, determinatum est oportere dici, quòd in Christo sint duæ voluntates: ubi sic legitur, * Iuxta quod olim prophetæ de Christo, & ipse nos erudiuit, & sanctorum patrum nobis tradidit symbolum, duas naturales voluntates in eo, & duas naturales operationes prædicamus. Et hoc necessarium fuit dici. Manifestum est enim quòd filius dei assumpsit humanam naturam perfectam, sicut supra ostensum est † Ad perfectionem autem humanæ naturæ pertinet voluntas, quæ est naturalis eius potentia, sicut & intellectus, vt patet ex his quæ in prima parte dicta sunt.* Vnde necesse est dicere, quòd filius Dei humanam voluntatem assumpserit in humana natura. Per assumptionem autem humanæ naturæ, nullam diminutionem passus est filius dei in his, quæ pertinent ad diuinam naturam, cui competit voluntatem habere, vt in prima parte habitum est.* Vnde necesse est dicere, quòd in Christo sunt duæ voluntates, vna scilicet diuina, & alia humana.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ quicquid fuit in humana natura Christi, mouebatur nutu volũtatis diuinæ: non tamen sequitur ꝙ in Christo non fuerit motus volũtatis proprius naturæ humanæ, quia etiã aliorum sanctorum piæ volũtates mouentur ſm voluntatẽ dei, qui operatur in eis velle & perficere, vt dicitur Philip. 2. Licet enim volũtas non possit interius moueri ab aliqua creatura, interius tamen mouetur a deo, vt in prima parte dictum est.* Et sic etiam Christus

lis illius potentia, sicut & intellectus. Pro secunda verò parte, quia ad diuinam naturam spectat voluntatem habere, vt ex dictis in prima parte hęc ambo patent.

¶ Responsiones argumentorum non ex positione, sed annotatione egent. Et secunda specialiter responsio applicanda est ad diuersas, & ualde multas quę stiones, in quibus est sermo de instrumẽtis, & specialiter quum voluntas hominis, Dei ĩstrumẽtum dicitur ad aliquid operandum, siue miraculũ, siue non. Ex tertia autẽ responsione habes, collectam quadruplicem voluntatem in Christo poni, duplicem quasi potentiam diuinam scilicet & humanam, & duo genera actuũ, in humana scilicet, voluntatẽ naturalem & uoluntatem rationalem. De quibus superius dictum fuit difficultates & inferius ĩ hac quęstione, clarior erit sermo in litera.

li. 3. de ẽt tex. 42. t.1.

*Alias Cipus, seu Tipus.

Hæc epist. missa fuit ad Synodũ, lecta in actione 4 & recepta i 9.

*In ea. Ag. quæ fuit lecta ĩ actio. 4. Synodi 6 gener. † q. 2. ar. 5. P. p. q. 79. & 80.

P. p. q. 5o.

p. p. q. 105. arti. 4.

Christus secundum voluntatem humanam, sequebatur voluntatem diuinam, secundũ illud Psal. 39. Vt facerem voluntatem tuam, deus meus, volui. Vnde Augustinus dicit contra Maximinum, † ubi dixit Filius Patri, Non quod ego volo, sed quod tu vis, quid te adiuuat quòd tua uerba subiungis & dicis, Ostendit vere suam voluntatem, subiectam suo genitori, quasi nos negemus hominis voluntatem, voluntati dei debere esse subiectam.

li. 3. ca. 19. ante medi. tom. 6.

Ad 2m dicendum, quòd proprium est instrumenti, quòd moueatur a principali agente, diuersimode tamen secundum proprietatem naturæ ipsius. Nam instrumentum inanimatum, sicut securis aut serra, mouetur ab artifice per solum motum corporalem. Instrumentum vero animatum anima sensibili, mouetur per appetitum sensitiuum, sicut equus a sessore. Instrumentum vero animatum anima rationali, mouetur per voluntatem eius, sicut per imperium domini mouetur seruus ad aliquid agendum, qui quidem seruus est, sicut instrumentum animatum, vt Philosophus dicit in 1. Politico.* Sic ergo humana natura in Christo fuit instrumentum diuinitatis, vt moueretur per propriam voluntatem.

B

H. 1. Poli. c. 3. & 4. & l. 8. eth. c. 11. tom. 5.

Ad 3m dicendum, quòd ipsa potẽtia voluntatis est naturalis, & consequitur naturam ex necessitate. Sed motus vel actus huius potentiæ (qui etiam voluntas dicitur) quandoque quidem est naturalis & necessarius, puta respectu felicitatis, quandoque autem ex libero arbitrio rationis proueniens, & non necessarius neque naturalis (sicut patet ex his, quæ in prima parte dicta sunt †) & tamen etiam ipsa ratio, quæ est principium huius motus, est naturalis. Et ideo præter voluntatem diuinam, oportet in Christo ponere voluntatem humanam, non solum, prout est potentia naturalis, aut prout est motus naturalis, sed etiam prout est motus rationalis.

C

p. 2. q. 5. ar. 8. et qu. 6. artic. 1.

Ad 4m dicendum, quòd per hoc quòd dicitur aliqualiter velle, designatur determinatus modus volendi, determinatus autem modus ponitur circa ipsam rem, cuius est modus. Vnde cum voluntas pertineat ad naturam, ipsum etiã quòd est aliqualiter velle, pertinet ad naturam, non secundum quòd est absolute considerata, sed secundum quòd est in tali hypostasi. Vnde etiam voluntas humana Christi habuit quendã determinatum modum, ex eo quòd fuit in hypostasi diuina, vt scilicet moueretur semper secundum nutum diuinæ voluntatis.

D

¶ *Super quæstionis decimeoctauæ Articulum secũdum.*

Articvlvs II.

Vtrum in Christo fuerit aliqua uoluntas sensualitatis, præter rationis uoluntatem. E

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo nõ fuerit aliqua volũtas sensualitatis præter rationis voluntatem. Dicit enim Philosophus in 3. de anima,* quòd voluntas in ratione est, in sensitiuo autem appetitu est irascibilis & concupiscibilis: sed sensualitas significat appetitũ sensitiuum. ergo non fuit in Christo voluntas sensualitatis.

¶ 2 Præt. Secundum Aug. 12. de Trin.* sensualitas significatur per serpentem: sed nihil serpentinum fuit in Christo, habuit enim similitudinem animalis venenosi sine veneno, vt Aug. dicit † super illud Ioann. 3. Sicut exaltauit Moyses serpentem in deserto, ergo in Christo nõ fuit voluntas sensualitatis.

¶ 3 Præt. Voluntas sequitur naturam, vt dictũ est.* Sed i Christo nõ fuit, nisi vna natura præter diuinam: ergo in Christo non fuit, nisi vna voluntas humana.

SED CONTRA est, ꝙ Ambro. dicit in 2. ad Gratianũ †, Mea ẽ volũtas, quam suã dixit, quia vt homo suscepit tristitiã meam. Ex quo datur intelligi, ꝙ tristitia pertinet ad humanã voluntatẽ in Christo: sed tristitia ptinet ad sẽsualitatẽ, vt in secunda parte habitũ est.* ergo videtur quòd in Christo sit voluntas sensualitatis, præter voluntatem rationis.

Inf. artı. 5. cor. Et 3. d. 17. ar. 1. q. 2. Et opu. 3 c. 239. *li 3. d anima, tex. 42 tom. 2.

RESPON. dicendum, ꝙ sicut prædictum est, *filius Dei humanã naturam assumpsit cum omnibus, quæ pertinent ad perfectionem ipsius naturæ humanæ. In humana autem natura includitur etiam natura animalis, sicut in specie includitur genus. Vnde oportet quòd filius dei assumpserit cum humana natura, etiam ea quæ pertinent ad perfectionem naturæ animalis, inter quæ est appetitus sensitiuus, qui sensualitas dicitur, & ideo oportet dicere, ꝙ in Christo fuit sensualitas. Sciendũ est etiam, ꝙ sẽsualitas, siue sensualis appetitus, in quantũ est natus obedire rationi, dicitur rõnale per participationẽ, vt patet per Philosophum 1. Ethi.* Et quia voluntas est in ratione (vt dictum est †) pari ratione potest dici, quòd sensualitas sit voluntas per participationem.

D

d

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ ratio illa procedit de voluntate essentialiter dicta, quæ non est nisi in parte intellectiua: sed voluntas participatiue dicta, potest esse in in parte sensitiua, inquantum obedit rationi.

E

Ad 2m dicendum, quòd sensualitas signatur per serpentem, non quãtum ad naturam sensualitatis, quam Christus assumpsit, sed quantum ad corruptionẽ fomitis, quæ in Christo non fuit.

Ad 3m dicendum, quòd vbi est vnum propter alterum, ibi vnum tantum esse videtur, sicut superficies, quæ est visibilis per colorem, est vnũ visibile cũ colore. Et similiter, quia sensualitas nõ dẽ volũtas

Tertia S. Tho.

¶ In corpore artic. vnica est conclusio. In Christo fuit volũtas sensualitatis, seu sensualitas, dicta voluntas participatiue. probatur primo, ꝙ ĩ Christo fuit sensualitas appetitus: secundo, quòd iste sit voluntas per participationẽ. Primũ probatur, Filius dei assumpsit naturam humanam cum omnibus pertinentibus ad ipsius naturę perfectionẽ, ergo assumpsit cum ea oĩa quæ pertinent ad perfectionem naturæ animalis, ergo assumpsit sensualitatem: prima consequentia probatur, quia in natura humana includitur natura animalis, sicut in specie includitur genus. Secundã aũt probatur, quia appetitus sẽsitiuus, qui sensualitas dicitur, est vnum de pertinẽtibus ad perfectionẽ naturæ animalis. Secundum probatur. appetitus sensitiuus seu sensualitas, vt natus obedire rationi, vocatur, & est rationalis participatiue secũdo Eth. ergo pari ratione vocari potest & est voluntas participatiue. ꝙ batur, quia voluntas in ratione est. nã sicut a ratione præcipiente rationalis appetitus, ita a voluntate quoque præcipiente volũtarius appetitus, qui volũtas vocatur, dici potest. Imo ex hoc ipso ꝙ rõnalis appetitus appetitus dicit, voluntas dicitur, quia rationalis appetitus nomen est propriũ voluntatis, & participatiue solũ cõmunicatũ sensualitati. ¶ Aduerte hic, quòd quia omnis motus appetitus sensitiui ĩ Christo fuit voluntarius (quoniã etiã motus proprii sẽsualitatis in propria obiecta, voluntarii erant, nam voluntatie esuriuit, & vnã quamq; virium propria exercere dispositum fuit) ideo ĩ Christo appetitus sensitiuus semper rationalis, & semper participatiue voluntas in quolibet suo actu fuit.

li. 12. ca. 13 paulo post prin. tom. 3 † ex tract. 12. a medio post collig. tom. 9.

Art. præce.

li. 2. de fide ad Gratı. c. 3. a medio, to. 2.

I. 2. q. 23. ar. 1. & 3.

Art. præce.

D. 12 q.

li. 1. ethi. c. ult. tom. 5. †Ar. præce.

Super Quæstionis decimæoctauæ Articulum tertium.

TItul⁹ clarus est, ortumque habuit ex distinctione voluntatis tã a Damasceno, q̃ aliis facta.

¶ In corpore articuli respondetur cũ distinctione ad quæ sicut. Distinctio est, Voluntas accipi potest, vel pro potentia, vel pro actu. Prima conclusio iuxta primum mẽbrũ. In Christo est vna tantum volũtas humana essentialiter, & non participatiue dicta. Secunda conclusio, iuxta secundum membrum est. In Christo sũt duæ voluntates, scilicet voluntas vt natura, & voluntas ut ratio. Probatur primo secunda conclusio. Voluntas est finis & eorũ quæ sũt ad finem alio & alio modo, ergo alterius rationis est actus uoluntatis in finem, & alteri⁹ rationis, act⁹ volũtatis in id quod est ad finem. ergo in Christo sunt duę voluntates, id est, duæ ſpecies actuum volũtatis. Antecedens pro prima parte ex ſuperioribus ſuppo-

Sup. ead. q. artic. 2. ad 2. & inf. arti. 4. & 5. cor. & 3. di. 17. ar. 1. q. 3. & opuſ. 3 c. 239. *li. 2. c. 22. & li. 3. cap. 14. & 18.

nitur. Pro ſecunda probatur, quia in finẽ fertur ſimpliciter & abſolute, quia fertur ut in id, quod est ſecũdum ſe bonum, vt in ſanitatẽ. In id vero q̃ est ad finẽ, fertur cum quadam comparatione, quia fertur in id, ſecundum quòd habet bonitatẽ ex ordine ad aliud ſcilicet finem, vt patet de ſumptione medicinæ propter ſanitatem. Conſequentia relinquitur pro euidenti gratia materiæ, nam talis modorum diuerſitas, qualis ſ. cõſurgit ex propriis ratio nibus finis, & eius quod est ad finẽ, diuersã habet rationẽ in appetitibus propriis. Probatur dein de prima concluſio, quia talis diuerſitas actuum nõ diuerſificat potentiã. Probatur: ſtat cum vna cõmuni ratione boni, quæ est obiectũ

ar. 1. huius quæſt. ad 3.

1. 2. q. 8. ar. 2. & 3.

niſi quia participat voluntatẽ rationis, ſicut est una natura humana in Chriſto, ita etiam ponitur una voluntas humana in Chriſto.

ARTICVLVS III.

Vtrum in Chriſto fuerint duæ uoluntates, quantum ad rationem.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd in Chriſto fuerint duæ voluntates, quantum ad rationẽ. Dicit. n. Damaſc.* in 2. lib. quòd duplex est hominis voluntas, ſcilicet naturalis, quæ uocatur theliſis, & voluntas rationalis, quæ uocatur buliſis: ſed Chriſtus i humana natura habuit quicquid ad perfectionẽ humanæ naturę pertinet. ergo vtraq; prædictarum voluntatũ fuit in Chriſto.

¶ 2 Præt. Vis appetitiua diuerſi catur in homine, ſecundũ diuerſitatẽ virtutis apprehenſiuæ, & ideo ſecundum differentiam ſenſus, & intellectus diuerſificatur in homine appetitus ſenſitiuus & intellectiuus: ſed ſimiliter quantum ad apprehenſionem hominis ponitur differentia rationis & intellectus, quorum vtrumq; fuit in Chriſto. ergo fuit in eo duplex voluntas, vna intellectualis, & alia rõnalis.

¶ 3 Præt. A quibuſdam ponitur in Chriſto voluntas pietatis, quæ non poteſt poni niſi ex parte rationis. ergo in Chriſto ex parte rationis ſunt plures voluntates.

SED CONTRA est, quòd in quolibet ordine eſt vnum primũ mouens: ſed voluntas est primum mouens in genere humanorum actuum. ergo in uno homine nõ eſt niſi una volũtas proprie dicta, quæ eſt uolũtas rationis, Chriſtus autẽ eſt vnus homo. ergo in Chriſto eſt vna tantũ volũtas humana.

RESPON. dicendũ, q̃ ſicut dictum eſt*, voluntas quandoq; accipitur pro potentia, & quandoq; pro actu. Si ergo voluntas accipiatur pro actu, ſic oportet in Chriſto ex parte rationis ponere duas volũtates, id est duas ſpecies actuũ voluntatis. Voluntas. n. vt in ſecũda parte dictũ eſt†, & eſt finis, & eſt eorũ, quę ſunt ad finem, & alio modo fertur in vtrumque. Nã in finẽ fertur ſimpliciter & abſolũte, ſicut in id, quod eſt ſecundũ ſe bonũ. In id autem, quod eſt ad finẽ, fertur cum quadam comparatione, ſecundũ quòd habet bonitatem ex ordine ad aliud. Et ideo alterius rationis eſt actus voluntatis ſecundum quòd fertur in aliquid, quod eſt ſecundum ſe volitum, vt ſanitas (quod a Damaſc*. vocatur theliſis, id eſt, ſimplex voluntas, & a Magiſtris vocatur voluntas vt natura) & alterius rationis eſt actus uoluntatis, ſecundum quòd fertur in aliquid, quod eſt volitũ ſolum ex ordine ad alterum, ſicut eſt ſumptio medicinæ, quem quidem uoluntatis actum Damaſc*. vocat buliſim, id eſt, conſiliatiuam voluntatem, a Magiſtris autẽ vocatur voluntas vt ratio. Hæc autem diuerſitas actus non diuerſificat potentiam, quia vterque actus attendit ad vnam communem rationem obiecti, quod eſt bonũ. Et ideo dicendũ eſt, q̃ ſi loquamur de potentia voluntatis, in Chriſto eſt vna* ſola voluntas humana, eſſentialiter, & non participatiue dicta: ſi uero loquamur de uoluntate, quæ eſt actus, ſic diſtinguitur in Chriſto voluntas, quæ eſt vt natura, quæ dicitur theliſis, & uoluntas, quæ eſt ut ratio, quæ dicitur buliſis.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ illæ duæ voluntates non diuerſificantur ſecundum potentiam, ſed ſolum ſecundũ differentiam actus, vt dictum eſt*.

Ad 2ᵐ dicendum q̃, etiam intellectus, & ratio non ſunt diuerſæ[d] potẽtiæ, vt in prima parte dictum eſt†.

Ad 3ᵐ dicendum, quòd uoluntas pietatis non videtur eſſe aliud quàm uoluntas, quæ conſideratur vt natura, inquantum ſcilicet refugit alienum malum abſolute conſideratum.

Super quæſtionis decimæ octauæ Articulum quartum.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum in Chriſto fuerit liberum arbitrium.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd in Chriſto non fuerit liberum arbitrium. Dicit. n. Damaſc.* in 3. li. Gnomen autem, id eſt, ſententiam vel mentem, vel excogitationẽ, & prohæreſim, id eſt electionem, in Domino dicere impoſſibile eſt, ſi proprie loqui volumus. Maxime autẽ in his, quæ ſunt fidei, eſt proprie loquendum. ergo in Chriſto non fuit electio, & per conſequens nec liberum arbitrium, cuius actus eſt electio.

¶ 2 Præt. Philoſophus dicit in 3. Ethic†. quòd electio eſt appetitus præconſiliati: ſed conſiliũ non videtur fuiſſe in Chriſto, quia nõ cõſiliamur, de quibus certi ſumus, Chriſtus autẽ de oĩbus certitudinẽ habuit. ergo in Chriſto nõ fuit electio, & ſic nec liberum arbitrium.

¶ 3 Præt. Liberum arbitrium ſe habet ad vtrumque: ſed voluntas Chriſti fuit determinata ad bonũ, quia non potuit peccare, ſicut ſupra dictum eſt*. ergo in Chriſto nõ fuit liberum arbitrium.

SED CONTRA est, q̃ dicitur voluntatis: ſtante enim vnitate obiecti proprii voluntatis, quod eſt bonum in cõmuni, non diuerſificatur potẽtia voluntatis, quamuis diuerſificentur generа actuum eius ex diuerſa ratiõe generali actuũ eius, cuiuſmodi ſunt motus ad bonum in ſe, & motus ad bonũ propter aliud.

Loco citato in argu. 1.

Loco citato in arg. 1.

D. 1a 19.

In cor. art.

D. 1084. P. p. q. 79. artic. 8.

3. di. 14. ar. 1. q. 1. cor. & di. 17. ar. 1. q. 3. ad 5. Et diſt. 18. art. 2. ad 5. *li. 3. c. 14. non procul a fi.

li. 3. ethi. c. 3. circa fin. to. 5.

q. 15. artũ. 1. & 2.

Super

Iſa. 7. Butyrum & mel comedet, vt ſciat reprobare malum, & eligere bonum, quod est actus liberi arbitrii. ergo in Chriſto fuit liberum arbitrium.

RESPON. dicendum, q̃ ſicut dictum eſt†, in Chriſto fuit duplex[d] actus volũtatis, unus quidẽ, quo eius uoluntas ferebatur in aliquid, ſicut ſm ſe volitũ, quod pertinet ad rationẽ finis: alius autem, ſecundũ quem eius voluntas ferebatur in aliquid per ordinẽ ad aliud, quod pertinet ad rationem eius, quod est ad finem. Differt autẽ, vt Philoſophus dicit in 3. Ethic*. electio a voluntate in hoc, q̃ volũtas, per ſe loquẽdo, eſt ipſius finis, electio aũt eorum quæ ſunt ad finẽ. Et ſic ſimpliciter voluntas eſt idẽ, quod voluntas vt natura. Electio aũt eſt idẽ, quod uoluntas vt ratio, & eſt proprius actus liberi arbitrii, vt in prima parte dictũ eſt†. Et ideo cum in Chriſto ponatur voluntas vt ratio, neceſſe eſt etiam ponere electionem, & per conſequens liberum arbitrium, cuius actus eſt electio, vt in prima parte habitum eſt*.

art. 1. huius q. ad 3.

li. 3. eth. c. 3. in fi. to. 5

P. p. q. 83. art. 4.

P. p. q. 83. ar. 3 & 1. 2. q. 13. art. 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ Damaſc. excludit a Chriſto electionem, ſecundum quòd intelligit in nomine electionis importari dubitationẽ. Hęc tamen dubitatio nõ eſt de neceſſitate electionis, quia etiã deo conuenit eligere, ſecundũ illud Epheſ. 1. Elegit nos in ipſo &c. cum tamẽ in Deo nulla ſit dubitatio. Accidit tñ dubitatio electioni, inquantum eſt in natura ignorante. Et idem dicendum eſt de aliis, de quibus fit mentio in auctoritate prędicta.†

eligata ſ ar. 1

Ad 2ᵐ dicendum, q̃ electio præſupponit conſiliũ, non tamen ſequitur ex conſilio, niſi iam determinato per iudicium. Illud enim, quod iudicamus agendum, poſt inquiſitionem conſilii eligimus, ut in 3, Ethic. dicitur*. Et ideo ſi aliquid iudicetur vt agendũ abſq; dubitatione & inquiſitione præcedente, hoc ſufficit ad electionem. Et ſic patet, quòd dubitatio ſiue inquiſitio non per ſe pertinet ad electionem, ſed ſolum ſecundum quòd eſt in natura ignorante.

lib. 3. ethi. c. 2. & 3. to. 5.

Ad 3ᵐ dicendum, quòd voluntas Chriſti licet ſit determinata ad bonum, non tamen eſt determinata ad hoc vel ad illud bonum. Et ideo pertinet ad Chriſtum eligere per liberum arbitrium confirmatum in bono, ſicut ad beatos.

Super Quæſtionis decimæoctauæ Articulum quintum.

ARTICVLVS V.

Vtrum voluntas humana Chriſti, fuerit omnino conformis diuinæ uoluntati in uolito.

TItulus clarus est de contormitate voluntatis Chriſti humanæ ad diuinam in volito. Nam de conformitate in modo volendi nulla eſt quæſtio, cũ impoſſibile ſit volũtatẽ creatã velle eo modo, quo vult Deus: ſed an circa rem volitam fuerit conformitas, ita q̃ nihil voluerit ſecundũ appetitum humanum, quod alienum ſit a volito ſecundum diuinam uoluntatem, in dubium uertitur, propterea quòd legimus Chriſtum ſecundum hominem noluiſſe mortem pro-

Inf. q. 21. ar. 3. & 4. Et 3. d. 17. ar. 2. q. 1. & 4. contra cap. 39. fi.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur q̃ voluntas humana in Chriſto nõ voluerit aliud, quàm deus vult. Dicitur enim in Pſal. 39. ex perſona Chriſti, vt facerem uolũtatem tuam, deus meus, volui: ſed ille qui vult voluntatẽ alicuius facere, vult quod ille vult. ergo uidetur q̃ voluntas humana Chriſti nihil aliud voluerit, quàm uoluntas diuina ipſius.

¶ 2 Præt. Anima Chriſti habuit perfectiſſimam charitatem, quæ etiã comprehenſionẽ noſtræ ſcientiæ excedit, ſecundũ illud Epheſ. 3. ſupereminentem ſcientiæ charitatem Chriſti: ſed charitas eſt facere, quòd homo idẽ velit quod Deus, vnde & Philoſophus in 9. Ethi*. dicit, quòd vnum de amicabilibus eſt eadem uelle & eligere. ergo voluntas humana in Chriſto nihil aliud uoluit, quàm diuina.

¶ 3 Præterea, Chriſtus fuit verus comprehenſor: ſed ſancti, qui ſunt comprehenſores in patria, nihil aliud volunt, quàm quod Deus vult, alioquin nõ eſſent beati, quia non haberent quicquid uellẽt: beatus enim eſt qui habet quæcumq; vult, & nihil mali uult, vt Aug. dicit in li. de Trin. * ergo Chriſtus nihil aliud uoluit ſm voluntatẽ humanã, quàm voluit uolũtas diuina.

SED CONTRA est, q̃ Aug. dicit contra Maximinum†: In hoc quod Chriſtus ait, Non quod uolo, ſed quod tu, aliud ſe oſtendit uoluiſſe, quàm pater, quod niſi humano corde non poſſet, cum infirmitatem noſtram in ſuum, non diuinum, ſed humanum transfigurаret affectum.

RESPONDEO dicendum, q̃ ſicut dictum eſt*, in Chriſto ſecundum humanam naturam ponitur multiplex volũtas. ſ. volũtas ſenſualitatis, quæ participatiue voluntas dicitur, & volũtas rationalis, ſiue conſideretur per modum naturæ, ſiue per modum rationis. Dictum eſt autem ſupra*: quòd ex quadam diſpenſatione filius Dei ante ſuã paſſionẽ permittebat carni agere, & pati quæ ſunt ei propria. Et ſimiliter etiam permittebat omnibus viribus aĩæ agere, & pati quæ propria. Manifeſtum eſt aũt, q̃ uoluntas ſenſualitatis, refugit naturaliter dolores ſenſibiles, & corporis læſionẽ. Similiter etiam voluntas vt natura, repudiat ea, quę ſunt naturæ contraria, & quæ ſunt ſecundum ſe mala, puta mortem, & alia huiuſmodi: ſed hæc tamen voluntas, quandoque per modum rationis eligere poteſt ex ordine ad finem. Sicut etiam in aliquo puro homine ſenſualitas eius, & etiam voluntas abſolute conſiderata refugit vſtionem, quam tamen voluntas ſecundum rationem eligit propter finem ſanitatis. Voluntas autem dei erat, vt Chriſtus dolores & paſſiones & mortẽ pateretur, non quòd iſta eſſent a Deo volita ſecundum ſe, ſed ex ordine ad finẽ humanę ſalutis. vnde patet, q̃ Chriſtus ſecundum voluntatem ſenſualitatis, & ſecundum voluntatẽ rationis, quæ conſideratur per modum naturæ, aliud poterat velle, quàm Deus: ſed ſecundũ voluntatem, quæ eſt per modum rationis, priam, quã tamen ſtat eundẽ voluiſſe voluntate diuina.

li. 1. de trin. c. 5. & li. 13 c. 5. in fi. & c. 6. tom. 3. †li. 3. cont. Max. c. 19. in medio. tom. 6.

¶ In corpore articuli reſpondetur quæſito cũ diſtinctione duabus concluſionibus. Diſtinctio ẽ de triplici in Chriſto humana voluntate, hoc est, voluntate ſẽ ſualitatis, voluntate rõnali, vt eſt natura & volũtate rõnali, vt eſt ratio. Prima concluſio eſt, Chriſtus ſm voluntatem ſenſualitatis, & ſecundũ voluntatẽ rationalem per modũ naturæ, poterat aliud velle quàm deus. Secunda concluſio eſt, Chriſtus ſm voluntatẽ per modũ rationis, ſemper idem voluit quod Deus. Probãtur ſimul dupliciter, primo ratione, ſecũdo auctoritate. Ratio eſt iſta: voluntas ſenſualitatis naturaliter refugit, & læſionem corporis & dolores ſenſibiles, & voluntas vt natura repudiat, & contraria naturæ, & ſecundum ſe mala, & voluntas per modum rationis eligit, quandoque hæc eadem ex ordine ad finem, & uolũtas Dei erat, ut Chriſt⁹ mortem, & mala paterentur, non q̃ iſta vellet ſecundum ſe, ſed in ordine ad finem, ergo Chriſtus ſecundum uoluntatem ſẽ ſualitatis, & ſecundum voluntatẽ per modum naturæ, poterat aliud velle, quàm Deus, & ſecũdum uoluntatẽ per modum rationis, ſẽ per voluit idem q̃ Deus. Antecedẽs habens quatuor partes, quo ad primas tres partes probatur ex hoc, q̃ videm⁹ ſenſualitatẽ, & uolũtatẽ ut naturã refugere aduſtionem, quã tñ uoluntas per modũ rationis, quãdoque eligit propter ſanitatem acquirẽdã. Conſequentia aũté probatur, Filius dei ex quadam diſpenſatione ante paſſionem ſuam permittebat omnibus viribus aĩæ agere, quæ propria ſunt eis. ergo permittebat in Chriſto voluntatem ſẽſualitatis refutare

ar. 1. 2. & 3. huius q.

q. 14. art. 1. ad 2.

D. 12 19

læsionem absolute, &c. & uoluntatem ut natura repudiare mortem absolute, & uoluntatem ut rationem acceptare eandem in ordine ad finem humanæ salutis. Vbi patet, primas duas uoluntates aliud uelle, quàm deus, & tertiam uelle idem, quod Deus. Assumptum ad probandum consequentiam probatur, quia supra dictum est, ꝙ filius Dei ex quadã dispensatione permittebat carni agere & pati, quæ sũt ei propria: ex hoc enĩ sequitur per uiã accrõnẽ similis, quòd simiter permisit uiri bõ animæ agere quæ eis sunt propria. Deinde probant ambę conclusiones auctoritate unica Christi orantis ad Patrẽ, Non sicut ego uolo, sed sicut tu. In his enim uerbis, triplex uoluntas patet. s. diuina in ly tu, humana cõformis diuinæ in ly sicut tu (quæ é uolũtas per modum rationis) & humana aliud uolens, quàm diuina in ly, nõ sicut ego uolo. Et hæc est uoluntas rationalis per modum naturæ, repudians mortẽ absolute, & uoluntas sensualitatis, refutãs dolores sensibiles &c. Patet ergo ex hac auctoritate utraque conclusio.

¶ Nota nouitie, ꝙ ut in responsione ad primum clarius explanatur, tam actus uoluntatis per modum naturæ, quàm actus sensualitatis ex propria natura habet obiectum abstrahens ab ordine ad diuinam uoluntatem, & propterea quantum est ex parte obiecti, non spectat ad hos motus, conformitas ad diuinam uoluntatem. Dico autem quantum est ex parte obiecti, quia ex parte subiecti etiam actus isti conformes sunt diuinæ uoluntati in beatis: ita quòd inter Christum ante mortem & beatos, differentia horum motuũ in uolito ex parte subiecti oritur: quia. s. Christus animam & carnẽ passibilẽ habebat, beati autem non. Hinc enim fit, ut Christi uoluntati naturali & sensuali occurrerent aliqua ut contraria & læsiua, quæ beatis exemptis ab omnis possibilitate mali occurrere nequeunt, & propterea beati etiam ſm naturalem uoluntatis motum, & secundum appetitum sensitiuum conformantur diuinæ uoluntati in volito, Christus autem non. Et scito quòd isti uoluntatis motus, qui in aliud tendebant in Christo, nihil aliud sunt quàm uelleitates: vniuersaliter siquidem loquendo, actus uoluntatis per modum naturæ distinctus contra actum uoluntatis per modum rationis contrarium eligentis, nihil aliud est quàm uelleitas, de qua dicitur in Ethic. ꝙ est etiam impossibilium: ita ꝙ in beatis nec electio, nec uelleitas est ad aliud volitum, quam quod Deus vult. In Christo aũt electio oĩs conformis Deo fuit in volito: sed non omnis uelleitas eius fuit conformis Deo in volito: habuit. n. Christus uelleitatem non patiendi crucẽ, quã tñ elegit, quia Deus sic uolebat. Et simile est in nobis, cum dolemur de morte iuste patientiũ, & plagis iuste a Deo nobis inflictis, & aliis huiusmodi. Vellemus. n. hæc non esse: veruntamen, fiat uoluntas Dei, dicimus, & uolumus si non exorbitamus.

Super Quæstionis decimæoctauæ, Articulum sextum.

TItulus clarus quo ad quid nominis: in corpore autem manifestatur quid sit contrarietas voluntatum, & secundum quæ attendatur, nempe secundum contrarietatem obiectorum, vt volentis, nolentis, & similium.

¶ In corpore articuli duo fiunt. primo mõstratur, in cõmuni in quo cõsistit cõtrarietas voluntatũ: secundo, respõdetur quæsito.

¶ Quo ad primum conclusio est. Ad contrarietatẽ voluntatũ in aliquo requiritur, quòd oppositio voluntatũ sit & circa idẽ, & in eadẽ voluntate. Probatur primo conclusio hæc ex cõmuni rõne, semper idem volebat quod Deus, quod patet ex hoc ipso qđ dicit, Non sicut ego uolo, sed sicut tu. Volebat. n. ſm rationem, uoluntatẽ diuinã impleri: quãuis aliud dicat se uelle secundum quãdam aliã eius voluntatem.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ Christus per voluntatẽ rationalem voluit, ut diuina uoluntas impleretur, nõ autem per uoluntatẽ sensualitatis, cuius motus non se extendit usque ad uoluntatẽ Dei, neque per uoluntatem, quæ consideratur per modum naturæ, quæ fertur in aliqua obiecta absolute considerata, & non in ordine ad diuinam uoluntatem.

Ad 2ᵐ dicendum, ꝙ conformitas uoluntatis humanæ ad uolũtatem diuinã, attenditur ſm uoluntatẽ rationis, ſm quam etiã uoluntates amicorũ concordant, inquantũ. s. ratio considerat aliquod uolitũ in ordine ad uoluntatem amici.

Ad 3ᵐ dicendũ, ꝙ Christus fuit simul cõprehẽsor & uiator, inquãtum. s. per mentẽ fruebatur Deo, & habebat carnẽ passibilem. Et ideo ex parte carnis passibilis poterat in eo aliquid accidere, quod repugnaret naturali uoluntati ipsius, & etiam appetitui sensitiuo.

ARTICVLVS VI.

Vtrum in Christo fuerit contrarietas uoluntatum.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur ꝙ in Christo fuerit cõtrarietas uoluntatum. Contrarietas namque uoluntatum attẽditur ſm contrarietatem obiectorum, sicut etiã contrarietas motuũ attenditur ſm contrarietatẽ terminorũ, ut patet per Philo. in 5. physi*. sed Christus ſm diuersas uolũtates cõtraria uolebat, nã ſm uoluntatẽ diuinã uolebat mortem, quã refugiebat ſm uoluntatẽ humanã. vnde Ath. dicit in lib. aduersus Apollinarium, Qũ Christus dicit, Pater, si possibile est, ttãseat a me calix iste, & tamen non mea, sed tua uolũtas fiat, & iterum, Spiritus promptus est, caro aũtem infirma, duas uolũtates hic ostendit: vnam humanã, quæ propter infirmitatem carnis

3. di. 17. an. 2. q. 2. &. 3. Et op. 3. q. 239. fin.

li. 5. Phys. text. 49. usq; ad 51. to. 2.

Habetur in Epist. Agath. ad sextã Synod. general. & legitibi actio ne 4. & recipitur actione 1ª.

pter bonum proprium: quando. n. hic sistunt ambę voluntates diuersæ quidẽ sunt, sed non contrariantur, quia licet contraria uelint (scilicet mori illũ, & nõ mori illũ) diuersa tñ est ratio uolendi mortem, & uolendi nõ mortẽ, ac per hoc non est oppositio ſm eandem rationẽ volendi. Sed si non sistitur hic, sed uoluntas parentis circa nõ mori propter bonũ propriũ, opponit bonũ propriũ bono cõmuni, iam nõ sola est diuersitas rationũ volendi. s. communis & proprii, sed est oppositio earundem: quia cõmune bonum tollitur per proprium in ratione volẽdi. Vincit. n. amor proprius amorem cõmunis boni, & expellit illud a ratione volendi, & vult filium non mori, etiam contra commune bonum ob nimium amorem proprii boni. Demum declaratur eadẽ conclusio quo ad illam particulam, in eadem voluntate ex diuersis appetitibus, dupliciter etiam dispositis, vel cum sola diuersitate, vel cum diuersitate habentibus etiã oppositionem. Verbi gratia. Appetitus rationalis vult bonum rationis, appetitus sensualis vult bonum delectabile secundum sensum. Si hic sistitur, diuersitas appetitũ est sola, sed si vltra progreditur ex parte subiecti appetitus boni delectabilis, vt immutet appetentem vel ad tardandum, vel mutandũ appetitum boni rationis, iam non sola diuersitas est appetitũ, sed oppositio, quia opponit se appetitus delectabilis cõtra appetitum rationis, & uincit illum, dum immutat illũ vel annullando, vel debilitando illum ex parte appetentis, vt scilicet vel non velit bonũ rationis tunc, vel debilitet velit illud. Hoc autem quod dicimus de oppositione appetitus sensitiui ad rationalem, intelligendum quoque est locũ habere inter actum voluntatis per modum naturæ & actũ electionis. nam cum in diuersa tendunt, si uoluntas naturalis intantũ protendit, vt opponat se electioni, & vincat illã, contrarietas volũtatũ est, vt si quis electurus dispẽdiũ honoris, famæ, ac vitæ, ob bonũ virtutis, a naturali volũtate vitæ, honoris gloriæq; vincatur.

¶ Circa hanc conclusionem nota, ꝙ in conclusione nõ dicitur ad contrarietatẽ voluntatũ requiri hæc duo, sed dicit hæc duo requiri ad contrarietatem voluntatum in aliquo. Apposuit siquidem Auctor ly in aliquo, ad mõstrãdũ quòd de cõtrarietate volũtatũ in uno & eodẽ homine loquit. Et dixit hoc, quia sciebat, imo etiã in hac litera docet, ꝙ ad contrarietatẽ voluntatũ simpliciter & absolute non requiruntur hæc duo, sed alterũ tantũ sufficit, ut patet in exẽplo literæ de voluntate principis, & volũtate pa-

tẽ parẽtis nimis vitam filii amantis. Sunt enĩ vere tunc contrariæ voluntates, quamuis sint diuersorũ hominũ. Et hoc modo uoluntas peccatorum est contraria voluntati diuinæ, & contra Dei voluntatẽ agere dicuntur: est siquidem hæc contrarietas volũtatum obiectiue, non subiectiue. Sed Auctor in litera loquitur de voluntatũ contrarietate, & obiectiua, & subiectiua, & ideo adiunxit ly in aliquo, & dixit ad cõtrarietatẽ volũtatũ in aliquo, hoc est obiectiue, & subiectiue, exigi duo scilicet oppositionẽ ſm idẽ, & oppositionẽ in eadẽ volũtate.

¶ Quo ad secundũ, conclusio respõsiua quæsito est, in Christo nulla fuit contrarietas volũtatũ. Probatur, primo ex parte primæ conditionis requisitæ ad contrarietatem voluntatum, hoc est oppositionis secundum idẽ seu eandem rationẽ. Probatur autem sic, In Christo nec voluntas naturalis, nec voluntas sensualitatis repudiabat rationem uolitam a diuina, & humana electione. ergo in Christo non habuit locũ repugnantia voluntatum secũdum idẽ. antecedẽs probatur quo ad volũtatẽ naturalem, quia etiam voluntate absoluta Christus volebat salutem humani generis, quamuis nõ uellet hoc in ordine ad aliud, hoc est, quàm uis non uellet eã vt rationẽ volẽdi mortem propriam: quia ad voluntatẽ vt naturam, non spectat uelle aliquid in ordine ad aliud, sed solum uelle, uel nolle aliquid absolute. Deinde probatur antecedens quo ad volũtatem sensualitatis: quia eius motus, nec ad acceptãdum, nec ad repudiandum tã excelsũ bonũ (quod est bonũ commune æternæ salutis generis humani) se extẽdit. Secundo probatur conclusio ex parte secundæ conditio refugiebat passionem, & diuinam eius, promptã ad passionẽ. ergo in Christo fuit contrarietas volũtatũ.

¶ 2 Præt. ad Galat. 5. dicitur, ꝙ Caro concupiscit aduersus spiritũ, & spiritus aduersus carnẽ. Est igit cõtrarietas voluntatũ, qñ spiritus vnum cõcupiscit, & caro aliud: sed hoc fuit in Christo, nã per volũtatem carnis, quam Spiritus sanctus in eius mente faciebat, volebat passionem, secundum illud Isa. 53. Oblatus est, quia voluit, secundum autem carnem, passionem refugiebat. ergo erat in eo cõtrarietas voluntatum.

¶ 3. Præterea, Luc. 22. dicitur, quòd factus in agonia prolixius orabat: sed agonia videtur importare quandam cõpugnationẽ animi in contraria tendentis. ergo videtur, quòd in Christo fuerit contrarietas voluntatum.

SED CONTRA est, quòd in determinatione sextæ Synodi dicitur*, Prædicamus duas naturales voluntates, non contrarias (iuxta quòd impii asserunt hæretici) sed sequentem eius humanã voluntatem, & non resistentem vel reluctãtem, sed potius subiectam diuinæ eius, atque omnipotenti volũtati.

RESPON. dicendum, ꝙ contrarietas non põt esse nisi oppositio attendatur in eodẽ, & secundũ idem: si autem secundum diuersa & in diuersis existat diuersitas, nõ sufficit hoc ad rationem contrarietatis, sicut ad rationem contradictionis, puta quòd homo sit pulcher aut sanus secundum manum, & non secundum pedem. Ad hoc ergo, quòd sit contrarietas voluntatum in aliquo, requiritur primò quidem, quòd secundum idem attendatur diuersitas volũtatum. Si enim vnius voluntas sit de aliquo fiendo secũdum quandam rationem vniuersalẽ, & alterius voluntas sit de eodem non fiendo secundum quandam rationem particularem, non est omnino contrarietas volũtatum. Puta, si Rex vult suspendi latronem propter bonũ publicum, & aliquis eius consanguineus nolit eum suspendi propter amorem priuatum, non erit contrarietas voluntatis, nisi forte intantum se extendat voluntas hominis priuati, vt bonũ publicum velit impedire, vt conseruetur bonum priuatũ; tunc. n. circa idẽ attẽditur repugnantia voluntatũ. Secũdo aũt requiritur ad contrarietatẽ voluntatis, ꝙ sit circa eandẽ voluntatem. Si. n. homo vult vnum secundũ appetitum rationis, & vult aliud secundum appetitum sensitivum, non est hic aliqua contrarietas, nisi forte appetitus sensitiuus in tantum præualeat, quòd vel immutet vel retarder appetitum rationis: sic enim iam ad ipsam volũtatẽ rationis perueniret aliquid de motu cõtrario appetitus sensitiui.

Sic igitur dicendum est, ꝙ licet voluntas naturalis, & voluntas sẽsualitatis in Christo aliquid aliud voluerit, quàm voluntas diuina & voluntas rationis ipsius, nõ tñ fuit aliqua contrarietas voluntatum. Primo quidem, quia neque voluntas naturalis, neq; voluntas sensualitatis repudiabat illam rationem, scilicet qua diuina voluntas, & voluntas rationis humanę in Christo passionẽ volebat. Volebat. n. etiam voluntas absoluta in Christo salutem humani generis, sed eius non erat velle hoc in ordine ad aliud: motus autem sensualitatis ad hoc se extendere nõ valebat. Secundo, quia neque volũtas diuina neque voluntas rationis in Christo impediebatur aut retardabatur per voluntatem naturalẽ, aut per appetitũ sensualitatis. Similiter etiã, nec econtrario voluntas diuina vel voluntas rationis in Christo, refugiebat aut retardabat motum voluntatis naturalis humanę, & motum sensualitatis in Christo. Placebat enim Christo secundum voluntatem diuinam, & etiam secundum voluntatem rationis, vt uoluntas naturalis in ipso, & voluntas sensualitatis, secundum ordinem suæ naturæ mouerentur. Vnde patet, quòd in Christo nulla fuit repugnantia, vel contrarietas voluntatum.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ hoc ipsũ, ꝙ aliqua uoluntas humana in Christo aliud volebat, quàm eius uoluntas diuina, procedebat ex ipsa volũtate diuina, cuius beneplacito natura humana motibus propriis mouebatur in Christo, vt Damas*. dicit.

lib. 3. orth. fi. ca. 15. a med.

¶ Ad 2ᵐ dicendum, quòd in nobis per concupiscentiam carnis impeditur, aut retardatur concupiscentia spiritus, quod in Christo non fuit. Et ideo in Christo non fuit contrarietas carnis ad spiritum, sicut in nobis.

Ad 3ᵐ dicendum, quòd agonia nõ fuit in Christo, quantum ad partem animæ rationalem, secundum ꝙ importat concertationem voluntatum ex diuersitate rationum procedentem: puta cum aliquis, secundũ quòd ratio considerat vnum, vult hoc, & secundum quòd considerat aliud, vult contrarium. Hoc. n. contingit propter debilitatem rationis, quæ non potest diiudicare quid sit simpliciter melius, quod in Christo non fuit: quia per suam rationem iudicabat simpliciter esse melius, quòd per eius passionem impleret voluntas diuina circa salutẽ generis humani: fuit tñ in Christo agonia, quantum ad partem sensitiuam, secundum quòd importat timorem infortuniũ imminẽtis, ut dicit Damasc.* in 3. libro.

lib. 3. c. 18. 20. & 23.

Super quæſtionis decimænonæ articulum primum.

QVÆSTIO XIX.

De pertinentibus ad uirtutem Chriſti quantum ad operationem, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de vnitate operationis Chriſti.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum in Chriſto ſit vna operatio diuinitatis & humanitatis, vel plures.

¶ Secundo, Vtrum in Chriſto ſint plures operationes ſecũdum humanam naturam.

¶ Tertio, Vtrum Chriſtus ſecundũ humanam operationem aliquid ſibi meruerit.

¶ Quarto, Vtrum per eam aliquid meruerit nobis.

ARTICVLVS I.

Vtrum in Chriſto ſit una tantũ operatio diuinitatis & humanitatis.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd in Chriſto ſit vna tantum operatio diuinitatis & humanitatis. Dicit enim Dion.* in 2. cap. de Di. no. Diſcreta autem eſt be nigniſſima circa nos Dei operatio per hoc, quòd ſecundum nos ex nobis integre vereque humanatũ eſt Verbum, quod eſt ſupra ſubſtantiã, & operari & pati, quæcumque humanæ eius diuinæque operationi congruunt. ubi vnam operationem nominat, humanam & diuinam, quæ in Græco dicitur theandrica, ideſt, Dei virilis. videtur igitur eſſe vna operatio compoſita in Chriſto.

¶ 2 Præt. Principalis agentis, & inſtrumenti eſt vna ſola operatio: ſed humana natura in Chriſto fuit inſtrumentum diuinæ, vt ſupra dictum eſt*. ergo eadem eſt diuinæ, & humanæ naturæ in Chriſto operatio.

¶ 3 Præt. Cum in Chriſto ſint duæ naturæ in vna hypoſtaſi vel perſona, neceſſarium eſt vnum & idẽ eſſe, quod pertinet ad hypoſtaſim vel perſonam: ſed operatio pertinet ad hypoſtaſim vel perſonam: nihil enim operatur niſi ſuppoſitũ ſubſiſtens, vnde ſecundum Philoſophũ actus ſunt ſingularium*. ergo in Chriſto eſt vna & eadem operatio diuinitatis, & humanitatis.

¶ 4 Præt. Sicuti eſſe eſt hypoſtaſis ſubſiſtentis, ita etiam operari: ſed propter vnitatem hypoſtaſis eſt in Chriſto vnum eſſe, vt ſupra dictum eſt* ergo etiam propter eãdem vnitatem eſt in Chriſto vna operatio.

¶ 5 Præt. Vbi eſt vnum operatum, ibi eſt vna operatio: ſed idem operatum erat diuinitatis & humanitatis, ſicut ſanatio leproſi, vel ſuſcitatio mortui. ergo videtur quòd in Chriſto ſit vna tantum operatio diuinitatis & humanitatis.

SED CONTRA eſt, quòd Ambroſ.* dicit in 2. lib. ad Gratianum imperatorem, Quemadmodum eadem operatio diuerſæ eſt poteſtatis, numquid ſic poteſt minor quẽ admodum maior operari, aut vna operatio poteſt eſſe, vbi diuerſa ſubſtantia eſt?

RESPON. Dicendum, quòd ſupra* dictũ hæretici, qui poſuerunt in Chriſto vnam volũtatem, poſuerunt etiam in Chriſto vnam operationem. Et vt eorũ opinio erronea melius intelligatur, conſiderandũ eſt, quòd vbicumque ſunt plura agẽtia ordinata, inferius mouetur a ſuperiori, ſicut in homine corpus mouetur ab anima, & inferiores vires a ratione. Sic igitur actiones & motus inferiorũ principii ſunt magis operata quædam, quàm operationes: id autem quod pertinet ad ſupremum principium, eſt proprie operatio, puta, ſi dicamus in homine quòd ambulare, quod eſt pedũ, & palpare, quod eſt manuum, ſunt quædam hominis operata, quorum vnum operatur anima per pedes, aliud per manus. & quia eſt eadem anima operans per vtrumque, ex parte ipſius operantis, quod eſt primum principium mouens, eſt vna & indifferens operatio: ex parte autem ipſorum operatorum differentia inuenitur. Sicut autem in homine puro corpus mouetur ab anima, & appetitus ſenſitiuus a rationali, ita in Domino Ieſu Chriſto humana natura mouebatur & regebatur a diuina. Et ideo dicebant, quòd eadem eſt operatio & indifferens ex parte ipſius diuinitatis operantis, ſunt tamen diuerſa operata, inquantum ſcilicet diuinitas Chriſti aliud agebat per ſeipſam, ſicut quòd portabat omnia verbo virtutis ſuæ, aliud autem per humanam naturam, ſicut quòd corporaliter ambulabat. Vnde in ſexta Synodo inducuntur verba Seueri hæretici, ſic dicentis. Ea quæ agebantur & operabantur ab vno Chriſto, multum differunt: quædam enim ſunt Deo decibilia, quædam humana, veluti corporaliter vadere ſuper vnitate actiui principii proprii. At ſi Chriſto deitas agit virtute propria, & humanitas agit etiam virtute propria (quãuis coagat ſimul deitati) non ẽ deitatis & humanitatis in Chriſto operatio vna tãtũ, ſed eſt vna & multæ. Verbi gratia, dũ Chriſt⁹ ſanauit infirmum tangẽdo, ſi fuit in illo opere aliquis actus cauſat⁹ ab humanitate virtute propria, & alius cauſat⁹ a diuinitate virtute propria, operatio illa non eſt vna tantum, ſed eſt quidẽ vna & multæ. Vnde ſanatio, quia virtute propria deitatis, & ab humanitate inſtrumentalit⁹ eſt, duæ vero, quia adiungit⁹ dictæ operationi operatio, q̃ eſt ab humanitate virtute propria, dũ ſanationi coniungitur voluntaria cõtactio, ſanatio eũ vna operatio eſt a deitate per humanitatem, contact⁹ aũt voluntarius poneret humana operatio a propria humanitatis virtute. Si autẽ ſola deitas propria virtute operari ponatur, & humanitas ſolum vt pote exequẽs principalis agentis virtutem poneret, vna tãtũ operatio inueniret in hmõi curatione. Hæc de tit.

¶ In corpore artic. primo recitat⁹ ſimul & declaratur hæreticorũ poſitio cum fundamento, ſecundo oſtẽditur radix erroris eorũ, tertio reſpõdet⁹ q̃ſtio ibi, Et ideo vbicumque mouens & motum.

¶ Quoad primum erronea cõcluſio ẽ. In Chriſto eſt vna tantum operatio, licet ſint multa operata. Probat⁹, quia vnum tãtum eſt in Chriſto principiũ actiuũ, ſcilicet deitas: humanitas aũt inſtrumentaliter ſe habet. Declaratur hæc & in alia reſpectu organorũ corporeorũ, & reſpectu virtiũ ſenſitiuarũ.

¶ Quoad ſecũdum radix errãdi ponitur

Q. 17. art.

Li. 2. de fi de c. 4. in fi pag. a prin cip. c. tot.

q. præc. art.

tur, quia non diſtinxerũt operationem inſtrumenti per propriam formam, vel per participationẽ agentis. Declarãtur hæc I artificialibus, artifice, & ferra, & in naturalibus, ſcilicet igne reſpectu artis: quod potes declarare tu reſpectu aiæ vegetatiuæ, cuius inſtrumentũ ponit⁹ ignis in augmento, vt patet in 2. de Anima contra Empedoclem. Diſtinctio igitur operationum & communio agentium, quia principale vtitur propria operatione inſtrumenti, & inſtrumentum participat operationem propriã, principalis errandi occaſio fuit.

¶ Quo ad tertium cõcluſio eſt, In Chriſto ſunt duæ operationes. Probatur primo ratione oſtenſiua: ſecundo, auctoritate Leonis: tertio, ducendo ad impoſſibile: quarto definitione Synodi. Omnia clara ſunt in litera.

¶ In reſpõſione ad quartum, aduerte & perſpice ſenſum literæ, ponentis differentiam inter eſſe & operari reſpectu naturæ & perſonæ. Ponit⁹ ſiquidem primo mõ vtriuſq; cõuenientia in hoc, q̃ vtrumque hoc eſt tam eſſe, quàm operari, eſt perſonæ a natura; ita q̃ vtriuq; habet naturam pro principio & perſonam pro ſubiecto, quod eſt, quod operatur. Deinde ſubditur differentia inter vtrumque, quia in conſtitutione perſonæ a natura eſſe ſe habet vt termin⁹, quia ſpectat ad ipſam perſonæ conſtitutionẽ, vt propria actualitas eius: perſona enim nihil aliud ẽ, quàm natura deducta ad hoc, quòd ſit proprie id, quod eſt. Et hinc prouenit, vt vnitas perſonæ exigat vnitatem eſſe, oportet namque cõſtitutionẽ vnius perſonæ, ad vnum tantummodo terminũ compleri. Operatio vero non ſic ſe habet: non enim natura, conſtituendo perſonam, dat operari, ſicut dat eſſe, ſed perſona, iam exiſtens profert, mediãte natura, operationem. Et ideo vnitas perſonæ non exigit vnitatem operationis. Vbi vides, quòd eſſe immediate in perſona a natura eſt, operari vero iam conſtituta perſona habet a natura ipſa, mediãte natura: habet enĩ operatio naturã & vt ſuſceptiuum proximum ſaltem mediãte potentia, perſonã autem vt primũ operans, vt quod: eſſe vero naturam, habet vt principiũ quo tantum, & perſonã vt immediatũ ſubiectum quod eſt. Eadẽ ergo ẽ doctrina hic & ſuperius tradita: non enim docemur hic, quòd eſſe ſit de intrinſeco ſtellectu perſonæ, ſed quòd pertinet ad conſtitutionem perſonæ. Et vere ſic eſt, quoniã conſtitutio perſonæ eſt conſtitutio ipſius eſſe, tum quia non alia conſtitutione fit perſona, & aliã ſit eſſe, ſed vna & eadem: tũ, quia ad hoc conſtituitur perſona, vt ſit, quod eſt dictũ, conſtitutionem perſonæ terminari ad eſſe, tamquàm ad ipſi perſonæ propria, immediatam vltimamq; actualitatem, infra latitudinem ſui generis, ſcilicet ſubſtantiæ.

¶ In reſpõſione ad quintum vide noui tie, quòd cũ ꝓpriis operatis ſingulariũ operationum (diuinæ ſcilicet & humanæ) ſtare dicitur vnitatem operati reſpectu vtriuſque: non per viã proprietatis, quia hoc repugnat his, quæ nunc immediate dicta ſunt, ſed per viã concurſus ſeu cõmunionis. Numquã. n. operatũ propriũ vni⁹ operationis eſt operatum proprium alterius, vt in principio reſpõſionis docemur: ſed operatũ propriũ vnius põt eſſe operatum commune ſibi & alteri operationi, vt ſanatio leproſi eſt pro-

Super. q. 25. ar. 1. ad 2. Et 3. di. 10. q. 1. ar. 2. q. 1. ad 3. & di. 18. ar. 1. Et 4. contra c. 36. Et veri. q. 20. art. 1. ad 2. & 6. Et vni. ar. 1. ad 16. & ar. 5. & 1. opuſ. 3. c. 219.

* c. 2. inter finẽ & medium c.

Q. 13. ar. 2. & 3.

Li. 1. Meta ph. c. 1. ante medium tom. 3.

In 6. Syno. generali: actione 4. & 8. & 9.

Loco citato in argum.

In epi. quæ incip. Quas ris tu quidem, circa medium.

In prædicta epiſt. in fine.

Ca. 2. inter finẽ & medium partis 1.

Eſt epiſto. 10. c. 4. pau la 2 princi.

ſit proprium operatum diuinæ operationis, & cũ hoc eſt cõmune operatum dictæ diuinæ operationi, & humano cõtactui participãti diuinam operationẽ, vt in calce reſponſionis docemur.

¶ *Super Quæſtionis decimænonæ Articulum ſecundum.*

TItulus ex præcedenti clarus eſt.

In corp.ar. ¶ In corpore tria ſiunt. primo, declaratur in communi quid, & quæ ſit operatio humana, vel non humana, & ſimiliter vna vel multæ. Secundo, declarantur hæc eadẽ in puro homine, applicando ad purum hominem communiter prædicta. Tertio, applicando ad Chriſtum, reſponde tur quæſito vnica cõcluſione: In Chriſto eſt vna humana In corp.ar. operatio multo magis, quàm in quocunque homine.

¶ Quo ad primum, quia titulus duos D.946. terminos claudit. ſ. operationem humanam & vnitatẽ, vel pluralitatem, ideo Auctor primo operationẽ elucidat humanam, & deinde illius vnitatẽ vel multitudinem in cõmuni. Dicit ergo tria. Primum. Operatio humana ſimpliciter eſt, quæ a rõne procedit ſecundum voluntatem, quia homo eſt homo per rationem, & per oppoſitum reliquæ operationes attributæ homini, nõ humanę niſi ſecundum partem ſunt: & ſunt triplicis ordinis, ſcilicet ex natura elemẽti, ex anima vegetatiua, ex anima ſenſitiua. Secundum, Differentia inter operationes hominis ſecundum partem naturæ humanæ eſt, q̃ quædam ſunt participatiuæ quandoq; humanæ, vt q̃ ſunt partis ſenſitiuæ, & quædam nõ, vt quæ ſunt partis vegetabilis & elementaris. Tertium, Subordinatorum agentium propriis virtutibus Dei verbum. Sic igitur patet, q̃ alia eſt operatio humana, in qua Pater, & Spiritusſanctus non communicant niſi ſecundum acceptationẽ miſericordiæ ſuæ, & alia eſt eius operatio, inquantum eſt Dei verbum, in qua communicant Pater, & Spiritusſanctus.

AD 2m dicendum, quòd inſtrumentũ dicitur aliquid agere ex eo, G quòd mouetur a principali agente, quod tamen præter hoc poteſt habere propriam operationem ſecundum ſuam formam, vt de igne dictum eſt.* Sic igitur actio inſtrumenti, inquantum eſt inſtrumẽtũ, non eſt alia ab actione principalis agẽtis: poteſt tamen habere aliam operationem, prout eſt res quædã. Sic igitur operatio, quæ eſt humanæ naturæ in Chriſto, inquantum eſt inſtrumentum diuinitatis, non eſt alia ab operatione diuinitatis: non enim eſt alia ſaluatio, qua ſaluat humanitas Chriſti, & diuinitas eius: habet tamen humana natura in Chriſto, inquantũ eſt natura quædam, quandam propriam operationem præter diuinam, vt H dictum eſt*.

AD 3m dicendum, quòd operari eſt hypoſtaſis ſubſiſtentis: ſed ſecundum formam & naturam, a qua operatio d ſpeciem recipit. & ideo a diuerſitate formarũ, ſeu naturarum eſt diuerſa ſpecies operationum: ſed ab vnitate hypoſtaſis eſt vnitas ſecundum numerum, quantum ad operationem ſpeciei. Sicut ignis habet duas operationes ſpecie differentes, ſcilicet illuminare & calefacere, ſecũdum differentiam lucis & caloris, & tamẽ eſt vna numero illuminatio ignis ſemel illuminantis. Et ſimiliter in Chriſto oportet, quòd ſint duę operationes ſpecie differentes ſcdm eius duas naturas: quælibet tamen operationũ eſt vna numero in Chriſto ſemel facta, ſicut vna ambulatio & vna ſanatio.

AD 4m dicendum, quòd eſſe & operari eſt perſonæ a natura, aliter tamen & aliter. Nam eſſe, pertinet ad ipſam conſtitutionem perſonæ, & ſic quantum ad hoc ſe habet in ratione termini: & ideo vnitas perſonæ, requirit vnitatem ipſius eſſe cõpleti & perſonalis: ſed operatio eſt quidam effectus perſonæ ſecundum aliquã formã, vel naturã, vnde pluralitas operationũ non præiudicat vnitati perſonali.

AD 5m dicendum, quòd aliud eſt proprium operatum operationis diuinæ & operationis humanæ in Chriſto: ſicut operatum proprium diuinæ operationis eſt ſanatio leproſi, operatum autem proprium humanæ naturæ, eſt eius cõtactus. Concurrunt autem ambæ operationes ad vnum operatũ, ſecũdum q̃ vna natura agit cum cõmunione alterius, vt dictum eſt.

ARTICVLVS II.

Vtrum in Chriſto ſint plures operationes humanæ.

AD SECVNDVM ſic procedit. Vt quòd in Chriſto ſint plures humanæ operationes. Chriſtus. n. inquantum homo, communicat cum plantis in natura nutritiua, cum animalibus autem in natura ſenſitiua, cum angelis autem in natura intellectiua, ſicut & ceteri homines: ſed alia eſt operatio plantę, inquantum eſt planta, & alia animalis, inquantum eſt animal. ergo Chriſtus, inquantum eſt homo, habet plures operationes.

¶ 2 Præt. Potentiæ & habitus diſtinguuntur ſecundum actus: ſed in anima Chriſti fuerunt diuerſæ potentiæ & diuerſi habitus. ergo & diuerſæ operationes.

¶ 3 Præt. Inſtrumenta debent eſſe proportionata operationibus: corpus autem humanum habet diuerſa membra differentia ſecundũ formam. ergo diuerſis operationibus debent eſſe accommodata. Sunt ergo in Chriſto diuerſæ operationes ſecundum humanam naturam.

SED CONTRA eſt, quòd ſicut Dama. * dicit in 3. li. operatio ſequitur naturã: ſed in Chriſto eſt tantum vna natura humana. ergo in Chriſto fuit vna tantum operatio humana. I Li. 3. ca. 14. ad princ. & c. 15.

RESPON. Dicendum, quòd quia homo eſt id, quod eſt ſecundum rationem, illa operatio dicitur eſſe ſimpliciter humana, quæ a ratione procedit per voluntatem, quæ eſt rationis appetitus. Si qua autem operatio eſt in homine, quæ non procedit a ratione & volũtate, nõ eſt ſimpliciter operatio humana: K ſed conuenit homini ſecundũ aliquam partẽ humanæ naturæ: quãdoque quidem, ſecundum ipſam naturam elemẽti corporalis, ſicut ferri deorſum: quãdoque vero, ſecundum virtutem animæ vegetabilis, ſicut nutriri & augeri: quandoque vero, ſecũdum partem ſenſitiuam, ſicut videre & audire, imaginari & memorari, concupiſcere & iraſci. Inter quas operationes eſt differentia. Nam operationes animę in quòd ſequẽs diſtinctio non apponatur, vt euacuatiua partis humanę naturæ: ſed vt narratiua partium humanæ naturæ opportunarum ad propoſitum.

Dico autem hoc, quia inter partes humanæ naturæ eſt computanda intellectiua pars, vt natura, ſicut ſenſitiua, vegetatiua, & elemẽtaris. Et ſic multo magis ſine vlla gloſſa litera caret ſcrupulo, quia primus actus intellectus non eſt proprie humanus, & conuenit homini ſecundũ partem intellectiuã humanæ naturæ: ſequitur enim actus ille ad partem intellectiuam, vt natura quędam eſt, ſicut ad graue ſequitur moueri deorſum, vterque enim motus eſt a generante deductis impedimentis, & pars intellectiua vt natura ſumpta, optime diſtinguitur contra rationem appetitus determinatã ad operandum, ſicut agens naturale contra agens a propoſito vt patet.

¶ Quo ad ſecundũ cõcluſio eſt, In quo libet puro homine eſt tantum vna operatio humana, multæ autem non humanæ. Declaratur diſcurrendo ſingillatim per quatuor enumeratas partes humanæ naturæ. ſ. elementarem, vegetabilem, ſenſitiuam & rationalem. Nam ex elementari & vegetabili patet ſecunda pars cõcluſionis: quia alia & alia eſt operatio harum partium & voluntatis. Ex ſenſitiua vero diſtinguendo propriã a participata, patet quòd ſecũdum propria habet etiã aliã operationem, participatiue autem vnam & eſt ipſius & voluntatis operatio. Ex rationali autem diſtinguendo ſeu replicãdo de quali vnitate operationis eſt ſermo (.ſ. penes vnitatem principii propria virtute) habetur quòd vna tantum eſt operatio humana in vno homine: quæ eſt prima pars concluſionis, quia vnum tantum eſt humanum principium. ſ. voluntas, quàmuis diuerſitas ſit operationum humanarum penes obiecta, quæ vocatur penes operata a quibuſdam. Ex quibus omnibus patet, quòd ſequitur concluſio quo ad vtramque ſui partẽ: nam ex hoc quòd nulla pars humanæ naturæ multiplicat operationem humanam in vno puro homine, habetur quòd vna tantũ eſt operatio humana in vno homine, & ex eo quòd in eodem ſecundum diuerſas humanæ naturæ partes multiplicantur operationes non humanæ, habetur ¶ quòd præter humanam operationem ſunt in vno puro homine multæ operationes non humanæ.

¶ Notato hic, quòd hic apparet non eſſe hic ſermonem de vnitate numerali, aut pure ſpecifice operationis, cum clare conſtet, in vno eodemque homine eſſe diuerſis tẽporibus humanas operationes multas ſecundum numerum ab eodem principio actiuo humano; ſed quia omnis humana operatio in vno homine ab eodem eſt humano principio, vna dicitur vnitate formali ſui actiui principii, & vnitate nihilominus numerali in omni ſubordinato principio ſibi obſequente, vna enim numero eſt moderatio humani motus a voluntate, concupiſcentia, ac lingua ſeu manu, & ſimile eſt de aliis. Diſtinctio autem ſpecifica vel etiam generica operationum humanarum penes obiecta, de qua in præcedentibus libris tractatum & diſcuſſum eſt in proceſſu materiæ moralis, extra præſens propoſitum eſt, vt patet in litera.

Li. 1. Ethi. ca. ult. to. 5

mæ ſenſitiuæ ſunt aliqualiter obedientes rationi, & ideo ſunt aliqualiter rationales & humanæ, inquãtum ſcilicet, obediunt rationi, vt patet per Philo. in 1. Ethi.* Operationes vero quæ ſequuntur animã vegetabilem, vel etiam naturã elementaris corporis, non ſubiiciuntur rationi, vnde nullo modo ſunt rationales, nec humanæ ſimpliciter, ſed ſolum ſecundum partẽ humanæ naturæ. Dictum eſt autem ſupra *, q̃ quando agens inferius agit per propriam formam, tũc eſt alia operatio inferioris agentis & ſuperioris: quando vero agens inferius non agit, niſi ſecundũ quòd eſt motum a ſuperiori agente, tunc eſt eadem operatio ſuperioris agẽtis & inferioris. Sic igitur in quocumq; homine puro alia eſt operatio elementaris corporis & animæ vegetabilis ab operatione voluntatis, C quæ eſt proprie humana. Et ſimiliter etiam operatio animæ ſenſitiuę quantum ad id, quòd nõ mouetur a ratione: ſed quãtum ad id, quòd mouetur a ratione, eſt eadem operatio partis ſenſitiuæ & rationalis. Ipſius autem animæ rationalis eſt vna operatio, ſi attendamus ad ipſum principiũ operationis, quod eſt ratio vel voluntas. Diuerſificatur autem ſecũdum reſpectum ad diuerſa obiecta, quam quidem diuerſitatem aliqui appellauerũt diuerſitatem operatorum, magis q̃ operationum, iudicantes de vnitate operationis ſolum ex parte operatiui principij. Sic enim nũc quæritur de vnitate vel pluralitate operationum in Chriſto. Sic igitur in

Art. præce.

quolibet puro homine eſt tantum vna operatio, quæ proprie humana dicitur: præter quã tamen ſunt in homine puro quædam aliæ operationes, quę non ſunt proprie humanæ, ſicut dictum eſt*. Sed in homine Ieſu Chriſto nullus erat motus ſenſitiuæ partis, qui non eſſet ordinatus a ratione. Ipſe ẽt operationes naturales & corporales aliB qualiter ad eius volũtatẽ ptinebãt, inquantũ volũtatis eius erat, vt caro eius ageret, & pateretur q̃ ſunt ſibi propria, vt dictũ eſt ſupra. * Et ideo multo magis eſt vna operatio in Chriſto, q̃ in quocũq; alio hoĩe.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃, operatio partis ſenſitiuę, & etiã nutritiuę, nõ eſt proprie humana, ſicut dictum eſt: * & tamen in Chriſto huiuſmodi operationes fuerũt magis humanę, quàm in alijs.

AD 2m dicẽdũ, q̃ potẽtię & habitus diuerſificantur per cõparationẽ ad obiecta, & iõ diuerſitas operationũ hoc modo reſpõdet diuerſis potentijs & habitibus, ſicut ẽt reſpõdet diuerſis obiectis. Talẽ aũt diuerſitatẽ operationũ nõ intendimꝰ excludere ab humanitate Chri, ſicut nec eã, q̃ eſt ſm aliud & aliud inſtrumentum, ſed ſolum illam, quę eſt ſecundum primum principium actiuum, vt dictum eſt *. VnD de patet etiã reſponſio ad tertium.

ARTICVLVS III.

Vtrum actio humana Chriſti potuerit eſſe ſibi meritoria.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur q̃ actio humana Chri naturæ: ſed cum monſtraſſet, in quolibet puro homine inueniri operationem quidem humanam vnam tantum, operationes autem naturæ humanæ ſecundum diuerſas partes multas, intulit, in Chriſto non ſolum eſſe operationem humanam vnam, ſicut in ceteris hominibus, ſed reliquas partium naturæ humanæ operationes in Chriſto ad illud vnum principium operationis humanæ reduxit, oſtendendo eas eſſe voluntarias, ac per hoc ad vnitatem reduxit non ſimpliciter, quia ex propriis actiuis principiis emanant vegetatiuæ & elementares, ſed quodammodo, quatenus ſcilicet ſunt voluntariæ, & ideo comparatiuam concluſit. Multo magis eſt vna operatio in Chriſto, quàm in quocumque alio homine.

¶ *Super Quæſtionis decimænonæ Articulum tertium.*

TItulus elarꝰ eſt.

¶ In corpore duæ ſunt concluſiones. Prima eſt, Chriſtus habuit per meritum quicquid alii habent per meritum, niſi ſit tale, cuius meritum deroget dignitati Chriſti. Secunda eſt directe reſponſiua quæſito, Chriſtus potuit aliquid ſibi mereri. Prima concluſio habet duas partes. Et quo ad primam probatur, Habere aliquod bonum per ſe, eſt nobilius, quàm habere illud per alium: ſed habere per proprium meritum, eſt habere illud per ſe

Q. præced. ar. 5.

In corp. ar.

In corp. ar.

In corp. ar.

In iſto ar.

3. di. 18. ar. 2. 3. 4. & 5. & ver. q. 29 a. 7. ad 6. & opuſ. 3. ca. 238. fin.

per se,ergo habere per meritum,est nobilius quàm sine merito. ergo Christus habuit per meritum quicquid alii habent per meritum. Maior probatur, quia causa per se, potior est ea,quæ est per aliud.Minor probatur,sane tamen exposita, quòd intelligitur per se tamquam causam non primam (quia illa est Deus, vt patet ex Apostolo) sed secundariam, qa é esse Dei cooperatorem. Consequentia autē ultima probatur, quia omnis perfectio & nobilitas est Christo attribuenda.

¶ Quo ad secūdam vero partem probatur conclusio, distinguēdo bona in duo genera: quædā quorum quandoque absentia maiorē adimit perfectionem, q̄ dignitas merēdi ponat, vt gloria aīę, scientia,gratia,vnio personalis Verbi: quædam quorū coæua presentia,melior est dignitas merendi, vt gloria corporis,ascensio, veneratio. Stante siquidem distinctione patet, quòd probata restat conclusionis secunda pars ex illa radice. Omnis perfectio & nobilitas attribuenda est Christo. Hinc siquidem sequitur, & quòd dignitas meriti attribuenda est sibi respectu bonorū tunc minorum dignitate merendi, & quòd respectu maiorum bonorum tunc dignitate merendi,non habuerit meritū. Specificantur autem in litera vtraq; bona, & probatur q̄ quædam Christus meruit, quia minora sunt quàm dignitas merendi,quæ pertinet ad virtutem charitatis. Secunda aūt conclusio responsiua directe quæsito, nō aliter probatur: sed ex prima probata & explanata in specialibus bonis q̄ Christus meruit, relinquitur euidens.

¶ Aduerte hic, q̄ licet Auctor potuisset vnico verbo expedire hāc quæstionem, dicendo quòd suppositā absentia quorundum bonorum, quæ de facto fuit in Christo, vt patet, ad dignitatem ipsius spectat, quòd habuerit illa per meritū, quia quod est per se nobilius est, quàm quod per aliud. Altius tamen Auctor orius, monstrare voluit quare quædā potuit mereri Christus, & quædam non. Et ad hoc monstrandum accepit hinc modum habendi, scilicet per meritum vel sine merito, & inde bonum quod haberi debet, & appendit vtrumque in statera cum oppositō alterius: posuit enim in vna parte modum habendi per meritum cum absentia quandoque boni, & in altera parte cœuam præsentiam boni cum non merito. Et licet non potuerit ei esse meritoria. Christus.n.ante mortem fuit comprehensor, sicut & modo est: sed cōprehensoris non est mereri: charitas enim comprehensoris pertinet ad præmium beatitudinis, cū secundum eam attendatur fruitio, vnde non videtur esse principium merendi,cum non sit idem meritū & præmium. ergo Christus ante passionem nō merebatur, sicut nec modo meretur.

¶ 2 Præt. Nullus meretur id, quod est sibi debitum: sed ex hoc, quòd Christus est filius Dei per naturā, debetur sibi hæreditas æterna, quā alij homines per bona opera merētur. non ergo Christus aliquid sibi mereri potuit, quia a principio fuit filius Dei.

¶ 3 Præt. Quicumq; habet id, quod est principale, nō proprie meretur id, quod ex illo habito sequitur: sed Christus habuit gloriā animæ, ex qua secundum communem ordinem sequitur gloria corporis, vt Aug. * dicit in Epistola ad Dioscorum: in Christo tamen dispensatiue factum est, quòd gloria animæ non deriuaretur ad corpus. nō ergo Christus meruit gloriā corpis.

¶ 4 Præt. Manifestatio excellentiæ Christi non est bonum ipsius Christi, sed eorum, qui eum cognoscūt, vnde & pro præmio ꝓmittitur dilectoribus Christi, vt eis manifestetur, secundū illud Ioan. 14. Si quis diligit me, diligetur a Patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum. ergo Christus non meruit manifestationem suę altitudinis.

SED CONTRA est, quòd Apostolus dicit Philip. 2. Factus est obediens vsque ad mortem: propter quod & Deus exaltauit illum. Meruit ergo obediēdo suam exaltationem, & ita aliquid sibi meruit.

RESPON. Dicendum, quòd habere aliquod donum per se, est nobilius, quàm habere illud per aliud: semper enim causa, quę est per se, potior est ea, quę est per aliud, vt dicitur in 8. Physi. * Hoc autem dicitur aliquis habere p seipsum, cuius est sibi aliquo modo causa. Prima autem causa omnium bonorum nostrorum per auctoritatē est Deus. & per hunc modum nulla creatura habet aliquid boni per seipsam, secundum illud 1. ad Corinth. 4. Quid habes quod non accepisti? Potest tamen secundario aliquis esse causa sibi alicuius boni habendi, inquantum.s.in hoc ipso Deo cooperatur: & sic ille, qui habet aliquid per meritū proprium, habet quodammodo illud per seipsum. vnde nobilius habetur id, quod habetur per meritum quàm id, quod habet sine merito. Quia autem omnis perfectio & nobilitas Christo est attribuenda, consequens est, quòd ipse per meritū habuerit illud, quod alij per meritum habent, nisi sit tale quid, cuius caretia magis dignitati Christi & perfectioni præiudicet, q̄ per meritum accrescat: unde nec gratiam nec scientiam, nec beatitudinem animę, nec diuinitatem meruit: quia cum meritum non sit nisi eius quod[d] nondum habetur, oporteret quòd Christus aliquando istis caruisset, quib[a] carere, magis diminuit dignitatem Christi, quàm augeat meritum, sed gloria corporis, vel si quid aliud huiusmodi est, minus est quàm dignitas merēdi, quę pertinet ad virtutem charitatis. & ideo dicendum est, ꝙ Christus gloriam corporis, & ea quę pertinent ad exteriorem eius excellentiam (sicut est ascensio, veneratio, & alia huiusmodi) habuit per meritum. & sic patet, quòd aliquid sibi mereri potuit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd fruitio, quę est actus charitatis, pertinet ad gloriam animę, quā Christus nō meruit, & ideo si per charitatem aliquid meruit, non sequitur, quòd idem sit meritum & præmium. Nec tamen per charitatis distinctione maioris argumenti assumpti, scilicet habito principali, accessorium non proprie cadit sub merito. Distinguitur.n. accessorium dupliciter, vel absolute, vel secundum cōgruētiam humanorum meritorum. De primo transeat maior, sed de secūdo negatur: gloria autē corporis est ad gloriā animæ accessoria, secundum congruētiam humanorū meritorū ex diuina ordinatione: & ideo sub meriro cadere potest.

¶ In responsione ad quartum, collige debitum nostrum erga Christū. Nam si parentibus & benefactoribus debemus, secundum esse quod habent in nobis, & opinionem bonā, & affectum beneuolum, beneuolū, & actus reuerentes, & verba honorabilia, quā to magis Creatori ac Redemptori nostro debemus, vt in nobis esse habeat (tā in intellectu, quā in affectu, qnā in verbis & actibus) confone ad excellentiā suam, ad recepta beneficia, & c. Hoc .n. est id solum quod retribuere illi possumus: quoniam secūdū esse, quod habet in ipso, nihil possum⁹ ei dare aut tollere. In hoc nāq; esse qd in nobis habet, omnis cul⁹ diuinus cōsistit, & ad hoc ordinatur, in quo tota dei gloria extra seipsum consistit.

AD SECVNDVM ergo dicendum, quòd meritum non cadit sub merito, nisi secundum quod habet rationem actus humani, qui est in potestate hominis, & voluntarius. Et ideo ad meritum requiritur, quòd actus procedat a libero arbitrio mouente se ad bonum. Et hoc modo non potest esse meritum meriti, sicut nec motus motus, quia sic iam non esset in potestate mouentis se, sed magis mouentis motum. Sed tamen sicut motus potest esse per accidens motus, quia mobile mouetur per accidens, quando mouens mouetur, ita meritum potest esse per accidens meritum, quia scilicet meritum meritum meruit, inquantum erat chari tas comprehensoris, sed inquantū erat[d] viatoris: nam ipse fuit simul viator & comprehensor, vt supra habitum est. * Et ideo, quia nunc nō est viator, nō est in statu merēdi.

AD 2[m] dicendum, ꝙ Christo, secundum quòd est Deus, & Dei filius, per naturam debetur gloria diuina, & dominium omnium, sicut primo & supremo domino. Nihilominus tamē debetur ei gloria sicut homini beato, quàm quātum ad aliquid debuit habere sine merito, & quantum ad aliquid cū merito, vt ex supradictis patet *.

AD 3[m] dicendum, quòd redundantia gloriæ ex anima ad corpus, est ex diuina ordinatione secundū congruentiam humanorum meritorum, * vt scilicet, sicut homo meretur per actum animæ, quē exercet in corpore, ita etiam remuneretur per gloriā animę, redundantem ad corpus. & propter hoc non solum gloria animę, sed etiam gloria corporis cadit sub merito, secundum illud Rom. 8. Viuificabit mortalia corpora nostra, propter inhabitantem Spiritum eius in nobis. Et ita potuit cadere sub merito Christi.

AD 4[m] dicendum, quòd manifestatio excellentiæ Christi, pertinet ad bonum eius, secūdum esse, quod habet in notitia aliorum, quàmuis principalius pertineat ad bonum eorum, qui eum cognoscunt, secundum esse quod habēt in seipsis: sed etiam hoc ipsum refertur ad Christum, inquantum sunt membra eius.

¶ *Super Quæstionis decimænonæ Articulum quartum.*

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus alijs mereri potuerit.

AD QVARTVM sic ꝓceditur. Videtur q̄ Christus alijs mereri non potuerit. Dicitur enim Ezech. 18. Anima quæ peccauerit, ipsa morietur. ergo pari ratione anima quæ meretur, ipsa remunerabitur. non ergo est possibile quòd Christus alijs meruerit.

¶ 2 Præ. De plenitudine gratiæ Christi omnes accipiunt, vt dicitur Ioā. 1. sed alij homines habentes gratiam Christi, non possunt alijs mereri: dicitur enim Ezec. 14. quòd si fuerint in ciuitate Noe, Daniel & Iob, filium & filiam nō liberabūt, sed ipsi iustitia sua liberabunt animas suas. ergo nec Christus potuit aliquid nobis mereri.

¶ 3 Præt. Merces, quam quis meretur, debetur secundum iustitiam, & non secundum gratiam, vt patet Ro. 4. Si ergo Christus meruit salutem nostram, sequitur quòd salus nostra non sit ex gratia Dei, sed ex iustitia, & quòd iniuste agat cū eis quos non saluat, cum meritū Christi ad omnes se extendat.

SED CONTRA est, quòd dicitur Rom. 5. Sicut per vnius delictum in omnes homines in condēnationem, sic & per vnius iustitiā in omnes homines in iustificationem vitæ: sed demeritum Adæ deriuatur ad condemnationem aliorum. ergo multo magis meritum Christi ad alios deriuatur.

RESPON. Dicendum, quòd sicut supra dictum est *, in Christo non solum fuit gratia, sicut in quodam homine singulari, sed sicut in capite totius Ecclesiæ, cui omnes vniuntur, sicut capiti membra, ex quibus cōstituitur mystice vna persona. Et exinde est, quòd meritum Christi se extendit ad alios, inquantum sunt membra eius, sicut etiam in vno homine actio capitis aliqualiter pertinet ad omnia membra eius, quia non solū sibi sentit, sed omnibus membris.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd peccatum singularis personæ non nocet nisi sibijpsi: sed peccatum Adæ, qui constitutus est a Deo principiū totius naturæ, ad alios per carnis propaginem deriuatur. Et similiter meritum Christi, qui est a Deo constitutus caput omnium hominum, quantum ad gratiam, se extendit ad omnia eius membra.

AD 2[m] dicendum, quòd alij de plenitudine Christi accipiunt, non quidem fontem gratiæ: sed quandā particularem gratiam. & ideo non oportet, quòd alij homines possint aliijs mereri, sicut Christus.

AD 3[m] dicendum, quòd sicut peccatum Adæ, nō deriuatur ad alios, nisi per carnalem generationem, ita meritum Christi non deriuatur ad alios, nisi per generationem spiritualem quæ fit in baptismo, per quam homines Christo incorporantur, secundum illud ad Gala. 3. Omnes quotquot in Christo baptizati estis, Christū induistis. Et hoc ipsum est gratiæ, quod homini conceditur regenerari in Christo, & sic salus hominis est ex gratia.

QVAESTIO XX.

De conuenientibus Christo, secundum quòd Patri fuit subiectus, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de his, quæ conueniūt Christo per comparationem ad Patrem: quorum quędam dicuntur de ipso secundum habitudinem ipsius ad Patrem, puta, quòd est ei subiectus, quòd ipsum orauit, quòd ei in sacerdotio ministrauit: quædam vero dicūtur vel dici possent, secundum habitudinem Patris ad ipsum, puta, si Pater eum adoptasset, & quòd eum prædestinauit.

¶ Primo igitur considerandum est, de subiectione Christi, ad Patrē.

¶ Secundo, De eius oratione.

¶ Tertio, Deipsius sacerdotio.

¶ Quarto, De adoptione, an ei cōueniat.

¶ *Super Quæstionis vigesimæ Articulum primum.*

TItulus clarus. ¶ In corpore una est conclusio responsiua quæsito, Christus est subiectus Patri tripliciter, secundum bonitatem, seruitutē, & obedientiam. probatur primo, Natura humana ex sui conditione habet triplicem hanc subiectionem ad Deū. ergo Christus est tripliciter subiectus Patri. Antecedens manifestatur in singulis tribus subiectionibus. Consequentia probatur, quia cuilibet habenti naturam conueniunt quæ propria sunt illi naturæ. Declaratur secundo conclusio auctoritatibus

sicut solus est caput Ecclesiæ, ita solus potest mereri ex cō digno pro aliis: sanctorum autem merita aliis prodesse possunt de cōgruo. Auctor uero in responsione ad tertium dixit quòd sufficiebat ad solutionem argumenti, quòd scilicet non oportet sanctos mereri pro aliis; cū quo uerum quoque est, quòd non potest sanctorum meritū esse pro alio ex condigno. Quæst. 8.

In corp. ar.

D.889. Q.15. arti. 10.

Li.8.Phy. tex.39.

D.8[1]

Inf.q.48.a. 1.cor.& ar. 6.& q.49. art.1. co.& 2.dist.20.q. 2.arti.3.ad 3.& 3. dist. 18.ar.6. & veri.q.26. ar.6.ad 20. & q.29.a.7.

ratib⁹, singulas subiectiones attributas esse Christo.

¶ In responsione ad primum & secundū habes rationem huius articuli, propter Arrii scilicet erroré motus videtur. Et cum quanta cautela loquendum est, & si sermoni cautela deest, non desit intellectui sanus sensus.

¶ Quinto, De eius prędestinatione.

Circa primum quæruntur duo.

¶ Primo, Vtrum Christus sit subiectus Patri.

¶ Secundo, Vtrum sit subiectus sibiipsi.

ARTICVLVS I.

Vtrum dicendum sit Christum subiectum Patri.

1.p.q.42.a.4.ad 1.& q. 43.ar. 7.ad 1.& 3.di.11 arti.1.ad 2. & dist. 17. arti. 3. q.1. co. & 1. co. 15.lec.3.fi. Ca.4. habetur hic lib.1 ter opa Augu. tom. 3. †Q.16.art. 8.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non sit dicendum, Christum esse subiectum Patri. Omne enim quod subijcitur Deo Patri, est creatura, quia, vt dicitur in lib.* de Ecclesiasticis dogmatibus, in Trinitate nihil est seruiens neque subiectū: sed non est simpliciter dicendum, quòd Christus sit creatura, vt supra dictum est†. ergo etiam non est simpliciter dicendum, quòd Christus sit Deo patri subiectus.

¶ 2 Præt. Ex hoc dicitur aliquid Deo subiectum, quòd est eius dominio seruiēs: sed humanæ naturæ in Christo non potest attribui seruitus: dicit enim Dama.* in 3. lib. Sciendum est, ꝙ neq; seruam ipsam, scilicet humanam naturam Christi dicere possumus: seruitutis enim & dominationis nomina, non naturæ sunt nomina cognitionisque signa, sed eorū, quæ ad aliquid, quemadmodum paternitatis, & filiationis nomina. ergo Christus secundum humanam naturam nō est subiectus Deo patri.

*Li.3.orth. fid. c.21.parū ante medium.

¶ 3 Præt. Prioris ad Cor. 15. dicitur, Cum autem subiecta illi fuerint omnia, tunc ipse filius subiectus erit illi, qui sibi subiecit omnia: sed sicut dicitur Hebr. 2. Nunc, necdum videmus omnia subiecta ei. ergo nondum ipse est subiectus Patri, qui ei subiecit omnia.

SED CONTRA est, quòd Dominus dicit Ioan. 14. Pater maior me est. Et Aug. dicit in 1. de * Trinit. Non immerito Scriptura vtrumque dicit, æqualem Patri Filium, & Patrem Filio maiorē: illud enim propter formam Dei, hoc autem propter formam serui sine vlla confusione intelligitur, sed minor est subiectus maiori. ergo Christus secundum formam serui est Patri subiectus.

Li.1.de trini. c.7.ante med.tom.3

RESPON. Dicendum, quòd cuilibet habenti aliquam naturam, conueniunt ea, quæ sunt propria illi naturæ. Natura autem humana ex sui conditione habet triplicem subiectionem ad Deum. Vnā quidem secundum gradum bonitatis, prout scilicet diuina natura est ipsa essentia bonitatis, vt patet per Diony.* 1. ca. de diui. no. natura autem creata habet quandam participationem diuinæ bonitatis, quasi radijs illius bonitatis subiecta. Secundo, humana natura subijcitur Deo, quātum ad Dei potestatem, prout scilicet natura humana, sicut & quælibet creatura subiacet operationi diuinæ dispositionis. Tertio modo, specialiter humana natura Deo subijcitur, quantum ad proprium suum actum, inquantum scilicet, propria voluntate obedit mandatis eius. Et hanc triplicem subiectionem ad Patrem Christus de seipso confitetur. Primam quidem Matth. 19. Quid me interrogas de bono? vnus est bonus Deus. Vbi* Hiero. dicit, quòd quia eum magistrum vocauerat bonum, & non Deum vel Dei filium confessus erat, dixit, hominem, quàmuis sanctum, in comparatione Dei non esse bonum. Per quod dedit intelligere, quòd ipse secundum humanam naturam non pertingebat ad gradum bonitatis diuinæ. & quia in his quæ non mole magna sunt, idem est esse maius, quod melius, vt Augustī. dicit in 6. de Trin. * ex hac ratione Pater dicitur maior Christo secundum humanam naturam. Secunda etiam subiectio Christo attribuitur, inquantū omnia, quæ circa humanitatem Christi acta sunt, diuina dispositione gesta creduntur. vnde Dionysi. † dicit 4. cap. Cæl. Hierar. quòd Christus subijcitur Dei patris ordinationibus. Et hæc est subiectio seruitutis, secundum quòd omnis creatura Deo seruit, eius ordinationi subiecta, secundum illud Sap. 16. Creatura tibi factori deseruiens. Et secūdum hoc, etiam filius Dei Philippen. 2. dicitur, formam serui accepisse. Tertiam etiam subiectionem attribuit sibiipsi Ioan. 8. dicens, Quæ placita sunt ei, facio semper. Et hæc est subiectio obedientiæ. Vnde dicitur Philippens. 2. quòd factus est obediens Patri vsque admortem.

Li.6. de trī. cap.8. circa medium tomo.3.

Ca.4. circa fin. illius.

Ca.1.a medio illius.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licut non est simpliciter intelligendum, quòd Christus sit creatura: sed solum secundum humanam naturam, siue apponatur ei determinatio, siue non (vt supra dictum est*) ita etiam non est simpliciter intelligēdum, quòd Christus sit subiectus Patri: sed[a] solum secundum humanam naturam, etiam si hæc determinatio non apponatur, quam tamen conuenientius est apponere, ad[a] euitandum errorem Arrij, qui posuit filium minorem Patre.

Q.16.ar.8. D.617.

D.1213.

AD 2[m] dicendum, quòd relatio seruitutis & dominij fundatur super actione & passione, inquantū scilicet serui est moueri a domino secundum imperium. Agere autem non attribuitur naturæ sicut agenti, sed personæ: actus enim suppositorum sunt & singularium, secundum Philoso.* attribuitur tamen actio naturæ, sicut ei secundum quam persona vel hypostasis agit. & ideo quàmuis non proprie dicatur, quòd natura sit domina vel serua, potest tamen proprie dici quòd quælibet hypostasis vel persona sit domina vel serua secundum hanc vel illam naturam. Et secundum hoc nihil prohibet, Christum dicere Patri subiectum, vel seruum secundum humanam naturam.

Li.1. met. paul. post princ. to.3.

AD 3[m] dicendum, quòd sicut Aug.* dicit in 1. de Trinit. tunc Christus tradet regnum Deo & Patri, quando iustos, in quibus nunc regnat per fidem, perducturus est ad speciem, vt scilicet videant ipsam essentiam communem Patri & filio. Et tunc totaliter erit Patri subiectus non solum in se, sed etiam in mēbris suis, per plenam participationem diuinæ bonitatis. Tunc etiam omnia erunt plene ei subiecta per finalem impletionem suæ voluntatis de eis, licet etiā modo sint omnia ei subiecta, quantum ad potestatē, secundum illud Matth. vlt. Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra.

Li.1. de trini. ca.8. ante med.to.3

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus sit subiectus sibiipsi.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ Articulum secundum.*

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus nō sit subiectus sibiipsi. Dicit enim Cyrillus in Epistola synodica*, quam scilicet synodus Ephesina recepit: Neque ipse Christus sibi seruus ē, neq, dominus, satuī

TItulus clarus est in se: sed sua causa ex articulo colligitur, quòd est diuersus loquendi modus Græcorū & Latinorum. Cyrillus enim & Damas. cum Ephesina synodo

*In synod. 1. Ephesin missa ad Nestor. in medio illius.

synodo negāt Christum subiectum sibi: Augustinus vero Christum sibi subiectum secundum humanitatem affirmat. Et quia vtraq; sententia est vera, & ad diuersos sensus relata rationabiliter dicta ab vtrisque, ideo nota ē quæstio hæc.

Li.3.fid. orthod.c.21.parum a medio.

¶ In corpore duo sunt. Primo, respondetur quæsito secundum veritatē: secūdo, docemur cō uenientem loquendi modum, in hac materia.

Lib.3. non multum remote ante finem.

¶ Quo ad primum cū distinctione duplicis sensus huiusmodi locutionū respondetur, quòd scilicet possunt seruitus & dominium referri vel ad diuersitatem suppositorū, vel ad solā diuersitatem naturarum in vna persona. Probatur hæc distinctio, quia esse dominum vel seruum attribuitur personæ secundum aliquam naturam, potest igitur referri diuersitas requisita inter dominum & seruum: vel ad personarū & naturarū simul diuersitatē, vel ad diuersitatē naturarū tantum stante vnitate personæ. Et prima conclusio iuxta primū sensum est: Christus non est subiectus sibi, aut dominus sui, Manifestatur: quia sic est hæresis Nestorii damnata in synodo, negata a Cyrillo, & Damasc. Secūda vero conclusio iuxta secundū sensum est: Christ⁹ est sibi subiect⁹ & sui dominus. Hæc probatur ex diuersitate naturarum & auctoritate Augustini.

In suo symbolo fidei.

Li.1.c.7.ante med. tomo.3.

Ar.præc.ad 2.

¶ Quo ad secūdum, modus loquendi cō gruus est vt de Christo ea quę sunt excellentiæ, absolute dicātur, ea vero quæ sunt subiectionis, cū determinatione apposita dicantur, scilicet secundum humanā naturā. Et ratio est, quia Christus est nomen personæ, quæ in Christo ē æterna, & Deus verus.

¶ Nota hic, quòd

A enim est, magis autem & impium ita dicere & sapere. & hoc etiam asserit Dama. † in 3. libro dicens: Vnum enim ens Christus, non potest seruus esse fuiipsius & dominus: sed intantum Christus dicitur seruus Patris, inquantū est ei subiectus. ergo Christus non est subiectus sibiipsi.

¶ 2 Præt. Seruus refertur ad dominum: sed relatio nō est alicuius ad seipsum. vnde & Hila. dicit in lib. de Trini.* quòd nihil est sibi simile, aut æquale. ergo Christus nō po B test dici seruus suiipsius, & per cō sequens nec sibi esse subiectus.

¶ 3 Præt. Sicut anima rationalis & caro vnus est homo, ita De⁹ & homo vnus est Christus, vt Athana.* dicit: sed homo non dicitur subiectus sibiipsi, vel seruus suiipsius, aut maior seipso propter hoc, ꝙ corpus eius subiectum est animæ. ergo neque Christus dicitur subiectus sibiipsi propter hoc, ꝙ eius humanitas subiecta est diuinita- C ti ipsius.

SED CONTRA est, quòd Augu.* dicit in 1. de Trin. Veritas ostē dit secundum istum modum, quo scilicet, Pater maior est Christo secundum humanam naturam, & seipso minorem Filium.

¶ 2 Præt. Sicut ipse argumentatur ibidem, sic accepta est a Filio Dei forma serui, vt non amitteretur forma Dei: sed secundum formam Dei, quæ est communis Patri, & Filio, Pater est filio maior secundum humanam naturam. ergo etiam Fi D lius est maior seipso secundum humanam naturam.

¶ 3 Præt. Christus secundum humanam naturam est seruus Dei patris secundum illud Ioan. 20. Ascendo ad Patrem meum & patrem vestrū, Deum meum & Deum vestrum: sed quicumq; est seruus patris, est seruus Filij, alioquin non omnia quæ sunt patris, essent filii. ergo Christus est seruus suiipsius, & sibi subditus.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictum est*) esse dominum E & seruum attribuitur personæ vel hypostasi secundum aliquam naturam. Cum ergo dicitur Christus esse dominus vel seruus suiipsius, vel quòd verbum Dei est dominus hominis Christi, hoc pōt itelligi dupliciter. Vno modo, vt ītelligatur hoc esse dictum ratione alterius hypostasis vel personæ, quasi alia sit persona verbi Dei dominantis, & alia hominis seruientis, quod pertinet ad hæresim Nestorij. Vnde in condemnatione Nestorij dicitur in synodo* Ephesina Si quis dicit Deum vel dominum esse Christi ex Deo patre verbum, & non magis eundem confitetur simul Deum & hominem, vtpote verbum factum carnem, secundū Scripturas, anathema sit. Et hoc modo negatur a Cyrillo & Dama. † Et sub eodem sensu negandum est, Christum esse minorem seipso, vel esse sibi subiectum. Alio modo, potest intelligi secundū diuersitatem naturarum in vna persona vel hypostasi. Et sic dicere possumus secundum vnam earum, in qua cum patre conuenit simul eū cum patre præesse, & dominari: secundum vero alteram naturam, in qua nobiscum conuenit, ipsum subesse & seruire. Et per hunc modum dicit Augustī.* Filium esse seipso minorem. Sciendum tamen, quòd cum hoc nomen Christus sit nomen personæ, sicut & hoc nomen Filius, illa per se, & absolute possunt dici de Christo, quæ cōueniunt ei ratione suæ personæ, quę est ęterna, & maxime huiusmodi relationes, quæ magis proprie videntur ad personam vel hypostasim pertinere, sed ea quæ cōueniunt sibi ſm humanā naturā sunt potius attribuenda cum determinatione, vt videlicet dicamus Christum esse simpliciter maximum, & dominum & præsidentem, quòd autem sit subiectus vel seruus vel minor, est ei attribuendum cum determinatione, scilicet secundum humanam naturam.

In conci. 1. Ephesi. cui præfuit Cyrillus ca. 6.

Locis in arg. 2. citatis

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Cyrillus & Dama. negant Christum esse dominū suiipsius, secundum quòd per hoc importatur pluralitas suppositorū, quæ requirit ad hoc, quòd aliquis simpliciter sit dominus alicuius.

Locis in arg. 1. citatis

AD 2[m] dicendum, quod simpliciter quidem oportet esse alium dominum, & aliū seruum: potest tamen aliqua ratio dominij & seruitutis seruari, prout idem est dominus & seruus suiipsius, secundum aliud & aliud.

AD 3[m] dicendum, quòd propter diuersas partes hominis, quarum vna est superior & alia inferior, dicit etiam Philo. in 5. Ethi.* quòd est hominis ad seipsum iustitia, inquantum irascibilis & concupiscibilis obediunt rationi. Vnde, per hunc modum etiam vnus homo potest dici sibi subiectus & seruiēs secundum diuersas sui partes.

Li. 5. Ethi. c. vlt. tom. 5

Ad alia aūt argumenta patet responsio ex dictis. Nam Augustin.* asserit Filium seipso minorem esse, vel sibi subiectum, secundum humanam naturam, non secundum diuersitatem suppositorum.

Li.1.de trinita.c.7. tomo.1.

QVAE-

¶ *Super Quæstionis vigesimæprimæ Articulum primum.*

QVÆSTIO XXI.

De oratione Christi, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de oratione Christi.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum Christo conueniat orare.

¶ Secundo, Vtrum conueniat sibi secundum suam sensualitatem.

¶ Tertio, Vtrum cõueniat sibi orare pro seipso, an tantũ pro alijs.

¶ Quarto, Vtrum omnis eius oratio sit exaudita.

ARTICVLVS I.

Vtrum Christo competat orare.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ Christo non competat orare. Nam sicut Dam.* dicit, oratio est petitio decentium a Deo: sed cum Christus omnia facere posset, non videtur ei conuenire, quòd aliquid ab aliquo peteret. ergo videtur quòd Christo nõ conueniat orare.

¶ 2 Præt. Non oportet orando petere illud, quod aliquis scit pro certo esse futurũ (sicut non oramus ꝙ sol oriatur cras) neque est etiã conueniens, quòd aliquis orando petat, quod scit nullo modo esse futurum: sed Christus sciebat circa omnia quid esset futurum. ergo non conueniebat ei aliquid orando petere.

¶ 3 Præt. Dama.* dicit in li. 3. quòd oratio est ascensus intellectus in Deum: sed intellectus Christi non indigebat ascensione in Deũ, quia semper intellectus eius erat Deo coniunctus, non solum secundum vnionem hypostasis, sed etiam secundum fruitionem beatitudinis. ergo Christo nõ cõueniebat orare.

SED CONTRA est, quòd dicitur Luc. 6. Factum est, in illis diebus exijt in montem orare, & erat pernoctans in oratione dei.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictum est* in 2. parte) oratio est quædam explicatio proprię voluntatis apud Deum, vt eam impleat. Si igitur in Christo esset vna tantum voluntas, scilicet diuina, nullo modo, competeret sibi orare, quia voluntas diuina per seipsam est effectiua eorum, quæ vult, secundum illud Psal. 134. Omnia quęcũq; voluit Dominus, fecit: sed quia in Christo est alia voluntas diuina, & alia humana, & voluntas humana nõ est per seipsam efficax ad implendum quæ vult, nisi per virtutem diuinam, inde est ꝙ Christo, ſm ꝙ est homo, & humanã vo luntatẽ habens, competit orare.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd Christus poterat pficere omnia quæ volebat, secundum quòd Deus, non autem secundum quòd homo, quia secundũ quod homo, non habuit omnipotentiam, vt supra habitum est.* Nihilominus tamen ipse idem Deus existẽs & homo, voluit ad Patrem orationem porrigere, non quasi ipse esset impotẽs, sed propter nostram instructionem. Primo quidem, vt ostenderet se esse a patre. Vnde ipse dicit Ioan. 11. propter populum qui circunstat, dixi. s. verba orationis, vt credant, quia tu me misisti. Vnde Hila. in 10. de Trin.* dicit, Nõ prece eguit, pro nobis orauit, ne filius ignoraretur. Secũdo, vt nobis exẽplũ orandi daret. Vnde Amb. dicit super Luc.† Noli insidiatrices aperire aures, vt putes filium Dei quasi infirmum rogare, vt impetret quod implere nõ possit; potestatis enim actor, obedientiæ magister, ad præcepta virtutis, suo nos informat exẽplo. Vnde & Augu:* dicit super Ioa. Poterat Dominus in forma serui; si hoc op'esset, orare silentio: sed ita se patri exhibere voluit precatorẽ, vt meminisset nostrũ se eẽ doctorẽ.

AD 2ᵐ dicendum, quòd inter alia, quæ Christus sciuit futura, sciuit quædam esse fienda propter suam orationẽ, & huiusmodi nõ incõueniẽter a deo petijt.

AD 3ᵐ dicẽdũ, ꝙ ascẽsio nihil est aliud, q̃ motus in id, quod est sursum: motus aũt, vt habetur 3. de anima,* dupliciter dicitur. Vno modo, proprie, ſm quòd importat exitũ de potentia in actũ, prout est actus imperfecti, & sic ascẽdere cõpetit ei, quod est potẽtia sursum, & nõ actu. & hoc modo, vt Dam. † dicit in 3. li. intellectus humanus Christi nõ eget ascẽsione ĩ deũ, cũ sit semper Deo vnitus, & ſm esse personale, & ſm cõtẽplationẽ beatã. Alio modo, dicitur motus qui est actus perfecti. i. existentis in actu: sicut intelligere & sentire dicũtur quidã motus. & hoc modo ĩtellectus Christi semper ascẽdit in Deũ, quia semper contẽplatur ipsum, vt supra se existentem.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christo conueniat orare, secundum suam sensualitatem.

ADSECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ Christo conueniat orare ſm suam sensualitatem. Dicitur. n. in Psal. 83. ex persona Christi, Cor meum & caro mea exultauerũt in deũ viuũ: sed sensualitas dicit appetitus carnis. ergo sensualitas Christi potuit ascẽdere ĩ deũ viuũ, exultãdo, & pari mõ orando.

¶ 2 Præt. Eius videtur esse orare, cuius est desiderare illud quod petit; sed Christus petiuit aliquid quod desiderauit eius sensualitas, cum dixit, Transeat a me calix iste; sicut dicitur Matth. 26. ergo sensualitas Christi orauit.

¶ 3 Præt. Magis est vniri deo in persona, quàm ascendere in deum per orationem; sed sensualitas fuit assumpta a deo in vnitatem personæ, sicut & quælibet pars humanę naturæ. ergo multo magis potuit ascendere in deum orando.

SED CONTRA est, quòd dicitur Phil. 2. quòd filius Dei secundum naturam quam assumpsit, in similitudinem hominum factus est: sed alij homines non orant secundum sensualitatem. ergo nec Christus orauit secundum sensualitatem.

RESPON. Dicendum, quòd orare secundum sensualitatem potest intelligi dupliciter. Vno modo sic, quòd ipsa oratio sit actus sensualitatis, & hoc modo Christus secundum sensualitatem non orauit: quia eius sensualitas eiusdẽ naturæ & speciei fuit in Christo & in nobis. In nobis autem non potest sensualitas orare duplici ratione. Primo quidem, quia motus sensualitatis non potest sensibilia transcendere: & ideo non potest in Deum ascendere, quod requiritur ad orationem. Secundo, quia oratio importat quandam ordinationem, prout scilicet aliquis desiderat aliquid quasi a Deo implendum, & hoc est solius rationis. Vnde oratio est actus rõnis, vt in secũda parte habitum est.* Alio modo potest dici aliquis orare secundum sensualitatem, quia scilicet eius ratio orando Deo proponit, quod est in appetitu sensualitatis ipsius, & secundum hoc Christus orauit secundum sensualitatem, inquantum scilicet oratio eius exprimebat sensualitatis affectum tamquàm sensualitatis aduocata, & hoc, vt nos de tribus instrueret. Primo quidem, vt ostenderet, se veram naturam humanam suscepisse cum omnibus naturalibus affectibus. Secundo, vt ostenderet quòd homini licet secundum naturalem affectum aliquid velle, quod Deus non vult. Tertio, vt ostendat quòd proprium affectum debet homo diuinæ voluntati subijcere. Vnde Auguſt.* in Enchir. dicit. Sic Christus hominem gerens, ostendit priuatam quandam hominis voluntatem, cum dicit, Transeat a me calix iste. Hæc enim erit humana voluntas, proprium aliquid & tamquàm priuatum volẽs: sed quia rectum vult esse hominem, & ad eum dirigi, subdit, Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu: ac si dicat, Vide te in me: quia potes aliquid proprium velle, etsi deus aliud velit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd caro exultat in deum viuum, non per actum carnis ascendentem in deum: sed per redundantiam a corde in carnem, inquantum appetitus sensitiuus sequitur motum appetitus rationalis.

AD 2ᵐ dicendum, quòd licet sensualitas hoc voluerit quod ratio petebat, hoc tamen orando petere non erat sensualitatis, sed rationis, vt dictum est.*

AD 3ᵐ dicendum, quòd vnio in persona est secundum esse personale, quod pertinet ad quamlibet partem humanæ naturæ: sed ascensio orationis est per actum, qui non conuenit nisi rationi, vt dictum est.* Vnde non est similis ratio.

¶ *Super Quæstionis vigesimæprimæ Articulum secundum.*

Titulus, vt sonat, sumatur, quoniam in articulo distinguitur.

¶ In corpore vnicæ est distinctio bimẽbris cum duabus cõclusionibus respondẽs duplici membro. Distinctio. Orare secũdum sensualitatem dupliciter cõtingit, primo elicitiue: secundo materialiter. iuxta primũ mẽbrũ con-

clusio est: Christus non orauit secundum sensualitatem. Iuxta secundũ conclusio est: Christus orauit secundũ sensualitatem. Probãtur ambæ conclusiones in litera satis clare, vt patet. Et tota materia est clara: quoniam & constat quòd oratio nõ põt esse sensualitatis actꝰ, & ꝙ sensualitatis affectus põt esse materia, quam oratio deo offert.

ARTICVLVS III.

Vtrum fuerit conueniens Christum pro se orare.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christo nõ fuerit conueniens pro se orare. Dicit enim Hilar.* in 10. de Trini. Cum sibi non proficeret deprecationis sermo; ad profectum tamen nostræ fidei loquebatur. Sic ergo videtur quòd Christus non sibi, sed nobis orauerit.

¶ 2 Præt. Nullus orat nisi pro eo quod vult: quia sicut dictum est,† oratio est quædam explicatio voluntatis per Deum implendæ: sed Christus volebat pati ea, quæ patiebatur: dicit enim Aug.* 16. contra Faustum. Homo plerumq; etsi nolit, contristatur: etsi nolit, dormit, etsi nolit, esurit, aut sitit. Ille autẽ, scilicet Christus, omnia ista habuit, quia voluit. ergo ei non cõpetebat pro seipso orare.

¶ 3 Præt. Cyprianus dicit in lib.* de oratione dominica: Pacis & vnitatis magister noluit singillati & priuatim preces fieri, vt quis cum precatur, pro se tantum precetur: sed Christus illud impleuit qđ docuit, ſm illud Act. 1. Cœpit Iesus facere & docere. ergo Christus numquàm pro se solo orauit.

SED CONTRA est, quòd ipse Dominus orando dicit Ioan. 17. Clarifica filium tuum.

RESPON. Dicendum, quòd Christus pro se orauit dupliciter. Vno modo, exprimendo affectum sensualitatis,ª vt supra dictũ est,* vel etiam volũtatis simplicis, quæ consideratur vt natura, sicut cum orauit a se calicem passionis transferri. Alio mõ, exprimendo affectũ voluntatis deliberatæ, quæ consideratur vt ratio: sicut cum petijt gloriam resurrectionis: & hoc rationabiliter. Sicut enim dictum est,* Christus ad hoc vti voluit oratione ad patrem, vt nobis daret exemplum orandi, & vt ostenderet, patrem suum esse auctorem, a quo & æternaliter processit secundum diuinam naturam, & secũdum naturam humanam ab eo habet quicquid boni habet. Sicut autem in humana natura, quædam bona habebat a patre iam percepta, ita etiam expectabat ab eo quædam bona, nondũ habita, sed percipiẽda: & ideo sicut pro bonis iam perceptis in humana natura gratias agebat patri, recognoscendo eum auctorem, vt patet Matth. 26. & Ioã. 11. ita etiam vt patrem auctorem recognosceret, ab eo orando petebat ea, quæ sibi deerant, secundum humanam naturam, puta gloriam corporis, & alia huiusmodi. Et in hoc etiam nobis dedit exemplum, vt de perceptis a nobis muneribus gratias agamus, & etiam nondum habita orando postulemus.

¶ *Super Quæstionis vigesimæprimæ Articulum tertium.*

Titulus clarus.

¶ In corpore duæ conclusiones. Prima est, Christus orauit ꝙ se, sensualitatis & simplicis volũtatis affectum explicando. Secunda est: Christus orauit pro se, explicando petendoque affectum volũtatis deliberatæ. Prima conclusio relinquit' ex dictis clara, & auctoritate euãgelij, Trãseat a me calix iste.

Secũda autem probatur ratione & similitudine: Christus orauit pro exẽplo, & pro fide, ꝙ ipse est a patre, secũdũ deitatem & humanitatem: ſ d ipse erat a patre secundum aliqua bona percepta in natura humana, & secundũ aliqua percipienda. ergo sicut consuũ fuit gratias agere pro perceptis, ita petere percipienda. Et tenet sequela, ga sic vtiorumque auctor recognoscitur pater. Et hæc quo ad fidem. Quo ad exemplum vero infertur. ergo consonum fuit exemplũ dare, & gratias agẽdi, & petendi.

¶ Memẽto nouitie, quòd orationis multæ sunt partes: quarum duæ sunt gratiarum actio & petitio, de quibus hic est sermo. Et ideo petitionem probat litera, Christo conuenire a simili, sicut & gratiarum actionem.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Hilarius loquitur quantum ad orationem vocalem, quæ non erat ei necessaria propter ipsum, sed solum propter nos: vnde signanter dicit, quòd sibi non proficiebat deprecationis sermo. Si enim desiderium pauperum exaudit Dominus, vt in Psal. 9. dicitur, multo magis sola volũtas Christi habet vim orationis apud patrem. Vnde ipse dicebat Ioan. 11. Ego sciebam, quoniam semper me audis, sed propter populum qui circũstat dixi, vt credant, quia tu me misisti.

AD 2^m dicendum, quòd Christus volebat quidem pati illa quæ patiebatur, pro tempore illo: sed nihilominus volebat, vt post passionem, gloriam corporis consequeretur, quam nondum habebat: quam quidem gloriam expectabat a patre sicut ab Auctore, & ideo conuenienter ab ipso eam petebat.

AD 3^m dicendum, quòd ipsa gloria quam Christus orando petebat, pertinebat ad salutem aliorum, secundum illud Rom. 4. Resurrexit propter iustificationem nostram: & ideo illa etiam oratio, quam pro se faciebat, erat quodammodo pro alijs. Sicut & quicumque homo aliquod bonum a Deo postulat, vt vtatur illo ad vtilitatem aliorum, non sibi soli, sed etiam alijs orat.

¶ *Super Quæstionis vigesimæprimæ Articulum quartum.*

ARTICVLVS IIII.

Vtrum oratio Christi semper fuerit exaudita.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd oratio Christi non semper fuerit exaudita. Petijt enim a se remoueri calicem passionis, vt patet Matth. 26. Qui tamen ab eo nõ fuit translatus. ergo videtur ꝙ non omnis oratio eius fuerit exaudita.

¶2 Præt. Ipse orauit, vt peccatum crucifixoribus suis ignosceretur, vt patet Luc. 22. Nõ tamen omnibus pctm illud fuit dimissum: nã iudæi fuerunt pro illo peccato puniti. ergo videtur quòd nõ omnis eius oratio sit exaudita.

¶3 Præt. Dominus orauit pro his, qui erant crediturí per verbũ apostolorum in ipsum, vt omnes in eo vnum essent, & vt peruenirent ad hoc, ꝙ essent cum ipso: sed non oẽs ad hoc perueniunt. ergo non omnis eius oratio est exaudita.

¶4 Præt. In Psal. 21. dicitur in persona Christi: Clamabo per diem, & nõ exaudies. non ergo omnis oratio Christi fuit exaudita.

SED CONTRA est, quod Apost. dicit ad Heb. 5. Cum clamore valido & lachrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut dictum est, *oratio est quodammodo interpretatiua volũtatis humanæ. tunc ergo alicuius orantis, exauditur oratio, qñ eius volũtas adimplet. Volũtas aũt simpliciter hominis est rationis volũtas: hoc .n. absolute volumus, quod secundum deliberatam rationem volumus. Illud aũt quod volumus secundum motum sensualitatis, vel ẽt secundum motũ voluntatis simplicis, quæ cõsideratur vt natura, nõ simpliciter volumus, sed secundum quid. ſi aliud nõ obsistat, qđ per deliberationem rationis inuenitur. Vnde talis voluntas magis est dicenda velleitas, q̃ absoluta volũtas, quia. ſ. homo hoc veller, si aliud nõ obsisteret. Secũdũ aũt voluntatem rationis, Christus nihil aliud voluit, nisi quod sciuit Deũ velle: & ideo omnis absoluta voluntas Christi, ẽt humana fuit impleta, quia fuit Deo conformis, & per consequens omnis eius oratio fuit exaudita. Nam & secundum hoc aliorum orationes implẽtur, ꝙ sunt eorum volũtates Deo conformes, secundũ illud Ro. 8. Qui autẽ scrutatur corda, scit. i. approbat, quid desideret spiritus, ideſt, quid faciat sanctos desiderare, qm̃ secundum Deum, ideſt, secundum conformitatem diuinæ volũtatis, postulat pro sanctis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa petitio de trãslatione calicis, diuersimode a sanctis exponitur. Hilarius enim super Matth. dicit.* Quòd autẽ vt a se transeat, rogat, non vt ipse prætereatur, orat: sed vt in alterum id quod a se transit, accedat, atq; ideo pro his orat, qui passuri post se erant, vt sit sensus, quomodo a me bibitur calix iste passionis, ita ab his bibatur sine spei diffidentia, sine sensu doloris, sine metu mortis. Vel secundum Hiero.* Signanter dicit, Calix iste hoc est populi iudæorũ, qui excusationem ignorantiæ habere non possunt, si me occiderint habentes leges & prophetas, qui vaticinantur. Vel secundum Dionys. Alexandrinum, quod dicit, Transfer calicem istum a me, nõ hoc est, non adueniat mihi: nisi enim aduenerit, transferri non poterit: sed sicut quod præterit, nec intactum est nec permanens, sic Saluator leuiter inuadentẽ tentationem flagitat pelli. Ambros.* autem dicit & Origen. & Chrysostom. quòd hoc petijt quasi d homo, naturali voluntate mortem recusans. Sic ergo si intelligatur, quòd petierit per hoc, alios martyres suæ passionis imitatores fieri secundum Hilarium,† vel si petijt quòd timor bibendi calicis eum non perturbaret, vel quòd mors eum non detineret: omnino impletum est quodpetiuit. Si vero intelligitur petiisse quòd non solum autem voluntatis deliberatæ, sed velleitatis, & affectus, vt patet ex supradictis, & ex oratione Christi, Transeat a me calix iste. Verum sicut voluntas distinguitur in simpliciter vel secundum quid, ita oratio, prout est petitio, distinguitur in simpliciter vel secũdum quid. Et vt petit seu procurat pro voluntate deliberata, ẽ oratio simpliciter: vt autẽ pro velleitate & affectu humano, est oratio secundum quid. Et propterea simpliciter de oratione loquendo, verum est, ꝙ omnis Chri oratio fuit exaudita: oratio namque quã pro velleitate & affectu sensus obtulit, non simpliciter petebat, sed sub condi tione: subdidit .n. fiat voluntas tua. Et ita exaudita est etiã hæc oratio quo ad vltimum petitũ, qđ deliberate volebat & desiderabat.

¶ In responsione ad primum, vide noui tie, ꝙ Dionysij Alexandrini expositio habetur in Catena aurea. Luc. 22. Et ẽ illa quæ secundo loco ponitur in litera scilicet, quòd timor mortis eũ non perturbaret, aut quòd mors eum non detineret. Loquitur .n. Dionysius hic ad si militudinem alicuius nociui applicati nobis per modũ transeuntis, puta, ignis vel aquæ, & huiusmodi. Tale. n. quia applicatur mihi, non est intactũ, sed aliqualiter contingens me: quia vero pertransit, non pmanet in me. Et sic volebat Christ^s vel mortis timore tangi, non comprimi, vel morte ipsa tangi, non detineri, sed resurgere. Modus igitur mali est qui sub petitione cadit, eũ dicitur, Trãsear calix, trãsfer calicẽ &c. secundum istam expositionem. Reliqua clara sunt.

3. di. 17. ar. 3. q. 3. & 4. Et opusc. 3. c. 140. Et opus. 7. & Psal. 20. & Io. 12. lec. 4. & Heb. 5.

Ar. præced. arg. 2. & ar. 1. huius q.

Cano. 3. in Mat. paulo a medio.

Super illũ locũ Mat. 9. tom.

Amb. l. 10. in Luc. homil. 15. Orige. hom. 35 in Mat. in 6. fo. a prin. illius. to. 2. Chrysosto. hom. 84. in Matth. tom. 2. D. 1220.

*Hila. can. 1. in Mat.

quòd non biberet calicem mortis & passionis, vel ꝙ non biberet ipsum a iudæis, non quidem est factum quod petijt: quia ratio quę petitionem proposuit, nolebat vt hoc impleretur: sed ad instructionẽ nostram volebat demonstrare nobis suam voluntatem naturalem & motũ sensualitatis, quem sicut homo habebat.

AD 2^m dicendum, ꝙ Dominus non orauit pro omnibus crucifixoribus, neq; ẽt pro omnibus, qui erant crediturí in eum: sed pro his solum, qui erant prædestinati, vt per ipsum vitam consequerentur æternam.

Vnde patet etiam responsio ad tertium.

AD 4^m dicendum, quòd cum dicit, Clamabo, & nõ exaudies, intelligendum est, quãtum ad affectum sensualitatis, quæ mortem refugiebat: exauditur tamen quantum ad affectum rationis, vt dictum est.*

In corp. ar.

¶ *Super Quæstionis vigesimæsecũdæ Articulum primum.*

QVÆSTIO XXII.

De sacerdotio Christi, in quatuor articulos diuisa.

TItulus clarus. ¶ In corpore articuli est vnica conclusio in sua quæsito. Christo maxime conuenit esse sacerdotem. Probatur: Proprie officium sacerdotis est esse mediatorem inter deũ & populum vtrimque: sed hoc maxime conuenit Christo. ergo. Maior declaratur quo ad vtrãque partem officij. Minor similiter, & omnia clara sunt.

¶ In responsione ad primum considera nouitie, quòd tota vita Christi in terra fuit oblatio pro humano genere, & propterea angeli Christo post ieiunium & tentationem ministrantes in his, quæ ad refectionem corporis spectabant, ministri sacerdotij Christi dicuntur.

EINDE considerandum est, de sacerdotio Christi.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum conueniat Christo esse sacerdotem.

¶ Secundo, De hostia huius sacerdotis.

¶ Tertio, De effectu hui^s sacerdotij

¶ Quarto, Vtrum effectus sacerdotij eius pertineat ad ipsum, vel solum ad alios.

¶ Quinto, De æternitate sacerdotij eius.

¶ Sexto, Vtrũ debeat dici sacerdos secundũ ordinẽ Melchisedech.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Christo conueniat esse sacerdotem.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christo nõ conueniat esse sacerdotem. Sacerdos .n. est minor angelo: vnde dicitur Zach. 3. Ostẽdit mihi Deus sacerdotem magnum stantem coram angelo Domini: sed Christus est maior angelis, secundum illud Hebr. 1. Tanto melior angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hæreditauit. ergo Christo non conuenit esse sacerdotem.

¶ 2 Præt. Ea, quæ fuerunt in veteri testamento, fuerunt figuræ Christi, secundũ illud Col. 2. Quæ sunt vmbra futurorum: sed Christus nõ traxit carnis originem ex sacerdotibus veteris legis: dicit. n. Apost. ad Hebr. 7. Manifestum est, ꝙ ex Iuda ortus sit Dominus noster, in qua tribu nihil de sacerdotibus Moyses locutus est. ergo Christo non conuenit esse sacerdotem.

¶ 3 Præt. In veteri lege, quæ est figura Christi, non fuit ibidem legislator & sacerdos: vnde dicit Dominus ad Moysen legislatorem, Exo. 28. Applica Aaron fratrem tuum, vt sacerdotio fungatur mihi. Christus autem est lator nouæ legis, secundum illud Hier. 3. Dabo legem meam in cordibus eorum. ergo Christo non conuenit esse sacerdotem.

Inf. q. 31. a. 2. cor. & ad 2. & q. 59. ar. 4. ad 1. & 4. cõt. c. 76. Et opu. 20. lib. 3. fin. Et Psal. 2. & Psal. 44. & Heb. 2. lec. 4. fi.

A SED CONTRA est, quòd dicitur Heb. 4. Habemus Pontificem, qui penetrauit cælos, Iesum filium Dei.

RESPON. Dicendum, quòd proprie officium sacerdotis est esse mediatorem inter Deũ & populum, inquantum scilicet diuina populo tradit, vnde dicitur sacerdos, quasi sacra dans, secundũ illud Malach. 2. Legem requirent ex ore eius, scilicet sacerdotis: & iterum, inquantum preces populi Deo offert, & pro eorum peccatis Deo aliqualiter satisfacit. Vnde Apostolus dicit ad Heb. 5. Omnis Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad Deum, vt offerat dona & sacrificia pro peccatis. Hoc autem maxime conuenit Christo: nam per ipsum diuina dona hominibus sunt collata, secundum illud 2. Pet. 1. Per quem, scilicet Christum, maxima & pretiosa nobis promissa donauit, vt per hoc efficiamini diuinæ consortes naturæ. Ipse etiam humanum genus Deo reconciliauit, secundum illud Coloss. 1. In ipso, scilicet Christo, cõplacuit omnem plenitudinem inhabitare, & per eũ reconciliare omnia. Vnde Christo maxime conuenit esse sacerdotem.

B

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd potestas hierarchica conuenit quidem angelis, inquantum & ipsi sunt medij inter Deum & hominem, vt patet per Dio.* in lib. cæl. hierar. ita quòd ipse sacerdos, inquantum est medius inter Deum & populum, angeli nomen habet, secundum illud Malach. 2. Angelus Domini exercituum est. Christus autem maior angelis fuit, non solum secundum diuinitatem, sed etiam secundum humanitatem, inquantum habuit plenitudinem gratiæ & gloriæ. Vnde etiam excellentiori modo hierarchicam, seu sacerdotalem potestatem præangelis habuit, ita etiam quòd ipsi angeli fuerunt ministri sacerdotij eius, secundum illud Matth. 4. Accesserunt angeli, & ministrabant ei, secundum tamen passibilitatem carnis, modico ab angelis minoratus est, vt Apostolus dicit Heb. 2. Et secundum hoc, conformis fuit hominibus viatoribus in sacerdotio constitutis.

Ca. 6. Eccl. hier. parte 3. a med.

C

AD 2^m dicendum, quòd sicut Damas.* dicit in 3. lib. quod in omnibus est simile, idem vtique erit, & non extraneum. Quia igitur sacerdotium veteris legis erat figura sacerdotij Christi, noluit Christus nasci de stirpe figuralium sacerdotum, d vt ostenderetur non esse omnino idem sacerdotium: sed differre sicut verum a figurali.

Li. 3. Orth. fid. c. 26. circa fin.

D

D. 1094.

AD 3^m dicendum, quòd sicut supra dictum est,* alij homines particulatim habent quasdam gratias, sed Christus tamquàm omnium caput habet perfectionem omnium gratiarum: & ideo quantũ ad alios pertinet, alius est legislator, & alius sacerdos, & alius rex: sed hæc omnia concurrunt in Christo tamquàm in fonte omnium gratiarum. Vnde dicitur Isa. 33. Dominus iudex noster, Dominus legifer noster, Dominus rex noster: ipse veniet & saluabit nos.

q. 8. ar. 4. & alijs eiusd. quæst.

E

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus simul fuerit sacerdos & hostia.

¶ *Super Quæstionis vigesimæsecũdæ Articulum secundum.*

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd ipse Christus nõ fuerit simul sacerdos & hostia. Sacerdotis enim est hostiam occidere: sed Christus non seipsum occidit. ergo ipse non fuit simul sacerdos & hostia.

TItulus clarus. ¶ In corpe unica est conclusio responsiua, Christus non solũ sacerdos, sed simul fuit hostia perfecta, scilicet pro peccato, pacifica, & holocaustum. Hæc conclusio quo ad primam

Inf. q. 24. artic. 7. ad 4. Et opu. 69. c. 18.

primam pattem ſupponitur ex præcedẽte articulo, quo ad ſecundam uerò ꝙ fuerit ſimul hoſtia probatur. Omne qđ deo exhibetur ad hoc, ut ſpiritus hominis feratur in deũ eſt hoſtia ſeu ſacrificium: ſed humanitas Chriſti eſt deo exhibita ad hoc, ut ſpiritus hominum ferantur in deum. ergo. Maior propoſitio probatur. Sacrificium uiſibile eſt ſacramentum inuiſibilis, inuiſibile autẽ eſt oblatio ſpiritus. ergo.

¶ Aduerte quòd uis probationis conſiſtit in hoc: Omne ſacrificium aut eſt uiſibile, aut inuiſibile: ſed uiſibile ordinatur ad inuiſibile, ut ſacrum eius ſignum ad ſanctum ſignatũ, ac per hoc, finem: ſignatum enim finis eſt ſigni. omne igitur ſacrificium exterius eſt ſacrificium ex ordine ad interius, hoc eſt oblationem ſpiritus: & econtrà, omne quod ad oblationem ſpiritus deo offertur, ſacrificium denominatiuè dicitur. Tertia uerò pars cõcluſionis, hoc eſt perfecta pro peccato pacifica & holocauſtũ, probatur ex litera. Homo indiget ſacrificio propter tria, ſcilicet remiſſionẽ peccati, gratiæ conſeruationem & conſummationem: ſed hæc tria per humanitatem Chriſti habuimus. ergo. Maior in litera & infertur ex priori ſyllogiſmo, quo probata eſt altera pars cõcluſionis, nam ſi ſacrificium exterius dicitur ex relatione ad oblationem ſpiritus, & ad oblationem ſpiritus noſtri cõcurrũt iſta tria, ſcilicet remiſſio peccati, conſeruatio uitæ gratiæ, & conſummatio illius, conſequẽs eſt ut ad hæc tria homo indigeat ſacrificio, & declaratur quo ad ſingula ſingulis auctoritatibus ſcripturæ. Minor uerò probatur auctoritatibus ſacræ ſcripturæ etiam ſingulis ad ſingula.

¶ Recolito hic ex pri

Lib. 10. c. 5. tom. 5.

¶ 2 Præt. Sacerdotium Chriſti magis eſt ſimile ſacerdotio Iudæorũ, quod erat a Deo inſtitutum, quàm ſacerdotio Gentilium, quo dæmones colebantur. In veteri autem lege nũquàm homo in ſacrificium offerebatur, quod maxime reprehenditur in ſacrificijs gentilium, ſecũdũ illud Pſal. 105. Effuderunt ſanguinem innocentem, ſanguinẽ filiorum ſuorum & filiarum ſuarum, quas ſacrificauerunt ſculptibilibus Chanaan. ergo in ſacerdotio Chriſti non debuit eſſe ipſe homo Chriſtus hoſtia.

¶ 3 Præt. Omnis hoſtia ex hoc, ꝙ Deo offertur, Deo ſanctificatur: ſed ipſa Chriſti humanitas a principio fuit ſanctificata, & Deo coniuncta. ergo non conuenienter poteſt dici, quòd Chriſtus, ſecũdum quòd homo, fuerit hoſtia.

SED CONTRA eſt, quòd Apoſt. dicit ad Epheſ. 5. Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis.

RESPON. Dicendum, ꝙ ſicut Augu.* dicit in 10. de ciui. Dei, oẽ ſacrificium viſibile, inuiſibilis ſacrificij ſacramẽtum, ideſt, ſacrum ſignum eſt. Inuiſibile autẽ ſacrificiũ eſt, quo homo Deo ſpiritum ſuum offert, ſecũdum illud Pſal. 51. Sacrificium Deo ſpiritus cõtribulatus: & ideo omne illud, quod Deo exhibetur, ad hoc ꝙ ſpiritus hominis feratur in Deum, poteſt dici ſacrificium. Indiget igitur homo ſacrificio propter tria. Vno quidem modo ad remiſſionẽ peccati, per qđ a Deo auertitur: & ideo Apoſt. dicit ad Hebr. 5. ꝙ ad ſacerdotem pertinet, vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis. Secũdo, vt homo in ſtatu gratiæ cõſeruetur, ſemper Deo inhærens, in quo eius pax & ſalus conſiſtit. Vnde & in veteri lege immolabatur hoſtia pacifica ꝙ offerentium ſalute, vt habetur Leuit. 3. Tertio ad hoc, ꝙ ſpiritus hominis perfecte Deo vniatur, quod maxime erit in gloria. Vnde & in veteri lege offerebatur holocauſtũ quaſi totum incenſum, vt dicitur Leuit. 1. Hæc autem per humanitatem Chriſti nobis prouenerunt. Nã primo quidem noſtra peccata deleta ſunt, ſecundum illud Ro. 4. Traditus ẽ pp delicta noſtra. Scõdo, gratiam nos ſaluantem per ipſum accepimus, ſecũdum illud Heb. 5. Factus eſt oĩbus obtemperantibus ſibi, cauſa ſalutis æternæ. Tertio, ꝙ ipſum perfectionem gloriæ adepti ſumus. Heb. 10. Habemus fiduciã per ſanguinem eius in introitum ſanctorum, ſcilicet in gloriam cæleſtem: & ideo ipſe Chriſtus inquantum homo, non ſolum fuit ſacerdos, ſed etiam hoſtia perfecta, ſimul exiſtens hoſtia pro peccato, & hoſtia pacifica, & holocauſtum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Chriſtus non ſe occidit, ſed ſeipſum volũtarie morti expoſuit, ſecundum illud Iſa. 53. Oblatus eſt, quia ipſe voluit: & ideo dicitur ſeipſum obtuliſſe.

AD 2m dicendum, ꝙ hominis Chriſti occiſio poteſt ad duplicem voluntatem comparari, Vno modo, ad voluntarem occidentium. Et ſic non habet rationem hoſtiæ: non. n. dicuntur occiſores Chriſti, hoſtiã Deo obtuliſſe, ſed grauiter deliquiſſe. Et huius peccati ſimilitudinem gerebant impia gentiliũ ſacrificia, quibus homines idolis immolabant. Alio modo, poteſt cõſiderari occiſio Chriſti per comparationem ad voluntatem patientis, qui voluntarie ſe obtulit paſſioni. Et ex hac parte habet rationem hoſtiæ in quo non conuenit cum ſacrificijs Gentilium.

AD 3m dicendum, quòd ſanctitas humanitatis Chriſti a principio non impedit, quin ipſamet humana natura, cũ in paſſione oblata eſt Deo, ſanctificata nouo modo fuerit, ſcilicet vt hoſtia actualiter tunc exhibita. Acquiſiuit enim actualem hoſtiæ ſanctificationem tunc ex antiqua charitate & gratia vnionis ſanctificante eandem abſolute.

ARTICVLVS III.

Vtrum effectus ſacerdotij Chriſti ſit expiatio peccatorum.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd effectus ſacerdotij Chriſti non ſit expiatio peccatorum. Solius enim Dei eſt peccata delere, ſecundum illud Iſa. 43. Ego ſum ꝙ deleo iniquitates tuas propter me: ſed Chriſtus non eſt ſacerdos, ſecundum quòd Deus, ſed ſecundum quòd homo. ergo ſacerdotium Chriſti non eſt expiatium peccatorum.

¶ 2 Præt. Apoſt. dicit Heb. 10. quòd hoſtiæ veteris teſtamenti non poterant perfectos facere: alioquin ceſſaſſent offerri, eo quòd nullam haberẽt conſcientiam peccati cultores ſufficienter ſemel mundati, ſed in ipſis commemoratio peccatorum per ſingulos annos fit: ſed ſimiliter ſub ſacerdotio Chriſti fit ma ſecundę qõ. 102. artic. 3. ad octauum, triplex fuiſſe ſacrificij genus in ueteri teſtamento, holocauſtum, hoſtiã pro peccato, & hoſtiam pacificam, & holocauſtum quidẽ perfectionis ſtatui conſonare, quia totum cõburebatur in honorem dei, hoſtiam uerò pacificã ad profectus ſtatum pertinere, qui ex deo per miniſtros nobis cooperantibus eſt. In tres enim partes diuidebatur, unã deo incenſam, aliam in uſum ſacerdotum, tertiam in uſum offerentium, ſiue pro beneficijs receptis, ſiue recipiendis eſſet. Hoſtia uerò pro peccato, ſtatum pœnitẽtium monſtrat, & in duas ſecabatur partes, unam deo incenſam, alterã in uſum ſacerdotum: quia remiſſio peccatorũ nõ a poteſtate noſtra, ſed a Deo per miniſtros eſt, niſi pro propijs ſacerdotis uel populi peccatis offeretur: quia tunc nulla erat pars ſacerdotũ. Vnde quia humanitas Chriſti pro omnibus iſtis oblata fuit ab ipſomet, ideo dicitur in litera, ꝙ ſuit hoſtia perfecta, utpote exiſtens ſimul & hoſtia ꝙ peccato, & hoſtia pacifica, & holocauſtum.

* Reſpõ ſuppleta.

¶ *Super Quæſtionis vigeſimæ ſecundæ Articulum tertium.*

IN titu. attende primò, ꝙ non quæritur, an ſola expiatio peccati ſit effectus ſacerdotij Chriſti. Nec quæritur, an expiatio peccatorũ ſit a ſolo ſacerdotio Chriſti, ſed an ſacerdotiũ Chriſti habeat hunc effectum, qui eſt expiare peccata.

¶ Attende ſecundo, ꝙ non eſt hic qõ de modo habẽdi hunc effectum, an ſcilicet effectiuè an meritoriè, an alio mõ, ſed ĩ confuſo illo, ſcilicet mõ, quo ſacerdotij actibus ſactificãdo, offerẽdo, &c. effectꝰ attribuuntur: & illo rurſus modo, quo ſacrificio Chriſti natum eſt conuenire, quòd ſit efficax.

¶ Tertio,

¶ Tertio, quòd expiatio ſecundũ nominis proprietatẽ, emundationem ſeu purgationem culparum ſignificare videtur, & ſic ſumitur in propoſito.

¶ In corpore vnica eſt concluſio: Chriſti ſacerdotium habet plenam vim expiandi peccata. Probatur. Ad perfectam emũdationem pctĩ duo requiruntur, dare gratiã, & ſatisfacere: ſed Chriſti ſacerdotium habet vtrumque. ergo. Maior ꝓbatur ex duobus inuentis in peccato, macula & reatu, quorũ primum gratia, ſecũdũ ſatisfactione tollitur. Minor vero auctoritate Ioannis & Iſaiæ.

¶ In reſponſione ad primũ cum dicitur, ꝙ inquantum Chriſti humanitas operabatur virtute diuinitatis, ſacrificium Chriſti erat efficaciſſimum ad delenda peccata per gratiã, nõ intelligas humanitatem Chriſti concurrere inſtrumentaliter ad creandam gratiam in anima, ſed intelligito quãtum ad creationem ſpectat, concurrere inſtrumentaliter diſpoſitiue & meritorie: nata eſt. n. gratia ſecundum illam viã creari in patiẽte diſpoſito, ſicut anima rõnalis. Et propterea, licet creatio abſolute refutet inſtrumẽtum, creatio tñ rei in patiente diſpoſito non refutat inſtrumentum, & ſacrificium Chriſti in uenitur efficaciſſimũ ad cauſandam gratiã iuſtificantẽ: ſicut ſemen humanũ bene diſpoſitum inuenit efficax ad cauſandam animã rationalẽ producendi hominis. Verius tamen dicitur ſecũdũ Auctoris doctrinam, humanitatem Chriſti operari virtute diuinitatis inſtrumentaliter delectionem peccatorũ, per gratiã non creatione, ſed infuſione ꝓducta, vt ſuperius mõſtratũ eſt auctoritate eius, & rõne.

In ſynod. Epheſi. cui præfuit Cyrillus can. 10

¶ In reſponſione ad tertiũ, vide nouitie,

cõmemoratio peccatorũ, cum dicitur, Dimitte nobis debita noſtra. Mat. 6. offertur ẽt continue ſacrificiũ in eccleſia: vnde & ibidem dicitur, Panem noſtrum quotidianũ da nobis hodie. ergo per ſacerdotiũ Chriſti non expiantur peccata.

¶ 2 Præt. In veteri lege maxime immolabatur hircus ꝓ peccato principis, vel capra pro peccato alicuius de populo, vel vitulus pro peccato ſacerdotis, vt patet Leuit. 4. ſed Chriſtus nulli horum comparatur, ſed agno, ſecundum illud Hie. 11. Ego quaſi agnus manſuetus, qui portatur ad victimam. ergo videtur ꝙ eius ſacerdotium nõ ſit expiatiuum peccatorum.

SED CONTRA eſt, quòd Apoſt. dicit Heb. 9. Sanguis Chriſti, qui per Spiritum ſanctum ſeipſum obtulit immaculatum Deo, emundabit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis, ad ſeruiendum Deo viuenti. Opera autem mortua dicuntur peccata. ergo ſacerdotium Chriſti habet virtutem emundandi peccata.

RESPON. Dicendum, ꝙ ad peccatorum perfectam emundationẽ duo requiruntur, ſecundum quòd duo ſunt in peccato, ſcilicet macula culpæ, & reatus pœnæ. Macula quidem culpæ deletur per gratiã, qua cor peccatoris conuertitur in Deum: reatus autem pœnę, totaliter tollitur per hoc, ꝙ homo Deo ſatisfacit. Vtrumq; autem horum efficit ſacerdotium Chriſti. Nam uirtute ipſius gratia nobis datur, qua corda noſtra conuertuntur ad Deum, ſecundum illud Ro. 3. Iuſtificati gratis per gratiam ipſius, per redemptionem, quæ eſt in Chriſto Ieſu, quem propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius. Ipſe etiam pro nobis plenarie ſatisfecit, inquantum ipſe languores noſtros tulit, & dolores noſtros ipſe portauit. Vnde patet, ꝙ Chriſti ſacerdotiũ habet plenam vim expiandi peccata.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet Chriſtus non fuerit ſacerdos ſecundum quòd Deus, ſed ſecundum quòd homo, vnus tamẽ & idem fuit ſacerdos & Deus. Vnde in ſyno.* Epheſ. legitur: Si quis Pontificem dicit & Apoſtolũ noſtrum fieri, non ipſum ex Deo Verbum, quando factum eſt caro, & ſecundum nos homo, ſed tamquàm alterum præter eũ ſeorſum hominem ex muliere, anathema ſit: & ideo inquantum eius humanitas operabatur in virtute diuini tatis, illud ſacrificium erat efficaciſſimum ad delẽda peccata. Propter quod Aug. dicit in 4. de Tri.* Vt quoniam quatuor conſiderantur in omni ſacrificio, cui offeratur, a quo offeratur, quid offeratur, pro quibus offeratur: idem ipſe vnus veruſq; mediator, per ſacrificium pacis reconcilians nos Deo, vnum cum illo maneret, cui offerebatur: vnũ in ſe faceret, pro quibus offerebatur: vnus ipſe eſſet, qui offerebat, & quod offerebat.

AD 2m dicendum, quòd peccata non commemorantur in noua lege, propter inefficaciam ſacerdotij Chriſti, quaſi per ipſum non ſufficienter expientur peccata: ſed cõmemorantur quãtũ ad illos, qui vel eius ſacrificij nolunt eſſe participes (ſicut ſunt infideles) pro quorũ peccatis oramus, ut conuertantur: vel etiam quantũ ad illos, qui poſt participationẽ huius ſacrificij ab eo deuiant, qualitercũque peccando. Sacrificium autẽ, quod quotidie in eccleſia offertur, non eſt aliud a ſacrificio, quod ipſe Chriſtus obtulit: ſed eius cõmemoratio: vn de Aug. dicit in 10. de ciuit.* Dei. Sacerdos ipſe Chriſtus offerens, ipſe & oblatio: cuius rei ſacramentum, quotidianum eſſe uoluit eccleſiæ ſacrificium.

AD 3m dicendum, quòd ſicut Orige.* dicit ſuper Ioan. Licet diuerſa animalia in veteri lege offerrentur, quotidianũ tamẽ ſacrificiũ, quod offerebatur mane & veſpere, erat agnus, vt habetur Nume. 28. Vnde ſignificabatur, ꝙ oblatio agni veri, id eſt Chriſti, eſſet ſacrificium cõſummatiuum omnium aliorum. Et ideo Ioan. 1. dicitur, Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mũdi.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum effectus ſacerdotij Chriſti non ſolùm ad alios pertinuerit, ſed etiam ad ipſum.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur ꝙ effectus ſacerdotij Chriſti non ſolùm pertinuerit ad alios, ſed etiam ad ipſum. Ad officiũ enim ſacerdotis pertinet, pro populo orare, ſm illud 2. Mach. 1. Orationẽ faciebant ſacerdotes, dũ conſumaretur ſacrificium: ſed Chriſtus non ſolùm pro alijs orauit, ſed etiam pro ſeipſo, ſecundum quòd ſupra dictum eſt, * ſicut expreſſe dicitur Heb. 5. quòd in diebus carnis ſuæ, preces ſupplicationeſque ad Deum, qui poſſit illum ſaluum facere a mor-

ꝙ Chriſtus ex hoc ipſo quòd aſſimilatus eſt agno continuæ hoſtiæ, figuratus dicitur per cetera ſacrificia, ut ſacrificium omniũ conſummatiuum: ita ꝙ non negatur Chriſtum cõparari alijs: ſed diſtinguitur ꝙ per aſſimilationem comparatur agno, per cõſummationem comparatur alijs, & ex hoc ipſo ꝙ agno aſſimilatur, refertur ad omnia, ut conſummatio. Rationi ſiquidem cõſonat, ut momentanea ad continuum reducantur, & quod continui eſt conſummatio, omnium ſit conſummatium. Reliqua enim ſacrificia pro peccatis, hircus, capra, uitulus, nunc uel tunc offerebantur, agnus autem continue, & propterea uerus agnus ad omnia cõparatur ſacrificia, vt omnium conſummatiuum.

Lib. 4. c. 14. circa fin. tomo 3.

Li. 10. de ciui. dei. c. 20 in med. t. 5.

¶ *Super Quæſtionis vigeſimæ ſecundæ Articulum quartum.*

TItulus clarus eſt, occaſionem ſumens ex diuerſis auctoritatibꝰ, Apoſtoli ſcilicet, & ſyndi, ut pater in artic.

¶ In corpore articuli unica eſt concluſio. Non conuenit Chriſto effectum ſacerdotij ſui recipere. Probatur dupliciter. Primo, ex conditione recipientis ſacerdotij effectũ. Scõdo, ex excellentia ſacerdotij Chriſti. Prima ergo ratio eſt, Suſcipiens ſacerdotii effectum, non poteſt per ſeipſum accedere ad deum: ſed Chriſtus per ſeipſum accedit ad ad deum. ergo. Maior probatur: quia ſacerdos eſt mediꝰ, ac ꝓ hoc ſuſcipere effectũ ſacerdotij ẽ ſuſcipere effectũ mediĩ: hoc autẽ eſt ſoliꝰ impotentis per ſeipſum accedere ad deum: qui enim poteſt per ſeipſum, non eget medio. Minor probatur auctoritate Apoſtoli. Secunda ratio eſt. Primũ agens in quoli-

*Sup. illud Ioan. 1. Ecce agnus Dei. qui liber 1. in lucẽ prodijt anno Dñi 1555.

4. di. 4. q. 1. ar. 3. q. 5.

q. 21. ar. 3.

bet genere, est ita influens, quòd non est recipiens in illo genere. Probatur inductiue in primo illuminãte, in primo calefaciente, & posset afferri in primo alterante, scilicet cælo, & in primo mouente localiter, scilicet deo, seu intelligentia. Sed Christus est fons totius sacerdotij. Probatur inductiue, & respectu sacerdotij legis veteris & nouæ.

q.19. art.3. & 4.

¶ Occurrit autem statim dubiũ, quare omissum fuerit in hac inductione sacerdotium ante vtramque legem, scilicet Melchisedech & patrum.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ quia erat eadem ratio de sacerdote legali, & ante legem quo ad propositum (quia vterque erat figura Christi) ideo exprimẽdo legalem cum eius ratione, scilicet quia figura erat sacerdotij Christi, etiam prædecessores comprehendit.

Canon. 10. concil. 1. Ephes. cui præfuit Cyril. tom. 1. Concil.

¶ In respõsionibus argumentorum, videquòd Auctor nõ totaliter excludit Christum ab effectu sui sacerdotij: sed docet loqui caute, ꝙ secundum quid, inquantũ scilicet erat passibilis participauit sacerdotij sui effectum, simpliciter autem non: tũ quia non habuit peccatum: tum quia non indiguit, vt prima ratio in corpore articuli allata probat: tum quia non congruebat sibi, vt secunda ratio ibi allata probat.

Ar.1.huius q.

¶ In responsione ad secũdum perspice, ꝙ dicitur sacrificiũ offerri per modum satisfactionis, & effectum ipsius proprium esse, quod ex vi ipsius, quatenus satisfactoriũ est, fit. Ratio siquidem huius est: quia sacrificium ex sua essentiali & primaria institutiõe, nihil aliud est q̃ quædam recognitio reuerentialis ipsius dei, quæ quia debita est deo, quia deus est, quia creator, cõseruator, largitorque est oĩum, te, cum clamore ualido, & lachrymis obtulit. ergo sacerdotiũ Christi effectum habuit non solum in alijs, sed etiam in seipso.

¶ 2 Præt. Christus sacrificium obtulit seipsum in sua passione: sed per passionem suam nõ solũ aliis meruit, sed etiam sibi, ut supra habitum est.* ergo sacerdotium Christi non solum habuit effectum in aliis, sed etiam in seipso.

¶ 3 Præt. Sacerdotium ueteris legis G fuit figura sacerdotii Christi: sed sacerdos ueteris legis non solum pro aliis, sed etiam pro seipso sacrificium offerebat: dicitur enim Leuit. 16. quòd Pontifex ingreditur sanctuariũ, vt roget pro se, & pro domo sua, & pro vniuerso cætu filiorum Israel. ergo etiam sacerdotium Christi nõ solum in aliis, sed in seipso effectum habuit.

SED CONTRA est, ꝙ in Ephesina* synodo legitur, Si quis dicit Christum pro se obtulisse oblatio H nem, & non magis pro nobis solũ (non enim indiguit sacrificio, qui peccatum nescit) anathema sit: sed in sacrificio offerendo, potissime sacerdotis consistit officium. ergo sacerdotium Christi non habuit effectum in ipso Christo.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut dictum est,* sacerdos constituitur medius inter Deum & populum. Ille autem indiget medio ad deũ, qui per seipsum accedere ad Deũ nõ potest, & talis sacerdotio subijcitur, effectum sacerdotii participans. Hoc autem Christo nõ competit: dicit enim Apost. ad Heb. 7. Accedẽs per semetipsum ad Deũ, semper viuens, ad interpellandum pro nobis: & ideo Christo nõ conuenit effectum sacerdotii in se suscipere, sed potius ipsum aliis cõmunicare. Primum enim agens in quolibet genere, ita est influens, quòd non est recipiens in genere illo: sicut Sol illuminat, sed non illuminatur, & ignis calefacit, sed nõ calefit. Christus aũt est fons totius sacerdotii: nam sacerdos lega K lis erat figura ipsius: sacerdos autem nouæ legis in persona ipsius operatur, secundũ illud 2. ad Cor. 2. Nã & ego quod donaui, siquid donaui, propter vos in persona Christi: & ideo non cõpetit Christo effectum sacerdotii recipere.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ oratio & si conueniat sacerdotibus: non tamen est eorum officio propria. Cuilibet. n. conuenit & pro se & pro aliis orare, secũdum illud Iac. vlti. Orate pro inuicem, F vt saluemini. Et sic posset dici, ꝙ oratio qua Christus pro se orauit, non erat actus sacerdotij eius: sed hæc respõsio videtur excludi per hoc, quòd Apost. Hebr. 5. cum dixisset, Tu es sacerdos in æternum secundũ ordinem Melchisedech, subdit, Qui in diebus carnis suæ preces &c. vt supra.* Et ita videtur ꝙ oratio, qua Christus orauit, ad eius sacerdotiũ pertineat: & ideo oportet dicere, ꝙ alij sacerdotes effectum sacerdotij sui participant, non inquãtum sacerdotes, sed inquantum peccatores, vt infra dicetur. Christus autem, simpliciter loquendo, peccatum nõ habuit. Habuit tamen similitudinem peccati in carne, vt dicitur Ro. 8. Et ideo non simpliciter dicendum est, ꝙ ipse effectum sacerdotij participauerit, sed secundum quid, scilicet secundum passibilitatem carnis. Vnde signanter dicit, Qui possit illum saluum facere a morte.

AD 2^m dicendum, ꝙ in oblatione sacrificij cuiuscumq; sacerdotis, duo possunt cõsiderari. ipsum sacrificium oblatum, & deuotio offerẽtis. Proprius autem effectus sacerdotij est id, quod sequitur ex ipso sacrificio, Christus autẽ consecutus est per suam passionẽ, gloriam resurrectionis, non quasi ex ui sacrificij, quod offertur per modum satisfactionis: sed ex ipsa deuotione, qua secũdum charitatem humiliter passionem sustinuit.

AD 3^m dicendum, quòd figura I non potest adæquare veritatem. Vnde sacerdos figuralis ueteris legis non poterat ad hanc perfectionem pertingere, ut sacrificio satisfactorio nõ indigeret: sed Christus non indiguit: vnde non est similis ratio de vtroque. Et hoc est quod Apostolus dicit, Lex homines cõstituit sacerdotes, infirmitatem habentes: sermo autem iurisiurãdi, qui post legem est, Filium in æternum perfectum.

ARTICVLVS V.

Vtrum sacerdotium Christi permaneat in æternum.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd sacerdotium Christi non permaneat in æternũ: quia, vt dictum est,* illi soli effectu sacerdotij indigent, qui habẽt infirmitatem peccati, quæ per sacerdotis sacrificium expiari potest: sed hoc nõ erit ĩ æternũ: quia in sanctis nulla erit infirmitas secundum illud Isaiæ 60. Populus satisfactionis cuius dã rationem habet. Offertur ergo sacrificium per modum satisfactionis, non tantum pœnæ debitæ peccato, aut offensę contra deum: sed etiam beneficiorum, & (quod primum est) debiti deo cultus, quia deo est. In argu

¶ Vnde habes, ꝙ effectus cõsequens ex vi sacrificij, vt satisfactorij, est absolutio a pœna, aut reconciliatio ad deũ. Nam libertas a gratiarum actione, aut debito cultu, non est effectus aliquis consequens sacrificium, proprie loquendo: sed communis est negatio omnem actum debitum, quando solutus est, comitans: ipsum enim sacrificium est gratiarum actio, & cultus dei, & non est exolutio pœnæ, sed solutionis causa, nisi sit pœnale, pœnæ propria: nec est reconciliatio, sed gratiæ reconciliantis prouocatio.

¶ *Super Quæstionis vigesimæsecũdæ Articulum quintum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore vnica est conclusio: Sacerdotium Christi est æternũ quo ad consumationem. Declarantur primo termini distinguendo in sacerdotis officio, duo, s. oblationem & consumationem. Probatur deinde, qu a consumatio sacerdotij Christi consistit in bonis æternis. Probatur auctoritate Apostoli, Christus Pontifex futurorum bonorũ. Manifestaturque demũ ipsa conclusio ex figura legalis sacerdotus, ita ꝙ introitus pontificis legalis semel in anno in Sancta sanctorum cum sanguine immolatorum extra, est figura cõsumationis sacerdotij Chri: quia Põtifex in Sancta sanctorum signãt Christum totum, hoc est in se & membris in tantem in cælum secretum æternorũ bonorũ, quia cum sanguine

Ar. seq. cor. & q. 6. ad 3. ar. 5. con. & 1. ad 2. q. 106. ar. 4. Et 3. dis. 22. q. 1. art. 1. ad 4. *ar. præced.

sanguine immolatorum extra, significat modum, quo Christus totus cælos intrauit, scilicet per sanguinẽ suum, quem effudit extra cælos, immolando seipsum in terra, ga semel in anno, hoc est integro cursu solis, significat ueritatem sacrificij Christi in perfecto cursu solis iustitię, hoc est in æternum, vt in responsione ad tertium dicitur.

tuus omnes iusti. Peccatorum autem infirmitas inexpiabilis erit: quia in inferno nulla est redẽptio. ergo sacerdotiũ Christi frustra remaneret in æternum. A

¶ 2 Præt. Sacerdotium Christi præcipue manifestatum est in eius passione & morte, quando per proprium sanguinem introiuit in sancta, vt dicitur Hebr. 9. sed passio & mors Christi non erit in æternum, secundum illud Ro. 6. Christus resurgens a mortuis, iam non moritur. ergo sacerdotium Christi non est in æternum.

¶ 3 Præt. Christus est sacerdos non secundum quòd B Deus, sed secundum quòd homo: sed Christus quandoque non fuit homo, scilicet in triduo mortis. ergo sacrificium Christi, non est in æternum.

SED CONTRA est, quòd dicitur in Psal. 109. Tu es sacerdos in æternum.

RESPON. Dicendum, ꝙ in officio sacerdotis duo possunt considerari, primo quidem, ipsa oblatio sacrificij: secũdo, ipsa sacrificij consumatio, quæ quidem consistit in hoc, quòd illi, pro quibus sacrificium offertur, finem sacrificij consequuntur. Finis autem sacrificij, quod Christus obtulit, non fuerunt bona temporalia, sed æterna, quę per eius mortem adipiscimur (vnde dicitur Heb. 9. ꝙ Christus est assistens pontifex C futurorũ bonorũ) ratione cuius Christi sacerdotiũ dicitur esse æternum. Et hæc quidem consumatio sacrificij Christi, præfigurabatur in hoc ipso, quòd Pontifex legalis semel in anno cum sanguine hirci & vituli intrabat in sancta sanctorũ, vt dr Leuit. 16. cũ tñ hircũ & vitulũ nõ immolaret in sanctis sanctorum, sed extra: & sic Christus in sancta sanctorũ. i. in ipsum cælum intrauit, & nobis viam parauit intrandi, per virtutem sanguinis sui, quem pro nobis in terra effudit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet passio & mors Christi de cetero non sit iteranda, tamen virtus illius hostiæ semel oblatæ, permanet in æternum.

Et per hoc patet responsio ad tertium: quia, vt dicitur ad Heb. 10. Vna oblatione consumauit in æternũ sanctificatos. Vnitas autem huius oblationis figuratur in lege per hoc ꝙ semel in anno legalis Pontifex cum solemni oblatione sanguinis intrabat in sancta, E vt dicitur Leuit. 16. sed deficiebat figura a veritate in hoc, quòd illa hostia non habebat sempiternam virtutem: & ideo annuatim illæ hostiæ reiterabantur.

¶ *Super Quæstionis vigesimæsecũdæ Articulum sextum.*

Infra q. 61. ar. 5. ad 3. & 4. d. 8. q. [illegible]

TItulus clarus est.

¶ In corpore articuli, vnica est conclusio. Sacerdotiũ Christi est secundum ordinẽ Melchisedech. Probatur: Sacerdo-

ARTICVLVS VI.

Vtrum sacerdotiũ Christi fuerit secundum ordinem Melchisedech.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur ꝙ sacerdotium Christi non fuerit secundum ordinem Melchisedech. Christus. n. est fons totius sacerdotij, tamquàm principalis sacerdos: sed illud quod est principale, non sequitur ordinem alterius, sed alia sequuntur ordinem ipsius. ergo Christus non debet dici sacerdos secundum ordinem Melchisedech.

¶ 2 Præt. Sacerdotium veteris legis, propinquius fuit sacerdotio Christi, quàm sacerdotium quod fuit ante legẽ: sed sacramenta tanto expressius significabant Christũ, quanto propinquiora fuerunt Christo, vt patet ex his, quæ in secunda parte dicta* sunt. ergo sacerdotium Christi magis debet denominari secundum sacerdotium legale, quàm secũdum sacerdotium Melchisedech, qđ fuit ante legem. 2.2.q.2. ar. 7.

¶ 3 Præt. Heb. 7. dicitur, ꝙ est Rex pacis, sine patre, sine matre, sine genealogia, neque numerum dierum, neq; finem vitæ habens: quę quidem conueniunt soli filio Dei. ergo nõ debet dici Christus secundum ordinem Melchisedech, tam quàm cuiusdã alterius, sed secundum ordinem suiipsius.

SED CONTRA est, ꝙ dicitur in Ps. 109. Tu es sacerdos in æternũ, secũdum ordinem Melchisedech.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut supra dictum est,* legale sacerdotiũ fuit figura sacerdotij Christi, non quidem quasi adęquans veritatem, sed multum ab ea deficiẽs: tum, quia sacerdotium legale nõ mũdabat peccata: tum etiã, quia non erat æternum, sicut sacerdotium Christi. Ipsa autem excellentia sacerdotij Christi ad sacerdotiũ Leuiticum fuit figurata in sacerdotio Melchisedech, qui ab Abrahã decimas sumpsit, in cuius lumbis decimatus est quodãmodo ipse sacerdos legalis: & ideo sacerdotium Christi dicitur esse secũdum ordinem Melchisedech, propter excellentiam veri sacerdotij ad figurale sacerdotium legis. Ar. 4. huius q. arg. 3.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ Christus non dicitur esse secundũ ordinem Melchisedech, quasi principalioris sacerdotis, sed quasi præfigurãtis excellentiã sacerdotij Christi ad sacerdotiũ leuiticũ.

AD 2^m dicendum, ꝙ in sacerdotio Christi duo possunt considerari. s. ipsa oblatio Christi, & participatio eius. Quantum ad ipsam oblationem, expressius figurabat sacerdotium Christi sacerdotiũ legale per sanguinis effusionem, q̃ sacerdotium Melchisedech, in quo sanguis non effundebatur, sed quantum ad participationẽ huius sacrificij & eius effectum, in quo præci

Tertia S. Tho.

tiũ Christi fuit præfiguratum per legale sacerdotiũ & per sacerdotiũ Melchisedech, sed per illud defectiue, per hoc quantum ad excellẽtiam ipsius suprælegale. ergo est secundum ordinem Melchisedech.

¶ Antecedens habet tres partes. Prima, supponitur, ꝙ sacerdotium Christi præfiguratum fuerit in vtroque. Secunda, ꝙ defectiue in legali, probatur: tũ quia non mundabat peccatum: tũ quia non æternum. Tertia, ꝙ excellentia figurata esset per Melchisedech, probatur: qa excellẽtia ĩstius per excellentiam illius representata fuit. Quòd autem illud fuerit excellentius legali, probatur: qa sacerdos legalis decimatus fuit in lumbis Abrahę, decimas soluentis Melchisedech: constat enim excellere illum cui decimę dantur. Hãc materiã diffuse tractat Apost. ad Heb. 7. vnde sumpta est hæc ratio.

¶ Aduerte hic, quòd sacrificium Christi, sumitur dupliciter. Primo secundũ seipsum, vt ab ipso Christo oblatum est in ara crucis. Et sic cõsiderat dupliciter: vel formaliter secũdum id, quod in se est, & hoc mõ Christus, cum dicitur sacerdos secundũ ordinẽ Melchisedech, intelligitur secundũ ordinem dignitatis & excellentiæ respectu sacerdotij legalis, vel causaliter secũdum suum effectum, vnitatem scilicet membrorũ Christi in charitate & pace, & hoc modo cum Christus dicit sacerdos secundum ordinem Melchisedech, intelligitur secundum ordinem proportionalis similitudinis inter res oblatas a Melchisedech (panem. s. & vinum) & vnitatem ecclesiæ: quoniam sicut tam panis, quàm vinum fit ex multis concurrentibus in vnum, vt Augustinus dicit, &

in litera habetur, ita ex multis unum Christi corpus mysticum conficitur, qđ est ecclesia &c.

¶ Secundo modo sumit sacrificiũ Christi secundum suum memoriale sacrificium, quod scilicet Christus instituit in sua ecclesia, in suæ passionis mortisque memoriam offerendum, vt quotidie fit in Eucharistiæ sacrificio. Et sic cũ Christus dicitur sacerdos secundum ordinem Melchisedech, intelligitur de ordine assimilationis in materia sacrificij: nam panẽ & uinũ assumi instituit in suo memoriali sacrificio pro materia Eucharistiæ, sicut Melchisedech panẽ & uinum obtulerat in sacrificium.

Refert de cõsecr. dist. 2. ca. Quia passus.

¶ *Super Quæstionis vigesimætertiæ Articulum primum.*

TItulus clarus est. Adoptare enim significat facere sibi filium adoptiuum.

¶ In corpore unica est conclusio, Deo conuenit adoptare. Probatur & declaratur: probatur quidẽ sic, Deus ex sua bonitate admittit homines ad diuinæ beatitudinis hereditatem. ergo deo cõuenit adoptare. Antecedens continet tria. Primo causam, scilicet quòd ex bonitate. Secundo terminum, scilicet diuinam beatitudinẽ. Tertio modum seu formam, scilicet hæreditatem. Et quo ad singula in litera probatur. Quo ad causam: quia deus ex sua bonitate admittit omnes creaturas ad suæ bonitatis participationem, & præcipue rationales. Quo ad terminũ: quia creaturę rationales sunt capaces diuinæ beatitudinis, quia sunt ad imaginem dei factæ. Quo ad formam hæreditatis: quia diuina beatitudo est qua deus est beatus, ac per hoc per seipsum diues, ac per hoc, hæreditas. Prima sequela in litera non probatur. Secunda autem probatur: quia illud est alicuius hæreditas, quo est diues. Consequentia uero principalis ꝓbatur. Humana adoptio, ad cuius similitudinẽ diuina dicitur, ē qua aliquis ex sua bonitate constituit alium in successione suæ hæreditatis. Declaratur autem ex differentia inter humanam & diuinam adoptionem: quia diuina dignificando, idoneum faciẽdo hæreditate, humana aũt idoneum præsupponit, quem hæredem facit.

3. di. 10. ꝙ. 2. ar. 1. ꝙ. 1. Et 4. contra c. 17. fin.

1. 1. q. 33. ar tic. 3.

¶ Et nota hic respõsiones ad singula argumenta: quia necessariæ ualde sunt ad intellectum materiæ huius.

¶ Vnum tamen restat hic dubium circa illud, Beatitudo est, qua Deus est diues: quoniam beatitudo spectat ad mentem, diuitiæ uero ad potentiam: constituũt enim diuitiæ potentem uti affluenter rebus ad possessionem pertinentibus.

¶ Sed hoc facile soluitur, dicendo, uel quòd beatitudo facit causaliter diuitẽ. Vnde beato promissum est, Super omnia bona sua cõstituet eum. Vel ꝙ beatitudo sumitur collectiue seu integraliter, vt ex suis omnibus partibus. constat: ad felicitatẽ enim requiritur potẽtia plena, alioquin non esset quis simpliciter felix.

QVÆSTIO XXIII.

De adoptione Christi, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, an adoptio Christo conueniat.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum Deo conueniat adoptare filios.

¶ Secundo, Vtrum hoc conueniat soli Deo patri.

¶ Tertio, Vtrum sit proprium hominum adoptari in filios Dei.

¶ Quarto, Vtrum Christus possit dici filius adoptiuus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum deo conueniat filios adoptare.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Deo non conueniat filios adoptare. Nullus. n. adoptat nisi extraneam personam in filium, secundum quòd Iuristæ dicunt: sed nulla persona est extranea a Deo, qui est omniũ creator. ergo videtur quòd Deo non conueniat adoptare.

¶ 2 Præt. Adoptatio videt esse introducta in defectum filiationis naturalis: sed in Deo inuenitur naturalis filiatio, vt in prima parte habitum est.* ergo non conuenit Deo filios adoptare.

¶ 3 Præt. Ad hoc aliquis adoptatur, vt in hæreditate adoptantis succedat: sed in hæreditate Dei nõ videtur aliquis posse succedere: quia ipse numquàm decedit. ergo Deo non conuenit adoptare.

SED CONTRA est, quòd dicitur Eph. 1. Prędestinauit nos in adoptionem filiorũ Dei: sed prædestinatio Dei non est irrita. ergo Deus aliquos sibi adoptat in filios.

RESPON. Dicendum, quòd aliquis homo adoptat alium sibi in filium, inquantum ex sua bonitate admittit eum ad participationem suę hęreditatis. Deus autem est infinitæ bonitatis, ex qua contingit, quòd ad participationem bonorũ suorum suas creaturas admittit. Et præcipue rationales creaturas, quæ inquãtum sunt ad imaginem Dei factæ, sunt capaces beatitudinis diuinæ: quæ quidem consistit in fruitione Dei, per quam etiam ipse Deus beatus est, & per seipsum diues, inquantum scilicet seipso fruitur. Hoc autem dicitur hęreditas alicuius, ex quo ipse est diues: & ideo inquantum Deus ex sua bonitate admittit homines ad beatitudinis hæreditatem, dicitur eos adoptare. Hoc autem plus habet adoptatio diuina, quàm humana: quia Deus hominem, quem adoptat, idoneum facit per gratiæ munus ad hæreditatem cælestem percipiendam. Homo autem non facit idoneum eum, quem adoptat: sed potius eum iam idoneũ eligit adoptando.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd homo in sua natura consideratus, nõ est extraneus a Deo, quãtum ad bona naturalia quæ recipit: est tamen extraneus, quantum ad bona gratiæ & gloriæ, & secundum hoc adoptatur.

AD 2ᵐ dicendum, quòd hominis est operari ad supplendam suã indigentiam: non autem Dei, cui conuenit operari ad communicandam suę perfectionis abundantiam. Et ideo sicut per actum creationis communicatur bonitas diuina omnibus creaturis, secundum quandam similitudinem, ita per actum adoptionis communicatur similitudo naturalis filiationis hominibus, secundum illud Ro. 8. Quos præscit conformes fieri imaginis Filij sui. Glo. ordin. ibid.

AD 3ᵐ dicendum, quòd bona spiritualia possunt simul a pluribus possideri, non autem bona corporalia: & ideo hæreditatẽ corporalem nullus potest percipere, nisi succedens decedenti: hæreditatem autem spiritualem simul omnes ex integro accipiũt sine detrimento patris semper viuentis. Quãmuis posset dici, ꝙ Deus decedit, secundum ꝙ est in nobis per fidẽ, & incipiet in nobis esse per speciem: sicut glossa dicit Rom. 8. super illud, Si filij, & hæredes.

¶ Super

¶ *Super Quæstionis vigesimætertiæ Articulum secundum.*

3. di. 10. ꝙ. 2. artic. 1. ꝙ. 2. & 3.

TItulus clarꝰ ẽ.

¶ In corpore unica est conclusio: Adoptare homines in filios dei, conuenit toti Trinitati. Probatur: Facere quemcumque effectum in creaturis commune est toti Trinitati: sed filius adoptiuus est factꝰ non genitus naturali generatione a deo. ergo adoptare est commune toti Trinitati. Maior tripliciter probatur: Primo ex oppositio, quia generare naturaliter ī diuinis proprium est Patri. Secundo, quia una est substantia Trinitatis: vbi autem est una substantia, est unica virtus & operatio. Tertio auctoritate, Quæcumque facit Pater. Minor declaratur ex differentia inter filium Dei naturaliter & adoptiuum: quia ille genitus, non factus, iste factus, nõ genitus naturaliter. Et notanter apponitur ly naturaliter: quia generatio est duplex: naturalis & gratuita, illa ꝓpria est filio, hæc conuenit adoptiuis, & ad facere spectat: est. n. faciendi, quædã species.

¶ In respõsionibꝰ argumentorum memento differentiæ inter proprium & appropriatum: & videbis adoptionẽ nostram, non propriam alicui personæ diuinæ, sed communem tribus: appropriatam autem Patri, vt actori (& ideo peculiariter dicitur ipse pater noster) Filio, vt exemplari (& ideo frater noster, quasi similis communicãs in Patre) Spiritui sancto, vt quasi executori in suo appropriato, quod est charitas, qua sumus filii Dei, & ideo Spiritus sanctus dicitur spiritus adoptionis filiorum.

p. p. q. 39. ar. 7.

cõmune toti trinitati propter vnitatem naturæ: quia vbi est vna natura, oportet, quòd sit vna virtus & vna operatio. vnde Dominus dicit Ioã. 5. Quęcumq;

ARTICVLVS II.

Vtrum adoptare conueniat toti Trinitati.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd adoptare non conueniat toti Trinitati. Adoptatio enim dicitur in diuinis ad similitudinem rerum humanarum: sed in rebus humanis soli illi conuenit adoptare, qui potest filios generare, quod in diuinis conuenit soli Patri. ergo in diuinis solus pater potest adoptare.

¶ 2 Præt. Homines per adoptionem efficiuntur fratres Christi, secundum illud Rom. 8. Vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. Fratres autem dicuntur, qui sunt filii vnius patris. vnde & Dominus dicit Ioan. 20. Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum. ergo solus Pater Christi habet filios adoptiuos.

¶ 3 Præt. Galat. 4. dicitur, Misit Deus filium suum, vt adoptionẽ filiorum Dei reciperemus, quoniam autem estis filii Dei, misit Deus spiritum filii sui in corda vestra, clamantem, Abba, pater. ergo eius est adoptare, cuius est Filium & Spiritum sanctum habere: sed hoc est solius personæ Patris. ergo adoptare conuenit soli personæ Patris.

SED CONTRA, Eius est adoptare nos in filios, quem nos patrem possumus nominare. vnde dicitur Rom. 8. Accepistis Spiritũ adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba, pater: sed cum Deo dicimus, Pater noster, hoc pertinet ad totam Trinitatem: sicut & cetera nomina, quæ dicũtur de Deo relatiue ad creaturam, vt in prima parte habitum est*. ergo adoptare conuenit toti trinitati.

RESPON. Dicendum, quòd hæc est differẽtia inter filium Dei adoptiuum & naturalem, quòd filius Dei naturalis est genitus, non factus: filius autem adoptiuus est factus, secundum illud Ioan. primo, Dedit eis potestatẽ filios dei fieri. Dicitur autem quandoque filius adoptiuus esse genitꝰ propter spiritualem regenerationem, quæ est gratuita, non naturalis: vnde dicitur Iaco. 1. Volũtarie genuit nos uerbo veritatis. Quamuis autem generare in diuinis, sit proprium personæ Patris, tamen facere quẽcumque effectum in creaturis, est

ARTICVLVS III.

Vtrum adoptari sit proprium rationalis creaturæ.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd adoptari non sit proprium rationalis creaturæ. Nõ enim dicitur Deus pater creaturæ, nisi per adoptionem: dicitur aũt pater creaturæ etiam irrationalis, secundum illud Iob. 38. Quis est pluuiæ pater, & stillas roris quis genuit? ergo adoptari nõ est proprium rationalis creaturæ.

¶ 2 Præt. Per adoptionem dicuntur aliqui filii Dei: sed esse filios Dei, in Scriptura proprie videtur attribui angelis, secundum illud Iob. 1. Quadam autem die cum assisterent filii Dei coram Domino. ergo non est proprium creaturę rationalis adoptari.

¶ 3 Præt. Quod est proprium alicui naturæ, conuenit omnibus habentibus naturam illam, sicut risibile conuenit omnibus hominibus: sed adoptari non conuenit omni rationali naturæ. ergo adoptari non est proprium rationalis creaturæ.

SED CONTRA est, quòd filii adoptati sunt hæredes Dei, vt patet Romanorum octauo. Sed talis hæreditas conueni soli rationali creaturæ. ergo propriũ est creaturæ rationalis adoptari.

RESPON. Dicendum, quòd

Super Quæstionis vigesimætertiæ Articulum tertium.

3. di. 10. ꝙ. 2. ar. 2. ꝙ. 1. & 2. & 4. cõt. c. 17. fi. Et 21. fin.

TItulus clarus, vt sonat.

¶ In corpore vnica est conclusio. Adoptari conuenit creaturæ rationali soli, non omni. Probatur. Filius Dei naturaliter procedit a Patre, vt verbum intellectuale vnum cũ ipso Patre existens, & filiatio adoptionis, est similitudo filiationis naturalis, non tantum secũdum formam, aut gradum intelligibilitatis, sed secũdum vnitatem. ergo adoptari conuenit creaturæ rationali soli, non omni. Antecedẽs quo ad primam propositionem includit tres conditiones ad propositum filii Dei. prima est, quòd verbum: secũda, quòd intellectuale: tertia, quod vnum cũ Patre.

¶ Et ideo ex ipsa propositione deducitur triplex modus ac gradus assimilationis ad filiũ Dei, seu ad Verbum. Primus per imitationem formæ, quæ habet in Verbo, quòd est

Ar. præced. ad 3. Et artic. 1.

est omnium eminẽtissima similitudo, & hic cõmunis omnibus est, quæ per Verbum facta sũt. Secundus per imitationem etiam gradus immaterialitatis, & hic proprius rationalibꝰ est, quæ sola sunt immaterialia. Tertius per imitationem etiam vnitatis ad Deum. & hic est proprius gratiam charitatis habentibus. Secunda autem propositio antecedẽtis, ex præmissis clarificata quo ad terminos est. Et quo ad vltimam partem dupliciter probatur. Primo, quia assimilatio secundum huiusmodi vnitatem, fit per gratiam charitatis, vt patet ex auctoritate dñi, Ioã. 17. Secundo, qa talis assimilatio pficit rõnẽ adoptionis, ficut rõnale pficit rõnem hominis. Probatur: quia sic, simílibus filio dei debeꝫ hæreditas æterna.

¶ Consequentia vero quo ad ly soli, euidẽs ex se est: quia talis similitudo in sola rationali natura inueniri potest. Quo ad ly vero, sed non omni, probatur: quia non omnium rationalium est charitas per Spiritum sanctum.

sicut dictum est,* filiatio adoptionis, est quædam similitudo filiationis naturalis. Filius autem dei naturaliter procedit a Patre, vt verbum intellectuale, vnum cũ ipso Patre existens. Huic ergo verbo tripliciter potest aliquid assimilari. Vno quidem modo, secundum rationem formæ, non autem secũdum intellectualitatem ipsius: sicut forma domus exterius constitutæ, assimilatur verbo mentali artificis secundum speciem formæ, non autem secundum intelligibilitatem: quia forma domus in materia non est intelligibilis, sicut erat in mente artificis. Et hoc modo verbo æterno assimilatur quælibet creatura, cũ sit facta per verbum. Secundo modo, assimilatur creatura verbo, non solum quantum ad rationem formę, sed etiam quantum ad intellectualitatẽ ipsius, sicut etiam scientia, quæ fit in mente discipuli, assimilatur verbo quod est in mẽte magistri. Et hoc modo creatura rationalis, etiam secundum suam naturam assimilatur verbo Dei. Tertio modo, assimilatur creatura verbo dei æterno, secundum vnitatem quam habet ad Patrem, quod quidem fit per gratiam & charitatem: vnde dominus orat Ioan. 17. Sint vnum in nobis, sicut & nos vnũ sumus. Et talis assimilatio perficit rationem adoptionis, quia sic assimilatis, debetur hęreditas æterna. Vnde manifestum est, quòd adoptari conuenit soli creaturæ rationali, non tamen omni, sed solum habenti charitatem, quæ est diffusa in cordibus nostris, per Spiritum sanctum, vt dr Rom. 5. Et ideo Roma. 8. Spiritus sanctus dicitur, spiritus adoptionis filiorum.

Ad primvm ergo dicendum, quòd deus dicitur pater creaturæ irrationalis, non proprie per adoptionem, sed per creationem, secundum primam participationem similitudinis.

Ad 2m dicendum, quòd angeli dicuntur filij dei filiatione adoptionis: non quia ipsis primo conueniat, sed qa ipsi primo adoptionẽ filiorũ receperũt.

Ad 3m dicendum, quòd adoptio non est propriũ consequens naturam, sed consequens gratiam, cuius natura rationalis est capax. Et ideo non oportet, quòd omni rationali creaturæ conueniat, sed ꝙ omnis rationalis creatura sit capax adoptionis.

tas non amittitur, dum carnis humanitas adoptatur. ergo Christus, secundum quòd homo, est filius adoptiuus.

¶ 2 Præt. Augustꝰ. dicit in libr. de Prædestina. Sanct. quòd eadem gratia ille homo est Christus, qua gratia ab initio fidei quicumque homo est, christianus: sed alii homines sunt christiani per gratiã adoptionis. ergo & ille homo est Christus per adoptionẽ, & ita videtur esse filius adoptiuus.

¶ 3 Præt. Christus, secũdum quòd homo, est seruus: sed dignius est esse filium adoptiuum, quàm seruũ. ergo multo magis Christus, secundum quòd homo, est filius adoptiuus.

Sed contra est, quòd Ambrosꝰ.* dicit in lib. de Incarnat. Adoptiuum filium, non dicimus filium esse natura, sed eum dicimꝰ natura esse filium, qui verus est filius. Christus autem est verus & naturalis Dei filius, secundum illud 1. Ioan. vlt. Vt simus in vero filio eius Iesu Christo. ergo Christus secundum quòd homo, non est filius adoptiuus.

Respon. Dicendum, quòd filiatio proprie conuenit hypostasi, vel personæ, non autem naturę: vnde & in prima parte dictũ est*, quòd filiatio est proprietas personalis. In Christo autem non est alia persona vel hypostasis, quàm increata, cui cõuenit esse filium per naturam. Dictũ est autem supra*, quòd filiatio adoptionis est participata similitudo filiationis naturalis. Nõ autem recipitur, aliquid dici participatiue, quod per se dicitur. Et ideo Christus qui est filiꝰ Dei naturalis, nullo modo potest dici filius adoptiuus. Secundum autem illos, qui ponunt in Christo duas personas, vel duas hypostases, seu duo suppposita, nihil rationabiliter prohiberet Christum hominem dici filium adoptiuum.

Ad primvm ergo dicendũ, quòd sicut filiatio non proprie cõuenit naturæ, ita nec adoptio. Et ideo cum dicitur, quòd carnis humanitas adoptatur, impropria est locutio. Et accipitur ibi adoptatio pro vnione humanæ naturę ad personam filii.

Ad 2m dicendum, quòd similitudo illa Augustꝰ. est intelligẽda, quantum ad principium: quia scilicet sicut sine meritis quilibet homo habet, vt sit christianus, ita ille homo sine meritis habuit, vt esset Christus. Est tamen differentia, quantum ad terminum: quia scilicet Christus per gratiam vnionis est filius naturalis, alius autem per gratiam habitualem est filius adoptiuus. Gratia autem habitualis in Christo non facit de non filio filium adoptiuum: sed est quidam effectus filiationis in anima Christi, secundum illud Ioan. 1. Vidimus gloriam eius quasi Vnigeniti a patre, plenũ gr̃æ & veritatis.

Ad 3m dicendum, quòd esse creaturam & etiam seruitus vel subiectio ad Deum, non solum respicit personam, sed etiam naturã, quod non potest dici de filiatione. Et ideo non est similis ratio.

† c. 15. a mediũ

In li. de car. dom. c. 8. in fi. mo. 2.

1. 1. q. 33. art. 2. & 3.

Ar. præced. in cor. Et locis ibid. tatis,

Probatur hæc conclusio dupliciter. Primo: Christus est naturalis filiꝰ Dei. ergo non potest dici filius Dei adoptiuus. Antecedens probatur: quia filiatio conuenit nõ naturæ, sed personæ: vt patet ex antedictis: persona autem Christi vnica & increata est. Consequentia probat̃ pręsuppposita ratione terminorum, scilicet quòd filiatio adoptiua est quædam participatio filiationis naturalis, quod ex dictis patet. Probatur ergo: quia quod dicitur p se, non dicitur partici patiue.

¶ Aduerte hic, ꝙ Auctor summarie scribens, plus probat quã exprimat. Huic enim conclusioni & rationi non potest nisi dupliciter obstari, vel recedendo a sententia fidei, ponendo in Christo plures personas vel hypostases: et hoc Auctor tangit in his, quæ subiungit, vel ponẽdo quòd filiatio potest denominare Christum ratione solius naturæ, sicut passio, crucifixio, natiuitas, & huiusmodi: secundũ hoc enim posset Christꝰ ratione naturæ humanæ assumptæ, in gratia & gloria beatitudinis participatæ dici filius adoptiuus: sicut dicitur beatus beatitudine participata, ratione naturæ assumptæ. Et hoc Auctor excludit in principio corporis, per hoc, quòd filiatio non naturæ, sed personæ conuenit: & propterea non potest Christo conuenire filiatio adoptiua ratione naturæ humanæ. Excluso autem, quòd nõ conuenit Christo adoptiua filiatio ratione naturæ humanæ (cum sit filius Dei per se seu naturalis) consequens est, quòd non possit dici Dei filius participatiue. Id enim quod per se dicitur, non participatiue dicitur: & hoc solo modo posset

Infr. q. 32. art. 3. q. 43. ar. 1. cor. Et 3. di. 10. q. 2. ar. 2. q. 4. Et 4. contra ca. 4. Et veri. q. 29. ar. 1. ad 1. *Lib. 2. de Trin. a me.

Super Quæstionis nigesimæ tertiæ Articulum quartum.

Articvlvs IIII.

Vtrum Christus, secundum quòd homo, sit filius dei adoptiuus.

Ad qvartvm sic proceditur. Videtur quòd Christus, secundũ quòd homo sit filius Dei adoptiuus. Dicit enim Hilar.* de Christo, loquens, Potestatis dignitatis non amittitur, dum carnis humanitas adoptatur. ergo Christus, secundum quòd homo, est filius adoptiuus.

¶ In corpore vna est cõclusio: Christus est prædestinatus. Probatur, Prædestinatio proprie est diuina ab æterno præordinatio eorum, quæ per gratiam sunt fienda in tempore: sed deum esse hominem, & econuerso, est quoddam factum in tẽpore per gratiam vnionis, & præordinatum a deo ab æterno: alioquin aliquid noui diuinæ menti accideret. ergo vnio illa est prædestinata. ergo Christus est prædestinatus.

posset participatiue dici, si ratione naturæ assumptæ filiatio adoptiua ei conueniret, quod exclusum est.

¶ Nota hic pro clariori intellectu ex responsione ad secundum, quòd sicut in humanis, is qui est filius naturalis, &c. non adoptatur in filium, sed hæreditas sibi debetur, quia filius, ita

Christus vt homo habet quidem omnia bona patriæ & viæ: quæ debentur filijs adoptiuis: sed non ex vi seu iure adoptionis, sed ex hoc quòd est filius dei naturalis, habet in natura assumpta hęreditatem dei, ita quòd nõ fuit opus Christo ad hoc, vt natura sua humana haberet dona patriæ & viæ, vt adoptaretur a deo, quoniam ex hoc ipso quòd erat dei naturalis filius, debebatur sibi, vt natura assumpta haberet illam, testante hoc Ioanne: Vidimus, inquit, gloriam eius, scilicet verbi incarnati, gloriam quasi vnigeniti a Patre, plenum gratiæ & veritatis.

¶ Et hinc patet, ꝙ non est eadem ratio de beatitudine duplici in Christo (scilicet diuina & participata) & de filiatione duplici, s. naturali & adoptiua: illa enim dualitas necessaria est, vt natura assumpta sit perfecta: sed ista non est necessaria, nec conueniens dignitati Christi: quoniam derogat dignitati filij veri, quòd hæres fiat adoptione. Demum Auctor ex opposito errore confirmat conclusionem & probationem dicens, quòd opposita conclusio cõsonat errori ponentium in Christo plures hypostases.

¶ *Super Quæstionis vigesimoquartæ Articulum primum.*

Titulus, vt iacet, sine additione aliqua sumendus est.

¶ In corpore vna est cõclusio: Christus est prædestinatus. Probatur, Prædestinatio proprie est diuina ab æterno præordinatio eorum, quæ per gratiam sunt fienda in tempore: sed deum esse hominem, & econuerso, est quoddam factum in tẽpore per gratiam vnionis, & præordinatum a deo ab æterno: alioquin aliquid noui diuinæ menti accideret. ergo vnio illa est prædestinata. ergo Christus est prædestinatus.

¶ Aduerte sensum literæ intentum ab Auctore: & vt discernas doctrinam Auctoris ab aliorum sententijs, recolito quòd prædestinationis nomen in sacris literis dupliciter venit in vsum. vel simpliciter, hoc est sine additione aliqua: vt cum dicimus, Sanctus Petrus fuit prædestinatus, Vel cum determinatione aliqua: vt cum dicimus, quòd Magdalena fuit prædestinata ad lauandum Christi pedes lachrymis, & latro ad confitendum regnum Christi pendentis in cruce, & similia. Et quoniam communi vsu prædestinatio absolute respicit æternam felicitatem vt terminum (est enim ratio ordinis electorum in vitam æternam, vt in prima parte habitum est) ideo Durandus in 3. sent. distin. 7. dicit, quòd prædestinatio absolute est respectu beatitudinis, distinguens prædestinationem Christi, qua prædestinatus est filius dei, a prædestinatione absolute, & dicens eam esse prædestinationem ad hoc scilicet esse filium dei. Scotus quoq; ibidem prædestinationem Christi ponit in ordine ad beatitudinem, quasi gratia vnionis fuerit medium in Christo ad gratiam summæ beatitudinis animæ suæ: Diuus autem Auctor intuens gratiam vnionis esse excellentius quid gratia summæ beatitudinis creatæ, quanto maius est esse deũ quàm frui deo, & gratiam summæ beatitudinis consequi ad gratiam vnionis (non vt finis sequitur ad medium, sed vt proprietas ad substãtiam, vt calor ad ignem) posuit prædestinationem absolute cõmuniter quidem respicere gratiam vitæ æternæ vt terminum: singulariter autem in Christo respicere gratiam vnionis, vt in responsione ad primum litera monstrat.

¶ Et si perspicacius consideraueris, videbis tria: scilicet gratiam vitæ æternæ, gratiam vnionis, & gratiam in communi. Et quia gratia æternæ felicitatis, communis est omnibus electis in dei filios adoptiuos, penes illam definita fuit prædestinatio filiorum adoptionis, de qua in prima parte tractatum est. Quia vero gratia vnionis propria est naturali dei filio, & longe eminentior prima, ideo penes istam concluditur prædestinatio Christi. Consonat nãque rationi, vt excellentior gratia, termini simpliciter rationem habens, magis terminet prædestinationem simpliciter, si minor illam terminat.

¶ Quia autem gratia beatitudinis patriæ, includit in se rationem gratiæ & rationem gratiæ per se primo summi & vltimi termini, vt species claudit in se rationem, generis, & tam gratia æternæ vitæ, quàm gratia vnionis conuenit in ratione per se primo termini summi & vltimi, quantum est ex proprijs generationibus (quod ideo apposuerim: quia si beatitudo alicuius non propria generatione fieret, sed consecutiue haberetur, non haberet rationem per se primo termini, sed consequẽtis ad terminũ, vt in Christo dictum est contigisse) quia inquã hoc in se claudit, ideo Auctor in litera & prædestinationem proprie acceptam dicit respicere gratiam, & hoc haberi ex antedictis in prima parte. Verissimum siquidem est hoc, non solum vt sonat, sed vt inducit ad excellentius genus gratiæ, & termini gratuiti. Si enim gratia consumata sufficit ad terminum prædestinationis simpliciter (vt dictum est) multo magis gratia vnionis quæ parit gratiam consumatam vt proprietatem, sufficiens est vt terminet prædestinationem etiam absolute. Et propterea litera dicit, ꝙ ratione gratiæ vnionis Christus dr esse prædestinatus, non ad hoc vel illud, sed prædestinatus.

¶ In responsionibus ad secundum & tertium, attende primo, ꝙ secundum rem nulla est inter catholicos quæstio de prædestinatione Christi ad filiationem dei per gratiam vnionis naturæ humanæ ad filium dei, sed quæstio est de verificatione sermonis Pauli Apostoli proprie vel improprie, in hoc, vel illo sensu. Auctor supponens locutionem Apostoli esse propriam, & intelligi non de aliquo consequente ad filium dei (puta manifestatione) difficilem suscepit prouinciam verificandi illam de persona Christi. Vltra expositionem namque illam referentem prædestinationem ad naturam, & alteram Ambrosij referentem ad manifestationem Christi, referri quoque potest prædestinatio Christi ad filium dei in virtute actuali, ita quòd filius dei ex semine Dauid secundum carnem, prædestinatus est filius dei in virtute actualis operationis sanctificatiuæ & reparatiuæ mundi, ita quòd totum coniunctum, s. filius dei in virtute actuali, est terminus prædestinationis.

¶ Et licet hæc expositio satis consonet literæ Apostoli, subiungentis

1. di. in 40. q. 2. cor. fi. & ad 5. & 3. dis. 7. q. 3 ar. 2. q. 2. & q. 3. art. 2. q. 3. & 4 cõ t. c. 9. ad 2. & Rom. t. lib. 3. *q. præced. art. 4.

gentis opera ſanctificationis & reſurrectionis mortuorũ: quia tamen exponitur etiam, quòd filius dei abſolute ſit terminus prædeſtinationis (vt Auctor cum Gloſſa ibidem ſuſtinet) ideo hunc proſequendo, aduerte ſecundo, quòd Auctor ponit Chriſtum prædeſtinatum ratione naturæ, ita quòd ipſa perſona

* 1.p.q.23. art.5. Chriſti ratione aſſumptæ naturæ, denominatur prædeſtinata ad dei filiationem. Conſiderat quippe æternã Chriſti perſonam dupliciter: vel ſecundum ſe ſeu abſolute, et ſic negat ipſam prædeſtinatam ad filiationem dei: quia eſt ipſa dei filiatio per eſſentiam: uel ſecũdum quòd indutа eſt humanitatem, & ſic affirmat ipſã prædeſtinatam ad filiationem dei, quia vt ſic, per gratiam vnionis aſſecuta eſt filiationem dei.

* 1. p.q.23. art.1.& 4. ¶ Quod vt clarius percipias, vtere poſitionibus hæreticorum, & ex differentia illarum ad ſentẽtiam fidei, videbis veritatem, neceſſitatem, proprietatẽq; huius ſenſus. Si.n. verbum indutũ eſſet carnem (vt hæretici fingunt) vel per inhabitationẽ, aut affectionẽ, aut quouis modo non perſonaliter, falſum eſſet quòd verbum ſecundum carnem prædeſtinatum eſt, vt ſit filius dei per gratiam vnionis: quoniam ſecũdum carnem non eſſet perſonaliter vnitum ſibi dei filio. Sed ſi, ꝓp quia Verbum ſecũdum carnem eſt perſonaliter vnitum ſibiipſi, ideo verum ẽ dicere de filio dei, qui ex ſemine Dauid eſt ſecundum carnem, quòd prædeſtinatus eſt filius

* Glo. ordi. ſup illud: Qui prædeſtinatus ẽ filius dei. dei: ſignificat enim hic ſermo, quòd ab æterno prædeſtinatum eſt de filio dei naturali, vt ſecundum carnem ſit per gratiam vnionis filius dei: quod eſt carnem eſſe perſonaliter vnitam filio dei.

¶ Occurrit hic dubium ex Durando in 3. ſenten. diſt. 7. q. 3. dicente hanc locutionem eſſe impropriam, propter defectũ duarum conditionum requiſitarum ad prædeſtinationem.

¶ Prædeſtinatio enim primo eſt ad ea, quæ excedunt virtutem prædeſtinati: nihil aũt eſt qđ excedat virtutẽ verbi incarnati.

¶ Prædeſtinatio rurſus eſt ad id, quod eſt poſterius natura ſaltem prædeſtinato, quia eſt ad gratuitum aliquod: gratia autem ſupponit naturam. Conſtat autem quòd eſſe filium dei per gratiam vnionis, non eſt poſterius natura aut intellectu verbo incarnato. Non eſt igitur propria hæc locutio, Chriſtus prædeſtinatus eſt filius dei.

¶ Ad hæc dicitur, quòd ſatis ſaluatur prima prædeſtinationis conditio, ſi id, ad quod quis prædeſtinatur, excedit virtutem p-

vt in prima parte dictum eſt.* ergo Chriſtus non eſt prædeſtinatus filius dei.

¶ 3 Præt. Sicut illud, quod eſt factum, non ſemper fuit, ita & illud quod eſt prædeſtinatum, eo quòd prædeſtinatio anteceſſionem quãdam importat: ſed quia Chriſtus ſemper fuit deus & filius dei, non proprie dicitur quòd homo ille ſit G factus filius dei. ergo pari ratione non debet dici, quòd Chriſtus ſit prædeſtinatus filius dei.

SED CONTRA eſt, quòd Apoſtol. dicit Roman. 1. de Chriſto loquens, Qui prędeſtinatus eſt filius dei in virtute.

RESPON. Dicendum, quòd ſicut patet ex his, quæ in prima * parte dicta ſunt, prædeſtinatio proprie accepta, eſt quædam diuina præordinatio ab æterno, de his q̃ per gratiam dei ſunt fienda in tem H pore. Eſt autem hoc in tempore factum per gratiam vnionis a deo, vt homo eſſet deus, & deus eſſet homo. Nec poteſt dici, quòd deus ab ęterno non prędordinauerit hoc ſe facturum in tempore: quia ſequeretur quòd diuinę menti aliquid de nouo accideret. Et ideo oportet dicere, quòd ipſa vnio naturarum in perſona Chriſti cadat ſub æterna dei prædeſtinatione, & ratione huius Chriſtus dicitur eſſe prædeſtinatus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Apoſt. ibi loquitur de prędeſtinatione, qua nos prædeſtinamur vt ſimus filij adoptiui. Sicut autem Chriſtus ſingulari modo præ alijs eſt dei filius naturalis, ita quodam ſingulari modo eſt prædeſtinatus.

AD 2m dicendum, quòd ſicut dicitur in Gloſſ.* Rom. 1. quidam dixerunt prædeſtinationem intelligendam eſſe de natura, non de

F deſtinati, vel abſolute, vel quatenus prædeſtinatus eſt. Sic autem eſt in propoſito: quoniam vnio perſonalis ad filium dei, etſi non excedit propriam virtutem verbi abſolute, excedit tñ virtutem ipſius ſm carnem, ſm quam eſt prædeſtinatum.

¶ Secunda autem conditio de prioritate naturæ diſtinguitur, vel ſecundum rem, vel ſecundum intellectum. Et dicitur, quòd licet non ſit prius natura verbũ incarnatum, quàm verbum incarnatũ eſſe filium dei per gratiam vnionis, tamen ſecundum cõſiderationem abſtractiuam intellectus, prius natura eſt verbum incarnatum, q̃ modus incarnationis, ſ. per vnionẽ perſonalem. Manifeſtatur autem talis prioritas ex conuenientia & differentia inter nos & hæreticos. Nam verbũ incarnatum intelligitur vt commune quid apprehenſum a nobis & illis, & differentia eſt circa ſpãles vnionis modos, dum illi p modum templi vel habitus &c. nos autẽ per perſonalẽ vnionem verbum incarnatum dicimus. Quocirca licet ſecũdum rem nullus ſit ibi ordo, ſecundum appræhenſionem tamẽ intellectus (qui natura eſt nõ ſolum coniuncta diuidere, ſed etiam vnum & idem a ſeipſo abſtrahere) inter verbum vt habens carnem, & ſeipſum vt habens carnem per ſonaliter iunctam, ordo eſt naturæ, ſicut inter commune & proprium. Et propterea prædeſtinatio, quæ actus eſt mentis, & ad rem ſub certa apprehenſione tendit, ex hoc ipſo quòd ad verbũ cum carne terminatur, determinat ad vnionem perſonalem, excludendo ceteros alios modos, quibus verbum cum carne præordinari potuiſſet. Et ob hoc filius dei naturalis, factus ex ſemine Dauid filius hominis, prædeſtinatus dicitur, & eſt filius dei.

* Ad Ro. 1. ſuper illud verbũ Pauli. tom. 3.

¶ In reſponſione ad tertium, perſpice primo literam Apoſtoli apud Origenem eſſe punctuatam ſic, quod ly prædeſtinatus, eſt adiectiuum ſubiecti, & non eſt pars copulæ ſeu prædicati, ita quòd dixit, Qui prædeſtinatus, tãquam ſi dixiſſet, qui omnipotens, vel quoduis aliud apposuiſſet ſubiecto: & ſubdit copulam cum prædicato, Eſt filius dei in virtute. Et ſic litera nihil habet difficultatis: quoniam verum eſt, quòd Chriſtus eſt prædeſtinatus, & quòd eſt filius dei in virtute.

¶ Nota ſecundo, quòd Auctor comparatiue de harum propoſitionum (ſ. Chriſtus prædeſtinatus eſt filius dei, Chriſtus factꝰ eſt filius dei) veritate loquitur, dicendo quòd prima eſt magis vera, ac per hoc vtramque fatetur eſſe veram. Chriſtus enim

significat ſuppoſitum duarum naturarum: & ratione humanæ A
naturæ, vtramque ſuſcipit prædicationem, & quòd prædeſtinatus eſt, & quòd factus eſt filius dei: quoniam vtrumque ei ſecundum humanam naturam conuenit per gratiam vnionis. Magis tamen prima conceditur: quia abſtractio Chriſti ſecundum naturam humanam a ſeipſo ſecundum vnionem perſonalem, magis intelligitur ſupponere ipſum prædeſtinationi, quæ eſt mẽtis actus, quàm factioni reali, cum ibi ſufficiat ordo naturæ ſecundum intellectum, qui minus ſufficit ad factionẽ. Cum his tamen retine, quòd iſta eſt impropria, Chriſtus factus eſt filius dei, multo plus quàm illa, homo eſt factus deus: quia homo poteſt habere ſuppoſitionem ſimplicem (vt ſuperius patuit) Chriſtus autẽ pro perſona ſupponit. Et propterea locutiones iſtæ non ſunt extendendæ, ſed pie exponendæ. Et quo ad ſenſum, reducendæ ad ſenſum ſimplicis ſuppoſitionis pro humana natura in cõcreto, iuxta hoc qđ in litera dicitur, Ali quando incœpit eſſe, quòd exiſtens in natura humana eſſet filius dei: hoc. n. veriſſimum eſt de exiſtente in natura humana, communiter loquendo: quãuis hic exiſtens in natura humana nũquam incœperit eſſe deus propter falſitatem exponentis negatiue, hic exiſtẽs in natura humana immediate ante nõ fuit deus: hic enim eſt deus heri, hodie, & in ſæcula.

*Cap. 15. a med. to. 7.

¶ *Super Quæſtionis vigeſimæquartæ Articulum ſecundum.*

TItulus vt iacet ſumatur.

¶ In corpore articuli vna eſt concluſio reſponſiua quæſito: Chriſtus ſecundum ꝙ homo eſt prædeſtinatus eſſe filius dei. Probatur: Hoc conuenit alicui, ſecundum quòd homo, quod conuenit ei ratione humanæ naturæ: ſed prædeſtinatio conuenit Chriſto ratione ſolius humanæ natu-

3. di. 10. q. 1 am. 1. q. 3. & 4. contra q. 4. ad 2.

cipio prædeſtinatus, referunt, non ad id, quod eſt eſſe filium Dei, ſed ad eius manifeſtationem, ſecundum illum conſuetum modum loquendi in Scripturis, quo res dicuntur fieri, quando innoteſcunt, vt ſit ſenſus, quòd Chriſtus prædeſtinatus eſt manifeſtari filius dei: ſed ſic non proprie prædeſtinatio accipitur. nam aliquis dicitur proprie prædeſtinari, ſecundum ꝙ dirigitur in finem beatitudinis: beatitudo autem Chriſti non dependet ex noſtra cognitione. Et ideo melius dicendum eſt, quòd illa anteceſſio, quam importat hoc participium prædeſtinatus, non refertur ad perſonam ſecundum ſeipſam, ſed ratione humanæ naturæ: quia ſcilicet perſona illa, etſi ab æterno fuerit filius dei, hoc tamen non fuit ſemper, quòd ſubſiſtẽs in natura humana, fuerit filius dei. Vnde Auguſt. dicit in lib. de prædeſtinatione ſanctorum.* Prædeſtinatus eſt Ieſus, vt qui futurus erat ſecundum carnem filius Dauid, eſſet in virtute filius dei. Et eſt cõſiderandum, quòd licet hoc participium prædeſtinatus, importet anteceſſionem, ſicut & hoc participium factus, aliter tamen & aliter. Nam fieri pertinet ad ipſam rem, ſecundum quòd in ſe eſt: præ D deſtinari autem pertinet ad aliquẽ, ſecundum quòd eſt in apprehenſione alicuius præordinantis. Id autem, quod ſubeſt alicui formæ vel naturæ ſecundum rem, poteſt apprehendi, vel prout eſt ſub forma illa, vel etiam abſolute. Et quia abſolute non conuenit perſonæ Chriſti, quòd incœperit eſſe filius dei, conuenit autem ei, ſecundum quòd intelligitur vel apprehenditur, vt in natura humana exiſtens (quia ſcilicet hoc aliquando incœpit eſſe, quòd in natura humana E exiſtens eſſet filius dei) ideo magis eſt hæc vera, Chriſtus eſt prædeſtinatus filius dei, quàm iſta, Chriſtus eſt factus filius dei.

*Cap. 15. post med. tom. 7.

ARTICVLVS II.

Vtrum hæc ſit falſa, Chriſtus, ſecundũ quòd homo, eſt prædeſtinatus eſſe filius dei.

AD SECVNDVM ſic procedit. Videtur quòd hæc ſit falſa, Chriſtus, ſecundum quòd homo, eſt prædeſtinatus eſſe filius

dei. Hoc enim eſt vnuſquiſque ſecũdum aliquod tempus, quod eſt prædeſtinatus eſſe, eo quòd prædeſtinatio dei non fallit. Si ergo Chriſtus, ſecundum quòd homo, eſt prædeſtinatus eſſe filius dei, videtur ſequi quòd ſit filius dei, ſecundum B quòd homo. Hoc autẽ eſt falſum. ergo & primum.

¶ 2 Præt. Illud, quod conuenit Chriſto, ſecundum ꝙ homo, conuenit cuilibet homini, eo ꝙ ipſe eſt vnius ſpeciei cum alijs hominibus. Si ergo Chriſtus, ſecundum quòd homo, eſt prædeſtinatus eſſe filius dei, ſequeretur, ꝙ cuilibet homini hoc cõueniat. Hoc autem eſt falſum. ergo & primum.

¶ 3 Præt. Hoc ab æterno prædeſtinatur, qđ eſt aliquãdo fiendum in C tempore: ſed magis hæc eſt vera, filius dei factus eſt homo, quàm iſta, homo factus eſt filius dei, vt ſupra habitum eſt.* ergo magis hæc eſt vera, Chriſtus, ſecundum ꝙ eſt filius dei, prædeſtinatus eſt eſſe homo, quàm econuerſo, Chriſtus, ſecundum ꝙ eſt homo, eſt prędeſtinatus eſſe filius dei.

SED CONTRA eſt, quòd Aug.* dicit in lib. de Prædeſt. San. Ipſum dominum gloriæ, inquantum homo factus eſt dei filius, prę

*q. 16. ar. 6. & 7.

D deſtinatum eſſe dicimus.

RESPON. Dicendum, quòd in prædeſtinatione duo poſſunt conſiderari. vnum quidem ex parte ipſius prædeſtinationis æternæ, & ſecundum hoc importat anteceſſionem quãdam reſpectu eius, quod ſub prædeſtinatione cadit. Alio modo poteſt conſiderari ſecundum effectum temporalem, ꝙ quidem eſt aliquod gratuitum dei donum. Dicendum eſt ergo, ꝙ ſecundum vtrumque iſtorum attribuitur prædeſtinatio Chriſto, ratione ſolius humanę naturæ. Nam humana natura non ſemper fuit verbo vnita, & ei etiam hoc per gratiam eſt collatum, vt filio dei in perſona vniretur. Et ideo ſolũ ratione humanæ naturæ prædeſtinatio competit Chriſto: vnde Auguſt. dicit in lib.* de prædeſt. ſan. prædeſtinata eſt iſta humanæ naturę tãta, & tam excelſa ſubuectio, vt quo attolleretur altius non haberet. Hoc autem dicimus conuenire alicui, ſecundum ꝙ homo, quod ei conuenit ratione huma-

*Cap. 15. in med. to. 7.

*Cap. 15. post med. tom. 7.

per

per vnionem verbi.
¶ In resp̃sione ad secundum collige hinc ex Auctore illam distinctionem de ly secundum ϕ, seu inquantum, vel reduplicatiue, vel specificatiue. Primum enim membrum literæ exponit reduplicatiue, denotando causam: secundum autem specificatiue, determinando conditionem, qua subiectũ recipit prædicatũ. Et hoc modo, scilicet specificatiue tenetur, cum dicitur, Christus secũdum quòd homo, est prædestinatus filiꝰ dei: sicut cum dicitur, Sortes, secundum quòd habet capillos, est crispus.

* In corp. art. ¶ *Super Quæstionis vigesimæquartæ Articulum tertium.*

TItulus clarus est.
¶ In corpore vnica est distinctio bimẽbris, & duæ conclusiones respondentes singulis distinctionis membris.
Distinctio est: Prædestinatio dupliciter sumitur, vel ex parte actus, vel ex parte termini. Prima conclusio est: Prædestinatio Christi ex parte actus, non est exemplar nostrę. Probatur: quia ex parte actꝰ vno actu & modo æterno deus Christum & nos prædestinauit: in actu siquidem diuino & modo ex parte dei, nulla est differentia, cum sint omnia vnamet res, ipsa scilicet deitas. Secunda cõclusio: prædestinatio Christi est nostræ exemplar ex parte termini, quo ad duo: hoc est quo ad bonum terminans, & quo ad modum consequendi illud bonũ. Probatur primum: quia Christus ad filiationem naturalem, nos ad adoptiuam. Probatur secundum: quia Christus per gratiam excludentẽ omne meritũm, nos per gratiam, includentem meritum Christi: quia de plenitudi-

* In corp. art. 3. di. 7. q. 3. ar. 1. & ar. 2 q. 2.
† Cap. 15. a med. to. 7.

næ naturæ. Et ideo dicendum est, ϕ Christus secundum ϕ homo, est prædestinatus esse filius dei.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cum dicitur, Christus secundum quòd homo, est prædestinatus esse filius dei, hæc determinatio, secundum quòd homo, potest referri ad actum significatum per participium dupliciter. Vno modo ex parte eius, quod materialiter cadit sub prædestinatione, & hoc modo est falsa: est enim sensus, ϕ prædestinatum sit, vt Christus, secundum quòd homo, sit filius dei: & in hoc sensu procedit obiectio. Alio modo, potest referri ad ipsam propriam rationem actus: prout scilicet prædestinatio importat in sui ratione anteceſſionem & effectum gratuitũ: et hoc modo cõuenit Christo ratione humanæ naturæ, vt dictum est.* Et secundum hoc dicitur prædestinatus, secundum quòd homo.

AD 2m dicendum, quòd aliquid potest conuenire alicui homini ratione humanæ naturæ dupliciter. Vno modo sic, quòd humana natura sit causa illius, sicut esse risibile conuenit Sorti ratione humanæ naturæ, ex cuius principiis causatur. Et hoc modo prædestinari non conuenit, nec Christo, nec alteri homini ratione humanę naturæ, & in hoc sensu procedit obiectio. Alio modo, dicitur conuenire aliquid alicui ratione humanæ naturæ, cuius humana natura est susceptiua, & sic dicimus Christum esse prædestinatum ratione humanæ naturæ: quia prædestinatio refertur ad exaltationem humanæ naturæ in ipso, vt dictum est.*

AD 3m dicendum, quòd sicut Augus. dicit in lib. de Prædes.† Ipsa est illa ineffabiliter facta hominis a deo verbo susceptio singularis, vt filius hominis simul propter susceptum hominem, & filius dei propter susscipientem vnigenitum deum, veraciter & proprie diceretur. Et ideo, quia illa susceptio sub prædestinatione cadit, tamquam gratuita, vtrumque potest dici, scilicet quòd & filius dei prædestinatus sit esse homo, & filius hominis prædestinatus sit esse filius Dei. Quia tamen gratia non est facta filio dei vt esset homo, sed potius humanæ naturæ, vt filio dei vniretur, magis proprie potest dici, quòd Christus, secundum quòd homo, est prædestinatus esse filius dei, quàm quòd Christus secundũ

F quòd filius dei, sit prædestinatus esse homo.

ARTICVLVS III.

Vtrum prædestinatio Christi sit nostræ prædestinationis exemplar.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd prædestinatio Christi non sit exemplar nostræ prædestinationis. exemplar enim præexistit exemplato: nihil autem præexistit æterno. Cum igitur prædestinatio nostra sit æterna, videtur ϕ prædestinatio Christi non sit exemplar nostræ prædestinationis.
¶ 2 Præt. Exemplar ducit in cognitionem exẽplati: sed non oportuit, quòd deus duceretur in cognitionem nostrę prædestinationis ex aliquo alio, cum dicatur Rom. 8. Quos præscuit, hos prædestinauit. ergo prædestinatio Christi non est exemplar nostræ prædestinationis.
¶ 3 Præt. Exemplar est conforme exemplato: sed alterius rationis videtur esse prædestinatio Christi, quàm prędestinatio nostra: quia nos prædestinamur in filios adoptionis, Christus autem est prædestinatus filius dei in virtute, vt dicitur Rom. 1. ergo eius p̃ destinatio non est exemplar nostræ prædestinationis.
SED CONTRA est, quòd Augus. dicit in lib. de Prædestin. San.* Est præclarissimum lumen prædestinationis & gratię ipse Saluator, ipse mediator dei & hominum, homo Christus Iesus. Dicitur autem lumen prædestinationis & gratię, inquantum per eius prædestinationem & gratiam manifestatur nostra prædestinatio, quod videtur ad rationem exẽplaris pertinere. ergo prædestinatio Christi est exemplar nostræ prędestinationis.
RESPON. Dicendum, quòd prædestinatio dupliciter potest considerari. Vno modo, secundum ipsum actum prædestinantis, & sic prædestinatio Christi non potest dici exemplar nostræ prędestinationis: vno enim modo, & eodem actu æterno, prædestinauit Deus nos & Christum. Alio modo, potest prædestinatio considerari secundum illud, ad quod aliquis prædestinatur, quod est prædestinationis terminus & effectus. Et secundum hoc, prędestinatio Christi est exemplar nostræ prædestinationis, & hoc dupliciter. Primo quidem, quantum ad bonum, ad quod prædestinamur: ipse enim est prædestinatus ad hoc, quòd esset dei filius naturalis: nos autem prædestinamur ad filiationem adoptionis, quæ est quędam participata similitudo filiationis naturalis. Vnde dicitur Rom. 8. Quos præscuit, hos prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui. Alio modo, quantum ad modum consequendi istud bonum, quod est per gratiam, quod quidem in Christo est manifestissimum: quia natura humana in Christo nullis suis præcedentibus meritis est vnita filio dei. Et de plenitudine gratiæ eius nos omnes accepimus, vt dicitur Ioan. 1.
AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa ratio procedit ex parte illius actus prædestinantis. Et similiter dicendum ad 2m.
AD 3m dicendum, ϕ non est necessarium, quòd exemplatum exemplari, quantum ad omnia conformetur: sed sufficit quod exemplatum aliqualiter imitetur suum exemplar.

ARTIC.

ne eius omne accepimus.
¶ Memento nouitie, quòd Christus dicitur prædestinatus vt sit filius dei naturalis, modo exposito, scilicet ratione humanæ naturæ per gratiam vnionis personalis. Reliqua sunt plana.

3. dist. 10. q. 3. art. 3. R. 2. ad 3.

Super Quæstionis vigesimæquartæ Articulum quartum.

TItulus clarus, vt iacet.
¶ In corpore est vnica distinctio cũ duplici conclusione: sicut in præcedenti articulo. & quia similiter clara sunt, pertranseamus.

3. dist. 10. q. 3. art. 3.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum prædestinatio Christi sit causa nostræ prædestinationis.

AD QVARTVM sic procedi tur. Videtur ϕ prædestinatio Christi non sit causa nostræ prædestinationis: æternum enim non habet causam: sed prędestinatio nostra est æterna. ergo prædestinatio Christi non est causa nostræ prædestinationis.
¶ 2 Præt. Illud, quod dependet ex simplici dei voluntate, non habet aliam causam nisi dei voluntatem: sed prædestinatio nostra ex simplici voluntate dei dependet. dicitur enim Ephes. 1. Prædestinati secundum propositum eius, qui omnia operatur secundum consilium voluntatis suæ. ergo prędestinatio Christi non est causa nostræ prædestinationis.
¶ 3 Præt. Remota causa, remouetur effectus: sed remota prędestinatione Christi, non remouetur nostra prædestinatio: quia etiam si filius dei non incarnaretur, erat alius modus possibilis nostræ salutis, vt Aug. dicit in lib. de Trinit.* Prædestinatio ergo Christi non est causa nostrę prędestinationis.

* In lib. 13. cap. 10. nõ procul a principio. to. 3.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ephes. 1. Prędestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum.
RESPON. Dicendum, quòd si consideretur prędestinatio secũdum ipsum prędestinationis actũ, prędestinatio Christi non est causa nostræ prædestinationis, cum vno & eodem actu deus prædestinauerit ipsum & nos: si autem consideretur prædestinatio secundum terminum prædestinationis, sic prædestinatio Christi est causa nostræ prædestinationis. Sic enim deus præordinauit nostram salutem, ab æterno prædestinando, vt per Iesum Christum compleretur. Sub prædestinatione enim æterna non solũ cadit id, quod est fiendum in tempore, sed etiam modus & ordo, secundum quem est complendum in tempore.
AD PRIMVM ergo & 2m dicendum, quòd rationes illæ procedunt de prædestinatione secũdum prædestinantis actum.
AD 3m dicendum, quòd si Christus non fuisset incarnandus, Deus præordinasset homines saluari per aliam causam: sed quia præordinauit incarnationem Christi, simul cum hoc præordinauit, vt esset nostræ salutis causa.

¶ *Super Quæstionis vigesimæquintæ Articulum primum.*

TItulus non de qualitate, sed de identitate vel diuersitate adorationis quæritur, an scilicet vna eademque adoratio (qualiscumque sit illa) terminetur ad Christi humanitatem, quæ ad illius terminatur diuinitatem. Et est ratio dubij huius, vsus Ecclesiæ & decretum quintæ syno-

QVAESTIO XXV.

De adoratione Christi, in sex articulos diuisa.

EINDE considerãdum est de his, quæ pertinent ad Christum in cõparatione ad nos. Et primo de adoratione Christi, qua scilicet nos eum adoramus. secundo, de hoc, quod est Mediator noster ad Deum.

Et circa primum quærũntur sex.

¶ Primo, Vtrum vna & eadem

A adoratione sit adoranda diuinitas Christi, & eius humanitas.
¶ Secundo, Vtrum caro Christi sit adoranda adoratione latriæ.
¶ Tertio, Vtrum adoratio latriæ sit exhibenda imagini Christi.
¶ Quarto, Vtrum sit exhibenda cruci Christi.
¶ Quinto, Vtrum sit exhibenda matri eius.
¶ Sexto, De adoratione reliquiarum sanctorum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum una & eadem adoratione sit adoranda diuinitas Christi, & eius humanitas.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd nõ eadem adoratione adoranda sit humanitas Christi, & eius diuinitas. Diuinitas enim Christi est adoranda: quia est communis Patri & Filio: vnde dicitur Ioan. 5. Omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem: sed humanitas Christi non est communis ei & Patri. ergo non eadem adoratione adoranda est humanitas Christi & eius diuinitas.
¶ 2 Præt. Honor est proprie præmium virtutis, vt Philosophus dicit in 4. Ethic.* meretur autem virtus suum præmium per actum. Cum igitur in Christo sit alia operatio diuinæ & humanæ naturæ D (vt supra habitum est†) videtur quòd alio honore sit veneranda humanitas Christi, & alio eius diuinitas.
¶ 3 Præt. Anima Christi si non esset verbo vnita, esset veneranda propter excellentiam sapientiæ & gratiæ, quam habet: sed nihil dignitatis est ei subtractum per hoc, quòd est vnita verbo. ergo natura humana in Christo est quæda m propria adoratione veneranda præter venerationem, quę exhibetur diuinitati ipsius.

B

C

SED CONTRA est, quòd in capitulis quintę Synodi sic legitur,† Si quis duabus naturis adorari dicit Christum (ex quo duę adorationes introducuntur) sed non vna adoratione deum verbum incarnatum cum propria ipsius carne adorat, sicut ab initio dei Ecclesię traditum est, talis anathema sit.

E

RESPON. Dicendum, quòd in eo qui honoratur, duo possumus considerare, scilicet eum cui honor exhibetur, & causam hono-

Infr. q. 58. art. 3. c. fi. & ad primũ. Et 3. dist. 9. q. 1. arti. 2. q. 1. Et dist. 19. a. 1. ad 4 Et veri. q. 29. ar. 4. ad quartum.

*c. 3. to. 5.

†Quæst. 19. art. 1.

*In cõci. 2. Cõstãtino. quod est 5. generale 8 no. 9.

di, quod in literæ afferẽ, tractaturque hæc materia in 3. sen. dist. 9.
¶ In corpore articuli duo fiunt. primo distinguuntur termini: deinde respondetur quæsito.
Distinguitur ergo primo id quod honoratur, secundo vnitas vel pluralitas honoris. Distinguuntur igitur in honorato res honorata, & causa honoris, & dicitur, quòd res honorata est tãtum persona seu totum subsistens, & probatur excludendo partes, ex vsu loquendi: quia non dicimus manum honorari. Et quia hoc videtur pati calumniam, respondetur obiectioni, quòd partes quandoque dicuntur honorari, non secundum se, sed vt totum honoretur. Et declaratur a simili, in veste, nũ tio, &c.
¶ Vbi habes aliam distinctionem honorati, scilicet secũdum se, vel secundum aliud in se. Totum enim honoratur secundum se, pars autem, imago, & nuntius, secundum aliud, hoc est totum in se partes, repræsentatum in se imagine, mittentem in se nuntio. Causa autem honoris est id, vnde habet honoratus excellentiam. Probatur: quia honor est reuerentia exhibita alicui propter sui excellentiam. Vnitas vero & pluralitas honoris distinguitur, quòd potest attendi vel secũdum causam honoris, vel secũdum terminum per se proprium adorationis. Et propterea si contingit in vno eodem homine inueniri diuersas causas honoris, erit illius honor vnus & multiplex. Vnus, ex parte terminus est: multiplex, ex parte causæ multiplicis, vt patet de vno homine honorato, & propter scientiam, & propter virtutẽ moralẽ seu theologalem.

¶ Con-

¶ Conclusio responsiua quæsito est: Adoratio Christi est vna ex parte personæ adoratæ, & est plures ex parte causæ, diuinæ scilicet vel humanæ. Probatur primo cõclusio quo ad primam partem: quia in Christo vna tantum est hypostasis. Quo ad secundam, quia alia ratio honoris est sapientia diuina, alia sapientia humana.

Deinde probatur ex opposito: quia scilicet si essent plures hypostases in Christo adoratio eius non esset vna, etiam ex parte adorati: sed totaliter adoratio Christi nõ esset vna, sed diuersa, & hoc est damnatum in synodis, &c.

¶ Circa primam distinctionẽ nota eautissime, quòd honorari vt causam honoris, non est honorari simpliciter, sed cum tali determinatione, ita quòd ly vt causa honoris, ẽ conditio diminues honoratum, ita q̃ non valet argumentum, Sapientia honoratur vt causa honoris, ergo honoratur. Et hoc ꝓprie loquendo: quia honorari non est, nisi terminatis passiue actum honorandi: non terminat autem honoris actum, nisi persona, cui exhibetur honor. Et hinc oritur, quòd Christo debetur simpliciter vna adoratio, & q̃ humanitas eius, vt abstrahit ab hypostasi, est inadorabilis sicut ceteræ causæ adorandi, inadorabiles sunt, proprie loquendo.

Quia tamen inuenitur quandoq; dictum de huiusmodi, quòd honorantur vel adorantur, ideo non faciẽdo vim in vocabulis, loquere, vt plures loquuntur, & intellige quòd ideo ecclesia Christum vnica adoratione adorat, dicendo ei, Miserere nobis, & non dicendo ei, Miserere, & intercede: quia ad vnitatem personæ respicit. Et hinc Synodi anathema procedit contra adorantes Christum duabus adorationibus: proprie enim locuti sunt de honorato seu adorato.

¶ Rursus, circa eandem distinctionem nota, quòd causa honoris dicitur id, quo persona excellit. Hoc autem inuenitur dupliciter: vel per modum formæ, vt sapientia, virtus, status: uel per modum operationis, vt creare gubernare, vincere, docere, misereri, &c. Vtrumque enim est, vnde quis excellit: excellunt enim homines non solum sapientia, potentia, virtute, dignitate, sed etiam quia vicerunt, quia docuerunt, quia ordinarunt, &c. Et vtrumque in litera hac habes, primum in corpore, secundum in responsione ad secundum.

¶ Circa distinctionem alteram ex litera sumptam de modo dupplici, quo res adorata adoratur (vel secundum se, vel secundum aliud in se) aduerte primo ex li. ea illam habeti, dum dicitur de partibus, quòd non secundum se honorantur, sed totum in illis honoratur. Et subditur per quem modum potest aliquis honorari in exteriori, puta veste, imagine vel nuntio. Ex his enim clara habetur dicta distinctio, dum totum secundum se honoratur, & quando partes honorantur, totum honoratur in partibus. Hoc n. est partem honorari, secundum ꝙ totum est in parte. Et similiter vestis honoratur, secundum quòd persona ẽ sub illa imago quoque veneratur, secũdum quòd repræsentata persona est in illa. Et similiter nuntius honoratur, secundum ꝙ princeps est in illo.

¶ Aduerte secundo, quòd quia ista quodammodo honorantur, & quodammodo non (quia secundum se non honorantur, secundum vero aliud in ipsis honorantur) iccirco de eis & affirmatiua & negatiua verificantur. Dicitur enim, ꝙ partes & huiusmodi non honorantur, ꝓprie (quia non secundum se) & ꝙ honorantur, scilicet secundum aliud in ipsis. Et quoniam clauis est vna istius tractatus sententia hæc, dilucidãda amplius est, discutiendo illam.

¶ Scito igitur tertio, dupliciter esse opinionem circa honorationẽ personæ in suis extrinsecis, puta imagine, &c. Altera est, quòd persona honoratur in istis: quia habet quoddam esse in illis. Altera est, quòd persona honoratur in illis: non quia habet esse in illis, sed quia per illa excitãtur, conuertũtur, homines ad personam illam honorandam: i. a ꝙ inter has opiniones tanta est distantia, quòd prima ponit extrinseca hæc terminare honorationem, non secundum se, sed secundum quòd persona est in illis: secunda autem ponit extrinseca hæc non terminare honorationem quouis modo. Et hinc distant secundo, quòd secundum primam extrinseca dicuntur honorari, iuxta secundam autem extrinseca non nisi abusiue, & communicando in nominibus cum vulgo dicuntur honorari: quod autem horum verius sit, inferius patebit. Sed hinc quamuis non habeatur ab Auctore prima opinio de verbo ad verbum, satis tamen insinuatur, cum dicitur, quòd totum honoratur in partibus, & quòd per hunc modum homo honoratur in exteriori, vt veste, imagine, aut nuntio. Clare autem aperitur inferius hæc sententia, cum non solum dicitur, quòd imago aut crux adoranda est, sed exprimitur terminatiue, dicendo motum in imaginem & personam esse vnum: si enim motus est in imaginem, imago ipsa nonnullus terminus est motus. Est ergo prima opinio Auctoris, inferius discutienda: nunc autem prælibata hæc sint, vt scias dubitare & discernere.

¶ Super

quòd simpliciter essent plures adorationes. Et hoc est quod in Synodis reprobatur. Dicitur enim in capitulis Cyrilli, † Si quis audet dicere assumptum hominem coadorari oportere deo verbo, quasi alterum alteri, & non potius vna adoratione honorificat Emanuelem, secundum quòd factum est caro verbum, anathema sit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in Trinitate sunt tres, qui honorantur, sed est vna causa honoris: in mysterio autem incarnationis est econuerso. Et ideo alio modo est vnus honor Trinitatis, & alio modo est vnus honor Christi.

AD 2m dicendum, quòd operatio non est, quæ honoratur, sed est ratio honoris. Et ideo per hoc, quòd in Christo sunt duæ operationes, non ostẽditur, quòd sint duæ adorationes, sed ꝙ sint duæ adorationis causę.

AD 3m dicendum, quòd anima Christi, si non esset vnita dei verbo, esset id, quod est principalissimum in homine illo: & ideo sibi præcipue deberetur honor: quia homo est id, quod est potissimum in eo: sed quia anima Christi est vnita personæ digniori, illi personæ præcipue debetur honor, cui anima Christi vnitur. Nec per hoc tamen diminuitur dignitas animæ Christi, sed augetur, vt etiam supra dictum est.

*

¶ *Super Quæstionis vigesimæquintæ Articulum secundum.*

ARTICVLVS II.

Vtrum humanitas Christi adoranda sit adoratione latriæ.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd humanitas Christi non sit adoranda adoratione latriæ: quia super Psalm. 98. Adorate scabellum pedem eius, quoniam sanctum est, dicit Glos. Caro a Verbo Dei assumpta, sine impietate adoratur a nobis, quia nemo carnẽ eius spiritualiter manducat, nisi prius adoret: non illa dico adoratione quæ latria est, quę soli Creatori debetur: caro autem Christi est pars humanitatis. ergo humanitas Christi non est adoranda adoratione latriæ.

¶ 2 Præt. Cultus latriæ nulli creaturæ debetur: ex hoc enim reprobantur gentiles ꝙ coluerunt & seruierunt creaturæ, vt dicitur Roma. 1. sed humanitas Christi est creatura. ergo non est adoranda adoratione latriæ.

¶ 3 Præt. Adoratio latriæ debetur Deo in recognitionem maximi dominij, secundum illud Deuter. 6. Dominum Deum tuum adorabis, * & illi soli seruies: sed Christus, secundum quòd est homo, est minor patre. ergo humanitas eius non est adoratione latriæ adoranda.

SED CONTRA est, quòd Damas. dicit in 3. li. * Adoratur autẽ caro Christi incarnato verbo Dẽo, non propter seipsam: sed propter vnitum ei secundum hypostasim verbũ Dei. Et super illud Psal. 98. Adorate scabellum pedum eius, dicit glo. † Qui adorat corpus Christi, non terram intuetur: sed illum potius, cuius scabellum est, cuius in honore scabellum adorat, sed Verbum incarnatum adoratur adoratione latriæ. ergo & corpus eius, siue eius humanitas.

RESPON. Dicendum, quòd sicut supra dictum est *, honor adorationis proprie debetur hypostasi subsistenti: tamen ratio honoris potest esse aliquid non subsistens, propter quod honoratur persona, cui illud inest. Adoratio gitur humanitatis Christi, dupliciter potest intelligi. Vno modo, vt sit eius, sicut rei adoratæ, & sic adorare carnem Christi, nihil est aliud, quàm adorare Verbum dei incarnatum, sicut adorare vestem regis, nihil est aliud, quàm adorare regem vestitum. Et secundum hoc, adoratio humanitatis Christi est adoratio latriæ. Alio modo, potest intelligi adoratio humanitatis Christi, q̃ fit rõne humanitatis Christi, pfectæ omni munere gratiarũ, & sic adoratio humanitatis Christi non est adoratio latriæ, sed adoratio duliæ, ita scilicet, quòd vna & eadẽ pſona Christi adoretur adoratione latriæ, propter suam diuinitatem, & adoratione duliæ, propter perfectionem humanitatis. Nec hoc est inconuenieus, quia ipsi Deo patri debetur honor latriæ propter deitatem, & honor duliæ propter dominiũ, quo gubernat creaturam. Vnde super illud Psalm. 7. Domine Deus meus in te speraui, dicit glossa. * Domine omnium, per potentiam, cui debetur dulia: Deus omnium per creationẽ, cui debetur latria.

ADPRIMVM ergo dicendũ, quòd glo. illa non est sic intelligenda, quasi scorsum adoretur caro Christi ab eius diuinitate: hoc enim contingeret solum hoc modo, si esset alia hypostasis Dei, & humanitas, sed quia, vt Dama. † dicit, si diuidas subtilibus intelligentijs quod videtur, ab eo quod intelligitur, inadorabilis est, vt creatura, scilicet, adoratione latriæ. Et tunc sic intellectæ, vt separatæ a dei verbo deberetur sibi adoratio duliæ: non cuiuscumque (puta, quæ communiter exhibetur alijs creaturis) sed cuiusdam excellentioris, quam hyperduliam vocant.

Et per hoc etiam patet responsio ad 2m & 3m, quia adoratio latrię nẽ exhibet humanitati Christi ratione seipsius: sed ratione diuinitatis, cui vnitur, secũdum quam Christus non est minor Patre.

ARTICVLVS III.

Vtrum imago Christi sit adoranda adoratione latriæ.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd imago Christi, non sit adoranda adoratione latriæ. Dicitur enim Exodo. 20. Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem: sed nulla adoratio est facienda contra Dei præceptum. ergo imago Christi non est adoranda adoratione latriæ.

¶ 2 Præter. Operibus gentilium non debemus communicare, vt

3.di.9.q.1. ar.2.q.1. & q.4.ad 1.

Aliat, time bis.

Li.4.Orth. fidei c.3.circa princi.

Psal.98.Est Aug.ibi. to mo.8,

Art. præce.

2.2.q.81.a. 3. ad 3. & q.49.art.2. ad 1. Et inf. ar.4.cor. & arti.5.ad 2. Et 3. dis.9. q.1.ar.2. q. 2.

Pſal.7.glo. interlinearis ibid.

Li.4.c.3.citra princ.

est res quædam, ergo vt imagini. ergo eadem reuerentia, quæ Christo exhibetur, ergo est adoranda adoratione latriæ. Antecedens pro prima parte experientia testatur. Pro secunda probat litera, quia reuerentia non nisi rationali naturæ debetur. Prima consequentia probatur ex sufficienti distinctione motus animæ in imaginem: destructo enim altero membro reliquum optime infertur. Secunda autem consequentia probatur ex eadem Aristotelis doctrina, quia motus in imaginem vt sic, est vnus cum motu in rem repræsentatam. Tertia demum consequentia probatur, quia Christus adoratur adoratione latriæ. ergo multo minus imagini corporali, quæ repræsentat humanitatem ipsius.

¶ 4 Præt. Nihil videtur esse in cultu diuino faciendum, nisi quod est a deo institutum. vnde & Apo. 1. ad Cor. 11. traditurus doctrinam de sacrificio Ecclesiæ, dicit, Ego accepi a Domino quod & tradidi vobis: sed nulla traditio in Scriptura inuenitur de adorandis imaginibus. ergo imago Christi nō est adoranda adoratione latriæ.

SED CONTRA est quòd Damas. inducit Basilium dicentem*, Imaginis honor ad prototypum

Li.4.ca.17. non longe a prin.

Apost. dicit Ephes. 5. sed gentiles de hoc præcipue inculpantur, ꝙ commutauerunt gloriam incorruptibilis dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, vt dicitur Roma. 1. ergo imago Christi nō est adoranda adoratione latriæ. G

¶ 3 Præt. Christo debetur adoratio latriæ ratione diuinitatis, nō ratione humanitatis: sed imagini diuinitatis eius, quæ est animæ rationali impressa, non debetur adoratio latriæ. ergo multo minus imagini corporali, quæ repræsentat humanitatem ipsius.

¶ 4 Præt. Nihil videtur esse in cultu diuino faciendum, nisi quod est a deo institutum. vnde & Apo. 1. ad Cor. 11. traditurus doctrinam H de sacrificio Ecclesiæ, dicit, Ego accepi a Domino quod & tradidi vobis: sed nulla traditio in Scriptura inuenitur de adorandis imaginibus. ergo imago Christi nō est adoranda adoratione latriæ.

SED CONTRA est quòd Damas. inducit Basilium dicentem*, Imaginis honor ad prototypum

peruenit, ideſt, exemplar: sed ipsum exemplar, scilicet Christus, est adorandus adoratione latriæ. ergo & eius imago.

RESPON. Dicendum, quòd sicut Philosophus dicit in lib.* de Memoria & reminiscētia, duplex est motus animæ in imaginē, unus quidem in ipsam imaginē, secundum quòd res quæda est, alio modo in imaginem, inquantum est imago alterius. Et inter hos duos motus est hæc differentia: quia primus motus, quo quis mouetur in imaginem, vt est res quædam, est alius a motu, qui est in rem: secundus autem motus qui est in imaginem, inquantum est imago, [d] est vnus & idem cum illo qui est in rem. Sic ergo dicendum est, quòd imagini Christi, inquātum est res quædam (puta lignum sculptum uel pictum) nulla reuerentia exhibetur, quia reuerentia, non nisi rationali naturæ debetur. Relinquit ergo ꝙ exhibeatur ei reuerētia solū inquantum est imago, & sic sequitur, quòd eadem reuerētia exhibea

Ca.2.ẽ medium mo.2.

D.4.ẽ

tur imagini Christi & ipsi Christo. Cum ergo Christus adoretur adoratione latriæ, consequens est, quòd eius imago sit adoratione latriæ adoranda.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd non prohibetur illo præcepto facere quamcumque sculpturam vel similitudinem, sed facere adorandam. unde subdit, Non adorabis ea, neque coles. Et quia, sicut dictum est, idem est motus in imaginem, & in rem, eo modo prohibetur adoratio imaginis, quo prohibetur adoratio rei, cuius imago est. undeibi intelligitur prohiberi adoratio imaginum, quas gentiles faciebant in venerationem deorum suorum, ideſt, dæmonum. Et ideo præmittitur, Non habebis deos alienos coram me. Ipsi autem vero deo, cum sit incorporeus, nulla imago corporalis poterat poni: quia, vt Damas. dicit*, insipientiæ summæ est & impietatis, figurare quod est diuinum. Sed quia in nouo Testamento Deus factus est homo,

Li.4.ca.15. ante mediū

potest, in sui imagine corporali, adorari.

AD 2m dicendum, quòd Apostolus prohibet operibus infructuosis gentilium communicare: communicare autem vtilibus eorum operibus, Apostolus nō prohibet. Adoratio autem imaginum B est inter infructuosa opera computanda, quantum ad duo. Primo quidem, quantum ad hoc, quòd quidam eorum adorabant ipsas imagines vt res quasdam, credentes in eis esse aliquod numen propter responsa, quæ dæmones in eis dabant, & alios huiusmodi effectus mirabiles. Secundo, propter res, quarum erāt imagines: statuebāt enim huiusmodi imagines aliquibus creaturis, quas in eis veneratione latriæ venerabātur. Nos autē adoramus adoratione latriæ C imaginem Christi, qui est verus Deus, non propter ipsam imaginem, sed propter rem, cuius imago est, sicut dictum est*.

AD 3m dicendum, quòd creaturæ rationali debetur reuerentia

In corp.ar.

adorari in imagine.

¶ Ad huius rei euidentiā aduertendū est, tripliciter posse formari imagines Dei, seclusa incarnationis mysterio. Primo, vt res diuina figuretur per imagines. Et sic, insipientiæ quo ad partem apprehensiuam, & impietatis secundum partem appetitiuā, est figurare quod diuinum est, vt Damas. dicit. Et hac ratione damnantur imagines dei, vt deus est, & ingerunt erroneam de Deo opinionem. Et hoc modo in Ecclesia dei constat non haberi imagines dei.

¶ Secundo, vt species Dei in scripturis traditæ figurentur: sicut cum depingitur Spiritus sanctus in forma columbæ, non vt Spiritus sanctus figuratus lineamentis columbæ monstretur, sed vt species in qua apparuit Spiritus sanctus, figurata monstretur. Et hoc frequenti vsu Ecclesia passim efficit & de deo, & de Christo, & de angelis, & de sanctis, vt patet cum Deus depingitur imaginibus specierum, in quibus visus dicitur in testamento veteri, vt in forma senis antiqui, scilicet dierum, Daniel. 7. & Christus in forma agni, & angeli, cum sex alis, & Euangelistæ in forma quatuor animalium. Et hæc non solū pinguntur, vt ostendantur, sicut Cherubim olim in templo, sed vt adorentur, vt frequens vsus ecclesiæ testatur.

¶ Tertio, vt ex similioribus apud nos etiam fictis, ad insignibilia ascendamus: sicut angelorum imaginem, facimus iuuenē pulchrum, alatum, cum diademate, non quòd talis sit angelus, sed vt vel ex similiori sibi natura, scilicet humana (appositā sanctitate per diadema, & iuuentute pro perfectione, & aliis conficiis pro celeritate) vel sic ex sensibilibus ad insensibilia venerando ascendamus. Et hoc modo, alicubi Spiritus sanctus in forma senis, orbem pugillo concludentis, & cet. figuratur. Hic autem tertius modus satis propinquus est ritui paganorum, figurantium Deum diuersimode, prout causa est diuersorum esse dictum, vt in forma Minervæ ratione sapientiæ, & huiusmodi.

¶ His præmissis sciendum est, quòd figurare diuinum primo modo, est actus ex suo genere malus moraliter, quia cadit super repugnante materia: repugnat siquidem deitati figurabilem esse. Figurare autem Deum secundo vel tertio modo ad actum instructionis, est actus ex suo genere bonus, quoniam naturale est homini per sensibilia discere insensibilia. Vnde picturæ codices sunt populorum, sicut libri, in quibus per hæc sensibilia

A

ne posita, fictis istiusmodi, rememoratiuis, quis Ecclesiam a iudæorum prisco rumque quorundam imaginum cultui detrahentium morsibus eripuisset? quis iuste damnasset læsæ maiestatis, iniuriantes imaginibus principum? Monstrant hæc, imagines quia imagines honorandas, aut dehonorandas esse.

¶ In responsione ad primū eiusdem arti. circa imagines Dei, dubium occurrit, an sint licitæ. Et est ratio dubii, qa auctoritas Damasceni in litera damnat illas insipientiæ, & impietatis. Et eadem est ratio nūc de deitate, quæ erat in ueteri lege, quo ad rē figurabilem vel nō, secundum se: cōstat autem in veteri lege, imagines Dei esse prohibitas: occasio quoque falsæ opinionis de deo ex imaginibus, eadem verobique est. Vnde non desunt doctores reprehendentes imagines sanctæ Trinitatis.

¶ In oppositum autē est Ecclesiæ vsus, admittens Trinitatis imagines, repræsentantes non solū Filium incarnatū, sed Patrem ac Spiritumsanctum. Ad sunt & literæ huius verba sonātia, quòd postquam Deus est incarnatus, potest

D

¶ Ad obiecta ex parte vnitatis dicitur, quòd est sermo de vnitate simpliciter, hoc est specifica, quia est sermo de vnitate motus secundum per se primo terminum, ex quo vnitas specifica motus sumitur. Nec obstat differentia penes esse sine medio vel cū medio, quia non inuenitur hic medium ex parte termini, sed solum secundum conditionem diuersam eiusdem termini: eadem siquidem persona repræsentata, terminat formaliter motum vel in seipsa, vel in sua imagine. Conditiones autē, quia non variant speciem termini, consequenter nec speciem motus in terminum.

¶ Ad obiecta autem Durandi dicitur, quòd sane intellecta imagine, vt imagine, imago & repræsentata res, sunt idem, quo ad formalem rationem terminandi motum (quod ipse non vidit) & ideo optime infertur, quòd honor exhibitus rei, exhibendus est imagini. Error enim fuit, quia non est intellectum quid importat imago, ut imago in actu exercito.

¶ Ad aliam obiectionem eiusdem dicitur, quòd imago Christi, proprie loquendo, est adoranda adoratione latriæ, quę soli Creatori debetur. Distinctio autem ab obiiciente inducta, de per se vel per accidens coniuncto refutanda est, vt insufficiens. Distinguitur siquidē in primo articulo huius quæstionis honorari vt rem honoratam, dupliciter, vel secundum se, vel secundū aliud. E Et ad secundum modum, vt ibi dicitur, & declaratum est, speciat adorari personam in sua imagine: exhibetur siquidē Christi imagini latria, vt termino secundum Christum in ipsa, vel Christo in sua imagine, quorum neutrum est aliud, quàm exhibere latriam Creatori Iesu Christo.

¶ Ad tertium eiusdem dicitur, quòd Auctoris & commune dictum est proprie dictum, & non est ob ignorantiam quorundā, inter impropria locandum, vt obiiciens facit. Cuius error ex hoc potest contingi, quòd si imago Christi non nisi quia ad memoriam, aut cognitionem reducit Christi, adorari dicitur, posset pari ratione quælibet res, quatenus reducit in memoriam Christi, adorari adoratione latriæ. Et si hoc ponas in practica, percipies, & videbis quòd Ecclesia non ideo imaginem Christi adorat, quia fecit sibi eam signum rememoratiuum Christi: sed quia imago Christi adoranda latria est, ideo eam adorat. Si autem esset huiusmodi adoratio, nostra lege aut consuetudi-

dacemur intelligibilia contemplari, propter eruditos sunt, & sic Moyses statuas constituit angelorum in templo. Sed ad actum cultus figurare hæc, actus est solitarie sumptus, non bonus nec eligibilis, sed declinabilis: sicut occidere hominem, si solitarie proponatur, non est actus eligibilis aut laudabilis, sed si nihil adderetur, malus & vituperabilis: sed si figurare Deum ad actum cultus, vestiatur quibusdam circunstantiis (puta auctoritate Ecclesiæ consuetudinis, securitate ab errorū occasione, pietate q; colentium (redditur actus iste honestus: sicut si occidere hominē, induatur circunstantia publicæ potestatis, actū præcipientis propter iustitiam, ac commune bonum, erit occidere hominem, actus honestus.

¶ Cauere ergo oportet, ne facilis sit sententia contra quamcunque partem: habenda siquidem in primis est ratio erroris. Nam si ex falsa aliqua opinione de Deo aut Angelis &c. aliqua processit aut perseverat imago tertii modi, vel secundi inusitata, abolenda esset, & instruendus populus. Dico autem vel secundi inusitata, quia etsi ad repræsentationem historiæ Deus depingitur in forma rubi ardētis, loquētis Moysi, & similium visionum, quia tamē Ecclesia non consueuit omnia figuralia proponere vt colenda, ideo cauendum est ne noua abusio introducta sit, puta, si petra adoraretur, p Christo, quia scriptum est, Petra autem erat Christus: si vero nulla falsa opinio aut præsumptio interuenit, sed antiquus Ecclesiæ vsus seruatur, nullusque occasionem errandi accipit (quia plebs est bene instructa in fide, & credit Deum spiritum esse, & in omnibus recte cum ecclesia sentiunt) non video peccatum aliquod in huiusmodi cultu imaginum, tam secundi, quàm tertii modi. Et secundus quidem authoritatem habet ex sacra scriptura, & ecclesiæ vsu manifeste.

¶ Tertius autem, quia originaliter secundum partes est ex sacra scriptura (quāmuis non tota imago) & ecclesiæ vsu approbatur, non solum tolerabilis, sed licitus mihi videtur: ex eo, n. quòd cultus Deo exhibetur in imagine, non impie aut præsumptuose, sed ab ecclesia propositæ actus adorationis circa debitā materiam versatur, ac per hoc nullam peccati rationem habet. Et si sic est, non videntur cassandæ Trinitatis imagines in forma senis, crucifixum sustinentis columba intermedia: partes enim imaginis huius ex sacra sunt Scriptura. Et de filii & Spiritus sancti imaginibus constat. De Patris autem ex Daniele habetur cap. 7. cum dicitur de Filio, quòd peruenit ad antiquum dierum, hoc est deum patrem. Et hoc, vt dictum est, vbi nulla est occasio erroris,

¶ Non laudo tamen huiusmodi multiplicationem imaginum Trinitatis aut deitatis, aut Dei patris, aut Spiritus sancti, nisi in specie columbæ & igneæ linguæ super discipulos: sed potius tamquam infigurabilis, tamquam supra nubem aliquam aut

propter seipsam, & ideo si creaturæ rationali, in qua est imago dei, exhiberetur adoratio latrię, posset esse erroris occasio, vt scilicet motus adorantis sisteret in homine, inquantū est res quędam, & nō ferretur in deum, cuius est imago, quod non potest cōtingere de imagine sculpta, vel picta in materia sensibili.

Ad 4^m^ dicendum, quòd apostoli familiari instinctu Spiritus sancti quædam ecclesijs tradiderunt seruanda, quæ non reliquerunt in scriptis, sed in obseruatione ecclesiæ per successionem fideliū. Vnde ipse dicit 2. ad Thessa. 2. State, & tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, scilicet ore prolatum, siue p epistolā, scilicet scripto trāsmissam: & inter huiusmodi traditiones est imaginum Christi adoratio. Vnde & beatus Lucas dicitur depinxisse Christi imaginem, quę Romæ habetur.

Articvlvs IIII.

Vtrum crux Christi sit adoranda adoratione latriæ.

Ad qvartvm sic proceditur. Videtur quòd crux Christi non sit adoranda adoratione latriæ. Nullus enim pius filius veneratur cōtumeliam patris sui, puta flagellum, quo flagellatus esset, vel lignum in quo fuisset suspensus, sed magis illud abhorreret. Christus autem in ligno crucis opprobriosissimam mortem passus est, secūdum illud Sap. 2. Morte turpissima condemnemus eum. ergo non debemus crucem venerari, sed magis abhorrere.

¶ 2 Præt. Humanitas Christi adoratione latriæ adoratur, inquantum est vnita filio dei in persona, quod de cruce dici nō potest. ergo crux Christi non est adoranda adoratione latriæ.

¶ 3 Præt. Sicut crux Christi fuit instrumentum passionis eius & mortis, ita etiam & multa alia (puta claui, corona, & lancea) quibus tamē non exhibemus latriæ cultum. ergo videtur quòd crux Christi non sit adoratione latriæ adoranda.

Sed contra est, quòd illi exhibemus latriæ cultum, in quo ponimus spem salutis: sed in cruce Christi ponimus spem salutis: cantat enim ecclesia *, O crux, aue spes vnica, hoc passionis tempore, auge pijs iustitiam, reisq; dona veniā. ergo crux Christi est adoranda adoratione latriæ.

Respon. Dicendum, quòd sicut supra dictum est †, honor seu reuerentia non debetur nisi rationali naturæ: creaturæ autem insensibili non debetur honor vel reuerentia, nisi ratione rationalis naturæ. Et hoc dupliciter, uno modo, inquantum repræsentat rationalem naturam: alio modo, inquātum ei quocumque modo, coniungitur. Primo modo, consueuerunt homines venerari regis imaginē: secūdo modo, eius vestimentum.

Imagines enim codices sunt populorum, & propterea a multis reprehendū tur, tamquam occasionem erraudi præbentes, quantum est ex se. Et verum dicerent, nisi conditiones prædictæ excusarent actum, vt dictum est.

¶ Et per hæc patet responsio ad obiecta, quoniam aliqualiter omnia verum cōcludunt, dum Dei imagines solitarie propositæ dissonant & auctoritate fultæ ecclesiasticæ consuetudinis, securitateq; ab errore concurrente, cum origine a sacra Scriptura in toto vel parte, honestantur.

¶ *Super Quæstionis vigesimæquintæ Articulum quartum.*

In Domini ca de passione dominii Hym.

Titulus de cruce Christi loquitur, siue illa in qua passus est Christus, siue quacumque alia, vt est crux Christi.

Art. præced. ad 3. arg.

¶ In corpore articuli duæ sunt partes. Primo, determinatur in communi de re honorata, & qualitate adorationis. Et dicuntur quatuor. Primum est, Soli rationali naturæ debetur honor, intellige ratione sui. Secundum est, Creaturæ insensibili non debetur honor, nisi ratione rationalis naturæ. Tertium est, dupliciter creaturæ insensibili ratione naturæ rationalis honor debetur, vel ratione repræsentationis, vel ratione coniunctionis quomodoliber, declaratur hoc exemplis imaginis, & vestis regiæ. Quartum est, Vtroque modo eadem exhiberur reuerentia, quę exhiberur & regi. In secunda parte respondetur in speciali de cruce Christi, distinguendo, vel de cruce illa, in qua Christus pependit: vel de quacumq; alia. Et de prima quidem respondetur vna conclusione habēte duas partes, quòd est veneranda vtroque modo, & adoratione latriæ, qua Christus adoratur, & declaratur quo ad singula clare. De cruce vero Christi in quacumque alia materia respondetur, quòd est adoranda etiam latria, inquantum repræsentatiua Christi, sicut Christi crucifixi imago. Omnia clare patent in litera, aduertendo quòd allocutio crucis pro effectu affertur, adorationis eiusdem, qua Christus adoratur: ex eo enim quòd ipsam alloquimur quasi Christum, signum est, quòd ad ipsam vt Christum nos recurrimus. Et propterea allocutio fit etiam ad crucem in omni materia, & non ad illam tantum, in qua Christus pependit.

¶ Aduerte hic, quòd Durādus vbi supra, & Ioan. Capreolus credierunt Auctorem retractasse hic, quod in 3. senten. dixerat. s. crucem illam, in qua pependit Christus, esse adorandam non solum vt imaginem Christi latria, sed vt quandam rem Christi hyperdulia, quasi crux illa Christi non sit capax adorationis, vt est quædam

est quædam res Christi. Parcant mihi Domini isti: non retracta nit, sed magnificauit hic Auctor doctrinam ibi traditam, quoniam crucem illam vt quandam Christi rem per contactum, ibi hyperdulia, hic latria adorandam dixit. Hoc enim patet non esse reuocationem dicti, quòd crux illa vt quædam Christi res est veneranda, sed magnificationem illius dum ab hyperdulia ad latriam ascenditur.

¶ *Super Quæstionis vigesimæquintæ Articulum quintum.*

In corpore art. vnica conclusio, habēs duas partes: beata virgo est adoranda nō latria, sed hyperdulia. Probatur primo pars negatiua. Nulli rei venerabili ex se, nisi soli Deo debetur latria. ergo nulli puræ creaturæ rónali. ergo beatæ Virgini non debetur latria. Antecedens in illa particula, venerabili secundum se, excludit & creaturas insensibiles (quales sunt imagines & cruces, quæ non sunt secundum se venerabiles) excludit & humanitatem Christi, quæ secundum se non est venerabilis, vt res adorata, vt patet ex dictis superius. Ambo enim adorantur latria, vt patet ex antedictis. & ideo in litera, apponitur ly puræ, cum dicitur puræ creaturæ. Consequētia prima probatur, quia creatura rationalis est capax secundum se honoris: secunda autem, quia beata Virgo, est pura creatura rationalis. Secunda autem pars probatur, quia veneranda est eminentius creaturis ceteris, quia est mater Dei.

¶ In hoc articulo & specialiter in respōsione ad tertiū, dubiū occurrit, quia non debet esse minoris cōditionis res veneranda secundū se & secūdū aliud, quàm si esset solum veneranda secundū aliud, quoniam venerabilitas secundū se, non est conditio diminuens rationē venerabilitatis: sed beata Virgo si non esset venerabilis secundum se, sed solū ratione Christi, vt crux, adoraretur latria non minus quàm crux Christi, quia intrinsece fuit illi coniuncta. ergo etiam nunc vt res coniuncta Christo, adoranda est latria, & secundum seipsam, hyperdulia. Et confirmatur, quia iam dictum est, quòd non inconuenit vnam & eandem personam adorari duplici adoratione.

Vtrumque autem venerantur homines eadem veneratione, qua venerantur & regem. Si ergo loquamur de ipsa cruce, in qua Christus crucifixus est, vtroque modo est a nobis veneranda: vno scilicet modo, inquantum repræsentat nobis figuram Christi extēsi in ea: alio modo ex contactu ad membra Christi, & ex hoc quòd eius sanguine est perfusa. Vnde vtroque modo adoratur eadem adoratione cum Christo, scilicet [d] adoratione latriæ. Et propter hoc etiā crucem alloquimur, & deprecamur quasi ipsum crucifixum. Si vero loquamur, de effigie crucis Christi in quacumque alia materia (puta, lapidis vel ligni, argenti vel auri) sic veneramur crucem tantum, vt imaginem Christi, quā veneramur adoratione latriæ, vt supra dictum est*.

Art. præce.

Ad primvm ergo dicendū, quòd in cruce Christi quantum ad intētionem, vel opinionem infidelium cōsideratur opprobriū Christi: sed quantum ad effectum nostræ salutis consideratur virtus diuina ipsius, quæ de hostibus triumphauit, secundum illud Coloss. 2. Ipsum tulit de medio, affigens illud cruci, & spolians principatus, & potestates, traduxit confidenter, palam triumphās illos in semetip so. Et ideo dicit Apostolus 1. ad Corint. 1. Verbum crucis pereuntibus quidem stultitia est: his autem, qui salui fiunt, ideſt nobis, virtus Dei est.

Ad 2^m^ dicendum, quòd crux Christi, licet non fuerit vnita verbo Dei in persona: fuit tamē ei vnita aliquo alio modo, scilicet per repræsentationē & contactū. Et hac sola ratione exhibetur ei reuerētia.

Ad 3^m^ dicendum, quòd quantum ad rationem contactus membrorum Christi, adoramus non solum crucem, sed etiam omnia quæ sunt Christi. Vnde Dama. * dicit in 4. lib. pretiosum lignum vt sanctificatum tactu sancti corporis & sanguinis, decenter adorādum clauos, indumenta, lanceam, & sacra eius tabernacula, quæ sunt præsepe, spelunca, & huiusmodi. Ista tamen non repræsentant imaginem Christi, sicut crux, quæ dicitur signum filij hominis, quod apparebit in cælo, vt dicitur Mat. 24. Ideoque mulieribus dixit angelus, Iesum quæritis nazarenum crucifixum: non dixit lanceatum, sed crucifixum. Et inde est quòd crucem Christi veneramur in quacumque materia, non autem imaginem clauorum, vel quorumcūque huiusmodi.

Articvlvs V.

Vtrum mater Christi sit adoranda adoratione latriæ.

Ad qvintvm sic proceditur. Videtur quòd mater Dei sit adoranda adoratione latriæ. Videtur enim idē honor esse exhibendus matri regis, & regi, vnde dicitur 2. Reg. 2. quòd positus est thronus matri Regis, quæ sedit ad dexteram eius. Et Aug. dicit in sermone de Assumptione, * Thronū Dei, & thalamum Domini cæli, atque tabernaculum Christi dignum est ibi esse, vbi est ipse: sed Christus adoratur adoratione latriæ. ergo & mater eius.

¶ 2 Præt. Dama. † dicit in 4. lib. q honor matris refertur ad filium: sed filius adoratur adoratione latriæ. ergo & Mater.

¶ 3 Præt. Coniunctior est Christo mater eius, quàm crux: sed crux adoratur adoratione latriæ. ergo & mater Christi est adoratione latriæ adoranda.

Sed contra est, quòd mater Dei est pura creatura. nō ergo ei debetur adoratio latriæ.

Respon. Dicendum, quòd quia latria soli Deo debetur, nulli creaturæ debetur latria, prout creaturam secundum se veneramur. Licet autem creaturæ insensibiles, non sint capaces venerationis secundum seipsas, creatura tamen rationalis est capax venerationis secundum seipsam. & ideo nulli puræ creaturæ rationali debetur cultus latriæ. Cum igitur beata Virgo sit pura creatura rationalis, non debetur ei adoratio latriæ: sed solum veneratio duliæ, eminētius tamen quàm ipsa est mater [e] Dei. & ideo dicitur quòd debetur ei non qualiscūq; dulia, sed hyperdulia.

Ad primvm ergo dicendum, q matri regis non debetur æqualis honor honori, qui debet regi:

¶ Ad hoc dicitur, q licet venerabilitas secundum se, non distrahat rationem venerabilitatis, immo est perfectior differentia eius, distrahit tamen rationem venerabilitatis ratione alterius, ita q venerabile ratione alterius, distrahitur per venerabile secūdum se. Exemplū, per se subsistere nō distrahit rationē entis, sed est perfectior illius modus, sed distrahit rationem entis in alio, puta, accidentis. Et ideo cum latria inter creaturas debeatur soli venerabili ratione alterius, consequens est quòd quodcumque creatum est secundum se venerabile, non sit ratione alterius venerabile latria. 2.2. q. 103. a. 4. ad 2. Et 3. di. 9. q. 1. ar. 2. q. 2.

¶ Et si contra hoc instetur, quòd distractio ista est vera in essentialibus, nō autem in accidentialiter coniunctis, qualiter iunguntur duæ rationes adorabilitatis, in vna persona, respondetur, quòd nos non dicimus oppositum, sed respondemus argumento de conditione distrahente. In lib. de assumptione beatæ Mariæ c. 6. circa medium tom. 9.

¶ Ad materiam autem dicimus, cum Auctore in artic. 3. ad 3. quòd occasio erroris vitanda facit vt rationalis creatura non adoretur, vt imago Dei: & pari ratione, vt res coniuncta Christo, ne scilicet, motus adorationis sistat in rationali natura secundum se. Quocirca, sicut personam Christi, non nisi latria veneramur, ad euitandum errorem recurrentium ad Christum, vt putam creaturā, ita personam beatæ Virginis sola hyperdulia honoramus, ad euitandum errorem eorum, qui latriam terminarenti ad beatam Virginem secundum se. Non enim plebs tantum penetraret, vt ado- Li. 4. ca. 15. post medium. D. 844.

adoraret latria Christum in beata Virgine: & seorsum adoraret hyperdulia ipsam secundum se beatam Virginē, sine qua discretione error accideret. & ideo simpliciter dicitur, quòd non est adoranda latria, sed hyperdulia.

In argu. 1.

¶ *Super Quæstionis vigesimæ quintæ Articulum sextū.*

Art. præce.

TItul* hic clarissimus est.

¶ In corpore articuli, vnica est cōclusio dupliciter probata. Conclusio est, Reliquias sanctorum qualescumque congruo honore venerari debemus, & præcipue eorum corpora. Probatur primo: Affectus alicui, uenerator etiā illa, quæ de ipso post mortem relinquuntur, sed sanctos dei veneramur. ergo eorū reliquias venerari debemus, & præcipue eorum corpora. Maior probatur, auctoritate Augustini. Minor probatur ex quatuor: quia sancti sunt Christi mēbra, quia dei filii, quia amici, quia nostri intercessores. Pars autem specificata in conclusione. s. præcipue eorū corpora, manifestatur ex tribus: quia tēpla Spiritussancti inhabitantis: quia organa Spiritussancti operātis per ea fuerūt: quia sunt corpori Christi configuranda. Secundo probat conclusio, quia deus sanctorum reliquias honorat miraculis. ergo & nos debem⁹ honorare.

2.2.q.96.a. 4.3.

Cap. 73. in prin. habetur iter opera Aug. tomo. 3.

Li. 1. ca. 13. tom. 5.

debetur tamen ei quidam honor consimilis ratione cuiusdam excellentiæ. Et hoc significant auctoritates * inductæ.

AD 2^m dicendum, q̄ honor matris refertur ad filiū, quia ipsa mater est propter filium adorāda: nō tamen eo modo, quo honor imaginis refertur ad exemplar, quia ipsa imago prout in se consideratur vt res quædā, nullo mō est venerāda.

AD 3^m dicendum, quòd crux non est capax venerationis prout in se consideratur, vt dictū est*: sed beata Virgo f̄m seipsam est venerationis capax. & iō nō est similis rō.

ARTICVLVS VI.

Vtrum reliquiæ Sanctorum sint adorandæ.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd Sanctorum reliquiæ nullo modo sint adorandæ. Non enim est aliquid faciendum, quod possit esse occasio erroris: sed adorare mortuorum reliquias videtur ad errorem Gentiliū pertinere, qui mortuis hominibus honorificētiā impendebant. ergo nō sunt sanctorū reliquiæ adorandæ.

¶ 2 Præt. Stultum videtur rem insensibilem venerari: sed sanctorū reliquiæ sunt insensibilia corpora. ergo stultum est eas venerari.

¶ 3 Præt. Corpus mortuum non est eiusdem speciei cum corpore viuo, & per cōsequens non videtur esse numero idem. ergo videtur q̄ post mortem alicuius sancti corpus eius non sit adorandum.

SED CONTRA est, quod dicit in li. de Ecclesiasticis dogmatibus * Sanctorum corpora, & præcipue beatorū martyrum reliquias, acsi Christi membra, syncerissime honoranda. s. credimus. Et postea subditur, Si quis contra hanc sententiam velit esse, non christianus, sed Eugnominianus & Vigilantianus creditur.

RESPON. Dicendum, quòd sicut Aug. dicit in li. de ciui. Dei †. Si paterna vestis & anulus, ac si quid est huiusmodi, tāto carius est posteris, quanto erga parentes est maior affectus, nullo modo ipsa spernenda sunt corpora, quæ vtiq; multo familiarius atque cōiunctius, q̄ quæliber indumēta gestamus. hæc enim ad ipsam natura hominis pertinent. Ex quo patet, quòd qui habet affectum ad aliquem, etiam ea, quæ de ipso post mortem relinquuntur, veneratur, non solum corpus aut partes corporis eius, sed etiam aliqua exteriora, puta, vestes, & similia. Manifestum est autem, quòd sanctos dei in veneratione habere debemus, tamquam membra Christi, Dei filios, & amicos, & nostros intercessores. Et ideo eorum reliquias qualescumque, honore cōgruo in eorum memoriam venerari debemus, & præcipue eorum corpora, quę fuerunt templa & organa Spiritussancti in eis habitantis & operātis, & sunt corpori Christi configurāda per gloriosam resurrectionē. Vnde & ipse deus huiusmodi reliquias conuenienter honorat, in eorum* præsentiam miracula faciēdo.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hæc fuit ratio Vigilantij, cuius verba introducit Hiero. † in lib. quem contra eum scribit, dicentis, Prope ritum Gentilium videmus sub prætextu religionis introductū, puluisculum nescio quem in modico vasculo, pretioso linteamine circundatum osculantes adorant. Contra quem Hiero. dicit in Epistola ad Riparium, *Nos non dico Martyrum reliquias, sed nec solem nec lunam nec angelos adoramus. s. adoratione latriæ: honoramus autem reliquias martyrum, vt eum cuius sunt martyres; adoremus; honoramus seruos, vt honor seruorum redundet ad dominum. Sic ergo honorando reliquias sanctorum, non incidimus in errorem gentilium, qui cultum latriæ mortuis hominibus exhibebant.

*Alias, præsentia. In epist. ad Riparium nō procul a principio.

Incipit epi. Acceptis primum literis tuis, tomo. 3. habetur nō procul a prin.

AD 2^m dicendum, quòd corpus illud insensibile non adoramus propter seipsum: sed propter animā, quæ fuit ei vnita, quæ nunc fruitur deo, & propter deum, cuius fuerunt ministri.

AD 3^m dicendum, quòd corpus * mortui alicuius sancti nō est idem numero quod primo fuit dū viueret, propter diuersitatem formæ, quæ est anima: est tamen idem, identitate materiæ, quæ est iterum suæ formæ vniēda.

*Alias, quæstuum. D. 404. & 1091.

QVAESTIO XXVI.

¶ *Super Quæstionis vigesimæsextæ Articulum primum.*

De eo, quod Christus mediator Dei & hominum dicitur, in duos articulos diuisa.

CIRCA primum considerandum est de hoc, quòd dicitur Christus Dei & hominū mediator.

Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primo, Vtrū esse mediatorē Dei, & hominū, sit proprium Christo.

¶ Secundo, Vtrum hoc conueniat ei, secūdum humanā naturam.

ARTICVLVS I.

Vtrum esse mediatorem Dei & hominum, sit proprium Christo.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd esse mediatorē dei & hominū, nō sit propriū Christo. Sicut. n. sacerdos, ita & prophēta videtur esse mediator inter deū & homines: f̄m illud Deut. 5. Ego illo tempore sequester fui & medius inter deū & vos: sed esse prophētā & sacerdotē, nō est propriū Christo. ergo etiā esse mediatorē.

¶ 2 Præt. Illud, quod conuenit angelis bonis & malis, non potest dici esse proprium Christo: sed esse medium inter deum & homines, cōuenit angelis bonis, vt Dionys. dicit 4. cap. de diui. nomi. * conuenit etiam angelis malis. i. dēmonibus: habent enim quædam communia cum Deo. s. immortalitatem, quædam cum hominibus. s. q̄ sunt animo passiui, & per consequens miseri, vt patet per Aug. in 9. de ciui. dei. † ergo esse mediatorem Dei, & hominum non est proprium Christo.

Cap. 4. non multū procul a princ.

Li. 9. c. 8. to. 5.

¶ 3 Præt. Ad officium mediatoris pertinet interpellare ad vnum eorum, inter quos est mediator pro altero: sed Spiritussanctus, sicut dicitur Rom. 8. interpellat pro nobis ad deum gemitibus inenarrabilibus. ergo Spiritussanctus est mediator inter Deum & homines. non ergo est proprium Christo.

SED CONTRA est, quòd dicitur 1. ad Timo. 2. Vnus est mediator dei & hominum, homo Iesus Christus.

RESPON. Dicendum, quòd ad mediatoris officiū proprie pertinet, coniungere & vnire eos, inter quos est mediator: nam extrema vniuntur in medio. Vnire autē homines deo, perfectiue quidem conuenit Christo, per quem homines sunt reconciliati deō, secundum illud 2. ad Corint. 5. Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, & ideo solus Christus est perfectus Dei & hominum^d mediator, inquantum per suam mortem humanum genus deo reconciliauit. Vnde cum Apostō. dixisset, Mediator Dei & hominū homo Christus Iesus, subiunxit, Qui dedit semetipsum redēptionem pro oībus. Nihil tamen prohibet aliquos alios secundum quid dici mediatores, inter Deum & homines, prout. s. cooperantur ad vnionem hominum cum deo dispositiue vel ministerialiter.

D. 864.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ prophetæ & sacerdotes veteris testamenti, dicti sunt mediatores inter deum & homines dispositiue, & ministerialiter, inquantum. s. prēnuntiabant & præfigurabant verū, & perfectum Dei & hominum mediatorem. Sacerdotes vero noui testamenti possunt dici mediatores Dei & hominum, inquantum sunt ministri veri mediatoris, vice ipsius salutaria sacramenta hominibus exhibentes.

AD 2^m dicendum, quòd angeli boni, vt Aug. dicit in 9. de ciui. Dei*, non recte possunt dici mediatores inter Deum & homines. Cum enim vtrumque habeant commune cum Deo & beatitudinē & immortalitatem, nihil autem horum cum hominibus miseris & mortalibus, quomodo non potius remoti sunt ab hominibus, Deoq; coniuncti, quàm inter vtroſq; medij constituti? Dion.* tamen dicit eos esse medios, quia secundum gradum naturæ sunt infra Deum & supra homines constituti, & mediatoris officiū exercēt, nō quidē principaliter & perfectiue, sed ministerialiter & dispositiue. Vnde Mat. 4. dicitur, q̄ accesserunt angeli, & ministrabant ei. s. Christo. Dæmones autem habent communem cum Deo immortalitatē, cum hominibus autem miseriam: ad hoc enim se interponit medium dæmon immortalis & miser, vt ad immortalitatē beatā transire non sinat: sed perducat ad miseriā immortalē. Vnde est sicut malus medius, qui separat amicos. Christus autem habuit communem cum Deo beatitudinem, cum hominibus autē mortalitatem: & ideo ad hoc se interposuit mediū, vt mortalitate transacta & ex mortuis faceret immortales (quod in se resurgendo monstrauit) & ex miseris

Lib. 9. & li. 14. ca. 15. a medio to. 5

Loco citato in argu.

3. distin. 19. 5. quæst. 3. Et opu. 3. 22. Et opu. 60. c. 18. Et Gal. 3. le. 7. fi.

A beatos, vnde numquam ipse discessit: & ideo ipse est bonus mediator, qui reconciliat inimicos.

AD 3^m dicendum, quòd Spiritussanctus cum sit per omnia Deo æqualis, non potest dici medius vel mediator inter Deum & homines: sed solus Christus, qui licet secundum diuinitatem æqualis sit Patri, tamen secundum humanitatem minor est patre, vt supra dictum* est. Vnde super illud ad Gal. 3. Christus est mediator. dicit glos.* Non pater nec Spiritussanctus. Dicitur autem Spiritus sanctus interpellare pro nobis, quia ipse interpellare nos facit.

Q. 20. ar. 1. † Implicite habetur in glo. ordinaria. ibi.

B

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus, secundum quòd homo, sit mediator Dei & hominum.

¶ *Super Quæstionis vigesimæsextæ Articulum secundum.*

ADSECVNDVM sic proceditur. Videtur q̄ Christus nō sit mediator dei & hominum, secundū q̄ homo. Dicit*. n. Aug. in li. cōtra Felicianum: Vna est Christi persona, ne sit non vnus Christus, non vna substantia, nec mediatoris dispensatione submota, aut dei tantū dicatur aut hominis filius: sed non est dei & hominis filius, secūdum q̄ homo; sed simul secundū q̄ deus & homo. ergo neque dicēdum est, q̄ sit mediator dei & hominum solum secūdum q̄ homo.

¶ 2 Præt. Sicut Christus, inquantū est deus, cōuenit cum Patre & Spiritusancto, ita inquantū est homo, conuenit cum hominibus: sed propter hoc, q̄ inquantum est Deus, conuenit cum Patre &. Spiritusancto, non potest dici mediator, inquātum est deus, quia super illud 1. ad Timo. 2. Mediator Dei & hominum &c. dicit glos. † Inquantū est verbum non medius est, quia æqualis est deo, & deus apud deū, & simul vnus deus. ergo nec etiā inquantum est homo, potest dici mediator, propter conuenientiam quam cum hominibus habet.

C

¶ 3 Præt. Christus dicitur mediator inquātum reconciliauit nos deo: quod quidem fecit, auferendo peccatū, q̄d nos separabat a Deo: sed auferre peccatum, conuenit Christo non inquantum est homo, sed inquātum est deus. ergo Christus, inquantum est homo, non est mediator, sed inquantum est deus.

D

SED CONTRA est, quòd Aug. dicit* in li. 9. de ciui. Dei, Nō ob hoc mediator est Christus, quia est verbum: maxime quippe immortale & maxime beatum verbum, longe a mortalib⁹ miseris, sed mediator est secundum quòd homo.

RESPON. Dicēdū, q̄ in mediatore duo possum⁹ cōsiderare. Primo quidē rōnē medij: secūdo, officium coniūgendi. Est aūt de rōne medij,

E

Li. 9. ca. 15. non procul a fine. to. 5.

N 4 modo,

Est sumpta ex Aug. li. 10. confess. ca. 43. ante medium to mo. 1.

3. di. 19. ar. 5. q. 2. Et 4. di. 43. ar. 2. q. 1. co. Et dis. 48. q. 1. ar. 2. Et veri. q. 29. art. 5. ad 5. Et 1 Tim. 2. l. 1. fi. Et 2. Timo. 2. Ca. 10. parū ante medium to. 6.

modo accipit, pro quãto ex massa peccatrice, carne. s. humana ab Adam genita, naturam passibilem in qua satisfaceret assumpsit.

¶ In rñsione ad primum & tertiũ simul cõsidera discernẽdo rõnẽ specificanté id, quo Christꝰ mediat, aut satisfacit, & raciẽ vñ illud, quo efficax originaliter redit ad mediandũ, & satisfaciendum, & merendum pro omnibus. Nam si specificare aut determinare quæris naturã, qua Christus meretur, mediat, & satisfacit, proculdubio natura humana est, creatæ quippe naturæ sunt actꝰ isti. Sed si quæris, vnde natura creata tãti est, vt mediet, mereatur, & satisfaciat pro toto mũdo, ex gratia est vnionis, ex hypostasi est diuina, quia. n. Christꝰ vnigenitus est Patris, ideo per naturam assumptã satisfacit, meretur & mediat. Et hoc est quod in responsione ad primum, docemur, & doctrina superius habita de efficacia satisfactionis & meriti Christi sic applicanda est in responsione ad tertiũ. Et sic oĩa consonãt.

¶ *Primæ partis de Chꝛo tractatꝰ tertius.*

¶ Hic incipit tertius tractatus primæ partis, quæ de Christo est, tractaturque hic vsque ad q. 39. de spectantibus ad ingressum Christi in mundum, vt clare patet in litera.

¶ *Super Quæstionis vigesimæ septimæ Articulum primum.*

IN corpore duo fiũt, primo qualis notitia de hoc quæsito haberi potest, dicitur: ac per hoc mõstratum via ad inuestigandã veritatẽ cõclusionis. secũdo per mõstratam viã incedendo, respondetur quęsito vna conclusione affirmatiua. ¶ Quo ad primũ via sciẽdi nõ est ex sacræ Scripturæ auctoritate in specie, sed rationabilibus sacræ Scripturæ cõsonis, quòd distet ab vtroq; extremorũ: F coniũgit autem mediator per hoc, quòd ea quæ vnius sunt, defert ad alterum. Neutrum autem horum potest conuenire Christo secundũ quòd Deus, sed solum secundum quòd homo. Nam secũdum quòd Deus, nõ differt a Patre & Spiritusancto in natura & potestate dominij. Nec etiã Pater & Spiritussanctus aliquid habent quod non sit filij, vt sic possit id, quod est Patris vel Spiritussancti quasi quod est aliorũ, ad alios deferre: sed vtrũ G que conuenit ei, inquãtum est homo: quia secundum quòd est homo, distat & a Deo in natura & ab hominibus in dignitate & gratiæ & gloriæ. Inquantum etiam est homo, conuenit ei coniungere homines deo, præcepta & dona dei, hominibus exhibendo, & pro hominibus Deo satisfaciendo, & interpellando. & ideo verissime dicitur mediator secundum quòd homo.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q; si subtrahatur diuina natura a Christo, subtrahetur per cõsequẽs ab eo singularis plenitudo gratiarum, quæ conuenit ei, inquantum H est vnigenitus a patre, vt dicitur Ioan. 1. Ex qua quidem plenitudine habet, vt sit super omnes homines cõstitutus, & propinquius ad Deum accedens.

AD 2m dicendum. q. Christus, secundum quòd deus, est per omnia æqualis patri: sed etiam in humana natura excedit alios homines. & ideo secundum q homo, potest esse mediator, non autem secundum quòd deus.

AD 3m dicendũ, q licet auctoritatiue peccatum auferre cõueniat Christo secundum q est deus, tamen satisfacere pro peccato humani generis conuenit ei, secundum q est homo. Et secundum hoc dicitur dei & hominum mediator.

QVAESTIO XXVII.

De Beatæ virginis Mariæ sanctificatione, in sex articulos diuisa.

POst prædicta, in quibus de vnione Dei & hominis, & de his quæ vnionẽ consequuntur, tractatum est *, restat considerandum de his, quæ filius Dei incarnatus, in natura humana sibi vnita gessit vel passus ẽ: quæ quidem consideratio quadripartita erit. Nam primo considerabimus de his, quæ pertinent ad ingressum eius in mundum. Secundo, de his quæ pertinẽt ad progressum vitæ ipsius in hoc mundo. Tertio, de exitu ipsius ab hoc mundo. Quarto, de his quæ pertinẽt ad exaltationem ipsius post hãc vitã.

¶ Circa primum quatuor consideranda occurrunt. Primo quidem de conceptione Christi. Secundo, de eiꝰ natiuitate. Tertio, de eius circũcisione. Quarto, de eiꝰ baptismo.

¶ Circa conceptionem autem eius oportet primo, aliqua considerare quantum ad matrem concipientẽ: secundo, quantum ad modum conceptionis. tertio, quantum ad perfectionem prolis conceptæ.

¶ Ex parte autem matris occurrit considerandum, primo quidem de sanctificatione eius: secundo, de virginitate eius: tertio de despõsatiõe eiusdẽ: quarto de annuntiatione ipsius: quinto, de præparatione ipsius ad concipiendum.

Circa primum quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum beata uirgo mater Dei, fuerit sanctificata ante natiuitatem ex vtero.

¶ Secũdo, Vtrum fuerit sanctificata ante animationẽ.

¶ Tertio, Vtrum per huiusmodi sanctificationẽ fuerit sibi totaliter sublatus fomes peccati.

¶ Quarto, Vtrum per huiusmodi sanctificationẽ fuerit consecuta, vt numquam peccaret.

¶ Quinto, Vtrum per huiusmodi sanctificationẽ adepta fuerit plenitudinem gratiarum.

¶ Sexto, Vtrum sic sanctificari, fuerit proprium sibi.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum beata uirgo mater Dei, fuerit sanctificata ante natiuitatem ex utero.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q beata virgo non fuerit sanctificata ante natiuitatẽ ex vtero. Dicit enim Apostolus. 1. ad Cor. 15. Non prius quod I spirituale est, sed prius, quod est animale, deinde qd est spirituale: sed per gratiam sanctificantem nascitur homo spiritualiter in filium Dei secundum illud Ioã. 1. Ex deo nati sunt. Natiuitas autem ex vtero, est natiuitas animalis. non ergo beata uirgo fuit prius sanctificata, quàm ex vtero nasceretur.

¶ 2 Præt. Aug.* dicit in Epistola ad Dardanum: Sancti ficatio qua efficimur templum dei, non nisi renatorũ est: nemo autem renascitur nisi prius nascatur. ergo beata uirgo non fuit prius sanctificata, quàm ex vtero nasceretur.

K ¶ 3 Præt. Quicumque est sanctificatus per gratiam, est mũdatus a peccato originali & actuali. si ergo beata Virgo fuit sanctificata ante natiuitatem ex vtero, consequens est quòd tunc fuerit emundata ab originali peccato: sed solum originale peccatum poterat eam impedire ab introitu regni cælestis. Si ergo tũc mortua fuisset, videtur quòd ianuam regni cęlestis introisset, quod tamen fieri non potuit ante passionẽ Christi: habemus enim fiduciam in introitum sanctorum per sanguinem eius, vt dicitur Heb. 10. Videtur ergo quòd beata uirgo non fuerit sanctificata antequã ex vtero nasceretur.

¶ 4 Præt. Peccatum originale contrahitur ex origine, sicut Aug. de Assumptione arguit.

¶ Quo ad secundũ conclusio est, Ratio nabiliter creditur beatam Virginem sanctificatã i vtero. probatur, Maiora gratię priuilegia beatæ Virgini concessa creduntur, quã alijs sanctis: sed quibusdam sanctis cõcessa est sãctificatio i vtero. ergo. Maior probatur, tum quia mater futura erat Vnigeniti a Patre pleni gratia: tum quia Angelus dixit eã plenã gratia. Minor probatur de Hier. & Ioã. Baptista.

3. di. 3. q. 2. ar. 1. q. 3. Et quol. 6. q. 5. ar. 1. cor. Et op. 3. c. 231 Et psal. 45.

In epis. 57. a medio, tomo. 2.

sicut peccatum actuale ex actu. Sed quamdiu aliquis est in actu peccandi, non potest a peccato actuali mundari. ergo etiam nec beata Virgo a peccato originali mundari potuit, dum esset adhuc in ipso actu originis in materno utero existens.

SED CONTRA est, quòd Ecclesia celebrat natiuitatem beatæ Virginis, non autem celebratur festum in Ecclesia nisi pro aliquo sancto. ergo beata Virgo in ipsa sua natiuitate fuit sancta. fuit ergo in utero sanctificata.

RESPON. Dicendum, quòd de sanctificatione beatæ Mariæ, quòd scilicet fuerit sanctificata in utero, nihil in Scriptura canonica traditur, quæ etiã nec de eius natiuitate mentionem facit: sicut tamen Aug. In lib. de assumptione beatæ Mariæ c. 6. præcipue to. 9 * in sermone de Assumptione ipsius Virginis, rationaB biliter argumentatur, quòd cum corpore sit assumpta in cælum (quod tamen Scriptura non tradit) ita etiam rationabiliter argumentari possumus, quòd fuerit sanctificata in utero. Rationabiliter enim creditur, quòd illa quæ genuit Vnigenitum a Patre, plenum gratiæ & ueritatis, præ omnibus aliis maiora priuilegia gratiæ acceperit. Vnde, ut legitur Luc. 1. Angelus ei dixit; D. 845. Aue Maria gratia plena. Inuenimus autem quibusdam aliis hoc priuilegialiter esse concessum, ut in utero sanctificarẽtur, sicut Hieremias, cui dictum est, Hieremię 1. Antequam exires de uulua, sanctificaui te, & sicut Ioannes Baptista, de quo dictum est Luc. 1. Spiritu sanC cto replebitur adhuc ex utero matris suæ. Vnde rationaD. 843. biliter creditur, quòd beata Virgo sanctificata fuerit antequàm ex utero nasceretur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd etiam in beata Virgine prius fuit id quod est animale, & post id qd est spirituale, quia prius fuit secundum carnem concepta, & postea secundum Spiritum sanctificata.

AD 2m dicendum, quòd Aug. loquitur secundũ legem communem, secundum quam per sacramenta nõ regenerantur aliqui nisi prius nati: sed Deus huic legi sacramentorum, potentiam suam nõ alligauit, quin aliquibus ex priuilegio gratiam suam conferre possit, antequam nascantur ex utero.

AD 3m dicẽdum, quòd beata Virgo sanctificata fuit in utero a peccato originali, quantum ad maculã personalem, non tamen fuit liberata a reatu, quo tota natura tenebatur obnoxia, ut scilicet non intraret in paD. 370. radisum nisi per Christi ostiũ, * sicut & de sanctis patribus dicitur, qui fuerunt ante Christum.

* Alias hostiam.

AD 4m dicendum, quòd peccatum originale trahitur ex origine, inquantum per eam communicatur humana natura, quam proprie respicit peccatum originale, quod quidem fit quando proles concepta anima tur. Vnde post animationem nihil prohibet prolẽ conE ceptam sanctificari: postea enim non manet in matre no utero ad accipiendam humanam naturam, sed ad aliqualem perfectionem eius, quod iam accepit.

Super Quæstionis vigesimæ septimæ Articulum secundum.

ARTICVLVS II.

Vtrum beata Virgo fuerit sanctificata ante animationem.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd beata Virgo sanctificata fuerit ante animationem: quia (ut dictum est*) plus gratiæ est collatum Virgini matri Dei, quàm alicui sanctorum: sed quibusdam A uidetur esse concessum, quòd sanctificarẽtur ante animationẽ: quia ut dicitur Hierem. 1. Priusquam te formarem in utero, noui te: non autem infunditur anima ante corporis formationem. Similiter etiã de Ioan. Bapt. dicit Ambr. † super Luc. quòd nondum inerat ei spiritus uitæ, & iam inerat ei Spiritꝰ gratiæ. ergo multo magis beata Virgo ante animationẽ sanctificari potuit.

¶ 2 Præt. Conueniens fuit (sicut Ansel.* dicit in lib. de conceptu Virginali) ut illa Virgo ea puritate niteret, qua maior sub Deo nequit intelligi. Vnde & Canticor. 4. dicitur, Tota pulchra es amica mea, et macula nõ est in te: sed maior puritas fuisset beatæ Virginis, si numquam anima eius fuisset inquinata contagio originalis peccati. ergo hoc ei præstitum fuit, ut antequã anima retur caro eius, sanctificaretur.

¶ 3 Præt. Sicut dictum est, * non celebratur festum nisi de aliquo sancto: sed quidam celebrant festum conceptionis beatæ Virginis. ergo C uidetur quòd in ipsa sua conceptione fuerit sancta, & ita quòd ante animationem fuerit sanctificata.

¶ 4 Præt. Apostolus dicit Rom. 11. Si radix sancta, & rami, radix autem filiorum sunt parentes eorum. potuit ergo beata Virgo sanctificari etiam in suis parentibus ante animationem.

SED CONTRA est, quod ea quę fuerunt in ueteri testamento sunt figura noui, secundum illud 1. ad D Corinthio. 10. Omnia in figura cõtingebant illis: sed per sanctificationem tabernaculi, de qua dicit in Psalm. 45. Sanctificauit tabernaculum suum altissimus, uidetur significari sanctificatio matris Dei, quæ tabernaculum Dei dicitur, secũdum illud Psal. 18. In sole posuit tabernaculum suum. De tabernaculo autem dicitur. Exod. ultim. Postquam cuncta perfecta sunt, operuit nubes Tabernaculum testimonii, & gloria Domini impleE uit illud. ergo etiam beata Virgo non fuit sanctificata nisi postquàm cuncta eius perfecta sunt, scilicet et corpus & anima.

RESPON. Dicendum, q sanctificatio beatæ Virginis, non põt intelligi ante eius animationem, duplici ratione. Primo quidẽ, quia sanctificatio, de qua loquimur, nõ est nisi emundatio a peccato originali, sanctitas. n. est pfecta munditia, ut Dion. * dicit in 12. cap. de Diui. no. Culpa autem non potest emundari nisi per gratiam, cuius subiectũ est sola sito directe, beata uirgo non fuit sanctificata ante animationem. Corollariũ est, beata Virgo fuit sanctificata post animationem. Conclusio probatur dupliciter, primo sic, Libro. 1. in Luc. in tit. de turbati Zachariæ confirmat. Parum ante mediũ, t. 5. Sanctificatio de qua loquimur, est emundatio a peccato originali. ergo est per gratiam. ergo in sola creatura rationali. ergo non ante infusionem animæ rationalis. Antecedens declaratur ex Dionysi. Sanctitas est perfecta munditia. Prima consequentia probatur, quia culpa non emũdatur, nisi per gratiam. Secunda uero, quia sola creatura rationalis est subiectum gratiæ, Secun- Ar. 1. huius q. argu. Sed cont. do, ducendo ad inconueniens sic. Proles concepta ante infusionẽ animæ rationalis non est culpæ obnoxia. ergo quocumque modo ante animationem beata Virgo sanctificata fuisset, non incurrisset originalis peccati maculam. ergo non indiguisset redemptione & salute, quæ est facta per Christum: sed hoc est inconueniens. ergo. Antecedens probatur, quia sola creatura rationalis est susceptiua culpæ. Prima consequẽtia ut clara relinquitur. Secunda autem probatur auctoritate angeli Matth. 1. Ipse saluum faciet a peccatis. Inconueniens consequentis probatur auctoritate Apo. 1. ad Tim. 4. ¶ Aduerte hinc primo, quòd sanctificatio potest dupliciter sumi. Primo, ut est de contrario in contrarium, de immunditia ad munditiam, & sic constat quòd est de peccato in gratiam. Secundo, ut est de negatio in affirmatum, de nõ sancto in sanctũ, de non gratia in gratiam. Et sic non supponit peccatum, & inuenitur in Christo & angelis, angeli enim sanctificati sunt a Deo, c. 12. parum a principio. qui numquam peccauerũt, & de seipso dicit Christus, quem Pater

In q. præce.

1. di. 3. q. 1. artic. 1. Et quo. 6. q. 5. artic. 1. cor. Et opu. 3. c. 231. art. præce.

Pater sanctificauit, &c. In prima autem ratione hic allata sumitur sanctificatio primo gratia materiæ, quoniam sermo est de sanctificatione hominis descendentis ex commistione maris, & feminæ: supponimus enim omnem huiusmodi hominem peccatum originale contrahere, iuxta superius determinata de peccato originali. Et propterea in litera dicitur, quòd sanctificatio, de qua loquimur, est emũdatio a peccato originali. Et ex auctoritate Dio. accipiẽdo munditiã a contrario probat, Ly ratione materiæ, probatur, quia perfecta munditia in tali materia est emũdatio a peccato originali. ¶ Aduerte secũdo, q licet sanctificatio, p prie sumpta, vt scilicet pertingit ad proprium terminum ad quem, qui est gratia reddens creaturam impeccabilem ad minus mortaliter, sumat duobus antedictis modis, extenditur tamen sanctificationis nomen (sicut etiam extenditur alia noia multiplicia) ad ea quæ ad sanctitatem præparãt, uel faciunt, & huiusmodi. Et propterea Auctor in secunda ratione hic allata extenso sanctificationis nomine vtitur, dicẽs, Quocũq; modo ante animationem beata Virgo sãctificata fuisset. Ea autem necessitas, secundæ rationis fuit, quia excluso per primã rationem, quòd ante infusionem rationalis animæ sanctificata fuit propriè (quia non erat capax gratiæ) supererat excludere quòd tunc etiam, scilicet ante animationem non fuit sanctificata illo modo, quo ille fœtus erat sanctificationis capax, puta q mundaretur ab infectione seu contagione, quæ erat infecturã aiam rationalẽ sibi infundẽdã. Et hoc per secũdã rationẽ directe excluditur, vt patet. ¶ Circa secundam rationem dubium occurrit de illa consequentia, ergo non indiguisset redemptione Christi. Nam videtur nõ valere ex eo, quòd multi cum sint modi, quibus redemptio, & salus per Christum fit etiam a peccato, ratio ista vnum tantum modum excludens, quasi omnes excluserit, infert negatiuam totaliter, quòd non indiguisset redemptione Christi. Quòd autẽ non sit vnicus tantum modus quo redemptio a peccato fit per Christum, ex eo patet quòd vltra illum communem modum, quo saluat, delendo inuentam peccati maculam in anima, datur alius, quo tollendo contagionis labem a carne susceptura animam, præseruat a peccato animam, ne incurrat in illud. Ac per hoc, licet beata Virgo non indiguisset illo modo, scilicet per deletionem maculæ incursæ, redimi & saluari per Christum, indiguit tamen redimi & saluari per eundem, alio modo scilicet per emundationem infectionis fœtus, vt sic præseruaretur a culpa. ¶ Ad huius euidentiam aduertendum est, quòd aliud est personam beatæ Virginis indiguisse redimi a peccato per Christum, & aliud est fœtum illum ante animæ infusionem indiguisse sanctificari per Christum. Nam personam ipsam indigere saluari a peccato est liberari a peccato, quod habet vel habueret: oportet enim aut quòd habeat peccatum, vel quòd sit in procinctu seu periculo habendi peccatum quisquis eget saluari a peccato, si enim peccatum non habet, nec est in periculo habendi peccatum, saluari a peccato non indiget, vt patet. Fœtum autem egere sanctificatione, est quia nisi sanctificetur, immundus erit. Si beatæ igitur Virginis fœtus sanctificatus fuisset ante infusionem animæ rationalis, cum fœtus non sit homo nisi per animam rationalem, non ipsa beata Virgo, quæ non erat adhuc: sed fœtus ille indiguisset sanctificari per Christum, sed ipsa beata Virgo fuisset concepta sine peccato originali absque quacumque alia gratia: ita quòd ex hoc ipso, quòd anima sua infusa esset materiæ mundæ, originale peccatum non contraxisset, etiam si nulla super apposita fuisset gratia, ac per hoc ipsa beata Virgo non indiguisset gratia redemptionis seu saluationis a peccato per Christũ factæ. Exẽplum, Apostolus Paulus quia natus est ciuis romanus, nũquam indiguit cæsarea gratia ad ciuilitatẽ romanã, quamuis aliquis ex patribꝰ suis hac gratia indiguerit. Simile est in proposito, quia licet ca ro antecedens personam beatæ Virginis indiguerit redimi tali modo p Christũ, ipsa tamẽ beata Virgo, quia nata in vtero esset expers peccati absque infusa sibi gratia præseruante, ne incurreret, non indiguisset simpliciter & absolute redimi seu saluari a peccato per Christum. Et hinc habes, quòd si dicatur quòd beata Virgo indiguisset in carne præcedente redimi a peccato, quamuis non in se, hæc distinctio non obstat dictis, quoniam indigere in antecedentibus non est ipsam indigere, ita quòd ly in antecedentibus, est conditio diminuens rationem indigentiæ personalis. Et propterea non valet consequentia, indiguisset in sui fœtus carne, ergo ipsa beata Virgo indiguisset. Est ergo simpliciter vera doctrina in litera tradita, quòd si beata Virgo fuisset ante infusionem animæ sanctificata, quòd non eguisset redemptione & salute ã peccato facta per Christum. Et bene nota, quòd non dicitur, quòd nõ indiguisset salute gratiæ aut gloriæ facta per Christum, sed salute a peccato, a qua dictus est Iesus, hoc est saluator, vt Angelus reuelauit Ioseph, dicens Mat. 1. Vocabis nomẽ eius Iesum, ipse enim saluum faciet populum suum a peccatis eorum. Et per hæc patet responsio ad obiectionem, quoniam beatam Virginem in præcedente statu, vel parẽte &c. indigere redemptione, non est ipsam beatam Virginem indigere, sicut Paulũ in suis parentibus indiguisse gratia, ciuilitatis Romanæ; non est Paulum illa indiguisse: sed maiores suos indiguisse illa. ¶ Circa corollariũ, dubium occurrit, quia non videtur sequi ex præmissis; Nam ex hoc quòd beata Virgo non fuit sanctificata ante animationem, non sequitur quòd sanctificatio eius fuerit post animationem: stat enim quòd nec ante nec post, sed in ipso instãti infusionis aiæ fuerit sanctificata, vt multi moderni tenẽt. ¶ Ad hoc dicitur, quòd aliud est discutere materiam hanc absolute, & aliud inquantum ex hac litera infertur talis conclusio corrollarie. Nam absolute loquendo, inter illas duas positiones extremas, scilicet quòd fuerit sanctificata vel ante infusionem animæ, vel post infusionem animæ, est positio media quòd fuit sanctificata in instanti infusionis animæ. Cuius opinionis Auctor hic non meminit, quia tempore suo non erat adinuenta, omnibus communiter tenentibus beatam Virginem conceptam in peccato originali, & ideo vt videtur, reprobantibus sanctificationem carnis eius ante infusionem animæ, vt in hac litera patet. Et propterea loquendo secundũ præsentis literæ contextum, consequentia tenet, quia a negatione sanctificationis anterioris cum sua ratione, quia scilicet contraxit peccatum originale, infertur quòd fuerit sanctificata post animationem. Et clare patet quòd sequela hæc est efficax, quoniam impossibile est in vno eodemque instanti contrahere peccatum originale, & sanctificari ab illo. Stat ergo litera solida, quamuis non solicita de illa media opinione, tunc inopinabili. Quę hodie mulieribus, vulgo, affectuque nonnullorum pio, multorum autem industria ac quæstu cogẽtibus ita præualuit, vt doctrinæ sanctorum æstimata pietas præferatur, & quod in communi asseritur, in his scilicet, quæ credenda sunt sectandos magis esse antiquos doctores, quàm modernos, in hoc particulari post habetur, dum moderni antiquis, & non sancti sanctis præferuntur. Testatur autem erraticus hic processus, similes esse istos peccantibus ex ignorantia electionis, dum in vniuersali scientes, applicando ad partes declinant. Verum opinio ista media, quamuis noua, quamuis aliena a doctrina antiquorum doctorum, & a doctrina sanctorum communiter, quia tamen nihil contra fidẽ sustinet, & Apostolica sedes decreuit donec fuerit decisum, absque hæresis criminisque labe vtramque contradictionis partem teneri posse, vnaquæque prouincia in suo sensu abunder, modo promptatur Ecclesiæ sanctæ definitioni subesse.

¶ Scripsimus de hac materia tractatulum quendam ad Leonem x. Pontif. Max. qui viuit, & regnat: & ideo sat sit hic monuisse omnes de re hac differentes, aut prædicantes, vt meminerint se non de fidei necessariis, sed de probabilibus tractare: neutra siquidem pars fidei documentis aduersatur. Nam si teneatur beatam Virginem contraxisse originale peccatum (vt sancti, & antiqui doctores tenent) stat omnia consona inuenire. Si autem teneatur beatam Virginem non ex vi conceptionis, sed ex gratia singularissima in ipso instanti infusionis animæ, infusa illi animæ præseruatam ab originali peccato quod tunc incurrisset, nisi illa gratia affuisset, nihil contra fidem tenetur, sed specialis modus redimendi ac saluandi a peccato originali, Christo attribuitur respectu suæ matris, sic enim ipsa beata Virgo indiguit redimi, & saluari a peccato per Christum, quoniam ipsa tunc incurrisset peccatum, nisi munus gratiæ præuenientis non tempore, sed natura affuisset. Et ita puritas eius fuit maxima sub Christo, qui nullo modo indiguit redimi, qui ex vi suæ conceptionis fuit sanctus. Fuitque in beata virgine quod animale, est prius natura non tempore, quam quod spirituale est: quoniam infusio gratiæ in ipsius anima supponit productionem animæ, quamuis, vt dictum est, præueniat peccati maculam, quæ tunc incurrenda erat nisi gratia illam impediret, probabilis profecto opinio, nisi sanctorũ antiquorũ auctoritas obstaret, longe probabiliorẽ reddẽs contraria positionẽ.

Super Quæstionis vigesimæseptimæ Articulum tertium.

TItulus clarus recolentibus fomitis rationem ex dictis in præcedentibus: est enim fomes appetitus sensitiui deordinatio ex subtractione originalis iustitiæ destituti, qua deordinatione caro concupiscit aduersus spiritum.

¶ In corpore art. duo fiunt. primo, recitantur quatuor opiniones circa quęsitum, deinde singulę examinantur, & sola quarta approbatur, sicque respondetur quæsito.

ARTICVLVS III.

Vtrum per sanctificationem fuerit beatæ Virgini fomes totaliter sublatus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd beata Virgo non fuerit emundata ab infectione fomitis. Sicut enim pœna originalis peccati est fomes, qui consistit in inferiorum virium rebellione ad rationem, ita etiam pœna originalis peccati est mors, & ceteræ pœnalitates corporales: sed beata Virgo fuit subiecta huiusmodi pœnalitatibus. ergo etiã fomes. ab ea totaliter remotus nõ fuit. ¶ 2 Præt. 2. ad Corinthios 12. dicitur, Virtus in infirmitate perficitur, & loquitur ibi de infirmitate fomitis, secundum quam patiebatur stimulum carnis: sed nihil, quod pertinet ad perfectionẽ virtutis, fuit beatæ Virgini subtrahendum. ergo non fuit beatæ Virgini totaliter subtrahendus fomes. ¶ Præt. Damascenus* dicit, quòd in beatam Virginem superuenit Spiritus sanctus purgans eam ante conceptionem filii dei, quod non potest intelligi nisi de purgatione quo ad primum opiniones patent, prima quòd totaliter ablatus: secunda quòd ablatus, quantum ad personam, non quantum ad naturam; quarta quòd remanet secũdum essentiam ligatus quo ad actum. Et hæc quarta videtur coincidere cum secũda opinione posita a Magistro sent. in 3. dist. tertii sen. Duas tantum ibi ponit, scilicet primam & quartam sub aliis verbis, vide ibi. ¶ Quo ad secundũ, examinatur primò, secunda opinio dicens, quòd fomes remansit quo ad difficultatem ad bonũ, sed non quo ad pronitatem ad malum. Contra quam obiicitur sic, Fomes est inordinata habitualis concupiscẽtia appetitus sensitiui, & inordinatio hæc attenditur penes repugnantiam ad rationẽm. ergo ponere quòd remanserit, & non inquantum inclinat ad malum, est ponere duo opposita. Et tenet sequela, quia repugnantia ad rationem in appetitu, est inquantum inclinat ad malum, vel difficultas in bono. ¶ Circa hanc rationem duo sunt dubia, alterum commune, qualiter fomes sit in ordinata concupiscẽtia habitualis, cum nullus sit habitus malus in prole, quia nec acquisitus, nec infusus: alterum proprium huic intento: quia hæc ratio non videtur efficax, quoniam inordinata concupiscentia (vt litera refertur) habet duos effectus sub disiunctione, vel inclinare ad malum, vel difficultare ad bonum, & positio contraria dicit, quòd fomes manet cũ vno tantum istorum effectuũ. Auctor autem ex positione causæ habentis plures effectus, sinordinatæ cõcupiscentiæ habere vtrumque dictorum effectuum, infert positionem vtriusque effectus, quod constat non licere ex 2. Polit. sed econtrario: ex quolibet enim effectu communis causæ potest inferri causa, sed ex positione communis causæ non potest inferri determinate iste effectus, vt in litera fit, dum ex inordinata cõcupiscentia inferitur, pronitas ad malum, & non solum difficultas ad bonum, quam opinio illa ponebat. ¶ Ad primum dubium dicitur, quòd concupiscentia habitualis dicitur non quia sit habitus, sed quia est priuatio habitus: priuatio enim ad genus sui oppositi spectat: non homo enim ad substantiam, & non album ad quale reducitur, est siquidem appetitus sensitiuus humanus priuatus gratia habituali originalis iustitiæ, qua promptus fuberat rationis ordini; destitutus siquidem tali dono dicitur concupiscentia inordinata habitualis: quia sic est etiam si nihil actualiter concupiscat. ¶ Ad secundum dubium dicitur dupliciter, Primo quòd doctrina Aristot. loquitur de causa communi ad disparatos effectus, non autem de causa communi effectuum mutuo se inferentium, quales sunt isti. Nam pronitas ad malum difficilem facit ad bonum, & difficultas ad bonum, pronum monstrat animũ ad malum

3. dist. 3. q. 1 artic. 2. & ibidem in expositione pri. par. text. Et op. 3. c. 231.

loco citato in argu.

lib. 4. orthodoxa fi. ca. 15.

cap. 12. circa princip. tom. 7.

ad malum, nisi enim animus inclinaretur ad contrariū bono rationis, non esset difficilis ad bonum: sicut si corpus non inclinaretur ad motum deorsum, non difficultaretur ad ascendendum. Et similiter ex hoc, quòd inclinatur ad bonum sensibile contrarium bono rationis, prouenit quòd difficultatem patitur ad motum secundū rationem in bonum.

ca.16. to.7 Nullus ergo error, nulla debilitas ī processu hoc literæ est. secundo dici potest, q̄ licet ex positione causæ cōmunis non possit determinate inferri positio alterius determinate effectus, vel positio vtriusque simul, potest tamē inferri potentia ad alterū determinate, & ad vtrumque simul, quia ex hoc ipso quòd causa cōmunis est vtrique, in potentia habet vtrūque, ac per hoc licuit Auctori ex hoc, quòd fomes est concupiscentia contraria rationi habitualiter inferre, q̄ fomes necessario est inclinatiuus ad malum & difficultatiuus in bono, & non intulit quòd actualiter inclinaret ad malum: ipsa siquidem inordinatio, quia rationi contraria, sonat proniratem ad malum non actualem, sed habitualē, vt declaratum est. Et propterea rectē illatū est, quòd duo simul ponuntur cōtraria, dum ponitur fomes & negat habitualis pronitas ad malum, quia ipsa inordinata concupiscentia est pronitas ad malum, quia est contraria rationi. Et hæc responsio magis literam assequitur.

¶ Examinatur deinde tertia opinio, dicens fomitem remansisse quantum ad corruptionem naturæ, non quantum ad corruptionem personæ. Contra hanc in litera similiter proceditur, quòd ponat duo opposita simul, arguendo sic, Fomes vt corruptio naturæ est libido transmittens peccatum in prolem: libido autem est supra dicta concupiscentia rationi contraria. ergo fomes vt corruptio naturæ infert scipsum, vt corruptionem personæ. Antecedens est Aug. Altera propositio accipitur, vt per se nota, quia aut est sermo de libidine actuali, & habetur intentum, quia hæc non compatitur liberum rationis vsum: sed de hac non est sermo, quia quantumcumqne parentes absque delectatione coirent, proles conciperetur in peccato originali. Si autem est sermo de libidine habituali, vt in veritate est sermo de illa, constat, quòd ipsa non nisi habitualis est concupiscentia inordinata, quam declarauimus. Consequentia autem est per se euidens, quia inordinata concupiscentia, ideo inordinata est, quia contraria rationi habentis illam, ac per hoc ad personale malum habentis illam spectat. Quia igitur inordinata habitualis concupiscentia est ex eadem ratione, & contraria rationi habentis illam & ex qua transmittitur originale peccatū in prolē, non pōt ēm vnā & eandē atomā ratione separari a seipsa vt maneat in seipsa, & nō maneat, quicquid sit de effectib⁹.

¶ Post hæc exclusis, secunda & tertia opinionibus, infertur, primam, aut quartam asserendam. Et examinatur prima, declarando primo, quomodo potest intelligi ista positio, et satis plane patet litera quo ad hoc, exemplo Christi & Adæ. Muniendo secundo hanc opinionem, quia spectat ad dignitatem beatæ Virginis obiiciendo tertio cōtra illam, quia derogat dignitati Christi, quia prima caro sancta debuit esse caro Christi. Affertur aūt in litera ratio talis. Absq; virtute Christi null⁹ a prima damnatione liberatur. ergo ante incarnationem Christi nullus secundū carnē debuit a prima damnatione liberari. Cōsequentia probatur, quia ī Christi carne debuit primo apparere immunitas a dānatione. Et confirmatur a simili, de immortalitate carnis.

¶ Aduerte hic quòd Auctor posito ante cedente, aduersatiuam apponit adiuuantem consequentiam, dicens: ter quāquis per spiritualem fidem Christi aliqui sint secundum Spiritū ab illa damnatione ante Christi incarnationem liberati, tamē, &c. Vbi ex dissimili effectu salutis carnalis & spiritualis a Christo, dum causam tangit scilicet secundū spiritum & secundum carnem, consequentiam probat. Cōsentaneum quippe rationi est, vt sicut salus spiritus per spiritualem modū fit (per fidē scilicet quę est etiam futurorū) ita salus carnis carnaliter quoque fiat, ac per hoc a prima carne sancta suapte natura, qualis est procul dubio secundum oēs sola Christi caro, de qua sola scriptum est, Quod ex te nascetur sanctum. videre etiam potes quàm consona ratio allata sit, tum, vt primum in vnoquoque genere sit causa aliorum, tum, vt principium, & consumatio rei correspondeant sibi, salus carnis, consumatur per immortalitatem, inchoatur per sanctitatem eiusdem carnis. Et quia constat primam carnem immortalem fuisse carnem Christi (quia ipse est primogenitus mortuorum) consonum est, vt eius caro fuerit etiam prima caro sancta: sanctitas autem carnis penes munditiam, seu immunitatem a fomite, qui lex carnis dicitur, attenditur, non igitur inuenta est caro sine fomite ante Christi carnem, si primus locus Christo reseruatus est, sicut reseruari decuit. Et memento lector, vt in istiusmodi quæstionibus non quæras rationes mathematicas: indisciplinati enim est ingenii, quærere similem in omni materia certitudinem, rationabilem hic sufficit inferre conclusionem.

¶ Demum quarta opinio approbatur, quam primo ponit, dicens q̄ remansit fomes secundū essentiam, ligatus quo ad exercitum seu operationem vsque ad conceptionē filii Dei, in qua fuit totaliter sublatus. Secundo declarat modum quo ligatus fuit, ubi tres modos tangit, scilicet per dominiū liberi arbitrii, per gratiam habitualem, per diuinæ prouidentiæ assistentiam. Et primum modum excludit eadem ratione, quia priuilegium similiter Christi est usum liberi arbitrii in materno vtero habere. Secundum modum approbat, quem declarauerat examinādo primam opinionem vltimo improbatam, tertium autē modum magnificat. Tertio declarat vltimam conclusionis partē, tum quia in conceptione Christi iam apparuit immunitas primo in carne Christi, ac per hoc absque vlla derogatione priuilegiorum Christi, dignitas matris tunc poni potest, vt gratiam habuerit totaliter auferentem fomitem, tum quia figurate auctoritas Ezech. fauet.

¶ Circa primum modū vinculi quo ligatur fomes, scilicet per imperium liberi arbitrii, pro quanto dicitur Christi priuilegiū, scito quòd dupliciter contingit haberi usum liberi arbitrii ī materno vtero. Primo, ab initio conceptionis seu infusionis animæ, & deinceps semper, & hoc est priuilegiū Christi, & hoc negatur cuiquam alteri concessum. Et per hanc negationem sufficiēter probatur fomitē in beata Virgine nō esse ligatū per liberum arbitriū, quia fomitē ab initio habuit & continue: liberi aūt arbitrii vsū non habuit ab initio, & deinceps, quia hoc est Christi priuilegium. Secundo, contigit ex speciali gratia ad aliquem actum, vt de Ioāne Baptista potest credi cum exul auit in gaudio infans in vtero: gauderē. n. motus est appetitiuæ partis, & gaudere de spiritualibus motus est appetitus superioris, qui vocat volūtas: constat aūt Ioannis gaudiū nō de re sēsibili, sed de Christi aduētu fuisse, & exultasse i gaudio: verū post actū illum Ioannes sanctus perseueratuit, licet non cū usu liberi arbitrii. Sicut & miraculose quādoq; legitur prætitus vsus loquendi ad aliquē actum aliquibus infantibus, qui tamē nesciebāt propterea postea loqui, sed erant sicut alii infantes, vt patet in gestis Apostolorum Simonis & Iudæ, & Faustini, Simplicii, & Beatricis.

¶ Circa magnificationem tertii modi, quo fomes ligatus perfectius ponitur per diuinam prouidentiam, aduerte q̄ dupliciter expōi potest illud comparatiuum, perfectius. Primo, vt denotet solam additionē maioris perfectionis, ita quòd perfectioni interiori superaddatur perfectio ab exteriori prohibente, sicut si diceremus quòd fons aquæ est frigidus ab intrinseca qualitate, & perfectius ab extrinseco concauo monte prohibente solem calefacientem. Et hic sensus caret scrupulo, quoniam constat fomitem perfectius ligari ex gratia intrinseca, & prouidentia extrinseca prohibente inordinationē fieri, quā ex gratia intrinseca tantum. Alio modo potest exponi, vt comparationem faciat ad secundum modum vinculi, vt sit sensus, q̄ fomes perfectius ligabatur per diuinam prouidentiam, quàm per interiorem sanctificationem: & hic sensus non caret ambiguitate, quoniam efficacius ac nobilius refrenatur inclinatio interior ab intus, quàm ab extra, fomes autem interior, quædā est inclinatio aduersus rationem. Sed si diligentius perspexerimus, inueniemus oppositum: aliud quippe est loqui de fomite in seipso, & aliud de actibus eius. Fomes ipse, cum inclinatio habitualis sit, optime ac propriissime per habitū curatur ac tollitur, sed actus ipse cum præter ac contra infusū habitū exerceri possit ex ipsa habituali inclinatione impellēte, requirit ad hoc vt inobliquabilis sit manēte interiori inclinatione, ad exteriorem curā, quæ ad ea, quæ intus, & ad ea quę extra sunt, se efficacissime extendat. Et ,ppterea manente in beata Virgine fomite (vt supponitur) efficacius retentiuum actuum ipsius ponitur diuina prouidētia ad interiora, & exteriora se extendens infallibiliter, quàm gratia interioris sanctitatis non tollens tamē fomitem, quia huiusmodi gratia reliquit locū actuali vsui prętter gratiā, vt patet ī Ioā. Bap. Hieremia, & Apostolis confirmatis virtute ex alto. Et quamuis nobilius esset simpliciter ab intrinseco nō posse exorbitare, quàm ab extrīseco, nō est tñ nobilius inter possibilia in tali statu. s. manētis fomitis. Et loquiē de possibili ēm diuinā sapientiā suauiter oia disponētē, quæ vocatur potētia ordinata, ligatus ēergo beatæ Virginis fomes vsq; ad conceptionem filii, & per gratiā sanctificationis relinquentē fomitis essentiā, & dominātē exercitio (ut habitualis gratia viatorū præsidere cōsueuit subiectione exorbitet ī actu) & per diuinā prouidentiā perfectius, vt plene, ac infallibiliter præsidentē, ne actus exorbitet. Et hæc expositio est tanto Auctore dignior, quanto subtilior, & diuersitatem in litera positam modorum ligandi, & comparationem proprie penetrat, & ab ipso Auctore in sequenti articulo in responsione ad primum haberi potest.

ca.6. par.3. a medio.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum per huiusmodi sanctificationem fuerit consecuta, ut numquam peccaret.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, q̄ per sanctificationem in vtero non fuerit beata Virgo præseruata ab omni peccato

¶ *Super Quæstionis vigesimæseptimæ Articulum quartum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore vnica est conclusio responsiua quæsito. Simpliciter

q.15. ar.2.

ex abundantia gratiæ, descendentis in ipsam, vt talis esset dispositio virium animæ in ipsa, quòd inferiores vires numquam mouerentur sine arbitrio rationis, sicut dictum est fuisse in Christo, quem constat peccati fomitē non habuisse, & sicut fuit in Adam ante peccatum, per originalem iustitiam, ita quòd quantum ad hoc, gratia sanctificationis in Virgine habuit vim originalis iustitiæ. et quamuis hæc positio ad dignitatem Virginis matris pertinere videatur, derogat tamen in aliquo dignitati Christi, absque cuius virtute nullus a prima damnatione liberatur. Et quamuis per spiritualē fidē Christi, aliqui ante Christi incarnationē sint ēm spiritualis carnalis & spiritualis a Christo, dum causam tangit scilicet secundū spiritum & secundum carnem, consequentiam probat. Cōsentaneum quippe rationi est, vt sicut salus spiritus per spiritualem modū fit (per fidē scilicet quę est etiam futurorū) ita salus carnis carnaliter quoque fiat, ac per hoc a prima carne sancta suapte natura, qualis est procul dubio secundum oēs sola Christi caro, de qua sola scriptum est, Quod ex te nascetur sanctum. videre etiam potes quàm consona ratio allata sit, tum, vt primum in vnoquoque genere sit causa aliorum, tum, vt principium, & consumatio rei correspondeant sibi, salus carnis, consumatur per immortalitatem, inchoatur per sanctitatem eiusdem carnis. Et quia constat primam carnem immortalem fuisse carnem Christi (quia ipse est primogenitus mortuorum) consonum est, vt eius caro fuerit etiam prima caro sancta: sanctitas autem carnis penes munditiam, seu immunitatem a fomite, qui lex carnis dicitur, attenditur, non igitur inuenta est caro sine fomite ante Christi carnem, si primus locus Christo reseruatus est, sicut reseruari decuit. Et memento lector, vt in istiusmodi quæstionibus non quæras rationes mathematicas: indisciplinati enim est ingenii, quærere similem in omni materia certitudinem, rationabilem hic sufficit inferre conclusionem.

¶ Demum quarta opinio approbatur, quam primo ponit, dicens q̄ remansit fomes secundū essentiam, ligatus quo ad exercitum seu operationem vsque ad conceptionē filii Dei, in qua fuit totaliter sublatus. Secundo declarat modum quo ligatus fuit, ubi tres modos tangit, scilicet per dominiū liberi arbitrii, per gratiam habitualem, per diuinæ prouidentiæ assistentiam. Et primum modum excludit eadem ratione, quia priuilegium similiter Christi est usum liberi arbitrii in materno vtero habere. Secundum modum approbat, quem declarauerat examinādo primam opinionem vltimo improbatam, tertium autē modum magnificat. Tertio declarat vltimam conclusionis partē, tum quia in conceptione Christi iam apparuit immunitas primo in carne Christi, ac per hoc absque vlla derogatione priuilegiorum Christi, dignitas matris tunc poni potest, vt gratiam habuerit totaliter auferentem fomitem, tum quia figurate auctoritas Ezech. fauet.

¶ Circa primum modū vinculi quo ligatur fomes, scilicet per imperium liberi arbitrii, pro quanto dicitur Christi priuilegiū, scito quòd dupliciter contingit haberi usum liberi arbitrii ī materno vtero. Primo, ab initio conceptionis seu infusionis animæ, & deinceps semper, & hoc est priuilegiū Christi, & hoc negatur cuiquam alteri concessum. Et per hanc negationem sufficiēter probatur fomitē in beata Virgine nō esse ligatū per liberum arbitriū, quia fomitē ab initio habuit & continue: liberi aūt arbitrii vsū non habuit ab initio, & deinceps, quia hoc est Christi priuilegium. Secundo, contigit ex speciali gratia ad aliquem actum, vt de Ioāne Baptista potest credi cum exul auit in gaudio infans in vtero: gauderē. n. motus est appetitiuæ partis, & gaudere de spiritualibus motus est appetitus superioris, qui vocat volūtas: constat aūt Ioannis gaudiū nō de re sēsibili, sed de Christi aduētu fuisse, & exultasse i gaudio: verū post actū illum Ioannes sanctus perseueratuit, licet non cū usu liberi arbitrii. Sicut & miraculose quādoq; legitur prætitus vsus loquendi ad aliquē actum aliquibus infantibus, qui tamē nesciebāt propterea postea loqui, sed erant sicut alii infantes, vt patet in gestis Apostolorum Simonis & Iudæ, & Faustini, Simplicii, & Beatricis.

¶ Circa magnificationem tertii modi, quo fomes ligatus perfectius ponitur per diuinam prouidentiam, aduerte q̄ dupliciter expōi potest illud comparatiuum, perfectius. Primo, vt denotet solam additionē maioris perfectionis, ita quòd perfectioni interiori superaddatur perfectio ab exteriori prohibente, sicut si diceremus quòd fons aquæ est frigidus ab intrinseca qualitate, & perfectius ab extrinseco concauo monte prohibente solem calefacientem. Et hic sensus caret scrupulo, quoniam constat fomitem perfectius ligari ex gratia intrinseca, & prouidentia extrinseca prohibente inordinationē fieri, quā ex gratia intrinseca tantum. Alio modo potest exponi, vt comparationem faciat ad secundum modum vinculi, vt sit sensus, q̄ fomes perfectius ligabatur per diuinam prouidentiam, quàm per interiorem sanctificationem: & hic sensus non caret ambiguitate, quoniam efficacius ac nobilius refrenatur inclinatio interior ab intus, quàm ab extra, fomes autem interior, quædā est inclinatio aduersus rationem. Sed si diligentius perspexerimus, inueniemus oppositum: aliud quippe est loqui de fomite in seipso, & aliud de actibus eius. Fomes ipse, cum inclinatio habitualis sit, optime ac propriissime per habitū curatur ac tollitur, sed actus ipse cum præter ac contra infusū habitū exerceri possit ex ipsa habituali inclinatione impellēte, requirit ad hoc vt inobliquabilis sit manēte interiori inclinatione, ad exteriorem curā, quæ ad ea, quæ intus, & ad ea quę extra sunt, se efficacissime extendat. Et ,ppterea manente in beata Virgine fomite (vt supponitur) efficacius retentiuum actuum ipsius ponitur diuina prouidētia ad interiora, & exteriora se extendens infallibiliter, quàm gratia interioris sanctitatis non tollens tamē fomitem, quia huiusmodi gratia reliquit locū actuali vsui prętter gratiā, vt patet ī Ioā. Bap. Hieremia, & Apostolis confirmatis virtute ex alto. Et quamuis nobilius esset simpliciter ab intrinseco nō posse exorbitare, quàm ab extrīseco, nō est tñ nobilius inter possibilia in tali statu. s. manētis fomitis. Et loquiē de possibili ēm diuinā sapientiā suauiter oia disponētē, quæ vocatur potētia ordinata, ligatus ēergo beatæ Virginis fomes vsq; ad conceptionem filii, & per gratiā sanctificationis relinquentē fomitis essentiā, & dominātē exercitio (ut habitualis gratia viatorū præsidere cōsueuit subiectione exorbitet ī actu) & per diuinā prouidentiā perfectius, vt plene, ac infallibiliter præsidentē, ne actus exorbitet. Et hæc expositio est tanto Auctore dignior, quanto subtilior, & diuersitatem in litera positam modorum ligandi, & comparationem proprie penetrat, & ab ipso Auctore in sequenti articulo in responsione ad primum haberi potest.

ca.6. par.3. a medio.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum per huiusmodi sanctificationem fuerit consecuta, ut numquam peccaret.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, q̄ per sanctificationem in vtero non fuerit beata Virgo præseruata ab omni peccato

¶ *Super Quæstionis vigesimæseptimæ Articulum quartum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore vnica est conclusio responsiua quæsito. Simpliciter

pliciter fatendum est, ꝙ beata Virgo nullum actuale peccatum commisit. Probatur dupliciter. Primo syllogistice, & satis clare in litera ordinatur primo maior, illos, quos deus ad aliquid eligit, &c. & hæc probatur auctoritate apostolica ad Corinth. deide Minor. beata Virgo diuinitus electa est, vt esset mater dei, ergo habuit gratiam

3.dist.3. q.2 ar. 3. et di. 13. q. 1. ar. 2. b. 1. cor. Et 4. di. 6. q. 1. ar. 1. q. 2. cor. Et op. 3. c. 228. & 231. Et op. 6. ca. 6. prin. col. 2. Et opu. 60. cap. 3. *ar. præce. *ca. 12. to. 3 *i q. ex no. test. q. 73. circa med. tom. 4. *hom. 45. in Matth. tom. 2.

opportunam ad matrem dei. Et confirmatur hæc conclusio auctoritate Angeli. Inuenisti gratiam, ecce cõcipies. Sed non fuisset idonea mater si peccasset (quod tripliciter probatur clare in litera) ergo. Secundò, probatur auctoritate sacræ scripturę ac cõmodate: Tota pulchra es. Memento & hic quicũque legis, suscipere has rationes supra materiam subiectam optimas, vtpote ex sacrę scripturæ auctoritatibus communibus applicatis ad ꝓpria beatæ Virginis procedentes, quando ex propriis ad propria desunt.

*Hom. 20. in Ioan. cir. med. illius tom. 3.

¶ In responsione ad primũ videre facile potes, quòd idem est gratiam sanctificatiõis sufficere ad tollendum infallibiliter omnem sensualitatis motum præter rationem, & tollere fomitem, & propterea vsque ad conceptionem Christi (in qua gratia abstulit fomitem); non sufficeit gratia sãctificãs: sed opus fuit diuina prouidẽtia, vt prius declaratum fuit.

*c. 36. ante med. to. 7.

¶ In responsione ad secundũ notate garruli prædicatores passiõis Christi, tot femineos clamores, motus &c. attribuẽtes beatæ Virgini in dolore passionis. Pẽsate verba Basilii in litera allata, & percipite ipsam contemplationi admiratiue tunc vacasse, conferendo diuina prius visa, & sibi certa humanis, quæ tunc videbat, summa infimis & econtra, & cõsequenter affectum cogitatiõib⁹ cõsonũ secũdum rectam rationem habentem, vt condoleret, vt cõpateretur, cum tam excelsum, tam vilibus, &c. subiectum ex charitate propria pro ipsius matris, & mundi salute prospiceret.

¶ In responsione ad actuali. Quia vt dictũ est* post primã sanctificationem fomes peccati remansit in Virgine. Motus autẽ fomitis etiã si rationẽ præueniat, est peccatũ veniale, licet leuissimũ, vt Aug. dicit in lib. de Trinit. ergo in beata Virgine fuit aliquod peccatum veniale.

¶ 2 Præt. Supillud Luc. 2. Tuãipsi⁹ animam pertransibit gladius, dicit Auguſt.* in lib. veteris & noui Testamenti, ꝙ beata Virgo in morte dñi, stupore quodã dubitauit. Sed dubitare de fide, peccatũ est.* ergo beata Virgo nõ fuit præseruata immunis ab omni peccato.

¶ 3 Præt. Chryſ.† super Mat. exponẽs illud, Ecce, mater tua, & fratres tui foris stant, quærentes te, dicit, Manifestũ ẽ, ꝙ solũ ex vana gloria hoc faciebant. Et Ioan. 2. super illud, Vinũ non habent, dicit idẽ Chryſ.* ꝙ volebat illis ponere gratiã, & seipsam clariorẽ facere per Filiũ, & fortassis quid humanũ patiebat, quẽadmodum & fratres eius dicẽtes, Manifesta teipsum mundo. Et post pauca subdit, Nondũ. n. quã oportebat, de eo opinionem habebat: quod totũ constat esse peccatum. ergo beata virgo non fuit præseruata immunis ab omni peccato.

SED CONTRA est, ꝙ Aug.* dicit in li. de Natura & gratia, De sancta virgine Maria propter honorẽ Christi, nullam prorsus, cũ de peccatis agitur, habere volo quæstionem. inde. n. scimus, ꝙ ei plus gratiæ collatũ fuerit ad vincẽdũ ex omni parte peccatum, ꝙ concipere ac parere meruit eũ, quem constat nullum habuisse peccatum.

RESPON. Dicẽdum, ꝙ illos, quos deus ad aliquid eligit, ita præparat & disponit, vt ad id, ad quod eliguntur, inueniantur idonei, secundum illud secundæ ad Cor. 3. Idoneos nos fecit ministros noui Testamenti. Beata autẽ Virgo fuit electa diuinitus, vt esset mater dei, & ideo non est dubitandũ ꝙ Deus per suam gratiam eam ad hoc idoneam reddidit, secundum quod Angelus ad eã dicit, Inuenisti gratiam apud deũ, ecce concipies &c. Non autem fuisset idonea mater dei, si peccasset aliquando: tum, quia honor parentum redundat in prolem, secundum illud Prou. 17. Gloria filiorum, patres eorum, vnde & per oppositũ ignominia matris ad filium redundasset: tum etiam, quia singularem affinitatem habuit ad Christum, qui ab ea carnem accepit. dicitur autem secundæ ad Corinth. 6. Quæ conuentio Christi ad Belial? tum etiam, quia singulari modo dei filius, qui est dei sapientia, in ipsa habitauit, non solum in anima, sed etiam in vtero. dicitur autem Sap. 1. In maleuolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. et ideo simpliciter fatendũ est, quòd beata Virgo nullum actuale peccatum commisit, nec mortale, nec ueniale, vt sic in ea impleatur quod dicitur Cant 4. Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te.

ADPRIMVM ergo dicendum, quòd in beata Virgine post sanctificationem in vtero, remãsit quidẽ fomes peccati, sed ligatus, ne. s. prorumperet in aliquem motũ inordinatum, qui rationẽ præueniret. Et licet ad hoc operaretur gratia sanctificationis, non tamẽ ad hoc sufficiebat, alioquin virtute illius gratiæ hoc ei fuisset præstitũ, vt nullus motus posset esse in sensualitate eius, nisi ratione præuentus, & sic fomitẽ nõ habuisset, quod est cõtra supradicta.* Vnde oportet dicere, ꝙ complementum illius ligationis fuit ex diuina prouidentia, quæ non permittebat aliquem motum inordinatum ex fomite prouenire.

In cor. & ar. præced.

Ad 2ᵐ dicendum, quòd illud verbum Simeonis, Origenes,† & quidam alii doctores exponunt de dolore, quem passa est in Christi passione. Ambr.* autẽ per gladium dicit significari prudentiam Mariæ, non ignaram mysterii cælestis: viuum est enim verbum dei, & validum, & acutius omni gladio acutissimo. Quidam vero per gladium dubitationem intelligunt, quæ tamen nõ est intelligenda dubitatio infidelitatis, sed admirationis, & discussionis. dicit enim Basilius in Epist. ad Optimum, quòd beata Virgo assistẽs cruci, & aspiciens singula, post testimonium Gabrielis, post ineffabilem diuinæ conceptionis notitiã, post ingentem miraculorum ostensionem, animo fluctuabat, ex vna scilicet parte videns eum pati abiecta, & ex alia parte considerans eius mirifica.

Hom. 18. in Luc. in me. & desecep. tom. 3.

*Ambr. li. 2. in Luc. ca. cuius tit. de Simeone & Anna.

Ad 3ᵐ dicendum, ꝙ in verbis illis Chrysostomus excessit: possunt tñ exponi, vt intelligatur in ea Dominum cohibuisse non inordinatũ inanis gloriæ motũ quantũ ad ipsam, sed id, quod ab aliis posset æstimari.

ARTICVLVS V.

Vtrum beata Virgo per huiusmodi sanctificationem adepta fuerit plenitudinem omnium gratiarum.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd beata Virgo per sanctificationem in vtero, non obtinuerit gratiæ plenitudinem siue perfectionem. Hoc enim videtur pertinere ad priuilegium Christi, secundũ illud Ioan. 1. Vidimus

¶ *Super quæstionis nigesimæ septimæ Articulũ quintũ.*

TItulus, vt sonat sumatur de plenitudine, vt extenditur ad plenitudinem intensiuam, & extensiuam.

¶ In corpore vna ẽ conclusio. beata Virgo maiorem præ ceteris gratiæ plenitudinem a Christo obtinuit. Probat. Quãto magis appropinquat aliquid principio in quolibet genere, tanto plus effectum illius participat, sed beata Virgo maxime appropinquauit principio. ergo. Maior ex Dio. Minor probat, quia Christo maxime appropinquauit, qui secundum deitatẽ auctoritatiue, & secundum humanitatem instrumentaliter est principium gratiæ: quod probat Ioã. 1. Gratia & veritas ꝑ Iesum Christum facta est.

3.dist.3.q.1.ar.2.q.3, c. & di. 13, q. 1. a, 2. q. 1 c. & opu. 8. & opu. 60. c. 3. Et Ioa. 16. & Ro. 8. lib. 5.

¶ Aduerte ergo, ꝙ cum in litera conclu ditur, beatam Virginem præ ceteris gratiam habuisse, non sit cõparatio ad Angelos, sed homines tantum, tũ quia est sermo de gratia data beatæ Virgini in vtero matris, quam constat fuisse minorem gratia angelorum beatorum: tum quia sermo est de viatorum gratia, vt patet ex responsione ad secundum: vbi in beata virgine per fectissima gratia ponitur, gratia qua fuit inter comprehensores: tum quia ratio literæ disparata est ab angelorũ ꝓtatione, dum illi propinquiores Deo secundum deitatẽ inueniuntur, ista inuenitur propinquior deo secundum humanitatẽ. Nec hæc ideo dicta sunt, quasi angeli habeãt in cælo maiorem gratiam quã beata Virgo, hoc enim est falsum, quoniam ipsa est domina angelorum: sed ideo dicta sunt, vt hęc litera exponatur ad literam de gratia sanctificationis in vtero, post quam deinde multũ proprio merito gratiæ acquisiuit, crescẽs vsque ad perfectũ æternitatis diẽ, ita ꝙ propinquissima fuit, & est Christo, & secũdum deitatem in esse gratiæ, quamuis non in esse naturæ, & secundũ humanitatẽ in esse naturæ.

3.dist.3.q.1.ar.2.q.3, c. & di. 13, q. 1. a, 2. q. 1 c. & opu. 8. & opu. 60. c. 3. Et Ioa. 16. & Ro. 8. lib. 5.

¶ In eodem ar. in responsione ad tertiũ aduerte, quòd cum Auctor dicit, non

to magis appropinquat aliquid principio in quolibet genere, tanto plus effectum illius participat, sed beata Virgo maxime appropinquauit principio. ergo. Maior ex Dio. Minor probat, quia Christo maxime appropinquauit, qui secundum deitatẽ auctoritatiue, & secundum humanitatem instrumentaliter est principium gratiæ: quod probat Ioã. 1. Gratia & veritas ꝑ Iesum Christum facta est.

ii. 3. tex. 63 & 64. to. 2.

¶ Aduerte ergo, ꝙ cum in litera conclu ditur, beatam Virginem præ ceteris gratiam habuisse, non sit cõparatio ad Angelos, sed homines tantum, tũ quia est sermo de gratia data beatæ Virgini in vtero matris, quam constat fuisse minorem gratia angelorum beatorum: tum quia sermo est de viatorum gratia, vt patet ex responsione ad secundum: vbi in beata virgine per fectissima gratia ponitur, gratia qua fuit inter comprehensores: tum quia ratio literæ disparata est ab angelorũ ꝓtatione, dum illi propinquiores Deo secundum deitatẽ inueniuntur, ista inuenitur propinquior deo secundum humanitatẽ. Nec hæc ideo dicta sunt, qua si angeli habeãt in cælo maiorem gratiam quã beata Virgo, hoc enim est falsum, quoniam ipsa est domina angelorum: sed ideo dicta sunt, vt hęc litera exponatur ad literam de gratia sanctificationis in vtero, post quam deinde multũ proprio merito gratiæ acquisiuit, crescẽs vsque ad perfectũ æternitatis diẽ, ita ꝙ propinquissima fuit, & est Christo, & secũdum deitatem in esse gratiæ, quamuis non in esse naturæ, & secundũ humanitatẽ in esse naturæ.

ii. 1. tex. 32 & ii. 2. tex. 58. to. 2.

¶ In responsione ad tertiũ aduerte, quòd cum Auctor dicit, non

In so. 2. 2 prin. serm. 10.

eum quasi vnigenitum a Patre, plenum gratiæ & veritatis: sed ea quę sunt propria Christi, non sunt alteri attribuẽda. ergo beata Virgo plenitudinem gratiarum non accepit in sanctificatione.

¶ 2 Præt. Ei quod est plenũ, & perfectum, non restat aliquid addendum, quia perfectum est cui nihil deest, vt dicitur in tertio Phy.* sed beata Virgo postmodum additionẽ gratiæ suscepit, & quando Christum concepit (dictum est enim Luc. 1. Spiritussanctus superueniet in te) & iterum quando in gloria est assumpta. ergo videtur quod nõ habuerit in sua prima sanctificationi plenitudinem gratiarum.

¶ 3 Præt. Deus nõ facit aliquid frustra, vt dicitur in 1. de Cælo: † frustra autem habuisset quasdam gratias, cum earum vsum numquam exercuerit, nõ enim legitur aut docuisse, quod est actus sapientiæ, aut miracula fecisse, quod est actus gratiæ gratis datæ. non igitur habuit plenitudinem gratiarum.

SED CONTRA est, ꝙ Angelus ad eam dixit Luc. 1. Aue gratia plena, quod exponens Hiero.* in sermone de Assumptione dicit, Bene gratia plena, quia ceteris per partes præstatur, Mariæ vero se totam simul infudit gratiæ plenitudo.

RESPON. Dicendum, quòd quando aliquid magis appropinquat principio in quolibet genere, tãto magis participat effectum illius principii, vnde Dionys.* dicit 4. ca. Cæl. hierar. quòd angeli qui sunt deo propinquiores, magis participãt de bonitatibus diuinis, quã homines. Christus autem est principium gratiæ, secundum diuinitatem quidem auctoritatiue, secundum humanitatem vero instrumẽtaliter, vnde & Ioan. 1. dicitur, Gratia, & ueritas per Iesum Christum facta est: beata autem virgo Maria propinquissima Christo fuit secundum humanitatem, quia ex ea accepit humanam naturam. et ideo præ ceteris maiorem debuit a Christo gratiæ plenitudinem obtinere.

cap. 4. ante medium.

ADPRIMVM ergo dicendum, quòd vnicuique a deo datur gratia secundum hoc ad quod eligitur. Et quia Christus, inquãtum est homo, ad hoc fuit prædestinatus & electus vt esset filius dei, in virtute sanctificandi, hoc fuit sibi proprium, vt haberet talem plenitudinem gratiæ, quòd redundaret in omnes, secundum quòd dicitur Ioann. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus: sed beata Virgo Maria tantã gratiæ obtinuit plenitudinem, vt esset propinquissima auctori gratiæ, ita quòd eum qui est plenus omni gratia, in se reciperet, & eum pariendo, quodam modo gratiã ad omnes deriuaret.

Ad 2ᵐ dicendum, quòd in rebus naturalibus, primo quidem est perfectio dispositionis, puta cum materia est perfecte ad formam dispositа. Secundo autem est perfectio formæ, quæ est potior, nam & ipse calor est perfectior, qui prouenit ex forma ignis, quàm ille qui ad formam ignis disponebat. Tertio autem est perfectio finis: sicut ignis perfectissime habet proprias qualitates, cum ad locum suũ peruenerit. Et similiter in beata Virgine fuit triplex perfectio gratiæ. Prima quidem quasi dispositiua, per quam reddebatur idonea ad hoc quòd esset mater Christi, & hæc fuit perfectio sanctificationis. Secunda autem perfectio gratiæ fuit in beata Virgine ex præsentia filii Dei in eius utero incarnati. Tertia autem est perfectio finis, quam habet in gloria.

Quòd autem secunda perfectio sit potior quàm prima, & tertia quàm secunda, patet quidem uno modo per liberationem a malo. Nam primo in sua sanctificatione fuit liberata a culpa originali: secundo in conceptione filii Dei, fuit totaliter a fomite mundata: tertio uero in sui glorificatione, fuit liberata etiam ab omni miseria. Alio modo per ordinem ad bonum. Nam primo in sua sanctificatione adepta est gratiam inclinantem eam ad bonum: in conceptione autem filii dei consumata est eius gratia confirmans eam in bono: in sui uero glorificatione consumata est eius gratia perficiens eam in fruitione omnis boni.

D.383

Ad 3ᵐ dicendum, quòd non est dubitandum, quin beata Virgo acceperit excellenter donum sapientiæ & gratiam uirtutum, & etiã gratiam propheticæ, non tamen accepit ut haberet omnes usus harum, & similium gratiarum, sicut habuit Christus, sed secundum quòd conueniebat conditioni ipsius. Sapientiæ enim usum habuit in contemplando, secundum illud Luc. 2. Maria autem cõseruabat omnia uerba hæc, conferens in corde suo. Non autem habuit usum sapientiæ, quantum ad docendum: quia hoc non conueniebat sexui muliebri, secundum il

¶ In eodem articulo quo ad actum doctrinæ negatũ a beata Virgine, aduerte quòd quia theologia solida fundatur super Scriptura sacra, & nullibi in ea reperitur beatã Virginem docuisse, sicut nec Christũ loquutum linguis, ideo sicut affirmam⁹ Christum non vsum gratia linguarum in loquendo, eadem ratione affirmandum est, beatam Virginẽ non docuisse, præsertim cũ apostolica auctoritas hoc interdicẽtibus mulieribus com probet. Quod autẽ dicit, ipsam instruxisse discipulos Christi de annuntiatione sua & natiuitate filii, & magorum aduentu, & similibus, ex Scriptura non habetur, sed habetur quod Spiritussanctus docuit Apostolos omnes veritatẽ de spectantibus ad fidẽ, inter quæ erat Christi cõceptio ex Spiritusancto, & natiuitas ex Virgine, quæ

gine, quæ etiam in Symbolo posita sunt.

¶ Posset tamen dici, quòd non publica doctrina, sed familiari instructione, quam constat mulieribus non esse prohibitã, beata Virgo aliqua particularia facta explicauit apostolis. Auctor autem secundum scripturam sacram loquitur, nagans ab ea vsũ sapientie, quo ad actum doctrinæ.

¶ *Super Quæstionis nigesimæseptimæ Articuli sextum.*

TItulus clarus.

¶ In corpore duo fiunt, primo tractatur quid Aug. de hoc scripserit, secundo respondetur quæsito. Quo ad primũ Aug. sub dubio quæstionem relinquere videtur, & dicit litera, quòd videtur dubie loqui, quoniam Augu. in his verbis non loquitur de sanctificatione qualicumque, sed illa, quę est cum proprio sãctificati actu, scilicet credere, amare, & huiusmodi. Quia enim hanc relinquit sub dubio & de nulla alia loquitur sanctificatione, videtur sub dubio quæstionem de sanctificatione horum in vtero fuisse. Omnia clara sunt in litera.

3.di.3.q.1. a.2.q.1. ad 4. Et quol. 6. q. 5.a.1. cor.in fi.Et op.3.c.131 Et psal.45. co.5. *Ex ar.3.& 4. huius q.

¶ Aduerte tamen, quòd ex litera euãgelii sumi potest, Ioanni acceleratũ fuisse vsum liberi arbitrii. Nam ibi non solum dicitur, Exultauit infans, sed, exultauit in gaudio. exultare autem similitudinarie, licet etiam sit inanimatorum (iuxta illud, Montes exultauerunt vt arietes, & colles sicut agni ouium) proprie tamen est animalium. Et quia non sine animali passione fit gaudium, oportet Ioannem exultasse in gaudio, vel secundum sensitiuam tantum partem, et hoc non consonat causæ exultationis & gaudii in euangelio scripæ, quia vox beatæ Virginis salutantis non erat commotiua partis sensitiuæ prolis in vtero, sicut nec aliæ eiusdem & aliarum mulierum voces, uel secundum partem intellectiuam, & hoc ordo effectuum causatorum a salutatione insinuat, quòd scilicet gaudium partis intellectiuæ fuit in puero. nam ex salutatione, aurium Elisabet commotiua, puer non in auribus, sed in gaudio exultauit, & Elisabet deinde repleta est Spiritusancto procul dubio in mente. Vnde comprehenditur, ꝙ primo mater secũdum sensum percepit: deinde puer secũdum mentem, & demum ad matris mentem intelligentia peruenit. Et huic sensui doctorum verba consonant dicentiũ de Ioanne, quòd prius sensit Dominum; vel ꝙ a perfectæ ccepit ætatis mensura, vel aliquid huiusmodi.

¶ Quo ad secundum, tria Auctor facit, primo respondet quæstioni negatiue, affirmando duos alios sanctificatos: deinde dicit neminem alium esse sanctificatum: tertio rationem reddit, quare illi duo sanctificati sunt. Circa responsionem ergo distinguuntur hic duæ quæstiones, altera quæ mota est de sanctificatione, altera de tali sanctificatione, scilicet cum vsu liberi arbitrii. Monstratur diuersitas magna inter istas quæstiones, ex eo quòd sanctificatio potest fieri & esse sine vsu liberi arbitrii, vt patet in sanctificatione parulorum per baptismi gratiam. Et propterea nihil obstat quæstioni propositæ in hoc art. si pars negatiua quæstionis secundæ, quæ ab Aug. tractata est teneatur. Propter hæc igitur, litera respondet quæsito, quòd duo vltra beatam Virginẽ inueniũtur sanctificati in vtero, scilicet Hieremias, & Ioannes. Probatur auctoritate Scripturæ, & excluditur obiectio de vsu liberi arbitrii, quamuis illum non habuerit, &c.

¶ Vbi nota, quòd hinc non potest assertiue dici de mente Auctoris hos non habuisse liberi arbitrii vsum in vtero, quoniam

ARTICVLVS VI.

Vtrum sic sanctificari fuerit proprium beatæ Virgini.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur ꝙ sanctificari in vtero post Christũ proprium fuerit beatæ Virgini. Dictum* est enim, quòd propter hoc beata Virgo fuit sanctificata in vtero, vt redderetur idonea ad hoc, vt esset mater dei: sed hoc est propriũ sibi. ergo sola ipsa fuit sanctificata in vtero.

Nam ibi non solum dicitur, Exultauit infans, sed, exultauit in gaudio. exultare autem similitudinarie, licet etiam sit inanimatorum (iuxta illud, Montes exultauerunt vt arietes, & colles sicut agni ouium) proprie tamen est animalium. Et quia non sine animali passione fit gaudium, oportet Ioannem exultasse in gaudio, vel secundum sensitiuam tantum partem, et hoc non consonat causæ exultationis & gaudii in euangelio scripæ, quia vox beatæ Virginis salutantis non erat commotiua partis sensitiuæ prolis in vtero, sicut nec aliæ eiusdem & aliarum mulierum voces, uel secundum partem intellectiuam, & hoc ordo effectuum causatorum a salutatione insinuat, quòd scilicet gaudium partis intellectiuæ fuit in puero. nam ex salutatione, aurium Elisabet commotiua, puer non in auribus, sed in gaudio exultauit, & Elisabet deinde repleta est Spiritusancto procul dubio in mente. Vnde comprehenditur, ꝙ primo mater secũdum sensum percepit: deinde puer secũdum mentem, & demum ad matris mentem intelligentia peruenit. Et huic sensui doctorum verba consonant dicentiũ de Ioanne, quòd prius sensit Dominum; vel ꝙ a perfectæ ccepit ætatis mensura, vel aliquid huiusmodi.

¶ Quo ad secundum, tria Auctor facit, primo respondet quæstioni negatiue, affirmando duos alios sanctificatos: deinde dicit neminem alium esse sanctificatum: tertio rationem reddit, quare illi duo sanctificati sunt. Circa responsionem ergo distinguuntur hic duæ quæstiones, altera quæ mota est de sanctificatione, altera de tali sanctificatione, scilicet cum vsu liberi arbitrii. Monstratur diuersitas magna inter istas quæstiones, ex eo quòd sanctificatio potest fieri & esse sine vsu liberi arbitrii, vt patet in sanctificatione parulorum per baptismi gratiam. Et propterea nihil obstat quæstioni propositæ in hoc art. si pars negatiua quæstionis secundæ, quæ ab Aug. tractata est teneatur. Propter hæc igitur, litera respondet quæsito, quòd duo vltra beatam Virginẽ inueniũtur sanctificati in vtero, scilicet Hieremias, & Ioannes. Probatur auctoritate Scripturæ, & excluditur obiectio de vsu liberi arbitrii, quamuis illum non habuerit, &c.

¶ Vbi nota, quòd hinc non potest assertiue dici de mente Auctoris hos non habuisse liberi arbitrii vsum in vtero, quoniam aduersatiue loquitur ad monstrandum conclusionem suam non dependere ex vsu liberi arbitrii, deinde negat quemcumque alium sanctificatum in vtero, ratione probans, quia inutilis esset. Vbi occurrunt tria dubia, primum est circa applicationem auctoritatis Apostoli ad propositum: dissonare quippe videtur, nã sermo est de sanctificatione in vtero, Apostolus autem non de ipsa sanctificatione seu sanctitate, sed de manifestatione eius loquitur: non enim dicitur vnicuiq; datur spiritus, sed manifestatio spiritus, &c. Litera ergo loquens de ipso Spiritu, non bene affert auctoritatem de manifestatione Spiritꝰ: hæc enim auctoritas non probat illud assumptũ, vt patet.

¶ Secundum dubiũ est, quia ista ratio est gladius Goliæ. Nam si verum assumit, sequitur quòd beata Virgo nõ fuit sanctificata in vtero, quia illius sanctificatio in scriptura non habetur, ac per hoc Ecclesiæ non innotuit, ac per hoc sine vtilitate fuisset sanctificata secundũ literæ processum.

¶ Tertium dubium est, quia secundum hanc rationẽ sequeretur, quòd non esset credendum aliquod miraculum, nisi quod in sacra Scriptura contineretur, quia ad vtilitatem Ecclesiæ miracula ordinantur, cui non nisi per Scripturam sacram innotescunt, secundum hanc literam.

¶ Ad primum dubium dicitur, quòd assumptũ literæ ad quod probandum inducitur Apostoli auctoritas, non est, sanctificationis gratia ordinatur ad vtilitatem, sec⁹ est huiusmodi, priuilegia gratiæ, quæ dantur aliquibus, præter communem legem ordinantur ad vtilitatem. Ex quibus verbis dupliciter respondeti potest. primo ꝙ sicut priuilegia materialia alicui a principe cũ ritu cõcessa, sub specie manifestationis continẽtur, ita priuilegiũ gratiæ est manifestatio spiritus, & cõcessi in ipsa gratia infusa, & concedentis Spiritusancti, specialiter diligentis illum, cui gratiam dedit, ac per hoc litera probans priuilegia gratiæ per manifestationem spiritus, non diuertit ad extranea. Et si obiiciatur, quòd tunc ratio ista supponit sanctificationem in vtero semper fieri cum priuilegio, conceditur quòd sic est secundum hanc responsionem. Et suppositio est satis rationabilis, quoniam sicut secundum rem sanctificatio in vtero est actus priuilegialis, ita etiam debet esse secundum cognitionem.

¶ Secundo, quòd quia tam singulares gratiæ superexcedunt communem legem diuinæ prouidentiæ, ac per hoc harum concessio spectat ad diuina miracula, constat autem miracula ordinari ad aliorum vtilitatem, ideo non solum priuilegia, sed ipsa sanctificatio in vtero, ex hoc ipso quòd præter legem communẽ fit, continetur sub gratia, quæ datur ad aliorum vtilitatem, & consequenter sub spiritu manifestando. Nam ex hoc ipso, quòd ad ecclesiæ vtilitatem ordinatur ad ecclesiæ quoque notitiam necesse est ordinetur, alioquin diuina sapientia nõ disponeret omnia suauiter, dum rationalibus creaturis ex quibus ecclesia constat, nõ per rationis actum de suo bono prouideret, sed velut animalibus brutis incognitas vtilitates ingereret. Et confirmatur ex dictis in primo libro, scilicet quòd deus in ecclesia triumphante numquam præter communem ibi legem operatur: quia nulla vtilitas esset. cum igitur in militanti ecclesia præter communem legem operatur, ad ecclesiæ vtilitatem operatur, ob cuius vtilitatem communem legem præermittit. Quia igitur assumptum in litera de gratia contenta sub spiritu manifestando loquitur

loquitur, ideo probãdum merito fuit ꝑ auctoritatẽ Apostoli de manifestatione spiritus. Et hæc responsio est directe secundum literam, nihil præsupponens, & solida.

¶ Ad dubium secundum dicitur, quòd sanctificatio beatæ Virginis in vtero matris, etsi non est tradita in sacra scriptura explicite, est tamẽ tradita implicite, ex hoc ipso ꝙ in sacris literis inuenitur alicui sancto concessa gratia sanctificationis in vtero: hinc enim, vt ex superius dictis patet, habetur, beatam virginem fuisse sanctificatam: quia habuit quicqd gratiæ ceteris collatũ est. Vnde hęc rõ nõ interimit Auctorẽ suũ, sed tuetur eũ.

¶ Ad tertium dubiũ dicitur, ꝙ loquendo de Ecclesiæ fide simpliciter necessaria, concedendum est consequens: sed si sit sermo de Ecclesiæ fide ex tali suppositione vel ac reuelatoria (pura quæ post talem approbationem extensa est ad tale miraculum: vt si Ecclesia credendum traderet tale miraculum) vel probabili (vt est fides de miraculis recitatis in canonizationibus sanctorum) credenda sunt miracula, quæ in sacra scriptura non continentur. Nec oppositum sequitur ex ratione literæ: quæ de fide Ecclesiæ simpliciter & absolute, & non præsupposita tali decretali loquitur: docuitque per hoc Auctor, ꝙ nec necessario, nec probabiliter credendum est, aliquem alium esse sanctificatum in vtero, simpliciter & absolute loquendo. An autem deus aliquem deinceps sanctificauerit & Ecclesiæ reuelauerit, alterius est quæstionis: quia tamen non est expectanda ecclesia melior, quàm fuerit: nec Apostoli ipsi primitias Spiritus habentes sanctificandubie videtur loqui de horum sanctificatione in vtero. Potuit enim exultatio Ioannis in vtero (vt ipse dicit) esse significatio rei tantæ (scilicet quòd mulier esset mater Dei) a maioribus cognoscendæ, non a paruulo cognitæ: vnde in euangelio non dicitur, credidit infans in vtero, sed exultauit. Videmus autem, exultationem non solum paruulorum, sed etiam pecorum esse: sed hæc inusitata extitit, quia in vtero, & ideo sicut solent miracula fieri, facta est diuinitus in infante, non humanitus ab infante. Quamquam etiam si vsque adeo est in illo puero acceleratus vsus rationis & voluntatis, vt intra viscera materna iam posset agnoscere, credere, consentire (ad quod in alijs paruulis ætas expectatur, vt possint) & hoc in miraculis habendum puto diuinæ potentiæ. sed quia expresse in euangelio dicitur, quòd Spiritusancto replebitur adhuc ex vtero matris suæ, & de Ieremia expresse dicitur, Antequam exires de vulua, sanctificaui te, asserendum videtur eos sanctificatos in vtero: quamuis in vtero vsum liberi arbitrij non habuerint. De quo Augustinus. * quæstionem mouet: sicut pueri, qui sanctificantur per baptismum, non statim habent vsum liberi arbitrij: nec est credendum aliquos alios[d] sanctificatos esse in vtero, de quibus scriptura mentionem non facit, quia huiusmodi priuilegia gratiæ, quæ dantur aliquibus præter legem communem, ordinantur ad vtilitatem aliorum (secundum illud 1. ad Corin. 12. Vnicuique datur manifestatio spiritus ad vtilitatem) quæ nulla proueniret ex sanctificatione aliquorum in vtero, nisi ecclesiæ innotesceret. Et quamuis iudiciorum dei non possit ratio assignari, quare scilicet huic & non alij hoc munus gratiæ conferat, conueniens tamen videtur fuisse vtrumque dictorum sanctificari in vtero, ad præfigurandam sanctificationem per Christum faciendam. Primo quidem per eius passionem, secundum illud Hebr. vltim. Iesus, vt sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est: quam quidem passionem Ieremias & verbis & mysterijs apertissime prænuntiauit, & suis passionibus expressissime præfigurauit. Secundo per baptismum, primæ ad Corinth. 6. Sed abluti estis, sed sanctificati estis. Ad quem quidem baptismum Ioannes suo baptismo homines præparauit.

* ead. epist. dicta to. 2.

D. 843.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd beata Virgo quæ fuit a deo electa in matrem, ampliorem sanctificationis gratiam obtinuit quàm Ioannes Baptista & Ieremias, qui sunt electi, vt speciales præfiguratores sanctificationis Christi. Cuius signum est, quòd beatæ Virgini præstitum est, vt de cetero non peccaret, nec mortaliter nec venialiter: alijs autem sanctificatis creditur præstitum esse, vt de cetero mortaliter non peccarent, diuina eos gratia protegente.

AD 2ᵐ dicendum, quòd quantum ad alia potuerunt sancti esse Christo coniunctiores, quàm Hieremias & Ioannes Baptista, qui tamen fuerunt ei coniunctissimi, quantum ad expressam figuram sanctificationis ipsius, vt dictum est.*

AD 3ᵐ dicendum, quòd miseratio, de qua ibi Iob loquitur, non significat virtutem infusam, sed quandam inclinationem naturalem ad actum huius virtutis.

QVAESTIO XXVIII.

De virginitate Beatæ Mariæ, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de virginitate matris.

Et circa hoc quærũntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum fuerit virgo in concipiendo.

¶ Secundo, Vtrum fuerit virgo in partu.

¶ Tertio, Vtrum permanserit virgo post partum.

¶ Quarto, Vtrum votum virginitatis emiserit.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum beata Maria fuerit virgo in concipiendo.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd mater dei non fuerit virgo in concipiendo Christum. Nulla enim proles, quæ habet patrem & matrem, ex Virgine matre concipitur:

4. cont. c. 15. Et opu. 3.c.232. Et opusc. 60. c.4.

In litera. Si tamen nouitius non intelligit corruptionem cordis, cuius memini: secunda ratio, sciat cor pro mẽte, seu intellectu sumi: corruptio aũt intellectus non secundũ substantiam, sed secundum operationem attenditur: omnis enim defectus in intelligendo, corruptio quædam intellectus est, sicut omnis deperditio alicuius rei corruptio quædam in natura est. Quia igitur defectus intellectus in intelligendo efficit, vt intellectus defectuosum quoq; verbum formet, cõcipiẽdo illud quod sic defectiue intelligit (qui enim imperfecte intelligit leonis naturam, perfectum quoque verbum de natura leonis exprimere intus nequit) ideo in litera dicitur, quòd cordis corruptio impedit perfectionem verbi.

¶ In responsione ad primum habes, Ioseph patrẽ dici christi vere dupliciter, vel putatiue, vel officio: quamuis non fuerit pater generatione.

¶ In respõsione ad tertium, adiũge ad glossam, quòd nec secundum latinæ linguæ proprietatem mulier est nomen corruptionis, sed naturalis ꝓprietatis fœminę humanæ: dicta est enim mulier quasi molliter a mollitie & animi & corporis.

¶ In respõsione ad quartum, dubium magnum in philosophia occurreret, si philosophia nunc traderetur, quãtum veritatis habeat litera hæc dicens, Ratio illa habet locum in his, quæ proceduntur in esse per viã naturæ, eo quòd natura sicut est determinata ad vnũ effectum, ita est determinata ad vnum modum producendi illum: habet siquidem instantias in elementaribus, ĩ vegetabilibus, & in animalibus: Auctoris autem propositum fuit verum & naturalis dei filius, non fuit conueniens, quòd alium patrem haberet, quàm deum, ne dignitas dei Patris transferatur ad alium. Secundo, hoc fuit conueniens proprietati ipsius Filij, qui mittitur, qui quidem est verbum dei. Verbum autem absque omni corruptione cordis concipitur: quinimmo cordis corruptio, perfecti verbi conceptionem non patitur. quia ergo caro sic fuit a verbo Dei assumpta, vt esset caro verbi dei, conueniens fuit quòd etiam ipsa sine corruptione matris conciperetur. Tertio hoc fuit conueniens dignitati humanitatis Christi, in qua locum peccatum habere non debuit, per quam peccatum mundi tollebatur, secundum illud Ioan. primo: Ecce agnus dei, scilicet innocens, qui tollit peccatum mundi: non poterat autem esse, quòd in natura iam corrupta ex concubitu, caro nascerentur sine infectione originalis peccati. Vnde Augustinus dicit in libro.* de Nuptijs & concupiscentia: solus nuptialis concubitus ibi non fuit, scilicet in matrimonio Mariæ & Ioseph: quia in carne peccati fieri non poterat sine vlla carnis concupiscentia, quæ accidit ex peccato, sine qua concipi voluit, qui futurus erat sine peccato. Quarto, propter ipsum finem incarnationis Christi, quæ ad hoc fuit, vt homines renascerentur in filios dei, non ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex deo, id est dei virtute: cuius rei exemplar apparere debuit in ipsa conceptione Christi. Vnde Augustinus.* dicit in libro de sancta Virginitate: Oportebat caput nostrum insigni miraculo secundum corpus nasci de virgine, vt significaret membra sua de virgine ecclesia, secundum spiritum nascitura.

* Vt patet ex Aug. li. de hæresib. c. 8. & 10. tom. 6.

* ca. 6. ante medium, tom. 6.

A DPRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Beda* dicit super Lucam, pater Saluatoris appellatur Ioseph, non quòd vere iuxta photinianos pater fuerit ei, sed quòd ad famam Mariæ conseruandam pater fit ab omnibus æstimatus. Vnde & Luc. 3. dicitur, Vt putabatur filius Ioseph. vel sicut Augustinus.* dicit in lib. de Bono coniugali, Eo modo pater Christi dicitur Ioseph, quo & vir Mariæ intelligitur, sine cõmistione carnis, ipsa copulatione coniugij: multo videlicet coniunctius, quàm si esset aliũde adoptatus. Neque enim propterea non erat appellandus Ioseph pater Christi, quia nõ eum genuerat concumbendo: quandoquidem pater esset etiam ei, quem non ex sua coniuge procreatum, aliunde adoptasset.

* Lib. 1. de nuptijs & concup. ca. 11. princ. tom. 7.

A D 2m dicendum, quòd sicut Hiero. dicit* super Matthæ. cum Ioseph non sit pater domini saluatoris, ordo generationis eius vsque ad Ioseph deducitur. Primo quidem, quia non est consuetudinis scripturarum, vt mulierum in generationibus ordo texatur. Deinde ex vna tribu fuit Ioseph, & Maria: vnde & lege eam accipere cogebatur vt propinquam. Et vt Augustin.* dicit in lib. de Nuptiis & cõcupiscentia, fuit generationum series vsque ad Ioseph perducenda: ne in illo coniugio virili sexui vtique potiori, fieret iniuria, cum veritati nihil deperiret: quia ex semine Dauid & Ioseph erat & Maria.

* Mat. c. 1. sup illud, Christi generatio sic erat, to. 9.

* ca. 11. nõ lõge a fin. to 7.

A D 3m dicendum, quòd sicut Glos.* dicit ibidem, mulierem ꝓ femina posuit, more locutionis Hebræorum: vsus enim Hebræę locutionis mulieres dicit, non virginitate corruptas, sed feminas.

* Est Aug. lib. 23. cõt. Faustum, c. 7. in medio, tom. 6.

A D 4m dicendum, quòd ratio illa habet locum in his, quæ procedunt in esse per viam naturæ: eo quòd natura sicut est determinata ad vnum effectum, ita etiam est determinata ad vnum modum producendi illum: sed virtus superna diuina cum sit infinita, sicut non est determinata ad vnum effectum, ita non est determinata ad modum producendi quemcũque effectum. Et ideo, sicut virtute diuina fieri potuit, vt primus homo de limo terræ formaretur, ita etiam fieri potuit, vt diuina virtute corpus Christi formaretur de Virgine absque virili semine.

* lib. 1. c. 2. & 19. in. 4.

A D 5m dicendum, quòd secundum Philosophum* in lib. de generatione animalium, semen maris non est sicut materia in conceptione animalis, sed solum sicut agens: sola autem femina materiam subministrat conceptui. Vnde per hoc, quòd semen maris defuit ĩ cõceptione corporis Christi, non sequitur, quòd defuerit ei debita materia. Si tamen semen maris esset materia fœtus concepti in animalibus, manifestum tñ est, ꝙ non est materia permanens in eadem forma, sed materia transmutata. Et quamuis virtus naturalis non possit transmutare ad certam formam, nisi determinatam materiam: virtus tamen diuina quæ est infinita, potest transmutare omnem materiam in quãcumque formam. Vnde sicut trãsmutauit limum terræ in corpus Adæ, ita in corpus Christi transmutare potuit materiam a matre ministratam, etiam si non esset sufficiens materia ad naturalem conceptum.

ARTICVLVS II.

Vtrum mater Dei fuerit virgo in partu.

AD SECVNDVM sic procedit. Videtur ꝙ mater Christi non fuerit virgo in partu. Dicit enim Ambros.* super Lucam, Qui vuluam sanctificauit alienam, vt nascereturpropheta, hic est qui aperuit matris suæ vuluam, vt immaculatus exiret: sed apertio vuluæ virginitatem excludit. ergo mater Christi non fuit virgo in partu.

* lib. 2. in Luc. in c. cuius tit. & decircũ. sal uatoris in fin. tom. 5.

¶ 2 Præt. Nihil in mysterio Christi esse debuit, per quod corpus eius phantasticum appareret: sed hoc non videtur vero corpori, sed phantastico conuenire, vt possit per clausa transire, eo quòd duo corpora simul esse non possunt. non igitur debuit ex matris vtero clauso corpus Christi prodire, & ita nõ decuit, quòd esset virgo in partu.

¶ 3 Præt. Sicut Grego.* dicit in hom. octauarum Paschæ, per hoc quòd ianuis clausis ad discipulos post resurrectionem intrauit dominus, ostendit corpus suum esse eiusdem naturæ & alterius gloriæ. Et sic per clausa transire, videtur ad gloriam corporis pertinere: sed corpus Christi in sua conceptione non fuit gloriosum, sed passibile, habens similitudinem carnis peccati, vt Apostolus dicit Roman. 8. non ergo exiuit per Virginis vterum clausum.

* Opus. 56 cap. 232.

* Est ho. 26 in euang. paulo a prin cip.

SED CONTRA est, quòd in quodam sermone Ephesini concilij dicitur, Natura post partum nescit vlterius virginem: gratia vero & parientem ostendit, & matrem fecit, & virginitati non nocuit. fuit ergo mater Christi virgo in partu.

RESPON. Dicendum, quòd absque omni dubio asserendum est matrem Christi etiam in partu virginem fuisse. Nam Propheta

quòd conceptus, quod verbum appellatur, non extra mentem meam, sed in mente mea manet. Et similitudine dr concipi i corde & nasci ex corde: quia proles, dū in vtero concipitur in vtero manet: & dum ex vtero nascitur, a matre distinguitur perfecte. Simili siquidem modo, quia verbum cordis in corde prolatum manet, concipi dicitur: & quia a corde prolatum perfecte distinguitur accidentis sublata natura, ideo nasci dicitur ex corde. Vbi videre potes, quòd conceptio natiuitasque verbi i, & ex corde, vnus processus est, diuersis nominibus diuersa ratione appellatus, & quòd nec in conceptu nec in ortu suo mentem, in qua, & ex qua procedit, corrumpit, vt in synodo allata in litera dicitur.

†In ser.6.a med.to.10. ¶ In responsione ad tertium aduerte, quòd Auctor dotis nomine appellat & ipsam rem, quæ dos dicitur, & modum eiusdem, hoc est rem tali modo: puta per modum immanentis, vt ipsemet inferius manifestabit, quæst.43. artic.2. Et cum ex duplici capite potuisset reprehendi positio Hugonis de sancto Victo. scilicet ex hoc, quòd non spectat ad subtilitatis dotem, duo corpora esse simul in eodem loco: vnde nec corpora gloriosa ex sua proprietate poterunt simul esse in eodem loco, & ex hoc, quòd in corpore animali nō inuenitur dos, quia non inuenitur animæ gloriosæ redundantia simpliciter ad corpus: quamuis vt inferius in allegato loco dicitur, inuebiri possit miraculose redundantia secundum quid, maluit tamen Auctor ex ipsa dotis ratione hic procedere, quàm in illam disputationem aliam introire.

non solum dicit, Ecce virgo concipiet: sed etiam addit, Et pariet filium. Et hoc quidem, cōueniens fuit propter tria. Primo quidem, quia hoc competebat proprietati eius, qui nascebatur, qui est verbum dei. Nam verbum non solum in corde absque corruptione concipitur, sed etiam absque corruptione ex corde procedit. Vnde vt ostenderetur, quòd illud esset corpus ipsius verbi dei, conueniens fuit vt de incorrupto virginis vtero nasceretur. Vnde in sermone quodam Ephesini concilij legitur, Quæ parit carnem puram a virginitate cessat: sed quia natum est carne verbum, deus custodit virginitatem, seipsum ostendens per hoc verbum. Nequè enim nostrum verbum cum paritur, corrumpit mentem: neque deus verbum, substantialem partem eligens, peremit virginitatem. Secundo, hoc est conueniens quantum ad effectum incarnationis Christi. Nam ad hoc venit, vt nostram corruptionem tolleret. vnde non fuit conueniens, vt virginitatem matris, nascendo corrumperet. Vnde Augustin. † dicit in quodam sermo. de natiuitate domini, Fas non erat, vt per eius aduentum violaretur integritas, qui venerat sanare corrupta. Tertio fuit conueniens, ne matris honorem nascendo diminueret, qui parentes præceperat honorandos.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Ambro. dicit hoc, exponens illud, quod Euangelista de lege induxit, Omne masculinum adaperiens vuluam, sanctum domino vocabitur: quod quidem, vt *Beda dicit, consuetæ natiuitatis more loquitur, non quòd dominus sacri ventris hospitium, quod ingressus sanctificauerat, egressus deuirginasse credendus sit. Vnde illa adapertio non significat referationem communē clausuræ pudoris virginei: sed solum exitum prolis de vtero matris.

*li.1.l Luc. c.8. secundū eius ordinē to.2.

AD 2m dicendum, quòd ita Christus voluit veritatem sui corporis demonstrare, quòd etiam eius diuinitas declararet: & ideo permiscuit mira humilibus. Vnde vt corpus eius verum ostenderetur, nascitur ex femina: sed vt ostenderetur eius deitas, processit ex virgine: talis enim partus decet deum, vt Ambrosius dicit in hymno * Natiuitatis.

* In hym. q canitur i vespis natalis domini.

F tiuitate dotem subtilitatis assumpsisse, sicut quando ambulauit siccis pedibus super mare, dicunt eum assumpsisse dotem agilitatis: sed hoc non cōuenit his, quæ *supra determinata sunt: huiusmodi enim dotes corporis glorioſi proueniunt ex redundantia gloriæ animæ ad corpus, vt infra * dicetur, cum tractabitur de corporibus glorioſis. Dictum est autem *supra, quòd Christus ante passionem permittebat carni suæ agere & pati quæ propria: nec fiebat talis redundantia gloriæ ab anima ad corpus. Et ideo dicendum est, quòd omnia ista facta sunt miraculose per virtutem diuinam. Vnde Augustinus † dicit super Ioan. Moli corporis vbi diuinitas erat, ostia clausa non obstiterunt: ille quippe non eis apertis intrare potuit, quo G nascente virginitas matris inuiolata permansit? Et Dionysius * dicit in quadam epistola, quòd Christus super hominem operabatur ea, quæ sunt hominis, & hoc monstrat Virgo supernaturaliter concipiens, & aqua instabilis, terrenorum pedum sustinens grauitatem.

*Quæst.

*Non re pleuit. *Q.144. 1.ad 2.

Tract.11. a medio. tom.9.

*In epi.ad Casiū mo nac. scipit. Quæris ti quidem.

ARTICVLVS. III.

Virum mater Dei permanserit virgo post partum.

¶ *Super Quæstionis vigesimæoctauæ Articulum tertium.*

H AD TERTIVM sic procedi-tur. Videtur quòd mater Christi non permanserit virgo post partum. Dicitur enim Matthę. 1. Antequam conuenirent Ioseph & Maria, inuenta est in vtero habens de Spiritusancto, non autem euangelista diceret, antequam conuenirent, nisi de conuenturis: quia nemo dicit de non praesuro, antequam pranderet. ergo videtur ꝙ beata virgo quandoque conueneI rit carnali copula cū Ioseph, & ita non permanserit virgo post partū.

¶ 2 Præt. Ibidem subditur ex verbis angeli loquentis ad Ioseph: Ne timeas accipere Mariam cōiugem tuam. Coniugium autem consummatur per carnalem copulam. ergo videtur quòd quandoque carnalis copula interuenerit inter Mariam & Ioseph, & ita videtur ꝙ nō permanserit virgo post partum.

¶ 3 Præt. Ibidem post pauca subditur: Et accepit coniugem K suam, & non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum. Hoc autem aduerbium, donec, consueuit determinatum tempus signare, quo impleto fiat id, quod vsque ad illud tempus non fiebat. Verbum autem cognoscendi ibi ad coitum refertur, sicut & Genes. quarto dicitur, ꝙ Adam cognouit vxorem suam. ergo videtur, quòd post partum beata virgo fuerit carnaliter a Ioseph cognita. ergo videtur quòd non permanserit virgo post partum.

¶ 4 Præt.

TItulus clarus est.

¶ In corpore vnica conclusio contra errorem Eluidij, quatuor rationib⁹ firmata, Omnia clara sunt. Opusc.3. ca.232.

¶ In responsione ad tertium, nota ꝙ sensu literali respōsionem Hierony. quia verissima est & ad literam, & fulta auctoritatibus Scripturæ, & allata in litera & alibi, Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos, &c. Non enim denotatur, quòd post suppositos inimicos desinet sedere a dextris, sed quia posset dubitari an interim, quòd ponantur suppedanei inimici, sedeat hoc est regnet quiete a dextris Dei, ideo ad tollendam dubitationem dictum est, Sede a dextris meis, donec ponam, &c. vt per hoc sapiens quisque intelligeret, quòd tanto magis post sedebit a dextris dei.

¶ In responsione ad sextum, vide ꝙ etiam diuersus in euangelio situs descriptus matris Iesu & Mariæ Iacobi, distinguit illas: nā ista a longe, illa iuxta crucem describitur.

¶ 4 Præt. Primogenitus non potest dici, nisi qui habeat fratres subsequentes: vnde & Roma.8.dr, Quos præsciuit conformes fieri imaginis filij sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus: sed euangelista nominat Christum primogenitum matris eius. ergo habuit alios filios post Christum, & ita videtur ꝙ mater Christi non manserit virgo post partum. A

¶ 5 Præt. Ioan.2. dicitur, Post hæc descēdit Capharnaum ipse, scilicet Christus, & mater eius & fratres eius: sed fratres dicuntur, qui ex eodem parente geniti sunt. ergo videtur quòd beata Virgo habuerit alios filios post Christum.

¶ 6 Præt. Matthæ.27. dicitur, Erant ibi, s. iuxta crucem Christi, mulieres multæ a longe, quæ secutę erant Iesum a Galilæa, ministrantes ei, inter quas erat Maria Magdalenæ, & Maria Iacobi & Ioseph mater, & mater filiorum Zebedæi. Videtur autem hæc Maria, quę hic dicitur Iacobi, & Ioseph mater, esse etiam mater Christi: dicitur enim Ioan.19.ꝙ stabat iuxta crucem Iesu, Maria mater eius. ergo videtur quòd mater Christi non permanserit virgo post partum. B

SED CONTRA est, quòd dicitur Ezech.44. Porta hæc clausa erit, & non aperietur, & vir non transibit per eam, quoniam dominus Deus israel ingressus est per eam: quod exponens August. in quo-
*In ser.14. ď natali domini qui ē 18. de tēp. non longe a principio tom.10. dam sermone * dicit, Quid est porta in domo domini clausa, nisi quòd Maria semper erit intacta? Et quid est, homo non transibit per eam, nisi quòd Ioseph nō cognoscet eam? Et quid est, Dominus solus intrat, & egreditur per eam, nisi ꝙ Spiritussanctus impręgnabit eam, & angelorum dominus nascetur per eam? Et quid est, clausa erit in æternum, nisi ꝙ Maria virgo est ante partum, & virgo in partu, & virgo post partum? C

RESPON. Dicendum, quòd absque omni dubio detestandus est error Eluidij, qui dicere præsumpsit matrem Christi post partum a Ioseph esse carnaliter cognitam, & alios filios genuisse. Hoc enim primo derogat Christi perfectioni, qui sicut secundum diuinam naturam vnigenitus est Patris, tāquam perfectus per omnia filius eius, ita decuit vt esset vnigenitus matris tamquam perfectissimum germen eius. Secundo, hic error iniuriam facit Spiritusancto, cuius sacrarium fuit vterus virginalis, in quo carnem Christi formauit, vnde non decebat, quòd de cetero violaretur per commistionem virilem. Tertio derogat dignitati & sanctitati matris Dei, quæ ingratissima videretur, si tanto filio contenta non esset, & si virginitatem, quæ in ea miraculose conseruata fuerat, sponte perdere vellet per carnis concubitū. Quarto etiam ipsi Ioseph esset ad maximam præsumptionem imputandum, si eam quam reuelante angelo de Spiritusancto deum concepisse cognouerat, polluere attentaret. Et ideo simpliciter est asserendum, quòd mater Dei sicut virgo concepit, & virgo peperit, ita etiam & virgo post partum in sempiternum permansit. D

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd (sicut
*Tit. huius lib. est de perpetua virg. Marie, nō pecul a prīs. lib.to.3. Hierony. * dicit in lib. contra Eluidium) intelligendum est, quòd hæc propositio Ante, licet sæpe consequentia indicet, tamen nonnumquam ea tantum quæ prius cogitabantur, ostendit: nec necesse est vt cogitata fiant, cum ideo aliud interuenerit, ne ea quæ cogitata sunt, fierent. Sicut si aliquis dicat, antequam in portu pranderem nauigaui: non intelligitur quòd in portu prandeat postquam nauigauerit: sed quia cogitabatur in portu pransurus. Et similiter Euangelista dicit, Antequam conuenirent, inuenta est E in vtero habens de Spiritusancto, non quia postea cō uenerint: sed quia dum viderentur conuenturi, præuenit conceptio per Spiritūsanctum, ex quo factum est, vt vlterius non conuenirent.

AD 2m dicendum, quòd sicut Augustinus dicit in lib. de Nupt. * & concupiscentia, Coniux Ioseph, vocatur mater Dei ex prima desponsationis fide, quā per concubitum non cognouerat nec fuerat cognitura. Vt enim Ambro. † dicit super Lucam, non virginitatis ereptio, sed coniugij testificatio & nuptiarum celebratio declaratur.

*ca.11. nō lōge a prī. tom.7.

†li.2.ī Luca.1.a me. tom.5.

AD 3m dicendum, quòd quidam dixerunt, hoc non esse intelligendum de cognitione coitus, sed de cognitione notitiæ. Dicit enim Chrysost. * quòd non cognouit eam Ioseph antequam pareret, cuius fuerit dignitatis: sed postquam peperit tunc cognouit eam: quia per ipsius prolē spatiosior * & dignior facta fuerat quàm totus mundus: quia quem totus mundus capere nō poterat, in angusto cubiculo vteri sui sola susceperit. Quidam vero hoc referunt ad notitiam visus: sicut enim Moysi cum Deo colloquentis glorificata est facies, vt non possent intendere in eum filij Israel: sic Maria claritate virtutis altissimi obumbrata, cognosci non poterat a Ioseph, donec pareret: post partum autem a Ioseph agnita inuenitur specie facieī, non tactu libidinis. Hierony. * autem concedit hoc esse intelligendum de cognitione coitus: sed dicit quòd vsque vel donec, in Scripturis dupliciter potest intelligi. Quandoque enim designat certum tempus, secundum illud Gal.3. Propter transgressionem lex posita est, donec veniret semen, cui promiserat: quandoque vero signat infinitum tempus, secūdum illud Psal.113. Oculi nostri ad dominū Deum nostrum, donec misereatur nostri, ex quo non est intelligendum, quòd post impetratam misericordiam, oculi auertantur a Deo. Et secundum hunc modum loquendi significantur ea, de quibus posset dubitari si scripta non fuissent: cetera vero nostræ intelligentiæ derelinquuntur. Et secundum hoc Euangelista dicit matrem Dei, non esse cognitam a viro vsque ad partum, vt multo magis intelligamus cognitam non fuisse post partum. F

*ca.11. nō lōge a prī. tom.7.

*hom.1.in Mat.ī ope. imper. sup illud. Et nō cognouit eā, donec. tom.2.

*alias speciosior.

*In fi.cōm. ad 1.c.Mat. tom.9

AD 4m dicendum, quòd mos diuinarum Scripturarum est, vt primogenitum vocent non solum eum, quem fratres sequuntur, sed eum, qui primus natus fit. Alioquin si non est primogenitus, nisi quem sequuntur fratres, tamdiu * secundum legem primogenita non debentur, quādiu & alia fuerint procreata, quod patet esse falsum, cum infra vnum mensem primogenita redimi mandentur secundum legem.

*Alias, sm legē sacerdotib⁹, &c.

AD 5m dicendum, quòd quidam, sicut Hieronymus * dicit super Matthæ, fratres domini de alia
*circa fin. commē. ad 12.c. Mat. tom.9. E vxore, Ioseph filios suspicantur. Nos autem fratres Domini, non filios Ioseph, sed consobrinos Saluatoris, sororis Mariæ matris Domini filios intelligimus. Quatuor enim modis in Scripturis fratres dicuntur, scilicet natura, gente, cognatione, & affectu. Vnde fratres Domini dicti sunt, non secundum naturam, quasi ab eadem matre nati: sed secundum cognationem quasi consanguinei eius existentes. Ioseph autem, sicut Hierony. * dicit contra Eluidium, magis credendus est virgo permansisse: quia aliam vxorem habuisse non scribitur, & fornicatio in sanctum virum non cadit.

*habet c.1. ī Mat. sup illud, Cum esset despōsata to.9. Et etiā contra Eluidiū ante fi. lib. tom.3.

AD 6m dicendum, quòd Maria, quæ dicitur Iacobi & Ioseph mater, non intelligitur esse mater Domini;

mini, quæ in Euangelio non consueuit nominari, nisi cum cognominatione huius dignitatis, quòd sit mater Iesu. Hæc autem Maria esse intelligitur vxor Alphæi, cuius filius est Iacobus minor, qui dictus est frater domini.

¶ *Super Quæstionis vigesimæoctauæ Articulum quartum.*

TItul⁹ clarus ē. Et ratio dubij est; quia nihil legitur de voto beatæ Virginis, & ipsa ei⁹ desponsatio contrariari videtur voto virginitatis.

¶ In corpore duo fiunt, primo, tractatur de ipsius voto, secundo, de tempore voti. Quo ad primum, vnica est conclusio: Conueniens fuit beatæ Virginis virginitatē esse deo consecratam voto, probatur: quia laudabilior est virginitas voto dicata, sicut reliqua perfectionis opera. Quo ad secūdum, distinguuntur duo tempora ante annunciationem, primum ante desponsationē: scm inter desponsationem & annūntiationem, & secundū singula tempora singillatim respondetur. Iuxta primum conclusio est: Beata virgo ante desponsationem non vouit simplr, quia prohibitū erat, & virginitatē q̄si vouit simplr, qa laudabilior virginitas est matri dei tribuēda, & ante annunciationē vouit simpliciter: quia aliter non dixisset, Quomodo fiet istud, q̄m virum non cognosco? nec actu nec potentia, pp votum (vt Aug. hinc accipit) & coniugata nō potest vouere virginitatem sine consensu viri sui, nisi post Christū dissoluendo matrimonium non cōsumatū, per religionis professionem, quod tunc locum non habuit, sequitur q̄ beata Virgo ante annuntiationēm & cognouit deo placere, q̄ virginitatē vouerit simplr, & de consensu Ioseph virginitatē vouerit. Valde autē rōni cōsentaneum est, vt sanctus spōsus concedens spōsæ, q̄ manente coniugio, virginitatem vouaret: pensata p̄sertim diuina prouidentia, quæ hoc inspirare ipsi Ioseph quasi debebat, vt Virgo virginum, virginem quoq; comitem, seruatoremq; sui haberet: alioqn non fuisset plena gratia: cui hæc gra fuo coniuge defuisset, quam ipsa maxime secundum rectā rationem desiderare debebat. Et propterea in litera dr, q̄ cum Ioseph ante annūtiationē virginitatē simplr vouit.

¶ *Super Quæstionis vigesimænonæ Articulum primum.*

IN corpore vnica est conclusio, ex tribus capitibus cō probata. Conclusio est: Conueniēs fuit Christum de desponsata Virgine nasci. Probatur primo ex parte Christi quadrupliciter: secundo, ex parte beatæ Virginis tripliciter: tertio ex parte nostri, quintupliciter. Omnia clara sunt in litera.

¶ In responsione ad primum perspice in litera ambo capita, quæ videntur posse obstare virginitati mentali, scilicet consensum in copulam

4. dist. 30. q. 2. arti. 1. & 3. Et Matth. 1.

#q. 27. ar. 4.

I

* c. 4. circa prin. to. 6.

* 2. 2. q. 88. art. 6.

† art. 1. huius quæst.

D. 1170.

tur: sed mater Domini numquam voluit carnali copula viri vti; quia hoc derogaret virginitati mentis ipsius. ergo nō debuit esse desponsata.

¶ 2 Præt. Quòd Christus ex virgine nasceretur, miraculum fuit. vnde Augustinus.* dicit in Epistola ad Volusianum: Ipsa Dei virtus per inuiolata matris virginea viscera, membra infantis eduxit, quæ postea per clausa ostia, membra iuuenis introduxit: hic si ratio quæritur, non erit mirabile: si exemplum poscitur, non erit singulare: sed miracula fiunt ad confirmationem fidei, vnde debent esse manifesta. Cum igitur per desponsationem hoc miraculum fuerit obumbratum, videtur nō fuisse conueniens, quòd Christus de desponsata nasceretur.

¶ 3 Præt. Ignatius martyr, vt Hiero.* dicit super Matth. hanc causam assignauit desponsationis matris dei, vt partus eius diabolo cælaretur, dum eum putat non de Virgine, sed de vxore generatum. quæ quidem causa nulla esse videtur: tum, quia diabolus ea, quę corporaliter fiunt, perspicacitate sui sensus cognoscit: tum etiam, quia postmodum per multa euidentia signa dæmones aliqualiter Christum cognouerunt. vnde dicitur Mar. 1. quòd homo in spiritu immundo exclamauit dicens, Quid nobis & tibi Iesu Nazarene? venisti ante tempus perdere nos: scio quòd sis sanctus dei. non ergo videtur conueniens fuisse, quòd mater dei esset desponsata.

¶ 4 Præt. Aliam rationem affignat Hiero.* ne lapidaretur mater dei a iudæis, sicut adultera. Hæc autem ratio nulla esse videtur: si enim non esset desponsata, non posset de adulterio condemnari: et ita nō videtur rationabile fuisse, quòd Christus de desponsata virgine nasceretur.

SED CONTRA est, quòd dicitur Matth. 1. Cum esset desponsata mater eius Maria Ioseph, & Luc. 1. Missus est Gabriel angelus ad Mariam virginem desponsatam viro, cui nomen erat Ioseph.

RESPON. Dicendum, quòd conueniens fuit Christum de desponsata Virgine nasci: tum propter ipsum, tum propter matrem, tum etiam propter nos. Propter ipsum quidem Christum, quadruplici ratione. Primo quidem, ne ab infidelibus tāquam illegitime natus abiceretur. Vnde Ambros.* dicit super Luc. Quid iudæis, quid Herodi posset ascribi, si natum viderentur ex adulterio persecuti? Secundo, vt consueto modo, eius genealogia per virum describeretur. vnde dicit Ambr.† super Luc. Qui in sæculum venit, sæculi debuit more describi. viri autem persona quæritur, qui in senatu & reliquis curijs ciuitatum generis asserit dignitatem. Cōsuetudo etiam nos instruit Scripturarum, quæ semper viri originem quærit. Tertio ad tutelam pueri nati, ne diabolus contra eum vehementius nocumenta procurasset. Et ideo Ignatius dicit* ipsam fuisse desponsatam, vt partus eius diabolo cælaretur. Quarto, vt a Ioseph nutriretur: vnde & pater eius dictus est, quasi nutritius. Fuit etiam conueniens ex parte virginis. Primo quidem, quia per hoc redditur immunis a pœna, ne scilicet lapidaretur a iudæis tamquàm adultera, vt Hierony.† dicit. Secundo, vt per hoc ab infamia liberaretur. vnde dicit Ambro.* super Luc. quòd desponsata est, ne temeratæ virginitatis adulteretur infamia, cui grauis aluus corruptelæ videretur insigne præferre. Tertio, vt ei a Ioseph ministerium exhiberetur, vt Hieronym.† dicit. Ex parte etiam nostra hoc fuit conueniens. Primo quidem, quia testimonio Ioseph comprobatum est Christum ex virgine natum. vnde Ambro.* dicit super Luc. Locupletior testis pudoris maritus adhibetur, qui posset & delere iniuriam, & vindicare opprobrium, si non agnosceret sacramentum. Secundo, quia ipsa verba Virginis matris magis credibilia redduntur, suam virginitatem asserentis. vnde Ambrosius.† dicit super Luc. Fides, Mariæ verbis magis assiscitur, & mendacij causa remouetur. videretur enim culpam obumbrare vo luisse mendacio innupta prægnās: causam autem mentiendi desponsata non habuit, cum coniugij præmium & gratia nuptiarum partus sit feminarum: quæ quidem duo pertinent ad firmitatem fidei nostræ. Tertio, vt tolleretur excusatio virginibus, quæ propter suam incautelam non vitant infamiam, vnde Ambro.* dicit, Non decuit virginibus siniſtra opinione viuentibus, velamen excusationis relinqui, q̄ infamata mater quoq; dñi videretur. Quarto, quia p hoc significat vniuersa Ecclesia: & sic sumitur in p posito. Rationabile siquidem est, vt quod cōceperat virginitatis votum diuina inspiratione ante desponsationem, non nisi diuino iussu concepe-rit quoque soluendum. Experta siquidem in tota vita an teriore, tam familiarem Spiritussancti curam ac solicitudinem de vita ac operibus eius, vtpote quæ numquam etiā venialiter peccabat, certe sibiipsi polliceri poterat p ficiendam inspirationem de virginitate contra legem Moysi, nisi deus aliud inspirādo vel nuntiando iuberet. Talis autem conditio subdens propositi sui oppositum diuino præcepto, transfert consensum in oppositum sui propositi, vt patet exemplariter. Quicumque enim pater consentit in occisionem proprij filij, si deus iusserit, non propterea consensit in mortem filij: & si sanctimonialis Virgo consentit in nuptias, si deus iusserit, non propterea cōsentit in nuptias. Sic autem beata virgo consensit conditionaliter in carnalem copulam, si deo placuerit benepla-cito præcepti. Credendum quoq; nihilominus est, q̄ etiam hic sic conditionatus consensus in carnalem copulam, non actu, sed habitu tantum fuerit in beata Virgine. Et ratio est: quia nullus actus superfluus fuit in ea: hic autem consensus in actu superfluus fuisset, vtpote carens necessitate & pietate. Nam ad mentis suæ rectitudinem sat erat habere hunc actum in habitu, hoc est in præparatione animi, & secundum animi præparationem intelligendum est, quicquid a sanctis doctoribus dē de beatæ Virginis consensu conditionato in copulam

† lib. 3. in Luc. nō p cul a prin. illius to. 5.

* vt refert Hiero. 1. c. Mat. to. 9.

† sup illud Mat. 1. Cū esset desp̄sata, to. 9. *li. 2. ī Luc. nō procura prīc. lib. tom. 5.

† loco antea dicto, & cōtra Eluidium li. ð perpetua virginitate Mariæ, to. 3. *li. 2. ī Luc. c. 1. añ me. diū, to. 5.

† lib. 2. in Luc. c. 1. añ te mediū, tom. 5.

* lib. 2. in Luc. nō. p. cul a prin. tom. 5.

* Epist. 3. ante medium illius to. 2.

*c. 1. ī Mat. sup illud, Cum esset desp̄sata tom. 9.

* Super illud Mat. 1. Cum esset desponsata tom. 9.

* lib. 2. in Luc. 1. inter prin. & me diū to. 5.

4. dist. 30. q. 2. arti. 1. q. 2. & 3. Et Matth. 1.

ternalem commitẽdo suam causam diuino arbitrio. Preces enim pro virginitatis perseuerantia actualiter fundebat: sed ad oppositum præparatio sola animi conditionata (vt dictum est) erat absque actuali consensu, quantumcumque conditionato. Et hæc sint etiam pro sequenti articulo, vbi explicatur consensus ille sic conditionatus i copulam carnalem, quæ cum virgo sit, desponsata tamen est vni viro Christo, vt Aug.† dicit in lib. de sancta Virginitate. Potest etiam & quinta ratio esse, quòd mater domini fuit desponsata & virgo; quia in ꝓsona ipsius & virginitas & matrimonium honoratur, contra hæreticos alteri horum detrahentes.

*tom.6.

A D PRIMVM ergo dicendum, quòd beata Virgo mater dei, ex familiari instinctu Spiritussancti credenda est desponsari voluisse, confidens de diuino auxilio, quòd numquam ad carnalem copulam perueniret; hoc tamen diuino commisit arbitrio, vnde in nullo detrimentum passa est virginitas,

* lib. 2. in Luc. nõ ꝓcul a priñ. lib. to. 5.

A D 2m dicendum, ꝙ sicut Ambr.* dicit super Lucam, maluit dñs aliquos de suo ortu q̃ de matris pudore dubitare. Sciebat. n. teneram esse Virginis verecũdiam, & lubricam famam pudoris: nec putauit ortus sui fidem, matris injurijs astruẽdam. Sciendum tñ, ꝙ miraculorũ dei quædam sunt, de quibus est fides, sicut miraculum virginei partus, & resurrectionis domini, & etiam sacramenti altaris, & ideo dominus voluit ista occultiora esse, vt fides eorum magis meritoria esset; quædam vero miracula sunt ad fidei comprobationem, & ista debent esse manifesta.

*li. 2. ex c. 7 & 8. collig. tom. 3. D. 446.

A D 3m dicendum, ꝙ sicut Auguſt. dicit* in 3. de Trinit. diabolus multa potest virtute suæ naturæ, a quibus tamen d prohibetur virtute diuina. Et hoc modo potest dici, quòd virtute naturæ suæ diabolus cognoscere poterat matrem dei nõ fuisse corruptam, sed virginem; prohibebatur tamen a deo cognoscere modum partus diuini. Quòd autem postmodum eũ aliqualiter cognouit diabolus esse filium dei, non obstat; quia iam tempus erat, vt Christus suam virtutem contra diabolum ostenderet, & persecutionem ab eo concitatam pateretur: sed in infantia oportebat impediri malitiam diaboli, ne eum acrius persequeretur, quando Christus nec pati disposuerat, nec virtutem suam ostendere: sed in omnibus alijs infantibus se similem exhibebat. Vnde Leo* Papa in sermone de Epiphania dicit, quòd Magi inuenerũt puerum Iesum quantitate paruum, alienæ opis indigentem, fandi impotentem, & nulla ab humanæ infantiæ generalitate discretum. Ambros.† tamen super Luc. videtur hoc magis referre ad membra diaboli. Præmissa enim hac ratione, scilicet de fallendo principem mundi, subdit, sed tamen magis fefellit principes sæculi: dæmonum enim malitia, facile etiam occultata deprehendit: at vero qui sæcularibus vanitatibus occupantur, scire diuina non possunt.

*In ser. 4. de Epiphania in medio, incipit hic ser. Iustum & rõnabile
† lib. 2. in Luc. c. 1. circa mediũ, tom. 5.

A D 4m dicendum, quòd iudicio adulterarum lapidabatur secundum legem non solum illa, quæ iam erat desponsata vel nupta, sed etiam illa quæ in domo patris custodiebatur, vtd virgo quandoque nuptura. Vnde dicitur Deute. 22. Si non est in puella inuenta virginitas, lapidibus obruent eam viri ciuitatis illius, & morietur: quia fecit nefas in Israel, vt fornicaretur in domo patris sui. Vel potest dici secundum quosdam, quòd beata Virgo erat de stirpe Aarõ: vnde erat cognata Elisabet, vt dicitur Luc. 1. Virgo autem de genere sacerdotali, propter stuprum occidebatur: legitur enim Leuit. 21. Sacerdotis filia, si

D. 1135.

F deprehensa fuerit in stupro, & violauerit nomen patris sui, flammis exuretur. Quidam referunt verbum Hieronymi ad lapidationem infamiæ.

ARTICVLVS II.

Vtrum inter Mariam & Ioseph fuerit uerum matrimonium.

¶ *Super Quæstionis vigesimænonæ Articulum secundum.*

A D SECVNDVM sic procedit. Videtur quòd inter Mariam & Ioseph non fuerit verum matrimonium. Dicit enim Hier.* contra Eluidium, quòd Ioseph Mariæ custos fuit potius, quàm maritus eius: sed si fuisset verum matrimonium, vere Ioseph maritus eius fuisset. ergo videtur ꝙ non fuerit verum matrimonium inter Mariam & Ioseph.

* lib. 1. de fidei virginitate beatæ Mariæ aduersus Eluidium, to. 3.

¶ 2 Præt. Super illud Matth. 1. Iacob genuit Ioseph virum Marię, dicit Hierony.† Cum virum audieris, suspitio tibi non subeat nuptiarum; sed recordare consuetudinis scripturarum, quòd sponsi viri, & sponsæ vxores vocantur: sed verum matrimonium non efficitur ex sponsalibus, sed ex nuptiis. ergo non fuit matrimonium inter beatam Virginem & Ioseph.

† In 1. cap. Mat. to. 5.

¶ 3 Præt. Matth. 1. dicitur, Ioseph vir eius cum esset iustus, & nollet eam traducere, scilicet in domum suam ad cohabitationem assiduã, voluit eam occulte dimittere, id est tempus nuptiarum mutare, vt Remigius exponit, ergo videtur quòd nondum nuptijs celebratis, I nondum esset verum matrimonium: præsertim cum post matrimonium contractum non liceat alicui sponsam dimittere.

SED CONTRA est, quòd Auguſt.* dicit in lib. de Consensu euangeliſtarum, Non est fas, vt Ioseph ob hoc a coniugio Mariæ separandum Euangelista putaret, ꝙ non ex eius concubitu, sed Virgo peperit Christum. Hoc enim exẽplo magnifice insinuatur fidelibus conjugatis, etiam seruata pari consensu continentia, posse permanere vocariq; coniugium, non permisto corporis sexu.

* Lib. 2. ci. ante mediũ, to. 4.

RESPON. Dicendum, quòd matrimonium siue coniugium dicitur verum ex hoc, quòd suam perfectionem attingit. Duplex est autem rei perfectio, prima & secunda. Prima quidem rei perfectio consistit in ipsa forma, ex qua speciem sortitur; secunda vero perfectio, consistit in operatione rei, per quã res aliqualiter suum finem attingit. Forma autem

4. dist. 30. q. 2. art. 2. Rich. opuſ. 60. q. 2. Et Mat. 1.

A erat adhuc accepta a Ioseph coniuge suo. Ex eo enim ꝙ affirmatur coniux, & negatur non solum cognita, sed accepta, & post monitionem angeli affirmatur accepta, & perseuerat incognita, consequens est, quòd acceptio huiusmodi fuerit acceptio solennitatis nuptialis, qua scilicet coniuges efficiuntur simpliciter & absolute domestici consortes. Et de hoc nulla est habenda quæstio: sed an priꝰ quàm ista acceptio fieret, beata Virgo fuerit retenta, secũdum quid in domo Ioseph, dubiũ est. Sicut sub dubio quoque relinquitur, de qua traductione Euãgeliſta loquitur, an de traductione simpliciter ad domesticum consortium, quæ cum solennita te nuptiali fieri solet, an de traductione in infamiam iudicij. Euangeliſta n. duo dicit & ꝙ nolebat eam traducere, & quòd voluit occulte dimittere eam. Cõstat autẽ, quòd cogitatum re medium dimittendi illã occulte, vtique traductioni obuiabat, & quòd negatio vtriusque traductionis ex iusta hominis mente procedere potest: quia tamen ad iustitiam viri spectat magis non communicare alieno crimini, & angelus ad Ioseph loquens, ex timore accipiendi Mariam suam coniugem, Ioseph motum monstrat, & iubet illam accipere, quia de Spiritusancto concepit, aperte apparet quòd Ioseph timuit communicare adulterij peccato: & ideo voluit occulte dimittere eam. Et quia didicit ab angelo, quòd non ex adulterio, sed ex Spiritusancto concepit, accepit eam, vt Euangeliſta subdit. Et hæc licet sint certa, sub dubio tamẽ relinquitur, an cũ hac voluntate occulte dimittẽdi eã, cogitasset explicite, ac deliberasset nolle illam in infamiam traducere, ita ꝙ de hac deliberatione loquat Euangeliſta dicens, Nollet eã traducere. ¶ De primo autem dubio suadet ratio, vt siue in paterna, siue in coniugis domo, siue in vtraque, siue alibi habitauerit, talis tantaque fuerit secundum illius temporis morem inter Mariam & Ioseph conuersatio, vt licita absque omni nota potuerit inter eos interuenire si voluissent, consumatio matrimonij, alioquin non fuisset sufficienter prouisum famæ beatæ Virginis, cum inuenta est in vtero habens. Dixi autem, siue alibi: quoniam non irrationabiliter apparet, quòd post annuntiationem beata Virgo cum coniuge suo Ioseph, iuerit ex Naza-

Cap. 11. circa priñ. to. 7.

Libr. 2. in Luc. ca. 1. a med. to. 5.

Cap. 11. in fin. tom. 7.

matrimonij cõsistit in quadam indiuisibili coniunctione animorũ, per quam vnus coniugum indiuisibiliter alteri fidem seruare tenetur. Finis autẽ matrimonij est, proles generanda & educanda. Ad quorum primum peruenitur per concubitum coniugalem, ad secũdum per alia opera viri & vxoris, quibus sibiinuicem obsequuntur ad prolem nutriendam. Sic igitur dicendum est, quòd quantum ad primam perfectionem, omnino verum fuit matrimoniũ Virginis Dei & Ioseph: quia vterque consensit in copulã coniugalem: non autem expresse in copulam carnalẽ, nisi sub conditione, si Deo placeret. Vnde & angelus vocat Mariam coniugem Ioseph, dicens ad Ioseph, Matth. 1. Noli timere accipere Mariam coniugem tuam: qđ exponens Aug.* in lib. de nuptijs & concupiscentia dicit: Coniunx vocatur ex prima desponsationis fide, quam concubitu nec cognouerat, nec fuerat cogniturus. Quãtum vero ad secundam perfectionem, quæ est per actum matrimonij, si hoc referatur ad carnalẽ concubitum, per quem proles generatur, non fuit illud matrimonium consumatum. Vnde Ambr.† dicit super Luc. Non te moueat, ꝙ frequenter Mariam scriptura vocat coniugem: non enim virginitatis ereptio: sed coniugij testificatio, & nuptiarum celebratio declaratur. Habuit tamen illud matrimonium etiam secundam perfectionem, quantum ad prolis educationem. Vnde Aug. dicit* in lib. de nuptijs & concupiscentia. Omne nuptiarum bonum impletum est in illis parẽtibus Christi, ples, fides, & sacramentũ. Prolem cognoscimus ipsum dominũ Iesum: fidem, quia nullũ adulterium: sacramentum, quia nullum diuortiũ, solus ibi nuptialis concubitus nõ fuit.

* lib. 1. de nuptijs & concupiscentia, to. 3.

† lib. 2. de consensu euangeliſtarum, to. 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Hier. accipit ibi maritum ab actu matrimonij consumati.

AD 2m dicendum, ꝙ nuptias Hier. vocat nuptialem concubitũ.

AD 3m dicendum, quòd sicut Chryſo. dicit* super Matth. Beata Virgo sic fuit desponsata Ioseph, ꝙ etiam esset domi habita. Nam sicut in ea quæ in domo viri concipit, intelligitur conceptio naturalis, sic in ea quæ extra domũ concipit, est suspecta coniunctio. Et ita non esset sufficienter prouisum famæ beatæ Virginis per hoc, quòd fuit desponsata, nisi etiam fuisset domi habita. Vnde quòd dicitur, Et nollet eam traducere, melius intelligitur, id est, nollet eam diffamare in publicum, quàm ꝙ intelligatur de traductione in domum. Vnde & Euangeliſta subdit, quòd voluit occulte dimittere eã. Quãuis tamen esset domi habita propter primam desponsationis fidẽ, nondum tamen interuenerat solemnis celebratio nuptiarum, propter quod etiam nondum carnaliter cõuenerant. Vnde sicut Chry.* dicit, Non dicit Euangeliſta, antequàm duceretur in domum sponsi: etenim intus erat. Consuetudo enim fuit veteribus, multotiens in domo desponsatas habere: & ideo etiam angelus dicit Ioseph, Ne timeas accipere Mariam coniugem tuã, id est, non timeas nuptias eius solemniter celebrare. Licet alij dicant, quòd nondum erat in domũ inducta, sed solum desponsata: primum tamen magis consonat euangelio.

* Homi. 2. in Matth. in ope. imperfecto ante fin. to. 2.

* Hom. 4. in Mat. super illud, Antequàm conuenirent, tom. 2.

QVAESTIO XXX.

De beatæ Mariæ virginis annuntiatione, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de annũtiatione beatæ Virginis.

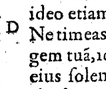

Et hæc interpretatio magis consonat Euangelio: quoniã expresse Lucas subdit de beata Virgine, quòd post dictũ tempus quo mansit apud Elisabeth, reuersa est in domum suam, & non dixit, in domũ sponsi sui. Ex quo igitur Euãgeliſta in domo sua eam habitasse testatur, & inuenita dicitur in vtero habens nulla facta de sponsi domo mentione, nec consuetudo de sponsa in domo coniugis retenta ex scriptura testimonium haber, affirmandum, vt rationi consentaneũ est, quòd in propria domo inuenta est in vtero habens, sed absque infamiæ nota apud domesticos & alios: quia tribus mensibus simul fuerat in domo Elisabet cũ Ioseph: qđ non voluntarie dicimus, sed ex Euangelio accipimus, dicente quòd beata Virgo adhuc desponsata vxor Ioseph, ascendit ad Nazareth in Bethleem, quãdo exijt edictũ a Cæsare Augusto: Simili siquidẽ rõne debuit eadẽ desponsata vxor ascendere in montana cũ eodẽ Ioseph suo sponso. Auctor autem in litera dicens magis consonare Euangelio beatam Mariam in domo sponsi habitasse, intelligendum est comparatiue ad opinionem extremam, ꝙ nec simpliciter nec secundum quid cum sponso habitauit: non enim prouidet opinio illa famæ beatæ Virginis sufficienter, & non comparãdo ad hãc mediã expositionẽ, cuius Auctor nõ meminit, ꝙ magis cõsonat Euangelio, q̃ ambæ extremæ, vt patet ex dictis.

¶ *Super Quæstionis trigesimæ Articulum primum.*

IN titulo sermo est de necessario ad finem, sine quo non bene peruenitur ad finem: sicut equus necessarius est homini debili

debili ituro ex Germania Romam, & non de necessario simpliciter vel necessario, sine quo non potest peruenire ad finem. Nam constat, ꝙ neque simpliciter necessaria est annuntiatio, quia oppositum non implicat contradictoria: neque sicut natis ad transeundum mare: quia poterat incarnari verbum dei absque præuia annuntiatione: sed an fuerit necessaria annuntiatio, ita quòd sine illa præuia non bene fuisset facta incarnatio, quæritur.

¶ In corpore vnica est conclusio. Congruũ fuit beatæ Virgini annuntiari, ꝙ esset Christum concepturа. Vbi nota, quòd necessitas cõgruitatis respondet quæsito. Probatur conclusio quadrupliciter. Et omnia in litera clara sunt, duobus notatis.

¶ Primum est in prima ratione, ꝙ quia diuina prouidentia disponit oĩa suauiter, quemadmodũ conceptio naturalis hominum præuenitur a mentis opere, quo homines ad cõcipiendum per generationis actũ cõueniunt, ita beata Virgo in vtero concepturа de Spiritu sancto, in mẽte erat prius monenda, vt prius conciperet in mente, quàm in vtero: sicut etiam aliæ matres prius concipiunt in affectu, quàm in vtero.

¶ Alterum est in secũda ratione, quòd maior certitudo huius mysterij in beata Virgine causata est ex præuia annũtiatione, q̃ si non, aut post fuisset de hoc instructa: quia prioritas annuntiationis attentam illã reddebat ad actũ primum huius mysterij, ad quod non aduertisset, aut non ita aduertisset si nõ fuisset prius sibi nũtiatum. Attentio autem & eleuatio mẽtis maior, certiorem reddit.

¶ In responsione ad primum, cum aũt audis prophetiam prædestinationis cõpleri sine nostro arbitrio causante, nõ intelligas omnẽ ab arbitrio nostro excludi causalitatem circa rem prædestinatam: quoniã hoc falsum esset, causamus siquidẽ nostro arbitrio multa præ-

¶.di.3.q.3. ar.1.q.1. & di.43 q.1 ar.4.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum conueniens fuerit ei annuntiari, quod in ea generandum erat.

¶ Secundo, Per quem erat ei hoc annuntiandum.

¶ Tertio, Per quem modum ei annuntiari debebat.

¶ Quarto, De ordine annuntiationis.

Articvlvs primvs.

Vtrum necessarium fuerit annuntiari beatæ Virgini quòd in ea erat generandum.

Ad primvm sic proceditur. Videtur quòd non fuerit necessarium beatæ Virgini annuntiari, quod in ea fiendũ erat. Annuntiatio enim ad hoc solum necessaria esse videbatur, vt virginis consensus haberetur: sed consensus eius non videtur necessarius fuisse: quia conceptus Virginis præ-
nuntiatus fuit prophetia prædestinationis, quæ sine nostro completur arbitrio, vt dicit quædam glo. Matth. 1. Non ergo necessarium fuit, quòd talis annuntiatio fieret.

¶ 2 Præt. Beata virgo incarnationis fidem habebat, sine qua nullus esse poterat in statu salutis: I quia vt dicitur Rom. 3. Iustitia Dei per fidem est Iesu Christi: sed de eo, quod aliquis per certitudinem credit, non indiget vlterius instrui. ergo beatæ Virgini non fuit necessarium, vt ei incarnatio filij Dei annuntiaretur.

¶ 3 Præt. Sicut beata Virgo corporaliter Christum concepit, ita & quælibet sancta anima cõcipit ipsum spiritualiter. Vnde Apost. dicit Gal. 3. Filioli mei quos iterũ parturio, donec formetur Christus in vobis: sed illis, qui spiritualiter debent Christum concipere, talis conceptio nõ annuntiatur. ergo nec beatæ Virgini fuit annuntiandum, quòd esset in vtero conceptura filium Dei.

Sed contra est, quòd habetur Luc. 1. quòd angelus dixit ei, Ecce concipies in vtero, & paries filium.

Respon. Dicendum, ꝙ congruum fuit beatæ Virgini annuntiari, quòd esset Christũ concepturа. Primo quidẽ, vt seruaretur congruus ordo cõiunctionis filij Dei ad Virginem, vt scilicet prius mẽs eius de ipso instrueretur, q̃ carne eum conciperet. Vnde Aug.* dicit in libr. de Virginitate, Beatior est Maria percipiendo fidem Christi, quàm concipiendo carnem Christi. Et postea subdit, †Materna propinquitas nihil Mariæ profuisset, nisi felicius Christum corde quàm carne gestasset. Secundo, vt posset esse certior testis huius sacramenti, quãdo super hoc diuinitus erat instructa. Tertio, vt voluntaria sui obtequij munera Deo offerret, ad quod se promptam obtulit dicẽs, Ecce ancilla Domini. Quarto, vt ostenderetur esse quoddam spirituale matrimonium inter filium Dei, & humanã naturam: & ideo per annũtiationem expectabatur consensus Virginis, loco totius humanæ naturæ.

Ad primvm ergo dicendum, quòd prophetia prædestinationis cõpletur sine nostro arbitrio causante: non tamen sine nostro arbitrio consentiente.

Ad 2m dicendum, ꝙ beata Virgo expressam fidem habebat incarnationis futuræ: sed cum esset humilis, non tam alta de se sapiebat: & ideo super hoc erat instruenda.

Ad 3m dicendum, quòd spiritualem cõceptionem Christi, quæ est per fidem, præcedit annuntiatio, quæ est per fidei prædicationẽ, secundum quòd fides est ex auditu, vt dicitur Rom. 10. Nec tamen propter hoc aliquis pro certo scit se gratiam habere, sed scit veram fidem esse, quam accepit.

Articvlvs ii.

Vtrum annuntiatio beatæ Virgini facti debuerit per angelum.

Ad secvndvm sic proceditur. Videtur quòd beatæ Virgini nõ debuerit annuntiatio fieri per angelum. Supremis enim angelis fit relatio immediate a Deo, vt Diony.* dicit 7. cap. cæl. hierar. sed mater Dei est super omnes angelos exaltata. ergo videtur quòd immediate a Deo debuerit sibi annũtiari incarnationis mysterium, & non per angelum.

¶ 2 Præt. Si in hoc oportebat seruari communem ordinem, secundum quem diuina hominibus per angelos reuelãtur, similiter diuina ad mulierem per virum deferuntur: vnde & Apostolus dicit. 1. ad Corinth. 14. Mulieres in ecclesijs taceant: si quid autem volunt discere, domi viros suos interrogẽt. ergo videtur quòd beatæ Virgini debuerit annũtiari mysterium incarnationis per aliquem virum, præsertim quia Ioseph vir eius super hoc fuit ab angelo instructus, vt legitur Matth. 1.

¶ 3 Præt. Nullus potest congrue annuntiare, quod ignorat: sed etiã supremi angeli nõ plene cognoue rũt incarnationis mysteriũ: vnde dicit Dionys.* cæleſt. hierar. ex eorum persona esse intelligendam quæstionem, quæ ponitur Isa. 63. Quis est iste qui venit de Edom? ergo videtur quòd per nullum angelum potuit conuenienter annuntiatio incarnationis fieri.

¶ 4 Præt. Maiora sunt per maiores nuntios annuntianda: sed mysterium incarnationis est maximum inter omnia, quæ per angelos sunt hominibus annuntiata. ergo videtur quòd si per aliquem angelum debuit annuntiari, quòd ille debuerit esse de supremo ordine: sed Gabriel non est de supremo ordine, cum sit de ordine archangelorum, qui est penultimus, vnde ecclesia cantat, Gabrielem Archangelum scimus diuinitus te esse affatum. non ergo huiusmodi annuntiatio per Gabrielẽ archangelũ conuenienter facta est.

Sed contra est, quòd dicitur Luc. 1. Missus est Gabriel angelus a Deo &c.

Respon. Dicendum, ꝙ conueniens fuit matri Dei annuntiari per angelum diuinę incarnationis mysterium, propter tria. Primo quidem, vt in hoc etiam seruaretur diuina ordinatio, secundũ quam mediantibus angelis diuina ad homines perueniunt. Vnde Dionys.* dicit 4. cap. cæleſt. hierar. quòd diuinum Iesu benignitatis mysterium angeli primo edocti sunt, postea per ipsos ad nos cognitionis gratia transiuit. Sic ergo diuinissimus Gabriel Zachariam quidem docuit, prophetam Ioannem ex ipso nasciturum: Mariã autem quomodo in ipsa fieret thearchicum ineffabilis Dei formationis mysterium. Secundo, hoc fuit cõueniens reparationi humanæ, quæ futura erat ꝑ Christum. Vnde Beda dicit in hom. Aptum humanæ restaurationis principium, vt angelus a Deo mitteretur ad Virginem partu consecrandam diuino: quia prima perditionis humanæ fuit causa, cum serpens a diabolo mittebatur ad mulierem spiritu superbiæ decipiendam. Tertio, quia hoc congruebat virginitati matris Dei. Vnde Hiero.* dicit in sermo. assumptionis, Bene angelus ad Virginem mittitur: quia semper est angelis cognata virginitas. Profecto in carne præter carnem viuere non terrena vita est, sed cælestis.

Ad primvm ergo dicendum, quòd mater Dei superior erat angelis, quantũ ad dignitatem, ad quam

ad ordinem instructionis humanæ, mediantibus angelis, beata Virgo legi communi subijcitur, quo ad ordinẽ vero instructionis mulierũ a viris, beata Virgo a communi lege excipitur. Oportet ergo prudentem esse doctorem ad occurrentiũ rationes discernendas, vt sciat in quo communicat cum alijs, & in quo eximitur ab his, quæ omnibus alijs communia sunt.

¶ In responsione ad quartum aduerte, quòd quãuis si ad magnitudinem annuntiandæ personę filij dei incarnandæ spectetur, supremus Seraphinus debuisset annũtiare, quia tñ annũtiare deiverbũ infra laetitudinẽ titulationem officij annuntiantis claudit, non debuit aliquis extra deputatos ad annũtiandum, mitti ad annuntiandum vt omnia suauiter a diuina prouidentia disponerentur, & propterea non debuit primus Seraphinus annuntiare, sed supremus inter archãgelos.

Ca.7. a me dio.

Ca.4. a me dio.

In prin. ser mo. 10. 2.

Ca.4. a medio, tom. 6

† cap. 5. in fin. tom. 6

3. di 3. q. 3. ar. 2. q. 1. & 2.

† cap. 7. pãrũ a med.

In libello de assump. beatæ Mariæ cap. 4. a med. tom. 9

Homil. 34. ante med. illius.

Homil. 34. in euange. ante mediũ eius.

†Eod. loco nũc proximo dicto.

Circa prin. corp. art.

Li. 12. cap. 25. & 10. & 14. tom. 3.

3. di. 3. q. 3. ar. 1. q. 2.

In corpore vnica est conclusio. Cõueniens fuit annũtiari per angelũ &c. Probat tripliciter. Omnia clara sunt in litera.

¶ In responsionibus ad primum & secundum aduerte discretionem, dum quo ad

te, ꝙ ex se futura esset incarnatio: sicut mõ credimus explicite ꝙ incarnat' est ex Maria. Communis autem ratio ex parte rei creditæ, quare tunc nõ erat fides huius conditionis explicita est, quia nondum erat aperte promulgatũ, ꝙ ex ipsa Maria futura esset incarnatio. Singularis autẽ ratio ex parte ipsius beatę Virginis fuit quia ipsa erat humillima, nec tã celsa de se cogitabat, vt in litera dicitur.

¶ *Super Quæstionis vrigesimæ Articulum secundum.*

Ca. 4. a medio,

¶ *Super Quæstionis vrigesimæ Articulum tertium.*

Articvlvs iii.

Vtrum angelus annuntians debuerit beatæ virgini visione corporali apparere.

Ad tertivm sic proceditur. Videtur quòd angelus annuntians, non debuerit virgini apparere visione corporali. Dignior enim est intellectualis visio quàm corporalis, vt Augustꝰ.* dicit 12. super Genes. ad literam. Et præcipue ipsi angelo est magis cõueniens: nam visione intellectuali videtur angelus in sui substãtia, visione autem corporali videtur in assumpta figura corporea: sed sicut ad annuntiandum conceptum diuinum decebat venire summum nuntium, ita etiam videtur, quòd decuerit eẽ summum genus uisionis. ergo uidetur quòd angelus annũtians

¶ *Super Quæstionis vrigesimæ Articulum tertium.*

Titulus simul quærit, quia & propter quid de corporali apparitione, an scilicet fuerit, & quare fuerit apparitio visibilis: vtrumque enim importat titulus, quærens an debuerit apparere corporaliter.

¶ In corpore ad vtrũq; simul respondetur. Angelus apparuit corporaliter, & hoc conueniẽter. Probatur tripliciter. Omnia clara sunt in litera. Quia tamen moderno tẽpore audita est nouitas quædã præsumptio, dicens apparitionem istam non esse

esse visibilem, sed intelligibilem tantum fuisse, aduertendum F quòd vltra Ambrosij, Aug. Chrys. Auctoritasque auctoritatem, vt in litera dicitur, Euangelij textus præ se fert corporalem visionem fuisse. Tum), ex descriptis de angelo: quoniã describit primo ipsum Zachariæ apparuisse stantem a dextris altaris: constat autem ꝙ stare a dextris altaris, corporalem situm dicit. Et consequenter subdit quòd missus est in ciuitatem Galilææ, & ingressus est ad Virgine, exercitati autem in sacris literis sciunt ꝙ huiusmodi verba, ingressus est ad Regem, ad talem &c. corporalem motũ significare consueuerunt. Et subditur de sermone eius & colloquio cum beata Virgine, & tandẽ ꝙ discessit ab ea, qđ etiam corporalem motum significat. Tum, ex descriptis de beata Virgine: quoniã describitur turbata turbatione timoris, vt patet ex eo ꝙ angelus dixit ei post, Ne timeas Maria: turbatio autem timoris ad partem spectat sensitiuam, & rursus turbatio illa timoris in sermone angeli describitur accidisse. Etenim si intelligibilis tantum fuisset sermo, cum audiẽs mente tantum intelligibilẽ spiritualis substãtiæ sermonem, eleuata supra se sit, non timuisset in parte inferiori. Tum, ex progressu in ipsa descripto: describitur .n. primo audisse, deinde turbari, tertio cogitare, & quarto sanari ab angelo nominatim confortante, Ne timeas Maria: hic enim ordo, hic progressus ad corporales actus, auditus, affectus sensitiui, & cogitatiuę partis simul cum intellectu, & naturale remedium materialium nostrarum passionũ clarissime spectat. Sunt etiam ad hoc rationes in litera allatę, multũ vrgentes secundum subiectam materiã, indisciplinatæ quippe mentis est, quærere in similibus certitudinẽ mathematicã, vt Philosophus docuit: certitudo .n. quæ & tot auctoritatibus, rationibus: apparuerit Virgini visione intellectuali.

In ferm. 14. de Natali domini, ante med. tomo 10.

¶ 2 Præt. Visio imaginaria videtur etiã esse nobilior, quàm visio corporalis: sicut imaginatio est altior potẽtia, quàm sensus: sed angelus apparuit Ioseph in somnis secundum imaginariam visionem, vt patet Matthæ. 1. & 2. ergo videtur G quòd etiam apparere debuerit beatæ Virgini imaginaria visione, & non corporali.

¶ 3 Præt. Corporalis visio spiritualis substantiæ, videntes stupefacit: vnde & de ipsa Virgine cantatur, Expauescit Virgo de lumine: sed melius fuisset quòd a tali turbatione mens eius esset præseruata. non ergo fuit conueniens, quòd huiusmodi annuntiatio fieret per visionem corporalem.

SED CONTRA est, quòd Aug.* in quodam sermone inducit H beatam Virginem sic dicentem, Venit ad me Gabriel archangelus, facie rutilãs, veste coruscans, incessu mirabilis: sed hæc nõ possunt pertinere nisi ad corpoream visionẽ. ergo corporea visione angelus annuntians beatæ Virgini apparuit.

*Hom. 4. in Mat. parũ ante med. tom. 2. *Alias, relationẽ accipiebat ab angelo, egebat tantæ rei euẽtus visione solenni.

RESPON. Dicendum, ꝙ angelus annũtians apparuit matri dei corporea visione, & hoc conueniens fuit. Primo quidem, quantũ ad id, quod annuntiabatur: venerat enim angelus annũtiare incarnationem inuisibilis dei. Vnde ẽt cõueniens fuit, vt ad huius rei declarationem, inuisibilis creatura formam assumeret, in qua visibiliter appareret, cum etiam omnes apparitiones veteris testamenti ad hanc apparitionem præordinentur, qua filius Dei in carne apparuit. Secundo, fuit congruum dignitati matris Dei, quę non solũ in mente, sed in corporeo ventre erat Dei filium receptura: & K ideo non solum mens eius, sed ẽt sensus corporei erant visione angelica refouendi. Tertio, congruit certitudini eius, quod annuntiabatur: ea enim, quæ sunt oculis subiecta, certius apprehendimus, quàm ea, quæ imaginamur. Vnde Chryso.† dicit super Matth. quòd angelus non in somnis, immo visibiliter virgini astitit: nã quia magnam valde* reuelationem accipiebat ab angelo, egebat ante tantæ rei euentum, visione solenni.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ intellectualis visio est potior, q̃ visio imaginaria vel corporalis, si sit sola: sed ipse Aug. † dicit quòd excellentior est prophetia, quæ habet simul intellectualem & imaginariam visionem, quàm illa quæ habet alteram tantum: beata autẽ Virgo non solum percepit visionẽ corporalem, sed etiam intellectualem illuminationẽ: vnde talis apparitio nobilior fuit. Fuisset tamẽ nobilior, si ipsum angelum intellectuali visione in sua substantia vidisset: sed hoc non patiebatur status hominis viatoris, quòd angelum per essentiam videret.

† lib. 12. sup Gen. cap. 6. circa med. tom. 1.

AD 2^m dicendum, quòd imaginatio est quidem altior potentia, quàm sensus exterior: quia tamen principium humanæ cognitionis est sensus, in eo constitit maxima certitudo: quia semper oportet quòd principia cognitionis sint certiora: & ideo Ioseph, cui angelus in somnis apparuit, non ita excellẽtem apparitionem habuit, sicut beata Virgo.

AD 3^m dicendum, quòd sicut Ambr. dicit* sup Luc. pturbamur, & a nostro alienamur affectu, qñ restringimur alicuius superioris potestatis occursu. Et hoc contingit, non solum in visione corporali, sed etiam in visione imaginaria. Vnde Gene. 15. dicitur, quòd cum sol occubuisset, sopor irruit super Abraham, & horror magnus & tenebrosus inuasit eum. Talis tamẽ perturbatio hominis, non tantum homini nocet, vt propter eam debeat angelica apparitio prætermitti. Primo quidem, quia ex hoc ipso, quòd homo supra seipsum eleuatur (quod ad eius pertinet dignitatem) pars eius inferior debilitatur, ex quo prouenit perturbatio prædicta: sicut etiam calore naturali ad interiora reducto, exteriora tremunt. Secũdo, quia sicut Orig.* dicit super Luc. Angelus apparens, sciens hãc esse humanam naturam, primum perturbationi humanæ medetur, vnde tam Zacharię quàm Marię post turbationem dixit, Ne timeas. Et propter hoc, vt legitur in vita Antonij, nõ difficilis est beatorum spirituum malorumq; discretio. Si enim post timorem succesſerit gaudium, a Domino veniſſe sciamus auxiliũ:

* Libr. 1. in Luc. in tit. de angeli apparitione in fi. illius, tom. 5.

& plano sensu textus habetur, sufficientissima est in hoc & similibus quæ situs, certitudo apud rite dispositas mentes.

¶ In responsione ad tertium, aduerte primo, ꝙ Auctor turbationem, quæ in corporalibus aut imaginarijs superiorum visionibus accidit, reducit in necessitatẽ materiæ. Apparitiones siquidem huiusmodi eleuatiuę sunt supra seipsum, ita ꝙ eleuatio ab inferiori commota parte inchoat, ducens admittẽdo hominem supra seipsum, huius autem fini, qui est eleuari tali modo supra seipsum, annexa ẽ debilitatio partis inferioris: quia intentio vehemẽs, animam ad superiora trahens debilem deserat oportet inferiorem partem: commotam autem iam partem in sui desertione turbari cõsequens est, quasi carentem continentia te forti. Et hæc in communi dicta accipe secundum naturæ humanę necessitatem, ex qua Auctor docet huiusmodi turbationem nõ esse tam nociuam, ut prætermittenda sit ob eam uitandã angelica apparitio: sicut nullus sapiẽs prętermittit ad finẽ operari propter vitanda mala emergẽtia ex necessitate materiæ, vt patet in artificialibus & naturalibus.

¶ Aduerte secundo, quòd signum in litera positum ex uita B. Antonij ad discretionem spirituum, est intelligendũ per se, quantum scilicet est ex natura bonorum & malorũ spirituum. Cõmunis siquidem esti utrique apparẽtibus est humana turbatio ꝓp nostram naturã, bonorum tamen apparitio ad Deũ animum ducens securitatem parit mentis: malorum autẽ, quia a Deo auersiua est, vnde securã reddere possit turbatam animam, nõ habet. Verum per accidens potest euenire oppositum, dũ sathanas transformans se in angelũ lucis, ad hanc conditionem angeli lucis efficiendam studet. Potest .n. post turbationem commouere phantasmata inferioremq; partem

† lib. 12. sup Gen. cap. 6. circa med. tom. 1.

* Hom. 4. in Luc. i principi. tom. 5.

animæ ad materiam aliquam gaudij, & auertere materiam timoris, vt sic humanus animꝰ sensuales motus sequens absque tristitia reddatur. Et propterea, noli in dicto signo pedẽ iudicij figere: sed memento, quòd in his quæ sunt per accidẽs, cõtingit etiã sapientes falli.

* Libr. 2. in Luc. 1. c. cuius titulus est: De salutata. Mariæ tom. 5.

¶ *Super Quæstionis trigesimæ Articulum quartum.*

TItulus quærit de ordine dictorum ab angelo annuntiante.

¶ In corpore vna conclusio: Annuntiatio congruo ordine per angelum est perfecta. Probatur: quia tria intenta, scilicet attentio, instructio, & cõsensus, cõuenienter ordinata, facta procuraraque sunt, Omnia clare patent in litera.

¶ In responsione ad primum, perspice naturam humilitatis reddere, scilicet animam admirabilem suarum laudũ: quia assidue animꝰ humilis circa imperfectiones suas condignamq; illis mercedẽ versatur, quo fit vt magnum de se audire, vt nouũ, insolitum, celsum, atque occultum, ad mirationem sibi pariat. Hinc autem habemus vnde nosipsos cognoscere intus possumus, sive re humiles sumus: nam ad nostras laudes si nullus admirationis motus consurgit, percipere possumus quãtum ab humili animo longe sumus.

¶ 3 Præt. Maius non potest probari sufficiẽter per minus. sed maius fuit virginem parere, quàm vetulam. ergo nõ fuit sufficiens probatio angeli, probãtis conceptum Virginis ex conceptu senis.

SED CONTRA est, quòd dicitur Rom. 13. Quæ a deo sunt, ordinata sunt: angelus autem missus est a deo ad hoc, quòd Virgini annuntiaret, vt dicitur Luc. 1. ergo ordinatissime fuit annuntiatio per angelum completa.

RESPON. Dicendum, quòd annuntiatio congruo ordine per angelum est perfecta. Tria enim angelus intendebat circa Virginem. Primo quidem, reddere mentem eius attentam ad tantę rei considerationem, quod quidem fecit, eam salutando quadam noua & insolita salutatione. Vnde Orige.* dicit super Lucam, quòd si sciuisset ad alium quempiam similem esse factum sermonem (vtpote quæ habebat legis sciẽtiam) numquàm eam quasi peregrina talis salutatio terruis-

* Homi. 6. in lu. a med. ilius to. 3.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum annuntiatio conuenienti fuerit ordine perfecta.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd annũtiatio eius non fuerit cõuenienti ordine perfecta. Dignitas enim matris dei dependet ex prole concepta: sed causa prius debet manifestari, quàm effectus. ergo primo debuit angelus Virgini annuntiare cõceptum prolis, quàm eius dignitatem exponere, eam salutando.

¶ 2 Præt. Probatio aut prætermitti debet in his, quæ dubia nõ sunt, aut prætermitti in his, quæ dubia esse possunt: sed angelus primo videtur annuntiasse id, de quo Virgo dubitaret, & dubitando quæreret, dicẽs, Quomodo fiet istud? & postea probationem adiunxit, tum ex exemplo Elisabeth, tum ex Dei omnipotentia. ergo inconuenienti ordine annuntiatio per angelum est effecta.

¶ 3 Præt. Maius non potest probari sufficiẽter per minus. sed maius fuit virginem parere, quàm vetulam. ergo nõ fuit sufficiens probatio angeli, probãtis conceptum Virginis ex conceptu senis.

SED CONTRA est, quòd dicitur Rom. 13. Quæ a deo sunt, ordinata sunt: angelus autem missus est a deo ad hoc, quòd Virgini annuntiaret, vt dicitur Luc. 1. ergo ordinatissime fuit annuntiatio per angelum completa.

RESPON. Dicendum, quòd annuntiatio congruo ordine per angelum est perfecta. Tria enim angelus intendebat circa Virginem. Primo quidem, reddere mentem eius attentam ad tantę rei considerationem, quod quidem fecit, eam salutando quadam noua & insolita salutatione. Vnde Orige.* dicit super Lucam, quòd si sciuisset ad alium quempiam similem esse factum sermonem (vtpote quæ habebat legis sciẽtiam) numquàm eam quasi peregrina talis salutatio terruis-

* Homi. 6. in lu. a med. ilius to. 3.

set: in qua quidem salutatione, præmisit idoneitatem eius ad conceptum, in hoc quòd dixit, Gratia plena: expressit conceptum, in hoc quòd dixit, Dominus tecum: & prænuntiauit honorem consequentem, cum dixit, Benedicta tu in mulieribus. Secundo autem, intendebat eam instruere de mysterio incarnationis, qđ in ea erat implendum, quod quidem fecit in prænuntiando conceptum & partum, dicens, Ecce cõcipies in vtero &c. & ostendendo dignitatem prolis concepte, cum dixit, Hic erit magnus, & etiam demonstrando modum conceptionis, cum dixit, Spiritus sanctus superueniet in te. Tertio, intẽdebat animum eius inducere ad consensum, quod quidẽ fecit exemplo Elisabeth, & ratione ex diuina omnipotentia sumpta.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ animo humili nihil est mirabilius q̃ auditus suæ excellentiæ: admiratio autem maxime attentionem animi facit: & ideo angelus volens mentem Virginis attẽtam reddere ad auditum tanti mysterij, ab eius laude incœpit.

AD 2^m dicendum, quòd Ambr.* expresse dicit super Lucam, quòd beata Virgo de verbis angeli nõ dubitauit. Dicit enim: temperantior est Mariæ responsio, quàm verba sacerdotis. Hæc ait, Quomodo fiet istud? ille respondit, Vnde hoc sciam? Negat ille se credere, qui negat se scire ista, non dubitat esse faciendum, quod quomodo fieri possit inquirit. Auguſt.* tamen videtur dicere, quòd dubitauerit. Dicitur enim in lib. Quæstionum veteris & noui testamenti: Ambigenti Mariæ de conceptu, possibilitatem angelus prædicat: sed talis dubitatio magis est admirationis, quã incredulitatis: & ideo probationem angelus inducit, non ad auferendam infidelitatem, sed magis ad remouendam eius admirationem.

* Li. 2. ſ Luc. c. 2. cuius titulus est: De Mariæ interrogatione &c. tom. 5. In lib. q. ex nouo testa. q. 51. ſ principio. respon. tom. 4.

AD 3^m dicendum, quòd sicut Ambr. dicit in Hexameron, ob hoc multæ steriles præuenerunt, vt partus credatur Virginis: & ideo conceptus Elisabet sterilis inducitur, non quasi sufficiens argumentum, sed quasi quoddam figurale exemplum: & ideo ad confirmationem huius exempli subditur argumentum efficax ex omnipotentia diuina.

¶ *Super Quæstionis trigesimæ primæ Articulum primum.*

QVÆSTIO XXXI.

De conceptione saluatoris quo ad materiam de qua corpus eius conceptum est, in octo articulos diuisa.

CIRCA primũ quæruntur octo.

¶ Primo, Vtrum caro Christi fuerit sumpta de Adam.

¶ Secundo, Vtrum fuerit sumpta de Dauid.

¶ Tertio, De genealogia Christi, quæ in euangelijs ponitur.

¶ Quarto, Vtrum decuerit Christum nasci de femina.

TItulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio: Conueniens fuit, vt Christus carnem sumeret ex Maria ex Adam deriuata. Probatur: Christus assumpsit naturã humanam, vt eam a corruptione purgaret. ergo assumpsit eam, secundũ quòd erat ex origine vitiata ex Adã. ergo conueniens fuit, vt assumeret carnẽ ex Maria ex Adam deriuata. Prima cõsequentia probatur: quia natura humana nõ aliter indigebat purgatione. Secunda vero probatur, vt sic per assumptionem curaretur humana natura.

¶ Nota hic, quòd assum-

assumptio, qua verbum dei incarnatũ est, potest referri ad tria, scilicet ad naturam humanam vel ad naturam humanam infectam, vel ad humanitatẽ quę vnita est Verbo. Et si quidem referatur ad naturam humanam, nulla est quæstio: & similiter si referatur ad hanc humanitatem, nam filius est & homo & hic homo: sed si referatur ad humanã naturam infectam, aliter oportet dicere: quoniam Christus nõ est, nec vnquàm fuit homo infectus. Et propterea non possumus dicere, quòd Verbũ assumpsit naturam infectam: sed dicimus quòd assumpsit naturam humanam ex vitiata origine descẽdentem, ita quòd infectio nõ determinat naturã assumptam, sed originem eius: ex hoc enim Christus infectam in reliquo humano genere naturam curauit, quòd naturam ex infecta illa origine descendentem, nõ tamen infectam assumpsit, vt sic sanans Christi natura esset expers omnis morbi, sicut primũ alterãs est inalterabile &c.

¶ Nota secundo, q̃ quia alius est morbus naturæ, alius personę (persona. n. actualibus peccatis inficitur, natura autem solo originali per se loquẽdo) ideo Auctor de naturæ reparatione loquẽs per se, dixit quòd natura humana nõ indigebat reparatione, nisi secundum quòd infecta erat p originem vitiatam.

¶ Quinto, Vtrum fuerit de purissimis sanguinibus virginis corpus eius formatum.

¶ Sexto, Vtrum caro Christi fuerit in antiquis patribus, secundum aliquid signatum.

¶ Septimo, Vtrũ caro Christi in patribus fuerit peccato obnoxia.

¶ Octauo, Vtrum fuerit decimata in lumbis Abrahæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum caro Christi fuerit sumpta de Adam.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd caro Christi nõ fuerit sumpta ex Adam. Dicit. n. Apostolus 1. ad Corinth. 15. Primus homo de terra terrenus, secundus homo de cælo cæleſtis. Primus autem homo est Adam, secundus est Christus. ergo Christus non est ex Adam, sed habet ab eo distinctam originem.

¶ 2 Præt. Conceptio Christi debuit esse maxime miraculosa: sed magis est miraculũ formare corpus hominis ex limo terræ, quàm ex materia humana, quæ de Adã trahitur. ergo videtur quòd non fuerit cõueniens Christum ab Adam carnem sumpsisse. ergo videtur, quòd corpus Christi non debuerit formari de massa humani generis deriuata ab Adam, sed de aliqua alia materia.

¶ 3 Præt. Peccatum in hunc mundum intrauit per vnũ hominem, scilicet per Adam: quia omnes in eo originaliter existentes, peccauerunt, vt patet Ro. 5. sed si corpus Christi fuisset ab Adam sumptum, ipse etiã in Adam originaliter fuisset, quando peccauit. ergo peccatũ originale contraxisset, quod non decebat Christi puritatem. non ergo corpus Christi est formatum de materia sumpta ab Adam.

SED CONTRA est, quòd Apostol. dicit ad Heb. 2. Nusquam angelos apprehendit, scilicet filius dei: sed semen Abrahæ apprehendit: semen aũt Abrahę sumptum est ex Adã. ergo corpus Christi fuit formatũ de materia ex Adã sumpta.

RESPON. Dicendum, quòd Christus humanam naturam assumpsit, vt eam a corruptione purgaret. Non autem purgatione indigebat natura humana, nisi secundum quòd infecta erat per originem vitiatã, qua ex Adam descendebat: & ideo conueniens fuit, vt carnem sumeret ex materia ab Adam deriuata, vt ipsa natura per assumptionem curaretur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd secundus homo, ideſt, Christus, dicitur esse de cælo, non quidẽ quantum ad materiam corporis: sed, vel quantum ad virtutem formatiuam corporis eius, vel etiam quantum ad ipsam eius diuinitatem. Secundum aũt materiã corpus Christi fuit terrenũ, sicut & corpus Adæ.

AD 2^m dicendum, quòd sicut supra dictum est, *mysterium incarnationis Christi est quiddam miraculosum, non sicut ordinatum ad confirmationem fidei, sed sicut articulus fidei: & ideo in mysterio incarnationis non requiritur, quid sit maius miraculum, sicut in miraculis, quæ fiunt ad confirmationem fidei, sed quid sit diuinæ sapientię conuenientius, & magis expediens humanæ saluti, quod requiritur in omnibus, quę fidei sunt. Vel potest dici, q̃ in mysterio incarnationis, non solum attenditur miraculũ ex materia cõceptus, sed magis ex modo cõceptionis & partus: quia. ſ. Virgo concepit & peperit. *

AD 3^m dicendum, quòd sicut supra dictum est, * corpus Christi fuit in Adam secundum corpulentam substantiam; quia scilicet ipsa materia corporis Christi deriuata est ab Adam. Non autem fuit ibi secundum seminalem rationem: quia non est concepta ex virili semine: & ideo non contraxit originale peccatum: sicut [d] ceteri, qui ab Adam per viam virilis seminis deriuantur.

ARTICVLVS II.

Vtrum caro Christi fuerit sumpta de Dauid.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non sumpserit carnem de semine Dauid. Matth. enim genealogiam Christi texens, eam ad Ioseph perducit: Ioseph autem non fuit pater Christi, vt supra dictum est. * non ergo videtur, quòd Christus de genere Dauid descenderit.

¶ 2 Præt. Aaron fuit de tribu Leui, vt patet Exo. 6. Maria autem mater Christi cognata dicitur Elisabeth, quæ est filia Aaron, vt patet Luc. 1. Cum ergo Dauid fuerit de tribu Iuda, vt patet Mat. 1. videtur q̃ Christus de semine Dauid nõ descenderit.

¶ 3 Præt. Hier. 22. dicitur de Iechonia, Scribe istum virum sterilem, nec enim erit de semine eius vir, qui sedeat super solium Dauid: sed de Christo dicitur Isa. 9. Super solium Dauid sedebit. ergo Christus non fuit de semine Iechoniæ, & per consequens, nec de genere Dauid: quia Matth. a Dauid per Iechoniam seriem generationum perducit.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ro. 1. Qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem.

RESPON. Dicendum, q̃ Christus specialiter duorum antiquorum patrum filius dicitur esse, Abrahæ ſ. & Dauid, vt patet Matth. 1. Cuius est multiplex ratio. Prima quidem, quia ad hos specialiter de Christo promissio facta est: dictum est enim Abrahæ Gen. 22. Benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ: qđ Apost. de Christo exponit, dicens Galat. 3. Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini eius. non dicit & seminibus, quasi in multis, sed quasi in vno, & semini tuo, qui est Christus. Ad Dauid autem dictum est, De fructu ventris tui ponam super sedẽ tuã. Vnde & populus Iudæorũ, vt regẽ honorifice suscipientes, dicebant Matth. 21. Osanna filio Dauid. Secũda ratio est, quòd Christus futurus erat rex, propheta, [d] & sacerdos: Abraham autem sacerdos fuit, vt patet ex hoc, q̃ Dominus dixit ad eum Genes. 15. Sume tibi vaccam trien-

q. 29. art. 2. ad 2.

*alias & ꝑ perit desi. Ex cor. 21. & q. 4. ar. 6.

D. 370.

¶ *Super Quæstionis trigesimæprimæ Articulum secundum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore vna conclusio, Christus specialiter dicitur filius Abrahæ & Dauid. Probatur tripli ci ratione cõuenientiæ, quare specialiter. Omnia clara sunt, & plus respondetur quàm fuerit quæsitum, vt patet.

q. 29. art. 2. & q. 28. art. 1. ad 2.

D. 1094.

Lib. 23. c. 8. post mediũ tom. 6.

Mat. 1. sup illud, Christi generatio sic erat, tom. 9.

Li. 3. i Luc. circa fi. ante fin. libri tom. 5.

Lib. 23. c. 9 a medio ad fin. tom. 6.

D. 1068.

triennem &c. Fuit etiam propheta, secundum illud quod dicitur Genes. 20. Propheta est, & orabit pro te. Dauid autem rex fuit & propheta. Tertia ratio est: quia in Abraham primo incœpit circumcisio: in Dauid autem maxime manifestata est dei electio, secundum illud quod dicitur 1. Reg. 13. Quæsiuit Dominus sibi virum iuxta cor suum: & ideo vtriusque filius Christus specialissime dicitur, vt ostendatur esse in salutem & circumcisioni, & electioni gentilium.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ hæc obiectio fuit Fausti Manichæi, volentis probare Christum non esse filium Dauid, quia non est conceptus ex Ioseph, vsq; ad quem seriem generationis Matth. perducit. Contra quem Aug. * respondet 23. lib. contra Faustum, q̃ cum idem Euangelista dicat & virum Mariæ esse Ioseph, & Christi matrem virginem esse, & Christũ esse ex semine Dauid, quid restat nisi credere Mariam non fuisse extraneam a cognatione Dauid, & eam, Ioseph coniugem nõ fruſtra appellatam, propter animorum confœderationem, quàmuis ei non fuerit carne commistus, & quòd potius propter dignitatem virilem ordo generationum vsque ad Ioseph perducitur? Sic ergo nos credimus etiam Mariam fuisse de cognatione Dauid: quia scripturis credimus, quę vtrũque dicunt, & Christum ex semine Dauid secundum carnẽ, & eius matrem Mariam, non cum viro concumbendo, sed Virginẽ. Vt. n. dicit Hier. * super Mat. Ex vna tribu fuit Ioseph & Maria, & secundum legem eam accipere cogebatur vt propinquam, propter qđ & simul censentur in Bethleem, quasi de vna stirpe generati.

AD 2^m dicendum, q̃ huic obiectioni Gregor. Nazan. respondet dicens, quòd hoc nutu superno contigit, vt regium genus sacerdotali stirpi iungeretur, vt Christ^s, qui Rex est & sacerdos, ab^d vtrisq; nasceretur secũdum carnem. Vnde & Aaron, qui fuit primus sacerdos secundum legem, duxit ex tribu Iuda coniugem Elisabeth filiam Aminadab. Sic ergo potuit fieri, vt pater Elisabeth aliquam vxorem habuerit de stirpe Dauid, ratione cuius beata virgo Maria, quæ fuit de stirpe Dauid, esset Elisabeth cognata. Vel potius econuerso, quòd pater beatæ Mariæ de stirpe Dauid existens, vxorem habuerit de stirpe Aaron. Vel sicut Aug. * dicit 23. contra Faustum, Si Ioachim pater Mariæ de stirpe Aaron fuit (vt Faustus hæreticus per quasdam scripturas apocryphas asserebat) credẽdum est, quòd mater Ioachim fuerit de stirpe Dauid, vel etiam vxor eius, ita vt per aliquem modum Mariam dicamus fuisse de stirpe Dauid.

AD 3^m dicendum, quòd per illam auctoritatem propheticam, sicut Ambros. dicit super Lucam, * non negatur ex semine Iechoniæ posteros nasciturus: & ideo de semine eius Christus est. Et quòd regnauit Christus, non contra prophetiam est: non enim sæculari honore regnauit. Ipse enim dixit, Regnum meum non est de hoc mundo.

¶ *Super Quæstionis trigesimæprimæ Articulum tertium.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore vna conclusio: Genealogia Christi est conuenienti ordine ab euãgelistis scripta. probatur ex communissimis, Quæ dicit Christi enarranda.

Mat. 1. Lu. 1. 3. & 4.

¶ 2 Præt. Impossibile est vnum hominem duos patres habere: sed Mat. dicit, q̃ Iacob genuit Ioseph virum Mariæ. Luc. autem dicit Ioseph fuisse filium Heli. ergo contraria sibi inuicem scribunt.

¶ 3 Præt. Videntur in quibusdam a se inuicẽ diuersificari. Matthæus enim in principio lib. incipiens ab Abraham, descendendo vsque ad Ioseph, quadraginta duas generationes enumerat. Lucas autẽ post baptismum Christi, generationem Christi ponit, incipiens a Christo, & perducens generationũ numerum vsque ad deum, ponens generationes septuaginta septem vtroque extremo computato. Videtur igitur quòd inconuenienter generationem Christi describant.

¶ 4 Præt. Quarti Reg. 8. legitur, q̃ Ioram genuit Ochoziam, * cui successit Ioas filius eius: huic autem successit filius eius Amasias, postea regnauit filius eius Azarias, qui appellatur Ozias, cui successit Ioathan filius eius. Matthæus aũt dicit, q̃ Ioram genuit Oziam. ergo videtur incõuenienter generationem Christi describere, tres reges in medio prætermittens.

¶ 5 Præt. Omnes, qui in Christi generatione describuntur, patres habuerunt & matres, & plurimi etiã ex eis fratres habuerunt. Matth. autẽ in generatione Christi tres tm̃ enumerat matres, ſ. Thamar, Ruth, & vxorem Vrię: fratres autem nominat Iudæ & Iechoniæ, & iterũ Phares & Zaram, quorum nihil posuit Lucas. ergo videntur euangelistæ inconuenienter genealogiam Christi descripsisse.

SED CONTRA est, auctoritas scripturæ.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dicitur 2. ad Timoth. 3. Omnis scriptura sacra est diuinitus inspirata: quæ autem diuinitus fiunt, ordinatissime fiunt, secundum illud Roma. 13. Quæ a deo sunt, ordinata sunt. Vnde conuenienti ordine genealogia Christi est ab euangelistis scripta.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Hier. * dicit super Matth. Isaias loquitur de generatione diuinitatis Christi: Matth. autem enarrat generationẽ Christi secundum humanitatem, non quidem explicans modum incarnationis, quia hoc etiam est ineffabile: sed enumerans patres, ex quibus Christus secundum carnem processit.

In c. 1. Matth. in prin. t. 9.

AD 2^m dicendum, q̃ ad hanc obiectionem, quam mouit Iulianus apostata, diuersimode ab aliquibus respondetur. Quidam enim, vt Greg. Nazan. dicit, dicunt eosdem esse, quos vterque euangelista enumerat: sed sub diuersis nominibus, quasi binomios. sed hoc stare non potest: quia Matth. ponit vnum filiorum Dauid, scilicet Salomonem, Lucas autem ponit alium, scilicet Nathan, quos secundum historiam libri regum constat fratres fuisse. Vnde alij dixerunt, q̃ Matthæus veram genealogiam Christi tradidit: Lucas autem putatiuam, vnde incœpit, vt putabatur filius Christi enarranda.

¶ 2 Præt. Impossibile est vnum hominem duos patres habere: sed Mat. dicit, q̃ Iacob genuit Ioseph virum Mariæ. Luc. autem dicit Ioseph fuisse filium Heli. ergo contraria sibi inuicem scribunt.

¶ 3 Præt. Videntur in quibusdam a se inuicẽ diuersificari. Matthæus enim in principio lib. incipiens ab Abraham, descendendo vsque ad Ioseph, quadraginta duas generationes enumerat. Lucas autẽ post baptismum Christi, generationem Christi ponit, incipiens a Christo, & perducens generationũ numerum vsque ad deum, ponens generationes septuaginta septem vtroque extremo computato. Videtur igitur quòd inconuenienter generationem Christi describant.

¶ 4 Præt. Quarti Reg. 8. legitur, q̃ Ioram genuit Ochoziam, * cui successit Ioas filius eius: huic autem successit filius eius Amasias, postea regnauit filius eius Azarias, qui appellatur Ozias, cui successit Ioathan filius eius. Matthæus aũt dicit, q̃ Ioram genuit Oziam. ergo videtur incõuenienter generationem Christi describere, tres reges in medio prætermittens.

¶ 5 Præt. Omnes, qui in Christi generatione describuntur, patres habuerunt & matres, & plurimi etiã ex eis fratres habuerunt. Matth. autẽ in generatione Christi tres tm̃ enumerat matres, ſ. Thamar, Ruth, & vxorem Vrię: fratres autem nominat Iudæ & Iechoniæ, & iterũ Phares & Zaram, quorum nihil posuit Lucas. ergo videntur euangelistæ inconuenienter genealogiam Christi descripsisse.

SED CONTRA est, auctoritas scripturæ.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dicitur 2. ad Timoth. 3. Omnis scriptura sacra est diuinitus inspirata: quæ autem diuinitus fiunt, ordinatissime fiunt, secundum illud Roma. 13. Quæ a deo sunt, ordinata sunt. Vnde conuenienti ordine genealogia Christi est ab euangelistis scripta.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Hier. * dicit super Matth. Isaias loquitur de generatione diuinitatis Christi: Matth. autem enarrat generationẽ Christi secundum humanitatem, non quidem explicans modum incarnationis, quia hoc etiam est ineffabile: sed enumerans patres, ex quibus Christus secundum carnem processit.

In c. 1. Matth. in prin. t. 9.

AD 2^m dicendum, q̃ ad hanc obiectionem, quam mouit Iulianus apostata, diuersimode ab aliquibus respondetur. Quidam enim, vt Greg. Nazan. dicit, dicunt eosdem esse, quos vterque euangelista enumerat: sed sub diuersis nominibus, quasi binomios. sed hoc stare non potest: quia Matth. ponit vnum filiorum Dauid, scilicet Salomonem, Lucas autem ponit alium, scilicet Nathan, quos secundum historiam libri regum constat fratres fuisse. Vnde alij dixerunt, q̃ Matthæus veram genealogiam Christi tradidit: Lucas autem putatiuam, vnde incœpit, vt putabatur filius

¶ *Super Quæstionis trigesimæprimæ Articulum tertium.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore vna conclusio: Genealogia Christi est conuenienti ordine ab euãgelistis scripta. probatur ex communissimis, Quæ dicit Christi enarranda.

Mat. 1. Lu. 1. 3. & 4.

¶ 2 Præt. Impossibile est vnum hominem duos patres habere: sed Mat. dicit, q̃ Iacob genuit Ioseph virum Mariæ. Luc. autem dicit Ioseph fuisse filium Heli. ergo contraria sibi inuicem scribunt.

¶ 3 Præt. Videntur in quibusdam a se inuicẽ diuersificari. Matthæus enim in principio lib. incipiens ab Abraham, descendendo vsque ad Ioseph, quadraginta duas generationes enumerat. Lucas autẽ post baptismum Christi, generationem Christi ponit, incipiens a Christo, & perducens generationũ numerum vsque ad deum, ponens generationes septuaginta septem vtroque extremo computato. Videtur igitur quòd inconuenienter generationem Christi describant.

¶ 4 Præt. Quarti Reg. 8. legitur, q̃ Ioram genuit Ochoziam, * cui successit Ioas filius eius: huic autem successit filius eius Amasias, postea regnauit filius eius Azarias, qui appellatur Ozias, cui successit Ioathan filius eius. Matthæus aũt dicit, q̃ Ioram genuit Oziam. ergo videtur incõuenienter generationem Christi describere, tres reges in medio prætermittens.

¶ 5 Præt. Omnes, qui in Christi generatione describuntur, patres habuerunt & matres, & plurimi etiã ex eis fratres habuerunt. Matth. autẽ in generatione Christi tres tm̃ enumerat matres, ſ. Thamar, Ruth, & vxorem Vrię: fratres autem nominat Iudæ & Iechoniæ, & iterũ Phares & Zaram, quorum nihil posuit Lucas. ergo videntur euangelistæ inconuenienter genealogiam Christi descripsisse.

SED CONTRA est, auctoritas scripturæ.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dicitur 2. ad Timoth. 3. Omnis scriptura sacra est diuinitus inspirata: quæ autem diuinitus fiunt, ordinatissime fiunt, secundum illud Roma. 13. Quæ a deo sunt, ordinata sunt. Vnde conuenienti ordine genealogia Christi est ab euangelistis scripta.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Hier. * dicit super Matth. Isaias loquitur de generatione diuinitatis Christi: Matth. autem enarrat generationẽ Christi secundum humanitatem, non quidem explicans modum incarnationis, quia hoc etiam est ineffabile: sed enumerans patres, ex quibus Christus secundum carnem processit.

In c. 1. Matth. in prin. t. 9.

AD 2^m dicendum, q̃ ad hanc obiectionem, quam mouit Iulianus apostata, diuersimode ab aliquibus respondetur. Quidam enim, vt Greg. Nazan. dicit, dicunt eosdem esse, quos vterque euangelista enumerat: sed sub diuersis nominibus, quasi binomios. sed hoc stare non potest: quia Matth. ponit vnum filiorum Dauid, scilicet Salomonem, Lucas autem ponit alium, scilicet Nathan, quos secundum historiam libri regum constat fratres fuisse. Vnde alij dixerunt, q̃ Matthæus veram genealogiam Christi tradidit: Lucas autem putatiuam, vnde incœpit, vt putabatur filius

ARTICVLVS III.

Vtrum conuenienter genealogia Christi ab Euangelistis texatur.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̃ genealogia Christi inconuenienter ab euangelistis texatur. Dicitur enim Isa. 53. de Christo, Generationem eius quis enarrabit? ergo non fuit generatio

ſius Iphoſe. Erant enim aliqui ex iudæis, qui propter peccata regum Iuda, credebant Chriſtum ex Dauid non per reges, ſed per aliam eius ſtirpem hominum priuatorum, eſſe naſciturum. Alij vero dixerũt, quòd Matthæus poſuit patres carnales: Lucas vero poſuit patres ſpirituales, ſcilicet iuſtos viros, qui dicuntur patres propter ſimilitudinem honeſtatis. In lib. vero de Quæſtionibus veteris & noui teſtamenti * reſpondetur, quòd non eſt intelligendum, quòd Ioſeph a Luca dicatur eſſe filius Heli, ſed quòd Heli & Ioſeph fuerunt patres Chriſti diuerſimode a Dauid deſcendentes. Vnde de Chriſto dicitur, quòd putabatur filius Ioſeph, & q̃ ipſe etiam Chriſtus fuit Heli filius, quaſi diceret q̃ Chriſtus ea ratione qua dicitur filius Ioſeph, poteſt dici filius Heli, & omnium eorum, qui ex ſtirpe Dauid deſcenderunt, ſicut Apoſt. dicit Rom. 9. Ex quibus, ſcilicet Iudæis, Chriſtus eſt ſecundũ carnem. Auguſt.* vero in lib. de Quæſt. Euang. tripliciter ſoluit dicens, Tres cauſæ occurrunt, quarum aliquam Euangeliſta ſecutus eſt. Aut enim vnus Euãgeliſta patrem Ioſeph, a quo genitus eſt, nominauit, alter vero vel auum maternum, vel aliquem de cognatis maioribus poſuit, aut vnus erat Ioſeph naturalis pater & alter eum adoptauerat, aut more iudæorum, cum ſine filijs vnus deceſſiſſet, eius vxorem propinquus accipiens, filium quem genuit, propinquo mortuo deputauit: quod etiam quoddam genus adoptionis legalis eſt, vt ipſe Aug.* dicit in 2. de conſenſu euang. Et hæc vltima cauſa eſt verior, quam & Hier. ſuper Matth. ponit, & Euſeb. † Cæſarienſis in eccleſiaſtica hiſtoria ab Aphricano Hiſtoriographo traditam aſſerit. Dicũt enim, quòd Nathan de Melchi diuerſis temporibus de vna eademque vxore Ieſca* nomine ſingulos filios procreauerunt: quia Nathan, qui per Salomonem deſcendit, vxorem eam primum ceperat, & relicto filio vno Iacob nomine, defunctus eſt, poſt cuius obitum (quoniam lex viduam alij viro non vetat nubere) Melchi, qui per Nathan genus ducit, cum eſſet ex eadem tribu, ſed nõ ex eodem genere, relictam Nathan accepit vxorem, ex qua etiam ipſe ſuſcepit filium nomine Heli. Et ſic ex diuerſo patrum genere efficiuntur Iacob & Heli vterini fratres, quorum alter, ideſt, Iacob fratris ſui Heli ſine liberis defuncti, ex mandato legis accipiens vxorem, genuit Ioſeph, natura quidem generis * ſuum filium, ſecundum vero legis præceptum Heli efficitur filius: & ideo Matthæus dicit, Iacob genuit Ioſeph: ſed Lucas, quia legalem generationem deſcribit, nullum nominat aliquem genuiſſe. Et quàmuis Damaſc.* dicat, quòd beata virgo Maria Ioſeph attinebat ſecundũ illam originem, qua pater eius dicitur Heli, quia dicit eam ex Melchi deſcendiſſe, tamen credendum eſt, quòd etiam ex Salomone originem duxerit, ſecundum aliquem modum per illos patres, quos enumerat Matthæus, qui carnalẽ Chriſti generationẽ dicitur enarrare, præſertim cũ Ambr.* dicat, Chriſtũ de ſemine Iechonię deſcendiſſe.

Ad 3^m dicendum, quòd ſicut dicit Auguſt. † in lib. de conſenſu euang. Matth. regiam in Chriſto inſtituerat inſinuare perſonam: Lucas autẽ ſacerdotalem. Vnde in generationibus Matthæi ſignificatur noſtrorum ſuſceptio peccatorum a domino Ieſu Chriſto, inquãtum ſcilicet per carnis originem ſimilitudinem carnis peccati aſſumpſit. In generationibus autem Lucæ ſignatur noſtrorum ablutio* peccatorum, quæ eſt per ſacrificium Chriſti: & ideo generationes Matthæus deſcendens enumerat, Lucas autem aſcendens: inde etiam eſt, quòd Matthæus ab ipſo Dauid per Salomonem deſcendit, in cuius matre ille peccauit: Lucas vero ad ipſum Dauid per Nathan aſcendit, per cuius nominis prophetam deus peccatum illius expiauit. Et inde eſt etiam, quòd quia Matthæus ad mortalitatem noſtram Chriſtum deſcendentem voluit ſignare, ipſas generationes ab Abraham vſque ad Ioſeph, & vſq; ad ipſius Chriſti natiuitatem deſcendendo, cõm memorauit ab initio euangelij ſui: Lucas autem non ab initio, ſed a baptiſmo, Chriſti generationem narrat, nec deſcendendo, ſed aſcendendo tamquàm ſacerdotem in expiandis peccatis magis aſſignans, vbi teſtimonium Ioannes perhibuit dicens, Ecce qui tollit peccatum mũdi. Aſcendendo autem tranſit ab Abraham, & peruenit ad deum, cui mundati & expiati reconciliamur. Merito etiam adoptionis originem ipſe ſuſcepit: * quia per adoptionem efficimur filij dei, per carnalem vero generationem, filius dei filius hominis factus eſt. Satis autem demonſtrauit nõ ſe ideo dixiſſe Ioſeph filium Heli, quòd de illo ſit genitus: ſed quòd ab illo fuerit adoptatus, cũ & ipſum Adam filium dei dixerit, cum ſit factus a deo. Numerus etiã quadragenarius ad tempus præſentis vitæ pertinet, propter quatuor partes mundi, in quo mortalem vitam ducimus ſub Chriſto regnante. Quadraginta autem quater habent decem, & ipſa decem ab vno vſque ad quatuor progredientem numero conſumantur. Poſſet etiam denarius ad decalogum referri, & quaternarius ad præſentem vitam, vel etiam ad quatuor euangelia, ſecundum quòd Chriſtus regnat in nobis. Et ideo Matth. regiam perſonam Chriſti commendans, quadraginta perſonas poſuit, excepto ipſo. Sed hoc intelligendum eſt, ſi ſit idem Iechonias, qui ponitur in fine ſecundi quaterdenarij & in principio tertij vt Auguſt.* vult: quod dicit factum eſſe ad ſignificandum, quòd in Iechonia facta eſt quædam deflexio ad extraneas gentes, quando in Babyloniam tranſmigratum eſt, quod præfigurabat Chriſtum a circunciſione ad præputium migraturum. Hierony.* autem dicit duos fuiſſe Ioachim, ideſt, Iechoniam, patrem ſcilicet & filium, quorum vterque in generatione Chriſti aſſumitur, vt conſtet diſtinctio generationum, quas Euangeliſta per tres quaterdenarios, diſtinguit, quòd aſcendit ad quadraginta duas perſonas. Qui etiam numerus ſanctæ conuenit eccleſiæ: hic enim numerus cõſurgit ex ſenario, qui ſignificat laborem præſentis vitæ, & ſeptenario, qui ſignificat quietem vitæ futuræ: ſexies enim ſeptem ſunt quadraginta duo. Ipſe etiam quaterdenarius, quia ex denario & quaternario conſtituitur per aggregationem, ad eandem ſignificationem pertinere poteſt, quę attributa eſt quadragenario, qui conſurgit ex eiſdem numeris ſecundum multiplicationem. Numerus autem quo Lucas vtitur in generationibus Chriſti, ſignificat vniuerſitatem peccatorum. Denarius enim tamquàm iuſtitiæ numerus in decem præceptis legis oſtenditur. Peccatum autem eſt legis tranſgreſſio. Denarij vero numeri tranſgreſſio eſt vndenarius. Septenarius autem ſignificat vniuerſitatem: quia vniuerſum tempus ſeptenario dierum numero voluitur: ſepties autem vndecim ſunt ſeptuaginta ſeptem, & ita per hoc ſignificatur vniuerſitas peccatorum, quæ per Chriſtum tolluntur.

Ad 4^m dicendum, quòd ſicut Hieronym.* ſuper Matth. dicit, quia Ioram rex generi ſe miſcuerat impiiſſimæ Iezabelis, iccirco vſque ad tertiam generationem,

In lib. q. ex nouo teſt. q. incipit: Deus certe perfect⁹ eſt, q. 56. Et in alio lib. qui incip. Cur facta & dicta, q. 6. t. 4.

Lib. 2. ca. 5. ante med. tom. 4.

Lib. 2. ca. 3. circa prin. tom. 4. † Euſe. lib. 1. hiſt. eccl. c. 6. parum ante med. Idẽ habet et Ambr. in Luc. li. 3. in ter princ. & med. to. 5. *Alias Eſcha.

*Alias germinis.

Li. 4. Orth. fidei ca. 15. ante med.

Li. 3. † Luc. declinando ad fi. to. 5. † lib. 2. c. 4. in princ. & poſt med. ſimul, to. 4.

*Alias abolitio.

Mat. 1. ſup illud. Et poſt tranſmigrationẽ Babylonis, to. 9. Idem habet Ambr. in Luc. lib. 3. non multũ procul a fine, tom. 5.

Mat. 1. ſup illud, Ioſi genuit Oziam, to. 9.

tionẽ, eius memoria tolliturr, ne in ſanctæ natiuitatis ordine poneretur. Et ita vt Chryſ. † dicit, quanta benedictio facta eſt ſuper Ieſu, qui vindictam fecerat ſuper domum Achab & Iezabel, tanta eſt maledictio ſuper domum Ioram, propter filiam iniqui Achab & Iezabel, vt vſque ad quartam generationem præcidantur filij eius de numero regum, ſicut ſcriptum eſt Exod. 20. Reddam peccatum parentum in filios vſque ad tertiam, & quartam generationem. Eſt etiam attendendum, quòd & alij reges fuerunt peccatores, qui in genealogia Chriſti ponuntur: ſed non fuit eorum continua impietas. Nam vt dicitur in libr. *Quæſtionum veteris & noui Teſtamenti, Salomon merito patris ſui dimiſſus in regno eſt, Roboam me rito Aſa filij ſui. horum aũt triũ cõtinuauit impietas.

Ad 5^m dicendum, quòd ſicut dicit Hier. † ſuper Mat. In genealogia Saluatoris, nulla ſanctarum mulierum aſſumitur, ſed eas quas Scriptura reprehẽdit, vt qui propter peccatores venerat, de peccatoribus naſcẽs, omnia peccata deleret. Vnde ponit Thamar, quæ reprehenditur de ſocerino concubitu, & Raab, quæ fuit meretrix, & Ruth, quæ fuit alienigena, & Barſabee vxor Vriæ, quæ fuit adultera: quæ tamẽ pro prio nomine non ponitur, ſed ex nomine viri deſignatur: tum propter peccatũ ipſius, quæ fuit adulterij & homicidij conſcia: tum etiam vt nominato viro, peccatum Dauid ad memoriã reuocetur. & quia Lucas Chriſtum deſignare intendit, vt peccatorũ expiatorem, talium mulierum mentionem nõ facit. Fratres autem Iudæ commemorat, vt oſtẽdat eos ad Dei populum pertinere: cum tamẽ Iſmael frater Iſaac, & Eſau frater Iacob a populo Dei fuerint ſeparati: propter quod in generatione Chriſti non commemoratur, & etiam vt ſuperbiã de nobilitate excludat. Multi enim fratrum Iudæ ex ancillis nati fuerunt: ſed omnes ſimul erãt patriarchæ & tribuum principes. Phares autem & Zaram ſimul nominantur (vt Amb.* dicit ſuper Lucam) quia per eos gemina deſcribitur vita populorum: vna ſecundum legem, quæ ſignificatur per Zaram: altera ſecundum fidem, quæ ſignifica tut per Phares. Fratres autem Iechoniæ ponit, quia omnes regnauerãt diuerſis tempribus, quod in alijs regibus non acciderat, vel quia eorum ſimilis fuit & iniquitas & miſeria.

Hom. 1. in opere imperfecto to. 2.

Aug. in li. q. ex nouo Teſt. qui incipit Deus certe. to. 4.

Mat. 1. ſup. illud, Iudas genuit Phares, tom. 9.

*Alias ſcripſit.

Li. 2. de conſenſu euãg. cap. 4. ante med. to. 4.

Li. 3. in Lu. aliquantulũ ante me diam to. 3.

¶ *Super Quæſtionis vrigeſimæprimæ Articulum quartum.*

2. dif. 12. q. 3. ar. 2. q. 2. & opuſ. 31. ca. 22.

¶ Itulus clarus.

¶ In corpore vnica concluſio: Cõueniẽtiſſimũ fuit, vt de femina camẽ aſſumeret filius Dei. Probat tripliciter. Omnia clara ſunt.

¶ In reſpõſione ad tertium vide, quòd dupliciter excludit immunditia, & ab humanitate, prima reſpõſione, & a verbo Dei ſecunda reſponſione.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum decuerit Chriſtum naſci de femina.

Ad QVARTVM ſic proceditur. Vĩ q̃ materia corporis Chriſti nõ debuerit eſſe aſſumpta de femina. Sexus enim maſculinus eſt nobilior quàm ſexus femine⁹: ſed maxime decuit vt Chriſtus aſſumeret id, quod eſt perfectum in humana natura. ergo vĩ q̃ nõ debuerit de femina carnem aſſumere, ſed magis de viro: ſicut & Eua de coſta viri formata eſt.

¶ 2 Præt. Quicumque ex femina cõcipitur, vtero feminæ includitur: ſed Deo qui cælum & terram implet (vt dicitur Hierem. 23.) non competit quòd partu feminæ vtero includatur. ergo videtur quòd non debuerit concipi de femina.

¶ 3 Præt. Illi, qui concipiuntur ex femina, quãdam immunditiam patiuntur. unde dicitur Iob. 25. Numquid iuſtificari poteſt homo comparatus Deo, aut apparere mundus natus de muliere? ſed in Chriſto nulla immunditia eſſe debuit: ipſe enim eſt Dei ſapientia, de qua dicitur Sapientiæ 7. Nihil inquinatum in illam incurrit. ergo non videtur, quòd debuerit carnem aſſumere de femina.

Sed contra eſt, quòd dicitur Gala. 4. Miſit Deus filium ſuum factum ex muliere.

Respon. Dicendum, q̃ licet filius Dei carnem humanam aſſumere potuerit, de quacumq; materia voluiſſet: conuenientiſſimum tamen fuit, vt de femina carnem acciperet. Primo quidem, quia per hoc tota humana natura nobilitata eſt. unde Aug.* dicit ĩ lib. 83. Quæſtionũ, Hominis liberatio in vtroq; ſexu debuit apparere. Ergo, quia virum oportebat ſuſcipere, qui ſexus honorabilior eſt, conueniens erat vt feminei ſexus liberatio hinc appareret, q̃ ille vir de femina natus eſt. Secundo, quia per hoc veritas incarnationis aſtruitur. Vnde Amb.* dicit in li. de incar. Mulier in Chriſto ſecũdum naturam inuenies, & vltra naturam: ſecundum conditionem etenim naturę in vtero feminei. ſ. corporis fuit, ſed ſupra conditionem virgo concepit, virgo generauit, ĩvt crederes, quia Deus erat, qui innouabat naturam, & homo erat, qui ſecũdum naturam naſcebatur ex homine. Et Aug.* dicit in Epiſtola ad Voluſia. Si omnipotens Deus hominẽ vbicumque formatum, non ex materno vtero crearet, ſed repentinum inferret aſpectibus, nonne opinionem confirmaret erroris, nec hominem vérũ ſuſcepiſſe, vllo modo crederetur, & dum omnia mirabiliter facit, auferret quod miſericorditer fecit? Nũc vero ita inter Deum & hominẽ mediator apparuit, vt in vnitate perſonæ copulans vtramque naturam, & ſolita ſublimaret inſolitis, & inſolita ſolitis temperaret. Tertio, quia per hunc modum completur omnis diuerſitas generationis humanę. Nam primus homo productus eſt ex limo terræ ſine viro & femina: Eua vero producta eſt ex viro ſine femina: alij vero homines naſcũtur ex viro & femina. unde hoc quartum, quaſi Chriſto proprium relinquebatur, vt produceretur ex femina ſine viro.

Ad primvm ergo dicendum, q̃ quia ſexus maſculinus eſt nobilior quàm femineus, ideo humanã naturam in maſculino ſexu aſſumpſit: ne tamen ſexus femineus contemneretur, congruũ fuit, vt carnem aſſumeret de femina. unde Aug. dicit in lib.* de Agone Chriſtiano: Nolite voſipſos contemnere viri, filius Dei virum ſuſcepit: nolite voſipſas contemnere feminæ, filius Dei natus ex femina eſt.

Ad 2^m dicẽdũ, q̃ ſicut Aug.* dicit 23. li. cõtra Fauſtũ (qui hac obiectione vtebatur) Nõ plane, inquit, catholica fides, quæ Chriſtum Dei filiũ, natũ ſm carnẽ credit ex virgine, vllo modo eundem Dei filium ſic in vtero mulieris includit, quaſi extra non ſit, quaſi cæli & terræ adminiſtrationem deſeruerit, quaſi a patre receſſerit, ſed vos Manichæi corde illo, quo nihil poteſtis niſi corporalia phãtaſmata cogitare, iſta omnino nõ capitis. ut. n. dicit in Epiſt.* ad Voluſi. Hominum iſte ſenſus eſt, nihil niſi corpora valentiũ cogitare, quorũ nullũ põt eſſe vbiq; totũ: qm̃ p innumerabiles partes aliud alibi habeat neceſſe eſt. Longe alia eſt animæ natura q̃ corporis, quanto magis Dei, qui creator eſt animæ & corporis, & nouit vbique totus eſſe & nullo contineri loco: nouit venire, non recedendo vbi erat: nouit abire, non deſerendo quo venerat.

Li. 2. ca. 11. circa med. to. 3.

Li. 23. c. 10. ante me. to. 6.

Eſt Epiſt. 3. ante med. tom. 2.

Eſt Epiſt. 5 aliquantulum a prin. tom. 2.

AD 3^m dicendum, ꝙ in conceptione viri ex femina non est aliquid immundum, inquantum est opus Dei, vnde dicitur act. 10. Quod Deus creauit, tu ne cõmune dixeris. i. immundum. Est ibi tamen aliqua immunditia ex peccato prouieniens, prout cum libidine quis cõcipitur ex cõmistione maris & feminæ, quod Q. 19. ar. 4. tamen in Christo non fuit, vt supra ostensum est*.

Si tamen aliqua esset ibi immunditia, ex ea non in quinaretur dei verbum, quod nullo modo est immutabile vel alterabile. Vnde Aug.* dicit in li. cõtra quinque hæreses, Dicit Deus creator hominis, Quid est quod te permouet in mea natiuitate? non sum libidinis conceptus cupiditate. ego matrem de qua nascerer feci. Si solis radius cloacarum sordes siccare nouit, eis inquinari non nouit, quanto magis splendor lucis æternæ, quocumque radiauerit mũdare potest, & ipse pollui non potest?

Ca. 6. circa medium to. 6.

ARTICVLVS V.

¶ Super Quæstionis vigesimæprimæ Articulum quintũ.

Vtrũ corpus Christi de purissimis sanguinibus Virginis formatum fuerit.

3. di. 3. q. 3. ar. 5.

AD QVINTVM sic procedi-
TItulus duo ponit, ly ex sanguine, & ly purissimo. Et sanguis quidem ponitur ad differentiam carnis, ossis, nerui & huiusmodi partium: puritas aũt apponit ad excludẽdam admistionem seminum, quæ videtur in aliorum hominum formatione concurrere.

¶ In corpore articuli vnica est cõclusio: Corpus Christi fuit conceptum ex purissimo sanguine beatæ Virginis, ad amplioꝛem digestionem perducto per virtutẽ eius generatiuam. Probatur: Generatio Christi habuit naturalem modum generationis quo ad hoc, quòd ex femina est, & supernaturalẽ quo ad hoc, quòd est ex Virgine. ergo habet materiã ex matre similẽ aliis, principium vero actiuũ diuersum. ergo habet pro materia sanguinem matris non quẽcumque, sed perductũ naturali matris virtute ad hoc, quòd materia sit apta conceptui. Antecedens patet ex auctoritate Amb. i pꝛcedenti articulo. Prima consequentia ꝓbatur: quia ad naturalem modum generationis spectat cõformitas materiæ, sicut conformitas matris: ꝙa naturaliter mater materiã ministrat ex parte autem materis sit principium actiuum in generatione, sicut probat Philosoꝑ. in li.* de Generatione animalium. Femina autem, quæ ex mare concipit, non est virgo. & ideo ad supernaturalem modum generationis Christi pertinet, quòd actiuũ principium in generatione illa fuerit virtus supernaturalis diuina: sed ad naturalem modum generationis eius pertinet, ꝙ eius materia, de qua corpus eius conceptũ est, sit conformis materiæ, quam aliæ feminæ subministrant ad conceptionem prolis. Hæc autem materia ſm Phil.* in li. de generatione animalium, est sanguis mulieris, non quicumq;, sed perductus ad quãdam ampliorem digestionem per virtutem generatiuã matris, vt sit materia apta, ad conceptum. & ideo ex tali materia fuit corpus Christi conceptum.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ cũ beata virgo fuerit eiusdẽ naturæ cũ alijs feminis, cõsequens est ꝙ habuerit carnẽ & ossa eiusdẽ naturæ. Carnes aũt & ossa in alijs feminis sũt actuales corꝑis partes, ex quibus cõstituit integritas corꝑis, & ideo subtrahi nõ pũt sine corꝛuptione corꝑis, vel diminutione. Christus aũt, qui venerat corꝛupta reparare, nullã corꝛuptionẽ aut diminutionẽ integritati matris eius inferre debuit, vt supra dictũ est*: & iõ nõ debuit corꝑus Christi formari de carne vel ossibus Virginis, sed de sanguine, qui nondum est actu pars, sed est potentia totum, vt dicitur in li. de genera. aialiũ. & ideo dicitur carnẽ de Virgine sumpsisse, nõ quòd materia corꝑoris eius fuerit actu caro, sed sanguis, qẽ potẽtia caro.

Ad 2^m dicẽdũ, ꝙ sicut in 1. parte dictũ est*, Adã, qa istitutus erat, vt principiũ quoddã humanæ naturæ, habebat in suo corꝑore aliquid carnis et ossis, qđ nõ pertinebat ad integritatẽ personalẽ ipsius, sed solũ inquãtũ erat naturę humanę principiũ, & de tali formata est mulier absq; viri detrimento, sed nihil tale fuit in corꝑore Virginis, ex quo corꝑ Chri posset formari sine corꝛuptione materni corꝑis.

Ad 3^m dicẽdũ, ꝙ semen fẽminæ non est generationi aptum: sed est quiddã imperfectũ in genere feminis, qđ nõ potuit ꝓduci ad pfectũ seminis cõplemẽtũ, pp imperfectionẽ virtutis femineę. & iõ tale semẽ nõ est materia, q̃ de necessitate regrat ad cõceptũ, sicut Phi. dicit i li. de gene. aialiũ: & iõ in cõceptione corꝑoris Christi nõ fuit: præsertim quia licet sit ꝑfectũ in genere seminis, tamẽ cũ quadã concupiscẽtia resoluitur, sicut & semen maris. In illo autem conceptu virginali, concupiscentia locũ habere nõ potuit. & ideo Dam.* dicit ꝙ corꝑus Christi nõ seminaliter conceptum est. Sanguis autẽ menstruus, quem feminæ per singulos menses emittunt, impuritatem quandam naturalẽ habet corꝛuptiõis: sicut & ceteræ superfluitates, quibus natura non indiget, sed eas expellit. Ex tali autem menstruo corꝛuptionẽ habente, quod natura repudiat, non formatur cõceptus, sed hoc est purgamentum quoddam illius puri sanguinis, qui digestione quadam est præparatus ad conceptum, quasi purior & perfectior alio sanguine. Habet tamen impuritatẽ libidinis in conceptione aliorum hominum: inquãtum ex ipsa commistione maris & feminæ, talis sanguis ad locum generationi congruum attrahitur: sed hoc in cõceptione Christi non fuit, quia operatione Spiritus sancti talis sanguis in vtero Virginis adunatus est & formatus in prolẽ. Et ideo dicitur corꝑus Christi ex castissimis & purissimis sanguinibus Virginis formatum.

Q. 2. a. 4. li. 2.

Q. 31. a. 5. ad 2.

Li. 1. de orth. fid. c. 4. circa fi. ꝓpe, & li. 2. c. 4. & simo. 4

Lib. 3. orth. fid. c. 1. 4. 6. & 7.

Li. 10. c. 19. & 20. to. 3.

3. p. q. 31. a. 3. ad 4 arg.

L. 1. ca. 1. in fi. ꝓpe, & li. 2. c. 4. & simo. 4

L. 1. ca. 1. & 19. to. 4. D. 161.

D. 661.

D. 113.

ARTICVLVS VI.

Vtrum corpus Christi in antiquis patribus fuerit secundum aliquid signatum.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur ꝙ corꝑus Christi fuerit secundum aliquid signatum in Adam, & i alijs patribus. Dicit. n. Aug.* 10. super gene. ad literam, ꝙ caro Chrsti fuit in Adam & Abraham, secũdum corpulentam substantiam: sed substantia corꝑulenta est quiddam signatum. ergo caro Christi fuit in Adam, & Abraham, & alijs patribus secundũ aliquid signatum.

¶ 2 Præter. Rom. 1. dicitur, ꝙ Christus factus est ex semine Dauid secũdum carnem: sed semen Dauid fuit aliquid signatum in ipso. ergo Christus fuit in Dauid secundum aliquid signatũ, & eadem ratione in alijs patribus.

¶ 3 Præt. Christus ad humanum genus affinitatem habet, inquantum ex humano genere carnem assumpsit: sed si caro illa non fuit secundum aliquid signatum in Adam, nullã videtur habere affinitatẽ ad humanũ genus, quod ex Adã deriuatur: sed magis ad alias res, vnde de materia carnis eius assumpta est. videt ergo ꝙ caro Christi fuerit in Adam, & in alijs patribus secundum aliquid signatum.

SED CONTRA est, quòd Aug.* dicit 10. super Gene. ad literã, quocumque modo Christus fuit in Adam & Abraham & alijs patribus, alij homines etiam ibi fuerunt, sed non conuertitur: alij autem homines non fuerunt in Adã & Abraham, ſm aliquam materiã signatam, sed solum ſm originem, vt in 1. parte habitum est. * ergo neque Christus fuit in Adam, & Abraham, secundum aliquid signatum, & eadem ratione nec in alijs patribus.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut supra dictum est*, materia corꝑoris Christi non fuit caro & os beatæ Virginis, nec aliqd, quod fuerit actu pars corꝑoris eius, sed sanguis, qui est potẽtia caro. Quicquid autem fuit in beata Virgine a parentibus acceptũ, fuit actu pars corꝑoris beatæ Virginis. Vnde illud, quod fuit in beata Virgine a parentibus acceptum, nõ fuit materia corꝑoris Christi. & ideo dicẽdum est, ꝙ corꝑus Christi nõ fuit in Adam & alijs patribus secundum aliquid signatum, ita. s. ꝙ aliqua pars corꝑoris. Adæ vel alicuius alterius posset designari determinate, vt diceretur ꝙ ex hac materia determinate, formabitur corꝑus Christi, sed fuit ibi ſm originem, sicut & caro aliorum hominum. Corꝑus enim Christi habet relationem ad Adam & alios patres, mediante corꝑore matris eius. Vnde nullo alio modo, fuit in patribus corꝑus Christi, quàm corꝑus matris eius, quod non fuit in patribus secundũ materiam signatam, sicut nec corꝑora aliorum hominum, vt in 1. parte dictum est*.

Ad primvm ergo dicendum, quòd cum dicitur Christus fuisse in Adam, secundum corꝑulentã substantiam, non est intelligendum hoc modo, quòd corꝑus Christi in Adam fuerit, quædam corꝑulenta substantia: sed quia corꝑulenta substantia corꝑoris Christi, ideſt, materia, quam sumpsit ex Virgine, fuit in Adam, sicut in principio actiuo, non autem sicut in materiali principio: quia scilicet, per virtutem generatiuam Adæ & aliorum ab Adam descendentium vsque ad beatam Virginem, factum est vt illa materia præpararetur, ad conceptum corꝑoris Christi. Non autem fuit materia illa formata in corꝑus Christi, per virtutem seminis ab Adam deriuatã. & ideo Christus dicitur fuisse in Adam originaliter, secundum corꝑulentam substantiam: non autem secundum seminalem rationem.

Ad 2^m dicendum, quòd quàmuis corꝑus Christi non fuerit in Adam & in alijs patribus, secundũ seminalem rationem: corꝑus tamẽ beatæ Virginis, ta. determinata ꝑportione transfusa successiue de ꝑsona i ꝑsonã ab Adam, vsque ad beatã Virginem: siue hoc sit opinatũ esse cõmune omnibus hominibus, siue Christo ꝓprium.

Li. 10. ex c. 19. & 26. colligitur, tom. 3.

¶ In corꝑore articuli vna est conclusio: Corꝑus Christi non fuit in Adam & alijs patribus secundũ aliquid signatũ. Probat: Quicquid fuit in beata Virgine a parentibus acceptũ, fuit actu pars beatæ Virginis. ergo illud nõ fuit materia corꝑoris Christi. ergo corꝑus Christi non fuit in Adã & aliis, secundũ aliquid signatum. Antecedẽs pro constanti relinquitur: quia sic est in aliis hominibus. Prima enim & præcipua pars geniti est id, quod a parentib⁹ habetur, secundum omnes. Prima consequentia probatur: quia materia corꝑoris Christi non fuit caro, aut os aut quęcũque pars actu beate Virginis, sed sanguis, vt patet in pꝛcedenti articulo. Secũda vero consequẽtia probatur: quia corꝑus Christi non habet originis relationem ad Adam, & alios patres, nisi mediante corꝑore matris suæ.

1. p. q. 31. a. 2. ar. 1.

Art. pꝛæced.

quod ex semine maris est cõceptum, fuit in Adam, & in alijs patribus, secundum rationem seminalem. & ideo mediante beata Virgine, Christus secundum carnem dicitur esse ex semine Dauid, per modũ originis.

AD 3^m dicendum, quòd Christus habet affinitatẽ ad humanum genus, secũdum similitudinem speciei. Similitudo autem speciei attenditur, non secundũ materiam remotam, sed secundum materiam proximã, & secundum principium actiuum, quod generat sibi simile in specie. Sic igitur affinitas Christi ad humanum genus sufficienter cõseruatur, per hoc, quòd corpus Christi formatum est ex sanguinibus Virginis, deriuatis secundum originem ab Adam, & alijs patribus. Nec refert ad hanc affinitatem vndecumque materia illorum sanguinum sumpta fuerit: sicut nec hoc refert in generationem aliorum hominum, sicut in prima parte dictum est.

¶ Super Quæstionis trigesimæprimæ Articulum septimum.

3, di, 3, q. 4, ar. 1. TItulus vt sonat propter quosdã ponẽtes, carnẽ Christi in patribus non subiectã fuisse peccato, sed immunẽ seruatam.

¶ In corpore tria: primo, duo supponũtur: secundo, duo excludũtur errores: tertio, respondetur quæsito. Quo ad primũ

Li. 3. c. 6. & 7. non longe a princ. & c. 2. a medio, supponitur primo, quòd est sermo conparatiu^o Christi ad patres. supponitur secũdo, quòd diuersa est conditio Christi & patrũ quo ad

† Li. 10. c. 2. 20. a med. tom. 3. peccatum, quia illi subiecti peccato, Christus immunis a peccato.

¶ Quo ad secundũ primũ error esset cõditionem patrũ attribuere Christo. secundus esset cõditionẽ Christi attribuere partibus, seu alicui parti cuiusuis eorum. Et quia prim^o opinantes nõ habet, secũdus vero habet, contra secũdum dupliciter arguitur: primo, quia caro Christi non fuit in patribus secũdũ aliquid signatum: secundo,

Q. 27. ar. 2. & q. 14. ar. 3. ad 1. quia non pars, sed tota caro patrum ex concupiscentia concipitur. Quo ad tertiũ conclusio rñsiua est: Tota caro patrũ fuit peccato obnoxia, ita quòd nihil fuit in eis liberũ, vnde caro Christi formaretur. Infertur hæc cõclusio ex antedictis.

¶ Vbi aduerte, Autorem nõ intulisse,

ARTICVLVS VII.

Vtrum caro Christi in Patribus fuerit peccato obnoxia.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur q̃ caro Christi in antiquis patribus peccato infecta non fuerit. Dicitur enim Sap. 7. quòd in diuinam sapientiam nihil inquinatum incurrit. Christus autem est Dei sapientia, vt dicitur 1. ad Cor. 1. ergo caro eius nũquã peccato inquinata fuit.

¶ 2 Præt. Dama.* dicit in 3. li. quòd Christus primitias nostræ naturæ assumpsit: sed in primo statu caro humana nõ erat peccato infecta. ergo caro Christi non fuit infecta, nec in Adam nec in alijs patribus.

¶ 3 Præt. Aug.† dicit. 19. super Gen. ad literam, quòd natura humana semper habuit cum vulnere vulneris medicinam: sed id, quod est infectum, non potest esse vulneris medicina, sed magis ipsum indiget medicina. ergo semper in natura humana fuit aliquid non infectum, ex quo postmodũ est corpus Christi formatum.

SED CONTA est, quòd corpus Christi nõ refertur ad Adam & ad alios patres, nisi mediante corpore beatę Virginis de qua carnem assumpsit: sed corpus beatæ Virginis totum fuit in originali peccato conceptum, vt supra dictum est*, & ita etiam secundum quod fuit in patribus, fuit peccato obnoxium, ergo caro Christi, secundum quòd fuit in patribus, fuit peccato obnoxia.

RESPON. Dicendũ, quòd cũ dicimus Christum fm carnẽ eius fuisse in Adam & in aliis patribus, comparamus ipsum vel carnem eius ad Adam & ad alios patres. Manifestum autẽ est, quòd alia fuit conditio patrũ, & alia Christi: nã Patres fuerunt subiecti peccato, Christus autẽ fuit omnino a peccato immunis. Dupliciter ergo in hac comparatione errare contingit. Vno modo, vt attribuamus Christo vel carni eius cõditionẽ, quæ fuit in patribus, puta, si dicamus, q̃ Christus in Adã peccauit, quia i eo aliquo modo fuit, quod est falsum: quia non eo modo in eo fuit, vt ad Christum peccatum Adæ peruenire, quia non deriuatur ab eo secundum concupiscentiæ legem, siue fm rationem seminalem, vt supra dictum est*. Alio modo contingit errare, si attribuamus ei, quod actu fuit in patribus cõditionẽ Christi vel carnis eius, vt, s. quia caro Christi, secundum quòd in Christo fuit, non fuit peccato obnoxia, ita etiam in Adam & in alijs patribus fuerit aliqua pars corporis eius, quæ non fuit peccato obnoxia, ex qua postmodũ corp^o Christi formaretur: sicut quidã posuerũt: quod quidẽ esse esse nõ põt. Primo, quia caro Christi non fuit fm aliquid signatũ in Adã & in alijs patribus, quod poss set distingui a reliqua eius carne, sicut purum ab impuro: sicut iam supra dictũ est. * Secundo, quia cũ caro humana peccato inficiatur ex hoc, q̃ est per cõcupiscẽtiã cõcepta, sicut tota caro alicuius hominis per concupiscentiam concipitur, ita tota peccato ĩquinatur. & iõ dicẽdũ est, q̃ tota caro antiquorũ patrũ fuit peccato obnoxia, nec fuit in eis aliqd a pctõ ĩmune, d quo postmodũ corp^o Christi formaret.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ Christus non assumpsit carnem humani generis subiectam peccato, sed ab omni infectione peccati mundatam. & ideo in Dei sapientiam nihil inquinatum incurrit.

AD 2^m dicendum, quòd Christus dicitur primitias nostræ naturæ assumpsisse, quãtũ ad similitudinẽ conditionis, quia. s. assumpsit carnẽ peccato non infectam, sicut fuerat caro hominis ante peccatum. Non autem hoc intelligitur secundum continuationẽ puritatis: ita. s. q̃ illa caro puri hominis conseruaretur a peccato^e immunis, vsq; ad formationẽ corpis Christi. D. 370

AD 3^m dicendum, quòd in humana natura ante Christum erat vulnus, idest, infectio originalis peccati in actu: medicina autem vulneris non erat ibi actu, sed solum secundum virtutem originis, prout ab illis patribus propaganda erat caro Christi.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum Christus, in lumbis Abrahæ fuerit decimatus.

¶ Super Quæstionis trigesimæprimæ Articulum octauum.

3. di. 3. q. 4. ar. 1. q. 2. Et 4. ar. 1. q. 1. ar. 2. q. 3. ad 2. & q. 3. ad 2. & di. 2. q. 1. ar. 2. ad 4. TItulus ex verbis Apostoli ad Hebr. & Augustini occasionẽ habet. Et significat esse deciatum, soluisse decimas per ministeriũ Abrahæ.

¶ In corpore est vna cõclusio: Christ^o nõ fuit in lumbis Abrahæ decimat^o. Probatur dupliciter: primo auctoritate Apostoli. secundo ratione. Et ex auctoritate quidem Apostoli arguit ducendo ad impossibile sic: Si Christus fuisset decimatus in lũbis Abrahę, eius sacerdotium nõ esset secundum ordinẽ Melchisedec, sed minus ipso sicut Leui. Probatur sequela, quia per hoc quòd Leui existẽte in lumbis Abrahæ, Abrahã dedit decimas Melchisedec. Probatur ab Apostolo sacerdotiũ Leui esse minus sacerdotio Melchisedec. Ex ratione autem mystica probatur. Dans decimas protestatur, se imperfectum, & perfectionẽ alii tribuere. ergo Abraham dando decimas, protestatus est se & suos cõtracturos originale pectũ

Li. 10. c. 20. post med. tom. 3. curatione indigere a Christo, ergo omnes qui fuerunt in lumbis Abrahæ, nõ solũ secundũ copulentã substãtiam, sed etiã secũdum rationẽ seminalem, fuerũt decimati, ergo Christ^o non fuit decimatus. Antecedẽs ꝓbatur, quia dans decimas, nouem sibi retinet, & decimã perfectionis signum alii tribuit. Probat signũ perfectionis, quia decimus est quodammodo terminus numerorum: nam numerando, vsque ab decem procedimus, & inde replicamus vnum supra decem, vndecim &c. prosequendo. Prima consequentia probatur quo ad primam parte: quia imperfectio humani generis est propter peccatũ indigens curatione: & solus Christus curator est peccati, iuxta illud Ecce qui tollit peccatum mundi: & ipsum præfigurabat Melchisedech, vt patet ex Apostolo. Et hæc quo ad secundã partem. Secunda vero cõsequẽtia probatur: quia per rationẽ eo decimas dante Melchisedec, adhuc Leui erat in lumbis eius: sed similiter Christus erat in lumbis Abrahæ, quando decimas dedit. ergo ipse etiam Christus fuit decimatus in Abraham.

¶ 2 Præ. Christ^o est ex semine Abrahæ, secundum carnem, quã de matre accepit: sed mater eius fuit decimata in Abraham. ergo pari ratione Christus.

¶ 3 Præt. Illud in Abraham decimabatur, quod curatione indigebat, vt Augu.* dicit 10. super Gen. ad literam. Curatione autem indiget omnis caro peccato obnoxia. cum igitur caro Christi fuerit peccato obnoxia (sicut dictũ est*) videtur quòd caro Christi ĩ Abraham fuerit decimata.

¶ 4 Præt. Hoc non videtur aliquo modo derogare dignitati Christi: nihil enim prohibet patre alicuius pontificis decimas dante alicui sacerdoti, filium eius pontificem maiorem esse simplici sacerdote. licet ergo dicatur Christus decimatus, Abraham decimas dãte Melchisedec, nõ tamen propter hoc excluditur, quin Christus sit maior quàm Melchisedec.

SED CONTRA est, quòd Augustus.* dicit 10. super Gene. ad literam, quòd Christus ibi, scilicet in Abraham, decimatus non est, cuius caro inde non feruorem vulneris, sed materiam medicaminis traxit.

RESPON. Dicendum, quòd secundum intentionem Apostoli oportet dicere, quòd Christus in lumbis Abrahæ non fuerit decimatus. Probat enim Apostolus, maius esse sacerdotium, quod est secundum ordinem Melchisedec, sacerdotio Leuitico, per hoc, quòd Abraham, decimas dedit Melchisedec, adhuc Leui existente in lumbis eius, ad quẽ pertinet legale sacerdotium. Si autem Christus etiam in Abraham decimatus esset, eius sacerdotium non esset secundum ordinem Melchisedec, sed minus sacerdotio Melchisedec. Et ideo dicendum est, quòd Christus non est decimatus in lumbis Abrahæ, sicut Leui: quia enim ille qui decimas dat, nouem sibi retinet, & decimam alij tribuit, quod est perfectionis signum (inquantum est quodammodo terminus omnium numerorum, qui procedunt vsque ad decem) inde est, quòd ille, qui decimas dat, protestatur, se imperfectum, & perfectionem alij tribuere. Imperfectio autem humani generis est propter peccatũ, quod indiget perfectione eius, qui a peccato curat. Curare autem a peccato, est solius Christi: ipse enim est agnus, qui tollit peccatum mundi, vt dicitur Ioan. 1. Figuram autem eius gerebat Melchisedec, vt Apostolo. probat Heb. 7. Per hoc ergo, quòd Abraam Melchisedec decimas dedit, præfiguruit se velut in peccato conceptum, & omnes qui ab eo descensuri erant, ea ratione, vt peccatum originale contraherent, indigere curatione, quæ est per Christum. Isaac autem & Iacob & Leui & omnes alij, sic fuerunt in Abraham, vt ex eo deriuarentur, non solum secundum corpulentam substantiam, sed etiam secundum rationem seminalem, per quam originale peccatum contrahitur. Et ideo omnes in Abraham sunt decimati, id est, præfigurati indigere curatione, quæ est per Christum. Solus^d autem Christus sic fuit in Abraham, vt ab eo deriuaretur, non secundum rationem seminalem, sed secundum corpulentam substantiam. Et ideo non fuit in Abraham sicut curatione indigens, sed magis sicut vulneris medicina, & ideo non fuit in lumbis Abrahæ decimatus. Et per hoc patet responsio ad PRIMVM. D. 370

AD 2^m dicendum, quòd quia beata Virgo, fuit in originali concepta, fuit in Abraham sicut curatione indigens: & ideo fuit ibi decimata, velut inde descendens, secundum seminalem rationem. De corpore autem Christi non est sic, vt dictum est*. Ar. præced. & locis in corpo. & in arg. Sed cõtra citatis.

AD 3^m dicendum, quòd caro Christi dicitur fuisse in antiquis patribus peccato obnoxia, secundum qualitatem, quam habuit in suis parentibus, qui fuerunt decimati: non autem secundum qualitatem, quam habet, prout est actu in Christo, qui non est decimatus.

AD 4^m dicendum, quòd sacerdotium leuiticum, secundum carnis originem deriuabatur, vnde non minus fuit in Abraham, quàm in Leui. Vnde per hoc, quòd Abraham decimas dedit Melchisedec, tamquam maiori, ostenditur sacerdotium Melchisedec, inquantum gerit figuram Christi, esse maius sacerdotio leuitico. Sacerdotium autẽ Christi, non sequitur carnis originem, sed grãtiam spiritualem. Et ideo potest esse quòd pater det decimas alicui sacerdoti tamquam minor maiori, & tamen filius eius sit pontifex, est maior illo sacerdote, non propter carnis originem, sed propter gratiam spiritualem, quam habet a Christo.

¶ Super Quæstionis trigesimæsecundæ Articulum primum.

QVAESTIO XXXII.

De conceptione Christi, quo ad actiuũ principium, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerãdum est de principio actiuo in conceptione Christi.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum Spiritussanctus

qua est quæstio, triplici ratione: & rationes in litera clare patent.

¶ Duo tñ ꝓ nouitijs occurrũt, primũ est, quòd aliter attribuitur personæ Spiritussancti, efficere carnem Christi, & aliter Filio assumere eandem: nam Spiritui sancto attribuitur conceptionis causalitas, vt appropriatum, sicut bonitas & amor: Filio autem attribuitur assumere carnem, vt proprium, ita quòd corpus Christi, ita conceptum est de Spiritu sancto appropriate, quòd etiam cõceptum est de Patre & Filio (in diuisa enim sunt opera Trinitatis ad extra) sicut Spiritus sanctus ita est amor appropriate, ꝙ tñ Pater, quàm Filius est etiam amor. Sed corpꝰ Christi ita est assumptum a Filio ꝙ nec a Patre, nec a Spiritu sancto est assumptum: & propterea incarnatiõ esse, nõ appropriatũ, sed proprium est Filio. ratio autem superiꝰ dicta est.

2. dist. 2. art. 2. q. 2. Et 4. con. c. 45. & 46. & opus. 3. ca. 226. & Ioan. 12. l. 4. *Li. 1. ca. 4. in fi. & 5. in prin. to. 3.

Li. 4. ca. 26. parum ante medium tom. 3. * 1. p. q. 43. ar. 5.

¶ Secundo dubium occurrit i 3. ratione circa probationẽ ex Apostolo ad Gala. 4. non enim infert intentum, scilicet ꝙ Spiritussanctus efficiat filios Dei: sed ꝙ faciat eos clamare Abba, pater.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ licet in naturalibus filiis hominũ aliud sit principium naturæ, & aliud principiũ operationis, in filio tamẽ adoptiuo per liberũ arbitriũ, quo feruntur i Deũ, idẽ est principium filiationis, & operationis propriæ filiorum: quia ad suauẽ dei dispositionem spectat, vt rationales creaturas per rationis vsum ad se trahat. Et propterea ex eo, quòd Spiritus efficit propriã operationem filiorum dei, quæ est clamare Abba, Pater, optime sequitur, a posteriori tamen, quòd ipse est effector filiorũ Dei, quos cum efficit, facit clamãtes ad Deũ pater, pater.

fuerit principium actiuum conceptionis Christi.

¶ Secũdo, Vtrum possit dici, quòd Christus sit conceptus de Spiritu sancto.

¶ Tertio, Vtrum possit dici, ꝙ Spiritussanctus sit pater Christi secundum carnem.

¶ Quarto, Vtrum beata Virgo aliquid actiue egerit in conceptione Christi.

G

Articvlvs primvs.

Vtrum Spiritussanctus fuerit principium actiuum conceptionis Christi.

Ad primvm sic proceditur. Videtur quòd efficere conceptionem Christi, nõ debeat attribui Spiritui sancto: quia vt Aug.* dicit in 1. de Trin. Indiuisa sunt opera Trinitatis, sicut & indiuisa est Trinitatis essentia: sed efficere conceptionem Christi, est quoddam opus diuinum. ergo videtur quòd non magis sit attribuẽdum Spiritui sancto quàm patri, vel filio.

¶ 2 Præt. Apostol. dicit Galat. 4. Cum venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factũ ex muliere: quod exponens Aug. in 4. de Trinita. † dicit, Eo vtique missum, quo factum ex muliere: sed missio Filij attribuitur præcipue Patri, vt in 1. parte habitũ est *. Ergo & conceptio secundum quam factus est ex muliere, debet præcipue Patri attribui.

I

¶ 3 Præt. Prouer. 9. dicitur: Sapientia ædificauit sibi domum. Est autem sapientia Dei, ipse Christus, secundum illud 1. ad Cor. 1. Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam. Domus autem huius sapientiæ est corpus Christi, quod etiam dicitur tẽplum eius, secundum illud Ioan. 2. Hoc autem dicebat de templo corporis sui. ergo videtur quòd efficere conceptionem corporis Christi, K debet præcipue attribui Filio. nõ ergo Spiritui sancto.

Sed contra est, quòd dicitur Luc. 1. Spiritussanctus superueniet in te &c.

Respon. Dicendum, quòd cõceptionem corporis Christi tota Trinitas est operata: attribuitur tamen hoc Spiritui sancto, triplici ratione. Primo quidem, quia hoc congruit causæ incarnationis, quæ consideratur ex parte Dei: Spiritus enim sanctus, est F amor Patris & Filij, vt in 1.* parte habitum est. Hoc autem ex maximo dei amore prouenit, vt filius dei carnem sibi assumeret in vtero virginali: unde dicitur Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret. Secundo, quia hoc congruit causæ incarnationis ex parte naturæ assumptæ: per hoc enim datur intelligi, quòd humana natura assumpta est a filio Dei in vnitatem personæ, non ex aliquibus meritis, sed ex sola gratia, quæ Spiritui sancto attribuitur, secundum illud. 1. ad Corinth. 12. Diuisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus. Vnde Augustus.* dicit in Enchi. Iste modus quo est natus Christus de Spiritu sancto, insinuat nobis gratiam Dei, qua homo nullis præcedentibus meritis, in ipso primo exordio naturæ suæ quo esse cœpit, verbo Dei copularetur in tantam personæ vnitatem, vt idem ipse esset esset filius Dei. Tertio, quia hoc congruit termino incarnationis. Ad hoc enim terminata est incarnatio, vt homo ille qui concipiebatur, esset sanctus & filius Dei: utrumque autem horum attribuitur Spiritui sancto. Nam per ipsum efficiuntur homines filij Dei, secundum illud Galat. 4. Quoniam estis filij Dei, misit Deus Spiritum filij sui, in corda H vestra, clamantem Abba, pater. Ipse est etiam Spiritus sanctificationis, vt dicitur Roma. 1. Sicut ergo alij per Spiritumsanctum sanctificantur spiritualiter, vt sint filij Dei adoptiui, ita Christus per Spiritumsanctum est in sanctitate conceptus, vt esset filius Dei naturalis. Vnde Roma. 1. secundum vnam gloss.* quod præmittitur, scilicet, Qui prædestinatus est filius Dei in virtute, manifestatur per id, quod immediate sequitur, secundum Spiritum sanctificationis. i. per hoc quòd est conceptus de Spiritu sancto. & angelus annuntians ex hoc quod præmiserat, Spiritussanctus superueniet in te, cõcludit, Ideoq; & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei.

Ench. c. 40. nõ longe a prin. tom. 8

Ex glos. ordin. & Aug.

Ad primvm ergo dicendum, quòd opus conceptionis commune quidem est toti Trinitati, secundum tamen modum aliquẽ attribuitur singulis personis. Nam Patri attribuitur auctoritas respectu personæ filij, qui per huiusmodi conceptionem sibi assumpsit humanam naturam: Filio autem attribuitur ipsa carnis assumptio: sed Spiritui sancto attribuitur formatio corporis, quod assumitur a Filio. Nam ipse Spiritussanctus est spiritus Filij, ſm illud Gal. 4. Misit Deus Spiritum filij sui. Sicut autẽ virtus animæ, quæ est in semine, per spiritum qui in semine includitur, format corpus in generatione aliorũ hominũ, ita virtus Dei, quæ est ipse filius (ſm illud 1. ad Cor. 1. Christum Dei virtutem) per Spiritumsanctum corpus formauit, quod assumpsit. Et hoc etiam verba angeli demonstrant, dicentis, Spiritussanctus superueniet in te, quasi ad præparandam & formandam materiã corporis Christi, & virtus Altissimi. i. Christus obumbrabit tibi. i. corpus in te humanitatis, accipiet incorporeum lumen diuinitatis: umbra enim a lumine formatur & corpore, vt Grego.* dicit. 18. Mora. Altissimus autem intelligitur Pater, cuius virtus est Filius.

Li. 18. c. 13. in prin.

Ad 2ᵐ dicendum, quòd missio refertur ad personam assumentem, quæ a Patre mittitur: sed cõceptio refertur ad corpus assumptum, quod operatione Spiritussancti formatur. & ideo licet missio & cõceptio sint idem subiecto, quia tamen differunt ratione, missio attribuitur Patri, efficere autem cõceptionem Spirituisancto, sed carnem assumere attribuitur Filio.

In 2. parte q. ex nouo Test. q. 51. in prin. tom. 4.

Ad 3ᵐ dicendum, quòd sicut Aug. dicit in lib. de Quæ-

de Quæstionibus veteris & noui Testamẽti, quæstio A ista gemina ratione potest intelligi. Primum enim domus Christi Ecclesia est, quam ædificauit sibi sanguine suo. Deinde potest & corpus eius dici domus ipsius, sicut dicitur templum eius. Factum autem Spiritussancti factum filij Dei est, propter naturæ & voluntatis vnitatem.

¶ *Super Quæstionis trigesimæsecundæ Articulum secundum.*

3. di. 4. q. 1. ar. 1. q. 4. Et 4. cõt. c. 46. Et op. 3. c. 226.

Augu. in li. de natura boni ca. 27. tom. 6.

Titul⁹ circa prorietatẽ locutionis versatur: & præterea an dici debeat, quæritur, & cõstitit tota quæstio hæc in illa præpositione, De.

¶ In corpore articuli vna est conclusio: Conueniẽter dicere possumꝰ Christũ cõceptum esse de Spiritu sancto. Probatur & declaratur. Probatio est: In Spiritu sancto duplex est habitudo ad Christum cõceptũ, scilicet consubstãtialitatis & causalitatis effectiuæ. ergo cõuenienter potest dici conceptus de Spiritu sancto. Antecedens probatur: quia conceptio attribuit non solum corpori Christi: sed etiam ipsi Christo ratione corporis. Consequẽtia probatur: quia præpositio De, vtrãque denotat habitudinem, vt patet exẽplariter, cum filius Dei de Patre genitus dicitur. Declaratio est, quòd consubstantialitas ad personam Christi efficiẽtia ad corpus Christi referenda est.

Ante med. illius to. 2.

Titulus tertius. ¶ 1 Præt. Principium actiuũ, de quo aliquid concipitur, se habet sicut semen in generatione: sed Spiritussanctus non se habuit sicut semen in conceptione Christi. Dicit enim Hiero.* in expositione Catholicæ fidei, nõ sicut quidam sceleratissimi opinãtur, Spiritumsanctum dicimus fuisse pro semine, sed potẽtia ac virtute Creatoris dicimus esse operatũ. i. formatũ corpus Christi. nõ ergo debet dici, ꝙ Christꝰ sit cõceptus de Spiritusancto. B

¶ 3 Præt. Nihil vnũ de duobus formatur, nisi aliquo modo commistis: sed corpus Christi formatum est de virgine Maria. si ergo Christus dicatur conceptus de Spiritu sancto, videtur quòd facta sit commistio quædã Spiritussancti & materiæ, quã Virgo ministrauit, quod patet esse falsum. non ergo Christus debet dici cõceptus de Spiritusancto.

Sed contra est, quod dicitur Matth. 1. Antequam conuenirent, inuenta est in vtero habens de Spiritusancto.

Respon. Dicendum, quòd conceptio non attribuitur soli corpori Christi, sed etiam ipsi Christo ratione ipsius corporis. In Spiritu autem sancto duplex habitudo cõsideratur respectu Christi. Nam ad ipsum filium Dei, qui dicitur esse cõceptus, habet habitudinem consubstantialitatis: ad corpus autẽ eius habet habitudinem causæ efficientis. Hæc autem præpositio De, vtramque habitudinem designat, sicut cũ dicimus hominem aliquem esse de suo patre. Et ideo conuenienter dicere possumus, Christum esse conceptum de Spiritusancto, hoc modo, quòd efficientia Spiritussancti referatur ad corpus assumptum: consubstantialitas vero ad personam assumentem. E

Ad primvm ergo dicendum, quòd corpus

Articvlvs ii.

Vtrum Christus debeat dici conceptus de Spiritu sancto.

Ad secvndvm sic procedi-
tur. Videtur ꝙ Christus non debeat dici conceptus de Spiritusancto: quia super illud Rom. 2. Ex ipso & per ipsum & i ipso sunt omnia, dicit gl.* Aug. Attendẽdũ, ꝙ non ait de ipso, sed ex ipso: ex ipso enim cælum sunt & terra, quia fecit ea: nõ autem de ipso, quia nõ de substantia sua: sed Spiritussanctus non formauit corpus Christi de substantia sua. ergo Christus non debet dici conceptus de Spiritusancto..

¶ 2 Præ. Principium actiuũ, de quo aliquid concipitur, se habet sicut semen in generatione: sed Spiritussanctus non se habuit sicut semen in conceptione Christi. Dicit enim Hiero.* in expositione Catholicæ fidei, nõ sicut quidam sceleratissimi opinãtur, Spiritumsanctum dicimus fuisse pro semine, sed potẽtia ac virtute Creatoris dicimus esse operatũ. i. formatũ corpus Christi. nõ ergo debet dici, ꝙ Christꝰ sit cõceptus de Spiritusancto. D

¶ 3 Præt. Nihil vnũ de duobus formatur, nisi aliquo modo commistis: sed corpus Christi formatum est de virgine Maria. si ergo Christus dicatur conceptus de Spiritu sancto, videtur quòd facta sit commistio quædã Spiritussancti & materiæ, quã Virgo ministrauit, quod patet esse falsum. non ergo Christus debet dici cõceptus de Spiritusancto.

Sed contra est, quod dicitur Matth. 1. Antequam conuenirent, inuenta est in vtero habens de Spiritusancto.

Respon. Dicendum, quòd conceptio non attribuitur soli corpori Christi, sed etiam ipsi Christo ratione ipsius corporis. In Spiritu autem sancto duplex habitudo cõsideratur respectu Christi. Nam ad ipsum filium Dei, qui dicitur esse cõceptus, habet habitudinem consubstantialitatis: ad corpus autẽ eius habet habitudinem causæ efficientis. Hæc autem præpositio De, vtramque habitudinem designat, sicut cũ dicimus hominem aliquem esse de suo patre. Et ideo conuenienter dicere possumus, Christum esse conceptum de Spiritusancto, hoc modo, quòd efficientia Spiritussancti referatur ad corpus assumptum: consubstantialitas vero ad personam assumentem. E

Ad primvm ergo dicendum, quòd corpus

Articvlvs iii.

Vtrum Spiritussanctus dici debeat pater Christi secundum carnem.

¶ *Super Quæstionis trigesimæsecundæ Articulum tertium.*

Titulus clarus. ¶ In corpore articuli tria fiunt. primo præmittitur ratio paternitatis & filiationis tam perfectæ, quàm imperfectæ secundũ quid. Attenditur secundo communis regula de prædicatione vnius respectu eiusdem perfectæ & imperfectæ. Tertio ex his respondetur quæsito.

3. di. 4. q. 1. ar. 2. q. 1. & q. 2. ad 1. & 4. & i expo. lit. ad 2. Et 4. con. c. 45. Et opu. 3. c. 210. Li. 2. c. 3. & 4. tom. 4.

¶ Quo ad primum duo de his dicuntur. Primo, penes quid attendantur: secundo, distinguuntur in perfectæ, vel imperfectæ ratio-nis membra. Paternitas igitur & filiatio in animalium generatione secundũ similitudinẽ proprie dicũtur. Omnes particulæ i litera singillatim & clare declarantur. Distinguuntur autem paternitas & filiatio secundum perfectam vel imperfectam rationem, iuxta diuersæ rationis similitudinẽ: nam animal ex

animali aut excellē tius viuente, quàm animal procedēs, si perfecte accipit simi litudinem producē tis, pfecte ibi est pater & filius: si imperfecta est similitudo, imperfecta quoque est patris filijque ratio. Declarāturque exēplis patris secūdum creationem, & secundum adoptionem gratię.

Ar. 1. huius quæst.

Ench. c. 38. tom. 3.

¶ Quo ad secundū, regula est: De aliquo dictum secūdū perfectam rationem non dicitur de eodē secundum imperfectam rationem. Declaratur exēplo de homine secundū rationem veri & secūdum rationem picti hominis, respectu sortis: & patet litera

Exechi. c. 39. circa princ. tom. 3.

¶ Vbi aduerte, q̄ regula intelligitur de prædicatione simpliciter & absolute, hoc est sine additione aliqua. Et imprō pru ei⁹ ratio est: q̄a nomen quodcūque simpliciter enuntiatū de aliquo pfecta ratione illud habēte non significatur diminute illi cōuenire ac per hoc non secūdū imperfectam, sed secundum perfectā rationem.

¶ Et scito quòd supista regula fundatur intellect⁹ sacræ Scripturæ, cum de Iesu Christo loquēs affirmat ipsum esse Dei filium. ex hoc enim quòd esse filiū Dei, Christo conuenit secundum perfectam filiationis Dei rationem (quia est naturalis filius Dei) consequēs est, vt numquā Christus intelligendus sit filius adoptiuus, sicut ceteri sancti cum dicitur filius Dei.

¶ Quo ad tertium, cōclusio est, Christ⁹ nullo modo debet dici filiⁿ Spiritusanctī, aut totius Trinitatis. Probatur: Christus ē filiⁿ Dei secūm pfectā rōnē filiationis. ergo neque i rōne creationis, neque iustificationis, sed solius æternæ generationis debet dici filius Dei. ergo nec Spiritussancti, nec Trinitatis debet dici filius. Antecedēs patet. Prima consequētia probatur ex regula ꝓsupposita. Secunda vero ꝓbatur: quia secundum æternam generationē solius Patris est Filius.

¶ *Super Quæstionis triqesimæsecundæ Articuli quarti.*

TItulus clarus, notando q̄ nō est quæstio, an actue egerit, sed an actue egerit ipse actus cōceptiōis corporis Christi: de actione enim circa illū actū est quæstio.

¶ In corpore articuli quatuor fiunt: primo refertur opinio quædā habēs duas partes. Secundo, improbatur prima pars illius: tertio secunda: quarto respōdetur quæsito.

¶ Quo ad primum opinio dicit beatam virginem operatam in cōceptione Christi actiue duplicitet: scilicet naturali, & supernaturali virtute. Et primæ partis ratio est communis de inchoatione formarum in materia per aliquod cooperatiuum principium in materia. in hoc eni ponitur differentia inter trāsmutationem naturalem & artificialem: quia naturalis habet tale principium in materia, & ideo ē naturalis: artificialis vero habet solam materiam pure passiuam.

¶ Quo ad secundū tripliciter arguit: cōtra hoc Auctor. Primo interimēdo fundamentum, quia ad mutationem naturalem sufficit principium materiale esse passiuū, ex auctoritate Aristo. Secundo: quia ipossibile est q̄ materia agat ad sui formationem: quia nō est actu, agere enim est actus nō potentiæ, semp enī æstimabitur species mouere, vt dicitur 3 Phys. Tertio, quia impossibile est aliquid non diuisum in duas partes (vt animata) mouere se ipsum, ex 8. Physi.

¶ Aduerte hic, q̄ oportet digredi ad quæstiones multas, & examinandæ essent hæ rationes. Nam & de inchoatione formarum & de motu grauium & leuium, & de maxima atque uetustissima ambiguitate, an aliquid seipsum mouere possit, tractare oporteret, & non Theologum, sed philosophiam puram tradere opere longo, propterea extra librum hunc tractanda hæc relinquam.

¶ Quo ad tertiū ponitur primo ratio secundæ partis. Et assumit ratio hęc duo. Alterum naturale, scilicet quòd mater concurrit ad generationem per propriū semen, actiue concurrens ad generationem. Alterum supernaturale, scilicet quòd beatæ Virgini data est miraculose uirtus illa actiua, quam aliæ matres habent per semen, ut scilicet sine femine posset quod per semen potuisset. Et huius miraculi ratio est integerrima uirginitas, cui repugnat seminis resolutio. Deinde ponitur ꝓbatio istius opinionis quo ad radicem eius, & ipsam bipartitam. Et est ratio ista, Distinctio sexus est a natura propter diuersā operationem ad generationem opportunā. ergo est penes diuersitatem agentis, & patientis. ergo tota uirtus actiua est ex parte maris: passio uero ex parte feminæ. Antecedens probatur ex secundo Cæl. sic, Sexus est propter operationem opportunam ad generationem. ergo diuersitas sexus est propter diuersam operationem opportunam ad generationem. Consequentia hæc est per se nota, & assumptum est ex primo Cæl. Vnumquodque est propter suā operationem. Consequentia principalis probatur in litera, quia distinctio operationis in generatione est secundum agens, & patiens. Deinde ad huius rationis conclusionem firmandam asserturſignum in litera ex plātis, quia ideo in illis non est distinctio sexus, quia actiua & passiua uirtus sunt mistæ: hoc enim signum est quòd distinctio sexus est penes actiuum & passiuum, nec quo ad radicem positionis.

¶ Contra ipsam uero positionem procedit litera subsumendo, beata Virgo non accepit a Spiritusancto, ut esset pater Christi, sed mater. ergo non accepit potentiam actiuam in conceptione. Demum dæ uiæ secundum hanc opinionem excluduntur, altera dicentium, quòd uirtute illa supernaturali beata Virgo usa est agendo conceptionem Christi, & sic fuisset pater Christi: altera dicentium, quòd uirtute illa beata Virgo non est usa, & sic frustra collata ei fuisset uirtus illa actiua.

¶ Circa processum istum duo occurrunt dubia. Primū est circa cōsequentiam principalem allatæ rationis. non.n. apparet illius efficacia, quoniam fundatur super illa uniuersali. Omnis diuersitas operationum ad generationem, est secundum diuersitatem actui & passiui, quæ non uidetur uera, nec in litera habetur. Et quidem quòd oporteat illam uniuersaliter esse uerā ad probādā dictam consequentiam, patet clarissime: quia nisi sit uniuersaliter uera, facile negabitur consequentia, concedēdo omnia assumpta, scilicet & quòd distinctio sexuum est propter diuersam operationem, & quòd distinctio operationis aliqua est penes actiuū, & passiuum. Tunc enim patet debilitas consequentiæ, quia ex hoc quòd aliqua distinctio operis ad generationem est penes actiuum & passiuum, non sequitur determinate. ergo distinctio sexus est penes actiuum & passiuum. Sed si omnis distinctio operationis ad generationem est penes actiuum & passiuum, optime sequetur. ergo, distinctio sexuum est penes actiuum & passiuū: quia ipsa est manifeste ad diuersa opera ad generationē requisita.

¶ Secundum dubiū est circa secundā consequentiam. s. ergo tota uis actiua se tenet ex parte patris. Nā plus infertur, quā sequatur, licet. n. sequatur, ergo uis actiua se tenet ex parte patris, nō tamē sequitur, ergo tota se tenet ex illa parte. Et confirmatur, quia fm multos concedentes marē & feminā distinguī penes actiuum & passiuū, patet ēt concurrit aliqualiter passiue, pro quāto pars seminis paterni materialiter cōcurrit ad generationē. Igitur e contra aliquid ex parte matris non inconuenit concurrere actiue, q̄uis principalius concurrat passiue, & sic falsum est, totā uim actiuam ex parte matris, & totā passiuam ex parte feminæ se tenere.

¶ Antequā ad hęc dicatur dubia, est terminādⁿ ꝓgressus articuli, ut motis aliis ꝓpinquis dubiis possit simul responderi.

¶ Quo ad quartū respondetur quæsito duabus cōclusionib⁹. Prima est, beata Virgo in ipsa cōceptiōe Christi nihil actiue operata est: sed solā materiā ministrauit. Secunda cōclusio ē. Ante cōceptionem operata est aliquid actiue, præparando materiā, ut esset apta conceptui, & prima cōclusio nō aliter in litera ꝓbatur, quàm ex supradictis illam inferendo: si enim tota uis actiua generationis ē ex parte matris restat, ut femina passiue solum concurrat. Secunda autem conclusio tamquā manifesta relinquitur, q̄uasi consequenter se habens.

¶ Aduerte hic, quòd aliud est loqui de ipso actu conceptionis, & aliud de mensura ipsius actus. In litera non dicitur, quòd beata Virgo nihil actiue operata est in mensura actus conceptionis, sed dicitur quòd nihil actiue operata est in ipso actu conceptionis. Nam beata Virgo in illo instanti conceptionis materiam ministrauit, ac per hoc actiue operata est quia materiam ministrare, agere procul dubio est: ita quòd in toto tempore præcedente instans conceptionis, beata Virgo actiue præparauit materiam (ut in secunda conclusione dicitur) & in instanti terminante tempus illud, quod fuit instans conceptionis, præparatam materiam ministrauit (ut in prima conclusione dicitur) quasi ad terminū suæ actionis peruenientis. Ad ipsum autem conceptionis actum nō cōcurrit actiue, sed passiue, susceipiendo in materia ministrata actionem agentis Spiritussancti loco seminis.

¶ Occurrit circa conclusionem dubium ex Sco. in 3. sent. di. 4. q. 1. directe contra doctrinam præsentis articuli arguente, primo de matribus in communi. Tū primo, quia formas eiusdē speciei consequuntur potentiæ naturales eiusdē speciei, mas & femina sunt eiusdē speciei 10. Met. ergo si formā maris sequitur potentia negetatiua actiua, similiter & formā feminæ. Et confirmat, quia aliter negetatiua maris & feminæ differret sicut actiua & passiua, & ita essent potentiæ omnino alterius rationis. Tum secundo, quia mater naturaliter plus diligit filium quàm pater, ut patet 8. Ethic. Ergo filius est opus matris. Et probatur cōsequētia, quia pater diligit filiū ut opus suū. Tū tertio, quia filius assimilat magis q̄nq; matri, q̄ patri. ergo in matre est uirtus actiua. Probatur sequela, quia agēs est assimulare sibi effectū, ita quòd effectⁿ nulli assimilatur, nisi propter aliquā actionē eius. Tū quarto, quia matrē tantū esse quasi nas, in quo sicut in loco cōueniēte generatur proles, & de aliquo eius ut materia, nō ut plⁿ dare matri quā terræ, in generatione minerę, si de aliquo eiⁿ gēratur minera, & sic talis terra esset mater minerę, imo hō esset mater uermis in eo geniti loco cōueniēti ex aliquo hoīnis. Et si dicat q̄ uermis nō ē eiusdē speciei, obiicit q̄ asina ē mē mulæ, & tñ nō ē eiusdē spēi.

¶ Secundo principaliter obiicitur de hac matre in speciali per illud Dama. c. 40. uirtutem tribuens susceptiuam, simul autem, & generatiuam, si enim ipsa esset tantum principium passiuū, non uideret quare copulauit uirtuti susceptiuæ uirtutē generatiuā.

¶ Ad

sanguis menstruus) sed etiam semen, quod commistum uirili semini habet uirtutem actiuam in generatione. Et quia in beata Virgine nulla fuit facta resolutio seminis ꝓpter integerrimā eius virginitatem dicunt q̄ Spiritussanctus supernaturaliter ei tribuit uirtutē actiuam in conceptione corporis Christi, quā aliæ matres hñt per semē resolutū.

D. 1117.

Sed hoc nō pōt stare, quia cū q̄libet res sit propter suā operationē (ut dicitur 2. de Cælo) * natura non distingueret ad opus generationis sexū maris & feminæ, nisi esset distincta opatio maris ab opatione feminæ. In generatione autem distinguitur operatio agentis & patientis. Vnde relinquitur quòd totavirtus actiua sit ᵈ ex parte maris, passio autē ex parte feminæ: propter quod in planis, in quibus utraque uis commiscetur, nō est distinctio maris & feminæ.

li. 2. tex. 17. tom. 2

D. 616.

Quia igitur beata Virgo nō hoc accepit, ut esset pater Christi sed mater, consequens est quòd non acceperit potentiā actiuā in cōceptione

D. 241 & 644

D. 691. li. 8. tex. 29. 30. 31. 32. & c. to. 2.

In corpan.

D. 690. & 851.

Inf. q. 33. a. 4. ad 2. & 3. di. 3. q. 2. a. 1.

li. 8. tex. 30. to. 2

Li. 3. c. 2. pū ante medium.

li. 1. to. c. 20. tom. 3.

¶ Ad euidentiam motarum quæstionum, sciendum est quòd veritas quæstionis huius, sicut & multarum aliarum in medio consistit. Et ideo extrema sectati errauerunt: & quia mediũ extremorum naturas sapit, veritatis aliquid attigerunt. Feminarum enim potentiæ ad partem vegetatiuam spectantes actiuæ procul dubio sunt, sed res facta ab actiua potentia feminæ materiale est, non actiuum generationis principium: ita quòd mas & femina conueniunt in hoc, q̃ vtriusque potentiæ sunt actiuæ, sed differunt in re facta per illas potentias, nam factũ a mare, semen est actiuum generationis principium, factum vero a femina, quicquid sit illud menstruum aut semen, materiale est generationis principium. Hæc est peripateticorũ quos Auctor sequitur sententia, consonatque primæ philosophię, quoniã sic inter marẽ, & feminã vnitas specifica saluatur, & in formis, & in potẽtiis, & differẽtia ponit ex parte corporis, seu materiæ, dũ penes res factas, non penes potẽtias aiæ, diuersitas formalis actiui & passiui colligat: res enim facta ex parte corporis se tenet. Consonat quoque specificæ diuersitati maris & feminæ in genere sexus: differentia siquidẽ maris & feminæ formalis est in genere sexus, materialis autẽ in genere animalis, unde ista specifica differentia ex parte materiæ consequẽs animalis genus, rationabiliter infert in ipsis propriis effectibus maris & feminæ diuersarum rationum conditiones. Attestatur demum huic positioni, ipsa exterior dispositio membrorum cũ suis propriis operationibus apparentibus manifeste: membra siquidem masculino sexui propria ad agendũ apta conspicimus, membra uero femineo sexui propria ad recipiendum facta uidemus, & feminas recipere semen a maribus efficientibus illud, constat. Recipere autem adeo includitur in eo quod est pati, ut etiam in substantiis immaterialibus, in quibus non manifeste apparet potentia passiua, dicamus eas tantum pati quantum recipiunt. Quo fit, ut alienus a philosophiæ uiis sit, qui negat feminas pati in cõceptione, ex periẽtia testãte eas recipe semẽ uirile.

¶ His præhabitis, ad primum dubium contra processum literæ dicitur, quòd sermo literæ est de prima distinctione per se operationis ad generandum, ita quòd inteatio literæ est, quòd prima per se diuersitas operationum ad generandum est secundum rationem actiui & passiui. Et hæc propositio non eget probatione, quia ad sensum est per se nota: quia constat quòd est secundum rationem immissionis, & receptionis. Et super hac propositione optime fundatur sequela, quia mas & femina per se diuersificantur penes diuersa per se primo opera ad generandum: quoniam ad hoc a natura distinctio seruũ ordinatur, ut patet.

¶ Ad secundum uero dubium, contra eiusdem processus alterã consequentiam respondetur, quòd secunda consequentia, scilicet, ergo tota uis actiua ex parte maris se tenet, rationabilis est, quia ex eo quòd e regione diuersificantur per se primo opera generationis penes actiuum & passiuum, consentaneum est, ut tota latitudo actiui in generatione se teneat ex parte primi actiui. Quòd autem opiniones diuersæ sint de semine maris, non obstat, quin rationabilis sit positio contraria peripateticorum principis, quam sequitur Auctor. Non est alienum a doctrina sana tradere, quod rationi consonat, licet demonstratio mathematica non habeatur, licet alii oppositum sentiant. Ex dictis siquidem quilibet percipere potest, quod ex apparentibus membris & operationibus constantibus arguendo ad ea, quæ sẽ fui non subiacent, consentaneũ rationi est, ut prima distinguen

loco citato in arg.

F di inter marem & feminam ratio sit penes agere & pati. præcul dubio generationem, propter quam per se primo est sexus, & eius diuersitas.

¶ Ad obiecta Scoti contra doctrinam articuli huius de matrib⁹ in communi respondetur, & ad primum dicitur, quòd mirum est de isto homine assumẽte argumẽtũ Auctoris in litera secũdum, & uidente responsionem, & tamẽ arguente, quasi Auctor non respondet. Dicimus ergo, ut iam dictũ est, quòd nec somniauim⁹ potentiam uegetatiuã in muliere esse passiuam, actiua. n.é, sed materiæ in quam semen uiri agit: sicut etiam in uno & eodem homine digesti ua uirtus est actiua materiæ, in quã nutritiua agit, conuertendo in substantiã aliti. Nec accipias p prie, sed exẽpli gratia dictum in litera in responsione ad secundum, quòd potẽtiæ generatiuæ i mari & femina sint sicut ars suprior & inferior: sunt. n. nõ diuersæ, sed eiusdẽ rationis in se, quãuis si ad res effectas ab eis referatur, diuersarũ rationum inueniretur secundũ diuersã rationẽ actiui & passiui, agendi & patiendi, ut dictum est. Dic ergo, quòd potentia generatiua feminæ est actiua, non generationis, sed materiæ proximæ & propriæ ipsius generationis & geniti.

¶ Ad secundum dicitur, quòd mater diligit filium suum, ut proprium opus effectiue, secundum propriam materiam seu proprium corpus ipsius filii: est enim ipsa effectiua causa materiæ proximæ, ut dictum est.

¶ Et ex hoc patet responsio ad tertium, concedendo quòd quia mater est causa effectiua materiæ proximæ filii, ideo filius assimilatur matri: sed falluntur arguentes anegata efficientia respectu actus conceptionis seu generationis in utero, ad inferendum negari omnem efficientiam respectu filii.

¶ Ad quartum dicitur, quòd nos non dicimus matrẽ esse ut uas seu locum, &c. ambæ. n. opiniones sunt extremæ, & quòd mater concurrat actiue ad generationẽ, & q̃ mater sit pure receptiue, & passiue principium filii: media siquidem est peripatetica sententia, matrem esse pincipium actiuum materiæ filii, & passiuũ generationis eiusdem.

¶ Ad obiecta ex Damasceni auctoritate respondetur in litera ad primum, quòd ideo generatiuam adiunxit Damascenus susceptiuę, quia diuersas conditiones indicant: susceptiua quidem potentia ad filium Dei refertur, generatiua autem ad uirginitatẽ matris, uirgo enim manens uirgo, non potest generare, quoniã generatio tunc tantum naturaliter fieri potest a femina, quam tumcumque fæcunda, quum concipere potest, concipere autem passiue non potest sine uirili semine, quod si sit, iam non uirgo conciperet. Quia ergo beatæ Virgini tributum est, ut manens uirgo posset concipere, ideo ad hoc describendum Damas. addidit generatiuam, potentia enim passiue generatiua, proculdubio potentia generatiua est, multum distans a ratione potentiæ susceptiuæ uerbi dei, ut patet.

Super quæstionis trigesimætertiæ Articulum primum.

TItulus de mẽsura formationis, qua corpus figuratũ in mẽbrorũ interiorum & exteriorum forma est, quæritur, an scilicet mensura durationis ipsius formationis fuerit instans conceptionis, an sicut in aliis hominibus fuerit tempus consequens conceptionem.

¶ In corpore articuli primo distinctio trimembris sit: secũdo singula tractantur membra, & sic respondetur quæsito.

Distinctã

Distinctio est: Tria in conceptione considerantur, &c, quæ clare patent in litera.

¶ Tractando autem tertium membrum, scilicet de augmento, aduerte quòd cũ dicitur augmentum nõ esse sine motu local, intellige de motu locali, formaliter, uel uirtualiter, hoc est, uel quia motui augmentationis iungitur uere localis motus corporis quãti ad maiorem locum, uel ipse motus augmenti affe- rens intrinsece quantitatem maiorem, est collatiuus per uiam sequelæ maioris loci, ac si motus ibi interueniret localis: Vtro autẽ modo sit, ratio literæ currit, quia utroque tempore mensuratur acquisitio maioris loci. Non est autem locus iste consonus discutiendæ huic quæstioni.

¶ Tractando secundum membrum in quo tituli quæstio consistit, conclusio responsiua ponitur. Formatio corporis Christi fuit in instanti. Probatur dupliciter. primo, ex infinitate uirtutis actiuæ: secundo ex parte personæ Filii.

¶ Clara sunt in litera, si aduerteris, quòd prima ratio concludit de possibili, secunda uero de facto. Nam ex infinitate uirtutis actiuæ, agentis tamen secundum liberum arbitrium, non infertur efficaciter, quòd fecit, sed quòd facere potuit in instanti, & hoc expresse sonant uerba literæ. Ex necessitate autẽ confitendi, quòd filius Dei conceptus est, inducta decentia, quòd nõ nisi formatum corpus assumendum erat, infertur quòd de facto idem fuit instans cõceptionis, formationis, & assumptionis, ut patet.

¶ In responsione ad primum, aduerte q̃ Magister sentẽ. in 4. dist. 3. ex ponit Aug. auctoritatem nõ de formatione in se, sed in sua manifestatione. Et hoc instans fuit terminus temporis

3. dist. 3. q. 5. ar. 2. Et 4. cõsta 4. 14

li. 2. Phi tex. 25.

1. 4. de Trin. c. 5. in prin. to. 3

¶ li. 3. q. 8 q. 4. 56. in fin. to. 4

D. 669 In corp.

li. 6. Phys. tex. 37. 38. 39. to. 2

¶ 9. 31. ar. 5.

18. ca. 35. in princ.

¶ Secundo, Vtrum in primo instanti conceptionis fuerit animatũ.

¶ Tertio, Vtrum in primo instanti conceptionis fuerit a uerbo assumptum.

¶ Quarto, Vtrum cõceptio illa fuerit naturalis, uel miraculosa.

ARTICVLVS. I.

Vtrum corpus Christi fuerit formatum in primo instanti conceptionis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̃ corpus Christi non fuerit formatum in primo instanti suæ conceptionis. Dicitur. n. Io. 2. Quadraginta & sex annis ędificatũ est templũ hoc: quod exponẽs Aug. in 4. de Trin.* dicit, Hic numerus perfectionẽ Dominici corporis aptè cõgruit. Et in lib.† 83. Quæstionũ dicit, nõ absurde 46. annis dicit fabricatũ esse templũ, quod corpus eius figurabat, ut quot anni fuerũt in fabricatione tẽpli, tot dies fuerint in corporis Domini perfectione. nõ ergo in primo instãti conceptionis corpus Chri fuit pfecte formatũ.

¶ 2 Præt. Ad formationem corporis Christi requirebatur mot⁹ localis, quo purissimi sanguines de corpore Virginis ad locum generationi congruũ, peruenirent: nullum autẽ corpus potest moueri localiter i instanti, eo q̃ tempus motus diuiditur secundũ diuisionẽ mobilis, ut probatur in 6. Phy. *ergo corpus Christi nõ fuit in instãti formatũ.

¶ 3 Præt. Corpus Christi formatũ ẽ ex purissimis sanguinib⁹ Virginis, ut supra habitũ est. † Non autẽ potuit esse materia illa in eodẽ instãti sanguis & caro, quia sic materia simul fuisset sub duabus formis. ergo aliud fuit instãs, in quo ultimo fuit sanguis, & aliud in quo primo fuit caro formata: sed inter quælibet duo instantia est tẽpus mediũ. ergo corpus Christi nõ fuit in instãti formatũ, sed p aliquod tempus.

¶ 4 Præt. Sicut potentia augmentatiua requirit determinatũ tẽpus in suo actu, ita etiam & uirtus generatiua: utraque enim est potentia naturalis ad uegetatiuam animam pertinens: sed corpus Christi fuit determinato tempore augmentatum, sicut & aliorum hominũ corpora: dicitur enim Luc. 2. q̃ proficiebat sapientia & ætate. ergo uidetur quòd pari ratiõe formatio corporis eius, quæ pertinet ad uim generatiuã, nõ fuerit in instãti formatũ, sed determinato tpe, quo aliorũ hominum corpora formantur.

SED CONTRA est, q̃ Greg.* dicit 18. Moraliũ, Angelo nũtiãte, et Spiritusancto aduenięte, mox uerbũ in utero, mox intra uterum Verbum caro.

RESPON. Dicendũ, q̃ in conceptione corporis Christi, tria est cõsiderare. Primo quidẽ, motũ locale sanguinis ad locũ generationis: secũdo formationẽ corporis ex tali materia: tertio autẽ, augmẽtum quo pducit ad q̃titatẽ pfectã: i quo rũ medio rõ cõceptiõis cõsistit. nã primũ est cõceptioni pambulũ: tertiũ aũt cõceptionẽ cõsequit. Primũ aũt nõ potuit esse in instãti, qa hoc est contra ipsam rationẽ motus localis corporis cuiuscũq;, cuius partes succedũt locum. Similiter & tertiũ oportet esse successiuũ, tũ quia augmentum nõ est sine motu locali, tũ ẽt quia procedit ex uirtute animæ iã in corpore formato operantis, quę nõ operaťnisi in tempore. Sed ipsa formatio corporis, in qua principaliter ratio cõceptionis consistit, fuit in instanti, duplici ratione. Primo quidem, pp uirtutẽ agentis infinitã. s. Spiritus sancti, per quẽ corpus Christi ẽ formatum, ut supra dictũ est*. Tanto enim aliquod agens citius põt materiã disponere, quãto maioris uirtutis est: unde agens infinitæ uirtutis, põt in instanti materiã disponere ad debitã formam. Secundo ex parte psonæ Filij, cuius corpus formabatur: non. n. erat congruum ut corpus humanũ assumeret nisi formatum. Si autem ante formationẽ perfectã aliquod tẽpus conceptionis præcessisset, non posset tota cõceptio attribui filio Dei, quæ nõ attribuitur ei nisi ratione assumptionis. Et ideo in primo instanti, quo materia adunata peruenit ad locũ generationis, fuit pfecte formatũ corpus Christi & assumptũ. Et per hoc dicitur ipse filius Dei conceptus, quod aliter dici non posset.

ADPRIMVM ergo dicendũ, q̃ uerbum Aug. utrobiq; nõ refertur ad solam formationẽ corporis Christi, sed ad formationem simul cum determinato augmento usq; ad tempus partus. Vnde secũdum rationem illius numeri, dicit perfici tempus nouem mensium, quo Christus fuit in utero Virginis.

AD 2^m dicendum, quòd motus ille localis non cõprehenditur infra ipsam conceptionem, sed est conceptioni præambulus.

AD 3^m dicendum, quòd non est assignare ultimum instans, * in quo materia illa fuit sanguis, sed est assignare ultimum tempus, quod continuatur nullo interueniente medio ad primum instans, in quo fuit caro Christi formata. Et hoc instans fuit terminus temporis

q. præc. ar. 1

D. 744.

ne. Et in idem redit responsio Auctoris obiecturi, quæ de augmento illius formationis exponit: augmentatio enim formatorum manifestauit formationem latentẽ prius ob paruitatem. Consonat autem expositio hęc Augustini uerbis, qui de pfectione Dominici corporis loquitur: quamuis. n. ipsa formatio Dominici corporis in primo instanti fuerit perfecta ẽntialiter, non tamen fuit perfecta quantitatiue. Hoc est, quòd licet habuerit in primo in instanti omnia membra, & lineamenta, non tamen in ea quãtitate, quam habuisset, si in quadraginta & sex diebus fuisset corpus illud formatum, sed ad tantam quantitatem peruenit spatio quadragita sex dierum, & propterea tot dies in dominici corporis perfectione interuenisse dicuntur. Verum est enim hoc de perfectione quantitatiua formationis corporis, & non de perfectione essentiali ipsius formationis, u dictum est. Et ideo licet inter formationẽ corporis Christi, & aliorum sit differentia temporis, quia Christi corpus in instanti formatum est, aliorum uero in 46. diebus, inter perfectionem tamẽ quãtitatiuam solitã perfici in quadraginta sex diebus in corporibus masculorum, respectu corporis Christi, & aliorum nulla est differentia: quia in Christi corpore, sicut in aliorum hominum corporibus perficiendis quadraginta sex dies consumati sunt. Et hoc Augustinus, tradidit, Auctor, & Magister sent. exposuerunt.

oris motus localis materiæ ad locum generationis?

Ad 4^m dicendum, quòd augmentum fit per potentiam augmentatiuam ipsius, quod augetur: sed formatio corporis fit per potentiam generatiuam, non eius qui generatur, sed ipsius generantis ex semine, in quo operatur uis formatiua ab anima patris deriuata. Corpus autem Christi non fuit formatum ex semine uiri (sicut supra dictum est*) sed ex operatione Spiritussancti, & ideo talis debuit esse formatio, ut Spiritussanctum deceret. Sed augmentum corporis Christi fuit factum secundum potentiam augmentatiuam animæ Christi, quæ cum sit specie conformis animæ nostræ, eodem modo debuit corpus illud augmẽtari, sicut & alia hominum corpora augmentantur, ut ex hoc ostẽderetur ueritas humanæ naturæ.

q. præc. ar. 1

¶ *Super quæstionis trigesimæsertiæ Articulum secundum.*

3. di. 3. q. 5. ar. 2 ad 3. et 4. cont. c. 44 & 45. ad 2. Et op. 3. ca. 223. & 224 Et Io. 1. d. 15. & ca. 2. l. 3. *Est epist. 11 ad Iulianũ epis. Coensem non remota a fine illius.

TItulus, de anima to intellectiua anima, quærit.

¶ In corpore una cõclusio: corpus Christi in primo cõceptionis instanti fuit animatum anima ratione. Probatur: Filius dei conceptus est ex Spiritusancto. ergo dum conciperetur assumpsit corpus. ergo animatum anima intellectiua. Antecedẽs est in Symbolo. Prima consequentia probatur, quia aliter non attribui posset filio Dei conceptum esse: secunda uero, quia assumpsit corpus mediante anima, & animam mediante spiritu, ideſt intellectu, ut patet ex superioribus.

Articvlvs II.

Vtrum corpus Christi fuerit animatũ in primo instanti suæ conceptionis.

Ad secvndvm sic proceditur. Videtur quòd corpus Christi non fuerit animatum in primo instanti suæ conceptionis. Dicit. n. Leo Papa in Epistola ad Iulianũ*. Nõ alterius naturæ erat caro Christi quàm nostra, nec alio illi quàm ceteris hominibus anima est inspirata pricipio: sed aliis hominibus non infunditur anima in primo instanti suæ conceptionis. ergo nec corpori Christi anima debuit infundi i primo instãti suæ cõceptionis.

¶ 2 Præt. Anima, sicut quælibet forma naturalis, requirit determinatã quantitatem in sua materia: sed in primo instanti conceptionis corp^s Christi non habuit tantam quantitatem, quantã habent corpora aliorũ hominũ, qñ animãtur, alioquin si continue fuisset postmodũ augmentatum, uel citius fuisset natum, uel in sua natiuitate fuisset maioris quantitatis, q̃ alii infantes: quorũ primum est contra Aug.* 4. de Trini. ubi probat eum spatio nouem mensium in utero Virginis fuisse, secundum autem est contra Leonem Papam, qui in sermone Epiphaniæ dicit, quòd Magi inuenerunt puerũ lesum in nullo ab humanæ infantiæ generalitate discretum. nõ ergo corpus Christi fuit animatum in primo instanti suæ conceptionis.

l. 1. c. 5. to. 3 In serm. 4. circa med. illius incip. hic fer. Iustum & rationabile.

¶ 3 Præt. Vbicumq, est prius & posterius, oportet esse plura instantia: sed secundum Philosoph.* in li. de generatione animalium, in generatione hominis requiritur prius & posterius: prius enim est uiuum, & postea animal, & postea homo. ergo nõ potuit animatio Christi perfici in primo instanti suæ conceptionis.

l. 2. c. 4. to. 4

li. 3. cap. 2. a med.

Sed contra est, ꝙ Dam.* dicit in 3. lib. Simul caro, simul dei uerbi caro, simul caro animata anima rationali & intellectuali.

In symbo.

Respon. Dicendum, ꝙ ad hoc, quòd conceptio ipsi filio dei attribuatur (ut in Symbolo* confitemur, dicentes, Qui conceptus est de Spiritusancto) necesse est dicere, ꝙ ipsum corpus Christi, dum conciperetur, esset a uerbo dei assumptum. Ostensum est autem supra,* ꝙ uerbum dei assumpsit corpus mediante anima & animã mediante spiritu, id est intellectu: unde oportuit, quòd in primo instanti cõceptionis corpus Christi esset animatum anima rationali.

q. 6. ar. 1.

Ad primvm ergo dicendum, quòd principium inspirationis animæ, potest considerari dupliciter. Vno modo, secundum dispositionem corporis, & sic non ab alio principium inspirata est anima corpori Christi, & corporibus aliorum hominum: sicut enim statim formato corpore alterius hominis, infunditur anima, ita fuit in Christo. Alio modo, potest considerari dictum principium, solum secundum tempus, & sic quia prius tempore formatum fuit perfecte corpus Christi, prius tempore fuit etiam animatum.

Ad 2^m dicendum, quòd anima requirit debitam quantitatem in materia, cui infunditur, sed ista quantitas quandam latitudinem habet, quia & in maiori & in minori quantitate saluatur. Quantitas autem corporis, quam habet, cum primo sibi infunditur anima, proportionatur quantitati perfectæ, ad quam per augmentum peruenit, ita scilicet quòd maiorum hominum maiorem quantitatem corpora habent in prima animatione. Christus autem in perfecta ætate habuit decentem & mediocrem quantitatem, cui proportionabatur quantitas quam corpus eius habuit in tempore, quo aliorum hominum corpora animãtur, minorem tamen habuit in principio suæ conceptionis: sed tamen illa parua quantitas non erat tam parua, ut in ea non posset ratio animati corporis conseruari, cum in tali quantitate quorundam paruorũ hominum corpora animentur.

Ad 3^m dicendum, quòd in generatione aliorum hominum locum habet, quod dicit Philosoph.* propter hoc quòd successiue corpus formatur, & disponitur ad animam: unde primo, tamquam imperfecte dispositum, recipit animam imperfectam, & postmodũ quando perfecte est dispositum, recipit animam perfectam: sed corpus Christi propter infinitam uirtutem agentis fuit perfecte dispositum in instanti, unde statim in primo instanti recepit formam perfectam, ideſt animam rationalem.

loco citato in argum.

Articvlvs III.

Vtrum corpus Christi in primo instanti suæ conceptionis fuerit a uerbo assumptum.

Ad tertivm sic proceditur. Videtur quòd caro christi prius fuerit concepta, & postmodum assumpta. Quod enim nõ est, non potest assumi: sed caro Christi per conceptionem esse incepit. ergo uidetur quòd fuerit assumpta a uerbo dei, postquam fuit concepta.

¶ 2 Præt. Caro Christi fuit assumpta a uerbo dei mediante anima rationali: sed in termino conceptionis accepit animam rationalem. ergo in termino conceptionis fuit assumpta: sed ī termino cõceptionis dicitur iam concepta. ergo prius fuit concepta, & postmodum assumpta.

¶ *Super Quæstionis trigesimæsertiæ Articulum tertium.*

3. di. 2. q. 1. ar. 3. & di. 3. q. 5 ar. 2. & 4. cont. 44 & 45.

TItulus prima facie superfluitatem præsefert, quia iam in præcedenti articulo assumptum & probatum est, ꝙ dum conciperetur corpus Christi, assumptum est. Veruntamen si conspectũ fuerit quòd proprias habet difficultates propositio ista, quæ manifestata est ad fundãdum antedicta, non superfluitati, sed perfectioni doctrinæ attribuetur, quòd specialiter mota sit quæstio de articulo isto.

¶ In corpore articuli unica est conclusio, Caro Christi est simul concepta & assumptã à Verbo. Probatur

11. 9. tex. 13. to. 3

batur dupliciter. primo ex proprietate loquendi supra definita: secundo deducendo ad inconueniens. Probatio prima est, quia illa est propria, deus factus est homo, non autẽ ista, Homo factus est deus: hæc enim loquẽdi proprietas significat id, quod est hominis non præexistisse, ac per hoc carnem non prius fuisse quam assumptam esse. Ratio autem ad inconueniẽs est: Si caro Christi fuisset prius concepta quàm assumpta, habuisset aliquando propriam hypostasim, præter Verbi hypostasim, & sic aut unio incarnationis non fuisset secundum hypostasim, aut destructa fuisset propria carnis hypostasis in assumptione. Hoc secundum est inconueniens, primum autem est contra mysterium Incarnationis. ergo contra fidẽ est dicere, carnem Christi prius conceptam, quàm assumptam.

¶ Aduerte hic, quòd quia fides nullum inducit inconueniens asserendum, ideo seclusis inconuenientibus responsionibus (quæ semper pro exclusis habendæ sunt) Auctor concludit positionem hanc esse contra fidem, utpote talem, ex qua sequitur aliquid contra fidem incarnationis: sequitur enim non esse factam unionem hypostaticam inter Verbum & humanam naturam secundum se, & eius essentiales partes: ac ꝙ hoc in triduo mortis Christi, quando caro erat separata ab anima, non fuisset uerum dicere, quòd filius dei est in sepulcro, quia hypostasis corporis nõ fuit hypostasis filii dei.

c. 18. in principio to. 3

q. 16. art. 6. & 7.

Cap. 18. t. 3

¶ 3 Præte. In omni generato prius tempore est id, quod est imperfectum eo, quod est perfectum, ut patet per Philosophum in 9. Metaphysic. * sed corpus Christi est quiddam generatum. ergo ad ultimam perfectionem, quæ constitit in unione ad uerbum dei, non statim in primo instanti conceptionis peruenit, sed primo fuit caro concepta, & postmodum assũpta.

Sed contra est, quòd Augustin.* dicit in lib. de fide ad Petrum, Firmissime tene & nullatenus dubites, carnem Christi non fuisse cõceptam in utero Virginis, priusquam susciperetur a Verbo.

Respon. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) proprie dicimus Deum factum esse hominem, non autem proprie dicimus, quòd homo factus sit deus: quia scilicet deus assumpsit sibi id, quod est hominis, non autem præextitit id, quod est hominis, quasi per se subsistens antequam susciperetur a Verbo. Si autem caro Christi fuisset concepta, antequã susciperetur a Verbo, habuisset aliqñ aliquã hypostasim præter hypostasim Verbi dei, quod est contra rationem incarnationis, secundum quam ponimus uerbum dei esse unitum humanæ naturæ, & omnibus partibus eius in unitate hypostasis: nec fuit conueniens quòd hypostasim præexistentem humanæ naturæ uel alicuius partis eius, uerbum dei sua assumptione destrueret. et ideo contra fidem est dicere, quòd caro Christi pri^o fuerit cõcepta, & postmodum assumpta a uerbo dei.

Ad primvm ergo dicendum, quòd si caro Christi non fuisset in instanti formata, seu concepta, sed per temporis successionẽ, oporteret alterum duorum sequi, uel quòd assumptum nondum esset caro, uel quòd prius esset conceptio carnis, quàm eius assumptio: sed quia ponimus, cõceptionem in instanti esse perfectam, consequẽs est, quòd in illa carne simul fuit concipi & conceptum esse. Et sicut Aug.* dicit in libr. de fide ad Petrum, dicimus ipsum dei uerbũ suæ carnis acceptione conceptum, ipsamque carnem Verbi incarnatione conceptam.

Et per hoc, patet etiam resp̃sio ad secundum. Nam simul dũ caro illa concipitur, concepta est, & animatur.

Ad 3^m dicendum, ꝙ in mysterio incarnationis, nõ consideratur ascensus quasi alicuius præexistẽtis proficientis usque ad unionis dignitatẽ, sicut posuit Photinus hæreticus, sed potius consideratur ibi descẽsus secundum quòd perfectũ dei uerbum imperfectionem naturæ nostrę sibi assumpsit, secundum illud Io. 6. Descendi de cælo.

Articvlvs IIII.

Vtrum conceptio Christi fuerit naturalis uel miraculosa.

Ad qvartvm sic proceditur. Videtur ꝙ conceptio Christi fuerit naturalis. Secundum. n. conceptionem carnis, Christus dicitur filius hominis. Est autem uerus & naturalis filius hominis, sicut et verus & naturalis dei filius. ergo ei^o conceptio fuit naturalis.

¶ 2 Præt. Nulla creatura producit operationẽ miraculosam: sed cõceptio Christi attribuitur beatæ Virgini, quæ est pura creatura: dicitur enim quòd Virgo Christum concepit. ergo uidetur quòd non sit miraculosa conceptio, sed naturalis.

¶ 3 Præt. Ad hoc ꝙ aliqua transmutatio sit naturalis, sufficit ꝙ principium passiuum sit naturale, ut supra habitum est*: sed principiũ passiuum ex parte matris in cõceptione Christi fuit naturale, ut ex dictis patet. * ergo conceptio Christi fuit naturalis.

Sed contra est, ꝙ Dion. dicit in Epistola ad Caium monachum:* super hominem operabatur Christus ea, quæ sunt hominis & hoc monstrat Virgo supernaturaliter concipiens.

Respon. Dicẽdum, ꝙ (sicut Amb.* dicit in lib. de incarnatione multa in hoc mysterio, & secundũ naturam inuenies, & ultra naturã. Si enim consideremus id, quod est ex parte materiæ conceptus quam mater ministrauit, totũ ẽ naturale. Si uero consideremus id, qđ est ex parte uirtutis actiuæ, totũ est miraculosum: sed quia unumquodque magis iudicatur ſm formã, quàm ſm materiam, et similiter ſm agẽs, quàm secundum patiens, inde est, ꝙ conceptio Christi debet dici simpliciter miraculosa et supernaturalis: sed secundũ aliquid naturalis.

Ad primvm ergo dicẽdum, quòd Christus dicitur naturalis filius hominis, inquãtum habet naturam humanam ueram, per quã est filius hominis, licet eam miraculosè habuerit: sicut cęcus illuminatus, uidet naturaliter per potentiam uisiuam, quam miraculosè accepit.

Ad 2^m dicendum, ꝙ conceptio attribuitur Virgini beatę, non tamquam principio actiuo: sed quia

¶ *Super Quæstionis trigesimæsertiæ Articulum quartum.*

3. di. 3. q. 2. art. 2. Et 4. contr. c. 5. Et quo. q. 10. Et q. 31. 3. c. 225. usque 223. Et Ila. 7. lec. 2. princ.

TItulus quærit, an simpliciter & absolute conceptio Christi fuerit naturalis uel miraculosa. Constat enim quòd in conceptione aliquid fuerit naturale, & aliquid miraculosum, sed quęritur, an fuerit simpliciter, & absolute miraculosa.

¶ In corpore una est conclusio, habens duas partes. Conceptio est simpliciter miraculosa, secundum aliquid naturalis. Declaratur & probatur. Declaratio est ex auctoritate Ambrosii, quæ exponitur, quia ex parte materiæ ministratæ a matre est naturalitas, ex parte uirtutis actiuæ est supernaturalitas. Probatio est. unum quodque magis iudicatur secundum formam, & agens, quàm materiam, & patiens. ergo conceptio Christi est simpliciter miraculosa & secundum quid naturalis.

q. præc. ar. 4

q. 32. ar. 4.

In epist. quę incip. Quæris quidem circa med. illius.

¶ Aduerte hic, quòd quia ut in secundo traditur Physicorũ forma ex parte agentis se tenet, ideo Auctor formam agẽti coniunxit in probatione, licet in declaratione solius actiuæ uirtutis meminerit. Rursus aduerte, quod Auctor ad rem spectans, non curauit discutere tertium membrum, scilicet quòd illa conceptio nec naturalis nec miraculosa simpliciter est sed secundum aliquid miraculosa, & secundum aliquid naturalis. Ratio enim allata in litera, non solum concludit quòd magis est miraculosa, quàm naturalis: sed sufficiens est ad concludendum, quòd est simpliciter miraculosa, quoniam iudicium simpliciter, & absolute habendum de re, secundum formale sumitur, ut in litera fit. Et ideo ad rem, hoc est ad uim medii spectando

Ca. 6. circa medium to. 2.

cando, Auctor intu
lit, quòd simpliciter
est miraculosa, licet
secundum uerba as.
sumpserit concludẽ.
dum, quòd est magis
miraculosa, quã na
turalis, dum assum
pſit, Vnumquodque
magis iudicatur se
cundum formam,
&cet. unde patet ef
ficacia processus li
teræ.

¶ *Super quæstionis trigesimæquartæ Articulum primum.*

TItulus clarus est, intellectus vt sonat.
¶ In corpore unica est conclusio: Christus fuit sanctificatus in primo suæ cõceptionis iustanti, Probatur: Abundantia gratiæ sanctificantis animam Christi deriuatur ex ipsa Verbi unione, ergo in primo instanti cõceptionis Christus habuit plenitudinem gratiæ sancti ficantis animam, & corpus eius. Antecedens probatur, Ioan. 1. Consequentia probatur ex supradictis, quòd corpus Christi animatũ, & assumptum in primo suæ conceptionis instanti fuit.
¶ Aduerte hic & in responsione ad primum, ut ipsum originis ordinem sic intuearis, ut perspicias esse non solum originis, sed causalitatis ordinem inter gratiam unionis, & gratiam habitualem in Christo: hæc enim Auctor hic docet ex doctrina Euãgelica, Vidimus eum plenum gratiæ quasi unigenitum a Patre. Nota autem hoc, quia priora ordine generationis tã tum, sunt imperfectiora, utpote ordinata ad posteriora ut ad finem, ut artificialium ordo in exequutione testatur: sed priora ordine generationis & causalitatis simul, non imperfectiora, sed perfectiora sunt, & fines posteriorum, ut patet de substantia, & accidente proprio: homo enim prius generatur, quã suum accidens proprium, quod ipsum concomitatur, perfectius tamen ens homo est, quia non solum origine, sed causalitate præcedit suũ accidens: est enim illius causa effectiua, & finalis. Et simile accidit in mysterio Christi: prius enim exequutionis ordine est gratia unionis & posterius comitatur gratia habitualis sanctificans animam Christi: sed nõ propterea est imperfectior, ut Scotus in 3. sentent. distinct. 7. quæst 3. dubio secundo somniauit, uel finxit, ponens, prius ordine intentionis esse summam gratiã seu glóriam, & propterea unionem intentam propter dictam rationem defectiuã, scilicet prius in exequutione est posterius in intentione. Debebat apponere ly tantum, & dicere, prius ordine exequutionis tantum, est posterius ordine intentionis, alioquin propositio non est uniuersaliter uera, & tunc subsumendo, sed unio personalis est prior ordine exequutionis tantũ, aduertisset minorem hanc esse falsam, & deposuisset illã inopinabilem phantasiam confutatam ab euangelio, & ab uniuersis parum meditãtibus circa excellentiam mysterii unionis personalis. Est siquidem non solum prior exequutione, sed causalitate omni possibili. est enim finis & efficiens reliquorum donorum in Christo. Et ideo ex ipsa unione concludimus & gratiam & gloriam summã, adeo, ut Ioan. Euangelist. describens plenitudinem gloriæ in Christo, nesciens quomodo melius describeret, ut ad radicem altissimam se conferret, cum dixisset, Vidimus gloriam eius, subdidit, Gloriam quasi unigeniti a patre, plenum, &cet. Non solum uniuersa humana natura, sed dæmones, & Angeli stupent de mysterio Vnionis personalis.

Et

ministrauit materiam conceptui, & in eius utero est conceptio celebrata.

Ad 3^m dicendũ, ꝙ principiũ passiuũ naturale sufficit ad transmutationem naturalem, qñ naturali, & consueto modo mouetur a principio actiuo proprio: sed hoc in ꝓposito nõ habet locũ: & ideo cõceptio illa non potest dici simpliciter naturalis.

QVÆSTIO XXXIIII.

De perfectione prolis conceptæ, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de perfectione prolis conceptæ,

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum in primo instanti conceptionis Christus fuerit sãctificatus per gratiam.
¶ Secundo, Vtrum in eodem instãti habuerit usum liberi arbitrii.
¶ Tertio, Vtrum in eodem instanti potuerit mereri.
¶ Quarto, Vtrum in eodem instanti fuerit plene comprehensor.

ARTICVLVS. I.

Vtrum Christus in primo instanti suæ conceptionis fuerit sanctificatus per gratiam.

AD PRIMVM sic proceditur. Vt ꝙ Christus nõ fuerit sanctificatus in primo instãti suæ cõceptionis. Dicitur. n. primæ ad Cor. 15. nõ prius spirituale, sed quod animale, demũ qd spirituale est: sed sanctificatio gratiæ pertinet ad spiritualitatẽ. nõ ergo statim a principio suę cõceptionis Christus percepit gratiam sanctificationis, sed post aliquod spatium temporis.
¶ 2 Præt. Sanctificatio uſ esse a peccato, ſm illud 1. ad Cor. 6. Et hoc quidem fuistis aliquando. ſ. peccatores, sed abluti estis, sed sanctificati estis: sed in Christo numquam fuit peccatum. ergo non conuenit sibi sanctificari per gratiam.
¶ 3 Præt. Sicut per uerbũ dei omnia facta sunt, ita per Verbum incarnatum sunt omnes homines sanctificati, qui sanctificãtur, Heb. 2. Qui sanctificat, & qui sanctificantur ex uno omnes: sed uerbum dei, per quod facta sunt omnia, non est factum, ut Aug.* dicit in 1. de Trin. ergo Christus per quem sanctificantur omnes, non est sanctificatus.

SED CONTRA est, quòd dicitur Luc. 1. Quod ex te nascetur sanctũ, uocabitur filius dei. Et Io. 10. Quẽ pater sanctificauit, et misit in mũdũ.

RESPON. Dicendũ, ꝙ (sicut supra dictũ est*) abundãtia gratiæ sanctificãtis animã Christi, deriuatur ex ipsa Verbi unione, ſm illud Io. 1. vidimus gloriã eius quasi Vnigeniti a patre, plenũ gratiæ, & ueritatis. Ostẽsum est aũt supra*, ꝙ in primo instãti suæ cõceptionis corpꝰ Chri animatũ fuit, & a uerbo dei assumptũ: unde consequens est, ꝙ in primo instanti cõceptionis Christus habuerit plenitudinẽ gratiæ sanctificantis animam, & corpus eius.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ ille ordo quẽ ponit ibi Apostolus, ꝓtinet ad eos, qui per profectum ad ſpiritualẽ statũ peruenĩũt. In mysterio autẽ incarnationis magis consideratur descensus diuinæ plenitudinis in naturã humanã, q̃ ꝓfectus humanæ naturæ, quasi præexistẽtis in deũ, & ideo in homine Christo a principio fuit ꝓfecta ſpiritualitas.

Ad 2^m dicendũ, ꝙ sanctificari, ẽ aliquid fieri sanctũ. Fit aũt aliquid non solũ ex contrario, sed etiam ex negatiue uel priuatiue oppositõ, sicut album fit ex nigro, & etiã ex non albo: nos aũt ex peccatoribus sancti efficimur, & ita sanctificatio nostra est ex peccato: sed Christus quidẽ ſm hominẽ factus est sanctꝰ, quia hanc gratiæ sanctitatẽ nõ sem per habuit, nõ tñ factus est sanctus ex peccatore, quia peccatum nũq̃ habuit, sed factus est sanctus, ex nõ sancto ſm hominẽ, non quidẽ priuatiue, ut scilicet aliquando fuerit homo & non fuerit sanctus: sed negatiue, quia scilicet quando nõ fuit homo, non habuit sanctitatem humanã, & ideo simul factus fuit homo & sanctus homo. Propter qd Angelus dicit, Lucæ 1. Quod nascetur ex te sanctum: quod exponens Greg.* 18. Mor. dicit, Ad distinctionem nostræ sanctitatis, Iesus sanctꝰ nascitur* asserit, nos quippe si sancti efficimur, nõ tñ nascimur, quia ipsa naturæ corruptibilis cõditiõe cõstringimur: ille aũt solꝰ ueraciter sanctꝰ natus est, qui ex cõiunctione carnalis copulæ conceptus nõ est.

Ad 3^m dicendũ, ꝙ aliter opatur pater creationẽ rerum per Filiũ, aliter tota Trinitas sanctificationẽ hominũ per hominẽ Christũ. Nã uerbum dei est eiusdẽ uirtutis & operationis cum deo patre, unde pater nõ operatur ꝓ Filiũ sicut per instrumentũ, quod mouet motũ. Humanitas aũt Christi est, sicut instrumẽ-

Et ad ipsam omnia a principio mundi ordinata conspicimus, tam quam maximum omnium factibilium, sicut & uere est eorũ maximum: non potest siquidem maius fieri, quàm quòd homo, ut uere personaliter deus. Et iste homo non erubuit dicere eam esse posteriorem ordine intentionis.

¶ *Super Quæstionis trigesimæquartæ Articuli secundi.*

TItulus clarus.
¶ In corpore resp. ea est cõclusio: Christus in primo instanti suæ conceptionis habuit usum liberi arbitrii. Probatur, Humanæ naturæ assumptæ conuenit spiritualis perfectio a principio. ergo Christus in primo suæ conceptionis instanti habuit illam operationem, quæ potest in instanti haberi. ergo habuit tunc usum liberi arbitrii. Antecedens habetur ex supradictis, quòd Christus non profecit in spiritualis perfectione. Cõsequentia primæ probatur, quia perfectio ultima non in potentia, uel habitu, sed operatione consistit, in cuius signum secũdo de Anima, operatio actus secundus dicitur. Consequentia secunda probatur, quia operatio intellectus, & uoluntatis, in qua usus arbitrii liberi consistit, potest haberi in instanti: quod declarat a minori ex operatione usus. Et probatur ratione, quia est motus qui est actꝰ perfecti, ad differentiam motus, qui perficitur successiue, ut dicitur in tertio de anima.
¶ Circa assumptum huius processus dubium occurrit, quoniam æquiuocare uidetur de perfectione. Nam perfectio actus secundi nõ est inconueniens, quòd de nouo aduenerit aiæ Christi eriã secũdum scientiam infusam, alioquin anima Christi semper fuisset in actu secundo respectu omniũ, quæ possunt cognosci per scientiam infusam, quod patet esse falsum. Proficere ergo animam Christi in perfectione spirituali, potest intelligi dupliciter. Primo secundũ perfectionem actus secundi, & sic non inconuenit, animam Christi profecisse. Alio modo, secundum perfectionem actus primi, & sic dato, quòd sit inconueniens, est extra propositum, quia de ꝓfectione actus secũdi quæritur & tractatur, ut patet. Et sic antecedens ratione, ac per hoc totus processus literæ.

¶ Ad hoc dicitur, quòd aliud est acquirere simpliciter actũ secundum: & aliud est transire de uno actu secũdo in aliũ: quia in acquisitione simpliciter actus secundi, quando scilicet anima ex non operante fit operans consistit profectus, ipsius animæ: profecit enim acquirendo suam perfectionem & finem, propter quem est: unũquodque enim est propter suam operationem, ut dicitur 2. Cæl. In transeundo uero de uno actu secundo in alium, non consistit profectus ipsius animæ, ut patet ex eo, quòd quandoque ad imperfectiorem actum secundum, contingit ex perfectiori transire, ubi non proficere, sed deficere potius inuenitur. Et propterea, licet nullum inconueniens sit ponere in Christi anima nouos multos actus secundos per successum temporis, inconueniens tamen esset ponere animam ipsius totaliter caruisse quandoque actu secundo, quia fuisset simpliciter imperfecta tunc, & uere profecisset, non secundum hanc uel illam perfectionem, sed simpliciter, quod excellentiæ animæ assumptæ non consonat. Et quia processus literæ fundatur non super hac, uel illa perfectione actus secundi, sed super perfectione spirituali simpliciter, & super profectu secundum spirituallem perfectionem simpliciter, ideo uerum assumit, & efficaciter concludit. Oportet enim ponere animã Christi a principio ita perfectam simpliciter, ut non proficeret, simpliciter. adhoc autem manifeste cõstat sequi & quòd a principio fuit in actus secundi perfectione, & quòd opposit

positū, scilicet quòd fuerit i principio taliter absque secundo actu, repugnat perfectioni simpliciter ipsius animæ a principio. Et propterea optime illatum est, quòd habuit in primo instanti illas operatiões, quas potuit in illo instanti habere, seruato intellige tu, naturæ & decentiæ ordine a quod dico ne confundaris scrutando, quæ est maior ratio de ista quàm de illa operatione, quòd habita fuerit in illo primo instanti: absque dubio enim constat, primum operū nostrorum, quo reliquis vtimur, consistere in libero arbitrio: & ideo optime conclusum in litera non solum de possibili: sed de facto in anima Christi tunc.

3.dist.13.q.1.ar.2.q.3. & dist.14.a.3.q.6.& di.18.art.3.& 5.c. Et ueri. q.29. art.8. Et opu.3.c.223.et 228 *1.p.q.63. art.5.

¶ *Super Quæstionis trigesimæquartæ Articulum tertium.*

TItul⁹ clarus est de merito propriedicto intellect⁹.
¶ In corpore vna est conclusio: Christus in primo suę conceptionis instanti meruit. Probatur: Christus in primo suæ cõceptionis instãti per gratiam sanctificatus fuit sanctificatione perfectissima. ergo secundum prõprium motum liberi arbitrij in Deum, fuit sanctificatus. ergo in primo instanti suæ conceptionis meruit. Antecedens probatur: quia sanctificatus est, vt esset aliorum sanctificator. Consequentia vero prima probatur, distinguendo duplicem sanctificationis modum, & comparãdo eos. Distinctio est: Sanctificatio duplex, vel per proprium sanctificati actum, vel nõ per proprium, sed Ecclesiæ fidem. Comparatio est: Prima est perfectior: tum quia actus est perfectior habitu, tum quia per se est perfectius eo, quod est per aliud. Secunda autem cõsequẽtia probatur: quia motus liberi arbitrii in deū & organizato corpore eius, multo magis in eodem instanti poterat habere operationem sensus tactus.

a.1.hui' q.

ARTICVLVS. III.

Vtrum Christus in primo instanti suæ conceptionis mereri potuerit.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus in primo instanti suæ cõceptionis mereri non potuerit. Sicut enim se habet liberum arbitrium ad merendum, ita ad demerendum: sed diabolus in primo instanti suæ creationis non potuit peccare, vt in prima parte habitum est. * ergo neque anima Christi in primo instanti suę creationis (qđ fuit primũ instans cõceptionis Christi) potuit mereri.

¶ 2 Præt. Illud, quod homo habet in primo instanti suę conceptionis, videtur ei esse naturale: quia hoc est ad quod terminatur sua generatio naturalis; sed naturalibus non meremur, vt patet ex his, quæ dicta sunt in Secunda parte. ergo videtur quòd vsus liberi arbitrii, quẽ Christus habuit secundum hominem in primo instanti suæ conceptionis, non fuerit meritorius.

¶ 3 Præt. Id, quod semel aliquis meruit, iam fecit quodãmodo suum, & ita non videtur quòd iterũ possit illud mereri: quia nullus meretur quod suum est. si ergo Christus in primo instanti suę conceptionis meruit, sequitur quòd postea nihil meruerit, quod patet esse falsum. non ergo Christus in primo instanti suæ conceptionis meruit.

SED CONTRA est, quod August. dicit super Exod. Non habuit omnino Christus iuxta animæ meritũ, quo potuisset proficere. Potuisset autem proficere in merito, si in primo instanti suę conceptionis nõ meruisset. ergo in primo instanti suæ conceptionis meruit Christus.

RESPON. Dicẽdum, ꝙ (sicut supra dictum est*) Christus in primo instanti suæ conceptionis sanctificatus fuit per gratiam. Est autẽ duplex sanctificatio: vna quidem adultorum, qui secundum propriũ actum sanctificantur: alia autem puerorum, qui non sanctificantur secundum proprium actum fidei, sed secundum fidem parentum vel Ecclesiæ. Prima autem sanctificatio est perfectior, quàm secunda: sicut actus est perfectior, quàm habitus: & quod est per se, eo quod est per aliud. Cum ergo sanctificatio Christi fuerit perfectissima (quia sic sanctificatus est, ut esset aliorũ sanctificator) consequens est, ꝙ ipse secũdũ propriũ motũ liberi arbitrii i Deũ, fuerit sanctificatus, qui quidẽ motus liberi arbitrij est meritorius. Vnde cõsequẽs est, ꝙ in primo instanti suæ cõceptiõis, Christus meruerit.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ liberum arbitrium non eodẽ modo se habet ad bonum & ad malũ. Nam ad bonum se habet per se & naturaliter, ad malum autem se habet per modum defectus & præter naturam. Sicut autem Philosophus dicit* in secundo de Cælo, Posterius est quod est præter naturam, eo quod est secundum naturam: quia id quod est præter naturam, est quædã excisio ab eo quod est secundum naturam. et ideo liberum arbitrium creaturæ d in primo instanti creationis potest moueri ad bonum merendo, non autem ad malum peccando, si tamen natura sit integra.

AD 2m dicendum, quòd illud, quòd homo habet in principio suę creationis secundum communem naturæ cursum, est homini naturale, nihil tamen prohibet quin ali qua creatura in principio suæ creationis, aliquod beneficium gratiæ a Deo consequatur. Et hoc modo anima Christi in principio suæ creationis consecuta est gratiam, qua posset mereri. & ea ratione gratia illa, secundum quandam similitudinẽ dr fuisse illi homini naturalis, ut patet per Aug.* in Enchir.

AD 3m dicendum, quòd nihil prohibet idem esse alicuius ex diuersis causis. Et secundũ hoc Christus gloriam immortalitatis, quam meruit in primo instanti suæ conceptionis, potuit etiã posterioribus actibus & passionibus mereri, non quidẽ ut esset sibi magis debita, sed ut sibi ex pluribus causis deberet.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus fuerit perfectus cõprehẽsor in primo instãti suæ cõceptiõis.

AD QVARTVM sic procedit. Vt ꝙ Christus nõ fuerit perfectus cõprehẽsor in primo instãti suæ cõceptionis. Meritũ. n. pcedit præmiũ, sicut & culpa pœnã: sed Christus i primo instãti suæ cõceptionis meruit, sicut dictũ est*. Cũ ergo status comprehensoris sit principale præmiũ, usr ꝙ Christus in primo instãti suę cõceptiõis nõ fuerit cõprehẽsor.

¶ 2 Præ. Dns dicit Luc. ult. Hęc oportuit Christũ pati, & ita intrare i gloriã suã: sed gloria pertinet ad statũ comprehensoris, ergo Christus nõ est meritorius.

¶ Aduerte & diligẽter hic tu, qui sacramẽta ecclesiæ sæpius frequentas, quòd sanctificatio adultorum est per. propriũ actũ liberi arbitrii tendentis in Deũ, & similiter augmentũ sanctificationis est per augmentum actus liberi arbitrii tendentis in Deum. Hinc. n. fit, ut cum frequentatione sacrorum mysteriorum non crescat sanctificatio hominis, quia si homo per proprium liberi arbitrii actum nõ cõcurrit eo augmento, qđ sanctificatio quæ fieri deberet, exigeret, hinc fit, ut suscipiẽtes sacramẽta in ipso susceptionis actu maxime debeant actualiter in Deũ actu dilectiõis cõsurgere.

Ia.2.ar.11

¶ In responsione ad primũ aduerte, quòd de actu liberi arbitrii proprie loquitur Auctor, ut patet, tũ ex eo quòd sermo eius est formalis, & liberum arbitrium sæpe nominat: tum ex eo quod in præcedenti arti. in responsione ad secũdum expresse ad actum electionis descendit. Et hæc ideo dixerim, ut pcipias, tam in angelis, quã in Christi anima, primum actum meritorium uere fuisse actũ liberũ, quàmuis non indifferentem ad bonum & malum, sed ex natura seu naturæ ordine (ut in litera dicitur) determinatum ad bonũ. Nam non solum uoluntas, sed liberum arbitrium (ut in litera dicitur) per se & naturaliter se habet ad bonum, ad malum autem per aliud, hoc est per bonum, a quo deficiendo, malum incurrit. & præter naturam, malum enim est excisio ab eo, quod est secundum naturam: alioquin mali rationem non haberet.

D.15

c.40. 2 Me dio to.1.

Locis sup. ar.3.additis.

Art.præce.

¶ *Super Quæstionis trigesimæquartæ Articulum quartum.*

TItulus clarus est. ¶ In corpore vna est cõclusio, Christus in primo instanti suæ conceptionis fuit

Super quæstionis trigesimæquintæ Articulum primum.

PRo hac quæstione in tit. primi art. notandi sunt termini oẽs, & primum quòd natiuitas sũmitur proprie & formaliter, vt continet natiuitatem in vtero, & natiuitatem ex vtero: ita quòd non tractabitur solũ de natiuitate ex vtero, sed etiam de natiuitate in vtero, vt testantur quinq; primi articuli huius quæstionis. Est autẽ differentia inter cõceptionem & natiuitatem in vtero formalis, quia cõceptio attendit penes captionem rei ad concipientem: ex hoc enĩ dicitur mulier cõcipere, ꝙ simul apud se capit quod generandum est. Natiuitas autem attenditur penes egressum a parente: ex hoc aũ res nasci dicitur, ꝙ ad naturam pergit, est. n. via in naturã. Vnde natiuitas tũc perfecte consumata est, quando ex vtero proles exit, & tunc primo adipiscitur propriam naturam, vt res omnino separata a matre. Quandiu enim est i vtero proles, est aliquid matris, & propterea tunc simpliciter & absolute dicimus ꝙ homo natus est. Tractauit ergo Auctor priꝰ de Christi conceptione, & nunc de natiuitate: tum, quia prius considerãda fuit ratio conceptionis, & postea natiuitatis in vno, & eodem opere, quo conceptus, & natus est in vtero: tum, quia natiuitas simpliciter, & absolute nũcupata, quæ scilicet est ex vtero (vnde tractatus iste denominatur) posterior est omnino conceptione, & fas fuit vt in principio tractatus de natiuitate inchoaret, rõne natiuitatis etiã in vtero.

3.di.8.ar.2

c.40. 1 Me. tom. 31

li. 5. Metatex. 5.to.3.

¶ Notandũ est deinde, ꝙ comparatio distinctionem comparatorum exigit, & propterea natura, & persona inter quas fit hic comparatio in ordine ad natiuitatẽ, sumũtur, i hoc articulo vt abinuicem distinguuntur, hoc est natura ẽm rõnem naturæ ut. s. actũ naturæ seu formæ exercet, qui exprimitur per ly vt quo, & similiter persona secundum rationem hypostatis, vt scilicet actũ personæ exercet, qui significatur per ly, ut quod: distinguuntur siquidem natura & persona vt quo, & quod: est enim natura qua hypostasis est id, quod est.

QVÆSTIO XXXV.

De natiuitate Christi in octo articulos diuisa.

CONSEQVENTER post Christi conceptionem agẽdũ est de eius natiuitate. Et primo, quantum ad ipsam natiuitatẽ. Secundo, quantum ad natiuitatis manifestationem.

Circa primũ quæruntur octo.

¶ Primo, Vtrum natiuitas sit naturæ vel personæ.
¶ Secũdo, Vtrũ Christo sit attribuẽda alia natiuitas ꝑter æternam.
¶ Tertio, Vtrum ẽm natiuitatẽ tẽporalẽ beata Virgo sit mater eius.
¶ Quarto, Vtrum debeat dici mater dei.
¶ Quinto, Vtrum Christus secundũ duas filiationes sit filius dei patris & Virginis matris.
¶ Sexto, De modo natiuitatis.
¶ Septimo, De loco.
¶ Octauo, De tempore natiuitatis.

ARTICVLVS I.

Vtrũ natiuitas sit naturæ uel personæ.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ natiuitas naturæ cõueniat magis, quàm personæ: dicit enim Aug. in lib. de fide ad Petrũ. Natura æterna atque diuina, non posset concipi & nasci ex humana natura, nisi secundum veritatem humanæ naturæ: si igitur diuinæ naturæ conuenit concipi & nasci, ratiõe humanæ naturæ, multo magis conuenit humanæ naturæ.

¶ 2 Præt. Secundum Philosophũ in 5. Meta.* nomen naturæ a nascẽdo sumptum est: sed denominationes fiunt, secundum similitudinis conuenientiam. ergo videtur, quòd natiuitas magis pertineat ad naturam, quàm ad personam.

¶ 3 Præt. Illud proprie nascitur, quod per natiuitatem incipit esse: sed per natiuitatem Christi non incępit esse persona Christi, sed eius humana natura. ergo uidet quòd natiuitas proprie pertineat ad naturam, non ad personam.

¶ Notandum demum est, quòd in hoc primo artic. nõ est quæstio de persona Christi & natura Christi, sed in communi de natura & persona, vt titulus ipse sonat. In sequenti siquidem art. an Christo conueniat temporalis natiuitas, quæretur, & ideo ad vniuersalissimam distinctionem inter naturam & personam (qualis est dicta differentia) recurrendũ est, vt etiam ex Auctore in corpore articuli percipere pores, dum ex distinctione secundum modum significandi inter naturam & personam, differentiã inter naturam, & personam aperuit.

¶ In corpore artic. ponitur primo vna distinctio bimẽbris, deinde respondetur quæsito duabus conclusionibus, singulis iuxta singula distinctionis membra. Distinctio est, Natiuitas potest alicui dupliciter attribui, vel sicut subiecto, vel sicut termino, Prima conclusio est. Natiuitas attribuitur nõ naturæ, sed personę vt subiecto nascẽti. Secunda, Natiuitas naturæ attribuitur, vt termino.

¶ Aduertendum est hoc in loco cautissime, quòd distinctio ista non est intelligenda vt sonat, nã dupliciter potest intelligi, vel de subiecto inhęsionis, vt scilicet illi dicatur attribui natiuitas, vt subiecto, in quo subiectiue est natiuitas sicut motus, vel mutatio est in subiecto, cui inhęret, seu inest motus seu mutatio, quemadmodum si manus calefiat, calefactio est subiectiue in manu, & si ex aqua fit aer, generatio aeris est subiectiue in materia prima, quæ transmutatur in aerem. Et sic non sunt itur in proposito: tum quia natiuitas hac in litera dicitur esse in persona, vt in subiecto, constat autem personam non esse subiectum inhæsionis respectu natiuitatis, quia natiuitas est subiectiue in materia prima cum sit species generationis substantialis, & quia natiuitas quãdiu durat, non est adhuc persona, quæ nascitur, & quàm primum persona est, natiuitas desinit: tum quia in litera insinuatur cõclusio istius sensus, dũ concludendo dicitur, quòd natiuitas tamquam subiecto nascenti proprie attribuitur personæ: non enim frustra addidit ly nascenti, sed vt monstraret quòd non loquitur de subiecto inhæsionis: vel potest intelligi de subiecto denominationis, vt scilicet illi attribuatur natiuitas vt subiecto, quod denominatur proprie a natiuitate nascens & natum: & sic sumitur in proposito: tum quia medius terminus probans & declarans conclusionem primam est, quòd id quod nascitur, est vt subiectum, & similiter conclusio, vt dictum est, dicit vt subiecto nascenti: tum quia sic omnia quæ in litera dicuntur, absque scrupulo vera inueniuntur & consona: tum quia Auctor tam in distinctione, quàm in probatione, quàm etiam in conclusione, nũquam loquitur de subiecto & termino natiuitatis, sed loquitur de sicut subiecto & de sicut termino natiuitatis, vt patet in litera: præponendo siquidem super ly sicut, aut ly tamquam, manifestauit quòd non de subiecto aut termino proprie loquebatur, sed de his, quæ se habent vt subiectum, & vt terminus. Et hic est proculdubio verus & formalis sensus istius literæ: persona siquidem est subiectum proprium denominationis respectu natiuitatis, nam proprie loquendo, Sortes est qui nascitur, & post ea natus est.

¶ Conclusio ergo prima quo ad vtramque sui partem, sic probatur. Quod nascitur est tàquam subiectum natiuitatis. ergo quod est, ergo subsistens. ergo persona, & non natura. Antecedens pro euidenti relinquitur, & vere euidens est cognitis terminis. Prima loco cit. in argum. probatur, quia quod nascitur, nascitur ad hoc quòd sit: quod probatur, quia nasci est quoddam generari, quod generatur autem, generatur ad hoc quòd sit. Secunda vero consequẽtia probatur, quia esse est proprie subsistentis: quod probatur, quia forma nõ subsistens nõ dicitur esse vt quæ est, sed vt qua aliquid est. Tertia autem consequentia probatur, quia persona significatur per modum subsistentis, natura autem per modum formæ. In corp. art. Perspice in hac deductione quæ diximus, quòd de subiecto denominationis intendit, quia ex modis significandi probat conclusionẽ: modus enim significandi variat non tolum proprietatem, sed veritatem enuntiationis: dictum est enim in 1. libro propter eũ istam esse fallam, deitas significat deitatem, & istam ueram, deus generat deum: & conformiter nunc dicitur, quòd natura non nascitur, nec est nata, sed persona est quæ nascitur & est nata: hoc enim est personam & non naturam esse subiectum denominationis respectu natiuitatis, hoc est, esse cui vt subiecto attribuitur natiuitas, & simile quid est uidere in probatione secundæ conclusionis, dum ipsa etiam ex modo significandi probatur.

¶ Secũnda conclusio probatur primo: terminus natiuitatis est forma. ergo natura: antecedens patet, quia terminus cuiuslibet generationis est forma. Consequentia probatur, quia natura significatur per modum formæ. Confirmatur secundo, quia natiuitas dicitur via in naturam, ex 2. Physicorum, & exponitur, quia intentio naturæ ad formam, seu naturam terminatur.

¶ Aduerte hic, quòd natura non solum se habet vt terminus in denominando ipsam natiuitatem (a terminis enim denominantur generationes) sed & secundum rem natura habet terminationem, quoniam ad naturam terminatur secundum rem generatio: & propterea Auctor ex parte rei etiam rationem attulit ex intentione naturæ vtente generatione vt via in naturam, ad quam tendit.

Super quæstionis trigesimequintæ Articulum secundum.

TItulus clarus.

¶ In corpore vna est conclusio, Necesse est Christo attribuere duas natiuitates: vnam, qua æternaliter natus est a patre, aliam, qua temporaliter natus est a matre. Probatur, In Christo sunt duæ naturæ, quarum vnam ab æterno a Patre, alteram temporaliter a matre habet. ergo Christo attribuendæ sunt duæ natiuitates &c. Antecedens ex fide. Consequentia probatur, quia natura, se habet ad natiuitatem vt terminus ad motum, motus autem diuersificatur, secundum diuersitatem terminorum 5. Phy. Ex hoc enim manifeste sequitur q̃ diuersitas naturarũ terminantium, inferat diuersas natiuitates, ac p̃ hoc duę naturæ inferũt duas natiuitates.

¶ In responsione ad vltimum habes in litera satisfactionẽ ad rem, si ad formã instantis, quòd bis exigit interruptionem mensuræ inter primum actum & secũdum respondere cupis, dicito quòd est verum, si primus, & secundus actus mẽsurãtur mensura durationis vnius rationis, puta q̃ tẽpus sit vtriusque mensura, aut æternitas sit vtriusque mensura, Oportet enim inter rupto tẽpore currere, qui bis currit in tempore, & similiter oporteret interrupta æternitate nasci, qui bis in æternitate diceretur natus. Sed de uersarum rationum existentibus mensuris, actus (puta intellectionis, volitionis, natiuitatis, dum vna intellectio alicuius est in æternitate, & altera in tempore, & sic de aliis) potest dici, quòd ille bis intellexit lapidem semel in æterni tate, & semel in tempore absque æternitatis interruptione: & ratio in litera assignat, quia plus differunt etiã vt mẽsuræ durationis æternitas & tempus, quàm duo tempora interrupta, puta hodie, & posteras. Non oportet igitur natiuitatẽ Christi diuinã, interruptionẽ habere respectu natiuitatis Christi humanę, ad hoc vt Christus vere dicatur bis natus, quia plus distat mẽsura diuinæ natiuitatis a mẽsura humanæ natiuitatis, quàm si vna fuisset ante mille annos, & alia hodie.

1. 3. c. 6. paulo a princ.

Loco cit. in argum.

In corp. art.

2. 12. Physic. t. 14. to. 2

3. di. 14. q. 1 ar. 2. ad. 4. & 3. dist. 5. ar. 4. q. 1. & de vnio. ar. 2. ad 16.

1. 3. orth. fi. c. 7. in me.

ar. præced.

1. 5. Ph. tex. 41. & seq. tom. 2.

c. 12. paulo post prici. tom. 6.

SED CONTRA est, quòd Damascenus* dicit in 3. libro confitemur duas Christi natiuitates, vnam quæ est ex patre æternam, & vnam, quæ est in vltimis temporibus propter nos.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictum est*) natura comparatur ad natiuitatem, sicut terminus ad motum, vel mutationem. Motus autem diuersificatur, secundum diuersitatem termi norum, vt patet per Philosophum in 5. Physicorum, * In Christo autem sunt duæ naturæ, diuina scilicet, & humana: quarum unam accepit ab æterno a Patre, alteram accepit temporaliter a matre: & ideo necesse est attribuere Christo duas natiuitates, vnam qua æternaliter natus est a Patre, aliam, qua temporaliter natus est a matre.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hæc fuit obiectio cuiusdam Feliciani hæretici, quam Augustinus* in libro contra Felicianum sic soluit, Fingamus, inquit, sicut plerique volunt, esse in mũdo animam generalem, quæ sic ineffabili motu semina cuncta viuificet, vt non sit concreta cum genitis, sed vitam præstet ipsa gignendis: nempe cum hæc in vterum, passibilem materiam ad usus suos formatura peruenerit, unam facit secum esse personam eius rei, quam non eandem constat habere substantiam: & sit operante anima, & patiente materia, ex duabus substantiis unus homo. Sicque animam nasci fatemur ex vtero, non quia antequam nasceretur, quantum ad se attinet, ipsa penitus nõ fuisset: sic ergo, immò sublimius natus est de matre filius dei secundum hominem, eo pacto quo cum corpore nasci docetur, & animus: non quia vtriusque sit vna substantia, sed quia ex vtraque sit vna persona. Non tamen ab initio carnis incepisse dicimus dei filium, ne temporalem credat aliquis deitatem, non ab æterno filii dei nouimus carnem, ne non veritatem humani corporis, sed quandã eũ suscepisse putemus imaginẽ.

Ad 2^m dicendum, quòd hæc fuit ratio Nestorii, quam soluit Cyrillus in quadam epistola dicens, Non dicimus, quòd filius dei indiguerit necessario propter se secũda natiuitate posteam, quæ ex Patre est: est enim fatuum & indoctum existentem ante omnia sæcula, & consempiternum Patri indigere dicere initio, vt sit secundo. Quoniam autem propter nos, & propter nostram salutem veniens sibi secundum subsistentiam, quod est humanũ processit ex muliere, ob hoc dicit nasci carnaliter.

In concil. Calcedon. actione 1. in epist. ad Nestorium circa medi.

Ad 3^m dicendum, quòd natiuitas est personæ, vt subiecti, naturæ autem, vt termini. Possibile est autem vni subiecto plures trãsmutationes ineſſe, quas tamen necesse est secundum terminos variari, quod tamen non dicimus, quasi æterna natiuitas sit transmutatio aut motus, sed quia significatur per modũ mutationis, aut motus.

Ad 4^m dicendum, quòd Christus potest dici bis natus, secundũ duas natiuitates: sicut enim dicitur bis currere, qui currit duobus temporibus, ita potest dici bis nasci, qui semel nascitur æternitate, & semel in tempore, quia æternitas & tempus multo magis differunt quàm duo tempora, cum tamen vtrumque designet mensuram durationis.

ARTICVLVS III.

Vtrum secundum temporalem Christi natiuitatem, beata Virgo possit dici mater eius.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd secundum temporalem natiuitatem christi, beata Virgo non possit dici mater eius: vt enim supra dictum est, * beata Virgo Maria nihil actiue in generatione christi operata est, sed solã materiam ministrauit: sed hoc non videtur sufficere ad rationem matris, alioquin lignum diceretur esse mater lecti aut scamni. ergo videtur quòd beata Virgo nõ possit dici mater Christi.

¶ *Super Quæstionis trigesimequintæ Articulum tertium.*

TItulus, an beata Virgo vere possit dici mater Christi.

¶ In corpore vna cõclusio, beata Virgo est vere mater Christi. Probatur, Corpus Christi non est de cælo allatum, sed de Virgine matre sumptum, & ex purissimis sanguinibus eius formarum. ergo beata Virgo est vere mater Christi. Antecedens quo ad primam partem ex opposita hæresi. Valentini patet, quo ad reliquas patet ex antedictis. Cõsequentia probatur, quia hoc, solum requiritur ad rõnẽ matris.

¶ Circa probationẽ hanc dubiũ nouitio rum occurrit, quia apparet vitium petitionis principii in ea, dum assumitur quòd corpus Christi sumptum est ex Virgine matre, nã pbãdũ erat, q̃ illa mulier esset mater. Nec valet dicere quòd assumitur corpus Christi sumptum ex matre, & concluditur, Christi esse matrẽ: quoniã tota quæstio de Christo est rõne corporis, an sit beata Virgo mater eius, & in vnam vertitur quæstionem, an rõne corpis, an Christi beata Virgo sit mater.

¶ Ad hoc dr, quòd ly ex matre, in præmissis assumptũ breuitatis causa assumptum est, vt vno vocabulo exprimeretur modus, quo corpus Christi sumptum ẽ ex beata Virgine, ac si dixisset, Corpus Christi sumptum ẽ ex beata Virgine in loco naturali generationis, & per operationẽ naturalẽ mulieris ad cõceptionẽ & ex materia naturali, quã explicauit subdẽdo, Et ex purissimis sanguinibus &c. vbi patet nullam incidere suspitionẽ petitionis principii.

¶ In resp. ad tertiũ, aduerte ad crebrã repetitionẽ nõ necessarii cõcursus semis mulieb ris ad rõnẽ, & intellige Auctorem

3. di. 3. q. 2. ar. 1. & 2. & di. 4. q. 2. ar tic. 2. & 4. contra. ca. 35. & c. 34. & 44. & opusc. 3. ca. 229. & 240 & opus 60. c. 3. colu. 4. q. 32. ar. 4.

non sensisse, quòd semen mulieris sit excrescentia vteri (vt Aristoteles putauit) sed quòd concurrat ad generationem, non necessario tamen. Et propterea apud Auctorem ex hoc ipso, quòd semẽ mulieris ordinatũ est ad generationẽ, licet non necessario, habetur ratio peccati mollitiei in muliere voluntarie seminante sola: abuntur enim semine ad generationem ordinato. lib.3.c.2.4. & 7.

¶ 2 Præt. Christus ex beata Virgine miraculose natus est: sed miraculosa generatio, nõ sufficit ad rationẽ maternitatis vel filiationis: non enim dicimus Euam fuisse filiam Adæ. ergo videtur quòd nec Christus debeat dici filius beatæ Virginis.

¶ 3 Præt. Ad matrem pertinere videtur decisio seminis: sed sicut Damas. dicit in 3.lib.corpus Christi non seminaliter, sed conditiue a Spiritusancto formatum est. ergo videtur quòd beata Virgo non debeat dici mater Christi.

SED CONTRA est, quòd dicitur Matthæi primo, Christi generatio sic erat: cum esset desponsata mater Iesu Maria, Ioseph &c.

RESPON. Dicendum, quòd beata Virgo est vera & naturalis mater Christi: sicut enim supra dictum est,* corpus Christi non est de cælo allatum, sicut Valentinus hæreticus posuit, sed de Virgine matre sumptum, & ex purissimis sanguinibus eius formatum. Et hoc solũ requiritur ad rõnem matris, vt ex supradictis patet.* vnde beata Virgo vere est mater Christi. q.3 2. ar.4. q.31.art. 5.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd (sicut supra dictum est*) paternitas siue maternitas & filiatio, nõ competunt in quacumque generatione, sed in sola generatione viuentium: et ideo si aliqua inanimata ex aliqua materia fiant, non propter hoc consequitur in eis relatio maternitatis & filiationis, sed solũ in generatione viuentium, quæ proprie natiuitas dicitur. q.35.art.3.

Ad 2m dicendum, q̃ sicut Damas.* dicit in 3.lib. natiuitas temporalis, qua Christus est natus propter nostrã salutem, est quodammodo ſm nos, quoniam natus est homo ex muliere, & tempore conceptionis debito. Super nos autem, quoniã non ex semine, sed ex Spiritusancto & sancta Virgine, supra legẽ conceptionis. sic igit ex parte matris natiuitas illa fuit naturalis, sed ex parte operatiõis Spiritussancti, fuit miraculosa. vnde beata Virgo est vera & naturalis mater Christi. li.3,c.7.circa mediũ.

Ad 3m dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) resolutio seminis feminæ, non pertinet ad [d] necessitatem conceptus, & ideo resolutio seminis non ex necessitate requiritur ad matrem. q.32.art.4. D. 661. & 1117.

¶ *Super quæstionis trigesimæquintæ Articulum quartum.*

ARTICVLVS IIII.

Vtrum beata Virgo debeat dici mater Dei.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̃ beata Virgo non debeat dici mater dei. Non enim dicẽdum est circa diuina mysteria, nisi quod ex sacra scriptura habetur: sed nũquam in sacra scriptura legitur, quòd sit mater aut genitrix dei, sed q̃ sit mater Christi vel mater pueri, vt patet Matth. 1. ergo non est dicendum, quòd beata Virgo sit mater dei.

¶ 2 Præt. Christus dicitur deus secundum diuinam naturam: sed diuina natura non accepit initium essẽdi ex Virgine. ergo beata Virgo non est dicenda mater dei.

¶ 3 Præt. Hoc nomen deus, cõmuniter prædicatur de Patre, & Filio & Spiritusancto: si ergo beata Virgo est mater dei, videtur sequi, q̃ beata Virgo sit mater Patris & Filii & Spiritussancti, quod est inconueniens. non ergo beata Virgo debet dici mater dei.

SED CONTRA est, quòd in capitulis Cyrilli* approbatis in Ephesina synodo, legitur: Si quis non confitetur deum esse secundũ veritatẽ Emanuel, & propter hoc dei genitricem sanctam Virginem (genuit enim carnaliter carnẽ factã ex deo Verbum) anathema sit. Cano.Concil.Ephes.to.1.cap.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) omne nomen significans in concreto naturam aliquam, potest supponere pro qualibet hypostasi illius naturæ. Cum autem vnio incarnationis sit facta in hypostasi (sicut supra dictum est*) manifestum est q̃ hoc nomen deus, potest supponere pro hypostasi habente humanam naturam, & diuinam. Et ideo quicquid conuenit diuinæ naturæ, vel humanæ, potest attribui illi personæ, siue secundum quòd pro ea supponit nomen significans diuinam naturam, siue secundum quòd pro ea supponit nomen significans humanam naturam: concipi autem & nasci, personæ attribuitur & hypostasi, secundum naturam illam, in qua concipitur, & nascitur. Cum igitur in ipso principio conceptionis fuerit humana natura assumpta a diuina persona (sicut prædictum est*) consequens est, quòd vere possit dici deum esse conceptum, & natum de Virgine. Ex hoc autem dicitur aliqua mulier alicuius mater, quòd eum concepit & genuit, vnde consequens est, quòd beata Virgo vere dicatur mater Dei: solum enim sic negare posset, beatam Virginem esse matrem dei, si vel humanitas prius fuisset subiecta conceptioni, & natiuitati, quàm homo ille fuisset filius dei (sicut Photinus posuit) vel humanitas non fuisset assumpta in vnitatem personæ, vel hypostasis verbi dei, sicut posuit Nestorius. Vtrumque autem horum est erroneum. vnde hæreticum est negare beatam Virginem esse matrem dei. q.16.art.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hæc fuit obiectio Nestorii: quæ quidem soluitur ex hoc, quòd licet non inueniatur expresse in scriptura dictum, quòd beata Virgo sit mater dei, inuenitur tamen expresse in scriptura quòd Iesus Christus est verus deus, vt patet 1. Ioan. vlti. & quòd beata Virgo est mater Iesu Christi, ut patet Matth. 1. vnde sequitur ex necessitate ex verbis scripturæ, quòd sit mater dei. Dicitur etiam Roman. 9. quòd ex iudæis est q.2.at.1. & 3.

sonæ illi suppositæ vel nomine dei, vel hominis, potest attribui quicquid ratione diuinæ vel humanæ naturæ conuenit. ergo vere potest dici deum conceptũ & natum de Virgine. ergo beata Virgo vere potest dici mater dei. Antecedens patet. prima consequentia probatur, quia vnio incarnationis facta est in hypostasi. Secunda, ex eisdem est euidens. Tertia probat, quia concipi, & nasci attribuitur hypostasi secundum naturam illam, in qua concipitur & nascitur: ita aũt ex dictis patet, hypostasim Verbi a principio conceptionis vnitam naturæ humanæ. Quarta probat, quia ex hoc aliqua mulier dicitur alicuius mater, quòd eum concepit & genuit.

¶ Secunda conclusio probatur. Solis duobus modis hæreticis posset negari, beatam Virginẽ esse matrem dei, ergo hæreticum est, &c. Antecedens, probatur & quo ad modos & quo ad hæresim. quo ad modos quidem, quia alter est quo poneretur homo ille prius cõceptus, quàm fuerit filius dei: alter vero est, quo ille homo poneretur non esse filius dei personaliter. Quo ad hæresim vero, quia primum fuit Photini, secundum Nestorii. ofa clara sũt. q.33.art.3.

Super Quæstionis trigesimæquintæ Articulum quintum.

TItulus de filiationibus realibus, hoc est, an ambæ sint reales relationes, intelligitur.

¶ In corpore quatuor fiunt. Primo, ponuntur duæ circa quæstum opiniones: secundo tractatur in communi, penes quid attenditur unitas, uel pluralitas relationis realis: tertio, applicatur ad Christi filiationẽ: quarto respondetur quæsito.

¶ Quo ad primum, prima opinio ponit duas reales in Christo filiatiões, propter plures natiuitates, quę sunt causæ: secunda ponit unam tantum propter unitatem personæ, quæ est subiectum.

¶ Quo ad secundum aduertendum est, quòd tria concurrũt ad realem relationem, scilicet causa, non quæcumq; , sed ea quæ fundat relationem (ut albedo respectu similitudinis, & quantitas respectu qualitatis, & generatio actiua respectu paternitatis, & similia) subiectum, in quo scilicet est subiectiue ipsa relatio, ut paternitas in persona Patris, & sic de aliis. Et terminus ad quem, ut ad correlatiuũ relatio est, ut filiatio est ad quẽ dicitur paternitas, & sic de aliis. Et quia hæc inueniuntur cõcurrere ad esse relationis, & unitas aut pluralitas ad esse rei spectant, ideo Auctor in communi tractare uolens hic de unitate uel pluralitate relationis realis, de qua est sermo, ab istis tribus inchoauit, & per hæc tria discurrit, proponendo, quòd penes causam uel subiectum, & non penes terminum relatio pluralitatur, excludendo primo terminum esse, penes quem unitas aut pluralitas relationis realis attenditur. Probat autem hoc, ex eo quòd si ad pluralitatem terminorum multiplicaretur realis relatio, sequeretur quòd Sortes esset filius duabus filiationibus realibus specie differẽtib9, quia est filius patris & matris, quod est inconueniens, quia una natiuitate est utriusque filius. Et hinc secundo infert penes unitatẽ causæ attendi unitatem specificam relationis, & manifestat hoc primo in filiatione penes natiuitatem, secundo in magistro penes unam doctrinam, & in domino penes unum dominium. Et inde tertio prosequitur pluralitatem specificam attendi penes specificam pluralitatem causæ, quod manifestat in magisterio grammaticæ & logicæ, & sic de aliis. Et demum unitatem numeralem relationis non penes causam, sed subiectum ponit, & manifestat in patre respectu multorum filiorum, in quo nec plures specie paternitates, quia generationes sunt eiusdem speciei, nec plures numero, quia forma eiusdem rationis, non potest multiplicari in eodem subiecto. 4p.qu.39. art.7.

¶ Ad tertium duo de filiatione Christi deducit. Primum ex parte causæ, scilicet quòd quia duę sunt Christi natiuitates, & sunt diuersarum rationum, consequens est, quòd duæ sunt in Christo filiationes. Secundum ex parte subiecti, quòd quia una tãtum est persona, & subiectum filiationis non est natura nec pars naturæ, sed persona, consequens est quòd in Christo non sit filiatio tẽporalis, nisi cuius capax est persona diuina, & sic filiatio temporalis in Christo non est realis, sed rationis tantum.

¶ Ad quartum respondetur primo quæsito, distinguendo & concordando opiniones ambas, quia aut sermo est de filiationibus secundum perfectas rationes filiationis, & sic affirmandæ sũt duæ in Christo filiatiões iuxta duas natiuitates, aut secundum filiationis subiectum, & sic in Christo non est nisi filiatio æterna, quia solum est suppositum æternum. Secundo, excludit obiectionem, quomodo scilicet Christus dicitur filius matris, & dicit quòd dicitur relatione filiationis co intellecta maternita ti. Tertio, excludit aliam obiectionem, quomodo Christus dicitur realiter filius matris, & dicit quòd dicitur realiter filius ex reali maternitate ad ipsum. 3.di.8.ar.5. Et quol. 1. articu. 2. Et quol.9.q.2. ar.3. Et op. 3.c.219

¶ Occurrunt hoc in loco quinque ex Scoto in 8.distinct.3. Sẽtent. dubitanda, arguit enim contra quinque hic dicta. primum est circa illud, quòd relationes non plurificantur secundum terminos, secundum est circa illud, Pater unica paternitate refertur ad plures filios: quartum est circa rationem literæ pro principali conclusione: quintum est circa ipsam principalẽ cõclusionem. art.præced.

¶ Contra primum ergo dictum, scilicet relationem non plurificari secundum terminos, arguit Scotus. si ad duos terminos esset eadem relatio, tunc eadem relatio simul esset & non esset.

¶ Contra tertium dictum, quod est propinquum huic primo (scilicet quòd pater unica paternitate refertur ad plures filios) arguit Scotus, primo. Pater hac paternitate primo respicit hunc filium hac filiatione. ergo hęc paternitas non est ad plures filios. Antecedens probatur, quia sicut paternitas fundatur super genuisse, ita hæc paternitas super hoc genuisse.

¶ Secundo, correlatiua sunt simul natura, ita quòd uno destructo, destruitur & reliquum. ergo destructa hac filiatione in hoc filio, destruitur quoque hæc paternitas in hoc patre. ergo paternitas remanens ad alium filium, est alia paternitas, nisi aut idem simul esset corruptum, & remaneret, quod est impossibile, aut noua paternitas, tũc aduenisset sine noua generatione, quod est etiam impossibile.

¶ Tertio, quia quando aliquid est aliquo ultimate tale, non potest illud manere in ipso, nisi ipsum habens illud sit ipso tale: sicut non potest albedo manere in superficie, nisi ipsa superficies sit alba: sed relatio est qua habens illam, est ultimate ad aliud, igitur non potest manere eadem in eo, nisi illud in quo manet sit illa ad idem aliud, igitur non manet eadem paternitas destructo illo termino, ad quem habens paternitatem dicitur pater paternitate illa.

¶ Quarto, Pater aliquo modo aliter respicit hunc filiũ, & illum.

si alia relatione, habetur propositum, si non alia relatione, sed alio respectu eiusdem relationis, iterum habetur propositum. contra secundum dictum, quia illi respectus erunt eiusdem rationis propter fundamenta eiusdem rationis. Et propterea respectus isti aut sunt aliud a relatione, & hoc est superfluũ multiplicare tot entia, aut sunt idem relationi & tũc sequit, q̃ est idẽ dicere, respectũ plurificari, & relationẽ plurificari ergo habeẽ, ꝓpositũ.

d. 3. ortho. fi. cap. 13. in med.

¶ Quinto multiplicato priori, multiplicatur posterius, sed fundamentũ est prius relatiõe, puta generatio paternitate, ergo multiplicata gnõne actiua, multiplicat paternitas.

P. p. q. 40. ar. 2. 3 & 4.

¶ Contra secundũ dictũ, si formas eiusdem speciei nõ possẽ simul esse in eodẽ subiecto, arguit Scotus. primò, in omni ordine essentiali cũ vnitate prioris essẽtialiter pót stare pluralitas posterior sna turaliter, nõ per se, nec adæquate inhærentis prioris: sed subiectum est prius essentia liter illa dispositione, quæ ponitur sibi inhærens, nec per se ei inhæret nec adæquate, ergo. Maior probatur per simile in causa & in effectu, quia æc subiectum est causa intrinseca dispositionis.

¶ Secundo, quia plures species phantasticæ eiusdem speciei sunt simul in eodem organo phantasiæ secundum eandem partẽ organi, ergo, antecedens probatur. Et quidem ꝙ plures simul sint, patet ex eo, quia aliter deleta vna specie, non posset quis imaginari, nisi de nouo acquireret. Quòd vero sint eiusdem speciei, probatur ex obiectis, quia obiecta sunt eiusdem speciei. Quòd autem sint in eadem parte organi, probatur, quia organum non potest in tot partes minimas diuidi, quot sunt species imaginabiles, quæ simul sunt in organo phantasiæ.

¶ Contra quartum (scilicet rationem illam, filiatio est ita suppositi vt subiecti, quòd non naturæ, ergo in Christo non est filiatio temporalis realis) arguit Scotus, primo, si filiatio est tantũ personæ, ita quòd non potest nisi plurificata persona plurificari, aut hoc conuenit filiationi, vnde relatio, aut vnde relatio* talis originis, non primum, vt patet, nec secundum, quia non magis repugnat vni personæ pluralitas talis relationis, quàm pluralitas originationis fundantis tales relationes, sed Christus habuit duas origines. ergo &c.

* alias ut relatio absolute aut ut relationes.

¶ Secundo, quia pater æternus habet duas reales relationes originis, scilicet ad Filium & Spiritum sanctum super vno fundamento, scilicet essentia, ergo a fortiori Filius super duo fundamẽta. s. duas naturas & natiuitates, habet duas filiatiões reales.

¶ Tertio, Christus habet duas operationes, ergo duas filiatiões. Probatur consequẽtia, quia relatio originis nõ magis quã operatio respicit suppositũ, quia suppositi est operari, primo Metaph.

¶ Quarto, Christus si genuisset plures filios, habuisset duas paternitates ad illos. ergo nũc habet duas filiationes propter duas natiuitates. Quinto, si filiatio tantummodo diceretur de Christo secundum rationem personalitatis æternæ sequeretur, quòd hæc esset falsa, Christus, inquantum homo, est filius. Probatur sequela, quia quod præcise Christo conuenit secundum rationẽ personalitatis æternæ, nõ dicitur de eo, inquantũ homo: propterea. nulla est falsa, Christus, inquantum homo, est persona.

¶ Contra quintum (scilicet filiatio temporalis Christi non est relatio realis) arguit Scotus probando vltimam particulam, de qua sola est quæstio. s. ꝙ sit realis. Primo, illa relatio est realis, quæ consequitur extrema ex natura extremorum sine actu intellectus, sed posita matre generante & suppositõ habente naturam per generationem ex natura extremorum sine actu intellectus, sequit hic filiatio, sicut ibi maternitas, ergo. Quòd si quis fingat intellectũ operari ad causandum relationem, hoc improbatur, quia si Maria genuisset purum hominem, fuisset ille vere filius relatione reali, ergo cum Christus non minus acceperit naturam a matre quàm purus homo accepisset, æque realis erit in eo relatio, sicut in puro homine fuisset.

SED CONTRA est, quòd sicut Damas.* dicit in lib. 3. Ea quæ sunt naturæ, multiplicãtur in Christo, non aũt ea, quæ sunt personæ: sed filiatio maxime pertinet ad personam, est enim proprietas personalis, vt patet ex his, quæ in prima parte dicta sunt. † ergo in Christo est vna tantum filiatio.

RESPON. dicendum, quòd circa hoc sunt diuersæ opiniones. Quidam enim attendentes ad causam filiationis, quæ est natiuitas, ponũt in Christo duas filiationes, sicut & duas natiuitates. Alii vero attendentes ad subiectum filiationis, quod est persona vel hypostasis, ponunt in Christo vnam tantũ filiationem, sicut & vnam hypostasim vel personã: unitas. n. relatiõis vel eius pluralitas, non attenditur ſm terminos, sed secundũ causam vel subiectum. Si enim secundum terminos attenderetur, oporteret quòd quilibet homo in se duas filiationes haberet, vnam, qua refertur ad patrem, & aliã qua refertur ad matrẽ: sed recte consideranti apparet eadẽ relatione referri vnum quodq; ad suũ patrẽ & matrẽ, propter vnitatẽ causæ: eadem. n. natiuitate homo nascitur ex patre & matre, vnde eadẽ relatione ad vtrumque refertur. Et eadem ratio est de magistro, q̃ docet multos discipulos eadẽ doctrina, & ð dño, qui gubernat diuersos. subiectos eadẽ potestate. si vero sit causę diuersæ speciei differẽtes, ex cõsequẽti videt̃ et relationes specie differre. Vnde sunt, ergo non distinguuntur secundum quantitatem, ac per hoc cum nõ distinguantur, etiã formaliter non sunt duæ.

¶ Ad hæc dubia mota, secundum ordinem dictorum in litera respondendum est, non eodem ordine, sed prout doctrinæ ordo exigit, vt prius scilicet communiora, quàm minus cõmunia tractentur, vt ex notis generibus ad species cognoscendas tranſeatur: et propterea ad dubium trigesimumtertium, quod inter illa cõmunissimum est, vtpote in cõmuni disputans de formis vnius speciei in eodem subiecto, dicendum est primo prænotando, q̃ ratio quare formas vnius speciei multiplicari in eodem dicimus impossibile, est illa radicabilis propositio peripatetica, Omnis distinctio aut est secundũ formam, aut secundum quantitatẽ: de qua propositione cũ de principio indiuiduationis tractaret, diffuse dictum, est: hinc enim oritur q̃ implicat dicere, formas vnius speciei duas, & apponere i eodem subiecto, q̃ si in eodem subiecto sunt quantitates, ac per hoc cum nõ distinguantur, etiã formaliter non sunt duæ.

¶ Ad primam ergo obiectionem respondendo dicitur, quòd Maior est vniuersaliter falsa, & distinguenda propterea ad claritatẽ solutionis: potest siquidem intelligi de vnitate formali vel de vnitate numerali: si de vnitate formali, transeat tamquam impertinens: si de vnitate numerali, falsa est vniuersaliter. Ratio est, quia in aliis a quantitate vnitas numeralis posterioris inhærentis dependet per se ab vnitate numerali prioris, hoc est subiecti, ita quòd licet albedo per accidens se habeat ad hoc quantũ, hæc tamen albedo, inquantum hæc, per se dependet ab hoc quãto ita quòd si hæc albedo, vt hæc, definiretur in definitione eius poneretur hoc quãtũ, quod ẽ subiectũ, vnde cũ vnitate numerali subiecti prioris non stat pluralitas numeralis accidentis posterioris, quod secundum suam speciem non per se inhæret, quod ſm vnitatem numeralẽ vẽdicat sibi per se & adæquate hoc subiectum: per se quidem, quia hoc subiectum poneretur in definitione accidentis, inquantum hoc, adæquate aũt, quia vnitas numeralis huius accidẽtis subiecti, soli huic subiecto cõuenit, nec extra illud inueniri aut intelligi potest. Vnde probatio a simili nulla est: quoniam vnitas numeralis effectus non dependet ab vnitate numerali causæ, vt illius definitiua, sicut vnitas numeralis accidentis definienda est per hoc subiectum.

¶ Ad secundã obiectionẽ de speciebus in phãtasia, rñdẽt tripliciter. primo, q̃ nõ ꝓbat ab arguẽte esse tot eiusdẽ speciei species simul in vna phãtasia q̃ nõ possint esse i diuersis organi partib⁹, præsertim cũ hmõi intentionalia entia videãtur quasi in puncto saluari, vt apparet vidẽtibus per minimũ foramen tot & multa sunt similia in phantasia, non per proprias species, sed per species aliquorum totorum, quorum illa occurrerunt vt partes. Secũdo dr negãdo, in eadẽ phãtasia inueniri plures speciess eiusdẽ rõnis, & ad ꝓbationẽ, obiecta sũt eiusdẽ rõnis, ergo spẽs eorũ, dr, q̃ obiecta sumuntur dupliciter. s. in esse naturæ, & sic duo alba sũt eiusdẽ rõnis, vel in esse sensibili, & sic duo alba sũt diuersarũ rõnum: quod sic manifestatur ab ipsis repræsentãtibus. nã sicut in esse naturæ illa tm̃ dr vnius speciei, quorum quicquid habet essentialiter vnũ, habet essentialiter aliud, ita in repræsentãdo, illa tm̃ dr vnius speciei, quorũ quicquid repræsentat vnũ totũ illud, idẽ repsentat reliquũ: sicut si vnũ albũ videat a duobus vel pluribus, oẽs ille spẽs sunt vnius spẽi, non. n. differũt in repræsentando, quia idẽ repræsentãt, sed solo numero differũt, quia hæc in isto, & illa in illo est: sed duorũ alborũ spẽs nõ sunt vnius spẽi, quia spẽs vnius nõ repræsentat aliud, vt patet. Vnde cũ in vna phãtasia negem⁹ plures spẽs eiusdẽ obiecti, cõsequẽter negamus plures species eiusdẽ rõnis: qm̃ vt dictum est, spẽs diuersorum indiuiduorũ sunt diuersarum specierũ, quia ipsa indiuidua diuersa, sunt diuersarum rationũ in esse sensato.

¶ Tertio dicitur, quòd sicut lumen generatum in eodẽ diaphano a secũda cãdela nõ est aliud numero a lumĩe genito a prima, sed coincidit in idẽ depẽdẽs a duob⁹, vt partialib⁹ agẽtib⁹, ita cũ i

phantasiæ organũ secundum eandem partem occurrit obiectum eiusdem rationis, non fit alia species, sed præexistens fit dependens a duobus partialibus, conuertente anima speciẽ illã ad nouum obiectum, ita ꝙ præcedẽs species perficitur & firmitate, & extensione. Hæc responsio sustinenda est ab illis, qui diuersorum indiuiduorũ nõ admitterent diuersarũ rationũ, esse spẽs, & in eadem parte organi recipi. Ego magis trahor in secundam responsionem. Quæ pót confirmari, quia alia, & maiori rõne differunt species imaginatæ Sortis, & Platonis, quàm differant duæ species imaginatæ Sortis: sed duæ species Sortis differunt rõe differẽtię numeralis. ergo spẽs Sortis & Plat. differunt differentia maiori, quam constat esse specificam.

D.638. Dub.

¶ Ad primum dubium dicitur, q̃ ex hoc ꝙ relatio vna ẽ ad plures terminos inadæquate, non sequitur eam simul esse & nõ esse, quãuis sequeret si esset ad plures adæquate. ter minos, quod non est intelligibile: sunt. n. duo inadæquati termini, quasi partiales termini. Et propterea vno sublato, pót remanere eadẽ relatio ad aliũ, quasi partialem terminum.

¶ Ad secundum dubium de vnica paternitate ad plures filios respondendo dicitur, ꝙ maior seu antecedens illud. Pater hac paternitate primo respicit hũc filiũ hac filiatione, distinguẽdum est. Nã si ly primo, sumitur pro adæquate, negatur: si vero sumitur primo, pro principaliter, conceditur, sed tunc negatur sequela. Nec antecedens in primo sensu probatur ex allata probatione, quoniam nihil aliud probatur, nisi quòd hęc paternitas habet pro propria causa, hoc genuisse: sed ex hoc negatur, ergo adæquate respicit hunc filium.

¶ Vbi pro claritate doctrinæ scito, quòd hæc paternitas si secundum proprias causas iudicaretur, esset pro nihil dubio ad solum hunc filium, sed si secundum merita subiecti iudicaretur, oportet ꝙ sit ad hunc & alium filium, propter hoc scilicet, ꝙ secunda paternitas cedit in identitatem primæ rationis subiecti, quia non habet vnde differat solo numero ab illa: sicut lumen genitum a secunda candela in eodem diaphano per se primo est ab hoc agente, vt patet 12. Met. sed pp subiecti identitatẽ coincidit in idẽ numero lumen prius genitũ a prima candela ibi illuminãte. Et quia hmũi coincidentiæ sunt per accidẽs, hoc est per aliud, hoc est per subiectũ, ideo non ex rõibus formarũ aut causarũ arguendũ est, sed ad idẽtitatem spectandum est subiecti.

¶ Et per hoc patet responsio ad secundum, scilicet quòd destructo vno correlatiuorum destruitur & reliquum, nisi per accidẽs contingat illud remanere: propositiones enim sunt de eo quod secundum proprias rationes conuenit correlatiuis, non de his quæ per accidens contingunt. Sic autem est in proposito, destructo enim hoc filio, secundo vel primo, destruitur hæc paternitas, nisi per accidens remaneat ratione identitatis ad paternitatem, ad reliquum: sicut destructo vno albo destruerentur similitudines omnium alborum ad illud, nisi per accidens remanerent inter se. Album enim vna similitudine refertur ad omnia alba, nisi quasi infinitas relationes reales distinctas realiter etiam ab hac albedine ponat Scotus in hoc albo simul, quod est ridiculum, absurdum & superfluum. Et hæc est altera responsio a superius data de termino adæquato vel inadæquato.

¶ Ad tertiũ dicitur, ꝙ maior est vera per te, pót tã esse talia per accidẽs, vt dictũ est. Licet. n. Sortes sit pater hac paternitate ad hunc filium, & non possit per se remanere hæc paternitas sine hoc filio, pót tã per accidens remanere ablsq; hoc, ꝙ dicatur ad hũc filiũ. Et ratio est reddita ex parte subiecti, & ex parte termini, quia est inadæquatus.

P. p. q. 23. artic. 7.

¶ Ad quartũ dicit, ꝙ pater eadẽ relatione & eodẽ respectu reali respicit vtrũq; filiũ. Et cũ apud Aristotelem inuenitur, ꝙ respectus sunt diuersi, non intelligitur de diuersitate reali, sed rõis: quia vnica illa realis relatio duorũ respectuũ rõnem induit, dũ cointelligitur respicere diuersos terminos, ita ꝙ in re non est diuersitas respectuũ, sed respectorũ, quibus illa vna relatio quasi duplex cointelligitur. Et sic ruit tota fabrica argumenti, quod de respectibus realibus loquitur.

--non

¶ Ad quintum negatur assumptũ vniuersaliter, vt assumitur, & specialiter etiã de fundamẽtalis causæ successiuæ multitudine numerali in eodem subiecto permanente. Possunt enim successiuæ generatiões actiuæ multiplicari, & tamen permanentia cõsequentia oportet in idẽritatẽ cedere, propter idẽritatem subiecti non compatientis permanentiũ numeralẽ distinctionem in se vno.

In corp. ar.

¶ Ad quartum dubiũ de proprio filiationis subiecto dr, ꝙ filiatio nec ex eo ꝙ relatio, nec ex eo ꝙ relatio originis, habet ꝙ non plurificetur nisi plurificata persona, sed hoc habet ex eo ꝙ sola persona capax est filiationis, sicut & paternitatis: nulla. n. natura, nulla pars naturæ aut personæ capax est paternitatis aut filiationis, vt patet ex eo ꝙ nihil horũ põt dici pater, vel filius. Vnde patet, ꝙ non est ad propositũ pluralitas relationũ originis in Patre æterno, nec pluralitas generationũ: quoniã gnatio ẽ subiective in parte naturæ, hoc est materia. Filiatio aũt immediate ẽ in persona, alioquin illud mẽbrũ posset dici filius: sicut superficies dicitur alba, quia mediat inter subiectũ & albedinẽ, & sic de aliis. Et ꝓ hoc patet respõsio ad scẽm, qm̃ nõ ex parte fundamẽtali, sed subiecti ꝓuenit, ꝙ ista filiatio temporalis nõ est realis.

¶ Ad tertium negatur sequela. ad probationẽ dicitur, quòd aliter operatio & aliter filiatio est suppositi: nam filiatio est suppositi vt subiecti immediati, operatio autem est suppositi mediante natura & potentia & subiecto, vt patet.

¶ Ad quartum dicitur, quòd si Christus genuisset, nullam paternitatẽ realẽ ex suo genuisse acquisiuisset: quia paternitas est subiectiue immediate in persona, nõ minus quàm filiatio.

¶ Ad quintũ dr, ꝙ antecedẽs pót habere duos sẽsus, put ly secũ

dum rationem personalitatis æternæ, dupliciter teneri potest. Primo reduplicatiue, & tunc conceditur totum, vtpote impertinens, quia antecedens nõ est nostrum, & est falsum, quia Christo cõuenit esse filium hominis, non secundum rationẽ personalitatis æternæ, hoc est, non ex hoc ꝙ est persona æterna. Secũdo, potest teneri specificatiue, & sic antecedens quidem est nostrum & verum, sed consequentia nihil valet, quia procedit secundũ primum sẽsum. Constat enim, quòd omnia personalia siue humana, siue diuina conueniunt Christo secũdum rationem personalitatis æternæ, sily secũdum, teneẽ specificatiue. Christus enim secũdum suam personam est hic homo & Filius hominis, vt patet.

¶ Ad quintum dubiũ de realitate filiationis temporalis in Christo, dicit negãdo maiorẽ, qm̃ oportet addere quòd supposituꝫ sit capax nouæ filiationis realis, propter excellentiã siquidẽ psonæ Christi prouenit, quòd nõ consurgat in eo filiatio realis noua. Nec oportet fingere intellectũ cooperãtẽ filiationẽ realẽ, sed ad filiationem ratio nis nõ fingitur, sed necessario concurrit cointellecta filiatio ad maternitatẽ. Et cum dicitur, Si Maria genuisset purum hominẽ, &c. ergo ne gatur sequela, quia in puro homine fuisse persona capax filiatiõis realis nouę: in Christo aũt licet æque acceperit naturam a matre, non tamen est æque subiectũ filiatiõis, quia nõ est i Christo supposituꝫ capax filiatio nis realis nouæ, ob defectũ subiecti ꝓp excellẽtiã suppositi: vt. n. i litera dicitur, oĩa requisita ad filiationẽ realẽ inueniũt in Christo nato, excepto subiecto, ꝙ quia persona est, & illa ẽ deus, ideo subiectũ realis filiatiõis nouæ esse non põt: cum quibus tñ tene, ꝙ Christus refertur ad matrẽ reali relatione causati ad causam, & similis ad simile, & sic de aliis relationibus realibus, quæ non immediate sunt in supposito subiectiue.

¶ In responsione ad vltimum nota duo, primo, ꝙ de vnitate specifica, & non de vnitate numerali est sermo in litera dicente, In omnibus trahentibus nauem est vna relatio, nam specificæ diuersitati paternitatis & maternitatis, quia sunt diuersa ratione principia, contra ponitur vnitas eadem ratione principiantium tractum nauis. Et veritas est, quòd multi trahentes nauem multis actionibus, vnum passiue nauis tractum inferunt: quilibet enim sua propria actione concurrit. Et propterea multis relationibus solo modo differentibus referuntur ad nauem, quæ trahitur: quilibet enim sua propria relatione consequente ad propriam actionem refertur, quamuis nauis, quia vno numero motu trahitur, vna relatione numero ad omnes trahentes referatur. Nota secundo, quòd filiatio singulorum hominum dicitur vna secundum rẽ, & duplex secũdum rationem, secundũ duos respectus intellectꝰ, in hoc sensu, ꝙ sicut albedo vna secũdum rem est multiplex secundum rationem, puta vt visibilis, vt terminatiua alterationis, vt extremitas perspicui, & c. ita filiatio Socratis ẽ vna res respectiua, & multiplex secundum multas rationes respectiuas, ita ꝙ intellectus nõ facit in illa filiatione respectũ ad patrem aut ad matrẽ, sed facit distinctionem rationis in illo uno respectu secundum rem, dum cointelligit illũ vt respondet patri, & iterum vt respondet matri.

li. 4. text. 3. tom. 3.

li. 5. meta. te. 20. to. 3.

2.2.q. 164. art. 2. ad 3.

In sent. paulo a ci. tom.

¶ *Super Quæstionis trigesimæquintæ Articulum sextum.*

q. 28. art.

TItulus clarus ẽ.

¶ In corpore quę sunt conclusiones. prima est, Christus est natus sine dolore matris, probat, Christus est egressus ex clauso vtero matris, ergo nulla apertiõis meatuum violentia ibi fuit. ergo in illo partu nullus fuit dolor. Prima consequẽtia patet, secunda vero ꝓbatur, quia dolor parientis causatur ex apertione meatuũ, per quos proles egreditur. Et confirmatur conclusio, quia ibi nulla fuit corruptio. Secunda conclusio est. In illo partu fuit maxima iucũditas. Probatur dupliciter. primo ratione, qa homo deꝰ nat⁹ est in mũdo, secundo auctoritate Is. 35. oĩa clara sũt.

c. 4. paulo prine. incipit hic tra. Ad interrogata, & liberatur tota

¶ In respnsione ad tertiũ, aduerte ꝙ Euangelista tres actꝰ beatæ Virginis in partu dicit, s. ꝙ peperit, inuoluit pãnis, reclinauit in psepio. Et ex primo quidẽ docet Iesũ infantẽ ꝓ genitalia mẽbra & nõ per os, aut quãcũq; aliã partẽ corporis materni egressũ, parere nãq; est per natutalia gnationis mẽbra prolẽ edere. Ex secũdo vero, ꝙ ipsa mater susceptt nascẽtẽ ex se infantem: ex hoc. n. ꝙ ipsa extremos actus. s. parere & inuoluere, exercuisse dicitur, sicut excluditur obstetricũ obsequium ad matris solatiũ, ita, excludit ad prolis susceptionẽ, & reliquos actus intermedios vt sũt ablutio, & alia quæ solẽt fieri. Rationabile autem est, vt mirabilem partum angelica ministeria fouerint, ita vt Angelorum ministerio tã nascens filius, quàm parens mater omnia, quæ etiam in statu innocentiæ opportuna fuissent, q̃ non ex peccato, sed ex natura sunt, haburint, quãuis alio modo, puta, absque ablutione munditiam &c. quãmuis a ratione remotũ non sit, vt mater ipsa edocta ab Angelis, omnia perfecerit. Primum tamen rationabilius videtur, vt & manus virgineæ ab huiusmodi obscuris seruarentur imunes, & mens ipsius ad tanti gaudii fruti⁹ magis vnita esset, & citius omnia expediretur, & Ioseph fides tam cito, tam munde, tam expedite cernentis ventrem euacuatũ & infantem editũ, impletum esse experiretur, quia quod in ea natum est, de Spiritusancto ẽ, & cum expedita matre adoraret natum mundi dominum. Et licet publica miracula ab infante fieri non debuerint, ne phantasma putaretur illius humanitas, secreta tamen quæ ab hac suspitione aliena sunt, non dedecet ipsum effecisse ad Virginis matris obsequia, vt suauis sit semper omnium dispositio a diuina procedens sapientia.

Inf. q. 46. a. 10. ad 1. Et Mat. 2. co. 6. Et op. 60. c. 4. co. 3.

¶ *Super Quæstionis trigesimæquintæ Articulum sextum.*

TItulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio. Christus in Bethleem nasci voluit. Probatur̃que dupliciter, primo ad literam, secundo mystice.

¶ Aduerte hic, ꝙ Auctor reddit rationem ex parte loci voliti, quare Christus voluerit nasci ibi, quæ ratio est ẽt ratio, quare prophetari fecerit se ibi nasciturum, & propterea non affertur in litera ratio ex parte prophetiæ implẽdę.

¶ In respõsione ad secundum, nota ꝙ ad literam ideo in diuersorio nasci elegit Christus, vt sacramentum virginei partus occultum absque matris consanguinearum̃q; notam maneret. Si enim in ciuitate peperisset, oportuisset obstetricem vocare & cõsanguineas, & sic aut virginitas matris fuisset manifestata, aut reprehẽsa mater fuisset, quòd non uocasset, immo sorores eius obstetricem etiam ad inuitam matrem conuocassent. Nec obstat ꝙ in Bethleem natus dicitur, quoniã Bethleem appellatione veniunt etiam suburbanæ domus. In cuius signũ Herodes audito quòd in Bethleem nasceretur, iussit occidi in Bethleem, & in omnibus finibus eiꝰ infantes, intelligens per locum natiuitatis Christi, totum infra fines Bethleem.

Homi. 8. in euang. non remote a princ.

Suauiter ergo omnia diuina dispositus sapientia, dum nasci in diuersorio elegit, ubi nulliꝰ cura uel incuria censorem haberet, ubi & a Magis adorandus erat absque arbitris ciuibus. s. admirantibus eorũ ingressum, absque indice in domum Ioseph, propter quod diuersorium hoc, non intra ciuitatem, sed extra uidetur fuisse, ut ipsum diuersorii nomen sonat. nã si intus fuisset, potuissent Herodi testificari multi, qua Magi in Bethleem ingressi essent &c. sed ubi per uiam in diuersoria domo celebrata est adoratio, latuit ipsa adoratio.

† Cap. 2. in Luc. super illud, Et reclinauit eũ i psepio, est ca. 5. secundum ordi. Bed. tom. 2.

¶ In respõsione ad tertium, nota quòd ipse Christus Romæ caput Ecclesiæ suæ statuit, non solum ratione communi, quia facta Apostolorũ sunt facta Christi, iuxta illud, sine me nihil potestis facere, sed quia uolenti Petro ex Roma recedere, sicut olim ex Antiochia

primorũ parentũ (s̃m illud Gen. 2. Quacumq; die comederitis ex eo, morte moriemini) ita etiam dolor partus, s̃m illud Gen. 3. In dolore paries filios: sed Chs̃ mortẽ subire voluit. ergo videtur ꝙ pari ratione eius partꝰ esse debuerit cũ dolore.

¶ 2 Præt. Finis proportionatur principio: sed finis vitæ Christi fuit cũ dolore, s̃m illud Isa. 53. Vere dolores nostros ipse tulit. ergo videtur quòd etiam in sua natiuitate fuerit dolor partus.

¶ 3 Præt. In lib. de ortu Saluatoris narratur, ꝙ ad Christi natiuitatem obstetrices occurrerũt, quæ videntẽ esse necessariæ parienti propter dolorem. ergo videtur quòd beata Virgo pepererit cum dolore.

SED CONTRA est ꝙ Augu.* dicit in Sermone de Natiuitate, alloquẽs Virginẽ matrẽ, Nec in cõceptione, inquit, inuẽta es sine pudore, necĩ partu inuẽta es cũ dolore.

RESPON. dicendum, ꝙ dolor parietis causatur ex apertiõe meatuũ, per quos proles egreditur. Dictum est* autem supra, ꝙ Christus est egressus ex clauso vtero matris, & sic nulla violẽtia apertiõis meatuum ibi fuit, & propter hoc, in illo partu nullꝰ fuit dolor, sicut nec aliqua corruptio: sed fuit ibi maxima iucũditas, ex hoc, ꝙ homo deus est natus ĩ mundũ, s̃m illud Isa. 35. Germinans germinabit sicut liliũ, & exultabit lętabunda & laudans.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ dolor partus consequitur in muliere cõmistionem virilem. Vnde Gen. 3. postquam dictum est, In dolore paries, subditur, Et sub viri potestate eris: sed sicut dicit Aug* in sermone de Assumptione bea. Virginis, ab hac sententia excipitur virgo mater dei, quæ, quia sine peccati colluuione & sine virilis admistionis detrimento Christum suscepit, sine dolore genuit, & sine integritatis violatione, pudore virginitatis integra permãsit. Christꝰ aũt mortẽ susceptt spõtanea voluntate, vt pro nobis satisfaceret, non quasi ex necessitate illius sentẽtiæ, quia ipse mortis debitor non erat.

AD 2m dicendum, quòd sicut Christus moriendo destruxit mortem nostram, ita suo dolore nos a doloribus liberauit: & ideo mori voluit cum dolore, sed dolor parientis matris non pertinebat ad Christum, qui pro peccatis nostris satisfacere veniebat, & ideo non oportuit; quòd mater eius pareret cum dolore.

AD 3m dicendum, quòd Luc. 2. dicitur, quòd beata Virgo ipsum puerum, quem pepererat, pannis inuoluit, & posuit in præsepio. Et ex hoc ostenditur narratio illius libri, qui est apocryphus, esse falsa. Vnde Hierony. dicit contra Eluidiũ: Nulla ibi obstetrix, nulla mulierularũ sedulitas interceſſit: & mater & obstetrix fuit. Pannis, inquit, inuoluit infantem, & posuit in præsepio: quæ sentẽtia apocryphorum deliramẽta conuincit,

ARTICVLVS VII.

Vtrum Christus debuerit in Bethleem nasci.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non debuerit in Bethleem nasci. Dicitur. n. Isa. 2. De Sion exibit lex, & verbum Domini de Hierusalem: sed Christus est vere verbum Dei. ergo de Hierusalem debuit prodire in mundum.

¶ 2 Præt. Matth. 2. dicitur scriptum esse de Christo, quòd Nazarenus vocabitur, quod sumitur ex eo qđ scribitur Isa. 11. Flos de radice eius ascẽdet. Nazareth enim flos interpretatur: sed maxime aliquis denominatur a loco suæ natiuitatis. ergo videtur ꝙ in Nazareth nasci debuerit, vbi etiam fuit conceptus & nutritus.

¶ 3 Præ. Ad hoc dominus natus est in mundo, vt veritatis fidem annũtiaret, secundum illud Ioan. 18. In hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati: sed hoc facilius fieri potuisset, si natus fuisset in ciuitate romana, quæ tunc dominatũ orbis habebat. Vnde & Paulus Romanis scribens dicit Roman. 1. Fides vestra annuntiatur in vniuerso mundo. ergo videtur, quòd nõ debuerit in Bethleem nasci.

SED CONTRA est, quod dicitur Michææ. 5. Et tu Bethleem Ephrata, paruulus es in millibus Iuda, ex te mihi egredietur, qui sit dominator in Israel.

RESPON. Dicendum, ꝙ Christus in Bethleem nasci voluit duplici ratione. Primo quidem, quia factus est ex semine Dauid secũdũ carnẽ, vt dicitur Roma. 1. Cui etiã facta fuerat repromissio specialis de Christo, secundum illud 2. Reg. 23. Dixit vir cui constitutũ est de Chr̃o dei Iacob. & ideo in Bethleẽ, de qua natus fuit Dauid, nasci voluit, vt ex ipso loco natiuitatis, p̃missio ei facta impleta ostenderetur, & hoc designat Euangelista dicens, Eo quòd esset de domo & familia Dauid. Secundo, quia (vt Greg.* dicit, per humanitatem quam assumpserat, quasi in alieno nasceba tur: non secũdum potestatem, sed secundum naturam. Et etiam (vt Beda † dicit) in diuersorio loco egebat, vt nobis multas mansiones in domo Patris sui præparet.

AD PRIMVM quòd sicut Dauid in Bethleẽ natus est, ita etiam Hierusalem elegit, vt in ea sedem regni constitueret, & tẽplũ dei ibi aedificaret, & sic Hierusalẽ elegit, vt esset ciuitas simul regalis & sacerdotalis. Sacerdotium autẽ Christi & eius regnum, præcipue consumatum est in eius passione, & ideo cõuenienter Bethleem elegit natiuitati, Hierusalem vero passioni. Similiter etiam per hoc hominum gloriam cõfutauit, qui gloriãtur de hoc, ꝙ ex ciuitatibus nobilibus originẽ ducunt, in quibus etiam præcipue volunt honorari. Christus autem econuerso, in ciuitate ignobili nasci voluit, & in ciuitate nobili pati opprobrium.

AD 2m dicendum, quòd Christus florere voluit secundum virtuosam conuersationem, non secũdum carnis originem. & ideo in ciuitate Nazareth educari voluit & nutriri, in Bethleem autem voluit quasi peregre nasci: quia, vt Greg.* dicit, per humanitatem quam assumpserat, quasi in alieno nasceba tur: non secũdum potestatem, sed secundum naturam. Et etiam (vt Beda † dicit) in diuersorio loco egebat, vt nobis multas mansiones in domo Patris sui præparet.

AD 3m dicendum, quòd sicut dicitur in quodam sermone Ephesini concilij, Si maximam Romam elegisset ciuitatem, propter potentiam ciuium, mutationẽ orbis terrarum putarent, si filius fuisset Imperatoris, potestativtilitatem ascriberent: sed vt diuinitas cognosceretur orbem transformasse terrarũ pauperculam elegit matrẽ, & pauperiorem patriam. Elegit autem deus infirma mundi, vt cõfundat fortia, sicut dicit 1. ad Corinth. 1. Et ideo, vt suam potestatem magis

chia recesserat, ipse Christ⁹ obuiauit iubens vt reuerteretur, & Romæ sedes apostolica stabilitatur, dū dixit, Venio Romam iterum crucifigi: enim Petrus alibi sedē elegisset, nō Romæ, sed i loco illo vbi postremo sedisset, caput Ecclesiæ fuisset. Et sicut nūc non Antiochena, sed Romana ecclesia caput est, quia Romanus pontifex successor est Petri: similiter in illo casu, non Romanus, sed illi⁹ alterius loci Pōtifex successor fuisset Petri, ac Christi vicarius. Ipse ergo Chr⁹ præcipiēdo regressum, & crucem, Romę statuit caput Ecclesiæ. quocirca non potest humana auctoritate mutari, & fieri vt alius quā successor Petri Romanus Pontifex sit caput Ecclesiæ.

¶ *Super Quæstionis trigesimæquintæ Articulum octauum.*

TItulus clarus.
¶ In corpore vnica est conclusio. Christus conuenientissimo tempore est natus. probatur: Christus tamquam dominus & conditor omnium temporum, elegit sibi tēpus, quo nasceretur. ergo conuenientissimo tēpore natus est. Antecedens manifestatur dupliciter, primo, ex differētia inter Christum, & alios homines. Secūdo, ex simili, quia elegit sibi & locum & matrem. Consequentia probatur, quia quæ a Deo sūt ordinata sunt, & cōuenienter dispositа. Vbi nota, quòd pl⁹ infertur quàm probetur, propter materiam & eius claritatē: probatur enim quòd cōuenienti tēpore, infertur autē, quòd conuenientissimo tempore: quia si omnia a Deo sunt conuenienter dispositа, ea, quæ sunt circa propriam ipsius Dei psonā, oportet conuenientissime esse dispositа. Et hoc clarum erat, quia de ipso Christo est sermo in conclusione.

ostenderet in ipsa Roma, quæ caput mundi erat, etiam caput Ecclesiæ suæ statuit, in signum perfectæ victoriæ, ut exinde fides deriuaretur ad vniuersum mundum, secundum illud Isa. 26. Ciuitatem sublimem humiliabit, & cōculcabit eā pes pauperis, scilicet Christi, gressus egenorum, ideſt, Apostolorum Petri & Pauli.

ARTICVLVS. VIII.

Vtrum Christus fuerit tempore congruo natus.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur ꝙ Christus non fuerit congruo tpe natus. Ad hoc n. Christus venerat, vt suos in libertatem reuocaret. Natus est autem tempore seruitutis, quo. ⁊ totus orbis præcepto Augusti describitur, quasi tributarius factus, vt habetur Luc. 2. ergo videtur ꝙ nō congruo tēpore Christus fuerit natus.
¶ 2 Præt. Promissiones de Christo nasciturο gentibus nō fuerant factę, secundum illud Roma. 9. Quorū sunt promissa: sed Christus natus est tempore, quo rex alienigena dominabatur: sicut patet Mat. 2. Cūm natus esset Iesus in diebus Herodis regis. ergo videtur ꝙ non fuerit congruo tempore natus.
¶ 3 Præ. Tempus præsentiæ Christi in mūdo diei comparatur, propter id, quòd ipse est lux mundi: vnde ipse dicit Ioan. 9. Me oportet operari opera eius, qui misit me, donec dies est: sed in æstate sunt dies longiores, q̄ in hyeme. ergo cū natus fuerit in profundo hyemis. i. 8. Calendas Ian. videtur quòd non fuerit conuenienti tēpore natus.

SED CONTRA est, quòd dicitur Galat. 4. Cum venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum ex muliere, factū sub lege.

RESPON. Dicendum, quòd hæc est differentia inter Christum & alios homines, quòd alij homines nascuntur subiecti necessitati temporis: Christus autē tamquā dominus & cōditor omnium temporum elegit sibi tempus, in quo nasceretur, sicut & matrem & locum. Et quia quæ a Deo sunt, ordinata sunt, & conuenienter dispositа, consequens est, quòd conuenientissimo tempore Christus nasceretur.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Christus venerat nos in statum libertatis reducere de statu seruitutis. Et ideò sicut mortalitatem nostram suscepit, vt nos ad vitam reduceret, ita (vt Beda dicit*) eo tempore dignatus est incarnari, quo mox natus, censu* Cæsaris ascriberetur, atque ob nostri liberationem ipse seruitio subderetur. Tempore etiam illo, quo totus orbis sub vno principe viuebat, maxima pax fuit in mūdo, & ideo decebat, vt illo tempore Christus nasceretur, qui est pax nostra faciens vtraque vnum, vt dicitur Ephes. 2. Vnde Hiero.* dicit super Isa. Veteres si reuoluamus historias, inueniemus vsque ad vigesimum octauum annum Cæsaris Augusti, in toto orbe terrarum fuisse discordiam: orto autem Domino, omnia bella cessauerunt, secundum illud Isa. 2. Non leuabit gens cōtra gentem gladium. Congruebat etiā, vt in illo tempore, quo vnus princeps dominabatur in mundo, Christus nasceretur, qui venerat congregare suos in vnum, vt esset vnum ouile & vnus pastor, vt dicitur Ioan. 10.

AD 2ᵐ dicendum, quòd ideo Christus, regis alienigenæ tempore nasci voluit, vt impleretur prophetia Iacob dicentis Gene. penulti. Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat, qui mittendus est: quia vt Chryso.* dicit super Mat. quandiu iudaica gens sub iudaicis regibus, quis peccatoribus, tenebatur, prophetæ mittebantur ad remedium eius: nunc autem quando lex Dei, sub potestate regis iniqui tenebatur, nascitur Christus: quia magna & desperabilis infirmitas, medicū artificiosiorem quærebat.

AD 3ᵐ dicendum, quòd sicut dicitur in lib. † de q. vet. & noui Testa. tunc Christus nasci voluit, quando lux diei crementum incipit accipere, vt ostenderetur, quòd ipse venerat, vt homines crescerent in lucem diuinam, secundum illud Luc. 1. Illuminare his qui in tenebris, & vmbra mortis sedent. Similiter etiam asperitatem hyemis elegit ad natiuitatē, vt ex tunc carnis afflictionem pateretur pro nobis.

Sup. illud Lu. 2. vt p. literetur⁹ Maria. &c. 5. secūdum ordi. Beda, tom 2. *alias cēsus

Supr. illud Isa. 2. Non leuabit gēs contra gentem, to. 5.

Hom. 2. in Mat. i ope. Ip. nō lōge a prin. to. 2.

In hb. q. ex no. test. qui icipit, Dᵉ certe perfe. q. 52. to. 4. inter opera Aug.

QVAESTIO XXXVI.

¶ *Super Quæstionis trigesimæsextæ Articulum primum.*

De manifestatione Christi nati, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de manifestatiōe Christi nati.

Et circa hoc quærun tur octo.

¶ Primo, Vtrum natiuitas Christi debuerit esse omnibus manifesta.
¶ Secundo, Vtrum debuerit aliquibus manifestari.
¶ Tertio, Quibus manifestari debuerit.
¶ Quarto, Vtrum debuerit ipse se manifestare, vel potius manifestari per alios.
¶ Quinto, Per quæ alia manifestari debuerit.
¶ Sexto, De ordine manifestationū.
¶ Septimo, De stella per quam manifestata fuit eius natiuitas.
¶ Octauo, De veneratione Magorum, qui per stellam, Christi natiuitatem cognouerunt.

TItulus clarus.
¶ In corpore vnica conclusio: Natiuitas Christi non debuit esse cōmuniter oībus manifesta. Probatur tripliciter. primo ex mysterio passionis implendo: secundo, ex fidei meritō: tertio ex humanitatis assumptæ testificanda veritate.
¶ Claraq; sunt omnia, nisi quòd secunda ratio non caret scrupulo: quia aut est sermo de Christi natiuitatis manifestatione per visionē, aut per attestationē. Si enī est sermo de manifestatione per visionem, tolleret ꝓ culdubio meritum fidei: quia tolleretur ipsa fides respectu visi: nemo enim credit quod videt. Sed huic sensui obstat: quia manifestatio negata omnibus est

est facta quibusdam, puta, pastoribus & magis, quibus non per visionem, sed per attestationem angelorum & stellæ manifestata est Christi natiuitas. Si verò est sermo de manifestatione per attestationem, non sequitur quòd tollatur meritum fidei: & falso in litera diceretur, si manifestis indiciis, Christo nascēte, eius natiuitas omnibus appareret, iam tolleretur ratio fidei. Vnde & magis manifestis indiciis natiuitas Christi apparuit & tamen nō est rō fidei ablata respectu natiuitatis Christi.

Inf. q. 39. a. 8. ad 3.

¶ Ad hoc dicitur, quòd sermo literæ est de manifestatione tali, qualis facta est Pastoribus, Magis, Simeoni & Annę. Et Pastorib⁹ quidem & Magis, nullam constat manifestationē factam nisi attestationē: Angeli enim testificati sunt ad pastores, & stella ad magos. Simeō aūt & Annæ qualis fuerit reuelatio facta, (an scilicet testificatiua tantum, an illuminatiua ad videndū) licet in Euāgelio nō scribatur: ex ipso tamen insinuari videt, ꝙ testificatiua tm fuerit: qm vltra ꝓmissionem Christi domini, inspiratio describitur ipsi⁹ sua ad videndum corporalibus oculis Christū, dū dicitur quòd Simeō in Spiritu venit in templū, & mi⁹ de Anna dicitur, vt patet in textu, euāgelij. ¶ Et propterea in cōclusione ⁊ stius articuli sermo est de manifestatiōe per attestationem talē, qualis facta creditur pastorib⁹, magis, Simeoni & Annæ: intēditque Auctor, ꝙ non debuit Christi natiuitas, manifestari sic omnibus. Et secūda ratio non tēdit ad hoc, ꝙ talis māifestatio abstulisset fidē: sed ad hoc, quòd talis manifestatio minuisset meritū fidei: sic enī litera dicitur, quia hoc diminuisset meritum fidei. probatur autem in litera, quòd talis manifestatio facta omnib⁹ diminuisset meritū fidei, ex hoc quòd manifestatio faciens euidentiam tollit totaliter fidem: tāquam si dixisset, signū ꝙ talis manifestatio minueret fidem est, quia si manifestatio creuisset vsq; ad euidētiam, tolleret totaliter fidē: hoc. n. ostendit manifestationē talē esse propinquā manifestatio ni euidentiæ, ac per hoc diminuentem meritū fidei, vtpote propinquam tollenti totaliter fidem: propinquum. n. calido est tepidum. Vnde in illa conditionali, Si manifestis indiciis Christo nascente, eius natiuitas omnibus appareret, iam tolleretur ratio fidei, loquitur de indiciis ita manifestis, vt natiuitatem Christi redderent apparentem, hoc est euidentē: sic. n. fides est argumētum non apparentium, hoc est non euidentium. Duplicia siquidem possunt esse indicantia rem: quędā reddentia rem illam credibilē, & inter hæc est magna latitudo, & in hoc genere sūt omnia testimonia, siue Angelorum, siue miraculorum, siue hominū, nec non ipsius Dei, si vltra attestationem non ꝓceditur, & sic fuit manifestata Christi natiuitas supradictis: quædam vero sunt indicantia rem sic, quòd reddant illē euidentē, vt in demōstratiuis, effect⁹ ꝓ discursum demōstratiuū indicat causam: reddit. n. illam euidēter notā, & in diuinis lumen clarū menti Angelicæ, vel humanæ infusum tollit fidem respectu illius. Prima aūt indicia, qñ sunt manifesta, vt ꝓ miracula & angelos &c. licet nō tollant, minuūt tñ meritū fidei ꝓp propinquitatem ad apparēriā: quod ex eo potes percipere quòd Dominus Thomæ dixit, tamq̄ arguens ipsum de talibus indiciis quæ sūt, Quia vidisti. s. indicia manifestata i me, credidisti me Deū &c. & cōmēdādo ab oppositō aliorum fidem subdidit: Beati qui non viderunt & crediderunt: numquam. n. Dominus ex opposito commendasset credentes qui non viderunt, nisi ipsum videre minueret meritum credendi. Et si insuletur, ergo Magi & Pastores minꝰ meruerūt credēdo, respōdetur, ꝙ quantum est ex parte manifestationis, minus meruerunt credēdo, hoc est minorē occasionē merendi in credēdo habuerūt: sed cum hoc stat ꝙ magis meruerunt credēdo ex parte ipsorū credentiū. Et hoc præponderat, quia meritū ex parte mētis maxime pēsatur. Cū hoc quoq; stat ꝙ licet etiam nihil mererentur credendo natiuitatē Christi, puta, si vidissent: attamen multo plus meruissent amando, q̄ alii credendo & amando, propter maiorem dilectionē ex vīsu, quàm ex fide productam.

Est epist. 3. non multū remote ante medium, tom. 2.

Ar. præced. ad 3. argu.

¶ *Super Quæstionis trigesimæsextæ Articulum secundum.*

TItulus clarus est.
¶ In corpore vna cōclusio: Natiuitas Christi debuit quibusdam

ARTICVLVS I.

Vtrum natiuitas Christi debuerit esse omnibus manifesta.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christi natiuitas debuerit esse omnibus manifesta. Impletio enim, promissioni debet respōdere: sed de promissione aduētus Christi dicitur in Psal. 49. Deus manifestè veniet. Venit autē per carnis natiuitatem. ergo videtur, quòd eius natiuitas debuerit esse toti mundo manifesta.
¶ 2 Præt. Primæ ad Tim. 1. dicitur, Christus in hunc mundum venit peccatores saluos facere: sed hoc non fit, nisi inquantum eis gratia Christi manifestatur, secundum illud Tit. 2. Apparuit gratia Dei & Saluatoris nostri omnibus hominibus, erudiens nos, vt abnegātes impietatem & sęcularia desideria, sobrie, & pie, & iuste viuamus in hoc sæculo. ergo videtur quòd Christi natiuitas debuerit esse omnibus manifesta.
¶ 3 Præ. Deus super omnia pronior est ad miserendum, secundū illud Psal. 144. Miserationes eius super omnia opera eius: sed in secundo aduētu, quò iustitias iudicabit, veniet omnibus manifestus, secundū illud Matth. 24. Sicut fulgur exit ab oriente, & paret vsque in occidentem, ita erit aduentus Filij hominis. ergo multo magis primus, quo natus est in mundo, secundum carnem, debuit esse omnibus manifestus.

SED CONTRA est, ꝙ dicitur Isa. 45. Vere tu es Deꝰ absconditus, sanctus israel saluator. Et Isa. 53. Quasi absc̄ditᵉ est vultᵉ eiᵉ & despectᵉ.

RESPON. Dicendum, quòd natiuitas Christi non debuit esse communiter omnibus manifesta. Primo quidem, quia per hoc impedita fuisset humana redemptio, quæ per crucem eius peracta est: quia, vt dicit 1. ad Corinth. 2. Si cognouissent, numquam Dominum gloriæ crucifixissent. Secundo, quia hoc diminuisset meritū fidei, per quam venerat homines iustificare, secundum illud Roma. 3. Iustitia Dei, per fidem Iesu Christi. Si enim manifestis indicijs Christo nascente eius natiuitas omnibus appareret, iam tolleretur ratio fidei, quæ est argumentum non apparentiū, vt dicitur Heb. 11. Tertio, quia per hoc venisset in dubium veritas humanitatis ipsius, vnde Aug.* dicit in Epistola ad Volusianum, Si nullas ex paruulo in iuuentutem mutaret ætates, nullos cibos, nullos caperet somnos, nonne opinionē confirmaret erroris, nec hominem verū nullo modo suscepisse crederetur, & dū oīa mirabiliter facit, auferret qđ misericorditer fecit?

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ auctoritas illa intelligitur de aduentu Christi ad iudicium, secundum quòd glossa ibidem exponit.

AD 2ᵐ dicendum, ꝙ de gratia Dei saluatoris erudiendi erant omnes homines ad salutem, non in principio natiuitatis eius: sed postea tempore procedente, postquā operatus est salutem in medio terræ. Vnde post passionem & resurrectionem suam dicit discipulis suis Mat. vlt. Euntes docete oēs gētes.

AD 3ᵐ dicendum, quòd adiudicium requiritur quòd auctoritas iudicis cognoscatur, & ꝓpter hoc oportet, quòd aduentus Christi ad iudicium sit manifestus: sed primus aduentus fuit ad omnium salutem, quæ est per fidem, quæ quidem est de non apparentibus. & ideo primus Christi aduentus debuit esse occultus.

ARTICVLVS II.

Vtrum natiuitas Christi debuerit aliquibus manifestari.

ADSECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd natiuitas Christi nulli debuerit manifestari: quia vt dictum est*, hoc erat congruum humanæ saluti, vt primus Christi aduentus esset occultus: sed Christus venerat, vt omnes saluaret, secūdum illud 1. ad Timoth. 4. Qui est saluator omnium, maxime fide

busdam manifestari. Probatur, Ad divinæ sapientiæ ordiné pertinet, vt dei dona & secreta non equaliter ad omnes, sed immediate ad quosdam & per eos ad alios deriuétur. ergo in mysterio natiuitatis hoc debuit obseruari. Antecedens declaratur ex auctoritate Actuū. 10. de mysterio resurrectiónis Christi. Consequentia probatur ex auctoritate ad Rom. 13. Omnia ex se & antedictis sunt clara.

¶ In respósione ad tertium, de morte innocentium ab Herode, habes etiá gētilium testimoniū. Macrobius enim in Saturnalibus narrat Augustū audita talium nece, dixisse. Mallem porcus, q̄ filius fuisse Herodis: fuit enim etiá vnus infans Herodis filiº cú aliis interfectus: porcos autem Iudæi nō interficiūt, quia non vescuntur carne suilla. Est.n. hoc velut testimonium ab hostibus de aduētu Magorū ad quærendum Christum natum.

lium. ergo natiuitas Christi nulli debuit manifestari.

¶ 2 Præt. Ante natiuitatem Christi, manifestata erat beatæ Virgini & Ioseph futura Christi natiuitas. nō ergo erat necessarium Christo nato, eandem alijs manifestari.

¶ 3 Præt. Nullus sapiens manifestat id, ex quo turbatio nascitur, & detrimentum aliorum: sed manifesta Christi natiuitate, subsecuta est turbatio: dicitur enim Mat. 2. q̄ audiens Herodes Christi natiuitatē, turbatus est, & omnis Hierosolyma cum illo. Cessit etiam hoc in detrimentum aliorum, quia ex hac occasione, Herodes occidit pueros in Bethleem, & in omnibus finibus eius, a bimatu, & infra. ergo videtur quòd nō fuerit conueniēs Christi natiuitatem, aliquibus manifestari.

SED CONTRA est, q̄ Christi natiuitas nulli fuisset proficua, si omnibus esset occulta: sed oportebat Christi natiuitatem esse proficuam: alioquin frustra natus fuisset. ergo videtur q̄ aliquibus manifestari debuerit Christi natiuitas.

RESPON. Dcendum, quòd sicut Apostolus dicit Roma. 13. Quæa Deo sunt, ordinata sunt. Pertinet autem ad diuinæ sapiētiæ ordinē, vt Dei dona, & secreta sapientiæ eius, non æqualiter ad omnes, sed immediate ad quosdam perueniāt & per eos ad alios deriuentur. Vnde & quantum ad resurrectionis mysterium, dicitur Act. 10. quòd deus dedit Christum resurgentem manifestum fieri non omni populo, sed testibus præordinatis a Deo. unde & hoc etiam debuit circa ipsius natiuitatem obseruari, vt non omnibus Christus manifestaret, sed q̄busdā, p quos posset ad alios deuenire.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut fuisset in p̄iudicium salutis humanæ, si omnibus hominibus dei natiuitas innotuisset, ita etiā, et si nulli nota fuisset. Vtroque enim modo tollitur fides: tam.s. per hoc quòd aliquid est totaliter manifestum, quàm etiam per hoc, quòd à nullo cognoscitur, a quo possit testimonium audiri: Fides enim est ex auditu, vt dicitur Rom. 10.

AD 2m dicendum, quòd Maria & Ioseph instruēdi erant de Christi natiuitate antequam nasceretur: quia ad eos pertinebat reuerētiam exhibere proli cōceptæ in vtero, & etiam obsequi nascituræ. Eorum autem testimonium propter hoc, quòd erat domesticū, fuisset habitum suspectum circa magnificentiā Christi, & ideo oportuit vt alijs manifestaretur extraneis, quorum testimonium suspectum esse non posset.

AD 3m dicendum, quòd ipsa turbatio subsecuta ex natiuitate Christi manifestata, congruebat Christi natiuitati. primo quidem, quia per hoc manifestatur cælestis Christi dignitas. Vnde Grego. dicit in* Homi. Cæli rege nato, rex terræ turbatus est: quia nimirum terrena altitudo confunditur, cum celsitudo cælestis aperitur. Secundo, quia per hoc figurabatur iudiciaria Christi potestas. Vnde Aug.† dicit in quodam sermone Epiphaniæ, Quid erit tribunal iudicantis, quādo superbos reges cuna terrebat infantis? Tertio, q̄a per hoc figurabatur deiectio regni diaboli, quia vt Leo Papa dicit in sermone Epiphaniæ*, Non tantum Herodes in semetipso turbabatur, quātum diabolus in Herode: Herodes enim terrenum hominē æstimabat, sed diabolus Deum, & vterque regni sui successorem timebat, diabolus cælestem, sed Herodes terrenum. Superflue tamen, quia Christus non venerat regnum in terra habere. Vnde Leo† Papa dicit, Herodi loquens. Non capit Christum regia tua: nec mūdi dominus, potestatis tuæ sceptri est contentus angustijs. Quòd autem Iudæi turbabantur, qui tamen magis gaudere debuerant, aut hoc est, quia, vt Chrysost.* dicit, de aduentu iusti non poterant gaudere iniqui, aut volentes fauere Herodi, quem timebant: populus enim plus iusto fauet eis, quos crudeles sustinet. Quòd autem pueri ab Herode sunt interfecti, non cessit in eorum detrimentum, sed in eorum profectum. Dicit enim Augustinus in sermone quodam de Epiphania: Absit, vt ad liberandos homines christus veniens, de illorum præmio, qui pro eo interficiuntur, nihil egerit, qui pendens in ligno, pro eis a quibus interficiebatur, orauit.

In serm. 3. qui est 31. i ordine ante medium to. 10.

Homil. 10. in Euange. in prin.

Id formaliter habet Chrys. Homi. 2. i Mat. ante mediū in opere imperfecto, to. 2.

In serm. 4. de Epipha. inter princ. & medium

Homi. 2. in Mat. i opere imperfecto super illud, audiēs Herodes turbat' est. tom. 2.

ARTICVLVS III.

¶ Super Quæstionis trigesimæsexte Articulum tertium.

Vtrum sint conuenienter electi illi, quibus est christi natiuitas manifestata.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̄ non sint conuenienter electi illi, quibus est christi natiuitas manifestata. Dominus enī Mat. 10. mādauit discipulis, In viā gētium ne abieritis, vt.s. prius manifestaretur iudæis q̄ gentibus. ergo videtur q̄ multo minus a principio fuerit reuelanda christi natiuitas gentilibus, qui ab oriēte venerunt, vt habetur Matthæi 2.

¶ 2 Præt. Manifestatio diuinæ veritatis præcipue debet fieri ad dei amicos, secūdum illud Iob. 36. Annuntiat de ea amico suo: sed Magi videntur esse Dei inimici: dicitur enim Leuit. 19. Non declinetis ad magos, nec ab Ariolis aliquid scischemini. non ergo debuit christi natiuitas Magis manifestari.

¶ 3 Præt. christus venerat totū mūdum a potestate diaboli liberare, vnde dicitur Malach. 1. Ab ortu solis vsq; ad occasum, magnū est nomen meū in gentibus. nō ergo solū in oriēte positis debuit manifestari, sed etiam vbiq; terrarum.

¶ 4 Præt. Omnia sacramenta veteris legis erant christi figura: sed sacramenta veteris legis dispensabātur per ministerium sacerdotum legalium. ergo videtur quòd magis debuerit christi natiuitas manifestari sacerdotibus in tēplo, quàm pastoribus in agro.

¶ Iculus clarus. ¶ In corpore vnica est conclusio subintellecta, Cōuenienter electi sunt illi, quibus est Christi natiuitas manifestata. Probatur, Salus futura per Christum ad omnem hominum diuersitatē pertinebat. ergo Christus natus omnibus conditionibus hominum est conuenienter manifestatus. ergo Pastoribº, Magis, Simeoni, & Annæ conuenienter. Antecedens probatur ex auctoritate Apostoli. Consequētia probatur, quia hoc.s. salus tot diuersorum, in Christi natiuitate debuit præfigurari, vt nulla hominum conditio a Christi salute excluderetur. Secunda vero cōsequētia declaratur, ex sex diuersitatibº iter istos inuentis: prima inter iudæos & gentiles: secunda inter propinquos & distātes: tertia inter sapiētes & simplices: quarta inter potentes & viles: quinta inter peccatores & iustos: sexta iter mares & feminas. Omnia clara sunt.

¶ Su-

¶ 5 Præt. Christus ex virgine matre natus est, & ætate paruulus erat. Conueniētius igitur videtur fuisse, q̄ Christus manifestaretur iuuenibus & virginibus, q̄ senibº & cōiugatis, vel viduis, sicut Simeoni & Annæ.

SED CONTRA est, q̄ dicitur Ioan. 13. Ego scio quos elegerim: quæ autem fiunt secundū Dei sapientiam, conuenienter fiunt. ergo conuenienter sunt electi illi, quibus est manifestata Christi natiuitas.

RESPON. Dicendum, q̄ salus, quæ erat futura per Christum, ad omnem diuersitatem hominum pertinebat: quia sicut dicitur Col. 3. In Christo Iesu non est masculus & femina, gentilis & iudæus, seruus & liber, & sic de alijs huiusmodi. Et vt hoc in ipsa Christi natiuitate præfiguraretur, omnibus conditionibus hominum est manifestatus: quia vt Augu.* dicit in sermone de Epiphania, Pastores fuerunt israelitæ, Magi gentiles, illi prope, isti longe, vtrique tamen ad angularem lapidem cōcurrerunt. Fuit etiā inter eos alia diuersitas: nam Magi fuerunt sapientes & potentes: Pastores autem simplices & viles. Manifestatus etiam est iustis, Simeoni & Annæ, & peccatoribus. s. Magis: manifestatus est etiam & viris*& mulieribus, vt per hoc ostenderetur, nullam conditionem hominum excludi a Christi salute.

In serm. 4. qui est 32. in ord. non pcula pri. tom. 10.

Alias, & mulieri. s.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa manifestatio natiuitatis Christi, fuit quædam prælibatio plenæ manifestationis, quæ erat futura. & sicut in secunda manifestatione, primo annuntiata est gratia Christi per Christum & eius apostolos iudæis, & postea gentilibus, ita ad Christum primo, peruenerunt Pastores, qui erant primitiæ iudæorum, tamquàm prope existentes, & postea venerunt Magi a remotis, qui fuerunt primitiæ gentium, vt Augu.* dicit.

AD 2m dicendum, quòd (sicut Aug. dicit† in sermo. de Epipha.) Sicut prævalet imperitia in rusticitate pastorum, ita prævalet impietas in sacrilegijs magorum, vtrosque tamen sibi lapis ille angularis attribuit, quippe qui venit stulta eligere, vt confunderet sapientes, & non vocare iustos, sed peccatores, vt nullus magnus superbiret, nullus infirmus desperaret. Quidam tamen dicunt, q̄ isti Magi non fuerunt male fici, sed sapiētes Astrologi, qui apud Persas, vel Chaldæos Magi vocantur.

ser. 2. de Epipha. qui est 30. in ordine, circa pri. tom. 10.

In serm. 2. epiph. a medio tom. 10

AD 3m dicendum, quòd sicut Chryso. dicit*, Ab oriente venerūt Magi, quia vnde dies nascitur, inde initium fidei processit: quia fides lumen est animarū. Vel quia omnes qui ad Christum veniunt, ab ipso & per ipsum veniunt, de quo dicitur Zachariæ 6. Ecce vir, Oriens nomen eius. Dicuntur autem ab oriente, ad literam venisse, vel quia de vltimis orientis partibus venerunt, secundum quosdam, vel quia de aliquibus vicinis partibus iudææ venerunt, quæ tamen sunt regioni iudæorum ad orientem. Credibile tamen est, etiam in alijs partibus mundi aliqua indicia natiuitatis Christi apparuisse, sicut Romæ fluxit oleū, & in Hispania apparuerunt tres soles, paulatim in vnum coeuntes.

Ho. 2. Mat. in ope. imper. super il lud, Ecce Magi ab oriente, to. 2.

AD 4m dicendum, quòd sicut Chrysost. dicit, Angelus manifestans Christi natiuitatem, nō iuit Hierosolymam, non requisiuit scribas & pharisæos: erant enim corrupti & præ inuidia cruciabantur, sed pastores erant synceri antiquam conuersationem patriarcharum & Moysi colentes. Per hos etiam pastores significabantur doctores Ecclesiæ, quibus Christi mysteria reuelantur, quæ latebant Iudæos.

Li. 2. in Lutaium initium est de Simeone & Anna. to. 5.

AD 5m dicendum, q̄ sicut Ambro.* dicit, generatio domini non solum a iuuenibus: sed etiam a senioribus & iustis accipere debuit testimonium, quorum etiam testimonio propter iustitiā, magis credebatur.

ARTICVLVS IIII.

¶ Super Quæstionis trigesimæsextæ Articulum quartum.

Vtrum Christus per seipsum natiuitatem suam manifestare debuerit.

TItulus clarus. ¶ In corpore vnica cōclusio, Christus nō per seipsum, sed per alias creaturas suam natiuitatē manifestare debuit. Probatur, Natiuitas Christi ordinata est ad humanam salutē per fidem. ergo oportebat ita manifestari, vt fides deitatis, fidei humanitatis non præiudicaret. ergo nō per seipsum, sed per alias creaturas debuit manifestari. Prima consequentia probatur, quia fides salutaris est circa vtramque, scilicet deitatem & humanitatem Christi. Secunda probatur, quia fides humanitatis sit, dum Christus in seipso humanitatem infirmam, sicut alii, exhibuit: fides vero deitatis, dum per creaturas, angelos. s., & stellam pastoribus, Magis, Simeoni, Annæque virtus deitatis manifestatur.

Li. 8. Physi. tex. 39. to. 2.

Li. 1. de Cælo text. 32. tom. 2.

¶ In respōsione ad tertium, collige vltra Chrisostomi. auctoritatē, quòd ad literā miraculum vini fuit initiū signorum Christi simpliciter, & non limitatē illo loco. Et hoc optima ratione litera probat ex verbis Ioan. Baptistæ: miraculum quippe vini factum est post baptismū Christi per annum, secundum ecclesiæ traditionē, tria mysteria vno die diuersis annis cōtigisse attestantem, scilicet Magorū adorationem, baptismū Christi, & conuersionem aquæ in vinum.

In serm. 4. de Epiph. in med. incipit. Hic ser. iustū & rōnabile.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in via generationis & morus, oportet per imperfecta ad perfectum peruenire. & ideo Christus prius manifestatus est per alias creaturas, & postea manifestauit se per seipsum manifestatione perfecta.

AD 2m dicendum, q̄ licet sapientia abscondita sit inutilis: non tamen ad sapientem pertinet, vt quolibet

libet tempore manifestet seipsum, sed tempore congruo: dicitur enim Ecclesiast. 20. Est tacens non habens sensum loquelæ, & est tacens sciēs tempus aptū temporis. Sic ergo sapientia Christo data nō fuit inutilis, quia seipsum tempore congruo manifestauit & hoc ipsum, quòd tempore congruo abscōdebatur, est sapientiæ indicium.

Ho. 22. in Ioan. nō lōge a principio.

AD 3^m dicendum, quòd liber ille de infantia Saluatoris est apocryphus. Et Chryſ.* dicit super Ioan. ꝙ Christus non fecit miracula antequam aquam cōuertit in vinum, secundum illud quod dicitur Ioan. 2. Hoc fecit initium signorum Iesus. Si enim secundum primam ætatem miracula fecisset, non indiguissent Israelitæ alio manifestante eum, cum tamen Ioannes Baptista dicat Ioan. 1. Vt manifestetur in Israel, propterea veni in aqua baptizans. Decenter autem nō incepit facere signa in prima ætate: existimassent enim phantasma esse incarnationem, & ante opportunum tempus cruci eum tradidissent, liuore liquefacti.

¶ *Super Quæstionis trigesimæsextæ Articulum quintum.*

TItulus minus explicat breuitatis causa, quā quærit. Nā, vt patet in distinctione articulorum in principio huius quæstionis facta i litera, quintus articulus inquirit per qualia debuerit manifestari, vbi patet non solum de angelis, vt hic explicatur, sed vniuersaliter de omnibus creaturis, per quas debuerit manifestari Christi natinitas inquiri. Idem quoque euidēter apparet in processu articuli, vbi non solū quare per angelos pastoribus, sed diffuse quoque, quare per stellam Magis, & per inspirationem interioré Simeoni, & Annæ manifestata est Christi natiuitas, ratio redditur.

¶ In corpore articuli vna ē cōclusio responsiua quæsito: Christi natiuitas cōuenienter manifesta est per angelos, stellam & inspirationem, pastoribus, iudæis, Magis, & iustis Simeoni & Annæ. Probatur primo Manifestatio deberi fieri signa per familiaria illis, quibus manifestatio fit: ergo conueniēter &c. Antecedens probatur ex simili de manifestatione syllogistica. Consequentia autē probatur, quia iustis, s. perfectis, familiare est per inspirationem, aliis corporalibus deditis per visibilia, & rursus interistos alios iudeis per angelorum visionem, gentilibus per astrorum signa instrui. Cōfirmatur secundo, quo ad hoc ꝙ omnia signa fuērint cælestia, ex hoc quòd cælestem natiuitatem enarrabāt. Et firmatur tertio, quo ad differentiam inter Angelos & stellam respectu pastorum & Magorū, & hoc triplici ratione, vt patet i litera. Cō firmat quarto, quo ad stellam, ex spirituali genere Abrahæ, sicut stellarum numerus.

ARTICVLVS V.

Vtrum natiuitas Christi debuerit per angelos & stellam manifestari.

AD QVINTVM sic procedi-tur. Videtur quòd non debuerit manifestari per angelos Christi natiuitas. Angeli enim sunt spirituales substantiæ secundū illud Psal. 103. Qui facit angelos suos spiritus: sed Christi natiuitas erat secundum carnem, non autem secundum spiritualē eius substantiam. ergo non debuit per angelos manifestari.

¶ 2 Præt. Maior est affinitas iustorū ad angelos q̄ ad quoscumq; alios, secundum illud Psal. 33. Immittet angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos: sed iustis scilicet Simeoni & Annæ, non est manifestata Christi natiuitas p angelos. ergo nec pastoribus per angelos manifestari debuit.

¶ 3 Præt. Videtur ꝙ nec magis debuerit manifestari per stellā. Hoc enim videtur esse erroris occasio, quantum ad illos, qui æstimant sideraa natiuitatibus hominū dominari, sed occasiones peccandi sunt hominibus auferendæ. non ergo fuit conueniens, quòd per stellam Christi natiuitas manifestaretur.

¶ 4 Præt. Signum oportet esse certū ad hoc, ꝙ per ipsum aliquid manifestetur: sed stella non videtur esse signum certum natiuitatis Christi. ergo inconuenienter fuit Christi natiuitas per stellam manifestata.

SED CONTRA est, quòd dicitur Deute. 32. Dei pfecta sunt opera: sed talis manifestatio fuit opus diuinum. ergo per conuenientia signa fuit effecta.

RESPON. Dicēdum, quòd sicut manifestatio syllogistica fit per ea, quæ sunt magis nota ei, cui est aliquid manifestandum, ita manifestatio quæ fit per signa, debet fieri per ea, quæ sunt familiaria illis, quibus manifestatur. Manifestum est autem, quòd viris iustis est familiare & consuetum interiori spiritussancti instinctu edoceri, absq; signorum sensibilium demonstratione. s. per spiritum prophetiæ. Alij vero corporalibus rebus dediti, per sensibilia ad intelligibilia ducuntur. indæi aūt consueti erāt diuina responsa per angelos accipere, per quos etiam legem acceperant, secūdum illud Actuum 7. Accepistis legem in dispositione angelorum. Gentiles vero & maxime astrologi consueti sunt stellarum cursus inspicere. & ideo iustis. s. Simeoni & Annæ, manifestata est Christi natiuitas per interiorem instinctum Spiritussancti, secundum illud Luc. 2. Responsum accepit a Spiritusancto, non visurum se mortem, nisi prius videret Christum domini. Pastoribus autem & Magis tā quā rebus corporalibus deditis, manifestata est Christi natiuitas per visibiles apparitiones. Et quia natiuitas non erat pure terrena, sed quodammodo cælestis, ideo per signa cælestia vtrisque Christi natiuitas reuelatur: ut.n. Aug. dicit in sermo. de Epiph. Cælos angeli habitant, & sidera ornant, vtrisque ergo cælis enarrant gloriam Dei. Rationabiliter autem pastoribus tāquam iudæis, apud quos frequenter factæ sunt apparitiones angelorum, reuelata est natiuitas Christi per angelos. Magis autem assuetis in consideratione cælestium corporum, manifestata est per signū stellæ, quia (vt Chryſ. dicit *) per consueta eos Dominus vocare voluit, eis condescendens. Est autē alia ratio, quia vt Greg.† dicit, iudæis tamquam ratione vtentibus rationale animal. i. angelus prædicare debuit. Gētiles vero, quia vti ratione nesciebant ad cognoscendum Dominum, non per vocem, sed per signa perdūcuntur. Et sicut Dominum iam loquentem annuntiauerunt gentilibus prædicatores loquentes, ita eum nondum loquentem elementa muta prædicauerunt. Est etiam & alia ratio, quia vt Aug. dicit in serm. Epipha. Abrahę innumerabilis fuerat promissa successio non carnis semine, sed fidei fęcunditate generanda. & ideo stellarum multitudini est comparata, vt cælestis progenies speraretur. & ideo Gentiles in sideribus designati, ortu noui sideris excitātur, vt perueniant ad Christum, per quē efficiuntur semē Abrahæ.

Homi. 6. in Mat. sup. illud, Ecce stella quam viderant, to mo. 2.

† Greg. ho. 10. in euāg. circa princ.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ illud manifestatione indiget, quod de se est occultum: non autem illud, quod de se est manifestum. Caro autē eius, qui nascebatur, erat manifesta, sed diuinitas erat occulta. & ideo conuenienter manifestata est illa natiuitas per angelos, qui sunt Dei ministri: unde & cum claritate angelus apparuit, vt ostenderetur quòd ille qui nascebatur, erat splendor paternæ gloriæ.

AD 2^m dicendū, ꝙ iusti non indigebant visibili apparitione angelorum: sed eis sufficiebat interior instinctus Spiritussancti propter eorum perfectionem.

Li. 2. c. 5. 2 medio, to. 6

AD 3^m dicendum, ꝙ stella natiuitatem Christi manifestans, omnem occasionem erroris subtraxit. Vt. n. Aug.* dicit contra Faustum, nulli astrologi ita constituerunt nascentium hominum fata sub stellis, vt aliquam stellarum, homine aliquo nato circuitus sui ordinem reliquisse, & ad eum, qui natus est perrexisse assererent: sicut accidit circa stellam, quæ demonstrauit natiuitatem Christi. & ideo per hoc non cōfirmatur error eorum, qui sortem nascentium hominum astrorum ordini colligari arbitrantur: non autem credunt astrorum ordinem ad hominis natiuitatem posse mutari. Similiter etiam, vt Chryso.* dicit, non est hoc astronomiæ opus, a stellis scire eos qui nascūtur, sed ab hora natiuitatis futura prędicere. Magi autem tempus natiuitatis non cognouerunt, vt hinc sumentes initium, a stellarum motu futura cognoscerēt, sed potius econuerso.

Homi. 6. in Mat. nō procul a princ. tom. 2.

Homi. 2. in Mat. i ope. imper. sup. illud. Vidimus stellā eius, to. 2.

AD 4^m dicendum, ꝙ sicut Chryſ.* refert, in quibusdam scripturis apocryphis legitur, ꝙ quædā gens in extremo orientis iuxta Oceanum, scripturam quā dam habebat ex noie Seth, & de hac stella, & muneribus huiusmodi offerendis: quæ gens diligenter obseruabat huius stellæ exortū, positis exploratoribus duo decim, qui certis tēporibus de nocte ascendebant in montē, in quo postmodū eā viderunt, habentem in se quasi paruuli formā, & super se similitudinē crucis. Vel dicendum, quòd sicut dicitur in lib. de Quæstioni bus * veter. & noui Testamenti Magi illi traditionem Balaam sequebātur, qui dixit, Orietur stella ex Iacob. Vnde videntes stellam extra ordinem mundi, hāc esse intellexerunt, quam Balaam futuram indicem Regis Iudæorum prophetauerat. Vel dicēdum, sicut Augu.* dicit in serm. de Epiphania, ꝙ ab angelis aliqua admonitione reuelationis audierunt Magi, quòd stella Christum natum significaret, & probabile videtur ꝙ a bonis, quando in Christo adorando salus eorum iam quærebatur. Vel sicut Leo Papa† dicit in serm. de Epiphania, præter illam speciem, quæ corporeum incitauit obtutum, fulgentior veritatis radius eorū corda perdocuit, quod ad illuminationē fidei ptinebat.

In lib. q. ex no. test. q. 39 tom. 4.

In serm. 7 qui est 35. in ord. ante med. to. 10.

In serm. 4. parum ante medium.

¶ *Super Quæstionis trigesimæsextæ Articulum sextum.*

TItulus de ordine tēporis quærit, quo prius pastorib^9, deinde Magis, demum Simeoni & Annæ manifestata est Christi natiuitas. ¶ In corpore Auctor duo facit: primo ordinem manifestationum ex Euāgelii auctoritate aperit, scilicet quod ipso die natalis pastorib^9, tertiadecima die Magis, quadragesima Simeoni & Annæ. Secundo rationem reddit optimam ex significatis. Omnia clara sunt in litera. ¶ In responsione ad. ad tertium, de tempore occisionis Innocentum multam constat. Ex Euangelio siquidē habetur quòd non statim occisi sunt, nā post adorationem Magorum in domo diuersoria iuxta Bethleē (i qua natus est Christus) oblatus est Domino in templo, & postea portatus a parētib^9 i Nazareth, vbi Angel^9 dixit ad Ioseph, Fuge in Aegyptum: futurum est enim, vt Herodes qrat puerū ad perdēdū eum. Hoc enim oportet fuisse, postquam ex Ierusalem venerunt parentes eius in Nazareth, vt Lucas narrat: si.n. ante fuisset, non venisset in Ierusalē, nec ide i Nazareth. Vnde certū relinquitur, quòd non statim Herodes sæuiit in pueros, sed in certum est quāto tēpore post sæuierit in eos. Satis rationabile est illud impedimētum ex Romano itinere pueri sse, qa p historia habet ꝙ Romam iuerit a filiis accusatus.

In ser. 2. de Epipha. tom. 10.

ARTICVLVS VI.

Vtrum natiuitas Christi ordine conuenienti fuerit manifestata.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur ꝙ inconuenienti ordine Christi natiuitas fuerit manifestata. Illis. n. debuit primo manifestari Christi natiuitas, qui Christo propinquiores fuerunt, & qui magis Christum desiderabant, secundum illud Sapien. 6. Præoccupat eos, qui se concupiscunt, vt se priorem illis ostēdat: sed iusti propinquissimi erant Christo per fidē, & maxime eius aduentū desiderabāt, vnde dicitur Luc. 2. de Simeone, quòd erat homo iustus & timoratus, expectans redemptionem Israel, ergo prius debuit manifestari Christi natiuitas Simeoni, quàm pastoribus, vel Magis.

¶ 2 Præt. Secundum Augu.* Magi fuerunt primitię gentium Christo creditarum: sed primo plenitudo gentium intrat ad fidē, & postmodū omnis Israel saluus fiet, vt dicitur Roma. 11. ergo primo debuit manifestari Christi natiuitas Magis, quàm pastoribus.

¶ 3 Præt. Matth. 2. dicitur, ꝙ Herodes occidit omnes pueros, q erāt in Bethleē & in omnibus finibus eius, a bimatu & infra, secundum tempus quod exquisierat a Magis. Et sic videtur ꝙ per duos annos post Christi natiuitatem Magi ad Christum peruenerint. incōueniēter igitur post tantum tempus fuit gētilib^9 Chri natiuitas manifestata

SED CONTRA est, quòd dicitur Danie. 2. Ipse mutat tempora & ætates. & ita tempus manifestationis natiuitatis Christi videt cōgruo ordine esse dispositum.

RESPON. Dicendum, ꝙ Christi natiuitas primo quidem, manifestata est pastoribus ipso die natiuitatis Christi: vt. n. dicitur Luc. 2. Erant in regione eadem vigilantes & custodientes vigilias noctis sup gregem suum, & vt discesserūt ab eis angeli in cælum, loquebantur a inuicem, transeamus vsque Bethleē, & venerunt festinantes. Secundo autem, Magi peruenerunt ad Christū tertiadecima die natiuitatis ei^9, quo die festū Epiphanię celebratur. Si enim reuoluto anno, vel etiā duobus annis veniſſent, non inuenissent eū in Bethleē, cū scriptū sic Luc. 2. ꝙ postquā perfecerunt omnia s̄m legē Domini (offerentes. s. puerū Iesum in tēplū) reuersi sunt in Galilæam in ciuitatē suam Nazareth. Tertio, manifestata est iustis in tēplo quadragesimo die a natiuitate Christi, vt habetur Lu. 2. Et huius ordinis ratio est, quia per pastores significantur Apostoli & alij credētes ex Iudæis, quibus primo manifestata est fides Christi: inter quos non fuerunt multi potentes, nec multi nobiles, vt dicitur 1. ad Corinth. 1. Secundo autem, fides Christi peruenit ad plenitudinem gentium, quæ est præfigurata per Magos. Tertio aūt, peruenit ad plenitudinem iudæorum, quæ est præfigurata per iustos, vnde & in tēplo iudæorum est eis Christus manifestatus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Apost. dicit Rom. 9. Israel sectando legem iustitiæ, in legem iustitiæ non peruenit: sed gentiles qui non quærebāt iustitiā, iudæos cōmuniter in iustitia fidei præuenerunt. & in huius figuram Simeon, qui expectabat cōsolationem Israel, vltimo Christum natum cognouit & præcesserunt eum Magi & pastores, qui Christi natiuitatem non ita solicite expectabant.

AD 2^m dicendum, ꝙ licet plenitudo gētium prius intrauerit ad fidē, q̄ plenitudo iudæorū: tn primitiæ iudæorū prævenerūt i fide primitias gētiū, & iō pastoribus primo manifestata est Christi natiuitas, q̄ Magis.

AD 3^m dicendū, ꝙ de apparitione stellæ, quæ apparuit Magis, est duplex opinio. Chryſ.* n. super Matth. & Aug.† in ser. Epiph. dicunt ꝙ stella Magis apparuit per bienniū ante Christi natiuitatē, & tūc præmeditātes & se ad iter præparantes, a remotissimis partibus orientis peruenerūt ad Christū tertiadecima die a sua natiuitate. Vnde & Herodes statim post recessum Magorū, videś se ab eis illusum, mādauit occidi pueros a bimatu & infra, dubitās ne tunc Christus natus esset quādo stella apparuit, secundum ꝙ a Magis audierat.

Aug. in ser. 7. ante medium, & in alio ser. de Epiph. post ser. ad fra. in hæremo, tom. 10. Chryſ. ho. 10. in Mat. ante mediū tom. 2.

Alii

Alij vero dicunt ſtellam apparuiſſe primo, cũ Chriſtus natus eſt, & ſtatim Magi viſa ſtella iter arripientes, longiſſimum iter in tredecim diebus peregerũt: partim quidem adiuti diuina virtute, partim aũt dromedariorum velocitate: & hoc dico, ſi venerunt ex extremis partibus orientis. Quidam tamen dicunt, eos veniſſe de regione propinqua, vnde fuerat Balaã, cuius doctrinæ ſectatores fuerunt. Dicuntur autẽ ab oriente veniſſe, quia terra illa eſt ad orientalem partem terræ iudæorum. Et ſecundum hoc, Herodes nõ ſtatim recedentibus Magis, ſed poſt bienniũ pueros interfecit: uel quia dicitur interim accuſatus Romã iuiſſe, vel aliquorum periculorum terroribus agitatus, a cura interficiendi puerũ interim deſtitiſſe: uel quia potuit credere Magos fallacis ſtellę viſione deceptos, poſtquam non inuenerunt quem natum putauerunt, erubuiſſe ad ſe redire, vt Aug. * dicit in li. de Conſenſu Euangeliſtarum. Ideo autem non ſolum bimos pueros interfecit, ſed etiam infra, quia (vt Aug. dicit in quodam ſermone Innocẽtũ) timebat ne puer cui ſidera famulantur, ſpeciem ſuam paulo ſupra ętatem, vel infra transformaret.

Li.2.c.11.inter med. & fi.tom.4.

¶ *Super Quæſtionis trigeſimæſextæ Articulum ſeptimum.*

ARTICVLVS VII.

Vtrum ſtella quæ Magis apparuit, fuerit una de cæleſtibus ſtellis.

Titulus clarꝰ eſt.

¶ In corpore duo ſiunt. primo ex Chryſoſt. reſpondetur quæſito vna concluſione: Stella non fuit ex cęleſtibus. Et afferuntur quinque rationes ex eodem. Secundo, tractatur quid fuit illa ſtella: primo ſecũdũ Chryſo. ſub cuius opinione afferũtur duo modi dicendi: deinde ſecundũ propriã opinionem, auctoritate Leonis firmatam. Oia patẽt in litera.

Opu. 60.c.7. Et Mat. 2.tom.4.

In ſer.2 Epipha. qui eſt 30. in ordine & ſer. 3. eiuſdem feſti, tom. 10.

¶ In reſpoſione ad tertiũ, perſpice Auctorem cõmune verbũ de ſignificatione cometarũ admittendo reſpondere: non quòd propterea, ſic ipſum ſenſiſſe putandum ſit: ſed eſto q̃ ſit, reſpondiſſe intelligendum eſt. Comets enim non magis regis, quàm pauperis ruſtici mortẽ ſignificat. ſed quia mortes principum notãtur, pauperum autem ratio nõ habetur, ideo vulgatum eſt, quòd ſignificat mortẽ principum, ſi magno credimus Alberto.

Li.2.ca.4.a med.to.6.

AD SEPTIMVM ſic procedi-
tur. Videtur q̃ ſtella quæ magis apparuit, fuerit vna de cæleſtibus ſtellis. Dicit enim Auguſtinus in quodam ſermone Epiphaniæ, Dum pendet ad vbera, & vilium patitur Deus inuolumenta panno rum, repente nouum de cęlo ſidus effulſit. Fuit igitur ſtella cæleſtis, quæ Magis apparuit.

¶ 2 Præt. Auguſt.* dicit in ſermone quodã Epiphaniæ: Paſtoribus angeli, Magis ſtella Chriſtum demõſtrat: vtriſq; ſequitur lingua cælorũ, quia lingua ceſſauit prophetarum: ſed angeli paſtoribus apparentes, fuerunt vere de cæleſtibus angelis. ergo & ſtella magis apparens, fuit vere de cęleſtibus ſtellis.

¶ 3 Præt. Stellæ quæ non ſunt in cęlo, ſed in aere, dicuntur ſtellæ cometę, quæ non apparent in natiuitatibus regũ, ſed magis ſunt indicia mortis eorum: ſed illa ſtella deſignabat Regis natiuitatem, vnde Magi dicunt Mat. 2. Vbi eſt qui natus eſt Rex iudęorum? vidimus enim ſtellã eius in oriẽte. ergo videtꝰ q̃ fuerit de cæleſtibus ſtellis.

SED CONTRA eſt, quod Aug*. dicit in li. 2. contra Fauſtũ: Non ex illis erat ſtellis, quæ ab initio creaturæ, itinerum ſuorum ordinẽ ſub creatoris lege cuſtodiũt, ſed nouo virginis partu, nouũ ſidus apparuit.

Ho. 6. poſt mediũ primi fol. a principio hom. tom 2.

RESPON. Dicendũ, q̃ ſicut Chryſ.* dicit ſuper Mat. q̃ illa ſtella, quæ Magis apparuit, non fuerit vna cæleſtiũ ſtellarũ, multipliciter manifeſtũ eſt. Primo quidẽ, quia nulla alia ſtellarũ hac via incedit, hæc. n. ſtella ſe rebatur a ſeptentrione in meridiẽ: ita. n. Iudæa iacet ad Perſidem, vnde Magi venerunt. Secundo, apparet hoc ex tẽpore: nõ. n. ſolũ apparebat in nocte, ſed etiã in media die, quod nõ eſt virtutis ſtellæ, ſed nec etiã lunę. Tertio, quia q̃ſq; apparebat, & q̃ſq; occultabatur. Cũ. n. intrauerunt Hieroſolymã, occultauit ſeipſam, deinde vbi Herodẽ reliquerunt, ſeipſam mõſtrauit. Quarto, quia non habebat continuũ motũ, ſed cũ oportebat ire Magos, ibat, cũ oportebat ſtare, ſtabat, ſicut & de colũna nubis erat in deſerto. Quinto, quia non ſurſum manens, partum Virginis demonſtrabat, ſed deorſum deſcẽdens, hoc faciebat. Dicitur. n. Mat. 2. q̃ ſtella, quã viderant Magi in oriẽte, antecedebat eos, vſq; dũ veniens ſtaret ſupra vbi erat puer. Ex quo patet, q̃ verbũ Magorũ dicẽtiũ, Vidimus ſtellã eius in oriente, non eſt ſic intelligendũ, quaſi ipſis in oriẽte poſitis, ſtella apparuerit exiſtẽs in terra Iuda, ſed quia viderunt eã in oriente exiſtentẽ, & præceſſit eos vſq; in iudęam, q̃uis hoc a quibuſdã ſub dubio relinquatur. Nõ aũt potuiſſet diſtincte domũ demonſtrare, niſi eſſet terrę vicina. Et ſicut ipſe dicit, hoc non videtur propriũ ſtellę, ſed virtutis rationalis cuiuſdã. Vnde videtur hęc ſtella virtutis inuiſibilis fuiſſe in talẽ apparentiã transformata. Vnde quidã dicunt, q̃ ſicut Spirituſſanctus deſcendit ſuper baptizatũ Dominũ, ſpecie colũbę, ita apparuit Magis in ſpecie ſtellę. Alij vero dicũt, q̃ angelus, qui apparuit paſtoribus in humana ſpecie, apparuit magis in ſpecie ſtellę. Probabilius tñ videtur, q̃ fuerit ſtella de nouo creata, non in cęlo, ſed in aere vicino terrę, quę ſm. diuinã voluntatẽ mouebatur. Vnde Leo Papa dicit in ſer.* Epiphan. Tribus Magis in regione orientis, ſtella nouę claritatis apparuit, q̃ illuſtrior ceteris, pulchriorq; ſideribꝰ, ſe intuẽtiũ oculos animosq; cõuerteret, vt cõſeſtim aduerteret, nõ eſſe otioſum, qđ tã inſolitũ videbatur.

In ſer.1. de Epiph. circa prin.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q̃ cælũ ſacra ſcriptura q̃ſq; dr̃ aer, ſm illud, Volucres cæli, & piſces maris.

AD 2ᵐ dicendum, quòd ipſi angeli cęleſtes ex ſuo officio habent, vt ad nos deſcendant in miniſterium miſſi: ſed ſtellę cęleſtes ſuum ſitum non mutant. Vnde non eſt ſimilis ratio.

AD 3ᵐ dicendum, q̃ ſicut ſtella illa, nõ eſt ſecuta modum ſtellarum cęleſtium, ita nec etiam ſtellarũ cometarum, quę nec de die apparent, nec curſum ordinatum mutant. Et tamen non omnino aberat ſignificatio cometarum, quia cęleſte regnum Chriſti comminuit, & conſumit vniuerſa regna terrę, & ipſum ſtabit in ęternum, vt dicitur Dan. 2.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum Magi conuenienter ad Chriſtũ adorandum uenerint.

¶ *Super Quæſtionis trigeſimæſextæ Articulum octauum.*

Titulus de conueniẽtia ſeu rationabilitate actus quæritur.

Mat. 2.ſ.

¶ In corpore vnica concluſio: Credẽdũ eſt Magos a Spiritu ſancto inſpiratos ſapiẽter Chriſtũ adoraſſe. Probatur: Magi ſunt primitię Gẽtium in Chriſtũ credentium, ergo credẽdũ eſt &c. Antecedens manifeſtatur: quia in ipſis ſicut in quodam præſagio fides deuotioq; gẽtiũ a remotis ad Chriſtum

ſtum venientium monſtrabatur. Conſequẽtia probatur: quia ſicut fides deuotioque gentium Eſt abſq; errore per inſpirationem Spiritusſancti ita &c.

¶ 3 Præt. Certius eſt cæleſte indicium, q̃ indicium humanum: ſed Magi ducatu cæleſtis indicij ab oriente venerant in Iudæam. Stulte ergo egerunt, præter ducatum ſtellæ, humanum indicium requirendo, dicentes, Vbi eſt qui natus eſt Rex Iudæorum?

¶ 4 Præt. Munerum oblatio & adorationis reuerentia, non debetur niſi regibus iam regnantibus: ſed Magi non inuenerunt Chriſtum regia dignitate fulgentem. ergo inconuenienter ei munera & reuerentiam regiam exhibuerunt.

SED CONTRA eſt, q̃ dicitur Iſa. 60. Ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in ſplẽdore ortus tui: ſed qui diuino lumine ducuntur, nõ errant. ergo Magi abſque errore Chriſto reuerentiam exhibuerunt.

Ar.6.huius q.arg.2.

RESPON. Dicendum, quòd ſicut dictum eſt,* Magi ſunt primitiæ gentium in Chriſtum credentium, in quibus apparuit ſicut in quodã præſagio fides, & deuotio gẽtium venientium a remotis ad Chriſtum: & ideo ſicut deuotio & fides gentium eſt abſque errore per inſpirationem Spiritusſancti, ita etiã credendum eſt, Magos a Spiritu ſancto inſpiratos, ſapienter Chriſto reuerentiam exhibuiſſe.

In ſerm. 2. qui eſt 30. in ord. ante medium li. tom. 10.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut Aug.* dicit in ſermone Epiphaniæ, cum multi reges iudæorum nati fuiſſent atque defuncti, nullum eorum Magi adorandũ quæſierunt. Non itaque regi iudæorum, quales illic eſſe ſolebant, hunc tam magnum honorẽ longinqui, alienigenę, & ab eodem regno prorſus extranei, a ſe deberi arbitrabantur: ſed talem natum eſſe didicerunt, in quo adorando, ſe ſaluẽ, quæ ſecundum deum eſt, conſecuturos minime dubitauerunt.

AD 2ᵐ dicendum, q̃ per illam annuntiationem Magorum, præſignabatur conſtantia gentium, Chriſtum vſq; ad mortem confitentium. Vnde Chryſ.† dicit ſuper Matth. quòd dum conſiderabant regem futurum, non timebant regem præſentem, adhuc non viderant Chriſtum, & iam parati erant pro eo mori.

Homi. 2. in Mat. ſi ope. imper. ſup illud: Vidimus ſtellã tom. 2.

AD 3ᵐ dicendum, quòd ſicut Aug.* dicit in ſermo. Epiphaniæ: Stella quæ magos perduxit ad locum, vbi erat cum matre Virgine deus infans, poterat eos ad ipſam perducere ciuitatem Bethleem, in qua natus eſt Chriſtus: ſed tamen ſubtraxit ſe, donec de ciuitate, in qua Chriſtus naſceretur, etiam iudęi teſtimoniũ perhiberent, vt ſic geminato teſtimonio confirmati, ſicut Leo Papa* dicit, attentiori fide expeterẽt, quem & ſtellæ claritas & prophetiæ manifeſtabat auctoritas. Et ita ipſi annuntiant iudæis Chriſti natiuitatem & interrogant locum, credunt & quęrunt, tamquàm ſigni ficantes eos, qui ambulant per fidẽ, & deſiderant ſpeciem, vt Aug. dicit* in ſermo. epiphaniæ. Iudæi autem indicantes eis locum natiuitatis Chriſti, ſimiles facti ſunt fabris arcæ Noe, qui alijs vbi euaderent præſtiterunt, & ipſi diluuio perierunt. Audierunt & abierũt inquiſitores, dixerunt, & remanſerunt doctores ſimiles lapidibus miliarijs, qui viam oſtendunt, nec ambulant. Diuino etiam nutu factum eſt, vt aſpectu ſtellæ ſubtracto, Magi humano ſenſu in Hieruſalem irẽt, quærentes in ciuitate regia regem natum, vt in Hieruſalem primo chriſti natiuitas publice annuntiaretur, ſecundum illud Iſa. 2. De Sion exhibit lex, & verbum domini de Hieruſalem, & vt etiam ſtudio Magorum de longe venientium, damnaretur iudæorum pigritia prope exiſtentium.

In ſer.4. de Epiph. inter prin. & med.

In ſerm. 6. qui eſt 34. in or. de tẽpo. paulo a prin. to. 10.

AD 4ᵐ dicẽdũ, q̃ ſicut Chryſ.* dicit ſuper Matth. Si Magi terrenum regem quærẽtes veniſſent, fuiſſent confuſi: quia tanti itineris laborem ſine cauſa ſuſcepiſſent, vnde nec adoraſſent, nec munera obtuliſſent. Nunc autem, quia cæleſtem regem quærebant, etſi nihil regalis excellentiæ in eo viderent, tamen ſolius ſtellæ teſtimonio contenti eum adorauerunt: vident enim hominem & agnoſcunt deum: & offerunt munera dignitati Chriſti congruentia: aurum quidem, quaſi regi magno, thus quod in dei ſacrificio ponitur, immolatur vt deo: myrrha, qua mortuorum corpora condiuntur, præbetur tamquàm pro ſalute omnium morituro. In quo etiam, vt Gregor.* dicit, inſtruimur, vt nato regi aurum, per quod ſignificatur ſapientia, offeramus, in conſpectu eius, ſapientiæ lumine ſplendentes: thus autem, per quod exprimitur orationis deuotio, offerimus deo, ſi per orationum ſtudia deo redolere valeamus: myrrham autem, quæ ſignificat mortificationem carnis, offerimus, ſi carnis vitia per abſtinentiam mortificemus.

Homi. 2. in Mat. ſi ope. imp. ſuper illud, Et intra. do. t. 2.

Hom. 10. in euang. poſt med. illius.

QVAESTIO XXXVII.

De legalibus circa puerũ Ieſum obſeruatis, in quatuor articulos diuiſa.

¶ *Super Quæſtionis trigeſimæſeptimæ Articulum primum.*

Titulus clarus eſt.

¶ In corpore vnica concluſio: Chriſtus debuit circuncidi. Probatur ſeptem rationibus, quæ clare patent in litera.

¶ In reſponſione ad ſecundum, vbi de imitatione Chriſti, quo ad circumciſionem corpoream agitur, dubium occurrit de circumciſione chriſtianorũ indorum, dicentiũ ſe circuncidi vt conformentur Chriſto, an ſit licita. Videtur enim quòd nõ. Primo, ex auctoritate Apoſtoli, Si circuncidimini, Chriſtus nihil vobis proderit, ad Galat. 5. & ex auctoritate eccleſiæ, quæ in concilio Floren. ſub Eugenio IIII. determinauit circũciſionem, & alia legalia, poſt publicationẽ euangelij eſſe nõ ſolum mortua, ſed mortifera. Secundo, quia circumciſio facta ad imitationem Chriſti, nõ effugit quin fiat etiam ad imitationem Abrahæ & iudæorum: quoniam quicquid fit ad imitationem imitantis tertium, fit ad imitationem illius tertij. ergo per hoc circumciſio facta ad imitationem Chriſti eſt circumciſio legalis. Et confirmatur,

Infra q.40. ar.4.cor. Et 4.diſt.1.e.q.2.ar.2.q.3. Et opu.60 c.5.

EINDE conſiderandum eſt, de circũciſione Chriſti. Et quia circumciſio eſt quædam profeſſio legis obſeruandæ, ſecundum illud Galat. 5. Teſtificor oi hoi circumcidenti ſe, quoniam debitor eſt vniuerſæ legis faciendæ: ſimul cum hoc quærendum eſt, de alijs legalibus circa puerum Ieſum obſeruatis.

Vnde quæruntur quatuor.

¶ Primo, De eius circumciſione.

¶ Scõo, De nominis impoſitione.

¶ Tertio, De eius oblatione.

¶ Quarto, De matris purgatione.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Chriſtus debuerit circuncidi.

AD PRIMVM ſic procedi-
tur. Videtur q̃ Chriſtus non debuerit circuncidi. Veniente. n. veritate, ceſſat figura: ſed circuncilio fuit Abrahæ præcepta, in ſignum fœderis, quod erat de ſemine naſcituro, vt patet Gen. 17. Hoc autem fœdus fuit in Chriſti natiuitate completum. ergo circunciſio ſtatim ceſſare debuit.

¶ 2 Præt. Omnis Chriſti actio, noſtra eſt inſtructio: vnde dicitur Io. 13. Exemplũ dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis: ſed nos non debemus circuncidi, ſecundum illud Gal. 5. Si circuncidimini, Chriſtus vobis nihil proderit. ergo videtur quòd nec

fematur, quia fieri ad imitationem alicuius mediate vel immediate, non variat naturam actus: sed circuncisio facta ad similitudinem Christi immediate, sit mediate ad similitudinem legalis circuncisionis: quia Christus legalem circuncisionem suscepit, ergo circuncisio ad similitudinem Christi facta est legalis. Tertio, quia secundum Apostolū ab omni specie mali abstinendum est; inficiari autem nō potest, quin circuncisio ista habeat speciem mali: nam constat ꝙ habet speciē iudaismi, igitur illicita est. In oppositū autem est, quia damnare totam illā patriā Christianā, & morem antiquū tot ecclesiarum, presumptuosum videt.

¶ Ad euidentiā huius quæstionis sciēdum est, ꝙ non vertitur in dubium, an circūcisio legalis sit alicubi licita. Determinata siquidē est in dicto cōcilio hæc quæstio, & definitū est circuncisionem legalem, siue in ea ponatur spes, siue non, esse illicitam. Sed quia ista circūcisio negatur, quòd sit legalis, dicitur enim quòd non sit ad obseruandam legem Moysi, vel præceptum datū Abrahæ de circuncisione, propterea in dubium vertitur, an sit licita vel illicita. Via autem resolutionis incedēdo circuncisio facta præcise ad conformandū hominem Christo, duo in se continet. s. ipsam corporalē circūcisionem voluntariam, & cōformitatē ad Christum circuncisum.

Ex primo autem constat actum non esse de genere malorum: quoniam actus malus ex suo genere, non potest recte fieri ex adiuncto bono fine: quia non sunt facienda mala, vt veniant bona: circuncidere autem licite potest se homo ob sanitatem. non igitur est ex suo genere mala corporalis circūcisio voluntaria. Ex secundo autem inquantum cōtinet conformitatem ad Christum, constat quòd malus non redditur. Conformitas siquidem ad Christum de genere bonorum est secundum se: bonum autem adiunctum non malo actui, non habet vnde reddat actum illum malum, sed potius habet vnde bonificet actum illum. Inquantum vero continet ly circuncisum (non enim additur conformitas ad Christum absolute, sed ad Christum circuncisum) potest reddere actum malum: nam Christus vt circuncisus, significat & circuncisionem corporalem & legalem, quoniā circūcisio eius fuit & corporalis & legalis: immo ideo ad literā corporaliter circuncidi voluit, vt legalem circuncisionem susciperet. Et propterea si conformitas ad Christum circuncisum, intelligatur ad circuncisum materialiter & formaliter, actus circuncisionis redditur malus pro tēpore euangelij publicati: quia talis circuncisio nihil aliud est, quàm circuncisio legalis: est enim imitatio eius, vt patet, & rationes secundo & tertio loco arguendo probant. Si vero conformitas referatur ad Christum circuncisum corporaliter tantum ratione similitudinis in patiendo, quia scilicet vult sequi Christum in dolore circuncisionis, non malus, sed laudabilis redderetur actus circuncisionis. Ratione vero similitudinis in hoc, quòd est esse circuncisum corporaliter: quia Christus fuit corporaliter circuncisus, cum in corporalibus secundum se non sit virtus nec vitiū, nec vnde malus, nec vnde bonus reddatur actus circuncisionis propter huiusmodi corporalem similitudinem factæ video, nisi ꝙ pro tanto malus esset, pro quanto vanus esset: careret. n. necessitate & pia vtilitate, si solum pro corporea assimilatione fieret. Et si ꝙ quadam veneratione Christi hoc fieret, an actus sit religiosus, an superstitiosus, consideandum est. Et quidem quòd sit superstitio sus testatur, quia corporalem cæremoniam inutilem contra communem ecclesiæ morē, habentem mali speciem exercet. Sed quòd cæremonia hæc licet sit corporea, nō sit vana aut inutilis, inde apparet ꝙ nonnulla veneratio est vacare assimilationi ad principem. In honorem siquidem principum, vocam⁹ filios nostros, ipsorū principum nominibus, vt Iulios a Iulio, & Leones a Leone. Nec superstitiose similis honor in sanctos transfertur: sed ad venerationem sanctorum spectare credimus, quòd filios nostros sanctorum nominibus appellemus. Et propterea sicut assimilari velle sanctis in nominibus, extra religionē non est, sed ad venerationem quandam spectat, ita honorem hunc exhibere Christo, vt etiam corporaliter assimiletur sibi circuncisio homo, non superstitionis vanitas, sed veneratio quædam est, ab hominibus humano more exhibita, & licet sit non secundum communem ecclesiæ morem, est tamen secundum illarū ecclesiarū, quæ sunt in indiq; sub rege Danid, qui vulgariter dicitur Preste Ioanni, antiquum vetustumq; morem, qui & nūquàm ab vniuersali aut Romana ecclesia damnatus apparet; & propterea licet alibi circuncisio ista esset superstitiosa, non tamen vbi est consueta. De mali autem specie, quā præse ferre circuncisionem hoc tempore negari etsi non potest, dicitur tñ ꝙ ab omni specie mali cauendum est, quando & vbi speciem mali habet. Verum, vbi & quando actus aliquis cessat habere mali speciem, potest exerceri licite: nam comedere immolata idolis, speciem mali habet, & secundum Apostoli doctrinam 1. ad Cor. 8. & 10. quandoq; est licitum & quandoq; illicitum; nam præsentibus infirmis est illicitum: quando autem & vbi scandalum infirmorum nō timetur, licitum est. Et secundum hoc, circuncisio hmōi, quia in ecclesijs illis non est in scandalum infirmorum, neq; mali occasio, cessat habere ibi mali speciē. Et si obijciatur, ꝙ licet tollatur per hoc ratio scādali apud illos: non tamen tollitur per hoc ratio scandali apud innumeras Christi ecclesias, quæ de Indorū circuncisione scandalizantur, vtpote iudaismi speciem habente, non hic vel ibi: sed simpliciter & absolute post perfectā euangelij publicationē, concludendum credo per Romanā ecclesiā esse, vt vel nō tolerarentur circuncisiones qui sub lege erant, redimeret.

Ad primvm ergo dicendum, quòd circūcisio per remotionem carnalis pelliculæ in membro generationis facta, significabat spoliationem vetustæ generationis, a qua quidem vetustate liberamur per passionem Christi: & ideo veritas huius figuræ non fuit plene impleta in Christi natiuitate, sed in eius passione, ante quam circūcisio suam virtutem & statum habebat: & ideo decuit Christum ante suam passionem tamquàm filiū Abrahæ circuncidi.

Ad 2m dicendum, quòd Christus circuncisionē susceptio eo tempore, quo erat sub præcepto: & ió sua actio in hoc est nobis imitanda, vt obseruemus ea, quæ sunt nostro tēpore in præcepto: quia vnicuique negotio est tempus, & opportunitas, vt dicitur Eccles. 8. Et præterea, vt Orig. dicit, sicut mortui sumus cum illo moriente, & consurreximus Christo resurgenti, ita circuncisi sumus spirituali circuncisione per Christū, & ideo carnali circuncisione non indigemus. Et hoc est, quòd Apostolus dicit Colos. 2. In quo, scilicet Christo, circuncisi estis circuncisione non manufacta, in expoliatione corporis carnis, sed in circuncisione domini nostri Iesu Christi.

Ad 3m dicendum, quòd sicut Christus propria voluntate mortem nostram susceperit, quę est effectus peccati (nullum in se habens peccatum) vt nos a morte liberaret, & spiritualiter nos faceret mori peccato, ita etiam & circuncisionem, quæ est remedium originalis peccati, susceperit absque hoc quòd haberet originale peccatū, vt nos a legis iugo liberaret, & vt in nobis spiritualem circuncisionem efficeret, vt scilicet suscipiendo figuram, impleret veritatem.

Orig. hom. 14. in Ies. in prin.

circuncisio tali ratione consuetа, vel si toleranda iudicaretur, vt secundum felicita, tolleretur ratio scandali apud ecclesias alias. Et per hæc patet solutio omnium obiectorum. Hæc sunt quæ de hac q. noua mihi occurrunt, in qua libentius audirem apostolicæ sedis sententiam, quàm propriā proferrem opinionem.

Opusc. 60. cap. 6.

¶ *Super Quæstionis trigesimæseptimæ Articulum secundum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore triplex ratio imponendi nomina refertur. Dein de respōde. ur quæsito. Nomina debēt imponi a proprietatibus rerum, vel imponuntur a circunstantibus quomodolibet, vel significant aliquod gratuitum donum diuinitus illis datū. Primū declaratur. in nominibus generum & specierum. Secundum, in singularium nominibus. Tertiū, in nominibus diuinitus impositis.

¶ Conclusio respondet. Conuenienter vocatum est nomen Christi Iesus, idest, saluator: quia fuit impositum diuinitus angelo nūtiāte, & Christo hoc munus gratiæ collatum est, vt esset saluator omnium.

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienter fuerit Christo nomen impositum.

AD SECVNDVM sic procedi-
tur. Videtur quòd inconuenienter fuerit Christo nomen impositum. Vetitas enim euangelica debet prænuntiationi propheticę respondere: sed prophetæ aliud nomen de Christo prænuntiauerunt: dicitur enim Isa. 7. Ecce, virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel. Et 8. Voca nomen eius, accelera, spolia detrahe, festina prædari. Et 9. Vocabitur nomen eius admirabilis, consiliarius, deus fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis. & Zach. 6. dicitur, Ecce, vir, Oriēs nomen eius. ergo inconuenienter vocatum est nomen eius Iesus.

¶ 2 Præt. Isa. 62. dicitur, Vocabitur tibi nomē nouum, quod os domini nominauit: sed hoc nomen Iesus nō est nomen nouum, sed pluribus fuit in veteri testamento impositum, vtpatet etiam ex ipsa genealogia Christi Luc. 3. ergo videtur quòd incōuenienter vocatum est nomen eius Iesus.

¶ 3 Præt. Hoc nomen Iesus salutē significat, vt patet per id, quod dicitur Matth. 1. Pariet filium, & vocabis nomen eius Iesum, ipse enim saluum faciet populū suum a peccatis eorum: sed salus per Christū non est facta solum in circuncisione, sed etiam in præputio, vt patet per Apost. Rom. 4. Inconuenienter ergo hoc nomen fuit Christo impositum in sua circuncisione.

SED CONTRA est auctoritas scripturæ, in qua dicitur Luc. 2. quòd postquàm consumati sunt dies octo, vt circuncideretur puer, vocatum est nomen eius Iesus.

RESPON. Dicendum, quòd nomina debent proprietatibus rerum respondere. Et hoc patet in nominibus generum & specierum: quia, vt dicitur 4. Metaph. ratio, quam significat nomen, est definitio, quæ designat propriam rei naturam. Nomina autem singularium hominum semper imponuntur ab aliqua proprietate eius, cui nomen imponitur. Vel a tempore, sicut imponuntur nomina aliquorum sanctorum his, qui in eorum festis nascuntur. Vel a cognatione: sicut cum filio imponitur nomen patris, vel alicuius de cognatione eius: sicut propinqui Ioannis Baptistæ volebant eum vocare nomine patris sui Zachariam, non autem Ioannem: quia nullus erat in cognatione eius, qui vocaretur hoc nomine, vt dicitur Luc. 1. Vel etiam ab euentu: sicut Ioseph vocauit primogenitum suum Manassem, dicens, Obliuisci fecit me deus omnium laborum meorum. Genes. 41. Vel etiam ex aliqua qualitate eius, cui nomen imponitur: sicut Genes. 25. dicitur, quòd quia qui primus egressus est de vtero matris, rufus erat, & totus in morem pellis hispidus, vocatum est nomē eius Esau, quod interpretatur rubeus. Nomina autem quæ imponuntur aliquibus diuinitus, semper significant aliquod gratuitum donum eis diuinitus datum: sicut Gen. 17. dictum est Abrahæ, Appellaberis Abraham, quia patrem multarum gentium constitui te. Et Mat. 16. dictum est Petro, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Quia igitur Christo hoc munus gratiæ collatum erat, vt per ipsum omnes saluarentur, ideo conuenienter vocatum est nomen eius Iesus, idest, Saluator, angelo hoc nomē prænuntiante, non solum matri, sed etiam Ioseph, qui erat fatuus eius nutritius.

Ad primvm ergo dicendum, quòd in omnibus illis nominibus quodammodo significatur hoc nomen Iesus, quod est significatiuum salutis. Nam in hoc quòd dicitur, Emanuel, quod interpretatur, nobiscum deus, designatur causa salutis, quæ est vnio diuinæ & humanæ naturę in persona filij dei, per quam factum est, vt deus esset nobiscum, quasi particeps nostræ naturæ. Per hoc autem quòd dicitur, Voca nomen eius, accelera, spolia detrahe, &c. designatura quo nos saluauit, quia a diabolo, cuius spolia abstulit, secundum illud Coloss. 2. Expolians principatus, & potestates, traduxit confidenter. In hoc autem quòd dicitur, Vocabitur nomen eius admirabilis &c. designatur via & terminus nostræ salutis, inquantum scilicet admirabili diuinitatis cōsilio & virtute, ad hæreditatem futuri sæculi perducimur, in quo erit pax perfecta filiorum dei, sub ipso principe deo. Quòd vero dicitur, Ecce vir, Oriens nomē eius, ad idem refertur ad quod primum, scilicet ad incarnationis mysterium, secundum quòd exortum est in tenebris lumen rectis corde.

Ad 2m dicendum, quòd his qui fuerunt ante Christum, potuit conuenire hoc nomen Iesus secundum aliquam aliam rationem, puta, quia aliquam particularem & temporalem salutem attulerunt: sed secundum rationem spiritualis & vniuersalis salutis hoc nomen proprium est Christo, & secundum hoc dicitur esse nomen nouum.

Ad 3m dicendum, quòd sicut Genes. 17. legitur, simul Abraham suscepit nominis impositionem a deo, & circuncisionis mandatum: & ideo apud iudæos consuetum erat, vt ipso die circuncisionis nomina pueris imponerentur, quasi ante circuncisionem perfectum esse non habuerint: sicut etiam nunc pueris in baptismo nomina imponuntur. Vnde super illud Prouerbio. 4. Ego filius fui patris mei, tenellus & vnigenitus coram matre mea, dicit gloss. Quare Salomon se vnigenitum coram matre nominat, quem fratrem vterinum præcessisse scriptura attestatur, nisi quia ille mox natus, sine nomine quasi numquàm esset, de vita decessit? Et ideo Christus simul cum fuit circuncisus, nominis impositionem accepit.

¶ *Super Quæstionis trigesimæseptimæ Articulum tertium.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore vnica conclusio respõsiua quæsito: Christus cõuenienter in templo oblatus est, cum oblatione. Probatur: Christus voluit sub lege fieri, & ex muliere natus primogenitus est. ergo cõuenienter &c. antecedens quo ad primam partem declaratur ex fine: quia vt eos qui sub lege erant redimeret, & iustificationem spiritualem in mẽbris suis impleret. Quo ad secũdam est per se euidens. Consequentia probatur: quia in lege erant circa primogenitũ duo præcepta: alterum inquantum genitum, & alterum inquantum primogenitum, & vtrumque in Christo seruatum est. Litera est clara.

Op. 60. ar. 8.

¶ Sed circa rationẽ in litera redditam de sacrificio præcepto Leuit. 12. quia .s. pro peccato ꝓlis offerebatur, dubiũ occurrit: tum quia peccatum originale prolis iam expiatũ erat octauo die per circũcisionem: tum quia in textu illo expresse dr, Et orabit pro ea.s. matre, sacerdos & mũdabitur, & non dicitur, Orabit ꝓ filio, male ergo in litera dicit, ꝙ offerebatur pro peccato prolis. ¶ Ad huius euidentiam considerandũ est, ꝙ litera illius textus, vt glossa ex Aug. dicit dupliciter legi potest. Primo, vt ly pro filio vel filia, referatur ad oblationem. Et hunc sensum secutus est Auctor sequens Aug. probantem hunc sensum, ex verbis scilicet, Lucæ, dicentis: Gũ inducerẽt puerum Iesum parentes eius, vt facerent secundum consuetudinem legis pro eo. Ex hoc enim ꝙ dixit pro eo, & nõ pro matre, ostendit ꝙ illud quod tunc faciebant, pro puero faciebant: constat autem quòd tunc offerebant, vt prædixerat Euangelista. ergo. Alio modo, ly pro filio aut filia, refertur ad purgationis terminationem, & secundum hunc sensum ab alijs exponitur, & remanet indecisum pro quo fiat oblatio, an pro filio, an ꝙ matre, quæ ibi mundari dicitur. Et quia litera illa vtriusque expositionis est capax, quia potest cum vtraque oratione (tamen tamen antecedẽte de termino purgationis q̃ subsequente de oblatione) construi ly pro filio vel filia positum in medio vtriusque orationis, ideo ambiguus restat sensus, quantum est ex litera illa. Libera videtur cuique sua opinio, quòd vel pro peccato prolis vel matris offerebatur. Et quidẽ quòd pro peccato oblatio fieret, textus clare dicit. Et ideo dicere, quòd pro sola irregularitate corporea hoc fieret, alienum a litera est dicẽte, animal vnum pro peccato & aliud pro holocausto offerri. Dicendum autem quòd pro peccato matris quod non pariendo, sed concũbendo commisit, quia communiter aliquod veniale peccatum in actu illo interuenit, omnino irrationabile non est, ex litera tamen nõ habetur, quæ orationem quidem pro matre fieri mandat, oblationẽ autem non dicit fieri ꝓ matre. Habetque contra se hæc opinio verbum inductum ex Euangelista, quod potest glossari, quòd intelligitur ratione præsentationis primogeniti, & oblationis pro holocausto. Cũ inducerent eum vt faceret pro eo hæc secundum consuetudinem legis, vt sic oblatio pro peccato remaneat dubia pro quo fiat.

F G H

¶ Et licet hæc glossa non appareat conuincibilis de falsitate, si tamen patrum regulas sequendo, in tutiorem declinare debemus partẽ, dicendum est, quòd pro filio seu filia oblatio fiebat & in holocaustum & pro peccato: tum quia euangelistæ auctoritas indistincte tradit, quòd pro puero hæc faciebant: tum quia Augustanti facit hæc euangelistæ verba, vt dicat conuinci ex his verbis oblationem fieri pro filio seu filia: tum quia hoc etiam sentit glo. ordinaria ibidem, vltra illam ex Augustino allatam, & diui Thomæ accedit non posthabenda auctoritas: pro matris autem peccato oblationem fieri nulla tradit scripturæ auctoritas, dicente expresse textu mundationẽ matris esse corporeã, dum dicit, Et rogabit pro ea sacerdos, & sic mundabitur a profluuio sanguinis sui, & non dixit a peccato: pro quo tamen offerri mandatur.

¶ Ad obiectionem autem, quòd originale peccatum iam expiatum erat per circunc isionem, dicitur, quòd quia peccatum originale plura in se continet, scilicet maculam cum reatu æternæ pœnæ damni, & fomitem, non inconuenit pro peccato originali remissio quo ad maculam esse reatu æternæ pœnæ damni, offerre vt expietur aliqualiter quo ad fomitem, vt scilicet proles minus prona sit ad malũ. Et tanto magis hoc erat tunc necessarium, quanto per circunc isionem minor gratia conferebatur, quàm nunc per baptismum, vt sic adiunctum hoc sacrificium circunc isioni, accederetur ad gratiam baptismalem, vel propius ad illam, non ex opere aliquo sacramentali, sed ex deuotione & fide oblati sacrificij, patre misericordiarum largiente.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus conuenienter fuerit in templo oblatus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd incõuenienter fuerit christus in templo oblatus. Dicitur enim Exod. 12. Sanctifica mihi omne primogenitum, quod aperit vuluam in filijs Israel: sed christus exiuit de clauso virginis vtero, & ita matris vuluã non aperuit. ergo christus ex hac lege nõ debuit in templo offerri.

¶ 2 Præt. illud, quod est semper præsens alicui, non potest ei præsentari: sed christi humanitas semper fuit deo maxime præsens, vtpote ei coniuncta in vnitate personæ. ergo non oportuit, quòd coram domino sisteretur.

¶ 3 Præt. Christus est hostia principalis, ad quam omnes hostiæ veteris legis referuntur, sicut figura ad veritatem: sed hostiæ non debet esse alia hostia. ergo non fuit conueniens, vt pro christo alia hostia offerretur.

¶ 4 Præt. Inter legales hostias præcipua fuit agnus, qui erat iuge sacrificium, vt habetur Num. 28. vn de etiam christus dicitur agnus, Ioan. 1. Ecce agnus dei. magis ergo fuit cõueniens, quòd pro Christo offerretur agnus, quàm par turturum, vel duo pulli columbarum.

SED IN CONTRARIVM est, auctoritas scripturæ, quæ hoc factum esse testatur, Luc. 2.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut dictum est,* christus voluit sub lege fieri, vt eos qui sub lege erant, redimeret, & vt iustificatio legis in suis membris spiritualiter impleretur. De prole autem nata, duplex præceptum in lege traditur. Vnũ quidem generale, quo ad omnes, vt .s. completis diebus purificationis matris offerretur sacrificium pro filio, siue pro filia, vt habetur Leuit. 12. & hoc quidem sacrificium erat & ad expiationem peccati, in quo proles erat concepta & nata, & ad consecrationem quandam ipsius: quia tunc primo præsentabatur in templo, & ideo aliquid offerebatur in holocaustũ, & aliquid pro peccato. Aliud autẽ præceptum erat speciale in lege de primogenitis tam in hominibus, quàm in iumentis: sibi .n. dominus deputauerat omne primogenitum filiorũ Israel, pro eo quòd ad liberationem populi Israel percusserat primogenita Aegypti, ab homine vsque ad pecus, primogenitis filiorum Israel reseruatis. Et hoc mandatum ponitur Exod. 13. in quo etiam prefigurabatur christus, qui est primogenitus in multis fratribus, vt dicitur Roma. 8. Quia igitur christus ex muliere natus, erat quasi primogenitus, & voluit fieri sub lege, hæc duo euangelista Lucas circa eum fuisse obseruata ostendit. Primo quidem id, quod pertinet ad primogenitos, cum dicit, Tulerunt illum in Hierusalem, vt sisterent eũ dño, sicut scriptum est in lege domini: quia omne masculinũ adaperiens vuluam, sanctum dño vocabitur. Secundo illud, quod pertinet communiter ad omnes, cum dicit, Vt darẽt hostiam, secundum ꝙ dictũ erat in lege dñi, par turturum aut duos pullos columbarũ.

I K

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sicut Greg. Nissenus dicit, Illud legis præceptum in solo incarnato deo singulariter & ab alijs differẽter impleri videtur. ipse namque solus ineffabiliter cõceptus ac incomprehensibiliter editus, virginalem vterum aperuit, non antea

Ar. 1. huius q. in corp. & ad 3.

connubio reseratum, seruans & post partũ inuiolabiliter signaculũ castitatis. Vnde quòd dicit, adaperiens vuluam, designat, quòd nihil antea inde intrauerat vel exiuerat. Et per hoc etiam specialiter dicitur masculinus, quia nihil de femineitate culpæ portauit. Singulariter etiam sanctus, quia terrenæ contagia corruptelæ, immaculati partus nouitate non sensit.

AD 2ᵐ dicendum, ꝙ sicut filius dei non pp seipsum factus est homo & circũcisus in carne, sed vt nos per gratiã faceret deos, & vt spiritualiter circuncidamur, sic propter nos sistitur domino, vt discamus deo præsentare nosmetipsos. Et hoc post circũcisionem eius factum est, vt ostendat neminem nisi circuncisum vitijs, dignum esse diuinis conspectibus.

AD 3ᵐ dicendum, quòd propter hoc ipsum voluit hostias legales pro se offerri, qui erat vera hostia, vt figura veritati coniungeretur, & per veritatem figura approbaretur, contra illos, qui deum legis negant a Christo fuisse in euangelio prædicatum. Non. n. putandum est, vt Orig.* dicit, quòd filium suum bonus deus sub lege inimici fecerit, quam ipse non dederat.

Hom. 14. in Luc. a medio illius, tom. 4.

AD 4ᵐ dicendum, quòd Leuit. 12. præcipitur, vt qui possent, agnum pro filio aut filia, simul & turturem siue columbam offerrent, qui vero non sufficerent ad offerendum agnum, duos turtures, vel duos columbarum pullos offerrent. Dominus ergo, qui cũ diues esset, propter nos egenus factus est, vt illius inopia diuites essemus, vt dicitur 2. ad Corinth. 8. pro se pauperum hostiam voluit offerri: sicut & in ipsa natiuitate pannis inuoluitur, & reclinatur in præsepio. Nihilominus tamen, huiusmodi aues figurę congruunt: turtur enim quia est auis loquax, prædicationem, & confessionẽ fidei significat: quia vero est animal castum, significat castitatem: quia vero est animal solitarium, significat contemplationem. Columba vero est animal mãsuetum & simplex, mansuetudinem & simplicitatem significans. Est etiam animal gregale: ¦vnde significat vitam actiuam: & ideo huiusmodi hostia figurabat perfectionem Christi & membrorum eius. Vtrumque etiam animal propter consuetudinem gemendi, præsentes sanctorum luctus designat: sed turtur, quæ est solitaria, significat secretas orationum lachrymas. Columba vero, quæ est gregalis, significat publicas orationes ecclesiæ. Vtrumque vero animal duplicatum offertur, vt sanctitas sit non solum in anima, sed etiam in corpore.

A B C D

¶ *Super Quæstionis trigesimæseptimæ Articulum quartum.*

Opusc. 60. cap. 3.

TItulus clarus est.

¶ In corpore vna cõclusio. Mater Christi cõuenienter purganda accessit. Probatur. Sicut gratia a Christo in matrẽ, ita & humilitas. ergo sicut Chrs sub lege, ita & mater. Antecedẽs ꝓbatur: quia humilibus datur gratia. Consequentia est euidẽs: quia ad humilitatẽ matris spectare constat purgationem matris.

Ar. præced. ad 1.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum mater dei conuenienter ad templum purganda accesserit.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd incõuenienter mater dei purganda ad templum accesserit. Purgatio enim, non videtur esse nisi ab immunditia: sed in beata Virgine nulla fuit immũditia, vt ex supra dictis patet.* ergo non debuit, vt purganda ad tẽplum accedere.

¶ 2 Præt. Leuitic. 12. dicitur. Mulier quæ suscepto semine peperit masculũ, immunda erit septem diebus: & ideo præcipitur quòd non ingrediatur sanctuarium, donec impleantur dies purgationis eius: sed beata Virgo peperit masculum sine virili semine. non ergo debuit ad templum venire purgãda.

¶ 3 Præt. Purgatio ab immunditia non fit nisi per gratiam: sed sacramenta veteris legis gratiam non conferebant, sed ipsa potius secum gratiæ actorem habebat. non ergo conueniens fuit, vt ad templum purganda veniret.

SED CONTRA est, auctoritas scripturæ, qua dicitur Luc. 2. quòd impleti sunt dies purgationis Mariæ, secundum legem Moysi.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut plenitudo gratiæ a Christo deriuatur in matrem, ita decuit vt mater humilitati filij cõformaretur: humilibus enim deus dat gratiam, vt dicitur Iacobi 4. Et ideo sicut Christus licet non esset legi obnoxius, voluit tamen circuncisionem & alia legis onera subire, ad demonstrandũ humilitatis & obedientiæ exemplum, & vt approbaret legem, & vt calumniæ occasionem iudæis tolleret, ꝓp eandem rationem voluit & matrem suam implere legis obseruantias, quibus tamen non erat obnoxia.

B

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet beata Virgo nullam haberet immunditiam, voluit tamẽ purgationis obseruantiam implere, non propter indigentiam, sed propter legis præceptum; & ideo signanter euangelista dicit, quòd cõpleti sunt dies purgationis eius secundum legem: ipsa enim secundum se purgatione non indigebat.

C

AD 2ᵐ dicendum, quòd signanter Moyses videtur fuisse locutus ad excipiendam ab immũditia matrem dei, quæ non peperit susceptο semine. Et ideo patet, quòd non obligabatur ad impletionem illius præcepti, sed voluntarie purgationis obseruantiam adimpleuit, vt dictum est.*

In corp. art.

AD 3ᵐ dicendum, quòd legalia sacramenta non purgebant ab immunditia culpę, quę fit per gratiam, sed hanc purgationem præfigurabant: purgabant autem purgatione quadam carnali ab immunditia irregularitatis cuiusdam, sicut in secunda parte † dictum est. Neutram tamen immunditiam beata Virgo contraxerat: & ideo non indigebat purgari.

1. 2. q. 102. art. 5.

D

QVAESTIO XXXVIII.

De baptismo Ioannis, in sex articulos diuisa.

¶ *Super Quæstionis trigesimæoctauæ Articulum primum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore vna cõclusio. Conueniens fuit Ioannem baptizare. Probatur quia dupliciter. Litera ordinata est & clara.

EINDE considerandum est, de baptismo, quo Christus baptizatus est. Et quia Christus baptizatus est baptismo Ioannis, Primo cõsiderandum est de baptismo Ioannis in communi. Secundo, de baptizatione Christi.

E

Circa primum quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum conueniens fuerit, quòd Ioannes baptizaret.

¶ Secundo, Vtrum ille baptismus fuerit a deo.

¶ Tertio, Vtrum contulerit gratiam.

¶ Quarto, Vtrum alij præter Christum illo baptismo debuerint baptizari.

¶ Quinto, Vtrum baptismus ille cessare debuerit Christo baptizato.

¶ Sexto, Vtrum baptizati baptismo Ioannis essent postea baptizandi baptismo Christi.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fuerit conueniens Ioannem baptizare.

4.di.2.q.2. art.2. ad 4. AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens Ioannem baptizare. Omnis enim ritus sacramẽtalis ad aliquam pertinet legẽ: sed Ioannes non introduxit nouã legem. ergo inconueniens fuit ꝙ nouum ritũ baptizandi introduceret. ¶ 2 Præt. Ioannes fuit missus a deo in testimonium tamquàm propheta, secundum illud Luc. 1. Tu puer propheta Altissimi vocaberis: sed prophetæ qui fuerunt ante christum, non introduxerunt nouum ritum, sed ad obseruantiam legalium rituum inducebant, vt patet Malach. vlti. Memẽto te legis Moysi serui mei. ergo nec Ioannes nouum ritum baptizandi introducere debuit. ¶ 3 Præt. Vbi est alicuius rei superfluitas, non est ad illud aliquid addendum: sed iudæi excedebant in superfluitate baptismatũ: dicitur enim Marci. 7. quòd pharisæi & oẽs iudæi nisi crebro lauent manus, non manducant, & a foro venientes, nisi baptizentur non comedũt, & alia multa sunt, quæ tradita sunt illis seruare, baptismata calicum & vrceorum, & æramentorum & lectorum. ergo inconueniens fuit, quòd Ioannes baptizaret.

SED CONTRA est, auctoritas scripturæ, Matth. 3. vbi præmissa sanctitate Ioannis, subditur, quòd exibant ad eum multi, & baptizabantur in Iordane.

RESPON. Dicendum, quòd conueniens fuit Ioannem baptizare propter quatuor. Primo quidem, quia oportebat christum a Ioanne baptizari, vt baptismum consecraret, vt Augustin.* dicit super Ioannem. Secundo, vt christus manifestaretur. Vnde ipse Ioannes Baptista dicit Ioannis primo, vt manifestetur, scilicet christus in Israel, propterea veni ego in aqua baptizans: concurrentibus enim turbis ad baptismum annuntiabat christum: quod quidem facilius sic factum est, quàm si per singulos discurrisset, vt chrysosto.* dicit super Ioannem. Tertio, vt suo baptismo assuefaceret homines ad baptismum christi. Vnde Greg.† dicit in quadam Homil. quòd ideo Ioannes baptizauit, vt præcursionis suæ ordinem seruans, qui nasciturum dominum nascendo præuenerat, baptizando quoque, baptizaturum præueniret. Quarto, vt ad pœnitentiam homines inducens, homines præpararet ad digne suscipiendum baptismũ christi. Vnde ibidem Beda dicit, quòd quantum catechumenis nondum baptizatis potest doctrina fidei, tantum profuit baptisma Ioannis ante baptisma Christi: quia sicut ille prædicabat pœnitentiam, & baptismum christi prænuntiabat, & in cognitionem veritatis quæ mundo apparuit attrahebat: sic ministri ecclesiæ primo erudiunt, post peccata eorum redarguunt, demum in baptismo christi remissionem peccatorum promittunt.

Chrys. ho. 16. in Ioã. ante med. tom. 3. †thom. 7. in euan. parũ ante med.

D.163. AD PRIMVM ergo dicendum, quòd baptismus Ioannis non [d] erat per se sacramentũ: sed quasi quoddam sacramentale, disponens ad baptismum Christi: & ideo aliqualiter pertinebat ad legem christi, non autem ad legem Moysi.

AD 2[m] dicendum, quòd Ioannes non solum fuit propheta, sed plusquàm propheta, vt dicitur Matthæ. 11. fuit enim terminus legis & initium euangelij: & ideo magis pertinebat ad eum, verbo & opere inducere homines ad legem christi, quàm ad obseruantiam veteris legis.

AD 3[m] dicendum, quòd baptismata illa phariſæorum erant inania, vtpote ad solam munditiam carnis ordinata: sed baptismus Ioannis ordinabatur ad munditiam spiritualem: inducebat enim homines ad pœnitentiam, vt dictum est.* In corp.

ARTICVLVS II.

Vtrum baptismus Ioannis fuerit a Deo.

¶ *Super Quæstionis trigesimæoctauæ Articulum secundum.*

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd baptismus Ioannis non fuerit a deo. Nihil enim sacramentale quod est a deo, denominatur ab homine puro, sicut baptismus nouę legis non dicitur Petri vel Pauli, sed Christi: sed ille baptismus denominatur a Ioanne, secundum illud Matth. 21. Baptismus Ioannis, vnde erat, e cælo an ex hominibus? ergo baptismus Ioannis non fuit a deo.

¶ 2 Præt. Omnis doctrina de nouo a deo procedens, aliquibus signis confirmatur: vnde & Dominus Exo. 4. dedit Moysi potestatem signa faciendi. Et Heb. 2. dicitur, Cũ fides nostra principium accepisset enarrari a deo, per eos, qui audierunt, in nos confirmata est, contestante deo signis & prodigijs: sed de Ioanne Baptista dicitur Ioã. 10. Ioannes signum fecit nullum. ergo videtur quòd baptismus quo baptizauit, non esset a deo.

¶ 3 Præt. Sacramenta quæ sunt diuinitus instituta, aliquibus sacræ scripturæ præceptis continentur: sed baptismus Ioannis non præcipitur aliquo præcepto sacræ scripturæ. ergo videtur quòd non fuerit a deo.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ioan. 1. Qui me misit baptizare in aqua, ille mihi dixit, Super quem videris spiritum &c.

RESPON. Dicendum, quòd in baptismo Ioannis duo possunt considerari, scilicet ipse ritus baptizandi, & effectus baptismi. Ritus quidem baptizandi non fuit ex hominibus, sed a deo, qui familiari Spiritussancti reuelatione Ioannem ad baptizandum misit. Effectus autem illius baptismi fuit ab homine: quia nihil in illo baptismo efficiebatur, quod homo facere non posset. Vnde non fuit a solo deo, nisi inquantum deus in homine operatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd per baptismum nouæ legis homines interius per Spiritumsanctum baptizantur, quod facit solus deus. Per baptismum autem Ioãnis, solum corpus mundabatur aqua. Vnde dicitur Matth. 3. Ego baptizo vos in aqua, ille vos baptizabit in Spiritusancto. Et ideo baptismus Ioannis denominatur ab ipso: quia scilicet nihil in eo agebatur, quod ipse non ageret. Baptismus autem nouæ legis non denominatur a ministro, qui principalem baptismi effectum non agit, scilicet interiorem emundationem.

AD 2[m] dicendum, quòd tota doctrina & operatio Ioannis ordinabatur ad christum, qui multitudine signo-

4.di.2.q.1. ar.1.q.1. TItulus quęstionem a domino phariſæis propositã mouet.

¶ In corpore vnica est distinctio bimembris cum conclusione bimẽbri. Distinctio est: Baptismus Ioannis vel quo ad eius ritum, vel quo ad eius effectũ. Conclusio est. Baptismꝰ Ioannis quo ad ritũ erat a deo, qua ad proprium effectum fuit ab homine. Probatur quo primã partem: quia ex instinctu Spiritussancti baptizabat, dicente ipso Io. 1. Qui me misit baptizare in aqua, Quo ad secundam partem: quia nihil efficiebat, quod homo efficere non potuisset, hoc est, quia nõ conferebat aliquod spirituale.

signorũ, & suam & Ioannis doctrinam confirmauit. Si autem Ioannes signa fecisset, homines ex æquo Ioanni & Christo attendissent: & ideo vt homines principaliter Christo intenderent, non est datũ Ioanni, vt faceret signum: iudęis tamen quærentibus quare baptizaret, confirmauit suum officium auctoritate scripturæ, dicens, Ego vox clamantis in deserto &c. vt dicitur Ioan. 2. Ipsa etiam austeritas vitæ, eius officium commendabat, quia vt Chrysost.* dicit Homil. 10. in Mat. ante med. t. 2. supra Matth. mirabile erat in humano corpore tantam patientiam videre.

AD 3[m] dicendum, quòd baptismus Ioannis non fuit ordinatus a deo, nisi vt modico tempore duraret, propter causas prædictas. †Et ideo non fuit commendatus aliquo præcepto communiter edito in sacra scriptura, sed familiari quadam reuelatione Spiritussancti, vt dictum est.* In ar. 1. huius quæst. Ex ar. 1. huius q.

¶ *Super Quæstionis trigesimæoctauæ Articulum tertium.*

ARTICVLVS III.

Vtrum in baptismo Ioannis, gratia daretur.

4.di.2.q.2. artic.1.q.1. cor. TItulus clarus est.

¶ In corpore vnica conclusio trimembris: Baptismus Ioãnis non conferebat gratiam, sed præparabat ad eam tripliciter. Probatur conclusio. primo, quo ad primas partes simul. Tota doctrina & operatio Ioãnis, erat præparatoria ad Christum, per quem conferenda erat gratia. ergo baptismus Ioãnis nõ cõferebat gratiam, sed præparabat ad illã. Antecedens quo ad primam eius partem ex dictis patet, quo ad secundam vero Ioan. 1. Gratia per Iesum Christũ facta est. Cõsequentia vero probatur: quia ministri ac inferioris artificis, nõ est inducere formã principalis artificis, sed præparare ad illam. Deinde conclusio declaratur quo ad vltimam partem tripliciter, scilicet p doctrinam ad fidẽ, per baptizationem ad ritum baptismi, per pœnitentiam ad gratiam effectus baptismi.

Beda in homil. Circũcisionis inter princ. & med. Eam habes ĩ homil. totius anni.

¶ In responsione ad primum, differentia inter expositionem primam ex Beda & tertiam ex Hier. est: quia in prima ad duo baptismata referuntur illa duo verba, baptizare & prædicare: primũ ad baptismum Ioannis: secundum ad baptismum Christi. In tertia vero ad idem baptisma, scilicet Ioannis referuntur ambo, & verificatur ꝙ dispositiue in remissionem peccatorũ baptizabat, & prædicabat ad pfectionẽ gratiæ per Christum. Et si quærat nouitius, in quo ergo differt tertia a secunda expositione, respondeatur, quòd tertia ordinem Ioãnis ad Christum respicit: & ideo illud idẽ quod Christus pfecturus erat, Ioãnes inchoatiue facere dicitur. Secunda autem, ordinem baptismi dati a Ioãne ad pœnitentiam respicit: & ideo dicitur quòd & baptizabat & prædicabat baptismum suum pœnitentiæ, hoc est inducentem ad pœnitentiam, per quam fit remissio peccatorum.

Sup. illud Mar. 1. fuit Ioannes in deserto baptizãs: Est c. 3. secundum ordinem Bedę.

Hom. 7. in euan. parũ ante med.

Art. 1. huius quæst.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur ꝙ in baptismo Ioannis gratia daretur. Dicitur enim Marci 1. Fuit Ioãnes in deserto baptizans, & prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorũ: sed pœnitẽtia & remissio peccatorũ est p gratiã. ergo baptismus Ioannis gratiam conferebat.

¶ 2 Præt. Baptizandi a Ioanne confitebantur peccata sua, vt habetur Matthæ. 3. & Marci 1. sed confessio peccatorũ ordinatur ad peccatorum remissionem, quæ fit per gratiã. ergo in baptismo Ioannis, gratia conferebatur.

¶ 3 Præt. Baptismus Ioannis propinquior erat baptismo Christi, quàm circuncisio: sed per circuncisionem remittebatur peccatum originale: quia, vt* Beda dicit, idẽ salutiferæ curationis auxilium circuncisio in lege contra originales peccati vulnus agebat, quod nunc baptismus agere reuelatæ gratiæ tempore cõsueuit. ergo multo magis baptismus Ioannis remissionẽ peccatorum operabatur, quod sine gratia fieri non potest.

SED CONTRA est, quòd Mat. 3. dicitur, Ego quidẽ baptizo vos in aqua in pœnitẽtiam, Quod exponens Greg.* in quadam Homil. dicit, Ioannes nõ in spiritu, sed in aqua baptizat, quia peccata soluere non valebat, sed gratia est a Spiritusancto, & per eam peccata tolluntur. ergo baptismus Ioannis gratiam non conferebat.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dictum est,* tota doctrina & operatio Ioãnis præparatoria erat ad Christum: sicut ministri & inferioris artificis est præparare materiam ad formam, quam inducit principalis artifex. Gratia autem conferenda erat hominibus per Christum, secundum illud Ioan. primo. Gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Et ideo baptismus Ioannis gratiam non conferebat, sed solum ad gratiam præparabat tripliciter. Vno quidem modo, per doctrinam Ioannis inducentẽ homines ad fidem christi. Alio modo, assuefaciendo homines ad ritum baptismi Christi. Tertio modo, per pœnitentiam, præparando homines ad suscipiendum effectum baptismi Christi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in illis verbis (vt Beda dicit†) potest intelligi duplex baptismus. Vnus quidem, quem Ioãnes baptizando conferebat, qui dicitur baptismus pœnitentiæ: quia scilicet ille baptismus erat quoddam inductiuũ ad pœnitentiã, & quasi quædam protestatio, qua profitebantur homines se pœnitentiam acturos. Alius autẽ est baptismus christi, per quem peccata remittuntur, quem Ioannes dare non poterat: sed solum prædicabat, dicens, Ille vos baptizabit in Spiritusancto. Vel potest dici, ꝙ prædicabat baptismum pœnitẽtiæ, idest, inducentem ad pœnitentiam: quę quidem pœnitentia ducit homines in remissionem peccatorum. Vel potest dici, quòd per baptismum christi, vt Hiero. dicit,* gratia datur, qua peccata gratis dimittuntur: quod autem consumatur per sponsum, initiatur per paranymphum, scilicet per Ioannem. Vnde dicitur, quòd baptizabat & prædicabat baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorũ, non quia hoc ipse perficeret, sed quia præparando ad hoc homines disponebat.

Sup. illud Mar. 1. prędicans baptisꝫ pœnit. tom. 9.

AD 2[m] dicendum, quòd illa confessio peccatorum non fiebat ad remissionem peccatorum statim per baptismum Ioannis exhibendam: sed cõsequendam per pœnitentiam consequentem, & per baptismum christi, ad quem pœnitentia illa præparabat.

AD 3[m] dicendum, quòd circuncisio instituta erat ad remedium originalis peccati: sed baptismus Ioannis ad hoc non erat institutus, sed solum erat præparatorius ad baptismum christi, vt dictum* est. * Sacramenta autem ex vi institutionis, suum habent effectum.

In corp. & ar. 1. huius quæst.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum alij præter Christum, baptismo Ioannis baptizari debuerint.

¶ *Super Quæstionis trigesimæoctauæ Articulum quartum.*

4.di.2.q.2. ar.3.q.2. TItulus clarus est.

¶ In corpore vna cõclusio: Baptismo Ioannis alij debuerũt baptizari Probatur dupliciter, litera clara est.

*art. 1.

†tracta. 13. in Io. inter prin. & medium. to. 9.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd baptismo Ioannis solus Christus debuerit baptizari: quia sicut dictum est,* ad hoc Ioannes baptizauit, vt Christus baptizaretur, sicut August.† dicit super Ioannem: sed quod est proprium christo, non debet alijs conuenire. ergo nulli alij debuerunt illo baptismo baptizari.

¶ 2 Præt. Quicumque baptizatur, aut accipit aliquid

a baptismo, aut baptismo aliquid confert: sed a baptismo Ioannis nullus aliquid accipere poterat (quia in eo gratia non conferebatur, vt dictum est*) nec aliquis baptismo aliquid conferre poterat, nisi Christus, qui tactu mundissimæ suæ carnis aquas sanctificauit. ergo videtur, quòd solus Christus baptismo Ioannis debuerit baptizari.

Ar.præced.

¶ 3 Præt. Si alij illo baptismo baptizabantur, hoc non erat, nisi vt præpararentur ad baptismum Christi, & sic conueniens videbatur, quòd sicut baptismus Christi omnibus confertur, & magnis & paruis, & gentilibus & iudæis, ita etiam & baptismus Ioannis conferretur: sed non legitur quòd ab eo pueri baptizarentur, nec etiam gentiles: dicitur enim Mar. 1. quòd egrediebantur ad illum Israelitæ vniuersi, & baptizabantur ab illo. ergo videtur quòd solus Christus a Ioanne debuerit baptizari.

SED CONTRA est, quòd dicitur Luc. 3. Factum est, cum baptizaretur omnis populus, & Iesu baptizato & orante, aperti sunt cæli.

RESPON. Dicendum, ꝙ duplici de causa oportuit alios a Christo baptizari baptismo Ioannis. Primo quidem, vt Augustꝰ dicit super Ioan. quia si solus Christus baptismo Ioannis baptizatus esset, non defuissent qui dicerent, baptismum Ioannis, quo Christus est baptizatus, dignioré esse baptismo Christi, quo alij baptizantur. Secundo, quia oportebat per baptismum Ioannis alios ad baptismum Christi præparari, sicut dictum est.*

Tract. 4. in Ioã. a med. & trac. 5. in ter princ. & med. to. 9.

Art. 1. & 3. huius q.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non propter hoc solum fuit Ioannis baptismus institutus, vt Christus baptizaretur, sed etiam propter alias causas, vt dictum est.* Et tamen si ad hoc solum esset institutus, vt Christus eo baptizaretur, oportebat prædictum inconueniens vitari, alijs hoc baptismo baptizatis.

Ar. 1. huius quæst.

AD 2ᵐ dicendum, quòd alij qui ad baptismũ Ioannis accedebant, non poterant quidem baptismo aliquid conferre, nec tamen a baptismo gratiam accipiebant, sed solum pœnitentiæ signum.

AD 3ᵐ dicendum, quòd quia ille baptismus erat pœnitentiæ, quæ pueris non conuenit, ideo baptismo illo pueri non baptizabantur. Conferre autem gentibus viam salutis, soli Christo reseruabatur, qui est expectatio gentium, vt dicitur Genes. penult. sed & ipse Christus apostolis inhibuit gentilibus euangelium prædicare, ante passionem & resurrectionem: vnde multo minus conueniebat per Ioannem gentiles ad baptismum admitti.

¶ *Super Quæstionis trigesimæoctauæ Articulum tertium.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore vna cõclusio: Baptismus Ioannis nõ debuit cessare Christo baptizato. Probatur quadrupliciter.

4. di. 2. q. 2. ar. 1. q. 3. ad 1. Et q. 4. per totum.

¶ In prima ratione ex Chrysost. aduerte nouitie, ꝙ si Christo baptizato Ioannes cessasset, putari potuisset, quòd tantæ Christi excellentiæ in baptismo nõ straté inuidisset Ioãnes, & cessando a baptismo, vel dedignaretur submini-

Tract. 4. in Ioan. inter med. & fin. tom. 9.

strare Christo amplius per baptismũ præparando ad ipsum, vel ipsa cessatio vindicaret suam minoritatem apparentem ex tãta manifestata Christi excellentia in baptismo. Vterque siquidé motus, inuidiæ scilicet & iræ poterat consurgere, & ad cessationẽ inducere. Reliqua sunt clara.

¶ 2 Præt. Aug.* dicit super Ioan. Baptizatus est Christus, & cessauit Ioannis baptismus. ergo videtur ꝙ Ioannes post Christum baptizatum, nõ debuerit baptizare.

¶ 3 Præt. Baptismus Ioannis erat præparatorius ad baptismũ Christi: sed baptismus Christi incœpit statim Christo baptizato: quia tactu suæ mundissimæ carnis vim regenerationis contulit aquis, vt Beda dicit. ergo videtur quòd baptismus Ioannis cessauerit Christo baptizato.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ioan. 3. quòd venit Iesus in iudæam terram, & baptizabat, erat autẽ & Ioannes baptizans: sed Christus non baptizauit, nisi postquàm fuit baptizatus. ergo videtur quòd postquàm Christus fuit baptizatus, adhuc Ioannes baptizabat.

RESPON. Dicendum, quòd baptismus Ioannis cessare non debuit Christo baptizato. Primo quidem, quia, vt Chrysost.* dicit, si cessasset Ioannes baptizare Christo baptizato, existimaretur quòd zelo vel ira hoc faceret. Secundo, quia si cessasset a baptizando, Christo baptizante, discipulos suos in maiorem zelũ immisisset. Tertio, quia persistens in baptizãdo, suos auditores mittebat ad Christum. Quarto, quia (vt Beda dicit) adhuc permanebat vmbra veteris legis, nec debuit ꝓcursor cessare, donec veritas manifestaretur.

Hom. 28. in Ioã. nõ multũ remote a prin. to. 3

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd nondum Christꝰ erat plene manifestatus eo baptizato: & ideo adhuc necessarium erat, quòd Ioannes baptizaret.

AD 2ᵐ dicendum, quòd baptizato Christo cessauit baptismus Ioannis: non tamen statim, sed eo incarcerato. Vnde Chrysostom.* dicit super Ioannem, æstimo propter hoc permissam esse mortem Ioannis, & eo sublato de medio, Christum maxime prædicare cœpisse, vt omnis multitudinis affectio ad Christum tranſiret, & non vltra his, quæ de vtroque erant, sententijs scinderetur.

Hom. 28. in Ioã. non re mote a pri. tom. 3.

AD 3ᵐ dicendum, quòd baptismus Ioannis præparatorius erat, non solum ad hoc, quòd Christus baptizaretur, sed etiam ad hoc, quòd alij ad hristi baptismum accederent: quod nondum fuit impletum Christo baptizato.

ARTICVLVS VI.

Vtrum baptizati baptismo Ioannis, essent postea baptismo Christi baptizandi.

¶ *Super Quæstionis trigesimæoctauæ Articulum sextum.*

TItulus clarus.

¶ In corpore duo fiũt. Primo, recitatur opinio Magistri sen. Secundo, respondetur quæsito. Opinio Magistri distinguit duplicé dispositionem baptizatorum a Ioanne (vt patet in litera) & quosdã rebaptizãdos baptismo Christi, & quosdam nõ, dicit.

Infra q. 66 art. 9. ad 2. Et 4. dist. 2 q. 2. ar. 4.

¶ Quo ad secundũ Auctor simpliciter dicit, quòd omnes baptizati a Ioanne baptizãdi erant baptismo Christi, & propterea pro vna parte consentit Magistro, pro alia contradicit, & probat vniuersaliter dupliciter. Primo, ex parte effectus inseparabilis per fidem, spem & charitatẽ. Secundo, ex parte essentialis partis ipsius baptismi, deficientis scilicet Spũs. Omnia patẽt in litera.

¶ In respõsione ad secundum & tertium, aduerte ꝙ de baptismo Christi materiali passiue accepto a Ioãne & Apostolis, non habetur clare in Scriptura pars affirmatiua: sed rationabile est, quòd baptizati a Christo fuerint, vt Ioãnes impleret de bitum suum, Ego a te debeo baptizari, & Apostoli baptizantes Christi baptismo, primo fuerint baptizati, vt Aug. arguit, & bene. Nec aliquid apparet obstare: nisi forte verbum Christi Act. 1. Ioãnes baptizauit aqua, vos autem baptizabimini Spiritusancto, Sed reuera, hoc nõ obstat: tum quia per hoc nõ excluditur, eos baptizatos esse baptismo Christi, licet de Ioannis baptismo tantum mẽtio fiat: tum, quia in promptu ratio ẽ quare Ioannis baptismi solius meminit Christus: quia scilicet donum Spiritussancti non distinguitur cõtra baptismum Chri, qui fit in aqua & Spiritu, Ioan. 3. sed contra baptismum Ioannis, qui fiebat solum in aqua, ipso Ioanne teste distinguente baptismum suum contra baptismum in Spiritusancto, Matth. 3.

*ca. 2. Ioannis nõ multum remote a fi. to. 6. †Amb. li. 1. ca. 3. circa prin. to. 2.

Est gl. Aug. trac. 80. in Io. a medio illius to. 9.

¶ In respõsione ad quintum, dubium occurrit: quia aliud est loqui de gratia futura, & aliud de Christo vẽturo: potuit enim gratia ꝓfens eẽ ex fide Christi venturi, vt patet in sanctis illis, qui præcesserunt Christi aduentum: litera autem pro eodem habet Christum vẽturum & gratiã futuram. incompacta ergo videtur.

*tract. 5. in Ioan. inter prin. & me di. to. 9.

¶ Ad hoc dicitur, quòd litera est intelligenda iuxta subiectam materiam, de qua est sermo, scilicet de sacramentis. Ex illa siquidé differentia ab Aug. posita inter sacramenta nouæ & veteris legis, quòd nostra ꝓsentis, vetera futuræ gratiæ sunt signa, manifeste sequitur, quòd nostra præsentis Christi, per quem gratia facta est, Ioan. primo, illa, venturi Christi signa erant. Et propterea Ioannis baptisma sapiebat in hoc sacramenta veteris legis, quòd in nõe vẽturi Christi dabat. vnde & Paulus iussit in nomine domini nostri Iesu Christi simpliciter & absolute, & non venturi illos baptizari, qui Ioannis baptismum susceperant, Actuum 19.

*ii. 4. dist. 2. parag. vlt.

RESPON. Dicendum, quòd secundum opi. Magistri in 2. dist. 4. sent.* illi, qui baptizati sunt a Ioanne, nesciẽtes Spiritumsanctum esse, ac spem ponentes in illius baptismo, postea baptizati sunt baptismo Christi: illi vero qui spem non posuerunt in baptismo Ioannis, & Patrem & Filium & Spiritumsanctum credebant, non fuerunt postea baptizati, sed impositione manuum ab Apostolis super eos facta, Spiritumsanctum receperunt. Et hoc quidem verum est, quantum ad primam partem, quod multis auctoritatibus confirmatur: sed quantum ad secũdam partem est penitus irrationabile quod dicitur. Primo quidem, quia baptismus Ioãnis, neque gratiam conferebat, neque characterem imprimebat, sed erat solum in aqua, vt ipsemet dicit Matth. 3. Vnde baptizatis, fides vel spes, quã habébant in Christum, non poterat hunc defectum supplere. Secundo, quia quando in sacramento omittitur quod est de necessitate sacramenti, non solum oportet suppleri, quod fuerat omissũ, sed oportet totaliter innouari. Est autẽ de necessitate baptismi Christi, ꝙ fiat nõ solum in aqua, sed etiã in Spiritusancto, sm illud Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritusancto, non potest introire in regnum dei. Vnde illis, qui tantum in aqua baptizati erant baptismo Ioãnis, non solum erat supplendum, quod deerat (vt scilicet daretur eis Spiritussanctus per impositionem manuum) sed erant iterato totaliter baptizandi in aqua & Spiritu.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Augu.* dicit super Ioan. ideo post Ioannem baptizatum est: quia non dabat baptismum Christi, sed suum: quod autem dabatur a Petro, & si quod datum est a Iuda, Christi erat. Et ideo, si quos baptizauit Iudas, nõ sunt iterum baptizãdi: baptisma enim tale est, qualis est ille, in cuius potestate datur, non qualis ille, cuius ministerio datur. Et inde est etiam, quòd baptizati a Philippo diacono, qui baptismum Christi dabat, nõ sunt iterum baptizati: sed acceperunt manus impositionem per Apostolos: sicut baptizati per sacerdotes, cõ firmantur per episcopos.

*tract. 5. in Ioan. inter prin. & me di. to. 9.

AD 2ᵐ dicendum, quòd sicut Augustꝰ dicit ad Seleucianum, intelligimus discipulos Christi fuisse baptizatos, siue baptismo Ioannis, (sicut nonnulli arbitrãtur) siue, ꝙ magis credibile est, baptismo Christi: neque enim ministerio baptizandi defuit, vt haberet baptizatos seruos, per quos ceteros baptizaret, ꝙ nõ defuit humilitatis ministerio, quando eis pedes lauit.

*epi. 108. a medio ꝓpe, to. 2.

AD 3ᵐ dicendum, quòd sicut Chrysostꝰ dicit super Matth. per hoc, quòd Christus Ioanni dicẽti, Ego a te debeo baptizari, respondit, sine modo, ostenditur quòd postea Christus baptizauit Ioannem. Et hoc dicit in quibusdam libris apocryphis manifeste scriptũ esse. Certum tamen est, vt Hieronymus* dicit super Matth. ꝙ sicut Christus fuit baptizatus i aqua a Ioãne, ita

*hom. 4. in Mat. To. imper. sup. illud: Sine mõ. to. 2. *Mat. 3. sup illũ, Sine mõ. to. 9.

ista Ioannes a Christo erat in Spiritu baptizandus.

AD 4^m dicendum, ꝙ non est tota causa, quare illi fuerunt baptizati post baptismum Ioan. quia Spiritū sanctum non cognouerant, sed quia non erat baptismo Christi baptizati.

AD 5^m dicendum, quòd sicut dicit Augustꝰ. contra Faustū, Sacramenta nostra sunt signa præsentis gratiæ: sacramenta vero veteris legis, fuerunt signa gratiæ futuræ. Vnde ex hoc ipso, quòd Ioannes baptizauit in nomine venturi, datur intelligi quòd non dabat baptismum Christi, qui est sacramentum nouæ legis.

¶ *Super Qꝙstionis trigesimænonæ Articulum primum.*

QVÆSTIO XXXIX.

De Baptizatione Christi, in octo articulos diuisa,

TItulus clarus est.

¶ In corpore vnica conclusio: Conueniens fuit Christum baptizari. Probatur tripliciter. Omnia sunt clara,

EINDE considerandum est de baptizatione Christi.

Et circa hoc quæruntur octo,

¶ Primo, Vtrum Christus debuerit baptizari.

¶ Secundo, Vtrū debuerit baptizari baptismo Ioānis.

¶ Tertio, De tempore baptismi.

¶ Quarto, De loco.

¶ Quinto, De hoc quòd ei sunt cæli aperti.

¶ Sexto, De Spiritu sancto apparente in specie colūbę.

¶ Septimo, Vtrum illa columba fuerit verum animal.

¶ Octauo, De voce paterni testimonij.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fuerit conueniens Christum baptizari.

4. dist. 2. q. 2. art. 3. q. 1. Et q. 3. artic. 2. q. 1. cor. Et Matthæ. 3. op. 60. ca. 2.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens Christum baptizari. Baptizari enim est ablui: sed Christo non conuenit ablui, in quo nulla fuit impuritas. ergo videtur quòd Christum non decuerit baptizari.

¶ 2 Præt. Christus circumcisionem suscepit, vt impleret legem: sed baptismus nō pertinebat ad legem. ergo non debebat baptizari.

¶ 3 Præt. Primum mouens in quolibet genere, est immobile secundum illum motum: sicut cælum qđ est primum alterans, non est alterabile: sed Christus est primum baptizans, secundum illud Ioan. 1. Super quem videris Spiritum descendentem & manentem, hic est qui baptizat. ergo ipsum non decuit baptizari.

SED CONTRA est, quòd dicitur Matthæ. 3. quòd venit Iesus a Galilæa in Iordanem ad Ioannem, vt baptizaretur ab eo.

li. 2. in Luc. vlt. 2. ī pri. tom. 5.

RESPON. Dicendum, ꝙ conueniens fuit Christum baptizari. Primo quidem, quia vt Ambros.* dicit super Luc. Baptizatus est dominus, non mundari volens, sed mundare aquas, vt ablutæ per carnē Christi, qui peccatum non cognouit, baptismatis vim haberent: & vt sanctificatas aquas relinqueret postmodum baptizandis, sicut Chrysost.† dicit super Matth.

† hom. 4. in ope. impfe. nō remote a pri. to. 2.

Secundo, quia sicut Chrysost. dicit super Matth. quāuis ipse non esset peccator, tamen naturam suscepit peccatricem, & similitudinem carnis peccati: propterea, etsi pro se baptismate non indigebat, tamen in alijs, carnalis natura opus habebat. Et sicut Greg.* Nazan. dicit, Baptizatus est Christus, vt totum vetera num Adam immergat aquæ. Tertio, baptizari voluit, sicut Augustꝰ dicit in sermone de Epiphania: quia voluit facere, quod faciendum omnibus imperauit. Et hoc est quod ipse dicit, sic decet nos implere omnē iustitiam. vt enim Ambro.* dixit super Luc. Hæc est iustitia, vt quod alterum facere velis, prior ipse incipias, & tuo alios horteris exemplo.

* In orat. ī Epipha. lumina a medio.

* lib. 2. in Luc. c. vlt. a medio, tom. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus non fuit baptizatus vt ablueretur, sed ablueret, sicut dictum est.

AD 2^m dicendum, quòd Christus non solum debebat implere ea, quæ erant veteris legis, sed etiam inchoare ea, quæ sunt nouæ legis. Et ideo non solum voluit circuncidi, sed etiam baptizari.

AD 3^m dicendum, ꝙ Christus est primū baptizans spūaliter: & sic non est baptizatus, sed solū in aqua.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus baptismo Ioannis debuerit baptizari.

¶ *Super Qꝙstionis trigesimænonæ Articulum secundum.*

TItulus clarus ē.

¶ In corpore duo fiūt. Primo, declaratur quòd supponitur, Christum baptizatum baptismo Ioannis ex auctoritate Aug. Secūdo, probatur tripliciter conclusio, scilicet conueniēs fuit Christum baptizari baptismo Ioannis.

¶ Et in tertia ratione aduerte, quòd ratio tendit ad hoc, ꝙ ideo ad baptismum Ioannis non sanctum accedit, vt sanctificet baptismū non Ioannis sed nouæ legis, instituendo, sanctificatione aquarum per carnis suæ lauacrum, baptismum in sanctitatem animarū: ex tunc enim institutus est baptismus nouæ legis.

* hom. 11. Matth. nō longe ante medio, to. 2.

ARGVMENTVM.

SED ARGVITVR quòd Christus non debuerit baptizari baptismo Ioannis. Baptismus enim Ioannis fuit baptismus pœnitentiæ: sed pœnitentia Christo nō conuenit, quia nullum habuit peccatum. ergo videtur quòd non debuerit baptizari baptismo Ioannis.

¶ 2 Præt. Baptismus Ioannis, sicut dicit Chrysꝰ. * medium fuit inter baptismum iudæorū & Christi baptismum: sed medium sapit naturam extremorum. Cum ergo Christus non fuerit baptizatus baptismate legali, nec etiam baptismate ſcto; videtur quòd pari ratione baptismate Ioannis baptizari non debuerit.

¶ 3 Præt. Omne quod in rebus humanis est optimum, debet attribui Christo: sed baptismus Ioannis non tenet supremum locum inter baptismata. ergo non conuenit Christum baptizari baptismo Ioannis.

SED CONTRA est, quòd dicitur Matth. 3. ꝙ venit Iesus in Iordanem, vt baptizaretur a Ioanne.

* trac. 13. ī Io. aliquātulū a pri. tom. 6.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dicit Aug.* super Ioan. baptizatus dominus baptizabat, non eo baptismate, quo baptizatus est. Vnde, cum ipse baptizaret baptismo proprio, cōsequens est quòd non fuerit baptizatus suo baptismate, sed baptismate Ioannis. Et hoc fuit conueniens. primo quidem, propter conditionem baptismi Ioannis, qui non baptizauit in Spiritu, sed solum in aqua: Christus autem spirituali baptismate non indigebat, qui a principio suę cōceptionis gratia Spiritus sancti repletus fuit, vt pater ex dictis,* & hęc est ratio Chrysost.† Secundo vt Beda* dicit, baptizatus est baptismo Ioannis, vt baptismo suo baptismum Ioannis comprobaret. Tertio, sicut Greg. † Nazan. dicit, Accedit Christus ad baptismum Ioannis, sanctificaturus baptismum.

* q. 34. art. 4. † ho. 1. & 2. in ope imper. to. 2 Beda Marc. 1. circa ſi. 4. to 2. † Nazan ī orat. Epipha. lumina, a medio.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut supra dictum est,* Christus baptizari voluit, vt nos suo exemplo induceret ad baptismum. Et ideo ad hoc, ꝙ esset

* art. præcē.

esset efficacior eius inductio, voluit baptizari baptismo, quo manifeste non indigebat, vt homines ad baptismum accederent, quo indigebant. Vnde Ambros. dicit super Luc. Nemo refugiat lauacrum gratiæ, quando Christus lauacrum pœnitentiæ non refugit.

¶ li. 2. ī Luc. c. vlt. a medio, tom. 5.

AD 2^m dicendum, quòd baptismus iudæorum in lege præceptus, erat solum figuralis: baptismus autē Ioannis aliqualiter erat realis, inquantum inducebat homines ad abstinendum a peccatis: baptismus autē Christi habet efficaciam mundandi a peccato, & gratiam conferendi. Christus autem neque indigebat percipere remissionem peccatorum, quæ in eo non erat, neque recipere gratiam, qua plenus erat: similiter etiam cum ipse sit veritas, nō competebat ei id, quod in sola figura gerebatur. Et ideo magis cōgruum fuit, quòd baptizaretur baptismo medio, quàm aliquo extremorum.

AD 3^m dicendum, quòd baptismus est quoddam spirituale remedium: quanto autem aliquid est magis perfectum, tāto minori remedio indiget. Vnde ex hoc ipso ꝙ Christus est maxime perfectus, cōueniens fuit, quòd non baptizaretur perfectissimo baptismo: sicut ille qui est sanus, non indiget efficaci medicina.

¶ *Super Qꝙstionis trigesimænonæ Articulum tertium.*

4. dist. 4. q. 3. ar. 1. q. 2. 1. & di. 44. in princ. expositionis lite. 15.

TItulus, ď tempore Christi ætatis, scilicet anni trigesimi, quæritur.

¶ In corpore vnæ conclusio: Christus conuenienter anno trigesimo fuit baptizatus. Probatur tripliciter. Omnia clara sunt.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus conuenienti tempore fuerit baptizatus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur ꝙ non conuenienti tempore Christus fuerit baptizatus. Ad hoc enim Christus baptizatus est, vt suo exemplo alios ad baptismū prouocaret: sed fideles Christi laudabiliter baptizantur, non solum ante trigesimum annum, sed in infantili ætate. ergo videtur quòd Christus non debuerit baptizari in ætate trigintā annorum.

¶ 2 Præt. Christus non legitur docuisse, vel miracula fecisse ante baptismum: sed vtilius fuisset mundo, si priori tempore docuisset, incipiens a vigesimo anno, vel etiam prius. ergo videtur, quòd Christus, qui pro vtilitate hominum venerat, ante trigesimum annum debuerit baptizari.

¶ 3 Præt. Iudicium sapientiæ diuinitus infusæ, maxime debuit manifestari in Christo. Est autem manifestatum in Daniele tempore fuæ pueritiæ: secundum illud Daniel. 13. Suscitauit dominus spiritum pueri iunioris, cui nomen Daniel. ergo multo magis Christus in sua pueritia debuit baptizari, & docere.

¶ 4 Præt. Baptismus Ioannis ordinatur ad baptismum Christi, sicut ad finem: sed finis est prior in intētione, & posterior in executione. ergo vel Christus debuit primus a Ioanne baptizari, vel vltimus.

SED CONTRA est, quòd dicitur Luc. 3. Factū est cum baptizaretur omnis populus, & Iesu baptizato, & orante. & infra, Et ipse Iesus erat incipiens, quasi annorum triginta.

RESPON. Dicendum, quòd Christus conuenienter fuit in trigesimo anno baptizatus. Primo quidem, quia Christus baptizabatur quasi ex tunc incipiens docere & prædicare. Ad quod requiritur perfecta ætas, qualis est triginta annorum. vnde legitur Genes. 41. quòd triginta annorum erat Ioseph, quando accepit regimen Ægypti. Similiter etiam 2. Reg. 5. legitur de Dauid, quòd triginta annorum erat cum regnare cœpisset. Ezechiel etiam in trigesimo anno cœpit prophetizare, vt habetur Ezech. 1. Secundo, quia sicut Chrys.* dicit super Matth. futurum erat, vt post baptismum Christi, lex cessare inciperet. Et ideo hac ætate Christus ad baptismum venit, qui poterat omnia peccata suscipere, vt lege seruata, nullus dicat, ꝙ ideo eam soluit, quia implere nō potuit. Tertio, quia per hoc quòd Christus in ætate perfecta baptizatur, datur intelligi, quòd baptismus parit viros perfectos, secundum illud Ephe. 4. Donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis filij dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Vnde, & ipsa proprietas numeri ad hoc pertinere videtur: conſurgit enim trigenarius numerus ex ductu ternarij in denarium. Per ternarium autem intelligitur fides Trinitatis, per denarium autem impletio mandatorum legis, & in his duobus perfectio vitæ Christianæ consistit.

* hom. 10. nō remote a pri. to. 2.

AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd sicut Greg.* Nazanzenus dicit, Christus non est baptizatus quasi indigeret purgatione, nec quòd aliquod illi imminēret periculum differendo baptismum, sed cuius alij non in paruum redundat periculum, si exeat ex hac vita, non indutus veste incorruptionis, scilicet gratia. Et licet bonum sit baptismi munditiam custodire, potius tamen est (vt ipse dicit*) interdum pauliſper maculari, quàm gratia omnino carere.

* In orat. ī Epipha. lumina post med.

* eodē loco

AD 2^m dicendum, quòd vtilitas, quæ a Christo prouenit hominibus, præcipue est per fidem & humilitatem, ad quorum vtrumque valet, quòd Christus in pueritia, vel adolescentia nō cœpit docere, sed in perfecta ętate. Ad fidem quidem, quia per hoc apparet in eo vera natura humanitatis, quòd per tempora increméta corporaliter profecit: & ne huiusmodi profectus putaretur esse phantasticus, noluit sapiētiam suam vel virtutem manifestare ante perfectam corporis ætatem. Ad humilitatem vero, ne ante perfectam ætatem aliquis præsumptuose prelationis gradum, & docendi officium assumat.

AD 3^m dicendum, quòd Christus proponebatur hominibus in exemplum omnium. Et ideo oportuit in eo ostendi id, quod competit omnibus secundum legem communem: vt scilicet in ętate perfecta doceret. sed sicut Greg. Nazan.* dicit, non est lex communis, quod raro contingit, sicut nec vna hirundo ver facit. Aliquibus enim ex quadam speciali dispensatione, secundum diuinæ sapientiæ ordinem concessum est præter legem communem, vt ante perfectam ætatem, officium vel præsidendi, vel docendi haberent; sicut Solomon, Daniel & Hieremias.

* loco citato ad arg. 1.

AD 4^m dicendum, quòd Christus nec primus nec vltimus debuit a Ioanne baptizari: quia vt Chrysost.* dicit super Matth. Christus ad hoc baptizabatur, vt confirmaret prædicationē, & baptismū Ioannis, & vt testimonium acciperet a Ioanne. Non autem credidit fuisse testimonio Ioannis, nisi postquam fuerunt multi baptizati ab ipso. Et ideo non debuit primus a Ioanne baptizari. Similiter etiam nec vltimus: quia (sicut ipse ibidem subdit) sicut lux solis non expectat occasum luciferi, sed eo procedente egreditur, & suo lumine obscurat illius candorem, sic & Christus nō expectauit, vt cursum suum Ioannes impleret, sed adhuc eo docente & baptizāte, apparuit.

* hom. 4. in Mat. ī ope imperfecto circa prin. illius to. 2.

ARTIC.

¶ *Super Quæstionis trigesimænonæ Articulum quartum.*

TItulus clarus ē.

Matth.3. ¶ In corpoř vna conclusio: Conueniens fuit vt Christus in Iordane baptizaretř, quia per hoc significatur ingressus per baptismum in regnū dei. Declaraturque hoc duplici figurā scilicet trāsitu filiorum Israel in terram promissionis & Heliæ in cęlum. Et scito, quòd ratio ista mystica est: nec alia potest reddi magis literalis, nisi qa deus elegit magis Iordanem, quàm alias aquas.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus debuerit in Iordane baptizari.

AD QVARTVM sic procedi-tur. Videtur ꝙ Christus nō debuerit baptizari in Iordane. Veritas enim debet respondere figuræ: sed figura baptismi præcessit in trā situ maris rubri: vbi Ægyptij sūt submersi, sicut peccata delentur in baptismo. ergo videtur quòd Christus magis debuerit baptizari in mari, quàm in flumine Iordanis.

¶ 2 Præt. Iordanis interpretatur descensus: sed per baptismum aliquis ascendit magis, quàm descendat: vnde etiam Matth. 3. dicitur, quòd baptizatus Iesus confestim ascendit de aqua. ergo videtur incōueniens fuisse, quòd Christus in Iordane baptizaretur.

¶ 3 Præt. Transeuntibus filijs Israel, aquę Iordanis conuersæ sunt retrorsum, vt legitur Iosuæ 4. & sicut etiam in Ps. 113. dicitur: sed illi qui baptizantur, non retrorsum, sed in antea progrediuntur. Non ergo fuit conueniens, quòd Christus in Iordane baptizaretur.

SED CONTRA est, quòd ddicitur Marci 1. ꝙ baptizatus est Iesus a Ioanne in Iordane.

RESPON. Dicendum, quòd fluuius Iordanis fuit, per quem filij israel in terram promissionis intrauerunt. Hoc autem habet baptismus Christi speciale præ omnibus baptismatibus, quòd introducit in regnum Dei, quod per terram promissionis significatur. vnde dicitur Ioannis. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritusancto, non potest introire in regnum dei. Ad quod etiam pertinet, quòd Helias diuisit aquas Iordanis, quando erat in curru igneo rapiendus in cælum, vt dicitur 4. Reg. 2. quia scilicet transeuntibus per aquam baptismi, per ignem Spiritussancti patet aditus in cælum. Et ideo conueniens I fuit, vt Christus in Iordane baptizaretur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd transitus maris Rubri præfigurauit baptismum, quantum ad hoc, quòd baptismus delet peccata: sed transitus Iordanis quantum ad hoc, quòd aperit ianuam regni cælestis, qui est principalior effectus baptismi, & per solum Christum impletus. Et ideo conuenientius fuit, quòd Christus in Iordane, quàm in mari baptizaretř.

AD 2m dicendum, quòd in baptismo est ascensus per profectum gratiæ, qui requirit descensum humilitatis, secundum illud Iaco. 4. Humilibus autem dat gratiam. Et ad talem descensum referendum est nomen Iordanis. K

AD 3m dicendum, ꝙ sicut Augustř. dicit in ser. de Epipha. Sicut antea aquæ Iordanis retrorsum conuersæ fuerant, ita modo Christo baptizato retrorsum peccata conuersa sunt. Vel etiam per hoc significatur, quòd contra descēsum aquarum, benedictionum fluuius sursum ferebatur.

Inf. q. 49. a. 5. ad 3. Et 3. di. 18. ar. 6. q. 3. ad 2. & dist. 22. q. 3. art. 1. ad 4. Et op. 60. cap. 9.

¶ *Super Quæstionis vigesimænonæ Articulum quintum.*

TItulus clarꝰ ex euangelij historia ortus.

ARTICVLVS V.

Vtrum Christo baptizato, cæli debuerint aperiri.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd christo baptizato nō debuerint cæli aperiri. Illi enim aperiendi sunt cæli, qui indiget intrare in cælum, quasi extra cælum existens; sed Christus semper erat in cęlo, secundum illud Ioan. 3. Filius hominis, qui est in cælo. ergo videtur quòd nō debuerint ei cæli aperiri.

¶ 2 Præt. Apertio cælorum aut intelligitur spiritualiter, aut corporaliter: sed non potest intelligi corporaliter: quia corpora cęlestia sunt impassibilia, & infrangibilia: G secundum illud Iob. 37. Tu forsitan cum eo fabricatus es cęlos, qui solidissimi, quasi ære fusi sunt? Similiter etiam nec potest intelligi spiritualiter: quia ante oculos filij dei cæli antea clausi non fuerant. ergo videtur inconuenienter dici, quod baptizato Christo, aperti fuerint ei cæli.

¶ 3 Præt. Fidelibus cælum apertum est per Christi passionem, secundum illud Hebræorum 10. Habemus fiduciam in introitu sanctorum in sanguine Christi. Vnde H etiam nec Christi baptismo baptizati, si qui ante eius passionem decesserint, cælos intrare potuerunt. ergo magis debuerunt aperiri cæli Christo patiente, q̄ eo baptizaro.

SED CONTRA est, quòd dicitur Lucæ 3. Iesu baptizato & orante, apertum est cælum.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dictum est, Christus baptizari voluit, vt suo baptismo consecraret baptismum, quo nos baptizaremur. Et ideo in baptismo Christi ea demonstrari debuerunt, quæ pertinent ad efficaciam nostri baptismi. Circa quam tria sunt consideranda. Primo quidem principalis virtus, ex qua baptismus habet efficaciam: quæ quidem est virtus cęlestis. Et ideo baptizato Christo, apertum est cælum, vt ostenderetur, quòd de cetero cælestis virtus baptismum sanctificaret. Secundo, operatur ad efficaciam baptismi fides Ecclesiæ, & eius qui baptizatur: vnde & baptizati fidem profitentur, & baptismus fidei dicitur sacramentum. Per fidem autem inspicimus cælestia, quæ sensum & rationem humanam excedunt: & ad hoc significandum Christo baptizato aperti sunt cæli. Tertio, quia per baptismum Christi *specialiter aperitur nobis introitus regni cælestis, qui primo homini præclusus fuerat per peccatum. Vnde baptizato Christo, aperti sunt cæli, vt ostenderetur, quòd baptizatis patet via in cælum. Post baptismum autē necessaria est homini iugis oratio, ad hoc quòd cælum introeat. Licet enim per baptismum remittantur peccata, remanet tamen fomes peccati, nos impugnans interius, & mundus, & dæmones, qui impugnant exterius. Et ideo signanter dicitur Luc. 3. quòd Iesu baptizato & orāte, apertum est cælum: quia scilicet fidelibꝰ necessaria est oratio post baptismum. Vel vt detur intelligi, quòd hoc ipsum ꝙ per

¶ In corpore respōdetur quęsito vnica cōclusione: Christo baptizato & orāte, conuenienter aperti sunt cæli. Et duo fiunt: quia declaratur conuenientia rei spectu ly baptizato: secūdo, respectu ly & orāte. Quo ad primū probatio est: Christus baptizatꝰ est, vt nostrum baptisma consecraret, ergo in illius baptismo illa monstrari debuerunt, quæ ad nostri efficaciam baptismi spectant. ergo virtus cælestis, fides cælestium, introitusq; cæli monstrari debuerūt per cælos apertos. Prima cōsequentia est clara. Secūda declaratur ex tribus, scilicet causa, & fide, & effectu, inuentis in efficacia baptismi. Quo ad secundum declaratur: qa oratio vel ad exemplum vel ad causam apertionis cæli nobis refertur, & vtrūque est cōueniens. ¶ In respōsione ad secūdum, vide duo declarati. Primum, quòd cæli aperti dicuntur non in seipsis, sed secundum visionem Christi. Secundum est, qualis fuerit ista visio, corporalis, imaginaria vel intellectualis. Et licet quælibet possibilis dicatur: intellectualis tamen conuenientior videtur, vtpote excellentior.

* Alias spiritualiter.

per baptismum cælum aperitur credentibus, est ex virA tute orationis christi. Vnde signanter Matth. 3. dicitur, quòd apertum est ei cælum, idest omnibus propter eum: sicut si Imperator alicui pro alio petenti dicat, Ecce, hoc beneficium nō illi do, sed tibi, id est propter te illi, vt Chrysost. dicit super Matth.*

* Hom 4. ī Mat. a medio illius, ī opere imp fecto. to. 2. † Hom. 4. ī Matthæ. in opere imp fecto in medio illius to. 2. * Circa finem commentarij ī 2. ca. Mat. to. 9. * Hom. 4. ī Mat. ī opere imperfecto circa medium illius to. 2. † Alias cōmaracta.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sicut Chrysost. dicit super Matth.† sicut Christus secundum dispensationem humanam baptizatus est, quamuis ipse propter se baptismo non indigeret: sic etiam secundum humanam dispensationem aperti sunt ei cæli, secundum autem naturam diuinam semper erat in cælis.

AD 2m dicendum, quòd sicut Hierony. dicit super B Matth.* cæli aperti sunt Christo baptizato, non relatione elementorum, sed spiritualibus oculis: sicut & Ezechiel in principio voluminis sui cælos apertos esse commemorat. Et hoc probat Chrysost. super Mat. †dicens, Quòd si ipsa* creatura, scilicet cælorum, rupta fuisset, non dixisset, aperti sunt ei: quia quod corporaliter aperitur, omnibus est apertum. Vnde etiam Marci primo expresse dicitur, quòd Iesus statim ascendens de aqua, vidit apertos cælos, quasi ipsa apertio cælorum ad visionem christi referatur. Quod quidē aliqui referunt ad visionem corporalem, dicentes, ꝙ circa christum baptizatum tantus splendor fulsit in baptismo, vt viderentur cæli aperti. Potest etiam referri ad imaginariam visionem, per quem modum Ezechiel vidit cælos apertos: formabatenim ex virC tute diuina & voluntate rationis, talis visio in imaginatione christi, ad designandum, quòd per baptismum, cæli aditus hominibus aperitur. Potest etiam & ad visionem intellectualē referri, prout. s. Christus vidit iam baptismo sanctificato, apertum esse cælum hominibus, quod tamen etiam ante viderat fiendum.

AD 3m dicendum, quòd per passionem Christi aperitur cælum hominibus, sicut per causam cōmunem apertionis cælorum. Oportet tamen hāc causam communem apertionis cælorum, singulis applicari ad hoc, quòd cælum introeant, quod quidem fit per baptismum, secundum illud Rom. 6. Quicūque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Et ideo potius fit mentio de apertione cælorum in baptismo, quàm in passione Christi. Vel D sicut Chrysost. dicit super Matth.* baptizato Christo, cæli tantum sunt aperti: postquam vero tyrannum vicit per crucem, quia non erant necessariæ portæ cælo numquam claudendo, non dicunt Angeli, Aperite portas, iam enim erant apertę, sed, Tollite portas. Per quod dat intelligere Chrysꝰ. ꝙ obstacula, quibus prius obsistentibus animæ defunctorum introire non poterāt cælos, sunt totaliter per passionem Christi ablata: sed in baptismo Christi sunt aperta, quasi manifestata iam via, per quam homines erant in cælum intraturi. E

* Ho. 4. in Mat. ī opere imperfecto a medio illius, tom. 2.

¶ *Super Quæstionis trigesimænonæ Articulum sextum.*

Infr. q. 46. art. 4. ad 2. Et op. 60. c. 3.

TItulus clarus ex euangelio ētortus. ¶ In corpore vna cōclusio: Conueniens fuit vt super baptizatum Christū Spiritussanctus descenderet. Probatur: qđ in Christi baptismo

ARTICVLVS VI.

Vtrum conuenienter Spiritussanctus super Christum baptizatum descenderit in specie columbæ.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur ꝙ incōueniens Spiritussanctus super Christum baptizatum dicatur descendisse in specie columbæ. Spiritus enim sanctus habitat in homine per gratiā: factum est, pertinet ad mysterium nostri baptismi. ergo. Antecedēs est Chrysost. Consequētia ꝓbatur: qa in omnes baptizati non ficti, accipiunt Spiritum sanctum, Matth 3. ¶ Aduerte hic, quòd minus respondendo determinatur, quàm fuerit quæsitum, nam quæsitū est de descensu Spiritussancti in specie columbæ, & respondetur de descensu Spiritussancti solū, nihil dicēdo de specie columbę. Et hoc ideo, quia reseruauit hoc secundum responsioni ad argumenta.

*q. 34. ar. 4.

¶ 2 Præt. Christus dicitur in mūdum descendisse per mysterium incarnationis, qua exinaniuit semetipsum, formam serui accipiēs: sed Spiritussanctus nō est incarnatus. ergo inconuenienter dicitur, ꝙ Spiritussanctus descēderit sup eū.

¶ 3 Præt. In baptismo Christi ostendi debuit, sicut in quodam exemplari id quod fit in nostro baptismo: sed in nostro baptismo nō fit aliqua missio visibilis Spiritussancti. ergo nec in baptismo christi debuit fieri visibilis missio Spiritussancti.

¶ 4 Præt. Spiritussanctus a Christo in omnes alios deriuatur, secundum illud Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus: sed super Apostolos Spiritussanctus descendit, non in specie columbæ, sed in specie ignis. ergo nec super Christum debuisset descēdere in specie columbæ, sed in specie ignis.

SED CONTRA est, ꝙ dr Luc. 3. Descendit Spiritussanctus corporali specie, sicut colūba in ipsum.

RESPON. Dicendum, ꝙ hoc qđ circa Christum factum est in eius baptismo (sicut Chrys.* dicit super Matth) pertinet ad mysterium omnium, qui postmodum fuerant baptizandi. Omnes autem qui baptismo Christi baptizantur, Spiritum sanctum recipiunt, nisi ficti accedant, secundum illud Matth. 3. ipse vos baptizabit Spiritussancto. Et ideo conueniens fuit, vt super christū baptizatū Spiritussanctus descenderet.

*Homil. in Mat. ī opere imper. a med. scip. tom. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sicut Aug.* dicit 15. de Trinit. absurdissimum est dicere, ꝙ Christus cum iam triginta esset annorum, accepit Spiri- D tumsanctum, sed venit ad baptismum, sicut sine peccato, ita non sine Spiritussancto. Si enim de Ioāne scriptum est, quòd Spiritussancto replebitur ab vtero matris suę, quid de homine Christo dicendum est, cuius carnis ipsa conceptio nō carnalis, sed spiritualis fuit? Tunc ergo, idest in baptismo, corpus suum, idest Ecclesiam, prefigurare dignatus est, in qua baptizati præcipue accipiunt Spiritumsanctum.

*lib. 15. c. 26. a med. to. 3.

AD 2m dicendum, quòd sicut Aug.* dicit in 2. de Trin. Spiritussanctus descendisse dicitur super Christum corporali specie, sicut columba, non quia ipsa substantia Spiritussancti videretur, quę est inuisibilis, neque ita quòd illa visibilis creatura in vnitatem personæ diuinæ assumeretur: neque enim dicitur, quòd Spiritussanctus sit columba, sicut dicitur, quòd filius dei est homo ratione vnionis: neque etiam hoc modo Spiritussanctus visus est in specie columbæ, sicut Ioannes vidit agnum occisum in Apocalypsi, vt habetur Apocaly. 2. illa enim visio facta fuit in Spiritu per spirituales imagines corporum, de illa vero columba nullus vmquam dubitauit, quin oculis visa sit. Nec etiam hoc modo in specie columbæ Spiritussanctus apparuit, sicut dicitur 1. ad Cor. 10. Petra autem erat Christus. Illa enim petra iam erat in creatura, & per actionis modum nūcupata est nomine christi, quem

*lib. 2. c. 6. tom. 3.

significabat

significabat: illa autem columba ad hoc tantum signi F ficandum repente extirit, & postea cessauit, sicut flam ma, quæ in rubo apparuit Moysi. Dicitur ergo Spiritussanctus descendisse super Christum, non ratione vnionis ad columbam: sed vel ratione ipsius columbæ significantis Spiritumsanctum, quę descendendo super Christum venit: uel etiam ratione spiritualis gratiæ, quæ a deo per modum cuiusdam descensus in creaturam deriuatur, secundum illud Iacob. 1. Omne datum optimum, & omne donum perfectum, de sursum est descendens a Patre luminum.

* Hom. 12. in Mat. ante medium tom. 2.

Ad 3m dicendum, quòd sicut Chrysost.* dicit super Matthæ. in principijs spritualium rerum semper sensibiles apparent visiones, propter eos qui nullam G intelligẽtiam incorporalis naturæ suscipere possunt, vt si postea non fiant, ex his quæ semel facta sunt, reciant fidem. Et ideo circa Christum baptizatum corporali specie Spiritussanctus visibiliter descendit, vt super omnes baptizandos, inuisibiliter postea credatur descendere.

Ad 4m dicendum, quòd Spiritussanctus in specie columbæ apparuit super Christum baptizatum propter tria. Primo quidem propter dispositionem, quæ requiritur in baptizato, vt scilicet non fictus accedat: quia sicut dicitur Sap. 1. Spiritussanctus disciplinæ effugiet fictum. Columba autem est animal sim H plex, astutia & dolo carens: vnde dicitur Matth. 10. Estote simplices sicut columbæ. Secundo ad designandum septem dona Spiritussancti, quæ columba suis proprietatibus significat. Columba enim secus fluenta habitat, vt inde viso accipitre, mergat se, & euadat: quod pertinet ad donum sapientię, per quam sancti secus Scripturæ diuinæ fluenta residen, vt incursum diaboli euadant. Item columba meliora grana eligit, quod pertinet ad donum scientiæ, qua Sancti sententias sanas, quibus pascantur, eligunt. Item columba alienos pullos nutrit, quod pertinet ad donum consilij, quo sancti homines, qui fuerunt pulli, idest, imitatores diaboli, doctrina nutriunt & exemplo. Item columba non lacerat rostro, quod pertinet ad donum I intellectus, quo sancti bonas scientias lacerando non peruertunt, hæreticorum more. Item columba felle caret, quod pertinet ad donũ pietatis, per quam sancti ira irrationabili carent. Item columba in cauernis petrę nidificat, quod pertinet ad donum fortitudinis, qua sancti in plagis mortis Christi, qui est petra firma, nidum ponunt, idest, suum refugium & spem. Item columba gemitum pro cantu habet, quod pertinet ad donum timoris, quo sancti delectantur in gemitu pro peccatis. Tertio apparuit Spiritussanctus in specie columbæ propter effectum proprium baptismi, qui est remissio peccatorum & reconciliatio ad deum, columba enim est animal mansuetum. Et ideo sicut Chrysost.* dicit super Matth. in diluuio apparuit K hoc animal, ramum ferens oliuæ, & communem orbis terrarum tranquillitatem annuntians, & nunc et columba apparet in baptismo, liberationem nobis de monstrans. Quarto apparuit Spiritussanctus in specie columbæ super Dominum baptizatum, ad designandum communem effectum baptismi, qui est constructio ecclesiasticę vnitatis. vnde dicitur Ephesiorum quinto. quòd Christus tradidit semetipsum, vt exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, lauans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. Et ideo conuenienter Spiritussanctus in baptismo demonstratus est in specie columbæ, quę est animal amicabile & gregale: vnde & Cantic. 5. dicitur de Ecclesia, Vna est columba mea. Super Apostolos autem in specie ignis, Spiritussanctus descendit propter duo. Primo quidem ad ostendendum feruorem, quo corda eorum erant commouenda, ad hoc quòd Christum vbique inter pressuras prędicarent: & ideo etiam in igneis linguis apparuit. Vnde Augustinus dicit super Ioan.* Duobus modis ostendit visibiliter dominus Spiritumsanctum, per columbam super dominum baptizatum, & per ignẽ super discipulos congregatos: ibi simplicitas, hic feruor ostenditur. ergo ne spiritu sanctificati dolum habeant, in columba demonstratus est: & ne simplicitas frigida remaneat, in igne demonstratus est. Nec te mo ueat, quia linguę diuisæ sunt, vnitatem in columba cognosce. Secundo: quia sicut Chrysost. dicit, oportebat delictis ignoscere (quod fit in baptismo) mansuetudo necessaria erat, quæ demonstratur in columba: sed vbi adepti sumus gratiam, restat iudicij tempus, quod significatur per ignem.

* Tract. 6. Ioã. aliquãtulũ a principio to. 3.

Articvlvs vii.

Virum illa columba, in qua apparuit Spiritussanctus, fuerit uerum animal.

¶ *Super Quæstionis trigesimænonæ Articulum septimum.*

Titulus clarus est.

Ioã. 1. l. 10. & opu. 60 cap. 9.

¶ In corpore vna conclusio: Columba illa fuit verum animal. Probatur: Sicut veritas verum hominem, ita spiritus veritatis veram columbam; in qua appareret, &c. & cõfirmatur hoc Auctoritate Augustini.

Ad septimvm sic proceditur. Videtur quòd illa columba in qua Spiritussanctus apparuit, non fuerit verum animal. Illud enim videtur specietenus apparere, quod secundum similitudinem apparet: sed Luc. 3. dicitur, quòd descẽdit Spiritussanctus corporali specie sicut columba in ipsum. non ergo fuit vera columba, sed quædam similitudo columbæ.

¶ 2 Præt. Sicut natura nihil facit frustra, ita nec deus, vt dicitur in 1. de Cęlo.* sed cum columba illa non aduenerit, nisi vt aliquid significaret, atque præteriret (vt Augustinus † dicit in 2. de Trinit.) frustra fuisset vera columba: quia hoc ipsum fieri poterat per columbæ similitudinem. non ergo illa columba fuit verum animal.

* lib 1. de cęl. tex. 32. tom. 2.

† lib. 2. de Trin c. 6. Ifi. tom. 2.

¶ 3 Præt. Proprietates cuiuslibet rei ducunt in cognitionem naturæ illius rei. si ergo fuisset illa columba verum animal, proprietates columbæ significassent naturam veri animalis, non autem effectus Spiritussancti. non ergo videtur, quòd illa columba fuerit verum animal.

Sed contra est, quòd Augustinus* dicit in lib. de agone Christiano, neque hoc ita dicimus, vt dominum Iesum Christum dicamus solum verum corpus habuisse: Spiritum autem sanctum fallaciter apparuisse oculis hominum, sed ambo illa corpora vera esse credimus.

* c. 22. a medio tom. 3.

Respon. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) non decebat vt filius dei, qui est veritas Patris, aliqua fictione vteretur: & ideo non phantasticum, sed verum corpus accepit. Et quia Spiritussanctus dicitur spiritus veritatis, vt patet Ioan. 16. ideo etiam ipse veram columbam formauit, in qua appareret: licet non assumeret ipsam in vnitatem personæ. Vnde post prędicta verba Augustinus* subdit, sicut non oportebat

* q. 5. art. 1.

D. 36. * eo. l. de agone Christiano cap. 2. post n. ed. tom. 3.

tebat, vt falleret Spiritussanctus: sed omnipotẽti deo, qui vniuersam creaturam ex nihilo fabricauit, non erat difficile, verum corpus columbæ sine aliorum columborum ministerio figurare: sicut non fuit ei difficile verum corpus in vtero Mariæ sine virili semine fabricare, cum creatura corporea & in visceribus feminæ ad formandum hominem, & in ipso mundo ad formandum columbam, imperio Domini voluntatique seruiret.

Ad primvm ergo dicendum, quòd Spiritussanctus dicitur descendisse in specie, vel similitudine columbæ, non ad excludendam veritatem columbæ, sed ad ostẽdendum, quòd ipse non apparuit in specie suæ substantiæ.

Ad 2m dicendum, quòd non fuit superfluum formare veram colũbam, vt in ea Spiritussanctus appareret: quia per ipsam veritatem columbæ significatur veritas Spiritussancti, & effectuum eius.

Ad 3m dicendum, quòd proprietates columbæ eodem modo ducunt ad significandum naturam columbę, & ad significandos effectus Spiritussancti: per hoc enim quòd columba habet tales proprietates, ostenditur quòd columba significat Spiritumsanctũ.

¶ *Super Quæstionis trigesimænonæ Articulum octauum.*

Articvlvs viii.

Vtrum conuenienter Christo baptizato fuerit uox Patris audita, filium protestantis.

Titulus clarus* ortus etiam ex euangelio.

* Inf. q. 45. art. 4. & q. 66. artic. 6. con. & opu. 60 ca. 9.

¶ In corpore vna conclusio: Conueniens fuit, vt in illo baptismo Pater declararetur in voce, probatur: In baptismo Christi demonstrari debuit, quod in nostro baptismo perficitur. ergo in baptismo Christi, mysterium Trinitatis demonstrari debuit. ergo conueniens fuit, vt Pater declararetur in voce. Antecedens probatur: quia baptismus Christi fuit exẽplar nostri. Prima consequentia probatur: quia noster baptismus consecratur in inuocatione & virtute Trinitatis. Matth. vlti. Secunda vero consequentia probatur: quia persona filij baptizatur, Spũsictus in columba descendit. restabat ergo psona Patris manifestanda, & apponitur hic auctoritas Hieronymi.

* 1. 2. de Trinit. c. 12. in fin. tom. 3.

* art. 6. huius q.

¶ *Tractatus quartus huius voluminis.*

Hic incipit quarta pars huius libri, in qua agitur de progressu domini nostri Iesu Christi in hoc mundo,

A Spiritussancti. Et ideo in baptismo Christi (vt Hieron.* dicit) mysterium Trinitatis demonstratur. Dominus enim in natura humana baptizatur, Spiritussanctus descendit in habitu columbæ, Patris vox testimonium. Filio perhibentis auditur. Et ideo cõueniẽs fuit, vt in illo baptismo Pater declararetur in voce.

* In cõmẽ. 2. c. Matth. circa fin. tom. 9.

Ad primvm ergo dicendum, quòd missio visibilis addit aliquid super apparitionem, scilicet auctoritatem mittẽtis. Et ideo B Filius & Spiritussanctus, qui sunt ab alio, dicuntur mitti visibiliter, & non solum apparere: Pater autem, qui non est ab alio, apparere quidem potest, visibiliter autem mitti non potest.

Ad 2m dicendum, quòd Pater nõ demonstratur in voce, nisi sicut actor vocis, vel loquens per vocẽ. Et quia proprium est Patri, producere verbum, quod est dicere vel C loqui, ideo conuenientissime Pater per vocẽ manifestatus est, quæ significat verbũ. Vnde & ipsa vox a Patre emissa, filiationẽ verbi protestatur. Et sicut species columbæ, in qua demonstratus est Spiritussanctus, non est ipsa natura Spiritussancti, nec species hominis, in qua demonstratus est ipse Filius, est ipsa natura filij dei, ita etiam ipsa vox non pertinet ad naturã verbi vel Patris loquentis. Vnde Ioannis. 5. Dominus dicit: Neque vocem eius, idest patris vmquam audistis, neque speciem eius vidistis. Per quod (sicut Chry.* dicit super Ioan.) paulatim eos in philosophi cũ dogma inducens, ostendit, quo D niam neque vox circa deum est, neque species, sed superior est & figuris & loquelis talibus. Et sicut columbam, & etiã humanã naturam a Christo assumptam tota Trinitas operata est, ita etiam & formationem vocis: sed tamen in voce declarat solus Pater, vt loquẽs, sicut naturam humanam solus Filius assumpsit, & sic in columba E solus Spiritussanctus demonstratus est, vt patet per Aug.* in lib. de Fide ad Petrum.

* Hom. 39. in Ioã. a medio tom. 3.

Ad 3m dicendum, quòd diuinitas Christi non debuit omnibus in eius natiuitate manifestari: sed magis occultari in defectibus infantilis ætatis: sed quando iam peruenit ad perfectã ætatẽ, in qua oportebat eum docere, & miracula facere, & homines ad se cõuertere, tunc testimonio Patris erat eius diuinitas manifestanda, vt eius doctrina nõ erat humana, nec aliquo modo acquisita, &

* c. 9. circa principiũ tom. 3.

vsque ad quæstionẽ quadragesimãquintam inclusiue.

¶ Aduerte hic, q cõuersatio Christi post Ioannis baptismatractatur ab Auctore: conuersatio aũt Christi ante illud tẽpus tacetur. Et qm a multis quæritur, quid fecerit Christus ætate Christus respõdendum est, q exercuit artem fabrilem in ciuitate Nazareth. Nam non solũ ex euãgelio Mat. 13. habetur q fuit filius fabri: sed ex euangelio Mar. 6. habetur, q ipse Christus fuit faber. Et nisi exercuisset ipsam artem in Nazareth: nõ admirati ibi fuissent de doctrina eius. Nam si alibi Christus habitasset, aut in Nazareth vacasset literis non fuissent ad mirati compatriotę: vnde huic sapientia? immo tam notoria erat Christi cõuersatio in Nazareth, vt etiam Hierosolymis iudæi dicerent, qũo hic lras scit, cum non dideritit? Ioan. 7. Quo circa oportet dicere aut Christum ibi artem suam fabrilem continue exercuisse, & propterea constare, q literas non didicit &c. Aut ineptum ociosumque vacasse per Nazareth, quod dedecet Christum filiũ pauperis adeo, vt nõ potuisset agnum pro eo offerre, vt habet Luc. 2. & pauperem intantum, vt nõ haberet vbi reclinaret caput suum Mat. 8. Et confirmatur, q a Mar. 3. dicitur. Et cum audissent sui exierunt tenere eũ. Dicebant enim, qm in furorem versus est. Ex eo namque, q vsque ad ætatem illam fabrili arti viderant Iesum operam dantem & reputare quiuerunt, quòd prædicabat & tunc conuenit ad eum &c. dixerunt illum versum in furorem. Hæc enim omnia simul iuncta testimonia sunt ab hostibus, & q Christi doctrina nõ erat humana, nec aliquo modo acquisita, &

ra, & quòd Christus inter eos vsque ad illud tempus, cum suis conciuibus cõuersatus est sine offensa & sine scandalo proculdubio: qđ non euitatum fuisset, si iuuenis, Faber pauper, inertem se in opere exhibuisset.

* ca. 2. in Matt. circa fin.

imaginis Filij sui. Vnde Hilarius dicit super Matth.* q̃ super Iesum baptizatum descendit Spiritussanctus, & vox Patris audita est, dicentis, Hic est filius meus dilectus, vt ex his, quæ consumabantur in Christo, cognosceremus post aquę lauacrum, & de cælestibus portis sanctum in nos spiritum inuolare, & paternæ vocis adoptione, dei filios fieri.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæ Articulum primum.*

Infr. art. 2. cor. & ad 3. Et 22. q. 25 art. 6. ad 5.

TItulus clarus.
¶ In corpore vna conclusio: Christus conuenienter vitam socialem assumpsit. Probatur: Christus debuit talem viuẽdi modum assumere, qui conueniret fini incarnationis: sed finis incarnationis exigit vitam socialem, ergo. Minor declaratur: quia triplex est finis incarnationis, primo, testimonium veritatis. Secundo, saluare peccatores. Tertio, adducere homines ad deum. Omnia clara sunt in litera.

QVAESTIO XL.

De modo conuersationis Christi, in quatuor articulos diuisa.

CONSEQVENTER post ea, quæ pertinent ad ingressum Christi in mundum, vel ad eius principium, considerandum restat de his, quæ pertinent ad progressum ipsius.

¶ Et primo, considerandum est de modo conuersationis ipsius: secundo, de tentatione eius: tertio, de doctrina: quarto de miraculis.

Circa primum quærũntur quatuor.

Primo, Vtrum Christus debuerit solitariam vitam ducere, an inter homines conuersari.

¶ Secundo, Vtrum debuerit austeram vitam ducere in cibo & potu & vestitu, an alijs communem.

¶ Tertio, Vtrum debuerit abiecte viuere in hoc mundo, an in diuitijs & honore.

¶ Quarto, Vtrum debuerit secundum legem viuere.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum conueniens fuerit, Christum inter homines conuersari.

Infr. art. 2. cor. & ad 3. Et 22. q. 25 art. 6. ad 5.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non debuerit inter homines conuersari, sed solitariam vitam agere. Oportebat enim, quòd Christus sua conuersatione non solum se hominem ostenderet esse, sed etiam deum: sed deum non conuenit cum hominibus cõuersari: dicitur enim Dan. 2. Exceptis diis, quorum non est cum hominibus conuersatio: & Philosophus * dicit in 1. Politicæ, quòd ille qui solitarius viuit, aut est bestia, si scilicet propter ſquitiam hoc faciat, aut est Deus, si hoc faciat propter contemplandam veritatem. ergo vt̃ q̃ non fuerit conueniens Christũ inter homines conuersari,

* lib. 1. c. 2. a medio tom. 5.

¶ 2 Præt. Christus dum in carne mortali vixit, debuit perfectissimam vitam ducere: perfectissima autem vita est contemplatiua, vt in secunda parte habitum est, * Ad vitam autem contemplatiuam magis competit solitudo, secundum illud Oseæ 2. Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius. ergo videtur, quòd Christus debuerit solitariam vitam ducere.

*2. 2. q. 182. art. 4.

¶ 3 Præt. Conuersatio Christi debuit esse vniformis: quia semper in eo debuit apparere id, quod optimum est: sed quandoque Christus solitaria loca quęrebat, turbas declinans. vnde Remigius dicit super Matthæ. Tria refugia legitur dominus habuisse, nauim, montem, & desertum; ad quorum alterum quotiescumque a turbis comprimebatur, conscendebat. ergo & semper debuit solitariam vitã agere.

SED CONTRA est, quòd dicitur Baruch. 3. Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est.

RESPON. Dicendum, quòd conuersatio Christi talis debuit esse, vt conueniret fini incarnationis, secundum quam venit in mundum. Venit autem in mundum, primo quidem ad manifestandum veritatem, sicut ipse dicit Ioan. 18. In hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati: et ideo non debebat se occultare, vitam solitariam agens: sed in publicum procedere, publice prædicando. Vnde Luc. 4. dixit illis, qui volebant eum detinere: quia & alijs ciuitatibus oportet me euangelizare regnum dei, quia ideo missus sum. Secundo venit ad hoc, vt homines a peccato liberaret, secundum illud primæ ad Timoth. 1. Christus Iesus venit in hunc mundum, peccatores saluos facere. Et ideo vt Chrysost. dicit, in eodem loco manendo posset Christus ad se omnes attrahere, vt eius prædicationem audirent: non tamen hoc fecit, præbens nobis exẽplum, vt perambulemus & requiramus pereuntem: sicut pastor ouem perditam, & medicus accedit ad infirmum. Tertio venit, vt per ipsum habeamus accessum ad deum, vt dicitur Ro. 5. & ideo familiariter cum hominibus conuersando, cõueniens fuit, vt hominibus fiduciam daret ad se accedendi. Vnde dicitur Matth. 9. Factum est discumbẽte eo in domo, ecce multi publicani & peccatores venientes, discumbebant cum Iesu & discipulis eius: quod exponens Hier.* dicit, viderant publicani, a peccatis ad meliora conuersi, locum inuenisse pœnitentiæ: & ob id, etiam ipsi non desperant salutem.

* In cap. 9. Mat. to. 9.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus per humanitatem suam, voluit manifestare diuinitatem. Et ideo conuersando cum hominibus (quod est proprium hominis) manifestauit omnibus suam diuinitatem, prædicando, & miracula faciendo, & innocenter & iuste inter homines conuersando.

*2. 2. q. 182. art. 4. & q. 188. ar. 6. D. 1185. D. 1185.

AD 2m dicendum, quòd (sicut in secunda parte dictum est*) vita contemplatiua simpliciter est d melior quàm actiua, quæ occupatur circa corporales actus: sed vita actiua secundum quam aliquis prædicando, & docendo, contemplata alijs tradit, est perfectior d q̃ vita, quæ solum contemplatur: quia talis vita præsupponit abundantiam contemplationis: & ideo Christus talem vitam elegit.

AD 3m dicendum, q̃ actio Christi fuit nostra instructio. Et ideo vt daret exemplum prædicatoribus, quòd non semper se darent in publicum, ideo quandoque dominus se a turbis retraxit: quod quidem legitur fecisse propter tria. Quandoque quidem, propter corporalem quietem: vnde Marci 6. dicitur, q̃ dominus dixit discipulis, Venite seorsum i desertum locum, & requiescite pusillum; erant enim qui veniebant &

bant & redibant multi, & nec spatium manducandi habebant. Quandoque vero causa orationis. vnde dicitur Luc. 6. Factum est in illis diebus, exijt in mõtem orare, & erat pernoctans in oratione dei. Vbi ait Ambrosi.* quòd ad præcepta virtutis suo nos informat exemplo. Quandoque vero, vt doceret fauorem humanum vitare, vnde super illud Matth. 5. Videns Iesus turbas, ascendit in montem, dicit Chrysost. † Per hoc, q̃ non in ciuitate & foro, sed in monte & solitudine sedit eruditurus nos, nihil ad ostentationem facere, & a tumultibus abscedere, & maxime, cum de necessarijs disputare oporteat.

* li. 5. Luc. c. cuius titulus est: De oratione Iesu in monte ante mediũ. tom. 5.

† Hom. 15. in Mat. circa princip. tom. 2.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæ Articulum secundum.*

Infr. q. 41. art. 3. ad 1.

TItulus clarus.
¶ In corpore vnica conclusio: Cõueniẽs fuit, vt Christus in cibo & potu sicut alij se haberet, probatur primo: Congruum erat incarnationis fini, vt Christus socialem vitam duceret. ergo cõuenientissimũ fuit, &c. Probatur sequela: quia qui cum alijs conuersatur, conuenientissimum est, vt conformet se alijs. quod probatur etiam primæ ad Cor. 9. Factus sũ omnia omnibus. Probatur secundo auctoritate Augustini. immo domini. Mat. 11.

* Hom. 10. in Mat. ante medium tom. 2.

¶ In responsione ad primum, nota & fige animo doctrinã hanc: scilicet, Christus exemplum fuit perfectionis in omnibus, quæ per se pertinent ad salutẽ: hinc enim habes, q̃ in his, quæ non per se pertinent ad salutem (quæ scilicet nõ sunt secundum se bona, sed solum relata ad aliquem finem, vt abstinentia, paupertas, & alia huiusmodi) nõ oportet inquirere i Christo austeriora tamquam perfectiora: sed ea quæ magis consonant incarnationis fini, siue sint austera, siue non.

ARTICVLVS. II.

Vtrum Christus austeram vitam in hoc mundo ducere debuerit.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus in cibo & potu sicut alij se haberet, probatur primo: Congruum erat incarnationis fini, vt Christus socialem vitam duceret. ergo cõuenientissimũ fuit, &c. Probatur sequela: quia qui cum alijs conuersatur, conuenientissimum est, vt conformet se alijs. quod probatur etiam primæ ad Cor. 9. Factus sũ omnia omnibus. Probatur secundo auctoritate Augustini. immo domini. Mat. 11.

¶ In responsione ad primum, nota & fige animo doctrinã hanc: scilicet, Christus exemplum fuit perfectionis in omnibus, quæ per se pertinent ad salutẽ: hinc enim habes, q̃ in his, quæ non per se pertinent ad salutem (quæ scilicet nõ sunt secundum se bona, sed solum relata ad aliquem finem, vt abstinentia, paupertas, & alia huiusmodi) nõ oportet inquirere i Christo austeriora tamquam perfectiora: sed ea quæ magis consonant incarnationis fini, siue sint austera, siue non.

* Art. præced.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictum est*) congruum erat incarnationis fini, vt Christus non ageret solitariam vitam, sed cum hominibus conuersaretur: qui autem cum aliquibus conuersatur, conuenientissimum est, vt se eis in conuersatione conformet, secundum illud Apostoli primæ ad Corin. 9. Omnibus omnia factus sum. et ideo conuenientissimum fuit, vt Christus in cibo & potu communiter se sicut alij haberet. vnde Augustin. * dicit contra Faustum, quòd Ioannes dictus est non manducans neque bibens, quia illo victu, quo Iudæi vtebantur, non vtebatur. Hoc ergo nisi dominus vteretur, non in eius comparatione, manducans bibensque diceretur.

* li. 16. c. 30. ante med. tom. 6.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd dominus in sua conuersatione exemplum perfectionis dedit in omnibus, quæ per se pertinent ad salutem. Ipsa autem abstinentia cibi & potus, non per se pertinet ad salutem, secundum illud Rom. 14. Nõ est regnum dei esca & potus. Et Aug.* dicit in lib. de Quæstionibus Euang. exponens illud Matth. 11. Iustificata est sapientia a filijs suis: quia scilicet sancti apostoli intellexerunt regnum dei non esse in esca & potu, sed in æquanimitate tolerandi, quos nec copia subleuat, nec deprimit egestas. Et i tertio* de doctrina Christiana dicit, quòd in omnibus talibus non vsus rerum, sed libido vtentis in culpa est. Vtraque autem vita est licita & laudabilis, ut scilicet aliquis a consortio hominum segregatus abstinentium seruet, & ut in societate aliorum positus, communi vita utatur. et ideo dominus voluit utriusque vitæ exemplum dare hominibus. Ioannes autem (sicut Chrysost. dicit super Matth.) nihil plus ostendit præter vitam & iustitiam: Christus autem & a miraculis testimonium habebat. dimittens ergo Ioannem ieiunio fulgere, ipse contraria incessit via, ad mensam intrans publicanorum, et manducans et bibens.

* li. 2. c. 11. ante med. tom. 4.

* li. 3. c. 12. parũ a pri. tom. 3.

AD 2m dicendum, quòd sicut alij homines per abstinentiam consequuntur virtutem continendi, ita etiam Christus in se & in suis discipulis per virtutem suæ diuinitatis carnem cõprimebat. vnde sicut Mat. 9. dicitur, Pharisæi & discipuli Ioannis ieiunabant, non autem discipuli Christi: quod exponens Beda dicit,* quòd Ioannes vinum & siceram non bibit: quia illi abstinentia meritum auget, cui potentia nulla inerat naturæ. Dominus autem, cui naturaliter suppetebat delicta donare, cur eos declinaret, quos abstinẽcibus poterat reddere puriores?

* sup. illud Marci 2. Quare discipuli tui non ieiunãt? Est c. 12. secundum ord. Bedę to. 2.

AD 3m dicendum, quòd sicut Chrysost.* dicit super Matthæ. Vt discas quàm magnum bonum est ieiuniũ, & qualiter scutũ est aduersus diabolum, & quoniam post baptismum non lasciuiæ, sed ieiunio intendere oportet, & ipse ieiunauit, non eo indigens, sed nos instruens: non autem vltra processit ieiunando, quàm Moyses & Helias, ne incredibilis videretur carnis assumptio. secũdum mysterium autem, vt Greg.* dicit, quadragenarius numerus exemplo Christi in ieiunio custoditur: quia virtus decalogi per libros quatuor sancti euangelij impletur: denarius enim quater ductus, in quadragenarium surgit. Vel quia in hoc mortali corpore ex quatuor elementis subsistimus, per cuius voluntatem, præceptis dominicis contrahimus, quæ per decalogum sunt accepta. vel secundũ August.* in lib. 83. Quæstionum, omnis sapientiæ disciplina est Creatorem, creaturamque cognoscere.

* Hom. 16. in euange. post mediũ illius.

* lib. 83. q. q. 81. i pri. tom. 4.

Creator est Trinitas, Pater & Filius & Spiritussanctus. Creatura vero partim est inuisibilis, sicut anima, cui ternarius numerus attribuitur: diligere enim deũ tripliciter iubemur, ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente: partim visibilis, sicut corpus, cui quaternarius debetur, propter calidum, humidum, frigidum, & siccum. Denarius ergo numerus, qui totam insinuat disciplinam, quater ductus, id est numero, qui corpori tribuitur, multiplicatus, quadragenarium conficit numerum. & ideo tempus quo, ingemiscimus & dolemus, quadragenario numero celebratur. nec tamen incongruum fuit, vt Christus post ieiunium & desertum, ad communem vitam rediret: hoc enim conuenit vitæ, secundum quam aliquis contemplata alijs tradit, quam Christus dicitur assumpsisse, vt primo contemplationi vacet, & postea ad publicum actionis descendat, alijs conuiuendo. vnde & Beda dicit super Marc.* Ieiunauit Christus, ne præceptum declinaret: manducauit cum peccatoribus, vt gratiam cernens, agnosceres potestatem.

* Id habet formaliter Amb. lib. 2. in Luc 1 c. de Mariæ turbatæ cõsolatiõe nõ remote a prin. to. 5. 4. contra c. 55. ad 12. & opus. 17. c. 15. & op. 20. lib. 3.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæ Articulum tertium.*

TItulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio: Decuit Christũ in hoc mundo pauperem vitam ducere. Probatur quatuor rationibus, quæ clare patent in litera.

¶ Circa quarum primam & tertiam notate domini prædicatores, & ꝙ oportet prædicatores a curis temporalium rerum absolutos esse, & nec apparere quòd lucri causa prædicent. Et hoc quidem contra multos militat, qui stipendio prædicant, qui locum prædicandi, non vbi maior animarum fructus, sed vbi maius stipendium præbetur, aut maior eleemosyna sperator pro se vel conuentu suo, eligunt. Primum autem quantum noceat, experientia testatur: paulatim enĩ predicatio deseritur a religiosis habentibus possessiones, quæ iam ab Episcopis, Abbatib⁹, alijsque diuitibus clericis ac religiosis deserta videtur. Secũdum autem Iesu Christi ac Ecclesiæ præcipuum officiũ, ad mercedem atque quæstum abducit.

¶ In respõsione ad primum, vbi habes differentiam inter

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus in hoc mundo debuerit pauperem vitam ducere.

AD TERTIVM sic procedi tur. Videtur quòd Christus in hoc mundo non debuerit paupe rem vitam ducere. Christus enim debuit eligibilissimam vitam assumere: sed eligibilissima vita est, quę est mediocris inter diuitias & paupertatem: dicitur enim Prouerb. 30. Mendicitatem & diuitias ne dederis mihi, tribue tãtum victui meo necessaria. ergo Christus non debuit pauperem vitam ducere, sed moderatam.

¶ 2 Præt. Exteriores diuitiæ ad vsum corporis ordinantur, quantum ad victum & vestitum: sed Christus in victu & vestitu communem vitam duxit, secundum modum aliorum, quibus conuiuebat. ergo videtur quòd in diuitijs & paupertate communem modum viuendi seruare debuerit, & non vti maxima paupertate.

¶ 3 Præt. Christus maxime homines inuitauit ad exemplum humilitatis, secundum illud Mat. 11. Discite a me, quia mitis sum & humilis corde: sed humilitas maxime commendatur in diuitibus: vnde dicitur primæ ad Timothę. vltim. Diuitibus huius sæculi ¡præcipe¦, non altum sapere. ergo videtur ꝙ Christus non debuerit ducere pauperem vitam.

SED CONTRA est, quòd dicitur Matthæ. 8. Filius hominis non habet vbi caput reclinet: quasi dicat, secundum Hieronym.* Cur me propter diuitias & sæculi lucra cupis sequi, cum tantę sim paupertatis, vt nec hospitiolum quidem habeam, & tecto vtar nõ meo? Et super illud Matthæ. 17. vt non scandalizemus eos, vade ad mare, dicit Hieronym.† Hoc simpliciter intellectum, ædificat audi torem, dum audit tantę dominum fuisse paupertatis, vt vnde tributa pro se, & Apostolo redderet, non haberet.

* In illud Mat. 8. Ecce dęs vnus scriba, aurea li. tom. 9.

RESPON. Dicendum, quòd Christum decuit in hoc mundo pauperem vitam ducere. Primo quidem, quia hoc erat congruum prædicationis officio, propter qđ venisse se dicit Marc. 1. Eamus in proximos vicos, & ciuitates, vt & ibi prædicem: ad hoc enim veni. Oportet autem prædicatores verbi Dei, vt omnino uacent prædicationi, omninò a sæcularium rerum cura esse absolutos: quod facere nõ possunt, qui diuitias possident. vnde & ipse dominus Apostolos ad prædicandum mittens, dicit eis Matthæ. 10. Nolite possidere aurum, neque argentum: et ipsi Apostoli dicunt, Act. 6. non est equum nos relinquere verbum dei, & ministrare mensis. Secundo, quia sicut mortem corporalem assumpsit, vt nobis vitam largiretur spiritualem, ita corporalem paupertatem sustinuit, vt nobis diuitias spirituales largiretur, secũdum illud secundæ ad Cor. 8. Scitis gratiam domini nostri Iesu Christi, quoniam propter vos egenus factus est, ut illius inopia diuites essetis. Tertio, ne si diuitias haberet, cupiditati, eius prædicatio ascriberetur. vnde Hiero.* dicit super Matthæ. quòd si discipuli eius diuitias habuissent, viderentur non causa salutis hominum, sed causa lucri prædicasse, & eadem ratio est de Christo. Quarto, vt tanto maior virtus diuinitatis eius ostenderetur, quanto per paupertatem videbatur abiectior. vnde dicitur in quodam sermone Ephesini concilij: Omnia paupera & vilia elegit, omnia mediocria & plurimis obscura, vt diuinitas cognosceretur orbem transformasse terrarum, propterea pauperculam elegit matrem, pauperiorem patriam, egęs fit pecunijs: & hoc tibi exponat præsepe.

* In illud Mat. 10. Nolite possidere aurum tom. 9.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ superabundantia diuitiarum & mendicitas, vitanda videntur ab his, qui volunt viuere secundum uirtutem, inquantũ sunt occasiones peccandi. Abundantia nãque diuitiarum est superbiendi occasio: mendicitas autem est occasio furandi et mentiendi, aut etiam periurandi. Quia voluntariam & necessariam paupertatem, quo ad occasionem peccandi, aduerte quòd non vocatur paupertas voluntaria, quæ solo voto firmata est, sed quæ habet perseuerantiam voluntariam: parum enĩ ꝙdest vouisse paupertatem & egre ferre illam: reincidit enim paupertas ista in necessariam paupertatem, & transit de voluntaria in in uitam. Nec sufficit voluntas perseuerans ad paupertatẽ, ita tamen vt nõ desint opportunæ cõmoditates: est enim voluntas hæc ad paupertatis nomen, & non ad paupertatis rem. Velle siquidem paupertatem & nihil sibi deesse, quòd nõ sit velle paupertatem, ex eo patet, quòd Salomon tria proponit, diuitias, paupertatem, & victui necessaria, & interduo extrema medium petit: quod appetit secundum rem ille, qui nihil vult sibi deesse sub paupertatis nomine. Oportet enim pauperem voluntarie velle, & nomen & rem paupertatis pro loco & tempore, vt velit etiam cum caret opportunis, libenter penuriam patiſsic enĩ nullius erit peccati occasio paupertas. Et quoniã hoc pauperum videtur esse: inde tanta videtur orta aut nutrita religiosorum imperfectio.

† circa fin. cõmental. c. 17. Mat. tom. 9.

Quia vero Christus peccati capax non erat, propter hanc causam, ex qua Salomon hoc vitabat, Christo vitanda non erant: neque tamen quælibet mendicitas est furandi & periurandi occasio, vt ibidem Salomon subdere videtur, sed sola illa, quæ est contraria voluntati, ad quam vitandam homo furatur & periurat: sed paupertas voluntaria hoc periculum non habet, & talem paupertatem Christus elegit.

AD 2ᵐ dicendum, quòd communi vita vti, quantum ad victum & vestitum, potest aliquis non solum diuitias possidendo: sed etiam a mulieribus, & diuitibus necessaria accipiendo, quod etiam circa Christum factum est: dicitur enim Lucæ 8. quòd mulieres quædam sequebantur Christum, quæ ministrabant ei de facultatibus suis. vt enim Hierony.* dicit contra Vigilantium, consuetudinis Iudaicę fuit, nec ducebatur in culpam more gentis antiquo, vt mulieres de substantia sua victum atque vestitum præceptoribus suis ministrarent: sed quia hoc scandalum facere poterat in nationibus, Paulus se abiecisse commemorat, sic ergo communis victus poterat esse sine solicitudine impediente prædicationis officium: non autem diuitiarum possessio.

* hoc habet formaliter c. 27. Mat. sup illud: Erant ibi mulieres. tom. 9.

AD 3ᵐ dicendum, quòd in eo, qui ex necessitate pauper est, humilitas non multum commẽdatur: sed in eo, qui voluntarie pauper est (sicut fuit Christus) ipsa paupertas est maximę humilitatis indicium.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæ Articulum quartum.*

TItulus clarus.

¶ In corpore vnica conclusio: Christus in omnibus secũdum legis præcepta conuersatus est. Hæc autem conclusio primo ꝙbatur, quo ad factum deinde quo ad conuenientiam. Quòd enim Christus in omnibus se cundum legem de facto conuersatus fuerit, probatur ex illo facto, in quo tamquam in principio comprehenduntur reliqua legalia, scilicet ex circuncisione, vt patet ex auctoritate Apostoli. Conuenientiam autẽ quare Christus seruare voluit, ostendit ex quatuor claris in litera.

Sup. q. 17. per totum. & inf. q. 47. art. 2. ad 1. & 3. dist. 14. art. 3. q. 6. ad 3. & 4. dist. 1. q. 2. art. 2. q. 3. & cap. 60. 613.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus in hac vita secundum legem conuersatus fuerit.

AD QVARTVM sic procedi tur. Videtur quòd Christus nõ fuerit conuersatus secundum legem. Lex enim præcipiebat, vt nihil operis in sabbatho fieret, sicut deus die septimo requieuit ab omni opere quod patrarat: sed ipse in sabbatho curauit hominem, & ei mandauit vt tolleret lectum suum. ergo videtur quòd non fuerit secundum legem conuersatus.

¶ 2 Præt. Eadem Christus fecit & docuit, secundum illud Act. 1. cœpit Iesus facere & docere: sed ipse Matthæ. 15. docuit, quòd omne quod intrat in os, non coinquinat hominem, quod est contra præceptum legis, quæ per esum & cõtactum quorundam animalium, dicebat hominem immundum fieri, vt patet Leuit. 11. ergo videtur, quòd ipse non fuerit secundum legem conuersatus.

¶ 3 Præt. Idem iudicium videtur esse facientis & consentientis, secundum illud Rom. 1. Non solum illi qui faciunt, sed & qui consentiunt facientibus: sed Christus consensit discipulis suis soluentibus legem, in hoc ꝙ sabbatho spicas vellebant, excusando eos, vt habetur Matthæ. 12. ergo videtur, quòd Christus non conuersatus fuerit secundum legem.

SED CONTRA est, quòd dicitur Matth. 5. Non lite putare quoniam veni soluere legem, aut prophetas: quod exponens Chysost.* dicit: Legem impleuit, primo quidem, nihil transgrediendo legalium, secundo iustificando per fidem, quod lex per literam facere non valebat.

* hom. 16. & Mat. 3. parũ a prin. illius. to. 2.

RESPON. Dicendum, quòd Christus in omnibus secundum legis præcepta conuersatus est. In cuius signum etiam voluit circuncidi: circũcisio enim, est quædam protestatio legis implendæ, secundum illud Gal. 5. Testificor omni homini circuncidenti se, quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ. Voluit autem Christus secundum legem conuersari. primo quidem, vt legem veterem approbaret. secundo, vt eam obseruando, in seipso consumaret & terminaret, ostendens quòd ad ipsum erat ordinata. tertio vt Iudæis occasionem calumniandi subtraheret. quarto, vt homines a seruitute legis liberaret, secundum illud Gal. 4. Misit deus Filium suum factum sub lege, vt eos qui sub lege erant redimeret.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd dominus super hoc se excusat a transgressione legis tripliciter. Vno quidem modo, quia per præceptum de sanctificatione sabbathi nõ interdicitur opus diuinũ, sed opus humanum: quamuis enim deus die septimo cessauerit a nouis creaturis condendis, semper tamen operatur in rerum conseruatione & gubernatione: ꝙ autẽ Christus miracula faciebat, erat operis diuini. Vnde ipse dicit Ioannis 5. Pater meus, vsque modo operatur, & ego operor. Secundo, excusat se per hoc, ꝙ illo præcepto non prohibentur opera, quæ sunt de necessitate salutis etiam corporalis. vnde ipse dicit Luc. 13. Vnusquisque vestrum sabbatho nõ soluit bouem suũ, aut asinum a præsepio, & ducit adaquare? Et infra 14. Cuius vestrum asinus aut bos in puteum cadet, & nõ cõtinuo extrahet illum die sabbathi? Manifestum est autem, ꝙ opera miraculorum, quę Christus faciebat, ad salutem corporis & animæ pertinebant. Tertio, quia illo præcepto non prohibentur opera, quę pertinent ad dei cultum. vnde dicitur Matth. 12. An non legistis in lege, quia sabbathis sacerdotes i templo sabbathum violant, & sine crimine sunt? & Ioãnis 7. dicitur, ꝙ circumcisionem accipit homo in sabbatho: ꝙ autem Christus paralytico mandauit, vt lectum suũ sabbatho portaret, ad cultum dei pertinebat, id est ad laudem virtutis diuinæ. Et sic patet, quòd sabbathum non soluebat; quamuis hoc ei iudæi falso obiicerent, dicentes Ioannis 9. Non est hic homo a deo, qui sabbathum non custodit.

AD 2ᵐ dicendum, quòd Christus voluit ostendere per illa verba, ꝙ homo non redditur immũdus, secundum animam ex vsu ciborum quorumcumque secundum suam naturam, sed solum secundum quãdam significationem: quòd autem in lege quidam cibi dicuntur immundi, hoc est per quandam significationem. vnde Augustinus* dicit contra Faustum: si de porco & agno requiratur, vtrum natura mundus est, dicimus quòd omnis creatura dei bona est, quadam vero significatione agnus mundus, porcus immundus est.

* Lib. 6. c. 7. non longe a princip. tom. 6.

AD 3ᵐ dicendum, quòd etiam discipuli, qui esurientes, spicas sabbatho vellebãt, a transgressione legis excusantur propter necessitatem famis: sicut & Dauid non fuit transgressor legis, quando propter famis necessitatem comedit panes, quos ei edere non licebat.

¶ *Super Quæstionis quadrageſimæprimæ Articulum primum.*

QVAESTIO XLI.

De tentatione Chriſti, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt, de tentatione Chriſti.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

Primo, Vtrum fuerit conueniens Chriſtum tentari.
¶ Secundo, De loco tentationis.
¶ Tertio, De tempore:
¶ Quarto, de modo & ordine tentationis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum conueniens fuerit, Chriſtum tentari.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſto tẽtari non conueniebat. Tentare enĩ eſt experimentum ſumere, quod quidem non fit, niſi de re ignota: ſed virtus Chriſti erat nota etiam dæmonibus: dicitur enim Luc. 4. quòd non ſinebat dæmones loqui, quia ſciebant eum eſſe Chriſtum. ergo videtur quòd non decuerit Chriſtum tentari.

¶ 2 Præt. Chriſtus ad hoc venerat, vt op era diaboli diſſolueret, ſe cundum illud Ioannis. 3. In hoc ap paruit filius dei, vt diſſoluat opera diaboli: ſed non eſt eiuſdem diſ ſoluere opera alicuius, & ea pa ti. et ita videtur inconueniens fuiſſe, quòd Chriſtus pateretur ſe tentari a diabolo.

¶ 3 Præt. Triplex eſt tentatio, ſcilicet a carne, a mundo, & a diabolo: ſed Chriſtus non fuit tentatus nec a carne, nec a mundo. ergo nec etiam debuit tẽtari a diabolo.

SED CONTRA eſt, quòd dicitur Matth. 4. Ductus eſt Ieſus a ſpiritu in deſertum, vt tentaretur a diabolo.

RESPON. Dicendum, quòd Chriſtus tentari voluit. Primo qui dem, vt nobis contra tentationes auxilium ferret. vnde Greg.* dicit in homil. non erat indignum Redemptori noſtro, quòd tentari voluit, qui venerat occidi: vt ſic ten tationes noſtras ſuis tentationibus vinceret, ſicut mortem noſtram, ſua morte ſuperauit. Secundo, propter noſtram cautelam, vt nullus quantumcumque ſanctus ſe æſtimet ſecurum & immunem a tentatione. vnde & poſt baptiſmum tentari voluit: quia, ſicut Hilarius dicit ſuper Matthæ. † in ſanctificatis maxime diaboli tentamenta craſſantur: quia victoria magis eſt ei exoptata de ſanctis. vnde & Eccle. 2. dicitur, Fili, accedens ad ſeruitutem dei, ſta in iuſtitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem. Tertio, propter exemplum, vt ſcilicet nos inſtrueret qualiter diaboli tentationes vincamus. vnde Auguſtinus. * dicit in quarto de Trinita. quòd Chriſtus diabolo ſe tentandum præbuit, vt ad ſuperandas tentationes eius mediator eſſet, non ſolum per adiutorium, ve rum etiam per exemplum. Quarto, vt nobis fiduciam de ſua miſericordia largiretur. vnde dicitur Hebræorum. 4. Non habemus pontificem, qui non poſſit compati infirmitatibus noſtris, tẽtatum autem per omnia, pro ſimilitudine abſque peccato.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut Auguſtinus* dicit in 9. de Ciuitate dei, Chriſtus tantum innotuit dæmonibus, quãtum voluit: non per id, quod eſt vita æterna, ſed per quædam temporalia ſuæ virtutis effecta, ex quibus quandam coniecturam habebant Chriſtum eſſe filium dei: ſed quia rurſus in eo quædam ſigna humanæ infirmitatis videbant, non pro certo cognoſcebant eum eſſe filium dei: & ideo eum tentare voluit. Et hoc ſignatur Matthæi. 4. vbi dicitur, quòd poſtquàm eſurijt, acceſſit tentator ad eum: quia vt Hilarius dicit, * tentare Chriſtum diabolus non fuiſſet auſus, niſi in eo per eſuriei infirmitatem, quæ ſunt hominis, recognoſceret. et hoc etiam patet ex ipſo modo tentandi, cum dixit, ſi filius dei es. quod exponens Ambroſius * dicit, quid ſibi vult talis ſermonis exordſus, niſi quia cognouerat dei filium eſſe vẽturum, ſed veniſſe per infirmitatem corporis non putabat?

AD 2m dicendum, quòd Chriſtus venerat diſſoluere opera diaboli, non poteſtatiue agendo, ſed magis ab eo & eius membris patiendo, vt ſic diabolum vinceret iuſtitia, non poteſtate, ſicut Auguſtinus. * dicit 13. de Trinita. quòd diabolus non potentia dei, ſed iuſtitia ſuperandus fuit: ſcientia dæmonum in principio prædicatiõis Chriſti: qm̃ licet Lucas dicat illa verba inter narrã dũ d̃ miraculis Chriſti, non tñ dicit, q̃ tunc primo didicerunt dæmones illum eſſe Chriſtum. Et propterea illud Lucæ verbum, quia ſciebant illum eſſe Chriſtum, ad præte ritum tempus inculpabiliter & ratio nabiliter ab Auctore relatum videtur. Viderunt ſiquidem dæmones, & quæ ab angelis in die na tiuitatis Chriſti dicta ſunt, & quæ a paſtoribus geſta, & quæ a Magis duce ſtella, & quæ a Simeone & Anna dicta ſunt: & poſtea Chriſti verba ad ma trem in templo, de Patre ſuo, & dicta a Ioanne Baptiſta de Chriſto. Ex quibus facile erat cognoſcere illum eſſe Chriſtum abſq; vlterioribus miraculis: collatione præ ſertim facta cum prophetijs. Vnde vi ſa tam longa inedia, & quòd eſurijt, tentauit noſſe, ſi filius dei eſſet.

¶ In rñſione ad ter tiũ, dubiũ occurrit, an verũ ſit oẽm tẽtationẽ ab intrinſe co, eſſe p̃ctũ. vñ q̃ non: ga naturalib̃ non meremur nec demeremur: concu piſcentia aũt carnis & illi⁹ delectatio naturalis ẽ. nullũ ergo p̃ctũ ẽ cõcupiſcẽtia aut delectõ carnis.

¶ Et cõfirmatur: ga certũ eſt i Chriſto fuiſſe carnalẽ delectationẽ ſm̃ guſtũ vel tactũ, cum comedebat aut bibebat aliq̃d delectabile: puta bonum panem, bonum vinum, &c. ergo non ergo omnis delectatio ſenſibilis eſt peccatum.

¶ Ad hoc dr̃, q̃ nullus mentis compos dicit, q̃ oĩs delectatio ſm̃ carnẽ, ſeu ſõ ſum ſit p̃ctũ: oporteret. n. naturã ipſã eſſe malã, ſi delectatio naturalis eſſet mala. Vñ in ſtatu innocẽtię fuiſſẽt delectatiões naturales abſq; peccato vllo, & in Chriſto non eſt dubium, quòd eum fatigatus ex itinere ſedebat ſuper puteum, quies illa erat delectabilis ſeſſo corpori, & ſimiliter panis ſuo ſano palato erat ſuauis, & oculis lux ſolis amabilis, & ſic de alijs. Sed aliud eſt loqui de concupiſcentia & delectatione naturali, & aliud eſt loqui de concupiſcentia & delectatione aduerſus ſpiritum: naturalia ſiquidem vt ſic, non exorbitant a recta ratione, ac per hoc non tendunt aduerſus ſpiritum: ſed a ratione neceſſe eſt declinare eas, quæ contrariæ ſpiritui ſunt. Quo circa cõcedẽdum eſt, quòd nonnullum peccatum eſt, cum caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, ratione concupiſcentiæ ſeu delectationis ali quid præter rationem habentis, & non ratione naturalis appetitus aut delectationis. Tentatio autem ab intrinſeco, quia aduerſus ſpiritum ẽ, non importat naturales motus abſolute, ſed præter rationem.

¶ *Super Quæſtionis quadrageſimæprimæ Articulum ſecundum.*

TItulus clarus.
¶ In corpore vnica concluſio: Chriſtus conueniẽter tentatus eſt in deſerto. Probatur tripliciter, primo, ratione ſolitudinis: ſecundo, ratione myſterij, vt ſcilicet homĩem de mundo deſerto liberaret: tertio ratione inſtructionis, vt ſcilicet doceremur ad meliora tendentibus diabolum inuidere. Omnia clara ſunt.
¶ In reſponſione ad tertium perſpice diligenter euangeliſtas, & inuenies manifeſte figmenta eſſe hæc, quę in litera re itantur de imaginario mõte & templo. Dicitur autem ad litera. Et ideo circa tentationem Chriſti conſiderandum eſt, quid propria voluntate fecit, & quid a diabolo paſſus fuit. quòd enim tentatori ſe offerret, fuit propriæ voluntatis. vnde dicitur Matthæ. 4. Ductus eſt Ieſus in deſertum a ſpiritu, vt tentaretur a diabolo: quod Gregor.* intelligendum dicit de Spiritu ſancto, vt ſcilicet illuc eum ſpiritus ſuus duceret, vbi eum ad tentandum ſpiritus malignus inueniret: ſed a diabolo paſſus eſt, vt aſſumeretur, vel ſupra pinnaculum templi, vel etiam in montem excelſum valde. Nec eſt mirum (vt Grego. † dicit) ſi ſe ab illo permiſit in montem duci, qui ſe permiſit a membris ipſius crucifigi. Intelligitur autem a diabolo aſſumptus, non quaſi ex neceſſitate: ſed quia (vt Origen. * dicit ſuper Luc.) ſequebatur eum ad tentationem, quaſi athleta ſponte procedens.

AD 3m dicendum, quòd ſicut Apoſtolus dicit, Chriſtus in omnibus tentari voluit abſque peccato. Tentatio autem quæ eſt ab hoſte, poteſt eſſe ſine peccato: quia fit per ſolam exteriorem ſuggeſtionem. Tentatio autem quæ eſt a carne, non d poteſt eſſe ſine peccato: quia huiuſmodi tentatio fit per delectationem & concupiſcentiam. Et ſicut Auguſt. † dicit, nonnullum peccatum eſt, quãdo caro concupiſcit aduerſus ſpiritum. Et ideo Chriſtus tentari voluit ab hoſte, ſed non a carne.

ARTICVLVS II.

Vtrum Chriſtus in deſerto tentari debuerit.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus non debuerit tentari in deſerto. Chriſtus enim tentari voluit propter exemplum noſtrum, vt dictum eſt: * ſed exemplum debet manifeſte proponi illis, qui ſunt per exemplum informandi. non ergo debuit in deſerto tentari.

¶ 2 Præt. Chryſoſt.* dicit ſuper Matth. quòd tunc maxime inſtat diabolus ad tentandum, cum videt ſolitarios: vnde & in principio mulierem tentauit, ſine viro eam inueniens: et ſic videtur per hoc, quòd in deſertum iuit, vt tentaretur, quòd tentationi ſe expoſuit. cum ergo eius tentatio ſit noſtrũ exemplum, videtur quòd etiam alij debeant ſe ingerere ad tentationes ſuſcipiendas, quod tamen videtur eſſe periculoſum, cum magis tentationum occaſiones vitare debeamus.

¶ 3 Præt. Matthæ. 4. ponitur ſecunda Chriſti tentatio, qua diabolus Chriſtum aſſumpſit in ſanctam ciuitatem, & ſtatuit eum ſuper pinnaculum templi: quod quidem non erat in deſerto. non ergo tentatus eſt ſolum in deſerto.

SED CONTRA eſt, quòd dicitur Marc. 1. q̃ erat Ieſus in deſerto quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, & tentabatur a Satana.

RESPON. Dicendum, quòd (ſicut dictum eſt*) Chriſtus propria voluntate ſe diabolo exhibuit, ad tentandum, ſicut etiam propria voluntate membris eius ſe exhibuit ad occidendum, alioquin diabolus venire ad eum non auderet. diabolus autem magis attentat aliquem, cum eſt ſolitarius: quia, vt dicitur Eccleſiaſt. 4. ſi quiſpiam præualuerit contra vnum, duo reſiſtunt ei. et inde eſt, quòd Chriſtus in deſertum exiuit, quaſi ad campum certaminis, vt ibi a diabolo tentaretur. vnde Ambroſius* dicit ſuper Lucam, quòd Chriſtus agebatur in deſertum conſilio, vt diabolum prouocaret. nam niſi ille certaſſet, ſcilicet diabolus, non iſte viciſſet, ideſt Chriſtus. Addit autem & alias rationes, dicens hoc Chriſtum feciſſe myſterio, vt Adam de exilio liberaret, qui ſcilicet de paradiſo in deſertum eiectus eſt, & exemplo, vt oſtenderet nobis diabolum ad meliora tendentibus inuidere.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Chriſtus proponitur omnibus in exemplum per fidem, ſecundum illud Hebræ. 12. Aſpicientes in Auctorem fidei & conſumatorem Ieſum. Fides autem (vt dicitur Roman. 10.) eſt ex auditu, non autem ex viſu. Quinimmo Ioan. 20. dicitur, Beati qui non viderunt & crediderunt. et ideo ad hoc quòd tentatio Chriſti eſſet nobis in exemplum, non oportuit quòd ab hominibus videretur, ſed ſufficiens fuit, quòd hominibus narraretur.

AD 2m dicendum, quòd duplex eſt tentationis occaſio. Vna quidem ex parte hominis, puta cum aliquis ſe peccato propinquum facit, occaſiones peccandi non euitans. Et talis occaſio tentationis eſt uitanda, ſicut dictum eſt* Loth. Gen. 19. Ne ſteteris in omni regione circa Sodomam. Alia uero tentationis occaſio eſt ex parte diaboli, qui ſemper inuidet ad meliora tendentibus, vt Ambr. † dicit. Et talis tentationis occaſio non eſt uitanda. Vnde dicit Chryſoſt.* ſuper Mat. q̃ nõ ſolum Chriſtus ductus eſt in deſertum a Spiritu, ſed omnes filij dei habentes Spiritum ſanctum: non enim ſunt contenti ſedere otioſi, ſed Spiritus ſanctus urget eos aliquod magnum apprehendere opus, quod eſt eſſe in deſerto, quãtum ad diabolum: quia non eſt ibi iniuſtitia, in qua diabolus delectatur. Omne etiam bonum opus eſt deſertum, quantum ad carnem & mundum: quia non eſt ſecundum uoluntatem carnis & mundi. Talem autem occaſionem tentationis dare diabolo, non eſt periculoſum, quia magis eſt auxilium Spiritus ſancti, qui eſt perfecti operis actor, quàm impugnatio diaboli inuidentis.

AD 3m dicendum, quòd quidam dicunt omnes tentationes factas fuiſſe in deſerto: quorum quidam dicunt, quòd Chriſtus ductus eſt in ſanctam ciuitatem,

Opuſ. 60. c. 11. priñ. — ¶ In tertia autem ratione percipe, q̃ modus vincendi tẽtationes eſt, recurſus ad diuinas ſcripturas, & eadem ratione ad ſanctorũ exempla: hoc enim dominus in ſua pugna ac victoria docuit, dũ ſic pugnauit & vicit. ¶ In reſponſione ad primum circa notitiam dæmonum de Chriſto, duo ſũt videnda. Primum, quid dæmones ſciuerunt de Chriſto, quod inferius tractabitur in quæſt. de miraculis Chriſti. Secundum eſt, quorſum ab Auctore hic affertur notitia habita a dæmone de Chriſto, cuius Lucas meminit cap. 4. cum manifeſte pateat Euangeliſtam loqui poſt viſa miracula, hic autem eſt ſermo ante miracula: nam poſt regreſſum a deſerto, cœpit Chriſtus prædicare & miracula facere. ¶ Ad hoc dicitur, quòd coactus fuit Auctor ex tentatiõis actu de incertitudine notitiæ de Chriſto apud dæmones, loqui. Interuit autem verbum Lucæ euangeliſtæ de

* hom. 16. in euang. non longe a princ. — † Ca. 3. i Matt. non longe a prin. — * hom. 16. in euãg. nõ lõge a prĩ. — † hom. 16. in euang. q̃ legit Dom. 1. in quadrag. — * li. 4. c. 1. aliquantulum a pri. tom. 3. — *hom. 32. 1 Luc. in prĩ. tom. 3. — * li. 9. c. 11 a prĩ. to. 1. — D. 445. — † lib. 19. de ciuita. Dei, c. 4. a medio. tom. 5. — * Ca. 4. i Mat. non remote a princ. — *Art. ꝓced. — Amb. lib. 2 i Luc. c. 1. in ordi. in titul. de 2. tentatione Chñi to. 2. — * hom. 13. in Matth. paulo poſt prin. to. 5. — lib. 13. c. 15 1 prĩ. to. 5. — * art. ꝓced. ad 2. — * libr. 4. in Luc. in tit. d̃ ductu Ieſu in deſertum nõ lõge a fine tom. 5. — * art. ꝓced. ad 3. & 2. 2. q. 88. art. 4. ad 2. — †Amb. li. 4. i Luc. c. de ductu Ieſu in deſertũ nõ procul a fin. to. 5. — *hom. 5. in Mat. i ope re imperfecto, i 3. pa. a prĩ. to. 2.

zem, non realiter, sed secundum imaginariam visionem. quidam autem dicunt, quòd etiam ipsa ciuitas sancta, ideſt, Hierusalem, deſertum dicitur; quia erat derelicta a deo; sed hoc non est necessarium, quia Marcus dicit, quòd in deserto tentabatur a diabolo; non autem dicit, quòd solum in deserto.

¶ Super Quæstionis quadragesimæprimæ Articulum tertium.

TItulus clarus, ¶ In corpore vna conclusio: Conuenienter post ieiunium Christus tentari voluit. Probatur tripliciter. Omnia clara sunt.

¶ In responsione ad secundum noli despicere expositionē Bedæ de tentationibus alijs ante illas tres nominatas; quoniam potuit fæpe diabolus varias corporeas similitudines formare ad tẽrandum Christum, sicut legimus, quòd ad tentandum Antoniũ tot formauit.

¶ In responsione ad tertiũ, habes duas responsiones. Alteram ex Ambro. q diabolus recessit vsque ad tempus passionis per sua membra aperte pugnaturus; alteram, q per sua membra pugnãdo, redijt etiam tentans de tristitia & odio proximorũ: excitatio quippe tot aduersantiũ, & querentium eius mortem, tentatio erat Christi ad odio habendum illos, & contristandum de illis prosequentibus.

ARTICVLVS. III.

Vtrum Christi tentatio debuerit esse post ieiunium.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christi tentatio non debuerit esse post ieiuniũ. Dictum est enim supra, * q Christum non decebat conuersationis austeritas; sed maximę austeritatis fuisse videtur, quòd quadraginta diebus & quadraginta noctibus nihil comederit: quia scilicet in illis diebus nullum omnino cibum sumpsit, vt Greg.* dicit. ergo non videtur, quòd debuerit huiusmodi ieiunium tẽtationi præmittere.

¶ 2 Præt. Mar. primo dicitur, quòd erat in deserto quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, & tentabatur a Satana: sed quadraginta diebus & quadraginta noctibus ieiunauit. ergo videtur, quòd non post ieiunium, sed simul dum ieiunaret, sit tentatus a diabolo.

¶ 3 Præt. Christus non legitur, nisi semel ieiunasse; sed non solum semel fuit tentatus a diabolo; dicitur enim Luc. 4. quòd consummata omni tentatione, diabolus recessit ab illo vsque ad tempus. sicut ergo secundæ tentationi non præmisit ieiunium, ita nec primæ præmittere debuit.

SED CONTRA est, quòd dicitur Matthæ. 4. Cum ieiunasset quadraginta diebus & quadraginta noctibus, postea esurijt, & tunc accessit ad eum tentator.

RESPON. Dicendum, quòd conuenienter Christus post ieiunium tentari voluit. Primo quidem, propter exemplum; quia cum omnibus (sicut dictum est*) immineat se contra tentationes tueri, per hoc quòd ipse ante tentationem futuram ieiunauit, docuit quòd per ieiunium nos oportet contra tentationes armari, vnde inter arma iustitiæ Apostolus ieiunia connumerat, secundæ ad Corinth. 6. Secundo, vt ostenderet, quòd etiam ieiunantes diabolus aggreditur ad tentandum, sicut alios, qui bonis operibus vacant; & ideo sicut post baptismum, ita post ieiunium Christus tentatur. vnde Chrysostomus* dicit super Matthæum, vt discas quàm magnum bonum est ieiunium, & qualiter scutum est aduersus diabolum, & quoniam post baptismum non lasciuię, sed ieiunio intendere oportet, ideo Christus ieiunauit, non ieiunio indigens, sed nos instruens. Tertio, quia post ieiunium secuta est esuries, quæ dedit diabolo audaciam eum aggrediendi, sicut dictum est.* Cum autem esurijt Dominus (vt Hilarius dicit super Matthæ.†) non fuit ex surreptione inediæ, sed naturæ suæ hominem dereliquit: non enim erat a Deo diabolus: sed a carne vincendus. vnde etiam vt Chrysostomus* dicit, non vltra processit in ieiunando, quàm Moyses & Helias, ne incredibilis videretur carnis assumptio.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christum non decuit conuersatio austerioris vitæ, vt se communem exhiberet illis, quibus prædicauit. nullus autem debet assumere prædicationis officium, nisi prius fuerit purgatus & in virtute perfectus, sicut & de Christo dicitur, Actuum 1. quòd cœpit Iesus facere & docere: et ideo Christus statim post baptismum austeritatem vitæ assumpsit, vt doceret post carnem edomitam, oportere alios ad prædicationis officium transire, secundum illud Apostoli, Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte cum alijs prædicauero, ipse reprobus efficiar.

AD 2^m dicendum, quòd verbum illud Marci, potest sic intelligi, quòd erat in deserto quadraginta diebus & quadraginta noctibus, quibus scilicet ieiunauit: quod autem dicitur, Et tentabatur a Satana, intelligendum est, non in illis quadraginta diebus & quadraginta noctibus, quibus ieiunauit, sed post illos, eo quòd Matthæ. dicit, quòd cum ieiunasset quadraginta diebus & quadraginta noctibus, postea esurijt, ex quo sumpsit Tentator occasionem accedendi ad ipsum. vnde & quod subditur, Et angeli ministrabant ei, cõsecutiue intelligendum esse ostenditur, ex hoc quòd Matthæi quarto dicitur, Tunc reliquit eum diabolus, scilicet post tentationem, & ecce angeli accesserunt & ministrabant ei: quod vero interponit Mar. eratque cum bestijs, inducitur, secundum Chrysost.* ad ostendendum quale erat desertum, quia scilicet erat inuium hominibus, & bestijs plenum. Tamen secundum expositionem Bedæ* dominus tentabatur quadraginta diebus, & quadraginta noctibus: sed hoc intelligendum est non de illis tentationibus visibilibus, quas narrant Matthæ. & Lucas, quæ manifeste factæ sunt post ieiunium: sed de quibusdam alijs impugnationibus, quas forte illo ieiunij tempore Christus est a diabolo passus.

AD 3^m dicendum, quòd sicut Ambrosius* dicit super Lucam, recessit diabolus a Christo vsque ad tempus, quia postea non tentaturus, sed aperte pugnaturus aduenit, tempore scilicet passionis. Et tamen per illam impugnationem videbatur Christum tentare de tristitia & odio proximorum: sicut in deserto de delectatione gulæ, & contemptu dei per idololatriam.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum fuerit conueniens ordo & modus tentationis Christi.

¶ Super Quæstionis quadragesimæprimæ Articulum quartum.

TItulus de mõ & ordine. Ordo ad ipsas tẽtationes iter se respicit, q̃ prima, quæ secũda, quæ tertia. Modus & ordo simul, ad singulas respiciunt tentationes, quo ad modũ proponendi, ordinẽq; deducendi ad intentum.

¶ In corpore fiunt quatuor. Primo, in cõmuni modus ac ordo tẽtationis ab hoste ponitur, & modus est per viam suggestiõis eorum, ad quę homo est affectus: ordo est, vt a leuioribus incipiat spirituales tentare, & inde ad grauiora, inde ad grauissima. Probaturque auctoritate Greg. Secundo, declarantur hæc seruata in tẽtatione primi hominis. Tertio, applicantur hæc ad tentationem Christi: & redditur ratio, quare in primis dixit, Si filius dei es, & in tertia, non. Quarto modus resistendi ponitur, & laudat, & ex honore humani generis, & ex hostis maiore pœna.

¶ Circa has Christi tentationes aduertendum est, quòd tentationes erant & incitationes ad peccatum, vt in litera exponitur, & explorationes deitatis in Christo, vt verba tẽtationis monstrãt, Si filius dei es. ita quòd in ordine ad filium dei sunt explorationes, in ordine ad purum hominẽ inductiones sũt ad peccatum. Vtroque autem modo sunt tẽtationes, vel deitatis cognoscendę, vel peccato polluendi. Vnde glos. Matth. 4. dicit, Sic tentat, vt exploret quod veretur: sic explorat, vt tentando decipiat. Et rursus suadet esuriem pane de lapidibus facto releuare, vt ex mutatione cognoscat virtutem, & si purus homo esset, panis oblectamento illuderet esurienti patienti.

¶ Et quia vt sunt suggestiones ad peccandum, in litera tractantur, expedit de eis loqui, vt sunt explorationes deitatis: memorans siquidẽ diabolus Trinitatis sibi ceterisq; angelis reuelatæ p fidem ante casum: & inde coacte credens Patrem & Filiũ & Spiritũsanctum vnũ esse deũ (sicut etiam Christiani damnati nũc credunt) cum audisset a Gabriele archangelo, Filius Altissimi vocabitur, & in baptismo Christi, Hic est filius me* dilectus, videnscque Christum post ieiunium esurire, quod de deitate audierat, ex superbia ei in dubium venit, vt gloſ. ibidem dicit, & etiã quia filius dei, non solum consubstantialiter, sed alio modo dici potuisset. Exploraturus autem deitatẽ Christi ab actu deitatis p prio, scilicet, Dixit & facta sunt, inchoauit, Dic vt lapides isti panes fiant: ita quòd nõ solum ex subſtantia facti, scilicet de lapidis in panẽ mutatione, sed ex modo faciendi proprio soli deo, deitatem exploraret, nec ex opere hoc modo tantum, sed ex ipso apposito in testificationem, quòd filius dei esset. Cogitabat enim, quòd si protestimonio q esset filius dei, diceret Christus vt lapis fieret panis, aut fieret panis, aut non. Et si quidem fieret, iam explorata esset Christi deitas apud dæmonem, qui perspiciebat suo intellectu, an lapis fuisset cõuersus in panem vere, an apparẽter, ex solo imperio, an applicando actiuæ passiuis (vt magi coram Pharaone serpentes fecerunt) cum deus non posſit esse testis mendacij. Si autem non fieret, induxisset Christum ad peccatum, quo attentasset facere miraculum sine necessitate, & non potuisset.

¶ Et quoniam deſusa est eius exploratio, & deiecta suggestio inopinata via. ſ. per auctoritatem Scripturæ: ideo secundo tentat, explorãdo similiter & suggerendo, si filius dei es, mittre te deorsum, apposita auctoritate scripturæ, ex quo videbat, non peccasset: sicut non peccauit, cum panes multiplicauit (quod non fuit minus miraculum) vt tur bæ esurienti subueniret. ergo videtur quòd nulla fuerit illa tentatio.

¶ 2 Præt. Nullus persuasor conuenienter suadet contrarium eius, quod intẽdit: sed diabolus statuẽs Christum supra pinnaculum templi, intendebat, eum de superbia seu vana gloria tentare. ergo incõuenienter persuadet ei, vt se mittat deorsum, quod est contrarium superbiæ vel vanegloriæ, quę semper quærit ascendere.

¶ 3 Præt. Vna tentatio conueniens est, vt sit de vno peccato: sed in tentatione, quæ fuit in monte, duo peccata persuasit, scilicet cupiditatem, & idololatriam. non ergo conueniens videtur fuisse tentationis modus.

¶ 4 Præt. Tentationes ad peccata ordinantur: sed septem sunt vitia capitalia, vt in secunda parte habitum est.* non autem tentauit, nisi de tribus, scilicet gula, vana gloria & cupiditate. non ergo videtur sufficiens tentationis modus fuisse.

¶ 5 Præt. Post victoriam omnium vitiorum, remanet homini tentatio superbiæ vel vaneglorię: quia superbia etiam bonis operibus insidiatur, vt pereant, sicut dicit Auguſt.* Inconuenienter ergo Matth. vltimam ponit tẽtationem cupiditatis in monte, mediam autem inanisgloriæ in tẽplo, præsertim cum Luc. ordinet econuerso.

¶ 6 Præt. Hieronym.† dicit super Matth. quòd ꝓpositum Christi fuit diabolum humilitate vincere, non potestate. ergo non imperiose & obiurgando, eũ repellere debuit, dicens, Vade retro Satana.

¶ 7 Præt. Narratio euangelij videtur falsum continere. non enim videtur possibile, quòd Christus supra pinnaculum templi statui potuerit, quin ab alijs videretur: neque aliquis mons tam altus inuenitur, vt inde totus mundus inspici possit, vt sic ex eo potuerint Christo omnia regna mundi ostendi. inconuenienter ergo videtur descripta Christi tentatio.

SED CONTRA est, scripturæ sacræ auctoritas.

RESPON. Dicendum, quòd tentatio, quæ est ab hoste, fit per modum suggestionis, vt Greg.* dicit: non autem eodem modo potest aliquid omnibus suggeri, sed vnicuique suggeritur aliquid ex his, circa quæ est affectus. Et ideo diabolus hominem spiritualem, non statim tentat de grauibus peccatis: sed paulatim a leuioribus in cipit, vt postmodum ad grauiora perducat. vnde Greg.* 31. Moral. exponẽs illud Iob. 39. Procul odoratur bellum, exhortationem ducum & vlulatum exercitus, dicit: Bene duces exhortari dicti sunt, exercitus vlulare: qa prima vitia, deceptæ menti quasi sub quadam ratione se ingerunt, sed innumera quæ sequuntur, dum hanc ad omnem infamiam pertrahunt, quasi bestiali clamore confundunt. Et hoc idem diabolus obseruauit in tentatione primi hominis. nam primo solicitauit mentem primi hominis de ligni vetiti esu, dicens Gen. 3. Cur præcepit vobis deus, vt non comederetis de omni ligno paradisi? secundo, de inanigloria, cum dixit, Aperientur oculi vestri. tertio perduxit tentationem ad extremam superbiam, cũ dixit, Eritis sicut dij, scientes bonum & malum. Et hunc etiam tentandi ordinem seruauit in Christo. Nam primo tentauit ipsum de eo, quod appetunt quantumcumque spirituales viri, scilicet de sustentatione corporalis naturæ per cibum. secundo procesſit ad id, in quo spirituales viri quãdoq; deficiunt, vt scilicet aliqua ad ostẽtationem operentur, quod pertinet ad inanem gloriam. tertio perduxit tẽtationem ad id, quod iam non est spũaliũ virorum, sed carnalium, ſ. vt diuitias & gloriã mundi concupiscant, vsq; ad contẽptum dei. Et ideo in primis duabus tentationibus dixit, Si filius dei es, nõ autem in tertia, quæ non potest cõuenire spiritualibus viris, qui sunt per adoptionem filij dei, sicut duæ primæ. His autem tentationibus Christus restitit testimonijs legis, non potestate virtutis, ut hoc ipso & plus hominem honoraret, & aduersarium plus puniret, cum hostis generis humani non quasi a deo, sed quasi ab homine vinceretur, sicut dicit Leo Papa.*

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd uti necessarijs ad sustentationem, nõ est peccatum gulę, sed quod ex desiderio huius sustentationis homo aliquid inordinatum faciat, ad vitium gulæ pertinere potest. Est autem inordinatũ, q aliquis, ubi potest recursus haberi ad humana subsidia, pro solo corpore sustentando, miraculose sibi cibum quærere uelit. Vnde & dñs filijs Israel miraculose manna

§. præced. arti. 2.

*hom. 16. in euange. circa med.

* art. 1. huius q.

*hom. 13. in Matthę, paulo post prin. to. 2.

* ar. 1. ad 1. arg.

† Ca. 1. in Matth. nisi lõge a pri. *hom. 5. in Matthæum opere imperf. ante med. to. 1. & hom. 1. in Genes. a med. to. 1.

* hom. 15. in Matth. paulo a prin. to. 2.

* c. 1. Mar. in ca. 5. secũdũ eius ord. to. 2.

*libr. 4. in Luc. c. 4. tenta. Christ. a med. tom. 3.

*Opus. 60. ca. 11. circa med.

¶ 1. 2. q. 84. art. 4.

*In reg. 3. nõ remot. a prin. to. 2.

* hom. 16. in euange. paulo post prin.

* li. 31. Moral. c. 14. in prin.

*In serm. 1. de quadra. paulo ante med.

quòd Christus Scripturæ auctoritate vtebatur. Similiter cogitans si id efficeret illæsus ad testandum se filium dei, explora tam fore illius deitatem : vtpote absque vlla necessitate, pro solo nutu miracula in testimonium suæ deitatis facientis. Si vero læderetur, iam peccatum haberet in anima & in corpore, & inuētum esset, ℘ non esset dei filius.

¶ Sed dominus auctoritate scripturæ omnem eius machinationem delusit: propter quod diabolus ad occultiorē explorādi modum se transtulit, proponendo apertissima mala sub specie tegni, Hæc omnia tibi dabo si cadēs adoraueris me. Hæc.n. quantum ex parte explorationis se tenent, non ea ratione proposuit, vt si filius dei esset hoc faceret : sciebat enī valde contrariari filio dei hanc adorationem: sed ea ratione proposuit, vt si filius dei esset, non ferret tam nefandam propositionē: sed responderet auctoritatiue: Ego debeo a te adorari, & tu præsumis suggerere, si cadēs adoraueris me, & vel sic exploratam ex eius ore haberet suam deitatem. Et propterea in tertia tentatione non proposuit, si filius dei es, sed in mente retinuit, quòd si filius dei es, auctoritatiue refellendo proposita manifestabis te filium dei. Sed dominus increpationem eius, non omittens, ad scripturam de deo adorando, tacens de seipso se cōtulit, & sic explorationem omnem delusit: & cōstantiam, inquantum homo, seruauit ex proposito totius mundi regno, non declinādo ad quod suggestio illa, vt incitatiua ad malum tendebat: sciebat enim ℘ regnandi gratia etiam religio violāda a mortalibus est credita.

* li. 2. c. 19. in medio, tom. 5.

* lib. 4. in Luc. in tit. de 3. tēt. Christi, a med. to. 5.

¶ Nec rationi consentaneum videtur, vt tentationes istæ quas visibiliter apparens dæmon exercuit (vt collocutiones manifestant) his solis verbis, quæ Matthæus euangelista narrat, fuerint contentæ: sed multis essent sultæ ornatæque verbis omissis ab euangelistis, substantialia tantum narrantibus.

¶ Circa rationem ordinis harum tentationū in litera ex Gregorio assignatam, dubium occurrit: quia ratio illius ordinis, s. vt a leuioribus ad graviora cognoscēdat, tētatio spiritualiū locum habet, quando paulatim hostis vincit spiritualem virum. Ex quo enim vicit in minoribus, tentat ad grauiora: sed vbi in minoribus succubuit hostis, non patet sibi aditus ad maiora & quia dæmon fuit in prima tentatione superatus a Christo, non videtur ad alias processisse ex ratione assignata.

¶ Ad hoc dicitur, quòd ratio illius ordinis ad tentandum spirituales viros, non est solum præsupposito casu in prima tentatione, sed simpliciter & absolute: nam si casus interuenit, clare patet ratio processus ad grauiora. Si vero casus non interuenit, nihilomin⁹ eadem ratione progredi debet tentatio : quia multi sunt qui in his, quæ minoris sunt culpæ ex suo genere (vt peccata carnis) exhibent se constantes, qui tamen in peccatis spiritualibus vt vana gloria, debiles inueniuntur. Et rursum qui gloriam nō affectant, ad oblatum regnum mouētur, iuxta illud Iulij Cæsaris, Si iusiurandum violādum est, regnandi gratia violandum est. Non dissonat ergo reddita ratio ordinis tētationum, ab ipsa Christi victoria.

* lib. 4. c. 6. de recessu diaboli a Christo circa prin. tom. 5.

* li. 1. c. 16. circa med. tom. 4.

¶ In responsione ad primum, dubiū occurrit, quoniam non recte videtur opinatum, quòd si Christus miraculum fecisset, conuertendo lapidem in panem ederdum a seipso, quòd peccasset. Nam scriptū est, quòd de facto miraculose completa tentione passus est, Angelis ministrantibus : ex hoc enim apparet, quòd sicut absque peccato miraculum fecit de ministerio angelorum, ita potuisset de conuersione lapidis in panem.

¶ Ad hoc dicitur, quòd aliud est loqui de Christo, & aliud loqui de puro homine. Nam de puro homine loquendo, verificatur, quod in litera dicitur, scilicet inordinatum esse, vt aliquis miraculose cibum habere velit, vbi ad humana subsidia recursus potest haberi. Et ex hac communi ratione putauit diabolus, quòd Christus si purus homo esset, peccatum incurreret, ad miraculum recurrendo de conuersione lapidis in panem. Sed loquendo de Christo, qui est vniuersorum dominus, absque omni peccato poterat & conuertendo lapidem in panem, & ministerio angelorum, & quouis alio sibi grato modo cibum habere.

¶ In responsione ad quintum miror, cur Augustinus dixerit incertum esse ordinem istarum tentationum, cum Lucas

* hom. 5. in Matth. circa med. in opere imperf. to. 4.

A ADPRIMVM sic proceditur. Videtur ℘ Christus nō solum iudeis, sed etiam gentilibus debuerit prædicare. Dicitur enim Isa. 49. Parum est, vt sis mihi seruus ad suscitandas tribus Israel, & fæces Iacob conuertendas, dedi te in lucē gentium, vt sis salus mea vsque ad extremum terræ: sed lumen & salutem Christus præbuit per suā doctrinam. ergo videtur parum fuisse si solum iudæis & non gentilibus prædicauit.

¶ 2 Præt. Sicut dicitur Matth. 7. Erat docens eos sicut potestatem habens: sed maior potestas doctrinæ ostenditur in instructione illorum, qui penitus nihil audierunt, quales erant gentiles, vnde Apostolus dicit Rom. 15. Sic prædicaui euangelium, non vbi nominatus est Christus, ne super alienum fundamentum ædificarem. ergo multo magis Christus prædicare

ea⁹, licet tertiā apud Matthæum, secundo reciter, & secundam vltimo referat, non dicit tamē quę illarū prior fuerit, & propterea ex Luca nullus istarū tentationum ordo temporis habetur. Matthæus autē expresse earum ordinem secundum tempus explicat, vbi dicit, Iterū assumpsit eū diabolus in montē excelsum. Cum.n. semel dixisset, Tūc, scilicet consumata prima tentatione, assumpsit eum diabolus in sanctam ciuitatem, & postea subdidit, iterum assumpsit in mōtem, aperte monstrauit per ly iterum, quòd secundo assumpsit in montem, qui primo assumpserat in sanctam ciuitatem. Ac per hoc patet, quòd ordo rei gestę fuit ℘ primo tentatus fuit in deserto, ad quod non est assumptus a diabolo, sed ductus est a Spiritusancto, vt tentaretur a diabolo: secundo tentatus supra templum, quo assumptus est a diabolo : et tertio in monte excelso, quo iterū assumptus est a diabolo: nā si hæc in monte præcessisset illam supra templum, non dixisset Matthæus, Iterum assumpsit eum diabolus in montem.

Homil. 30. in Luc. paulo a princ. tom. 5.

q. 39. ar. 3.

3. dist. 1. in expos. lit. circa med.

¶ Cum autem audis assumptum dominum a diabolo, non intelligas portatū super dorsum aut collum diaboli, sed ductum a diabolo. Sic enim etiam Christus assumpsit Petrum & Iacobū & Ioannem in montem, & transfiguratus est ante eos, vt dicitur Matth. 17.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæsecundæ Articulum primum.*

TItulus clarus.

¶ In corpore vnica cōclusio: Conueniens fuit Christum per se & Apostolos in principio, hoc est ipso mortaliter viuente, solis regna mundi & gloriam eorum, non est intelligendum, quòd videret ipsa regna, vel ciuitates eorū, vel populos, vel aurum, vel argentum : sed partes terræ, in quibus vnumquodque regnum vel ciuitas posita est, diabolus Christo digito demonstrabat, & vniuscuiusque regni honores & statum, verbis exponebat. Vel secundū* Orig. ostendit ei quomodo ipse per diuersa vitia regnabat in mundo.

QVAESTIO XLII.

De doctrina Christi, in quatuor articulos diuisa.

DEinde considerandum est, de doctrina Christi.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum Christus debuerit prædicare solum iudæis, an etiam gentilibus.

¶ Secundo, Vtrum in sua prædicatione debuerit turbationem in dæorum vitare.

¶ Tertio, Vtrum debuerit prædicare publice, vel occulte.

¶ Quarto, Vtrum debuerit docere solum verbo, vel etiam scripto.

¶ De tempore autem, quo docere incepit, supra dictum est, *cum de baptismo eius ageretur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum conueniens fuerit Christum iudæis & non gentibus prædicare.

B Quomodo prædicabunt nisi mittantur? ergo Christus non debuit prædicare nisi iudæis.

RESPON. Dicendum, quòd cōueniens fuit prædicationē Christi, tam per ipsum quàm per Apostolos a principio solis iudęis exhiberi. Primo quidem, vt ostenderet per suum aduentum impleri promissiones antiquit⁹ factas iudæis, non autem gentilibus. Vnde Apostolus dicit Roma. 15. Dico Christum Iesum ministrum fuisse circuncisionis, idest, apostolum & C prædicatorem iudęorum, propter veritatē dei, ad confirmandas promissiones patrum. Secūdo, vt eius aduentus ostenderetur esse a deo. Quæ.n. a deo sunt, ordinata sunt, vt dicitur Ro. 13. Hoc autem debitus ordo exigebat, vt iudęis, qui deo erāt propinquiores per fidem & cultum vnius dei, prius doctrina Christi ꝓponeretur, & per eos transmitteretur ad gentes: sicut ēt in cælesti hierarchia, per superiores angelos ad inferiores, diuinæ illuminationes deueniunt. vnde super illud Mat. 15. Non sum missus nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel: sed Ro. 10. dicitur, D Quomodo prædicabunt nisi mittantur? ergo Christus non debuit prædicare nisi iudæis.

RESPON. Dicendum, quòd cōueniens fuit prædicationē Christi, tam per ipsum quàm per Apostolos a principio solis iudęis exhiberi. Primo quidem, vt ostenderet per suum aduentum impleri promissiones antiquit⁹ factas iudæis, non autem gentilibus. Vnde Apostolus dicit Roma. 15. Dico Christum Iesum ministrum fuisse circuncisionis, idest, apostolum & prædicatorem iudęorum, propter veritatē dei, ad confirmandas promissiones patrum. Secūdo, vt eius aduentus ostenderetur esse a deo. Quæ.n. a deo sunt, ordinata sunt, vt dicitur Ro. 13. Hoc autem debitus ordo exigebat, vt iudęis, qui deo erāt propinquiores per fidem & cultum vnius dei, prius doctrina Christi ꝓponeretur, & per eos transmitteretur ad gentes: sicut ēt in cælesti hierarchia, per superiores angelos ad inferiores, diuinæ illuminationes deueniunt. vnde super illud Mat. 15. Non sum missus nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel, dicit Hiero.* Non hoc dicit, quin & ad gentes missus sit: sed quòd primum ad Israel missus est. Vnde Isa. vlti. dicitur, Mittam ex eis, qui saluati fuerint, scilicet ex iudæis, ad gentes, & annuntiabunt gloriam meam gentibus. Tertio, vt iudæis auferret calumniandi materiam. vnde super illud Matth. 10. In viam gentium ne abieritis, dicit Hie E rony.* Oportebat primum aduentum Christi nuntiari iudæis, ne iustam haberēt excusationem, dicentes, ideo se Dominum reiecisse, quia ad gentes & Samaritanos, apostolos miserit. Quarto, quia Christus per crucis victoriam, meruit potestatem & dominium super gentes. Vnde dicitur Apoc. 2. Qui vicerit dabo illi potestatem super gentes, sicut & ego accepi a patre meo. & Phil. 2. dicitur, quòd quia factus est obediens vsque ad mortem crucis, deus exaltauit illum, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, & omnis lingua ei confiteatur: & ideo ante passionem suam noluit gentibus prædicari suam doctrinam: sed post passionem dixit discipulis, Mat. vlt. Euntes docete omnes gentes. Propter quod, vt legitur Ioan. 12. cum imminente passione, quidā gentiles vellent Iesum videre, respondit,

iudæis prædicare. Probatur quadrupliciter. Omnia clara sunt.

¶ In responsione ad secundum, extende illa quatuor, penes quæ potestas Christi in docēdo attenditur, scilicet secundum miracula, secundum efficaciam in persuadendo, secundum auctoritatē in modo loquentis, secundum recti tudinem vitæ: & ad de quintum, secundum excellentiam doctrinæ, & sextū, secundum irreprehensibilitatem moralis vitæ, quam docuit: excellentiā doctrinæ eius, & manifestando Trinitatis imperium (pater manifestaui nomē tuū hominibus) & in aperiendo cælestia, de felicitate cælesti, de resurrectiōe &c. patet. Moralis autē vita Mat. 5. de actibus excellētissimis virtutum, qui beatitudines vocātur, & de desiderabilib⁹ ab homine in oratione dominica & de modo viuēdi, talis tantaque habetur, & deinde per parabolas aliosque euangelistas &c. vt experientia teste videamus Christianam vitam plenam omnis boni moris, inimicam omni vitio: nec in aliquo culpabilem, in nullo superstitiosam, in nullo phantasticam, si secundum Christi doctrinam instituta fuerit.

In illud verbum Mat. 15. Nō sum miss. to. 9.

* In illud Mat. 10. In viam gentium, to. 9.

dit, Nisi granum frumenti cadens in terram mortuũ fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Et sicut Aug.*dicit ibidẽ, se dicebat granum mortificandum in infidelitate iudæorum, & multiplicandum in fide populorum.

Trac. 51. in Ioan. circa med. illius tom. 9.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus fuit in lumẽ & salutem gentium per discipulos suos, quos ad prædicandum gentibus misit.

AD 2^m dicendum, quòd non est minoris potestatis, sed maioris facere aliquid per alios, quàm per seipsum: & ideo in hoc maxime potestas diuina in Christo monstrata est, quòd discipulis suis tantam virtutem contulit in docendo, vt gentes, quæ nihil de Christo audierant, conuerterent ad ipsum. Potestas autem Christi in docẽdo attenditur, & quantum ad miracula, per quæ doctrinam suam confirmabat, & quantum ad efficaciam persuadendi, & quantum ad auctoritatem loquentis: quia loquebatur quasi dominium habens super legem, cum diceret, Ego autem dico vobis, & etiam quantum ad virtutem rectitudinis, quam in sua conuersatione monstrabat, sine peccato viuendo.

AD 3^m dicendum, quòd sicut Christus non debuit a principio indifferenter gentilibus suam doctrinam communicare, vt iudæis tamquàm primogenito populo deditus obseruaretur, ita etiam non debuit gentiles omnino repellere, ne spes salutis eis præcluderetur. Et propter hoc, aliqui gentilium particulariter sunt admissi, propter excellentiam fidei & deuotionis eorum.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæsecundæ Articulum secundum*

ARTICVLVS II.

Vtrũ Christus debuerit iudæis sine eorum offensione prædicare.

TItulus motus est propter publicas reprehẽsiões exhibitas a Christo scribis & pharisæis, cum eorum scandalo, vt patet in euangelio.

Cap. 11. in fine, to. 3.

¶ In corpore vnica est conclusio: Dominus non obstante iudeorum offensione publice docebat, & vitia eorũ redarguebat. Probatur dupliciter. Primo, ratione, Quando aliqui sua peruersitate multitudinis salutem impediunt, non est a prædicatore vel doctore, eorũ timenda offensio, vt multitudinis saluti prouideat: sed scribæ, & pharisæi & principes iudæorũ, sua malitia plurimũm impediebãt populi salutem. ergo. maior probatur: quia salus multitudinis præponenda est paci quorũcumque singulariũ hominum. Minor probatur, tũ quia contra doctrinam Christi per quam solam salus esse potest: tũ quia prauis moribus, populi vitam corrumpebant. Secũdo, probatur auctoritate ipsi⁹ Christi. Matth. 15. Sinite illos &c.

¶ Aduerte diligentissime, & cautissime quòd tota ratio publicæ reprehensionis maiorum assignatur salus multitudinis, & propterea vbi maiores essent pessimi, & ex eorum reprehensione publica non speratur populi salus, locum non habet imitatio Christi: vana enim esset huiusmodi publica correctio.

¶ Et hoc bene aduertant prædicatores, antequàm ponantos in cælum, nec omittant distinguere inter maiores corumpentes multitudinis vitam malis moribus, vel exẽplariter tantum, vel incitatiue. Nam maiores, qui palam vel sub aliquo colore adulterãtes vel fornicantes, multitudinem ad hæc patrandã solicitarent, sub dicto comprehenduntur canone, vt scilicet si sit spes salutis ipsius multitudinis publice arguantur. Hi enim sunt, de quibus in responsione ad tertium dicitur, quòd auctoritatem senectutis in instrumentũ malitiæ vertunt, publice peccando.

¶ Illi vero maiores, qui suis cõtẽti sunt peccatis publicis, vt concubinarij & huiusmodi, qui reuera non simpliciter, sed quãtum est ex suo exẽplo, aliorum mores corrumpunt, an sint publice arguendi, considerãdum est. Nam si ex eorum exemplo multitudo similia facit, essent publice arguendi, si spes est emendationis ipsorum vel plebis, postquàm moniti ad partem nolent cessare, quod dico: quia isti non ex malitia, sed ex infirmitate peccant. Sed si moniti, cognita ruina populi ex suo exemplo nõ curarent, arguendi eum populo essent publice, cũ tali modestia vt salus veri similiter populi sequi possit, ita tamẽ vt si prædicationis officium sibi incũbit ex prælationis debito super illos, non timeat illorum scandalum: quoniã quasi paria sunt, corrumpere populi mores sic, & ex malitia. Si autem prælatus eorum nõ est, superiorem illorum deberet prius consulere. Et hæc dico, si in specie deberet maiores reprehendere publice, ex infirmitate publice concubinas tenentes. Et horum ratio est: quia hic non agitur ex proposito de malum multitudinis: & multitudini plerumq; sufficienter prouidetur, si in genere peccatum illud reprehenditur, & quòd non excusantur sequẽtes mala exempla, & huiusmodi. Si autem ex eorum publico peccato salus non periclitatur multitudinis, relinquendi sunt superiorib⁹ suis, si habent vel sibiipsis corrigẽdi i speciali: cessat. n. ratio publicæ correctionis agẽdæ cum offensione maiorũ.

Hom. 7. in Ezech. aliquãtulum a prin.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæsecundæ Articulum tertium.*

TItulus clarus.

¶ In corpore est distinctio trimẽbris quo ad principalia mẽbra: quia tamen primum subdistinguitur, consurgunt quatuor membra, ac per hoc quatuor conclusiones singulæ iuxta singula mẽbra. Distinctio est: Doctrina potest esse in occulto tripliciter vel quo ad intentionem, & hoc dupliciter, aut ratione inuidię aut ratione immunditiæ: vel quo ad discipulos, vel quo ad modũ. Prima cõclusio est: Doctrina Christi non fuit occulta, secundum intentionem ratione inuidiæ. Secunda, Non fuit occulta ratione immũditiæ. Tertia, Non fuit occulta quo ad paucitatem discipulorũ. Quarta, Fuit occulta, quo ad modum in quibusdam respectu quorũdã, scilicet plebis immediate: quia mediantibus Apostolis reuelãda. Omnia clara sunt in litera.

Tract. 96. circa fin. to mo 9.

Tract. 113. in Ioan. in med. to. 9.

¶ Et aduerte, quòd ad literam Christus palam docuit & in occulto nihil, vt ipse testatus est: tum quia quicquid docuit, voluit palam fieri: tũ, quia nihil alienum ab his, quę publice docuit, ad partem tradidit. Et sic omnia ad literã consona inueniuntur, scilicet sermo cœnæ, & domi pluries, & in mõte trãsfigurationis: &, Qđ in aure auditis, & Nicodemo, & Samaritanæ, & huiusmodi. Sic enim secundum communem hominum intellectum: verificantur verba domini ad pontificem interrogantem de doctrina eius, & sic cognita doctrina eius publice tradita, nihil restabat examinandum: quia nihil aliud a publice tradita doctrina docuit.

Can. 18. in Mat. parũ a medio.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus omnia publice docere debuerit.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus nõ omnia publice docere deberit. Legitur enim multa seorsum discipulis dixisse, sicut patet in sermone cœnæ. vnde & Matth. 10. dixit, Quod in aure auditis in cubilibus, prædicabitur in tectis. non ergo omnia publice docuit.

¶ 2 Præt. Profunda sapientiæ non sunt nisi perfectis exponenda, secundum illud 1. ad Cor. 2. Sapientiã loquimur inter perfectos: sed doctrina Christi continebat profundissimam sapientiam. non ergo erat imperfectæ multitudini communicanda.

¶ 3 Præt. Idem est, veritatem aliquam occultare silentio, & obscuritate verborum: sed Christus veritatem, quam prædicabat, occultabat turbis obscuritate verborũ: quia sine parabolis nõ loquebatur ad eos, vt dicitur Mat. 13. ergo pari ratione poterat occultare silẽtio.

SED CONTRA est, quòd ipse dicit Ioan. 18. In occulto locutus sum nihil.

RESPON. Dicendum, quòd doctrina alicuius potest esse in occulto tripliciter. Vno modo, quantum ad intentionem docẽtis, qui intendit suam doctrinam non manifestare multis, sed magis occultare: quod quidem contingit dupliciter, quandoque ex inuidia docentis, qui vult per suam sciẽtiam excellere, & ideo scientiam suam nõ vult alijs communicare, quod in Christo locum non habuit, ex cuius persona dicitur Sapien. 7. Quam sine fictione didici, & sine inuidia communico, & honestatem illius non abscondo. Quandoque vero hoc cõtingit, propter inhonestatem eorum, quæ docentur: sicut Augst.*dicit super Ioã. quòd quædam sunt mala quæ portare non potest qualiscumque pudor humanus. vnde de doctrina hæreticorum dicitur, Prouerb. 9. Aquæ furtiuæ dulciores sunt. Doctrina autem Christi non est neq; de errore, neque de immunditia. & ideo Dominus dicit Mar. 4. Nũquid venit lucerna, ideſt, vera & honesta doctrina, vt sub modio ponatur? Alio modo, aliqua doctrina est in occulto, quia paucis proponitur, & sic Christus etiam nihil docuit in occulto: quia Christus omnem doctrinam suam vel turbę toti proposuit, vel omnibus suis discipulis in communi. Vnde Augst.*dicit super Ioan. Quis in occulto loquitur, qui coram tot hominibus loquitur, præsertim si hoc loquitur paucis, quod p eos velit innotescere multis? Tertio modo, aliqua doctrina est in occulto, quantum ad modum docendi. Et sic Christus quædam turbis loquebatur in occulto, parabolis vtens ad annuntianda spiritualia mysteria, ad quæ capiẽda nõ erant idonei vel digni. Et tamen melius erat eis, vel sic sub tegumento parabolarum, spiritualium doctrinã audire, quàm omnino ea priuari. Harum tamen parabolarum apertam & nudã veritatem Dominus discipulis exponebat, per quos deueniret ad alios, qui essent idonei, secundum illud 2. Tim. 2. Quæ audisti a me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere, Et hoc signatum est, Num. 4. vbi mandatur, quòd filij Aaron inuoluerent vasa sanctuarij, quæ leuitæ inuoluta portarent.

Opusc. 60. cap. 14.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Hilar.*dicit super Mat. exponẽs illud verbum inductum, non legimus Dominum solitum fuisse noctibus sermocinari, & doctrinã tradidisse in tenebris: sed hoc dicit, quia omnis sermo eius carnalibus tenebræ sunt, & verbum eius infidelibus nox est. Itaque quod ab eo dictum est inter infideles, cum libertate fidei & confessionis est loquendum. Vel secundum Hiero.* comparatiue loquitur: quia videlicet erudiebat eos in paruo Iudææ loco, respectu totius mundi, in quo erat per apostolorum prædicationem doctrina Christi publicanda.

Can. 10. in Mat. parũ a medio.

Super verbũ Matth. citatum in arg. tom. 9.

AD 2^m dicendum, quòd Dominus non omnia profunda suæ sapientiæ sua doctrina manifestauit, non solum turbis, sed nec etiam discipulis, quibus dixit Ioan. 16. Adhuc multa habeo vobis dicere, quæ nõ potestis portare modo: sed tamen quæcumque dignum duxit alijs tradere de sua sapientia, non in occulto, sed palam proposuit, licet non ab omnibus intelligeretur. Vnde Augst.*dicit super Ioan. Intelligendum est, ita dixisse Dominum, Palam locutus sum mundo, ac si dixisset, Multi me audierunt; & rursus non erat palam, quia non intelligebant.

Tract. 113. in Ioan. in med. illius tom. 9.

AD 3^m dicendum, quòd turbis Dominus in parabolis loquebatur, sicut dictum est, * quia non erant digni nec idonei nudam veritatem accipere, quam discipulis exponebat. Quod autem dicitur, quòd sine parabolis non loquebatur eis, secundum Chrysost.* intelligendũ est quantum ad illum sermonem, quàm-uis alias sine parabolis multa turbis locutus fuerit. Vel secundum Augst.† in lib. de Quæstionib. euang.

In corp. ar. Homil. 48. in Mat. circa princ. illius, to. 2.

† In lib. qõ. ex Matth. ca. 15. to. 4. in princip.

¶ Super

¶ *Super Quæstionis quadrageſimæ ſecundæ de Articulum quartum.*

TItulus clarus. ¶ In corpore duo. Primo reſpondetur quæſito vnica concluſione. Secundo, referuntur quædam ex Aug. Concluſio eſt: Conueniens fuit Chriſtũ doctrinam ſuã non ſcripſiſſe. Probatur tripliciter.

Ad Heb. 8. lect. 2. in fi.

¶ Vbi aduerte in prima ratione ex dignitate doctoris diguiſſimum modum docendi concludente, duo. Primũ eſt, quòd modus docendi diſtinguitur in duo, ſ. verbo vel ſcripto. Et excellentior ponitur modus docendi ſolo verbo, ea ratione, quia immediatius perducit ad finem: cum.n. finis doctoris ſit imprimere doctrinã ſuã in mentibus auditorum, qui ſolo verbo id facit, excellentiori modo efficit, quã qui verbo ĩ ſcriptis redacto, idem efficeret. Secundum eſt, q̃ Socratem nihil ſcripſiſſe, ſub appoſitio nomine intelligendum eſt: quoniam traditur ipſum ſub Aeſopi nomine, Aeſopi fabulas ſcripſiſſe, coactus, vt ipſe aiebat, ad hoc a ſuo dæmone: in cuius ſignũ Plato in Phædone Socratem introducit morituru, non ſe continuiſſe ab Aeſopo conſtructuro fabulam.

Lib. 1. ca. 7. ante med. tom. 4.

¶ Sed occurrit hic dubium: quia tertia ratio aduerſatur primæ: nam tertia fundatur ſuper ordine, quo Chriſti doctrina peruenire debet ad omnes. ſ. mediantibus quibuſdã: prima aũt fundatur ſuper immediatione inter doctorem & diſcipulum. Hæc.n. ſibiinuicem aduerſari patet. nam ſi immediate, ergo non ordine quodam: & ſi ordine quodã, ergo non immediate.

Rod. lib. 1. de conſenſu euange. cap. 7. circa med. to. 4.

¶ Ad hoc dicitur q̃ vtra q; ratio vera, & efficax eſt ad diuerſos relata. Nam prima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem temporum. Secunda ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem locorum. Tertia ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ordinis. Quarta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem modi docendi. Quinta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem materiæ. Sexta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem finis. Septima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem cauſæ. Octaua ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem effectus. Nona ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Decima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Vndecima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Duodecima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Tertiadecima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Quartadecima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Quintadecima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Sextadecima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Septimadecima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Octauadecima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Nonadecima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Vigeſima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Vigeſimaprima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Vigeſimaſecunda ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Vigeſimatertia ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Vigeſimaquarta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Vigeſimaquinta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Vigeſimaſexta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Vigeſimaſeptima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Vigeſimaoctaua ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Vigeſimanona ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Trigeſima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Trigeſimaprima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Trigeſimaſecunda ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Trigeſimatertia ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Trigeſimaquarta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Trigeſimaquinta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Trigeſimaſexta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Trigeſimaſeptima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Trigeſimaoctaua ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Trigeſimanona ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Quadrageſima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Quadrageſimaprima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Quadrageſimaſecunda ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Quadrageſimatertia ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Quadrageſimaquarta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Quadrageſimaquinta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Quadrageſimaſexta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Quadrageſimaſeptima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Quadrageſimaoctaua ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Quadrageſimanona ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Quinquageſima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Quinquageſimaprima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Quinquageſimaſecunda ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Quinquageſimatertia ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Quinquageſimaquarta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Quinquageſimaquinta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Quinquageſimaſexta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Quinquageſimaſeptima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Quinquageſimaoctaua ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Quinquageſimanona ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Sexageſima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Sexageſimaprima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Sexageſimaſecunda ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Sexageſimatertia ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Sexageſimaquarta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Sexageſimaquinta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Sexageſimaſexta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Sexageſimaſeptima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Sexageſimaoctaua ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Sexageſimanona ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Septuageſima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Septuageſimaprima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Septuageſimaſecunda ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Septuageſimatertia ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Septuageſimaquarta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Septuageſimaquinta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Septuageſimaſexta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Septuageſimaſeptima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Septuageſimaoctaua ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Septuageſimanona ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Octogeſima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Octogeſimaprima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Octogeſimaſecunda ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Octogeſimatertia ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Octogeſimaquarta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Octogeſimaquinta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Octogeſimaſexta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Octogeſimaſeptima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Octogeſimaoctaua ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Octogeſimanona ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Nonageſima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Nonageſimaprima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Nonageſimaſecunda ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Nonageſimatertia ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Nonageſimaquarta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Nonageſimaquinta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Nonageſimaſexta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Nonageſimaſeptima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Nonageſimaoctaua ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Nonageſimanona ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Centeſima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Centeſimaprima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Centeſimaſecunda ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Centeſimatertia ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Centeſimaquarta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Centeſimaquinta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Centeſimaſexta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Centeſimaſeptima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Centeſimaoctaua ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Centeſimanona ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Ducenteſima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Ducenteſimaprima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Ducenteſimaſecunda ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Ducenteſimatertia ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Ducenteſimaquarta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Ducenteſimaquinta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Ducenteſimaſexta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Ducenteſimaſeptima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Ducenteſimaoctaua ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Ducenteſimanona ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Trecenteſima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Trecenteſimaprima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Trecenteſimaſecunda ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Trecenteſimatertia ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Trecenteſimaquarta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Trecenteſimaquinta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Trecenteſimaſexta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Trecenteſimaſeptima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Trecenteſimaoctaua ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Trecenteſimanona ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Quadringenteſima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Quadringenteſimaprima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Quadringenteſimaſecunda ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Quadringenteſimatertia ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Quadringenteſimaquarta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Quadringenteſimaquinta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Quadringenteſimaſexta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Quadringenteſimaſeptima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Quadringenteſimaoctaua ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Quadringenteſimanona ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Quingenteſima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Quingenteſimaprima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Quingenteſimaſecunda ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Quingenteſimatertia ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Quingenteſimaquarta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Quingenteſimaquinta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Quingenteſimaſexta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Quingenteſimaſeptima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Quingenteſimaoctaua ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Quingenteſimanona ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Sexgenteſima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Sexgenteſimaprima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Sexgenteſimaſecunda ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Sexgenteſimatertia ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Sexgenteſimaquarta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Sexgenteſimaquinta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Sexgenteſimaſexta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Sexgenteſimaſeptima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Sexgenteſimaoctaua ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Sexgenteſimanona ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Septingenteſima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Septingenteſimaprima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Septingenteſimaſecunda ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Septingenteſimatertia ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Septingenteſimaquarta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Septingenteſimaquinta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Septingenteſimaſexta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Septingenteſimaſeptima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Septingenteſimaoctaua ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Septingenteſimanona ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Octingenteſima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Octingenteſimaprima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Octingenteſimaſecunda ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Octingenteſimatertia ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Octingenteſimaquarta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Octingenteſimaquinta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Octingenteſimaſexta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Octingenteſimaſeptima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Octingenteſimaoctaua ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Octingenteſimanona ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Nongenteſima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Nongenteſimaprima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Nongenteſimaſecunda ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Nongenteſimatertia ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Nongenteſimaquarta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Nongenteſimaquinta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Nongenteſimaſexta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Nongenteſimaſeptima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Nongenteſimaoctaua ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Nongenteſimanona ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Millesima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Millesimaprima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Millesimaſecunda ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Millesimatertia ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Millesimaquarta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Millesimaquinta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Millesimaſexta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Millesimaſeptima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Millesimaoctaua ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Millesimanona ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Duomillesima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Duomillesimaprima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Duomillesimaſecunda ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Duomillesimatertia ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Duomillesimaquarta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Duomillesimaquinta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Duomillesimaſexta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Duomillesimaſeptima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Duomillesimaoctaua ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Duomillesimanona ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Trimillesima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Trimillesimaprima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Trimillesimaſecunda ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Trimillesimatertia ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Trimillesimaquarta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Trimillesimaquinta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Trimillesimaſexta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Trimillesimaſeptima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Trimillesimaoctaua ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Trimillesimanona ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Quadringenteſima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Quadringenteſimaprima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Quadringenteſimaſecunda ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Quadringenteſimatertia ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Quadringenteſimaquarta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Quadringenteſimaquinta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Quadringenteſimaſexta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Quadringenteſimaſeptima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Quadringenteſimaoctaua ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Quadringenteſimanona ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Quingenteſima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Quingenteſimaprima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Quingenteſimaſecunda ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Quingenteſimatertia ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Quingenteſimaquarta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Quingenteſimaquinta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Quingenteſimaſexta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Quingenteſimaſeptima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Quingenteſimaoctaua ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Quingenteſimanona ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Sexgenteſima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Sexgenteſimaprima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Sexgenteſimaſecunda ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Sexgenteſimatertia ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Sexgenteſimaquarta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Sexgenteſimaquinta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Sexgenteſimaſexta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Sexgenteſimaſeptima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Sexgenteſimaoctaua ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Sexgenteſimanona ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Septingenteſima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Septingenteſimaprima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Septingenteſimaſecunda ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Septingenteſimatertia ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Septingenteſimaquarta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Septingenteſimaquinta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Septingenteſimaſexta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Septingenteſimaſeptima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Septingenteſimaoctaua ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Septingenteſimanona ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Octingenteſima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Octingenteſimaprima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Octingenteſimaſecunda ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Octingenteſimatertia ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Octingenteſimaquarta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Octingenteſimaquinta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Octingenteſimaſexta ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem actus. Octingenteſimaſeptima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem habitus. Octingenteſimaoctaua ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem potentiæ. Octingenteſimanona ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem obiecti. Nongenteſima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad diuerſos, ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Nongenteſimaprima ratio reſpicit doctrinam Chriſti relatam ad di

te diuina fieri possunt, & cõfirmatur auctoritate Leonis. Secũdo, respondet tacitæ qõni. Quid de humanitate Christi, numquid faciebat miracula? & dicit quòd vtraq; natura agebat miracula: communione tamen alterius, scilicet diuinæ. Et declarat modum, & quo ad naturas, quia humanitas erat instrumentum diuinitatis, & quo ad actionem: quia humana actio virtutem accepit a natura diuina: quæ ex superi⁹ explanatis clara sunt. ¶Responsionẽ quo que ad tertium, ex Luc. 11. cap. habes.

SED CONTRA est, quòd Dominus dicit Ioan. 14. Pater in me manens, ipse facit opera.

RESPON. Dicendum, quòd sicut in prima parte habitum est,* vera miracula sola virtute diuina fieri possunt: quia solus deus potest mutare naturæ ordinem, quod pertinet ad rationem miraculi. unde Leo Papa dicit in epistо.† ad Flavianum, quòd in Christo sunt duæ naturæ, vna. s. diuina, quæ fulget miraculis, altera scilicet humana, quæ succumbit iniurijs. Et tamen vna earum agit cum communicatione alterius, inquantum scilicet humana natura est instrumentum diuinæ actionis, & actio humana virtutem accepit a natura diuina, sicut supra habitum est.*

1.p.q.110. ar.4.

Epist.10. c. 4. parum a prin.

q.13.ar.3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hoc quod dicitur, non poterat ibi vllam virtutem facere, non est referendũ ad potentiã absolutam: sed ad id, quod potest fieri congruenter: nõ enim congruum erat, vt inter incredulos operaretur miracula. Vnde subditur, Et mirabatur propter incredulitatem eorum, secundum quem modum dicitur Gen. 18. Num cẽlare potero Abraham, quæ gesturus sum? & 19. Non potero facere quicquam, donec ingrediaris illuc.

Homil. 50. in Matth. a prin. to. 2.

AD 2ᵐ dicendum, quòd, sicut Chryso.* dicit super illud Matth. 14. Acceptis quinque panibus & duobus piscibus, aspiciens in cælum, benedixit & fregit, oportebat credi de Christo quoniam a patre est, & quòd ei æqualis est: & ideo vt vtrumque ostenderet, nunc quidem cum potestate, nũc autem orans miracula facit, & in minoribus quidem respicit in cælum, puta in multiplicatione panum, in maioribus autem, quæ sunt solius dei, cum potestate agit, puta quando peccata dimisit, mortuos suscitauit. quòd autem dicitur Ioan. 11. ꝙ in suscitatione Lazari oculos sursum leuauit, non propter necessitatem suffragij, sed propter exemplum hoc fecit. Vnde dicit, Propter populũ, qui circunstat dixi, vt credant, quia tu me misisti.

AD 3ᵐ dicendum, quòd Christus alio modo expellebat dæmones, quàm virtute dæmonum expellantur. Nam virtute superiorum dæmonum, ita dæmones a corporibus hominum expelluntur, quòd tamen remanet dominium eorum, quantum ad animam: nõ enim contra regnum suum diabolus agit: sed Christus dæmones expellebat non solum a corpore, sed multo magis ab anima: & ideo Dominus blasphemiam pharisæorum dicentium eum in virtute dæmoniorum dæmonia eijcere reprobauit. primo quidem per hoc, quòd satanas contra seipsum non diuiditur. secundo, exemplo aliorum, qui dæmonia eijciebant per spiritum dei. tertio, quia dæmonium expellere non posset, nisi ipsum vicisset virtute diuina. quarto, quia nulla cõuenientia in operibus, nec in effectu erat sibi & satanæ, cum satanas dispergere cuperet quos Christus colligebat.

ARTICVLVS III.

Virum Christus incæperit facere miracula in nuptijs.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæ tertiæ Articulum tertium.*

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur ꝙ Christus non incæperit miracula facere in nuptijs, mutando aquam in vinum. Legitur enim in lib. de infantia Saluatoris, quòd Christus in sua pueritia multa miracula fecit: sed miraculum de conuersione aquæ in vinũ fecit in nuptijs trigesimo, vel trigesimo primo anno suæ ætatis. ergo videtur quòd non inceperit tunc miracula facere.

¶ 2 Præt. Christus faciebat miracula, secundũ virtutem diuinam: sed virtus diuina in eo a principio suę conceptionis erat: ex tunc. n. fuit deus & homo. ergo videtur quòd a principio miracula fecerit.

¶ 3 Præt. Christus post baptismum & tentationem cœpit discipulos congregare, vt legitur Matth. 4. & Ioan. 1. sed discipuli præcipue congregati sunt ad ipsum propter miracula, sicut dicit Luc. 5. quòd Petrum vocauit obstupescẽtem propter miraculum, quod fecerat in captura piscium. ergo videtur quòd ante miraculum quod fecit in nuptijs, fecerit alia miracula.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ioan. 2. Hoc fecit initium signorum Iesus in Cana Galilææ.

RESPON. Dicendum, quòd miracula facta sunt a Christo propter confirmationẽ doctrinę eius, & ad ostendendam virtutem diuinam in ipso: & ideo quantum ad primum non debuit ante miracula facere, quàm docere inciperet: non autem debuit incipere docere ante perfectam ætatem, vt supra habitum est,* cũ de baptismo eius ageretur. Quantum autem ad secundum, sic debuit per miracula deitatem ostendere, vt crederetur veritas humanitatis ipsius. & ideo sicut dicit Chrysost.* super Ioan. decenter non incępit signa facere in prima ætate: existimassent enim phantasma esse incarnationem, & ante opportunum tempus crucem tradidissent.

4. dist. 44. in expositione lit. Et opus. 11. ar. 18. Et Io. 1. lc. 21, & c. 2 lc. 1, fi. & ca. 15 lc. 5. fin.

q.39.ar.3.

Homil. 20. in Ioan. parũ ante medium. to. 3.

Signorũ ab omnibus circunstãtijs describere se monstrasset. ¶ Et hoc idem patet, ex eo quòd subiungit euangelista. Et manifestauit gloriam suam, non dicit in Cana Galilææ: sed simpliciter & absolute. Et manifestauit gloriam suã, pro cuius dubio prius latentem: quia miraculis adhuc nõ claruerat illius natura diuina, quæ tunc cępit miraculis coruscare.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæ tertiæ Articulum quartũ.*

TITulus clarus.

¶ In corpore vnica cõclusio: Miracula quę Christus fecit, sufficiẽtia erãt ad manifestandam deitatem ipsius secundum tria, substantiam, modum, & doctrinã: probatę singillatim clare.

¶ Vbi aduerte, ꝙ Auctor breuiter pertransiit: sed si fuerint hæc tria bene considerata, maximam cõtinẽt efficaciam: & primum quidem quo ad resurrectionem mortuorum, & illuminationem cæcorum, constat sublatis fallacijs, a solo deo fieri posse: secundum autẽ inexcogitabile est, ꝙ etiam dæmoni conueniat: tertium autem omnimodã cõuincit intelligentiã. Ita quòd si hæc tria simul ponantur, impossibile est, quin deũ fateamur, Christum: quomodo. n. vsurpanti sibi diuinum nomen & rem falso, affuisset deus in tot operibus deitatis proprijs testis mendacij?

¶ Aduerte ex lib. 1. contra Gent. cap. 6. quòd aut conceditur Christum fecisse miracula relata in euangelio, aut non. Si conceditur, habetur illius deitas, vt patet ex prædictis illis tribus cõiunctis, si non conceditur, tunc habetur etiam illius deitas: ex hoc maximo miraculorum, quòd pauperculus, iuuenis, indoctus, ex gente exosa (iudęus scilicet) persecutionem cũ tot ludibrijs & mortem turpissimã passus, derelictus, dicens, se deũ, habitus fatuus a suis, a iudæis, ab Herode, a Pilato, absq; miraculis, permittens mortem & mala omnia, post mortem suam per pauperes piscatores, indoctos, exosos omnibus, morti obnoxios &c. absq; miraculis contra totum mundum idola colentẽ pugnãs, superauerit. Vacate ergo & videte, quoniã ego sum deus.

Homil. 16. in Io. circa med. illius tom. 3.

3. dist. 15. q. 1. artic. 1. & dist. 16. q. 1. a. 3. cor. Et 1. cont. c. 6. Et li. 4. cap. 55. ad 8. Et quol. 2. a. 6. ad 4. Et Io. 15. lect. 5.

Greg. ho. 5. in euan. in princ.

† Chrys. ho. 22. in Ioã. paulo a prin. to. 3.

Lib. 2. c. 17. a med. to. 4

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Chrys.* dicit super Ioã. ex verbo Ioannis Baptistæ dicentis, Vt manifestetur in Israel, propterea veni ego in aqua baptizãs, manifestũ est, quòd illa signa, quæ quidam dicunt in pueritia a Christo facta, mẽdacia & fictiões sunt. Si enim a prima ætate miracula fecisset Christus, neque Ioannes eum ignorasset, neque reliqua multitudo indiguisset magistro ad manifestandum eum.

AD 2ᵐ dicendum, ꝙ dei virtus operabatur in Christo, secundum ꝙ erat necessarium ad salutem humanam, pp quam carnẽ assumpserat: & ideo sic miracula fecit virtute diuina, vt fidei de veritate carnis eius, præiudicium non fieret.

AD 3ᵐ dicendum, quòd hoc ipsum ad laudem discipulorũ pertinet, ꝙ Christum secuti sunt, cum nulla eũ miracula facere vidissent, sicut Greg.* dicit in quadam hom. Et vt Chrys.† dicit, tunc signa maxime necessarium erat facere, quãdo discipuli iam congregati erant & deuoti, & attendentes his, quæ fiebant. Vnde subditur; Et credidерunt in eũ discipuli eius: non quia tũc primum crediderunt, sed quia tunc diligentius & perfectius crediderũt. Vel discipulos vocat eos, qui futuri erãt discipuli: sicut exponit Augustinus.* in lib. de consensu euangelistarum.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum miracula per Christum facta sufficienter eius diuinitatem ostenderint.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd miracula quæ Christus fecit, nõ fuerint sufficientia ad ostendendam diuinitatem ipsius. Esse enim deum & hominem, proprium est Christo: sed miracula, quę Christus fecit, etiam ab alijs sunt facta. ergo videtur, quòd non fuerint sufficientia ad ostendendam diuinitatem ipsius.

¶ 2 Præt. Virtute diuina nihil est maius: sed aliqui fecerunt maiora miracula, quàm Christus: dicitur enim Io. 14. Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horũ faciet. ergo videtur quòd miracula quę Christus fecit, non fuerint sufficientia ad ostendendam diuinitatem ipsius.

¶ 3 Præt. Ex particulari non sufficienter ostenditur vniuersale: sed quodlibet miraculorum Christi fuit quoddam particulare opus. ergo ex nullo eorum potuit manifestari sufficienter diuinitas Christi, ad quam pertinet vniuersalem virtutem habere de omnibus.

SED CONTRA est, quòd Dominus dicit Ioan. 5. Opera quę dedit mihi Pater vt faciam, ipsa testimonium perhibent de me.

RESPON. Dicendum, quòd miracula quę Christus fecit, sufficientia erant ad manifestandam diuinitatem ipsius, secundum tria. Primo quidem, secundum ipsam speciem operum, quæ transcendebãt omnem potestatem creatæ virtutis: & ideo non poterant fieri nisi virtute diuina. Et propter hoc cæcus illuminatus dicebat Ioan. 9. A sæculo non est auditum, quia aperuit quis oculos cæci nati: nisi esset hic a deo, non poterat facere quicquam. Secundo, propter modum miracula faciendi: quia scilicet quasi ex propria potestate miracula faciebat: non autem orando, sicut alij. Vnde dicitur Luc. 6. quòd virtus de illo exibat, & sanabat omnes. Per quod ostenditur, sicut Cyrillus dicit, quòd non accipiebat alienam virtutem: sed cum esset naturaliter deus, propriam virtutem super infirmos ostendebat, & propter hoc, in numerabilia miracula faciebat. vnde super illud Matth. 8. Eijciebat spiritus verbo, & omnes male habentes curauit, dicit Chrys.* Intende quantam multitudinem curatam transcurrunt euangelistæ, non vnumquodque curatum enarrãtes, sed vno verbo pelagus ineffabile miraculorum inducentes. Et ex hoc ostendebatur, quòd haberet virtutem cœqualem deo patri, secundum illud Ioan. 5. Quæcumque Pater facit, hæc & Filius similiter facit. Et ibidem, Sicut Pater suscitat mortuos & viuificat, sic & Filius hominis quos vult viuificat. Tertio, ex ipsa doctrina, qũa se deũ dicebat, quæ nisi vera esset, nõ cõfirmaretur miraculis diuina virtute factis: & ideo dicitur Mat. 1. Quænam doctrina hęc noua, quia in potestate spiritibus immundis imperat, & obediunt ei?

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hæc erat obiectio gentilium. Vnde Aug.* dicit in epistola ad Volusianum: nulla, inquiunt, competentibus, signis tantæ maiestatis indicia claruerunt: quia carnalis illa purgatio, qua scilicet dæmones effugabat, debilium cura, reddita vita defunctis, si & alia cõsiderentur, deo parua sunt. Et ad hoc respondet Aug.* Fatemur & nos talia quidem fecisse prophetas: sed & ipse Moyses & ceteri prophetæ dominum Iesum prophetizauerunt, & ei gloriam magnam dederunt. Qui propterea talia, & ipse facere voluit, ne esset absurdũ, quòd per illos fecerat, si ipse etiam non faceret: sed tamen & aliquid proprium facere debuit, nasci de virgine, resurgere a mortuis, cælum ascendere, hoc deo qui parum putat, quid plus expectet ignoro. Non homine assumpto alium mundum facere debuit, vt eum esse crederemus, per quẽ factus est mundus: sed nec maior mundus nec isti æqualis in hoc fieri posset. Si autem minorem faceret infra istum, similiter hoc quoque parum putaretur: quæ tamen alij fecerunt, Christus excellentius fecit. Vnde super illud Ioan. 15. Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, &c. dicit Augustinus.* Nulla in operibus Christi videntur esse maiora, quàm suscitatio mortuorũ, quod scimus etiam antiquos

Homil. 28. I Mat. paulo a princ. tom. 2.

Epist. 3. post med. illius tom. 2.

Epistol. 3. a med. illius tom. 2.

Innuit 23. tract. in Io. super illud Maiora demonstrabit illis. tem. 9. lib. 1. Tri. c. 6 circa medium, to. 3.

antiquos feciſſe prophetas. Fecit tamen aliqua Chriſtus, quæ nemo alius fecit: ſed reſpondetur nobis, & alios feciſſe, quæ nec ipſe, nec alius fecit: ſed qui tam multa vitia & malas valetudines vexationeſque mortalium tanta poteſtate ſanaret, nullus omnino legitur antiquorum: vt enim taceam quos iubendo, ſicut occurrebant, ſaluos ſingulos fecit, Marcus dicit, quòd quocumque loco introibat in vicos, aut in villas, aut ciuitates, in plateis ponebant infirmos, & deprecabantur eum vt vel fimbriam veſtimẽti eius tangerent, & quotquot tangebant eum, ſalui fiebant. Hæc nemo alius fecit in eis: ſic enim intelligendum eſt, quod ait, in eis, non inter eos, aut coram eis, ſed prorſus in eis, quia ſanauit eos. Nec tamen alius quicumq; in eis talia opera fecit, quoniam quiſquis alius homo aliquid eorum fecit, ipſo faciente fecit: hoc autem ipſe non illis facientibus fecit.

Tract 71. in Ioã. a med. tom. 9.

AD 2m dicendum, quòd Auguſt. *exponens illud verbum Ioã. inquirit, quæ ſint iſta opera maiora, quę credentes in eum erant facturi, an forte quòd ægros ipſis tranſeuntibus etiam eorum vmbra ſanabat? maius eſt enim quòd ſanet vmbra quàm vmbria. Veruntamen quando iſta Chriſtus dicebat, verborum ſuorum facta & opera commendabat. Cum enim dixit, Pater in me manens ipſe facit opera, quæ opera tunc dicebat, niſi verba quæ loquebatur? Et eorundem verborum fructus erat fides illorum. Veruntamen euangelizantibus diſcipulis, non tã pauci quàm illi erant: ſed gentes etiam crediderunt. Nonne ab ore ipſius diues ille triſtis abſceſſit: & tamen poſtea, quod ab illo auditum non fecit vnus, fecerunt multi, cum per diſcipulos loqueretur? Ecce, maiora fecit prædicatus a credentibus, quàm locutus eſt audientibus. Verum hoc adhuc mouet, quòd hæc maiora per Apoſtolos fecit: non autem ipſos tantum ſignificans ait, Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet. Audi ergo, & intellige, Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet. Prius ego facio, deinde & ipſe faciet: quia facio vt faciat. Quæ opera, niſi vt ex impio iuſtus fiat? quod vtique in illo, ſed non ſine illo Chriſtus operatur. Prorſus maius hoc eſſe dixerim, quàm creare cælũ & terram: cælum enim & terra tranſeunt, prædeſtinatorum autem ſalus & iuſtificatio permanebit: ſed & in cælis angeli ſunt opera Chriſti, numquid etiam his operibus maiora facit, qui cooperatur Chriſto ad ſuam iuſtificationem? Iudicet qui poteſt vtrum maius ſit iuſtos creare, quàm impios iuſtificare. Certe ſi æqualis eſt vtrumque potentiæ, hoc maioris eſt miſericordiæ: ſed omnia opera Chriſti intelligere, vbi ait, Maiora horum faciet, nulla nos neceſſitas cogit: horum enim forſitan dixit, quæ illa hora faciebat. Tunc autem verba fidei faciebat: & vtique minus eſt verba iuſtitiæ prædicare, quod fecit præter nos, quàm impios iuſtificare, quod ita facit in nobis, vt faciamus & nos.

AD 3m dicendum, quòd quando aliquod particulare opus, proprium eſt alicuius agentis, tunc per illud particulare opus probatur tota virtus agentis, ſicut cum ratiocinari ſit proprium hominis, oſtẽditur aliquis eſſe homo ex hoc ipſo, quòd ratiocinatur circa quodcumque particulare propoſitum. Et ſimiliter cum propria virtute miracula facere ſit ſolius dei, ſufficienter oſtenſum eſt, Chriſtum eſſe deum, ex quocumque miraculo, quod propria virtute fecit.

QVAESTIO XLIIII.

De ſingulis miraculorum ſpeciebus, in quatuor articulos diuiſa.

¶ *Super Quæſtionis quadrageſimæquartæ Articulum primum.*

DEINDE conſiderandum eſt, de ſingulis miraculorum ſpeciebus.

¶Et primo, De miraculis, quę fecit circa ſpirituales ſubſtantias.

¶Secundo, De miraculis, quę fecit circa cæleſtia corpora.

¶Tertio, De miraculis, quæ fecit circa homines.

¶Quarto, De miraculis, quæ fecit circa creaturas irrationales.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum miracula facta per chriſtum circa ſpirituales ſubſtantias fuerint conuenientia.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur q̃ miracula quæ fecit Chriſtus circa ſpirituales ſubſtantias, non fuerint cõuenientia. Inter ſpirituales. n. ſubſtantias ſancti angeli præpollent dæmonibus: quia, vt Aug. *dicit in 3. de Tri. ſpiritus vitæ rationalis deſertor atq; peccator, regitur per ſpiritum vitæ rationalem pium & iuſtum. ſed Chriſtus non legitur aliqua miracula feciſſe circa angelos bonos. ergo nec etiam circa dæmones alia quæ miracula facere debuit.

¶2 Præt. Miracula Chriſti ordinabantur ad manifeſtandam diuinitatem ipſius: ſed diuinitas Chriſti non erat dæmonibus manifeſtanda, quia per hoc impeditum fuiſſet myſteriũ paſſionis eius, ſecundũ illud 1. Cor. 2. Si cognouiſſent, numquàm Dominum gloriæ crucifixiſſent. ergo non debuit circa dæmones aliqua miracula facere.

¶3 Præt. Miracula Chriſti ad gloriam dei ordinabantur. vnde dicitur Mat. 9. q̃ videntes turbæ paralyticum ſanatum a Chriſto, timuerunt, & glorificauerũt deum, qui dedit poteſtatẽ talem hominibus: ſed ad dæmones non pertinet glorificare deum, quia non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris, vt dicitur Eccleſ. 15. vnde & ſicut dicitur Mar. 1. & Luc. 4. non ſinebat dæmonia loqui ea, quę ad gloriam ipſius pertinebant. ergo videtur non fuiſſe cõueniens, quòd circa dæmones aliqua miracula faceret.

¶4 Præt. Miracula a Chriſto facta, ad ſalutem hominum ordinãtur: ſed quædam dæmonia ab hominibus eiecta fuerũt cum hominum detrimento, quandoque quidem

Titulus clarus eſt.

¶In corpore vna cõcluſio. Conueniens fuit Chriſtum dæmones ab obſeſſis eijcere. Probatur: Miracula Chri ſunt argumentum fidei. ergo conuenienter et ſunt argumentũ dęmonis expellendi a genere humano, ergo cõueniens fuit, &c. Probatur conſequentia prima: quia futurum erat vt dæmones a credentib⁹, ſpiritualiter pellerentur, Io. 12. Secunda conſequentia eſt clara: quia ſenſib le eſt argumẽtum ſpirituali.

¶Vide hic nouitie, quòd Auctor figurali ratione contentus, non curauit literalem pro principali ponere, vtpote manifeſtiorem, vt ſcilicet poteſtatem ſuam ſupra & contra dæmones monſtraret. Lib. 3. c. 4. non procul a prin. to. 3

¶In reſponſione ad ſecundũ tractatur, an Chriſtus fuerit cognitus a dæmonibus, & duæ tangũntur quæſtiones, an .ſ. cognouerint ipſum eſſe Chriſtum ſeu Meſſiam in lege promiſſum, & an cognouerint ipſum eſſe verum deum. Et de prima quæſtione tenetur pars affirmatiua auctoritate Lucæ euangeliſtæ dicentis ex propria perſona, q̃ dæmones ſciebant ipſum eſſe Chriſtum. De ſecunda autem quæſtione certitudo nõ habetur: quia ex perſona dæmonum dicitur ibidem. ſ. Luc. 4. Tu es filius dei: dæmon aũt & mendax eſt, & exploratus locutus videtur. Ad hoc ſunt auctoritates doctorũ. Bedæ autẽ auctoritas caute legenda eſt, quia in gloſſa ordinaria truncata affertur: integra aũt in catena aurea: ita q̃ ex Beda vnum tantum affirmatum habemus, ſ. q̃ verbum Apoſt. 1. ad Cor. 2. Si cognouiſſent, nõ refert

refertur ad Chriſtum nec dei filium, ſed ad myſterium efficaciæ paſſionis & reſurrectionis Chriſti, ſcilicet quòd eiiciendus ipſe diabolus eſſet, & breuiter quòd Chriſto danda eſſet omnis poteſtas in cælo & in terra. Et re uera textus Apoſtoli capax eſt iſtius ſenſus, ut patet intuenti contextum.

¶ Sed occurrit tunc dubium, quo pacto diabolus aut ſciens aut multum dubitans Chriſtum eſſe uerum deum potuit rationabiliter incitare iudæos ad mortem Chriſti: ſciebat enim quòd ſi eſſet uerus deus, actũ eſſet de regno ipſius dæmonis.

¶ Sed ſi ſuperbia diaboli conſideretur conſentaneum rationi ſuperbiæ eius apparebit, quòd etiam ſi ſciuiſſet Ieſum Chriſtum eſſe uerũ deum, adhuc procuraſſet ipſius mortem, ut fecit. Ex eo enim quòd ſcientia illa non eſt ſcientia euidentiæ, ſed fidei coactæ ex Scripturis & miraculis, ac per hoc unum ſic ſcitum non generat ſcientiã alterius, puta effectẽ⁹: non enim eſt in hoc ſciẽdi modo, ſicut in ſcientia demonſtratiua, ĩ qua ex una cauſa cognita deducuntur omnes illius effectus) cognita deitate reſtabat incognitũ, quid futurum eſſet. Nec ſuberat ratio de ducendi, p certo multa excellentia ſequẽda, quia experientia teſtabatur multa nalde uilia illi deitati adiungi, ſi ille homo uere erat deus: unde rationab liter ſecundum ſuperbiam ſuam agens dæmon, cogitauit pugnare contra ipſum, auferendo illi uitam honorem, famam, diſcipulos, & cet. cogitans quòd ſi non eſt deus, ſed Meſsias purus homo, iã proſtraui eum, & ſi eſt uerus deus non parum feci, habere hãc victoriam contra ipſum deum, & poſtea uidebitur quid deus facier, tutiorẽ enim partẽ ſe putauit eligere, habendo primam victoriam uincere deum in hoc mundo, neſciẽs quid poſtea ſequeretur. Et propterea benevenerabilis Beda dixit, quòd ſi cognouiſſet latens myſterium ſequentis fructus, num

1. 9. c. 21. para princ. to. 5.

1. 4. in Luc. c. 4. in tit. de tentat. Chriſti, nõ procul a prĩ cip. to. 3.

corporali, ſicut dicitur Marci 9. q̃ dæmon ad præceptum Chriſti exclamans, & multum diſcerpens hominẽ, exiit ab eo, & factus eſt ſicut mortuus, ita ut multi diceret, quia mortuus eſt. Qñq; etiam cũ damno rerum, ſicut qñ dæmones ad eorum preces miſit in porcos, quos præcipitauerunt in mare: unde cies illius regionis rogauerũt eũ, ut tranſiret a finibus eorũ, ut legitur Mat. 7. ergo uidetur incõueniẽter feciſſe huiuſmodi miracula.

SED CONTRA eſt, q̃ Zach. 13 hoc prenuntiatum fuerat, ubi dicitur, Spiritum immundum auferam de terra.

RESPON. Dicendum, quòd miracula quæ Chriſtus fecit, argumenta quædã fuerunt fidei, quam ipſe docebat. Futurũ autem erat, vt per uirtutẽ diuinitatis eius excluderet dæmonũ poteſtatẽ ab hominibus credituris in eum, ſecundũ illud Io. 12. Nunc princeps huius mũdi eiicietur foras, & ideo cõueniens fuit q̃ inter alia miracula ẽt obſeſſos a dæmonibus liberaret.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, q̃ homines ſicut per Chriſtũ erant a poteſtate dæmonũ liberandi, ita p eum erant angelis conſociandi, ſecundũ illud Col. 1. Pacificans per ſanguinẽ crucis eius, quæ in cælis & quæ in terris ſunt, & ideo circa angelos alia miracula hoĩbus demõſtrare nõ cõueniebat, niſi ut angeli hominibus apparerent, qđqui dẽ factũ eſt in natiuitate ipſius, & in reſurrectione & aſcenſione ei⁹.

AD 2m dicendum, q̃ ſicut Aug. *dicit 9. de ciui. dei, Chriſtus tantũ innotuit dæmonibus, quãtum uoluit: tantũ aũt uoluit, quantũ oportuit: ſed innotuit eis, nõ ſicut angelis ſanctis p id, qđ eſt uita ęterna: ſed per quædã tẽporalia ſuæ uirtutis effecta: & primo quidẽ uidẽtes Chriſtum eſurire poſt ieiunium, æſtimauerunt eum non eſſe filium dei: unde ſuper illud Luc. 4. Si filius dei es, &c. dicit Ambr.* Quid ſibi uult talis ſermonis exor⁹, niſi quia cognouerat dei filium eſſe vẽturum, ſed ueniſſe per infirmitatẽ corporis non putauit? Sed poſtmodum uiſis miraculis, ex quadã ſuſpicatione coniecturauit eum eſſe filium dei: unde ſuper illud Marci 1. Scio quòd ſis ſanctus dei, dicit Chryſoſtom. quòd non certam

A quam dom num glorię crucifixiſſent, non quin etiam ipſum deũ auderet aggredi (quoniam ſcriptum eſt, Superbia eorum qui te oderunt, aſcendit ſemper) ſed quia proprium damnum uitare uoluiſſet deum habere tantam gloriam, ut uinceret ipſum diabolum iuſtitia, ut eſſet redemptor ac ſaluator, ut eſt. Hæc de Beda.

¶ Sed de quæſtione ipſa, parti affirmatiuæ multum fauet cõcluſio præcedentis articuli: ita quòd, & ſimpliciter & ad hominem non patua conſurgit quæſtio, quo pacto ſi miracula Chriſti ſimul cum illius doctrina iuncta, ſufficiẽter illius probant deitatem, dæmones omnium ſcrutatores & intelligentia uigentes, in dubio deitatis ipſius perſiſtebant. Ad hoc dicitur, quòd quia miracula etiam doctrinę Chriſti iuncta, non erant ſufficientia ad cauſandam notitiam euidentiæ, ſed fidei coactę uel uolũtariæ, dicatis Chriſti potuit permanere dubiũ apud dęmões, ex hoc q̃ non pene trabaſ habitudo miraculorũ ac doctrinę ad gratiã unionis perſonalis in Chriſto: quod ex aliquo trium prouenire potuit, uel ex opinione plurium cauſarum, ex quibus procedere poſſent & miracula & doctrina, tunc non plene manifeſtata, quo ad ſenſum uerum, qui poſt apertus eſt, ita quòd licet ipſa miracula ex ſe ſufficerent, non penetranti tamen nõ erant ſufficientia: latebat autem dæmonem huiuſmodi habitudo, quia miracula poterant ex alia gratia, quàm unionis procedere. Et ſimiliter dei proprietates, & nomina, quæ de ſe Chriſtus dicebat, poterat putari, quòd ſecundum aliam gratiam quàm unionis uerũ carentur: nobilitas enim miraculorũ & doctrinæ Chriſti nõ erat habitudo euidẽtiæ, ſed ſolius fidei mater ſecundũ naturalẽ cognitionẽ, & propterea locus ſemper ſuſpitioni de oppoſito ignoto relinquit. Sicut ſi uideremus mortuũ reſuſcitari, ſciremus ex ſupernaturali quadam uirtute hoc fieri, ſed qua-

Sup. illud Luc. 4. Scibant ipſum eẽ Chriſtũ. eſt c. 14. ſecund. ordi. Bedæ to. 2

*Id habet Chryſ. concione, 2. de Lazaro, ante me. to. 2. & Theoph. Luc. 4. & Marc. 1

C. 4. in Luc. Eſt ca. 14. ſecundũ ordinẽ Bedæ, circa finem illius to. 2

Ister se habeat deus ad illam uirtutem ilumque resuscitanté nesciremus, & sub dubio hoc relinquentes miraremur: uel ex deprauato appetitu dæmonum affectione superbiæ, & inuidiæ: quamuis enim tétaret & scrutaretur diabolus ob proprium amorem, an esset deus, quia tamen quod miseri uellent, hoc facile credunt, incredibile reddebatur diabolo, quòd humana natura supra angelicam etiam beatam eleuaretur, ita ut unus homo esset uere deus, præsertim quia nulla naturali, tam humana quàm angelica ratione hoc possibile apparebat. unde tãquàm quoddam inopinabile, a sui adhæsione intellectus hoc auertebat. Vel quia Seraphim habent alas ad uelandum, ut dicitur Isa. 6. diuina prouidétia uelatum sic remansit unionis mysterium, ut non certiores de eo redderentur dæmones, donec consummatum esset mysterium redemptionis humanæ, ne semper impediretur aut differretur. Et si omnes tres dictæ rationes simul inuctæ fuerint, manifestius apparebit ratio dubitãdi in dæmonibus.

Hom.29.in Mat. circa med.t.2.

Mar.9. sup uerbum in arg.cit. t.9.

¶ Super quæstionis quæ dragesimæquartæ Articulum secundum.

Cap.4.non multũ remot.a fi.

TItulus clarꝰ prꝫter obscuratio nem solis tempore passionis.

Li.1. a tex. 20. usq; ad 21.to.2

¶ In corpore unica conclusio. Conuenięs fuit ut Christus miracula faceret etiam circa corpora cælestia. Probatur: Miracula Christi debebant esse talia, ut sufficienter ostenderent eum esse deum, & non ita euidenter per miracula circa corpora inferiora, sicut circa cælestia hoc monstratur. ergo conueniens fuit, &cet. Secunda pars assumpti manifestatur ex differentia inter causas actiuas in corpo- permisit dæmones, quos eijciebat hominibus aliquod nocumentum inferre, uel in corpore uel in rebus propter animæ humanæ salutem, ad hominum scilicet instructionẽ: unde Chrysostomus. * dicit super Matthæ. quòd Christus permisit dęmonibus in porcos ire, nõ quasi a dæmonibus persuasus, sed primo quidem, ut instruat magnitudinem no cumenti dæmonum, qui hominibus insidiantur: secundo, ut omnes discerent, quoniam nec aduersus porcos auderent aliquid facere, nisi ipse consenserit: tertio, ut ostenderet quòd grauiora in illos homines operati essent, quàm in illos porcos, nisi essent diuina prouidentia adiuti. Et propter eas dem etiam causas permisit eũ, qui a dæmonibus liberabatur, ad horã grauius affligi, a qua tamen afflictione eum continuo liberauit: Per hoc etiam ostenditur (ut Beda dicit) quòd sæpe dum conuerti ad deum post peccata conamur, maioribus nouisq; antiqui hostis pulsamur insidiis: quod facit, uel ut odium uirtutis incutiat, uel expulsionis suæ uindicet iniuriam. Factus est etiam homo sanatus velut mortuus (ut Hierony.* dicit) quia sanatis dicitur, mortui estis, & uita uestra absconditа est cum Christo in deo.

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienter facta fuerint miracula per Christum circa cælestia corpora.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenięter fuerint a Christo facta miracula circa cælestia corpora: ut enim Dio.* dicit 4.cap.de Diui.no. diuinę prouidentiæ non est naturam corrũpere, sed saluare. Corpora autem cælestia secundum suam naturã sunt incorruptibilia & inalterabilia, ut probatur in primo de cælo. * ergo non fuit conueniens, ut per Christum fieret aliqua immutatio circa ordinem cælestium corporum.

¶ 2 Præte. Secundum motum cælestium corporum, temporũ cursus designantur, secundum illud Gen. 1. Fiant luminaria in firmamento cæli, & sint in signa, & tempora, & dies, & annos. Sic ergo mutato cursu cælestium corporum, mutatur temporũ distinctio et ordo: sed nõ legitur hoc esse perceptũ ab Astrologis, qui contemplãtur sidera, & computant menses, ut dicitur Isa. 47. ergo uidetur ꝙ per Christum non fuerit aliqua mutatio facta circa cursum cælestium corporum.

¶ 3 Præte. Magis competebat Christo facere miracula uiuẽs & docẽs, quàm mortiens: tum quia, vt dicitur secundæ ad Cor. vlti. Crucifixus est ex infirmitate, sed uiuit ex uirtute dei, secundum quam miracula faciebat: tũ etiã quia eius miracula cõfirmatiua erant doctrinæ ipsius: sed in uita sua non legitur, Christum aliquod miraculum circa cęlestia corpora fecisse, quinimo phariseis petentibus ab eo signum de cælo, eis dare renuit, ut habetur Mat. 12. & 16. ergo uidetur, ꝙ nec in morte circa cælestia corpora ali quod miraculũ facere debuerit.

SED CONTRA est, quòd dicitur Luc. 23. tenebrę factæ sunt in uniuersa terra usque ad horam nonam, & obscuratus est sol.

RESPON. Dicẽdum, ꝙ (sicut supra dictum est*) miracula Christi talia esse debebant, ut sufficienter eum esse deum ostenderẽt. Hoc autem non ita euidenter ostenditur per transmutationes corporũ inferiorum, quæ etiam ab aliis causis moueri possunt, sicut per transmutationem cursus cælestium corporum, quæ a solo deo sunt immobiliter ordinata, & hoc est quod Dion. * dicit in Epistola ad Polycarp. Cognoscere oportet non aliter aliquãdo posse aliquid peruerti cælestis ordinationis & motus, nisi causam haberet ad hoc mouẽtem, quæ facit omnia, & mutat secundum suum sermonem. Et ideo conueniens fuit, ut Christus miracula faceret etiam circa cælestia corpora.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, quòd sicut inferioribus corporibus naturale est moueri a cælestibus corporibus (quæ sunt superiora secundum naturæ ordinem) ita etiam naturale est cuilibet creaturæ, ut transmutetur a deo secundum eius uoluntatem: unde Aug. *dicit 26. Contra Faustum, & habetur in gloss. Roman. 11. super illud: contra naturam insertus es, &c. deus creator & conditor omnium naturarum [d] nihil contra naturam facit, quia. i. cuique rei natura, quod facit, & ita non corrumpitur natura cælestium corporum, cum eorum cursus immutatur a deo: corrũperetur autem, si ab aliqua alia causa immutaretur.

Ad 2[m] dicendum, quòd per miraculum a Christo factum, non est peruersus ordo temporum: Nam secũdum quosdam illæ tenebræ uel solis obscuratio, quæ ĩ passione Christi accidit, fuit propter hoc, ꝙ sol suos radios retraxit, nulla immutatione facta circa motum cælestium corporum, secundum quẽ tempora mensurantur ra inferiora, & actiuas in cælestia, & auctoritate Dion.

¶ In responsione ad primũ intellige uerba Auctoris cum grano salis, & sic quòd sicut corpora elemẽtaria habent plures motus naturales, ita quòd unus motus est eis naturalis secundum propriam naturam particularem, & alius est eis naturalis, secundum quòd mouentur a superiori, quasi secundum naturã uniuersalem (ut patet de igne qui ultra naturalem motum, quo fertur sursum, mouetur etiam naturaliter motu circulari, sequendo cælum, & similiter ferrum ultra naturalem motum, quo fertur deorsum, naturaliter mouetur ad adamantẽ, quasi superiorem sequens naturam, ita corpora cælestia ultra naturalem inclinationẽ ad suos cursus naturaliter, hoc est secundum potentiam obedientialem ad uniuersalem sontem totius naturæ, possunt immutari in illud, quod Auctor naturæ facit: utrobique enim est, proportio interioris particularis naturæ ad superiorem uniuersalem naturam, quamuis diuersimode, quia ibi cursus ordoque naturæ inditus seruatur, hic autem, quia ad naturam naturantem ascendit, noua adiiciuntur quæ a theologo diuersis respectibus, & miraculosa & naturalia appellantur: pro quãto enim actori naturæ obediunt, naturalia uocantur, pro quanto supra naturæ cursum potestatem; fiunt, in miraculorũ ordine sunt.

Ar.4.q.1.

Parũ ante mediũ ep.

Lib.26.ĉ. ante med.to 6.

D.917.

In c.27. sup. illud ab hora 6. tenebræ factæ sunt, to.9

Ca.4. circa princ.

Ho. 35. in Matth. in 5 fo. ante fin. Ho. to. 3.

rantur: unde Hiero.* dicit super Mat. Videtur luminare maius retraxisse radios suos, ne aut pendentem uideret Dominũ, aut impii blasphemantes sua luce frue rentur. Talis aũt retractio nõ est sic intelligẽda, quasi sol in sua potestate habeat radios emittere uel retrahere: non. n. ex electione, sed ex natura radios emittit, ut dicit Dion. †4.c.de Diu.no. sed sol dicitur retraxisse radios, inquantũ diuina uirtute factum est, ut solis radii ad terrã non peruenirent. Origenes* aũt dicit, hoc accidisse per interpositionem nobium: unde super Math. dicit: conueniens est intelligere quasdam tenebrosissimas nubes multas et magnas concurrisse super Hierusalẽ & terram iudææ, & ideo factæ sunt tenebræ profundæ a sexta hora usq; ad nonã. Arbitror. n. sicut cetera signa quæ facta sunt in passione, scilicet ꝙ uelum est scissum, quòd terra tremuit, &c. in Hierusalem tantũmodo facta lunt, ita & hoc. Aut si latius uoluerit quis extendere ad terram iudæã, propter hoc ꝙ dicitur: tenebræ factæ sunt in uniuersa terra, quod intelligitur de terra iudæa, sicut in 3. lib. Regum dixit Abdias ad Eliam, Viuit Dominus deus tuus, quia non est gẽs aut regnum, ubi non miserit Dominus meus quærere te, ostendens quòd eum quæsierat in gentibus quæ sunt circa Iudæam: sed circa hoc magis credendum est Dionysi. qui oculata fide inspexit hoc accidisse per interpositionem Lunæ inter nos & Solem: dicit. n. in Epistola ad Polycarpum,* inopinabiliter soli lunam incidentem uidebamus, in Aegypto scilicet existentes, ut ibidem dicitur: & designat ibi quatuor miracula.

Hom.89.in Matth.non multũ longe a princ. tom.2

Hom.35.in Mat.fo.4.& 5.in fine ante finẽ ho. to.3

In ep.ad Polycarpum post mediũ illius.

Quorum primum est, quòd naturalis eclipsis Solis, per interpositionẽ Lunę, numquam accidit nisi tẽpore coniunctionis solis & lunæ, tunc autem erat luna in oppositione ad solem, quintadecima existẽs, quia erat Pascha iudæorum: unde dicit, †Non enim erat coniunctionis tempus. Secundum miraculum est, ꝙ cum circa horam sextam luna uisa fuisset simul cũ sole in medio cæli, in uesperis apparuit suo loco, id est in Orientе opposita soli: unde dicit, † Rursus ipsam uidimus, scilicet lunam, a nona hora (in qua. s. recessit a sole cessantibus tenebris) usq; ad uesperã supernaturaliter restitutam ad diametrum solis, id est ut diametraliter esset soli opposita: & sic patet quòd non est turbatus consuetus temporum cursus, quia diuina uirtute factum est, & quòd ad solem supernaturaliter accederet prꝫter tempus debitũ, & ꝙ a sole recedens, in locũ proprium restitueretur tempore debito. Tertium miraculum est, ꝙ naturalis eclipsis semper incipit ab occidentali parte solis, & peruenit usque ad orientalem, & hoc ideo quia luna secundum proprium motum, quo mouetur ab occidente in orientem, est uelocior sole in suo proprio motu, & ideo luna ab occidente ueniens attingit solem, & pertransit ipsum, ad orientem tẽdens. sed tunc luna iam pertransiuerat solem, & distabat ab eo quasi per medietatem circuli, in oppositione existens, unde oportuit quòd reuerteretur ad orientem uersus solẽ, & attingeret ipsum primo ex parte orientali, procedens uersus occidentem. Et hoc est quod dicit, Eclipsim etiam ipsam ex oriente uidimus incohatam, & usque ad solarem terminum uenientẽ (quia totum solem eclipsauit) postea regredientem. Quartũ miraculum fuit, quòd innaturali eclipsi ex eadẽ parte incipit sol prius reapparere, ex qua parte incępit prius obscurari, quia scilicet luna se soli subiiciens, naturali suo motu solem pertransit uersus orientem, & ita partem occidentalem solis quam primo occupat, primo etiam dereliquit: sed tunc luna articulosę ab oriente

Loco nunc dicto.

In prædict. epist. ad Polycarpum a med. illius.

uersus occidentem rediens, non pertransiuit solẽ, ut esset eo orientalior: sed postquàm peruenit ad terminum solis, reuersa est uersus orientem, & ita partẽ solis, quam ultimo occupauit, primo etiã dereliquit, & sic ex parte orientali inchoata fuit eclipsis: sed in parte occidentali prius incępit claritas apparere, & hoc ẽ quod dicit, & rursus uidimus non ex eodẽ. i. nõ ex ea dem parte solis & defectũ & purgationem, sed ecõuerso secundum diametrum factam. Quintum miraculũ addit Chrys.* super Matth. dicens, quòd tribus horis tunc tenebræ permanserunt, cum eclipsis solis in momento pertranseat. non. n. habet morã, ut sciunt illi q̃ considerauerunt: unde datur intelligi, quòd luna quierit sub sole, nisi forte uelimus dicere, quòd tempus tenebrarum computatur ab instanti, quo sol incępit obscurari, usq; ad instãs in quo totaliter fuit repurgatua: sed sicut Origenes* dicit super Mat. aduersus hoc filii seculi huius dicunt, quomodo hoc factum tã mirabile nemo græcorum aut barbarorum scripsit? Et dicit, ꝙ quidã nomine Phlegon in Chronicis suis scripsit hoc in principatu Tiberij Cæsaris factum: sed non signauit quòd fuerit in luna plena. Potuit ergo hoc cõtingere, quia Astrologi ubiq; terrarum tunc temporis existentes, non solicitabantur de obseruanda eclipsi, quia tempus non erat, sed illam obscuritatem ex aliqua passione aeris accidere putauerunt: sed in Aegypto, ubi raro nubes apparent propter aeris serenitatẽ permotus est Dio. & socij eius, ut prędicta circa illam obscuritatem obseruarent.

Ad 3[m] dicendum, quòd tunc præcipue oportebat in Christo diuinitatem per miracula ostendere, quãdo in eo maxime apparebat infirmitas secundum humanam naturam, & ideo in Christi natiuitate stella noua in cælo apparuit: unde Maximus dicit in sermone Natiuitatis, Si prȩsepe despicis, erige parũper oculos, et nouam in cælo stellam, protestantem mundo natiuitatem Dominicam, contuere. In passione autem adhuc maior infirmitas circa humanitatem Christi apparuit & ideo oportuit ut maiora miracula ostenderẽtur circa principalia mundi luminaria, & sicut Chrys.* dicit super Matt. hoc est signum quod petentibus promittebat dare, dicens, Generatio praua & adultera signum quærit & signum non dabitur ei, nisi signum Ionę prophetæ, crucem significans & resurrectionem: etenim multo mirabilius est in eo, qui crucifixus erat, hoc fieri, quàm ambulante eo super terram.

ARTICVLVS III.

Vtrum conuenienter Christus circa homines miracula fecerit.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenięter Christus circa homines miracula fecerit. In homine enim potior ẽ anima quàm corpus: sed circa corpora multa miracula Christus fecit, circa animas uero nulla miracula legitur fecisse, nam neq; aliquos incredulos ad fidem uirtuose conuertit, sed admonẽdo & exteriora miracula ostendendo, neque etiam aliquos fatuos sapientes legitur fecisse. ergo uidetur ꝙ non conuenienter sit circa homines miracula operatus.

¶ Super Quæstionis quadragesimæquartæ Articulum tertium.

TItulus clarus ẽ.

¶ In corpore una conclusio: Conuenienter Christus circa homines miracula fecit. Probatur, ea quæ sunt ad finẽ, debent consonare fini: sed aduentus, miracula doctrinaque Christi sunt ad salutem humanam, ut finem, ergo debuerũt ei cõsonare. ergo quę dã salutifera circa homines conuenerunt miracula ad finẽ uniuersalis salutis: Minor patet, Ioan. 3. & omnia clara sunt.

Q.præ.ar.2 ¶ Hic, ſicut in mille locis, nota, Auctorē nihil ſibi arrogare de ſanctorum doctrina: ſed ſingula quum poteſſet complecti pro prio nomine, maluit ſingulis doctoribus tribuere, ut utrumq; doceret, & miracula Chriſti & humilitatem.

¶ 2 Præt. Sicut ſupra dictū eſt, *Chriſtus faciebat miracula uirtute diuina, cuius propriū eſt ſubito operari & perfecte, abſq; adminiculo alicuius: ſed Chriſtus non ſemper ſubito homines curauit, quantum ad corpus: dicitur. n. Marc. 8. ꝙ apprehenſa manu eęci, eduxit eū extra vicum, & expuens in oculos eius, impoſitis manibus, interrogauit eum ſiquid uideret, & aſpiciens ait, uideo homines uelut arbores ambulantes. Deinde iterum impoſuit manus ſuper oculos eius, & cœpit uidere, & reſtitutus eſt ei uiſus, ita ut clare uideret omnia, & ſic patet quòd non ſubito eum curauit: ſed primo quidem imperfecte & per ſputum, ergo uidetur non conuenienter circa homines miracula feciſſe.

¶ 3 Præt. Quæ ſe inuicem non conſequuntur, nō oportet ꝙ ſimul tollantur: ſed ægritudo corporalis nō ſemper ex peccato cauſatur, ut patet per illud, quod Dominus dicit Ioan. 9. Neque hic peccauit neque parentes eius, ut cæcus naſceretur. non ergo oportuit ut hominibus corporum curationem quærentibus peccata dimitteret, ſicut legitur feciſſe circa paralyticum, Matth. 9. præſertim quia ſanatio corporalis cū ſit minus, quàm remiſſio peccatorum, non uidetur eſſe ſuffi ciens argumentum, quòd poſſit peccata dimittere.

¶ 4 Præt. Miracula Chriſti facta ſunt ad confirmationē doctrinæ ipſius, & teſtimonium diuinitatis eius, ut ſupra dictum eſt: *ſed nullus debet impedire finem operis ſui. ergo uidetur inconuenienter Chriſtus quibuſdam miraculoſe curatis præcepiſſe, ut nemini diceret, ut patet Matth. 9. & Marc. 8. præſertim quia quibuſdā aliis mandauit, ut miracula circa ſe facta publicarent: ſicut Mar. 5. legitur, quòd dixit ei, quem a dæmonibus liberauerat, uade in domum tuam ad tuos, & annūtia eis, quanta tibi Dominus fecerit.

Q.præ.ar.4

SED CONTRA eſt, ꝙ dicitur Mar. 7. Bene omnia fecit, & ſurdos fecit audire, & mutos loqui.

RESPON. Dicendum, quòd ea, quæ ſunt ad finem, debent fini eſſe proportionata: Chriſtus autem ad hoc in mundum uenerat, & docebat, ut homines ſaluos faceret, ſecundum illud Ioan. 3. Non enim miſit Deus filium ſuum in mundum ut iudicet mundum: ſed ut ſaluetur mundus per ipſum, & ideo conueniēs fuit, ut Chriſtus particulariter homines miraculoſe curando, oſtenderet eſſe uniuerſalem, & ſpiritualem hominum ſaluatorem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ea quæ ſunt ad finem, diſtinguuntur ab ipſo fine. Miracula autem a Chriſto facta ordinabantur ſicut ad finem, ad rationalis partis ſalutem, quæ conſiſtit in ſapientiæ illuſtratione & hominum iuſtificatione, quorum primum præſupponit ſecundum: quia, ut dicitur Sapient. 1. In maleuolam animam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. Iuſtificare autem homines, non conueniebat niſi eis uolentibus: hoc enim eſſet & contra rationem iuſtitiæ, quæ rectitudinem uoluntatis importat, & etiam contra rationem humanæ naturæ, quæ libero arbitrio ad bonum ducenda eſt, non autem per coactionem. Chriſtus ergo uirtute diuina interius homines iuſtificauit, non tamen eis inuitis, nec hoc ad miracula pertinet, ſed ad miraculorum finem. Et ſimiliter etiam uirtute diuina ſimplicibus diſcipulis diuinam ſapientiam infudit: unde dicit eis Lucæ. 21. Ego dabo uobis os & ſapientiam, cui non poterunt reſiſtere, & contradicere omnes aduerſarii ueſtri: quod quidem quantum ad interiorem illuminationem inter uiſibilia miracula non numeratur: ſed ſolum quantum ad exteriorem actum, inquantum ſcilicet uidebant homines eos, qui fuerant illiterati, & ſimplices, tam ſapienter & conſtanter loqui: unde dicitur Actuum 4. Videntes iudæi Petri conſtantiam & Ioannis, comperto quòd homines eſſent ſine literis, & idiotæ, admirabantur. Et tamen huiuſmodi ſpirituales effectus, etſi a miraculis uiſibilibus diſtinguuntur, ſunt tamen quædam teſtimonia doctrinæ, & uirtutis Chriſti, ſecundum illud Hebr. 2. Conteſtante deo ſignis & portentis, & uariis uirtutibus, & Spiritus ſancti diſtributionibus: ſed tamen circa animas hominum, maxime quantum ad immutandas inferiores uires, Chriſtus aliqua miracula fecit: unde Hieronym. *ſuper illud Matth. 9. Surgens ſecutus eſt eum, dicit, Fulgor ipſe & maieſtas diuinitatis occultæ, quæ etiam in facie relucebat humana, uidentes ad ſe trahere poterat ex primo aſpectu, & ſuper illud Mat. 21. Eiiciebat omnes uendentes & emētes, &c. dicit idem Hierony. † Mihi inter omnia ſigna quæ fecit Dominus, hoc uidetur eſſe mirabilius, quòd unus homo & illo tempore contemptibilis, potuerit ad unius flagelli uerbera tantam eiicere multitudinē: igneum enim quiddam atque ſydereum radiabat ex oculis eius, & diuinitatis maieſtas lucebat in facie eiº. Et Orige. *dicit ſuper Ioan. Hoc eſt maius miraculum eo, quo aqua conuerſa eſt in uinum, eo quòd illic inanimata ſubſtitit materia, hic uero tot milium hominum domantur ingenia. Et ſuper illud Ioan. 18. Abierunt retrorſum & ceciderunt in terrā, dicit Aug. † una uox turbam odiis ferocem, armiſq; terribilem ſine telo ullo percuſſit, repulit, ſtrauit: deus enim latebat in carne. Et ad idem pertinet, quod dicitur Luc. 4. quòd Ieſus tranſiens per medium illorum ibat: ubi dicit Cryſoſtom. quòd ſtare in medio inſidiantium & non apprehendi, diuinitatis eminentiam oſtendebat. et quòd dicitur Ioan. 8. Ieſus abſcondit ſe & exiuit de templo: ubi Auguſtin. dicit, Non abſcondit ſe in angulo templi quaſi timens, uel poſt murum aut columnam diuertens: ſed diuina poteſtate ſe inuiſibilem inſidiantibus conſtituens, per medium illorum exiuit. Ex quibus omnibus patet, ꝙ Chriſtus quando uoluit, uirtute diuina animas hominum immutauit, non ſolum iuſtificando, & ſapientiam infundendo, quod pertinet ad miraculorum finem: ſed etiam exterius alliciendo, uel terrendo, uel ſtupefaciēdo, quod pertinet ad ipſa miracula.

Super illud Mat. 9. Cū transiret Ieſus inde dit hominē ſedentē te.9

† Super illud Mat. uidētes pturbe & ſcribę mirabilia q̄ fecit to.9

*In fol. 151 q. liber primo in loco prodit anno Domini 1555. Pariſiis

Ad 2m dicendū, quòd Chriſtus uenerat ſaluare mūdum, non ſolum uirtute diuina, ſed per myſterium incarnationis ipſius. Et ideo frequenter in ſanatione infirmorum non ſola poteſtate diuina utebatur, curando per modum imperii, ſed etiam aliquid ad humanitatem ipſius pertinens apponendo: unde ſuper illud Luc. 4. Singulis manus imponens, curabat omnes, dicit Cyrillus, quamuis ut deus potuiſſet oēs uerbo pellere morbos, tangit tamē omnes, oſtendens propriam carnem efficacem ad præſtanda remedia. Et ſup illud Mar. 8. Expuēs in oculos eius impoſitis manibus, &c. dicit Chryſ. *Spuit quidē & manus imponit cæco, uolens oſtendere ꝙ uerbum diuinum operationi adiunctum miracula perficit: manus. n. operationis eſt oſtē ſiua, ſputū ſermonis ex ore prolati. Et ſuper illud Ioā. 9. Fecit lutū ex ſputo, & liniuit lutū ſuper oculos cęci, dicit Auguſt. † De ſaliua ſua lutum fecit, quia uerbum caro factum eſt. Vel etiam a ſignificandum, quòd ipſe erat qui ex limo terræ hominē formauerat, ut Chryſoſt. dicit: eſt autem circa miracula Chriſti, conſiderandum, quòd communiter perfectiſſima opera faciebat, unde ſuper illud Ioan. 2. Omnis homo primum bonum uinum ponit, dicit Chryſoſt. * Talia ſunt Chriſti miracula, ut multo his, quæ per naturam fiunt, ſpecioſiora & utiliora fiant, & ſimiliter in inſtanti infirmis perfectam ſanitatē conferebat: unde ſuper illud Mat. 8. Et ſurrexit, & miniſtrabat illis, dicit Hierony. † Sanitas quæ confertur a Domino, tota ſimul redit. Speciali ter autem in illo cæco contrarium fuit propter infidelitatem ipſius, ut Chryſo. * dicit. Vel ſicut Beda † dicit, quem uno uerbo totum ſimul curare poterat, paulatim curat, ut magnitudinem humanæ cæcitatis oſtendat, quæ uix, & quaſi per gradus ad lucem redeat, & gratiam ſuam nobis indicet, per quam ſingula perfectionis incrementa adiuuat.

Hom. 22. in Io. poſt me. illius to. 3

† Super illud Mat. 8. Cum ueniſſet Ieſus in domum Petri to. 9

*Ho. 9. in Mat. innuitur.

† Beda Mar. 8. in c. 34. ſecundū eius ord. to. 2

*Q. præ. ar. 2

Ad 3m dicendum, quòd ſicut ſupra dictū eſt, *Chriſtus miracula faciebat uirtute diuina: dei autem perfecta ſunt opera, ut dicitur Deuter. 32. Non eſt autē aliquid perfectum, ſi finem non conſequatur: finis autē exterioris curationis per Chriſtum factæ, eſt curatio animæ, & ideo non conueniebat Chriſto, ut alicuius corpus curaret, niſi eius curaret animam: unde ſuper illud Ioan. 7. Totum hominem ſanum feci in ſabbatho, dicit Aug. * ꝙ curatus eſt, ut ſanus eſſet in corpore, & credidit, ut ſanus eſſet in anima. Specialiter autē paralytico dicitur, Dimittuntur tibi peccata, quia ut Hier. † dicit ſuper Mat. datur ex hoc nobis intelligētia ꝙ peccata pleriſq; euenīt corporū debilitates, & ideo forſitan prius dimittūtur peccata, ut cauſis debilitatis ablatis, ſanitas reſtituatur: unde & Ioā. 5. dicitur, iam noli amplius peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. ubi dicit Chryſ. * Diſcimus ꝙ ex peccatis nata erat ei ægritudo. Quamuis autem, ut Chryſo. † dicit ſuper Mat. quanto anima eſt potior corpore, tanto peccatū dimittere maius ſit, quàm corpus ſanare, quia tamē illud non eſt manifeſtum, facit minus quod eſt manifeſtius, ut demonſtraret maius & non manifeſtum.

Trac. 30. in Io. a medio to. 9

† Mat. 9 ſuper illud, quid eſt facilius dicere to. 9

Ho. 37. in Io. to. 3.

† Homi. 30. in Matth. a med. to. 2

Ad 4m dicendum, ꝙ ſuper illud Matth. 9. Videte ne quis ſciat, dicit Chryſ. * Non eſt hoc contrarium quod hic dicitur ei, quod alteri dicit: unde & annuntia gloriam dei: erudit enim nos prohibere eos qui uolunt nos propter nos laudare, ſi autem ad gloriam dei refertur, non debemus prohibere, ſed magis iniungere, ut hoc fiat.

Hom. 33. in Matth. non mult. longe a prin. to. 2.

¶ *Super Quæſtionis quadrageſimæquartæ Articulum quartum.*

TItulus clarus ē. ¶ In corpore una concluſio: conueniēter Chriſtus fecit miracula in creaturis irrationalibus. Probatur: miracula Chriſti fuerunt ad monſtrandam illius deitatem pro ſalute hominum, ſed ad deitatis uirtutē ſpectat ſubiectio omnium. ergo cōueniēs fuit, ut ſibi generib⁹ creaturarū Chriſ miracula faceret. ergo ī irrōnalib⁹. Oīa clara ſūt.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum conueniēter Chriſtus fecerit miracula circa creaturas irrationales.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd inconuenienter fecerit Chriſtus miracula circa creaturas irrationales. Bruta enim animalia ſunt nobiliora plantis: ſed Chriſtus fecit aliquod miraculū circa plantas, puta cum ad uerbū eius eſt ſiccata ficulnea, ut dicitur Mat. 21. ergo uidetur quòd etiam circa animalia bruta miracula facere debuiſſet.

¶ 2 Præt. Pœna non iuſte infertur, niſi pro culpa: ſed non fuit culpa ficulneæ, quòd in ea Chriſtus fructum non inuenit, quando non erat tempus fructuum. ergo uidetur ꝙ in conueniēter eam ſiccauerit.

¶ 3 Præt. Aqua & aer ſunt in medio cæli & terræ: ſed Chriſtus aliqua miracula fecit in cælo (ſicut ſupra dictum eſt*) ſimiliter etiam in terra, quando in eius paſſione terra mota eſt. ergo uidetur quòd etiam in aere, & aqua aliqua miracula facere debuerit, ut mare diuideretur, ſicut fecit Moyſes, uel etiam flumen, ſicut fecerunt Ioſue & Helias, & ut fierent in aere tonitrua, ſicut factum eſt in monte Sinai, quando lex dabatur, & ſicut Helias fecit 3. Reg. 13

Art. r. & 2. huius q.

¶ 4 Præt. Opera miraculoſa pertinēt ad opus gubernationis mundi per diuinam prouidentiam: hoc autem opus præſupponit creationem. inconueniens ergo uidetur quòd Chriſtus in ſuis miraculis uſus eſt creatione, quando ſcilicet multiplicauit panes. non ergo conuenientia uidentur fuiſſe eius miracula circa irrationales creaturas.

SED CONTRA eſt, quòd Chriſtus eſt dei ſapientia, de qua dicitur Sapient. 8. quòd diſponit omnia ſuauiter.

RESPON. Dicendū, ꝙ (ſicut ſupra dictum eſt*) miracula Chriſti ad hoc ordinabantur, quòd uirtus diuinitatis cognoſceretur in ipſo ad hominum ſalutem. Pertinet autem ad uirtutem diuinitatis, ut omnis creatura ſit ei ſubiecta, & ideo in omnibus creaturarum generibus miracula eū facere oportuit, & non ſolū in hominibus, ſed etiam in irrationabilis creaturis.

Art. præce.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd animalia bruta propinque ſe habent ſecundum genus ad hominē, unde & in eodem die eum homine facta ſunt. Et quia circa corpora humana multa miracula fecerat, non oportebat quòd circa corpora brutorū animalium ali qua miracula faceret, præſertim quia quantum ad naturam ſenſibilem & corporalem, eadē ratio eſt de hominibus et de aliis animalibus, præcipue terre ſtribus. Piſces aūt cū uiuāt in aqua, magis a natura hominum differunt, unde & alio die ſunt facti, in quibus miraculum Chriſtus fecit in copioſa piſcium captura, ut legitur Luc. 5. & Io. ult. & etiam in piſce, quem Petrus cępit, & in eo inuenit ſtaterem. Quòd autē porci in mare præcipitati ſunt, non fuit operatio diuini miraculi: ſed operatio dæmonum ex permiſſione diuina.

Ad 2m dicendum, ꝙ ſicut Chryſ. * dicit ſuper Mat. cum in plantis uel brutis aliquid tale Dominus operatur, non quæras qualiter iuſte ſiccata eſt ficus, ſi tēpus non erat: hoc. n. quærere eſt ultimæ dementiæ: quia. ſ. in talibus non inuenitur culpa & pœna: ſed miraculū inſpice, & admirare miraculi factorem: nec facit creator iniuriā poſſidenti, ſi creatura ſua ſuo arbitrio vtatur ad aliorum ſalutem: ſed magis (ut Hilar. * dicit ſup Mat.) in hoc bonitatis diuinæ argumentū reperimus: nam ubi afferre uoluit procuratę per ſe ſalutis exemplum, uirtutis ſuę poteſtatem in humanis corporibus exercuit: ubi uero in contumaces formam ſeueritatis conſtituebat, futuri ſpeciem damnatio arboris indicauit. & præcipue (ut Chryſ. † dicit) in ficulnea, quæ eſt humidiſſima, ut miraculum maius appareat.

Hom. 68. in Mat. dū agit de Hiſt. ficulneæ. t. 3

Ca. 21. in Mat. parum ante mediū

Ad 3m dicendū, ꝙ Chriſtus etiam in aqua et in aere fecit miracula, quæ ſibi conueniebant, quando ſcilicet ut legitur Mat. 8. imperauit uentis & mari, & facta eſt tranquillitas magna. Non autem conueniebat ei, qui omnia in ſtatum pacis, & tranquillitatis reuocare uenerat, ut uel turbationē aeris, uel diuiſionē aquarū faceret: unde Apoſtolus dicit Hebr. 12. Nō acceſſiſtis ad

Locoiā dicto in prin. huius ſolutionis.

tractabilem & accessibilem ignem, & turbinem & caliginem & procellam. Circa passionem tamen diuisū est uelum, ad ostendendum reserationem mysteriorū legis. Aperta sunt mónumenta, ad ostendendum quòd per eius mortem, mortuis uia daretur. Terra mota est & petræ scissæ sunt, ad ostendendum quòd lapideaho minum corda per eius passionem emollirentur, & quòd totus mundus uirtute passionis eius erat in melius commutandus.

Ad 4^m^ dicendum, quòd multiplicatio panum non est facta per modum creationis, sed per [a] additionem extraneæ materiæ in panes conuersæ: unde Augu. super Ioan. dicit:* unde multiplicat de paucis granis segetes, inde in manibus suis multiplicauit quinque panes. Manifestum est autem, quòd per conuersionem grana multiplicantur in segetes.

D.968.

Trac.24.in Io. non procul a princ. to.9

QVAESTIO XLV.

De transfiguratione Christi, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de transfiguratione Christi.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primo, Vtrū cōueniens fuerit Christū transfigurari.
¶Secundo, Vtrum claritas transfigurationis fuerit claritas glorioſa.
¶Tertio, De testibus transfigurationis.
¶Quarto, De testimonio paternæ uocis.

ARTICVLVS I.

¶ Super Quæstionis quadrageſimæquinteæ Articulum primum.

Vtrum fuerit conueniens Christum transfigurari.

TItulus ex Euangelio clarus est.

Opu. 60.c. 16.

¶ In corpore unica est conclusio, Conueniens fuit Christum transfigurari. Probatur primo. Oportet finem aliqualiter præcognosci ad directe procedendum in uia, præsertim difficili, aspera & laboriosa, ad finem iocundum: sed uia discipulorum Christi per passionē est, & finis gloria est similis gloriæ Christi, ad quam peruenit per passionem Christus. ergo conueniens fuit monstrari gloriam Christi, quod est ipsum transfigurari. Maior declaratur dupliciter, & exemplo sagittatoris, & uerbo Thomæ. Minor autem quo ad Christum Lucæ ultimo, quo ad discipulos Actuū 4. & ad Philippenses 3. Et confirmatur auctoritate Bedæ. Omnia clara sunt.

Q.5.art.1

N. Ē cōple uit morte prænūcius.

AD PRIMVM sic procedi-
tur. Videtur quòd non fuerit conueniens Christum transfigurari: non enim competit uero corpori, ut in diuersas figuras mutetur, sed corpori phantastico. Corpus autem Christi non fuit phantasticum, sed uerum, ut supra habitū est.* ergo uidetur quòd transfigurari non debuerit.

¶ 2 Præt. Figura est in quarta specie qualitatis, claritas autem est in tertia, cum sit sensibilis qualitas. assumptio ergo claritatis a Christo transfiguratio dici non debet.

¶ 3 Præter. Corporis glorioſi sunt quatuor dotes (ut infra dicetur †) scilicet impassibilitas, agilitas, subtilitas, & claritas. non ergo debuit transfigurari magis secundum assumptionem claritatis, quàm secū dum assumptionem aliarū dotiū.

SED CONTRA est, quòd dicitur Matth. 17. quòd Iesus transfiguratus est ante tres discipulorum suorum.

RESPON. Dicendum, quòd Dominus discipulos suos prænū tiata sua passione, induxerat eos ad suæ passionis sequelam. Oportet autem ad hoc quòd aliquis directe procedat in uia, quòd finem aliqualiter præcognoscat, sicut sagittator non recte iaciet sagittam, nisi prius signum prospexerit in quod iacendum est: unde & Thomas dixit Io. 14. Domine, nescimus quo uadis, & quomodo possumus uiam scire? Et hoc præcipue necessariū est, quando uia est difficilis & aspera, & iter laboriosum, finis uero iocundus. Christus autem per suam passionem ad hoc peruenit, ut gloriam obtineret non solum animæ, quam habuit a principio suæ conceptionis, sed etiam corporis, secundum illud Luc. ulti. Hæc oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam: ad quam etiam perducit eos, qui uestigia suæ passionis sequuntur, secundum illud Act. 14. Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cælorum. Et ideo conueniens fuit, ut discipulis suis gloriam suę claritatis ostēderet, quod est ipsum transfigurari, cui suos configurabit, secundum illud Philip. 3. Reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ: unde Beda* dicit super Matth. Pia prouisione factum est, ut contemplatione semper manentis gaudii ad breue tempus delibata, fortius aduersa tolerarent.

Mat.9.principio a prin.to.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Hieronym.* dicit super Matth. nemo putet Christū per hoc quòd transfiguratus dicitur, pristinam formam, & faciem perdidisse, uel amisisse corporis ueritatem, & assumpsisse corpus spirituale uel aereum: sed quomodo transformatus sit, Euangelista demonstrat dicens, Resplenduit facies eius sicut sol: uestimenta autē eius facta sunt alba sicut nix. ubi splendor faciei ostēditur, & candor describitur uestium, nō substantia tollitur, sed gloria commutatur.

Super illud Matth. 17. transfiguratus est ante eos, to.9.

Ad 2^m^ dicendum, quòd figura circa extremitatē corporis consideratur: est enim figura quæ termino uel terminis comprehenditur. Et ideo omnia illa, quæ circa extremitatem corporis considerātur, ad figuram quodammodo pertinere uidentur: sicut autem color, ita & claritas corporis nō transparentis, in eius superficie attenditur. Et ideo assumptio claritatis, transfiguratio dicitur.

Ad 3^m^ dicendum, quòd inter prædictas quatuor dotes, sola claritas est qualitas ipsius personæ in seipsa, aliæ uero tres dotes non percipiuntur nisi in aliquo actu, uel motu seu passione. Ostendit igitur Christus in seipso aliqua illarum trium dotium indicia, puta agilitatis, cum supra undas maris ambulauit, subtilitatis, quando de clauso utero Virginis exiuit, impassibilitatis, quando de manibus iudæorum uel præcipitare uel lapidare eum uolentium, illæsus euasit. Nec tamen propter illa transfiguratus dicitur, sed pp solā claritatem, quæ pertinet ad aspectum personæ ipsius.

ARTICVLVS II.

¶ Super quæstionis quadrageſimæquinteæ Articulum secundum.

Vtrum claritas Christi in transfiguratione fuerit claritas glorioſa.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ illa claritas nō fuerit claritas glorioſa. Dicit. n. quędā gloss. Bedæ super illud Matth. 17. Transfiguratus est coram eis, In corpore, inquit, mortali, ostendit non immortalitatem, sed claritatem similem futuræ immortalitati: sed claritas glorię est claritas immortalitatis. non ergo illa claritas quam Christus discipulis ostendit fuit claritas gloriæ.

5.dist.164 art.2

TItulꝰ quærit, an illa claritas, quę apparuit in Christo fuerit claritas, quæ ponitur una ex quatuor dotibus corporis glorioſi: hoc ē. n. quærere an fuerit claritas glorioſa. Et quæritur hoc ad differentiam claritatis, quæ aliàs apparere potest, ut in nativitate domini dicitur, quòd claritas dei, circumfulsit illos, & in resurrectione domini, Angeli in claritate candida apparuerunt: constat. n. huiusmodi claritates nō esse claritates corporis glorioſorum, & propterea hic in quæstionem uertitur, an illa claritas domini in transfiguratione fueris sicut dictæ claritates, an fuerit claritas corporis glorioſi.

Cap. 38. in Luc. secūdū ferię Bed. ante me, t. 2

¶ In corpore duo fuit. Primo ponit cōclusio, & probatur, secūdo ex illa excludit opinio Hugonis de sancto Victore. Cōclusio ē habēs duas partes. Claritas illa fuit claritas gloriæ, quantum ad essē tiam & non quantū ad modū essendi. Probatur primum: Claritas gloriæ deriuaē ab anima in corpus: claritas Christi derivata est a deitate & anima in corpus. ergo, Maior est Aug. ad Dioscorū. Minor est Damas. quo ad deitatem: quo ad animā uero probatur: quia non est adepta Christo potestas deriuandi gloriam animæ ad corpus ex dispēsatione, ne redundaret: secunda pars probatur ex differentia inter claritatis modos essē di diuersos, s. uel per modum quantitatis permanentis, uel per modū passionis transeūtis. nō primo modo est claritas glorię etiā quo ad modum essendi: non secūdo, quod manifestatur ex alia differētia, qa corpora glorioſa sūt affecta claritate, ita ut naturaliter fulgeant. hoc aūt miraculoſe. Et declaratur modus essendi, sicut lumē in aere. Declaratur miraculū: sicut ambulare super aquas, & auctoritate Dio. confirmatur.

Sup. illud Mat. 17. trās figuratus ē ante eos to. 9.

† Hom. 57. in Mat. circa princ. to. 2.

¶ Deinde excluditur opinio Hugonis de sancto Victore. qui i hoc secundo differt quo ad uerba, quia dotis nomine usus est quæ quid fixū sonare videtur: sed forte quo ad rem idem sentit, scilicet quòd assumpsit dotem, secundū essentiam, non secundum modum essendi, id est, non per modum dotis. Omnia clara sunt in litera.

D.349 Epiſt.56. ad med. to. 2. D.350.

¶ Circa rationem literæ dubium occurrit: tum quia inualida uidetur, ex hoc quòd non est adempta Christo potestas deriuandi gloriam animæ ad corpus, inferendo, ergo gloria illa deriuata est ab anima: a posse namque ad esse non ualet argumentum: tum quia si gloria illa derivata est ab anima in corpus, ergo non est miraculoſa, sed naturalis, quoniam pro illo tempore redundātia prius prohibita naturalem cursum suum fecit. Et sic totum oppositum uidetur, scilicet quòd non esse clarum Christi corpus, erat miraculoſum, quia miraculoſe suspendebatur redundantia animæ ad corpus: fulgere autem erat naturale, quia sibi derelictum, fulgebat.

¶ Ad hoc dicitur, quòd quia dispensatio est sicut exceptio quędā a regula generali (ut patet secundum communē usum Ecclesiæ) & regulariter anima beata glorificat corpus, quod animat, ut Augst. dicit, ac per hoc cū anima Christi fuerit beata ab initio sui, debebat regulariter ipsius corpus glorioſum esse ex naturali redūdantia animæ beatæ ad corpus, quod utiificat: sed quia Christus uoluit pati, & i ſmilitudine carnis peccati nobiscum conuersari, suspendit actualem redundantiam gloriæ in corpus ab anima sua. Et hoc est dispensasse in generali regula redundātiæ. Ex qua dispensatiua suspensione actualis redundātiæ, factum est, ut corpus remaneret passibile, utpote non dotatum actu aliter ad huc ab animæ gloria, & ut anima nihil minus poresset in se haberet, quàm si redundando actualiter communicaret corpori suo gloriam. nihil enim ex hoc animæ ademptum est, nisi actualiter redundantia ad tempus, ex quo constat non minui ipsius animæ secundum se potestatem, propterea in litera dicitur, quòd non est per dispensationem adempta Christo potestas deriuandi gloriam animæ ad corpus. Et quia de facto apparuit gloria in corpore Christi, mōstrata ad hoc, ut Apostoli uiderent uel modicum futuræ gloriæ post resurrectionem, consequens est, ut gloria illa non alia fuerit, quàm illa quæ est ipsius Christi propria, quam constat ab anima deriuari: alioquin non ostendisset illis gloriam suam, sed aliam, cum tamen Ioannes, qui uidit, dicat, uidimus gloriam eius. Quo circa quia posita potestate deriuandi, dubium non est quin deriuatio sequuta fuerit, ideo sufficit Auctori potestatem deriuandi declarasse, pro manifesto relinquens quòd actualiter deriuata est.

Q. 1. art. 1. ad 1.

Incipit hęc epiſ. Quæris quidem circa ne illius.

D.486. & 987. 2.2.q. 175. art.3. ad 2.

¶ Et licet claritas illa relata ad animā Christi fuerit non miraculoſa, sed naturalis (ut obiiciendo dicitur, quia beata erat anima Christi) relata tamen ad corpus Christi miraculoſa erat, quia corpus illud etiam tunc erat passibile: quod enim corpus passibile fulgeat sicut sol, miraculoſum est. Verum si deriuata totaliter fuisset gloria ab anima Christi in corpus, non fuisset gloria miraculoſa, sed naturalis: reddidisset siquidem corpus totaliter glorioſum, sicut modo est post resurrectionem, sed quoniam non nisi per modum cuiusdam passionis claritas illa a naturali quidem fonte animæ beatæ, in corpus descendit, ideo corpus non reddidit glorioſum simpliciter, & ideo miraculoſum fuit, ut corpus non glorioſum fulgeret. Concede ergo, quòd utrumque miraculoſum fuit, scilicet

& corpus Christi nó fulgere, & sic fulgere in transfiguratione. Sed primum spectat ad primum, & quasi uniuersale antiquumque miraculum in incarnatione factum, quo suspensa est redundantia gloriæ ab anima in corpus Christi, ut haberet corpus passibile, pro nostra salute moriendo, &c Secundum autem spectat ad speciale miraculū quo nunc actualiter corpori passibili, &c. præstitum est, ut sul gereret, & ratione huius in litera dicitur, ꝙ fuit fulgor Christi miraculosus.

Et per hæc patet solutio obiectorum.

¶ In responsione ad tertium, Auctor ad mysticam transit rationem, relinquens pro manifesto nihil officere claritati gloriosæ corporis Christi, si tanta est quòd etiam splendidas uestes efficiat, & nubes lucidas reddat, per radiorum suorum emissionem. Hæc enim non ad ipsam spectant claritatem, sed ad ipsius effectū, in hoc enim magnitudo lucis corporis Christi ostenditur, & graduata illius participatio, dum uestes propinquiores splendent: nubes autē remotior, lucida fit.

lib.32.ca.5. in hac.

Ca.3.i Mat. inter mediū & fi.to.3

¶ *Super Quæstionis quadrageſimæquintæ Articulum tertium.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore unica conclusio. Conuenienter inducti sunt testes transfigurationis. Probatur. Ad gloriam æternā, per Christum adducuntur homines præcedentes ipsum, & sequentes. ergo conuenienter homines duo ex præcedentibus, & tres ex sequētibus inducti sunt transfigurationis testes. Antecedens licet sit clarum, manifestatur tamē ex mysterio turbarum, &c. Consequentia autē quo ad transfigurationē probatur, quia transfiguratio nihil aliud fuit, quàm quædam

Ex lib 3. de mirabil bus sacræ scripturæ c.13. colligitur: inter opera Aug.to.5.

Christi non fuerit claritas gloriæ, sed quòd non fuit claritas corporis glorioſi, quia corpus Christi nondum erat immortale: sicut.n. dispensatiue factum est, ut in Christo gloria animæ non redundaret ad corpus, ita fieri potuit dispensatiue, ut redundaret quātum ad dotem claritatis, & non quantum ad dotem impassibilitatis.

Ad 2m dicendum, quòd illa claritas dicitur imaginaria fuisse, non quin esset uera claritas gloriæ: sed quia erat quædam imago repræsentans illam gloriæ perfectionem, secundum quā corpus erit glorioſū.

Ad 3m dicendum, quòd sicut claritas, quæ erat in corpore Christi, repræsentabat futuram claritatem corporis eius, ita claritas uestimentorum eius designat futuram claritatem sanctorum, quæ superabitur a claritate Christi, sicut candor niuis superatur a splendore solis: unde Grego.* dicit 32. Moraliū, quòd uestimenta Christi facta sunt splendentia, quia in supernæ claritatis culmine sancti omnes, ei luce iustitiæ fulgentes adhærebunt: uestium enim nomine iustos, quos sibi adiunget significat, secundum illud Mal. 49. His omnibus uelut ornamento uestieris. Nubes autem lucida significat Spiritus sancti gloriam, uel uirtutem paternam (ut Orig dicit*) per quam sancti in futura gloria protegentur: quamuis etiam conuenienter significare possit claritatē mundi innouati, quæ erit sanctorum tabernaculum: unde Petro dicitur sponēte tabernacula facere, nubes lucida discipulos obumbrauit.

F Sciendum est, inquit, non corpora uel animas Moysi & Heliæ ibi apparuisse: sed in subiecta creatura illa corpora fuisse formata. Potest ēt credi angelico ministerio hoc factum esse, ut Angeli eorum personas assumerent. non ergo uidetur quòd fuerint conuenientes testes.

demonstratio gloriæ inuitatiua ad ipsam. Quo ad numerū testium probatur, quia in ore duorum uel trium.

¶ 3 Præt. Act. 10. dicitur quòd Christo omnes prophetæ testimonium perhibent. ergo non soli Moyses & Helias debuerunt adesse tamquam testes, sed etiam omnes prophetæ. G

¶ 4 Præt. Gloria Christi omnibus Christi fidelibus repromittitur, quos per suam transfigurationem ad illius gloriæ desiderium accendere uoluit. non ergo solos Petrum & Iacobum & Ioannē in testimonium suæ trāsfigurationis assumere debuit, sed oēs discipulos.

IN CONTRARIVM est, euangelicæ scriptura auctoritas.

RESPON. Dicendum, quòd Christus transfigurari uoluit, ut gloriam suam hominibus ostenderet, et ad eam desiderādam homines prouocaret, sicut supra dictum est. Ad gloriam autem æternæ beatitudinis ad ducuntur homines per Christum, nō solū qui post eū fuerunt, sed etiam qui eum præcesserunt: unde eo ad passionem properante, tam turbæ, quæ sequebantur, quàm quæ precedebant, ei clamabant Hosanna, ut dicitur Mat. 21. quasi salutem ab eo petentes, et ideo conueniens fuit, ut de præcedentibus ipsum testes adessent, scilicet Moyses & Helias, & de sequentibus ipsū, scilicet Petrus & Iacobus & Ioannes, ut in ore duorū, *uel trium testium staret hoc uerbum. H Ar. 1. huius q. Alias, &

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus per suam transfigurationē manifestauit discipulis corporis gloriam, quæ ad solos homines pertinet. Et ideo conuenienter non Angeli, sed homines ad hoc pro testibus inducuntur. I

Ad 2m dicendum, quòd glo. illa dicitur esse sumpta ex libro, qui intitulatur de Mirabilibus sacræ Scripturæ, qui non est liber d autenticus, sed falsò ascribitur Augustō. & ideo illi glossæ non est standum: dicit enim expresse Hierony.* super Matth. Considerandum est, quòd Scribis, & Pharisæis de cælo signa postentibus dare noluit; hic uero ut Apostolorum augeat fidem, dat signū de cælo: Helia inde descendēte, quo conscenderat, & Moyse ab inferis resurgente: quod non est sic intelligendum, quasi anima Moysi suum corpus resumpserit: sed quòd anima eius apparuit per aliquod corpus assumptum, sicut Angeli apparent. Helias autē apparuit in proprio corpore, non quidem de cælo empyreo allato, sed de aliquo eminenti loco, in quod uectus in curru igneo raptus. D.813. Super illud Mat. 17. Et apparuit illis Moises & Helias, to.9 Homil. 57. in Mat. super illud, apparuerūt Moises, & Helias, to.9

Ad 3m dicendum, quòd (sicut Chrysost. dicit super Matth.) Moyses & Helias in medium adducuntur propter multas rationes. Prima est hæc: quia enim turbæ dicebant eum esse Heliam, uel Hieremiam, aut unum ex Prophetis, capita Prophetarū secum ducit, ut saltē hinc appareat differentia seruorū & domini. Secunda ratio est, quia Moyses legē dedit, Helias ꝓ gloria domini æmulator fuit: unde per hoc ꝙ simul cum Christo apparent, excluditur calumnia iudæorū accusantiū Christum tāquā transgressorem legis, & blasphemū, dei sibi gloriam usurpantē. Tertia ratio est, ut ostēdat se habere potestatē mortis & uitæ, & esse iudicē mortuorū & uiuorū, per hoc quòd Moysem iam mortuū & Heliam adhuc uiuentem, secū ducit. Quarta ratio est,

est, quia sicut Lucas dicit, Loquebantur cum eo de excessu, quem completurus erat in Hierusalem. i. de passione & morte sua. & ideo ut super hoc discipulorū animos confirmaret, inducit eos in medium, qui se morti exposuerunt pro Deo. Nam Moyses cum periculo mortis se obtulit Pharaoni: Helias uero regi Achab. Quinta ratio est, quia uolebat ut discipuli sui æmularentur Moysi mansuetudinem, & zelum Heliæ. Sextam rationem addit Hilar.* ut ostenderet. s. se per legem quam dedit Moyses, & per Prophetas, inter quos fuit Helias præcipuus, esse prædicatum. A

Ca.17. in Matth. non remote a prin.

AD 4m dicendum, quòd alta mysteria nō sunt omnibus exponenda immediate: sed per maiores suo tē- B pore ad alios debent deuenire. & ideo, ut Chryso.† dicit, assumpsit tres tamquam potiores. Nam Petrus excellens fuit in dilectione, quam habuit ad Christum, & iterum in potestate sibi commissa. Ioan. uero in priuilegio amoris, quo a Christo diligebatur, ꝓpter suā uirginitatem, & iterum propter prærogatiuam euangelicæ doctrinæ: Iacobus autem propter prærogatiuam martyrij. & tamē hos ipsos noluit hoc quod uiderant, alijs annuntiare ante resurrectionem, ne (ut Hierony.* dicit) & incredibile esset pro rei magnitudine, & post tantam gloriam, sequens crux scandalū faceret, uel etiam totaliter impediretur a populo, & ut cum essent Spiritusancto repleti, tunc gestorum C spiritualium testes essent.

Homi. 57. in Mat. nō pecul a priuilegio, tom. 2.

Super illud Mat. 17. Nemini dixeritis uisionē, tom. 9.

IN CONTRARIVM est, auctoritas Euangelicæ scripturæ.

RESPON. Dicendum, quòd adoptio filiorum Dei est per quandam conformitatem imaginis ad filium Dei naturalem. Quod quidem fit dupliciter. primo quidem, fit per gratiam uiæ, quæ est conformitas imperfecta. Secundo, per gloriam patriæ, quæ erit cōformitas perfecta, secundum illud 1. Ioan. 3. Nunc filij Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus: scimus quoniā cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam uidebimus eum sicuti est. Quia igitur gratiam per baptismum consequimur, in transfiguratione autem præmonstrata est claritas futuræ gloriæ, ideo tam in baptismo, quàm in transfiguratione conueniens fuit manifestari naturalem Christi filiationem testimonio patris, quia solus est perfectē conscius illius perfectæ generationis simul cū Filio, & Spiritusctō.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud uerbū referendum est ad æternam Dei locutionē, qua Deus pater uerbum unicum protulit sibi coæternum. Et tamē potest dici, quòd licet idem corporali uoce Deus protulerit, non tamen propter idem, sed ad ostendendum diuersum modum, quod homines participare possunt similitudinem filiationis æternæ.

AD 2m dicendum, quòd sicut in baptismo ubi declaratum fuit mysterium primæ regenerationis, ostēsa est operatio totius Trinitatis per hoc, quòd fuit ibi filius incarnatus, apparuit Spiritussanctus in specie columbæ, & Pater fuit ibi declaratus in uoce, ita etiā in transfiguratione, quæ est sacramentum secundę regenerationis, tota Trinitas apparuit, Pater in uoce, Filius in homine, Spiritussanctus in nube clara: quia sicut in baptismo dat innocentiam, quæ per simplicitatem columbæ designatur, ita in resurrectione dabit electis suis claritatem gloriæ, & refrigerium ab omni malo, quæ designantur in nube lucida.

AD 3m dicendum, quòd Christus uenerat gratiā actualiter dare: gloriam uero promittere uerbo. Et ideo conuenienter in transfiguratione inducuntur homines, ut ipsum audiant, non autem in baptismo. D

AD 4m dicendum, quòd conueniens fuit discipulos uoce paterna terreri & prosterni, ut ostenderetur quòd excellentia illius gloriæ, quæ tunc demonstrabatur, excedit omnem sensum & facultatem mortalium, secundum illud Exod. 33. Non uidebit me homo, & uiuet. Et hoc est quod Hier.* dicit super Mat. ꝙ humana fragilitas cōspectum maioris gloriæ ferre non sustinet. Ab hac autem fragilitate sanantur homines per Christū, eos in gloriam adducendo, quod significat, ꝙ hoc quòd dixit eis, Surgite, nolite timere. Super illud Mat. 17. audientes discipuli ceciderūt in faciem, to.9.

In cat. auth. Mathæ. 17. lib. 2. & Mar. 9. li. 1.

¶ *Super Quæstionis quadrageſimæ ſextæ, Articulum primum.*

TItulus ut sonat sumatur: quoniā ī corpore articuli distinguitur.

¶ In corpore distinctio una ponitur cōtribus

ARTICVLVS III.

Vtrum testes transfigurationis conuenienter fuerint inducti.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd non conuenienter inducti fuerint testes transfigurationis. Vnusquisque enim maxime potest perhibere testimoniū de notis: sed qualis esset futura gloria tēpore transfigurationis Christi nulli homini per experimētum erat adhuc notum, sed solis angelis. ergo testes tranfigurationis magis debuerunt esse angeli quàm homines. K

¶ 2 Præt. Testes ueritatis non decet aliqua fictio, sed ueritas: Moyses autem & Helias non ibi uere affuerunt, sed imaginarie: dicit enim quædam gloss.* super illud Luc. 9. Erant autem Moyses et Helias, &c.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum conuenienter auditum fuerit testimonium paternæ uocis in transfiguratione.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur ꝙ inconuenienter auditum fuerit testimoniū paternæ uocis dicentis, Hic est filius meus dilectꝰ: quia, ut dicitur Iob. 33. semel loquit Deus, & secundo idipsum non repetit: sed in baptismo hoc ipsum paterna uox fuerat protestata. non ergo fuit conueniens, quòd hoc iterum protestaretur in transfiguratione. D

¶ 2 Præt. In baptismo simul cū uoce paterna affuit Spiritus sanctus in specie columbæ, quod in trāsfiguratione factum non fuit. Nō ergo conueniens uidetur fuisse Patris protestatio.

¶ 3 Præt. Christus docere incepit post baptismum, & tamen in baptismo uox patris ad eum audiendum homines non induxerat. ergo nec in transfiguratione inducere debuit. E

¶ 4 Præt. Non debent aliquibus dici ea, quæ ferre non possunt, secūdum illud Ioan. 16. Adhuc habeo uobis multa dicere, quæ non potestis portare modo: sed discipuli uocem patris ferre non poterant: dicitur. n. Matth. 17. quòd audientes discipuli ceciderunt in faciem suam, & timuerunt ualde. ergo non debuit uox paterna ad eos fieri.

QVAESTIO. XLVI.

De Passione Christi in duodecim articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerādū est de his, q̄ ptinēt ad exitū Christi de mūdo. Et primo, de passione eius: secundo, de morte: tertio, de sepultura: quarto, de descensu ad inferos.

¶ Circa passioné occurrit triplex consideratio. Prima, de ipsa passione. Secunda, de causa efficiēte passionis. Tertia, de fructu passionis.

Quinta pars principalis.

CONSEQVENTER. Cap. &c.

¶ Hic incipit tractatus quītus. de exitu Christi ex hoc mūdo.

pribus conclusionib⁹. Distinctio est de necessario dupliciter: vel simpliciter, vel extrinseco, & hoc, vel coactionis, vel suppositionis; & hoc, vel sine quo non, vel nō ita bene. Vbi videndum, quòd membra principalia distinctionis sunt tria, scilicet necessarium secundum se, vel coactionis, vel suppositionis. Si tamen vltimū membrum subdividatur, erūt quatuor numerādo duos modos necessarii ex suppositione, scilicet, vel quia sine ipso nō potest peruenire ad finem, vt nauigatio est necessaria ad perueniendū in insulā, vel sine quo non ita bene, vt equitare est necessariū ad eundū ex Bononia Romā, ad quam minus bene pedes posset quis ire. In litera omnes isti modi tanguntur distinguendo: sed cōclusiones ponendo tria tantum principalia membra cōsiderantur: quia, vtpatebit, sequētib⁹ articulis reseruatur discussio subdistinctorum modorum, ad præsentem applicata materiam. Ponūtur ergo in litera iuxta tria principalia distinctionis mēbra prædicta, tres. 5clusiones. Prima est: Christum pati non fuit necessarium absolute. Probaturque statim: quia tam ex parte Dei quàm ex parte hominis possibile fuit aliter se habere. Secunda cōclusio est: Christū pati, non fuit necessariū necessitate coactionis. Probatur: quia Deus qui definiuit Christum pati, non potest cogi: & ipse Christus qui passus est, volūtarie passus est: oblatus est enim quia voluit. Tertia conclusio est: Christum pati, fuit necessarium necessitate suppositionis. Probatur & ex parte nostri, vt habeamus vitam æternam Ioannis 3. & ex parte Christi, vt intraret in gloriam suam Lucæ vltimo: & ex parte Dei, vt impleretur definitio eius, Lucæ vigesimo secundo, & vltimo. Omnia sunt clara.

a.di.20. ar. 1.q 3. & ar. 4. q. 1. Et op.2.c.7.

Circa primum quæruntur duodecim.

¶ Primo, Vtrū necesse fuerit Christum pati pro liberatione hominum.

¶ Secundo, Vtrum fuerit alius modus possibilis liberationis humanæ.

¶ Tertio, Vtrum ille modus fuerit conuenientior.

¶ Quarto, Vtrum fuerit conueniens quòd in cruce pateretur.

¶ Quinto, De generalitate passionis eius.

¶ Sexto, Vtrum dolor, quem in passione sustinuit, fuerit maximus.

¶ Septimo, Vtrū tota anima eius pateretur.

¶ Octauo, Vtrum passio eius impediuerit gaudium fruitionis.

¶ Nono, De tempore passionis.

¶ Decimo, De loco.

¶ Vndecimo, Vtrum conueniens fuerit, ipsum cum latronibus crucifigi.

¶ Duodecimo, Vtrū passio ipsius Christi sit diuinitati attribuēda.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fuerit necessarium Christum pati pro liberatione humani generis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ non fuerit necessarium Christum pati pro humani generis liberatione. Humanum. n. genus liberari non poterat nisi a Deo, secundum illud Isa. 45. Numquid non ego Dominus, & nō est vltra Deus absq; me? Deus iustus & saluans nō est ꝑter me: in Deo autem nō cadit aliqua necessitas, quia hoc repugnaret omnipotentiæ ipsius. ergo non fuit necessarium Christum pati.

¶ 2 Præt. Necessarium voluntario opponitur: sed Christus propria voluntate est passus: dicitur enim Isa. 53. Oblat⁹ est, quia ipse voluit. non ergo necessariū fuit eum pati.

¶ 3 Præt. Sicut in Psal. 24. dicitur, Vniuersæ viæ Domini misericordia & veritas: sed non videtur necessariū, ꝙ pateretur ex parte misericordiæ diuinæ, quę sicut gratis dona tribuit, ita videtur quòd gratis debita relaxet absq; satisfactione: neque etiam ex parte diuinę iustitiæ, secundum quam homo ęternam damnationem meruerat. ergo videtur nō fuisse necessarium, quòd Christus pro liberatione hominum pateretur.

¶ 4 Præt. Angelica natura est excellentior, quam humana, vt patet per Dion. * 4. ca. de di. no. sed pro reparatione angelicæ naturæ, quæ peccauerat, Christus non est passus. ergo videtur quòd nec etiam fuerit necessarium, eum pati pro salute humani generis. Cap. 4 alio remote a prin.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ioan. 3. Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, sic oportet exaltari Filium hominis, vt omis qui credit in eū, nō pereat, sed habeat vitam æternam: quod quidem de exaltatione in cruce intelligitur. ergo videtur quòd Christum oportuerit pati.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut Philo. docet in 5. Meta.*) necessarium multipliciter dicitur. Vno quidem modo, quod secundum sui naturam impossibile est aliter se habere, & sic manifestum est, quòd non fuit necessarium Christum pati, neque ex parte dei, neque ex parte hominis. Alio modo, dicitur aliquid necessarium ex aliquo exteriori: quod quidem si sit causa efficiens vel mouens, facit necessitatem coactionis, vtpote, cum aliquis nō potest ire propter violentiam detinentis ipsum. Si vero illud exterius, quod necessitatē inducit, sit finis, dicetur aliquid necessarium ex suppositione finis, quādo. s. finis aliquis, aut nullo modo potest esse, aut non potest esse conuenienter, nisi tali fine præsuppositio. non ergo fuit necessarium Christum pati necessitate coactionis, neq; ex parte Dei, qui Christum definiuit pati, neque etiā ex parte ipsius Christi, qui voluntarie passus est. Fuit autem necessarium necessitate finis, qui quidem potest tripliciter intelligi. Primo quidem, ex parte nostra, qui per eius passionem liberati sumus, secundū illud Ioan. 3. Oportet exaltari filium hominis, vt omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Secundo, ex parte ipsius Christi, qui per humilitatem passionis meruit gloriam exaltationis. Et ad hoc pertinet quod dicitur Lucæ vlt. Nonne oportuit Christū pati, & sic intrare in gloriam suam? Tertio, ex parte Dei, cuius definitionem circa passionem Christi prænuntiatam in scripturis, & præfiguratam in obseruantia veteris testamenti, oportebat impleri. & hoc est quod dicitur Luc. 22. Filius hominis, secundum quòd definitum est, vadit. Et Luc. vlti. Hæc sunt verba quæ locutus sum ad vos, cū adhuc essem vobiscum, quoniam necesse est impleri omnia, quæ scripta sunt in lege Moysi & prophetis & psalmis de me: *quoniam sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati & resurgere a mortuis. Li. 5. tex. 6. tom. 3. Alias, & quoniā scriptum est, qm̄ oportebat &c.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de necessitate coactionis ex parte dei.

AD 2ᵐ dicendum, quòd ratio illa procedit de necessitate coactionis ex parte hominis Christi.

AD 3ᵐ dicendum, ꝙ hominem liberari per passionem Christi, conueniens fuit & misericordiæ, & iustitiæ eius. Iustitiæ quidem, quia per passionē suam Christus satisfecit pro peccato humani generis, & ita homo per. iustitiam Christi liberatus est. Misericordiæ vero, quia cum homo per se satisfacere non posset pro peccato totius humanæ naturæ (vt supra habitum est*) Deus ei satisfactorem dedit vnum suum, secundum illud Rom. 3. Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quę est in Christo Iesu, quē proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius, & hoc fuit abundantioris misericordiæ, q̄ si peccata absq; satisfactione dimisisset. Vnde dicitur Ephes. Li. 13. c. 16. circa princ. tom. 3. Q. 1. ar. 4.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæsextæ Articulum secundū.*

TItul⁹ statim affert secum quæstionem: quia videtur præposterus ordo. nam prius erat quærendum, si erat alius modus possibilis, postea quærenda erat necessitas alterius eorum. Post necessitatem siquidē concluſam vnius modi, quid ad artē de aliis modis posſibilibus? D. 151. P. p. q. 64. ar. 2.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ licet possibile absolute sit communius ac pri⁹ necessario, & propterea quærenda prius esset possibilitas, quàm necessitas absolute: possibile tamen, vt medium ad finem, non est prius necessario ad finē cōmuniter sumpto, hoc est comprehendente necessariū ad finem, tam sine quo non, quàm propter melius, sed est posterius eo, vtpote species illius. nā omne mediū possibile ad finem, aut est sine quo non, aut ꝓpter melius: boni enim aliquid in via ad finem afferre oportet mediū omne possibile. Quocirca postquam Auctor concluſit, necessariā esse Christi passionē ad salutem humanam, merito nunc inquirit, an fuerit sic necessaria, quòd sine illa non potuerit haberi libertas humana a peccato: hoc est quærere, an fuerit possibilis alius modus liberationis humanæ. Nam si non fuerit possibilis alius modus, passio Christi fuit ad libertatē humanam necessaria, sicut nauigatio ad transeundū in insulam: quia aliter non potest transiri. Et si fuit possibilis alius modus, passio Chri nō fuit necessaria ad liberādū genus humanum, sicut nauigatio ad ifulā: quia per illum alium modū potuit nostra liberatio fieri. Vbi videre clare potest, quòd ordo rectissimus articulorū seruatus est, vt primo quæsitum sit, an passio Christi fuerit ad salutem nostram necessaria, secundo, quomodo necessaria an scilicet sine qua nō potuisset haberi libertas humana. Et quoniam in hoc articulo concluditur, quòd passio Christi non est sic necessaria (qm̄ potuit alio modo humanum genus liberari) ideo cō sequenter in tertio articulo quæritur an passio Christi, fuerit cōuenientius medium ad libertatem humanam, quā aliquis alius modus possibilis. D. 490. P. p. q. 14. ar. 1. 3. d. 20. a. 4. q. 1. Et op. 3. c. 17. Trac. 5. 1. in Io. circa me dium to. 9. Ca. 31. in Matth. nō multum re mota a fine

¶ 3 Præ. Iustitia Dei exigebat, vt homo a peccato liberaretur, Christo per passionem satisfaciente: sed Christus suam iustitiam non potest præterire: dicitur. n. 2. ad Tim. 2. Si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum nō potest, seipsum autem negaret, si iustitiā suam negaret, cum ipse sit iustitia. ergo videtur ꝙ non fuerit possibile alio modo hominem liberari, quàm per passionem Christi.

¶ 4 Præt. Fidei nō potest subesse falsum: sed antiqui patres crediderūt Chm̄ passurū. ergo vr̄, ꝙ nō potuerit esse, quin Christus pateretur.

SED CONTA est, quòd Augu. * dicit 13. de Trin. Modū, quo nos per mediatorem Dei & hominum, hominem Christum Iesum, Deus liberare dignatur, asserimus bonum & diuinæ congruum dignitati: verum etiam ostēdamus, non alium modum possibilē Deo defuisse, cuius potestati cuncta æqualiter subiacent.

RESPON. Dicendum, ꝙ aliquid potest dici possibile vel impossibile dupliciter, uno modo, simpliciter & absolute: alio modo ex suppositione. Simpliciter Li. 13. c. 16. circa princ. tom. 3.

Ephes. 2. Deus, qui dives est in misericordia, pp nimiā charitatē, qua dilexit nos, cū essem⁹ mortui peccatis, conuiuificauit nos in Chr̄o.

AD 4ᵐ dicendum, quòd peccatum angeli [d] non fuit remediabile sicut peccatum hominis, vt ex supradictis in 1. parte patet*.

ARTICVLVS II.

Vtrum fuerit possibilis alius modus liberationis humanæ, quàm per passionem Christi.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ nō fuerit possibilis alius mod⁹ liberationis humanæ, q̄ per passionem Christi. Dicit. n. dominus Ioan. 12. Nisi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuū fuerit, multum fructum affert. vbi dicit Augu. * quòd seipsum granum dicebat. nisi ergo mortem passus esset, aliter fructum nostræ liberationis non fecisset.

¶ 2 Præt. Matth. 26. dominus dicit ad Patrem, Pater mi, si non potest hic calix transire, nisi bibam illū, fiat voluntas tua: loquitur autem ibi de calice passionis. ergo passio Chr̄i præteriri non poterat. unde & Hila. * dicit, ideo calix transire non pōt nisi illū bibat, ꝙa reparari nisi ex eius passione nō possumus.

¶ 3 Præ. Iustitia Dei exigebat, vt homo a peccato liberaretur, Christo per passionem satisfaciente: sed Christus suam iustitiam non potest pręterire: dicitur. n. 2. ad Tim. 2. Si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum nō potest, seipsum autem negaret, si iustitiā suam negaret, cum ipse sit iustitia. ergo videtur ꝙ non fuerit possibile alio modo hominem liberari, quàm per passionem Christi.

¶ 4 Præt. Fidei nō potest subesse falsum: sed antiqui patres crediderūt Chr̄m passurū. ergo vr̄, ꝙ nō potuerit esse, quin Christus pateretur.

SED CONTA est, quòd Augu. * dicit 13. de Trin. Modū, quo nos per mediatorem Dei & hominum, hominem Christum Iesum, Deus liberare dignatur, asserimus bonum & diuinæ congruum dignitati: verum etiam ostēdamus, non alium modum possibilē Deo defuisse, cuius potestati cuncta æqualiter subiacent.

RESPON. Dicendum, ꝙ aliquid potest dici possibile vel impossibile dupliciter, uno modo, simpliciter & absolute: alio modo ex suppositione. Simpliciter igit & absolute loquēdo, possibile fuit Deo alio mō hoīem liberare, quàm per passionem Christi, quia non est impossibile apud Deū omne verbum, vt dicitur Luc. 1. Sed ex aliqua suppositione facta, fuit impossibile: quia enim impossibile est Dei præsciētiam falli, & eius [d] voluntatem seu dispositionē casari, suppositā præsciētia & præordinatione Dei de passione Christi, nō erat simul possibile Christum non pati, vel hominem alio modo, quàm per eius passionem liberari: & est eadē rō de oībus his q̄ sunt p̄scita, & ꝑdinata a Deo, vt in Prima parte habitum est*.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd dominus ibi loquitur, suppositā præscientia & præordinatione Dei, secūdum quam erat ordinatum, vt fructus humanæ salutis nō sequeretur, nisi Christo patiente. & similiter intelligēdū est, quod secundo objicitur, Si nō pōt hic calix transire nisi bibam illū. s. propter hoc, ꝙ tu ita disposuisti. vnde subdit, Fiat voluntas tua.

AD 3ᵐ dicendum, quòd hæc etiam iustitia dependet ex voluntate diuina, ab humano genere satisfactionem exigente pro peccato. nam si voluisset absque omni satisfactione hominem a peccato liberare, contra iustitiam nō fecisset: ille. n. iudex nō pōt salua iustitia culpā sine pœna dimittere, qui habet punire culpā in aliū cōmittē, nulli facit iniuriā: sicut quicūq; homo remittit offensam i se cōmissam absq; satisfactione, misericorditer & nō iniuste agit. & iō Dauid misericordiā petēs, dicebat, tibi soli peccaui, quasi dicat potes sine iustitia mihi dimittere.

AD 4ᵐ dicēdū, ꝙ fides humana, & ēt scripturæ diuinæ, q̄bus fides instruit̄, innituntꝑ sciētię & ꝑdinationi diuinæ. & iō eadē rō est de necessitate, q̄ prouenit ex suppositione eorū, & de necessitate, q̄ prouenit ex p̄sciētia & volūtate diuīa.

ARTICVLVS III.

Vtrum fuerit aliquis modus cōuenientior ad liberationem humani generis, quàm per passionem Christi.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, ꝙ alius modus, con- 3. di. 18. ar. 6. q. 3. cor. Et di. 20. a. 4. q. 2. Et quol. 2. art. 2.

Christi fit conueniétius medium, quàm alia, Ex quo eni cõclusum fuit, ꝙ non est medium necessarium sine quo non, oportebat discutere, an sit mediũ necessariũ propter melius, quod nunc fit. Et scito, quòd quemadmodum articulus secũdus motus est simpliciter & absolute de medio alio possibili ad talem finem, & non præsuppositadefinitione Dei de medio hoc, scilicet passionis Christi: & propterea respõsum est cum distinctiõe, ita hic quoque inter media ad talem finẽ possibilia simpliciter & absolute, quæritur quod eorũ sit cõuenientius. Et est quasi quærere rationes, quare tale medium .s. passionis Christi, sit potius præelectum ad talẽ finem (scilicet liberationis humanæ) quã quodcumque aliud medium Deo possibile. Dixi autẽ, quasi, quia hic nõ discutiẽdi diuinę volũtatis rõ, sed rõ, seu ꝓportio & cõuenientia maior medij ad finẽ

Ex li.2.ter. 18.tom.2.

Li.23.c.10. paulo post prin.tom.3.

¶ In corpore vnica conclusio. Modus liberationis humanæ per passionẽ Christi est conuenientior, quàm per solã Dei voluntatem. Probatur. Tãto modus aliquis est cõueniẽtior quãto ꝑ ipsum plura concurrunt expedientia ad finem illum: sed per modũ istum multa concurrũt, quæ nõ cõcurrerent, si per solã Dei voluntatẽ liberaremur. ergo. Probatur minor ex quinque claris in litera.

Vbi nota ꝙ alii modi liberatiõis humanæ, aut essent ꝑ creaturã aliquã, aut per solam Dei voluntatem. Et siquidẽ per aliquam creaturam mediã liberaremur, clare & euidenter constat, quòd remotius fuisset medium ab efficacia perducẽdi ad finem, q̃ passio Christi, quoniã est passio suppositi diuini efficaciſſimi ad omnia, & quia hoc erat per se cuidens, manifestũ est ab Auuenientior fuisset liberationis humanæ, quàm per passionem Christi. Natura enim in sua operatione imitatur opus diuinum, vtpote a Deo mota & regulata: sed natura nõ facit per duo, quod per vnum potest facere. cũ ergo Deus potuerit hominem liberare sola propria voluntate, non videtur conueniẽs fuisse, ꝙ ad liberationem humani generis Christi passio adderetur.

¶ 2 Præt. Ea, q̃ fiunt ꝑ naturã, cõueniẽtius, fiunt q̃ ea q̃ fiũt ꝑ violẽtiã: quia violentia est quædam excisio seu casus ab eo, quod est secundũ naturam, vt dicitur in lib. 3. de cælo: * sed passio Christi mortẽ violentam induxit. ergo conuenientius fuisset, vt Christus naturali morte moriẽdo, hominem liberaret, quàm quòd pateretur.

¶ 3 Præt. Conuenientissimum videtur, ꝙ ille qui violenter & iniuste detinet aliquid, ꝑ superioris potẽtiã spolietur. vnde Isa. 52. dicitur Gratis venundati estis, & sine argẽto redimemini: sed diabol⁹ nullum ius in homine habebat, quẽ per fraudem deceperat, & per quã dam violentiam seruituti subiectum detinebat. ergo videtur conuenientissimum fuisse, quòd Christus diabolum per solam potentiã spoliaret absque sua passione.

SED CONTRA est, ꝙ Aug. dicit 13. de Trini. Sanandæ nostræ miserię cõuenientior modus alius non fuit, q̃ per Christi passionem.

RESPON. Dicendum, quòd tanto aliquis modus conuenientior est ad assequẽdum finem, quã to per ipsum plura cõcurrũt, quæ sunt expedientia fini. Per hoc autem, quòd homo per Christi passionem est liberatus, multa cõcurrerunt ad salutem hois pertinẽtia prẽter liberationem a peccato. Primo enim per hoc homo cognoscit, quantum Deus hominem diligat, & per hoc prouocatur ad eũ diligendum, in quo perfectio humanæ salutis cõsistit. unde Apost. dicit Roma. 5. Commendat suam charitatẽ deus in nobis, quoniã cũ inimici essemus, Christus pro nobis mortuus est. Secũdo, quia per hoc dedit nobis exemplũ obedientiæ, humilitatis, constantiæ, iustitiæ, & ceterarum virtutũ in passione Christi ostensarum, quæ sunt necessariæ ad humanam salutem. Vnde dicit 1. Petri. 2. Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius. Tertio, quia Christus per passionem suam non solũ hominem a peccato liberauit, sed etiam gratiam iustificãtem & gloriam beatitudinis ei promeruit, vt infra dicetur. * Quarto, quia per hoc est homini inducta maior necessitas, se immunem a peccato conseruandi, qui se sanguine Christi redemptum cogitat a peccato, sec dum illud 1. Corinth. 6. Empti enim estis pretio magno: glorificate & portate Deum in corpore vestro. Quinto, quia hoc ad maiorem dignitatem hominis cessit, vt sicut homo victus fuerat & deceptus a diabolo, ita etiam homo esset qui diabolum vinceret, & sicut homo mortem meruit, ita homo moriendo, mortem superaret. vnde dicitur 1. ad Corint. 15. Deo gratias, qui dedit nobis victoriam per Iesum Christum. & ideo conuenientius fuit, quòd per passionem Christi liberaremur, quàm per solam Dei voluntatem.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd natura etiam vt aliquid faciat, plura ad vnum assumit, sicut duos oculos ad videndum. & idem patet in alijs.

AD 2^m dicendum, quòd sicut Chryſ. dicit, Christus non sui mortem, quam nõ habebat, cum sit vita: sed hominum mortem venerat consumpturus. Vnde non propria morte corpus deposuit, sed ab hominibus illatam sustinuit: sed etsi ægrotauisset corpus eius, & in conspectu omnium solueretur, inconueniens erat eum, qui sanaret aliorum languores, habere proprium corpus affectum languoribus: sed & si absque morte corpus alicubi seorsum deposuisset, ac deinde se offerret, non crederetur ei de resurrectione differẽti. Quomodo enim pateret Christi in morte victoria, nisi coram omnibus eam patiens, per incorruptionem corporis, probasset extinctam?

AD 3^m dicendum, quòd licet diabolus iniuste inuaserit hominem, tamen homo propter peccatum, iuste erat sub seruitute diaboli derelictus a deo. & ideo conueniens fuit, vt per iustitiam homo a seruitute diaboli liberaretur, Christo satisfaciente pro ipso per suam passionem. Fuit etiam hoc conueniens ad vincendam superbiam diaboli, qui est desertor iustitiæ, & amator potentiæ, vt Christus diabolum vinceret, & hominem liberaret, non per solam potentiam deitatis, sed etiam per iustitiam, & humilitatem

ctore. Si vero esset per solam Dei volũtatẽ, expeditius quidem fuisset, vtpote sola voluntate Dei cõcurrente, sed non suauis, torque bonis fultus fuisset modus liberandi hoiem, vt patet ex tot bonis ĩ litera positis. Et propterea Auctor comparauit modum passionis Christi ad modum ex sola Dei voluntate, tãquã præseferentem aliquid difficultatis.

¶ Circa rationes sed ditas in litera maioris conuenientiæ ad liberandum genus humanũ ꝑ Christi passionem, aduerte, quòd ad duo capita primaria vniuersæ reduci videntur, vel ad suauitatẽ dispositionis, vel ad humanam dignitatem. Nam duci nos in salutem ex commẽdata Dei charitate, & exẽplo Christi & merito, & ꝓtio sita te & huiusmodi, ad suauem spectat dispositionem nostræ consequendæ salutis: quòd autem homo seipsum saluet, redimat, prosequatur, mereatur, vincat, satisfaciat, triũphet, regnet, iudicet & huiusmodi, ad nostram spectat dignitatem, vt facile patet dilatando.

¶ In responsione ad secundum circa illud Chryſostomi, sed & si absque morte corpus alicubi deposuisset, ac deinde se offerret, non crederetur ei de resurrectione differẽti. Quomodo enim pateret Christi in morte victoria, nisi coram omnibus eam patiens, per incorruptionem corporis, probasset extinctam? uina potestate absq; præuia dissolutiõe, subito separasset animam a corpore, alicubi deponens ipsum, inconueniens fuisset.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæsextæ Articulum quartũ.*

3.di.20. ar. 4.q.2.ad 1. Et 4.contr. c.55.ad 17. & 18. Et 2. quo.q.1.ar. 2. Et op. 3. c.235.

TItulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio: Conueniẽtissimum fuit, Christum pati, mortem crucis. Probatur in litera rationibus septem: quibꝰ potest addi octaua, quòd ideo mortem crucis elegit, vt vsq; ad vltimũ, quatuor sensuum (scilicet visus, auditus, olfactꝰ, & gustus, ac liguę) officio vti libere posset, & ad cumulũ p.fectionis, videndo, audiendo, odorando, gustandoq; cõtraria ignominiosa, &c. & ad consumanda mysteria, quæ verbis in cruce dictis expleuit, & commẽdando Matrem, & Latronem exaudiendo &c.

¶ In responsione ad tertium memento quòd maledictus a Deo quilibet est, cui mali aliquid a Deo infertur: quia enim ipse dixit, & facta sunt, sicut benedicere alicui Deũ, est beneficere illi, ita deũ maledicere, alicui est illi malum facere. Et quia Deus propter scelus populi sui percussit Christum, multa mala pœnæ, & specialiter malum pœnæ ignominiosissimæ crucis intulit illi, ideo maledixit Christo, dum illi malum fecit: & ꝓpterea Christũ sicut omnis patiens in cruce, maledictus a Deo dicitur.

Li.3.orth. fid.c.20.

Lib.83.qst. q.25.i pri. tom.4.

passionis vt Augustin.* dicit 13. de Trinitate.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus pati debuerit in cruce.

AD QVARTVM sic procedi tur. Videtur quòd Christus non debuerit pati in cruce. Veritas enim debet respondere figuræ: sed in figura Christi præcesserunt omnia sacrificia veteris Testamenti, in quibus animalia gladio necabantur, & postmodũ igni cremabantur. ergo videtur quòd Christus non debuerit pari in cruce, sed magis gladio vel igne.

¶ 2 Præt. Dama. * dicit, quòd Christus non debuerit assumere detestabiles passiones: sed mors crucis videtur fuisse maxime detestabilis & ignominiosa. vnde dicitur Sapientiæ 2. Morte turpissima condemnemus eum. ergo videtur, quòd Christus non debuerit pati mortem crucis.

¶ 3 Præt. De Christo dicitur, Benedictus qui venit in nomine Domini, vt patet Matthæ. 21. sed mors crucis erat mors maledictiõis, secũdum illud Deute. 21. Maledictus est a Deo, qui pendet in ligno. Ergo videtur quòd non fuerit cõueniens Christum crucifigi.

SED CONTRA est, quòd dicitur Philip. 2. Factus est obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis.

RESPON. Dicendum, quòd cõuenientissimum fuit Christum pati mortem crucis. Primo quidem, propter exemplum virtutis. Dicit enim Augustin. * in lib. 83. quæst. sapientia Dei hominem ad exemplum, quo recte viueremus, suscepit. Pertinet autem ad vitam rectam, ea, quæ non sunt metuenda, non metuere. Sunt autem homines, qui quàmuis mortem ipsam non timeant, genus tamen mortis horrescunt. Vt ergo nullũ genus mortis recte viuẽti hoi metuẽdũ esset, illius hominis cruce ostendendum fuit: nihil enim erat inter omnia genera mortis, illo genere execrabilius, & formidabilius. Secundo, quia hoc genus mortis maxime cõueniens erat satisfactioni pro peccato primi parentis, quod fuit ex eo quòd contra mandatum Dei, pomum ligni vetiti sumpsit. & ideo conueniens fuit, quòd Christus ad satisfaciendum pro illo peccato seipsum pateretur ligno affigi, quasi restituens quod Adam sustulerat, secũdum illud Psal. 64. Quæ non rapui, tunc exoluebam. Vnde August. dicit in quodam sermone de passione, Contempsit Adam præceptum accipiens ex arbore pomum: sed quicquid Adam peridit, Christus in cruce inuenit. Tertia rõ est quia ut (Chryso.* dicit in sermone de passione) in excelso ligno, & non sub tecto passus est, vt etiam ipsius aeris natura mundetur, sed & ipsa terra simile beneficium sentiebat, decurrẽtis de latere sanguinis stillatiõe mũdata. Et super illud Ioan. 3. Oportet exaltari Filium hominis, dicit, Exaltari audiens, suspensionem intelligas in altum, vt sanctificaret aerem, qui sanctificauerat terram ambulando in ea. Quarta ratio est: quia per hoc quòd in alto moritur, ascensum nobis parat in cælum, vt Chrysostom. dicit. Et inde est, quòd ipse dicit Ioan. 12. Ego, si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipsum. Quinta ratio est, quia hoc competit vniuersali saluationi totius mundi. Vnde Grego. Nicen. dicit, quòd figura crucis a medio * contactu in quatuor extrema partita, significat virtutem & prouidentiam eius, qui in ea pependit, vbique diffusam. Chryso. etiam dicit, quòd in cruce expansis manibus moritur, vt altera manu veterem populum, altera, eos qui ex gentibus sunt, trahat. Sexta ratio est, quia per hoc genus mortis, diuersæ virtutes designantur. Vnde Augusti.* dicit in lib. de gratia veteris, & noui Testamenti, Non frustra tale genus mortis elegit, vt latitudinis & altitudinis & longitudinis, & profunditatis, de quibus Apostolus loquitur, magister existeret. Nam latitudo est in eo ligno, quod transuersum desuper figitur, hoc ad bona opera pertinet, quia ibi extendũtur manus. Longitudo in eo, quod ab ipso ligno vsque ad terram conspicuum est: ibi enim quodam modo stat ur, ideſt, *perſiſtitur & perſeueratur, quod longanitati tribuitur. Altitudo est in ea ligni parte, quæ ab illa quæ transuersum figitur, sursum versus relinquitur, hoc est ad caput crucifixi, quia bene sperantium superna expectatio est. Iam vero illud ex ligno, quod fixum occultatur, vnde to tum illud exurgit, profunditatem significat gratuitæ gratiæ. Et sicut August.* super Ioan. dicit, Lignum, in quo fixa erant membra patientis, etiam cathedra fuit magistri docentis. Septima ratio est, quia hoc genus mortis plurimis figuris respondet. ut enim Augusti. dicit in sermone de passione, de diluuio aquarum, humanum genus arca lignea liberauit: de Aegypto Dei populo recedente, Moyses mare virga diuisit, & Pharaonẽ prostrauit, & populum Dei redemit: idem Moyses lignum in aquam misit, & amaram aquam in dulcedinem commutauit: ex lignea virga de spirituali petra, salutaris vnda profertur. Et vt Amalec vinceretur, circa virgam Moyses expansis manibus extenditur, & lex Dei, arcæ Testamenti creditur lignea, ut his omnibus ad lignum crucis, quasi per quosdam gradus veniatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd altare holocaustorum, in quo sacrificia animalium offerebantur erat factũ de lignis, vt habetur Exod. 26. & quantum ad hoc, veritas respondet figuræ: non autem oportet quòd quantum ad omnia, quia iam non esset similitudo, sed veritas, vt Dama.* dicit in 3. lib. Specialiter tamen, vt Chrysosto. dicit, non caput ei amputatur, vt Ioanni, neque sectus est, vt Isaias, vt corpus integrum & indiuisibile morti seruet, & nõ fiat occasio volentibus Ecclesiam diuidere. Loco autem materialis ignis, fuit in holocausto Christi, ignis charitatis.

In hom. de cruce & latrone quæ incipit: Hodierna die. non remote a prin. tom.3.

Alias, tractu.

In Epist. 120. c.26.a medio to.2.

Li.3.ortho. fid.c.26.nõ longe a fin.

Tract.119. in Ioan. parum a prin. tom.9.

AD 2^m dicendum, quòd Christus detestabiles passiones assumere renuit, quæ pertinebant ad defectũ scientiæ vel gratiæ aut etiam virtutis. Non autem illas, quæ pertinent ad iniuriam ab exteriori illatam: quinimmo, vt dicitur Hebr. 12. sustinuit crucem, cõfusione contempta.

Li.14.ca.3. & 4.tom.6. AD 3^m dicendum, quòd (sicut Augu.* dicit 14. contra Faustum) peccatum maledictum est, & per cõsequens mors & mortalitas ex peccato proueniens. Caro autem Christi mortalis fuit, similitudinem habens carnis peccati, & propter hoc Moyses eam nominat maledictum: sicut & Apostolus nominat eam peccatum, dicens 2. ad Corint. 5. Eum, qui nõ nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit, scilicet propter pœnam peccati. Nec ideo maior inuidia est, quia dixit, Maledictus est a Deo: nisi enim Deus peccatum odisset, non ad eam suscipiendam atque tollendam filium suum mitteret. Confitere ergo maledictum suscepisse pro nobis, quem confiteris mortuũ esse pro nobis. unde ad Galat. 3. dicitur, Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæsextæ Articulum quintũ.*

Inf.q.48.ar ti.2. TItulus de passionibus corporalibus ab extrinseco illatis intelligitur, vt in corpore art. Auctor explicat. Sunt enĩ duo genera passionum: quædam spirituales: vt decipi, priuari virtute, & huiusmodi, quæ longe fuerunt a Christo: quia derogarent perfectioni animæ ipsius: quædã corporales: & hæ sunt duplices: quædã ab intrinseco, vt ægritudines corporales, & de his nõ est qstio: quia non decuit Christũ ifirmarie, sed fat fuit ab intrinseco habere passiones naturales absque ægritudine, vt famem, sitim, lassitudinẽ quo ad corpus & tristitiã, timorem, & huiusmodi quo ad partem sensitiuam animæ: quædam vero ab extrinseco: siue sint pure corporales vt flagella, cõfossio, & huiusmodi: siue aliqualiter spirituales, vt infamari, & huiusmodi. Et similiter siue extrinsece vt spoliari, & huiusmodi: siue intus, vt tristari ex sensatis & obiectis: de his. n. ꝙ ab extrinseco inferri possunt passionibus absque spiritu li damno in anima patientis, quæ-

Ar.5.huius quæst.

ARTICVLVS V.

Vtrum Christus omnes passiones sustinuerit.

AD QVINTVM sic procedi-tur. Videtur quòd Christus omnes passiones sustinuerit. Dicit. n. Hila.* 10. de Trini. Vnigenitus Dei ad peragẽdum mortis suæ sacramentum, cõsumalle se omne humanarum genus passionum testatur, cum inclinato capite emisit spiritum. Videtur ergo ꝙ omnes passiões humanas sustinuerit. ¶ 2 Præt. Isa. 52. dicitur, Ecce intelliget seruus meus, & exaltabitur, & eleuabitur, & sublimis erit valde, sicut obstupuerunt super eum multi, sic inglorius erit inter viros aspectus eius, & forma eius inter filios hominum: sed Christus est exaltatus secundum hoc, ꝙ habuit omnem gratiam & omnẽ sciẽtiam, pro quo super eum multi admirantes obstupuerunt. ergo videtur ꝙ inglorius fuerit, sustinendo omnẽ passionẽ humanam. ¶ 3 Præt. Passio Christi ordinata est ad liberationem hominis a peccato, vt supra dictum est: *sed Christus venit liberare homines ab omni genere peccatorũ. ergo debuit pati omne genus passionum.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ioã. 9. ꝙ milites primi quidem fregerunt crura, & alterius, qui crucifixus est cũ eo: ad Iesum autem cum veniissent, non fregerunt eius crura. non ergo passus est omnem humanam passionem.

RESPON. Dicendum, quòd passiones humanæ possunt considerari dupliciter. Vno modo, quã-tum ad speciem, & sic non oportuit Christum pati omnem passionem, quia multæ passionum species subiiniucem contrariantur, sicut combustio in igne, & submersio in aqua. Loquimur enim nunc de passionibus ab extrinseco illatis, quia passiones ab intrinseco causatas (sicut sunt ægritudines corporales) non decuit eum pati, vt supra dictum est*. Sed secundũ genus passus est omnem passionẽ humanam: quod quidem potest considerari tripliciter. Vno modo ex parte hominum, a quibus passus est. Passus est enim aliquid & a gentilibus & a iudæis, & a masculis & a feminis, vt patet de ancillis accusantibus Petrum. Passus est etiã & a principibus & a ministris eorum & popularibus, secundum illud Psal. 2. Quare fremuerũt gẽtes, & populi meditati sunt inania? Astiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduersus dominum, & aduersus Christum eius. Passus est etiam a familiaribus & notis, sicut patet de iuda eum prodente, & Petro ipsum negante. Alio modo, patet idem ex parte eorum, in quibus homo potest pati. Passus est enim Christus in suis amicis, eum deserẽtibus: in fama, per blasphemias contra eum prolatas: in honore & gloria per irrisiones & contumelias ei illatas: in rebus, per hoc quòd etiã vestibus spoliatus est: in anima per tristitiam, tædium & timorem: in corpore per vulnera & flagella. Tertio, potest considerari quantum ad corporis membra. Passus est enim Christus in capite, pungentium spinarum coronam, in manibus & pedibus fixionem clauorum, in facie alapas & sputa, & in toto corpore flagella. Fuit etiam passus secundum omnem sensum corporeum: secundũ tactum quidem, flagellatus & clauis confixus: secundum gustum, felle & aceto potatus: secundum olfactum, in loco fœtido cadauerum mortuorum (qui dicitur calnarie) appensus patibulo: secũdũ auditum, lacessitus vocibus blasphemantium & irridentium: secũ duas visum, videns matrem & discipulum, quem diligebat, flẽtes.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum illud Hila. est intelligendum, quantum ad omnia genera passionum, non autem quãtum ad omnes species.

AD 2^m dicendum, quòd similitudo ibi attenditur, non quantũ ad numerum passionum & gratiarum: sed quantum ad magnitudinem vtriusque: quia sicut sublimatus est in donis gratiæ super alios, ita deiectus est infra alios per ignominiam passionis.

AD 3^m dicẽdũ, ꝙ secundum sufficientiã, vna minima passio Christi suffecisset ad redimendum genus humanum ab omnibus peccatis, sed secundum conuenientiam, sufficiens fuit quòd pateretur omnia genera passionum, sicut iam dictum est*.

ARTICVLVS VI.

Vtrum dolor passionis Christi fuerit maior omnibus doloribus.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd dolor passionis Christi non fuerit maior omnibus alijs doloribus. Dolor enim patientis augetur secundum gratuitatem & diuturnitatem passionis: sed quidam martyres, grauiores passiones & diuturniores sustinuerunt, quàm Christus, sicut patet de Laurentio, qui est assatus in craticula, & de Vincentio, cuius carnes sunt vngulis ferreis laceratæ. ergo videtur quòd dolor Christi patiẽtis nõ fuerit maxim*. ¶ 2 Præt. Virtus mentis est mitigatiua doloris, intantum quòd stoici posuerunt, tristitiam in animũ sapientis non cadere, & Aristo.* posuit, quòd virtus moralis mediũ tenet in passionibus: sed in Christo fuit perfectissima virtus mentis. ergo videtur quod in Christo non fuerit maximus dolor.

¶ 3 Præt. Quanto aliquod patiens est magis sensibile, tanto maior sequitur dolor passionis: sed anima est sensibilior, quàm corpus, cum corpus sentiat ex anima. Adam etiam in statu innocentiæ videtur corpus sensibilius habuisse, quàm Christus, qui assumpsit corpus humanum cum naturalibus defectibus. ergo videtur quòd dolor animæ patientis in purgatorio vel in inferno, vel etiam dolor Adæ, si passus fuisset, maior fuisset quàm dolor passionis Christi.

¶ 4 Præt. Maioris boni amissio causat maiorem dolorem: sed peccator peccando amittit maius bonum, quàm Christus patiendo, quia vita gratiæ est melior quàm vita naturæ. Christus etiam qui amisit vitam, post triduum resurrecturus, minus aliquid amisisse videtur, quàm illi qui amittunt vitam permansuri in morte. ergo videtur quòd dolor Christi non fuerit maximus dolorum.

¶ 5 Præt. Innocentia patientis diminuit doloré passionis: sed Christus innocenter est passus, secundum illud Hiere. 11. Ego autem quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam. ergo videtur quòd dolor passionis Christi non fuerit maximus.

¶ 6 Præt. In his, quæ Christi sunt, nihil fuit superfluum: sed minimus dolor Christi sufficisset ad finem salutis humanæ: habuisset enim infinitam virtutem ex persona diuina. ergo superfluum fuisset assumere maximum dolorem.

SED CONTRA est, ꝙ Thren. 1. dicitur ex persona Christi, Attendite, & videte, si est dolor sicut dolor meus.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut supra dictum est*, cum de defectibus assumptis a Christo ageretur, in Christo patiente fuit verus dolor, & sensibills, qui causatur ex corporali nociuo, & dolor interior, qui causatur ex apprehẽsione alicuius nocumenti, qui tristitia dicitur. Vterque autem dolor in Christo fuit maximus inter dolores pſentis vitæ: qđ quidẽ cõtigit pp quatuor. Primo quidẽ, propter causas doloris, nam doloris sensibilis causa fuit læsio corporalis quæ acerbitatem habuit, tum propter generalitatem passionis, de qua dictum est*, tum etiã ex genere passionis, quia mors confixorum in cruce est acerbissima, quia cõfiguntur in locis neruosis & maxime sensibilibus, scilicet in manibus & pedibus, & ipsum pondus corporis pendentis cõtinue auget dolorem, & cum hoc etiam est doloris diuturnitas, quia nõ statim moriuntur, sicut hi qui gladio interficiuntur. Doloris autem interioris causa fuit primo quidem, omnia peccata humani generis, pro quibus satisfaciebat patiendo, vnde ea quasi sibi ascribit dicens in Psal. 21 Verba delictorum meorum. Secundo, specialiter casus iudæorum & aliorum in eius morte delinquẽtiũ, & præcipue discipulorum, qui scandalum passi sunt in Christi passione. Tertio, etiam amissio vitæ corporalis, quæ naturaliter est horribilis humanæ naturæ. Secundo, potest magnitudo doloris eius considerari ex perceptibilitate patiẽtis, & secundum animam, & secundum corpus. Nam & secũdum corpus erat optime complexionatus, cum corpus eius fuerit formatũ miraculose operatione Spiritussancti, sicut & alia, quæ per miracula facta sunt, fuerunt alijs potiora (vt Chryso.* dicit de vino, in quod Christus aquam cõuertit in nuptijs) & ideo in eo maxime viguit sensus tactus, ex cuius perceptione sequitur dolor: anima etiam secundum vires interiores, efficacissime apprehendit omnes causas tristitiæ. Tertio, magnitudo doloris Christi patientis potest considerari ex doloris & tristitiæ puritate. Nam in alijs patientibus mitigatur tristitia

In corp.ar.

3.dis.15.q. 2.ar.3.q.3. Et opu.3.c. 238.& 239

Li.2.Ethi. c.3.6.& 9. tom.5.

Q.14.ar.4.

Q.15.ar.5. & 6.

Q.15.& 2. præced.

Ho. 21. in Io.a medio illius to. 3.

tur tristitia interior, & etiã dolor exterior, ex aliqua considerationerationis, per quandam deriuationem seu redundantiam a superioribus viribus ad inferiores: quod in Christo patiente non fuit, quia vnicuique virium, permisit agere quod est sibi proprium, sicut Dama. * dicit. Quarto, potest considerari magnitudo doloris Christi patientis, ex hoc, quòd passio illa & dolor a Christo fuerunt assumpta voluntarie, propter finem liberationis hominum a peccato. & ideo tantam quantitatem doloris assumpsit, quæ esset proportionata magnitudini fructus, qui ide sequebatur. Ex his igitur omnibus causis simul consideratis, manifestè apparet, quòd dolor Christi fuerit maximus.

Li. 3. e. 15. a medio.

In corp. ar.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit ex vno tantum prædictorum, scilicet ex læsione corporali, quæ est causa sensibilis doloris: sed ex alijs causis multo magis dolor Christi patientis augetur, vt dictum est*.

AD 2m dicendum, quòd virtus moralis aliter mitigat tristitiam interiorem, & aliter exteriorem dolorem sensibilem. Tristitiam enim interiorẽ diminuit directe, in ea medium constituendo, sicut in propria materia. Medium autem in passionibus virtus moralis constituit (vt in 2. parte habitum est*) non secundum quantitatem rei, sed secundum quãtitatem proportionis, vt scilicet passio non excedat regulam rationis. Et quia Stoici reputabant, quòd nulla tristitia esset ad aliquid vtilis, ideo credebant quòd totaliter a ratione discordaret, & per consequens quòd totaliter esset sapienti vitanda. sed secundum rei veritatem tristitia aliqua laudabilis est (vt August. * probat in 14. de ciuit. Dei,) quando scilicet procedit ex sancto amore, vtpote, cum aliquis tristatur de peccatis proprijs vel alienis. Assumitur etiam, vt vtilis ad finem satisfactionis pro peccato, secundum illud Apost. 2. ad Cor. 7. Quæ secundum Deum est tristitia, pœnitentiam in salutẽ stabilem operatur. & ideo Christus vt satisfaceret pro peccatis omnium hominum, assumpsit tristitiam, maximam quidem quãtitate absoluta, non tamen excedentem regulam rationis. Dolorem autem exteriorem sensus, virtus moralis directe nõ minuit, quia talis dolor non obedit rationi, sed sequitur corporis naturam. Diminuit tamen ipsum indirecte, per redundantiam a superioribus viribus in inferiores, quod in Christo non fuit, vt dictum est.

P. 2. q. 64. ar. 1. & 2.

Li. 14. ca. 9. tom. 5.

AD 3m dicendum, quòd dolor animæ separatæ patiẽtis, pertinet ad statum futuræ damnationis, quæ excedit omne malum huius vitæ: sicut sanctorum gloria excedit omne bonum præsentis vitæ. undecũ dicimus Christi dolorem esse maximum, non comparamus ipsum dolori animæ separatæ. Corpus autem Adæ pati non poterat nisi peccaret, & sic fieret mortale & passibile, & minus doleret patiens, quàm corpus Christi, propter rationes prædictas. Ex quibus etiam apparet, quòd etiam si per impossibile ponatur, quòd Adam in statu innocentiæ, passus fuisset, minor fuisset dolor eius quàm Christi.

AD 4m dicendum, quòd Christus non solum doluit pro amissione vitæ corporalis propriẽ: sed etiam pro peccatis omnium aliorum, qui dolor in Christo excessit omnem dolorem cuiuscumque cõtriti: tum, quia ex maiori sapientia & charitate processit, ex quibus dolor contritionis augetur: tum etiam, quia proõibus peccatis simul doluit, secundum illud Isa. 53. Vere dolores nostros ipse tulit. Vita autem corporalis Christi fuit tantæ dignitatis, & præcipue propter diuinitatem vnitam, quòd de eius amissione etiam ad horam, magis esset dolendum, quàm de amissione vitæ alterius hominis per quantumcumq; tempus. unde & Philoso. dicit 5. Ethico. * quòd virtuosus diligit vitam suam, quanto scit eam esse meliorem, & tamen eam exponit propter bonum virtutis. Et similiter Christus vitam suam maxime dilectam, exposuit propter bonum charitatis, secũdum illud Hiere. 12. Dedi dilectam animam meam in manibus inimicorum eius.

li. 3. c. 9. circ. medium tex. 5.

AD 5m dicendum, quòd innocẽtia patientis minuit dolorem passionis, quantum ad numerũ, quia cum nocens patitur, dolet non solum de pœna, sed etiam de culpa, innocens autem solum de pœna: qui tamen dolor in eo augetur ex innocentia, inquantũ apprehendit nocumentum illatum, vt magis indebitum. unde etiam & alij magis sunt reprehẽsibiles, si ei non compatiuntur, secundum illud Isa. 57. Iustus autẽ perit, & non est qui recogitet in corde suo.

AD 6m dicendum, quòd Christus voluit genus humanum a peccatis liberare, non sola potestate: sed iustitia. & ideo nõ solum attendit quantam virtutem dolor eius haberet ex diuinitate vnita, sed etiam quãtum dolor eius sufficeret, secundum humanam naturam ad tantam satisfactionem.

ARTICVLVS VII.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæsextæ Articulũ septimũ.*

Vtrum Christus passus fuerit secundum totam animam.

Titulus in corpore articuli clarificatur.

AD SEPTIMVM sic procedi-tur. Videtur quòd Christus non fuerit passus secundum totam animam. Anima enim patitur patiente corpore per accidẽs, inquantum est corporis actus: sed anima non est actus corporis secũdum quamlibet partem eius: nã intellectus nullius corporis actus est, vt dicitur in 3. de anima *. ergo videtur, quòd Christus nõ fuerit passus secũdum totam animã.

5. dist. 1. q. 1. ar. 1. q. 3. & ar. 3. q. 2. Et veri. q. 26. art 2. ad 1. & art. 8. & 9. Et quol. 7. arti. 5. Et op. 3. c. 35

Ex li. 3. ex tex. 6. & 11 tom. 2.

¶ 2 Præt. Quælibet potentia animæ patitur a suo obiecto: sed superioris partis rationis obiectum, sunt rationes æternæ, quibus inspicien dis & cõsulẽdis intendit, vt Aug. † dicit 12. de Trinita. Ex rationibus autem æternis nullum potuit Christus pati nocumentum, cum in nullo ei contrariarẽtur. ergo videtur quòd non fuerit passus secundum totam animam.

Li. 12. ca. 7. in fi. tom. 3

¶ 3 Præt. Quando passio sensibilis vsq; ad rationem pertingit, tunc dicitur completa passio, quæ in Christo non fuit: sed solũ propassio, vt Hiero. * dicit. Iunde & Dion. dicit in Epist. † ad Ioannem euangelistã, q̃ passiones sibi illatas patiebatur ſm iudicare solum. non ergo videtur quòd Christus secũdum totam animam pateretur.

Hier. super illud Mat. 26. Cœpit contristari & mœstus esse, tom. 9. Incipit hæc epi. Dionys. Saluato re anima &c. circa medium illius.

¶ Præt. Passio dolorem causat: sed in intellectu speculatiuo non est dolor: quia delectationi, quæ est ab eo, quod est considerare, nulla tristitia opponitur, vt Philosophus * dicit in 1. Topic. ergo videtur quòd Christus non pateretur secundum totam animam.

1. Topic. c. 13. in loco, Ab his in quibus reperitur alteratum cõtrarium. † Psalm. 87. Est Augus. ibi, to. 8.

SED CONTRA est, quòd in Ps. 87. dicitur ex pſona Christi, Repleta est malis anima mea, Gloss. † non vitijs, sed doloribus, quibus anima carni compatitur, vel malis, scilicet pereuntis populi, compatiendo: non autem fuisset anima eius his malis repleta, si non secundum totam animam passus esset. ergo Christus est secundum totam animam passus.

RESPON. Dicendum, quòd totum dicitur respectu partium: partes autem animæ dicuntur potentiæ eius. Sic ergo dicitur anima tota pati, inquantũ patitur secundum suam essentiam, vel inquantum secundum omnes suas potentias patitur: sed considerandum est, quòd aliqua potentia animæ, potest pati dupliciter. Vno modo passione propria, quæ quidem est secũdum quòd patitur a suo obiecto, sicut si visus patiatur ex superabundanti visibili. Alio modo, aliqua potẽtia patitur passione subiecti, super quod fundatur, sicut visus patitur patiente sensu tactus in oculo, super quem fundatur visus, puta cum oculus pungitur, aut etiam distemperatur per calorem. Sic igitur dicendum est, quòd si intelligamus totam animam ratione suæ essentiæ, sic manifestum est totam animam Christi passam esse. Nam tota essentia animæ coniungitur corpori, ita quòd d tota est in toto, & tota in qualibet parte eius, & ideo corpore patiente, & dispositio ad separationẽ ab anima, tota anima patiebatur. Si vero intelligamus totam animam secundum omnes potentias eius sic loquẽdo de passionibus proprijs potentiarum, patiebatur quidem secũdum omnes vires inferiores: quia in singulis viribus inferioribus animæ, quæ circa temporalia operantur, inueniebatur aliquid, quod erat causa doloris Christi, sicut ex supradictis patet: * sed secundum hoc superior ratio nõ patiebatur in Christo ex parte sui obiecti, scilicet dei, qui non erat animæ Christi causa doloris, sed delectationis & gaudij. Secundum autem, sed etiam ita quòd secũdum præsentem statum in quo est, ex amore naturali exit in actum nolendi conditionatum, dicendo, Pater si possibile est, transeat calix iste. Idem autem pater beatus non habet amplius amorem illum primum, ut consonet sibi exire in actum nolleitatis respectu miseriæ filij (alioquin non esset beatus: qm̃ aliquid vellet, quod nõ haberet) sed in omnibus conformę dicitur uoluntati suũ uelle. Et hinc fit, ut dãnatio filij eueniens, tristitiã ingerat patri uiatori, & non patri beato. Conuenienția siquidem inuenta ſm uoluntatẽ absolute, & similiter ſm nolleitatem absolute in patre uiatore & beato, & differentia inuenta secundũ uoluntatẽ in tali statu, testatur quòd non sufficit ad tristitiam nolũtas naturalis, aut conditionata absolute, sed oportet q̃ sit secundum præsentem statum: propterea enim tristor proijciendo merces, quia secundum præsentem statum habeo nolleitatem perdendi illas, & econtra propterea beati de nullo tristantur, quia de nullo contrario euenturo habent nolleitatem in illo statu. Et in proposito, ideo Christus dominus beatus, secundũ portionem superiorem non tristabatur de sua passione, quia secundum illam nec nolleitatem illius habebat: sed tamquàm beatus illam nullo modo refutabat. Vnde patet falsum esse, quòd rationi superiori Christi, ut natura, contrariabatur passio Christi: quoniam pars illa secundum illum statum nõ habuit aliquid contrarij. Et similiter falsum est, quòd habuerit nolleitatem mortis eadem ratione: quia scilicet beata erat. Verum ne iniuria Sco. hinc fiat, scito, quòd ipse ratione superiore utitur æquiuoce, pro intellectu, scilicet & uoluntate respectu quorum: cumque secundum ordinem tamen ad æternat: & ideo quo ad quæstionem de ratione superiori & inferiori, in æquiuoco eum eo laboratur. Sed quo ad nolitionem causantem tristitiam, non est æquiuocatio: quoniam siue in superiori siue in inferiori portione oportet adesse nolitum secundũ præsentem, & non sufficit nolitum secũdum differuenientiam ad uoluntatem absolute, ut declaratum est. Veruntamen ad singula obiecta respondendo dicitur, quòd non est contra naturalem inclinationem

superioris appetit⁹ beati, passio Christi, & similiter nec contra velle conditionatum illius, & similiter nec contra eundem, quàmuis colligatum corpori, quia non habuit loc. 199. eum redūdantia in Christo. Ad illud de contritione peccatorum nostrorū dicitur, quòd dolor ille est rationis inferioris: quoniā obiectum talis actus est aliquid temporale, scilicet offensa dei. Nec obstat, quòd secundum rationes æternas sit hæc tristitia: quoniam ratio inferior regulatur ex ratione superiori, & ab illa sumit principia: secūdum enim obiecta, scilicet tēporale vel æternū, distinguuntur ratio superior & inferior, vt in prima parte q. 79. ar. 9. habes.

¶ Quarta conclūsio est. Omnes potentiæ animæ Christi patiebantur ex parte subiecti. Probatur: quia omnes radicantur in essentia eius, quæ patiebat, quia actus corporis patientis erat.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæsextæ Articulum octauū.*

TItulus clar⁹ ex præcedēte, & in corpore.

¶ In corpore distinctio repetitur posita in præced. art. de totalitate animæ.

¶ Deinde, respondetur quæsito tribus conclusionibus. Prima est Anima Christi tota secundum essentiā fruebatur. Probatur: quia tota essentia est subiectū portionis superioris quæ fruebatur. Et declaratur a simili præcedentis articuli: vt sicut portio superior dicta est pati propter essentiam patientem, ita contra essentia fruitur ratione partis superioris fruentis.

¶ Secunda conclusio est. Anima Christi totalitate potentiarū, non tota fruebat. Probatur: quia nec directe, quia nō quælibet pars animæ capax fruitionis: nec per redundantiam: quia in Christo, quamdiu fuit viator non erat redundantia.

¶ Tertia conclusio est. Superior pars animę proprio actu fruebat Christo patiente. Probatur: quia non impediebatur a cœqua sibi fruitione per inferiorē, partem patientem.

illum modum passionis, quo potentia aliqua dicitur pati ex parte sui subiecti, sic omnes potētiæ animæ Christi patiebātur: omnes^d. n. potentiæ animæ radicantur in essentia eius, ad quam peruenit passio, passo corpore, cuius est actus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet intellectus, secundum quòd est potentia quædam, nō sit corporis actus: essentia tamen animæ est corporis actus, in qua radicatur potentia intellectiua, vt in prima parte habitum est.*

AD 2^m dicendum, quòd illa ratio procedit de passione, quę est ex parte proprij obiecti, secūdum quam, superior ratio in Christo passa non fuit.

AD 3^m dicendum, quòd dolor tūc dicitur esse passio perfecta, per quam anima perturbatur, quādo passio sensitiuæ partis pertingit vsque ad immutandum rationem a rectitudine sui actus, vt .s. sequatur passionem, & non habeat librum arbitrium super eam. Sic aūt passio sensitiuæ partis nō puenit in Christo vsque ad rationem, sed ex parte subiecti, sicut dictū est.*

AD 4^m dicendum, quòd intellectus speculatiuus, non potest habere dolorem, vel tristitiam ex parte sui obiecti, quod est verum absolute cōsideratum, quod est perfectio eius: potest tamen ad ipsum pertingere dolor vel causa doloris, per modum iam dictum.*

ARTICVLVS. VIII.

Vtrum tota anima Christi in passione frueretur fruitione beata.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur ꝙ anima Christi in articulo illius passionis nō tota fruetur fruitione beata. Impossibile est enim simul dolere & gaudere, cū dolor & gaudium sint contraria: sed anima Christi tota patiebatur dolorem in tempore passionis, vt supra habitum est.* non ergo poterat esse, vt tota frueretur.

¶ 2 Præt. Philos. dicit in 7. Ethic.† ꝙ tristitia si sit vehemens, non solum impedit delectationem contrariam, sed quamcūque, & econuerso: dolor aūt passionis Christi fuit maximus, vt ostensum est,* & similiter delectatio fruitionis est maxima, vt in principio secundæ partis habitū est.† nō ergo potuit esse, quòd anima Christi tota simul pateretur & frueretur.

¶ 3 Præt. Fruitio beata est secundū cognitionē & amorem diuinorū, vt patet ꝑ Aug.* in 1. de doct. chri. sed non oēs vires animæ attingūt ad cognoscendū & amandū deū. nō ergo tota aīa Christi fruebatur.

SED CONTRA est, quòd Dam. dicit in 3. li.* quòd diuinitas Christi ꝑmisit carni agere & pati, quæ propria, ergo pari ratione cū proprium esset animæ Christi inquantum erat beata, ꝙ frueretur, passio eius fruitionem non impediebat.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dictum est* prius, tota anima potest intelligi & secundum essentiam, & secundum omnes eius potentias. Si autem intelligatur secundū essentiam, sic tota anima fruebatur, inquantum est subiectum superioris partis animæ, cuius est frui diuinitate, vt sicut passio ratione essentiæ attribuitur superiori parti animæ, ita econuerso fruitio ratione superioris partis animæ attribuatur essentię. Si vero accipiamus totam animam ratione omnium potentiarum eius, sic non tota anima fruebatur, nec directe quidem, quia fruitio non potest esse actus cuiuslibet partis animæ, nec per redūdantiam gloriæ: quia dum Christus erat viator, non fiebat redundantia gloriæ a superiori parte in inferiorē, nec ab anima in corpus: sed quia nec econuerso superior pars animę impediebatur circa id, quod est sibi propriū per inferiorem, consequens est, quòd superior pars animæ perfecte fruebatur Christo patiente.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd gaudium fruitionis non contrariatur directe dolori passionis: quia non sunt de eodem: nihil autem prohibet contraria eidem inesse, non secundum idem, & sic gaudium fruitionis potest pertinere ad superiorem partem rationis per proprium actum: dolor autem passionis secundum suum subiectum. Ad essentiam vero animæ pertinet dolor passionis ex parte corporis, cuius est forma: gaudium vero fuitionis ex parte potentiæ, cui subijcitur.

AD 2^m dicendum, quòd verbum illud Philosophi, habet veritatem ratione redundantiæ, quæ naturaliter fit ab vna potētia animæ in aliam: sed hęc in Christo non fuit, vt supra dictum est.*

AD 3^m dicendum, quòd ratio illa procedit de totalitate animæ, quantum ad eius potentias.

ARTICVLVS IX.

Vtrum Christus fuerit conuenienti tempore passus.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non fuerit conuenienti tempore passus. Passio enim Christi figurabatur per immolationem agni paschalis, vnde & Apostol. dicit 1. ad Corinth. 5. Pascha nostrum immolatus est Christus: sed agnus paschalis immolabatur quartadecima die ad vesperam, vt dicitur Exod. 12. ergo videtur ꝙ Christus tunc debuerit pati, quod patet esse falsum: nam tunc pascha cū suis discipulis celebrauit, secundum illud Marc. 14. primo die azymorū

¶ *Super Quæstionis quadragesimæsextæ Articulum nonum.*

TItulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio Christus est conuenienti tempore passus. Probat⁹ dupliciter. Primo, Passio Christi: subiecta erat ei⁹ voluntati, ergo. Probatur consequentia, quia voluntas Christi regebatur diuina sapientia suauiter omnia disponente. Secundo, auctoritate Augustī.

¶ In responsione ad primū nota, quòd moderni latini adhuc non quiescunt circa

*Lib. 1. cap. 4. & 10. 3.

Lib. 3. c. 15. post med.

Ar. præced.

In corp. ar. & art. 6.

Inst. ar. 10. cor.

circa quotum lunæ diem, quando Christus mortu⁹ est. Addunt q; super argumenta græcorum, sanctitatē diei quin tidecimi: nam quin tadecima luna illi⁹ mēsis erat celebris, ita quòd nihil operis erat licitū in ea, exceptis his, quę ad vescendum sunt, vt patet Exod. 12. constat autem in illa feria 6. qua Christus passus est, licita fuit se opera, quæ in festis fuissent illicita, vt patet: tū ex operibus iudæorū, qui illo die iudiciales actus in Christum exercuerūt: tum ex actib⁹ Ioseph & Nicodemi, qui sepelierunt Christū, quod non fuisse licitum sabbatho, patet ex eo, ꝙ propter parasceuem festinata sepultura est, vt Aug. notauit, & ex eo ꝙ mulieres sanctæ sabbatho se continuerunt ab officio circa Christum sepultum. Vnde volunt verba Ioan. euangelistæ, Erat autem parasceue paschæ, ad literā intelligi, quòd erat vigilia paschæ.

Tract. 8. in Io. nō procul a fine, tom. 9.

¶ Ad euidendā huius consequentiæ dum est, ꝙ nō solum certa incertis præponūtur da sunt, sed ex certis ea, quę ambigua videntur, interpretanda sunt, & non econtra. Quo circa certitudo scripta a tribus euangelistis Matth. Marco, & Luca de primo die azymorū, qui quintadecima luna erat, ꝙ scilicet fuit dies Veneris, i qua Christ⁹ passus est, debet preponi incertis, hoc est varie exponibilibus verbis Ioānis euangelistæ, nō quo ad veritatem & stabilitatem, quia ꝛia sunt uera, sed quo ad securitatem sensus literalis. Verba siquidem illorū non possunt exponi ad literā, nisi intelligendo d eum illū Veneris fuisse lunā quintamdecimam: quia expresse dicūt primum diem azymorum inchoatum vespere præcedēte, uocātes diem Iouis ad vesperam, diem

Ar. 1. huius q.

quando pascha immolabant, sequenti autem die passus fuit.

¶ 2 Præt. Passio Christi dicitur eius exaltatio, secundū illud Io. 3. oportet exaltari filiū hominis. Ipse autem Christus dicitur sol iustitiæ, vt patet Malach. vlt. ergo videtur ꝙ debuerit pati hora sexta, quādo sol est in sua maxima exaltatione, cuius contrarium videtur per id, quod dicitur Mar. 15. Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum.

¶ 3 Præt. Sicut sol in hora sexta maxime exaltatur quolibet die, ita in solstitio æstiuali maxime exaltatur quolibet anno. debuit ergo magis pati circa tempus solstitij æstualis, quàm circa tempus æquinoctij vernalis.

¶ 3 Præt. Per præsentiam Christi in mundo, mūdus illuminabatur, secundum illud Ioan. 9. Quamdiu sum in mundo, lux sum mundi. conueniens igitur fuisset humanæ saluti, vt diutius in hoc mūdo vixisset, ita quòd non pateretur in iuuenili ætate, sed magis in senili.

SED CONTRA est, quòd dicitur Io. 13. Sciēs Iesus quia venit hora eius, vt transeat de hoc mundo ad patrem. Et Io. 2. dicit, Nondum venit hora mea. Vbi dicit Augustī.* Vbi tamū fecit quantū sufficere iudicauit: venit hora eius, nō necessitatis, sed voluntatis conuenienti igitur tempore passus est.

RESPON. Dicendum, quòd, sicut supra dictū est,* passio Christi subiecta erat eius voluntati. Voluntas autem eius regebatur diuina sapientia, quæ omnia cōuenienter & suauiter disponit, vt dicitur Sapien. 8. Et ideo dicendum est, ꝙ conuenienti tempore passio Christi celebrata est. Vnde Aug. in lib. Quæstionum vete. & no. testa. dicit, Omnia proprijs locis, & temporibus gessit saluator.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ quidam dicunt Christum fuisse passum, quartadecima luna, quando iudæi pascha immolabant. Vnde & Ioan. 18. dicitur, quòd iudæi non introierunt prætorium Pilati ipso die passionis, vt non contaminarentur, sed vt manducarent pascha. vbi Chryso.* dicit quòd tunc iudæi faciebant pascha, ipse vero ante vnā diem celebrauit pascha, reseruans suam occisionem sextæ feriæ, quando vetus pascha fiebat. Cui videtur consonare quod dicitur Io. 13. quòd ante diem festum paschæ Christus facta cœna, pedes discipulorum lauit: sed contra hoc videtur esse, quod dicitur

Homil. 82. o Io. parū a med. to. 3

Matth. 26. quòd prima die azymorum accesserūt discipuli ad Iesum, dicentes: Vbi vis paremus tibi comedere pascha? Ex quo patet, ꝙ cum primus dies azymorum dicatur quartus decimus dies mensis primi, quando agnus immolatur & luna plenissima est, vt Hiero.* dicit, constat quartadecima luna Christum cœnam fecisse, & quintadecima eū esse passum. Et hoc expressius manifestatur per id quod dicitur Marc. 14. Primo die azymorum, quando pascha immolabant &c. & Luc. 22. Venit dies azymorum, in quo necesse erat occidi pascha. Et ideo quidā dicūt, quòd Christus die conuenienti in quartadecima luna pascha cum discipulis suis manducauit, demonstrans ꝙ vsque ad vltimum diem non erat contrarius legi, vt Chrysostom.* dicit super Matth. sed iudęi occupati circa procurationem mortis Christi contra legem celebrationem paschę in crastinum distulerunt. Et propter hoc de his dicitur, quòd in die passionis Christi noluerunt intrare prætorium, vt non contaminarentur, sed vt māducarent pascha. Sed nec istud videtur esse cōsonum verbis Mar. dicentis. Primo die azymorū quādo pascha immolabant. Simul ergo Christus & iudæi vetus pascha celebrauerunt. Et sicut Beda dicit super Mar.* licet Christus, qui est pascha nostrum sit crucifixus sequenti die, hoc est quintadecima luna: attamē nocte qua agnus immolabatur, corporis sanguinisq; sui discipulis tradens mysteria celebranda, & a iudæis tentus ac ligatus ipsi⁹ immolationis, hoc est, passionis suæ sacrauit exordium. Cum autem dicitur Ioan. 13. Ante diem festum paschæ, intelligitur hoc fuisse quartadecima luna, qd tunc euenit quinta feria: nam luna existēte quintadecima erat dies solēnissimus paschæ apud iudęos. Et sic eundem diem quem Ioānes nominat ante diem festū paschæ, propter distinctionem naturalem dierum, Matth. nominat primam diem azymorum: quia secundum ritum iudaicæ festiuitatis, solennitas incipiebat a vespera præcedentis diei. Quòd autem dicitur, eos comesturos esse pascha i quintadecima luna, intelligendum est, quòd ibi pascha nō dicitur agnus paschalis, qui immolatus fuerat deci maquarta luna, sed dicitur cibus paschalis, i. est, azymi panes: quos oportebat comedi a mūdis.

Super illud Mat. 26. prima die azymorū accesserunt. 49.

Hom. 8. in Mat. paulo a prin. to. 2

Beda Mar. 14. in c. 43. secundum Bedæ ordinem, to. 2.

¶ Ad obiectionem nouam ex celebrata festiuitatis illius diei, dicitur quòd quia præceptum de obseruatione illius festi excipiebat spectantia ad præparationem ciborū, quæ tamen erant prohibita i sabbatho, colligitur fuisse licita illo die, quæ sabbatho non licuissent: nam lex sub una exceptione comprehendit omnia similia. Et propterea ex hoc ipso, quòd in die primo paschæ poterant parari necessaria ad cibū consequens est, quòd etiam licita fuerunt oia quę occurrens necessitas naturę & pietatis exegisset, ac ꝑ hoc opus sepulturæ, maximæpietatis gratia, ut fuit circa Christū, licitū fuit. Act⁹ vero iudiciales

cum non sint inter opera seruilia, prohibitos in veteri lege nescio: legimus .n. Petrum captum inter dies azymorũ, & propter tempus illud, in quo tamen licebat operari, reseruatus est occisioni post Pascha. Verũtamen quicquid sit de hoc, sicut Caiphas prudẽs est habitus, consulendo quòd expedit vnum hominem mori pro populo, facile potuit diuinare, quia periculũ erat in mora, vt actus iudiciales circa Christum licite se exercere crederent in primo die azymorum, præsertim cum actus hi, non ex lege, sed statutis eorum, vel cõsuetudine & reuerentia quadã prohibiti forte fuerint.

Homil. 82. in Io. a me dio tom. 3.

Vnde Chrys.* ibidem aliam expositionẽ ponit, quòd Pascha potest accipi pro toto festo iudæorum, quod septem diebus agebatur.

F

AD 2m dicendum, quòd sicut Aug.* dicit in lib. de cons. euang. hora erat quasi sexta, cum traditus est Dñs crucifigendus a Pilato, vt Ioan. dicit: non.n. erat plene sexta, sed quasi sexta, ideſt, peracta quinta, & aliquid etiam de sexta esse cœperat, donec completa sexta, Christo pendente in cruce, tenebræ fierent. Intelligitur autem fuisse hora tertia, cũ clamauerunt iudæi, vt Dominus crucifigeretur, & veracissime demonstratur, tunc eos crucifixisse quando clamauerunt. ergo ne quisquam cogitationem tanti criminis auersus a iudæis in milites conuerteret, erat, inquit, hora tertia, & crucifixerũt eum, vt illi eum potius crucifixisse, inueniantur, qui hora tertia, vt crucifigeretur, clamauerunt. Quãquàm non desunt, qui per parasceuen, quam Ioan. commemorat, dicens, Erat parasceue hora quasi sexta, horam diei tertiam velint intelligi. Parasceue quippe interpretatur præparatio. Verum autem pascha, quod in passione Domini celebratur, incœpit præparari ad hora noctis nona, quando scilicet omnes principes sacerdotum dixerunt, reus est mortis. Ab illa ergo noctis hora, vsque ad Christi crucifixionem, occurrit hora parasceues, sexta secundum Ioannem, & hora diei tertia secundum Marcum: quidam tamen dicunt, quòd hæc diuersitas ex peccato scriptoris apud græcos contingit: nam figuræ, quibus tria & sex repræsentantur, satis sunt propinquæ apud eos.

G

H

AD 3m dicendum, quòd sicut dicitur in lib. de Quæstionibus veter. & nou. testamenti,* tunc voluit Dominus passione sua mundum redimere, & reformare, quando eum creauerat, ideſt, in æquinoctio. Et tunc dies super noctem increscit: quia per passionem Saluatoris a tenebris ad lucem perducimur. Et quia perfecta illuminatio erit in secundo aduentu Christi, ideo tempus secundi aduentus æstati comparatur. Matthæ. 24. vbi dicitur, Cum ramus eius iam tener fuerit & folia nata, scitis quia prope est æstas, ita & vos cum videritis hæc omnia, scitote quia prope est & in ianuis. Et tunc etiam erit maxima Christi exaltatio.

In li. q. ex no. test. qui incipit, de ceræ perfectus q. 55. in prin. to. 4. inter opera Auguſt.

I

AD 4m dicendum, quòd Christus in iuuenili ætate pati voluit propter tria. Primo quidem, vt ex hoc magis suam dilectionem commendaret, quòd vitam suam pro nobis dedit, quando erat in perfectissimo statu. Secundo, quia non conueniebat, vt in eo appareret naturæ diminutio, sicut nec morbus, vt supra dictum est. Tertio, vt in iuuenili ætate moriens & resurgens, futuram resurgentium qualitatem in seipso Christus præmonstraret, vnde dicitur Ephe. 4. Donec occurramus omnes in vnitatem fidei & agnitionis filij dei in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi.

K

ARTICVLVS X.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæ sextæ Articuli decimi.*

Vtrum Christus fuerit conuenienti loco passus.

AD DECIMVM sic procedi-
tur. Videtur quòd non conuenienti loco Christus passus fuerit, Christus enim passus est secũdum carnem humanam, quæ quidem concepta fuit ex virgine in Nazareth, & nata in Bethleem. ergo videtur quòd non in Hierusalem, sed in Nazareth, vel in Bethleem pati debuerit.

¶ 2 Præt. Veritas debet respondere figurę: sed passio Christi figurabatur per sacrificia veteris legis: sed huiusmodi sacrificia offerebãtur in templo. ergo videtur quòd & Christus in templo pati debuerit, & non extra portam ciuitatis.

¶ 3 Præt. Medicina debet morbo respondere: sed passio Christi fuit medicina cõtra peccatum Adæ. Adam autem nõ fuit sepultus in Hierusalem sed in Hebron: dicitur enim Iosue 14. Nomen Hebron antea vocabatur chariatarbe, Adam maximus ibi in terra * Enachim situs est. ergo videtur q̃ Christus in Hebron, & non in Hierusalem, pati debuerit.

SED CONTRA est, q̃ dicitur Luc. 13. Non capit prophetã perire extra Hierusalem: sed Christus fuit propheta. Conuenienter ergo passus est in Hierusalẽ.

RESPON. Dicendũ, q̃ sicut dicitur in lib. 83.* Quæstionũ, omnia proprijs locis & temporibus gessit Saluator: quia sicut omnia tempora sunt in manu eius, ita etiam omnia loca: & ideo sicut conuenienti tempore Christus passus est, ita etiam conuenienti loco.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus conuenientissime in Hierusalẽ passus est. Primo quidem, quia Hierusalem erat locus a deo electus, ad sacrificia sibi offerenda: quæ quidem figuralia sacrificia figurabant Christi passionem, quod est verum sacrificium, secundum illud Ephes. 5. Tradidit semetipsum hostiam & oblationem in odorem suauitatis. Vnde Beda* dicit in quadam homilia, quòd appropinquante hora passionis, Dominus appropinquare voluit loco passionis, scilicet in Hierusalem, quo peruenit ante sex dies paschæ, sicut agnus paschalis ante sex dies paschæ, ideſt, decima luna, secundum præceptum legis ad locum immolationis ducebatur. Secundo, quia virtus passionis eius ad totum mundum diffundenda erat, in medio terræ habitabilis pati voluit, ideſt, in Hierusalẽ. vnde dicitur in Psal. 73. Deus autem rex noster, ante sæcula operatus est salutem in medio terræ, ideſt, in Hierusalem: quæ dicitur esse vmbilicus terræ. Tertio, quia hoc maxime conueniebat humilitati eius, vt scilicet sicut turpissimum genus mortis elegit, ita etiam ad eius humilitatem pertinuit, quòd in loco tam celebri confusionem pati non recusauit. vnde Leo Papa dicit in quodam sermone epiphaniæ, † Qui seruũ susceperat formam, Bethleem præelegit natiuitati, Hierusalem passioni. Quarto, vt ostenderet a principibus populi iudæorum exortam esse iniquitatem occidentium ipsum: & ideo in Hierusalem, vbi principes morabantur, voluit pati. Vnde dicitur Actuum 4. Conuenerunt in ista

Sup. q. 15. art. 7. ad 1. & inf. q. 83. art. 1. ad 1. Et opus. 60. c. 18.

In ser. qui incipit, hodierna die dñs noster, aliquantulum a principio tom. 3. Super illud Mat. 17. Et venerũt in locũ qui dicitur Golgotha, to. 9

Alias, intra.

Aug. in lib. q. ex no. te. qui incipit, deus certe q. 55. in prin cip. tom. 4.

Ho. in dominica palmarum in prin. quæ eam in hominatio tempus tius anni.

Orig. hom. 35. in Mar. post princ. hom. to. 3. *Lib. 10 in Luc. c. cuius titu. est, responsione parmij, tomo 5.

In ser. tempore med.

ista ciuitate aduersus sanctum puerum tuum Iesum, quem vnxisti, Herodes & Pontius Pilatus cum gentibus, & populis Israel.

A

AD 2m dicendum, quòd Christus non in templo aut in ciuitate, sed extra portam passus est propter tria. Primo quidem, vt veritas responderet figuræ: nam vitulus & hircus, qui solennissimo sacrificio ad expiationem totius multitudinis offerebantur, extra castra comburebantur, vt præcipitur Leuit. 16. Vnde dicitur Hebræ. 13. Quorum animalium infertur sanguis pro peccato in sancta per pontificem, horum corpora cremantur extra castra: propter quòd & Iesus, vt sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est. Secundo, vt per hoc daret nobis exemplum exeundi a mundana conuersatione. vnde ibidem subditur, Exeamus igitur ad eum extra castra, improperium eius portantes. Tertio, vt Chrysosto.* in sermo. de passio. dicit, Noluit Dominus pati sub tecto, non in templo iudaico, ne iudæi subtraherent sacrificiũ salutare, ne putares pro illa tantũ plebe oblatum: & ideo foras ciuitatem, foras muros, vt scias sacrificium esse cõe, quod totius terræ est oblatio, quod communis est purificatio.

B

AD 3m dicendum, quòd, sicut Hieronym.* dicit super Matthæum, Quidam exposuit caluariæ locum, in quo sepultus est Adam, & ideo sic appellatum: quia ibi antiqui hominis sit conditum caput: fauorabilis interpretatio & mulcens aurem populi, nec tamen vera. Extra vrbem enim & foras portam, loca sunt in quibus truncantur capita damnatorum, & caluariæ, ideſt, decollatorum sumpsere nomen. Propterea autem ibi crucifixus est Iesus, vbi prius erat area damnatorum, vt ibi erigerentur vexilla martyrij. Adam vero sepultum iuxta Hebron & Arbee in Iesu filij Naue volumine legimus. Magis autem Iesus crucifigendus erat in loco communi damnatorum, quàm iuxta sepulchrum Adæ, vt ostenderetur quòd crux Christi non solum erat in remedium contra peccatum personale ipsius Adæ, sed etiam contra peccatum totius mundi.

C

D

ARTICVLVS XI.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæ sextæ Articulum vndecimum.*

Vtrum conueniens fuerit Christũ cum latronibus crucifigi.

AD VNDECIMVM sic proce-
ditur. Videtur quòd non fuerit conueniens Christum cum latronibus crucifigi: dicitur enim 2. ad Corinth. 6. Quæ participatio iustitiæ cum iniquitate? sed Christus factus est nobis iustitia a deo, iniquitas autem pertinet ad latrones. non ergo fuit conueniens, vt Christus simul cum latronibus crucifigeretur.

¶ 2 Præt. Super illud Matth. 26. Si oportuerit me mori tecum, nõ te negabo, dicit Origenes,† Mori cum Iesu pro omnibus moriente, hominum non erat. & Ambros.* dicit super Luc. 22. Paratus sum tecum & in carcerem & in mortem ire: passio, inquit, Domini æmulos habet, pares nõ habet. Multo igitur minus conueniens

¶ 3 Præt. Matth. 27. dicitur, quòd latrones qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei: sed Luc. 23. dicitur, quòd vnus eorum, qui crucifixus erat cũ Christo, ei dicebat, Memento mei Domine, dum veneris in regnum tuum. ergo videtur, quòd præter latrones blasphemantes fuerit cum eo crucifixus alius non blasphemans. Et sic videtur inconuenienter ab euangelistis narratum, quòd Christus fuerit cum latronibus crucifixus.

SED CONTRA est, quòd Isa. 53. fuerat prophetatum: Et cũ sceleratis reputatus est.

RESPON. Dicendum, quòd Christus inter latrones crucifixus est, alia quidem ratione quantum ad intentionem iudæorum, alia vero quãtum ad dei ordinationem. Quantum enim ad intentionem iudæorum, duos latrones vtrimque crucifixerunt, sicut dicit Chrysosto.* vt eorum suspitionis ficret particeps: sed non ita euenit, nam de illis nihil dicitur: huius autem vbique crux honoratur: reges diademata deponentes, assumunt crucem in purpureis, in diadematibus, in armis, in mensa sacrata, vbique terrarum crux emicat: quantum vero ad dei ordinationem, Christus cum latronibus crucifixus est: quia vt Hierony.* dicit super Matth. sicut pro nobis maledictum crucis factus est Christus, sic pro omnium salute inter noxios quasi noxius crucifigitur. Secundo, vt dicit Leo* Papa in sermone de passione, duo latrones Gol vnus ad dexteram & alius ad sinistram crucifigũtur, vt in ipsa patibuli specie monstraretur illa, quæ in iudicio ipsius, omnium hominum facienda est discretio. Et Auguſt.† dicit super Ioan. Ipsa crux, si attendas, tribunal fuit: in medio enim iudice constituto, vnus qui credidit, liberatus, alius qui insultauit, damnatus est: iam significabat quod facturus est de viuis & mortuis, alios posiurus ad dextram, alios vero ad sinistram. Tertio, secundum Hilarium* duo latrones leuæ ac dextræ affiguntur, omnem humani generis vniuersitatem vocari ad sacramentum passionis Domini ostendentes: sed quia per diuersitatem fidelium ac infidelium, fit omnium secũdum dextram sinistramq; diuisio, vnus ex duobus ad dextram eius situs, fidei iustificatione saluatur. Quarto, quia vt Beda* dicit super Mar. latrones, qui cum Domino crucifixi sunt, significant eos, qui sub fide & confessione Christi vel agonem martyrij, vel quælibet arctioris disciplinæ instituta subeunt: sed qui hoc pro æterna gloria gerunt, dextri latronis fide designantur: qui vero humanæ laudis intuitu, sinistri latronis mentem imitantur & actus.

E

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Christus debitum mortis non habuit, sed mortem voluntarie subijt, vt sua virtute vinceret mortem, ita etiam non habuit meritum, vt cum latronibus poneretur, sed voluit cũ iniquis deputari, vt sua virtute iniquitatem destrueret. Vnde Chrysost.† dicit super Ioan. q̃ latronem in cruce conuertere, & in paradisum inducere, non minus fuit, quàm concutere petras.

Homil. 88. in Mat. aliquãtulum a prin. to. 2

Mat. 27. super illud, Venerũt in locum qui dicitur Golgotha. to. 9.

* In 4. sermo. de passione parũ a princ.

† Aug. trac. 115. in Io. in fin. tom. 9.

Ca. 33. in Matth. ante med.

Cap. 15. in Mar. c. 44. secundum ei⁹ ord. circa med. to. 2

Homil. 48. in Io. nõ re more a principio tom. 3.

AD 2^m dicendum, quòd non conueniebat, vt cum Christo aliquis alius pateretur ex eadem causa. vnde Origen.* ibidem subdit, Omnes fuerant in peccatis, & omnes opus habebant, vt pro eis alius moreretur, non ipsi pro alijs.

Finitis prioribꝰ 2 prin. hom. 35. in Mat. numerando, to. 3 Lib. 3. c. 16. in med. to. 4.

AD 3^m dicendum, quòd sicut Aug.* dicit in lib. de consensu euangelistarum, possumus intelligere Mat. posuisse pluralem numerum pro singulari, cum dixit, latrones improperabant ei. Vel potest dici secundum Hiero. † quòd primum vterque blasphemauerit, deinde visis signis, vnus eorum crediderit.

† Sup illud Mat. 27. latrones improperabãt ei, nom. 9.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæsextæ Articulum duodecimum.*

ARTICVLVS XII.

Vtrum passio Christi sit eius diuinitati attribuenda. G

4. con. cap. 55. ad 14.

TItulus quærit an sit dicendũ, deꝰ passus est ex eo, quòd Christus passus est: hoc est enim quærere, si passio Christi sit deitati ascribenda.

¶ In corpore vna est conclo: Passio Christi attribuenda est suppposito diuino nõ ratione diuinæ, sed humanæ naturæ. Probatur: Vnio naturæ vtriusque facta est in persona, salua vtriusque naturæ proprietate. ergo &c. Et confirmatur auctoritate Cyrilli &c.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Videtur quòd passio Christi sit eius diuinitati attribuẽda. Dicitur enim 1. ad Cor. 2. Si cognouissent, numquàm dominum gloriæ crucifixissent: sed dominus gloriæ est Christus, secundum diuinitatem. ergo passio Christi cõpetit ei secundum diuinitatem.

¶ 2 Præt. Principium salutis humanæ est ipsa diuinitas, secũdum illud Psal. 36. Salus autem iustorũ H a Domino. Si ergo passio Christi ad eius diuinitatem non pertineret, videretur quòd non posset nobis esse fructifera.

¶ 3 Præt. Iudæi puniti sunt pro peccato occisionis Christi, tamquàm homicidæ ipsius dei, quod magnitudo pœnæ demonstrat: hoc autem non esset, si passio ad diuinitatem non pertineret. ergo passio Christi ad diuinitatem eius pertinuit.

Incipit hęc epistola. Ego arbitrabar.

SED CONTRA est, quòd Athanasius dicit in epist. ad Epictetum,* Natura deus manens verbum est impassibile: sed impassibile non potest pati. Passio ergo Christi non pertinebat ad eius diuinitatem. I

q. 2. ar. 2. & 3.

RESPON. Dicendum, quòd, sicut supra dictum est,* vnio humanæ naturæ & diuinæ facta est in persona & hypostasi & suppposito, manente tamen distinctione naturarum, vt scilicet sit eadem persona & hypostasis, diuinę & humanæ naturæ, salua tamẽ vtriusque naturæ proprietate: & ideo, sicut supra dictum est,* suppposito diuinæ naturæ attribuenda est passio, non ratione diuinæ naturæ, quæ est impassibilis, sed ratione humanæ naturę. Vnde in epistola synodali Cyrillus dicit,* Si quis non confitetur dei verbum passum carne, & crucifixum carne, anathema sit. Pertinet ergo passio Christi ad suppositum diuinæ naturæ K ratione naturæ passibilis assumptæ, non autem ratione diuinæ naturæ impassibilis.

q. 16. ar. 5.

Habetur I prima syno do Ephes. can. 12.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Dominus gloriæ dicitur crucifixus, non secundum quòd est dominus gloriæ, sed secundum ꝙ erat homo passibilis.

AD 2^m dicendum, quòd, sicut dicitur in quodam sermone Ephesini concilij, mors Christi tamquàm facta mors dei, scilicet per vnionem in persona, destruxit mortem: quoniam deus & homo erat qui patiebatur: non enim natura dei læsa est, sed humana, neque mutatione sua suscepit passiones.

AD 3^m dicendum, quòd sicut subditur ibidem, non purum hominem crucifixerunt iudæi, sed deo intulerunt præsumptiones: pone enim principem loqui per verbum, & hoc formari per literas in charta aliqua, & dirigi ciuitatibus, & aliquis inobediens, chartam disrumpat, ad mortis sententiam deducetur, non tamquàm chartam disrumpens, sed tamquàm verbum imperiale disrumpens. non ergo securus sit iudæus, tamquàm purum hominem crucifigens: quod enim videbat, quasi charta erat: quod autem in ea celabatur, imperiale verbum, erat natum ex natura non prolatum per linguam.

QVAESTIO XLVII.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæseptimæ Articulum primum.*

De causa efficiente passionis Christi.

DEINDE considerandum est, de causa efficiente passionis Christi.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum Christus fuerit ab alijs occisus, vel a seipso.

¶ Secundo, Ex quo motiuo seipsum passioni tradiderit.

¶ Tertio, Vtrum pater tradiderit eum ad patiendum.

¶ Quarto, Vtrũ fuerit conueniens, vt per manus gentium pateretur, vel potius a iudæis.

¶ Quinto, Vtrum occisores eius eũ cognouerint.

¶ Sexto, De peccato eorum qui Christum occiderunt.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Christus fuerit ab alio occisus, an a seipso.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non fuerit ab alio occisus, sed a seipso. Dicit enim ipse Ioan. 10. Nemo tollit animam meam a me, sed ego pono eam: ille autem dicitur aliquem occidere, qui animam eius tollit. nõ est ergo Christus ab alijs occisus, sed a seipso.

¶ 2 Præt. Illi, qui ab alijs occiduntur, paulatim debilitata natura deficiunt, & maxime hoc apparet in crucifixis: vt enim dicit Aug.* in 4. de Tri. longa morte cruciabantur ligno suspensi. In Christo autẽ non hoc accidit: nam clamans voce magna, emisit spiritum, vt dicitur Matth. 27. Non ergo Christus est ab alijs occisus, sed a seipso.

¶ 3 Præt. Illi qui ab alijs occiduntur, per violentiam moriuntur, & ita nõ voluntarie: quia violentum opponitur voluntario: sed Aug.* dicit in 4. de Trinit. quòd spiritus Christi non deseruit carnem inui-

Inf. q. 50. art. 1. ad 1. Et q. 51. ar. 3. corp. Et op. 3. c. 337 & 338.

Lib. 5. c. 13. paulo post princ. to. 3.

Lib. 4. c. 13. non longe a prin. to. 3.

Christi nõ habuit potestatẽ præseruandi corpus suũ a morte, A & propterea non est mortuus volũtarie causaliter, sed affectiue: ga nõ fuit indirecte cã mortis suæ ut Auctor dicit, sed cõplacuit sibi sua mors: sicut ẽt S. martyres dũr volũtarie mori.

¶ Arguit autem ad hoc dupliciter, ex parte quidem corporis: quia corpus Christi erat necessario passiuum mortis ab illis actiuis, scilicet flagellis, clauis &c. Ex parte vero animæ: quia si potuisset præseruare corpus ab omni extrinseca violentia, tenebatur se custodire in corpore, ac per hoc non custodiens peccasset. Probatur sequela: quia quilibet homo tenetur se custodire a malis: quia tenetur post deum & animas diligere pro priũ corpus ex charitate.

¶ Dubium secundo occurrit de ratione conclusionis: quoniam nec vnio animæ Christi ad verbũ, manifestat animã Christi habuisse hanc potestatẽ, nec auctoritas Aug. ita hoc tradit, vt non possit glossari, quòd intendit de voluntate secundum affectum, & non secundum causam. Sicut etiam Auctor superius in quæst. 13. ar. 3. ad primum, glossat Dam. Esuriuit, sitiuit, mortuus est Christus, quia voluit. glossa, voluntate diuina: quæ tamen Auctor hic humanæ Christi voluntati tribuit.

¶ Ad euidentiam horum sciendum est, ꝙ de anima Christi du D pliciter loqui possumus, scilicet secũdum virtutem naturalẽ, vel gratuitam in ea manentem, qua. s. ipsa dicitur potens, & sic anima Christi non poterat præseruare corpus suum a læsuis, nisi gloriam animæ deriuando in corpus, & reddendo illud impassibile, quod fuisset contra mysterium nostræ redemptionis, & contra ordinem incarnationis, quo ab initio definitum est, vt anima existente gloriosa corpus maneret passibile suspensa, vt supra dictum est, redundantia gloriæ in corpus. Discurrendo quippe per omnes gratias infusas manentes in anima Christi, liquido apparet nullam in ea fuisse potẽtiam aliam ad præseruandum corpus a læsuis approximatis. Alio modo loqui possumus de anima Christi, vt est instrumentum coniunctum deitatis, & sic, vt superius in q. 13 ar. 2 & 3. dixit Auctor, potestatem habuit faciendi oĩa miracula ordinabilia in finem incarnationis, hoc est omnes mutationes creaturã præter spectantes ad creationem, & hmõi. Et sic loquitur hic Auctor de E ea Christi, ita ꝙ intendit ꝙ anima Christi, vt organũ verbi, poterat & voluntates persecutorum immutare & potestatem eorũ impedire, sicut poterat alia miracula in cælo & in terra facere, & similiter poterat conservare carnẽ suã ne læderetur a flagellis, clauis & quibuscumq; læsuis, sicut potuit seruare Petrũ iuꝑ aquas ambulantẽ &c. Et huius rõ in sedo dubio redditur.

¶ Ad obiectionem ergo Scoti primam, dicitur ꝙ peccat secundũ non causam, vt causam. Concesso siquidem toto argumento, nihil aliud habetur, nisi quòd corpus Christi necessario passum est ab extrinsecis cõferendo actiua ad passiuum, s. corpus & animam, secundum se: cum his enim stat quòd anima illa, vt organum verbi potuisset si voluisset, impedire passionem.

¶ Ad secundam dicitur, quòd soluit seipsam: quia ex quo homo plus animam propriam, quàm proprium corpus tenetur diligere, constat quòd non peccat, sed bene facit, qui cum possit, non custodit proprium corpus a læsuis propter salutem animarum: Christus autem pastor bonus fuit ponens animã, hoc est vitam suam pro ouibus suis.

¶ Ad secundum dubium dicitur, quòd quia a catholicis acceptatur, quòd anima Christi fuit organum coniunctum verbi dei, consentaneum rationi est, vt quod singulariter & ineffabiliter assumptũ est organũ, ad omnia effectum sit organum, ad quæ potest instrumẽtaliter concurrere. Nam sicut caput est Christus etiam angelorum, & in scientia & gratia & virtutibus prælatus est omnibus, ita etiam potentia instrumentalis super oĩa sit, quæ possunt diuino organo fieri: omnia enim quæ excellentia sunt & non dedecent Christi animã, sed consonant conditioni eius, credenda sunt inesse illi. Et sic ex vnione animæ Christi ad verbum, manifestatur rõnabiliter potestas hæc (scilicet præseruandi proprium corpus a læsuis) in anima Christi, vt organum est verbi. Et licet glossa ri forte possit Aug. ad planum tamen sensum ex cõtextu recurrendum est, & ille tenendus, quicquid glossent alij. Quòd aũt Auctor diuinæ volũtati ibi tribuerit, ꝙ hic humanæ, nõ est mirũ: quia ipsemet ibi in ar. 3. regulam generalem tradidit interpretandi dicta de potestate instrumentali animæ Christi. s. ꝙ quia instrumentum non propria, sed principalis agentis potestate agit, ideo opera animæ Christi pure organice, attribuuntur deitati. Et propterea, vtrumq; est verum. s. ꝙ Christus esuriuit, sitiuit, mortuus est, quia voluit, volũtate diuina; vt causa principali, & ꝙ Christus esuriuit, sitiuit, mortuus est voluntate humana, vt causa potente instrumentaliter impedire, & non impediente. Et primum, vt clarius & principalius ab omnibus affirmatur: secundum a sapientibus intelligitur in euangelio tradito, cũ dicitur, Nemo tollit animã meã a me: sed ego pono eam. Hoc verbũ nullus martyrũ quantũcũq; voluntarius ad mortẽ, potest vere dicere: sed propriũ fuit Christo. ergo nõ sola volũtas cõplacentiæ, sed causatiua mortis, in Christo fuit.

Lib. 4. c. 13. de Trin. to mo 3.

¶ In responsione ad secundum aduerte, ꝙ duplex est modus dicendi de clamore Christi in cruce. Primus est, quòd Christus permittens corpus pati ac debilitari vsq; ad mortem, secundũ violentiam illati suo corpori tormenti, speciali miraculo fortitudinem ad clamandum effecit. Secundus est, ꝙ Christus permisit quidem corpus pati, & nihil minuendo de passione miraculose conseruauit fortitudinem naturæ ad clamandum, ita ꝙ conseruatio fortitudinis fuit miraculosa, qua conseruatione desinente statim passio effectum mortis habuit: clamans enim expirauit. Primus modus facilior est, sed multiplicat miracula: quoniam, vt patet Matth. 27. bis Christus clamauit, ac per hoc duobus miraculis opus fuit. Secundus autem modus, quem sequitur Auctor in litera, vnico cõtentus est miraculo, scilicet conseruatione fortitudinis vsque ad extremum: ex illa enim pluries clamare potuit. Et altior est, quia vt in litera dicitur, ad hoc Christus conseruauit fortitudinem, vt monstraret, ꝙ nemo tollit animam suã a corpore suo: sed ipse ponit eam.

¶ In eadem responsione circa celeritatem mortis Christi, quia voluit, considerandum est, quòd celeritas illa fuit & naturalis & voluntaria. Nam ex parte corporis naturale fuit, quòd Christus moreretur, antequàm latrones morerentur: tum

quia lõge plura paſſus fuerat: tũ quia delicatioris erat cõplexionis: tum quia corpus ieiunijs, vigilijs atque laboribus debilitatum habebat: tum potiſſime, quia paſſio eius erat pura, ſcilicet, ſine redundantia cõſolationis: latrones .n. conſolabantur, alter ſpe, alter ſaltẽ ſua ſorte cõtentus. Ex parte vero deitatis, & animæ inſtrumentaliter, fuit voluntaria: quia quandiu voluit conſeruare fortitudinem patientiæ fortis fuit: quàm primum autem noluit conſerre, reliquit ipſum corpus ſibi: & ſic habet tim ex illatis paſſionibus directe, a ſua vero voluntate indirecte, non prohibendo, cum poſſet, ſecuta eſt mors, non expectata latronum morte.

Inf.q.48.artic. 2. & 3. cor. Et 4. cõtra c. 55. ad 13. & 16. Et opu. 3. cap. 234. Et Roma. 5. lec. 2. fi. & l. 5. fi.

¶ *Super Quæſtionis quadrageſimæſeptimæ Articulum ſecundum.*

TItulus clarus.
¶ In corpore vna concluſio: Conueniẽtiſſimum fuit, vt Chriſtus ex obedientia pateretur. Probat tripliciter. Omnia clara ſunt in litera.
¶ Memento colligere ex reſponſione ad primum & tertiũ, quòd Chriſtus ſua paſſione adimpleuit legem totam: charitate quidem & obedientia ſumma oſa præcepta moralia: ſacrificio ſummo ſuiipſius, omnia cæremonialia: ſatisfactione ſumma tantæ pœnę, omnia iudicialia. Et ſi his iunxeris, quòd in his tribus claudũtur mãdata omnia iuris diuini, iuris naturalis, & iuris poſitiui ſecundum genus, videbis quòd Chriſtus in ſua paſſione impleuit omnem iuſtitiã omnis generis iuris, & præcepti.

fregerunt crura, vt cito morerentur: ad ieſum autẽ cum veniſſent, vt viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura. Et Mar. 15. dicitur, quòd Pilatus mirabatur, ſi iam obijſſet. Sicut .n. eius voluntate, natura corporalis conſeruata eſt in ſuo vigore vſque ad extremũ, ſic etiam quando voluit, ſubito ceſſit nocumento illato.

AD 3^m dicendum, quòd Chriſtus ſimul & violẽtiam paſſus eſt, vt moreretur, & tamen voluntarie mortuus fuit: quia violentia corpori eius illata eſt, quæ tamen tantum corpori eius prævaluit, quantum ipſe voluit.

ARTICVLVS II.

Vtrum Chriſtus fuerit ex obedientia mortuus.

AD SECVNDVM ſic ꝓceditur. Videtur ꝙ Chriſtus non fuerit ex obediẽtia mortuus. Obedientia enim reſpicit præceptum: ſed non legitur Chriſto fuiſſe præceptum, quòd ipſe pateretur. non ergo ex obedientia paſſus fuit.

¶ 2 Præt. Illud dicitur aliquis ex obedientia facere, quod facit ex neceſſitate præcepti: Chriſtus autem, non ex neceſſitate, ſed voluntarie paſſus fuit. non ergo paſſus eſt ex obedientia.

¶ 3 Præt. Charitas eſt excellentior virtus, quàm obedientia: ſed Chriſtus legitur ex charitate paſſus, ſecundũ illud Epheſ. 5. Ambulate in dilectione, ſicut & Chriſtꝰ dilexit nos, & tradidit ſemetipſum ꝓ nobis. ergo paſſio Chriſti magis debet attribui charitati, q̃ obediẽtię.

SED CONTRA eſt, quòd dicitur Philip. 2. Factus eſt obediens patri vſque ad mortem.

RESPON. Dicendum, quòd conueuientiſſimum fuit, ꝙ Chriſtus ex obedientia pateretur. Primo quidem, quia hoc conueniebat iuſtificationi humanæ, vt ſicut per vnius hominis inobediẽtiam peccatores conſtituti ſunt multi, ita per vnius hominis obedientiã, iuſti conſtituantur multi, vt dicitur Rom. 5. Secundo, hoc conueniens fuit reconciliationi dei ad homines. vnde dicitur Ro. 5. Reconciliati ſumus deo per mortem filij eius, inquantum ſcilicet ipſa mors Chriſti fuit quoddam ſacrificium acceptiſſimum deo, ſecundũ illud Eph. 5. Tradidit ſeipſum pro nobis, oblationem & hoſtiam deo in odorem ſuauitatis. Obedientia vero omnibus ſacrificijs antefertur, ſecundum illud 1. Reg. 15. Melior eſt obedientia quàm victimæ: & ideo conueniens fuit, vt ſacrificium paſſionis, & mortis Chriſti ex obedientia procederet. Tertio, hoc conueniens fuit eius victoriæ, qua de morte & actore mortis triumphauit: non enim miles vincere poteſt, niſi duci obediat, & ita homo Chriſtus victoriam obtinuit* per hoc, quòd deo fuit obediens, ſecundum illud Prouer. 21. Vir obediens loquitur victorias.

* Alias, pro eo.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Chriſtus mandatum accepit a patre, vt pateretur: dicitur enim Ioan. 10. Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & poteſtatem habeo iterũ ſumendi eam, & hoc mandatum accepi a patre meo, ſcilicet ponendi animam, & ſumendi eam. Ex quo, vt Chryſoſto.* dicit, non eſt intelligendũ, quòd prius expectauerit audire, & opus ei fuerit diſcere: ſed voluntarium monſtrauit proceſſum, & contrarietatis ad patrem ſuſpitionem deſtruxit: quia tamen in morte Chriſti lex vetus conſumata eſt, ſecundum illud quod ipſe moriens dixit Ioan. 19. Conſumatum eſt, poteſt intelligi quòd patiendo, omnia veteris legis præcepta impleuit. Moralia quidem, quæ in præceptis charitatis fundantur, impleuit inquantum paſſus eſt, & ex dilectione patris, ſecũdum illud Ioan. 14. Vt cognoſcat mundus quia diligo patrem, & ſicut mandatum dedit mihi pater ſic facio, ſurgite eamus hinc, ſ. ad locum paſſionis, & etiam ex dilectione proximi, ſecundum illud Galat. 2. Dilexit me, & tradidit ſemetipſum pro me. Cæremonialia vero præcepta legis, quę ad ſacrificia & oblationes præcipue ordinantur, impleuit Chriſtus ſua paſſione, inquantum omnia antiqua ſacrificia, figuræ fuerunt illius veri ſacrificij, quod Chriſtus obtulit, moriendo pro nobis. Vnde dicitur Coloſſ. 2. Nemo vos iudicet in cibo aut in potu, aut in parte diei feſti, aut neomeniæ, quæ ſunt vmbra futurorum, corpus autem Chriſti, eo ſcilicet, quòd Chriſtus comparatur ad illa, ſicut corpus ad vmbrã. Præcepta vero iudicialia legis, quæ præcipue ordinantur ad ſatisfaciendum iniuriam paſſis, impleuit Chriſtus ſua paſſione: quoniam, vt in Pſal. 68. dicitur, quæ non rapuit exoluit, permittens ſe ligno affigi pro pomo, quod de ligno homo rapuerat contra dei mandatum.

* Homil. 83. in Ioan. in prin. to. 3.

AD 2^m dicendum, quòd obedientia etſi importat neceſſitatem reſpectu eius, quod præcipitur, tamen importat voluntatem reſpectu impletionis præcepti, & talis fuit obedientia Chriſti. Nam ipſa paſſio & mors ſecundum ſe conſiderata, naturali voluntati repugnabat: volebat tamen Chriſtus dei voluntatem circa hoc implere, ſecundum illud Pſal. 39. Vt facerem voluntatem tuam deus meus volui. Vnde dicebat Matth. 26. Si non poteſt tranſire a me calix iſte, niſi bibam illum, fiat voluntas tua.

AD 3^m dicendum, quòd eadem ratione Chriſtus paſſus eſt ex charitate & obedientia: quia & præcepta charitatis ex obedientia impleuit, & obediẽs fuit ex dilectione ad patrem præcipientem.

ARTICVLVS III.

Vtrum Deus pater tradiderit Chriſtum paſſioni.

¶ *Super Quæſtionis quadrageſimæſeptimæ Articulum tertium.*

TItulus clarus.
¶ In corpore vna cõcluſio: Deus pater tradidit tripliciter Chriſtum paſſioni. Probat: Chriſtꝰ paſſus eſt ex obedientia patris; ergo. Et

3. di. 20. ar. 3. q. 1. Et quol. 1. ar. 3. fi. & Matth. 26.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd deus pater non tradiderit Chriſtum paſſioni. Iniquum enim & crudele videtur eſſe, ꝙ innocẽs paſſioni & morti tradatur: ſed ſicut dicitur Deut. 32. Et declaratꝰ concluſio quo ad omnia membra, ſcilicet ordinationem, inſpirationem, non protectionem: hæc .n. tria inferuntur ex obedientia ordinate: nam obedientia huiuſmodi infert ī præceptore inſtitutionem, in obediente inſpirationem, in exequutore permiſſionem.

¶ In reſponſione ad primũ, nota quòd illa propoſitio, innocentem hominem paſſiõi & morti tradere inuitum, eſt impium & crudele, intelligitur abſolute & non in ordine ad deum, cuius sũt vita & mors, qui poteſt abſque impietate & crudelitate innocentem, inuitum tradere paſſioni & morti, ſicut poteſt pro libito talem annihilare. Vtitur autem Auctor propoſitione iſta tractando de deo, vt oſtendat quòd traditio Chriſti in mortem ab ipſo deo, non eſt ſecundum ſe abſolute iniuſta: quia non inuitus, ſed voluntarius traditus eſt in mortem, ſponte obediẽs deo ad hoc. Decuitque deum non omnipotentia ſua vſi in traditione huiuſmodi, qui definierat vinci diabolum non potentia, ſed iuſtitia, & propte ea vſus ē ſuaui diſpoſitione, tradendo Chriſtum voluntarium ad huiuſmodi obediẽtiã.

deus fidelis, & abſque vlla iniquitate. ergo Chriſtum innocentem non tradidit paſſioni & morti.

¶ 2 Præt. Non videtur quòd ali quis a ſeipſo, & ab alio morti tradatur: ſed Chriſtus tradidit ſemetipſum pro nobis, ſecundum quòd dicitur Iſa. 53. Tradidit in mortẽ animam ſuam. non ergo videtur, quòd deus pater eum tradiderit.

¶ 4 Præt. Iudas vituperatur, ex eo quòd tradidit Chriſtum iudæis, ſecundum illud Ioan. 6. Vnus ex vobis diabolus eſt; quod dicebat propter Iudam, qui eum erat traditurus. Similiter etiam vituperantur iudæi, qui eum tradiderunt Pilato, ſecundum quòd ipſe dicit Ioan. 18. Gens tua, & pontifices tui tradiderunt te mihi. Pilatus etiam tradidit ipſum, vt crucifigeretur, vt habetur Ioan. 19. non eſt autem participatio iuſtitię cum iniquitate, vt dicitur 2. ad Corin. 6. ergo videtur, quòd deus pater non tradiderit Chriſtum paſſioni.

SED CONTRA eſt, quòd dicitur Rom. 8. Proprio filio ſuo non pepercit deus, ſed pro nobis omnibus tradidit illum.

RESPON. Dicendum, quòd (ſicut dictum eſt*) Chriſtus paſſus eſt voluntarie ex obediẽtia Patris. vnde ſecũdum tria, deus pater tradidit Chriſtum paſſioni. Vno quidem modo, ſecundum quòd ſua æterna voluntate ꝓdinauit paſſionem Chriſti ad humani generis liberationem, ſecundũ illud, quod dicitur Iſaiæ 53. Dominus poſuit in eo iniquitatem omnium noſtrum. & iterum, Dominus voluit conterere eum in infirmitate. Secundo, inquantum inſpirauit ei voluntatem patiẽdi pro nobis, infundendo ei charitatem. vnde ibidem ſequitur, Oblatus eſt, quia voluit. Tertio, non protegendo eum a paſſione, ſed exponendo perſequentibus. vnde & legitur Mat. 27. quòd pendens in cruce Chriſtus dicebat, Deus meus, deus meus, vt quid dereliquiſti me? quia ſcilicet poteſtati perſequentium eum expoſuit, vt Aug.* dicit, de gratia noui teſtamenti.

* Act. ꝓced.

* In epiſt. 120. ex c. 6. & 10. to. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd innocentem hominem paſſioni & morti tradere contra eius voluntarem, eſt impium & crudele: ſic autem deus pater Chriſtum non tradidit, ſed inſpirando ei voluntatem patiendi pro nobis. In quo oſtenditur & dei ſeueritas, qui peccatum ſine pœna dimittere noluit (quod ſignat Apoſtolus dicens, Proprio filio ſuo non pepercit) & bonitas eius in eo, ꝙ cum homo ſufficienter ſatisfacere non poſſet pro aliquã pœnam quam pateretur, ei ſatisfactorem dedit, quod ſignauit Apoſtolus dicẽs, Pro nobis omnibus tradidit illum. & Ro. 3. dicit, Quem ſcilicet Chriſtum, propoſuit deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius.

AD 2^m dicendum, quòd Chriſtus ſecundum ꝙ deus, tradidit ſemetipſum in mortem eadem voluntate & actione, qua & Pater tradidit eum: ſed inquantum homo, tradidit ſeipſum voluntate a Patre inſpirata. vnde non eſt contrarietas in hoc, quòd Pater tradidit Chriſtum, & ipſe tradidit ſemetipſum.

AD 3^m dicendum, quòd eadem actio diuerſimode iudicatur in bono vel in malo, ſecundum quòd ex diuerſa radice procedit. Pater enim tradidit Chriſtũ, & ipſe ſemetipſum, ex charitate, & ideo laudantur, Iudas autem tradidit ipſum ex cupiditate, Iudæi autem ex inuidia, Pilatus ex timore mundano, quo timuit Cæſarem, & ideo ipſi vituperantur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum fuerit conueniens, Chriſtum pati a Gentilibus.

¶ *Super Quæſtionis quadrageſimæſeptimæ Articulũ quartum.*

TItulus clarus.
¶ In corpore vnica concluſio: Cõueniẽs fuit, vt Chriſti paſſio a Iudæis inciperet, & mediantibus ipſis per gentiles finiretur. Probatur: Conueniẽter effectus paſſionis præfiguratus eſt in modo ipſius paſſionis: ſed fructus inchoauit ī Iudæis, & per ipſos peruenit ad Gentiles. ergo conueniens modus fuit, vt Chriſti paſſio a Iudæis inciperet, & per ipſos a gentilibus finiret.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens, Chriſtum pati a Gentilibus: quia enim per mortem Chriſti homines erant a peccato liberandi, conueniens videbatur, vt pauciſſimi in morte eius peccarent. Peccauerunt autem in morte eius Iudæi, ex quorum perſona dicitur Mar. 21. Hic eſt hęres, venite occidamus eum. ergo videtur cõueniens fuiſſe, quòd in peccato occiſionis Chriſti gentiles, non implicarentur.

¶ 2 Præt. Veritas debet reſpondere figuræ: ſed figuralia ſacrificia veteris legis non gentiles, ſed Iudæi offerebant. ergo neque paſſio Chriſti, quæ fuit verum ſacrificium, impleri debuit per manus gentilium.

¶ 3 Præt. Sicut dicitur Ioan. 5. Iudęi quærebant Chriſtum interficere, non ſolum quia ſoluebat ſabbathum, ſed quia patrem ſuum dicebat deum, æqualẽ ſe deo faciens: ſed hoc videbatur eſſe ſolum contra legem iudæorum, vnde & ipſi dicunt Ioan. 19. Secundum legem debet mori, quia filium dei ſe fecit. videtur ergo conueniens fuiſſe, quòd Chriſtus non a gentilibus, ſed a iudæis pateretur, & falſum eſſe quod dixerunt, nobis non licet interficere quemquam, cum multa peccata ſecundum legem morte puniantur, vt patet Leui. 20.

SED CONTRA eſt, quòd ipſe dominus dicit Mat. 20. Tradent eum gentibus, ad illudendum, & flagellandum & crucifigendum.

RESPON. Dicendum, quòd in ipſo modo paſſionis Chriſti præfiguratus eſt effectus ipſius. Primo enim paſſio Chriſti effectum ſalutis habuit in Iudæis, quorum plurimi in morte Chriſti baptizati ſunt, vt patet Actuum 2. & 3. Secundo vero iudæis prædicantibus, effectus paſſionis Chriſti tranſiuit ad gentes. et ideo conueniens fuit vt Chriſtus a Iudæis pati inciperet, & poſtea iudæis tradentibus, per manus gentilium, eius paſſio finiretur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Chriſtus ad oſtendendam abundantiam charitatis ſuæ, ex qua patiebatur, in cruce poſitus veniam perſecutoribus poſtulauit. et ideo vt huius petitionis fructus ad iudæos & gentiles peruueniret, voluit Chriſtus ab vtriſque pati.

AD

AD 2^m dicendum, quòd passio Christi fuit sacrificij oblatio, inquantum Christus propria voluntate mortem sustinuit ex charitate. Inquantum autem a persecutoribus est passus, non fuit sacrificium, sed peccatum grauissimum.

*Trac.114. in Ioã. circa med.to.9.

AD 3^m dicendum, quòd sicut Aug.* dicit, Iudæi dicentes, nobis non licet interficere quemquam, intellexerunt, non sibi licere interficere quemquam, propter festi diei sanctitatem, quam celebrare iam cœperant. Vel hoc dicebant (vt Chrysost.* dicit) quia volebant eum occidi, non tanquam transgressorem legis, sed tanquam publicum hostem, quia regem se fecerat: de quo non erat eorum iudicare. vel quia nõ licebat eis crucifigere (quod cupiebant) sed lapidare, quod in Stephano fecerunt. Vel melius dicendum est, quòd per Romanos, quibus erant subiecti, erat eis potestas occidendi interdicta.

* hom. 82. in Ioã. post med. illius tom. 3.

¶ Super Quæstionis quadragesimæ septimæ Articulum quintum.

Opusc. 60. c. 18. in fin. Et 1. ad cor. 2. lc. 2.

TItulus clarus vt sonat, de hominibus tamen: quia de dæmonibus iam dictum est.

¶ In corpore vna ē distinctio bimembris, cum conclusionib' appositis iuxta mẽbra. Distinctio est, quòd apud iudæos quidam erant maiores, quidam minores. De maioribus tres cõclusiones pronuntur. Prima est, ꝙ cognouerunt ipsum esse Messiam. Secunda, ꝙ non cognouerunt ipsum esse deum. tertia, ꝙ ignorantia ista non excusauit peccatũ eorum. Prima conclusio probatur auctoritate, & ratiõe: quia videbant omnia signa dicta de Messia. secunda probat auctoritate eadem, adiuncto verbo Apostoli, Si cognouissent. Et hæ conclusiones cum suis probationibus ab Auctore recitatiue afferuntur, vt patet in litera. Tertia autem cõclusio ipsius Auctoris est, & probatur: quia eorum ignorãtia erat affectata: quia videbant testimonia dei tatis Christi sufficiẽtia, sed ipsi ex prauo affectu peruertebant illa, & doctrinam abiiciebãt, nolentes credere. Probatur Ioã. 15. &c.

* Id innuit c. 21. Mat. 1 fi. illi' to. 9. & etiam in glos. ordi.

¶ Aduerte hic, ꝙ licet testimonia deitatis Christi essent secundum se sufficiẽtia ad causandam fidem voluntariã vel coactam hominib', qui præsentes fuerunt testimonijs illis, scilicet miraculorum sic factorũ ad cõfirmationem doctrinæ, qua dicebat se deum, tamẽ gratia vnionis personalis non erat vsquequaque clara, tam hominibus quã dæmonibus, antequã mysterium hoc fuisset apertum. nã etsi sciebatur, ꝙ Messias erat deus & filius dei: non tamen intelligebat in quo sensu verificaretur, quòd esset deus aut dei filius, an p vnionis personalis gratiam, an per aliquã excellentiam singularissimam: quæ dubitatio sublata videtur post Christi passionem, quo ad dæmones, & resurrectionem, quo ad homines, quando aperuit discipulis sensum, vt intelligerẽt scripturas, & amplius per Spiritus sancti aduentum, qui promissus fuit doctor omnis veritatis, Ioan. 14.

Principes autem iudæorum ignorantiam suam, non ex ambiguitate modi possibilis ad verificandam Christi deitatem, sed ex prauitate affectus insurrexerunt in Iesum, quocumque modo fuerit deus: & ideo reos seipsos constituerunt omnis excellentiæ, quæ in illo homine erat, ac per hoc deitatis. Ex eo enim, quòd non curarunt attendere testimonijs operũ & verborum Christi, sed persequi illũ elegerunt, ignorantiam pro excusatione allegare non potuerunt, & hoc est ꝙ dominus dicit Ioan. 15. Si nõ venissem, &c. vt in litera affertur.

¶ Sed occurrit simile dubium de prima conclusione. s. ꝙ maiores cognouerunt Iesum esse Christum. Nam signa & testimonia apparentia, ꝙ Iesus esset Christus, licet in se fuerint sufficientia ad hoc testificandum, dicit, Pater, dimitte illis: non enim sciunt quid faciunt.

RESPON. Dicendum, quòd apud iudæos quidam erant maiores, & quidam minores. Maiores quidem, qui eorum principes docebantur, *(vt dicitur in lib. Quæstionum vete. & nou. Test.) sicut et dæmones, cognouerunt eum esse Christum promissum in lege: omnia enim signa videbant in eo, quæ dixerant futura prophetæ.

*Aug. in li. q. ex no. ta. qui incipit, deus certe q. 66. a med. to. 4

Mysterium autem diuinitatis eius ignorabant: et ideo Apostolus dicit, quòd Si cognouissent, nũquam dominum gloriæ crucifixissent: sciẽdum tamen, quòd eorum ignorantia non eos excusabat a crimine: quia erat quodammodo ignorãtia affectata: videbant enim eui dentia signa diuinitatis ipsius: sed ex odio & inuidia Christi, ea peruertebant, & verbis eius, quibus se dei filium fatebatur, credere noluerũt. Vñ ipse de eis dicit Ioã. 15. si non venissem, & locutus eis nõ fuissem, peccatum non haberent, nũc autem excusationem non habẽt de peccato suo. Et postea subdit, Si opera nõ fecissem i eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Et sic ex persona eorum accipi potest, quod dicitur Iob. 21. dixerunt deo, Recede a nobis, sciẽtiam viarum tuarum nolumus. minores vero, idest populares, qui mysteria scripturæ non nouerant, non plene cognouerunt ipsum esse nec Christum, nec filium dei: licet enim aliqui eorum in eum crediderint, multitudo tamen non credidit. Et si aliquando dubitaue rũt, an ipse esset Christus, propter signorum multitudinem & efficaciam doctrinæ (vt habetur Ioã. 7.) tamen postea decepti fuerũt a suis principibus, vt eum non crederẽt, neque filium dei neque Christũ. vnde & Petrus eis dixit, Scio quia per ignorantiam fecistis, sicut & principes vestri: quia scilicet per principes seducti erant.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa verba dicuntur ex persona colonorũ vineæ, per quos significantur rectores illius populi, qui eum cognouerunt esse hæredem, inquantum cognouerunt eũ esse Christum promissum in lege: sed contra hanc responsionem esse videtur, quòd illa verba psalmi, Postula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, eidem dicuntur, cui dicitur, Filius meus es tu, ego hodie genui te. si ergo cognouerunt eum esse illum, cui dicit, Postula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, sequitur quòd cognouerint eũ esse filium dei. Chrysost* etiam ibidem dicit, quòd cognouerunt eum esse filium dei. Beda eriam dicit super illud† Luc. 23. Quia nesciunt quid faciunt, Notandum, inquit, quòd non pro eis orat, qui quem filium dei intellexerunt, crucifigere, quã confiteri maluerunt. sed ad hoc potest responderi, quòd cognouerunt eum esse filium dei, non per naturam, sed per excellentiam gratiæ singularis. Possumus tamen dicere, quòd etiam verum dei filiũ cognouisse dicuntur: quia euidentia signa huius rei habebant, quibus tamen assentire, propter odiũ & inuidiam noluerunt, vt eum cognoscerent esse filium dei.

*Hom. 40. in Mat. in opere imp. a med. to. 2 † cap. 94. secund. ord. Bedæ circa prin. to. 2.

AD 2^m dicendum, quòd ante illa verba præmittitur, Si opera nõ fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. & postea subditur, Nunc autẽ viderunt & oderunt & me & Patrem meũ. Per quod ostenditur, quòd videntes opera Christi mirifica, ex odio processit quòd eum filium dei nõ cognouerunt.

AD 3^m dicendum, quòd ignorantia affectata non excusat a culpa, sed magis videtur culpam aggrauare: ostendit enim hominem sic vehementer esse affectũ ad peccandum, quòd vult ignorantiam incurrere, ne peccatum viter. et ideo iudæi peccauerunt, non solum hominis Christi, sed etiam ꝙ dei crucifixores.

ARTICVLVS VI.

Vtrum peccatum Christum crucifigentium fuerit grauissimum.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd peccatum crucifigentium Christum, non fuerit grauissimum. non enim est grauissimum peccatum, quod excusationem habet: sed ipse dominus excusauit peccatum crucifigentiũ eum, dicens, Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. non ergo peccatũ eorum fuit grauissimũ.

¶ 2 Præt. Dominus dixit Pilato Ioan. 19. Qui tradidit me tibi, maius peccatum habet. Ipse autem Pilatus fecit Christum crucifigi per suos ministros. ergo videtur fuisse maius peccatum Iudæ proditoris, peccato crucifigentium Christum.

¶ 3 Præt. Secundum Philosophum, & videntes illa ad cõfirmationem professionis Christi, debebant credere illum esse Christum: quia tamen de Christo multa excellentia & maxima prædicta erant, quæ in Iesu non apparebant, quia in secundo aduentu implenda sunt, & maiores ignorabant istos duos aduentus, & putabant Christũ in primo aduentu regnaturum, & redempturum tempore aliter Israel, ideo videntur etiã ignorasse ipsũ esse Christum, ignorantia tamen affectata. Et cõfirmatur hęc ignorãtia: quia etiam discipuli domini ab ipso eruditi, credentes ipsum esse Christum, putabãt quòd in primo aduentu esset tẽporaliter redempturus Israel: dicunt enim, Nos autem sperabam', ꝙ ipse esset redempturus Israel: Paulus quoque Apostolus dicit se ignoranter peccasse, paternarum traditionũ æmulatione, significãs, quòd maiores, qui eum doeuerãt, ignorabant Iesum esse Christum: vnde statim ingressus in synagogas, prædicabat affirmans, quoniam hic est Christus. Ipse quoque dominus ante principes iudæorum cõstitutus, cum adiuratus confessus esset se esse Christum, subdidit de secundo aduentu glorioso, vt excluderet ab eis excusationẽ suę ignorantiæ: debebant enim inquirere, quo modo hic secũdus aduentus futurus esset, & sic de regno Chri fuissent edocti, &c. sed ipsi nolentes intelligere, dixerunt, Blasphemauit, reus est mortis, &c. Vbi apparet eorum affectata cæcitas. si enim blasphemia est hominẽ esse Christum filium dei, cur ergo expectando talem futurum Messiam, a Iesu inquiritis, an ipse sit? numquid Christus blasphemus esse debet? Si autem non est blasphemia Christo, sed huic pauperi Iesu, quem audistis post tot miracula suscitasse Lazarum, audire quòd hic pauper veniet gloriosus cum potestate, &c. discite quòd paupertas & abiectio nõ facit illum blasphemum, sed testem veritatis: sed deprauatus affectus declinauit ad execrandum hominem.

¶ Ad hoc potest dici, quòd inter maiores erat latitudo & quod illi maiores, qui perspicacius scripturas nouerant, & miracula doctrinamq; Christi viderant, nouerant illum esse Christum: quia vt dicitur Matth. 81. dixerunt, hic est hæres. Alij autem maiores, qui non sciebant, tot ignorare potuerunt. Nulli tamen excusari ob ignorantiam fuerunt: quia in promptu habebant, vnde poterant cognoscere testimonia Christi & certificari de dubijs, quo ad excellentiam ab ipso quem vita, doctrina scripturæ, miraculaq; tot commendabant. Si quis autem putat omnes maiores cognouisse ipsum esse Christum, dicere potest quòd cognouerunt ipsum esse Christum, quamuis non cognouerint, qualiter Christi officium consumaturus esset.

¶ Mihi videtur, saluo meliori iudicio, distinguendum inter illud quod iudæorum principes potuerunt, ac debuerunt cognoscere, & id, quod de facto cognouerunt. & dicẽdum, quòd potuerunt ac debuerunt cognoscere Iesum esse Christum, & quòd de facto non cognouerunt Iesum esse Christum. Et primum satis patere potest, ex testimonijs miraculorum & doctrinæ: hæc enim duo dominus ipse allegat Ioã. 15. Si non venissem & locutus eis non fuissem, quo ad doctrinam testificãtem de se, & si opera non fecissem, quæ nemo alius fecit, &c. quo ad miracula. Secundum autem suaderur ex eo, quòd omnia dicta de Christo non cognouerunt impleri in ipso: prophetatum enĩ erat de ipso, quòd erat futurus rex Israel, & redempturus ex captiuitate Israel & ce. vnde Magi dixerunt, Vbi est qui natus est rex iudæorum? Et hoc licet modo cognoscatur, quòd de Christo in secundo aduẽtu intelligitur tẽporaliter, in primo autem spiritualiter tantum, ante Christi tamen resurrectionem non erat hæc distinctio cognita, vt patet ex eo quòd nec ipsi Apostoli a domino edocti, cognoscebant hoc: dicitur enim Luc. 18. quòd cum dominus prędixisset mortem & resurrectionem suã, ipsi nihil horum intellexerunt. Et Ioannes euangelista de seipso etiam testatur, quòd in die resurrectionis credidit, & ꝙ nondũ sciebat scripturã ꝛ resurrectiõe Christi. Discipuli quoq; eũtes in Emaus, dixerunt, Nos sperabam' (pro cuidubio Iesu viuente) ꝙ ipse esse redempturus Israel, quod spectat ad regnum eius, & ad hoc spectant alia dubitanda inducta. Quia ergo distinctio ista duorum aduentuũ Christi erat ignota, principes iudæorũ malitia affectus prorsus in Christum vel ignorantia affectata illos velante, dicuntur tamen cognouisse, quia in promptu erat, vnde cognoscerẽt tam ex debito & ex facultate eorum, quàm ex præsentia cognoscibilis toties oblata simul cum doctore tam claro.

Sup. art. 4. ad 2. fin. Et opusc. 60. c. 18. fi.

¶ De minoribus vero iudæorum tria dicuntur. primum est, ꝙ non cognouerunt Iesum esse Christum nec filium dei, secundum est, ꝙ multitudo non credidit in eum, quamuis aliqui in illum crediderint. tertium est, quòd multitudo seducta fuit a principibus. Ratio primi ponitur: quia non sciebant mysteria scripturarum: secundum patet ex euangelio: tertium colligitur ex euangelio Ioan. 7. & Act. 3. Vbi ly per ignorantiam, non subauditur replicari ad principes: quia ly sicut, nõ denotat ibi similitudinẽ in causa facti, s. ignorantia, sed in facto tãtũ: ita ꝙ non est sensus, Scio quòd per ignorantiã fecistis, sicut & principes vestri per ignorantiam fecerunt: tunc. n. esset assimilatio in facto & causa facti. Sed est sensus, Scio quòd per ignorantiã imitati estis principum vestrorum factum: sic enim est similitudo imitatiua facti tantum.

¶ Super Quæstionis quadragesimæ septimæ Articulum sextum.

TItulus vt sonat.

¶ In corpore tres conclusiones, iuxta tria genera hominũ crucifigentium Christum, s. principes iudæorum, populum iudæorum, & gentiles. Prima conclusio, Peccatum principũ fuit grauissimum ex genere peccati, & ex malitia voluntatis. Secũda: Peccatum aliorum iudæorum fuit grauissimum ex genere peccati,

peccatū, minus tamen ex circūstantia ignorantiæ. Tertia est, Peccatum gētilium fuit grauissimum ex genere peccati, multo afit magis excusabile ex ignorantia legis & scripturarum. Vbi videre potes ideo peccatum crucifixionis Christi esse grauissimū ex suo genere, quia ex suo genere fuit occisio non solum hominis tam excellentis innocentiæ, &c. sed etiam dei: genus. n. peccati ex obiecto seu materia, circa quam est, sumitur: illa autē occisio cōstat, quòd secūdum rem ad verbum incarnatum terminata est: persona. n. illa crucifixa & mortua est. Maior autē, & minor grauitas huius grauissimi secundum se peccati, attenditur ex parte ipsorum peccantiū, ignoranter vel sciēter, ex maiori vel minori malitia peccantium.

¶ In respōsione ad secundum, quia indecisum ibi relinqtur, an peccatum Iudę fuerit grauius peccato principum iudæorum, quæritur quod eorū fuerit grauius. Et dicēdum est, quòd peccatū Iudæ fuit grauius: quia ipse in maiori erat gradu constitutus, vtpote Apostolus, & nō solum viderat miracula Christi, sed fecerat miracula in nomine Christi, accepta ab ipso potestate, sicut ceteri Apostoli, & confessus est Iesum Christum Matth. 16. approbādo respōsionē Petri pro omnibus discipulis; Tu es Christus, &c. Et breuiter supra malitiam cōmunem sibi & principibus, habuit excellentem ingratitudinem, & supra genus peccati addidit turpitudinem proditionis. Ob quam in Psalmo grauius peccatum monstratur, cum dicitur: Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem vtique, & si is qui oderat me, (in per me magna locutus fuisset abscondissem me forsitan ab eo: tu vero homo vnanimis, dux meus (quantum ad loculos) & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos.

*Hom. 45. in Mat. in opere imperf. aliquā tulū a medio. to. 2.

*art. 3. ced. 1 arg. 1. & in respōsione.

*cap. 94. secund. ord. Bedæ, circa princip.

*In corp. art.

phum* in 5. Ethi. Nullus patitur iniustum volens, & sicut ipse ibidē dicit, nullo patiente in iustum, nullus facit iniustum. ergo volenti nullus facit iniustum: sed Christus voluntarie est passus, vt supra habitum est.* non ergo iniustum fecerunt crucifixores Christi: & ita eorum peccatum non fuit grauissimum.

SED CONTRA est, quòd super illud Matth. 23. Et vos implete mensuram patrum vestrorum, dicit Chrysost.* Quantum ad veritatem excesserunt mensuram patrum suorum: illi enim occiderunt hoīes, isti deum crucifixerūt.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dictum est, *principes iudæorum cognouerunt Christum, & si aliqua ignorantia fuit in eis, fuit ignorantia affectata, quæ eos non poterat excusare. Et ideo peccatū eorum fuit grauissimum, tum ex genere peccati, tum ex malitia voluntatis. Minores autem iudæi, grauissime peccauerūt, quantum ad genus peccati: in aliquo tamen diminuebatur eorum peccatum, propter eorum ignorantiam. vnde super illud Luc. 23. Nesciunt quid faciunt, dicit Beda,* Pro illis rogat, qui nescierunt quid facerēt, zelum dei habentes, sed non secūdum scientiam. Multo autem magis fuit excusabile peccatum gentilium, per quorum manus crucifixus est, q̄ legis sciam nō habebāt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd excusatio illa domini non refertur ad principes iudæorum, sed ad minores de populo, sicut dictum est.*

AD 2^m dicendum, quòd Iudas tradidit ipsum, non Pilato, sed principibus sacerdotum, qui tradiderunt eum Pilato, secundum illud Ioan. 18. Gens tua & pontifices tui tradiderunt te mihi: horum tamen omniū peccatum fuit maius, quàm Pilati, qui timore Cæsaris Christum occidit, et etiam q̄ peccatum militum, qui mandato præsidis, Christum crucifixerunt, non ex cupiditate, sicut Iudas, nec ex inuidia & odio, sicut principes sacerdotum.

AD 3^m dicendum, quòd Christus voluit quidem suam passionem, sicut &. deus eam voluit: ini quam tamen actionem iudęorum non voluit, & ideo occisores Christi ab iniustitia non excusantur. Et tamen ille, qui occidit hominem, iniuriam facit, non solum homini occiso: sed etiam deo & reipublicæ: sicut etiam & ille qui occidit seipsum, vt Philosophus dicit in 5. Ethic.* vnde & Dauid damnauit illum ad mortem, qui non timuerat mittere manum, vt occideret Christum domini, quamuis eo petente, vt legitur 2. Reg. 1.

*li. 5. ethic. c. vlti. non lōge a pri. tom. 5.

QVAESTIO XLVIII.

De Modo passionis Christi quantum ad effectum, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de effectu passionis Christi. Et primo de modo efficiendi: secundo de ipso effectu.

Circa primum quærūntur sex.

¶ Primo, Vtrum passio Christi causauerit nostram salutem per modum meriti.

¶ Secundo, Vtrum per modum satisfactionis.

¶ Tertio, Vtrum per modum sacrificij.

¶ Quarto, Vtrum per modum redemptionis.

¶ Quinto, Vtrum esse redemptorem, sit proprium Christi.

¶ Sexto, Vtrum causauerit effectum nostrę salutis per modum efficientiæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum passio Christi causauerit nostram salutem per modum meriti.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd passio Christi nō causauerit nostram salutem per modum meriti. Passionum. n. principia non sunt in nobis. Nullus autem meretur vel laudatur, nisi per id, cuius principium est in ipso. ergo passio Christi nihil est operata per modum meriti.

¶ 2 Præt. Christus ab initio suę conceptionis, meruit & sibi & nobis: vt supra dictum est:* sed super fluum est aliquem iterum mereri id, quod ante meruerat. ergo Christus per suam passionem non meruit nostram salutem.

¶ 3 Præt. Radix merendi est charitas: sed charitas Christi non fuit magis augmentata in passione, quàm ante. ergo non magis meruit salutem nostram patiendo, quàm ante fecerat.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæoctauæ Articulum primum.*

TItulus clarus est recolentib⁹, in quo consistit meriti ratio, scilicet q̄ vendicet sibi ex debito præmium. Et propterea passionē Christi operari nostram salutem per modum meriti, est operari sic, vt secundum iustitiam debeatur sibi nostra salus.

¶ In corpore artic. vnica est conclusio affirmatiue respondens quæsito: Christus per suam passionem, non solum sibi meruit, sed omnibus suis mēbris salutem. probatur: Christo data est gratia non solum, vt singulari personæ, sed etiam vt capiti ecclesiæ. ergo opera Christi ita se habēt tam ad se, quàm ad sua membra, sicut opera alterius ī gratia constituti ad seipsum. ergo Christ⁹ per suam passionē non solum meruit sibi⁹, sed omnibus membris suis salutem. Antecedens patet ex supradictis, Prima consequentia, vt euidens per se relinquitur nota ex terminis. Et vere sic est, penetrantibus corpus mysti cum Christi esse, sicut vnum eundēq; hominem: secunda autem consequentia probatur ex eo, quòd quilibet constitutus in gratia, patiens propter iustitiam meretur sibi salutem: quod probatur Matth. 5. Beati qui pśecutionē.

¶ In respōsione ad primum vide, quòd licet facile potuisset dici, quòd non est superfluum pluries mereri idem, quoniam

Infr. q. 61. art. 5. Et 3. di. 18. ar. 5. Et 4. dis. 1. q. 1. artic. 4. q. 3. Et veri. q. 26. art. 6. ad 20. & 10. 4. ū.

*q. 19. art. 4. & q. 34 art. 2.

niam est ex pluribus meritis facere sibi idem præmium debitum, & constat quotidie hoc contingere, dum quilibet in gratia constitutus, quolibet actu meritorio meretur vitam æternam. Vt doceret tamen Auctor necessitatē meriti per passionem Christi vltra meritū per alios Chri act⁹, dixit quòd passio Christi addit supra priora merita: quia per ipsam meruit Christus tollere impedimēta nostræ salutis: meruit enim tollere & culpā omnem, & pœnam tā naturæ nostræ q̄ singulorum membrorum suorum.

¶ In respōsione ad vltimum, aduerte q̄ vltra vtilitates numeratas in artic. 3. quæst. 46. quas intulit passio Christi ex ipso genere operis, est vnus effectus inferius explicatus ab Auctore, scilicet q̄ quia patiens subtrahit a se quod suum est propter amorem illius, pro quo patitur, per hoc efficit, vt sibi ex ipso operis genere debeatur illorum salus, pro quibus se sua salute priuauit.

*Tra. 104. in Ioan. nō procul a fi. tom. 9.

*Quæst. 8.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæoctauæ Articulum secundum.*

TItulus clarus ex ipsa satisfactionis ratione: facere siquidem satis est facere æquale seu sufficiens debito. Præsupponit namque satisfactio debitū, pro quo satisfacien dum est, & debito præsuppositio tunc satisfit, quando aliquid exhibetur æqualēs debito vel excedens illud. In proposito quia de debito humani generis constat (quoniā & offendit deum, & obnoxium erat æternæ pœnæ) quæritur, an passio Christi saluauerit nos p modum satisfactionis, hoc est per modum recompensantis æquale ad minus debito humani generis.

*q. 46. ar. 3.

*q. 46. ar. 3. & alijs.

4. cōt. c. 55. ad 23. & 24. Et op. 60. c. 18.

SED CONTRA est, quòd A super illud Philip. 2. Propter quod & deus exaltauit illum, &c. dicit Aug.* Humilitas passionis, claritatis est meritum, claritas humilitatis est præmium: sed ipse claritatus est, non solum in seipso, sed ēt in suis fidelib⁹, vt ipse dicit Io. 17. ergo videtur, q̄ ipse meruerit salutem suorum fidelium.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) Christo data est gratia, non solum sicut singulari personæ, sed inquantum est B caput ecclesiæ, vt scilicet ab ipso redundaret ad membra: & ideo opera Christi hoc modo se habent tam ad se, quàm ad sua membra, sicut se habent opera alterius hominis in gratia constituti ad ipsum. Manifestum est autem, quòd quicumque in gratia constitutus, pro pter iustitiam patitur, ex hoc ipso meretur sibi salutem, secundum illud Mat. 5. Beati qui persecutionē patiuntur propter iustitiam. vnde Christus per suam passionem non solum sibi, sed etiam omnibus mē bris suis meruit salutem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd passio, inquantum huiusmodi nō est meritoria: quia habet principium ab exteriori: sed secundum q̄ eam aliquis volūtarie sustinet, sic habet principiū ab interiori, & hoc mō est meritoria.

AD 2^m dicendum, quòd Christus a principio suæ conceptionis meruit nobis salutem æternā: sed ex parte nostra erant quædam impedimēta, quibus impediebamur consequi effectum præcedentium meritorum. vnde ad remouēdum illa impedimenta oportuit Christum pati, vt supra dictum est.*

AD 3^m dicendum, quòd passio Christi habuit aliquem effectum, quem non habuerunt præcedentia merita: non propter maiorem charitatem, sed propter genus operis, quod erat conueniens tali effectui, vt patet ex rationibus* supra inductis de conuenientia passionis Christi.

ARTICVLVS II.

Vtrum passio Christi causauerit nostram salutem per modum satisfactionis.

AD SECVNDVM sic peeditur. Videtur quòd passio Christi non causauerit nostram salutem per modum satisfactionis. Eiusdem enim videtur esse satisfacere, cuius est peccare, sicut patet in

alijs pœnitentię partibus: eiusdem enim est conteri & confiteri, cuius est peccare: sed Christus non pecauit, secundum illud 1. Pet. 2. Qui peccatum non fecit. ergo ipse non satisfecit propria passione.

¶ 2 Præt. Nulli satisfit per maiorem offensam: sed maxima offensa fuit perpetrata in Christi passione; quia grauissime peccauetunt, qui eum occiderunt, vt supra dictum est.* ergo videtur quòd per passionem Christi non potuerit deo satisfieri.

¶ 3 Præt. Satisfactio importat æqualitatem quandam ad culpam, cum sit actus iustitiæ: sed passio Christi non videtur esse æqualis omnibus peccatis humani generis: quia Christus non est passus secundum diuinitatem, sed secundum carnem, secundum illud 1. Pet. 4 Christo igitur passo in carne. Anima autem in qua est peccatū, potior est quàm caro. non ergo Christus sua passiōe satisfecit pro C peccatis nostris.

SED CONTRA est, quòd in persona eius dicit in Psal. 68. Quæ non rapui, tunc exoluebam. Non autem exoluit qui perfectē non satisfacit. ergo videtur quòd Christus patiendo, perfectē satisfecerit pro peccatis nostris.

RESPON. Dicendum, quòd ille proprie satisfacit pro offensa, qui exhibet offenso id, quod æque vel magis diligit, quàm oderit offensam. Christus autem ex charita D te & obedientia patiendo, magis deo aliquid exhibuit, quàm exigeret recompensatio totius offensæ humani generis. Primo quidem, propter magnitudinem charitatis, ex qua patiebatur. Secundo, propter dignitatem vitę suæ, quam p̄ satisfactione ponebat: quæ erat vita dei & hominis. Tertio, propter generalitatem passionis, & mągnitudinem doloris assumpti; vt supra dictū est.* et ideo passio Christi non solum sufficiens, sed etiam superabundans satisfactio fuit pro peccatis humani generis, secundum illud 1. Ioan. 2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiā pro totius mundi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd caput & membra sunt quasi vna persona mystica. & ideo satisfactio Christi ad omnes fideles pertinet, sicut ad sua membra. Inquantum etiam duo homines sunt vnum in charitate, vnus pro alio satisfacere potest, vt infra pa-

¶ In corpore vna ē conclusio respōsiua quæsito affirmatiue. Passio Christi nō solum sufficiēs, sed superabundans satisfactio fuit, pro peccatis humani generis. Probatur. Ille proprie satisfacit offenso, qui illi exhibet, quod æque vel magis diligit, quàm oderit offensā: sed Christus patiendo, deo magis exhibuit quam exigeret offensa totius humani generis. ergo. Probatur minor triplici-er, & cōfirmatur, & minor, & conclusio auctoritate Ioā. euangelistæ.

*q. præced. art. 6.

¶ Aduerte hic, q̄ aliquid exhibitum offenso, dupliciter potest satisfacere. Primo, ex gratia offensi acceptantis illud exhibitum pro sufficiēti, quamuis illud in se non esset sufficiens pro satisfactiōe, sicut si rex pro iniuria sibi facta accepret solam petitionem veniæ. Alio modo, ex sufficientia ipsius rei exhibitæ: quia scilicet illud exhibitum est secundum se tantæ bonitatis, amabilitatis, dignitatis & excellentiæ, vt adæquet offensam vel excedat, sicut si pro offensa deberetur libra argenti, & daretur lib⁹ a auri. In ꝓposito est sermo de satisfactione secundo modo, hoc est se cūdum se: ita quòd sensus maioris est, quòd ille proprie satisfacit, qui exhibet offenso, quod secundum se est magis ab offenso dilectum, quàm exosa offensa. Et hūc sensum manifestat minor, dicens quòd *q. 46. ar. 6. Christus plus exhibuit patiēdo, quàm offensæ recompensatio exigebat: manifeste enim hic cōparantur secūdum se offensa, & passio Christi. Vnde concluditur quòd Christi passio secundum se est satisfactio superabundans pro peccatis humani generis, & ideo acceptata a deo, & non econtra, quia acceptata, ideo sufficiens. Et hoc probant

bant rationes literæ.

¶ In responsione ad primum, dubiũ occurrit circa rationem redditam, qua re potest vnus pro alio satisfacere, & non conferi aut cõfiteri. Assignatur siquidem in litera ratio, quia satisfactio est actus exterior.

Contra quam in promptu est obiectio, quòd confessio quoque est actus exterior, & propterea si ratio est valida, inferet etiam ꝙ vnus potest confiteri pro alio: & quia hoc nõ est verum, sequitur & ratio nihil valet. ¶ Ad dubium hoc dicitur, quòd æquiuocatio hic accidit de actu exteriori. Nam actus exterior dupliciter dicitur, vel vt distinguitur absolute contra interiorem, vt videre est actus exterior. imaginari est actus interior. Et secundum hunc sensum procedit obiectio: sic enim confessio est actus exterior: Alio modo sumitur actus exterior secũdum medium, & sic distinguitur contra actum secundum medium interius, hoc est rationis tantum. Vt enĩ in moralibus patuit, dupliciter inuenitur mediũ in actibus nostris, vel medium rationis tãtum, vel medium rei. Et medium rei exterius dicitur, qa in æqualitate rei ad rem consistit, medium autem rationis interius quodãmodo dicitur: quia in proportione intraneæ rationis in ordine ad operantem consistit. Quia autem satisfactio in æqualitate rei ad rem consistit, (oportet enim ipsam adæquare debitum, vt patet) ideo dicitur hic, quòd consistit in actu exteriori secundum medium, & in hoc differt cõfessio a satisfactione in proposito. Et hinc prouenit, vt Auctor dicit, quòd satisfacere potest, quis per alium, quatenus ad æquale extebit. Non autem est similis ratio de confessione & cõtritione: quia satisfactio consistit in actu exteriori, ad quem assumi possunt instrumenta, inter quæ computantur etiam amici.

Inf. q. 49. ar. 4. cor. Et q. 73. art. 4. cor. Et ad 3. & q. 83. arti. 1. cor. Et op. 60. ca. 18.

*li. 20. c. 5. paulo a prin. to. 5.

Ad 2m dicendum, quòd maior fuit charitas Christi patientis, quàm malitia crucifigentium. et ideo plus potuit Christus satisfacere sua passione, quàm crucifixores offendere occidendo, intantum quòd passio Christi sufficiẽs fuit, & superabundans ad satisfaciendum pro peccatis occidentium ipsum.

Ad 3m dicendum, quòd dignitas carnis Christi non est æstimanda solum secundum carnis naturam, sed secundum personam assumentem, inquãtum scilicet erat caro dei, ex quo habebat dignitatem infinitam.

Articvlvs III.

Vtrum passio Christi operata sit per modum sacrificij.

Ad tertivm sic proceditur. Videtur quòd passio Christi non sit operata per modum sacrificij. Veritas enim debet respondere figuræ: sed in sacrificijs veteris legis, quæ erant figuræ Christi, nũquam offerebatur caro humana, quinimmo hæc sacrificia nefanda habebant, secũdũ illud Psal. 105. Effuderunt sanguinem innocentem, sanguinem filiorum suorũ, & filiarum suarum, quas sacrificauerunt sculptilibus Chanaam. ergo videtur quòd passio Christi sacrificium dici non possit.

¶ 2 Præt. Aug.* dicit in 10. de Ciui. Dei, quòd sacrificium visibile, inuisibilis sacrificij sacramentum, ideſt, sacrum signum est: sed passio Christi non est signum, sed magis signatum per alia signa. ergo videtur quòd passio Christi nõ sit sacrificium.

¶ 3 Præt. Quicumque offert sacrificium, aliquod sacrum facit, vt ipsum nomen sacrificij demonstrat: illi autem qui Christum occiderunt, non fecerunt aliquod sacrum, sed magnam malitiam perpetrauerunt. ergo passio Christi magis fuit maleficium, quàm sacrificium.

Sed contra est, quòd Apostolus dicit Ephe. 5. Tradidit semetipsum pro nobis, oblationem & hostiam deo in odorem suauitatis.

Respon. Dicendum, quòd sacrificium ꝓprie dicitur aliquid factum in honorem proprie deo debitum, ad eum placandum. Et inde est quòd Augu. * dicit in 10. de Ciui. dei, Verum sacrificium est omne opus quod agitur, vt charitate inhæreamus deo, relatum sci licet ad illum finem boni, quo veraciter boni esse possumus. Christus autem (vt ibidem subditur) seipsum obtulit in passione pro nobis, & hoc ipsum opus quod voluntarie passionem sustinuit, deo maxime acceptum fuit, vtpote ex charitate proueniens. vnde manifestum est, quòd passio Christi fuerit verum sacrificium. Et sicut ipse postea subdit in eodem lib. Huius veri sacrificij, multiplicia variaq; signa erant sacrificia prisca sanctorum, cum hoc vnum per multa figuraretur, tamquam verbis multis res vna diceretur, vt sine fastidio multum commendaretur. Et cum quatuor consideren tur in omni sacrificio (vt Aug.* dicit in 4. de Trini.) scilicet cui offeratur, a quo offeratur, quid offeratur, pro quibus offeratur, idem ipse vnus verusque mediator per sacrificium pacis reconcilians nos deo, vnum cum illo manẽret, cui offerebat, vnum in se faceret, pro quibus offerebat, vnus ipse esset qui offerebat, & quod offerebat.

*lib. 10. c. 6. in pri. to. 5.

Ad primvm ergo dicendum, quòd licet veritas respondeat figuræ, quantum ad aliquid: non tamen quantum ad omnia: quia oportet quòd veritas figurã excedat. et ideo conuenienter figura huius sacrificij, quo caro Christi offertur pro nobis, fuit caro non hominum, sed aliorum animalium significantium carnem Christi, quæ est perfectissimum sacrificium. Primo quidem, quia ex eo quòd est humanæ naturæ caro, congrue pro hominibus offertur, & ab eis sumitur sub sacramento. Secundo, quia ex eo, ꝙ erat passibilis & mortalis, apta erat immolationi. Tertio, quia per hoc ꝙ erat sine peccato, efficax erat ad emũdanda peccata. Quarto, quia ex eo ꝙ erat caro ipsius offerentis, erat deo accepta propter charitatem, suam carnem offerentis. vnde Aug.* dicit in 4. de Trin. Quid tam congruenter ab hominibus sumeretur, cõ pro eis offerretur, q̃ humana caro? & quid tam aptũ huic immolationi, q̃ caro mortalis? & quid tam mundũ pro mũdandis

*li. 4. c. 14. f med. to. 3

ternum soluẽdum adhiberi possunt externa instrumenta, inter quæ sunt amici non minus, q̃ pecuniæ. Satisfactio autem externam sonat adæquationem: est enim facere satis, ideſt sufficiens.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæoctauæ Articulum tertium.*

Titulus clarus. ¶ In corpore tria, Primo respondetur quæstio vna conclusione: Passio Christi fuit verum sacrificium. Probatur: Omne opus quod agitur vt charitate inhæreamus deo, relatum ad ipsum deum, est verum sacrificiũ: sed Christus sustinendo voluntarie passionem, egit opus acceptissimum, &c. ergo. maior probatur & auctoritate Aug. & quia id proprie dr̃ sacrificiũ, qđ fit in honorẽ deo ꝓprie debitum ad eũ placãdũ. Secundo, monstrat excellẽtia huius sacrificij, ex eo ꝙ figuratum est ꝑ aliqua sacrificia. Tertio, monstratur summa huius sacrificij excellentia, ex concursu omnium quatuor requisitorũ ad sacrificium in vnum: quia, s. Christus est qui offert, & est deus, cui offertur, & est ꝙ offert & est pro quo, hoc é pro cuius corpore mystico offertur.

¶ In responsione ad tertium, attende ꝙ iuxta diuersam sacrificij naturam, diuersimode inuenit facere sacrũ. In sacrificijs. n. consistẽtib⁹ in agere, inuenitur facere sacrum ad extra, vt patet in sacrificijs aĩalium & altaris. Sed in sacrificijs, quæ consistunt in pati, inuenitur facere sacrũ secundũ actionem interiorẽ: qua sponte offert deo suum pati. Et sic Chr̃s fecit sacrũ actione interiori: occisores aũt eius fecerũt actione exteriori non sacrũ, sed sceleris maximũ.

*li. 4. c. 14. f med. to. 3

dis vitijs mortalium, quàm sine contagione carnalis concupiscentiæ caro nata in vtero, & ex vtero Virginali? & quid tam grate offerri & suscipi posset, q̃ caro sacrificij nostri, corpus effectum sacerdotis nostri?

*loco citato in argu.

Ad 2m dicendum, quòd Aug.* ibi loquitur de sacrificijs visibilibus figuralibus. Et etiam ipsa passio Christi licet sit aliquid signatũ per alia sacrificia figuralia, est tamen signum alicuius rei obseruandæ a nobis: secundum illud primæ Pet. 4. Christo igitur passo in carne, & vos eadẽ cogitatione armamini: quia qui passus est in carne, desijt a peccatis, vt iam non hominum desiderijs, sed voluntate dei, quod reliquum est, in carne viuat temporis.

Ad 3m dicendum, quòd passio Christi ex parte occidentium ipsum, fuit maleficium: sed ex parte ipsius ex charitate patientis, fuit sacrificium. vnde hoc sacrificium ipse Christus obtulisse dicitur: nõ autem illi, qui eum occiderunt.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæoctauæ Articulum quartum.*

Inf. q. 49. ar. 2. Et 2. dist. 19. ar. 2. Et 1. dist. 19. ar. 4. Et op. 60. c. 18.

Titulus clarus. ¶ In corpore duo fiũt. Primo manifestatur status seruilis generis humani quo ad duo, cui pam scilicet & pœnam. Secundo rideꝛ tur q̃sito vna cõclusione, s. passio Chr̃i est nostra redẽptio. Primum declaratur quo ad peccatum & diabolum suggesto rem auctoritatib⁹, quo ad pœnã vero ratione clara in Iã. Cõclusio probatur: Passio Chr̃i fuit sufficiens & superabũdans satisfactio pro peccatis & pro reatu generis humani. ergo fuit quasi pretium, quo liberati sumus ab vtraque seruitute: ergo fuit nostra redemptio. Prima cõsequentia ꝓbatur: quia satisfacti habe rationẽ pretij redemptiui. Probatur auctoritate Dan 4. Secunda consequentia clara est ex se. Et amplius declaratur: quia pretũ obtulũ a Chro, fuit nõ pecunia, sed ipsemet patiens.

*lib. 13. de Trin. c. 13. in pri. to. 3

Articvlvs IIII.

Vtrum passio Christi operata sit nostram salutem per modum redemptionis.

Ad quartvm sic proceditur. Videtur ꝙ passio Christi non sit operata nostram salutẽ per modum redẽptionis. Nullus enim emit vel redimit, quod suũ esse non desijt: sed homines numquam desierunt esse dei, secũdum illud Psal. 23. Domini est terra & plenitudo eius, orbis terrarum, & vniuersi qui habitant in eo. ergo videtur quòd Christus non redemerit nos sua passione.

¶ 2 Præt. Sicut Aug.* dicit 13. de Trinita. Diabolus a Christo iustitia superandus fuit: sed hoc exigit iustitia, vt ille qui inuasit dolose rem alienam, debeat priuari: quia fraus & dolus neminĩ debet patrocinari, vt etiam iura humana dicũt. Cum ergo diabolus creaturam dei, scilicet hominem, dolose deceperit, & sibi subiugauerit, videtur quòd non debuerit homo per modum redemptionis ab eius eripi potestate.

*q. 46. ar. 4. ad 3. arg.

¶ 3 Præt. Quicumque emit aut redimit aliquid, pretium soluit ei, qui possidebat: sed Christus non soluit sanguinem suum (qui dicitur esse pretium redemptionis nostræ) diabolo, qui nos captiuos tenebat. non ergo Christus in sua passione nos redemit.

Sed contra est, quòd dicitur 1. Petri. 1. Non corruptibilibus auro, vel argento redempti estis de vana vestra conuersatione paternæ traditionis, sed pretioso sanguine, quasi agni imaculati & incontaminati Christi. Et Gal. 3. dicitur, Christus nos redemit de maledicto legis, factus ꝓ nobis maledictum. Dicitur autem pro nobis factus maledictum, inquantum pro nobis passus est in ligno, vt supra dictum est.* ergo per passionem suam nos redemit.

Respon. Dicendum, quòd per peccatum dupliciter homo obligatus erat. Primo quidem, seruitute peccati, quia, Qui facit peccatũ, seruus est peccati: vt dicitur Ioã. 8. & 2. Pet. 2. A quo quis superatus est, huius & seruus est. quia igitur diabolus hominem superauerat, inducendo eum ad peccatum, homo seruituti diaboli addictus erat. Secundo, quantũ ad reatum pœnæ, quo homo erat obligatus, secundum dei iustitiam: et hic etiam est seruitus quædam: ad seruitutem enim pertinet, quòd aliquis patiatur quod nõ vult: cum liberi hominis sit vti seipso, vt vult. quia igitur passio Christi fuit sufficiens & superabundans satisfactio pro peccato, & reatu pœnæ generis humani, eius passio fuit quasi quoddam pretiũ, per qđ liberati sumus ab vtraque obligatione. Nam ipsa satisfactio, qua quis satisfacit, siue pro se, siue pro alio, pretiũ quoddam dr̃, quo seipsum vel alium redimit a peccato & a pœna, ſm illud Danie. 4. Peccata tua eleemosynis redime: Christus autem satisfecit non quidem pecuniam dando, aut aliquid huiusmodi: sed dando id quod fuit maximum, seipsum. s. pro nobis. et ideo passio Christi dicitur esse nostra redemptio.

Ad primvm ergo dicendum, quòd homo dicitur esse dei, dupliciter. Vno modo, inquantũ subiicitur potestati eius: et hoc modo nũquam homo desijt dei esse: secundum illud Danie. 4 Dominatur excelsus in regno hominum, & cuicũque voluerit, dabit illud. Alio modo, per vnionem charitatis ad eum, secundum quòd dicitur Rom. 8. Si quis spiritũ Christi non habet, hic non est eius. Primo ergo modo nũquàm homo desijt esse dei. secundo vero modo, desijt esse dei peccatum. et ideo inquantum fuit a peccato liberatus Christo passo satisfaciente, dicitur per passionem Christi esse redemptus.

Ad 2m dicendum, quòd homo peccando obligatus erat & deo & diabolo: quantum. n. ad culpam deum offenderat, & diabolo se subdiderat, ei consentiens. vnde ratione culpę non erat factus seruus dei: sed potius a dei seruitute recedens, diaboli seruitutẽ incurrerat, deo iuste hoc permittente, propter offensam in se commissam. sed quantum ad pœnam, principaliter homo erat deo obligatus, sicut summo iudici, diabolo autem tãquam tortori, secũdum illud Mat. 5. Ne forte tradat te aduersarius tuus iudici, & iudex tradat te ministro, ideſt angelo pœnarum crudeli, vt Chrysost.* dicit. Quãuis igitur diabolus iniuste, quantum in ipso erat, hominem sua fraude deceptum sub seruitute teneret, & quantum ad culpam, & quãtum ad pœnam: iustum tamẽ erat hoc hominem pati, deo permittente quantum ad culpam, & ordinante quantum ad pœnam: et ideo per respectum ad deum, iustitia exigebat, ꝙ homo redimeretur, non autem per respectum ad diabolum.

*Hom. 11. in Mat. in opere imperf. nõ lõge a fi. to. 2

Ad 3m dicendum, quòd quia redemptio requirebatur ad hominis liberationem per respectum ad deum, non autem per respectum ad diabolum, non erat pretium soluendũ diabolo, sed deo: & ideo Christus sanguinem suum (qui est pretium nostrę redemptionis) non dicitur obtulisse diabolo, sed deo.

Articvlvs V.

Vtrum esse redemptorem, sit proprium christi.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæoctauæ Articulum quintum.*

Ad quintvm sic proceditur. Videtur quòd esse redemptorem, non sit propriũ Christi. Dicitur enim in Psalm. 30.

Titul⁹ vt sonat, sumendus est: ita quòd Christus sumitur, vt distinguitur a Patre, & Spiritu

3. di. 19. ar. 4. q. 2.

Spiritusancto, & ab alijs sanctis. Et est sermo de redemptione F
vniuersali humani generis, quam dictum est in præcedenti articulo esse effectum passionis Christi.

¶ In corpore sunt duæ conclusiones. Prima est: Esse redemptorem immediate, est proprium Christi, inquantum homo. Secunda est: Redemptio potest attribui toti Trinitati, vt primæ causæ. Probantur ambæ simul. Vtrumque horum scilicet actus solutionis & pretiū solutum, pertinet immediate ad Christum, inquantū homo & ad totam Trinitatem vt primam causam. ergo. Assūptum ꝓ prima pars probatur: quia pretium nostræ redemptionis est vita corporalis Christi, quam ipse Christus exoluit. Pro secunda vero: quia vita corporalis Christi erat Trinitatis, vt primæ causæ, & ipsa Trinitas inspirauit animæ Christi, vt poneret vitam suam pro nobis. Consequentia autē probatur: quia ad hoc, quòd aliquis redimat, duo requiruntur, & quòd ipse soluat, & ꝙ soluat de suo. Et primum quidem patet: quia alioquī nō redimeret: secundū autem probatur, qa si de alieno redimeret, magis redimeret dominus pretij, quàm ille soluens, vt patet in his, qui de I
eleemosynis redimunt captiuos.

¶ Aduerte hic, quòd conuenientium Christo mediante humana natura, duplex est differentia. Quædam enim sunt dispositiones essendi aut patiendi, vt esse calidum mansuetum, flagellatum, crucifixum, tristem, & huiusmodi, & hæc omnino sunt propria Christo, vt distinguitur a Patre & Spiritusancto. Quædam vero sunt actiões, vt docere, sanare, redimere, saluare, &c. & de his aliter est dicendum secundum rem, & aliter secundū nominum appellationem. Nam secundum rem, dicendum est, quòd actio dupliciter sumitur: scilicet causaliter, vel personaliter. Et hoc est dictu, actionem Christi sumi posse. vel secundum quòd est actio a suis efficientibus exiens, & sic quælibet talis Christi actio est effectiue a tota Trinitate mediate, & ab humanitate Christi immediate: tota siquidem Trinitas saluauit genus humanum, & sanauit infirmos, suscitauit mortuos, &c. ita quòd infra limites causalitatis stando, non magis K
verbum quàm Pater & Spiritussanctus saluauit, sanauit, docuit, &c. quia indiuisa sunt opera Trinitatis ad extra. Alio autem modo, s. personaliter sumptæ huiusmodi actiones (hoc est vt terminantur ad hypostasim cuius sunt non dico vt causæ, sed vt hypostasis seu personæ) sic sunt propriæ filio, ita quòd nec Patri nec Spiritui sancto conueniunt: ita enim personaliter filius dei docebat, sanabat, redimebat, saluabat per assumptam humanam naturam, quòd nec Pater nec Spiritussanctus personaliter hæc operabatur: nam ille homo docens, sanans, saluans, redimens, &c. erat filius dei: & non Pater nec Spiritus sanctus, nec Trinitas. Secundum vero nominum denominationem considerandum est, an nomen, de quo quæritur importet principaliter actionem vt exeuntem a causa, an actionem vt respicit hypostasim cuius est, an vtrumque: illa enim, quæ principaliter respiciunt causam, inter cōmunia toti Trinitati computanda videntur, vt mortuos suscitare, miracula facere, & reliquæ actiones, quas Christus licet mediante humana natura exercuit, principaliter tamen ratione deitatis. Illa vero q

¶ glo. interlin. ibid.

Redemisti me domine deus veritatis: sed esse dominum deum veritatis, conuenit toti Trinitati. nō ergo est proprium Christo.

¶ 2 Præt. Ille dicitur redimere, qui dat pretium redemptiōis: sed deus pater dedit filium suum redemptionem pro peccatis nostris, secundum illud Psal. 100. Redemptionem misit dominus populo suo, Gloss.* ideſt Christum, qui dat redemptionem captiuis. ergo non solum Christus, sed etiam deus pater nos redemit.

¶ 3 Præt. Non solū passio Christi, sed etiam aliorum sanctorum proficua fuit ad nostram salutem, secundum illud Coloss. 1. Gaudeo in passionibus pro vobis, & adimpleo ea, quæ desunt passionū Christi in carne mea, pro corpore eius, H
quod est ecclesia. ergo non solum Christus debet dici redemptor, sed etiam alij sancti.

SED CONTRA est, quòd dicitur Galat. 3. Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum: sed solus Christus factus est pro nobis maledictum. ergo solus Christus debet dici noster redemptor.

RESPON. Dicendum, quòd ad hoc, quòd aliquis redimat, duo requiruntur, scilicet actus solutionis, & pretium solutum: si enim aliquis soluat pro redēptione alicuius rei pretium, quod non est suum, sed alterius, ipse non dicitur redimere principaliter: sed magis ille, cuius est pretium. Pretium autem redemptionis nostræ est sanguis Christi, vel vita eius corporalis, quę est in sanguine, quam ipse Christus exoluit. vnde vtrumque istorum ad Christum pertinet immediate, inquātum est homo, sed ad totam Trinitatem, sicut ad causam primam & remotam, cuius erat & ipsa vita Christi, sicut primi actoris, & a qua inspiratum fuit ipsi homini Christo, vt pateretur pro nobis. et ideo esse immediate redemptorem, propriū est Christi, inquantum est homo: quamuis ipsa redemptio posit attribui toti Trinitati, sicut primæ causæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Gloss.* hoc sic exponit, Tu domine deus veritatis, redemisti me in Christo clamante: In manus tuas domine, commendo spiritum meum. Et sic redemptio immediate pertinet ad

*eliciuntur gl. ord. ibi.

sto immediate (vt in litera dicitur) quia vt a prima causa mediate, est commune Trinitati: redimere autem personale, est ꝓprium Christo; quia personaliter loquendo, sola Christi persona, & de solius suæ personæ pretio redemit genus humanum, vt patet ex dictis.

¶ In responsione ad tertium, dubium occurrit circa illud, Passiones sanctorum proficiunt ecclesiæ non per modum redemptionis: tum quia hoc est contra ipsum auctorem in 4. sent. dist. 20. vbi thesaurum ecclesiæ: ex quo indulgentiæ efficaciam habent, passiones sanctorum continere dicit: tum, quia hoc idem Clemens sextus in extrauaganti de Iubileo quinquagenario expresse dicit. Cōstat autem passiones per indulgentiam applicatas per modum satisfactionis, ac per hoc redemptionis proficere ecclesiæ. igitur.

¶ Ad hoc dicitur, quòd sententia huius literæ non est contra doctrinam de efficacia indulgentiarum ex thesauro meritorū Christi & sanctorum, quam esse Romanæ Ecclesiæ doctrinam & ab omnibus amplectendam nuperrime sanctissimus dominus noster Leo decimus per suam decretalem ad me nunc in Germania legatum, significauit in hæc verba (adhibitis censuris contra prædicantes oppositum, vt quidam iam cœperant.) Per præsentes tibi significandum duximus, Romanam ecclesiam, quam reliquæ tamquam matrem sequi tenentur, tradidisse Romanum pōtificem Petri clauigeri successorem, & Iesu Christi in terris vicarium, potestate clauium, quarum est aperire regnum cælorum, tollēdo illius in Christi fidelibus impedimenta (culpam. s. & pœnam pro actualibus peccatis debitā, culpam quidam mediante sacramento pœnitentiæ, pœnam vero temporalem pro actualibus peccatis, secundum diuinam iustitiam debitam mediante ecclesiastica indulgentia) posse pro rationalibus causis concedere eisdē Christi fidelibus, qui charitate iungentę membra sunt Christi, siue in hac vita sint, siue in purgatorio indulgentias ex superabundantia meritorum Christi & sanctorum: & tam pro viuis q̄ pro defunctis Apostolica auctoritate indulgentiam concedendo, thesaurum meritorum

torū Iesu Christi & sanctorum dispensare, & per modum absolutionis indulgentiam ipsam cōferre, vel per modum suffragij illam transferre consueniſſe, ac ꝓpterea omnes tā viuos, q̄ defunctos, qui veraciter oēs indulgētias hmōi cōsecuti fuerint, a tanta tēporali pœna fm diuinā iustitiā pro peccatis suis actualib⁹ debita liberari, quāta concessæ & acquisitæ indulgētiæ æquialet. Et ita ab omnibus teneri & prædicari debere, sub excōmunicatiōis latæ sententię pœna, a qua illam incurrentes ab alio, quàm a Romano Pontifice, nisi in mortis articulo, nequeāt absolutionis beneficiū obtinere auctoritate apostolica earundē tenore præsentiū decernimus. Hæc ibi. Sed intēdit Auctor de passionibus sanctorum absolute, ita quòd inter passiones Christi & sanctorū multiplex in proposito traditur hic differentia. Prima est in verbo, passiones: nam passiones Christi absolute redimunt Ecclesiam: passiones autē sanctorum non absolute (vt hic dicitur) sed superfluē tā tum satisfaciūt pro nobis, vt in 4. sent. & in dicta extrauagante continetur. Secunda est in verbo redēptionis: quoniam passio Christi redimit simpliciter: quia a seruitute culpæ & pœnæ: passiones vero sanctorum non nisi secundum quid redimunt, scilicet a pœna quadam scilicet tēporali pro actuali peccato debita. Tertia est in verbo, proficiunt: quia passio Christi prodest Ecclesiæ per modum redemptionis, etiam si nulla clauis Ecclesiæ intercedat: sed passiones sancto rum non pro me satisfaciunt, nisi clauiū auctoritate mihi applicentur. Tot ergo limitationibus opus cum sit ad verificādum, quòd aliquæ passiones sanhominem Christum: principaliter autem ad Deum.

AD 2^m dicendū, quòd pretium redemptionis nostræ homo Christus soluit immediate: sed demandato Patris, sicut primordialis actoris.

AD 3^m dicendum, quòd passiones sanctorum proficiunt Ecclesiæ, non quidem per modum redēptionis, sed per modum exempli & exhortationis, secundū illud 2. ad Corinth. 1. Siue tribulamur B
pro vestra exhortatione & salute.

ARTICVLVS VI.

Vtrum passio Christi operata sit nostrā salutem per modum efficientiæ.

Inf. q. 49. a. 1. cor. Et op. 3. c. 218 fi. & ad Roma 4. fi. & 2. Co. 1.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur ꝙ passio Christi non sit operata nostrā salutem per modum efficientiæ. Causa enim efficiēs nostræ salutis, est magnitudo diuinæ virtutis, secundū illud Isa. 59. Ecce nō est abbreuiata manus C
eius, vt saluare nō possit. Christus autem crucifixus est ex ifirmitate, vt dicitur 2. ad Cor. 13. non ergo passio Christi efficienter operata est nostram salutem.

¶ 2 Præ. Nullum agens corporale efficienter agit nisi per cōtactum, vnde etiam & Christus tangendo mundauit leprosum, vt ostēderet carnem suam salutiferam virtutē habere, sicut Chrys.* dicit. Sed passio Christi non potuit contingere omnes homines. ergo non potuit D
efficiēter operari salutem omniū hominum.

¶ 3 Præt. Non videtur eiusdem esse operari per modum meriti, & per modum efficientiæ, quia ille qui meretur, expectat effectum ab alio: sed passio Christi operata est nostram salutem per modū meriti. nō ergo ꝓ modū efficiētiæ.

SED CONTRA est, quòd dicitur 1. ad Cor. 1. quòd verbū crucis, his qui salui fiunt, est virtus Dei: sed virtus Dei efficienter operatur nostram salutem. ergo pas- E
sio Christ in cruce efficienter operata est nostram salutem.

RESPON. Dicendum, quòd duplex est efficiens, principale, & instrumētale. Efficiens quidē principale humanæ salutis est Deus. Quia vero humanitas Christi est diuinitatis instrumentum (vt supra dictū est*) ex consequenti omnes actiones & passiones Christi, instrumentaliter operantur in virtute diuinitatis ad salutem humanam. Et secūdū hoc, passio Christi efficiēter causat salutē humanam.

AD PRIMVM ergo dicēdum, ꝙ passio Christi relata ad Christi carnem, congruit infirmitati assumptæ. Relata vero ad diuinitatē, cōsequitur ex ea infinitam virtutem, secundum illud 1. ad Cor. 1. Quod infirmum est dei, fortius est hominibus, quia scilicet, ipsa infirmitas Christi, inquantum est dei, habet virtutem excedentem omnem virtutem humanam.

AD 2^m dicendū, ꝙ passio Christi, licet sit corporalis, habet tamē spiritualem virtutem ex diuinitate vnita, & ideo per spiritualē contactum efficaciam fortitur, scilicet per fidem & fidei sacramentum, secundum illud Apostoli, Quem proposuit Deus propitiatorē per fidem in sanguine ipsius.

AD 3^m dicendum, quòd passio Christi, secūdum quòd comparatur ad diuinitatem eius, agit per modum efficientiæ: inquantum vero comparatur ad voluntatem animæ Christi, agit per modū meriti: secundum vero quòd considerat ur in ipsa carne Christi, agit p modum satisfactionis, inquātum per eam liberamur a reatu pœnæ: per modum vero redemptionis, inquantum per eam liberamur a seruitute culpæ: per modum autē sacrificij, inquantum per eam recōciliamur deo, vt infra dicetur*.

QVAESTIO XLIX.

De effectibus passionis Christi, in sex articulos diuisa.

EINDE considerandum est de ipsis effectibus passionis Christi.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrū per passionē Christi simus liberati a peccato.

¶ Secundo, Vtrū per eam simus liberati a potestate diaboli.

¶ Tertio, Vtrum per eam simus liberati a reatu pœnæ.

¶ Quarto, Vtrum per eam simus Deo reconciliati.

¶ Quinto, Vtrum per eam sit nobis aperta ianua cæli.

¶ Sexto, Vtrum per eam Christus adeptus sit exaltationem.

ARTICVLVS 1.

Vtrum per passionem Christi simus liberati a peccato.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ per passionē Chri

Tertia S. Tho.

Q. 13. ar. 2. & 3. & q. 43. ar. 2.

Homil. 26. in Mat. i operis perf. ho. 21. id inuitorum, 2.

sanctorum prosunt Ecclesiæ per modū redemptionis: ac per hoc affirmatiua non nisi secundū quid sit vera, potuit absq; vllo veritatis præiu dicio negatiua simpliciter & absolute asseri, dicendo quòd passiones sanctorū non prosunt ecclesiæ per modum redemptionis. Et cum veritate istius negatiuæ stare iam patet doctrinam de efficacia indulgentiarum ex meritis sāctorū.

Super quæstionis quæ dragesimæoctauæ Articulum sextum.

TItulus clarꝰ vt sonat.

¶ In corpore est vna distinctio bimēbris cū duab⁹ cōclusionibus, iuxta ipsa membra. Distinctio est: Causa efficiens duplex: principalis, vel instrumentalis. prima conclusio est: Causa efficiēs principalis nostræ salutis est Deꝰ. Secūda est: Passio Christi est causa efficiēs instrumētalis nostræ salutis. Probatꝰ hæc: Humanitas Christi est deitatis instrumētum. ergo oēs actiones, & passiones Christi operantur instrumētaliter virtute deitatis ad salutem humanam. ergo passio Christi efficienter causat nostrā salutē. Q. 49. ar. 4.

¶ Aduerte hic & ꝓ responsione ad secūdū, ꝙ passio Christi vt Auctor dicit, tenet locū medicinę. Et quemadmodum medicina corporaliter adhibita infirmo instrumentaliter sanat, ita passio Christi spirituali contactuſ fidei, seu fidei sacramentis adhibita nobis, sanat nos etiā instrumētaliter. Differētia autē est, quia medicina corporea adhibita, fit instrumētū naturæ ipsius ifirmi: medicina aūt passionis venit istrumētū deitatis, & sola adhibitione fidē seu sacramenta eget adhoc, vt nos sanet.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæ nonæ Articulum primum.*

TItulus itelligit de liberatione p

3. di. 19. ar. 1.

passionē Christi vt causam, non quālēcūque, sed propriā, vt patet ex vltimo argumento.

¶ In corpore vnica conclusio: Passio Christi est propria causa remissionis peccatorum, tribus modis. Probat singulari quo ad singulos modos. Litera est satis clara.

¶ Aduerte, quòd cū passio Christi dicitur causa propria remissionis peccatorū, intelligitur ita propria quòd sola ipsa est, per quam veniam cōsequimur peccatorum omnes, præteriti præsentes & futuri: sine fide enī passionis Christi explicite vel implicite impossibile est secundum potentiam ordinariā, hominem remissionē peccatorū cōsequi.

sti non simus liberati a peccato. Liberare enim a peccato, est propriū Dei, secūdū illud Isa. 43. Ego sum qui deleo iniquitates tuas propter me. Christus autē non est passus secundum quòd Deus, sed secundum quòd homo. ergo per passionem Christi non sumus liberati a peccato.

¶ 2 Præ. Corporale nō agit in spirituale: sed passio Christi est corporalis, peccatū autem nō est nisi in anima, quæ est spiritualis creatura. ergo passio Christi non potuit nos emundare a peccato.

¶ 3 Præ. Nullus potest liberari a peccato, quod nondum commisit, sed quod in posterū est commissurus. Cū igit̄ multa peccata, post Christi passionem sint cōmissa, & tota die cōmittātur, videtur q̄ per passionē Christi non simus liberati a pctō.

¶ 4 Præ. Posita causa sufficienti, nihil aliud requiritur ad effectū inducendum: requirūtur autem adhuc alia ad remissionem peccatorum, scilicet baptismus & pœnitētia. ergo videtur quòd passio Christi non sit sufficiēs causa remissionis peccatorum.

¶ 5 Præt. Prouerb. 10. dicitur, Vniuersa delicta operit charitas. & 15. dicitur, Per misericordiam & fidē purgantur peccata: sed multa sunt alia de quibus habemus fidem, & quæ sunt prouocatiua charitatis. ergo passio Christi non est propria causa remissionis peccatorum.

SED CONTRA est, quòd dicitur Apoc. 1. Dilexit nos, & lauit nos a peccatis nostris ī sanguine suo.

I RESPON. Dicēdum, quòd passio Christi est propria causa remissionis peccatorum tripliciter. Primo quidem, per modum prouocantis ad charitatē, quia Apost. dicit Rom. 5. Commendat Deus suam charitatem in nobis, quoniam cum adhuc inimici essemus, Christus pro nobis mortuus est. Per charitatem autē consequimur veniam peccatorum, secundum illud Luc. 7. Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Secundo, passio Christi causat remissionem peccatorum per modum redemptionis: quia. n. ipse est caput nostrum per passionem suam, quam ex charitate & obedientia sustinuit, liberauit nos tāquā membra sua a peccatis, quasi per pretium suæ passionis: sicut si homo per aliquod eius meritoriū, quod manu exerceret, redimeret se a peccato, quod pedib⁹ K commisisset. Sicut enim naturale corpus est vnum, ex membrorum diuersitate consistens, ita tota Ecclesia, quæ est mysticum corpus Christi, computatur quasi vna persona cum suo capite, quod est Christus. Tertio, per modum efficientiæ, inquantum caro secundū quam Christus passionem sustinuit, est instrumentū diuinitatis, ex quo eius passiones & actiones operantur in virtute diuina ad expellendum peccatum.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ licet Christus non sit passus secundum quòd deus, tamen caro eius est diuinitatis instrumentum: & ex hoc passio eius habet quandam diuinam [4] virtutem dimittendi peccata, vt dictum est †.

D.982. In corp.ar.

AD 2m dicendum, quòd passio Christi licet sit

F corporalis: sortitur tamen quandam spiritualem virtutem ex diuinitate, cuius caro ei vnita est instrumentum: secūdum quam quidem virtutem, passio Christi est causa remissionis peccatorum.

AD 3m dicendum, quòd Christus sua passione nos a peccatis liberauit causaliter, idest, instituens causam nostræ liberationis, ex qua possent quæcumque peccata quandocumque remitti, vel præterita, vel præsentia, vel futura: sicut si medicus faciat medicinam, ex qua possint quicumque morbi sanari, etiam in futurum.

G AD 4m dicendum, quòd quia passio Christi præcessit, vt causa quædam vniuersalis remissionis peccatorum, (sicut dictum est *) necesse est, quòd singulis adhibeatur ad deletionem propriorum peccatorum. Hoc autem fit per baptismum & pœnitentiam & alia sacramenta, quæ habent virtutem ex passione Christi, vt infra patebit *.

Q.46.ar.4. & aliis.

Q.62.ar.5.

AD 5m dicendum, quòd etiam per fidem applicatur nobis passio Christi ad percipiendum fructum ipsius, secundum illud Roman. 3. Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine eius. Fides autem per quam a peccato mundamur, non est H fides informis, quę potest esse etiam cum peccato, sed est fides formata per charitatem, vt sic passio Christi nobis applicetur, non solum quantum ad intellectum, sed etiam quantum ad affectum. Et per hunc etiam modum peccata dimittuntur ex virtute passionis Christi.

ARTICVLVS II.

¶ Super Quæstionis quadragesimæ nonæ Articulum secundū

Vtrum per passionem Christi simus liberati a potestate diaboli.

TItulus clarus. ¶ In corpore, primo distinguitur triplex causa diabolicæ potestatis ī actu super homines, ante Christi passionē, scilicet peccatum hominis, offensa Dei, iniquitas diaboli. Secundo singillatim se cūdum singulas causas monstratur liberatio per passionem Christi sub diuersis rationib⁹, scilicet in quātū remissiua peccati, quo ad primū: inquātum recōciliatiua Dei: quo ad secundū, inquantum præsumptuose illata a diabolo, quo ad tertium.

2.di.19.ar. 2.Et 3.dis. 19.art.1.Et veri. q. 29. ar. 7. ad 9. Et opn.60. c.18. & Hebr. 2.lec.4.

¶ Sed occurrit hic nouitiorū dubium, quomodo diabolus machinando in mortem Christi excesserit modum potestatis sibi traditæ a Deo, cū diabolus non potuisset inferre Christo per ministerium iudæorū, Pilati & suorum passionem aut mortem, nisi Deo potestatē dante, vt patet de rētatione Iob: molto minus enī potuit

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ Ar.3.huius quæst. Li.1.§.c.14 non lōge a fi.to.3.

I tanta libertate ac potestate diaboli ī mūdo apparēte: regnat enim in terra plus quàm Christus, intantum creuit secta Machometi, & Christianorū iniquitas.

AD 2m dicēdum, quòd diabolus etiam nunc potest quidē deo permittēte homines tentare, quantum ad animam, & vexare quantum ad corpus, sed tamen præparatū est homini remedium ex passione Christi, quo se potest tueri contra hostis impugnationes, ne deducatur in interitum mortis æternæ. Et quicūque ante passionē Christi diabolo resistebant, per fidē passionis Christi hoc facere poterant, licet passione Christi nōdū peracta. Quantū aūt ad aliquid, nullus poterat diaboli manus euadere, vt. s. non descenderet in infernū, a quo post passionē Chri, se possunt hoīes ei⁹ virtute tueri.

AD 3m dicēdū, q̄ Deus permittit diabolo posse decipere homines ī certis personis, temporibus & locis, secundum occultam rationem iudiciorum suorum. Semper tamen per passionem Christi, est paratū hominibus remedium se tuendi contra nequitias dæmonum, etiam tempore Antichristi: sed si aliqui hoc remedio vti negligāt, nil deperit efficaciæ passiōis Chri.

ARTICVLVS III.

¶ Super Quæstionis quadragesimæ nonæ Articulum tertium.

Vtrum per passionem Christi homines sint liberati a pœna peccati.

TItulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio: Per passionē Christi liberati sumus a reatu pœnę dupliciter, scilicet, directe & indirecte. Probat quo ad primā partē: q̄ passio Christi est satisfactio superabundans pro pœna totius mundi. Quo ad secundam, quia passio Christi liberauit a peccato quo homo meretur pœnam.

Inf.q.52.a.5.cor. & q.86.ar.4. ad 3. Et 3. dis. 19.ar.3. Et ver.q.29.a. 7.ad 9.

¶ Aduerte hic, q̄ liberatio primo modo respicit pœnā t̄ palē siue hic, siue ī alia vita debitam: liberatio vero secūdo modo respicit pœnam æternam, a qua per passionem Christi liberamur, dum a seruitute pēī originalis & mortalis redimimur. Vtriq; siquidē peccato debetur pœna æterna: sed ablato tam originali, quàm mortali peccato, tollitur ex consequenti reatus æternæ pœnæ peccatum concomitans.

¶ In respōsione ad secundum nota calcem respōsionis, & percipe, quanta sit vis pœnitētiæ sacramentalis, quæ scilicet a sacerdote imponitur in sacramento pœnitentiæ.

fuit in Christū quā in Iob. Et cōfirmatur: quia cum semper diabolus inique vtatur potestate sibi data, aut semper ex parte sua excedit modum potestatis, aut nunquam, quia nūquam facit plusquàm sibi permittatur facere.

¶ Ad hoc dicitur, quòd non est hic sermo de potestate diaboli absolute de qua procedunt obiectiones ingerentes dubiū: sed de potestate illa, quā diuina iustitia ob peccata humana diabolo, super hominem reliquerat. De qua in litera dicitur, homo suo peccato meruit, vt in potestatem traderetur diaboli, & rursus, Deus per suam iustitiam hominem reliquerat potestati diaboli. Infra huius siquidem potestatis latitudinem, non ex dit actio aliqua contra Iesum Christū, qui omnino expers erat demeriti illius, quo homines sub diabolica erant relicti potestate. Excessit ergo diabolus vt ministerdiuinę iustitiæ, contra hominē, limites potestatis suæ, dū contra Christum processit: quāuis non excesserit vires potestatis sibi p̄missæ simpliciter, & absolute. Vnde, licet semper inique vtatur sua potestate, siue absolute, siue vt minister iustitiæ (qa ex iniqua voluntate exequitur iustitiā, non vt iustitiam exequatur, sed vt suam impleat malam voluntatem) incitando tamen & procurando contra Christi vitam corporeā, singulari modo excessit: quia contra alios diuinæ sentētię op⁹ iustum ex demerito patiētium originali saltem peccato exercebat, quàmuis inique, contra Christum, nulla erat ratio seuiendi, in quo nullū omnino erat demeritum.

¶ In respōsione ad tertium, nota materiam articuli tertij & solutionem cum dictis ī ea, p̄ curiosis & admirantibus, de

uit sanctificatos in sempiternum, similiter etiam vbique extēditur: sed liberatio a potestate diaboli, nec est vbique (quia in multis partibus mundi, adhuc sunt idolatrę) nec erit semper: quia tēpore Antichristi maxime suam potestatem exercebit diabolus in hominum nocumentum, de quo dicitur 2. ad Thess. 2. quòd eius aduentus erit secundū operationem Satanę, ī omni virtute, & signis, & prodigiis mēdacibus, & in omni seductione iniquitatis. ergo videtur, quòd passio Christi nō sit causa liberationis humani generis a potestate diaboli.

A non dicitur sic diabolus in hominibus potestatē habuisse, quasi posset eis nocere, deo non permittēte, sed quia iuste permittebatur nocere hominibus, quos tentando, ad suū cōsensum perduxerat.

B

SED CONTRA est, quòd dominus dicit Ioan. 12. imminente passione, Nūc princeps huius mūdi eijcietur foras, & ego si exaltatus fuero a terra, omnia trahā ad meipsum. Est autem exaltatus a terra per crucis passionem. ergo per eā diabolus est a potestate hominum eiectus.

C

RESPON. Dicendum, quòd circa potestatem, quam diabolus in homines exercebat ante Christi passionem, tria sunt considerāda. Primum quidem, ex parte hominis, qui suo peccato meruit, vt in potestatē traderetur diaboli, per cuius tentationem fuerat superatus. Aliud autem est ex parte Dei, quem homo peccando offenderat, qui per suam iustitiam hominem reliquerat potestati diaboli. Tertium est, ex parte ipsius diaboli, qui sua nequissima voluntate hominem a consecutione salutis impediebat. Quātum ergo ad primum, homo est a potestate diaboli liberatus per passionem Christi, inquantum passio Christi est causa remissionis peccatorum. Quantum autem ad secundū dicendum, quòd passio Christi nos a potestate diaboli liberauit, inquantum nos Deo reconciliauit, vt infra dicetur. † Quantum vero ad tertium, passio Christi nos a diabolo liberauit, inquantum in passione Christi excessit modum potestatis sibi traditæ a deo, machinando in mortem Christi, qui non habebat meritum mortis, cū esset absque peccato. Vnde *Aug. dicit in 13. de Tri. Iustitia Christi victus est diabolus, quia cū in eo nihil morte dignum inueniret, occidit eum tamen: & vtique iustū est, vt debitores, quos tenebat, liberi dimittantur, in eum credentes, quē sine vllo debito occidit.

D

E

ADPRIMVM ergo dicendū, q̄

Operatur siquidem vltra vires suas, dū parua innixa satisfactioni Christi sufficiens inuenitur, ac si esset maior.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd passio Christi sortitur effectum suum in illis, quibus applicatur per fidem & charitatē, & per fidei sacramenta. & ideo damnati in inferno, qui prædicto modo passioni Christi non coniunguntur, effectum eius percipere non possunt.

Ar. 1. huius q. in cor. & ad 4.

AD 2m dicēdum, quòd (sicut supra dictum est*) ad hoc quòd consequamur effectum passionis Christi, oportet nos ei configurari. Cōfiguramur autem ei in baptismo sacramentaliter, secundum illud Roma. 6. Consepulti sumus ei per baptismum in mortem. unde baptizatis nulla pœna satisfactoria iponitur, quia sunt totaliter liberati per satisfactionē Christi. Quia vero Christus semel tātum pro peccatis nostris mortuus est (vt dicitur 1. Pet. 3.) ideo non potest homo secundario configurari morti Christi per sacramentum baptismi. unde oportet, quòd illi qui post baptismum peccant, configurentur Christo patienti per aliquid pœnalitatis vel passionis, quam in seipsis sustineant, quæ tamen multo minor sufficit, quàm esset cō digna peccato cooperante satisfactione Christi.

Ar. 1. huius quæst.

AD 3m dicendum, quòd satisfactio Christi habet effectum in nobis, inquantum incorporamur ei, vt membra suo capiti, sicut supra dictum est. * Membra autem oportet capiti conformari. & ideo sicut Christus primo quidem habuit gratiam in anima cū passibilitate corporis, & per passionem ad gloriā immortalitatis peruenit, ita & nos qui sumus membra eius, per passionem ipsius liberamur quidem a reatu cuiusliber pœnę: ita tamen quòd primo recipimus in anima spiritum adoptionis filiorum, quo ascribimur ad hæreditatem glorię immortalis, adhuc corpus passibile & mortale habentes: postmodum vero configurati passionibus & morti Christi, in gloriam immortalem perducimur, secundum illud Apostо. Roman. 8. Si filij, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi: si tamen compatimur, vt & conglorificemur.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæ nonæ Articulum quartū*

ARTICVLVS IIII.

Vtrum per passionem Christi simus Deo reconciliati.

Supr. q. 49. ar. 4. cor. Et 3. di. 19. ar. 5. q. 1. Etop. 60. c. 18.

TItulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio: Passio Christi est causa nostræ reconciliationis ad Deum dupliciter, scilicet redimēdo a peccato, & vt sacrificium. Omnia clara sunt in littera. ¶ In responsione ad secundum declaratur, quomodo intelligitur Deum placatum, ex parte scilicet nostri: mutatio enim in nobis non in deo inuenta est, ex qua Deus placatus dicitur.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd per passionem Christi non simus deo reconciliari. Reconciliatio enim nō habet locum inter amicos: sed Deus semper dilexit nos, secundum illud Sap. 11. Diligis omnia quæ sunt, & nihil odisti eorum quæ fecisti. ergo passio Christi non reconciliauit nos Deo.

¶ 2 Præt. Non potest idem esse principium & effectus, vnde gratia, quæ est principium merendi, non cadit sub merito: sed dilectio Dei est principium passionis Christi, secundum illud Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret. non ergo videtur, quòd per passionem Christi simus reconciliati Deo, ita q̄ de nouo nos amare inciperet.

¶ 3 Præt. Passio Christi impleta est per homines Christum occidentes, qui ex hoc grauiter deum offenderunt. ergo passio Christi est magis causa indignationis, quàm reconciliationis Dei.

SED CONTRA est, quòd Apost. dicit Rom. 6. Reconciliati sumus deo per mortem filij eius.

RESPON. Dicendum, quòd passio Christi est causa reconciliationis nostræ ad deum dupliciter. Vno modo, inquantum remouit peccatum per quod homines, constituuntur inimici Dei, secundum illud Sap. 14. Similiter odio sunt Deo impius & impietas eius. & in Psal. 6. Odisti omnes qui operantur iniquitatem. Alio modo, inquantum est sacrificium Deo acceptissimum: est enim hoc proprie sacrificij effectus, vt per ipsum placetur Deus: sicut cū homo offensam in se commissam remittit propter aliquod obsequium acceptum, quod ei exhibetur. unde dicitur 1. Reg. 26. Si Dominus incitat te aduersum me, odoretur sacrificium. & similiter tātum bonum fuit, quòd Christus voluntarie passus est, quòd propter hoc bonum in natura humana inuentum, Deus placatus est super omni offensa generis humani, quantū ad eos, qui Christo passo coniunguntur, secundum modum præmissum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Deus diligit omnes homines, quantum ad naturam, quam ipse fecit: sed odit omnes quentum ad culpam, quam contra eum homines committunt, secundum illud Eccl. 12. Altissimus odio habet peccatores.

AD 2m dicendum, quòd passio Christi non dicitur quantum ad hoc deo nos reconciliasse, quòd de nouo nos amare inciperet, cum scriptum sit Hieron. 31. In charitate perpetua dilexi te, sed quia per passionem Christi, sublata est odij causa, tum per ablutionem peccati, tum per recompensationem acceptabilioris boni.

AD 3m dicendum, quòd sicut occisores Christi homines fuerunt, ita & Christus occisus: maior autem fuit charitas Christi patiētis, quàm iniquitas occisorum. Et ideo passio Christi magis valuit * ad reconciliandum Deum toti humano generi, quàm ad prouocandum ad iram.

Aliter, ad reconciliādū Deo totum humanum genus.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæ nonæ Articulū quintum.*

ARTICVLVS V.

Vtrum Christus sua passione aperuit nobis ianuam cæli.

TItulus clarus ex consuetudine Ecclesiæ vtentis ista parobolica locutione. Vocat enim cęli ianuā per similitudinem ad ianuæ fructum (qui est impedire, vel expeditā reddere penetrationem interiorum) fruitionis diuinæ consecutionem: ita q̄ aperiri cæli ianuam est expeditam facere cōsecutionem æternæ beatitudinis, q̄ nulli ante Christi passionem cōcessa est. 3. di. 18. ar. 6. q. 2. & 3. & di. 19. ar. 3. Et 4. di. 4. q. 2. ar. 2. q. 6. Et veri. q. 29. ar. 7. ad 9.

¶ In corpore articuli vna est conclusio: Per passionē Christi aperta est ianua regni cælestis: Probatur dupliciter. Primo: tollere peccata humana, quo ad culpam & pœnam omnem, est

A aperire ianuam regni cælorum: sed Christus per suam passionē abstulit omne peccatum quo ad omnia, ergo. Maior probatur ab oppositо, quia clausio regni cęlorum est impedimentum ad gloriam. Minor probatur auctoritate Isaiæ. Minor probatur auctoritate Apostoli. Secundo, manifestatur conclusio ex figura effectō mortis summi sacerdotis legalis.

¶ Aduerte hic tria. Primo, quòd clausio regni cælorū est priuatio diuinę fruitionis post hanc vitam non qualiscumque, sed ex tali orta & fulta causa, scilicet ex peccato. Et ppterea aperire cæli, nihil aliud est quā tollere peccatū, tā quoad culpā, quā quo ad pœnā: sublato siquidem sic peccato, manifestū est quòd tollitur fruitionis diuinæ priuatio, vt pœna peccati, ac per hoc simpliciter tollitur, quia nō nisi vt pœnā retinebat priuationem illam diuina benignitas.

¶ Secundo, quòd Christus sua passione liberauit mēbra sua ab omni & culpa & pœna: quoniā vt Apostolus dicit, abūdantius est Christi donū, quàm fuerit Adæ damnū: sed vt experientia testatur, & ex calce præcedentis art. habes, liberatio ista ordine quodā i executionē mandatur, configurando nos ipsi Christo. Quo fit, vt Christus liberauerit nos ab omni pœna peccati, tam originalis quàm actualis: sed nos ordine quodā, & media cōfiguratione ad Christum, cōsequimur immunitatem a culpa & pœna totaliter.

¶ Pro quo & responsione ad primū nota tertio, quòd quia primus homo peccauit non solū vt singularis psona, sed ēt vt principiū humanæ naturæ, iō peccatū originale erat dupliciter mūdādum: & ea parte, qua singularum est personarū: & ex ea parte, qua totius humanæ naturæ seminaliter ab Adam descendētis. Et quo ad personalia quidem olim per circūcisionem, vel aliquod sacrificium, & nunc per baptismum purgatur humanū genus ab originali peccato. Ad sēm aūt, nec circūcisio olim, nec baptismus postea suffecit, vt pateat de baptizatis baptismo Christi mortuis ante Christi passionē: nullus enim illorum liber fuit a pœna clausuræ regni cęlorū. Hæc enim pœna, sicut & mors corporalis ex peccato originali vt naturæ est, consecuta est, & ad vtrāque abolendam passio Christi fuit necessaria: quāuis diuersimode ab hac & illa nos eripuerit: qm̄ a spirituali pœna priuationis diuinę fruitionis sic nos liberauit, quòd stati exhibuit effectū. Et inde est, quòd modo baptizati si moriuntur stati, beati sunt: beneficium siquidē hoc, est baptismi nō simpliciter, sed ratione status, quo scilicet Christi passio consumata est. Et quia baptismus ad hoc institutus est, vt esset sacramentum in tali statu, quāmuis ichoatiue parum ante cęperit, ideo baptismo attribuitur aperire cælestē ianuā, quod præfiguratum est, cum Chīo baptizato, cęli aperti sunt. Sed immortalitatis beneficiū non statim exhibuit, quāuis tūc fecerit, cum mortē nostram moriendo destruxit: sed media conformitate nostra ad ipsum moriē tem immortalitatē longe excellentioré illa, quæ fuit i statu innocentiæ, nobis exhibebit in tempore resurrectionis: cū hoc etiam, quòd in capite nostro, ipso scilicet Christo homine, iam immortalitatem corporis cō secuti sumus per ipsius passionem. Q. 39. ar. 5.

B est, moriatur, quo mortuo, poterit in domum suam redire.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sancti patres operando opera iustitię, meruerūt introitum regni cælestis per fidem passionis Christi (secundū illud Heb. 11. Sancti per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiā) per quā etiam vnusquisque a peccato purgabatur, quātum pertinet ad emūdationem propriæ personæ. Non tamen alicuius fides vel iustitia, sufficiebat ad remouendum impedimentum, quod erat per reatum totius humanæ creaturæ, quod quidem remotum est pretio sanguinis Christi. & ideo ante passionem Christi nullus intrare poterat regnum cæleste, adipiscendo. s. beatitudinem æternam, quæ consistit in plena dei fruitione.

C

AD 2m dicendū, q̄ Helias subleuatus est in cęlum aereum: non autem in cælum empyreū, qui est locus sanctorum. & similiter etiā Enoch raptus est ad paradisum terrestrem, vbi cū Helia simul credit viuere vsq; ad aduentū Antichri.

AD 3m dicendum, quòd (sicut supra dictū est*) Christo baptizato aperti sunt cæli, nō propter ipsum Christū, cui semp cęlū patuit: sed ad significandum quòd cælū aperitur baptizatis baptismo Christi, qui habet efficaciam ex passione ipsius.

D

AD 4m dicendum, quòd Christus sua passione meruit nobis introitum regni cælestis, & impedimentum remouit: sed p̄ suā ascensionem nos, quasi in possessionem regni cælestis, introduxit. Et ideo dicitur quòd ascendit pādens iter ante eos.

ARTICVLVS VI.

Vtrum Christus per suam passionem meruerit exaltari.

E

AD SEXTVM sic proceditur. Vī q̄ Christus per suam passionem non meruerit exaltari. Sicut enim cognitio veritatis est proprium Deo, ita & sublimitas, secundum illud Psalm. 112. Excelsus super omnes gentes dominus, & super cælos gloria eius: sed Christus, secundum quòd homo, habuit cognitionem

Tertia S. Tho.

TItulus clar⁹, vt sonat. ¶ In corpore duo. Primo declaratur in cōmuni, quid importet meritum, & quo intelligatur tam in malo, quàm i bono. Secūdo, descēdit ad propositū in speciali de Christo. ¶ Quo ad primum, dicit i communi meritū importare quandam iustitiæ, nō gratiæ æqualitatem. Et hoc probat auctoritate Apostoli. ¶ Vbi non mireris

3. di. 18. ar. 4. q. 3.

nouitie, si a merito transitur ad mercedē: quia merces merito respōdet, vt præmium debito.

¶ Exemplis deinde declaratur, qualiter meriti æqualitas secundum iustitiam exerceatur tam in malis quā in bonis, & in malis quidem

Q.19.ar.4. & q.34.ar. 2m

rationi adiungit exēplum de iusta æqualitate circa demeritum furti, cū auctoritate sacræ Scripturæ, & inde infertur simile, proportionaliter fieri iustā æqualitatem circa meritum boni.

Epist. 56. ante med. tom. 2a

¶ Vbi aduerte, q̄ in istis iustitiis iteruenitur duo. s. res exterior, & volūtas interior: verbi grā, ouis furto ablata & volūtas ducēs ad furtū. Si cōsideretur res exterior (puta ouis dūtaxat) sufficit ad æqualitatem iustitiæ restituatur ipsa ouis: sic enī inæqualitas rei facta per furē, reducitur ad pristinam æqualitatē, vt patet. Sed si super hoc cōsideretur iniqua uoluntas furis (qua voluit contempta iustitia publica & proximi plus habere, quàm sibi debebatur, & propterea abstulit ouē alienam) sic ad hoc vt hæc iniquitas vo luntatis iuncta operi ad æqualitatem reducatur, iustū est vt minus habeat de suo qui plus q̄ debebatur sibi vsurpauit de alieno: & propterea pro vna ablata oue reddere tenetur quatuor, vnam pro æqualitate rei extra, & tres pro æqualitate iniqui actus. Et quia tā demeritum q̄ meritū, principaliter consistit in volūtate, ideo Auctor in litera tractans de merito Christi, ad æqualitatē, quæ principaliter respicit actiones & passiones, quatenus sunt volūtariæ, se conuertit: & tam in malis, quàm in bonis iustitiæ æqualitatem considerauit, prout iusta vel iniusta voluntas minus, vel plus de sibi debitis voluit cū effectu, vt patet in li

omnis veritatis, nō ex aliquo merito præcedente, sed ex ipsa vnione dei & hominis: secundum illud Ioan. 1. Vidimus gloriam eius gloriam quasi vnigeniti a Patre, plenum gratiæ & veritatis. ergo neque exaltationem habuit ex merito passionis, sed ex sola vnione.

¶ 2 Præt. Christus meruit sibi a primo instanti suæ conceptionis, vt supra habitum est *, non autē maior charitas fuit in eo tēpore passionis quàm ante. Cum ergo charitas sit merendi principium, videtur q̄ non magis meruerit per passionem, suā exaltationem q̄ ante. G

¶ 3 Præt. Gloria corporis resultat ex gloria animæ, vt Aug. * dicit in Epistola ad Dioscorum: sed Christus per passionem suam non meruit exaltationem quantū ad gloriam animæ, quia anima eius fuit beata a primo instanti suæ conceptionis. ergo neque etiam per passionem meruit exaltationem, quā tum ad gloriam corporis.

SED CONTRA est, quòd dicitur Philip. 3. Factus est obediēs H vsque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod & Deus exaltauit illum.

RESPON. Dicendum, q̄ meritum importat quandam æqualitatem iustitiæ, vnde & Apost. dicit Roma. 4. quòd ei, qui operatur, merces imputatur secundum debitum. Cum autem aliquis ex sua iniusta volūtate sibi attribuit plus q̄ sibi debeatur, iustum est vt diminuatur etiam quātum ad id, quod sibi debebatur: sicut cum furatur quis vnam ouem, reddet quatuor I vt dicitur Exod. 22. Et hoc dicitur mereri, inquantum per hoc punitur eius iniqua voluntas: ita etiā cum aliquis sibi ex iusta voluntate subtrahit quod debebat habere, meretur vt sibi amplius superadditur, quasi merces iustæ voluntatis. & inde est, q̄ sicut dicitur Luc. 14. Qui se humiliat, exaltabitur. Christus autē in sua passione seipsum humiliauit infra suam dignitatem, quantum ad quatuor. Primo quidem, quantum ad passionē K & mortem, cuius debitor nō erat. Secundo, quantum ad locū, quia corpus eius positum est in sepulchro, & anima in inferno. Tertio, quantum ad confusionem & opprobria, quæ sustinuit. Quarto, quātum ad hoc, q̄ est traditus humanæ potestati, secundum quòd ipse dicit Pilato Ioan. 19, Non haberes in me potestatem, nisi datū tibi esset desuper. & ideo per suā passionē meruit exaltationē quantum ad quatuor. Primo quidem, quantum ad resurrectionem gloriosam: vnde dicitur in Psal. 138. Tu cognouisti sessionem meam. i. humilitatem meæ passionis, & resurrectionem meam. Secundo, quantum ad ascensionem in cælū vnde dicitur Ephe. 4. Descendit primum in inferiores partes terrę qui autem descendit, ipse est & qui ascēdit super omnes cælos. Tertio, quantū ad cōfessum paternæ dexteræ, & manifestationem diuinitatis ipsius, secundum illud Isa. 52. Exaltabitur & eleuabit', & sublimis erit valde; sicut obstupuerunt super eum multi, sic inglorius erit inter viros aspectus eius, vt phil. 2. dicitur, Factus est obediens vsque ad mortem, mortem autē crucis: propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen, quod est super omne nomen, vt scilicet ab omnibus nominetur Deus, & omnes ei reuerentiam exhibeant sicut Deo. & hoc est quod subditur, Vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cælestiū, terrestrium, & infernorum. Quarto, quantum ad iudiciariā potestatem, dicitur. n. Iob. 36. Causa tua quasi imperij iudicata est, causam iudiciumque recipies.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd principium merendi est ex parte animæ, corpus autem est instrumentum meritorij actus. & ideo perfectio animæ Christi, quæ fuit merendi principium, non debuit in eo acquiri per meritum, sicut perfectio corporis, quod fuit passionis subiectum, & per hoc fuit ipsius meriti instrumentum.

AD 2m dicendum, quòd per priora merita Christus meruit exaltationem ex parte ipsius animę, cuius voluntas charitate & alijs virtutibus informabatur: sed in passione meruit suam exaltationem per modū cuiusdam recōpensationis, etiam ex parte corporis. iustum est. n. vt corpus quod fuerat ex charitate passionis subiectū, acciperet recompensationē in gloria.

AD 3m dicendum, quòd dispensationem quadam factum est in Christo, vt gloria animæ ante passionē non redundaret ad corpus, ad hoc quòd gloriam corporis honorabilius obtineret, quando eam per passionem meruisset. Gloriam autem animæ differri nō conueniebat, quia anima immediate vniebatur Verbo. vnde decens erat, vt gloria repleretur ab ipso Verbo, sed corpus vniebatur Verbo mediante anima.

QVAESTIO L.

De morte Christi in sex articulos diuisa.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ Articulum primum.*

TItulus clarus est. ¶ In corpore vna conclusio: Conueniens fuit Christū mori. Probatur quinq; rationibus. Omnia clara sunt.

DEINDE considerandū est de morte Christi.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum conueniens fuerit Christum mori.
¶ Secundo, Vtrum per mortem fuerit separata diuinitas a carne.
¶ Tertio, Vtrum fuerit separata diuinitas ab anima.
¶ Quarto, Vtrū Christus in triduo mortis fuerit hō.
¶ Quinto, Vtrum corpus eius fuerit idem numero viuum & mortuum.
¶ Sexto, Vtrum mors eius sit aliquid operata ad nostram salutem.

AR-

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum conueniens fuerit Christum mori.

Iaf. q. 52. a. 1. cor. Et 4. 60. c. 55. ad 1. Et quol. 2. ar. 2. cor. Et opu. 2. c. 7. Et opu. 3 cap. 234. & 238. fin. Et op. 60. c. 19.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens Christū mori. Illud enim quod est primum principium in aliquo genere, non dispōnitur per illud, quod est contrarium illi generi: sicut ignis, qui est principium caloris, nūquā potest esse frigidus: sed filius Dei est fons & principiū omnis vitæ, s̄m illud Psal. 35. Apud te est fons vitæ. ergo videtur quòd non fuerit conueniens Christum mori.

¶ 2 Præt. Maior est defectus mortis q̄ morbi, quia per morbum peruenitur ad mortem: sed non fuit conueniens Christum aliquo morbo langueſcere, vt Chrys. dicit. ergo etiam non fuit conueniens Christū mori. B

¶ 3 Præt. Dominus dicit, Ioan. 10. Ego veni, vt vitam habeant, & abundantius habeant: sed oppositum nō perducit ad oppositum. ergo videtur quòd non fuerit conueniens Christum mori.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ioan. 10. Expedit vt vnus homo moriatur pro populo, & non tota gens pereat: quod quidem Caiphas prophetice dixit, vt Euangelista testatur.

D. 904. RESPON. Dicendum, quod [d] conueniens fuit Christum mori. Primo quidem, ad satisfaciēdum pro humano genere, quod erat morti adiudicatum propter peccatum, secundum illud Genes. 2. Quacumque die comederitis, morte moriemini. Est autem conueniēs C satisfaciēdi pro alio alio modus, cum aliquis se subijcit pœnæ, quam alius meruit. & ideo Christus mori voluit, vt moriendo, pro nobis satisfaceret, secundū illud 1. Pet. 3. Christus semel pro peccatis nostris mortuus est. Secundo, ad ostendendum veritatem naturæ assumptæ: sicut enim Eusebius dicit, Si aliter post cōuersationem cum hominibus, euanescēs subito euolaret fugiēs mortem, ab omnibus compararetur phātasmati. Tertio, vt moriendo, nos a timore mortis liberaret, vnde dicitur ad Hebræ. 2. quòd communicauit carni & sanguini, vt per mortem destrueret eum, qui habebat mortis imperium, & liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxij erant seruituti. Quarto, vt corporaliter moriendo similitudini peccati. i. pœnalitati, daret nobis exemplum moriendi spiritualiter peccato, vnde dicitur Ro. 6. Quòd enim mortuus est peccato: mortuus est semel, quòd autē viuit, viuit Deo: ita & vos existimate mortuos quidē esse peccato, viuentes autem Deo. Quinto, vt a mortuis resurgendo, & virtutem suā ostenderet, qua mortem superauit, & nobis spem resurgēdi a mortuis daret. Vnde Apost dicit 1. ad Cor. 15. Si Christus prædicatur, q̄ resurrexit a mortuis, quomodo quidā in vobis dicunt, quòd resurrectio mortuorum non est?

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus est E fons vitæ secundum quòd deus, non autem secundū quòd homo: mortuus est autem secundum quòd homo, non secundum quòd Deus. Vnde Aug. * dicit cōtra Felician. Absit quòd Christus sic senserit mortem vt quantum in se est vita, vitam perdiderit: si enim hoc ita esset, vitæ fons aruisset. Senſit ergo mortem participatione humani affectus, quem sponte suscepérat: non naturæ suæ perdidit potentiam, per quā cuncta viuificat.

Li. cont. Felicia. ca. 14. in prin. tomo. 6.

AD 2m dicendum, quòd Christus non sustinuit mortem ex morbo prouenientem, ne videretur ex necessitate mori propter infirmitatem naturæ, sed sua A stinuit mortem ab exteriori illatam, cui se spontaneū obtulit, vt mors eius voluntaria ostenderetur.

AD 3m dicendum, quòd vnum oppositum, per se non ducit ad aliud, sed quandoque per accidens: sicut frigidum, quandoque per accidens calefacit. Et hoc modo Christus, per suam mortem nos perduxit ad vitam, dum sua morte mortem nostram destruxit: sicut ille, qui pœnam pro alio sustinet, removet pœnam eius.

ARTICVLVS II.

Vtrum in morte Christi fuerit separata diuinitas a carne.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ Articulum secundum.*

AD SECVNDVM sic proceditur q̄ in morte Christi fuerit separata diuinitas a carne. Vt. n. dicitur Mat. 27. Dominus in cruce pendens clamabat, Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquisti me? Quod exponens Amb. * dicit, Clamabat homo, separatione diuinitatis moriturus: nā cum diuinitas a morte libera sit, vtiq; mors ibi esse non poterat, nisi vita discederet, quia vita diuinitas est. Et sic videtur, quòd in morte Christi sit diuinitas separata a carne.

¶ 2 Præt. Remoto medio, separantur extrema: sed diuinitas vnita est carni mediāte anima, vt supra habitum est †. ergo videtur quòd cum in morte Christi anima sit separata a carne, quòd per cōsequēs diuinitas sit a carne separata.

¶ 3 Præt. Maior est virtus viuificatiua Dei quàm animæ: sed corpus mori non poterat, nisi anima separata. ergo multo minus mori poterat, nisi separata diuinitate.

SED CONTRA est, quòd ea, quæ sunt humanæ naturæ, non dicuntur de filio Dei, nisi ratione D vnionis, vt supra habitū est †. Sed de filio Dei dicitur id, quod cōuenit corpori Christi post mortem, scilicet esse sepultum, vt patet in Symbolo fidei, vbi dicitur quòd filius Dei conceptus est, & natus ex Virgine, passus, mortuus & sepultus. ergo corpus Christi nō fuit in morte a diuinitate separatum.

3. di. 3. q. 2. ar. 1. q. 1. & dis. 21. q. 1. ar. 1. q. 1. Et cor Et quo. 4. ar. 6. cor. Et opu. 3. c. 236. & 237. Et opu. 60. c. 19. fi.

* Li. 10. in Luc. i titu. de cōmēd. spiritus Iesu in med. tom. 5.

RESPON. Dicēdū, q̄ illud, qđ p gratiā dei cōcedit, nūquā absq; culpa reuocat, vnde dr̄ Rom. 11. q̄ sine pœnitētia sunt dona Dei & vocatio. Multo autē maior est gratia vnionis, p quā diuinitas vnita est carni Chri in psona, q̄ gratia adoptionis, p quā alij sanctificant', & etiā magis pmanēs ex sui ratione, quia hæc gratia ordinat' ad vnionē psonalē, gratia aūt adoptionis ad quādā vnionē affectualē, & tamen videmus q̄ gratia adoptionis nūquā pdit sine culpa. Cū igit' i Christo nullū fuerit peccatū, impossi-

Q. 6. ar. 4.

¶ Aduerte hic, q̄ qa illa maior, Nullum donum diuinę gratiæ perditur sine culpa, locum habet in donis permanentibus: non autem in his donis, quæ solū consistunt in quodam fieri, vt donū prophetiæ vel assistētiæ, vt gratia miraculorum, quæ altero duorum modo rū conceditur. Hæc enim, quia nō sunt dona permanentia, perduntur, hoc est, non semper habentur absque culpa (vt patet) & absq; Dei pœnitētia. Et propterea Auctor vtens illa maiore ex auctoritate Apostoli, sub sumpsit non positiuam (vt subsumendum expectabatur) sed comparatiuam respectu doni gratiæ adoptionis: quā cōstat nō cessare sine culpa, & cōpara

Q. 16. ar. 4.

ait illã, & quoad maioritatẽ simpliciter, & quo ad maioritatẽ, secundũ illud qđ requiritur ad propositum, hoc est secundum permanentiã. Vt hinc scires, quòd maior habet locum

L.i.3.ortho. fid.c.27.circa fin. ī hac materia: quia gratia vnionis est de genere donorum permanentium, & ꝙ multo magis habet locum in proposito: tum, quia est excellẽtius donum, quàm gratia adoptionis: tum, quia est permanẽtius, Et de prima quidem excellẽtia, licet a quibusdam dubitetur, si quis tñ librauerit rationem

In epi.120. ex ca.6. & 10.tom.2. allatam (scilicet gratia vnionis conuenit vnitum esse personaliter Deum: gratia autem adoptionis cõstituit esse sanctũ: sed longe maius est esse Deum personaliter quã esse sanctũ) manifeste videre poterit, sententiam hanc esse verã. In cuius signum, cũ communicasset se Deus secundum naturalem similitudinem beneficio creationis: & postea secũdum supernaturalẽ similitudinem beneficio adoptionis (& hæc duo fuerunt cõmunia angelo & homini) ad vltimũ reseruauit tamquam summũ, cõmunicare se personaliter, & hoc soli homini. Et ex hoc homo constitutus est supra angelos, vt Apostol⁹ ad Heb. probat.

¶ De altera autem excellentia, scilicet quo ad permanentiam, manifestum clare est, considerantibus, quòd esse personale est esse substantiale. Nã cũ dicitur, Iesus est Dei filius, enũtiatur substantia secundum esse substãtiale de substantia: cũm autem dicimur nos Dei filii, enuntiatur accidens de substantia mediante etiam accidente, scilicet affectiua parte, in qua consumatur gratia ad optionis: quoniam non nisi diuina fruitione, ad quã ordinata est, cõsummatur. Quãto ergo ex propria ratione bile fuit ꝙ solueretur vnio diuini tatis a carne ipsius. & iõ sicut ante mortẽ caro Christi vnita fuit secũdũ personam & hypostasim verbo dei, ita & remansit vnita post mortem, vt.s. non esset alia hypostasis Verbi dei & carnis Christi post mortẽ, vt Dam.* dicit in 3.li.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd derelictio illa non est referenda ad solutionem vnionis personalis: sed ad hoc quòd Deus pater eum exposuit passioni. unde derelinquere ibi, non est aliud, quàm non protegere a persequentibus. uel dicit se derelictum quãtum ad illam orationem, qua dixerat, pater si fieri potest, transeat a me calix iste, vt Aug.* exponit in lib. de Gratia noui Testam.

AD 2m dicendum, quòd verbum dei dicitur vnitũ carni mediante anima, inquãtum caro per animam pertinet ad humanam naturam, etiam postquam anima separatur ab ea, inquantum scilicet in carne mortua remanet ex diuina ordinatione quidam ordo resurrectionis. & ideo non tollitur vnio diuinitatis ad carnem.

AD 3m dicendum, quòd anima habet vim viuificandi formaliter. & ideo ea præsente, & vnita formaliter, necesse est corpus esse viuum. Diuinitas autem non habet vim viuificandi formaliter, sed effectiue: non enim potest esse corporis forma. & ideo non est necesse, quòd manente vnione diuinitatis ad carnem, caro sit viua, quia deus non ex necessitate agit, sed ex voluntate.

ARTICVLVS III.

Vtrum in morte Christi fuerit facta separatio diuinitatis ab anima.

AD TERTIVM sic procedit. Videtur quòd in morte Christi fuerit facta separatio diuinitatis ab anima. Dicit enĩ Dominus Ioã. 10. Nemo tollit animã meam a me, sed ego pono eam, & iterum sumo eam. Non autem videtur ꝙ corpus animam ponere possit, eam a se separãdo: quia anima non subijcitur potestati corporis, sed potius econuerso. & sic videtur ꝙ Christo, secundum quòd est verbum Dei, conueniat animã suam ponere; hoc autem est eam a se separare. ergo per mortem anima eius fuit a diuinitate separata.

¶ 2 Præt. Athanas.* dicit male dictũ qui totum hominem quem assumpsit Dei filius, denuo assumptum vel liberatũ, tertia die a mortuis resurrexisse non cõfitetur: sed nõ potuit totus homo denuo assumi, nisi aliquando fuerit totus homo a verbo Dei separatus: totus autem homo componitur ex anima & corpore. ergo aliquando fuit facta separatio diuinitatis & a corpore & ab anima.

¶ 3 Præt. Propter vnionem ad totum hominem, filius dei vere dicitur homo. Si ergo soluta vnione animæ & corporis per mortẽ, verbum Dei remansit vnitum animæ sequeretur, quòd vere dici potuisset, filium Dei esse animam: hoc autem est falsum, quia cum anima sit forma corporis, sequeretur ꝙ verbum Dei fuerit corporis forma, quod est impossibile. ergo in morte Christi anima fuit a verbo Dei separata.

¶ 4 Præt. Anima & corpus ab inuicem separata, non sunt vna hypostasis, sed duæ. Si igitur verbum dei remansit vnitum tam corpori quàm animæ Christi, separatis eis ab inuicem per mortem Christi, videtur sequi ꝙ verbũ dei durante morte Christi, fuerit duæ hypostases, quod est inconueniens. non ergo post mortem Christi remansit anima verbo vnita.

SED CONTRA est, quòd dicit Dama.* in 3. lib. Etsi Christus mortuus est vt homo, & sancta eius anima ab incontaminato diuersa est corpore: diuinitas tamẽ inseparabilis ab vtrisque permansit, ab anima dico, & corpore.

RESPON. Dicendum, ꝙ anima vnita est verbo Dei immediatius & per prius quàm corpus, cũ corpus vnitum sit verbo Dei mediante anima, vt supra dictũ est*. Cum ergo verbum Dei non sit separatum in morte a corpore, multo minus separatum est ab anima. Vnde sicut de filio Dei prædicatur id, quod conuenit corpori ab anima separato, scilicet esse sepultũ; ita de eo ī symbolo dicitur, quòd descendit ad inferos, quia anima eius ab eius a corpore separata, descendit ad inferos.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Aug.* exponens illud verbum Ioan. inquirit, cum Christus sit verbum, anima & caro, vtrum ex eo quòd est verbum, ponat animam, an ex eo quòd est animam, an iterum ex eo quòd est caro. Et dicit quòd si dixerimus, quòd verbum Dei animam posuit, sequitur, quòd aliquando anima illa separata est a uerbo, quod est falsũ: mors enim corpus ab anima separauit, a uerbo autem animam separatam nõ dico: si uero dixerimus, quòd ipsa se anima ponat, sequit quòd anima ipsa a se separata sit, quod est absurdum. Relinquitur ergo, quòd ipsa caro animam suã ponit, & iterum eam sumit, nõ potestate sua, sed potestate uerbi inhabitantis carnẽ: quia sicut supra dictum est, ꝙ per mortem non est separata diuinitas uerbi a carne.

AD 2m dicendum, quòd in uerbis illis Athanasius non intellexit, quòd totus homo denuo sit assumptus, id ẽ, omnes partes eius, quasi uerbum dei partes humanæ naturæ depositerit per mortem: sed ꝙ iterato totalitas naturæ assumptæ sit in resurrectione reintegrata per iteratam unionem animæ, & corporis.

AD 3m dicendum, quòd uerbũ dei propter unionem humanæ naturæ, non dicitur humana natura: sed dicitur homo, quod est habẽs humanam naturam. Anima autẽ & corpus sunt partes essentiales humanæ naturæ: unde ꝓpter unionem uerbi ad utrumq; eorum, nõ sequitur quòd uerbum dei sit anima uel corpus: sed quòd sit habẽs animam uel corpus,

AD 4m dicendum, ꝙ sicut Dam.* dicit in 3.li. quòd in morte Christi est separata anima a carne, non est una hypostasis in duas hypostases diuisa: nam & corpus et anima Christi secundum idem ex principio in uerbi hypostasi habuerunt existentiam, & in morte inuicem diuisa, singulum eorum mansit, unam hypostasim uerbi habens. Quare, una uerbi hypostasis, uerbi & animæ & corporis extitit hypostasis: numquam enim neque anima neque corpus propriam habuerunt hypostasim, præter uerbi hypostasim. Vna enim semper uerbi hypostasis, & numquam duæ.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus in triduo mortis fuerit homo.

ADQVARTVM sic procedit. Videtur quòd Christus ī triduo mortis fuerit homo: dicit enim Augustin.* in primo de Trinitate Talis erat illa susceptio, quæ deũ hominem faceret, & hominem

Referuntur sentẽ. dist.

Li.3. orth. fid. c.27. in med.

Ar. præc. in arg.2. & q. 6.ar.1.

Tract. 47. in Ioã. post med. tom.9

Ia corp. ar. intelligit nomine animæ, ipsam animæ substantiam secũdũ seipsam, & ideo uerẽtur inter angustias distinctionum. Planior autem sensus Euãgelici textus est, ītelligere animæ nomine, ipsam quidem animam, non ut in se quædam substantia est, sed ut subsistãtialiter animat: sic. n. anima formaliter sumitur, & absque omni quæstione liquet, quòd ipse dei filius, qui loquitur dicens, ego pono animam meam, posuit animã suam, tollendo animationem illius: tollitur siquidem animare per hoc ipsum, quòd anima separatur a corpore, & iterum sumpsit eam, dũ iterum iunxit animã corpori: ponẽ enim animam formaliter (hoc est ut animã) nihil aliud est quàm mori. Et in hoc sensu pluries inuenitur nominata anima, ut est illud, Pastor bonꝰ animam suam ponit pro ouibus suis, & illud, qui odit animã suam in hoc mũdo, in uitam æternã custodit eam.

¶ Tu autem, qui sermonis formalis non es capax, aut ad plebem loqueris, potes eandem sententiam seruando, glossare animam, hoc est uitam corporalem: sic enim filiꝰ dei posuit animam suam, hoc est uitam suã, & iterum sumpsit eam, & similiter, Pastor bonus ponit uitam suã pro, &c. & sic ãaliis. Hoc in idẽ redit: quia ipsa animatiõe, qua anima animat corpꝰ consistit uita corporea cuiusq; hominis.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ Articulum quartum.*

3.di.22.q.1 articu.1. Et quol. 2. art. 1. Et quo. 3. ar. 4. cor. fi. Et quol. 4. ar. 1. Et op. 3. c. 236. Et opu. 60. ca. 20. fi. *lib. 1. c. 13. circa prin. to. 3

IN titulo Christus significat personã diuini Verbi secundum eam dispositionem, quam de facto habebat in triduo illo, scilicet quòd erat unita animæ & corpori Christi separatis adinuicem.

¶ In corpore tria fiunt, Primo, respondetur quæ sito una conclusione: Dicere Christum in triduo mortis hominẽ fuisse, simpliciter & absolute loquẽdo, erroneum est, Probatur: Ad ueritatẽ mortis hominis uel animalis pertinet, quòd desinat esse homo uel animal, ergo dicere Christum in triduo mortis hominẽ, &c. Antecedens probat: quia mors cõsistit in separatione animæ q̃ complet rationẽ hominis & animalis. Cõsequentia probatur, quia asserere omne illud, ꝓ quod tollitur ueritas mortis Christi, est error contra fidem: quod probatur, quia articulus fidei est de morte Christi, & auctoritate Cyrilli. Secundo dicitur, quòd potest dici Christum in triduo fuisse hominem mortuum. Et in prõptu ratio est: quia ly mortuus, est cõditio diminuens, sicut ly pictus, aut lapideus: tertio excusant Hugo & Magister sentẽtiarum. Omnia clara sunt ex antedictis.

†l.9.c.4. ante med. t.5.

D.906.

Habetur in Cõc.1. Eph. ca.12.

¶ In corpore una cõclusio: In morte Christi non fuit separata deitas ab anima, probatur dupliciter. Primo ratione. Verbum dei non est separatũ in morte a corpore. ergo multo minus ab anima. Probatur sequela: quia anima unita est Verbo immediatius quã corpus. Deinde auctoritate Symboli, Quia descendit ad inferos. Omnia clara sunt ex supradictis.

¶ In responsione ad primũ, aduerte ꝙ responsio secundum expositionem Aug. Christum in triduo mortis hominẽ fuisse, simpliciter & absolute loquẽdo, erroneum est. Potest tamen dici quòd Christus in triduo fuit homo mortuus. Quidam tamen cõfessi sunt Christum in triduo hominem fuisse, dicentes quidem uerba erronea, sed sensum erroris non habentes in fide, sicut Hugo de sancto Vict.* qui ea ratione dixit Christum in triduo mortis fuisse hominem, quia dicebat animam esse hominẽ, quod tamen est falsum, ut in prima parte ostensum est.† Magister etiam sententiarum in 22. dist.* tertii lib. posuit, quòd Christus in triduo mortis fuit homo alia ratione, quia credidit quòd unio animæ & carnis non esset de ratione hominis, sed sufficit ad hoc, quòd aliquid sit homo, ꝙ habeat animam humanam & corpus, siue coniuncta siue non coniuncta: quod etiam patet esse falsum ex his* quæ dicta sunt in 1. parte, & ex his quæ supra dicta sunt† circa modum unionis.

In l.2. de sacra. i. parte c.11 Q.75.ar.4. *l.3.sen.di. 22. parag.1

1.1.qu.75. ar.4 †q.2. art.5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd uerbum dei susceptum animam & carnem unitam, & ideo illa susceptio, fecit deum hominem, & hominem deum: non autem cessauit illa susceptio per separationem uerbi ab anima uel a carne, cessauit tamen unio carnis, & animæ.

AD 2m dicendum, quòd homo dicitur esse suus intellectus, non quia intellectus sit totus homo: sed quia intellectus est principalior pars hominis, in quo uirtualiter consistit tota dispositio hominis: sicut si re

ctor

ctor ciuitatis dicatur tota ciuitas, quia in eo consistit tota dispositio ciuitatis.

AD 3^m dicendum, quòd esse sacerdotem, conuenit homini ratione animæ, in qua est ordinis character: unde per mortem homo non perdit ordinem sacerdotalem, & multo minus Christus, qui est totius sacerdotii origo.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ Articulum quintum.*

Quol.2.ar.1.Et quo.3 ar.4.ad 1.Et quol.4.q.5.

TItulus ut sonat. ¶In corpore ponitur una distinctio bimembris cum conclusionibus duabus iuxta numerum membrorũ. Distinctio est. Simpliciter sumitur duabus significationibus, uel ut significat nullo addito, uel ut significat totaliter. Prima conclusio est, sumendo simpliciter primo mõ: Corpus Christi uiuũ, & mortuũ fuit idẽ numero sipliciter. Probatur, quia fuit idẽ suppositaliter, & sic loquitur Ath. Secunda cõclusio est, sumẽdo simpliciter secundo modo: corpꝰ Christi uiuũ & mortuum non fuit idem numero simpliciter. Probatur primo, quia uita est de essentia corporis uiuentis: quia est prædicatũ essentiale & nõ accidẽtale. Probatur secundo ex oppositio: quia si dicere tur remãsisse totaliter idẽ, sequeretur ꝙ non esset corruptum corruptione mortis, qđ est hæresis Gaianitarum. Et ad hoc asseruntur auctoritates.

1.5.me.tex.12.to.3

li.a. de anima, text. 9. & 7. meta. tex.35:to.2 & 3.

Circa med. illius. Inci. Ego arbitrabar.

¶ Aduerte hic, quòd Auctoris doctrina ꝙ cedit ex suppositauni tate formæ substãtialis in homine: tenentes .n. plures formas in homine (puta formã corporeitatis aũt missi, cui superadditur anima) euaderẽt consequentiã in litera factam, dicendo quòd in morte Christi facta est separatio animæ a corpore, & sic fuit ibi corruptio mortis, sed corpꝰ remãsit cũ illamet corporeitatis forma quã prius habebat, & proterea corpꝰ Christi, inquãtum corpus remansit totaliter idẽ numero, & dicere hoc, nulla ẽ hæresis. Et ad Philosophiam declinãdũ esset, si hoc

l.2.Topi.in fi.illius t.1.

ARTICVLVS V.

Vtrum fuerit idem numero corpus Christi uiuentis & mortui.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd nõ fuerit idem numero corpus Christi uiuentis, & mortui. Christus enim uere mortuus fuit, sicut & alii homines moriuntur: sed corpus cuiuscumque alterius hominis, non est simpliciter idem numero mortuum & uiuum: quia differunt essentiali differentia. ergo neq; corpus Christi, est simpliciter idẽ numero mortuum & uiuum.

¶ 2 Præt. Secundum Philos.*in 5. Metaphysic. Quæcumque sunt diuersa specie, sunt etiam diuersa numero: sed corpus Christi uiuum, & mortuũ, fuit diuersum specie, quia non dicitur oculus aut caro mortui nisi æquiuoce, ut patet per Philosophum in 2. de Anima, & 7. Metaphysi.*ergo corpus Christi non fuit simpliciter idem numero uiuum & mortuum.

¶ 3 Præt. Mors est corruptio quædam: sed illud quod corrũpitur corruptione substantiali, postquã corruptum est, iam non est: quia corruptio est mutatio de esse in nõ esse. Corpus ergo Christi postquã mortuum fuit, non remansit idem numero, cum mors sit substantialis corruptio.

SED CONTRA est, quòd Athanas.* dicit in Epistola ad Epictetum: Circunciso corpore, & potato, & manducante, & laborante, & in ligno affixo, erat impassibile & incorporeum dei uerbũ, hoc erat in sepulchro positum: sed corpus Christi uiuum fuit circunciſum & in ligno affixum. Corpus autem Christi mortuum fuit positum in sepulchro. ergo hoc idem corpus, quod fuit uiuum, fuit etiam mortuum.

RESPON. Dicendum, quòd hoc quod dico simpliciter, põt accipi dupliciter. Vno modo, secũdũ quòd simpliciter idẽ ẽ, quod absolute: sicut simpliciter dicitur quod nullo addito dicitur, ut Philos.* dicit. Et hoc modo corpus Christi mortuũ et viuũ, simpliciter fuit idẽ numero: dicitur.n. aliquid esse idẽ numero simpliciter, quia ẽ suppositum idem. Corpus autẽ Christi uiuũ & mortuũ, fuit suppositum idẽ: quia nõ habuit aliam hypostasim uiuum & mortuum, præter hypostasim uerbi dei, ut supra dictũ est* & hoc modo loquitur Athan.† in auctoritate inducta. Alio modo simpliciter idem est, quod omninovel totaliter, et sic corpus Christi mortuum & uiuũ non fuit simpliciter idem numero, quia non fuit totaliter idem, cum uita sit aliquid de essentia corporis uiuentis: est enim prædicatum essentiale, non accidẽtale: unde consequens est, ꝙ corpus, quod definit esse uiuum, non totaliter idem remaneat: si autem diceretur ꝙ corpª Christi mortuũ totaliter idem remaneret, sequeretur ꝙ nõ esset corruptũ, corruptione dico [d] mortis: quod est hæresis Gaianitarum, ut Isido.* dicit & habetur in Decretis† 24.qu.3. Et Damas.* dicit in 3. lib. ꝙ corruptionis nomen duo significat, uno modo separationẽ aiæ a corpore, & alia huiusmodi, alio modo perfectã dissolutionem in elemẽta. ergo incorruptibile dicere corpus Domini secundum Iulianum, & Gaianum, secundum primũ corruptionis modum ante resurrectionem, est impium, quia corpus Christi non esset consubstantiale nobis, nec inveritate mortuum esset, nec secundũ ueritatem saluati essemus: secundo autem modo corpus Christi fuit incorruptum.

Ar.2.huius q. †In argũt. contra.

D.906. Isid.8.etymol.c.5. † In Decret. 24.q.3.cap. Quidã aũt hæretici a me- *Dam.li.3. c.28.in pũ.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ corpus mortuum cuiuscumq; alterius hominis, non remanet unitũ alicui hypostasi permanenti, sicut corpus Christi mortuũ. Et ideo corpus mortuum cuiuscũq; alterius hominis, [a] non est idem simpliciter, sed ſm quid: quia ẽ idem secundum materiam, non autem idem secundũ formam. Corpus autem Christi remanet idem simpliciter propter identitatem suppositi, ut dictum est.†

D.404. In corpar.

AD 2^m dicendum, ꝙ quia idem numero dicitur aliquid secundum suppositum, idem autẽ specie est idẽ secundum formam, ubicumq; suppositum subsistit in una sola natura, oportet ꝙ sublata unitate speciei, auferatur unitas numeralis: sed hypostasis uerbi dei subsistit in duabus naturis, & ideo quamuis in Christo nõ remaneat corpus idẽ ſm speciẽ humanæ naturæ, remanet tamen idẽ numero secundũ suppositũ uerbi dei.

AD 3^m dicendum, quòd corruptio & mors non cõpetit Christo ratione suppositi, secundum quod attẽditur unitas, sed ratione naturæ, secundum quam inuenitur differentia mortis & uitæ.

ARTICVLVS VI.

Vtrum mors Christi aliquid operata sit ad nostram salutem.

ADSEXTVM sic proceditur. Videt ꝙ mors Christi nihil operata sit ad nostram salutem. Mors enim est quædã priuatio: est enim priuatio uitæ; sed priuatio, cum non sit res aliqua, non habet aliquam uirtutem agendi. ergo non potuit aliquid operari ad nostram salutem.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ sextum.*

TItulus ut sonat. Inf.qu.52. ar.2.con.Et distinctio bimẽbris cũ q.56.art.1. cõclusionibꝰ tribus. ad 4. Et ad Distinctio est ꝑ mor Gal.1

te, uel in fieri, uel in facto esse. Prima conclusio est: De morte Christi in fieri, idẽ est iudiciũ qđ de passione Christi, Declaratur, quia mors ī fieri, fuit ipsa passio Christi: secũda cõclusio ẽ. Mors Christi in facto esse nõ potuit operari sal. utẽ nostrã per modũ meriti, sed efficiẽtiæ prima pars in litera nõ probatur: secũda probatur; Per mortẽ deitas non est separata a carne. ergo quicqd circa carnẽ Christi ab anima separatã cõtigit, fuit nobis salutiferũ uirtute Dei tatis unitæ: tertia cõclusio est: Mors Christi operata est destructione utriusq; nostræ mortis. s. animæ & corporis. Probat: Mors christi fuit priuatio propriæ uitæ, ergo effectus eius ꝓprie est remotio nostrorũ impedimẽtorũ æternæ uitæ. ergo est ſmotio utriusq; mortis nr̃æ. Prima consequẽtia probatur: qa cõsideratur ꝓprie alicuius effectꝰ ſm similitudinẽ causæ: secũda uero, qa utraq; mors cõrariatur æternæ nr̃æ saluti cõsummatę. Et cõfirmat cõclusio auctoritatibꝰ.

L.4.c.3. circa fi.to.3

¶ Aduerte hic, quòd mors in facto esse, se tenet ex parte corporis: nõ.n. dicitur anima mortua, sed corpus dicitur, & ẽ mortuũ. Et quia corpus Christi mortuũ erat inanimatũ, & meritũ principaliter cõsistit in actu animæ, ideo Auctor in litera pro constãti, ꝓ se noto, reliquit primã partẽ secũdæ cõclusionis. s. ꝙ mors Christi in facto esse nõ ꝓfuit meritorie: erat.n. in corpore mortuo, i quo nullũ erat principiũ merẽdi. Et quia erat in illo corpore mortuo principiũ efficiẽdi. s. deitas, ideo asseritur ꝙ efficere potuit. ex eo nãq; ꝙ ẽ ita corpore Christi ut instrumẽto utebatur, consecutũ est, ut corpore illo affecto priuatione uitæ usa est, ut organo ad causandã in nobis destructionẽ utriusq; mortis, iuxta illud: Qui mortem nostrã moriendo destruxit.

Quæst.49

A mortem, propter delicta nostra) & mors corporis, quæ consistit in separatione animæ, secundum illud primæ ad Corinthio.15. Absorpta est mors in uictoria.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd mors Christi est operata salutem nostram ex uirtute diuinitatis unitæ, & non ex sola ratione mortis.

B AD 2^m dicendum, quòd mors Christi secundum quòd consideratur in facto esse, etsi non est ad nostram salutem operata per modum meriti; est tamen operata per modum efficientiæ, ut dictum est.*

AD 3^m dicendum, quòd mors Christi fuit quidem corporalis: sed corpus illud fuit instrumentum diuinitatis sibi unitæ, operans in uirtute eius etiam mortuum.

C QVÆSTIO LI.

De sepultura Christi, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de sepultura Christi.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

D ¶ Primo, Vtrum conueniens fuerit Christum sepeliri.

¶ Secundo, De modo sepulturæ eius.

¶ Tertio, Vtrum corpus eius fuerit in sepulchro resolutum.

¶ Quarto, De tempore quo iacuit in sepulchro.

ARTICVLVS. I.

Vtrum fuerit conueniens Christum sepeliri.

E AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens Christũ sepeliri. De Christo.n. dicitur in Psal.87. Factus est sicut homo sine adiutorio, inter mortuos liber: sed in sepulchro includuntur corpora mortuorũ, qđ uidetur esse contrarium libertati. ergo nõ uidetur fuisse conueniẽs, quòd corpus Christi sepeliretur.

¶ 2 Præt. Nihil circa Christum fieri debuit, quod nõ esset salutiferum nobis: sed in nullo uidetur ad salutem hominum pertinere, ꝙ Christus fuit sepultus. ergo non fuit cõueniens Christum sepeliri.

¶ 3 Præ. Inconueniens esse uidetur, quòd deus qui est super cælos excelsus, in terra sepeliretur: sed illud

Inf. qu. 52. ar.4. Et op. 3. ca. 241. & 242. Et op.60.c 20. princ. Et 1. Corinth.15 l.1.c.3

¶ Sed occurrunt hic duo dubia. Primũ ẽ, an mors Christi in facto esse fuerit meritoria ex parte aiæ. Secundũ est, quomodo saluatur similitudo ĩter effectũ & causam in tertia cõclusione, quum potius uideatur oppositum.

¶ Ad primũ dicitur, ꝙ mors in facto esse sumi põt dupliciter: primo, secundũ se sola, alio modo, ut terminat fieri. Et mors quidem ut terminat fieri, cadit sub merito uno & eodem, sub quo cadit suũ fieri, uno .n. & eodẽ actu martyr uult se occidi & occisum esse. Et sic pretiosa est in conspectu domini mors sanctorũ eius, & sic mors Christi fuit meritoria: sed litera nõ loquitur sic de morte Christi: sed primo modo. s. secũdum se sola, prout est separata anima a corpore, & sic ex nulla parte inuenitur ratio meriti, quũ nec actus elicitus, nec actꝰ imperatus animę sit meritorius ad finem, scilicet ad uitam nostrã, nos perducat.

In corp. ar.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæprimæ Articulum primum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore una cõclusio: Conueniens fuit Christum sepeliri. Probatur triplicitер. omnia sũt clara.

¶ Super

quod conuenit corpori Christi mortuo, attribuitur F deo, ratione unionis. ergo inconueniens uidetur, Christum fuisse sepultum.

SED CONTRA est, quòd Dominus dicit Mat. 26 de muliere quæ eum inunxerat, Opus bonum operata est in me, & postea subdit: Mittens enim hoc unguentum in corpus meum, ad sepeliendum me fecit.

RESPON. Dicendum, quòd conueniens fuit Christum sepeliri. Primo quidem, ad comprobandum ueritatem mortis: non enim in sepulchro aliquis ponitur, nisi quando iam de ueritate mortis constat: unde & Marci. 15. legitur, quòd Pilatus antequam cõcederet Christum sepeliri, diligenti inquisitione cognouit eum mortuum esse. Secundo, quia per hoc quòd G Christus de sepulchro resurrexit, datur spes resurgendi per ipsum, his qui sunt in sepulchro, secundum illud Ioan. 5. Omnes qui in monumentis sunt, audient uocem filii dei, & qui audierint uiuent. tertio, ad exemplum eorum, qui per mortem Christi, spiritualiter moriuntur peccatis, qui scilicet absconduntur a conturbatione hominum: unde dicitur Colos. 3. Mortui estis, et uita uestra abscondita est cum Christo in deo: unde & baptizati, qui per mortem Christi moriuntur peccatis, quasi consepeliuntur Christo, per immersionem, secundum illud Roma. 6. Consepulti sumus cum Christo, per baptismum in mortem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus sepultus, se inter mortuos liberum fuisse fatetur, in hoc quòd per inclusionem sepulchri, non potuit im- H pediri, quin ab eo resurgendo exiuerit.

AD 2^m dicendum, quòd sicut mors Christi efficienter operata est nostram salutem, ita etiam & eius sepultura: unde Hieronym. dicit super Mar. Sepultura Christi resurgimus. Et Isaiæ. 53. super illud, Dabit impios pro sepultura, dicit glo. *id est, gentes, quæ sine pietate erant, deo patrique dabit: quia mortuus & sepultus eos acquisiuit. Glo. ordi. ibi. d habet.

AD 3^m dicendum, quòd sicut dicitur in quodam sermone concilii Ephesini, nihil horum quę saluãt homines, iniuriam deo facit, quę ostendunt eum nõ passibilem, sed clementem. Et in alio sermone eiusdem cõcilii legitur: Nihil putat iniuriam deus, quod est occasio salutis hominibus: tu quidem non ita uilẽ dei naturam arbitraberis, tamquam quæ aliquando subiecta possit esse iniuriis. I

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ primæ Articulum secundũ.*

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienti modo Christus fuerit sepultus.

TItulus Modi nomine utitur, pro conditionibus obseruatis in sepeliendo corpus Christi.

¶ In corpore una conclusio: Modus sepulturæ Christi fuit conueniens quãtum ad tria. Omnia sunt clara.

¶ In responsione ad ultimum, addę quòd excisio sepulchri in petra, immobile sepulchrum reddens, ad perpetuitatem testimonii de morte Christi apud terrigenas spectat. Nec solum testari illud uidemus mortẽ Christi, sed uirtutem; qua ipsum sepulchrum inter hostes fidei gloriosum seruatur: fuit enim & est tot sæculis in manibus infidelium.

AD SECVNDVM sic procedi tur. Videtur non conueni enti modo Christum fuisse sepultum. Sepultura enim eius respondet morti ipsius: sed Christus fuit passus mortem abiectissimam, secundum illud Sapient. 2. Morte turpissima condemnemus eum. ergo inconueniens uidetur fuisse, quòd Christo exhibita fuit honorabilis sepultura, inquantum a magnatibus fuit tumulatus, scilicet a Ioseph ab Arimathia, qui erat nobilis Decurio (ut habetur Mat. 15.) & a Nicodemo, qui erat princeps iudæorum, ut habetur Ioã. 3. K

¶ 2 Præt. Circa Christum non debuit aliquid fieri, quod esset superfluitatis exemplum. Videtur autẽ superfluitatis fuisse, quòd ad sepeliendum Christum Nicodemus uenit ferens misturã myrrhę, & aloes quasi libras centum (ut dicitur Ioan. 19.) præsertim cum mulier præuenerit corpus eius ungere in sepulturam, ut dicitur Marci. 14. non ergo fuit hoc conuenienter circa Christum factum.

¶ 3 Præt. Non est conueniens, ut aliquod factum sibiipsi sit dissonũ: sed sepultura Christi fuit simplex ex una parte: quia scilicet Ioseph inuoluit corpus eius in sindone munda (ut dicitur Mat. 27.) nõ autem auro aut gemmis, aut serico, ut Hieron.* ibidem dicit: ex alia ve ro parte uidetur, fuisse ambitiosa, inquantum eum cũ aromatibus sepelierunt. ergo uidetur non fuisse conueniens modus sepulturæ Christi. *Su. hoc uer bo. 6. Mat. 17. to. 9

¶ 4 Præt. Quæcumque scripta sunt, præcipue de Christo, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut dicitur Ro. 15. sed quædam scribuntur in Euangeliis circa sepulchrum Christi, quæ in nullo uidentur ad nostram doctrinam pertinere: sicut quòd fuit sepultus in horto, quòd in monumento alieno, & nouo, & excisо in petra. Inconueniens ergo fuit modus sepulturæ Christi.

SED CONTRA est, quòd dicitur Isa. 11. Et erit sepulchrum eius gloriosum.

RESPON. Dicendum, quòd modus sepulturæ Christi ostenditur esse conueniens quantum ad tria. Primo quidem, quantum ad confirmandam fidẽ mortis & resurrectionis ipsius: secundo, ad commendandam pietatem eorum, qui eum sepelierunt: unde Augustinus* dicit in 1. de Ciuitat. dei: Laudabiliter commemorantur in euangelio, qui corpus eius de cruce acceptum, diligenter atque honorifice tegendum sepeliendumque curarunt: tertio, quantum ad mysterium, per quod informantur illi qui Christo consepeliuntur in mortem. * l. 1. c. 13. circa med. l. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd circa mortem Christi commendantur patientia, & constantia ipsius, qui mortem est passus, & tanto magis quanto mors fuit abiectior: sed in sepultura honorifica cõsideratur uirtus morientis, qui contra intentionem occidentium etiam mortuus honorifice sepelitur, & præfiguratur deuotio fidelium, qui erant Christo mortuo seruituri.

AD 2^m dicendum, quòd in hoc, quòd Euangelista dicit, Quòd sepelierunt eum, sicut mos est iudæis sepelire (sicut Aug.* dicit super Ioan.) admonuit in huiusmodi officiis, quæ mortuis exhibentur, morem cuiuslibet gentis esse seruandum. Erat autem istius gentis consuetudo, ut mortuorum corpora uariis aromatibus condirentur, ut diutius seruarentur illæsa: unde & in tertio de doctrina Christiana dicitur, * quòd in omnibus talibus, non usus rerum, sed libido utentis in culpa est. Et postea subdit, † quòd in aliis personis plerumq; flagitiũ est: in diuina uel prophetica persona, maxime cuiusdam rei signum est. Myrrha enim, & aloes propter sui amaritudinem significant pœnitentiam, per quam aliquis in seipso Christum conseruat absque corruptione peccati: odor autem aromatum significat bonam famam. Tract. 120. in euãg. Io. a medio t. 9 * l. 3. c. 12. parum a prin. tom. 1 † Eod. loco nunc dicto.

AD 3^m dicendum, quòd myrrha & aloes adhibebantur corpori Christi, ut immune a corruptione seruaretur, quod uidebatur ad quandam necessitatem pertinere. Vnde datur nobis exemplum, quòd licite possumus aliquibus pretiosis uti medicinaliter pro necessitate nostri corporis conseruandi, sed inuolutio corporis pertinebat ad solam quandam decentiã honestatis, & in talibus, simplicibus debemus esse cõtenti. Per hoc tamen significabatur (vt Hier.* dicit) q̃ ille in sindone munda inuoluit Iesum, qui mẽte pura eũ susceperit. Et hinc, vt Beda dicit sup Mar. † Ecclesiæ mos obtinuit, vt sacrificium altaris non in serico, neque in panno tincto, sed in lino terreno celebretur: sicut corpus domini est in sindone munda sepultum. *Sup. illud Mat. 27. to mo. 9. Beda i præ dictũ verb. Marc. c. 44. fecũd. ord. Bedæ, non procul a fi. † Eccle. dist. 1. Sacrificium.

AD 4^m dicẽdum, quòd Christus sepelitur in horto, ad significandum quòd per mortem & sepulturam B ipsius, liberamur a morte, quam incurrimus per peccatum Adæ in horto paradisi commissum. Ideo autẽ Saluator in aliena ponitur sepultura (vt Aug.* dicit in quodam sermone) quia pro aliorum moriebatur salute: sepulchrum autem mortis est habitaculũ. Per hoc etiam considerari potest paupertatis abundantia pro nobis susceptæ: nam qui domum in vita non habuit, post mortem quoque in alieno sepulchro recõditur, & nudus existens a Ioseph cooperitur. In nouo autem ponitur monumento (vt Hieron.* dicit) ne post resurrectionem, ceteris corporibus remanẽtibus, surrexisse alius fingeretur. Potest autem & nouũ sepulchrũ, Mariæ virginalem uterum demõstrare. Per hoc etiam datu intelligi, quòd per Christi sepulturam omnes in nouamur morte & corruptione destructa. In monumento autem excisо in petra conditus est (vt Hiero. † dicit) ne si ex multis lapidibus ædificatum fuisset, tumuli fundamentis suffossis ablatus furto diceretur. unde & saxum magnum quod appositum fuit, ostendit quòd non absque auxilio plurimorum sepultura potuisset referari. Si etiam sepultus fuisset in terra, dicere poterant, suffoderunt terram, & furati sunt eum, sicut Aug.* dicit. Significatur autem mystice per hoc, (vt Hila. † dicit) quòd per Apostolorum doctrinam in pectus duritiæ gentilis quodam doctrinæ opere excisum, Christus infertur, rude. & nouum, & nullo antea ingressũ timori Dei peruium. Et quia nihil præter eum oportet in pectora nostra penetrare, lapis ostio aduoluitur. & sicut Origẽ.* dicit, non fortuito scriptum est, quòd Ioseph inuoluit corpus Christi sindone munda, & posuit in monumẽto nouo, & quòd aduoluit lapidem magnum, quia omnia quæ sunt circa corpus Iesu, munda sunt, & noua, & valde magna. Sup. Quæstionis quinquagesimæprimæ Articulum tertium. * Super Mat. hom. 88. † Hom. 33. in Mat. in vlt. fol. hom. to mo. 3. In vig. Pasc. in serm. 2. a med. to. 10. † Hila. can. vlt. in Mat. non multũ procul a fi. * Sup. illud Mat. 27. tomo. 9. † Super Mat. hom. 88. In Inf. q. 53. a. 1. cor. & ad 1. & 3. dist. 21. q. 1. art. 2. & q. 2. ar. 1. ad 2. Et 9. u 3. Cap. 241. Et op. 60. c. 20. Sermo. 2. in vigi. Paschę qui est 133 in ordine post med. tom. 10. Super hoc verbũ Mat. 27. tom. 9. Supr. hoc vero. Mat. 27. tom. 9.

ARTICVLVS III.

Vtrum corpus Christi in sepulchro fuerit incineratum.

TItulus clarus. ¶ In corpore una conclusio: Non fuit cõueniens, corpus Christi putrefieri aut incinerari. Probatur dupliciter. Primo, putrefactio prouenit ex infirmitate naturæ illius corporis nõ potentis corpus amplius in unum continere. ergo Christus, ne mors eius infirmitati naturæ ascriberetur, noluit corpus suum resoluiAntecedens patet. Consequentia probat, quia mors Christi non debuit esse ex infirmitate naturæ, sed uoluntaria: in cuius signũ non morbo, sed passione uoluntarie susceptа mortuus est. Secundo, probatur, quia ad ostensionẽ diuinæ uirtutis uoluit corpus suum in corruptum permanere. Et ad hoc affertur auctoritas Chrysostomi. Ar. 1. huius quæst.

¶ Circa primam rationem dubiũ occurrit, quia imperti nens uidetur. Nam siue i corpore Christi fuerit aliqua putrefactio, siue nõ, cõstabat quòd ex uiolenta passione, non ex naturæ infirmitate mortuus erat, quia passus est in cruce iuuenis. Lib. 3. orth. fid. c. 28.

¶ Ad hoc dicitur, q̃ putrefactio cadaueris attestatur infirmitati naturæ p̃sentis & præteritę. Nam corpora ita compacta, vt naturalis complexio uigorosa sit & uiua & mortua, putrefactiuis resistunt magis aliis, & propterea si putrefactio cadaueris accidisset i Christi corpore, testimonium infirmitatis naturæ in Christo monstraretur, tamquam impotentis, prius amplius tenere corpus uiuũ, & postea incorruptũ, & consequenter q̃ mors Christi accidisset, etiam si noluisset. Et sic imputrefactio, corporis mortui non est impertinens: sed idoneum testimonium uoluntariæ mortis, & putrefactio fuisset testis mortis, nõ uoluntariæ: sed necessariæ ex debilitate naturæ. Ex supradictis namque patet, q̃ Christus licet crucifixus, mortuus tamẽ est, quia uoluit: in cuius signum clamans expirauit. Q. præc. 2. 1. ad 2. In trac. quĩ dicitur, ad uersus gentiles demõstratio, q̃ Christus sit Deus. parũ ante med. tom. 5. In corp. ar. & q. 50. ar. 1.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd corpus Christi, E in sepulchro fuerit incineratum. Sicut enim mors est pœna peccati primi parentis, ita etiam & incineratio: dictum est enim primo homini post peccatum, Puluis es, & in pulverem reuerteris, vt dicitur Gen. 3. Sed Christus mortem sustinuit, vt nos a morte liberaret. ergo etiam i cinerari debuit corpus eius, vt nos ab incineratione liberaret.

¶ 2 Præt. Corpus Christi fuit eiusdẽ naturæ cũ corporibus nostris: sed corpora nostra statim post mortem A resolui incipiunt, & ad putredinẽ disponuntur, quia exhalante calido naturali, superuenit calor extraneus, qui putrefactionem causat. ergo uidetur q̃ similiter in corpore Christi acciderit.

¶ 3 Præt. Sicut dictum est,* Christus sepeliri uoluit, vt daret hominibus spem resurgendi etiã de sepulchris. ergo etiam incinerationem pati debuit, vt spem resurgendi incineratis post incinerationem, daret.

SED CONTRA est, quod in Psalm. 15. dicitur, Non dabis sanctum tuum uidere corruptionem: quod Damas.* exponit in 3. lib. de corruptione, quæ est per resolutionem in elementa.

RESPON. Dicendum, quòd non fuit conueniens corpus Christi putrefieri, vel quocumque modo incinerari: quia putrefactio cuiuscumque corporis prouenit ex infirmitate naturæ illius corporis, quæ non potest amplius corpus cõ C tinere in unum. Mors autem Christi (sicut supra dictum est*) non debuit esse ex naturæ infirmitate, ne crederetur non esse uoluntaria. & ideo non ex morbo, sed ex passione illata uoluit mori, cui se obtulit sponte. Et ideo Christus, ne mors eius, naturæ infirmitati ascriberetur, noluit corpus suum qualitercumque putrefieri, aut qualitercũque resolui: sed ad ostensionẽ virtutis diuinę uoluit corpus illud incorruptum permanere. unde Chry.* di D cit, quòd uiuentibus alijs hominibus, his scilicet, qui egerunt strenue, arridenti propria gesta: his autem pereuntibus, pereunt: sed in Christo est totum cõtrarium. nam ante crucem omnia sunt męsta & & infirma: vt autem crucifixus est, omnia clariora sunt facta, vt noscas non purum hominem crucifixum.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ Christus, cum non esset subiectus peccato, neq; morti erat obnoxius, neq; incinerationi, voluntarie tamen mortem sustinuit propter nostrã saluté, ſm ratiões supradictas. * Si autẽ corpus eius fuisset putrefactũ vel resolutũ, magis hoc fuisset in detrimentũ salutis humanæ: dũ non crederetur in eo esse virtus diuina. unde ex p̃sona eius in Psal. 29. dicitur, Quæ utilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem? quasi dicat, Si corpus meũ putrescat, perdet effusi sanguinis utilitas.

AD 2^m dicendum, quòd corpus Christi, quantũ ad conditionem naturæ passibilis putrefactibile fuit: licet non quantum ad meritum putrefactionis, quod est peccatum, sed virtus diuina corpus Christi a putrefactione præseruauit, sicut & resuscitauit a morte.

AD

AD 3^m dicendum, quòd Christus de sepulcro resurrexit virtute diuina, quæ nullis terminis coarctatur. Et ideo hoc, quòd a sepulcro surrexit, sufficiens argumentum fuit, quòd homines erant resuscitandi uirtute diuina non solum de sepulcris, sed etiam de quibuscumq; cineribus.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ primæ Articulum quartum.*

IN corpore una cõclusio: Conueniẽs fuit quòd Christus duabus noctibus & una die esset ĩ sepulchro, Probatur 1 Tẽpus, quo Christus fuit in sepulcro, effectum mortis eius repræsentat: sed effectus est duplex, nostra mors tenebrosa destructa, & ipsa mortis eius lux est causa. ergo conueni enter una die & duabus noctibus mansit in sepulcro. Omnia clara sunt.

¶ In resp̃onsione ad primũ, aduerte q̃ auctoritas Ecclesiæ indubie credẽtis Christum surrexisse prima sabbathi in mane uel circa, & inde diem resurrectionis diem Dominicũ nominauit, elidit omnes nouitates præsumentiũ hoc in dubiũ reuocare, & exponere Euangelistas suo sensu. Et propterea tales nõ audiẽdi, sed uitãdi sunt a piis Ecclesiæ auribus.

¶ In eadem resp̃onsione aduerte nouitiæ, q̃ quilibet triũ naturaliũ dierũ mortis Christi, numeratur, accipiendo noctem pro prima parte eius: sexta feria. n. incipit a nocte terminante diẽ Iouis, & similiter sabbathũ incipit a nocte terminante feriam sextã, & similiter Dominica incipit a nocte in qua Christus surrexit. Dies vero creationis mundi numeratur, incipiendo a die ut a prima parte, ita quòd mane incipit dies, & durat usque ad aliud mane exclusiue: secũda siquidẽ pars eius est nox. Et hoc notatur quũ dr, factũ est uespe & mane dies unus: a termino, n. lucis diurnæ dixit, Et factũ ẽ uespere, & a termino nocturnarũ tenebrarũ subiunxit, & mane,

Inf. qu. 52. ar. 4 cor. & q. 53. art. 2. cor. Et opu. 3. c. 243. Et opu. 60. ca. 20. Et 1. cor. 15 l. 1.

*Ho. 21. in euange. declinãdo ad fin.

l. 4. c. 5. post med. t. 4.

ar. 6. q. præ.

t. c. 23. t. 4

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus fuerit in sepulcro solum una die, & duabus noctibus.

AD QVARTVM sic procedit. Videtur quòd Christus non fuerit in sepulcro solum una die, & duabus noctibus. Dicit enim ipse Matth. 12. Sicut fuit Ionas in uẽtre ceti tribus diebus & tribus noctibus, ita Filius hominis erit in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus: sed in corde terræ fuit in sepulchro existens. non igitur fuit in sepulcro solum una die & duabus noctibus.

¶ 2 Præter. Gregor.* dicit in Hom. Paschali, quòd sicut Samson abstulit media nocte portas Gazæ, ita Christus media nocte auferẽs portas inferni, resurrexit: sed postquã resurrexit, non fuit in sepulcro. ergo non fuit in sepulcro duabus noctibus integris.

¶ 3 Præter. Per mortem Christi lux præualuit tenebris: sed nox ad tenebras pertinet, dies autem ad lucem. ergo cõuenientius fuit, quòd corpus Christi fuerit in sepulchro duobus diebus & vna nocte, quàm econuerso.

SED CONTRA est, quòd sicut Augustinus* dicit in 4. de Trinitat. a vespere sepulturæ usq; ad diluculum resurrectionis triginta sex horæ sunt, ideſt nox tota cum die tota & nocte tota.

RESPON. Dicendum, quòd ipsum tempus, quo Christus in sepulchro mansit, effectum mortis eius repræsentat. Dictum est autem supra,* quòd per mortẽ Christi liberati sumus a duplici morte, scilicet a morte animæ & a morte corporis, & hoc significatur per duas noctes, quibus Christus in sepulcro permansit: mors autem eius, quia non fuit ex peccato prouenies, sed ex charitate suscepta, non habuit rationem noctis, sed diei, & ideo significatur per diem integrũ, quo Christus fuit in sepulcro. & sic conueniens fuit, quòd Christus una die & duabus noctibus esset in sepulcro.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Augustinus* dicit in lib. de consensu euangelistarum, quidam modum loquutionis scripturæ nescientes, noctem voluerunt annumerare tres illas horas a sexta vsque ad nonam, quibus sol obscuratus est, & diem, tres horas alias, quibus iterum terris est reddi tus, id est a nona vsque ad Occasum: sequitur enim nox futuri sabbathi, qua cum suo die computata erunt iã duæ noctes & duo dies. Post sabbathum autem sequitur nox primi sabbathi, id est illucescẽtis diei dominici, in qua tunc Dominus resurrexit, & ita adhuc non constabit ratio trium dierum, & triũ noctium. Restat ergo, ut hoc inueniatur, illo scripturarum usitato loquendi modo, quo a parte totũ intelligitur, ita scilicet quòd vnam noctem, & vnam diem accipiamus pro uno die naturali. Et sic primus dies computatur ab extrema parte sui, qua Christus in sexta feria est mortuus & sepultus: secundus autem dies est integer cum 24. horis nocturnis & diurnis, nox autem sequens pertinet ad tertium diem: sicut enim primi dies propter futurum hominis lapsum, a luce in noctem, ita isti propter hominis reparationem, a tenebris computantur in lucem.

AD 2^m dicendum, quòd sicut Augustin.* dicit in 4. de Trinitat. Christus in diluculo resurrexit, in quo aliquid lucis apparet, & adhuc tamen aliquid remanet tenebrarum noctis: vnde de mulieribus dicitur, Ioan. 20. quòd cum adhuc essent tenebræ, venerunt ad monumentum. Ratione ergo harum tenebrarum Gregor.* dicit Christum media nocte surrexisse: non quidem diuisa nocte in duas partes æquales, sed infra ipsam noctem: illud enim diluculum, & pars noctis & pars diei dici potest propter conuenientiam, quam cũ vtroque habet.

AD 3^m dicendum, quòd intantũ lux in morte Christi præualuit (quę significatur per vnam diem) quòd tenebras duarum noctium, id est duplicis mortis nostræ remouit, vt dictum est.

Hom. 21. in euang. non remota ſ.

I

In corp. ſ.

QVAESTIO LII.

De descensu Christi ad inferos, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de descẽsu Christi ad inferos.

Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primo, Vtrum fuerit conueniens Christum ad inferos descendere.

¶ Secundo, In quem infernum descenderit.

¶ Tertio, Vtrum totus fuerit in inferno.

¶ Quarto, Vtrum aliquam moram ibi traxerit.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ secundæ Articulum primũ.*

TItulus clarus.

¶ In corpore una conclusio: Conueniens fuit Christum ad inferos descendere. Probatur tripliciter, Prima ratio completur ex resp̃onsione ad primũ. Secunda ratio, completur ex resp̃onsione ad secundum. Resp̃onsio ad tertiũ de motu Angelorum satis in Cõmenta. 1. partis tractata est.

¶ Super

¶ Quinto, Vtrum sanctos Patres ab inferno liberauerit.

¶ Sexto, Vtrum damnatos ab inferno liberauerit.

¶ Septimo, Vtrum liberauerit pueros in peccato originali defunctos.

¶ Octauo, Vtrum liberauerit homines de purgatorio.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fuerit conueniens, Christum ad infernum descendere.

3. d. 22. q. 2. ar. 1. q. 1. Et cp. 3. c. 242. & op. 60 c. 21. princip. *Epiſ. 99. in ter princ. & dit ad aliquod malum: quia nec animæ iustorũ ad alimed. tom. 2

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens Christum ad infernum descendere. Dicit enim Aug.* in Epistol. ad Euodium, Nec ipsos quidem inferos uspiam scripturarum in bono appellatos potui reperire: sed anima Christi non descendit ad aliquod malum: quia nec animæ iustorũ ad alimed. tom. 2 quod malum descendunt. ergo uidetur quòd non fuerit conueniens, Christum ad inferos descendere.

¶ 2 Præt. Descendere ad inferos, non potest Christo conuenire secundum diuinam naturam (quæ est omnino immobilis) sed solum conuenire potest ei, secundum naturam assumptam. Ea uero, quæ Christus fecit uel passus est in natura assumpta, ordinantur ad humanam salutem, ad quam non uidetur necessarium fuisse, quòd Christus descenderit ad inferos: quia per passionem suam, quam in hoc mundo sustinuit, nos liberauit a culpa & pœna, ut supra dictũ

Q. 50. art. 6 est.* non igitur fuit conueniens, quòd Christus ad infernum descenderet.

¶ 3 Præter. Per mortem Christi separata est anima a corpore eius, quod quidem ĩ sepulcro positum fuit, ut supra habitum est.* Non autem uidetur, quòd secũdum animam solam ad infernum descenderit: quia anima, cum sit incorporea, non uidetur quòd localiter possit moueri: hoc enim est corporum, ut probatur in

l. 6. phy. te. 32. t. 2 sexto Phys.* descensus autem motus corporalem importat. non ergo fuit conueniens, quòd Christus ad infernum descenderet.

SED CONTRA est, quòd dicitur in Symbolo, Descendit ad inferos. Et Apostolus dicit Ephes. 4. Quòd autem ascendit, quid est nisi quia & descendit primum ad inferiores partes terræ? gloss. id est ad inferos.

Gl. interli. ibi.

RESPON. Dicẽdum, quòd conueniens fuit, Christum ad infernum descendere. Primo quidem, quia ipse uenerat pœnam nostram portare, ut nos a pœna eriperet, secundum illud Isa. 53. Vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Ex peccato autem homo incurrerat non solum mortem corporis, sed etiam descensum ad inferos. Et ideo sicut

D. 90. fuit conueniens, [d] eum mori, ut nos liberaret a morte ita conueniens fuit eum descendere ad inferos, ut nos a descensu ad inferos liberaret: unde dicitur Oseæ. 13. Ero mors tua o mors, ero morsus tuus inferne. Secundo, quia, conueniens erat, ut uicto diabolo per passionem, uinctos eius eriperet, qui detinebantur in inferno, secundum illud Zacch. 9. Tu quoque in sanguine testamenti tui, emisisti uinctos tuos de lacu. Et Col. 2. dicitur, expolians principatus & potestates, traduxit confidenter. Tertio, ut sicut potestatem suam ostendit, in terra uiuendo & moriendo, ita etiam potestatẽ suam ostenderet in inferno, ipsum uisitando & illuminando: unde dicitur in Psal. 23. Attollite portas principes uestras, glo. id est principes inferni auferte potestatem uestram, qua usque nunc homines in inferno detinebatis, & sic in nomine Iesu omne genu flectatur, non solum cælestium, sed etiam infernorum, ut dicitur Phil. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd nomen inferorum sonat in malum pœnæ, non autem in malum culpæ: unde decuit Christum in infernum descendere, non tamquam ipse esset debitor pœnæ, sed ut eos qui erant pœnæ obnoxii, liberaret.

AD 2^m dicendum, quòd passio Christi fuit quasi quædam causa uniuersalis humanæ salutis, tam uiuorum quàm mortuorum. Causa autem uniuersalis applicatur ad singulares effectus per aliquid speciale: unde sicut uirtus passionis Christi applicatur uiuẽtibus per sacramenta cõfigurantia [d] nos passioni Christi, ita D. 982. etiam applicata est mortuis per descensum Christi ad inferos. Propter quòd signanter dicitur Zach. 9. quòd eduxit uinctos in lacu de sanguine testamẽti sui, id est per uirtutem passionis suæ.

AD 3^m dicendum, quòd anima Christi non descẽdit ad inferos eo genere motus, quo corpora mouentur, sed eo genere motus, quo angeli mouentur, sicut in prima parte habitum est.* 1. p. q. 53

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus descenderit ad infernum damnatorum.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ secundæ Articulũ secundum.*

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus descẽderit etiam ad infernum damnatorum: dicitur enim ex ore diuinæ Sapient. Eccles. 24. Penetrabo omnes inferiores partes terræ: sed inter partes inferiores terræ computatur etiam infernus damnatorũ secundum illud Psal. 62. Introibũt in inferiora terræ, ergo Christus, qui est dei sapientia, etiam usq; ad infernum damnatorum descendit.

¶ 2 Præter. Act. 2. dicit Petrus, q̃ deus Christum suscitauit solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo: sed dolores non sunt in inferno patrum, neque etiam in inferno puerorum, qui non puniuntur pœna sensus propter peccatum actuale, sed solum pœna damni propter peccatum originale. ergo Christus descẽdit in infernum damnatorum, uel etiam in purgatorium, ubi homines puniuntur pœna sensus pro peccatis actualibus.

¶ 3 Præter. 1. Pet. 3. dicitur q̃ Christus his qui in carcere cõclusi erãt, spiritu ueniens prædicauit, qui increduli fuerant aliquãdo: quod, sicut Athanas.* dicit in Epistola ad Epictetum, intelligitur de descensu Christi ad inferos: dicit enim q̃ corpus Christi fuit in sepulcro positum, quando ipse perrexit prædicare his, qui in custodia erãt, spiritibus; sicut dixit Petrus. Constat autem quòd increduli erant in infernum damnatorum. ergo uidetur quòd Christus ad inferos descendens, non liberauerit homines de purgatorio.

3. d. 22. q. 2. ar. 1. q. 2. Et Christus descendit, opu. 60. c. 21 ut patet in diuisione circa med. articulorum, explicat autem specialiter de inferno dãnatorum, tamquàm de magis difficili.

¶ In corpore distinctione bimembré facit de esse alicubi dupliciter: uel secundum effectum, uel secundum substantiã, & iuxta singula mẽbra singulis conclusionibus respondet quæsito. Prima conclusio: Christus secundum effectum descendit in quemlibet infernorum locum, & declaratur in tribus. Occurrit autem statim hic dubium: quia non est sufficienter probata cõclusio ex tribus locis inferni. Nam datur quartus locus, s. limbus puerorũ, qui sine aliquo fidei signo decesserunt. si ergo Christus descẽdit secundũ effectum in quẽlibet, oportet & q̃ in limbũ puerorũ Circa med. aliquẽ effectum habuerit, & quòd Auctor defecerit, relinquendo hunc quartum locum.

¶ Ad hoc dr, q̃ quia sub ordine damnatorum comprehẽditur tota

tota pars sinistra Christi iudicis: ideo etiam Auctor sub inferno damnatorum comprehendit etiam infernum puerorū: vnusquisque effectus fuit communis omnibus, quāmuis diuersimode. Confutati enim sunt omnes de malitia, & incredulitate: sed infantes de sola malitia originalis peccati, & incredulitate. quia nec propria nec parentum fide, incredulitatem euaserunt. Secūda cōclusio est: Anima Christi descendit secundū substantiam ad solum infernum patrum. Manifestatur dupliciter. Primo, ex conuenientia cum effectu ibi, vt scilicet visitaret loco secundum animam, quos visitabat interius satiando deitate. Secundo, ex similitudine ad passionem, vt sicut in vna parte terræ, &cetera.

¶ Occurrit hic vnū dubium: quia effectus Christi patientis omnes sunt effectus non solius deitatis, sed humanitatis Christi: & similiter effectus Christi descendentis ad inferos, debent esse nō solius deitatis. In littera autem ponitur effectus vnus infusio luminis æternæ gloriæ: constat. n. Deum immediate infundere lumen gloriæ animabus. ergo.

¶ Ad hoc dicitur, quòd etiam ipsum lumen gloriæ consequimur ex virtute passionis Christi, quæ ex hoc ipso & nobis & illis aperuit cælum, quòd vtrisque impedimenta illius luminis abstulit. Et quia, vt in præcedentis art. responsione ad secundum dicitur, virtus passionis Christi applicata est ad sanctos, mediante discensu Christi ad inferos, sicut ad nos mediis sacramentis, ideo ad infusionem luminis gloriæ in sanctis patribus operatus est descensus animæ Christi, applicando ad eos virtutem suæ mortis, hoc est exequendo substantiali præsentia ablationem pœnæ, qua priuabantur lumine gloriæ, & sic deitas immediate eos beauit: quibus tamen animam Christi instrumentaliter ipsum gloriæ lumen contulisse, non est impossibile. Ad beatitudinem enim sufficit, quòd deitas immediate beet obiectiue. nam cum hoc stat quòd effectiue mediate beat, & causando mediante Christi anima instrumentaliter lumen gloriæ, & mediante ipso lumine, ac anima beati, actum beatitudinis.

¶ In eodem 2. art. dubium occurrit propter Duran. in 3. Senten. dist. 22. q. 1. art. 3. an descensus Christi ad inferos, fuerit secundum substantiam animæ, vel solummodo secundum effectum. Durandus enim cuius studium fuit contradicere diuo Thomæ, cum cogeretur concedere Christi ad inferos descensum secundum animam, & nollet communi concordare doctrinæ, tradenti ipsam Christi animam fuisse præsentem in inferno, finxit modum quendam, quo sola voce affirmaret Christi animam descendisse ad infernum, scilicet non per substātiæ animæ præsentiam definitiuam, sed solummodo per effectum. Probatque primo partem negatiuam sic. Anima Christi non descendit ad inferos eo motus genere, quo angelus mouetur de loco ad locum. ergo, &c. Assumptum probatur: quia angelum moueri de loco ad locum, est successiue operari in diuersis locis: hoc autem non potest conuenire animę separatę, quia anima separata in nullo corpore seu loco potest operari, quia determinata est ex natura animæ ad non operandum in loco, nisi mediante proprio corpore, quo caret cum separata est. Deinde probat partem affirmatiuam tripliciter. Primo, quia motus animæ separatæ est, non per motum subiectiue in ipsa anima, sed per effectum: quod probatur, quia hoc modo mouetur angelus. Secundo, quia in instanti

ferno damnatorum. ergo Christus ad infernū damnatorū descendit.

¶ 4 Præt. August.* dicit in Epist. ad Euod. Si in illum Abrahæ sinum, Christum mortuum venisse sacra scriptura dixisset, non nominato inferno eiusque doloribus, miror, si quisquam ad inferos eū descendisse asserere auderet: sed quia eius dentia testimonia & infernum cō memorant & dolores, nulla causa occurrit, cur illo credatur venisse Saluator, nisi vt ab eisdem doloribus saluos faceret: sed locus dolorum est infernus damnatorum. ergo Christus in infernum damnatorum descendit.

¶ 5 Præt. Sicut Aug.* dicit in quodā sermone de resurrectione, Christus ad infernum descendens, omnes sanctos, qui originali peccato astricti tenebantur, absoluit: sed in ter illos erat etiam Iob, qui de seipso dicit, Iob. 17. In profundissimum infernum descendēt omnia mea. ergo Christus etiam vsque ad profundissimum infernum descendit.

SED CONTRA est, quòd de inferno damnatorum dicitur, Iob 10. Antequā vadā, & non reuertar ad terram tenebrosam & opertam mortis caligine, vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Nulla autem est conuentio lucis ad tenebras, vt dicitur 2. ad Cor. 6. ergo Christus qui est lux, ad illū in fernū damnatorū non descendit.

RESPON. dicendū, q̄ dupliciter dr̄ esse aliquid alicubi. Vno mō per suum effectum, & hoc modo Chr̄s in quēlibet infernorū descēdit, aliter tamē & aliter. Nam in infernū dānatorū habuit hunc effectum, q̄ descendens ad inferos, eos de sua īcredulitate & malitia cōfutauit: illis vero, qui detinebantur in purgatorio, spem gloriæ consequendę dedit. Sāctis aūt patribus, qui pro solo peccato originali detinebātur in inferno, lumen ęternę gloriæ infudit. Alio modo, dicitur aliquid esse alicubi per suam essentiam, & hoc modo anima Christi descendit solum ad locū inferni, in quo iusti detinebantur, vt quos ipse per gratiam interius visitabat secundum diuinitatem, eos etiam secundum animā visitaret & loco. Sic autem in vna parte inferni existens effectum suum aliqualiter ad omnes inferni partes deriuauit, sicut & in vno loco terræ passus, totum mundum sua passione liberauit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus qui est dei sapientia, penetrauit omnes inferiores partes terræ, non localiter secundum animam, omnes circumeundo, sed effectum suæ potentiæ aliqualiter ad omnes extendendo: ita tamen, quòd solos iustos illuminauit: sequitur enim, Et illuminabo omnes sperantes in domino.

AD 2^m dicendum, quòd duplex est dolor, vnus de passione pœnæ, quem patiuntur homines pro peccato actuali, secundum illud Psalm. 17. Dolores inferni circumdederunt me. Alius autem dolor est de dilatione speratæ gloriæ, secundum illud Prouerb. 13. Spes quę differtur, affligit animam. quem quidem dolorem patiebantur sancti patres in inferno, ad quod significandum August.* in sermone de resurrectione, dicit, quòd lacrymabili obsecratione Christum orabant. vtrosque autem dolores Christus soluit ad inferos descendens: aliter tamen & aliter. Nam dolores pœnarum soluit, præseruando ab eis: sicut medicus dicitur soluere morbum, a quo præseruat per medicinam. dolores autem causatos ex dilatione gloriæ, actualiter soluit, gloriam præbendo.

quia aīa separata habet modū essendi similē angelis, pro quāto est per se subsistens sine corpore, & habet esse in loco non circūscriptiue, sed definitiue sicut angelus, ideo sicut in cōi loquēdo angelum dicimus esse in loco, pro quanto non solū effectus eius, sed substantia eius est in loco, hoc est ita ibi, q̄ non alibi, ita animam separatam in loco aliquo esse dicimus non rōne solius effectus, sed quia ipsa eius substantia est ita ibi, quòd non alibi. Vnde ad propositū deueniendo, aīa Christi in triduo mortis fuit in inferno non rōne solius effectus, sed rōne definitiuæ præsentiæ substantiæ suæ ad locum inferni, ita q̄ esse in loco inferni, erat nonnulla pœnalitas, quā aīa Christi pro nostra salute sustinebat, quā pœnalitatem humanæ naturæ propter originale peccatum Petrus Apost. Act. 2. dolores inferni appellauit, dū dicit de Christo, quē deus suscitauit solutis doloribꝰ inferni. Hæc de primo.

¶ Quo ad secūdū, ex Symbolo Apostolorū clare habetur, quòd Chr̄s descendit ad inferos & ex contextu ipsius Symboli clare patet, q̄ de reali præsentia ipsius Christi, & non effectus eius intelligitur, qm̄ per modū historiæ interponitur antecedentibus, & consequentibus, & non aliter intellectis, quàm de simili reali præsentia, ut patet cum præponitur, Crucifixus, mortuus & sepultus, & cum subiungitur. Surrexit a mortuis, ascendit in cælos: cum. n. de reliquis nulla sit quæstio, nec de hoc intermedio debet esse qō, quin de reali præsentia substantiæ Chr̄i intelligat.

¶ Accedit ad hæc, sacri expositio cōcilii generalis sub Inno. III. extra de sum. Trin. & fi. c. firmiter credimus, vbi dr̄ de Christo, Descendit ad inferos, resurrexit a mortuis, & ascendit in cælū, sed descendit in aīa, & resurrexit in carne, ascenditq; pariter in vtroq;. Vbi clare ponitur descensus in aīa, & non dixit, in effectu aīæ. Et rursus, sicut vere caro, quæ ceciderat a vita, resurrexit in seipsa, & nō in effectu, ita descēdit vere in aīa, & non in effectu. Et iterū, sicut cū dr̄, q̄ ascendit pariter in vtroque. s. aīa & carne, de ipsis & non de eorū effectibus intelligitur, ita cū dr̄, descēdit, in aīa, de ipsa aīa & nō de eius effectu intelligendū est. Et si p hæc verba non significatur descensus Christi in aīa secūdū ipsā substātiā aīæ, dicāt quæso isti opinātes, quibus verbis vti debuerunt patres in cōcilio, ad significandū ipsius aīæ in seipsa descensum ad inferos? ō. n. apposuerunt ad articulū fidei exponēdū, q̄ descendit in anima: ne liceret putari, q̄ descendit Christus nō personaliter in naturæ humanæ anima, quam habebat, sed solum secundum effectum.

¶ Vrget quoq; auctoritas Psal. 15. iuxta expōnem Petri apostoli Act. 2. vbi Christus dicit, Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionē. Ad literā enim nomen loci seu pœnæ oportet esse infernum: tum quoniā expresse dicitur, q̄ in eo non est derelicta anima Christi, sicut nec caro corrupta est in sepulcro: tum quoniam ibidem huic eidem inferno attribuit Petrus apostolus non solum dolores, sed quòd non poterat violentare Christū, cum dicit, Quem deus suscitauit solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo, s. inferno. Hæc enim duo, scilicet quòd Christus non poterat detineri ab inferno, & quòd Christus secundum animam non est derelictus in inferno, manifeste conuincunt animam Christi, & non solum eius effectum fuisse in inferno. Et ipsa commemoratio nō derelictionis in inferno, inter diuina beneficia Christo collata, dum dicitur, Non relinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem, manifeste monstrat pœnalitatem aliquam in Christi anima ex hoc, quòd erat in inferno, a qua liberandam Propheta prædixerat. Et si hæc omnia ad solum effectum in inferno productum ab anima Christi applicentur, videbis quantum aberrauerit positio Durandi.

¶ Taceo, quòd fatemur Christū triduo in inferno fuisse, & iuxta ecclesiæ vocem in benedictione cerei, ab inferis ascendisse, & solam illam noctem nouisse tempus & horas, in qua Christus ab inferis resurrexit: hæc enim non possunt de spirituali inferno intelligi: quoniam spiritualis infernus abiectus est in principio effectus, quem anima Christi fecit in animabus patrum, nam statim abiecta est carentia diuinæ visionis. Ac per hoc dato, quòd possit colorari descensus ad infernum per effectum: quia in principio attigit infernum spiritualem in partibus, qui est carentia diuinæ visionis, vt terminum a quo: non potest tamen colorari, q̄ triduo fuerit in inferno spirituali, nec quòd cum resurrexit, ascendit ab inferis. Præterea, quòd spectando ad effectum mortis Christi mediante anima, non posset solum dici, quòd Christus descendit in inferos, sed etiam quòd ascendit in cælum, & quòd ad multa alia loca iuerit, in quibus triduo illo meritum animæ Christi effectum habuit: nam ad cælum spirituale iuit, beatificādo latronem & alios: ad Hierusalem iuit, contritionem, & spem discipulis dando, & sic de alijs quæ possent fingi. Ex quibus & communi ecclesiæ ac doctorum sensu dicta positio non pro opinione, sed pro errore habenda est. Hæc de secundo.

¶ Quo ad tertium respondendo obiectis dicitur ad primum, quòd licet in communi loquendo de animabus separatis, nō possit separata anima operari operatione, quæ est vere motus in corpore seu loco aliquo, ad specialem tamen ordinem diuinæ prædestinationis & prouidentię pertinentis ad id genus descendendo, possunt animę separatę agere, & pati in corporibus, & locis secundum idem genus motus, quo moueri dicuntur angeli. Et ad specialissima descendēdo, cum anima Christi fuerit a principio suæ creationis super omnes angelos, & potuerit in omnes mutationes tam naturales quàm miraculosas (vt superius patuit) vane obiicitur ꝑpotentia animarum se parantarum respectu alieni corporis, cū de anima Christi est sermo.

¶ Ad primum autē secundo loco additum, dicitur quòd motum angeli esse per effectum, & nō per motum in ipso existentem: potest dupliciter intelligi. Primo, quòd solus effectus migret, aut quasi migret de loco ad locum: & iuxta hunc sensum ꝓcedit argumētum, sed falsum assumit: quoniam non solus effectus, sed etiam angel⁹ ipse migrat de loco ad locum. Alio modo intelligitur, quòd in angelo non est subiectiue motus localis, de quo in physicis tractatur: sed

In ser. 2. de resurrec. qui est 137. paulo a prin. tom. 10.

*In ser. 2. de resurre. qui est 137. in ordin. a medio to. 10.

D. 1054.

*li. 3. orth. fid. c. 29.

*epist. 99. a med. illius tom. 2.

*ser. 2. de resurrec. qui est 137. paulo a prin. tom. 10.

*epist. 99. inter princ. & me. to. 2.

ferno, nihil valet in proposito, quoniã constat paradisum metaphorice sumi, eum dictum est, Hodie mecum eris in paradiso. nam paradisus proprie significat hortum, seu delitias: quorum neutrum potest ibi proprie intelligi, sed tãtum metaphorice. Infernus autem ꝓprie sumitur secundum consuetudinẽ scripturę, iuxta illud Gen. 37. Descendam ad filium meum lugens in infernũ: & ad Eph. 4. Descendit primum ad inferiores partes terræ: glossa, ad inferos. Hæc de tertio.

*li. 13. Moral. c. 22. a med.

tum vero ad eiusdem terræ altitudinem, & loca illa in inferni, q̃ superiora sunt alijs receptaculis inferni, hoc modo inferni ꝓfundissimi appellatione significatur.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæsecundæ Articulum tertium.*

*optilc. 3. a. 16.

TItulus sicut sonat intelligit.

¶ In corpore una est conclusio habẽs multas partes: scilicet in illo triduo Christus fuit totus in sepulcro, in inferno & vbique. Probatur: In morte Christi licet anima fuerit separata a corpore, neutrum tamen fuit separatum a persona filij dei: ergo Christus totus, &c. Probatur consequentia: quia masculinum genus refertur ad personã, neutrum autem ad naturam. Clara sũt omnia in litera.

*q. 50. ar. 4.

SED CONTRA est, quòd Augustin * dicit in lib. de symbolo: totus Filius apud Patrem, totus in cælo, totus in terra, totus in vtero Virginis, totus in cruce, totus in inferno, totus in paradiso, quo latronem introduxit.

*lib. 3. c. 7. circ. princ. tom. 9.

RESPON. Dicendum, quòd sicut patet ex his, quæ in prima * parte dicta sunt, masculinum genus refertur ad hypostasim vel personam, neutrum autem genus pertinet ad naturam. In morte autẽ Christi, licet anima fuerit separata a corpore, neutrum tamẽ fuit separatum a persona filij dei, vt supra dictum est.* et ideo in illo triduo mortis Christi dicendum est, quòd totus Christus fuit in sepulcro: quia tota persona fuit ibi per corpus sibi vnitum, & similiter

*P. p. q. 31. art. 2. ad 4. arg.

*q. 50. ar. 2. ad 3. & 4.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus fuerit totus in inferno.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non fuerit totus in inferno. Corpus n. Christi est pars eius: sed corpus Christi non fuit in inferno. ergo totus Chr̃s non fuit in inferno.

¶ 2 Præt. Nihil cuius partes ab inuicem separatæ sunt, potest dici totum: sed corpus & anima, quę sunt partes humanæ naturæ, fuerunt ab inuicem separata post mortem, vt supra dictum est.* Descendit autem ad infernum mortuus existens. non ergo potuit esse totus in inferno.

¶ 3 Præt. Illud totum dicitur esse in aliquo loco, cuius nihil est extra locum illum: sed aliquid Christi erat extra infernum: quia & corpus erat in sepulcro, & diuinitas vbique. ergo Christus non fuit totus in inferno.

SED CONTRA est, quòd Christus fuit totus in inferno: quia tota persona Christi fuit ibi ratione animæ sibi vnitæ. totus etiam Christus tũc erat vbique, ratione diuinæ naturæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd corpus quod tunc erat in sepulcro, non est pars personæ increatę, sed naturæ assumptæ: et ideo per hoc quòd corpus Christi non fuit in inferno, non excluditur, quin totus Christus fuerit: sed ostenditur, quòd nõ fuit ibi totum, quod pertinet ad humanam naturam.

AD 2^m dicendum, quòd ex anima & corpore vnitis, constituitur totalitas humanæ naturæ, non aũt totalitas diuinæ personæ: et ideo soluta vnione animæ & corporis per mortem, remansit totus Christus, sed non remansit humana natura in sua totalitate.

AD 3^m dicendum, quòd persona Christi est tota in quolibet loco, sed non totaliter: quia nullo loco circumscribitur: sed nec omnia loca simul accepta, eius immensitatem comprehendere possunt, quinimo ipse sua immensitate omnia comprehendit. Hoc autem locum habet in his, quæ corporaliter & circũscriptiue sunt in loco, quòd si totum sit alicubi, nihil eius sit extra: sed hoc in deo locum non habet. vnde Aug * dicit in sermone de symbolo, non per diuersa tempora vel loca dicimus vbique Christum esse totum, vt modo ibi totus sit, & alio tempore alibi totus, sed vt semper vbique sit totus.

*lib. 3. c. 7. circ. princ. tom. 9.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus aliquam moram traxerit in inferno.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus nullam moram traxerit in inferno. Christus enim ad hoc in infernum descendit, vt ex eo homines liberaret: sed hoc statim ab eo factum est in ipso suo descensu: facile enim est in conspectu dei, subito honestare pauperem, vt dicitur Eccle. 11. ergo videtur, quòd nullam moram in inferno traxerit.

¶ 2 Præt. Augst.* dicit in sermone de resurrect. quòd sine aliqua mora, ad imperium domini ac saluatoris, omnes ferrei contracti sunt vectes: vnde ex persona angelorum concomitantium Christum dicitur, Tollite portas principes vestras. Ad hoc autem Christus illuc descendit, vt vectes infernicofringeret. ergo Christus in inferno nullam moram traxit.

¶ 3 Præt. Luc. 23. dicitur, quòd dominus in cruce pendens dixit latroni, Hodie mecum eris in paradiso. Ex quo patet, quòd eodem die Christus fuit in paradiso: non autem secundum corpus, quod positum fuit in sepulcro. ergo secundum animam, quę ad infernum descenderat: et ita videtur, quòd non traxerit moram in inferno.

*in ser. de resurre. qui est in ord. 137. & ser. a med. illo tom. 10.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæsecundæ Articulum quartum.*

TItulus clarus.

¶ In corpore vnica cõclusio: Credẽdum est, animam Christi fuisse in inferno quandiu corpus eius fuit in sepulcro. Probatur ex proportionali similitudine: quia vtrumque effecit, scilicet descensum ad inferos & positionẽ corporis in sepulcro, vt nostras in se pœnas susciperet: ex hoc enim conuenientissime sequitur, vt ambæ simul terminentur pœnæ.

¶ Aduerte hic, q̃ pœnalitates Christi vsque ad resurrectionem eius duraverunt, vt manifeste patet de pœna separationis animæ a corpore: hanc enim constat sustinuisse Christum, vsque ad resurrectionem suã. Vnde conuenientissime Auctor ex durationepœnalitatis, quam in corpore susceptæ in anima ex vilitate loci inferni.

¶ Cum autem audis pœnalitates Christi in

3. dist. 22. q. 2. artic. 3. q. 3. Et op. 60. c. 21. circa fin.

sti in resurrectione sua terminatas, intellige de pœnis intrinsecis, hoc est ipsum Christum afficientibus, & nõ pœnis externis. Hæ. n. non sunt in illius resurrectione termi natę. nam vsque ad consumationem sęculi, infamiæ pœnam, in mentibus hominũ nõ paucorũ dignatur sufferre, dum a magna orbis terrarum parte habetur purus homo: cum tamen sibi debeatur, vt in eius nomine omne genu flectatur, cælestium, terrestrium & infernorum. Et sicut ceteras pœnas susćepit sponte propter nostram salutem, ita & hanc mira dispensatione sustinet, non solum vt suauiter disponatur regimen ac salus hominum, sed vt suauissimo exemplo abstrahamur a tam communi apperitu futuræ nostræ memoriæ, seu immortalitatis famæ. Nam ex eo q̃ Christus iugem vsque ad consumationẽ sæculi, vult sustinere infamiã, & haberi seductor &c. exẽplum dedit nobis despiciendi huiusmodi immortalitatem famæ, & debemus caput nrm in hoc sicut & in ceteris, imitari, si mẽbra esse illius cupimus.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæsecundæ Articulum quintum.*

*Luc. 22.

TItulus, vt sonat.

¶ In corpore vna est conclusio: Christus descendẽs ad inferos, sanctos patres inde liberauit. Probatur: Per passionem Christi liberatum est genus humanum non solum a peccato, sed ab omni reatu vtriusque pœnæ. s. pro peccato actuali, & pro peccato originali. ergo Christus descendẽs ad inferos, absoluit sanctos a reatu, quo erant, a vita gloriæ exclusi. ergo descendens ad inferos, sanctos patres inde non liberauerit. Dicit enim Augst. in epistola ad Euodium, †Illis iustis qui in sinu erant Abrahæ, cum Christus in infernadescenderet, nondum quid contulisset inueni, a quibus eum secundum * beatificam præsentiam suæ diuinitatis, numquam video recessisse. Multum autem eis contulisset, si eos ab inferis liberasset. non ergo videtur, quòd Christus ſctõs patres ab inferis liberauerit.

5. dist. 22. q. 2. artic. 2. q. 1. Et op. 3. c. 242.

¶ 2 Præt. Nullus in inferno detinetur, nisi propter peccatum: sed sancti patres dum adhuc viuerẽt, per fidem Christi iustificati fuerãt a peccato. ergo non indigebant liberati ab inferno, Christo ad inferos descendente.

¶ 3 Præt. Remota causa, remouetur effectus: sed causa descendendi ad inferos est peccatum, quod fuit remotum per passionem Christi, vt supra dictum est.* non ergo per descensum Christi ad inferos, sancti patres sunt de inferno educti.

SED CONTRA est, quòd Auguſt.* dicit in sermone de resurrectione, quòd Christus quando ad inferos descendit, portam inferni & vectes confregit, & omnes iustos, qui originali peccato astricti tenebantur, absoluit.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) Christus descendens ad inferos, operatus est in virtute suæ passionis. Per* passionem autem Christi liberatum est genus humanum, non solum a peccato, sed etiam a reatu pœnæ, vt supra dictum est.* dupliciter autem homines reatu pœnæ erant astricti. Vno modo pro peccato actuali, quod quilibet in sua persona commiserat. Alio modo, pro peccato totius humanæ naturæ, quod a primo parente in omnes originaliter deuenit, vt dicitur Rom. 5. cuius quidem peccati pœna est mors corporalis, & exclusio a vita gloriæ (vt patet ex his, quæ dicuntur Gen. 2. & 3.) nam deus hominem de paradiso post peccatum eiecit, cui ante peccatũ mortem fuerat comminatus, si peccaret. et ideo Christus descendẽs ad inferos, virtute suę passionis ab hoc reatu sanctos absoluit, quo erant a vita gloriæ excluſi, vt possent deum per essentiam videre, in quo consistit perfecta hominis beatitudo, vt in secunda parte dictum est. * Per hoc autem sancti patres detinebantur in inferno, quòd eis ad vitam gloriæ, propter peccatum primi parentis, aditus non patebat. Et sic Christus descẽdens ad inferos, sanctos Patres tres inde liberauit. Prima consequentia probatur, ex parte ipsius descensus: quia Christus descendens ad inferos operatus est in virtute suæ passionis: ex parte vero pœnæ, quia pœna originalis peccati erat mors corporalis, & exclusio a vita gloriæ, vt patet ex his, quæ habentur Gen. 2. & 3. Consequentia autẽ secunda probatur: quia per hoc sancti patres retinebantur in inferno, ꝙ eis ad vitam gloriæ aditus non patebat propter peccatum primi parentis. Et confirmatur conclusio auctoritatibus Zacha. & Apostoli.

† est epi. 99. declinãdo ad mediũ illius, to. 2.

*Alias beneficam.

*q. 50. ar. 6.

¶ Aduerte hic, ꝙ Auctor mystica vtitur expositione circa exclusionem hominis a paradiso: dum electionẽ Adæ a terrestri paradiso significare intelligit exclusionem hominis a spirituali paradiso cælestis patriæ.

*in ser. 2. de resurre. qui est 137. in ordin. post med. to. 10.

¶ In responsione ad primum aduerte, quòd cum hoc, quòd sancti patres in limbo immunes essent a pœna sensus, stat dolor seu afflictio ex spe dilata: quia huiusmodi dolor spectat ad pœnam damni, contra quam dicitur pœna sensus: ita quòd cum negatur ab eis pœna sensus, intelligitur de pœna sensu distincta contra pœnam damni, & per se concomitantia illam. Nec est mirum, quietem sanctorum patrum inquietudinem hãc habuisse admistam, cum sanctorum animæ in patria cælesti, non nihil inquietudinis habeant, qua suspirant ad corporum resurrectionem: ita vt dictum sit illis. Sustinete adhuc modicum tempus, donec adimpleatur numerus fratrũ vestrorũ. Apocalip. 6. vtrorumque siquidem inquietudo, imperfectionis cuiusdam in eis existentis testis est.

* art. præc. ad 2. argu.

*q. 49. ar. 3. & q. 50. ar tic. 6.

*P. 2. q. 3. art. 8.

ab inferis liberauit. Et hoc est quod dicitur Zacha.9. Tu vero in sanguine testamenti tui, eduxisti vinctos de lacu, in quo non erat aqua. Et Col.2. dicitur, quòd expolians principatus & potestates, s. infernales, auserendo Abrahaam, Isaac & Iacob & ceteros iustos, tradux it eos, ideſt longe ab hoc regno tenebrarum, ad cęlum duxit, vt glo.* ibidem dicit.

* gl. inter, & ord. simul, † loco citato in argu. *est epi.99, ante med. tom.2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Aug.† ibi loquitur contra quosdam, qui æstimabant antiquos iustos ante aduentum Christi, in inferno doloribus pœnarum fuisse subiectos. Vnde* parum ante verba inducta præmittit dicens, Addunt quidam hoc beneficium antiquis etiam sanctis fuisse concessum, vt do minus cum in infernum venisset, a doloribus soluerentur; sed quo nam modo intelligatur Abraham, in cuius sinum etiã pauper ille susceptus est, in illis fuisse doloribus, ego quidem nõ video. et ideo cum postea subdit, se nondum inuenisse quid descensus Christi ad inferos, antiquis iustis contulerit, intelligendum est quãtum ad absolutionem a doloribus pœnarum: contulit tamen eis quãtum ad adeptionem gloriæ, & per consequens soluit eorum dolorem, quem patiebantur ex dilatione gloriæ. Ex cuius tamen spe, magnum gaudium habebant, secundũ illud Ioã.8. Abraham pater vester exultauit, vt videret diem meum: et ideo subdit, A quibus eum secũdum beatificam* præsentiam suæ diuinitatis, numquam video recessisse, in quantum scilicet ante aduentum Christi erant beati in spe, licet nondum essent perfecte beati in re.

Alias beneficam.

AD 2m dicendum, quòd sancti patres dum adhuc viuerent, liberati fuerunt per fidem Christi ab omni peccato tam originali quàm actuali, & a reatu pœnæ actualium peccatorum: non tamen a reatu pœnæ originalis peccati, per quem excludebantur a gloria, nondum soluto pretio redemptionis humanæ: sicut etiam nunc fideles Christi liberantur per baptismum a reatu actualium peccatorum, & a reatu originalis quantum ad exclusionem a gloria: remanent tamen adhuc obligati reatu originalis peccati, quantum ad necessitatem corporaliter moriendi: quia renouantur secundum spiritum, sed nondum secundum carnem, secundum illud Roma.8. Corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus vero viuit propter iustificationem.

AD 3m dicendum, quòd statim Christo mortem patiente, anima eius ad infernum descendit, & suæ passionis fructum exhibuit sanctis in inferno detentis, quamuis ex loco illo non exierint, Christo apud inferos commorante: quia ipsa Christi præsentia pertinebat ad cumulum gloriæ.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ secundæ Articulum sextũ.*

ARTICVLVS VI.

Vtrum Christus aliquos damnatos ab inferno liberauerit.

5. dist. 22. q. 2. ar. 2. q. 2. Et opus. 3. c. 242.

Titulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio: Christus descendens ad inferos, nullum damnatum ab inferno liberauit. Probatur: Christus descẽdẽs ad inferos, operatus est in virtute suæ passionis, ergo liberatiõis fructum illis solis contulit, q passioni Christi fuerunt coniũcti p fidẽ charitate formatã, ergo damnatis non contulit liberationis fructum. Prima consequentia probatur: quia per illã tantum peccata tollũtur secunda autem, quia damnati aut erant infideles aut sine conformitate ad charitatem Christi patientis: ac per hoc in peccatis suis.

*gl. intelligeatis ibi.

ergo Christus liberauit aliquos de inferno damnatorum.

¶ 3 Præt. Potentia Christi non fuit minor in inferno, q̃ in hoc mũdo: vtrobique enim operatus est per potentiã suæ diuinitatis: sed in hoc mundo, de quolibet statu aliquos liberauit. ergo etiam in inferno liberauit aliquos etiam de statu damnatorum.

SED CONTRA est, quòd dicitur Oseæ 13. Ero mors tua o mors, morsus tuus ero inferne, glo.* Electos educendo, reprobos ibidem relinquendo: sed soli reprobi sunt in inferno damnati. ergo per descensum Christi ad inferos, non sunt aliqui de inferno dãnatorum liberati.

* gl. intelligeatis ibi.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) Christus descẽdens ad inferos, operatus est in virtute suæ passionis: et ideo eius descensus ad inferos, illis solis liberationis contulit fructum, qui fuerunt passioni Christi coniũcti per fidem charitate formatã, per quam peccata tolluntur. Illi autem qui erant in inferno damnatorũ, aut penitus fidem passionis Christi nõn habuerant, sicut infideles: aut si fidem habuerant, nullam conformitatem habebant ad charitatem Christi patientis, vnde nec a peccatis suis erant mundati. Et propter hoc descensus Christi ad inferos non contulit eis liberationem a reatu pœnæ infernalis.

* art. ſced.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ Christo descẽdente ad inferos, oẽs qui erant in quacũque parte inferni, sunt aliqualiter visitati: sed quidam ad suam cõsolationem, & liberationem, quidam autem ad suam confutationem & confusionem, sicut damnati. vnde ibidem subditur, Et erubescet luna, & confundetur sol, &c. Potest etiam hoc referri ad visitationem, qua visitabuntur in die iudicij: non vt liberentur, sed vt amplius condemnentur, secundum illud Sophoniæ. 1. visitabo super viros defixos in fæcibus suis.

AD 2m dicendum, quòd cum dicitur in glo.* vbi nulla misericordia eos refrigerabat, intelligẽdum est, quantum ad refrigerium perfectæ liberationis: quia sancti patres ab illis inferni carceribus ante Christi aduentum non poterant liberari.

* posita in arg. 2.

AD 3m dicendum, q̃ non fuit propter Christi impotentiam, q̃ non sunt aliqui liberati de quolibet statu infernalium, sicut de quolibet statu mũdanorũ: sed propter diuersam vtrorũq; conditionem. Nam homines quãdiu viuunt, possunt ad fidem & charitatem cõuerti: quia in hac vita non sunt homines confirmati in bono vel malo, sicut post exitum ab hac vita.

ARTICVLVS VII.

Vtrum qui cum originali decesserant, fuerint a Christo liberati.

3. dist. 22. q. 2. art. 2. q. 1. Et opus. 3. c. 242.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ secundæ Articuli septimi.*

Titulus clarus. ¶ In corpore vna est conclusio dupl̃r probata. Conclusio est: Christus descẽdens ad inferos, nõ liberauit pueros, q̃ cum peccato originali decesserant. Prima probatio est: Descensus Christi ad inferos, in solis illis effectum liberationis habuit, qui per fidem & charitatem coniuncti erãt passioni Christi: sed pueri habentes peccatũ originale, non erant sic coniuncti Christo: quia nec p propriam fidem & charitatem, nec in fide parentum, aut per aliquod fidei sacramentum purgati erant: ergo. Secũda probatio est, Liberatio ab inferno, est admissio ad gloriam: sed pueri cum originali nõ potuerunt admitti ad gloriam. ergo. Maior manifestatur in liberatione sanctorũ patrum. Minor probatur, quia nullus admittitur ad gloriam, nisi prædictæ satisfactionis gratiã, ad Ro 6. sed pueri tales non habebant gratiam. ergo.

*art. 5. & 6. præced.

¶ In responsione ad tertium perspice, q̃ Auctor semper firmat doctrinam suã super suaui dispositione, qua Christus æterna sapientia disponens omnia suaviter: mutabilibus de malo in bonum hominibus in hac vita, baptismũ omnium liberatorium instituit: immutabilibus autem hominibus in alia vita descẽsum suum ad inferos non omniũ liberatorium, sed eorum tantum, qui prius hoc meruerant, applicauit.

* art. ꝑced.

* In corp. artic.

A

fuerint per descensum Christi liberati ab inferno: non enim tenebantur in inferno, nisi pro peccato originali, sicut & sancti patres: sed sancti patres sunt ab inferno liberati per Christum, vt supra dictũ est.* ergo & pueri similiter p Christum sunt ab inferno liberati.

* art. 4. huius q. ad 2.

¶ 2 Præt. Apostolus dicit Ro. 5. Si vnius delicto multi mortui sũt, multo magis gratia dei & donum, in gratia vnius hominis Iesu Christi, in plures abundauit: sed propter peccatum primi parentis, pueri cum originali peccato decedentes, in inferno detinentur. ergo multo magis per gratiam Christi sunt ab inferno liberati.

¶ 3 Præt. Sicut baptismus operatur in virtute passionis Christi, ita & descensus eius ad inferos, vt ex dictis patet.* sed pueri per baptismum liberantur a peccato originali & ab inferno. ergo similiter liberati sunt per descensum Christi ad inferos.

SED CONTRA est, quòd Apostolus dicit Rom. 3. quòd deo proposuit Christum propitiatorẽ per fidem in sanguine eius: sed pueri, qui cum solo peccato originali decesserant, nullo modo fuerant participes fidei Christi. ergo non perceperunt fructum propitiationis Christi, vt per ipsum ab inferno liberarentur.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) descensus Christi ad inferos, in illis solis effectum liberationis habuit, qui per fidem & charitatem passioni Christi coniungebantur, in cuius virtute descensus Christi ad inferos liberatorius erat. Pueri autem, qui cum originali decesserant, nullo modo fuerant coniuncti passioni Christi per fidem & dilectionem: neque enim fidem propriam habere potuerant, quia non habuerant vsum liberi arbitrij: neq; per fidem parentũ, aut per aliquod fidei sacramentum fuerant a pctõ originali mundati: & ideo descensus Christi ad inferos, huiusmodi pueros non liberauit ab inferno. Et præterea sancti patres ab inferno sunt liberati, per hoc quòd sunt ad gloriam diuinæ visionis admissi, ad quã nullus potest peruenire, nisi per gratiam, secundum illud Rom. 6. Gratia dei vita æterna. Cum igitur pueri cum originali decedentes, gratiam non habuerint, non fuerunt ab inferno liberati.

* art. præced.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sancti patres, etsi adhuc tenerentur astricti reatu originalis peccati, inquantum respicit humanam naturam, tamen liberati erant per fidem Christi ab omni macula peccati: & ideo capaces erant illius liberationis, quam Christus attulit descẽdens ad inferos: sed hoc de pueris dici non potest, vt ex supra dictis patet.*

* In corp. artic.

B

AD 2m dicendum, q̃ cum Apostolus dicit, q̃ gratia dei in plures abundauit, ly plures, non est accipiendum cõparatiue: quasi plures numero sint saluati per gratiam Christi, q̃ damnati per peccatum Adæ, sed absolute, acsi diceret, q̃ gratia vnius Christi abundauit in multos, sicut & peccatum vnius Adæ peruenit ad multos: sed sicut peccatum Adæ ad eos tm̃ peruenit, qui per seminalem rationem carnaliter ab eo descenderunt, ita gratia Christi ad illos tm̃ peruenit, qui spirituali regeneratione, eius mẽbra sunt facti, quod nõ competit pueris decedentibus cum originali pctõ.

AD 3m dicendum, q̃ baptismus adhibetur hominibus in hac vita, in qua homo potest transmutari de culpa in gratiam, sed descensus Christi ad inferos, exhibitus fuit animabus post hanc vitam, vbi non sunt capaces transmutationis prædictæ. & ideo per baptismum pueri liberantur a peccato originali & ab inferno: non autem per descensum Christi ad inferos.

C

ARTICVLVS VIII.

Vtrum Christus suo descensu liberauerit animas a purgatorio.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ secundæ Articulum octauum.*

Titulus clarus. ¶ In corpore duæ sunt conclusiones. Prima est: animæ in purgatorio tũc tales quales sũt illæ, quæ nũc ibi detinentur, non fuerunt per Christi descẽsum liberatæ. Secunda est: Animæ in purgatorio tales tunc quales sunt, quæ nunc liberantur, fuerunt p Christi descensum liberatæ. Probat̃ vtraq; simul, Passio Christi non habet tranſitoriam, sed sempiternam virtutem. ergo non habuit, tunc maiorem efficaciã, quã nunc. ergo, &c.

3. dist. 22. q. 2. art. 2. q. 4. Et op. 3. capite 242. *est epi. 69. in ord epistolarũ nõ remote añ med. to. 2.

Antecedens probatur ad Hebræ. 10. Secunda vero consequentia probatur: quia descẽsus Christi ad inferos fuit in virtute passiõis suæ liberatorius.

*art. 6. huius q.

¶ Aduertẽ hic, q̃ Auctor certa sectatus, quid efficaciæ Christi descẽsus ad inferos in purgatorio, tradit, addens in responsione ad primum, alterum genus tunc purgatorum: ita quòd duo ponit genera liberatorum a purgatorio in descensu Christi, scilicet & illos, qui tunc purgationem suam impleuerant, et oluendo debitas pœnas, & illos, qui licet absolute adhuc fuissent in purgatorio permansuri; ita tã-

*q. 79. ar. 2.

D

E

* in lib. de vera & falsa pœnit. c. 9. post medium, to. 4.

ta tamen fuit eorũ deuotio ad Christi mortem seu redemptionem, vt meruerint in hac vita positi, quòd Christo descendente ad inferos, plenæ liberationis fructum reciperent. Et secundum hoc, rationabiliter dicitur, quòd Christus descendens ad inferos, multos in purgatorio existentes, qui non tam cito fuissent liberati, ex speciali gratia de sensus fuit liberauit. Consentaneum siquidem est, vt multæ personæ propinquæ tempori mortis Christi ante ipsum mortuæ, præparatæ sint a deo, cum simili deuotione, vt sicut nascens Simeonem & Annam perfectos inuenit, & pastores & magos præparatos, vt digni essent consolatione natiuitatis suæ, ita moriens non solum Patres sanctos perfectos, sed etiam in purgatorio speciali deuotione præparatos inuenit, qui digni essent consolari ex descensu ad inferos liberatorio.

*Isi. 13. c. 20 circa fin.

SED CONTRA est, quòd Greg.* dicit in 13. Moraliũ: Dum cõditor ac redemptor noster claustra inferni penetrans, electorum exinde animas eduxit, nos illò ire non patitur, vnde iam alios descẽdendo liberauit: patitur autem nos ire ad purgatorium. ergo descendens ad inferos, animas a purgatorio non liberauit.

*art. 4. 5. 6. & 7. huius quæst.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut sæpe dictum est*) descensus Christi ad inferos, liberatori[b] fuit in virtute passionis ipsius. Passio autem eius non habet temporalem virtutem & transitoriam, sed sempiternam, secundũ illud Heb. 10. Vna oblatione consumauit in sempiternum sanctificatos. Et sic patet, quòd non habuit tunc maiorem efficaciam passio Christi, quàm habeat nunc: et ideo illi, qui fuerunt tales, quales nunc sunt, qui in purgatorio detinentur, non fuerunt a purgatorio liberati per descensum Christi ad inferos. Si qui autem inuenti sunt tales, quales etiam nunc virtute passionis Christi a purgatorio liberantur, nihil prohibet per descensum Christi ad inferos, a purgatorio esse liberatos.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ex illa auctoritate August. non potest concludi, ꝙ omnes illi qui in purgatorio erant, fuerint a purgatorio liberati, sed quòd aliquibus eorum fuerit hoc beneficium collatum, illis scilicet, qui iam sufficienter purgati erant, vel etiam, qui dum adhuc viuerent, meruerũt per fidem & deuotionem ad mortem Christi, vt eo descendente, liberarentur a temporali purgatorij pœna.

AD 2[m] dicendum, quòd virtus Christi operatur in sacramentis [a] per modum sanationis & expiationis cuiusdam, vnde sacramentum eucharistiæ liberat hominem a purgatorio, inquantum est sacrificium quoddam satisfactorium pro peccato. Descensus autem Christi ad inferos, non fuit satisfactorius, operabatur tamen in virtute passionis, quæ fuit satisfactoria, vt supra habitum est:* sed erat satisfactoria in generali, cuius virtutem oportebat applicari ad vnumquẽque per aliquid specialiter ad ipsum pertinens: et ideo non oportet, quòd per descensum Christi ad inferos, omnes fuerint a purgatorio liberati.

D. 982.

*q. 49. art. 3. & alijs eiusdẽ qst.

AD 3[m] dicendum, ꝙ illi defectus, a quibus Christus in hoc mundo simul homines liberabat, erant personales, proprie ad vnumquemque pertinentes: sed exclusio a gloria dei, erat quidam defectus generalis, pertinens ad totam humanam naturam: et ideo nihil prohibet eos, qui erant in purgatorio, per Christum esse liberatos ab exclusione a gloria: non autem a reatu pœnæ purgatorij, qui pertinet ad proprium defectum: sicut econtrario sancti patres ante Christi aduentum liberati sunt a proprijs defectibus: non autem a defectu communi, sicut supra dictum est.*

*q. 49. ar. 5.

F

QVAESTIO. LIII.

De resurrectione Christi, in quatuor articulos diuisa.

¶ *Super Quæstionem quinquagesimam tertiam.*

CONSEQVENTER cõsiderandum est de his, quæ pertinent ad exaltationem Christi. Et primo, de eius resurrectione. secundo, de eius ascensione. tertio, de eius sessione ad dexteram Patris. quarto, de iudiciaria potestate ipsius.

Consequẽter &c. Hic incipit vltima tractat⁹ de Christo, de pertinentibus, scilicet ad eius exaltationem.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimætertiæ Articulum primum.*

TItulus clarus.
¶ In corpore vna conclusio: Necessarium fuit Christum resurgere. Probatur quinque rationib⁹. Omnia clara sunt in litera.

G

Circa primum occurrit quadruplex consideratio.

Quarum prima est de ipsa Christi resurrectione.
Secunda, de qualitate resurgentis.
Tertia, de manifestatione resurrectionis.
Quarta, de eius causalitate.

Circa primum quæruntur quatuor.

H

¶ Primo, De necessitate resurrectionis eius.
¶ Secundo, De tempore.
¶ Tertio, De ordine.
¶ Quarto, De causa.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fuerit necessarium Christum resurgere.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit necessarium Christum resurgere. dicit enim Damasc.* in 4. lib. Resurrectio est secunda, eius quod dissolutum est, & cecidit, animalis surrectio: sed Christus non cecidit per peccatum, nec corpus eius est dissolutum, vt ex supra dictis patet. † non ergo proprie conuenit sibi resurgere.

2. dist. 21. q. 2. artic. 1. Et opu. 60. c. 22. prin. *li. 4. orth. fid. c. vlt. in princ. † q. 51. ar. 3

¶ 2 Præt. Quicumque resurgit, ad aliquid altius promouetur: quia surgere est sursum moueri: sed corpus Christi remansit post mortem diuinitati vnitum, & ita non potuit in aliquid altius promoueri. ergo non competebat sibi resurgere.

I

¶ 3 Præt. Ea, quę circa humanitatem Christi sunt acta, ad nostram salutem ordinantur: sed sufficiebat ad salutem nostram passio Christi, per quã sumus liberati a pœna & culpa, vt ex supra dictis patet,* nõ ergo fuit necessarium, quòd Christus a mortuis resurgeret.

*q. 44. ar. 3. & p totã q.

SED CONTRA est, ꝙ dicitur Luc. vlt. Oportebat Christum pati, & resurgere a mortuis.

RESPON. Dicendum, ꝙ necessarium fuit Christum resurgere propter quinque. Primo quidem, ad commendationem diuinæ iustitiæ, ad quam pertinet exaltare illos, qui se propter Deum humiliant, secundum illud Luc. 1. Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles. quia igitur Christus propter charitatem & obedientiam dei, se humiliauit vsque ad mortem crucis, oportebat quòd exaltaretur a deo, vsque ad gloriosam resurrectionem. vnde ex eius persona dicitur in Psal. 138. Tu cognouisti, i. approbasti, sessionem meam, i. humilitatem & passionem, & resurrectionem meam, idest glorificationem in resurrectione, sicut glo.* exponit. Secundo, ad fidei nostræ instructionem: quia per eius resurrectionem confirmata est fides nostra circa diuinitatem Christi, quia vt

*gl. interlinearis ibi.

dicitur

dicitur 2. ad Corinth. vlt. Et si crucifixus est ex infirmitate, sed viuit ex virtute dei. et ideo primæ ad Cor. 15. dicitur, si Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est & fides nostra. Et in Psalm. 29. dicitur, Quæ vtilitas in sanguine meo, id est in effusione sanguinis mei, dum descendo, quasi per quosdam gradus malorum, in corruptionem? quasi dicat, nulla. si enim statim non resurgo, corrumptumque fuerit corpus meum, nemini annuntiabo, nullum lucrabor, vt gl.* exponit. Tertio, ad subleuationem nr̃æ spei, quia dum videmus Christum resurgere, qui est caput nostrum, speramus & nos resurrecturos. vnde dicitur primę ad Corin. 15. Si Christus prædicatur, ꝙ resurrexit a mortuis, quomodo quidam dicunt in vobis, qm̃ resurrectio mortuorum non est? Et Iob 19. dicitur, Scio scilicet per certitudinem fidei, quòd redẽptor meus, idest Christus, viuit, a mortuis resurgens, & ideo in nouissimo die de terra surrecturus sum, reposita est hæc spes mea in sinu meo. Quarto, ad informationem vitæ fidelium, secundum illud Roman. 6. Quomodo Christus resurrexit a mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Et infra, Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur: ita & vos existimate mortuos quidem esse peccato, viuentes aũt deo. Quinto, ad complementum nostræ salutis: quia sicut per hoc, ꝙ mala sustinuit (humiliatus est) moriendo, vt nos liberaret a malis: ita glorificatus est resurgendo, vt nos promoueret ad bona, secundum illud Rom. 4. Traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram.

* Psal. 29. gl. ordi. ad iusticia, & interlineatis ex Aug.

A

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ licet Christus non ceciderit per peccatum, cecidit tamen per mortem: quia sicut peccatum est casus a iustitia, ita mors est casus a vita. vnde ex persona Christi potest intelligi, quòd dicit Mich. 7. Ne læteris inimica mea super me: quia cecidi, consurgam. Similiter etiam licet corpus Christi non fuerit dissolutum per incinerationem, ipsa tamen separatio animæ a corpore, dissolutio quędam fuit.

AD 2[m] dicendum, quòd diuinitas erat carni Christi post mortem vnita vnione personali: non autem vnione naturę, sicut anima vnitur corpori, vt forma ad constituendam humanam naturam. Et ideo per hoc, ꝙ corpus eius vnitum est animæ, promotum est in altiorem statum naturæ, non autem in altiorem statum personæ.

AD 3[m] dicendum, quòd passio Christi operata est nostram salutem, proprie loquendo, quantum ad remotionem malorum: resurrectio autem, quantum ad inchoationem & exemplar bonorum.

ARTICVLVS II.

Vtrum fuerit conueniens Christum tertia die resurgere.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimætertiæ Articulum secũdum.*

Sup. q. 51. art. 4. Et 3. dis. 21. q. 2. art. 2. Et di. 22. q. 2. art. 2. q. 2. ad 1. Et opus. 4. ca. 243. Et opus. 60. c. 20. circa fi. Et Psal. 15. Et Ioan. 2. lec. 3.

TItulus clarus.
¶ In corpore vnica conclusio: Cõueniens fuit Christum resurgere tertio die. Probatur vna rõne literali, & quatuor mysticis. Et oĩa clare patent in lĩa.

AD SECVNDVM sic procedit. Videtur quòd non fuerit conueniens, Christum tertia die resurgere. mẽbra. n. debent capiti cõformari: sed nos qui sumus membra Christi, non resurgimus a morte tertia die, sed nostra resurrectio differtur vsq; ad finem mundi. ergo videtur quòd Christus, qui est caput nostrum, non debuerit tertia die resurgere: sed debuerit eius resurrectio differri vsque ad finem mundi.

¶ 2 Præt. Act. 2. dicit Petrus, quòd impossibile erat

B

Christum detineri ab inferno & morte: sed quamdiu aliquis est mortuus, detinetur a morte. ergo videtur, quòd Christi resurrectio non debuerit differri vsque ad tertiam diem, sed statim eadem die resurgere, præcipue cum glos. supra* inducta, dicat, nullam esse vtilitatem in effusione sanguinis Christi, si non statim resurgeret.

* art. præc. in cor.

¶ 3 Præt. Dies incipere videtur ab ortu solis, qui sua præsentia diem causat: sed. ante ortum solis Christus resurrexit: dici t̃. n. Io. 20 Quòd vna sabbathi Maria Magdalene venit mane, cum adhuc tenebræ esset, ad monumentum, & ĩn Christus iam resurrexerat: ꝙa sequitur, et vidit lapidem sublatum a monumento. non ergo resurrexit Christus tertia die.

SED CONTRA est, quòd dicitur Mat. 20. Tradent eum gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum, & tertia die resurget.

Ar. præced.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictum est*) resurrectio Christi necessaria fuit ad instructionem fidei nostræ. Est autem fides nostra & de diuinitate & humanitate Christi: non enim sufficit alterum sine altero credere, vt ex prædictis patet.* et ideo ad hoc, ꝙ cõfirmaretur fides de veritate diuinitatis ipsius, oportuit quòd cito resurgeret, & eius resurrectio non differretur vsque ad finem mundi. Ad hoc autem, quòd confirmaretur fides de veritate humanitatis & mortis eius, oportuit moram esse inter mortem & resurrectionem. si. n. statim post mortem resurrexisset, videri posset, ꝙ eius mors vera non fuerit, & per consequens nec resurrectio vera. Ad veritatem autem mortis Christi manifestandam, sufficiebat ꝙ vsque ad tertiam diem eius resurrectio differretur: quia non contingit, quin infra hoc tẽpus, in homine qui mortuus videtur cum viuat, appareant aliqua indicia vitæ. Per hoc etiam, quòd tertia die resurrexit, commendatur perfectio ternarij: qui est numerus omnis rei, vtpote habens principium, mędium & finem, vt dicitur in 1. de Cælo.* Ostenditur etiam secundum mysterium, ꝙ Christus vna morte sua, (quę fuit lux propter iustitiam), s. corporali, duas nostras mortes destruxit, scilicet corporis & animæ, quæ sunt tenebrosæ propter peccatum: et ideo vna die integra & duabus noctib⁹ permansit in morte, vt Augus.* dicit in 4. de Trin. Per hoc etiam significatur, ꝙ per resurrectionem Christi, tertium tempus incipiebat: nam primum fuit ante legem, secundum sub lege, tertium sub gratia. Incœpit etiam in Christi resurrectione tertius status sanctorum: nam primus fuit sub figuris legis: secundus sub veritate fidei: tertius erit in æternitate gloriæ, quam Christus inchoauit resurgendo.

*li. 4. c. 5. tom. 3.

*li. 1. tex. 2. tom. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd caput & membra conformantur in natura, sed non in virtute: excellentior est enim virtus capitis, q̃ membrorum: et ideo ad demonstrandam excellẽtiam virtutis Christi, conueniens fuit, ipsum tertia die resurgere, aliorũ resurrectione dilata vsque ad finem mundi.

AD 2[m] dicendum, quòd detentio coactionem quãdam importat: Christus aũt nulla necessitate mortis tenebatur astrictus, sed erat inter mortuos liber. et ideo aliquãdiu in morte mansit, non quasi detentus, sed propria voluntate, quãdiu iudicauit hoc esse necessarium ad instructionem fidei nostrę: dicitur autem statim fieri, quod fit breui interposito tempore.

AD 3[m] dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) Christus resurrexit circa diluculum illucescente iam die, ad significandum, quòd per suam resurrectio-

*q. 51. art. ad 3.

hem nos ad lucem gloriæ inducebat: sicut mortuus ẽ adueſperaſcente iam die, & recedente in tenebras, ad oſtendendum, q̃ per ſuam mortem deſtrueret tenebras culpæ & pœnæ. Et tamen dicitur tertia die reſurrexiſſe, accipiendo diem pro die naturali, qui continet ſpatium 24. horarum. Et ſicut dicit Auguſt.* in 4. de Trin. nox vſq; ad diluculum, quo domini reſurrectio declarata eſt, ad tertium pertinet diem: quia deus, qui dixit, de tenebris lucem clareſcere, vt per gratiam noui teſtamenti, & participationẽ reſurrectionis Chriſti, audiremus: Fuiſtis aliquando tenebræ, nũc autem lux in domino, inſinuat nobis quodammodo, quòd a nocte dies ſumat initium: ſicut enim primi dies propter futurum hominis lapſum a luce i noctem: ita iſti propter hominis reparationem a tenebris ad lucem computantur. Et ita patet, q̃ etiam ſi media nocte ſurrexiſſet, poſſet dici eum die tertia ſurrexiſſe, intelligendo de die naturali. nunc autem cum diluculo ſurrexerit, poteſt dici, quòd tertia die ſurrexit, etiam accipiendo diem artificialem, quæ cauſatur ex præſentia ſolis: quia iam ſol incipiebat aerem illuſtrare. vnde & Mar. vltim. dicitur, quòd mulieres venerunt ad monumentum orto iam ſole, quod non eſt contrarium ei, quod Ioan. dicit, Cum adhuc tenebræ eſſent, vt Auguſt.* dicit in libr. de conſenſu euangeliſtarum: quia die ſurgente, reliquiæ tenebrarum tanto magis extenuãtur, quanto magis oritur lux. Quòd autem dicit Marcus, Orto iam ſole, non ſic accipiendum eſt, tãquam iam ſol ipſe videretur ſuper terram, ſed tamquam de proximo adueniente in has partes.

*lib.4.c.5. ante med. tom.3.

*li.3.c.24. inter prin. & mediũ, tom.4.

¶ *Super Quæſtionis quinquageſimætertiæ Articulum tertium.*

4. diſt. 42. art. 3. q. 1. ad 3. Et op. 3. cap. 243. 246. & 247. fi. Et 1. Cor. 15. lect. 3. i prin. Et ad Col. 1. lec. 5.

IN titulo ly primo, ſignificat ordinem temporis, ita quòd ſenſus eſt, Vtrum Chriſtus ante omnes alios reſurrexerit, ita quòd nullus ante eum reſurrexerit.

¶ In corpore ponitur vna diſtinctio bimembris de reſurrectiõe perfecta vel imperfecta: & iuxta ſingula membra ſingulæ concluſiones. Altera eſt: Multi ante Chriſtum ſurrexerunt reſurrectione imperfecta, vt patet de Lazaro & alijs reſuſcitatis ante ipſũ. Altera eſt, Chriſtus primo reſurrexit reſurrectiõe perfecta: quia primo venit ad vitam penitus immortalem. Omnia clara ſunt in litera.

¶ In reſpõſione ad ſecundum circa diuerſam opinionem de reſurrectione illorum, qui cũ Chriſto ſurrexerunt, rationabile videtur q̃ ſurrexerint perfectè ad vitam, ſcilicet penitus immortalem,

ARTICVLVS III.

Vtrum Chriſtus primo reſurrexerit.

AD TERTIVM ſic procedi-tur. Videtur, quòd Chriſtus non primo reſurrexerit; nam in veteri teſtamento per Heliam & Heliſæum aliqui reſuſcitati leguntur, ſecundum illud Hebræ. 11. Acceperunt mulieres de reſurrectione mortuos ſuos. Similiter & Chriſtus ante paſſionem ſuã tres mortuos ſuſcitauit. non ergo Chriſtus fuit primus reſurgentium.

¶ 2 Præt. Matth. 27. inter alia miracula, quæ in paſſione Chriſti acciderunt, narratur quòd monumẽta aperta ſunt: & multa corpora ſanctorum, qui dormierant, ſurrexerunt. non ergo Chriſtus fuit primus reſurgentium.

¶ 3 Præt. Sicut Chriſtus per ſuã reſurrectionem eſt cauſa noſtræ reſurrectionis: ita per ſuam gratiam eſt cauſa noſtræ gratiæ, ſecundum illud Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus: ſed alij prius tempore gratiam habuerunt quàm Chriſtus, ſicut omnes patres veteris teſtamẽti. ergo etiam aliqui prius ad reſurrectionem corporalem peruenerunt, q̃ Chriſtus.

SED CONTRA eſt, quòd dicitur primæ ad Corin. 15. Chriſtus reſurrexit a mortuis, primitiæ dormientium gl.* quia prius tempore & dignitate ſurrexerit.

RESPON. Dicendum, quòd reſurrectio eſt reparatio a morte i vitam. Dupliciter autẽ aliquis eripitur a morte. Vno modo, ſolum a morte in actu, vt ſcilicet aliquis viuere incipiat qualitercũque, poſt quam mortuus fuerat. Alio modo, vt aliquis liberetur non ſolum a morte, ſed etiam a neceſſitate, & quod plus eſt, a poſſibilitate moriendi. Et hæc eſt vera & perfecta reſurrectio: quia quamdiu aliquis viuit ſubiectus neceſſitati morien di, quodammodo mors ei domina tur, ſecundum illud Rom. 8. Corpus quidem mortuum eſt propter peccatum. Illud etiam quod poſſibile eſt eſſe, ſecundum quid dicitur eſſe, ideſt, potentialiter. Et ſic patet, quòd illa reſurrectio, qua quis eripitur ſolũ ab actuali morte, eſt reſurrectio imperfecta. Loquendo igitur de reſurrectione perfecta, Chriſtus eſt primus reſurgẽtium: quia ipſe reſurgendo, primo peruenit ad vitam penitus immortalem, ſecundum illud Roman. 6. Chriſtus reſurgẽs ex mortuis, iam non moritur: ſed reſurrectione imperfecta, quidam alij ſurrexerunt ante Chriſtum, ad præmonſtrandũ quaſi i quodam ſigno reſurrectionem ipſius. Et ſic patet reſponſio ad primum: quia & illi qui ſuſcitati in veteri teſtamento ſunt, & illi q̃ ſuſcitati ſunt a Chriſto, ſic rediere runt ad vitã, vt iterũ morerentur.

AD 2m dicendum, quòd de illis, qui reſurrexerũt cum Chriſto, duplex eſt opinio: quidam enim aſſerunt, quòd redierunt ad vitam tamquam non iterum morituri: quoniam magis illis eſſet tormentum ſi iterum morerentur, quàm ſi non reſurgerent. Et ſecundũ hoc intelligendum erit, ſicut Hier.* dicit ſuper Matth. quòd non ante ſurrexerunt, quàm reſurgeret dominus. vnde & Euangeliſta dicit, q̃ exeuntes de monumentis, poſt reſurrectionem eius venerunt in ſanctam ciuitatem, & apparuerunt multis: ſed Auguſt.* in epiſtola ad Euodium hanc opinionem commemorans dicit, Scio quibuſdam videri morte domini Chriſti iam talem reſurrectionem præſtitam iuſtis, qualis nobis in fine promittitur. Qui ſi non iterum repoſitis corporibus dormierunt, videndum eſt, quomodo intelligatur Chriſtus primogenitus a mortuis, ſi eum in illam reſurrectionẽ vt beatitudo corporis in Chriſto haberet ſocios: minus enim corporalis ſe licitas aliquid habere videtur, ſi deſit corporalis ſocietas: eſt enim homo ſecundum vitam corpoream animal ſociale, non ſolum propter indigentiam neceſſariorum ad vitam (vt in hoc mundo contingit) ſed etiam propter naturalem delectationem in ipſa corporali conuerſatione conſiſtentem. Rationes autem in litera ex beato Aug. diſputatæ ad oppoſitum facile ſoluti nem recipiũt. nam verbum Petri Apoſtoli & a Hiero. contra fertur, quòd ſcilicet Petrus dixit, Cuius ſepulchrum apud nos eſt, quaſi non auſus fuerit dicere, cuius corpus apud nos eſt. & efficax inuenitur teſtimoniũ Petri: quia ex hoc, quòd ſepulchrum Dauid tanto tempore apud eos perſeuerauit, vt continens ipſum Dauid (hoc enim ſignificat ſepulchrũ eius) ita quòd nulla fuit vmquam in tanto tempore ambiguitas, quin Dauid perſeueraret in ſuo ſepulchro, conſequens eſt, quod non de ipſo Dauid dictum fuerit, Non dabis ſanctum tuũ videre corruptionẽ. Conſiſtit ergo teſtimoniũ Petri ĩ hoc, q̃ ſepulchrum Dauid, inquantum ſepulchrũ Dauid, tanto tẽpore apud nos perſeuerauit: licet forte tunc Chriſto reſurgente, corp⁹ eius amplius ibi nõ eẽt.

¶ Verbum autem apoſtoli Pauli, Vt non ſine nobis conſummarentur, & poteſt referri ad cõſummationem beatitudinis ſubſtantialis, qua modo conſummati ſunt oẽs ſancti in patria. Et hoc literæ vĩ ſufficere: q̃ loquitur de cæleſti patria, vt diſtinguitur i contra viæ peregrinationem, & poteſt nihilominus dici, quòd verbum Apoſtoli eſt generale

G

H

I

K

* gl. intelligenda, ibi.

* in illud Mat. 27. Et multa corpora ſanctorũ, to. 9.

* epi. 99. nõ longe ante med. to. 2.

ſale ad patres veteris teſtamenti: veritati autem regulæ generalis non aduerſatur paucorum exceptio ex ſpeciali gratia. Poteſt & tertio dici, quòd illi qui perfectè ſurrexerunt cum Chriſto, non ſunt ſine nobis cõſumati: quia nõ tpe ſũt cõſumati. ſ. tpe reuelatæ gratiæ, & inchoatæ gloriæ.

tot præceſſerunt. Quòd ſi reſponA detur, hoc eſſe dictum per anticipationem, vt monumenta illo ter ræ motu aperta intelligantur, cum Chriſtus in cruce penderet, reſurrexiſſe aũt iuſtorum corpora non tunc, ſed cum ille prior reſurrexiſſet: ſed adhuc reſtat qd̃ moueat, quomodo Petrus non de Dauid, ſed de Chriſto aſſeruit fuiſſe prædictum, carnem eius non vidiſſe corruptionẽ, per hoc quòd apud eos erat monumentum Dauid, & ſic illos non conuincebat, ſi corpus Dauid ibi iam nõ erat: quia etſi ante in recenti ſua morte reſurrexiſſet, B nec caro eius vidiſſet corruptionem, poſſet illud monumentum manere: durum autem videtur, vt Dauid non fuerit in illa reſurrectione iuſtorum, ſi eis iam æterna donata eſt, cuius Chriſtus ex ſemine commendatur. Periclitabitur etiam illud quod ad Hebr. de iuſtis antiquis dicitur, Ne ſine nobis perficerentur, ſi iã in illa reſurrectionis incorruptione conſtituti ſunt, quo nobis perficiendis in fine promittitur. ſic ergo Aug.* ſentire videtur, quòd reſurrexerint iterum morituri. Ad quod etiam videtur pertinere, quòd Hier.† dicit ſuper Matth. Quòd ſicut Lazarus reſurrexit, ſic & multa corpora ſanctorum reſurrexerunt, vt Domi num oſtẽderent reſurgentem: quãmuis hoc in ſermo- C ne de aſſumptione ſub dubio relinquat, rationes tamen Auguſt. multo efficaciores videntur.

In prẽd. verbis ex epiſ. 99. tom. 2. † eodẽ loco citato circa princ. ſolutionis huius.

AD 3m dicendum, quòd ſicut ea, quæ præceſſerunt Chriſti aduentum, fuerunt præparatoria ad Chriſtũ, ita gratia eſt diſpoſitio ad gloriã: & ideo ea, quæ ſunt gloriæ, ſiue quantum ad animam, ſicut perfecta dei fruitio, ſiue quantum ad corpus, ſicut reſurrectio gloriоſa, prius tempore debuerunt eſſe in Chriſto, ſicut in auctore gloriæ: gratiam vero conueniebat prius eſſe in his, quæ ordinabantur ad Chriſtum.

¶ *Super Quæſtionis quinquageſimætertiæ Articuli quartum.*

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Chriſtus fuerit cauſa ſuæ reſurrectionis.

D

Pſ. 40. co. 2. Et Ioã. 2. & 3. & ad Ro. 4. fi.

AD QVARTVM ſic procedi-tur. Videtur quòd Chriſtus non fuerit cauſa ſuæ reſurrectionis. Quicumque enim ſuſcitatur ab alio, non eſt ſuæ reſurrectionis cauſa: ſed Chriſtus ſuſcitatus eſt ab alio, ſecundum illud Actu. 2. Quem deus ſuſcitauit ſolutis doloribus inferni. & Rom. 8. Qui ſuſcitauit Ieſum Chriſtũ a mortuis, viuificabit & mortalia corpora E noſtra &c. ergo Chriſtus non eſt cauſa ſuæ reſurrectionis.

TItulus, de cauſa effectiua quę rit.

¶ In corpore ponitur vna diſtinctio bimembris cũ duabus cõcluſionibus ſecũdum membra. Diſtinctio eſt. Tam anima quàm caro Chriſti mortui põt conſiderari dupliciter, vel ratione ſuæ naturę, vel rõne deitatis coniunctæ. Prima concluſio eſt. Tam anima quàm caro Chriſti ratione deitatis cauſauit ipſam reſurrectionem: & probatur ex auctoritate Apoſtoli. Secunda concluſio eſt: Nec anima, nec caro Chriſti virtute ſuæ naturę cauſauit reſurrectionẽ, ſed ſic oportuit Chriſtum reſuſcita-

Tract. 104. in Ioã. non remote a fi. to. 9.

¶ 2 Præt. Nullus dicitur mereri, vel ab alio petit aliquid, cuius ipſe eſt cauſa: ſed Chriſtus ſua paſſione meruit reſurrectionem, ſicut Augu.* dicit ſuper Ioan. quòd humilitas paſſionis meritum eſt glorię reſurrectionis, ipſe ẽt petijt a patre ſe reſuſcitari, ſecundum illud Pſal. 40. Tu aũt Domine miſerere mei, & reſuſcita me. ergo non fuit cauſa ſuæ reſurrectionis.

¶ Præt. Sicut Damaſc.* probat in 4. lib. reſurrectio non eſt animæ, ſed corporis, quod per mortem cadit. Corpus autem non poteſt ſibi animam vnire, quæ eſt eo nobilior. ergo id, quod reſurrexit in Chriſto, non potuit eſſe cauſa ſuæ reſurrectionis.

* Li. 4. Orth. fid. cap. vlt.

SED CONTRA eſt, q̃ Dominus dicit Ioan. 10. Nemo tollit animam meam a me, ſed ego pono eam, & iterum ſumo eam: ſed nihil eſt aliud reſurgere, quàm iterato animam ſumere. ergo videtur quòd Chriſtus propria virtute reſurrexerit.

RESPON. Dicendum, quòd, ſicut ſupra dictum eſt,* per mortem non fuit ſeparata diuinitas, nec ab anima Chriſti, nec ab eius carne. poteſt igitur tam anima Chriſti mortui, quàm eius caro conſiderari dupliciter, vno mõ, ratione diuinitatis: alio modo, ratione ipſius naturæ creatæ. Secundum igitur vnitã diuinitatis virtutem, & corpus reſumpſit animam, quam depoſuerat, & anima corpus reſumpſit, quod dimiſerat, & ſic Chriſtus propria virtute reſurrexit. Et hoc eſt, quod de Chriſto dicitur 2. ad Corinth. vlt. quòd & ſi crucifixus eſt ex infirmitate noſtra, ſed viuit ex virtute dei: ſi autem conſideremus corpus & animam Chriſti mortui, ſecundum virtutem naturæ creatæ, ſic non potuerunt ſibiinuicem reuniri, ſed oportuit Chriſtum reſuſcitari a deo.

* q. 50. art. 2. & 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd eadem eſt diuina virtus & operatio Patris & Filij. Vnde hæc duo ſe ſe conſequuntur, quòd Chriſtus ſit ſuſcitatus diuina virtute Patris, & ſuiipſius.

AD 2m dicendum, quòd Chriſtus orando petijt & meruit ſuam reſurrectionem inquantum homo: non autem inquantum deus.

AD 3m dicendum, quòd corpus ſecundum naturam creatam non eſt potentius anima Chriſti, eſt tamen ea potentius, ſecundum virtutem diuinam: quę etiam rurſus ſecundum diuinitatem vnitam eſt potentior corpore, ſecundum naturam creatam: & ideo ſecundum virtutem diuinam corpus & anima mutuo ſe reſumpſerunt; non autem ſecundum virtutem naturæ creatæ.

QVAESTIO LIIII.

De qualitate Chriſti reſurgentis, in quatuor articulos diuiſa.

¶ *Super Quæſtionis quinquageſimæquartæ Articulum primum.*

IN titulo, verum ſumitur, vt diſtinguitur contra apparens, ita quòd apparentia excludit non ſolũ a corpore, ſed a natura tali, ſcilicet humana. Idemque eſt quærere, an habuerit verum corpus, & an habuerit in veritate corpus humanum.

¶ In corpore ẽ vna concluſio: Corpus Chriſti poſt reſurrectionem fuit verum corpus eiuſdem naturæ, cuius fuerat prius. Probatur dupliciter, Primo, illud reſurgere dicitur qđ cecidit.

REINDE conſiderandum eſt, de qualitate Chriſti reſurgentis.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrũ poſt reſurrectionem Chriſtus habuerit verũ corpus.

¶ Secundo, Vtrum reſurrexerit cũ corporis integritate.

¶ Tertio, Vtrum corpus eius fuerit gloriоſum.

¶ Quarto, De cicatricibus in corpore eius apparentibus.

ecidit. ergo oportuit, ut idem corpus Christi eidem animæ uniretur in resurrectione. ergo corpus Christi post resurrectionem fuit uerum eiusdem naturæ corpus. Antecedens ex Damasc. auctoritate. Prima consequentia probatur ex ratione resurrectionis. Secunda autem ex hoc, quòd ueritas naturæ corporis est ex forma. Secũdo, probatur conclusio ex oppositio. Si corpus Christi fuisset phantasticum, non fuisset uera, sed apparens illius resurrectio. Reliqua in responsionibus argumentorum tacta in ferius in proprijs locis tractanda sunt.

Infra art. 3. cor. Et op. 6b. cap. 22.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Christus post resurrectionem habuerit uerum corpus.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ Christus post resurrectionem non habuerit verũ corpus. Verum enim corpus non potest simul esse cum alio corpore in eodẽ loco: sed corpus Christi post resurrectionem fuit simul cũ alio corpore in eodem loco: intrauit .n. ad discipulos suos ianuis clausis, vt dicitur Io. 20. ergo videtur, quòd Christus post resurrectionẽ non habuerit verum corpus.

¶ 2 Præt. Verum corpus non euanescit ab aspectu intuentium, nisi forte corrumpatur: sed corpus Christi euanuit ab oculis discipulorum eum intuentium, vt dicitur Luc. vlti. ergo videtur quòd Christus post resurrectionem non habuerit verum corpus.

¶ 3 Præt. Cuiuslibet veri corporis est determinata figura: sed corpus Christi apparuit discipulis in alia effigie, vt patet Mar. vlt. ergo videtur, ꝙ Christus post resurrectionem non habuerit verum corpus humanũ.

SED CONTRA est, quòd dicitur Luc. vlt. ꝙ Christo discipulis apparente, conturbati & conterriti existimabant se spiritum videre, ac si nõ haberet verum corpus, sed phantasticum. Ad quod remouendum ipse postea subdit, Palpate & videte: quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. non ergo habuit corpus phantasticum, sed verum.

Lib. 4. c. 18. & est vlt. li. non multũ a princ.

RESPON. Dicendum, quòd sicut Damasc.* dicit in 4. lib. illud resurgere dicitur, ꝙ cecidit: corpus autem Christi per mortem cecidit, inquantum. s. fuit ab eo anima separata, quæ erat eius formalis perfectio. Vnde oportuit ad hoc, quòd esset vera Christi resurrectio, vt idem corpus Christi iterato eidem animæ vniretur: & quia veritas naturæ corporis est ex forma, consequens est quòd corpus Christi post resurrectionem & verum corpus fuerit, & eiusdem naturæ, cuius fuerat prius: si autem eius corpus fuisset phantasticum, non fuisset vera resurrectio, sed apparens.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd corpus Christi post resurrectionem, non ex miraculo, sed ex conditione gloriæ, sicut quidam dicunt, clausis ianuis ad discipulos introiuit, simul cum alio corpore in eodem loco existens: sed vtrum hoc habere possit corpus gloriosum ex aliqua proprietate sibi indita, vt simul cum alio corpore in eodem loco existat,* inferius discutietur, vbi agetur de resurrectione communi: nunc autem quantum ad propositũ sufficit, dicendum est, ꝙ non ex natura corporis, sed potius ex virtute diuinitatis vnitæ, illud corpꝰ ad discipulos, licet verum esset, ianuis clausis introiuit. vnde Aug. † dicit in quodam sermone paschali, quòd quidam sic disputãt, Si corpus erat, si hoc surrexit de sepulchro quod pependit in ligno, quomodo per ostia clausa intrare potuit? Et respondet, Si comprehendis modum, non est miraculum, vbi deficit ratio, ibi est fidei ædificatio. Et super Ioã.* dicit, Moli corporis, vbi diuinitas erat, ostia clausa non obstiterunt: ille quippe non eis aperti intrare potuit, quo nascente virginitas matris inuiolata permansit. Et idem dicit Gregor. † in quadam Homil. de octaua paschæ.

Non compleuit mortẽ præuentus.

In ser. 3. in dñica in octa. paschę, & ẽ ser. 149 in ordine, tom. 10.

*Trac. 121 in Ioan. a med. to. 9.

† Hom. 26 in euãg. circa princ. lius.

AD 2ᵐ dicendum, quòd sicut dictum est, Christus resurrexit ad immortalem gloriæ vitam. Hæc est autem dispositio corporis glorioſi, vt sit spirituale, id est, subiectum spiritui, vt Apostol. dicit 1. ad Cor. 15. Ad hoc autem quòd sit omnino corpus subiectũ spiritui, requiritur quòd omnis actio corporis, subdatur spiritus voluntati: quod autem aliquid videatur, fit per actionem visibilis in visum, vt patet per Philoſoph.* in 2. de anima. Et ideo quicumque habet corpus glorificatum, in potestate sua habet, videri quando vult, & quando non vult, non videri: hoc tamen habuit Christus non solũ ex conditione corporis glorioſi: sed etiam ex virtute diuinitatis, per quam fieri potest, vt etiam corpora non glorioſa miraculoſe non videantur: sicut præfitum fuit beato Bartholomæo miraculoſe, vt si vellet videretur: non autem videretur si non vellet. dicitur ergo, quòd Christus ab oculis discipulorum euanuit, non quia corrumpere tur, aut resolueretur in aliqua inuisibilia: sed quia sua voluntate desijt ab eis videri, vel eo præsente, vel etiã eo abscedente velociter per dotem agilitatis.

Lib. 2. text. 74. & 75. & præced. tą

AD 3ᵐ dicendum, quòd sicut Seuerianus dicit in sermone paschali, Nemo putet Christum sua resurrectione sui vultus effigiem commutasse. Quod est intelligendum quantum ad lineamenta membrorum: quia nihil inordinatum & deforme fuerat in corpore Christi per Spiritum sanctum concepto, quod in resurrectione corrigendum esset: accepit tamen in resurrectione gloriam claritatis. Vnde idem ibidẽ subdit, Sed mutatur effigies, dum efficitur ex mortali immortalis, vt hoc sit acquisiuisse vultus gloriam, non vultus substantiam perdidisse: nec tamen illis discipulis in specie glorioſa apparuit: sed sicut in potestate eius erat, vt corpus suum videretur, vel non videretur, ita in potestate eius erat, vt ex eius aspectu formaretur in oculis intuentium, vel forma glorioſa vel non glorioſa, aut etiam commista, vel qualitercumq; se habens: modica tamen differentia, sufficit ad hoc, quòd aliquis videatur in aliena effigie apparere.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christi corpus resurrexerit integrum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ corpus Christi nõ resurrexerit integrum. Sunt enim de integritate humani corporis caro & sanguis, quæ Christus non videtur habuisse: dicitur enim 1. ad Cor. 15. Caro & sanguis regnum dei non possidebunt: Christus autem resurrexit in gloria regni dei. videtur ergo quòd non habuerit carnem & sanguinem.

¶ 2 Præt. Sanguis est vnus de quatuor humoribus. si ergo Christus habuit sanguinẽ, pari ratione habuit alios humores, ex quibus caſatur corruptio in corporibus animalium. sic ergo sequeretur, ꝙ corpus Christi fuerit corruptibile, qđ est inconueniens. non igitur Christus habuit carnem & sanguinem.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæquartæ Articulũ secũdũ.*

TItulus vt sonat.

Locis supra ar. 1. induc.

¶ In corpore una conclusio: Corpus Christi resurrexit integrum. s. cum carnibus & ossib⁹ &c. Probat' dupliciter. Primo ostẽsiue: Corpus Christi in resurrectione fuit eiusdẽ naturæ, & alterius gloriæ. ergo totum habuit quicquid pertinet ad naturã corporis humani. ergo omnia ista fuerunt in corpore Christi. Secunda cõsequentia probatur: quia hęc omnia pertinẽt ad naturam humani corporis. Deinde probatur, quòd hęc omnia integraliter fuerunt in Christo: quia

quia aliter non fuisset resurrectio perfecta, si non fuisset integratum, quicquid per mortem cecidetat. Et confirmatur auctoritate Domini: Capillus de capite vestro non peribit &c. Secundo, probatur conclusio ab oppositio: quia dicere corpus Christi carnisse partibus naturalibus humano corpori, pertinet ad errorẽ Euthycij, duo dicentis. Primũ est, corpus nostrum in resurrectiõe erit impalpabile, ventis aereque subtilius. Alterum est, Christus ꝑpost confirmata corda discipulorum palpantium omne, quod erat in eo palpabile, in subtilitatem aliquam redegit. Contra quod secundum dictum rationẽ Gregorij Auctor affert primo, & ipsius Euthycij reuocationẽ deinde, & demũ arguit ex errore Valẽtini. Clara sunt in litera omnia intelligentibus, quòd omnis mutatio, species quædam mortis est.

Art. præc.

¶ In resolutionibus argumẽtorum, & in corpore duæ magę quæstiones restant. Prima est, quæ inde cisa videtur propter varias opiniones, an totus sanguis Christi in passione effusus resurrexerit cum eo. Secũda est, an Christo resurgẽte oportuerit sanguinem secum reassumere.

¶ Primæ quæstionis Auctor tenet partem affirmatiuam in litera in responsione ad tertium, quo ad sanguinem in passione effusum, ea ratione, quia erat de veritate humanæ naturæ, & in corpore articuli adiungitur, ꝙ si non fuisset integratum quicquid per mortem cecidetat, non fuisset resurrectio perfecta.

¶ Secundæ autem quæstionis non solus Auctor, sed cõmunis & theologorum & ecclesiæ sententia partem tenet affirmatiuam. Sed vt ab hac ordiar, occurrit mihi magnũ de ea dubiũ, & argumentum ducens ad partem negatiuam. Ad cuius intellectum, recolere oportet ex doctrina Pauli Apostoli 1. ad Cor. 15. ꝙ corpus nostrum hic est animale, resurget autem spirituale, & secundum Aug. tandiu corpus est animale, quàmdiu indiget alimento, & per oppositum tunc est spirituale, cum non indiget amplius alimento. Ex qua doctrina habetur, ꝙ corpus Christi surrexit non animale, sed spirituale, hoc est non indigens alimento. Sub hac autem theologica traditione subsumitur ex philosophia, ꝙ sanguis in corpore humano nihil aliud est, quàm alimentum humani corporis, vt expresse Aristoteles in 2. de partib. animal. c. 3. dicit, ponens sanguinem esse vltimum alimentum in corpore animalium, & alimenti gratia datum animalibus a natura. ergo corpus Christi resurgens non indiguit sanguine: eiusdem enim rationis est indigere alimento interiori, vel exteriori. Vnde idem est dicere corpus Christi post resurrectionem indigere sanguine, & indigere alimento, qđ est esse animale & non spirituale. Et cum alimentum quantumcumque vltimum non sit actu pars animalis, sed potentia totũ, sequitur ꝙ sanguis non sit pars animalis, & consequenter nec hominis, & ꝙ sanguis non est de integritate humanæ naturæ: quoniam integrum est, cui nulla partiũ deest. Et quia verum non addit rem aliquam supra ens (eandem enim rem significat aurum, quam significat aurum verum, & sic de alijs) ideo sequitur ꝙ nullus sanguis est de veritate humanæ naturæ, quia non est de integritate eius. Nec obstat ꝙ exangues effecti, morimur aut mortui sumus: attestatur. n. hoc ad dictam philosophiam, ꝙ sanguis est de necessitate requisitus ad vitã animalium habentium sanguinem, quoniam vt in 2. de ani. dicitur, tandiu viuunt, quamdiu aluntur. Iungendo ergo philosophiam theologiæ dicendum videtur, quòd sanguis pertinet ad necessitatem humani corporis secundum vitam animalẽ, quia est vlumum alimentum, & non pertinet ad necessitatem humani corporis spiritualis, qualẽ fuit corpus Christi in resurrectione. Et secundum hoc cum dicitur, Totum quòd per mortem cecidit resurrexit, si perfecta ẽ resurrectio intelligendum est, de toto, quod est de necessitate corpis humani in statu seu vita spirituali, & non de toto necessario ad corpꝰ humanũ, in statu seu vita animali. In oppositum autem est cõmunis ecclesię sensus, & in sacramento altaris vinum conuersum i Christi sanguinẽ, quem fatemur in Christi corpore esse.

A

B

C

¶ Ad hanc quæstionem dicitur, ꝙ sanguis licet sit pars in potẽtia respectu carnis & membrorũ: est tamen cum hoc etiam pars in actu respectu totius animalis, ita ꝙ est & materia trãsiens partium posteriorum, & materia permanẽs respectu totiꝰ: sicut elementa in mundo sunt partes in potentia & materia transiens respectu mistorũ, & sunt partes in actu & materia permanens respectu vniuersi. Probaturque hoc ex eo, ꝙ triplex cõpositio in animali inuenitur, vt habetur in 2. de partibus animaliũ. Prima est, cõpositio ex elementis seu eorum viribus. secunda est ex partibus similaribus, puta carne, osse, neruo. tertia est ex partibus heterogeneis, vt manu, capite &c. Ad primam autem compositionem spectat compositio animalis ex humoribus, quorũ vnus est sanguis, & propterea quem admodum componentia tam in secunda quàm in tertia compositione sunt partes in actu animalis, ita componentia in prima compositione, affirmanda sunt ꝙ sunt partes in actu animalis. Et ideo, licet in resurrectione non sit opus sanguine, vt est pars in potentia, est tamen opus illo, vt est pars in actu: alioquin non resurgeret homo integer: deficeret enim sibi aliqua partium eius in actu.

Hom. 26. in euãg. nõ remote a princip.

D

¶ De prima autem quæstione, nec conclusionis nec mediorũ video certitudinem: nam ratio theologica ducit ad partem affirmatiuam, vt in litera habes, & in quolib. 5. q. 3. artic. 1. Ratio autem naturalis ad partem potius ducere videtur negatiuam: quoniã nihil prohibet, in Christo fuisse passionis tempore sanguinem nutrimentalem, qui non est in resurrectione assumptus: quoniam non est maior ratio, quare tunc non fuerit in Christo sanguis nutrimentalis, & alias fuerit: & rursus, quare in ipso tunc non, & in alijs hominibus eiusdem ætatis sic: & rursus, quare tunc patiendo non, & si non fuisset tũc passus, fateremur in eo sanguinem nutrimentalem. Si autem in Christo tunc fuit nutrimentalis sanguis, constat quòd tunc effusus fuit, cum natura meliorem quantum potuerit, in finem reseruauerit. Non cogere autem argumenta hæc, sanguineus sudor Christi in cruciatu propassionis effusus, cum ante passionem post cœnam oraret, significat: nam sudor ille sanguineus, cum non ex agitudinali dispositione processe it, vt Aristot. in 3. de historijs animalium prouenire ponit ex mala dispositione sanguinis, & i 3. de partibus animaliũ cõtigisse narrat, quibusdam propter laxum fluxumque corpus: tum, quia Christũ nõ decuit ægritudo aliqua: tum, quia operationes ipsius Christi statim subsecutæ attestantur sanitati, & non ægritudini: nã

E

ratio

statim surgens ab oratione, vt Lucas ait, venit ad discipulos vt prius, & allocut⁹ eos de vigilia, &c. mōstrauit se nō mutatum a tanto decursu sudoris sanguinei, vt immutari debuisset, si ægritudinis sudor fuisset. Ille, inquam, sudor sanguineus fuit humor sanguineus adhuc crudus, hoc est, non redactus ad hanc perfectam in sanguinem qui pars est hominis, & huiusmodi crud⁹ humor vocatur sanguis nutrimentalis. Et quoniam, vt euangelista testatur, tanta fuit eius quantitas, vt decurreret in terrā, videtur quòd totus sanguis nutrimentalis, qui inueniendus fuisset in Christo tempore passionis præfluxus fuerit in propassionis sudore. Dico autē, q inueniendus fuisset tempore passionis, & non qui inuentus est tunc, scilicet tempore orationis: quoniā non oportet fateri totū nutrimentalem sanguinem per sudorē emissum: quoniam aliquid illius remanens potuit, nocte & mane decoqui perfecte, ita vt nihil nutrimentalis sanguinis inueniretur in Christo tēpore passionis, cum effusus sanguis est: sed quia hæc magis diuinare q̄ affirmare possumus, ideo nullus pertinax in ꝓpria opinione inueniatur, nullus dubia ꝓ certis affirmet: sed pie dubitando, deuotionem suā prosequatur. Certum tamen & absque hæsitatione qualibet cōstat, Christi sanguinem nutrimentalem, qui dicitur in terra inueniri, etiam si in passione effusus sit, nō esse vnitum verbo dei personaliter: quoniam nūquām fuit actu pars sanguinis, q̄ ē de veritate humanæ nature.

Li.14.mor. ca. 31. non procul a fi.

†Aug. epist. 146. to.2.

D.349.

§Luc. vlt.

‖pist. 146. non multū ſōge a principio. tom.2.

Infra q.55. art.6. ad 4. Et quol. 5. q.3.ar.1.Et opu.3.cap. 245.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæquarte Articuli tertii.*

TItulus clarus.

¶ In corpore assumpserat ad vitam mortalem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd caro & sanguis ibi nō accipitur pro natura carnis & sanguinis, sed vel pro culpa carnis & sanguinis, sicut Greg.* dicit in 14. Moral. vel pro corruptione carnis & sanguinis: quia, vt Aug. dicit ad Consentiū,† de resurrectione carnis, non ibi erat corruptio & mortalitas carnis & sanguinis. Caro igitur[d] secundum substantiam possidet regnum dei, secundum quòd dictum est,* spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Caro autem cum secundum corruptionem intelligitur, nō possidebit, vnde cōtinuo additum est in verbis apostoli, Neque corruptio incorruptelam.

AD 2um dicendum, quòd sicut Aug. dicit in eodem lib.* fortassis accepta occasione sanguinis, vrgebit nos molestior perscrutator, & dicet, Si sanguis in corpore Christi resurgentis fuit, cur non & pituita, idest, phlegma, cur nō & fel flauum, idest, cholera, & fel nigrū, idest, melācholia, quibus quatuor humoribus naturam carnis temperari, etiam medicinæ disciplina testatur? sed quodlibet quisquis addat, corruptionē addere caueat, ne suæ fidei sanitatem castitatemque corrumpat. Valet enim diuina potentia de ista visibili atq; tractabili natura corporum, quibusdam manentibus auferre, quas voluerit qualitates, vt absit labes .s. corruptionis, adsit effigies, adsit motio, absit fatigatio, adsit vescendi ptās, absit esuriendi necessitas.

AD 3^m^ dicendum, quòd totus sanguis, qui de corpore Christi fluxit, cum ad veritatem humanæ naturæ pertineat, in corpore Christi resurrexit, & eadem ratio est de omnibus particulis ad veritatem, & integritatem humanæ naturæ pertinentibus: sanguis autem ille, qui in quibusdam ecclesijs pro reliquijs conseruatur, non fluxit de latere Christi, sed miraculose dicitur effluxisse de quadam imagine Christi percussa.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christi corpus resurrexerit gloriosum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd corpus Christi non resurrexerit gloriosum. Corpora enim gloriosa sunt fulgētia, secundum illud Matth. 13. Fulgebunt iusti sicut sol in regno patris eorum: sed corpora fulgentai videtur secundum rationem lucis, non autem secundū rationem coloris. cum ergo corpus Christi visum fuerit sub coloris specie, sicut & prius videbatur, videtur quòd non fuerit gloriosum.

¶ 2 Præt. Corpus gloriosum est incorruptibile: sed corpus Christi nō videtur fuisse incorruptibile: fuit.n.palpabile, sicut & ipse dicit Luc.vlt. Palpate, & videte. Dicit autem Gregor. in quadam Hom.* quòd corrumpi necesse est, quod palpatur, & palpari nō potest, qđ non corrumpitur. non ergo corpus Christi fuit gloriosum.

¶ 3 Præt. Corpus gloriosum non est animale, sed spirituale, vt patet 1.ad Corinth.15. sed corpus Christi videtur fuisse animale post resurrectionem: quia cum discipulis manducauit & bibit, vt legitur Luc.vlt. & Ioan. vltimo. ergo videtur, quòd corpus Christi nō fuerit gloriosum.

SED CONTRA est, quòd Apost. dicit ad Philip. 3. Reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ.

RESPON. Dicendum, quòd corpus Christi in resurrectiōe fuit gloriosum, & hoc apparet triplici ratione. Primo quidem, quia resurrectio Christi fuit exemplar & causa nostræ resurrectionis, vt habetur 1.ad Corinth. 15. Sancti autem in resurrectione habebunt corpora gloriosa, sicut ibidem dicitur, Seminatur in ignobilitate, surget in gloria. Vnde cum causa sit potior causato, & exēplar exemplato, multo magis corpus Christi resurgentis fuit gloriosum. Secundo, quia per humilitatem passionis meruit gloriam resurrectionis. unde & ipse dicebat, Nunc anima mea turbata est, quod pertinet ad passionem: & postea subdit, Pater clarifica nomen tuum, in quo petit gloriā resurrectionis. Tertio, quia sicut supra habitum est,* anima Christi a principio suæ conceptionis fuit gloriosa per fruitionem diuinitatis perfectam. Est autem dispensatiue factum, sicut supra dictum est,* vt ab anima gloria nō redundaret in corpus, ad hoc, quòd mysterium nostrę redemptionis sua passione impleret: & ideo peracto hoc mysterio passionis & mortis Christi, statim anima in corpus in resurrectione resumptum, suā gloriā deriuauit, & ita factum est corpus illud gloriosum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd omne, quod recipitur in aliquo, recipitur in eo secūdum modum recipientis: quia igitur gloria corporis deriuatur ab anima, vt Aug.* dicit in epistola ad Dioscorum, fulgor seu claritas corporis gloriosi est secundum colorem humano corpori naturalem: sicut vitrum diuersimode coloratum recipit splendorem ex illustratione solis, secundum modum sui coloris: sicut autem in potestate hominis glorificati est, vt corpus eius videatur, vel non videatur, sicut dictum est,* ita in potestate eius est, quòd claritas eius videatur, vel non videatur. vnde potest in suo colore sine aliqua claritate videri, & hoc modo Christus suis discipulis vnica cōclusio: Corpus Christi in resurrectione fuit gloriosum. Probatur tripliciter, & rationes clare patent in litera.

¶ In responsione ad secundum, aduerte quòd Auctor loquitur de raro & denso vniuocatione sumpta: quod dico ꝓpterea quia dēsitas ponitur etiā in corporibus cælestibus: non eiusdem tamē rationis cum densitate inferiorum: est enim stella densior pars sui orbis: nihil tamen est commune vniuocum corruptibili & incorruptibili corpori. Vnde cælum resisteret tactui, si quis ad orbem lunæ pertransire vellet ibi existēs: non tamen sentiretur tactu densitas eius: sed tantum tactui resisteret pars densa, quantū pars minus dēsa. Et propterea ſ litera dr, q̄ corpus ratione suæ spissitudinis palpabile, est naturaliter corruptibile.

Homil.26. in euāgel. paulo post priuc.

Materiā dedotibus videtur respicere, quam non cōpleuit. †ter.56. ante medium tom. 2. *homil.26. in euangel. non remota a prin. ‖li.13. c.22 circa fi.5.

Beda c. 97. & est vlt. in Lu, super il lud: Habetis aliquid vt manducetur?

Epi.56.ante medium tom. 2.

Ar.1.huius q.ad 2.arg.

Lib.4.c.19. paulo ante finem.

lis post resurrectionem suam apparuit.

AD 2um dicendum, quòd corpus aliquod dicitur esse palpabile, non solum ratione resistentiæ, sed ratione suæ spissitudinis. Ad rarum autem & spissum sequuntur graue & leue, calidum & frigidum, & alia huiusmodi contraria, quæ sunt principia corruptionis corporum elementarium. Vnde corpus quod est palpabile humano tactu, est naturaliter corruptibile: si autem sit aliquod corpus resistēs tactui, quod non sit dispositum secundū prædictas qualitates, quæ sunt propria obiecta tactus humani, sicut est corpus cæleste, tale corpus non potest dici palpabile: corpus autem Christi post resurrectionē vere fuit ex elementis compositum, habens in se tangibiles qualitates, secundum quòd requirit natura corporis humani, & ideo naturaliter erat palpabile. Et si nihil aliud habuisset supra corporis humani naturam, fuisset etiam corruptibile: habuit autē aliquid aliud, quod ipsum incorruptibile reddidit, non quidem naturam cælestis corporis, vt quidam dicunt, de quo infra* magis inquiretur, sed gloriam redundantem ab anima beata, quia vt Aug.† dicit in epistola ad Dioscorum, Tam potenti natura deus fecit animam, vt ex eius plenissima beatitudine, redundet in corpus plenitudo sanitatis, idest, incorruptionis vigor: & ideo sicut Greg.* dicit ibidem, ostēditur corpus Christi post resurrectionem fuisse eiusdem naturæ, sed alterius gloriæ.

AD 3^m^ dicendum, quòd sicut Aug.† dicit 13. de ciuit. dei, Saluator noster post resurrectionem, iam quidem in spirituali carne, sed tamen vera, cibum & potum, cum discipulis sumpsit non alimentorum indigentia, sed ea, qua hoc poterat potestate. ut enim Beda* dicit super Lucam, aliter absorbet aquam terra sitiens, aliter solis radius calens, illa indigentia, iste potentia. Manducauit ergo post resurrectionē, non quasi cibo indigens, sed vt eo modo naturam corporis resurgentis ostrueret: & propter hoc nō sequitur, quòd fuerit eius corpus animale, quod est indigens cibo.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæquarte Articulum quartum.*

5.dis.21. q.2.ar.4.q.3. Et op.3.c. 243. Et op. 60. cap.22.

TItulus, prout cō muniter in ecclesia cicatrices Christi intelliguntur, scilicet vt cum foraminibus sumuntur.

¶ In corpore vnica est conclusio: Conuenit animā Christi reassumere corpus cum cicatricibus. Probatur quinque rationibus, quę patent in litera.

Ar.1.huius quæst.

¶ Vbi aduerte, quòd Auctor August. sequens rationem cicatricum Christi nō ex parte corporis, sed animæ reddit: quoniā non ad pulchritudinem corporis, sed animæ spectant. Vt enim in responsione ad secundum dicitur, apertura illa vulnerum recompensatur per maiorem decorem, in quo monstratur, quòd ex parte corporis recompensatione eget. Reliqua clara sunt in litera.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum corpus Christi debuerit cum cicatricibus resurgere.

AD QVARTVM sic procedi tur. Videtur ꝙ corpus Christi non debuerit cum cicatrictbus resurgere. Dicitur enim 1.ad Cor 15. quòd mortui resurgent incorrupti: sed & cicatrices & vulnera ad quandam corruptionem pertinēt & defectū. non ergo fuit cōueniēs, vt Christus, qui est resurrectionis actor, cū cicatricibus resurgeret.

¶ 2 Præt. Corpus Christi integrum resurrexit, sicut dictum est: * sed aperturæ vulnerum contrariantur integritati corporis: quia per eas discontinuatur corpus. non ergo videtur fuisse cōueniens, quòd in corpore Christi aperturæ vulnerū remanerent, etsi remanerent ibi quædam vulnerum insignia, quæ sufficiebāt ad aspectū ad quē Thomas credidit, cui dictum est, Quia vidisti me Thoma credidisti.

¶ 3 Præt. Damas. dicit in 4. lib. ꝙ post resurrectionem de Christo dicuntur quædam vere, quæ non habuit secundū naturam, sed secundum dispensationem, ad certificādum, quòd ipsum quod passum est corpus resurrexit, vt cicatrices.

Cessante autem causa, cessat effectus. ergo videtur quòd certificatis discipulis de sua resurrectione cicatrices vlterius non habuerit: sed nō conueniebat immutabilitati gloriæ ꝙ aliquid assumeret, qđ perpetuo in eo non remaneret. ergo videtur ꝙ nō debuerit corpus cum cicatricibus in resurrectione resumere.

SED CONTRA est, quòd Dominus dicit Thomæ Ioan. 20. Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus sed fidelis.

RESPON. Dicendum, quòd conueniens fuit animam Christi in resurrectione corpus cū cicatricibus resumere. Primo quidem, propter gloriā ipsius Christi: dicit enim Beda super* Lucam, quòd non ex impotentia curādi, cicatrices seruauit, sed vt in perpetuum victoriæ suæ circumferat triumphum. vnde & Aug. dicit in 22.† de ciuit. dei, quòd fortassis in illo regno in corporibus martyrum videbimus vulnerum cicatrices, quæ pro Christi nomine pertulerunt: non.n. deformitas in eis, sed dignitas erit, & quædam, quàm uis in corpore, non corporis, sed virtutis pulchritudo fulgebit. Secundo, ad confirmandum corda discipulorum circa fidem suæ resurrectionis. Tertio, vt patri pro nobis supplicans, quale genus mortis pro homine pertulerit, semper ostendat. Quarto, vt sua morte redemptis, quàm misericorditer sint adiuti, propositis eiusdem mortis indicijs, insinuet. Postremo, vt in iudicio quàm iuste damnentur, ibidem denuntiet. unde sicut Augustt, dicit in lib. 2. de symbolo cap. 8. Sciebat Christus quare cicatrices in suo corpore seruaret: sicut enim demonstrauit Thomæ non credenti nisi tangeret & videret, ita etiam inimicis vulnera demonstraturus est sua, vt conuincens eos veritas dicat: Ecce hominem quem crucifixistis, videtis vulnera quæ infixistis, agnoscitis latus quod pupugistis: quoniam per vos & propter vos apertum est, nec tamen intrare voluistis.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ cicatrices illæ, quæ in corpore Christi permanserunt, nō pertinent ad corruptionem vel defectū: sed ad maiorem cumulū gloriæ, inquantum sunt quædam virtutis insignia, & in illis locis vulnerum, quidam specialis decor apparebit.

AD 2^m^ dicendum, quòd illa apertura vulnerum, quàmuis sit cum quadam solutione continuitatis, totum tamē hoc recompensatur per maiorem decorem gloriæ, vt corpus non sit minus integrum, sed magis perfectum: Thomas autem nō solum vidit, sed etiam vulnera tetigit: quia, vt dicit Leo Papa, suffecit sibi ad fidem propriam, vidisse quod viderat, sed nobis operatus est, vt tangeret quem videbat.

AD 3^m^ dicendum, quòd Christus in suo corpore voluit cicatrices vulnerum remanere, non solum ad certificandum discipulorum fidem, sed etiam propter alias rationes. Ex quibus apparet, quòd semper in eius corpore cicatrices illæ remanebunt: quia, vt Aug.* dicit ad Consentium, de resurrectione carnis, domini corpus in cælo esse credo, vt erat quando ascendit in cælum. Et Gregor.† 14. Moral. dicit. Quòd si quid in corpore Christi post resurrectionem potuit immutari, contra veridicam Pauli sententiam, post resurrectionem

Super illud Luc. ostendit eis manus ca. 97. in Luc. & vltimum. ‖li.22.c.20 in princ. tomo 5.

Aug. epist. 146. paulo a prin. to.2

‖li.14.mor. c.31.a med.

ctionem dominus redijt in mortem, quod quis dicere vel stultus præsumat, nisi qui veram carnis resurrectionem denegat? Vnde patet quòd cicatrices, quas Christus post resurrectionem in suo corpore ostẽdit, numquàm postmodum ab illo corpore sunt remotæ.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæquintæ Articulum primum.*

TItulus de manifestatione facta Christi discipulis quærit, an talis manifestatio debuerit fieri omnibus publice, sicut publice manifestata est passio.

¶In corpore, primo ponitur vna distinctio bimembris, scilicet eorum quæ cognoscuntur, quædam communi lege, quædam solo gratiæ munere sunt cognoscibilia. Deinde ponitur conclusio responsiua: Christi resurrectio non debuit omni populo manifestari, sed quibusdã, per quos ab alijs crederetur. Probatur: quia Christus resurrexit ad vitam gloriosam, ergo, &c. Consequentia probatur ex differentia inter dicta duo genera cognoscibilium consistente in hoc, quòd primum genus exponitur cognoscendum omnibus: secundum autem, ẽm legem diuinam gradatim per quosdam ad alios deriuatur: conflat autem vitam gloriosam sub secundo genere cõtineri, & clare patent omnia in litera.

Super q. 36 ar. 2. cor. Et op. 3. c. 245 Et 1. Cor. 15.

QVAESTIO LV.

De manifestatione resurrectionis, in sex articulos diuisa.

EINDE considerandum est, de manifestatione resurrectionis Christi.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum Christi resurrectio omnibus manifestari debuerit, an solũ quibusdam specialiter personis.

¶Secundo, Vtrum fuisset conueniens, quòd eis videntibus resurgeret.

¶Tertio, Vtrum post resurrectionem debuerit cum suis discipulis conuersari.

¶Quarto, Vtrũ fuerit conueniens, quòd suis discipulis in aliena effigie appareret.

¶Quinto, Vtrum resurrectionem suam argumentis manifestare debuerit.

¶Sexto, De sufficientia illorum argumentorum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum resurrectio Christi debuerit omnibus manifestari.

AD PRIMVM sic procedi-
I. tur. Videtur quòd resurrectio Christi debuerit omnibus manifestari. Sicut enim publico peccato debetur pœna publica, secundum illud 1. ad Timoth. 5. Peccantes coram omnibus argue, ita merito publico debetur præmium publicum: sed claritas resurrectionis est præmium humilitatis passionis, vt Augu. dicit super Ioan.* cum ergo passio Christi fuerit omnibus manifestata, eo publice patiente, videtur quòd gloria resurrectionis ipsius omnibus manifestari debuerit.

*tract. 104. in Io. circa fin. tom. 9.

¶2 Præt. Sicut passio Christi ordinatur ad nostram
K salutem, ita & eius resurrectio, secundum illud Ro. 4. Resurrexit propter iustificationem nostram: sed illud quod ad communem vtilitatem pertinet, omnibus debet manifestari. ergo resurrectio Christi omnibus debuit manifestari, & non specialiter quibusdam.

¶3 Præt. Illi, quibus manifestata est resurrectio Christi, fuerunt resurrectionis testes: vnde dicitur Act. 4. Quem deus suscitauit a mortuis, cuius nos testes sumus: hoc autem testimonium ferebant publice prædicando: quod quidem non conuenit mulieribus, secundum illud 1. ad Corinth. 14. Mulieres in ecclesijs taceant, & 1. ad Timoth. 2. Docere mulieri non permitto. ergo videtur quòd inconuenienter resurrectio Christi manifestata fuerit primo mulieribus, quàm omnibus communiter.

SED CONTRA est, ꝙ dicitur Act. 10. Quem deus suscitauit tertia die, & dedit eum manifestum fieri nõ omni populo, sed testibus præordinatis a deo.

RESPON. Dicendum, quòd eorum, quæ cognoscuntur, quædam cognoscuntur communi lege naturæ, quædam autem cognoscuntur ex speciali munere gratiæ, sicut ea, quæ diuinitus reuelantur: quorum quidem, vt Dionys. dicit in lib. cæleſt. hierar.* hæc est lex diuinitus instituta, vt a deo immediate superioribus reuelentur, quibus mediantibus deferantur ad inferiores, sicut patet in ordinatione cœlestium spirituum: ea vero, quæ pertinent ad futuram gloriam, communem hominum cognitionem excedũt, secundum illud Isa. 64. Oculus non vidit deus absque te, quæ præparasti diligentibus te: & ideo eiusmodi ab homine non cognoscuntur, nisi diuinitus reuelata, sicut Apostolus dicit primæ ad Corinth. 2. Nobis reuelauit deus per spiritum suum. quia igitur Christus resurrexit gloriosa resurrectione, ideo eius resurrectio non omni populo manifestata est, sed quibusdam quorum testimonio deferretur in aliorum notitiam.

Cap. 4. col. hier. a medio illius.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd passio Christi peracta est in corpore adhuc habente naturam pas
H sibilem, quę communi lege nota est omnibus: & ideo passio Christi omni populo immediate manifestari potuit. Resurrectio autem Christi facta est per gloriã patris, vt Apost. dicit Rom. 6. & ideo immediate manifestata est, non omnibus, sed quibusdam. quòd autem publice peccantibus pœna[d] publica imponitur, intelligendum est de pœna præsentis vitæ: & similiter publica merita publice præmiari oportet, vt alij prouocentur: sed pœnæ & præmia futuræ vitæ non publice omnibus manifestantur, sed specialiter illis, qui ad hoc præordinati sunt a deo.

D. 911.

AD 2^m dicendum, quòd resurrectio Christi sicut est ad communem omnium salutem, ita in notitiam omnium peruenit: non quidem sic, quòd immediate omnibus manifestaretur, sed quibusdam, per quorum testimonium deferretur ad omnes.

AD 3^m dicendum, quòd mulieri non permittitur publice docere in ecclesia: permittitur autem ei priuatim aliquos domestica admonitione instruere. & ideo sicut Ambros. dicit super Luc.* Ad eos femina mittitur, qui domestici sunt, non autem mittitur ad hoc, quòd resurrectionis testimonium ferat ad populum. Ideo autem primo mulieribus apparuit, vt mulier, quæ primo nuntium mortis ad hominem detulit, primo etiam vitam resurgentis Christi in gloria nuntiaret: vnde Cyrillus* dicit, Femina, quæ quondam mortis fuit ministra, venerandum resurrectionis mysterium prima percipit, & nuntiat. adeptum est igitur femineum genus, & ignominiæ absolutionem, & maledictionis repudium. Similiter etiam per hoc ostenditur, quòd quantum ad statum gloriæ pertinet, nullum detrimentum patietur[d] femineus sexus: sed si maiori charitate feruebunt, maiori etiam gloria ex visione diuina potientur, eo quòd mulieres quæ Dominum arctius amauerunt, intantum, vt ab eius sepulcro discipulis etiam recedentibus non recederent, primo viderunt dominum in gloria resurgentem.

I.

Cap. vlt. in Lu. nõ mul tũ ante medium. co. 5.

Lib. 12. in Io. c. 51. super illud, vade ad fratres tuos, & dic eis.

D. 179

¶ Super

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæquintæ Articulum secundum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore vnica est conclusio: Resurrectio Christi non debuit ab hominibus immediate videri, sed eis ab angelis nuntiari. Probatur: Ordo diuinitus institutus exigit, vt ea, quæ sunt supra homines cognoscibilia, hominibus p angelos reuelẽtur, vt patet ex Dionys. sed resurrectio Christi est huiusmodi. ergo. Et confirmatur auctoritate Hilarij. ¶In responsione ad secundum adde, ꝙ ascẽsio Christi quãtum ad terminum ad quem excedentem cognitionẽ humanam, manifestata est discipulis ab angelis, dicentibus, Hic Christus qui assumptus est a vobis in cælum.

ARTICVLVS II.

Vtrum fuisset conueniens, quòd discipuli viderent Christum resurgere.

AD SECVNDVM sic procedi
A tur. Videtur conueniens fuisse, quòd discipuli viderent Christum resurgere. Ad discipulos. n. pertinebat resurrectionem Christi testificari, secundum illud Act. 4. Virtute magna reddebant Apostoli testimoniũ resurrectionis Iesu Christi domini nostri: sed certissimum est testimonium de visu. ergo conueniens fuisset, vt ipsam resurrectionem Christi viderent.

¶2 Præt. Ad certitudinem fidei habendam, discipuli ascensionẽ Christi viderunt, secundũ illud Act. 1. Videntibus illis, eleuatus est: sed similiter oportet de resurrectione Christi certam fidem habere. ergo videtur quòd discipulis videntibus, debuerit Christus resurgere.

¶3 Præt. Resurrectio Lazari, quoddam indicium fuit futuræ resurrectionis Christi: sed discipulis videntibus, Dominus Lazarum suscitauit. ergo videtur quòd etiam Christus resurgere debuerit, discipulis videntibus.

C

SED CONTRA est, quòd dicitur Mar. vlt. Resurgens dominus mane prima sabbathi, apparuit primo Mariæ Magdalenæ: sed Maria Magdalena non vidit eum resurgere: sed cum eum quæreret in sepulcro audiuit ab angelo, Surrexit, non est hic. ergo nullus vidit eum resurgere.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dicit Apostol. Ro. 13. quæ a deo sunt, ordinata sunt: est autẽ hic ordo
D diuinitus institutus, vt ea, quę supra homines sunt, hominibus per angelos reuelentur, vt patet per Dion.* 4. cap. cæl. hier. Christus autem resurgens non redijt ad vitam cõmuniter hominibus notam, sed ad vitam quandam immortalem & deo cõformem, secundum illud Rom. 6. Quòd enim viuit, viuit deo: & ideo ipsa Christi resurrectio non debuit immediate ab hominibus videri, sed eis ab angelis nuntiari. vnde Hilarius dicit super Matth.† quòd ideo angelus prior resurrectionis est index, vt quodam famulatu paternæ voluntatis resurrectio nuntiaretur.

Ca. 4. a medio.

Ca. vlti. in Mat. circa fin. illius.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd apostoli potuerunt testificari Christi resurrectionem, etiam de vi
E su: quia Christũ post resurrectionem viuentem, oculata fide viderunt, quem mortuum sciuerant: sed sicut ad visionem beatam peruenitur per auditũ fidei, ita ad visionem Christi resurgentis, peruenerunt homines per ea, quæ prius ab angelis audierunt.

AD 2^m dicendum, quòd ascensio Christi quantum ad terminum a quo, non transcendebat hominum communem notitiam: sed solum quantum ad terminũ ad quem: & ideo discipuli potuerũt videre ascensionem Christi, quantum ad terminum a quo, idest, secundum quòd eleuabatur a terra: non autem viderunt ipsam, quantum ad terminũ ad quem, quia non viderunt quomodo reciperetur in cælo: sed resurre-

A ctio Christi transcendebat communem notitiam, & quantum ad terminum a quo, secundũ quòd anima redijt ab inferis, & corpus de sepulcro clauso exiuit, & quantum ad terminum ad quem, secundum quòd est adeptus vitam gloriosam: & ideo non debuit resurrectio fieri sic, quòd ab homine videretur.

AD 3^m dicendum, quòd Lazarus resuscitatus est, vt rediret ad vitam, quam prius habuerat, quæ communem notitiam hominum non transcendit: & ideo non est similis ratio.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus post resurrectionem debuerit continue cum discipulis conuersari.

AD TERTIVM sic procedi-
B tur. Videtur quòd Christus post resurrectionem debuerit continue cum discipulis cõuersari. Ad hoc enim discipulis post resurrectionẽ apparuit, vt eos de fide resurrectionis certificaret, & consolationem perturbatis' afferret, secundum illud Ioã. 20. Gauisi sunt discipuli viso domino: sed magis
C fuissent certificati & consolati, si eis continue suam præsentiã exhibuisset. ergo videtur, quòd continue cum eis debuerit conuersari.

¶2 Præt. Christus resurgens a mortuis, non statim ascendit in cælum, sed post dies quadraginta, vt habetur Act. 1. Illo autem tempore intermedio, in nullo alio loco potuit conuenientius esse, quam vbi discipuli eius erant pariter cõgregati. ergo videtur quòd continue cum eis conuersari debuerit.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæquintæ Articulum tertium.*

TItulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio: Christus post resurrectionẽ non debuit continue cum discipulis conuersari. Probatur: Duo erant discipulis declaranda, scilicet veritas resurrectionis & gloria resurgentis: sed prima non exigebat continuam conuersationem: secundæ autem nocere potest continua conuersatio. ergo. Minor declaratur in litera quo ad singulas partes. Et confirmatur auctoritate verborũ Christi in euangelio, & expositionis Bedæ, quæ ad hoc tendunt, vt monstrent quòd cõtinua conuersatio cum discipulis, erat de pertinẽtibus ad vitam mortalem: hoc enim significat Christus dicens, Cũ adhuc essem vobiscum.

3. dis. 21. q. 2. ar. 3. cor. & dis. 22. q. 3. ar 2. q. 3. cor. Et Ioã. 20. l. 6. pri. & cap. 21. princ.

Lib. 3. cap. vlt. ante fi. lib. tom. 4.

¶3 Præt. Ipso die resurrectionis
D dominicæ, quinquies Christus apparuisse legitur, vt Aug.* dicit in lib. de consensu euangelistarum. Primo quidem, mulieribus ad monumentum. Secundo, eisdem egredientibus a monumento in itinere. Tertio, Petro. Quarto, duobus discipulis euntibus in castellum. Quinto, pluribus in Hierusalem, vbi non erat Thomas. ergo etiam videtur quòd & alijs diebus ante suam ascensionem, ad minus pluries debuerit apparere.

¶4 Præt. Dominus ante passionem eis dixerat Mat. 26. Postquàm resurrexero, præcedam vos in Galilæam, quod etiam angelus & ipsemet Dominus post resurrectionem mulieribus dixit: & tamen antea in Hierusalem ab eis visus est, & ipso die resurrectionis, vt dictum est,† & etiam die octauo, vt legitur Io. 20. non ergo videtur, quòd conuenienti modo post resurrectionem cum discipulis fuerit conuersatus.

Argu. præced.

SED CONTRA est, quòd Ioan. 20. dicitur, quòd post dies octo, Christus discipulis apparuit. non ergo continue conuersabatur cum eis.

RESPON. Dicendum, ꝙ circa resurrectionẽ Christi duo erant discipulis declarãda, scilicet ipsa veritas resurrectionis, & gloria resurgentis. Ad veritatem autem resurrectionis manifestandam, sufficit ꝙ pluries eis apparuit, & cum eis familiariter est locutus, & comedit

medit & bibit, & se eis palpandum præbuit. Ad glo-
riam autem resurgentis manifestandam, noluit conti
nue conuersari cum eis, sicut prius fecerat, ne videre
tur ad talem vitam resurrexisse, qualem prius habue-
rat. vnde Luc. vlt. dicit eis, Hæc sunt verba, quæ locu-
tus sum ad vos, cũ adhuc essem vobiscum: tunc qui-
dem erat cum eis præsentia corporali, sed ante cum
eis fuerat, non solum corporali præsentia, sed etiam
per similitudinem mortalitatis. vnde Beda* prædicta
verba exponens dicit, Cum adhuc essem vobiscum,
ideſt, cum adhuc essem in carne mortali, in qua estis
& vos: tũc quidem in eadem carne resuscitatus erat,
sed cum illis in eadem mortalitate non erat.

Cap. 97. in Luc. & est vltimũ parum ante medium.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd frequens
Christi apparitio sufficiebat ad certificandum discipu
los de veritate resurrectionis: conuersatio autem con
tinua eos potuisset ducere in errorem, vt ad similem
vitam eum resurrexisse crederent, quam prius habue
rat: consolationem autem de continua sui præsentia
eis in alia vita repromisit, secundum illud Ioan. 16.
Iterum videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gau-
dium vestrum nemo tollet a vobis.

AD 2^m dicendum, quòd Christus non ideo non
continue conuersabatur cum discipulis, quia reputa
ret se alibi conuenientius esse, sed quia hoc discipu-
lis instruendis conuenientius iudicabat, si non conti
nue conuersaretur cum eis ratione prædicta. Incogni
tum[d] autem est quibus in locis intermedio tempore
corporaliter esset: cum hoc scriptura non tradat, &
in omni loco sit dominatio eius.

D. 244.

AD 3^m dicendum, quòd ideo prima die frequen-
tius apparuit: quia per plura indicia erant admonen-
di, vt a principio fidem resurrectionis reciperent.
Postquàm autem iam eam receperant, non oportebat
eos iam certificatos, tam frequentibus apparitioni-
bus instrui. vnde in euangelio non legitur, quòd post
primum diem eis apparuerit nisi quinquies: vt enim
Augustin. † dicit in lib. de consensu euangelistarum,
post primas quinque apparitiones, sexto, eis appa-
ruit, vbi vidit eum Thomas, septimo, ad mare Ty-
beriadis in captione piscium, octauo, in monte Gali-
lææ, secundum Matth. nono, quòd dicit Mar. Nouis-
sime recumbentibus: quia iam nõ erant in terra cum
illo conuiuaturi, decimo, in ipso die ascensionis, non
iam in terra: sed eleuatus in nube, cũ in cælum ascen-
deret: sed non omnia scripta sunt, sicut Ioan. fatetur.
Crebra enim erat eius cum eis conuersatio, priusquàm
ascendisset in cælum, & hoc ad consolationem
ipsorum. vnde & 1. ad Corinth. 15. dicitur, quòd vi-
sus est plusquàm quingentis fratribus simul, deinde
visus est Iacobo, de quibus apparitionibus in euan-
gelio non habetur mentio.

Lib. 3. ante fin. lib. 10. 4

Homil. 83. in Mar. ante med. to. 2.

AD 4^m dicendum, quòd sicut Chrysosto. † dicit,
exponens illud, quod dicitur Matth. 16. Postquàm re-
surrexero, præcedam vos in Galilæam. Non, inquit,
in longinquam quandam regionem, vt eis appareat,
vadit: sed in ipsa gente & in ipsis fere regionibus, in
quibus cum eo plurimum fuerant conuersati: vt &
hinc crederent, quoniam qui crucifixus est, ipse est &
qui resurrexit: propter hoc etiam in Galilæam se ire
dicit, vt a timore iudæorum liberarentur. Sic ergo,
vt Ambro.* dicit super Luc. Dominus mandauerat di
scipulis, vt in Galilæa eum viderent: sed illis ob me-
tum intra conclaue residentibus, ipse primum se ob-
tulit (nec hoc est promissi transgressio, sed potius fe-
stinata ex benignitate impletio) postea vero cõfirma-

Ambr. in fine cõmentariorũ in Luc. to. 5.

tis animis, illi Galilæam petierunt. Vel nihil obstat,
si dicamus pauciores intra conclaue, & complures
in monte fuisse: vt enim Eusebius dicit, duo euange-
listæ, scilicet Lucas & Ioannes solis vndecim, hunc
scribunt apparuisse in Hierusalem: ceteri vero duo
in Galilæam properare, non solis vndecim, sed vniuer
sis discipulis & fratribus dixerunt angelum & salua-
torem iussisse: de quibus & Paulus meminit dicens,
Deinde apparuit plusquàm quingentis fratribus si-
mul. Est autem verior solutio, quòd prius in Hieru-
salem latitantibus semel aut bis visus est, ad eorum
consolationem: in Galilæa vero non clam, aut semel
aut bis, sed cum multa potestate ostensionem sui fe-
cit, præbens se eis viuentem, post passionem in signis
multis, vt Lucas testatur in Actibus. Vel, sicut dicit
Augustin. † in lib. de consensu euangelistarum, quòd ab
angelo & Domino dictum est, quòd præcederet eos
in Galilæam, prophetice accipiendum est: in Galilæa
enim secundum transmigrationis significationem in-
telligendum occurrit, quòd Christi gratia de populo
Israel transmigratura erat ad gentes, quibus apostoli
prædicantes non crederentur, nisi eis ipse Dominus
viam in cordibus hominum præpararet, & hoc intel
ligitur, Præcedet vos in Galilæam: secundum illud au
tem quòd Galilæa interpretatur reuelatio, non iam
in forma serui intelligẽdus est, sed in illa in qua æqua-
lis est patri, quam promisit dilectoribus suis, quo nos
præcedens non deseruit.

Lib. 3. ante fin. lib. 10. 4

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus debuerit discipulis in alia effigie apparere.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæquin tæ Articulum quar tum.*

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̃ Christus nõ debue
rit discipulis in alia effigie appare re. Non enim potest apparere se-
cundum veritatem nisi quod est: sed in Christo non fuit nisi vna ef
figies. si ergo Christus in alia effi-
gie apparuit, non fuit apparitio ve
ra, sed ficta, quod est incõueniens,
quia vt Aug. † dicit in lib. 83. q. Si
fallit Christus, veritas non est, est
autem veritas Christus. ergo vide-
tur quòd Christus nõ debuerit di-
scipulis in alia effigie apparere.

Li. 83. quæ stiun. q. 1. tom. 4

¶ 2 Præt. Nihil potest in alia effi-
gie apparere, quàm habeat, nisi
oculi intuentium aliquibus præ-
stigijs detineantur: huiusmodi au
tem præstigia cum fiant magicis
artibus, non conueniunt Christo,
secundum illud 2. ad Cor. 6. Quæ
conuentio Christi ad Belial? ergo
videtur quòd non debuerit in alia
effigie apparere.

¶ 3 Præt. Sicut per sacram scriptu-
ram nostra fides certificatur, ita di
scipuli certificati sunt de fide re-
surrectionis, per Christi apparitio
nes: sed sicut Aug.* dicit in episto-
la ad Hieron. y. si vel vnum menda
cium in sacra scriptura recipiatur,
infirmabitur tota sacræ scripturæ
auctoritas. ergo si vel in vna ap-

Epistol. 19. in ordine, to. 4

¶ In

TItulus clarus ex euãgelio: in quo narratur Chri-
stus visus modo vt hortulanus: modo vt peregrinus.

3. di. 21. q. 1. ar. 4. q. 1. 3. Et op. 4 cap. 22. fi.

¶ In corpore vnica conclusio: Christus quibusdam ad cre-
dendum dispositis, conuenienter appa
ruit in sua effigie, quibusdam autem
minus dispositis cõ uenienter apparuit
in alia effigie. Pro-
batur: Resurrectio
Christi reuelãda erat
hominibus secun-
dũ modũ, quo eis
diuina reuelantur,
sed diuina diuersi-
mode affectis, diuer
simode reuelantur,
quia bene dispositi
percipiunt secundũ
veritatem, & nõ bene dispositi percipiunt secũdũ quan
dam confusionẽ dubietatis seu erroris. ergo. Minor proba-
tur: quia animalis homo non percipit ea quæ dei sunt. In-
dispositio quorun-
dam discipulorum
probatur ex euãge-
lio, Nos autem spe-
rabamus &c. Et cõ-
firmatur ratio au-
ctoritate Gregorij.

¶ In

¶ In rẽsponsione ad secundum, aduer-
te quòd duæ ratio-
nes hactenus allatæ
sunt in litera circa er
roneam visionẽ, qua
Christ⁹ corporali vi
su non cognoscebatur in propria, quam
retinebat, effigie. Al
tera affertur hic ex
parte uidentis, quæ
tangitur ab euange-
lista, Oculi autẽ eo-
rum tenebantur ne
eum agnoscerent: &
hæc attribuitur opi-
nioni diaboli ab Au
gust. Altera est posi-
ta in quæstione præ-
cedente art. 1. ad 3. &
tenet se ex parte ac-
tionis obiecti: quia
scilicet corpus glo-
riosum, eo quòd spi-
rituale est, in potesta
te sua habet agere in
uisum secundum ali
quid sui, & secundũ
aliquid non: puta
immutare uisum se-
cundum quẽdam li-
neamenta sua, & se-
cũdum quædã non:
& similiter secun-
dum quendam colo-
rem & secundũ quẽ-
dam non, & sic facile
apparet uisui alia ef
figies corporis, in
se tamen immutati.
Et hãc causam ratio
nabile est fuisse in er
rore Magdalenæ exi
stimantis hortula-
num, de qua non est
scripta causa, ex par
te oculorum.

Ex art. 1. & 2. huius q.

Ho. 25. in Euang. non procul a pri.

si esset peregrinus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Au-
gust. dicit in lib. de Quæstionibus euangelii. * Nõ om
ne quod fingimus, mendacium est: sed quando illud
fingimus, quod nihil significat, tunc est mendacium:
cum autem fictio nostra refertur in aliquam significa
tionem, non est mendacium, sed aliqua figura veritа-
tis, alioquin omnia quę a sapientibus et sanctis viris,
uel etiam ab ipso Domino figuratæ dicta sunt, menda
cia deputabuntur: quia secũdum usitatum intellectũ
non consistit ueritas in talibus dictis: sicut autem di-
cta, ita etiam finguntur facta sine mendacio ad aliquã
rem significandam, & ita factum est hic, ut dictũ est. †

Lib. 2. c. ul. in prin. t. 4.

In istamet solutione.

AD 2^m dicendum, quòd sicut Augu. dicit in lib.
de Consensu euang. * Dominus poterat transformare
carnẽ suam, ut alia re uera essent effigies ab illa, quam
solebant intueri: quandoquidem, & ante passionem
suam transformatus est in monte, ut facies eius clare-
sceret sicut sol: sed non ita nunc factum est. Non autẽ
incongruenter accipimus hoc impedimentum in ocu
lis eorum a Satana factum fuisse, ne agnosceretur Ie-
sus: unde Luc. ult. dicitur, quòd oculi eorum teneban
tur, ne eum agnoscerent.

Lib. 3. c. 26. aliquantu lũ a prin. t. 4.

AD 3^m dicendum, quòd ratio illa sequeretur, si ab
alienæ effigiei aspectu non fuissent reducti ad uere vi
dendum Christi effigiem: sicut enim Aug. dicit ibid. *
Tantum* a Christo facta est permissio, ut scilicet prędi

Lib 3. c. 1. 5. in 2. pag. 2 prin. to. 4

*dias tamẽ

paritione Christus discipulis ap-
paruit aliter quàm esset, infirmabi
tur quicquid discipuli post resurre
ctionem uiderũt in Christo, quod
est inconueniens. non ergo debuit
in alia effigie apparere.

SED CONTRA est, quòd dicitur Marci ulti. Post hæc duobus ex
eis ambulantibus, ostensus est in
alia effigie euntibus in uillam.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictũ est*) resurrectio Chri-
sti manifestanda fuit hominibus
per modum, quo eis diuina reue-
lantur. Innotescunt autem diui-
na hominibus diuersimode, se-
cundum quòd diuersimode sunt
affecti: nam illi, qui habent men-
tem bene dispositam, secundum
ueritatem diuina percipiunt. Illi
autem, qui non habẽt mentem be-
ne dispositam, diuina percipiunt
cum quadam confusione dubieta-
tis, uel erroris. Animalis enim ho
mo non percipit ea, quæ sunt spiri
tus dei, ut dicitur 1. ad Corinthios
2. Et ideo Christus quibusdam ad
credendum dispositis, post resur-
rectionem apparuit in sua effigie:
illis autem in alia effigie apparuit,
qui iam uidebantur circa fidem te
pescere: unde dicebant, Nos autẽ
sperabamus, quia ipse esset redem-
pturus Israel. unde Gregor. dicit
in Homi.† quòd talem se exhibuit
eis in corpore, qualis apud illos
erat in mente: quia enim adhuc in
eorum cordibus peregrinus erat a
fide, ire se longius finxit, scilicet ac

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Augu-
stin. dicit in lib. de Quæstionibus euangelii. * Nõ om
ne quod fingimus, mendacium est: sed quando illud
fingimus, quod nihil significat, tunc est mendacium:
cum autem fictio nostra refertur in aliquam significa
tionem, non est mendacium, sed aliqua figura veritа-
tis, alioquin omnia quę a sapientibus et sanctis viris,
uel etiam ab ipso Domino figuratæ dicta sunt, menda
cia deputabuntur: quia secũdum usitatum intellectũ
non consistit ueritas in talibus dictis: sicut autem di-
cta, ita etiam finguntur facta sine mendacio ad aliquã
rem significandam, & ita factum est hic, ut dictũ est. †

Lib. 2. c. ul. in prin. t. 4.

In istamet solutione.

AD 2^m dicendum, quòd sicut Augu. dicit in lib.
de Consensu euang. * Dominus poterat transformare
carnẽ suam, ut alia re uera essent effigies ab illa, quam
solebant intueri: quandoquidem, & ante passionem
suam transformatus est in monte, ut facies eius clare-
sceret sicut sol: sed non ita nunc factum est. Non autẽ
incongruenter accipimus hoc impedimentum in ocu
lis eorum a Satana factum fuisse, ne agnosceretur Ie-
sus: unde Luc. ult. dicitur, quòd oculi eorum tenebã
tur, ne eum agnoscerent.

Lib. 3. c. 26. aliquantu lũ a prin. t. 4.

AD 3^m dicendum, quòd ratio illa sequeretur, si ab
alienæ effigiei aspectu non fuissent reducti ad uere vi
dendum Christi effigiem: sicut enim Aug. dicit ibid. *
Tantum* a Christo facta est permissio, ut scilicet prędi

Lib 3. c. 1. 5. in 2. pag. 2 prin. to. 4

*dias tamẽ

ARTICVLVS V.

Vtrum Christus ueritatem resurrectionis debuerit argumentis declarare.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæquinte Articulum quintum.*

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus
ueritatem resurrectionis non de-
buerit argumentis declarare. Di-
cit enim Ambr.* Tolle argumenta
ubi fides quæritur: sed circa resurre
ctionẽ Christi quæritur fides. non
ergo habent ibi locum argumenta.

¶ 2 Præt. Gregor. dicit, † Fides nõ
habet meritum, cui humana ra-
tio præbet experimentum: sed ad
Christum non pertinebat meritũ
fidei euacuare. ergo ad eum nõ per
tinebat resurrectionem per argu-
menta confirmare.

¶ 3 Præt. Christus in mundum ue-
nit, ut per eum homines beatitu-
dinem adipiscantur, secundum il-
lud Ioan. 10. Ego ueni ut uitam
habeant, & abundantius habeãt:
sed per huiusmodi ostensiones ar-
gumentorum uidetur humanæ
beatitudini impedimentum præ-
stari: dicitur enim Ioan. 20. Bea-
ti qui non uiderunt, & credide-
runt. ergo uidetur, quòd Christus
non debuerit per aliqua argumen
ta resurrectionẽ suam manifestare.

SED CONTRA est, quòd di-
citur Actuũ. 1. quòd apparuit di-
scipulis Christus per dies quadra-
ginta in multis argumentis, lo-
quens de regno dei.

RESPON. Dicendum, quòd
argumentum dr̃ dupliciter. Quan-
doq; dicitur argumentũ quæcũq;
ratio, rei dubiæ faciens fidẽ: quan
doq; aũt dr̃ argumẽtũ aliquod sen
sibile signũ, qđ inducitur ad alicui⁹ ueritatis manife-
stationẽ: sicut ét Arist.* in libris suis aliquãdo utit̃ no
mine argumẽti. Primo igit̃ modo accipiẽdo argumen
tũ, Christus nõ probauit discipulis suã resurrectionẽ p
argumẽta, quia talis probatio argumẽtatiua pcessisset
ex aliquib⁹ principiis, quæ si nõ essent nota discipulis,
nihilp̃ ea eis manifestaret: quia ex ignotis nõ põt aliqd
fieri notũ: si aũt essent eis nota, nõ trãscẽderẽt rationẽ
humanã, & ita nõ essent efficacia ad fidẽ resurrectiõis
astruẽdã, quæ rationẽ humanã excedit. Oportet. n. pri-
cipia ex eodem genere assumi, ut dr̃ in primo Poste-
riorũ. † Probauit aũt eis resurrectionẽ suã p auctorita-
tẽ sacræ scripturæ (quæ est fidei fundamẽtũ) cum dixit,
Oportet impleri oĩa, q̃ scripta sunt in lege & psalmis
& prophetis de me, ut habetur Luc. ult. Si aũt accipia

Ex art. 1. & 2. huius q.

Ho. 25. in Euang. non procul a pri.

Lib. 2. c. ul. in prin. t. 4.

In istamet solutione.

Lib. 3. c. 26. aliquantu lũ a prin. t. 4.

Lib 3. c. 1. 5. in 2. pag. 2 prin. to. 4

*dias tamẽ

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæquinte Articulum quintum.*

TItulus 9i principio corporis ab ipso Auctore declaratur.

3. d. 21. q. 2. ar 3. & 4. Et op. 3. c. 245. Et op. 60. c. 22.

¶ In corpore, primo declaratur duplex ac ceptio argumenti. s. prout est ratio rei du biæ faciẽs fidẽ, uel p ut est sensibile signũ ad manifestandã ue ritatem.

Lib. 1. de fi. c. 5. nõ pro cul a fine, co. 2. Hom. 26 in Euã in pri. illius.

¶ Secũdo, rñdeẽ quæ to, accipiẽdo argumẽ tũ secũdo modo, vna cõclusione: Chr̃s suã resurrectionẽ multis argumẽtis cõuenien ter declaranit. Proba tur dupliciter: quare hoc fecerit, & ex par te eorum, & ex parte officii prædicandi.

In Rher. ad Alexãdrũ, ca. 4. a medio, to. 6.

Lib. 1. rect. 20. to. 1

tur ſecundo modo argumentum, ſic dicitur Chriſtus ſuam reſurrectionem argumentis declaraſſe, inquantũ per quædam euidentia ſigna, ſe uere reſurrexiſſe oſtendit: unde in græco, ubi nos habemus, in multis argumentis, loco argumenti, ponitur tecmirion, quod eſt ſignum euidens ad probandum: quæ quidem ſigna reſurrectionis Chriſtus oſtẽdit diſcipulis ꝓpter duo. primo quidem, quia non erant corda eorum diſpoſita, ad hoc quòd de facili fidem reſurrectionis acciperent, unde ipſe dicit eis Luc. ulti. O ſtulti & tardi corde ad credendum, & Mar. ultimo exprobrauit illis incredulitatem eorum & duritiam cordis. Secundo, ut per huiuſmodi ſigna eis oſtenſa, efficacius eorum teſtimonium redderetur, ſecundum illud 1. Io. 1. Quod uidimus, & audiuimus, & manus noſtræ contrectauerunt, hoc teſtamur.

In corp. ar.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Amb. ibi loquitur de argumentis, ſecũdum rationem humanã procedentibus, quæ inualida ſunt ad ea, quę ſunt fidei oſtendenda, ſicut oſtenſum eſt.†

In ſolutione præc. ad 2.

AD 2m dicendum, quòd meritum fidei eſt ex hoc, quòd homo ex mandato dei credit quod non uidet: unde illa ſola ratio meritum excludit, quæ facit uideri per ſcientiam id, quod credendo proponitur, & talis eſt ratio demonſtratiua. Huiuſmodi autem rationes Chriſtus non induxit ad reſurrectionem ſuam declarandam.

AD 3m dicendum, quòd (ſicut dictum eſt†) meritum beatitudinis, quod cauſat fides, non totaliter excluditur, niſi homo nollet credere, niſi ea quę uidet: ſed quòd aliquis ea quæ non uidet, credat per aliqua ſigna uiſa, non totaliter fidem euacuat nec meritum eius: ſicut & Thomas, cui dictum eſt, Quia uidiſti me, credidiſti, aliud uidit & aliud credidit: uidit uulnera, & credidit deum. Eſt autem perfectioris fidei, qui non requirit huiuſmodi auxilia ad credendũ: unde ad arguendum defectum fidei in quibuſdam Dominus dicit Ioan. 4. Niſi ſigna & prodigia uideritis, nõ creditis. Et ſecundũ hoc poteſt intelligi, quòd illi, qui ſunt tam prompti animi, ut credant deo etiam ſignis non uiſis, ſint beati per comparationem ad illos, qui non credunt niſi talia uideant.

¶ *Super Quæſtionis quinquageſimæquintæ Articulum ſextum.*

TItulus clarus.

¶ In corpore ſ una concluſio reſpõſiua, quæſito, Vtraque manifeſtatio reſurrectionis, ſcilicet per teſtimonium, & per argumentum, id eſt ſignum ſenſibile, fuit ſufficiens in ſuo genere: hoc eſt altera in genere teſtimonii, altera in genere ſigni ſenſibilis.

Locis ſupra art. 5. adducti.

¶ Et intellige ſufficientiam ad cauſandam certitudinem fidei, non certitudinem ſcientiæ. Manifeſtatur concluſio quo ad primam partem, primo de teſtimonio angelorum, ſecundo de teſtimonio ſcripturarum.

ARTICVLVS VI.

Vtrum argumenta, quæ Chriſtus induxit, ſufficienter manifeſtauerint reſurrectionem eius.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd argumenta quæ Chriſtus induxit, non ſufficienter manifeſtauerint ueritatem reſurrectionis eius. Nihil enim oſtendit Chriſtus diſcipulis poſt reſurrectionem, quod etiam angeli hominibus apparentes, uel non oſtenderint uel oſtendere non potuerint: nam angeli frequenter in humana effigie ſe hominibus oſtenderunt, & cum eis loquebantur, & conuerſabantur, & comedebant, ac ſi eſſent homines ueri, ſicut patet Geneſ. 18. de angelis, quos Abraham ſuſcepit hoſpitio, & in libro Tobiæ, de angelo, qui eum duxit & reduxit: et tamen angeli non habent

F uera corpora naturaliter ſibi unita, quod requiritur ad reſurrectionẽ. non ergo ſigna quæ Chriſtus diſcipulis exhibuit, fuerunt ſufficientia ad reſurrectionẽ eius manifeſtãdã.

Vbi quo ad teſtimonium angelorum, poteſt addere, quod in die Aſcenſionis angeli teſtimonium pernt buerunt reſurrectioni Chriſti, annuntiãdo illius locum & ſecundum aduentũ ita ſtimonium angelorũ habemus non tolum per mulieres, ſed ad ipſos diſcipulos immediate. Secunda autem pars conciuſionis declaratur quo ad duo oſtenſa: primo quo ad ueram reſurrectionem: ſecundo quo ad gloriam illius ſatis ordinate in litera. In qua clara ſunt omnia.

¶ 2 Præt. Chriſtus reſurrexit reſurrectione glorioſa, id eſt, habens ſimul humanam naturam cum gloria: ſed quædam Chriſtus oſtendit diſcipulis, quæ uidentur eſſe contraria naturæ humanæ (ſicut quòd ab oculis eorum euanuit, & quòd G ad eos ianuis clauſis intrauit) quædam autem uidẽtur eſſe contraria gloriæ: puta quòd manducauit & bibit, & quòd habuit uulnerum cicatrices. ergo uidetur quòd illa argumenta non fuerint ſufficiẽtia, neq; conuenientia ad fidem reſurrectionis oſtendendam.

¶ 3 Præt. Corpus Chriſti non erat tale poſt reſurrectionem, ut tangi deberet ab homine mortali, unde & ipſe dixit Magdalenæ Ioan. 20. Noli me tangere: nondũ enim aſcendi ad patrem meum. non ergo fuit conueniens, quòd ad manifeſtandam ueritatem reſurrectio H nis ſuæ, ſeipſum diſcipulis palpandum exhiberet.

¶ 4 Præt. Inter dotes glorificati corporis, præcipua uidetur eſſe claritas, quam tamen in reſurrectione nullo argumento oſtendit. ergo uidetur quòd inſufficientia fuerint illa argumenta ad manifeſtandam qualitatem reſurrectionis Chriſti.

Argumentum ſuppletum.

¶ 5 Præt. *Angeli in teſtes reſurrectionis inducti, ex iſta diſſonantia euangeliſtarum, inſufficientes uidentur. Nam apud Mat. Angelus ſuper lapidem reuolutum, apud Marcum uero, intus angelus deſcribitur uiſus à mulieribus ingreſſis monumentum. Et rurſus ab iſtis unus, a Ioanne duo ſedentes, a Luca uero duo ſtantes deſcribuntur. inconuenientia ergo uidentur teſtimonia reſurrectionis.

SED CONTRA eſt, quòd Chriſtus, qui eſt dei I ſapientia, ſuauiter & conuenienter diſponit omnia, ut dicitur Sap. 8.

RESPON. Dicendum, quòd Chriſtus reſurrectionem ſuam dupliciter manifeſtauit, ſcilicet teſtimonio & argumento, ſiue ſigno. et utraque manifeſtatio in ſuo genere fuit ſufficiens. Eſt enim uſus duplici teſtimonio ad manifeſtandam ſuam reſurrectionem diſcipulis: quorum neutrum poteſt refelli. Quorum primum eſt teſtimonium angelorum, qui mulieribus reſurrectionem annuntiauerunt, ut patet per omnes euangeliſtas. Aliud autem eſt teſtimonium ſcripturarum, quas ipſe propoſuit ad oſtenſionem ſuæ reſurrectionis, ut dicitur Lucæ, ultim. Argumenta etiam fuerunt ſufficientia ad oſtendendam K ueram reſurrectionem, & glorioſam. Quòd autem fuerit uera reſurrectio, oſtendit uno modo, ex parte corporis. Circa quod, tria oſtendit. Primo quidem, quòd eſſet corpus uerum & ſolidum, non corpus phantaſticum uel rarum, ſicut eſt aer. Et hoc oſtendit per hoc, quòd corpus ſuum palpabile præbuit: unde ipſe dicit Luc. ultim. Palpate & uidete, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me uidetis habere. ſecundo oſtendit quòd eſſet corpus humanum, oſtendendo eis ueram effigiem, quam oculis intuerentur. tertio oſtendit eis, quòd eſſet idem numero corpus, quod prius habuerat, oſtendendo eis uulne-

uulnerum cicatrices: unde ut legitur Luc. ult. dixit eis A Videte manus meas & pedes meos, quia ego ipſe ſum. Alio modo, oſtendit eis ueritatem ſuæ reſurrectionis ex parte animæ, iterato corpori unitæ. Et hoc oſtendit per opera triplicis uitæ. Primo quidem, per opus uitæ nutritiuæ, in hoc, quòd cum diſcipulis manducauit & bibit, ut legitur Luc. ult. Secundo per opera uitæ ſenſitiuæ, in hoc ꝙ diſcipulis ad interrogata reſpondebat, & præſentes ſalutabat, in quo oſtendebat ſe & uidere, & audire. Tertio, per opera uitæ intellectiuæ, in hoc

B ꝙd eis loquebatur, & de ſcripturis diſſerebat. Et ne aliquid deeſſet ad perfectionem manifeſtationis, oſtendit etiam ſe habere diuinam naturam, per miraculum quod fecit in piſcibus capiendis, & ulterius per hoc ꝙ eis uidentibus aſcendit in cælum: quia ut dicitur Io. 3. Nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo, Filius hominis qui eſt in cælo. Gloriam etiam ſuæ reſurrectionis oſtẽdit diſcipulis, per hoc ꝙ ad eos ianuis Hom. 26. in Euan. nõ re mota a pri. clauſis intrauit: ſecundum enim quòd Greg. * dicit in Hom. palpandam carnem Dominus præbuit, quam ianuis clauſis introduxit, ut eſſe poſt reſurrectionẽ oſtẽderet corpus ſuum, & eiuſdem naturæ & alterius gloriæ: ſimiliter etiam ad proprietatem gloriæ pertinebat, quòd ſubito ab oculis eorum euanuit, ut dicitur Lucę ult. quia per hoc oſtendebatur, ꝙ in poteſtate eius erat

C uideri, & non uideri: quod pertinet ad conditionem Q. 54. ar. 1. ad 2. arg. & arti. 3. ad 1. arg. corporis glorioſi, ut ſupra* dictum eſt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet ſingula argumentorum non ſufficerent ad manifeſtandã perfecte Chriſti reſurrectionem, tamen omnia ſimul accepta perfecte Chriſti reſurrectionem manifeſtant: maxime propter ſcripturæ teſtimonium et angelorum dicta, & etiam ipſius Chriſti aſſertionem miraculis cõfirmatam: angeli autem apparentes non aſſerebant ſe homines eſſe: ſicut aſſeruit Chriſtus uere ſe hominem eſſe. Et tamen aliter Chriſtus manducauit, & aliter angeli: nam quia corpora ab angelis aſſumpta, non erant D corpora uiua uel animata, non erat uera comeſtio, licet eſſet uera cibi cõtritio, & traiectio in interiorẽ partem corporis aſſumpti: unde & angelus dixit Tobiæ 12. Cum eſſem uobiſcum, uidebar quidem uobiſcum manducare & bibere, ſed ego cibo inuiſibili utor: ſed quia corpus Chriſti uere fuit animatum, uera fuit eius comeſtio. ut enim Aug.† dicit 13. de Ciui. dei, non poteſtas, ſed egeſtas edendi, corporibus reſurgentium auferetur: unde ſicut Beda * dicit, Chriſtus mãducauit poteſtate, non egeſtate.

Lib 3. c. 22. circa fi. t. 5. *Cap. 97. in Luc. parum ante med. tom. 2

AD 2m dicendum, quòd (ſicut dictum eſt) argumenta quædam inducebantur a Chriſto ad probandam ueritatem humanæ naturæ, quædam uero ad probandam gloriam reſurgentis. Conditio autem naturæ humanę, ſecundum quòd in ſe conſideratur (quantum ſcilicet ad ſtatum præſentem) contrariatur conditioni gloriæ, ſecundum illud 1. ad Corinthios. 15. E Seminatur in infirmitate, ſurget in uirtute. et ideo ea quæ inducuntur ad oſtendendam conditionem gloriæ, uidentur habere contrarietatem ad naturam, non ſimpliciter, ſed ſecundum ſtatum præſentem, & econuerſo: unde Gregor. * dicit in Homil. quòd duo mira & iuxta humanam rationem ſibi ualde contraria, Dominus oſtendit, dum poſt reſurrectionem corpus ſuum, & incorruptibile, & tamen palpabile demonſtrauit.

Ho. 26. in Euan. paulo a prin.

AD 3m dicendum, quòd (ſicut Auguſt.* dicit ſuper Ioan.) hoc quod Dominus dixit, Noli me tangere, nõdum enim aſcendi ad Patrem meum, ſic dictum eſt ut

Trac. 121. 2 med. illius tom. 9

in illa femina figuraretur eccleſia de gentibus, quæ in Chriſtum non credidit, niſi cum aſcendiſſet ad patrem: aut ſic in ſe credi uoluit Ieſus, hoc eſt ſic ſe ſpiritualiter tangi, quòd ipſe & pater unum ſunt. Eius quippe intimis ſenſibus quodammodo aſcendit ad patrem, qui ſic in eo profecerit, ut patri agnoſcat æqualem. Hæc autem carnaliter adhuc in eum credebat, quem ſicut hominem flebat: quòd autem Maria alibi legitur Chriſtum tetigiſſe, quando ſimul cum aliis mulieribus acceſſit, & tenuit pedes eius, quæſtionem non facit, ut Seuerianus dicit: ſiquidem illud de figura eſt, hoc de ſexu: illud de diuina gratia, hoc de humana natura: uel ſicut Chryſoſto. * dicit, uolebat hæc mulier adhuc cum Chriſto conuerſari, ſicut & ante paſſionem, & prægaudio nihil magnum cogitabat: quamuis caro Chriſti multo melior facta fuerit reſurgendo. Et ideo dixit: nondum aſcendi ad patrem meum, quaſi dicat, non æſtimes me iam terrenam uitam agere: quòd enim in terris me uides, hoc eſt, quia nondum aſcendi ad patrem meum, ſed in promptu eſt quòd aſcendam: unde ſubditur, Aſcendo ad patrem meum, & patrẽ ueſtrũ.

Hom. 85. in Io. ſuper illud, noli me tangere to. 3

In dial. 65. qu. q. 14. in prin. to. 4

AD 4m dicendum quòd ſicut Auguſt.* dicit in Dialog. ad Oroſium, Clarificata carne Dominus reſurrexit: ſed noluit in ea clarificatione diſcipulis ſuis apparere, quia non poſſent oculis ſuis talem claritatem proſpicere: ſi enim antequam moreretur pro nobis, & reſurgeret, quando transfiguratus eſt in monte diſcipuli ſui eum uidere non potuerunt, quanto magis glorificata carne Domini, eum uidere non potuerunt? Eſt etiam conſiderandum, quòd poſt reſurrectionem Dominus hoc præcipue uolebat oſtendere, quòd idem ipſe eſſet, qui mortuus fuerat, quòd multum poterat impedire, ſi eis ſui corporis claritatem oſtenderet: nam immutatio quæ fit ſecundum aſpectum, maxime oſtendit diuerſitatem eius, quod uidetur: quia ſenſibilia communia (inter quæ eſt unum & multa, uel idem & diuerſum) maxime diiudicat uiſus: ſed ante paſſionem, ne infirmitatem paſſionis eius diſcipuli deſpicerent, intendebat Chriſtus eis gloriam maieſtatis ſuæ oſtendere, quam maxime demonſtrat claritas corporis. Et ideo ante paſſionẽ, gloriam ſuam demonſtrauit diſcipulis per claritatẽ, poſt reſurrectionem autem per alia indicia.

AD 5m dicendum, quòd ſicut Augu.† dicit in libro de Conſenſu Euang. poſſumus intelligere unum angelum uiſum a mulieribus, ſecundum Matth. & Mar. ut eas ingreſſas in monumẽtum accipiamus, in aliquod ſcilicet ſpatium, quod erat aliqua maceria communitum, atque ibi uidiſſe angelum * ſedentem a dexlib. 3. c. 24. tom. 4

* Supra lapidem reuolutũ a monumento, ſicut dicit Mat. ut hoc ſit ſedentẽ.

tris, quod dicit Marcus. Deinde dum introſpicerent locum in quo iacuerat corpus Domini, uiſos ab eis alios duos angelos, primo quidem ſedentes (ut dicit Ioan.) & poſtea eos ſurrexiſſe, ut ſtantes uiderentur, ut dicit Lucas.

QVAESTIO LVI.

De reſurrectionis Chriſti cauſalitate, in duos articulos diuiſa.

¶ *Super Quæſtionis quinquageſimæſexte Articulum primum.*

TItulus clarus.

¶ In corpore una eſt concluſio: Reſurrectio Chriſti eſt cã noſtræ reſurrectionis. Probat tripliciter. Primo ratio

DEINDE conſiderandum eſt de cauſalitate reſurrectionis Chriſti.

ne principii in quolibet genere, & c. secũdo auctoritate Apostoli tertio ex consonantia Verbi incarnati. Omnia clara & distincta sunt in litera.

¶ In responsione ad tertium, aduerte q̃ humanitas Christi quia est organum cõiunctum personaliter uerbo dei, est uelut uniuersale instrumentum dei ad miracula facienda, ut ex superius dictis habetur. Determinatur autem ad esse in strumẽtum ad hoc, uel illud opus miraculosum, per aliquã ipsius conditionem: ita quòd ex hoc q̃ palla est, intelligimus cõmunicatam sibi per quandam appropriationẽ uirtutem remissiuam peccatorum, & ex hoc quòd resurrexit, communicata similiter est sibi uirtꝰ resuscitatiua mortuorum, & sic de aliis similibus instrumentalibus actionibus, quæ humanitati Christi tribuũtur instrumẽtaliter, deo autẽ principaliter: sic enim resurrectio Christi dicitur causa nostræ resurrectionis: quoniam per ipsam, ut dictum est, Christꝰ homo instrumentum efficax constitutus est ad resuscitandos homines in uitam æternam.

Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primo, Vtrum resurrectio Christi sit causa nostræ resurrectionis.

¶ Secundo, Vtrum resurrectio Christi sit causa nostræ iustificationis.

ARTICVLVS I.

Vtrum resurrectio Christi sit causa resurrectionis corporum.

AD PRIMVM sic procedi-
tur. Videtur quòd resurrectio Christi non sit causa resurrectionis corporum. Posita enim causa sufficienti, necesse est effectum poni. Si ergo resurrectio Christi est causa sufficiens resurrectionis corporum, statim eo resurgẽte omnes mortui resurgere debuerunt.

¶ 2 Præt. Causa resurrectionis mortuorum est diuina iustitia, ut scilicet corpora simul præmientur uel puniantur cum animabus, sicut cõmunicauerant in merito uel peccato, ut dicit Dionysi. ult. cap. Cæleſt. Hier. & ẽt Damasc. dicit † in 3. li: sed iustitiam dei necesse esset impleri, etiam si Christus non resurrexisset. ergo etiam Christo non resurgente, mortui resurgerent. non ergo resurrectio Christi est causa resurrectionis corporum.

¶ 3 Præt. Si resurrectio Christi sit causa resurrectionis corporum, aut esset causa exemplaris, aut causa effectiua, aut meritoria: sed non est causa exemplaris: quia resurrectionem corporum deus operabitur, secundum illud Ioan. 5. sicut pater suscitat mortuos: deus autem non indiget inspicere ad aliquod exemplar extra se. similiter etiam non est causa effectiua: quia causa efficiens non agit nisi per contactum uel spiritualem uel corporalem: manifestum est autem quòd resurrectio Christi nõ habet contactum corporalem ad mortuos, qui resurgẽt, propter distantiam temporis & loci: similiter etiã nec contactum spiritualem, qui est per fidem & charitatẽ, quia etiam infideles & peccatores resurgent. neque etiam est causa meritoria: quia Christus resurgens iã non erat uiator, & ita non erat in statu merendi. & ita nullo modo resurrectio Christi uidetur esse causa nostræ resurrectionis.

¶ 4 Præt. Cum mors sit priuatio uitæ, nihil uidetur esse aliud destruere mortem, quàm reducere uitam, quod pertinet ad resurrectionem: sed Christus moriendo, mortem nostram destruxit. ergo mors Christi est causa nostræ resurrectionis. non ergo eius resurrectio.

SED CONTRA est, quòd super illud 1. ad Corin. 15. Si Christus prædicatur, quòd resurrexit a mortuis, &c. dicit Gloss. Qui est causa sufficiens resurrectionis nostræ.

RESPON. Dicendum, quòd illud, quod est primum in quolibet genere, est causa omnium, quæ sunt post, ut dicitur in 2. Metaphys.* Primum autem in genere nostræ resurrectionis fuit resurrectio Christi, sicut ex supradictis † patet: unde oportet quòd resurrectio Christi sit causa nostræ resurrectionis. et hoc est quod Apost. dicit 1. ad Cor. 15. Christus resurrexit a mortuis primitiæ dormientium, quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum: & hoc rationabiliter. nam principium humanæ uiuificationis est uerbũ dei, de quo dicitur in Psal. 35. Apud te est fons uitæ: unde & ipse dicit Ioan. 5. sicut pater suscitat mortuos & uiuificat, sic & Filius quos uult uiuificat. Habet autem hoc naturalis ordo rerum diuinitus institutus, ut quælibet causa primo operetur in id, quod est sibi propinquius, & per illud operetur in alia magis remota: sicut ignis primo calefacit aerem sibi propinquum, per quem calefacit corpora distãtia, & ipse deus primo illuminat substãtias sibi propinquas, per quas illuminat magis remotas, ut Dion. † dicit 15. c. Cæl. Hier. et ideo uerbum dei primo tribuit uitam immortalem corpori sibi naturaliter unito, & per ipsum operatur resurrectionem in omnibus aliis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd (sicut dictum est*) resurrectio Christi est causa nostræ resurrectionis per uirtutem Verbi uniti, quod quidem operatur, secundum uoluntatem. et ideo nõ oportet, quòd statim sequatur effectus: sed secundum dispositionem uerbi dei, ut scilicet primo conformemur Christo patienti & morienti in hac uita passibili & mortali, deinde perueniamus ad* percipiendum similitudinem resurrectionis ipsius.

AD 2m dicendum, quòd iustitia dei est causa prima resurrectionis nostræ: resurrectio autem Christi ẽ causa secundaria & quasi instrumentalis. Licet autem uirtus principalis agentis non determinetur ad hoc instrumentum determinate: tamen ex quo per hoc instrumentum operatur, instrumẽtum illud est causa efficiens. sic ergo diuina iustitia, quantum est de se, non est obligata ad resurrectionem nostram causandã per resurrectionẽ Christi: potuit enim alio modo nos deus liberare, quàm per Christi passionem & resurrectionẽ ut supra * dictum est. Ex quo tamen decreuit hoc modo nos liberare, manifestũ est, quòd resurrectio Christi est causa nostræ resurrectionis.

AD 3m dicendum, quòd resurrectio Christi non est, proprie loquendo causa meritoria nostræ resurrectionis: sed est causa efficiens & exemplaris. Efficiens quidem, inquantum humanitas Christi secundũ quàm resurrexit, est quodammodo instrumentum diuinitatis ipsius, & operatur in uirtute eius, ut supra dictum est. † Et ideo sicut alia, quæ Christus in sua humanitate fecit, uel passus est, ex uirtute diuinitatis eius sunt nobis salutaria (ut supra dictum est*) ita & resurrectio Christi est causa efficiens nostræ resurrectionis uirtute diuina: cuius proprium est mortuos uiuificare: quæ quidem uirtus præsentialiter attingit omnia loca & tempora, & talis contactus uirtualis sufficit ad rationem huius efficientiæ. Et quia (ut dictum est†) primordialis causa resurrectionis humanæ est diuina iustitia, ex qua Christus habet potestatem iudicium faciendi, inquantum filius hominis est, uirtus effectiua resurrectionis eius se extendit, non solum ad bonos, sed etiam ad malos, qui sunt eius iudicio subiecti. Sicut autem resurrectio corporis Christi, ex eo quòd corpus illud est personaliter Verbo unitũ, est prima tẽpore, ita etiam est prima dignitate & perfectione, ut dicit gloss. 1. ad Cor. 15. Semper autem id, quod est perfectissimum,

fectissimum, est exemplar eius quod est minus perfectum secundum suum modũ, et ideo resurrectio Christi est causa exẽplaris nostræ resurrectionis. Quod quidem necessarium est, non ex parte resuscitantis, qui nõ indiget exẽplari, sed ex parte resuscitatorũ, quos oportet illi resurrectioni conformari, secundum illud Phi. 3. Reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratũ corpori claritatis suæ. Licet autem efficientia resurrectionis Christi se extendat ad resurrectionem tam bonorum, quàm malorum: exemplaritas tamen eius se extendit proprie solum ad bonos, qui sunt facti cõformes filiationis ipsius, ut dicitur Ro. 8.

AD 4m dicendum, quòd secundum rationem efficientiæ, quæ dependet ex uirtute diuina communiter, tam mors Christi, quàm etiam resurrectio, est causa tam destructionis mortis, quàm reparationis uitæ: sed secundum rationem exemplaritatis, mors Christi, per quam recessit a uita mortali, est causa destructionis mortis nostræ: resurrectio uero eius, per quam inchoauit uitam immortalem, est causa reparationis uitæ nostræ: passio tamen Christi est insuper causa meritoria, ut supra dictum est.*

ARTICVLVS II.

Vtrum resurrectio Christi sit causa resurrectionis animarum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd resurrectio Christi non sit causa resurrectionis animarum. Dicit enim Aug.* super Ioan. quòd corpora resurgunt per diẽ spẽlationem humanam, sed animæ resurgunt per substantiam dei: sed resurrectio Christi non pertinet ad substantiam dei, sed ad dispensationem humanam. ergo resurrectio Christi, & si sit causa resurrectionis corporum, non tamen uidetur esse causa resurrectionis animarũ.

¶ 2 Præt. Corpus non agit in spiritum: sed resurrectio Christi pertinet ad corpus eius, quod cecidit per mortẽ. ergo resurrectio Christi nõ ẽ cã resurrectionis animarũ.

¶ 3 Præt. Quia resurrectio Christi est causa resurrectionis corporum omnium corpora resurgent, secundum illud 1. ad Corin. 15. Omnes quidem resurgemus: sed non omnium animæ resurgent: quia quidam ibunt in supplicium æternũ, ut dicitur Matth. 25. ergo resurrectio Christi non est causa resurrectionis animarum.

¶ 4 Præter. Resurrectio animarum fit per remissionem peccatorum: sed hoc factum est per Christi passionem, secundum illud Apoc. 1. Lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo. ergo resurrectionis animarum, magis est causa Christi passio, quàm eius resurrectio.

SED CONTRA est, quòd Apost. dicit Rom. 4. Resurrexit propter iustificationem nostram: quæ nihil aliud ẽ quàm resurrectio animarũ. Et super illud Psa. 29. Ad uesperum demorabitur fletus, dicit gloss. quòd resurrectio Christi est causa resurrectionis nostræ & animæ in præsenti, & corporis in futuro.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictum est*) resurrectio Christi agit in uirtute diuinitatis, quæ quidem se extendit, non solum ad resurrectionem corporum, sed etiam ad resurrectionem animarum: a deo. n. est, & quòd anima uiuat per gratiam, & quòd corpus uiuat per animam. Et ideo resurrectio Christi habet in strumentaliter uirtutem effectiuam, non solum respectu resurrectionis corporum, sed etiam respectu resurrectionis animarum: similiter etiam habet rationem exemplaritatis respectu resurrectionis animarũ: quia Christo resurgenti debemus etiam secundum animã conformari, ut sicut, secundum Apo. Rom. 6. Christus surrexit a mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate uitæ ambulemus, & sicut ipse resurgẽs ex mortuis iam nõ moritur, ita et nos existimemus nos mortuos esse peccato, ut iterum uiuamus in illo.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Aug.* dicit resurrectionem animarum fieri per dei substantiã, quantum ad participationem: quia scilicet participando diuinam bonitatem, animæ fiunt bonæ & iustę, nõ autem participando quacũq; creaturam: unde cum dixisset, † Animæ resurgunt per substantiam dei, subdit: participatione enim dei fit anima beata, non participatione animæ sanctæ: sed participando gloriam corporis Christi, efficiuntur corpora nostra gloriosa.

AD 2m dicendum, quòd efficientia resurrectionis Christi pertingit ad animas, non per propriam uirtutem ipsius corporis resurgentis: sed per uirtutem diuinitatis, cui personaliter unitur.

AD 3m dicendum, quòd resurrectio animarum pertinet ad meritum, quod est effectus iustificatoris: sed resurrectio corporum ordinatur ad pœnã uel præmium, quæ sunt effectus iudicantis. Ad Christum autem non pertinet iustificare omnes, sed iudicare, & ideo omnes resuscitat secundum corpus, sed non omnes secundum animam.

AD 4m dicendum, quòd in iustificatione animarum duo concurrunt, scilicet remissio culpæ, & nouitas uitæ per gratiam. Quantum ergo ad efficientiam, quæ est per uirtutem diuinam, tam passio Christi quàm resurrectio est causa iustificationis quo ad utrumque: sed quantum ad exemplaritatem propriæ passio, & mors Christi, est causa remissionis culpæ, per quam morimur peccato; resurrectio autem Christi, est causa nouitatis uitæ, quæ est per gratiam siue iustitiam. Et ideo Apostol. dicit Roman. 4. quòd traditus est, scilicet in mortem, propter delicta nostra, scilicet tollenda, & resurrexit propter iustificationem nostram: sed passio Christi est etiam causa meritoria, ut dictum est.*

QVAESTIO LVII.

De ascensione Christi, in sex articulos diuisa.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ sextæ Articulã secundum.*

Titulus clarus ẽ. Intelligenti resurrectionẽ aĩæ ẽe a morte peccati: mors enim animæ peccatum est, & uita eius est gratia dei.

¶ In corpore sunt duæ cõclusiones. Prima est: Resurrectio Christi habet uirtutẽ instrumẽtaliter effectiuã respectu resurrectionis animarũ, et nõ solũ corporũ. Probatur: Resurrectio Christi agit in uirtute deitatis, extẽdẽtis se nõ solũ ad uitam corpũ, sed aĩę. ergo.

¶ Aduerte hic, q̃ cõsequentia, seu rõ ista præsupponit supradicta ã potẽtia, seu omnipotẽtia humanitatis Christi, q̃. s. extẽdat se potestas eiꝰ instrumẽtalis ad quæcũq; mirabilia opa, exceptis his quæ spectãt ad primã rerum creationẽ, &c. ubi latius patuit. Suppositã. n. adequatione organi, gratia materiæ subiectæ tenet argumentũ, uirtus deitatis principalis extendit se ad uitã corporũ & animarũ. ergo uirtus instrumentalis humanitatis extẽdit se ad eadem.

¶ Secũda cõclusio ẽ: Resurrectio Christi ẽ causa exẽplaris resurrectionis animarũ. Probat: q̃ a Christo resurgẽti debemꝰ & secũdũ animã cõformari. i. Et hoc ẽ declarat auctoritate apostoli quo ad duo. scilicet nouitatẽ uitæ, & quo ad uitationẽ ulterioris mortis.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictum est*) resurrectio Christi agit in uirtute diuinitatis, quæ quidem se extendit, non solum ad resurrectionem corporum, sed etiam ad resurrectionem animarum: a deo. n. est, & quòd anima uiuat per gratiam, & quòd corpus uiuat per animam. Et ideo resurrectio Christi habet in strumentaliter uirtutem effectiuam, non solum respectu resurrectionis corporum, sed etiam respectu resurrectionis animarum: similiter etiam habet rationem exemplaritatis respectu resurrectionis animarũ: quia Christo resurgenti debemus etiam secundum animã conformari, ut sicut, secundum Apo. Rom. 6. Christus surrexit a mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate uitæ ambulemus, & sicut ipse resurgẽs ex mortuis iam nõ moritur, ita et nos existimemus nos mortuos esse peccato, ut iterum uiuamus in illo.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Aug.* dicit resurrectionem animarum fieri per dei substantiã, quantum ad participationem: quia scilicet participando diuinam bonitatem, animæ fiunt bonæ & iustę, nõ autem participando quacũq; creaturam: unde cum dixisset, † Animæ resurgunt per substantiam dei, subdit: participatione enim dei fit anima beata, non participatione animæ sanctæ: sed participando gloriam corporis Christi, efficiuntur corpora nostra gloriosa.

AD 2m dicendum, quòd efficientia resurrectionis Christi pertingit ad animas, non per propriam uirtutem ipsius corporis resurgentis: sed per uirtutem diuinitatis, cui personaliter unitur.

AD 3m dicendum, quòd resurrectio animarum pertinet ad meritum, quod est effectus iustificatoris: sed resurrectio corporum ordinatur ad pœnã uel præmium, quæ sunt effectus iudicantis. Ad Christum autem non pertinet iustificare omnes, sed iudicare, & ideo omnes resuscitat secundum corpus, sed non omnes secundum animam.

AD 4m dicendum, quòd in iustificatione animarum duo concurrunt, scilicet remissio culpæ, & nouitas uitæ per gratiam. Quantum ergo ad efficientiam, quæ est per uirtutem diuinam, tam passio Christi quàm resurrectio est causa iustificationis quo ad utrumque: sed quantum ad exemplaritatem propriæ passio, & mors Christi, est causa remissionis culpæ, per quam morimur peccato; resurrectio autem Christi, est causa nouitatis uitæ, quæ est per gratiam siue iustitiam. Et ideo Apostol. dicit Roman. 4. quòd traditus est, scilicet in mortem, propter delicta nostra, scilicet tollenda, & resurrexit propter iustificationem nostram: sed passio Christi est etiam causa meritoria, ut dictum est.*

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ septimæ Articulum primũ.*

Titulus clarus.

¶ In corpore vna cõclusio: Conueniẽs fuit Christũ non remanere in terris, sed ascẽdere in cęlũ. Probat: Locus debet eẽ proportionatꝰ locato, etc. claꝝ patet i litera

4.d.43.ar.2 q.1 Et 4.cõ.c.78. Et ue.q.27.ar.3 ad 7. Et op.5.c.246. Et op.60.c.21. Et 1.co.15. lec.1.

*ca.ul. par. 3.a med.

Damas.lib. 4.c.28

Locis supra ar 1.no.

*Trac.23. in Euange. Ioan. ante med.to.9

Q.46.ar.1. & 3

In corp.art.

*Alias participandũ.

In sol.præ. ad 2.

Q.13.ar.2 & 3. *q.48.ar.6.

Ii.c.6.

†Quæſt. 3. art.3

Art. præce. ad 3.

Trac.23. in Ioan. iuxta prin. & medium to.9

Eodẽ loco nunc dicto.

*Alias iuſtificationis.

Art. præc. ad 3 arg.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum fuerit conueniens Christum ascendere.

¶ Secundo, Secundum quam naturam conueniat sibi ascensio.

¶ Tertio, Vtrum propria uirtute ascenderit.

¶ Quarto, Vtrum ascenderit super omnes cælos corporeos.

¶ Quinto, Vtrum ascenderit super omnes spirituales creaturas.

¶ Sexto, De effectu ascensionis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fuerit conueniens, Christum ascendere.

3.d.22.q.3. ar.1. Et op. 3.c.247. Et op. 60.c.23 princip. *li.2.c0.64. 65.66.to2.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens Christum ascendere. Dicit enim Philosophus * in 2. de Cæl. quòd illa, quæ optimo modo se habent, possident suum bonum sine motu: sed Christus optime se habuit: quia & secundum diuinam naturam est summum bonum, & secundum humanam naturam, est summæ glorificatus. ergo suum bonum habet sine motu: sed ascensio est quidam motus. ergo non fuit conueniens, quòd Christus ascenderet.

¶ 2 Præt. Omne quod mouetur, mouetur propter aliquid melius: sed Christo non fuit melius esse in cælo quàm in terra: nihil enim accreuit sibi per hoc, quòd fuit in cælo: neque quantum ad animam, neque quantum ad corpus. ergo uidetur, quòd Christus nõ debuerit in cælum ascendere.

¶ 3 Præt. Filius dei humanam naturam assumpsit ad nostram salutem: sed magis fuisset salutare hominibus, quòd semper conuersaretur nobiscum in terris: unde ipse dixit discipulis suis Luc. 17. Venient dies, quando desideretis uidere unum diem Filii hominis, & non uidebitis. uidetur ergo, quòd non fuerit cõueniens Christum ascendere in cælum.

li.14.ca.31. a med. ¶ 4 Præt. Sicut Grego. * dicit 14. Moral. corpus Christi in nullo mutatum fuit post resurrectionem: sed non immediate post resurrectionem ascendit in cælũ: quia ipse dicit post resurrectionem Ioã. 20. Nondum ascẽdi ad patrem meum. ergo uidetur quòd nec post quadraginta dies ascendere debuerit.

SED CONTRA est, quòd Dominus dicit Io. 20. Ascendo ad patrem meum, & patrem uestrum.

RESPON. Dicendũ, quòd locus debet esse proportionatus locato. Christus autem post resurrectionem, uitam immortalem & incorruptibilem inchoauit. Locus autem, in quo nos habitamus, est locus generationis & corruptionis: sed locus cælestis est locus incorruptionis, & ideo non fuit conueniens, ꝙ Christus post resurrectionem remaneret in terris, sed cõueniens fuit, quòd ascenderet in cælum.

*Alias per.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud optime se habens, quod sine motu possidet suum bonum, est ipse deus: quia est omnino immutabilis, secũdum illud Malach. 3. Ego deus, & non mutor. Quælibet autem creatura est mutabilis, aliquo modo, ut patet per Augustin. * 8. super Genes. ad literam. Et quia natura assumpta a filio dei, remansit creatura (ut patet ex his, quæ supra † dicta sunt) non est inconueniens, si ei aliquis motus attribuatur.

l.8.c.14.&3 †Q.2.ar.1.

AD 2m dicendum, quòd per hoc, quòd Christus ascendit in cælum, nil ei accreuit, quantum ad ea quæ sunt de essentia gloriæ, siue secundum corpus, siue secundum animam, tamen accreuit ei aliquid quantum ad loci decentiam, quod est ad bene esse gloriæ: non quòd corpus eius aliquid, aut perfectionis aut conseruationis acquireret ex corpore cælesti: sed solummodo propter quandam decentiam: hoc autem aliquo modo pertinebat ad eius gloriam. Et de hac decentia gaudium quoddam habuit, non quidem, quòd tunc de nouo de hoc gaudere inciperet, quando in cælum ascendit: sed quia nouo modo de hoc gauisus est, sicut de re impleta: unde super illud Psalm. 15. Delectationes in dextera tua usque in finem, dicit glos. Delectatio & lætitia erit mihi in conspectu tuo, humanis obtutibus subtracto.

AD 3m dicendum, quòd licet præsentia corporalis Christi fuerit subtracta fidelibus per ascensionem, præsentia tamen diuinitatis ipsius semper adest fidelibus, secundum quòd ipse dicit Matthæ. ultimo, Ecce, ego uobiscum sum usque ad consumationem sæculi. Qui enim ascendit in cælos, non deserit adoptatos, ut Leo Papa dicit: sed ipsa ascensio Christi in cælum, qua corporalem suam præsentiam nobis subtraxit, magis fuit utilis nobis, quàm præsentia corporalis fuisset. Primo quidem, propter fidei augmentum, quæ est de non uisis: unde ipse Dominus dicit discipulis suis Ioan. 16. quòd Spiritussanctus aduenies arguet mundum de iustitia, scilicet cõrum qui credunt, ut Augustinus, * dicit super Ioan. Ipsa quippe fidelium comparatio, infidelium est uituperatio: unde subdit, quia ad patrem uado, & iam non uidebitis me: beati enim qui non uident & credunt. Erit igitur uestra iustitia, de qua mundus arguetur, quoniam in me quem non uidebitis credetis. secundo, ad spei subleuationem: unde ipse dicit Ioan. 14. Si. abiero, & præparauero uobis locum, iterum ueniam & accipiam uos ad meipsum, ut ubi ego sum, & uos sitis. Per hoc enim, quòd Christus humanam naturam assumptam, in cælo collocauit, dedit nobis spem illuc perueniendi: quia ubi fuerit corpus, illuc congregabuntur, & aquilæ: ut dicitur Matthæ. 24. unde & Michææ. 2. dicitur, Ascendit pandens iter ante eos. tertio ad erigendum charitatis affectum in cælestia: unde dicit Apostol. Coloss. 3. Quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est in dextera dei sedens: quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram: ut enim dicitur Matthæ. 6. Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Et quia Spiritussanctus est amor, nos in cælestia rapiens, ideo Dominus dicit discipulis Ioan. 16. Expedit uobis ut ego uadam: si enim non abiero, paracletus non ueniet ad uos: si autem abiero, mittam eum ad uos: quod exponens Augustin. * super Ioan. dicit, Non potestis capere Spiritum, quandiu secundum carnẽ nosse persistitis Christum. Christo autẽ discedente corporaliter, non solum Spiritussanctus, sed & Pater, & Filius illis affuit spiritualiter.

Trac.95. in Io. ante medium t.9

Trac.94.in Io. post medium to.9

AD 4m dicendum, quòd licet Christo resurgenti in uitam immortalem congrueret locus cælestis; tamen ascensionem distulit, ut ueritas resurrectionis comprobaretur: unde dicitur Act. 1. quòd post passionem suam præbuit seipsum uiuum discipulis, in multis argumentis per dies quadraginta. Vbi dicit quædã glo. * ꝙ quia per quadraginta horas mortuꝰ fuerat, quadraginta diebus se uiuere confirmat. Vel per quadraginta dies

Gl. ordinaria ibid.

alias typus dies tempus *præsentis sæculi, quo Christus in ecclesia conuersatur, potest intelligi: quia homo constat ex quatuor elementis, & eruditur contra transgressionem decalogi.

¶ Super Quæstionis quinquagesimæ septimæ Articuli secundum.

ARTICVLVS II.

Vtrum conueniat Christo ascendere in cælum secundum diuinam naturam.

3.d.22.q.3. ar.1. ad 2. Et opu.3.c. 247

TItulus, ut sonat sumendus est. ¶ In corpore ponitur una distinctio bimembris cum suis conclusionibus. Distinctio est circa ly secundum quòd, & cõclusiones sunt claræ. Vbi nota in hac materia, ꝙ sicut supposito diuinũ passum est secundũ naturam humanam, vt ly secundum, dicit conditionem patientis, ita persona filii dei est ille, qui ascendit in cælum secundum naturã humanam ut naturã ascẽdentem, & secundũ naturam diuinam, ut causam ascensionis.

ADSECVNDVM sic procedi tur. Videtur quòd ascendere in cælum conueniat Christo secũdum diuinam naturam. Dicitur enim in Psalm. 46. Ascendit deus in iubilatione, & Deuteron. 33. Ascensor cæli, auxiliator tuus: sed ista dicuntur de deo etiam ante Christi incarnationẽ. ergo Christo conuenit ascendere in cælum, secundum quòd deus.

¶ 2 Præter. Eiusdem est ascendere in cælum, cuius est descendere de cælo, secundum illud Ioan. 3. Nemo ascendit in cælum, nisi qui de cælo descendit, & Ephesi. 4. Qui descendit, ipse est, & qui ascendit: sed Christus descendit de cælo, non secundum quòd homo, sed secundum quòd deus: non enim humana eius natura ante in cælo fuerat, sed diuina. ergo uidetur quòd Christus ascenderit in cælum, secundum quòd deus.

¶ 3 Præt. Christus sua ascensione ascendit ad Patrẽ: sed ad patris æqualitatem non peruenit, secundum quòd homo, sic enim dicit, pater maior me est, ut habetur Io. 14. ergo uꝝ quòd Christus ascendit ℘m quòd deus.

SED CONTRA est, quòd Eph. 4. super illud, quòd autem ascendit, quid est nisi quia & descendit, dicit glo. * Constat quòd secundum humanitatem Christus descendit & ascendit.

Et gl. interlinearis.

RESPON. Dicendum, quòd ly secundum, duo potest notare, scilicet conditionem ascendentis, & causam ascensionis. Et si quidem designat conditionem ascendentis, tunc ascendere non potest conuenire Christo secundum conditionem diuinæ naturæ, tum, quia nihil est diuinitate altius, quo possit ascendere: tum etiam, quia ascensio est motus localis, qui diuinæ naturæ non competit, quæ est immobilis, & inlocalis: sed per hunc modum ascensio competit Christo secundum humanam naturam, quæ continetur loco, & motui subiici potest: unde sub hoc sensu poterimus dicere, quòd Christus ascendit in cælum secundum quòd homo, non secũdum quòd deus: si uero ly secundum quòd, designet causam ascẽsionis, cum Christus ex uirtute diuinitatis in cælum ascenderit, non autem ex uirtute humanæ naturæ, dicendum est quòd Christus ascendit in cælum, non secundum quòd homo, sed secundum quòd deus: unde Augustinus. † dicit in sermon. de Ascensione, De nostro fuit, quòd filius dei pependit in cruce, sed de suo, quòd ascendit.

In serm. 3. &. est 176. in ordine a med. to.10.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd auctoritates illæ, prophetice dicuntur de deo, secundum quòd erat incarnandus: potest tamen dici, quòd ascendere, etsi non proprie conuenit diuinæ naturæ, potest tamen ei metaphorice conuenire, prout scilicet dicitur, in cor hominis ascendere, quando cor hominis se subiicit, & humiliat deo. Et eodem modo metaphorice dicitur ascendere, respectu cuiuslibet creaturæ, ex eo quòd eam subiicit sibi.

AD 2m dicendum, quòd ipse idem est qui ascendit, & qui descendit (dicit enim Augustinus † in lib. de Symbolo, Quis est qui descendit? Deus homo: quis est qui ascendit? idem ipse Deus homo.) descensus tamen duplex attribuitur Christo: vnus quidem, quo dicitur descendisse de cælo, qui quidem attribuitur deo homini, secundum quòd deus: non enim est iste descensus intelligendus secundum motum localem, sed secundum exinanitionem, qua cum in forma dei esset, serui formam suscepit: sicut enim dicitur exinanitus non ex eo, quòd suam plenitudinem amiserit, sed ex eo quòd nostram paruitatem suscepit, ita dicitur descendisse de cælo, non quòd cælum deseruerit, sed quia naturã terrenam assumpsit in unitatem personæ. Alius autem est descensus, quo descendit in inferiores partes terræ, vt dicitur Ephes. 4. Qui quidem est descensus localis, vnde competit Christo secundum conditionem humanæ naturæ.

l.4.c.7. circa prin.t.9.

AD 3m dicendum, quòd Christus dicitur ad patrem ascendere, inquantum ascendit ad consessum paternæ dexteræ: quod quidem conuenit Christo aliqualiter secundum diuinam naturam, aliqualiter autem secundum humanam, secundum quòd infra dicetur.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus ascenderit propria uirtute.

¶ Sper Quæstionis quinquagesimæ septimæ Articuli tertiu.

ADTERTIVM sic procedi tur. Videtur, quòd Christus non ascenderit propria virtute. Dicitur enim Marci vltim. quòd Dominus Iesus postquam locutus est discipulis, assumptus est in cælum. Et Actuum 1. dicitur, Videntibus illis eleuatus est, & nubes suscepit eum ab oculis eorũ: sed illud quod assumitur & eleuatur, ab alio videtur moueri. ergo Christus non propria virtute, sed aliena ferebatur in cælum.

¶ 2 Præt. Corpus Christi fuit terrenum, sicut & corpora nostra: corpori autem terreno, contra naturam est ferri sursum. nullus autem motus est ex propria virtute eius, quod contra naturam moueatur. ergo Christus non ascendit propria virtute in cælum.

¶ 3 Præt. Propria virtus Christi est virtus diuina: sed motus ille non videtur fuisse ex virtute diuina: quia cum virtus diuina sit infinita motus ille fuisset in instanti, & sic non potuisset videntibus discipulis eleuari in cælũ, vt dicitur Act. 1. ergo videtur quòd Christus non ascenderit propria virtute.

¶ Aduerte hic ꝙ est dr, Christũ ppria virtute glorificatæ aiæ ascẽdisse in cælũ, nõ itelligẽ, nisi deipso locali motu ascẽsionis. utrum. n. uirtute glorificatæ aiæ potuerit motu illo penetrare cælos, alia qstio est inferius tractãda.

Opus. 3.c. 247. Et op. 60.c.23.

SED CONTRA est, ꝙ dr Is. 63

Hom 29. in Euang. circa med.

Iste formosus in stola sua gradiens in multitudine fortitudinis suæ. Et Gregor. * dicit in Homil. Ascensionis, Notandum est, quòd Helias in curru legitur ascendisse, ut uidelicet aperte demonstraretur, quia homo purus adiutorio indigebat alieno. Redemptor autem noster non curru, non angelis subleuatus legitur: quia qui fecerat omnia, super omnia sua uirtute ferebatur.

RESPON. Dicendum, quòd in Christo est duplex natura, diuina scilicet & humana: unde secundũ vtrãque naturam potest accipi propria uirtus eius: sed secundum humanam naturam potest accipi duplex uirtus Christi. Vna quidẽ naturalis, quæ procedit ex principiis naturæ, & tali uirtute manifestum est, ꝙ Christus in cælum non ascendit. Alia autem uirtus in humana natura Christi, est uirtus gloriæ, secundum quã Christus in cælum ascendit. Cuius quidem uirtutis ratione, quidam accipiunt ex natura quintæ essentiæ, quæ est lux, ut dicunt, quam ponunt esse de compositione humani corporis, & per eam elementa contraria conciliari in unum: ita quòd in statu huius mortalitatis natura elementaris in corporibus humanis dominatur: & ideo secundum naturam elementi prædominantis, corpus humanum naturali uirtute deorsum fertur. In statu autem gloriæ prædominabitur natura cælestis, per cuius inclinationem & uirtutem corpus Christi & alia sanctorum corpora feruntur in cælum: sed de hac opinione & in prima parte * habitũ est, & infra magis agetur in tractatu de resurrectione † communi. Hac autem opinione prætermissa, alii assignant rationem prædictæ uirtutis ex parte animę glorificatæ, ex cuius redundantia glorificabitur corpus, ut Augustꝰ. * dicit ad Dioscꝰ. Erit enim tanta obedientia corporis glorioſi ad animam beatam (ut sicut Augustin. † dicit 22. de Ciuitat. dei) ubi uolet spiritus, ibi protinus erit corpus, nec uolet aliquid spiritus, quod nec spiritum possit decere, nec corpus. Decet autẽ corpus gloriosum & immortale esse in loco cælesti, sicut dictum est. * Et ideo ex uirtute animæ uolentis, corpꝰ Christi ascendit in cælum: sicut autem corpus efficitur gloriosum participatione animæ, ita, ut Augustꝰ. † dicit super Ioan. participatione dei fit anima beata: una de prima origo ascensionis in cælum est uirtus diuina. sic igitur Christus ascendit in cęlum propria uirtute, primo quidem uirtute diuina, secundo uirtute animæ glorificatæ, mouentis corpus, prout vult.

1. p. qu. 76. ar. 7.

† Non compleuit.

Epiſt. 56. ante med. to. 2

†l. 22. c. ul. nõ remote a prin. to. 5.

Art. 1.

Trac. 23. in Ioan. inter prin. & me. tom. 9

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sicut Christus dicitur propria uirtute surrexisse, & tamen est fuscitatus a patre, eo quòd eadem est uirtus Patris & Filii, ita etiam Christus ex propria uirtute ascendit in cęlum, & tamen a patre est eleuatus & assumptus.

AD 2m dicendum, quòd ratio illa probat, quòd Christus non ascendit in cælum propria uirtute, quæ est naturæ humanæ naturalis: ascendit tamen in cælum propria uirtute, quæ est uirtus diuina: et propria uirtute, quæ est animæ beatæ. Et licet ascendere sursum, sit contra naturam humani corporis secundum statum præsentem, in quo corpus non est omnino subiectum spiritui: tamen non erit contra naturam, neque uiolẽtum corpori glorioso, cuius tota natura est omnino subiecta spiritui.

AD 3m dicendum, quòd etsi uirtus diuina sit infinita, & infinite operetur quantum est ex parte operantis, tamen effectus uirtutis eius recipitur in rebus secundum earum capacitatem, & secundum dei dispositionem. Corpus autem non est capax, ut in instanti localiter moueatur: quia oportet quòd commetiatur se spatio, secũdum cuius diuisionem diuiditur tempus, ut dicitur 6.* Physi. Et ideo non oportet, quòd corpus motum a deo, moueatur in instanti: sed mouetur ea uelocitate, qua deus disponit.

li. 6. tex. 38. & 39.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus ascenderit super omnes cælos.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæseptimæ Articulum quartũ.*

AD QVARTVM sic procedit. Videtur quòd Christus non ascenderit super omnes cælos. Dicitur enim in Psal. 10. Dominus in templo sancto suo, Dominus in cælo sedes eius: quod autem est in cælo, non est supra cælũ. ergo Christus non ascendit super omnes cælos.

¶ 2 Præter. Super omnes cælos non est aliquis locus, ut ꝓbatur in primo de cælo: * sed omne corpus oportet esse in loco. ergo corpus Christi nõ ascẽdit super oẽs cælos.

¶ 3 Præt. Duo corpora nõ possunt esse in eodem loco. Cum igitur nõ sit transitus de extremo in extremum, nisi per medium, uidetur ꝙ Christus non potuisset ascendere super omnes cælos, nisi cælum diuideretur, quod est impossibile.

¶ 4 Præt. Act. 1. dicitur, quòd nubes suscepit eum ab oculis eorum: sed nubes non possunt eleuari supra cælum. ergo Christus non ascendit super omnes cælos.

¶ 5 Præt. Ibi credimus Christum in perpetuum permansurũ, quo ascẽdit: sed quod contra naturam est, non potest esse sempiternum: quia id, quod est secundum naturã, est ut in pluribus, & ut frequentius. Cum ergo contra naturã sit corpori terreno, esse supra cælum, uidetur, quòd corpus Christi supra cælum non ascenderit.

SED CONTRA est, quòd dicitur Eph. 3. Ascendit super omnes cælos, ut adimpleret omnia.

RESPON. Dicendum, quòd quanto aliqua corpora perfectius participant bonitatem diuinam, tanto sunt superiora corporali ordine, qui est ordo localis: unde videmus quòd corpora quę sunt magis formalia, sunt naturaliter superiora (vt patet per Philosophum in quarto Physicor. & in secundo * de Cælo) per formam enim vnumquodque corpus participat diuinum esse, vt patet in 1. Physic. † Plus autem participat de diuina bonitate corpus pro gloriã, quàm quodcumq; corpus naturale per formam suæ naturæ. Et inter cætera corpora gloriosa, manifestũ est, quòd corpus Christi maiori refulget gloria. vnde conuenientissimum est sibi, quòd sit supra a omnia corpora constitutum in alto. & ideo sup illud Eph. 4. Ascẽdens in altũ, dicit gl. Loco & dignitate.

Titulus ut sonat intelligendus est.

¶ In corpore una est conclusio. Conuenientissimum est Christo, quòd sit super omnia corpora constitutus in alto, Probatur. Quanto aliqua corpora perfectius participãt bonitatem diuinã, tanto sunt superiora localiter: sed corpus Christi gloriosum perfectius participat, &c.

3. d. 22. q. 1. ar. 3. q. 1. 4. contra. 87. Et opuſ. 6. c. 9

li. 1. tex. 49. to. 2

¶ Aduerte hic, Auctorem opinari Christum secundum corpus esse supra cælos omnes, sic quòd plãta pedis eius est supra superficiem connexam supremi cæli: hoc enim concludit, & ratio in corpore allata, ꝙ quanto corpus é perfectius, tanto est superius secundum locum, & hoc expresse explicatur in responsione ad secundum dicendo, Nihil prohibet corpus Christi esse extra totũ continentiam cælorum corporeorum, & non esse in loco continẽte. Et hoc ideo dictum sit, ut sciant dicẽtes corpus Christi sic esse supra omnes cælos, ꝙ est in suprema parte supremi cæli, ꝙ non sequuntur doctrinam Auctoris: ex hoc enim sequitur manifeste, quòd non est superius supremo cælo, & quòd non est extra totam continentiam cęlorum corporeorum, quorum primum cõtrariatur corpori articuli, secundum autem responsioni ad secundum.

¶ Sed occurrit hic Duran. in tertio sent. distinct. 22. articul. ultim. obiiciẽs contra hanc positionẽ: quia sequeretur quòd Christus nec se nec alia uideret corporali uisione, qa uisio fit per diaphanum mediũ, qđ supra connexũ suprẽmi cæli non inuenitur.

J. 2. de cæl. tex. 30.

†lib. 1. text. 81. to. 2

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ sicut supra naturæ ordinẽ corpus Christi locatur supra cõnexum cæli suprẽmi, ita supra naturæ ordinem, exercetur ibi visio corporalis absq; diaphano medio cõtinuo vsq; ad oculum.

D. 329. & 330.

¶ Mirum est autem de sic obiicientibus ad concludendum. Dicant quæso, quomodo tam Christus quàm alij sancti post resurrectionem si infra connexum cæli continentur, auditionem incorporalem exercebunt, cũ auditus fiat per medium aereum, qui ibi non est, nec cælum suplet vicem aeris: quoniam non in quãtum diaphanus aer mediat in auditu, vt patet ex hoc ꝙ absque diaphano i actu audimus, i tenebris constitutis nobis & sonante & sono. & rursus cæli quasi ære fusi sunt, vt non possint percuti, &c. Mittamus hæc supernaturalia futuri sæculi, sciẽtiæ futuri sæculi.

Inſ. q. 58. 2. 3. cor. Et Pſal. 8. fi. Et Pſa. 8. fi. Et Eph. 1. lec. 3. fi.

Li. 1. co. 69. tom. 2.

lo quòd extra cælum non est corpus, intelligendum est de corporibus in solis naturalibus constitutis, vt per probationes apparet.

AD 3m dicendum, quòd quàmuis de natura corporis non sit, quòd possit esse in eodem loco cum alio corpore: tamen potest hoc deus facere per miraculum, quod in eodem loco possit esse cum alio corpore, sicut & fecit, vt corpus Christi de clauso utero beatæ Virginis exiret, & quòd intrauit ianuis clausis ad discipulos, sicut dicit beatus Gregorius †. Corpus ergo Christi simul potest esse cum alio corpore in eodem loco, non ex proprietate corporis: sed per virtutem diuinam assistentem, & hoc operãtem.

Homi. 26. in Euã. nõ procul a prin.

AD 4m dicendum, quòd nubes illa, non præbuit adminiculum Christo ascendenti per modum vehiculi: sed apparuit in signũ diuinitatis, ſm ꝙ gloria dei israel apparebat super tabernaculũ in nube.

AD 5m dicendum, quòd corpus gloriosum non habet ex principijs suæ naturæ, quòd possit in cælo aut supra cælum esse, sed habet hoc ex anima beata, ex qua recipit gloriam. Et sicut motus gloriosi corporis sursum, nõ est violentus, ita nec quies violenta: vnde nihil prohibet eam esse sempiternam.

ARTICVLVS V.

Vtrum corpus Christi ascenderit super omnem creaturam spiritualem.

TItulus intelligendus est cum grano salis, put respondendo apparet, hoc est quòd ponit ibi locatum pro loco, ita quòd per ly omnem creaturam spiritualem, intelligimus locum omnis creaturæ spiritualis Secutus est eni Auctor vsitatum modũ loquendi, quo cõsueuimus dicere aliquẽ episcopum vel principem ascendisse super tales & tales, ꝙ ascendit ad locum superiorẽ locis taliũ & talium. Vnde sensus tituli est, an locus quo ascendit Christꝰ, sit superior locis, in quibus sunt quæcũque spirituales creaturæ.

†Quæſt. 52. Ca. 55. aliquantulum a prin. to. 1

¶ In corpore vna conclusio: Corpori Christi debetur locus altior vltra omnem creaturam, etiã spiritualem. Probatur: Tanto altior locus rei debetur, quãto est nobilior: sed corpus Christi secũdum dignitatẽ personalẽ excellit omnes substantias spirituales. ergo &c.

¶ Circa hanc comparationẽ dubium occurrit: quoniam vana videtur. nam supra cõuexum seu in superficie cõuexa cęli empyrei non datur locus altior aut minus altus, cum sit perfecte sphæricum: constat autem illic esse angelos beatos, & corpus Christi illic esse, conclusum est ex articulo præcedenti.

D. 243. Homil. 29. in Euange. in med.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ licet secundum longitudinem diametri a centro ad circunferẽtiam nulla pars cõuexæ superficiei corporis pfrẽte sphærici sit altior alia, vt patet ex eo ꝙ omnes linęæ ductæ a cẽtro ad circunferentiam sunt æquales: & secundum hunc sensum procedit dubium: si tamen eadẽ superficies conuexa consideretur vt ordinata ad aliquid vnum in ea agendum (verbi gratia ad exercendũ actum iudicii) sic vnus locus seu vna pars eiꝰ inuenitur altior altera, iuxta approximationem ad soliũ principis: sumitur enim pars illa solii vt

vt altior, & reliquæ vt inferiores sunt. Et sic diuina sapientia superficiem cæli empyrei, quamuis secundum se fecerit æqualem, ſm tamē q̄ venit ivsum habitationis creaturarū beatarū, disposuit vnā partē, quasi solium, & reliquas in ordine ad illam, superiores vel inferiores. Et sic Christus secundum corpus in parte illa solii stans, in suprema parte suprēmoque loco residere dr: & reliquæ creaturæ beatæ hinc & inde inferiores partes tenent.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ septimæ Articulum sextum.*

TItulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio: Ascēsio Christi est causa nostræ salutis, & ex parte nostra, & ex parte ipsius. Probatur quo ad primam partem quadrupliciter, & deinde quo ad secundam tripliciter. Omnia clara & ordinata sunt in litera.

¶ In respōsione ad tertium, aduerte propter importunos, quòd Christū corporaliter visum fuisse a Paulo, non est vertēdum in dubium, quoniā verba ipsius Pauli, Nouissime autem tam quam abortiuo &c. hoc conuincunt ad literam: sed an ista visio fuerit tunc cū dixit, Saule Saule quid me persequeris, dubitari ab aliquibus videtur: nec vlla dubium ratio fouet, nisi quia volunt dubitare. Auctor autē, quia nulla alia corporalis apparitio Christi, ad Paulum in sacra scriptura inuenitur, nisi illa, quæ fuit in sua conuersione, illam dicit esse, qua Christus in proprio corpore sibi apparuit. Constat autem ex Scriptura, illam fuisse corporalem, & rationabile est Scripturā scriptura exponere: irrationabile autē, apparitiones pro vo

Ar. 1 huius quæſt. ad 3.

tio illa procedit de corpore Christi secundum cōditionem naturæ corporeæ, non autem secundum rationem vnionis.

AD 3^m dicendum, quòd comparatio ista potest attendi, vel secūdum rationem locorum, & sic nullus locus est tam altus, qui excedat dignitatem spiritualis substātiæ, secūdum quòd procedit obiectio. Vel secūdum dignitatem eorum, quibus attribuitur locus, & sic corpori Christi debetur, vt sit supra spirituales creaturas.

ARTICVLVS VI.

Vtrum ascensio Christi sit causa nostræ salutis.

AD SEXTVM sic procedi-
tur. Videtur q̄ ascensio Christi nō sit causa nostræ salutis: Christus enim fuit causa nostrę salutis, inquantum salutem nostram meruit: sed per ascensionem nihil nobis meruit, quia ascensio pertinet ad prēmium exaltationis eius. nō est autem idem meritum & præmium, sicut nec via & terminus. ergo videtur quòd ascensio Christi non sit causa nostræ salutis.

¶ 2 Præt. Si ascensio Christi est causa nostræ salutis, maxime hoc videtur quantum ad hoc, quòd ascensio eius sit causa nostrę ascēsionis: sed hoc collatū est nobis per eius passionē, quia, vt dicitur Hebræ. 10. habemus fiduciam in introitu sanctorum per sanguinem ipsius. ergo videtur quòd ascensio Christi non fuerit causa nostræ salutis.

¶ 3 Præt. Salus nobis per Christū collata, est sempiterna, secundum illud Isa. 51. Salus autem mea in sempiternū erit: sed Christus non ascendit in cælum, vt ibi in sempiternum esset: dicitur enim Act. 1. Quemadmodum vidistis eū ascendentem in cælum, ita veniet. Legitur etiam, multis sanctis se demōstrasse in terris post suam ascensionē, sicut de Paulo legitur Act. 9. ergo videtur, quòd eius ascensio non sit causa nostræ salutis.

SED CONTRA est, quòd ipse dicit Ioan. 16. Expedit vobis, vt ego vadam, ideſt, vt recedam a vobis per ascensionem.

RESPON. Dicēdum, quòd ascēsio Christi est causa nostræ salutis dupliciter. Vno modo, ex parte nostra; alio modo, ex parte ipsius. Ex parte quidem nostra, inquantum per Christi ascensionem mens nostra mouetur in ipsum, quia per eius ascensionem (sicut supra* dictum est) primo quidem datur locus fidei: secundo, spei: tertio charitati: quarto, etiam per hoc reuerētia nostra augetur ad ipsum, dum iam non existimamus eum sicut hominem terrenum, sed sicut deum cælestem, sicut & Apostolus dicit 2. ad Corinth. 5. Et si cognouimus secundum carnem Christum, (ideſt, mortalem, per quod putauimus eum tantum hominem, vt gloss. * exponit) sed nunc iam non nouimus. Ex parte autem sua, quantum ad ea quæ ipse fecit, ascendens propter nostram salutē: primo quidem viam nobis præparauit ascendendi in cælum, secundum quòd ipse dicit Ioan. 14. Vado parare vobis locum, & Mich. 2. Ascendit, pandens iter ante eos. Quia enim ipse est caput nostrum, oportet illuc sequi membra, quo caput præcessit. vnde dicitur Ioan. 14. Vt vbi ego sum, & vos sitis. Et in huius signum, animas sanctorum, quas de inferno eduxerat, in cælum traduxit, secundum illud Psalm. 67. Ascendens Christus in altum, captiuam duxit captiuitatem, quia scilicet eos, qui fuerant a diabolo captiuati, secum duxit in cælum, quasi in locum peregrinum humanæ naturæ, bona captione captiuos, vtpote per victoriam acquisitos. Secundo, quia sicut pontifex in veteri testamento, intrabat sanctuarium, vt assisteret deo pro populo, ita & Christus intrauit cælum ad interpellandum pro nobis, vt dicitur Hebræ. 7. Ipsa enim repræsentatio sui ex natura humana, quam in cælum intulit, est quædam interpellatio pro nobis, vt ex quo Deus humanam naturam sic exaltauit in Christo, etiam eorum misereatur, pro quibus filius dei humanam naturā assumpsit. Tertio, vt in cælorum sede quasi deus & dominus constitutus, exinde diuina dona hominibus mitteret, secundum illud Eph. 4. Ascendit super omnes cælos, vt adimpleret omnia, scilicet donis suis, secundum glossam.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ascensio Christi est causa nostrę salutis, non per modum meriti: sed per modum efficientiæ, sicut supra* de resurrectione dictum est. Quæſt. 56. ar. 1. ad 3.

AD 2^m dicendum, quòd passio Christi est causa nostrę ascensionis in cęlum, proprie loquendo, per remotionem peccati prohibentis, & per modum meriti: ascensio autem Christi est directe causa ascensionis nostrę, quasi inchoando ipsam in capite nostro, cui oportet membra coniungi.

AD 3^m dicendum, quòd Christus semel ascendens in cęlum, adeptus est sibi & nobis in perpetuū, ius & dignitatem mansionis cælestis: cui tamen dignitati non derogat, si ex aliqua dispensatione Christus quandoque corporaliter ad terram descendat, vel vt ostendat se omnibus, sicut in iudicio, vel vt ostendat se alicui specialiter, sicut Paulo, vt habetur Act. 9. Et ne quis credat hoc factum fuisse, non Christo ibi corporaliter præsente, sed aliqualiter apparente, contrarium apparet per hoc quòd ipse Apostolus dicit 1. ad Corinth. 15. ad confirmandam resurrectionis fidem, Nouissime omnium tamquam abortiuo visus est & mihi. Quę quidem visio veritatē resurrectionis non probaret, nisi verum Christi corpus visum fuisset ab eo.

¶ Super

Glo. ordinaria & interlinearis, ibidem.

luntare multiplicare. Indisciplinati quoque est quærere in omnibus certitudinem demonstrationis: sed, vt Philosophi eriā tradiderūt, iuxta subiectā materiā certitudo amplectenda est.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ octauæ Articulum primum.*

TItulus vt sonat. ¶ In corpore arti. distinguit Auctor duos sensus quę sti, & respōdet vnica conclusione, scilicet, Vtroque modo Christo conuenit sedere ad dexterā Patris. Distinctio est explicite de ly sedere, quod significat vel quietem, vel regiam seu iudiciariam dignitatem. Immiscet quoque distinctio de ly dextera, quòd significat vel beatitudinem Patris, vel iudiciariā seu regiam potestatē. Declaratque conclusio, & firmatur auctoritatib⁹ Augustini.

¶ Aduerte pro tota hac materia duo. Primum est, quòd tam Sedere quā dextera sumitur nō proprie, sed metaphorice, vt clare patet in litera. Si tamen de positione Christi inquātū homo quæratur, an sit vel sedeat in cęlo dicendum est q̄ stat. Et ratio est: quoniam, positiones corporis dupliciter assumpsunt, vel in ordine ad officia humana, vel in ordine ad naturam. Et licet secundum officia, diuersi conueniant homini situs: quoniam pugnātis est stare, iudicantis sedere &c. secundum tamen naturam vnus est naturalis situs scilicet stare: sedere enī, cubare, & huiusmodi, ifirmitatis seu imbecillitatis naturæ sunt. Vnde cum Christus ad vitam impassibilem resurrexit, naturali situ propriæ naturæ in sua fortitudine, quæ est stare, vtitur.

¶ Secundum est, q̄ sedere metaphorice sumptū in proposito ſportat vel quiescere seu habitare, vel regiam, seu iudiciariam non potestatem, sed dignitatem. Et in hoc differt a tertia significatione dexteræ metaphoricę sūptæ: dextera. n. Patris sumitur tertio modo pro regia seu iudiciaria potestate: sedere autem pro dignitate, vt patet in sequenti articulo. Nec obstat q̄ in hoc articulo dicitur, quòd sessio secūda significatione significat regiam, vel iudiciariam potestatē: procedens enim Auctor naturali doctrinæ ordine de cō fuisset ad distincta, vsus est hic prātis. nomine, prout confundit in se dignitatē, explicaturus in sequēti articulo distinctē dignitatem seorsum a potestate, & illam sessioni, hanc dexterę attribuitur⁹.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ octauæ Articulum secundum.*

TItulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio: Christus secūdum quòd Deus sedet ad dexterā Patris, Probatur. Sedere ad dexterā Patris nihil aliud est, quàm simul cum Patre gloriam deitatis, & beatitudinem & iudiciariam potestatem immutabiliter, & regaliter habere. ergo. Antecedens declaratur, ponendo tres significationes dexteræ, & duas sessionis. Cōsequentia probatur: quia totū illud conuenit Christo, secundum quòd Deus. Et quia ponitur in conclusione illa prępositio Ad, dicēdo, ad dextram: ideo Auctor subiungit, quòd in hac cōclusione ly Ad, duo denotat, distinctionem personalem solam, & solum ordinem originis. Ex eo enim q̄ ly ad, prępositio transitiua est: ac per hoc, accessum quendam vnius ad alterum in hac materia designat, & huiusmodi accessus secundum rem, sine distinctione & ordine nequit intelligi, & cum inter personas diuinas nulla sit distinctio nisi personalis, & nullus sit ordo, nisi originis, consequens necessario fuit, vt ly ad, solam personalē distinctionem solūque originis, ordinem importaret.

¶ Su-

Li. 1. ca. 4. in prin. tom. 9.

L. 2. de Symbo. ca. 7. non longe a pri. tom. 9.

Li. 4. ortho. fid. ca. 2.

Li. 1. de symbo. c. 4. circa med. tom. 9.

Hom. 29. in Euang. post med. illius.

Heb. 1. lec. 3 & lec. 6. prī. & c. 8. lec. 7. & cap. 10. lec. 1.

QVÆSTIO LVIII.

De sessione Christi ad dexterā Patris, in quatuor articulos diuisa.

CIRCA hoc considerandum est de sessione Christi ad dexteram Patris.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum Christus sedeat ad dexteram Dei patris.

¶ Secundo, Vtrum hoc conueniat sibi secundum diuinā naturam.

¶ Tertio, Vtrum conueniat sibi secundum humanam naturam.

¶ Quarto, Vtrum hoc sit propriū Christi.

ARTICVLVS I.

Vtrum Christo cōueniat sedere ad dexteram Dei patris.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christo non cōueniat sedere ad dexteram dei patris. Dextera enim, & sinistra sunt differentiæ positionum corporalium: sed nihil corporale conuenit Deo: quia Deus spiritus est, vt habetur Ioan. 4. ergo videtur quòd Christus non sedeat ad dexteram Patris.

¶ 2 Præt. Si aliquis sedet ad dexterā alicuius, ille sedet ad sinistrā eius. Si ergo Christus sedet ad dexterā patris, sequitur quòd pater sedeat ad sinistram Filij, quod est inconueniens.

¶ 3 Præt. Sedere & stare videntur oppositionem habere: sed Stephanus dicit act. 7. Ecce video cælos apertos, & Filium hominis stantē a dextris virtutis Dei. ergo videt quòd Christus non sedeat ad dexteram Patris.

SED CONTRA est, quòd dicitur Mar. vlt. Dominus quidem Iesus postquā locutus est eis, ascēdit in celū, & sedet a dextris Dei.

RESPON. Dicendū, quòd nomine sessionis possumus duo intelligere, videlicet quietem, secundum illud Luc. vlti. Sedete hic in ciuitate: & etiam regiam vel iudiciariam potestatem, secundum illud Prouerb. 20. Rex qui sedet i solio iudicij, dissipat omne malū intuitu suo. Vtroque ergo modo Christo conuenit sedere ad dexteram Patris. Vno quidem modo, inquantum æternaliter manet incorruptibilis i beatitudine Patris, quæ eius dextera dicitur, secundū illud Psal. 15. Delectationes i dextera tua vsque in finem. Vnde Augustin.* dicit in lib. de Symbolo, Sedet ad dexteram Patris: Sedere, habitare intelligite, quomodo dicimus de quocūque homine, in illa patria sedit per tres annos. Sic ergo credite Christum habitare in dextera Dei patris: beatus enim est, & ipsius beatitudinis nomē est dextera Patris. Alio modo, dicitur Christ⁹ sedere in dextera Dei patris, inquātum Patri corregnat, & ab eo habet iudiciariam potestatem: sicut ille qui cōsidet regi ad dextram, assidet ei in regnando, & iudicando. Vnde Augustin. † dicit in alio sermone de Symbolo, Ipsam dexteram, intellgite potestatem, quā accepit ille homo susceptus a Deo, vt veniat iudicaturus, qui prius venerat iudicandus.

AD PRIMVM ergo dicendū quòd (sicut Damasc.* dicit i 4. lib.) non localem dexteram Patris dicimus: qualiter enim qui incircunscriptibilis est, localē adipiscetur dexterā? Dextera enim & sinistra eorum, quæ circunscribūtur sunt. Dexteram aūt Patris dicimus, gloriam & honorem diuinitatis.

AD 2^m dicendum, quòd ratio illa procedit, secundum quòd sedere ad dexteram, intelligitur corporaliter. Vnde Augustin. † dicit in quodam sermone de Symbolo, Si carnaliter acceperim⁹, quòd Christ⁹ sedet ad dexterā Patris, ille erit ad sinistram. Ibi autem, scilicet in æterna beatitudine, omnis dextera est, quia nulla est ibi miseria.

AD 3^m dicendum, quòd (sicut Greg. † dicit in Homil. ascensionis) sedere iudicantis est: stare vero pugnantis, vel adiuuantis. Stephanus ergo in labore certaminis positus, stantem vidit, quē adiutorem habuit, sed hūc post ascēsionē Marc. sedere describit, quia post ascensionis suæ gloriam, iudex in fine videbitur.

ARTICVLVS II.

Vtrum sedere ad dexteram Patris, conueniat Christo secundum quòd Deus.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd sedere ad dexteram Patris, non conueniat Christo, secundum quòd Deus. Christus enim, secūdum quòd est Deus, est dextera patris: sed nō videtur idem esse dextera alicuius, & ille qui sedet ad dexteram eius. ergo Christus, secundum quòd est

3. di. 32. q. 3. ar. 3. q. 2. Et op. 3. c. 247. Et op. 6. c. 9. Et ad Heb. 8. lec. 1.

Deus, non sedet ad dexteram Patris,

¶ 2 Præt. Mar. vlt. dicitur, quòd dominus Iesus assumptus est in cælum, & sedet a dextris dei, Christus autem non est assumptus in cælum, secundum quòd deus, ergo etiam neque, secundum quòd deus, sedet a dextris dei.

¶ 3 Præt. Christus, secundum quòd deus, est æqualis patri & Spiritui sancto. ergo si Christus, secundum quod Deus, sedet ad dexteram Patris, pari ratione & Spiritus sanctus sedebit ad dexteram Patris & Filij, & ipse Pater ad dexteram Filij & Spiritus sancti, quod nusquam inuenitur.

Li. 4. ca. 2. SED CONTRA est, quòd Damas.* dicit, quòd dexteram patris dicimus gloriam & honorem diuinitatis, in qua filius dei extitit ante sæcula, vt deus & patri consubstantialis.

Ar. præced. RESPON. Dicendum, quòd vt ex prædictis † patet, nomine dexteræ tria intelligi possunt. Vno modo, secundum Dama. † gloria diuinitatis: alio modo, secundum Augu.* beatitudo patris: tertio modo, secundum eundem, iudiciaria potestas. Sessio autem, vt dictum est †, vel habitationem, vel regiam seu iudiciariam dignitatem designat. Vnde sedere ad dexteram Patris nihil aliud est, quàm simul cū patre habere gloriam diuinitatis, & beatitudinem, & iudiciariam potestatem, & hoc immutabiliter & regaliter. Hoc autem conuenit filio dei, secundum quòd Deus. Vnde manifestum est, quòd Christus secundum quòd Deus sedet ad dexteram patris: ita tamen quòd hæc præpositio ad, quæ transitiua est, solam distinctionem personalem importat, & originis ordinem, non autem gradum naturæ, vel dignitatis, qui nullus est in diuinis personis* vt in prima parte habitum est †.

P. 1. q. 42. ar. 3. AD PRIMVM ergo dicendum, quòd filius dei dicitur dextera patris appropriate, per modum, quo etiam dicitur virtus patris: sed dextera patris secundum tres significationes prædictas †, est aliquid commune tribus personis.

In corp. ar. AD 2^m dicendum, quòd Christus secundū quòd homo, est assumptus ad diuinum honorē, qui in prædicta sessione designatur: sed tamen ille honor diuinus conuenit Christo, inquantum est deus, non per aliquam assumptionem, sed per æternam originem.

AD 3^m dicendum, quòd nullo modo potest dici, quòd pater sedeat ad dexteram Filij vel spiritus sancti, quia Filius & spiritus sanctus trahunt originem a patre, & non econuerso: sed spiritus sanctus proprie potest dici sedere ad dexteram patris vel Filij, secundum sensum * prædictum: licet secundum quādam appropriationem attribuatur Filio, cui appropriatur æqualitas: sicut dicit Aug. † quòd in patre est vnitas, in Filio æqualitas, in Spiritu sancto vnitatis æqualitatisque connexio.

L. 1. de doctr. Christ. c. 5. circa finem tom. 1

ARTICVLVS III.

¶ *Super. Quæstionis quinquagesimæoctauæ Articulum tertium.*

Vtrum sedere ad dexteram Patris conueniat Christo, secundum quòd homo.

Locis supr. ar. 2. indictis.

ADTERTIVM sic procedi tur. Videtur quòd sedere ad dexteram Patris, non conueniat Christo secūdum quòd homo. Vt enim Dama.* dicit, dexteram patris dicimus gloriam & honorem diuinitatis: sed honor & gloria diuinitatis non conuenit Christo, secūdum quòd homo. ergo videtur ꝙ Christus, secundum quòd homo, nō sedeat ad dexteram patris.

¶ 2 Præt. Sedere ad dexteram regnātis, subiectionem excludere videtur, quia qui sedet ad dexteram regnantis, quodāmodo illi cōtergnat. Christus autem, secundum quòd homo est subiectus patri, vt dicitur 1. ad Corinth. 15. ergo videtur ꝙ Christus, secundum ꝙ homo, non sit ad dexteram patris.

¶ 3 Præt. Roma. 8 super illud, Qui est ad dexteram dei, exponit glos.† idest, æqualis Patri in honore, quo Deus pater est, vel ad dexterā patris, idest, in potioribus bonis Dei. Et super illud Hebr. 1. Sedet ad dexteram dei in excelsis, glos.* idest ad æqualitatem patris, super omnia, & loco, & dignitate: sed esse æqualem Deo, non conuenit Christo, secundum quòd homo: nam secundum hoc ipse dicit Ioan. 14. Pater maior me est: ergo videtur quòd sedere ad dexteram Patris, non cōueniat Christo, secundum quòd homo.

L. 1. de symbo. c. 4. to. 9 SED CONTRA est, quòd Aug. † dicit in sermone de Symbolo, Ipsam dexteram, intelligite potestatem, quam accepit ille homo susceptus a deo, vt veniat iudicaturus, ꝙ priꝰ veneratiudicād*.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictum est †) nomine dexteræ patris, intelligitur vel ipsa gloria deitatis ipsius, vel beatitudo æterna eius, vel potestas iudiciaria & regalis. Hęc autem prępositio ad, quandam accessum ad dexterā designat, in quo designatur conuenientia cum quadām distinctione, vt supra dictum est*. Quod qui dē potest esse tripliciter. Vno modo, vt sit conuenientia in natura, & distinctio i persona, & sic Christus, secundum quòd filius Dei, sedet ad dexterā patris, quia habet eandem naturam cum patre. Vnde prædicta † conueniunt essentialiter Filio, sicut & Patri, & hoc est esse in æqualitate patris. Alio modo, secundum gratiam vnionis, quę importat ecōuerso distinctionem naturæ & vnitatem personæ. Et secundum hoc Christus, secundum quòd homo, est filius Dei, & per consequens sedens ad dexteram patris, ita tamen quòd ly secundum quòd, non designet conditionem naturæ, sed vnitatem suppositi, vt supra expositum est*. Tertio modo, potest prædictus accessus intelligi secundum gratiam habitualem, quæ abundantior est in Christo præ omnibus alijs creaturis, trimembris, iuxta triplicem modum conuenientiæ, & distinctionis. Tertio distinctionem bimembrem, scilicet naturæ vel suppositi determinabilis p ly secundū quòd ponens tres conclusiones, declarat.

Glo. Aug. in hoc loco tom. 5.

¶ Circa primum aduerte, quòd auctor non resumit omnia, sed facientia ad suum propositū: prætermittit enim ordinem, quem in responsione ad tertiū præcedentis articuli tenuit, vt propterea negandū omnino dixerit, Patrē sedere ad dexteram Filii.

Glo. interlinearis ibi.

¶ Circa secundum aduerte, quòd in secundo membro Auctor vtitur illa propositione: quæ tamen magis est negāda, quam affirmanda, iuxta doctrinam superius habitam, vtitur enim propositione illa, Christus, secundum quòd homo, est filiꝰ Dei: quā tamen valuit ante & post, ita vt nulli errandi occasio præberet, vt pater in litera.

L. 2. de symbolo, ca. 3. non long. a prin. to.

¶ Circa tertium aduerte, quòd prima conclusio, Christus secundū quòd Deus sedet ad dexterā Patris, respōdet primo dictis in secūda parte huiꝰ corporis. Secunda autem cōclusio, Christus secundum quòd homo, sedet ad dexteram Patris, prout ly homo stat pro natura, respondet tertio loco dictis in secūda parte corporis. Tertia vero cōclusio, id est Christus secundum quòd homo, sedet ad dexterā Patris, vt ly homo denotat unitatem suppositi, respondet secundo dictis in secunda parte corporis. Coactus est autem Auctor ad has distinctiones, vt dignitatem Christi hominis, & auctoritates sane intellectas saluaret.

Art. præt.

Art. præt.

In istum art.

Quæst. 10. ar. 10.

D. 243. turis, in tantum quòd ipsa natura humana, in Christo, est beatior ceteris creaturis, & super omnes alias creaturas habens regiam & iudiciariam potestatem. Sic igitur si ly secundum quòd, designet conditionē naturæ, Christus, secundum quòd Deus, sedet ad dexteram Patris, idest in æqualitate Patris: fm autē ꝙ homo, sedet ad dexteram patris. i. in bonis paternis potioribus, præ ceteris creaturis, id est in maiori beatitudine, & habens iudiciariam potestatem. Si vero ly secundum quòd, designet vnitatē suppositi, sic etiā secūdum quòd homo, sedet ad dexteram Patris, secū dum æqualitatem honoris: inquantum scilicet, eodē honore veneramur ipsum filium dei cum natura assumpta, vt supra dictum est.*

Quæst. 25. ar. 1. ad 1

Li. 4. ca. 2. a medio. ADPRIMVM ergo dicendum, quòd humanitas Christi secundum conditiones suæ naturæ nō habet gloriam, vel honorem deitatis: quā tamen habet ratione personæ, cui vnitur. Vnde ibidē Damas.† subdit, In qua, scilicet gloria deitatis, Dei filius existens ante sęcula, vt Deus & Patri cōsubstantialis, sedet cōglorificata carne eius:* adoratur enim vna hypostasis vna adoratione cum carne eius, ab omni creatura.

Al. Adoratur eni cū sua carne ab oi creatura.

AD 2^m dicendum, quòd Christus secundum quòd homo, subiectus est Patri, prout ly secundum quòd, designat conditionem naturæ, & secundum hoc non competit ei sedere ad dexteram Patris, secundum rationem æqualitatis, secundum quòd est homo. Sic autem competit ei sedere ad dexteram patris, secūdum quòd per hoc designatur excellentia beatitudinis, & iudiciaria potestas super omnem creaturam.

AD 3^m dicēdum, quòd esse in æqulitate patris, nō pertinet ad ipsam naturam humanam Christi, sed solum ad personam assumentem: sed esse in potioribus bonis Dei, secundum quòd importat excessum aliarū creaturarum, conuenit etiam ipsi naturę assumptæ.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ octauæ Articulum quartum.*

ARTICVLVS IIII.

Vtrum sedere ad dexteram Patris, sit proprium Christi.

3. dist. 22. q. 3. ar. 3. q. 3. TItulus clarꝰ est. ¶ In corpore vna conclusio: Sedere ad dexterā Patris est propriū Christi. Probatur: Sedere ad dexteram Patris, secundum diuinā quidem naturam, est esse in æqualitate Patris: secundum autē humanam, est esse i excellētissima possessione paternæ hæreditatis: sed vtrūq; nit. ergo. Reliqua clara sunt in litera.

Art. præt.

L. 1. de symbo. c. 4 ante med. tom. 9

ADQVARTVM sic procedi tur. Videtur ꝙ sedere ad dexteram patris, non sit propriū Christi. Dicit enim Apostolus Ephes. 2. quòd Deus corresuscitauit nos, & cōsedere fecit i cælestibus i Christo Iesu: sed resuscitari non est proprium Christi. ergo etiam pari ratione nec sedere, ad dexteram Dei in excelsis.

¶ 2 Præt. Sicut August. dicit in lib. *de Symbolo, Christum sedere ad dexteram patris hoc est habitare i eius beatitudine: sed hoc multis alijs conuenit. ergo videtur quòd sedere ad dexteram patris, non sit proprium Christi.

¶ 3 Præt. Ipse dicit Apocal. 3. Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut & ego vici, & sedi cum patre meo in trono eius. Sed per hoc sedet Christus ad dexteram patris, ꝙ sedet in throno eius. ergo etiam & alij qui vincūt, sedent ad dexterā patris.

¶ 4 Præt. Matth. 20. Dominus dicit, Sedere ad dexterā meam vel sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a patre meo: hoc autem frustra diceretur, nisi esset aliquibus paratum. non ergo sedere ad dexteram, conuenit soli Christo.

SED CONTRA est, quòd dicitur ad Hebr. 1. Ad quem angelorum dixit aliquando, Sede a dextris meis, idest in meis bonis potioribus, vel mihi secundum diuinitatem æqualis? quasi dicat, ad nullum: sed angeli sunt superiores alijs creaturis. ergo multo magis nulli alij cōuenit sedere ad dexterā patris q̄ Chro. Ar. 1. 2. & 3. huius q.

RESPON. Dicendū, quòd (sicut dictum est)* Christus dicitur sedere ad dexteram patris, inquātum secūdum diuinam naturam est in æqualitate patris, secūdum autem humanam naturam in excellenti possessione diuinorum bonorum præ ceteris aliis creaturis. Vtrūque autem soli Christo conuenit. unde nulli alij, nec angelo, nec homini conuenit sedere ad dexteram patris, nisi soli Christo.

ADPRIMVM ergo dicendum, ꝙ quia Christus est caput nostrum, illud, quod collatum est Christo, est etiam nobis in ipso collatum. Et propter hoc, quia ipse iam resuscitatus est, dicit Apostolus, quòd Deus nos quodāmodo ei corresuscitauit, qui tamē nobis nondum sumus resuscitati, sed resuscitandi, secundum illud Rom. 8. Qui suscitauit Iesum a mortuis, vivificabit & mortalia corpora nostra. & secundū eundem modum loquendi subdit Apostolus, quòd cōsedere nos fecit in cælestibus, scilicet in hoc ipso, quòd caput nostrum, quod est Christus, ibi sedet.

AD 2^m dicēdum, quòd quia dextera est diuina beatitudo, sedere in dextera, nō significat simpliciter esse in beatitudine, sed habere beatitudinē cū quadā dominatiua potestate, & quasi propriam & naturalem, quod soli Christo cōuenit, nulli autē alij creaturę. Potest tamen dici, quòd omnis sanctus, qui est in beatitudine, est ad dexterā Dei constitutus. vnde & dicitur Mat. 25. quòd statuet oues a dextris.

AD 3^m dicendum, quòd per thronum significatur iudiciaria potestas, quam Christus habet a patre. & secundum hoc dicitur sedere in throno patris. Alij autē sancti habent eam a Christo, & secundum hoc dicuntur in throno Christi sedere, secundum illud Mat. 19. Sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel.

Hom. 66 Matt' ter p. med. tom. 2 AD 4^m dicendū, ꝙ (sicut Chrys.* dicit super Mat.) locus ille, idest consessus dexteræ, inuius est omnibus non solum hominibus, sed etiam angelis. sicut enim præcipuum vnigeniti, ponit Paulus dicens, Ad quem autē angelorum dixit vmquam, sede a dextris meis? Dominus ergo non quasi existentibus quibusdam, qui sessuri sint, sed condescendens interrogantiū* supplicationi respondit: hoc enim vnū solum quærebāt præ aliis, stare apud ipsum. Potest tamen dici, quòd petebant filij Zebedæi, excellentiam habere præ aliis in participando iudiciariam potestatem eius. unde non petebant quòd sederent ad dexteram vel sinistram patris, sed ad dexteram vel sinistram Christi.

Alias, suspicationi.

QVAESTIO LIX.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimænonæ Articulum primum.*

De iudiciaria potestate Christi, in sex articulos diuisa.

EINDE considerandum est de iudiciaria potestate Christi.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum iudiciaria potestas sit attribuenda Christo.

¶ Titulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio: Iudiciaria potestas proprie attribuitur Christo. Probatur: Triū requisitorum ad iudicium, scilicet potestatis, rectitudinis zeli, & sapiētiæ, tertium

stum est, secundum quòd accipitur forma iudicij: sed Filius est sapientia genita & veritas a patre procedens. ergo iudiciaria potestas proprie attribuitur filio Dei. Maior declarat discarrēdo p illa tria. Et probat: quia ipsa ratio iudicii est lex sapientiæ & veritatis. Et confirmatur auctoritate Augustini.

¶Secundo, Vtrum conueniat filio, secundum quòd est homo.

¶Tertio, Vtrum eam fuerit exmeritis adeptus.

¶Quarto, Vtrum eius potestas iudiciaria, sit vniuersalis respectu omnium hominum.

¶Quinto, Vtrum præter iudicium, quod agit in hoc tempore, sit expectandum aliud vniuersale iudicium futurum per ipsum.

¶Sexto, Vtrum eius iudiciaria potestas etiam ad angelos se extendat.

Non complenit mortē præuentus. G ¶De executione autem finalis iudicij, conuenientius agetur, cum considerabimus de his, quę pertinent ad finem mundi: nunc autem sufficit ea sola tangere, quæ pertinent ad Christi dignitatem.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum iudiciaria potestas sit specialiter Christo attribuenda.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd iudiciaria potestas non sit specialiter attribuenda Christo. Iudicium enim aliquorum videtur pertinere ad dominum. vnde dicitur Roma. 14. Tu quis es, qui iudicas alienum seruum? Sed esse Dominum creaturarum, est commune toti Trinitati. non ergo specialiter debet attribui Christo iudiciaria potestas. H

¶2 Præt. Daniel. 7. dicitur, Antiquus dierum sedit, & postea subditur, Iudicium sedit, & libri aperti sunt, sed antiquus dierum intelligitur pater, quia, vt* Hila. dicit, ī patre est æternitas. ergo iudiciaria potestas magis est attribuenda patri quàm Christo. Li. 2. de Trini. paulo a prin. & li. de synodis, paulo post prin.

¶3 Præt. Eiusdem videtur esse iudicare, cuius est arguere: sed arguere, pertinet ad Spiritum sanctū: dicit enim Dominus Ioan. 16. Cum autem venerit ille (scilicet Spiritussanctus) arguet mundum de peccato, & de iustitia, & de iudicio. ergo iudiciaria potestas magis debet attribui Spiritui sancto, quàm Christo.

SED CONTRA est, quòd dicitur actuum 10. de Christo, Hic est, qui constitutus est a Deo, iudex viuorum & mortuorum.

RESPON. Dicendum, quòd ad iudicium faciendū, tria requiruntur. Primo quidem, potestas subditos coercendi. vnde dicitur Eccle. 7. Noli quærere fieri iudex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates. Secundo, requiritur rectitudinis zelus, vt scilicet aliquis nō ex odio vel liuore, sed amore iustitiæ iudicium proferat, secundum illud Prou. 2. Quem enim diligit Dominus, corripit, & quasi pater in filio complacet sibi. Tertio, requiritur sapientia, secundum quam formatur iudicium. vnde dicitur Eccles. 10. Iudex sapiens iudicabit populum suum. Prima autem duo, præexiguntur ad iudicium, sed proprie tertium est, secundum quòd accipitur forma iudicij, quia ipsa ratio iudicij, est lex sapientiæ vel veritatis, secundum quam iudicatur. Et quia Filius est sapientia genita, & veritas a patre procedens, & ipsum perfecte repræsentans, ideo proprie iudiciaria potestas attribuitur filio Dei. Vnde Augu. † dicit in lib. de Vera religione. Hæc est incommutabilis illa veritas, quæ lex omnium artium recte dicitur, & ars omnipotētis artificis. Vt autem nos & omnes animæ rationales, secundum veritatem de inferioribus recte iudicamus, sic de nobis quando eidem cohæremus, sola ipsa veritas iudicat: de ipsa vero nec pater: non enim minus est, quàm ipse. Et ideo quæ pater iudicat, per ipsam iudicat. Et postea concludit, pater ergo non indicat quemquam sed omne iudicium dedit Filio. Capi. 31. prin. tom. 1

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ex illa ratione probatur, quòd iudiciaria potestas sit communis toti Trinitati, quod verum est: sed tamen per quādam appropriationem, iudiciaria potestas attribuitur Filio, vt dictum est*. In corp.

AD 2^m dicendum, quòd sicut Augu. † dicit in 6. de Tri. Patri attribuitur æternitas propter cōmendationem principij, quod importatur in ratione æternitatis. Ibidem etiam Augu. * dicit, quòd Filius est ars patris. Sic igitur auctoritas iudicandi attribuitur patri, inquantum est principium Filij, sed ipsa ratio iudicij attribuitur Filio, qui est ars & sapientia patris, vt scilicet, sicut parer facit omnia per Filium, inquantū est ars eius, ita etiam iudicet omnia per Filium, inquātum est sapientia & veritas eius. Et hoc significatur in Daniele, vbi primo dicitur, quòd antiquus dierū sedit, & postea subditur, quòd filius hominis peruenit vsque ad antiquum dierum, & dedit ei potestatē, & honorem, & regnum: per quod datur intelligi, ꝙ auctoritas iudicandi est apud Patrem, a quo Filius accepit potestatem iudicandi. Li. 6. ca. circa prin. tom. 3.

AD 3^m dicendum, quòd (sicut Aug. * dicit super Ioan.) ita dixit Christus quòd Spiritussanctus arguet mundum de peccato, ram quam diceret, ille diffundet in cordibus vestris charitatem: sic enim timore depulso, arguendi habebitis libertatem. Sic ergo Spiritui sancto attribuitur iudicium, non quantum ad iudicij rationem, sed quantum ad affectum iudicandi, quem homines habent. Tra. 99. in Ioan. inter principi. & med. to. 9.

ARTICVLVS II.

Virum iudiciaria potestas conueniat Christo secundum quòd est homo.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ nonæ Articulum secundum*

AD SECVNDVM sic procedit. Videtur quòd iudiciaria potestas non conueniat Christo, secundum quòd est homo. Dicit enim Aug. * in lib. de Vera religione, quòd iudicium attribuitur Filio, inquātum est ipsa lex primæ veritatis: sed hoc pertinet ad Christum, secundum quòd est Deus. ergo iudiciaria potestas non conuenit Christo, secundum quòd est homo, sed secūdū quòd est Deus. I C. 31. circa prin. to. 1

¶2 Præt. Ad iudiciariam potestatem pertinet præmiare bene agentes, sicut & punire malos: sed præmium bonorum operum est beatitudo æterna, quæ non datur nisi a Deo: dicit enim Augu. * super Ioan. quòd participatione Dei, fit anima beata, non autem participatione animæ sanctæ. ergo videtur, quòd iudiciaria potestas non conueniat Christo, secundum quòd est homo, sed secundū quòd est Deus. K Tra. 23. in Ioan. inter principi. & medi. to. 9.

¶3 Præt. Ad iudiciariā Christi potestatem pertinet iudicare occulta cordium, secundum illud primæ ad Corinth. 4. Nolite ante tēpus iudicare, quo ad vsque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: sed hoc pertinet ad solam virtutem diuinam, secundum illud Hier. 17. Prauum est cor hominis & inscrutabile, quis cognoscet illud? ego Dominus scrutans corda & probans renes: qui do vnicuique iuxta viam suam. ergo iudiciaria potestas non conuenit Christo, secū dum quòd est homo, sed secundū quòd est Deus. Homil. 38. in Ioan. parum āte medium. tom. 3. L

SED CONTRA est, quòd dicitur Ioan. 5. Potestatē dedit ei iudiciū facere, qa Filius hominis est.

RESPON. Dicendum, quòd Chrysost.* super Ioan. sentire videtur, quòd iudiciaria potestas non conueniat Christo, secundū quòd est homo, sed solum secundum ꝙ est Deus. Vnde auctoritatem Ioan. inductam, sic exponit: Potestatem dedit ei iudicium facere, (& postea subdit) quia Filius hominis est nolite mirari hoc. nō enim propterea suscepit iudicium, quoniā homo est: sed quia ineffabilis dei filius est propterea iudex est: quia vero ea quæ dicebant, erant maiora, quàm secundū hominem, ideo hanc opinionem soluens dixit. Ne miremini, quia Filius hominis est: eternī ipse est etiā filius Dei: quod quidem probat per resurrectionis effectum. unde subdit, Quia venit hora, in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem filij dei. Sciendū tamē, ꝙ quamuis apud deū remaneat primæua auctoritas iudicandi, hominibus tamen committitur a deo iudiciaria potestas respectu eorum, qui eorum, iurisdictioni subiiciuntur. Vnde dicitur Deute. 1. Quod iustum est iudicate. & postea subdit, Quia Dei est iudicium, cuius scilicet auctoritate vos iudicatis. dictum est autem supra * quòd Christus etiam in natura humana est caput, totius Ecclesiæ, & quòd sub pedibus eius Deus omnia subiecit. unde ad eum pertinet, etiā secundū naturam humanam, habere iudiciariam potestatem. Propter quod Augustī † auctoritatem prædictā Euangelij sic dicit esse intelligēdam, Potestatem dedit ei iudicium facere, quia Filius hominis est, non quidē propter conditionē naturæ: quia omnes homines huiusmodi potestatem haberēt (vt Chrisost. * obicijt) sed hoc pertinet ad gratiam capitis, quam Christus in humana natura accepit. Competit autē Christo hoc modo secūdum humanam naturam iudiciaria potestas, propter tria. Primo quidem, propter conuenientiam & affinitatem ipsius ad homines: sicut enim Deus per causas medias, tamquā propinquiores effectibus operatur, ita iudicat per hominem Christum homines, vt sit suauius iudicium hominibus. unde Apostolus dicit Heb. 4. Non habemus pontificem, qui non possit cōpati infirmitatibus nostris, tētatum per omnia* per similitudinem absque peccato: adeamus ergo cum fiducia ad thronū gratiæ eius. Secūdo, quia in finali iudicio (vt Augustī † dicit super Ioā.) erit resurrectio corporum mortuorum, quæ suscitat Deus per filium hominis, sicut per eundem Christum suscitat animas, in quantum est filius Dei. Tertio, quia, vt Aug. * dicit in lib. de verbis domini, rectum erat vt iudicandi viderent iudicem, iudicandi autem erant boni & mali: restabat vt in iudicio, forma serui & bonis, & malis ostenderetur forma Dei solis bonis seruaretur. Homil. 38. in Ioan. parum āte medium. tom. 3. L. Al. pro firmitudine. Tract. 23. in Ioan. ante med. tomo 9. In serm. 64 & est vltimus a medio illius, tom. 10. Li. de ver. relig. c. 31. a med. to. 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd iudicium pertinet ad veritatem, sicut ad regulam iudicij: sed ad hominem, qui est veritate, imbutus, pertinet secundum quòd est vnum quodammodo cum ipsa veritate quasi quædam lex, & quædam iustitia animata. unde & ibidē Aug.* introducit qd dicitur. 1. Cor. 2. Spiritualis iudicat omnia. Anima autem Christi præ ceteris creaturis magis fuit vnita veritati, & magis ea repleta, secundum illud Ioan. 1. Vidimus eum plenum gratiæ & veritatis. & secundum hoc ad animam Christis maxime pertinet omnia iudicare. Li. de ver. relig. c. 31. a med. to. 1.

AD 2^m dicendum, quòd solius dei est, sui participatione animas beatas facere: sed adducere homines ad beatitudinem, conuenit Christo, inquantū est caput & auctor salutis eorum, secundum illud Heb. 2. Qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem salutis eorum per passionem consumari.

AD 3^m dicēdum, quòd cognoscere occulta cordiū & diiudicare, per se quidem pertinet ad solum deū, sed ex refluentia diuinitas ad animam Christi, conuenit etiam ei cognoscere & iudicare occulta cordium, vt supra* dictum est, cum de scientia Christi ageretur. & ideo dicitur Rom. 2. In die cum iudicabit deus occulta hominum per Iesum Christum. Quæst. 10. ar. 2.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus ex meritis adeptus fuerit iudiciariam potestatem.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ nonæ Articulum tertium.*

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non ex meritis fuerit adeptus iudiciariam potestatem. Iudiciaria enim potestas assequitur regiā dignitatē, secundū illud Prouer. 2. R ex qui sedet in solio iudicij, dissipat omne malū intuitu suo: sed regiam dignitatem Christus obtinuit absque meritis: cōpetit enim ei ex hoc ipso, quòd est vnigenitus Dei. dicitur enim Luc. 1. Dabit ei. dñs deus sedē Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum. ergo Christus iudiciariam potestatē non obtinuit ex meritis. 4. di 48. q. 1 arti. 1. Et 4. contr. c. 55. prin. Et op. 3. c. 249.

¶2 Præt. Sicut dictum est †, iudiciaria potestas competit Christo, inquātum est caput nostrum: sed gratia capitis non competit Christo ex meritis, sed consequitur personalem vnionem diuinæ & humanæ naturæ, secūdum illud, Vidimus gloriam eius quasi unigeniti a patre plenū gratiæ & ¶In corpore vna conclusio. Iudiciaria potestas homini Christo cōpetit, & propter diuinam personā, & propter capitis dignitatem, & propter gratię habitualis plenitudinem, & cum his ex merito, eam obtinuit. Probatur, & primo quo ad simultatē tot modorum: quia unum potest deberi alicui ex causis, diuersis, quod declaratur exēplo gloriæ corporis Christi. Deinde quo ad vltimam partem: quia quia pro Dei iustitia iudicatus pugnauit & vicit, debet esse iudex, &c. Et confirmatur, auctoritate Scripturæ. An. præced.

tiæ & veritatis, & de plenitudine eius nos omnes accepimus, quòd pertinet ad rationem capitis. ergo videtur quòd Christus non habuerit ex meritis iudiciariam potestatem.

¶ 3 Præt. Apostolus dicit primæ ad Corinth. 2. Spiritualis iudicat omnia: sed homo efficitur spiritualis per gratiã, quæ nõ est ex meritis: alioquin iam non esset gratia, vt dicitur Rom. 11. ergo videtur quòd iudiciaria potestas non conueniat, nec Christo nec alijs ex meritis, sed ex sola gratia.

SED CONTRA est, quòd dicitur Iob. 36. Causa tua quasi impij iudicata est, iudicium causamque recipies. & Augustin † dicit in lib. de verbis domini, Sedebit iudex, qui stetit sub iudice: damnabit vero reos, qui falsò factus est reus.

In serm. vl. aliquantum a med. tom. 10.

RESPON. Dicendum, quòd nihil prohibet, vnum & idem deberi alicui ex causis diuersis, sicut gloria corporis resurgẽtis, debita fuit Christo nõ solũ propter congruentiam diuinitatis, & propter gloriam animæ, sed etiam ex merito humilitatis passionis. Et similiter dicendum est, quòd iudiciaria potestas homini Christo competit, & propter diuinam personam, & propter capitis dignitatem, & propter plenitudinem gratiæ habitualis: & tamen etiam ex merito eam obtinuit, vt scilicet secundum dei iustitiã iudex esset, qui pro dei iustitia pugnauit & vicit, & iniustè iudicatus est. unde ipse dicit Apocal. 3. Ego vici, & sedi in throno patris mei. In throno autem intelligitur iudiciaria potestas, secundum illud Psal. 9. Sedes super thronum, qui iudicas iustitiam.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de iudiciaria potestate, secundum quòd debetur Christo ex ipsa vnione ad verbum dei.

AD 2um dicendum, quòd ratio illa procedit ex parte gratiæ capitis.

AD 3um dicendum, quòd ratio illa procedit ex parte gratiæ habitualis, quæ est perfectiua animæ Christi: per hoc tamen, quòd his modis debetur Christo iudiciaria potestas, non excluditur quin debeatur ei ex merito.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ nonæ Articulũ quartum.*

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christo conueniat iudiciaria potestas, quantum ad omnes res humanas.

Quolibet 10. art. 2. 60.

TItulus clarus.

¶ In corpore duę sunt conclusiones. prima est, Christo secundum diuinam naturam conuenit omnium iudiciũ. Probatur: quia sicut Pater omnia facit per Verbum, ita omnia iudicat per illud. Secunda conclusio est: Omnes res humanæ subdũtur iudicio Christi, secundum humanã naturam. Probatur tripliciter: & omnia clara sunt in litera.

ADQVARTVM sic proceditur. Videtur quòd ad Christum nõ pertineat iudiciaria potestas, quantum ad omnes res humanas. Vt enim legitur Luc. 12 cum quidam de turba Christo diceret, Dic fratri meo, vt diuidat mecum hæreditatem, ille respondit, Homo quis me constituit iudicem aut diuisorem super vos? nõ ergo habet iudicium super omnes res humanas.

¶ 2 Præt. Nullus habet iudicium, nisi super ea, quæ sunt sibi subiecta: sed Christo nondum videmus omnia esse subiecta, vt dicitur Hebræorum. 2. ergo videtur quòd Christus, non habeat super omnes res humanas iudicium.

¶ 3 Præt. Augustin. dicit 20. de Ciui. Dei, *quòd ad iudicium diuinum pertinet hoc, quòd interdum boni affligũtur in hoc mundo, & interdum prosperantur, & similiter mali: sed hoc fuit etiam ante Christi incarnationem. ergo non omnia iudicia dei circa res humanas pertinẽt ad iudiciariam potestatem Christi. Li. 20. tom. 5.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ioan. 5. Pater, omne iudicium dedit filio.

RESPON. Dicendum, quòd si de Christo loquamur secundum diuinam naturam, manifestum est, quòd omne iudicium patris pertinent ad Filium: sicut enim Pater facit omnia verbo suo, ita & omnia iudicat verbo suo. Si vero loquamur de Christo secundum naturam humanam, sic etiam manifestum est, quòd omnes res humanæ subdũtur eius iudicio. Et hoc manifestum est: primo quidem, si consideremus habitudinem animæ Christi ad verbum dei: si enim spiritualis iudicat omnia (vt dicitur primæ ad Corinth. 2.) inquãtum mens eius verbo dei inhæret, multo magis anima Christi, quæ est plena veritate Verbi dei, super omnia iudicium habet.

Secundo apparet idem ex merito mortis eius: quia vt dicitur Rom. 14. ĩ hoc Christus mortuus est, & resurrexit, vt viuorum & mortuorum dominetur. Et ideo super omnes habet iudicium: propter quod & Apostolus ibi subdit, quòd omnes stabimus ante tribunal Christi. Et Daniel. 7. dicitur, quòd dedit ei potestatem, & honorem, & regnum, & omnes populi, tribus & linguæ seruient ei.

Tertio apparet idem ex comparatione rerum humanarum ad finẽ humanæ salutis: cuicumque enim cõmittitur principale, cõmittitur & accessoriũ. Omnes autem res humanæ, ordinantur in finem beatitudinis, quæ est salus æterna, ad quam homines admittũntur, vel etiam repelluntur iudicio Christi, vt patet Matth. 25. Et ideo manifestum est, quòd ad iudiciariam potestatem Christi, pertinent omnes res humanæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut dictum est, *iudiciaria potestas consequitur regiam dignitatem. Christus autem quamuis esset rex constitutus a deo: non tamen in terris viuens, terrenum regnum temporaliter administrare voluit: vnde ipse dicit Ioan. 18. Regnum meum non est de hoc mundo. Similiter etiam iudiciariam potestatem exercere noluit super res temporales, qui venerat homines ad diuina transferre: vnde Amb. ibidem dicit, *Bene terrena declinat, qui propter diuina descenderat: nec iudex dignatur esse litium, & arbiter facultatum, viuorum habens mortuorumque iudicium, arbitriumque meritorum. Art. præc. in arg. 1. Li. 7 in lu. super illud Quis me cõstituit iudicem inter vos &c.

AD 2um dicendum, quòd Christo sunt omnia subiecta quantum ad potestatem, quam a Patre super omnia accepit, secundum illud Mat. vlti. Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. Nondum tamen sunt omnia ei subiecta, quãtum ad executionem suæ potestatis, quod quidem erit in futuro: quando de omnibus voluntatem suam adimplebit, quosdam quidem saluando, quosdam autem puniendo.

AD 3um dicendum, quòd ante incarnationem huiusmodi iudicia exercebantur per Christum, inquantum dei verbum est, cuius potestatis facta est particeps, per incarnationem anima, ei personaliter vnita.

¶ Super

¶ *Super Quæstionis quinquagesimænonæ Articulum quintum.*

TItulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio: Vltra iudicium quod in cuiuslibet hominis morte fit, oportet esse finale iudicium in nouissimo die. Probatur sic: Iudicium de aliqua re mutabili, dari perfectè nõ potest aute eius consummationem: sed vita hominis licet sit per mortem terminata secundum se, remanet tñ secundum qd mutabilitati subiecta vsque ad finem mundi dependens ex futuris. ergo non potest vita hominis, secũdum id, quod quilibet ad vnumquemque pertinet perfectè iudicari ante finẽ mũdi. ergo oportet esse finale iudicium in nouissimo die vltra particulare, quod fit in cuiusque morte. Maior ꝓpositio manifestatur duplici-ter: primo in actionibus: secũdo in hominibus, & ad hoc affertur auctoritas Apostoli. Minor autem propositio manifestatur in quinq; generibus reliquiarum vitæ humanæ, scil. in memorijs, in filijs, in effectibus, in corporibus, & in amatis. Et quoniã dixisset fortasse aliquis, ꝙ reliquiæ istę sunt impertinentes ad Christi iudiciũ: ideo ad hoc excludendum Auctor apponit rõnem, quam perficit in respõsione ad primũ. Est autem ratio integra, ꝙ hæc omnia quia claudũntur sub genere præmij vel pœnæ, ideo cadunt sub æstimatione diuini iudicij, qđ ad omnia humana ꝑtinet, omnesq; humanas pœnas se extendit. Patet autem discurrẽdo ꝑ singula enumerata, quòd nonnulla pœna, & nonnullum præmiũ est hominis in supradictis reliquijs ꝑsupposita immortalitate animæ & corpis post resurrectionẽ, vt hic supponimus. ¶ Aduerte hic, ꝙ maior ꝓpositio est per se nota, loquendo de iudicio alicuius rei ex proprijs ipsius, vt patet. Et hoc dico ne fallaris

4. dist. 47. q. 1. art. 1. q. 1. Et 4. cont. 695. prine. Et op. 3. c. 249. Et op. 10. art. 27. Et Isa. 30. lec. 3. prin.

ARTICVLVS V.

Vtrum post iudicium quod agitur in præsenti tempore, restet aliud iudicium.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd post iudicium, quod in præsenti tempore agitur, non restet aliud iudicium generale. Post vltimam enim retributionem præmiorum & pœnarum, frustra adhibetur iudicium: sed in hoc præsenti tempore fit retributio præmiorum & pœnarum: dixit enim dominus latroni in cruce Luc. 23. Hodie mecum eris in paradiso, & Luc. 16. dicitur, quòd mortuus est dives & sepultus est in inferno. ergo frustra expectatur finale iudicium.

¶ 2 Præt. Nahum 1. dicitur secundum aliam literam, Non iudicabit deus bis in idipsum: sed in hoc tempore dei iudicium exercetur, & quantũ ad temporalia, & quantum ad spiritualia. ergo videtur, quòd non sit expectandum aliud finale iudicium.

¶ 3 Præt. Præmium & pœna respondent merito & demerito: sed meritum & demeritum non pertinẽt ad corpus, nisi inquantum est animæ instrumentum. ergo nec præmium seu pœna debetur corpori, nisi propter animam. non ergo requiritur aliud iudicium in fine, ad hoc quòd homo præmietur, aut puniatur in corpore, præter illud, quo nunc puniuntur aut præmiantur animæ.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ioan. 12. Sermo quem locutus sum, ille iudicabit eum ^a^ in nouissimo die. erit ergo quoddam iudicium in nouissimo die præter iudicium quod nunc agitur.

RESPON. Dicendum, ꝙ iudicium de aliqua re mutabili, perfectè dari non potest ante eius consummationem: sicut iudiciũ de aliqua actione, qualis sit perfectè dari non potest, antequàm sit consumata, & in se & in suis effectibus: quia multæ actiones videntur esse vtiles quæ ex effectibus demonstrantur nociuæ: & similiter de homine aliquo iudicium perfectè dari non potest, quo ad eius vitam terminetur, eo quòd multipliciter potest mutari de bono in malum, aut econuerso, vel de bono in melius, aut de malo in peius. vnde Apostolus dicit Hebr. 9. quòd hominibus statutum est semel mori, post hoc autem iudicium. Sciendum tamen, quòd licet per mortem vita hominis temporalis terminetur secundum se, remanet tamen ex futuris, secundum quid dependens. Vno quidem modo, secundũ quòd adhuc viuit in memorijs hominum, in quibus quãdoque contra veritatem remanet bonæ famæ vel malæ. Alio modo in filijs, qui sunt quasi aliquid patris, secundum illud Eccl. 30. Mortuus est pater eius, & quasi nõ est mortuus: similem enim reliquit sibi post se. & tamen multorũ bonorum sunt mali filij, & econtrario. Tertio modo, quantum ad effectum suorum operum, sicut ex deceptione Arrij & aliorum sedu-ctorũ, pullulat infidelitas vsq; ad finem mundi: & vsque tunc profi cit fides ex prędicatione apostolorum. Quarto modo, quantum ad corpus, quod quandoque honorifice traditur sepulturæ, quandoq; vero relinquitur insepultum, & tandem incineratum omnino resoluitur. Quinto modo, quantum ad ea, in quibus homo suum affectum defixit, puta in quibuscumque temporalibus rebus, quorum quędam citius finiuntur, quędam diutius durant. Omnia autem hęc subdũtur existimationi iudicij diuini: & ideo de his omnibus perfectum & manifestum iudiciũ haberi non potest, quandiu huius temporis cursus durat: & propter hoc oportet esse finale iudiciũ in nouissimo die, in quo perfectè id quod ad vnumquemq; hominem pertinet, quocumque modo, perfectè & manifestè iudicetur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd opinio quorundam fuit, quòd animæ sanctorum non præmiantur in cælo, nec animæ damnatorum puniuntur in inferno, vsque ad diem iudicij: quod quidem apparet esse falsum ex hoc, quòd Apostolus 2. ad Cor. 5. dicit, Audemus, & bonam voluntatem habemus peregrinari a corpore, & præsentes esse ad dominũ, quod est iam non ambulare per fidem, sed per speciem, vt patet ex his quæ subsequuntur: hoc aũt est videre

A a captiosis, obijcientibus de æterno dei iudicio, quo singula perfectissime iudicat antequàm fiant. Christus etiã secundum ꝙ homo ab instanti conceptionis suæ perfectissime cognouit omnes has reliquias antequàm fiant: sed hęc sunt ex parte cognoscentis: præsens autem ratio ex rei cognitæ se tenet, & per se notam propositionem assumit, ꝙ rei mutabilis perfectũ iudicium dari non potest ante illius cõsummationem. Et si ipsi iungas, ꝙ diuina sapientia disponit oĩa suauiter, ac per hoc, quia suauis dispositio iudicij rei mutabilis, exigit vt discutiat secundum modum naturæ suæ, videbis quòd sapientissime processit Auctor ad concludendũ finale iudicium, ex eo ꝙ perfectum iudicium rei mutabilis non potest suauiter dari ante illius consummationem.

¶ Et hæc dicta sint de iudicio, quatenꝰ infra cognitiõis seu speculationis limites consistit: vt aũt extensione fit præcium ad puniẽdum vel præmiandum, absque distinctione aliqua, patet propositionem maiorem esse vniuersaliter verissimam: quoniam reddere præmiũ vel pœnã perfecte, præsupponit consummationem operis puniendi vel præmiandi. Et iuxta hũc sensum clare patet processus literæ absque obiectione aliqua: quia nec deus prius punit, quàm fiat quod puniendum est &c.

¶ Circa reliquias spectantes ad pœnã, vel præmiũ, secundum Auctoris sententiam, aduerte ꝙ licet apud nostra iudicia hęc videantur per accidens & consequenter aliena ab examinatione iudicij: apud tamen diuinum iudiciũ omnia æstimanda esse ex sacris potest colligi literis. Legimus n. Nabuchodonosor præmium a deo ob seruitiũ sibi exhibitũ satis per accidens in oppugnatione Tyri, ut patet Ezechiel. 28. Dauid quoque punitum legimus ob effectum satis per accidens, quia inquit Nathã propheta, inimicos

fecisti blasphemare nomen domini, filius qui natus est tibi, morietur. 2. Reg. 12. Vnde patet ad ea & quæ per accidens sunt, diuina se extẽdere iudicia.

¶ In responsione ad primũ & tertiũ, aduerte ꝙ aliud est, hominem post mortem sortiri statũ immutabilem secũdũ animã, & aliud est sortiri statũ non impedibilẽ: anima .n. per mortem peruenit ad statũ immutabilem de bonitate in malitiã, aut econtra: & aut est confirmata in bono, aut obstinata in malo, aut ciuis cælestis, aut ĩferni. Et penes hoc attenditur immutabilitas status, cum qua immutabilitate stat, ꝙ possit ĩpediri ad tẽpus, ne ad suam ciuitatem perueniat. Et hmõi impedimenta pertinent ad purgatorium, quod non constituit tertiũ statum animarũ, neq; facit mutationẽ aliquam in statu animæ, quia est immutabilis, sed impedimentum præstat cõsumationi status illius. Et simile est ei, quod inuenitur in motibus naturalibus: leue.n. ascendens sursum si impediatur in via, nõ ꝓpterea mutat sui motus naturã, nec cessante impedimẽto, ascendendo nouum acquirit principium motus: sed remoto prohibẽte, a primæuo immutato principio ascensum ꝓsequitur. Sic .n. anima immutata secundũ statum suum, soluto purgatorio tãquam remoto prohibente, ad finem sui immobilis status, in quo est cõfirmata p mortẽ, gratia duce peruenit.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimænonæ Articulum sextum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore duo fiunt. Primo, respõdetur quæsito vna conclusione: Angeli subsunt iudiciariæ potestati Christi deum per essentiam, in quo consistit vita æterna, vt patet Io. 17. Vnde manifestum est, animas a corporibus separatas esse in vita æterna: & ideo dicendum est, ꝙ post mortem quantum ad ea quæ sunt animæ, homo sortitur quendam immutabilem statum. & ideo quantum ad præmiũ animæ, non oportet vlterius differri iudicium: sed quia quædam alia sunt ad hominẽ pertinentia, quæ toto tẽporis cursu aguntur, quæ non sunt aliena a diuino iudicio, oportet iterum in fine temporis, omnia hæc in iudicium adduci. licet enim homo secundum hæc non mereatur neq; demereatur, tamen pertinent ad aliquod eius præmium vel pœnam. unde oportet hæc omnia æstimari in finali iudicio.

AD 2m dicendum, quòd deus non iudicabit bis in idipsum, ideſt secundum idem: sed secundum diuersa, non est inconueniens deum bis iudicare.

AD 3m dicendum, quòd licet præmium, vel pœna corporis dependeat ex præmio vel pœna animę: tamen quia anima non est mutabilis nisi per accidens, propter corpus, statim separata a corpore, habet statũ immutabilem, & accipit suum iudicium: sed corpus remanet mutabilitati subiectum vsque ad finẽ tẽporis: & ideo oportet quòd tunc recipiat suum præmiũ, vel pœnam in finali iudicio.

ARTICVLVS VI.

Vtrum iudiciaria potestas Christi se extendat ad angelos.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur ꝙ potestas Christi iudiciaria non se extendat ad angelos. Angeli enim tam boni, quàm mali iudicati sunt a principio mũdi, quãdo quibusdam cadentibus per peccatum, alij sunt in beatitudine confirmati: sed illi qui iudicati sunt, non indigent iterum iudicari. ergo potestas iudiciaria Christi non se extendit ad angelos.

¶ 2 Præt. Non est eiusdem iudicare & iudicari: sed angeli veniẽt cum Christo iudicaturi, secũdum illud Mat. 25. Cum venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes angeli cum eo. ergo videtur ꝙ angeli non sunt iudicandi a Christo.

¶ 3 Præt. Angeli sunt superiores alijs creaturis. si ergo Christus est iudex non solum hominum, sed etiam angelorum, pari ratione erit iudex omnium creaturarum, quod videtur esse falsum, cum hoc sit proprium prouidẽtiæ dei. vnde dicitur Iob 34. Quem constituit alium super terram, aut quem posuit super orbem, quem fabricatus est? non ergo Christus est iudex angelorum.

SED CONTRA est, quòd Apostolus dicit 1. Corin. 6. An nescitis quoniam angelos iudicabimus? sed sancti non iudicabunt nisi auctoritate Christi. ergo multo magis Christus habet iudiciariam potestatem super angelos.

RESPON. Dicendum, quòd angeli subsunt iudiciariæ potestati Christi, non solum quantum ad diuinam naturam, prout est verbum dei, sed etiam ratione humanæ naturæ, quod patet ex tribus. Primo quidem, ex propinquitate naturæ assumptæ ad deum: quia, vt dicitur Heb. 2. nusquàm angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit: & ideo aĩa Christi magis est repleta virtute verbi dei, q̃ aliquis angelorum, vnde & angelos illuminat, sicut Diony. dicit 7. c. cæl. hierar. * unde de eis habet iudicare. Secundo, quia per humilitatem passionis, humana natura in Christo, meruit exaltari sup angelos: ita sicut dicitur Philip. 2. Vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, & infernorũ: & ideo Christus habet iudiciariam potestatem, etiam super omnes angelos, & bonos & malos. In cuius signũ dicitur Apocal. 7. quòd omnes angeli stabant in circuitu throni. Tertio, ratione eorum, quæ circa homines operantur, quorũ Christus speciali quodam modo est caput. vnde dicitur Hebr. 1. Omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium missi, propter eos, qui hęreditatem capiunt salutis. Subsunt autem iudicio Christi, vno quidem modo quantum ad dispensationem eorum, quæ per ipsos aguntur, quæ quidem dispensatio fit etiam per hominem Christũ, cui angeli ministrabant, vt dicitur Matth. 4. & a quo dæmones petebant, vt in porcos mitterentur, vt dicitur Mat. 8. Secundo, quantũ ad alia accidentalia præmia bonorum angelorũ, quæ sunt gaudia, quæ habent de salute hoĩum, secundũ illud Luc. 15. Gaudiũ erit angelis dei super vno peccatore pœnitentiam agente, & etiam quantum ad pœnas accidentales dæmonum, quibus torquentur vel hic, vel recluduntur in inferno. Et hoc cõ pertinet ad hominem inquantũ est homo. Et probatur tripliciter. Secundo declaratur, quo ad qd angeli subsunt sic Christõ. Et fit distinctio trimembris, ſ. de ministerio, uel præmio aut pœna accidentali, uel præmio, aut pœna essentiali. Et omnia clara sunt in litera.

¶ In responsione ad tertium, aduerte ꝙ cum dicitur inferiora, per superiora, non intelligitur de inferiori & superiori quocumq; modo, nec de inferiori & superiori quo ad beatitudinem: aliquin sequeretur ꝙ multi angeli regerẽtur per multos sanctos homines, quos eleuatos credimus supra multos angelos, & consequenter multi sancti homines cõcurrerent ad administrationem mundi huius inferioris: q̃m administratio hæc minimis uidetur credita angelis. Consequens autẽ hoc credimus esse falsum, quoniã sancti hoĩes, quantumcũq; beatiores sint angelis, non tamẽ præsunt regimini uniuersali spiritualis, aut corporalis creaturę: sed hoc officium reseruatũ est angelis, quibus congruit ex natura. Vnde intelligendũ est ſferiora regi per ſperiora nõ secundũ quid, sed simpliciter & absolute, & ꝓpterea quia Christus homo est simpliciter & absolute superior angelis: qa est caput totius ecclesiæ triumphãtis, animæ aũt beatorũ hominũ ſupra multos angelos, sũt angelis ſuperiores ſolum ſecundũ quid .ſ. secundum beatitudinem, ideo ex dicta maxima Aug. & Dio. optime concludit, ꝙ Christus est ſuper administratione totius creaturæ, & cũ hoc aĩæ beatorũ hominũ nõ præsunt uniuerſali regimini creaturarum.

¶ Et hæc ſufficiant de principali parte huius libri, quæ de mysterio incarnati Verbi tractauit.

Ca. 7. a medio.

nem Christum. vnde Marc. 1. dicitur, quòd dæmon clamauit, quid nobis & tibi Iesu Nazarene? venisti ante tempus perdere nos. Tertio, quantum ad præmium essentiale bonorum angelorum, quod est beatitudo æterna, & quantum ad pœnam essentialem angelorum malorum, quæ est damnatio æterna: sed hoc factum est per Christum, inquantum est verbum dei, a principio mundi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de iudicio quantum ad præmium essentiale, & pœnam principalem.

Cap. 31. to mo 1. AD 2m dicendum, quòd sicut dicit† Auguſt. in lib. de vera religione, licet ſpiritualis iudicet omnia: tamen iudicatur ab ipſa veritate: & ideo licet angeli, ex eo quòd sunt ſpirituales, iudicent, indicantur tamen a Christo, inquantum est veritas.

Lib. 3. ca. 4. tom. 3. AD 3m dicendum, quòd Christus habet iudicium non solum ſuper angelos, ſed etiam ſuper administrationem totius creaturæ: ſi enim, vt* Auguſt. dicit in 3. de Trinita. inferiora quodam ordine reguntur a deo per ſuperiora, oportet dicere, quòd omnia regantur per animam Christi, quę est ſupra omnem creaturam: vnde & Apoſtolus dicit Hebr. 2. Non enim angelis ſubiecit deus orbem terræ futurum, ſcilicet ſubiectum ei, de quo loquimur, ideſt, Christo: nec tamen propter hoc alium conſtituit deus ſuper terram: quia vnus & idem est, & deus & homo, dominus Iesus Christus. De cuius incarnationis mysterio ad præſens dicta ſufficiant.

¶ *Super Quæſtionis ſexageſimæ Articulum primum.*

POſt cõſideationem &c. Hic incipit ſecunda pars principalis huius libri, diſtincta in partes octo, primam de ſacramentis in communi, & reliqua ſeptem, ſecundũ ſingula ſeptem ſacramenta. Prima igitur hæc pars durans vſque ad quæſtio. 66. inchoat a ſacramenti genere in 1. artic. quæſt. 60. vt clare titulus monſtrat, ita quòd in titulo huius articuli, ſacramenti nomen ſumitur ſecundum eam ſignificationẽ, qua prædicatur de ſeptẽ eccleſiæ ſacramẽtis. Et eſt intentio inquirendi an ſecundum illam ſignificationem ſit in genere ſigni: quãuis abſque additiõe aliqua quæſtio ꝓponatur, & propterea argumenta abſolute de ſacramento arguãt.

¶ In corpore articuli vna eſt concluſio: Sacramentum, de quo eſt ſermo, eſt in genere ſigni. Probatur: Nũc loquimur de ſacramentis, ſeptem, ſecundũ ſingula ſeptem ſacramenta. Prima igitur hæc pars durans vſque ad quæſtio. 66. inchoat a ſacramenti genere in 1. artic. quæſt. 60. vt clare titulus monſtrat, ita quòd in titulo huius articuli, ſacramenti nomen ſumitur ſecundum eam ſignificationẽ, qua prædicatur de ſeptẽ eccleſiæ ſacramẽtis. Et eſt intentio inquirendi an ſecundum illam ſignificationem ſit in genere ſigni: quãuis abſque additiõe aliqua quæſtio ꝓponatur, & propterea argumenta abſolute de ſacramento arguãt.

¶ In corpore articuli vna eſt concluſio: Sacramentum, de quo eſt ſermo, eſt in genere ſigni. Probatur: Nũc loquimur de ſacramentis, ſeptem, ſecundũ ſingula ſeptem ſacramenta. Prima igitur hæc pars durans vſque ad quæſtio. 66. inchoat a ſacramenti genere in 1. artic. quæſt. 60. vt clare titulus monſtrat, ita quòd in titulo huius articuli, ſacramenti nomen ſumitur ſecundum eam ſignificationẽ, qua prædicatur de ſeptẽ eccleſiæ ſacramẽtis. Et eſt intentio inquirendi an ſecundum illam ſignificationem ſit in genere ſigni: quãuis abſque additiõe aliqua quæſtio ꝓponatur, & propterea argumenta abſolute de ſacramento arguãt.

¶ In corpore articuli vna eſt concluſio: Sacramentum, de quo eſt ſermo, eſt in genere ſigni. Probatur: Nũc loquimur de ſacramentis, ſeptem, ſecundũ ſingula ſeptem ſacramenta. Prima igitur hæc pars durans vſque ad quæſtio. 66. inchoat a ſacramenti genere in 1. artic. quæſt. 60. vt clare titulus monſtrat, ita quòd in titulo huius articuli, ſacramenti nomen ſumitur ſecundum eam ſignificationẽ, qua prædicatur de ſeptẽ eccleſiæ ſacramẽtis. Et eſt intentio inquirendi an ſecundum illam ſignificationem ſit in genere ſigni: quãuis abſque additiõe aliqua quæſtio ꝓponatur, & propterea argumenta abſolute de ſacramento arguãt.

QVAESTIO LX.

De sacramentis, in octo articulos diuisa.

ROst considerationem eorum, quę pertinẽt ad mysteria verbi incarnati, considerandum est de ecclesiæ sacramentis, quę ab ipso verbo incarnato efficaciam habent. Et prima consideratio erit de sacramentis in communi. Secunda de vnoquoq; sacramentorum in speciali.

Circa primum quinque consideranda sunt.

¶ Primo, Quid sit sacramentum.
¶ Secũdo, De necessitate sacramentorum.
¶ Tertio, De effectibus sacramentorum.
¶ Quarto, De causa eorum.
¶ Quinto, De numero.

Circa primũ quæruntur octo.

¶ Primo, Vtrum sacramentum sit in genere signi.
¶ Secundo, Vtrum omne signum rei sacræ sit sacramentum.
¶ Tertio, Vtrũ sacramentũ sit signũ vnius rei tantum, vel plurium.
¶ Quarto, Vtrũ sacramentum sit signum quod est res sensibilis.
¶ Quinto, Vtrũ ad sacramẽtũ requiratur determinata res sensibilis.
¶ Sexto, Vtrum ad sacramentum requiratur significatio, quæ est per verba.
¶ Septimo, Vtrum requirãtur determinata verba.
¶ Octauo, Vtrum illis verbis possit aliquid addi vel subtrahi.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum sacramentum sit in genere signi.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd sacramentum non sit in genere signi. Videtur enim sacramentum dici a sacrando, sicut medicamentum a medicando: sed hoc magis videtur pertinere ad rationem causæ, quam ad rationem signi. ergo sacramentũ magis est in genere causæ, quàm in genere signi.

¶ 2 Præt. Sacramentum videtur ali quid occultum significare, secundum illud Tobiæ 12. Sacramentũ regis abscondere bonum est. Et Ephes. 3. Quæ sit dispensatio sacramenti absconditi a sæculis in deo: sed illud quod est absconditum, videtur esse contra rationem signi. Nam signum est, quod* præter speciem, quam ingerit sensibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire, vt patet per Aug. ¶ in 2. de doctr. Christ. ergo videtur, quòd sacramentum non sit in genere signi.

¶ 3 Præt. Iuramentum quandoque sacramentum nominatur: dicitur enim in† Decre. 22. q. 5. Paruuli qui sine ætate rationabili sunt, nõ cogantur iurare, & qui semel periuratus fuerit, nec testis sit post hoc, nec ad sacramentum, ideſt, iuramentũ accedat: sed iuramentũ non pertinet ad rationem signi. ergo videtur quòd sacramentum non sit in genere signi.

SED CONTRA est, quòd* Auguſt. dicit in 10. de ciuit. dei, sacrificium visibile, inuisibilis sacrificij sacramentum, ideſt, sacrum signum est.

RESPON. Dicendum, quòd omnia quæ habent ordinem ad vnum aliquid, licet diuersimode ab illo denominari possunt: sicut a sanitate, quæ est in animali, denominatur sanum, non solum animal, quod est sanitatis subiectũ, sed dicitur, medicina sana, inquantum est sanitatis effectiua, diæta vero, inquantum est conseruatiua eiusdem, & vrina inquantum est significatiua ipsius. sic igitur sacramentum potest aliquid dici, vel quia in se habet aliquam sanctitatem occultam, & secundum hoc sacramentum idem est, quod sacrum secretum, vel quia habet aliquem ordinem ad hanc sanctitatem, vel causæ, vel signi, vel secundum quamcumq; aliam habitudinem: specialiter autem nunc loquimur de sacramentis, secundum quòd important habitudinem signi, & secundum hoc sacramentum ponitur in genere signi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quia medicina se habet, vt causa effectiua sanitatis, inde est ꝙ omnia denominata a medicina, dicuntur per ordinem ad vnum primum agens, & propter hoc medicamentum importat causalitatem quandam: sed sanctitas, a qua denominatur sacramentum, non significatur secundum quòd important habitudinem signi. ergo. Antecedens manifestatur ex hoc, quòd sacramenti nomẽ est multiplex, & dicitur tam habens, q̃ causa, quàm signũ, & respectu sanctitatis occultæ. Et rursus hoc manifestatur ex communi regula: quia omnia habentia ordinem ad vnum, possunt diuersimode ab illo nominari, vt patet in sanitate & sanis. Hæc satis clara sunt ex communibus regulis nominũ multiplicium ad vnum, vel in vno, vel ab vno, quæ abusiue vocantur analoga. Vnde etiam Auctor in calce responsionis ad tertium, hãc abusionem corrigẽdo, cum dixisset, scilicet analogice, statim declarauit quid intendit subdens, scilicet secundum diuersam habitudinem ad vnum &c.

4. dist. 1. q. 1. art. 1. q. 1 & art. 3. ad 1. & ar. 4. q. 1. ad 1.

*Alias per.

Lib. 2. ca. 1. circa prin. tom. 3.

22. q. 5. ca. paruuli qui ſine ætate.

Lib. 10. c. 5. non procul a princ. to. 5.

per modum causæ efficientis, sed magis per modum causæ formalis vel finalis: & ideo non oportet, quòd sacramentum semper importet causalitatem.

AD 2^m dicendum, quòd ratio illa procedit, secundum quòd sacramentum idem est, quod sacrum secretum: dicitur autem non solum dei secretum, sed etiã regis, esse sacrum & sacramentum: quia secundum antiquos sancta, vel sacrosancta dicebantur, quæcumq; violari non licebat: sicut etiã muri ciuitatis, & personæ in dignitatibus cõstitutæ: & ideo illa secreta siue diuina, siue humana, quæ non licet violari, quibuslibet publicando, dicuntur sacra vel sacramenta.

AD 3^m dicendum, quòd etiam iuramentum habet quandam habitudinem ad res sacras: inquantum scilicet, est quædam contestatio facta per aliquod sacrum: & secundum hoc dicitur iuramentum esse sacramentum, non eadem ratione, qua nunc loquimur de sacramentis: non tamen æquiuoce, sumpto nomine sacramenti, sed analogice. s. secundum diuersam habitudinem ad aliquid vnũ, quod est res sacra.

ARTICVLVS II.

¶ Super Quæstionis sexagesimæ Articulum secundum.

Vtrum omne signum rei sacræ sit sacramentum.

Infra q. 64. art. 2. Et 1. 2. q. 101. ar. 4. cor. & q. 102. art. 5. cor. Et 4. di. 1. q. 1. ar. 1. q. 1.

TItulus clarus, ¶ In corpore Auctor accomodat definitionem hanc, scilicet signum rei sacræ, ad hoc vt sit conuertibilis cum sacramẽto, vt quod ex proprietate significationis non habet, ex accommodatione intelligat habere. Hinc. n. duas subintelligi vult cõditiones rei sacræ, scilicet sanctificantis hominis, quod non aliunde deducitur, quàm ex hoc, quòd signum proprie datur homini, cuius est per notũ ad ignotum discurrere.

¶ Et scito duo. Primum, quòd Auctor non solum pro reuerẽtia sic definientium sacramẽtum, sed etiã pro firmando vsu ecclesiæ, quo sacramentum dicimus, non cuiusque rei sacræ signum, sed hominis sanctificantis, descriptionem hanc in definitionem erexit. Secundum est, quòd ly sanctificantis, intelligit in actu exercito, hoc est, quòd est signum rei sacræ, vt actualiter exerceat sanctificationẽ hominis: quia ad hoc adhibetur vt signũ, vt sanctificetur homo per illius significatum.

1. 2. q. 101. ar. 4.

* art. præc. In 5ed cõ.

SED CONTRA est, quòd definitio conuertitur cum definito: sed quidam definiunt sacramentum per hoc, quòd est sacræ rei signum, & hoc etiam videtur ex auctoritate * Augustini supra inducta. ergo videtur quòd omne signum rei sacræ, sit sacramentum.

RESPON. Dicendum, q̃ signa proprie dantur hominibus, quorum est, per nota ad ignota peruenire: & ideo proprie dicitur sacramentum, qđ est signũ alicuius rei sacræ ad homines pertinentis, vt. s. proprie dicatur sacramentum, secundum quòd nunc de sacramentis loquimur, quod est signũ rei sacræ, inquantum est sanctificans homines.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd creaturæ sensibiles significant aliquid sacrum, scilicet sapientiam & bonitatem diuinam, inquantum sunt in seipsis sacra, non autem inquantum nos per ea sanctificamur: & ideo non possunt dici sacramenta, secundum quòd nunc loquimur de sacramentis.

AD 2^m dicendum, quòd quædam ad vetus testamentum pertinentia, significabant sanctitatem Christi, secundum q̃ in se sanctus est: quædã vero significabant sanctitatem eius, inquantum per ea nos sanctificamur, sicut immolatio agni paschalis significabat immolationem Christi, qua sanctificati sumus: et talia dicuntur proprie veteris legis sacramenta.

AD 3^m dicendum, quòd res denominatur a fine & complemento: dispositio autem non est finis, sed perfectio: & ideo quæ significant dispositionem ad sanctitatem, non dicuntur sacramenta, de quibus procedit obiectio, sed solum ea, quæ significat perfectionem sanctitatis humanæ.

ARTICVLVS III.

¶ Super Quæstionis sexagesimæ Articulum tertium.

Vtrum sacramentum sit signum unius rei tantum.

TItulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio cum vno corollario. Conclusio, Sacramentũ est signum trium rerum. Declaratur: Sacramentum est signum nostræ sanctificationis, in qua considerãtur tria, & hæc per sacramenta significantur. ergo. Corollarium est: Sacramẽtum est signum rememorationis, demonstrationis, & prognostici. Declaratur ex tribus præmissis. ¶ Aduerte hic, quòd Auctor gratia materiæ absque probatione procedit, declarando quæ absque controuersia acceptãtur de sacramentis in communi.

4. dist. 1. q. 1. ar. 1. q. 1. ad 4. & ar. 4. cor.

Ar. præced.

Ar. præced. ad 3.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd sacramentum non sit signum nisi vnius rei. Id. n. quo multa significantur, est signũ ambiguum, & per consequens fallendi occasio, sicut patet de nominibus æquiuocis: sed omnis fallacia debet remoueri a christiana religione, secundum illud Coloss. 2. Videte, ne quis vos seducat p philosophiam, & inanem fallaciam. ergo videtur, quòd sacramentum non sit signum plurium rerum.

¶ 2 Præt. Sicut dictum est, † sacramentum significat rem sacram, inquantum est humanæ sanctificationis causa: sed vna sola est causa humanæ sanctificationis, scilicet sanguis Christi, secundum illud Hebr. vlt. Iesus vt sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est. ergo videtur, quòd sacramentum non significet plura.

¶ 3 Præt. Dictum est, q̃ sacramentum proprie significat ipsum finem sanctificationis: sed finis sanctificationis est vita æterna, secundum illud Ro. 6. Habetis fructum vestrũ in sanctificatione, finem vero vitam æternam. ergo videtur quòd sacramentum non significet nisi vnam rem, scilicet vitam æternam.

SED CONTRA est, quòd in sacramento altaris est duplex res significata, scilicet corpus Christi verum, & mysticum, vt Aug. † dicit in lib. sentent. Prosperi.

De consec. dist. 2. c. hoc est quod dicimus. Ar. præced.

RESPON. Dicendum, quòd, sicut dictum est, * sacramentum proprie dicitur, quod ordinatur ad significandã nostram sanctificationem. In qua tria possunt considerari, videlicet ipsa causa sanctificationis nostræ,

nostræ, quæ est passio Christi: & forma nostræ sanctificationis, quæ consistit in gratia & virtutibus, & vltimus finis sanctificationis nostræ, qui est vita æterna. & hæc omnia, per sacramenta significantur. unde sacramentum est & signum rememoratiuum eius quod præcessit, scilicet passionis Christi, & demonstratiuum eius quod in nobis efficitur per Christi passionem, scilicet gratiæ, & prognosticum, id est, præ-nuntiatiuum futuræ gloriæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd tunc est signum ambiguum, præbens occasionem fallendi, quando significat multa, quorum vnum non ordinatur ad aliud: sed quando significat multa, secundum quòd ex eis quodam ordine efficitur vnum, tũc non est signum ambiguum, sed certum: sicut hoc nomen homo, significat animam & corpus, prout ex eis constituitur humana natura. Et hoc modo sacramentum significat tria* prædicta, secundum quòd quodam ordine sunt vnum.

In cor. ar.

AD 2^m dicendum, quòd sacramentum in hoc, quòd significat rem sanctificantem, oportet quòd significet effectum, qui intelligitur in ipsa causa sanctificante, prout est sanctificans.

AD 3^m dicendum, q̃ sufficit ad rationem sacramenti, q̃ significet perfectionem, quæ est forma: nec oportet quòd solum significet perfectionem, quæ est finis.

ARTICVLVS IIII.

¶ Super Quæstionis sexagesimæ Articulum quartum.

Vtrum sacramentum sit semper aliqua res sensibilis.

4. di. 1. q. 1. ar. 1. q. 1. & ar. 2. q. 1. & ar. 3. cor. Et 4. cõt. c. 56. Et Ioan. 3.

TItulus clarus. Res sensibiles, puta, aqua, oleum, vinum, panis. ¶ In corpore vna cõclusio: Ad sacramẽta requiruntur res sensibiles. Probatur dupliciter, primo, rõne: Res sacræ quæ per sacramenta significant, sunt quædam bona intelligibilia, quibus homo sanctificatur. ergo per aliquas res sensibiles significatio sacramenti implenda est. ergo ad sacramenta requiruntur res sensibiles. Prima consequentia probatur ratione: ex parte quidẽ nostri, quia modus naturalis cognitionis humanæ est, vt p sensibilia ad intelligibilia deueniat: signum autem est, per quod in alteri⁹ cognitionẽ deuenimus. Ex parte vero dei: quia secũdum modum nostrum deus prouidet nobis, quod in litera tripliciter manifestatur. Consequens est igitur, quòd significatio talis signi a deo homini dati, scil. cet sacramenti, p sensibilia impleatur, & similitudine:

Ar. 1. huius quæst.

Lib. 2. c. 19. tom. 1.

quæst. 61.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd sacramentum non semper sit aliqua res sensibilis: quia secundum Philosophum in lib. Priorum omnis effectus, suæ causæ signum est: sed sicut sunt quidam effectus sensibiles, ita etiam sunt quidam effectus intelligibiles, sicut scientia est effectus demonstrationis. ergo non omne signum est sensibile. Sufficit autem ad rationem sacramenti, quòd sit signum alicuius rei sacræ, inquantum per eam homo sanctificatur, vt dictum est. † non ergo requiritur ad sacramentum, quòd sit aliqua res sensibilis.

¶ 2 Præt. Sacramenta pertinent ad cultum, vel regnum dei: sed res sensibiles non videntur pertinere ad cultum dei: dicitur enim Ioan. 4. Spiritus est deus, & eos qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare: & Roma. 14. Non est regnum dei, esca & potus. ergo res sensibiles non requiruntur ad sacramentum.

¶ 3 Præt. Augustinus * dicit in lib. de libero arbitrio, quòd res sensibiles sunt minima bona, sine quibus homo recte viuere potest: sed sacramenta sunt de necessitate salutis humanæ, vt infra * patebit, & ita sine eis homo recte viuere nõ potest. non ergo res sensibiles requiruntur ad sacramenta.

SED CONTRA est, quòd Aug. † dicit super Ioã. Accedit verbũ ad elementũ, & fit sacramentũ. Et loquitur ibi de elemento sensibili, quod est aqua. ergo res sensibiles requiruntur ad sacramenta.

quia spiritualia in sacra scriptura per sensibiles similitudines innotescunt. Secũdo, probatur conclusio auctoritate Dionysij.

Trac. 80. in euang. Ioã. post mediũ tom. 9.

RESPON. Dicendum, quòd sapientia diuina vnicuique rei prouidet secundum suum modum, & propter hoc dicitur Sapien. 8. quòd suauiter disponit omnia. vnde & Matth. 25. dicitur, quòd dedit vnicuique secundum propriam virtutem. Est autem homini cõnaturale, vt per sensibilia perueniat in cognitionem intelligibilium. Signum autem est, per quod aliquis deuenit in cognitionem alterius. unde, cum res sacræ, quæ per sacramenta significantur, sint quædam spiritualia & intelligibilia bona, quibus homo sanctificatur, consequens est, vt per aliquas res sensibiles significatio sacramenti impleatur: sicut etiam per similitudinem sensibilium rerum in diuina scriptura, res spirituales nobis describuntur. Et inde est, quòd ad sacramenta requiruntur res sensibiles, vt etiam Diony. probat in 1. cap. * cæleſt. hierar.

Ca. 1. intet med. & fin.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vnumquodque præcipue denominatur & definitur secũdum id, quod conuenit ei primo & per se, non autem secundum id, quod conuenit ei per aliud. Effectus autem sensibilis, per se habet quòd ducat in cognitionem alterius, quasi primo & per se homini innotescens: quia omnis nostra cognitio a sensu oritur: effectus autem intelligibiles non habent quòd possint ducere in cognitionem alterius, nisi inquantum sunt per aliud manifestati, id est, per aliqua sensibilia. Et inde est, quòd primo & principaliter dicuntur signa, quæ sensibus offeruntur: sicut Augustinus dicit in 2. * de doctrina Christia. vbi dicit quòd signum est, quod præter speciem quam ingerit sensibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire: effectus autem intelligibiles non habent rationem signi, nisi secundum quòd sunt manifestati per aliqua signa. Et per hunc etiam modum, quædam quæ non sunt sensibilia, dicuntur quodammodo sacramenta, inquantum sunt significata per aliqua sensibilia, de quibus infra agetur.*

Li. 2. de doctri. Christ. circa prin. lib. tom. 3.

quæst. 63. ar. 1. ad 2.

AD 2^m dicendum, quòd res sensibiles, vt in sua natura considerantur, non pertinent ad cultum vel ad regnum dei: sed solum secundum quòd sunt signa spiritualium rerum, in quibus regnum dei consistit.

AD 3^m dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de rebus sensibilibus, secundum quòd sunt in sua natura: non autem secundum quòd assumuntur ad significandum spiritualia, quæ sunt maxima bona.

ARTICVLVS V.

¶ Super Quæstionis sexagesimæ Articulum quintum.

Vtrum requirantur determinatæ res ad sacramenta.

Infra art. 7. cor.

TItulus clarus. ¶ In corpore vna est conclusio responsiua quæsito: In sacramentis nouæ legis, oportet vti rebus ex diuina institutione determinatis. Probatur: Nõ pertinet ad aliquẽ determinare, quod in alterius, sed qđ est in sua potestate: sed sanctificatio

Ar. 3. huius quæst.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd non requirantur determinatæ res ad sacramenta. Res enim sensibiles assumuntur in sacramentis ad significandum, vt dictum est: † sed nihil prohibet diuersis rebus sensibilibus idem significari: sicut in sacra scriptura deus aliquando metaphorice significatur per lapidẽ, quando-

est in potestate dei, non hominis. ergo non pertinet ad homine instituere sanctificatiua hominis: sed sacramenta sunt sanctificatiua hominis. ergo. Vltimo subsumpta p. positio & probatur auctoritate Apostoli, & declaratur distinguendo duo, quæ in sacramentorum vsu inueniuntur, scilicet cultꝰ diuinꝰ & sanctificatio hominis, & declarando horum differentiam, quia primum est hominis ad deū, secundum est econtra dei ad hominē. ¶ Vbi uidere potes, quòd Auctor duo hæc considerauit in sacramētis: ut quia ex primo poterat ratio determinandi res ad hominē spectare, cuius est colere deum, hoc uel illo modo, ex secundo necessitatē monstraret diuinæ institutionis, cuius est sanctificare hominē per hæc, uel illa signa, & sine his & illis, ut placet. Et qa nullum sacramentum est, quod non sanctificet hominē: ideo omnia oportet a deo determinata esse quo ad sibi substantiale.

¶ In responsione ad primum, aduerte quàm præsumptuosa, iniurioſa ac sacrilega sit eorum soleꝛtia, qui ꝓprias aut poetarum similitudines, tamquàm spiritualium simulachra interpretātur, scribunt aut prædicant: usurpāt enim officium Spiritussancti, cuius iudicio res aliquæ institutæ sunt in figuram aliorum, dicente Apostolo, Omnia in figuram contingebant illis: vilificantq; sacram scripturam, dum ex tali fictione occasionem dant credēdi, quòd similiter humano spiritu sunt in figuram ea, quæ sunt in sacris literis: quemadmodū hęc, quę audiunt humani dexteritate in genij coaptata. Et sic multum auctoritatis detrahit sacræ scripturæ figuris, *als sanctificandum,

que per leonē, quandoquē per solem, aut aliquid aliud huiusmodi. ergo videtur quòd diuersę res possint congruere eidem sacramento. non ergo determinatæ res in sacramentis requiruntur. F

¶ 2 Præt. Magis est necessaria salus animæ, quàm salus corporis: sed in medicinis corporalibus, quæ ad salutem corporis ordinantur, potest vna res pro alia poni in eius defectu. ergo multo magis in sacramentis, quæ sunt medicinæ spirituales ad salutem animæ ordinatæ, poterit vna res assumi pro alia quando illa defuerit. G

¶ 3 Præt. Non est conueniens, vt hominis salus arctetur per legem diuinam, & præcipue per legem Christi, qui venit omnes saluare: sed in statu legis naturę nō requirebantur in sacramentis aliquę res determinatæ, sed ex voto assumebantur, vt patet Gen. 28. vbi Iacob vouit se deo decimas & hostias pacificas oblaturum. ergo videtur ꝙ H & ideo etiam necesse fuit res determinari, quibus homines vterentur in sacramentis: nec propter hoc arctatur via salutis: quia res quarum vsus est necessarius in sacramentis, vel communiter habentur, vel paruo studio adhibito haberi possunt.

SED CONTRA est, ꝙ dominus dicit Io. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritusancto, non potest introire in regnum dei.

RESPON. Dicendum, quòd in vsu sacramentorum duo possunt considerari, scilicet cultus diuinus, & sanctificatio hominis. Quorum primum pertinet ad hominem per comparationē ad deū, secundum autem ecōuerso pertinet ad deum per comparationem ad hominem: non pertinet autem ad aliquem determinare qđ est in potestate alterius, sed solum id qđ est in sua potestate. quia ergo sanctificatio hominis est in potestate dei sanctificantis, non pertinet ad hominem suo iudicio assumere res, quibus sanctificetur, sed hoc debet esse ex diuina institutione determinatū: & ideo in sacramentis nouæ legis, quibus homines sanctificantur, secundum illud 1. ad Cor. 6. Abluti estis, sanctificati estis, oportet vti rebus ex diuina institutione determinatis.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ etsi idē potest per diuersa signa significari: determinare tamē quo signo sit vtēdum ad significandū,* pertinet ad significantem: deus autem est qui nobis significat spiritualia per res sensibiles in sacramentis, & per verba similitudinaria in scripturis: & ideo sicut iudicio Spiritussancti determinatū est, quibus similitudinibus in certis scripturæ locis res spirituales significentur, ita etiam debet esse diuina institutione determinatum, quę res ad significandum assumantur in hoc, vel in illo sacramento.

AD 2^m dicendum, quòd res sensibiles habēt naturaliter sibi inditas virtutes cōferentes ad corporalem salutem: & ideo non refert, si duæ earum eandem virtutem habeant, qua quis vtatur: sed ad sanctificationem non ordinantur ex aliqua virtute sibi naturaliter indita, sed solum ex institutione diuina: & ideo oportuit diuinitus determinari, quibus rebus sensibilibus sit in sacramentis vtendum.

AD 3^m dicendum, quòd sicut Augustꝰ.* dicit 19. contra Faustum, diuersa sacramenta diuersis temporibus congruunt: sic etiam diuersis verbis significantur diuersa tempora, scilicet præsens, præteritum & futurum: & ideo sicut in statu legis naturæ, homines nulla lege exterius data, sed solo interiori instinctu mouebantur ad deum colendum, ita etiam ex interiori instinctu determinabatur eis, quibus rebus sensibilibus ad dei cultum vterentur: postmodū vero necesse fuit etiam exterius legem dari: tum propter obscurationem legis naturæ, ex peccatis hominum: tum etiam ad expressiorem significationem gratiæ Christi, per quam humanum genus sanctificatur: Lib. 19. c. 16 & 17. tom. 6.

ARTICVLVS VI.

Vtrum in significatione sacramentorum requirantur uerba.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ Articulum sextum.*

TItulus clarus.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur ꝙ in significatione sacramentorū non requirantur verba: dicit enim Aug. contra Faustū lib. 19.* Quid sunt aliud quæque corporalia sacramenta, nisi quasi quædam verba visibilia? Et sic videt quòd addere uerba rebus sensibilibus in sacramentis, sit addere uerba uerbis: sed hoc est superfluū. non ergo requiruntur uerba cū rebus sensibilibꝰ in sacramētis. I

¶ 2 Præt. Sacramentum est aliquid unū: ex his autem quæ sunt diuersorum generum, non uidetur posse aliquid unum fieri. cum igitur res sensibiles & uerba sint diuersorum generum, quia res sensibiles sunt a natura, uerba autem a ratione, uidetur quòd in sacramentis non requirantur uerba cū rebus sensibilibus. K

¶ 3 Præt. Sacramenta nouæ legis successerunt sacramentis ueteris legis: quia illis ablatis, ista sunt instituta, ut Augustꝰ. dicit 19. contra Faustum:* sed in sacramētis ueteris legis non requirebatur aliqua forma uerborum. ergo nec in sacramentis nouæ legis.

SED CONTRA est, quòd Apostꝰ. dicit Ephes. 5. Christus dilexit ecclesiam, & tradidit semetipsum pro ea, vt illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. & Augustꝰ. dicit super Ioan.* Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum. A

RESPON. Dicendum, quòd sacramenta, sicut dictum est,* adhibentur ad hominum sanctificationem, sicut quædam signa. Tripliciter ergo considerari possunt, & quolibet modo congruit eis, quòd verba rebus sensibilibus adiūgantur. Primo enim possunt considerari, ex parte causæ sanctificantis, quæ est verbum incarnatum, cui sacramentum quodammodo conformatur, in hoc, quòd rei sensibili verbum adhibetur, sicut in mysterio incarnationis carni sensibili est verbum dei vnitum. Secundo, possunt considerari sacramenta ex parte hominis qui sanctificatur, qui componitur ex anima & corpore, cui proportionatur sacramentalis medicina, quæ per rem visibilem corpus tangit, & per verbum ab anima creditur. vnde Augustꝰ.* dicit super illud Ioā. 15. Iam vos mundi estis propter sermonem &c. vnde est ista tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur? Tertio, possunt cōsiderari ex parte ipsius significationis sacramentalis: dicit autem Augustꝰ.* in 2. de doct. Christia. quòd verba inter homines obtinuerunt principatum significandi: quia verba diuersimode formari possunt ad significandos diuersos conceptus mentis, & pp hoc per verba, magis distincte possumus exprimere, quod mē te concipimus: & ideo ad perfectionem significationis sacramentalis, necesse fuit vt significatio rerū sensibiliū, per aliqua verba determinaretur: aqua enim significare potest & ablutionem propter suam humiditatem, & refrigerium propter suam frigiditatem: sed cum dicitur, Ego te baptizo, manifestatur quòd aqua vtimur in baptismo ad significandā emundationem spiritualem. B

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd res visibiles sacramentorum dicuntur verba, per quandam similitudinem, inquantum scilicet participant quandam vim significandi, quæ principaliter est in ipsis verbis, vt dictum est:* & ideo non est superflua ingeminatio verborum, cum in sacramentis, rebus visibilibus verba adduntur: quia vnum eorum determinatur per aliud, vt dictum est.* C

AD 2^m dicendum, quòd quàmuis verba & aliæ res sensibiles sint in diuerso genere, quantum pertinet ad naturam rei: conueniunt tamen in ratione significandi, quæ perfectius est in verbis, quàm in alijs rebus: & ideo ex verbis & rebus fit quodā modo vnū in sacramentis, sicut ex forma & materia, inquantum .s. per verba perficitur significatio rerum, vt dictum est: sub rebus aūt comprehenduntur etiam ipsi actus sensibiles, puta ablutio, inunctio, & alia huiusmodi: quia in his est eadem ratio significandi, & in rebus. Ar. 3. ad 1. D

AD 3^m dicendum, quòd, sicut Augustꝰ.* dicit contra Faustum, alia debent esse sacramenta rei pręsentis, & alia rei futuræ. Sacramenta autem veteris legis, præ nuntia erant Christi venturi: & ideo non ita expresse significabant Christum, sicut sacramenta nouæ legis, quæ ab ipso Christo effluunt, & quandam similitudinem ipsius in se habent, vt dictum est.* Vtebantur tamen in veteri lege aliquibus verbis, in his, quæ ad cultum dei pertinent, tam sacerdotes (qui erant sacramentorum illorum ministri, secundum illud Nume. 6. Sic benedicetis filijs Israel, & dicetis eis, Benedicat tibi dominus &c.) quàm etiam illi, qui illis sacramentis vtebantur, secundum illud Deut. 26. Profiteor coram domino deo tuo &c. Lib. 19. c. 6. tom. 6. In corp. ar. E

ARTICVLVS VII.

Vtrum requirantur determinata uerba in sacramentis.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ Articulum septimum.*

TItulꝰ ut sonat.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd non requirantur determinata verba in sacramentis. Vt enim Philosoph.* dicit, voces non sunt eædem apud omnes: sed salus quæ per sacramenta quæritur, est eadem apud omnes. ergo non requiruntur aliqua determinata verba in sacramentis. F

¶ 2 Præt. Verba requiruntur in sacramentis, inquantum sunt principaliter significatiua, sicut dictum est:* sed contingit per diuersa verba idem significari. ergo non requiruntur determinata uerba in sacramentis. D

¶ 3 Præt. Corruptio cuiuslibet rei variat eius speciem: sed quidā corrupte uerba proferunt, nec tamen propter hoc creditur sacramento rum effectus impediri: alioquin il literati & balbi, qui ista sacramenta cōferunt, frequenter defectum in sacramentis inducerent. ergo uidetur quòd non requirantur in E sacramentis determinata uerba.

SED CONTRA est, quòd dominus determinata uerba protulit in consecratione sacramenti euchariſtiæ, dicens Matth. 26. Hoc est corpus meum: similiter etiam mandauit discipulis, ut sub determinata forma uerborum baptizarent, dicens Mat. ult. Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritussancti.

RESPON. Dicendum, quòd, sicut dictū est,* in sacramentis uerba se habent per modum formæ, res autem sensibiles per modum

¶ In responsione ad secūdum perspice, quòd in sacramentis res & verba coeunt in vnū signū: quia cōstituūt vnū sacramentum, qđ non nisi signum vnum est. Vnde, proprie loquendo, ablutio in aqua in baptismo non est vnū signū, & verba sunt aliud signum, vt tāquàm ex duobus partialibꝰ signis fiat vnum totale signū: sed ipsa applicatio aquæ, quæ indeterminata est, ad significandam spiritualem ablutionem, vel spiritualem claritatem, aut simplicitatem, aut aliquid huiusmodi, ex conjunctione ad verba ablutionis, determinatur ad significandum spiritualem ablutionē: ita quòd non sunt duæ relationes signi in aqua & verbis: sed vna tātum relatio signi est in hoc compositō ex rebus & verbis, vt sint determinabile & determinatio in ratione significandi vnū spirituale effectum: sunt enim hæc, vt in litera subtiliter traditur, & declaratur in tertia ratione in corpore articuli, velut materia & forma in genere signi, non quòd relatio talis signi, sit composita ex materia & forma: sed quia relatio talis signi non adest nisi composito ex talibus determinabili & determinante, quæ sunt velut materia & forma. Trac. 80. in Io. post medium, to. 9. Art. 2. ad 3. Trac. 80. in Io. post medium to. 9. Lib. 2. ca. 3. circa med. tom. 3.

¶ Super Quæstionis sexagesimæ Articulum septimum.

In corpore una conclusio: In sacramentis requiritur determinata forma uerborum. Probatur: in sacramentis requiruntur determinatæ res sensibiles, q̄ se habēt, ut materia. ergo multo magis requiritur determinatio uerborum, quæ se habet ut forma. Antecedens quo ad primā partem patet ex ar. 5. quo ad secundam ex 6. & hic repetitur. Consequentia probatur: quia principalius requiritur ad esse rei determinata forma, quàm determinata materia. Probatur, quia in omnibus compositis ex materia & forma, principium determinationis est ex parte formæ, qa est finis & termin⁹ materiæ, & materia determinata requiritur, ut sit proportionata determinatæ formæ. Lib. 1. perih. parū a prin. to. 1

¶ In responsione ad secundum, aduerte quòd doctrina præsentis literæ, scilicet ꝙ in qualibet lingua, uox illa qua principalius & communius homines illius linguę utuntur ad illum actū significandum assumi debet in sacramentis; uera est, quantū est ex parte debiti usus uerborum: quoniam ad tantū inex- Ar. præced. ad 2.

sterium non nisi principalia communioraque assumenda sunt verba. Cum hac tamen doctrina stat, quòd oppositum fiat, vel ex accommodatione vsus, vel quia sac amenti forma non viget ad hoc. Quantum autem valeat contra communi atem & proprietatem linguæ accommodatio vsus, testatur forma baptismi apud latinos, dum dicitur, Ego te baptizo & c. baptizare enim Latina lingua neque principaliter, neque communiter significat abluere, vt patet, in tantum quòd si quis diceret alteri bapriza hoc sudariolum, aut nō, aut vix intelligeretur. Et proculdubio dicere deberem*, Ego te abluo in nomine patris &c. quia tamen accommodatio ecclesiæ latinæ vsus vocabulū hoc ad significādū actū abluendi, qui in sacramento fit, illo vtendum est. vnde etiam mulieres in vulgari baptizātes, dicunt, *Io te baptizo*. Prouidentia, n. diuina hinc ecclesiam suam doctam esse voluit, ꝙ quocūq; uerbo accōmodato ab vsu ad signi ficandum illud, vtamur (etiā si alterius sit idiomatis) sacramentum perficitur: ita quòd nec missio idiomatū in eadem numero forma sacramenti, tollit perfectionem sacramēti. Habes quoque hinc, ꝙ quia vsus accōmodatione, personas dignas alloquimur in numero plurali, dicēdo vni, Vos &c. ita quòd si diceretur illi, Tu, ui deret' inferri sibi iniuria, ideo si quis in forma sacramenti pœnitētię, absoluendo episcopum, vel principem honoris consueti gratia dicat, Absoluo vos a peccatis vestris &c. perfectum est sacramentum non minus, quàm si in vulgari dixisset, *Io vi absoluo dalli vostri peccati*: quia perfecta est significatio orationis ad illam personam solam, ex accommodatione vsus non minus, quàm perfecte sint omnes similes orationes: puta, do vobis hoc munus, venite vos ad prandium mecum, & similia. Et eadem ratione perfecta essent sacramenta, si persona recipiens sacramentum exprimeretur in nomine honorabili abstracto: puta si quis diceret: Ego absoluo dominationem vestram a peccatis suis. Pro regula enim generali habendum est, quòd quando oratio habet perfectam significationem ex accommodatione vsus in ceteris locutionibus, sufficit ad sacramenti perfectionem similis oratio applicata ad materiam sacramenti. Et ratio est, quia operatio spiritualis in sacramentis sequitur significationem perfectam orationis sacramentalis, ac per hoc, vbi oratio habet suam significationem perfectam, sacramentum perficitur. Constat autem, quòd oratio quæ in qualibet materia communiter habet suam significationem perfectam, materiæ. In omnibus autem compositis ex materia & forma, principium determinationis est ex parte formæ, quæ est quodammodo finis & terminus materiæ: & ideo principalius requiritur ad esse rei determinata forma, quàm determinata materia: materia enim determinata requiritur, vt sit proportionata determinatæ formæ. cum igitur in sacramentis requirantur determinatæ res sensibiles, quæ se habent in sacramentis sicut materia, multo magis requiritur in eis determinata forma verborum.

Tract.80. a med. to.9.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Augustinus* dicit super Ioan. verbum operatur in sacramentis, non quia dicitur, idest, non secundum exteriorem sonum vocis: sed quia creditur, idest, secundum sensum verborum, qui fide tenetur. Et hic quidem sensus est idem apud omnes, licet non eædem voces sint, quantum ad sonum: & ideo cuiuscumque linguæ verbis proferatur talis sensus, perficitur sacramentum.

AD 2^m dicendum, quòd licet in qualibet lingua contingat diuersis vocibus idem significari, semper tamen aliqua illarum vocum est, qua principalius & communius homines illius linguæ vtuntur ad hoc significandum, & talis vox assumi debet in significatione sacramenti: sicut etiam inter res sensibiles illa assumitur ad significationem sacramenti, cuius vsus est communior ad actum, per quem sacramenti effectus significatur: sicut aqua cōmunius vtuntur homines ad ablutionem corporalem, per quā spiritualis ablutio significatur: & ideo aqua assumitur ut materia in baptismo.

AD 3^m dicendum, quòd ille, qui corrupte profert verba sacramentalia, si hoc ex industria facit, nō videtur intendere facere quod facit ecclesia, & ita non videtur perfici sacramērum: si autem hoc faciat ex errore vel lapsu linguæ, si sit tanta corruptio, quæ omnino auferat sensum locutionis, nō videtur perfici sacramentū. Et hoc præcipue cōtingit, quando fit corruptio ex parte principij dictionis, puta si loco eius, quod est in nomine Patris, dicat, in nomine matris: si vero non totaliter auferatur sensus locutionis per huiusmodi corruptelam, nihilominus perficitur sacramentū. Et hoc præcipue contingit, quando fit corruptio ex parte finis, puta si aliquis dicat in nomine patrias & filias: quàmuis enim huiusmodi verba corrupte prolata, nihil significent ex virtute impositionis: accipiuntur tamen vt significantia ex accommodatione vsus: & ideo licet mutetur sonus sensibilis, remanet tamen idem sensus: quod autem dictum est,* de differentia corruptionis, circa principium vel finem dictionis, rationem habet: quia apud nos variatio dictionis ex parte principij, mutat significationem: variatio autem ex parte finis dictionis, vt plurimum mutat consignificationem: quæ tamen apud græcos variatur etiam secundum principium dictionis in declinationibus verborum: magis tamen videtur attendenda quantitas corruptionis: quia ex vtraque parte potest esse tam parua, quòd non aufert sensum verborum: & tam magna, quòd aufert: sed vnū horū facilius accidit ex parte principij, & aliud ex parte finis.

*lib.8. metaph. tex.8. tom.3.

In istamet solutione.

ex proprietate uel acomodatione usus significantia ueritatem sacramenti, quæcumque sint illa: nec esse de necessitate sacramenti communiora in aliqua lingua uerba.

¶ In responsione ad tertium aduerte, quòd, ut patet de conse. dist.4.c. Retulerunt, Zacharias Papa determinauit fuisse baptizatum illum, qui ob ignorantiam baptizantis, baptizatus est in nomine Patria & Filia & Spiritua sancta. Vbi vides, ꝙ corruptio fuit tanta, quòd uariata est significatio nominum: nam patria non patrem, sed locum natiuitatis significat: sed licet patria absolute aliud significet quàm pater: vt tamen est pars corrupte prolata huius orationis, Ego te baptizo in nomine Patria, & Filia &c. significasse patrem, iudicatum est, & sic oratio tota non mutauit significationem. Et hoc ualde notandum est pro casibus occurrentibus incorrupte prolatis uerbis, circa alia sacramenta, uel ex festinatione, uel ex balbutiente lingua, uel aliquo alio accidente.

¶ Super

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ Articulum octauum.*

ARTICVLVS VIII.

Vtrum liceat aliquid addere uerbis, in quibus consistit forma sacramentorum.

AD OCTAVVM sic procedi-
tur. Videtur, quòd nihil liceat addere verbis, in quibus consistit forma sacramentorum. non enim minoris sunt necessitatis huiusmodi verba sacræ scripturæ: sed verbis sacræ scripturæ, nihil licet addere vel minuere: dicitur enim Deut. 4. Non addetis ad verbum quod vobis loquor, nec auferetis ab eo. Et Apoc. vltim. Contestor omni audienti verba prophetiæ libri huius: si quis apposuerit ad hæc, apponet super eum deus plagas scriptas in libro isto, & si quis diminuerit, auferet deus partē eius de libro vitæ. ergo videtur, quòd neque in formis sacramentorum liceat aliquid addere, vel minuere.

4. distin. 3. ar. 2. q. 2. ad 3. & 4.

¶ 2 Præt. Verba se habent in sacramentis per modum formæ, vt dictum est.* sed in formis quælibet additio vel subtractio variat speciem, sicut & in numeris, vt dicitur 8. Met.* ergo videtur quòd si aliquid addatur vel subtrahatur a forma sacramenti, non erit idem sacramentum.

*art. 3ced.

*lib.8. metaph. tex.8. tom.3.

¶ 3 Præt. Sicut ad formam sacramenti requiritur determinatus numerus dictionum, ita etiam requiritur determinatus ordo verborū, & etiam orationis continuitas. si ergo additio, vel subtractio nō aufert sacramenti veritatem, videtur quòd pari ratione nec trāspositio verborum, aut etiam interpolatio pronuntiationis.

SED CONTRA est, quòd in formis sacramētorum, quædam apponuntur a quibusdam, quæ ab alijs non apponuntur, sicut latini baptizant sub hac forma, Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritussancti. Græci autē sub ista, baptizetur seruus Christi N. in nomine Patris. &c. Et tamen vtrique verum conferunt sacramentum. ergo in formis sacramentorum licet aliquid addere vel minuere.

RESPON. Dicendum, ꝙ circa omnes istas mutationes, quæ possunt in formis sacramentorum contingere, duo videntur esse consideranda. Vnum quidem, ex parte eius, qui profert verba, cuius intētio requiritur ad sacramentum, vt infra dicetur.* et ideo si intendat per huiusmodi additionem, vel diminutionem alium ritum inducere, qui non sit ab ecclesia receptus, non videtur perfici sacramentum; quia non videtur, quòd intendat facere id, quod facit ecclesia. Aliud autem est considerandum, ex parte significationis verborum. Cum. n. verba operentur in sacramentis, quantum ad sensum, quem faciūt (vt supra dictum est*) oportet considerare, vtrum per talem mutationem tollatur debitus sensus verborum: quia sic manifestum est, ꝙ tollitur veritas sacramenti. Manifestum est autem, quòd si diminuatur aliquid eorum, quæ sunt de substantia formæ sacramētalis, tollitur debitus sensus verborum: & ideo non perficitur sacramentum. vnde Didymus* dicit in lib. de Spiritussancto: Si quis ita baptizare conetur, vt vnum de prædictis nominibus prætermittat (scilicet Patris, & Filij, & Spiritussancti) sine perfectione baptizabit. Si autem subtrahatur aliquid, quod non sit de substantia formæ, talis diminutio non tollit debitum sensum verborum, & per consequens nec sacramenti perfectionem: sicut in forma eucharistiæ, quæ est, Hoc est enim corpus meum, ly enim sublatum, nō tollit debitum sensum verborum: & ideo non impedit perfectionem sacramenti: quamuis possit contingere, quòd ille qui prætermittit, peccet ex negligentia vel contemptu. Circa additionem etiam contingit aliquid apponi, quod est corruptiuum debiti sensus: puta si aliquis dicat, Ego te baptizo in nomine Patris maioris, & Filij minoris, sicut Arriani baptizabant & ideo talis additio tollit veritatem sacramenti. Si vero sit talis additio, quæ non auferat debitum sensum, non tollitur sacramenti veritas. Nec refert vtrum talis additio fiat in principio, medio, vel in fine: vt si aliquis dicat, Ego te baptizo in nomine dei Patris omnipotentis, & Filij eius vnigeniti, & Spiritussancti paracleti, erit verum baptisma. Et similiter si quis dicat, Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritussancti, & beata Virgo te adiuuet, erit verum baptisma. Forte autem si diceret, Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritussancti, & beatæ virginis Mariæ, non esset baptismus: quia dicitur 1. ad Corinth. 1. Numquid Paulus pro vobis crucifixus est? aut in nomine Pauli baptizati estis? Sed hoc verum est, si sic intelligatur in nomine beatæ Virg. baptizari, sicut in nomine Trinitatis, quo baptismus consecratur: talis. n. sensus esset contrarius veræ fidei, & per consequens tolleret veritatem sacramenti. Si vero sic intelligatur quod additur, & in nomine beatæ Virginis, nō quasi nomen beatæ Virginis aliquid operetur in baptismo, sed vt eius intercessio profit baptizato ad consequendam gratiā baptismalem, non tollitur perfectio sacri.

*art. 3ced. ad 1. & ad 3.

*lib. 1. de Spiritussancto, paulo a princip. Habet hic liber ī fine operum S. Hieron.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ad verba sacræ scripturæ non licet aliquid apponere, quantum ad sensum, sed quantum ad expositionem sacræ scripturæ, multa eis verba a doctoribus apponuntur. nō tamen licet etiam verba sacræ scripturæ apponere, ita quòd dicātur esse de integritate sacræ scripturę, quia hoc esset vitium falsitatis. Et similiter si quis diceret aliquid esse de necessitate formæ, quod non est.

*q. 64. ar. 8.

AD 2^m dicendū, ꝙ verba pertinent ad formā sacrā rōne sensus significati: et ideo q̄cūq; fiat additio vel subtractio verborum, quę non addat aliquid aut subtrahat debito sensui, non tollitur species sacramenti.

AD

AD 3^m dicendum, quòd si sit tanta interruptio verborum, quòd intercipiatur intentio pronuntiantis, tollitur sensus sacramenti, & per consequens veritas eius: non autem tollitur quando est parua interruptio, quæ intentionem proferentis, & intellectum verborū non aufert. Et idem est etiam dicendum de transpositione verborum: quia si tollit sensum locutionis, non perficitur sacramentum, sicut patet de negatione præposita, vel postposita signo: si autem fit talis transpositio, quæ sensum locutionis non variet, non tollitur veritas sacramenti: quia, secundum quòd Philosophus * dicit, nomina & verba transposita idem significant.

*lib. 2. Peri herm. ca. 1. parum ante fine.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ primæ Articulum primum.*

QVAESTIO. LXI.

De necessitate sacramentorum, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerādum est de necessitate sacramentorum.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum sacramenta sint necessaria ad salutem humanā.
¶ Secundo, Vtrum fuerint necessaria in statu ante peccatum.
¶ Tertio, Vtrum fuerint necessaria in statu post peccatum ante Christum.
¶ Quarto, Vtrum fuerint necessaria post Christi aduentum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum sacramenta sint necessaria ad humanam salutem.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd sacramenta nō sint necessaria ad humanam salutem. Dicit enim Apostolus 1. ad Timoth. 4. Corporalis exercitatio ad modicum vtilis est: sed vsus sacramentorum pertinet ad corporalem exercitationem, eo quòd sacramenta perficiuntur in significatione sensibilium rerum & verborum, vt dictum est. *ergo sacramenta nō sunt necessaria ad humanam salutem.

4. di. 1. q. 1. arti. 2. q. 1. Et 3. cōtra ca. 110. Et lib. 4. c. 55. fin. & c. 56.

*Q. præced. art. 6. ad 2.

¶ 2 Præt. Secūdæ ad Corinth. 12. Apostolo dicitur, Sufficit tibi gratia mea: non autem sufficeret, si sacramenta essent necessaria ad salutem. non sunt ergo sacramenta saluti humanæ necessaria.

¶ 3 Præt. Posita causa sufficienti, nihil aliud videtur esse necessarium ad effectū: sed passio Christi est sufficiens causa nostræ salutis: dicit enim Apostolus ad Rom. 5. Si cum inimici essemus, reconciliati sumus deo per mortem Filij eius, multo magis reconciliati salui erimus in vita ipsius. non ergo requiruntur sacramenta ad salutem humanam.

*Lib. 19. c. 11. in fine

SED CONTRA est, q̄ Aug. dicit 19. contra Faustum: In nullum nomen religionis, seu verum seu falsum, coadunari homines possunt, nisi aliquo signaculorum seu sacramentorum visibilium consortio colligentur: sed necessarium est ad humanam salutem homines adunari in vnum veræ religionis nomen. ergo sacramenta sunt necessaria ad humanam salutem.

RESPON. Dicendum, quòd sacramenta sunt necessaria ad humanam salutem triplici ratiōe: quarum prima sumenda est, ex conditione humanæ naturæ: cuius proprium est, vt per corporalia & sensibilia, in spiritualia & intelligibilia deducatur. Pertinet autem ad diuinam prouidētiam, vt vnicuique rei prouideat, secundum modum suæ conditionis: & ideo conuenienter diuina sapientia homini auxilia salutis confert sub quibusdam corporalibus & sensibilibus signis, quæ sacramenta dicuntur. Secunda ratio sumenda est, ex statu hominis, qui peccando se subdidit per affectum corporalibus rebus: ibi autem debet medicinale remedium homini adhiberi, vbi patitur morbū: & ideo conueniens fuit, vt deus per quædam corporalia signa, homini spiritualem medicinam adhiberet: nam si spiritualia nuda ei proponerentur, eius animus applicari non posset, corporalibus deditus. Tertia autem ratio sumenda est, ex studio actionis humanæ, quæ præcipue circa corporalia versatur. ne ergo esset homini durum, si totaliter a corporalib^9 actibus abstraheretur, proposita sunt ei corporalia exercitia in sacramentis, quibus salubriter exerceatur ad euitanda superstitiosa exercitia, quæ consistunt in cultu dæmonum, vel qualitercumque noxia, quæ consistūt in actibus peccatorum. Sic igitur per sacramentorum institutionem, homo conuenienter suæ naturæ erudiatur per sensibilia: humiliatur, se corporalibus subiectum cognoscens, dum sibi per corporalia subuenitur: præseruatur etiam a noxijs actionibus, per salubria exercitia sacramentorum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd corporalis exercitatio, inquantum est corporalis, nō multum vtilis est: sed exercitatio per vsum sacramentorū, non est pure corporalis, sed quodammodo est spiritualis, scilicet per significationem & causalitatem.

AD 2^m dicendum, quòd gratia dei, est sufficiens causa humanæ salutis: sed deus dat hominibus gratiam fm modum eis cōuenientem: & ideo necessaria sunt hominibus [d] sacramenta ad gram consequendā. D. 982.

AD 3^m dicendum, quòd passio Christi est sufficiens causa humanæ salutis: nec propter hoc sequitur, quòd sacramenta non sint necessaria ad humanam salutem: quia operantur in virtute passionis Christi, & passio Christi quodammodo applicatur hominibus per sacramenta, secundum illud Rom. 6. Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus.

ARTICVLVS II.

Vtrum etiam ante peccatum fuerint homini necessaria sacramenta.

AD SECVNDVM sic procedit. Videtur quòd etiam ante peccatum fuerint homini necessaria sacramēta: quia sicut dictum est,* sacramenta sunt necessaria homini ad gratiam consequendam: sed etiam in statu innocentiæ homo indigebat gratia: sicut in Prima parte habitum est.* ergo etiam in statu illo erant necessaria sacra.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæprimæ Articulum secundum.*

TITulus clarus.
¶ In corpore vna conclusio: In statu innocētiæ homo sacramentis nō indigebat, nec pro remedio peccati, nec pro perfectione animæ. Probatur: In statu illo superiora inferioribus dominabantur, & nullo modo dependebant ab eis: sed contra hunc ordinem esset, si anima a corporalibus sacramentis perficeretur, quoad ea quæ ad scientiam, 4. dist. 1. q. 1. art. 2. q. 3.

*art. præced. ad 1.

* P. p. q. 95. art. 4. ad 1.

*art. præced. scientiam, siue quo ad gratiam. ergo. Maior declaratur: quia sicut mēs subdeo, ita &c.

¶ Circa hanc doctrinam simul cum ea, quæ exprimitur in responsione ad secundum, dubium occurrit, an hæc dicta, scilicet quòd in statu innocentię superiora nullo modo dependebant ab inferioribus, & similiter q̄ anima quantum ad superiorem partem non indiguisset accipere aliquid a corporalibus rebus ad sui perfectionem, intelligenda sint de ipso statu innocentię communi primo homini & filijs, qui fuissent innocentes, an de primo homine solum, qui solus fuit ante peccatum. Et est ratio dubij: quia in statu innocentiæ filij Adæ acquisiuissent scientiam ex sensibilibus (vt Auctor dicit in prima parte q. 101.) ac per hoc, superiora quo modo dependebant ab inferiorib^9, & superior pars animę indigebat ad sui perfectionem accipere a corporalibus rebus: cuius oppositum hic dicitur. & propterea hæc verba non pertinēt ad statum innocentiæ cōmunem patri & filijs. Sed nec de ipso Adam verificantur: quia animæ primi hominis competebat modus intelligendi per conuersionem ad phantasmata, vt Auctor dixit in prima parte, q. 94. art. 2. intellectio enim per conuersionem ad phantasinata dependet a phantasmatibus: ac per hoc superiora dependebāt aliquo modo ab inferioribus, cui^9 oppositū hic dicitur.

¶ Ad hoc dicitur, q̄ præsens doctrina intelligenda est de statu innocentiæ, vt fuit in Adam, tum quia ī ipso solo fuit fine dependentia superiorum ab inferioribus, quo ad scientiam: tum quia Auctor non quærit absolute de statu innocentiæ, sed de homine ante peccatū, vt per ly ante peccatum, determinet q̄ de homine secūdum tempus illud, quo fuit antequam peccaret: quærit, & non simpliciter de homine, si perseuerasset cum posterita te in innocentia. 4 di. 1. q. 1. art. 2. q. 4.

¶ Ad obiectionem autem in oppositū dicitur, q̄ intellectio Adæ, quia ex speciebus non acquisitis ex sensib^9, sed infusis a Deo, ꝓcedebat, nō depē debat a phantasmatibus: sed vtebatur phantasmatibus vt inferioribus: sicut anima vtebatur corpore subdito. *art. 1. huius q. ad 3.

¶ Et si quæratur qd respondendum ēm Auctoris doctrinā sit quærenti, an filij innocētes indiguissent sacramētis, dicitur quòd nō fuissent eis necessaria sacramenta: quia principalis perfectio hoīs per sacra, est per gratiam: homines autē fuissēt geniti cū gratia (vt i prima parte q. 101. artic. 1. Auctor dixit) non indiguissent igitur ex conditione sui status sacramentis perfectiuis hominis quantum ad gratiam. Et quia gratiam comitantur dona intellectus pfectiua, cōsequens est, vt nec quo ad perfectionē scientiæ de supernaturalibus, indiguisset sacramentis: eodem enim modo diuina sapientia prouidet de principali & accessorio, vt patet ex opposito nostro statu, in quo perfectionem scientiæ supernaturalis ex sacramentis accipimus: quia per illa tantum gratiam a deo habemus. † lib. 19. d. 16. & 17. tom. 6.

*li. 19. c. 13 in princ. tom. 6.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæprimæ Articulum tertium.*

TITulus clarus.
¶ In corpore vna conclusio: Ante Christi aduētum post peccatum, necesse fuit quædam sacramēta institui. Probatur: Sacramēta sūt necessaria ad humanam

D. 9. & 190

D. 740.

D. 74.

fiam, sicut & omnia alia in figura Christi præcesserunt.

ARTICVLVS III.

Vtrum post peccatum ante Christum, Sacramenta esse debuerint.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd post peccatum ante Christum sacramenta non debuerint esse. Dictum* est enim, q̄ per sacramenta passio Christi hominibus applicatur: & sic passio Christi comparatur ad sacramenta, sicut causa ad effectum: sed effectus non præcedit causam. ergo sacramenta non debuerunt esse ante Christi aduentum.

¶ 2 Præt. Sacramēta debent esse conuenientia statui humani generis, vt patet per † August. 19. contra Faustum: sed status humani generis non fuit mutatus post peccatum, vsque ad reparationem factam per Christum. ergo neque sacramenta debuerunt immutari, vt præter sacramenta legis naturę, alia statuerentur in lege Moysi.

¶ 3 Præt. Quanto aliquid est magis propinquum perfecto, tanto magis debet ei assimilari: sed perfectio salutis humanæ per Christum facta est, cui propinquiora fuerunt sacramenta veteris legis, quàm ea, quæ fuerunt ante legem. ergo debuerunt esse similiora sacramētis Christi: cuius tamen cōtrarium apparet, ex eo, quòd sacerdotium Christi prædicitur esse futurum, secundum ordinem Melchisedech, & non secundum ordinem Aaron, vt habetur Hebræ. 7. non ergo conuenienter fuerunt disposita ante Christū sacramēta.

SED CONTRA est, quòd* August. dicit 19. contra Faustum, quòd prima sacramenta, quæ celebrabantur & obseruabantur ex lege, prænuntia erant Christi venturi: sed necessarium erat ad humanam salutem, vt aduentus Christi prænuntiaretur. ergo necessarium erat ante Christum sacramenta quædam disponi.

*li. 19. c. 13 in princ. tom. 6.

RESPON. Dicendum, quòd sacramenta necessaria sunt ad humanam salutem, inquantum sunt quædam sensibilia signa inuisibilium rerum, quibus homo sanctificatur. Nullus autem sanctificari potest post peccatum, nisi p Christum, quem proposuit deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitię suæ, vt sit ipse iustus & iustificans eū, qui ex fide est Iesu Christi: et ideo

humanam salutē, vt signa sensibilia inuisibilium rerū, quibus homo post peccatum sanctificatur. ergo aū Christi aduentum post peccatum oportuit esse quædam sensibilia signa, quibus fidem suā de Christo futuro, homo ꝓtestaret. ergo oportuit tunc esse sacramenta quædam. Prima consequentia ꝓbatur: quia nullus post peccatum sanctificatur, nisi per Christum, &c. Secūda consequentia ꝓbatur: quia huiusmodi signa dicuntur esse sacramēta.

oportebat ante Christi aduentum esse quædam signa visibilia, quibus homo fidem suam protestaretur de futuro saluatoris aduentu. Et huiusmodi signa dicuntur sacramenta. Et sic patet, quòd ante Christi aduētum, necesse fuit quædam sacramenta institui.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ passio Christi est causa finalis veterum sacramentorum: quæ scilicet ad ipsam significādam sunt instituta. Causa autem finalis non præcedit tempore, sed solum in intentione agentis. et ideo non est inconueniens aliqua sacramenta ante Christi passionem fuisse.

AD 2^m dicendum, ꝙ status humani generis post peccatum & ante Christum, dupliciter potest cōsiderari. Vno modo, secundum fidei rationem: & sic semper vnus & idem permansit: quia scilicet iustificabantur homines per fidem futuri Christi aduentus. Alio modo, potest considerari secundum intēsionem & remissionem peccati, & expressæ cognitionis de Christo. Nam per incrementa temporum, & peccatū cœpit in homine magis dominari, in tantum quòd ratione hominis per peccatum obtenebrata, non sufficerent homini ad recte viuendum præcepta legis naturæ, sed necesse fuit determinari præcepta in lege scripta, & cum his quædam fidei sacramenta. Oportebat etiam, quòd per incrementa temporum magis explicaretur cognitio fidei: quia vt Gregor.† dicit, Per incrementa temporum creuit diuinæ cognitionis augmentum. Et ideo etiam necesse fuit, quòd in veteri lege quædam sacramenta fidei, quam habebant de Christo venturo, determinarentur: quæ quidem comparantur ad sacramenta, quæ fuerunt ante legem, sicut determinatum ad indeterminatum: quia scilicet ante legem non fuit determinate præfixum homini, quibus sacramentis vteretur, sicut fuit per legem, quod erat necessarium, & propter obtenebrationem legis naturalis, & vt esset determinatior fidei significatio.

† hom. 16. in Ezech. a med.

AD 3^m dicendum, quòd sacramentum Melchisedech, quod fuit ante legem, magis assimilatur sacramento nouæ legis in materia, inquantum scilicet obtulit panem & vinum (vt habetur Genes. 14.) sicut etiam sacrificium nouæ legis oblatione panis & vini perficitur. Sacramenta tamen legis Mosaicæ magis assimilantur rei significatæ per sacramentum, scilicet passioni Christi, vt patet de agno paschali, & alijs huiusmodi: & hoc ideo, ne propter continuitatem temporis, si permaneret eadem sacramentorum species, videretur sacramenti eiusdem esse continuatio.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæprimæ Articulum quartum.*

4. dist. 1. q. 1. arti. 2. q. 5. cor. di. 2. a. 1. q. 1. Et 4. cōtra c. 57.

TItulus clarus. ¶ In corpore vna cōclusio: Oportet in noua lege esse quædam alia sacramenta. Probatur: Sacramēta sunt signa protestantia fidem, qua homo iustificatur: ergo oportet

ARTICVLVS IIII.

Vtrum post Christum debuerint esse aliqua sacramenta.

AD QVARTVM sic ꝓceditur. Videtur ꝙ post Christum nō debuerint esse aliqua sacramenta. Veniente enim veritate, debet cessare figura: sed gratia & veritas per Iesum Christum facta est, vt dicitur Ioan. 1. cum igitur sacramenta sint veritatis signa, siue figuræ, videtur quòd post Christi passionē, sacramenta esse non debuerint.

¶ 2 Præt. Sacramēta in quibusdam elementis consistunt, vt ex supra dictis patet: † sed Apostolus dicit Galat. 4. Cum essemus parui, sub elementis mundi eramus seruientes: nunc autem temporis plenitudine veniente, iam non sumus parui. ergo videtur quòd non debeamus deo seruire sub elementis huius mūdi, corporalibus sacramentis vtendo.

† q. præcd. art. 4. ℞.

¶ 3 Præt. Apud deum non est trāsmutatio, nec vicissitudinis obūbratio, vt dicitur Iacobi. 1. sed hoc videtur ad quandam mutationem diuinæ voluntatis pertinere, quòd alia sacramenta nunc hominibus exhibeat ad sanctificationem tempore gratiæ, & alia ante Christum. ergo videtur quòd post Christum nō debuerint alia sacramenta institui.

SED CONTRA est, quòd* Aug. dicit contra Faustum 19. quòd sacramenta veteris legis sunt ablata, quia impleta, & alia sunt instituta, virtute maiora, vtilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora.

*li. 19. c. 13 tom. 6.

RESPON. Dicendum, quòd sicut antiqui patres saluati sunt per fidem Christi venturi, ita & nos saluamur per fidem Christi iam nati & passi. Sunt autem sacramenta, quædam signa protestantia fidem, qua homo iustificatur. Oportet autem alijs signis significari futura, præterita, seu præsentia. ut enim† Augustin. dicit 19. contra Faustum, eadem res aliter annuntiatur facienda, aliter facta: sicut ipsa verba, passurus & passus, non similiter sonant: et ideo oportet quædam alia sacramenta esse in noua lege, quibus significentur ea, quę præcesserunt in Christo, prēter sacramenta veteris legis, quibus prēnuntiabantur futura.

† lib. 19. c. 16. to. 6.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut* Diony. dicit in 5. cap. eccle. hierar. status nouę legis, medius est inter statum veteris legis, cuius figuræ implētur in noua lege, & inter statum gloriæ, in qua omnis, unde & perfecte manifestabitur veritas: et ideo tunc nulla erunt sacramenta. Nunc autem quamdiu per speculum, & in ænigmate cognoscimus, (vt dicitur 1. ad Corin. 13.) oportet nos per aliqua sensibilia signa, in spiritualia deuenire: quod pertinet ad rationem sacramentorum.

*ca. 5. eccl. hierar. par. 1. tituli. 1. ℞ med.

AD 2^m dicendum, quòd sacramenta veteris legis Apostolus vocat egena & infirma elementa, quia gratiam nec continebant, nec causabant. et ideo vtentes illis sacramentis, dicit Apostolus sub elementis mundi deo seruisse: quia scilicet nihil aliud erant, quàm elementa huius mundi. Nostra autem sacramenta gratiam continent & causant: & ideo non est de eis similis ratio.

AD 3^m dicendum, quòd sicut paterfamilias non ex hoc habere monstratur mutabilem voluntatem, quòd diuersa præcepta familiæ suę proponit pro temporum varietate, non eadem præcipiens hyeme & æstate, ita non ostenditur aliqua mutatio esse circa deū, ex hoc quòd alia sacramenta instituit post Christi aduentum, & alia tempore legis: quia illa fuerunt congrua gratię præfigurandæ, hæc autem sunt congrua gratiæ præsentialiter demonstrandæ.

¶ *Super*

¶ *Super Quæstionis sexagesimæsecundæ Articulum primum.*

IN titulo nota terminos. Non enim quæritur, an sacramenta dicātur causa, sed an sint causa. Et hoc ideo, quia non satisfit quæstioni vocando causam id, quod vera non est causa. De gratia autem in præsenti titulo sermo ē indistincte: referuatur enim sequenti articulo, quæ sit illa gratia, quæ per sacramenta cōfertur. Vnde nō spectat ad præsentem quæstionem discutere ī speciali de gratia, quæ causatur. Rursus si principium non articuli huius, sed introductæ quæstionis huius perspexeris (vbi hæc qō. 62. a quæstione sexagesimatertia distingui tur, dicendo: & primo de effectu eius principali, qui ē gratia: secundo, de effectu secundario, qui est character) videbis, quòd sub gratiæ nomine hoc in loco non comprehenditur character, cum distinguatur cōtra characterem: sed communiter sumitur, prout a sanctis dicitur, quòd sacramenta conferūt gratiam. Et hoc mā da memoriæ: & reminiscere, cum postea dicetur, sacramenta causare instrumentaliter gratiam, vt non recurras ad characterem, volens fugere ꝙ baptismus non causet gratiam gratum facientem, quia creator & creatura non potest etiam instrumentaliter creare. Hic enim de effectu principali sacramētorum, qui est gratia distincta contra characterem, tractando quæritur, an sacramentum sit causa gratiæ, & in sequenti articulo quid addat hæc grā supra gratiā gratum facientē discutit.

infra art. 6. & q. 64. art. 1. Et 3. dist. 40. art. 3. Et 4. dist. 2. q. 1. Et arti. 4. q. 6. 1. Et ar. 1. q. 1 Et 4. cont. c. 57. & 74. prin. Et ver. q. 6. 27. ar ticul. 4. Et quolibet 12. art. 15.

¶ In corpore articuli tria fiunt. Primo ponitur id, in quo oportet omnes conuenire. Secundo, recitatur quorūdam opinio. Tertio, respondetur quæsito secundum propriam opinionem.

¶ Quo ad primum conclusio est, Necesse est dicere sacramenta nouæ legis aliquo modo causare gratiam. Probatur: Per sacramenta homo Christo incorporatur. ergo acquirit gratiam, antecedens est Apostoli: consequentia patet: quia non fit homo membrum Christi, nisi per gratiam.

¶ Quo ad secundum, primo ponitur opinio, quòd sacramenta causant non operando ad gratiam, sed quia deus assistit, cum exemplis & auctoritate Bernardi. Secundo, exponitur quid importet hæc opinio, scilicet quòd non ponit sacramenta supra genera signorum, & declaratur exemplis. Tertio, improbatur hæc opinio auctoritate sanctorum, addentium signo causam.

¶ Quo ad tertium ponitur primo distinctio bimembris de causa agente, scilicet principali & instrumentali. Secundo, ponitur causæ principalis conditio: qua distinguitur ab instrumentali. s. principalis causa est, quæ agit virtute suæ formę, cui assimilatur effectus. Et iuxta hoc membrum ponitur vna conclusio: solus deus est causa principalis gratiæ. Probatur: solus deus est, cuius est participata similitudo, gratia. ergo solus deus est gratiæ causa principalis. Antecedens est Petri apostoli. Consequentia patet ex conditione causæ principalis. Tertio, ponitur conditio causæ instrumentalis. Et iuxta hoc membrum ponitur alia conclusio, scilicet, Sacramenta sunt causæ agentes instrumentaliter ad gratiam. Probatur: causa instrumentalis est, quæ non agit virtute suæ formæ: sed per solum motum quo ab agente principali mouetur: sed sacramēta deus adhibet, vt per ea causet gratiā. ergo sūt causæ instrumentales. Maior patet ex signo: quia effectus non assimilatur instrumento, & ex exemplo de lectulo respectu sternæ & artis. Minor probatur auctoritate Augustini, & Apostoli, & modi loquendi: qa hoc vocatur instrumentum, per quod principale agēs operari dicitur.

† li. 12. c. 16 in medio to. 3.

¶ Hoc in loco aduertēdum est, quòd Scotus in 4. sen. distin. 1. quæstio. 4. & 5. etsi videatur tertiam ponere opinionem, secundum tamē rem positio sua incidit in opinionē prærecitatam ac improbatam in literas solis enim verbis ab illa differt. Ponit enim tria in sacro. Primo, effectū quem sensibile signum habet a deo, puta ꝙ adhibetur ex institutione diuina, talē vt a nobis suscipiat vt sacramentum. Secundum, quòd habet rationem dispositionis pro quā to suscipiens sacramentum, ex ipsa susceptione dispo nitur ad suscipiendum effectum significatum per sacramentum, a deo immediate causante illum.

*Tract. 80. a med. to. 9

¶ Ex quorum trium concursu, infert quòd sacramentum licet non sit secundum rem causa gratiæ, potest tamen appellari cā instrumentalis gratiæ, vt sic saluētur auctoritates sanctorum.

¶ Declarat autem hoc, scilicet quòd sine vera causalitate possit dici causa instrumentalis: tum quia mentum dicitur causa præmij, & tamen non efficit illud: tum quia motus dicitur causa termini: & tamen non efficit illum, tum quia vere dicimus, quòd per motum acquiritur terminus, & per meritum acquiritur præmium, & tamen neutrum est causa vere instrumentalis, & hoc directe militat contra rationem literæ sumptam ex modo loquendi cum illa propositione Per.

¶ Arguit præterea contra conclusionem pri incipalem huius literæ, scilicet, Sacramentū est vere causa instrumentaliter agens ad gratiam. Et argumentum suum est ex parte effectus. Aut sacramentum attingit instrumentaliter agendo, ipsam gratiam gratum facientem, aut aliquam dispositionem prævium: non potest dici primum: quia gratia creatur, & nulla creatura potest etiam instrumentaliter create: nec potest dici secundum, tum quia dispositio illa cum sit forma supernaturalis, est æque creabilis sicut gratia, tum quia subiectum est æque in potentia obediēciali ad illam dispositionem, tum quia dispositio illa producitur in instanti, sacra aūt non possunt agere in instanti. Et si ponatur produci in tpe, deum agere in tēpore incōuenit.

¶ Arguit

¶ Arguit præterea contra idem, descendendo specialiter ad sacramentum eucharistiæ: quia transubstantiatio fit sola infinita virtute non minus quàm creatio: nec potest fingi in pane dispositio necessitans ad transubstantiationem, quoniã dispositio necessitans est in eodem instanti cum termino.

¶ Præterea, In alijs sacramentis oportet assignare, quę sit ista dispositio, quæ instrumẽtaliter causatur a sacramẽtis.

¶ Demum arguit, quòd superflue ponitur ista causalitas in sacramẽtis: quia sine ipsa ex assistentia diuina ecclesiæ reuelata, in operationibus sacramentalibus omnia saluantur ad sacramẽta, & eorum effectꝰ requisita.

† Bernard' in serm. de cœna ante med. illius.

¶ Ad primũ obiecta Scoti, breuiter respondẽdo, dicitur, quòd cum ipse non saluet sacramẽtum causam esse, sed causam dici, & in veritate nõ nisi signum infallibile præceptũ suscipi ponatur ad effectum sacramenti, non satisfit auctoritatibus sanctorum, dicentibus sacramentum esse signũ, & causam efficientem signatum, vt patet in 4. sent.

¶ Cum ergo obiicitur primo, quòd sacramentum habet rationem dispositionis, respondetur ꝙ nõ esset dispositio, nisi ratione obediẽtiæ, qua præceptum suscipitur signum, & propterea falsum est, quòd ipsum sacramentum seu illius susceptio secũdum se esset dispositio in esse reali, nisi ponatur realiter cã.

II. 4. dist.

¶ Ad secundum vero de merito dicitur, ꝙ licet meritum sit cã vt ratio, qua operanti est debitum præmium, & propterea dicitur causa præmij, constat tamen meritum non efficere præmium, quoniam aliunde est mereri, & aliunde præmiare. Et propterea non obstat hoc proposito, vbi de causa efficiente secundum rem est quæstio.

¶ Ad tertium de motu, dicitur, quòd quia motus potest sumi actiue vel passiue, vel absolute, & per motionem actiuam proculdubio effectiue fit terminus, per motum autem simpliciter vel passiue, non effectiue, sed tãquam per viam acquiritur terminus, ideo argumentum non obstat propositioni, qua vtitur Auctor in hoc proposito, scilicet illud proprie dicitur instrumentum, per quod agens effectiue operatur.

¶ Et per hoc patet responsio ad vltimum contra rationem de modo loquendi, quoniam non sumit argumentum Auctor, ex ly per absolute, sed applicato ad id per qđ efficiẽs operatur.

¶ Ad argumenta secundo loco inducta contra conclusionem principalem dicitur, quòd sacramentum instrumentaliter attingit gratiam sacramentalem, & non oportet recurrere ad dispositionem præuiam ad gratiam. Quicquid enim secundum aliorum opinionem, vt probabiliorem dixerit Auctor in 4. sent. hoc in loco secundum propriam sententiam longe altius sensit, expresse ponens gratiam gratum facientem (qua scilicet homo fit membrum Christi, & qua sumus diuinæ naturæ consortes) a deo principaliter, & a sacro instrumẽtaliter effici, qui afferẽs denarium plumbeum, accipit centum libras ex regis ordinatione, non quòd denarius ille aliquid operetur ad habendum prædictæ pecuniæ quantitatem: sed hoc operatur sola voluntas regis. vnde & † Bernard. dicit in quodam sermone de cœna domini, sicut inuestitur canonicus per librum, abbas per baculum, episcopus per anulum, sic diuisiones gratiarum diuersæ sunt traditæ sacramentis. Sed si quis recte consideret, iste modus non transcendit rationem signi. Nam denarius plumbeus, nõ est nisi quoddam signum regiæ ordinationis de hoc, quòd pecunia recipiatur ab isto. Similiter liber est quoddam signum, quo designatur traditio canonicatus. Secundum hoc igitur, sacramenta nouæ legis nihil plus essent, quàm signa gratiæ: cum tamen ex multis sanctorum auctoritatibus habeatur, quòd sacramenta nouæ legis non solum significant, sed causant gratiam. Et ideo aliter dicendum, quòd duplex est causa agens, principalis & instrumentalis. Principalis quidem operatur per virtutem suæ formę, cui assimilatur effectus, sicut ignis suo calore calefacit. Et hoc modo[d] non potest causare gratiam, nisi deus: quia gratia nihil est aliud quàm quædam participata similitudo diuinæ naturæ, secundum illud 2. Petr. 1. Magna nobis & pretiosa promissa donauit, vt diuinæ simus consortes naturæ. Causa vero instrumentalis nõ agit per

F ¶ Et confirmatur clare hanc esse suam intentionem ex titulo quæstionis, vbi distinguit hanc quæstionem a sequenti, per hoc, quòd nunc quæritur de sacramenti effectu principali, qui est gratia: tunc autem quæretur de effectu secundario, qui est character, de quo & ornatu simile dicitur esse iudicium in 4. sententia, quo ad præsentem quæstionem. Et confirmatur hoc idem ex sequẽti articulo huius quæstionis, vbi gratia sacramentalis non ponitur dispositio: sed vt patebit, nullum habituale donum additur supra gratiam gratũ facientem.

G ¶ Ad obiectionem autem, quòd nulla creatura potest etiã instrumẽtaliter creare, respondetur hoc concedendo: sed negando, quòd gratia proprie creetur, qđ patet ex eo, quòd cum desinit esse, nõ annihilatur. nam si crearetur (quia creatio est ex nihilo) cũ desineret conseruari, oporteret quòd eius desitio esset ad nihilatio: deum autem credimus nũquam aliquid annihilare.

† Cap. 16. lit prin. to. 6.

H ¶ Et licet hoc sufficiat argumento: ꝓ reuerentia tamen communis dicti, sane intelligendi, de creatione gratię, distinguere potes, ꝙ causalitio gr̃æ dupliciter sumi potest: uel quatenus est mutatio animæ de nõ grata in gratam deo, & sic attingitur instrumentaliter a sacramento: uel quatenus creatio ibi aliquo modo immiscetur, & sic fit gratia immediate a deo. Probatur autem conuenienter sic dicit: quia Christus caput ecclesiæ vt homo (alioquin non esset eiusdem naturæ cum membris) influit vitam proculdubio gratiæ gratum facientis membris suis: constat autem humanitatem Christi infra latitudinem contineri creaturarum. non inconuenit ergo deum per humanitatem Christi, vt instrumentum coniunctũ, & per sacramentum vt instrumentum separatũ, gratiam gratum facientem in homine causare, vt clare habes hic in responsione ad tertium bene perspecta, ac collata cum argumẽto & corpore articuli, ad quod se remittit.

I

K ¶ Et per hoc patet responsio ad obiecta reliqua contra dispositiones præuias causabiles per sacramenta in speciali. De singulorum enim propriis effectibus, in tractatu singulorum patere poterit: nunc enim sat est propositio de effectu, qui est gratia sacramentalis, tractare, quam diximus & manifestabimus nõ oportere esse dispositionem aliquam præuiam ad gratiam. Quare falsum est sacramentum non posse causare in instanti: quoniam in termino temporis prolationis verborum sacramẽtum causare effectum suum potest. Nec etiam inconuenit deũ voluntarie vtendo motu creaturæ, agere in tempore: cum nullus adeo desipiat, qui neget deum posse localiter mouere, quod est agere in tempore.

¶ Ad demum obiecta, quòd superflue ponitur ista causalitas in sacramentis, respondetur quòd non superflue, sed necessario ponitur, tum necessitate reuerentiæ ad auctoritates sanctorum:

A ctorum, quas ipsemet Scotus volens saluare glossat, causa, id est signum infallibile, vbi patet manifestus error in glossando: tum necessitate dignitatis sacramentorum nouæ legis: longe enim digniora sunt si locantur in genere causæ, quàm si infra latitudinem signorum concludantur, vt sacramenta veteris legis. Fateri enĩ oportet sacramenta nouæ legis digniora esse sacramentis veteris legis, & excedere vetera in hoc, ꝙ noua efficiũt quod figurant, vetera autem non, vt patet in 4. sentent. dist. 1.

¶ A glossante autem Scoto, aut quocumque altero in extraneum sẽsum, quærẽdum est quibus verbis, aut quibus articulis, aut quo sermone sancti, aut quicumque alij, debuissent aut potuissent explicare hoc, scilicet quòd sacramẽta sint causa effectiua gratiæ, si non explicatũr per ista, efficiunt quod figurant, & rursus per ista, ita vt imaginem gerat, & causa existat: quæ omnia explicantur in 4. senten. Doceãt nos quæso, quibus vocabulis explicandum fuerat, & sic cognoscant se, vel non sequi doctrinam sanctorum in hac parte, collectã a Magistro sententiarum. Et scito, quòd hodie minus libera apparet opinio hæc, quoniam in concilio Florentino sub Eugenio IIII. legimus differentiam inter sacramenta veteris & nouæ legis in hoc, quòd illa non causabant gratiam: ista vero continent gratiam & conferunt eam. Hæc ibi.

B

¶ In responsione ad secundum aduerte, Scotum vbi supra, nec exempla præterire: vnde contra exemplum de efficientia instrumentorum artificum arguit, probando serram non esse effectiuam causam instrumentalem: tum quia nec figura, nec quantitas, nec motus localis est forma actiua: tũ quia sicut albedo expellit ab eodem nigredinem non effectiue, sed formaliter, ita corpus expellit corpus ab eodem loco non effectiue, sed quasi formaliter.

¶ Ad hæc facile est & respondere, & monstrare inopinabilem hanc Scoti nouam phantasiam esse falsam: cum enim mouens proximum & motum oporteat esse simul, & constet ligni partes, quæ secando mouent localiter, non esse simul cum artifice (non enim oportet se tangi artificem & lignum quod secatur) consequens est, quòd mouens proximum partes illas, oporteat quòd sit serra, quæ est corpus mouens motum. Et confirmatur auctoritate Aristo. secundo de Anima, ponentis nautam mouere nauem & manu & temone: altera, vt instrumento coniuncto, altero vt instrumento separato. Constat autem effectiue esse huiusmodi mouere. Ad primam ergo obiectionem dicitur, quòd licet motus localis absolute non sit forma actiua aut actio, mouere tamen localiter est agere, vt patet. Et sic, sicut artifex mouendo serram, agit, ita serra mouendo partes ligni, agit.

¶ Ad secundam dicitur, quòd aliud est loqui de modo quo corpus expellit corpus ab eodem loco, & aliud est loqui de modo quo corpus mouens motum, expellit aliud corpus a suo loco, sicut aliud est loqui quomodo calor expellit frigus, & aliud quomodo corpus calefaciens calefactum expellit frigus. Ad ꝓpositum siquidem quæstionis huius non spectat primum, sed secundum: quoniam instrumentum artificis est mouens motum. Ex quo patet, quòd exemplum Auctoris deseruit proposito, dum sacramentum ponitur instrumentum diuinæ misericordiæ, motum a deo ad mouẽdam animam in sanctitatẽ sui.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ secundæ Articulum secundum.*

ARTICVLVS II.

Vtrum gratia sacramentalis aliquid addat super gratiam virtutum & donorum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd gratia sacramentalis non addat aliquid super gratiam virtutum & donorũ. Per gratiam enim virtutum, & donorum perficitur anima sufficienter, & quantum ad essentiam animæ, & quantum ad potẽtias eius, vt patet ex his, quæ in * secunda parte dicta sunt: sed gratia ordinatur ad animæ perfectionem. ergo gratia sacramentalis, nõ potest aliquid addere super gratiam virtutum & donorum.

¶ 2 Præt. Defectus animæ ex peccatis causantur: sed omnia peccata sufficienter excluduntur per gratiam virtutum & donorum: quia nullum est peccatum, quod non contrarietur alicui virtuti. gratia ergo sacramentalis, cum ordinetur ad defectus animæ tollendos, non potest aliquid addere super gratiam virtutum & donorum.

¶ 3 Præt. Omnis additio vel subtractio in formis, variat speciem, vt dicitur 8. † Metaphys. Si ergo hoc implicite proportionem gratiæ sacramentalis, seu ipsius effectus ad gratiam. Fit ergo probatio ista, Gratia absolute perficit essentiam animæ, & sicut ab essentia fluunt potentiæ, ita a gratia fluunt perfectiones potentiarum, dona scilicet & virtutes: sacramenta autem ordinantur ad quosdam speciales effectus necessarios in vita Christiana præter actus potentiarum animæ. ergo sicut virtutes & dona addunt super gratiam communiter dictam perfectionem ordinatam ad actus potentiarum, ita gratia sacramentalis addit super gratiam communiter dictam & virtutes & dona, quoddam diuinum auxilium ad consequendum finem. ergo gratia sacramentalis addit super gratiam donorum & virtutum. Antecedens quo ad primam partem declaratur. gratia est similitudo diuini esse: seu quia anima inquantum participat quandam similitudinem diuini esse, perficitur a gratia: quantum vero ad secundam partem declaratur quo ad hoc, quòd potentiæ perficiuntur per dona & virtutes in ordine ad actus ipsarum potentiarum. Quo ad tertiam vero partem declaratur, ex effectu baptismali, qui est spiritualis regeneratio non qualitercumque: sed ita vt homo moriatur vitijs, membrumq; Christi fiat.

C

D

E

¶ Vbi scito, quòd effectus baptismi proprius non est gratia gratum faciens absolute: sed sic renasci secundum gratiam in membrum Christi, ac si ipse passus fuisset patiente Christo, & hoc importat remissionem omnis culpæ, & omnis pœnæ. Constat enim hoc effectum quendam esse necessarium in vita Christiana vltra bonam dispositionem actuum potentiarum animæ. Et quod dicitur de baptismo, idem intelligi vult Auctor de effectibus aliorum sacramentorum. Quòd si præueniẽdo intelligere cupis, vide inserius articulum primum quæstionis sexagesimæquintæ: ibi enim inuenies proprium cuiusque sacramenti effectum, tam quo ad bonum datum, quàm quo ad defectum expulsum. Consequentia autem, vt consona rationi relinquitur: quoniam vtrꝙue, scilicet perfectiones potentiarum & gratiæ sacramentalis, de genere spiritualium sunt, & dependentium a gratia, & necessariorum in vita

In titulo per gratiam virtutum & donorum intellige habitus gratiæ gratum facientis, & virtutum tam theologalium quàm moralium & donorum Spiritussancti. Infra q. 72. art. 7. ad secũdum. Et 4. dist. 7. q. 2. artic. 2. q. 3. Et dist. 17. q. 1. art. 4. q. 5.

¶ In corpore vnica est conclusio: Gratia sacramẽtalis addit super gratiam virtutum & donorum. Et probatur conclusio hæc ex diuersitate effectuũ: quia scilicet alius est effectus gratiæ sacramentalis, & alius est effectꝰ gratiæ virtutum & donorum. Et quia in conclusione & titulo, nõ de sola distinctione, sed de distinctione per modum addentis fit mẽtio: ideo probatio vtriusque includit, scilicet distinctionẽ & additionem. Assumens non solum effectus gratiæ virtutum & donorum ex vna parte, & effectus gratiæ sacramentalis ex altera parte: sed etiam proportionem virtutum & donorum ad gratiam, ac per

P. 2. q. 110. art. 3. & 4.

* lib. 8. text. 10. to. 3.

† loco citato in arg. Sed cont.

* In corp. art.

in vita Christiana, &c.

¶ Circa hanc doctrinam aduerte, dupliciter posse intelligi gratiam sacramentalem addere super gratiam donorum & virtutum. Primo, vt addat donum aliquod habituale. Et hic sensus licet forte multis placeat, & ab Auctore sumptus credatur, quia ponit differentiam specificam inter gratias sacramentales, & gratiam donorum & virtutū, tam hic in responsione ad vltimum, quàm in quæstionibus de veri. quæst. 27. articul. 5. ad 12. mihi tamen etiam si alibi (hoc est in libris sententiarum, aut quęstionibus disputatis) Auctor expressisset oppositū, aliter sentiendum, videtur ex hoc loco. Et est secundus sensus, vt gratia sacramentalis addat †P. 2. q. 110. art. 3. & 4. supra gratiam donorum & virtutū, non habituale aliquod donum, sed actuale diuinum auxilium extensiuum gratiæ virtutum & donorum ad effectum proprium sacramenti. Moueor autem ad hoc: quoniam in prima secundæ Auctor diuidendo gratiam, distinxit contra habituale donum gratiæ, gratuitum diuinum auxilium: ac per hoc sub genere gratiæ communiter dictæ, locauit duo genera seu species gratiarum, scilicet gratiam habitualis doni, & gratiam diuini auxilij. Et propterea cum hoc in loco expresse dicat gratiam sacramentalem addere diuinum auxilium, nō est ad aliud genus gratiæ e regione positum, scilicet donum habituale diuertendum: sed planum literæ sensum sectando sentiendū est, quòd gratia sacramentalis distinguitur specie a gratia virtutum & donorum, non sicut habitus ab habitu, sed sicut gratuitum diuinum auxilium a gratuito habituali dono: & per hoc esse speciem gratiæ communiter dictæ (vt in responsione ad tertium dicitur) & diuidi in plures species iuxta specificam pluralitatem effectuum, vt infe-

D. 677.

gratia sacramentalis addat aliquid super gratiam virtutum & donorum, sequitur quod æquiuoce dicatur gratia: et sic nihil certum nobis ostenditur, ex hoc quòd sacramenta dicuntur gratiam causare.

SED CONTRA est, quòd si gratia sacramentalis non addit aliquid super gratiam donorum & virtutum, frustra sacramenta habentibus, & dona & virtutes conferrentur. In operibus autem dei nihil est frustra. ergo videtur quòd gratia sacramentalis aliquid addat super gratiam virtutū & donorū.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut in secūda parte dictum est†) gratia secundum se considerata, perficit essentiam animæ, inquantum participat quandam similitudinem diuini esse. Et sicut ab essentia animæ fluunt eius potentiæ, ita a gratia fluunt quædam perfectiones ad potentias animæ, quæ dicuntur virtutes & dona, quibus potentiæ perficiuntur in ordine ad suos actus. Ordinantur autem sacramenta ad quosdam speciales effectus necessarios in vita Christiana, sicut baptismus ordinatur ad quandam spiritualem regenerationem, qua homo moritur vitijs, & fit membrum Christi, qui quidem effectus est aliquid speciale præter actus potentiarum animæ. & eadem ratio est in alijs sacramentis. Sicut igitur virtutes & dona addunt[d] super gratiam communiter dictam, quandam perfectionem determinate ordinatam ad proprios actus potentiarum: ita gratia sacramentalis, addit super gratiam communiter dictam, & super virtutes & dona, quoddam diuinum auxilium ad consequendum sacramenti finem. Et per hunc modum gratia sacramentalis addit super gratiam virtutum & donorum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd gratia virtutum & donorum sufficienter perficit essentiam & potentias animæ, quātum ad generalem ordinationem actuū animæ: sed quantum ad quosdam effectus speciales, qui requiruntur in vita Christiana, requiritur sacramentalis gratia.

AD 2[m] dicendum, quòd per virtutes & dona excluduntur sufficienter vitia & peccata, quātum ad præsens & futurum, inquantum scilicet impeditur homo per virtutes & dona a peccando: sed quātum ad præterita peccata, quæ transeunt actu, & permanent reatu, adhibetur homini remedium specialiter per sacramenta.

AD 3[m] dicendum, quòd ratio sacramentalis gratię se habet ad gratiam communiter dictam, sicut ratio speciei ad genus. vnde sicut non æquiuoce dicitur animal communiter dictum, & pro homine sumptum, ita non æquiuoce dicitur gratia communiter sumpta, & gratia sacramentalis.

ARTICVLVS. III.

Vtrum sacramenta nouæ legis contineant gratiam.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd sacramenta nouæ legis non contineant gratiam. contentum enim videtur esse in continente: sed gratia non est in sacramento, neque sicut in subiecto (quia subiectum gratiæ non est corpus, sed spiritus) neque sicut in vase: quia vas est locus mobilis, vt dicitur in 4. †Physicorum: esse autem in loco, non conuenit accidenti. ergo videtur quòd sacramenta nouæ legis non contineant gratiam.

¶ 2 Præt. Sacramenta ordinantur ad hoc, quòd homines per ea gratiam consequantur: sed gratia cum sit accidens, non potest transire de subiecto in subiectum. ergo pro nihilo esset gratia in sacris.

¶ 3 Præt. Spirituale non continetur a corporali, etiam si in eo sit, non enim anima continetur a corpore, sed potius continet corpus. ergo videtur, quòd gratia, cum sit quiddam spirituale, non contineatur in sacramento corporali.

SED CONTRA est, quòd* Hugo de sancto Victore dicit, q̄ sacramentum ex sanctificatione inuisibilem gratiam continet.

RESPON. Dicendum, quòd multipliciter aliquid dicitur esse in alio, inter quos duplici modo gratia est in sacramentis. Vno modo sicut in signo, nam sacramentum est signum gratiæ: alio modo sicut in causa: nam sicut dictum est, † sacramentum nouæ legis est

rius quæstio. 72. articul. 7. ad tertium dicitur. Et confirmatur hoc ex nunc allegato loco: vbi Auctor gratiam in sacramento confirmationis collatam, ad hic dicta se referens, non dicit diuersam esse gratiam gratum facientem, & sacramentalem baptismi & confirmationis: sed dicit gratiam vtrobique collatam, habere aliquid commune, & aliquid proprium. Et quo ad commune (quod est gratia gratum faciens) esse vnius speciei. Si vero cōsideretur quo ad propria superaddita, sic diuersarum sunt rationum collata in baptismo & confirmatione. Ex hoc enim, quòd ad diuersum modum considerandi gratiam se resoluit, insinuat non esse ibi diuersos habitus: sed (vt diximus) esse vnum habitūm relatum seu extensum ex nouo diuino auxilio per sacramentum exhibito, ad diuersos secundum speciem effectus. Et confirmatur hic sensus: quia hoc sufficit ad saluandum, & dignitatem sacramentorum in causando, & gratias sacramentales: & effectus earum, nec multiplicantur tot habitus in anima. 4. dist. 2. q. 4. Et ri. q. 27. a. 2 tic. 7.

¶ In responsionib[us] ad primum & secundum, si vis in speciali videre differentiam vtriusque effectus (scilicet perfectionis, ad quam ordinatur sacramentum, & de qua tractatur in responsione ad primum. & similiter defectus, cōtra quem ordinatur sacramentum: de quo in responsione ad secundum tractatur) lege dictum articulum primum q. 65. inferius. Lib. 14. tex. 41. com. 1.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ secundæ Articulum tertium.*

TITulus accipiēdus est, vt sonat. * lib. de sacra. par. 15. cap. 1.

¶ In corpore sunt duæ conclusiones. Altera est: gratia est in sacramētis, sicut in signis. Et probatur: quia sacramentum est signum gratiæ. Altera est: gratia est in sacramentis, sicut in causa non vniuoca nec æquiuoca, sed instrumentali. Art. pra:

strumentali. Et probatur quo ad secundam partem, quia non est secundum similitudinem speciei, sicut homo genitus erat in homine generante. Quo ad tertiam vero, quia non est secundū aliquam formam propriam. & permanentem, proportionatam ad talem effectum: sicut res generatæ sunt in sole. Quo ad quartam demum partē: quia est secundum quandam virtutem fluentem, & incompletam in ipsa natura.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ secundæ Articulū quartum.*

TItulus vt sonat, sumendus est, de virtute causatiua effectiue.

Ar. sequenti. ¶ In corpore referuntur duæ viæ. Altera ponentium sacramenta non causare gratiam nisi cō comitanter. Et secundum hanc respō detur quæstioni negatiue, quia sola virtus diuina assistens est quæ causat gratiam,

¶ Altera (quam sequitur Auctor) ponētium, quòd sacramentum est instrumentalis causa gratiæ. Et secundum hanc respondetur, quæsito, dicendo, duo. Primo, necesse est simul ponere, quòd in sacramēto sit quædam virtus instrumētalis ad inducendum sacramētalem effectū. Secūdo, qualis est ista virtus, & dicitur, hæc virtus proportionatur instrumento. Et probatur, Virt[s] hæc se habet ad aliquius rei perfectionem & virtutem absolute, sicut instrumentum se habet, ad agens principale: sed instrumentum nō operatur, nisi inquantum est motū a principali agente: principale autem agens operatur per se, & propterea virt[s] principalis habet completum, & permanens esse in natura, virtus autem instrumentalis incompletum, & transiens. ergo virtus hæc proportionatur instrumento. Et probatur hoc vltimum, quia motus est, actus imperfectus ab agente in patiens.

¶ Aduerte hic, maximam hoc in loco difficultatem inueniri: eo quòd vno sensu intellecta communiter videntur, tam a sequacibus, quàm ab aduersariis verba Auctoris, cum tamen dupliciter possint intelligi. Primo, vt sit sensus, quòd in sacramentis nouæ legis est aliqua virtus superaddita, non solum propriæ operationi sensibilis elementi, sed etiam superaddita motui, quo monetur a principali agente, & hæc virtus est quædā qualitas habens esse fluens per modum motus, & est spiritualis, immo est ipsa gratia secundum esse fluens & incompletum, vt in

Infra q. 78. art. 4. Et 4. dist. 1. q. 1. ar. 4. q. 2. Et d. 2. q. 2. ar. 3. Et quo. 12. ar. 15.

instrumentalis gratiæ causa. vnde gratia est in sacramento nouæ legis, non quidem secundum similitudinem speciei, sicut effectus est in causa vniuoca: neque etiam secundum aliquam formam propriam, & permanentem proportionatam ad talem effectum, sicut tales effectus in causis non vniuocis, puta, res generatæ in sole, sed secundum quandam instrumentalem virtutem, quæ est fluens & incompleta in esse naturæ, vt infra dicetur†.

AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd gratia non dicitur esse in sacramento sicut in subiecto, neque sicut in vase, prout vas est locus quidam, sed prout vas dicitur instrumentum alicuius operis faciendi, secundum quòd dicit Ezech. 9. Vnusquisq; vas interfectionis habet in manu sua.

AD 2[m] dicēdum, quòd quàmuis accidens non transeat a subiecto in subiectum, transit tamen a causa per instrumentum aliqualiter in subiectum, non vt eodem modo sit in eis, sed in vnoquoq; secundum propriam rationem.

AD 3[m] dicendum, quòd spirituale existēs perfecte in aliquo, continet ipsum, & non continetur ab eo: sed gratia est in sacramento secundum esse fluens & incompletum. & ideo non inconuenienter sacramentum dicitur continere gratiam.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum in sacramentis sit aliqua virtus gratiæ causatiua.

AD QVARTVM sic proceditur. Vī q̄ in sacramentis nō sit aliqua virtus, gratiæ causatiua. Virtus enim gratiæ causatiua, est virtus spiritualis: sed in corpore non est virtus spiritualis, neque ita quòd sit propria ei (quia virtus fluit ab essentia rei, & ita non potest eam transcendere) neque ita quòd recipiat eā ab alio, quia quod recipitur ab aliquo, est in eo per modum recipientis. ergo in sacramentis non potest esse aliqua virtus gratiæ causatiua.

¶ 2 Præt. Omne quod est, reducitur ad aliquod genus entis, & ad aliquem gradum boni: sed nō est dare in quo genere entis sit talis virtus (vt patet discurrenti per singula) nec etiam potest reduci ad aliquem gradum bonorum: neque enim est inter minima bona, quia sacramenta sunt de necessitate salutis: neq; etiam inter media bona, cuiusmodi sunt potentiæ animæ, quæ sunt quædam potentiæ naturales: neque etiam inter maxima bona, quia nec est gratia nec virtus mentis. ergo videtur quòd in sacramentis nulla sit virtus, gratiæ causatiua.

¶ 3 Præt. Si talis virtus est in sacramentis, non causatur in eis, nisi per creationem a deo: sed inconueniens videtur, quòd tam nobilis creatura, statim esse desinat sacramento perfecto. ergo videtur, quòd nulla virtus sit in sacramentis ad gratiam causandam.

¶ 4 Præt. Idem non potest esse in diuersis: sed ad sacramenta concurrunt diuersa, scilicet, verba, & res: unius autem sacramenti, non potest esse nisi virtus vna. ergo videtur quòd in sacramentis nulla sit virtus.

SED CONTRA est, quòd † Aug. dicit super Ioan. Vnde tanta vis aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat? Et Beda* dicit, quòd Dominus tactu suæ mundissimæ carnis vim regeneratiuam, contulit aquis.

A calce præcedentis articuli, hoc vltimum Auctor expressit. Et hic est sensus communis, contra quem Scotus vbi supra & Durandus & Aureolus arguunt.

¶ Sed quoniam hic sensus non est intentus ab Auctore, nec verus (ut nunc conabor ostendere) ideo argumentationibus istorum omissis ad secundum uenio sensum, ut scilicet uirtus ista nihil aliud sit quàm motus, quo instrumentum a principali agente mouetur ad propriū principalis agentis effectum inducendum. Moueor autem ad hoc ex communibus, & ex propriis. Apertissime enim, Auctor in hac litera ex communibus omni instrumentali causæ procedit, dicens: sed ponendo quòd sacramentum est instrumentalis causa gratiæ, necesse est simul ponere, quòd in sacramento, sit quædam virtus, &c. Vbi patet quòd secundum eum simile est iudicium de sacramento, & de aliis causis instrumentalibus, quantum ad virtutem instrumentalem, per modum transeuntis &c. Sed de causa instrumentali expressit Auctor in primo huius quæstionis articulo hæc uerba, causa uero instrumētalis nō agit per uirtutem suæ formæ, sed solum per motū quo mouetur a principali agente. Vbi dictio exclusiua manifestat, quòd ab instrumento, excludit Auctor omnem agendi rationem superadditam motui, quo mouetur a principali agē te. Et hoc ipsum in speciali de sacramentis loquendo in calce responsionis, ad primum, huius articuli replicat, dicens, Et hoc modo, uis spiritualis est in sacramentis, inquantum ordinantur a deo ad effectum spiritualem. Vbi uides uim spiritualem consistere in hoc, quòd sacramenta ordinantur a deo ad effectum spiritualem. Et confirmatur hic sensus ex eo, quòd secundum Auctorem sacramentum baptismi uirtutem hanc inchoatiue accepit in sui institutione, scilicet quando Christus est baptizatus: tūc enim aqua sanctificata est, accipiendo inchoatiue uim regenerariuam, & constat nihil tunc aquam accepisse, nisi habilitatem ut sit materia baptismi: factum est enim tunc, ut non oleum, non uinum &c. sed aqua idonea esset ad regenerandum. Et si his adiungas, quòd uis quælibet eiusdem rationis est in sui inchoatione, & perfectione, opīnaberis quòd uis regeneratiua, quæ in aqua inchoatiue posita, contenta est

Aug. tract. 80. in Ioan. post mediū tom. 9. In ho. Euā. quod canit in oct. epiphan. id habetur. in homiliario tempore anni in uenies.

sola idoneitate in ablutione sacramentali, consurgit te posita contenta est solo usu, quo deus actualiter ablutione illa utitur ad regenerandum. Vsus siquidem seu motus ille quo Deus mouet illam, seu virtus actione nostra sensibili, sacramentum constituit in esse effectiuo gratiæ sacramentalis, quia est quo est

mouẽs motũ a principali agente, & est vis spiritualis: quia est quo respectu esse dr spiritualis, & est ipsa gratia secundũ esse incõpletum, & transiens, quia est mediatio & motio quædam ad gratiã. Et multa alia possent hic dici, nisi diffuse de hac virtute instrumentali scripsissem superius in articulo 2. quæstio. 13. Et confirmãtur hæc omnia, quia sic absque multiplicatione entium saluãtur causalitates effectiuæ instrumentorum, & dicta auctoris. Ait enim in responsione ad primum, quòd in ipsa

Ar. 1. huius quæst. voce sensibili est vis quædam spiritualis ad excitandum intellectum hominis, inquãtum procedit a conceptione mentis: nihil est enim in voce sensibili inquãtum procedit a mente, præter significationem, nisi vsus quo mens illa vtitur significatiua voce ad excitandã mẽtem auditoris. Et propterea non mouetur græcus a latino, quia significatiua vox, qua loquẽs vtitur, non peruenit ad intellectum græci: & hoc subdit modo Auctor, Vis spiritualis est in sacramentis. Nec te moueat, quòd Auctor iũgit motui instrumenti virtutem seu vim, ex ipsa adiũctione insinuans differentiam, inter instrumenti motum, & virtutem, de qua est quæstio: quoniam sermo Auctoris est formalis, tam de virtute quàm de motu: quod vt melius intelligas, distingue motum, quo potest instrumentum moueri, in motum simplicem, & motum virtuosum. Est siquidem instrumenti simplex motus ille, ad quem ex parte mouẽtis sufficit potentia motiua, ex parte vero termini, naturalis effectus instrumenti: motus autem virtuosus est ille, qui ex parte mouentis vltra potentiam motiuam exigit artem seu aliquid proportionale arti: ex parte vero termini, ducit ad effectum principalis agentis, puta, artis, seu alicuius proportionaliter se habentis, sicut ars se habet ad instrumenta sua. Exemplum vtriusque motus perspice in cithara, cuius fides si moueantur a non musico, sonabunt tantum: si vero moueantur a musico, efficient non solum sonum, sed sonum musicum, qui est effectus proprius artis musicæ. Vbi patet, quòd simplex motus fidium citharæ, non ducit nisi ad naturalem effectum percussionis illarum: motus vero qui ab arte procedit, ad effectum artis ducit, vtpote vim artis in se habens, & propterea motus virtuosus appellatur. Tria ergo cum hic considerentur (scilicet motus, & vis seu virtus, & motus virtuosus) ratione diuersitatis, quæ

RESPON. Dicendum, quòd illi, qui ponunt quòd sacramenta non causant gratiam nisi per quãdam concomitantiam, ponunt ꝙ in sacramento non sit aliqua virtus, quæ operetur ad sacramenti effectum, est tamen virtus diuina sacramento assistens, quæ sacramẽ G talem effectum operatur: sed ponendo quòd sacramentum est instrumentalis causa gratiæ, necesse est simul ponere, quòd in sacramẽto sit quædam virtus instrumentalis ad inducendum sacramentalẽ effectum: & hæc quidem virtus proportionatur instrumento: unde comparatur ad virtutem absolutam & perfectam alicuius rei, sicut comparatur instrumẽtum ad agens principale. Instrumentum enim (vt dictum est*) non operatur, nisi inquantum est motum a H principali agente quod per se operatur. & ideo virtus principalis agentis habet permanens & completum esse in natura: virtus autẽ instrumentalis habet esse transiẽs ex vno in aliud, & incompletum: sicut & motus est actus imperfectus, ab agente in patiens.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, quòd virtus spiritualis non potest esse in re corporea per modũ virtutis permanentis & completæ, si I cut ratio probat. Nihil tamen prohibet in corpore esse virtutem spiritualem instrumentaliter, inquãtum scilicet corpus potest moueri ab aliqua substantia spirituali, ad aliquem effectum spiritualem inducendum: sicut & in ipsa voce sensibili est quædam vis spiri-

F est inter motum & vim seu virtutem, dispares valde conditiones assignantur vtriusque, puta, quòd vis seu virtus est de genere qualitatis, reductiue tamen, quòd habet esse intentionale, quòd est spiritualis &c. quæ non conueniunt motui. Ratione vero coincidentię seu identitatis motus, & virtutis in ter

tualis ad excitandum intellectum hominis, inquantum procedit a conceptione mẽtis. Et hoc modo vis spiritualis est in sacramentis, inquantum ordinantur a deo ad effectum spiritualem.

AD 2^m dicendum, quòd sicut motus, eo quòd est actus imperfectus, non proprie est in aliquo genere, sed reducitur ad genus actus perfecti (sicut alteratio ad qualitatem) ita virtus instrumentalis nõ est, proprie loquendo, in aliquo genere, sed reducitur ad genus & speciem virtutis perfectæ.

AD 3^m dicẽdum, quòd sicut virtus instrumentalis acquiritur instrumento, ex hoc ipso quòd mouetur ab agente principali, ita & sacramentum consequitur spiri-

H tualem virtutem ex [d] benedictione Christi, & applicatione ministri ad vsum sacramenti. unde August. dicit in quodam sermone de epiphania: Nec mirum ꝙ aquam, hoc est substantiam corporalem, ad purificãdum animam dicimus peruenire: peruenit plane & penetrat conscientię vniuersa latibula: quàmuis enim sit subtilis, & tenuis, benedictione tamen Christi facta subtilior, occultans vitæ causas, ad secreta mentis subtili rore pertransit.

AD 4^m dicẽdũ, ꝙ sicut eadẽ vis principalis agentis, instrumentali ter inuenitur in omnibus instrumentis ordinatis ad effectũ, prout sunt quodam ordine unum, ita etiã eadẽ vis sacramentalis inueniturĩ verbis & rebus, prout ex verbis & rebus perficitur vnũ sacrm.

D. 693.

& quomodo vana seu dissona, vt apparet, dicta de instrumentorum motu & virtute, sane intelligere potes.

¶ In responsione ad vltimũ, perspice, ꝙ bene definita sit vis sacramentalis, & vniuersaliter instrumentalis. Nam sicut diuersa instrumenta nihil aliud habent ab arte vna, nisi suos mo-

K tus virtuosos ad effectum artis, & omnes illi motus, quia sunt motus partiales, sunt vnus motus totalis, ac per hoc vna vis principalis agentis, inuenta instrumentaliter in diuersis instrumentis, ita in ministro, verbis & elemento sunt passiui motus virtuosi partiales multi: nam & ministri operatione, puta, ablutione, & verbis & aqua vtitur Christus mouendo singula, vt agens principale. Et sicut ex omnibus non consurgit nisi vnum numero sacramentum, ita ex omnibus partialibus motibus virtuosis, hoc est passiue, & actiue sumptis, non constat nisi vna numero vis sacramentalis, quemadmodum omnes motus singulorum trahentium nauem, non sunt nisi vnus numero tractus, vna numero totalis actio, unam inferens passionem, unumque effectum. Nec oportet laborare ad inueniendum, quomodo ex diuersis formis intentionalibus fit una forma simplex aut composita, uel per aggregationem, ut contra tenentes huiusmodi uirtutes intenlionales, arguitur.

¶ Super

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ secundæ Articulũ quintum.*

ARTICVLVS V.

Vtrum Sacramenta nouæ legis habeant uirtutem ex passione Christi.

TItulus vt sonat,

Infra q. 64. ar. 2. Et q. 4. d. 1. q. 1. art. 4. q. 3. & di. 5. q. 2. ar. 2. q. 1.

¶ In corpore vna conclusio: Sacramenta ecclesię specialiter habent virtutem ex passione Christi. Probatur tripliciter. Primo ex communibus: quia humanitas Christi est instrumentũ coniunctum deitatis: sacramentum autem instrumentum separatum. Et formatur ratio: Agens principale per coniũctum instrumentum mouet separatum: sed Deus est agẽs principale gratiæ & humanitas Christi instrumentum coniũctum, & sacramentum instrumentum separatum. ergo. Et quia hæc ratio non concludit de passione Christi, sed de humanitate Christi (in qua Christ[o] mysteria multa consumauit, puta natiuitatem, prædicationem, passionẽ resurrectionem ascensionem, &c.) ideo secunda subiungitur ratio, per quã probetur specialiter ꝙ a passione Christi virtus sit sacramentorum. Et procedit ratio ex effectu proprio gratiæ sacramentalis: quia scilicet vterque talis proprius effectus appropriatur passioni Christi. Et forma tur ratio, Tam liberatio a peccatis nostris, quàm initium ritus Christianę religionis est præcipue a passione Christi: sed vtrũque fit præcipue per gratiã sacramentalem. ergo gratia sacramentalis, seu (quod in idem redit) ergo virtus sacramẽtalis gratiæ est a passione Christi. Maior declaratur, ex dictis.

Tract. 19. a med. & 23. ante mediũ tom. 9.

Tract. 80. i cuang. Ioã. post mediũ tom. 9.

Glo. ordin. super illud, qui est facta forma futuri sæculi.

Ar. 1. huius quæst.

¶ Quoad primã partẽ quidẽ, quia Christus liberauit nos per passionem a peccatis, non solum efficienter & meritorie (quod conuenit aliis eius mysteriis)

A Principalis autem causa[d] efficiens gratiæ, est ipse deus ad quem comparatur humanitas Christi, sicut instrumentum coniunctum: sacramentum autem sicut instrumentum separatum. & ideo oportet quòd virtus salutifera, a diuinitate Christi, per eius humanitatem, in ipsa sacramenta deriuetur. Gratia autem sacramentalis ad duo præcipue ordinari videtur, videlicet ad tollendos defectus præteritorum peccatorum, inquantum transeunt actu, & remanẽt reatu, & iterum ad perficiendam animam in his, quæ pertinent ad cultum Dei, secundum religionem vitæ Christianæ. Manifestum est autem ex his, quæ supra dicta sunt*, quòd Christus liberauit nos a peccatis nostris, præcipue per suam passionem: non solum efficienter & meritorie, sed etiam satisfactorie. Similiter etiam per suam passionem initiauit ritum Christianæ religionis, offerens seipsum oblationem & hostiam deo, vt dicitur. Ephes. 5. unde manifestum B est, quòd sacramenta ecclesiæ, specialiter habent virtutem ex passione Christi, cuius virtus quodammodo nobis copulatur per susceptionem [d] sacramentorum: in cuius signum de latere Christi pendentis in cruce, fluxerunt aqua & sanguis, quorum vnum pertinet ad baptismum, aliud ad Eucharistiã, quæ sunt potissima sacramenta.

D. 680.

Quæst. 49. & 48.

D. 982.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd verbum prout erat in principio apud deum vitificat animas, sicut agens principale: caro tamen eius, & mysteria in ea perpetrata, operantur instrumentaliter ad animæ vitam. Ad vitam autem corporis non solum instrumentaliter: sed etiam per quandam exemplaritatem, vt supra dictum est*.

Q. 56. ar. 1.

AD 2^m dicendum, quòd per fidem Christus habitat in nobis (vt dicitur Ephes. 3.) & ideo virtus Christi copulatur nobis per fidem. Virtus autẽ remissiua peccatorum, speciali quodam modo pertinet ad passionem ipsius Christi: & ideo per fidẽ passionis eius, specialiter homines liberantur a peccatis, secundum illud Roma. 3. Quem proposuit deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius. & ideo virtus sacramentorum, quæ ordinatur ad tollenda peccata, præcipue est ex fide passionis Christi.

AD 3^m dicendum, quòd iustificatio attribuitur resurrectioni ratione termini ad quem, qui est nouitas vitæ per gratiam: attribuitur tamen passioni ratione termini a quo, scilicet, quantum ad dimissionem culpę.

ARTICVLVS VI.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ secundæ Articulum sextum.*

Vtrum sacramenta veteris legis gratiam causarent.

TItulus clarus,

I. 2. q. 103. arti. 2. & q. 107. ar. 1. ad 3. Et 4. di. 1 q. 1. ar. 5. q. 1. Ar. præced.

¶ In corpore sunt duæ conclusiones negatiuæ. Prima est: Sacramenta veteris legis nõ cõferebãt gratiam virtute propria. Probat auctoritate Apostoli. Altera est Sacra-

menta veteris legis, non conferebant gratiam virtute in eis habita a passione Christi. Probatur ex communi differentia coniunctionis ali cuius causæ ad causandū: vel per vsum exteriorum rerum, vel per actum animæ: quia prima est causæ effectiuæ, ac per hoc prioris secūdum esse: secunda autem est causæ finalis, ac per hoc potest esse posterioris secundum esse. Sub hac enim differentia, communi subsumitur in speciali differentia inter passionem Christi coniungi per sacramenta vel per fidem: ita quòd per sacramenta coniunctio continetur sub coniunctione, per vsum exteriorum rerum, & coniunctio per fidem cōtinetur sub coniunctione, per actum animę. Et sub hoc procedendo desc̄editur, & quòd passio Christi est prior secundum esse sacramentis nostris, & posterior sacramētis veteris legis. Ac per hoc nostris quidem sacramentis passio Christi coniungi potest, vt causa actiua operans per illa: priscis autem non potest coniungi vt causa actiua operans per illa quod est intentum, cōclusionis, Et quòd passio Christi vt finalis causa coniungitur per fidem, tam nobis quàm antiquis: & propterea vtrique saluamur per fidem passionis Christi: sed non vtrique per sacramenta virtuosa ex passione Christi. Nō tamen superstitiosus erat vsus illorum sacramentorū: quia adhibebantur etsi non vt virtuosa, tamen vt signa fidei virtuosæ. ¶Sta igitur lector in formali differentia inter coniunctionem per fidem seu actum animæ vt sic, & per sacramenta seu vsum exteriorū rerum vt sic: & videbis differentiam in litera subtiliter posita, inferre sacramē-

Inter principiū & medium illius in homilia rio toti⁹ anni eam inueries.

Glos. ordinaria ibid.

Ar. præced. D.982.

fuit in veteri lege, sicut & in noua: habemus enim eundem Spiritum fidei, vt habetur 2. ad Corin. 4. Sicut ergo sacramenta nouæ legis conferunt gratiam, ita etiam sacramenta veteris legis gratiam conferebant.

¶ 2 Præt. Sanctificatio non fit nisi per gratiam: sed per sacramenta veteris legis, homines sanctificabantur: dicitur enim Leuitici. 8. Cumque sanctificasset Moyses Aaron, & filios eius in vestitu suo &c. ergo videtur quòd sacramenta veteris legis gratiā conferebāt.

¶ 3 Præt. Sicut Beda * dicit in homilia circuncisionis, Idem salutiferæ curationis auxilium, circuncisio in lege contra originalis peccati vulnus agebat, quod baptismus agere reuelatæ tempore gratiæ consueuit: sed baptismus nunc confert gratiam. ergo circuncisio gratiam conferebat, et pari ratione alia sacramenta legalia: quia sicut baptismus est ianua sacramentorum nouæ legis, ita & circuncisio erat ianua sacramentorum veteris legis. Propter quod & Apostolus dicit Galat. 6. Testificor omni homini circuncidenti se: quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ.

SED CONTRA est, quòd Galat. 4. dicitur, Conuertimini iterum ad infirma & egena elemēta. gloss. * idest ad legem, quæ dicitur infirma, quia perfecte non iustificat: sed gratia perfecte iustificat. ergo sacramēta veteris legis gratiam non conferebant.

RESPON. Dicendum, quòd non potest dici, quòd sacramenta veteris legis conferrent gratiā iustificantem per seipsa, idest, propria virtute, quia sic non fuisset necessaria passio Christi, secundū illud Gala. 2. Si ex lege est iustitia, Christus gratis mortuus est: sed nec potest dici, quòd ex passione Christi virtutem haberet conferēdi gratiam iustificandi: sicut enim ex prædictis patet *, virtus passionis Christi copulatur nobis per fidem & [d] sacramenta, differēter tamen. Nam cōtinuatio, quæ est per fidem, fit per actum animæ: continuatio autem quæ est per sacramenta fit per vsum exteriorum rerum. Nihil autem prohibet id, quod est posterius tempore, antequam sit mouere secundum quòd præcedit in actu animæ. sicut finis qui est posterior tempore, mouet agentem, secundum quòd est apprehensus & desideratus ab ipso. Sed illud, quod non dum est in rerum natura, non mouet secundū vsum exteriorū rerū. unde causa efficiens [e] non potest esse posterior in esse, ordine durationis, sicut causa finalis. Sic ergo manifestū est, quòd a passione Christi, quæ est causa humanæ iustificationis conuenienter * deriuatur virtus iustificatiua ad sacramenta nouæ legis, non autem ad sacramenta veteris legis, & tamen per fidem passionis Christi iustificabantur antiqui patres, sicut & nos. Sacramenta autem veteris legis, erant quædam illius fidei protestationes, inquantum significabant passionem Christi, & effectus eius. Sic ergo patet, quòd sacramenta veteris legis, non habebant in se aliquam virtutem, qua operarentur ad conferendam gratiam iustificantem, sed solum significabant fidem, per quam iustificabantur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd antiqui patres habebant fidem de passione Christi futura, quæ secundum quòd erat in apprehensione animæ, poterat iustificare, sed nos habemus fidem de passione Christi præcedenti, quæ potest iustificare etiam f̄m realem vsum sacramentalium rerū, vt dictū † est.

AD 2^m dicendum, quòd illa sanctificatio erat figuralis: per hoc enim sanctificari dicebantur, quòd applicabantur cultui diuino secundum ritum veteris legis, qui totus ordinabatur ad figurandum passionem Christi.

AD 3^m dicendum, quòd de circuncisione multiplex fuit opinio: quidam enim dixerunt quòd per circuncisionem non conferebatur gratia, sed solum auferebatur peccatum, sed hoc non potest esse, quia homo non iustificatur a peccato, nisi per gratiam, secundum illud Roma. 3. Iustificati gratis per gratiam ipsius. Et ideo alij dixerunt, quòd per circuncisionē conferebatur gratia, quantum ad effectus remotiuos culpæ, sed non quantum ad effectus positiuos gratiæ. Sed hoc etiam videtur esse falsum: quia per circuncisionem dabatur pueris facultas perueniendi ad gloriā, quæ est vltimus effectus positiuus [d] gratiæ. Et præterea, secundum ordinem causæ formalis, prior res sunt naturaliter effectus positiui quàm priuatiui, licet secundum ordinem causæ materialis sit econuerso: forma enim non excludit priuationem, nisi informando subiectum. & ideo alij dicunt quòd circuncisio conferebat gratiam, etiam quantum ad aliquem effectum positiuum, qui est facere dignum vita æterna: non tamē quantū ad hoc qđ est reprimere concupiscentiam impellentem ad peccandum: quod & aliquando mihi visum est: sed diligentius considerāti, apparet hoc etiam non esse verum: quia minima [a] gratia potest resistere cuilibet concupiscentiæ & mereri vitam æternam. & ideo melius dicendum videtur, quòd circuncisio, sicut & alia sacramenta veteris legis, erat solum signum fidei iustificantis. unde Apostolus dicit Roman. 4. quòd Abraham accepit signū circuncisionis, signaculum iustitię fidei. & ideo in circūcisione [d] cōferebatur gratia, inquā tū erat signū [d] passionis Christi futuræ, vt infra * patebit.

D.322.

Alias consequenter.

In corp. ar.

4. di. 4. q. 1. ar. 4. q. 1. c.

P. p. q. 23. ar. 3.

Li. 2. circa princ. to. 3.

D.804. D. 343.

Quæst. 70. ar. 4.

¶ Super

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ tertiæ Articulum primū.*

QVAESTIO LXIII.

De effectu sacramentorum, qui est character, in sex articulos diuisa.

TItulus vt sonat de sacramēto indefinite, nō vniuersaliter, aut particulariter explicite. Quæretur enim explicite de particulari in articu. 6.

¶ In corpore vna cōclusio: Fideles per sacramenta aliquo spirituali charactere insigniuntur. Probatur. Quicunque ad aliquod certum deputatur, consuescit consignari: sed homines per sacramenta deputantur ad spirituale aliquod spectans ad Dei cultum, ergo fideles per sacramēta aliquo spirituali charactere insigniūtur. Probatur maior exemplo militum. Minor vero, quia sacramenta ad duo ordinantur, hoc est ad remedium contra peccatum & ad perficiēdum hominem in his quæ ad cultū diuinū sunt. Et confirmatur, tota ratio cum conclusione, auctoritate Augustini. vnde Auctor inmpsit.

¶ Aduerte hic q̄ Auctor persuasibile hanc veritatem ecclesiasticam reddere studuit, ex ratione proportionalis similitudinis inter homines deputatos ab homine ad militiā corporalem, & deputatos a Deo ad cultum christianæ religionis (quæ vtique est militia Iesu, qui est dominus fortis, & potens in prælio ad debellendas aereas potestates vincendumque mundum) sectatus Augustini vestigia. Rationabile siquidem est, vt homines qui a principibus mundi huius, consueuerunt ad corporalia corporali nota insigniri, cum a Deo ad perennem spiritualem cultum secūdum animam deputantur, spirituali signo signētur in anima: sic enim diuinā nostra esse virtuosa, & antiqua non. Et memēto nouitie, quòd de coniunctione causali (seu causæ vt sic) est sermo, vt nō fallaris ab importunitate digredientium ad ea, quæ sunt per accidens.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum ex sacramentis causetur character aliquis in anima.

¶ Secundo, Quid sit ille character.

¶ Tertio, Cuius sit character.

¶ Quarto, In quo sit sicut in subiecto.

¶ Quinto, Vtrū indelebiliter.

¶ Sexto, Vtrū omnia sacramenta imprimant characterem.

ARTICVLVS I.

Vtrum sacramentum imprimat aliquē characterem in anima.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd sacramentum non imprimat aliquem characterē in anima. Character enim significare videtur quoddā signū distinctiuum: sed distinctio membrorū Christi ab alijs, fit per æternam prædestinationem, quæ non ponit aliquid in prædestinato, sed solum in deo prædestinante, vt in prima parte habitum est. Dicitur enim 2. Tim. 2. Firmū fundamētū Dei stat, habēs signaculū hoc: nouit Dñs qui sunt eius. ergo sacramēta nō imprimūt characterē in aia.

¶ 2 Præt. Character signum est distinctiuum. Signum autem (vt Augu. dicit in 2. *de doctri. christ.) est quod præter speciem, quam ingerit sensibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire. Nihil autem est in anima, quod aliquam speciē sensibus ingerat. ergo videtur q̄ in anima non imprimatur aliquis character per sacramenta.

¶ 3 Præt. Sicut per sacramenta nouæ legis distinguitur fidelis ab infideli, ita etiam per sacramenta veteris legis: sed sacramenta veteris legis, non imprimebant aliquem characterem in anima, vnde & dicuntur iustitiæ carnis, secundum Apost. ad Hebr. 9. ergo videtur q̄ neque sacramenta nouæ legis.

SED CONTRA est, q̄ Apost. dicit 2. ad Corin. 1. Qui vnxit nos Deus est, & qui signauit nos, & dedit pignus Spiritus ī cordibus nostris: sed nihil aliud importat character q̄ quādam signationem. ergo videtur quòd deus p̄ sacramenta nostra imprimat aliquem characterem.

RESPON. Dicēdum, q̄ sicut ex prædictis * patet, sacramenta nouę legis, ad duo ordinātur, videlicet ad remediū contra peccata, & ad perficiendum animam in his, quæ pertinent ad cultum dei f̄m ritū christianę vitæ. Quicūq; autem ad aliquid certum deputatur, consuescit ad illud consignari, sicut milites qui ascribebantur ad militiam antiquitus, solebant quibusdam characteribus corporalibus insigniri: eo q̄ deputabant ad aliquid corporale. & ideo cum homines per sacramenta deputentur ad aliquid spirituale pertinens ad cultum dei, consequens est quòd per ea fideles aliquo spirituali charactere insigniantur. unde Aug. † dicit in 2. contra Parmenianum. Si militiæ characterē in corpore suo non militans pauidus exhorruerit, & ad clementiam Imperatoris confugerit ac prece fusa, & venia impetrata militare iam cœperit, numquid homine liberato atque correcto, character ille repetitur, ac nō potius agnitus approbatur? an forte minus hærent sacramēta christiana, q̄ corporalis hæc nota?

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ fideles Christi ad prēmiū quidem futuræ glorię deputantur si gnaculo prædestinationis diuinæ: sed ad act⁹ cōueniētes p̄senti ecclesiæ deputantur quodā spūali signaculo eis īsignito, q̄ character nūcupatur.

AD 2^m dicēdū, q̄ character animæ impressus, habet rōnē signi in quātū p̄ sensibile sacramētū imprimitur: per hoc. n. scitur aliquis esse baptismali characterē insignitus, q̄ est ablutus aqua sensibili. Nihilominus tamē character uel signaculum dici potest per quandā similitudinē, omne quod configurat alicui, vel distinguit ab alio, etsi nō sit sensibile: sicut Christus dicitur figura vel character paternæ substantiæ, f̄m Aposto. Heb. 1.

AD 3^m dicēdū, q̄ sicut supra dictū est, * sacramēta veteris legis nō habebant in se spiritualē virtutē, ad aliquē spiritualē effectū operantē. & ideo in illis sacramentis non requirebatur aliquis spiritualis character: sed sufficiebat ibi corporalis circuncisio, quam Apostolus signaculum nominat Rom. 4.

ARTICVLVS II.

Vtrū character sit spiritualis potestas.

AD SECVNDVM sic procedi-

A

B

C

D

E

Li. 2. ca. 13. parū a medio tom. 7.

Quæst. 62. ar. 5.

prouidentiam dispone re homines suauiter inuenitur, vt scilicet proportionaliter insigniantur secundum animam a Deo: sicut secundum corpus consueuerunt, a principe humano.

¶ In respōsione ad secundum vide notitie, quòd iuxta primam ibidem responsionem, character non secundum se, sed secūdum suā causam (hoc est non solitarie sumptus, sed vt ex sua cā sensibili, q̄ est sacramentum) habet rationē signi. Et quia hæc responsio multis nō facit satis, apposita est ab Auctore altera responsio de ipso characterē in seipso, ita quòd prima de charactere causaliter, secunda de eodem formaliter est.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ tertiæ Articulum secundū.*

TItulus de quid ditate characteris manifeste quærit, in quo scilicet genere sit, an potestatis, an relationis &c.

¶ In corpe sunt tres conclusiones. Prima est: Character sacramentalis, est spiritualis potestas ad ea quæ sunt diuini cultus. Probatur, Character imprimitur a sacramentis, inquantum per illa homo deputat⁹ ad ea, quæ sunt christiani cultus, consistentis in recipiendo aliqua, vel tradēdo aliis. ergo character sacramentalis est quædā spiritualis potestas ad ea, quæ sunt diuini cultus. Antecedens quo ad primā partem probatur auctoritate Diony. in illis verbis, perficiēs eum diuinū, & communicatorem diuinorum. Consequentia vero probatur, quia ad vtrumque horum, requiritur potentia aliqua, ad recipiendum quidem passiua, ad tradendum, vero actiua.

Quæst. 62. ar. 6.

4. di. 4. q. 1. ar. 1.

¶ Circa deductionem conclusionis huius dubium occurrit: nã inualida apparet consequentia, Character sacramentalis est deputatiuus hominis ad cultum consistentem in recipiendo & tradendo. ergo est potentia: tum quia similis consequentia nihil valet, Character militaris est deputatiuus hominis ad militiam, consistentem in percutiendo, & ad percutiendum requiritur potentia percussiua. ergo character militaris est potentia ad percutiẽdum. Et si instetur, quòd non est simile, quia potentia percussiua præsupponitur, vtpote naturalis, potẽtia autem ad cultũ, nõ est naturalis, sed superaddita, hæc inquam instantia nihil obstat argumento, quia ad militarẽ percussionem vltra naturalem virtũ potentiam requiritur potentia militaris: sicut ad sanandum requiritur in medico potentia medicatiua: stat ergo obiectio.

Cap. 2. eccle. hierar. part. 3. parũ ante mediũ

¶ Et eleuatur instãtia ad uniuersalem rationem, unde scilicet licet a communissimis inferre determinate speciale, hoc est a deputatione ad cultum Christianæ religionis, ad potentiam respectu eiusdem cultus descendere. Deputatio siquidem ad cultum multipliciter fieri potest, scilicet signo, professione, officio, scientia, voluntate, potentia, vt patet inductiue in militia, & aliis cultibus & artibus. Vnde inferre, characterem esse potentiam, quia est deputatiuus hominis ad cultum christianæ religionis, fallacia consequentis videtur.

¶ Ad hoc dicitur, quòd Auctor procedit ex determinatis in præcedenti articulo. Et propterea nõ procedit ex hoc solo, quòd character est deputatiuus ad cultum &c. sed ex hoc, quòd character sacramentalis est spiritualis perfectio animæ ad cultum diuinum, secundum ritum christianum: ita quòd non ex quacumque deputatione, sed ex tali deputatiuo, scilicet, vt perfectiuo animæ ad talem cultum impresso a Deo procedit litera, vt ipsamet litera de se ipsa testimonium perhibet, auctoritatem afferẽs Dionysii hoc testantem ex huiusmodi autem assumpto concludi licuit intentum, si perspicaciter intuiti fuerimus cultum christianæ religionis formaliter, vt Auctor cõtemplatus est. Ex hoc enim quòd character est perfectiuus animæ ad cultum christianæ religionis, & cultus christianæ religionis formaliter consistit in recipere vel dare, formaliter sequitur, ergo character perficit animam ad recipiendum vel dandum. Sed cõstat liquido, quòd proprium & per se primo perfectiuum ad recipere seu dare, est posse recipere aut dare. ergo character est spiritualis potentia, qua homo secũdum animam potest recipere vel tradere ea, quæ sunt christianæ religioni propria: Et cõfirmatur hæc ratio, quia potẽtia sola est, qua subtracta actus nullus redditur, apud Deũ, & similiter qua posita, actus efficax est, quantumcumque ab homine prohibitus. Nam subtracta charitate, aut scientia, aut fide, si potentia remanet, actus non est nullus, sed econtra sola potentia deficiente, alia non sunt efficacia. Sic aũt cõstat esse in proposito, ꝙ subtracto charactere, vane omnia recipiuntur: & similiter subtracto charactere ordinis vane omnia traduntur, quæ propria ordinis sunt. est ergo character in genere potentiæ.

¶ Ad instantiam autem de militari charactere, patet responsio, quia non spectat ad animam.

¶ Ad obiectionem autem vniuersalem patet etiam responsio, quòd falsum assumit, scilicet literam ex sola deputatione posse dere, cum procedat ex tali deputatione, scilicet vt perfectiuo hominis spiritualiter secundum animam ad cultum spiritualem, sit spiritualis potestas. Character enim idem videtur esse, quòd figura: unde Heb. 1. vbi dicitur, Figura substantiæ eius, in Græco habetur loco figuræ, character: sed figura est, in quarta specie qualitatis, & ita differt a potestate, quæ est in secunda specie qualitatis. character ergo non est spiritualis potestas.

¶ 2 Præt. Dionys.* dicit 2. cap. Eccles. hier. quòd diuina beatitudo accedẽtem ad beatitudinem in sui participationem recipit, & proprio suo lumine, quasi quodam signo, ipsi tradit suam participationẽ. & sic videtur quòd character sit quoddam lumen: sed lumen ad tertiam speciem qualitatis videtur pertinere. non ergo character est potestas, quæ videtur, ad secundam speciem qualitatis pertinere.

¶ 3 Præt. A quibusdam character sic definitur. Character est signum sanctum cõmunionis fidei, & sanctæ ordinationis, datum a hierarcha. Signum autem est in genere relationis, nõ autem in genere potestatis. non ergo character est spiritualis potestas.

¶ 4 Præter. Potestas habet rationem causæ & principij, vt patet 5. Metaphy. * sed signum, quod ponitur in definitione characteris, magis pertinet ad rationem effectus. character ergo non est spiritualis potestas.

Lib. 5. meta. tex. 17. to. 3.

SED CONTRA est, quòd * Philosophus dicit in 2. Ethico. Tria sunt in anima, potentia, habitus, & passio: sed character non est passio, quia passio cito transit, character autem indelebilis est, vt infra dicetur. * Similiter etiam non est habitus: quia nullus habitus est, qui se possit ad bene, & male habere: character autem ad vtrumque se habet: vtuntur enim eo, quidam bene: alij vero male, quod in habitibus nõ contingit. nam habitu virtutis, nullus vtitur male: & habitu malitiæ nullus bene. ergo relinquitur, quòd character sit potentia.

Li. 2. ethic. c. 5. in pri. tom. 5.

Art. 5. huius quæst.

ad tertium, quantum valeat ratio literæ, Si relatio characteris fundaretur immediate super essentia animæ, conueniret naturaliter omni animæ. Quartum est, quantum valeat ratio literæ, probans quòd character non est habitus, quia omnis habitus est bonus, vel malus, vt habes in litera argumento ad oppositum. Propter connexionem tamen materiæ tractabitur tertium dubium, simul cum primo, & secundum simul cum quarto.

¶ Circa primum dubium in quo genere sit character sacramentalis, scito primo, quòd Durandus in 4. sent. dist. 4. q. 1. putauit characterem esse relationem rationis, per quam aliquis ex institutione diuina deputatur ad sacras operationes: sicut nummus sortitur rationem pretii. Et eius ratio est, quia ea, quæ sunt fidei clarificanda sunt, & non obscuriora reddenda. per characterem autem si ponitur relatio rationis, omnia clara sunt: si vero ponitur res realis, obscuriora introducuntur.

¶ Sed positio hæc seipsam leuem monstrat, dum ex communibus tantum, & extraneis procedit. Eiusque falsitas patet ex auctoritate ecclesiæ, extra de baptismo & eius effectu, in ca. maiores. in fine. Vbi dicitur quòd sacramentalis operatio, imprimit characterem: certum est enim, quòd relatio rationis non imprimitur. Et confirmatur ex concilio florentino, sub Eugenio quarto, ubi dicitur, Tria sacramenta characterem, ideſt, spirituale quoddam signum a ceteris distinctiuum, imprimunt in anima indelebile, vnde in eádem personam non reiterantur. Hæc ibi.

¶ Scito secundo, quòd Scotus in 4. distin. 6. q. 10. ad vtramque partem disputat concludens vtrumque posse probabiliter sustineri, & quòd character sacramentalis sit res absoluta in genere qualitatis, & quòd sit relatio extrinsecus adueniens. Et hanc vltimam opinionem ipse tenet: minus tamen probabilis monstratur ista via, discutiendo tertium dubium. Vbi scito consequentiam factam in litera destrui ex Scotica opinione, distinguente de relatione, vel intrinsece adueniente vel extrinsece. Et vocat relationem intrinsecus aduenientem illam, quæ consequitur fundamentum posito termino: illam autem quæ positis fundamento & termino non necessario ponitur, vocat relationem extrinsecus aduenientem. Exemplum primi, vt duplum, simile, æquale. Exemplũ secundi, vt relatio agentis ad patiens, relatio locati ad locum, & huiusmodi. Ad primum genus dicit non esse motum, sed ad secundum, ac per hoc posse a deo de nouo imprimi in animam relationem characteris absque alio quo absoluto nouo fundante illam. Et propterea non sequitur, si relatio characteris poneretur immediate in anima, conueniret naturaliter oĩ aĩæ.

Art. præce.

¶ Tu autem patienter sustineto pertrãseuntem me de respectibus his in cõmuni, quia theologiam practicã tracto, non metaphysicam. Nec videtur dicendum hoc in loco, q quid sit de respectibus istis extrinsecis, qui forte non sunt intelligibiles, quoniam omnis respectus formaliter sumptus hoc ipsum qđ est, est ad aliud se habere, & si est ad aliud se habere, est in genere ad aliquid, quod est quartum predicamentũ. Et rursus, si est ad aliud se habere, necesse est vt cõtequatur fundamẽtum ex sola noua positione alterius: alioquin nõ esset ad aliud, & propea si est ad aliud se habere, ad illud nõ est motus, vt ex hac ratione probatur 5. Physicorũ, ab Arist. Et super hoc, scilicet super ipsa relatione formaliter, inquantum relatio est, fundauit auctor hic rationem suã. relatio enim formaliter sumpta, q̃a hoc ipsum quod est, est ad aliud: si realis est nascitur cũ fundamento non simpliciter in actu, sed sic quòd ex sola appositione termini fit actu. similitudo enim nascitur cum albo sic, quòd posito coalbo, statim similitudo in primo albo cõsurgit, & sic de aliis. Ac per hoc si relatio characteris immediate fundaretur in anima, nasceretur simul cum anima, sic quòd posito illius termino, statim in anima consurgeret relatio characteris, & si hc cõnasceretur cum anima, clare patet quòd naturaliter conueniret omni animæ. Quocirca aut character nõ est i genere ad aliquid nisi æquiuoce, & tunc si est respectus, quæratur illius genus, nec erit facile fingere aliud genus, cum ponatur res spiritualis, & & non sit formaliter passio: aut si est in genere ad aliquid definitio posita ab Aristo. non est communis suo generi & exclusio motus ab ad aliquid cum illius ratione, 5. Physi. non est vniuersalis de ipso genere ad aliquid, sed particularis, hoc est de aliqua specie relationis, scilicet intrinsece: quoniam Aristo. probando ad relationem non esse motum, attulit relationem, quæ secundũ Scotum vocatur extrinsecus adueniens, scilicet dextri & sinistri. Nam relatio dextri inter me & columnam nõ sequitur fundamentum posito termino, loquendo vt Sco. loquitur. Nam posito animali habente dextrum, & posita columna, non sequitur relatio dextri inter ipsa: potest enim columna poni neutra. Et accidit huiusmodi phantasia, quia non consideratur fundamentum vt fundamẽtum, & terminus vt terminus, sed remote. Verbi gratia, relatio agentis ad patiens, nõ habet pro extremis ignẽ & aquam, sed ignem calefacientem, & aquam patientem a calefaciente, & sic de aliis. Vnde non remote, sed propinque sumẽdo fundamentum & terminum (hoc est secundum eas dispositiones, secundum quas hoc fundat, & illud terminat) nulla est relatio realis, quæ non consurgat in fundamento, posito termino. Sed hæc pertranseundo sunt dicta pro claritate literæ, quæ de relatione loquitur formaliter, sicut & Philoso. 5. Physico.

¶ Circa secundum dubium, scito Scotum in 4. dist. 6 q. 10. disputare ad omnem partem, & tenendo quòd character est essentialiter respectus, sustinet ipsum habere rationem potentiæ, & actiuæ & passiuæ, pro quanto deus ordinauit assistendo agenti habenti talem respectum, puta sacerdoti, & similiter imprimere in patiens habens talem respectum, puta, characterẽ baptismi, ita ꝙ respectus reddit baptizatum capacem passionis a deo sic statuente, & similiter operationem sacerdotis efficacem. Et concurrunt hi respectus tamquã dispositiones in ordine ad agens voluntarium. Tenendo autem quòd character est forma absoluta, sustinet & quòd potest poni in prima specie qualitatis, & quòd potest poni in secunda respõdetq; ad rationem literæ, quæ in quarto dubio proposita est. primo, ꝙ non oportet omnem habitũ esse bonum vel malum, sed potest aliquis habitus esse indifferens. Quod probat dupliciter, tum quia ex actibus indifferentibus frequẽtatis causatur habitus indifferens, tum quia frequentans cõsiderationem alicuius cõclusionis geometricæ, habet habitum indifferentem. Secundo, quia character põt poni habitus supernaturalis non remote, ita quod non proxime seu sufficienter potest esse principium actus boni, sed remote, sicut fides, spes, charitas infusa, nõ est sufficiẽs principium boni actus, sed inclinat ad bonum actum cõcurrentibus aliis requisitis: multo autem remotius character potest disponere ad bonum actum.

¶ Ad horum clariorem notitiam aduertẽdum est, quòd nisi formaliter consideremus, locemusq; res in suis generibus, vagari multipliciter cõtinget. Quocirca cũ character sacramentalis sit formaliter potentia (est. n. baptismalis character, quo per se primo homo põt recipere sacramenta reliqua, vt patet, & similiter character ordinis, quo primo minister ecclesiæ, puta, sacerdos, põt cõficere Eucharistiã &c.) & sit supernaturale accidẽs ipresumpta aĩæ, cõsequens est, vt sub illo genere accidentiũ formaliter locetur, qđ potẽtias actiuas, vel passiuas cõtinet, quod cõstat solũ qualitatis genus esse, & vnã illius speciẽ, secundã. s. Nec obstat ꝙ nõ sit naturalis potentia, qm̃ sicut sub habitus specie continentur non solũ naturales, sed supernaturales potentiæ, & in hoc debet quiescere intellectus bene dispositus.

¶ Ad distractionem autem Scoticam, trahentem relationem ad rationem potentiæ, patet responsio ex hoc ipso quòd distractio abusiua rerum, ac rationum formalium est.

¶ Ad id vero qđ primo dicit de habitu indifferenter, dicẽdũ est ꝙ nullus est actus humanus singularis indifferens moraliter, q̃a fit vel qm̃, vbi, sicut propter &c. debet, & sic est bonus moraliter: vel nõ qm̃, aut vbi, aut, sicut, aut propter, aut &c. debet, & sic est malus moraliter. Nec est inter ista duo medium in actu exercito, quia distinguuntur penes affirmationem, & negationem, ac per hoc nullus potest esse habitus indifferens ex hoc capite.

¶ Ad id vero quod de consideratione frequenti cõclusionis geometricę subditur, dicitur ꝙ si consideratio esset scientifica, generatur habitus bonus, s. scientiæ, quæ est virtus, ac per hoc bonitãtum, puta veri: si vero consideratio est non scientifica, generabi tur habitus opinatiuus, qui etiam non est indifferens, sed declinat ad bonum vel malum, prout declinat ad verum vel falsum.

Et quia character est forma supernaturalis, a Deo pro munere F impressa: ac per hoc si esset habitus, non posset poni indifferens, ideo Scotus ad vltimam responsionem confugit, quæ falsum in primis affert, dum charitatem, fidem, ac spem infusam a sufficientibus proximisq; principiis eliciti uis bonorum actuum aufert. Est enim infusa charitas & sufficientissimum, & proximū eliciti uum principiū dilectionis Dei super omnia: sed & iste puer baptizatus nō actu diligat, prouenit ex conditione ipsius habentis charitatem, quia scilicet habet organa impedientia &c. & nō ex insufficiētia aut elongatione habitus. Et simile est de dormiēte, aut ebrio: non enim ex parte habitus infusi, aut acquisiti prouenit, quòd dormiens aut ebrius non considerat geometricas demonstrationes, aut non credit seu speret, sed ex impedimento habentis habitum.

In corp. ar. & ar. præc.

4. dist. 4. q. 1. arti. 2. & ar. 3. q. 5.

¶ Male deinde locat characterem in specie, dum ex his, ad quę remote se habet, locat ipsum. Debet siquidem iudicari res secundum ea, quæ sibi proxime conueniunt, & non secundum remota, ac per hoc, non debet character poni sub specie habitus boni, quia valde remote disponit ad actū bonum. Sed hæc accidunt Scoto, quia difficile est operire falsum. Quo circa video omnia consonare vero, & absque difficultate vlla characterem poni, non habitum, sed potentiā, quæ ex propria ratione indifferens est ad bonum & malū (character enim est potentia, qua potest quis dare vel recipere, & non est, quo potest bene vel male dare vel recipere) vt sic perspicias diuinam sapientiam disponentē omnia suauiter, donando nobis supernaturales potētias, dare eas suauiter, hoc est, seruata conditione potentiarum, vt scilicet sint quibus possumus, & non quibus bene vel male possumus.

Li. 18. c. 18. in prin. tomo. 3.

¶ Argumenta Petri Aureoli apud Capreolum in 4. distin. 4. contra hoc quòd character sit potentia, quia ad specialia descendūt de potestate effectiua trā substātiationis in eucharistia &c. omitto tenda censui, quoniam suo loco quælibet seruanda est quæstio,

aliquid poni in anima, super quod fundetur talis relatio, & hoc est essentia characteris. unde non oportebit quòd sit in genere relationis, sicut quidam posuerunt.

AD 4^m dicendum, quòd character habet rationem signi per cōparationem ad sacramentum sen- G sibile, a quo imprimitur: sed secūdum se cōsideratus, habet rationē principij, per modum iam dictū*.

ARTICVLVS III.

Vtrum character sacramentalis sit character Christi.

AD TERTIVM sic procedit. Videtur quòd character sacramentalis non sit character Christi. Dicitur. n. Ephes. 4. Nolite contristare Spiritum sanctū H Dei, in quo signati estis: sed consignatio importatur in ratione characteris. ergo character sacramentalis, magis debet attribui Spiritui sancto quàm Christo.

¶ 2 Præt. Character habet rationē signi: est autem signum gratię, quę per sacramentū confertur: gratia autē infunditur animæ a tota Trinitate. unde dicitur ī Psal. 83. Gratiam & gloriam dabit Dominus. ergo videtur quòd character sacramentalis non debeat specialiter attribui Christo. I

¶ 3 Præt. Ad hoc aliquis characterem accipit, vt eo a ceteris distinguatur: sed distinctio sanctorū ab alijs, fit per charitatem, quæ sola distinguit inter filios regni, & filios perditionis, vt August.* dicit 15. de Trin. vnde & ipsi pditionis filij characterē bestiæ habere dicūtur, vt patet Apoc. 13. Charitas autem non attribuitur Christo, sed magis Spiritui sancto, secundum illud Roma. 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum sanctū, qui datus est nobis, uel etiam patri, secūdum illud 2. ad Corinth. vlt. Gratia Domini nostri Iesu Christi, & charitas dei. ergo videtur q̄ character sacramētalis, non sit attribuendus Christo.

SED CONTRA est, q̄ quidam sic definiunt characterē. Cha-

¶ *Super Quæstionis sexagesimætertiæ Articulum tertium.*

TItulus de Christo loquitur, vt est verbum incarnatum, vt distinguitur a patre & Spiritu sancto, ac ipsa Trinitate. Denotat autem obliquus casus, auctoritatem in ipso Christo: ita q̄ sensus est, an character sacramētalis sit character, Christo vt principi configurans, seu consignans characterem ipsum suscipientes: sicut character Romanus cōsignat milites Cę sari, & Gallicus regi Francorum &c.

¶ In corpore, tria fiunt. Primo, distinguitur character fidelium in duo genera: secundo, respondetur quæsito: tertio, ponitur vnum corollarium. Art. 1. huius quæst.

¶ Quo ad primum distinguitur character fidelium in characterem ad cælestē beatitudinē, & characterem ad militantis Ecclesię cultum. Ille est charitas seu gratia: hic est sacramentalis, de quo est sermo. Communio istorum ex communi ratione characteris declaratur. Diuersitas autē ex diuersitate finium ac actuum manifestatur in litera. Prælibauit autem auctor distinctionem hāc, vt clara fieret doctrina sacræ scripturæ, quæ in argumentis discutitur, & ne nouitium ambiguum relinqueret, aut suspensum.

¶ Quo ad secundū, conclusio responsiua quæsito est, Character sacramentalis, est character Christi. Probatur, Character sacramētalis est ad recipiendum & dandum ea, quæ sunt cultę christiani. ergo est specialiter, character Christi. Probatur cō sequentia, quia totus ritus christianæ religionis deriuatur a Christi sacerdotio, cui configurantur fideles.

¶ Nota hic, quàm formalis sit doctrina Auctoris, dum de cultu christianæ religionis tractans, in Christum caput, non secundum quācumque illius conditionem, sed secundum sacerdotium reducit characterem christiani cultus: sacerdotis enim est principatus cuiusque religionis tam veræ quàm falsæ.

¶ Quo ad tertium, corollarium est: Characteres sacramentales sunt participationes quædā sacerdotii Christi: ex eo enim quòd character

character sacramentalis est Christi sacerdotis character, conse- A quens est, ut sit quædam diminuta imitatio ordinata ad actū specificantes ad Christi sacerdotium: quod est esse participationem sacerdotii Christi. Baptismali siquidem characterē a Christi sacerdotio habet homo formaliter & esse membrū Christianæ religionis, & esse capacē reliquorum sacramentorum a Christo: ita sacerdotio deriuatorū. Et simile proportionaliter est de aliorū sacramentorum characteribus.

¶ *Super Quæstionis sexagesimætertiæ Articulum quartum.*

TItulus clarus.

¶ In corpore una conclusio. Character est subiectiue in potentia animæ. Probatur: Character ē signaculū, quo anima insignitur ad recipiendum uel tradē dū ea, quę sunt cultę Christiani. ergo ordinatur ad actus. ergo est in potētia animę. Prima consequentia (quę nō nisi implicite in litera habetur) probatur ex eo, quòd cultus diuinus ī actibus consistit. Secūda autem, quia potentia animæ ordinatur ad operari, sicut essentia ad esse.

Art. 1. huius q.

¶ In responsione ad primum aduerte distinctionem in litera positā, de eo ad quod disponit character. s. uel propinque uel remote, & quòd proxime disponit ad actus Christianæ religionis: remote autem disponit ad gratiā. Et hoc probatur in litera: quia ad hoc disponit ex consequēti. Et tu potes addere, quia disponere ad gratiā est cōmunis conditio sibi & multis aliis: multa enim alia disponunt ad gratiam (ut patet) & non est de numero propriorum sibi.

¶ Et hæc si retinueris, uidebis unum esse laborē Scoti in ul. q. distin. 6. 4. sen procedentis ex eo, quòd dispositio ad formā, numquām est in posteriori naturaliter susceptiuo: hoc enim

4. di. 4. q. 1. ar. 1. cor. Et ar. 3. q. 3.

falsum esse constat de dispositione, nō proxime sed remote. Potest enim res quæ non nisi remote, & ex consequenti est dispositio ad gratiam (quæ in essentia animæ ponenda est) poni in qua camq; potentia animæ: immo etiā in membris exterioribus, hu iusmodi enim dispositiones (ut in litera dicitur) non uendicant sibi subiectū ex eo, ad quod remote disponunt, sed ex eo ad quod proxime disponunt.

¶ Caue hic, ne dicta de charactere intelligas dicta de sacramētis characterē imprimentibus, & incidas in foueam, putans quòd sacramenta huiusmodi conferant gratiam ex consequenti, sintq; principaliter causæ characterum, & ex consequenti gratiæ: quia character, ut in litera dicitur, non proxime, sed ex consequēti dispositio est ad gratiam. Recolito superius habitæ doctrinę, quòd scilicet gratia est principalis sacramētorum effectus, & character est effectus secundarius, & perspice non licere attribuere sacramento conditionem characteris: cū hoc enim quòd character est remote & P. 2. q. 110. ar. 4 ex consequēti dispositio ad gratiam, stat quòd gratia sit principalis effectus sacramenti: tunc. n. gratia non esset principalis effectus sacramenti, si solum daretur per Art. 2. huius quæst. sacramentum, ut sequela ad characterē: quæ phantasia procul sit a te: baptismus namque est principaliter lauacrum regenerationis in filios dei, in membra Christi: & secundario impressiuus characteris, & confert gratiā ex primo principaliter, & præter hoc habet unde cōferat gratiam ex consequēti, scilicet propter characterem, ita q̄ character naturali ordine est effectus gratiæ, p quā aliquis fit Christianus formatus: prius enim natura é esse, quod spectat ad gratiam, quàm posse, quod est characteris: & cum hoc est dispositio ex consequēti ad gratiam, pro Arti. præc. in argu. sed contra. quanto ad posse donatum a deo, comitatur antecedēter, vel consequenter largitio bene posse.

¶ Et bene nota, quòd character non ponitur dispositio ad gratiam absolute: sed Art. præc. character secundum rationem suæ causæ, scilicet diuinæ largitatis, ponitur dispositio ad gratiam. Diuinæ siquidem largitatis ratio habet, ut cui dat posse, de bene posse; hac enim ratione character ponitur dispositio ad gratiam, ut patet in hac litera. Et cū hæc seruaueris, Durandi obiectiones in 4. dist. 4. q. 1. spernes.

¶ In responsione ad tertium, dubium ex Scot occurrit in prædicta ultima quæstione, ponente characterem in voluntate: tum, quia est dispositio ad gratiam, quæ est in uoluntate, quia gratia est idem quod charitas: tum quia si character est signum uel fundamentum obligationis animæ ad deū, rationabile est quod ponatur in illa potentia, cuius primo est obligare, uel esse rationem obligandi: talis autem est uoluntas, quia præcise per actum eius aliquis se obligat principaliter: reliqua enim cōcurrētia ad obligationem, non sunt nisi quædam præambula aut signa.

¶ Ad

¶ Ad hoc dicitur, quòd Auctor & inferius in sequenti articulo in responsione ad secundum, probat characterem non esse in uoluntate: quia character est uis instrumentalis: ac per hoc consistit in moueri ab alio: uoluntatis uero, est mouere seipsam ad operandum. dissonat igitur conditio characteris a conditione uoluntatis. Et hic probat characterem esse in intellectu: quia act⁹ ad quos proxime disponit, scilicet recipere uel tradere ea, quæ sunt Christiani cultus, sunt quædã fidei protestationes. Vnde ad primã Scoti obiectionem non oportet aliter respõdere: quia iam dictum est, quòd characteri non assignatur subiectum, ex eo quòd est dispositio ad gratiam: quia remote ad eam disponit.

¶ Ad secundum autem dicitur primo, quòd conditionalis assumpta est falsa: quia non est necessaria, quia cum ueritate antecedentis stat quòd character sit illa potentia cuius sunt primo act⁹ operationes, ad quas character obligat, & nõ in potentia, quæ est primo obligatiua. Dicitur secundo, ꝙ antecedẽs potest dupliciter intelligi, ꝙ character sit obligatiuus uel proxime, uel ex consequenti. Et quòd character per se & proxime, non est quid obligatiuũ, sed professiuũ Christiani cultus & fidei, & propter huiusmodi professionẽ obligat, quod est ex consequenti obligare: character enim in anima monstrat animam Christianæ religionis, ac per hoc obligatam Christo, & non econtra: sicut character militaris monstrat militem romanum, & ideo obligatum Cæsari. Argumentum autẽ utitur antecedente in primo sensu, in quo etiam, ut prima testatur responsio, falsam constituit conditionalem.

¶ Circa eandem responsionem dubium aliud occurrit, de ratione assignata in litera, scilicet quia diuinus cultus est quædã fidei protestatio per exteriora signa, ideo character est in intellectu, in quo est fides. Si enim characteri assignandum est subiectum ex cultu diuino, ad quem proxime disponit, consequens est ut subiectum eius sit illudmet quod est subiectum proprii & proximi principii ipsius cultus, magis quàm illud quod est subiectũ principii communis & remoti eiusdem cultus: sed proprium proximumque cultus dei principium est religionis uirtus, quæ est in uoluntate. ergo character, qui potentia est ad recipiendum, uel tradendum ea quæ sunt cultus, est in uoluntate, & non in intellectu, in quo est fides, quæ remotum est principium cultus, quia mediante religione, & commune, quia fides operatur mediante ea quæ sunt multarum uirtutũ: puta spei, charitatis, religionis, &c.

¶ Ad hoc dicitur, quòd characterem conuenire in subiecto cum fide magis quam cum religione, ex duobus sumi potest. Primo ex eo, quòd tam fides quam character inter principia religionis computa: ut: uniuersa namque religio filia est fidei, & quædam fidei protestatio: ex religione namque profitetur quilibet fidem suam. Character quoq; cum potentia sit actiua uel passiua actuũ religionis, principii rationem habet. secundo ex eo, quòd tam fides quàm character respicit diuinum cultum, secũdum id quod est: religio autem respicit diuinum cultum secundum rationem boni. est enim religio uirtus moralis cuius est reddere hominem dum, quòd subiectum alicui accidenti attribuitur secundum rationem eius ad quod propinque disponit: non autem secundum rationem eius, ad quod disponit remote uel indirecte. Character autem directe quidem, & propinque disponit animam ad ea, quæ sunt diuini cultus exequenda, & quia hæc idonee non fiunt sine auxilio gratiæ (quia ut dicitur Ioan. 4. Eos qui adorant deum, in spiritu & ueritate adorare oportet) ex consequenti diuina largitas recipientibus characterem, largitur gratiam, per quã digne impleant ea, ad quæ deputantur. Et ideo character magis est attribuendum subiectum, secundum rationem actuum ad diuinum cultum pertinentium, quàm secundum rationem gratiæ.

Ad 2^m dicendum, quòd essentia animæ est subiectum potentiæ naturalis, quæ ex principijs essentiæ procedit, talis autem potẽtia non est character: sed est quædam spiritualis potentia, ab extrinseco adueniens: unde sicut essentia animæ, per quam est naturalis uita hominis, perficitur per gratiam, qua anima spiritualiter uiuit: ita potentia naturalis animæ perficitur per spiritualem potẽtiam, quæ est character. Habitus enim & dispositio pertinent ad potentiam animæ: eo quòd ordinantur ad actus, quorũ bonũ, & eius opus bonum efficere: fide enim & charactere homo potest in actus religionis: religione autem homo bene se habet ad illos. Et hinc fit, ut character respiciat Christianũ cultũ, ut professio quædam fidei est, & non ut bene uel male fit, & propterea ad fidei subiectum accedit, & non spectat ad subiectum religionis.

¶ Ad obiectionem autem in oppositũ, dicitur, quòd propositio illa: si characteri debetur subiectũ ratione cultus, debet potius poni in subiecto principii proximi ipsius cultus, ꝙ principii remoti eiusdem, uera forte est ceteris paribus: sed hic non sunt cetera paria, quia cultus respicitur a principio proximo, pro ut bene uel male fit, a qua ratione lõge est character, a principio uero remoto respicitur secundum id quod est, in qua ratione cõuenit character cum fide, quæ est principium remotum, & cõmune. Et propterea nõ sequitur, characterem esse in uoluntate, in qua est religio: sed cõcluditur oppositum, scilicet esse in intellectu, in quo est fides.

¶ Circa eãdem responsionem dubium est. * Durãdo in 4. sent. dist. 4. q. 1. occurrit, de subiecto characteris, quòd sit potentia exequutiua: quia uirtus perficiens nõ ad cognoscendũ nec ad appetendum, sed ad exequendum, de bet poni non in intellectu, nec in uoluntate, sed in potentia exequutiua: character autem est huiusmodi, ut patet. ergo.

¶ Ad hoc dicitur, quòd characterem esse in alia potentia quàm intellectus uel uoluntatis, est impossibile: quia quælibet alia potentia est in composito: character autem est in anima intellectiua: quod ex eo patet, quòd est perpetuus, remanens in anima separata: in cuius signum si baptizatus aut ordinatus resurgeret, non rebaptizaretur aut reordinaretur.

¶ Ab obiectionem autem dicitur, quòd licet maior sit uera de ueritate seu habitu, non tamen est uera de potentia: character autẽ non est uirtus aut habitus, sed potentia. licet enim habitus in parte intellectiua sit ad cognoscendum uel appetendum: potentia tamen opposita ad neutrum esse potest, immo debet: quoniam intellectus ipse sufficit pro potentia ad intelligendum & uoluntas pro potentia ad appetendum. Quocirca cum character sit potentia in parte superiori animæ ad recipiendum, uel tradendum cultum protestantem fidem, rationabiliter ponitur in subiecto fidei, ut in litera dicitur.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ tertiæ Articulum quintum.*

IN titulo aduerte, quod ly indelebiliter põt dupliciter accipi, uel per negationem omnis potentiæ etiam logicæ, ad deletionem, & sic esset sensus, an character insit indelebiliter, ita quòd implicet contradictionem ipsum deleri, et sic sensus procul est ab intento: potest enim a deo deleri, definendo conseruare ipsum: uel per negationem propriæ seu proximæ naturalis potentiæ ad deletionem, & hic sensus est intentus: non enim quærimus quid possit deus facere, sed quid suapte natura conueniat characteri.

¶ In

¶ In corpore est una conclusio: Character indelebiliter manet in anima. Probatur: Omnis sanctificatio, quæ fit per sacerdotiũ Christi, est perpetua re consecrata manente: sed character sacramentalis est quædam participatio sacerdotii Christi æterni, in eius fidelibus secundum animæ partẽ incorruptibilẽ. ergo character fidelibiliter manet in anima. Maior & probatur & declaratur. Probatur quidem: quia sacerdotium Christi est æternum, ut patet auctoritate scripturæ. Declaratur uero ex eo, quòd res inanimatæ consecratæ a ministris sacerdotii Christi, retinent consecrationẽ, quamdiu sũt, ut patet in Ecclesiis, calicibus, &c. Minor uero quoad primam partem, declaratur ex duobus. Primo, ex proportionalitate Christi secundum plenã sacerdotii potestatem, & fideliũ eius secundum aliquam potestatem respectu sacramentorum, & cultus, &c. Secundo, ex hoc, ꝙ Christo non conuenit habere characterem. Quoad secundam autem partem, scilicet æterni, non oportet aliter probari. Quo ad tertiũ uero probatur ex eo, ꝙ anima est subiectum characteris secundũ intellectum.

¶ Aduerte hic, ꝙ in minori propositione apposuimus ly æterni, propterea ꝙ character habet rationẽ uis instrumentalis. Constat n. quòd nisi principale agens sit æternũ, impossibile est ponere instrumẽtalem eius uirtutem perpetuam.

¶ Aduerte secũdo ly re consecrata manẽte: quoniã inde apparet responsio ad Scotum, in 4 sent. dist. 6 qu. 9. obiicientem ex indelebilitate characteris negationẽ uirtutis supernaturalis in sacramentis: quia uirtus illa numquã posset corrumpi eodem modo, quo characterem indelebilẽ Thomas ponit. Respondemus siquidẽ, quòd uirtus in sacramentis existens manet quamdiu sacramẽtum manet, sicut & character durat, quamdiu anima durata durante siquidẽ sacramento durat & uirtus illa. Et sicut si cessaret esse anima, desineret & eius character, ita cessante sacramento, cessat uirtus in illo. Et quoniam constat, sacramenta omnia paululũ durare, utpote habentia uerba pro formis, ideo mirũ non est si spirituales uirtutes eorum crebro esse desinunt.

¶ In responsione ad primum, aduerte rationem Auctoris, ex philosophia non solum principia, sed testimonium ad sensum habere. Videmus enim motum cælestem durationem ex parte motus sortiri tantiq; sit huiusmodi rerum (quarum esse consistit in fieri) duratio ex parte agentis, ut negantes cõseruari permanẽtes res manu Dei Auctoris, concedant huiusmodi res imperfectas posse perpetuari ab agente ppetuo, ut Auer. in 12. Metaph testatur. Et habes in hac litera aliã rationem radicalem huius differentiæ, inter formam habentẽ esse completũ & formam, quæ est uis instrumentalis, quia illa quasi fixa in subiecto, sequitur conditionẽ subiectiti: ista uero quasi defluxus quidam agentis illius sequitur conditionem.

¶ *Super quæstionis sexagesimæ tertiæ Articulum sextum.*

TItulus clarẽ est. ¶ In corpore una conclusio: Tria sacramenta tantum imprimitur character. Hæc cõclusio quo ad exponentem negatiuam implicite ponitur in litera. Et secundum se totam in litera implicite ꝓbatur, præsupponendo supradicta de charactere. s. quod é potentia ad recipiendũ uel tradendũ ea, quæ sunt diuini cultus. Ex hoc enim supposito principio procedit Auctor, quasi subsumendo, quædã sacramenta nõ spectare directe ad nouum cultũ diuinũ, aut non ordinare ad recipiendum uel tradendum: ac per hoc in his non imprimi characterẽ: unde distinguit deinde in tria mẽbra sacramẽta ordinata ad secundum finẽ, & excluso uno corũ. s. Eucharistiæ, cõcludit, reliqua duo quæ genera imprimere characterem. Et clare patet ꝓcessus in litera.

¶ Aduerte hic, quòd circa eucharistiæ sacramentum possunt duo consideri-

Ar. 2

Lib. 1. contra Donatũ a prin. to. 7.

In solutione præc.

Infra q. 72. arti. 1. Et 4. primo omnia dicit d. 4. q. 1. ar. 4. q. 2. & 3. Et q. 3. ar. 2 probat de sacramento pœnitentiæ: sub Et d. 7. q. 2. ar. 1 q. 1. & q. 3. ar. 3. q. 3. Et di. 23.

Lib. 2. c. 13. a med. to 7.

Ar. præc. ad 3 arg.

Ar. 3. huius quæst.

In corp. ar.

+ di. 4. q. 1. ar. 3. q. 4. Et Ro. 7.

Art. 1. & 2. huius q.

considerati, scilicet ipsum sacramẽtum (quod nihil aliud é quàm actio sacramẽ talis consistens in cõ secratione materiæ) & potest considerari usus sacraméti, quo Eucharistia percipitur a nobis. Et de primo quidem, an imprimat characterem, sub quæstione cadere non potest: quia actio illa nihil ponit in animabus nostris: sed ad materiam exteriorem terminatur. De secũdo autem Auctor loquitur, reddens rationẽ quare non imprimit nobis characterem, & cum hoc magnifi cans ipsum, quod cõtinet Christum, in quo est fons omniũ characterum.

*Ar. 3. & 5. huius q.

Quæst. præced. ar. 1.

quàm participatio sacerdotii Chri sti, * ut dictum est, ergo uidetur ꝙ per omnia sacramenta nouæ legis imprimatur character.

¶ 2 Præt. Character se habet ad animam in qua est, sicut consecratio ad res consecratas: sed per quodlibet sacramẽtum nouæ legis homo recipit gratiam sanctificantem, † ut supra dictum est, ergo uidetur quòd per quodlibet sacramentum nouę legis, imprimatur character.

¶ 3 Præt. Character est res & sacramentum. In quolibet autem sacramento nouę legis est aliquid quod est res tantum, & aliquid quod est sacramentum tantum, & aliquid quod est res & sacramentum. ergo per quodlibet sacramentum nouæ legis imprimitur character.

SED CONTRA est, ꝙ sacramẽta in quibus imprimitur character non reiterãtur, eo quòd character est indelebilis, † ut dictum est: quędam autem sacramenta iterantur, sicut patet de pœnitentia & matrimonio. ergo non omnia sacramenta imprimunt characterem.

Cap. 3. eccl. hier. circa pri. mum.

Quæst. 62. ar. 1. & 5

RESPON. dicendũ, ꝙ (* sicut supra dictum est) sacramenta nouæ legis ad duo ordinantur: scilicet in remedium peccati, & ad cultum diuinum. Est autem omnibus sacramentis commune, quòd per ea exhibetur aliquod remedium contra peccatum, per hoc quòd gratiam conferunt: non autem omnia sacramenta ordinantur directe ad diuinum cultum: sicut patet de pœnitentia, per quam homo liberatur a peccato: non autem per hoc sacramentum, exhibetur homini aliquid de nouo, pertinẽs ad diuinum cultum, sed restituitur in statum pristinum. Pertinet autem aliquod sacramẽtum ad diuinum cultum tripliciter: uno modo, per modum ipsius actionis: alio modo, per modum agentis: tertio modo, per modum recipientis. Per modum quidem ipsius actionis pertinet ad diuinum cultũ eucharistia, in qua principaliter diuinus cultus consistit, inquantum est ecclesiæ sacrificium: & per hoc idẽ sacramentum nõ imprimitur homini character: quia per hoc sacramentum nõ ordinatur homo ad aliquid aliud ulterius agendum, uel recipiendum in sacramẽtis, cum potius sit finis & consumatio omnium sacramentorum, ut † Diony. dicit 3. c. Eccles. hierar: continet tamen in se ipsum Christum, in quo non est character: sed tota sacerdotii plenitudo. Sed ad agentes in sacramentis, pertinet sacramentum ordinis: quia per hoc sacramentum deputantur homines ad sacramenta aliis tradenda: sed ad recipientes pertinet sacramentum baptismi: quia per ipsum homo accipit potestatẽ recipiendi alia ecclesiæ sacramenta. unde baptismus dicitur esse ianua omnium sacramentorum. Ad idem etiam ordinatur quodammodo confirmatio, ut infra suo loco dicetur. † & ideo per hæc tria sacramẽta character imprimitur, scilicet per baptismum, confirmationem, & ordinem.

Q. 7 sacr. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd per omnia sacramenta fit homo particeps sacerdotii Christi, utpote percipiens aliquem effectum eius: non tamen per omnia sacramenta aliquis deputatur ad agendum aliquid uel recipiendum, quod pertineat ad cultum sacerdotij Christi; quod quidem exigitur ad hoc, quòd sacramentum characterem imprimat.

AD 2m dicendum, quòd per omnia sacramenta sanctificatur homo, secundum quòd sanctitas importat munditiam a peccato, quæ fit per gratiam: sed specialiter per quædam sacramenta, quæ characterem imprimunt, homo sanctificatur quadam consecratione, utpote deputatus ad diuinum cultum: sicut etiam res inanimatæ sanctificari dicuntur, inquantum diuino cultui deputantur.

AD 3m dicendum, quòd licet character sit res & sacramentum, nõ tamen oportet omne id, quod est res & sacramentum, esse characterem: quid autem sit res & sacramentum, in aliis sacramentis infra* dicetur.

In materia cuiusq; sa. in speciali.

QVAESTIO LXIIII.

De causa sacramentorum, in decem articulos diuisa.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæquartæ Articulũ primum.*

DEINDE considerandum est de causa sacramentorum, siue per auctoritatem, siue per ministerium.

Titulus clarus est.

Et circa hoc quæruntur decẽ.

¶ Primo, Vtrum solus deus interius operetur in sacramentis.

¶ Secundo, Vtrum institutio sacramentorum sit solum a deo.

¶ Tertio, De potestate, quam Christus habuit in sacramentis.

¶ Quarto, Vtrum illam potestatem potuerit aliis communicare.

¶ Quinto, Vtrum potestas ministerii in sacramentis, conueniat malis.

¶ Sexto, Vtrum mali peccent dispensando sacramenta.

¶ Septimo, Vtrum angeli possint esse ministri sacramentorum.

¶ Octauo, Vtrum intentio ministri requiratur in sacramentis.

¶ Nono, Vtrum requiratur ibi recta fides: ita scilicet, quòd infidelis non possit tradere sacramenta.

¶ Decimo, Vtrum requiratur ibi recta intentio.

ARTICVLVS I.

Vtrum solus deus operetur interius ad effectum sacramenti.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non solus deus, sed etiam minister interius operetur ad effectum sacramenti. Interior enim sacramenti effectus, est ut homo purgetur a peccatis, & illuminetur per gratiam: sed ad probatur dupliciter, ut patet clare in litera. Secunda uero conclusio est: Homo potest operari ad interiorem effectum sacramenti secundo modo. Et probatur: quia minister habet rationem instrumenti, &c.

Infra art. 5. Et 4. dist. 5. q. 2. artic. 2. q. 2.

¶ Aduerte hic, quòd cum in litera dicitur, Solus deus est causa gratiæ, intelligas de causa principali: quoniam de illa est sermo in prima conclusione, pro qua hoc dicitur, & superius determinatum est sacramenta causare instrumentaliter gratiam. Et hic in secunda conclusione dicitur, hominem ministerialiter causare interiorem effectum sacramenti eadem ratione, qua sacramentũ est causa gratiæ: quoniam ministro utitur deus, sicut & sacramentali locutione, ut instrumento ad causandum interiorem

riorem effectum sacramenti. Immo vna eademque uis instrumẽtalis perfecta est in sacramento & ministro: sicut in uerbis & rebus, ea ratione: quia minister nõ nisi ut necessario requisitus ad perfectionem sacramenti cõcurrit. Omnibus autẽ requisitis ad perfectionem sacramenti, utitur principale agens (quod est deus) ut partialibus concurrentibus ad perficiendum sacramentum unũ: quod est uti eis ut partialibus concurrẽtibus ad perfectionem instrumenti unius: in uno uero instrumento, quotcumque requirat partialia, una eademque perfecta uirtus instrumentalis ponenda est.

Cap. 1. 2. per totum.

Tract. 80. in Io. post me. to. 9.

¶ In responsione ad secundum, dubium occurrit, an gratiæ intensior gradus cõprehendatur sub annexis, quæ per deuotionem ministri impetrari possunt recipienti sacramentũ. Et est ratio dubii: quia si comprehenditur sub annexis, sequitur præcedentia uerba literæ (scilicet effectus sacramenti non datur melior per meliorẽ ministrum) esse falsa: quoniam si ex deuotione ministri, intensior gratia daretur baptizato, uel absoluto, constat ꝙ melior effectus daretur per meliorem ministrum, cum gratia ipsa sit effectus sacramenti. In oppositũ autem est, quòd nulla ratio apparet, quare alia dona dei possunt habere rationem annexi impetrabilis per deuotionem ministri, & maioritas gratiæ non possit habere rationem annexi huiusmodi. Potest enim deuot' minister hoc sicut & alia, a diuinæ misericordiæ largitate impetrare.

D. 68o. P. 2. q. 112. ar. 1.

¶ Ad hoc dicitur, quòd cum minister sacramenti non sit deterioris conditionis ministrando sacramentum, quàm si non ministraret, et similiter recipiens non fit ex receptione deterioris conditiõis, nec diuina largitas ex hoc quòd impendit sacramentum arctetur, consequens est, ut possit minister impetrare maiorem gratiam recipienti sacramentum, quàm sit illa quæ regulariter per sacramentum datur, aut quæ illi seclusa ministri deuotione daretur, sicut posset eandem maiorem gratiam extra ministeriũ sacramẽti impetrare, ac per hoc maioritas gratiæ potest habere rationem annexi impetrabilis ex ministri deuotione. Nec propterea sequitur, quòd maior seu melior effectus sacramẽti detur per meliorẽ ministrum: quoniã maioritas illa impetrata non haberet rationem effectus sacramenti, sed rationem anneri effectui sacramenti, & esset effectus a solo deo concomitanter ad sacramentum, impetratus ex deuotione ministri.

Loco cita. to in arg.

Q. 62. ar. q.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæquartæ Articulum secundum.*

Titulus clarus est.

In corp. ar. Ibid.

¶ In corpore una conclusio, Solus deus est sacramentorum institutor. Probatur: Virtus sacramenti est ab institutore sacramenti: sed uirtus sacramẽti est a solo deo, ergo solus deus est sacramẽtorũ institutor. Maior probatur: Instrumentum habet uirtutem a principali agente: sacramentũ est instrumentum ad spirituales effectus, & principale agens respectu sacramenti, non est utens tãtum sacramento, sed instituens ipsum. ergo uirtus sacramẽti est ab instituente ipso. Processus totus est clarus. Et secunda pars minoris istius prosyllogismi declaratur in litera, distinguendo duplex agẽs respectu sacramenti, & ex exclusione unius membri. s. agẽtis per modum utentis infertur reliquũ, scilicet

4. dist. 3. q. 1. artic. 2. q. 2. cor. Et dist. 5. q. 1. ar. 1

scilicet agens institutédo, esse agés principale: ac per hoc a quo est uirtus sacramenti.

Lib.2 t.c.6. parum ante med.to.5

¶ Nota hic, quòd hæc ratio directe, & formaliter licet non æstimetur a negantibus uirtutes in sacramentis: æquiualenter tamen hæc ratio omnes conuincit, confitentes sacramenta conferre gratiam siue per uirtutem in eis, siue per diuinam assistentiã solam: quoniã pars est ratio de uirtute instrumẽti, si ponat̃ uis aliqua in eo, & si ponat̃ absq; hmõi ui efficax: quia efficacia instrumenti ad huiusmodi spiritualem effectũ non nisi a deo, non nisi ab instituente signum illud esse potest: quãdoquidem a ministro utente solum, constat esse non posse: quia minister tantum est, ut in litera dicitur.

Art. præce.

Hoc autem proprium uidetur esse dæmonum, ut quibusdam signis ad aliquid alliciantur: dicit enim Augustꝰ. 21. de Ciuitat. dei: illiciuntur dæmones p creaturas, quas non ipsi, sed deus condidit, delectabilibꝰ pro sua diuersitate diuersis, non ut animalia cibis, sed ut spiritus signis. non ergo uidetur quòd sacramenta indigeant esse ex institutione diuina.

¶ 3 Præt. Apostoli uicem dei gesserunt in terris: unde Apostolus dicit secundæ ad Corinthios. 2. nã & ego quod donaui, si quid donaui propter uos in persona Christi, ideſt ac si ipse Christus donasset. sic ergo uidetur quòd Apostoli & eorum successores possint noua sacramenta instituere.

SED CONTRA est, quòd ille instituit aliquid, qui dat ei robur & uirtutem, sicut patet de institutoribus legum: sed uirtus sacramẽti est a solo deo, ut patet † ex prædictis. ergo solus deus potest instituere sacramentum.

Art. præce. Art. præce. Et q. 62, art. 1. & 5.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut ex supra dictis patet†) sacramenta instrumentaliter operantur ad spirituales effectus: instrumentum autem habet uirtutem a principali agente. Agens autem respectu sacramenti est duplex, scilicet instituens sacramentũ, & utens sacramento instituto, applicando scilicet ipsum ad inducendum effectum. Virtus autem sacramenti non potest esse ab eo, qui utitur sacramento: quia non operatur nisi per modum ministerii: unde relinquitur, quòd uirtus sacramenti sit ab eo, qui instituit sacramentum. cum igitur uirtus sacramenti sit a solo deo, consequens est quòd solus deus sit sacramẽtorum institutor.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa, quæ aguntur in sacramentis per homines instituta, non sunt de necessitate sacramenti: sed ad quandam sõlennitatem, quæ adhibetur sacramentis, ad excitandam deuotionem & reuerentiam in his, qui sacramenta suscipiunt. Ea uero, quæ sunt de necessitate sacramenti, ab ipso Christo instituta sunt, qui est deus & homo. et licet non sint omnia tradita in scripturis, habet tamen ea ecclesia ex familiari Apostolorum traditione: sicut apostolus dicit primæ ad Cor. 11. Cetera cum uenero, disponam.

AD 2m dicendum, quòd res sensibiles aptitudinem quandam habent ad significandũ spirituales effectus ex sui natura: sed ista aptitudo determinatur ad specialem significationem ex institutione diuina. et hoc est quod Hugo. de sancto Vic. dicit, quòd sacramentũ ex institutione significat. Prælegit tamen deus quasdam res aliis ad significationes sacramentales, nõ quia ad eas contrahatur eius* effectus, sed ut sit conuenientior significatio.

Lib.1. de sacra. p.9.c.2.

*Alias affectus.

AD 3m dicendum, quòd apostoli, & eorum successores, sunt uicarii dei, quantum ad regimen ecclesiæ, constitutæ per fidem & fidei sacramenta: unde sicut non licet eis constituere aliam ecclesiam, ita non licet eis tradere aliam fidem, neque instituere alia sacramenta: sed per sacramenta, quæ de latere Christi pendentis in cruce fluxerunt, dicitur esse fabricata ecclesia Christi.

F

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus, secundum quòd homo, habuerit potestatem operandi interiorem effectum sacramentorum.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæquartæ Articulum tertium.*

Titulus clarus est.

¶ In corpore una é conclusio, habens tres partes: Christus, inquantum deus, habet potestatem auctoritatis in sacramentis: inquantum uero homo, habet potestatem ministerii principalis, siue potestatem excellentiæ, consistentem in quatuor. Conclusio hæc, quia de potestate loquitur (de qua quæstum est in titulo) & potentia per actum cognoscitur: ideo ab operatione in litera manifestatur. Et quo ad primam quidem partem, quia deus auctoritatiue operatur: quo ad secundã uero, quia Christus, secundũ quòd homo, operatur in sacramentis meritorie & efficienter: quod probatur: quia passio Christi est causa iustificationis nostræ meritorie & effectiue. Et hoc ultimum declaratur, quòd non effectiue principaliter, sed per modum instrumenti, non cuiuscunque, sed coniuncti diuinitati in persona, & propterea principalitatem & causalitatem obtinentis respectu extrinsecorum, puta ministrorum ecclesiæ & sacramentorum. Tertia autem pars conclusionis probatur manifestando illa quatuor (quæ sunt meritum, nomen, institutio, & independentia) & probando singula propriis rationibus, excepto primo, quod tractatum fuit in quinto articulo q. 62.

Infra art. 4. Et 4. dist. 5. q. 1. ar. 1. q. 2. ar. 1. q. 2

q. 48. & 49.

q. 13. art. 2. & 3.

Ar. 1. huius quæst.

q. 62. ar. 5

Numquid

Numquid Paulus pro uobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis? ergo Christus inquantum homo, operatur interiorem effectum sacramenti.

Habetur 1. q. 1. c. Multi iacularũ, a med. illius. Simile habet Aug. li. 3. cõtra Donatist. c. 10. a med. c. 7.

SED CONTRA est, quòd Aug.* dicit, quòd in sacramẽtis diuina uirtus secretius operatur salutem. Diuina autem uirtus est Christi, secũdum quòd est deus, non autem secundum quòd est homo. ergo Christus non operatur interiorem sacramenti effectum, secundum quòd est homo, sed secundum quòd est deus.

RESPON. Dicendum, quòd interiorem sacramentorum effectum operatur Christus, & secundum quòd est deus, & secundum quòd est homo: aliter tamen & aliter. Nam secũdum quòd est deus, operatur in sacramẽtis per auctoritatem: secundum autẽ quòd est homo, operatur ad interiores effectus sacramẽtorum meritorie & efficienter, sed instrumentaliter. Dictum est* enim, quòd passio Christi, quæ competit ei secundum humanam naturam, causa est nostræ iustificationis, & meritorie & effectiue, non quidẽ per modum principalis agẽtis, siue per auctoritatem, sed per modum instrumenti, inquantum humanitas est instrumentum diuinitatis eius, ut supra dictum est.* Sed tamen quia est instrumentum coniunctum diuinitati in persona, habet quandam principalitatem & causalitatẽ respectu instrumentorũ extrinsecorum, qui sunt ministri ecclesiæ, ut ex supradictis patet. † Et ideo sicut Christus inquantum deus, habet potestatem auctoritatis in sacramentis, ita inquantum homo, habet potestatem ministerij principalis, siue potestatem excellentiæ: quę quidem consistit in quatuor. Primo quidẽ in hoc, quòd meritum & uirtus passionis eius operatur in sacramentis, ut supra dictum est.† Et quia uirtus passionis copulatur nobis per fidem (secundum illud Roma. 3. Quem proposuit deus propitiatorẽ per fidem in sanguine ipsius) quam fidem per inuocationem nominis Christi protestamur, ideo secũdo ad potestatem excellentiæ, quam Christus habet in sacramẽtis, pertinet quòd in eius nomine sacramenta sanctificantur. Et quia ex eius institutione sacramenta uirtutẽ obtinent, inde est quòd tertio ad excellentiam potestatis Christi pertinet, quòd ipse qui dedit uirtutem sacramentis, potuit instituere sacramenta. Et quia causa non dependet ab effectu, sed potius e cõuerso, quare to ad excellentiam potestatis Christi pertinet, quòd ipse potuit effectum sacramentorum sine exteriori sacramento conferre. Et per hoc patet respõsio ad obiecta: utraq; enim pars obiectionum, secundum aliquid uera est, ut dictum est.†

In corp. art.

A

B

C

D

E

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus potestatem suam, quã habuit in sacramentis, potuerit ministris communicare.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæquartæ Articulum quartum.*

Titulus ex dictis in præcedentibus articulis clarus est.

4. dist. 5. q. 1. ar. 2 Et art. 3. q. 1. & 2.

¶ In corpore una distinctio bimembris de duplici potestate auctoritatis scilicet, & excellentiæ, est eum duabus conclusionibus. Quarum prima est negatiua, scilicet, Christus potestatem auctoritatis nulli potuit communicare. Probatur: quia est incommunicabilis, ut diuina essentia. Secunda est: Christus potestatem excellentiæ potuit communicare. Declarat & probatur. Declaratur quidem numerando singula, in quibus consistit potestas excellentiæ. Probatur autem: quia instrumentum coniunctũ, quanto uirtuosius est, tanto plus potest imprimere in instrumentum separatum: quod manifestatur i manu & baculo.

* Lib. 3. contra Maxi c. 7. ad fi. to. 6

Trac. 72. in Io. post me. to 9.

* Alias ministris.

¶ Aduerte hic primo, q Auctor hoc in loco soluit quæstionem motã a Magistro sentent. in 5. distinc quarti, & ab eodem minus solutã mel oriq; iudicio reseruatam.

¶ Aduerte secũdo, Auctorem formaliter de Christo habẽte potestatem excellentiæ loqui, & propterea non ex potestate diuina, sed ex potestate instrumenti coniuncti potẽtiã communicandi probauit.

Tracta. 5 in Euang Ioã. non multũ ante med. to. 9.

¶ Aduerte tertio, auctorẽ expresse hic dicere, quòd Christus potuit communicare homini puro, ut sacramentorum effectum conferret solo imperio: habes enim hic, q potestas conferendi gratiam communicabilis est homini: principalis, n. & cõmunis sacramẽtorũ effectꝰ é gratia: ut superius patet, & idem apparet hic in resp̃one ad tertiũ, si recte conferatur cum argumento.

Art. præc.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus non ex inuidia prætermisit potestatem excellentiæ, ecclesiæ ministris communicare: sed propter fideliũ utilitatem, ne in homine spem ponerent, & ne essent diuersa sacramẽta. Ex quibus diuisio in ecclesia oritur: sicut apud illos, qui dicebant, ego sum Pauli, ego autem Apollo, ego uero Cephæ, ut dicitur primæ ad Corinth. 1.

AD 2m dicendum, quòd obiectio illa procedit de

de potestate auctoritatis, quæ cõuenit Christo secũdũ quòd est deus: licet & potestas excellentiæ, possit auctoritas nominari per comparationem ad alios ministros: unde super illud 1.ad Cor.1. Diuisus est Christus, dicit gl.† quòd potuit eis dare auctoritatẽ baptismi, quibus contulit ministerium. †Supra, hic.

AD 3m dicendum, quòd ad hoc inconueniens euitandũ, ne scilicet multa capita in ecclesia essent, Christus noluit potestatem suæ excellentiæ ministris communicare: si tamen cõmunicasset, ipse esset caput principaliter, alii uero secundario.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæquartæ Articulum quintum.*

TItulus clarus.

Infra art.9. cor. Et 4. d. 5. q. 2. art. 2 Et d. 7. q. 2. pr. 1. q. 1. 2. Et di 24. q. 3. art. 3. q 5. ad 3. Et 4. contra c. 76

¶ In corpore una é cõclusio: Ministri Ecclesiæ possunt sacra conferre, etiam si sint mali. Probatur: Ministri ecclesiæ instrumentaliter operantur in sacramentis, ergo possunt sacramenta conferre & si sint mali. Antecedens probatur, ex eo quòd eadem est ratio ministri & instrumenti. Consequentia uero probatur, ex eo quòd instrumentum non propria uirtute sed uirtute principalis agentis operatur: quod probatur ab effectu: quia hinc est, quòd instrumẽto accidit ois forma præter id, quod exigitur ad instrumenti rationem, qđ duplici exẽplo i litera manifestat. ¶ Circa hanc consequentiam seu rationem dubium occurrit: quoniam implicite petit principium. Oportet enim ad integrandum processum hunc, subsumere quòd bonitas vel malitia ministri est accidens: & non ex actu ad rationem instrumẽti ministrantis sacramenta. Hoc autem supponere, perinde est ac si supponeretur conclusio: eiusdem enim rationis est, quòd bonitas vel malitia accidat instrumento seu ministro sacramentorum, & quòd cum malitia possit minister conferre sacramẽtum: quoniam accidentia, siue adsint, siue absint, non variant potestatem. Tract. 5. in Ioan. circa med. to. 94. Art. 1. & 3. huius quæst.

¶ Ad hoc dicitur, quòd sicut dictum est, †ministri ecclesiæ instrumentaliter operantur in sacramentis, eo quòd quodammodo eadem ratio est ministri et instrumenti: sicut autem supra dictum est †. * instrumentum non agit secundũ propriam formam aut uirtutem, sed secundum uirtutem eius, a quo mouetur. Et ideo accidit instrumẽto, inquantum est instrumentũ, qualẽcumque formam, uel uirtutem habeat, præter id, quod exigitur ad rationem instrumẽti, sicut quòd corpus medici (quod est instrumentũ animæ habentis artem) sit sanum uel infirmum, & sicut quòd fistula per quam transit aqua, sit argentea uel plumbea: unde ministri ecclesiæ possunt sacramenta conferre, etiam si sint mali. †1. huius quæst.

ARTICVLVS V.

Vtrum per malos ministros sacramenta conferri possint.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd per malos ministros sacramenta conferri non possint. Sacramenta enim nouæ legis, ordinantur ad emundationem culpæ, & collationem gratiæ: sed mali, cum sint immundi, non possunt alios a peccato mundare (secundum illud eccle. 34. Ab immundo quis mundabitur?) & etiam cum gratiam non habeant, non uidetur quòd gratiam conferre possint: quia nullus dat quod non habet. non ergo uidetur quòd p malos sacramẽta cõferri possint.

¶ 2 Præt. Tota uirtus sacramentorum deriuatur a Christo, ut dictũ est‖. † sed mali sunt præcisi a Christo: quia non habent charitatem, per quam membra capiti uniũtur, secundum illud primæ Ioã. 4. Qui manet in charitate, in deo manet, & deus in eo. ergo uidetur quòd per malos sacramenta conferri nõ possint.

¶ 3 Præter. Si desit aliquid horum, quæ debitum est esse in sacramentis, non perficitur sacramentum: sicut si desit debita forma, uel debita materia: sed debitus minister sacramenti est ille, qui caret macula peccati, secundum illud Leui. 21. Homo de semine tuo per familias, qui habuerit maculam, non offeret panes deo suo, nec accedet ad ministerium eius. ergo uidetur‖ quòd si minister sit malus, nihil efficiatur in sacramento,

SED CONTRA est, quòd August.* dicit super illud Ioan. 1. super quem videris spiritũ, etc. Quid non nouerat Ioanes? potestatem baptismi, ipsum Dominum habiturũ & sibi retenturum, sed ministeriũ plane transiturum in bonos & malos. quid tibi facit malus minister, ubi bonus est dominus?

RESPON. Dicendũ, quòd sicut dictum est, †ministri ecclesiæ instrumentaliter operantur in sacramentis, eo quòd quodammodo eadem ratio est ministri et instrumenti: sicut autem supra dictum est †. * instrumentum non agit secundũ propriam formam aut uirtutem, sed secundum uirtutem eius, a quo mouetur. Et ideo accidit instrumẽto, inquantum est instrumentũ, qualẽcumque formam, uel uirtutem habeat, præter id, quod exigitur ad rationem instrumẽti, sicut quòd corpus medici (quod est instrumentũ animæ habentis artem) sit sanum uel infirmum, & sicut quòd fistula per quam transit aqua, sit argentea uel plumbea: unde ministri ecclesiæ possunt sacramenta conferre, etiam si sint mali. †1. huius quæst. quæst. 61. art. 2. ad 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ministri ecclesiæ neque a peccatis mundant homines ad sacramenta accedentes, neq; gratiã conferunt sua uirtute: sed hoc facit Christus sua potestate per eos, sicut per quædam instrumenta. & ideo effectus consequitur, in suscipientibus sacramenta, non secundum similitudinem ministrorum, sed ſm configurationẽ ad Christũ.

AD 2m dicendum, ꝙ per charitatem mẽbra Christi uniuntur suo capiti, ut ab eo uitã recipiant: quia ut dicitur primæ Ioan. 3. Qui non diligit, manet in morte: potest aũt aliquis operari per instrumentum carens uita, & a se separatum, quãtum ad corporis unionem, dummodo sit coniunctum per quandã motionẽ: aliter enim operatur artifex per manũ, & aliter per securim. sic igitur Christus operatur ī sacrmẽtis & per bonos, tãquã per mẽbra uiuentia, & per malos, tamquã per instrumenta carentia uita.

AD 3m dicendum, quòd aliquid est debitũ esse in sacramento dupliciter: uno modo, sicut existẽs de necessitate sacramenti, quod quidem si desit, non perficitur sacramẽtũ: sicut, si desit debita forma, uel debita materia. Alio modo, est aliquid debitum esse in sacramento secundum quandã decentiã, & hoc modo debitum est, ut ministri sacramentorum sint boni.

ARTICVLVS VI.

Vtrum mali ministrantes sacramenta, peccent.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd mali ministrantes sacramenta, non peccent. Sicut enim ministratur deo in sacramentis, ita per opera charitatis, quòd studium Auctoris fuit ad reddendum rationem conclusionis, potiꝰ quàm ad ipsam conclusionem. Omnis enim quæstio est medii, ut dicitur in secundo Poster. & præcipue quando conclusionis veritas habetur pro euidente, ut est ī proposito. Et propterea in litera neglexit Auctor subsumere de bonitate uel malitia, & ascendit ad uniuersalem rationem instrumẽti: ut hac habita summaria notitia propter qđ mali ministri possunt conferre sacramenta, haberetur. Et est in promptu consequentiæ ratio ad præsentem materiam, quoniã bonitas uel malitia moralis hac ratiõe ad ministrum sacramentorum necessaria creditur, ſi necessaria eẽt, quia nemo dat quod nõ habet. Quæ ratio in litera in primo argumẽto affertur: & dicitur fuisse Cypriani martyris. sic hoc enim quòd minister instrumentaliter operatur, & instrumentũ non propria, sed principalis agentis uirtute efficit, consequens est manifeste, quòd ad efficacem collationem sacramenti non exigitur in ministro bonitas, qua sacramentũ efficax conferat: idẽ est. malitiã ministri impedire sacramẽti effectũ & ministrum agere propria uirtute, quæ per malitiã tolleretur. nulla est ergo petitio principii: sed claritas materiæ breuitatẽ effecit processum litera, in qua Auctor, quia rõ ipsa a sacris doctoribus posita fuerat, ut patet ī 4. d. 4. sen vacauit ꝑbationi ipsius rationis. s. uniuersali rõni, instri, ut antiquæ traditiõis rõ hꝛet. quæst. 61. art. 2. ad 3.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæquartæ Articulũ quintũ.* 4. dist. 5. q. 2. artic. 2. q. 4. cor. Et d. 19 q. 2. artic. 1. cor. Et d. 24 q. 1. art. 2. q. 1. Et art. 3. q 1. & 5

TItulus, ut sonat sumẽdꝰ ẽ.

¶ In corpore duæ conclusiones sunt. Prima est: Mali exhibentes se ministros dei, & ecclesiæ in dispensatione sacramentorũ, peccant. Secunda est quòd hoc peccatũ est ex suo genere mortale. Prima probatur: Quicumque operatur, non secundum quòd oportet, peccat in operando: sed minister malus sacramenti operatur, non secundum ꝙ oportet. Probatur: quia ministri sacramentorum debent esse iusti: quia ministri debent conformari domino, ut testantur auctoritates scripturæ. Secunda uero conclusio probatur: quia hoc peccatum pertinet ad irreuerentiam dei, & cõtaminationem sacramentorum. Quæ particula declaratur, quòd intelligitur non ex parte ipsorum sacramentorum (quoniam ipsa sunt incontaminabilia) sed ex parte ipsius peccatoris, sacrilegium committentis.

¶ Circa fundamentum huius processus, dubium occurrit, ex eo quòd bonitas requiritur ad ministrum sacramẽtorum, secundum quandam decentiã & conuenientiam, ut in præcedenti articulo ad tertium, & hic dicitur. Non est autem rationabile, quòd negatio conditionis requisitæ secundum decentiam constituat peccatum mortale, cum videamus conditiones requisitas ad bene esse actuum moralium, nec etiam ueniale constituere peccatum. Et hoc etiam testatur maxima ex morali philosophia adducta in litera de circũstantijs actionum humanarum. Non enim dicit peccatum esse, si quis operatur, non secundum quòd melius, aut quando melius, aut sicut melius, &c. sed non secundum quòd oportet, aut quando oportet, aut sicut oportet, &c. Nam ly oportet necessitatem denotat, ut per hoc intelligamus, peccatum tunc interuenire, quando necessariæ conditiones omittuntur. & nõ si conditiones ad bene esse omittantur, aut earum contrariæ immiscẽantur. Et si dicatur, ꝙ bonitas non est conditio ad bene esse ministri sacramenti, sed est conditio debita (ut in præcedenti articulo litera explicauit) debitum autem extra necessaria non est, & propterea cuiuscũq; debiti omissio peccatum cõstituit, adhuc militat ratio, quòd nõ sit peccatum mortale, qm̃ debitum actui humano non ſm necessitatem, sed ſm quãdam decentiã, etsi possit sua absentia cõstituere pctũ non tñ tantæ vis é, ut possit cõstituere pctũ mortale ea rõne, quia sola indecẽtia nõ habet rõnẽ peccati mortalis. Nec obstat, ꝙ indecentia huiusmodi ad irreuerentiã dei, & contaminationem sacramentorum spectat, tum quia non quodlibet spectãs ad hæc, est peccatum mortale, ut patet de multis irreuerentijs erga deum & sacramẽta, quas negamus esse peccata mortalia, ut patet de comedentibus in ecclesia, aut iocosum aliquid dicentibus audiẽdo Missam, & huiusmodi, tum quia huiusmodi indecentia, nõ nisi reductiue ad irreuerentiam dei, & contaminationem sacramentorum spectat: directe enim ipsius hominis malam dispositionem ponere videtur. Est enim dispositio quædã ipsius operantis magis, quàm operationis, videturq; magis peccatũ constituere præsumptionis, quàm sacrilegij.

¶ Ad hoc dicitur, quòd actio sacramentalis potest sumi dupliciter: uel secundum rationem operis operati, & sic non exigit bonitatem uel malitiam ministri, nisi secundum quandam decentiam: & propterea siue bonus, siue malus sit minister, sacramentum uerum & efficax est: uel secundum rationem operis operantis. Et sic exigit necessario bonitatẽ in ministro ad hoc, ut recta sit, & ratio assignata est in litera, & magis assignabitur cogens ratio in litera in responsione ad primum. Oportet enim actionem sacramentalem, si non solum in se recta esse debeat, sed etiam secundũ quòd exit a ministro, ut sit consona secundum rectam rationem, & deo cuius est minister, & sacramentis quę ministrat. Et ex parte quidem conformitatis ad deum, posita est ratio in hoc corpore articuli. Ex parte uero conformitatis ad sacramẽta, ponitur ratio in responsione ad primum, & hinc patet ruere primam obiectionem.

¶ Ad ea uero, quæ obiiciuntur directe contra rationẽ peccati mortalis in hoc actu, dicitur quòd debitum secũdum decentiam ad opus operatum, est debitum secundum necessitatem ad opus operantis ministri, & propterea non est mirum si eius absentia peccatum mortale constituat.

¶ Et cum adhuc obiicitur ex eo, quòd non quælibet irreuerentia sacramentorum est mortalis, respondetur hoc uerum esse propter imperfectionem aliquorum actuum irreuerentialium. In quolibet namque genere mortalis peccati, imperfectio actus excusat a mortali: ministrare autem sacramenta indigne non est actus imperfectus in genere sacrilegij: nec, ut ultima infert obiectio, reductiue tantum ad sacrilegium spectat: sed directe ad contaminationem sacramentorum pertinet. possunt.n. sacramenta secundum se incontaminabilia, dupliciter contaminari, scilicet uel ut egrediuntur a ministro, uel ut applicantur ad aliquid. Et hoc secundo modo sacrilegium est, ut sacramento ad aliũ finem, ut sortilegi faciunt. Primo aute modo sacrilegus est malus minister, a quo exit sacramentalis actio indigne, quantum enim est ex parte ipsius ministri mali, maculatur actio illa, qm̃ tractatur ut prophana, seu nõ sancta: hæc enim est ratio in hac litera assignata: quam si uis plenius intelligere, perspice uigorem eius ex auctoritate Apostoli dicentis de eucharistia, Qui manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus domini. Vbi rationem peccati mortalis assignauit, ex hoc quòd manducans, non diiudicat corpus domini: hoc est non discernit corpus domini ab alijs cibis, sed sumit ipsum ut cibum prophanum, quoniam sumit ipsum indispositus ad illum, ut pote indigne. Idem enim accidit in malo ministro: nam ministrans indigne sacramentum, non diiudicat sacramentum, dum non discernit illud, ut a se egreditur a prophanis, sed se habet ad sacramentalem actionem, ut prophanam, dum indigne illam exercet. hoc enim est contaminare sacramenta ex parte ipsius ministrantis, seu recipientis, & præsumptio ministri mali non est qualiscumque, sed sacrilega præsumptio, sicut & præsumptio audientis indigne recipere sacramenta, sacrilega est.

¶ Circa utrãque conclusionem, aduerte diligenter & caute cõditiones in eis appositas in litera. Quarum prima est, quòd ministrans exhibeat se ministrum dei & ecclesiæ. secũda est, quòd ministret sacramentum. tertia est, quòd tale peccatum est mortale, non quomodolibet, sed ex suo genere. Docet enim per hæc Auctor requiri ad hoc, quòd huiusmodi pctũ sit mortale

*cap. 1. ecclest. hierar. declinãdo ad fin.

* Incipit hæc epistola: Hebræorum historiæ tradũt, parum ante med.

† Ex lib. 2. ethic. ca. 3. & 6. haberi põt. Et li. 3 c. 7. to. 5. art. præced. ad 3.

D. 892.

*Al. sed ipsa pertinẽt ad iustitiæ sanctitatẽ, sicut quædam iustitiæ partes.

ẽo. primo, quòd exhibeat se ministrum: secundo, quòd tale ministerium sit actio sacramentalis: ita quòd si alterum horum defuerit, non habes hinc mortale peccatum in ministerijs sacris. Docet rursus, quòd si aliqua administratio sacramenti a malo ministro exercitata imperfectionem actus compatitur, non erit peccatum mortale: licet mali ministri administratio sacramẽtalis habeat ex suo genere peccatum mortale.

¶ Aduerte secundo, quòd duabus existentibus rationibus peccati in huiusmodi ministerio (scilicet ex parte diformitatis ministri ad deum, cuius est minister, & ex parte contaminationis sacramentorum, quæ administrãtur) Auctor in hoc corpore articuli ex prima ratione probauit ministerium mali ministri esse peccatũ: ex secunda autem ratione probauit illud esse peccatum mortale. Tantam autem differentiam inter has rationes insinuauit, quòd secunda vsus est in responsione ad primum, vt causa propria: primam autẽ rationem non tanti fecit. De vtraque autem diffusior erit sermo, & ambarum efficaciæ magis patebunt.

¶ In responsione ad primum, aduerte & percipe Auctorem vti regula illa posteriori: ffirmatio est causa affirmationis, negatio est causa negationis, dum ex hoc, quòd sacramenta sunt opera consecrationis sanctificata, infert in ministro præexigi sanctitatem iustitiæ, & ex hoc quòd opera charitatis non sunt aliqua consecratione sanctificata, infert in dei ministro respectu eorum nõ exigi sanctitatem iustitiæ: manifeste enim ex hoc significat, hanc esse propriam causam mortalis peccati, vel non mortalis peccati in administrationibus sacris, quoniam regula illa ĩ solis proprijs causis tenet: ita quòd cum quæstio aliqua de peccato mortali in operationibus sacris contingit ex parte malitiæ ministri, intuendum est, an illa operatio, ad quam quis malus exhibet se ministrum, sit aliqua consecratione sanctificata (quales sunt omnes actus sacrorũ ordinum) an non sit consecrata. Et si est de numero consecratarum, concluditur hinc mortale peccatum in malo ministro, & si non est de numero consecratarum, excusatur hinc minister malus a mortali peccato. Et est semper sermo de ministro malo, malitia peccati mortalis in se existentis.

¶ Hanc doctrinam, quia diffuse tractaui in quolibetis, ne eadem repetantur, modo pertranseo: vnum tantum adiciens, quòd videtur mihi modo actum prædicandi esse de numero actuum consecratorum: quia est actus, ad quem minister consecratur: nam eius minister ex officio est episcopus primo, & secundario sacerdos. Nec obstat, actum istum ex institutione ecclesiæ appropriatum esse sacro ordini, quoniam institutio ecclesiæ vel diuina ad differentiam originis spectat, & non ad differentiam formalem: extrahere siquidem hominem ab ecclesia, sacrilegium formaliter est: licet ex institutione ecclesiæ actus iste subtractus sit sacrilegio. Et similiter comedere semel in die (vt fit in Quadragesima) abstinentia formaliter est, quamuis ex ecclesiæ statuto sub abstinentiæ specie positum sit. Et similiter in proposito licet prædicatio ex auctoritate ecclesiæ facta, sit actus ordinis, sub specie tamen actuum ordinis formaliter comprehenditur: ac per hoc inter opera consecrata computanda est, ea ratione: quia ad ipsam sicut & ad alios actus ordinis consecrari oportet ministrum. Et propterea secundum doctrinam hinc habitam minister malus prædicans, mortaliter peccat, sicut qui indigne administrat alios actus sacrorum ordinum.

¶ In responsione ad secundum, aduerte quòd non loquitur litera de inducẽte indignum ministrum ad sacramenti exhibitionem: sed de accipiente sacramentum ab indigno ministro: quod ideo dixerim, quia alia quæstio est, an liceat accipere sacramentum ab indigno ministro, & alia quæstio est, an liceat inducere ad administrationem sacramẽti ministrum indignum. Prima quæstio hic soluitur, de secunda nihil dicitur: sed facile solui potest secunda, dicẽdo quòd licet, nũquàm liceat inducere hominem ad peccandum, vti tamen licet iniquitate alterius. Et propterea in duobus casibus licet inducere indignum ministrum ad exhibitionem sacramenti. Primus est, si minister tenetur ad huiusmodi exhibitionẽ: quia nemo peccat petendo actum sibi debitum a suo debitore. Et hac ratione excusantur, quia a suo curato tenente cõcubinam, D. 267. sacramenta petunt. Secundus est articulus necessitatis, ex parte petentis cum dispositione præparationis ex parte ministri: hoc est quòd minister sit paratus ministrare sacramentũ, & hõ egeat illo: eadem siquidem ratione, quia licitum est indigenti petere mutuum ab vsurario, licitum quoque est indigenti petere sacramentum ab indigno parato ad ministrandum.

¶ In eadem responsione circa acceptionem sacramenti a ministro excommunicato, &c. nota primo, quòd hæc doctrina intelligitur cessante extrema necessitate baptismi. Excipit. n. ipse Auctor in 4. sent. dist. 4. casum necessitatis, quo. ſ posset quis a iudæo vel pagano baptismum recipere. Secundo, quòd hodie ex indulto concilij Cõstantiẽsis sub Martino quinto, licitum est ab excommunicatis ministris recipere sacramenta, nisi in duobus casibus, hoc est si nominatim dẽnuntiatus fuerit excommunicatus aut suspensus, &c. vel si propter iniectionem manus violentæ in clericum notorie cõstiterit in excommunicationẽ incidisse, vt refert dominus Antoninus archiepiscopus Florent. in suæ summæ parte tertia titu. 26 cap. 3.

¶ In responsione ad tertium, circa illud, In articulo tẽ necessitatis non peccaret baptizando, &c. dubium primo occurrit. Æpeter relatas a Durando rationes ad oppositum in 4. sent. dist. 5. art. 2. Et prima est, contra excusationem ex articulo necessitatis: quia casus euitabilis solo voluntatis proprie arbitrio non constituit articulum necessitatis: sed sic est in proposito, quia indignus minister potest statim conteri, si vult, & transire de malo in bonum: ac per hoc non est casus necessitans ministrũ, cum indignitate ad baptizandum. Secunda vero ratio contra excusationem ex persona non ministri tendit: quia quicumq; baptizat siue vetula, siue paganus, baptizat vt minister principalis agentis, qui est Christus: est enim minister de necessitate sacri baptismi, sicut & forma & materia. Falsum est ergo, quòd baptizans in necessitate non exhibeat se ministrum ecclesiæ: ac per hoc, non inde excusatur si indignus baptizat.

¶ Dubium secundo est, an Auctor in litera intendat excusare sacerdotem indignum in articulo necessitatis baptizantem, tam si baptizet cum solennitate quàm si sine solennitate, vel intendat solum excusare baptizantem sine solennitate. Et est ratio dubij: quia in litera hac nulla fit mentio de solennitate, & consequenter videtur excusari, vtroque modo baptizens, dummodo baptizet vt subueniat necessitatem patienti in casu, in quo laicus posset: sic enim in litera dicitur. In oppositum autem est quod ab Auctore dicitur in 4. sentent. de baptizante cum solennitate.

q. 67. art. 3. & 4. ¶ Dubium tertio occurrit, quo pacto potest stare doctrina hæc cum superius dictis, ſ. ministratio sacramẽti est ex suo gñe peccatum mortale, si minister sit indignus. Nam si sic est, siue ministrãs illud ministret ex offõ, siuè ex casu necessitatis, siue quauis alia ratione, semper sequitur, quòd actum exercet, qui ex suo genere ẽ pec catum mortale: puta contaminare sacramenta, quãtum ex ipso est. Constat enim, quòd in cete ris actibus, qui de suo genere sunt pec cata mortalia, varia ta conditio agentis non excusat a mortali, vt patet ḋ adulterio, furto, & alijs. Aut igitur hoc non est mortale ex gñe: aut glibet indigne ministrans, peccat mortaliter.

4. di. 5. q. 2. art. 3. e. 9. cæl. hierar. parum ante med. † quæſt. pe. art. 5.

¶ Ad euidentiam horum, sciendum est, quòd præsentis doctrinæ sensus est, in articulo necessitatis, quo laico licet baptizare, si sacerdos baptizet (proculdubio sine solennitate) non peccat: quamuis in peccato mortali sit. Et ratio assignatur: quia tunc non gerit personam ministri ex officio, quem probatum est oportere esse iustum: sed gerit personam ministerialiter sub venientis necessitatem patienti. Vnde ad rationem primam in primo dubio allatam, dicitur, quòd necessitas excusãs malum ministrum, non est necessitas impossibilis contritionis, vt argumentum intelligit: quoniam in instanti potest quis contritionem habere de infinitis peccatis: sed est necessitas cogens hominem baptizaturum ad exhibendum se, nõ vt ministrum ex officio, ex hoc namque quòd minister ibi concurrit, non vt minister ex officio necessitate hoc exigente, a peccato excusatur. Et per hoc patet solutio secundæ rationis: distinctũ siquidem est de ministro vel ex officio, vel ex articulo necessitatis. Et licet quicumque baptizet, sit minister Christi & ecclesiæ altero modo, non tamen semper est minister ex officio, de quo solo probatum est, quòd oporteret esse iustum.

¶ Et per hoc patet solutio secundæ dubij: nam si articulus necessitatis patereretur ministrum, cum solennitate baptizare, nõ essemus in casu, in quo laicus posset baptizare. Et rursus, si cũ solennitate baptizaret, manifeste constat, quòd exhiberet se, vt ministrum ex officio. Ex vtroque ergo capite, hoc est ex casu, in quo laicus posset baptizare, & ex hoc quod dicitur, quòd non exhiberet se vt ministrum ex officio, manifeste patet, quòd Auctor non intẽdit excusare huiusmodi sacerdotem, nisi in casu, in quo cogitur sine solennitate baptizare.

¶ Ad tertium dubium dicitur, quòd quia baptizans in articulo necessitatis deficit a perfecta ratione ministerij (quoniam non ministrat ex officio) ideo operatio sua imperfectum quid est in genere administrationis sacramentorum non ex parte obiecti (hoc est sacramenti) sed ex parte agentis, hoc est ministri: non enim exit operatio tunc a ministro ex officio, sed a nudum ministerium præbẽte: ex huiusmodi autem imperfectione actus excusatur a mortali, quoniam administratio exiens ab indigno, habet rationem mortalis, pro quanto exit ab agente, & non aliter, vt in litera patet. Ex hoc enim fit, vt quia administratio huiusmodi non exit ab agente proprio (hoc est ministro ex officio) non exeat etiam cum culpa mortali. Propterea dicendum ẽ, quòd administratio sacramenti ab indigno ministro ex officio, est mortale ex suo genere, si ex claritate verborum ex cludendæ sunt obiections: si tamen absolute dicatur, ḋ indigni administratio est peccatũ mortale ex suo genere: verum dicitur, quoniam ſubintelligitur a proprio ministro. *q. 8. ar. 7.

¶ Nec obstat obiectio de adulterio & huiusmodi, quoniã conditio agentis in hoc sacrilegio concurrit, vt pars integratiua rationis formalis peccati mortalis ex suo genere: ita quòd sicut ad rationẽ furti nõ sufficit, quòd sit acceptio rei alienæ, sed oportet, quòd sit in uito domino, ita ad tale sacrilegium non sufficit, quòd sit administratio ab homine malo, sed exigitur quòd sit etiam a ministro ex officio, vt sic. Et ratio est assignata in litera: quia sanctis ministerijs, non ni- *q. præsenti art. 3.

D si sanctus conuenit ministret, qui, per se loquendo, non est nisi minister ex officio.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæquartæ Articulum septimum.*

IN titulo est sermo de angelis quo ad naturam, siue boni, siue mali sint. Et rursus est sermo de potestate ordinaria, hoc est, an secundum communem cursum ordinis instituti a deo, angeli possint ministrare sacramenta.

¶ In corpore articuli, quatuor fiunt. Primo respondetur quæsito. deinde ad bonitatem doctrinæ, tractatur de potestate delegabili ipsis angelis: vbi tria dicuntur, vt patebit.

¶ Quo ad primum, conclusio est: angeli non possunt ministrare sacramenta. Probatur: Tota virtus sacramentorum derivatur a Christo patiente. ergo ad homines & non ad angelos pertinet ministrare sacramenta. Consequentia probatur ex duobus. Primo, ex dissimilitudine naturæ: quia scilicet Christo homines non angeli assimilantur in natura. Secundo, quia Christus patiens inquantum patiens, fuit minor angelis: minister autem non debet esse maior principali agente, vt contingeret in proposito, si sancti angeli essent ordinarie ministri Christi patientis. Secunda conclusio est, quòd potest conferri angelis quòd administrent sacramenta. Probatur, quia deus non alligauit virtutem suam ministris ecclesiæ, sicut nec sacramentis. Tertia conclusio est de exercitio administrationis sacramentorum a bonis angelis: Si administrarent sancti angeli sacramentum aliquod, deberet haberi pro vero sacramento. Probatur: quia sancti angeli sunt nuntij veritatis. Quarta est: Si dæmones aliquid huiusmodi facerent, habendum esset pro falso: quia sunt spiritus mendacij.

¶ Aduerte hoc in loco, quòd circa primam conclusionem Scotus in 4 senten. dist. 6. q. 1. opinatur oppositum, tenens, ḋ omne suppositum intellectualis naturæ potest sacramentũ ali quod cõferre, saltẽ baptismum. Et ratio sua est: quia põt abluere

aqua hominem proferendo verba debita, & habere intentionẽ faciendi quod facit ecclesia: hæc enim tria requiruntur & sufficiunt ad ministrum, & hæc omnia potest angelus in assumpto corpore exercere.

¶ Rationabiliter autem Auctoris positio, ex allatis in litera inuenitur: fundata. n. est super auctoritate Apostoli ad Hebræos 5. vbi pontificem omnem hominem declarat. vnde magnum argumentum assumitur ad propositum, ꝙ si maximum ministerium ecclesiæ soli homini cõuenit, ita quòd angelis denegatur (quale est pontificatus) multo magis minima ministeria ecclesiæ, angelis denegãtur. Fundatur & superatione, qua ministri debent assimilari principali agenti. Ratio autem Scoti deficit in hoc manifeste, quòd ꝙ quinoce vitur locutione. Locutio enim requisita ad ministrum sacramẽti, est actus vitalis loquentis: locutio autem angeli in corpore assumpto, est motus corporis non viuentis, vt patet. Potest quoque dici, quòd deficit in alio, scilicet quòd applicatio sacramenti debet fieri per instrumentum coniũctum primo, & mediante illo per instrumentum separatum, quod hic nõ haberet locum. Et quãuis hoc non multum vrgeat, primus tamen defectus cogit. Et quia primus defectus inuenitur ĩ omni supposito rationali extra humanam speciem, ideo oportet hominem esse, qui ministret sacramenta. Et sic patet ꝙ minor Scoti est falsa, vniuoce sumendo rationem verborum: aut maior est falsa, si prolationẽ verborũ sumat quo uis modo ꝑter principalẽ defectũ priꝰ dictũ, scilicet quòd oportet baptizantem esse Christi ministrũ, ac ꝙ hoc Chro hoie non maiorẽ, sed cõformem in natura.

Sup. q.60. arti.8. cor. Et 4.dist.6. q.1. art.2. q.1.& di.7. q.1. artic.1. q.1.ad 3. Et dist.8. q.2. artic.4.q.3. ad 1. & dist. 30.q.1 art. 3.ad 3.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæquartæ Articulum octauũ.*

TItulus clarꝰ est.

AD 2ᵐ dicendum, quòd sancti, qui sunt in cælo, sunt similes angelis, quantum ad participationem gloriæ, non autem quantum ad cõditionem naturæ, & per consequens neque quantum ad sacramenta.

AD 3ᵐ dicendum, quòd mali homines non habent, quòd possint ministrare in sacramentis, ex hoc, quòd per malitiam sunt mẽbra diaboli: & ideo non sequitur quòd diabolus, qui est eorum caput, magis hoc possit.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum intentio ministri requiratur ad perfectionem sacramenti.

AD OCTAVVM sic procedi tur. Videtur quòd intentio ministri non requiratur ad perfectionem sacramenti. Minister enim in sacramento instrumentaliter operatur: sed actio non perficitur secundum intentionem instrumenti, sed secũdum intentionem principalis agentis. ergo intentio ministri non requiritur ad perfectionem sacramenti.

¶ 2 Præt. Non potest homini esse nota intentio alterius. Si igitur intẽtio ministri requiratur ad perfectionem sacramenti, non posset homini ad sacramentum accedenti esse notum, quòd sacramentum

¶ In corpore vnica conclusio: Intentio ministri exigitur ad perfectionem sacramenti. Probatur: quando aliquid se habet ad multa, oportet ꝙ determinetur ad vnum, vt illud fiat: sed ea quæ aguntur in sacramentis, se habent ad multa, nisi per intentionem ministri determinentur ad vnum. ergo &c. Processus totus clare patet in litera. Et confirmat: quia verba sacramẽtalia exprimũt ministri intentionem. *q.65.art. 3.& 4.

¶ In responsione ad secundum nota primo nouitie pro claritate literæ, Auctorem referendo primam opinionẽ, narrare ipsam, primo quo ad hoc, quòd requiritur mentalis intentio, ita ꝙ si desit, non perficitur sacramentum: secũdo, quo ad hoc, ꝙ stante casu quo huiusmodi imperfectio sacramenti acciderit (siue adultus siue puer esset, qui sacrm sic defectuosum susciperet) supplementum aliũde sortiretur, & puer quidem a Christo, adultus autem ex propria fide & deuotione. Postea reprehendit Auctor hãc opinionem: quia non potest saluare supplementum characteris.

¶ Aduerte secundo, quòd altera opinio ibidem subiũcta & approbata, non est intelligenda, vt verba sonant: puta ꝙ nõ requiritur in ministro intentio propria mentalis, sed sufficit intentio ecclesiæ per verba expressa, quicquid intendat ipse minister interius: hic. n. sensus ꝓdicit expresse doctrinæ Auctoris ĩ vltimo huius qõis articulo dicentis, ꝙ si minister non intendat sacrm conferre, talis puersitas tollit veritatẽ sacrĩ, & inferius in q.68. art.7.ad secundum dicẽtis, Si in adulto deesset intentio suscipiendi sacrm, esset rebaptizandus, sed sensus huius ſrę ex ꝓposito, ad qđ loquit Auctor sumẽdus est. Aduertẽdũ est. n. quòd hæc oĩa dicũtur hic ꝓ solone difficultatis motę in arg. ſ. si menta lis intẽtio ministri exigeret nullus esset certus se esse vere baptizatum: ad hanc. n. certitudinẽ

nostram de susceptis sacramentis intelligẽdum est sufficere intentionẽ ecclesiæ per verba ministri expressam, nisi per ministrũ aut suscipientem contrarium exprimat: ita quòd non intendit Auctor, ꝙ hæc sufficiant ad perfectionem sacramenti simpliciter, sed ad perfectionẽ eius, secundum humanam certitudinem: per hoc enim euitatur, inconueniens, quòd quilibet incertus posset dicide susceptis sacramẽtis.

¶ In responsione ad tertium, aduerte ꝙ Auctor communicans (vt puto) in vocabulis communi illius temporis vsui (quæ intentionem quidem, sed non actualem habitualem vocabat) dixit hic intentionem habitualem, & statim subiunxit sensum intentum: puta, cum sacerdos accedit &c.

¶ Et hæc propterea dixerim, vt scias nõ latuisse Auctorem differentiam inter habere aliquid in actu, vel in habitu, vel in virtute, & ꝙ intentio requisita ad sacramenta non sufficit quòd sit secundum habitum, sed oportet, quòd sit secundum virtutem: quod vt melius intelligas, accipe exemplum, habens habitum iustitiæ, tunc actualiter intendit iustum, quãdo actualiter attendit ad. ius reddendum. tunc vero habitualiter intendit iustum, cum retinet habitum iustitiæ, etiam si dormiat: tunc autem virtualiter intendit iustum dum vacat quidem reddendo iuri (puta quia sedet ad tribunal, vt faciat sicut consuetum, seu iudicis officium) & nihil de iure cogitat, sed mens eius euagat ad impertinẽtia: ita quòd etiam si non haberet habitum iustitiæ, ex solo hoc ꝙ accedit ad iudicis officiũ faciendum in oĩbus: q̃ exercet iu-

4. dist.6.q. 1.art.3.q.2.

* art. ꝓced.

† Id habet August. in præfat. ps. 31. non lõge aũ med. tom. 8.

¶ lib. 1. epist. 12. non remote a fin. Incipit: cũ simul in cõsilio.

A pa dicit in epistola † ad Leonem Augustum, manifestum est per crudelissimam & insanissimam vesaniam, in alexandrina sede omnium cælestium sacramentorum lumen extinctum, intercepta est sacrificij oblatio, defecit chrismatis sanctificatio, & parricidialibus manibus impiorum, omnia sese subtraxere mysteria. ergo vera fides ministri est de necessitate sacramenti.

¶ 3 Præt. Illi, qui non habent veram fidem, videntur esse per excommunicationem ab ecclesia separati: dicitur enim in secunda canonica Ioannis. Siquis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite eum recipere in domum, nec Aue dixeritis ei. & ad Tit. 3. Hæreticum hominem post primam & secundam correctionem deuita: sed excommunicatus non videtur posse conferre ecclesiæ sacramentum, cum ab ecclesia sit separatus, ad cuius ministerium pertinet sacramentorum dispensatio. ergo videtur quòd vera fides ministri, sit de necessitate sacramenti.

SED CONTRA est, quòd Augusſt.* dicit contra Petilianum donatistam: Mementote, sacramentis dei nihil obesse mores malorum hominum, quòd illa vel nõ sint, vel minus sancta sint.

RESPON. Dicendum, quòd sicut supra dictum est, † quia minister in sacramentis instrumentaliter operatur, non agit in virtute propria, sed in virtute Christi. Sicut autem pertinet ad propriam virtutem hominis charitas, ita & fides. vnde sicut non requiritur ad perfectionem sacramenti, quòd minister sit in charitate, sed possunt etiam peccatores sacramenta conferre, vt supra dictum est,* ita non requiritur ad perfectionem sacramenti fides eius: sed infidelis potest verum sacramentũ præbere, dummodo cetera adsint, quæ sunt de necessitate sacramẽti.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd potest cõtingere quòd aliquis patiatur defectum fidei circa aliquid, & non circa veritatem sacramenti, quod exhibet: puta si aliquis credat iuramẽtum esse in omni casu illicitum: & tamen credat baptismum efficaciã habere ad salutẽ, & sic talis infidelitas, non impedit intentionem conferendi sacramentum. Si vero patiatur fidei defectum circa ipsum sacramentũ quod exhibet, licet credicijs, quãtũcunque euagetur, semper in tẽdit iustum virtualiter, ea rõne, quia semper perseuerat, vis primæ intentionis, qua primo proposuit facere iudicis officiũ. Et huiusmodi intentio non irrationabiliter vocatur habitualis: quia per modum habit* perseuerat, nam & dormiente, & distracto hoſe, pseuerat.

¶ Et hæc est, quæ sufficere dr ad sacramẽta, & vere sic est: sufficit. n. ad confectionẽ eucharistiæ, quòd sacerdos vadat ad altare, vt dicat Missam, etiam sĩ per totam Missam euagetur mẽs eius.

¶ Aduerte secundo documentum Auctoris, scilicet quòd studiose debet minister operam dare vt etiam actualiter intendat &c. non esse intelligendum in actu signato, sed in actu exercito. Non enim studendum est, vt habeamus hoc in mente actualiter ego intendo conficere, sed studendum vt actualiter mens nostra ad ea quæ sunt consecrationis, attendat, puta ad prolationẽ distinctã formę, ad reuerentẽ conſectationẽ materiæ, ad futurã tunc ineffabilem ꝑsentiam diuinæ gratiæ in sacramento, vel etiam ipsius Christi, quo ad eucharistiã: hoc est. n. confecrare cũ actuali intentione in actu exercito.

¶ lib. 1. c. 47 circa finem tom. 7.

* art. 5. huius quæst. & q. 64. artic. 1. & 2.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæquartæ Articulum nonum.*

* art. 5. & 6. huius q̃st.

TItulus clarꝰ est. ¶ In corpore vna est conclo cum vno corollario. Cõclusio est: Ad perfectionem sacrĩ, non exigitur fides ministri. Probatur: Minister in sacrĩs operatur non propria sed Christi virtute. ergo sicut nõ requiritur ad perfectionẽ sacrĩ ministri charitas, ita nec eius fides. Consequentia ꝓbat: qa fides pertinet ad pfectionem ministri, sicut & charitas.

Quam non requiri probatur ex eo, q̃ mali homines possunt ministrare sacramenta. Corollarium est: Infidelis potest esse minister sacramenti.

¶ In responsionibus argumentorũ, memento eorum, quæ diximus in artic. 6. de suscipientibus sacramẽta ab indignis quãdo peccant. Et iuxta illa intellige quæ hic dicuntur, addendo q̃ præcisi manifeste ab ecclesia si in articulo necessitatis sacramentum baptismi conferrent, non peccarent, immo tenentur in tali casu baptismum conferre, absque solennitate tamen. Nec propterea sacerdotes efficerentur irregulares ratiõe superius dicta: quia non ministri ex officio personam agerent, sed ministerialiter subuenientis necessitatem patienti.

¶ In respõsione ad secundum aduerte incidẽter quòd purgatio Cypriani martyris, de qua Aug. loquitur, non nisi venialis pẽ fuit, tum, quia cũ charitate stabat error ille, vt Augustini verba sonãt: tum, quia tempore illo non erat per ecclesiam determinata efficacia sacramentorum per ministros extra ecclesiam.

dat per id, quod agitur exterius, nullum sequi interiorem effectũ, non tamen ignorat quòd ecclesia catholica intendit per huiusmodi quæ exterius aguntur, præbere sacramentum. vnde non obstãte infidelitate, potest intendere facere id quod facit ecclesia, licet æstimet id nihil esse. Et talis intentio sufficit ad sacramentum: quia sicut supra dictum est, † minister sacramenti agit in persona totius ecclesiæ, ex cuius fide suppletur id, qđ deest fidei ministri.

AD 2^m dicendum, quòd hæreticorum quidam in collatione sacramentorum, formam ecclesiæ non seruant, & tales neque sacramentum conferunt, neque rem sacramenti: quidam vero seruant ecclesiæ formam, & tales conferũt quidem sacramentum, sed non conferunt rem sacramenti: et hoc dico, si sunt manifeste ab ecclesia præcisi: quia ex hoc ipso quòd aliquis accipit sacramẽta ab eis, peccat, & per hoc impeditur ne effectum sacramenti consequatur. vn de Aug.* dicit in lib. de fide ad Petrum: Firmissime tene & nullatenus dubites, extra ecclesiam baptizatis, si ad ecclesiam nõ redierint, baptismo cumulari perniciem. Et per hũc modum dicit Leo papa, † in sede alexandrina sacramentorum lumen esse extinctum, scilicet quantum ad rem sacramenti, non autem quantum ad ipsum sacramẽtum. Cyprianus autem nullo modo sacramentum conferre hæreticos posse, credebat: sed in hoc eius sententia non tenetur. vnde Augustin. dicit martyrem Cyprianum, qui apud hæreticos vel schismaticos datum baptismum nolebat cognoscere, tanta merita vsque ad triumphum martyrij secuta sunt, vt charitatis, qua excellebat luce, obumbratio illa fugaretur, & si quid purgandum erat, passionis falce tolleretur.

AD 3^m dicendum, quòd potestas ministrandi sacramẽta pertinet ad spiritualem characterem, qui indelebilis est, vt ex supradictis patet.* et ideo per hoc, quòd aliquis ab ecclesia suspenditur, vel excommunicatur, vel etiam degradatur, non amittit potestatem conferendi sacramentum, sed licentiam vtẽdi hac potestate: et ideo sacramentum quidem confert, sed tamen peccat conferendo: & similiter ille, qui ab eo accipit sacramentum. et sic non percipit rem sacramenti, nisi forte per ignorantiam excusetur.

Infra q. 74. art. 2. ad 2. Et 4. dist. 6. q. 1. artic. 2. q. 2. & dist. 11. qõ. 2. ar. q. 1 3. ad 1. & dist. 10. qõ. 1. art. 3. ad 3.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæquartæ Articulum decimum.*

ARTICVLVS X.

Vtrum intentio recta ministri requiratur ad perfectionem sacramenti.

AD DECIMVM sic procedi-tur. Videtur, quòd intentio recta ministri requiratur ad perfectionem sacramenti. Intentio enim ministri debet conformari intentioni ecclesiæ, vt ex dictis patet. * sed intentio ecclesiæ semper est recta. ergo de necessitate ad sacramenti perfectionem requiritur intentio recta ministri.

¶ 2 Præt. Peruersa intentio deterior esse videtur, quàm intentio iocosa: sed intentio iocosa tollit sacramentum: puta si aliquis non serio, sed ludo aliquem baptizaret. ergo multo magis peruersa intentio aufert sacramentũ: puta si aliquis aliquẽ baptizaret, vt postmodum eũ occideret.

¶ 3 Præt. Peruersa intentio facit totum opus vitiosum, secundum illud Luc. 12. Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuũ tenebrosum erit: sed sacramenta Christi non possunt inquinari per malos homines, sicut Augustin. dicit contra Petilianum. ergo videtur, quòd si sit peruersa intentio ministri, non sit ibi verum sacramentum.

SED CONTRA est, quòd peruersa intentio pertinet ad malitiam ministri: sed malitia ministri non tollit sacramentum. ergo nec peruersa intentio.

RESPON. Dicendum, q̃ intentio ministri potest peruerti dupliciter. vno modo respectu ipsius sacramenti: puta cum aliquis non intendit sacramentum conferre, sed derisorie aliquid agere. et talis peruersitas tollit veritatem sacramenti, præcipue quando suam intentionem exterius manifestat. Alio modo potest peruerti intentio ministri quantum ad id, quod sequitur sacramentum: puta si sacerdos intendat aliquam feminam baptizare, vt abutatur ea: vel si intendat conficere corpus Christi, vt eo ad veneficia vtatur: et quia prius non dependet a posteriori, inde est quòd talis intentionis peruersitas veritatem sacramenti non tollit, sed ipse minister ex tali intentione grauiter peccat.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ecclesiæ intentio recta est, & quantum ad sacramenti perfectionem, & quantum ad sacramenti vsum: sed prima rectitudo perficit sacramentum, secunda operatur ad meritum. et ideo minister qui conformat intentionem suam ecclesiæ, quãtum ad primam rectitudinem, non autem quantum ad secundam, perficit quidem sacramentum, sed non est sibi ad meritum.

AD 2^m dicendum, quòd intentio ludicra vel iocosa, excludit primam rectitudinem intentionis, per quam perficitur sacramentum: & ideo non est similis ratio.

AD 3^m dicendum, quòd peruersa intentio peruertit opus intendentis, non autem opus alterius: et ideo ex peruersa intentione ministri, peruertitur id, quod agit in sacramentis, inquantum est opus eius, non inquantum est opus Christi, cuius est minister. Et est simile, si minister alicuius hominis, praua intentione deferret pauperibus eleemosynam, quam dominus recta intentione mandaret.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæquintæ Articulum primum.*

QVAESTIO. LXV.

De numero sacramentorum, in quatuor articulos diuisa.

TItulus clarus est.

¶ In corpore vna conclusio: Conuenienter ponuntur sacramenta ecclesiæ septem. Manifestatur hæc conclusio dupliciter, primo secundum propriam doctrinam, secundo, iuxta aliorum traditionem.

¶ Quo ad primum, distinguit duos fines sacramẽtorum, vnus est perfectio hominis in his, quæ Christiani sunt cultus: alter est remedium peccatorum. Et probat sic conclusionem: sacramẽta ecclesiæ ad vtrũque dictum finem conuenienter ponuntur in numero septenario. ergo &c. Antecedens manifestat primo respectu primi finis (discusso progressu) numerando septẽ perfectiones opportunas cultui Christiano, quæ sunt, vita, robur, conseruatio, curatio, restitutio, potestas, & ppagatio, & assignando singulorum rationem, vt in litera clare patet. Deinde declaratur antecedẽs relpectu secundi finis, assignando septem defectus, qui clare patent in lra.

¶ Quo ad secundum, clare apparet recitata positio absque alia expositiõe.

4. dist. 1. q. 1. art. 2. Et 4. cõ. c. 58. Et 1. Cor. prin.

**ca. 2. eccl. hierar. p. 3.*

**li. 19. c. 13 & med. to. 6*

tra Faustum, sacramenta nouæ legis sunt numero pauciora, q̃ sacramenta veteris legis: sed in veteri lege nõ erat aliquod sacramentum, quod responderet confirmationi & extremę vnctioni. ergo neque hæc debent numerari inter sacramenta nouæ legis.

2. 2. q. 154. to. 3.

¶ 5 Præt. Luxuria non est grauius inter cetera peccata, vt patet ex his, quæ in secunda parte dicta sunt: † sed contra alia peccata non instituitur aliquod sacramentum. ergo neque contra luxuriam debuit institui sacramentum matrimonij.

6 SED CONTRA videtur, quòd sint plura sacramenta. Sacramenta enim dicuntur quasi quædam sacra signa: sed multæ alię sanctificationes fiunt in ecclesia, secundum sensibilia signa, sicut aqua benedicta, cõsecratio altaris, & alia huiusmodi. ergo sunt plura sacramenta quàm septem.

¶ 7 Præt. Hug.* de sancto Victore dicit, quòd sacramenta veteris legis fuerunt oblationes, decimæ, & sacrificia: sed sacrificium ecclesiæ est vnum sacramentum, quod dicitur eucharistia. ergo etiam oblationes & decimæ debent dici sacramenta.

**li. 1. de sacra. par. 12. cap. 10*

¶ 8 Præt. Tria sunt genera peccatorum, originale, mortale, & veniale: sed contra originale peccatum ordinatur baptismus, contra mortale autem, pœnitentia. ergo deberet esse aliud præter septem, quod ordinetur contra veniale.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra* dictum est) sacramenta ecclesiæ ordinantur ad duo, scilicet ad perficiendum hominem, in his, quę pertinent ad cultum dei, secundum religionem Christianæ vitæ, & etiam in remedium contra defectum peccati. Vtroq; autem modo conuenienter ponuntur septem sacramenta: vita enim spiritualis conformitatem aliquam habet ad vitam corporalem, sicut & cetera corporalia conformitatem quandam spiritualium habent. In vita autem corporali, dupliciter aliquis perficitur. Vno modo, quantum ad personam propriam, alio modo per respectum ad totam communitatem societatis, in qua viuit: quia homo naturaliter est animal sociale. Respectu autem suiipsius perficitur homo in vita corporali dupliciter. Vno modo per se, acquirendo. s. aliquam vitæ perfectionem: alio modo per accidens, s. removendo impedimenta vitæ, puta ęgritudines, vel aliquid huiusmodi. Per se autem perficitur corporalis vita, tripliciter. Primo quidem per generationem, per quam homo incipit esse & viuere: & loco huius in spirituali vita est baptismus, qui est spiritualis regeneratio, secundum illud ad Tit. 3. Per lauacrum regenerationis, &c. Secundo, per augmentum, quo aliquis perducitur ad perfectum quantitatem & virtutem: & loco huius in spirituali vita, est confirmatio, in qua datur Spiritus sanctus ad robur. vnde dicitur discipulis iam baptizatis Luc. vlt. Sedete in ciuitate, quoadusque induamini virtute ex alto. Tertio, per nutritionem, qua conseruatur in homine vita & virtus. Et loco huius, in vita spirituali est eucharistia: vnde dicitur Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. et hoc quidem sufficeret homini, si haberet & corporaliter & spiritualiter impassibilem vitam: sed quia homo incurrit interdũ & corporalem infirmitatem & spiritualem, scilicet peccatũ, ideo necessaria est homini curatio ab infirmitate: quę quidem est duplex. vna quidem, est sanatio, quæ sanitatem restituit, & loco huius in spirituali vita est pœnitentia, secũdum illud Psal. 40. Sana animam meã, quia peccaui tibi. Alia autem est restitutio valetudinis pristinæ per conueniẽtem diætam & exercitium, & loco huius in spirituali vita est extrema vnctio, q̃ remouet peccatorum reliquias, & hominem paratũ reddit ad finalem gloriam: vnde dicitur Iac. 5. Et si in peccatis sit, dimittentur ei. Perficitur autem homo in ordine ad totam cõmunitatem dupliciter. vno modo

**q. 62. ar. 3. & q. 63. artic. 4.*

per hoc, quòd accipit potestatem regendi multitudinem, & exercendi actus publicos. Et loco huius in spirituali vita est sacramentum ordinis, secundum illud Hebr. 7. quòd sacerdotes hostias offerunt non solum pro se, sed etiam pro populo. Secundo, quantum ad naturalem propagationem, quod fit per matrimoniũ tam in corporali quàm in spirituali vita, eo quòd est non solum sacramentum, sed naturæ officium. Ex his etiam patet sacramentorum numerus, secundũ quòd ordinantur contra defectum peccati. nam baptismus ordinatur contra carentiam vitæ spiritualis: confirmatio contra infirmitatem animi, quæ in nuper natis inuenitur: eucharistia contra labilitatem animi ad peccandum: pœnitentia contra actuale peccatum, post G baptismum commissum: extrema vnctio contra reliquias peccatorum, quæ scilicet non sunt sufficienter per pœnitentiã sublatæ, aut ex negligentia, aut ex ignorantia: ordo contra dissolutionem multitudinis: matrimonium in remedium contra concupiscentiã personalem, & contra defectum multitudinis, qui per mortem accidit. quidam vero accipiunt numerum sacramentorum per quandam adaptationem ad virtutes, & ad defectus culparum & pœnalitatum, dicentes, quòd fidei respondet baptismus, & ordinatur cõtra culpam originalem: spei extrema vnctio, & ordinatur contra culpam venialem: charitati eucharistia, & ordinatur contra pœnalitatem malitiæ: prudentiæ ordo, & ordinatur contra ignorantiam: iustitiæ pœni H tentia, & ordinatur contra peccatum mortale: temperantiæ matrimonium, & ordinatur contra concupiscentiam: fortitudini confirmatio, & ordinatur contra infirmitatem.

Ad primvm ergo dicendum, quòd idem agẽs principale vtitur diuersis instrumentis ad diuersos effectus, secundum congruentiam operũ. Et similiter virtus diuina & passio Christi operãtur in nobis per diuersa sacramenta, quasi per diuersa instrumenta.

Ad 2^m dicendum, quòd culpa & pœna diuersitatem habent, & secundum speciem, inquantum sunt diuersæ species culparum & pœnarum, & secundum diuersos hominum status & habitudines. Et secun- I dum hoc, oportuit multiplicari sacramenta, vt ex dictis *patet.

*In corp. art.

Ad 3^m dicendum, quòd in actionibus hierarchicis considerantur, & agentes, & recipientes, & actiones. Agentes autem sunt ministri ecclesiæ, ad quos pertinet ordinis sacramentum. Recipientes autem sunt illi, qui ad sacramentum accedunt, qui producuntur per matrimonium. Actiones autem sunt purgatio, illuminatio & perfectio: sed sola purgatio non potest esse sacramentum nouæ legis, quod gratiam confert: sed pertinet ad quædam sacramentalia, quæ sunt catechismus & exorcismus. Purgatio autem & illuminatio simul, secundum Diony. *perti- K nent ad baptismum, & propter recidiuum secundario pertinent ad pœnitentiam, & extremam vnctionem. Perfectio autem quantum ad virtutem quidem (quæ est quasi perfectio formalis) pertinet ad confirmationem, quantum autem ad consecutionem finis, pertinet ad eucharistiam.

*c.3.par.1. circa fin.

Ad 4^m dicendum, quòd in sacramento confirmationis datur plenitudo Spiritussancti ad robur: in extrema autem vnctione præparatur homo, vt recipiat immediate gloriam: quorum neutrum competit veteri testamento. & ideo nihil potuit his sacramentis in veteri lege respondere: nihilominus tamen sacramenta in veteri lege plura fuerunt numero, propter diuersitatem sacrificiorum & cæremoniarum.

Ad 5^m dicendum, quòd contra concupiscentiam venereorum, oportuit specialiter remedium adhiberi per aliquod sacramentum: primo quidem, quia per huiusmodi concupiscentiam non solum vitiatur persona, sed etiam natura: secundo, propter vehementiã eius, quæ rationem absorbet.

Ad 6^m dicendum, q̃ aqua benedicta, & aliæ consecrationes non dicuntur sacramenta: quia non perducunt ad sacramen tieffectum, qui est gratiæ consecutio: sed sunt dispositiones quædam ad sacramenta, vel removendo prohibens, sicut aqua benedicta ordinatur contra insidias dæmonum, & cõtra peccata venialia, vel etiam idoneitatem quandam faciendo ad sacramenti perfectionem, & perceptionem, sicut consecratur altare & vasa, propter reuerentiam eucharistiæ.

Ad 7^m dicendum, q̃ oblationes & decimæ erant tam in lege naturæ, q̃ quàm in lege Moysi ordinatę, non solum in subsidium ministrorum & pauperum, sed etiam in figuram: & ideo erant sacramenta: nunc autem non remanserunt inquantum sunt figuralia: & ideo non sunt sacramenta.

Ad 8^m dicendum, q̃ ad deletionem venialis peccati non requiritur instinctus gratiæ. vnde cum in quolibet sacramento nouæ legis gratia infundatur, nullum sacramentum nouæ legis instituitur directe contra veniale, quod tollitur per quædam sacramentalia: puta per aquam benedictam, & alia huiusmodi: quidam tamen dicunt extremam vnctionem contra veniale peccatum ordinari: sed de hoc suo loco* dicetur.

*Non compleuit mortetus.

Articvlvs II.

¶ Super Quæstionis sexagesimæquintæ Articulum secundum.

Vtrum sacramenta conuenienter ordinentur secundum modum prædictum.

Ad secvndvm sic procedit. Videtur quòd inconuenienter sacramenta ordinentur secundum modum prædictum. † Vt enim Apostolus dicit primæ Corinth. 15. Prius est quod est animale, deinde quod spirituale: sed per matrimonium generatur homo prima generatione, quæ est animalis: per baptismum autem regeneratur homo secunda generatione, quę est spiritualis. ergo matrimonium debet præcedere baptismum.

¶ 2 Præt. Per sacramentum ordinis aliquis accipit potestatem agendi actiones sacramentales: sed agens est prior sua actione. ergo ordo debet præcedere & baptismum, & alia sacramenta.

¶ 3 Præt. Eucharistia est spirituale nutrimentum, confirmatio autem comparatur augmento. Nutrimẽtum autem est causa augmenti, & per consequens prius eo. ergo eucharistia est prior confirmatione.

¶ 4 Præt. Pœnitentia præparat hominem ad eucharistiam: sed

In titulo intellige per ordinem, secundum modum prædictum, ordinẽ, quo numerata sunt sacramenta in præcedenti articulo, videlicet baptisma, confirmatio, eucharistia, pœnitentia, extrema vnctio, ordo, & matrimoniũ. Quæritur enim an sic conuenienter ordinentur.

4. dist. 2. q. 1. art 3. Et dist 7. q. 1. arti. 1. q 3. Et Eph. 5. fin. Art. præced.

¶ In corpore prima conclusio est: Inter sacramenta vltimo ponuntur ordo & matrimonium, matrimonium tamen post ordinem. Probatur conclusio, quo ad primam partem: quia sicut vnũ est prius multitudine, ita sacramenta quæ ordinantur ad perfectionem vnius personæ, sunt naturaliter priora his, quæ ordinantur ad perfectionem multitudinis: sed reliqua sacramenta sunt vnius personę, hæc

hæc autem duo respiciunt multitudinem. ergo Quo ad secundam autem partem probatur: quia matrimonium minus participat de spirituali vita quàm ordo. A

¶ Secunda conclusio est: Pœnitentia & extrema vnctio posteriora sunt baptismo, confirmatione & eucharistia, posterior tamen est extrema vnctio, pœnitẽtia. Probatur hęc conclusio quo ad primam partẽ: quia priora sunt quæ per se ordinantur ad spiritualem perfectionẽ vnius, quàm illa quæ ordinantur p̃ accidens: sed, &c. Quo ad secundam autem partem: quia prior naturaliter est inchoatio sanationis, quæ fit per pœnitẽtiam, cõsumatione illius, quam facit extrema vnctio. Ar. præced.

Ar. præced.

¶ Tertia conclusio est: Inter tria prima sacramenta, baptismus primum, confirmatio secũdum, eucharistia tertium obtinet locum. Probatur: quia prius est spiritualis generatio: deinde forma le robur, demũ consecutio finis.

¶ In responsione ad quartum, dubium occurrit, an iustus, ideſt, sine peccato mortali existens, teneatur semel in anno confiteri. Et est rõ dubij: quia hinc apparet quòd non, eum dicitur quòd talis non indigeret pœnitentia ad sacramentum eucharistiæ. In oppositum autem est, quia præceptum ecclesiæ est ad omnes vtriusq; sex^s in annis discretionis constitutos.

¶ Ad hoc est dicendum, quòd homo sine peccato mortali existens, non tenetur ad confitendum semel in anno: quia non comprehenditur sub his quos præceptum illud ecclesiæ astrigit: quoniam præceptũ ecclesiæ de confessione semel in anno, non est nisi determinatio præcepti diuini de confessione: ita quòd deus præcepit confessionem, Ecclesia autẽ determinat præceptum illud ad tale tempus, ad totiens &c. puta semel in anno &c. Sed præceptum diuinũ non obligat ad confessionem hominem sine mortali peccato. ergo determinatio illius præcepti, per ecclesiam non obligat talem hominem. Et stat vis rationis in hoc, q̃ nullus comprehenditur sub præcepto ecclesiæ, qui non comprehenditur sub præcepto diuino, quod per se notũ est esse verissimum ex eo, q̃ præceptũ ecclesiæ se habet ad diuinum præceptum, vt contractio & limitatio quædam: quòd autem diuinum præceptum de confessione, obliget solos homines in peccato mortali, probatur, & ex hac litera sulta auctoritate sacræ scripturæ, & ex calce præcedentis articuli, vbi dictum est, nullum sacramentum directe ordinari contra peccatum veniale: & quicquid sit de extrema vnctione, constat hoc verum esse de sacramento pœnitentiæ, & ex communi theologorum doctrina inter conditiones confessionis ponente, q̃ sit integra, quòd nõ nisi de mortalibus intelligi potest. Et confirmatur: quia canon ipse expresse dicit, quòd quilibet confiteatur, peccata sua omnia, quod est impossibile intelligi, nisi de mortalibus. Ipsa ergo verba canonis tantum, quòd ad solos existentes in peccato mortali dirigũtur. B

¶ *Super Quæstionis sexagesimæquintæ Articulum tertiũ.*

Titulus clarus.

¶ In corpore duo fiunt. Primo, respondetur quæsito vna conclusione: Sacramentum eucharistiæ est potissimũ inter omnia sacramenta. Probatur tripliciter, vt patet in litera. Secũdo, comparantur reliqua sacramenta inter se, & multa dicuntur satis clare. In argum.

¶ Dubium tamen vnum restat in hac litera, circa id quod dicitur, quòd extrema vnctio præparat ad eucharistiam: opositum enim apparet ex eo, quòd extrema vnctio datur post viaticum. 4. di. 7. q. 1. art. 1. q. 3. co. Et di. 8. q. 1. ar. 1. q. 1. Et 4. di. 6. cap. 7. 4. Et veri. q. 27. ar. 4. cor. fi. *lib. 1. ethi. cap. 2. in fi. tom. 5.

¶ Ad hoc dicitur, q̃ Auctor loquitur de effectu extremæ vnctionis secũdum se: cum sit enim sanatio quædã, secundũ se ordinatur ad perfectam cũ Christo coniunctionem animæ, quæ per eucharistiam fit. Vsus autem postponendi extremam vnctionem, aliunde sumitur, de quo infra.

¶ In responsione ad secundum, dubium quoque occurrit, quo modo fideles per confirmationem deputentur ad speciale officium, spectans ad officium principis, cum dictum sit, confirmationem conferre robur, quod constat non esse officium spe

D

Dist. 174.

Alias, consecutionẽ.

E

Articvlvs III.

Vtrum sacramentum eucharistiæ sit potissimum inter sacramenta.

Ad tertivm sic proceditur. Videtur quòd sacramentum eucharistię non sit potissimum inter sacramenta Bonum enim commune potius est, quàm bonum vnius, vt dicit 1. Ethic. *sed matrimoniũ ordinatur ad bonum commune speciei humanæ, per viã generationis: sacramentum autem eucharistiæ ordinatur ad bonum proprium sumentis. ergo non est potissimum sacramentorum.

*1. Ethic. tom. 5.

¶ 2 Præt. Digniora sacramenta esse videntur, quæ per maiorem ministrũ conferuntur: sed sacramentum confirmationis & sacramentum ordinis non conferuntur, nisi

tás ad principem. ¶Ad hoc dicitur, ꝙ quia cõfirmatio datur in robur confitendi fidem Christi crucifixi, qui est gẽtibus stultitia, & iudæis scandalũ, confirmatio est velut constitutio militis. Nã militares actus pugilum fidei in robusta cõfessione cõstituunt. vnde quia officiũ militare est officium spectans ad principem (eius est enim cõdere milites, atque ipsos ducere) ideo in litera dicitur, quòd confirmatio est in officiũ spectans ad principem.

Ca. 3. eccl. hierar. non remote a prin.

per episcopum, qui est maior minister, q̃ simplex sacerdos, per quẽ confertur eucharistiæ sacramentũ. ergo illa sacramenta sunt potiora. ¶3 Præt. Sacramenta tanto sunt potiora, quãto maiorem virtutem habent: sed quædam sacramenta imprimunt characterem, scilicet baptismus, confirmatio & ordo, quod non facit eucharistia. ergo il la sacramenta sunt potiora. ¶4Præt. Illud videtur esse potius, ex quo alia dependent, & nõ econuerso: sed ex baptismo dependet eucharistia: non enim potest aliquis eucharistiam accipere, nisi fuerit baptizatus. ergo baptismus est potior eucharistia.

SED CONTRA est, ꝙ Dion.* dicit 3. cap. eccles. hierar. quòd non cõtingit aliquem perfici perfectione hierarchica, nisi per diuinissimam eucharistiam. ergo hoc sacramentum est potissimum omnium aliorum.

RESPON. Dicendum, quòd simpliciter loquendo, sacramentum eucharistiæ est potissimũ inter alia sacramenta: quod quidem tripliciter apparet. Primo quidem, ex eo quòd continetur in sactamentis: nam in sacramento eucharistiæ continetur ipse Christus substantialiter, in alijs autem sacramentis continetur quædam virtus instrumentalis participata a Christo, vt ex supra dictis patet: * semper autem quod est per essentiam, potius est eo, quod est per participationẽ. Secundo, hoc apparet ex ordine sacramentorum adinuicem: nam omnia alia sacramenta ordinari videntur ad hoc sacramentum, sicut ad finem. Manifestum est enim, quòd sacramentum ordinis ordinatur ad eucharistiæ consecrationem: sacramentum vero baptismi ordinatur ad eucharistiæ receptionem. In quo etiam perficitur aliquis per confirmationem, vt non vereatur se subtrahere a tali sacramento: per pœnitentiam etiam & extremam vnctionem præparatur homo ad digne sumendum corpus Christi. Matrimoniũ etiam saltem sua significatione attingit hoc sacramentum, inquantum significat coniunctionem Christi & ecclesiæ: cuius vnitas per sacramentum eucharistię figuratur: vnde & Apostolus dicit Ephes. 5. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in ecclesia. Tertio, hoc apparet ex ritu sacramentorũ. Nam fere omnia sacramenta in eucharistia consumantur, vt Diony.† dicit 3. eccles. hierar. sicut patet, quòd ordinati cõmunicant, & etiam baptizati, si sint adulti. Aliorum autem sacramentorum comparatio adinuicem, potest esse multiplex. Nam in via necessitatis, baptismus est potissimum sacramentorum: in via autem perfectionis sacramentũ ordinis: medio autem modo, se habet sacramentum confirmationis. Sacramentum vero pœnitentiæ & extremæ vnctionis sunt inferioris gradus a prædictis sacramentis: quia sicut dictum est,* ordinantur ad vitam Christianã, non per se, sed quasi per accidens, scilicet in remedium superuenientis defectus: quę tamen extrema vnctio cõparatur ad pœnitentiam, sicut confirmatio ad baptismum, ita scilicet quòd pœnitentia est maioris necessitatis, sed extrema vnctio est maioris perfectionis.

Ca. 3. eccl. hierar. circa prin.

Ar. 2. huius quæst.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd matrimonium ordinatur ad cõmune bonum corporaliter: sed bonum commune spirituale totius ecclesiæ continetur substantialiter in ipso eucharistiæ sacramento.

AD 2^m dicendum, quòd per ordinem & confirmationem deputantur fideles Christi ad aliqua specialia officia, quæ pertinent ad officium principis: & ideo tradere huiusmodi sacramenta, pertinet ad solum episcopum, qui est quasi princeps in ecclesia. Per sacramentum vero eucharistiæ nõ deputatur homo ad aliquod officium, sed magis hoc sacramentum est finis omnium officiorum, vt dictum est.*

In corp. ar.

AD 3^m dicendum, quòd character sacramentalis, sicut supra dictum est, † est quædam participatio sacerdotij Christi. vnde sacramentum quod ipsum Christum cõiungit homini, est dignius sacramento, quod imprimit Christi characterem.

q. 63. art. 3.

AD 4^m dicendum, quòd ratio illa procedit ex parte necessitatis: sic. n. baptismus, cum sit maxime necessitatis, est potissimum sacramentorum: sicut ordo & confirmatio habent quandam excellentiam ratione ministerij, & matrimonium ratione significationis: nihil enim prohibet aliquid esse secundum quid dignius, quod tamen non est dignius simpliciter.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum omnia sacramenta sint de necessitate salutis.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæquintæ Articulum quartum.*

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd omnia sacramenta sint de necessitate salutis. Illud enim quod non est necessarium, videtur esse superfluum: sed nullum sacramẽtum est superfluum: quia deus nihil facit frustra. ergo omnia sacramenta sunt de necessitate salutis.

¶2 Præt. Sicut de baptismo dicitur, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritusancto, non potest introire in regnum dei, ita de eucharistia dicitur Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. ergo sicut baptismus est sacramentũ necessitatis, & ita eucharistia.

¶3 Præt. Sine sacramento baptismi potest aliquis saluus fieri, dum modo nõ contemptus religionis, sed necessitas sacramentum excludat, vt infra dicetur: * sed in quolibet sacramento contemptus religionis impedit hominis salutem. ergo pari ratione omnia sacramenta sunt de necessitate salutis.

SED CONTRA est, quòd pueri saluantur* per solum baptismũ, sine alijs sacramentis.

RESPON. Dicendum, quòd necessarium respectu finis, de quo nũc loquimur, dicitur aliquid dupliciter. Vno modo, sine quo non potest haberi finis: sicut cibus est necessarius vitæ humanæ. Et hoc, est simpliciter necessarium ad finem. Alio modo, dicitur esse necessarium id, sine quo non habetur finis ita conuenien-

TItulus clarus. ¶ In corpore ponitur vna distinctio bimembris de necessario ad finẽ, cum singulis conclusionibus. Distinctio est: Necessariũ ad finem est, vel simpliciter, vel vt commodius. Prima conclusio est primo modo necessitatis. Tria sacramenta sunt necessaria ad salutem, scilicet baptismus absolute, pœnitentia supposito peccato mortali post baptismum, & ordo respectu ecclesiæ. Secunda cõclusio est, Reliqua sacramenta sunt necessaria, secundo modo. ¶Aduerte hic, quòd cum ordo ponitur necessarius simpliciter ad salutem ecclesiæ est sermo de ecclesia simpliciter & absolute, & non de parte aliqua ecclesiæ, quæ ecclesiæ nomen & rationẽ non nisi defectiue haberet, puta de collegio monialium, aut monachorum seu eremitarum sine clericis: hæc enim sui defectum manifestant eo ipso, quòd sine sacramentorum ministro sunt.

4. dist. 7. q. 1. ar. 1. q. 2. & q. 2. ar. 2. q. 1.

q. 68. art. 1. & 2.

D. 269.

conuenienter, sicut equus necessarius est ad iter: hoc autem non est simpliciter necessarium ad finem. Primo igitur modo necessitatis, sunt tria sacramenta necessaria: duo quidem personæ singulari: baptismus quidem simpliciter & absolute, pœnitentia autem supposito peccato mortali post baptismum: sacramentum autem ordinis est necessarium ecclesię: quia vbi non est gubernator, populus corruet, vt dicitur Prouerbiorum 11. Sed secundo modo sunt necessaria alia sacramenta: nam confirmatio quodammodo perficit baptismum, extrema vnctio pœnitentiam: matrimonium vero, ecclesiæ multitudinem per propagationem conseruat.

A

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ad hoc, quòd aliquid non sit superfluum, sufficit quòd sit necessarium primo vel secundo modo. et sic sunt necessaria omnia sacramenta, sicut dictum est.*

B

In corp. ar.

AD 2^m dicendum, quòd illud verbum domini est intelligendum de spirituali manducatione, & non de sola sacramentali, vt Aug.* exponit super Ioan.

Trac. 26. & 27.

AD 3^m dicendum, quòd licet omnium sacramentorum contemptus sit saluti contrarius: non tamen est contemptus sacramenti, ex hoc quòd aliquis non curat accipere sacramentum, quod non est de necessitate salutis: alioquin omnes qui non accipiunt ordinem, & qui non contrahunt matrimonium, concmnerent huiusmodi sacramenta.

C

¶ *Super Quæstionis sexagesimæsextæ Articulum primum.*

QVAESTIO LXVI.

De pertinentibus ad sacramentum baptismi, in duodecim articulos diuisa.

TItulus vt sonat sumendus est. ¶ In corpore duo fiunt. Primo distinguuntur tria considerabilia in baptismo, deinde singula singillatim manifestantur aperiendo eorum quodlibet. Et primũ quidem clare patet in litera. De secundo autem duo vltima, scilicet res & sacramẽtum, & res tantũ, in calce corporis articuli patent. Primum vero, scilicet, sacramẽtum tantum habet aliquid manifestũ, scilicet quod est exterius quoddã sensibile signũ interioris effectus: qd etiã probatur, quia hæc est ratio sacramẽti. Habet autem aliquid ambiguum, an scilicet hoc exterius sensibile sit ipsa aqua, an ablutio. Et est ratio dubij, quia ambo hæc sensibilia inueniuntur materialiter cõcurrere & necessario exigi ad baptismum, nam neque aqua sine ablutione, neque ablutio sine aqua ad baptismum sufficeret ex parte materiæ. Et propterea refert Auctor primo opinionẽ quæ videtur Hugonis, ꝙ est aqua, & reprehendit ipsam, rali rõne: Vbi perficitur sanctificatio, ibi perficitur sacramentũ: sed in aqua non perficitur sanctificatio. ergo in aqua non perficitur sacramentum. Maior probatur: quia sacramenta nouę legis sanctificationẽ operantur. Deinde approbat opinionẽ Magistri sententiarum, scilicet quòd baptismus est ablutio, quam sic probat. In aqua baptismali est quædã sanctificationis virtus instrumentalis, nõ permanẽs, sed fluẽs in hominem, qui est veræ sanctificationis subiectum. ergo sacramentum perficitur in applicatione aquæ ad hominẽ, quæ est ablutio. ¶ Circa hanc partẽ dubium occurrit de rigore ac veritate huius processus seu rationis: quia si maior illa est vera, scilicet, ibi pẽ ficitur sacramentũ, vbi perficitur sanctificatio, & propter ea infertur, in aqua non perficitur sacramentum: quia in illa nõ perficitur sanctificatio (non enim aqua per baptismum sanctificatur) eadem ratione potest inferri, quòd abluuo non est sacramentum, quia in ea non perficitur sanctificatio: ablutio enim non sanctificatur per baptismum, sed homo qui abluitur. ¶ Ad hoc dicitur, ꝙ maior quidẽ est vera: sed diuersa ratio subsumptorum, scilicet aquæ & ablutionis, facit, vt recte inferatur, aquã non esse sacramentum, & non teneat illatio de ablutione: aqua enim & ablutio differunt in hoc, quòd aqua est res permanens, ablutio vero est res successiua. Et quia vnumquodq; est in aliquo secundum modum recipientis, ideo consequenter differũt in modo

4. dist. 3. ar. 1. Et 4. cõ. cap. 60.

† lib. 4. c. 10. circa med. † Hugo li. 2 de sacra. in par. 6. ca. 2. in princ.

Trac. 80. in Ioan. post med. to. 9.

Posita in arg. 2. & loco ibi citato.

D

E

Circa primum quæruntur duodecim.

¶Primo, Quid sit baptismus, vtrũ scilicet sit ablutio.

¶Secundo, De institutione huius sacramenti.

¶Tertio, Vtrum aqua sit propria materia huius sacramenti.

¶Quarto, Vtrum requiratur aqua simplex.

¶Quinto, Vtrũ hæc sit conueniens forma huius sacramenti, Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritussancti.

¶Sexto, Vtrum sub hac forma possit aliquis baptizari, Ego te baptizo in nomine Christi.

¶Septimo, Vtrum immersio sit de necessitate baptismi.

¶Octauo, Vtrum requiratur trina immersio.

¶Nono, Vtrum baptismus possit iterari.

¶Decimo, De ritu baptismi.

¶Vndecimo, De distinctione baptismatum.

¶Duodecimo, De comparatione baptismatum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum baptismus sit ipsa ablutio.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd baptismus non sit ipsa ablutio. Ablutio enim corporalis transit: baptismus autẽ permanet. ergo baptismus non est ipsa ablutio, sed potius regeneratio & sigillũ, & custodia, & illuminatio, vt Damas.* dicit in 4. lib.

¶2 Præt. Hugo de sancto Vict. † dicit, ꝙ baptismus est aqua diluendis criminibus sanctificata p verbum dei: aqua autem non est ipsa ablutio, sed ablutio est quidam vsus aquæ. ergo &c.

¶3 Præt. August. dicit* super Ioan. Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum: elementum autem est ipsa aqua in sacramento baptismi. ergo baptismus est ipsa aqua, non autem ablutio.

SED CONTRA est, quòd dicitur eccles. 34. Qui baptizatur a mortuo, & iterum tangit mortuum, quid proficit lauatio eius? videtur ergo quòd baptismus sit ipsa ablutio siue lauatio.

RESPON. Dicendum, quòd in sacramento baptismi est tria cõsiderare, aliquid scilicet quod est sacramentum tantum, aliquid autem quod est res & sacramentum, aliquid vero quod est res tantum. Sacramentum tantum est aliquid visibile exterius existens, quod scilicet est signũ interioris effectus: hoc enim pertinet ad rationem sacramenti: exterius autem suppositum sensui, est & ipsa aqua, & eius vsus, qui est ablutio. quidam ergo existimauerunt, quòd ipsa aqua sit sacramentum, quod quidem sonare videntur verba Hugo.* de sancto Victore. Nam ipse in communi definitione sacramenti dicit, ꝙ

modo sanctificationis. Nam si in aqua perficeretur sanctificatio, sequeretur q aqua esset sancta: quia est in se quoddam permanens, ac per hoc pro seipsa sanctificaret. Si vero ponitur quòd in ablutione perficitur sanctificatio, nõ sequitur quòd ipsa ablutio fiat ex huiusmodi sanctificatione sancta: quia ablutio non est sui ipsius, sed abluti: nec est in seipsa, sed in abluto, ac p hoc, non ea ratione sanctificationem sortitur, vt suipsius sit, sed vt abluti sit: hoc est, vt ablutus sanctificetur per ipsam deferentem sanctificationem in ablutum. Et (vt vno verbo dicatur) qa ablutio importat terminum, qui abluitur, perfici sanctificationem in ablutione intelligitur secundum suum terminum, seu in incluso termino: quod de aqua non potest intelligi: quia significat rem permanentem, & non rẽ transeuntem in alium, sicut est ablutio. Vnde & in litera probatur, ablutionem & non aquam esse sacramentum: quia virtus instrumenta lis ibi existens est quædam sanctitas fluẽs in hominem, qui baptizat: fluens autem nõ est aqua, sed ablutio.

Lib. 4. di. 3. in princ.

q. 63. art. 5. † loco citato in arg. 1

est materiale elementum, & in definitione baptismi dicit, quòd est aqua: sed hoc non videtur esse verum: cum enim sacramenta nouæ legis sanctificationem quandam operentur, ibi perficitur sacramentum, vbi perficitur sanctificatio. In aqua autem perficitur sanctificatio, sed est ibi quædam sanctificationis virtus instrumentalis, nõ permanens, sed fluens in hominẽ, qui est veræ sanctificationis subiectum: & ideo sacramentum non perficitur in ipsa aqua, sed in applicatione aquæ ad hominẽ, quæ est ablutio; & ideo Magister* in 3. dist. 4. sentent. dicit, quòd baptismus est ablutio corporis exterior, facta sub forma præscripta verborum. Res autem & sacramentũ, est character baptismalis, qui est res significata per exteriorem ablutionem, & est signum sacramentale interioris iustificationis, quæ est res tantum huius sacramenti, scilicet significata & non significans.

F G H

Ad primvm ergo dicendum, quòd id, quod est sacramentũ tantum in baptismo, transit: permanet autem & id, quod est sacramẽtum & res, scilicet character & id, quod est res tantum, scilicet interior iustificatio: sed character permanet indelebiliter, vt supra dictũ est,* iustificatio aũt permanet, sed amissibiliter. † Damas. ergo baptismũ definiuit, nõ quantũ ad id, qđ exterius agitur, quod est sacramentum tantum: sed quantum ad id, qđ est interius. vnde posuit duo pertinentia ad characterem, scilicet sigillum & custodiam, inquantum ipse character, qui sigillum dicitur, quantum est de se, custodit animam in bono: duo etiam posuit pertinentia ad vltimam rem sacramenti, scilicet regenerationem, quæ ad hoc pertinet, quòd per baptismum homo inchoat nouam vitam iustitiæ, & illuminationem, quæ pertinet specialiter ad fidem, per quam homo spiritualem vitam accepit, secundũ illud Abac. 2. Iustus ex fide viuit. Baptismus autem est quædam fidei protestatio: vnde dicitur fidei sacramentum: & similiter Dion. baptismum definiuit per ordinem ad alia sacramenta, dicens 2. c. eccles. † hierar. quòd est quoddam principium sanctissimorum mandatorum sacræ actionis, ad eorum susceptiuam opportunitatem, formans nostros animales habitus; Et iterum* in ordine ad cælestem gloriam, quæ est vltimus finis sacramentorum, cum subdit, ad supercælestis quietis anagogen, nostrum iter faciens. & iterũ quantũ ad principiũ spiritualis vitæ, per hoc qđ subdit, † sacrę & diuinissimę nostræ regenerationis traditio.

I

Cap. 2. eccl. hierar non peul a princip.

* eod. loco nũc dicto.

† eod. c. præ dicto, parũ a princ.

Ad 2m dicẽdum, quòd sicut dictum est,* opinionẽ Hugonis de sancto Victore, in hac parte sequi non oportet: potest tamen verificari, vt baptismus dicatur esse aqua: quia aqua est materiale baptismi principium, & sic erit prædicatio per causam.

In corp. ar.

Ad 3m dicendum, quòd accedente verbo ad elementum, fit sacramentũ, non quidem in ipso elemento, sed in homine, cui adhibetur elementũ per vsum ablutionis: & hoc etiam signat verbũ, quod accedit ad elementum, cum dicitur, Ego te baptizo &c.

Articvlvs II.

Vtrum baptismus fuerit institutus post Christi passionem.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæsextæ Articulum secundum.*

Titulus clarus est.

¶ In corpore ponitur vna distinctio bimembris: Institutio baptismi potest intelligi quo ad duo, vel quo ad ipsum sacramẽtum, vel quo ad obligationem accipiendi ipsum sacramentum. Et ponuntur singulæ cõclusiones iuxta singula membra. Prima cõclusio est. Baptismus institutus est, quo ad ipsum sacramentum, quando Christus est baptizatus. Probatur: quia nunc habuit vim regenerativã. Secunda conclusio est. Baptismꝰ institutus fuit quo ad necessitatem vtendi illo, post Christi passionem & resurrectionem. Probatur dupliciter, vt clare patet in litera.

4. dist. 3. ar. 5. Et dist. 1. q. 1. ar. 3. q. 3. ad 2.

Quæst. ced. ar. 4

¶ 3 Præt. Baptismus est sacramentum necessitatis, vt supra *dictum est, & ita videtur, quòd ex quo baptismus institutus fuit, homines obligarentur ad baptismũ: sed ante passionem Christi, homines nõ obligabantur ad baptismũ: quia adhuc circuncisio suam virtutem habebat; in cuius locum successit baptismus. ergo videtur quòd baptismus non fuerit institutus ante passionem Christi.

J

Sed contra est, quòd Aug.* dicit in quodam sermone de epiphania, Ex quo Christus in aqua mergitur, ex eo omniũ peccata abluit aqua: sed hoc fuit ante Christi passionẽ. ergo videtur quòd baptismus ante Christi passionem fuerit institutus.

In ser. 1. de miniciæ infra oct. epipha. a med. to. 10.

Respon. Dicendum, quòd, sicut dictum est supra,* sacramenta ex sui institutione [d] habent, q confe- q 62. art. 1. D. 683. rant gratiam: vnde tunc videtur aliquod sacramentũ institui, quando accipit virtutem producendi suum effectum. Hanc autem virtutem accepit baptismus, K quando Christus est baptizatus: vnde tunc vere baptismus institutus fuit, quantum ad ipsum sacramentum: sed necessitas vtendi hoc sacramento, indicta fuit hominibus post passionẽ & resurrectionem: tũ, quia in passione Christi terminata sunt figuralia sacramenta, quibus succedit baptismus & alia sacramenta nouæ legis: tum etiam, quia per baptismum configuratur homo passioni & resurrectioni Christi, inquantũ moritur peccato, & incipit nouam iustitiæ vitam: & ideo oportuit Christũ prius pati & resurgere, quàm hominibus indiceretur necessitas se cõfigurandi morti & resurrectioni eius.

Ad primvm ergo dicendum, quòd etiam ante passionem Christi baptismus habebat efficaciam a Christi

Christi passione, inquantum eam præfigurabat: aliter tamen q̃ sacramenta veteris legis. nam illa erant figuræ tantum, baptismus autem ab ipso Christo virtutem habebat iustificandi, per cuius virtutem ipsa etiam passio salutifera fuit. A

Al. aggrauatii.

Ad 2m dicendum, quòd homines non debebant multiplicibus figurisarctari* per Christum, qui venerat sua veritate figuras impletas auferre: & ideo ante passionem suam baptismum institutum non posuit sub præcepto, sed voluit ad eius exercitium homines assuefieri, & præcipue in populo Iudæorum, apud quẽ oĩa facta figuralia erant, vt Aug.* dicit cõtra Faustũ. Post passionẽ vero & resurrectionẽ, non solum iudæis, sed ẽt gentilibus sub præcepto necessitatẽ baptismi imposuit, dicens, Euntes docete omnes gentes. B

Lib. 4. ca. 2. circa med. præcipue, tom. 6.

Ad 3m dicendum, quòd sacramenta non sunt obligatoria, nisi quando sub præcepto ponuntur: quod quidem nõ fuit ante passionem, vt dictum est: *quod enim dominus ante passionem Nicodemo dixit Io. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritusancto, non potest introire in regnum dei, magis videtur ad futũ rum respicere, quàm ad præsens tempus.

Ia corp. ar.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæsextæ Articulum tertium.*

Titulus clarus est.

4. di. 1. ar. 3 q. 1. Et dist. 17. q. 3. art. 4. q. 3. Et 4. cõ c. 59. Et quol. 1. art. 10. cor. Et Io. 3.

¶ In corpore vna cõcluſio: Aqua est ꝓpria materia baptismi. Quæ conclusio absolute probatur ex institutione diuina. Quo ad cõgruẽtiam vero probatur in litera quadrupliciter, in qua omnia clara sunt.

*Dam. lib. 4. ca. 10. circa med.

Articvlvs III.

Vtrum aqua sit propria materia baptismi.

C

Ad tertivm sic proceditur. Videtur ꝙ aqua non sit propria materia baptismi. Baptismus enim secundum Dion. & Damas.* habet vim illuminatiuam: sed illuminatio maxime competit igni. ergo baptismus magis debet fieri in igne quàm in aqua; præsertim cum Ioan. Baptista prænuntians Christi baptismum, dicat, Ille vos baptizabit in Spiritusancto & igni.

¶ 2 Præt. In baptismo significatur ablutio peccatorũ: sed multa alia sunt ablutiua, q̃ aqua: sicut vinũ, & oleũ, & hmõi alia. ergo etiam in his potest fieri baptismus. non ergo aqua est propria materia baptismi. D

† quæst. 62. ar. 5.

¶ 3 Præt. Sacramenta ecclesiæ fluxerunt de latere Christi pendentis in cruce, vt supra dictum est:* sed inde fluxit non solum aqua, sed etiam sanguis. ergo videtur quòd etiã in sanguine possit fieri baptismus: qui etiam videtur magis conuenire cum causa & effectu baptismi: quia dicitur Apoc. 1. Lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo.

¶ 4 Præt. Sicut Augst. & Beda dicunt, Christus tactu suę mundissimę carnis vim regeneratiuam & purgatiuam contulit aquis: sed non omnis aqua continuatur cum aqua Iordanis, quam Christus tetigit tua carne. ergo videtur quòd non in omni aqua possit fieri baptismus, & ita aqua, inquantum huiusmodi, non est propria materia baptismi. E

¶ 5 Præt. Si aqua secundum se esset propria baptismi materia, non oporteret aliquid aliud fieri circa aquã, ad hoc, quòd in ea baptismus fieret: sed in solenni baptismo aqua, in qua debet celebrari baptismus, exorcizatur & benedicitur. ergo videtur quòd aqua secundum se non sit propria baptismi materia.

Sed contra est, quòd dominus dicit Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritusancto, nõ potest introire in regnum dei.

Respon. Dicendum, quòd ex institutione diui

Homil. 24. in Ioan. a med. to. 3.

Sup. illud verbũ Mat. 3. tom. 9. † hom. 3. in opere imperf. to. 2. † Hila. ca. 2. in Mat. post med. Ilius.

In ser. 1. de miniciæ, inf. oct. Epiph. a med. to. 10.

Articvlvs IIII.

Vtrum ad baptismum requiratur aqua simplex.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæsextæ Articulum quartum.*

In titulo simplex sumitur, vt distinguitur contra admistum, compositum, & quo-

4. dist. 3. ar. 3. q. 2. Et 4. cap. 58.

Ad qvartvm sic proceditur. Videtur quòd ad baptis-

& quomodolibet adiunctum.

¶ In corpore tria fiunt. Primo, distinguuntur modi, quibus aqua amittere potest simplicitatẽ. Secundo, respondetur quęsito de aqua transmutata per artẽ. Et tertio, respondetur quæsito de aqua trãsmutata per naturam. Et clare patent omnia in litera.

Lib. 2. cap. 3. tom. 2.

mum non requiratur aqua simplex. Aqua enim, quæ apud nos est, non est aqua pura, quod præcipue apparet de aqua maris, in qua plurimum admiscetur de terrestri, vt patet per Philosophum in lib. Meteor. † & tamen in tali aqua potest fieri baptismus. ergo non requiritur aqua simplex, & pura ad baptismum.

¶ 2 Præt. In solenni celebratione baptismi, aquæ infunditur chrisma: sed hoc videtur impedire puritatem & simplicitatem aquę. ergo aqua pura & simplex non requiritur ad baptismũ.

¶ 3 Præt. Aqua fluens de latere Christi pendentis in cruce, fuit signum baptismi, vt dictum est: *sed aqua illa non videtur fuisse aqua pura, eo quòd in corpore misto, cuiusmodi fuit corpus Christi, non sunt elementa in actu. ergo videtur quòd nõ requiratur aqua pura, vel simplex ad baptismum.

Ar. præced.

¶ 4 Præt. Lixiuium non videtur esse aqua pura: habet enim contrarias proprietates aquæ, scilicet calefaciendi & desiccandi: & tamen in lixiuio videtur posse fieri baptismus: sicut & in aquis balneorum, quæ trãseunt per venas sulphureas, sicut & lixiuium colatur per cineres. ergo videtur quòd aqua simplex non requiratur ad baptismum.

¶ 5 Præt. Aqua rosacea fit per subtiliationem a rosis, sicut etiam aquæ alchimicæ generantur per sublimationem ab aliquibus corporibus: sed in his aquis, vt videtur, potest fieri baptismus, sicut & in aquis pluuialibus, quæ per sublimationem vaporum generantur. cum igitur huiusmodi aquæ non sint puræ & simplices, videtur quòd aqua pura & simplex non requiratur ad baptismum.

Ar. præced.

SED CONTRA est, quòd propria materia baptismi est aqua, vt dictum est: † sed speciem aquæ non habet nisi aqua simplex. ergo aqua pura & simplex de necessitate requiritur ad baptismum.

RESPON. Dicendum, quòd aqua suam puritatem & simplicitatem potest amittere dupliciter. Vno modo, per mistionem alterius corporis, alio modo per alterationem: vtrumque autem horum contingit fieri dupliciter, scilicet per artem & per naturam: ars autem deficit ab operatione naturæ: quia natura dat formam substantialem, quod ars facere non potest: sed omnes formæ artificiales sunt accidentales, nisi [d] forte apponendo proprium agens ad propriam materiam: sicut ignem combustibili, per quem modum a quibusdam quædam animalia per putrefactionem generãtur. Quæcumque igitur transmutatio circa aquam facta est per artem, siue commiscendo, siue alterando, non transmutatur species aquæ: vnde in tali aqua potest fieri baptismus, nisi forte admiscea tur per artem in tam parua quantitate alicui corpori, quòd compositum magis sit aliud quàm aqua: sicut lutum magis est terra quàm aqua, & vinum lymphatum magis est vinum quàm aqua: sed transmutatio, quæ fit a natura, quandoque quidem speciem aquæ soluit, & hoc fit quando aqua efficitur per naturam de substãtia alicuius corporis misti: sicut aqua conuersa in liquorem vuæ, est vinum, vnde non habet speciem aquæ. Aliquando autem fit per naturam transmutatio aquæ sine solutione speciei, & hoc tam per alterationem, sicut patet de aqua calefacta a sole, quàm etiam per mistionem: sicut patet de aqua fluminis turbida ex permistione terrestrium partium. sic ergo dicendum est, quòd in qualibet aqua qualitercumque transmutata, dummodo nõ soluatur species aquæ, potest fieri baptismus: si vero soluatur species aquæ, non potest fieri baptismus.

D. 2290.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd transmutatio facta in aqua maris, & etiam in alijs aquis, quæ pene nos sunt, nõ est tanta, quòd soluat speciem aquæ: & ideo in huiusmodi aquis potest fieri baptismus.

AD 2[m] dicendum, quòd admistio chrismatis, non soluit speciem aquæ: sicut nec etiam aqua decoctionis carnium, aut aliorum huiusmodi: nisi forte sit facta tãta resolutio corporum lixatorum in aqua, quòd liquor plus habeat de aliena substantia, quàm de aqua, quod ex spissitudine perspici potest. Si tamen ex liquore sic inspissato exprimatur aqua subtilis, potest in ea fieri baptismus: sicut & in aqua, quæ exprimitur ex luto, licet in luto baptismus fieri non possit.

AD 3[m] dicendum, quòd aqua fluens de latere Christi pendentis in cruce, nõ fuit humor phlegmaticus, vt quidam dixerunt: in tali enim humore non posset fieri baptismus: sicut nec in sanguine animalis, aut in vino, aut quocumque liquore alicuius plantæ. Fuit autem aqua [d] pura, miraculose egrediens a corpore mortuo, sicut & sanguis, ad comprobandam veritatem dominici corporis, contra manichæorum errorem, vt scilicet per aquam, quæ est vnum quatuor elementorũ, ostẽderetur corpus Christi vere fuisse compositum ex quatuor elementis, per sanguinem vero ostenderetur esse compositũ ex quatuor humoribus.

D. 2290.

AD 5[m] dicendum, quòd in lixiuio, & in aquis sulphureorum balneorum, potest fieri baptismus: quia tales aquæ non incorporantur per artem, vel naturam aliquibus corporibus mistis, sed solum alterationem quandam recipiunt, ex hoc, quòd trãseunt per aliqua corpora.

AD 5[m] dicendum, quòd aqua rosacea est liquor rosæ resolutus. vnde in ea non potest fieri baptismus; & eadem ratione nec in aquis alchimicis, sicut nec in vino. Nec est eadem ratio de aquis pluuialibus, quæ generãtur ex maiori parte ex sublimatione vaporum resolutorũ ex aquis: minimũ autem est ibi, de liquoribus corporum mistorum: qui tamen per huiusmodi sublimationem, virtute naturæ, quæ est fortior arte, resoluuntur in veram aquam, quod ars facere non potest. vnde aqua pluuialis nullam proprietatem retinet alicuius corporis misti, quod de aquis rosaceis, & aquis alchimicis dici non potest.

ARTICVLVS V.

Vtrum hæc sit conueniens forma baptismi, Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritussancti.

¶ *Super Quæstionis, sexagesimæ sextæ Articulum quintum.*

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd hæc nõ sit conueniens forma baptismi: Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritussancti. Actus enim magis debet attribui principali agenti, quàm ministro: sed in sacramento minister agit, vt in instrumentum, vt supra dictum est, † principale autem agens in baptismo est Christus, secundum illud Ioan. 1. Super quem videris spiritum descendentem & manentem, hic est qui baptizat. inconuenienter ergo minister dicit, Ego te baptizo: præsertim quia in hoc quòd dicitur baptizo, intelligitur ego, & sic videtur superflue apponi.

¶ 2 Præt. Non oportet quòd ille qui aliquem actũ exercet, de actu exercito faciat mentionem: sicut ille qui docet, non oportet quòd dicat, Ego vos doceo. Dominus autem simul tradidit præceptum baptizandi & docendi, dicens, Matth. vlt. Euntes docete omnes gentes &c. ergo nõ oportet quòd in forma baptismi fiat mentio de actu baptismi.

¶ 3 Præt. Ille, qui baptizatur, quandoque non intelligit verba, puta si sit surdus aut puer: frustra autẽ ad talem sermo dirigitur, secundum illud eccles. 32. Vbi non est auditus, non effundas sermonem. ergo inconuenienter dicitur, Ego te baptizo, sermone directo ad eum, qui baptizaretur.

¶ 4 Præt. Contingit simul plures baptizari & a pluribus: sicut Apostoli baptizauerũt vna die tria millia, & alia die quinque millia, vt dicitur Act. 2. & 4. non ergo debet forma baptismi determinari in singulari numero, vt dicatur, Ego te baptizo: sed potest dici, nos vos baptizamus.

¶ 5 Præt. Baptismus virtutem habet a passione Christi: sed per formam baptismus sanctificatur. ergo videtur quòd in forma baptismi debeat fieri mentio de passione Christi.

¶ 6 Præt. Nomen designat proprietatem rei: sed tres sunt proprietates personales diuinarũ personarum, vt in prima parte dictũ est. † non ergo debet dici, in nomine Patris & Filij & Spiritussancti, sed, in nominibus.

p. p. quæst. 32. ar. 3.

¶ 7 Præt. Persona patris non solum significatur nomine patris, sed etiam nomine innascibilis & genitoris: filius autem significatur nomine verbi & imaginis & geniti: Spiritus etiam sanctus potest significari nomine doni & amoris procedentis. ergo videtur quòd etiam his nominibus vtendo, perficiatur baptismus.

SED CONTRA est, ꝙ dominus dicit, Mat. vlt. Eũtes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritussancti.

RESPON. Dicendum, quòd baptismus per suam formam consecratur, secundum illud ephes. 5. Mundans eã lauacro aquæ in verbo vitæ, & August. *dicit in lib. de vnico baptismo, quòd baptismus verbis euangelicis consecratur: & ideo oportet, quòd in forma baptismi exprimatur causa baptismi: est autem eius duplex causa. vna quidem principalis, a qua virtutem habet, quæ est sancta Trinitas: alia autem instrumentalis, scilicet minister, qui tradidit exterius sacramentum: & ideo oportet, in forma baptismi, de vtraque fieri mentionem. Minister autem tangitur, cum dicitur, Ego te baptizo: causa autem principalis, cum dicitur, In nomine Patris & Filij & Spiritussancti. vnde hęc est conueniens forma baptismi, Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritussancti.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd actio attribuitur instrumento, sicut immediate agenti: attribuitur autẽ huiusmodi actio principali agenti, sicut in cuius virtute instrumentum agit: & ideo in forma baptismi conuenienter significatur minister, vt exercens actum baptismi, per hoc quòd dicitur, Ego te baptizo: sicut & ipse dominus baptizandi actum attribuit ministris, dicens, Baptizantes eos &c. Causa autem principalis significatur, vt in cuius virtute sacramẽtum agitur, per hoc quod dicitur, In nomine Patris & Filij & Spiritussancti: non enim Christus baptizat sine Patre & Spiritu sancto. Græci autẽ non attribuunt actum baptismi ministris, ad euitandum antiquorum errorem, qui virtutem baptismi baptizantibus attribuebant, dicentes, Ego sum Pauli, & ego Cephæ: & ideo dicunt, Baptizetur seruus Christi, talis, in nomine Patris &c. Et quia exprimitur actus exercitus per ministrum cum inuocatione Trinitatis, verum perficitur sacramentum. quod autem additur, Ego, in forma nostra non est de substantia formæ, sed ponitur ad maiorem expressionem intentionis.

AD 2[m] dicendum, quòd quia ablutio hominis in aqua, propter multa fieri potest, oportet quòd determinetur in verbis formæ ad quid fiat: quod quidem nõ fit per hoc, quòd dicitur, In nomine Patris & Filij & Spiritussancti: quia omnia in tali nomine facere debemus, vt habetur Coloss. 3. & ideo, si non exprimatur actus baptismi vel per modum nostrum, vel per modum Ecclesiæ, non est de substantia formæ. Et si primo modo fiat mutatio, potest fieri vel quo ad significatum formale, vel quo ad significatum materiale, vel quo ad vtrumque. Verbi gratia, Pater patrinitatẽ significat formaliter, vt docet Aristotel. materialiter vero significat subiectum habens paternitatem, quod tamen secundum Auicen. principaliter dicitur significari patris nomine, & comprehendendo vtrumque, pater significat habentem paternitatem. Vnde si loco

Infra q. 64. ar. 3. con. Et 4. di. 3. ar. 1. q. 1. Et 1. Cor. 1. lec. 4.

†quæst. 64. ar. 1.

Libr. 6. de bapt. cõtra Donatist. c. 25. to. 7. Et lib. 4. c. 15. refertur de consec. dist. 4. cap. satis ostẽdimus.

tali, causa fieri mentionem. ergo hæc est conueniens forma, Ego te baptizo &c. Antecedens probatur auctoritatibus Apostoli & August. præsupponendo supradicta, scilicet ꝙ verba sint formæ sacramentorum. Prima cõsequentia nõ aliter probatur in litera, ea forte ratione, quia cõsecratio per formam, hoc est verba, manifeste dependet a causa efficaciam sanctificationem dante verbis. Secunda vero consequẽtia probatur: quia baptismus duplicem habet causam.

¶ Et nota, quòd hęc conuenientia cum sua probatione quo ad causam instrumentalem, non nisi de congruo tenet: quoniam efficacia verborum non est a ministro, sed a sancta Trinitate, quæ est causa principalis, vnde & Græci in forma baptismi nõ exprimunt causam instrumẽtalem, hoc est ministrum.

¶ In responsione ad quartum tractanda esset quæstio de pluralitate baptizantium, nisi ad sextũ articulum sequentis quæstionis reseruaretur: vbi ea proposito Auctor articulum hunc mouebit: hic enim incidenter tractatur ꝓpter illa verba formæ. Ego te &c.

¶ In responsione ad septimum, dubium magnum occurrit circa vltima verba, Nec in alijs nominibus perficitur sacramentum, an vera sint, vt sonant. Et est ratio dubij: quoniã superius in art. 7. quæst. 60. diximus oppositum. Et Auctor met dixit, ꝙ licet verba corrupte prolata nihil significent ex virtute impositionis, accipiuntur tamẽ significantia ex accomodatione vsus: & ideo nõ tollitur veritas sacramenti.

¶ Ad hoc dicitur, quòd licet hæc verba Auctoris sonent non esse verum baptisma, si dicatur, Ego te baptizo ī nomine genitoris & geniti, & procedentis ab vtroq;, & hoc idem sentiant Scotus & Durandus in 3. dist. 4. sent. quia tamen hoc ex sacræ scripturæ auctoritate dependet, & dubiũ videtur, ideo rationes eorum discutiendæ sunt. Maxima igitur ratio eorum est: quia Christ[s] sic instituit Mat. vlt. Baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritussanctitex hoc enim infertur, vt in qualibet lingua nominibus significantibus Patrem, Filium & Spiritumsanctum. Et notãter dicitur, significantibus, & nõ, cõnotantibus, aut implicite insinuantibus. Et ratio specialis horum nominum assignatur: quia significant ipsas personas diuinas, alia vero nomina significant proprietates, aut actus aliquos earum. Relꝛ qua vero omnia, qa vt probabilia videntur, afferre ommitti mus, vbi necessaria perscrutamur.

¶ Ad euidentiam difficultatis huius sciendum est, quòd propositio illa maxima, Mutatio nominum quo ad significatum tollit veritatem sacramenti, potest, quantũ ad propositum spectat, intelligi dupliciter, vel quo ad significatũ ex vi nominis, vel quo ad significatum ex accommodatione vsus. Et si primo modo fiat mutatio, potest fieri vel quo ad significatum formale, vel quo ad signficatũ materiale, vel quo ad vtrumque. Verbi grazia, Pater patrã paternitatẽ significat formaliter, vt docet Aristotel, materialiter vero significat subiectum habens paternitatem, quod tamen secundum Auicen. principaliter dicitur significari patris nomine, & comprehendendo vtrumque, pater significat habentem paternitatem. Vnde si loco

patris ponatur genitor, erit mutatio quo ad formale significatum: quia genitor significat actum generandi, pater autem relationem, sed non erit mutatio quo ad significatum materiale: quia vnus atque idem est generans & pater. Si verò loco patris poneretur paternitas, non mutaretur significatum formale, sed abstraheretur à materiali: si autem loco patris poneretur mater, esset mutatio quo ad vtrumque significatum. Dicitur itaque secundum dictorum opinionem doctorum, quòd mutatio nominum quo ad significatum ex vi nominis, siue formale tantum, siue materiale tantum, siue vtrumque, tollit veritatem baptismi. Ego autem considerans priscorum patrũ dicta, ab his dissentio motus ea ratione, quòd identitas nominũ quo ad significatum secundo modo accipienda est in proposito, vt.s. tunc solum sit variatio nominum quo ad significatum, quãdo variatur significatũ ad quod ex accommodatione vsus in forma sacramẽti applicantur. Exempli causa. Cum dicitur in forma baptismi, In nomine Patris & Filij & Spiritussancti, Pater ex accommodatione vsus, applicatur ad significandum primã personam Trinitatis; & similiter filius ad significandum personam, quæ secunda est in Trinitate, & simile est de nomine Spiritussancti. Nam ex vi nominum, nec omnia simul significant illas tres personas diuinas, nec aliquod eorum significat aliquam personam diuinam: quodlibet enim eorum ex vi nominis commune est multis, vt de se patet. Ex hoc itaque & in hoc pendet tota quæstio, penes quid attendatur vnitas, vel diuersitas significati per nomen sacramentale. Attendentes. n. ad communem rationem eiusdem, vel diuersæ significationis nominum, oportet consequenter dicere diuersum esse significatum, quando formale seu principale significatum ex vi nominis est diuersum. Perspicientes vero ad specialem vsum nominum sacramentalium, consequenter dicimus, tunc solum variari significatum, quando nõ significatur illud ad quod ex accommodatione vsus significandum applicatum est. Et proterea, si loco patris ponatur genitor, & loco filij ponatur genitus, quia eadem persona significantur, non variatur significatio, quantumcumq; sub alia & alia ratione significentur persoꝛ næ per hæc & illa nomina. Probatur autem sic debere accipi in proposito idem vel diuersum significatum, primo, auctoritate sedis apostolicæ, de consec. dist. 4. c. a quodam. ubi Nicolaus Papa reddens rationẽ, quare baptismus præceptus in nomine Patris & Filij & Spiritussancti, valet in nomine Christi, dicit, quia vnum & idem est proculdubio significatũ. Ex quo loco manifeste patet, idẽptitatem significati per formam baptismi, nõn attendi secundum communem nominum significationem, sed secundum id, ad qđ significandum accommodata sunt nomina. Ad hoc enim aspiciendo, idem significatur per Christum implicite, quod per Patrem & Filium & Spiritussanctum, explicite. Secundo, auctoritate Ambrosij in 1. lib. de Spiritussancto, c. 3. Vbi de forma baptismi loquens, loco filij ponit Christum, loco patris ponit, a quo vnctus est Christus, & loco Spiritussancti ponit, quo vnctus est Christus. Ex qua doctrina clare habes, q̃ sufficit personas diuinas significare secundum Ambrosium ex actione, puta vnctione, multo ergo magis sufficiet significare illas ex generatione. Tertio, ex auctoritate generalis concilij fiorentini sub Eugenio IIII. vbi institutionem dñi de forma baptismi, interpretati sũt patres inuocationẽ Trinitatis, & non li mitauerũt se ad inuocationem Trinitatis per hęc precise nomina, Pater & Filius & Spiritussanctus: legimus. n. ibi sic de forma baptismi, Si exprimitur actꝰ, qui per ipsum exercetur ministrũ, cũ S. Trinitatis inuocatiõe, perficitur sacramentũ. Quarto, ex cõi ecclesiæ cõfessione. Fatemur. n. omnes S. Trinitatem nos inuocare, laudare, confiteri etiã in iudicio, non solum dictis nominibus vtendo, sed ẽt vtendo æquipollentibus, puta genitore, omnipotente, genitoq; ab ipso, & ꝓcedẽte ab vtroq;, dono: aut similibꝰ. Quinto, ex acceptis casibus. Nam si quis diceret, Ego te baptizo in nomine Patris, Iesu Christi, & Spiritussancti, ꝓculdubio omniũ sapientũ iudicio perfectum esset sacramentum, ita q̃ non esset locus reiterationi: & tũ constat, q̃ variatur significatum ex vi nominis. similiter si quis diceret, In nomine Patris & Filij & Spiritus paracleti, proculdubio eorundem iudicio, verum esset baptisma: & tamen constat variari ex vi nominis significatum: vnde saluator instituens formam baptismi, in nomine Patris & Filij & Spiritussancti, non est intelligendus arctasse virtutem formæ ad formalia significata ex vi nominum per hæc nomina: sed ad significata illa, ad quæ significanda hæc nomina accommodata sunt.

De baptismo & eius effectu c. 1.

ADꝰ 3ᵐ dicendum, quòd verba quæ proferuntur in formis sacramentorum, non pronuntiantur solum causa significãdi, sed etiam causa efficiendi, inquantum habent efficaciam ab illo verbo, per quod facta sunt omnia: & ideo conuenienter diriguntur non solũ ad homines, non intelligentes, sed ẽt ad creaturas insensibiles, vt cum dr, Exorcizo te creatura salis.

ADꝰ 4ᵐ dicendum, quòd plures simul non possunt vnum baptizare: quia actus multiplicatur secundum multiplicationem agẽtium, si perfecte ab vnoquoque agatur. Et sic, si conuenirent duo, quorum vnus esset mutus, qui non posset proferre verba, & alius carens manibus, qui non posset exercere actũ, non pñt ambo simul baptizare, vno dicente verba, & alio exercente actum. Possunt aũt, si necessitas exigit, plures simul baptizari quia nullus eorum reciperet, nisi vnũ baptismum: sed tunc oporteret dicere, Ego baptizo vos: nec erit mutatio formæ: quia vos nihil aliud est, quàm te, & te: quod autem dicitur, nos, non est idem dicere, quod ego & ego, sed ego & tu, & sic iam mutaretur forma. Similiter autem mutaretur, si diceretur, Ego baptizo me: & ideo nullus potest baptizare seipsum: propter quod & Christus a Ioane voluit baptizari, vt dicitur extra de baptismo † & eius effectu, cap. debitum.

In decret. lib. 3. tit. 42 c. Debitũ.

ADꝰ 5ᵐ dicendum, quòd passio Christi, etsi sit principalis causa respectu ministri: est tamẽ causa instrumentalis respectu S. Trinitatis: & ideo potius commemoratur Trinitas, quàm passio Christi.

ADꝰ 6ᵐ dicendum, quòd etsi sint tria nomina personalia trium personarum: est tamen nomẽ vnũ essentiale: virtus autẽ diuina quæ operatur in baptismo, ad essentiã pertinet: & ideo dicitur, in nomine, & non in nominibus.

ADꝰ 7ᵐ dicendum, quòd sicut aqua sumitur ad baptismum: quia eius vsus est communior ad abluendum, ita ad significandum tres personas, in forma baptismi assumuntur illa nomina, quibus communius consueuerunt nominari personæ in illa lingua: nec in alijs nominibus perficitur sacramentum.

In nomine Patris & Filij & Spiritus sancti ponitur in forma baptismi, quia ipse est qui baptizat principaliter, ipse enim dat gratiam baptismi, & ipse remittit peccata, & ipse imprimit characterem. Vnde ipse est qui principaliter baptizat. Sed quia ipse vsus aquæ in baptismo ordinatur ad significandum, ideo ponitur in forma baptismi ministerium, quod exhibetur per hominem, qui baptizat, quod est quasi instrumentale respectu principalis agentis. Et ideo dicit, Ego te baptizo, quasi minister: In nomine Patris & Filij & Spiritussancti, quasi principalis agens.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Ioannis, qui non habebat efficaciam ex virtute Christi, sicut baptismus Christi, vt supra dictum est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Ambrosius ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad quartum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad quintum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad sextum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad septimum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad octavum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad nonum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad decimum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad undecimum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad duodecimum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad tertium decimum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad quartum decimum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad quintum decimum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad sextum decimum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad septimum decimum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad octavum decimum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad nonum decimum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad vicesimum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad vicesimum primum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad vicesimum secundum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad vicesimum tertium dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad vicesimum quartum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad vicesimum quintum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad vicesimum sextum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad vicesimum septimum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad vicesimum octavum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad vicesimum nonum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad tricesimum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad tricesimum primum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad tricesimum secundum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad tricesimum tertium dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad tricesimum quartum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad tricesimum quintum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad tricesimum sextum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad tricesimum septimum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad tricesimum octavum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad tricesimum nonum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad quadragesimum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad quadragesimum primum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad quadragesimum secundum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad quadragesimum tertium dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad quadragesimum quartum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad quadragesimum quintum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad quadragesimum sextum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad quadragesimum septimum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad quadragesimum octavum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad quadragesimum nonum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad quinquagesimum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad quinquagesimum primum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad quinquagesimum secundum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad quinquagesimum tertium dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad quinquagesimum quartum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad quinquagesimum quintum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad quinquagesimum sextum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad quinquagesimum septimum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad quinquagesimum octavum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad quinquagesimum nonum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad sexagesimum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad sexagesimum primum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad sexagesimum secundum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad sexagesimum tertium dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad sexagesimum quartum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad sexagesimum quintum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad sexagesimum sextum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad sexagesimum septimum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad sexagesimum octavum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad sexagesimum nonum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad septuagesimum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad septuagesimum primum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad septuagesimum secundum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad septuagesimum tertium dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad septuagesimum quartum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad septuagesimum quintum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad septuagesimum sextum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad septuagesimum septimum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad septuagesimum octavum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad septuagesimum nonum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad octogesimum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad octogesimum primum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad octogesimum secundum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad octogesimum tertium dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad octogesimum quartum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad octogesimum quintum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad octogesimum sextum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad octogesimum septimum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad octogesimum octavum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad octogesimum nonum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad nonagesimum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad nonagesimum primum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad nonagesimum secundum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad nonagesimum tertium dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad nonagesimum quartum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad nonagesimum quintum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad nonagesimum sextum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad nonagesimum septimum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad nonagesimum octavum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad nonagesimum nonum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad centesimum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad centesimum primum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad centesimum secundum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad centesimum tertium dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad centesimum quartum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad centesimum quintum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad centesimum sextum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad centesimum septimum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad centesimum octavum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad centesimum nonum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad centesimum decimum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad centesimum undecimum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad centesimum duodecimum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad centesimum tertium decimum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad centesimum quartum decimum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad centesimum quintum decimum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad centesimum sextum decimum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad centesimum septimum decimum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad centesimum octavum decimum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad centesimum nonum decimum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad centesimum vicesimum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad centesimum vicesimum primum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad centesimum vicesimum secundum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad centesimum vicesimum tertium dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad centesimum vicesimum quartum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad centesimum vicesimum quintum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad centesimum vicesimum sextum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad centesimum vicesimum septimum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad centesimum vicesimum octavum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad centesimum vicesimum nonum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad centesimum tricesimum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad centesimum tricesimum primum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad centesimum tricesimum secundum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad centesimum tricesimum tertium dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad centesimum tricesimum quartum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad centesimum tricesimum quintum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad centesimum tricesimum sextum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad centesimum tricesimum septimum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad centesimum tricesimum octavum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad centesimum tricesimum nonum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad centesimum quadragesimum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad centesimum quadragesimum primum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad centesimum quadragesimum secundum dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo Christi, qui habet efficaciam ex virtute Christi, & ideo non oportet quòd in eius forma fiat mentio de Christo.

¶ Ad centesimum quadragesimum tertium dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de baptismo

quod requiratur immersio ad baptismum, & non suf F
ficiat sola aspersio.

SED CONTRA est, quòd Heb. 10. dicitur, Accedamus cum uero corde in plenitudine fidei, aspersi corda a cõscientia mala, & abluti corpus aqua mũda.

RESPON. Dicendum, quòd aqua assumitur in sacramento baptismi, ad usum ablutionis corporalis, per quam significatur interior ablutio peccatorum. Ablutio autem fieri potest per aquam, non solum per modum immersionis, sed ẽt per modum aspersionis uel effusionis. Et ideo quamuis tutius sit baptizare p modũ immersionis (quia hoc habet cõmunior usus) potest tamẽ fieri baptismus per modũ aspersionis, uel etiam per modum effusionis, secundum illud Ezec. 36 G
effundam super uos aquam mundã: sicut beatus Laurentius legitur baptizasse: & hoc præcipue propter necessitatem: uel quia est magna multitudo baptizãdorum, ut patet Act. 2. & 4. ubi dicitur, quòd crediderũt una die tria millia, & alia 5. millia. Quandoque autem põt imminere necessitas propter paucitatem aquæ: uel propter debilitatem ministri, qui non potest sustẽtare baptizandum: uel propter debilitatem baptizandi, cui posset imminere periculum mortis ex immersione. et ideo dicendum est, quòd immersio non est de necessitate baptismi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ea quæ sunt per accidens, non uariant substantiam rei. Per se H
autem requiritur ad baptismum corporalis ablutio p aquam: unde & baptismus lauacrũ nominatur, ẽm illud Eph. 5. Mundans eam lauacro aquæ in uerbo uitę. Sed q̃ fiat ablutio hoc uel illo modo, accidit baptismo: et ideo talis diuersitas nõ tollit unitatẽ baptismi.

AD 2^m dicendum, quòd in immersione expressius repræsentatur figura sepulturæ Christi, & ideo hic modus baptizandi est communior, & laudabilior: sed in alijs modis baptizandi repræsentatur aliquo modo, licet non ita expresse: nam quocumque modo fiat ablutio, corpus hominis, uel aliqua pars eius, aquæ supponitur, sicut corpus Christi sub terra fuit positum. I

AD 3^m dicendum, quòd principalis pars corporis, præcipue quantum ad exteriora mẽbra, est caput in quo uigent omnes sensus, & interiores & exteriores. Et ideo, si totum corpus aqua non possit perfundi propter aquæ paucitatem, uel propter aliquam aliam causam, oportet caput perfundere: in quo manifestatur principium animalis uitę. Et licet per membra, quæ generationi deseruiunt, peccatum originale traducatur, non tamen sunt membra illa potius aspergẽda, quàm caput, quia per baptismũ non tollitur trãsmissio originalis in prolem per actum generationis, sed liberatur anima a macula, & reatu peccati, quod incurrit. Et ideo debet præcipue lauari illa pars corporis, in qua manifestantur opera animæ. In ueteri autẽ lege remedium contra originale peccatum, institutũ erat in membro generationis: quia adhuc ille, per quem originale erat amouendum, nasciturus erat ex semine Abrahæ, cuius fidem circuncisio significabat, ut dicitur Rom. 4. K

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ sextæ Articulum octauum.*

4. d. 3. ar. 4. q. 2. & 3. Et dist. 2. q. 1. artic. 1. q. 2. cor.

TItulus clarus ẽ. ¶ In corpore articuli duo fiunt: primo, respondet quæsi

ARTICVLVS VIII.

Vtrum trina immersio sit de necessitate baptismi.

AD OCTAVVM sic procedit. Videtur quòd trina immersio sit de necessitate baptismi. Dicit enim Augustinus in quodam sermone de Symbolo ad baptizatos, Recte tertio mersi estis: quia accepistis baptismum in nomine sanctæ Trinitatis: recte tertio mersi estis: quia accepistis baptismum in nomine Iesu Christi, qui tertia die resurrexit a mortuis: illa enim tertio repetita immersio, typum dominicæ exprimit sepulturæ, per quam Christo consepulti estis in baptismo: sed utrumque uidetur ad necessitatem baptismi pertinere, scilicet & quòd significetur in baptismo Trinitas personarum, & quòd fiat configuratio ad sepulturam Christi. ergo uidetur quòd trina immersio sit de necessitate baptismi.

¶ 2 Præter. Sacramenta ex mandato Christi efficaciam habent: sed trina immersio est ex mãdato Christi: scribit enim Pelagius Papa * Gaudentio episcopo, euangelicum præceptũ ipso Domino deo, & saluatorẽ nostro Iesu Christo tradente, nos admonet, in nomine Trinitatis trina immersione sanctum baptismum unicuiq; tribuere. ergo sicut baptizare in nomine Trinitatis, est de necessitate baptismi, ita etiam baptizare trina immersione, uidetur esse de necessitate baptismi.

¶ 3 Præter. Si trina immersio non sit de necessitate baptismi. ergo ad primam immersionem aliquis baptismi consequitur sacramentum. Si ergo addatur secunda uel tertia, uidetur, quòd secundo uel tertio baptizetur, quod est inconueniens. non ergo una immersio sufficit ad sacramentum baptismi, sed trina immersio uidetur esse de necessitate ipsius.

SED CONTRA est, quòd Gregor. † dicit scribens * Leandro episcopo, Reprehensibile esse nullatenus potest, infantem in baptismate uel tertio, uel semel immergere, quoniam & in tribus immersionibus personarum Trinitas, & una potest diuinitatis singularitas designari.

RESPON. Dicendũ, quòd (sicut prius dictum*) ad baptismũ per se requiritur ablutio aquæ, quę ẽ de necessitate sacramẽti, modus autẽ ablutionis p accidens se habet ad sacramẽtũ. Et ideo, sicut ex dicta auctoritate Greg. * patet, quãtũ ẽ ẽd se, utrũ que licite fieri põt. s. & semel et ter immergere: quia unica immersiõe significat unitas mortis Christi et unitas deitatis: p trinã autẽ immersionẽ significatur triduum sepulturæ Christi, & etiam trinitas personarum: sed diuersis ex causis secundum ordinationem ecclesiæ, quandoque institutus est unus modus, quandoque alius: quia enim a principio nascentis ecclesiæ, quidam de Trinitate male sentiebãt, Christum purum hominem esse æstimãtes, nec dici filium dei & deũ nisi propter meritum eius, quod præcipue fuit in morte, ideo non baptizabant in nomine Trinitatis, B
sed in commemoratione mortis Christi, & una immersione: quod reprobatum fuit in primitiua ecclesia. unde in canonibus apostolorum * legitur, si quis presbyter aut episcopus non trinam immersionem unius ministerij, sed semel mergat in baptismate, quod dari a quibusdam dicitur in morte Domini, deponatur: non enim nobis dixit Dominus, in morte mea baptizate, sed in nomine Patris & Filii & Spiritussancti. Postmodum uero inoleuit quorundã schismaticorum & hæreticorũ error, homines rebaptizantium: sicut de Donatistis Augustin. * narrat super Ioan. Et ideo in detestationem erroris eorum, fuit statutũ † in Concilio Toletano, quòd fieret una sola immersio: ubi sic legitur, Propter uitandum schismatis scandalum, uel hæretici dogmatis usum, simplam teneamus baptismi immersionem: sed cessante tali causa communiter obseruatur in baptismo trina immersio. Et ideo grauiter peccaret aliter baptizans, quasi ritum eccle- D
siæ non obseruans, nihilominus tamen esset baptismus.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ Trinitas est sicut agens principale in baptismo: similitudo autem agentis peruenit ad effectum secundum formam, & non secundum materiam. et ideo significatio Trinitatis fit trĩ baptismo per uerba formæ: nec est de necessitate, quòd significetur Trinitas per usum materiæ: sed hoc fit ad maiorem expre(E
sionem: similiter etiam mors Christi figuratur sufficienter in unica immersione. Triduum autem sepulturæ non est de necessitate salutis nostræ: quia etiam si una die fuisset sepultus uel mortuus, sufficisset ad perficiendam nostram redemptionem: sed triduum illud ordinatur ad manifestandum ueritatem mortis, ut supra * dictum est. et ideo patet, quòd trina immersio, nec ex parte passionis Christi, est de necessitate sacramenti.

AD 2^m dicendum, quòd Pelagius Papa † intelligit trinam immersionem esse de mandato Christi in suo simili: in hoc scilicet q̃ Christus præcepit baptizari in nomine Patris & Filij & Spiritussancti: non tamen est similis ratio de forma, & de usu materiæ, ut dictum est. *

AD 3^m dicendum, quòd (sicut supra † dictum est) intentio requiritur ad baptismum, & ideo ex intentione ministri ecclesiæ, qui intẽdit unum baptismum dare trina immersione, efficitur unum baptisma: unde Hieronym. dicit * super epistolam ad Philipp. Licet ter baptizetur, id est immergatur, propter mysterium Trinitatis, tamen unum baptisma reputatur: si uero intenderet, ad unamquamque immersionem unum baptisma dare, ad singulas immersiones repetens uerba formæ, peccaret, quantum in se est, pluries baptizans C

ARTICVLVS IX.

Vtrum baptismus possit iterari.

AD NONVM sic procedit. Videtur, quòd baptismus possit iterari. Baptismus enim uidetur institutus ad ablutionem peccatorum: sed peccata iterantur. ergo multo magis baptismus debet iterari: quia misericordia Christi transcendit hominis culpã.

¶ 2 Præter. Ioannes Baptista præcipue fuit a Christo commendatus, cum de eo dictum sit Matthæ. 11. Inter natos mulierũ non surrexit maior Ioanne Baptista: sed baptizati a Ioanne, iterum baptizabantur, ut habetur Actuum 19. ubi dicitur, quòd Paulus baptizabat eos, qui erant baptizati baptismo Ioannis. ergo multo fortius illi, qui sunt baptizati ab hæreticis uel peccatoribus, sunt rebaptizandi.

¶ 3 Præter. In Niceno Concilio statutum est, si quis confugerit ad ecclesiam catholicam de Paulianistis & Cataphrygis, rebaptizari eos omnino debere: uidetur autem esse eadem ratio de alijs hæreticis. ergo baptizati ab hæreticis, debent rebaptizari.

¶ 4 Præt. Baptismus est necessarius ad salutem: sed de quibusdam baptizatis aliquando dubitatur, an sint baptizati. ergo uidetur quòd debeant iterum baptizari.

Tertia S. Thomæ.

Referunt hoc i Decr. & decret. d. 4. c. Pelagius quam.

De consecr. d. 4. c. Multi sunt.

Trac. 11. t. 9

In concil. Tolet. 4. can. 5

In cano. 49 & habetur de consecr. d. 4. c. Siqs presbyter.

*Quæst. 51 art. 4. & 53. art. 2.

Ar. præcipit ad 1.

In arg. sed contra.

Lib. 1. epist. 41. a med. Alias Leonardo.

triduum sepulturæ, illam instituit: intentio ergo ministri ad trinam immersionẽ fertur, non ut ad rẽ necessariam sacramento, sed ut ad cæremoniam eiusdem, omissio au. em cæremoniæ non tollit ueritatem baptismi. Et propterea si ex incuria aut casu alio minister intendens trinam immersionem, perficiat proferre uerba formæ ante secundam aut tertiam immersionem, baptismus perfectus est, & quæ non est facta immersio durantibus uerbis supplue post uerba adderet, quoniam non effec. amplius baptismi pars.

¶ Ad obiectionẽ autem inductam, dicitur quòd intelliguntur uerba Auctoris de unica immersiõe sub ratione partis In casu autem nostro. s. quo uerba præuenirent secundã immersionẽ, unica immersio ex ipsã separatione ab aliis immersionibus, haberet rationẽ totius. quod ut melius intelligas, ad uerte ablutionẽ esse quoddam totum successiuum, & integrari ex partibus successuis & cõtinuis: successiuis quidem omnibus: continuis uero quandoq; omnibus, quandoque qui busdam. Nã quælibet ablutio per immersionẽ in tẽpore fit, & per partes successiuas ac cõtinuas immersiones, & rursus quælibet triũ immersionum inter se discretarum, pars est unius ablutionis, quam baptismum uocamus. Quo fit, ut quia totum successiuũ ex qualibet sui parte infertur (ẽ enim dies, quæcumque hora diei sit: & similiter mouetur aliquis, in quacumq; motus parte inuenitur) ex quacumque immersione, immo ex quacũq; immersiõis parte sufficiẽte, ad abluẽdũ, ablutio infertur, ac per hoc baptismus, si in totũ rõnẽ trãseat: hãt. n. unius immersionis partes, & singulę immersiones partiũ rõnem, dũ in suo toto

Lib. 1. epist. 41. a med. Alias Leonardo.

Ar. præcipit ad 1.

In arg. sed contra.

sumuntur, & sola separatio ab aliis partibus, illi uel illis rationẽ totiꝰ largitur, ut accidit in diuisione cõtinui permanẽtis. Ministro ergo intendẽte trinã immersionẽ, quãdiu immersiones seu earũ partes habẽt rõnem partiũ baptismi ex parte materiæ, hoc est ablutionis, nõ perficitur baptismus: sed si pars aliqua sortiretur rõnem totius ex hoc, q̃ in ea finiret prolatio formæ, undecũq; hoc accidat, ablutio baptismalis perfecta est. Peccat tamẽ minister, præueniẽs secundã aut tertiã immersionem prolatione uerborũ integra: tãquã omittẽs al q̃ immersionẽ.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ sextæ Articulum nonum.*

IN titulo tã huius, quàm triũ sequentium articulorum, & similiter in omnibus his, quæ in illis continentur, nihil aliud scribendum occurrit, nisi quòd Scotus in 4. sentent. distinct. 6. duas rationes in litera noni articuli, scilicet secundam & tertiam arguit. Secundam quidem: quia in morte Christi baptizati sumus, dicit non concludere: quia pœnitentia uirtutem quoque habet a passione Christi, & tamẽ est iterabilis. Tertiã uero, quia imprimit characterem indelebilẽ, dicit probare p immanifestius: quoniã a principio institutionis baptismi manifestum fuit, q̃ non licuit iterare ipsum, & character erat occultus.

¶ Ad primũ horum dr̃, q̃ uis rationis cõsistit in repræsentatione (quia. s. i baptismo p̃æsentat̃ mors Christi) & non in efficacia uirtutis a passione Christi, ut arguens refert: unde argumentum nihil obstat: quoniam pœnitentia non assimilatur hominem Christo mortuo: sed baptismus cõsepelit̃ Christo mortuo hominẽ, qui baptizatur.

Loco citato in argum.

In sol. præ.

Quæst. 64. art. 8

In com. c. 4 ad Eph. sup illud: una fides, unũ baptisma, t. 9. refertur de consec. d. 4. c. Eodẽ modo.

4. dist. 6. q. 2. ar. 1. q. 1. Et 4 cõ. tra. 59. 6. Et ca. 70. & 71. Et Ioan. 3. Et Ephes. 4 lec. 2.

In conc. I. Nicæ. can. 9

Q. præc. ar. 3.

¶ Ad secundum dicitur, quòd si Auctor reprehendendus est, oportet quoq; reprehendere synodũ Florentinã sub Eugenio III. dicentẽ, Tria sunt, baptismus, confirmatio, & ordo, quę characterẽ, idest, spirituale signũ, imprimunt in anima indelebile: unde in eadẽ persona non reiteratur. Licet ergo ex posterius manifestis rationem reddere eorum, quę prius tempore nota fuerint: de multis enim conclusionibus notis apud priscos, posteriores adinuenerunt propter quid.

¶ 5 Præte. Eucharistia est perfectius sacramentum quàm baptismus, ut supra dictum est: sed sacramentũ eucharistiæ iteratur. ergo uidetur quòd multo magis baptismus post sit iterari.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ephes. 4. Vna fides, unum baptisma.

RESPON. Dicendum, quòd baptismus iterari non potest. Primo quidem, quia baptismus est quædam spiritualis regeneratio: prout scilicet aliquis moritur uetustati uitæ, & incipit nouam uitã agere: unde dicitur Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritusancto, nõ potest introire in regnũ dei: unius autem non est nisi una regeneratio, & ideo non potest baptismus iterari, sicut nec carnalis generatio: unde Augustꝰ dicit super illud Ioan. 3. Numquid potest in uẽtrem matris suæ iterato introire, & renasci. Sic tu, inquit intellige natiuitatẽ spũs, quomodo intellexit Nicodemus natiuitatem carnis: quomodo enim uterus non potest repeti, sic nec baptismus: secundo, quia in morte Christi baptizamur, per quam morimur peccato, & resurgimus in nouitatem uitæ. Christus autem semel tantum mortuus est, & ideo baptismus iterari non debet: propter quod Hebr. 6. contra quosdam rebaptizari uolentes dicitur, Rursus crucifigentes sibimetipsis filiũ dei, ubi glo. dicit, ꝰuna Christi mors, vnũ baptisma cõsecrauit: tertio, quia baptismus imprimit characterem, qui est indelebilis, & cum quadam consecratione datur: unde sicut aliæ consecrationes non iterantur in ecclesia, ita nec baptismus. Et hoc est quod Augustꝰ dicit in 2. contra epistolam Parmeniani, quòd character militaris non reperitur, & quòd non minus hæret sacramentum Christi, quàm corporalis hæc nota, cum uideamus nec apostatas carere baptismate, quibus utique per pœnitentiam redeuntibus, non restituitur. quarto, quia baptismus principaliter datur contra originale peccatum: & ideo sicut originale peccatum non iteratur, ita etiam nec baptismus iteratur: quia, ut dicitur Roman. 5. Sicut per unius delictum, in omnes homines in condemnationem, sic per unius iustitiam, in omnes homines in iustificationem uitæ.

Tract. 11. in Euan. Ioã. ante med. t. 9.

Gl. ord. sup illud, Renouari rursus ad pœnitentiam.

Lib. 2. c. 13. a med. t. 7.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd baptismus operatur in uirtute passionis Christi, sicut supra dictum est. * Et ideo sicut peccata sequentia uirtutem passionis Christi non auferunt, ita etiam non auferũt baptismum, ut necesse sit ipsum iterari: sed pœnitentia superueniẽte tollitur peccatum, quod impediebat effectum baptismi.

Ar. 2. huius quæst.

Tract. 5. de clinãdo ad fi. to. 9

AD 2ᵐ dicendum, quòd sicut Augustꝰ † dicit super illud Ioan. primo, Sed ego nesciebam eum, Ecce post Ioannem baptizatum est, post homicidam non est baptizatum: quia Ioan. dedit baptismum suum, homicida dedit baptismum Christi: quod sacramentum tam sanctum est, ut nec homicida ministrante polluatur.

In epist. li. 9 epist. 61. paulo a pri. *Alias Quidio seu Quitito.

AD 3ᵐ dicendum, quòd Pauliani, & Cataphrygæ non baptizabant in nomine Trinitatis: unde Greg *dicit scribens,* Quirino episcopo, Hi hæretici qui in Trinitatis nomine minime baptizabant, sicut sunt Bonosiani & Cataphrygæ (qui scilicet idem sentiebant cum Paulianis: quia & illi Christum deum nõ credunt, existimantes, ipsum scilicet esse purũ hominem, & isti scilicet Cataphrygę, Spiritumsanctum peruerso sensu esse purum hominem Montanũ scilicet credunt) tales cum ad sanctam ecclesiam ueniunt, baptizentur, quia baptisma non fuit, quod in errore positi, sanctæ Trinitatis nomine minime perceperunt: sed (sicut in regulis ecclesiasticis † dicitur) si qui apud illos hæreticos baptizati sunt, qui in sanctæ Trinitatis confessione baptizabant, & ueniunt ad catholicã fidem, recipiantur ut baptizati.

De eccles. dogm. c. 52. to. 3. in Au.

AD 4ᵐ dicendum, quòd sicut dicit Decret. Alexandri † III. De quibus dubium est an baptizati fuerint baptizentur [d] his uerbis præmissis, Si baptizatus es, ego non te baptizo: sed si nondum baptizatus es, ego te baptizo, & cet. non enim uidetur itetari quod nescitur esse factum.

De Bapt. & eius effectu c. De quib⁹ est c. 2 D. 265 & 183

AD 5ᵐ dicendum, quòd utrumque sacramentũ, scilicet baptismi & eucharistiæ est repræsentatiuũ dominicæ mortis & passionis: aliter tamen & aliter. Nã in baptismo commemoratur mors Christi, inquãtum homo Christo commoritur & in nouam uitam regeneratur: sed in sacramento eucharistiæ commemoratur mors Christi, inquantum ipse Christus passus exhibetur nobis, quasi paschale conuiuium, secundum illud 1. Corin. 5. Pascha nostrũ immolatus est Christus, itaq; epulemur. Et quia homo semel nascitur, multotiens autem cibatur: semel tantum datur baptismus, multotiens autem eucharistia.

ARTICVLVS X.

Vtrum ritus, quo ecclesia in baptizando utitur, sit conueniens.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur quòd non sit conueniens ritus, quo ecclesia utitur in baptizando. Vt enim dicit Chrysꝰ, numquã aquę baptismi purgare peccata credentium possent, nisi tactu dominici corporis sanctificatæ fuissent. Hoc autẽ factum fuit in baptismo Christi, qui celebratur in festo epiphaniæ. ergo magis deberet celebrari solennis baptismus in festo Epiphaniæ, quàm in uigilia Paschę & in uigilia Pentecostes.

4. dist. 2. q. 1. art. 3. ad 5. ptimum. Et d. 6. q. 2. a. 1. q. 3 Refertur de cõsecr. d. 4. c. Nũquam.

¶ 2 Præt. Ad idem sacramentum non uidetur pertinere diuersarum materiarum usus: sed ad baptismũ pertinet ablutio aquæ. Inconuenienter igitur ille qui baptizatur, bis inungitur oleo sancto, primum in pectore, deinde inter scapulas, & tertio chrismate ĩ uertice.

¶ 3 Præt. In Christo Iesu non est masculus & femina, barbarus & scytha, & eadem ratione nec aliquæ aliæ huiusmodi differentiæ. Multo igitur minus diuersitas uestium aliquid operatur in fide Christi. inconuenienter igitur baptizatis traditur candida uestis.

¶ 4 Præt. Sine huiusmodi obseruantiis potest baptismꝰ celebrari. Hæc igitur quæ dicta sunt, uidentur esse superflua, & ita inconuenienter ab ecclesia instituta esse in ritu baptismi.

SED CONTRA est, quòd ecclesia regitur Spiritu sancto, qui nihil inordinatum operatur.

RESPON. Dicẽdum, quòd in sacramento baptismi aliquid agitur, quod est de necessitate sacramenti, & aliquid est, quod ad quandam solennitatẽ sacramenti pertinet. De necessitate quidem sacramenti est forma, quæ designat principalem causam sacramenti, et minister, qui ẽ causa instrumẽtalis, & usus materiæ, scilicet ablutio

ablutio in aqua, quæ designat principalem sacramenti effectum. Cetera uero omnia, quæ in ritu baptizandi obseruat ecclesia, magis pertinent ad quandam solennitatem sacramenti. Quæ quidem adhibẽtur sacramẽto propter tria. Primo quidem ad excitandam deuotionem fidelium, & reuerentiam ad sacramentum. Si enim simpliciter fieret ablutio in aqua, absque solẽnitate, de facili ab aliquibus æstimaretur, quasi quædam communis ablutio. Secundo ad fidelium instructionem. Simplices enim, qui literis non eruditũtur, oportet erudire per aliqua sensibilia signa: puta per picturas, & aliqua huiusmodi. Et per hunc modum per ea, quæ in sacramentis aguntur, uel instruuntur uel solici tantur ad quærendum de his, quæ per sensibilia signa significantur. Et ideo quia præter principalem sacramenti effectum, oportet quędam alia scire circa baptismum, conueniens fuit, ut etiam quibusdam exterioribus signis repræsentarẽtur. Tertio, quia per orationes & benedictiones & alia huiusmodi, cohibetur uis dæmonis ab impedimento sacramentalis effectus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus in Epiphania baptizatus est baptismo Ioannis, ut supra dictum est: * quo quidem baptismo non baptizantur fideles: sed potius baptismo Christi. Qui quidem habet efficaciam ex passione Christi (secundum illud Roman. 6. Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus) & ex spiritusancto, secundum illud Ioannis 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritusancto, &cet. & ideo solennis baptismus agitur in ecclesia, & in uigilia Paschæ, quando fit commemoratio dominicæ sepulturæ, & resurrectionis eiusdem (propter quod & Dominus post resurrectionem, præceptum die baptismo discipulis dedit, ut habetur Matthæ. ultimo,) & in uigilia Pentecostes quando incipit celebrari solennitas spiritus sancti, unde & apostoli leguntur ipso die Pentecostes, quo spiritumsanctum receperant; tria millia hominum baptizasse.

Ar. 2. huius q. & qu. 39. ar. 3

AD 2ᵐ dicendum, quòd usus aquę adhibetur in baptismo quasi pertinens ad substantiam sacramenti: sed usus olei uel chrismatis adhibetur ad quandam solennitatem, nam primo baptizandus iungitur oleo sancto, & in pectore & in scapulis, quasi athleta dei, ut Ambrosi. * dicit in lib. de sacramentis: sicut pugiles inungi consueuerunt: uel sicut Innocent. dicit in quadam Decret. † de sacra unctione, baptizandus in pectore inungitur, ut per spiritussancti donum errorem abiiciat & ignorantiam: & fidem rectam suscipiat, quia iustus ex fide uiuit. Inter scapulas autem inunguntur, ut per spiritussancti gratiam exuatiãt negligentiam, & torporem, & bonam operationẽ exerceat: quia fides sine operibus mortua est, ut per fidei sacramentum, sit munditia cogitationum in pectore, & fortitudo laborum in scapulis: post baptismum uero (ut Rabanus * dicit) statim signatur in cerebro a presbytero cum sacro chrismate, sequente simul & oratione, ut Christi regni particeps fiat, & a Christo Christianus possit uocari. uel sicut Ambrosi. † dicit, unguentum super caput effunditur: quia sapientis sensus in capite eius, ut scilicet sit paratus omni petenti, de fide reddere rationem.

Li. 1. c. 2. li. 3. c. 1. to. 4 Lib. 1. Dec. tit. 15. c. Cũ uenissẽt, a med. illius.

Lib. 1. de instit. cler. ca. 28. refertur de consc. d. 4. c. post quã Li. 3 de sac. c. 1. in prin. to. 4

Alias gloriosa.

AD 3ᵐ dicendum, quòd uestis illa candida traditur baptizato, non quidem ea ratione quòd non liceat ei aliis uestibus uti: sed in signum gloriæ * resurrectionis, ad quam homines per baptismum regenerantur, & ad significandam puritatem uitæ, quam debet post baptismum obseruare, secundum illud Roman. 6. In nouitate uitæ ambulemus.

AD 4ᵐ dicendum, quòd ea pertinent ad solennitatem sacramenti, & si non sint de necessitate sacramenti: non tamen sunt superflua, quia sunt ad bene esse sacramenti, ut dictum est. *

In corp. ar.

ARTICVLVS XI.

Vtrum conuenienter describantur tria baptismata.

AD VNDECIMVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter describãtur tria baptismata, scilicet aquæ, sanguinis, & flaminis, scilicet spiritussancti: quia apostolus dicit Ephe. 4. Vna fides, unũ baptisma: sed non est nisi una fides. ergo non debent poni tria baptismata.

4. dist. 4. q. 3. articu. 3. Et quol. 6. ar. 4 Et Io. 3. lec. 1. fi. & Heb. 6. co. 3. fi.

¶ 2 Præt. Baptismus est quoddam sacramentum, ut ex supra dictis patet: * sed solus baptismus aquæ, ẽ sacramentum. ergo non debent poni alia duo baptismata.

Q. 65. ar. 1.

¶ 3 Præt. Damasce. † in 4. lib. determinat plura alia genera baptismatum. non ergo debent poni solum tria baptismata.

Lib. 4. orth. fidei ca. 10. post med.

SED CONTRA est, quòd super illud Heb. 6. Baptismatum doctrinæ, dicit gl. * Pluraliter dicit: quia est baptismus aquæ, pœnitentiæ, & sanguinis.

Glo. ordin. ibid.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est *) baptismus aquę efficaciam habet a passione Christi (cui aliquis configuratur per baptismũ). & ulteriꝰ sicut a prima causa a spiritusancto. Licet autẽ effectus dependeat a prima causa, causa tamen superexcedit effectum, nec dependet ab effectu. Et ideo præter baptismum aquæ, potest aliquis consequi sacramenti effectũ ex passione Christi, inquantum quis ei conformatur, pro Christo patiendo: unde dicitur Apoca. 7. Hi sunt qui uenerunt ex magna tribulatione, & lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine agni. Eadem etiam ratione aliquis per uirtutem spiritussancti cõsequitur effectum baptismi, non solum sine baptismo aquæ, sed etiam sine baptismo sanguinis, inquantum scilicet alicuius cor per spiritumsanctum mouetur ad credendum, & diligendum deum, & pœnitendum de peccatis: unde etiam dicitur baptismus pœnitẽtiæ. Et de hoc dicitur Isa. 4. Si abluerit Dominus sordes filiarũ Sion, et sanguinẽ Hierusalem lauerit de medio eius, in spiritu iudicii, & spiritu ardoris. sic igitur utrũque aliorum baptismatum nominatur baptismus, inquantum supplet uicem baptismi aquæ: unde dicit Augus. * in 4. lib. de Vnico baptismo paruulorum: Baptismi uicem aliquãdo implere passionem, de latrone illo, cui non baptizato dictum est, Hodie mecum eris in paradiso, beatus Cyprianus nonleue documentũ assumit, quod etiam atque etiam considerans, inuenio non tantum passionem pro nomine Christi id, quod baptismo deerat posse supplere: sed etiam fidem, confessionẽq; cordis, si forte ad celebrandum mysterium baptismi, in angustijs temporum succurri non potest.

Li. 4. de Bapti. contra Donatistas c. 22. in pri. to.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd alia duo baptismata includuntur in baptismo aquæ, qui efficaciã habet & ex passione Christi & ex Spiritusancto, & ideo per hoc non tollitur unitas baptismatis.

Q. 60. ar. 1

AD 2ᵐ dicendum, quòd (sicut supra dictum est *) sacramentum habet rationem signi: alia uero duo conueniunt cum baptismo aquæ, non quidem quantũ ad rationem signi, sed quãtum ad effectum baptismatis: & ideo non sunt sacramenta.

Li.4.ortho. fi.cap.10. a med.

AD 3^m dicendam, quòd Damascen.* ponit quædã baptismata figuralia: sicut diluuium, quod fuit signũ nostri baptismi, quantum ad saluationem fidelium in ecclesia, sicut tunc paucæ animæ saluæ factæ sunt in arca, ut dicitur 1. Petri. 3. ponit etiam transitum maris Rubri: qui significat nostrum baptisma, quantum ad liberationem a seruitute peccati: unde & apostolus dicit 1. Corinthio. 10. quòd omnes baptizati sunt in nube & in mari: ponit etiam ablutiones diuersas, quę fiebant in ueteri lege præfigurantes nostrum baptisma, quantum ad purgationem peccatorum: ponit etiam baptismum Ioannis, qui fuit præparatorius ad nostrum baptisma.

ARTICVLVS XII.

Vtrum baptismus sanguinis sit potissimus inter alia baptismata.

4.dist.4.q.3. ar.3.q.4.Et Heb.6.co.3 fin.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Videtur quòd baptismus sanguinis nõ sit potissimus inter tria prædicta baptismata. Baptismus enim aquæ imprimit character em: quod quidem baptismus sanguinis non facit. ergo baptismus sanguinis non est potior, quàm baptismus aquæ.

¶ 2 Præter. Baptismus sanguinis non ualet sine baptismo flaminis, qui est per charitatem: dicitur enim 1.ad Cor. 13. si tradidero corpus meum ita, ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest: sed baptismus flaminis valet sine baptismo sanguinis. non enim soli martyres saluantur. ergo baptismus sanguinis non est potissimus.

¶ 3 Præt. Sicut baptismus aquæ, habet efficaciam a passione Christi (cui secundum prædicta respondet baptismus sanguinis) ita passio Christi efficaciam habet a Spiritusancto, secundum illud Hebr. 9. Sanguis Christi, qui per Spiritumsanctum obtulit semetipsum pro nobis, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis, &cet. ergo baptismus flaminis potior est, quàm baptismus sanguinis. non ergo baptismus sanguinis est potissimus.

Habetur in lib. de eccl. dogm. c. 74. tom. 3

SED CONTRA est, quòd Augustin.* ad Fortunatum, loquens de comparatione baptismum, dicit, baptizatus confitetur fidem suam coram sacerdote, martyr coram persecutore: ille post confessionem aspergitur aqua, hic sanguine: ille per impositionem manus pontificis, recipit Spiritumsanctum: hic templum effici tur Spiritussancti.

Ar. præced.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictum est*) effusio sanguinis pro Christo, & operatio interior Spiritussancti, dicuntur baptismata, inquantum efficiũt effectum baptismi aquæ. Baptismus autem aquę efficaciam habet a passione Christi, & a Spiritusancto, ut dictum est: * quæ quidem duæ causæ operantur in

Ar. præced.

quolibet horum trium baptismatum: excellentissime tamen in baptismo sanguinis: nam passio Christi, operatur quidem in baptismo aquæ, per quandam figuralem repræsentationem: in baptismo autem flaminis uel pœnitentiæ, per quandam affectionem: sed in baptismo sanguinis, per imitationem operis: similiter etiã uirtus Spiritussancti operatur in baptismo aquæ, per quandam uirtutem latentem: in baptismo autem pœnitentiæ, per cordis commotionem, sed in baptismo sanguinis, per potissimum dilectionis secundum illud Ioannis 15. Maiorem hac dilectionem nemo habet, quàm ut animam suam ponat quis pro amicis suis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd character est res, & sacramentum: non autem dicimus quòd baptismus sanguinis, præeminentiam habeat secundum rationem sacramenti: sed quantum ad sacramenti effectum.

AD 2^m dicendum, quòd effusio sanguinis non habet rationem baptismi, si sit sine charitate. ex quo patet, quòd baptismus sanguinis includit baptismum flaminis, & non econuerso: unde * ex hoc ipso probatur perfectior.

Ca.3.eccle. hier.p.3. & 3.

AD 3^m dicendum, quòd baptismus sanguinis præeminentiam habet, non solum ex parte passionis Christi, sed etiam ex parte Spiritussancti, ut dictum est.*

In corp.ar.

QVAESTIO LXVII.

De ministris, per quos traditur baptismi sacramentum in octo articulos diuisa.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæseptimæ Articulum primum.*

DEINDE considerandum est de ministris, per quos traditur sacramentum baptismi.

Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primo, Vtrum ad diaconũ pertineat baptizare.

¶ Secundo, Vtrũ pertineat ad presbyterũ, uel solum ad episcopũ.

¶ Tertio, Vtrum laicus possit sacramentum baptismi conferre.

¶ Quarto, Vtrum hoc possit facere mulier.

¶ Quinto, Vtrum non baptizatus possit batizare.

¶ Sexto, Vtrum plures possint simul baptizare unum & eundẽ.

¶ Septimo, Vtrũ necesse sit aliquẽ esse, qui baptizatũ de sacro fonte recipiat.

¶ Octauo, Vtrum suscipiẽs aliquẽ de sacro fonte, obligetur ad eius instructionem.

ARTICVLVS I.

Vtrum ad officium diaconi pertineat baptizare.

4.di.5.q.1. ar.1.q.2.Et d.7.q.3.ar. 1.qu.1.cor. Et d.13.q.1 attic.5.q.2. cor.

AD PRIMVM sic procedi-tur. Videtur quòd ad officiũ diaconi ptineat baptizare: simul.n. iniungitur a Domino officiũ prędicandi euangeliũ & baptizãdi, ſm illud Mat. ult. Eũtes docete oẽs gẽtes, baptizantes eos, &c. sed ad officiũ diaconi pertinet euãgelizare. ergo uidetur quòd etiam ad officiũ diaconi pertineat baptizare.

¶ 2 Præ. Secũdũ Dion. † 5. c. eccl. hie. purgare ptinet ad officiũ diacõi: sed purgatio a peccatis maxime fit per baptismũ, secundũ illud Eph. 5. Mũdãs eã lauacro aquæ in uerbo uitæ.

Cap.5.in 5. 1.a med. ufque ad fi. lius partis.

Et gl. Bedę Luc. 10. ſup illud: Deſignauit Ieſus 72. dic. t. 2.

Haberur in decr. d. 25 c. Perlectis. Et dicitur eſſe in epiſt. ad Ludifredum.

Lib. 2. c. 2 4. non multũ remote ante finem.

Q. 63. ar. 1. 2. & 6.

Cap. 5. in p. 1. a medio.

Gelaſ. 1. in epiſt. ad epiſc. per Lucaniam c. 9 Diſt. 93. ca. Diacones.

ter ad eos se habet, & propterea recte iſer tur, non competere sibi ex officio prædicare, aut baptizare: eum quo tamen ſtat, ut dictum est, quòd utrumque potest ei competere ex impositione: hoc enim ostẽdit ministrum ipſum esse officialium eorum, qui ex officio hæc possunt.

ergo uidetur quòd baptizare pertineat ad diaconum.

¶ 3 Præt. De beato Laurentio legitur, quòd cum ipse esset diaconus, plurimos baptizabat. ergo uidetur q; ad diaconos pertineat baptizare.

SED CONTRA est, quòd Gelas.* Papa dixit, & habetur in decret. 93. distinct. † Diacones propriam constituimus obseruare mẽsuram. & infra, Absque episcopo uel presbytero baptizare non audeant, nisi prædictis ordinibus longius constitutis, ne

B

cessitas extrema compellat.

RESPON. Dicendum, quòd sicut cælestium ordinum proprietates & eorum officia ex eorum nominibus accipiuntur (ut Dionys.* dicit 7. cap. cæles. hierar.) ita etiam ex nominibus ecclesiasticorum ordinũ

Ca.7.cæle. hier. in pri. & c.8.circa pñn.

accipi potest, quid ad unumquemque pertineat ordinem. Dicuntur autem diaconi, quasi ministri: quia uidelicet ad diacones non pertinet aliquod sacramentum principaliter, & quasi ex proprio officio præbere: sed adhibere ministerium aliis maioribus, in sacramentorum exhibitione. Et sic ad diaconem non pertinet, quasi ex proprio officio, tradere sacramẽtum baptismi: sed in collatione huius sacramenti, & aliorum, assistere & ministrare maioribus: unde Isidor.

C

Haberur in decret. d. 25 c. Perlectis. Et dicitur eſſe in epiſt. ad Ludifredum.

† dicit, ad diaconum pertinet assistere, & ministrare sacerdotibus, in omnibus quæ aguntur in sacramentis Christi, in baptismo scilicet, in chrismate, in patena & calice.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ad diaconum pertinet recitare euangelium in ecclesia, et prędicare ipsum per modum catechizantis: unde & Dio

Cap.3.eccl. hier. par.2. & 3.

nysi.* dicit, quòd diaconi habent officium super immundos: inter quos ponit catechumenos: sed docere, id est, exponere euangelium, pertinet proprie ad episcopum, cuius actus est perficere, secundum Dio-

Cap.5.in ti tu. de ſacerdotum per fectionib^9. *Ca.2.2. par. 1.& 2.

nysi.† 5. cap. eccleſiaſt. hier. Perficere autem idem est quod docere: unde non sequitur, quòd ad diacones pertineat officium baptizandi.

AD 2^m dicendum, quòd sicut Dionys.* dicit in 2. c. eccles. hier. baptismus non solum habet purgatiuã, sed etiam illuminatiuam uirtutem, & ideo excedit officium diaconi, ad quem pertinet solum purgare, scilicet uel repellendo immundos, uel disponendo eos ad sacramenti susceptionem.

AD 3^m dicendum, quòd quia baptismus est sacramentum necessitatis, permittitur diaconibus necessitate urgente in absentia maiorum baptizare: sicut patet ex auctoritate Gelasii * supra inducta. Et hoc modo beatus Laurentius diaconus existens, baptizauit.

In arg. Sed contra.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæseptimæ Articulum secundum.*

4.dist.5.q.1. ar.1.q.2.Et d.7.q.3.arr. 1.q.3.cor.Et diſt. 17.q.3. artic. 3.q.2. cor. Et diſt. 24.q.2.ar 2 ad 1. Q.præc.ar. 5.arg.2

IN articulis secundo & tertio hoc solum pro nonitiis notandum est, quòd cum in calce secundi articuli dicitur, Effectus baptismi per nihil aliud suppleri potest, intelligẽdum est de integro effectu baptismi. Integer siquidẽ effectus baptis

ARTICVLVS II.

Vtrum baptizare pertineat ad officium præsbyterorum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videt quòd baptizare nõ pertineat ad officium præsbyterorũ, sed solum episcoporum: quia (sicut dictum est*) sub eodem præcepto iniungitur Matth. ultim. officium docendi & baptizandi: sed docere quod est perficere, pertinet

ad officium episcopi, ut patet per Dionys. † 5. & 6. cap. eccles. hier. ergo & baptizare pertinet tantum ad officium episcopi.

¶ 2 Præt. Per baptismum annumeratur aliquis populo Christiano, quod quidem uidetur ad officium solius principis pertinere: sed principatum in ecclesia tenent episcopi: qui, ut dicitur in gloss.* Luc. 10 tenent locum apostolorũ, de quibus dicitur in psal. 44. Constitues eos principes super omnem terrã. ergo uidetur, quòd baptizare pertineat solum ad officium episcopi.

¶ 3 Præt. Isidor. † dicit, quòd ad episcopum pertinet basilicarum consecratio, unctio altaris, et cõfectio chrismatis, ipse ordines ecclesiasticos distribuit, & sacras uirgines benedicit: sed his omnibus maius est sacramẽtum baptismi. ergo uidetur quòd multo magis ad officium solius episcopi pertineat baptizare.

SED CONTRA est, quod Isidor.* dicit in libro de officiis: constat baptisma solis sacerdotibus esse traditum.

RESPON. Dicendum, quòd sacerdotes ad hoc consecrantur, ut sacramentum corporis Christi conficiãt, sicut supra dictum est. * Illud autem est sacramentum ecclesiasticæ unitatis, secundum illud Apostoli 1. Corinth. 10. Vnus panis & unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane & de uno calice participamus. Per baptismum autem aliquis fit particeps ecclesiasticæ unitatis, unde & accipit ius ad mensam Domini accedendi. & ideo sicut ad sacerdotem pertinet consecrare eucharistiam (ad quod principaliter sacerdotium ordinatur) ita ad proprium officium sacerdotis pertinet baptizare: eiusdem enim uidetur esse operari totum, & partem in toto disponere.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd utrumq; officium, s. docendi & baptizandi, Dominus apostolis iniunxit, quorum uicem gerunt episcopi: aliter tamẽ & aliter. Nam officium docẽdi commisit eis Christus, ut ipsi per se illud exercerent, tamquam principalissimũ. unde & ipsi apostoli dixerunt Act. 6. Non est æquum nos relinquere uerbum dei, & ministrare mensis. Officium autem baptizandi cõmisit apostolis, ut per alios exercendum: unde & apostolus dicit 1. Corinth. 1. Nõ misit me Christus baptizare, sed euangelizare. et hoc ideo, quia in baptizando nihil operatur meritum et sapientia ministri, sicut in docendo, ut patet ex suprad-

Q.64.ar.5 6.& 9

ictis.* in cuius etiam signũ nec ipse Dominus baptizauit, sed discipuli eius, ut dicitur Ioan. 4. Nec tamẽ per hoc excluditur, quin episcopi possint baptizare: quia quod potest potestas inferior, potest & superior: unde

E

& apostolus ibidem dicit se quosdam baptizasse.

AD 2^m dicendum, quòd in qualiber republica, ea quæ sunt minora, pertinent ad minora officia, maiora uero maioribus reseruantur, secundum illud, Exod. 18, Quicquid maius fuerit, referant ad te, & ipsi tantũ modo minora iudicent. Et ideo ad minores ciuitatis principes pertinet disponere de infimo populo: ad summos autem principes pertinet disponere ea, quæ pertinent ad maiores ciuitatis. Per baptismum autem non adipiscitur aliquis, nisi infimum gradum in populo Christiano. et ideo baptizare pertinet ad minores principes ecclesiæ, id est, ad presbyteros, qui tenent locum septuaginta duorum discipulorum Christi, ut dicit gloss.* Lucæ 10.

Et gl. Bedę loco citato in arg.

3ª q.65.ar.3. ad 4.

AD 3ᵐ dicendum, quòd (sicut supra dictum est †) sacramentum baptismi est potissimum necessitate: sed quantum ad perfectionem, sunt quædam alia potiora, quæ episcopis reseruantur.

ARTICVLVS III.

Vtrum laicus possit baptizare.

3.2.q.100. ar.2.ad primũ. Et 4.d. 5.q.2.ar.1. q.1.& 3.Et d.6.q.1. ar. 3.q.2. & 3. Ar.præced.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd laicus baptizare non possit. Baptizare enim (sicut dictum est*) proprie pertinet ad ordinem sacerdotalem: sed ea quę sunt ordinis, non possunt committi non habenti ordinem. ergo uidetur quòd laicus, qui non habet ordinem, baptizare non possit.

¶ 2 Præt. Maius est baptizare, quàm alia sacramentalia baptismi perficere: sicut catechizare, & exorcizare, & aquã baptismalem benedicere: sed hæc non possunt fieri a laicis, sed solum a sacerdotibus. ergo videtur, quòd multo minus laici possint baptizare.

¶ 3 Præ. Sicut baptismus est sacramentum necessitatis, ita & pœnitentia: sed laicus nõ potest absoluere in foro pœnitentiali. ergo neque potest baptizare.

In locis citatis artic. præ. in utro que argum. Sed contra.

SED CONTRA est, q̃ Gelasius Papa & Isidor.* dicũt, quod baptizare necessitate imminente, laicis Christianis plerumque conceditur.

RESPON. dicendum, quòd ad misericordiam eius, qui uult omnes homines saluos fieri, pertinet, ut in his quæ sunt de necessitate salutis, homo de facili remedium inueniat. Inter omnia autem sacramenta maxime necessitatis est baptismus, qui est regeneratio hominis in uitam spiritualem: quia pueris aliter omnino subueniri non potest, & adulti non possunt aliter quàm per baptismum plenam remissionem consequi, & quantum ad culpam, & quãtum ad pœnam. Et ideo ut homo circa remedium tam necessarium defectum pati non possit, institutum est, ut & materia baptismi sit cõmuuis* scilicet aqua, quæ a quolibet de facili haberi potest, & minister baptismi etiam sit quicumque non ordinatus, ne propter defectum baptismi, homo salutis suæ dispendium patiatur.

Alias, communissima.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd baptizare pertinet ad ordinem sacerdotalem, secundum quandam conuenientiam & solennitatem: non autem hoc est de necessitate sacramenti. unde etiam si extra necessitatis articulum laicus baptizet, peccat quidem: tamẽ sacramentum baptismi confert: nec est rebaptizandus ille, qui sic est baptizatus.

AD 2ᵐ dicendum, quòd illa sacramentalia baptismi pertinent ad solennitatem: non autem ad necessitatem baptismi. Et ideo fieri non debent nec possunt a laico, [d] sed solum a sacerdote, cuius est solenniter baptizare.

D.320.& 591.

q.95.art.3. & 4

AD 3ᵐ dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) pœnitentia non est tantæ necessitatis sicut baptismus: potest enim per contritionem suppleri defectus sacerdotalis absolutionis, quæ non liberat a tota pœna: nec etiam pueris adhibetur. et ideo non est simile de baptismo, cuius effectus per nihil aliud suppleri potest.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ septimæ Articulum quartum & quintum.*

Sup.ar.3,& locis ibidẽ inductis.

IN articulis quarto & quinto dubium occurrit commune multis articulis, An

ARTICVLVS IIII.

Vtrum mulier possit baptizare.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd mulier non possit baptizare. Legitur enim in Carthaginensi concilio, quòd mulier, quamuis docta & sancta, uiros in conuentu docere uel aliquos baptizare non præsumat: sed nullo modo licet mulieri docere in conuentu, secundum illud 1. Corinth. 14. Turpe est mulieri, in ecclesia loqui. ergo uidetur quòd nec etiam aliquo modo mulieri liceat baptizare.

¶ 2 Præt. Baptizare pertinet ad officium prælationis, unde a sacerdotibus habentibus curam animarũ debet accipi baptismus: sed hoc nõ potest competere mulieri, secundũ illud 1. Timo. 2. Docere mulieri nõ permitto, nec dominari in uirum, sed subditam esse. ergo mulier baptizare non potest.

¶ 3 Præter. In spirituali regeneratione uidetur aqua habere locum materni uteri (ut Auguſt.* dicit super illud Ioan. 3. Numquid homo potest in uentrem matris suæ itera to introire, & renasci?) ille autem qui baptizat, uidetur magis habere patris officium: sed hoc non cõpetit mulieri. ergo mulier baptizare non potest.

SED CONTRA est, q̃ Vrbanus Papa dicit,* & habetur in Decretis † 30. q. 3. Super quibus cõsuluit nos tua dilectio, hoc uidetur nobis hac sententia respondendum, ut baptismus sit, si instante necessitate femina puerum in nomine sãctæ Trinitatis baptizauerit.

RESPON. Dicẽdum, q̃ Christus est qui principaliter baptizat, secũdum illud Ioã. 1. Super quẽ uideris Spiritum descendentem & manentẽ, hic est qui baptizat. Dicitur autem Col. 3. q̃ in Christo non est masculus & femina. et ideo sicut masculus laicus* potest baptizare quasi minister Christi, ita etiã & femina. Quia tamen caput mulieris est uir, & caput uiri est Christus (ut dicit 1. Cor. 11.) non debet mulier baptizare, si adsit copia uiri: sicut nec laicus præsente clerico, nec clericus p̃sente sacerdote, qui tamẽ potest baptizare presente episcopo, eo quòd hoc pertinet ad officiũ sacerdotis.

ADPRIMVM ergo dicendum, q̃ sicut mulieri non permittitur publice docere, potest tñ priuata doctrina uel mõitione, aliquẽ instruere, ita nõ permittitur ei publice & solenniter baptizare, sed tamẽ põt baptizare in necessitatis articulo.

AD 2ᵐ dicendũ, q̃ qñ baptismus solenniter & ordinarie celebratur, debet aliquis sacramentum baptismi suscipere a presbytero curã animarum habente, uel ab aliquo uice eius: hoc tamen non requiritur in articulo necessitatis, in quo potest mulier baptizare.

D. 661.

AD 3ᵐ dicendum, quòd in generatione carnali masculus & femina operantur secundum uirtutem propriæ naturæ, & ideo femina non potest esse principium generationis [a] actiuum, sed passiuum tantum: sed in generatione spirituali neuter operatur in uirtute propria, sed instrumentaliter tantum per uirtutem Christi, & ideo eodem modo potest uir, & mulier in casu necessitatis baptizare. Si tamen mulier etiam extra casum necessitatis baptizaret, nõ esset rebaptizandus: sicut & de laico dictũ est: * peccaret tamen ipsa baptizãs, & alij qui ad hoc cooperarentur, uel baptismum ab ea suscipiendo, uel ei baptizandum aliquem offerendo.

An.præced.

ARTICVLVS V.

Vtrum non baptizatus, possit sacramentum baptismi conferre.

Supr.art.3. & locis ibi dem notatis.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd ille qui non est baptizatus, non possit sacramentum baptismi conferre. Nullus enim dat quod nõ habet: sed non baptizatus non habet sacramentum baptismi. ergo non potest ipsum conferre.

¶ 2 Præt. Sacramentum baptismi confert aliquis, inquantum est minister ecclesiæ: sed ille qui non est baptizatus, nullo modo pertinet ad ecclesiã, scilicet nec re, nec sacramento. ergo non potest sacramentum baptismi conferre.

¶ 3 Præt. Maius est sacramentum conferre, q̃ suscipere: sed non baptizatus nõ potest alia sacramẽta suscipere. ergo multo minus põt aliquod sacramentum conferre.

SED CONTRA est, quòd Isidor.* dicit, Romanus põtifex nõ hominem iudicat, qui baptizat, sed spiritũ Dei subministrare gratiam baptismi, licet paganus sit qui baptizat: sed ille qui est baptizatus, non dicitur paganus. ergo etiam non baptizatus potest conferre sacramentum baptismi.

RESPON. Dicendum, quòd hanc quæstionem Aug.* indeterminatam reliquit. Dicit enim in 2. contra epistolam Parmeniani: Hæc quidem alia quæstio est, utrũ & ab his, qui numquam fuerunt christiani, possit baptismus dari: nec aliquid temere inde affirmandum est, sine auctoritate tanti concilij*, quantum tantæ rei sufficit. Postmodum vero per ecclesiã determinatum est, quòd non baptizati, siue sint iudei siue pagani, possunt sacramentum baptismi conferre, dummodo in forma ecclesiæ baptizent. unde Nicolaus Papa respondet, de confr. dist. 4. ad consulta Bulgar. c. 3. A quodam iudæo nescitis, utrum christiano an pagano, multos i patria uestra asseritis baptizatos, & quid inde sit agendum, consulitis. Hi profecto si in nomine Trinitatis baptizati sunt, rebaptizari non debent: si autem forma Ecclesiæ non fuerit obseruata, sacramentum baptismi non confertur. et sic intelligẽ dũ est quod Greg.* secundo scribit Bonifacio episcopo, Quos a paganis baptizatos esse asseruisti. s. ecclesiæ forma non seruata, ut de nouo baptizes in nomine Trinitatis, mandamus. Et huius ratio est, quia sicut ex parte materiæ, quantum ad necessitatem sacramenti, sufficit quęcumque aqua, ita etiam sufficit ex parte ministri quicumque homo. et ideo etiam nõ baptizatus, in articulo necessitatis baptizare potest: ut sic duo non baptizati seinuicem baptizẽt, dum prius unus baptizaret aliũ; & postea baptizaret ab eodẽ, & consequeretur uterq; non solum sacramentum, sed etiam rem sacramenti. Si uero extra articulum necessitatis hoc fieret, uterque grauiter peccaret, scilicet baptizans & baptizatus, & per hoc impediretur baptismi effectus, licet nõ tolleretur ipsum sacramentum.

De consec. di.4. cap. A quędam iudęo.

Habeturde conse.di.4. ca. Quos. paganis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd homo baptizans adhibet tantùm modo ministerium exterius: sed Christus est qui interius baptizat, qui potest uti omnibus hominibus ad quodcumque uoluerit. et ideo non baptizati possunt baptizare: quia, ut Nicolaus papa dicit, baptismus nõ est illorum, scilicet baptizantium, sed eius, scilicet Christi.

De consec. d.4.c.1.quo dam iudęo in fine.

AD 2ᵐ dicendum, quòd ille qui non est baptizatus quamuis non pertineat ad ecclesiam re uel sacramento, potest tamen ad eam pertinere intentione & similitudine actus, inquantum scilicet intendit facere quod facit ecclesia, & formam ecclesiæ seruat in baptizãdo, et sic operatur ut minister Christi, qui uir tutem suam non alligauit baptizatis, sicut nec etiam sacramentis.

AD 3ᵐ dicendum, quòd alia sacramenta non sunt tantæ necessitatis, sicut baptismus. Et ideo magis conceditur quòd non baptizatus possit baptizare, quàm quòd possit alia sacramenta suscipere.

ARTICVLVS VI.

Vtrum plures possint simul unum baptizare.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ septimæ Articulum sextum.*

Titulus vt sonat.

TITULUS vt sonat.

4.di.3. ar.2 q.2. ad primum & 2. di.6.q.2.ar. 1.q.1.ad 3.

¶ In corpore articuli est vna distinctio de forma, qua plures simul baptizãtes possent vti. Altera est: Nos te baptizamus. Altera est, vt vterque diceret, Ego te baptizo. Et primo examinatur, & respondetur quæsito iuxta primam formam: secundo iuxta secundam. Quo ad primam recitatur opinio vna, dicentium non valere baptismum: si plures dicãt, Nos te baptizamus: quia non seruatur

Refertur.1. q.1.c.Si qs per ignorãtiam. Et de cõsec. di.4. c.Romanę.

Li.2.ca.13. post med. tom.7.

Alias, consilii.

xãs tenetur sub pœ caro mortali seruare ritũ ecclesiæ: quod non ita intelligas, vt cuiuslibet cæremoniæ omissio sit peccatum mortale. Similiter si laicus solẽniter baptizare p̃sumeret a mortali non excusaret: sed vbi absq; solẽnitate baptizaret, & cõtẽptus atque præsumptio de essent extra necessitatis articulum (puta quia credunt se bene facere) mortale peccatum non video: imo Innocẽtius III. a veniali etiã peccato excusat eã qui credens se bene facere, baptizauit seipsum. Dicit enim (in ca. debitũ. extra de baptismo & eius effectu, de iudæo in mortis articulo baptizante seipsum, si talis cõtinuo decessisset ad patriam protinus euolasset.

¶ Ex quo loco argumentum sumitur magnum, quòd si error commissus circa baptismum tantus ac talis, vt tollat baptismum, qualis est error baptizantis se ipsum, excusatur nõ solum a mortali, sed etiam a veniali propter conditionem personæ, alioquin non esset verum, q̃ statim ad patriam euolasset: multo magis opinio ignorantis se benefacere, excludet a mortali baptizantem seruatis substantialibus, & errantem solum in hoc, quòd necessitatis articulo non arctatur.

¶ Nec verba Auctoris hic docent oppositum: quoniam baptismi effectus plenus impeditur ex peccato veniali. Peccans enim venialiter dum baptizatur, nec omnis pœnæ, nec omnis culpæ remissionem adipiscitur: quamuis gratiam consequatur.

Posset quoque dici, quòd Auctor de præsumentibus, & non de simpliciter facientibus intelligitur.

Alias, consilii.

&ab his, qui numquam fuerunt christiani, possit baptismus dari: nec aliquid temere inde affirmandum est, sine auctoritate tanti concilij*, quantum tantæ rei sufficit. Postmodum vero per ecclesiã determinatum est, quòd non baptizati, siue sint iudei siue pagani, possunt sacramentum baptismi conferre, dummodo in forma ecclesiæ baptizent. unde Nicolaus Papa respondet, de confr. dist. 4. ad consulta Bulgar. c. 3. A quodam iudæo nescitis, utrum christiano an pagano, multos i patria uestra asseritis baptizatos, & quid inde sit agendum, consulitis. Hi profecto si in nomine Trinitatis baptizati sunt, rebaptizari non debent: si autem forma Ecclesiæ non fuerit obseruata, sacramentum baptismi non confertur. et sic intelligẽ dũ est quod Greg.* secundo scribit Bonifacio episcopo, Quos a paganis baptizatos esse asseruisti. s. ecclesiæ forma non seruata, vt de nouo baptizes in nomine Trinitatis, mandamus. Et huius ratio est, quia sicut ex parte materiæ, quantum ad necessitatem sacramenti, sufficit quęcumque aqua, ita etiam sufficit ex parte ministri quicumque homo. et ideo etiam nõ baptizatus, in articulo necessitatis baptizare potest: vt sic duo non baptizati seinuicem baptizẽt, dum prius vnus baptizaret aliũ; & postea baptizaret ab eodẽ, & consequeretur vterq; non solum sacramentum, sed etiam rem sacramenti. Si vero extra articulum necessitatis hoc fieret, vterque grauiter peccaret, scilicet baptizans & baptizatus, & per hoc impediretur baptismi effectus, licet nõ tolleretur ipsum sacramentum.

De consec. d.4.c.1.quo dam iudęo in fine.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd homo baptizans adhibet tantùm modo ministerium exterius: sed Christus est qui interius baptizat, qui potest vti omnibus hominibus ad quodcumque voluerit. et ideo non baptizati possunt baptizare: quia, vt Nicolaus papa dicit, baptismus nõ est illorum, scilicet baptizantium, sed eius, scilicet Christi.

AD 2ᵐ dicendum, quòd ille qui non est baptizatus quamuis non pertineat ad ecclesiam re vel sacramento, potest tamen ad eam pertinere intentione & similitudine actus, inquantum scilicet intendit facere quod facit ecclesia, & formam ecclesiæ seruat in baptizãdo, et sic operatur vt minister Christi, qui virtutem suam non alligauit baptizatis, sicut nec etiam sacramentis.

AD 3ᵐ dicendum, quòd alia sacramenta non sunt tantæ necessitatis, sicut baptismus. Et ideo magis conceditur quòd non baptizatus possit baptizare, quàm quòd possit alia sacramenta suscipere.

ARTICVLVS VI.

Vtrum plures possint simul unum baptizare.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ septimæ Articulum sextum.*

Titulus vt sonat.

TITULUS vt sonat.

4.di.3. ar.2 q.2. ad primum & 2. di.6.q.2.ar. 1.q.1.ad 3.

¶ In corpore articuli est vna distinctio de forma, qua plures simul baptizãtes possent vti. Altera est: Nos te baptizamus. Altera est, vt vterque diceret, Ego te baptizo. Et primo examinatur, & respondetur quæsito iuxta primam formam: secundo iuxta secundam. Quo ad primam recitatur opinio vna, dicentium non valere baptismum: si plures dicãt, Nos te baptizamus: quia non seruatur

seruatur forma Ecclesiæ, quæ habet quòd in singulari persona ministri exprimatur, dicendo, Ego te baptizo.

¶ Deinde contra hanc rationem Auctor arguit, immo eã excludit ex multo maiori recessu formę græcorũ a forma nostra. Et stat ratio in hoc, quòd ad tollendam veritatem baptismi, nõ sufficit recessus ab ista forma, Ego te baptizo, quia si recessus sufficeret, apud græcos non esset baptismus, quoniã forma eorũ, multo magis recedit ab hac nostra, quàm recedat ista, Nos te baptizamus, cum hic nõ mutetur nisi singulare in plurale, ibi vero omnino, omittit̃ persona ministri, & in tertia persona, exprimit̃ actus, dicendo, Baptizetur &c.

¶ Demum aliã rõnem reddit Auctor ex parte intentionis explicitæ, scilicet quia hac forma, Nos te baptizamus, explicatur intentio ministrorum quo ad hoc, quòd plures conueniunt, ad vnum baptismum conferendum. Ex quo formatur talis ratio: Homo non baptizat, nisi ut minister Christi. ergo oportet ministrum esse unum, ut Christi unitatem repræsentet: sed in dicta forma explicatur contrarium, quia explicatur pluralitas ministrorum. ergo dicta forma uidetur tollere baptismum. Et confirmatur huiusmodi unitas, auctoritate apostoli Pauli.

¶ Quo ad secundum, ponuntur duo modi, quibus hoc contingere posset, scilicet uel altero præueniente reliquum, & sic dicitur quòd solus præueniens baptizaret, uel utroque simul concurrente, & sic dicitur, quòd Christus per utrumque unum baptismum conferret.

¶ Circa ea quæ hic dicuntur, aduerte primo, dupliciter contingere duos simul baptizare, uel utroque totum faciente & dicente, uel altero dicente, & altero faciente. Auctor secundum modum reseruat tractandum hic in responsione ad vltimum. De primo autem modo, tantum loquitur in hoc corpore articuli.

¶ Aduerte secundo rationem literæ ad concludendum irritam esse formam illam, Nos te baptizamus, non afferri ab Auctore assertiue: sed opinatiue, vt sua monstrant verba etiam replicata, dum dicit: quod quidem videtur esse contra rationem ministri, & postea subdit, Ideo contraria intentio videtur excludere sacramentum.

¶ Aduerte tertio Auctorem superius, quæstio. 66. ar. 5. ad quartum afferre duas alias rationes ad excludendam eandem formã scilicet, Nos te baptizamus. Prima ratio est, quia actus multiplicatur secundum multiplicationem agentium, si perfecte ab vnoquoque agatur: sed baptismus est actus ab vnoquoque baptizante perfectus. ergo vnus baptismus non est a duobus. Secunda ratio est, quia mutaretur forma baptismi, dicendo, Nos baptizamus, quia dicere, nos, non est idem dicere quòd, ego & ego, sed ego & iste. Quæ ideo repetita hic sunt a me, quia superius ad hunc locum me remisi.

¶ Circa hanc doctrinam, dubium primo occurrit ex Durando in 4. sent. dist. 3. quæst. 3 arti. 2. Primo enim, contra omnes dictas rationes Auctoris procedit. Et primam quidem rationem, Actus multiplicatur &c. dicit non concludere in agentibus per voluntatem, & eam militare contra Auctorem, ponentem plures sacerdotes posse simul consecrare eandem hostiam: par enim est vtrobique iudicium, quo ad multiplicationem actus ab agente. Secundam vero rationem de mutatione formæ, dicit non cogere: quia mutatio formæ, quantum ad illud, quod non est de necessitate formæ, non tollit sacramentum, sic autem est in proposito: tum, quia expressio ministri non est de necessitate formæ baptismalis, vt patet de forma græcorum, ergo multo minus est de necessitate eius expressio ministri in singulari numero: tum, quia hæc forma, Nos te baptizamus, prolata ab vtroque, ex parte cuiuslibet dicentis, resoluitur in istam, Ego baptizo te, vbi nulla apparet mutatio secundum sensum a forma Romanæ Ecclesiæ. Et Petrus de Palude in 4. sentent. distin. 3. q. 2. ar. 3. approbans hæc Durandi, adiungit, quòd sicut forma illa vt profertur ab isto, resoluitur in hanc, Ego te baptizo, & hic baptizat, sic econuerso vt profertur ab altero, resoluitur in hanc, Ego baptizo & hic baptizat: ac per hoc seruatur forma Ecclesiæ romanæ, quo ad sensum, quia vterque dicit secundum sensum, Ego baptizo te &c.

¶ Contra tertiam autem rationem de expressione plurium ministrorum, arguit Durandus tripliciter. Primo, Vnitas ministri vel exigitur ad baptismum secundum rem, aut secũdum expressionem, puta, q̃ quilibet minister exprimat se vt vnum. Non potest dici primum, quia tumet dicis, quòd duo simul possũt baptizare eũdem, si vterque dicat, Ego te baptizo. Secundum autẽ nõ est rationabile: tum, quia expressio ministri non est de necessitate sacramenti tum, quia si oportet ministrum exprimi secundum congruentiam ad principale agens, vt tu assumis, cum principale agens sit Trinitas, congruentius exprimi deberet minister in numero pluralitatis tum, quia modus exprimendi ministrum nihil videtur facere ad sacramentum: sufficit enim principale agens, & actum exprimere.

¶ Contra conclusionem dictam, scilicet si baptismus a pluribus datur, dicentibus, Nos te baptizamus, non valet baptismus, arguit Petrus de Palude ibidem.

¶ Tum quia quando plures vxores poterant simul nubere vni viro, non referebat, an quælibet diceret, Accipio te in virum, an nos accipimus te in virum, secundum illud Isaiæ 4. Inuocetur nomen tuum super nos &c.

¶ Tum, quia dicendo, Baptizamus te, magis exprimitur vnitas baptismi, quàm vtroque dicente vni, Ego te baptizo: apparet enim singulos seorsum baptizare, ac per hoc distinctos duos baptismos conferre: dicendo autem, baptizamus, apparet conuenire in vnum baptisma: & confirmatur, quia sicut de essentia est expressio actus, ita saltem de congruentia est expressio vnitatis vel pluralitatis actus.

¶ Tum, quia duobus existentibus officialibus insolidum, & ambobus volentibus idem facere simul, congruentius est, vt dicant, Mandamus aut pronuntiamus, quàm vt quilibet per se dicat, mando aut pronuntio.

¶ Tum, quia plurale non est nisi geminatum singulare: idem enim sensus est dicere, Sortes & Plato currunt, & dicere, Sortes currit & Plato currit: & pari ratione, idem est in prima persona. Et quia verba sacramentalia efficiunt quod significant: quæ æquipollent in significando, æquipollent etiam in efficiendo. Tenentque propterea Durandus, & Petrus oppositam conclusionem, quãuis timor reuerentialis Petrum cohibeat.

¶ Circa Auctoris processum, dubium occurrit de sufficientia: uidetur enim insufficienter tractare quæstionem hanc, dum discutiendo formas quibus vti possent plures simul baptizantes vnum, non discurrit nisi per formas seu formam, secundum ritũ Romanę Ecclesiæ: debuisset enim discutere eandem quæstionem secundum formam, qua vtitur Ecclesia græca, & determinare, an ẽm illam formã possent multi simul baptizare vnũ.

¶ Circa secundum modum concessum communiter, quo plures possunt simul baptizare vnum: scilicet quoliber baptizante dicente, ego te baptizo, dubium restat: quomodo fieri aut intelligi potest, duo agentia totalia, quãuis instrumentalia eiusdem rationis, producere efficaciter simul vnum effectum non intensum aut perfectum magis, quàm si ab vno eorum tantum produceretur, & hoc in subiecto capaci perfectioris seu intensioris effectus, quale est anima nostra, & de effectu, suscipiente magis, & minus, qualis est gratia: uidetur enim, non intelligibile.

¶ Circa principale quæsitum, dubium adhuc restat, an baptismus de necessitate sacramenti exigat unitatem ministri: ex hac enim litera non habetur responsio simpliciter & absolute: sed tantum habetur, quòd secundum unam formam possunt plures conferre unum baptisma, & secundum aliam formam, non. Scotus autem dicit in 6. dist. 4. sent. quòd unitas ministri est ab institutione Christi, Durandus uero asserit oppositum. Petrus autẽ dicit, quòd unitas ministri non est de substantia sacramenti, vt dicunt communiter omnes. Ex quibus apparere potest, quæstionem hanc remanere dubiam.

¶ Ad

¶ Ad has dubitationes sic respondendum est, vt primo dicatur ad ultimam, tamquam eam, ex cuius claritate reliquarum solutio facilius percipietur.

¶ Ad euidentiam autem quæstionis vltimæ, dicendum primo est, quid est hic manifestum, & quid occultum. Duobus igitur modis intelligi potest vnitas ministri: uel quòd vnitas ministri non possit integrari ex pluribus personis: ita q̃ nõ possit contingere in ministro, quòd vnus totalis minister consurgat ex multis partialibus personis cõministrantibus, puta sicut perfectus tractor nauis integratur ex multis simul trahẽtibus, uel sicut perfectus fabricator integratur ex multis partialibus ministeriis. Et sic i hoc cõmuniter doctores cõueniunt, tenẽdo partẽ negatiuã, q̃ vnitas ministri baptismi nõ potest cõsurgere ex pluribus personis partialiter cõcurrẽtibus: propterea. n. dicũt quòd si vnus abluit & alter profert verba, baptismus nullus est: oppositum enim esset si minister baptismi ex duabus personis partialiter concurrentibus integrari posset. Alio autem modo, vnitas ministri potest intelligi per exclusionem plurium totalium ministrorum: puta an baptismus, ita exigat vnũ totalem ministrum, quòd si duo totales ministri simul concurrant, baptismus nullus sit. Et in hoc quoque, sensu conueniunt cõmuniter doctores tenentes partem negatiuam, scilicet quòd non requirit baptismus talem vnitatẽ ministris: propterea enim dicunt, quòd si duo simul proferant singuli verba, & abluant eundem, baptismus verus est: quia neuter alterius factum irritat. Hæc duo sunt, quæ pro manifestis habentur.

¶ Latet autem, an absolute loquendo, vnitas & pluralitas ministri per accidens se habeant, vel per se ad sacramentum baptismi. Durandus enim tenet, quod per accidens, Auctor autem te quòd per se. Et hoc est verum: quod ex eo euidenter patet, quòd manifeste per accidens etiam extraneum contingit vnum baptismum esse a duobus ministris: nulla enim ratio id requirit, quamuis permittat. Amplius, quando baptismus est a pluribus ministris, non est omnino vnus, quoniam sunt tunc duæ formæ numero, duæ materiæ & actiones numero: ac per hoc duo baptismi sacramenta actiue, & solus interior baptismus animæ vnus est. Patet autem hoc: quia sacramentum baptismi integratur ex rebus & verbis a ministro, &c. sed in casu proposito sunt duo numero integrata ex rebus & verbis &c. ergo sunt duo sacramenta actiue. vnum ergo numero baptismi sacramentum vnum ministrum exigit. Et hoc est quod Auctoris prima ratio concludit, quòd scilicet actus multiplicatur a multiplicatione agentium totalium: seu (quod idem est) si perfecte ab vno quoque fiat. Vnde cohibenda est lingua dicentium accidere sacramento, vnitatem vel pluritatem ministrorum: quoniam pluralitas ministrorum: partialium cõmuniter excluditur: pluralitas vero ministrorum totalium, pluralitatem numeralem exterioris sacramenti infert: & omnino per accidens inuenitur ad vnum numero effectum sacramenti. Mirabile autem est, non aduertisse ad propriam vocem. Nam si subtiliter perspectum fuerit apparebit, quòd impossibile est vnum & idem sacramentũ baptismi esse a duobus totalibus ministris, q̃is ponatur vnũ & eũdẽ effectum esse ab vtrisque: quanta enim differentia est inter baptismum & eius effectum, tanta differentia est inter affirmationem vnius vel plurium baptismatum, & unius uel plurium effectuum baptismi. Et propterea cum baptismi sacramentum non sit nisi exterius integratum ex rebus, & verbis, puta, ex ablutione in qua, & forma verborum a ministro cum debita intentione, & hic sint omnia exteriora actiue & passiue duplicata: sunt enim duo perfecti ministri cum duabus intentionibus baptizandi, sunt duæ formæ, sunt duæ ablutiones actiuæ & duæ passiuæ: vt patet si aspergatur qui baptizatur secundum diuersas sui partes. breuiter, nihil deest ad pluralitatem totalem nisi pluralitas baptizati. Cuius vnitas vnitatem effectui baptismi dare potest: pluralitatem autem exteriorem sacramenti non tollit. Notanter autem dixi, pluralitatem totalem: quia qui baptizatur, licet secũdum partem abluatur, ipsum tamen suppositum est, quod primo abluitur: baptizatur, enim hic homo, & non caput eius: ac per hoc licet secundum exteriores partes sint duæ ablutiones passiuæ: secundum tamen subiectum qd abluitur, non est nisi vna ablutio passiua, quia non est nisi vnus ablutus. Et propterea dicitur, quòd nõ est nisi vnº baptismus passiue in eo, qui baptizatur a duobus modo dicto. Ex quibus omnibus habetur, quòd vnitas per se baptismi vnitatem exigit ministri perfecti.

¶ Sed qua ratione, aut auctoritate cogente unitas ministri excludit pluraliratem partialiũ comministrantium, uidendum restat.

Auctor siquidem, ex duobus capitibus conatur hoc monstrare, scilicet ex parte formæ, ut patet in secunda ratione, & ex parte uuitatis principalis agentis, scilicet Christi, ut patet in tertia ratione. Auctoritas uero duplex inducitur: altera ex decretis dist. 23. cap. quorundam. ubi odor sacer datus ab episcopo operante & presbitero legente irritatur. Altera ex Euangelio, eo quòd Dominus baptizanti commisit inuocationem Trinitatis. In oppositam autẽ partem affertur ratio, quia omnes sumus unum corpus in Christo: singuli autem alter alterius membra: ac per hoc multi partialiter concurrentes, concurrũt ut unum: imo concurrunt, ut multa instrumenta unius scilicet Christi. Et hoc præcipue habet locũ in proposito: ubi constat quòd Christus est qui baptizat, & homo nõ nisi ministerialiter ut Christi instrumentum concurrit.

¶ Et confirmatur, quia si Christus uti tur totalibus ministris ad unum baptisma contra omnem rationem, multo magis creden dum est, quòd utitur pluribus ministris partialibus ad unum baptismum necessitatis, aut ratione ita exigente.

¶ Suffragatur & Euangelii auctoritas: quoniam Dominus dixit pluraliter, baptizantes eos, insinuans per pluralem numerũ: plures posse simul baptizare.

¶ Nec deest auctoritas Apostolorum: quoniã de Petro & Ioanne legitur, quòd imponebant manus super illos & accipiebant Spiritum sanctum: eadem enim ratione, qua plures simul conferebant sacramentum confirmationis, partialiter proculdubio cõcurrentes, quia nihil inordinatum faciebant, potest & nunc a pluribus simul partialiter baptismus dari.

¶ In hac difficultate neutram audeo partem asserere: intellecti autem meo magis apparet uerum esse, quòd perfectus ministeri baptismi potest ex duabus personis partialiter concurrentibus integrari, ea ratione: quia ad Christũ principaliter baptizãtem non refert pluribus partialibus instrumentis simul uti ad unum baptisma, dummodo, forma, materia & intentio debite seruentur.

¶ Et ad obiecta ex rationibus Auctoris patebit in ipsarum discussione ac declaratione.

¶ Ad auctoritatẽ autẽ ex decretis dicitur primo, quòd ibi non irritatur ordo susceptus, immo potius insinuatur oppositum: dum dicitur, gradum sacerdotii, uel Leuitici ordinis quem peruerse adepti sunt, amittant.

¶ Dicitur secundo, dato quòd irritetur, quod duobus commissis in illa ordinatione erroribus ibi recitatis, scilicet quòd episcopus imponebat manus, & alius benedictionem dabat seu legebat, & quòd istorum duorum unus erat episcopus, & alter presbyter, litera non explicat pro causa damnationis magis primum erroré quàm secundum: deberet enim minister ordinis saceri, si ex duabus integratur personis, consurgere ex duobus episcopis, & non ex episcopo & presbytero, quoniam soli episcopo conuenit sacrum ordinem conferre.

¶ Ad auctoritatem uero ex Euangelio, dicitur quòd ex Domini uerbis non habetur innocationem Trinitatis proferri debere ab abluente, sed quòd abluens abluat in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, prolatis a se uel a socio. Propter quod signãter dixit

ter dixit in plurali, Baptizantes in nomine Patris & Filii & Spiritussanctiex eo,n.q̃ nō exprimitur prolatis a se,sufficit q̃ pro ferantur super ablutione: modo saluetur veritas formæ, vt in responsione ad vltimum explicabitur. Scito tamen, quòd ad supra allatas dubitationes respondebitur, tenendo cōmunē viā de vnitate ministri.

¶Ad primum ergo dubium ex Durando,dicitur quòd ratio auctoris prima, Actus multiplicatur, a multiplicatione agentis perfecti,est vera & solida per se loquendo. Impossibile est enim a pluribus perfectis agentibus eiusdem rationis non prouenire diuersos actus: intantum quòd infra limites naturalis rationis loquendo, si duo talia agentia æque approximarentur eidem omnino patienti, nulla omnino interretur per se passio: quia multiplicarētur duo simul cōtradictoria. Instantia autem Durandi de agentibus voluntaris,seipsam interimit,ponēdo neutrum eorum concurrere,ut agens perfectum. Paria enim sunt quo ad propositum,esse agentia imperfecta,seu partialia,& concurrere, ut agentia partialia.

Alias intētionem.

¶Ad obiectionem vero contra idem,ex eo quòd duo sacerdotes eandem possunt hostiam consecrare,dicitur quòd in tali casu essent duæ consecrationes quantum in se est, licut etiam quando duo perfecte vnum baptizarent, vterque quantum in se est, conferret diuersum baptisma sed per accidens (scilicet unitatē hostiæ, seu hominis qui baptizatur) unum fit sacramentum.propter excellentiā principalis agētis,scilicet Christi,qui solus potest duobus totalibus instrumentis eiusdem rationis simul uti, ut uno . Habes ergo ex prima Auctoris ratione , plures ut totales ministros , non posse simul unum omnino baptismum conferre .

¶ Ad obiecta contra secundam rationem de mutatione formæ respondetur,quòd esset ibi mutatio formę contra substantialia.

¶Et ad impugnationē huius,dicitur quòd licet expressio ministri non sit de necessitate formæ est tamen de necessitate formæ, quòd si exprimitur minister , exprimatur sine contrarietate ad ueritatem sacramenti: & hoc per illam uniuersalem regulam , In formis sacramentorum nihil debet poni contrarium. Pluralitas autem ministri contrariatur unitati requisitæ ad unitatem ministri, & propterea si exprimatur talis pluralitas expresse in forma,tollit ueritatem sacramenti . Falsa est ergo illa conditionalis, si expressio ministri non est de necessitate, pluralitas ministri explicata per accidens se habet : habet enim se contrarie, Et cum subiungitur,quòd ista, Nos te baptizamus , resoluitur in istas,Ego baptizo,& iste baptizat,respondetur,quòd hoc potest dupliciter accipi.Primo,vt secunda exponens accidentaliter intendatur,ac si diceret,ego baptizo:& iste currit. Alio modo, ut per se intendatur , tamquam dicens quòd ambo simul ministramus sacramentum baptismi. Et si in primo sensu acciperetur , idem uidetur iudicium de hac forma , & de forma in qua ponitur aliquid impertinens:puta si quis diceret ego te baptizo, & omnes astantes ad hoc consentiunt : in nomine Patris & Filii & Spiritussancti. Et sensus iste licet uideatur extraneus, in proposito tamen posset accidere,duobus ex condicto uolentibus simul unū baptizare, & utroq; alterū uolente reuereri, per hoc q̃ uterque alterius meminit:ad huiusmodi.n.reuerentiā exprimēdam uideretur eis,quòd deberet uterque uti numero plurali.Sed infra proprium sensum stādo exprimitur per has duas exponentes pluralitas contraria unitati ministri: & propterea ambæ simul destruunt veritatem primæ. Significant enim , q̃ duo simul , & non quòd vnus baptizet , duos autem simul esse vnum sacramenti ministrum , supponitur impossibile , & contrariari veritati ministri .

¶ Ad argumenta Durandi contra tertiam rationem , scilicet , quia minister exprimitur vt plures, respondendo , dicitur ad Spiritussancti, uterq; exprimeret suam intentionem , quasi ipse singulariter baptismum cōferret: quod posset contingere in eo casu , in quo contentiose vterque aliquem baptizare conaretur . Et tunc manifestum est , quòd ille, qui prius verba proferret , daret baptismi sacramentum : alius vero quantumcumque ius * baptizandi haberet , nihil faceret : etsi verba pronuntiare præsumeret , esset puniendus tamquam re baptizator . Si autem omnino simul ambo verba proferrent , & hominem immergerent aut aspergerent , essent puniendi de inordinato modo baptizandi, & non de iteratione baptismi, quia vterque intenderet non baptizatū baptizare : & vterque quantum est in se baptizaret . Nec traderent aliud, & aliud sacramentum , sed Christus qui est vnus , interius baptizans , vnum sacramentum per vtrumque conferret.

Ad primvm ergo dicendum , quòd ratio illa locum habet in his,quæ agunt propria virtute: sed homines non baptizant propria virtute, sed virtute Christi,qui cum sit vnus,per vnum ministrum perficit suum opus.

Ad 2m dicendum , quòd in casu necessitatis : vnus posset simul plures baptizare sub hac forma, Ego vos baptizo, puta si immineret ruina, aut gladius , aut aliquid huiusmodi , quod omnino moram non pateretur , vt singillatim omnes baptizarentur . Nec per hoc diuersificaretur forma ecclesiæ , quia plurale non est nisi singulare geminatum, præsertim cum pluraliter dicatur, Mat. vltim. Baptizantes eos &c. Nec est simile de baptizante, & baptizato , quia Christus qui principaliter baptizat , est vnus , sed multi , per baptismum efficiuntur vnum in Christo.

Ad 3m dicendum , quòd , sicut supra dictum est *, integritas baptismi consistit in forma verborum , & in vsu materiæ . Et ideo, neque ille qui tantum verba profert baptizat, neque ille,qui immergit . Et ideo si vnus verba proferat, & alius immergat,nulla forma verborum , poterit esse conueniens : neque enim poterit dici, Ego te baptizo, cum ipse non immergat , & per consequens non baptizet, neque etiam poterit dici , Nos te baptizamus, cum neuter baptizet : si enim duo sint , quorum vnus , vnam partem libri scribat , & alius aliā, non erit propria locutio,Nos scripsimus librum istum , sed synecdochica , inquantum totum ponitur pro parte.

Q.66, ar.3 & 5.

¶ Ad secundum autem de congruentia ad principale agens, respondetur , quòd ratio de vnitate ministri propter vnitatem Christi in litera allata , non ut necessaria , sed ut probabilis inducta est, vt uerba literæ sonant . Rationabilis autem est congruentia ministri ad Christum magis quàm ad Trinitatem personarum : quia in euangelio inuenimus attributum baptisma tamquam baptizanti , non Trinitati , sed Christo,de quo scriptum est Ioan. 1. Hic est qui baptizat in Spiritussancto: minister autem baptizantis personam induere se facetur,dicendo,Ego te baptizo.

¶ Ad tertiam autem de impertinentia modi exprimendi ministri concedicur uerum esse , si modus exprimendi non implicat aliquid contrarium veritati alicuius requisiti ad sacramentum: tunc enim sufficit exprimere causam principalem & actum ministri,quando nihil contrarii ueritati sacramēti exprimitur.

¶ Ad dubium contra conclusionem,propter obiecta a Petro de Palude, respondendo dicitur ad primam obiectionem, quòd non est simile de sacramento matrimonii & sacramento baptismi:quia sacramētum matrimonii fundatur super matrimonio, vt est officium naturæ , & propterea quæcumque sufficiunt ad efficiendum coniugium verum,vt est in officium naturæ, sufficienter etiam se habent ad suscipiendam sacramentalitatem cōiugii.Et quoniam non refert ad coniugium,vt est naturæ officium pluraliter vel singulariter dicere,immo siue verbis, siue signis nutibus consensum exprimere, ideo sacramentum matrimonii vere susciperetur,si pluraliter dicerent,Accipimus te in virum nostrum,supposita pluralitate vxorum: sicut etiam vere contrahitur sine verbis . Secus autem esse de baptismo ratio cogit; quia baptismus non potest distingui in officium naturæ & in sacramentum, sed est tantummodo sacramentum.Et hinc est etiam, quòd non potest nominatio Trinitatis suppleri per nutus baptizando. Ex eo enim,quòd purum sacramentum est, oportet seruare ea,quæ pro sacramento sunt instituta ab ipso Christo, scilicet aquam, & voces significatiuas Trinitatis.

¶ Ad secundam vero obiectionem, conceditur,quòd magis explicaretur vnitas baptismi,dicendo, Nos te baptizamus,nisi implicaretur pluralitas contraria veritati ministri.

¶Et ad confirmationem dicitur,quòd a duobus dictibus, Ego te baptizo , exprimitur vnitas actus vniuscuiusque eorum , ex hoc ipso , quòd quilibet diceret singulariter, baptizo: hoc enim vnitatem actus importat .

¶ Ad tertium dicitur, quòd duo Officiales intolidum in potestate sua habēt quòd possint ad unum actum cōcurrere:& ideo possunt dicere, Nos facimus uno pro utroque loquente:sed ministri sacramentorum non habent hoc in potestate sua, ut possint ad unum omnino actum baptismi concurrere: quod ex eo conuincitur,quòd non possunt ad unam & eandem numero formam concurrere:sed oportet utrumque suam formam exprimere,siue dicendo,Nos te baptizamus: siue Ego te baptizo, ut ipsi aduersarii fatentur.

¶ Ad

¶Ad quartam demum obiectionem dicitur,quòd ex hoc quòd plurale non est nisi singulare geminatum, non euaditur,quin dicendo,nos significetur pluralitas personarum: quæ (ut dictū est) cōtrariatur ueritati ministri.Nā dicendo, Nos baptizamus sensus est,non quòd bis ego,sed quòd duo ego , hoc est persona mea,& persona collegæ mei : ambo enī demostramur in prima persona per ly nos.Et uera expositio exercens ly nos, est demostratio utrinsque in prima persona, puta ego,& alter ego , monstrato collega.Vel adamus sim dicendo,ego:& collega subiungeret,& ego: sic enim exerceremus significatum per ly nos. Sicut dicendo in nominatiuo plurali , uos,non significatur bis tu,sed significantur duo tu : significantur enim demonstratis duobus,tu & tu . Et hoc est plurale esse singulare geminatum. Ex quibus omnibus apparet manifeste, quòd huiusmodi geminatio singularis in plurali ponit multitudinem personarum,quæ excluditur per vnitatē singularis.Et propterea in nullo adiuuat arguentem : sed Auctorem dicentem,quòd per hoc variatur forma,& exprimitur pluralitas contraria veritati,& vnitati ministri.

¶Cum his omnibus tamen scito,quòd si quis proprie deferens dignitati etiam in sacramentis,volens numero plurali se suosq; actus significare,dixerit, Nos te baptizamus in nomine Patris , & Filii & Spiritussancti,perfectum esset sacramērum baptismi, quoniam ex accommodatione vsus personæ excellentes vtuntur plurali pro singulari: ac per hoc ex huiusmodi vsus accommodatione huiusmodi nomina & verba in plurali numero significant singulares personas, & singulares actus excellentium personarum , quāmuis hoc non significent ex propriæ significationis impositione.

¶ Ad dubium de insufficientia processus literæ , respondetur non esse Auctorē diminutum,sed in suo processu comprehendisse etiam quid dicendum sit secundum formam græcorum. Et hoc in suo simili:declarando enim,quòd nō mutata forma,plures simul totum dicendo & faciendo possunt vnum baptizare , sufficienter declarauit,quòd etiam secundum formam græcorum hoc fieri potest vtroque ministro abluente & dicente , Baptizetur seruus Christi &c.

¶Ad penultimam demum quæstionem magis physicam quàm theologicam , dicitur quòd vnitas effectus sequitur vnitatē virtutis a qua causatur. Et propterea distinguendum est de causis eiusdem rationis simul cōcurrentibus,aut agunt virtutibus propriis,aut agunt uirtute tertii : & dicendum, quòd si sunt causæ agentes uirtutibus propriis , impossibile est a duabus eiusdem rationis totalibus causis omnino unum , & eundem per se prouenire effectum , quoniam effectus ille esset per se ab utraq; & a neutra . Si uero agunt uirtute tertii,potest unus , & idem omnino effectus ab utraqne prouenire, uel rectius loquēdo, per utramque a tertio prouenire. Et quia sacramenta non agunt virtutibus propriis , sed uirtute Christi, qui per illa operatur , ideo quotcumque instrumentales causæ eiusdem rationis perfectæ seu totales concurrere inueniantur , simul in unum operatum , unica uirtus Christi per illa unum operatur effectum , quāmuis illæ instrumentales causæ quantum in se est,duos sortirentur effectus . Et propterea diximus , & dicimus , quòd Christus ex suæ potestatis excellentia potest simul uti duobus instrumentis totalibus ut uno , & de facto sic utreretur in casu proposito. Nec obstat huic responsioni doctrina superius habita de uirtute existente in sacramentis: oportet enim esse memorem , uirtutem illam nihil aliud esse quàm usum uerborum & rerum sacramentalium ad producendum sacramenti effectum . Vsum autem dico , non cuiuscumque utentis,sed Christi , ut superius declaratum est . Quomodo autem soluenda esset quæstio hæc a ponentibus in sacramento superadditam qualitatis uirtutem , ipsi uiderint : immo hinc perpendant se a ueritate procul esse , si non poterunt intellectui satisfacere in hac quæstione absque miraculis.

¶ In responsione ad secundum aduerte,quòd si batizando plures , non intercederet alia mutatio,quam dicere , Baptizo vos , non uideretur magna ad hoc necessitas exigi:quoniam ex solo concursu multorum videmus Romanam Ecclesiam mutare formam de singulari in pluralem , quando ordinantur diaconi plures simul , dicit enim tunc Episcopus, Accipite potestatem &c. Sed quoniam baptizatio simul plurium nō fit communiter per immersionem , sed per asperſionē , ideo ad tot mutationes faciendas magna exigitur necessitas.

¶ In respōsione ad tertiū , aduerte tria hic ad sensum literæ . Primum est : q̃ baptizare sumitur secundum plures significationes: quandoque enim sumitur secundum propriā significationē , & tunc significat abluere : quandoq; vero sumitur extensa significatione pro integro sacramento , quasi idem sit baptizare , quod sacramentum conferre . Et iuxta hunc sensum dicitur in hac litera , quòd neuter baptizaret. Secundum est , quòd Auctor loquitur hic de baptismi forma apud latinam Ecclesiam , cum dicit , Nulla forma uerborum &c. Tertium est , quòd locutio pluralis in prima persona potest dupliciter exponi per duas singulares, uel per modum copulatiuæ vel copulatim . Et quando exponitur per modum copulatiuæ , habet utramque singularem seorsum ueram. Verbi gratia , dicendo , nos trahimus nauem , habet ex ore cuiuslibet demonstrati per ly nos , suam singularem ueram , puta, ego traho nauem , & ego traho nauem , & sic de aliis trahentibus. Et iuxta hunc sensum procedit litera , dicendo , quòd neuter baptizaret : hoc est , neuter posset vere dicere , ego te baptizo , & similiter neuter scribentium partem libri , posset uere dicere , ego scripsi hunc librum . Quando uero copulatim exponitur , non exigitur quòd aliqua singularis sit uera:immo stat utramque singularem fore falsam . Verbi gratia . Si iudices delegati simul , ita quòd ambo simul, & neuter sine altero posit iudicare , proferendo sententiam , uere dicerent , Nos iudicamus . Et uerum esset , quòd ego, & alter ego coniunctim , iudicamus : falsa tamen esset utraque singularis , puta,ego iudico , quia in ueritate ego iudicandi potestate careo. Et iuxta hunc sensum posset dici, Nos te baptizamus , in casu posito , quia de utraq; simul coniunctim uerificaretur quòd cōsenserunt sacramentum baptismi,quāmuis neuter conferret illud.Et certe quantum est ex ueritate formæ, posset unus in articulo necessitatis baptizari a duobus , quorum alter esset mutus , & alter esset mancus , muto abluente , & manco proferente uerba , ad euitandos omnes scrupulos , secundum formam græcorum , & dicente , Baptizetur seruus Christi &c. tunc enim nullum penitus apparet inconueniens ex parte formæ in ministrorū pluralitate , Auctor autem , quia tenet, plures personas nō posse integrare ministrum baptismi unius , ideo dicto transcursu fuit contentus . Videtur autem , quòd in tali casu potius pro baptismo iudicandum esset , quāmuis difficile sit , quin mancus posset etiā abluere: posset enim super caput habere modicū aquæ,quam inclinādo caput effunderet super baptizā do,& simul proferret uerba, & in hoc posset mutus adiuuare, sustinendo uas in capite māci,ne caderet,cū ille inclinaret caput timmo & manus muti plenæ aqua positæ super caput manci, supplere uicē uasis: ita tamē quòd motus capitis manci esset effusinus aquæ.

¶ Et hæc sufficiant etiam pro duobus sequentibus articulis.

AD

ARTICVLVS VII.

Vtrum in baptismo requiratur aliquis, qui baptizatum leuet de sacro fonte.

Infr. art.8. ad 1.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd in baptismo non requiratur aliquis, qui baptizatum de sacro fonte leuet. Baptismus enim noster per baptismum Christi consecratur, & ei conformatur: sed Christus baptizatus non est ab aliquo de fonte susceptus, sed sicut dicitur Matthæ. 3. Baptizatus Iesus confestim ascendit de aqua. ergo videtur quòd nec in aliorum baptismo requiratur aliquis, qui baptizatum de sacro fonte susciat.

Ar.3.huius quæst.

¶ 2 Præt. Baptismus est spiritualis regeneratio, vt dictum est*: sed in carnali generatione non requiritur nisi principium actiuum, quod est pater, & principium passiuum, quod est mater. igitur cum in baptismo locum patris obtineat ille, qui baptizat, locum autem matris, ipsa aqua baptismi (vt Augu*. dicit in quodam sermone epiphaniæ) videtur quòd nō requiratur aliquis alius, qui baptizatum de sacro fonte leuet.

In ser m. 1. Dominicæ infra octa. epipha. tom. 10.

¶ 3 Præt. In sacramentis Ecclesiæ, nihil derisorium fieri debet: sed hoc derisorium videtur, quòd adulti baptizati, qui seipsos sustentare possunt, & de sacro fonte exire, ab alio suscipiantur. ergo videtur quòd non requiratur aliquis, præcipue in baptismo adulto rum, qui baptizatum de sacro fonte leuet.

Cap. 2. par. 2. declin. ad fin.

SED CONTRA est, quòd Diony*. dicit 2.c. Cel. hier. quòd sacerdotes assumentes baptizatum, tradūt eum adductionis susceptori & duci.

RESPON. Dicendum, quòd spiritualis regeneratio, quæ fit per baptismum, assimilatur quodāmodo generationi carnali. vnde dicitur primæ Petri secundo, Sicut modo geniti infantes rationabiles & sine dolo, lac concupiscite. In generatione autem carnali paruulus nuper natus, indiget nutrice & pedagogo. Vnde & in spirituali generatione baptismi requiritur aliquis, qui fungat vice nutricis & pedagogi, informando & instruendo eum, quasi nouitium in fide de his, quæ pertineat ad fidem & vitam Christianam: ad quod prælati ecclesiæ vacare non possunt circa communem curam populi occupati: paruuli enim & nouitij indigent speciali cura præter communem. & ideo requiritur quòd aliquis suscipiat baptizatum de sacro fonte, quasi in suam instructionem

Ca.7. eccl. hierar. non multū procul a fine.

& tutelam. & hoc est quod Dionys.* dicit vlti. ca. Cælest. hierar. Diuinis nostris ducibus (idest Apostolis) ad mentem venit, & visum est suscipere infantes secūdum istum sanctum modū, quòd naturales pueri parentes, traderent puerum cuidam docto in diuinis pedagogo, & reliquum sub ipso puer ageret, sicut sub diuino patre & saluationis sanctæ susceptore.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus non est baptizatus, vt ipse regeneraretur, sed vt alios regeneraret. & ideo post baptismum non indiguit pedagogo tamquam paruulus.

AD 2^m^ dicendum, quòd in generatione carnali non requiritur ex necessitate, nisi pater & mater: sed ad facilem partum, & educationem pueri conuenientem, requiritur obstetrix & nutrix, & pedagogus, quorum vicem implet in baptismo ille, qui puerum de sacro fonte leuat. unde non est de necessitate sacramenti: sed vnus solus potest in aqua baptizare, necessitate imminente.

F AD 3^m^ dicendum, quòd baptizatus non suscipitur a patrino de sacro fonte propter imbecillitatem corporalem: sed propter imbecillitatem spiritualem, vt dictum est*.

In corp. art.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum ille, qui aliquem leuat de sacro fonte, teneatur ad eius institutionem.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd ille qui suscipit alliquem de sacro fonte, nō obligetur ad eius institutionem: quia nullus potest instruere nisi instructus: sed etiam quidam nō instructi sed simplices admittuntur leuare aliquē de sacro fonte. ergo ille qui suscipit baptizatum, non obligatur ad eius institutionem.

Infr. q. 71. art. 1. ad 2. Et 4. dis. 6. q. 2. ar. 2. q. 3. cor. & ad 3.

¶ 2 Præt. Filius magis potest a patre instrui, quàm ab alio extraneo: nā filius habet a patre esse, & nutrimentum & disciplinam, vt Philo.* dicit in 8. ethi. si ergo ille qui suscipit baptizatum, teneretur eum instruere magis esset cōueniens, quòd pater carnalis filiū suum de baptismo susciperet, quàm aliquis alius: quod tamen videtur esse prohibitum, vt habetur in Decret*. 30. q. 1. ca. peruenit. & dictum est†.

Li 8. Ethi. ca. 12. circa medium. & ca. 11. non lōge a pri. 30. q. 1. ca. Peruenit, & ca. dicta est. Ar. præce.

¶ 3 Præt. Plures magis possunt instruere quàm vnus solus. Si ergo ille qui suscipit aliquem baptizatum, teneretur eū instruere, magis deberent plures suscipere quàm vnus solus, cuius cōtrariū habetur ex Decret.* Leonis Papæ. Non plures, inquit, ad suscipiendm de baptismo īfantē, quā vn⁹ accedāt, siue vir siue mulier.

Loco citato in arg. 2.

SED CONTRA est, quòd Aug.† dicit in quodā sermone paschali, Vos ante omnia tam viros quàm mulieres, qui filios in baptismate suscepistis, moneo, vt vos cognoscatis fideiussores apud deum extitisse pro illis, quos visi estis de sacro fonte suscipere.

Hoc dicit Aug. refertur de consec. di. 4. ca. Vos ante omnia.

RESPON. Dicendum, quòd vnusquisque obligatur ad exequendum officium, quod accepit.* Dictū est autem, quòd ille qui suscipit aliquem de sacro fonte, assumit sibi officium pedagogi: & ideo obligatur ad habendam curam de ipso, si necessitas imminet: sicut eo tēpore & loco, in quo baptizati inter infideles nutriuntur: sed vbi nutriuntur inter catholicos Christianos, satis possunt ab hac cura excusari, præsumendo, quòd a suis parentibus diligenter instruantur. Si tamen quocumque modo sentirent contrarium, tenerētur secundū suum modum, saluti spiritualium filiorum curam impendere.

Ar. præced.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ vbi immineret periculum, oporteret esse aliquem doctum in diuinis, sicut Diony.* dicit, qui baptizatum de sacro fonte susciperet: sed vbi hoc periculum nō imminet propter hoc, quod pueri nutriūtur inter catholicos, admittitur quicumque ad hoc officium: quia ea quæ pertinent ad Christianam vitam, & fidem, publice omnibus nota sunt. & tamen ille, qui non est baptizatus, non potest suscipere baptizatum (vt est declaratū in concilio maguntino*) licet non baptizatus posit baptizare, quia persona baptizantis est de necessitate sacramenti, non autem persona suscipientis, sicut dictum est*.

Ca.7. Eccl. hierar. non multū procul a fine.

Referē de consecr. di. 4. ca. in baptismate. Ar. præced.

AD 2^m^ dicendum, quòd sicut est alia generatio spiritualis a carnali, ita etiam debet esse alia disciplina, secundum illud Hebræ. 12. Patres quidem carnis nostræ habuimus eruditores, & reuerebamur eos, non multo magis obtemperabimus Patri spirituū, & viuemus? & ideo alius debet esse pater spiritualis a patre

carnali, nisi necessitas contrarium exigat.

AD 3^m^ dicendum, quòd confusio esset disciplinæ, nisi esset vnus principalis instructor. & ideo in baptismo vnus debet esse principalis susceptor: alij tamē possunt admitti, quasi coadiutores.

QVAESTIO LXVIII.

De suscipientibus baptismum, in duodecim articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de suscipientibus baptismum.

Et circa hoc quæruntur duodecim.

¶ Primo, Vtrum omnes teneantur ad suscipiendum baptismum.
¶ Secundo, Vtrū aliquis possit saluari sine baptismo.
¶ Tertio, Vtrum baptismus sit differendus.
¶ Quarto, Vtrum peccatores sint baptizandi.
¶ Quinto, Vtrum peccatoribus baptizatis sint imponenda opera satisfactoria.
¶ Sexto, Vtrum requiratur confessio peccatorum.
¶ Septimo, Vtrū requiratʳ intentio ex parte baptizati.
¶ Octauo, Vtrum requiratur fides.
¶ Nono, Vtrum pueri sint baptizandi.
¶ Decimo, Vtrum pueri Iudæorum sunt baptizandi, inuitis parentibus.
¶ Vndecimo, Vtrum aliqui sint baptizandi in maternis vteris existentes.
¶ Duodecimo, Vtrū furiosi & amētes sint baptizandi.

ARTICVLVS I.

Vtrum omnes teneantur ad susceptionem baptismi.

Infr. q. 72. ar. 2. ad 3. & 4. di. 4. q. 3. arti. 3. q. 2. co. & ad 3. Et di. 6 q. 1 a. 1. q. 1. co. Et 4. con. c. 72.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd nō teneantur omnes ad susceptionē baptismi. Per Christum enim nō est hominibus arctata via salutis: sed ante Christi aduentum poterant homines saluari sine baptismo. ergo & post Christi aduentum.

¶ 2 Præt. Baptismus maxime uidetur esse institutus in remedium peccati originalis: sed ille qui est baptizatus, cum non habeat originale peccatum, non uidetur quòd possit illud transfundere in prolem. ergo filij baptizatorum non uidentur esse baptizandi

¶ 3 Præ. Baptismus datur ad hoc, quòd aliquis per gratiam a peccato mūdetur: sed hoc cōsequūtur illi, qui sunt sanctificati in utero, sine baptismo. ergo non tenentur ad suscipiendum baptismum.

In li. de eccl. dogma. c. 24. & 74. Habetur in ter ope. Aug. tom. 3.

SED CONTRA est quòd dicitur Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritusancto, nō pōt introire in regnū Dei, & in li. de Eccle.† dogmatibus dicitur, Baptizatis tantum iter salutis esse credimus.

RESPON. Dicendū, ꝙ ad illud homines tenentur, sine quo salutem consequi non possunt. Manifestū est autem, quòd nullus potest salutem consequi, nisi per Christū, vnde & Apost. dicit Rom. 5. Sicut per vnius delictū in omnes hoīes in cōdēnationē, sic & p vnius iustitiā, in omnes hoīes in iustificationē vitæ. Ad hoc aūt datur baptismus, vt aliquis per ipsum regeneratus, incorporetur Christo factus membrum ipsius. vnde dicitur Gal. 3. Quicūque in Christo baptizati estis, Christum induistis. unde manifestum est, quòd omnes ad baptismum tenentur, & sine eo non potest esse salus hominibus.

ADPRIMVM ergo dicendum, quòd numquam homines potuerunt saluari etiam ante Christi aduētum, nisi fierent membra Christi: quia, vt dicitur Act. 4. non est aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri: sed ante aduentum Christi, homines Christo incorporabantur, per fidem futuri aduentus: cuius fidei signaculum erat circuncisio, vt Apost. dicit Rom. 4. ante vero quàm circuncisio instituteretur, sola fide (vt Gregor.* dicit) cum sacrificiorum oblatione, quibus suam fidem antiqui partes profitebātur, homines Christo incorporabantur. Post aduentum etiā Christi, homines per fidē Christo incorporantur, secundū illud Ephe. 3. Habitare Christum per fidē in cordibus vestris: sed alio

Li. 4. Mora. cap. 2. circa med.

signo manifestatur fides rei iam præsentis, quàm demonstraretur, quando erat futura: sicut etiam aliis verbis significatur præsens, præteritum, & futurum. Et ideo licet ipsum sacramentum baptismi non semper fuerit necessarium ad salutem: fides tamen cuius baptismus sacramentum est, semper necessaria fuit.

AD 2^m^ dicendum, quòd) sicut in 2. parte dictum est*) illi qui baptizantur, renouantur per baptismū secundum spiritum, corpus tamen remanet subiectū vetustati peccati, secundum illud Rom. 8. Corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus vero viuit propter iustificationem. Vnde & Aug.* probat in lib. contra Iulianum, quòd non baptizatur in homine, quicquid in eo est. Manifestum est autem, ꝙ homo non generat generatione carnali secundū spiritum, sed secundum carnem. & ideo filij baptizatorum, cum peccato originali nascuntur: vnde indigent baptizari.

P. 2. q. 81. a. 3. ad 2. Li. 6. c. 6. a medio ad fin. tom. 7.

AD 3^m^ dicendum, quòd illi, qui sunt sanctificati in vtero, consequuntur quidē gratiam emundantem a peccato originali: non tamen ex hoc ipso cōsequūtur characterem, quo Christo configurentur. & propter hoc, si aliqui nunc sanctificarentur in vtero, necesse esset eos baptizari, vt per susceptionem characteris, alijs membris Christi conformarentur.

ARTICVLVS II.

Vtrum sine baptismo aliquis possit saluari.

1. 2. q. 113. art. 3. ad 1. Et 4. d. 4. q. 3. ar. 3. q. 2. co. & ad 3. Et 4. con. c. 72. Et quo. 2. Et quol. 3. art. 4. Et Io 6. lec 7. Ca. 74. to. 3

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd sine baptismo nullus possit saluari. Dicit enim Dominus Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritusancto, non potest introire in regnum dei: sed illi soli saluantur, qui regnum dei intrant. ergo nullus potest saluari sine baptismo, quo aliquis regeneratur ex aqua & Spiritusancto.

¶ 2 Præ. In lib.* de Ecclesiasticis dogmatibus dicitur, Nullū catechumenum, quamuis in bonis operibus defunctum, vitam æternam habere credimus excepto martyrio, vbi totum sacramentum baptismi cōplerur: sed si aliquis, sine baptismo posset saluari, maxime hoc haberet locum in catechumenis bona opera habentibus, qui videntur habere fidem per dilectionem operantem. uidetur ergo quòd sine baptismo nullus possit saluari.

Q. 65. ar. 3. & 4. Li. 5. Meto. tex. 6. to. 3.

¶ 3 Præt. Sicut supra dictum est †, sacramentum baptismi est de necessitate salutis. Necessarium autem est, sine quo non potest aliquid esse, vt dicitur 5. Met.*. ergo vī ꝙ sine baptismo nullⁱ possit cōsequi salutē.

In lib. q in Leui. q. 84. a med. to. 4

SED CONTRA est, quòd Augst. † dicit super Leuiticum, Inuisibilem santificationem quibusdam assuisse & profuisse, sine visibilibus sacramentis: visibilē vero sanctificationē (quæ fit sacramēto uisibili) sine

sine iuisibili posse adesse, sed nō posse prodesse. Cum igitur sacramētū baptismi ad visibilē sanctificationē pertineat, videt̄ sine sacramēto baptismi, aliquis possit salutē consequi per inuisibilē sanctificationem.

RESPON. Dicendum, quòd sacramentum baptismi, dupliciter potest alicui deesse. Vno modo & re & voto, quod cōtingit illis, qui nec baptizantur, nec baptizari volunt: quod manifeste ad contemptū sacramenti pertinet, quantū ad illos, qui habēt vsum liberi arbitrij. & ideo hi quibus hoc modo deest baptismus, salutem consequi non possunt: quia nec sacramentaliter nec mentaliter Christo incorporantur, per quem solum est salus. Alio modo, potest sacramē tum baptismi alicui deesse re, sed nō voto: sicut cum aliquis baptizari desiderat, sed aliquo casu præuenit* morte, antequam baptismum suscipiat. & talis sine baptismo actuali, salutem consequi potest, propter desiderium baptismi, quod procedit ex fide per dilectionem operantem: per quam Deus interius hominem sanctificat, cuius potētia sacramētis visibilibus non alligatur. unde Ambr.* dicit de Valētiniano, qui catechumenus mortuus fuit, Quē regeneraturus erā, amisit: verūtamē ille gratiā, quā popoſcit, nō amisit.

In li. de obitu Valent. paulo ante med. Habetur l. 5. epi. 5. epi. immediate post epi. 33 tom. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut dicitur. 1. Reg. 16. Homines vident quæ parent, Dominus autem intuetur cor. Ille autem qui desiderat per baptismum regenerari ex aqua & Spiritu sancto, cor de quidem regeneratus est, licet non corpore: sicut & Apost. dicit Rom. 2. q̄ circuncisio cordis est in Spiritu, nō ī litera, cuius laus nō ex hoīb⁹, sed ex Deo est.

AD 2^m dicendum, quod nullus peruenit ad vitā æternam, nisi absolutus ab omnī culpa & reatu pēnę. Quæ quidem vniuersalis absolutio fit in[d] perceptione baptismi & in martyrio: propter qđ dicitur quòd in martyrio omnia sacramenta baptismi complentur scilicet quantum ad plenam liberationem a culpa &

D. 269.

D. 1202. pœna. Si quis ergo catechumenus sit habens [d]desiderium baptismi (quia aliter in bonis operibus nō moreretur, quæ non possunt esse sine fide per dilectionem operante) talis decedens non statim peruenit ad vitam æternam, sed patietur pœnam pro peccatis præteritis: ipse tamen saluus erit sic quasi per ignem, vt dicitur 1. ad Corinth. 3.

AD 3^m dicendum, quòd pro tanto dicitur sacramentum baptismi esse de necessitate salutis: quia nō potest esse hominis salus, nisi saltem in voluntate habeatur, quæ apud deum reputatur pro facto.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæoctauæ Articulum tertiū.*

ARTICVLVS III.

Vtrum baptismus sit differendus.

4. di. 4. q. 3. ar. 1. q. 2. & di. 17. q. 3. a. 1. q. 4. co Et ma. q. 4. ar. 1.

IN arti. 3. circa dilationem baptismi vsq; ad aliquod certum tempus, ad uertendum est, certitudinem temporis posse dupliciter intelligi. Primo, determinate, puta, octo menses. Alio modo, vage, puta expedito tali negotio, ne sciendo quantum tēporis intercedet.

Habetur de consec. di. 4 c. Duo tempora. Et sumit ex epist. eius 4. c. 5.

¶ Considerandum rursus est, tempus baptismi determinari, vel ex diuino iure, vel ab eccle-

†In concil. Agat. c. 25.

F ges catholicas venire voluerint: octo menses inter catechumenos ecclesiæ limen introeant: & si pura fide venire noscantur, tunc demum baptismi gratiam mereantur. non ergo statim sunt homines baptizandi, sed vsque ad certū tempus est differendum baptisma.

¶ 3 Præt. Sicut dicitur Isa. 27. Iste est omnis fructus vt auferatur peccatum: sed magis videtur auferri peccatum vel etiam diminui, si

G baptismus diu differatur. primo quidem, quia peccantes post baptismum, grauius peccant, secundum illud Hebr. 10. Quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, scilicet per baptismum? Secūdo, quia baptismus tollit peccata præterita, non aūt futura: vñ quanto magis baptismus differt̄, tāto plura peccata tollit. vñ ergo q̄ baptismus debeat diu differri.

H SED CONTRA est, quòd dicitur Eccles. 5. Non tardes cōuerti ad dominum, & ne differas de die in diem: sed perfecta cōuersio ad deū, est eorū, qui regenerātur in Christo per baptismū. nō ergo debet baptismus differri de die in diem.

RESPON. Dicendum, quòd circa hoc distinguendum est, vtrū sint baptizādi pueri vel adulti. Si .n. pueri sint baptizādi nō est differēdū baptisma. primo quidē, quia nō expectat in eis maior īstructio, aut etiam plenior conuersio. secūdo, propter periculū mortis: quia non potest eis alio remedio subueniri, nisi per sacramentum baptismi. Adultis vero subueniri potest per solum baptismi desiderium, vt supra dictum est*. & ideo adultis non statim, cum conuertūtur, est sacramentum baptismi conferendum: sed oportet differre vsq; ad aliquod certum tempus. Primo quidem, propter cautelam ecclesiæ, ne decipiatur, sacramentum ficte accedentibus conferens, secūdum illud 1. Ioan. 4. Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex deo sint: quæ quidem probatio sumitur de accedētibus ad baptismū, quando per aliquod spatiū, eorū fides & mores examinant̄. Secūdo, hoc est necessariū ad vtilitatē eorū, qui baptizātur: quia aliquo tēporis spatio indigent, ad hoc quòd plene īstruantur de fide, & exercitentur in his, quæ pertinēt ad vitā christianā. Tertio, hoc est necessariū ad quandā reuerētiā sacramēti, dum in solennitatibus

I sia. Quātum igitur ex diuino iure apparet, dilatio baptismi adultorum non habet tempus determinatū primo modo.

Nulla enim ratio cogit adultū ad suscipiendum baptisma, ita hodie, quòd si hic dies prætereat absque baptismo, peccatum incurratur. Confirmatur q̄; hoc ex gestis sanctorum. Nā Martinus octo annis catechumenus fuit, Ambrosius longo quoque tempore catechumenis annumeratus videtur. Constantinus Magnus in vltimo vitæ suæ baptizatus est, vt Ambrosius dicit ī orone de obitu Theodosii.

K ¶ Debet autem determinari tēpus dilati baptismi secundo modo, quod dupliciter monstratur. Primo, ex natura præcepti affirmatiui, obligantis pro loco & tempore. Præcepta enim affirmatiua, licet quantum est ex parte temporis, non obligent, ni si tempus necessitatis articulū adducat (ut Auctor i 4 sent. di. 17 q. 3 art. 2. q. 1. dixit) ex parte tamē motiui ad differēdū rōnē requirūt: nā si sine rectæ rōnis arbitrio dilatio voluntaria fit, peccatū incurrit. Pōt ergo tandiu differte quis q̄ priū baptismum, q̄diu rationabiliter ad differendum mouetur: quod diuersis hominibus diuersimode accidere potest, & propterea diuersa inuenitur diuersorum dilatio.

Ar. præced.

¶ Et quāmuis tam incertam temporis mensurā dilatio baptismi habeat: dilatio tamen vsque ad mortis articulum licita non est (vt patet de consecr. dist. 4 ca. quando quis) arguuntur enim negligentiæ huiusmodi dilatores. Nec Cōstātinum credimus distulisse ex proposito vsque ad mortē baptisma, sed cum differret illud vsque ad tempus optatū, interim in vltimis constitutus differēdum nō censuit.

¶ Ex

¶ Ex iure autem positiuo scripto, si tempus aliquod præfiniē[t], quod fateor me non inuenire, & gesta dictorū sanctorum testantur, non esset differendus vlra tempus præfixum.

præcipuis, s. paschæ & pētecostes, homines ad baptismum admittūtur, & ita deuotius sacramentum suscipiunt: hæc tamen dilatio est prætermittenda duplici ratione. Primo quidē, quando illi qui sunt baptizandi, apparent perfecte īstructi in fide, & ad baptismū idonei: sicut Philippus statim baptizauit Eunuchum, vt habetur Act. 8. & Petrus Cornelīū, & eos qui cū eo erant, vt habetur Act. 10. Secundo pp infirmitatem, aut aliquod periculum mortis: vnde Leo Papa* dicit, Hi qui necessitate mortis, ęgritudinis, obsidionis, persecutionis, & naufragij, vrgentur, omni tempore debent baptizari: si tñ aliquis morte præueniatur, articulo necessitatis sacramentum excludente, dum expectat tempus ab ecclesia īstitutum, saluatur, licet per ignem, vt supra dictum est.† Peccat autem si vltra tempus īstitutum ab ecclesia, differat accipere baptismum, nisi ex causa necessaria & licentia prælatorum ecclesiæ: sed tamen & hoc peccatum cum aliis deleri potest per succedentem contritionē, quæ supplet vicem baptismi, vt supra dictum est.*

Habet de consec. dis. 4. c. Si qui necessitate. sumitur ex epi. eius 4. cap. 6. par. præced.

In corp. ar. & art præc.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud mandatum Leonis papæ de obseruandis duobus temporibus in baptismo, intelligendum est de adultis, excepto tamen periculo mortis, quod semper in pueris est timendum, vt dictum est.†

In corp. ar.

AD 2^m dicendum, q̄ illud de iudæis, est īstitutum ad ecclesię cautelam, ne simpliciū fidem corrumpant, si non fuerint plene conuersi: & tamen, vt ibidē subditur, si infra tempus præscriptum aliquod periculū infirmitatis incurrerint, debent baptizari.

AD 3^m dicendum, quòd baptismus per gratiam quam confert, non solum remouet peccata præterita, sed etiam impedit peccata futura ne fiant: hoc autem præcipue desiderandum est, vt homines non peccent: secundario autem, vt leuius peccent, vel etiam vt eorum peccata mundentur, secundum illud 1. Ioan. 2. Filioli mei, hæc scribo vobis, vt non peccetis: sed & si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæoctauæ Articulum quartum.*

Infra art. 8. ad 4.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum peccatores sint baptizandi.

IN 4. artic. hoc solum notandū occurrit, quòd fermo literæ de pēctō mortali intelligitur: existentibus. n. cum voluntate peccandi venialiter, potest baptismus dari monēdo ipsos, quòd nisi voluntatē mutent, gratiam quidem fictorum dei recipiēt: sed non secundum plenitudinē baptismalem, & suo eos deinde arbitrio relinquere, vt ipsi viderint.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd peccatores sint baptizandi. Dicitur. n. Zacha. 13. In die illa erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Hierusalē, in ablutionem peccatoris & menstruatę: quod quidē intelligitur de fonte baptismali. ergo videtur, q̄ sacramētum baptismi sit etiam peccatoribus exhibendum.

¶ 2 Præt. Dominus dicit Matth. 9. Nō est opus valentibus medicus, sed male habentibus: male autem habentes, sunt peccatores. Cum igitur spiritualis medici, scilicet Christi, medicina sit baptismus, videtur quòd peccatoribus sit sacramentum baptismi exhibendum.

¶ 3 Præt. Nullum subsidium debet peccatoribus subtrahi: sed peccatores baptizati, ex ipso charactere baptismali spiritualiter adiuuantur, cum sit quædam dispositio ad gratiam. ergo videtur quòd sacramentum baptismi sit peccatoribus exhibendum.

Alias, quia Aug. ad Bonifaciū dicit, In baptismo aliquis membrū Christi efficit: sed nullus peccator persistens in voluntate peccandi pōt fieri mēbrū Christi, qđ est incorporari Christo. ergo hmōi peccator non est baptizandus: ga frustra baptizaret. † colligitur ex trac. 72. in Io. to. 9. *Lib. de medicina pœn. c. 2. nō procul a prin. tom. 9.

SED CONTRA est,* quòd August. † dicit, Qui creauit te sine te, non iustificabit te sine te: sed peccator cum habeat voluntatem non dispositam, nō cooperatur deo. ergo frustra adhiberetur sibi baptismus ad iustificationem.

RESPON. Dicendum, quòd aliquis potest dici peccator dupliciter. Vno modo, propter maculam & reatum præteritum: & sic peccatoribus est sacramentum baptismi conferendum: quia est ad hoc specialiter institutum, vt per ipsum peccatorum sordes mundentur, secundum illud ephes. 5. Mundans eam, scilicet ecclesiam, lauacro aquæ in verbo vitæ. alio modo potest dici aliquis peccator ex voluntate peccandi, & proposito persistendi in peccato: & sic peccatoribus non est sacramentum baptismi conferendum. Primo quidem, quia per baptismum homines Christo incorporantur, secundum illud Gal. 3. Quicumq; in Christo baptizati estis, Christum induistis: quandiu autem aliquis habet voluntatem peccandi, non potest esse Christo coniunctus, secundū illud 2. Cor. 6. Quæ participatio iustitiæ cum iniquitate? Vnde & Aug.* dicit in lib. de pœnitentia, quòd nullus suæ voluntatis arbiter constitutus, potest nouam vitam inchoare, nisi eum veteris vitæ pœniteat. Secundo, quia in operibus Christi & ecclesię nihil debet fieri frustra: frustra autem est, quod non pertingit ad finem ad quem est ordinatum: nullus autem habēs voluntatem peccandi, simul potest a peccato mundari, ad quod ordinatur baptismus: quia hoc esset ponere contradictoria esse simul. Tertio, quia in sacramentalibus signis non debet esse aliqua falsitas: est autem signum falsum, cui res significata non respondet: ex hoc autem, q̄ aliquis lauandum se prębet per baptismum, significatur quòd se disponat ad interiorē ablutionem: quod non contingit de eo, qui habet propositum persistendi in peccato: vnde manifestum est, quòd talibus sacramentum baptismi non est conferendum.

Cap. 16. to 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud verbum est intelligendum de peccatoribus, qui habent voluntatem recedendi a peccato.

AD 2^m dicendum, quòd spiritualis medicus, scilicet Christus, operatur dupliciter: vno modo interius per seipsum, & sic præparat voluntatem hominis, vt bonum velit, & malum odiat: alio modo operatur per ministros, exterius adhibendo sacramenta, & sic operatur perficiendo exterius id, quod est interius inchoatum: & ideo sacramentum baptismi non est exhibendum, nisi ei, in quo interioris conuersionis aliquod signum apparet: sicut nec medicina corporalis adhibetur infirmo, nisi in eo aliquis motus vitalis naturæ appareat.

D. 611.

AD 3^m dicendum, quòd baptismus est fidei sacramentum: fides autem informis[a] non sufficit ad salutem, nec ipsa est fundamentum: sed sola fides formata, quæ per dilectionem operatur, vt Augustinus* dicit in lib. de fide & operibus: vnde nec sacramentum baptismi salutem conferre potest cum voluntate peccandi, quæ fidei formam excludit: non est autem per impœnitentiam characteris baptismalis aliquis disponendus ad gratiam, quandiu in eo apparet voluntas peccandi: quia deus neminem ad virtutem compellit, sicut Damas.* dicit.

Lib. 2. Orth. fid. c. 30. circa prin.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæoctauæ Articulum quintum.*

ARTICVLVS. V.

Vtrũ peccatoribus baptizatis sint imponenda opera satisfactoria.

AD QVINTVM sic procedi-
tur. Videtur quòd peccatoribus baptizatis, sint opera satisfactoria imponenda. Hoc enim ad iustitiam dei pertinere videtur, vt pro quolibet peccato aliquis puniatur, secundum illud Eccles. vlt. Cuncta quę fiunt, adducet deus in iudicium: sed opera satisfactoria imponuntur peccatoribus in pœnam præteritorum peccatorum. ergo videtur quòd peccatoribus baptizatis, sint opera satisfactoria imponenda.

¶ 2 Præt. Per opera satisfactoria exercitantur peccatores de nouo conuersi ad iustitiã, & subtrahuntur occasiones peccandi: nam satisfacere est peccatorũ causas excidere, & peccatis aditũ nõ indulgere: sed hoc maxime est necessarium nuper baptizatis. ergo videtur ꝙ baptizatis sint opera satisfactoria iniungenda.

¶ 3 Præt. Non minus debitum est, vt homo deo satisfaciat, quàm proximo: sed nuper baptizatis iniungendum est, vt satisfaciant proximis, si eos læserint. ergo etiam est eis iniungendum, vt deo satisfaciant per opera pœnitentiæ.

Est glo. d. Amb. in illum locum tom. 5.

SED CONTRA est, quòd Ambro.* super illud Rom. 11. Sine pœnitentia sunt dona & vocatio dei, dicit, Gratia dei in baptismo non requirit gemitum neque planctum, vel etiam opus aliquod: sed solam fidem, & omnia gratis condonat.

RESPON. Dicendum, quòd sicut Apost. dicit Roma. 6. Quicumq; baptizati sumus in Christo, in morte ipsius baptizati sumus: consepulti enim sumus ei per baptismum in mortem, ita scilicet quòd homo per baptismum incorporatur ipsi morti Christi: manifestum est autem ex supradictis, * quòd mors Christi satisfactoria fuit sufficienter pro peccatis, non solum nostris, sed etiam totius mundi, vt dicitur 1. Io. 2. & ideo ei, qui baptizatur, pro quibuscumque peccatis, non est aliqua satisfactio iniungenda: hoc enim esset iniuriam facere passioni & morti Christi, quasi ipsa non esset sufficiens ad plenariam satisfactionem pro peccatis baptizatorum.

q. 49. & 48.

L. 1. de bap. paruul. ca. 26. a med. tom 7.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Aug.† dicit in lib. de baptismo paruulorum, ad hoc baptismus valet, vt baptizati Christo incorporentur, vt mẽbra eius. vnde ipsa pœna Christi fuit satisfactoria pro peccatis baptizatorum, sicut & pœna vnius membri potest esse satisfactoria pro peccato alterius membri, vnde Isa. 53. dicitur: vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit.

Glo. ordin. ibid.

AD 2ᵐ dicendum, quòd nuper baptizati exercitandi sunt ad iustitiam, non per opera pœnalia, sed per opera facilia, vt quasi quodam lacte facilis exercitij, promoueantur ad perfectiora, vt gl.* dicit super illud Psalm. 130. Sicut ablactatus est super matre sua: vnde & dominus discipulos suos de nouo conuersos, a ieiunio excusauit, vt patet Mat. 9. Et hoc est, quòd dicitur 1. Pet 2. Sicut modo geniti infantes, lac cõcupiscite, vt in eo crescatis in salutem.

AD 3ᵐ dicendum, quòd restituere male ablata proximis, & satisfacere eis de iniurijs illatis, est cessare a peccando: quia hoc ipsum, quod est detinere aliena & proximum ꝙlæsum non placare, est peccatum: & ideo peccatoribus baptizatis iniungendum est, quòd satisfaciant proximis: sicut & quòd desistant a peccato: non est autem eis iniungendum, quòd pro peccatis præteritis aliquam pœnam patiantur.

ARTICVLVS VI.

Vtrum peccatores ad baptismum accedentes, teneantur sua peccata confiteri.

3. dist. 19. ar. 3. q. 2. ad 1. Et 4. cont. c. 58. Et Roma. 11. lec. 4

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd peccatores ad baptismum accedentes, teneantur sua peccata confiteri. Dicitur enim Matth. 3. quòd baptizabantur multi a Ioanne in Iordane, confitentes peccata sua: sed baptismus Christi est perfectior, quàm baptismus Ioannis. ergo videtur quòd multo magis illi, qui sunt baptizandi baptismo Christo, debeant sua peccata confiteri.

¶ 2 Præt. Prouerb. 28. dicitur, Qui abscondit scelera sua, non dirigetur: qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur. ergo baptizandi debent sua peccata confiteri.

¶ 3 Præt. Pœnitentia requiritur ante baptismum, secundum illud Act. 2. Agite pœnitentiam, & baptizetur vnusquisque vestrum: sed confessio est pars pœnitentiæ. ergo videtur, quòd confessio peccatorum requiratur ante baptismum.

Aug. 1 li. de vera & fal. pœni. c. 14. nõ procul a prin. tom. 4 †Ambr. ad Ro. 11. sup illud, Sine pœni. sunt dona dei, tom. 5.

SED CONTRA est, quòd confessio peccatorum debet esse cum fletu: dicit enim Aug.* in lib. de pœnitentia, Omnis ista varietas consideranda est & dessen da: sed sicut Ambr.† dicit, gratia dei in baptismo non requirit gemitum neque planctum. ergo a baptizandis, non est requirenda confessio peccatorum.

In li. de medic. pœnit. c. 2. nõ procul a prin. tom. 5.

RESPON. Dicendum, quòd duplex est peccatorum confessio: vna quidem interior, quæ fit deo: & talis confessio peccatorum requiritur ante baptismũ, vt scilicet homo sua peccata recogitans, de eis doleat; non enim potest inchoare nouam vitam, nisi pœniteat eum veteris vitæ, vt dicit Augult.* in lib. de pœnitentia: alia vero est confessio peccatorum exterior, quæ fit sacerdoti: & talis confessio non requiritur ante baptismum. Primo quidem, quia talis confessio cũ respiciat personam ministri, pertinet ad pœnitentiæ sacramentum, quod non requiritur ante baptismum; quia est ianua omnium sacramentorum. Secundo, quia confessio exterior, quæ fit sacerdoti, ordinatur ad hoc, quòd sacerdos confitentem absoluat a peccatis, & liget ad opera satisfactoria, quæ baptizatis non sunt imponenda, vt supra dictum est:* nec etiam baptizati indigent remissione peccatorum per claues ecclesiæ, quibus omnia remittuntur per baptismum. Tertio, quia ipsa particularis confessio homini facta, est pœnosa propter verecundiam confitentis: baptizato autem nulla exterior pœna imponitur: & ideo a baptizatis non requiritur specialis cõfessio peccatorum: sed sufficit generalis, quam faciunt, cum secundum ritum ecclesiæ abrenuntiant satanæ & omnibus pompis eius: & hoc modo, dicit quædam glo.* Mat. 3. quòd in baptismo Ioannis, exemplum dabatur baptizandis confitendi peccata, & promittendi meliora: si qui tamen baptizandi, ex deuotione sua peccata confiteri vellent, esset eorum confessio audienda, non ad hoc, quòd eis satisfactio imponeretur: sed ad hoc, quòd contra peccata consueta eis spiritualis informatio vitæ traderetur.

Ar. præced.

In glo. ord. super illud, Exibant vt baptizarentur ab eo.

¶ *Super*

¶ *Super Quæstionis sexagesimæoctauæ Articulum septimum.*

TItulus vt sonat sumendus est.

¶ In corpore iuncto responsione ad secundum, vbi dicitur si in adulto deesset intentio suscipiendi sacramentum, esset rebaptizãdus, dubiũ occurrit magnum, an ex parte baptizati, ita necessaria sit intentio suscipiendi sacramentum baptismi, vt si illa desit, baptismus nullus sit.

¶ Et est ratio dubij varietas opinionũ: quidam. n. (de quorũ numero est Durand. in 4. sent. dist. 4. q. 2.) tenet vniuersaliter, hoc est tam in adultis, quàm in paruulis requiri cõsensum ex parte baptizati. Alij vero, de quorũ numero est Auctor in 4. senten. dist. 6. q. 1. art. 2. q. 3. tenent totaliter oppositum, scilicet ꝙ nec in paruulis nec in adulto, per se loquendo, exigitur vo luntas propria. Dico autem per se loquẽdo, quia in adultis e igitur voluntas propria per accidens, hoc est, vt remouẽs prohibens, puta peccatum vel contrariam voluntatem. Quidam autẽ, de quorum numero est Scotus in 4. sent dist. 4. q. 2. distinguendũ putant, inter adultum & puerum, tenentes quòd in adulto requiritur voluntas: in paruulo autem, non.

Ambr loco citato in argu. Sed cõtra.

In corp. ar.

In corp. ar.

Infra q. 69. art. 9 Et 4. di 6. q. 1 ar. 2. q. 3. Et di stin. 27. q. 1. artic. 2. q. 4. 601.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in baptismo Ioannis non remittebantur peccata: sed erat baptismus pœnitentiæ: & ideo conuenienter accedentes ad illud baptisma, confitebantur peccata, vt secundum qualitatem peccatorũ, eis pœnitẽtia determinaretur: sed baptismus Christi est, sine exterio ri pœnitentia, vt Ambros.* dicit. unde non est similis ratio.

AD 2ᵐ dicendum, quòd baptizatis sufficit cõfessio interior deo facta, & etiam exterior generalis, ad hoc, quòd dirigantur & miseri cordiam consequantur: nec requiritur confessio specialis exterior, sicut dictum est.*

AD 3ᵐ dicendum, quòd confessio est pars pœnitẽtiæ sacramentalis, quæ non requiritur ante baptismum, vt dictum est:* sed requiritur interiotis pœnitentię virtus.

ARTICVLVS VII.

Vtrum ex parte baptizati requiratur intentio suscipiendi sacramentum baptismi.

AD SEPTIMVM. sic proceditur. Videtur ꝙ ex parte baptizati non requiratur intentio suscipien di sacramentum baptismi. Baptizatus enim se habet sicut patiens in sacramento: intentio autem nõ requiritur ex parte patientis, sed ex parte agentis. ergo videtur ꝙ ex parte baptizati, nõ requiratur intentio suscipiendi baptismum.

¶ 2 Præt. Si prætermittatur id, qđ requiritur ad baptismũ, homo est denuo baptizandus: sicut cũ prætermittitur inuocatio Trinitatis, vt supra dictũ est:* sed ex hoc non videtur aliquis esse denuo baptizandus, ꝙ intentionem non habebat suscipiendi baptismum: alioquin cum de intentione baptizati nõ constet, quilibet posset petere se denuo baptizari propter intentionis defectum. nõ videtur ergo ꝙ intentio requiratur ex parte baptizati, vt suscipiat sacramentum.

¶ 3 Præt. Baptismus contra peccatum originale datur: sed originale peccatum contrahitur, sine intentione nascentis. ergo baptismus, vt videtur, intentionem non requirit ex parte baptizati.

SED CONTRA est, ꝙ secundũ ritum ecclesiæ, baptizãdi profitentur se petere ab ecclesia baptismũ, per quod profitentur suam intentionem de susceptione sacraméti, hoc est enim, de quo est quæstio.

¶ Et ad probationem dici facile potest, similitudinem non tenere, scilicet quòd adultus, ita se debeat habere ad sacramentum fidei, sicut se habet ad credere: quoniam credere consistit manifeste in actione voluntaria, sacramentũ autem fidei manifeste cõsistit ī pati seu suscipere, & propterea non est simile. Auctoritas autem Hiero. non est ad propositum: quia de fide loquitur, quæstio autem est de velle.

¶ Secundæ demum opinionis ratio reiici potest eodem modo, scilicet quòd assumit probandum: hoc enim est, quod vertitur in dubium, an patiens in baptismo, exigat velle vt necessariã dispositionem ad receptionem sacramenti: hoc enim est totum in quo consistit quæstio.

¶ Quod autem additur, quòd nullus puer baptizatus est rebaptizandus, licet negetur a tenentibus primam opinionem, magnam tamen secundum rationem vim habere videtur.

¶ His excussis, dicendum mihi videtur cum secunda opinione, ꝙ per se loquendo non exigitur intentio seu voluntas ex parte baptizandi de necessitate sacramenti: sed sufficit in ipso non inueniri obicem voluntatis contrariæ. Probaturque hoc, dupliciter. Primo, auctoritate Innoc. III. extra de baptismo, & eius effectu, in c. maiores causas: ibi. n mota quæstione de suscipientibus characterem, & relata opinione quorundã dicentium characterem imprimi etiam inuitis, refutata deinde hac opinione quo ad totaliter inuitos, concludit hæc verba in calce. Tunc ergo characterem, sacramentalis imprimit operatio, cũ obicem voluntatis contrariæ non inuenit obsistentem. vbi manifeste patet intenta conclusio determinata ab Apostolica sede. Secundo, probatur utendo iam dicta ratione: quod non est de necessitate sacramenti in uno recipiente baptismũ, non est de necessitate sacramenti, per se loquendo, in quocũq; recipiente baptismum: sed in paruulis uoluntas etiam interpretatiua non exigitur, ut propria dispositio ad recipiendum baptismum. ergo in nullo baptizando requiritur, per se loquendo, consensus ad recipiendum baptisma. Et probatur minor:

q. 66. ar. 6.

quia voluntas parentū nō est dispositio aliqua, sed sola appropinquatio patientis ad agens, puta ministrū conferentē sacramentū: constat. n. approximantē passiuū actiuo non esse necessariū ex parte patientis: tū, qm̄ aliunde pōt suppleri, puta ex approximatione agentis ad patiens, vel ex remouente obstaculū, qm̄ extrinsecū hoc est, patet vero voluntatē parentis solūmodo approximare passiuū actiuo, offerendo infantē baptismo, ex eo q̄ si iudæus faceret filiū baptizari, non vt nutriretur Christianus, sed totaliter nutriēdū in iudeū, ob solāq; corporis sanitatē ista sanitē vellet baptizari, & hoc ipsum diceret, ac cōpelleret ministrū ad baptizandū, vel ipsemet baptizaret, ī veritate infans esset baptizat⁹: & tū tūc paterna volūtas nec ex charitate, nec ex spe, nec ex fide, nec ex ecclesiæ volūtate ibi cooperaret: qm̄ ecclesia si sciret, resisteret tali oblationi. Nihil ergo facit oblatio pueri, nisi q̄ approximat passum agenti: iniuriāq; paternæ tollit auctoritatis, quæ illi irrogaret, si infans patre inuito baptizaret, sufficit ergo ī baptizando nō inueniri obicem voluntatis contrariæ ad hoc, vt characterem suscipiat ex baptismo.

¶ Sed cōtra hoc instant dupliciter. primo vidēdo argumento allato ī dicta decretali, q. 1. sequeretur ex hoc, q̄ aliqs adultus numquām contentiens baptismo, pertineret rōne sacramenti ad iurisdictionē ecclesiasticā, ac per hoc ad seruandā regulā Christianę fidei foret rōnabiliter cōpellendus, qđ est absurdū.

¶ Obijcit quoque a Duran. probante q̄ voluntas adulti baptizandi requiritur per se: nā si velle suscipere baptismū, non sit in adulto dispositio necessaria ad baptismū secundum se, sequitur q̄ nolle seu renuere vel negligere suscipere ipsum, nō erit impedimētū: qa nō ī pedit nisi velle oppositū.

¶ Ad primum horū dicitur, q̄ ratio procedit ex extrinsecis accidentibus, quæ

In li. de medic. pœnit. c. non longe a princ. tom. 9.

F.583.

4. di. 6. q. 1. ar. 3. q. 1. Et q. 2. ar. 2. q. 3. corp. Et dist. 9 ar. 2. q. 2. ad 2.

est iurisdictio ecclesiastica, & propterea parum roboris habet. Veruntamen dupliciter solui potest. Primo, q̄ casus iste, aut impossibilis, aut plusquā rarissimus est, scilicet vt adultus neuter baptizetur: regulæ autem de iurisdictionis actibus, puta de compellendo & similibus, dantur secundum se, quæ communiter eueniunt. Secundo, q̄ vno inconuenienti dato, multa inconuenientia sequi possunt: & ideo dato hoc inconuenienti, quòd minister temere baptizaret adultū neurū, nō est mirum sequi aliud inconueniens, scilicet quòd talis esset de iurisdictione ecclesiæ ratione sacramenti, & non esset compellendus ad Christianitatem seruandam: quia numquā cōsensit, sed dormiēs baptizat⁹ est.

¶ Ad obiectionem uero Duran. respondetur, quòd sequela nihil ualet. Et probatio nullius etiam apparentię est: quoniam nolle baptismum, secundum se aduersatur susceptioni baptismi: & iō impedit ipsum, & non quia tollit suum contrarium, puta uelle baptismū. Nec putes Auctorem hoc in loco alterius fuisse opinionis, ut patet ex eo q̄ inferius dicit puero infidelium, si inuitis parentibus baptizarentur, fore baptizatos: qđ autē hic dixit, intelligendum est, secūdū id, quod semper de facto inuenit in adultis, scq̄ non inuenitur neuter, sed aut habet uelle, aut nolle respectu baptismi implicite, uel explicite &c. Et propterea uerificatur, q̄ si in adulto deesset intentio suscipiēdi sacramentum, esset rebaptizandus: d. sectus. n. intentionis contrariam haberet annexam intentionē.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæoctauæ Articulū octauū.*

In art. 8. aduerte uerba Auctoris intelligi de adultis: qm̄ rectā fidē necessario requiri ad ultimū effectū baptismi sonant. Et hoc dico pp paruulos, in quibus nec intentio nec fides ex parte baptizati requiritur.

RESPON. Dicendum, quòd per baptismū aliquis moritur veteri vitæ peccati, & incipit quandam vitæ nouitatem, secundum illud Ro. 6. Consepulti sumus Christo per baptismum in mortem, vt quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus: & ideo sicut ad hoc, quòd homo moriatur veteri vitæ, requiritur secūdum Aug.* in habente vsum libe. arb. voluntas, qua eum veteris vitæ pœniteat, ita requiritur voluntas, qua intendat vitæ nouitatem: cuius principiū est ipsa susceptio sacramenti: & ideo ex parte baptizati requiritur voluntas, siue intentio suscipiendi sacramentum.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ in iustificatione, quæ fit per baptismū, nō est passio coacta, sed voluntaria: & ideo requiritur intentio recipiendi id, quod ei datur.

AD 2^m dicendum, quòd si in adulto deesset intentio suscipiendi sacramentum, esset rebaptizandus: si tamen hoc non constaret, esset dicendum, Si non[d] es baptizatus, ego te baptizo.

AD 3^m dicendum, quòd baptismus ordinatur non solum contra originale peccatum, sed etiam cōtra actualia, quæ per voluntatem & intentionem causantur.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum fides requiratur ex parte baptizati.

AD OCTAVVM sic procedi tur. Videtur quòd fides requiratur ex parte baptizati. Sacramētum enim baptismi a Christo est institutum: sed Christus formam baptismi tradens, fidem baptismo præmittit, dicens Marc. vltimo, Qui crediderit, & baptizatus fuerit saluus erit. ergo videtur quòd nisi sit fides, non possit esse sacramentum baptismi.

¶ 2 Præt. Nihil frustra in sacramentis ecclesiæ agitur: sed secundum ritum ecclesiæ, ille qui accedit ad baptismum, de fide interrogatur, cum dicitur, Credis in deum patrem &c. ergo videtur quòd fides ad baptismum requiratur.

¶ 3 Præt. Ad baptismum requiritur intentio suscipiendi sacramentum: sed hoc non potest esse sine recta fide, cum baptismus sit rectę fidei sacramentum: per eum enim incorporantur homines Christo, vt Aug.* dicit in lib. de baptismo paruulorum: hoc autem non potest esse sine recta fide, secundum illud ephes. 3. Habitare Christum per fidem in cordibus vestris. ergo videtur quòd ille, qui non habet rectam fidem, non possit suscipere sacramentum baptismi.

¶ 4 Præt. Infidelitas est grauissimū peccatū, vt in secunda parte habitum est: * sed permanentes in peccato, non sunt baptizandi. ergo ēt nec permanentes in infidelitate.

SED CONTRA est, quòd Greg.* scribens † Quirico episcopo dicit, Ab antiqua patrum institutione didicimus, vt qui apud hæresim, in Trinitatis nomine baptizātur, cū ad sanctam ecclesiam redeunt, aut vnctione chrismatis, aut impositione manus, aut sola professione fidei, ad sinum matris ecclesiæ reuocentur: hoc autem non esset, si recta fides esset de necessitate baptismi. non ergo recta fides ex necessitate requiritur ad susceptionem baptismi.

RESPON. Dicendum, quòd sicut * ex dictis patet, duo efficiuntur in anima per baptismum, scilicet character & gratia. dupliciter ergo, aliquid ex necessitate requiritur ad baptismum. Vno modo, sine quo gratia haberi non potest, quæ est vltimus effectus sacramenti: & hoc modo, recta fides ex necessitate requiritur ad baptismū: quia sicut dicitur Rom. 3. Iustitia dei est per fidem Iesu Christi. Alio modo, requiritur aliquid ex necessitate ad baptismum, sine quo character baptismatis imprimi nō potest: & sic recta fides baptizati nō requiritur ex necessitate ad baptismum, sicut nec recta fides baptizantis, dūmodo adsint cetera, quæ sunt de necessitate sacramenti: nō. n. sacramentū perficitur per iustitiā hominis dantis, vel suscipiētis baptismum, sed per virtutem dei.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd dominus loquitur ibi de baptismo, secūdum q̄ perducit homines ad salutem per gratiam iustificantem: quod quidem sine recta fide esse non potest: & ideo signanter dicit, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit.

AD

Li. 1. de pec. cat. meri. & remi. c. 26. a med. to. 7

q. 66. ar. 1.

Libr. 4. de bapt. cont. Dona. in prin. to. 7.

D. 604.

AD 2^m dicendum, quòd ecclesia intendit homines baptizare, vt emundentur a peccato, secundum illud Isa. 27. Hic est omnis fructus, vt auferatur peccatum: & ideo quantum est de se, non intendit dare baptismum nisi habentibus rectam fidem, sine qua non est remissio peccatorum: & propter hoc interrogat accedentes ad baptismum, an credant: si tamen sine recta fide aliquis baptismum suscipiat extra ecclesiam, non percipit illud ad suam salutem. unde Augustin.* dicit, ecclesia paradiso comparata indicat nobis, posse quidem baptismum eius, homines etiam foris accipere, sed salutem beatitudinis extra eam neminem percipere vel tenere.

AD 3^m dicendum, quòd etiam non habens rectam fidē circa alios articulos, potest[d] habere rectam fidem circa sacramentū baptismi, & ita non impeditur quin possit habere intentionem suscipiendi sacramentum baptismi: si tamen etiam circa hoc sacramentum non recte sentiat, sufficit ad perceptionem sacramenti generalis intentio, qua intendit suscipere baptismum, sicut Christus instituit, & sicut ecclesia tradit.

AD 4^m dicendum, quòd sicut sacramentum baptismi non est conferendum ei, qui non vult ab alijs peccatis recedere, ita etiam nec ei, qui non vult infidelitatem deserere: vterq; tamen suscipit sacramentum, si ei non conferatur, licet non ad salutem.

¶ *Super Quæstionis sexagesimænonæ Articulum nonū.*

4. dist. 4. q. 3. ar. 1. q. 1. Et Mal. q. 4. ar. 1. co. prī. Et quol. 4. art. 10. cor. Et quol. 9. ar. 22. cor. * art. 7. huius quæst.

IN arttic. 9. in responsione ad primum & secundum intellige accommodationem esse quandam in hoc, quòd ecclesia p paruulis credit, intendit, renuntiat &c. Ad literam enim, quia similitudo ex proprio deriuatur, cum institutus esset ritus baptismi pro adultis accommodatus est idem ritus ad paruulos, vt qđ proprie fit ab adultis, secundum quādam similitudinem fieret a paruulo, nō proprio sed ecclesiæ ore. Et quoniam ad solennitatē baptismi hæc spectāt, ideo sine his baptismus factus valet.

¶ In responsione ad secundum, non sic intelligas ecclesiæ fidem prodesse infanti, qui baptizatur, quasi meritum fidei existens in ecclesia, saluet infantem quoniam infans nō per fidem, sed per fidei sacramentum regulariter saluatur: sed intellige ecclesię merita prodesse infanti, & iuxta articulum communionis sanctorum

Cap. 7 eccl. hierar. non procul a fi.

ARTICVLVS IX.

Vtrum pueri sint baptizandi.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd pueri non sint baptizandi. In eo enim qui baptizatur, requiritur intētio suscipiendi sacramentum, vt supra dictum est: * huiusmodi autem intentionē non possunt pueri habere, cū non habeant vsum liberi arbitrij. ergo videtur quòd non possint suscipere sacramentum baptismi.

¶ 2 Præt. Baptismus est fidei sacramentum, vt supra dictum est; † sed pueri non habent fidem, quæ consistit in credentium voluntate, vt Aug.* dicit super Ioan. Nec etiam potest dici, quòd saluentur in fide parentum. quia quandoque parentes sunt infideles, & sic magis per eorum infidelitatem damnarentur. ergo videtur, quòd pueri non possint baptizari.

¶ 3 Præt. 1. Pet. 3. dicitur, quòd homines saluos facit baptisma, non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio in deum: sed pueri neque conscientiam habēt bonā vel malam, cum non habeant vsum rationis, neq; etiam conuenienter ipsi interrogantur, cum non intelligant. non ergo pueri debent baptizari.

SED CONTRA est, quòd Dionys.* dicit vltimo cap. eccles. hierarch. Diuini nostri duces, scilicet apostoli, probauerunt infantes recipi ad baptismum.

RESPON. Dicendum, quòd sicut Apostolus dicit Roma. 5. Si vnius delicto, mors regnauit per vnum, scilicet per Adam, multo magis abundantiam gratiæ & donationis & iustitiæ accipientes, in vita regnabunt per vnum Iesum Christum: pueri autem ex peccato Adæ, peccatum originale cōtrahunt: quod patet ex hoc, quòd sunt mortalitati subiecti, quæ per peccatum primi hominis in omnes pertransijt, vt Apostolus ibidem dicit. vnde multo magis pueri possunt per Christum gratiam accipere, vt regnent in vita æterna: ipse autem dominus dicit Ioan. 3. quòd nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum dei. unde necessarium fuit pueros baptizari, vt sicut per Adam damnationem incurrerunt nascendo, ita per Christum salutem consequantur renascendo. Fuit etiam cōueniens pueros baptizari, vt a pueritia nutriti in his, quę sunt Christianæ vitæ, firmius in ea perseuerent, secundum illud Prouerb. 22. Adolescens iuxta viam suam, etiam cum senuerit non recedet ab ea. & hanc rationem assignat Diony. † vlt. cap. eccl. hierar.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd regeneratio spiritualis, quæ fit per baptismum, est quodammodo similis natiuitati carnali, quantum ad hoc, quòd sicut pueri in maternis vteris constituti, non per seipsos nutrimentum accipiunt, sed ex nutrimento matris sustentantur, ita etiam pueri nondum habentes vsum rationis, quasi in vtero matris ecclesiæ constituti, non per seipsos, sed per actum ecclesiæ salutem suscipiunt. Vnde Augustinus † dicit in lib. de peccatorum meritis & remissione. * Mater ecclesia os maternum paruulis præbet, vt sacris mysterijs imbuantur: quia nondum possunt corde proprio credere ad iustitiam, nec ore proprio confiteri ad salutem: † si autem propterea recte fideles vocātur, quoniam fidem per verba gestantium quodammodo profitentur, cur etiam nō pœnitentes habeantur, cum per eorundem verba gestantium, diabolo & huic sæculo abrenuntiare monstrentur? Et eadem ratione possunt dici intendentes non per actum proprię intentionis, cum ipsi quandoque contranitantur & plorent: sed per actū eorum a quibus offeruntur.

AD 2^m dicendum, quòd sicut Aug.* scribens Bonifacio dicit, in ecclesia saluatoris paruuli per alios credunt, sicut ex alijs, quæ in baptismo remittuntur peccata traxerunt. Nec impeditur eorum salus, si parentes sint infideles: quia sicut † Augustinus dicit, eidem Bonifacio scribens, offeruntur paruuli ad percipiendam spiritualem gratiam, non tam ab eis, quorum gestantur manibus, quàmuis & ab ipsis, si & ipsi boni fideles sunt, quàm ab vniuersa societate sanctorū, atque fidelium. Ab omnibus namque offerri recte intelliguntur, quibus placet quòd offeruntur, & quorum charitate ad communionem sancti spiritus adiunguntur: infidelitas autem propriorum parentum, etiam si eos post baptismum dæmoniorum sacrificijs imbuere conentur, pueris non nocet: quia vt Aug.* ibidem dicit, puer semel generatus per aliorū voluntatē, deinceps non potest vinculo alienæ iniquitatis obstringi, vbi nulla sua voluntate consentit, f^m illud Ezech. 18. Sicut anima patris mea est, ita & anima filij. anima quæ peccauerit, ipsa morietur: sed ideo ex Adam traxit, q̄ sacramenti illius gratia solueretur, quia nondū erat anima separatim viuens. Fides autem

& particulariter: tū orando pro infante, tum applicando eundem sacramento ex corde puro & charitate plena.

Epistol. 23. tom. 2.

In ead. epī. 23. in med. tom. 2.

†lib. 1. c. 25 circa fi. 1. 7. * Alias, de meritis & remissione peccatorū. † eod. li c. 19 circa fi. t. 7.

vnius, immo tot ius eccleſiæ paruulo prodeſt per ope F rationem Spiritu ſſancti, qui vnit eccleſiam, & bona vnius alteri communicat:

AD 3^m dicendum, quòd ſicut puer cum baptizatur non per ſeipſum, ſed per alios credit, ita non per ſeipſum, ſed per alios in terrogatur, & interrogati cõfitentur fidem eccleſiæ in perſona pueri, qui huic fidei aggregatur per fidei ſacramentum. Conſcientiam autem bonam conſequitur puer etiam in ſeipſo: non quidem actu, ſed habitu per gratiam iuſtificantem.

¶ *Super Quæſtionis ſexageſimæoctauæ Articulum decimum.*

IN art. 10. in corpore articuli aduerte Auctorem ſentire, immo ſuppone re filios infidelium fore vere baptizatos, ſi inuitis parentibus baptizarẽtur. Hoc .n. ſupponit ratio dicens eſſe periculoſum taliter filios infidelium baptizare: quia de facili ad infidelitatem redirent propter naturalem affectũ ad parentes.

2.2.q.10.ar. 12. Et quol. 2. art. 7. Et quol. 2. art. 7. & 11. cor.

¶ Nec opus eſſe arbitror, diſputare hic cum Dur. & Petro de Pal. quoniam ex ſupradictis in ar. 7. ſatis apparet irrationabilem eſſe opinionem, dicentium voluntatem extrinſecam requiri ex parte baptizati infantis de neceſſitate ſacramenti.

¶ In eodem aduerte Auctorem, non facere differentiam quo ad propoſitum, inter filios iudæorum vel aliorum infidelium: difficultas tamen ſpecialis de iudeis ratione ſeruitutis non eſt omiſſa, ſed in reſponſione ad ſedm ſoluta eſt.

dist. 45. c. de iudæis. Ex Concil. Toletan. 4. c. 55.

¶ Vbi ſcito propter moleſtiam inſtãtiũ, & objicientiũ, quia filij ſeruorum poſſunt ab eis auferri, & ablati poſſunt baptizari, ut teſtatur eccleſiæ cõſuetudo de filijs æthiopũ, qui Chriſtianis venduntur. ergo ſine ablatiõe media poſſent etiam ſeruorũ infidelium filij inuitis parentibus baptizari: ipſa namq; ablatio non eſt medium neceſſariũ ad licitum baptiſmũ. Scito inquam diſtinguere inter id, quod fit per ſe, & quod fit per accidens: nam p ſe loquẽdo, quantumcũmque dominus poſſit auferre filium a ſeruo: nõ tamen poteſt ea ratione auferre, ut baptizet illum: quia baptiſmus & ablatio ſunt diuerſorum iurium: quoniam baptiſmus iuris eſt diuini, ac per hoc ad patris ius ſpectans: ablatio uero ciuilis eſt iuris, ac per hoc ad domini ius ſpectat. Et propterea falſum eſt, quòd liceat ablatum filium a ſeruo, baptizare inuitis parentibus: ablatio enim ciuilis non tollit ius paternum erga diuina. Nec eccleſię conſuetudo habet, ut baptizentur infantes æthiopum præſentium: ſed illos tantum pueros, qui ut parentibus deſtituti habentur, baptizat, præſupponens huiuſmodi pueros uenales, tamquàm ſine parentibus eſſent. Et rationabiliter quidem: quoniã chaos magnum experimur interpoſitũ, ita ut nulli umquam cõparuerint parentes pro filijs: nec filij poſtmodũ reuerſi ſunt ad parentes: ſed nutriuntur totaliter Chriſtiani, & ſic perſeuerant.

¶ Multa hic omittimus circa preſentis articuli materiam: quia in alijs Commentarijs meminimus nos ſcripſiſſe diffuſe.

4. dist. 6. q. 1. ar. 1. q. 1. Et dist. 23. q. 2. ar. 2. q. 1. ad 1. & 2.

ARTICVLVS X.

Vtrum pueri iudæorum uel aliorũ infidelium ſint inuitis parentibus baptizandi.

AD DECIMVM ſic proceditur. Videtur quòd pueri iudæorũ, vel aliorum infidelium ſint baptizandi, etiam inuitis parentibus. Magis enim debet homini ſubueniri contra periculum mortis æternæ, q̃ contra periculũ mortis temporalis: ſed in puero in periculo mortis temporalis exiſtẽti eſt ſubueniendum, etiam ſi parentes per H malitiam contraniterentur. ergo multo magis eſt ſubueniendũ pueris infidelium filijs, per baptiſmũ contra periculum mortis æternæ, etiam inuitis parentibus.

¶ 2 Præt. Filij ſeruorum ſunt ſerui, & in poteſtate dominorum: ſed iudæi ſunt ſerui regum & principum, & quicumque etiam alij infideles. ergo abſque omni iniuria poſſunt principes filios iudæorum, vel aliorum ſeruorum in fidelium facere baptizari.

¶ 3 Præt. Quilibet homo eſt magis I dei, a quo habet animam, quàm patris carnalis, a quo habet corpus. non eſt ergo iniuſtum, ſi pueri infidelium filij parentibus carnalibus auferantur, & deo per baptiſmum conſecrentur.

SED CONTRA eſt, q̃ in decr.* dist. 45. ex concilio Toletano ſic dicitur de iudeis, præcepit ſancta ſynodus nemini deinceps ad credendum vim inferre: non enim tales inuiti ſaluandi ſunt, ſed volentes, vt integra ſit forma iuſtitiæ.

RESPON. Dicendum, q̃ pueri infidelium filij, aut habẽt vſum rationis, aut non habent: ſi autem habent, iam quantum ad ea, quæ ſunt iuris diuini vel naturalis, incipiunt ſuæ poteſtatis eſſe: & ideo propria voluntate inuitis parentibus poſſunt baptiſmũ ſuſcipere, ſicut & matrimonium cõtrahere: & iõ tales licite moneri poſſunt & induci ad ſuſcipiendũ baptiſmũ: ſi vero nondum habent vſum liberi arbitrij, ſecundum ius naturale ſunt ſub cura parentum, quandiu ipſi ſibi prouidere nõ poſſunt. vnde etiam & de pueris antiquorũ dicitur, q̃ ſaluabantur in fide parentum: & ideo contra iuſtitiã naturalem eſſet, ſi tales pueri inuitis parentibus baptizarentur: ſicut ẽt ſi aliquis habens vſum rõnis baptizaretur inuitus. eſſet ẽt periculoſum taliter filios infidelium baptizare: quia de facili ad infidelitatẽ redirent, pp naturalẽ affectũ ad parentes. & ideo nõ habet hoc eccleſiæ conſuetudo, q̃ filij infidelium inuitis parentibus baptizentur.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ a morte corporali nõ eſt aliquis eripiendus contra ordinem iuris ciuilis, puta ſi aliquis a ſuo iudice condemnetur ad mortem, nullus debet eum violenter a morte eripere. vnde nec aliquis debet irrũpere ordinem iuris naturæ, quo filius eſt ſub cura patris, vt eum liberet a periculo mortis æternæ.

AD 2^m dicendum, quòd iudæi ſunt ſerui principum ſeruitute ciuili, quæ non excludit ordinem iuris naturalis vel diuini.

AD 3^m dicendum, quòd homo ordinatur ad deum per rationem, per quam deũ cognoſcere poteſt: vnde puer antequàm vſum rationis habeat, naturali ordine ordinatur in deũ per rationem parentum, quorũ curæ naturaliter ſubiacet, & ſecũdũ eorũ diſpoſitionem ſunt circa ipſum diuina agenda.

ARTICVLVS XI.

Vtrum pueri in maternis uteris poſiti, ſint baptizandi.

AD VNDECIMVM ſic proceditur. Videtur quòd pueri in maternis vteris exiſtentes poſſint baptizari. Efficacius enim eſt donum Chriſti ad ſalutem, quàm peccatum Adæ ad damnationem, vt Apoſt. dicit Rom. 5. ſed pueri in maternis vteris damnantur propter peccatum Adæ. ergo multo magis ſaluari poſſunt per donum Chriſti: quod quidem fit per baptiſmum. ergo pueri in maternis vteris exiſtentes poſſunt baptizari.

¶ 2 Præt. Puer in vtero matris exiſtens, aliquid matris eſſe videtur: ſed baptizata matre, baptizatur quicquid eſt eius intra ipſam exiſtens. ergo videtur q̃ baptizata matre, baptizetur puer in vtero eius exiſtens.

¶ 3 Præt. Mors æterna peior eſt, quàm mors corporalis: ſed de duobus malis minus malum eſt eligendũ. ſi ergo puer in vtero matris exiſtens baptizari non poteſt, melius eſſet quòd mater aperiretur, & puer vi eductus baptizaretur, quàm quòd puer æternaliter damnaretur abſque baptiſmo decedens.

¶ 4 Præt. Contingit quandoque, q̃ aliqua pars pueri prius egreditur: ſicut legitur Gen. 38. q̃ pariente Thamar, in ipſa effuſione infantium, vnus protulit manum, in qua obſtetrix ligauit coccinum dicens, iſte A egredietur prior, illo vero manum retrahente, egreſſus eſt alter: quandoque autem in tali caſu imminet periculum mortis. ergo videtur quòd illa pars debeat baptizari, puero adhuc in materno vtero exiſtente.

Epiſt. 57. in fer. med. & fin. tom. 2.

SED CONTRA eſt, q̃ Aug.* dicit in epiſt. ad Dardanũ, Nemo renaſcitur niſi prius naſcitur: ſed baptiſmus eſt quædam ſpiritualis regeneratio. non ergo debet aliquis baptizari priuſquàm ex vtero naſcatur.

q. 66. ar. 1.

RESPON. Dicendum, q̃ de neceſſitate baptiſmi eſt, q̃ corpus baptizãdi, aliquo modo aqua abluatur, cum baptiſmus ſit quædam ablutio, vt ſupra dictum eſt:* corpus autem infantis antequàm naſcatur ex vtero, non poteſt aliquo modo ablui aqua, niſi forte dicatur, q̃ ablutio baptiſmalis, qua corpus matris lauatur, ad filium in ventre exiſtentem perueniat: ſed hoc eſſe non poteſt: tum, quia anima pueri, ad cuius ſanctificationẽ ordinatur baptiſmus, diſtincta eſt ab anima matris: tum, quia corpus puerperij animati, iam eſt formatum, & per conſequens a corpore matris diſtinctũ: & ideo baptiſmus quo mater baptizatur, non redundat in prolem, in vtero matris exiſtentem. vnde

Lib. 6. c. 5. non longe ante med. tom. 7.

Aug.* dicit contra Iulianum, Si ad matris corpus id, quod in ea concipitur, pertinet, ita vt eius pars impu tetur, non baptizaretur infans, cuius mater baptizata eſt aliquo mortis vrgente periculo, cum eũ geſtaret in vtero: nunc vero cum ipſe etiam. ſ. infans baptizetur, non vtique ad maternum corpus, cum eſſet in vtero, pertinebat: & ita relinquitur quòd nullo modo infantes in maternis vteris exiſtentes, baptizari poſſunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd pueri in maternis vteris exiſtentes, nondum prodierunt in lucem, vt cum alijs hominibus vitam ducant: vnde nõ poſſunt ſubijci actioni humanæ, vt per eorum miniſterium ſacramenta recipiant ad ſalutem: poſſunt tamen ſubijci operationi dei, apud quẽ viuunt, vt quodam priuilegio gratiæ ſanctificationem conſequantur, ſicut patet de ſanctificatis in vtero.

AD 2^m dicendum, q̃ membrum interius matris eſt aliquid eius per continuationẽ & vnionẽ naturalem partis ad totum: puer autem in vtero matris exiſtens, eſt aliquid eius per quandam colligationem corporũ diſtinctorum: vnde non eſt ſimilis ratio.

AD 3^m dicendum, quòd non ſunt facienda mala, vt veniant bona, vt dicitur Rom. 3. & ideo non debet homo occidere matrem, vt baptizet puerum: ſi tamen mater mortua fuerit viuente prole in vtero, debet aperiri, vt puer baptizetur.

AD 4^m dicendum, q̃ expectanda eſt totalis egreſſio pueri ex vtero ad baptiſmum, niſi mors immineat: ſi tamen primo caput egrediatur, in quo fundantur omnes ſenſus, debet baptizari periculo imminente, & E non eſt poſtea rebaptizandus, ſi eũ perfecte naſci contigerit. Et videtur idem faciendum quæcumque alia pars egrediatur, periculo imminente: quia tamen in nulla exteriorum partium integritas vitæ, ita conſiſtit ſicut in capite, videtur quibuſdam quòd propter dubium, quacumq; alia parte corporis ablata, puer poſt

D. 265. D. 383. perfectam natiuitatem ſit[d] baptizandus ſub hac forma, Si[d] non es baptizatus, ego te baptizo.

ARTICVLVS XII.

Vtrum furioſi & amentes debeant baptizari.

4. di. 4. q. 3. ar. 3. Et dist. 18 q. 1. artic. 3. q. 1. cor. Et ver. q. 28. art. 3. ad 2.

AD DVODECIMVM ſic proceditur. Videtur q̃ furioſi & amentes non debeant baptizari. Ad ſuſceptionem enim baptiſmi requiritur intentio in eo, qui baptizatur, vt ſupra dictum eſt:* ſed furioſi & amentes, cum careant vſu rationis, non poſſunt habere ordinatam intentionem. ergo non debent baptizari.

*Art. 7. huius quæſt.

¶ 2 Præt. Homo bruta animalia ſuperexcedit in hoc, quòd habet rationem: ſed furioſi & amentes non habent vſum rationis: & quandoque etiam in eis non expectatur, ſicut expectatur in pueris. ergo videtur q̃ ſicut bruta animalia non baptizantur, ita nec tales furioſi & amentes debeant baptizari.

¶ 3 Præt. Magis eſt ligatus vſus rationis in furioſis, vel amentibus, quàm in dormiẽtibus: ſed baptiſmus non conſueuit dari dormientibus. ergo non debet dari amentibus & furioſis.

SED CONTRA eſt, q̃ Aug.* dicit 4. confeſ. de amico ſuo, qui cum deſperaretur baptizatus eſt neſciens: & tamen baptiſmus in eo efficaciã habuit. ergo carentibus vſu rationis, aliquando baptiſmus dari debet.

* Lib. 4. c. 8. circa med. tom. 1.

RESPON. Dicendum, q̃ circa amentes & furioſos eſt diſtinguendum: quidam enim ſunt a natiuitate tales, nulla habentes lucida interualla: in quibus eũã nullus vſus rationis apparet: & de talibus quantum ad baptiſmi ſuſceptionem, videtur eſſe idem iudicium & de pueris, qui baptizantur in fide eccleſiæ, vt ſupra dictum eſt.* Alij vero ſunt amentes, qui ex lã mente, quam habuerunt prius, in amentiam ipciderunt. Et tales ſunt iudicãdi ſecundum voluntatem quam habuerũt, dum ſanæ mentis exiſterent: & ideo ſi tunc apparuit in eis volũtas ſuſcipiendi baptiſmũ, debet eis exhiberi in furia & amentia conſtitutis, ẽt ſi tunc actu contradicant: alioquin ſi nulla voluntas ſuſcipiendi baptiſmũ in eis apparuit, dum ſanæ mentis eſſent, nõ ſunt baptizandi: quidam vero ſunt, qui etſi a natiuitate fuerint furioſi vel amentes, habent tamen aliqua lucida interualla, in quibus recta ratione vti poſſunt: vnde ſi tunc baptizari voluerint, baptizari poſſunt etiã in amentia conſtituti. Et debet eis tunc ſacramentum conferri ſi periculũ timeatur: alioquin melius eſt, vt tẽpus expectetur in quo ſint ſanæ mentis, ad hoc, quòd deuotius ſuſcipiant ſacramentum: ſi autem tempore lucidi interualli nõ appareat in eis voluntas ſuſcipiendi baptiſmum, baptizari non debent in amentia cõſtituti. quidam vero ſunt, qui etſi non omnino ſanæ mentis exiſtant, in tantum tamen ratione vtuntur, quòd poſſunt de ſua ſalute cogitare, & intelligere ſacramenti virtutem. Et de talibus idem eſt iudicium, ſicut de his, qui ſanæ mentis exiſtunt, qui baptizantur volentes, non autem inuiti.

Ar. 9. huius quæſt.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ amentes qui numquã habuerũt, nec habent vſum rationis, baptizantur ex intentione eccleſiæ, ſicut & ex actu* eccleſię creditur & pœnitent, ſicut ſupra de pueris dictũ eſt. † Illi vero qui aliquo tempore habuerunt, vel habent vſum rationis, ſecundum propriam intentionem baptizãtur, quam habent vel habuerunt tempore ſanæ mentis.

Alias, rit. c. 1. art. 9. huius quæſt.

AD 2^m dicendum, quòd furioſi, vel amentes carent vſu rationis per accidẽs, ſcilicet propter aliquod impedimentum organi corporalis: non autem propter defectum animę rationalis, ſicut bruta animalia. vnde non eſt de his ſimilis ratio.

AD 3^m dicendũ, q̃ dormientes non ſunt baptizandi, niſi periculũ mortis immineat, in quo caſu baptizari debent, ſi prius in eis volũtas appareat ſuſcipiendi baptiſmum, ſicut & de amentibus dictum eſt:* ſicut Aug. † narrat in 4 lib. confeſ. de amico ſuo, qui baptizatus eſt neſciens, propter periculum mortis.

† In corpore articuli huius quæſt.

QVAESTIO LXIX.

De effectibus baptismi, in decem articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de effectibus baptismi.

Et circa hoc quæruntur decem.

¶Primo, Vtrum per baptismũ auferantur oĩa peccata.
¶Secundo, Vtrum per baptismum liberetur homo ab omni pœna.
¶Tertio, Vtrum baptismus auferat pœnalitates huius vitæ.
¶Quarto, Vtrum per baptismum conferantur homini gratiæ & virtutes.
¶Quinto, De effectibus virtutum, qui per baptismum conferuntur.
¶Sexto, Vtrum etiam paruuli in baptismo gratias & virtutes accipiant.
¶Septimo, Vtrum per baptismum aperiatur baptizatis ianua regni cælestis.
¶Octauo, Vtrum baptismus æqualem effectũ habeat in omnibus baptizatis.
¶Nono, Vtrum fictio impediat effectum baptismi.
¶Decimo, Vtrum recedente fictione, baptismus obtineat suum effectum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum per baptismum tollantur omnia peccata.

2.di.32.q.1 art. 1. & 4. di.4.q.2.ar. 3.q.1.& di. 17.q.3.ar.3 q. 1. Et 4. con. c. 59. & 72.Heb. 6.fi.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd per baptismum non tollantur omnia peccata. Baptismus. n. est quædã spiritualis regeneratio, quæ cõtrapo nitur generationi carnali: sed per generationẽ carnalem homo contrahit solum originale peccatum. ergo per baptismum soluitur solum originale peccatum.

¶ 2 Præt. Pœnitentia est sufficiens causa remissionis actualium peccatorum: sed ante baptismum in adultis requiritur pœnitentia, secundum illud Act. 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum. ergo baptismus nihil operatur circa remissionem actualium peccatorum.

Mar 9. sup illud verb. Hoc genus dæmoniorũ non eijcitur, nisi &c. to. 9.

¶ 3 Præt. Diuersorum morborum diuersæ sunt medicinæ: quia sicut Hieronym.* dicit, non sanat oculum, quod sanat calcaneum: sed peccatum originale, quod per baptismum tollitur, est aliud genus peccati a peccato actuali. ergo non omnia peccata remittuntur per baptismum.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ezech. 36. Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris.

RESPON. Dicendum, quòd sicut Apostolus dicit Roma. 6. Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Et postea concludit, Ita & vos existimate mortuos quidem esse peccato, viuentes autem deo in Christo Iesu domino nostro. Ex quo patet, quòd per baptismum homo moritur vetustati peccati, & incipit viuere nouitati gratiæ: omne autem peccatum ad pristinam vetustatem pertinet. vnde consequens est, quòd omne peccatum per baptismum tollatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Apostolus dicit Roma. 5. Peccatum Adæ non tantum potest, quantum potest donum Christi, quod in baptismo percipitur. Nam iudicium ex vno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in iustificationem. vnde & August.* dicit in lib. de baptismo paruulorum, quòd generante carne tantũmodo trahitur peccatum originale: regenerante autem spiritu, non solum originalium, sed etiam voluntariorum fit remissio peccatorum.

Li. 1. de pec cat. merit. & remiss. c. 15. in fi. to. 7.

AD 2m dicendum, quòd nullius peccati remissio fieri potest, nisi per virtutem passionis Christi: vnde & Apostolus dicit Hebr. 9. quòd sine sanguinis effusione non fit remissio. vnde motus humanæ voluntatis, qui est in pœnitente, non sufficeret ad remissionem culpæ, nisi adesset fides passionis Christi, & propositum participandi ipsam, vel suscipiendo baptismum, vel subijciendo se clauibus ecclesiæ: & ideo quando aliquis adultus pœnitens ad baptismum accedit, cõsequitur quidem remissionem omnium peccatorum ex proposito baptismi: perfectius autem ex reali susceptione baptismi.

AD 3m dicendum, quòd ratio illa procedit de particularibus medicinis: baptismus autem operatur in virtute passionis Christi, quæ est vniuersalis medicina omnium peccatorum: & ideo per baptismum omnia peccata tolluntur.

D. 68.

ARTICVLVS II.

Vtrum per baptismum liberetur homo ab omni reatu peccati.

Sup. q. 68. art. 5. & 3. di. 19. ar. 2. q. 1. Et di. 4. q. 1. ar. 1. q. 2. & ar. 3. q. 1. Et di. 7 q. 1. ar. 1. q. 1. Et 4. cõ. c. 58. 59. & 72. Et Ro. 11. l. ct. 4. Et Hebr. 6. fin.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd per baptismum nõ liberetur homo ab omni reatu peccati. Dicit enim Apost. Ro. 13. Quæ a deo sunt, ordinata sunt: sed culpa non ordinatur, nisi per pœnam, vt Aug.* dicit. ergo per baptismum non tollitur reatus pœnæ præcedentium peccatorum.

¶ 2 Præt. Effectus sacramenti aliquã similitudinem habet cum ipso sacramento: quia sacramenta nouæ legis efficiunt quod figurant, vt supra* dictum est: sed ablutio baptismalis habet quidẽ aliquam similitudinem cum ablutione maculæ: nullam autem similitudinem habere videtur cum subtractione reatus pœnæ. non ergo per baptismum tollitur reatus pœnæ.

*li 1. retract. c. 9. & li 3. de lib. arb. c. 18. to. 1. †q. 62. ar. 3.

¶ 3 Præt. Sublato reatu pœnæ, aliquis non remanet dignus pœna, & ita iniustum esset eum puniri. si igitur per baptismum tollitur reatus pœnæ, iniustum esset, post baptismum suspendere latronem, qui ante homicidium commisit, & ita per baptismum tolleretur rigor humanæ disciplinæ, quod est inconueniens. non ergo per baptismum tollitur reatus pœnæ.

SED CONTRA est, qꝺ Ambr.* dicit super illud Ro. 11. Sine pœnitentia sunt dona & vocatio dei, Gratia, inquit, dei in baptismo gratis omnia condonat.

*Sup. illud ad Ro. 11. tom. 5.

RESPON. Dicendum, qꝺ, sicut supra* dictum est, per baptismum aliquis incorporatur passioni & morti Christi, secundum illud Rom. 6. Si mortui sumus cum Christo, credimus, quia simul etiam viuemus cũ eo. ex quo patet, quòd omni baptizato communicatur passio Christi ad remediũ, acsi ipse passus & mortuus esset. Passio autem Christi, sicut dictum est,* est sufficiens satisfactio pro omnibus peccatis omnium hominum: & ideo ille, qui baptizatur, liberatur a reatu totius pœnæ, sibi debitæ pro peccatis, acsi ipse sufficienter satisfeciſſet pro omnibus peccatis suis.

Ar. præced. & q. 68. ar. 5. ad 1. & artic. 2.

*q. 68. ar. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quia pœna passionis Christi cõmunicatur baptizato, inquantum fit membrum Christi, acsi ipse pœnam illam sustinuisset, ideo eius peccata remanent ordinata per pœnam passionis Christi.

Ad

AD 2m dicendum, quòd aqua non solum abluit, sed etiam refrigerat. et ita suo refrigerio significat subtractionem reatus pœnæ, sicut sua ablutione significat emundationem a culpa.

AD 3m dicendum, quòd in pœnis, quæ iudicio humano inferuntur, non solum attenditur qua pœna sit homo dignus quo ad deum, sed etiam in quo sit obligatus quo ad homines, qui læsi & scandalizati sunt per peccatum alicuius. et ideo licet homicida per baptismum liberetur a reatu pœnæ quo ad deum, remanet tñ obligatus adhuc quo ad hoĩes, quos iustũ est ædificari de pœna, sicut sunt scandalizati de culpa: pie tamen talibus princeps posset pœnã indulgere.

ARTICVLVS III.

Vtrum per baptismum debeant auferri pœnalitates præsentis uitæ.

2. dist. 32. q. 1. art. 1. q. 2. & di. 33. q. 1. art. 2. Et 3. di. 19. art. 3. q. 2. Et 4. dist. 4. q. 2. ar. 1. q. 3. & 4. con. ca. 52. fi. & 55. ad 25. Et 27. & c. 59. et quol. 6. ar. 15 †Art. 1. huius q.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd per baptismum debeant auferri pœnalitates præsentis vitæ. Vt enim Apost. dicit Ro. 5. Donum Christi potentius est, quàm peccatum Adæ: sed per peccatum Adæ (vt ibidem Apostolus dicit) mors in hunc mundum intrauit, & per consequens omnes aliæ pœnalitates præsentis vitæ. ergo multo magis per donũ Christi, quod in baptismo percipitur, homo a pœnalitatibus præsentis vitæ debet liberari.

¶ 2 Præt. Baptismus aufert & culpam originalem & actualem, sicut supra dictum est:* sic autem aufert actualem culpam, quòd liberat ab omni reatu pœnæ consequente actualem culpam. ergo etiam liberat a pœnalitatibus præsentis vitæ, quæ sunt pœna originalis peccati.

¶ 3 Præt. Remota causa, remouetur effectus: sed causa harum pœnalitatum est peccatum originale, quod tollitur per baptismum. ergo non debent huiusmodi pœnalitates remanere.

*li 1. retract. c. 9. & li 3. de lib. arb. c. 18. to. 1. †q. 62. ar. 3.

SED CONTRA, est, quòd super illud Rom. 6. Destruatur corpus peccati, dicit gl.* Per baptismum id agitur, vt vetus homo crucifigatur, & corpus peccati destruatur, non ita vt in ipso viuente carnis concupiscentia respersa & innata, repente absũmatur, & nõ sit: sed ne obsit mortuo, quæ inerat nato. ergo pari ratione, nec aliæ pœnalitates per baptismũ tollunt.

*est gl. Aug. in lib. 1. de baptis. paruul. ca. 39. Iter pri. & med. to. 7.

RESPON. Dicendum, quòd baptismus habet virtutem auferendi pœnalitates præsentis vitæ, non tamen eas aufert in præsenti vita: sed eius virtute auferentur a iustis in resurrectione, quando mortale hoc induet imortalitatem, vt dicitur primæ Cor. 15. Et hoc rationabiliter, primo quidem: quia per baptismum homo incorporatur Christo, & efficitur membrum eius, vt supra dictum est.* et ideo conueniens est, vt id agatur in membro incorporato, quod est actum in capite. Christus autem a principio suæ conceptionis fuit plenus gratia & veritate: habuit tamẽ corpus passibile, quod post passionem & mortem est ad vitam gloriosam resuscitatum. vnde & Christianus in baptismo gratiam consequitur, quantum ad animam: habet tamen corpus passibile, in quo pro Christo possit pati, sed tandem resuscitabitur ad impassibilem vitam. vnde Apostolus dicit Rom. 8. Qui suscitauit Iesum Christum a mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra propter inhabitantem spiritum eius in vobis. & infra eodem, hæredes quidem dei, cohæredes autem Christi: si tamen compatimur, vt & simul glorificemur. Secundo hoc est conueniẽs, propter spirituale exercitium, vt videlicet contra concupiscentiam, & alias passibilitates pugnans homo, victorię coronam acciperet. vnde super illud Rom. 6. Vt destruatur corpus peccati, dicit gloss.* Si post baptismum vixerit homo in carne, habet concupiscentiam cum qua pugnet, eamq; adiuuante deo superet: in cuius figuram dicitur Iudic. 3. Hæ sunt gentes, quas dominus dereliquit, vt erudiret in eis Israelem, & postea discerent filij eorum certare cum hostibus, & habere consuetudinem præliandi. Tertio hoc fuit conueniens, ne homines ad baptismum accederent propter impassibilitatem præsentis vitæ, & non propter gloriam vitæ ęternæ. vnde & Apostolus dicit primę Cor. 15. Si in hac vita tantum sperantes sumus in Christo, miserabiliores sumus omnibus hominibus.

*Est Aug. lib. 1. de baptis. paru. c. 39. circa prin. to. 7.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd (sicut gloss. dicit Ro. 6. super illud, Vt vltra non seruiamus pctõ) sicut aliquis sapiens hostem atrocissimũ, non statim interficit eum, sed patitur eum cum dedecore & dolore aliquantulũ viuere, ita & Christus pœnam prius alligauit, in futuro autem perimet.

AD 2m dicendum, quòd sicut ibidem dicit gloss.* duplex est pœna peccati, gehennalis & temporalis. Gehennalem prorsus deleuit Christus, vt eam non sentiant baptizati & vere pœnitentes: temporalem vero nondum penitus tulit: manet enim fames, sitis & mors, & huiusmodi: sed regnum & dominiũ eius deiecit, vt scilicet hoc homo non timeat, & tandem in nouissimo eandem penitus exterminabit.

*gl. ord. sup illud ad Rom. 6. hõ noster simul crucifixus.

AD 3m dicendum, quòd (sicut in secunda parte dictum est*) peccatum originale hoc modo processit, quòd primo persona infecit naturam, postmodum vero natura infecit personam. Christus vero conuerso ordine prius reparat, id quod personæ est, & postmodum simul in omnibus reparabit, id quod naturæ est: et ideo culpam originalis peccati, & etiam pœnã carentiæ visionis diuinę, quæ respiciunt personam, statim per baptismum tollit ab homine: sed pœnalitates præsentis vitæ (sicut mors, fames, sitis, & alia huiusmodi) respiciunt naturam, ex cuius principijs causantur, prout est destituta originali iustitia: et ideo isti defectus non tollentur, nisi in vltima reparatione naturæ, per resurrectionem gloriosam.

*1. 2. q. 81. art. 1.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum per baptismum conferantur homini gratia & virtutes.

Infra q. 71. art. 3. cor. Et 4. dis. 3. ar. 1. q. 3. c. & q. 3. ar. 1. q. 2 ad 2. et di. 4. q. 2. ar tic. 2. q. 2. & di. 9. art. 1. q. 2. cor. Et di. 18. q. 1. art. 3. q. 1. cor.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd per baptismum non conferantur homini gratia & virtutes: quia sicut supra dictum est,* sacramenta nouæ legis efficiunt quod figurant: sed per ablutionem baptismi significatur emundatio animæ a culpa, non autem informatio animæ per gratiam & virtutes. videtur igitur, quòd per baptismum non conferantur homini gratia & virtutes.

*q. 60. ar. 2. et 62. art. 2. & q. prę. art. 2.

¶ 2 Præt. Illud, quod iam aliquis adeptus est, non indiget iterum suscipere: sed aliqui accedunt ad baptismum, iam habentes gratiam & virtutes: sicut Act. 10. legitur, vir quidam erat in Cæsarea, nomine Cornelius, Centurio cohortis, quæ dicitur italica, religiosus & timens deum: qui tamen postea a Petro baptizatus est. non ergo per baptismum conferuntur gratia & virtutes.

¶ 3 Præt.

¶ 3 Præt. Virtus est habitus, ad cuius rationem pertinet, quòd sit qualitas difficile mobilis, per quam aliquis faciliter & delectabiliter operetur: sed post baptismum remanet in hominibus pronitas ad malum, per quod tollitur virtus, & consequitur difficultatem quis ad bonum, quod est actus virtutis. ergo per baptismum non cõsequitur homo gratiam & virtutes.

SED CONTRA est, quòd ad Titum 3. dicit Apostolus, saluos nos fecit per lauacrũ regenerationis, (id est per baptismum) & renouationis Spiritus-sancti, quem effudit in nos abunde, ideſt, ad remissionem peccatorum & copiam virtutum, vt gloss.* ibi exponit. sic ergo i baptismo datur gratia Spiritus-sancti & copia virtutum:

*gl. interli. ibid.

Lib. 1. c. 26. a med. to. 7

RESPON. Dicendum, ꝙ (sicut Augustinus dicit in lib. de Baptismo paruulorum) ad hoc baptismus valet, vt baptizati Christo incorporentur, vt membra eius. A capite autem Christo, in omnia membra eius, gratiæ & virtutis plenitudo deriuatur, secũdum illud Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus. vnde manifestum est, quòd per baptismum aliquis consequitur gratiam & virtutes.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd (sicut aqua baptismi per suam ablutionem significat emundationem culpæ, & per suum refrigerium significat liberationem a pœna, ita per naturalem claritatem significat splendorem gratiæ & virtutum.

Q. 68. ar. 2.

AD 2^m dicendum, quòd sicut dictum est, quòd remissionem peccatorum aliquis consequitur ante baptismum, secundum quòd habet baptismum in voto vel explicite vel implicite: & tamẽ cum realiter suscipit baptismum, fit plenior remissio quantum ad liberationem a tota pœna, ita etiam ante baptismum Cornelius, & alij similes consequuntur gratiam & virtutes, per fidem Christi & desiderium baptismi implicite vel explicite, postmodum tamen in baptismo maiorem copiam gratiæ & virtutum consequuntur: vnde super illud Psalm. 22. Super aquam refectionis educauit me, dicit glo. * Per augmentum virtutis & bonæ operationis educauit in baptismo.

* ex gl. interl. colligitur ibid.

AD 3^m dicendum, quòd difficultas ad bonum, & pronitas ad malum, inueniuntur in baptizatis, non propter defectum habitus virtutum: sed propter concupiscentiam, quæ non tollitur in baptismo: sicut tamen per baptismum diminuitur concupiscentia, vt non dominetur, ita etiam diminuitur vtrũque dictorum,* ne homo ab his superetur.

* In ista solut.

ARTICVLVS V.

Vtrum conuenienter attribuantur baptismo quidam actus virtutum.

4. di. 4. q. 2. art. 2. q. 3. 4. & 5. Et dist. 5. q. 2. art. 1. qõ. 2. cor. & ad 1. Et ar. 5. q. 1 cor. Et dist. 18. q. 1. art. 3. q. 1. ad 1. Et quol. 6. ar. 4.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter attribuantur baptismo pro effectibus quidam actus virtutum, scilicet incorporatio ad Christum, illuminatio, & fœcundatio. non enim baptismus datur adulto, nisi fideli, secundum illud Mar. vlt. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit: sed per fidem aliquis incorporatur Christo secũdum illud Ephesio. 3. Habitare Christum per fidem in cordibus vestris. ergo nullus baptizatur, nisi iam Christo incorporatus. non ergo est effectus baptismi incorporari Christo.

¶ 2 Præt. Illuminatio fit per doctrinam, secundum illud Ephes. 3. Mihi omnium sanctorum minimo data est gratia hæc, illuminare omnes, &c. sed doctrina præcedit baptismum in catechismo. non ergo est effectus baptismi.

¶ 3 Præt. Fœcũditas pertinet ad generationem actiuam: sed per baptismum aliquis regeneratur spiritualiter: ergo fœcunditas non est effectus baptismi.

SED CONTRA est quòd August. † dicit in lib. de Baptismo paruulorum, quòd ad hoc valet baptismus, vt baptizati Christo incorporentur. Dion.* etiã 2. c. eccl. hierarch. illuminationem attribuit baptismo. et super illud Psalm. 22. super aquam refectionis, dicit glo. quòd anima peccatorum ariditate sterilis, fœcundatur per baptismum.

† lib. 1 c. 26 a med. to. 7
* c. 2. ec l. hierar pa. & 3.
est gl. Cassiod. super hunc locũ psal. 22.

RESPON. Dicendum, quòd per baptismum aliquis regeneratur in spiritualem vitam, quæ est propria fidelium Christi, sicut Apostolus dicit Gal. 2. Quòd autem nũc viuo in carne, in fide viuo filij dei. vita autem nõ est, nisi membrorum capiti vnitorum, a quo sensum & motum suscipiunt: & ideo necesse est, ꝙ per baptismum aliquis incorporetur Christo, quasi membrum ipsius. sicut autem a capite naturali deriuatur ad membra sensus & motus, ita a capite spirituali, quod est Christus, deriuatur ad membra eius, sensus spiritualis, qui consistit in cognitione veritatis, & motus spiritualis, qui est per gratiæ instinctum. vnde Ioan. 1. dicitur, vidimus eum plenum gratiæ & veritatis, & de plenitudine eius nos omnes accepimus. et ideo consequens est, quòd baptizati illuminentur a Christo circa cognitionem veritatis, & fœcundentur ab eo fœcunditate bonorum operum per gratiæ infusionem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd adulti prius credentes in Christũ, sunt ei incorporati mentaliter: sed postmodum cum baptizantur, incorporantur ei quodammodo corporaliter, scilicet per visibile sacramentum: sine cuius proposito nec mentaliter in corpori potuissent.

AD 2^m dicendum, quòd doctor illuminat exterius per ministerium, catechizando: sed deus illuminat interius baptizatos, præparans corda eorum ad recipiendam doctrinam veritatis, secundum illud Ioã. 6. Est scriptum in prophetis, erũt omnes docibiles dei.

AD 3^m dicendum, quòd effectus baptismi ponitur fœcunditas, qua aliquis producit bona opera: nõ autem fœcunditas, qua aliquis generat alios in Christo, sicut Apostolus dicit 1. ad Cor. 4. In Christo Iesu per euangelium ego vos genui.

ARTICVLVS VI.

Vtrum pueri in baptismo consequantur gratiam & virtutes.

22. qõ. 1. ar. 1. ad 3. & 4. dist. 4. q. 2. art. 2. q. 1. Et dist. 17. q. 1. ar. 1. q. 2. co. & ad 3. Et dist. 18. q. 1. art. 3. q. 1. cor. * epist. 23. nõ remota a fin to. 2. † tract 72. in Ioã. a med. tom. 9.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd pueri in baptismo non consequantur gratiam & virtutes. Gratia enim & virtutes non habentur sine fide & charitate: sed fides, vt Aug.* dicit, consistit in credentium voluntate, similiter etiam charitas consistit in diligentium voluntate: cuius vsum pueri non habent, & sic non habent fidem & charitatem. ergo pueri in baptismo non recipiunt gratiam & virtutes.

¶ 2 Præt. super illud Ioan. 14. Maiora horum faciet, dicit Aug. † quòd ex impio iustus fiat, in illo, sed non sine illo Christus operatur: sed puer cum non habeat vsum liberi arbitrij, non cooperatur Christo ad suam iustificationem: immo quãdoque pro posse renititur. ergo

ergo non iustificatur per gratiam & virtutes.

¶ 3 Præt. Rom. 4. dicitur, Ei, qui non operatur, credenti autem in eum qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam, secundum propositum gratiæ dei: sed puer non est credens in eum, qui iustificat impium. ergo non consequitur gratiam iustificantem, neque virtutes.

¶ 4 Præt. Quod ex carnali intentione agitur, non videtur habere spiritualem effectum: sed quandoque pueri ad baptismum deferuntur carnali intentione, vt scilicet corporaliter sanentur. non ergo consequuntur spiritualem effectum gratiæ & virtutum.

*Enchirid. ca. 52. ante me. to. 3.

SED CONTRA est, quòd Aug.* dicit in Enchir. Paruuli renascendo moriũtur illi peccato, quod nascendo cõtraxerunt. ac per hoc ad illos etiam pertinet quod dicitur, Consepulti sumus cum illo per baptismum in mortem (subditur autem) vt quomodo Christus surrexit a mortuis, per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus: sed nouitas vitæ est per gratiam & virtutes. ergo pueri in baptismo gratiam & virtutes consequuntur.

RESPON. Dicendum, quòd quidam antiqui posuerunt, quòd pueris in baptismo non dantur gratia & virtutes, sed imprimitur eis character Christi, cuius virtute, cum ad perfectam ætatem venerint, cõsequuntur gratiam & virtutes. Sed hoc patet esse falsum dupliciter. Primo quidem, quia pueri sicut & adulti, in baptismo efficiuntur membra Christi, vnde necesse est, quòd a capite recipiant influxum gratiæ & virtutis. Secundo, quia secundum hoc pueri decedentes post baptismum, non peruenirent ad vitam æternam: quia, vt dicitur Roman. 6. Gratia dei est vita æterna. et ita non profuisset eis ad salutem, baptizatos fuisse. Causa autem erroris fuit, quia nescierunt distinguere inter habitum & actum. et sic videntes pueros inhabiles ad actus virtutum, crediderunt eos post baptismum nullatenus virtutem habere: sed ista impotentia operandi, non accidit pueris ex defectu habituum, sed ex impedimento corporali: sicut etiam dormientes, quamuis habeant habitus virtutum, impediuntur tamen ab actibus propter somnum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd fides & charitas consistunt in voluntate hominum, ita tamen quòd habitus harum, & aliarum virtutum requirunt potentiam voluntatis, quæ est in pueris: sed actus virtutum requirunt actum voluntatis, qui non est in pueris. Et hoc modo Augst. * dicit libro de baptismo paruulorum, quòd paruulum, etsi nondum illa fides, quæ in credentium voluntate consistit, iam tamen ipsius fidei sacramentum (quod scilicet causat habitum fidei) fidelem facit.

*Epist. 23. ad Bonifa. nõ procul a fin. to. 2.

AD 2^m dicendum, quòd (sicut Augst. dicit in lib. de Charitate) nemo ex aqua & Spiritu-sancto renascitur, nisi volens, quod non de paruulis, sed de adultis intelligendum est. Et similiter de adultis intelligendum est, quòd homo a Christo sine ipso non iustificatur. Quòd autem paruuli baptizandi, prout viribus possunt, reluctantur, non eis imputatur: quia intantum nesciunt quod faciunt, vt nec facere videantur: vt Aug.* dicit in lib. de præsentia dei ad Dardanum.

*Epist. 57. post med. tom. 2.

AD 3^m dicendum, quòd (sicut Aug. dicit) paruulis mater ecclesia aliorum pedes accommodat, vt veniant, aliorum cor vt credant, aliorum linguam vt fateantur. et ita pueri credunt, non per actum propriũ, sed per fidem ecclesiæ, quæ eis communicatur. et huius fidei virtute conferuntur eis gratia & virtutes.

AD 4^m dicendum, quòd carnalis intentio deferentium pueros ad baptismum, nihil eis nocet, sicut nec culpa vnius nocet alteri nisi consentiat. vnde Aug.* dicit in epistola ad Bonifacium, non illud te moueat, quòd quidam non ea fide ad baptismum percipiendum paruulos ferunt, vt gratia spirituali ad vitam regenerentur æternam: sed hoc eos putant remedio corporaliter retinere vel recipere sanitatem: nõ enim propterea illi non regenerantur, quia non ab istis hac intentione offeruntur.

* De consecrat. di. 4. c. mater eccl. epist. 23. parũ añ med. to. 2. Et l. 1. de peccameri. c. 25. in fin. to. 7.

¶ *Super Quæstionis sexagesimænonæ Articulum septimum.*

ARTICVLVS VII.

Vtrum effectus baptismi sit apertio ianuæ regni cælestis.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd effectus baptismi non sit apertio ianuæ regni cælestis. Illud enim quod est apertum, non indiget apertione: sed ianua regni cælestis est aperta per passionem Christi: vnde Apoca. 4. dicitur, Post hæc vidi ostium magnum apertum in cælo. non est ergo effectus baptismi, apertio ianuę regni cælestis.

¶ 2 Præt. Baptismus omni tempore ex quo institutus fuit, habet suum effectum: sed quidam baptizati sunt baptismo Christi ante eius passionem (vt habetur Ioã. 3.) quibus si tunc decessissent, introitus regni cælestis nondum patebat, in quod nullus ante Christum introiuit, secũdum illud Mich. 2. Ascendit pandens iter ante eos. nõ est ergo effectus baptismi apertio regni cęlestis.

¶ 3 Præt. Baptizati adhuc sunt obnoxij morti & alijs pœnalitatibus vitæ præsentis, vt supra dictum est.* sed nulli est apertus aditus regni cælestis, quandiu obnoxius est pœnæ: sicut patet de his, qui sunt in purgatorio. non ergo effectus baptismi est apertio ianuæ regni cælestis.

SED CONTRA est, quòd super illud Luc. 3. Apertum est cælum, dicit gloss.* Bedæ. virtus hic baptismatis ostenditur, de quo quisque cum egreditur, regni cælestis ei ianua aperitur.

RESPON. Dicendum, quòd aperire ianuam regni cælestis, est amouere impedimentũ, quo quis impeditur regnum cæleste introire. Hoc autem impedimentum est culpa & reatus pœnæ. Ostensum est autem supra,* quòd per baptismum omnis culpa, & omnis reatus pœnæ tollitur. vnde consequẽs est, ꝙ effectus baptismi sit apertio ianuæ regni cęlestis.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ baptismus intantum aperiebat cælum: vt litera respõsionis ad secundum sonat.

4. dist. 3. ar. 1. q. 3. Et 4. dist. 4. q. 2. art. 2. qõ. 6. Et 4. cõ. ca. 59. & Io. 3. lc. 1. si.

Beda Luc. 3. in ca. 10. secundum suũ ordin. tom. 2.

*art. 3. huius q.

*art. 1. & 2. huius qst.

¶ Et

¶ Et hæc sint dicta ꝑ dignitate baptismi: quantum enim spectat ad euẽtum, Christo mortuo patuit ianua cælestis tã baptizato quàm circunciso.

rit baptizato ianuam regni cælestis, inquantum incorporat eum passioni Christi, virtutem eius homini applicando.

AD 2m dicendum, quòd quãdo passio Christi nondum erat realiter perfecta, sed solum in fide crẽtiũ, baptismus ꝓportionaliter causabat ianuæ apertionẽ, nõ quidẽ in re, sed in spe: baptizati. n. tunc decẽtes, ex certa spe introitũ regni cęlestis expectabant.

AD 3m dicendum, quòd baptizatus non est obnoxius morti, & pœnalitatibus vitę præsentis, propter reatum personæ, sed propter statum naturæ: et ideo propter hoc non impeditur ab introitu regni cęlestis, quando anima separatur a corpore per mortem, quasi iam persoluto eo, quod naturæ debebatur.

¶ *Super Quæstionis sexagesimænonæ Articulum octauum.*

ARTICVLVS VIII.

Vtrum baptismus habeat in omnibus æqualem effectum.

4. d. 4. q. 2. ar. 3. q. 1. & 2. Et. d. 18. q. 1. art. 3. q. 1. cor.

IN art 8. aduerte, Auctorem 1 art. 3. recitatiue loqui de lepra Constantini: dico autem hoc, quia nullius auctoritate constat, Constantinum mundatum a lepra in baptismo: tum quia gesta Syluestri (ex quibus hoc videtur haberi) incertũ habent Auctorem, vt pater in cap. sancta Romana distin. 15. tum quia nullus siue christianus, siue gentilis historicus inuenitur hoc scripsisse, vt testatur Platina in vita Marci Papæ: tũ præcipue, quia Ambrosij autoritas obstat, dum in oratione de obitu Theodosij expresse dicit, Constãtinũ in vltimis constituturum baptizatũ fuisse, quòd longe distat ab hoc, scilicet quòd in principio suæ conuersionis fuerit baptizatus. Et propterea narrario de lepra Constantini nõ est assertiue probanda.

AD OCTAVVM sic procedi tur. Videtur quòd baptismus non habeat in omnibus æqualem effectum. Effectus enim baptismi est remotio culpæ: sed in quibusdam plura peccata tollit, quàm in alijs. nam in pueris tollit solũ peccatum originale, in adultis autem etiam peccata actualia, in quibusdam plura, in quibusdã vero pauciora. non ergo æqualem effectum habet baptismus in omnibus.

¶ 2 Præt. Per baptismum conferuntur homini gratia & virtutes: sed quidam post baptismum videtur habere maiorem gratiam, & perfectiorem virtutem, quàm alij baptizati. non ergo baptismus habet æqualem effectum in omnib⁹.

¶ 3 Præt. Natura perficitur per gratiam, sicut materia per formã: sed forma recipitur in materia secundum eius capacitatem. cum ergo in quibusdam baptizatis etiã pueris, sit maior capacitas naturalium quàm in alijs, videtur quòd quidam maiorem gratiam consequantur, quàm alij.

¶ 4 Præt. Quidam in baptismo consequuntur non solum spiritualem salutem, sed etiam corporalẽ: sicut patet de Constantino, qui in baptismo mundatus est a lepra: non autem omnes infirmi corporalem salutem consequuntur in baptismo. baptismus ergo non habet æqualem effectum in omnibus.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ephes. 4. Vna fides, vnum baptisma. vniformis autem causæ est vniformis effectus. ergo baptismus habet æqualẽ effectum in omnibus.

RESPON. Dicendum, quòd duplex est effectus baptismi, vnus per se, & alius per accidẽs. Per se quidem effectus baptismi, est id, ad quod baptismus est institutus, scilicet ad regenerandum homines in spiritualem uitam: et hunc effectum æqualiter facit in omnibus, qui æqualiter se habent ad baptismum, undeque quia omnes pueri æqualiter se habent ad baptismum (quia non in fide propria, sed in fide ecclesiæ baptizantur) omnes æqualem effectum percipiunt in baptismo. Adulti vero, qui per propriam fidem ad baptismum accedunt, non æqualiter se habent ad baptismum: quidam enim cum maiori, quidam cum minori deuotione ad baptismum accedũt: & ideo quidam plus, quidam minus de gratia nouitatis accipiunt: sicut etiam ab eodem igne accipit plus caloris, qui plus ei appropinquat: licet ignis quantum est de se, æqualiter ad omnes suum calorem effundat. Effectus autem baptismi per accidens, est ad quem baptismus non est ordinatus, sed diuina virtus, hoc in baptismo miraculose operatur: sicut super illud Ro. 6. Vt vltra non seruiamus peccato, dicit glo.* Non hoc præstatur in baptismo, nisi forte miraculo ineffabili creatoris, vt lex peccati, quæ est in membris, prorsus extinguatur. et tales effectus non æqualiter suscipiuntur ab omnibus baptizatis, etiam si cum æquali deuotione accedant: sed dispensantur huiusmodi effectus, secundum ordinem prouidentiæ diuinæ.

est gl. Aug. li. 1. de pec. mer. & remiss. 39. tom.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd minima gratia baptismalis sufficiens est ad delendum cuncta peccata. vnde hoc nõ est propter maiorem efficaciam baptismi, quòd in quibusdam plura, in quibusdam autem pauciora peccata soluit: sed propter conditionẽ subiecti, qa in quolibet soluit quotcũq; inuenerit.

AD 2m dicendum, quòd hoc, quòd in baptizatis maior vel minor gratia apparet, potest dupliciter contingere. vno modo, quia vnus in baptismo percipit maiorem gratiam, quàm alius, propter deuotionem maiorem, vt dictum est: * alio modo, quia etiam si æqualem gratiam percipiant, non æqualiter ea vtuntur: sed vnus studiosius in ea proficit, alius per negligentiam, gratiæ dei deest.

*In corp. art.

AD 3m dicendum, quòd diuersa capacitas naturalium in hominibus, non est ex diuersitate mentis, quæ per baptismum renouatur, cum omnes homines eiusdem speciei existentes, in forma conueniant, sed est ex diuersa dispositione corporum. Secus autem est in angelis, qui differunt specie: et ideo angelis dantur dona gratuita, secundum diuersam capacitatem naturalium: non autem hominibus.

D. 416

AD 4m dicendum, quòd sanitas corporalis non est per se effectus baptismi: sed est quoddam miraculosum opus prouidentiæ diuinę.

ARTICVLVS IX.

¶ *Super Quæstionis sexagesimænonæ. Articulum nonum & decimum.*

Vtrum fictio impediat effectum baptismi.

4. d. 4. q. 4. ar. 1. q. 1. ad 3. & q. 3. ar. 2. q. 2. p. to. Et d. 12. q. 2. ar. 1. q. 1. ad 3.

IN articul. 9. & 10. multa dicẽda sũt specialiter pro doctrina decimi. Et primo de sensu conclusionis, secundo de necessitate, tertio de modo apud Auctorem, quarto de ratione illius modi, & demum comparabitur alijs modis. Sensus in primis cõclusionis est, non de euentu, sed de effectu baptismi recedente fictione. quod ideo notandum est: quoniam non tractatur hic, an recedente fictione, baptizatus fiat filius regni, consequatur remissionem: nullus enim dubitat de hoc euẽtu: sed tractatur, an in tali casu ex vi baptismi cõsequatur baptizatus remissionem &c. & hic est sensus conclusionis. Necessitas autem talis assertionis est duplex. Prima, est auctoritas Augustini in libro de baptismo, relata & a Magistro sent. in 4. dist 4. & a Gratiano de consecrat. dist. 4. cap. tunc valere, & habetur in hac litera, Tunc valere incipit ad salutem baptismus, &c. Vbi expresse Aug. dicit baptismũ ipsum valere ad salutem, recedente fictione: licet gl. ibidem contra textum dicat oppositum. Secunda, est ratio ex pcto originali sumpta: quia si peccatũ originale nec tempore baptismi, neque postea virtute baptismi remittit, sequitur quòd nũquam peccatum originale huic homini remissum fuerit. Et probatur sequela: quia non aliud a Christo institutum est remedium ad remissionem peccati originalis, nisi baptismus, vt ergo nulli baptizato (qui tunc vel postea inter filios adoptiõis est) baptismalis gratia detur, docuit August. baptismum recedente fictione valere ad salutem. Quam doctrinã doctores posteriores adeo sunt venerati, & complexi vt nõ horruerint multas inde consequẽtes difficultates: & inde fateamur baptizatum ficte non oportere confiteri recedente fictione de peccatis commissis ante baptismum. Augustini ergo tam susceptа auctoritas necessitat. Modus, quo hoc fieri Auctor tenet in hac litera, non est ille, qui sibi attribuitur: quem ipse olim in 4. sent. dist. 4. q. 3. art. 2. q. 3. tenuit. ibi siquidem opinatus est fieri hoc: quia character manebat disponens ad gratiam: hic autem opinatur hoc fieri, quia character vt forma substantialis manet, & gratia sublato impedimẽto, quasi proprius effectus consequit, vt patet in lra.

*li. 2. orth. fide. c. 30.

¶ Vbi sunt duæ difficultates, vna ad hominem, & altera ad rẽ. Ad hominem quidem, quia Auctor superius tractans de charactere, posuit ipsum esse dispositionem remote ad gratiam, & non formam, ex qua fluit gratia, vnde & posuit illum in genere potentię, & subiectiue in intellectu: ex quo non est nata fluere gratia in essentia animæ. Ad rem vero, qm̃ character non se habet ad gratiam, vt forma ad consequẽs proprium: sed potius gratia est forma, ad quam comitatur mediante sacramento character, & eminentioris ordinis constat esse gratiam (qua diuinæ sumus naturæ cõsortes) q̃ character cõis bonis & malis.

¶ Ad euidentiam horum, sciendum est, coactum fuisse Auctorem ad hunc modum, vt saluaret Augustini doctrinam, cum communi doctrina de causalitate sacramentorum: non videtur. n. posse intelligi rem aliquam, postquam desiit esse, habere suum effectum, nisi aliqualiter res illa remanserit: videmus. n. in his quæ proiiciuntur, tãdiu durare motum proiectorũ, quãdiu vis proiicientis aliquo modo manet siue in aere, siue in corpore proiecto: nihil. n. refert ad propositum. similiter videmus posthumos ideo genitos mortuo parte, quia semen patris remansit in materno vtero: & sic de alijs. vnde cum baptismus desinat esse peracto sacramento, & tunc propter fictionem in baptizato non valeat ad salutem, & inde ad duos annos recedente fictione valeat idem baptismus ad salutem (quòd nihil aliud est, quàm conferre illam remissionem, quam fictio impediuit tunc fieri: hoc enim significat baptismum valere ad salutem) consequens est, quòd baptismus aliquo modo remaneat, seu aliquid habeat aut relinquat manens, ratione cuius valorem seu effectum consequatur post biennium. Hac necessitate satisfaciendi hominibus more humano, compulsus Auctor accõmodationẽ hãc similitudinariam, quam in litera habes, adinuenit.

¶ Vnde non oportet laborare ad saluandum hunc processum, vt propriũ, seu ex proprijs: sed intelligendus est, vt accommodatio q̃dam similitudinaria ad manuducendum intellectũ nouitiorum, vt percipiant quomodo baptismus recedente fictione incipit valere ad salutem. Sciuit enim Auctor, gratiam propriam bonis, non consequi characterem cõmunẽ bonis & malis, ut proprius effectus sequitur formam: cum hoc tam manifestũ sit, vt minimi theologi sciãt. Vnde non proprie voluit intelligi, sed secundum similitudinem, vt sicut in naturalibus cessante causa, remanente tamen forma, statim habentur consequentia, nisi adsit impedimentum, & si impedimẽtum ad fuerit, consequẽtia illa, statim, cum remotum fuerit habentur, propter remansionem formæ, ad quã nata erant sequi, ita in supernaturalibus sacramenti baptismi, cum generatur Christianus quo ad esse de familia Christi seu, quod idem est, quo ad esse membrum Christianæ religionis, susscipit per baptismum characterem, vt forma qua constituitur in tali esse: nam charactere formaliter homo est Christianæ religionis membrum, est de familia Christi, & ad huiusmodi formam natum est ex diuinæ largitatis ordine consequi infusionem gratiæ remissiuæ omnis culpæ, & omnis pœnæ, nisi obex fictionis obsisterit, & propterea cessante fictione, sequetur infusio gratiæ remissiuæ culpæ & pœnæ, propter præsentem formam characteris, ad quem secundum ordinem diuinę largitatis nata est sequi infusio gratiæ baptismalis. Tenet itaque character vtrumque locum & dispositionis & formæ, diuersimode considerato baptismate. nam baptismus inquantum generatiuus est filiorum adoptionis, gratiam habet pro principali effectu, vt forma: inquantũ vero generatiuus est Christiani (hoc est membri Christianæ religionis seu familiæ) habet pro principali effectu characterem: qui pro eo quòd infallibili ordine annexam habet gratiam, si fictio non impedit, & recedente fictione annecti sibi vendicat gratiam, formæ substantiali assimilatur. Pro eo vero quòd annexio gratiæ nouam exigit principalis agentis infusionem, recedẽte fictione, dispositioni magis assimilatur, quæ secundum infallibilem causarum ordinem cessante impedimento, ad terminum ducit. Vnde vana videtur solicitudo quærẽtium, quid aut quomodo operetur character recedente fictione ad gratiam baptismalem.

¶ Et ex his patet solutio difficultatum motarum, tam ad hominem, quàm ad rem. Et quarto loco propositum expeditum simul est. De quinto autem pertransẽndum videtur: quoniam in solis verbis dissẽsio forte ẽ inter diuersos doctores: nullũ. n. puto sanæ mentis apud se credidisse, gr̃am cessãte fictione comitari caracterẽ, sine noua dei actiõe gr̃æ baptismalis infusiua.

¶ In responsione ad secundum & tertium aduertendum est, in ꝗcte baptizato, inueniri diuersorum temporum peccata, scili-

cet peccata præsentia & futura, & præsentia inueniri dupliciter intelligi, vel propter perseuerantiam maculæ, aut actualis commissionis: seu omissionis simul cum baptismo, vel propter ipsum impedire sacramenti effectum. Inter quæ tãti refert, quòd sola fictio (q nihil aliud videtur quã impeditio gratiæ) per pœnitentiã delenda est, cum peccatis commissis post baptismum, reliqua autem per baptismi valorem recedente fictione delẽtur. Ad hoc enim videtur deseruire litera, dicens, Et etiã simul existentium eum baptismo: excipitur autem sola fictio, quoniam ipsa est, quæ contrariatur sacramẽto: nec puto fictionis peccato intelligendum in propositio crimẽ illud, quod fundat fictionem (puta incredulitatem) sed ipsam malam susceptionem sacramenti, quæ sacrilegij species est: hic enim actus est proprie fictio: quoniam isto actu monstrat, qui baptizatur se velle quod non vult. Et confirmatur hoc ex verbis Augustini dicentis, Cum illa fictio veraci confessione recesserit, quæ corde in malitia vel sacrilegio perseuerante, peccatorum ablutionem non sinebat fieri: ex hoc enim quòd nullam speciem peccati fictioni tribuit, nisi sacrilegium, insinuasse videtur qd sit illa fictio. Et hinc sequitur, quòd talis fictus sufficiẽter cõfiteretur, dicendo se iniuriam fecisse baptismo, ponendo illi obicem peccati mortalis, & confitẽdo commissa post baptismum.

¶ Aduerte quoque aliud esse dimidiam a deo expectare veniam, & aliud esse varijs medijs a deo expectare veniam. Primum est impiũ, secundum hic docemur, dum baptizatus, per mediũ pœnitentiæ & per medium baptismi simul, a deo expectat veniam. Cogimur autem ad vtrũq; simul medium recurrere: quia credimus præcedentia peccata remitti, quo ad culpam & pœnã totaliter (hoc non continet gratia baptismalis) fictionem vero cũ posteriorib⁹ peccatis remitti quidẽ quo ad culpã, quo ad pœnam vero nõ nisi quantum sacro pœnitentiæ remitti tur. Vnde apparet falsitas allegatæ superius glossæ, præterid, quòd est contra textum.

¶ *Super Quæstionem septuagesimam & quæstionem septuagesimamprimam.*

Circa q.70.& 71. nihil scribendũ videtur nisi in his, quæ dicunt in ar.3. de causalitate exorcismorum. Non carent tamen siquidem scrupulo duo ibi dicta. primũ est circa apertionem sensuum g exorcismos baptismales. Secũdum est circa vnctionẽ, quæ fit in vertice baptizati, quòd operatur cõseruationem gratiæ baptismalis. Primũ. n. intelligo non sic, quòd exorcismꝰ minuat interiorem infectionem sensuũ animæ, quia hoc sine gratia non video posse fieri in paruulis, quicquid fit in adultis: sed intelligo sic quòd potestas dæmonis ad pcludendum sensus interiores animę cõcessa dæmoni propter interiorem infectionem animæ p exorcismum impeditur, ne scilicet ob infectas interiores animæ partes præcludat illas ad sentiendum spiritualia quę Christi sunt, ita quòd potestas dæmonis per exorcismos baptismales ꝛpeditur ne possit ex trinseca obstacula sacramento, & intrinseca sacramenti effectui præstare.

¶ Secundum dictũ, cum de actina conseruatione intelligi nequeat, de passiua oportet

* Alias, ecclesiæ conformari.

4.di.4.q.5. ar.2.q.3. et dist.17.q.3. ar.4.q.1.

* lib 1. de baptis. contra Donat. c.2. añ me. tom.7.

†Alias, ablutionem.

*q.66.ar.9.

* li.1.de baptis.parul. c.12. in fi. tom.7.

oportet intelligi, sic q vnctio illa operatur quoddam actuale auxilium faciens ex parte baptizati ad conseruationem gratiæ susceptæ. Cõsistit autem auxiliũ hoc in actu secundo, qui in adultis tunc excitatur aut adiuuatur, in paruulis autem, non nisi tempore extensionis gratię ad operationem locum habere potest.

Sup.q.68. art.1.ad 1. Et 1.2.q6. 102.arti 5. cor.& ad 1. & 3.Et 4.d. 2.q.2.a.1.q. 1.co.Et di. 2.q.1.ar.2. ad 5.et Ro. 2.lect.2. & lec.4

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum circuncisio fuerit præparatoria & figuratiua baptismi.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd circuncisio non fuerit præparatoria & figuratiua baptismi. Omnis enim figura habet aliquam similitudinem, cum suo figurato: sed circuncisio nullam habet similitudinem cum baptismo. ergo videtur quòd non fuerit præparatoria & figuratiua baptismi.

¶ 2 Præt. Apostolus dicit primæ Cor.10. de antiquis patribus loquẽs, q omnes in nube & in mari baptizati sunt: non autem dicit, q in circuncisione baptizati sint. ergo protectio columnæ nubis, & transitus maris rubri, magis fuerũt præparatoria ad baptismum & figuratiua ipsius, quàm circuncisio.

*q.38.ar.1. 2.& 3.

¶ 3 Præt. Supra dictum est, * q baptismus Ioannis fuit præparatorius ad baptismum Christi: si ergo etiã circuncisio fuit præparatoria & figuratiua baptismi Christi, videtur q baptismus Ioãnis fuerit superfluus, quod est inconueniens. non ergo circuncisio fuit præparatoria & figuratiua baptismi.

SED CONTRA est, quòd Apost. dicit Col.2. Circuncisi estis circuncisione non manufacta, in expoliatione corporis carnis, sed circuncisione Christi, consepulti ei in baptismo.

RESPON. Dicendum, quòd baptismus dicitur sacramentum fidei: inquantum. s. in baptismo fit quædam fidei professio, & per baptismum aggregatur homo congregationi fidelium. eadem autem est fides nostra & antiquorum patrum, secundum illud Apost.2. Cor.4. Habentes eundem spiritum fidei, credimus. Circuncisio autem erat quædam protestatio fidei. vnde dicitur Rom.4. quòd Abraham accepit circuncisionem tamquam signaculum fidei, vnde & per circuncisionem antiqui aggregabantur collegio fideliũ. vnde manifestum est, quòd circuncisio fuit præparatoria ad baptismum, & præfiguratiua ipsius, secũdum quòd antiquis patribus omnia in figuram futuri contingebant (vt dicitur primæ Cor.10.) sicut & fides eorum erat de futuro.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd circũcisio habebat similitudinem cum baptismo, quantũ ad spiritualem effectum baptismi. nam sicut per circuncisionem auferebatur quædam carnalis pellicula, ita per baptismum homo expoliatur a carnali conuersatione.

AD 2m dicendum, q protectio columnę nubis, & transitus maris rubri, fuerunt quædam figuræ nostri baptismi, quo renascimur ex aqua significata per mare rubrum, & Spiritusancto significato per columnam nubis: non tamen per hæc fiebat aliqua professio fidei, sicut per circuncisionem. et ideo prædicta duo * erant tantum figuræ, & non sacramenta. Circũcisio autem erat etiam sacramentum præparatorium ad baptismum: minus tamen expresse figurãs baptismum, quantum ad exteriora, quàm prædicta. et ideo apostolus potius fecit mentionem de prędictis, quàm de circuncisione.

*In ista solut. & in argum.

AD 3m dicendum, quòd baptismus Ioannis fuit præparatorius ad baptismum Christi, quantum ad exercitium actus: sed circuncisio quantum ad professionem fidei, & per baptismum aggregatur homo congregationi fidelium. Ad hoc autem requiritur in baptismo, sicut dictum est.* * In corp. art.

ARTICVLVS II.

Vtrum circuncisio fuerit conuenienter instituta.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd circuncisio fuerit inconuenienter instituta: sicut enim dictum est,* in circuncisione fiebat quædam fidei professio: sed a peccato primi hominis nullus vmquam saluari potuit, nisi per fidem passionis Christi, secundum illud Rom.3. Quem proposuit deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius. ergo statim post peccatum primi hominis, circuncisio institui debuit, & non tempore Abrahæ.

1.2.q.102. art.5. ad 1. Et q.103. art.1. ad 3. Et 4.dist.1. art.2.q6.4. cor. Et q6. 2. artic. 1. q.3 per to. * art. pced.

¶ 2 Præt. In circuncisione homo profitebatur obseruantiam veteris legis, sicut in baptismo profitetur obseruantiam nouæ legis, vnde Apost. dicit Gal.5. Testificor omni homini circuncidenti se, quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ: sed legalis obseruantia non est tradita tempore Abrahæ, sed magis tempore Moysi. ergo inconuenienter instituta est circuncisio tempore Abrahæ.

¶ 3 Præt. Circuncisio fuit figuratiua & præparatiua baptismi: sed baptismus exhibetur omnib⁹ populis, secundum illud Matth.vlt. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos. ergo circuncisio non debuit institui, vt obseruanda tantum ab vno populo Iudæorum, sed ab omnibus populis.

¶ 4 Præt. Carnalis circuncisio debet respondere spirituali, sicut figura figurato: sed spiritualis circũcisio quæ fit per Christum, indifferenter conuenit vtrique sexui: quia in Christo Iesu non est masculus & femina, vt dicitur Galath.3. ergo incõuenienter est circuncisio instituta, quæ competit solis maribus.

SED CONTRA est, q sicut legitur Gen.17. circuncisio est instituta a deo, cuius perfecta sunt opera.

RESPON. Dicendum, q (sicut dictum est*) circuncisio erat præparatoria ad baptismum, inquãtum erat quædam professio fidei Christi, quam etiam nos in baptismo profitemur. Inter antiquos autem patres primus Abraham promissionem accepit de Christo nascituro, cum dictum est ei Gen.22. In semine tuo benedicentur omnes gentes terræ. Ipse etiam primus se a societate infidelium segregauit, secundum mandatum dei dicentis sibi, Egredere de terra tua, & de cognatione tua: et ideo conuenienter circuncisio fuit instituta in Abraham.

* art. pced.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd immediate post peccatum primi parentis, propter doctrinã ipsius Adæ (qui plene instructus fuerat de diuinis) adhuc fides & ratio naturalis in tantum vigebat in homine, q non oportebat determinari hominib⁹ aliqua signa fidei & salutis: sed vnusquisq; pro suo libito fidem suam aliquibus * signis protestabatur: sed circa tẽpus Abrahæ, diminuta erat fides, plurimis ad idolatriam declinantibus: obscurata etiam erat ratio naturalis per augmentum carnalis concupiscentię vsque ad peccatum contra naturam: et ideo conuenienter tunc, & nõ ante fuit instituta circũcisio ad profitendũ fidem, & ad minuendum carnalem cõcupiscentiam.

* Alias, ꝑfitentibus.

AD 2m dicendum, quòd legalis obseruantia tradi non debuit, nisi populo iam congregato: quia lex ordinatur ad bonum publicum, vt in secunda parte dictum est. * Populus autem fidelium congregandus erat aliquo signo sensibili, quod est necessarium ad hoc,

1.2. q6.98. art.2.

hoc, quòd homines in quacumque religione adunen-
tur, sicut Augustꝰ† dicit contra Faustum: et ideo opor- †lib.19. c.11. & hinc, to.6.
tuit prius institui circumcisionem, quàm lex daretur.
Illi autem patres, qui fuerũt ante legem, familias suas
instruxerunt de diuinis, per modum paternæ admo-
nitionis, vnde & dominus dicit de Abraham, scio ꝙ
præcepturus sit filijs suis, & domui suæ post se, vt cu-
stodiant viam domini.

AD 3m dicendum, quòd baptismus in se continet perfectionem salutis, ad quam deus omnes homines vocat, secundum illud 1. Timoth. 2. Qui vult omnes homines saluos fieri: et ideo baptismus omnibus populis proponitur. Circumcisio autem non continebat perfectionem salutis, sed figurabat ipsam vt fiendam per Christum, qui erat ex iudæorum populo nasciturus: et ideo illi soli populo data est circumcisio. G

AD 4m dicendum, quòd circumcisio instituta est, vt signum fidei Abrahæ, qui credidit se patrem futurum Christi sibi repromisit: & ideo conuenienter solis maribus competebat. Peccatum etiam originale, contra quod specialiter circumcisio ordinabatur, a patre trahitur, non a matre, vt in secunda parte dictum est: *sed baptismus continet virtutem Christi, qui est vniuersalis causa salutis omnium, & remissionis omnium peccatorum. *3. 2. q. 81. art. 5. ad 2. & artic. 1. ad 2.

ARTICVLVS III.

Vtrum ritus circumcisionis fuerit conueniens.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd ritus circumcisionis non fuerit conueniens. Circumcisio enim (sicut dictum est*) fidei quædam professio est: sed fides in vi apprehensiua existit, cuius operationes maxime apparent in capite. ergo magis debuit signum circumcisionis dari in capite, quàm in membro generationis. *4. dist. 1. q. 2. ar. 3. q. 1. et ar. 3. q. 2. et 3. & Ioã. 7. lc. 2. Et Ro. 4. lect. 2. *art. 1. & 2. huius q.

¶ 2 Præt. Ad vsum sacramentorũ assumimus ea, quorum est communior vsus: sicut aquam ad abluẽdum, & panem ad reficiendum: sed ad incidẽdum communius vtimur cultello ferreo quàm petrino. ergo circũcisio non debuit fieri cultello petrino. I

¶ 3 Præt. Sicut baptismus instituitur in remedium originalis peccati, ita etiam circũcisio, sicut Beda dicit: *sed baptismus non differtur vsque ad octauum diem (ne pueris periculum damnationis immineat propter originale peccatum, si nondum baptizati decedant) quandoq; etiam traditur baptismus post octauum diem. ergo circũcisioni non debuit determinari octauus dies, sed debebat quandoque præueniri, sicut etiam quandoque tardabatur. *In hom. circumcisionis iter pisci. & med. in hom. tempus anni reperies.

SED CONTRA est, quòd Rom. 4. super illud, et signum accepit circumcisionis, determinatur in *gl. K prædictus circumcisionis ritus. *In gl. ord. sup illud, Signum accepit circũcisionis. † art. præced. huius qst.

RESPON. Dicendum, ꝙ (sicut dictum est†) circũcisio quoddam signũ fidei est, institutum a deo, cuius sapientiæ non est numerus: determinare aũt conuenientia signa, est sapientiæ opus: et ideo concedendum est, quòd ritus circũcisionis fuit conueniens.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ circumcisio conuenienter fiebat in membro generationis. Primo quidem: quia signum erat fidei, qua Abraham credidit Christum ex suo semine nasciturũ. Secundo, quia erat in remedium peccati originalis, quòd per actum generationis traducitur. Tertio, quia ordinabatur ad diminutionem carnalis concupiscentiæ, quæ præcipue in membris illis viget, propter abundantiam delectationis venereorum.

AD 2m dicendum, quòd cultellus lapideus non erat de necessitate circumcisionis: vnde non inuenitur tale instrumentum præcepto diuino determinatũ. neque etiam cõiter tali instrumento iudæi vtebantur ad circũcidendum, sicut neq; modo vtũtur. Leguntur tamen aliquæ circũcisiones famosæ, cultello lapideo factæ: sicut legitur Exod. 4. ꝙ tulit Sephora acutissimã petram, & circũcidit præputium filij sui. & Iosue 5. dicitur: Fac tibi cultellos lapideos, & circũcide iecundo filios Israel. per quòd figurabatur circumcisionem spiritualem esse fiendam per Christum, de quo dicitur 1. Corin. 10. Petra autem erat Christus.

AD 3m dicendum, quòd octauus dies determinabatur circumcisioni: tum propter mysterium, quia in octaua ætate (quæ erit ætas resurgentium) quasi in octauo die perficitur per Christum spiritualis circumcisio, quando auferet ab electis nõ solum culpam, sed etiam omnem pœnalitatem: tum etiam propter teneritudinem infantis ante octauum diem. vnde etiam de alijs animalibus Leuit. 22. præcipitur, bos, ouis & capra, cum genita fuerint, septem diebus erunt sub vbere matris suæ, die autẽ octauo & deinceps offerri poterunt domino. erat autem octauus dies de necessitate præcepti: ita scilicet, quòd octauum diem prætermittentes, peccabant etiam si esset sabbathum, secundum illud Ioan. 7. Circumcisionem accipit homo in sabbatho, vt nõ soluatur lex Moysi: non tamen erat H de necessitate sacramenti: quia si aliqui omittebant octauum diem, postea poterant circumcidi: quidam etiam dicunt, ꝙ propter periculum imminentis mortis, poterat octauus dies prætermitti, sed hoc nec ex auctoritate scripturæ, nec ex consuetudine iudæorum haberi potest. vnde melius dicendum est, sicut etiam Hug.* de san. Vic. dicit, quòd octauus dies nulla necessitate præueniebatur. vnde super illud Prouerb. 4. Vnigenitus eram coram matre mea, dicit glo.† quòd alius Bersabee paruulus non computatur: quia ante octauum diem mortuus, nominatus non fuit, & per I consequens nec circumcisus. *Potest colligi ex li. 1. de sacram. par. 12. c. 2. †Gl. ordin. ibid.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum circumcisio conferebat gratiam iustificantem.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd circumcisio non conferebat gratiam iustificãtem: dicit enim Apostolus Gal. 2. Si ex lege est iustitia, Christus gratis mortuus est, idest sine causa: sed circũcisio erat quędam obligatio legis implendæ, secundum illud Gal. 6. Testificor omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ. ergo si ex circumcisione est iustitia, Christus gratis, idest sine causa, mortuus est, sed hoc est inconueniens. non ergo ex circumcisione erat gratia iustificans a peccato. Sup. q. 62 art. 6. ad 3. & 4. dist. 1. q. 2. art. 4. & veri. qõ. 28. ar. 2. ad 12. & ro. 4. lec. 2. et 6. lec. 5.

¶ 2 Præt. Ante institutionem circumcisionis sola fides ad iustificationem sufficiebat: dicit enim Greg. in Moral. † Quod apud nos valet aqua baptismatis, hoc egit apud veteres pro paruulis sola fides; sed virtus fidei non est imminuta per mandatum circumcisionis. ergo sola fides paruulos iustificabat, & non circumcisio. †lib. 4. c. 2. circa med.

¶ 3 Præt. Iosue 5. legitur, quòd populus qui natus est in deserto, per quadraginta annos, incircumcisus fuit. si ergo per circũcisionem auferebatur peccatum originale,

originale, videtur quòd omnes qui in deserto mortui sunt, tam paruuli quàm adulti, fuerint damnati. & eadem obiectio est de pueris, qui moriebantur ante octauum diem circumcisionis: quia præueniri non debebat, vt dictum* est. A *Ar. præced. q. 3. argu.

¶ 4 Præt. Nihil impedit introitum regni cælestis, nisi peccatum: sed circumcisi ante passionem Christi impediebantur ab introitu regni cęlestis. non ergo per circumcisionem homines iustificabantur a peccato.

¶ 5 Præt. Peccatum originale nõ dimittitur sine actuali: quia impium est a deo dimidiam sperare veniam, vt Aug*. dicit: sed nusquam legitur, quòd per circumcisionem remitteretur actuale peccatum. ergo etiã ne- B que originale per eam dimittebatur. *In li. de vera. & fal. pœnit. c. 9. non lõge a principio tom. 4. Li. 2. de nuptiis & concup. ca. 11. in fin. to. 7. *alias, quæ erat signaculum iustitiæ fidei ad purgationẽ malebat magnis & paruulis &c. dist. 1. in §. penul. Glo. ord. super illud, Signum accepit circũcisionis,

SED CONTRA est, quòd Aug. † dicit ad Valeriũ cõtra Iulianũ, Ex quo ista instituta est circũcisio ĩ populo dei, *quę erat signaculũ fidei iustitię dei, ad sanctificationẽ purgationis valebat paruulis originalis veteris; peccati: sicut & baptismus ex illo cępit valere tẽpore ad innouationẽ hominis, ex quo institutus est. †lib. 1. de nuptiis & concup. ca. 11. in fin. to. 7. *alias, quæ erat signaculum iustitiæ fidei ad purgationẽ malebat magnis & paruulis &c. dist. 1. in §. penul. Glo. ord. super illud, Signum accepit circũcisionis,

RESPON. Dicendum, quòd ab omnibus communiter ponitur, quòd in circumcisione peccatum originale remittebatur. Quidã tamen dixerunt, quòd non conferebatur gratia, sed solum auferebatur peccatum, quod Magister ponit in prima dist.* 4. sent. & Roma. 4. in glos. ſed hoc non potest esse: quia culpa C non remittitur nisi per gratiam, secundum illud Roman. 3. Iustificati gratis per gratiam, &c. & ideo alij dixerunt, quòd per circumcisionem conferebatur gratia, quantum ad effectus remissionis culpæ, sed non quantum ad effectus positiuos, ne cogerentur dicere, quòd gratia in circũcisione collata sufficiebat ad implendum mandata legis, & ita superfluus fuerit aduentus Christi. sed hæc etiã positio stare non potest. primo quidem, quia per circumcisionem dabatur pueris facultas suo tempore perueniẽdi ad gloriam, quæ est vltimus effectus positiuus gratiæ. secundo, quia priores sunt naturaliter ſm ordinẽ causæ formalis effectus positiui, q̃ priuatiui, licet secundũ ordinem causæ materialis sit econuerso: forma enim non excludit priuationem, nisi informando subiectum. D & ideo alij dixerunt, quòd in circumcisione conferebatur gratia etiam quantum ad aliquem effectum positiuum, qui est facere dignum vita æterna, sed non quantum ad omnes effectus: quia non sufficiebat reprimere concupiscentiam fomitis, nec ad implendũ mãdata legis, quod etiã aliquãdo mihi visum est: sed diligenter consideranti apparet hoc non esse verum: quia minima d gratia potest resistere cuilibet concupiscẽtiæ, & vitare omne peccatum mortale, quod committitur in transgressione mandatorum legis: minima enim charitas plus diligit deum, quàm cupiditas E millia auri & argenti. & ideo dicendum est, quòd in circumcisione conferebatur gratia quantum ad omnes d gratiæ effectus, aliter tamen quàm in baptismo. Nam in baptismo confertur gratia ex virtute ipsius baptismi, quam habet inquantum est instrumentum passionis Christi iam perfectę.* In circumcisione autẽ cõferebatur gratia, non ex virtute d circumcisionis, sed ex virtute fidei passionis Christi, cuius signũ erat circumcisio: ita scilicet, quòd homo qui accipiebat circumcisionem, profitebatur se suscipere talem fidẽ: vel adulte pro se, vel alius pro paruulis. unde & Apostolus dicit Roma. 4. quòd Abraham accepit signum circumcisionis, signaculum iustitiæ fidei, quia scilicet, iustitia erat ex fide significata, non ex circumcisione si- D.684. D.342. Alias, circumcisio autem conferebat gratiam, inquãtum erat signum fidei passionis Christi futuræ,

gnificante. & quia baptismus operatur instrumentaliter in virtute passionis Christi, non autem circumcisio; ideo baptismus imprimit characterem incorporantem hominem Christo, & copiosiorem gratiam confert quàm circumcisio: maior enim est effectus rei iam præsentis, quàm spei.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procederet, si ex circumcisione esset iustitia aliter, quàm per fidem passionis Christi.

AD 2m dicendum, quòd sicut ante institutionẽ circumcisionis, sola fides Christi futuri iustificabat tã pueros, quàm adultos, ita etiam & circumcisione d da- D.344. ta: sed antea non requirebatur aliquod signum protestatiuum huius fidei: quia nondum homines fideles, seorsum ab infidelibus cœperant adunari ad cultum vnius dei probabile tamen est, quòd parentes fideles pro paruulis natis, & maxime in periculo existentibus, aliquas preces deo funderent, vel aliquam benedictionem eis adhiberent (quod erat quoddam signaculum fidei) sicut adulti pro seipsis preces, & sacrificia offerebant.

AD 3m dicendum, quòd populus in deserto prætermittens mandatũ circũcisionis, excusabatur: tum, quia nesciebant quando castra mouenda erant: tum, quia (vt Damasc. * dicit) non necesse erat eos aliquod signũ distinctionis habere, cum seorsum ab alijs populis habitabant. & tamen, vt Aug. †dicit, inobediẽtiam incurrebant, qui ex cõtemptu prætermittebant. Videtur tamen, quòd nulli incircumcisi mortui fuerint in deserto: quia, vt in psalm. 104. dicitur, non erat in tribubus eorũ infirmus: sed illi soli videntur, mortui in deserto, qui fuerant in ægypto circumcisi: si tñ aliqui incircumcisi, mortui sunt, eadẽ ratio est de his, & de his, qui moriebantur ante circumcisionis institutionem: quod etiam intelligendum est de pueris, qui moriebantur ante octauum diẽ tẽpore legis. Dama. li. 4. ca. 26. circa prin. In li. q. sup. Iosue, c. 6. a medio, to mo. 4.

AD 4m dicendum, quòd in circumcisione auferebatur originale peccatum ex parte personæ: remanebat tamen impedimentum intrãdi in regnum cælorum ex parte totius naturæ: quod fuit sublatum per passionẽ Christi. & ideo etiã baptismus ante passionẽ Christi nõ introducebat ĩ regnũ, sed & circũcisio si haberet locũ post passionẽ Christi, introduceret ĩ regnũ.

AD 5m dicendum, quòd adulti quando circumcidebantur, consequebantur remissionem, non solum originalis peccati, sed etiam actualium peccatorum: non tamen ita quòd liberarentur ab omni reatu pœnæ, sicut fit in baptismo, in quo cõfert copiosior gra.

QVAESTIO LXXI.

De præparatorijs, quæ simul concurrunt, cum baptismo, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de præparatorijs, quæ simul concurrunt cum baptismo.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum catechismus debeat præcedere baptismum.

¶ Secundo, Vtrum baptismum debeat præcedere exorcismus.

¶ Tertio, Vtrum ea quæ agũtur in carechismo & exorcismo, aliquid efficiant vel solum significent.

¶ Quarto, Vtrum baptizandi debeant catechizari, vel exorcizari per sacerdotes.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum cathechismus debeat præcedere baptismum.

4. dis. 6. 2. q.ar. 2. q. 1.. AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd cathechismus non debeat præcedere baptismũ. Per baptismum enim regenerantur homines in vitam spiritualem: sed prius homo accepit vitam quàm doctrinam. non ergo prius debet homo catechizari, ideſt doceri, quàm baptizari.

¶ 2 Præt. Baptismus exhibetur non ſolum adultis, ſed etiam pueris, qui non ſunt doctrinæ perceptibiles: eo quòd non habent vſum rationis. ergo ridiculum eſt eos catechizare.

¶ 3 Præt. In catechiſmo confitetur catechizatus ſuam fidem: ſed pueri non poſſunt ſuam fidem cõfiteri, neque per ſeipſos, neque etiam aliquis alius pro eis: tũ, quia nullus põt aliũ ad aliquid obligare: tũ etiã quia non poteſt aliquis ſcire, vtrum pueri cum ad legitimam ætatem peruenerint, aſſentiant fidei. non ergo debet cathechiſmus præcedere baptiſmum.

SED CONTRA eſt, quòd Rabanus de inſtitutione clericali dicit*, Ante baptiſmum, catechizandi debet hominem præuenire officium, vt fidei primũ cathecumenus accipiat rudimentum. L. 1. c. 1. ca. 25 a med. illi⁹.

RESPON. Dicendum, quòd (ſicut ſupra dictum eſt*) baptiſmus eſt fidei chriſtianæ ſacramentum, cũ ſit quædã profeſſio fidei chriſtianæ. Ad hoc autem q̃ aliquis fidẽ accipiat, requiritur quòd de fide inſtruatur, ſecundum illud Rom. 10. Quomodo credent ei, quem non audierunt? q̃o autem audient ſine prædicante? Et ideo ante baptiſmum conuenienter præcedit cathechiſmus. unde & Dominus præceptũ baptizandi diſcipulis tradens, prǫmittit doctrinã baptiſmo dicẽs, Euntes docete oẽs gentes, baptizantes eos &c. Q. præc. ar. 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vita gratiæ in qua regeneratur aliquis per baptiſmum, præſupponit vitam naturæ rationalis: in qua homo poteſt eſſe particeps doctrinæ.

AD 2m dicẽdum, quod ſicut mater Eccleſia (vt ſupra dictum eſt*, accommodat pueris baptizãdis aliorum pedes, vt veniant, & aliorum cor, vt credant, ita etiam accommodat eis aliorum aures, vt audiant, & intellectum, vt per alios inſtruantur. & ideo eadem ratione ſunt catechizandi, qua ſunt baptizandi. Q. 69. ar. 6. ad 3. arg. & 68. ar. 9.

AD 3m dicendum, quòd ille qui pro puero baptizato reſpondet, Credo, non prædicit puerum creditum, cũ ad legitimos annos peruenerit: alioquin diceret, Credet, ſed profitetur fidem Eccleſiæ in perſona pueri, cui communicatur, cuius ſacramentum ei tribuitur, & ad quam obligatur per aliũ: nõ eſt. n. inconueniens, quòd aliquis obligetur per alium in his quæ ſunt de neceſſitate ſalutis. Similiter etiam patrinus pro puero reſpondens promittit ſe operam daturum ad hoc quòd puer credat: quod tamen nõ ſufficeret in adultis, vſum rationis habentibus.

ARTICVLVS II.

Vtrum exorciſmus debeat præcedere baptiſmum.

In ſar. 3. ad 3. & 4. di 6. q. 2. ar. 3. q. 1. per tot. & q. 2. ad 4. AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd exorciſmus non debeat præcedere baptiſmum. Exorciſmus enim contra energumenos, ideſt, arreptios ordinatur: ſed non omnes baptizandi ſunt tales, ergo exorciſmus non debet præcedere baptiſmum.

¶ 2 Præt. Quãdiu homo ſubiacet peccato, diabolus in eum habet poteſtatem, quia vt dicitur Ioan. 8. qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati: ſed peccatum tollitur per baptiſmum. non ergo ante baptiſmum ſunt homines exorcizandi.

¶ 3 Præt. Ad arcendum dæmonum poteſtatem, introducta eſt aqua benedicta. non ergo ad hoc oportebat aliud remedium adhiberi per exorciſmos.

SED CONTRA eſt, quòd Cæleſtinus Papa dicit, * Siue paruuli, ſiue iuuenes ad regenerationis veniãt ſacramentum, non prius fontem vitæ adeant, quàm exorciſmis & exufflationibus clericorum ſpiritus immundus ab eis abijciatur. Cæleſt. 1. in 1. epiſt. ad Epi. Galliæ, c. 12. in prin. to. 1. Concil.

RESPON. Dicendum, quòd quicumque ſapienter aliquod opus facere proponit, prius remouet impedimenta ſui operis, vnde dicitur Hier. 4. Nouate vobis nouale, & nolite ſerere ſuper ſpinas. Diabolus autem hoſtis eſt humanæ ſalutis, quæ homini per baptiſmum exhibetur, *& habet poteſtatem aliquam in hominẽ, ex hoc ipſo quòd ſubditur originali peccato, vel etiam actuali. Vnde conuenienter ante baptiſmum expelluntur dæmones per exorciſmos, ne ſalutem hominis impediant: quam quidem expulſionem ſignificat exufflatio. Benedictio autem cum manus impoſitione, præcludit expulſo viam, ne redire poſſit. Sal autem in os miſſum, & narium & aurium ſputo linitio, ſignificat receptionẽ doctrinę fidei quã tum ad aures, & approbationem, quantum ad nares, & confeſſionem, quantum ad os. Olei vero inunctio ſignificat aptitudinem hominis ad pugnandum contra dæmones. alias, acquiritur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd energumeni dicuntur, quaſi interius laborantes ex intrinſeca operatione diaboli. & quàmuis non omnes accedentes ad baptiſmum, corporaliter ab eo vexentur: omnes tamen non baptizati poteſtati dæmonũ ſubiciuntur, ſaltem propter originalis peccati reatum.

AD 2m dicendum, quòd in baptiſmo per *ablutionem peccati excluditur poteſtas dæmonis ab homine, quantum ad hoc, quòd impedit eum a perceptione glorię, ſed exorciſmi excludũt poteſtatẽ dæmonis, inquantũ impedit hominẽ a perceptione ſacramẽti. Alias, ablationem.

AD 3m dicendum, quòd aqua benedicta datur contra impugnationes dæmonum, quę ſunt ab exteriori: ſed exorciſmus ordinatur contra impugnationes dæmonum, quę ſunt ab interiori. vnde & energumeni dicuntur, quaſi interius laborantes, illi qui exorcizãtur. Vel dicendum, quòd ſicut in remedium contra peccatum, ſecundo datur pœnitentia, quia baptiſmus nõ iteratur, ita in remediũ contra impugnationes dæmonum, ſecundo, datur aqua benedicta, quia exorciſmi baptiſmales non iterantur.

ARTICVLVS III.

Vtrum ea, quæ aguntur in exorciſmo, aliquid efficiant.

4. di. 6. q. 2. ar. 3. q. 2. AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd ea quę aguntur in exorciſmo, non efficiant aliquid: ſed ſolum ſignificent. Si enim puer poſt exorciſmos moriatur ante baptiſmum, ſalutem non conſequitur: ſed ad hoc ordinatur effectus eorum, quę in ſacramentis aguntur, vt homo conſequatur ſalutem. vnde Marc. vlt. dicitur, Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. ergo ea quę aguntur in exorciſmo, nihil efficiunt, ſed ſolum ſignificant.

¶ 2 Præt. Hoc ſolũ requiritur ad ſacramentum nouę legis, vt ſit ſignũ & cauſa, vt ſupra dictum eſt*. Si ergo ea quæ aguntur in exorciſmo, aliquid efficiant, videtur, quòd Q. 62. ar. 1. & 2.

A tur, quòd ſingula ſint quædam ſacramenta. ideo nõ ſunt ſacramenta, ſed ſacramentalia quędam.

¶ 3 Præt. Sicut exorciſmus ordinatur ad baptiſmum, ita etiam ſi aliquid in exorciſmo efficitur, ordinatur ad effectũ baptiſmi: ſed diſpoſitio ex neceſſitate prędispoſitio formam perfectam: quia forma non recipitur niſi ī materia diſpoſita. ſequeretur ergo, quòd nullus poſſet conſequi effectum baptiſmi, niſi prius exorcizetur, quod patet eſſe falſum. non ergo ea quæ agũtur in exorciſmis, aliquem effectum habent.

¶ 4 Præt. Sicut quædam aguntur in exorciſmo ante baptiſmum, ita etiam quædam aguntur poſt baptiſmum, ſicut quòd ſacerdos baptizatum chriſmate vngit in vertice: ſed ea quæ poſt baptiſmum agũtur non videntur aliquid efficere: quia ſecundũ hoc effectus baptiſmi eſſet imperfectus. ergo nec ea quæ ante baptiſmum aguntur in exorciſmo.

B

Li. 1. de ſym bo. c. 1. circa fin. to. 9. SED CONTRA eſt, quòd Aug. *dicit in lib. de Symbolo, Paruuli exufflantur & exorcizantur, vt pellatur ab eis diaboli poteſtas inimica, quæ decipit hominem. Nihil autem agitur fruſtra per eccleſiam. ergo per huiuſmodi exufflationes hoc agitur, vt dæmonum poteſtas expellatur.

RESPON. Dicẽdũ, q̃ quidã dixerũt ea, quæ ī exorciſmo aguntur nihil efficere, ſed ſolũ ſignificare: ſed hoc patet eſſe falſum, p̃ hoc q̃ eccleſia in exorciſmis, imperatiuis verbis vtitur ad expellendã dæmonis poteſtatem: puta cum dicit, ergo maledicte diabole exi ab eo &c. & ideo dicẽdum eſt, quòd aliquem effectum habent differenter tamẽ ab ipſo baptiſmo. Nam per baptiſmum datur homini gratia ad plenam remiſſionem culparũ. Per ea vero quæ in exorciſmo aguntur, excluditur duplex impedimẽtũ ſalutaris gratiæ percipiendæ: quorũ vnũ eſt impedimẽtũ extrinſecũ, prout dæmones hominis ſalutẽ impedire conantur. & hoc impedimẽtũ excluditur per exufflationes, quibus poteſtas dæmonis pellitur (vt patet ex ĩducta auctoritate Aug.*) quantũ. ſ. ad hoc, q̃ nõ præſtet impedimẽtũ ſacramẽto ſuſcipiẽdo. Manet tamẽ poteſtas dæmonis in homine, quantũ ad maculã peccati & reatũ pœnę, quouſque peccatũ per baptiſmũ tollatur. & ſecũdum hoc Cyprianus dicit*, Scias diaboli nequitiam poſſe remanere vſque ad aquã ſalutarẽ: in baptiſmo autem omnem nequitiã amittere. Aliud impedimentum eſt intrinſecũ, prout ſcilicet homo ex infectione originalis peccati habet ſenſus præcluſos ad percipiẽda ſalutis myſteria. Vnde Rabanus de inſtitutione clericorũ dicit*, q̃ per ſaliuam typicam & ſacerdotis actũ, ſapiẽtia & virtus diuina ſalutem catechumeni operatur, vt aperiantur ei nares ad percipiendum odorem notitiæ dei, vt aperiantur eis aures ad audiendum mandata dei, vt aperiantur illi ſenſus in intimo corde, ad reſpondendum. In arg. ſed contra. In li. 4. epi. 7. poſt medium. Li. 1. c. 27. poſt med.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd per ea quæ agũtur in exorciſmo, nõ tollitur culpa propter quam homo punitur poſt mortem: ſed ſolum tollunturimpedimenta recipiendi remiſſionem culpæ per ſacramẽtũ, vnde poſt mortẽ exorciſmus nõ valet ſine baptiſmo. Præpoſitinus tñ dicit, q̃ pueri exorcizati, ſi moriantur ante baptiſmũ, minores tenebras patiũtur. ſed hoc nõ videtur verũ: quia tenebræ illæ ſunt carẽtia diuinæ viſionis, quæ nõ recipit magis & minus. C

AD 2m dicendum, quòd de ratione ſacramẽti eſt, quòd perficiat principalem effectum, qui eſt gratia remittens culpam, vel ſupplens aliquem hominis defectũ: quod quidem nõ fit per ea quæ agũtur in exorciſmo: ſed ſolum huiuſmodi impedimẽta tolluntur, & D

AD 3m dicendum, quòd diſpoſitio ſufficiens ad ſuſcipiendam gratiam baptiſmalem, eſt fides & intẽtio, vel propria eius qui baptizatur, ſi ſit adultus, vel ipſius eccleſiæ, ſi ſit paruulus. Ea vero quæ aguntur in exorciſmo, ordinãtur ad remouendũ impedimenta: & ideo ſine eo poteſt aliquis conſequi effectũ baptiſmi. Non tamen ſunt huiuſmodi prætermittenda, niſi in neceſſitatis articulo, & tunc ceſſante periculo debẽt ſupleri, vt ſeruetur vniformitas in baptiſmo. Nec fruſtra ſupplentur poſt baptiſmũ: quia ſicut impeditur effectus baptiſmi, antequam percipiatur, ita poteſt impediri poſt quam fuerit perceptus.

AD 4m dicendum, quòd eorum quæ agũtur poſt baptiſmum circa baptizatũ, aliquid eſt quod non ſolum ſignificat, ſed efficit: puta inũctio quæ fit in vertice, quæ operatur conſeruationẽ* gratiæ baptiſmalis. Aliquid autem eſt, quod nihil efficit, ſed ſolum ſignificat: ſicut q̃ datur ei veſtis cãdida, ad ſignificandum nouitatem vitæ. Alias ad cõſeruationẽ.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ſit officium ſacerdotis, catechizare & exorcizare baptizandum.

4. di. 6. q. 2. ar. 3. q. 3. AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd non ſit ſacerdotis, catechizare & exorcizare baptizandum. Ad officium enim miniſtrorum pertinet habere operationem ſuper immundos, vt Diony*. dicit 5. c. Eccl. hie. ſed catechumeni, qui inſtruuntur in catechiſmo, & energumeni qui purgantur in exorciſmo, computantur inter immundos, vt ibidem Dionyſ.† dicit. ergo catechizare & exorcizare non pertinet ad officium ſacerdotis, ſed potius miniſtrorum. Ca. 5. in titu. de ſacer dotum per ſectionib⁹, & in contẽpla.

¶ 2 Præt. Catechumeni inſtruuntur de fide per ſacrã ſcripturam, quæ in eccleſia per miniſtros recitatur: ſicut enim per lectores in eccleſia legitur vetus teſtamentum, ita etiam per diacones & ſubdiacones legitur nouum. & ſic ad miniſtros pertinet catechizare. Similiter etiam & exorcizare, vt videtur, ad miniſtros pertinet: dicit enim Iſid.* in quadam epiſtola, Ad exorciſtam pertinet exorciſmos memoriter retinere, manuſque ſuper energumenos & catechumenos in exorciſmo imponere. non ergo pertinet ad officium ſacerdotis, catechizare & exorcizare. Refertur in di. 25. c. Perlectis. & dicitur eſſe ī epiſt. ad Ludifredum.

¶ 3 Præt. Catechizare idem eſt quod docere, & hoc idem eſt quod perficere, quod ad officium epiſcoporum pertinet, vt dicit Dionyſ.* 5. c. Eccl. hier. non ergo pertinet ad officium ſacerdotis. Loco citato in arg. 1.

SED CONTRA eſt quòd Nicol. * Papa dicit, Catechiſmi baptizandorum a ſacerdotibus vniuſcuiuſq; eccleſiæ fieri poſſunt. unde Greg. † etiam ſuper Ezech. dicit, Sacerdotes cum per exorciſmi gratiam, manum credentibus imponunt, quid aliud faciunt, niſi quòd dæmonia eijciunt? Referẽ de conſecr. di. 4. c. Catechiſmi. Greg. hom. 29. in euãge. mediũ. E

RESPON. Dicendum, quòd miniſter comparatur ad ſacerdotem, ſicut ſecundarium & inſtrumentale agens ad principale, vt indicat ipſum nomen miniſtri. Agens autem ſecundarium non agit ſine principali agente, ſed cooperatur principali agenti, in operando. Quanto autem potior eſt operatio, tanto principale agens potioribus indiget inſtrumentis ſeu miniſtris. Potior autem eſt operatio ſacerdotis inquãtũ confert ipſum ſacramentum, q̃ in præparatorijs ad ſacrm. & ideo ſupremi miniſtri qui dñr diacones, cooperant ſacerdoti ī ipſa collatiõe ſacramẽtorũ.

De consec. di. 25. c. per lectis. dicitur esse, in epist. ad Ludifredum. D. 320. D. 359.

dicit enim Isidor.* quòd ad diaconem pertinet assistere sacerdotibus, & ministrare in omnibus, quę agũtur in sacramentis Christi, in baptismo, scilicet, in chrismate, patena, & calice. Inferiores autem ministri cooperantur sacerdotibus in his, quæ sunt præparatoria ad sacramentum: sicut [d] lectores in catechismo, & exorcistæ [d] in exorcismo.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd super inmundos ministri habent operationem ministerialẽ, & quasi instrumentalem, sed sacerdos principalem.

AD 2[m] dicendum, quòd lectores & exorcistæ habent officium catechizandi & exorcizandi, non quidẽ principaliter, sed sicut in his sacerdoti ministrãtes.

Ca. 2. eccl. hier. par. 2.

AD 3[m] dicendum, quòd multiplex est instructio, vna conuersiua ad fidem, quam Diony.* tribuit episcopo in 2. eccl. hier. & potest competere cuilibet prędicatori, vel etiam cuilibet fideli. Secunda est instructio, qua quis eruditur de fidei rudimentis, & qualiter se debeat habere in susceptione sacramentorum, & hęc pertinet secundario quidem ad ministros, principaliter autẽ ad sacerdotes. Tertia est instructio de conuersatione christianæ vitæ, & hæc pertinet ad patrinos. Quarta est instructio de profundis mysterijs fidei, & perfectione christianæ vitæ, & hæc ex officio pertinet ad episcopos.

¶ *Super Quæstionis sepimagesimæsecundæ Articulum primum & secundũ.*

QVAESTIO LXXII.

De sacramento Confirmationis in duodecim articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerandum est de sacramento confirmationis.

Et circa hoc quæruntur duodecim.

¶ Primo, Vtrum confirmatio sit sacramentum.
¶ Secundo, De materia eius.
¶ Tertio, Vtrum sit de necessitate sacramenti, quod chrisma fuerit prius per episcopũ cõsecratũ
¶ Quarto, De forma ipsius.
¶ Quinto, Vtrum imprimat characterem.
¶ Sexto, Vtrum character confirmationis præsupponat characterem baptismalem.
¶ Septimo, Vtrum conferat gratiã.
¶ Octauo, Cui competat recipere hoc sacramentum.
¶ Nono, In qua parte.
¶ Decimo, Vtrum requiratur aliquis, qui teneat cõfirmandum.
¶ Vndecimo, Vtrum hoc sacramẽtum per solos episcopus detur.
¶ Duodecimo, De ritu eius.

ARTICVLVS I.

Vtrum confirmatio sit sacramentum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd cõfirmatio non sit sacramentum. Sacramenta enim ex diuina institutione efficaciam habent, sicut supradictum est*; sed cõfirmatio nõ legit[a] Christo institutа. ergo non est sacrm.

¶ 2 Præ. Sacramenta nouæ legis, in veteri lege præfigurata fuerũt. vn de Apostolus dicit 1. Corin. 10. ꝙ omnes in moyse baptizati sunt, in nube & in mari, & omnes eandẽ escam spiritualem mãducauerũt, & omnes eundem potum spiritalem biberunt: sed confirmatio nõ fuit præfigurata in veteri testamẽto. non ergo est sacramentum.

¶ 3 Præt. Sacramenta ordinãtur ad hominum salutem: sed sine cõfirmatione potest esse salus. nam pueri baptizati, sine confirmatione decedentes saluantur. ergo confirmatio non est sacramentum.

¶ 4 Præt. Per omnia sacramenta ecclesiæ, homo, Christo conformatur, qui est sacramẽtorũ auctor: sed per confirmationem non videtur homo Christo conformari, qui non legitur esse confirmatus. ergo confirmatio non est sacramentum.

SED CONTRA est, quòd Melchiades Papa scribit* Hispaniarum episcopis: De his, super quibus rogastis nos, vos informari, vtrum maius sit sacramentum, manus impositio episcoporum, an baptismus, scitote vtrumque magnum esse sacramentum.

RESPON. Dicendum, quòd sacramenta nouę legis ordinantur ad speciales* gratiæ effectus: & ideo vbi occurrit aliquis specialis effect[b] gratiæ, ibi ordinatur speciale sacramentum. Quia vero sensibilia & corporalia gerunt spiritualium & intelligibilium similitudinem, ex his quæ in vita corporali aguntur, percipere possumus quid in spirituali vita gratiæ speciale existat. Manifestum autem est, quòd in vita corporali specialis quædam perfectio est, ꝙ homo ad perfectã ætatẽ perueniat, & perfectas actiones hominis agere possit. unde & Apostolus dicit 1 Cor. 13. Cum autẽ factus sum vir, euacuaui quæ erãt paruuli. & inde est etiam, quòd præter motũ generationis, quo aliquis accipit vitam corporalem, est motus augmenti, quo aliquis perducitur ad perfectam ætatem. Sic igitur & vitam spiritualẽ homo accipit per baptismũ, qui est spiritualis regeneratio. In cõfirmatione autẽ homo accipit, quasi quandam perfectam ætatem spiritualis vitæ. unde Melchiades Papa dicit*. Spiritus sanctus, qui super aquas baptismi salutifero descendit lapsu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam, in cõfirmatione augmentum præstat ad gratiam, in baptismo regeneramur ad vitam, post baptismum confirmamur ad pugnam, in baptismo abluimur, post baptismum roboramur. & ideo manifestũ est, quòd confirmatio est speciale sacramentum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd circa institutionem huius sacramenti est triplex opinio. Quidam enim dixerunt, quòd hoc sacramentum nõ fuit institutum nec a Christo, nec ab apostolis, sed postea processu temporis in quodam concilio. Alij vero dixerunt, quòd fuit in stitutum ab apostolis, sed hoc non potest esse, quia instituere nouum sacramentum, pertinet ad potestatem excellentiæ, quæ competit soli Christo. & ideo dicẽdũ est, ꝙ Christ[s] istituit hoc sacramentum, non exhibendo, sed promittendo, ſm illud Io. 16. Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos: si autẽ abiero, mittam eum ad vos: & hoc ideo quia i hoc sacramẽto datur plenitudo Spiritussanctі, quæ & non de necessitate sacramenti. Et uidetur hoc ab ecclesia præcedenti tempore institutum: in primitiua siquidem ecclesia non uidetur multum credibile: pauperrimos episcopos habuisse balsamum, quo forte etiam hodie multi carent. Accedit ad hæc quòd chrismatis nomen, quod secundum Dio. Apostoli sposuerũt huic sacramento, non significat balsamum, sed unctionem, cui oleum sufficit.

Habeť de consec. dist. 5. c. De his quibus, & est parum ante med. illius epist. tomo. 1. Concil. *alias spiritualis.

In epist. ad Hispaniarum epi c. a med. illi[e] tom. 1. Cõcil.

quæ non erat danda ante Christi resurrectionem, & ascensionem, secũdum illud Ioan. 7. Nõdum erat Spiritus datus, quia Iesus nondum erat glorificatus.

AD 2[m] dicendum, quòd quia confirmatio est sacramentum plenitudinis gratiæ, non potuit habere aliquid respondens in veteri testamento, quia nihil ad perfectum adduxit lex, vt dicitur Heb. 7.

Q. 65. ar. 4 ad 3. argu.

AD 3[m] dicendum, quòd (sicut supra dictum est*, omnia sacramẽta sunt aliqualiter necessaria ad salutem: sed quædam sine quibus non est salus, quædam vero sicut, quæ operantur ad perfectionem salutis. & hoc modo confirmatio est de necessitate salutis, quàmuis sine ea possit esse salus, dumtamen non prætermittatur ex contemptu sacramenti.

AD 4[m] dicendum, quòd illi qui confirmationem accipiunt, quæ est sacramentum plenitudinis gratiæ, Christo conformantur, inquantum ipse a primo instãti suæ conceptionis fuit plenus gratiæ & veritatis, vt dicitur Ioan. 1. Quæ quidem plenitudo declarata est in baptismo, quando Spiritussanctus descendit corporali specie super eum. unde & Luc. 4. dicitur, quòd Iesus plenus Spiritusancto, regressus est a Iordane. Non autẽ cõueniebat dignitati Christi (qui est sacramẽtorũ auctor) vt a sacramento plenitudinẽ gratiæ acciperet.

ARTICVLVS II.

Vtrum chrisma sit conueniens materia huius sacramenti.

In. q. 84. ar. 1. ad 1. Et 4. di. 7. q. 1. ar. 2. q. 1. & 2. Et 4. cõt. c. 60. Art. præce. ad 1. arg.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ chrisma non sit conueniens materia huius sacramenti. Hoc enim sacramentum (vt dictum est*) institutum est a Christo promittente discipulis Spiritumsanctũ: sed ipse misit eis Spiritumsanctum absq; omni chrismatis inunctione: ipsi etiam Apostoli hoc sacramentum conferebant per solã manus impositionẽ absque chrismate: dicitur enim Act. 8. quòd Apostoli imponebant manus super baptizatos, & accipiebant Spiritumsanctum. ergo chrisma non est materia huius sacramenti, quia materia est de necessitate sacramenti.

Q. 65. ar. 4.

¶ 2 Præt. Confirmatio quodammodo perficit sacramẽtum baptismi (sicut supra dictum est*) & ita debet ei conformari, sicut perfectio perfectibili: sed in baptismo est materia, simplex elementum, scilicet aqua. ergo huius sacramenti non est cõueniens materia chrisma, quod conficitur ex oleo & balsamo.

¶ 3 Præt. Oleum assumitur in materia huius sacramenti ad inungendum: sed quolibet oleo potest fieri inũctio, puta oleo, quod fit ex nucibus, vel ex quibuscũque alijs rebus. non ergo solum oleum oliuarum debet assumi ad huiusmodi sacramentum.

Q. 66. ar. 3.

¶ 4 Præt. Supra dictum est*, quòd aqua assumitur, vt materia ad baptizandum, quia vbique de facili inuenitur: sed oleum oliuarum non vbique inuenitur, & multo minus balsamum. non ergo chrisma, quod ex his cõficitur, est cõueniens materia huius sacramẽti.

Li. 3. c. 9. a medio illi[e].

SED CONTRA, quòd Grego.* dicit in registro, Presbyteri baptizatos infantes signare in frontibus sacro chrismate, non præsumant. ergo chrisma est materia huius sacramenti.

Ar. præced.

RESPON. Dicendum, quòd chrisma est conueniens materia huius sacramenti. Sicut enim dictum est*, in hoc sacramento datur plenitudo Spiritussancti ad robur spirituale, quod competit perfectæ ætati. Homo autem cum ad perfectam ætatem peruenerit, incipit iam communicare actiones suas ad alios, antea vero quasi singulariter sibiipsi viuit. Gratia vero Spiritussancti in oleo designatur, vnde Christus dicitur esse vnctus oleo lætitiæ, propter plenitudinẽ Spiritussancti quam habuit. & ideo oleum competit materiæ huius sacramenti. Admiscetur autem balsamũ propter fragrantiam odoris, quæ redundat ad alios, vnde Apost. dicit 2. Cor. 2. Christi bonus odor sumus deo &c. Et licet multa alia sint odorifera, tamen præcipue accipit balsamũ propter hoc, quòd habet præcipuũ odorẽ, & quia etiam incorruptionẽ præstat. unde Eccl. 24. dicitur, Quasi balsamũ nõ mistũ odor meus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus ex potestate excellentiæ, quam habet in sacramentis, contulit apostolis rem huius sacramenti, ideſt plenitudinem Spiritussancti sine sacramento, eo quòd ipsi primitias Spiritussancti acceperunt, sicut dicitur Roma. 8. nihilominus tñ aliquid conforme materiæ huius sacramenti, exhibitum fuit apostolis sensibiliter in collatione Spiritussancti. quòd enim sensibiliter Spiritussanctus super eos descendit in specie ignis, ad eandem significationem refertur, ad quam refertur oleum, nisi quòd ignis habet vim actiuam, oleum autem rem habet vim passiuam, inquantum est materia, & fomentum ignis, & hoc satis cõperebat. nã per apostolos gratia Spiritussancti erat ad alios deriuãda. Super apostolos etiam Spiritussanctus descendit in figura linguæ, quod ad idẽ significãdum refertur, quod significat balsamum, nisi quòd lingua per locutionẽ est communicatiua ad alterum, balsamum vero per odorẽ: quia s. apostoli replebantur Spiritusancto, vt fidei doctores: alij autẽ fideles, vt operatores eorũ, quę pertinent ad ædificationẽ fideliũ. Similiter etiã ad impositionẽ manus apostolorũ, & etiam ad eorũ prædicationẽ, descendebat plenitudo Spiritussancti super fideles sub visibilibus signis, sicut & a principio descẽderat super apostolos. vnde Petrus dicit Act. 11. Cũ cœpissem loqui cecidit Spiritussanctus super eos, sicut & in nos in initio. & ideo nõ erat necessaria sensibilis materia sacramẽtalis, vbi sensibilia signa miraculose exhibebantur diuinitus: utebantur tamẽ apostoli communiter chrismate in exhibitione sacramẽti, quando huiusmodi visibilia signa non exhibebantur: dicit enim Diony.* 4. ca. Eccle. hierar. Est quædã perfectiua operatio, quam duces nostri (ideſt apostoli) chrismatis hostiam nominant.

Cap. 4. in prin.

AD 2[m] dicendũ, ꝙ baptismus datur ad spiritualem vitã simpliciter cõsequendã, & ideo cõperit illi sacramento materia simplex: sed hoc sacramentũ datur ad plenitudinẽ cõsequendã Spiritussancti, cuius est multiformis operatio, ſm illud Sap. 7: est. n. in illa Spiritussanct[o], vnicus, multiplex, & 1. ad Cor. 12. dicit, Diuisiones gratiarum sunt, idem autẽ Spiritus. & ideo conuenienter huius sacramenti est materia cõposita.

AD 3[m] dicendũ, ꝙ proprietates olei quibus significatur Spiritussanctus, magis inueniũtur in oleo oliuarum, quàm in quocumque alio oleo. unde & ipsa oliua semper frondibus virẽs, virorem & misericordiam Spiritussancti significat. Hoc etiam oleum, proprie dicitur oleum, & maxime habetur in vsu vbi haberi potest: quilibet autem alius liquor, ex similitudine huius oleũ nominatur: nec est in vsu cõmuni, nisi in supplementum apud eos, quibus deest oleum oliuarum. & ideo hoc oleum solum assumitur in vsum huius, & quorundam aliorum sacramẽtorum.

AD 4[m] dicendũ, ꝙ baptismus est sacramẽtũ absolutæ necessitatis: & iõ eius materia debet inueniri vbiq;. Sufficit autẽ ꝙ materia huius sacramẽti, qđ nõ est tãtæ necessitatis, possit dẽ facili ad oĩa loca terrarũ deferri.

Sup. q. 65. ar. 1. & 4. d. 2. q. 1. ar. 2. co. & dis. 7. q. 1. ar. 1. q. 1. per to. & 4. cõt. c. 58. Q. 64. ar. 2.

materia baptismi, qm̃ sine balsamo cõfirmatio tradita valet, sine aqua aũt baptismus nõ valet. Et de hoc extat textus clarus de sacramentis non reiterandis, ca pastoralis. ubi quæritur si confirmationis sacramentũ in eo debeat reiterari, qui per erroré fuit non chrismate, sed oleo delinitus, & respõderur quòd non est aliquid iterandum, sed caute supplendum, quod incaute fuerat prætermissum. Ex hoc enim apparet sacramentorum confirmationis, quo ad substantialia, fuisse completum sine balsamo: fuisset siquidẽ alioquin reiterandũ sine balsamo collatum. Vnde intelligimus mistũ ex oleo & balsamo (quod chrisma consueuimus nocare) esse regularem materiam cõfirmationis de necessitate præcepti,

¶ *Super Quæstionis septuagesimæ secundæ Articulum tertium.*

IN ar.3.aduerte propter casus emergentes, quòd licet constet ex ecclesiæ ritu materiam confirmationis oportere esse consecratam ab episcopo: nō tamē euidenter constat, an ista necessitas sit ex sacramento, aut ex præcepto. Et dato, quòd sit ex necessitate sacramēti, restat adhuc dubium, an sic oporteat, quòd plenitudo Apostolicæ potestatis non possit dispensatiue subrogare simplicem sacerdotem ad consecrationem materiæ, sicut potest ipsum subrogare ad collationem huius sacramenti, vt infra patebit. 4.di.7.q.1. ar.2,q.3.

¶ Et de primo quidem dubio apparet tenendum, quòd si episcopus confirmaret cum chrismate consecrato a simplici sacerdote, sacramentum nullum esset, iuxta uerba Auctoris hic sentientis, consecrationem huiusmodi pertinere ad necessitatē, & non ad solennitatem sacramenti: per spicacius tamen cōsiderando oppositū, est magis rationi cōsentaneum, quādoquidē nulla est maior consecratio ea, quæ fit in eucharistia, quam cum possit simplex sacerdos efficere, omnem aliā non sacramentalem efficere potest: ita q̄ facta tenet, quāuis peccet faciēdo. Nec Auctor in litera explicat, quòd ab episcopo omnino oporteat fieri, nihil tamen definitiue concludo. Legimus.n. etiam apostolica sede dispensante circa ministrū huius sacramenti inconcusse explicatū fuisse, quòd vtantur chrismate cōsecrato per episcopum, vt patet in concilio florentino sub Eugenio IIII. De secūda autem quæstione nullā ego video rationē dubitandi, supposita potestate Papæ de mutatione ministri: qui enim potest maius, potest & minus: maius autem esse constat, quòd presbyter conferat confirmationis sacramentum, quām conferat materiam sacramenti, quanto maius est sacramentum sua materia. Et propterea si Papa potest facere, quòd simplex sacerdos confirmet, potest etiam efficere, q̄ idem consecret materiam. Tracta.80. in Ioan. a medio.to.9 Habet de consecr. di. 4.c. Presbyteris. Q.64. ar.3.

ARTICVLVS III.

Vtrum sit de necessitate huius sacramenti, quòd chrisma fuerit prius per episcopum consecratum.

AD TERTIVM sic procedi-tur. Videtur, quòd non sit de necessitate huius sacramēti, quòd G chrisma quod est materia huius sacramenti, fuerit prius per episcopum cōsecratum. Baptismus enim in quo fit plena remissio peccatorum, non est minoris efficaciæ, quàm hoc sacramentum: sed licet quædam sanctificatio adhibeatur aquę baptismali ante baptismum, non tamen est de necessitate sacramenti, quia in articulo necessitatis prę teriri potest. ergo non est de necessitate huius sacramēti, quod chrisma fuerit prius per episcopum consecratum.

¶ 2 Præt. Idem non debet bis consecrari: sed materia sacramenti sanctificatur in ipsa collatione sacramēti, per formam verborum, qua cōfertur sacramētū. vnde & Aug. * dicit super Ioannem. Accedit verbū ad elementum, & fit sacramentum. nō ergo debet prius chrisma cōsecrari, quàm hoc sacramentū tradatur.

¶ 3 Præt. Omnis consecratio, quæ fit in sacramētis, ad consecutionē gratię ordinatur: sed materia sensibilis confecta ex oleo & balsamo I non est capax gratiæ. ergo non debet ei aliqua cōsecratio adhiberi.

SED CONTRA est, quòd Innocentius Papa * dicit, Presbyteris, cum baptizant, chrismate baptizatos vngere liceat, qđ ab episcopo fuerat consecratum: non tamen frontem eodem oleo signare, quod solum debetur episcopis, cum tradunt paracletum: quod quidem fit in hoc sacramento. ergo ad hoc sacramentum requiritur chrisma per episcopum consecratum. K

RESPON. Dicendum, tota sacramentorū santificatio a Christo deriuatur, vt supra dictum est* Est autem considerandum, quòd quibusdam sacramentis habentibus materiam corpoream, Christus est vsus, scilicet baptismo &

F ¶ In eodem ar.3. Durandus occurrit in 4.sentent. dist.7. quæ. 2. contra literæ rationem arguens, volens ipsam peccare secundum non causam vt causam, quantum ad sanctificationem materiæ ex contactu, uel non contactu Christi: tum, quia si contactus Christi sanctificauit materiam, puta aquam & panem, vel fieret iniuria sanctificationi primæ ex supradicta sanctificatiōe ab ecclesia, si sūt eiusdē rōnis, uel prima eēt insufficiēs, si secūda est alterius rationis: tum, quia Christus usus est ui sibilib⁹ unctionib⁹, in uita a Magdalena pluries, & i morte a Nicodemo, ac per hoc sanctificauit unctiones, si contactus eius sanctificatiuus est. Et sic sanctificata esset ēt materia huius sacramēti, nec egeret consecratione, cuius oppositum dicis. Refert de consecr. di. 4.c. nūquā aqua.

¶ Ad hoc dicit, rationem Auctoris in sua probabilitate solidam stare, & quòd prima sanctificatio constituit materiam sacramenti, & propterea alteri⁹ est rationis a benedictione eiusdem materiæ, quam ecclesia adhibet: quoniā hæc secunda non ordinatur ad cōstituēdam materiam, sed ad solennitatē quandam & deuotionē, fugationem dæmonum, & huiusmodi. Vnde non arguit secunda insufficiētiam primæ, nec illi iniuriatur: nec dicit Auctor quēcūque Christi cōtactū sanctificare materiā sacramenti, sed contactū in usu sacramenti, quali contactu nō tetigit unctiones: nec obstat q̄ ex usu sacramēti Christi nihil accepit, ac per hoc p accidēs usus cōcurrit, & sol⁹ cōtactus p se, qm ipso cōtactu sanctificauit, hoc, inquā, nō obstat qm de usu cōstitutiuo sacramēti est sermo, ita q̄ sensus ē, cōtactus Christi i cōstituēdo sacramētū, est sanctificatiu⁹ materiæ. Et sic fugātur obiectiones duradi. In corp. ar.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæ secundæ Articulum quartum.* Infr. q.84. ar.3.cor. Et 4.di.7.q.1. ar.3.q.3. Et op.22.

IN articulo quarto aduerte pro hoc, & ceteris sacramentis, quòd licet in antiquis iuribus non inueniantur expresse omnes sacramentorum formæ: posterioribus tamen temporibus, scilicet sub Eugenio III. in concil. florentino, in quo etiā fuit ecclesia orientalis, explicatæ sunt omniū sacramētorū formæ

formæ cum reliquis omnibus requisitis ad omnia, & singula sacramenta. ubi & ponitur ista forma sacramenti cōfirmationis, nisi quòd hic dicitur, Consigno, & ibi legitur, Signo te signo crucis, & idem est sensus.

conueniens forma huius sacramēti, Consigno te signo crucis, & cōfirmo te chrismate salutis, in nomine Patris & Filij & Spiritussancti, amen. Vsus enim sacramentorum a Christo & ab apostolis deriuatur: sed, neque Christus hanc formam instituit, nec Apostoli ea vsi leguntur. ergo hæc non est cōueniens forma huius sacramenti.

¶ 2 Præt. Sicut sacramentum est idem apud omnes, ita & forma debet esse eadē: quia quælibet res habet vnitatem, sicut & esse a sua forma: sed hac forma nō oēs vtuntur: quidam enim dicunt, confirmo te chrismate salutis. ergo hæc non est conueniens forma huius sacramenti.

Q.65.ar.4. & ar.2.huius q.argu.1.

¶ 3 Præt. Sacramentum hoc debet conformari baptismo, sicut perfectio perfectibili, vt supra dictum est*: sed in forma baptismi non fit mētio de consignatione characteris, nec etiam de cruce Christi (cum tamē per baptismum homo Christo commoriatur, vt Apostolus dicit Rom. 6.) nec etiam fit mentio de effectu salutis, cum tamen baptismus sit de necessitate salutis. In forma etiam baptismi ponitur vnus actus tantum, & exprimitur persona baptizantis, cum dicitur, ego te baptizo, cuius cōtrariū apparet in forma prædicta, * nō ergo est cōueniēs forma huius sacramēti.

In initio ar ti. posita.

SED CONTRA est auctoritas ecclesiæ, quæ hac forma communiter vtitur.

Posita i ini tio art.

RESPON. Dicendum, quòd prædicta*. forma est conueniens huic sacramento. Sicut enim forma rei naturalis dat ei speciem, ita forma sacramenti continere debet quicquid pertinet ad speciem sacramēti. Sicut autem ex supradictis patet, in hoc sacramento datur Spiritus sanctus ad robur spiritualis pugnæ. & ideo in hoc sacramento tria sunt necessaria, quę cōtinentur in forma prædicta. * Quorum primum est, causa conferens plenitudinem roboris spiritualis, quæ est sancta Trinitas, quæ exprimitur cum dicitur In nomine Patris &c. Secundum est ipsum robur spirituale, quod homini confertur per sacramentū materiæ visibilis ad salutem, quod quidem tangitur, cū dicitur, Confirmo te chrismate salutis. Tertium est signū, quod pugnatori datur: sicut & in pugna corporali, milites insignijs ducum insigniuntur. & quantū ad hoc dicitur, Consigno te signo crucis, in quo scilicet rex noster triumphauit, vt dicitur Colos. 2. Art. 1. huius quæst. Posita in 1. argu.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd (sicut supra dictum* est) per ministerium apostolorum quandoque dabatur effectus huius sacramenti, scilicet plenitudo Spiritus sancti, quibusdam visibilibus signis miraculose a deo effectis, qui potest effectum sacramenti sine sacramento conferre. & tunc non erat necessaria nec materia nec forma huius sacramēti. Quā doque autem tāquam ministri sacramentorum, hoc sacramentum præbebant, & tunc sicut materia, ita & forma ex mandato Christi vtebantur. Multa enim seruabant apostoli in sacramentorum collatione, quæ in scripturis communiter propositis non sunt tradita. Vnde Dionys*. dicit in fine Eccle. hierar. Consummatiuas inuocationes, ideſt verba quibus perficiuntur sacramenta, non est iustum scripturas interpretantibus neque mysticum earum, aut in ipsis operatas ex deo uirtutes, ex occulto ad cōmune adducere: sed nostra sacra traditio, sine pompa, ideſt occulte eas edocet. Vnde & Apostolus dicit, loquens de celebratione eucharistię. 1. Corinth. 11. Cetera, cum venero, disponam. Ar.2.huius q.ad 1.arg. Q.62.ar.1. 2.& 3. Ca.7. eccl. hie.part.1. inter medium & finem.

AD 2^m dicendum, quòd sanctitas est salutis causa. & ideo in idem redit, quod dicitur chrismate salutis & sanctificationis.

AD 3^m dicendum, q̄ baptismus est regeneratio in spirituale vitā, qua homo viuit in seipso: & ideo non ponitur in forma baptismi, nisi vnus actus ad ipsum hominem sanctificādum pertinēs: sed hoc sacramentum nō solum ordinatur ad hoc, quòd homo sanctificetur in seipso, sed exponitur cuidam pugnæ exteriori. & ideo non solum fit mentio de interiore sanctificatione cum dicitur, confirmo te chrismate salutis: sed etiam consignatur homo exterius quasi vexillo crucis ad pugnam spiritualem, quod significatur cum dicitur, Consigno te signo crucis. In ipso autem verbo baptizandi, quod ablutionem significat, potest intelligi & materia, quæ est aqua abluens, & effectus salutis, quæ non intelliguntur in verbo cōfirmandi: & ideo oportuit hæc ponere. Dictū est aūt supra*, q̄ hoc qd dicitur, ego, non est de necessitate formæ baptismalis: quia intelligitur in verbo primæ personæ: apponitur tamen ad exprimendam intentionē, quod nō est ita necessariū in cōfirmatione, quę nō exhibetur nisi ab excellenti ministro, vt infra * dicet. Q.66.ar.5 ad 1. Ar.11. huius quæst.

ARTICVLVS V.

Vtrum sacramentum confirmationis imprimat characterem.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæ secundæ Articulū quintum.*

ADQVINTVM sic procedi-tur. Videtur quòd sacramentū confirmationis nō imprimat characterē. Character enim importat quoddam signum distinctiuū: sed per Sacramentum confirmationis non distinguitur homo ab infidelibus, hoc enim fit per baptismū: neque etiā ab alijs fidelibus, quia hoc sacramētum ordinatur ad pugnam spiritualem, quæ omnibus fidelibus indicitur. non ergo in hoc sacramento imprimitur aliquis character. D

¶ 2 Præter. Supra dictum est*, quòd character est quædam potentia spiritualis: potentia autem non est nisi actiua, vel passiua. Potentia autem actiua in sacramentis, confertur per sacramentum ordinis: potentia autem passiua siue receptiua per sacramentū baptismi. ergo per sacramentum confirmationis nullus character imprimitur. E

¶ 3 Præt. In circuncisione, quæ est character corporalis, non imprimit aliquis spiritualis character: sed in hoc sacramento imprimitur quidam character corporalis, dū scilicet homo chrismate signatur signo crucis in fronte. non ergo imprimitur in hoc sacramēto character spiritualis.

SED CONTRA, In omni sacramēto, quod nō iteratur imprimit Tertia S.Tho. FF 4 vere 4.di.7.q.2. ar.1.q.1.& q.3.ar.3.q. 3. Q.63.ar.2.

vero Melchiades papa inquit, Ita cõsũcta sunt hæc duo sacramẽta quòd vnũ sine altero rite perfici non potest, glos. idest, Christianum facere non potest, supple, perfectum.

Referẽ de consecr. di. 5. ca. de homine.

Q. 63. ar. 2.

Apparetq; hoc idẽ ex actibus utriusq; characteris, nam baptismi est confiteri fidem: confirmationis autem libere seu intrepide, confiteri eandem, vbi patet secundum perficere & firmare primum. Patet etiam non sic esse intelligendum characterem esse potentiam passiuam, tamquam si poneretur pure passiua, potest enim, aliquem actum habere cum hoc, quòd cõstituit sacramentorum receptiuum perfectũ seu firmum: baptismalis siquidem character receptiuũ absolute, confirmationis aũt receptiuum, perfecte & libere cõstituit.

Ar. 1. huius quæst.

character: sed hoc sacramentum non iteratur, dicit enim Greg.* de homine, qui a Pontifice confirmatus fuerit denuo, talis iteratio prohibenda est. ergo in confirmatione imprimitur character.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) character est quędam spiritualis potestas ad aliquas sacras actiones ordinata. Dictum est autem supra †, quòd sicut baptismus est quædam spiritualis regeneratio in vitam christianam; ita etiam confirmatio est quoddam spirituale augmentum promouens hominem in spiritualem ætatem perfectam. Manifestũ est autem ex similitudine corporalis vitæ, quòd alia est actio hominis statim nati: & alia actio, quæ competit ei cum ad perfectã ætatem peruenerit. Et ideo per sacramentum confirmationis datur homini potestas spiritualis, ad quasdam alias actiones sacras, præter illas ad quas datur ei potestas in baptismo. Nam in baptismo accipit homo potestatem ad ea agenda, quæ ad propriam pertinent salutem, prout scilicet secundum seipsum viuit, sed in confirmatione accipit homo potestatem ad agendum ea, quæ pertinent ad pugnam spiritualem contra hostes fidei: sicut patet ex exemplo Apostolorũ, qui antequam plenitudinem Spiritussancti acciperent, erant in cœnaculo perseuerantes in oratione: postmodum vero egressi, non verebantur publice fidẽ fateri, etiam coram inimicis fidei christianæ. & ideo manifestum est, quòd in sacramento confirmationis imprimitur character.

ADPRIMVM ergo dicendum, quòd pugna spiritualis contra hostes inuisibiles, omnibus competit: sed contra hostes visibiles, idest, contra persecutores fidei pugnare, nomen Christi publice confitendo, est confirmatorum, qui iam sunt perducti spiritualiter ad virilem ætatem, secũdum quòd dicitur 1. Ioã. 2. Scribo vobis iuuenes quoniam fortes estis, & verbum dei in vobis manet, & vicistis malignum. & ideo character confirmationis est signum distinctiuum, non infidelium a fidelibus, sed spiritualiter prouectorum ab his quibus dicitur: Sicut modo geniti infantes.

AD 2m dicendum, quòd omnia sacramẽta sunt quædam fidei protestationes. Sicut igitur baptizatus accipit potestatem spiritualem ad protestandam fidẽ per susceptionem aliorum sacramentorum: ita confirmatus accipit potestatem publice fidem Christi verbis profitendi, quasi ex officio.

AD 3m dicendum, quòd sacramenta veteris legis dicuntur iustitiæ [d] carnis (vt patet Heb. 9.) quia. s. interius nihil efficiebant. & ideo in circuncisione imprimebatur character solum in corpore, non autem in anima: sed in confirmatione cum charactere corporali imptimitur simul character spiritualis, eo q̃ est sacramentum nouæ legis.

D. 1095.

ARTICVLVS VI.

¶ Super Quæstionis septuagesimæ secundæ Articulum sextum.

Vtrum character confirmationis præsupponat characterem baptismi.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd character confirmationis non præsupponat ex necessitate characterem baptismalem. Sacramentum enim confirmationis ordinatur ad confitendũ publice fidem Christi: sed multi etiam ante baptismum sunt fidem Christi publice confessi, sanguiné fundẽtes pro fide. ergo character confirmationis non præsupponit characterem baptismalem.

¶ 2 Præ. De Apostolis non legitur, quòd fuerint baptizati (præsertim cum dicatur Io. 4. quòd ipse Christus non baptizabat, sed discipuli eius) & tamen postea fuerunt cõfirmati per aduentum Spiritussancti. ergo similiter alij possunt confirmari antequam baptizentur.

¶ 3 Præt. Act. 10. dicitur, q̃ adhuc loquente Petro, cecidit Spiritussanctus super eos qui audiebant verbum, & audiebant eos loquentes linguis. & postea Petrus iussit eos baptizari. ergo pari ratione possunt alij prius confirmari, quam baptizentur.

SED CONTRA est, q̃ Rabanus dicit in lib. de instit. cleri. Nouissime a summo Sacerdote, per impositionem manus paracletus traditur baptizato, vt roboretur per Spiritumsanctum ad prædicandum.

Li. 1. ca. 30. in prin.

RESPON. Dicendum, quòd character confirmationis ex necessitate præsupponit characterem baptismalem: ita scilicet, quòd si aliquis non baptizatus cõfirmaretur, nihil reciperet, sed oporteret, iterato ipsum confirmari post baptismũ. Cuius ratio est: quia sicut se habet confirmatio ad baptismum, ita augmẽtum ad generationem, vt ex supradictis patet*. Manifestum est autem, quòd nullus potest promoueri in ætatem perfectam, nisi primo fuerit natus. & similiter nisi primo aliquis fuerit baptizatus, non potest sacramentum confirmationis accipere.

Ar. 1. huius

ADPRIMVM ergo dicẽdũ, quòd virtus diuina non est alligata sacramentis. Vnde potest conferre homini spirituale robur ad confitẽdum publice fidem Christi absque sacramento confirmationis, sicut etiã potest consequi remissionem peccatorum sine baptismo. Sicut tamen nullus consequitur effectum baptismi sine baptismi voto, ita nullus consequitur effectum confirmationis sine voto ipsius: quod potest haberi etiã ante susceptionem baptismi.

AD 2m dicẽdum, quòd sicut Aug*. dicit ex hoc quòd Dominus dicit Ioan. 13. Qui lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet, intelligimus, Petrũ & alios Christi discipulos fuisse baptizatos siue baptismo Ioãnis (sicut nonnulli arbitrantur) siue quod magis credibile est, baptismo Christi: neque enim renuit ministerium baptizandi, vt haberet & baptizatos seruos, per quos ceteros baptizaret.

Epi. 108 to mo. 2.

AD 3m dicendum, quòd audientes prædicationem Petri, acceperunt effectum confirmationis miraculose: non tamen confirmationis sacramentũ. Dictũ est autem*, quòd effectus cõfirmationis potest alicui conferri ante baptismum, non autem sacramentum confirmationis: sicut enim effectus confirmationis, qui est robur spirituale, præsupponit effectum baptismi, qui est iustificatio, ita sacramentum confirmationis præsupponit sacramentum baptismi.

Art. 4. & 2. ad 1, arg.

¶ Super Quæstionis septuagesimæ secundæ Articulũ septimum.

IN art. 7. in responsione ad secundũ, nota hic dictum in litera pro omnibus sacramentis, quòd accedẽs ad sacramentum cũ peccato, uel quia eius conscientiam non habet, uel quia non perfecte cõtritus, gratiã ex sacramento consequitur in remissionem peccatorum. Et intelligo hoc de peccato mortali: quoniã de uenialibus nõ oportet habere conscientiam particularem: hoc est enim quod consueuit dici uirtute sacramenti fieri de attrito contritũ: hoc est paratum secundum propriam conscientiam charitate informari: quod tunc tantum fit, cũ ex sacramento monetur mens suscipiẽtis sacramentum in actualem operationem in deũ seu peccatum: non. n. regulariter infundit aut augetur gratia in adulto, nisi cõcurrente actu nouo liberi arbitrii: quoniam sic exigit suauis dispositio diuinæ gubernationis, ut ex his quę in prima secũdæ de iustificatione impii Auctor dicit, habere potes, & inferius cũ de sacramento pœnitentiæ tractabitur.

4. dist. 7. q. 1. ar. 1. q. 3. Et dist. 24. q. 1. ar. 2. q. 3. & 4.

4. dist. 7. q. 2. ar. 2

Ar. præced.

¶ In eodem ar. in responsione ad tertiũ memẽto superius dictorum de gratia sacramentali, & intelliges quæ hic dicuntur: gratia siquidem gratum faciens extẽsa ad firmandũ Christianum ut libere Christum crucifixũ confiteatur, secundũ essentiam gratiæ, est eiusdem speciei cum gratia collata in baptismo: sed secundũ auxilium firmitatis procedentis a gratia (quod gratia sacramentalis uocatur) specie differt a gratia baptismali.

In epist. ad Hispaniarũ epis. a med. illius tom. 1 concil.

Ar. 1. 2. & 3 huius q.

P. 1. qu. 43. art. 3

ARTICVLVS VII.

Vtrum per sacramentum confirmationis conferatur gratia gratum faciens.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd per hoc sacramentum gratia gratum faciẽs non conferatur. Gratia enim gratũ faciens, ordinatur contra culpam: sed hoc sacramentum (sicut dictũ est*) non exhibetur nisi baptizatis, qui sunt a culpa mundati. ergo per hoc sacramentum, gratia gratũ faciens non confertur.

¶ 2 Præt. Peccatores maxime indigent gratia gratum faciente, p quã solam iustificari possunt. si ergo p hoc sacramentum gratia gratum faciens confertur, uidetur quòd deberet dari hominibus in peccato existentibus; quod tñ nõ est uerũ.

¶ 3 Præt. Gratia gratum faciens, specie non differt, cum ad unum effectũ ordinetur: sed duæ formæ eiusdem speciei non possunt esse in eodem subiecto, cum ergo gratia gratum faciens conferatur homini p baptismum, uidetur quòd per sacramentum confirmationis, quod nõ exhibetur nisi baptizato, gratia gratum faciens non conferatur.

SED CONTRA est, quòd Melchiades Papa dicit, * spiritussanctus in fonte baptismi, plenitudinẽ tribuit ad innocentiã, in confirmatione augmentum præstat ad gratiã.

RESON. Dicendum, quòd in hoc sacramento (sicut dictum est*) datur baptizato Spiritussanctus ad robur, sicut apostolis datus est ĩ die Pentecostes, (ut legitur Act. 2.) & sicut dabatur baptizatis p impositionem manus apostolorum, ut dicitur Act. 8. Ostensum est autem in prima parte, * quòd missio seu datio Spiritussancti, nõ est nisi cũ gratia gratum faciente: unde manifestum est, quòd gratia gratum faciẽs confertur in hoc sacramento.

ADPRIMVM ergo dicendum, quòd gratiæ gratum facientis primus effectus est remissio culpæ: habet tamẽ & alios effectus: quia sufficit ad hoc, q̃ promoueat hominẽ per omnes gradus usque in uitam æternam, secundum illud Rom. 6. Gratia dei uita æterna: unde et Paulo dictum est 2. Cor. 12. Sufficit tibi gratia mea. Et ipse dicit 1. Cor. 15. Gratia dei sum id quod sum, et ideo gratia gratum faciens, non solũ datur ad remissionem culpæ, sed etiam ad augmentum, & firmitatẽ iustitiæ. Et sic confertur in hoc sacramẽto.

AD 2m dicendũ, q̃ sicut ex ipso nomine apparet, hoc sacramentum datur ad confirmandum, quod prius inuenerit, & ideo non debet dari his, qui non habẽt gratiam. et propter hoc sicut non datur non baptizatis, ita non debet dari adultis peccatoribus, nisi per pœnitentiam reparatis. unde dicitur in Aurelianensi concilio, * ut ieiuni ad confirmationem ueniant, ut moneãtur confessionem facere prius, ut mundi donum Spiritussancti ualeant accipere. Et tunc, per hoc sacramentum perficitur pœnitentiæ effectus, sicut & baptismi: quia per gratiam collatam in hoc sacramento, consequitur pœnitens pleniorem remissionem peccati. Et si aliquis adultus in peccato existens, cuius conscientiã non habet, uel si etiam non perfecte cõritus accedat, dummodo, non fictus accedat, per gratiã collatam in hoc sacramento, cõsequetur remissionẽ peccatorum.

Habetur de consec. d. 5. c. ut ieiuni. D. 380.

AD 3m dicendum, quòd (sicut dictum est*) gratia sacramentalis addit super gratiam gratum facientem cõmuniter sumptam, aliquid effectiuum* specialis effectus, ad quod ordinatur sacramentum, si ergo consideretur gratia in hoc sacramento collata, quantum ad id quod est commune, sic per hoc sacramentum non cõfertur aliqua alia gratia, quàm per baptismũ: sed quæ prius inerat, augetur: si autem consideretur quantum ad illud speciale quod superadditur, sic non est eiusdem speciei cum ipsa.

Q. 62. ar. 2.

Alias spiritualis.

ARTICVLVS VIII.

¶ Super Quæstionis septuagesimæ secundæ Articulũ octauũ, nonũ, & decimum, & undecimum.

Vtrum hoc sacramentum sit omnibus exhibendum.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd hoc sacramentũ non sit omnibus exhibendũ. Hoc enim sacramentũ ad quandam excellentiam datur, ut dictum est: * sed id, quod ad excellentiam pertinet, nõ cõpetit omnibus. ergo hoc sacramentũ non debet oĩbus dari.

¶ 2 Præt. Per hoc sacramentũ augetur aliquis spiritualiter in perfectã ætatem: sed perfecta ętas repugnat ętati puerili. ergo ad minus pueris dari non debet.

¶ 3 Præt. Sicut Melchiades Papa dicit, † post baptismum cõfirmamur ad pugnam: sed pugnare non cõpetit mulieribus, propter fragilitatẽ sexus. ergo nec mulieribus hoc sacramentum dari debet.

¶ 4 Præt. Melchiades Papa dicit, * q̃ quamuis continuo transituris, sufficiant regenerationis beneficia, uicturis tamen, confirmationis beneficia necessaria sunt: quia confirmatio armat, & instruit ad agones mundi huius & prælia reseruãdos, qui autem post baptismum cũ acquisita innocentia immaculatus p uenerit ad mortẽ, cõfirmatur morte: quia iam nõ potest peccare post mortem. ergo statim morituris nõ

IN articulo 8. 9. 10 & 11. tantũmodo occurrit de ministro confirmationis, ob factum Gregorii notare, quòd episcopus est regulariter proprius minister cõfirmationis, & hoc omnia fere iura clamãt: sed ultra hoc credimus ẽt episcopũ ita esse proprium ministrũ huius sacramenti, quòd si per simplicem sacerdotem detur, irritũ est & inane, & hoc tenetur auctoritate Melchiadis Papę in c. de his, & Eusebii Papæ in c. manus de cõs. dist. 5. Et cũ hoc credim9 etiam ex apostolica dispensatione p simplicẽ sacerdotẽ dari posse hoc sacramentũ, & hoc tenemus auctoritate beati Gregorii in c. peruenit 95 dist. ita q̃ hoc ẽ mirabile circa ministrũ huius sacramẽti, q̃ episcopus est ita minister proprius confirmationis, q̃ a non episcopo facta nulla est, & tñ ex dispẽsatione apostolica nõ episco-

4. dist. 7. q. 3. ar. 2. q. 2. & 3. c: d. 25. q. 2. ar. 1. quæstio 2. cor. Ar. 2. huius qu. ad 2. & ar. 4.

In epist. ad Hispa. epis. a medio illius tom. 1. Concil. loco nũc proximè citato & habetur de consecr. d. 5. c. Spiritussanctus.

episcopus potest illam conferre.
¶Et licet multi'multa in hoc scripserint soli tamen illi uerũ scripserũt, qui noluerunt sapere plusquã oportet: istis.n. sanctorũ auctoritas præponenda est rationi: unde ẽt legimus in concilio uniuersali Florentiæ sub Eugenio IIII. utrũq; Armenis autẽtice expositũ, cũ de hoc sacramẽto fuerũt instructi, ut patet in literis Eugenii: unde & Author rationẽ conatus est reddere ex differentia inter Papã & alios episcopos, quo ad eminentiã potestatis: quia Papa in plenitudinẽ assumptus est potestatis, reliqui aũt in partẽ solicitudinis: in dicta aũt synodo nulla redditur ratio, nisi dispẽsatio apostolicæ sedis ex rationabili & urgente causa.
Ar. 1. huius quæst.
Quod ideo dixerim ut ratio ab Auctore reddita nõ parui fiat sed cũ ueneratione suscipiatur, tamquã amplexa a sacro Cõcilio, attribuẽte hoc dispẽsationi apostolicæ sedis: constat.n. dispẽsare in huiusmodi ad maximam spectare potestatem.

debet hoc sacramentum conferri: & sic non debet omnibus dari.

SED CONTRA est, quòd dicitur Act. 2. quòd Spiritussanctus aduenies repleuit totam domum (per quam significatur ecclesia) & postea subditur, quòd repleti sunt omnes Spiritusancto: sed ad illam plenitudinem consequendam hoc sacramentum datur. ergo est omnibus, qui sunt in ecclesia exhibẽdũ.

RESPON. dicendum, quòd (sicut dictum est.*) per hoc sacramentum promouetur homo spirituali ter in ætatem perfectam: hoc autẽ est de intentione naturæ, ut omnis qui corporaliter nascitur, ad perfectam ætatem perueniat: sed hoc quandoq; impeditur propter corruptibilitatẽ corporis, quòd morte præuenitur. multo autem magis de intentione dei est omnia ad perfectionem perducere, ex cuius imitatione hoc natura participat, unde & Deut. 32. dicitur, dei perfecta sunt opera: anima autem, ad quã pertinet & spiritualis natiuitas, & spiritualis ætatis perfectio, immortalis est, & potest sicut tempore senectutis spiritualem natiuitatem consequi, ita tempore iuuentutis uel pueritiæ consequi perfectã ætatem: quia huiusmodi corporales ætates, animæ non præiudicant. & ideo hoc sacramentum debet omnibus exhiberi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hoc sacramentum datur ad quandam excellentiam: non quidem unius hominis ad alium (sicut sacramentum ordinis) sed hominis ad seipsum: sicut idem perfectus uir existens, habet excellentiam ad se puerum.
In corp. ar.

AD 2m dicendum, quòd (sicut dictum est*) ætas corporalis non præiudicat animæ: unde etiam in puerili ætate homo potest consequi perfectionem spiritualis ætatis, de qua dicitur Sap. 4. Senectus uenerabilis est non diuturna, neque numero annorum computata. & inde est, quòd multi in puerili ætate propter robur Spiritussancti perceptum, usque ad sanguinẽ fortiter certauerunt pro Christo.
Inter principiũ & medium illius, & habetur hæc ho. to. 1 in fine illi'.

AD 3m dicendum, quòd sicut Chrys.* dicit in Homilia de Machabæis, in mundanis agonibus, ætatis, ac formæ generisq; dignitas requiritur: & ideo seruis ac mulieribus, & senibus ac pueris ad eos aditus denegatur: in cælestibus autem, omni personæ & ætati ac sexui, indiscreta facultate stadium patet. & in Homil. de
Hom. 6. in nu. sexdecim homiliarũ a med. to. 5.
militia spirituali dicit,* apud deum femineus etiã militat sexus. Multæ namq; feminæ animo uirili spirituali militiam gesserunt: quædam enim interioris hominis uirtute, uiros æquauerunt in agonibus martyrum: quædam etiam fortiores uiris extiterunt. & ideo etiam mulieribus hoc sacramentum conferendũ est.

AD 4m dicendum, quòd (sicut dictum est*) anima
In corp. ar.
ad quã pertinet spiritualis ætas, immortalis est. & ideo etiam morituris hoc sacramentum dandum est, ut in resurrectione perfecti appareant, secundũ illud Ephe. 4. Donec occurramus omnes in uirum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Et ideo Hugo de sanct. Vict. dicit, * omnino periculosum esset, si ab hac uita sine confirmatione migrare contingeret: nõ quia damnaretur, nisi forte propter contemptum, sed quia detrimentum perfectionis pateretur: unde etiam pueri confirmati decedentes, maiorem gloriam consequuntur, sicut & hic maiorem obtinent gratiam. Auctoritas autem illa intelligitur, quãtum ad hoc, quòd morituris non est necessarium hoc sacramentũ propter periculum pugnæ præsentis.
Lib. 2. de si. c. 1. a. par. 7. c. 3. circa pri.

ARTICVLVS IX.

Vtrum hoc sacramentum sit conferendum homini in fronte.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd hoc sacramentum non sit conferendum homini in fronte. Hoc enim sacramentum est perfectiuum baptismi, ut supra dictum est:* sed sacramentum baptismi cõfertur homini in toto corpore. ergo hoc sacramentum non debet conferri solum in fronte.
Inf. arti. 11. ad 3. Et 4. d. 7. q. 3. art. 3. q. 2. Et 4. contr. c. 60. Et quol. 11 ar. 7. cor. Et Ro. 1. lec. 5. fi. & ca. 10. lec. 2. cor. 2. Q. 65. ar. 4.

¶ 2 Præt. Hoc sacramentum datur ad robur spirituale, ut supra dictum est:† sed spirituale robur maxime cõsistit in corde. ergo hoc sacramentum magis debet cõferri supra cor, quàm in fronte.
† Ar. 1. & 2 huius q.

¶ 3 Præt. Hoc sacramentum datur homini ad hoc, q̃ libere fidem Christi confiteatur: sed ore fit confessio ad salutem, ut dicitur Rom. 10 ergo hoc sacramentũ magis debet conferri circa os, quàm in fronte.

SED CONTRA est, quòd Rabanus dicit* in lib. de institutione clericorum, signatur baptizatus chrismate in summitate capitis per sacerdotem: pontificem uero in fronte.
Lib. 1. c. 30. circa princ.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est) in hoc sacramento homo accipit spiritumsanctum ad robur spiritualis pugnæ, ut fortiter etiam inter aduersarios fidei, Christi fidem confiteatur: unde conuenienter signatur chrismate signo crucis in fronte propter duo. Primo quidẽ, quia insignitur signo crucis, sicut miles signo ducis, quod quidem debet esse euidens & manifestum: inter omnia autem loca corporis humani, maxime frons manifesta est, quæ quasi numquam obtegitur. & ideo linitur confirmatus chrismate in fronte, ut in manifesto demonstraret se esse Christianum: sicut & apostoli post acceptum Spiritumsanctum se manifestauerunt, qui prius in cœnaculo latebant. Secundo, quia aliquis impeditur a libera confessione nominis Christi, propter duo, scilicet propter timorem & propter uerecundiam: utriusque autem horum signum maxime manifestatur in fronte propter duo, scilicet propter propinquitatem imaginationis, & propter hoc quòd spiritus a corde directe ad frontem ascendunt: unde uerecundati erubescunt, timentes autem pallescunt, ut dicitur in 4. Ethico.* & ideo in fronte signatur chrismate, ut neque propter timorem, neque propter erubescentiam, nomen Christi confiteri prætermittat.
Ar. 1. 2. & 4 huius q.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd per baptismum regeneramur ad uitam spiritualem, quæ ad totum hominem pertinet: sed in confirmatione roboramur ad pugnam, cuius signum ferẽdum est in fronte, quasi in euidenti loco.

AD 2m dicendum, quòd principium fortitudinis est in corde: sed signum apparet in fronte: unde dicitur Ezec. 5. Ecce dedi frontem tuam duriorem frontibus eorum, & ideo sacramentum eucharistiæ, quo homo

mo in seipso confirmatur, pertinet ad cor, secundum illud psal. 103. Panis cor hois confirmet: sed ad sacramentum confirmationis requiritur signum fortitudinis ad alios, & ideo exhibetur in fronte.

AD 3m dicendum, quòd hoc sacramentum datur ad libere confitendum, non autem ad confitendũ simpliciter: quia hoc sit etiam in baptismo, & ideo nõ debet dari in ore, sed in fronte, ubi apparent signa passionum, quibus libera confessio impeditur.

ARTICVLVS X.

Vtrum ille qui confirmatur, debeat teneri ab alio.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur, quòd ille qui confirmatur, non debeat ab alio teneri ad confirmationem. Hoc enim sacramentum non solum pueris, sed etiam adultis exhibetur. Adulti autẽ per seipsos stare possunt. ergo ridiculum est, quòd ab alio teneantur.
4. dist. 7. q. 3. ar. 3. q. 1.

¶ 2 Præt. Ille, qui iam est de ecclesia, liberum habet accessum ad ecclesiæ principẽ, qui est episcopus: sed hoc sacramentum (sicut dictum est*) non exhibetur nisi baptizato, qui iam est membrum ecclesiæ. uidetur ergo, quòd non debeat per alium exhiberi episcopo, ad hoc sacramentum recipiendum.
Ar. 6. huius quæst.

¶ 3 Præt. Hoc sacramentum datur ad robur spirituale: quod magis uiget in uiris, quàm in mulieribus, secundum illud Prouerb. ult. Mulierem fortem quis inueniet? ergo ad minus mulier nõ debet tenere uirum ad confirmationem.

SED CONTRA est, quòd Inno. Papa* dicit, & habetur in Decret. 30. q. 4. si quis ex coniugio filium aut filiam alterius, de sacro fonte susceperit, aut ad chrisma tenuerit, &c. ergo sicut requiritur quòd aliquis baptizatum de sacro fonte leuet, ita debet aliquis teneri ad sacramentum confirmationis accipiendum.
Inn. Exupetio Toletano epist. Habetur 30. q. 4. ca. Siquis ex uno.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictum est*) hoc sacramentum exhibetur homini ad robur pugnæ spiritualis: sicut autem aliquis de nouo natus, indiget instructore in his, quæ pertinent ad conseruationem uitæ (secundum illud Heb. 12. patres quidem carnis nostræ habuimus eruditores, & reuerebamur eos) ita illi, qui assumuntur ad pugnam, indigent eruditoribus a quibus instruantur de his, quæ pertinent ad modum certaminis. & ideo in bellis materialibus constituuntur duces & centuriones, per quos alii gubernẽtur. & propter hoc etiam ille, qui accepit hoc sacramentũ, ab alio tenetur, quasi per aliũ in pugna spirituali eruditus: similiter etiam, quia per hoc sacramentum confertur homini perfectio spiritualis ætatis (sicut dictum est*) ideo ille, qui ad hoc sacramentũ accedit, fustẽtatur, quasi adhuc spiritualiter imbecillis et puer.
Ar. præced.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet ille qui confirmatur, sit adultus corporaliter: nondum tamen est adultus spiritualiter.
Ar. 2. 4. & 5 huius q.

AD 2m dicendum, quòd licet baptizatus sit effectus membrum ecclesiæ: nondum tamen est ascriptus militiæ Christianæ, & ideo episcopo tamquam duci exercitus, per alium exhibetur iam militiæ Christianæ ascriptum: non enim debet alium ad confirmationẽ tenere, qui nondum est confirmatus.

AD 3m dicendum, quòd (sicut dicitur Colos. 3.) in Christo Iesu non est masculus & femina, & ideo non differt utrum masculus, uel femina teneat aliquem in confirmatione.

ARTICVLVS XI.

Vtrum solus episcopus hoc sacramentum conferre possit.

AD VNDECIMVM sic proceditur. Videtur quòd nõ solum episcopus hoc sacramentum conferre possit. Greg.* enim scribens Ianuario episcopo dicit: peruenit ad nos, quosdam scãdalizatos fuisse, quòd presbyteros chrismate tangere eos, qui baptizati sunt, pro hibuimus, et nos quidem secundum ueterem usũ nostræ ecclesiæ fecimus: sed si omnino hac de re aliqui contristantur, ubi episcopi desunt, ut presbyteri etiam in frontibus baptizatos chrismate tangere debeant, concedimus: sed illud quod pertinet ad necessitatem sacramentorum, non est propter uitãdum scandalum immutandum. ergo uidetur quòd non sit de necessitate huius sacramenti, quòd ab episcopo conferatur.
4. dist. 7. q. 3. ar. 1. q. 2. Et dist. 13. q. 1. ar. 1. q. 2. Et dist. 25. q. 1. ar. 1. cor. Et 4. cont. c. 60 Et quol. 10. ar. 7 *Li. 3. epist. 26. in fi.

¶ 2 Præt. Sacramentum baptismi uidetur maioris efficacię, quàm sacramẽtum confirmationis: quia per baptismum fit plena remissio peccatorum, & quantum ad culpam, & quantum ad pœnam, quod non fit in hoc sacramento: sed simplex sacerdos ex suo officio potest tradere sacramentum baptismi, & in necessitate quilibet etiam non ordinatus potest baptizare. ergo non est de necessitate huius sacramenti, quòd ab episcopo conferatur.

¶ 3 Præt. Summitas capitis, ubi secundum medicos est locus rationis, scilicet particularis (quæ dicitur uirtus cogitatiua) est nobilior fronte, ubi est locus imaginatiuæ uirtutis: sed simplex sacerdos potest baptizatos ungere chrismate in uertice. ergo multo magis potest eos chrismate signare in fronte, quod pertinet ad hoc sacramentum.

SED CONTRA est, q̃ Euseb. papa dicit, * Manus impositionis sacramentum magna uenerationetenendum est, quòd ab aliis perfici nõ potest, nisi a summis sacerdotibus, nec tempore apostolorum ab aliis, quàm ab ipsis apostolis legitur aut scitur peractũ esse, nec ab aliis, quàm qui eorum locum tenent, umquam perfici potest, aut fieri debet: nam si aliter præsumptum fuerit, irritum habeatur et uacuum, nec inter ecclesiastica umquam reputabitur sacramenta. est igitur de necessitate huius sacramenti, quod dicitur sacramentum manus impositionis, quòd ab episcopo tradatur.
Epist. 3. ad episco. Tusciæ, & habetur de cõsecr. d. 5. ca. Manus impositionis.

RESPON. Dicendum, quòd in quolibet opere ultima consumatio supremæ arti, aut uirruti reseruatur: sicut præparatio materiæ pertinet ad inferiores artifices, superior autem dat formam: supremus autem est ad quem pertinet usus, qui est finis artificiatorum, & epistola, quæ a notario scribitur, a Domino papa signatur. Fideles autem Christi sunt quoddam diuinum opus (secundum illud 1. ad Corinthio. 3. Dei ædificatio estis) sunt etiam quasi quædam epistola, spiritu dei scripta, sicut dicitur secundæ Corinthio. 3. Hoc autem confirmationis sacramentum, est quasi ultima consumatio sacramenti baptismi: ita scilicet quòd per baptismum ædificatur homo in domum spiritualem, & conscribitur quasi quædam spiritualis epistola: sed per sacramentum confirmationis, quasi domus ædificata dedicatur in templũ Spiritussancti, & quasi epistola conscripta signatur signo crucis, & ideo collatio huius sacramenti episcopis reseruatur, qui obtinent summam potestatem in ecclesia: sicut & in primitiua ecclesia, per impositionem manus apostolorum, quorum uicem gerũt episcopi, plenitudo Spiritussancti dabatur, ut habe-

tur

Vrbanus I. in epist. ad omnes Christianos: habetur de cō sec. di. 5. ca. Omnes fideles.

tur Actuum. 8. unde Vrbanus Papa* dicit, Omnes fideles, per manus impositionem episcoporum Spiritum sanctum post baptismū accipere debent, ut pleni Christiani inueniantur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Papa in ecclesia habet plenitudinem potestatis, ex qua potest quædam quæ sunt superiorum ordinum, committere quibusdam inferioribus, sicut quibusdam presbyteris concedit conferre minores ordines, quod pertinet ad potestatem episcopalem. Et ex hac plenitudine potestatis concessit beatus Gregor.* Papa, quòd simplices sacerdotes hoc sacramentum conferrent, quādiu scandalum tolleretur.

Lib. 7. epist. 26. in fi.

AD 2^m^ dicendum, quòd sacramentum baptismi est efficacius quàm hoc sacramentum, quantum ad remotionem mali: eo quòd est spiritualis generatio, quæ est mutatio de non esse in esse: hoc autem sacramentum est efficacius ad proficiendum in bono: quia est quoddam spirituale augmentum de esse imperfecto ad esse perfectū, & ideo hoc sacramentū digniori ministro committitur.

Lib. 2. c. 30 circa principium.

AD 3^m^ dicendum, quòd sicut,* Rabanus dicit in lib. de institutione clericorum, signatur baptizatus chrismate in summitate capitis per sacerdotem, per pontificem uero in fronte, ut in priori unctione, significetur super ipsum Spiritussancti descensio ad habitationem deo consecrandam: in secunda quoque, ut eiusdem Spiritussancti septiformis gratia, cum omni plenitudine sanctitatis & scientiæ & uirtutis, uenire in hominem declaretur. non ergo propter digniorem partem, sed propter potiorem effectum, hæc unctio episcopis reseruatur.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæ secundæ Articulū duodecimū.*

ARTICVLVS XII.

Vtrum ritus huius sacramenti sit conueniens.

4. di. 7 q. 3. ar. 3 q. 2. ad tertiū & in expositione literæ.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Videtur quòd ritus huius sacramenti non sit conueniens. Sacramentum enim baptismi ē maioris necessitatis quàm hoc sacramentum, ut supra dictū est: * sed baptismo deputantur certa tempora, scilicet pascha, & pentecoste. ergo etiam huic sacramento aliquod certum tempus debet præfigi.

Ar. 1. huius q. ad 3. & q. 65. ar. 4

¶ 2 Præter. Sicut hoc sacramentū requirit deuotionem & dantis & recipientis, ita etiam & sacramentum baptismi: sed in sacramento baptismi nō requiritur quòd a ieiunis sumatur uel conferatur. ergo uidetur inconuenienter statutū in concilio Aurelianensi,* ut ieiuni ad confirmationem ueniant, & in concilio Meldensi, ut episcopi non nisi ieiuni, per impositionem manuum Spiritumsanctum tradant.

Referuntur hæc de. 93. d. 5. c. Vt ieiuni: & ut episc. Ar. 2. huius

¶ 3 Præter. Chrisma est quoddam signum plenitudinis Spiritussancti, ut supra dictum est:* Sed plenitudo Spiritussancti data est fidelibus Christi in die Pētecostes, ut habetur Act. 2. magis ergo debet chrisma confici, & benedici in festo Pentecostes, quā in cœna Domini.

SED CONTRA est, usus ecclesiæ, quæ a Spiritusancto gubernatur.

RESPON. Dicēdum, quòd Dominus Matth. 18. fidelibus suis promisit, dicens, ubi fuerint duo uel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum, & ideo firmiter tenendum est, quòd ordinationes ecclesiæ dirigantur secundum sapiētiam Christi. Et propter hoc certum esse debet, ritus, quos ecclesia obseruat in hoc, & in aliis sacramentis esse conuenientes.

In epist. ad Hispan. epis. ante med. t. 2. Concil.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Melchiades Papa* dicit, ita coniuncta sunt hæc duo sacramenta (scilicet baptismi & confirmationis) ut ab inuicem nisi morte præueniente nullatenus possint segregari, & unum sine altero rite perfici non possit. Et ideo eadem tempora sunt præfixa baptismo solenniter celebrando, & huic sacramento: sed quia hoc sacramentū a solis episcopis datur, qui nō sunt semper præsentes, ubi presbyteri baptizant, oportuit quantum ad communem usum, sacramentum confirmationis etiam in alia tempora differri.

Vt patet de conse. d. 5. c. ut epis.

AD 2^m^ dicendum, quòd ab illa prohibitione excipiuntur infimi, & morte periclitantes: sicut in statuto Meldensis* concilii legitur. Et ideo propter multitudinem fidelium, et propter pericula imminentia, sustinetur ut hoc sacramentum (quod non nisi ab episcopis dari potest) etiam a non ieiunis[d] detur uel accipiatur: quia unus episcopus præcipue in magna diœcesi, non sufficeret ad tot homines confirmandos, si eis tempus arctaretur: ubi tamen congrue obseruari potest, cōuenientius est ut a ieiunis detur & accipiatur. D. 380

Habetur de conse. di. 4. c. Omni tēpore.

AD 3^m^ dicendum, quòd sicut ex concilio Martini papæ* habetur, omni tempore licebat chrisma conficere: sed quia solennis baptismus, ad quem requiritur usus chrismatis, in uigilia paschæ celebratur, congrue ordinarum est, ut per biduum ante ab episcopo chrisma benedicatur, ut possit per diœcetim destinari. Dies etiam ille satis congruit ad materias sacramentorū benedicendas, in quo fuit eucharistiæ sacramentum institutum, ad quod omnia alia sacramenta quodammodo ordinātur, sicut supra dictū est.* Q. 65. ar. 3.

QVAESTIO LXXIII.

De sacramento eucharistiæ secundum se, in sex articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerandum est de sacramēto eucharistiæ. Et primo de ipso sacramento. Secundo de materia. Tertio de forma. Quarto de effectibus. Quinto de recipientibus hoc sacramentum. Sexto de ministro. Septimo de ritu.

Circa primum quærūntur sex.

¶ Primo, Vtrum eucharistia sit sacramentum.
¶ Secundo, Vtrū sit unū uel plura.
¶ Tertio, Vtrum sit de necessitate salutis.
¶ Quarto, de nominibus eius.
¶ Quinto, De institutione ipsius.
¶ Sexto, De figuris eius.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæ tertiæ Articulum primū.*

IN articulo primo notandū occurrit in responsione ad tertiū, q̄ duarū differētiarum, quæ ibi enarrantur inter eucharistiam, & alia sacramenta habentia materiā sensibilem (q̄d propter pœnitentiā, & matrimonium dicitur) secunda differentia sumit gratiam non solum secūdum seipsam, sed secundum suum effectum, qui est unitas corporis Christi mystici: ita quòd cum audis sacramenti eucharistiæ rem tantum esse gratiam, susceptū autem unitatem ecclesiæ, aut corpus Christi mysticū, non diuersa intelligas: quoniam hæc omnia nihil aliud sunt quàm gratia dei in suis fidelibus.

AR-

ARTICVLVS I.

Vtrum eucharistia sit sacramentum.

Inf. ar. 4. Et q. 79. arti. 5. & 7. Et 4. d. 8. q. 1. ar. 1. q. 1

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd eucharistia non sit sacramentum. Ad idem enim nō debent ordinari duo sacramenta: quia unumquodque sacramentum efficax est ad suum effectum producendum. Cum ergo ad perfectionem ordinetur & confirmatio & eucharistia (ut dicit Dion.* 4. Eccl. hier.) uidetur eucharistia non esse sacramentum, cum confirmatio sit sacramentum, ut prius habitum est.†

Ca. 2. eccl. hier. ante med. & c. 4. in princ.

¶ 2 Præt. In quolibet sacramento nouæ legis id, quod uisibiliter subiicitur sensui, efficit inuisibilem effectū sacramenti: sicut ablutio aquæ, causat & characterem baptismalem, & ablutionem spiritualem, sicut supra dictum est.* Sed species panis & uini, quæ subiiciūtur sensui in hoc sacramento, non efficiunt neque ipsum corpus Christi uerum, quod est res & sacramentum, neque corpus mysticum, quod est res tantum in eucharistia. ergo uidetur quòd eucharistia non sit sacramentum nouæ legis.

Q. 65. ar. 4. Et q. præc. ar. 1.

Q. 62. & 65 ar. 1.

¶ 3 Præter. Sacramenta nouæ legis habentia materiā in usu materiæ perficiuntur: sicut baptismus in ablutione, & confirmatio in chrismatis consignatione. si ergo eucharistia sit sacramentum, perficeretur in usu materiæ, non in consecratione ipsius materiæ, quod patet esse falsum: quia forma huius sacramenti, sunt uerba quæ in consecratione materiæ dicuntur, ut infra patebit.* ergo eucharistia non est sacramentum.

Q. 78. ar. 1.

SED CONTRA est, quòd in collecta dicitur, hoc tuum sacramentum non sit nobis reatus ad pœnam.

RESPON. Dicendum, q̄ sacramenta ecclesiæ ordinantur ad subueniendum hominiin uita spirituali: uita autem spiritualis, uitæ corporali conformatur: eo quòd corporalia, spiritualium similitudinem gerunt: manifestum est autem, quòd sicut ad uitam corporalē requiritur generatio, per quam homo uitam accipit, & augmentum, quo homo perducitur ad perfectionē uitæ, ita etiam requiritur alimentum quo homo conseruatur in uita, & ideo sicut ad uitam spiritualē oportuit esse baptismū, qui est spiritualis generatio, & confirmationē, q̄ est spirituale augmentū, ita oportuit esse sacramentū eucharistiæ, quod est spirituale alimentū.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd duplex est perfectio: una quę est in ipso homine, ad quam perducitur per augmentum, & talis perfectio cōpetit confirmationi: alia autem est perfectio, quam homo cōsequitur ex adiunctione alicuius extrinseci, hominē conseruantis: puta ex adiunctione cibi, uel indumenti, uel alicuius huiusmodi, & talis perfectio competit eucharistiæ, quæ est spiritualis refectio.

Hom. 55. in Io. inter prīcip. & med. to. 3.

AD 2^m^ dicendum, quòd aqua baptismi non causat aliquem spiritualem effectū propter ipsam aquā, sed propter uirtutē Spiritussancti in aqua existētem: unde Chrysost.* dicit super illud Ioan. 5. Angelus Domini secundum tempus, &c. In baptizatis non simpliciter aqua operatur: sed cum Spiritussancti susceperit gratiam, tunc omnia soluit peccata: sicut autem se habet uirtus Spiritussancti ad aquam baptismi, ita se habet corpus Christi uerum ad species panis & uini: unde species panis & uini nō efficiūt aliquid, nisi uirtute corporis Christi ueri.

AD 3^m^ dicendum, q̄ sacramentum dicitur ex eo q̄ continet aliquid sacrum: potest autem aliquid esse sacrū dupliciter, scilicet absolute, & in ordine ad aliud: hæc autem est differentia inter eucharistiam & alia sacramenta habentia materiam sensibilem, quòd eucharistia continet aliquid sacrum absolute, scilicet ipsum Christum, aqua uero baptismi continet aliquid sacrū in ordine ad aliud, scilicet uirtutem ad sanctificandū, & eadem ratio est de chrismate et similibus. Et ideo sacramentum eucharistiæ perficitur in ipsa consecratione materiæ, alia uero sacramenta perficiuntur in applicatione materiæ ad hominem sanctificandum. Et ex hoc etiam consequitur alia differentia. nam in sacramento eucharistiæ id, quod est res & sacramentum, est in ipsa materia: id autem quod est res tantum, est in susciente, scilicet gratia quę confertur: in baptismo autem utrumque est in susciente, scilicet & character, qui est res & sacramentum, & gratia remissionis peccatorum, quę est res tantum, et eadem ratio est de alijs sacramentis.

ARTICVLVS II.

Vtrum hoc sacramentum sit unum uel plura.

Infr. q. 78. arti. 6. ad 2. Et 4 d. 8. q. 1. ar. 1. q. 2.

AD SECVNDVM sic procedit. Videtur quòd eucharistia nō sit unum sacramentum, sed plura. Dicitur enim in collecta, purificent nos domine sacramenta, quæ sumpsimus: quod quidem dicitur propter eucharistiæ susceptionem. ergo eucharistia non est unum sacramentum, sed plura.

¶ 2 Præt. Impossibile est multiplicato genere, non multiplicari specie, sicut q̄ unus homo sit plura animalia: sed signum est genus sacramenti, ut supra dictum est.* Cum igitur in eucharistia sint plura signa, scilicet panis & uinum, uidetur consequens esse, quòd sint plura sacramenta.

¶ 3 Præt. Hoc sacramentum conficitur in consecratione materiæ, sicut dictum est: * sed in hoc sacramento est duplex materiæ consecratio. ergo est duplex sacramentum.

Ar. præced.

SED CONTRA est, quòd Apost. dicit 1. Corin. 10. Vnus panis & unum corpus multi sumus omnes, qui de uno pane & de uno calice participamus, ex quo patet, quòd eucharistia est sacramentum ecclesiasticæ unitatis: sed sacramentum similitudinem gerit rei, cuius est sacramentum. ergo eucharistia est unum sacramentum.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dicitur 5. Metaphys.* unum dicitur, non solum quod est indiuisibile, uel quod est continuum, sed etiam quod est perfectum: sicut dicitur una domus, et unus homo. est autem unum in perfectione, ad cuius integritatem concurrit

¶ *Super Quæstionis septuagesimæ tertiæ Articulum secundum.*

IN secundo articu. aduerte sacramentum eucharistiæ dici multa materialiter, non ea ratione quòd multitudo in eo sit pure materialis (quoniam partes eius habent suas proprias formas & suas proprias materias, ut patet de hostia & calice: sunt enim uel partes heterogeneæ) sed quia huiusmodi multa se habent ut integrantia unum, quod est refectio spiritualis: a cuius formali unitate unū sacramentum dicitur eucharistia: significans & corpus & sanguinem Christi sub specie cibi & potus. Quocirca non est hic requirenda res aliqua extrinseca, quæ integretur uelut quædam tertia res ex corpore & sanguine Christi sub speciebus panis & uini, sicut domus integratur ex suis partibus: sed ad finem respicendum est, & ex unitate finis proprii, qui est spiritualis refectio, unitas sumitur sacramenti: sicut ex unitate refectionis corporalis, sumitur unitas prandii aut cœnæ. Nec ista significatio per accidens se habet ad huius sacramenti ratio nem. nam corpus sub specie cibi, & sanguis sub specie potus, significant pasci & potari: ac per hoc utrumque simul,

Q. 60. ar. 1.

Li. 5. meta. a tex. 9. usque ad 12. to. 3.

mul, uelut perfectū alimentum signum est totale perfectæ refectionis spiritualis.

runt omnia, quæ requiruntur ad finem eiusdem: sicut homo integratur ex omnibus membris necessariis ad operationem animæ, & domus integratur ex omnibus partibus, quæ sunt necessariæ ad inhabitandum, & sic hoc sacramentum dicitur unum. Ordinatur enim ad spiritualem refectionem, quæ corporali conformatur: ad corporalem autem refectionem duo requiruntur, scilicet cibus, qui est alimentum siccum, & potus, qui est alimētum humidum. Et ideo etiam ad integritatem huius sacramenti duo concurrunt, scilicet spiritualis cibus, et spiritualis potus, secundum illud Ioan. 6. Caro mea uere ē cibus, & sanguis meus uere est potus. ergo hoc sacramentum multa quidem est materialiter, sed unū formaliter & perfectiue.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in eadem collecta, & pluraliter dicitur primo, purificent nos sacramenta quæ sumpsimus: & postea singulariter subditur: hoc tuum sacramentum non sit nobis reatus ad pœnam, ad ostendendum, quòd hoc sacramentū quodammodo est multa: simpliciter autem unum.

AD 2^m dicendum, quòd panis, & uinum materialiter quidem sunt plura signa: formaliter uero, & perfectiue unum, inquantum ex eis perficitur una refectio.

AD 3^m dicendum, quòd ex hoc quòd est duplex consecratio materiæ huius sacramenti, nō potest plus haberi, nisi quòd hoc sacramentum materialiter est multa, ut dictum est.* In corp. ar.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæ tertiæ. Articulum tertium.*

TItulus ut sonat. ¶ In corpor primo distinctio ponitur bimembris: secūdo respondetur quæsito, iuxta utrumq; membrū. Distinctio est. Duo sunt ī sacramento eucharistię, scilicet; sacramentū, & res sacramenti. Responsio cōsistit in tribus conclusionibus: quarū duæ primę ad secūdū membrū, tertia autem ad primū spectat distinctionis membrū. Prima conclusio est: sacramentum eucharistiæ quo ad rem sacramēti est d̄ necessitate salutis. Probatur, Res sacramenti est unitas corporis Christi mystici, sine qua nō potest esse salus. ergo. Antecedens pro secunda parte declaratur ex similitudine ecclesiæ ad arcam Noe, & similitudo probat auctoritate Petri apostoli. Secūda cōclusio est. Ante perceptionē sacramenti eucharistiæ, pōt haberi res sacramenti eucharistiæ, ac per hoc salus. Infr. qu. 80. ar. 11. Et 4. d. 9. ar. 1. q. 2. & d. 12. q. 3. ar. 2. q. 1 Et Io. 6. le. 7.

ARTICVLVS III.

Vtrum eucharistia sit de necessitate salutis.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd hoc sacramentū sit d̄ necessitate salutis. Dicit enim Dominus Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis: sed in hoc sacramento māducatur caro Christi, & bibitur sanguis eius. ergo sine hoc sacramento non potest homo habere salutem spiritualis uitæ. I

¶ 2 Præter. Hoc sacramentum est quoddam spirituale alimentum: sed alimentum corporale est de necessitate corporalis salutis. ergo etiam hoc sacramentum est de necessitate spiritualis salutis. K

¶ 3 Præt. Sicut baptismus est sacramentum dominicæ passionis, sine qua nō est salus, ita & eucharistia: dicit enim apostolus 1. Corin. 11. Quotiescumque manducaueritis panem hunc, & calicem biberitis, mortem Domini annūtiabitis, donec ueniat. ergo sicut baptismus est de necessitate salutis, ita etiam hoc sacramentum.

SED CONTRA est, quòd Augustinus scribit Bonifacio contra pelagianos, * Nec illud cogitetis, paruulos uitam habere nō posse, qui sunt expertes corporis, & sanguinis Christi. Lib. 4. cont. duas epist. Pelag. c. 21. in med. t. 7.

RESPON. Dicendum, quòd in hoc sacramento duo est considerare, scilicet ipsum sacramentū, & rem sacramenti: dictum est autem, quòd res huius sacramenti ē unitas corporis mystici, sine qua non potest esse salus: nulli enim patet aditus salutis extra ecclesiā, sicut nec in diluuio absque arca Noe, quæ significat ecclesiam, ut habetur 1. Petri. 3. dictum est* autem supra, quòd res alicuius sacramēti haberi potest ante perceptionem sacramenti, ex ipso uoto sacramenti percipiendi: unde ante perceptionem huius sacramenti, pōt homo habere salutem ex uoto percipiendi hoc sacramentum: sicut & ante baptismum ex uoto baptismi, ut supra dictum est.* Est tamen differentia quantum ad duo. Primo quidē, quia baptismus est principium spiritualis uitæ, & ianua sacramentorum: eucharistia uero est quasi consummatio spiritualis uitæ, & omnium sacramentorum finis (ut supra dictum est*) per sanctificationes enim omnium sacramentorum, fit præparatio ad suscipiendam uel consecrādam eucharistiam. Et ideo perceptio baptismi est necessaria ad inchoandam spiritualem uitam, perceptio autē eucharistię est necessaria ad cōsummandam ipsam: non ad hoc quòd simpliciter habeatur, sed sufficit eam habere in uoto, sicut & finis habetur in desiderio, & intentione. Alia differentia est: quia per baptismum ordinatur homo ad eucharistiam, & ideo ex hoc ipso q̄ pueri baptizantur, ordinantur per ecclesiam ad eucharistiam, & sic, sicut ex fide ecclesiæ credunt, sic ex intentione ecclesię desiderant eucharistiam, & per consequens recipiunt rem ipsius: sed ad baptismum non ordinātur per aliud præcedens sacramentum, & ideo ante susceptionem baptismi, non habēt pueri aliquo modo baptismum in uoto, sed soli adulti, unde rem sacramenti non possunt percipere sine perceptione sacramenti, & ideo hoc sacramentum nō hoc modo est de necessitate salutis, sicut baptismus. Q. 68. ar. 1. Q. 68. ar. 2. H

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Augustinus* dicit, exponens illud uerbum Io. Hunc cibū. & potum, scilicet carnis suæ, et sanguinis societatē uult intelligi corporis & membrorū suorū, quod est ecclesia in prædestinatis, & uocatis, & iustificatis, & glorificatis sanctis, & fidelibus eius: unde sicut ipse dicit in epist.* ad Bonifacium, nulli est aliquatenus ambigendum, tunc unumquemque fidelium corporis sanguinisque Domini participem fieri, quando in baptismate membrum corporis Christi efficitur, nec alienari ab illius panis calicisq; consortio, etiā si antequam panem illum comedat & calicem bibat, de hoc sæculo in unitate corporis Christi constitutus abscedat. Tract. 26. in Io. t. 9

AD 2^m dicendum, quòd hæc est differentia inter alimentū corporale & spirituale, quòd alimentum corporale conuertitur in substātiam eius, qui nutritur, & ideo non potest homini ualere ad uitæ conseruationem alimentum corporale, nisi realiter sumatur: sed alimentum spirituale cōuertit hominem in seipsum, secūdum illud, quod Augustus.* dicit in lib. Confess. quòd quasi audiuit uocem Christi dicētis sibi, nec tu me mutabis in te, sicut cibū carnis tuæ, sed tu mutaberis in me: potest autē aliquis in Christum mutari, & ei incorporari uoto mentis, etiā sine huius sacramenti perceptione, & ideo non est simile. Refert de consec. d. 4. c. nulli. Li. 7. Conf. c. 10. 2 med. 10. 1

AD 3^m dicendum, quòd baptismus est sacramentum mortis, et passionis Christi prout homo regeneratur in Christo uirtute passionis eius: sed eucharistia est sacramentum passionis Christi, prout homo proficitur in unione ad Christum passum: vnde sicut baptismus dicitur sacramētum fidei, quæ est fundamentum [d] spiritualis uitæ, ita eucharistia dicitur sacramētum charitatis, quæ est uinculum perfectionis, ut dicitur Col. 3. D. 601.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum conuenienter hoc sacramentum pluribus nominibus nominetur.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̄ inconuenienter hoc sacramentum pluribus nominibus nominetur. Nomina. n. debent respondere rebus: sed hoc sacramentum est unum, ut dictū est. * ergo non debet pluribus nominibus nominari. Infr. qu. 79. arti. 2. ad 1. Et 4. d. 8. q. 2. ar. 1. q. 3.

¶ 2 Præter. Species non notificatur conuenienter per id, quod est commune toti generi: sed eucharistia est sacramentum nouæ legis: omnibus autē sacramentis commune est, quòd in eis cōfertur gratia: quod significat nomen eucharistiæ, quod est idem, quod bona gratia, omnia etiam sacramenta remediū nobis afferunt in uia præsentis uitæ, quod pertinet ad rationem uiatici, in omnibus etiam sacramentis fit aliquid sacrum, quod pertinet ad rationem sacrificii. Et per omnia sacramenta sibi inuicem communicant fideles: quod significat hoc nomen synaxis in Græco, uel cōmunio in Latino. ergo hæc nomina non conuenienter adaptantur huic sacramento. Ar. 1. huius quæst.

¶ 3 Præter. Hostia uidetur esse idem quod sacrificium. sicut ergo non proprie dicitur sacrificium, ita nec proprie dicitur hostia. B

SED CONTRA est, quòd usus fidelium habet.

RESPON. Dicendum, quòd hoc sacramentum habet triplicem significationem: unam quidem respectu præteriti, inquantum scilicet est commemoratiuū dominicæ passionis, quæ fuit uerum sacrificium, ut supra dictum est, * & secundum hoc nominatur sacrificium. Aliam autem significationē habet, respectu rei præsentis. s. ecclesiasticæ unitatis, cui homines aggregantur per hoc sacramentum, & secundum hoc nominatur cōmunio uel synaxis: dicit. n. Dam.* 4. lib. q̄ dī communio, quia communicamus per ipsam Christo, & quia participamus eius carne & deitate, & quia cōmunicamus & unimur adinuicem per ipsam. Tertiam significationem habet respectu futuri, inquantum. s. hoc sacramentum est præfiguratiuum fruitionis dei, quæ erit in patria, & secundum hoc dicitur uiaticū, quia hic præbet nobis uiā illuc perueniēdi, & secundū hoc etiam dicitur eucharistia, id est bona gratia, quia gratia dei uita æterna (ut dicitur Ro. 6.) uel quia realiter continet Christum, qui est plenus gratia. Dicitur ēt in Græco metalepsis, id est assumptio, quia ut Damas.* dicit, per hoc filii deitatem assumimus. Q. 48. art. 3 Lib. 4. orth. fid. ca. 14. a med. Lib. 4. orth. fid. c. 14. C

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd nihil prohibet idem pluribus nominibus nominari, secundū diuersas proprietates uel effectus.

AD 2^m dicendum, quòd id, quod est commune omnibus sacramentis, attribuitur antonomasice ei, propter eius excellentiam. D

AD 3^m dicendum, quòd hoc sacramentum dicitur sacrificium, inquantum repræsentat ipsam passionem Christi. Dicitur autem hostia, inquantum continet ipsum Christum, qui est hostia salutaris, ut dicitur Ephes. 5.

ARTICVLVS V.

Vtrum institutio huius sacramenti fuerit conueniens.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens institutio huius sacramenti. Vt enim Philosophus * dicit in 2. de Generatione, ex eisdem nutrimur, ex quibus sumus: sed per baptismum, qui est spiritualis regeneratio, accipimus esse spirituale, ut Dionys. † dicit 2. cap. eccles. hierar. ergo per baptismum etiam nutrimur. non ergo fuit necessariū instituere hoc sacramentū, quasi spirituale nutrimentū. Infr. qu. 74. ar. 4. co. Et ad 1. Et q. 80. art. 8. ad 1. Et 4. d. 8. q. 1. ar. 3. & 1 cor. 11. le. 4. Et le. 5. *Lib. 2. tex. 50. to 2 †Ca. 2. eccl. hier. par. 1. a medio. E

¶ 2 Præt. Per hoc sacramentum homines Christo uniūtur, sicut membra capiti: sed Christus est caput omniū hominum, etiam qui fuerunt ab initio mundi, ut supra dictum est.* ergo nō debuit institutio huius sacramenti differri usque ad cœnam Domini. *Quæst. 8.

¶ 3 Præt. Hoc sacramentum dicitur esse memoriale dominicæ

minicæ passionis, secundum illud Luc. 22. Hoc facite in meam commemorationem: sed memoria est præteritorum. ergo hoc sacramentum non debuit institui ante Christi passionem.

¶ 4 Præter. Per baptismum aliquis ordinatur ad eucharistiam, quæ non nisi baptizatis dari debet: sed baptismus institutus fuit post Christi passionem & resurrectionem, ut patet Matth. ultimo. ergo inconuenienter hoc sacramentum fuit ante passionem Christi institutum.

SED CONTRA est, quòd hoc sacramentum est institutum a Christo, de quo dicitur Marci. 7. Bene omnia fecit.

RESPON. Dicendum, quòd conuenienter hoc sacramentum institutum fuit in cœna, in qua scilicet Christus ultimo, cum suis discipulis fuit conuersatus. Primo quidem, ratione continentiæ huius sacramenti: continetur enim ipse Christus in eucharistia sicut in sacramento. Et ideo quando ipse Christus in propria specie a discipulis discessurus erat, in sacramentali specie seipsum eis reliquit, sicut in absentia imperatoris exhibetur veneranda eius imago: unde Eusebius emissenus* dicit, quia corpus assumptū ablaturus erat ab oculis, et illaturus sideribus, necesse erat ut die cœnæ sacramentum corporis & sanguinis sui consecraret nobis, ut coleretur iugiter per mysterium; quod semel offerebatur in pretium. secundo, quia sine fide passionis Christi numquam potuit esse salus, secundum illud Rom. 3. Quem proposuit deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius, & ideo oportuit omni tēpore apud homines esse aliquid repræsentatiuū dominicæ passionis: cuius in ueteri quidem testamento præcipuum sacramentum erat agnus paschalis, unde & apostolus dicit 1. Corinth. 5. pascha nostrū immolatus est Christus. Successit autē ei in nouo testamento eucharistiæ sacramentum, quod est rememoratiuum præteritæ passionis, sicut & illud fuit præfiguratiuum futurę: & ideo conueniens fuit ut imminente passione, celebrato priori sacramento, nouū sacramentum institueret. unde Leo* papa dicit, quòd, ut umbræ cederent corpori, antiqua obseruantia nouo excluditur sacramento, hostia in hostiam translit, sanguine sanguis aufertur, & legalis festiuitas, dū mutatur, impletur. tertio, quia ea quæ ultimo dicuntur, maxime ab amicis recedentibus, magis memoriæ cōmendantur: præsertim, quia tunc magis inflammatur affectus ad amicos: ea uero, ad quæ magis afficimur, profundius animo imprimuntur. quia igitur (ut beatus Alexand.* papa dicit) nihil in sacrificiis maius esse potest quàm corpus & sanguis Christi, nec ulla oblatio hac potior est, ideo ut in maiori ueneratione haberetur, Dominus in ultimo discessu suo a discipulis, hoc sacramentum instituit. Et hoc est quod Aug.† dicit in lib. responsionum ad Ianuarium, Saluator, quo uehementius commendaret mysterii huius altitudinem, ultimum hoc uoluit infigere cordibus & memoriæ discipulorum, a quibus ad passionem digressurus erat.

Habetur de cons. d. 4. c. Quia corpus assumptum Ho. 4. in pascha. Domini nō longe a princ.

In fer. 7. de passiōe Domini, inter principium & mediū.

Alex. 1. in epist. ad omnes orthod. a med. illius to. 1. concil.

In epi. 118. c. 6. a med. t. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ex eisdē nutrimur, ex quibus sumus, non tamē eodem modo nobis aduenientibus. nā ea, ex quibus sumus, nobis aduenient per generationem: eadem autem inquantū ex eis nutrimur, nobis aduenient per manducationē. unde & sicut per baptismum regeneramur in Christo, ita per eucharistiam manducamus Christum.

AD 2^m dicendum, quòd eucharistia est sacramentum perfectū dominicæ passionis, tāquā continens ipsum Christum passum, & ideo non potuit institui ante incarnationē: sed tunc habebant locum sacramēta, quæ erant tantum præfiguratiua dominicæ passionis.

AD 3^m dicendum, quòd sacramentum istud fuit institutum in cœna, ut in futurum esset memoriale dominicæ passionis, ea perfecta: unde signāter dicit, hæc quotiescūq; feceritis, de futuro loquens.

AD 4^m dicendum, quòd institutio respondet ordini intentionis. Sacramentum autem eucharistiæ, quāuis sit posterius baptismo in perceptione, est tamen prius in intentione: & ideo debuit prius institui. uel potest dici, quòd baptismus iam erat aliqualiter institutus in ipso Christi baptismo: unde & iam aliqui ipso Christi baptismo erant baptizati, ut legitur Ioan. 3.

ARTICVLVS VI.

Vtrum agnus paschalis fuerit præcipua figura huius sacramenti.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur q; agnus paschalis non fuerit præcipua figura huius sacramenti. Christus. n. dicitur sacerdos secundum ordinē Melchisedech, propter hoc quòd Melchisedech gessit figuram sacrificii Christi, offerens panem & uinū: sed expressio similitudinis facit, quòd unum ab alio denominetur. ergo uidetur quòd oblatio Melchisedec, fuerit potissima figura huius sacramenti.

Infr. qu. 83. ar. 10. ad 2m secundū, & 4. d. 8. q. 1. ar. 2. & d. 12. q. 3. ar. 1. q. 1. ad primū

¶ 2 Præt. Transitus maris rubri fuit figura baptismi, secundum illud 1. Cor. 10. Omnes baptizati sunt in nube & in mari: sed immolatio agni paschalis præcessit transitum maris rubri, quem subsecutum est māna, sicut eucharistia sequitur baptismum. ergo māna est expressior figura huius sacramenti, q̄ agnus paschalis.

¶ 3 Præt. Potissima uirtus huius sacramenti est, q̄ introducit nos in regnum cælorum, sicut quoddam uiaticum: sed hoc maxime præfiguratum fuit in sacramento expiationis, quando pontifex intrabat semel in anno cum sanguine in sancta sanctorum, sicut apostolus probat Hebræo. 9. ergo uidetur quòd illud sacrificium fuerit expressior figura huius sacramenti, quàm agnus paschalis.

SED CONTRA est, quòd apostolus dicit 1. Cor. 5. pascha nostrum immolatus est Christus. itaq; epulemur in azymis synceritatis & ueritatis.

RESPON. Dicēdum, quòd in hoc sacramēto tria considerare possumus, scilicet id, quod est sacramentum tantum, quod est panis & uinum, & id quod est res & sacramentum, scilicet corpus Christi uerum, & quod est res tantum, s. effectus huius sacramenti. quātum igitur ad id, quod est sacramentum tantum, potissima figura fuit huius sacramenti oblatio Melchisedec, qui obtulit panem & uinum. Quantum autē ad ipsum Christum passum, qui continetur in hoc sacramento, figuræ eius fuerunt omnia sacrificia ueteris testamenti, præcipue sacrificium expiationis, quod erat solennissimum: quantum autem ad effectum, fuit præcipua eius figura manna, quod habebat in se omnis saporis suauitatem (ut dicitur Sapient. 16.) sicut et gratia huius sacramenti, quantum ad omnia reficit mentem: sed agnus paschalis quantum ad hæc tria, præfigurabat hoc sacramentum: quantum enim ad primum, quia manducabatur cum panibus azymis, secūdum illud exod. 12. edent carnes, & azymos panes: quantum uero ad secundum, quia immolabatur ab omni multitudine filiorum Israel quartadecima luna, quod

quod fuit figura passionis Christi, qui propter innocentiam dicitur agnus: quantum uero ad effectum, quia per sanguinem agni paschalis protecti sunt filij Israel a deuastante angelo, & educti de ægyptiaca seruitute. et quantum ad hoc ponitur præcipua figura huius sacramenti agnus paschalis: quia fm omnia ipsum repræsentat. et per hæc patet rñsio ad obiecta.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæquartæ Articulum primum.*

QVAESTIO. LXXIIII.

De materia eucharistiæ quantum ad speciem, in octo articulos diuisa.

IN articulo primo in responsione ad secundum, habes quid sentiat Auctor de casu illo, si alicubi non inueniretur vinum, an esset solus panis consecrādus: tenet. n. partem negatiuam, eo quòd perfectio sacramenti præponenda est reliquis necessitatib*. vnde & inferius & dicetur, quòd perfectio sacramenti tantæ est necessitatis, vt etiam bis in eadem missa quandoque oporteat sumere corpus Christi.

DEINDE considerādum est de materia huius sacramenti. Et primo, de specie materiæ. secundo, de conuersione panis & vini in corpus Christi. tertio, de modo existendi corpus Christi in hoc sacramento. quarto, de accidentibus panis & vini, quæ in hoc sacro remanent.

Circa primū quæruntur octo.

¶ Primo, Vtrum panis & vinum sint materia huius sacramenti.

¶ Secundo, Vtrum ad materiam huius sacramenti, requiratur determinata quantitas.

¶ Tertio, Vtrum materia huius sacramenti sit panis triticeus.

¶ Quarto, Vtrum sit panis azymus, vel fermentatus.

¶ Quinto, Vtrum materia sacramenti sit vinū de vite.

¶ Sexto, Vtrum sit admiscenda aqua.

¶ Septimo, Vtrum aqua sit de necessitate huius sacri.

¶ Octauo, De quantitate aquæ, quæ apponitur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum materia huius sacramenti sit panis & uinum.

4. dist. 11. q. 2. art. 1. q. 1. & 2. Et 4. cōtra. c. 61. & 68. Et 11. con. 11. lec. 5.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd materia huius sacramenti non sit panis & vinum. hoc enim sacramentum perfectius debet repræsentare passionem Christi, quàm sacramenta veteris legis: sed carnes animalium, quæ erant materiæ sacramentorum veteris legis, expressius repræsentant passionem Christi, quàm panis & vinum. ergo materia huius sacramēti magis debet esse carnes animalium, quàm panis & vinum.

¶ 2 Præt. Hoc sacramentum est vbiq; celebrandum: sed in multis terris non inuenitur panis, & in aliquibus non inuenitur vinum. ergo panis & vinum non sunt conuenientes materia huius sacramenti.

¶ 3 Præt. Hoc sacramentū cōpetit sanis & infirmis: sed vinum nocet quibusdam infirmis. ergo videtur, q̄ vinum non debeat esse materia huius sacramenti.

SED CONTRA est, quòd Alexand.* papa dicit, In sacramentorum oblationibus panis tātum, & vinum aqua permistum, in sacrificium offerantur.

*Alex. 1. in epis. ad oēs orthod. a med. illius to. 1. cōcil.

*lib. de hæres. ca. 28. to. 6.

RESPON. Dicendum, quòd circa materiam huius sacramenti aliqui multipliciter errauerunt: quidam enim, qui dicūtur Artotirytæ (vt Aug.* dicit in lib. de hæresibus) offerunt panem & caseum in hoc sacramento, dicentes, a primis hominibus oblationes de fructibus terræ, & ouium fuisse celebratas. Alij vero, scilicet Cataphrygæ, & Pepuziani, de infantis sanguine, quem de toto eius corpore minutis punctionum vulneribus extorquēt, quasi eucharistiam suam conficere perhibētur, miscentes eum farinæ, panemque inde facientes. quidam vero, qui dicuntur aquarij, aquam solam sub specie sobrietatis in hoc sacramento offerunt. Omnes autem hi errores & similes excluduntur per hoc, quòd Christus hoc sacramentum sub specie panis & vini instituit, vt patet Mat. 26. vnde panis & vinum sunt materia conueniens huiusmodi sacramenti: et hoc rationabiliter. primo quidem, quantum ad vsum huius sacramenti, qui est mā ducatio. sicut enim aqua assumitur in sacramento baptismi ad vsum spiritualis ablutionis, quia corporalis ablutio communiter fit in aqua, ita panis & vinū, quibus communius homines reficiuntur, assumuntur in hoc sacramento ad vsum spiritualis manducationis. Secundo, quātum ad passionem Christi, in qua sanguis est a corpore seperatus: et ideo in hoc sacramento, quod est memoriale dominicæ passionis, seorsum sumitur panis, vt sacramentum corporis, & vinum, vt sacramentum sanguinis. Tertio, quantum ad effectum consideratum in vnoquoque sumentium: quia vt Ambr. * dicit super epistolam ad Cor. hoc sacramentum valet ad tuitionem animæ & corporis. et ideo corpus Christi sub specie panis pro salute corporis, sanguis vero sub specie vini pro salute animæ offertur, sicut dicitur Leu. 17. quòd anima carnis in sanguine est. Quarto, quantum ad effectum respectu totius ecclesiæ, quæ constituitur ex diuersis fidelibus: sicut panis cōficitur ex diuersis granis, & vinum fluit ex diuersis vuis, vt dicit * glo. super illud primæ Cor. 10. Multi vnum corpus sumus, &c.

* 1. ad Cor. 11. super illud, hoc poculum nouum testamētū est, tom. 5.

* Id habet Beda sūper hūc locum ex Aug. to. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet carnes animalium occisorum expressius repræsentent Christi passionem: tamen minus competunt ad communem vsum huius sacramenti, & ad ecclesiasticam vnitatem significandam.

AD 2^m dicendum, quòd licet non in omnibus terris nascatur triticum vel vinum: tamen de facili, ad omnes terras deferri potest, quārum sufficit ad vsum huius sacramenti: nec propter defectum alterius est, vnum tantum sine altero consecrandum: quia non esset perfectum sacramentum.

AD 3^m dicendum, quòd vinum in modica quantitate sumptum, non potest multum ægrotanti nocere: et tamen si nocumentum timeatur, non est necesse quòd omnes accipientes corpus Christi, etiam accipiant sanguinem, vt infra dicetur.*

*Q. 80. art. 12.

ARTICVLVS II.

Vtrum requiratur determinata quantitas panis & uini ad materiam huius sacramenti.

Super Quæstionis septuagesim. æquartæ Articulum secundū.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd requiratur determinata quantitas panis & vini ad materiam huius sacramenti. effectus enim gratiæ non sunt minus ordinati, quàm effectus naturæ: sed sicut dicitur* in 2. de Anima, omnium natura constantium, positus est terminus & ratio magnitudinis & augmenti.

4. dist. 11. q. 2. ar. 1. q. 3.

*lib. 2. de anima, tex. 41. tom. 2.

de præsentia, & de quantitate. nam in vtraque forma eucharistiæ mentio fit de præsentia per pronomẽ hoc, seu hic, & propterea oportet præsentem esse materiam consecrãdam. De quantitate vero non fit mentio: quamuis locus sit dubitationi quo ad quantitatem vini: quia de quantitate eius fit mentio in forma consecrationis, dum dicitur, Hic est calix: oportet enim vinum cõtineri in calice, ac per hoc quantitatem eius calicem non excedere. Sed hoc non cogit: quoniam potest sacerdos habere coram se mũltos calices plenos, & simul omnes consecrare, sicut simul consecrat multas hostias. Vnde ex quantitate calicis, non habet determinata quãtitas, nulla est ita magna, quæ consecrari non possit.

RESPON. Dicendum, ꝙ quidam dixerunt, ꝙ sacerdos non posset consecrare immensam quãtitatem panis aut vini: puta totum panem, qui venditur in foro, aut totum vinum, quod est in dolio; sed hoc non videtur esse verum, quia in omnibus habentibus materiam, ratio determinationis materiæ sumitur ex ordine ad finẽ, sicut materia ferræ est ferrum, vt sit apta sectioni. Finis autem huius sacramenti est vsus fidelium. vnde oportet, quòd quantitas materiæ huius sacramenti determinetur per comparationem ad vsum fidelium. non autem potest esse, ꝙ determinetur ad vsum fidelium, qui nunc occurrũt: alioquin sacerdos paucos parochianos habens, non posset consecrare multas hostias. vnde relinquitur, quòd materia huius sacramenti, determinetur per comparationem ad vsum fidelium absolute. Numerus autem fidelium est indeterminatus, vnde non potest dici, quòd quantitas materiæ huius sacramenti sit determinata.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ cuiuslibet rei naturalis materia accipit determinatã quantitatẽ, secũdum cõparationem ad formam determinatam: sed numerus fidelium, ad quorum vsum ordinatur hoc sacrm, non est determinatus. vnde non est simile.

AD 2m dicendum, quòd potestas ministrorum ecclesiæ ad duo ordinatur. Primo quidem, ad effectũ proprium: secundo, ad finem effectus: secundum autem, non tollit primum. vnde si sacerdos intendat consecrare corpus Christi, propter aliquem malum finẽ (puta vt irrideat, vel veneficia faciat) propter intentionem mali finis peccat: nihilominus tamen propter potestatem sibi datam perficit sacramentum.

AD 3m dicendum, quòd baptismi sacramentum perficitur in vsu materiæ: & ideo per formam baptismi non plus de aqua sanctificatur, quàm quantum venit in vsum: sed hoc sacramentum perficitur in consecratione materiæ: et ideo non est simile.

ARTICVLVS III.

Vtrum requiratur ad materiam huius sacramenti, quòd sit panis triticeus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur ꝙ non requiratur ad materiam huius sacramenti, ꝙ sit panis triticeus. hoc. n. sacramentũ est rememoratiuũ dominicæ passionis: sed magis videtur esse consonum dominicæ passioni panis ordeaceus, qui est asperior, & de quo etiam Christus pauit turbas in monte (vt dr Ioan. 6.) q̃ panis triticeus. ergo panis triticeus non est propria materia huius sacramẽti.

¶ 2 Præt. Figura est signum speciei in naturalibus rebus: sed quædam frumenta sunt, quæ habẽt similem figuram grano tritici, sicut, far, & spelta, de qua etiam in quibusdam locis panis conficitur ad vsum huius sacramenti. ergo panis triticeus non est propria materia huius sacramenti.

¶ 2 Præt. Permistio speciem soluit: sed vix inuenitur farina triticea, quæ alterius frumenti pmistionem non habeat, nisi forte de electis granis studiose fiat. non ergo vr ꝙ panis triticeus sit propria materia huius sacramenti.

¶ 3 Præt. Illud, quod est corruptũ, videtur esse alterius speciei: sed ali qui conficiunt ex pane corrupto, qui iam nõ vr esse panis triticeus. ergo vr ꝙ talis panis non sit ꝓpria materia huius sacramenti.

SED CONTRA est, *quòd in hoc sacramento cõtinetur Christus, qui se grano fruméti cõparat Ioan. 12. dicens, Nisi granum frumenti cadẽs in terram, mortuum fuerit, ipsum solum manet. ergo panis frumenti, siue triticeus, est materia huius sacramenti.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut dictum est, *ad vsum sacrorum assumitur talis materia, quæ cõius apud hoïes in talem vsum venit. Inter alios autem panes cõius hominum vtuntur pane triticeo: nam alij panes videntur esse introducti in huius panis defectum. et ideo Christus creditur in huius panis specie hoc sacramentum instituisse. qui etiam panis magis confortat hominem, & ita cõuenientius significat effectum huius sacramẽti: et ideo propria materia huius sacramenti, est panis triticeus.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd panis ordeaceus competit ad significandam duritiem veteris legis propter duritiem panis: tum

¶ *Super Quæstionis septuagesimæ quarta Articulum tertium.*

TITUL' vt sonat. ¶ In hoc articulo magna est qstio, & satis obscura de materia eucharistiæ quo ad panem: habet. n. multas difficultates, & varias opiniones. Est siquidem difficultas prima (quã tractat Auctor in litera) pp diuersitatem frumentorũ, est & alia difficultas comparando panem ad pastam. Et Albertus quidẽ magnus in 4. sentẽ. dist. 12. tenet panẽ ex spelta esse materiã eucharistiæ (quẽ sequitur Petrus de Pal.) similiter tenet ex amido panẽ confectum posse cõsecrari. Auctor vero tam circa amidum q̃ circa speltam opinatur contrarium: sed apponit siligineum panem, quẽ Albertus negare vr. de pasta quoq; Scotus tenet partẽ negatiuam, ponendo tamen pastam esse eiusdem speciei cũ pane. quid autẽ inter tot varia tenendum sit, ad rõnes oportet deducere.

¶ Tria sunt fundamenta, ex quibus proceditur. Primũ est, vnitas specifica materiæ. Creditur enim eiusdem speciei debere esse materiam in hoc sacramento, sicut & in ceteris inuenitur, & hinc infertur ꝙ ex solis illis frumẽtis, quæ sunt eiusdẽ speciei cum tritico, potest confici panis pro hoc sacramẽto. et per hanc viam processisse videntur Auctor ĩ litera, Scotus, Durand. & Petrus de Pa. habetq; via hæc difficultatẽ annexam ex illa ꝓpositione, generat sibi simile secũdum speciem: qm̃ hac vtitur ad discernendũ distincta specie a tritico.

¶ Aliud fundamentum est cõtrarium huic, pro q̃to ponit sufficere genus ꝓximũ ad triticum: ita quòd frumentum quod est genus, sufficit ad conficiendũ panem

4 dist. 11. q. 2. ar. 2. q. 1. Et di. 19. q. 1 art. 2. q. 3. ad primũ. Et 4. cõtra c. 68. Et 1. Cor. 11. le. 7. in prin.

*art. 1. huius quæst. Et q. 66. ar. 4.

panem pro sacramento. Et hac via processit Albertus, ponens tamen solum duas frumenti species, scilicet triticum & speltam. Habetque fundamentum aliquod in euangelii uerbis, quibus dominus se comparat grano frumenti.

¶ Tertium demum fundamentum, quod magnificit Petrus de Palude est auctoritas quarumdam ecclesiarum, quæ conficrant panem confectum ex spelta, quod etiam tangit Auctor in litera, dum in secundo argumento obiiciendo affert, quòd de spelta in quibusdam locis panis conficitur ad usum huius sacramenti.

¶ Ad quæ quidem fundamenta si libere, respexeximus, nullam cogentem inueniuntur habere rationem, nisi ultimum propter auctoritatem Spiritussancti gubernauris ecclesiam: nam ob similes particulares consuetudines, uenerabiliter sustinent theologi, plures sacerdotes consecrare eandem hostiam ut inferius patebit. Et hæc sint dicta comparando panem ad materiam remotam. Comparando uero ad materiam proximam duæ rationes diuersas inducentes difficultates occurrunt. Prima est, de identitate seu diuersitate inter panem & pastam: secunda est, ex diuersitate modorum coquendi pastam. Obscura siquidem uidetur differentia inter panem & pastam crudam: reputat enim Scotus probabile esse, quòd non differant specie, quia decoctio non facit, nisi exhalationem humoris aquei, & mistio non est ibi, nisi iuxta positio, & ex pane fit pasta, si mica digitis comprimatur. Oppositum autem rationabilius uidetur: quoniam decoctio applicando actiua passiuis speciem panis facit, sicut maturatio de agresta faciendo uuam, facit de agresta uinum. Ars enim in confectione panis, non concurrit, nisi applicando actiua passiuis, ut patet ex hoc, quòd forma panis est forma substantialis, quod conuincitur apud fideles, ex hoc quòd panis transsubstantiatur in corpus Christi, & accidentibus remanentibus non remanet panis, qui remaneret cum reliquis accidentibus, si accidens significaret. Vnde & falsum est, quòd dum pasta decoquitur in clibano, fiat sola euaporatio humidi: decoctio enim idigerit, & generat panem, mistione autem, aut iuxta positione nulla opus est nona, sed prima mistio farinæ cum aqua (ex quibus confecta est pasta tamquam ex elementis ac materia transeunte) decoctione digeritur, & ad terminum deducitur, panem scilicet. Nec admitto ex pane fieri pastam, sed micam mollem similem pastæ. Acceptabilior autem apparet hæc positio contemplanti diuersitatem specificam inter agrestam, uinum, & acetum ex eisdem uuis ob diuersam caloris causalitatẽ agresta. n. est succus crudus, uiuum uero succus digestus, acetum autẽ addit excessiuam super calefactionẽ, ut testatur experientia, dum uinum ex positum calori acescit, & cupientes acetum bonum habere, ad loca calida dolium transferũt. Ex his enim apparet ex sola caloris differentia ex parte actiui, specificum progressum posse fieri ex parte materiæ, licet non semper fiat, non enim differt specie pirum coctum a piro crudo. Diuersi uero coquendi modi, scilicet uel assando uel elixando, speciem uariare non uidentur, panis siquidem elixus, ut lagana, aut frixus (quo etiam modo lagana in ueteri lege offerebantur) aut assus, ut panis in clibano, & subcineritius, & hostia, eiusdem uidentur speciei quo ad substãtiam solaque accidentali forma differre uidentur. Verum in proposito modo, uidetur utrumq; par uipendendum, ita quòd nec ex diuersitate specifica, nec ex identitate specifica, sufficiens ratio habeatur. Sed credẽdo quòd nec pasta, nec panis, nisi assus, est confecrabilis, rõnẽ aliũde sumẽtes, dicimus ꝙ sicut in sacramẽto baptismi aqua a Christo est instituta, ita in eucharistia panis, & quemadmodum ibi aqua intelligitur non solum substantia aqua, sed etiam quòd sit sub forma aquæ (& propterea aqua sub forma grandinis aut niuis, non est materia baptismi) ita per panem intelligendus est panis, & secundum substantiam & secundum formam panis. Et per hoc excluduntur quæcumque constant ex pasta cruda, & similiter quæcumque constant ex pasta elixa: hæc enim non habere formam panis (dato quòd panes sint) usus testatur humanus, quo his non utimur ut pane, sed potius hæc comedimus cum pane, & ex hoc ipso profitentes distinctionem horum a pane. Assato autem pane solo utimur ut pane, & propterea crediderim ipsum solum esse confecrabilem: materia enim hæc paucas habet assertiones, unde & Auctor in litera opinatiue loquitur, cum excludit speltam & amidum: de quo adhuc sub iudice lis est, & mihi uidetur dicendum, ut supra, scilicet, quòd

*Q. 61. circa principium to. 4.

* Alias grani.

¶ panis confectus ex eo est absolute panis, potest consecrari. Nec obstat corruptio tritici, dicentibus aliis triticum non corrumpi tunc, sed ablui & depurari & alterari, alijs autem quòd corruptio nihil officit: quoniam non est corruptio simpliciter, sed corruptio, quæ est uia ad generationem panis, quã oportere interuenire, probatur ex eo, quòd triticum est materia transiens respectu pastæ & panis.

4.d.11.q.2. ar.2.q.3. Et 4.cõ.c.68. Et opus.1. c.61. & Io. 23.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæ quartæ Articulũ quartum.*

IN artic. 4. circa illud, quod de præsbytero græco dicitur, scilicet quòd debet seruare ritum græcum in ecclesia græca, dubium occurrit ex Petro de Palude in 4. distinctio. 11. oppositum concludente, ex hoc quòd græci sunt schismatici, nullusque ẽt ipsorum debet eis adhærere: ac per hoc potest sicut in toto, sic & in parte ab eis discordare. non ergo peccaret non seruans ritum eorum.

Q.73.ar.3. ad 3.

¶ Ad hoc dicitur, quòd Auctor loquitur de græcis ecclesiis & præsbyteris absolute, & nõ de iisdem schismaticis & propterea optime dicit quòd peccaret, peruertens ecclesiæ suæ ritum. Et hinc sequitur, quòd etiam tempore schismatis peccaret: quia schisma non soluit ritus rectos ecclesiarum, qualis est iste, qui non ex schismate, sed ex ratione ecclesiastica in eis est, ut Gregor. in litera allatus testatur. Quo circa, si præsbyter græcus & in græca ecclesia celebrat, peccaret non seruando ritum græcæ ecclesiæ, non a schismaticis præceptum, sed uelut ab ecclesia statutum, quod ibi seruetur. Vnde in Concil. Florent. sub Eugenio IIII. legimus sic. Item in azymo siue fermentato pane triticeo corpus Christi ueraciter confici, sacerdotesque in altero ipsum domini corpus conficere debere, unumquemque scilicet, iuxta suæ ecclesiæ siue occidentalis, siue orientalis consuetudinem.

*gl. interlinearis ibi.

*ar.prec.

¶ Et cum obiicitur, quòd nemo debet eis adhærere, uerum est quantum ad ea, quæ sunt schismatis, & similiter potest, discordare ab eis in toto & in parte, in his quę sunt schismatis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum hoc sacramentum debeat confici ex pane azymo.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd hoc sacramentum non debeat confici ex pane azymo. Debemus enim in hoc sacramento imitari institutionem Christi: sed Christus uidetur hoc sacramentum instituisse in pane fermentato: quia sicut legitur Exod. 12 Iudæi secundum legem incipiebant uti azymis in die Pascha (quod celebratur quartadecima luna) Christus autem instituit hoc sacramentum in cœna, quam celebrauit ante diem festum Paschæ, ut habetur Ioan. 13. ergo & nos debemus hoc sacramẽtum celebrare in pane fermentato.

¶ 2 Præt. Legalia non sunt obseruanda tempore gratiæ: sed uti azymis, fuit quædam legalis cæremonia, ut patet Exod. 12 ergo in hoc sacramento gratiæ nõ debemus azymis uti.

¶ 3 Præt. Sicut supra dictum* est, eucharistia est sacramentum charitatis, sicut baptismus fidei, ut supra dictum est: sed feruor charitatis significatur per fermẽtum, ut patet in gloss. * super illud Matth. 13. Simile est regnum cælorum fermento, &cetera. ergo hoc sacramentum debet confici de pane fermentato.

¶ 4 Præt. Azymum & fermentatum sunt accidentia panis, nõ uariantia eius speciem: sed in materia baptismi nulla discretio adhibetur circa differentiam accidentium aquæ, puta si sit salsa uel dulcis, calida uel frigida. ergo in hoc sacramento aliqua discretio adhiberi non debet, utrum panis sit azymus uel fermentatus.

SED CONTRA est, quòd extra de celebratione* missarum c. Literas, punitur sacerdos, qui in pane fermentato, & scypho ligneo missarum solennia celebrare præsumpsit.

* In decret. lib. 3. tit. 41 c. literas, & est ultimũ illius tituli.

RESPON. Dicendum, quòd circa materiam huius sacramenti, duo possunt considerari, scilicet quid sit necessarium, & quid conueniens: necessarium quidem est, ut sit panis triticeus (sicut dictum est*) sine quo non perficitur sacramẽtum: non est autem de necessitate sacramenti, quòd sit azymus uel fermentatus, quia in unoquoque confici potest. Conueniens autem est, ut unusquisque seruet ritum suæ ecclesiæ in sacramenti celebratione. Super hoc autem, sunt diuersæ ecclesiarum consuetudines: dicit enim beatus Gregor. in registro, Romana ecclesia offert azymos panes, propterea quòd dominus sine ulla commistione suscepit carnem: sed certæ ecclesiæ offerunt fermentatum, pro eo quòd uerbum Patris indutum est carne, sicut fermentum miscetur farinæ. unde sicut peccat presbyter in ecclesia latinorum, celebrans de pane fermentato, ita peccaret presbyter græcus in ecclesia græcorum, de pane azymo, quasi peruertens ecclesiæ suæ ritum. & tamen consuetudo de pane azymo celebrandi, rationabilior est. Primo quidem, propter institutionem Christi, qui hoc sacramentum instituit prima die azymorum (ut habetur Matth. 26. & Mar. 14. & Luc. 22.) qua die nihil fermentatum in domibus iudæorum esse debebat, ut habetur. Exod. 12. Secundo, quia panis est proprie sacramentum corporis Christi (quod sine corruptione conceptum est) magis quàm diuinitatis ipsius, ut infra patebit.* Tertio, quia hoc magis competit synceritati fidelium, quę requiritur ad usum huius sacramenti, ẽm illud 1. Cor. 5. Pascha nostrum immolatus est Christus, itaque epulemur in azymis synceritatis & ueritatis. habet tamen hæc consuetudo Græcorum aliquam rationẽ, & propter significationẽ quam tangit Greg.* & in detestationẽ hæresis Nazaræorũ, qui legalia euangelio miscebãt.

Q.76.ar.1.

* loco citato in ista met ar.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut legitur Exod. 12. solennitas paschalis incipiebat in* uespere quartædecimæ lunę. & tunc Christus post immolationẽ agni paschalis hoc sacrm instituit. unde hęc dies a Io. dicitur præcedere sequentẽ diem paschæ, & a tribus aliis euangelistis dicitur prima dies azymorum, quando fermentatum in domibus iudæorum nõ inueniebatur, ut dictũ est.* & de hoc supra notatũ est plenius in tractatu dominicæ passionis.†

*alias 2.

* In corp. art.

† q.46.ar.9. ad. 1. arg.

AD 2^m dicendum, quòd conficientes ex azymo non intendunt cæremonias legis seruare, sed cõformare se institutioni Christi, & ideo non iudaizant, alioquin & celebrantes in pane fermentato, iudaizarent: quia iudæi panes primitiarum, fermentatos offerebant.

AD 3^m dicendum, quòd fermẽtum significat charitatem propter aliquem effectum, quia scilicet panem facit sapidiorem & maiorem: sed corruptionẽ significat ex ipsa ratione suę speciei.

AD

AD 4^m dicendum, quòd quia fermentum habet aliquid corruptionis, & ex pane corrupto non potest confici hoc sacramentum, (vt dictum est*) ideo magis attenditur circa panem differentia azymi & fermenti, quàm circa aquam baptismi, differẽtia calidi & frigidi: posset enim tanta esse corruptio fermenti, quòd ex eo non posset confici sacramentum.

*art.3.huius q. ad 4. arg.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæquartæ Articulum quintũ.*

IN art. 5. memento supradictorum & applica ad propositum, & vide vuam non esse consecrabilem: quia non cõtinet vinum sub forma potabili, sed mã ducabili.

4.dil.11.q.1.art.3.q.1. ar.1.Corin. 11.lect.7. prin.

ARTICVLVS V.

Vtrum uinum uitis sit propriæ materia huius sacramenti.

AD QVINTVM sic procedi-tur. Videtur quòd non sit propria materia huius sacramenti vinum vitis: sicut enim aqua est materia baptismi, ita vinum est materia huius sacramenti: sed in qualibet aqua potest fieri baptismus. ergo in quolibet vino (puta malorum granatorũ, vel mororum, aut huiusmodi) potest confici hoc sacramẽtum, præsertim cum in quibusdam terris, vites non crescant.

¶ 2 Præt. Acetum est quædam species vini, quod de vite sumitur: vt Isido.* dicit: sed de aceto non potest confici hoc sacramentum. ergo videtur quòd vinum vitis non sit propria materia huius sacramenti.

* Innuitur lib. 20. etymol. ca. 3. circa med.

¶ 3 Præt. Sicut de vite sumitur vinum depuratum, ita etiam agresta & mustum: sed de his non videtur posse confici hoc sacramentum, secũdum illud* quod in sexta synodo legitur, Didicimus, quòd in quibusdam ecclesijs sacerdotes sacrificio oblationis coniũgunt vuas, & sic simul vtrumque populo dispensant: præcepimus igitur, vt nullus sacerdos hoc vlterius faciat. et Iulius Papa† reprehendit quosdam, qui expressum vinum in sacramento dominici calicis, offerunt. ergo videtur quòd vinum vitis non sit propria materia huius sacramenti.

* In 6. synodo can. 28. & habetur de consecr. dist. 2. c. didicimus.

* Iulius 1. in decre. 7. a medio illius, & est decretũ 7. inter eius decreta. 10. quæ sũt ab alijs separata.

SED CONTRA est, ꝙ sicut dominus se comparauit grano frumenti, ita etiam se comparauit viti, dicens Ioan. 15. ego sum vitis vera: sed solus panis de frumento, est materia huius sacramenti, vt dictum est.* ergo solum vinum de vite, est propria materia huius sacramenti.

* art. 3. huius quæst.

RESPON. Dicendum, ꝙ de solo vino vitis potest confici hoc sacramẽtum. Primo quidem, propter institutionem Christi, qui in vino vitis hoc sacramentum instituit, vt patet ex eo quod ipse dicit Mat. 26. circa institutionem huius sacramenti, non bibã amodo de hoc genimine vitis. Secundo, quia sicut dictum est,* ad materiam sacramentorum assumitur id, quod proprie & communiter habet talem speciem. Proprie autem vinum dicitur, quod de vite sumitur: alij vero liquores, vinum dicuntur, secundum quandam similitudinem ad vinum vitis. Tertio, quia vinum vitis magis competit ad effectum huius sacramenti, qui est spiritualis lętitia: quia scriptum est, ꝙ vinum lætificat cor hominis.

* art. 3. huius quæst.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illi liquores non dicuntur proprie vinum, sed secundum similitudinem. Potest autem verum vinum ad terras illas deferri, in quibus vites non crescunt, quantum sufficit ad hoc sacramentum.

AD 2^m dicendum, quòd vinum fit acetum per corruptionem: vnde non fit reditus de aceto in vinum, vt dicitur 8. Meta.* et ideo sicut de pane totaliter corrupto non potest confici hoc sacramentum, ita nec de aceto. Potest tamen confici de vino acescenti, sicut & de pane, qui est in via ad corruptionem: licet peccet conficiens, vt prius dictum est.*

* li. 8. Met. tex. 14. to. 3

*art. 3. huius qõ. ad 4. arg.

AD 3^m dicendum, quòd agresta est in via generationis: & ideo nondum habet speciem vini, & propter hoc de ea non potest confici hoc sacramentum. mustum autem iam habet speciem vini: nam eius dulcedo attestatur digestioni, quæ est cõpletio a naturali calore, vt dicitur in 4. Meteo.* & ideo de musto potest confici hoc sacramentum: non tamen debent vuæ integræ huic sacramento misceri: quia iam esset ibi aliquid præter vinum. Prohibetur etiam ne mustũ statim expressum de vua, in calice offeratur: quia hoc est indecens propter impuritatem musti. Potest tamen in necessitate fieri: dicitur* enim ab eodem Iulio Papa, si necesse fuerit, botrus in calicem prematur.

* lib. 4. c. 3. parũ a pri.

* eod. loco in arg. citato, & habetur de consecr. dist. 2. ca. cũ omne crimẽ, ĩ med.

ARTICVLVS VI.

Vtrum aqua sit uino permiscenda.

AD SEXTVM sic procedi-tur. Videtur quòd aqua non sit vino permiscenda. Sacrificium enim Christi figuratũ fuit per oblationem Melchisedech, qui Gen. 4. non legitur obtulisse, nisi panem & vinum. ergo videtur quòd in hoc sacramento non debeat adiungi aqua.

¶ 2 Præt. Diuersorum sacramentorum diuersæ sunt materiæ: sed aqua est materia baptismi. ergo non debet assumi ad materiam huius sacrameati.

¶ 3 Præt. Panis & vinũ sunt materia huius sacramenti: sed pani nihil adiungitur. ergo nec vino debet aliquid adiungi.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæquartæ Articulum sextum.*

IN artic. 6. aduerte ne credas dicentibus græcos offerre calicem dñi cum vino tm̃: hoc n. arme ni, non græci, olim faciebant, vt patet ĩ conci. Florent. sub Eug. IIII. Vbi decretum est, vt etiam ipsi armeni se cum vniuerso orbe Christiano conforment, omnesque latinorum græcorumque ecclesias imitando, in calicis oblatione paululum aquæ vino admisceant.

4.dist.11.q.2.ar.4.q.1. Et 1. Cor. 11.lec.6.

SED CONTRA est, quòd Alex.* Papa scribit: In sacramentorum oblationibus, quæ inter missarum solennia domino offeruntur, panis tantum & vinum aqua permistum, in sacrificium offerantur.

* Alex. 1. in epist. ad omnes fideles a medio illius tom. 1. Concil.

RESPON. Dicendum, quòd vino, quod offertur in hoc sacramento, debet aqua misceri. Primo quidẽ, propter institutionem: probabiliter enim creditur, ꝙ dominus hoc sacramentum instituerit in vino aqua permisto, secundum morem illius terræ. vnde & Prouerb. 9. dicitur, Bibite vinum, quod miscui vobis. Secundo, quia hoc conuenit repræsentationi dominicæ passionis. vnde dicit Alex. Papa. Non debet in calice domini aut vinum solum, aut aqua sola offerri, sed vtrũque permistum: quia vtrũq; ex latere eius in passione sua profluxisse legitur. Tertio, quia hoc conuenit ad significandum effectum huius sacramenti, qui est vnio populi Christiani ad Christũ: quia vt Iulius Papa dicit, † videmus in aqua populum intelligi, in vino vero ostendi sanguinem Christi. ergo cum in calice vino aqua miscetur, Christo populus adunatur. Quarto, quia hoc competit ad vltimum effectum huius sacramenti, qui est introitus ad vitam æternam. vñ Ambr.* dicit in lib. de sacramentis, redundat aqua in calicem, & salit in vitam æternam.

Alex. 1. in epist. ad oẽs orth. a medio illius tõ. 1. Cõcil.

† Habetur de cõsecr. dist. 2. c. cũ omne crimen, circa medium.

* lib. 5. de sacra. ca. 1. a med. to. 4.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ sicut Amb.† dicit ibidem, sicut sacrificium Christi significatum est per oblationem Melchisedech, ita etiam significatum est per aquam, quæ in eremo fluxit de petra, secũdum illud

† eod. lib. 5. ca. 1. to. 4.

illud primæ Corinth. 10. Bibebãt autem de spirituali consequente eos petra.

AD 2^m dicendum, quòd aqua assumitur in baptismo ad vsum ablutionis. In hoc autem sacramento assumitur ad vsum refectionis, secundũ illud Psal. 22. Super aquam refectionis educauit me.

AD 3^m dicendum, quòd panis ex aqua & farina conficitur: et ideo cum vino aqua miscetur, neutrum sine aqua existit.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæquartæ Articulum septimũ.*

Inf. qõ. 83. art. 6. ad 4. & 6. Et 4. dist. 11. q. 2. art. 4. q. 2. & 3. Et 1. cor. 11. lec. 6.

IN articul. 7. circa aquam, ex qua fit panis pro sacramento, vide rationem literæ in calce articuli, ad probandum ℘ oportet esse aquam veram & naturalẽ, & suscipe illam vt rationabilem. An autẽ sit necessaria, cogitatione opus ẽ, & ratio est eadem, cum superius dicta de diuersis specieb⁹ granorum componentium panem: quia enim ad sacramentum sufficit, ℘ sit verus panis, si panis verus potest fieri ex aqua artificiali (puta rosacea) consequens est, ℘ non est de necessitate sacramenti aqua naturalis. An autem panis confectus ex farina & aqua rosacea, esset verus panis, experientia cõprobandum esset, videdo, in quo differret ab alijs panibus. nã si solo odore rosarum differre appareret, crederem ipsum eiusdem esse speciei cum alijs, cum aqua non sit pars essentialis panis, sed materia trãsiens eiusdem: non enim ꝑmanet aqua secundum seipsam in pane, sed panis est tertia res resultans ex cõmistione farinæ & aquæ per pastæ decoctionem: non est aũt remotũ diuersarum specierum res posse esse materiam transeuntem respectu alicuius vnius etiam homogenei, vt patet de his, ex quibus generatur sanguis.

¶ Et hæc etiam sufficiant pro octauo articulo.

ARTICVLVS VII.

Vtrum permistio aquæ sit de necessitate huius sacramenti.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd permistio aquæ sit de necessitate huius sacramenti. dicit enim Cyprian. *ad Cæcilium: sic calix domini non est aqua sola & vinum solũ, nisi vtrũque misceatur, quomodo nec corpus domini potest esse farina sola, nisi vtrumque, scilicet farina & aqua, fuerit adunatum: sed admistio aquæ ad farinam, est de necessitate huius sacramenti. ergo pari ratione admistio aquæ ad vinum.

¶ 2 Præt. In passione domini, cuius hoc sacramentum est memoriale, sicut de latere eius exiuit sanguis, ita & aqua: sed vinum quod est sacramentum sanguinis, est de necessitate huius sacramenti. ergo pari ratione & aqua.

¶ 3 Præt. Si aqua non esset de necessitate huius sacramenti, non referret quæcumque aqua huic sacramento apponeretur: & ita posset apponi aqua rosacea, vel quæcumque alia huiusmodi aqua: quod non habet vsus ecclesiæ. aqua ergo est de necessitate huius sacramenti.

SED CONTRA est, quòd Cypria. * dicit, si aliquis de antecessoribus nostris, vel ignoranter, vel simpliciter non obseruauit, vt scilicet aquã vino misceret in sacramento, potest simplicitati eius venia concedi: quod nõ esset, si aqua esset de necessitate sacramenti, sicut est vinum vel panis. non ergo aquæ admistio est de necessitate sacramenti.

RESPON. Dicendum, quòd iudicium de signo, sumendũ est ex eo, quod significatur. Appositio autem aquæ ad vinum refertur ad significandam participationem huius sacramenti a fidelibus, quantum ad hoc, quòd per aquam mistam vino, significatur populus adunatus Christo, vt dictum * est: sed & hoc ipsum quod de latere Christi pẽdentis in cruce aqua profluxit, ad idẽ refertur: quia per aquam significatur ablutio peccatorum, quæ fiebat per passionem Christi. Dictum est * autem supra, ℘ hoc sacramentum perficitur in consecratione materiæ: vsus autem fidelium non est de necessitate sacramenti, sed est aliquid consequens ad sacramentum. et ideo cõsequens est, quòd appositio aquæ, non sit de necessitate sacramenti.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum illud Cypriani est intelligendum, secũdum ℘ dicitur illud esse non posse, quod conuenienter esse non potest. et sic similitudo illa attenditur quantum ad id, qđ debet fieri, non autem quãtum ad necessitatem: nam aqua est de essentia panis, non autem de essentia vini.

AD 2^m dicendum, quòd effusio sanguinis directe pertinebat ad ipsam Christi passionem: est enim naturale corpori humano vulnerato, quòd ex eo profluat sanguis. sed effusio aquę non fuit de necessitate passionis: sed ad demõstrandum effectum passionis, qui est ablutio a peccatis, & refrigerium contra ardorem cõcupiscentiæ: et ideo aquã nõ seorsum offertur a vino in sacramento, sicut vinum offertur seorsum a pane: sed aqua offertur vino permista, vt ostendatur quòd vinum per se pertinet ad hoc sacramentum, tãquam de eius necessitate existens, aqua autem secundum ℘ adiungitur vino.

AD 3^m dicendum, quòd quia admistio aquæ ad vinum non est de necessitate sacramenti, non refert quãtum ad sacramenti necessitatem, quæcumque aqua misceatur vino, siue naturalis, siue artificialis, vt rosacea: quamuis quantum ad conuenientiam sacramenti, peccet qui aliam aquam miscet, nisi naturalem & veram: quia de latere Christi pẽdentis in cruce aqua vera profluxit, non humor phlegmaticus, vt quidam dixerunt, ad ostendendum quòd corpus Christi erat vere compositum ex quatuor elementis, sicut per sanguinem fluentem ostendebatur, quòd erat compositum ex quatuor humoribus, vt Innocentius tertius dicit in quadam decretal. * quia vero admistio aquæ ad farinam, est de necessitate huius sacramenti, vtpote constituens substantiam panis, si farinæ admisceretur aqua rosacea, vel quicumque alius liquor, quàm vera aqua, non posset ex eo confici sacramentum: quia non esset verus panis.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum aqua debeat in magna quantitate apponi.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd oporteat aquam in magna quantitate apponi. sicut enim sanguis de latere Christi sensibiliter fluxit, ita & aqua. vnde dicitur Ioan. 19. Qui vidit, testimonium perhibuit: sed aqua non posset sensibiliter esse in hoc sacramento, nisi in magna quantitate poneretur. ergo videtur, quòd aqua debeat apponi in magna quantitate.

¶ 2 Præt. Parua aqua multo vino admista, corrumpitur: quod autem corruptum est, iam non est. ergo idem est apponere parum de aqua in hoc sacramẽto, & nihil apponere: sed non licet nihil apponere. ergo non licet parum apponere.

¶ 3 Præt. Si sufficeret parum apponere, per consequens esset sufficiens, quòd gutta aquæ in totum dolium proiiceretur: sed hoc videtur ridiculum. ergo non sufficit, quòd parua quantitas apponatur.

SED CONTRA est, quòd extra de celebratione missarũ dicit: * Pernicioſus in tuis partibus inoleuit abusus,

* Q. 73. art. 1. ad 3.

4. dist. 11. q. 2. arti. 4. q. 4. & 1. cor. 11. lec. 6.

* In decret. lib. 3. ti. 41. cap. Pernicioſus.

abusus, ℘ videlicet qđ quòd in maiori quantitate de aqua in sacrificio ponitur, quàm de vino, cum secundum rationabilem consuetudinem ecclesiæ generalis, plus in ipso sit de vino quàm de aqua ponendum.

RESPON. Dicendum, quòd circa aquam adiunctam vino, sicut Innocentius tertius * dicit in quadam decreta. triplex est opinio. quidã enim dicunt, ℘ aqua adiuncta vino per se manet vino conuerso in sanguinem: sed hæc opinio stare non potest, quia in sacramento altaris post consecrationem nihil est, nisi corpus & sanguis Christi (sicut enim Amb. † dicit in lib. de Officijs, Ante benedictionem illa species nominatur, post benedictionem * corpus significatur) alioquin non totum adoraretur veneratione latriæ. et ideo alij dixerunt, quòd sicut vinum cõuertitur in sanguinem, ita aqua conuertitur in aquam, quæ de latere Christi fluxit: sed nec hoc rationabiliter dici potest, quia secundum hoc, aqua seorsum consecraretur a vino, sicut vinum a pane. et ideo sicut ipse dicit, aliorum opinio probabilior est, qui dicunt aquam conuerti in vinum, & vinum in sanguinem. Hoc autem fieri non posset, nisi adeo modicum apponeretur de aqua, qđ conuerteretur in vinum: et ideo semper tutius est parum de aqua apponere, & præcipue si vinum sit debile: quia si tanta fieret appositio aquæ, vt solueretur species vini, non posset perfici sacramentum. vnde Iulius papa * reprehendit quosdam, qui pannum lineum musto intinctum, per totum annũ seruant, & ĩ tpe sacrificij, aqua partem eius lauant, & sic offerunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sufficit ad sacramenti huius significationem, ℘ sentiatur aqua, cum apponitur vino: nõ autem oportet, quòd sit sensibilis post mistionem.

AD 2^m dicendum, quòd si aqua omnino non apponeretur, totaliter excluderetur significatio: sed cũ aqua in vinum conuertitur, significatur quòd populus Christo incorporatur.

AD 3^m dicendum, quòd si aqua apponeretur dolio, non sufficeret ad significationem huius sacramenti: sed oportet aquam vino apponi circa ipsam celebrationem sacramenti.

Decelebra. missarum ca. cũ Marthæ. paragrapho, Quęsiuisti. † in lib. de his qui myestęrijs initiãtur c. 9. a medio tom. 4. * Alias corpus Chri.

Iulius 1. scribẽdo epiſc. per Aegyptũ. Et habet de con sec. dist. 2. c. cum omnes etiamen.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæquintæ Articulum primum.*

TItul⁹ vt sonat.

¶ In corpore concluſio clara est, & de ipsa tria dicũtur. primo, qđ sola fide tenetur: secũdo, qđ est conueniẽs, & affertur triplex conuenientia: tertio recitatur error quorundam dicentium oppositũ, & ex verbis Chrilli, & confessione Berengarij de consecr. dist 2. ego Berengarius, confutatur.

¶ Circa præsentis & sequentium articulorum doctrinã, ac materiam pro claritate & ampliori intellectu difficultatum, sciendum est

QVAESTIO LXXV.

De conuersione panis & vini in corpus & sanguinem Christi, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerãdum est de conuersione panis & vini in corpus & sanguinem Christi.

Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primo, Vtrum in hoc sacramento sit corpus Christi secundum veritatem, an solum secundum figuram, vel sicut in signo.

¶ Secundo, Vtrum in hoc sacramento remaneat substantia panis & vini post consecrationẽ.

¶ Tertio, Vtrum substãtia panis vel vini post cõsecrationem huius sacramenti annihiletur, aut in pristinam materiam resoluatur.

¶ Quarto, Vtrum panis possit conuerti in corpus Christi.

¶ Quinto, Vtrum in hoc sacramento post cõuersionem remaneant accidentia panis & vini.

¶ Sexto, Vtrum facta consecratione, remaneat in hoc sacramento forma substantialis panis.

¶ Septimo, Vtrum ista conuersio fiat in instanti.

¶ Octauo, Vtrum hæc sit falsa, ex pane fit corpus Christi.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum in hoc sacramento sit corpus Christi, secundum veritatem.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in hoc sacramẽto non sit corpus Christi secũdum veritatem, sed solum secundum figuram, vel sicut in signo. dicitur enim Ioan. 6. quòd cum dominus dixisset, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, &c. multi ex discipulis eius audientes, dixerunt, Durus est hic sermo: quibus ipse dixit, Spiritus est qui viuificat, caro non ꝓdest quicquam: quasi diceret secũdum expositionem Auguſt. * super Psal. 98. Spiritualiter intelligite, quæ locutus sum, non hoc corpus quod videtis manducaturi estis, & bibituri illum sanguinem, quem fusuri sunt, qui me crucifigent: sacramentum aũt quod vobis commẽdaui, spiritualiter intellectum, viuificabit vos, caro autem non prodest quicquam.

¶ 2 Præt. Dñs dicit Matthæ. vlt. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consumationem sæculi: quod exponens Aug. * dicit, donec sęculum finiatur, sursum est dominus, sed tamen nobiscum est veritas domini: corpus enĩ in quo resurrexit, in vno loco oportet esse, veritas aũtem eius vbique diffusa est. non ergo secundum veritatem est corpus Christi in hoc sacramento, sed solum sicut in signo.

¶ 3 Præt. Nullum corpus potest esse simul in pluribus locis, cũ nec angelo hoc conueniat: tali enim ratione posset esse vbiq;: sed corp⁹ Christi est verum corpus, & est in cælo. ergo videtur ℘ non sit secundum veritatem in sacramento altaris, sed solum sicut in signo.

¶ 4 Præt. Sacramenta ecclesiæ ad vtilitatem fidelium ordinantur: sed secundum Grego. * in quadam hom. regulus reprehenditur, quòd quærebat corporalem Christi præsentiam, apostoli etiam impedie-

ex auctoritate sacræ scripturę de existentia corporis Christi in sacramento eucharistiæ nihil aliud haberi expresse, nisi verbum saluatoris, dicẽtis, Hoc est corpus meum: oportet enim verba hæc vera esse. Et quoniam verba sacræ scripturæ exponuntur duplicite (vel proprie vel metaphorice) primus error circa hoc fuit in exprętantiũ hæc domini verba metaphorice, quem Magister sen. in dist. 10. lib. 4. tractat, qui & in hoc articulo reprobatur. Et constitit vis reprobationis ĩ hoc, quòd verba domini intellecta sunt ab ecclesia proprie, & propterea oportet illa verificari proprie. Habemus igitur ex veritate verborum domini in sensu proprio corpus Christi veraciter esse in qđ charistia, & hoc est primũ, quod ex euãgelio habemus circa hoc sacramentũ. Alterum autem, ℘ euangelium nõ explicauit, expresse ab ecclesia accepimus, scilicet conuersionẽ panis ĩ corpus Christi. Hanc enim non solum a priscis doctoribus ecclesiæ habuim⁹, quos habes de consec. dist. 2. cõpiose. & a Magistro sent in tract. de eucharistia diffuse: sed a concilio Lateranensi sub Innoc. III. vt patet extra de summa Trin. & fid. catho. firmiter credimus. vbi vtrũque simul dicitur sub his verbis, Christi corpus & sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis & vini veraciter continentur, & hæc quo ad primum. Et sequitur, Transubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem potestate diuina. & hæc quo ad secundum. Et quoniam variæ fuerunt opiniones, multiformaq; fiũt argumẽta circa hæc impl cantia mẽtes etiam eruditorum, prænotandum est, & ante oculos sem-

4 per

Sup. q. 65. arti. 3. cor. prin. & inf. q. 76. per totum et 4. dist. 10. ar. 1. & dist. 11. princ. & 4. cõtra c 61. & 1. Cor. 11. lec. 5.

* In ps 98. nõ procul a med. expositionis, tom. 2.

* Refertur hoc de consecr. dist. 2. cap. prinę.

* de regulo id hẽt ĩ ego. ho. 18. in euang.

per habendū, interuenire hic non vnā, sed duas nouitates valde mirabiles. Altera est de esse corporis Christi sub hostia consecrata, de noto enim corpus Christi verum veraciter sub illa hostia continetur. Altera est de conuersione substantiæ panis in substantiam corporis Christi, & hoc etiam de nouo fieri credimus. Et qñ omnis nouitas mutationem nonnullam sonat extēso mutationis nōe latissime ideo pro maiori claritate latissimæ mutationis vocabulo vtendo, imaginemur secundum has duas nouitates interuenire duas mutationes, non curādo an vna sit ratio alterius, aut inferat alteram. Et in illa q̄dem nouitate, qua corpus Christi de nouo est sub specie bus panis, oportet intelligere mutatiō nē, vel ex parte corporis Christi, vel ex parte accidentium panis. Et liquidē ex corporis Chri parte mutationem imaginamur, erit mutationis velut subiectum corpus Christi: terminus a quo, nō contineri sub his accidētibus, terminus ad quem contineri sub his accidentib⁹: fit. n. C hristi corpus ex non cōtento sub his accidētibus cōtentum sub illis. Si vero mutatio hæc imaginanda ponitur ex parte hostiæ,

†Tra. 94 in Ioā. a med. tom 9.

*li. 8. inter principiū & medium lib.

*lib. 6. ca. 1. in princ. tom. 4.

tunc mutationis subiectum est ipsa panis species, & terminus a quo, non contineret: terminus autem ad quem, est contineri Christi corpus: fit. n. panis species remanens, ex non continēte Christi corpus, continens Christi corpus.

¶ Quia ergo attendendo formaliter ad illam nouitatem, qua corpus Christi cōtinetur veraciter sub speciebus panis, & corpus Christi, quod non continebatur sub his spēbus, continet & spēs panis, quæ non continebat Chri corpus, continet Chri corpus, rationabiliter manifestatur nouitas ista formali & perspicaci intellectu, humano more ex ratione mutationis, vt fecimus: excelsa siquidem dei balbutiendo, vt possumus resonare non dedecet, secundum Greg. Quapropter conformiter ad sacros canones loquendo, vocetur ista nouitas, nouitas continentiæ: qñ vere secundum hanc corpus Christi continetur, & hostia continet corpus Christi: quamuis, non continentia localis. Altera autem nouitas vocabitur nouitas conuersionis, qñ ſm illam panis vere conuertitur in corpus Christi. In hac igitur conuersionis nouitate manifesta mutatio interuenit, qua ex pane fit corpus Christi, sed mutatio ista absque subiecto inuenitur habens pro termino a quo panem, & pro termino ad quem, corpus Christi. Et scito, quod tanta est vilitas discernendi inter has nouitates & inter has mutationes, vt inde pēdeat & intelligere tam varias obiectiones, & scire formaliter rndere, & videre quid scias vel nescias. Vnde nō sit tibi curæ, p nunc, hoc est pro principio intelligendo, quales vel quō sint aut fiant istæ mutationes, sed esto contentus ex alabastate terminorum ēfingere diuersitatem mutationū. Et perspiciendo, q̄ conuersio habet proprios terminos, s. panem & corpus Christi, & q̄ corpus Christi contineri de nouo sub sacramento, habet alios suos proprios terminos, s. de non continentia ad continētiam vel passiue, vel actiue (vt prædeclaratum est) siste, & fige intellectum ad formalia ambarum nouitatum & suarum mutationum, vt sic liber tibi pateat ingressus in pelagus tam fluctuantium opinionum & intellectuum.

¶ His prælibatis, sciēdum est, omnes circa primam nouitatem

bātur recipere Spiritum sanctum, propter hoc quòd affecti erant ad eius præsentiam corporalem, vt Augustī. † dicit super illud Ioā. 16. Si non abiero, paracletus non veniet ad vos, non ergo Christus secundum præsentiam corporalem est in sacramento altaris.

SED CONTRA est, quòd Hilar.* dicit in 8. de Trin. de veritate carnis & sanguinis Christi, non est relictus ambigendi locus: nunc enim & ipsius domini professione & fide nostra caro eius vere est cibus, & sanguis eius vere est potus. et Ambr.* dicit 6. de sacramentis: sicut verus dei filius est dominus Iesus Christ⁹, ita vera Christi caro est, quam accipimus, & verus sanguis eius est potus.

RESPON. Dicendum, q̄ verum corpus Christi & sanguinem esse in hoc sacramento, sensu deprehendi non potest: sed sola fide, quæ auctoritati diuinæ innititur: vnde super illud Luc. 22. Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur, dicit Cyrillus, non dubites an hoc verum sit, sed potius suscipe verba saluatoris in fide. cum. n. sit veritas, non mentitur. hoc autem conueniēs est, primo quidem

*lib. 9. c. 4. et li. 8. c. 5. tom. 5.

perfectioni nouæ legis. Sacramenta. n. veteris legis illud verum sacrificium passionis Christi continebant solum in figura, secundum illud Hebr. 10. Vmbram habens lex futurorum bonorum, non ipsam rerum imaginē: et ideo oportuit, vt aliquid plus haberet sacramentum nouæ legis a Christo institutum: vt scilicet contineret ipsum Christum passum, non solum in significatione vel figura, sed etiam in rei veritate: et ideo hoc sacramentum, quòd ipsum Christum realiter continet (vt Dion. dicit 4. c. Cæl. hierar.) est perfectiuum omnium aliorum sacramentorum, in quibus virtus Christi participatur. Secundo hoc competit charitati Christi, ex qua pro salute nostra corpus verum nostræ naturæ assumpsit: et quia maxime propriū amicitiæ est conuiuere amicis (vt Philosophus * dicit 9. Ethicor.) sui præsentia in corporalē nobis repromittit in præmium, dicens Matth. 24. Vbi fuerit corpus, illuc congregabūtur &: aquilæ. Interim tamen nec sua præsentia corporali nos in hac peregrinatione destituit, sed per veritatem corporis & sanguinis sui, nos sibi coniungit

digi in nihil & conuersionem vocat adductiuam Christi corporis ad hoc, q̄ sit præsens accidētibus panis. Sed quo ad rem in idem redit cum opinione recitata a Magistro: quia ſm rem panis non conuertitur in aliquam rem, sed in nihilum cedit, & propterea solo nomine, conuersionem ponit panis in corpus Christi. Quidam autem conuersionis nomen & rem, partialiter tamen, admittunt, de quorum numero est Durand. in eodem quarto, ponens materiam panis conuerti in corpus Chri, quia incipit informari forma corporis Christi (sicut alimentum informatur forma aliti, panis vero formam desinere esse. Et hæc noua opinio vt erronea a Per. de Pal. reprobatur, & erronea conuincitur ex hoc, q̄ corpus Christi iam est impassibile, & multo magis eius anima est immutabilis, quo ad informare & non informare.

¶ Quidam demum conuersionis nomen, & rem totaliter admittentes, dicunt panem conuerti in corpus Christi, non ſm substantiam, sed ſm esse accidentale: ita q̄ panis conuertitur non in substantiam corporis Christi, sed in illius esse sacramentale: et hāc opinionem tenet, sine assertione tñ, Per. de Pal. in 4. quam opinionem vtpote nouam Auctor nō tractaut. aliena tamen a veritate est: quia transubstantiationem solo nōe saluat: qñ ſm rem, apud istos substantia panis cōuertitur in accidens, & non in subam corporis Christi, sed ſm vocem saluant transubstantiari q̄a conuertitur panis substantia in Chri, substantiā ſm esse accidentale. Patet siquidem manifeste, transubstantiari importare conuersionem substantiæ in substantiam simpliciter & absolute, vt textus expresse inductæ decretalis dicit, transubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem.

¶ Communis autem doctrina, quam Auctor sequitur post Magistrum sen. tenet substantiam panis conuerti in substantiam corporis Christi absque additione aliqua, absq; augmēto quoque in substantia corporis Christi. ac per hoc panem non esse redactum in nihil, sed conuersum in substantiam Christi corporis, & ex hoc ipso non esse amplius panem, sed quod erat panis, est corpus Chri. Et hac doctrina ex sacris cōciliis pri cisq; doctoribus

doctoribus ecclesiæ clare habetur, vt patet de cons. dist. 2. diffuse, & in allegata decretali Lateranen. concil.

¶ Addit autem doctrina hæc, quòd hæc nouitas conuersionis est ratio nouitatis continentiæ, & prior illa. ita quòd prius natura est nouitas conuersionis panis in corpus Christi, & deinde secundum naturæ ordinem est corpus Christi sub hostia: vtrumque tamen est in vno & eodem instanti temporis. Nec est inter has duas nouitates solummodo dictus ordo prioris & posterioris, sed ordo causalitatis, ita q̄ hæc cōuersio panis in corpus Christi, est causa sufficiens in suo ordine existētiæ corporis Christi sub hostia. ita quòd licet sint hic duæ nouitates, & tot mutationes cum suis proprijs terminis: tanta tamen est inter eas necessaria connexio, quòd ad priorem reliquę necessario sequuntur, hoc est, quòd ad cōuersionem hāc, quatrāsubstantiatur panis in corpus Christi, necessario sequitur, corpus Christi contineri sub hostia.

Habeć de cons. dist. 2. c. Ego Berēgarius.

¶ Quocirca quatuor supersunt declaranda. Primo, quòd hæc conuersio est factiua præsentiæ corporis Christi sub hostia. Secundo, quòd hoc est necessarium. Tertio, quomodo te habeat hæc conuersio ad sequentem præsentiam. Quarto redibimus, ad opiniones relatas.

¶ Ad euidentiam primi scito & caute, dupliciter de conuersione panis in corpus Christi posse nos loqui, vel simpliciter & absolute, vel vt sacramentali. Nam si loquamur simpliciter & absolute de conuersione panis in Christi corpus præexistens absq; additione, & c. nihil aliud video inde sequi, quod ex hoc percipere possumus, quòd si absque sacramenti institutione, diuina potentia conuerteret panem in Christi corpus, nihil aliud fateremur effectum, nisi quòd panis conuersus est in corpus Christi. Et hoc est, quòd doctores dicti, scilicet Sco. &c. sonauerunt dicentes nouitatem conuersionis posse esse sine nouitate præsentiæ Christi ad hostiam: hoc enim verum esset, si esset sermo de conuersione simpliciter & absolute: sed si sermo est de conuersione sacramentali, secus dicendum est, & de tali conuersione loquuntur doctores prisci, sacri canones, & nos. tic de ea nunc loquimur.

¶ Et si quæras quid additly, sacramentalis supra conuersionem, respondeo quòd addit aliquid nobis secundum, se ignotum: cognitum autem vtcumque, per hoc, quòd est illatiuum huius veritatis, hoc est corpus meum.

¶ Et caue ne dixeris, quòd addit solum respectum ad actiuam consecrationem per verba sacerdotis in persona Christi.

¶ Probatur igitur, quòd conuersio sacramentalis, hoc est quæ, seu qualis, in hoc sacramento fit, est factiua præsentia corporis Christi sub hostia. Probatur autem tripliciter. Primo, ex hoc q̄ nulla alia ratione ecclesiastici doctores laborauerunt conuersionem in hoc sacramēto declarare, nisi ad verificandum, hoc est corpus meum. Quod patet, tum ex eo, quòd conuersio nō explicite habetur in euangelio, ac per hoc nisi ad verificandū verba domini, conuersio esset, non apparet vbi fundarem conuersionem credendam ab omnibus fore: tum, ex eo, q̄ Ambr. tanto labore insudans ad verificandum, hoc est corpus meū, nihil aliud facit, nisi quòd conatur monstrare hoc, quòd erat panis, modo esse corpus Christi, & hoc idem facit Augustinus & breuiter de consec. dist. 2. plena est istis laboribus.

¶ Secundo patet, ex prius inducta decretali Lateranensis concilij dum dicitur, Christi corpus & sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis & vini veraciter continentur, transubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem: vbi ex ipso modo loquendi apparet prioritas & causalitas transub-

A stantiationis respectu continentiæ.

¶ Sed & clarius apertissime tertio patet hoc ex concil. Florentino sub Eugenio IIII. vbi sic legimus. Forma huius sacramenti sunt verba saluatoris, quibus hoc confecit sacramentum: sanctorum enim in persona Christi loquens, hoc cōficit sacramentum: nam ipsorum verborum virtute substantia panis in corpus Christi & substantia vini in sanguinem conuertuntur: vbi manifeste vides, quòd ratio & causa quare hoc cōficitur sacramentum, est cōuersio: hoc enim significat illa causalis cō iunctio, nam qui quamimmo ex hac ecclesiæ determinatione habes conuenientē loquendi modum, dicendo quòd verba consecrationis media conuenient panis in corp⁹ Christi conficiunt hoc sacramētum, quod constat ex specie panis & corpore Christi: fit enim ex his duobus ineffabili modo vnum sacramentum, quo ima summis cōiungun turita quòd ex hac

† In exposition ep̄s. 98 tom. 8.

B Nō hoc corpus quod videtis manducaturi estis, non intendit excludere veritatem corporis Christi: sed quòd nō erat manducandum in hac specie, in qua ab eis videbatur. Per hoc autem quod subdit: sacramentū quod vobis commēdaui spiritualiter intellectum, viuificabit vos, nō intendit quòd corpus Christi sit in hoc sacramēto solum secundum mysticam significationem, sed spiritualiter* dici, id est, inuisibiliter, & per virtutem Spiritus sancti: vnde super Io.* exponens id, quod dicitur. Caro non prodest quicquam, dicit: sed

C

*Vbi ait impalpabiliter. *Tract. 27. in euange. Ioan. in ep̄. prin. & medium millias tom. 9.

cilij doctrina, scilicet quia virtute verborum fit conuersio, sacerdos proferens verba, hoc conficit sacramentum, manifeste habemus conuersionem efficere hoc sacramentum, quod nihil aliud est, quàm facere vnum ex corpore Christi, & specie panis: ex his enim duobus cuilibet fideli certum est constare hoc sacramentum.

¶ Et potest formari sic ratio talis. Conficere hoc sacramentum, est facere nouitatem continentiæ: sed conuersio sacramentalis est ratio confectionis sacramenti. ergo conuersio sacramentalis est ratio nouitatis continentiæ. Maior propositio est per

D se, nota, quasi a definito ad definitionem: quia hoc sacramētū significat constans ex accidentibus panis & corpore Christi. Minor vero patet ex auctoritate concilij. redden tis procausa, quare verba conficiunt hoc sacramentum, quia ipsorum virtute fit conuersio. Et hinc habere quoque potes, quòd nouitas conuersionis non concurrit per accidens ad nouitatem continentiæ, ex quo a sacro concilio pro causa assertur causa per se, non per accidens, ab arte relinquuntur. Hæc de primo.

¶ Quo ad secundum, sciendum est, quòd sicut necessarium dicitur dupliciter in naturalibus, vel secundum naturæ ordinē, vt quòd homo generetur ex concubitu maris & fœminæ, vel secundum habitudinem terminorum, vt circulum esse rotundum, ita in ecclesiasticis mysterijs dupliciter potest dici necessarium, vel secundum ordinem sacramentalem, vt infantem baptizatum mundum esse a culpa & pœna, vel quia impossibile est etiam per diuinam potentiam aliter fieri, vt quod altare

E consecratum non fuerit consecratum. In proposito non est dispurandum de diuina potentia, vbi de sacramentis tractatur: sed est attendendum quòd sacramentalis ordo exigat, & sicut in naturalibus necessaria secundum naturæ ordinem, appellantur necessaria sine additione aliqua, ita in sacramentalibus appellanda sunt necessaria, quæ secundum sacramentalem ordinem sunt necessaria: debet enim quælibet disciplina vti necessario & contingenti, possibili & impossibili secundum proprium ordinem sui generis. Et propterea quia nouitas conuersionis secūdum sacramentalem ordinem adeo instituta, & ab ecclesia explicatū, est necessaria ad nouitatem continentiæ, dicendum est simpliciter & absolute, quòd conuersio sacramentalis est necessaria ad continentia corporis Christi sub specie panis. Probatur autem necessitas secundum ordinem sacramentalē ex supradictis, ex quibus apparet clare, quòd conuersio per se concurrit ad verificandum, hoc est corpus meū: seu ad confectionē huius sacramenti: si enim concurreret per accidens, non oportuisset doctores priscos tantum propter laborare, nec licuisset sacro concilio ipsam pro ratione sectionis

ctionis sacramenti redderet: ea enim quæ sunt per accidens, vt dictum est, a doctrina repelluntur. Constat autem, quòd si conuersio per se concurrit, necessario concurrit, vt norunt exercitati in posterioribus analyticis. Hæc de secundo.

¶ Quo ad tertium, videtur mihi conuersionem habere se ad hoc sacramentum, sicut fieri ad factū esse: ita tamen vt nō requiras hic omnimodam similitudinem: sed ea ratione moueor: quia sacramenta nouæ legis efficiunt, quod significant, ac per hoc verba Christi, hoc est corpꝰ meū, quia efficiunt vtraque nouitatem, scilicet conuersionis & continentiæ, vt expresse dicta sacri concilij auctoritas testatur, cōsequens est, vt eadem Christi verba significent vtramque nouitatem, alioquin plura efficerent, quàm significarent: immo efficerent quod nō significarent: intelligendo autem conuersionem habere se ad hoc esse corpꝰ Christi, sicut fieri ad factum esse, optime intelligimus verba Christi significare vtramque nouitatem, explicando posteriorem, vt in termino: sicut enim in naturalibus dicendo, hoc est lumen nouum, significatur illuminatio & illuminatum esse, vt in termino, ita in sacramentis verbis virtutem habentibus factiuam conuersionis panis in corpus Christi, conuersionis inquam vnientis corpus Christi & accidentia panis, ad vnū sacramentum, significatur & conuertio panis in corpus Christi, & corpus Christi contineri sub accidentibus panis, vt in termino, & sic verba Christi vtrumque significant, & vtrumque efficiunt. Suadetur autem rationabiliter hoc dici, ex eo quòd huic dicto omnia consonant dicta sanctorum, & sacrorum conciliorum. Et hinc facile soluuntur obiectiones, manifestiorque fit doctrina communis, vt patere potest applicando. Hæc de tertio.

¶ Quo ad quartum, circa aliorum opiniones duo sunt aduertenda. Primum est, quòd omnes videntur fugisse veram transubstantiationem panis in corpus Christi: quia non videtur intelligibile absque aliqua nouitate in substantia Christi. Secundum est, quòd dupliciter excessus apparet in eis. Alter, recurrendi ad possibile secundum diuinam potentiam: cum debuissent suaui tractatu discutere secundum potentiam sacramentorum eorumque ordinem, & ex hoc excessu orta est illa repulsa opinio Ioan. parisiensis de assumptione paneitatis ad vnitatem hypostasis Christi, quàm pluribus a doctoribus recitatam videre potes, si vis. Alter excessus est, nimis metiendo res fidei secundum lumen humani ingenij sibi præstiti: ex hoc enim transubstantiationem euitarunt, cum multo melius ac perspicacius sensissent, si Magistrum sent. secuti, cum admiratione illam verissime tenuissent.

¶ Nunc ad præsentem articulum redeamus, quo concluſum est, corpus Christi veraciter esse in hoc sacramento, dicente ipso, Hoc est corpus meum, & vt iam diximus, in hoc omnes fideles conueniunt: sed modus quo est, in disputationem vertitur. Scotus putauit corpus Christi absque deperditione proprij loci acquirere quandam præsentiam ad species panis, quæ præsentia est quidam respectus, quasi de genere vbi. Durand. putauit corpus Christi absque recessu a proprio loco esse præsens accidētibus dictis: sicut angelus ē p̄sens corpori prius natura, q̄ moueat ipsum, dante deo Christi corpori secūdū subst̄ā tiam immediatum ordinem ad accidentia panis cōuersi in ipsum, non minus q̄ si absque quantitate pura substantia esset.

¶ Sed neutram harum opinionum sufficiens apparet, ad veri-

ficandum id, quod communiter fatemur, scilicet sumendo hostiam consecratam, sumere nos verum Christi corpus: sed solū esset verum, nos sumere accidentia præsentia corpori Christi. Patet enim hæc sequela primo ratione: quia sumens vnū præsens alteri, nō oportet sumere alterum. Deinde proprio exemplo secūdæ opinionis, quia sumēs panem, cui est p̄sens angelus, nō propterea sumit angelum, & similiter quo ad primam opinionē: quia sumēs panem locatum, etiā si inde non moueretur, nō propterea sumeret locum eius: & tamē inter panem & eius locum est mutua præsentia. non videtur ergo sufficienter saluari veritas huius ex hoc solum, quòd ponitur simplex Christi corporis præsentia ad accidētia panis, q̄uis verū sit, corpus Chri esse illis piens.

¶ Vnde conuenientius cum Augus. & Greg. recitatis a Magistro sent. dicimus ex corpore Christi, & accidentibus panis constare vnum sacramentum, non præcise, sicut ex signo & signato, sed quodā ineffabili modo, qui a sacro cōcilio Lateran. vocatꝰ est ex cōtinēte & cōtēto, quo ēt nomine appellauit eū Magister sent. quē modū Auctor in hac litera in respōsione ad argumēta appellauit spūalē, & modū proprium huius sacramento.

¶ Monstratur autem huiusmodi conuenientia ex ipsis dominicis verbis: nam & forma sacramenti, hoc est corpus meum, id est, contentum sub hac specie, est corpus meum, vt communiter exponitur monstrat corpus Christi contineri sub accidentibus istis, præsertim quòd ly hoc, nō demonstrat substantiam simpliciter & absolute: sed vt connotat ipsius continentiam sub istis accidentibus, quod conuincitur ex eo, quòd oportet durantibus accidentibus, semper verificari cōtentum sub his accidentibus esse corpus Christi.

¶ Ex alijs autem verbis domini. Ioā 6. verba, quæ locutus sum vobis, spiritus & uita sunt, apparet spiritualis continctio uerę carnis Christi cum accidentibus panis. Intellexerant siquidem discipuli Christi carnem carnaliter comedendam, ac per hoc morte intercedente, non uescimur siquidem carnibus nisi mortuis: saluator autem noster utrumque errorem abstulit, dicendo quòd spiritus & uita sunt: uita contra mortem, spiritus contra carnem, idest, carnalem modum, ac si aperte dixisset, dicta mea sic intelligite, quòd uiua mea caro spiritualiter uobis offeretur in cibum. Merito demū modus iste proprius dicitur huic sacramento, non solum propter differentiam a ceteris sacramentis, sed etiam quia in toto uniuerso non apparet unus aliquis modus huic similis, pp qđ cum admiratione & uenerationc fateamur defectū cognitiōis nostræ circa hoc.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæquintæ Articulum secundum.*

TItulus clarus. In corpe duo facit: primo recitat opinionē affirmatiuā, secūdo reprobat eā, quatuor rōnibus, p hoc cōcludēdo negatiuā. & quia rōnes auctoris a posteriorib⁹ fuerūt valde discussæ ac ꝑobatæ; quāuis teneāt cōclusionē cū auctore, iō afferēda sunt motiua, quæ cōtra has rōnes afferuntur.

¶ In corpore recitat opinionem affirmatiuā, & reprobat eam quatuor rationibus.

¶ Circa primam rationem multa obijciuntur contra illam maiorem, Non potest aliquid esse, ubi prius non erat, nisi uel per loci mutationem, uel per alterius conuersionem in ipsum. Arguitur enim contra ipsam tripliciter. Primo, contra ipsam absolute. Secundo, contra ipsam applicatam ad hanc materiam. Tertio, contra perfeitatem illius. Scot. imprimis in 4. sentent. dist.

dist. 10. q. 1. 3. & 4. & dist. 11. q. 2. multipliciter obijcit. Durandus quoque in 11. dist. 4. obijcit.

¶ Quadrupliciter ergo contra maiorem vniuersaliter intellectam arguitur. Primo, a Durando: quia deus posset creare nouum cælum supra vltimam nunc sphærā, & tunc vltima nunc sphæra inciperet esse vbi prius nō erat absque hoc, quòd moueretur, & absq; hoc, quòd aliquid conuerteretur in ipsam. falsa est ergo maior assumpta.

¶ Secundo, ab vtroque: quia deus posset facere corpꝰ suū esse præsens sacramento altaris simul cum substantia panis, cum hoc non implicet contradictionē, & tunc corpus Christi inciperet esse sub sacramēto absque motu locali, & absque conuersione alicuius in ipsum. Assumptum probatur a Scoto: quia non est maior repugnātia, corpus Christi esse simul cum substantia panis, quàm sub quantitate eius: quia non magis repugnat substantia substantię, quā substantia quantitati quo ad talem simultatem.

¶ Tertio, a Scoto: quia de facto quantitas corporis Christi & anima eius incipiunt esse in hoc sacramento absq; hoc, quòd aliquid conuertatur in ipsas. Et si glossetur maior, arctando ipsam ad id, quod primo incipit esse alicubi, & dicendo, q̄ non habet locum in his, quę incipiunt esse alicubi cōcomitanter, contra instat Scotus dupliciter. Primo, quia ex hoc habeo, q̄ non est propria mutatio, nec propria formalis ratio, nec præcisa ad esse alibi rem immotam localiter, conuersio alicuius in ipsam. Secundo, quia alia est præsentia animæ hic & alia præsentia corporis: quia aliud & aliud est fundamentum: sed præsentia animæ nō habetur per conuersionem in ipsam nec per motum localem. ergo maior est falsa.

¶ Quarto, deus potest facere in creatura aliquid sine eo, quod non est sibi ratio essendi, nec aliquo modo de essentia eius: sed nec conuersio, nec sacramentū est formalis ratio corpori Christi essendi hic, nec aliquo modo de essentia eius. ergo deus potest facere corpus Christi esse hic sine vtroque istorum. Probatur minor: quia conuersio non est ratio formalis essendi: nec vt præsens, quia præterijt corpore Christi existente hic, nec ut præterita, quia tunc deus non posset subtrahere hinc corpus Christi, sicut nec facere, quòd non præterijt conuersio. Similiter nec sacramentales species, quia non sunt in corpore Christi, nec per eas aliquid ineſt formaliter corpori Christi.

¶ Quinto, arguitur ex alio capite, ex hoc scilicet quòd corpus Christi immotum potest simul esse in diuersis locis localiter. Sed de hoc alias.

¶ Circa applicationem vero maioris ad hanc materiam, tripliciter arguitur. Primo, a Durando, Corpus Christi esse in sacramento, non est esse alicubi, quia non est esse in loco. male ergo applicatur illa maior de ubi & alicubi, ad esse in sacramento, & falsa est minor dicens, quòd corpus Christi incipit esse vbi prius non erat, essendo in sacramento.

¶ Secundo a Scoto: Genitum esse in loco corrupti, est verum propter materiam communem vtrique: propterea enim ignis incipit esse vbi erat aer conuersus in ignē, quia ex materia quę fuit aeris remanente ibidem & forma ignis, fit compositum ibidem. In proposito autem, quia non remanet materia panis, non habet locum maior, dicens quòd per conuersionem corpus Christi est, vbi erat panis.

¶ Tertio, ab eodē & Durādo. quia aliūd est loqui de cōuersione absolute, & aliud de conuersione in præexistens. Nā qđ conuertitur in præexistens, trahitur ad conditiones præexistentis, & non econtra, vt patet in alimēto & alito: & ꝓpterea hinc sequitur quòd panis est vbi est corpus Christi, & nō econuerso.

¶ Contra perfeitatē, hoc est necessitatē conuersionis ad existentiā corporis Christi in hoc sacramento, q̄. simpossibile est corpus Christi non motū localiter, incipere esse in hoc sacramēto absq; cōuersione alicuius, puta panis, multipliciter arguitur.

lib. 4. c. 14. in med.

Dicit enim Dama. † in 4. lib. Quia consuetudo est hominibus comedere panem & vinum bibere, conjugauit eis diuinitatem, & fecit ea corpus & sanguinem suum: & ita panis communicationis non panis simplex est, sed vnitus diuinitati: sed coniugatio est rerum actu existentium. ergo panis & vinum simul sunt in hoc sacramento cū corpore & sanguine Christi.

¶ 2 Præt. Inter ecclesiæ sacramenta debet esse cōformitas: sed in aliis sacramentis, substātia materiæ manet, sicut in baptismo substantia aquæ, & in confirmatione substantia chrismatis. ergo & in hoc sacramento substantia panis & vini manet.

¶ 3 Præt. panis & vinum assumuntur in hoc sacramento, in quantum significant ecclesiasticam vnitatē: prout vnus panis fit ex multis granis, & vnum vinum ex multis racemis, ut Augu.* dicit in lib. de symbolo: sed hoc pertinet ad ipsam substantiam panis & uini. ergo substantia panis & uini remanet in hoc sacramento.

SED CONTRA est, quòd Ambro.* dicit in lib. de sacramentis, Licet figura panis & vini videatur, tamen nihil aliud, quàm caro Christi & sanguis post consecrationem credenda sunt.

RESPON. Dicendum, q̄ quidam posuerunt post consecrationem substantiam panis & uini in huiusmodi præsentia non habetur per conuersionem. Et probatur sequela: quia terminus unius rationis, cuiusmodi est præsentia, non proprie per se est terminus duarum mutationum distinctarum secundum genus. Et si dicatur, inquit Scotus, corpus Christi posse esse præsens cum substantia panis, sine mutatione substantiali, tamen nūc de facto fit præsens per substantialem mutationem panis in corpus Christi, & nō per aliam: contra, in corpus Christi prius factū præsens pani posset deus conuertere panem: quia non esset magis contradictio tunc quàm nunc. ergo talis conuersio, uel non faceret corpus Christi præsens, uel fieret præsens, postquàm fuit præsens, & sic eadem præsentia terminaret duas dictas mutationes. Deinde extenduntur argumentationes, ad hoc, quòd conuersio nihil facit ad præsentiam corporis Christi in sacramento.

¶ Et arguitur primo sic, deus posset conuertere panem in corpus Christi, ut habens esse in cælo: quia non est ibi maior contradictio, quàm in conuersione quæ nunc ponitur: sed tunc non haberetur corpus Christi sub specie panis ex ipsa conuersione. ergo nec nunc.

¶ Secundo, Si panis quantus converteretur in corpus Christi quantum, ita quòd substantia in substantiam & quantitas in quantitatem verterentur, tunc corpus Christi, quantum non haberet ubi circumscriptiue, quod fuit circumscriptiue panis quanti. ergo nunc non habet ubi definitiuum substantiæ panis. Et probatur sequela: quia ita se habent substātiæ quæ substant quantitatibus ad loca definitiue, sicut substantiæ quantæ ad loca circumscriptiue, ac per hoc, quod facit conuersio substantiæ in substantiam ad ubi definitiue, hoc facit ad ubi circūscriptiue conuersio substantiæ quantæ in substantiā quātā.

¶ Tertio, Si per conuersionem fit terminus ad quem, ubi fuit terminus a quo. ergo modus essendi utriusque erit similis, ille saltem modus qui potest esse communis utrique: sed panis erat hic quantitatiue. ergo corpus Christi erit hic quantitatiue, quod est inconueniens.

¶ Quarto, arguit Durandus: Sicut se habet substantia ad substantiam, sic se habet quantitas ad quantitatem: sed si quantitas panis converteretur in quantitatem corporis Christi, non pp hoc quantitas corporis Christi fieret ubi fuit quantitas panis. ergo non pp conuersionē corpus Christi fit ubi erat panis.

¶ Reliqua argumenta, quæ contra hanc eandem Auctoris rationem ex alio capite militant, hoc est ex suppositione, quòd unum corpus potest esse simul localiter in diuersis locis, cum rationibus probantibus ipsam suppositionem, ideo pro nunc omitto, quia constat corpus Christi non esse in sacramento localiter: hinc enim huiusmodi quæstio a proposito remota apparet, fiet autem de hoc quæstio specialis. Hæc igitur sunt, quæ contra primam literæ rationem obijciuntur.

¶ Ad euidentiam horum p. emittendum est, quòd non est hic quæstio de diuina potentia: non enim ad hunc tractatum hæc spectat quæstio: sed quærimus quid institutus ordo causarum habeat. Vnde cum dicitur in litera. impossibile est, &c. non est sermo

Trac. 26. in Ioan. inter med. & fin. tom. 9.

Colligitur ex li. 4. c. 4. & li. 6. c. 1. to. 4. refert de consecr. dist. 2. cap. Omnia.

In corp. ar.

Trac. 27. in Ioā. parum ante med. tom. 9.

Infra ar. 6. cor. Et q. 77 ar. 1. & 5. & 4. dist. 11. q. 1. ar. 1. q. 1. Et dist. 12. q. 1. ar. 1. q. 3. & 4. con. c. 63. prin. Et quol. 7. art. 9. Et quo. 9 art. 5. ad 3. Et 1. cor. 11 lec. 4. & 5.

Als spūali.

sermo de impossibili, secundum diuinam potentiam absolute: sed secundum potentiam ordinatam, secundum quam attenditur possibile, vel impossibile in ecclesiasticis mysterijs. Et hinc manifestorum argumentorum quæ adduximus, solutio pendet.

¶ Vnde ad obiecta contra Auctoris propositionem maiorem absolute, & vniuersaliter intellectā respondendo dicitur, quòd duo prima argumenta, quia æquiparant de possibili, etiam de diuina potentia absolute loquuntur, non militant contra Auctorem. Prima tamen obiectio, de vltima sphæra præter hoc, etiam apparet, ab ecclesia & priscis doctoribus manifeste loquitur de locis præexistentibus: obiectio autem creat de nouo locum præexistenti locabili.

¶ Secundo deficit: quia si crearet alia sphæra, ista quæ nūc est suprema, propter hoc quando, esset in eodem loco, in quo nunc est: varietas autem esset de loco imaginario in locum realem, & de loco potentiali in locum actualem: vnde proprie loquendo, non acquireret nouum locum, sed nouum continens: sermo autem literæ est de loco nouo quodammodo vtcunque, & non secundum quid.

¶ Ad tertium vero dicitur, quòd responsio recitata non est mala: mel us tamen diceretur, Nihil immotū potest esse, vbi prius non fuit, nisi per conuersionem in ipsum, aut aliquid sibi realiter coniunctum. Et per hoc excluditur prima instantia Scoti, dicendo quòd conuersio est propria mutatio afferens præsentiam proprij termini primo, & coniunctorum illi concomitantium: sic enim nulla sit exceptio ab illa maiore: sed declaratur via conuersionis extendere se ad præsentiam, non solum proprij termini, sed concomitantium illum.

¶ Ad secundam autem instantiam negatur aliam esse præsentiam animę, & aliam corporis in hoc sacramento: eadem enim numero præsentia, qua corpus Christi præsens est sacramento, anima eius corpus cōcomitans, denominative dicitur præsens. Vnde falsum est esse aliud, & aliud fundamentum præsentiæ in anima & corpore: sicut etiam anima mea est in hoc loco, quia corpus meum est hic, & a corporis præsentia in loco denominatur anima mea præsens, nec oportet ponere aliam propriam in anima mea præsentiam ad locum hunc.

¶ Ad quartum dicitur, ꝙ maior est diminuta: debet.n. addi, nec necessario connexum: & vltra hoc minor est etiam diminuta, quantum ad conuersionem: quoniam connexio præsentiæ ad conuersionem, nec est vt ad præsentem, nec vt præteritam, sed vt ad viam in ipsam: habet enim se, vt factum esse in termino ad fieri. Illud quoque quod additur de speciebus, diminutum est: datur enim tertium, scilicet quòd sub illis corpus Christi habet præsentiam, quam sine illis haberi non est intelligibile: quia implicat contradictionē. Nā si corpus Christi esset sacramentaliter, sine aliquo sensibili signo: integraret, & non integraret sacramentum: & similiter contineretur sub signo sensibili & non contineretur: & similiter esset præsens sensibili signo, & nulli sensibili signo esset præsens. Et tenent sequelæ, quia de ratione sacramenti est sensibile signum, ac per hoc sacramentale esse intelligi nequit absque sensibili signo.

¶ Ad obiecta autem contra applicationem dictæ maioris ad hanc materiam respondendo, dicitur ad primum, quòd triplicit er deficit. Primo, quia in litera non subsumitur, quòd esse in sacramento sit esse alicubi, vt patet intuenti. Secundo, quia iuxta philosophorum more latentes res per comitantia accidentia declarare: constat autem, quòd esse in sacramento, est esse valde latens, verificans locum eundem de sacramento, & exastente sub sacramento. Licuit igitur vti propositione de vbi & alicubi pro maiore, & subsumere de esse in sacramēto tamquam verificante vbi & alicubi de corpore Christi existente in sacramento. Et hinc patet tertium, ꝙ. l. vere quàmuis per accidens per esse in sacramento acquirit nouum vbi, puta altare, quod est locatus specierum. Et potest vnico verbo dici, ꝙ esse in

F sacramento, licet non sit esse in loco formaliter: est tamen ca[illegible] saliter, pro quāto per illud esse Christus est, vbi est sacramētū. ¶ Ad secundum vero dicitur, quòd formaliter loquendo, materia inquantum remanens ibidem sub vtroque termino, facit quòd genitum sit in loco corrupti, & ex hoc habetur, ꝙ quodcaliter mouetur peruenit de nouo ad aliquem locū, nisi deferat priorem. Secundo, quia omne corpus localiter motum, pertranſit omnia media, quod hic dici non potest. Tertio, quia impossibile est, quòd vnus motus eiusdem corporis localiter moti terminetur simul ad diuersa loca: cum tamē in pluribus locis corpus Christi, sub hoc sacramēto simul esse incipiat, & ideo relinquitur ꝙ non possit aliter corpus Christi incipere esse de nouo in hoc sacramento, nisi per conuersionem substantiæ panis in ipsum: quod autē cum uertitur in aliquid, facta conuersione non manet: vnde relinquitur quòd salua veritate huius sacramento remanere: sed hæc positio stare nō potest. Primo quidem, quia per hanc positionē tollitur veritas huius sacramenti ad quam pertinet, vt verum corpus Christi in hoc sacramento existat: quod quidem, ibi nō est ante consecrationem: non autem aliquid potest esse alicubi, vbi prius non erat, nisi vel per loci mutationem, vel per alterius conuersionem in ipsum: sicut in domo aliqua de nouo incipit esse ignis, aut quia illuc defertur, aut ibi generatur: manifestum est autem, ꝙ corpus Christi nō incipit esse in hoc sacramento per motū localem. Primo quidem, quia sequeretur quòd desineret esse in cælo: non enim quod lo

G remanens alicubi sub vtroque termino, sufficit ad hoc, quòd genitū sit in loco corrupti: & qa sic contingit in proposito (nam eadem numero species panis quanta ibidem remanet sub vtroq; termino) ideo sufficienter habetur, vn de corpus Christi sit in loco panis cōuersi in ipsum, quā uis materia nulla communis remanserit: species n. quāta remanens, æquualet materiæ quo ad hoc.

¶ Ad tertium autē dicitur, ꝙ in hac mirabili transubstantiatione cōcurrunt

H duæ rationes, scilicet ratio conuersionis & ratio præexistentis, & pro quanto inuenitur in hoc sacramento ratio conuersionis, qua id quod erat panis substantia est substantia corporis Christi, habemus iuxta generalem regulam conuersorum in naturam aliā, corpus Christi esse vbi erat panis, & hoc est, qđ litera sonat, quòd ignis incipit esse alicubi: quia id quod est ibi, conuertitur in ignem: & hoc est clarum, & expedit ad manuducendum intellectum, qui si solum attenderet, quòd ex pane hic existente fit corpus Christi, ita quòd contentum sub accidentibus panis, acquisiuit substantialiter integram naturam Christi corporis per conuersionem in ipsum, facile intelligeret corpus Christi esse, vbi erat panis cōuersus in Christi corpus, sicut ignis est, vbi erat lignum conuersum in ignem: sed quia rationi cōuersionis adiungitur ratio præexistentis Christi corporis, impedri videtur quòd dictum est haberi ex ratione conuersionis: quoniam ipsum præexistens trahere videtur ad se, quod conuertitur in ipsum. Veruntamen oportet in huiusmodi mirabilibus hominem esse persuasibilem, & conceptus nostros sacris adæquare mysterijs & non e contra. Et propterea dicimus, quòd ex ratione conuersionis habemus corpus Christi esse vbi fuit panis: hoc enim, vt ex supra dictis patet, tam ecclesiæ quàm sacrorum doctorum tradidit auctoritas. Ex ratione vero præexistentis Christi corporis absque additione mutationeque aliqua in ipsius substantiam, habemus, non ꝙ panis, sed id, quod fuit panis, est vbi est corpus Christi: quia est ipsum corpus Christi verū, quod est in cælo. Et ex hac parte concedendum est, ꝙ conuersum acquirit conditiones eius, in quod est conuersum: nec potest hinc incōueniens aliquod inferri: ted duo mirabilia conspiciuntur ex hac mirabili conuersione, scilicet corpus Christi esse, vbi fuit panis, & id quod fuit panis, esse vbi est corpus Christi.

¶ Ad obiecta contra necessitatem conuersionis ad corpus Christi esse in sacramento, respondendo dicitur ad primum, quòd, vt supra diximus, dupliciter de conuersione panis in corpus Christi loqui possumus, hoc est vel absolute, vel sacramentali. Et si sit sermo de conuersione absolute, fateor me non videre necessitatem, & sic arguentes fere omnes de conuersione loquuntur. Et propterea non est mirum, si contra Auctorem cōmunemque doctrinam non militant: quia non de conuersione absolute, sed de conuersione sacramentali intelligenda est communis doctrina: hæc enim necessaria est, ad verificandum sacramentum eucharistiæ.

¶ Vnde ad primam obiectionem Scoti, quæ est maximum eius fundamentum, dicitur quòd tam maior, quàm minor est falsa. Maior quidem, quoniā in naturalibus videmus, quòd per eandem mutationem habetur per se non solum substātia per se primo terminans, sed concomitans passio: nam per vnam & eādem generationem habetur per se terra & eius grauitas: & similiter ignis & eius leuitas, in tantum quòd grauia & leuia dicuntur ab Aristot. moueri per se à generante: & similiter per eandem mutationem habetur substantia Sortis & eius

filiatio, cum Sortes generatur. Falsa est ergo maior in absolutis & relatiuis: minor autem vniuoce loquendo de conuersione, non est vsquequaque vera, pro tanto: quia licet conuersionis absolute terminus proprius sit solummodo corpus Christi: cōuersionis tamen sacramentalis proprius, & per se terminus est corpus Christi verificans Christi verbum, hoc est corpus meū: sic enim vt ex supradictis apparet, ab ecclesia & priscis doctoribus docti sumus: & qa incognitum nobis est, quid addit supra corpus Christi ly verificans, hoc est corpus meū (quoniam vires humanæ intellectus excedit, quomodo corpus Christi est in sacramento hoc) ideo pro filiolis molestis potius quàm rationabilibus argumentis habendæ sunt obiectiones, quæ contra hoc fierent, ex eo quòd corpus Christi in hoc sacramento non est per se vnum, sed aggregatum per accidens, & similia. Sufficiat nobis addicentibus in hac via credere ecclesiæ & doctoribus priscis, quia sic est. Veruntamen pro aliquali quietehumani intellectus scito merito friuola hæc dici, quia manifeste constat terram & granitatem non constituere vnum per se, vpote res diuersorum prædicamentorum, & tamen per eandem haberi mutationem. Posset quoque aliter solui dicta Scoti ratio, signi ficando illum essendi modum nominē relatiuo, puta contineri sub specie panis, & dicendo, quòd cōuersio sacramentalis in hoc differt a conuersione absolute, quòd sacramentalis conuersio est in corpus Christi non solum secundum se, sed vt cōsequitur inter ipsum & accidentia panis respectus contenti & continentis, ita quòd sicut generatio est illatiua substantiæ generati cum filiatione consequente, ita conuersio sacramentalis habet vim illatiuam ex pane corporis Christi, cum relatione contenti sub accidentibus panis. Et secundum hoc, ad rationem Scoti dicendum esset, quòd duo sunt genera rerum: quædam enim sunt quæ secundum se ex suo genere per se primo fiunt & sunt, & hæc apud Aristot. sunt sola composita, vt patet 7. Meta. Quædā vero sunt, quæ (vt Aristo. vtar) sunt & non fiunt absque hoc, quòd generentur vel corrumpantur, & extensori vocabulo loquendo, absque hoc quòd fiant, & hę sunt formæ omnes, & præcipue relationes, quę regulariter aliorum factionem consequuntur. Quocirca dato, quòd maior Scoti sit vera, loquendo de primo genere rerum, falla tamen est, miscendo omnia genera simul: quoniam, falsa est de relationibus concomitantibus proprium mutationis terminum: & vniuersaliter falsa est, de consequentibus proprium mutationis terminum: quodlibet enim horum concomitantium licet sit aliud & posterius proprio mutationis termino, per eandem tamen mutationem per se secundo haberi potest, quāmuis non habeatur per illam per se primo. Et sequendo hæc, dicitur in proposito, quòd conuersio sacramentalis per se prima terminatur ad corpus Christi, inferendo per se secundo contineri tam corporis Christi sub accidentibus panis, quæ continentia licet sit aliud quid & posterius Christi corpore, est tamen necessario necessitate sacramenti consequens corpus Christi, vt terminum conuersionis sacramentalis.

¶ Antequām autem respondeatur aliis argumentis: quia superius declaratas mutationes duas supponunt, præmonstrandum est, quid sentiendum sit de his mutationibus. Scito igitur recolendo antedicta, duplicem opinionem esse de eis posse: altera, quæ est Scoti, ponit duas in hoc sacramento mutationes interuenire: prima est conuersio panis in corpus Christi: secunda est, qua corpus Christi de non præsente seu non contento fit præsens seu contentum sub specie panis: altera vero opinio est quòd non est hic, nisi vna sola mutatio, qua ex pane fit corpus Christi: sed ad istā mutationem sequūtur vtrimque relationes: in accidentibus siquidem panis ex hac mutatione sequitur relatio continentis, & in corpore Christi ex eadem mutatione sequitur relatio contenti, & sic hæc mutatio sufficit ad faciendum corpus Christi veraciter contineri sub specie panis. Monstratur autem multipliciter rationabilitas huius opinionis simul cum destructione alterius, cum ex hoc, quòd pluralitas non est ponenda sine necessitate, ac per hoc cum vna mutatione esse plures in potentia, non naturali aut sacramentali, sed ratio huc sufficiat, non sunt ponendæ duæ: tum, quia secundum Philosophorum doctrinā relationes fiunt consecutiue ad mutationes absolutorum, & non per alias proprias mutationes: tum, quia tam ecclesiæ, quàm priscorum doctorum doctrina tradit conuersionis mutationem pro ratione verificante corpus Christi continere Christi sub specie panis. Quæ doctrina non verificaret, nisi forte per accidens si interuenirent hic duæ mutationes: quoniam si duæ mutationes sunt, prima per accidens se haberet, quod etiam aduersarii fatētur: sed tūc sequī maximū incōueniens, ꝙ tam ecclesia, quàm priscidoctores laborauerunt ad reddendam rationem per accidens, quæ ab arte & doctrina reseandi est. Dicamus igitur, quòd una sola hic interuenit mutatio, inducens nouitatem continentiæ. An autem sacramentalis conuersionis mutatio inferat, in utroque extremo relationes reales secundum entiæ actiuæ & passiuæ, uel solum ex parte corporis Christi sit relatio realis ad species, qua continetur sub speciebus, & per hoc denominantur species cōtinere corpus Christi, quia corpus Christi continetur sub illis, uel in speciebus ipsis tenalis cōtinentiæ relatio ad corpus Christi cōsurgit, ex qua corpus Christi cointelligitur referri ad species, ut contentum ad continens, non quia ipsum referatur ad species, sed quia species recurrunt ad ipsum: sicut deus realiter dicitur dominus creaturæ, non quia ipse referatur ad creaturā seruam, sed quia creatura refertur ad ipsum, non facile dixerim: quia ignotus est modus, quo corpus Christi continetur sub specie panis. Cum his tamen omnibus concludo, ita esse hic unam solam mutationem, ut affirmando unicam, perspicias ita interuenire in hoc sacramento unicam mutationem in actu, ut non negetur esse plures in potentia, non naturali aut sacramentali, sed diuina absolute, hoc est, quod id quod de facto fit per unicam mutationem, posset deus facere per plures mutationes: posset enim mutare panem in corpus Christi una mutatione, & facere corpus Christi contentum sub specie panis alia mutatione: sed quoniam hoc ad potentiam absolutam dei respicit, simpliciter & absolute loquendo, unicam dicito interuenire mutationem. Et hæc dicta de his mutationibus actu, uel potentia in ordine ad relationes, non aliter dicta intellige, quam considerando esse sacramentale corporis Christi relatiue secundum relationes contenti & continentis. nam secundum rem longe aliter se est, quàm huiusmodi relatiua significēt, & magis teuerē tera cementius de illo sentiunt, & dicitur, cum de illo secundum se sentimus, & dicimus quòd se habet ad conuersionē, ut factum esse in termino ad fieri, ut superius explicauimus.

¶ Communicando tamen in consideratione respectiua cum aduersariis, ne fugere difficultates videamur, his præmissis ad secundum Scoti dicitur admisso præsupposito, ꝙ consequentia prima nihil ualet, utpote inferens a possibili logico necessarii, dum dicit potest esse, ergo oportet. Et per hoc patet, quòd secunda consequentia dicens, ergo huiusmodi præsentia non habetur per conuersionem, non infertur ex primo antecedente. Et ad probationem dicitur, quòd terminus unius rationis, cuiusmodi est præsentia, non est terminus per se duarum mutationum: quia non interuenit nisi una mutatio, quāmuis per potentiam diuinam possit esse terminus duarum mutationum, substantialis quidem consecutiue, accidentalis autem secundum se.

¶ Ad tertium autem contra bonam responsionem de facto uel potentia, dicitur, quòd si panis cōuerteretur in Christi corpus prius præsens factum, corpus Christi esset duplici uinculo præsens, hoc est, ex ui conuersionis sacramentalis, & ex ui prioris actionis diuinæ omnipotentiæ. Vnde nihil aliud sequitur, nisi quòd huiusmodi præsentia potest per diuinam omnipotentiā terminare duas mutationes, quod gratis concessum fuit.

¶ Ad obiecta demū contra efficaciam conuersionis ad præsentiam corporis Christi in sacramento, respondendo per conditionales, ut in præcedenti fecimus responsione, dicitur quòd si deus conuerteret panem in corpus Christi, ut habens esse in cælo, non esset conuersio eiusdem rationis cū ista sacramentali, ac per hoc, nō est ad propositum quicquid inde sequeretur.

¶ Et

¶ Et per idem respondetur ad secundū in quo sunt multi; alii defectus, puta quòd corpus Christi nunc de facto acquirit ubi, definitiuum substantiæ panis, & ꝙ substantia subiecta quanti tati habet suum ubi definitiue præter ubi circumscriptiue. Nā substantia secluſa quantitate uirtualique contactu, nusquam est, & esse corpus Christi sub sacramēto, non est esse alicubi.

¶ Ad tertium negatur sequela, quia uoluntarie affertur.

¶ Ad quartū, quod est Duran. dicitur, ꝙ argumentum, a sicut, sæpe claudicat, & in proposito nihil ualet. Et ratio est: quia non esset conuersio eiusdem rationis cum ista sacramentali, si quantitas conuerteretur in quantitatem, & propterea non est mirum, si aliud inde sequeretur, & aliud sequitur hinc.

¶ Contra secundam rationem literæ, scilicet si substantia panis remaneret, non esset uerum quod Christus dixit, Hoc est corpus meum &c. sed fuisset potius dicendum, Hic est corpus meum. Contra hanc, inquam, rationem Scotus & Durandus arguunt. Scotus quidem, quia tunc ly hoc, non demonstraret substantiam panis, sed contentum sub pane, sicut modo demonstrat non accidentia, sed contentum sub accidentibus, & utrumque esset uerum, hoc est corpus meum, & hic est corpus meum. Dutandus uero, quia indefinita uerificatur pro uno solo, ac per hoc si esset ibi panis, & corpus Christi posset reddi locutio uera pro solo corpore Christi. Ad hæc dicitur, quòd ueritas enuntiationum proprie significantium, excommuni sensu proprie intelligentium, & terminis utentium proprie pendet, & non est attendendum ad quid iste uel ille posset eandem enuntiationem applicare. Constat autē quòd proprie loquendo & intelligendo cum dicitur, a quorumque dicatur siue sacramentaliter siue non sacramentaliter, hoc est corpus meum, ly hoc, demonstrat hanc substantiam, quod patet ex hoc, quòd si aliquis demonstrando seipsum, dicat, hoc est corpus meum, significatur apud omnes intelligentes, quòd hæc substantia est corpus meum. Et ad hoc suffragatur ratio, secundum quam talia sunt subiecta enuntiationum, qualia permittunt prædicata, & propterea quia prædicatum est substantia (nam corpus meum significat substantiam) identitas prædicati cum subiecto significata per ly est, cogit ly hoc, ad demonstrandam hanc substantiam, ut proposito sit proprie uera. Et hinc excluditur, quòd in hac propositione ly hoc, non demonstrat accidentia, sed substantiam sub accidentibus, & ad hoc suffragatur, quòd ly hoc, est pronomen demonstratiuum substātiæ apud grammaticos. Rursus ly hoc, quia demonstrat non uage aut indefinite, sed singulariter, oportet absolute prolatum super certo sensibili demonstrato, demonstrare non uage hāc uel illam, sed singularem substantiam sub illis accidentibus existētem. Et si quidem una sola substantia subsit, sola demōstratur, si uero multæ subsint, omnes per modum unius singularis, demonstrantur, secundum communem intellectum propriāque significationem nominum ac pronominum, ut patet in exemplo allato: nam me dicente, hoc est corpus meum, significo hāc substantiam comprehendentem carnes, neruos, & ossa, esse corpus meum, ex quibus sequeretur, quòd si remaneret substantia panis cum corpore Christi, ly hoc, demonstraret hanc substantiam comprehendentem panem & corpus Christi per modum unius singularis substantiæ, & sic propositio esset falsa, proprie loquendo, quia significaret panis substantiā esse corpus Christi, quod constat esse falsum. Vnde ad Scoti obiectionem dicitur, quòd non est uarianda demonstratio, quam facit ly hoc, in ista enuntiatione sacramentali ex aliqua hypothesi: sed standum est in proprietate suæ demonstrationis, secundum quam ly hoc, non significat contentum sub hoc pane, sed significat hanc substantiā, quæ scilicet cōtinetur sub his accidentibus, hæc enim substantia est corpus Christi. Et no tanter dico, hæc substantia, & non dico, hic panis: quia, ut dictum est, demonstratur hæc substātia sine qualitate. Ad Duran. uero dicitur, ꝙ chimericum est, singulare facere idefinitum, & præterea est abutiuocabulis, oporret. n. secundum propria iudicare.

¶ Contra tertiam rationem literæ (.s. si esset alia substantia, quàm corporis Christi, contrariaretur ueneratiōi eucharistiæ) obstat Scotus: quia nunc est ibi aliqua creatura, puta species sacramentalis: & tamen adoratio eucharistiæ refertur ad Christum, & non ad sensibile continens. ergo eodem modo si non remaneret panis, adoraretur Christus contētus sub panequanto & quali, ut in signo.

¶ Ad hoc dicitur, quòd ratio literæ stat solida, quoniam quæcumque substantia alia a Christo, cōtrariatur uenerationi quā ueneramur eucharistiam: nam adoramus simpliciter & absolute substantiam existentem sub illis accidentibus, cōstat autē huiusmodi adorationi contrariari quamcumque aliam substātiam esse sub illis accidentibus: sed arguentes falluntur in hoc, quoniam diuertunt ab adoratione, quæ nunc fit ad eam, quæ tunc fieret, si esset etiam ibi substantia panis. Auctor autem ex adoratione, quam de facto exhibemus eucharistiæ, infert non esse ibi aliam substantiam a Christo.

¶ Vnde ad argumentum Sco. concesso toto, dicitur quòd non impugnatur ratio literæ, quia ad adorationem, quæ posset fieri, diuertit: & non sistit in adoratione, quæ de facto fit, qua adoramus substantiam contentam sub his speciebus, quod tūc non fieret, nisi partialiter, puta aliquam substantiam contentā adorando, distinguendo inter substantiam panis & substantiam Christi: constat enim nunc absque distinctione aliqua, substantiam ibi contentam adorari ab ecclesia.

q.77. ar. 3. & 4.

ARTICVLVS. III.

Vtrum substantia panis uel uini post consecrationem huius sacramenti, annihiletur.

AD 3^m dicendum, quòd species quæ remanent in hoc sacramento, ut infra dicetur, * sufficiūt ad significationē huius sacramenti: nam per accidentia cognoscitur ratio substantiæ.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd substantia panis post cōsecrationem huius sacramenti, annihiletur, aut in pristinā materiā resoluatur. Quod enim est aliquid corporale, oportet alicubi esse: sed substantia panis, quæ est quiddam corporale, non manet in hoc sacramento, ut dictum est, * nec etiam est dare aliquem locum ubi sit, ergo non est aliquid post consecrationem. Igitur aut est annihilata, aut in præiacentem materiam resoluta.

4.d.11.q.1. art.2. Et 4. cont. c. 63. pri. Et quo. 5.ar 11. Et quol.9.ar.5 ad 3. Et 1. Cor.11.lec. 5.

ar.preced.

SED CONTRA est, quòd Augst. * dicit in lib. 83. quæstionū: deus non est causa tēdendi in nō esse: sed hoc sacramētum diuina uirtute perficitur. ergo in hoc sacramento non annihilatur substātia panis aut uini.

Lib. 83. qu. 21. in med. to. 4.

RESPON. Dicendum, quòd

¶ 2 Præt. Illud quod est terminus a quo in qualibet mutatione, nō remanet, nisi forte in potētia materiæ: sicut cum ex aere fit ignis, forma aeris nō manet, nisi in potentia materiæ, & similiter quando ex albo fit nigrum, sed in hoc sacramento substātia panis aut uini se habet sicut terminus a quo, corpus autē uel sanguis Christi, sicut terminus ad quem: dicit. n. Ambr. * in lib. de officiis, ante benedictionem illa species nominatur, post benedictionē corp^s significatur. ergo facta consecratione, substātia panis uel uini nō manet, nisi forte resoluta in suā materiā.

In li. de his qui myst. initiā. tur. cap. 9. a & præterea est abutiuocabulis, oporret. n. refertur de consec. dist. 2. c. Ante.

¶ 3 Præt. Oportet alterum contradictoriorum esse uerum: sed hęc est falsa, Facta consecratione, substātia panis uel uini est aliquid. ergo hæc est uera, Substantia panis uel uini est nihil.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæquintæ Articulum tertium.*

TItulus clarus.

¶ In corpore ar. primo recitatur opinio distinctiua: secūdo, tractatur prima distinctionis pars: tertio, tractatur reliqua pars: & quarto tractantur ambæ simul, concludendo opinionem esse falsam. Primum, satis patet in litera. Sed circa secundum, scilicet quòd panis seu uinum per consecrationem resoluitur in præiacentem materiam, Auctor procedit utens implicite hac distinctione, hanc resolutionem fieri in præiacentem materiā, potest intelligi dupliciter, uel in materiā primā, uel in elementa manentia uel egredientia. Propterea primo improbat primū membrum. s. ꝙ ista resolutio nō fit in materiam primam: quia materia non potest esse sine forma. Vbi scito, ꝙ quia opinio ista ponit resolutionem puram (quoniam nullius meminit generationis, cum nullum ponat generans) si ponit resolutionem in materiam primam, ponit consequenter materiam primam sine

forma, quod est impossibile secundum causas secundas, & potentiam dei ordinatam, quicquid sit de possibili secundum potentiam dei absolutam, quoniam hoc est extra propositum: quoniam stultū est ponere in hoc sacramento, quicquid deus potest facere. vnde non oportet aliter hic respondere Scoto, & cōtinue digredi de genere in genus. Posita ea excludit Auctor secundum membrū. s. resolutionem fieri in elemēta. Et primo in elemēta manentia: quia sub speciebus sacramenti nihil remanet, nisi corpus & sanguis Christi. Secundo, in elementa egredientia: quia egressus fieret per motum localem, & sic sensu perciperetur. Et veraq; exclusio optima est. Nec ex molestia Scotica concutitur, dū obstat ex diuina oīpotentia potente facere cum corpore Christi, manere aliā substantiam, & non percipi localē egressum: sæpe enim iam dictum est, ꝙ non tractamus de diuina omnipotentia, sed quid ordo iustitutus a deo habeat tam in mysteriis, q̄ in naturalibus. Rursus impugnat Auctor huiusmodi præiacentem materiam ex alijs capitibus. & primo manentem, ex hoc, ꝙ non est dare aliquod instans, in quo sit ibi præiacens materia: quod probatur ex eo, ꝙ vsque ad vltimum instans consecrationis est ibi panis, & in vltimo instanti est ibi corpus Christi, ac per hoc patet, ꝙ non est dare aliquod instans, in quo sit ibi præiacens materia. Et scito, quòd Auctor claritati studens, nō fuit solicitus, vt loqueretur philosophice, vt ab omnibus intelligeretur: ex exemplo tamē generationis, ab exercitatis in philosophia rem ipsam intelligi voluit more physico: sciebat enim non dari vltimum instans generationis. Et physico more dicendum fuit, in toto tempore consecrationis est ibi substantia panis, & in termino illius est corpus Christi, qui terminus est primum esse corporis Christi in sacramento, & primum non esse panis: sicut in termino generationis, est primum esse rei genitæ, & primum non esse rei corruptæ. Et si sic Auctor dixisset, pauci intellexissent ipsum. Secundo, impugnat præiacentem materiam in motu, & breuitatis gratia simul impugnat tam motum localem, siue panis, siue materiæ, quàm motum resolutionis: quoniam vtrobique vna & eadem est ratio ex motu sumpta, & est ratio talis. Si huiusmodi motus interueniret, aut incideret in instanti terminante consecrationem, aut ante illud instans: si incipiat in instanti terminante (cū in illo instanti corpus Christi sit sub hostia, & in eodem sit panis incipiens moueri motu locali vel resolutionis) sequeretur ꝙ simul essent corpus Christi & substātia panis: quòd autem panis in illo instanti esset, probatur ex eo, quòd motus incipit per negationem de præsenti & positionem de futuro, hoc est, quia verum esset dicere, panis nunc non mouetur, & immediate post hęc mouebitur: & quia motus non fit in instanti, sed prius mobile relinquit vnam partem, quàm aliam, sequeretur vlterius præter simultatem instantaneam prædictam, simultas temporalis, & sic sub aliqua parte hostiæ esset simul tempore corpus Christi cum substantia panis, & ad vim hanc respexisse videtur Auctor in litera explicans partem hostiæ. Si vero huiusmodi motus incipiat ante terminū consecrationis, tunc cum inter quælibet instantia sit tempus intermedium, in quo fiet iste motus, & in quo mobile relinquet successiue partes hostiæ, sequetur quòd in illo tempore, quo aliqua hostiæ pars relicta est, neque erit substantia panis, quæ iam particulam illam reliquit, neque corpus Christi, quod ante instans, quod terminat totum hoc tempus medium, non est sub hostia.

¶ Et uide nouitie, ex contextu literæ hanc argumentationem induci, excludendo responsionem dicentem fieri resolutionis vel egressus motum, paulatim deserendo partes hostiæ. At si posuissent resolutionis motum fieri successiue quidem, & per partes intēsiuas tātum, ita quòd in termino tota simul hostia deserta esset (cōtingit enim, inquit Aristo. totum simul coagulari) tunc militat præcedens argumentum, quòd præiacens materia numquàm esset sub hostia. Et si hoc affirmatur, succurritur propter remę duę rationes, scilicet ꝙ tollitur conuersio, & ꝙ ponitur effectus sine causa. In isto art. & præced.

¶ Quo ad tertium, de altero disiūctionis membro, scilicet annihilatione, improbatur: quia tollit veram conuersionem substantiæ panis in corpus Christi, ac per hoc tollit modum, quo corpus Christi est in hoc sacramento, & in hoc conuenire dicitur cum primo membro, scilicet resolutione. Et demū vtrumq; Auctor reprobat quia forma sacramēti neutrum horum effectuum significat. †Vel, quòd in præiacētē materiā resoluatur.

¶ Circa responsionem ad tertium, aduerte quòd Sco. non contentus huiusmodi responsione, quia sola uoce conuersionem affirmat, tenens panem quāmuis per accidens redigi in nihilum, duo potissima videtur habere fundamenta in q. 4. 11. dist. Primum est, quia inuenitur hic transitus per se ab esse panis ad non esse panis, & alius transitus a non præsentia corporis Christi hic, ad præsentiam ipsius hic. Et tunc arguitur sic, Si secundus transitus non concomitaretur primum, primus esset annihilatio. ergo & modo formaliter est annihilatio: quia ratio eius non variatur propter illud, quod per accidens concomitatur. Secundo sic: Si panis annihilaretur, & corpus Christi poneretur hic præsens, omni eodem modo se haberet tam panis quàm corpus Christi, quantum ad omnem cōditionē tam esse quàm non esse, sicut modo se habet: sed quod fuit & omni eodem modo se habet, sicut si esset annihilatum, est annihilatū. ergo panis redigitur in nihilum. Prima propositio manifesta est: quia si panis esset annihilatus, nec forma nec materia eius maneret: eodem autem modo nec nunc manet.

¶ Ad horum & similium euidentiam, doctrina sanctorum patrum resumenda est. Ambr. siquidem de sacramentis, & habetur in decretis de consec. dist. 2. in c. re uera, & clarius in c. panis est, docet unde figmenta hæc, & similia eliduntur dicens. Si tanta uis est in sermone domini Iesu, ut inciperet esse, quod non erat, quanto magis operatorius est, ut sint quæ erant, & in aliud cōmutentur? & sic quod erat panis, iam corpus Christi est, quia sermo Christi creaturam mutat &c.

¶ Vbi nota primo ly, vt sint, quæ erant, & in aliud commutentur: hic enim manifeste habes Ambros. dicere, quòd sunt quæ erant, & in aliud sunt commutata. Et hinc apparet figmentum esse, dicere quòd quæ erant, & in aliud sunt commutata nihil sunt: nam si sunt, ut Ambros asserit, sequitur, quòd non sunt nihil.

¶ Secundo nota declarationem & sensum prioris dicti, dum immediate subditur, & sic quod erat panis, iam corpus Christi est: hinc enim apparet quanta perspicacia hæc uiderit Ambro, dum non dixit, quòd panis est post consecrationem, nec dixit, quòd panis qui fuit, est corpus Christi: sed dixit quòd id, quod erat panis, iam est corpus Christi, & ly id quod, demonstrat & refert substantiam: quoniam substantia est, quæ est commu-

cõmutata in corpus Christi: vnde non aliunde quàm ex Ambro. doctrina excludenda sunt, & detegenda figmenta hæc. Falsum est igitur quòd primo assumitur a Scoto, in terueuire hic transitum per se ab esse panis ad non esse panis: nã per se terminus ad quem, est esse corporis Christi: est enim cõuersio ista inter terminos positiuos per se primo, hoc est ab esse panis ad corpus Christi, & ad illũ per se primo terminũ ad quẽ nõ sequitur sola negatio esse panis, sed sequitur affirmatio seu positio eius qđ fuit panis: sunt. n. post cõsecrationem propositiones istæ ambæ veræ, scilicet panis non est, &, id quod fuit panis, est, quia est corpus Christi.

¶ Ad argumentũm ergo dicitur, quòd falsum assumit seu supponit, scilicet in ueniri hic mutationem seu transitum per se, ab esse panis ad non esse illius.

¶ Ad secundum autem dicitur, quòd cõditionalis assumpta est falsa. Et ad probationem illius, scilicet quia nunc nec remanet materia panis nec forma: & similiter esset si annihilaretur, respondetur negando ꝙ similiter esset si annihilaret: quoniam plus requiritur ad annihilationem siue per se, siue per accidẽs: exigitur, n, ꝙ id quod erat illud, sit modo nihil, seu non sit aliquid: cuius contrariũ in proposito inuenitur: nã secundum Ambros. id quod erat panis, est corpus Christi: vbi ad claritatem doctrinæ obserua caute varietatem verarũ propositionum, & vt exemplariter dicatur, quando aer naturaliter conuertitur in ignem, licet veræ sint istæ tres enuntiationes post conuersionem aeris in ignem, scilicet aer non est, ergo non est aliquid, aer est nihil: quia tamen materia, quæ fuit aeris, modo est materia ignis, falsa est ista quarta, aer est annihilatus. Et similiter in proposito, quàmuis alia ratione veræ sunt post conuersionem istæ tres, scilicet panis non est, panis non est aliquid, panis est nihil: falsa autem est quarta, scilicet id quod erat panis, non est aliquid, seu est nihil: quia sua contradictoria est verissima, scilicet id quod erat panis, est corpus Christi: ideo falsissimum est, panem siue per se, siue per accidens redigi in nihil: vnde si panis annihilaretur in hoc sacramento, non omni eodem modo se haberet, quo nunc se habet: quia nunc sic se habet ad esse & non esse, quod ita nõ est, quod id quod erat panis, est res realissima, scilicet corpus Christi: si autem esset redactus in nihilum, ita panis, non esset, quòd id quod erat panis, nulla res esset. Procul sint ergo a patrum doctrina huiusmodi figmenta.

¶ Circa verba Auctoris in hac responsione ad tertium caue ne fallaris, putans Auctorem Ambros. contrarium, vel me ex. posuisse inepto vocabulo Ambrosij verbum, dum in hac litera dicitur, quòd post consecrationem hæc est falsa, substantia panis est aliquid, & Ambros. dicente, id quod erat panis, est aliquid, scilicet corpus Christi, ego exposui quòd ly id quod, demonstrat & refert substantiam: quoniam substantia quæ erat panis est corpus Christi: quia mutata est in corpus Christi. Diuersimode siquidem substantiæ nomine Auctor & nos vsi sumus: nam Auctor substantiæ nomine vsus est loco nominis specifici panis, supponendo panem esse substantiam. Et fecit hoc Auctor, vt præseruaret se ab accidentibus panis, ita quòd panem ponit in obliquo, & distinguit substantiam

In corp. ar. & in præce.

F panis contra accidentia panis, ac si dixisset, post consecrationem hæc est falsa, panis est aliquid: nos autem substantiæ nomine absolute vtimur, abstrahendo a qualitate differentiarum, & propterea vtimur pane in recto, dicentes, substantia quæ erat panis: quam substantiam Ambrosius per relatiuum substantiæ significauit, dicens, & sic quod erat panis, iam est corpus Christi: quia sermo Christi creaturam mutat, & sic ex pane fit corpus Christi: non enim potest dici, quod ly quod erat panis, referat accidentia panis remanentia: quia illa non sunt corpus Christi: nec sunt mutata in corpus Christi, quorum vtrumque Ambros. dicit de eo, quod erat panis, scilicet quod erat panis, est corpus Christi, quia mutatum est in corpus Christi virtute sermonis Christi, hanc eodem modo sumptam substantiam saluator significauit, ac demonstrauit per ly hoc, dicens, hoc est corpus meum: est enim propriissimus sensus, hæc substantia est corpus meum, vt inferius amplius patebit.

Infra art. 6. cor. & ar. 8. cor. & ad 3. Et 4. dist. 11. q. 1. ar. 1. q. 2. ad 1. & q. 3. ad 3. Et ar. 3. q. 1. 2 to. Et 4. cõ. cap. 63. & quol. 5. ar. 11. Et op. 1 cap. 8. Et 1. Cor. 11. lec. 4. & lect. 5. lib. 3. text. 6. tom. 2. In c. de substant. to. 1.

H

¶ *Super Quæstionis septuagesimæquintæ Articulum quartum.*

TItulus intelligitur de conuersione substantiali, qua panis substantialiter sumptus transubstãtiatur in corpus Christi: sic enim ecclesia intelligit conuersionem. Et propterea Auctor quærit, vtrum sit possibilis huiusmodi conuersio.

¶ In corpore articuli duo fiũt. Primo dicitur, quòd oportet ponere conuersionẽ. Secundo tractatur, qualis est ista conuersio.

¶ Quo ad primum, ex repetitione supradictorum, ac discussorum, concluditur conuersio. Quo ad secundum, duo de hac conuersione dicuntur. Primum est, quòd non est similis conuersionibus naturalibus: sed est oĩno supernaturalis. Secũdũ est, quòd sola dei virtute fit: & primum quidem auctoritatibus Ambro. & Chrysost. probat: secundum autem simul cum primo, ratione probat.

¶ Vbi scito, distingui cõuersionem in formalem & substantialem, & naturales appellari formales nõ ea ratione, quia forma cõuertitur in formam: sed quia secundum deperditionẽ vnius formæ, & acquisitionem alterius dicitur totum categorematice conuerti in totum, vt cum dicimus, quòd aer conuersus est in ignem: conuersio autem substantialis appellatur, qua totũ etiam syncategorematice conuertitur in totum, puta si aer sic conuerteretur in ignem, quòd etiam partes essentiales aeris conuerterentur in partes essentiales ignis. Et talem esse hanc conuersionem Auctor ponens, hinc manifestat differentiam inter conuersionem istam & naturales, & ex differentia inter actum infinitum & actum finitum procedit ad probandum, quòd agens creatum, quia ex finito agit actu, ad solas formales conuersiones se extendit: deus autem quia ex infinito agit actu, ad totum ens se extendit, ac per hoc ad conuersionem substantialem. Et inde infertur, quòd hæc conuersio nec continetur sub genere naturalis motus seu mutationis, nec nomen aliarum suscipit proprie, sed nomine proprio vocari potest transubstantiatio: sic enim a sacro Concilio lateranen. sub Inno. III. appellatam legimus.

K ¶ Circa

ARTICVLVS IIII.

Vtrum panis possit conuerti in corpus Christi.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd panis non possit conuerti in corpus Christi. Conuersio enim quædam mutatio est: sed in omni mutatione oportet esse subiectum, quod prius est in potentia, & postea est in actu: ut. n. dicitur 3. physic. † motus est actus existentis in potẽtia: non est autẽ dare aliquod subiectum substantiæ panis & corporis Christi: quia de ratione substantiæ est, quòd sit non in subiecto, ut dicitur in prædicamentis.* non ergo potest esse, quòd tota substãtia panis conuertatur in corpus Christi.

¶ 2 Præt. Forma illius, in quod aliquid conuertitur, de nouo incipit esse in materia eius, quod in ipsum conuertitur: sicut cũ aer conuertitur in ignem prius non existentem, forma ignis incipit de nouo esse in materia aeris: & similiter cũ cibus conuertitur in hominẽ prius non existentẽ, forma hoĩs incipit esse de nouo in materia cibi. si ergo panis cõuertitur in corpus Christi, necesse est quòd forma corporis Christi, de nouo incipiat esse in materia panis; quod est falsum. non ergo panis conuertitur in substantiã corporis Christi.

¶ 3 Præt. Ea quæ sunt secundũ se diuersa, numquam vnum eorũ fit alterũ: sicut albedo numquã fit nigredo, sed subiectũ albedinis fit subiectũ nigredinis, vt dr̃ i 1. *Physico. sed sicut duę formæ cõtrariæ: sunt secundum se diuersæ (vtpote principia formalis differentiæ existentes) ita duæ materiæ signatæ sunt secundum se diuersæ, vtpote existentes principia materialis distinctionis. Ergo non potest esse, quòd hæc materia panis fiat hæc materia qua indiuiduatur corpus Christi. Et ita nõ potest esse, quòd

1. 1. tex. 41 & seq. to. 2.

G

conuersio: quia ponitur panem redigi in nihil, & sola uox cõuersionis & transubstantiationis cum ordine successionis corporis Christi in loco panis affirmatur. Relicta autem transubstantiatione productiua, tamquã non habente in hoc sacramento locũ, nititur Sco. probare primam esse impossibilem, & deinde tertiã esse rationabilẽ. Arguit igitur ad impossibilitatẽ transubstantiationis primæ, quã credimus uere in hoc sacramẽto saluari: nihil est terminus nouæ actionis proprie dictæ, nisi per illã actionẽ accipiat esse subst ãtiale uel accidẽtale, ẽm ꝙ est formalis terminus illius actionis: sed corpus Christi præexistens, &c. nullũ esse accipit in sua substantia per huiusmodi transubstantiationẽ, ergo corpus Christi secundũ suã substantiã nõ est terminus nouæ actionis transubstãtiatiuę panis i ipsum. Minor supponitur clara. Maior uero probatur dupliciter. Primo, quia si nullũ esse accipit per illã, non uiderur intelligibile, quomodo sit ibi aliquid terminãs realem actionem substantialẽ, &c. Secundo quia etiam filius dei terminans æternam generationem, per illam accipit esse, & personam esse, & deum esse. Tertiam autem transubstãtiationẽ probabilem esse in proposito probat: quia eo modo terminus prior conuertitur in terminũ posteriorem, quo terminus posterior succedit termino priori: sed terminus posterior, ideſt, Christi corpus, non succedit secundum esse simpliciter, sed secundum esse præsens hic termino priori, id est, pani præexistenti. ergo nec panis conuertitur, nec transit in corpus Christi, nisi secundum esse hic præsens pani præexistenti.

¶ Pro solutione harum obiectionum, & ampliori notitia tã oculi mysterii, duo prælibanda sunt, alterũ ex philosophia, alterum ex Ambros. Ex physicis siquidem habemus, quòd cũ de substantiali mutatione inter positiuos terminos est sermo, ipsum instans mutationis, in quo subst antialis mutatio simul fit, & facta est, est primum esse termini ad quem, & primum non esse termini a quo. uerbi gratia, cum aer conuertitur in ignem, instans illud, in quo ignis simul fit & factus est, est primũ esse ignis: quia ignis tunc est & immediate ante illud tunc non erat, & est primum non esse aeris: quia aer tunc non est, & immediate ante illud tunc erat. A diuo autem Ambrosio superius relata habemus verba. ſquod erat panis ante cõsecrationem, iam corpus Christi est post consecrationem: quia sermo Christi creaturã mutat, &c. Ex his enim simul iunctis & perspicaciter consideratis, habemus actionem transubstantiatiuam circa panem uersari, & in panem terminari, hoc modo uidelicet, quòd in instanti conuersionis panis in corpus Christi, quod erat panis ut sic, id est, secundum esse panis, habet ra ionem termini a quo, & rursus quod erat panis, quod iam est corpus Christi, ut incipiens esse corpus Christi, habet rationem termini ad quem, ita quòd terminus ad quem, non est corpus Christi absolute, sed hoc quod erat panis esse corpus Christi, ut patet exponendo pro illo instanti, quo ista transubstãtiatio simul fit, & facta est. Ex falsitate siquidem istius, corpus Christi nunc est & immediate ante hoc non erat, habetur ꝙ corpus Christi absolute non est terminus huius transubstantiatio-

A nis: ex eo autem quòd ista est uera, hoc quod erat panis, nunc est corpus Christi, & immediate ante hoc, quod erat panis, non erat corpus Christi manifeste habetur, quòd terminus ad quẽ actionis & mutationis huius est hoc, quod erat panis, esse de nouo corpus Christi: sicut ex ueritate istius alteri⁹, scilicet hoc quod erat panis, nunc non est panis, & immediate ante erat panis, habetur terminum a quo esse hoc, quod erat panis sub esse panis. Vbi uidere potes, in eo quod est panis ante consecrationem, efficaciam habere cõsecrationem seu diuinam actionem, quantum ad uim utriusq; termini, scilicet a quo & ad quem. quoniam actio conuertisua acquirit ei, quod erat panis esse corpus Christi, conuertendo id in corpus Christi, & ad hoc cõmitatur deperditio termini a quo, dũ quod simul conuerti tur & conuersum est in corpus Christi, desinit esse panis. Et hinc suspiciendo coniicere potes, quòd non oportet propter nouã hanc actionem mutationem aliquam effici in substantia corporis Christi: quia quod erat panis de nouo est corpus Christi, non per mutationem corporis Christi, sed per mutationem panis in corpus Christi. Et ad ampliorem fidelium intellectuum consolationem, habemus non solum dictas enuntiationes nouiter ueras quasi se tenentes ex parte panis: sed habemus redundantem seu resultantem aliam propositionem nouiter ueram, quasi ex parte corporis Christi: est enim de nouo uera hæc, scilicet, corpus Christi est id quod erat panis. Nec hanc ego somniaui, sed ex propositione diui Ambros. per conuersionem simplicem illam habemus: dicente enim Ambrol. quod erat panis, est corpus Christi, infertur optime per conuersionem simplicem, ergo corpus Christi est quod erat panis. & similiter sequitur, consequenter loquendo, quòd corpus Christi est quod erat iste panis. Quo fit, ut admirabilem ueritatem nouam in Christi corpore ex hoc sacramento fateamur. Nam ante institutionem huius sacramenti ista erat falsa, corpus Christi est quod erat panis: quia sua conuertens erat falsa, quod erat panis, est corpus Christi: post consecrationem uero corporis Christi fuerunt ambæ ueræ. Et similiter in qualibet, quæ quotidie fit, consecratione hostiæ in missa, consecratione facta, ambæ istæ nouiter sunt ueræ, quod erat iste panis, est corpus Christi, & corpus Christi est, quod erat iste panis. Nec quæras a me ulteriorem modum quomodo fiat istud, sed satis sit supposita ueræ transubstantiationis fide, qua panis in corpus Christi immutatum mutatur, uidere nos ueritatem dictarum enuntiationum.

¶ Ex his autem ad Scoti rationem contra possibilitatem huius conuersionis dicitur, argumentum supponere falsum, scilicet, corpus Christi absolute esse terminum actionis seu mutationis huius: terminatur. n. tã mutatio quàm actio, ut ad terminũ ad quẽ, & qui fit ad hoc, quod erat panis, esse corpus Christi: hoc enim de nouo fit, & est per actionem istam conuersiuam panis in corpus Christi.

¶ Vnde concessa maiore, ad minorem dicendum est, quòd male assumit, aut supponit corpus Christi absolute esse terminũ actionis, ut patet ex dictis. Nec obstat quòd sæpissime dicitur & repetitur in infinities, quòd hæc conuersio habet panem pro termino a quo, & corpus Christi pro termino ad quem: quoniam breuitatis causa hos terminos absolute proferimus: cum grano tamen salis ab eruditis intelligendos, ut exposuimus.

¶ Ad rationem Scoti pro transubstantiatione adductiua, facile respondetur negando minorem: quoniam corpus Christi succedit pani, & secundum esse simpliciter, id est, substantiale, & secundum esse hic, id est, sub accidentibus panis: sed non est mirum de arguente: quoniam sola voce dicens conuersionem substantiæ panis in substantiam corporis Christi, consequenter assumit, quòd corpus Christi non succedit pani, secundum esse simpliciter, cum secundum veritatem substantia corporis Christi: sit id, quod erat panis; & per hoc sit vbi erat panis, id est,

Refertur & conf. d. 2 c. Quia corpus assumptũ in med.

Ar. 1. huius quæst.

Ar. 2. huius quæst.

D

B

E

C

continetur sub accidentibus, quæ continebant panem, ut sæpe F
inducta decretalis lateranensis cum doctrina concilii florentini
testatur.

¶ Nec obstat dictis quòd Auctor in 4. senten. distinct. 11. quæ
stio. 1. articul. 4. uidetur locare huiusmodi propositiones, qui
bus usi sumus, in
ter improprias. Nam
dupliciter potest in
dicari, & exami
nari propositio ista,
quod erat panis, est
corpus Christi: primo ad exprimen
dam conuersionem
hanc: secundo, ad
exprimendum con
uersionis huius pro
prios terminos. Et
si quidem ad expri
mendum mutatio
nem, quæ est con
uersio assumatur, in
fra latitudinem ge
neris mutationis in
telligenda ē & pro
pterea ly quod, si
gnat subiectum unū,
& idem sub duobus

In li. de his qui mysteriis initiantur c. 9. parum a med.

Hom. 46. in Io. nō multū ante medium to. 3

†Ambrosius dicit in lib. de Sacramenti, Liquet quòd præter naturæ ordinem Virgo generauit, & hoc, quod conficimus, corpus ex Virgine est: quid ergo quæris naturæ ordinem in Christi corpore, cum præter naturam sit ipse dominus Iesus partus ex Virgine? Et super illud Ioan. 6. Verba quæ ego locutus sum uobis, scilicet de hoc sacramento, spiritus & vita sunt, dicit* Chrysost. ideſt spiritualia sunt, nihil habentia carnale, neque consequentiam naturalem, sed eruta sunt ab omni tali necessitate, quæ in terra, & à legibus, quæ

successiue terminis, scilicet pane, & corpore Christi manere, quod in proposito non nisi metaphoricæ, aut ratione accidentium remanentium uerificatur, & sic ab Auctore inter improprias computatur ibidem, ubi de conuersione loquitur. Si uero hæc propositio ad exprimendos terminos conuersionis huius assumatur, tunc propositio est, & uera & propria. Et quòd sit uera, patet ex ipsa eius expositione, qua Auctor eam ibi in responsione ad primum exponit de ipsis terminis dicens, uerbum Ambrosii. est exponendum, quod erat panis est corpus Christi, id est, quod est sub speciebus panis, primo fuit panis, & postea corpus Christi: ubi uides Auctorem exponendo, asserere de ly quod est sub specie panis prius fuisse panem, & postea corpus Christi: nihil enim aliud significat Ambrosii propositio de terminis conuersionis intellecta dicendo, quod erat panis, est corpus Christi, ut patet intuenti. quòd autem sit propria, & hinc patet: quia expositio ab auctore data est propria, & ex ratione probatur: quia ly quod est relatiuum, identitatis substantiæ, & sufficienter refert eandem substãtiam, referendo substantiam eandem sine qualitate: sic enim contingit in proposito: illud enim idem refert ly quod dicendo, quod erat panis est corpus Christi: quod demonstratur per ly hoc, dicendo, hoc est corpus meum. Stant ergo solida & proprie dicta, quæ ex Ambrosio diximus, quoniam ad terminos conuersionis exprimendos usi sumus auctoritate dicta, & ad hoc idem Ambrosius ad literam loquutus est, ut patet eius textum intuenti.

¶ In responsione ad tertium aduerte dici in illa duo, scilicet rationem conuertibilitatis totalis (de qua est sermo) unius rei in aliam, & modum, quo fit huiusmodi conuersio. Et quoniam eximia ac latentia sunt hæc, nec ab omnibus concessa, primo declaranda sunt ambo: deinde conferendum est primum cum aliorum opinionibus. Ratio igitur conuertibilitatis assignatur in litera communicatio in natura entis: modus autem subditur, & est, quòd potest actor entis id quod est entitatis in una re, conuertere in id, quod est entitatis in altera, sublato eo per quod ab ea distinguebatur: ubi circa rationem conuertibilitatis, docilis esto interpres, plures uitando errores ex illo uerbo, communis natura entis. Errares primo, si per communem naturam entis intelligeres ens communissime sumptum commune deo & creaturis, & manifesta esset erroris ratio: quia hinc sequeretur, conuertibilitatem etiã posse esse inter rem creatam & increatam: quia communis est eis huiusmodi natura entis, quod constat non solum esse falsum, sed fatuum. Errares quoque, si per communem entis naturam intelligeres gradum aliquem seu naturam aliquam, supra specificas genericasque rerum naturas. Nam ut dicitur 4. Metaphysic. idem est homo, & ens homo, & sic de aliis: non enim se habent ens & homo, sicut animal, & homo: nam animal, & homo duas formaliter naturas significant, scilicet rationalitatis, & animalitatis: ens autem & homo unam tantum naturam significant, eam scilicet, quam significat homo, & non aliam. Sed hoc metaphysico relinquentes negotio (quoniam ad propositum non refert utro modo dixeris) dicimus, quòd per naturam entis intelligit Auctor ens commune solis creaturis, quod

nomine naturæ in litera appellatum est, quia huiusmodi ens secundũ Auctoris doctrinã secundũ naturas generũ & specierũ definitur. Et per hoc differt ab ente increato, in quo esse non definitur natura aliqua, sed ipsum esse in se ipso subsistens uocatur natura dei, & deitas, & deus. Est igitur ratio conuertibilitatis totius unius rei in totam alteram rem, communicatio earum in natura entis communis omnibus creaturis tantum. & hinc habes secundum Auctorẽ, quòd secundum totalem conuersionem quælibet creatura potest per diuinam omnipotentiam converti in quamcumque aliam creaturam, quia creaturis omnibus communis est huiusmodi entis natura.

hic positæ sunt. Manifestum est enim, quòd omne agens agit inquãtum est actu. Quodlibet autem agens creatum est determinatum in suo actu, cum sit determinati generis, & speciei, & ideo cuiuslibet agentis creati actio fertur super aliquem determinatum actũ: determinatio autem cuiuslibet rei in esse actuali, est per eius formam: unde nullum agens naturale seu creatum potest agere nisi ad immutationem formæ, & propter hoc, omnis conuersio, quæ fit secundum leges naturæ, est formalis. Sed Deus est actus infinitus (vt in

¶ Circa modũ quo que conuersionis, cautum oportet esse lectorem. Erraretur siquidem primo, si intelligeretur, per modum diuisionis seu separationis unius naturæ ab altera, sicut animalitas separatur a rationalitate, dum fit animal sine ratione. Et similiter erraretur, si intelligeretur per modum abstractionis: sicut res una, & eadem secundum priorem rationem abstrahit a seipsa secundum rationem posteriorem: sicut color albus inquantum color, abstrahit a seipso, inquantum albus. Et patet ratio erroris utrobique ex hoc, quòd neutro modo panis conuerteretur in corpus Christi: sed sola natura entis inuenta in pane, conuerteretur in corpus Christi, formaliter loquendo.

¶ Contrariatur etiam directe intento hic sensus, quoniam directe intentum ab Auctore est, quòd totum conuertatur in totum, & non quòd una res aut una natura sub una ratione tantum conuertatur in aliam. Hæc enim interpretatio ad hoc tandem tendit, quòd conuertibilitas rerum est secundum id in quo communicant, & non secundum ea in quibus differunt, quod contrariatur non solum Auctoris, sed fidei doctrinæ, asserenti panem converti in corpus Christi, & non solum entitatem panis in entitatem corporis Christi conuerti, sed panem converti in corpus Christi. unde literæ uerba quæ superficie. enus fauere uidentur dicto reprobato sensui, dum sonant, id quod est entitatis in una re, potest actor entis conuertere in id quod est entitatis in altera, sublato eo per quod ab illa distinguebatur, proculdubio ad differentiam proprii distinctiui a communi natura entis subiunctum est. Sed huiusmodi differentia non consistit in hoc, quòd entitas rei, puta panis, conuertatur in entitatem alterius rei, puta corporis Christi, panis uero proprium constitutiuum per quod specie distinguitur ab altera re (puta corpore Christi) non conuertatur in alteram rem, puta corpus Christi, sed tollatur non conseruando ipsum in esse. Sed consistit huiusmodi differentia in hoc, quòd dum tota res, quæ est panis, conuertitur in corpus Christi, formalis ratio naturæ entis saluatur: formalis uero ratio proprii constitutiui, & distinctiui panis non saluatur, post conuersionẽ enim panis in corpus Christi, panis entitas conuersa entitas quædam est, panis uero conuersus panis non est, sic enim uerificatur quòd sit conuersio entitatis in entitatem, sublato eo, per quod distinguebatur: perinde est enim ac si dictum fuisset, quòd conuersio fit per totius quidem rei conuersionẽ in totam rem alteram, sed inter rationes seu cõditiones substãtiales cõmunes, uel proprias disparas est: quia res cõuersa sic secundũ cõmunia quasi saluaé, q̃ iterũ suscipit eorundẽ prædicationẽ, secundũ uero propria non subdit eorũdẽ prædicationẽ. Hoc in. modo intelligitur sublatũ id'p quod distinguebatur, & totam rẽ converti in totam rem, ita quòd nihil eius secundum se remaneat, aut in nihilum decidat.

¶ Et si instetur, quòd si tota res totaliter conuertitur in totam aliam rem frustra Auctor laborauit ad distinguendum in rebus conuertibilibus naturam entis, in qua conueniunt, a propriis distinctiuis rerum, &c. respondetur: non frustra, sed utiliter Auctor rem laborasse ad reddendam rationem conuertibilitatis totalis super naturalis proportionaliter ad rationem conuersionis substantialis naturalis. Dupliciter siquidem naturali conuersione inuenta (scilicet, uel per modum generationis, sicut cum aer conuertitur in nouũ
ignem: uel per mo
dum aggenerationis, sicut cum alimẽtum conuertitur in substantiam eius quod nutritur) communis ratio utriq; conuersioni est conuenientia in materia & differẽtia in formis, quibus fiebat distinctio, & in ipsa cõuersione materia utrobique remanet, & forma rei quæ conuertitur nõ remanet: unde ut p

prima parte habitum est) vnde eius actio se extendit ad totam naturam entis. Non igitur solum potest perficere conuersionem forma lem, vt scilicet diuersæ formæ sibi in eodem subiecto succedant: sed conuersionem totius entis, vt scilicet tota substantia huius conuer tatur in totam substantiam illius. et hoc agitur diuina virtute ī hoc sacramento: nam tota substantia panis conuertitur in totam substã

tiam corporis Christi, & tota substantia vini, in totam substantiam sanguinis Christi. unde hæc conuersio non est formalis, sed substãtialis: nec continetur inter species motus naturalis, sed proprio nomine, potest dici transubstãtiatio.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd obiectio procedit de mutatione formali: quia formæ proprium est in materia vel subiecto esse: non autem habet

portionaliter de totali conuersione doctrina traderetur, posuit Auctor in conuertibilibus huiusmodi naturam entis in qua conuenirent, & constituiua specifica, quibus distinguuntur, & rursus posuit naturam in qua res, quæ conuertitur, communicat eũ altera, remanere in illa altera, non in seipsa: quia sic non conuerteretur in altera rem, sed in sibi simile. Et propterea dicitur saluari rationem formam eius, specificum autem distinctiuum ita converti, quòd nec in se nec in suo simili remaneat, & propterea auferri dicitur, & non saluari secundum suam rationem formalem.

¶ Duplex propterea necessitas doctrinæ huius fuit: altera, ut conuersio super naturalis proportionalis conuersionibus naturalibus sit monstrata: altera, ut intellectus noster ex naturalibus conuersionibus quas nouit, manuducatur ad supernaturalia, &, si non penetranda, saltem cogitanda, ut non impossibilia ex istimentur. Et hæc pro expositione literæ sint dicta.

¶ Conferendo autem Auctoris rationem de conuertibilitate cuiusque creaturæ in quamcumque aliam, occurrit Petrus de Palambiguus & Durandus obstans manifeste in quæst. 2. distinct. 11 dupliciter, scilicet soluendo rationem Auctoris, & arguendo contra dictam positionem.

¶ Ratio igitur Auctoris (scilicet agens uirtutis infinitæ, quod habet actionem in totum ens, potest conuertere, &cet.) soluitur a Durand. dicente quòd ex hoc non potest conuertere nisi communicantia in materia, ratione cuius unum potest dici manere in altero.

¶ Contra positionem autem arguit multipliciter: primo. Conuersum manet in eo, in quod conuersum est. ergo non possunt in uicem cõuerti nisi cõmunicantia in materia. Antecedens probatur: quia per hoc differt conuersio ab annihilatione. Consequentia etiam probatur ex eo, quòd non manet in eo actu: quia tunc non esset conuersum. ergo manet in eo in potentia non actiua, sed passiua. Hæc autem est potentia materiæ.

¶ Secundo, absurdum est angelum converti in lapidem, aut eõtra, nisi diceretur illa absurditas ab antiquo reprobata, quòd vna natura posset fieri alia, puta quòd albedo possit fieri nigredo, qđ implicat contradictionem in omnibus naturis contrariis siue disparatis.

¶ Tertio, si unus angelus posset converti in alium sequeretur, q̃ angelus posset desinere esse sine annihilatione: scilicet per cõuersionem in alium, consequens est falsum: quia angelus non potest incipere esse nisi per creationem. igitur nec potest desinere esse nisi per annihilationem.

¶ Arguitur quarto auctoritate Augu. 7. super Genes. dicentis, q̃ corpus posse mutari in spiritum aut naturam incorpoream, nec aliquos sensisse scio, nec fides habet.

¶ Quinto auctoritate Boet. in libro. de duab. natur. & una persona Christi dicentis, illa sola inter se transmutari possunt, quæ habent unius materiæ communem substantiam.

¶ Deinde idem Durandus in q. 3. arguit specialiter contra conuersionẽ materiæ in materiam, quam Auctor in hac litera ponit. Arguit autem sic: si materia cõuerteretur in materiã q̃ cõuersio fieret per hoc, materia desineret esse in se, & esset in suo simili. s. in materia alterius, in quam conuersa dicitur: sed hoc nõ potest dici: quia sic conuersio non differret ab annihilatione: nam annihilata materia in aliquo, nihilominus remanet similis materia in alio sine aliqua conuersione. Et rursus sequeretur secundum hoc, quòd non diceretur materia unius magis converti in materiam alicuius determinati, quàm in materiam cuiuscumque alterius, quia quælibet est similis cuilibet.

A ¶ Demum arguit Duran. idem, ibidem contra modum cõuersionis in litera positum, scilicet quòd totum conuerticur in totum: ita quòd materia in materiam, & forma in formam cõuertũtur. Primo, quia ex hac positione sequitur subsistantiam panis uere annihilari. Et probatur sequela. Primo: quia id quod prius fuit aliquid, & postea est nihil, est uere annihilatum: sed secundum hũc cõuersionis modum substãtia panis ante cõsecrationem fuit aliquid, & post consecrationẽ est nihil. ergo substãtia panis est uere annihilata. Maior patet ex ratione terminorũ. Minor probatur: quia id quod nõ est aliqd in se uel ī alio, est nihil: sed substantia panis post consecrationem non est aliquid in se (ut patet) nec in alio. s. corpore Christi quia nihil plus est in corpore Christi, quàm ante. Secundo, quia si in corruptione materia desineret esse, quemadmodũ & forma, iã non esset corruptio, sed annihilatio: sed in hoc modo cõuersionis tam materia quã forma panis desinit esse. ergo est uera annihilatio. Tertio, Si remanente corpore Christi immutato rediret eadem substantia panis, oporteret panem illum creari, quia de nihilo fieret, quia non de substantia corporis Christi, nec de aliqua alia substantia fieret. ergo si præ existente corpore Christi & nihil de substantia panis in eo remanente panis desinat esse (ut in
proposito ponitur) uere annihilaretur. Et probatur consequentia ex eo, q̃ eodẽ modo se habet aliquid ut sit terminus ad quem an nihilationis, & terminus a quo creationis: ac per hoc sicut corp⁹ Christi redeunte pane per creationem non impedit ueram creationem, ita idem Christi corpus desinente pane, ita q̃ nihil eius maneat in se aut Christi corpore, non impedit quin sit uera annihilatio. Vnde infert Duran. q̃ duobus existentibus modis cõuersionis in præexistens (. s. per modũ quo alimentum conuertitur in id quod alitur, & per modum imaginatum nulli intelligibilem, scilicet quo totũ conuertitur in totũ præexistens, modo superius expresso) nec unus istorũ p ecclesiam sit magis approbatus aut reprobatus quàm alius: uidetur probabiliter q̃ illæ modus, qui é possibilis, & intelligibilis esset eligendus & tenendus. Ad horum euidentiam non oportet alia facere fundamenta: sed si superius dicta recolantur, omnia ferre patent si consideretur enim differentia inter aliquid esse seu remanere in alio, & id qđ fuit aliquid esse illud aliud, eluceſcet solutio modi. Imaginatur Durand. & male, oportere conuersum manere in eo, quod est conuersum, cum secundum ueritatem conuersum non, maneat in eo in quod est conuersum: sed est ipsum, in quod est conuersum, & propterea panis non annihilatur, nec remanet in corpore Christi: sed id quod erat panis, est corpus Christi.

¶ Vnde singillatim respondẽdo, confutatur solutio ad rationem Auctoris Duran. allata: quoniã inuititur huic falso fundamento, Conuersum oportet manere in eo in quod conuertitur. Et in hoc quoq; peccat primum argumentum cõtra positionẽ, Auctoris. nã hoc falsum assumit pro antecedente. Et ad probationem eius respondetur fallissimum esse. quòd per hoc conuersio differat ab annihilatione; differt enim ab illa per hoc: quòd id quod erat panis est corpus Christi.

¶ Ad secundum dr̃, q̃ licet sit secundũ naturalẽ potentiã absurdum, angelũ posse cõuerti in lapidem, aut econtra: non est tamẽ absurdum secundum potentiam obediẽtiæ ad diuinam omnipotentiam. Et licet optime sit reprobatum, albedinem fieri nigredinẽ, sicut etiam reprobatum est panem fieri corpus Christi, nõ tamen reprobatum est, albedinem posse per diuinam omnipotentiam converti in nigredinem. non enim implicat cõtradictionẽ, & similiter panis potest converti in corpus Christi.

¶ Ad tertiũ dr̃ concedendo, quòd angelus possit desinere esse sine annihilatione per conuersionem in alium. Et cum obiicitur, q̃ non potest incipere esse nisi per creationẽ, rñdeꝛ q̃ si ly pót, attenditur secundũ potentiã ordinariam, uerũ est, quia modus incipiendi per creationem est tãquã naturalis modus, quo incipit esse angelus, cui responderet annihilatio si tamquã naturali modo perderet esse. Vetũ sicut supernaturaliter potest perdere esse per conuersionẽ in aliam creaturam, nõ uideo quare supernaturaliter nõ possit incipere esse per conuersionẽ alterius in ipsũ non præexistẽtẽ, sed acquirentẽ esse, Et moueor ad hoc, quia facilius uidetur converti vnam creaturã in aliã nõ præexistentẽ & acquirentem esse, quàm in eandem præexistentem. Vnde non

admittitur vltimo assumptum a Duran. in hoc argumẽto, quod si admittendum putas tamquam impertinens, nega sequelã ad præsentem difficultatem pertinentem.

¶ Ad quartum & quintum simul dicitur, quòd tam Aug. quàm Boet. de mutationibus naturalibus, & quæ de facto secundũ fidẽ fiunt, loquuntur: nos autem loquimur secundum diuinæ omnipotentiæ amplitudinem.

¶ Ad obiecta deinde eiusdem contra conuersionem materiæ in materiam, respondetur communicando in vocabulis cum arguente, quòd remanere in suo simili contingit dupliciter, vel per solam similis remansionem, vel per remansionem similis sic, quòd ẽ quod erat reliquum. Et in conuersione quidem de qua est sermo, materia cõuersa remanet in suo simili secundo modo: quia materia corporis Christi est, quod erat materia panis: arguens uero accipit remanere in suo simili primo modo, secundum quem procedere consequentias, & non secundũ alterum modum, clare patet.

¶ Ad obiecta demũ eiusdem Durã. in q. 3. contra modũ conuersionis iam declaratę negatur sequela annihilationis. Et ad primam probationem, dicitur quòd plus requiritur ad ueritatẽ maioris, scilicet quòd id quod fuit res illa, postea sit nihil, quod in proposito est falsum: quia licet panis ante consecrationem fuerit aliquid, & post consecrationem non sit aliquid, quia nõ est, quod tamen erat panis ante consecrationem, est post consecrationem aliquid, scilicet corpus Christi. Vel potes distinguere, maiorem dupliciter posse intelligi, scilicet cum præcisione uel sine præcisione. Et si quidem intelligatur cum præcisione, hoc est præcidendo a quocunque alio non significato per eum, dicit̃ cp propositio est uera, & patet ex ratione terminorum, sed non esset admittenda minor cum huiusmodi præcisione: si uero intelligatur absq; præcisione compossibilium cum ipsius ueritate, quamuis non significatorum per eam dicitur, quòd propositio potest esse, & uera & falsa: quia rem, puta panem, prius fuisse aliquid, & postea nihil, pluribus modis contingere potest: inter quos unus est per totalẽ conuersionem ipsius in corpus Christi, secundum quem modum falsa est propositio: quia quod erat panis, est corpus Christi. Et quia in minore exprimitur iste modus, ideo simpliciter maior est falsa.

¶ Ad secundũ negatur consequentia, qm̃ ut iã patet, plus requiritur ad annihilationem, quàm desinere esse materiam & formã: & potes ad utrumq; argumentum & similia altius respondere, dicendo, quòd esse nihil, non esse aliquid, desinere esse, & si quid huiusmodi significatur, contingit dupliciter. Vno modo per se, & sic uerificantur omnia assumpta: alio modo concomitãter ad cõuersionem in aliud, & sic omnia sunt falsa. Et quia in proposito panis concomitanter, ad conuersionẽ sui in corpus Christi non est aliquid, est nihil, desinit esse, & non per se est nihil, non est aliquid desinit esse, ideo non annihilatur: annihilatio enim per se est ad nihil, ad non aliquid, est ad non esse.

¶ Ad tertium negatur assumpta primo conditionalis, dicendo quòd si diuina omnipotentia restitueret eundem panem numero, posset forte dupliciter illum restituere, scilicet uel per modum creationis, uel per modum reconuersionis. Et si fieret per modum creationis, impertinentia sunt omnia quæ adducuntur: quia corpus Christi non esset terminus a quo creationis: quod tamen fuit terminus ad quem conuersionis, & si sic fieret essent ueræ ambæ istæ propositiones, hic panis est, & corpus Christi est, quod fuit iste panis. Si uero fieret per reconuersionem ita quòd corpus Christi inquantum est quod erat panis, conuerteretur in panem) tunc uerum esset, quòd panis qui fuerat, iterum est: sed non esset uera enuntiatio dicens corpus Christi est quod erat iste panis. Factus sum insipiens: sed Durandus me coegit.

D.578

In corp. & ar.3

D.446

F

G

H

I

K

ARTICVLVS V.

Vtrum in hoc sacramento remaneant accidentia panis & uini, post conuersionem.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur cp in hoc sacramento non remaneant accidentia panis, & vini. Remoto enim priori, remouetur & posterius: sed substantia est naturaliter prior accidente, vt probatur 7. † Metaph. Cum igitur facta consecratione, non remaneat substantia panis in hoc Sacramento, videtur, quòd nõ possint remanere accidentia eius.

¶ 2 Præter. In sacramento veritatis non debet esse aliqua deceptio: sed per accidentia iudicamus de substantia. uidetur ergo quòd decipiatur humanum iudicium, si remanentibus accidẽtibus substantia panis non remaneat. nõ ergo hoc est cõueniens huic sacramento.

¶ 3 Præt. Quamuis fides nostra nõ sit subiecta rationi, non tamen est contra rationem, sed supra ipsam, ut in principio huius operis dictũ est. † Sed ratio nostra habet ortum a sensu. ergo fides nostra non debet esse contra sensum: est autem cõtra sensum, dum sensus iudicat esse panem, & fides credit esse substantiam corporis Christi. non ergo hoc est conueniens huic sacramento, quòd accidentia panis subiecta sensibus maneant, & substãtia panis non maneat.

¶ 4 Præt. Illud, quod manet cõuersione facta, uidetur quòd ipsa accidentia sint cõuersionis subiectum: quod est impossibile: nam accidentis non est accidẽs. non ergo in hoc sacramento debent remanere accidentia panis, & uini.

SED CONTRA est, quòd † Aug. dicit in lib. sent. Prosperi nos in specie panis & uini, quam uidemus, res inuisibiles, id est carnem, & sanguinem honoramus.

RESPON. Dicendum, quòd sensu apparet, facta consecratione, omnia accidentia panis & uini remanere: quod quidem rationabiliter per diuinam prouidentiam fit. Primo quidem, quia non est consuetum hominibus, sed horribile carnem hominis comedere, & sanguinem bibere. & ideo proponuntur nobis caro, & sanguis Christi sumenda sub speciebus illorum, quæ frequẽtius in usum hominis ueniunt, scilicet panis & uini. Secundo, ne hoc sacramentum ab infidelibus irrideatur, si sub specie cp pria dominum nostrum manducemus. Tertio, ut dum inuisibiliter corpus & sanguinem Domini nostri sumimus, hoc proficiat ad meritum fidei.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd sicut dicitur in lib. † de causis, effectus plus dependet a causa prima quàm a causa secunda: & ideo uirtute dei, qui est causa prima omniũ, fieri potest, ut remaneãt posteriora, prioribus sublatis.

AD 2m dicendum, cp in hoc sacramẽto nulla est deceptio: sunt enim ibi secundum rei ueritatem accidentia, quæ sensibus diiudicantur: intellectus autem, cuius est proprium obiectum [d] substantia (ut dicitur in tertio de anima †) per fidem a deceptione præseruatur. et sic patet responsio ad tertium. Nam fides non est contra sensum, sed est de eo, ad quod sensus non attingit.

Sup. arti. 1. ad 3. Et inf. q. 76. art. 1. ad 3. Et 4. dist. 11. q. 1. ar. 1. q. 2. ad 1. dist. 12. q. 1. ar. 1. q. 2. Et 1. cor. 11. lc. 5. cor. 2. & fin.

† Li. 7. text. 4. t. 3

Referẽ de consd. 2. c. nos autem.

1. 2. qu. 10. ar. 1. ad 1.

In propos. 1 Habet hic liber inter opera Aristo. t. 3

D. 572. Lib. 3. text. 36. t. 2

ARTICVLVS VI.

Vtrum facta consecratione, remaneat in hoc sacramento forma substantialis panis.

AD SEXTVVM sic procedit. Videtur quòd facta consecratione, remaneat in hoc sacramẽto forma substantialis panis. Dictum est enim, * quòd facta consecratione, remanent accidentia: sed cum panis sit quoddam artificiale, etiam forma eius est accidens. ergo remanet facta consecratione.

¶ 1 Præt. Forma corporis Christi est anima: dicit̃ enim in secundo de anima, † quòd anima est actus corporis physici, potentia uitam habẽtis: sed non potest dici, quòd forma substantialis panis cõuertatur in animam. ergo uidetur quòd remaneat facta consecratione.

¶ 3 Præt. Propria operatio rei sequitur formam substantialem eius: sed illud, quod remanet in hoc sacramento, nutrit, et omnem operationem facit, quam faceret panis existens. ergo forma substantialis panis remanet in hoc sacramento facta consecratione.

SED CONTRA, Forma substantialis panis est de substantia panis: sed substantia panis conuertitur in corpus Christi, sicut dictum est.* ergo forma substantialis panis non manet.

RESPON. Dicẽdum, cp quidam posuerunt, cp facta consecratione non solum remanent accidẽtia panis, sed ẽt forma substantialis eius. Sed hoc esse nõ pót. Primo quidẽ, quia si forma substantialis panis remaneret, nihil de pane conuertere tur in corpus Christi, nisi sola materia, & ita sequeretur cp non conuerteretur in corpus Chri totũ, sed ĩ eius materiã, quod repugnat formæ sacramenti, qua dr̃, hoc est corpus meũ. Secũdo, quia si forma substantialis panis remaneret, aut remaneret in materia, aut a materia separata. Primum aũt esse nõ pót: quia si remaneret ĩ materia panis, tũc tota substantia panis remaneret, quod ẽ cõtra prædicta. † In alia autẽ materia remanere nõ posset: quia propria forma non est nisi in propria materia. si autẽ remaneret a materia separata, iam esset forma manens semper idẽ numero, per quãcũq; formam constituatur: quia semper remanet non solũ eadem materia, sed eadem hypostasis, & quod plus est, idẽ esse: nam noua forma non dedit nouum esse, sicut nec constituit nouam hypostasim. Et ista licet sint mirabilia, sunt tamẽ uera singulariter in Christo, et propterea corpus Christi in tri duo propter diuersitatẽ formæ nõ nisi secundũ quid efficitur aliud: simpliciter. n. & absolute loquẽdo, remanet, & est semp idem numero. Vt tamẽ, quòd noua illa forma, sicut aduentitie pertinet ad corp̃ Christi, in supplemẽtũ separatæ ad cẽtũs propriæ animæ, ita potius concomitãter quàm ex ui sacramẽti noua illa forma cõtenta fuisset sub seruata tunc hostia.

¶ Ad secundũ dr̃, cõcedendo cp terminus conuersionis est quid reale ut reale, & proterea negatur animã dantẽ esse corporeum, ut sic esse rationẽ, aut minimã aliquã diminutionem realitatis sonare. Licet. n. distinctio ipsi⁹ dãtis esse corporeũ a seipsa dãte esse animatũ, ut sic, non minus est realis vt realis, quàm si distingueretur a seipsa realitet̃ distinctio enim vel indistinctio huiusmodi per accidens se habẽt ad realitatem ipsius dantis hoc, & dantis illud.

¶ Et tu nouitie scito non referre ad fidei doctrinam, sed ad philosophicas opiniones, sic uel aliter sentire de identitate formali corporis Christi in triduo: tenentes enim unam tantum formam substantialem in composito (de quorum numero est Auctor) consequenter dicunt sic: opinantes autem esse plures formas substantiales in composito, aliter dicerent.

D.576. Ar. 4. huius q. ad 1. & 2.

Inf. qu. 77. arti. 1. & 6. cor. Et 4. d. 11. q. 1. ar. 1. q. 3. Et d. 12. q. 1. art. 1. q. 3. cor. Et quol. 9. ar. 5 ad 3. Et 1. cor. 11. lect. 4. fi.

*Art. præc.

† Li. 2. text. 4 & 6. t. 2

Ar. 2. & 4. huius q.

Ar. 8. huius quæst.

intelligibilis actu, & etiã intelligens: nam omnes formæ a materia separatæ, sunt tales. Tertio esset incõueniens huic sacramento: nam accidentia panis in hoc sacramento remanẽt, ut sub eis uideatur corpus Christi: non autem sub propria specie, sicut supra dictum est. † Et ideo dicendum est, quòd forma substantialis panis non remanet.

Art.præc.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd nihil prohibet arte fieri aliquid, cuius forma non est accidẽs, sed forma substantialis: sicut arte possunt produci ranæ & serpentes: talem enim formam non producit ars uirtute propria sed uirtute naturalium principiorum. Et hoc modo producit formam substantialem panis, uirtute ignis decoquentis materiam ex farina, & aqua confectam.

AD 2m dicendum, quòd anima est forma corporis, dans ei totum ordinem esse perfecti, scilicet esse, et esse corporeum, & esse animatum, & sic de aliis: conuertitur igitur forma panis [d] in formã corporis Christi, secundum quòd dat esse corporeum, non autem secundum quòd dat esse animatum tali anima.

D.577.

AD 3m dicendum, quòd operationum panis, quædam consequuntur ipsum ratione accidentium, sicut immutare sensum, & tales operationes inueniuntur in speciebus panis post consecrationem, propter ipsa accidentia, quæ remanent: quædam autem operationes consequuntur panem, uel ratione materiæ, sicut quòd conuertatur in aliquid, uel ratione formæ substantialis, sicut est operatio consequens speciem eius, puta quòd confirmat cor hominis. Et tales operationes inueniuntur in hoc sacramento: non propter formam uel materiam quæ remaneat: sed quia miraculose conferuntur ipsis accidentibus, ut infra dicetur. †

Q.77.ar.3. §.& 6

ARTICVLVS VII.

Vtrum ista conuersio fiat in instanti.

Supra.ar.3. cor. & infra q.78.art. 2. & 5.cor. & 4.d 11.q.1. ar.2. cor. & ar.3.q.2. p totum. Et 4 cõtra c.73.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd ista conuersio nõ fiat in instanti, sed sit successiua. In hac enim conuersione prius est substantia panis, & postea substantia corporis Christi. non ergo utrumq; est in eodem instanti, sed in duobus instantibus: sed inter quælibet duo instantia est tempus medium. ergo oportet quòd hæc conuersio fiat secundum successionem temporis, quod est inter ultimum instans quo est ibi panis, & primũ instans, quo est ibi corpus Christi. I

¶ 2 Præt. In omni conuersione est fieri & factũ esse: sed hæc duo non sunt simul: quia quod fit, non est, quod autem factum est, iam est. ergo in hac conuersione est prius & posterius, & ita oportet quòd non sit instantanea, sed successiua.

Lib.4.ca.4. parũ a principio t.4.

¶ 3 Præt. * Amb. dicit in lib. de sacr. quòd istud sacramẽtum, Christi sermone conficitur: sed sermo Christi succeditur profertur. ergo hæc conuersio fit successiue. K

SED CONTRA est, quòd hæc conuersio perficitur uirtute infinita, cuius est subito operari.

RESPON. Dicendum, q̃ aliqua mutatio est instãtanea triplici ratione: uno quidem modo ex parte formę, quę est terminus mutationis: si. n. sit aliqua forma quæ recipiat magis & minus, successiue acquiritur subiecto, sicut sanitas. & ideo quia forma substantialis non recipit magis & minus, inde est, quòd subito fit eius introductio in materia: alio modo ex parte subiecti, quod quandoq; successiue præparatur ad susceptionem formæ. et ideo aqua successiue calefit: quando uero ipsum subiectum est in ultima dispositione ad formam, subito recipit ipsam, sicut diaphanum subito illuminatur. Tertio modo ex parte agentis, quod est infinitæ uirtutis: unde statim potest materiam ad formã disponere: sicut dicitur Mar. 7. quòd cum Christus dixisset, Ephetha, quod est adaperire, statim apertæ sunt aures hominis, & solutum est uinculum linguæ eius. et his tribus rationibus hæc cõuersio est instantanea. Primo quidem, quia substantia corporis Christi, ad quam terminatur ista conuersio, non suscipit magis neque minus. secundo, quia in hac conuersione nõ est aliquod [d] subiectum, quod successiue præparetur. tertio, quia agitur dei uirtute infinita. F D.576. G

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ quidã nõ simpliciter concedũt, q̃ inter quælibet duo instãtia sit tẽpus mediũ. Dicunt. n. q̃ hoc habet locũ in duobus instantibus, quæ referuntur ad eundẽ motũ, non aũt in duob' instantibus, quæ referuntur ad diuersa: unde inter instans quod mensurat finem quietis, & aliud instãs qđ mensurat principium motus, non est tempus mediũ: sed in hoc decipiuntur, quia unitas temporis & instãtis, uel etiam pluralitas eorum, non accipitur secundũ quosque motus, sed secundum primum motum cæli, qui est mensura omnis motus & quietis. et ideo alii hoc concedunt in tẽpore, quod mensurat motũ depẽdentẽ ex motu cæli. sunt aũt quidã motus, ex motu cæli non dependentes, nec ab eo mensurati, sicut in prima parte dictum est † de motibus angelorũ; unde inter duo instantia illis motibus respondentia, nõ est tẽpus medium: sed hoc nõ habet locũ in proposito, quia quãuis ista conuersio secundũ se nõ habeat ordinẽ ad motum cæli, consequitur tñ prolationem uerborum, quã necesse est motu cæli mensurari, & ideo necesse est inter quælibet duo instantia circa istam conuersionem signata, [a] esse tempus medium. quidam ergo dicunt, q̃ instans, in quo ultimo est panis, & instans in quo primo est corpus Christi, sunt quidem duo per comparationem ad mensurata, sed sunt unum per comparationem ad tempus mensurans: sicut cum duæ lineæ se cõtingunt, sunt duo puncta ex parte duarum linearum, unum autẽ punctum ex parte loci cõtinentis: sed hoc non est simile, quia instans & tempus, particularibus motibus non est mensura intrinseca, sicut linea & pũctus corporibus, sed solum extrinseca, sicut corporibus locus. unde alii dicunt, q̃ est idem instans re, sed aliud ratione. sed secundum hoc sequeretur, q̃ realiter opposita essent simul, nam diuersitas rationis non uariat aliquid ex parte rei. Et ideo dicendum est, q̃ hæc conuersio (sicut dictum est †) perficitur per uerba Christi, quæ a sacerdote proferuntur, ita quòd ultimum instans prolationis uerborum, est primum instãs, in quo est in sacramẽto corpus Christi. tum toto autem tempore præcedente est ibi substantia panis, cuius temporis non est accipere aliquod instans, proximo præcedens ultimum, quia tempus non componitur ex instãtibus consequenter se habentibus, ut probatur 6. * Physi. Et ideo est quidem dare primum instans, in quo est corpus Christi, non est autem dare [d] ultimum instans, in quo sit substantia panis, sed est dare ultimum tempus. Et idem est in mutationibus naturalibus, ut patet per Philosophum in 8. Physi. † D.741. In cor.art. Li 6. Phys. a princ. lib. 10. text. 10. 2 D.744. Lib.8. text. 72. t. 2

¶ 3 Præt. Omne id, ex quo fit aliquid, cõuertitur in id, quod fit ex eo: sed hæc uidetur esse falsa, panis conuertitur in corpus Christi: quia hæc conuersio uidetur esse miraculosior, quàm creatio mundi, in qua tamẽ nõ dicitur, quòd non ens conuertitur in ens. ergo uidetur quòd etiam hæc sit falsa, ex pane fit corpus Christi. r. par. q. 53. ar. 3

AD 2m dicendum, quòd in mutationibus instantaneis simul est fieri & factum esse: sicut simul est illuminari & illuminatum esse: dicitur enim in talibus factum esse, secundum quòd iam est: fieri autem, secundum quòd ante non fuit. Lib.8. text. 72. t. 2

AD

In solutione ad 1. huius arti.

AD 3m dicendum, quòd ista conuersio (sicut dictum est *) fit in ultimo instanti prolationis uerborũ: tunc enim complerur uerborum significatio, quæ est efficax in sacramentorum formis. & ideo nõ sequitur, quòd ista conuersio sit successiua. A

ARTICVLVS VIII.

Vtrum hæc sit falsa, Ex pane fit corpus Christi.

4.d.11.q.1.a.4

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd hæc sit falsa, ex pane fit corpus Christi. Omne enim id ex quo fit aliquid, est id quod fit illud, sed non conuertitur: dicimus enim quòd ex albo fit nigrum, & quòd album fit nigrum. & licet dicamus quòd homo fiat niger, non tamen dicimus, quòd ex homine fiat nigrum, ut patet in 1. Physi. si ergo uerum est, quòd ex pane fiat corpus Christi, uerum erit dicere, quòd panis fiat corpus Christi, quod uidetur esse falsum: quia panis non est subiectũ factionis, sed magis est terminus. ergo nõ uere dicitur, quòd ex pane fiat corpus Christi.

¶ 2 Præt. Fieri terminatur ad esse uel ad factum esse: sed hæc numquam est uera, panis est corpus Christi, uel panis est factus corpus Christi, uel etiam, panis erit corpus Christi. ergo uidetur, quòd nec etiam hęc sit uera, ex pane fit corpus Christi.

¶ 3 Præt. Omne id, ex quo fit aliquid, cõuertitur in id, quod fit ex eo: sed hæc uidetur esse falsa, panis conuertitur in corpus Christi: quia hæc conuersio uidetur esse miraculosior, quàm creatio mundi, in qua tamẽ nõ dicitur, quòd non ens conuertitur in ens. ergo uidetur quòd etiam hæc sit falsa, ex pane fit corpus Christi.

¶ 4 Præt. Illud, ex quo fit aliquid, potest esse illud: sed hæc est falsa, panis potest esse corpus Christi. ergo & hæc est falsa, ex pane fit corpus Christi.

Lib.4.ca.4. circa princ. tom.4

SED CONTRA est, quòd * Ambr. dicit in libro de sacramentis, ubi accedit consecratio, de pane fit corpus Christi.

RESPON. Dicendum, quòd hæc conuersio panis in corpus Christi, quantum ad aliquid, conuenit cum creatione & cum trãsmutatione naturali, & quãtum ad aliquid, differt ab utroque. Est enim commune his tribus ordo terminorum, scilicet ut post hoc sit hoc (in creatione enim est, esse post non esse, in hoc sacramẽto, corpus Christi post substantiã panis, in trãsmutatione naturali album post nigrum, uel ignis post aerem) & quòd prædicti termini non sint simul. Conuenit autem conuersio, de qua nunc loquimur, cum creatione: quia in neutra earum est aliquod commune subiectum utrique extremorum, cuius contrarium apparet in omni transmutatione naturali. Conuenit uero hæc cõuersio cũ trãsmutatione naturali in duobus, licet non similiter. Primo quidem, quia in utraque unum extremorum transit in aliud (sicut panis in corpus Christi, & aer in ignem) non autem non ens conuertitur in ens. Aliter tamẽ hoc accidit utrobiq; nam in hoc sacramento tota substantia panis trãsit in totum corpus Christi, sed in transmutatione naturali materia unius suscipit formam alterius, priori forma deposita. Secundo, conueniunt in hoc, quòd utrobiq; remanet aliquid idem, quod non accidit in creatione. Differenter tamen: nam in transmutatione naturali remanet eadem materia uel subiectum, in hoc autem sacramento remanent eadem accidentia, & ex his potest accipi qualiter differenter in talibus loqui debeamus: quia enim in nullo prædictorum trium extrema sunt simul, ideo in nullo eorum potest unum extremum de alio prædicari per uerbum substantiuum præsentis temporis: non enim dicimus, non ens est ens, uel panis est corpus Christi, uel aer est ignis, uel album est nigrum: propter ordinem uero extremorũ possumus uti in omnibus hac præpositione ex, quæ ordinem designat: possumus enim uere & proprie dicere, quòd ex non ente fit ens, & ex pane corpus Christi, & ex aere ignis, uel ex albo nigrum: quia uere in creatione unum extremorum non transit in alterum, non possumus in creatione uti uerbo conuersionis, ut dicamus, quòd non ens conuertitur in ens: quo tamen uerbo uti possumus in hoc sacramento, sicut & in transmutatione naturali. sed quia in hoc sacramẽto tota substantia in totam substantiam mutatur: propter hoc, hæc conuersio proprie transubstantiatio uocatur. Rursus, quia huius conuersionis non est accipere aliquod subiectum ex ea quæ uerificantur in conuersione naturali ratione subiecti, non sunt concedenda in hac conuersione, & primo quidem manifestum est, quòd potentia ad oppositum, consequitur subiectum, ratione cuius dicimus, quòd album potest esse nigrum, & aer potest esse ignis: licet hæc non sit ita propria, sicut prima. Nam subiectum albi (in quo est potentia ad nigredinem) est tota substantia albi, non enim albedo est pars eius: subiectum autem formæ aeris, est pars eius. unde cum dicitur, aer potest esse ignis, uerificatur ratione partis per synecdochem: sed in hac conuersione, & similiter in creatione, quia nullum est subiectum, non dicitur quòd unum extremũ possit esse aliud, sicut quòd non ens possit esse ens, uel quòd panis possit esse corpus Christi, & eadem ratione non potest proprie dici, quòd de nõ ente fiat ens, uel quòd de pane fiat corpus Christi: quia hæc præpositio De, designat causam consubstantialẽ, quæ quidem consubstantialitas extremorum in transmutationibus naturalibus, attenditur penes conueniẽtiam in subiecto, & simili ratione non conceditur, quòd panis erit corpus Christi, uel quòd fiat corpus Christi, sicut neque conceditur in creatione, quòd nõ ens erit ens, uel quòd non ens fiat ens: quia hic modus loquendi uerificatur in transmutationibus naturalibus ratione subiecti: puta cum dicimus quòd album fit nigrum, uel album erit nigrum: quia tamen in hoc sacramento, facta conuersione aliquid idem manet, scilicet accidentia panis (ut supra dictum est *) secundum quandam similitudinem aliquæ harum locutionum possunt concedi, scilicet quòd panis sit corpus Christi, uel panis erit corpus Christi, uel de pane fit corpus Christi, ut nomine panis non intelligatur substantia panis, sed in uniuersali hoc, quòd sub speciebus panis cõtinetur, sub quibus prius continetur substantia panis, & postea corpus Christi. B C D E Ar. 5. huius quæst. In corp. art.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud, ex quo aliquid fit, quãdoque quidem importat simul subiectum cum uno extremorum transmutationis: sicut cum dicitur, ex albo fit nigrum, & sic etiam dici potest, hoc fit illud, id est, album fit nigrum: quãdoq; uero importat solum oppositum uel extremum, sicut cum dicitur, ex mane fit dies: & sic non conceditur quòd hoc fiat illud, id est, quòd mane fiat dies, & ita etiam in proposito, licet proprie dicatur, quòd ex pane fiat corpus Christi: non tamen proprie dicitur, q̃ panis fiat corpus Christi, nisi secundum quandam similitudinem, ut dictum est *.

AD 2^m dicendum, quòd illud, ex quo fit aliquid, quandoq; erit illud propter subiectum quod importatur, & ideo cum huius conuersionis non sit aliquod subiectum, non est similis ratio. D.576.

AD 3^m dicendum, quòd in hac cõuersione sunt plura difficilia quàm in creatione, in qua hoc solum difficile est, quòd aliquid fit ex nihilo, quod tamẽ pertinet ad proprium modum productionis primæ causæ, quæ nihil aliud præsupponit: sed in hac conuersione non solum est difficile, quòd hoc totum conuertitur in illud totum, ita quòd nihil prioris remaneat (quod non pertinet ad communem modum productionis alicuius causæ) sed etiam habet hoc difficile, quòd accidentia remaneant corrupta substantia, & multa alia, de quibus in sequentibus agetur: *tamen uerbum cõuersionis recipitur in hoc sacramento, non autem in creatione, sicut dictum est.* Q.77. In corp.ar.

AD 4^m dicendum, quòd sicut dictum est, potentia pertinet ad subiectum, quod non est accipere in hac conuersione, & ideo non conceditur, quòd panis possit esse corpus Christi: non enim hæc conuersio fit per potentiam passiuam creaturæ, sed per solam potentiã actiuam creatoris.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæsextæ Articulum primum.*

IN titulo 1.ar.1y totus Christus, importat eius diuinitatem & humanitatẽ, animam & corpus, partesq; corporis omnes.

¶ In corpore eiusdẽ arti. dubium occurrit ex Durã. in 4. sen. distinct. 10.q.2. cõtra hanc propositionem cõmunẽ arguẽte. Si aliqua duo sũt realiter coniuncta, ubicumq; est unum realiter, oportet & reliquum esse. Soluit.n. primo eam, dicens esse ueram de existẽtia in loco localiter: non autem de existẽtia in loco alicubi per habitudinẽ præsentiæ, qualiter contingit in proposito. Et ratio est: quia duorũ realiter coniũctorũ, potest alterũ habitudinẽ habere p̃sentiæ ad aliquid, & reliquũ non habere illã. Affert deinde instantiã: quia corpori Christi coniunctũ realiter est de facto esse in cælo, & tamen illud esse in cælo non est sub hoc sacramento etiã concomitanter.

¶ Ad hoc dicitur q̃ aliud est, loqui de habitudine in communi, & aliud est loqui de habitudine tali, puta contenti ad continens: licet enim duorum coniũctorum realiter, unũ possit habere habitudinem ad aliquid, & reliquum non, tamen non potest unũ eorum habere habitudinem contenti ad continens & ℥ reliquum non. Et quia de tali habitudine est præsens sermo (quoniam credimus Christum ueraciter contineri sub specie panis) ideo solida stat communis propositio assumpta in litera & uera non solum de existentia alicubi localiter: sed etiam de existentia reali sacramentaliter, quam significamus per contineri sub sacramento. Inst. q.75. arti.1.ad 3. Et 4.d.10. articu.2.& quo.7.ar.3. Et Ioan. 6. lect.6.fi. *Q.75.ar.1.

QVAESTIO LXXVI.

De modo quo Christus est in hoc sacramento, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de modo, quo Christus existit in hoc sacramento.

Et circa hoc quærũntur octo.

¶ Primo, Vtrum totus Christus sit sub hoc sacramento.

¶ Secundo, Vtrum totus Christus sit sub utraque specie sacramenti.

¶ Tertio, Vtrum totus Christus sit sub qualibet parte speciẽrum.

¶ Quarto, Vtrum dimensiones corporis Christi totæ sint in hoc sacramento.

¶ Quinto, Vtrum corpus Christi sit in hoc sacramento localiter.

¶ Sexto, Vtrũ corpus Christi moueatur ad motum hostiæ, uel calicis post consecrationem.

¶ Septimo, Vtrum corpus Christi prout est in hoc sacramẽto, possit uideri ab aliquo oculo saltẽ glorificato.

¶ Octauo, Vtrum uerum corpus Christi remaneat in hoc sacramento, quando miraculose apparet sub specie pueri uel carnis.

ARTICVLVS I.

Virum totus Christus contineatur sub hoc sacramento.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non totus Christus contineatur sub hoc sacramẽto. Christus enim incipit esse in hoc sacramento per conuersionẽ panis & uini, sicut dictum est: *sed manifestum est, quòd panis & uinum non possunt conuerti, neque in diuinitatem Christi, neque in eius animam. Cum ergo Christus existat ex tribus substantiis, scilicet diuinitate, anima, & corpore (ut supra habitũ est †) uidetur quòd totus Christus non sit sub hoc sacramento.

¶ 2 Præt. Christus est in hoc sacramento, secundum quòd competit refectioni fidelium, quæ in cibo et potu consistit, sicut supra dictũ est: *sed Dominus dicit Io. 6. Caro mea uere est cibus, & sanguis meus uere est potus. ergo solum caro & sãguis Christi continentur in hoc sacramento. sunt autem multæ aliæ partes corporis Christi: puta nerui, ossa, & alia huiusmodi. non ergo totus Christus continetur sub hoc sacramento.

¶ 3 Præt. Corpus maioris quantitatis, non potest totum contineri sub minoris quantitatis mensura: sed mensura panis & uini consecrati, est multo minor quàm propria mensura corporis Christi. non potest ergo esse, q̃ totus Christus sub hoc sacramento contineatur.

SED CONTRA est, quòd Ambro.* dicit in lib. de Offi. In illo sacramento Christus est.

RESPON. Dicendum, quòd omnino necesse est confiteri secundum fidem catholicam, quòd totus Christus sit in hoc sacramento. Sciendũ tamen, quòd aliquid Christi est in hoc sacramẽto dupliciter. Vno modo, quasi ex ui sacramẽti, alio modo, ex naturali concomitãtia. Ex ui quidem sacramẽti est sub speciebus huius sacramenti id, in quod directe cõuertitur substantia panis et uini præexistens: prout significatur per uerba formæ, quæ sunt effectiua in hoc sacramento, sicut & in ceteris, puta cum dicitur, *hoc est corpus meum*, uel, *hic est sanguis meus*. Ex naturali autem concomitantia est in hoc sacramento illud, quod realiter est coniunctum ei, in quod prædicta conuersio terminatur: si enim aliqua duo sunt realiter coniuncta, Referẽ cons.d.12. ante beneli ctionẽ, & c. In sacramẽto. Et habẽ de his q̃ mysteriis itiãtur, c.9

bus continetur. Tertium explicatiuum utriusque, quod in ar.4. ad primum ponitur, est quòd modo substantiæ attribuitur, q̃ eius natura est tota in toto & tota in qualibet parte, & per oppositum modo quantitatis attribuitur, ut sit tota in toto loco, & singulæ partes in singulis partibus.

¶ In quibus omnibus esto semper cautus, cum de tota substantia aut tota natura sermo est, quoniam non de totalitate partium quantitatiuarum, sed partium essentialiũ loquimur. Et per inde est dicere, tota substantia, ac si diceretur integra species substantiæ: integritas enim speciei vocatur propria totalitas substantiæ: non quia in sola substãtia inuenitur, cum inueniatur etiam in accidentibus integritas specifica: sed quia primo inuenitur in substantia, & directe distinguitur contra totalitatem quantitatiuam: ita quòd oppositæ conditiones utriusque, utrãque nobis manifestant. Est igitur sensus primę differentiæ in litera attributæ his modis, scilicet per modum quantitatis, & per modum substantiæ, quòd integritas specifica substantiæ potest contineri in magna & in parua quantitate (ut patet in homo geneis, & heterogeneis, in litera) totum autem quãtitatiuum ut sic, non nisi sub æquali primo continetur: oportet enim locũ, & locatum æquari. Et similiter sensus tam secundæ quàm tertiæ differẽtiæ est, quòd integritas specifica substantiæ est tota, ideſt, secundum suam integritatem in toto quantitatiuo, & in qualibet quantitatis parte. Sed est hic dubitationis locus, quoniam euidenter constat in substantiis heterogeneis non esse has conditiones ueras, sed in homogeneis tantum. licet enim integritas naturæ ignis, aeris, panis, & cuiuscumque alterius homogenei sit tota, ideſt secundum suam integritatem specificam sub tota quantitate sua, & similiter sub qualibet eius parte, quælibet enim pars ignis est ignis, & quælibet pars panis est panis &c. integritas tamen naturæ humanæ est ita secundum suam integritatem in toto, q̃ non est secundum suam integritatem in qualibet parte, vnde non quælibet pars hominis est homo. Et propterea videtur, quòd istæ duæ differentiæ non sint substantiæ, sed substantiæ talis, hoc est homogeneæ, & incaute loquutus videtur Auctor seu falsẽ, attribuendo hoc modo substantiæ absolutæ. Ad hoc dicitur, sermonem Auctoris esse formalem de substantia, & substantiæ modo absolute, ut patet ex eo quòd sue substantia sit simplex siue ex materia & forma composita, semper specifica integritas substantiæ saluatur in tota quantitate, & in qualibet eius parte: & de simplici quidem liquet, de composita vero ex materia & forma manifestatur ex eo, quòd non respondet forma vni parti quantitatiuæ, & materia alteri parti quantitatiuæ. Nec ex Habetur in cõcil. Eph. 1. in epist. ad Nestorium a medio illius. Et refertur de consecr. dist. 2. c. necessariæ. Q.50.ar.13.& 4.

A ratione compositi ex materia & forma aliquid inuenitur obstare ad hoc, quòd integrum compositum sit in qualibet parte: alioquin hoc non saluaretur in substantiis homogeneis, quas constat compositas esse, ex materia, & forma. Vnde accidit substantiæ ex hoc quòd heterogenea est, quòd non sit tota in qualibet parte, & accidit hoc ex parte materiæ, quam oportet differmem esse in talibus substantiis.

¶ Dubium alterũ superest, an per modum substantiæ intelligat Auctor id, quod communiter dicitur esse indiuisibiliter. Et est ratio dubii, quia in artic. 3. Auctor declarando modum substantiæ dicit, per modũ substãtiæ, ideſt, per modum, quo substãtia est sub dimensionibus: ex hac enim declaratione habetur, quòd modus substantiæ non importat indiuisibilitatem: nam substãtia sub dimensionibus non est indiuisibiliter, immo extenditur. Q.75.ar.5.

¶ Ad hoc breuiter dicitur, quòd esse per modum substãtiæ importat id, qđ communiter dicitur, esse indiuisibiliter: ad hunc enim modum spectãt omnes conditiones, & differẽtiæ supra positæ. Sed caute attẽdendum est, quòd indiuisibilitas respicit proprtam totalitatem substantiæ, hoc est integritatem naturæ: ita quòd dicere quòd substantia est indiuisibiliter, est dicere quòd integritas specifica substantiæ non diuiditur secundum diuisionem dimensionum seu partiũ quãtitatiuarum: quia non respondet vna pars specificæ naturæ uni parti quantitatiuę & altera alteri: sed integritas naturæ ita est sub totis dimensionibus, quòd etiam integra natura est sub qualibet parte dimensionum. Est ergo substantia per modum substantiæ, ideſt indiuisibiliter secundum integritatem naturę sub dimensionibus, & cum hoc stat, quòd extendatur sub dimensionibus: quoniam huiusmodi extensio non tollit indiuisibilitatem integritatis naturę: sed ponit solam diuisionem quantitatiuam ex eo quòd afficit illam solam ut subiectum, quam etiam non poneret in illa substantia existente sub ipsa, si non afficeret illam. Et propterea corpus Christi succedens substantiæ panis, quantum ad subesse dimensionibus remanentibus, & non quantum ad affici dimensionibus illis, non extenditur ad extensionem dimensionum: sicut extendebatur per illas substãtia panis ex hoc quòd afficiebatur illis, ut subiectum ipsarum.

¶ Conclude ergo & tene, quòd substantiam per modum substantiæ existere in aliquo, est substantiam indiuisibiliter esse in illo. Et non dico substantiam esse indiuisibilem, sed substantiam esse indiuisibiliter in illo: hoc est, substantiam se habere, ad illud indiuisibiliter, & non quantitatiue seu diuisibiliter, hoc est coextense, sicut quantitas locati coextenditur quantitati loci.

¶ Sq.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæsextæ Articulum secundum.*

IN 2.ar.circa id quod in calce corporis dicitur sicut erat in rei veritate,chimera potius quàm dubitatio ex Sco.in di.10. q.44.sent.occurrit,tenente quòd non sequitur simpliciter necessario,si corpus Christi haber partes, & proprietates suas, sub modo sacramentali, ꝙ habeat eas sub existentia naturali. Et intantū procedit, quòd ponit ꝙ ante incarnationem verbi dei potuit ita vere eucharistia fuisse sicut & nunc, & hoc tam quantū ad significationem, q̄ quantum ad rem signatam & contentam. Et rursus,si corpus Christi annihilaretur, secundum suum esse naturale, eucharistia tamen vere posset manere etiam quantum ad rem contentā: si tamen corpus Christi corrumperetur corruptione naturali, (puta, quia forma corporeitatis separaretur a materia prima) non remaneret eucharistia quo ad rem contentam. Et fundamentum Scoti est: quando existē tia aliqua est indifferens ad duos modos, potest simpliciter haberi sub vno modo sic, quòd non sub alio:sed existentia corporis Christi simpliciter seu realiter indifferens est ad istos duos modos scilicet naturalem, & sacramentalem. ergo potest haberi suo vno sine altero. Et si dicatur, inquit Scotus, quòd maior propositio intelligitur,quando neuter modus dependet ab altero, modus autē sacramentalis dependet a naturali,contra.existentia sub modo naturali,non est de essentia existentiæ sub modo sacramentali, nec est eius causa.ergo ista non dependet ab illa. Prima pars huius antecedentis patet,quia res eucharistiæ non habet ibi modum existendi naturalem,sed extensiuum:haberet autem si esset de essentia illius existentiæ,quia omne habens aliquid, habet illud quod est de essentia eius. Secunda pars probatur, quia deus est causa immediata illius existentiæ, scilicet, corporis Christi in sacramento. Præterea, Eucharistia non depēdet a modo naturali vt a sacramento vel re sacramenti, quod vltimum probarur, quia res sacramenti est existentia sub alio modo disparato,idest,sacramentali. Præterea, Deus potest sine quocūq; causato extrinseco alicui,illud causare:sed existentia modo naturali non est intrinseca eucharistiæ. ergo &c. Et si dicas, quòd maior est vera de absolutis & non de respectu,quia respectus ſ ne fundamento & termino fieri nequit, eucharistia autem includit respectum,cuius terminus est existentia modo naturali, contra.existentia,licet sit eadem sub duobus modis,scilicet naturali & sacramentali,tamen non est terminus relationis, quæ includitur in eucharistia sub modo naturali,sed sub modo disparato. Quod probatur,Eo modo est res contenta in eucharistia,quo modo est primum signatum huius signi: sed existentia sub modo naturali non continetur hic realiter, sed sub modo alio disparato,scilicet sacramētali.ergo. Multa alia affert Scot.

Infr. q. 78. arti.6.ad 2. & q.79.art. 1. ad 3. & q.80.a. 12. ad 3. & 4. dis.11.q.2. ar.1.q.1.ad 2. Et Io.6. lect.7.2. & 1.cor. 11. lect.6.

Ar.præced.

Li.3.de genera.animalium.ca.2. tom.4.

ARTICVLVS II.

Vtrum totus Christus contineatur sub vtraque specie huius sacramenti.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd non sub vtraque specie huius sacramenti totus Christus contineatur. Hoc enim sacramentum ad salutem fidelium ordinatur,non virtute specierum,sed virtute eius,quod sub speciebus continetur: quia species erant etiam ante consecrationem, ex qua est virtus huius sacramenti. Si ergo nihil cōtinetur sub vna specie,quod non contineatur sub alia,sed totus Christus continetur sub vtraque, videtur quòd altera illarum superfluat in hoc sacramento.

¶ 2 Præt. Dictum est †,quod sub nomine carnis omnes aliæ partes corporis continentur, sicut ossa, nerui, & alia huiusmodi: sed sanguis est vna partium humani corporis, sicut patet per * Aristotel. in lib.de Animali. si ergo sanguis Christi continetur sub specie panis,sicut continentur ibi aliæ partes corporis, non deberet seorsum sanguis consecrari, sicut neque seorsum consecratur aliqua alia pars corporis.

¶ 3 Præt. Quod iam factum est, iterum fieri non potest: sed corpus Christi iā ĉœpit esse in hoc sacramēto per consecrationē panis. ergo non potest esse,quòd de nouo incipiat esse p consecrationē vi quæ etiam referre pudet:ne tanto tempore in chimeris verser.

¶ Ad aliqualem claritatem horum,scito dignum admiratione esse, quòd cum Scotus supra corpus Christi verum quod est in cælo, nihil addere ponat esse in hoc sacramento, nisi terminū extrinsecus aduenientem (puta respectum præsentiæ ad species panis) quomodo potuerit etiā fingere,si auferret corpus Christi per annihilationem, remanere aliud etiā per diuinam omnipotētiam,quàm illum respectum præsentiæ, Deo illum conseruante. Nam si nihil aliud remaneret nisi dictus respectus, quomodo fingi potest quòd remaneāt partes & proprietates corporis Christi? & si aliquid aliud, quàm ille respectus remaneat, oportet ꝙ esse sub sacramento pl⁹ addat supra corpus Christi, quàm illum respectū. Quo circa si conseruaretur a Deo respectus ille non conseruato Christi corpore in rerum natura, non esset corpus Christi sub sacramēto, quē admodum si conseruaretur respectus localis, quo corpus Christi, est in cælo non conseruato corpore Christi, non esset corpus Christi in cælo, aliud quippe est conseruari respectus istos extrinsecos, & aliud conseruari corpora quorum sunt. Magnaq; differentia est inter requisita & concomitantia ad verificationem respectuum tantummodo, & inter requisita & concomitantia ad verificationem denominatorum corporum ab illis respectibus. Ad verificandum siquidem respectum illum conseruatum, sufficit quòd respectus ipse sit, nec inde sequitur, quòd res quæ denominabatur, amplius denominetur: si enim respectus præsentiæ solius conseruaretur, esset præsentia sine corpore aliquo præsente: sicut si esse in cælo tantum conseruaretur, esset esse in loco sine aliqno existente in loco.

¶ Et hæc sint dicta ad claritatem doctrinæ, & secundum veritates conditionales,nō curando de possibilitate vel impossibilitate antecedentium & consequentium.

¶ Et vt omnibus satisfiat, singillatim respondendum est rationibus Scoti. Ad primam igitur dicitur primo, quòd minor est falsissima, scilicet quòd existentia corporis Christi est indifferens ad modum naturalem & modum supernaturalem: nulla enim substantia est indifferens ad esse absolutum vel respectiuum, nisi absolutum sit indifferēs ad se & ad genus aliud, quod implicat contradictionem. Vnde corpus Christi est ita determinatum ad modum essendi naturalem, sicut est determinatum ad esse seipsum, quia tunc perdit esse seipsum, cum perdit esse modo naturali: ad modum enim sacramentalem se habet corpus Christi, vt ad esse superueniens, tamquam accidētale quoddam. Et propterea responsio rectrata, quòd modus sacramentalis dependet a naturali vera est: non solum ea ratione, qua superueniens dependet ab eo cui superuenit: sed ea ratione qua denominatio dependet a re denominata, & respectus a termino seu fundamento, & includens ab incluso.

¶ Et ad obiectionem Scot. dicitur, quòd aliud est loqui de ipsa existentia, idest præsentia in sacramento, & aliud est loqui de re existente, idest præsente in sacramento. Si enim sit sermo de ipsa existentia seu præsentia, tunc consequenter loquendo de ipsa, secundum naturam respectuum loquendum est, & sic consequentia inducta a Scot. non valet, quia respectus dependet ab aliquo quod nec est de essentia eius nec causa eius: dependet. n. a termino seu ad terminum, & non potest esse sine termino, qui nec est de essentia eius, nec causa eius. Si autem est sermo de toto hoc, scilicet re existente seu re præsente, tūc falsum est antecedens pro prima parte, quia de essentia rei præsentis sacramento est ipsamet res præsens, scilicet corpus Christi habens suum esse naturale. Et cum contra hoc sophistice instatur, si corpus Christi habens suum esse materiale, esset res eucharistiæ, haberet ibi modum essendi naturalē, idest extensiuum, clarissima patet responsio, quòd mutatur res præsens in modum præsentiæ. Est siquidem res præsens Eucharistiæ mod⁹ Christi naturalis: sed modus præsentiæ non est modus ille naturalis, sed modus sacramentalis. Et propterea diximus, quòd est de essentia rei præsentis, & non diximus quòd est de essentia modi præsentiæ.

¶ Ad tertium dicitur, quòd corpus Christi verum in suo esse naturali, est Eucharistia & sacramentum & res sacramenti, vt patet in Magistro sent. 4.5 1.dist.8.& Aug.ibidem alleg.

¶ Ad quartum, sustinendo responsionem rectatam, dicitur ꝙ terminus seu fundamētum respectus præsentiæ, est corpus Christi in esse suo naturali. Et ad probationem i oppositum dicitur, quòd committit manifeste sophisma figurę dictionis, diuerrendo a re ad modum rei, hoc est a re præsente, ad modum præsentiæ, a re contenta ad modum, quo continetur. Existentia enim corporis Christi in suo modo naturali, est res primo contenta', & signata, dicente Christo, hoc est corpus meum: dicendo enim corpus meum, sine additione aliqua, proculdubio signauit corpus suum in suo esse naturali. Modus autem, quo continetur, non est res signata neque contenta in hoc sacramento, sed modus continendi. Et constat non valere argumētum, corpus Christi non continetur modo naturali, idest extensiuo. ergo res contenta non est ipse modus naturalis, & extensiuus corporis Christi, vt patet. Et hinc manifestum est, chimeram esse, quòd ante incarnationem Christi potuerit vere esse hoc sacramentum sicut nunc: dato enim quòd Deus potuisset efficere sub accidentibus panis eundem respectum præsentiæ, qui nunc fieri dicitur: nulla tamē res inueniretur propterea presens, quia nec corpus Christi, quod non erat, nec alia res. Et propterea tal

Glo.ordin. super illud, Accipite & manducate

Ar.præced. ad 1.

Q.74. ar.1.

In corp.ar.

4.dist.10.a. 3.q.1.& di. 12.q.1.art. 3.q.2.ad 3. Et 4.con.c. 67. Et quo. 4.ar.8. cor. fin.

sa fuisset hęc propositio, hoc est corpus meum: nulla enim alia veritatis eius ratio assignatur, nisi quia hoc est corpus illud, quod est in cælo: ita quòd illud quod est in cælo, veraciter continetur sub specie panis, ac per hoc si corpus Christi, quod est in cælo, in seipso annihilaretur, nullum remaneret fundamentum veritatis huius, Hoc est corpus meum.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæsextæ Articulum tertium.*

IN arti. 3. duo occurrunt dubia. Primum circa rem ipsam ex Durando, secundum circa rationem in litera redditam ex Scoto & Durando. Durandus contra communem opinionem tenentem, non solum substantiam corporis Christi, sed etiā quātitatem eius naturali concomitantia contineri, indiuisibiliter tamen, in hoc sacramento, obiicit dupliciter. Primo, Nihil potest comparari ad aliud modo incompossibili suę naturę: sed indiuisibilitas est in compossibilis naturę quantitatis, quia ipsa de natura sua intrinseca est diuisibilis. ergo quantitas corporis Christi nō potest comparari ad quantitatem hostiæ indiuisibiliter: hoc est vt sit tota sub toto & tota sub quaeliber parte.

¶ Secundo, Vbicūque est substātia in se realiter, ibi est substantialiter, quia iste modus est ab ea inseparabilis. ergo similiter vbicunq; est quantitas in se, realiter ibi est quantitatiue, quia iste modus est inseparabilis a quantitate. non est ergo Christi quātitas per modū substātiæ in hoc sacramēto.

¶ Circa rationem vero in litera redditā, quia scilicet ex vi sacramenti sola corporis Christi substantia continetur sub hostia, quantitas autem concomitanter, Scotus in 4. senten. dist. 10.q. 1.improbando occurrit hic arguens, Vnumquodque siue sit primus terminus conuersionis, siue secundus: si tamen est ibi, habet proprietates suas, quæ sibi necessario & naturaliter conueniunt. ergo quantitas corporis Christi, siue per conuersionem sit sub sacramento, primo vel secundario, si est ibi, habet suum modum naturalē, quod est esse mō quantitatiuo, Consequentia clara, & antecedens probatur dupliciter, scilicet exemplo & ratione. Exemplum est, quia si Deus vel natura causaret substantiā quātam, ita quòd quantitas concomitetur substantiam: nihilominus quantitas habebit suum modum naturalem. vnde apparet quòd concomitantia non mutat modum naturalem quantitatis concomitantis. Ratio vero est, quia diuersa habitudo ad agēs (scilicet primaria vel secundaria, mediata vel immediata) non variat naturam rei: dumtamen producatur. ergo nec carebit quantitas suo modo naturali, propter hoc tantum, quia non est primus terminus conuersionis: duntamen, sit ibi realiter, siue primo siue concomitanter per illam conuersionem.

¶ Duran. uero alia uia contra hanc rationem procedit, arguens, Quantitas de ratione sua intrinseca est diuisibilis. ergo nullo modo

In cap. de quantitate tom. 1.

Refert de consecr. di. 2.c. Singuli

Art. 1. hui⁹ q. & ar. præced.

modo poteſt ſibi competere ratione cuiuſcumque alterius indiuiſibiliter ſe habere, ergo non poteſt comparari ad locum modo ſubſtantiæ. Et confirmatur, quia anima rationalis licet ſit in loco mediante humano corpore quanto, ipſa tamen eſt indiuiſibiliter in loco: eſt enim tota in toto loco, & tota in qualibet parte eius, & hoc ideo, quia animæ tationali repugnat diuiſibilitas. ergo per oppoſitum, non obſtãte quòd quantitas Chriſti ſit in ſacramento mediãte ſubſtantia, eſt diuiſibiliter, quia quantitati repugnat indiuiſibilitas.

¶ Pro faciliori intellectu eorum quæ tractantur (ne obſcuritate nominum impoſſibile reputetur quod credimus) ſcito idem eſſe quãtitatẽ corporis chriſti indiuiſibiliter ſe habere ad quantitatem hoſtiæ, & inter quantitatem corporis Chriſti præſentem hoſtiæ, & quantitatem hoſtiæ non eſſe poſitionem, quę vnum inter decem prædicamenta ponunturita quòd corpus Chriſti quantum ſub hoſtia contentum, in ſeipſo quidem eſt diuiſibile & habens poſitionem in partibus (poſitionem autem dico illam, quæ ponitur differentia quantitatis, cum diſtinguitur quantitas in quantitatem habentem poſitionem in partibus, & quantitatem carentem illa) vt continetur uero ſub hoſtia, caret poſitione ſeu ſitu, vno ex decem generibus: dicit enim huiuſmodi poſitio ordinem partium in loco: quo ordine conſtat carere corpus Chriſti quantũ, vt eſt ſub hoſtia, quia nõ eſt ĩ ea localiter: ordo. n. partiũ in loco ſine eſſe localiter, non eſt intelligibilis. Et quia huiuſmodi ſitus, ſiue poſitio non eſt de ratione quantitatis dimenſiuæ, ſed ſola poſitio quæ eſt differentia quantitatis eſt de dimenſionum ratione, ideo attente oportet perſpicere, quòd diuiſibilitas, quæ eſt de ratione quantitatis, non opponitur indiuiſibilitati, quæ conſiſtit in negatione poſitionis ſpecialis prædicamenti. Nec propterea fallaris, putans me dicere quòd modus eſſendi indiuiſibiliter ſit pura negatio poſitionis ſpecialis generis: hoc enim nec ſomniaui, ſed vt intelligas quæ dicimus per huiuſmodi negationem annexam poſitiuæ præſentiæ Chriſti corporis quanti ad hoſtiam: continetur enim veraciter Chriſti corpus quantũ ſub hoſtia abſque ſitu, ſeu poſitione ſpeciali prædicamẽto: hæc enim negatio includitur in eo quod ſignatur per contineri indiuiſibiliter in hoc ſacramento.

¶ Hac ergo manifeſtatione ſuppoſita, ex qua apparet, quòd quantitas Chriſti corporis nec perdit ſuam diuiſibilitatem, nec induit modum aliquem ſibi repugnantem, nec perdit in ſe ſuũ modum naturalem, ſed in hoc quòd continetur ſub hoſtia, caret modo illo, qui importatur per poſitionem ſeu ſitum, reſpondetur ad obiecta. Et ad primum Duran. contra poſitionem ipſam, neganda eſt minor, uniuoce loquendo, quoniam modus iſtius modi indiuiſibilitatis, non repugnat diuiſibilitati quantitatis.

¶ Ad ſecundum uero facile dici poteſt, quòd argumentum a ſimili claudicat, ueruntamen ſeruata uniuocatione terminorum reſpondendo dicitur falſum aſſumi in antecedente: quoniã ſubconcomitantiæ corpus, Chriſti eſt in hoc ſacramento per modum ſubſtantię, ideſt per modum, quo ſubſtantia eſt ſub dimẽſionibus, non autem per modum dimẽſionum, ideſt, non per modum illum, quo quantitas dimenſiua alicuius corporis, eſt ſub quantitate dimenſiua loci. Manifeſtum eſt autem, quòd natura ſubſtantiæ tota eſt ſub qualibet parte dimenſionũ ſub quibus continetur: ſicut ſub qualibet parte aeris, ẽ tota natura aeris, & ſub qualibet parte panis eſt tota natura panis. & hoc indifferẽter, ſiue ſint dimenſiones actu diuiſæ (ſicut cũ aer diuiditur vel panis ſecatur) vel etiam ſint actu indiuiſæ, diuiſibiles vero potẽtia. & ideo manifeſtum eſt, quòd totus Chriſtus eſt ſub qualibet parte ſpecierum panis, etiam hoſtia integra manẽte, & non ſolum cum frãgitur: ſicut quidam dicunt, ponentes exemplum de imagine quę apparet in ſpeculo, quæ apparet vna in ſpeculo integro: ſpeculo autem fracto, apparẽt ſingulæ in ſingulis partibus: quod quidem nõ eſt omnino ſimile: quia multiplicatio huiuſmodi imaginum accidit ĩ ſpeculo fracto propter diuerſas reflexiones ad diuerſas partes ſpeculi: hic autem non eſt niſi vna cõſecratio, propter quam corpus Chriſti eſt in hoc ſacramento.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd numerus ſequitur diuiſionem. & ideo quandiu quantitas manet indiuiſa actu, neque ſubſtantia alicuius rei eſt pluries ſub dimenſionibus proprijs, neq; corpus Chriſti ſub dimenſionibus panis: & per cõſequens neque infinities, ſed toties, in quot partes diuiditur

AD 2m dicendum, quòd illa determinata diſtantia partium in corpore organico, fundatur ſuper quantitate dimenſiua: ipſa autem natura ſubſtantiæ, præcedit etiam quantitatem dimenſiuam. & quia conuerſio ſubſtantiæ panis, dirẽcte terminatur ad ſubſtantiam corporis Chriſti, ſecundum cuius modum proprie & dirẽcte eſt in hoc ſacramẽto corpus Chriſti, talis diſtantia partium eſt quidem in ipſo corpore Chriſti vero, ſed non ſecũdum hanc diſtantiam comparatur ad hoc ſacramentum, ſed ſm modum ſuæ ſubſtãtiæ, ſicut dictũ eſt*.

AD 3m dicendum, quòd ratio illa procedit de natura corporis, quam habet ſecundum quantitatem dimenſiuam. Dictum eſt autem †, quòd corpus Chriſti comparatur ad hoc ſcramẽtũ, nõ ratione quantitatis dimenſiuæ: ſed ratione ſuę ſubſtãtię, ſicut dictũ eſt†.

¶ Ad obiecta ſecundi dubii reſpondendo, dicitur primo ad Scoti argumentum, quòd procedit ex falſa interpretatione rationis allatę ab Auctore: ac ſi Auctor adduxiſſet pro cauſa, quia res quantitas eſt in hoc ſacramento per modum ſubſtantię, quia eſt quaſi ſecundarius terminus mutationis. Hoc autẽ procul eſt ab Auctoris ſenſu: non enim conſiſtit eius ratio in differentia inter primum, & ſecundum terminum in fieri, ut arguens uſurpauit, ſed inter per ſe rationem eſſendi in ſacramento, & id quod per accidens concomitatur, ut patet expreſſe in hoc ar. 4. in reſponſione ad primum: ubi uidere potes quantum diſtet ſenſus iſte uerus a ſenſu illo uſurpato. Et fefellit forte arguentem, quia Auctor declarat qd eſt illud, quod eſt p ſe ratio eſſendi reliquis in hoc ſacramẽto, ex hoc quòd eſt per ſe primo terminus conuerſionis. Quia igitur Auctoris ratio non conſiſtit in differentia inter primo, uel ſecundo fieri, ſed inter per ſe exiſtens in ſacramento, & per accidens exiſtens ibidem, ideo non oportet aliter ad argumenta Scoti reſpõdere, ſed tãquã ſpertinẽtia & extranea relinquere. Poſſet tñ gratia materię, hoc eſt talis mutationis, qualis eſt cõuerſio panis in corpus Chriſti, ſuſtineri ratio formata a Scoto ex differẽtia inter primum & ſm terminum conuerſionis, contra quam arguit, & ſic dicendum eſſet, quòd licet in creatione & generatione, & ſimilibus, ſecundarius terminus ſuum naturalem modum aſſequatur, & non induat modum primi terminiin hac tamen cõuerſione ſecundarius terminus, ideſt, concomitans induit modum primi terminí.

¶ Et ſi quæratur, quare potius in hac quàm in aliis mutationibus hoc inueniatur, reſpondetur, quia hoc eſt ſingulariſſimum in hac mutatione, quòd primus terminus eſt ſola ratio in eſſendo, quibuſcumque concomitantibus: hoc eſt quòd ratio eſſendi in hoc ſacramento quibuſcumque exiſtentibus in eo, eſt res primo terminans conuerſionem. Et hęc defenſio in idem redit cum prima reſponſione, ut patet, & ideo non oportet ſolicitare de diuerſa habitudine ad agens, quoniam eſt extra propoſitum.

¶ Ad obiectionem autem Durandi dicitur falſum aſſumi, ſcilicet, quòd contineri indiuiſibiliter, repugnet quantitati diuiſibili. & ad cõfirmationẽ negat ſimilitudo, quoniã animę rationali repugnat, & eſſe diuiſibilem, & diuiſibiliter contineri: quantitati autem licet repugnet eſſe indiuiſibilem, non tamen repugnat indiuiſibiliter contineri.

¶ Et hęc ſufficiant etiam pro arti. 5.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum tota quantitas dimenſiua corporis Chriſti ſit in hoc ſacramento.

4.di.10.art. 2.q.3. & 4. & di.12. q. 1.ar.2. q.1. 2.& 4. cõ. c.63.64. & 67.& quol. 7.ar.8. cor. Ar.præced.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd non tota quantitas dimenſiua corporis Chriſti ſit in hoc ſacramẽto. Dictum eſt enim†, quòd totum corpus Chriſti continetur ſub qualibet parte hoſtiæ conſecratæ: ſed nulla quãtitas dimenſiua tota continetur in aliquo toto, & in qualibet parte eius. ergo eſt impoſſibile, quòd tota quãtitas dimenſiua corporis Chriſti contineatur in hoc ſacramento.

Li.3.tex.9. com.3.

¶ 2 Præt. Impoſſibile eſt, duas quantitates dimẽſiuas eſſe ſimul, etiam ſi vna ſit ſeparata, & alia in corpore naturali, vt patet per* Philoſ. in 3. Metap. ſed in hoc ſacramento remanet quantitas dimenſiua panis, vt ſenſu apparet. non ergo eſt ibi quantitas dimenſiua corporis Chriſti.

Ar.1.huius qucſt.

¶ 3 Præt. Si duæ quantitates dimẽſiuæ inæquales iuxta ſe ponantur, maior extenditur vltra minorem: ſed quantitas dimenſiua corporis Chriſti, eſt multo maior quàm quantitas dimenſiua hoſtiæ conſecratæ, ſecundum omnem dimenſionem. ſi ergo in hoc ſacramento ſit quantitas dimenſiua corporis Chriſti cum quantitate dimenſiua hoſtiæ: quantitas dimẽſiua corporis Chriſti extenderetur vltra quantitatem hoſtiæ, quę tamen non eſt ſine ſubſtantia corporis Chriſti. ergo ſubſtantia corporis Chriſti erit in hoc ſacramẽto, etiam præter ſpecies panis, quod eſt inconueniens, cum ſubſtantia corporis Chriſti non ſit in hoc ſacramento, niſi per conſecrationem panis, vt dictũ† eſt. impoſſibile ergo videtur, quòd tota quantitas dimẽſiua corporis Chriſti ſit in hoc ſacramento.

Ar.præced.

SED CONTRA, Quantitas dimenſiua corporis alicuius, non ſeparatur ſecundum eſſe a ſubſtãtia eius: ſed in hoc ſacramento eſt tota ſubſtantia corporis Chriſti, vt ſupra habitum eſt*. ergo tota quantitas dimenſiua corporis Chriſti eſt in hoc ſacramento.

Ar.1.huius ad 1.

RESPON. Dicẽdum, quòd (ſicut ſupra dictum eſt†) dupliciter aliquid Chriſti eſt in hoc ſacramento. Vno modo ex vi ſacramenti, alio modo ex reali concomitantia, Ex vi quidem ſacramenti, quantitas dimenſiua corporis Chriſti non eſt in hoc ſacramento: ex vi enim ſacramenti eſt in hoc ſacramẽto illud, in quod dirẽcte conuerſio terminatur. Conuerſio autem, quæ fit in hoc ſacramẽto, dirẽcte terminatur ad ſubſtãtiã corporis Chriſti, nõ aũt ad dimẽſiones eius: quòd patet ex hoc, ꝙ quantitas dimenſiua panis remanet facta conſecratione, ſola ſubſtantia panis tranſeunte: quia tamen ſubſtantia corporis Chriſti realiter non denudatur* a ſua quantitate dimenſiua, & ab alijs accidentibus, inde eſt quòd ex vi realis concomitantiæ, eſt in hoc ſacramento tota quantitas dimenſiua corporis Chriſti, & omnia accidentia eius.

*Alias diuiditur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd modus eſſendi cuiuſlibet rei determinatur ſecundũ id, quod eſt ei per ſe, non autem ſecundũ id, quod eſt ei per accidens: ſicut corpus eſt in viſu, ſecundum quòd eſt album, non autem ſecundum quòd eſt dulce, licet idẽ corpus ſit albũ & dulce: vnde & dulcedo eſt ĩ viſu ſecundum modum albedinis, non ſecundum modum dulcedinis. Quia igitur ex vi huius ſacramenti eſt in altari ſubſtantia corporis Chriſti, quantitas autem dimenſiua eius eſt ibi cõcomitãter, & quaſi per accidens: ideo quantitas dimenſiua corporis Chriſti eſt in hoc ſacramento, non ſecundum proprium modũ (vt ſcilicet ſit tota in toto, & ſingulę partes in ſingulis partibus) ſed per modum ſubſtãtiæ, cuius natura eſt tota in toto, & tota in qualibet parte.

In corp. ar. & ar.1.

AD 2m dicendum, quòd duæ quantitates dimenſiuæ non poſſunt naturaliter ſimul eſſe in eodem, ita quòd vtraque ſit ibi ſecundum proprium modum quãtitatis dimenſiuæ. In hoc autem ſacramento quãtitas dimẽſiua panis eſt ſecundum proprium modũ, ſcilicet ſecundum cõmenſurationem quandam: non autem quantitas dimenſiua corporis Chriſti, ſed eſt ibi per modum ſubſtantiæ, vt dictum eſt†.

In corp. ar.

AD 3m dicendum, quòd quantitas dimenſiua corporis Chriſti non eſt in hoc ſacramento ſecundum modum commenſurationis, qui eſt proprius quantitati: ad quem pertinet quòd maior quantitas extendatur vltra minorem, ſed eſt ibi per modũ iã dictum*.

ARTICVLVS V.

Vtrum corpus Chriſti ſit in hoc ſacramento ſicut in loco.

Inf.a.6.co. & ad 1. & 4.di.10.art. 1.ad 5.6.7. & 8.& art. 3.q.2. ad 2. & 4. con.c. 64. fine. & quol.1.art. 22.ad 2.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd corpus Chriſti ſit in hoc ſacramẽto, ſicut in loco. Eſſe enim in aliquo definitiue vel circunſcriptiue, eſt pars eius quod eſt eſſe in loco: ſed corpus Chriſti videtur eſſe definitiue in hoc ſacramento (quia ita eſt vbi ſunt ſpecies panis vel vini, quòd non eſt in alio loco altaris) videtur etiam ibi eſſe circunſcripitiue: quia ita continetur ſuperficie hoſtiæ cõſecratæ quòd nec excedit, nec exceditur. ergo corpus Chriſti eſt in hoc ſacramento, ſicut in loco.

Q. præced. ar.1.2.& 5.

¶ 2 Præt. Locus ſpecierum panis non eſt vacuus (natura enim non patitur vacuum) nec eſt ibi ſubſtantia panis, vt ſupra habitum eſt: †ſed eſt ibi ſolum corpus Chriſti. ergo corpus Chriſti replet locum illum: ſed omne quod replet locum aliquem, eſt in eo localiter. ergo corpus Chriſti eſt in hoc ſacramẽto localiter.

Ar.præced. & 3. huius queſt.

¶ 3 Præ. Sicut dictum eſt*, in hoc ſacramento eſt corpus Chriſti cum ſua quantitate dimenſiua, & cum omnibus ſuis accidẽtibus: ſed eſſe in loco, eſt accidẽs corporis: vnde & ibi connumeratur inter nouem genera accidentium. ergo corpus Chriſti eſt in hoc ſacramento localiter.

Li.4.Phyſi. tex.30.to.2

SED CONTRA eſt, quòd oportet locũ & locatum eſſe æqualia, vt patet per* Philoſ. in 4. Phyſic. ſed locus, ubi eſt hoc ſacramentum, eſt multo minor quàm corpus Chriſti. ergo corpus Chriſti non eſt in hoc ſacramento, ſicut in loco.

Ar.3.huius quæſt.

RESPON. Dicendum, quòd (ſicut iam dictũ eſt†) corpus Chriſti non eſt in hoc ſacramento ſecundum proprium modum quantitatis dimenſiuæ, ſed magis ſecundum modum ſubſtantiæ. Omne autem corpus locatum eſt in loco, ſecundum modum quantitatis dimenſiuæ, inquantum ſcilicet commenſuratur loco, ſecundum ſuam quantitatem dimenſiuam. unde relinquitur, quòd corpus Chriſti non eſt in hoc ſacramento ſicut in loco, ſed per modum ſubſtantiæ: eo ſcilicet modo, quo ſubſtantia continetur a dimenſionibus: ſuccedit enim ſubſtãtia corporis Chriſti in hoc ſacramento ſubſtantiæ panis. vnde ſicut ſubſtantia panis non erat ſub ſuis dimenſionibus localiter, ſed per modum ſubſtantiæ, ita nec ſubſtantia corporis Chriſti: non tamen ſubſtantia corporis Chriſti eſt ſubiectum illarum dimẽſionum, ſicut erat ſubſtantia panis. & ideo ſubſtantia panis ratione ſuarum dimẽſionum localiter erat ibi: quia comparabatur ad locũ illum.

illum mediantibus proprijs dimensionibus. Substantia autem corporis Christi comparatur ad locum illum mediantibus dimẽsionibus alienis, ita quòd ecõuerso dimensiones propriæ corporis Christi comparãtur ad locum illum mediante substantia, quod est contra rationem corporis locati. unde nullo modo, corpus Christi est in hoc sacramento localiter.

AD PRIMVM ergo dicendum, qnòd corpus Christi non est in hoc sacramento definitiue, quia sic non esset alibi quàm in hoc altari, vbi conficitur hoc sacramentum: cum tamẽ sit & in cælo in propria specie, & in multis alijs altaribus sub specie sacramenti. Similiter etiam patet, quòd non est in hoc sacramento circunscriptiue, quia non est ibi secundum cõmen G
Art.3.& 4. huiꝰ quæst. surationem propriæ quantitatis, vt dictũ est: † quod autem non est extra superficiem sacramenti, nec est in alia parte altaris, non pertinet ad hoc quòd sit ibi definitiue vel circunscriptiue, sed ad hoc quòd incœpit ibi esse per consecrationem & conuersionem panis & vini, vt supra dictum est*.
Q. præced. ar.3.& 4.

AD 2m dicendum, quòd locus ille, in quo est corpus Christi, non est vacuus, neque tamen proprie est repletus substantia corporis Christi, quæ non est ibi
In corp.ar. localiter, sicut dictum est†: sed est repletus speciebus sacramentorum, quæ habent replere locum, vel propter naturam dimensionum, vel saltem miraculose, sicut & miraculose subsistunt per modum substantiæ.

AD 3m dicendum, quòd accidentia corporis H
Ar.præced. Christi sunt in hoc sacramẽto (sicut supra dictũ est†) secundum realem concomitantiam. Et ideo illa accidentia corporis Christi, sunt in hoc sacramento quæ sunt ei intrinseca. Esse autem in loco, est accidens per comparationem ad extrinsecum cõtinens. & ideo nõ oportet, q̃ Christus sit in hoc sacramẽto, sicut ĩ loco.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæsextæ Articulum sextũ.*

ARTICVLVS VI

Vtrum corpus Christi sit mobiliter in hoc sacramento.

IN titulo ly mobiliter exẽditur, tã ad motum, q̃ ad mutationem. Dupliciter enim cum possit dubitari de mobilitate corpis Christi in sacramento, vel de motu locali ad motum hostiæ, vel de mutatione qua desineret esse in sacramento, ad vtrũque modum extendit se, ly mobiliter.
4. di.10.ar. 3. q. 4. Et opus.11.ar. 34. Li. 1. ca.3. in declaratione 24. loci tom. 1. Ar.1.huius quæst.

¶ Circa doctrinam traditam in hoc articulo aduerte primo, Auctorem sentire, quòd Christum esse sub hoc sacramento est esse quòd dam relatiuum, dũ dicit, per hoc ipsum quòd dicimus ipsum esse sub sacramento, significatur quædam habitudo eius ad hoc sacramẽtum: hinc enim manifestat non esse idẽ esse Christi corporis in se, & esse eiusdem in sacramento: quod sub alijs verbis explicatur dicendo, Aliud est esse Christi corpꝰ ĩ seipso, & aliud est contineri sub sacramento ipsum idẽ Christi corpus in seipso existens. Non discedes ergo ab Auctoris doctrina, loquendo seorsum de conuersione panis ĩ substantiam corporis Christi, & de habitudine Christi ad hoc sacramentum, vt superius fecimus. Nec propterea putes explicatũ esse modũ, quo Christus est in hoc sacramento. nã explanatio huiusmodi est per communia valde, scilicet per relationem seu habitudinẽ, nescitur autem res alia qua, nisi per propria cognoscatur.

¶ Circa conclusionem illam, Corpus Christi ad motum hostiæ mouetur per accidens, duplex occurrit obiectio.

Prima ex Durando opinãte oppositum in lit.4. sent.dist.10. q.3. Secunda ex Scoto, eadem dist. q.6. opinante non contra motum, sed contra motorem. Ar.præced.

¶ Arguit ergo Durand. corpus Christi nullo mõ moueri ad motũ hostiæ, nec p se, nec p accidẽs: quia corpus Christi & hostia non sunt vnum secundũ subiectum, nec se habẽt vt continens & contentum, nec habent colligationẽ vel contactum. Et quia corpus Christi existens in cælo localiter, fit de nouo existens in hoc sacramento absque motu locali, tã per se quàm per accidens. ergo a fortiori existens in hoc sacramento non mouetur ad motum hostiæ.

¶ Scotus autem putans corpus Christi ad motum hostiæ moueri quidem per accidens, sed non nisi immediate a deo, probat hoc vltimũ hac ratione, Quando aliqua coniungũtur præcisè per actũ voluntatis contingenter se habentis ad illam coniunctionem: si vnum illorũ secundum se sit mobile Ar.præced.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur q̃ corpus Christi sit mobiliter in hoc sacramento. Dicit. n. * Philosoph. in 2. Top. quòd motis nobis, mouentur ea, quæ in nobis sunt: quod quidem est verum etiam de spirituali substantia animæ: sed Christus est in hoc sacramento, vt supra habitum est†, ergo mouetur ad motum ipsius.

¶ 2 Præt. Veritas debet respondere figuræ: sed de agno paschali, qui erat figura huius sacramenti, non remanebat quicquam vsque mane, sicut præcipitur Exo. 12. ergo neque etiam si hoc sacramentum reseruetur in crastinum, erit K
ibi corpus Christi. & ita nõ est immobiliter in hoc sacramento.

¶ 3 Præt. Si corpus Christi remaneat sub hoc sacramento etiam in crastino, pari ratione remanebit, & per totum sequens tempus: nõ enim potest dici, quòd desinat ibi esse cessantibus speciebus, quia es se corporis Christi non dependet a speciebus illis: non autem remanet sub hoc sacramento Christus per totum tempus futurum. uidetur ergo quòd statim in crastino, vel post modicum tempus, desinat esse sub hoc sacramento: & ita videtur q̃ Christus mobiliter sit in hoc sacramento.

SED CONTRA, Impossibile est idem esse motum & quietum, quia sic contradictoria verificarẽtur de eodem: sed corpus Christi in cælo quietum residet. non ergo est mobiliter ĩ hoc sacramẽto.

RESPON. Dicendum, quòd cum aliquid est vnum subiecto, & multiplex secundũ esse, nihil prohibet secundum aliquid moueri, & secundum aliquid immobile permanere: sicut corpori est aliud esse album, & aliud esse magnũ, vnde potest moueri secundum albedinẽ, & permanere immobile secundum magnitudinem. Christo autem non est idem esse secundum se, & esse sub hoc sacramento: quia per hoc quòd dicimus ipsum esse sub hoc sacramento, significatur quædam habitudo eius ad hoc sacramentum. Secundum igitur hoc esse non mouet Christus per se secundum locum, sed solum per accidens: quia Christus non est in hoc sacramento sicut in loco, sicut prædictum est†: quod autem non est in loco, non mouetur per se in loco, sed solũ ad motum eius, in quo est. Similiter autem neque per se mouetur secundum esse, quod habet in hoc sacramento, quacumque alia mutatione, puta quantum ad hoc quòd desinat esse sub hoc sacramẽto, quia illud quod de se habet esse indeficiens, non potest esse deficiendi principium, sed alio deficiẽte, hoc desinit esse in eo, sicut Deus, cuius esse est indeficiens & imortale, desinit esse in aliqua creatura corruptibili per hoc, quòd creatura corruptibilis desinit esse. & hoc modo cum Christus habeat de se esse indeficiens, & incorruptibile, nõ desinit esse sub sacramento: neq; per hoc quòd ipsum desinat esse, neque etiam per motum localem sui (vt ex dictis patet*) sed solum per hoc, quòd species huius sacramenti desinunt esse. unde patet q̃ Christus per se loquendo, immobiliter est in hoc sacramento.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de motu per accidens, quo ad motũ nostri mouentur ea, quæ in nobis sunt. Aliter tamen ea quæ per se possunt esse in loco, sicut corpo-

bile omnino improportionatum, & reliquum proportionatum, A illud mouens non eadem motione potest mouere vtrumque cõiunctorum. Probatur ista ratione & exemplo. ratio est, quia si mouet vnum quod est sibi proportionatum, non propterea mouet per accidens reliquum, quia reliquũ non est præsens illi moto, sicut actus potentiæ aut conuerso, nec simpliciter ex aliqua alia necessitate naturali. sicut grue est presens naui, vel currui, cui innititur, & propter hoc simul mouetur cum illo, sed est præsens sola voluntate, quę potest non velle cõiunctionem illã, stãte tamẽ motione alterius. Exemplum est, Si angelus voluntarie faceret se esse presentem lapidi, si moueo lapidem, non propterea moueo angelũ, qui non est per se mobilis a virtute mea: nec per accidens in proposito, quia nec forma, nec pars est lapidis mobilis per se a me, vnde angelus in termino motus lapidis per propriam suã actionem esset ibi, vbi est lapis, & non per actũ meum. Et tunc subsumitur minor, Sed corpus Christi, est presens speciei sacramentali tantum per actus voluntatis animę. ergo &c.

¶ Ad euidentia horum videtur mihi, quòd cum Durando nulla sit quæstio secundum rem, sed forte in solis verbis: si enim perspiciatur ex vna parte distinctio facta in litera de duplici esse corporis Christi, vel in se, vel in sacramento, & dictum esse quòd corpus Christi in se nõ mouetur neque per se neque per accidens, & quòd secundum esse in sacramento mouetur non per se, sed per accidens, & si cũ his simul perspecta fuerit vis rationum Duran. manifestũ erit, quòd nulla est diuersitas in sententia, quoniam adhoctendunt argumenta, quòd corpus Christi secundum se non mouetur per accidens ad motum hostiæ, quod Auctor fatetur.

¶ Verum si quis contendat his argumentis Christi corpus secundum nullum esse moueri per accidens ad motum hostiæ, facile inueniet responsionem, dicendo ad primum, quòd inter corpus Christi & hostiam est colligatio secundum esse sacramentale: & ita quòd se habent vt veraciter contentum & continens E
vt patet extra, de sum. Trin. & fide cathol. ca. firmiter.

¶ Ad secundum negatur sequela, quia ad rem antecedentis nec est opus motu, nec concomitatur motus: sed ad motum sacramẽti concomitatur motus rei, quę est sacramentum. secundum esse sacramentale, per accidens tamen.

¶ Ad Scotum, autem directe loquentem de Christi corpore, vt est in sacramento, dicitur quòd ratio aut implicat contradictoria, aut subsumit falsum.

¶ Ad cuius intellectũ aduerte duo assumi a Sco. s. coniunctionẽ inter aliqua duo, & rationem coniunctionis. s. actum voluntatis contingenter se habentem. Et oportet alterum duorum sequentium Scotum dicere, vel coniunctionem illam nullum nexũ ponere inter coniuncta vltra actum voluntatis contingenter se habẽtem, aut aliquem nexum inter illa ponere causatũ a tali actu voluntatis: nõ potest dici primũ, quia ij semel Scoponit coniunctionẽ illã actu voluntatis dolitam contingenter. & minor etiã esset falsa, vt patet. Et similiter exẽplum de angelo, quia præsentia angeli ad lapidem & corporis Christi ad sacramentum, non est formaliter per actum voluntatis. Oportet ergo intelligi, q̃ coniunctio addit nexum quendam inter coniuncta, & tunc apparet aut implicari contradictoria, puta quòd sit nexus aliquis, inter duo creata, & quòd ille nexus nullo modo coniungat illa nisi precisè per actũ voluntatis, quod nõ est intelligibile: aut minorem esse falsam, quia inter corpus Christi & hostiam est coniũctio sacramentalis, quæ licet effectiue sit a solo deo, in se tamẽ est coniunctiua corporis Christi cũ hostia naturali necessitate sacramenti. Nã ex vi sacramẽti per se habetur esse sacramentale, corporis Christi in hostia, & esse sacramẽtale cõiungit corpus Christi & hostiam: non quia voluerim, sed quia in se est tale.

¶ Ad exemplũ autem de angelo dicitur, q̃ licet angelus posset subtrahere psentiam suam a lapide: si tamen illam non subtrahit, moueãte me lapidem & transferente illum in domum, angelus mouetur nõ a se, sed ad motum lapidis: quia angelus nunc est ubi est lapis, & nõ ẽ ubi erat lapis.

¶ Et ad excludẽdas fugas, pone casum quòd angelus fecerit se præsentem lapidi uolũtate illius præsentiæ cõtinuandæ per unã horã tãtum, & stante casu forma cõditionalem. si angelus factus præsens lapidi dormiret per tres horas, & ego moverem lapidem illum per duas horas, in fine motus, angelus esset ubi est lapis, & non per actum angeli. ergo per motum lapidis a me. Et quámuis hæc sufficerent ad dicta Scoti: facilius tamen potest responderi, dicendo maiorem posse forte habere locum, quando utrumque coniunctorum est per se mobile, puta, quia ambo sunt corpora, sed qm̃ duorũ cõiunctorũ alterũ tantũ est mobile secundum se, alterum uero nõ non nisi per accidens mobile est, maior nullum habet locum, quoniam non potest de eis dici, quòd unum est mobile improportionatũ, & alterum mobile proportionatum. Sic autem: inuenitur in proposito, quoniam hostia est mobilis secundum se: esse autem sacramentale, seu Christi corpus secundum esse sacramentale in hostia, non est mobile per se, sed solum per accidens, ut in litera hac dicit Auctor, & communiter omnes fatentur, dum dicunt esse quoddam esse relatiuum: respectus enim non nisi per accidens possunt moueri localiter. Et hinc apparet quid dicendum est ad exemplum de angelo, quoniam dum moueo lapidem moueo per accidens præsentiam inter lapidem & angelum, & similiter dum moueo hostiã consecratam, moueo præsentiã iter hostiã & corpus Christi: ita quòd trãslata hostia de altari in patenã, transfertur etiã præsentia, quia corpus Christi de præsente in altari sit presens in patena, absq; hoc q̃ corpꝰ Christi in se moueat. & similiter angelus fieret præsens i domo ad quã trãslatus est lapis, nõ q̃ ipse angelus sit motus a se vel a me, sed quia trãsferẽdo lapidẽ, trãstuli præsentiã eius in lapide.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæsextæ Articulum septimum.*

IN corpore arti, multa occurrunt notanda, & dubitanda. In primis circa rationes cõclusionis primæ, scilicet corpus Christi secun-

ARTICVLVS VII.

Vtrum corpus Christi prout est in hoc sacramento, possit uideri ab aliquo oculo, saltem glorificato. B

AD SEPTIMVM sic procedi tur. Videtur q̃ corpus Christi, prout est in hoc sacramento, possit videri ab aliquo oculo, saltem glorificato. Oculus enim noster impeditur a visione corporis Christi in hoc sacramento existentis, propter species sacramentales ipsum circunuelantes: sed oculus glorificatus non potest ab aliquo impediri, quin corpora quælibet videat prout sunt. ergo oculꝰ glorificatus potest uidere corpꝰ Christi, prout est in hoc sacramento.

¶ 2 Præt. Corpora gloriosa sanctorum, erunt configurata corpori claritatis Christi, ut dicitur Phili. 3. sed oculus Christi uidet seipsum prout est in hoc sacramento. ergo pari rõne quilibet alius oculus glorificatus põt ipsum uidere.

¶ 3 Præt. Sancti in resurrectione erunt æquales angelis, ut dicitur Luc. 20. sed angeli uident corpus Christi, prout est in hoc sacramen D
to quia tollitur habitudo corporis Christi ad illas species. per quẽ modum Deus desinit esse dominus creaturæ desinentis.

ARTICVLVS VII.

Vtrum corpus Christi prout est in hoc sacramento, possit uideri ab aliquo oculo, saltem glorificato.

AD SEPTIMVM sic procedi tur. Videtur q̃ corpus Christi, prout est in hoc sacramento, possit videri ab aliquo oculo, saltem glorificato. Oculus enim noster impeditur a visione corporis Christi in hoc sacramento existentis, propter species sacramentales ipsum circunuelantes: sed oculus glorificatus non potest ab aliquo impediri, quin corpora quælibet videat prout sunt. ergo oculꝰ glorificatus potest uidere corpꝰ Christi, prout est in hoc sacramento.

¶ 2 Præt. Corpora gloriosa sanctorum, erunt configurata corpori claritatis Christi, ut dicitur Phili. 3. sed oculus Christi uidet seipsum prout est in hoc sacramento. ergo pari rõne quilibet alius oculus glorificatus põt ipsum uidere.

¶ 3 Præt. Sancti in resurrectione erunt æquales angelis, ut dicitur Luc. 20. sed angeli uident corpus Christi, prout est in hoc sacramento quia tollitur habitudo corporis Christi ad illas species. per quẽ modum Deus desinit esse dominus creaturæ desinentis.

Infr. art. 8. co. Et 4. di. 10. ar. 2. q. 2. ad 3. & arti. 4. q. 1. per to. & q. 4. ad 2. & 1 expo. li. ad 1. 2. & 4.

ti secundum esse, quod habet in sacramẽto non est visibile oculo corporali, aduertendum est quòd licet Scot. in vlti. q. di. 10. 4. senten. impugnet multas rationes, quæ afferuntur pro hac conclusione: quia tamen neutram istarum, quæ in litera afferuntur improbat, immo potius vtraque quodammodo vtitur (& secunda quidem se tenente ex parte visibilis, vt terminus est visionis, expresse vtitur, prima quoq; cõsiderante visibile, in quantum causa est visionis quodammodo vtitur) ideo extraneum a præsentis operis proposito duxi defendere rationes alias, quę hic non ponuntur.

¶ In secunda ratione aduerte diligenter terminos, vt nõ fluctues, quasi contraria in Auctoris doctrina inueniens, dũ alibi dicit cum Auer. substantiam particularem percipi a cogitatiua: hic vero dicit a solo intellectu substantiã cognosci. Nec loquitur de substantia in cõmuni, sed de substantia singulari, quia loquitur, de corpore Christi, vt est in hoc sacramento: constat autẽ corpus Chri esse quod dã singulare, & modum essendi in hoc sacramẽto esse rem singularem. Vtrum quę siquidem est verum, illud quidem de substantia indiuiduali, secundum materiam signatam quantitate: hoc autem de substantia indiuiduali, vt habet modum essendi puræ substantiæ id est substantiæ in quantũ substantiæ, vt patet ex superius declaratis de modo substantiæ. Et propterea hic dicit, Substantia autem inquãtum huiusmodi, subiacet solum intellectui &c.

¶ Circa secundam partem huius articu. in qua agitur de visione intellectuali, aduerte dici quatuor, primum quòd corpus Christi secundum esse in hoc sacramento, non videtur ab intellectu viatoris hominis: secũdum, quòd nec etiam ab intellectu angelico naturaliter: tertium quòd videtur ab intellectu beato angeli, vel hominis per visionem diuinæ essentiæ: quartum (quod est omnium prædictorum ratio) quia iste modus essendi est penitus supernaturalis, ac per hoc secundum se intelligibilis est a supernaturali intellectu, scilicet diuino.

¶ Contra tria autem horum Scot. arguit in 4. sent. dist. 10. q. 8. & primo contra secundum, intendens quòd tam intellectus angelicus, quàm animæ separatæ, quàm etiam hominis beati potest naturaliter videre existentiam corporis Christi in eucharistia. Primo, quia intellectus se habens ad intelligibilia, sicut ipsa sunt in se intelligibilia, intelligit prius substantiam quã quę cumque modum eius. ergo nullus modus sub quo est substantia, potest impedire intellectionem substantiæ a tali intellectu, qui non dependet in intelligendo a sensibilibus. Secundo, totum ens creatum est obiectum proportionatum tali intellectui, quantum ad cognitionem tam abstractiuam, quàm intuitiuam. si ergo quodcumque ens potest abstractiue cognosci a tali intellectu, quando non est sibi præsens, sequitur quòd potest intuitiue intelligi ab eodẽ, quando est sibi perfecte præsens in propria existentia actuali. Tertio, Virtus potens cognoscere obiectũ intuitiue dum est præsens, potest cognoscere eius absentiam, dum est absens: sed talis intellectus potest cognoscere præsentiam panis quando est præsens. ergo potest cognoscere absentiã eius, quando est absẽe. ergo eadem ratione potest cognoscere præsentiam substantiæ corporis Christi, quia corpus Christi in se est obiectũ proportionatum etiam intellectui tali, vt intuéti. ergo modus accidentalis ipsius corporis non impedit, quin sit obiectum intuibile eidẽ intellectui. Quarto, Anima Christi nouit naturaliter se esse vbicumque est, & per consequens nouit naturaliter se esse in eucharistia, & ita naturaliter potest nosse existentiam corporis sui ibi, quæ est sibi ratio quòd sit in sacramento. Quinto Existentia talis non est excellentius cognoscibile q̃ existens, cuius est existentia: sed Christus est naturaliter cognoscibilis a tali intellectu creato. ergo & quælibet eius existentia. Probatur maior, quia non potest aliquis modus improportionaliter excedere illud, cui est mod⁹. Sexto beatus naturaliter videt, in alio beato actum beatificum, & tamen illa beatitudo non est minus supernaturalis quã existentia corporis Christi in eucharistia. Antecedẽs probatur, quia substantia ipsius beati est excellentius cognoscibile, quàm eius beatitudo.

¶ Contra tertiũ uero idem arguit, intendens quòd intellectus beatus nullo modo per actũ beatificum uidet corpus Christi in eucharistia, Beatus nõ distinguitur a non beato, nisi uidendo obiectum beatificũ, ut sic, & ea quæ ictu duntur in eo, ut sic: sed corpus Chri esse in eucharistia, non est obiectũ beatificũ (ut patet) nec inclusum in obiecto beatifico: quod probatur, quia æque essentialiter pertinet ad obiectũ beatificũ includere in ratione obiecti unam rem uel ueritatem unius sacramenti, sicut alterius: sicut æque pertinet ad ueritatem fidei credere ueritatẽ unius articuli, sicut alterius: sed in obiecto beatifico non claudi tur, gratiam infundi tali baptizato, aut suscipiẽti sacramentum pœnitentiæ. ergo &c.

¶ Contra quartum, rationem. Squa modus essendi est penitus supernaturalis, arguit ibidem Sco. quia naturale, & supernaturale, non distinguunt ens in se, sed tantum in comparatione ad agẽs, & propterea licet res aliqua supernaturaliter fiat, postquã facta est, natu: aliter cognoscitur. Et confirmatur assumptum, quia supernaturale & naturale possunt se habere sicut imperfectũ & perfectius, puta accidens & substantia. Et cõfirmatur rursus subiunctũ, quia fides, spes & charitas sunt habitus supernaturales, & tñ angeli naturaliter cognoscũt eos, ſm illos, qui ponunt in angelo naturaliter rones cognoscendi oẽs species entiũ.

¶ Ad euidentiam horum prælibandum est, q̃ parua distantia in principio magna ualde apparet ſ principiaris. Et hinc est, quòd ex diuersa opinione circa modũ intelligẽdi, tot quæstiones emanant. Opinantes siquidem intellectum non alligatum phantasmati intelligere per motionem ab ipsis rebus, quæ intelligi dicũtur, cõsequenter opinantur intellectus abstractos intueri res præsentes, sicut nos uidemus corporaliter colores præsentes. Tenentes autem cum peripatetici is & philosophis intellectus abstractos moueri tantum a seipsis seu suis substantiis, uel etiã a superioribus eorum, & non ab aliquo inferiori, consequenter ponunt intellectus abstractos cognoscere quicquid cognoscunt naturaliter: aut per substantiã propriam solam: (quod nos credimus in solo deo verificari) aut per substantiã perfectã speciebus intelligibilibus indiris, aut etiã, ut quibusdã placuit, per substantiã superiorem, & per consequens intellectus abstracti cognitio naturalis non se potest extendere, nisi ad ea quæ naturaliter relucẽt in his, quæ sunt apud intellectum abstractum. Et quoniam hæc nõ sunt, nisi pertinentia ad naturalem ordinem uniuersi, quoniã solæ res pertinentes ad opera sex dierum, fuerũt productæ a Deo in mentibus

Ar. 1. huius q. ad 3.

D. 7. 12.

Li. 3. de anima, tract. 26. to. 2.

in mentibus angelicis & in rerum natura qñ vidit deus cuncta quæ fecerat, & erant ualde bona, quæcumque non ad naturæ, sed gratiæ ordinem per se spectant, eximuntur a naturali cognitione angelorum secundum hanc viam, secundum quã etiam naturale & supernaturale sunt & differentię entis & differẽtiæ modi faciendi: nam oculi dati cæco nato, & uinũ factum in nuptijs, differebant ab alijs oculis & uinis, secũdum naturale & supernaturale quo ad modum fiendi tantum: sed charitas, & incarnatio Christi, & Christũ esse sub sacramento, & lumen gloriæ, & similia, differunt a virtutibus naturalibus & alijs quæ entia naturalia vocam⁹, penes supernaturale & naturale, quantum ad ipsa entia sunt enim hæc ex suo genere supernaturalia entia, quia nulli possunt enti esse, aut fieri cõnaturalia, vt alibi declarauimus.

¶ His prælibatis ad primum Scoti dicitur, falsam esse minorem, scilicet intellectum abstractũ habere se ad omne intelligibile, secundum ordinem intelligibilitatis: hoc enim patet esse falsum: tum, quia non sic se habet ad primũ intelligile quod est deus: tum, quia quilibet intellectus abstractus intelligit, & quod est supra se, & quod est infra se per modum sui: dicitur nihilominus, quòd licet intellectus abstractus videat corpus Christi, non propterea sequitur. ergo videt eius modum essendi in sacramento. Et hoc, non quia iste modus essendi est excellentioris cognoscibilitatis in se: sed quia est cognoscibile alterius ordinis, scilicet supernaturalis, & propter hoc est extra totum ordinem rerum præsentium cognitionibus naturalibus.

¶ Et hinc patet responsio ad secundum: quia falsum est, totum ens creatum esse obiectum proportionatum tali intellectui. Et intuitiue quidem, quia quædam, scilicet supernaturalia, sunt de ordine non præsentium cognitioni naturali. Abstractiue uero, quia incarnationis mysterium latet, quo ad perfectam quidditatiuam cognitionem, omnis intellectus creati cognitionem naturalem: quia illius nulla indita species est præsentatiua perfecte. Et idem videtur de esse corporis Christi in sacramento. Supponit igitur argumentum hoc falsum, scilicet modum essendi in sacramento, præsentem quandoque esse naturali cognitioni intellectus abstracti.

¶ Ad tertium dicitur, negando eadem, vel simili ratione, posse cognosci præsentiam corporis Christi. Et ad subiunctã probationem iterum dicitur, quòd modus accidentalis, non quatenus accidentalis, sed quatenus est alterius ordinis, impedit se intueri ab intellectu, cui ordo ille non est præsens, qualis est intellectus, angelicus naturaliter.

¶ Ad quartum de anima Christi dupliciter dici potest. Primo, excipiendo Christi animã ea ratione, quia ad ipsum spectat: quãmuis concomitanter, talis modus eliendi, ita quòd sicut dicimus cogitationes cordis mei latere naturalem cognitionem angelorum, manifestas tamen esse animæ meæ, quia ad ipsam spectant, & per hoc fiunt sibi præsentes, quæ non sunt præsentes angelis, sic in ꝓposito modus iste essendi est præsens naturali cognitioni animæ Christi per hoc, quòd ad ipsum spectat: nec est simile de alijs intellectibus, ut patet. Secundo, dicitur negando animam Christi cognitione naturali intueri modum, quo corpus Christi est in hoc sacramento, sicut cognitione naturali non intuetur mysterium incarnationis: vnde Auctor dicit hic, quòd quia modus essendi in hoc sacramento est penitus supernaturalis, non nisi a supernaturali intellectu, vel ipsius participatione, est in se ſtelligibilis. Et hæc responsio solidior videtur.

¶ Ad quintum iam patet ex dictis, quòd non ratione excellentiæ, sed ratione absentiæ seu non præsentiæ, existentia in sacramento latet, & tamen corpus Christi patet.

¶ Ad sextum negatur assumptum, scilicet actum beatificum vnius beati videri naturali cognitione ab altero. Et ratio est sæpe dicta, non propter excellentiam cognoscibilis, sed propter absentiam: quia naturalis cognitio contenta est spectantibus ad ordinem naturalem: actus autem beatificus spectat ad ordinem supernaturalem.

¶ Ad obiecta contra uisionem huius sacramenti per actum beatificum respondendo distinguitur, quòd de actu beatifico possumus dupliciter loqui: uel præcise secundum necessaria ad beatitudinem, & sic proculdubio verum est, per actũ beatificum non uideri Christi corpus in sacramento, nec mysterium incarnationis, immo nec aliquid, quod scit deus scientia uisionis, ut patet ex eo, quòd si unum tantum intellectũ deus creasset, & ille uideret deum, esset proculdubio beatus, & nihil horum sciret quæ ad scientiam uisionis spectant: quia nihil horum fuisset, esset, aut futurum esset: uel de actu beatifico loquimur, secundum quòd de facto diuina largitas illum ditauit seu extendit, & sic uisio beata extendit se ad multa alia, quæ non sunt simpliciter necessaria cognitu ad beatitudinem, inter quæ opinamur esse mysterium incarnationis & eucharistiæ, ea ratione, quia sunt difficillima inter omnia creata credenda, ac per hoc a mentibus fidelium ualde desiderata, ut uideantur: beatitudo autem satiatiua est fidelium, ut fidelium desideriorum, tam arduorum. Et Scotus quidem in primo sensu loqui uidetur, & non in secundo: quoniam ratio sua in primo tantum sensu militat, & pluries repetit necessitatem ad beatitudinem. vnde non oportet aliter respondere.

¶ Ad obiecta demum de supernaturalitate, respondetur dicendo, quòd naturale & supernaturale sunt differentiæ, quandoque solum secundum respectum ad agens, quandoque uero sunt differentiæ entis. Et propterea falsum est, quodcumque ens postquàm factum est, esse naturale: de aliquo enim est uerum, & de aliquo non, vt supra diximus. Et ad confirmationem de differentia imperfecti & perfectionis, dicitur quòd est impertinens: quoniam non est quæstio de perfectione, vel imperfectione, sed de naturalitate, vel supernaturalitate. Posset tamen dici, quòd qualitates supernaturales sunt perfectioris ordinis, quàm totus ordo naturalium: quia sunt ordinis diuini, ut charitas & lumen gloriæ testantur.

¶ Ad ultimam confirmationem, dicitur quòd angelis non sunt indiæ species omnium specierum, sed earum tantum, quæ ad naturalem ordinem uniuersi spectant: & propterea fidem, spem, & chariratem, non per naturalem cognitionem, in proprio genere nouerunt, nisi habentes illas in seipsis, utpote ad eos spectantes.

¶ In responsione ad secundum, intellige differentiam inter oculum corporalem Christi, & corporalem oculum aliorum sanctorum, non respectu uisibilis per se (quoniam in corpore articuli iam dictum erat, modum essendi Christi corporis in hoc sacramento esse intuibilem, soloque intellectu intuibilem) sed respectu uisibilis per accidens: ita quòd Christus dicitur corporali oculo uidere seipsum sub hoc sacramento: quia sic seipsum uidet, ut statim intellectum uideat suum essendi modum in sacramento: sicut post resurrectionem dicemur uidere deum corporalibus oculis, ut in quæstio. 12. primæ partis Auctor declarauit.

In corp. ar.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæ sextæ Articulum octauum.*

ARTICVLVS VIII.

Vtrum quando in hoc sacramento apparet miraculose caro uel puer, sit ibi uere corpus Christi.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd quando in hoc sacramento miraculose appareat caro vel puer, non sit ibi vere corpus Christi. Corpus enim Christi desinit esse sub hoc sacramento, quando desinunt esse species sacramentales, vt dictum est: † sed quando apparet caro vel puer, desinunt esse species sacramentales. ergo nō est ibi vere corpꝰ Christi.

¶ 2 Præt. Vbicumque est corpus Christi, vel est ibi sub specie propria, vel specie sacramenti: sed quando tales apparitiones fiunt, manifestum est, quòd non est ibi Christus sub specie propria, quia in hoc sacramento totus Christus continetur, qui permanet integer in forma, qua ascendit in cælum: cum tamen id, quod miraculose apparet in hoc sacramento, quandoque videatur vt quædam patua caro, quandoque autem vt paruus puer, manifestum est etiam, quòd non est ibi sub specie sacramenti, quæ est species panis vel vini. ergo videtur, quòd corpꝰ Christi nullo modo sit ibi.

¶ 3 Præt. Corpus Christi incipit esse in hoc sacramento per consecrationem & conuersionem, vt supra dictum est: † sed caro & sanguis miraculose apparens, nō sunt cōsecrata, nec conuersa in verum corpus & sanguinem Christi. non ergo sub his speciebus est corpus, uel sanguis Christi.

SED CONTRA est, quòd tali apparitione facta, eadem reuerentia exhibetur ei quod apparet, quæ etiam primo exhibebatur: quod quidem non fieret, si vere non esset ibi Christus, cui reuerentiam latriæ exhibemus. ergo etiam tali apparitione facta, Christus est sub hoc sacramento.

RESPON. Dicendum, quòd dupliciter contingit talis apparitio, qua quandoque in hoc sacramēto miraculose videtur caro aut sanguis, aut etiam aliquis puer. quandoque enim hoc cōtingit ex parte videntium, quorum oculi immutantur tali immutatione, ac si expresse viderent exterius carnem vel sanguinē vel puerum, nulla tamen immutatione facta ex parte sacramenti: & hoc quidem videtur contingere, quando vni videtur sub specie carnis vel pueri, alijs tamen videtur sicut & prius sub specie panis, vel quando eidem ad horam videtur sub specie carnis vel pueri, & postmodum sub specie panis: nec hoc tamen pertinet ad aliquam deceptionem, sicut accidit in magorum præstigijs: quia talis species diuinitus formatur in oculo, ad aliquam veritatem figurandam, ad hoc scilicet, quòd manifestetur vere corpus Christi esse sub hoc sacramento, sicut etiam Christus absque deceptione apparuit discipulis euntibus in Emaus: dicit enim August.* in lib. de Quæstio. euangelist. quòd cum fictio nostra refertur ad aliquā significationem, non est mendacium, sed aliqua figura veritatis. & quia per hunc modum nulla immutatio fit ex parte sacramenti, manifestum est, quòd non desinit Christus esse sub hoc sacramento tali apparitione facta: quandoque vero contingit talis apparitio non per solam immutationem videntium sub specie, quæ videtur, realiter exterius existente: & hoc quidem videtur esse, quando sub tali specie ab omnibus videtur, & non ad horam; sed per longum tempus ita permanet. Et in hoc casu quidam dicunt, quòd est propria species corporis Christi. nec obstat quòd quandoque non videtur ibi totus Christus, sed aliqua pars carnis, vel etiam videtur non in specie iuuenili, sed in effigie puerili, quia in potestate corporis glorioſi est, quòd videatur ab oculo non glorificato, vel secundū totum, vel secundum partem, & in effigie vel propria vel aliena, vt infra* dicetur: sed hoc videtur esse inconueniens. Primo quidem, quia corpus Christi non potest in propria specie videri, nisi in vno loco, in quo definitiue continetur: vnde cum videatur in propria specie, & adoretur in cælis, sub propria specie non videtur in hoc sacramento. Secundo, quia corpus glorioſum quod apparet vt vult, post apparitionem cum voluerit disparet, sicut dicitur Luc. vlti. quòd dominus ex oculis discipulorum euanuit: hoc autem quod sub specie carnis in hoc sacramento apparet, diu permanet: quinimmo legitur quandoque esse inclusum, & multorum episcoporum consilio in pixide reseruatum, quod nephas esset de Christo sentire, secundum propriam speciem. & ideo dicendum est, quòd manentibus dimensionibus, quæ prius fuerant, fit miraculose quædam immutatio circa alia accidentia, puta figuram & colorem, & alia huiusmodi, vt videatur caro vel sanguis aut etiam puer: & sicut prius dictum est,* hoc non est deceptio: quia fit in figuram cuiusdam veritatis, scilicet ad ostendendū per hanc miraculosam apparitionem, quòd in sacramento est vere corpus & sanguis Christi: & sic patet quòd remanentibus dimensionibus, quæ sunt fundamenta aliorum accidentium, vt infra* dicetur, remanet corpus Christi in hoc sacramento.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd facta tali apparitione species sacramentales quandoque quidem totaliter remanent in seipsis, quandoque autem secundum id, quod est principale in eis, vt dictum est.*

AD 2ᵐ dicendum, quòd in huiusmodi apparitionibus, sicut dictum est, † non videtur propria species Christi, sed species miraculose formata vel in oculis intuentium, vel etiam in ipsis sacramentalibus dimensionibus, vt dictum est.*

AD 3ᵐ dicendum, quòd dimensiones panis & vini consecrati manent, immutatione circa eas miraculose facta, quantum ad alia accidentia, vt dictum est.*

¶ *Super*

4.di.10. ar. 4.q.2.ad 3. & ar.4.q.2. & 3. Et op. 58. cap.11.

†ar.preced. ad 3. arg.

q.75. ar.2.

Li. 2. c.ult. nō procul a prin.to.4

Non absoluit morte præuentus: sed vide in sent. lib. 2. dist.44. q.2. ar.4.

In ipsomet art.

q.seq. ar.2.

In corp.ar.

In corp.ar.

Ibidem.

q.75. ar.3. & 6.

¶ *Super Quæstionem septuagesimamseptimam.*

IN quæst. ista, de accidentibus eucharistiæ omissa tanta opinionum varietate, vt solidior rationabiliorq; via appareat, notandum duxi, duplicem esse opinionem de modo essendi istorum accidentiū sine subiecto. Prima opinio est, accidentia ista esse sine subiecto, per solam conseruationem a deo sine subiecto, ita q̄ cum prius haberēt duo, scilicet esse in subiecto, & vtrumque conseruabatur a deo, postea desinente deo conseruare ly in subiecto, & conseruante esse quod habebant, ipsa sunt sine subiecto. Et hanc opinionem sequitur Scotus in 12.dist.4. Altera autem opinio tenet, vltra conseruationem addi nouam actionem diuinam conferentem accidētibus his nouum modum essendi, scilicet per modum substantiæ, & hanc opinionem sequitur D. Tho. in hac quæstione, dicens collatum esse dimensionibus habere substantiæ proprietatem, actum, vim, atque virtutem. Et vt plenius quod dicitur intelligatur, manifestemus ex differentia seu differentijs inter has opiniones, primo quo ad esse. nam cum accidens in subiecto non sit quod est, sed quo est, ex sola conseruatione accidentis in suo esse nō conseruato subiecto, non acquirit accidens nouum modum essendi, sed perdit priorē modū significatū per ly in, definit. n. esse actualiter inhærens: sed vbi conseruationi apponitur collatio noui modi, accidens non solum perdit actualiter inhærere, sed acquirit nouum essendi modum, vt qd̄ prius fuerat quo est, modo sit quod est, & hic est modus essendi substantiæ. Et huic differentiæ annectitur altera, quòd conseruatio sola accidentium sine subiecto est velut violenta, hoc est, q̄ si fieret ab agente secundo, esset violenta: quemadmodum si lapis absq; aliquo fulcimento sola agentis virtute sustineretur in loco superiori. Et ratio violentiæ est: quia accidens cum suo esse separatum ab ineſſe sustinetur, vt prius erat. s. vt quo est, ex quo non acquisiuit alium essendi modum: sed si accidens cum modo essendi per modum substantiæ, conseruatur sine subiecto, naturaliter cōseruatur in supernaturaliter acquisito essendi modo. Secundo, differunt quo ad esse subiectum: nam ex sola conseruatione accidentiū sine subiecto, dimensiones non sunt plus subiectum aliorum accidentium, quàm prius erant: prius aūt erant solum receptiuę accidentium, & non sustentatiuę eorundem. post separationem igitur tam dimensiones, q̄ reliqua accidentia remanēt sine subiecto sustentante. Et inter dimensiones & alia accidentia hoc interest, q̄ accidentia alia retinent subiectum receptiuum. s. ipsas dimensiones, ipsa vero quantitas caret etiam receptiuo: sed vbi quātitati, collatus ponitur modus substantiæ, ipsa quidem nec sustentatiuo eget (quoniam est per modum substantiæ) reliquorum vero accidentiū ipsa est & receptiuum & sustentatiuum: receptiuum quidem ex se, sustentatiuum vero ex acquisito modo substantiæ. Tertio, differunt secundum actionem, quia sola conseruatio non constituit actiuum substantiæ & per modum substantiæ, sed modus essendi per modum substantię constituit actiuum, vt quod respectu omnis producibilis, cuius ibi saluatur actiuum, vt quo. Quarto differunt, quo ad positionem seu potentiam passiuam: qm̄ per solam conseruationem nō acquirunt nouam aliquam potentiam passiuam: sed si collatus ponitur modus substantiæ, collata consequenter ponitur vis atque potentia substantiæ, vt possit. Inde fieri quicquid posset ex substantia, si esset. Quòd rationabilior autem sit opinio ponens cōferri dimensionibus modum vimque substantiæ, ex duobus apparet. Primo, quia sic saluantur naturaliter omnes, quæ ad sensum apparent mutationes a naturalibus agentibus circa eucharistiam. nam supposito hoc vno miraculo quæcumq; fiunt, naturaliter saluantur, ac si fierent in substantia: quoniā supponitur vicesubstantia, quantitas. s. habens modum, vim, proprietatemque substātiæ. Secundo apparet, quia nō est hic affirmandum miraculū, quod non sequatur ex consecratione, & paucitas miraculorū præeligenda est potius quàm multitudo: sed sic ponendo, vnū solum miraculum ponitur, qd̄ ēt consecrationi est annexum.

QVAESTIO LXXVII.

De accidentibus remanentibus in hoc sacramento in octo articulos diuisa.

DEINDE considerādum est, de accidentibus remanentibus in hoc sacramento.

Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primo, Vtrum accidentia quę remanent, sint sine subiecto.

¶ Secūdo, Vtrū quātitas dimēsiua, sit subiectū aliorū accidētium.

¶ Tertio, Vtrum huiusmodi accidētia possint immutare aliquod corpus extrinsecum.

¶ Quarto, Vtrū possint corrumpi.

¶ Quinto, Vtrum ex eis possit aliquid generari.

¶ Sexto, Vtrum possint nutrire.

¶ Septimo, De fractione panis consecrati.

¶ Octauo, Vtrum vino consecrato possit aliquid permisceri.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum accidentia remaneant sine subiecto in hoc sacramento.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd accidentia non remaneant in hoc sacramento sine subiecto. Nihil enim inordinatum aut fallax debet esse in hoc sacramento veritatis: sed accidentia esse sine subiecto, est contra rerum ordinem, quem deus naturæ ex quo sit educibilis raritas de potentia ad actum, quod non est intelligibile absque nouo miraculo. Et hinc quoque apparet soliditas huius opinionis, dum vnico miraculo saluatur omnia apparentia, & naturalitatem omnium actionum & passionum. Nec immediata conseruatio horum a deo, prohibet corruptionem naturalem eorundem: quoniam non plus exigit immediata conseruatione manutenentur, quàm cum mediante substantia conseruantur: est enim cōseruatio dei suauis rebus conseruatis: & ideo non conseruatio diuina, sed res conseruata, succumbit agenti naturali corrumpenti. Nec oportet solicitum esse circa entitatem prædictorum. s. modi essendi proprietatis, vis, virtutisq; substantiæ: ipsa siquidem res de genere accidentium, puta quantitas cum suo esse, sit a deo vis, virtutisque substantiæ habens actum modumq; substanti e. Manifestatur autem hoc esse non solum possibile, sed rationabile discurrendo per ea quæ apparent, & opinata in philosophia. videmus ī primis in elementis quedam non semina, sed proportionalia seminibus cum generantur animalia ex putrefactione, videmus quoque imperfectissima entia, qualia sunt semina, vicem gerere perfectorum animaliūm cum generantur animalia perfecta per propagationem, opinamur quoque diri proportionalia membra, puta in carentibus corde aliquid proportionale loco cordis, credimus quoq; lumen effici vim astri illius, in quo recipitur, puta lunæ: tenent multi, vt infra patebit, accidentia propria esse vires ipsas substantiarum. Ex quibus omnibus, si aduerterimus quantitatē esse rem propinquæ & quasi proportionalis naturæ cū materia, non apparebit impossibile aut a ratione alienum, q̄ ipsamet res, quæ est quantitas, fiat vicemateria, & sit, ac suppleat materiæ officium, velut quoddam proportionale materiæ, sicut proportionale cordi facit officiū cordis: nec oportet aliam entitatem quærere: qm̄ accidentia fluentia a principijs essentialibus substātię ex hoc ipso, q̄ a principijs illis fluunt, sunt non solum accidentia, puta calor, sed sunt vis & virtus substantiæ, ita q̄ possunt producere substantiam, vt inferius amplius patebit (quāmuis quidam sentiant cōtrariū) ita quantitas eucharistiæ potest sortiri a suprema omniū substantarum, vt ipsamet quantitas sit vicesubstantia &c. multo enim vehementioris ac intimioris efficaciæ est primæ substantiæ actio, quàm quicumq; fluxus accidentis a principijs substantialibus subiecti. Hic est ergo modus, quo facillime absque multiplicatione tam miraculorum quàm entitatum, saluantur apparentia circa accidentia eucharistiæ inter agendum & patiendum.

¶ Quibus prælibatis, ad singula descēdendo, perspice in 1. arti. huius literæ in responsione ad quartum, primum quod diximus, scilicet q̄ accidens transit de quo est in quod est, & est deinceps compositum ex quod est, & quo est. Perspice secundo in artic. 2. in responsione ad primum, quantitatem transire de subiecto medio in recipiendo, in subiectum in sustentando. Perspice tertio in articul. 3. in responsione ad tertium id,

Supra q.75 art.5. Et 1. di.47. ar.4. co. Et 4 di. 11.q.1.a.1. Et 4.con.c. 63.&65. Et quol 3. ar. 1. Et quol. 4. art.5. Et opus.2 c 8. Et 1. Cor. 11.lec.5.

ad diximus de accidentibus fluentibus a substantia. sed occurrunt in hoc loco duo tolerabilia Scoto in 12. di 4. Primũ est, ꝙ forma substantialis geniti non fit immediate a forma substantiali generãtis: sedm ẽ, ꝙ qualitates agunt in virtute formæ substãtialis, producendo substãtiã. Et Scot. quidem Ingũ circa hæc processum facit: ego aũt quia de sacris tracto, & hmõi disputatio nõ est necessaria ad sacri notitiã, pertrãseundũ censeo: declarando tñ sẽsum Auctoris, quẽ noluit forte intelligere Scotus: qui si illũ intellexisset, non sic arguisset,

¶ Cũ dicimus qualitates agere in virtute formæ substantialis, non somniamus rem aliam absolutam aut respectiuam, sed ipsam qualitatem esse virtutem illius substantiæ: sicut dicimus semẽ esse virtutem generantis: & propterea sicut conseruato semine, semen bouis generat bouẽ, & semen hominis generat hominem, proculdubio in uirtute hominis a quo fluxit (sol. n. & homo generant hominem, ut dicitur 2. physic.) & tamen nõ oportet semen illud subordinari defuncto homini ita quòd referatur ad illum, aut moueatur ab illo, sat est enim seruari sicut fluxit ab illo: ita qualitas uini cõuersi in sanguinem Christi, quia erat virtus uini, si ꝙ quia, cõseruat sicut erat, ꝙductiua est uini: conuerteret. n. gurtam aquæ in uinũ, nõ minus, quàm si substãtia uini subesset. Nec oportet subordinari uino cõuerso nec moueri ab illo: sed dicitur agere in uirtute illius, quia est virtus, quæ fluxit ab ipso: sed hæc metaphysicis resoluționibus reseruem⁹. Reliqua quæ supra diximus, in artic. 5. & 8. clare habentur.

* Lib. 4. met. text. 28. to. 3.

* Refertur de consec. di. 2. c. Species.

q. 75. art. 3. & 6.

In libr. de Trini. ante med.

indidit: videtur etiam ad quãdam fallaciam pertinere, cũ accidentia naturaliter sint signa naturæ subiecti. ergo in hoc sacramento non sunt accidentia sine subiecto.

¶ 2 Præt. Fieri non potest etiam miraculose, quòd definitio rei ab ea separetur, vel quòd vni rei conueniat definitio alterius rei, puta quòd homo manens homo, sit animal irrationabile, ad hoc enim sequeretur cõtradictoria esse simul: hoc enim quod significat nomen rei, est definitio, vt dicitur in 4. metaph. * sed ad definitionem accidentis pertinet quòd sit in subiecto, ad definitionem vero substantiæ, quòd per se subsistat non in subiecto. nõ ergo potest miraculose fieri quòd in hoc sacramento sint accidentia sine subiecto.

¶ 3 Præt. Accidens indiuiduatur ex subiecto. si ergo accidentia remanẽt in hoc sacramẽto sine subiecto, non erunt indiuidua, sed vniuersalia, quod patet esse falsum, quia sic non essent sensibilia, sed intelligibilia tantum.

¶ 4 Præt. Accidentia per consecrationem huius sacramenti, non adiscuntur aliquam compositionẽ: sed ante consecrationem nõ erant composita, neque ex materia & forma, neque ex quo est, & quod est. ergo etiam post cõsecrationem non sunt composita altero horum modorũ, quod est inconueniens: quia sic essent simpliciora, quàm angeli: cum tamen hæc accidentia sint sensibilia. non ergo accidentia remanent in hoc sacramento sine subiecto.

SED CONTRA est, ꝙ Greg. * dicit in homi. paschali, quòd species sacramentales sunt illarum rerum vocabula, quæ ante fuerunt, scilicet panis & vini: & ita cum non remaneat substantia panis & vini, videtur quòd huiusmodi species remaneant sine subiecto.

RESPON. Dicendum, quòd accidentia panis & vini, quæ sensu deprehenduntur in hoc sacramento remanere post cõsecrationem, non sunt sicut in subiecto in substantia panis & uini, quæ non manet, vt supra * habitum est, neq; etiam in forma substantiali, quæ non manet, & si remaneret, subiectum esse non posset, vt patet per Boet. * in lib. de Trini. Manifestum est etiam, quòd huiusmodi accidentia non sunt in substantia corporis, & sanguinis Christi sicut in subiecto: quia substantia humani corporis nullo modo potest his accidentibus affici: neque etiam est possibile, quòd corpus Christi gloriosum & impassibile existens, alteretur ad suscipiendas huiusmodi qualitates. Dicunt autem quidam, quòd sunt sicut in subiecto in aere circũstante: sed nec hoc esse potest. Primo quidem, quia aer non est huiusmodi accidentium susceptiuus. Secundo, quia huiusmodi accidentia non sunt vbi est aer: quinimmo ad motum harum specierum, aer depellitur. Tertio, quia accidentia non transeunt de subiecto in subiectum, vt scilicet idem accidens numero, quod primo fuit in vno subiecto, postmodum fiat in alio: accidens enim numerum accipit a subiecto. vnde non potest esse, quòd idem numero manẽs, sit quandoque in hoc, quandoque in illo subiecto. Quarto, quia cum aer nõ spolietur accidentibus proprijs, simul haberet accidentia propria & aliena: nec potest dici, quòd hoc fiat miraculose virtute consecrationis: quia verba consecrationis hoc nõ significant: quæ tamen non efficiunt, nisi suum significatum: & ideo relinquitur, quòd accidentia in hoc sacramento, manent sine subiecto: quod quidem virtute [d] diuina fieri potest: cum enim effectus magis dependeat a causa prima, quàm a causa secunda, deus qui est prima causa substantię & accidentis, per suam infinitam virtutem conseruare potest in esse accidens, subtracta substantia, per quam conseruabatur in esse sicut per propriam causam: sicut etiam alios effectus naturalium causarum potest producere sine naturalibus causis: sicut humanum corpus formauit in vtero Virginis, sine virili semine.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd nihil prohibet aliquid esse ordinatum secundum communem legem naturæ, cuius tamen contrarium est ordinatum secundum speciale priuilegium gratiæ, vt patet in resuscitatione mortuorum, & in illuminatione cæcorum: prout etiam in rebus humanis quædam aliquibus conceduntur ex speciali priuilegio præter legem communem: & ita etiam licet sit secundum communem naturæ ordinem, quòd accidens sit in subiecto, ex speciali tamen ratione secundum ordinem gratiæ, accidentia sunt in hoc sacramento sine subiecto, propter rationes supra inductas. *

In corp.

AD 2^m dicendum, quòd cum ens non sit genus, hoc ipsum quod est esse, non potest esse essentia substantiæ vel accidentis. non est ergo definitio substantiæ, ens per se sine subiecto: nec definitio accidentis, ens in subiecto: sed quidditati seu essentiæ substantiæ competit habere esse non in subiecto: quidditati autem siue essentiæ accidentis competit habere esse in subiecto: in hoc autem sacramento non datur accidentibus, quòd ex vi suæ essentiæ non sint in subiecto, sed ex diuina virtute sustentante. & ideo non desinunt esse accidentia: quia nec separatur ab eis definitio accidentis, nec competit eis definitio substantiæ.

AD 3^m dicendum, quòd huiusmodi accidentia acquisierunt esse indiuiduum in substantia panis & uini: qua conuersa in corpus & sanguinem Christi, remanent uirtute diuina accidentia in illo esse indiuiduato, quod prius habebant: vnde sunt singularia & sensibilia.

AD 4^m dicendum, quòd accidentia huiusmodi, manente substantia panis & uini, non habebant ipsa esse nec alia accidentia, sed subiecta eorum habebant huiusmodi esse per ea: sicut nix est alba per albedinem: sed post consecrationem ipsa accidentia quæ remanent,

remanent, habent esse, vnde sunt composita ex esse, & quod est, sicut in prima parte de angelis dictum est, † & cum hoc, habent compositionem partium quantitatiuarum.

p. p. q. 51. art. 2. & 3.

ARTICVLVS II.

Vtrum in hoc sacramento quantitas dimensiua panis uel uini, sit aliorum accidentium subiectum.

4. dist. 12. q. 1. ar. 1. q. 3. Et 4. co. c. 62. & c. 64. Et 1. corin. 11. lec. 5. fi.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd in hoc sacramento quantitas dimensiua panis vel vini, non sit aliorum accidentium subiectum. Subiectum. n. accidentis non est accidens: nulla enim forma potest esse subiectum, cũ subiici pertineat ad proprietatem materię: sed quantitas dimensiua est quoddam accidens. ergo quantitas dimensiua non potest esse subiectum aliorum accidentium.

¶ 2 Præt. Sicut quantitas indiuiduatur ex substantia, ita etiam & alia accidentia. si ergo quantitas dimensiua panis aut vini remanet indiuiduata, secundum esse prius habitum, in quo conseruatur, pari ratione & alia accidentia remanent indiuiduata secundum esse, quod prius habebant in substantia. non ergo sunt in quantitate dimensiua sicut in subiecto, cum omne accidens indiuiduetur per suum subiectum.

¶ 3 Præt. Inter alia accidentia panis & vini quæ remanent, deprehenduntur etiam sensu rarum & densum, quæ non possunt esse in quantitate dimensiua, præter materiam existẽte: quia rarum est quod habet parum de materia sub magnis dimẽsionibus: densum autem quod habet multum de materia sub paruis dimensionibus, vt dicitur 4. physicor. † non ergo videtur quòd quantitas dimensiua possit esse subiectum accidentium, quæ remanent in hoc sacramento.

Lib. 4. text. 84. tom. 2.

¶ 4 Præt. Quantitas a subiecto separata, videtur esse quantitas mathematica, quæ non est subiectum qualitatum sensibilium. cum ergo accidentia, quæ remanent in hoc sacramento, sint sensibilia, videtur quòd non possint esse in hoc sacramento, sicut in subiecto in quantitate dimensiua panis & vini remanente post consecrationem.

SED CONTRA est, quòd qualitates non sunt diuisibiles nisi per accidẽs. s. ratione subiecti: diuidũtur autem qualitates remanentes in hoc sacramento per diuisionem quantitatis dimensiuæ, sicut patet ad sensum. ergo quantitas dimensiua est subiectum accidentium, quæ remanent in hoc sacramento.

RESPON. Dicendum, quòd necesse est dicere accidentia alia quæ remanent in hoc sacramento, esse sicut in subiecto, in quantitate dimensiua panis, vel vini, remanente. Primo quidem per hoc, quòd ad sensum apparet aliquid quantum esse ibi coloratum, & alijs accidentibus affectum: nec in talibus sensus decipitur. Secundo, quia prima dispositio materiæ est quantitas dimensiua, vnde & Plato * posuit primas

Apud Arist. lib. 1. meta. text. 6. & 7.

differentias materiæ, magnum & parum: & quia primum subiectum est materia, consequens est quòd omnia alia accidentia referantur ad subiectum mediante quantitate dimensiua (sicut & primum subiectum coloris dicitur esse superficies) ratione cuius quidam posuerunt dimensiones esse substantias corporum, vt dicitur in 1. metaphys. † & quia subtracto subiecto, remanent accidentia secundum esse, quod prius habebant, consequens est, quòd omnia accidentia remaneant fundata super quantitatem dimensiuam

Lib. 1 text. 29. & seq. tom. 3.

Tertio, quia cum subiectum sit principium indiuiduationis accidentium, oportet id quod ponitur aliquorum accidentium subiectum, esse aliquo modo indiuiduationis principium: est enim de ratione indiuidui, quòd non possit in pluribus esse: quod quidem contingit dupliciter: vno modo, quia non est natum esse in aliquo: & hoc modo formæ immateriales separatæ, per se subsistentes, sunt etiam per seipsas indiuiduæ. Alio modo ex eo, quòd forma substantialis vel accidentalis, est quidem nata in aliquo esse, nõ tamen in pluribus: sicut hæc albedo, quæ est in hoc corpore. Quantum igitur ad primum, materia est indiuiduationis principium omnibus formis inhærentibus: quia cum huiusmodi formæ quantum est de se, sint natæ in aliquo esse, sicut in subiecto, ex quo aliqua earum recipitur in materia, quæ non est in alio, iam nec forma ipsa sic existens potest in alio esse. Quantum autem ad secundum, dicendum est, quòd indiuiduationis principium est quantitas dimensiua: ex hoc enim aliquid est natum esse in vno solo, quòd illud est in se indiuisum, & diuisum ab omnibus alijs: diuisio autem accidit substantiæ ratione quantitatis, ut dicitur in 1. physi † & ideo ipsa quantitas dimensiua est quoddam indiuiduationis principium huiusmodi formis, inquantum scilicet diuersæ formæ numero sunt in diuersis partibus materiæ: unde & ipsa quantitas dimensiua secundum se habet quandam indiuiduationem, ita quòd possumus imaginari plures lineas * separatas eiusdem speciei, differentes positione, quæ cadit in ratione huius quantitatis: conuenit enim dimensioni, quòd sit quantitas positionẽ habens: & ideo potius quantitas dimensiua potest esse subiectum aliorum accidentium quàm econuerso.

Lib. 1. phys. tex. 15. to. 2.

Alias non habetur ly separatas.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd accidens per se non potest esse subiectum alterius accidentis: quia per se non est. Secundum uero quòd est in alio, unum accidens dicitur esse subiectũ alterius, inquantum unũ accidens recipitur in subiecto, alio mediante, sicut superficies dicitur esse subiectum coloris: vnde quando accidenti datur diuinitus ut per se sit, potest etiam per se alterius accidentis subiectum esse.

AD 2^m dicendum, quòd alia accidentia, etiam secundum quòd erant in substantia panis, indiuiduabantur mediante quantitate dimensiua, sicut dictum est. * & ideo potius quantitas dimẽsiua est subiectum aliorum accidentium remanentium in hoc sacramento, quàm econuerso.

In corp. ar.

AD 3^m dicendum, quòd rarum & densum, sunt quædam qualitates consequentes corpora ex hoc, quòd habent multum, uel parum de materia sub dimensionibus: sicut etiam omnia alia accidentia consequuntur ex principijs substantiæ: & ideo sicut subtracta substantia, diuina uirtute conseruantur alia accidentia, ita subtracta materia, diuina uirtute conseruantur qualitates materiam consequentes, sicut rarum & densum.

AD 4^m dicendum, quòd quantitas mathematica non abstrahit a materia intelligibili, sed a materia sensibili, ut dicitur 7. metaph. † dicitur autem materia sensibilis ex hoc, quòd subijcitur sensibilibus qualitatibus: & ideo manifestum est, quòd quantitas dimensiua, quæ remanet in hoc sacramento sine subiecto, non est quantitas mathematica.

Lib. 7. c. 35. tex. 3.

ARTICVLVS III.

Vtrum species quæ remanent in hoc sacramento possint immutare aliquid extrinsecum.

4. dist. 12. q. 1. ar. 2. q. 1. & 2.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd species, quæ remanent in hoc sacramento, non possint immutare aliquid extrinsecum. Probatur. n. 7. physic. quòd formæ quæ sunt in materia, fiunt a formis, quæ sunt in materia, non autem a formis, quæ sunt sine materia, eo quòd simile agit sibi simile: sed species sacramentales sunt species sine materia: quia remanent sine subiecto, vt ex dictis patet.† non ergo possunt immutare materiam exteriorem, inducendo aliquam formam.

Ar. 1. huius quæst.

¶ 2 Præt. Cessante actione principalis agentis, necesse est, quòd cesset actio instrumenti: sicut quiescente fabro, non mouetur martellus: sed omnes formæ accidentales agunt instrumẽtaliter in virtute formæ substantialis tamquàm principalis agentis. cum ergo in hoc sacramento non remaneat forma substantialis panis & vini, sicut supra habitum est, *videtur quòd formæ accidentales remanentes, agere nõ possint ad immutationem exterioris materiæ.

q. 75. ar. 2. & 6.

¶ 3 Præt. Nihil agit vltra suã speciẽ, quia effectus non potest esse potior causa: sed species sacramentales oẽs sunt accidentia. non ergo possunt exteriorem materiam immutare, ad minus ad formam substantialem.

SED CONTRA est, quòd si non possent immutare exteriora corpora, non possent sentiri: sentitur enim aliquid per hoc, quòd immutatur sensus a sensibili, vt dicitur 2. de anima.*

Lib. 2 text. 51. 74. 121. tom. 2.

RESPON. Dicendum, quòd quia vnumquodque agit, inquantũ est ens actu, consequens est, quòd vnumquodque sicut se habet ad esse, ita se habeat ad agere: quia igitur secundum prædicta, *speciebus sacramentalibus datum est diuina virtute, vt remaneãt in suo esse quod habebant, substantia panis & vini existente, consequens est quòd etiam remaneant in suo agere: & ideo omnem actionem quam poterant agere, substãtia panis & vini existente, possunt [d] etiam agere, substantia panis & vini transeunte in corpus & sanguinem Christi: vnde non est dubium, quòd possunt immutare exteriora corpora.

Ar. 1. huius quæst. ad 3.

D. 65.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd species sacramentales, licet sint formæ sine materia existentes: retinent tamen idem esse, quod habebant prius in materia: & ideo secundum suum esse assimilantur formis, quæ sunt in materia.

AD 2^m dicendũ, q̃ ita actio formę accidẽtalis dependet ab actione formæ substantialis, sicut esse accidẽtis dependet ab esse substãtiæ: & ideo sicut diuina virtute datur speciebus sacramẽtalibus, vt possint esse sine substãtia, ita datur eis vt possint agere sine forma substantiali, virtute dei, a quo sicut a primo agẽte dependet omnis actio formæ & substantialis & accidẽtalis.

AD 3^m dicendum, quòd immutatio, quæ est ad formam substantialem, non fit a forma substantiali immediate, sed mediantibus qualitatibus actiuis & passiuis, quæ agunt in virtute formæ substantialis: hæc autem virtus instrumentalis cõseruatur in speciebus sacramentalibus diuina virtute, sicut & prius erat: & ideo possunt agere ad formam substantialem instrumentaliter: per quem modum aliquid potest agere vltra suam speciem, [d] non quasi virtute propria, sed virtute principalis agentis.

D. 92.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum species sacramentales possint corrumpi.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd species sacramentales corrumpi non possint. Corruptio enim accidit per separationẽ formæ a materia: sed materia panis non remanet in hoc sacramento, sicut ex supradictis patet. † ergo huiusmodi species non possunt corrumpi.

¶ 2 Præt. Nulla forma corrumpitur nisi p accidẽs, corrupto subiecto: vnde formæ per se subsistẽtes, incorruptibiles sunt, sicut patet in substantijs spiritualibus: sed species sacramẽtales sunt formæ sine subiecto. ergo corrũpi nõ possunt.

¶ 3 Præt. Si corrumpuntur, aut hoc erit naturaliter, aut miraculose: sed non naturaliter, quia nõ est ibi assignare aliquod corruptionis subiectum, quod maneat corruptione terminata: similiter etiam nec miraculose: quia miracula quæ sunt in hoc sacramento, fiunt virtute consecrationis, per quam species sacramentales conseruantur, non est autem idem causa conseruationis & corruptionis. ergo nullo modo species sacramentales corrumpi possunt.

SED CONTRA est, quòd sensu deprehenditur, hostias consecratas putrefieri & corrumpi.

RESPON. Dicendum, quòd corruptio est motus ex esse in nõ esse: dictũ est autem supra, * quòd species sacramentales retinent idẽ esse quod prius habebant, substantia panis & vini existente: & ideo sicut esse horum accidentium poterat corrumpi, substantia panis & vini existente, ita etiam potest corrumpi, illa substantia abeunte: poterant autem huiusmodi accidentia primo corrumpi dupliciter: vno modo per se, alio modo per accidens. Per se quidem, sicut per alterationem qualitatum, & augmentum vel diminutionem quantitatis: non quidem per modum augmẽti vel diminutionis, qui inuenitur in solis corporibus animatis, qualia non sunt substantia panis & vini, sed per additionem vel diuisionem. nam sicut dicitur 3. Met. per diuisionem vna dimensio corrumpitur, & fiunt duæ, per additionem autem econuerso ex duabus fit vna: & per hunc modum manifeste possunt corrumpi huiusmodi accidentia post consecrationem: quia & ipsa quantitas dimensiua remanens, potest diuisionem & additionem recipere, & cum sit subiectũ qualitatũ sensibilium, sicut dictum est, *potest etiam esse subiectum alterationis earum, puta si alteretur color aut sapor panis aut vini. Alio modo, poterant corrumpi per accidens, per corruptionẽ subiecti: & hoc modo pñt corrumpi

Infra ar. 5. cor. Et 4. d. 12. q. 1. ar. 2 q. 3. Et 4. cõtra c. 66.

† q. 75. ar. 5. & 6.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæ septimæ Articuli quartum.*

IN artic. 4. vbi de corruptione horum accidentium agitur perspice caute Auctorem loqui de eorum accidentium corruptione per modum termini. Et hoc tam cum corrumpuntur qua si ad corruptionem subiecti, hoc est sicut corrumperẽtur ad corruptionem subiecti, quàm cum corrumpuntur directe seu per se: hoc enim perspiciendo, clara reddetur litera tam in corpore, quàm in responsione ad primum: vbi separationem formæ a materia, quasi per accidẽs in termino corruptionis ponit: quia annectitur dicta separatio deperditioni sui esse in materia. hinc enim surgit, quòd quia esse illud etiam sequestratum a materia est corruptibile, vt prius: quia retinet naturam priorem, vt terminare corruptionem possit, sine separatione formæ a materia, quæ non est. & similiter, quia huiusmodi esse sic separatur & separatũ conseruatur, vt propriũ erat & conforme subiecto, puta pani vel vino, ita potest terminatiue corrũpi, quasi ad corruptionem subiecti sicut prius, vt in corpore articuli dicitur.

Ar. præced.

Ar. 2. huius quæst.

rumpi etiam post consecrationem: quàmuis enim subiectum non remaneat, remanet tamen esse, quod habebant huiusmodi accidentia in subiecto, quod quidem est proprium & conforme subiecto. & ideo huiusmodi potest corrumpi a contrario agente, sicut corrumpebatur substantia panis vel vini, quæ etiam non corrumpebatur nisi præcedente alteratione circa accidentia. Distinguendum tamen est inter vtramque prædictarum corruptionum: quia cum corpus Christi & sanguis succedant in hoc sacramento substantiæ panis & vini, si fiat talis immutatio ex parte accidentium, quæ non sufficisset ad corruptionem panis & vini, propter talem immutationem non desinit corpus & sanguis Christi esse sub hoc sacramento, siue fiat immutatio ex parte qualitatis, puta cum modicum immutatur color aut sapor panis vel vini, siue ex parte quantitatis: sicut cum diuiditur panis aut vinũ in tales partes, quòd adhuc in eis possit saluari natura panis aut vini. Si vero fiat tanta immutatio, quòd fuisset corrupta substantia panis aut vini, non remanent corpus & sanguis Christi sub hoc sacramento: & hoc siue ex parte qualitatum, sicut cum ita immutatur color & sapor & aliæ qualitates panis & vini, q̃ nullo modo possent compati naturã panis aut vini: siue etiam ex parte quantitatis, puta si puluerizetur panis, vel vinum in tam minutas partes diuidatur, vt iam non remaneat species panis vel vini.

In corp. ar.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ad corruptionem per se pertinet, quòd auferat esse rei, vnde inquantum esse alicuius formæ est in materia, consequens est, quòd per corruptionem separetur forma a materia: si vero huiusmodi esse non esset in materia, simile tamen ei quod est in materia, posset per corruptionem auferri etiam materia non existente: sicut accidit in hoc sacramento, vt ex dictis patet.†

AD 2^m dicendum, quòd species sacramentales, licet sint formæ non in materia: habent tamẽ esse quod prius in materia habebant.

D. 23. D. 27.

AD 3^m dicendum, quòd corruptio illarum specierum [d] non est miraculosa, sed [d] naturalis: præsupponit tamen miraculum, quod est factum in consecratione, scilicet quòd illæ species sacramentales retineant esse sine subiecto, quod prius habebant in subiecto: sicut & cæcus miraculose illuminatus, naturaliter videt.

ARTICVLVS V.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæ septimæ Articuli quintum.*

Vtrum ex speciebus sacramentalibus aliquid possit generari.

Inf. ar. 8. ad 2. Et 4. dist. 12. q. 1. a. 2. q. 4. Et 4. cõtra c. 66. Et quol. 9. ar. 5. ad 3. Et 1. cor. 11. le. 4. fin.

IN artic. 5. in quo fere omnia supradicta continentur, aduerte in ratione ad tertium, tres esse opiniones de modo quo in instanti generatiõis nouę substantiæ ex speciebus sacramentalibus fit materia, vel p creationem, vel per reparationem, vel cõuersionem. Et multi quidem tenent, quòd per creationem redit materia, & ratio affertur a Petro de Pal. quia nullum fit propterea opus nouum, quod scilicet nõ fuerit factum in operibus sex dierũ. nam creatio antiquum opus est, & continue admiscetur in generatione hoĩs. Auctori autem hæc via non placet, vt patet in corpore huius artic. quia ex ipsa cõsecratione nõ est, vt materia creetur vel recreetur: & propterea tenet aliã viam, scilicet quòd per modum conuersionis seu transitionis quantitas transit in materiam, ita quòd virtute primi miraculi datum est quantitati, vt sit vicemateria durante sacramẽto, & in termino sacramenti, hoc est in primo nõ esse sacramenti, sit vere materia quemadmodum in politicis princeps vnico imperio cõstitueret aliquem proconsulem viuente consule, ita quòd in obitu consulis sit consul. Nec propterea putes sentire Auctorem, quòd agens naturale, faciat de dimensionibus materiam, hoc enim stultum est: quoniam agens naturale nõ facit primum subiectum suæ actionis, sed supponit illud: sed perspiciendum est, q̃ agens naturale agit in vicematériam, disponendo illã tamquàm si esset materia ad formam substantiæ generandæ, & hoc vsque ad instãs generationis excluſiue. In instanti autem generationis, quod est primũ non esse sacramenti, dimẽsio, actione diuina, virtute primi miraculi transit in materiã dispositã pro forma illa, ac si præfuisset, & sic in eodem instanti naturale agens introducit in illã, formã substantialem cum quantitate sibi priori immediate ante illud existenti. Et sic inueniuntur conso nare omnia reliquis generationibus naturalibus: nã naturale agens generando, & agit inquantũ vtq; ad instans gñationis, & ĩ instãti ge-

Lib. 1. text. 17. tom. 2.

† ar. præced.

q. 75. art. 4. & 2.

nerationis attingit nudam essentiam materiæ, educendo de illa formam substantialem, & generando compositum de genere substantiæ, corrumpendoque vicepanem, vt sic semper generatio vnius sit corruptio alterius, & econtra. Vltra autem rationem allatam ab Auctore, in promptu est alia ratio, scilicet quia idem debet esse patiens, & quod passum est in generatione substantiali: nam eadem materia est, quæ dispositur ad formã ignis, & quę recipit illam. Sed secundum alias opiniones non est idem quod patitur, & quod passum est. nam patitur species sacramẽtalis, & passum deforis venit per creationem vel reparationẽ. Secundum hanc autem viam idẽ est patiẽs, & quod passum est: q.75. art.4. & 2. nam patiens est dimensio, vt vice materia, & quod passum est, est ipsamet dimensio iam vera materia.

¶ Ad rationem autem pro altera opinione dicẽdum est, ꝙ secundum istam viam minus ponitur de nouitate, immo ponitur res simillima miraculo trãsubstãtiationis: quoniam transitus dimẽsionis vicemateriæ in veram materiam facillimus est, vtpote de vno proportionali in aliud, & vt dictum est, non est opus nouum, supposita transubstantiatione panis in corpus Christi. Prætualet autẽ nostra hæc opinio ex alio capite in litera allato: quia. s. nihil ponitur, quod ex vi primi miraculi non fiat, & hoc potissimum erat considerandum. Nec fallaris in refutatione aliarum opinionum, dum in corpore huius artic. legis multa asserta impossibilia, quę secũdum Auctoris doctrinam possunt per diuinã omnipotentiam fieri: oportet siquidem memorem esse cõsuetudinis Auctoris: consueuit siquidẽ in quolibet genere loqui, & iudicare, & asserere secundum ordinem illius generis. Et propterea cum tractetur hic de sacramentis, possibile vel impossibile censet, & asserit secundum ordinem sacramentalem, vt etiam superius diximus, secundum quem ordinem dicitur, quòd annihilatum non potest redire: & similiter ꝙ corpus Christi non potest contineri in substantiam panis & vini. non sis ergo solicitus, vt respondeas obijcientibus Auctori, quòd contradicat sibi, aut ꝙ abbreuiet diuinam omnipotentiam, tamquàm deficientem in potentia conuersiua corporis Christi in panem: docuit enim Auctor superius posse deum conuertere quodcumq; ens creatum in quodcumque aliud creatum, propter communionem in entitate creata &c.

¶ Circa prædicta supereſt adhuc dubium a Scoto tractatum circa rarefactionem specierum sacramentalium, an .s. noua illa quantitas seu quantitatis particula, quę per rarefactionem fit, sit naturaliter a naturali agẽte: apparet enim hoc impossibile: tum, ex parte actionis: quia nulla actio naturalis agẽntis est sine subiecto: huiusmodi autem actio, qua fit noua quantitas, est sine subiecto: tum, ex parte rei actæ: quia nullum agens naturale producit formam sine subiecto omnino: quantitas aũt illa omnino caret subiecto: tum, ex parte ordinis: quia tota raritas est per se terminus illius alterationis, habens pro proprio subiecto totam quantitatem, sicut pars partem, ergo tota raritas præsupponit totam quantitatem, ergo illa quantitas est prius naturaliter maior, quàm ista raritas sit inducta, non est ergo quantitas illa ab agente naturali: tum, ex parte agentis naturalis: quia agens naturale, naturaliter requirit patiens, vt

F conecausam materialem receptiuam formæ seu actus, qui fit, non est ergo absq; miraculo nouo, quòd agens naturale agat sine materia, aut cum vicemateria. Et concludit Scotus, oportere dicere, vel quòd quantitas ista nõ sit ab agente creato, vel quòd agens creatum possit agere sine passo in quod agat: & quoniam hoc secũdũ videtur destruere fundamenta philosophiæ naturalis, in primũ declinat. Mihi autem Auctoris vestigia sectanti vtrumque facile eui tandum apparet, tenendo quòd huiusmodi extensio quãtitatis sic ab agente naturali fit, quemadmodum fieret, si conuersa substantia subesset. Vbi scito ex philosophia peripatetica, quòd non omne, quòd quandoque est, & quandoque non est, habet suum propriũ fieri: quædam enim sunt & non sunt absque eo, quòd gererentur & corrumpantur: quoniam consequuntur generationem & corruptionem aliorum, & de eorum numero est noua quantitatis pars, quæ per rarefactionẽ fit: cũ enim vinũ rarefit, rarefaciens generat raritatem, & nulla alia actione interuenĩte raritas illa fertsecum extẽsionem quantitatis, & non sunt ibi duæ actiones, quarum vna producat raritatem, & altera extendat quantitatẽ, & propterea quantitas noua est absque hoc, quòd fiat secundum veram philosophiam. Et simili modo species vini in eucharistia, si a sole vel igne rarefiant, extendetur quantitas consecutiue a rarefaciente.

Ar.4.huius quæst. & q. 76.art.6.ad 3.

*q.75.ar.2.

a's sed materia panis magis, quasi de nouo creata, &c.

¶ Ad primam autem obiectionem in oppositum, iam patere potest responsio, quòd nulla est opus actione sine subiecto: quoniam sola rarefactio sufficit: rarefactio autem est subiective in quantitate, in qua est raritas.

¶ Ad secundam vero ex eadem radice respondetur, quòd licet forma, quæ fit ab agente naturali, fiat in subiecto: quod tamen consequitur ex actione agentis naturalis, eundem potest modum essendi habere, quem habet subiectum, in quod tale agens agit. Et propterea si quantitas, quæ rarefactione extenditur est in subiecto: noua etiam particula erit in subiecto: & similiter si quantitas, quæ rarefactione extenditur, non est in subiecto, sed est vicesubiectum, particula quoque noua erit sine subiecto & vicesubiectum, quoniam quãtitas est patiens in huiusmodi alteratione: nec intelligas particulam quantitatis nouam esse sine subiecto ex nouo miraculo, vel ex hoc, quòd continuatur quantitati præexistenti: sed ex hoc, quòd educitur de potentia dimensionis vicemateriæ, ipsa vice materia permanente. Ex vi siquidem primi miraculi, sicut datum est quantitati non solum sustinere præsentia accidentia, sed etiam omnia possibilia educi de subiectantia conuersa, ipsa manente, ita datum esse oportet, vt seperata existat quantumcumque extensa, quanta afficere posset conuersam substantiã, si subesset. vnde si species vini intantum rarefieret, vt vini substantia tantam extensionem non sufferret, desineret sacramentum, & noua substantia generaretur.

¶ Ad tertiam dicitur, quòd ordo naturæ est multiplex, iuxta multiplex causarum genus, & propterea licet quantitas sine noua, siue antiqua, fit secundum ordinem causæ materialis prior raritate, vt recipiens prius dicitur recepto, secundum tamen ordinem causæ tam finalis quàm formalis, q̃ agentis raritas est prior: prius, n. intendit rarefaciẽs raritatem, ꝙ extensionem

nem concomitantem. Nec est verum simpliciter & absolute, quòd rarefactio seu raritas, quæ fit, præsupponat maiorem quãtitatem: quãuis hoc sit verũ secũdum quid, hoc est cum ista additione secundum ordinem causæ materialis. nam simpliciter & absolute loquendo, extensio quantitatis præsupponit rarefactionem, sicut consequens id, ad quod sequitur. Et rursus simpliciter & absolute, dicendum est quòd raritas, quę fit, cum fit, fert secũ receptiuum suum, scilicet maiorẽ quãtitatem, & hoc siue rarefactio fiat in mera substantia siue in vicesubstantia.

D. 23.

* In corp. art.

*Ibidem.

¶ Ad quartam dicitur falsum esse, ꝙ opus sit nouo miraculo ad hoc, ꝙ agẽs naturale naturaliter agat in vice subiectum seu materiã: nihil. n. refert ex parte agẽtis, an sub sit verum subiectũ, aut aliquid æquiualens: quoniam de æquipollentibus eadem est ratio, & idẽ est iudicium. Et proprerea cum dicitur,

4. dist. 12. q. 1. ar. 2 q. 5. Et 4. cõtra c. 66, Et 1. cor. 11. lec. 6. fin.

agens naturale naturaliter requirere materiam concausantem, subintelligitur vel aliquid æquipollens: quoniam, vt dictum est, par est ratio & iudicium de æquipollẽtibus. Et hæc de tota hac quæstione dicta sufficiant.

*lib. 5. de cram. c. 4. 1 med. to. 4.

† lib. 2. tex. 50. tom. 2.

dimensiuæ panis & vini, quòd sit primum subiectum subsequentiũ formarum. hoc autem est propriũ materiæ: & ideo ex cõsequenti datur prædictæ quantitati dimensiuę omne illud, quod ad materiam pertinet. et ideo quicquid posset generari ex materia panis vel vini, si adesset, totum potest generari ex prædicta quantitate dimensiua panis vel vini: non [d] quidem nouo miraculo, sed ex vi miraculi prius facti.

Ad primvm ergo dicendũ, quòd quamuis non sit ibi materia, ex qua aliquid generetur: quantitas tamen dimensiua supplet vicem materiæ, vt dictum est.*

Ad 2m dicendum, ꝙ illæ species sacramentales, sunt quidem accidentia: habent tamẽ actum & vim substantiæ, vt dictum est.*

Ad 3m dicendum, quòd quantitas dimensiua panis & vini retinet naturam propriam, & accipit miraculose vim & proprietatem substantiæ. et ideo potest transire in vtrumque, idest in substantiam & dimensionem.

Articvlvs VI.

Vtrum species sacramentales possint nutrire.

Ad sextvm sic proceditur. Videtur quòd species sacramentales non possint nutrire. dicit enim Ambro.* in lib. de sacramentis, non iste panis est, qui vadit in corpus, sed panis vitæ æternæ, qui animæ nostræ substantiam fulcit: sed omne quod nutrit, vadit in corpus. ergo panis iste non nutrit, et eadem ratio est de vino.

¶ 2 Præt. Sicut dicitur 2. † de generatione, ex eisdem nutrimur, ex quibus sumus. species autem sacramentales sunt accidentia, ex quibus homo non constat: non enim accidens est pars substantiæ. ergo videtur, quòd species sacramentales nutrire non possint.

*lib. 2. tex. 47. tom. 2.

¶ 3 Præt. Philosophus 2.* de Anima dicit, quòd alimentum nutrit, prout est substantia quædam, auget autem prout est aliquid quantũ: sed species sacramentales non sunt substantia. ergo non possunt nutrire.

Sed contra est, quòd Apostolus 1. Cor. 11. loquens de hoc sacramẽto, dicit, alius quidem esurit, alius autem ebrius est. vbi dicit glo. quòd notat illos, qui post celebrationem sacri mysterij, & consecrationem panis & vini, suas oblationes vendicabant, & alijs non communicantes, soli sumebant, ita vt inde etiam inebriarentur: quod quidem non posset contingere, si sacramentales species non nutrirent. ergo species sacramentales nutriunt.

Respon. Dicendum, ꝙ hæc quæstio difficultatem non habet, præcedenti quęstione soluta: ex hoc

A enim (vt dicitur 2. de Anima*) cibus nutrit, quòd cõuertitur in substantiam nutriti. dictum est autem, † ꝙ species sacramentales, possunt conuerti in substantiã aliquam, quæ ex eis generatur. per eandem autem rationem possunt conuerti in corpus humanum, per quam possunt conuerti in cineres vel in vermes: & ideo manifestum est, quòd nutriunt. quod autem quidam dicunt, quòd non vere nutriunt, quasi in corpus humanum conuertantur, sed reficiunt & confortant quadam sensuum immutatione (sicut homo confortatur ex odore cibi, & inebriatur ex odore vini) ad sensum patet esse falsum: talis enim refectio non diu sufficit homini, cuius corpus propter continuam deperB ditionem restaurationeindiget: & tamen homo diu sustentari posset, si hostias & vinum consecratum sumeret in magna quantitate. Similiter etiam non potest stare, quod quidam dicunt, quòd species sacramẽtales nutriunt, propter formam substantialem panis & vini, quæ remanet: tum, quia non remanet, vt supra* habitum est: tum quia non est actus formæ nutrire, sed magis materiæ, quæ accipit formam nutriti, recedente forma nutrimenti. vnde dicitur* in 2. de Anima, quòd nutrimentum in principio est dissimile, in fine autem simile.

* lib. 2. de asa, tex. 45. & 46. to. 2. † art. 3ced.

*q.75. art. 6.

*lib. 2. de asa, tex. 45. tom. 2.

Ad primvm ergo dicendum, quòd facta consecratione dupliciter potest dici panis in hoc sacramẽto. vno modo ipsæ species panis, quę retinent nomen prioris substantiæ, vt Gregor.* dicit in hom. paschali. alio modo, potest dici panis ipsum corpus Christi, qd̃ est panis mysticus de cælo descendens. Ambro.† ergo cum dicit, quòd iste panis non transit in corpus, accipit panem secundo modo: quia. s. corpus Christi nõ conuertitur in corpus hominis, sed reficit mentem eius, nõ autem loquitur de pane primo modo dicto.

C

* Refertur de consec. dist. 2. cap. species.

† loco citato in arg.

Ad 2m dicendum, quòd species sacramentales etsi non sint ea, ex quibus corpus hominis constat, tamen in ea conuertuntur, sicut dictum est.*

Ad 3m dicendum, quòd species sacramentales, quamuis non sint substantia, habent tamen virtutem substantiæ, sicut dictum est.*

D

*In corp. art.

* Ibid.

Articvlvs VII.

Vtrum species sacramentales frangantur in hoc sacramento.

Ad septimvm sic proceditur. Videtur quòd species sacramentales non frangantur in hoc sacramento. dicit enim Philosophus* 4. Meteor. quòd corpora dicuntur frangibilia propter determinatam dispositionem pororum, quod non potest attribui sacramentalibus speciebus. ergo sacramentales species E non possunt frangi.

¶ 2 Præt. Fractionem sequitur sonus: sed species sacramentales non sunt sonabiles: dicit enim Philo. † 2. de Anima, ꝙ sonabile est corpus durũ, habens superficiem lenem. ergo species sacrales non franguntur.

¶ 3 Præt. Eiusdem videtur esse, manducari, frangi, & masticari: sed verum corpus Christi est quod manducatur, secundum illud Ioã. 6. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem. ergo corpus Christi est, qd̃ frangitur & masticatur. vnde & in confessione Berengarij † dicitur, consentio sanctæ Romanę ecclesiæ, & corde & ore profiteor panem & vinum, quę in altari ponuntur, post consecrationem verum corpus & sanguinem Christi esse, & in veritate manibus

4. dist. 10. art. 1. ad 1. & dist. 12. q. 1. ar. 2. q. 1. & 2. Et 4. cõtra. c. 67. Et op. 2. c. 8. Et 1. cor. 11. lec. 5.

* li. 4. in sũma 3. ca. 2. ante med.

† lib. 2. ex tex. 77. & 78. tom. 2.

† De cõsec. dist. 2. cap. ego Berengarius.

sacerdotum

sacerdotum tractari, frangi, & fidelium dentibus at- F
teri. non ergo fractio debet attribui sacramentalibus speciebus.

SED CONTRA est, quòd fractio sit per diuisionem quanti; sed nullum quantum ibi diuiditur, nisi species sacramentales: quia neque corpus Christi, quod est incorruptibile, neq; substantia panis, quæ
*alias non habetur ly neque sub fictia visi, non manet, *neque substantia vini. ergo species sacramentales franguntur.

RESPON. Dicendum, quòd apud antiquos circa hoc multiplex fuit opinio. quidam enim dixerunt, ꝙ non erat in hoc sacramento fractio, secundum rei veritatem, sed solum secundum aspectum intuentium: sed hoc non potest stare: quia in hoc sacramento veri G
tatis sensus non decipitur circa ea, quorum iudicium ad ipsum pertinet, inter quæ est fractio, per quam ex
†lib.2. tex. 64. & 33. tom.2. vno fiunt multa: quæ quidem sunt sensibilia communia, vt patet in lib.† de Anima. vnde alij dixerunt, ꝙ erat quidem ibi vera fractio sine subiecto * existente:
*alias non habetur ly existente, sed hoc etiam sensui contradicit: apparet enim in hoc sacramento aliquid quantum, prius vnum existens, postea in multa partitum, quod quidem oportet esse subiectum fractionis. non autem potest dici, quòd ipsum corpus Christi verum frangatur. primo quidem, quia est incorruptibile & impassibile: secundo, quia
† q.76.ar.3 est totum sub qualibet parte (vt supra habitum est†) quod quidem est contra rationem eius, quod frangitur. vnde relinquitur, quòd fractio sit sicut in subiecto in quantitate dimensiua panis, sicut & alia accidentia. et sicut species sacramentales sunt sacramentum corporis Christi veri, ita fractio huiusmodi specierum est sacramentum dominicæ passionis, quę fuit in corpore Christi vero.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut in speciebus sacramẽtalibus, remanet rarum & densum
† art.2.huius quæst. ad 3. (vt supra dictum est†) ita etiã remanet ibi porositas, & per consequens frangibilitas.

AD 2^m dicendum, quòd densitatem sequitur duritia: et ideo ex quo in speciebus sacramentalibus remanet densitas, consequens est quòd remaneat ibi du
ritia, & per consequens sonabilitas. I

AD 3^m dicendum, quòd illud, quod manducatur in propria specie, ipsum & frangitur & masticatur in sua specie: corpus autem Christi non manducatur in sua specie: sed in specie sacramentali. vnde & super illud Ioannis 6. Caro non prodest quicquam, dicit Au
*Tract.27. in Ioã. inter prin.& med.to.9. gust. *hoc est intelligendum secundum illos, qui carnaliter intelligebant, carnem quippe sic intellexerũt, quomodo in cadauere dilaniatur, aut in macello venditur: et ideo ipsum corpus Christi non frangitur, nisi secundum speciem sacramentalem. et hoc modo intelligenda est confessio Berengarij, vt fractio & attritio dentium referatur ad speciem sacramentalem, sub qua vere est corpus Christi. K

ARTICVLVS VIII.

Vtrum aliquis liquor possit vino consecrato commisceri.

4. dist. 12. q.1. art.2. q.6 Et quo lib.10. ar.3. AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd vino consecrato, nõ possit aliquis liquor misceri. omne enim quod permiscetur alicui, recipit qualitatem ipsius: sed nullus liquor potest recipere qualitatem sacramentalium specierum: quia accidentia illa
*art.1 huius quæst. sunt sine subiecto, vt dictum est. *ergo vī, ꝙ nullus liquor possit ꝑmisceri speciebus sacramentalibus vini.

¶ 2 Præt. Si aliquis liquor permisceatur illis speciebus, oportet quòd ex his fiat aliquid vnum: sed nõ potest fieri aliquid vnum, neq; ex liquore (qui est substantia) & speciebus sacramentalibus, quæ sunt accidentia: neque ex liquore & sanguine Christi, qui ratione suæ incorruptibilitatis, neque additionem recipit neque diminutionem. ergo nullus liquor potest admisceri vino consecrato.

¶ 3 Præt. Si aliquis liquor admisceatur vino consecrato, videtur quòd etiam ipsum efficiatur consecratum: sicut aqua quæ admiscetur aquæ benedictæ, efficitur benedicta: sed vinum consecratum, est vere sanguis Christi. ergo etiã liquor permistus esset sanguis Christi, et ita aliquid fieret sãguis Christi aliter, q̃ per consecrationem, quod est inconueniens. non ergo vino consecrato potest aliquis liquor permisceri.

¶ 4 Præt. Si duorum vnum totaliter corrumpatur, non erit mistio, vt dicitur in primo * de Generatione: * li.1.a ter. 82. vsq; ad 90.to.2. sed ad permistionem cuiuscumque liquoris, videtur corrumpi species sacramentalis vini, ita quòd sub ea desinat esse sanguis Christi: tum, quia magnum & parvum sunt differentię quantitatis, & diuersificant ipsam, sicut album & nigrum, colorem: tum etiam, quia
*In corp. art. liquor permistus, cum non habeat obstaculum, videtur vndique diffundi per totum, & ita desinit ibi esse sanguis Christi, qui non est ibi simul cum alia sub̃a. non ergo aliquis liquor põt pmisceri vino cõsecrato. H

SED CONTRA est, quòd ad sensum patet, alium liquorem vino permisceri posse post consecrationem, sicut & ante.

RESPON. Dicendum, quòd istius quęstionis veritas manifesta est ex præmissis. * dictum est enim supra, quòd species in hoc sacramento remanẽtes, sicut
*art.1.& 3. huius q̃st. adipiscuntur virtute consecrationis modum essendi substantiæ, ita etiam consequuntur modum agendi & patiendi: vt scilicet agere & pati possint, quicquid ageret vel pateretur substantia, si ibi prętens existeret. manifestum est autem, quòd si esset ibi substantia vini, liquor aliquis posset ei permisceri: huius tamen permistionis diuersus esset effectus, & secundum formã liquoris, & secundum quantitatem: si enim permisceretur aliquis liquor in tanta quantitate, ꝙ posset diffundi per totum vinum, totum fieret permistum: q̃d autem est commistum ex duobus, neutrum miscibilium est: sed vtrumque transit in quoddam tertium ex his compositum. vnde sequeretur, ꝙ vinum prius existens, non remaneret. sed si liquor permistus esset alterius speciei (puta si permisceretur aqua) solueretur species vini, & esset liquor alterius speciei. si autẽ esset eiusdem speciei liquor adiunctus (puta si vinum permisceretur vino) remaneret quidẽ eadem species, sed non remaneret idem numero vinum, quod declarat diuersitas accidentium: puta si vnum vinum esset album, & aliud rubeum. Si vero liquor adiunctus esset tam paruæ quantitatis, ꝙ non posset perfundi per totum, nõ fieret totum vinum permistum, sed aliqua pars eius. quæ quidem non remaneret eadem numero propter permistionem extraneæ materię: remaneret tamen eadem specie, non solum si paruus liquor permistus esset eiusdem speciei, sed etiam si esset alterius speciei: quia gutta aquæ multo vino permista, transit in speciem vini, vt dicitur in primo * de Gene- *lib.1.tex. 34. 39. & 88.to.2. ratione. manifestum est autẽ ex prædictis, † quòd corpus & sanguis Christi remanet in hoc sacramento, quãdiu illæ species manent eædem numero: consecratur enim hic panis, & hoc vinum. vnde si fiat tanta permistio

permistio liquoris cuiuscumque, quòd pertingat ad A
totum vinum consecratum, & fiat permistum, erit aliud numero, & non remanebit ibi sanguis Christi: si vero fiat tam parua alicuius liquoris adiunctio, quòd non possit diffundi per totum, sed vsque ad aliquam partem specierum, desinet esse sanguis Christi sub illa parte vini consecrati, remanebit [d] tamen sub alia.

*In decret. lib.3. ti.41. ca.cũ Marthę paragr. quæsiuisti. D.16. AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Innocen. III. * dicit in quadam Decret. quòd ipsa accidentia vinum appositum videntur afficere: quia si aqua fuerit apposita, vini saporem assumit; contingit igitur accidentia [d] mutare subiectum, sicut & subiectum contingit accidentia permutare. cedit quippe natura, miraculo, & virtus supra consuetudinem operatur. hoc tamen non est sic intelligendum, quasi idem numero accidens, quod prius fuit in vino ante consecrationem, postmodum fiat in vino appositio: sed talis permutatio fit per actionem. nam accidentia vini remanentia, retinent actionem substantiæ secundum prædicta: * & ita immutando, afficiunt liquorem appositum. P

AD 2^m dicendum, quòd liquor appositus vino consecrato, nullo modo miscetur substantiæ sanguinis Christi: miscetur tamen speciebus sacramentalibus: ita tamen quòd permistione facta, corrumpuntur prædictæ species, vel in toto, vel in parte, secundum modum, quo supra dictum est,* quòd ex speciebus illis potest aliquid generari. et si quidem corrumpantur in toto, nulla iam remanet quæstio: quia iam totum erit vniforme, si autem corrumpantur in parte, erit quidem vna dimensio secundum continuitatem quantitatis, non tamen vna secundum modum essendi: quia vna pars eius erit sine subiecto, alia erit in subiecto: sicut si aliquod corpus constituatur ex duobus metallis, erit vnum corpus secundum rationem quantitatis, non tamen vnum secundum speciem naturæ.

*Ibidem.

AD 3^m dicendum, quòd sicut Innocent. III. dicit in decretali prædicta, * si post consecrationem ca-
*loco citato in solut. præced. licis aliud vinum mittatur in calicem, illud quidem non transit in sanguinem, neque sanguini commiscetur: sed accidẽtibus prioris vini commistum, corpori quod sub eis latet, vndique circũfunditur, non madidans circunfusum: quod quidem intelligendum est, quando non fit tanta permistio liquoris extranei, ꝙ sanguis Christi desinat esse sub toto: tunc enim dicitur vndique circunfundi, non quia tangat sanguinem Christi, secundum eius proprias dimensiones, sed secundum dimensiones sacramentales, sub quibus continetur: nec est simile de aqua benedicta: quia illa benedictio nullam immutationem facit circa substantiam aquæ, sicut facit consecratio vini. D

AD 4^m dicendum, quòd quidam posuerunt, ꝙ E
quantumcumque parua fiat extranei liquoris permistio, substantia sanguinis Christi desinit esse sub toto, & hoc ratione inducta: * quæ tamen non cogit: quia magnum & paruum diuersificant quantitatem dimensiuam, non quantum ad eius essentiam, sed quantum ad determinationem mensurę. Similiter etiam liquor appositus, adeo potest esse paruus, ꝙ sua paruitate impeditur, ne diffundatur per totum, & non solis dimensionibus, quæ licet sint sine subiecto, tamen obstant alteri liquori, sicut & substantia, si ibi adesset secundum ea, quæ præmissa sunt.
*In argu.

QVAESTIO LXXVIII.

De forma sacramenti eucharistiæ, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de forma huius sacramenti.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Quæ sit forma huius sacramenti.
¶ Secundo, Vtrum sit conueniens forma consecrationis panis.
¶ Tertio, Vtrum sit cõueniens forma consecrationis sanguinis. P
¶ Quarto, De virtute vtriusque formæ.
¶ Quinto, De veritate locutionis.
¶ Sexto, De comparatione vnius formæ ad aliam.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum hæc sit forma huius sacramenti, hoc est corpus meum, & hic est calix sanguinis mei.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd hæc non sit forma huius sacramenti, hoc est corpus meum, &, hic est calix sanguinis mei. Illa enim verba videntur pertinere ad formam huius sacramenti, quibus Christus corpus suum & sanguinem consecrauit: sed Christus ante benedixit panem ac ceptum, & postea dixit, Accipite & comedite, hoc est corpus meũ (vt habetur Matthæi 26) & similiter fecit de calice. ergo prædicta verba non sunt forma huius sacri. D

¶ 2 Præt. Eusebius emissenus dicit,* ꝙ inuisibilis sacerdos visibiles creaturas in suum corpus conuertit, dicens, Accipite, & comedite, hoc est corpus meum. ergo totum hoc videtur pertinere ad formam huius sacramenti. et eadem ratio est de verbis pertinentibus ad sanguinem.

¶ 3 Præt. In forma baptismi exprimitur persona ministri & actus eius, cum dicitur, Ego te baptizo: E
sed in præmissis verbis, nulla fit mentio de persona ministri, nec de actu eius. ergo non est conueniens forma sacramenti.

¶ 4 Præt. Forma sacramenti sufficit ad perfectionem sacramenti: vnde sacramentum baptismi quandoque perfici potest solis verbis formæ prolatis, omnibus alijs prætermissis. si ergo prædicta † verba sunt forma huius sacramenti, videtur ꝙ aliquando possit hoc sacramentum perfici his solis ver-

¶ *Super Quæstionis septuagesimæoctauæ Articulum primũ.*

IN responsione ad quartum primi articu. specialiter notandum occurrit, ꝙ Scotus in 8. dist. 4. in dubium ita vertit, quod ambiguũ relinquit, an sola verba consecrationis prolata a sacerdote conficiant hoc sacramentum, prætermissis alijs, quæ in canone missæ cõtinentur, motus ratione in litera allata, scilicet quòd verba huiusmodi debẽt ex vi verborum significare hoc esse corpus Christi, alio quin non significarent quod efficitur in hoc sacramento, sed ꝑtermissis alijs, hoc non significare
4. dist. 8. q. 2. ar. 2. & 3 tur: sed significaretur hoc esse corpus sacerdotis ex vi verborum, licet ex intentione significare tur esse corpus Christi. Scito igitur, dupliciter verba hæc proferri a sacerdote, scilicet actiue & significatiue. Et si ad recitationem spectetur, opinio quam sequitur Scotus ab auctore improbata, rationabilis inueniatur, quoniam non recitaretur hoc esse corpus Christi, nisi prærecitaretur Christum dixisse, hoc est corpus meũ. & quo ad hoc, i. recitationis vim procedit ratio adducta: sed si verba hæc significatiue solum considerentur, cum proferuntur a sacerdote in persona Christi, ex hoc ipso, quòd sacerdos dicit ea in persona Christi, significant hoc esse corpus Christi. Et cõparãdo hos duos modos proferendi adinuicem, secundus præponderat primo, propter duo: tum, quia recitatiue verba tenentur materialiter: tum, quia recitatiue sacerdos, non conficit in persona Christi, sed recitat Christum confi
* Refertur de consec. dist. 2. cap. quia corp⁹ assumptũ. cientem. In concilio autem florent. sub Eugenio IIII. legimus hæc verba, sacerdos in persona Christi
† In arg. 1. posita.

Christi, in hoc ipso quòd intendit conficere sacramẽtum, sufficiat ad exprimẽdum ex vi verborũ, hoc esse corp⁹ Christi, dicendo in persona Christi, hoc est corpus meum. Et hac ratione motus est Auctor, vt patet in litera.

*Ibid.

bis prolatis, & omnibus alijs prætermissis, quæ immissa dicuntur. quod tamen videtur esse falsum: quia vbi verba alia prætermitterentur, prædicta verba *acciperentis, in cuius corpus & sanguinem panis & vinum non cõuerturtur. non ergo prædicta verba sunt forma huius sacramenti.

SED CONTRA est, quòd Ambrosius * dicit in lib. de sacramentis: consecratio fit verbis & sermonibus domini Iesu: nam per reliqua omnia quæ dicuntur, laus deo refertur, oratione petitur pro populo, pro regibus, pro ceteris. vbi autẽ sacramentum conficitur, iam non suis sermonibus sacerdos vtitur, sed vtitur sermonibus Christi. ergo sermo Christi hoc conficit sacramentum.

*lib. 4. c. 4. paulo a prĩcip. 10. 4.

RESPON. Dicendum, quòd hoc sacramentum ab alijs sacramẽtis differt in duobus: primo quidem, quantum ad hoc, quòd hoc sacramentum perficitur in consecratione materiæ: alia vero sacramenta perficiuntur in vsu materiæ consecratæ. Secundo, quia in alijs sacramentis consecratio materiæ consistit solũ in quadam benedictione, ex qua materia consecrata accipit instrumentaliter quandam spiritualem virtutem, quæ per ministrum, qui est instrumẽtum animatum, potest ad instrumenta inanimata procedere: sed in hoc sacramento consecratio materiæ consistit in quadam miraculosa conuersione substantiæ, quæ a solo deo perfici potest: vnde minister in hoc sacramento perficiendo, non habet alium actum, nisi prolationem verborum. et quia forma debet esse conueniens rei, ideo forma huius sacraméti differt a formis aliorum sacramentorum in duobus, primo quidem, quia formæ aliorum sacramentorum important vsum materiæ, puta baptizationem vel cõsignationem, sed forma huius sacramenti importat solam cõsecrationem materię, quæ in transubstantiatione consistit: puta cũ dicitur, hoc est corpus meum, vel, hic est calix sanguinis mei. Secundo, quia formæ aliorum sacramentorũ proferuntur ex persona ministri, siue per modum exercentis actum, sicut cum dicitur, ego te baptizo, vel, ego te confirmo: siue per modum imperantis, sicut in sacramento ordinis dicitur, Accipe potestatem, &c. siue per modum deprecantis, sicut cum in sacramento extremæ vnctionis dicitur, per istam vnctionem & nostram intercessionem, &c. sed forma huius sacramenti profertur quasi ex persona ipsius Christi loquentis, vt detur intelligi, q̃ minister in perfectione huius sacramenti nihil agit, nisi q̃ profert verba Christi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd circa hoc est multiplex opinio: quidam enim dixerunt, q̃ Christus, qui habebat potestatem excellentiæ in sacramentis, absque omni forma verborum hoc sacramentum perfecit, & postea verba protulit, sub quibus alij post modum consecrarent: quod videntur sonare verba Innocen. III.* dicentis, sane dici potest, q̃ Christus virtute diuina confecit, & postea formam expressit, sub qua posteri benedicerent: sed contra hoc expresse sunt verba euãgelij, in quibus dicitur, quòd Christus benedixit, quæ quidem benedictio aliquibus verbis facta est. vnde prædicta verba Innocen. sunt opinatiue magis dicta, quàm determinatiue: quidam autem dixerunt, q̃ benedictio illa facta est quibusdam alijs verbis nobis ignotis, sed nec hoc stare potest: quia benedictio consecrationis, nunc perficitur per recitationem eorum, quæ tunc acta sunt. vnde si tunc per hæc verba non est facta consecratio, nec modo fieret: & ideo alij dixerunt, q̃ illa benedictio eisdem etiam verbis facta est, quibus modo fit, sed Christus ea bis protulit. Primo quidem, secrete ad consecrandum: secundo, manifeste ad instruẽdum. sed nec hoc stare potest: quia sacerdos consecrat, proferens hæc verba, non vt a Christo in occulta benedictione dicta, sed vt publice prolata. vnde cum non habeant vim huiusmodi verba, nisi ex Christi prolatione, videtur quòd etiam Christus manifeste ea proferens cõsecrauerit. & ideo alij dixerunt, q̃ euangelistæ non semper eundem ordinem in recitando seruauerunt, quo res sunt gestæ, vt patet per Augustinum * in lib. de Consensu euangelistarum. vnde intelligendum est ordinem rei gestæ, sic exprimi posse, Accipiens panem benedixit, dicens, hoc est corpus meum, & deinde fregit, & dedit discipulis suis, sed idem sensus haberi potest etiam verbis euangelij non mutatis: nam hoc participium dicens, concomitantiam quandam importat verborum prolatorum ad ea quæ præcedunt: non autem oportet quòd hæc concomitantia intelligatur solum respectu vltimi verbi prolati, quasi Christus tunc ista verba protulerit, quando dedit discipulis suis: sed potest in telligi concomitantia respectu totius præcedentis, vt sit sensus, dum benediceret, frangeret, & daret discipulis suis, hęc verba dixit, Accipite, &c.

*li. 2 collig. ex cap. 10. & 31. et 44. tom. 4.

AD 3^m dicendum, q̃ in his verbis, Accipite & comedite, intelligitur vsus materiæ consecratæ, qui non est de necessitate huius sacramenti (vt supra habitum est†) & ideo nec hæc verba sunt de substantia formæ: quia tamen ad quandam perfectionem sacramenti pertinet materiæ consecratæ vsus (sicut operatio non est prima, sed secunda perfectio rei) ideo per omnia ista verba exprimitur tota perfectio huius sacramenti: et hoc modo Eusebius intellexit * his verbis confici sacramentum, quantum ad primam & secundam perfectionem ipsius.

† q. 74. ar. 7

*loco citato in arg.

AD 3^m dicendum, quòd in sacramento baptismi minister aliquem actum exercet circa vsum materiæ, qui est de essentia sacramenti, qđ non est in hoc sacramento: & ideo non est similis ratio.

AD 4^m dicendum, quòd quidam dixerunt, hoc sacramentum perfici non posse, prædictis verbis prolatis, & alijs prętermissis, ptęcipue quæ sunt in canone missæ: sed hoc patet esse falsum, tum, ex verbis Ambro.* supra inductis, tum etiam, quia canon missæ nõ est idem apud omnes, nec secundum omnia tempora, sed diuersa sunt a diuersis apposita. vnde dicẽdum est, q̃ si sacerdos sola verba prædicta proferret cum intentione conficiendi hoc sacramentum, perficeretur hoc sacramentum: quia intentio faceret, vt hæc verba intelligerentur quasi ex persona Christi prolata, etiam si verbis præcedentibus hoc non recitaretur: grauiter tamen peccaret sacerdos sic conficiens hoc sacramentum, vtpote ritum ecclesiæ non seruans: nec est simile de baptismo, quod est sacramentum necessitatis, defectum autem huius sacramenti põt supplere spiritualis manducatio, sicut Augustinus † dicit.

*In arg. sed contra.

Tract. 26. I Ioan. to. 9. † Collr eũa ex eo quod ex Aug refert, de cõsec dist. 4. c. Nulli.

ARTICVLVS II.

Vtrum hæc sit conueniens forma consecrationis panis, hoc est corpus meum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd hæc non sit conueniens forma cõsecrationis panis, hoc est corpus meum: per formam enim sacramenti debet exprimi sacramenti effectus: sed effectus, qui fit in consecratione panis, est conuersio substantiæ panis in corpus Christi, quæ magis exprimitur per hoc verbum fit, quàm per hoc verbum est. ergo in forma consecrationis deberet dici, hoc fit corpus meum.

q. 84. art. 4. cor. Et 4. dist. 8. q. 2. art. 1. q. 1. et 2. et art. 4. q. 3. Et 1. Corint. 11. lc. 5.

¶ 2 Præt. Ambros. † dicit in lib. de sacramentis: sermo Christi hoc conficit sacramentum, quis sermo Christi? hic, quo facta sunt omnia: iussit dominus, & facta sunt, cæli & terra. ergo & forma huius sacraméti conuenientior esset per verbum imperatiuum, vt diceretur, hoc fit corpus meum.

*lib. 4. c. 4. nõ procul a pri. 10. 4.

¶ 3 Præt. Per subiectum huius locutionis importatur illud, quod conuertitur, sicut per prædicatum importatur conuersionis terminus: sed sicut est determinatum id, in quod fit conuersio (non enim fit conuersio, nisi in corpus Christi) ita est determinatum id, qd conuertitur: non enim conuertitur in corpus Christi nisi panis. ergo sicut ex parte prędicati ponitur nomẽ, ita ex parte subiecti debet poni nomen, vt dicatur, hic panis est corpus meum.

¶ 4 Præt. Sicut id, in quod terminatur conuersio, est determinatæ naturæ (quia est corpus) ita etiam est determinatæ personæ. ergo sicut ad determinandum naturam dicitur corpus, ita ad determinandam personã deberet dici, hoc est corpus Christi.

¶ 5 Præt. In verbis formæ non debet poni aliquid, quod non sit de substantia eius. inconuenienter ergo additur in quibusdam libris hæc coniunctio, enim, quæ non est de substantia formæ.

SED CONTRA est, quòd dominus hac forma in consecrando est vsus, vt patet Matthæi 26.

RESPON. Dicendum, q̃ hæc est conueniens forma consecrationis panis: dictum est enim,* quòd hæc consecratio consistit in conuersione substantiæ panis in corpus Christi: oportet autem formam sacramenti significare id, quod in sacramẽto efficitur. vnde & forma consecrationis panis debet significare ipsam conuersionem panis in corpus Christi, in qua tria considerantur, scilicet ipsa conuersio, & terminus a quo, & terminus ad quem. conuersio autem potest considerari dupliciter. vno modo, vt in fieri: alio modo, vt in facto esse. non autem debuit significari conuersio in hac forma, vt in fieri, sed vt in facto esse. Primo quidẽ: quia hæc cõuersio non est successiua (vt supra dictum est*) sed instantanea: in huiusmodi autem mutationibus fieri, non est nisi factum esse. Secundo, quia ita se habent formæ sacramentales ad significandum effectum sacramenti, sicut se habent formæ artificiales ad repræsentandum effectum artis. Forma autem artificialis, est similitudo vltimi effectus, in quem fertur intentio artificis: sicut forma artis in mẽte ędificatoris, est forma domus ædificatæ principaliter, ędificationis autem per cõsequens. vnde & in hac forma debet exprimi conuersio, vt in facto^d esse ad quod fertur intentio. et quia ipsa cõuersio exprimitur in hac forma, vt in facto esse, necesse est, quòd extrema conuersionis significentur, vt se habent in facto esse conuersionis. tunc autem terminus ad quem, habet propriam naturam suæ substantiæ: sed terminus a quo, non manet secundum suam substantiam, sed solum secũdum accidentia, quibus sensui subiacet, & ad sensum determinari potest. vnde conuenienter terminus conuersionis a quo, exprimitur per pronomen demonstratiuum relatum ad accidentia sensibilia, quæ manẽt: terminus autem ad quem, exprimitur per nomen significans naturam eius, in quod fit conuersio, quod quidem est totum corpus Christi, & non sola caro eius, vt dictum est. † vnde hæc forma est conuenientissima, hoc est corpus meum.

*art. ſced.

Q. 76. ar. 1. ad 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd fieri non est vltimus effectus huius consecrationis, sed factum esse, vt dictum est. * et ideo hoc potius exprimi debet in forma.

*In corp. art.

AD 2^m dicendum, quòd sermo dei operatus est in creatione rerum, qui etiam operatur in hac consecratione: aliter tamen & aliter. nam hic operatur effectiue & sacramentaliter, ideest secundum vim significationis: et ideo oportet in hoc sermone significari vltimum effectum consecrationis per verbum substantiuum indicatiui modi & præsentis temporis: sed in creatione rerum operatus est solũ effectiue, quæ quidem efficiẽtia est per imperium suæ sapientiæ: et ideo in creatione rerum exprimitur sermo diuinus per verbum imperatiui modi, secundum illud Genes. 1. Fiat lux, & facta est lux.

AD 3^m dicendum, quòd terminus a quo in ipso facto esse conuersionis, non retinet naturam suæ substantiæ, sicut terminus ad quem: & ideo nõ est simile.

AD 4^m dicendum, quòd per hoc pronomen, meum, quod includit demonstrationem primæ personæ (quæ est persona loquentis) sufficienter exprimitur persona Christi, ex cuius persona hæc proferuntur, vt dictum est.*

*art. ꝑced. & art. 1.

AD 4^m dicendum, quòd hæc coniunctio, enim, apponitur in hac forma, secundum consuetudinem Romanę ecclesiæ, a beato Petro apostolo deriuatam, & hoc propter continuationem ad verba præcedentia: et ideo non est de forma, sicut nec verba præcedentia formam.

ARTICVLVS III.

Vtrum hæc sit conueniens forma consecrationis uini, hic est calix sanguinis mei, &c.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd hęc non sit conueniens forma consecrationis vini, hic est calix sanguinis mei, noui & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. sicut enim panis conuertitur in corpus Christi ex vi consecrationis, ita & vinum in sanguinem Christi, sicut ex prædictis patet: † sed in forma consecrationis panis, ponitur in recto corpus Christi, nec aliquid aliud additur. inconuenienter ergo in hac forma ponitur sanguis Christi in obliquo, & additur calix in recto, cum dicitur, hic est calix sanguinis mei.

4. dist. 8. q. 2. art. 2. q. 1. & 3. Et 1. cor. 11. lec. 6.

Q. 76. art. 1 & 2.

¶ 2 Præt. Non sunt maioris efficaciæ verba, quæ proferuntur in consecratione panis, quàm ea quæ proferuntur in consecratione vini, cum vtraque sint verba Christi: sed statim dicto, hoc est corpus meum, est perfecta consecratio panis. ergo statim cum dictũ est, hic est calix sanguinis mei, est perfecta cõsecratio sanguinis, & ita ea quæ sequuntur, non videntur esse de substantia formę, præsertim cum pertineant ad proprietates huius sacramenti.

¶ 3 Præt. Testamentum nouum pertinere videtur ad internam inspirationem, vt patet ex hoc, quòd Apostolus ad Hebr. 8. introducit verba, quæ habentur Hiere. 31. Consumabo super domum Israel testamentum

*Id habet i lib. 4. de sacro altaris mysterio, ca. 6. circa fin.

† Supr. q. 60. ar. 8. con. Et q. 85 art. 2. cor. & inf. q. 83. art. 4. ad 1.

flamentum nouum, dando leges meas in mentibus F terni testamenti. Secundo, ad iustitiam gratiæ, quæ
eorum: sacramentum autem exterius visibiliter agi- est per fidem, secundum illud Roman. 3. Quem pro-
tur. inconuenienter ergo in forma sacramenti dici- posuit deus propitiatorem per fidē in sanguine eius,
tur, noui testamenti. vt sit ipse iustus & iustificans eū, qui ex fide est Iesu
¶ 4 Præt. Nouum dicitur aliquid ex eo, ꝙ est prope Christi, & quantum ad hoc subditur, mysterium fi-
principium sui esse: æternum autem non habet prin- dei. Tertio aūt, ad remouēdum impedimenta vtriusque prædictorum, s. peccata, secundum illud Hebr. 9.
cipium sui esse. ergo inconuenienter dicitur, noui & sanguis Christi emundabit cōscientias nostras ab ope-
æterni: quia videtur contradictionem implicare. ribus mortuis, ideſt a peccatis. et quantum ad hoc
¶ 5 Præt. Occasiones erroris sunt hominibus subtra- subditur, qui pro vobis & pro multis effundetur in
hendæ, secundum illud Isa. 57. Auferte offendicula de remissionem peccatorum.
via populi mei: sed quidam errauerunt, æstimantes AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cum dici-
mystice solum esse corpus, & sanguinē Christi in hoc G tur, hic est calix sanguinis mei, est locutio figuratiua.
sacramento. ergo in hac forma inconuenienter poni- et potest dupliciter intelligi. vno modo secundum
tur mysterium fidei. metonymiam, qua ponitur continens pro contento,
*q.73.ar.2. ad 3. ¶ 6 Præt. Supra dictum est, * quòd sicut baptismus vt sit sensus, Hic est sanguis meus contentus in calice,
est sacramentum fidei, ita eucharistia est sacramen- de quo fit hic mentio: quia sanguis Christi in hoc sa-
tum charitatis. ergo in hac forma magis debet poni cramento consecratur, inquātum est potus fidelium,
charitas, quàm fides. quod non importatur in ratione sanguinis, & ideo
¶ 7 Præt. Totum hoc sacramentum, & quātum ad oportuit hoc designari per vas huic vsui accommoda-
corpus & quantum ad sanguinem, est memoriale do- tum. Alio modo, potest intelligi secundum metapho-
minicæ passionis, secūdum illud primæ Cor. 11. Quo- ram: prout per calicem similitudinarie intelligitur
tiescumque manducabitis panem hunc, & calicem passio Christi, quæ ad similitudinem calicis inebriat
bibetis, mortem dñi annūtiabitis. non ergo magis de- (secundum illud Thren. 3 Repleuit me amaritudini-
buit in forma consecrationis sanguinis fieri mentio H bus, inebriauit me absynthio. vnde & ipse dominus
de passione Christi & eius fructu, q̄ in forma consecra- passionem suam calicem nominat, Matth. 26. dicens,
tionis corporis, præsertim cum Luc. 22. dominus di- Transeat a me calix iste.) vt sit sensus, hic est calix
xerit, hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur. passionis meæ, de qua fit mentio in sanguine seor-
Q.48.&49 art. 2. ¶ 8 Præter. Passio Christi (vt supra habitum est†) ad sum a corpore consecrato: quia separatio sanguinis a
sufficientiam profuit omnibus, quantum vero ad ef- corpore fuit per passionem.
ficientiam, profuit multis. debuit ergo dici, qui effun- AD 2m dicendum, quòd quia (vt dictum est*) *In corp.
detur pro omnibus aut pro multis, sine hoc quòd ad- sanguis seorsum consecratus, expresse passionē Chri- art. & q.76.
deretur, pro vobis. sti repræsentat, ideo potius in consecratione sanguinis art. 2. ad 1.
¶ 9 Præt. Verba quibus hoc sacramentum confi- fit mentio de effectu passionis, quàm in consecra-
citur, efficaciam habent ex institutione Christi: sed tione corporis, quod est passionis subiectum. quod
nullus euangelista recitat Christum hæc omnia verba etiam designatur in hoc quod dominus dicit, quod
dixisse. ergo hæc non est conueniens forma consecra- I pro vobis tradetur: quasi diceret, quod pro vobis
tionis vini. passioni subiicietur.
SED CONTRA est, quòd ecclesia ab apostolis AD 3m dicendum, quòd testamentum est dispo-
De celebra. missarū ca. cū Marthę. instructa,* vtitur hac forma in consecratione vini. tio hæreditatis: hæreditatem autem cælestem dispo-
RESPON. Dicendum, quòd circa hanc formam suit deus hominibus dandam per virtutem sanguinis
est duplex opinio: quidam enim dixerunt, quòd de Iesu Christi: quia vt dicitur Heb. 9. Vbi est testamen-
substantia formæ huius est hoc solum quod dicitur, tum, mors necesse est intercedat testatoris. sanguis au-
hic est calix sanguinis mei, non autem ea quæ sequun tem Christi, dupliciter est hominibus exhibitus. primo
tur: sed hoc videtur inconueniens: quia ea quæ sequū quidem in figura, quod pertinet ad vetus testa-
tur, sunt quædā determinationes prædicati, ideſt san- mentum: et ideo Apostolus ibidem concludit, vnde
* alias non habetur ly eiusdem. guinis Christi: vnde pertinent ad integritatem* eius- nec primum testamentum sine sanguine dedicatum
dem locutionis. Et propter hoc, sicut alij melius di- est: quod patet ex hoc, quòd sicut dicitur Exod. 24.
cunt, omnia sequentia sunt de substantia formæ vsq; Lecto omni mādato legis a Moise, omnem populum
ad hoc, quod postea sequitur, hoc quotiescūque fece- aspersit, dicens, Hic est sanguis testamenti, quod man-
ritis, quod pertinet ad vsum huius sacramenti: vnde dauit ad vos deus. Secundo autem est exhibitus in rei
non est de substantia formæ. et inde est, ꝙ sacerdos eo K veritate, quod pertinet ad nouum testamentum. et
dem ritu & modo, scilicet tenendo calicem in mani- hoc est quod Apostolus ibidem præmittit dicēs, ideo
bus, omnia hæc verba profert. Luc. etiam 22. interpo- noui testamenti mediator est Christus, vt morte inter-
nuntur verba sequētia verbis præmissis, cum dicitur, cedente, repromissionem accipiant, qui vocati sunt
* posita in arg. 1. Hic calix nouum testamentum est in meo sanguine. æternæ hæreditatis. dicitur ergo hic sanguis noui te-
dicendum est ergo, quòd omnia predicta* verba sunt stamenti, quia iam non in figura, sed in veritate exhi-
de substantia formæ, sed per prima verba, cum dici- betur. vnde subditur, Qui pro vobis effundetur. Inter
* ar. pecd. tur, hic est calix sanguinis mei, significatur ipsa con- na autem inspiratio ex huius sanguinis virtute pro-
uersio vini in sanguinem, eo modo quo dictum est† cedit, secundum quòd passione Christi iustificamur.
in forma consecrationis panis: per verba autem se- AD 4m dicendum, quòd hoc testamentum est no-
quētia designatur virtus sanguinis effusi in passione, uum ratione exhibitionis. dicitur autem æternum, tā
quæ operatur in hoc sacramento, quæ quidem ad tria ratione æternæ dei prædordinationis, quàm etiam ra-
ordinatur. Primo quidem & principaliter, ad adipiscē tione æternæ hæreditatis, quæ per hoc testamentum
dam æternam hæreditatem, secundum illud Heb. 10. disponitur. ipsa etiam persona Christi, cuius sangui-
Habemus fiduciam in introitu sanctorum per sangui- ne testamentum disponitur, est æterna.
nem eius. et ad hoc designandum dicitur, noui & æ-

AD

AD 5m dicendum, quòd mysterium hic ponitur, A vtero virginali: quæ quidem nulla virtute creata fieri potuerunt. ergo neque hoc sacramentum consecratur aliqua virtute creata dictorum verborum.
AD 6m dicendum, quòd dicitur mysterium fidei, quasi fidei obiectum: quia quòd sanguis Christi secūdum veritatem sit in hoc sacramento, sola fide tenetur: ipsa etiam Christi passio per fidem iustificat. Baptismus autem dicitur sacramentum fidei, quia est quædam fidei protestatio: hoc autem est sacramētum charitatis, quasi figuratiuum & effectiuum.
Insolut. ad 1. & locis ibi citatis. AD 7m dicendum, quòd sicut† dictum est) sanguis seorsum consecratus a corpore, expressius repræsentat passionem Christi. et ideo potius in consecratione sanguinis fit mentio de passione Christi & fructu ipsius, quàm in consecratione corporis.
AD 8m dicendum, quòd sanguis passionis Christi, non solum habet efficaciam in iudæis electis, quibus exhibitus est sanguis veteris testaméti, sed etiam in gentilibus, nec solum in sacerdotibus, qui hoc conficiunt sacramentum, vel alijs, qui sumunt, sed etiam in illis pro quibus offertur: et ideo signanter dicit, pro vobis iudæis, & pro multis, scilicet gentilibus: vel, pro vobis manducantibus, & pro multis pro quibus offertur.
Ca. 7. eccl. hierar. par. 3. inter medium & fi. AD 9m dicendum, quòd euangelistæ non intendebant tradere formas sacramentorum, quas in primitiua ecclesia oportebat esse occultas, vt dicit Dionysi.* in fine eccleſia. hierar. sed intenderunt historiam de Christo texere. et tamen hæc omnia fere verba ex diuersis scripturæ locis accipi possunt. nam quod dicitur, hic est calix, habetur Luc. 22. & primæ Corinth. 11. Matth. autem 26. dicitur, hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum: quòd autem additur, æterni, & iterum, mysterium fidei: ex traditione domini habetur, quæ ad ecclesiam per apostolos peruenit, secundum illud primæ Corinth. 11. ego accepi a domino, quod & tradidi vobis.

¶ *Super Q æstionis septuagesimæoctauæ Articulum quartū.*

Instr. art. 5. cor. Et 4. dist. 1. q. 1. ar. 4. q 2. et dist. 8. q. 1. ar. 3. & dist. 10. i expos. lit. ad 6. & 8. † ar. 2. & 3. * li. 4. orth. fid. c. 14. circa medium.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum prædictis uerbis formarum in sit aliqua uis creata, effectiua consecrationis.

AD QVARTVM sic procedi- D tur. Videtur quòd prædictis verbis† formarum non insit aliqua vis creata, effectiua consecrationis. dicit enim Damas. in 4. lib. sola virtute Spiritussancti fit conuersio panis in corpus Christi: sed virtus Spiritussancti est virtus increata. ergo nulla virtute creata horum verborum conficitur hoc sacramentum.
¶ 2 Præt. Opera miraculosa non fiunt aliqua virtute creata, sed sola virtute diuina, vt in prima parte habitum est†: sed conuersio panis & vini in corpus & sanguinem Christi, est opus non minus miraculosum, quàm creatio rerum, vel etiam formatio corporis Christi in
I. p. q. 110. art. 4.
guinem conuertuntur. Vbi clare vides, virtutem verborum assertam a sacro Cōcilio. Vt autem supra diximus de virtute sacramentorū, sic cōsequenter nūc dicimus de virtute horum verborum, quòd non est qualitas aliqua superaddita, vt res quædam distincta realiter ab ipsa oratione significante, sed est ipsa oratio significans, vt instrumentū dei ad consecrationem. ita ꝙ oratio ipsa, puta hoc esse corpus meum, secundum se quidem non est aliud, quàm enuntiatio significās hoc esse corpus meum: sed vt assumpta a Christo in instrumētum ad consecrationem istam, est non solum enuntiatio significans, sed instrumentaliter efficiens; quod est habere virtutem, immo est esse virtutem.
¶ Et quia esse virtutem, est quoddā adiacentium orationi absolute, ideo dicitur orationem habere virtutem, & virtutē esse in verbis, & virtus verborum, & similia. Et quia virtus aduentitia, qualitatis rationem ac nomen induit, ideo qualitas dicitur: est. tamen secūdum rē nihil aliud iū, quàm orationem esse instrumentum dei, quod nihil aliud est quàm deum vti oratione instrumentaliter ad talem effectum: sicut enim omnis creatura est in potentia obediētiali ad hoc, quòd de ea fiat quicquid deus vult, ita est ēt in potentia obediētiali ad hoc, vt sit instrumentum dei, ad quodcumque faciēdū deus illa vti voluerit. et sicut deum in sacramento baptismi per Christi baptismum dedisse virtutem aquis inchoatue dicimus, nulla tamen qualitas superaddita præterea est aquis, & postmodum complete datur virtus aquæ in actuali baptismo, per hoc, ꝙ Christus baptizans vtitur

Posita 1 arti. 2. & 3. in arg. 1.
*3.75.ar.7.
Lib. 4. c. 4. ante med. tom. 4.
Art. 2. & 3. positis in arg. 1.
Q.62.ar.1. 2.3.4.
*Q.65.art. 3.
Q.62.ar.2. & 4.
Q.62.ar.4.

vtitur illa aqua: ita in proposito verba ista potius quàm alia ab ipso Christo sanctificata sunt inchoatiue, cõplete autem vim sortiuntur, cum Christus per sacerdotem illa profert ad consecrationem huius sacramenti: talis enim vsus verborum est constitutiuus instrumentalis efficaciæ in oratione qua vtitur: nec oportet aliquam superapponere qualitatem. Et hoc exemplo in artificialibus videtur manifestari: nam manus assumi potest, & de facto assumitur a multis artibus in instrumentum: nec oportet artem sutoriam aut fabrilem aut musicam, aliquam qualitatem superaddere manui, cum illa vtitur, sed ex hoc ipso quòd ars vtitur manu, manus est quædam vis artis illius, & sic de alijs. Et hoc multo verius est referendo rem creatam ad diuinam omnipotentiam vtentem creatura, assumendo illam in instrumentum, quanto efficacia diuina maior in infinitum est, vt sit intima cuicumque creaturæ. Effectus autem virtutis verborum non est dispositio aliqua: sed vt in allatis verbis ex sacro Concilio clare patet, est conuersio panis in corpus Christi. Nec obstant obiectiões Scoti in prima dist. 4. de infinitate virtutis requisitæ ad transsubstãtiationem & de creatione: primã enim soluit Auctor ad primum, & secũdam ad secundum: exigitur enim infinita virtus in agente principali tantũmodo. Et non est simile de creatione: ga nulla res in creatione præsupponitur, quam instrumẽti actio possit attingere. hic autem inuenitur substantia panis & vini, quæ a virtute verborũ attingitur, dum conuertuntur in corpus & sanguinem Christi. Et quia verba cõsecrationis, vt conficiunt orationem significantem quod per sacramentũ efficitur, in instrumentum diuinæ actionis assumũtur, ideo quãdiu vtitur deus per sacerdotis ministerium verbis sacramentalibus, tandiu

panem in corpus Christi: quod quidem fieri non potuit in conceptione corporis Christi, qua corpꝰ Christi formabatur, vt aliquid a corpore Christi procedens haberet instrumentalem virtutem ad ipsius corporis formationem. In creatione etiam non fuit aliquod extremum, in quod instrumentalis actio creaturę posset terminari: vnde non est simile.

AD 3ᵐ dicendum, quòd prædicta verba* quibus fit cõsecratio, sacramentaliter operantur. vnde vis conuersiua, quæ est in formis horum sacramentorum, consequitur significationem, quæ in prolatione vltimę dictionis terminatur: et ideo in vltimo instanti prolationis verborum, prædicta verba consequuntur hanc virtutem, in ordine tamen ad præcedentia: et hæc virtus est simplex ratiõe simplicis significati: licet in ipsis verbis exterius ꝓlatis, sit quædam cõpositio.

* posita in art. 2. & 3. i arg. 1.

ARTICVLVS V.

Vtrum prædictæ locutiones sint uerę.

AD QVINTVM sic procedit. Videtur quòd prædictæ locutiones nõ sint verę. Cum enim dicitur, hoc est corpus meum, ly hoc, est demonstratiuum substantię: sed secundum prædicta, †quando profertur hoc pronomen, hoc, adhuc est ibi substantia panis: quia transubstantiatio fit in vltimo instanti prolationis verborum: sed hæc est falsa, panis est corpus Christi. ergo & hęc est falsa, hoc est corpus meum.

¶ 2 Præt. Hoc pronomen, hoc, facit demõstrationem ad sensum: sed species sensibiles, quæ sunt in hoc sacramento, neque sunt ipsum corpus Christi, neque accidentia corporis Christi. ergo hæc locutio non potest esse vera, hoc est corpus meum.

¶ 3 Præt. Hæc verba (sicut dictum est*) sua significatione efficiunt conuersionem panis in corpus Christi: sed causa effectiua præintelligitur effectui. ergo significatio horum verborum pręintelligitur conuersioni panis in corpus Christi: sed ante cõuersionem hęc est falsa, hoc est corpus meum. ergo simpliciter est iudicandum, quòd sit falsa. et eadem ratio est de hac locutione, hic est calix sanguinis mei &c.

SED CONTRA est, quòd hæc verba proferuntur ex persona Christi, qui de se dicit Ioannis 14. Ego sum veritas.

RESPON. Dicendum, quòd circa hoc multiplex fuit opinio: quidam enim dixerunt, quòd in hac locutione, hoc est corpus meum, hæc dictio, hoc, importat demonstrationem vt conceptam, & non vt exercitam: quia tota ista locutio sumitur materialiter, cum recitatiue proferatur: recitat enim sacerdos Christum dixisse, hoc est corpus meum, sed hoc stare non potest: quia secundum hoc, verba hæc non applicarentur ad materiã corporalem præsentem, & ita non perficeretur sacramentum: dicit n. Aug. †super Ioan. Accedit verbum ad elementum, & fit sacramẽtum. et præterea ex hoc totaliter non euitatur difficultas huius quæstionis: quia eędem rationes manent circa primam prolationem, qua Christus hæc verba protulit: quare manifestum est, quòd non materialiter, sed significatiue sumebantur: et ideo dicẽdum est, quòd etiam quando proferuntur a sacerdote, significative, & non tantum materialiter sumuntur. nec obstat, quòd sacerdos ea recitatiue profert, quasi a Christo dicta, quia propter infinitam virtutem Christi, sicut ex contactu carnis suæ, vis regenerativa peruenit non solũ ad illas aquas, quę Christum tetigerũt, sed ad omnes vbique terrarũ, per omnia futura sęcula, ita etiam ex prolatione ipsius Christi, hæc verba virtutem consecratiuam sunt consecuta a quocumque sacerdote dicantur, ac si Christus ea præsentialiter proferret. et ideo alij dixerunt, quòd hæc dictio, hoc, in hac locutione facit demonstrationem, non ad sensum, sed ad intellectum, vt sit sensus, hoc est corpus meũ, ideſt significatum per hoc, est corpus meum. sed nec hoc stare potest: quia cum in sacramentis hoc efficiatur quod significatur, non fieret per hanc formam, vt corpus Christi sit in hoc sacramento secũdum veritatem, sed solum sicut in signo, quod est hæreticum vt supra dictum est, * et ideo alij dixerunt, quòd hæc dictio, hoc, facit demonstrationem ad sensum, sed intelligitur hæc demonstratio, nõ pro illo instãti locutionis quo profertur hæc dictio; sed pro vltimo instanti locutionis: sicut cum aliquis dicit, nunc taceo, hoc aduerbium, nunc, facit demonstrationem pro instanti immediate sequenti locutionem. est enim sensus, statim his verbis dictis, taceo.

† Tract. 80. in Ioan. a med. to. 9.

* q. 75. art. 1.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæoctauæ Articulum quintũ.*

IN arti. 5. eiusdem qõnis tres difficultates tãgendæ sunt. prima de veritate secunda de consignificatione. tertia de demonstratione. De entitiationis igitur huius sacramentalis, hoc est corpus meum, veritate, scito aliquid esse certũ & aliquid i quæstionem vertinam certũ est ipsam in quolibet instanti temporis quo est esse verã vel falsam: quia aut sic, est, & est vera: aut non sic est, & est falsa.

falsa. In dubium autem vertitur, an prius natura quàm conuersio sit, sit uera aut falsa. Et est ratio dubii, quia sacramentalis hęc oratio est conuersiua: ac per hoc prius natura est, quàm conuersio, quæ est suus effectus, & propterea dubitatur, an in illo priori naturæ sit vera vel falsa. Et Sco. quidem in 8. dist. 4. declinauit in opinionem tertiam, quòd nec vt vera, nec vt falsa, sed vt neutra se habet. Auctor autem in hoc articulo tam in cor. quàm in responsione ad tertium tenet, quòd oratio ista vt vera, practice tamen, seu causaliter i illo priori naturæ concurrit. De intellectu siquidem speculatiuo solo intelligendum est, quòd ab eo ꝙ res est, vel non est, oratio dicitur uera uel falsa. nam licet de vtroque intellectu verificetur, quòd ab eo quòd res est uel non est, oratio dicitur uera uel falsa formaliter: practicus tamen intellectus priusquam res sit, est uerus practice seu causaliter: quia non præsupponit, sed facit rem esse, unde denominatur uerus formaliter.

A

B

¶ Circa consignificationem autem omnes conuenire in hoc uidentur, quòd hæc locutio, hoc est corpus meum, intelligitur secundum ultimum instans prolationis uerborum, sed diuersitas opinionum est, quia alii putant contingere hoc ex uirtute sermonis: alii autem opinantur non esse hoc ex uirtute sermonis, sed ex intentione sacramentali. Et quoniam obscura ob confusionem redditur difficultas hæc, distinguendum est, ut clara fiat. Distingue igitur de tempore seu instanti, quo oratio significat, uel de tempore seu instanti, pro quo oratio significat: aliud est. n. quando, qđ oratio consignificat, & aliud est quãdo, pẽr orationem consignificatum, ut patet dicendo, Petrus crucifixus est, quando enim oratio ista significat, tunc est cum profertur: sed quando consignificatum, est tempus præteritum, ut patet. Significatio autem orationis non est nisi oratio sic in tegra integritate essentiali, quoniam oratio non essentialiter in tegra, non est oratio, & consequenter non significat: integra autem non est oratio, nisi in termino prolationis. & propterea oratio non significat, nisi in termino suæ prolationis. Et quia consignificare præsupponit significare, utpote adiacens illi, ideo oratio sicut non significat, ita nec consignificat, nisi in termino suæ prolationis. Nec est hoc solum uerum de tota oratione, sed & de partibus, ut integrant totam. Et de copula quidem declaratur dupliciter tum ex eo quòd ly est, significat compositionem, quam sine extremis non est intelligere: non enim posset intelligi compositio prior his quæ componuntur: tum, quia experimur quòd huius orationis, lignum est album, postquam prolatæ sunt primæ dictiones, scilicet lignum est, antequam proferatur ly album, ly est, non significat compositionem ligni cum albo, quod conuincitur, si ponamus orationem sistere: tunc enim manifeste apparet non præsignificatam esse cõpositionem dictam, per ly est. Significat ergo ipsam compositionem non quando profertur, sed quando coniungit prædicatum subiecto, quod nihil aliud est dicere, quàm cum oratio est integra. Et quia prius natura significat quàm consignificat: ideo ly est, sicut non significat compositionem ante integritatem orationis, ita nec consignificat tunc, quando profertur, sed tunc quando integratur oratio. De subiecto autem dupliciter etiam idem manifestatur in proposito: tum quia talia sunt subiecta, quatia permittuntur a prædicatis, & propterea ante prædicata non habent suppositionem suam: tum quia clare perspicimus, quòd dictis istis duabus dictionibus, homo est, ut formetur propositio de tertio adiacente, nullus intellectus habetur tam subiecti, quàm copulæ. Sed uariabitur utriusq; sensus iuxta uarietatem prædicati, ut patet formando duas propositiones, quarum una sit, homo est albus, & altera, homo est species: clare enim in his liquet & subiectum & copulam prædicatum expectare: ita quòd uarietas prædicati uarietatem induc it, & in tota oratione, & in subiecto, & copula, ut patet discurrenti. Et similiter oratio ista, hoc est corpus meum, ly hoc, non demonstrat tunc cum profertur, neque ly est, significat aut consignificat tunc cum profertur, compositionem seu coniunctionem inter ly hoc, & corpus Christi, ut ex hoc cõuincitur, quòd si quis subiungendo non apponeret corpus meum,

C

D

E

sed ly panis, aut ly pronomen, enuntiatio non esset falsa, quarum tamen utramque oporteret esse falsam, si ly est significasset, tunc cum proferebatur, coniunctionem inter hoc, & corpus Christi. Loquendo igitur de quando oratio seu uerbalis copula significat, aut consignificat, sentiendum est quòd tunc primo significat aut consignificat cum primo oratio integratur, & hoc non ex intentione proferentis, sed ex vi ipsius orationis, ut patere potest ex dictis. Nec istud quãdo significatur, aut consignificatur per orationem seu copulam uerbalem: sed est quando adiacens seu mensuras significationem & cõsignificationem: attenditur enim secundum mensuram orationis significantis, & consignificantis, ut patet in orationibus de præterito. Et ut hoc concludamus, illud quando se tenet ex parte mensuræ seu durationis enuntiationis significantis, & consignificantis; illud uero quando, quod per copulam seu orationem consignificatur, se tenet ex parte mensuræ seu durationis rei significatæ. & propterea clare patet, hæc duo quando, maxime abinuicem posse distare, quantum distat mensura integræ orationis a mensura rei significatæ. Et hinc patet, commune esse omni enuntiationi significare, & consignificare tunc cum integratur: quia tunc primo est oratio, & per hoc tunc primo significat & consignificat. Sed sicut orationes differunt inter se quantum ad res significatas, ita etiam differunt, quantum ad quando, seu tempora consignificata. Et hæc in communi dicta, si perspexeris, ambiguitates, per quas discurrit Scotus, euanescent. Descendendo autem ad propositum, aduertendum est quòd contingit ista duo quando, scilicet ex parte mensuræ significationis & ex parte mensuræ rei significatæ, coincidere in unum, & idem quando, ita quòd illud idem tunc fit, quando oratio significat & consignificat, & quando significatum consignificatur esse. Contingit autem hoc in proposito, ex ratione in litera reddita, quia, scilicet, oratio ista, hoc est, corpus meum, est conuersiua panis in corpus Christi in instanti; & oratio ista significat conuersionem ipsam ut in termino. Ex re ꝙ liquidem significata, habetur, quòd ly est, consignificat instans conuersionis panis in corpus Christi, seu, & in idem redit, quo primo hoc est corpus Christi, & quia illud instans, coincidit cum instanti, quo hæc oratio integratur, ideo dicitur & bene, quòd oportet hanc orationem intelligere secundum ultimum instans prolationis. Et quoniam consignificare instans conuersionis conuenit huic orationi ex natura sua, qua est oratio sacramentalis seu factiua conuersionis seu conuersiua panis in corpus Christi, ideo ex uirtute sermonis talis, scilicet sacramentalis conuersiui, habet hæc oratio quòd consignificet instans conuersionis.

In isto ar. in arg. 3 & ar. præce. ad 3.

¶ Circa demonstrationem uero quam facit ly hoc, cum dicitur, hoc est corpus meum, licet uaria uerba dicantur: quoniam in litera dicitur demonstrari contentum in generali sub istis speciebus, Scotus autem specificando dicit demonstrari individuum entis, quia ly hoc, quantum est ex se, demonstrat individuum uniuersalissimi, utpote, de quo possint omnia inquiri: mihi tamen uidetur, quòd demonstret individuum substantiæ, ideſt, hanc substantiam. Et quidem, quòd demonstret individuum, nulli est dubium, quoniam non uniuersale, sed singulare aliquod est tam quod conuertitur in corpus Christi, quàm de quo enuntiatur, corpus Christi. Quòd uero sit individuum substantiæ, probatur. tum ex eo, quòd ly, hoc, est pronomen demonstratiuum, substantiæ; tum ex eo, quòd hæc demonstratio debet esse certa. Demonstrando autem hanc substantiam, demonstratio est certissima, quoniam hæc substantia est corpus Christi; sed si demonstraret individuum entis, demonstratio remaneret ambigua, immo magis falsa appareret, quàm uera. nam ly hoc ens, poſſet demonstrare tam accidens quàm substantiam, cum utrumque sit hoc ens, & magis appareret demonstrari accidens, propter demonstrationem fieri ad sensum: tum quia demonstrando individuum substantiæ, demonstratio est simplicior, & purior, non egens glossis: nam appoſita ante sensus hostia, & dicendo, hæc substantia est

corpus meum, non oportet ad glossas recurrere, quid est illud, quod est conuersum in corpus Christi: aut quid est illud, quod hic adoramus, & huiusmodi. Est autem sententia hæc etiam, Auctoris: nam expresse dicit in responsione ad primum & secundum, quòd ly hoc, demonstrat substantiam, sine qualitate, ideſt sine determinatione alicuius propriæ naturæ, puta panis aut corporis Christi. Et hoc idem intendit, dicẽdo quòd demõstrat contentum in generali sub istis speciebus: sciuit enim quòd non demonstrat vniuersale aliquod: sed circumlocutus est indiuiduũ cõmunioris seu generalioris ab accidentibus, distincti ac sub eis contenti: dantur enim indiuidua magis & minus vniuersalia, sicut dantur naturæ magis & minus vniuersales: est enim intelligere Sortem in prædicamento substantiæ esse nõ solũ hunc hominem, sed hoc animal, hoc uiuũ, hoc corpus, hãc substantiam. Et sic hæc substantia demõstrata ply hoc, est cõtenta sub istis accidentibus in generali, ideſt communiter se habens ad panem, & corpus Christi, pro quanto ab vtroque abstrahendo significatur.

Lib. 1. periher. in pri. li. tom. 1.

Art. 2. huiꝰ quæst. & q. 75. ar. 7.

¶ Ad rationem autem Scoti, dicitur q̃ licet primũ nomen, loco cuius potest poni hoc, sit idiuiduũ entis communissimi analogice etiam ad entia rationis, quia tamen certitudo demonstratæ rei præpõderat (quoniã ad propriã certamque notitiam sacramẽti huius spectat res demonstrata) ratio illa ad communia nominũ in Deo post habenda est, ne in ambiguo, nos demonstratio relinquat, sed certos demõstratio reddat, q̃

In corp. ar.

alias locutiones, quæ habent solũ vim significatiuam, & nõ factiuã: sicut comparatur conceptio intellectus practici, quæ est factiua rei, conceptioni intellectus nostri speculatiui, quæ est accepta a rebus: nam voces sunt signa intellectuũ, secundum Philosophum.* & ideo sicut cõceptio intellectus practici non præsupponit rem cõceptam, sed facit eam; ita veritas huius locutionis non præsupponit rem significatam, sed facit eam: sic enim se habet verbum dei ad res factas per verbum. Hæc autem conuersio non fit successiue, sed in instãti sicut dictum est.† & ideo oportet quidem intelligere prædictam locutionem secundum vltimum instans prolationis verborum: non tamen ita, quòd præsupponatur ex parte subiecti id, quod ẽ termi nus cõuersionis, scilicet quòd corpus Christi, sit corpus Christi; neque etiam illud quod fuit ante cõuersionem, scilicet panis: sed id quod communiter se habet quantum ad vtrumque, scilicet contentũ in generali sub istis speciebus: non enim faciũt hæc verba quòd corpus Christi sit corpus Christi, neq; q̃ panis sit corpus Christi; sed quod contentum sub his speciebus, quod prius erat panis, sit corpus Christi. & ideo signanter non dicit Dominus, hic panis est corpus meum, quod esset secundum intellectum tertiæ, sed in generali hoc est corpus meum, nullo nomine appositio a parte subiecti: sed solo pronomine, quod significat substantiam in communi, sine qualitate. i. forma determinata.

F

G

H

I

K

Alias, eran gue.

Ar. 4. huius quæst. ad 3.

Q. 73. ar. 2.

Ad primvm ergo dicẽdũ, quòd hæc dictio, hoc, demonstrat substantiam: sed absque determinatione propriæ naturæ, sicut dictum est†.

Ad 2m dicendum, quòd hoc pronomen, hoc, non demõstrat ipsa accidentia: sed substantiam sub accidentibus contentam, quæ primo fuit panis, & postea est corpus Christi: quod licet non informetur his accidentibus, tamen sub eis continetur.

Ad 3m dicendum, quòd significatio huius locutionis præintelligitur rei significatæ ordine naturæ, sicut causa naturaliter est prior effectu. Non tamen ordine temporis: quia hæc causa simul habet sẽcum suum effectum. & hoc sufficit ad veritatem locutionis.

hæc substantia, est corpus Christi.

Articvlvs VI.

Vtrum forma consecrationis panis, consequatur suum effectum, antequam perficiatur forma consecrationis vini.

4. d. 8. q. 1. ar. 4. q. 2. & dist. 11. q. 2. ar. 1. q. 1. ad 4. Et 1. co. 11. lec. 6.

Ad sextvm sic proceditur. Videtur quòd forma consecrationis panis, non consequatur suũ effectum, quousque perficiatur forma cõsecrationis vini. Sicut enim per cõsecrationem panis incipit esse corpus Christi sub hoc sacramento, ita per consecrationem vini incipit esse sanguis. Si ergo verba consecrationis panis haberent suum effectum ante consecrationẽ vini, sequeretur quòd in hoc sacramẽto inciperet esse corpꝰ Christi* sine sanguine, qđ ẽ icõueniẽs.

¶ 2 Præt. Vnũ sacramẽtũ, vnũ habet cõplementũ: vnde licet in baptismo sint tres immersiones, nõ tñ prima immersio consequitur suũ effectum, quousque tertia fuerit terminata: sed totum hoc sacramẽtum est vnũ, vt supra dictum est. *ergo verba quibus consecratur panis, non consequũtur suum effectum sine verbis sacramentalibus, quibus consecratur vinum.

¶ 3 Præt. Ipsa forma consecrationis panis, sunt plura verba, quorum prima non consequuntur effectum, nisi prolato vltimo, sicut dictum est.* ergo pari ratione nec verba, quibus consecratur corpus Christi, habent effectum, nisi prolatis verbis, quibus sanguis Christi consecratur.

Sed contra est, quòd statim dictis verbis consecrationis panis, hostia cõsecrata proponitur populo adoranda: quod nõ fieret, si non esset ibi corpus Christi: quia sic ad idolatriam pertineret. ergo verba consecrationis panis, suum effectum cõsequũtur, antequam proferantur verba cõsecrationis vini.

Respon. Dicendum, quòd quidam antiqui doctores dixerũt, quòd hæ duæ formæ, scilicet consecrationis panis & vini, seinuicem expectãt in agẽdo: ita scilicet quòd prima nõ perficit suum effectum antequam proferatur secunda, sed hoc stare non potest: quia (sicut dictum est*) ad veritatem huius locutionis hoc est corpus meum, requiritur propter verbũ præsentis tẽporis, quòd res significata simul tempore sit cum ipsa significatione locutionis, alioquin si in futurum expectaretur res significata, apponeretur verbum futuri temporis, non autem verbum præsentis, ita scilicet quòd nõ diceretur, hoc est corpus meum: sed hoc erit corpus meum. Significatio autem huius locutionis completur statim completa locutione horum verborum: & ideo oportet rem significatam statim ad esse, quæ quidem est effectus huius sacramẽti: alioquin locutio non esset vera. Est etiam hæc positio contra ritum ecclesiæ, quæ statim post prolationẽ verborum, corpus Christi adorat. unde dicendũ est, quòd prima forma non expectat secundam in agendo, sed statim habet suum effectum.

Art. 2. & 5. huius quæ.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ex hac ratione videntur fuisse decepti illi, qui prædictam positionem posuerunt. Vnde intelligendum est, quòd facta consecratione panis, est quidẽ corpus Christi ibi ex vi sacramenti, & sanguis ex reali concomitantia: sed postmodum per consecrationem vini, fit ibi cõuerso sanguis Christi ex vi sacramenti; corpus aũt ex tali cõcomitãtia: ita quòd totus Christus est sub utraque specie, sicut supra dictum est*.

Q. 76. ar. 2. & 1.

Ad

Ad 2m dicendum, quòd hoc sacramentum est vnum perfectione (sicut supra dictum est*) inquantum cõstituitur ex duobus, scilicet cibo & potu, quorum vtrumque per se habet suam perfectionem, sed tres immersiones baptismi ordinãtur ad vnum simplicem effectum. & ideo non est simile.

Q. 73. ar. 2.

Ad 3m dicendum, quòd diuersa verba quæ sunt in forma consecrationis panis, constituũt veritatem vnius locutionis: non autem verba diuersarum formarum. & ideo non est simile.

A

¶ *Super Quæstionem septuagesimam nonã.*

Qvaestio LXXIX.

B

De effectibus sacramenti Eucharistiæ, in octo articulos diuisa.

Deinde considerãdum est de effectibus huius sacramenti.

Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primo, Vtrum hoc sacramẽtum conferat gratiam.

¶ Secundo, Vtrum effectus huius sacramenti sit adeptio gloriæ.

¶ Tertio, Vtrum effectus huius sacramenti sit remissio peccati mortalis.

¶ Quarto, Vtrum per hoc sacramẽtũ remittatur peccatũ ueniale.

¶ Quinto, Vtrũ per hoc sacramentũ tota pœna peccati remittatur.

¶ Sexto, Vtrũ hoc sacramẽtũ homini præseruet a peccatis futuris.

¶ Septimo, Vtrum hoc sacramẽtũ prosit aliis, quàm sumentibus.

¶ Octauo, De impedimento effectus huius sacramenti.

C

D

Articvlvs I.

Vtrum per hoc sacramentum conferatur gratia.

Inf. a. 4. co. Et 4. d. 12. q. 2. ar. 2. q. 1. ad 2.

Ad primvm sic proceditur. Videtur quòd per hoc sacramentum non conferatur gratia. Hoc enim sacramentum est nutrimentum spirituale: nutrimentũ autem non datur nisi uiuenti. cũ ergo uita spiritualis sit per gratiã non competit hoc sacramentum, nisi habenti gratiam. nõ ergo per hoc sacramentum confertur gratia, vt primo habeatur, similiter etiam nec ad hoc quòd augeatur: quia augmentum spirituale pertinet ad sacramentum confirmationis, vt dictum est.* non ergo per hoc sacramentum gratia cõfertur.

¶ 2 Præt. Hoc sacramentum confert, vt quędã spiritualis refectio: sed refectio spiritualis magis vĩ pertinere aduersum gratię, quàm ad gratiæ collationem. ergo videtur, quòd per hoc sacramẽtum gratia non conferatur.

¶ 3 Præt. Sicut supra dictum est.* in hoc sacramento corpus Christi offertur pro salute corporis, sanguis autem pro salute animæ: sed corpus non est subiectum gratiæ, sed anima, vt in Secunda parte tha bitum est. ergo ad minus quantũ ad corpus per hoc sacramentum gratia non confertur.

Sed contra est, quòd Dominus dicit Ioan. 6. Panis quẽ ego dabo, caro mea est pro mundi vita: sed vita spiritualis est per gratiam. ergo per hoc sacramentum gratia confertur.

Respon. Dicendum, quòd effectus huius sacramẽti debet cõsiderari, primo quidẽ & principaliter ex eo, quod in hoc sacramento continetur, quod est Christus: qui sicut in mundum visibiliter veniens, contulit mundo vitam gratiæ (secũdum illud Ioan. 1. Gratia & veritas per Iesum Christum facta est) ita in hominem sacramentaliter veniens, vitam gratiæ operatur; secundum illud Ioan. 6. Qui manducat me, viuet propter me. Vnde & Cyril.* dicit, Viuificatiuũ Dei verbum, vniens scipsum proprię carni, fecit ipsam viuificatiuã, decebat ergo eũ nostris quodammodo vniri corporibus per sacrã eius carnem & pretiosum sanguinẽ: quæ accipimus in benedictionem viuificatiuã in pane & in vino. Secundo, cõsideratur ex eo, qđ per hoc sacramentum repræsentatur, quod est passio Christi, sicut supra dictum est. † & ideo effectũ quem passio Christi fecit i mũdo, hoc sacramẽtum facit in homine. unde super illud Ioan. 19. Continuo exiuit sanguis & aqua, dicit Chrysostomus.* Quia hinc suscipiũt principium sacra mysteria cũ accesseris ad tremendum calicem, vt ab ipsa bibituras Christi costa, ita accedas. unde & ipse dominus dicit Matth. 26. Hic est sangnis meus, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum. Tertio, consideratur effectus huius sacramenti ex modo, quo traditur hoc sacramentum, quod traditur per modũ cibi & potus. & ideo omnem effectum, quem cibus & potus materialis facit, quantum ad vitam corporalem (quod scilicet sustentat, auget, reparat, & delectat) hoc totum facit hoc sacramentum, quantum ad vitam spiritualem. Potest siquidẽ intelligi, quòd confert gratiã habituale, vel prima, vel augmentando primam, aut gratiam actualem spiritualis refectionis ac delectationis in actu charitatis. Et quia primam gratiã sumptio huius sacramẽti non per se cõfert, sed per accidẽs, hoc est propter contingentem sumentis dispositionem, quoniam per se præexquirit sumentem vium, prima autem gratia mortuo dat, ideo tempus primæ gratię per accidens consideratur, & videtur coincidere cũ tpe sumptionis: nã si existens in peccato mortali sibi incognito, quãdo sumit hoc sacramentum, non resuscitatur ad vitam, non apparet quare deinceps ex virtute huius sacramẽti resuscitabitur. Intelligo autem in tota hac materia p. tẽp̃ sumptionis Eucharistiæ, nõ illã solã morulam, qua deglutitur: sed cũ cõse quẽte tẽporis spatio quo Christi corpus sacramẽtaliter in sumente pseuerat. Est. n. tũc pẽns corporaliter in nõbis, ac p hoc pascẽs & illuminans spiritualiter aiam, vt sic ẽt illud ipleat, Q uãdiu sum in mundo, lux sum mũdi, A tte stat autẽ huic sentẽtię necessaria mentis occupatio cõmunicãtiũ, & pręcipue sacerdotũ circa reuerẽtia exterioré huius sacramẽti, ne. s. aut sanguis effundatur, aut partes hostię dẽtibꝰ, aut palato hęreãt, & huiusmodi, quo fit, vt magis effectus sacramẽti, puta cõtritio, cũ prima daẽ gratia i tpe cõsequẽte sumptionẽ, q̃ i ipsa sumptiõe appareat, & similę vĩ de aliis effectibus actualibꝰ. Puto tñ posse cõtingere, vt sumẽs sit ita dispositus, q̃ nec cõsequatur vitã gratiæ, nec de nouo mortaliter peccet sumẽdo, sed ita excusetur a pctõ in sumendo, vt appinquior fiat vitæ gręę, ex qua approquatione

Q. 74. ar. 2. & 79. ar. 2. ad 2.

I. 2. q. 112. ar. 4.

Q. 76. ar. 2. ad 1. & 2. & q. 74. art. 1.

D. 584

Homi. 84. in Ioan. circa med. tomo. 3.

Li. 4. in Io. c. 12. & 14.

plinquatione secundum aliquos actus attritionis & desiderii divinæ gratiæ, paulatim perducatur diuina duce misericordia ad occasiones veræ contritionis, vt tandem alia forte uice sumendo, gratiam veræ contritionis percipiat. Moneor autem ad hoc, quia nullam apud me habeo rationem cogentem ad alterũ horum: scilicet existẽs in peccato mortali facta diligenti, quãuis non sufficienti sui, probatione, communicando aut, iustificatur aut peccat mortaliter. videtur enim, vt dictum est, posse dari medium propter latitudinẽ, quæ datur in illa deligente non tamen sufficiente probatione sui: non enim cõsistit in indiuisibili. Diuinæ quoque liberalitatis largitas, ex cuius abundantia hic effectus per accidens huic sacramento tribuitur, ad quantam ordinauerit indispositionem peccatoris se suppleturam, dicat qui nouit.

Li. 5. c. 4. in med. tom. 4. Homil. 45. in Ioan. a med. illius tom. 4.

¶ De tempore uero augmenti habitualis gratiæ magis ambiguum est secundum Auctoris doctrinam, vt patebit in processu. Auctor enim in 4. sent. dist. 12. q. 2. ar. 1. tenet augmẽtum gratiæ impediri ex impedimento actualis conuersionis animæ ad Deum: ac per hoc sentit, quòd idem est tempus sumptionis sacramenti, & tempus augmenti gratiæ, quia illud idem constat esse tempus transformationis actualis animæ in Deũ: in hac autem quæstione art. vlt. verba literæ sonant oppositum: dum dicit, quòd mẽtis distractio per peccata venialia in actu, tollit quidem actualem refectionem spiritualis dulcedinis, non autẽ augmentum gratiæ habitualis. Et rursus in responsione ad primum inquit, ille qui cum actu venialis peccati ad hoc sacramẽtum accedit, habitualiter quidem manducat spiritualiter, sed nõ actualiter, & ideo habitualem effectum huius sacramenti percipit, nõ autem actualem. Quæ Auctoris verba possunt tripliciter intelligi. primo ut sonant secundum superficiem, ut per hoc sacramẽtum augeatur intensiue habitualis gratia tũc cum sumitur, etiã si nullus interior charitatis actus ob mentis distractionem interueniat, & hoc ex uirtute ipsius sacramenti causantis huiusmodi augmentum in anima, nullum huic habituali augmento impedimentum præstante. Et hic sensus fauorabilis est, & demulcẽs aures multitudinis innumerabilium sacerdotum, quasi quotidie aut frequentissime celebrantium, qui tamen seipsis meliores non quotidie fiunt. Mihi autem hunc ordinẽdo, tensus ille usus non apparet: si enim qualibet sumptione Eucharistiæ augereretur gratia infinitorum pene sacerdotum, quos credimus uere in gratia celebrare, charitas iam esset maior inrensiue, quàm credi rationabile sit, cum tanta magnitudo charitatis in tanta multitudine, otiosa appareat, quoniam nec extra apparent, nec intus de seipsis testantur actus similes feruentissimæ charitati, & tamen certum est, q̃ sicut amor Dei non est otiosus, sed operatur magna, si est, ita tam magna augmentatio amoris Dei non est otiosa, sed operatur multa maiora, quàm prius proportionaliter si est, & consequenter si longe maiora operari renuit, longe maior charitas non est, & tamen longe maior ponitur esse in singulis celebrationibus, quantuncumque parum creuisset charitas sacerdotis, qui tot annis diebus fere singulis in gratia celebrauit. Præter autem hanc ex experientia coniecturã, in promptu ratio cum auctoritate suffragatur: sacramentum enim hoc, quia datur per modum cibi & potus, dicente Domino, Caro meo uere est cibus, & sanguis meus uere est potus, non auget, sicut nec nutrit, nisi per modum nutrimẽti: sed sine actu uitali nutriti tãcibus quàm potus nec nutrit nec auget, ut patet in alimento corporali. ergo sine operatione uitali spiritualis animæ, quæ nutritur cibus iste nec nutrit, nec auget. Auctoritas quoque ex eodem fundamento, ex 4. sentiã allata est. Nec obstat efficaciæ huius rationis, q̃ phreneticis in mortis articulo datur hoc sacramẽtũ tũ, quia sacramenti effectus ex his quæ per se concurrunt, cõsiderãdus ac iudicãdus est, & nõ ex his, quæ in casu accidunt: tũ quia phreneticis cõstat dari uiaticũ nõ ad primũ & propriũ Eucharistiæ effectũ, qui est actualis refectio spiritus, & cõsequẽter nec ad nutriẽdũ, nec ad augẽdũ in hac uita gratiam: quia phreneticis datur uiaticũ pp uitã æternã, & pp impugnationes dæmonũ, iuxta illud Amb. Recedãt procul a potẽtia præsentiæ tuę.

¶ Aliter ergo intelligũtur uerba literæ de perceptione habituali, ut sit sensus, quòd talis distractus non actualiter, sed habitualiter percipit effectum habitualem seu augmentum gratiæ spiritualis, sicut habitualiter, manducationem spiritualem habet: ita quòd manducans habitualiter tantum, ideſt, habens habitum quo potest spiritualem manducationem actualiter habere, hoc est habendo charitatem, sumens hoc sacramentum absque actuali interiori deuotione, habet etiam habitum percipiendi augmentum. Et sicut non impeditur per peccata venialia, cum huiusmodi distractione, quin p hanc sumptionem mereatur augmentum charitatis exequẽdum, tamẽ tẽpore quo ad hoc erit dispositus, ita non impeditur, quin ex hac sumptione percepturus sit augmẽtum charitatis, quãdo tamẽ ad hoc erit dispositus. Et secundum hunc sensum, tempus augmenti charitatis est, quando sumens est dispositus ad augmentum, siue hoc sit tempore sumptionis, siue post. Minorem tamen dispositionem requirere ad augmentũ charitatis ex hoc sacramento, quàm ad augmentum sine sacramẽto, ut habeatur ratio uirtutis sacramentalis, & præsertim huius sacramẽti, in quo est ipse Christus. Fouet autem hunc sensum, quòd Auctor intendit ponere differentiam inter refectionem spiritualẽ consistentem in operatione, & augmentum habitus quo ad impediri a peccato ueniali. Et sic saluatur differẽtia, quòd refectio spiritualis ita tollitur per distractionem, quòd numquã ex hac sumptionẽ habebitur augmentum uero habitus, habendum relinquitur post, sicut & uita æterna.

Trac. 26. in Ioan. inter fi. & med. lius tom. 9.

Tract. 26. in Ioan. nõ multum re mote a fi. tom. 9.

¶ Tertius autem sensus cõsistit in declaratione terminorum dicendo, quòd duobus existentibus per se propriis huius sacramẽti effectibus, scilicet operatione & habitu, Auctor utriusque latitudinis id, quod præcipuum est, nominauit. Et in latitudine quidem operationum nominauit spiritualem refectionem cum sua delectatione: in latitudine uero habitualium donorum nominauit augmentum gratię seu charitatis, ut sic loqueretur de hoc sacramento secundum suam perfectionem, docẽdo ea quæ ipsius sunt, quatenus aut alterum, aut utrumque eorum confert. Et sic per actualem manducationem Auctor non intelligit quamcumque actualem deuotionem, sed illam solam, quę refectio est, quę spiritualis delectatio animę est. Et secundum hunc sensum plana sunt omnia: & consonãt dictis in 4. sen. Habent siquidem se hi duo effectus inter se, non ut necessariam connexionem habentes, sed alter sine altero ex sacramento hoc haberi potest. Refectio siquidem spiritualis delectationis absq; augmento habitualis gratiæ in Christo fuit, quando sumpsit hoc sacramentum, augmentum uero habitualis gratię ex hoc sacramento in ualde multis credimus contingere, qui digne ad hoc sacramentum & deuote accedunt, & tamen expertes sunt spiritualis dulcedinis, ita ut ipsorũ uox ad cę esse patrẽ sit: Ecce tot annis seruio tibi, & numquam dedisti mihi hœdum, ut cũ amicis meis epularer. Non igitur docet hæc litera, quòd sumens absque omni actuali deuotione cõsequitur augmentum gratię, sed quòd sumẽs absque actuali refectione delectationis spiritualis, & hoc ex culpa sua ueniali, quoniam non est ex defectu sacramenti, sic inquam sumens sic mẽte distractus, si quo ad alios actus deuote accedit, habituale augmentum gratiæ ex hoc non impeditur, quod tamen posset aliunde impediri, puta, ex tam parua deuotione, ut non sufficiat disponere ad augmentum gratiæ. Et hæc expositio amplectenda uidetur, quoniam quo ad rem omnia consonant, quo ad expositionem uero nominum nulla fit extorsio, sed applicatio communioris termini ad principale suppositum, & secundum hoc, tempus augmenti coincidit cum tempore sumptionis. Posset & quarto modo forte exponi locus iste de augmento habituali extensiuo, ita quòd sacramẽtum hoc fit extensiuum gratię ad actus confortatiuos spiritus, & hoc ipsum sit gratia sacramentalis, quam in anima per modum habitus sacramentum hoc efficiat etiam in mente distractis ex peccato ueniali. De tempore autem actualis gratię, quę homini confertur in hoc sacramento, nulla ambiguitas est, quin sit tempus sumptionis sacramenti: tunc enim præsens Christus excitat mentem dispositam ad sui feruentem amorem, atque ad sentiendam dulcedinem suę præsentię. Sed perfectorum est solidus hic cibus, eorum qui pro consuetudine &c. Tempus autem remissionis peccati mortalis coincidit cum tempore sumptionis, ut patere potest ex supradictis: quoniam coincidit cum tempore infusionis primę gratię. Tempus quoque remissionis uenialium, idem est quod tempus sumptionis: quoniam coincidit cum tẽpore actualis feruoris

uoris charitatis: Et similiter tempus remissionis pœnæ, si tamẽ ex actuali deuotione aliqua remittitur: pœna enim, quia remittitur ex hoc sacramento, non ex sacramentum, sed ex sacrificiũ est, tempore ipsius sacrificii remittitur, quoniam tunc Deo satisfit. Præseruatio demum a peccando, effectus est sacramenti a tẽpore sumptionis inchoans, & iuxta sumentium cooperationem plus uel minus durat, sicut etiã præseruatio, quæ fit per nutrimentũ corporale unum & idẽ, in diuersæ dispositionis hominibus diuersimode inuenitur, uno magis sumẽte inde uires quã alio &c. Hæc de re nunc.

¶ Superest ut de modo eorundem effectuum dicatur. modus quo effectus isti in anima ab hoc sacramento fiunt, est quòd omnes reliqui mediãte primo fiũt. Primus autem effectus est actualis exercitatio charitatis: & mediante hoc reliqui effectus prouenient: quod triplici ter apparet. primo ex cõmunibus: quia suauis dispositio rationalis creaturæ habet ut rationabiliter iustificetur & perficiatur: rationabiliter autem perfici est non per modum dormientis, sed per modum uigilantis (hoc est ratione actualiter utentis) mutari & perfici, ut patet ex doctrina, in 2. lib. habita de iustificatione impii, & iustificatione Magdalenæ, Latronis & Pauli: semper enim dona sua Saluator interuenientibus operationibus consequentium illa largitus est. Et de Magdalena quidem operatio fidei & charitatis apparet, dicente Domino, Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum, & iterum, Fides tua te saluam fecit. Latronis fidei speique actum uidemus. Memẽto mei Domine, dum ueneris in regnum tuum. Pauli, fidei, obedientiæ, deuotionisque uerba preferentem audiuimus, Domine quid me uis facere? Ex quibus omnibus patet, quòd non solum dum regulariter, sed etiam dum miraculose conuertuntur homines ad Deum, actualis operatio interioris hominis interuenit. Secundo, apparet idem ex propriis huius sacramenti: quia sacramentum hoc uiuificat animam ut cibus, cibus autem ut sic, non uiuificat nisi uiuentem, operatione aliqua uitali, cibo utentem. Si enim circa cibum corporalem nullam haberet anima operationem uitalem intus, inutilis esset cibus tali animali: immo non esset cibus nisi remote seu in potentia quoniam cibus, materia, & obiectum operationum potentiæ uegetatiuæ est. Tertio, apparet hoc idem. discurrendo singillatim per ipsos effectus. Eucharistia siquidem sacramentaliter sumpta ab homine, Christũ corporali præsentia intus in homine ponens, ex parte quidem sui pro primo contactu animæ habet excitationem charitatis, ac actualem unionem seu transformationem animę amantis in Christum amatum: ex parte uero animæ primus contactus est ipsa manducatio actualis quæ est actus charitatis, & magnam latitudinem habet iuxta latitudinem actuum charitatis & graduum illorum, & extendit se usque ad actum liber arbit. qui tãdem charitate perficitur, ita ut uera contritio fit. Mediante ergo actuali manducatione spirituali, effectus reliqui fiunt ab hoc sacramento. Et de uita quidem æterna uerba Domini testantur, dicentis, Qui manducat hunc panem, uiuet in æternum. De prima uero gratia & remissione peccati mortalis, quæ tamen per accidens fit ab hoc sacramento, ex eo patet, quòd nisi inchoatiue saltem manducaret carens gratia, illam non consequereturcibus enim non nisi manducatus uiuificat, unde & Auctor in litera tertii arti. de hoc loquens inquit, Deuote & reuerenter accedens consequẽt per hoc sacramentum gratiam charitatis, quæ contritionem perficiet: ubi tres operationes interuenire ponit, deuotionem, reuerentiam, & cõtritionẽ, quæ. s. ipse alibi dicit super Ioan. † O sacramentum pietatis, o signum uni tatis, o uinculũ charitatis. & quia Christ⁹ & eius passio est causa gratiæ & spiritualis refectio, & charitas sine gratia esse non potest, ex omnibus præmissis manifestum est, quòd hoc sacramentum gratiam confert.

Q. 73. ar. 3.

A

B

C

D

E

Li. 4. orth. fid. ca. 14. a med.

Homil. 30. in Euan. nõ lõge a pri.

Ad primvm ergo dicẽdũ, quòd hoc sacramentum ex seipso uirtutem habet gratiam conferendi; nec aliquis habet gratiam ante susceptionem huius sacramenti, uel nisi ex aliquo uoto ipsius, uel per seipsum, sicut adulti, uel uoto ecclesiæ, sicut paruuli, sicut supra dictum est †. unde ex efficacia uirtutis ipsius est, quòd etiam ex uoto ipsius aliquis gratiam cõsequatur, per quam spiritualiter uiuificetur. Restat igitur, ut cum ipsum sacramentũ realiter sumitur, quòd gratia augeatur, & uita spiritualis perficiatur. Aliter tamẽ quàm per sacramentum confirmationis, in quo augetur & perficitur gratia ad persistendũ contra exteriores impugnationes inimicorum Christi. Per hoc autem sacramentum augetur gratia, & perficitur spiritualis uita, ad hoc quòd homo in seipso perfectus existat per coniunctionem ad Deum.

Ad 2m dicendum, quod hoc sacramentum confert gratiam spiritualiter, cum uirtute charitatis, unde Damasce. comparat hoc sacramentum carboni, quem Isaias uidit. Isa. 6. Carbo enim lignum simplex non est, sed unitũ igni: ita & panis communionis non simplex panis est, sed unitus diuinitati. Sicut Gregorius* dicit in Homil. Pentecostes, Amor Dei non est otiosus: magna enim, operatur, si est. & ideo per hoc sacramentum quantum est ex sui uirtute, non solum habitus gratiæ & uirtutis cõfertur, sed etiam habitualis augmentum, cum quantulacumque deuotione celebrent, etiam distracte, ut uel sic ab huiusmodi negligentiæ somno excitentur, pulsati saltem, ex eo quòd manducatio sacramentalis, quæ actualiter fit, significat manducationem spiritualem quæ interius exerceri debet. Ei ubi non nisi in fui principio, hoc est in habitu saluatur, licet ad uitandum fictionis peccatum mortale sufficiat, ad nutriendum tamen animam nihil prodest: immo hinc, & anima malum uenialis peccati, & corpus damnum infirmitatis, imbecilitatis, aut etiam mortis, quandoque incurrit, dicente Apostolo, Ideo inter uos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi. Hãc ego pœnam corporalem puto, sæpe a Deo infligi, ob paruam præparationem, quæ fit ad hoc sacramentum.

¶ In responsione ad primum primi artic. eiusdem q. aduerte, quòd sacramentum hoc potest considerari dupliciter. Primo, ſm se, hoc est, secundum rem in ipso contentam, & significatã, & sic uerificatur de ipso quòd ex se uirtutem habet collatiuam gratiæ, ad differẽtiam reliquorum sacramentorum, quæ ex alio, hoc est ex hoc sacramento, acquirunt uirtutem gratiæ collatiuam. Nam res significata & contenta in hoc sacramento est ipse Christus, cuius instrumenta sunt reliqua sacramenta cum uirtutibus suis, propter quod se habet ad reliqua sacramenta ut fons gratiæ, ad riuos gratiarum. Et hinc uerificatur & quòd quilibet quodcumque sacramentum suscipiens actu, suscipit hoc sacramentum uoto, & quòd uotum cuiusque sacramenti est uotum istius sacramenti: nam appetens seu sitiens ad fontis riuulum, seu bibens ex riuulo, ad fontem ipsum magis sitit tanquàm ad principium, & prout retro in litera dicitur, quòd sine huius sacramenti uoto prima non habetur gratia. Et simile est hoc ei quod Dominus dicit, Nisi manducaueritis carnem filii hominis, & biberis

eis ejus sanguinem, non habebitis uitã in uobis: loquitur enim Dominus de manducatione spirituali in uoto seu in habitu, in quo cõtinetur manducatio spiritualis actualis in uoto. Si uero consideretur usus sacramẽti huius, quo nobis sacramentaliter iungitur, sic prima gratia non est effectus huius sacramẽti, nisi per accidens ex parte subiecti, ut prædictum est, quia datur per modum nutrimenti, quod quia non est nisi uientis, non facit primam gratiam: quia primo habetur uita spiritus, sed præsupponit illam. Vnde in ar. 3. ad tertiũ Auctor loquens de prima gratie dicit, Sic autem non datur in hoc sacramento. Q. 76 ar. 1. & 2.

excitatur in actum, secundum illud secundæ Corinth. 5. Charitas Christi urget nos. Et inde est, q̃ ex virtute huius sacramẽti anima spiritualiter reficitur p̃ hoc, quòd anima spiritualiter delectatur, & quodammodo inebriatur dulcedine bonitatis diuinæ, secundum illud Can. 5. Comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi.

AD 3^m dicendum, q̃ quia sacramenta operantur salutem, quã significant; ideo secundum quandam assimilationem dicitur, q̃ in hoc sacramento corpus offertur pro salute corporis, & sanguis pro salute animæ, quamuis utrumque ad salutem utriusque operetur, cũ sub utroque totus sit Christus, vt supra dictum est †. & licet corpus nõ sit immediatũ subiectũ gratiæ, ex anima tamen redundat effectus gratiæ ad corpus, dum in præsenti membra nostra exhibemus arma iustitiæ Deo (vt habetur Rom. 6.) & in futuro corpus nostrum sortietur incorruptionẽ & gloriã aĩę.

ARTICVLVS II.

Vtrum effectus huius sacramenti sit adeptio gloriam.

Inf. q. 80. a. 2. ad 1. Et Io. 6.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd effectus huius sacramenti non sit adeptio glorię. Effectus enim proportionatur suæ causæ: sed hoc sacramentum competit viatoribus, vnde & viaticum dicitur. Cum igitur viatores nondum sint capaces gloriæ, videtur quòd hoc sacramentum non causet adeptionem gloriæ.

¶ 2 Præt. Posita causa sufficienti, ponitur effectus: sed multi accipiunt hoc sacramentum, qui numquã peruenient ad gloriam, vt patet per Augu. * 21. de ciui. Dei. non ergo hoc sacramentum est causa adeptionis gloriæ. Li. 21. c. 25. in fi. to. 5.

¶ 3 Præt. Maius non efficitur a minori, quia nihil agit vltra suam speciem: sed minus est accipere Christum sub specie aliena, quod fit in hoc sacramento, quàm frui eo in specie propria, quod pertinet ad gloriã. ergo hoc sacramentum non causat adeptionem gloriæ.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ioan. 6. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum: sed vita æterna est vita gloriæ. ergo effectus huius sacramenti est adeptio gloriæ.

RESPON. Dicendum, quòd in hoc sacramento potest considerari & id, ex quo habet effectum, scilicet, ipse Christus contentus, & passio eius repræsentata, & id, per quod habet effectum, scilicet vsus sacramenti, & species eius. Et quantum ad vtrumque competit huic sacramento, quòd causet adeptionẽ vitæ æternæ. Nam ipse Christus per suam passionem aperuit nobis aditum vitæ æternæ, secundum illud Heb. Noui testamenti mediator est, vt morte intercedẽte, qui vocati sunt, accipiant repromissionem æternæ hæreditatis. unde & in forma huius sacramenti dicitur: Hic est calix sanguinis mei noui & ęterni testamẽti. Similiter etiam refectio cibi spiritualis, & vnitas significata per species panis & vini, habentur quidẽ in præsenti, sed imperfecte: perfecte autem in statu gloriæ. unde Aug. † dicit super illud Ioan. 6. Caro mea vere est cibus: Cum cibo & potu id appetant homines, vt non esuriant neque sitiant, hoc veraciter non præstat nisi iste cibus & potus, qui eos a quibus sumitur, immortales & incorruptibiles facit in societate sanctorum, vbi pax erit, & vnitas plena atque perfecta. Tract. 26. i Euang. non multum re mote a fi. to mo. 9.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut passio Christi, in cuius virtute hoc sacramentum operatur, est quidem causa sufficiens gloriæ, non tamen ita quòd statim per ipsam introducamur in gloriam, sed oportet, vt prius simul cõpatiamur, vt postea simul glorificemur (sicut dicitur Rom. 8.) ita hoc sacramẽtum non statim nos in gloriam introducit, sed dat nobis virtutem perueniendi ad gloriam, & ideo viaticũ dicitur, In cuius figuram legitur 3. Reg. 19. quòd Elias comedit, & bibit, & ambulauit in fortitudine cibi illius, quadraginta diebus & quadraginta noctibus, vsque ad montem dei Oreb.

AD 2^m dicendum, quòd sicut passio Christi non habet suum effectum, in his qui se ad eam nõ habẽt, vt debent, ita & per hoc sacramentum non adipiscuntur gloriam qui indecenter ipsum suscipiũt. unde Aug. * dicit super Ioan. exponens illa verba, Aliud est sacramentum, & aliud virtus sacramẽti: Multi de altari accipiunt, & accipiendo moriuntur. Panem ergo cælestem spiritualiter manducate, innocentiam ad altare apportate. unde non est mirum, si illi qui innocentiam non seruant, effectum huius sacramenti non consequuntur. Tract. 26. in Ioan. patũ a med. to mo. 9.

AD 3^m dicendum, quòd hoc quòd Christus sub hoc quod Christus sub aliena specie sumitur, pertineat ad rationem sacramenti, quod instrumentaliter agit: nihil autem prohibet, causam instrumentalem producere potiorem effectum, vt ex supradictis * patet. Q. 77. art. 3 ad 3. arg.

ARTICVLVS III.

Vtrum effectus huius sacramenti sit remissio peccati mortalis.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd effectus huius sacramenti sit remisio peccati mortalis. Dicitur enim in quadam collecta, Sit hoc sacramẽtum ablutio scelerum: sed scelera dicuntur peccata mortalia. ego per hoc sacramẽtum peccata mortalia abluuntur.

¶ 2 Præt. Hoc sacramentum agit in uirtute passionis Christi, sicut & baptismus: sed per baptismum dimittuntur peccata mortalia, ut supra * dictum est. ergo & per hoc sacramentum, præsertim cum in forma huius sacramenti dicatur, Qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Q. 69 ar. 1.

¶ 3 Præt. Per hoc sacramentum gratia confertur, vt dictum est †: sed per gratiam iustificatur homo a peccatis mortalibus, secundum illud Rom. 3. Iustificati gratis per gratiã ipsius. ergo per hoc sacramentum remittuntur peccata mortalia. Ar. 1. huius quæst.

¶ Super Quæstionis septuagesimã nonæ Articulum tertium.

IN artic. 3. in responsione ad primum, nota nouitie trium expositionum ibi allatarum secundam differre a prima in hoc, quòd perfectio contritionis refertur ad scelera cognita, in prima autem ad occulta: quo ad utraq; enim petitur ablutio per contritionem perfectam. 4. dist. 9. ar. 3. q. 2. co. fi. Et di. 12. q. 2. ar. 2. q. 2.

¶ In responsione ad secundum eiusdem art. dubium occurrit de ueritate differentiæ positæ inter suscipientem baptismum & suscipientẽ Eucharistiam, quo ad hoc, quòd est esse uel non esse in peccato mortali. Et est ratio dubii, quia utrobique suscipiẽs cum conscientia, & affectu peccati mortalis indigne suscipit, nec gratiam tunc consequitur: immo de nouo peccat peccato sacrilegii, membrum Christi ipso se sacramento fingens.

¶ Ad hoc dĩ q̃ dixerẽtia saluatur, & ex parte sacramenti, & ex parte suscipiẽtis. Ex sacramẽto q̃dẽ, quia sacramentum Eucharistiæ ex proprio vsu habet rationem nutrimenti, ac per hoc conueniẽtis viuis & non mortuis, baptismus autem ex propria ratione habet rationẽ regenerationis, & ablutionis: generatio autem non præsupponit, sed facit ens & uiuum, & similiter ablutio non præsupponit mundum, sed mundat. Et propterea ex propriis cõsiderata hæc sacramenta, suscipiẽtes dispares habent. Eucharistia quidẽ uiuum: baptismus non uiuum, & immũdum, & hæc differentia in litera ponitur. Ex parte autẽ suscipientis differentia est, quòd suscipienti baptismũ sufficit non ponere obicem ad hoc, ut diuinam cõsequatur gratiam, ut ex supra habitis patet, quia baptismus omnia condonat: suscipienti autem Eucharistiã non sufficit non ponere obicẽ, sed oportet ꝑbare seipsum, & sic de pane illo edere. Nec Auctor in litera dicit conuenienter accedere ad baptismum habentem cõscientiam, & affectũ peccati mortalis, magna est enĩ inter utrumq; differentia: nam habens affectũ peccati mortalis ponit obicem, & fictus accederet ad baptismum: habens autem eiusdẽ conscientiam, & nõ affectum, obicẽ non ponit baptismo, licet mortuus & immũdus uiuificandus & abluendus per baptismum accedat, quod per Eucharistiæ sumptionem nõ est expectandum. Ca. 53. parũ a princ. tom. 3. inter opera Aug.

SED CONTRA est, quòd dicitur primæ Corin. 11. Qui manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit. Dicit autẽ gloss. ibidem, quòd ille manducat & bibit indigne, qui in crimine est, vel irreuerenter tractat, & talis mãducat & bibit sibi iudiciũ, ideſt damnationem. ergo ille qui est in peccato mortali, per hoc quòd accipit hoc sacramentum, magis accumulat sibi peccatũ, quã remissionẽ sui peccati cõsequatur.

RESPON. Dicẽdum, quòd virtus huius sacramenti potest considerari dupliciter. Vno modo secũdum se, & sic hoc sacramentum habet virtutem ad remittendum quæcumque peccata ex passione Christi, quæ est fons & causa remissionis peccatorũ. Alio modo, potest cõsiderari per comparationem ad eum, qui recipit hoc sacramentum, prout in eo inuenitur, vel nõ inuenitur impedimentum percipiendi huius sacramenti effectum. Quicũque autem habet conscientiam peccati mortalis, habet in se impedimentum percipiendi effectum huj⁹ sacramẽti, eo quòd non est conueniens susceptor huius sacramenti: tum, quia non uiuit spiritualiter, & ita non debet spirituale nutrimẽtum suscipere, quod non est nisi viuentis: tum, quia non potest vniri Christo (qd fit per hoc sacramentum) dum est in affectu peccandi mortaliter. & ideo, vt dicitur in lib. * de Ecclesiasticis dogmatibus, si mens in actu peccãdi est, grauatur magis Eucharistiæ perceptione, quàm purificetur. Vnde hoc sacramẽtum in eo, qui ipsum percipit in conscientia peccati mortalis, non operatur remissionem peccati. Potest tamen hoc sacramentum, operari remissionẽ peccati dupliciter. Vno modo non perceptum actu, sed voto, sicut cum quis prius iustificatur a peccato. Alio modo etiam perceptũ ab eo, qui est in peccato mortali, cuius conscientiam & affectũ non habet: forte enim primo non fuit sufficienter contritus: sed deuote & reuerenter accedens, consequetur per hoc sacramentum gratiam charitatis, quæ contritionẽ perficiet, & remissionẽ peccati.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod petimus vt hoc sacramentum sit ablutio scelerũ: vel eorum, quorum conscientiam non habemus (secundum illud. psalm. 18. Ab occultis meis munda me Domine) vel vt contritio in nobis perficiatur ad scelerum remissionem: vel etiam vt nobis robur detur ad scelera vitanda.

AD 2^m dicendũ, quòd baptismus est spiritualis generatio, quæ est mutatio de non esse spirituali in esse spirituale, & datur per modum ablutionis. & ideo quantum ad vtrũque, non inconuenienter accedit ad baptismum, qui habet cõscientiam peccati mortalis: sed per hoc sacramentum homo sumit in se Christũ per modum spiritualis nutrimẽti, quod non competit mortuo in peccatis. & ideo non est similis ratio.

AD 3^m dicendum, quòd gratia est sufficiens causa remissionis peccati mortalis: non tamen actu remittit peccatũ mortale, nisi cũ primo dat peccatori: sic autẽ nõ datur hoc sacramẽto. unde rõ nõ sequitur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum per hoc sacramẽtum remittantur peccata uenialia.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd per hoc sacramentum non remittantur peccata venialia. Hoc enim sacramentum, vt Aug. * dicit super Ioan. est sacramentum charitatis: sed venialia peccata non contrariantur charitati, vt in Secũda parte † habitum est. cum ergo contrarium tollatur per suum contrarium, videtur quòd peccata venialia per hoc sacramentum non remittantur. Inf. q. 87. a. 3. cor. & 4. dist. 12. q. 2. a. 1. q. 1. co. & ar. 2. q. 1. per totum. Tract. 26. in Ioã. a med. to. 9. Et refertur de cõsecr. di. 1. c. Hoc sacramentum. 1. 2. q. 88. a. 1. & 2.

¶ 2 Præt. Si peccata venialia per hoc sacramẽtum remittãtur, qua ratione remittitur vnum, remittuntur & omnia: sed nõ videtur quòd omnia remittantur: quia sic frequenter aliquis esset absque omni peccato veniali, contra id, quod dicitur 1. Ioan. 1. Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus. non ergo per hoc sacramentum remittitur aliquod peccatum veniale.

¶ 3 Præt. Cõtraria mutuo se expellunt: sed peccata venialia nõ prohibent a perceptione huius sacramẽti: dicit enim Aug. * super illud Ioan. 6. Patres vestri mãducauerunt manna in deserto, & mortui sunt, Innocentiam, inquit, ad altare apportare: peccata, etsi sunt quotidiana, nõ sint mortifera. ergo neque peccata venialia per hoc sacramentum tolluntur. Tract. 26. i Ioan. parũ ante med. to. 9.

SED CONTRA est, quòd Innocẽti⁹ III *. dicit, q̃ hoc sacramẽtũ venialia delet, & cauet mortalia. In lib. 4. de sacro mysterio altaris, ca. 44. ante med.

RESPON. Dicendum, quòd in hoc sacramento duo possunt considerari, scilicet ipsum sacramentum & res sacramenti. & ex vtroque apparet, quòd hoc sacramentum habet virtutem ad remissionem venialium peccatorũ. Nam hoc sacramentum sumitur sub specie cibi nutrientis: nutrimentum autem cibi est necessarium corpori ad restaurandum id, quod quotidie deperditur ꝑ actionẽ caloris naturalis. Spiritualiter aũt quotidie aliquid in nobis deperditur ex calore concupiscentiæ per peccata venialia, quæ diminuunt feruorem charitatis, vt in Secunda parte * habitum est. & ideo competit huic sacramẽto, vt remittat peccata venialia. unde & Amb. † dicit in libro de sacramentis, quòd iste panis quotidianus sumitur in remedium quotidianæ infirmitatis. Res autẽ huius sacramenti, est charitas nõ solum quãtum ad habitũ, sed etiam quantum ad actum, qui excitatur in hoc sacramento: per * quod peccata venialia soluũtur. unde manifestum est, quòd virtute huius sacramenti remittuntur peccata venialia. * 2. 2. q. 24. ar. 10. Li. 5. c. 4. a med. to. 4. Al. quem

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd peccata venialia, etsi non cõtrariãtur charitati, quãtũ ad habi-

tum: contrariantur tamen ei, quantum ad feruorem actus, qui excitatur per hoc sacramentum: ratione cuius peccata venialia tolluntur.

AD 2^m dicendum, quòd illud verbum non est intelligendum, quin aliqua hora possit homo esse absque omni reatu peccati venialis: sed quia vitam istã sancti non ducunt sine peccatis venialibus.

AD 3^m dicendum, quòd maior est virtus charitatis, cuius est hoc sacramentum, quàm venialium peccatorum. Nam charitas tollit per suum actum peccata venialia, quæ tamẽ non possunt totaliter impedire actum charitatis. & eadẽ ratio est de hoc sacramẽto.

¶ *Super Quæstionis septuagesimænonæ Articulum quintũ.*

ARTICVLVS V.

Vtrum per hoc sacramentum tota pœna peccati remittatur.

IN art. 5. duo valde notabilia sunt. Primum est, quòd oblatio Eucharistiæ ex sui quãtitate sufficit ad satisfaciendum pro omni pœna: secundum est, quòd hæc oblatio, sit satisfactoria offerẽtibus, vel pro quibus offertur secundum quantitatem suæ deuotionis.

¶ Ex primo dicto habes, quòd vna missa ex parte sui est satisfactoria pro pœnis omnium peccatorum, tam viuentium quàm mortuorum: quoniã vt sic, est valoris infiniti, quoniam Christus offertur. Ex secundo autem dicto habes, quòd una missa non perdit vim satisfactionis suæ pro primo offerente ex hoc q̃ pro secundo, tertio, quarto, quinto &c. offertur: sicut quantitas deuotionis vnius nihil tollit de quantitate deuotionis alterius. Vnde arguendi instruẽdique simul sunt homines ignorãter petentes, vel exigentes pro sua eleemosyna totam sibi missam dari aut suo defuncto: nihil enim minus ipse habebit, si mille alii petant eã dẽ missam pro seipsis & aliis defunctis, quàm si pro ipso solo celebrari dicatur: immo ex huiusmodi indeuotione sic petentis damnũ uidetur incurrere, q̃ minus sibi proderit: Diffusius autem forte hic scriberemus de hac re, nisi in primo quolibeto, nostro iam edito diffuse hæc veritas declarata fuisset ex auctoritate hui⁹ literæ cũ multis aliis &c. Et hæc de q. 79. sufficiant.

4.di.4 q.2. ar.1.q.2.ad 3. & di.12. q.2.ar.2.q.3.

Ar.1. & 2.

Q.69. ar.2.

Alexander 1. in epi. ad omnes orth. post me diũ illius.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur q̃ per hoc sacramentum non præseruetur homo a peccatis futuris. Multi. n. digne sumentes hoc sacramentum, postea ĩ peccatũ cadũt: quod nõ accideret, si hoc sacramẽtũ præseruaret a peccatis futuris. nõ ergo effectus hui⁹ sacramẽti est, a peccatis futuris præseruare. ¶ 2 Præt. Eucharistia est sacramentum charitatis, vt supra* dictum est: sed charitas non videtur præseruare a peccatis futuris: quia semel habita potest amitti per peccatum, vt in 2. parte† habitũ est. ergo videtur, q̃ nec hoc sacramẽtum præseruet hominẽ a peccato. ¶ 3 Præt. Origo peccati in nobis, est lex peccati, quæ est in membris nostris, vt patet p Apost. Ro. 7. sed mitigatio fomitis, qui est lex peccati, non ponitur effectus hui⁹ sacramẽti: sed magis baptismi. ergo præseruare a peccatis futuris, nõ est effectus hui⁹ sacramẽti.

4.dist.12.q.2 ar.2. q.2. ad 1. & dist.45.q.2.art.3.q.1.ad 3.

Ar.4.huius quæst.ad 3.

2.2.q.24.a.2.

SED CONTRA est, quòd Dominus dicit Ioan. 6. Hic est panis de cælo descendens, vt si quis ex ipso manducauerit, non moriatur: quod quidem manifestum est, non intelligi de morte corporali. ergo intelligitur, quòd hoc sacramentum præseruet a morte spirituali, quæ est peccatum.*

* alias quæ est p pœnã.

RESPON. Dicendum, quòd peccatum est quædã spiritualis mors animæ: unde hoc modo præseruatur aliquis a peccato futuro, quo præseruatur corpus a morte futura: quod quidem fit dupliciter: uno modo, inquantum natura hominis interius roboratur contra interiora corruptiua, & sic præseruatur a morte pcibum & medicinam. Alio modo per hoc, quòd munitur contra exteriores impugnationes, & sic præseruatur per arma, quibus munitur corpus: utroque autẽ modo, hoc sacramentum præseruata peccato. Nam primo quidem per hoc, quòd Christo coniungit per gratiam, roborat spiritualem uitam hominis, tamquã spiritualis cibus & spiritualis medicina, secundum illud psal. 103. Panis cor hominis confirmat, & Aug.* dicit super Ioan. Securus accede, panis est, non uenenum. Alio modo, inquantum est quoddam signũ passionis Christi, per quam uicti sunt dæmones, repellit omnem dæmonum impugnationem: unde Chrysо.* dicit super Io. Vt leones flammam spirantes, sic ab illa mensa discedimus terribiles effecti diabolo.

Tract. 26 in Joã. a med. Tom. 9.

Hom. 45. in Io. a med. illius to. 3.

ADPRIMVM ergo dicendum, quòd effectus huius sacramenti recipitur in homine, secũdum hominis cõditionem: sicut contingit de qualibet causa actiua, q̃ eius effectus recipitur in materia, secundum modum materiæ. Homo autem in statu uiæ est huius conditionis, quòd liberum arbitrium eius potest flecti in bonũ & malum: unde licet hoc sacramentum quantum est de se, habeat uirtutem præseruatiuam a peccato, non tamen aufert homini possibilitatem peccandi.

AD 2^m dicendum, quòd etiam charitas, quantũ est in se, præseruat hominem a peccato, secundum illud Rom. 13. Dilectio proximi, malum non operatur: sed ex mutabilitate liberi arb. contingit, quòd aliquis post habitam charitatem peccat, sicut & post susceptionẽ huius sacramenti.

AD 3^m dicendum, quòd licet hoc sacramentum non directe ordinetur ad diminutionem fomitis, diminuit tamen fomitem ex quadam consequentia, inquantum auget charitatem, quia sicut Augustin.* dicit in libro. 83. Quæstionum, augmentum charitatis est diminutio cupiditatis. Directe autem confirmat cor hominis in bono: per quod etiam præseruatur homo a peccato.

Q.36. paulo a prin. to mo. 4.

ARTICVLVS VI.

Vtrum per hoc sacramentum præseruetur homo a peccatis futuris.

RESPON.

RESPON. Dicendum, quòd peccatum est quædã spiritualis mors animæ: unde hoc modo præseruatur aliquis a peccato futuro, quo præseruatur corpus a morte futura: quod quidem fit dupliciter: uno modo, inquantum natura hominis interius roboratur contra interiora corruptiua, & sic præseruatur a morte pcibum & medicinam. Alio modo per hoc, quòd munitur contra exteriores impugnationes, & sic præseruatur per arma, quibus munitur corpus: utroque autẽ modo, hoc sacramentum præseruata peccato. Nam primo quidem per hoc, quòd Christo coniungit per gratiam, roborat spiritualem uitam hominis, tamquã spiritualis cibus & spiritualis medicina, secundum illud psal. 103. Panis cor hominis confirmat, & Aug.* dicit super Ioan. Securus accede, panis est, non uenenum. Alio modo, inquantum est quoddam signũ passionis Christi, per quam uicti sunt dæmones, repellit omnem dæmonum impugnationem: unde Chrysо.* dicit super Io. Vt leones flammam spirantes, sic ab illa mensa discedimus terribiles effecti diabolo.

Tract. 26 in Joã. a med. Tom. 9.

Hom. 45. in Io. a med. illius to. 3.

ADPRIMVM ergo dicendum, quòd effectus huius sacramenti recipitur in homine, secũdum hominis cõditionem: sicut contingit de qualibet causa actiua, q̃ eius effectus recipitur in materia, secundum modum materiæ. Homo autem in statu uiæ est huius conditionis, quòd liberum arbitrium eius potest flecti in bonũ & malum: unde licet hoc sacramentum quantum est de se, habeat uirtutem præseruatiuam a peccato, non tamen aufert homini possibilitatem peccandi.

AD 2^m dicendum, quòd etiam charitas, quantũ est in se, præseruat hominem a peccato, secundum illud Rom. 13. Dilectio proximi, malum non operatur: sed ex mutabilitate liberi arb. contingit, quòd aliquis post habitam charitatem peccat, sicut & post susceptionẽ huius sacramenti.

AD 3^m dicendum, quòd licet hoc sacramentum non directe ordinetur ad diminutionem fomitis, diminuit tamen fomitem ex quadam consequentia, inquantum auget charitatem, quia sicut Augustin.* dicit in libro. 83. Quæstionum, augmentum charitatis est diminutio cupiditatis. Directe autem confirmat cor hominis in bono: per quod etiam præseruatur homo a peccato.

Q.36. paulo a prin. to mo. 4.

ARTICVLVS VII.

Vtrum hoc sacramentum prosit aliis, quàm sumentibus.

Supr. q.78. arti.3.ad 8. Et præsenti q.art.5.cor. Et 4.d.12.q.2.art.2.q.2. ad 4. Et dist.45.q.2. art.3.q.1.ad 3. Et 10.6.lec.6.fi.

ADSEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd hoc sacramentum non prosit nisi sumenti. Hoc enim sacramentum est unius generis cum aliis sacramẽtis, utpote aliis condiuisum: sed alia sacramenta non prosunt nisi sumentibus, sicut effectum baptismi non suscipit nisi baptizatus. ergo nec hoc sacramentum prodest aliis nisi sumenti.

¶ 2 Præt. Effectus huius sacramenti est adeptio gratiæ, & gloriæ, & remissio culpæ ad minus uenialis. si ergo hoc sacramentũ haberet effectum in aliis, quàm in sumentibus, posset contingere, quòd aliquis adipiscerẽtur & gratiam & gloriam & remissionem culpæ, absque actione & passione propria, alio sumente uel offerente hoc sacramentum.

¶ 3 Præter. Multiplicata causa, multiplicatur effectus. si ergo hoc sacramentum prodesset aliis, quàm sumentibus, sequeretur quòd magis prodesset alicui, si multi sumerent hoc sacramentum, multis hostiis in una missa consecratis: quod non habet ecclesiæ consuetudo, ut scilicet multi communicent pro alicuius salute. non ergo uidetur quòd hoc sacramentum prosit nisi sumenti.

SED CONTRA est, quòd in celebratione huius sacramẽti fit pro multis aliis deprecatio: quod frustra fieret, nisi hoc sacramentum aliis prodesset. hoc ergo sacramentum non solum sumentibus prodest.

RESON. Dicendum, quòd (sicut prius* dictum est) hoc sacramentum non solum est sacramẽtum, sed etiam est sacrificium: inquantum enim in hoc sacramento repræsentatur passio Christi, qua Christus obtulit se hostiam deo (ut dicitur Ephes. 5.) habet rationem sacrificii: inquantum uero in hoc sacramẽto traditur inuisibilis gratia sub uisibili specie, habet rationẽm sacramenti. sic ergo hoc sacramentum sumẽtibus quidem prodest, & per modum sacramẽti, & per modũm sacrificii: quia pro omnibus sumentibus offertur: dicitur enim in canone missæ, quotquot ex hac altaris participatione, sacrosanctum filii tui corpus, & sanguinem sumpserimus omni benedictiõe cœlesti et gratia repleamur: sed aliis, qui non sumunt, prodest p modum sacrificii, inquantum pro salute eorum offertur: unde & in canone missæ dicitur, Memento domine famulorum famularumque tuarum, pro quibus tibi offerimus, uel qui tibi offerunt, hoc sacrificium laudis, pro se suisque omnibus, pro redemptione animarum suarum, pro spe salutis & incolumitatis suæ: et utrumque modum proficiendi Dominus expressit, dicens Matth. 26. & Luc. 25. Qui pro uobis, scilicet sumentibus, & pro multis, scilicet aliis, effundetur in remissionem peccatorum.

Ar.5.huius quæst.

ADPRIMVM ergo dicendum, quòd hoc sacramentum præ aliis habet, quòd est sacrificium. et ideo non est similis ratio.

AD 2^m dicendum, quòd sicut passio Christi prodest quidem omnibus, quantum ad sufficientiam, & ad remissionem culpæ, & adeptionem gratiæ, & gloriæ: sed effectum non habet nisi in illis, qui passioni Christi coniunguntur per fidem & charitatem, ita & hoc sacrificium, quod est memoriale dominicæ passionis, non habet effectum nisi in illis, qui coniunguntur huic sacramento per fidem & charitatem: unde & Aug.* dicit ad Renatũ, Quis offerat corpus Christi nisi pro his, qui sunt membra Christi: unde & in canone missæ non oratur pro his, qui sunt extra ecclesiam: illis tamen prodest plus uel minus, secundum modum deuotionis eorum.

In li. de anima, & eius origine c. 9. to. 7

AD 3^m dicendum, quòd sumptio pertinet ad rationem sacramenti, sed oblatio pertinet ad rationem sacrificii. Et ideo ex hoc, quòd aliquis sumit corp⁹ Christi, uel etiam plures, non accrescit aliis aliquod iumentum. Similiter etiam ex hoc, quòd sacerdos plures hostias consecrat in una missa, non multiplicatur effectus huius sacramenti: quia non est nisi unum sacrificium: nihil enim plus est uirtutis in multis hostiis cõsecratis, quàm in una, cũ sub omnibus & sub una non sit nisi totus Christus: unde nec si aliquis simul in una missa multas hostias consecratas sumat, participabit maiorem effectum sacramenti. In pluribus uero missis multiplicatur sacrificii oblatio. et ideo multiplicatur effectus sacrificii & sacramẽti.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum per ueniale peccatum impediatur effectus huius sacramenti.

4.d.12.q.2.ar.1.q.3.Et ar.2.q.1.ad 2.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd per ueniale peccatum nõ impediatur effectus huius sacramenti. Dicit enim Augustinus * super illud Ioan. 6. Panes uestri manducauerunt manna, &ceter. Panem cælestem spiritualiter manducate, innocentiam ad altare portate, peccata etsi sunt quotidiana, non sint mortifera, Ex quo patet quòd uenialia peccata, quæ quotidiana dicuntur, spiritualem manducationem non impediunt: sed spiritualiter manducantes, effectum huius sacramenti percipiunt. ergo peccata uenialia non impediunt effectum huius sacramenti.

*Tract. 26. in Ioã. post med. t. 9.

Q.69.ar.9.

¶ 2 Præte. Hoc sacramentum non est minoris uirtutis, quàm baptismus: sed effectum baptismi (sicut supra † dictum est) impedit sola fictio, ad quam non pertinẽt peccata uenialia: quia sicut Sap. 1. dicitur, Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum: qui tamen per peccata uenialia non fugatur. ergo neque effectũ huius sacramenti impediunt peccata uenialia.

¶ 3 Præt. Nihil quod remouetur per actionem alicuius causæ, potest impedire eius effectum: sed peccata uenialia tolluntur per hoc sacramentum. ergo non impediunt eius effectum.

Lib. 4. orth. fid ca. 14. a med.

SED CONTRA est, quòd Damascen. * dicit in 4. libro. Ignis eius, quòd in nobis est, desiderii, allumens eam quæ ex carbone, id est, ex hoc sacramento ignitionem, comburat nostra peccata, & illuminet corda nostra, ut participatione diuini ignis igniamur & deificemur: sed ignis nostri desiderii uel amoris impeditur per peccata uenialia, quæ impediunt feruorem charitatis, ut in secunda parte * habitum est. ergo peccata uenialia impediunt effectum huius sacramenti.

* 1. 2. q. 81. ar. 4. Et 2. 2. q. 24. ar. 10.

RESPON. Dicendum, quòd peccata uenialia dupliciter accipi possunt: uno modo, prout sunt præterita: alio modo, prout sunt actu exercita. Primo quidem modo, peccata uenialia nullo modo impediunt effectũ huius sacramenti: potest enim contingere, quòd aliquis post multa peccata uenialia commissa, deuote accedat ad hoc sacramentum, & plenarie huius sacramẽti consequatur effectum. Secundo autem modo, peccata uenialia non ex toto impediunt huius sacramẽti effectum, sed in parte. Dictum est enim, * quòd effectus huius sacramenti non solũ est adeptio habitualis gratiæ uel charitatis: sed etiam quædam actualis refectio spiritualis dulcedinis: quæ quidem impeditur, si aliquis accedat ad hoc sacramentum, per peccata uenialia mente distractus: non autem tollitur augmentũ habitualis gratiæ uel charitatis.

Art. 2. & 2. huius q.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ille, qui cũ actu uenialis peccati ad hoc sacramentum accedit, habitualiter quidem manducat spiritualiter, sed non actualiter. Et ideo habitualem effectum huius sacramẽti percipit, non autem actualem.

AD 2^m dicendum, quòd baptismus non ita ordinatur ad actualem effectum, id est, feruorem charitatis, sicut hoc sacramentum. Nam baptismus est spiritualis regeneratio, per quam acquiritur prima perfectio, quæ est habitus uel forma: hoc autem sacramentum est spiritualis manducatio, quæ habet actualem delectationem.

AD 3^m dicendum, quòd illa ratio procedit de uenialibus præteritis, quæ p hoc sacramentum tollũtur.

QVAESTIO LXXX.

De usu seu sumptione huius sacramenti in communi, in duodecim articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de usu, siue sumptione huius sacramenti. Et primo quidem, in communi. Secundo, quomodo Christus est usus hoc sacramento.

Circa primum quæruntur duodecim.

¶ Primo, Vtrum sint duo modi manducandi hoc sacramẽtum, scilicet sacramentaliter & spiritualiter.
¶ Secundo, Vtrum soli homini conueniat manducare spiritualiter hoc sacramentum.
¶ Tertio, Vtrum solius hominis iusti sit manducare sacramentaliter.
¶ Quarto, Vtrum peccator manducans sacramentaliter, peccet.
¶ Quinto, De quantitate huius peccati.
¶ Sexto, Vtrum peccator accedens ad hoc sacramentum sit repellendus.
¶ Septimo, Vtrum nocturna pollutio impediat hominem a sumptione huius sacramenti.
¶ Octauo, Vtrum sit solum a ieiunis sumendum.
¶ Nono, Vtrum sit exhibendum non habentibus usum rationis.
¶ Decimo, Vtrum sit quotidie sumendum.
¶ Vndecimo, Vtrum liceat omnino abstinere.
¶ Duodecimo, Vtrum liceat percipere corpus sine sanguine.

ARTICVLVS I.

Vtrum distingui debeant duo modi manducandi corpus Christi.

Inf. ar. 2. & 3. cor. Et 4. d. 9. ar. 1. q. 1. ad 1. & q. 3. p totũ. Et Io. 6. le. 7. Et 1. cor. 11. lectio. 7. fi. Et op. 58. c. 17. 18. 19 & 20.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non debeant distingui duo modi manducandi corpus Christi, scilicet sacramentaliter, & spiritualiter: sicut enim baptismus est spiritualis regeneratio (secundum illud Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, &cet.) ita etiam sacramentum est spiritualis cibus, unde Dominus de hoc sacramento loquens dicit Ioan. 6. Verba quæ ego locutus sum uobis, spiritus & uita sunt: sed circa baptismum non distinguitur duplex modus sumendi, scilicet sacramentalis, & spiritualis. ergo neque circa hoc sacramentum debet hæc distinctio adhiberi.

¶ 2 Præt. Ea, quorum unum est propter alterum, nõ debent abinuicem diuidi: quia unum ab alio specie trahit: sed sacramentalis manducatio ordinatur ad spiritualem, sicut ad finem. non ergo debet sacramentalis manducatio contra spiritualem diuidi.

¶ 3 Præter. Ea, quorum unũ non potest esse sine altero, non debent contra se diuidi: sed uidetur quòd nullus possit manducare spiritualiter, nisi etiam sacramentaliter manducet: alioquin antiqui patres hoc sacramẽtũ spiritualiter manducassent, frustra etiam esset sacramentalis manducatio, si sine ea spiritualis esset posset. non igitur conuenienter distinguitur circa hoc sacramentum duplex manducatio, scilicet sacramentalis & spiritualis.

SED

Gl. ord. ibi.

SED CONTRA, quòd super illud 1. Corin. 11. Qui manducat & bibit indigne, &c. dicit gl. * Duos dicimus esse modos manducandi: unum sacramentalẽ, & alium spiritualem.

Q. præc.

RESPON. Dicendum, quòd in sumptione huius sacramenti duo sunt consideranda, scilicet ipsum sacramentum, & effectus ipsius, de quorum utroque iam supra * dictum est. Perfectus igitur modus sumendi hoc sacramentum, est quando aliquis ita hoc sacramentum suscipit, quòd percipit eius effectum, contingit autem quandoque (sicut supra dictum est *) quòd aliquis impeditur a percipiendo effectu huius sacramenti: et talis sumptio huius sacramenti est imperfecta. Sicut igitur perfectum contra imperfectum diuiditur, ita sacramentalis manducatio, per quam sumitur solum sacramẽtum sine effectu ipsius, diuiditur contra spiritualem manducationem: per quam quis percipit effectum huius sacramenti, quo spiritualiter homo Christo coniungitur per fidem, & charitatem.

Q. præc. ar. 3. 7. & 8.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd etiam circa baptismum, & alia huiusmodi sacramenta similis distinctio adhibetur: nam quidam suscipiunt tantum sacramentum, quidam uero sacramentum, & rem sacramenti. In hoc tamen differunt: quia cũ alia sacramenta perficiantur in usu materiæ, percipere sacramentum, est ipsa perfectio sacramenti: hoc autem sacramentum perficitur in consecratione materiæ, & ideo uterque usus est consequens hoc sacramentũ. In baptismo etiam & aliis sacramentis characterẽ imprimentibus, illi qui accipiunt sacramentum, recipiunt aliquem spiritualem effectum, scilicet characterem, quod non accidit in hoc sacramento. Et ideo, magis in hoc sacramento distinguitur usus sacramentalis a spirituali, quàm in baptismo.

AD 2^m dicendum, quòd sacramentalis manducatio, quæ pertingit ad spiritualem, non diuiditur contra spiritualem, sed includitur ab ea: sed illa sacramentalis manducatio contra spiritualem diuiditur, quæ effectum non consequitur: sicut imperfectum quod nõ pertingit ad perfectionem speciei, diuiditur contra perfectum.

Q. 66. ar. 11 q. 68. art. 2. q. 73. ar. 3.

AD 3^m dicendum, quòd (sicut supra dictum est *) effectus sacramenti potest ab aliquo percipi, si sacramentum habeat in uoto, quamuis non accipiat in re. Et ideo, sicut aliqui baptizantur in baptismo flaminis propter desiderium baptismi, antequam baptizentur baptismo aquæ; ita etiam aliqui manducant spiritualiter hoc sacramentum antequam sacramentaliter sumant: sed hoc contingit dupliciter: uno modo propter desiderium sumendi ipsum sacramentum, & hoc modo dicuntur baptizari & manducare spiritualiter, & non sacramentaliter, illi qui desiderant sumere hæc sacramenta iam instituta: alio modo propter figuram, sicut dicit apostolus primæ Corinthio. 10. Quòd antiqui patres baptizati sunt in nube, & in mari, & quòd spiritualem escam manducauerunt, & spiritualem potum biberunt: nec tamen frustra adhibetur sacramentalis manducatio: quia plenius inducit sacramenti effectum ipsa sacramenti susceptio, quàm solum desiderium: sicut supra circa baptismum dictũ est. *

Q. 69. ar. 4. ad 2. & q. 66. ar. 11. et 12.

ARTICVLVS II.

Vtrum solius hominis sit hoc sacramentum spiritualiter sumere.

4. d. 9. art. 2. q. 3. & 5. Et 1. Cor. 11. le. 7.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd non solius hominis sit hoc sacramentum spiritualiter sumere, sed etiam angelorum: quia super illud Psal. 77. Panem angelorum manducauit homo, dicit glossa id est, corpus Christi, qui est uere cibus angelorum: sed hoc non esset, si angeli spiritualiter Christum non manducarent. ergo angeli spiritualiter Christum manducant.

Tract. 26. in Ioã. 9.

¶ 2 Præter. Augusti. † dicit super Ioan. Hunc cibum & potum societatem uult intelligi corporis & membrorum suorum, quæ * est ecclesia in prædestinatis: sed ad istam societatem non solum pertinent homines, sed etiam sancti angeli. ergo sancti angeli spiritualiter manducant.

Alius quod

¶ 3 Præter. August. * in lib. de uerbis Domini dicit, Spiritualiter manducandus est Christus, quoniam ipse dicit, qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo: sed hoc conuenit non solum hominibus, sed etiam sanctis angelis: in quibus per charitatem est Christus, & ipsi in eo. ergo uidetur quòd spiritualiter mãducare, nõ solum sit hominum, sed etiam angelorum.

Trac. 26. in Ioã. parum post med. t. 9. refer de cons. d. 2. c. Panem de altari.

SED CONTRA est, quòd Aug. † dicit super Ioã. Panem de altari spiritualiter manducate, innocentiam ad altare portate: sed angelorum non est accedere ad altare, tamquam aliquid inde sumpturi. ergo angelorum non est spiritualiter manducare.

RESPON. Dicendum, quòd in hoc sacramento continetur ipse Christus: non quidem in specie propria, sed in specie sacramenti. Dupliciter ergo contingit manducare spiritualiter ipsum Christum: uno modo, prout in specie consistit: et hoc modo angeli manducant spiritualiter ipsum Christum, inquantum ei uniũtur fruitione charitatis perfectæ, & uisione manifesta (quem panem expectamus in patria) non per fidem, sicut nos ei hic unimur: alio modo contingit spiritualiter manducare Christum, prout est sub speciebus huius sacramenti, inquantum scilicet aliquis credit in Christum cum desiderio sumendi hoc sacramentum. Et hoc non solum est spiritualiter mãducare Christũ, sed etiam spiritualiter manducare hoc sacramentum, quod non competit angelis. Et ideo licet angeli spiritualiter manducent Christum: non tamen cõuenit eis spiritualiter manducare hoc sacramentum.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ sumptio Christi sub hoc sacramẽto, ordinatur sicut ad finẽ ad fruitionem patriæ, qua angeli eo fruuntur. Et quia ea, quæ sunt ad finem, deriuantur a fine, inde est quòd ista manducatio Christi, qua eum sumimus sub sacramento, quodammodo deriuatur ab illa manducatione, qua angeli fruuntur Christo in patria. Et ideo dicitur homo manducare panem angelorũ, quia primo & principaliter est angelorum, qui eo fruuntur in specie propria: secundario autem est hominum, qui Christũ sub sacramento accipiunt.

AD 2^m dicendum, quòd ad societatem corporis mistici pertinent quidem, & homines, & angeli, sed homines per fidem, angeli autem per manifestam uisionem: sacramenta autem proportionantur fidei, per quam ueritas uidetur in speculo, & in ænigmate. Et ideo proprie loquendo, non angelis, sed hominibus conuenit

conuenit manducare spiritualiter hoc sacramentum.

AD 3^m dicendum, quòd Christus manet in hominibus secundum præsentem statum per fidem, sed in angelis beatis est per manifestam uisionem. & ideo non est simile, sicut dictum est.*

In solu. ionibus ptęc. arg. 1. & 2. in illo art.

ARTICVLVS III.

Vtrum solus homo iustus possit Christum sacramentaliter manducare.

4 d 9. ar. 2. q. 1. & 2. Et ar. 3. q. 2. c. fi. Et di. 12. q. 1. ar. 2 q. 2. cor

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd nullus possit manducare Christū sacramentaliter, nisi homo iustus. Dicit enim Augustin.† in lib. de Remedio pœnitentię, ut quid paras dentem & uentrem? crede, et manducasti: credere enim in eum, hoc est panem uiuum manducare: sed peccator non credit in eum: quia non habet fidem formatam, ad quā pertinet credere in deum, ut in secunda parte habitum est. * ergo peccator non potest manducare hoc sacramentum, quod est panis uiuus.

†Tract. 25. in Io. parū ante med. t. 9. refertur de consid. 2 ca. Vt quid paras.

¶ 2 Præt. Hoc sacramentum maxime dicitur esse sacramentum charitatis, ut supra dictum est: †sed sicut infideles priuantur fide, ita omnes peccatores priuātur charitate. Infideles autem non uidentur posse sacramentaliter sumere hoc sacramentum, cum in forma huius sacramenti dicatur mysterium fidei. ergo pari ratione neque aliquis peccator potest corpus Christi sacramentaliter manducare.

*2. 2. qu. 4. art. 5. Q. præc. ar. 4 ad 3. arg.

¶ 3 Præt. Peccator magis est abominabilis deo, quàm creatura irrationabilis: dicitur enim in psal. 48. De homine peccatore, Homo, cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis: sed animal brutum (puta, mus aut canis) non potest sumere hoc sacramentum: sicut etiam non potest sumere sacramentum baptismi. ergo uidetur quòd pari ratione, neque peccatores hoc sacramentum manducent.

SED CONTRA est, quòd super illud Ioan. 6. (Patres uestri manducauerūt mānа in deserto, et mortui sunt) dicit Augustin. †Multi de altari accipiunt, & accipiendo moriuntur: unde dicit Apostolus. Iudicium sibi manducat & bibit: sed non moriuntur sumendo nisi peccatores. ergo peccatores corpus Christi sacramētaliter mānducant, & non solum iusti.

Tract. 26. in Ioan. parū a med. sup. illud: ego sū panis uitæ. t. 9.

RESPON. Dicendum, quòd circa hoc quidam antiqui errauerunt, dicentes quòd corpus Christi, nec etiam sacramentaliter a peccatoribus sumitur, sed quàm cito labiis peccatoribus contingitur, tam cito sub speciebus sacramētalibus desinit esse corpus Christi: sed hoc est erroneum, derogat enim ueritati huius sacramenti, ad quam pertinet (sicut supra dictum est *) quòd manentibus speciebus corpus Christi sub eis esse non desinat. Species autem manent, quandiu substantia panis maneret, si ibi adesset, ut supra dictū est. †Manifestū est autem, quòd substantia panis assumpta a peccatore, non statim esse desinit, sed manet quādiu per calorem naturalem digeratur: unde tandiu corpus Christi sub speciebus sacramentalibus manet a peccatoribus sumptis. unde dicendum est, quòd peccator sacramentaliter corpus Christi manducare potest, & non solum iustus.

Q. 76. ar. 6. arti. 1. Et q. 77. ar. 8

Q. 77. ar. 5. & 8. & aliis eiusdem q.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd uerba illa & similia sunt intelligenda de spirituali manducatione, quæ peccatoribus non conuenit. Et ideo ex prauo intellectu horum uerborum uidetur prædictus error processisse, dum nescierunt distinguere inter corporalem & spiritualem manducationem.

AD 2^m dicendum, quòd etiam, si infidelis sumat species sacramentales, corpus Christi sub sacramento sumit: unde manducat Christum sacramentaliter, si ly sacramentaliter, determinat uerbum ex parte māducati: si autem ex parte manducantis, tūc proprie loquendo, non manducat sacramentaliter: quia non utitur eo quod accipit ut sacramento, sed ut simplici cibo: nisi forte infidelis intēderet recipere illud, quod ecclesia confert, licet non haberet fidem uerā circa alios articulos, uel etiam hoc sacramentum.

AD 3^m dicendum, quòd etiam si mus uel canis hostiam consecratam manducet, substantia corporis Christi non desinit esse sub speciebus, quandiu species illæ manent: hoc est, quandiu substantia panis maneret, sicut etiam si proiiceretur in lutum: nec hoc uergit in detrimentum dignitatis corporis Christi, qui uoluit a peccatoribus crucifigi absque diminutione suæ dignitatis, præsertim cum mus aut canis non tangat ipsum corpus Christi, secundum propriam speciem, sed solum secundum species sacramentales: quidam autem dixerunt, quòd statim cum sacramentum tangitur a mure uel cane, desinit ibi esse corpus Christi: quod etiam derogat ueritati sacramenti, sicut supra dictum est*: Nec tamen dicēdum est, quòd animal brutum sacramentaliter corpus Christi manducet: quia non est natum uti eo ut sacramento: unde non sacramentaliter, sed per accidens corpus Christi manducat: sicut manducaret ille, qui sumeret hostiam consecratam, nesciens eam esse consecratam. Et quia id quod est per accidens, non cadit in diuisione alicuius generis, ideo hic modus manducandi corpus Christi, non ponitur tertius præter sacramentalem & spiritualem.

In corp. ar.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum peccator sumens corpus Christi sacramentaliter peccet.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd peccator sumens corpus Christi sacramentaliter, non peccet: non enim est maioris dignitatis Christus sub specie sacramenti, quàm sub specie propria: sed peccatores tangentes corpus Christi sub specie propria, non peccabant, quin etiam ueniam peccatorum consequebantur, sicut legitur Luc. 7. de muliere peccatrice, & Matth. 14. dicitur, quicumque tetigerunt fimbriam uestimenti eius, salui facti sunt. ergo non peccant, sed magis salutem consequuntur, sacramentum corporis Christi sumendo.

Infra, art. 7. & 8. cor. Et 4. d. 9. ar. 3. q. 1. & 2. Et artic. 4. q. 2. cor. Et 1. corinth. 11. le. 7.

¶ 2 Præt. Hoc sacramentum, sicut & alia, est quædā spiritualis medicina: sed medicina datur infirmis ad salūtem, secundum illud Matth. 9. Non est opus ualētibus medicus, sed male habentibus: infirmi autem uel male habentes spiritualiter sunt peccatores.* ergo hoc sacramentum absque culpa sumere possunt.

*alias, ergo hoc sacramentū corporaliter absq; culpa sumi pót.

¶ 3 Præter. Hoc sacramentum cum in se Christum contineat, est de maximis bonis. Maxima autem bona (secundum Augustin. † in lib. de libero arbit.) sunt quibus nullus male potest uti. Nullus autem peccat, nisi per abusum alicuius rei. ergo nullus peccator sumens hoc sacramentum peccat.

Lib. 2. c. 19. non longe a prin. tom. 1

¶ 4 Præter. Sicut hoc sacramentum sentitur gustu & tactu, ita & uisu. Si ergo peceator ex eo, quòd sumit hoc

hoc sacramentum, peccet, uidetur etiam quòd peccaret uidendo, quod patet esse falsum: cum ecclesia omnibus hoc sacramentum uidendum, & adorandū proponat. ergo peccator non peccat ex hoc, quòd manducat hoc sacramentum.

¶ 5 Præt. Contingit quandoque, quòd aliquis peccator non habet conscientiam sui peccati, non tamen talis peccare uidetur, corpus Christi sumendo: quia secundum hoc omnes peccarent qui sumunt, quasi periculose exponentes, cum apostolus dicat 1. Cor. 4. Nihil mihi conscius sum: sed nō in hoc iustificatus sum. nō ergo uidetur quòd peccatori cedat in culpā, si hoc sacramentum sumat.

SED CONTRA est, quòd apostolus dicit 1. Cor. 11. Qui manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, ideſt, condemnationem. Dicit autē gl. ibidem, quòd indigne manducat, & bibit, qui in crimine est, uel irreuerenter tractat. ergo qui est in peccato mortali, si hoc sacramentum accipiat, damnationem acquirit, mortaliter peccans.

RESPON. Dicendum, quòd in hoc sacramento sicut in aliis, id quod est sacramentum, est signum eius, quod est res sacramenti. Duplex autem est res huius sacramenti, sicut supra dictum est. * Vna quidem, quæ est significata & contenta, scilicet ipse Christus: alia autem est significata & non contenta, scilicet corpus Christi mysticum, quod est societas sanctorum. Quicumque ergo hoc sacramentum sumit, ex hoc ipso significat se esse Christo unitum, & membris eius incorporatum: quod quidem fit per fidem formatam, quam nullus habet cum peccato mortali. Et ideo manifestum est, quòd quicumque cum peccato mortali hoc sacramentum sumit, falsitatem in hoc sacramento committit, & ideo incurrit sacrilegium, tamquam sacramenti uiolator, & propter hoc mortaliter peccat.

Q. 73. ar. 6.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus in propria specie apparens, non exhibebat se tangendum hominibus in signum spiritualis unionis ad ipsum, sicut exhibetur sumendus in hoc sacramento. Et ideo peccatores eum in propria specie tangentes, non incurrebant crimen falsitatis circa diuina, sicut peccatores sumentes hoc sacramentum. Et præterea Christus adhuc gerebat similitudinem carnis peccati: & ideo conuenienter se peccatoribus tangendum exhibebat: sed remota similitudine carnis peccati per gloriam resurrectionis, se tangi prohibuit a muliere, quæ defectum fidei circa ipsum patiebatur, secundum illud Ioan. 20. Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum, scilicet in corde tuo, ut Augustin.* exponit. Et ideo peccatores qui defectum fidei formatæ patiuntur circa Christum, repelluntur a contactu huius sacramenti.

Trac. 121. in Ioā. a med. illius innuitur t. 9

AD 2^m dicendum, quòd non quælibet medicina cōpetit secundum quemlibet statum infirmitatis. Nam medicina, quæ datur iam liberatis a febre, ad confortationem noceret, si daretur adhuc febricitantibus: ita etiam baptismus, & pœnitentia sunt quasi medicinæ purgatiuæ, quæ dantur ad tollendam febrem peccati: hoc autem sacramentum est medicina confortatiua, quæ non debet dari, nisi liberatis a peccato.

AD 3^m dicendum, quòd maxima bona intelligit Augu. †uirtutes animę, quibus nullus male utitur, quasi principiis mali usus. Vtitur tamen eis aliquis male: quasi obiectis mali usus, ut patet in his, qui de uirtutibus superbiunt: ita & hoc sacramentum quantum

Loco in argum. citato

est ex se, non est principium mali usus, sed obiectum. unde Augustin. * dicit: multi indigne accipiunt corpus Christi, per quod docemur, quàm cauendum sit male accipere bonum: ecce enim per bonum factum est malum, dum male accipitur bonum: sicut econtra Apostolo per malum factum est bonum, cum bene accepit malum, scilicet cum stimulum Satanæ patienter portauit.

Tract. 62. in Ioan. circa prin. t. 9

AD 4^m dicendum, quòd per uisum non accipitur ipsum corpus Christi, sed solum sacramentum eius: quia scilicet non pertingit uisus ad substantiam corporis Christi, sed solum ad species sacramentales, ut supra dictum est.* sed ille qui manducat, non solum sumit species sacramentales, sed etiam ipsum Christum, qui est sub eis. Et ideo a uisione corporis Christi nullus prohibetur, qui sit sacramentum Christi consecutus, scilicet baptismum. Non baptizati autem non sunt admittendi, etiam ad inspectionem huius sacramenti, ut patet per Dionysi.* in lib. Eccles. Hierar. sed ad manducationem non sunt admittendi, nisi soli illi, qui non solum sacramentaliter, sed etiam realiter sunt Christo coniuncti.

Q. 76. ar. 7.

Ca. 7. eccl. Hier. par. 3. paulo a pri.

AD 5^m dicendum, quòd hoc quòd non habet aliquis conscientiam sui peccati, potest contingere dupliciter. Vno modo per culpam suam, uel quia per ignorantiam iuris, quæ non excusat, reputat non esse peccatum quod est peccatum (puta si aliquis fornicator reputaret simplicem fornicationem non esse peccatū mortale) uel quia negligens est in examinatione sui ipsius: contra id quod Apostolus dicit 1. Corinthio. 11. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: Et sic nihilominus, peccat peccator sumens corpus Christi, licet non habeat conscientiā peccati, quia ipsa ignorantia est ei peccatum: alio modo potest contingere sine culpa ipsius: puta cum doluit de peccato, sed non est sufficienter contritus: et in tali casu non peccat sumendo corpus Christi: quia homo per certitudinem scire non potest, utrum sit uere contritus: sufficit enim, si in se signa contritionis in ueniat, puta si doleat de præteritis, & proponat cauere de futuris. Si uero ignorat hoc quod fecit, esse actū peccati, propter ignorantiam facti, quæ excusat (puta si accessit ad non suam, quam credebat esse suam) non est ex hoc dicendus peccator: similiter etiam si totaliter est peccatum oblitus, sufficit ad eius deletionem generalis contritio, ut infra dicetur. * unde iam non est dicendus peccator.

Non cōpleuit morte p̄uentus.

¶ *Super Quæstionis octuagesimæ articulū quintum.*

ARTICVLVS V.

Vtrum accedere ad hoc sacramentum cum conscientia peccati, sit grauissimum omnium peccatorum.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd accedere ad hoc sacramentum cum conscientia peccati, sit grauissimum omnium peccatorū. Dicit enim apostolus 1. ad Corinth. 11. Quicumque manducauerit panem, & biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis & sanguinis Domini glo. ibidem. * hoc est, ac si Christū occiderit, punietur: sed peccatum

IN articulo 5. eiusdem quæstio. Durand. occurrit in 4. senten distin. 9. quæ. 2. art. 2. obiiciens cōtra rationem, & conclusionem Auctoris, in hoc quòd dicit sacrilegium indigne cōmunicantiū esse grauius peccatū omnib⁹ peccatis, quę sunt cōtra puras creaturas. ¶ Et contra cōclusionem quidem dicit satis graue uideri plus peccare irreuerenter sumentem eucharistiam, quàm iniuste occidētem proximū.

4. d. 9. ar. 3. q. 3. Et 1. co. 11. lect. 5.

Gl. interlinearis ibi i sententia.

Contra

Contra rationē aūt, ga propositio dicēs, sicut se habet obiectū ad obiectū, ita se habet actus ad actū, nō est necessaria quā do actus sunt diuersārū rationū: sed solū quando sunt unius rationis: grauius est. n. contumelia dehonorare principē quàm ciuem: sed grauius ē occidere ciuē, quàm uerbo dehonorare principem.

¶ Ad hoc dr, quòd propositio est necessaria in utrisq; actib⁹: intellecta tñ ut in littera exponitur & cōmuniter ēt intelligitur. s. de grauitate peccatorū ex proprio genere: hæc. n. ex obiecto, unde habet speciē actus, pēsatur. Et ueritas eius patet, ex eo, q̄ dicimus maius esse peccatū secundū suū genus blasphemiā dei quàm homicidiū, & tamen isti actus sunt diuersārū rationū, & ad hoc possent multa exempla adduci. Nec grauе uſ sapiētibus, magis esse peccatū secūdum suū genus hoc sacrilegium, q̄ simplex homicidiū: qm̄ intelligūt homicidiū esse grauius aliunde, scilicet ex damno uitæ illato & aliis huiusmodi.

Tract. 89. in Ioan. inter medium & prin. t. 9.

Christum occidentiū, uidetur fuisse grauissimum. ergo & hoc peccatum, quo aliquis cum conscientia peccati ad mensam Christi accedit, uidetur esse grauissimum.

¶ 2 Præte. Hieron. dicit in quadam epistola, quid tibi cum feminis, qui ad altare cum deo fabularis? dic sacerdos, dic clerice, qualiter eisdem labiis filium dei oscularis, quibus osculatus es labia meretrícis, o Iuda, osculo Filium hominis tradis. Et sic uidetur fornicator ad mensam Christi accedens peccare, sicut Iudas peccauit, cuius peccatum fuit grauissimum: sed multa alia peccata sunt grauiora, q̄ peccatum fornicationis, & præcipue peccatum infidelitatis. ergo cuius libet peccatoris ad mensam Christi accedentis peccatum est grauissimum.

¶ 3 Præt. Magis est abominabilis deo immunditia spiritualis, quàm corporalis: sed si quis proiiceret corpus Christi in lutum uel sterquilinium, grauissimum reputaretur eius peccatum. ergo grauius peccat, si ipsum sumat cum peccato, quod est immunditia spiritualis. ergo hoc peccatum est grauissimum.

SED CONTRA est, quòd super illud Ioan. 15. Si non uenissem, & locutus eis non fuissem, peccatum non haberent, dicit Augustin.* hoc intelligendū esse de peccato infidelitatis, quo tenentur cūcta peccata. & ita uidetur hoc peccatum non esse grauissimum, sed magis peccatum infidelitatis.

1.2.qu. 73. ar. 6. Et 2.2 q. 73. ar. 3

RESPON. Dicendum, quòd (sicut in secunda parte dictum est*) dupliciter aliquod peccatum potest dici grauius alio: uno modo, per se: alio modo, per accidens: per se quidem secundum rationem suæ speciei, quæ attenditur ex parte obiecti. Et secūdum hoc, quanto id contra quod peccatur, est maius, tanto peccatum est grauius. Et quia diuinitas Christi est maior humanitate ipsius, & ipsa humanitas est potior quàm sacramēta humanitatis, inde est quòd grauissima peccata sunt quæ committuntur in ipsam diuinitatem: sicut est peccatum infidelitatis & blasphemiæ: secundario autem sunt grauia peccata, quæ committuntur in humanitatem Christi: unde & Matthæ. 12. dicitur, qui dixerit uerbum contra Filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit uerbum contra Spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro. Tertio autem loco, sunt peccata, quæ committuntur contra sacramenta, quæ pertinent ad humanitatem Christi: & post hoc sunt alia peccata, contra puras creaturas. Per accidens autem unum peccatum est grauius alio ex parte peccantis: puta peccatū quod est ex ignorantia uel infirmitate, est leuius peccato, quod est ex contemptu uel ex certa scientia: & eadem ratio est de aliis circunstantiis. Et secundum hoc, istud peccatum in quibusdam potest esse grauius sicut in his qui ex actuali contemptu, cum conscientia peccati ad hoc sacramentum accedunt, in quibusdam uero minus grauæ: puta in his qui ex quodam timore, ne deprehendantur in peccato, cum conscientia peccati ad hoc sacramentum accedunt. Sic ergo patet, quòd hoc peccatum est multis aliis grauius secundum suam speciem: non tamen est omnium grauissimum.

Q. 79. ar. 1. Et q. 73. ar. 4. corp.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd peccatum indigne sumentium hoc sacramentum, comparatur peccato occidentium Christum, secundum similitudinem (quia utrumque committitur cōtra corpus Christi) non tamen secundum criminis quantitatem: peccatum enim occidentium Christum, fuit multo grauius. primo quidem, quia illud peccatum fuit contra corpus Christi in specie propria: hoc autem peccatum est contra corpus Christi, in specie sacramenti. secundo, quia illud peccatum processit ex intentione nocendi Christo, non autem hoc peccatum.

AD 2^m dicendum, quòd fornicator accipiens corpus Christi, comparatur Iudę Christum osculanti, quātum ad similitudinem criminis (quia uterque ex signo charitatis Christum offendit) non tamen quātum ad criminis quantitatem, sicut etiam prius dictū est. † Hæc tamen criminis similitudo non minus competit aliis peccatoribus, quàm fornicatoribus. Nam & peralia peccata mortalia agitur contra charitatem Christi, cuius signum est hoc sacramentum, & tanto magis quanto peccata sunt grauiora: secundum quid tamē, peccatum fornicationis magis reddit hominem ineptum ad perceptionem huius sacramenti; inquātum scilicet per hoc peccatum spiritus maxime carni subiicitur, & ita impeditur feruor dilectionis, qui requiritur in hoc sacramento. Plus tamen ponderat impedimentum ipsius charitatis, quàm feruoris eius: unde & peccatum infidelitatis, quod funditus separat hominem ab ecclesiæ unitate, simpliciter loquendo, maxime hominem ineptum reddit ad susceptionē huius sacramenti, quod est sacramentum ecclesiasticæ unitatis, ut supra dictum est.* unde & grauius peccat infidelis accipiens hoc sacramētum, quàm fidelis peccator, & magis contemnit Christum, secundū quòd est sub hoc sacramento, præsertim si non credat Christum uere sub hoc sacramento esse: quia quantum est in se, diminuit sanctitatem huius sacramenti, & uirtutem Christi operantis in hoc sacramento, quod est cōtemnere ipsum sacramentū in seipso. Fidelis autē, qui cum conscientia peccati sumit, contemnit hoc sacramentum, non in seipso, sed quantum ad usum, indigne accipiens: unde & apostolus primæ Corin. 11. assignans rationem huius peccati dicit, non diiudicans corpus Domini, id est, non discernens ipsum ab aliis cibis, quod maxime facit ille, qui nō credit Christum esse sub hoc sacramento.

AD 3^m dicendum, quòd ille qui proiiceret hoc sacramentum in lutum, multo grauius peccaret, quàm ille, qui cum conscientia peccati mortalis ad hoc sacramentum accedit. Primo quidem, quia ille hoc faceret ex intentione iniuriam faciendi huic sacramēto, quod non intēdit peccator indigne corpus Christi accipiēs: Secundo, quia homo peccator est capax gratiæ, unde etiam magis est aptus ad suscipiendum hoc sacramentum, quàm quæcumque alia irrationalis creatura: unde maxime inordinate uteretur hoc sacramento, qui proiiceret ipsum canibus ad manducandum, uel qui proiiceret in lutum conculcandum.

¶ *Super Quæstionis octuagesimæ Articulū sextum.*

ARTICVLVS VI.

Vtrum sacerdos debeat denegare corpus Christi peccatori petenti.

Infra q. 81. ar. 2. cor. Et ad 2. & 4. d. 9. ar. 5. q. 1. per to. Et q. 2. corin. Et quol. 5. ar. 12.

INar. 6. aduerte Duran. in li. 4. d. 9. art. ult. limitare dictum Auctoris hic, scilicet Ocultis peccatorib⁹ petentibus non pōt sacra communio denegari. distinguit. n. de sacerdote curato seu eius uicario seu curam gerente, & similiter de tēpore generalis cōmunionis aut infirmitatis, uel tēpore alio putatque nō gerentē curā animarū debere negare communionē: ex eo q̄ non tenetur illum communicare ēt cū licentia curati: curatū aūt extra tempus generalis communionis, persuasorie, sine scādalo tū, negare cōmunionē debere. Mihi aūt uſ q̄ licet cauta sit distinctio Durā. ut petens communionē non exequatur sacrilegiū quod intēdit debitum: tamē nullū uideo negandi occulto peccatori publice se communioni inge renti, siue sit sacerdos curatus, siue nō, modo sit paratus in altari cōmunicās quoscumq;. Et ratio ē: q̄a Christi actio, nostra est instructio: constat autem q̄ Dominus non tenebatur tunc ad communicādum apostolos, & de facili modicum supsedendo potuisset sine scādalo euitare Iudā, instituendo sacramentū post datā intinctā buccellam, qua sumpta exiuit foras. Et confirmatur: quia Iudas non petiit cōmunionem, & tū Dominus apostolicū chorū communicans, ipsum cum ceteris inuitauit dicens, Comedite, seu bibite ex hoc omnes.

¶ Quocirca Duran. distinctio locum habere uī, quando ad partem, coram aliis tamen peteret aliqs, ut sacerdos uellet celebrare, & ipsum communicare: tum enim qui nō tenetur communicare tunc occultum peccatorē, debet, si sine scandalo potest suum negare ministerium. Dico autem sine scandalo, quia si negatio in dā

In decre. 2. q. 4. c. Sæpe contingit.

Alias q̄ singulis missā debet celebrare & cōicare.

Refertur & cons. d. 2. c. non prohibeat 10.9

A tiam facti: sicut publici usurarii, aut publice raptores: uel etiam per aliquod iudicium ecclesiasticū uel sæculare. Manifestis ergo peccatoribus non debet etiam petentibus sacra communio dari: unde Cyp.† scribit ad quendam, Pro dilectione tua consulendum me existimasti, quid mihi uideatur de histrionibus, & mago illo, qui apud uos cōstitutus adhuc in artis suæ dedecore perseuerat, an talibus sacra communio cum ceteris Christianis debeat dari, puto nec maiestati diuinæ, nec euangelicæ disciplinæ congruere, ut pudor & honor ecclesię tam turpi & infami contagione fædetur. Si uero non sunt manifesti peccatores, sed occulti, non potest eis petentibus sacra cōmunio denegari: cū enim quilibet Christianus ex hoc ipso, quòd est baptizatus, sit admissus ad dominicā mensam, non potest ei ius suum tolli, nisi pro aliqua causa manifesta: unde super illud 1. Corinthio, 5. si is qui frater nominat inter uos, &c. dicit glo. Augustin.* Nos a communione quemquam prohibere non possumus, nisi aut sponte confessum, aut in aliquo iudicio ecclesiastico uel sæculari nominatum atq; conuictum: potest tamē sacerdos, qui est conscius criminis occulte monere peccatorem occultū, uel etiam in publico generaliter omnes, ne ad mensam Domini accedant, antequam de peccatis pœniteant, & ecclesiæ reconcilientur. nam post pœnitentiā & reconciliationem, etiam publicis peccatoribus nō est communio deneganda, præcipue in art. mortis. unde in concilio carthaginensi † legitur, Scenicis atque histrionibus, ceterisq; huiusmodi personis, uel apostatis conuersis ad deum, reconciliatio non negetur.

Lib. 1. epist. 10. in prin.

In li. de medicina pœnitentiæ, c. 3. in med. t. 9.

In concil. 3 Carthagin. can. 35.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd sancta prohibentur dari canibus, id est, peccatoribus manifestis: sed occulta non possunt publice puniri, sed sunt diuino iudicio reseruanda.

AD 2^m dicendum, quòd licet peius sit peccatori occulto peccare mortaliter, sumendo corpus Christi, q̄ infamari, tamen sacerdoti ministranti corpus Christi, peius est peccare mortaliter, infamando iniuste peccatorem occultū, quàm quòd ille mortaliter peccet, q̄a nullus debet peccatum mortale cōmittere, ut alium liberet a peccato. unde Aug. † dicit in lib. q. super Gen. periculosissime admittitur hæc compensatio, ut nos faciamus aliquid mali, ne alius grauius malum faciat. Peccator tamen occultus potius deberet eligere infamari, quàm indigne ad mensam domini accedere. Hostia tamē non consecrata nullo modo debet dari loco consecratæ: quia sacerdos hoc faciens, quantum in se est, facit idolo latrare illos, qui credunt esse hostiā consecratam, siue alios præsentes, siue etiam ipsum sumētem: quia ut Aug.* dicit, nemo carnē Christi manducet, nisi prius^d adoret. unde extra de celebratione missarum, c. de homine, dicitur, licet is, qui pro sui criminis

In q. 42. t. 4

In psal. 98. circa med. expositionis to. 8

nis conscientia reputat se indignum peccet grauiter, si se ingerat, grauius tamẽ uidetur offendere, qui fraudulenter illud præsumpserit simulare.

Refertur 4 consid. 2. c. consuluisti.

AD 3^m dicendum, quòd decreta illa sunt abrogata per contraria documenta romanorum pontificũ. Dicit enim Stephanus papa, ferri candentis uel aquæ feruentis examinatione, confessionem extorqueri a quolibet, sacri canones non concedunt: spontanea enim confessione, uel testium approbatione, publicata delicta commissa sunt regimini nostro iudicare: occulta uero & incognita, illi sunt relinquenda, qui solus nouit corda filiorum hominum. Et idem habetur extra de purgationibus, †c. ex tuarum. In omnibus. n. talibus esse uidetur dei tentatio. unde sine peccato fieri non possunt, & grauius uideretur, si in hoc sacramẽto, quod est institutum ad remedium salutis, aliquis incurreret iudicium mortis: unde nullo modo corpus Christi debet dari alicui suspecto de crimine, quasi ad examinationem.

In decr. lib. 5. ti. 34. c. 8. Ex tuarũ.

ARTICVLVS VII.

Vtrum nocturna pollutio aliquem impediat a sumptione huius sacramenti.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd nocturna pollutio non impediat aliquem a sumptione corporis Christi. Nullus enim impeditur a sumptione corporis Christi, nisi propter peccatum: sed nocturna pollutio accidit sine peccato: dicit enim August. *12. super Gen ad literam, ipsa phantasia, quæ fit in cogitatione fermocinantis, cum expressa fuerit in uisione somniantis, ut inter illam & ueram coniunctionem corporum non discernatur, continuo mouetur cato. & sequitur, quòd eum motum sequi solet, cũ hoc tam sine peccato fiat, quàm sine peccato a uigilantibus dicitur: quod ut diceretur proculdubio cogitatum est. ergo nocturna pollutio non impedit hominẽ ab huius sacramenti sumptione.

2. 2. q. 154. ar. 5. Et 4. d. 9. ar. 4. q. 2. Et uer. q. 28 ar. 3. ad 6.

*Lib. 12. cap. 15. in med. to. 3

¶ 2 Præter. Gregor.† dicit in epistola ad Augustin. episcopum anglorum, si quis sua coniunge non cupidine uoluptatis raptus, sed tantum creandorum liberorum gratia utitur, ille profecto sine de ingressu ecclesiæ siue de sumendo corporis dominici mysterio, suo est iudicio relinquendus: quia prohiberi a nobis non debet accipere, qui in igne positus, nescit ardere. Ex quo patet, quòd carnalis pollutio etiam uigilantis, si sit sine peccato, non prohibet hominẽ a sumptione corporis Christi. multo igitur minus prohibet nocturna pollutio dormientis.

In fin. li. 12 registri ad 10. interrogationem, Aug. ca. 10. non longe a fine.

¶ 3 Præt. Nocturna pollutio uidetur solam immunditiam corporalem habere: sed aliæ immunditiæ corporales, quæ secundum legem impediebant ab ingressu sanctorum, in noua lege non impediunt a sumptione huius sacramenti: sicut de muliere pariente, uel menstruata, uel fluxum sanguinis patiente, scribit beatus Greg.* Aug. Anglorum episcopo. ergo uidetur quòd neque etiam nocturna pollutio impediat hominem a sumptione huius sacramenti.

Loco nunc dicto, parũ ante med. c. 10.

¶ 4 Præt. Peccatum ueniale non impedit hominem a sumptione huius sacramenti, sed nec etiam peccatum mortale post pœnitentiã: sed dato quòd nocturna pollutio prouenerit ex aliquo peccato præcedẽti (siue crapulæ, siue turpium cogitationum) plerumque tale peccatum est ueniale, & si aliquando sit mortale, põt contingere quòd de mane pœnitet, & peccatum suum cõfitetur. ergo uidetur, quòd non debeat impediri a sumptione huius sacramenti.

¶ 5 Præt. Grauius peccatum est homicidii, quàm fornicationis: sed si aliquis de nocte somniet se homicidiũ perpetrare, aut furtum aut quodcumque aliud peccatum, non propter hoc impeditur a sumptione corporis Christi. ergo uidetur quòd multo minus fornicatio. somniata cum pollutione subsequẽte, impediat a sumptione huius sacramenti.

SED CONTRA est, quòd Leuit. 15. dicitur, Vir, de quo egredietur semen coitus, immundus erit usq; ad uesperum: sed immundis non patet aditus ad sacramẽta. ergo uidetur quòd propter pollutionem nocturnam aliquis impediatur a sumptione huius sacramenti, quod est maximum sacramentum.

RESPON. Dicendum, quòd circa pollutionem nocturnam duo possunt considerari. Vnum quidem, ratione cuius ex necessitate impedit hominem a sumptione huius sacramenti. Aliud autem, ratione cuius non ex necessitate impedit hominem, sed ex quadam congruentia: ex necessitate quidem impedit hominẽ ab huius sacramenti perceptionẽ, solum peccatũ mortale. Et quamuis nocturna ipsa pollutio secundum se considerata, peccatum mortale esse non possit: nihilominus tamen ratione suæ causæ quandoque habet peccatum mortale annexum: et ideo consideranda est causa pollutionis nocturnę. Quandoque enim prouenit a causa extrinseca spirituali, scilicet ex dæmonum illusione: qui sicut in prima parte habitum est,† phantasmata commouere possunt, ex quorũ apparitione pollutio interdum subsequitur: quandoque uero prouenit pollutio ex causa intrinseca spirituali, scilicet ex præcedentibus cogitationibus: aliquando autem ex causa intrinseca corporali, uel ex superfluitate siue debilitate naturæ, siue etiam ex superfluitate cibi uel potus: quælibet autem harum trium causarum potest, & sine peccato & cum peccato ueniali uel mortali existere: & si quidem sit sine peccato uel cum peccato ueniali, non ex necessitate impedit sumptionem huius sacramenti: ita scilicet quòd homo sumendo sit reus corporis & sanguinis Domini: si uero sit cum peccato mortali, impedit ex necessitate: illusio enim dæmonũ quandoque prouenit ex præcedenti negligentia præparationis ad* deuotionem, quæ potest esse & mortale, & ueniale peccatum: quandoque uero prouenit ex sola nequitia dæmonum uolentium impedire hominẽ a sumptione huius sacramenti. unde legitur in collationibus patrum, quòd cum quidam frater pateretur pollutionem semper in festis, in quibus erat communicandum: seniores comperto, quòd nulla causa ab ipso præcesserat, decreuerunt quòd propter hoc a communione non cessaret, & ita cessauit illusio dæmonũ. similiter etiam præcedentes cogitationes lasciuæ, quãdoque possunt esse omnino sine peccato: puta cũ aliquis causa lectionis, uel disputationis cogitur de talibus cogitare. Et si hoc sit sine concupiscentia & delectatione, non erunt cogitationes immundæ, sed honestæ, ex quibus tamen pollutio sequi potest, sicut patet ex auctoritate August.* supra inducta. Quandoque uero præcedentes cogitationes sunt ex concupiscentia, & delectatione, & si adsit consensus, erit peccatũ mortale: si autem desit, erit ueniale. Similiter etiã & causa corporalis quandoque est sine peccato: puta cũ est ex infirmitate naturæ: unde & quidam etiam in uigilando absque peccato fluxum feminis patiuntur: uel etiã si sit ex superfluitate naturæ: sicut enim contingit sanguinem fluere absque peccato, ita & semen quod est superfluitas sanguinis, secundum Philosophum.† Quandoq; uero est cum peccato, puta cum prouenit ex superfluitate cibi uel potus, & hoc etiam potest esse peccatũ ueniale uel mortale, licet frequentius peccatum mortale accidat circa turpes cogitationes propter facilitatem consensus, quàm circa sumptionem cibi & potus. Vnde & Greg.* scribens Aug. Anglorum episcopo dicit, cessandum esse a communione, quando ex turpibus cogitationibus prouenit, non autem quando prouenit ex superfluitate cibi uel potus, præsertim si necessitas adsit. sic igitur, ex causa pollutionis considerari potest, utrum nocturna pollutio impediat ex necessitate sumptionem huius sacramenti. ex quadam uero congruentia impedit quantum ad duo, quorum unum semper accidit, scilicet quædam fœditas corporalis, cum qua propter reuerentiã sacramenti, non decet ad altare accedere (unde & uolentes tangere aliquid sacrum, manus lauant) nisi forte talis immunditia sit perpetua uel diuturna, sicut est lepra, uel fluxus sãguinis, uel aliquid huiusmodi: aliud autem est euagatio mentis quæ sequitur pollutionem nocturnam, præcipue quando cum turpi imaginatione contingit. Hoc tamen impedimentum, quod ex congruitate prouenit, postponi debet propter aliquam necessitatem, puta ut Greg†. dicit; cum fortasse aut festus dies exigit, aut ex hibere ministeriũ pro eo, ꝙ sacerdos alius deest, ipsa necessitas cõpellit.

Lib. 1. de genera. animalis. c. 18 a med. & c. 19. parum a prin.

Alias, deuotionem, & orationem.

In arg. 1.

† loco iam nunc dicto ad interroga. 11. Aug. ca. 11.

Q. 111. ar. 3

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ex necessitate quidem non impeditur homo a sumptione huius sacramenti, nisi propter peccatum mortale, sed ex quadam conuenientia potest homo impediri propter alias causas, sicut dictum est*.

* In corp. art.

AD 2^m dicendum, quòd coitus coniugalis si sit sine peccato (puta si fiat causa prolis generandę, uel causa reddendi debitum) non alia ratione impedit sumptionem huius sacramenti, nisi sicut dictum est† de pollutione nocturna, quæ accidit sine peccato, scilicet propter immunditiam corporalem, & mentis distractionem: ratione cuius Hier.† dicit super Matth. si panes propositionis ab his qui uxores tetigerãt, comedi non poterãt, quanto magis panis, qui de cælo descendit, non potest ab his, qui coniugalibus paulo ante* uacauere amplexibus, uiolari atque contingi? non quòd nuptias condemnemus, sed quòd eo tempore, quo carnes agni manducaturi sumus, uacare carnalibus operibus non debemus. sed quia hoc secundum congruitatem, & non secundum necessitatẽ est intelligendum, Greg.† dicit, quòd talis est suo iudicio relinquendus: si uero non amor procreandæ sobolis, sed uoluptas dominatur in opere (ut ibidem G. subdit) tunc prohiberi debet, ne accedat ad sacrm.

In cor. art.

Refert 33. q. 4. c. Sciatis.

*Alias hæsere cõplexibus.

* Loco citato in arg. & habetur 33. q. 4. ca. Vir cũ propria.

In fi. registri ad interroga. 10. a med.

AD 3^m dicendum, quòd sicut Gregor.† dicit in epistola supradicta ad August. anglorum episcopum, in ueteri testamẽto aliqui polluti dicebantur figuraliter, quod populus nouæ legis spiritualiter intelligit. Vnde huiusmodi corporales immunditiæ, si sint perpetuæ uel diuturnæ, non impediunt sumptionem huius sacramenti salutaris, sicut impediebant accessum ad sacramẽta figuralia: si uero cito transeãt (sicut immunditia pollutionis nocturnę) ex quadam congruentia impediunt sumptionẽ huius sacramenti per illum diem, quo hoc accidit. unde & Deuter. 23. dicitur: si fuerit inter uos homo, qui nocturno pollutus sit somnio, egredietur extra castra, & non reuertetur priusquam ad uesperam lauetur aqua.

AD 4^m dicendum, quòd licet per contritionem & confessionem auferatur reatus culpæ, non tamen aufertur corporalis immunditia, & distractio mentis ex pollutione consecuta.

AD 5^m dicẽdum, ꝙ somnium homicidij non inducit corporalem immunditiam, nec etiam tantam distractionem mẽtis, sicut fornicatio somniata propter delectationis intensionem: si tamen somnium homicidij proueniat ex causa, quæ est peccatum, præsertim mortale, impedit a sumptione huius sacramenti, ratione suę causæ.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum cibus uel potus præassumptus impediat sumptionem huius sacramenti.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd cibus uel potus præassumptus nõ impediat sumptionem huius sacramenti. Hoc enim sacramentum est a Domino institutum in cœna: sed Dominus post quàm cœnauit, hoc sacramentum discipulis suis tradidit, sicut patet Luc. 22. & primæ Cor. 11. ergo uidetur quòd etiam post alios cibos assumptos nos debeamus sumere hoc sacramentum.

Infr. art. 9. cor. Et 2. 2. q. 147. ar. 6. ad 2. Et 4. dist. 8. q. 1. ar. 4. q. 1. & 2. Et 1. Co. 11. lec. 4.

¶ 2 Præt. Primæ Cor. 11. dicitur. Cum conuenitis ad manducandum, scilicet corpus Domini, inuicem expectate, si quis autem esurit, domi manducet: et ita uidetur quòd postquam aliquis domi manducauerit, possit in ecclesia corpus Christi manducare.

¶ 3 Præt. In concilio Carthaginensi legitur, & habetur de consecr. distin. 1. * sacramenta altaris non nisi a ieiunis hominibus celebrentur, excepto uno die anniuersario, quo cœna Domini celebratur. ergo saltem illa die aliquis potest corpus Christi post alios cibos sumere.

In conc. 3. Carthagi. can. 29. & habetur de cõsec. dist. 1. ca. sacra altaris.

¶ 4 Præt. Sumptio aquæ uel medicinæ, uel alterius cibi, uel potus in minima quantitate, uel reliquiarũ cibi in ore manentium, neque ieiunium ecclesię soluit, neque sobrietatem tollit, quæ exigitur ad hoc, ꝙ aliquis reuerenter sumat hoc sacramentum. ergo per prædicta non impeditur aliquis a sumptione huius sacramenti.

¶ 5 Præt. Quidam de nocte profunda comedũt aut bibunt, & forte totam noctem insomnem ducentes, de mane percipiunt sacra mysteria nondum plene digesti. Minus autẽ impediretur sobrietas hominis, si in mane parum comederet, & postea circa nonam sumeret hoc sacramentum, cum etiam sit quandoque maior distantia temporis. ergo uidetur quòd talis cibi præassumptio non impediat hominem ab hoc sacramento.

¶ 6 Præt. Non minor reuerentia debetur huic sacramento iam sumpto, quàm ante sumptionem: sed sumpto sacramento, licet cibum aut potum sumere. ergo & ante sumptionem.

SED CONTRA est, quòd Augusti. dicit in lib. responsionum ad Ianuarium, placuit Spiritui sancto, ut in honorem tanti sacramenti, prius in os Christiani corpus dominicum intraret, quàm ceteri cibi.

Epist. 118. cap. 6. ante med. to. 2.

RESPON. Dicendum, quòd aliquid impedit sumptionem huius sacramenti dupliciter: uno modo secundum se, sicut peccatum mortale, quod habet repugnantiam ad significatum huius sacramenti, ut supra dictum est*: alio modo propter prohibitionem ecclesię: & sic impeditur aliquis a sumptione huius

* art. præced. & art. 4. huius quæst.

sacramenti post cibum & potum assumptum, triplici
†Epist.118. cap.6.ante med.to.2. ratione. Primo quidem sicut Aug.† dicit, in honorem huius sacramenti, vt scilicet in os hominis intret, nõdum aliquo cibo vel potu infectum. Secundo, propter significationem, vt scilicet detur intelligi, quòd Christus (qui est res huius sacramẽti) & charitas eius, debet primo fundati in cordibus nostris, secundum illud Matthæ.6. Quærite primum regnum dei. Tertio, propter periculum vomitus & ebrietatis, quæ quandoque contingunt ex hoc, quòd homines inordinate cibis vtũtur, sicut & apostol⁹ dicit primę Cor. 11. Alius quidem esurit, alius autem ebrius est: ab hac tamen generali regula excipiuntur infirmi: qui statim communicãdi sunt, etiam post cibum, si de eorum periculo dubitatur, ne sine communione decedant: quia necessitas legem non habet. vnde dicitur
† de cõsecr. dist. 2. cap. Presbyter. de consec. † dist. 2. Presbyter infirmum statim communicet, ne sine communione moriatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Augustus.* in eodem lib. dicit, neque quia post cibos dominus dedit, propterea pransi aut cœnati fratres ad
*Epist.118. c.6. Imed. to.2. hoc sacramentum accipiendum conuenire debent, aut mensis suis miscere: sicut faciebant quos Apostolus arguit & emendat. nãque saluator, quo vehementius commendaret mysterij illius altitudinem, vltimũ hoc voluit infigere cordibus & memoriæ discipulorum: et ideo non præcepit, quòd deinceps tali ordine sumeretur, vt Apostolis, per quos ecclesias dispositurus erat, seruaret hunc *locum.
*Al. modũ.

AD 2m dicendum, quòd illud verbum in glos. sic
Ex gl. inter lin. ibi colligitur. exponitur: si quis esurit, & impatiens non vult expectare alios, manducet domi cibos suos, id est, pane terreno pascatur, nec post eucharistiam sumat.

AD 3m dicendum, quòd capitulum illud loquitur secundum consuetudinem aliquando apud aliquos obseruatam, vt in repræsentationem dominicæ cœnę illo die a non ieiunis corpus Christi sumeretur:
in ep.118 cap.6. ante med.to.2. sed nunc hoc abrogatum est. nam sicut Aug. in libr. I prædicto dicit: per vniuersum orbem mos iste seruatur, vt scilicet corpus Christi a ieiunis sumatur.

AD 4m dicendum, quòd (sicut in secunda parte
2.2.q.147. art.6. ad 2. arg. habitum est) duplex est ieiunium. Primum est ieiunium naturę: quod importat priuationem cuiuscumque præassumpti per modum cibi vel potus, & tale ie
†In cor.ar. iunii requiritur ad hoc sacramentum propter prædicta.† et ideo neque post assumptionem aquæ, vel alterius cibi aut potus, vel etiam medicinæ, in quantũcumque parua quantitate, licet hoc sacramentum accipere: nec refert vtrum aliquid huiusmodi nutriat vel non nutriat, aut per se, aut cum alijs, dummodo sumatur per modum cibi vel potus: reliquiæ tamen cibi remanentes in ore, si casualiter transglutiantur, non impediunt sumptionem huius sacramenti: quia K non traiiciuntur per modum cibi, sed per modum saliuæ: et eadem ratio est de reliquijs aquę vel vini, quibus os abluitur: dummodo nõ traiciantur in magna quantitate, sed permistę saliuæ, quod vitari nõ potest. Aliud autem est ieiunium ecclesiæ, quod instituitur ad carnis macerationem: et tale ieiunium per prædicta non impeditur, quia prædicta non multum nutriunt, sed magis ad alterandum sumuntur.

AD 5m dicendum, quòd cum dicitur, quòd hoc sacramentum prius, quàm alij cibi, debet in os Christiani intrare, non est intelligendum absolute respectu totius temporis, : alioquin qui semel comedisset vel bibisset, numquam posset postea hoc sacramentum

F accipere, sed est intelligendum quantum ad eundem diem. et licet principium diei, secundum diuersos diuersimode sumatur: nam quidam a meridie, quidam ab occasu, quidam a media nocte, quidam ab ortu solis, diem incipiunt: ecclesia tamen romana die a media nocte incipit. et ideo si post mediam noctem aliquis sumpserit aliquid per modum cibi vel potus, nõ potest eadem die hoc sumere sacramentum: potest vero, si ante mediam noctem: nec refert vtrum post ci-
G bum vel potum assumptum dormierit, aut etiam digestus sit, quantum ad rationem præcepti: refert autem quantum ad perturbationem mentis, quam patiuntur homines propter insomneitatem vel indigestionem. ex quibus si mens multum perturbetur, homo redditur ineptus ad sumptionem huius sacramenti.

AD 6m dicendum, quòd maxima deuotio requiritur in ipsa sumptione huius sacramenti: quia tunc percipitur sacramenti effectus, quæ quidem deuotio magis impeditur per præcedentia, quàm per sequentia: & ideo magis est institutum, q̃ homines ieiunent ante sumptionem huius sacramenti, quàm post: debet tamen esse aliqua mora inter sumptionem huius sacramenti, & reliquos cibos. vnde & in missa, oratio
H gratiarum actionis post communionem dicitur, & communicantes etiam suas priuatas orationes dicunt: secundum tamen antiquos canones statutum fuit a papa Clemente (vt habetur de consecr. dist. 2.*) si mane dominica portio editur, vsque ad sextam ieiunent ministri, qui eam sumpserunt: & si 3. vel 4. hora acceperint, ieiunent vsque ad vesperum. Antiquitus enim rarius missarum solennia celebrabantur, & cum maiori præparatione: nunc autem, quia oportet frequentius sacra mysteria celebrare, non posset de facili obseruari: & ideo per contrariam consuetudinem est abrogatum.
*de cõsecr. dist. 2. cap. tribus gradibus.

ARTICVLVS IX.

¶ *Super Quæstionis octuagesimæ Articulum nonum.*

Vtrum non habentes vsum rationis, debeant suscipere hoc sacramentum.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd non habentes vsum rationis, non debeant hoc sacramentum suscipere. requiritur enim, quòd aliquis ad hoc sacramentum cum deuotione, & præcedente sui examinatione accedat, secundum illud primæ Corin. 11. Probet seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: sed hoc non potest esse in his, qui carent vsu rationis. ergo non debet eis hoc sacramentum dari.

¶ 2 Præt. Inter alios qui carent vsu rationis, sunt etiam arreptitij, qui energumeni dicuntur: sed tales etiam ab inspectione huius sacramenti arcentur, secundum Dionys.* in lib. eccles. hier. ergo carentibus vsu rationis, hoc sacramentum dari non debet.

¶ 3 Præt. Inter alios carentes vsu rationis, maxime pueri vi-

4. dist. 3. ar. 5. q. 3. & 4. & dist. 23. q̃. 2. art. 2. q. 4. cor. Et lo. 6. lect. 7.

IN ar. 9 in resp ad vltimum, aduerte circa communionem puerorum & puellarum, cum ad annos discretionis peruenerint, iuxta c. vtriusque sexus, quòd iudicium de initio discretionis debet a parentibus & confessore fieri. A parentibus quidem, quoniam continua conuersatione experiũtur, an filius seu filia discernere sciat panem spiritualem a materiali, & cum deuotione præparare se ad sacramẽtũ. A confessore vero: quoniam in ipsa cõfessione potest aduertere quantum discretionis aut deuotionis possit inesse. ¶ Et videtur nimia cautela adhiberi a parentibus non exponentibus puellas decem annorũ ad

*ca. 3. eccl. hier. pt. 2.

ad communionem: dicunt enim, quòd sunt nimis paruæ: cum tamen sufficiẽ tem habeant & discretionem & deuotionem. Et licet ipsi pueri ac puellæ videantur excusari, re trahentibus parentibus, & confessore non præcipiente: quoniam disciplina ætatis illius exigit, vt maioribus suis, plusquam sibi ipsis, & credãt & pareãt, parentes tamen nõ excusantur.

*in Arausicano cõc. can. 3. habet de consecr. dist. 2. Qui recedunt.

dentur esse innocentes: sed pueris hoc sacramentum non exhibetur. ergo multo minus alijs carentibus vsu rationis.

SED CONTRA est, quòd legitur in concilio Aurasico* (& habetur in decret. 26. q. 6. c. qui recedunt.) Amentibus, quæcumque pietatis sunt, conferenda sunt: et ita est eis conferendum hoc sacramentum: quod est sacrũ pietatis.

RESPON. Dicendum, q̃ aliqui dicuntur non habere vsum rationis dupliciter. vno modo, quia habent debilem vsum rationis, sicut dicitur non videns, qui male
B videt: et quia tales possunt aliquam deuotionem huius sacramenti concipere, non est eis hoc sacramentum denegandum: aliõ modo: dicũtur aliqui non habere totaliter vsum rationis. aut igitur numquam habuerunt vsum rationis: sed sic a natiuitate permanserunt, et sic talibus non est hoc sacramentum exhibendum: quia in eis nullo modo præcessit huius sacramẽti deuotio: aut non semper caruerunt vsu rationis, & tunc, si prius, quando erant compotes suæ mentis, apparuit in eis deuotio huius sacramenti, debet eis in
C articulo mortis hoc sacramentum exhiberi: nisi forte timeatur periculum vomitus vel expuitionis. vnde in
In conc. 4. Carthag. ca. 76. & habetur 26. q. 6. c. Is qui in firmitate. concilio Carthaginẽsi legitur* (& habetur in decret. 26. q. 2.) Is qui infirmitate pœnitentiam petit, si casu, dum ad eum sacerdos inuitatus venit, oppressus infirmitate obmutuerit, vel in phrenesim conuersus fuerit, dent testimonium qui eum audierunt, & accipiat pniam, & si continuo credit moriturus, reconciliet p manus impositionẽ, & infundat ori eius eucharistia.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd carentes vsu rationis possunt deuotionem ad sacramentum habere, quantum ad aliquos quidem præsentem, quantum ad alios autem præteritam.

loco citato in arg. AD 2m dicendum, quòd Dion. loquitur ibi de
D energumenis nondum baptizatis, in quibus scilicet nondum est vis dæmonis extincta, quæ viget in eis per originale peccatum. sed de baptizatis, qui corporaliter ab immundis spiritibus vexantur, est eadem ratio, & de alijs amentibus. vnde Cassianus dicit, eis qui ab immũdis vexantur spiritibus, communionem sacrosanctam a senioribus nostris numquam meminimus interdictam.

AD 3m dicendum, quòd eadem ratio est de pueris recenter natis, & de amentibus, qui numquam habuerunt vsum rationis, vnde talibus non sunt sacra mysteria danda: quamuis quidam græci contrarium faciant, propter hoc quòd Dionys. 2. * Cæles. hierar.
c. 2. § par. 2. in fin. E dicit, baptizatis esse sacram communionem dandam, non intelligentes, quòd Dion. ibi loquitur de baptismo adultorum: nec tamen per hoc aliquod detrimentum vitæ patiuntur, propter hoc q̃ dominus dicit Ioannis 6. nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis: quia sicut Aug. scribit Bonifacio, tũc vnusquisq; fidelium, corporis & sanguinis domini particeps fit, scilicet spiritualiter, quãdo in baptismate membrum corporis Christi efficitur: sed quando iam pueri incipiunt aliqualem vsum rationis habere, vt possint deuotionem concipere huius sacramenti, tunc potest eis hoc sacramentum conferri.

Refertur 3 cõsec. dist. 4. cap. Nulli. *ca. 3. eccl. hier. pt. 2.

ARTICVLVS X.

Vtrum liceat quotidie hoc sacramentum suscipere.

AD DECIMVM sic procedi
Antr. 10. circa quotidianam celebrationem, nota Aug. verbum. Sic viue, vt quotidie mereari accipere: qm̃ per sic viuere intelligendũ est, sp ritualem vitã sic ducere, vt quotidiana cõione semp augeatur: alioquin non sic viuitur, vt quotidie mereamur accipere. Nam qui quotidie meret accipere, debet quotidie sic esse dispos't, vt fructum euchari stiæ percipiat, fructus aũt spũalis huius cibi est, non solũ actualis refectio spiritus, sed augmẽtum gratiæ: qm̃ p totum ips præsentis vitæ sumus in statu augmenti. 4. dist. 12. q. 3. ar. 1. Et 1. cor. 11. lect. 7. q 73. art. 6.

¶ Propter quod cras bro, aut quotidie celebrantes discutiãt in seipsis fructũ præteritæ celebratiõis, & ẽm pfectum vel defectum, quem experiuntur in se, pro sequantur, vel a pfecutione desistant: qui. n. multis celebrationib⁹ peractis ad actus virtutum non melius se habet, q̃ prius, passionibusque non minus subiicit, quàm prius, parum aut nihil celebrando profi cit. Dico autem parum: quia forte quo ad aliquam actualẽ deuotionem profecit. Dixi quoq; post multas celebrationes: quoniã non audeo affirmare, in qualibet celebratiõe oportere celebrãtem esse dispositum sic, vt per quamlibet celebrationem augeatur habitus gratiæ. Dicet. n. forte quispiam, quòd etiam puer in statu augmenti, nõ ex quolibet sumpto cibo sin gillatim augeat, quãquis hoc non multũ vrgere videatur: ga augmentũ corporale a virtute naturali determinata ad naturalem dispositionem fit: augmẽtum autem charitatis a diuina fit virtute, qñcũq; aĩa ad hoc se sufficienter præparauerit,
* In decreti. 5. tit. 38. ca. Omnis vtriusque ca. 8.

¶ *Super Quæstionis octuagesimæ Articulum decimum.*

In ser. 28. parum ante medium, tom. 10.

SED CONTRA est, quòd Aug. dicit in libr. de verbis domini, Iste panis quotidianus est, accipe quotidie, vt quotidie tibi prosit,

RESPON. Dicendum, ꝙ circa vsum huius sacri duo possunt considerari. vnum quidē, ex parte ipsius sacri, cuius virtus est hominibus salutaris, et ideo vtile est quotidie ipsum sumere, vt homo quotidie eius

lib. 4. c. 6. 2 med. to. 4 fructum percipiat. vnde Ambr. dicit in lib. de sacris, si quotiescūq; effunditur sanguis Christi, in remissionem peccatorum effunditur, debeo semper accipere: qui semper pecco, debeo semper habere medicinam. alio modo, potest cōsiderari ex parte sumentis, in quo requiritur, vt cum magna deuotione & reuerentia ad hoc sacramentum accedat: et ideo si aliquis se quotidie ad hoc paratum inueniat, laudabile est, ꝙ quotidie sumat. vnde Aug. *cum dixisset, Accipe quod quotidie tibi prosit, subiungit, sic viue, vt quotidie merearis accipere: sed quia multoties in pluribus hominū, multa impedimenta huius deuotionis occurrūt, propter corporis indispositionem vel animæ, nō est vtile omnibus hominibus, quotidie ad hoc sacramentum accedere, sed quotiescumque se ad illud homo inuenerit præparatum. vnde in lib. de ecclesiast. dogmatibus

*In ser. 28. de verb. domi. parum ante med. tom. 10.

*cap. 53. in prin. habet liber hic in ter opa Augu. to. 3. * dicitur, quotidie eucharistiæ communionem accipere, nec laudo, nec vitupero.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd per sacrum baptismi configuratur homo morti Christi, in se suscipiens eius characterem: & ideo sicut Christus semel mortuus est, ita solum semel debet homo baptizari: sed per hoc sacramentū non recipit homo Christi characterem: sed ipsum Christum, cuius virtus manet in æternum, vnde Hebr. 10. dicitur, vna oblatione consumauit in sempiternum sanctificatos; & ideo quia quotidie homo indiget salutifera Christi virtute, quotidie potest laudabiliter hoc sacramentum suscipere: et quia præcipue baptismus est spiritualis regeneratio, ideo sicut homo semel carnaliter nascitur, ita debet semel spiritualiter renasci per baptismum, vt Aug. *dicit super illud Ioā. 3. Quomodo potest homo nasci cum sit senex? sed hoc sacramentum est cibus spiritualis: vnde sicut cibus corporalis quotidie

* tract. 9. in euan. Ioā. non multum ante med. to. 9. sumitur, ita & hoc sacramentum quotidie sumere, laudabile est. vnde dominus Luc. 11. docet petere, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. in cuius expositione Augus. * dicit in lib. de verbis Domini, si quotidie accipis, scilicet hoc sacramentum, quotidie tibi est hodie, tibi quotidie Christus resurgit: hodie enim est, quando Christus resurgit.

*In ser. 28. de verb. domi. a med. tom. 10.

AD 2m dicendum, ꝙ agnus paschalis precipue fuit figura huius sacramenti, quantum ad passionē Christi, quæ repræsentatur per hoc sacramentum: et ideo semel tantum in anno sumebatur, quia Christus semel mortuus est, & propter hoc etiam ecclesia celebrat semel in anno memoriam passionis Christi: sed in hoc sacramento traditur nobis memoriale passionis Christi per modum cibi, qui quotidie sumitur: et ideo quantum ad hoc significatur per mānā, quod quotidie dabatur populo in deserto.

AD 3m dicendum, ꝙ reuerentia huius sacramenti habet timorem amori coniunctum (vnde timor reuerentiæ ad deū, dicitur timor filialis, vt in secunda parte* dictum est) ex amore. n. prouocatur desiderium sumendi, ex timore aūt consurgit humilitas reuerendi: et ideo vtrūque pertinet ad reuerentiam huius sacramenti, & ꝙ quotidie sumatur, & quòd aliquando abstineatur: vnde Augu.* dicit, si dixerit quispiam non

*1. 2. q. 67. art. 4. ad 2. Et 2. 2. q. 19. art. 9. & alijs.

*Epis. 118. c. 3. to. 2. quotidie accipiendam eucharistiam, alius contra, faciat vnusquisq; quod secundum fidē suam pie credit esse faciendum; neque enim litigauerunt inter se Zacchæus, & ille Centurio, cum alter eorū gaudens suscepit Dominum, alter dixit, Non sum dignus, vt intres sub tectum meum, ambo Saluatorem honorificātes, quamuis non uno modo: amor tamen & spes, ad quę semper scriptura nos prouocat, præferuntur timori. vnde & cum Petrus dixisset, Exi a me Domine, quia homo peccator sum, respondit Iesus, noli timere.

AD 4m dicendum, quòd quia dominus dicit, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, non est pluries in die communicandum, vt saltem per hoc, ꝙ aliquis semel in die communicat, repræsentetur vnitas passionis Christi.

AD 5m dicendum, ꝙ secundum diuersum statum ecclesiæ, diuersa circa hoc statuta emanauerunt. nam in primitiua ecclesia, quādo magna vigebat deuotio fidei Christianæ, statutum fuit, vt quotidie fideles communicarent, vnde Anacletus papa* dicit, peracta consecratione, omnes communicent, qui noluerint ecclesiasticis carere liminibus: sic enī & Apostoli statuerūt, & sancta Romana tenet ecclesia. postmodum vero diminuto fidei feruore, Fabianus papa† indulsit, vt si non frequentius, saltem ter in anno, omnes communicent, scilicet in pascha, pentecoste, & natali Domini. Soter* etiam papa in cœna domini dicit esse communicandum, vt habetur in decret. de consecrat. distinct. 2. postmodum propter iniquitatis abundantiam refrigescente charitate multorum, statuit Innocentius III. † vt saltem semel in anno, scilicet in pascha, fideles communicent: consulitur tamen in lib. de ecclesiasticis dogmatibus, * omnibus diebus dominicis esse communicandum.

*In ep. sua 1. in med. illius. & habet de consecr. dist. 1. ca. Episcopus.

† De cōsec. dist. 2. cap. Etsi nō frequentius.

*In epī. ad episcopos Italię, de consec. dist. 2. c. in cœna.

† Inn. III. in cōc. Lat. can. 21.

*c. 53. circa prin. habet lib. hic inter opa Augustini to. 3.

ARTICVLVS XI.

Vtrum liceat omnino a communione cessare.

AD VNDECIMVM sic proceditur. Videtur quòd liceat cessare omnino a communione: laudatur enim Centurio de hoc, Matthæi octauo, Domine non sum dignus, vt intres sub tectum meum. Cui comparatur ille, qui reputat a communione sibi esse abstinendum, vt dictum est*. cum ergo numquam legatur Christum in eius domum venisse, videtur quòd liceat alicui toto tempore vitæ suæ a cōmunione abstinere.

*ar. preced. in arg. 3.

¶ 2 Præt. Cuilibet licet abstinere ab his, quæ non sunt de necessitate salutis: sed hoc sacramentum non est de necessitate salutis, vt supra dictum est. † ergo licet a sumptione huius sacramenti omnino cessare.

† Q. 73. ar. 3.

¶ 3 Præt. Peccatores non tenentur communicare. vnde Fabianus Papa* cum dixisset, Ter in anno omnes communicent, adiunxit, nisi forte quis maioribus criminibus impediatur. si ergo illi,

* Habet de cōsec. di. 2. c. Etsi non frequenti.

¶ Aduerte

¶ *Super Quæstionis octuagesimæ Articulum undecimum.*

IN articul. 11. eiusdem quæstio. circa illud, Frustra autem esset votum, nisi impleretur quādo opportunitas adesset, aduerte, quòd opportunitas non sumitur hic pro commoditate sola, sed iūcta necessitati acsi diceretur, quando opus esset. Dico autem hoc, quia constat communionem non esse in præcepto, quoties commoditas communicandi adest: cum sit præceptum affirmatiuum, obligans ex natura sua tempore non commoditatis, sed necessitatis. quod autem sit illud tempus necessitatis, cum ecclesia iam determinauerit ad semel in anno, non oportet solicitum esse: curiosus tamen disputator ex iis, quæ de tempore vigente adultos ad baptismū scripta sunt, inueniet.

4. dist. 12. q. 3. art. 2.

Q. 73. ar. 3.

¶ Aduerte hoc in loco hanc materiam non apparere vsquequaque claram: qm̄ multi doct. & Auctor in 4. sent. dist. 9. q. 1. art. 1. tenent communionem, non esse ex Christi, sed ecclesiæ præcepto necessariam, & rationes in litera allatæ inferentes cō munionem esse sub præcepto Christi, probabiles sunt: nā prima ex communiter confessis, scp. manducatio spiritualis huius sacramēti sit de necessitate salutis, procedit. secunda autem ex mandato domini. hoc facite in meam commemorationem. Non oportet propterea accipere has rationes, vt coactiuas: qm̄ primam posset quis subterfugere, dicendo ꝙ licet mā ducatio spiritualis huius sacri claudat in se votum manducationis sacramentalis, non oportet tamen, quòd manducatio spiritualis Christi claudat in se votum manducationis sacramentalis: angeli. n. manducāt spiritualiter Chrm, & non manducant spiritualiter hoc sacramentum, nec habent votum manducandi sacramentaliter, & similiter habens baptismum in voto tantum, manducat spiritualiter Christum, & nō nisi remotissime habet in voto manducationem sacramentalem. doctores autē communiter loquēdo, indistincte vocant spirituale manducationem Christi, & spirituale mānducationem sacramenti eucharistiæ, acsi vnum & idem essent, cōi nomine appellando vtramque spiritualem mānducationem corporis & sanguinis Domini: cum tamen, formaliter loquendo, distinguātur formaliter: quoniam vna respicit corpus Christi mysticū absolute, altera vero idem corpus Christi mysticum, vt sacramento eucharistiæ significatur & confertur. Prima sit fide formata absolute, vel vi hone beata: secunda sit fide formata desiderante hoc sacrm.

*art. 1. huius quæst. & q. 73. ar. 3. ad 1.

† Q. 73. ar. 3.

*Ibidem.

cap. omnis utriusq; sexus.

¶ Secunda autem ratio eruti potest, dicendo præceptum domini cadere non super hoc facere, sed super relationem ipsius facere ad suam commemorationem, iuxta interpretationem ecclesiæ vtentis hoc domini mandato sub his verbis, Hæc quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis. Et idem sensus habetur 1. ad Cor. 11. cum de calice subditur, Hoc facite quotiescumque bibetis in meam commemorationem. Tutior inde apparet via Auctoris hic: quāuis cogēs rō nō appareat.

¶ *Super Quæstionis octuagesimæ Articulum duodecimum.*

IN art. 12. circa communionem sub vtraque specie, aduertendum est, esse duos extremos errores vitandos, alter est eorū, qui non sunt in peccato, tenentur communicare, videtur quòd melioris cōditionis sint peccatores, quàm iusti, quod est inconueniens. ergo videtur, quòd etiam iustis liceat a cōmunione cessare.

SED CONTRA est, quòd Dominus dicit Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem filii hominis & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra* dictum est) duplex est modus percipiendi hoc sacramentum, scilicet spiritualis, & sacramentalis: manifestum est autem, quòd omnes tenentur saltem spiritualiter manducare, quia hoc est. Christo incorporari, vt supra† dictum est. Spiritualis autem manducatio includit votum, seu desiderium percipiendi hoc sacramentum, vt supra* dictum est: & ideo sine voto percipiendi hoc sacramentum, non potest homini esse salus: frustra autem esset votum, nisi impleretur, quādo opportunitas adesset. & ideo manifestum est, quòd homo tenetur hoc sacramentum sumere, non solum ex statuto ecclesiæ, sed ex mandato Domini dicentis Luc. 22. Hoc facite in meam commemorationem: ex statuto autem ecclesiæ sunt determinata tempora exequendi Christi præceptum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Grego.* dicit in Pastorali, Illa est vera humilitas, cum ad respuendum quod vtiliter præcipitur, pertinax non est: & ideo non potest esse laudabilis humilitas, si contra præceptum Christi & ecclesiæ aliquis omnino a communione abstineat: neq, enim Centurioni præceptū fuit, vt Christum in sua domo reciperet.

AD 2m dicendum, quòd hoc

A qui tenent, oportere populum communicare sub vtraque specie. alter est eorum, qui tenent populum communicantem sub vtraque specie, peccare. Vtrique errant, primi quidem, damnando eos qui non communicant sub vtraque specie: alij autem damnando communicantes sub vtraque specie. sancta autem mater ecclesia media via incedēdum docet, & vtrumqte posse fieri licite tradit: quoniam si ad sacramentum spectatur, communio sub vtraque specie licita habetur, & si ad reuerentiam sacramento debitam spectetur, licite a communione sanguinis populus abstinet, vt in litera dicitur. Et hæc intelligē, loquendo absolute de sacramento & ipsius reuerētia: nam descendendo ad ritus consuetudinesque ecclesiarū, videtur seruandus in qualibet ecclesia mos in ea ab antiquo seruatus (si debita sacramento reuerētia tuta est ibi) nec nouitate aliqua perturbandus: præsumptionis siquidē vitio nō careret, introducere communionem sub vtraq; specie, vbi non est consueta: immo a schismatis nota non esset alienum: propterea quòd apud solos schismaticos in partibus occidentalibus hic mos videtur vigere.

sacramentum dicitur non esse necessitatis, sicut baptismus, quantum ad pueros, quibus potest esse salus sine hoc sacramento, non autem sine sacramento baptismi: quantum vero ad adultos, vtrum que est necessitatis.

AD 3m dicendum, quòd peccatores magnum detrimentum patiuntur, ex hoc quòd repelluntur a perceptione huius sacramenti, vnde per hoc non sunt melioris conditionis. & licet in peccatis permanentes non excusentur propter hoc a transgressione præcepti, pœnitentes tamen, qui, vt Innocen. * dicit, secundum consiliū sacerdotis abstinent, excusantur,

*In hoc. in conc. Latera. can. 21. & habetur li. 5. decret. tit. 38. c. 12.

ARTICVLVS XII.

Vtrum liceat sumere corpus Christi sine sanguine.

C AD DVODECIMVM sic proceditur. Videtur quòd non liceat sumere corpus Christi sine sanguine: dicit enim Galasius papa*, & habetur de consecrat. distinct. 2. Comperimus, quòd quidam sumpta tantummodo corporis sacri portiōe, a calice sacrati cruoris abstinent, qui proculdubio (quoniam nescio qua superstitione docentur astringi) aut integra sacramenta percipiant, aut ab integris arceantur. non ergo licet sumere corpus Christi sine

D eius sanguine.

¶ 2 Præt. Ad perfectionem huius sacramenti concurrit & manducatio corporis & potatio sanguinis, vt supra habitum est†: si ergo sumatur corpus sine sanguine, erit sacramentum imperfectum, quod ad sacrilegium pertinere videtur. vnde ibidem Gelas.* subdit, quia diuisio vnius eiusdēque mysterij sine grandi sacrilegio prouenire non potest.

Infra q. 82. art. 4. Et 4. dist. 12. qō. 3. art. 1. q. 2. *de cōsecr. dist. 2. cap. Cōperim².

¶ *Triplex quæstio de communione sub vtraque specie.*

OCcurrit hic circa communionem sub vtraque specie, triplex quæstio perspicaciter discutienda propter nouitates, scilicet de necessitate, de utilitate, & de congruentia.

† q. 74. ar. 1. & 76. ar. 2. ad arg. 1.

*Loco citato in arg. 1.

E

QVAESTIO PRIMA.

An communio sub vtraque specie sit in præcepto.

QVAERITVR primo, an communio sub vtraque specie sit in præcepto. Videtur enim, quòd sic. primo ex verbis domini Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnē filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis, vbi manifeste de necessitate salutis explicatur esse manducare carnem, & bibere sanguinem Christi. Si dicatur quòd textus iste non loquitur de manducatione sacramentali, sed spirituali, habetur nihilominus intentum: qm̄ mānducare spiritualiter, claudit in se votum manducandi sacramentaliter: & similiter bibere spiritualiter, claudit in se votum bibendi sacramentaliter. hinc enim manifeste sequitur, quòd si est de necessitate salutis

manducare & bibere hoc sacramentum spirituliter, oportet de necessitate quoque salutis esse mandu are & bibere illud sacramentaliter: alioquin frustra essent huiusmodi vota seu desideria, quæ numquam oporteret implere. Et declaratur vis huius processus ex simili in baptismo flaminis, quod claudit in se votum baptismi fluminis, vt patet applicanti.

† Q.74.ar. 1.& 76.art. 2.ad 1.

¶ Secundo, ex præcepto Domini Luc. 12. Hoc facite in meam commemorationem: monstrat enim ly hoc, quod ipse dominus fecit, scilicet cõsecrare & tradere sub vtraque specie.

* Q.76.ar. 2.ad 1.

¶ Tertio, ex perfectione sacramenti. Cadit enim sub diuino præcepto perfectio sacramenti: constat autem sacramentum hoc integrari ex vtraque specie, quoniam est vnum sacramentum vnitate perfectiõis: ex cibo enim & potu constat alimentum perfectum. Si dicatur, quod quãuis sub diuino præcepto cadat perfectio sacramenti, nõ tamẽ perfectio vsus vbi sacramẽtum distinguitur ab illius vsu, vt contingit in proposito, contra: sacramentum hoc est propter ipsius vsum: alimentum enim est propter alendum. ergo si perfectio sacramẽti est præcepta, multo magis præcepta est perfectio ipsius vsus, quanto magis finis est magis intentus, quam id, quod est ad finem.

¶ 3 Præt. Hoc sacramentum celebratur in memoria dominicæ passionis (vt supra dictum est†) & sumitur pro animę salute: sed passio Christi magis exprimitur in sanguine quàm in corpore, sanguis etiam pro salute animæ offertur, vt supra habitum est.* potius ergo esset abstinendum a sumptione corporis, quàm a sumptione sanguinis. ergo accedentes ad hoc sacrm, nõ debent sumere corpus Christi sine eius sanguine.

SED CONTRA est, multarum ecclesiarum vsus, in quibus populo cõicanti dat corpus Christi sumendum, nõ autem sanguis.

RESPON. Dicendum, quòd circa vsum huius sacramenti duo possunt considerari: vnum ex parte ipsius sacri: aliud, ex parte sumẽtiũ: ex parte quidẽ ipsius sacri conuenit, ꝙ vtrũque sumatur, scilicet & corpus & sanguis, quia in vtroque consistit perfectio sacramenti. Et ideo, quia ad sacerdotem pertinet hoc sacramentum consecrare & perficere, nullo modo debet corpus Christi sumere sine sanguine: ex parte autem sumentium requiritur summa reuerentia, & cautela, ne aliquid accidat, quod vergat ad iniuriam tanti mysterij: quod præcipue posset accidere in sanguinis sumptione, qui quidem si incaute sumeretur, de facili posset effundi: & quia creuit multitudo populi Christiani, in qua continentur senes & iuuenes, & paruuli, quorum quidam nõ sunt tãtæ discretionis vt cautelã debitã circa vsum huius sacri adhibeant, ideo ꝓuide in quibusdã ecclesijs obseruatur, vt populo sanguis sumendus non detur, sed soluma sacerdote sumatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Gelasius loquitur quãtum ad sacerdotes: qui sicut totum consecrant sacramentum, ita etiam toti communicare debent. vt.n. legitur in cõcilio* Tolerano, Quale erit sacrificiũ, cui nec ipse sacrificãs particeps esse dignoscit.

*De cõsec. dist.2. cap. Relatum.

AD 2m dicendum, quòd perfectio huius sacramenti non est in vsu fidelium, sed in consecratione materiæ. Et ideo nihil derogat perfectioni huius sacramenti, si populus sumat corpus sine sanguine, dummodo sacerdos consecrans sumat vtrumq;.

AD 3m dicendum, quòd repræsentatio dominicæ passionis agitur in ipsa consecratione huius sacramenti, in qua non debet corpus sine sanguine consecrari. Potest autem a populo, corpus sine sanguine sumi. Nec exinde sequitur aliquod detrimentum: quia sacerdos in persona omnium sanguinem offert, & sumit, & sub vtraque specie totus Christus continetur, vt supra habitum est.

¶ Quo ad secundum, tres sunt differentiæ considerandæ: prima est inter infantes & adultos. secunda est inter sacerdotes & alios adultos. tertia est inter conficientes hoc sacramentum, & non conficientes. Emergunt siquidem ex his tribus differentijs quatuor speciales difficultates. prima est, an cõmunio sub vtraque specie sit necessaria omnibus, comprehẽdendo ẽt infantes. secunda est, an sit necessaria omnibus adultis, tertia est, an sit necessaria omnibus sacerdotibus. quarta est, an sit necessaria omnibus conficientibus: quelibet enim harum difficultatũ habet opinantes ꝓ vtraque parte. Hæc de secundo.

¶ Quo ad tertium, circa primam difficultatem (an scilicet cõmunio sub vtraque specie sit necessaria etiam infantibus) quicquid garrire possint hæretici tenẽtes partem affirmatiuã: aut quicũque errantes communicãtes sub vna tantum specie infantes clara luce manifestum est, infantibus neutro modo sacramentum hoc esse exhibendũ. Ita ũ, quia fundamẽtum ex scriptura sumptũ a Pela. Nisi mãducaueritis carnem filij hominis, & bibe ritis eius sanguinẽ, nõ habebitis vitam in vobis, pro eis nõ facit, qm̃ intellectũ de sacramentali mãducatione hæresim inducit manifestã, s. ꝙ baptismus, non sufficiat infantibus ad vitam æternam. Si.n. ad baptizatos infantes dr̃, nisi sumpserit is hoc sacrm eucharistiæ, non habebitis vitam in vobis, consequens est, ꝙ ex baptismo non habeant vitam, & consequenter si cum solo baptismo decederent non haberent vitam æternã, quod constat heresim esse damnatam. tum, quia sacrm eucharistiæ datur vt alimentum animæ: propterea.n. datur sub specie panis & vini. alimentũ autem sicut non datur, nisi viuenti (non.n. põst sumi a mortuis) ita non datur nisi habenti aliquam operationem vitalem: frustra.n. alimentũ poneretur in os impotẽtis illo quouis modo vti, nam nihil prodest alimentum alicui, qui ad illud vt mortuus se habet: sed infans baptizatus nullam habet operationem vitalem secundum vitam spiritualem. ergo ei nõ conuenit sumere alimentum spirituale.

* Q.76.ar. tic.2.

¶ At si contra hanc rationem obiiciatur, falsum assumere: quia ecclesia consueuit infirmis adultis in extremo vitæ sensibiliter constitutis, vel etiam phreneſim patientibus, eucharistiam tribuere sine omni operatione vitali interioris spiritus, facile exeluditur obiectio, animaduertendo, ꝙ licet tales adulti in extremo constituti, nullam habeant pro tunc vitalem spiritus operationem, habuerunt tamen eam ante petendo implicite, vel explicite hoc sacramentum, & propterea negatur amentiꝫ a natiuitate, sicut & in fachbus, quoniam vtrique nec pro tũc, nec antea actum aliquem spiritus habuerunt.

¶ Si vero obiecerit quispiam falsum in adducta ratione subsumi, eo quòd infantes habent vitales spiritus operationes, s. credere & abrenuntiare saranæ: etsi non spiritu proprio, spiritu tamen ecclesiæ, vt patet cum baptizantur, facile quoq; hæc obiectio excluditur, quoniam si sic esset, accommodasset ecclesia has

IN OPPOSITVM est communis doctorum auctoritas, cum consuetudine Romanæ ecclesiæ, cum omnibus fere occidentalibus ecclesijs.

¶ In hac quæstione sex sunt agenda. primo narrabitur varia circa hoc obseruatio. secundo distinguentur difficultates quatuor circa hoc. tertio tractabitur prima difficultas. quarto tractabitur secunda. quinto tractabitur tertia. sexto tractabitur quarta.

¶ Quo ad primum Nestorius & Pelagius, cum sequacibus astruxerunt vniuersaliter seruandam communionem sub vtraque specie: diuersa tamen ratione moti. Nestorius enim putauit sub specie panis corpus tantum Christi esse, & sub specie vini sanguinem tantum: quia in morte Christi, sanguis fuit separatus a corpore & propterea sub vtraque specie oportebat sacramentum sumi, vt integer Christus sumeretur in memoriam mortis eius. Pelagius autem motus ex verbis domini Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis, vtramque sacramenti speciem enã ad infantes baptizatos extendit, dogmatizando, quòd si infans non posset sacramentalem panem sumere, deberet panis contritus cum sanguine infundi in os infantis, & si quippiam ejectum esset, esse illud comburẽdum: iuxta præceptum antiquum de agno Paschali, si quid residuũ fuerit, igne cõburetis. Et hinc forte olim græcorum illorum, quos Auctor in litera 3. art. nominauit, & similiter paulo ante centum annos Bohemorum abusus in communicando infantes ortus est, quodam Iacobello nouitatem communionis sub vtraque specie Bohemis suggerente. Hæc de primo.

has operationes vitales pueris in susceptione eucharistiæ, sicut accommodauit eis in susceptione baptismi, & cum huiusmodi accommodatio nullibi facta sit respectu eucharistiæ, consequens est vt nõ nisi propria voluntate fingatur. In prõptu. ratio est quare in baptismo habeat locum huiusmodi accommodatio, & non potest habere locum in eucharistia: per baptismum.n. generatur infans in filium dei, generatio autem non exigit cooperationem eius qui generatur: & propterea accommodatio ecclesiæ non necessitatis, sed solennitatis cæremonialis est in baptismo, per eucharistiam autem nutritur sumens illam. nutritio autem exigit cooperationem vitalem eius, qui nutritur: & propterea accommodatio cæremonialis non supplet actus personales, necessarios sumenti eucharistiam. vnde stat ratio solida: tum quia hoc etiam verbis domini repugnat, cum primo tradidit hoc sacramentum, dixit enim, accipite & manducate: docens per hoc, quòd illis tantum est tribuẽdum, qui possunt aut potuerunt manducare corporaliter: ita quòd sicut non regeneratur baptismo, nisi carnaliter natus, ita non sumitur hoc sacramentum, nisi carnaliter manducatum, & propterea infans, qui numquam potuit, nec potest manducare carnaliter panem, ab ipso domino excluditur a manducatione sacramentali. Hæc de tertio.

A

B

¶ Quo ad quartum, an communio sub vtraque specie necessaria sit omnibus fidelibus adultis, ex argumentis in principio adductis apparet pars affirmatiua vera, ex vsu autem ecclesiæ monstratur falsa. Et qm̃ maxima vis sit in sæpe dictis verbis domini, Ioã. 6. Ideo subtilius discutienda sunt, & imprimis no tandum vltra duos manducandi modos, qui consueuerunt distingui circa hoc sacramentum, inueniri alium modum manducandi non sacramentum, sed Christum: ita quòd conficiuntur tres modi manducandi Christum, s. vel sacramentaliter, vel spiritualiter, sub sacramento tamen in re aut in voto, vel pure spiritualiter.

¶ Et vt clarius percipiatur quod dicimus, declarandum ex cõuenientia & differentia, & deinde probandum ex scriptura est quod dicimus: conueniunt siquidem hi duo modi manducãdi Christum spiritualiter, in hoc quid vterq; ponit manducantẽ esse Christi membrum viuum. Differunt autem primo in hoc, ꝙ manducare Christum est ex suo genere manducatio pure spiritualis: manducare autem spiritualiter Christum in eucharistia, est manducatio alligata ad sacramentum re vel voto. et hoc quidem testatus est Auctor in secundo huius quæstionis articulo, cum dixit, Alio modo contingit spiritualiter manducare Christum, prout est sub speciebus huius sacramenti, inquantum. s. aliquis credit in Christum, cum desiderio sumendi hoc sacramentum, vbi manifeste apparet, spiritualem manducationem eucharistiæ claudere in se ordinem ad sacramẽtum. Manducatio autem Christi absolute quòd sit ex suo genere pure spiritualis, ex eo patet, quòd huiusmodi manducatio terminari potest, & ad deitatem secundum se, iuxta illud Luc. 22. Ego disponо vobis, sicut disposuit mihi Pater meus regnum, vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo (ibi.n. nulla erit ratio sacramenti, sed pure spiritualiter edent & bibẽt deum sicuti est, sicut ipsa Christi anima deo fruitur) & ad spiritualia dona gratiæ, iuxta illud Ioan. 4. Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum, &c. Et hinc differunt secundo in hoc, quòd manducare spiritũaliter Christum sub sacramento, proprium est viatoribus in nouo testamento adultis, manducare autem pure spiritualiter Christum. cõmune est comprehensoribus & viatoribus, scriptum est enim, Panem angelorum manducauit homo, commune quoque est noui & veteris testamenti iustis: scriptum est enim, ꝙ non aliud nomẽ datum est sub cælo, in quo oporteat homines saluos fieri, & demum commune est iustificatis infantibus, & adultis: per baptismum enim Christi membra viua etiam infantes fiunt.

C

D

E

¶ Probatur autem hic modus comedendi Christum spiritualiter, quòd non sit confictus aut nouiter adinuentus, tum ex eo, ꝙ omnes fatemur Christum esse panem angelorum hominum, tum ex eo ꝙ huiusmodi manducatio millies habetur in scriptura, & nulla est ratio, quare non possit terminari ad Christum, sicut terminatur ad alia & superius inducta, & quę possent induci, vt est illud Prouer. 9. in persona Sapientiæ, Venite, comedite panem meum, & bibite vinũ quod miscui vobis, &c. Nec propterea arguendi sunt doctores insufficientię, qui duos tantum modos manducandi distinxerunt: qm̃ de modis manducandi Christum sub sacramento tractabant: tales autẽ modi non sunt nisi duo, nos autem ex ipsis sacris doctoribus apposuimus hunc alium modum spiritualiter manducandi non sacramentum, sed Christum, vt hinc clariorem redderemus sensum euangelij & sanctorum doctorum.

¶ His itaq; præmissis dicimus, ꝙ sæpe dicta domini verba, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem non habebitis vitam in vobis, intelliguntur ad literam de manducatione spirituali Christi, abstrahendo tam a manducatione sacramentali, q̃ a manducatione spirituali sacramenti in re vel in voto, probatur; tripliciter, primo ex textu euangelico: secundo ex cõtextu eiusdem: tertio auctoritate sanctorum. textus imprimis ipse, dum dicit, Nisi manducaueritis, non habebitis vitam in vobis, manifeste monstrat, quòd de illa mãducatione & bibitione loquitur, sine qua non potest esse vita spiritualis in nobis: sed sola manducatio spiritualis Christi est illa, sine qua non potest esse vita in nobis. ergo de ipsa sola loquitur textus euangelicus. Maior est nota per se: minor autem propter dictionem exclusiuam habet duas partes, alteram affirmatiuam. s. manducatio spiritualis Christi est illa, sine qua nõ possumus habere vitam (& hæc etiam est per se nota intelligentibus terminos: qm̃ manducare spiritualiter Christum, est esse Christi membrum viuum, constat.n. ꝙ nisi simus Christi membra viua, non possumus habere vitam spiritus in nobis) alteram negatiuam, scilicet nulla alia mãducatio est, sine qua non est vita in nobis. et hoc probatur ex eo, quòd tam sine mãducatione sacramentali, q̃ sine manducatione spirituali sacramenti huius in re vel in voto, potest esse, & de facto est vita in nobis, vt testatur vita infantium baptizatorum, quibus firmiter credimus baptisma solum absque aliquo alio sacramento sufficere ad vitam æternam.

¶ Nec mihi aliquis occurrat, dicendo ꝙ baptismus habet annexum votum sacramenti eucharistiæ: quoniam huiusmodi sententia, cum in sacris inuenitur doctoribus, venerabiliter suscipienda est, in suo tamen ordine: hoc est, vt adaptatio quædam, & non vt inde argumentum sumatur efficax ad firmandam veritatem eorum quæ in quæstione fidei versantur. secundum nãque veritatem baptismus ex se solo sufficit ad vitã æternam, & non mendicat hoc ex aliquo annexo voto alterius sacramenti. Si.n. hoc ex annexo voto haberet: non ipsi baptismo, sed illi alteri sacramento, in fantium baptizatorum salus attribueretur & attribuenda esset: cum tamen non solum ecclesia vniuersalis cum sanctis doctoribus, sed etiam dominus ipse baptismo attribuat vitam spiritus, vt patet Ioan. 3. Vbi cum dixisset Nicodemo, nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, nõ potest introire in regnum dei, statim subdit effectum huius regenerationis esse vitam spiritus dicens, Quod natũ est ex carne, caro est, & quod natum est ex spiritu, spiritus est.

¶ Et confirmatur hoc, quia in idem redit, dicere baptismum dare vitam ex voto alterius sacramenti, & dicere, baptismum non sufficere ad vitã, & hoc si proprie & formaliter loquimur, vt loqui debemus, & scripturæ intelligendæ sunt. Patet autem non intendi a sacris doctoribus, per huiusmodi adaptationem baptismum habere in voto manducare carnem filij hominis, & bibere eius sanguinem in sacramento ex hoc, quòd ipsi sacri doctores tenent huiusmodi votum non esse de necessitate salutis: quoniã tenent quòd communicare sub vtraque specie, non est de necessitate salutis, cuius oppositum esset verum, si in baptismo manducaretur spiritualiter panis sacramentalis, & biberetur spiritualiter sanguis sacramentalis: nam quod tunc fit voto, necesse est postea exequi in re, quando opportunitas aderit. Stat ergo solida fundata ratio super textu euangelico, qui est lex generalissima a Christo promulgata, & non minus necessaria quam illa alia lex, Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu, non potest introire in regnum Dei. Nec oportet laborare ad hoc probandum, quoniam apperta sunt vtrobique verba Domini, & ad literam intellecta hæc continent.

¶ Deinde probatur hoc idem ex contextu euangelii. V bi aduertendum est, quòd doctrina ista Domini incepit occasionaliter sicut doctrina, quam dominus dedit Samaritanæ de aqua viua, occasione sumpta ex aqua naturali, vt patet Ioan. 4. Iudæi enim post miraculum de quinque panibus & duobus piscibus, quærentes Iesum, audierunt ab ipso, Quæritis me, quia manducastis ex panibus, & saturati estis, & statim subdidit dominus, Operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam. Et sic inchoato sermone de cibo spirituali, quæsierunt iudæi, intelligentes per cibum spiritualem opera sancta, Quid faciemus vt operemur opera dei? & audierunt a domino, vt crederent in ipsum, declarando quòd cibus spiritualis ac opus dei esset credere in ipsum. quo audito iudæi quæsierunt ab eo signum, vt sic crederent ipsi commemorantes signum mannæ in deserto, tamquam panis cælestis, quasi dicerent (vt Augustinus exponit.) Si vis vt credamus tibi, fac plus nobis, quàm fuerit factum patribus nostris, qui manducauerunt manna in deserto. Et tunc dominus, vbi prius de cibo locutus fuerat, ad cibi speciem descendit proponens panem spiritualem, & primo quidem proponit panem verum esse non quemcumque, sed eum qui de cælo descendit, & dat vitam mundo,

& subdit se esse panem vivu, & de cælo descēdisse. Manifestatq; horum duorum primum ex actibus spiritualibus, scilicet quòd venire ad ipsum, & credere in ipsum, tollit totaliter famem, & sitim mentis, & tandem etiam corporis. Et interposita murmuratione iudeorum de secundo, scilicet quòd descendit de cælo. & eorum repressione, manifestat secundum, de quo murmurauerant: ex spiritualibus quoque actibus, se licet, quòd credere in ipsum est habere vitam æternam, & ex differentia inter manducantes manna & ipsum: quia illi mortui sunt, si quis autem manducauerit ex ipso, non morietur, sed viuet in æternum. Et in calce amplius explanans dominus panem, de quo loquebatur, ad carnem descendit dicens, Et panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Quo audito litigabant iudæi adinuicem, quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum? & tunc dixit eius Iesus, Nisi manducaueritis carnē filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Vbi diligenter aduertendo clara luce patet, quòd cum totus præcedens sermo fuerit de actibus pure spiritualibus, de spirituali quoque manducatione & potatione ipsius Christi carnis & sanguinis, sermo præsens ad literam est. Post panes enim materiales primo de cibo spirituali, deinde de pane cælesti, quia iudæi obijcientes manna, adduxerunt scripturam, Panem de cælo dedit eis manducare, & postea de carne & sanguine. Et iterum rediens dominus ad panem, qui de cælo descendit, & ipsius excellentiam supra manna, concluſit sermonem, vt responderet iudæis de pane dato de cælo, & monstraret se & non manna, esse panem verum, qui de cælo descendit. Carnis quoque & sanguinis meminit: vt doceret non sufficere ad vitam nostram credere in ipsum Christum. panem qui de cælo descendit, hoc est deum & hominem, sed oportet etiam credere ipsius pro mundi vita passionem & mortem, in qua sanguis separatus fuit a carne: hoc enim est quod aperte dominus subdidit, cum dixit, Panis quem ego dabo, caro mea est pro mūdi vita: caro enim sua pro mundi vita fuit caro passa & occisa pro mundi vita: morte enim sua vinificauit mundum. vnde & litigantibus de hoc iudæis, statim de carne & sanguine, & non de speciebus sacramentalibus subdidit, nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem &c. & sine inter vallo declarauit quid sit māducare eius carnem, & bibere eius sanguinem, subdens, Qui manducat meam caruem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, & ego resuscitabo eum in nouissimo die. vbi etiam vitam corporis consequendā, non tunc tamen, sed in nouissimo die a manducantibus eius carnem & bibentibus eius sanguinem explanauit. Quocirca cum ex solo sensu literali trahatur efficax argumentum, & sensus literalis ex contextu præcipue pendeat, & ad literam tam ex textu, quàm ex contextu de spiritualibus actibus sermo sit, consequens est, vt textus iste de spirituali manducatione Christi carnis & sanguinis, hoc est de fide in ipsum & morte eius, sermo sit.

¶ Et si quæratur quare Christus nostram in ipsum, & mortem eius fidem sub metaphora manducationis, & bibitionis docuerit, in promptu est ratio multiplex. Primo vt monstraretur, quòd nostra in ipsum coniunctio per fidem formatam esset participatio cælestis beatitudinis, de qua scriptum est, Inebriabitur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Secundo, vt monstraretur se esse patris sapientiam, quæ dixerat Prouerb. 9 Venite comedite panem meum, & bibite vinum quod miscui vobis. Tertio, vt monstraretur, quòd etiam caro sua occisa & sanguis suus etiam separatus a carne, haberent vim satiatiuam mentis humanæ, & hinc discemus carnis & sanguinis Christi coniunctionem ad deitatem, ex qua vim satiatiuam intellectus & affectus habent. Quarto, vt sic fundamenta iacerentur ad manducationem & bibitionem sacramentalem: nam ex hoc, q̄ credere in Christum & mortem eius, est satietas mentis & refectio sapientiæ & participatio q̄dam cælestis fælicitatis, facile discere possumus, quòd digne sumere sacramenta corporis & sanguinis domini, est & cælestis participatio consuiuij, & in sapientiæ mēsa edere & bibere &c. Et hinc processit, vt a doctoribus sacris extendatur, quandoq; textus istius capituli ad sacramentum eucharistiæ, & manducandum & bibendum sacramentaliter, digne tamen, Christum seu carnem & sanguinem eius: quamuis multiplex alias sit huius ratio, s. quia res, de qua est sermo in textu isto, est res significata sacramēto Eucharistiæ: familiare est. n. signati condōnes, signo attribuere. Et quia vnus atque idem ſm substantiam est panis spiritualis & panis sacramentalis, & manducare ac bibere spiritualiter Christum, & manducare ac bibere spiritualiter sacrm, sunt vnum & idem secundum substantiam, sola relatione ad sacrm sensibile dria: hinc. n. fit vt tam in scriptis, q̄ in sermonibus in quibus huiusmodi dria propositum nō variat, frequentissimo vsu, vnum pro alio ponamus aut exponamus.

¶ Tertio, probatur idem auctoritate sanctorum. Et primum, q̄ hæc sit cōis sanctorum & theologorū expositio: qm cōiter exponitur de spirituali manducatione carnis, & spirituali potu sanguinis Christi: deinde probatur idem sensus auctoritate Aug ad Bonifa. exponentis hanc dñi legem adimpleri in infantibus baptizatis, dicendo, tunc vnusquisq; fidelium corporis & sanguinis dñi particeps fit, qñ in baptismo membrum Chri effic̄tur. vbi videre potes vtrūq;. s. quòd de māducare & bibere spiritualiter corpus & sanguinem Christi, intelligitur lex domini, & quòd lex illa extendit se ad omnes, sicut & illa, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu &c. et eundem sensum explicat idem Auguſt. super Ioannem, dicens, Hunc cibum & potum societatem vult intelligi corporis & membrorum suorum, quod est ecclesia, &c.

¶ Ex quibus omnibus coniunctis, cum dicendis in solutione argumentorum, manifestum relinquitur, q̄ cōi sub vtraque specie nō est necessaria adultis omnibus: cum nullum ad hoc habeatur præceptum, nullaq; ad hoc ratio cogat, & innumeræ Christi ecclesiæ, cum ecclesiarum omnium magistra romana ecclesia oppositum doceant ac faciant. Hæc de quarto.

¶ Quo ad quintum, an cōmunio sub vtraq; specie sit necessaria omnibus sacerdotibus, quia hoc coincidit cum quæstione illa, an quilibet sacerdos teneatur quādoq; celebrare, & hoc ex proposito tractabitur inferius in art. vlt. q. 82. ideo nunc pertrā seundum est, ne idem sæpius repetatur. Hæc de quinto.

¶ Quo ad sextum, an communio sub vtraque specie sit necessaria omnibus consecrantibus, clare patet quæstionis solutio ex decreto Gelasij papę de consec. dist. 2. c. cōperimus. vbi grande sacrilegium esse dicitur, celebrantem sumere sub altera tantum specie, & in c. præcedenti damnantur celebrantes, & in nulla specie sumentes. Et quoniam hoc in dubium non vertitur, ideo hæc de sexto sufficiant.

¶ Ad primvm ergo in oppositum ex dictis patet potest responsio consistens in hoc, quòd præceptum domini intelligitur de cibo & potu spirituali carnis & sanguinis domini. Et licet manducare spiritualiter sacramentum corporis, & sanguinis Christi, claudat in se votum manducandi & bibendi sacramentaliter: non est tñ verum, q̄ manducare & bibere sp̄aliter carnem & sanguinem Christi, claudat in se votum manducādi & bibendi sacramentaliter: sed claudit in se beneficium, qđ significatur & confertur corporis & sanguinis sacramento, scilicet esse Christi & ecclesiæ membrum viuum.

¶ Ad secundum de Christi mandato, Hoc facite in meam commemorationem, ñdetur ad hoc, vt oīs cauillatio tollatur, qua dupliciter. Primo, q̄ illa verba dñi habent triplicē vim: sunt. n. institutoria celebrationis eucharistię in ecclesia, vt patet: sunt & collatiua potestatis sacerdotalis ad consecrandam eucharistiam: cōiter. n fatemur per hęc verba Apostolos esse ordinatos in sacerdotes: sunt & præceptiua non ipsius operis, sed ordinis ad suam cōmemorationem, qđ est præcipere ordinem operis in sui memoria, vt ecclesia attestatur, vtens his domini verbis in missa sub hac forma, Hęc quotiescūque feceritis, in mei memoriam facietis. vbi manifeste explicatur præcipi non opus ipsum, sed ordinationem operis in sui memoriam. Et si arguat quis ex vi institutoria, s. q̄ ex hoc ipso, q̄ dominus instituit hoc facm sub vtraque specie, obligamur ad seruandā eius institutionem, facile patet nullitas argumenti: tum quia sufficit, q̄ hoc seruetur ab aliquibus de ecclia, hoc est sacerdotibus celebrantibus, ad quos solos in apostolis sermo dominicus tunc dirigebat, vt ex hoc pateat, q̄ soli sacerdotes possūt hoc facere, quòd Christus fecit, scilicet consecrare sacramentum corporis & sanguinis domini: tum, quia ad obligandos singulos de ecclesia sub præcepto, plus requiritur quam institutio sacramenti, vt patet de sacramento confirmationis, & extremæ vnctionis, quorum neutrum est de necessitate salutis: quamuis eorum contemptus esset damnabilis, et sic ex his verbis domini non habetur præceptum sumendi sub vtraque specie: sed quòd sumentes sumant in sui memoriam, hoc est si sumimus, in ipsius memoriam sumamus, iuxta ecclesiæ expositionem, Hæc quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis.

¶ Secundo dicitur, quòd posito, quòd præcipiatur per hæc domini verba ipsum opus, non propterea argumentum vrget: quoniam ly hoc, non demonstrat vtrumque opus, quod Christus legitur fecisse, scilicet consecrare & tradere sumendum. et ratio est: quia si ly hoc, demonstraret vtrumque opus, vt præceptum a domino, sequeretur, quòd quilibet celebrans teneretur sub præcepto domini ad tradendum hoc sacramentum alijs, quod omnium ecclesiarum pias aures offendit, cum constet multos sanctos sacerdotes curentes cura animarum, & in monasterijs & extra sæpe celebrasse, & numquàm tradidisse, & quotidie sic fiat ab innumeris sacerdotibus irreprehensibiliter.

Et secundum

Et secundum hoc, non habetur hinc præceptum traditionis sub vtraque specie, ac per hoc, non habetur hinc præceptum suscipiendi ab alijs sub vtraq; specie. nam non celebrantium sumptio traditionem præsupponit cum nullus talium sumat, nisi sibi traditam eucharistiam.

¶ Tertio dicitur, quòd dato, quòd ly hoc, demonstraret omne opus, scilicet consecrare, sumere & tradere sub vtraque specie, & quòd intelligatur præcipi omne huiusmodi opus, adhuc argumentum non cogit: quoniam cum præceptum hoc sit affirmatiuū, & præcepta affirmatiua obligent semper, sed nō pro semper, sed pro tempore necessitatis, consequens est, vt ex hoc domini præcepto sacerdotes, non teneantur trade e sub vtraque specie, nisi necessitas communicandi sub vtraque specie aduenerit, ac per hoc si huiusmodi necessitas alicubi numquā interuenit: numquàm sacerdos reus violati præcepti est. Exemplum, præceptum de honorandis parentibus factum, quia est est affirmatiuum, intelligitur tempore necessitatis, & propterea si numquàm contingit parentes meos necessitatem habere subuentionis meæ, numquàm ego reus præcepti sum: & quia in innumeris Christi ecclesijs Ro. ecclesiam imitantibus numquàm cōtingit alicui non celebranti necessitas communicandi sub vtraque specie (quoniam docente Spiritu sancto contenti sunt communione sub specie panis) ideo nullus sacerdos in huiusmodi ecclesijs reus est violati præcepti dominici.

¶ Quarto dicitur, ex ipso ordine textus euangelici, quòd hoc domini præceptum nullibi inuenitur a domino traditum nisi respectu sacramenti sub specie panis tantum, ita quòd ly hoc, nihil demonstrat de pertinentibus ad calicem, & propterea ex isto præcepto argumentum sumptum, si efficax est gladius est Goliath: quoniam hinc sequitur, quòd sola panis sancti communio præcepta est tradenda. Et probatur quod dicimus, primo ex auctoritate euangelij: solus enim inter euangelistas Lucas verba hæc posuit in cap. 22. vbi expresse refert dominū ante consecrationem calicis, post tamen consecrationem panis, dixisse, Hoc facite in meam commemorationem. Secundo, auctoritate Pauli Apost. 1. ad Cor. 11. vbi refert dominum dixisse, Accipite & comedite, hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur, hoc facite in meam commemorationem: post consecrationem autem calicis Lucas de hoc nihil refert: Paulus autem apostolus refert Christum dixisse, Hoc facite quotiescumque bibetis in meam commemorationem. Vbi ex ipsa diuersitate verborum a Paulo narratorum, manifeste apparet, quòd de sacramento sub specie panis dominus dixit absolute, hoc facite in meam commemorationem: de eodem autem sacramento sub specie vini non dixit absolute, Hoc facite: sed dixit quòd hoc faceret, quotiescūque biberent, in suam commemorationē. Vbi meridiana luce clarius patet, q̄ non præcipitur bibere, sed quòd quotiescumque bibimus, in suam commemorationem hoc faciamus. Et hinc sequitur, quòd si ex hoc præcepto domini, Hoc facite in meam commemorationem efficax argumentum ad communionem populi sumitur: optime sequitur absque vlla controuersia, quòd non est præcepta communio populi nisi sub specie panis. Et confirmatur iste sensus ex eo, quòd in numero singulari dicitur, Hoc facite, & non dixit, hæc facite, sicut per oppositum ecclesia volens vtramque significare speciem sacramenti, explicat in numero plurali dicens, Hæc quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis.

¶ Ad tertium argumentum dicitur, cōcedendo quòd tam perfectio sacramenti in consecratione, quàm perfectio eiusdem in vsu est sub præcepto, & hoc propter allatam, obijciendo, rationem, scilicet quòd sacramentū hoc suapte natura est propter vsum, & perfectio sacramenti est propter perfectionem vsus. unde & grande sacrilegium esse dixit Gelasius diuidere mysterium hoc, quo ad vsum: sed non propterea argumentum hinc sumptum vrget ad vsum vtriusq; speciei in communione populi. Et ratio est, quia perfectio sacramenti secundum vsum, non dependet nisi a per se cōcurrente ad sacramentum illud, quemadmodum ceterarum rerū perfectiones, non attenduntur secundum ea, quæ sunt per accidens: sed in ordine ad ea quæ concurrunt per se: alioquin numquàm res aliqua suam perfectionem sortiretur, solus autem sacerdos concurrit per se ad perfectionem huius sacramenti tam consecrando, quàm vtendo: & propterea sicut sacrilegus esset sacerdos, consecrando panem, & non vinum, ita sacrilegij reus esset sumendo panem sanctum, & non sumendo calicem. Et quidem, quòd sacerdos concurrat per se ad consecrationem & vsum huius sacramenti, clare patet: quòd autem solus concurrat per se, patet tum ex eo, quòd solus sufficit ad perfectionem sacramenti, tam consecrando quàm vtendo: tum, ex eo quòd populi communio post consumatum sacrificium atque sacramentū, tam quo ad consecrationem quàm quo ad oblationem & vsum supervenit, sacerdos enim per seipsum perfecit hęc omnia: quod autem superuenit alicui post illius perfectionē, non est de concurrentibus per se ad illius perfectionem: tum, ex eo quòd accidentaliter coniungitur perfecto vsui huius sacramēti, quòd aliquis circunstantiuū sit communicandus, quod ex eo patet, quòd nihil minus perfectum est sacramentū & in se & in vsu, si nullus circunstantium communicet: si enim perfectio vsus dependeret ab aliorum communione, non posset absque sacrilegij vitio sacramenti huius vsus esse, nisi aliquis ex circunstantibus communicaret: sicut non potest absque sacrilegio, eius vsus a celebrante omitti aut diuidi. Quocirca manifestum est, quòd ex perfectione huius sacramenti, tam quo ad consecrationem, quàm quo ad vsum per se (ea enim quæ sunt per accidens, & ab arte & a scientia relinquuntur) non habetur necessitas communicandi populum sub vtraque specie, sed necessitas communicandi seipsum celebrantem sub vtraque specie.

Et hæc de prima quæstione dicta sufficiant.

QVAESTIO II.

An vtilius sit sumere eucharistiam sub vtraque specie, quàm sub specie panis tantum.

QVAERITVR secundo, an vtilius sit sumere eucharistiam sub vtraque specie, quàm sub specie panis tantum. Et videtur quòd sic.

¶ Primo, ex parte sacramenti, quia vtilius est sumere sacramentum integrum seu integre, quàm imperfectum seu partialiter. Et si dicatur, quòd nō est hic differentia secundum perfectum & imperfectum, integrum aut diminutum, totum vel partem, nisi in significando, contra: sacramenta efficiunt quod significant. ergo imperfectio in significādo redundat in imperfectionem in conferendo: alioquin aliud efficeret & aliud significaret, dum significaret partem, & efficeret totum.

¶ Secundo, ex parte quoq; sacramenti, vtilius est tangi a Christo pluribus diuersarum rationum instrumentis, quàm vno tantum: sed communicans sub vtraq; specie, tangitur a Christo instrumentis diuersarum rationum: communicans autem sub altera tantum tangitur a Christo vno tantum instrumento. ergo. Maior est per se nota: quoniam diuersarum rationū instrumenta ad diuersas vtilitates per se ordinantur, vt patet in artificialibus. Minor autem manifestatur: quia species vini, vel saltem potatio ipsa instrumentū est quoddam ipsius Christi ad lætificandam animam: & similiter species panis vel saltem manducatio ipsa instrumentum est Christi ad confirmandum hominis animum: sicut de aqua baptismi Auguſt. dicit, quòd corpus tangit, & cor abluit. Et confirmatur, quia potus sacramentalis significat potum spiritualem: regula autem generalis est, quòd sacramentales actus sunt instrumenta, aut quasi instrumenta diuinæ virtutis. Et confirmatur rursus ex eo, quòd si significatus effectus per sumptionem eucharistiæ non prouenit in sumentem, dicimus, quòd hoc non est ex defectu sacramenti, quin conferret quod significaret, sicut & cetera sacramenta conferunt quod significant, sed ex indispositione sumentis: hæc enim omnia attestantur, quòd huiusmodi sacramentalibus Christus utitur ut instrumentis, quod erat assumptum: constat. n. hæc. s. speciem panis & uini seu mandu cationem & bibitionem sacramentales, diuersam esse rationum, sicut diuersarum sunt rationum in esse naturali.

¶ Tertio, ex effectuū differentia: vtilius est comedere spiritualiter & bibere spiritualiter sacramentum hoc, quàm illud spiritualiter comedere tantum. Et si dicatur, quòd comedere spiritualiter, & bibere spiritualiter, sunt idem, contra: tum, quia comedere spiritualiter est actus intellectus, utpote spectans ad fidem & contemplationem, iuxta illud Eccles. 15. Cibauit illū pane uitæ & intellectus, & illud Auguſt Crede & manducasti. Bibere uero est actus affectiuæ partis, utpote spectans ad dulcedinem charitatis & delectationem spiritus, iuxta illud, Et uinum lætificat cor hominis, & rursus, Torrente uoluptatis tuæ potabis eos. Et confirmatur hoc ex ipsa diuersitate signorum: diuersa enim signa sacramentalia oportet diuersa quoque habere significata. Et propterea, quia manducare & bibere sunt diuersa signa sacramentalia, consequens est, ut diuer a quoque habeant significata: si enim idem significarent, alterum superfluum esset in significando. Et confirmatur rursus, ex proprietate attributorum signatorum: nam calici sacramentali attribuitur, quòd significat expresse mortem Christi, redemptionemque per illius sanguinem peractam, uitam animæ lætitiam cordis &c.

¶ Quarto arguitur ducendo ad inconuenientes: sacerdos celebrans sumpto sacramento sub specie panis, quæritur an postea sumendo sub specie uini aliquid utilitatis spiritualis acquirat,

quirat, aut nihil. Si dicatur, quòd acquirit aliquid spirituali vtilitatis intus in anima, habetur intentum, scilicet quòd vtilius est sumere sub vtraque specie, quàm sub altera tantum. Et rursus, cum par sit ratio, proportionaliter tamen de sacerdote, & laico digne sumente, vtilius erit laico digne sumenti sumere sub vtraque specie, quàm sub altera tantum. Si dicatur, quòd nihil spiritualis fructus acquirit ex calice, sequitur quòd potus ille sacramentalis non confert sacerdoti quod significat, & cum infructuositas ista non proueniat ex parte sacramenti: quoniam calix ille est calix vitæ non solum contentuus, sed collatiuus, nec proueniat ex parte sacerdotis (quoniam supponimus ipsum digne celebrare) consequens est quòd non nisi temere, & voluntarie negatur fructus sumptionis sub secunda specie.

IN OPPOSITVM est Auctor in litera huius 12. artic. in calce dicens: potest autem a populo corpus sine sanguine sumi: nec exinde sequitur aliquod detrimentum: quia sacerdos in persona omnium sanguinem offert & sumit, & sub vtraq; specie totus Christus continetur. Vbi clare vides dictũ: nec exinde sequitur aliquod detrimentum, quod falsum esset, si damnum spiritualis fructus populus incurreret, sumendo corpus, & non sumendo calicem.

¶ Ad euidentiam veritatis quæstionis huius, tria agenda sunt: primo, declarandæ sunt duæ radices difficultatis: secũdo, prosequemur primam radicem: & tertio prosequemur secundam.

¶ Quo ad primum sciendum est, quòd quia sacramenta nouæ legis conferunt quod significant, ideo in duplici consueuerũt locari genere: quatenus enim conferunt, locantur in genere causæ instrumentalis, aut quasi instrumentalis: quatenus vero significant, locantur in genere signi sensibilis: & propterea de sacramentis dupliciter loqui cõtingit, vel vt habent rationem causæ, vel vt habent rationem signi. cum enim de virtute sacramentorũ est sermo, ad causalitatem sacramenti spectatur: virtus enim causalitatem sonat: & similiter cum de sacramentali medicina est sermo, ad causalitatem quoque spectatur: inter causas enim medicina locatur. Et breuiter cum de efficacia, aut effectu alicuius sacramenti agitur, ad causalitatem spectatur: quando autem de significato aut significatione sacramenti est sermo, clare liquet quòd sacramentum inquantum signum tractatur.

¶ Duabus igitur in sacramento inuentis conditionibus, scilicet quòd est causa, & quòd est signum, quòd confert & quòd significat, difficultas in proposita quæstione ex vtraque oritur. Nam ex eo, quòd dominicus calix non minorem habet virtutem, quàm sacra hostia, nec minus natus est conferre quàm sacra hostia confert, rationi contentaneum est, vt quemadmodum sacræ hostiæ esus proprium habet: fructum spiritus in anima edentis, ac per hoc duplex fructus vtiliorem monstrat sumptionem sacramenti sub vtraque specie, quàm sub altera tantum. Similiter, quia non minus dominicus calix cũ eius potu sacramentali significat interiorem fructum spiritus, quàm sacra hostia cum eius esu significat interiorem spiritus fructũ, consequens est, vt sicũt donum spiritus significatum esu sacræ hostiæ absque dubio acquiritur, ita donum spiritus significatum potu sacramenti calicis absque dubio habeatur a digne bibente, & sic ex multiplicato dono iuxta diuersitatem signi, vtilius concluditur communicare sub vtraque specie, quàm sub altera tantum.

¶ Oritur ergo tota huius quæstionis difficultas ex diuersitate sacramentalis causæ, vel sacramentalis signi, aut vtriusque: & propterea diligenter discutienda est primo virtus, atq; causalitas huius sacramenti, & deinde significatio. His enim patefactis, facile erit nodum soluere quæstionis. Hæc de primo.

¶ Quo ad secundum, vt clare appareat veritas, vt cognoscatur quid in eucharistiæ sacramento est causa, & quomodo causat, declaranda per ordinem sunt tria. Primum est, quòd causans non est virtus aliqua in sacramento aut diuina assistentia: sed est res contenta in eucharistia. Secundum est, quòd huiusmodi res contenta causans non est minus res concomitanter contenta, quàm res contenta ex vi cõuersionis. Tertium est, quòd res contenta in hoc sacramento causat absque aliquo sensibili instrumento. Primum horum, scilicet quòd res causans seu cõferens spiritualem fructum in sumptione eucharistiæ est res contenta in eucharistia, ab omnibus est confessum, qui confitentur Christum realiter contineri sub hoc sacramento: ipse enim Christus perfectus deus, & perfectus homo est largitor omnis fructus gratiæ, & est res contenta sub hoc sacramento. Et hinc absque controuersia habetur, quòd non oportet recurrere in vsu huius sacramenti ad virtutẽ aliquam in sacramento positam per modum intentionis, aut ad diuinam assistentiam, sicut in aliorum sacramentorum vsu, & in huius sacramenti consecratione recurritur. Singulare est enim in hoc sacramento, in quo solo vsus a consecratione separatur, quòd ipsum fontem gratiæ præsentialiter habeat, vt rem in sacramento contentam, & ex hac singulari excellentia prouenit, vt sicut per seipsum in seipso fons gratiæ sub sacramento continetur, ita per seipsum conferat sacramenti fructum.

¶ Secundum autem, scilicet quòd nõ minus ad conferendum fructum huius sacramenti concurrit res contenta concomitanter, quàm res contenta ex vi sacramenti seu conuersionis, declaratur recolendo, quòd dupliciter res aliqua continetur sub hoc sacramento, vel ex vi sacramenti seu conuersionis, & sic sub hostia continetur corpus Christi tantum, ita quòd nec sanguis nec anima deitas sic continetur sub hostia: & similiter in calice ex vi sacramenti solus sanguis continetur, ita quòd nec Christi corpus, nec anima, nec deitas, sic continetur sub specie vini: vel concomitanter, & sic sub hostia cõtinetur tam sanguis Christi, quàm eius anima & deitas: & similiter sub specie vini continentur concomitanter Christi corpus, anima & deitas. Ex his enim cõstat, quòd nec sub specie panis, nec sub specie vini cõtinetur Christi anima, & similiter deitas, nisi concomitanter. Quo stante declaratur propositum sic: Spiritualis fructus eucharistiæ non minus causatur a Christi anima & ab eius deitate, quàm a Christi corpore seu sanguine: sed tam deitas quàm anima Christi est res concomitanter existens sub sacramento. ergo non minus causat fructum spiritualem eucharistiæ res concomitanter contenta, quàm res ex vi sacramenti contenta. processus totus est clarus cum minore iam declarata. Prima autem propositio per se euidens est: tum, quia deitas præsens personaliter est, quæ maxime confert fructum hunc spiritualem: tum, quia Christus in sacramento præsens cõfert voluntarie dona sui spiritus: voluntaria autem collatio principaliter & maxime pendet a voluntate, quæ est in anima: tum, quia plus est, quàm quod dixi. nam tã sanguis quàm corpus Christi vim cibandi, atque potandi habet ex coniunctione ad deitatem: nisi, n. esset corpus verbi & sanguis verbi, quod in principio erat deus non conferret vitam æternam.

¶ Tertium autem, scilicet quòd Christus in hoc sacramento contentus, confert per seipsum, & nõ per aliquod sensibile instrumẽtum, spiritualem fructum, declaratur tripliciter. Primo, quia vbi est præsens agens sufficiens per seipsum, non est opus instrumento, nec conuenit adhiberi instrumentum.

¶ Secundo, quia sic se habet esus & potus sacramentalis ad hoc alimentum ipsi tus, sicut se habet tam manducatio quàm potus naturalis ad alimentũ corporale: sed in nutritione corpo ali panis & uinum non per instrumenta, sed secundum seipsa alunt: quoniam ut dicitur in 2. de anima, alimentum secundum suam substantiam nutrit: & similiter edere & bibere non sunt instrumenta alimenti corporalis ad alendum corpus: sed comedere concurrit, ut adducens alimentum siccum, & bibere ut adducens alimentum humidum: constat autem secundum philosophiam, quòd approximatio agentis & patientis, alimenti & alitu non locatur inter instrumenta. Relinquitur igitur ex hoc, ꝙ Christus continetur in hoc sacramento ut alimentum (ut species panis & uini attestantur) quòd ipse secundum seipsum nutriat spiritum sumentium, & similiter ex hoc, quòd ad sumentiũ animas peruenit eo ipso, quòd manducatur & bibitur sacramentaliter, quòd eiu & potu sacramentali non utitur ut instrumentis, sed ut approximationibus alimenti ad hominem, qui alendus est.

¶ Tertio, quia de diuinis sacramẽtis oportet sapere ad sobrietatem, non excedendo limites patrum nostrorum: accepimus autem ex ecclesiæ doctrina incomprehensibilẽ, ac ineffabilem coniunctionem Christi & specierum sacramentalium sub ratione continentis & contenti ueraciter præsentis & signi & signati, & huiusmodi, & nõ secundum rationem agentis & instrumenti, & propterea uoces huiusmodi tamquam prophanæ nouitates uitandæ sunt.

¶ Ex quibus omnibus infertur primo, quòd in calice & hostia non sunt diuersæ uirtutes collatiuæ spirituales gratiæ: sed vna tantum est res utrobique conferens, scilicet Christus ipse secundum seipsum, & non per uirtutes medias. Infertur secundo, quòd in hostia & calice, Christus non utitur diuersis instrumentis ad conferendum fructum spiritus: quia utrobiq; nullo utitur sensibili instrumento ad huiusmodi collationem: & quia exclusa omni uirtute media, & excluso omni instrumento medio, nulla remanet ex parte Christi præsentis differentia causandi, distribuendi seu conferendi sub utraque specie, nisi uoluntas diuidens singulis, prout vult: ideo infertur tertio, ꝙ quæcumq; argumenta ad probandam diuersitatem fructuum spiritualium in sumptione utriusque speciei, ex diuersitate uirtutum sacramentalium, uel sacramentalium instrumentorũ, uel modorum conferendi & aliorum eiusmodi, ex falso procedunt principio, nihilque ualent utpote absque fundamento erecta.

erecta. Quo fit ut considerando sacramentum eucharistiæ infra latitudinem causæ, prout est collatiuum spiritualis gratiæ, nutritiuum animæ & medicina eiusdem, nulla sit differentia inter species ipsas inter se, & similiter nulla sit differentia inter vtramque simul & alteram tantum: quoniam vt ex dictis patet, una & eadem omnino absque omni uirtute media, absque omni sensibili instrumento medio est vtrobique, & in altera tantum cuiuscumque spiritualis doni causa, scilicet Christus ipse personaliter præsens secundum deitatem & humanitatem. Hæc de secundo.

¶ Quo ad tertium, aduertendum est, quòd diuersitas in significando quæ ingerit difficultatem, dupliciter inuenitur in hoc sacramento. Inuenitur siquidem & diuersitas signi: quia aliud signum est species panis cum ipsius esu, & aliud signũ est species vini cum eius potu, & diuersitas modi significandi. Et hæc inuenitur dupliciter, hoc est comparando species inter se, sicut expressius significat redemptionem nostrã per Christi mortem calix, in quo, ut separatus monstratur sanguis a corpore, quàm hostia, & comparando vtramq; simul speciem sacramenti ad alteram tantum: nam utraque simul significat integre refectionem spiritualem: singulæ autem species imperfecte repræsentant illam, una scilicet ut cibum, & altera ut potum.

¶ Nulla autem harum diuersitatum, si diligenter perspexerimus, diuersitatem aliquã in fructu spirituali huius sacramenti arguit: quod quadrupliciter manifestatur. Primo, ex communibus: quoniam nec signorum diuersitas nec diuersus modus significandi, diuersitatem arguit in re signata: sed una eademque res omnino immutata, & diuersis signis & diuersimode potest signari, ut patet cum unus idemque homo repræsentatur per imaginem in speculo, & per statuam, picturam &c. & ab una perfectius, & ab alia imperfectius repræsentatur: ex his enim diuersitatibus in signis & significationibus nulla circa rem signatam uarietas monstratur.

¶ Secundo declaratur exemplo in baptismo: immersio siquidẽ, quæ in celebratione baptismi fit, significat eum qui baptizatur, consepeliri Christo, & emersio significat resurgere eundem cum Christo in nouitatem uitæ, iuxta illud Apostoli ad Ro. 6. Consepulti sumus cum Christo per baptismũ in mortem, ut quomodo Christus surrexit a mortuis, ita & nos in nouitate uitæ ambulemus. Si tamen aliquis baptizatur non per modũ immersioni, sed per modum effusionis aut aspersionis, deficit tunc baptismo dictus modus significandi, & non propterea is qui baptizatur, minus est consepultus Christo, aut minus resurgit in nouitatem uitæ, quàm ille qui baptizatus est per immersionem. Hinc enim manifeste habes, quòd non solum in communi loquendo, diuersitas seu defectus in modo significandi, nullam uarietatem arguit in re signata: sed etiam in speciali de sacramentalibus signis loquẽdo, defectus in significando nihil adimit de fructu sacramẽti, & plenitudo in significando, nihil adiungit ad fructum sacramenti: equale siquidem donum ex baptismo recipiunt baptizatus per immersionem & baptizatus per aspersionem, quãmuis magna sit diuersitas vtrobique in significando.

¶ Tertio ex ratione, quia aliud est diminute seu partialiter significare, & aliud est significare diminutum seu partem. Primum inuenitur in singulis seorsum huius sacramenti speciebus, secundum autem non: & ut patet nõ sequitur ex primo. Similiter aliud est plenius seu expressius significare, & aliud est pleniorem fructum significare, & similiter aliud est integre significare, & aliud est totaliter significare, & similiter aliud est diuersis signis significari, & aliud est diuersa significari. Diuersitas namque tam signorum, quàm modorum significandi, in signis ipsis sistit, & non pertransit ad rem signatam: sunt enim conditiones signorum, & non rei signatæ: & propterea inter signa & signorum conditiones aduertentia est differentia hæc, quòd signo quidem respondet signatum, sed diuersitati signorum non respondet diuersitas rei signatæ: & similiter modo signandi non respondet modus rei signatæ. Et ratio est, quia una & eadem omnino immutata res, potest & diuersis signis & diuersimode signari.

¶ Quarto, declaratur descendendo ad propositum sacramentũ exemplari er, diuersa in primis signa, scilicet hostia comesta, & calix bibitus, non diuersos sacramenti fructus, sed unum atq; eundem spiritualem fructum significant: nam manducare & bibere spiritualiter, unum & idem sunt, ut testatur August. super Ioan. homil. 25. super illo textu, Qui uenit ad me, non esuriet, & qui credit in me, non sitiet in æternum. Ioan. 6. Inquit enim, Qui uenit ad me, hoc est, quod ait, qui credit in me: & quod dixit, non esuriet, hoc intelligendum est, & non sitiet umquam: utroque enim illa significatur æterna satietas, ubi nulla est egestas. Vbi ex hoc, quòd sitire & esurire ponitur idem, manifeste patet, quòd manducare & bibere sunt idem, & quòd alimentum satians esu, & alimentum satians potu, sunt idem secundum rectum philosophiæ iudicium, iuxta illud 2. phy. Si posse sanari & posse infirmari sunt idem, sanari & infirmari sunt quoque idem, & similiter sanitas & infirmitas sunt idem.

¶ Diuersi deinde modi significandi, non diuersos fructus spiritualis modos significant, sed excellentem illum fructum diuersimode significari decet, ut sic significante uno, & sic repræsentante alio, & sic repræsentante utroque unus & idem fructus inadæquatus omnibus & singulis signis, utpote super excedens quæcumque huiusmodi signa quocumque modo illum significancia, utcumque innotescat, & in summa ueneratione habeatur, & toto corde desideretur. Conuenienter autem rationi esse patet, ut diuersa signa sensibilia & diuersimode significantia, ad unum spiritualem intelligibilis ordinis fructum repræsentandũ sint institura a diuina sapientia disponente omnia suauiter: sensibilia enim ualde defectiue repræsentant excellentiam intelligibilium rerum, & præcipue tam excellsam rem quæ est hoc sacramento signata, & est illius fructus, interna scilicet satietas spiritus, secundum participationem æternæ satietatis. unde non solum ex ipsis sacramentalibus signis, sed & ex alijs innumeris defectiue significatur huius sacramenti fructus. Nec obstat, quòd dicatur: eucharistiam sub utraque specie integre repræsentare internam refectionem: quoniam huiusmodi integritas seu totalitas repræsentandi non simpliciter & absolute, sed respectiue ad singulas species intelligitur, tamquam si diceretur, quòd totum eucharistiæ sacramentum repræsentat internam refectionem nõ partialiter, ut species panis, nec partialiter ut species uini, sed cõplectendo utrumque. Cum quo stat, quòd utrumque simul imperfecte illam repræsentat, sed non ita imperfecte sicut alterum tantum: singulæ enim species & ambæ simul repræsentant non partem, sed totam internam refectionem spiritus: sed non repræsentatur totaliter ab aliqua earum, nec ab ambabus simul, nec ab innumeris alijs. patet ergo diuersitatem sacramentalium signorũ & modorum significandi in hoc eucharistię sacramento, nullam inferre diuersitatem in fructu spirituali significato.

¶ Nec ex admisto conferendi actu, diuersificari significatum sacramenti fructum putes. nam si diuersitas signi & modi significandi non redundat in signatum, quod per se respicit signũ, multo minus huiusmodi diuersitas redundabit in collatum, quod per accidens seu per quandam annexionem respicit. Et confirmatur, quia sicut communiter fatemur sacramentis nouæ legis conferri quod significatur, ita communiter abhorremus, ꝙ modus conferendi cõmensuretur modo significandi.

¶ Ex quibus omnibus collige, quòd quatuor inuentis in eucharistiæ sacramento integro, scilicet re contenta, qui Christus est: modo continendi, scilicet ex ui sacramenti & concomitanter: signis significatione cum modo significandi, & collatione, cum constet, quòd maior utilitas spiritus spectet ad maiorem collationem a re contenta procedentem, & non ad modũ continentiæ: nec ad diuersitatem signorum, significationum, aut modorum significandi, & res contenta sub utraque specie sit omnino una & eadem, & non magis conferat spiritualem fructum sub una quàm sub alia, aut sub utraque quàm sub una, utpote nullo mediante instrumento nullaque mediante uirtute utens in huiusmodi collatione, consequens est, ut nulla maior utilitas spiritualis fructus proueniat in sumente sacramentum sub utraque specie, quàm proueniat in sumente sacramentum sub altera tantum specie. Et hoc intellige ceteris paribus, ita quòd ut exemplariter dicatur, si sunt hic duo æqualiter dispositi ad communionem, & unus communicet sub specie panis tantum, alter uero sub utraque specie, non plus prodest, quo ad gratiam & spiritualem fructum sacramentum eucharistiæ communicanti sub utraq; specie, quàm communicanti sub specie panis tantum. Et ratio est dicta, quia nõ interuenit maior collatio, quãmuis interueniat maior significatio. Hæc de tertio.

AD ARGVMENTA in oppositum respondendo, dicitur ad primum, quòd sine dubio utilius est sumere totum fructum sacramenti, quàm partem fructus eiusdem: non tamen utilius est sumere totum sacramentum, quàm partem sacramenti, ubi tota uis sacramenti non minus est in parte quàm in toto, sicut est in proposito: quoniam totus Christus continetur in toto sacramento & in qualibet eius parte, nec est differentia nisi in significando, non totum, uel partem, perfectum uel imperfectum: sed in significando partialiter uel integre, perfecte uel imperfecte: unde cum instatur, quòd sacramenti pars aliud significaret, & aliud conferret: quia significaret partem & conferret totum, duplex defectus committitur. Primus est, qui dictus est, quòd pars sacramenti significet partem fructus: significat

ficat enim totum fructum, sed partialiter. Secundus est, ꝙ dato quòd significaret partem, & conferret totum non propterea derogaretur regulæ sacramentali, qua dicitur, sacramenta conferunt quod significant: quoniam verificaretur quòd conferret id quod significat, quàmuis vltra hoc conferret aliquid plus. Multum.n. inter se distant hęc, conferre aliud, & conferre illud & aliquid plus: vnde ex hoc, ꝙ pars sacramenti confert quicquid confert totum, & affirmatur quòd confert quod significat, & quòd confert plus quàm explicite significet.

¶ Ad secundum dicitur, quòd minor est falsa: non sunt enim instrumenta Christi contenti in eucharistia species sacramentales aut vsus earum, vere & proprie loquendo: quod ideo addo, quoniam si alicubi scriptum inueniatur, quòd hæc sunt instrumenta, aut quasi instrumenta diuina, pie exponendum est, vel de instrumento ad excitandam deuotionem, & non ad conferendum sacramenti fructum, vel instrumenti nomine intelligendum est id, sine quo non, secundum enim huiusmodi extensionem nominum verificatur, quòd species & earum vsus sunt instrumenta ad fructum sacramenti, quia sine eis in re vel in voto non confertur sacramenti fructus a re contenta sub sacramento, vbi scito, quòd huiusmodi species, & vsus earum conueniunt cum alijs sacramentis, non solum in significando, sed etiam in conferendo: & propterea sicut aqua baptismi corpus tangit, & cor abluit, sic hostia sacra corpus tangit, & cor alit. Sed multum differunt in modo conferendi: quoniam in alijs sacramentis Christus mediante virtute sacramentali confert effectum: hic autem immediate per seipsum fructum confert sacramenti: & propterea esto cautus cum obijciuntur huiusmodi similitudines.

¶ Ad confirmationem dicitur, quòd actus sacramentales sunt in duplici differentia: quidam enim sunt, qui interueniunt in ipsa confectione sacramenti, & de his verificatur quòd sunt actus instrumentales: quidam vero sunt, qui post confectum sacramentum, ad vsum solumodo spectant sacramenti, & hi non sunt actus instrumentales ad conferendum sacramenti fructum: sed vt dictum est, se habent vt approximationes nutrimenti ad id quod nutritur: tales autem sunt de quibus est sermo præsens.

¶ Ad illam confirmationem dicitur, quòd non ideo simile reddimus iudicium de eucharistia & baptismo & alijs sacramentis, dicendo quòd non prouenit ex defectu sacramenti si influctuose quandoque suscipiuntur, quasi eodem modo Christus operetur in hoc sacramento & in alijs: cum constet, quòd nõ eodem modo Christus est in hoc sacramento & in alijs: quoniam hic est per seipsum præsens, in alijs per suam virtutem vel assistentiam: sed hoc ideo dicitur, quia quantum ad collationem spiritualis gratiæ idem est iudicium in omnibus enim confertur spirituale donum, si digne suscipiuntur.

¶ Ad tertium dicitur, quòd ceteris paribus, non est vtilius spiritualiter comedere & bibere sacramentum, quàm comedere tantum: quia comedere & bibere spiritualiter Christum, sunt vnum & idem inter se, & non differunt a comedere & bibere spiritualiter eucharistiam, nisi sola relatione ad sacramentum: constat enim quòd vtilitas graduatur secundum interiorem Spiritus fructum, & non secundum relationem ad sacramentum: quoniam relatio huiusmodi non facit melius, sed solam habitudinem ad sensibile signum, in quo Christus continetur apponit. quòd autem comedere & bibere spiritualiter, idem sint, manifestat dominus, Ioan. 6. dum ter vnum & eundem fructum attribuit manducationi carnis suæ, & potui sanguinis sui. Primo, cum dicit, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Secundo, cum dicit, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam. Tertio, cum dicit, Qui mãducat meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo: vbi patet, ꝙ semper vnicus manducationi & potui appositus est fructus. Primo, vita in nobis: secundo, vita æterna: tertio, mansio in Christo, & econtra.

¶ Ad instantiam autem, quòd manducare est actus intellectus, & bibere actus affectus, respondetur, quòd hæc sunt vera secũdum quandam appropriationem, & non secundum proprietatem: & hoc tam in via quàm in patria: nam in via tam manducare, quàm bibere spiritualiter, spectat ad credere in Christum: quia actus cum sit fidei formatæ, & intellectus & affectus est: in patria autem fruitio beata, vtriusque quoque partis perfectio est. In cuius signum cum dictum esset, quòd cibaret illum pane vitæ & intellectus, subiectum est, & aqua sapientia potauit illum, vt monstraretur sapientia ad intellectum pertinens, & cibus & potus: & similiter non solum dictum est, Torrente voluptatis tuæ potabis eos, sed inebriabuntur ab vbertate domus tuæ: vbi tam vbertas domus, quàm voluptas ad potum relata est, vt monstraretur identitas cibi & potus.

¶ Ad confirmationem vero, de diuersitate signorum dicitur, quòd non oportet diuersis signis sensibilibus respondere diuersa signata intelligibilia: nec propter hoc, quòd multa signa vnum & idem signatum significant, aliquod superfluit: tum, quia inadæquate singula repræsentant illud intelligibile: tum, quia sapienter diuina prouidentia huiusmodi signa instituit ad nostram eruditionem, exercitationem, humiliationem, y conformitatem &c.

¶ Ad vltimam confirmationem, de appropriatis, respondetur distinguendo de significatione vel collatione, & similiter de proprio vel appropriato. Et dicitur quòd respectu actus significandi explicite (de tali enim significãdi modo loquor) aliquid est proprium vni speciei, & aliquid proprium alteri: respectu autem actus nihil est alicui proprium: quoniam totum quod confertur a Christo sub vna specie, confertur etiam ab eodem sub alia. Appropriatum tamen inueniri potest respectu vtriusque actus: nam redemptio per Christi mortem, appropriatur calici in repræsentando, & vita animæ appropriatur eidem in conferendo: sicut vita corporis appropriatur in conferendo hostiæ, iuxta illud, Vt duplicis substantiæ totum ciberet hominem: & similiter lætitia appropriatur calici in conferendo, & firmitas hostiæ, iuxta illud, Dedit fragilibus corporis fercula, dedit & tristibus sanguinis poculum: sed huiusmodi appropriationes tam in significando, quàm in conferendo, in nullo variant fructum sacramenti, quin totus & ita plene & perfecte conferatur sub vna specie, sicut sub vtraque: sicut in diuinis ex hoc, quòd patri appropriatur potẽtia, & filio sapientia, & spiritui sancto bonitas, non minus singula quæque persona est sapientia, potentia, bonitas.

¶ Et per hoc, patet responsio, ad quæcumque similia quæ possunt obijci, de appropriatis fructibus calicis: nihil enim minus omnium fructuum appropriatorum calici percipitur ex sacra hostia. Et ratio iam dicta est: quia hæc non sunt propria, sed appropriata.

¶ Ad quartum argumentum dicitur, declinando vtrumque extremum quæstionis propositæ arguendo, & media via incedendo, & distinguendo de dispositione sacerdotis in dei gratia celebrãtis: dupliciter siquidem potest inueniri dispositus post sumptum sacramentum sub specie panis, vel sine augmento spirituali, vel cum augmento spirituali: & siquidem inuenitur dispositus cũ augmento spirituali, ita vt dignior sit suscipiendo sub secunda specie, quam fuerit suscipiendo primam, recipit proculdubio sumendo calicem spiritualem fructum sacramenti, qui gratia maior est intensiue, aut extensiue, & sic dispositus nullus vmquam dubitauit vtilius esse communicare sub vtraque specie, quàm sub altera tantum: si vero inueniatur sine spirituali augmento dispositus, nihil spiritualis fructus ex sumptione calicis percipit: quoniã idem est vtrobiq; agens, & idem patiens æqualiter vtrobique dispositum, & perinde, quo ad interiorem fructum se habet, acsi post sumptã hostiam vnam aliam sumeret, vt contingit sumentibus reliquias sacramenti: vnde infructuositas ista non est ex parte rei contentæ sub specie vini: sed est ex æquali dispositione communicantis, & identitate numerali rei contentæ sub vtraque specie, per seipsam immediate conferentis fructum sacramenti: hæc enim simul concurrentia efficiunt, quòd non magis fructuosa est communio sub vtraque specie, quàm sub prima tantum. Et si his adiunxeris, quòd populus communiter non est tantæ perfectionis, vt ad hęc incrementa se præparet, videbis consequenter ꝙ non est vtilius populo communicare sub vtraq; specie, quàm communicare sub altera tantum: in cuius signum non apparent meliores hominẽs in partibus vbi communicãt sub vtraq; specie, hominibus alibi seu ibi communicantibus sub altera tantum specie. Hæc de secunda quæstione.

QVAESTIO III.

An expediat ecclesiæ Christi, quòd populus communicet sub vtraque specie.

QVAERITVR tertio, vtrum expediat ecclesiæ Christi, quòd populus communicet sub vtraq; specie: videtur enim quòd sic. Primo, exemplo Christi, qui etiam Iudam communicauit sub vtraq; specie, & immediate ante dixerat, Exemplum enim meum dedi vobis &c.

¶ Secundo, exemplo primitiuæ ecclesiæ: tunc.n. populus communicabat sub vtraque specie, vt patet 1. ad Cor. 11.

¶ Tertio, exemplo diuturnæ persecutionis: nam huiusmodi consuetudo perseuerauit nõ solum tempore martyrum (quos Cyprianus dominico poculo præconfortandos censuit) sed & tempore pacis ecclesiæ, cũ legamus factas non solum parenas, sed etiam calices ministeriales, quare enim ministeriales dicti sunt, nisi quia non ad offerendum, sed ad ministrandum populo Christi sanguinem deseruiebant.

¶ Et si amplius perspectum fuerit, quòd in ordine Cisterciensi alicubi communio fieri legitur sub vtraque specie, apparebit quòd tempore institutionis ordinis Cistercien sis, perseuerabat consuetudo communicandi sub vtraque specie: quoniam non est verisimile, si consuetudo illa cessauerat, ꝙ monasterium aliquod præsumpsisset abolitam consuetudinem renouare.

¶ Et confirmatur, quia tam actio, quàm doctrina priscorum sanctorum præfertur actioni & doctrinæ posteriorum, ac per hoc expediens videtur ecclesiæ Christi sequi vestigia priscorũ patrum, & imitari eos quantum possumus.

¶ Præterea, Duorum licitorum illud, vt magis expediens est eligendum, quod clarius & tutius & magis consentaneum est: sed communicare sub vtraque specie est clarius, tutius & magis consentaneum. ergo. Declaratur minor: quòd sit quidem clarius, quia nullam habet obscuritatem difficultatum, quas habet communio sub vna specie: quòd vero sit tutius, quia nullius omissionis periculo se exponit cui se exponit communicans sub altera specie tantum, omittendo communionem alterius: quòd sit autem magis consentaneum, quia consona institutioni sacramenti & integritati ipsius, & integritati sensibilis refectionis.

¶ Præterea, Quod congruit ex his, quæ sunt per se, est magis expediens eo quod congruit ex his, quæ sunt per accidens: sed communio sub vtraque specie, congruit ex his, quæ sunt per se, quia congruit ex ipsa perfectione sacramenti, communio autem sub specie panis tantum congruit ex his, quæ sunt per accidens: quia oritur ex ineptia quorundam communicantiũ. ergo magis expedit ecclesiæ Christi, cõmunicare populũm sub vtraque specie, quàm sub specie panis tantum.

IN OPPOSITVM est consuetudo innumerarũ ecclesiarum.

¶ Ad euidentiam huius quæstionis sciendum est, quòd vsus eucharistiæ medius est inter vtentem, & sacramentum, & propterea consonus vtrique debet esse: sed cum duplex sit eucharistiæ vsus (vel primarius, spectans ad consecrantem, vel secundarius, spectans ad populum) hæc est quantum ad propositum spectat, inter vtrumque vsum differentia, quòd vsus primarius debet consonare speciebus sacramenti, eo quòd perfectio vsus primarij spectat ad perfectionem sacramenti vt finis, & propter rea, vt prædictum est, sacrilegij reus esset sacerdos celebrans omittendo communionem calicis: vsus autem secundarius de congruo decet, quòd consonet speciebus sacramenti: quia in ipso non consistit perfectio sacramenti, vt prædictum est, & quia communio populi in vsu secundario huius sacramenti consistit, ideo ex parte sacramenti decet talem vsum, idest, communionem populi cõgruere speciebus sacramentalibus, hoc est, quòd fiat sub vtraque specie, ex parte vero vtentis populi debetur huic vsui reuerentia: tenetur enim populus communicare absque irreuerentia, immo & cum reuerentia debita tanto sacramento.

¶ Duobus igitur cõgruentibus populari vsui huius sacramenti, altero ex parte signorum sacramentaliũ, altero ex parte populi communicantis, si vtrumque nequit prudenter fieri, appendenda sunt in statera hinc & inde seruanda & omittenda, vt discernatur quid magis expedit. Et ex vna quidem parte appendenda est communio popularis sub vtraque specie cum periculo irreuerentiæ in spatgendo sanguinem Christi, ex altera vero parte appendenda est communio popularis sub specie panis tantum, cum tuta reuerentia sacramenti, & sic perspiciendo conditiones vtriusque partis, discernetur veritas. Apparet autem diligenter considerando, quòd cõmunio popularis sub vtraque specie cum periculo irreuerentiæ, habet peccatum sacrilegij annexũ, imputandum non solum irreuerentiam committenti, sed populo & ecclesiæ rectoribus: communio autem popularis sub specie panis tantum, nullum habet annexum peccatum, nullumve damnum.

¶ Declaro singula, & primo primum: quòd enim popularis communio sub vtraq; specie habeat annexam irreuerentiam sacramenti, experientia testari potest, & ratio monstrat. nam in populis tanta est diuersitas communicantium, vt impossibile sit (humano more de impossibili loquendo) fieri communionem tot populorum sub vtraque specie, absque effusione sanguinis sub specie vini. quòd uero huiusmodi irreuerentia sit sacrilegij peccatum, per se notum est: quoniam est irreuerentia rei sacratissimæ. Nec excusatur a sacrilegij vitio propterea quòd non ex proposito, sed ex incautela aut incuria huiusmodi irreuerentia accidit: quoniam species peccati ex obiecto sumitur, & non ex occasione peccandi, sicut nec blasphemia dei a sua recedit specie: quia incaute prolata est: huiusmodi enim circunstantiæ excusant a tanto, sed non a toto: quòd autem sacrilegium hoc imputetur populo & rectoribus

ecclesiæ, ex eo patet, quòd huiusmodi sacrilegium non est inter casus inopinatos, aut raro contingentes, sicut inter casus raro contingentes est, quòd sacerdos celebrans, dum seipsum communicat, aliquid spargat sanguinis Christi: imprudentiæ autem rectoris imputatur defectus non rarus, si potest prouidere, & non prouidet: & similiter populo, qui mauult casum sacrilegij non rarum accidere, quàm abstinere a communione sub vtraque specie, rationabiliter imputatur.

¶ Deinde declaratur secundum: quòd enim in communione populari sub specie panis tantum, nullum interueniat peccatum, ex eo conuincitur, quòd si communio sub specie panis tantum, esset peccatum, num quàm esset licita: constat autem quòd in paraseue sacerdos sub specie tãtum panis communicat non solum licite, sed sancte. non est igitur communio sub altera specie tantum, peccatum: quòd etiam non habeat annexum damnum, ex superius dictis iam patet: quia ceteris paribus non est minus fructuosa communio sub altera specie tantum, quàm sub utraque. Ex quibus manifeste apparet magis expedire Christi ecclesię communionem populi sub specie panis tantum, quàm sub utraque.

¶ Et si perspicacius consideratum fuerit, inuenietur ex prædictis, quòd utilior est populo Christiano communio sub specie panis tantum, quàm sub utraque specie: quoniam reuerentia tuta, cui innititur populus communicans sub specie panis tantùm, non caret mercede sua, & prudenter communicare, fructuosius est spiritui, quàm minus prudenter. Et forte in pœnam huiusmodi imprudentiæ, incautelæ ac sacrilegij emergentis, diuino iudicio schismatici sunt populi, communicantes hodie sub vtraque specie.

¶ Expedit igitur Christianis populis communicare sub specie panis tantum, & ad euitandum sacrilegij periculum, & ad meritum. tam obedientiæ prælatis sedis apostolicæ communionẽ habentibus parendo, q̃ reuerentiæ, magnificãdo plus sacramentum hoc, q̃ affectum proprium ad vtramque speciem.

AD PRIMVM ergo in oppositum de exemplo Christi, dicitur, ꝙ Spũssanctus docuit & docet ecclesiã, non expedire illi imitari oẽs cõditiones, quæ interuenerũt in actionib⁹ Christi.

¶ Nec hæc ego somnio, sed manifeste patet Christum in prima huius sacramenti consecratione, & traditione duo seruasse, scilicet quòd post cœnam consecratio & communio facta est, & quod sub utraque specie communicarunt omnes: Ecclesiæ autem non post cœnam, sed ieiuna consecrationem & communionem perficit, non imitando Christum in hoc, & proculdubio ratione reuerentiæ ieiuna communicat. si igitur Christi actio, quo ad hanc conditionem non solum licite, sed meritorie omittitur ob reuerentiam tanti sacramenti, par est ob reuerentiam eiusdem sacramenti omittere etiam alteram conditionem, scilicet sub utraque specie: immo magis communio popularis exigit omissionem utriusque speciei, quàm cõmunio sacerdotis omissionem sobriæ manducationis: quoniam hic nullum est, nisi ex ecclesiæ statuto peccati periculũ: ibi autem interuenit sacrilegij periculum ex conditione sumentium. vnde sicut ecclesia prouide statuit, ut ieiuni communicemus, ita prouide quoque seruat, ut sub specie panis tantum, populus communicet: & in utroque obedit Christo non secundum similitudinem actionis, sed secundum intentionem agentis: de intentione siquidem Christi est reuerentia magis, quàm exterior similitudo operis.

¶ Ad secundum de exemplo primitiuæ ecclesiæ, dicitur quòd ratione paucitatis Christianorum fiebat tunc absque periculo sacrilegij communio sub utraque specie: nunc autem, quia non potest absque sacrilegij periculo tanta multitudo populi communicare sub utraque specie, non expedit imitari in hoc primitiuam ecclesiam. Et cum hac responsione satisfit argumentis omnibus ex imitatione priscorum, & tam diuturnæ consuetudinis antiquæ. Posset tamen aliter, & forte uerius, utendo, etiam ratione dictæ responsionis, dici, quòd numquàm fuit uniuersalis consuetudo in tota ecclesia communicandi populum sub utraque specie: sed alicubi fuit hoc consuetum, & alicubi non. In cuius ueritatis signum in primitiua ecclesia aliter legimus factam communionem Hierosolymis, & aliter in ecclesia Corinthiorum. apud Corinthios enim communicabant sub utraque specie, ut patet 1. ad Corin. 11. Hierosolymis uero sola sub specie panis communio legitur, ut patet Act. 2. ubi dicitur, Erant autem perseuerantes in doctrina apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus. Post successum quoque temporum utrumque quoque legimus in sacris canonibus: nam inuenitur communio laica, quæ communio sub specie panis tantum interpretatur, & inuenitur quòd pœnitentibus in extremo eucharistia infundatur, quod ad communionem calicis spectare constat; quoniam infundi liquorum est: unde uidetur quòd argumentum

tum ex uniuersali consuetudine supponit falsum: immo ex exordio primitiuæ ecclesiæ, quando omnes simul erant Apostoli, argumentum sumitur ad oppositum ex hoc ipso, quòd Hierosolymis, ubi erat magna multitudo fidelium, sola communio sub specie panis tradita populo legitur: hinc enim tam vehementer aucta multitudine fidelium imitamur doctrinã omnium Apostolorum, communicando populũ sub specie panis tantum.

¶ Et licet ratio sumpta ex tanta multiplicatione Christiani populi sit solidũ, ac præcipuum fundamentum consuetudinis communicandi populum sub specie panis tantũ: posset nihilominus secundaria ratio assignari, quare ecclesiæ, quæ, olim sub utraque specie communionem faciebant, destiterunt ab illa consuetudine, ex defectu scilicet feruoris & deuotionis in populis: ut enim in præcedenti quæstione dictum est, communio sub vtraque specie si fructuosior esse debet, quàm cõmunio sub specie panis tãtum, duplicata debent esse incrementa spiritus, quæ cũ defecerint, prouide, tam pastor ecclesiæ, quàm populus abstinendum a communione sub utraque specie censuit, recognoscendo cõmunicantium imperfectionem.

Infra q. 84. arc 7. ad 4. Et 4.di.11. q.3.ar.1.

¶ Et quòd huiusmodi imperfectionem Christianæ incurrerint ecclesiæ, ex hoc apparet, q̃ uix populus simplicem præparationem facit pro communione semel in anno.

¶ Quòd vero olim excellens fuerit profectus spiritus, patet & ex eo, quòd quotidie aut quasi quotidie communicabant, & ex eo quòd sacri canones excludebant ab auditione missæ omnes non communicantes, ut patet de consec. dist. 2. c. peracta: hinc enim rationabiliter conijcere possumus, quòd sicut recognoscẽdo imperfectionem posteriorum destitit ecclesia a quotidiana cõmunione populi, & ab expellendo a missa non communicantes, ita recognoscẽdo imperfectionem communem, destitit a communione sub utraque specie, utpote reddita infructuosa, ac periculosa communi populo.

¶ Et per hæc, patet responsio ad tria prima argumenta.

¶ Ad quartum uero dicitur, quòd maior distinguenda est, simpliciter, uel secundum quid, & si simpliciter & absolute intelligitur, uera est, ceteris paribus: si uero secundum quid, est falsa manifeste. Intellecta igit̃ maiore absolute & simpliciter in sensu, qui uerificatur, dicitur quòd minor est falsa. Et ut singillatim manifestetur in singulis partibus eius, dicitur quòd licet communicare sub utraque specie populum, sit clarius secundum sensum, & quo ad nos: non tamen est clarius secundum intellectum, & ex parte rei contentæ. Difficultates siquidem, quæ occurrunt, ex parte nostri & non ex parte rei, & ex signis sensibilibus, non ex re contenta consurgunt. Quòd aut sit tutius, falsissimum est. Et cũ dicitur, q̃ nullius omissionis periculo se exponit, respondetur quòd licet non omittat signum sensibile: omittit tamen popularis communio prudentiam debitã tam in cauendo ab irreuerentia sacramenti, & exponit se periculo commissionis sacrilegij, a quibus tuta est communio populi sub specie panis tantum. quòd uero dicitur de magis consentaneo, oporteret dicere, magis consentaneo rationi rectæ, aut præcepto Christi. Communio siquidem populi sub specie utraque, licet sit magis cõsentanea, per modum assimilationis institutioni sacramenti, & integritati sacramenti, & integritati sensibilis refectionis: communio tamen populi sub panis specie tantũ est magis consentanea, & præcepto Christi, Hoc facite in meam commemorationẽ, ut prædeclaratum est, ex ordine literæ euangelicę, & rationi rectæ, curam gerenti de reuerentia huius sacramenti. Et illud quidem spectat ad consentaneum, secundum quid, hoc autem ad consentaneum simpliciter & absolute: quia hoc consurgit ex omnibus consideratis, illud autem ad similitudinẽ exteriorem tantum respiciendo.

Lib.4. text. 34. tom. 2.

q. præc. ar. 11.

¶ Ad quintum autem dicitur, quòd falsum subsumit, scilicet tenentia se ex parte sumentis concurrere per accidens ad usum huius sacramẽtis: usus enim licet sit huius sacramenti ut rei, qua utimur, hoc est materiæ, est tamen utentis, ut proprius actus seu operatio: nõ accidit aũt operationi rectitudo ex parte operantis, immo adeo per se ex hac parte exigit rectitudinẽ, ut nisi operatio recta sit ex parte operantis, non possit esse recta, simpliciter & absolute loquendo: & in proposito plus inuenitur, scilicet quòd conditio, de qua loquimur ex parte utentis, non sistit in ipso utente, sed redundat in sacramentum: quoniam attenditur secundum reuerentiam uel irreuerentiam ad sacramentum: & propterea undique ruit argumentum.

¶ Et hæc de communione populari sub utraque specie dicta pro nunc sufficiant.

QVAESTIO LXXXI.

De modo, quo Christus usus est hoc sacramento, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerãdum est, de vsu huius sacramenti, quo Christus vsus est in prima sui institutione.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum Christus sumpserit suum corpus & sanguinem.

¶ Secundo, Vtrum Iudæ dederit.

¶ Tertio, Quale corpus sumpserit aut dederit, vtrũ scilicet passibile vel impassibile.

¶ Quarto, Quomodo se habuisset Christus sub hoc sacramento, si fuisset in triduo mortis reseruatum, aut consecratum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Christus sumpserit suum corpus & sanguinem.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non sumpserit corpus suum & sanguinem. Non enim de factis Christi & dictis asseri debet, quod auctoritate faciæ scripturæ nõ traditur: sed in euangelijs non habetur, q̃ Christus corpus suum manducauerit, aut sanguinem suũ biberit. non ergo est hoc asserendum.

¶ 2 Præt. Nihil potest esse in seipso, nisi forte ratione partium, prout scilicet vna pars eius est in alia, vt habetur 4. physicor. * sed illud quod manducatur & bibitur, est in manducante & bibente. cum igitur totus Christus sit sub vtraque specie sacramenti, videtur impossibile fuisse, quòd ipse sumpserit hoc sacramentum.

¶ 3 Præt. Duplex est sumptio huius sacramenti, scilicet spiritualis & sacramentalis: sed spiritualis non competebat Christo, quia nihil a sacramẽto accepit, & per consequens nec sacramẽtalis, quę sine spirituali est imperfecta, vt supra habitum est.* ergo Christus nullo modo hoc sacramentum sumpsit.

SED CONTRA est, quòd Hieron.* dicit ad Lesbiam, dominus Iesus Christus ipse conuiua & conuiuium, ipse comedens, & qui comeditur.

RESPON. Dicendum, quòd quidam dixerũt, quòd Christus in cœna corpus & sanguinem suum discipulis suis tradidit, non tamen ipse sumpsit: sed hoc non videtur conuenienter dici: quia Christus ea, quæ ab alijs obseruanda instituit, ipse primitus obseruauit: vnde & ipse prius baptizari voluit, quàm alijs baptismum imponeret, secundum illud Actuum 1. Cœpit Iesus facere, & docere: vnde, & primo ipse corpus suum & sanguinem sumpsit, & postea discipulis sumendum tradidit: & hoc est, quod Ruth 3. super illud, Cumque comedisset & bibisset &c. dicit gloss.* quòd Christus comedit & bibit in cœna, cum corporis & sanguinis sui sacramentum discipulis tradidit: vnde quia pueri communicauerunt carni & sanguini, & ipse participauit eisdem.

Gloss. ordi. ibid.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in euangelijs legitur, quòd Christus accepit panem & calicem, non est autem intelligendum, quòd acceperit solum in manibus, vt quidam dicunt: sed eo modo accepit, quo alijs accipiendum tradidit. vnde cum discipulis dixerit, Accipite, & comedite: & iterum, Accipite, & bibite: intelligendum est, quòd ipse accipiens comederit & biberit: vnde & quidam metrice dixerunt, Rex sedet in cœna, turba cinctus duodena: Se tenet in manibus, se cibat ipse cibus.

AD 2m dicendum, quòd, sicut supra* dictum est, Christus, secundum quòd est sub hoc sacramento, comparatur ad locum, non secundum proprias dimensiones, sed secundum dimensiones specierum sacramentalium, ita quòd in quocumq; loco vbi sunt illæ species, est ipse Christus: & quia species illæ potuerunt esse in manibus, & in ore Christi, ipse totus Christus potuit esse in suis manibus & in suo ore: nõ autem hoc potuisset esse, secundum quòd comparatur ad locum per proprias dimensiones.

q.76. art.5.

AD 3m dicendum, quòd, sicut supra* dictum est, effectus huius sacramenti est, nõ solum augmentum habitualis gratiæ, sed etiam quædam actualis delectatio spiritualis dulcedinis: quàmuis autẽ Christo gratia non fuerit augmẽtata ex susceptione huius sacramenti: habuit tamen quandam spiritualem delectationem in noua institutione huius sacramenti: vnde ipse dicebat Luc. 22. Desiderio desideraui hoc pascha manducare vobiscum, quod Eusebius exponit de nouo mysterio noui testamenti: quod tradebat discipulis. & ideo spiritualiter manducauit, & similiter sacramentaliter, inquantum corpus suũ sub sacramento sumpsit, quod sacramentum sui corporis intellexit & disposuit: aliter tamen quàm ceteri sacramentaliter & spiritualiter sumant,* qui augmentum gratiæ suscipiunt sub sacramentalibus signis, quibus indigent ad veritatis perceptionem.

q.79. art.1.

*Alias, qui augmentũ gratię suscipiunt, & sacramentalibus signis indigent, &c.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus dederit Iudæ corpus suum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus Iudę non dederit corpus suum. Vt enim legitur Matth. 26. Postquàm dedit dominus corpus suum, & sanguinem discipulis, dixit eis, Non bibam amodo de hoc genimine vitis, vsque in diem illum, cum illud bibam vobiscum nouum in regno patris mei. Ex quo videtur, quòd illi quibus corpus suum & sanguinem dederat, cum eo essent iterum bibituri: sed Iudas postea cum ipso non bibit. ergo non accepit cum alijs discipulis corpus Christi, & sanguinem.

4.dist.11. q.3.ar.2. q.1. & 2. Et Io. 13.lec.3. fi. & lec.4.fin.

¶ 2 Præt. Dominus impleuit quod præcepit, secundũ illud Act. 1. cœpit Iesus facere & docere: sed ipse præcepit Mat. 7. Nolite sanctum dare canibus. cum ergo ipse cognosceret Iudã esse peccatorem, videtur quòd ei corpus suum, & sanguinem non dederit.

¶ 3 Præt. Christus specialiter legitur Iudæ panem intinctum porrexisse, Ioan. 13. Si ergo corpus suum ei dedit, videtur quòd sub bucella ei dederit, præcipue cum legatur ibidem, quòd post bucellam introiuit in eum sathanas. vbi Aug.* dicit, Hinc nos docemur,

Trac.62.in Ioan. circa princ. to.9.

quàm sit cauendum male accipere bonũ: si enim corripitur qui non diiudicat, ideſt, non discernit corpus domini a ceteris cibis, quomodo nõ damnabitur qui ad eius mẽsam fingens se amicum, accedit inimicus? sed cum bucella intincta non accepit corpus Christi: vt enim Augustꝰ.* dicit super illud Ioan. 13. cum intinxisset panem, dedit Iudæ Simonis Scariothis: non, vt putant quidam, negligenter legentes, tunc Iudas corpus Christi accepit. ergo videtur quòd Iudas corpus Christi non acceperit.

Trac.62.in Io.in med. tom.9.

SED CONTRA est, q̃ Chryſ.† dicit, Iudas particeps existens mysteriorum, conuersus non est: vnde fit scelus eius vtrinque immanius: tum, quia tali proposito imbutus adijt mysteria: tum, quia adiens melior factus non fuit, nec metu, nec beneficio, nec honore.

Homil. 46. in Ioã. non remote ante fi. to.3.

RESPON. Dicendum, quòd Hilarius* posuit super Matthæum, quòd Christus Iudæ corpus suum & sanguinem non dedit: & hoc quidem conueniens fuisset, considerata malitia Iudæ; sed quia Christus nobis debuit esse exemplum iustitiæ, non conueniebat eius magisterio, vt Iudam occultum peccatorem, sine accusatore & euidenti probatione ab aliorum communione separaret, ne per hoc daretur exemplum prælatis ecclesiæ, similia faciendi, & ipse Iudas exasperatus, inde sumeret occasionem peccandi. Et ideo dicendum est, quòd Iudas cum alijs discipulis corpus domini & sanguinem suscepit, vt dicit Diony.* in lib. eccles. hierar. & Augustꝰ. super Ioan.†

Canon.30. in Mat. circa med.

Diony.c.3. eccles. hier. par. 3. non lõge a prin. †Aug.trac. 62. in euã. Io.tom.9. *Loco citato in corp. art.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa est ratio Hilar.* ad ostendendum, quòd Iudas corpus Christi non sumpsit: nõ tamen cogit, quia Christus loquitur discipulis a quorum collegio Iudas se seperauit, non autem Christus eum exclusit: & ideo Christus quantum est in se, etiam cum Iuda vinum in regno dei bibit: sed hoc conuiuium ipse Iudas repudiauit.

AD 2m dicendum, quòd Christo nota erat Iudæ iniquitas, sicut deo: non autem erat sibi nota per modum, quo hominibus innotescit: & ideo Christus Iudam nõ repulit a commnnione, vt daret exemplum, tales peccatores occultos non esse ab alijs sacerdotibus expellendos.

AD 3m dicendum, quòd sine dubio Iudas sub pane intincto corpus Christi nõ sumpsit, sed simplicem panem: significatur autem fortassis, vt Augu.* ibidem dicit, per panis intinctionem fictio Iudæ: vt enim inficiantur nonnulla, tanguntur: si autem bonũ aliquid hic significat tinctio (scilicet dulcedinem bonitatis diuinæ: quia panis ex intinctione sapidior redditur) idẽ bonum ingratum non immerito est secuta damnatio. Et propter hanc ingratitudinem id, quod est bonum, factum est ei malum: sicut accidit circa sumentes corpus Christi indigne. & sicut Aug.† ibidem dicit intelligendum est, quòd dominus iam antea distribuerat omnibus discipulis suis sacramentũ corporis & sanguinis sui, vbi & ipse Iudas erat, sicut Lucas narrat. Ac deinde ad hoc vẽtum est, vbi secundum narrationem Ioan. Dominus per bucellam tinctam, atque porrectam suum exprimit proditorem.

Trac.62.in Ioan. circa med.to.9.

Ibid.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus sumpserit & discipulis dederit corpus suum impassibile.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus sumpserit, & discipulis dederit corpus suum impassibile: quia super illud Mat. 17. Transfiguratus

4.di.11.q.3 ar.3. Et dis. 12.q.1.ar.3 q.1. cor.

Gloss. ordi. ibid. guratus est ante eos, dicit quædam gloss. *Illud corpus quod habuit per naturam, dedit discipulis in cœna non mortale & passibile. Et Leuit. 2. super Illud, Si oblatio tua fuerit de sartagine, dicit gloss. † Crux super omnia fortis, carnem Christi, quæ ante passionem non videbatur esui apta, post aptam fecit: sed Christus dedit corpus suum, vt aptum ad manducandum. ergo dedit tale, quale habuit post passionem, scilicet impassibile, & immortale.

† Ibidem.

¶ 2 Præt. Omne corpus passibile, per contactum & manducationem patitur. si ergo corpus Christi erat passibile, per contactum & comestionem discipulorum passum fuisset.

¶ 3 Præt. Verba sacramentalia non sunt modo maioris virtutis, quando proferuntur a sacerdote in persona Christi, quàm tunc quando fuerunt prolata ab ipso Christo: sed nunc virtute verborum sacramentalium, in altari consecratur corpus Christi impassibile & immortale, ergo multo magis tunc.

In lib. 4. de sacr. myste. altaris c. 12 post med. SED CONTRA est, quòd sicut Innoc. III. † dicit, tale corpus tũc dedit discipulis, quale habuit: habuit autem tunc corpus passibile & mortale. ergo corpus passibile & mortale discipulis dedit.

RESPON. Dicendum, quòd Hugo de sancto Victo. posuit, q Christus ante passionem diuersis temporibus quatuor dotes corporis glorificati assumpserit, scilicet subtilitatem in natiuitate, quando exiuit de clauso vtero Virginis: agilitatem, quando ambulauit siccis pedibus super mare: claritatem, in transfiguratione: impassibilitatem, in cœna, quando corpus suum discipulis tradidit manducandum, & secũdum hoc dedit discipulis suis corpus suum impassibile & immortale: sed quicquid sit de alijs, de quibus supra dictum est, * quid sentiri debeat, circa impassibilitatem tamen impossibile est esse quod dicitur: manifestum est enim, quòd idem corpus Christi erat quod a discipulis tunc in propria specie videbatur, & in specie sacramenti sumebatur: non autem erat impassibile, secundum quòd in propria specie videbatur, quin immo erat passioni paratum: vnde nec ipsum corpus Christi, quod in specie sacramenti dabatur, impassibile erat. Impassibili tamen modo erat sub specie sacramenti, quod in se erat passibile: sicut inuisibiliter quod in se erat visibile: sicut enim visio requirit contactum corporis, quod videtur, ad circũstans medium visionis, ita passio requirit cõtactum corporis, quod patitur, ad ea quæ agunt: corpus autem Christi secundum quòd est sub sacramento, vt supra dictum est, † non comparatur ad ea quæ circunstant, mediantibus proprijs dimensionibus, quibus corpora se tangunt, sed mediantibus dimensionibus specierum panis & vini: & ideo species illæ sunt quæ patiuntur & videntur, non autem ipsum corpus Christi.

q. 28. art. 2. ad 3. & q. 54. ar. 1. ad 1.

q. 76. art. 4. 5. & 6.

ADPRIMVM ergo dicendum, quòd Christus dicitur nõ dedisse corpus suum mortale & passibile: quia nõ dedit mortali & passibili modo. Crux autem fecit carnem Christi aptam mãducationi, inquantum hoc sacramentum repræsentat passionem Christi.

ADSECVNDVM dicendum, quòd ratio illa procederet, si corpus Christi sicut erat passibile, ita passibili modo fuisset sub sacramento.

q. 76. ar. 4. ADTERTIVM dicendum, quòd sicut supra dictum est, * accidentia corporis Christi sunt in sacramento ex reali concomitantia, non autem ex vi sacramenti, ex qua est ibi substantia corporis Christi: & ideo virtus verborum sacramentalium ad hoc se extendit, vt sit sub sacramento corpus Christi, scilicet quibuscumque accidentibus realiter in eo existentibus.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum si hoc sacramentum tempore mortis Christi fuisset seruatum uel consecratum, ibi moreretur.

4. di. 10. ar. 2. q. 1. co. & di. 11. q. 3. art. 4. Et 4. cont. c. 64. Et quol. 5. ar. 11. ad 1. Et Io 6. lc. 6. fin. Et 1. Cor. 11. lec. 6. fin. ADQVARTVM sic proceditur. Videtur quòd si hoc sacramentum tempore mortis Christi fuisset seruatum in pixide, vel ab aliquo Apostolorũ consecratum, non ibi moreretur. Mors enim Christi accidit per eius passionem: sed Christus impassibili modo etiam tunc erat in hoc sacramento. ergo non poterat mori in hoc sacramento.

¶ 2 Præt. In morte Christi separatus fuit sanguis eius a corpore: sed in hoc sacramento simul est corpus Christi & sanguis. ergo Christus in hoc sacramento non moreretur.

¶ 3 Præt. Mors accidit per separationem animæ a corpore: sed in hoc sacramento continetur tam corpus, quàm anima Christi. ergo in hoc sacramento non poterat Christus mori.

SED CONTRA est, quòd idem Christus, qui erat in cruce fuisset in sacramento: sed in cruce moriebatur. ergo & in sacramento conseruato moreretur.

†ar. præced. & q. 76. ar. 4. 5. & 6. RESPON. Dicendum, quòd corpus Christi idem in substantia est in hoc sacramento & in propria specie, sed non eodem modo: nam in propria specie contingit circunstantia corpora per proprias dimensiones, non autem prout est in hoc sacramento, vt supra dictum est: * & ideo quicquid pertinet ad Christum secundum quòd in se est, potest attribui ei & in propria specie & in sacramento existenti: sicut viuere, mori, dolere, animatum vel inanimatum esse, & cetera huiusmodi: quæcumque vero conueniunt ei per comparationem ad corpora extrinseca, possunt ei attribui in propria specie existenti, non autem prout est in sacramẽto: sicut irrideri, conspui, crucifigi, flagellari, & cetera huiusmodi: vnde & quidam metrice dixerunt, Pixide seruato poteris sociare dolorem. Innatum, sed non illatus conuenit illi.

In corp. ar. ADPRIMVM ergo dicendum, quòd, sicut dictum est, † passio conuenit corpori passo per comparationem ad agens extrinsecum: & ideo Christus, secundum quòd est sub hoc sacramento, pati non potest: potest tamen mori.

q. 76. art. 1. ad 1. AD 2m dicendum, quòd, sicut supra dictum est, * sub specie panis est corpus Christi ex vi consecrationis: sanguis autem sub specie vini: sed nunc quidem, quando realiter sanguis Christi non est separatus ab eius corpore, ex reali concomitantia & sanguis Christi est sub specie panis simul cum corpore, & corpus sub specie vini simul cũ sanguine: sed si tempore passionis Christi, quando realiter sanguis fuit separatus a corpore Christi, fuisset hoc sacramentum consecratum, sub specie panis fuisset solum corpus, & sub specie vini fuisset solum sanguis.

In solu. præced. & loco ibi citato. AD 3m dicendum, quòd, sicut supra † dictum est, anima Christi est in hoc sacramento ex reali concomitantia, quia non est sine corpore: non autem ex vi consecrationis: & ideo si tunc fuisset hoc sacramentum consecratum vel peractum, quando anima erat a corpore realiter separata, non fuisset anima Christi sub hoc sacramento: non propter defectum virtutis verborum, sed propter aliam dispositionem rei.

QVAR-

QVAESTIO LXXXII.

Dé ministro huius sacramenti, in decem articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de ministro huius sacramenti.

Circa primum quæruntur decem.

¶ Primo, Vtrum consecrare hoc sacramentum sit proprium sacerdotis.

¶ Secundo, Vtrum plures sacerdotes simul possint eandem hostiam consecrare.

¶ Tertio, Vtrum dispensatio huius sacramenti pertineat ad solum sacerdotem.

¶ Quarto, Vtrum liceat sacerdoti consecranti a cõmunione abstinere.

¶ Quinto, Vtrum sacerdos peccator possit conficere hoc sacramentum.

¶ Sexto, Vtrum missa mali sacerdotis minus ualeat, quàm boni.

¶ Septimo, Vtrum hæretici schismatici uel excommunicati possint conficere hoc sacramentum.

¶ Octauo, Vtrum degradati.

¶ Nono, Vtrum peccent, a talibus communionem recipientes.

¶ Decimo, Vtrum liceat sacerdoti omnino a celebratione abstinere.

ARTICVLVS I.

Vtrum consecratio huius sacramenti sit propria sacerdotis.

4. d. 13. q. 1. ar. 1 q. 1. Et dist. 17. q. 3. ar. 3 q. 1. co. Et d. 24. q. 2 arti. 1. q. 2. cor. Et ar. 2. ad 2. *q. 78 ar. 4. ADPRIMVM sic proceditur. Videtur quòd consecratio huius sacramenti non sit propria sacerdotis. Dictum est enim* supra, quòd hoc sacramentum consecratur uirtute uerborum, quæ sunt forma huius sacramenti: sed illa uerba non mutantur, siue dicantur a sacerdote, siue a quocumque alio. ergo uidetur quòd non solus sacerdos, sed etiam quilibet alius possit hoc sacramentum consecrare.

¶ 2 Præt. Sacerdos hoc sacramentum conficit in persona Christi: sed laicus sanctus est unitus Christo p charitatem. ergo uidetur quòd etiam laicus possit hoc sacramentum conficere: unde & Chrys.* dicit sup Matth. quòd omnis sanctus est sacerdos.

Chryso. ho mil. 43. in Matth. in opere imperf. non remote a prin. to. 3 Q. 79. *q. 67. ar. 3.

¶ 3 Præter. Sicut baptismus ordinatur ad hominum salutem, ita & hoc sacramentum, sicut ex supradictis patet: † sed etiam laicus potest baptizare, ut supra dictũ est. * non ergo est proprium sacerdotis conficere hoc sacramentum.

¶ 4 Præter. Hoc sacramentum perficitur in consecratione materiæ: sed alias materias consecrare, scilicet chrisma & oleum sanctum, & oleum benedictũ, pertinet ad solum episcopum: quarum tamen consecratio non est tantæ dignitatis, sicut consecratio eucharistiæ, in qua est totus Christus. ergo non est proprium sacerdotis, sed solius episcopi, hoc sacramentum conficere.

In dec. d. 25 c. Perlectis: Et dicitur Ilidorus id habere in epist. ad Ludifredum. SED CONTRA est, quòd Isidor. † dicit in quadã epistola, & habetur in decret. d. 25. Ad presbyterũ per tinet sacramentum corporis, & sanguinis Domini in altari dei conficere.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) hoc sacramentum est tantæ dignitatis, quòd non conficitur nisi in persona Christi. Quicumque autem aliquid agit in persona alterius, oportet hoc fieri per potestatem ab illo concessam: sicut autem baptizato conceditur a Christo potestas sumendi hoc sacramentum, ita sacerdoti, cum ordinatur, confertur potestas hoc sacramentum consecrandi in persona Christi. Per hoc enim ponitur in gradu eorum, quibus dictum est a Domino, hoc facite in meam commemorationem. Et ideo dicendum est, quòd proprium est sacerdotum conficere hoc sacramentum.

Q. 78. ar. 3. & 4.

ADPRIMVM ergo dicendũ, quòd uirtus sacramentalis in pluribus consistit, & non in uno tantum, sicut uirtus baptismi consistit in ipsis uerbis, & in aqua: unde & uirtus consecratiua non solum consistit in ipsis uerbis: sed etiam in potestate sacerdoti tradita in sua consecratione & ordinatione, cum ei dicitur ab episcopo. Accipe potestatem offerendi in ecclesia sacrificium, tam pro uiuis quàm pro mortuis. Nam & uirtus instrumentalis in pluribus instrumentis consistit, per quæ agit principale agens.

ADSECVNDVM dicendum, quòd laicus iustus unitus est Christo unione spirituali per fidem, & charitatem, non autem per sacramentalem potestatem. Et ideo habet spirituale sacerdotium ad offerendum spirituales hostias, de quibus dicitur in psal. 50. Sacrificium deo spiritus contribulatus, & Roman. 12. Exhibeatis corpora uestra hostiam uiuentem: unde & primæ Petri 2. dicitur: sacerdotium sanctum, offerre spirituales hostias.

Q. præc. ar. 12. ad 2 Et q. 73. ar. 3. ADTERTIVM dicendum, quòd perceptio huius sacramẽti non est tantæ necessitatis, sicut perceptio baptismi, ut ex supradictis patet. * Et ideo licet in necessitatis articulo laicus possit baptizare, non tamen potest hoc sacramentum conficere.

ADQVARTVM dicẽdũ, quòd episcopus accipit potestatem, ut agat in persona Christi super corpus eius mysticũ, id est super ecclesiam. Quam quidem potestatem non accipit sacerdos in sua consecratione, licet possit eam habere ex episcopi commissione. Et ideo ea, quæ non pertinent ad dispositionem corporis mystici, non referuantur episcopo, sicut consecratio huius sacramenti. Ad episcopum uero pertinet tradere non solum populo, sed etiã sacerdotibus ea, ex quibus possunt propriis officiis uti. Et quia benedictio chrismatis & olei sancti, & olei infirmorum, & aliorum, quæ consecrantur (puta altaris, ecclesiæ, uestium, & uasorum) præstat quandam idoneitatem ad sacramenta perficiẽda, quæ pertinent ad officium sacerdotum, ideo tales consecrationes episcopo referuantur, tãquam principi totius ecclesiastici ordinis.

¶ *Super Quæstionis octuagesimæquintæ Articulum secũdũ.*

ARTICVLVS II.

Vtrum plures sacerdotes possint unã, & eandem hostiam consecrare.

In artic. 2. q. 82. circa pluralitatem simul concelebrantiũ, Durandus occurrit in 4. d. 13. contrarius ualde huic pluralitati, & rationibus, & auctoritatibus pro ea. Putat enim quòd consuetudo ista est periculosa, & magis est abolẽda quàm seruanda. Confutat aũt rationẽ i litera ab Auctore allatã ab Innocentio

4. d. 13. q. 1. ar. 2. q. 2.

Q. 67. ar. 6.

centio sumptam de concęnatione apostolorum cum Christo: quia licet concœnauerint, non tamen concelebrarunt. Confutat applicatio nem omnium uerborum ad unum instans: quia uix, aut numquam fieri potest, quòd omnes simul proferant: nec recipit specialem prouidentiã Spiritus sancti in huiusmodi, quæ sunt particularium ecclesiarum & non omnium.

¶ Quocirca duabus existẽtibus opinionibus extremis de hac pluralitate, altera. Innocentii, quã sequitur Auctor alter a Durandi totaliter cõtraria, et pro ut ia Innocentii maxime urget antiqua consuetudo plurium ecclesiarũ, & specialiter Romana. pro ut ia autem Durãdi ratio urgere uidetur: nam secundũ ueritatem ratio de concœnantibus discipulis Christo, potius adapratio quam ratio est, quum ipsi nõ consecrauerint. Et similiter, quòd uerba consecrationis dicta ante uel post instãs, quo eadem complentur ab episcopo, referantur ad illud idem instans, uoluntarie dicitur: me minisse, n. oportet, quòd dũ tractaretur de pluribus baptizantibus unũ, utroq; dicẽte & abluente, concluſum est quòd si non simul baptizant, primus solꝰ baptizat Et similiter hic dicendũ est, si secundum rectã rationem iudicãdum est.

¶ Posset media ria teneri dicendo ex ecclesiastico statuto seu more esse, quòd noui sacerdotes cõcelebrẽt dicendo simul cũ episcopo consecrationis uerba: ex abusiõe autẽ interuenire quòd unus prius, alter post uerba consecrationis proferat. Probaturq; hoc ex pontificali Romano, ubi dicitur. Curet pontifex, ut morose, & alte canonem dicat. Et subditur, quòd momẽto debẽt ab ordinatis uerba consecrationis dici, quo dicũtur ab episcopo: sed uia hęc minus uera uidetur: tũ quia licet hoc statutum inueniatur in pontificali romano a tẽpore Innocentii VIII, in antiquis tũ pontificalibus hoc nõ habetur: tum quia Auctor in litera ex Innocentio III. expresse sagit ad saluandum uerba prolata non simul, dum dicit quòd nõ reiteratur cõsecratio super eadem materia propter intentionem omnium ad unum instans: ubi nisi supponeret unum prius & alterum post consecrationis uerba dicere, uanus esset labor, & recursus ad intentionem pro eodem instanti: de his enim quę simul proferuntur nulla est quæstio reiterationis: tum quia statutum hoc est quoddammodo impossibile: quoniam quamcunq; minima morula uerba unius præfinirentur ante quam alter terminaret, in reiterationem superfluitatemque incideretur: quoniam, ut patet ex supradictis, in instanti fit consecratio seu conuersio.

¶ Et scitò, quòd omnes referre intentionem suam ad instans unũ quo episcopus consecrat, saluat quidẽ q̃ non formaliter sit reiteratio consecrationis super materia eadẽ (quia non ex intentione hac dicuntur uerba ut iteretur cõsecratio) sed non excludit, quin ut iterata sit consecratio consecrationis materialiter: quia prolatio exterior consecratiua superaddita a post dicẽtibus, si quilibet concelebrat, ut supponunt.

¶ Ex quibus omnibus utiorem partem eligendo, duo i facto seruãda sunt. primum est circa prolationem exteriorem, quòd quilibet ordinatus seruet ritum illius ecclesiæ, dicendo totum canonem. Secundum est, circa intentionem, quòd non habeat determinare intentionem consecrandi, & similiter non habeat determinare intentionem non consecrandi, sed habeat intentionem debitam: hoc est, proponat apud se, Intendo dicere cum ea intentione, qua debeo dicere: sic enim tutissima uia omnes ordinati incedunt, & soli episcopo relinquunt intentionem determinatam ad consecrandum, nullaque relinquitur difficultatibus quæstio, dum dubiis existentibus actibus tutior pars electa est. His enim sensatis, satis fit utriquẽ op nion.i, sci licet tenentiũ quòd ordinati concelebrãt & tenentium, quòd ordinati non concelebrant: sed dicunt tantum.

¶ Et hæc quidem de ordinatis presbyteris. De consecrato autem episcopo secus dicendum absque dubio est, quoniam Romanum pontificale antiquum expresse habet, quòd consecratori pontifici celebranti, debet consecratus concelebrare. Et subditur, quòd legat & faciat omnia quæ sunt in canone missæ: de his enim dicendum est, quòd de facto ambo consecrant eandem materiam simul: quoniam in eodem altari mutuo se expectantes concelebrant: quod non continet difficultatem, aut quasi impossibilitatem, quæ contingit in multitudine presbyterorum, qui simul ordinantur.

¶ Super

plures unam hostiam consecrare.

¶ 2 Præter. Quod potest fieri per unum, superflue fit per multos. In sacramentis autem nihil debet esse superfluum. cum ergo unus sufficiat ad consecrandum, uidetur quòd plures nõ possint unam hostiam consecrare.

¶ 3 Præter. Sicut dicit Auguſt.* super Ioan. hoc sacramentum est sacramentum unitatis: sed contrarium unitati esse uidetur multitudo. ergo non uidetur conueniens esse huic sacramento, quòd plures sacerdotes eãdem hostiã cõsecrẽt.

SED CONTRA est, quòd secundum consuetudinem quarundam ecclesiarum, sacerdotes, cum de nouo ordinantur, concelebrãt episcopo ordinanti.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictum est*) sacerdos, cum ordinatur, cõstituitur in gradu eorum, quia Domino acceperũt potestatem consecrandi in cœna. Et ideo secundum cõsuetudinẽ quarundam ecclesiarum, sicut apostoli Christo cœnanti concœnauerũt; ita noui ordinati, episcopo ordinanti concelebrant. Nec propter hoc iteratur consecratio super eandem hostiam: quia sicut Innocen. III.* dicit, omnium intentio debet ferri ad idem instans consecrationis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus non legitur simul baptizasse cum apostolis, quando iniunxit eis officium baptizandi. et ideo non est similis ratio.

AD 2ᵐ dicendũ, quòd si quilibet sacerdotũ operaretur in uirtute propria, superfluerent alii celebrantes, uno sufficienter celebrãte: sed quia sacerdos non consecrat nisi in persona Christi, multi autem sunt unum in Christo, ideo non refert utrum per unum, aut per multos hoc sacramentum consecretur: nisi quòd oportet ritum ecclesiæ seruari.

AD 3ᵐ dicendum, quòd eucharistia est sacramentum unitatis ecclesiasticæ, quæ attenditur secundum hoc, quòd multi sunt unum in Christo.

ARTICVLVS III.

Vtrum dispensatio huius sacramẽti per tineat solum ad sacerdotem.

AD TERTIVM sic procedi tur. Videtur quòd non pertineat solum ad sacerdotem dispensatio huius sacramẽti. Sanguis, n. Christi nõ minus pertinet ad hoc sacramentum, quàm corpus: sed sanguis Christi dispensatur p diacones: unde & beatus Laurent.* dixit beato Sixto, Experire utrum idoneum ministrum elegeris, cui commisisti dominici sanguinis dispensationem. ergo et pari ratione dispensatio corporis Christi non pertinet ad solos sacerdotes.

¶ 2 Præter. Sacerdotes constituuntur ministri sacramentorum: sed hoc sacramentum perficitur in cõsecratione materiæ, non in usu, ad quem pertinet dispensatio. ergo uidetur, quòd non pertineat ad sacerdotem corpus Domini dispensare.

¶ 3 Præter. Dionys.* dicit in lib. eccles. hier. quòd hoc sacramentum habet perfectiuã uirtutẽ, sicut & chrisma: sed signare chrismate baptizatos, non pertinet ad sacerdotem, sed ad episcopum. ergo etiã dispensare hoc sacramentum, pertinet ad episcopum, non ad sacerdotem.

SED CONTRA est, quòd dicitur* de consec. d. 2. Peruenit ad notitiã nostram, quòd quidam presbyteri laico, aut feminæ corpus Domini traduntad deferendum infirmis. igitur interdicit synodus, ne talis præsumptio ulterius fiat: sed presbyter per semetipsum infirmos communicet.

RESPON Dicendum, quòd ad sacerdotem pertinet dispensatio corporis Christi propter tria. Primo quidem, quia (sicut dictum est*) ipse consecrat in persona Christi. Ipse autem Christus sicut consecrauit corpus suum in cœna, ita & aliis sumendum dedit. unde sicut ad sacerdotem pertinet consecratio corporis Christi, ita ad eum pertinet dispensatio. Secundo, quia sacerdos constituitur medius inter deum & populum: unde sicut ad eum pertinet dona populi deo offerre, ita ad eum perrinet dona sanctificata diuinitus, populo tradere. Tertio, quia in reuerentiam huius sacramenti, a nulla re contingitur nisi consecrata: unde & corporale & calix consecrantur, & similiter manus sacerdotis, ad tangendum hoc sacramentum: unde a nullis tangere licet, nisi in necessitate, puta si caderet in terram, uel in aliquo alio necessitatis casu.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd diaconus quasi propinquus ordini sacerdotali, aliquid participat de eius officio, ut scilicet dispenset sanguinem, nõ autem corpus, nisi in necessitate iubente episcopo uel presbytero. Primo quidem, quia sanguis Christi continetur in uase, unde non oportet quòd tangatur a dispensante, sicut tangitur corpus Christi. Secũdo, quia sanguis designat redemptionem a Christo in populũ deriuatam: unde & sanguini admiscetur aqua, quæ significat populum. Et quia diaconi sunt inter sacerdotem & populum, magis conuenit diaconibus dispensatio sanguinis, quàm dispensatio corporis.

AD 2ᵐ dicendum, quòd eiusdem est, hoc sacramẽtum dispensare & consecrare, ratione iam dicta. †

AD 3ᵐ dicendum, quòd sicut diaconus in aliquo participat illuminatiuam uirtutem sacerdotis, inquantum dispensat sanguinem, ita sacerdos participat perfectiuam dispensationem episcopi, inquantum dispensat hoc sacramentum, quo perficitur homo secũdũ se per comparationem ad Christum: aliæ autem perfectiones, quibus homo perficitur per comparationem ad alios, episcopo reseruantur.

¶ *Super Quæstionis octuagesimæ secundæ. Articulum quartum.*

ARTICVLVS IIII.

Vtrum sacerdos consecrans teneatur sumere hoc sacramentum.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd sacerdos consecrans non teneatur sumere hoc sacramentum. In aliis enim consecrationibus, ille qui consecrat materiam, nõ utitur ea, sicut episcopus consecrans chrisma, nõ linitur eodem: sed hoc sacramentum consistit in consecratione materię. ergo sacerdos perficiens hoc sacramentum, non necesse habet uti eodem, sed potest licite a sumptione eius abstinere.

¶ 2 Præter. In aliis sacramentis minister non præbet sacramentum sibiipsi: nullus enim baptizare potest seipsum, ut supra dictum est* sed sicut baptismus ordinate dispensatur, ita & hoc sacramentum. ergo sacerdos perficiens hoc sacramentum, non debet ipsum sumere a seipso.

¶ 3 Præter. Contingit quandoque, quòd miraculose corpus Christi in altari apparet sub specie carnis, & sanguis sub specie sanguinis, quæ non sunt apta cibo, et potui, unde (sicut supra* dictum est) propter hoc sub alia specie traduntur, ne sint horrori sumentibus. ergo sacerdos consecrans, non semper tenetur sumere hoc sacramentum.

SED CONTRA est, quòd in Concilio toletano legitur, & habetur* de consec. d. 2. c. relatum, Modis omnibus tenendum est, ut quotiescumq; sacrificans Corpus Christi & sanguinem Domini nostri Iesu Christi in altari immolat, totiens perceptionis corporis, & sanguinis Christi participem se præbeat.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra* dictum est) eucharistia non solum est sacramentum, sed etiam sacrificium. Quicumque autem sacrificium offert, debet sacrificii fieri particeps: quia exterius sacrificium quod offertur, signum est interioris sacrificii, quo quis seipsum offert deo, ut Augustinus* dicit 10. de Ciuit. dei: unde per hoc quòd participat sacrificio, ostendit ad se sacrificium interius pertinere. Similiter etiam per hoc, quòd sacrificium populo dispensat, ostendit se esse dispensatorem diuinorum, quorum ipse primo debet esse particeps, sicut Dionys.* dicit in libro eccles. Hierar. Et ideo ipse ante sumere debet, quàm populo dispenset: unde & in prædicto capit.* legitur, quale est sacrificium, cui nec ipse sacrificãs particeps esse dignoscitur? Per hoc autem fit particeps, quòd de sacrificio sumit, secundum illud apostoli 1. Corinth. 10. Nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris? Et ideo necesse est quòd sacerdos quotiescumque consecrat, sumat inde hoc sacramentum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd consecratio chrismatis uel cuiuscumque alterius materiæ, non est sacrificium, sicut consecratio eucharistiæ. et ideo non est similis ratio.

AD 2ᵐ dicendum, quòd sacramentum baptismi perficitur in ipso usu materiæ. Et ideo nullus potest baptizare seipsum, quia in sacramẽto non potest esse idẽ agens & patiens: unde nec in hoc sacramento sacerdos consecrat seipsum, sed panem, & uinum, in qua consecratione perficitur sacramentum: usus autem sacramenti est consequenter se habens ad hoc sacramentum. et ideo non est simile.

AD 3ᵐ dicendum, quòd si miraculose corpus Christi in altari sub specie carnis appareat, aut sanguis sub specie sanguinis, non est sumendum. Dicit enim Hieron.* super Leuit. De hac quidem hostia, quę in Christi commemoratione mirabiliter fit, edere licet, de illa uero, quam Christus in ara crucis obtulit, secundum se nulli edere licet. Nec propter hoc sacerdos transgressor efficitur: quia ea quæ miraculose fiũt, legibus non subduntur. Consulendum tamen esset sacerdoti, quòd iterato corpus, & sanguinem Domini consecraret & sumeret.

ARTICVLVS V.

Vtrum malus sacerdos eucharistiam consecrare possit.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd malus sacerdos eucharistiam consecrare non possit. Dicit enim Hieron.* super Soph. sacerdotes qui eucharistiæ seruiunt, et sanguinem Domini populis diuidunt, impie agunt in lege Christi, putantes eucharistiam precantis facere uerba non uitam, & necessariã esse solennem orationem, & sacerdotis merita, de qui

Tract. 26. in Ioa. t. 9

Ar. præc.

Li. 4. de sacro altaris mysterio, c. 25. circa medium.

Ar. 1. huius quæst.

Ia corp. ar.

Ca. 3. eccle. hier. par. 1. Et c. 4

De cons. d. 2. c. peruenit.

4. d. 11. q. 2. ar. 1. q. 1. ad 3. Et d. 13. q. 1. ar. 3. q. 1. & 2.

Vt habetur in eius legẽda.

Q. 66. ar. 5. ad 4.

Q. 75. ar. 5. Et q. 76. ar. 8.

In concil. Tole. 5. can. 5 de consec. d. 2. c. Relatum.

Q. 79. ar. 5. & 7

Lib. 10. c. 5. t. 5.

Ca. 3. eccle. hier. declinãdo ad fi. Eod. can. c. 12. concilii Tolet.

Supra q. 80 ar. 12. Et 4. dist. 12. q. 3. ar. 2. q. 2.

4. d. 18. q. 2 ar. 2. q. 3. ad 2.

Super illud Soph. 3 Sacerdotes polluerunt sanctũ to. 6

Refertur 8 consd. 2. c. De hac.

bus dicitur, sacerdos in quacumque fuerit macula, nō F
accedat offerre oblationes Domino: sed sacerdos pec-
cator cum sit maculosus, nec uitam habet nec merita
huic conuenientia sacramēto. ergo sacerdos peccator
non potest consecrare eucharistiam.

Lib.4.orth. fi.c.14.non lōge a med. In dec. 1.q. 1.c. Sacrosā cta,

¶ 2 Præter. Damas.* dicit in 4.lib. quòd panis, & uinum per aduentum sancti Spiritus, supernaturaliter transit in corpus & sanguinem Domini: sed Gelasius Papa dicit (sicut habetur in decr. 1. quæst. 1. c. sacrosancta) quomodo ad diuini mysterii consecrationem, cælestis Spiritus inuocatus aduenier, si sacerdos, qui eū adesse deprecatur, criminosis plenus actionibus comprobetur? ergo per malum sacerdotem non potest eucharistia consecrari.

¶ 3 Præter. Hoc sacramentum sacerdotis benedictione consecratur: sed benedictio sacerdotis peccatoris non est efficax ad consecrationem huius sacramenti, cum scriptum sit Mala. 2. Maledicam benedictionibus uestris, & Dionys.* dicit in epistola ad Demophilum monachum, perfecte cecidit a sacerdotali ordine, qui non est illuminatus: & audax quidem nimium mihi uidetur talis, sacerdotalibus manum apponens, & audet immundas infamias (non enim dicam orationes) super diuina symbola Christiformiter enuntiare.

Circa med. illius.

Refertur 1. q. 1. c. intra catholicā. Et de cons. d. 2. c. Vtrū sub.

SED CONTRA est, quòd Augustus.* dicit in li. de corpore Domini, intra ecclesiam catholicam, in mysterio corporis & sanguinis Domini, nihil a bono maius nihil a malo minus perficitur sacerdote: quia non in merito cōsecrantis, sed in uerbo perficitur Creatoris, & uirtute Spiritussancti. H

Art. 1. & 2. huius q.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra* dictū est) sacerdos consecrat hoc sacramentum non uirtute propria, sed sicut minister Christi, in cuius persona cōsecrat hoc sacramentum. Non autem ex hoc ipso desinit aliquis minister esse Christi, quòd est malus: habet enim Dominus bonos & malos ministros seu seruos: unde Matth. 24. Dominus dicit, Quis putas est fidelis seruus & prudens, &cet. & postea subdit, si autem dixerit malus ille seruus in corde suo, &c. Et apostolus dicit 1. Corinth. 4. Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & tamen postea subdit, Nihil mihi conscius sum: sed non in hoc iustificatus sum. erat ergo certus se esse ministrum Christi: tamen nō erat certus se esse iustū. Potest ergo aliquis esse minister Christi, etiam si iustus non sit. Et hoc ad excellentiam Christi pertinet, cui sicut uero deo seruiunt non solum bona, sed etiam mala, quæ per ipsius prouidentiā in eius gloriam ordinantur: unde manifestum est, quòd sacerdotes etiam si non sint iusti, sed peccatores, possunt eucharistiam cōsecrare. I

Loco citato in arg.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Hieronymus* per illa uerba improbat errorem sacerdotū, qui credebant se digne posse eucharistiam consecrare, ex hoc solo q̄ sunt sacerdotes, etiam si sint peccatores: quod improbat Hieron. per hoc, quòd maculosi ad altare accedere prohibentur. non tamen remouetur, quin si accesserint, sit uerum sacrificium quod offerunt. K

In princ. c. citati in argum. 1.

AD 2^m dicendum, quòd ante illa uerba Gelas. Papa* præmittit, sacrosancta religio, quæ catholicā continet disciplinā, tantā sibi reuerentiā uendicat, ut ad eā qui libet nisi pura conscientia nō audeat peruenire. Ex quo manifeste apparet eius intentionis esse, q̄ peccator sacerdos non debet ad hoc sacramentū accedere: unde per hoc q̄ subdit, quomodo cælestis spiritus aduocat* aduenier, intelligi oportet q̄ nō aduenit ex merito sacerdotis, sed ex uirtute Chri, cui⁹ uerba, pfert sacerdos.

AD 3^m dicendum, quòd sicut eadem actio, inquātum sit ex praua intentione ministri, potest esse mala: bona autem, inquantum sit ex bona intentione Domini, ita benedictio sacerdotis peccatoris, inquantū ab ipso indigne fit, est maledictione digna (& quasi infamia siue blasphemia, & non oratio reputatur) inquantum autē profertur ex persona Christi, est sancta, & efficax ad sanctificandum: unde signanter dicitur, Male dicam benedictionibus uestris.

ARTICVLVS VI.

¶ Super Quæstionis octuagesimæ secundæ Articulum sextum.

Vtrum missa mali sacerdotis minus ualeat, quàm missa sacerdotis boni. G

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd missa sacerdotis mali non minus ualeat quàm missa sacerdotis boni. Dicit enim Gregor. † in Registro, Heu in quàm magnum laqueum inciderunt, qui diuina & occulta mysteria, plus ab aliis sanctificata posse fieri credunt, cum unus idemque Spiritussanctus ea mysteria occulte, atque inuisibiliter operando sanctificet: sed hæc occulta mysteria celebrantur in missa: ergo missa mali sacerdotis non minus ualet, quàm missa boni.

¶ 2 Præter. Sicut baptismus traditur a ministro in uirtute Christi, qui baptizat, ita & hoc sacramentum in persona Christi conficitur: sed non melior baptismus datur a melliori ministro, ut supra dictum est.* ergo etiam neque melior missa est, quæ celebratur a melliori sacerdote. I

Q.64.ar.5. Et q.67.ar. 5.& aliis.

¶ 3 Præter. Sicut merita sacerdotum differunt per bonum, & melius, ita etiam differunt per bonum & malum. Si ergo missa melioris sacerdotis est melior, sequitur quòd missa mali sacerdotis sit mala, quod est inconueniēs: quia malitia ministrorum non potest redundare in Christi mysteria: sicut Augustus.* dicit in lib. de Baptismo. ergo neque missa melioris sacerdotis est melior.

Li.2.contra literas Petiliani ca.47. circa fi. aliis uerbis 1.7

SED CONTRA est, quòd habetur in Decretis 1. quæstio. prima,† Quanto sacerdotes fuerint diguiores, tanto facilius in necessitatibus, pro quibus clamabāt, exaudiuntur.

In dec.1.q.1 c.ipsi sacerdotes.

RESPON. Dicendum, quòd in missa duo est considerare, scilicet ipsum sacramentum, quod est principale, & orationes, quæ in missa fiunt pro uiuis, & mortuis. Quantum ergo ad sacramentum, non minus ualet missa sacerdotis mali, quàm boni: quia utrobique idem conficitur sacramentum. Oratio etiam quæ fit in missa potest considerari dupliciter: uno modo, inquantum habet efficaciā ex deuotione sacerdotis orantis: et sic non est dubium, quòd missa melioris sacerdotis magis est fructuosa: alio modo, inquantū oratio in missa profertur a sacerdote in persona totius ecclesiæ, cuius sacerdos est minister: quod quidem ministerium etiā in peccatoribus manet; sicut supra dictum est† de ministerio Christi. unde etiam quantum ad hoc* est fructuosa non solum oratio sacerdotis peccatoris in missa, sed etiam omnes eius* orationes, quæ facit in ecclesiasticis officiis, in quibus gerit personam ecclesiæ: licet orationes eius priuatæ non sint fructuosæ, secundum illud Prouerb. 28. Qui declinat aures suas, ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. A

Ar præced. D. 959.

D. 1141.

4.d.13.q.1. ar.1.q.5. Referē hoc in decr.1.q. 1.ca. Multi ante med.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod Greg. loquitur ibi, quantum ad sanctitatem diuini sacramenti.

AD 2^m dicendum, quòd in sacramento baptismi nō fiunt solennes orationes, pro omnibus fidelibus, sicut in missa: et ideo quantum ad hoc non est simile: est autem simile quantum ad effectum sacramenti. C

AD 3^m dicendum, quòd per uirtutem Spiritussancti (qui per unitatem charitatis communicat inuicem bona membrorum Christi) fit, quòd bonū priuatum, quod cē in missa sacerdotis boni, est fructuosum aliis. Malum autem priuatum unius hominis non potest alteri nocere, nisi per aliquem consensum, ut Aug.* dicit in lib. contra Parmenianum.

Lib. ex emēd. c.7. Et extra. 5. in lo. 1.9

ARTICVLVS VII.

Vtrū hæretici schismatici, et excōmunicati possint cōsecrare. D

A D SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd hæretici, schismatici & excommunicati, eucharistiam consecrare non possint. Dicit enim Aug † quòd extra ecclesiam catholicam non est locus ueri sacrificii. Et Leo papa dicit,* & habetur in Decretis 1. q. 1. Aliter, scilicet quàm in ecclesia, quæ corpus Christi est, nec rata sunt sacerdotia, nec uera sacrificia: sed hæretici, schismatici, & excommunicati sunt ab ecclesia separati. ergo non possunt uerum sacrificium conficere.

4.d.13.q.1. ar.1.q.3. Et per. bū. lit. Item. Et d. 18.q.1.ar.2 q.3.ad 2. Et dist.19.q.1. ar.2.q 3. ad primum. Et quol.12.ar. 16

In li sen. ex Aug. collectarū. c.15. t.3.

*Leo I epist. 88. habetur 24.q.1.ca. In ecclesia dei. 1.q.2 c. Arianos.

¶ 2 Præt. Sicut ibidem legitur, Inno.† Papa dicit, artianos ceteraſque eiusmodi pestes, quia laicos eorū sub imagine pœnitentiæ suscipimus, non uidentur clerici eorum cum sacerdotii aut cuiuspiam mysterii suscipere dignitate esse, quibus solum baptisma ratum esse permittimus: sed non potest aliquis consecrare eucharistiam, nisi sit cum sacerdotali dignitate. ergo hæretici & ceteri huiusmodi, non possunt eucharistiam consecrare.

¶ 3 Præt. Ille qui est extra ecclesiā, non uidetur aliquid posse agere in persona totius ecclesiæ: sed sacerdos cōsecrans eucharistiam, hoc agit in persona totius ecclesiæ: quod patet ex hoc, quòd omnes orationes proponit in persona ecclesiæ. ergo uidetur quòd illi qui sunt extra ecclesiam, scilicet hæretici, schismatici, & excommunicati, non possint consecrare eucharistiam.

Lib.2.c.13. to.7

SED CONTRA est, quod Aug.* dicit in 2. Cōtra Parmenianum, sicut baptismus in eis, scilicet hæreticis, schismaticis & excommunicatis, ita ordinario manet integra: sed ex ui ordinationis sacerdos potest consecrare eucharistiam. ergo hæretici, schismatici & excōmunicati, cum in eis maneat ordinatio integra, uidetur quòd possint consecrare eucharistiam.

Li.c.13. ante med.to.7

RESPON. Dicendum, quòd quidam dixerunt, q̄ hæretici, schismatici & excommunicati, quia sunt extra ecclesiam, non possunt conficere hoc sacramentū. Sed in hoc decipiuntur: quia sicut Aug.* dicit in 2. cōtra Parmenianum, aliud est aliquid omnino non habere, aliud autem non recte habere: & similiter etiam est aliud non dare, & aliud non recte dare. Illi igitur, qui intra ecclesiam constituti, receperunt potestatem cōsecrandi eucharistiam in ordinatione sacerdotii, recte quidem habent potestatem, sed non recte ea utuntur, si postmodum per hæresim aut schisma uel excommunicationem, ab ecclesia separentur. Qui autem sic separati ordinantur, nec recte habent potestatem, nec recte utuntur. Quòd tamen utrique potestatem habeat, patet per hoc, quòd (sicut Aug.* ibidem dicit) cum redeunt ad unitatem ecclesiæ, non reordinantur, sed recipiuntur in suis ordinibus. Et quia cōsecratio eucharistiæ est actus consequens ordinis potestatem, illi qui sunt ab ecclesia separati per hæresim, aut schisma, uel excommunicationem, possunt quidem consecrare eucharistiam, quæ ab eis consecrata uerum corpus et sanguinem Christi continet, non tamen hoc recte faciūt, sed peccant facientes: et ideo fructum sacrificii nō percipiunt, quod est sacrificium spirituale. B C

Li.2.contra Parmenianū ca.13. t.7.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ auctoritates illæ & similes intelligendæ sunt, quantum ad hoc q̄ nō recte extra ecclesiam sacrificium offertur: unde extra ecclesiam non potest esse spirituale sacrificium, quod est uerum ueritate fructus, licet sit uerum ueritate sacramenti, sicut etiā supra dictum est,* q̄ peccator sumit corpus Christi sacramentaliter, sed non spiritualiter.

Q.80.ar.3.

AD 2^m dicendum, quòd solus baptismus permittitur esse ratus hæreticis & schismaticis, quia possunt licite baptizare in articulo necessitatis. In nullo autem casu licite possunt eucharistiam consecrare, uel alia sacramenta conferre.

AD 3^m dicendum, quòd sacerdos in missa in orationibus quidem loquitur in* persona ecclesiæ, in cuius unitate consistit. Sed in consecratione sacramenti loquitur in persona Christi, cuius uicem in hoc gerit per ordinis potestatem. et ideo si sacerdos ab unitate ecclesiæ præcisus, missam celebret, quia potestate ordinis non amittit, consecrat uerum corpus & sanguinē Christi: sed quia est ab ecclesiæ unitate separatus, orationes eius efficaciam non habent.

D. 959.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum sacerdos degradatus possit hoc sacramentū cōficere. E

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd sacerdos degradatus non possit hoc sacramentum conficere. Nullus enim conficit hoc sacramētum, nisi per potestatem consecrandi quam habet: sed degradatus non habet potestatem consecrandi, licet habeat potestatem baptizandi, ut dicit Canon. 1. q. 1. c. quidam.* ergo uidetur, quòd presbyter degradatus non possit eucharistiam consecrare.

4.d.13.q.1. ar.1.q.4. Et quol.12.ar. 16

Habetur in decr.1.q.1. cap. Quod quidā, circa medium.

¶ 2 Præter. Ille qui aliquid dat, potest etiam auferre: sed episcopus dat presbytero potestatem consecran-

di, ordinando ipsum. ergo etiam pōtest ei auferre, degradando eum.

¶ 3 Præter. Sacerdos per degradationem, aut amittit potestatem consecrandi, aut solam executionem: sed non solam executionem: quia sic non plus amitteret degradātus quàm excommunicatus, qui etiam executione caret. ergo uidetur quòd amittat potestatē consecrandi: et ita uidetur, quòd non possit conficere hoc sacramentum.

Lib.2.c.13. t.7. SED CONTRA est, quòd† Aug. in 2. contra Parmenianum probat, quòd apostatæ a fide non carent baptismate, per hoc quòd per pœnitentiā redeuntibus non restituitur, & ideo amitti nō posse iudicatur: sed similiter degradatus, si reconcilietur, non est iterū ordinandus. ergo non amisit potestatem consecrandi, & ita sacerdos degradatus potest conficere hoc sacramētum.

RESPON. Dicendum, quòd potestas consecrandi eucharistiam, pertinet ad charactērem sacerdotalis ordinis. Character autem quilibet, quia cum quadam consecratione datur, indelebilis est, ut supra dictum est,* sicut & quarumcumq; rerum cōsecrationes perpetuæ sunt, nec amitti, nec reiterari possunt: unde manifestū est, quòd potestas consecrandi nō amittitur per degradationem. Dicit enim† Aug. in 2. Contra Parmenianū, utrumque, scilicet baptismus & ordo, sacramentū est, & quadam consecratione utrumque homini datur: illud, cum baptizatur: istud, cum ordinatur: ideoque non licet a catholicis utrumque iterari. et sic patet, quòd sacerdos degradatus potest conficere hoc sacramentum.

Q.63.ar.5.

Lib.2.c.13 a med.t.7.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd canon ille non loquitur assertiue, sed inquisitiue, sicut ex circunstantia literæ haberi potest.

AD 2^m dicendum, quòd episcopus non dat potestatem sacerdotalis ordinis propria uirtute, sed instrumētaliter, sicut minister dei, cuius effectus per hominē tolli non potest, secundum illud Matth. 19. Quos deus coniunxit, homo non separet. Et ideo episcopus non potest hāc potestatem auferre: sicut nec ille qui baptizat, potest auferre characterem baptismalem.

AD 3^m dicendum, quòd excommunicatio est medicinalis, & ideo excommunicatis non aufertur executio sacerdotalis potestatis, quasi in perpetuum, sed ad correctionem usq; ad tempus. Degradatis autē aufertur executio, quasi in perpetuum condemnatis.

¶ *Super Quæstionis octuagesimæ secūdæ Articulum nonum.*

ARTICVLVS IX.

Vtrum liceat ab excommunicatis, uel hæreticis, seu peccatoribus, communionem recipere, & eorum missam audire.

AD NONVM sic proceditur. Videtur q̄ aliquis licite possit communionem recipere a sacerdotibus hæreticis uel excommunicatis, uel etiam peccatoribus, & ab eis missam audire. Sicut enim † Aug. contra Petilianum dicit, neque in homine bono, neque in homine malo aliquis dei fugiat sacramenta: sed sacerdotes quāuis sint peccatores & hæretici, uel excommunicati, uerum conficiunt sacramentum. ergo uidetur quòd non sit uitandum ab eis communionem accipere, uel eorū missam audire.

¶ 2 Præter. Corpus Christi uerum, figuratiuum est corporis mystici, sicut supra dictum est:† sed a prædictis sacerdotibus uerum corpus Christi consecratur. ergo uidetur quòd illi, qui sunt de corpore mystico, possint eorum sacrificiis communicare. Q.80.ar.4.

¶ 3 Præt. Multa peccata sunt grauiora quàm fornicatio: sed non est prohibitum audire missas sacerdotum aliter peccantium, ergo etiam non debet esse prohibitū audire missas sacerdotum fornicatiorum.

SED CONTRA est, quòd canon dicit 32.* dist. Nullus missam audiat sacerdotis, quem indubitanter concubinam nouit habere. &† Greg. dicit in 3. dial. quòd pater perfidus arrianum episcopum misit ad filiū, ut de eius manu sacrilegæ consecrationis communionē perciperet: sed uir deo deditus arriano episcopo uenienti exprobrauit, ut debuit. Dist.32. ca. Nullus. Greg.lib.3. Dialo. c.31 parū a prīcipiō.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est,) sacerdotes si sint hæretici, uel schismatici, uel excōmunicati, uel etiā peccatores: quamuis habeant potestatem consecrandi eucharistiam, nō tamen ea recte utuntur, sed peccant utentes. Quicumq; autem communicat alicui in peccato, ipse particeps peccati efficitur: unde & in 2. Canon.* Ioan. dicitur, quòd qui dixerit ei, aue (scilicet hæretico) communicat operibus illius malignis. et ideo non licet a prædictis communionem accipere, aut eorum missam audire. Differt tamē inter prædictas sectas. Nam hæretici & schismatici, & excommunicati, sunt per sententiam ecclesiæ, executione consecrandi priuati, & ideo [d] peccat quicumq; eorum missam audit, uel ab eis accipit sacramenta: sed non omnes peccatores sunt per sententiam ecclesiæ executione huius potestatis priuati. Et sic quamuis sint suspensi quantum ad se ex sententia diuina, nō tamen quantum ad alios ex sententia ecclesiæ. Et ideo usque ad sententiam ecclesiæ licet ab eis communionem accipere, & eorum missam audire: unde super illud 1. Corinth. 5. Cum huiusmodi nec cibū sumere, dicit glo.† Aug. Hoc dicendo, noluit hominem ab homine iudicari ex arbitrio suspitionis, uel etiam extraordinario usurpato iudicio: sed potius ex lege dei secundum ordinem ecclesiæ, siue ultro confessum, siue accusatum & conuictum. Circa finē illius. D.900. Est Aug. in li. de utilitate pœnit. a med. to. 9 Habetur ēt hic li. 10, 10 inter 50. hōmil. Et est ultima.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ in hoc quòd refugimus audire missas talium sacerdotum, aut ab eis communionem recipere, non refugimus dei sacramēta, sed potius ea ueneramur. (unde hostia a talibus sacerdotibus consecrata, est adoranda, & si reseruetur, licite potest sumi a sacerdote legitimo.) sed refugimus culpam indigne ministrantium.

AD 2^m dicendum, quòd unitas corporis mystici est fructus corporis ueri percepti. Illi autem qui indigne percipiunt uel ministrant, priuantur fructu, ut supra dictum est.† et ideo non est sumendum ex eorum dispensatione sacramentum, ab eis qui sunt in unitate ecclesiæ. Q.80.ar.4. Et ar.7. huius q.

AD 3^m dicendum, quòd licet fornicatio nō sit grauior ceteris peccatis, tamē ad eam proniores sunt homines propter carnis concupiscentiam. Et ideo specialiter hoc peccatum sacerdotibus prohibitum est ab ecclesia, & ne aliquis audiat missam concubinarii sacerdotis. Sed hoc intelligēdum est de notorio, uel per sententiam, quæ fertur in conuictum, uel per confessionē in iure factam, uel quando non potest peccatum aliqua tergiuersatione celari.

¶ Super

¶ *Super Quæstionis octuagesimæ secundæ Articulum decimum.*

ARTICVLVS X

Vtrum liceat sacerdoti, omnino a cōsecratione eucharistiæ abstinere.

4.d.12.q.3.ar.2.q.3. Et dist.13.q.2. ar.2.q.1 IN ar. 10. Scito hāc esse difficultatē, an sacerdoti liceat totaliter a celebratiōe abstinere, & hāc bene soluitur in littera negatiue. Exigit tñ hoc ratio, quā potētia sit pp actū, & gratia sit propter usum, ut cōmoditate oblata cessante, si impedimento, homo quādoq; potentia gratiæ que in habitu ad deum sunt, utatur.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur quòd liceat sacerdoti, omnino a consecratione eucharistiæ abstinere. Sicut enim ad officiū sacerdotis pertinet eucharistiā cōsecrare, ita etiā baptizare, & ī aliis sacramentis ministrare: sed sacerdos nō tenetur ministrare in aliis sacramentis, nisi propter curā animarum susceptā. ergo uidetur, q̄ nec ēt teneatur eucharistiā cōsecrare, si curam non habeat animarū.

¶ 2 Præt. Nullus tenetur facere quod sibi nō licet, alioquin esset perplexus: sed sacerdoti peccatori uel etiā excommunicato, non licet eucharistiam consecrare, ut supra dictum est.† ergo uidetur, quòd tales non teneantur ad celebrandū, et ita nec alii: alioquin ex sua culpa commodum reportarent. Ar.7. huius quæst.

¶ 3 Præt. Dignitas sacerdotalis non perditur per subsequentem infirmitatem: dicit enim* Gelasius Papa, & habetur in decretis. d. 55. Præcepta canonica sicut nō pariuntur uenire ad sacerdotium debiles corpore, ita si quis in eo fuerit constitutus, ac tunc fuerit sauciatus amittere non potest, quod tempore suæ synceritatis accepit. Contingit autem quandoque, quòd ordinati in sacerdotes, incurrunt aliquos defectus, ex quibus a celebratione impediuntur, sicut est lepra uel morbus caducus uel aliquid aliud huiusmodi. non ergo uidetur, quod sacerdotes ad celebrādum teneantur. Gelas. Papa dicit ēt hoc in decretis. dist. 55. ca. Præcepta canonica.

SED CONTRA est, quòd Ambr. dicit in quādam oratione, Graue est, q̄ ad mensam tuā mundo corde et manibus innocentibus non uenimus: sed grauius est, si dū peccata metuimus, etiā sacrificiū nō reddimus.

RESPON. Dicendum, quòd quidam dixerant, quòd sacerdos potest omnino a consecratione licite abstinere, nisi teneatur ex cura sibi commissa celebrare populo & sacramenta præbere: sed hoc irrationabiliter dicitur: quia unusquisque tenetur uti gratia sibi data, cum fuerit opportunum, secūdum illud 1. ad Corinth. 6. Hortamur ne in uacuum gratiam dei recipiatis. Opportunitas autem sacrificium offerendi, non solum attenditur per comparationem ad fideles Christi, quibus oportet sacramenta ministrari, sed principaliter per comparationem ad deum, cui consecratione huius sacramenti sacrificium offertur, unde sacerdoti etiam si non habeat curam animarum, nō licet omnino a celebratione cessare: sed saltē uidetur, quòd celebrare teneatur in præcipuis festis, & maxime in illis diebus, in quibus fideles communicare consueuerūt, & hinc est quòd 2. Mach. 4. contra quosdam sacerdotes dicitur, quòd iā non circa altaris officia dediti erāt contempto templo, & sacrificiis neglectis.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd alia sacramenta perficiuntur in usu fidelium. Et ideo in aliis ministrare non tenetur nisi ille, qui super fideles suscipit curā: sed hoc sacramentum perficitur in consecratione eucharistiæ, in qua sacrificium deo offertur, ad quod sacerdos obligatur deo ex ordine iam suscepto.

AD 2^m. dicendum, quòd sacerdos peccator, si per sententiam ecclesiæ sit executione ordinis priuatus, uel simpliciter uel ad tempus, redditus est impotēs ad sacrificium offerendum, et ideo obligatio tollitur: hoc autem cedit sibi in detrimentū spiritualis fructus magis quàm in emolumentum. Si uero non sit priuatus potestate celebrandi; non soluitur obligatio, nec tamen perplexus est: quia potest de peccato pœnitere, & celebrare.

AD 3^m dicendum, quòd debilitas uel ægritudo superueniens ordini sacerdotali, ordinem non tollit, executionem tamen ordinis tollit quantum ad consecrationem eucharistiæ. Quandoque quidem propter impassibilitatem executionis, sicut si priuetur oculis, aut digitis, aut usu linguæ: quandoque autē propter periculum, sicut patet de eo, qui patitur morbum caducū, uel etiam quamcumque alienationē mentis: quandoque propter abominationē: sicut patet de leproso, qui non debet publice celebrare: potest tamen missam dicere occulte, nisi lepra adeo inualuerit, quòd per corrosionē membrorum, eū ad hoc reddiderit impotētē.

QVAESTIO LXXXIII.

De ritu huius sacramenti, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de ritu huius sacramenti.

Circa primum quærūntur duodecim.

Primo, Vtrum in celebratione huius mysterii Christus immoletur.

Secundo, De tempore celebrationis.

Tertio, De loco & aliis, quæ pertinent ad *apparatum huius celebrationis. *Alias aptitudinem.

Quarto, De his, quæ in celebratione huius mysterii dicuntur.

Quinto, De his, quæ circa celebrationem huius mysterii fiunt.

Sexto, De defectibus, qui circa celebrationē huius sacramenti occurrunt.

ARTICVLVS I.

Vtrum in hoc sacramento Christus immoletur.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in celebratione huius sacramenti, Christus non immoletur. Dicitur enim Hebr. 10. Quòd Christus una oblatione consumauit in sempiternum sanctificatos: sed illa oblatio fuit eius immolatio. Christus ergo non immolatur in celebratione huius sacramenti. Infra art. 2. cor. & ad 1. & 2

¶ 2 Præter. Immolatio Christi facta est in cruce, in qua tradidit semetipsum oblationem, & hostiam deo in odorem suauitatis, ut dicitur ephes. 5. sed in celebratione huius mysterii Christus non crucifigitur. ergo nec immolatur.

¶ 3 Præter. Sicut* Augustin. dicit in 4. lib. de trinitat. in immolatione Christi idem est sacerdos & hostia: sed in celebratione huius sacramenti non est idem sacerdos & hostia. ergo celebratio huius sacramenti non est Christi immolatio. Li.4.ca.14. in fine, & c. 7. in princ. to.3.

SED CONTRA est, quòd† Aug. dicit in li. sen. Prosperi, semel immolatus est in semetipso Christus, & tamen quotidie immolatur in sacramento. Habet de cons.d.2.c. Semel immolatur.

RESPON. Dicendum, q̄ duplici ratione celebratio huius sacramenti dicitur immolatio Christi. Pri-

In lib. q. ad simplicium q. 3. parũ ante med. t. 4.

mo quidem, quia sicut dicit* Aug. ad simplicium: solent imagines earum rerũ nominibus appellari, quarũ imagines sunt: sicut cum intuentes tabulam aut parietem pictum, dicimus: ille Cicero est, & ille Salustius. Celebratio autem huius sacramenti (sicut supra dictũ est†) imago quædam est repræsentatiua passionis Christi, quæ est uera eius immolatio. et ideo celebratio huius sacramẽti dicitur Christi immolatio. unde† Amb. dicit super epistolam ad Hebr. in Christo semel oblata est hostia, ad salutem sempiternam potens. quid ergo nos? nonne per singulos dies offerimus? sed ad recordationem mortis eius. alio modo, quantum ad effectũ passionis Christi: quia scilicet per hoc sacramentũ participes efficimur fructus[d] dominicæ passionis: unde in quadam dominicali oratione secreta dicitur: quoties huius hostiæ commemoratio celebratur, opus nostræ redemptionis exercetur. quantum igitur ad primũ modum, poterat dici Christus immolari, etiam in figuris ueteris testamenti: unde & Apoc. 13. dicitur: quorum nomina non sunt scripta in libro uitæ agni, qui occisus est ab origine mundi: sed quantum ad secundum modum proprium est huic sacramento, quòd in eius celebratione Christus immoletur.

Q. 79. ar. 1. & 3 & 73. ar. 6 In ca. 10. ad Hebr. non procul a prin. to. 5

D. 584.

In c. 10. ad Hebræos, non remote a princ. tom. 5

Ad primvm ergo dicendũ, quòd sicut† Ambr. ibidem dicit: una est hostia (quam scilicet Christus obtulit, & nos offerimus) & non multæ, quia semel oblatus est Christus. Hoc autem sacrificium exemplum est illius: sicut enim quod ubique offertur, unum est corpus & non multa corpora, ita & unum sacrificium.

Ad 2[m] dicendum, quòd sicut celebratio huius sacramenti est imago repræsentatiua passionis Christi, ita altare est repræsentatiũ crucis ipsius, in qua Christus in propria specie immolatus est.

Ad 3[m] dicendum, quòd per eandem rationem etiam sacerdos gerit imaginem Christi, in cuius persona & uirtute uerba pronuntiat ad considerandum, ut ex supradictis patet.* et ita quodammodo idem est sacerdos & hostia.

Quæst. 82. ar. 1. & 3.

Articvlvs II.

Vtrum conuenienter sit determinatũ tempus celebrationis.

4. d. 13. q. 1. ar. 2. q. 4.

Ad secvndvm sic proceditur. Videtur quòd incõuenienter sit determinatum tempus celebrationis huius mysterii. Hoc enim sacramentũ est repræsentatiuum dominicæ passionis, ut dictum est: † sed commemoratio dominicæ passionis fit in ecclesia semel in anno. dicit enim* Aug. super psal. 21. Quotiescumq; pascha celebratur, numquid toties Christus occiditur? sed tamen anniuersaria recordatio repræsentat quod olim factum est, & sic nos facit moueri, tamquam uideamus in cruce pendentem Dominum. ergo hoc sacramẽtũ nõ debet celebrari, nisi semel in anno.

Ar. præc.

In præfat. 2 psal. 21. circa prin. t. 8.

¶ 2 Præt. Passio Christi commemoratur in ecclesia 6. feria ante pascha, non autem in festo natalis. Cum ergo hoc sacramentum sit commemorativum dominicæ passionis, uidetur inconueniens esse, quòd in die natalis ter celebretur hoc sacramentum: in parasceue aũt totaliter intermittitur.

¶ 3 Præt. In celebratione huius sacramenti ecclesia debet imitari institutionem Christi: sed Christus consecrauit hoc sacramentum hora serotina. ergo uidetur, quòd hora tali debeat hoc sacramentum celebrari.

Leo in epis. 81. c. 2. circa princip. Et habetur de cons. d. 1 c. Necesse é.

¶ 4 Præt. Sicut habetur de cons. dist. 1. † Leo Papa scribit Dioscoro alexãdrino episcopo, quòd in prima parte diei missas celebrare licet; sed dies incipit a media nocte, ut supra dictum est. ergo uidetur quòd etiam post mediam noctem liceat celebrare.

¶ 5 Præt. In quadam dominicali oratione secreta dicitur, Concede nobis domine quæsumus hæc frequentare mysteria: sed maior erit frequentia, si etiam pluribus horis in die sacerdos celebret. ergo uidetur, quòd non debeat phiberi sacerdos pluries celebrare in die.

Sed contrarivm est consuetudo, quam seruat ecclesia secundum canonum statuta.

Respon. Dicendum, ꝙ (sicut dictum est*) in celebratione huius mysterii attenditur repræsentatio dominicæ passionis, & participatio fructus eius. Et secũdum utrumq; oportuit determinare tempus aptum celebrationi huius sacramenti. Quia enim fructu dominicæ passionis quotidie indigemus, propter quotidianos defectus, quotidie in ecclesia regulariter hoc sacramentum offertur. unde & Dominus nos petere docet Luc. 11. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie; quod exponens† Aug. lib. de uerbis Domini dicit: si quotidianus est panis, cur post annum illum sumas, quemadmodum Græci in oriẽte facere consueuerunt? accipe quotidie, quod quotidie tibi prosit. Quia uero dominica passio celebrata est a tertia hora usque ad nonam, ideo regulariter in illa parte diei, solẽniter hoc sacramentum in ecclesia celebratur.

Ar. præc. Et q. 79. ar. 1.

In serm. 28 parũ a medio t. 10.

Ad primvm ergo dicendum, quòd in hoc sacramento recolitur passio Christi, secũdum quòd eius effectus ad fideles deriuatur: sed tempore passionis recolitur passio Christi solum secũdum hoc, quòd in ipso capite nostro fuit perfecta: quod quidem factũ est semel: quotidie autem fructum dominicę passionis fideles percipiũt. Et ideo illa commemoratio fit semel in anno, hoc autem quotidie & propter fructũ & propteriugem memoriam.

Ad 2[m] dicendum, quòd ueniente ueritate, cessat figura. Hoc autem sacramentum est figura quædam, et exemplum dominicę passionis, sicut dictũ est.* Et ideo in die quo ipsa passio Domini recolitur, prout realiter gesta est, non celebratur consecratio huius sacramẽti; ne tamẽ ecclesia ea etiam die sit sine fructu passionis, per hoc sacramentum nobis exhibito, corpus Christi consecratum in die præcedenti reseruatur sumendum in illo die: non autem sanguis, propter periculum, & quia sanguis specialius est imago dominicæ passionis, ut supra dictum est.† Nec uerum est, quod quidam dicunt, ꝙ per immissionem particulæ corporis Christi in uinum, conuertatur uinũ in sanguinem: hoc. n. aliter fieri non potest, quàm per consecrationem factam sub debita forma uerborum. In die autem natiuitatis plures missæ celebrantur propter triplicẽ Christi natiuitatem: quarũ una est æterna, quæ, quantũ ad nos est occulta. et ideo una missa cantatur in nocte, in cuius introitu dicitur, Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Alia autem est temporalis, sed spiritualis, qua scilicet Christus oritur tamquam luciferin cordibus nostris, ut dicitur 2. Petri 1. et propter hoc cantatur missa in aurora, in cuius introitu dr̃ lux fulgebit hodie super nos. Tertia est Christi natiuitas temporalis & corporalis, secundum quã uisibilis nobis processit ex utero uirginali, carne indutus. Et ob hoc cantatur tertia missa in clara luce, in cuius introitu dicitur: puer natus est nobis: licet ecũuerso possit dici ꝙ natiuitas æterna secundum se est in plena luce: & ob hoc in euãgelio tertię missæ fit mentio de natiuitate æterna: secundum autem natiuitatem corporalem,

In corp. & locis ibidẽ citatis.

Q. 78. ar. 3. ad 2. Et q. 76. art. 2. ad 2.

De cons. d. 1. c. Nocte.

lem, ad literam natus est de nocte, in signum quòd ueniebat ad tenebras infirmitatis nostræ. unde & in missa nocturna dicitur euangelium de corporali Christi natiuitate: sicut etiam & in alijs diebus in quibus occurũt plura Dei beneficia, uel recolenda, uel expetenda, plures missæ celebrantur in die: puta una pro festo, & alia pro ieiunio, uel pro mortuis.

Q. 73. ar. 5.

Ad 3[m] dicẽdum, quòd (sicut dictũ est superius*) Christus uoluit ultimo hoc sacramentum discipulis tradere, ut fortius eorum cordibus imprimeretur. & ideo post cœnam in fine diei hoc sacramentum consecrauit, & discipulis suis tradidit. A nobis tamen celebratur hora dominicæ passionis, scilicet diebus festis in tertia, quãdo crucifixus est linguis iudęorum, ut dicitur Mar. 15. & quãdo Spiritus sanctus descendit super discipulos, uel diebus profestis ĩ sexta: quãdo crucifixus est in manibus militũ, ut habetur Ioã. 19. uel diebus ieiuniorum in nona, quando uoce magna clamans emisit spiritum, ut dicitur Matth. 27. Potest tamẽ tardari, maxime quando sunt ordines faciẽdi, & præcipue sabbatho sancto, tũ propter prolixitatem officij, tum quia ordines pertinent ad diem dominicam, ut habetur in Decret. distin. 75. cap.† quod a patribus. Possunt tamẽ missæ celebrari in prima parte diei propter aliquam necessitatem, ut dicitur de consecr. distinct. 1. cap. Necesse est &c.

Decr. di. 75 ca. Quod a patribus.

De cõs. dis. 1. ca. Necesse est.

Ad 4[m] dicendum, quòd regulariter missa debet celebrari in die, & non in nocte: quia ipse Christus est præsens in hoc sacramento, qui dicit Ioan. 9. Me oportet operari opera eius, qui misit me donec dies est: uenit nox quando nemo potest operari, quandiu in mundo sum, lux sum mundi: ita tamẽ ꝙ principiũ diei accipiatur non a media nocte: nec etiam ab ortu solis, idest, quando substantia solis apparet super terram, sed quando incipit apparere aurora: tunc enim quodammodo dicitur sol ortus, inquantum claritas radiorum eius apparet. unde & Marc. 16. dicitur, quòd mulieres uenerunt ad monumentum orto iam sole: cum tamẽ uenerint, cum adhuc tenebræ essent ad monumẽtum, ut dicitur Ioan. 20. Sic enim hanc contrarietatem soluit† August. in lib. de consen. Euang. Specialiter tamẽ in nocte natalis Domini missa celebratur propter hoc, quòd Dominus in nocte natus est, ut dicitur de consecr.* distinct. 1. cap. Nocte &c. & similiter etiam in sabbatho sancto circa noctis principium, propter hoc quòd Dominus nocte surrexit, idest, cum adhuc tenebræ essent ante manifestum solis ortum.

Li. 3. ca. 24. aliquantulum a prin. tom. 4. De consec. dist. 1. c. Nocte.

Ad 5[m] dicendum, quòd sicut habetur de cõsecr. distinct. 1. ex Decreto † alexand. Papæ, sufficit sacerdoti vnam missam in die vna celebrare: quia Christus semel passus est, & totum mundum redemit: & valde felix est, qui vnam digne celebrare potest: quidam tamen pro defunctis vnam faciunt, alteram [d] de die, si necesse sit. Qui vero pro pecunia aut adulationibus sęculariũ, vna die præsumunt plures celebrare missas, nõ æstimo euadere damnationem. & extra de celebr. miss. dicit* Inn. 3. quòd excepto die natiuitatis dominicæ (nisi causa necessitatis suadeat) sufficit sacerdoti semel in die vnã missam solũmodo celebrare.

De cons. di. 1. c. Sufficit

D. 581.

In decretali. 3. tit. 41. c. Consului.

¶ *Super Quæstionis octauæ sim æ tertiæ Articulum tertiũ.*

4. di. 13. q. 1 ar. 2. q. 5. & dist. 24. q. 2. ar. 2. ad 9.

Articvlvs III.

Vtrum oporteat hoc sacramentum celebrari in domo & uasis sacris.

In Nar. 3. quæst. 83. ad tertium du-

Ad tertivm sic proceditur. Videtur quòd non oporteat hoc sacramẽtum celebrari in domo & uasis sacris. Hoc enim sacramentum est repræsentatiuum dominicæ passionis: sed Christus non est passus in domo, sed extra portam ciuitatis, secundum illud Hebr. vlti. Iesus, ut sanctificaret per suum sanguinem populũ, extra portam passus est. ergo videtur quòd hoc sacramentum nõ debeat celebrari in domo, sed magis sub diuo.

A

¶ 2 Præt. In celebratione huius sacramẽti debet ecclesia imitari morem Christi & apostolorum: sed domus, ĩ qua primo Christus hoc sacramentum confecit, non fuit cõsecrata: sed fuit quoddã cõe cœnaculum, a quodam patrefamilias præparatum, vt habetur Lucæ 22. Legitur etiam Actorum 2. quòd Apostoli erant perdurantes vnanimiter in templo, & frãgẽtes circa domos panem, & sumebant cibum cũ exultatione. ergo nec modo oportet domos esse consecratas, in quibus hoc sacramentum celebratur.

B C

¶ 3 Præt. Nihil frustra ĩ Ecclesia fieri debet, quæ spiritu sancto gubernatur, sed frustra videtur adhiberi consecratio ecclesiæ vel altari, & huiusmodi rebus inanimatis, quæ nõ sunt susceptiuæ gratiæ vel spiritualis virtutis. Inconuenienter igitur huiusmodi consecrationes in ecclesia fiunt.

¶ 4 Præt. Solum diuina opera debent recoli cum quadam solẽnitate, secundũ illud psalm. 91. In operibus manuum tuarum exultabo: sed ecclesia vel altare opere humano cõsecratur, sicut & calix & ministri, & alia huiusmodi: sed horũ consecrationes non recoluntur celebriter in ecclesia. ergo neque cõsecratio ecclesiæ vel altaris, cum solennitate recoli debet.

D

¶ 5 Præt. Veritas debet respondere figuræ: sed in veteri testamẽto, qđ gerebat figuram noui, non fiebat altare de lapidibus sectis. dicitur enim Exod. 20. Altare de terra facietis mihi, quòd si altare lapideũ feceris mihi, non ædificabis illud de sectis lapidibus. Exodi etiã 27. mandatur fieri altare de lignis sethim vestitis ære, vel etiã auro, vt habetur Exod. 25. ergo videtur inconuenienter obseruari in ecclesia, ꝙ altare fiat solũ de lapide.

E

¶ 6 Præt. Calix cum patena repræsentat sepulcrum Christi, quod fuit excisum in petra: vt in euangelijs habetur. ergo calix debet de petra fieri, & non solum de argen

biũ occurrit de virtute altaris. ecclesię, & aliorum inanimatorum consecratorum: an sit solum ex parte nostri (qui inde concipimus reuerentiam ac deuotionem) an ex parte rei, & si ex parte rei, an sit in ipsis rebus virtus aliqua spiritualis, an sola diuina assistentia, & an generali modo tantum, an speciali quodã modo diuina ibi uirtus assistat.

¶ Ad horum euidẽtiam sciendum est, quòd sunt in hac re modi dicendi duo extremi. Alter, ꝙ huiusmodi consecrationes ab ecclesia, adiuuentæ, ex parte tantum nostra se tenent: ita quòd deuotio nostra est, quæ effectus diuinæ uirtutis prouocat apparere ibi magis quã alibi: quoniã Deus nullo speciali modo est in his post cõsecrationem, quo prius non erat. Et ratio est, quia consecrationes istæ sunt humana opera, nihil conferentes rei consecratæ secundũ rem. Alter, quòd per huiusmodi consecrationes adipiscũtur res ipsæ quandã uirtutem spiritualem, quæ est quædã qualitas intentionalis, uelut intẽtio coloris in aere, & super uerba literæ huius fundatur. Vterque autem modus uitandus uidetur, & media uia progrediendo, dicendũ est, quòd per huiusmodi cõsecrationes adipiscũtur res ipsæ quandã uirtutem spiritualem, uel inchoatiue, & in hoc ipso sortiuntur diuinam præsentiam speciali modo. Consecrationes siquidem ecclesiasticæ nõ sunt humana tantum opera, sed sunt efficaces ex Christi sacerdotio: a quo sicut per seipsum efficaciam habent sacramentales operationes, qa ab ipso immediate sunt institutæ sacramenta, ita participatum in ministris suis efficaciam præbet consecrationibus, quæ ab ipsis fiunt.

fiũt, ita ꝙ ex Christi sacerdotio diffuso, participato in nobis, res consecratæ habiles redduntur ad excitandã in nobis reuerentiam, & deuotionem, sicut aqua ex tactu carnis Christi redditæ sunt habiles ad baptismum, & huiusmodi habilitas uocatur spiritualis uirtus inchoatiue. Et hinc apparet, quòd Deus qui ante consecrationem erat ecclesiæ præsens, sicut aliis rebus per præsentiam, essentiam, & potentiam, sit postea præsens altari, Ecclesiæ, & aliis huiusmodi speciali modo, sicut nouo instrumento ad excitandam reuerentiam & deuotionem circa diuinum cultum. Perducitur autem ad complementum huiusmodi uirtus, cum diuina huiusmodi assistentia actualiter utitur re consecrata ad excitandã deuotionem, reuerẽtiam, uel aliquem alium effectum, ad quem res consecrata est faciendũ. Consonare autem doctrinam hanc supradictis, & literæ huic, & his quæ communiter opinamur de rebus inanimatis cõsecratis, facile patet applicando, præter hoc quòd probabilis ualde est.

¶ Et hæc de Buchardi dicta pro nunc sufficiant.

Dicta in titu. & i arg.

to, vel auro, vel stanno.

¶ 7 Præt. Sicut aurum pretiosius est inter materias vasorum, ita panni serici pretiosiores sunt inter alios pãnos. ergo sicut calix sit de auro, ita pallæ altaris debent de serico fieri, & nõ solũ de pãno lineo.

¶ 8 Præt. Dispensatio sacramentorum, & ordinatio eorundẽ ad ministros ecclesiæ pertinet, sicut dispensatio rerum temporaliũ subiacet ordinationi principum secularium; vnde & Apostolus dicit 1. Cor. 4. Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispẽsatores mysteriorum dei: sed si circa dispẽsationem rerum temporalium aliquid fiat contra statuta principũ, habet irritũ. ergo si hæc quæ dicta* sunt, cõuenienter sunt statuta per prælatos ecclesiæ, videtur quòd sine his corpus Christi cõfici nõ possit. & sic videtur sequi, ꝙ verba Christi non sint sufficiẽtia ad hoc sacramentum conficiẽdum, quod est inconueniens. non ergo videtur conueniẽs fuisse, quòd hæc circa celebrationem huius sacramenti statuerentur.

SED CONTRA est, quòd ea quæ per ecclesiam statuũtur, ab ipso Christo ordinantur, qui dicit. Matthæi. 18. Vbicunque fuerint, duo uel tres cõgregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.

RESPON. Dicendum, quòd in his quæ circunstant hoc sacramentum, duo considerantur: quorum vnum pertinet ad repræsentationem eorum, quæ circa dominicam passionẽ sunt acta: aliud autem pertinet ad reuerentiam huius sacramenti, in quo Christus secũdum veritatẽ continetur, & nõ solum in figura. unde & consecrationes adhibentur his rebus, quæ ueniunt in vsum huius sacramenti: tum, propter sacramenti reuerentiam, tum ad repræsentandum effectum sacramẽti*, qui ex passione Christi prouenit, secundum illud Hebræ. vltim. Iesus vt sanctificaret per suum sanguinem populum &c.

Alias sanctificatis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd regulariter hoc sacramentũ celebrari debet in domo, per quam significatur ecclesia, secũdum illud primæ Timoth. 3. Vt scias quomodo oporteat te in domo dei cõuersari, quæ est ecclesia dei viui: extra ecclesiam enim non est locus veri sacrificij, vt* Augustinus dicit. & quia ecclesia non erat cõcludenda sub finibus gentis iudaicæ, sed erat in vniuerso mũdo fundãda, ideo passio Christi non est celebrata intra ciuitatem iudeorum, sed sub diuo, vt sic totus mundus se haberet ad passionem Christi, vt domus. & tamen, vt dicitur de consecratione†, distinct. 1. cap. concedimus, in itinere positis si ecclesia defuerit, sub diuo, seu in tẽtorio si tabula altaris consecrata, ceteraque sacra mysteria ad id officium pertinentia, ibi affuerint, missarum solennia celebrati concedimus.

In lib sent. quæ ex Augu. decerptæ sunt c. 35. tom. 3. in fi.

De consec. di 1. c. Concedimus, in medio illi⁹,

AD 1ᵐ dicẽdum, quòd domus, in qua hoc sacramẽtum celebratur, ecclesiam significat, sicut & ecclesia nominatur: quæ conuenienter consecrãtur, tũ, ad repræsentandam sanctificationem, quam ecclesia cõsecuta est per passionem Christi, tum etiam ad significandam sanctitatem, quæ requiritur in his, qui hoc sacramentum suscipere debẽt. Per altare autem significatur ipse Christus, de quo dicit Apostolus Hebræ. vltim. Per ipsum offeramus hostiã laudis Deo. unde & consecratio altaris significat sanctitatem Christi, de qua dicitur Lucæ. 1: Quod ex te nascetur sanctum vocabitur filius Dei. unde de consecratione distinct. prima dicitur†: Altaria placuit non solum vnctione chrismatis, sed etiã sacerdotali benedictione sacrari, & ideo regulariter non licet celebrare hoc sacramentum, nisi in domibus consecratis. Vnde sicut habetur de consecratione* distinct. 1. Nullus presbyter missas celebrare præsumat, nisi in consecratis ab Episcopo locis. Propter quod etiam, quia pagani non sunt de ecclesia, nec alij infideles, ideo eadem distinctione legitur†, Ecclesiam, in qua mortuorum cadaura infidelium sepeliuntur, sanctificare non licet: sed si apta videtur ad cõsecrandum, inde eruditis corporibus, & rasis parietibus vel tignis eius loci, reædificetur: sed si hæc consecrata prius fuerit, missas in ea celebrare licet, tamen si fideles fuerant, qui in ea sepulti sunt. Propter necessitatem tamen potest hoc sacramentum peragi in domibus non consecratis, vel violatis: sed temen de consensu Episcopi. unde in eadem distinctione legitur†. Missarum solennia non vbique, sed in locis ab Episcopo consecratis, vel vbi ipse permiserit, celebranda esse censemus. Non tamen sine altari portatili consecrato. unde in eadem distinct. legitur†: Cõcedimus si ecclesiæ fuerint incẽsæ, vel combustæ in Capellis cum tabula consecrata, missas iterum celebrari. quia enim sanctitas Christi fons est totius ecclesiasticæ sanctitatis, ideo in necessitate sufficit ad peragendum hoc sacramẽtum, altare sanctificatum. Propter quod etiam numquam ecclesia sine altari consecratur: tamen sine ecclesia quandoque consecratur altare cum reliquijs sanctorum, quorum vita abscondita est cum Christo in deo. Vnde in eadem distinctione legitur*, Placuit vt altaria, in quibus nullum corpus aut reliquiæ martyris conditæ probantur, ab Episcopis, qui eisdem locis præsunt, si fieri potest, euertantur.

De consec. di. 1. c. altaria ima.

De consec. di. 1. c. Nullus presbyter.

De consec. di. 1. c. Ecclesiam.

De consec. di. 1. c. Missarum.

Ead. dist. 1. consec. c. cõcedimus.

De consec. di. 1. c. Placuit.

AD 3ᵐ dicẽdũ, quòd Ecclesia, & altare, & alia huiusmodi inanimata, consecrantur, non quia sint gratiæ susceptiua, sed quia ex consecratione adipiscũtur quandam spiritualem virtutem, per quam apta reduntur diuino cultui, vt scilicet homines deuotionẽ quandam exinde percipiant, vt sint paratiores ad diuina, nisi hoc propter irreuerẽtiã impediatur. unde & 2. Machabæorum 3. dicitur: Vere dei virtus quædam est in loco: nam ipse qui habet in cælis habitationẽ, uisitator & audiutor est loci illius. Et inde est, quòd huiusmodi ante consecrationem emũdãtur & exorcizantur, ut exinde uirtus inimici pellatur. Et eadẽ ratione ecclesiæ, quæ sanguinis effusione, aut cuiuscumque semine pollutæ fuerint, reconciliantur: quia per peccatum ibi commissum, apparet ibi aliqua operatio inimici. Propter quod etiam in eadem distinctione legitur†: Ecclesias Arrianorum ubicũq; inueneritis catholicas, eas diuinis precibus & operibus absque ulla mora consecrate. Vnde & quidam probabiliter

De consec. di. 1. c. Ecclesias Arrianorum.

probabiliter dicunt, quòd per ingressum ecclesię consecratę homo cõsequitur remissionẽ peccatorũ uenialium, sicut & per aspersionem aquæ benedictæ: inducentes quod in psalm. 84. dicitur, Benedixisti Domine terrem tuam, remisisti iniquitatem plebis tuæ. & ideo propter uirtutem, quæ ex cõsecratione ecclesiæ acquiritur, consecratio ecclesiæ non iteratur. unde

De consec. dist. 1. c. Ecclesiis semel.

in eadem distinctione ex concilio Niceno legitur†: ecclesijs semel Deo consecratis, non debet iterum consecratio adhiberi, nisi aut ab igne exustæ, aut sanguinis effusione, aut cuiuscũq; semine pollutæ fuerint: quia sicut infans a qualicumque sacerdote in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti semel baptizatus, non debet iterum baptizari; ita nec locus Deo dicatus, est iterum cõsecrandus, nisi propter causas quas superius nominauimus: si tamen fidẽ sanctę Trinitatis tenuerint qui cõsecrauerunt, alioquin qui sunt extra ecclesiam, consecrare non possunt: sed sicut in ea

De consec. dist. 1. c. Ecclesiæ vel alt.

dem distinct. legitur, †Ecclesiæ uel altaria, quæ ambigua sunt de cõsecratione, cõsecrẽtur. Propter hoc ẽt, ꝙ aliquã spiritualẽ uirtutẽ adipiscũtur per consecrationẽ, in eadẽ distinctione statutum legitur†: Ligna

Cap. Ligna ecclesiæ.

ecclesiæ dedicatæ, non debent ad aliud opus iungi nisi ad aliam ecclesiam, uel igni cõburẽda, uel ad profectum in monasterio fratribus: in laicorum autem

De consec. di 1. c. Altaris palia.

opera non debent admitti. & ibidem legitur†: Altaris palla, cathedra, candelabrum, & uelum, si fuerint uetustate cõsumpta, incẽdio dẽtur: cineres quoq; eorũ i baptisterio inferãtur, aut i pariete, aut in fossis pauimẽtorũ iactẽtur, ne introeũtiũ pedibus inquinentur.

AD 4ᵐ dicendum, quòd quia consecratio altaris repræsentat sanctitatem Christi, consecratio uero domus sanctitatem totius ecclesiæ: ideo conuenientius recolitur cum sanctitate & solẽnitate consecratio ecclesiæ uel altaris, quàm aliorũ quæ consecrantur. Proter quod etiam octo diebus solennitas dedicationis agitur, ad significandam beatam resurrectionẽ Christi & membrorum ecclesiæ. Nec est opus solius hominis consecratio ecclesiæ & altaris, cũ habeat spiritualem virtutem. unde de consecratione distin. eadẽ

De consec. di. 1. c. Solẽnitate.

dicitur†: Solennitates dedicationum ecclesiarũ per singulos annos, solenniter sunt celebrandæ: quòd autem octo diebus encænia sint celebranda, in lib. Reg. perfecta dedicatione tẽpli, reperies, scilicet 3. Reg. 8.

AD 5ᵐ dicendum, ꝙ sicut legitur de consecratione*, distinctione prima: altaria, si non sint lapidea, Chrismatis unctione non consecrentur. Quod quidem cõpetit & significationi huius sacramẽti: tum, quia altare significat Christum, dicitur autẽ primæ Corinthiorum decimo: Petra autem erat Christus: tũ ẽt, quia corpus Christi in sepulcro lapideo fuit reconditum. Competit etiam quo ad usum sacramẽti: lapis enim & solidus est, & de facili pòtest inueniri ubique: quod nõ erat necessarium in ueteri lege vbi fiebat in vno loco altare. Quòd autem mandatur altare fieri de terra, vel de lapidibus insectis, fuit ad idolatriam remouendam.

De consec. di. 1. c. Alcuit.

AD 6ᵐ dicendum est, quòd sicut in distinctione eadem dicitur cap. Vasa† quondam sacerdotes non aureis, sed ligneis calicibus vtebantur. Zepherinus aũt Papa patenis vitreis missam celebrari constituit, deinde Vrbanus omnia fecit argentea. Postmodum autem statutum est, vt calix Domini cum patena, siue ex auro omnino siue ex argento fiat, vel saltem stanneus calix habeatur: de ære aũt aut ex aurichalco non fiat, quia hoc vini virtute ærugine parit, pariterque

De consec. di. 1. c. Vasa, in quibus habetur hoc totum.

vomitum prouocat. Nullus autem in ligneo seu vitreo calice præsumat missam cantare: quia. s. lignum porosum est, & sanguis consecratus in eo remaneret: vitrum autem fragile est, & posset fractionis periculũ imminere, & eadẽ ratio est de lapide. & ideo propter reuerentiam sacramenti statutum est, vt ex prædictis materijs calix fiat.

AD 7ᵐ dicendum, ꝙ vbi potuit sine periculo fieri, ecclesia statuit circa hoc sacramentum id, quod ex pressius repræsentat passionem Christi. Non erat autem tantum periculum circa corpus, quod ponitur in corporali sicut circa sanguinem, qui conrinetur in calice. & ideo licet calix non fiat de petra: corporalę tamen fit de panno lineo, quo corpus Christi fuit inuolutum. unde in epistola Siluestri papæ in eadem distinctione legitur†, Consulto omnium statuimus, vt sacrificium altaris non in serico panno aut intincto, quisquã celebrare missam præsumat; sed in pãno lineo ab Episcopo cõsecrato, sicut corpꝰ Christi i sindone linea & mũda sepultum fuit. Competit etiam pannus lineus propter sui munditiam, ad significandam conscientiæ puritatem: & propter multiplicem laborem, quo talis pannus præparatur, ad significandam Christi passionem.

De consec. di. 1. c. Cõfecto, quisquã celebrare missam præsumat.

AD 8ᵐ dicendum, quòd dispensatio sacramẽtorum pertinet ad ministros ecclesiæ: sed consecratio eorum est ab ipso deo. & ideo ministri ecclesiæ non habent aliquid statuere circa formam cõsecrationis: sed circa vsum sacramenti, & modum celebrandi. & ideo si sacerdos verba consecrationis proferat super materia debita, cum intentione consecrandi, absque omnibus prædictis. s. domo & altari, calice, & corpo rali consecratis, & cereris huiusmodi per ecclesiam institutis, cõsecrat quidẽ in rei veritate corpus Christi: peccat tamẽ grauiter, ritum ecclesiæ non seruans.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum conuenienter ordinentur ea, quæ circa hoc sacramentum dicuntur.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter ordinentur ea, quæ circa hoc sacramentum dicuntur. Hoc enim sacramẽtum verbis Christi consecratur, vt Ambros. dicit in lib. de Sacramentis. Non ergo debent aliqua alia in hoc sacramẽto dici, quàm verba Christi.

4. dist. 1. q. 1. art. 1. q. 1. ad 2. Et dist. 8. in expos. lit. Et dist. 13. i expo. lit. prin. & dist 15. q. 4 a. 3. q 1. co. Et 1. Timo. 2. lect. 1.

¶ 2 Præt. Verba & facta Christi nobis per euangelium innotescunt: sed quædam dicuntur circa consecrationem huius sacramenti, quæ in euangelijs non ponũtur: non. n. legitur in euangelio ꝙ Christꝰ in consecratione huius sacramẽti, oculos ad cælum leuauerit. si militer etiã in euangelijs dicitur: Accipite, & comedite, nec ponitur omnes, cum in celebratione huius sacramenti dicatur: Eleuatis oculis in cælum: & iterum, Accipite & manducate ex hoc omnes, inconuenienter ergo huiusmodi verba dicuntur in celebratione huius sacramenti.

¶ 3 Præt. Omnia sacramenta ordinantur ad salutẽ fidelium: sed in celebratione aliorum sacramẽtorũ nõ fit communis oratio pro salute fidelium defunctorũ. ergo in conuenienter fit in hoc sacramento.

¶ 4 Præt. Baptismus dicitur specialiter fidei sacramẽtum. ea ergo quæ pertinẽt ad institutionem fidei, magis debent circa baptismum tradi, quàm circa hoc sacramentum, sicut doctrina apostolica & euangelica.

¶ 5 Præt. In omni sacramento exigitur deuotio fidelium

fic. non ergo magis in hoc ſacramento, quàm in alijs deberet excitari deuotio fideliū per laudes diuinas, & per admonitiones, puta cū dicitur, Surſum corda.

¶ 6 Præt. Miniſter huius ſacramenti eſt ſacerdos, vt dictum eſt †. Omnia ergo quæ in hoc ſacramento dicūtur, a ſacerdote dici deberent, & non quædam a miniſtris, quædam a choro.

Q.82.ar.1.

¶ 7 Præt. Hoc ſacramentum per certitudinem operatur virtus diuina. Superflue ergo ſacerdos petit huius ſacramenti perfectionem, cum dicit, Quam oblationem tu deus in omnibus &c.

¶ 8 Præt. Sacrificium nouæ legis multo eſt excellentius, quàm ſacrificium antiquorum patrum. Inconuenienter ergo Sacerdos petit, ꝙ hoc ſacrificio habeatur ſicut ſacrificium Abel, Abrahæ, & Melchiſedec.

¶ 9 Præt. Corpus Chriſti, ſicut non incipit eſſe in hoc ſacramento per loci mutationem (vt ſupra dictum eſt *) ita etiam nec eſſe deſinit. Inconuenienter ergo ſacerdos petit, Iube hoc perferri per manus ſancti angeli tui in ſublime altare tuum.

Q.75.ar.2.

De conſec. di.1.c. Iacobus frater Domini.

Alias ſi ſcripturis addi deſunt nobis.

SED CONTRA eſt, quòd dicitur de conſecratione diſtinct. 1. Iacobus frater domini ſecundum carnem, & Baſilius cæſarienſis epiſcopus * ediderunt miſſæ celebrationem. ex quorū auctoritate patet cōuenienter ſingula circa hoc dici.

RESPON. Dicendū, ꝙ quia in hoc ſacramento totū myſterium noſtræ ſaluti⁹ comprehenditur, ideo præceteris ſacramentis cum maiori ſolēnitate agitur. & quia ſcriptum eſt Eccleſiaſt. 4. Cuſtodi pedē tuum ingrediens domum Domini, & Eccleſiaſt. 18. Ante orationem præpara animam tuam, ideo ante celebrationem huius myſterij, primo quidem præmittitur præparatio quædam, ad digne agenda ea quæ ſequūtur. Cuius præparationis prima pars eſt laus diuina, quæ fit in introitu, ſecundum illud Pſal. 49. Sacrificiū laudis honorificabit mē, & illic iter, quo oſtendam illi ſalutare dei. Et ſumitur hoc, vt pluries de Pſalmis, vel ſaltem cum Pſalmus cantatur, quia vt † Dion. dicit in 3. c. Eccleſ. hierar. Pſalmi comprehendunt per modum laudis, quicquid in ſacra ſcriptura continetur. Secunda pars continet commemorationem præſentis miſeriæ, dum miſericordia petitur, dicendo, Kyrie eleiſon, ter quidem pro perſona Pātris, ter autē pro perſona Filij, cum dicitur, Chriſte eleiſon, & ter pro perſona Spiritusſancti, cum ſubditur Kyrie eleiſon, contra triplicem miſeriam, ignorantiæ, culpæ, & pœnæ, vel ad ſignificandum ꝙ omnes perſonæ ſunt in ſe inuicem. Tertia autem pars commemorat cæleſtem gloriam, ad quam tendimus poſt præſentem vitam & miſeriam, dicendo, Gloria in excelſis Deo, quę cantatur in feſtis, in quibus commemoratur cæleſtis gloria: intermittitur autem in officijs luctuoſis, quæ ad commemorationem miſeriæ pertinent. Quarta autem pars continet orationem, quam ſacerdos pro populo facit, vt digni habeantur tantis myſterijs. Secundo, autem præmittitur inſtructio fidelis populi, quia hoc ſacramentum eſt myſterium fidei, vt ſupra habitum eſt: * quæ quidem inſtructio diſpoſitiue quidem fit per doctrinam prophetarū & apoſtolorum, quæ i eccleſia legitur per lectores & ſubdiaconos. Poſt quam lectionem, cātata choro graduale, quod ſignificat profectum vitæ, & alleluia, quod ſignificat ſpiritualem exultationē, vel tractus in officijs luctuoſis, qui ſignificat ſpiritualem gemitum: hæc enim conſequi debent in populo ex prædicta doctrina. Perfecte autem populus inſtruitur per doctrinam Chriſti in euangelio contentam, quæ a ſummis miniſtris legitur, ſcilicet a Diaconibus. & quia Chriſto credimus tamquam diuinæ veritati (ſecundum illud Ioā. 8. Si veritatem dico vobis, quare nō creditis mihi?) lecto euangelio, ſymbolum fidei cantatur, in quo populus oſtēdit, ſe per fidem Chriſti doctrinæ aſſentire. Cantatur autem hoc ſymbolum in feſtis, de quibus fit aliqua mentio in ſymbolo, ſicut in feſtis Chriſti & beatæ Virginis & apoſtolorum (qui hanc fidē fundauerunt) & alijs huiuſmodi. Sic igitur populo præparato & inſtructo, conſequenter acceditur ad celebrationem myſterij, quod quidem & offertur vt ſacrificium, & conſecratur, & ſumitur vt ſacramentum. Vnde primo peragitur oblatio: ſecundo conſecratio materiæ oblatæ: tertio eiuſdem perceptio. Circa oblationem vero duo aguntur, ſcilicet laus populi in cantu offertorij (per quod ſignificatur lætitia offerētium) & oratio ſacerdotis, q̄ petit vt oblatio populi ſit deo accepta, (vnde & 1. Paralipome. 29. dixit Dauid, Ego in ſimplicitate cordis mei lætus obtuli vniuerſa hæc, & populum tuum qui hic repertus eſt, vidi cum ingēti gaudio tibi offerre donaria) & poſtea orat dicens: Domine Deus cuſtodi hanc voluntatem. Deinde circa conſecrationem, quæ ſupernaturali virtute agitur, primo excitatur populus ad deuotionem in præfatione, vnde & monetur ſurſum corda habere ad Dominum. & ideo finita præfatione, populus deuote laudat diuinitatē Chriſti, cū angelis dicens, Sanctus, Sanctus, Sanctus: & humanitatē cum pueris dicēs, Benedictus qui venit. Deinde ſacerdos ſecreto commemorat, primo quidem pro quibus hoc ſacrificium offert, ſ. pro vniuerſali eccleſia, & pro his qui in ſublimitate ſunt conſtituti 1. Timo. 2. & ſpecialiter quoſdam qui offerunt, vel pro quibus offertur. Secundo, commemorat ſanctos, quorum patrocinia implorat, pro prædictis, cum dicit, communicantes & memoriam venerantes &c. Tertio, petitionem concludit cū dicit, vt hæc oblatio ſit illis pro quibus offertur, ſalutaris. Deinde accedit ad ipſam cōſecrationem, in qua primo petit conſecrationis effectum, cum dicit, quā oblationem tu Deus &c. Secundo conſecrationē peragit per verba Saluatoris, cum dicit, Qui pridie &c. Tertio, excuſat præſumptionem per obedientiam ad mandatum Chriſti, cū dicit, Vnde & memores. Quarto petit hoc ſacrificium peractum, eſſe Deo acceptū, cum dicit: Supra quæ propitio &c. Quinto, petit huius ſacrificij & ſacramenti effectum. Primo quidem, quantum ad ipſos ſumentes, cum dicit: Supplices te rogamus. Secundo, quantum ad mortuos, qui iam ſumere non poſſunt, cum dicit: memento etiam Domine &c. Tertio, ſpecialiter quantum ad ipſos ſacerdotes offerentes, cum dicit, Nobis quoque peccatoribus &c. Deinde agit de perceptione ſacramenti, & primo præparatur populus ad percipiēdum, primo quidem, per orationem communem totius populi (quæ eſt oratio dominica, in qua petimus panem quotidianum nobis dari) & etiam priuatam, quam ſpecialiter ſacerdos pro populo offert, cum dicit: Libera nos quæſumus domine &c. Secundo, præparatur populus per pacem, quæ datur dicendo, Agnus dei. Eſt enim hoc ſacramentum vnitatis & pacis, vt ſupra dictum eſt †. In miſſis tamen defunctorum, in quibus ſacrificiū offertur, non pro pace præſenti, ſed pro requie mortuorum, pax intermittitur. Deinde ſequitur perceptio ſacramenti, primo percipiente ſacerdote, & poſtmodum alijs dante: quia vt * Diony. dicit

Ca.3. Eccl. hierar. inter principiū & medium.

Q.78.ar.3.

Q.79.ar.1. & q.73.ar.4.

Ca.3. Eccl. hierar. non multū procul a fine.

dicit 3. ca. Eccle. hierar. ille qui alijs diuina tradit, primo debet ipſe particeps eſſe. Vltimo autem tota miſſæ celebratio in gratiarum actione terminatur, populo exultante pro ſumptione myſterij (quod ſignificat cantus poſt communionē) & ſacerdote per orationē gratias offerente, ſicut & Chriſtus celebrata cœna cum diſcipulis hymnū dixit, vt dicitur Mat. 26.

In cor. initio.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd conſecratio ſolis verbis Chriſti cōficit: alia vero neceſſe eſt ad dere ad præparationē populi ſumētis, ſicut dictū eſt †.

AD 2m dicendum, quòd ſicut dicitur Ioānis vltimo, Multa ſunt a Domino facta vel dicta quæ Euangeliſtæ non ſcripſerunt: inter quæ fuit hoc, quòd Dominus in cœna oculos leuauit in cælum: quod tamen Eccleſia ex traditione Apoſtolorum habuit. Rationabile enim videtur, vt qui in ſuſcitatione Lazari (vt habetur Ioan. 11.) & in oratione, quam pro diſcipulis fecit, Ioan. 17. oculos leuauit ad Patrem, in huius ſacramenti inſtitutione multo magis hoc fecerit, tamquam in re potiori. Quod autem dicitur, Manducate & comedite, non differt quantū ad ſenſum: nec multum refert quid dicatur, præſertim cū verba illa non ſint de forma, vt ſupra dictum eſt †. Quod autem additur, omnes, intelligitur in verbis euāgelij: licet nō exprimatur: quia ipſe dixerat Ioan. 6. Niſi manducaueritis carnē filij hominis, nō habebitis vitā i vobis.

Q.77.ar.3. & art. 1. ad 2. argum.

De conſec. di.2.c. Vtrū ſub. a medio.

AD 3m dicendum, quòd euchariſtia eſt ſacramētum totius eccleſiaſticæ vnitatis. & ideo ſpecialiter in hoc ſacramēto magis, quàm in alijs debet fieri mētio de omnibus, quæ pertinēt ad ſalutē totiꝰ eccleſiæ.

Alias circa.

AD 4m dicendum, quòd inſtructio fidei eſt duplex. Vna, quæ fit nouiter imbuendis, ſ. catechumenis: & talis inſtructio fit per * baptiſmum. Alia autem eſt inſtructio, qua inſtruit fidelis populus, qui cōmunicat huic myſterio, & talis inſtructio fit in hoc ſacramēto: & tñ ab hac inſtructione nō repellūtur etiā catechumeni & infideles. unde dicitur de conſec. diſtin. 1. * Epiſcopus nullum prohibeat ingredi eccleſiam, & audire verbum Dei, ſiue genrilem, ſiue hæreticum ſiue iudæum, vſque ad miſſam catechumenorum, in qua ſcilicet continetur inſtructio fidei.

De conſec. di.1.c. Epiſ.

In li. de ordi. dominī. non multū remote ante finem.

AD 5m dicendum, quòd in hoc ſacramento, & maior deuotio requiritur quàm in alijs ſacramentis (propter hoc quòd in hoc ſacramento totus Chriſtus continetur) & etiā cōmunior; quia in hoc ſacramento requiritur deuotio totius populi, pro quo ſacrificium offertur, & non ſolum percipientium ſacramentum, ſicut in alijs ſacramētis. & ideo vt † Cyprianus dicit, Sacerdos præfatione præmiſſa parat fratrū mentes, dicendo: ſurſum corda, vt dū reſpondet plebs, habemus ad Dominū, admoneatur nihil aliud ſe, quàm Deum cogitare debere.

In ſolut. ad 3. arg. i iſto ar.

AD 6m dicēdū, ꝙ in hoc ſacramēto (ſicut dictū eſt) † tangūtur ea quæ pertinent ad totā eccleſiā. & ideo quædā dicunt a choro, quæ pertinēt ad populū: quorū quædā chorus totaliter proſequit, quæ ſcilicet toti populo inſpirantur, quædam vero populus proſequitur, ſacerdote inchoante, qui perſonam Dei gerit in ſignum, quòd talia peruenerūt ad populum ex reuelatione diuina, ſicut fides & gloria cæleſtis & ideo ſacerdos inchoat Symbolum fidei, & Gloria in excelſis Deo. Quædam vero dicuntur per miniſtros, ſicut doctrina veteris & noui teſtamenti, in ſignum, quòd per miniſtros a Deo miſſos, eſt doctrina hæc populis annuntiata. Quædam vero ſacerdos ſolus proſequitur: quæ ſcilicet ad proprium officium ſacerdotis pertinent, vt ſcilicet dona & preces offerat pro populo, ſicut dicitur Hebr. 5. In his tamen quædam dicit publice, ſcilicet quæ pertinent & ad ſacerdotem, & ad populū, ſicut ſunt orationes communes: quędā vero pertinēt ad ſolū ſacerdotē, ſicut oblatio & conſecratio. & ideo quæ circa hæc ſunt dicenda, occulte a ſacerdote dicuntur. Inutriſque tamen excitat attentionē populi dicendo, Dñs vobiſcū, & expectat aſſenſum dicentium, Amen. & ideo etiam in his quæ ſecrete dicuntur, publice præmittit, Dominus vobiſcum. & ſubiungit, Per omnia ſæcula ſæculorum. Vel ſecrete aliqua ſacerdos dicit, in ſignū, ꝙ circa Chriſti paſſionē diſcipuli, nō niſi occulte cōfitebātur Chriſtum.

AD 7m dicendum, quòd efficacia verborum ſacramentaliū impediri poteſt per intentionem ſacerdotis: nec tamen eſt inconueniens, quòd a Deo petamus id, quod certiſſime ſcimus ipſum facturū, ſicut Chriſtus Ioann. 17. petijt ſuam clarificationē. Non tamē videtur ibi ſacerdos orare, vt conſecratio impleatur, ſed vt nobis fiat fructuoſa. Vnde ſignanter dicit, Vt nobis corpus & ſanguis fiat. & hoc ſignificāt verba, quæ præmittit dicens: Hanc oblationem facere digneris benedictam, ſecundum † Auguſtinū, ideſt, per quam benedicamur, ſcilicet per gratiā, aſcriptā ideſt, per quam in cælo aſcribamur: ratam, ideſt, per quam de viſceribus Chriſti eſſe i cenſeamur: rationabilem, ideſt, per quam a beſtiali ſenſu exuamur: acceptabilē, vt qui nobiſipſis diſplicemus, per hanc acceptabiles eius vnico filio ſimus.

AD 8m dicendum, quòd licet hoc ſacramentum ex ſeipſo præferatur omnibus antiquis ſacrificijs: tamen ſacrificia antiquorum fuerunt Deo acceptiſſima ex eorum deuotione. Petit ergo ſacerdos, vt ſic hoc ſacrificiū acceptetur a Deo ex deuotione offerentium, ſicut illa accepta fuerunt Deo.

AD 9m dicendum, quòd ſacerdos non petit, neque quòd ſpecies ſacramenles deferantur in cælum, neque corpus Chriſti verum, quod ibi eſſe non deſinit; ſed petit hoc pro corpore myſtico (quod ſcilicet in hoc ſacramento ſignificatur) vt ſcilicet orationes ſacerdotis & populi angelus aſſiſtens diuinis myſterijs, Deo repræſenter, ſecundum illud Apocalyp. 8. Aſcendit fumus incenſorum de oblationibus ſanctorum de manu angeli. Sublime autem altare dei dicitur, vel ipſa eccleſia triumphans, in quam transferri petimus, vel ipſe deus, cuius participationem petimus: de hoc enim altari dicitur Exod. 20. Non aſcendes ad altare meum per gradus, ideſt, in Trinitate gradus nō facies. Vel per Angelū intelligitur ipſe Chriſtus, qui eſt magni cōſilij Angelus, qui corpus ſuum myſticum deo patri coniungit, & eccleſiæ triumphāti. & propter hoc etiā miſſa nominatur: quia per angelum ſacerdos preces ad deum mittit, ſicut populus per ſacerdotē: vel quia Chriſtus eſt hoſtia nobis miſſa a deo. unde & in fine miſſæ Diaconus in feſtiuis diebus populum licentiat, dicens: Ite, miſſa eſt, ſcilihoſtia ad deū per angelū, vt ſcilicet ſit deo accepta.

ARTICVLVS V.

Vtrum ea quæ in celebratione huius ſacramenti agūtur, ſint conuenientia.

4. ſentē. diſt. 12. in expoſit. Et opu. 65. ca. 5. Et opu. 66. per totum.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd non ſint conuenientia. Hoc enim ſacramētum ad nouum teſtamentum pertinet, vt ex forma ipſius apparet.

paret. In nouo autem testamento non sunt obseruan F dæ cæremoniæ veteris testamenti, ad quas pertinebat quòd sacerdos & ministri aqua lauabantur, quando accedebant ad offerẽdum: legitur enim Exod. 30. Lauabunt Aaron & filij eius manus suas ac pedes, quando ingressuri sunt tabernaculum testimonij; & quãdo accessuri sunt ad altare. nõ est ergo cõueniẽs, ꝙ sacerdos lauet manus suas inter missarũ solennia.

¶ 2 Præt. Ibidem Dominus mãdauit, quòd Aarõ adoleret incensum suaue fragrãs super altare, quod erat ante propitiatorium: quod etiam pertinebat ad cæremonias veteris testamenti. inconuenienter ergo in missa sacerdos thurificatione vtitur.

¶ 3 Præt. Ea quæ in sacramentis ecclesiæ aguntur, non G sunt iterenda. Inconuenienter igitur Sacerdos multoties itᵉrat cruce signationes super hoc sacramẽtũ.

¶ 4 Præt. Apostolus dicit Hebrę. 7. Sine vlla contradictione, quod minꝰ est, a maiori benedicitur: sed Christus qui est in hoc sacramento, post consecrationem est multo maior sacerdote. inconuenienter igitur sacerdos post consecrationem, benedicit hoc sacramentum, cruce signando.

¶ 5 Præt. In sacramento ecclesiæ nihil debet fieri, quod ridiculosum videatur. Videtur autem ridiculosum gesticulationes facere, ad quas pertinere videtur, quòd sacerdos quãdoque brachia extendit, manus iungit, digitos complicat, & seipsum* inclinat. ergo hoc non debet fieri in hoc sacramento. H

¶ 6 Præ. Ridiculosum etiã videtur, ꝙ sacerdos multoties sead populũ vertit, & multoties populũ salutet. nõ ergo debẽt hęc fieri i celebratione huiꝰ sacramẽti.

¶ 7 Præt. Aposto. 1. Corinth. 1. pro inconuenienti habet, quòd Christus diuisus sit: sed post consecrationẽ Christus est in hoc sacramento. inconuenienter ergo hostia frangitur a sacerdote.

¶ 8 Præt. Ea quæ in hoc sacramẽto agũtur, passionem Christi repræsentãt: sed in passione Christi corpꝰ fuit diuisum i locis quibus vulnerũ. ergo corpꝰ Christi in quinque partes frangi deberet magis, quàm in tres.

¶ 9 Præt. Totũ corpus Christi in hoc sacramento seor I sum consecratur a sanguine. Inconuenienter ergo vna pars eius sanguini miscetur.

¶ 10 Præt. Sicut corpus Christi proponitur in hoc sacramento vt cibus, ita & sanguis Christi vt potus: sed sumptioni corporis Christi non adiungitur in celebratione missæ alius corporalis cibus. inconuenienter igitur sacerdos post sumptionem sanguinis Christi, vinum non consecratum sumit.

¶ 11 Præt. Veritas debet respõdere figurę: sed de agno paschali, qui fuit figura huiꝰ sacramẽti, mãdat ꝙ non remaneret ex eo quicquã vsque mane. incõuenienter igitur hostiæ cõsecratę reseruãtur, & nõ statim sumunt.

¶ 12 Præt. Sacerdos pluraliter loquitur audientibus, cum dicit, Dominus vobiscum, & Gratias agamus: sed inconueniens videtur pluraliter loqui vni soli & maxime minori. ergo inconueniens videtur, quòd sa K cerdos vno tantum ministro præsente, celebret missam. Sic igitur videtur, quòd inconuenienter aliqua agantur in celebratione huius sacramenti.

SED IN CONTRARIVM est, ecclesiæ cõsuetudo, quę errare nõ põt: vtpote Spiritu sctõ istructa.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum Quæst. 60. ar. 5. & 6. est*) in sacramentis dupliciter aliquid significatur, scilicet verbis & factis, ad hoc quòd sit perfectior significatio. Significãtur autem verbis in celebratione huius sacramenti, quędam pertinentia ad passionẽ Christi, quæ repręsentatur in hoc sacramento, vel etiam ad corpus mysticum, quod significatur in hoc sacramento, & quædam pertinentia ad vsum huius sacramenti, qui debet esse cum deuotione & reuerẽtia. & ideo in celebratione huius mysterij quędam aguntur ad repræsentandam passionem Christi, vel etiam dispositionem corporis mystici, & quædam aguntur pertinẽtia ad deuotionẽ, & reuerẽtiã huiꝰ sacramẽti.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ablutio manuum fit in celebratione missæ, propter reuerẽtiã huiꝰ sacramẽti. & hoc dupliciter. Primo, quidẽ, quia aliqua pretiosa tractare nõ cõsueuimus, nisi manibus ablutis. vnde indecens videtur, quòd ad tãtum sacramentum aliquis accedat manibus etiam corporaliter inquinatis. Secundo, propter significationem: quia vt Dionys. *dicit 3. eccles. hierar. extremitatum ablutio significat emundationem etiam a minimis peccatis, secundum illud Ioan. 13. Qui lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet. & talis emundatio requiritur ab eo, qui accedit ad hoc sacramentum: quod etiam significatur per confessionem, quæ fit ante introitum missæ. & hoc idem significabat ablutio sacerdotum in veteri lege, vt ibidem Dionys.* dicit. Nec tamen ecclesia hoc seruat tãquã cæremoniale veteris legis præceptum, sed quasi ab ecclesia institutum, sicut quiddam secundum se conueniens. & ideo non eodẽ modo obseruatur sicut tunc: prætermittitur enim pedũ ablutio, & seruatur ablutio manuũ, quæ potest fieri magis in promptu, * & quæ sufficit ad significandam perfectam mundationem. Cum enim manus sit organum organorum (vt dicitur tertio de anima*) omnia opera attribuuntur manibus, unde in Psalm. 23. dicitur, Lauabo inter innocentes manus meas.

AD 2ᵐ dicendum, quòd etiam thurificatione nõ utimur quasi cæremoniali præcepto legis, sed sicut ecclesiæ statuto. unde non eodem modo utimur, sicut in lege veteri erat statutum: Pertinet autem ad duo. Primo quidem, ad reuerentiam huius sacramenti, ut scilicet, per bonum odorem depellatur si quid corporaliter praui odoris in loco fuerit, quod posset prouocare horrorem. Secundo, pertinet ad repræsentandum effectum gratiæ, qua sicut bono odore Christus plenus fuit (secundum illud Gen. 27. ecce odor filij mei, sicut odor agri pleni) & a Christo deriuatur ad fideles officio ministrorum, secundum illud 2. Cori. 2. Odorem notitiæ suæ spargit per nos in omni loco. & ideo undiq; thurificato altari, p quod Christus designatur, thurificãtur omnes per ordinẽ.

AD 3ᵐ dicendum, quòd sacerdos in celebratione missæ utitur crucesignatione, ad exprimendã passionem Christi, quæ ad crucẽ est terminata. Est autem passio Christi quibusdam quasi gradibus peracta. Nã primo fuit Christi traditio, quæ facta est a deo, Iuda, & iudæis: quod significat trina crucesignatio, supra illa uerba, Hæc dona, hæc munera, hæc sancta sacrificia illibata. Secũdo fuit Christi uenditio. est autem uenditus sacerdotibus, scribis & pharisæis. Ad quod significandum fit iterum trina crucesignatio supra illa uerba, Benedictam, ascriptam, ratam. Vel ad ostendendum pretium uenditionis, scilicet triginta denarios. Additur autem & duplex super illa uerba, Vt nobis corpus & sanguis &c. ad designandam personam Iudæ uenditoris & Christi uenditi. Tertio autem, fuit præsignatio passionis Christi facta in cœna. Ad quod designandum fiunt tertio duæ cruces, una in consecratione corporis, alia in cõsecratione sanguinis

De manuũ & digitorũ ablutione.

Ca. 3. eccle. hierar. a me dio illius.

Eodem loco nunc dicto.

Alias, quæ magis fusficit. Lib. 3. text. 38. com. 2.

De Thurificatione.

De crucis variæ i mis sa significatione.

guinis. vbi vtrobique dicitur, Benedixit. Quarto autem fuit ipsa passio Christi. unde ad repræsentandum quinque plagas Christi, fit quarto quintuplex crucesignatio super illa verba, Hostiam puram, hostiã sanctam, hostiam immaculatam, panem sanctũ vitæ æternæ, & calicem salutis perpetuæ. Quinto, repræsentat extensio corporis & effusio sanguinis, & fructus passionis per trinam crucesignationem, quæ fit super illis verbis, Corpus & sanguinem sumpserimus, omni benedictione &c. Sexto, repræsentatur triplex oratio, quam fecit in cruce. Vnam pro persecutoribus, cum dixit, Pater ignosce illis. Secundam pro liberatione a morte, cum dixit, Deus meus Deus meus, vt quid de reliquisti me? Tertia pertinet ad adeptionem gloriæ, cum dixit, Pater in manus tuas commendo Spiritum meum. Et ad hoc significandum, fit trina crucesignatio super illa verba, Sanctificas, viuificas, benedicis &c. Septimo, repræsentantur tres horæ, quibus pependit in cruce. s. a sexta vsque ad horam nonam. & ad hoc consignificandum fit iterum trina crucesignatio ad illa verba, Per ipsum, & cũ ipso, & in ipso. Octauo autem repræsentatur separatio animæ a corpore per duas cruces subsequẽter extra calicem factas. Nono autem repræsentatur resurrectio tertia die facta, per tres cruces, quæ fiunt ad illa verba, Pax Domini sit semper vobiscum. Potest autem breuius dici, ꝙ cõsecratio huius sacramenti, & acceptatio huius sacrificij, & fructus ipsius procedit ex virtute crucis Christi. & ideo vbicumque fit mentio de aliquo horum, sacerdos crucesignatione vtitur.

AD 4ᵐ dicendum, quòd sacerdos post consecrationẽ non vtitur cruce signatione ad benedicendũ & In solut. 5ᵐ ced. consecrandũ, sed solũ ad commemorandam virtutem crucis & modũ passionis Christi, vt ex dictis patet*.

AD 5ᵐ dicendum, quòd ea quæ sacerdos in missa facit, non sunt ridiculosæ gesticulationes: fiunt enim ad aliquid repræsentandum. Quòd enim sacerdos brachia extendit post consecrationem, significat extensionem brachiorum Christi in cruce. Leuat etiã manus orando, ad designandum ꝙ oratio eius dirigitur pro populo ad deum, secundum illud Thren. 3. Leuemus corda nostra cum manibus ad dominum in cælos. & Exod. 17. dicitur, ꝙ cum leuaret Moyses manus, vincebat Israel. Quòd autem manus interdũ iungit, & se inclinat, est suppliciter & humiliter orantis, & designat humilitatem & obedientiam Christi, ex qua passus est. Digitos autem iungit post consecrationem, scilicet pollicem cum indice, quibus corpus Christi consecratum tetigerat, vt si qua particula digitis adhæserit, non dispergatur, quod pertinet ad reuerentiam sacramenti.

AD 6ᵐ dicendum, ꝙ quinquies se sacerdos vertit ad populum, ad significandum ꝙ Dominus die resurQuæst. 55. ar. 3, arg. 3. rectionis quinquies se manifestauit, vt supra dictum est* in tractatu de resurrectione Christi. Salutat autẽ septies populum. s. quinque vicibus, quibus se conuertit ad populum, & bis quando se non conuertit (scilicet cum ante præfationem dicit, Dominus vobiscum, & cum dicit, Pax Domini sit semper vobiscũ) ad designandũ septiformem gratiã Spiritussancti: Episcopus aũt celebrans in festis, in prima salutatione dicit, Pax vobis, quod post resurrectionẽ discipulis dixit Dñs, cuius personã repræsentat præcipue episcopus.

AD 7ᵐ dicendum, ꝙ fractio hostiæ tria significat: primo quidem ipsam diuisionem corporis Christi, quæ facta est in passione: secundo distinctionem corporis mystici secundum diuersos status: tertio distributionem gratiarum procedentium ex passione Christi, vt Diony. * dicit 3. c. eccles. hierar. unde talis fractio non inducit diuisionem Christi.

Ca. 3. eccl. hiera. a me dio.

AD 8ᵐ dicendum, ꝙ sicut Sergius papa dicit* (& habetur de consecr. distin. 2.) triforme est corpus Domini. Pars oblata in calicẽ missa, corpus Christi quod iam resurrexit, monstrat. s. ipsum Christum, & beatã Virginem, vel siqui alij sancti cum corporibus iã sunt in gloria. Pars comesta, ambulans adhuc super terrã, quia. s. viuentes in terra, sacramento* vtuntur, & passionibus conteruntur, sicut & panis comestus conteritur dentibus. Pars in altari vsque ad finem missæ remanens, corpus in sepulcro, quia vsque in finem sæculi, corpora sanctorum in sepulcris erunt, quorum tamen animæ sunt vel in purgatorio vel in cœlo. Hic tamen ritus non seruatur modo, vt scilicet, vna pars seruetur vsque in finem misse, propter periculũ. Manet tamen eadem significatio partium: quam quidã metrice expresserunt dicentes,

Hostia diuiditur in partes, tincta beatos
Plene, sicca notat uiuos, seruata sepultos.

De consec. dist. 2. c. triforme.

Alias vniũ tur.

Quidam tamen dicunt, quòd pars in calicem missa, significat eos, qui viuunt in hoc mundo, pars autem extra calicẽ seruata significat plene beatos. s. quantũ ad animã & corpus: pars aũt comesta, significat ceteros.

AD 9ᵐ dicendum, ꝙ per calicem duo possunt significari. Vno modo ipsa passio Christi, quæ repræsentatur in hoc sacramento, & sm hoc per partem in calicem missam, significantur illi, qui adhuc sunt participes passionum Christi. Alio modo, potest significari fruitio beata, quæ etiam in hoc sacramento præfiguratur. & ideo illi quorum corpora iam sunt in plena beatitudine, significantur per partẽ in calicẽ missam. Et est notandũ, ꝙ pars in calicẽ missa, non debet populo dari in supplemẽtũ communionis, quia panem intinctum non porrexit Christus, nisi Iudæ proditori.

AD 10ᵐ dicendum, ꝙ vinum ratione suæ humiditatis est ablutiuum. & ideo sumitur post susceptionẽ huius sacramenti, ad abluendum os, ne aliquæ reliquiæ remaneant, quod pertinet ad reuerentiam sacramenti. unde extra de celebratione missarum, ca. * ex parte: Sæpe r sacerdos vino os perfundere debet, postquam totum percepit eucharistiæ sacramentum, nisi cum eodem die aliam missam debuerit celebrare, ne si forte vinum perfusionis acciperet, celebrationem aliam impediret. & eadem ratione perfundit vino digitos, quibus corpus Christi tetigerat.

In decret. li. 3. tit. 41. c. ex parte, & est c. 5.

AD 11ᵐ dicendum est, ꝙ veritas quantũ ad aliquid debet respondere figuræ, quia. s. non debet pars hostiæ consecratæ, de qua sacerdos & ministri vel etiam populus communicat, in crastinum reseruari. unde, E vt habetur de consecratio. disti. 2. Clemens Papa* statuit, ꝙ tanta holocausta in altari offerantur, quanta populo sufficere debeant, quòd si remanserint, in crastinum non reseruentur, sed cum timore & tremore clericorum diligentia consumantur: quia tamen hoc sacramentum quotidie sumendũ est (non autẽ agnus paschalis quotidie sumebatur) ideo oportet alias hostias consecratas pro infirmis conseruare. unde in eadem dist. legitur, * Presbyter eucharistiam semper habeat paratam, vt quando quis infirmatus fuerit, statim eũ communicet, ne sine communione moriatur.

De consec. dist. 2. c. Presbyter.

AD 12ᵐ dicẽdũ, ꝙ in solẽni celebratione missæ, plures debẽt adesse. unde Soter papa* dicit, vt habetur de consec. dis. 1. Hoc quoq; statutũ est, vt nullus presbyterorum

De consec. dist. 2. c. Hoc quoque fa tum est.

sbyterorũ, missarũ solennia celebrare præsumat, nisi F duobus præsentibus, sibiq; respõdẽtibus, ipse tertius habeatur: quia cũ pluraliter ab eo dicitur, Dominus vobiscũ, & illud insecretis, orate pro me, apertissime cõuenit, vt ipsi⁹ respõdeat salutationi. Vnde & ad maiorẽ solennitatẽ, ibidẽ statutũ legit, ꝙ episcop⁹ cũ pluribus missarũ solennia peragat: in missis tamẽ priuatis sufficit vnũ habere ministrũ, qui gerit personã totius populi catholici, ex cuius persona sacerdoti pluraliter respondet.

ARTICVLVS VI.

Vtrum possit sufficienter occurri defectibus circa celebrationem huius sacramenti occurrentibus, statuta ecclesiæ obseruando.

4.dist.13. in exposi. lit. AD SEXTVM sic proceditur. Videtur ꝙ nõ possit sufficiẽter ocurri defectibus, qui circa celebrationẽ huius sacramẽti occurrũt, statuta ecclesię obseruãdo. Cõtingit enim quãdoq;, ꝙ sacerdos ante cõsecrationẽ, vel post moritur, vel alienat, vel aliqua alia infirmitate impeditur, ne sacramẽtum sumere possit, & missam perficere. ergo videtur ꝙ nõ possit impleri statutum ecclesiæ, quo præcipitur ꝙ sacerdos consecrans, suo sacrificio communicet.

¶ 2 Præt. Contingit quandoque, ꝙ sacerdos ante consecrationẽ vel post recolit se aliquid comedisse vel bibisse, vel etiam alicui peccato mortali subiacere, vel etiam excommunicationi, cuius prius memoriã non habebat. necesse est ergo, ꝙ ille qui est in tali articulo cõstitutus, peccet mortaliter, cõtra statutum ecclesiæ faciens, siue sumat, siue non sumat.

¶ 3 Præt. Contingit quãdoq;, ꝙ i calicẽ musca vel aranea, vel aliqd animal venenosum cadit post cõsecrationem, vel etiã cognoscit sacerdos calici uenenũ esse ĩmissum ab aliquo meleuolo causa occidendi ipsum. In quo casu si sumat, videt mortaliter peccare, se occidẽdo vel Deũ tẽtãdo; similiter si nõ sumat peccat, contra statutũ ecclesiæ faciẽs. ergo videtur esse perplexus & subiectus necessitati peccãdi, quod ẽ incõueniẽs.

¶ 4 Præ. Cõtingit quãdoq; ꝙ p negligẽtiã ministri, aut aqua nõ ponitur in calice, aut etiã nec vinũ, & hoc sacerdos aduertit. ergo in hoc etiam casu videt esse perplexus, siue sumat corp⁹ sine sanguine (quasi ĩperfectũ faciẽs *sacrm) siue nõ sumat nec corpus nec sanguinẽ. Alias sacrificium.

¶ 5 Præt. Cõtingit quãdoque, ꝙ sacerdos nõ recolit se dixisse verba cõsecrationis, vel etiã alia quæ ĩ celebratiõe hui⁹ sacramẽti dicũt. Vt ergo peccare ĩ hoc casu, siue reiteret verba sup eãdẽ materiã, q̃ forte iã dixerat siue vtat pane & vino nõ cõsecratis, quasi cõsecratis.

¶ 6 Præt. Contingit quandoque propter frigus, quòd sacerdoti dilabitur hostia in calicem, siue ante fractionem, siue post. In hoc ergo casu non poterit sacerdos ritum ecclesiæ implere, vel de ipsa fractione, vel etiam de hoc, quòd sola tertia pars mittatur in calicẽ.

¶ 7 Præt. Cõtingit quãdoq;, ꝙ p negligentiã sacerdotis sanguis Christi effundit, vel etiam, ꝙ sacerdos sacramẽtũ sumptũ vomit, aut etiã quòd hostiæ cõsecratæ, tandiu cõseruantur, vt putrefiant, vel etiã a muribus corrodãtur, vel etiam qualitercũque perdãtur. In quibus casibus nõ videtur posse huic sacramento debita reuerentia exhiberi secũdum ecclesiæ statuta. Non videtur ergo, ꝙ his defectibus seu periculis occurri possit, saluis ecclesiæ statutis.

SED CONTRA est, quòd sicut deus, ita ecclesia non præcipit aliquid impossibile,

RESPON. Dicendum, ꝙ periculis seu defectibus circa hoc sacramẽtum contingentibus dupliciter potest occurri. Vno modo præueniẽdo, ne. s. periculum accidat: alio modo subsequẽdo, vt. s. id quod accidit emendetur vel adhibendo remedium, vel saltem per pœnitẽtiã ei⁹ qui negligẽter egit circa hoc sacramẽtũ.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd si sacerdos morte, aut infirmitate graui occupetur ante consecrationẽ corporis & sanguinis Domini, non oportet vt per aliũ suppleatur. Si vero incepta cõsecratione hoc acciderit (puta cõsecrato corpore ante consecrationẽ sanguinis, vel etiam cõsecrato vtroque) debet missæ celebritas per aliũ expleri. Vnde, vt habetur in Decretis. 7. quæstion. 1. cap. nihil, in Toletano *cõcilio legitur, Cẽsuimus cõuenire, vt cũ a sacerdotibus missarũ tempore mysteria sacra cõsecrãtur, si ægritudinis accidat cuiuslibet euẽtus, quo cœptũ nequeãt explere mysterium, sit liberũ episcopo vel presbytero alteri, ĩcõ secrationem exequi incepti officij. Nõ enĩ aliud competit ad supplementũ initiatis mysterijs, quàm vt aut incipientis aut subsequentis benedictione sint completa sacerdotis, quia nec perfecta videri possunt, nisi perfecto ordine compleantur. Cũ. n simus omnes vnum in Christo, nihil contrarium diuersitas personarum format, vbi efficaciam prosperitatis vnitas fidei repræsentat. Ne tamen quod naturæ languoris causa consulitur, in præsumptionis perniciem cõuertatur, nullus absq; præuentu patentis molestiæ, minister vel sacerdos, cum cœperit imperfecta officia, præsumat omnino relinquere. si quis hoc temerarie præsumpserit, excommunicationis sentẽtiam sustinebit.

Cõcil. 7. Toler. can. 1. vel 2. secundum diuersos codices. Et habetur 7. Q. 1. ca. Nihil.

AD 2m dicendũ, ꝙ vbi difficultas occurit, semper est accipiendũ illud, quod habet minus de periculo. Maxime autem periculosum circa hoc sacramentum est, qđ est contra perfectionẽ huius sacramenti: quia hoc est immane sacrilegium. Minus autem est illud, quod pertinet ad qualitatem sumentis. & ideo si sacerdos post consecrationem inceptam, recordetur se aliquid comedisse, vel bibisse, nihilominus debet pficere sacrificium, & sumere sacramentum. Similiter si recordetur se peccatum aliquod commisisse, debet pœnitere cum proposito confitendi & satisfaciendi, & sic non indigne, sed fructuose sumere sacramentũ. Et eadem ratio est si meminerit se excommunicationi cuicumque subiacere. debet enim assumere propositum humiliter absolutionem petendi, & sic per inuisibilem pontificem Iesum Christum absolutionem consequetur quantum ad hunc actum, ꝙ peragat diuina mysteria. Si vero ante consecrationem alicuius prædictorum sit memor, tutius reputarem, maxime in casu manducationis & excõmunicationis, ꝙ missam inceptã desereret, nisi graue scãdalum timeretur.

AD 3m dicendum, ꝙ si musca, vel aranea in calicẽ ante consecrationem ceciderit, aut etiam venenum deprehenderit esse immissum, debet effundi, & abluto calice, denuo aliud vinum poni consecrandum. Si uero aliquid horum post consecrationem acciderit, debet animal caute capi, & diligenter lauari & comburi, & ablutio cum cineribus in sacrarium mitti. Si uero uenenum ibi esse deprehẽderit immissum, nullo modo debet sumere, nec alij dare, ne calix uitæ uertatur in mortem: sed debet diligenter in aliquo uasculo ad hoc apto cum reliquiis conseruari. Et ne sacramentum remaneat imperfectum, debet aliud uinum apponere in calicem, & denuo resumere a cõsecratione sanguinis, & sacrificium perficere.

AD

AD 4m dicendum, quòd si sacerdos ante consecrationem sanguinis, & post consecrationẽ corporis percipiat, aut vinum, aut aquam non esse in calice, debet statim apponere, & consecrare: si vero post consecrationis verba perceperit, quòd aqua desit, debet nihilominus procedere: quia impositio aquæ, vt supra dictum est, *non est de necessitate sacramenti: debet tamen puniri ille, ex cuius negligentia hoc contingit. Nullo autem modo debet aqua vino iam consecrato miscẽri: quia sequeretur corruptio sacramenti pro alia parte, vt supra dictum est.* Si vero percipiat post verba consecrationis, quòd vinum nõ fuerit positum in calicem: si quidẽ hoc percipiat ante sumptionem corporis, debet deposita aqua, si ibi fuerit, imponere vinum cum aqua, & resumere a uerbis cõsecrationis sanguinis: si vero hoc perceperit post sumptionẽ corporis, aliam hostiam apponere debet, iterum consecrandam simul cum sanguine: quod ideo dico, quia si diceret sola verba consecrationis sanguinis, non seruaretur debitus ordo consecrandi: & sicut dicitur *in prædicto cap. Toletani concilij, perfecta videri non possunt sacrificia, nisi perfecto ordine compleantur: si vero inciperet a consecratione sanguinis, & repeteret omnia verba consequentia, non competeret, nisi adesset hostia consecrata, cum in verbis illis occurrant quædam dicenda, & fienda non solum circa sanguinem, sed etiã circa corpus. Et debet in fine iterum sumere hostiam consecratam & sanguinem, non obstante etiam, si prius sumpserit aquam, quæ erat in calice: quia præceptũ de perfectione sacramenti maioris est ponderis, quàm præceptum quòd hoc sacramentum a ieiunis sumatur, vt supra dictum est.*

q.74. art.7.

q.77. art.8.

In Cõc. Toler. 7. can. 1. vel 2. secundũ aliquos codices.

q.80. art.8. & q.82. ar. 4.

AD 5m dicendum, quòd licet sacerdos non recolat se dixisse aliqua eorum, quæ dicere debuit, non tamen debet ex hoc mente perturbari: non. n. qui multa dicit, recolit omnium, quæ dixit: nisi forte aliquid in dicendo apprehenderit sub ratione iam dicti: sic enim aliquid efficitur memorabile. Vnde si aliquis attente cogitet illud quod dicit, non tamen cogitet se dicere illud, non multum postea recolit se dixisse: sic enim fit aliquid obiectum memoriæ, inquantum accipitur sub ratione præteriti: sicut dicitur *in lib. de memoria: si tamen sacerdoti probabiliter cõstet se aliqua omisisse: si quidem non sunt de necessitate sacramenti, non existimo quòd propter hoc debeat resumere, immutãdo ordinem sacrificij: sed debet vlterius procedere: si vero certificetur se omisisse aliquid eorum, quę sunt de necessitate sacramẽti, scilicet formas consecrationis, cum forma consecrationis sit de necessitate sacramenti, sicut & materia, idem videtur faciendum quod dictum est *in defectu materiæ, vt scilicet resumatur a forma consecrationis, & cetera per ordinem reiterentur, ne mutetur ordo sacrificij.

In li. de memoria. c. 1. to. 2. inter opera Arist.

In solut. ad 4. argu. hic in isto art.

AD 6m dicendum, quòd fractio hostiæ consecratæ, & ꝙ vna sola pars mittatur in calicẽ, respicit corpus mysticum, sicut admistio aquę significat populum: & ideo horum prætermissio non facit imperfectionem sacrificij, vt propter hoc sit necesse aliquid reiterare circa celebrationem huius sacramenti.

AD 7m dicendum, quòd, sicut legitur de consec. distinct. 2. ex Decreto Pij papæ, * si per negligentiam aliquid de sanguine stillauerit in tabulam, quæ terræ adhærẽt, lingua lambetur, & tabula radetur: si vero non fuerit tabula, terra radetur, & igni consumetur, & cinis intra altare condetur, & sacerdos quadraginta diebus pœniteat: si autem super altare stillauerit calix, sorbeat minister stillam, & tribus diebus pœniteat. Si super linteum altaris, & ad aliud stilla pertenerit, decem diebus pœniteat. Si vsque ad tertium, nouem diebus pœniteat. Si vsque ad quartum, viginti diebus pœniteat, & linteamina quæ stilla tetigerit, tribus vicibus lauet minister calice subtus posito, & aqua ablutionis sumatur, & iuxta altare recondatur: posset etiam sumi in potum a ministro, nisi propter abominationem dimitteretur: quidã autem vlterius partem illam linteaminum incidunt & comburunt: & cinerem in altari vel sacrario reponunt. subditur autem ibidem ex pœnitentiali Bedæ * presbyteri, si quis per ebrietatem vel voracitatem eucharistiã euomuerit, quadraginta diebus pœniteat, si laicus est: clerici vel monachi seu diaconi & presbyteri, septuaginta diebus pœniteãt: episcopus, nonaginta: si autem infirmitatis causa euomuerint, septem diebus pœniteant. Et in eadem distinct. legitur ex concilio arelatensi: †Qui non bene custodierit * sacramentum, & mus vel aliquod aliud animal illud comederit, quadraginta diebus pœniteat. Qui autem perdiderit illud in ecclesia, aut pars eius ceciderit, & non inuenta fuerit, triginta diebus pœniteat. Et eadem pœnitentia videtur dignus sacerdos, per cuius negligentiam hostiæ consecratæ putrefiunt: prædictis autem diebus debet pœnitens ieiunare, & a communione cessare. Pensatis tamen conditionibus negotij & personæ potest minui, vel addi ad pœnitentiam prædictam: hoc tamen obseruandum est, quòd vbicumque species integræ inueniuntur, sunt reuerenter conseruandæ, vel etiam sumendæ: quia manentibus speciebus, manet ibi corpus Christi, vt supra *dictum est. Ea vero, in quibus inueniuntur, si commode fieri potest, sunt comburenda, cinere in sacrario recondito: sicut de rasura tabulæ dictum est.*

Ead. dist. 2. c. Si quis p ebrietatẽ.

†Ead. di. 2. c. Qui bene non custodierit. *alias sacrificium.

q.77. art. 5. & locis ibi citatis.

* In istius solut. prin.

QVAESTIO LXXXIIII. ¶ *Super Quæstionem octuagesimamquartam.*

De sacramento pœnitentiæ, in decem articulos diuisa.

IN primis duobus artic. tria dicenda occurrũt. Primum, de materia sacramẽti pœnitentiæ, ex qua cum forma cõstituitur sacramentum, an scilicet hoc sacramẽtum habeat materiam, ex qua constituatur. Et mouetur hoc dubium propter Scot. in 4. distinct. 16. quæstio. 1. dicentem huius sacramenti nullam partem esse actum pœnitentis: sed sacramentum hoc essentialiter consistere in absolutione: ita quòd secundum eum sacramentum pœnitentiæ nõ constituitur ex materia & forma contra cõmunem doctrinam in 1. distinct. 4. sent. immo cõtra doctrinam sacri concilij sub Eugenio IIII. ubi dicitur, ꝙ omnia sacramenta con

ONSEQVENTER considerandum est, de sacramento pœnitentiæ. Circa quod primo cõsiderandum est, de ipsa pœnitentia. Secũdo, de effectu ipsius. Tertio, de partibus eius. Quarto, de susципientibus hoc sacramentũ. Quinto, de potestate ministrorum, quę ad claues pertinet. Sexto, de solennitate huius sacri.

Circa primum duo consideranda sunt. Primo, de pœnitentia, secundum quòd est sacramentum. Secundo, de pœnitentia, secũdum quòd est virtus.

Circa primum quæruntur decem.

¶ Primo, Vtrum pœnitentia sit sacramentum.
¶ Secũdo, De ꝓpria materia eius.
¶ Tertio, De forma ipsius.
¶ Quarto, Vtrũ impositio manus requiratur ad hoc sacramentũ.
¶ Quinto, Vtrũ hoc sacramentũ sit

stant ex rebus tamquàm materia, & uerbis tamquàm forma. & sperialiter de sacramento pœnitentiæ dicitur, cuius quasi materia sunt actus pœnitentis.

¶Nec ratio Scot, valet scilicet, quia nullus actus pœnitentis est aliquid sententiæ sacerdotis: quoniam supponit hæc ratio sacramentū hoc consistere essentialiter ī sola absolutione.

¶Quocirca sequendo & communem & sacri Concilij doctrinam, dicendum est sacramentū pœnitentiæ cōstare ex uerbis absolutionis ut forma, & actu seu actibus pœnitentis, ut materia proxima. Nec alia quærenda est, de hoc ratio, nisi auctoritas utraque iam adducta & consonantia; quia scilicet consonant cōditiones sacramenti huic toti constituto ex actu pœnitentis & absolutione & in significando, & in causando, & in passiua institutione diuina.

4. dist. 14. q. 1. art. 1. q. 1. Et di. 22. q. 2. ar. 3. q. 2. cor.

¶Secundum est, circa rem huius sacramenti, quæ scilicet est & res & sacramētum, an scilicet sit interior pœnitentia, an ornatus aliquis. Et quoniam magna uidetur altercatio de ornatu, nec intētionis meæ est scribere ad cōtradicendum aliis, dimissa unicuique probabilitate suæ opinionis, dicam quid secundum Auctorem, & rationem rectam uidetur sentiendum.

¶ De sacramentis nil aliud sentiendū est, nisi quod accepimus: ex acceptis autem tam ex parte

*quæst. 66.

causalitatis attributæ sacramento, quàm ex parte rei & sacramenti, quàm etiam ex parte subiecti disponendi ad gratiam, ultimum sacramenti effectum, nec necessario nec probabiliter ornatus ponitur. nam causalitas sacramenti sufficienter salutatur respectu gratiæ, etiam si nihil aliud causaret: res uero & sacramentū sufficienter saluatur hic per interiorem pœnitentiā.

¶ Dispositio autem ad gratiam, quæ tamen tantum ponderatur a ponentibus ornatum, tripliciter monstratur aliena ab ornatu. Primo, ex parte gratiæ: quoniam gratia non est talis forma in anima, ut egeat alia forma prædisponente ad ipsam. Fallax siquidem imaginatio est putare, quòd sicut lignum, si debet igniri, debet prius calefieri, ut calor disponat ad formam ignis, ita anima, si debet per gratiā fieri deiformis, debet prius ornari. Nullam siquidem talem dispositionem gratia exigit, ut patet in infantibus baptizatis, quibus infunditur gratia absque aliqua alia forma prædisponente. Nec obstat character; quoniam, ut ex supra dictis patet, character non ponitur, ut disponat ad gratiam: quod eius subiectum, quod est intellectus, testatur: dispositio enim ad gratiam, quæ est in essentia animæ, non est in intellectu, ut de se patet. Secundo, ex parte adultorum, quibus tantum confertur sacramentum pœnitentiæ. Nam in adultis dispositio ad gratiam est proprius actus ipsius adulti, iuxta illud, Qui creauit te sine te, non saluabit te sine te: & iuxta supradicta in secundo lib. de iustificatione impij. Tertio, ex parte pœnitentis: pœnitens enim

de necessitate salutis.

¶Sexto, De ordine eius ad alia sacramenta.

¶Septimo, De institutione eius.

¶Octauo, De duratione ipsius.

¶Nono, De continuitate eius.

¶Decimo, Vtrum possit iterari.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum pœnitentia sit sacramentum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd pœnitentia non sit sacramentum. Gregor. enim dicit, & habetur in Decret.* 1. quæstio. 1. Sacramenta sunt baptismus, chrisma, corpus & sanguis Christi, quæ ob id sacramenta dicuntur, quia sub tegumento corporalium rerum diuina virtus secretius operatur salutē: sed hoc non contingit in pœnitentia: quia nō adhibentur aliquæ corporales res, sub quibus diuina virtus operetur salutem. ergo pœnitentia nō est sacramentum.

¶ 2 Præt. Sacramenta ecclesiæ a ministris Christi exhibentur, secundum illud 1. Corin. 4. Sic nos existimet homo vt ministros Christi, & dispēsatores mysteriorū dei: sed pœnitentia non exhibetur a ministris Christi: sed interius a deo hominibus inspiratur, secundum illud Hiere. 31. Postquàm conuertisti me, egi pœnitentiam. ergo videtur, quòd pœnitentia non sit sacramentum.

¶ 3 Præt. In sacramentis, de quibus iam supra diximus,* est aliquid, quod est sacramentum tantum: aliquid, quod est res & sacramentum: aliquid vero, quod est res tantum, vt ex præmissis patet:* sed hoc non inuenitur in pœnitentia. ergo pœnitentia non est sacramentum.

*q. 66. ar. 1.

SED CONTRA est, quòd sicut baptismus adhibetur ad purificandum a peccato, ita & pœnitentia. vnde & Petrus dixit Simoni Act. 8. Pœnitentiam age ab hac nequitia tua: sed baptismus est sacramētum, vt supra habitum est.* ergo pari ratione & pœnitentia.

*q. 66. ar. 1.

RESPON. Dicendum, quòd sicut Greg.* dicit in c. supra dicto, Sacramētum est in aliqua celebratione, cum res gesta ita fit, vt aliquid significatiue accipiamus, qđ sancte accipiendum est. Manifestū est autem, quòd in pœnitentia ita res gesta fit, quòd aliquid sanctum significatur, tam ex parte peccatoris pœnitentis, quàm ex parte sacerdotis absoluentis. nam peccator pœnitens, per ea quæ facit & dicit, ostendit cor suum a peccato recessisse: similiter etiam sacerdos per ea, quę agit & dicit circa pœnitentem, significat opus dei remittentis peccata. vnde manifestum est, quòd pœnitentia, quæ in ecclesia agitur, est sacramentum.

* Refertur loco citato in arg.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ nomine corporalium rerum intelligūtur large etiam ipsi exteriores actus sensibiles, qui ita se habent in hoc sacramento, sicut aqua in baptismo, vel chrisma in cōfirmatione. Modus autem quo hoc fit, est quòd deus utrimque operatur: concurrit siquidem ex parte pœnitentis ad interiorem pœnitentiam, inspirando illam, ut in litera dicitur, non solum secundum se, sed etiam in ordine ad sacramentum: quod ex eo patet, quòd ex interiori motu pœnitens subijcit se clauibus. Et rursus concurrit deus ex parte sacramenti, ordinando sacramentales actus exteriores ad interiorem pœnitentiam, dum utitur sacramento ipso ad excitandum & perficiendum interiorem actum pœnitentis: sic enim excitando & perficiendo, facit de attrito contritum, dum mediante sacramento, utitur etiam interiori actu pœnitentis ad remissionem peccatorum: per hoc enim fit interior pœnitentis actus, res & sacramentum. Et per hoc apparet, quòd sacramentum significat, & causat interiorem pœnitentiam: & interior pœnitentia sic causata, significat & causat remissionem peccatorum: sunt enim hæc instrumenta subordinata principali agenti, deo scilicet: sicut baculus, quo moueo lapidem, est instrumentum subordinatum alteri instrumento, puta manui, qua moueo baculum &c. Tertium est, quòd Auctor seipso doctior, cum in 4. sentent. putasset solam formam in sacramento pœnitentiæ habere causalitatem, sicut in sacramento eucharistiæ, & uerificasset, quòd totum sacramentum compositum ex materia, & forma causat ratione partis, scilicet formæ, hoc in loco altius sentit, ut expressius declarat inferius in artic. vlti. quæstiq. 86. scilicet quòd totum sacramentum in re, quàm in voto. Tertio, posset esse tam exigua attritio, ut nec etiam cum sacramento in re, fieret contritio: & talis non susciperet remissionem peccatorum ex sacramento pœnitentiæ. Vbi apparet, nullo esse opō ornatu ad hoc, ut ex ui sacramenti attritus fiat contritus.

sacramentum pœnitentiæ, compositum scilicet ex materia & forma, idest, ex actu pœnitentis & absolutione (fit. n. ex his unum sacramentum) causat remissionem pec atorum ratione utriusque partis: principalius quidem, ratione formæ: secundario autē ratione materiæ, hoc est actuū pœnitentis, ut sub ordinātur clauibus ecclesiæ, hoc est, q̄ actū pœnitentis ex hoc ipso, quòd pars efficitur sacramenti, utitur deus ut parte materiali sui instrumenti ad causandam remissionē peccatorum: sicut ex hoc ipso, quòd aqua assumitur ad baptizandum, utitur illa deus, ut parte materiali sui instrumenti ad regenerādū filios suos.

Alias actus humani sēsibiles.

AD 2um dicendum, quòd in sacramentis, quæ habent corporalem materiam, oportet quòd illa materia adhibeatur a ministro ecclesiæ, qui gerit personam Christi, in signum quòd excellentia uirtutis in sacramento operantis est a Christo. In sacramento autem pœnitentiæ, sicut dictum est,* sunt actus humani pro materia, qui proueniunt ex inspiratione interna: vnde materia non exibetur a ministro, sed a deo interius operante: sed complementum sacramenti exhibet minister, dum pœnitentem absoluit.

In solut. præced.

AD 3^m dicendum, quòd etiam in pœnitentia est aliquid, quod est sacramentum tantum, scilicet actus exterius exercitus, tam per peccatorem pœnitentem, quàm etiam per sacerdotem absoluentem: res autem & sacramentum, est pœnitentia interior peccatoris: res autem tantum & non sacramentum, est remissio peccati: quorum primum totum simul sumptum est causa secundi: primum autem & secundum, sunt quodammodo causa tertij.

ARTICVLVS II.

Vtrum peccata sint propria materia huius sacramenti.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd peccata non sint propria materia huius sacramenti. Materia enim in alijs sacramentis per aliqua uerba prolata sanctificatur, & sanctificata effectum sacramenti operatur: peccata autem non possunt sanctificari, eo quòd contrariantur effectui sacramēti, qui est gratia remittens peccata. ergo peccata non sunt materia propria huius sacramenti.

¶ 2 Præt. Aug.* dicit in lib. de pœnitentia: nullus potest inchoare nouam uitam, nisi eum ueteris uitæ pœniteat: sed ad uetustatem uitæ pertinent non solum peccata, sed etiam pœnalitates præsentis uitæ. non ergo peccata sunt propria materia pœnitentiæ.

Lib. de medicina pœnit. c. 2. nō lōge a prin cip. tom. 9.

¶ 3 Præt. Peccatorū quoddam est originale, quoddam mortale, quoddam ueniale: sed pœnitentiæ sacramentum non ordinatur contra originale peccatum, quod tollitur per baptismum, neq; contra peccatum mortale, qđ tollitur per confessionem peccatoris, nec etiam cōtra ueniale, quod tollitur per tunsionem pectoris, & per aquam benedictam, & alia huiusmodi. ergo peccata non sunt propria materia pœnitentiæ.

SED CONTRA est, quòd Apostolus dicit 2. Cor. 12. Non egerunt pœnitentiam super immunditia, & fornicatione, & impudicitia quam gesserunt.

RESPON. Dicendum, quòd duplex est materia, scilicet proxima & remota: sicut statuæ proxima materia est metallum, remota uero, aqua: dictum est* autem, q̄ materia proxima huius sacramenti sunt actus pœnitentis: cuius materia sunt peccata, de quibus dolet, & quæ confitetur, & pro quibus satisfacit. vnde relinquitur, quòd remota materia pœnitentiæ, sint peccata, nō acceptanda, sed detestanda & destruenda.

* Art. præced. ad 1. & 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de proxima materia sacramenti.

AD 2um dicendum, quòd uetus & mortalis uita est obiectum pœnitentiæ, non ratione pœnæ: sed ratione culpæ annexæ.

AD 3um dicendum, q̄ pœnitentia quodammodo est de quolibet peccatorū genere: non tamen eodem modo. nam de peccato actuali mortali, est pœnitētia proprie & principaliter: proprie quidem, quia proprie dicimur pœnitere de his, quæ nostra voluntate commisimus: principaliter aūt, quia ad deletionē peccati mortalis, hoc sacramentum est principaliter institutum. De peccatis autem uenialibus est quidem pœnitentia proprie, inquantū sunt nostra uoluntate facta: non tñ contra hęc principaliter est hoc sacramentum institutum. De peccato uero originali pœnitentia, nec principaliter est (quia contra ipsum nō ordinatur hoc sacramentum, sed magis baptismus) nec ēt proprie: quia peccatū originale non* est nostra uoluntate peractum, nisi forte inquantum uoluntas Adę reputatur nostra, secūndum modum loquendi, quo Apost. dicit Ro. 5. In quo omnes peccauerunt: inquantum tamen large accipitur pœnitentia pro quacumq; detestatione rei præteritæ, potest dici pœnitentia de peccato originali, sicut loquitur Aug.* in lib. de pœnitentia.

* D. 1006.

In li. de vera & falsa pœn. cap. 8. to. 4. Et in lib. de pœn. medicina, cap. 2. to. 9.

ARTICVLVS III.

Vtrum hæc sit forma huius sacramenti, Ego te absoluo.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd hæc non sit forma huius sacramenti, Ego te absoluo. Formæ enim sacramentorum ex institutione Christi & ecclesiæ usu habentur: sed Christus non legitur hanc formam intulisse, neque etiam in communi usu habetur, quinimmo in quibusdam absolutionibus, quæ in ecclesia publice fiunt, sicut in prima & completorio, & in cœna domini, absoluens non utitur oratione indicatiua, ut dicat, Ego uos absoluo, sed oratione deprecatiua, cum dicit, Misereatur uestri oīpotens deus, uel absolutionē & remissionem tribuat uobis omnipotens deus. ergo hæc non est forma hu-

¶ *Super Quæstionis octuagesimæquartæ Articulum tertium.*

IN articul. 3. eiusdem quæstio. in responsione ad tertiū circa formam absolutionis aduerte, quòd licet forma absolutionis consistat in illis duobus uerbis, scilicet absoluo te, ut in litera dicitur, & habetur ex Concilio Florent. sub Eugenio IIII nihilominus si quis alijs uerbis uteretur (puta Remitto tibi peccata) sacramentū esset perfectum.

¶ Quod & ratione & auctoritate monstratur. Ratione quidem: quia uirtus sacramentalis non

referur de pœn. dist. 1. cap. Multiplex nō ꝓcul a prin. & dicit esse in epist. ad Theodorū, quæ est 89. in Leone.

est a deo obligata, ita his uerbis, quin sit etiā collata æquipollentibus: auctoritas autē sumitur primo ex euāgelio: quia dominus instituendo cōfessores, dixit, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Secūdo, ex Auctore in hac litera cōparāte istas duas formas, s. per absoluere uel remittere, quarum utraq; ex uerbis domini sumitur, & dicente quòd illa quæ fit per absoluere, est magis cōgrua: quia magis congruit uerbis domini, dum de uirtute clauium loquebatur: differentia autem secundū magis vel minus cōgruum, non tollit uirtutem sacramenti. Accedit ad hoc Sco. in 4. dist. 14. q. 4. qui tamen forte nimis late locutus est, dicens, quòd sufficit quòd exprimatur actus sententiæ absoluentis.

¶In responsione ad quartum, ubi dicitur, quòd apostolis nō est data potestas ut sanarent infirmos &c. intellige regulariter: non enim est concessum apostolis, ut regulariter sanarent ex potestate infirmos, quāmuis hoc fuerit eis quandoque concessum. Et hoc sufficit ad differentiam in litera intētam inter potestatē sacramentalē, & potestatem faciendi miracula: quia potestate sacramentali ordinarie possumus remittere peccata: potestate autem miracula faciendi, non potērāt ordinarie sanare infirmos auctoritatiue, sed deprecatiue.

¶In responsione ad quintum circa ultimam expositionē, ubi dicitur, Ego te absoluo, ideſt, sacramentum absolutionis tibi impendo, aduerte, ꝙ huiusmodi expositio ex forma uerborū non importat formā absolutionis in actu exercito: sicut significat illā hæc enuntiatio, Ego absoluo te. Hac.n. sacerdos

Ar. 1. huius quæst. ad 2.

ius sacramenti, Ego te absoluo. F

¶2 Præt. Leo Papa* dicit, ꝙ indulgentia dei, nisi supplicationibus sacerdotum nequit obtineri: loquitur autem de indulgentia dei, quæ præstatur pœnitentibus. ergo forma huius sacramēti debet esse per modum deprecationis.

¶3 Præt. Idem est absoluere a peccato, quod peccatum remittere: sed solus deus peccatum remittit, qui etiam solus interius hominē a peccato mundat, vt August. dicit super Ioan. ergo uidetur quòd G solus deus a peccato absoluat. non ergo debet sacerdos dicere, Ego te absoluo, sicut non dicit, Ego tibi peccata remitto.

¶4 Præt. Sicut dominus dedit potestatem discipulis absoluendi a peccatis, ita etiam dedit eis potestatem curandi infirmitates, & ut dæmonia ejicerent, & ut languores sanarent, ut habetur Matth. 10. & Luc. 9. sed sanando infirmos Apostoli non utebantur his uerbis, ego te sano, sed sanet te dominus Iesus Christus, sicut Petrus dixit paralytico, vt habetur Act. 9. ergo videtur, quòd sacerdotes habentes potestatē apostolis a Christo traditam, non debeant vti hac forma uerborum, Ego te absoluo, sed absolutionem tribuat tibi Christus.

¶5 Præt. Quidam hac forma vtentes, sic eam exponunt, Ego te absoluo, ideſt, absolutum ostendo: sed nec hoc etiam sacerdos facere I potest, nisi ei diuinitus reueletur: vnde legitur Mat. 16. antequàm Petro diceretur, Quodcumque solueris super terram &c. dictum est ei, Beatus es Simon bariona: quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus, qui est in cælis. ergo videtur ꝙ sacerdos, cui non est facta reuelatio, præsumptuose dicat, Ego te absoluo, etiam si exponatur, ideſt, absolutum ostendo.

Sed contra est, quòd sicut dominus dixit discipulis Mat. K ult. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos, ita dixit Petro, Matth. 16. Quodcumq; solueris super terram: sed sacerdos auctoritate illorum uerborū Christi fretus dicit, Ego te baptizo. ergo eadem auctoritate dicere debet in hoc sacramento, Ego te absoluo.

Respon. Dicendum, quòd in qualibet re perfectio attribuitur formæ: dictum est autem supra,* quòd hoc sacramētum perficitur per ea quæ sunt ex parte sacerdotis. vnde oportet quòd ea, quæ sunt ex parte pœnitentis, siue sint uerba siue facta, sint quædam materia huius sacramenti, ea uero quæ sunt ex parte sacerdotis, se habeant per modum formæ: cum autē sacramenta nouæ legis efficiant quod figurant, vt supra dictū est,* oportet quòd forma sacramenti significet id, quod in sacramento agitur, proportionaliter materiæ sacramenti: vnde forma baptismi est, Ego te baptizo, & forma confirmationis est, Consigno te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis, eo quòd huiusmodi sacramēta perficiuntur in usu materiæ: in sacramento autem eucharistiæ, quod consistit in ipsa consecratione materiæ, exprimitur ueritas cōsecrationis, cū dicitur, Hoc est corpus meum. Hoc autem sacramentum, scilicet pœnitentiæ, non consistit in consecratione alicuius materiæ, nec in usu alicuius materiæ sanctificatę, sed magis in remotione cuiusdam materiæ, scilicet peccati, prout peccata dicuntur esse materia pœnitentiæ, ut ex supra dictis patet.* talis autem remotio significatur a sacerdote cū dicitur, Ego te absoluo. Nām peccata sunt quædam vincula, secundum illud Prouer. 5. Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum quisque constringitur: vnde patet quòd hæc est conuenientissima forma huius sacramenti, Ego te absoluo.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ista forma assumitur ex ipsis uerbis Christi, quibus Petro dixit, Quodcumque solueris super terram &c. & tali forma ecclesia utitur in sacramentali absolutione: huiusmodi autem absolutiones in publico factæ, non sunt sacramentales, sed sunt orationes quædā ordinatę ad remissionem uenialium peccatorum. vnde in sacramentali absolutione non sufficeret dicere, Misereatur tui omnipotens deus, uel absolutionem & remissionem tribuat tibi deus; quia per hæc verba sacerdos absolutionem non significat fieri, sed petit ut fiat: præmittitur tñ ēt in sacramentali absolutione talis oratio, ne impediatur effectus sacramenti ex parte pœnitentis, cuius actus materialiter quodammodo se habent in hoc sacramento, non autem in baptismo, uel in confirmatione.

Ad 2m dicendum, quòd uerbum Leonis est intelligendū quantum ad deprecationem, quæ præmittitur absolutioni: nō autem se ipse exercet ipsam absolutionē, faciendo quod significat: sacramentum. n. efficit qđ significat: dicendo autem, sacramētum absolutionis tibi impendo, nō significat se absolutionis actū exercere: sicut si diceretur, Ego baptismi sacramentum tibi impendo, non significaret ex forma uerborum, quòd ego exercerem actū baptizandi: sed utrobique significatur actus, vt materia sacramēti impensi seu actus impendendi: si autem cōsiderentur dicta uerba secundum sensum, sic conueniens ac perfecta inuenitur expositio: quoniam æquipollet huic, sacramentaliter absoluo te: idem est enim impēdere sacramentum absolutionis, & sacramentaliter absoluere. Et p hāc expositionem excluditur ex parte ministri præsumptio seu usurpatio diuinæ potestatis, & ex parte effectus ambiguitas. Nā ly sacramentaliter, distinguit a duobus, scilicet a principaliter & a pure spiritualiter: solus deus est qui principaliter absoluit a peccatis: & similiter solus deus pure spiritualiter absoluit a peccatis: sacramento uero homo absoluit instrumentaliter & signo sensibili, ut patet. Et hinc fit, ut effectus sacramenti, scilicet absolutio interior a peccatis, qui ex parte sacramenti est certissimus non significetur in ambiguo, etiam si ex parte pœnitentis male dispositi impediatur, qui non significatur absolutio, ut recipitur interius in pœnitente: sed ut exit exterius a ministro sacramenti, ex qua parte constat absolutionem esse certissimam.

¶Et si nouitius hoc nō penetrat, fingat deum dicere Petro, Absoluo te, & confessorem dicere Ioāni, Absoluo te & uideat differentiam, quòd

q. 60. art. 2. & 62. art. 1. & 3.

Ar. præced.

quòd absolutio Petri est utrinque certa: quia deus non diceret, absoluo te, nisi etiam vere intus absolueretur. Absolutio vero Ioānis est, & significatur certa ex parte cōfessoris tantum: quia sacramentum absolutionis impēdit, quia sacramentaliter absoluit, & intus potest impedimentum inueniri ex fictione pœnitentis.

q. 62. art. 4. & 64. art. 1. & 2.

mouet quin sacerdotes absoluant. A

Ad 3m dicendum, quòd solus deus per auctoritatem, & a peccato absoluit, & peccatum remittit: sacerdotes tamen utrumq; faciūt per ministerium, inquantum scilicet uerba sacramēto instrumentaliter operantur in uirtute diuina, sicut etiam in aliis sacramentis. Nam virtus diuina est, quæ interius operatur in omnibus sacramentalibus signis, siue sint res, siue uerba, sicut ex supra dictis patet: * vnde & dominus expressit vtrumq;. nam Matthæ. 16. dixit Petro, Quodcumque solueris super terram &c. & Ioan. 20. dixit discipulis, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. ideo tamen sacerdos potius dicit, Ego te absoluo, quàm, Ego tibi peccata remitto: quia hoc magis congruit uerbis, quæ dominus dixit, uirtutem clauium ostendens, per quas sacerdotes absoluunt: quia tamen sacerdos sicut minister absoluit, conuenienter apponitur aliquid, quod pertineat ad primam auctoritatem dei, scilicet ut dicatur, Ego te absoluo, in nomine Patris & Filij & Spiritussancti, uel per uirtutem passionis Christi, uel auctoritate dei, sicut Diony. exponit 3. c. cælest. hierar. Quia tamen hoc non est determinatum ex uerbis Christi, sicut in baptismo, talis appositio relinquitur arbitrio sacerdotis.

Ca. 7. eccle. hierar non multū procul a fine. Et in cęlest. hierar. c. 3.

Ad 4m dicendum, quòd Apostolis non est data potestas ut ipsi sanarent infirmos, sed ut ad eorum orationem infirmi sanarentur. Est autem eis collata potestas operandi instrumentaliter, siue ministerialiter in sacramentis: & ideo magis possunt in formis sacramentalibus exprimere actum suum, quàm in sanationibus infirmitatum. In quibus tamen non semper modo deprecatiuo utebantur, sed quandoque modo indicatiuo & imperatiuo: sicut Act. 3. legitur, quòd Petrus dixit claudo, Quod habeo, hoc tibi do: D in nomine Iesu Christi Nazareni surge & ambula.

Ad 5m dicendum, quòd ista expositio, Ego te absoluo, ideſt, absolutum ostendo, quantum ad aliquid quidem uera est, non tamen est perfecta: sacramenta enim nouæ legis, non solum significant, sed etiam faciunt quod significant. Vnde sicut sacerdos baptizando aliquem, ostendit hominem interius ablutum per verba & facta, & non solum significatiue, sed etiam effectiue, ita etiam cum dicit, Ego te absoluo, ostendit hominem absolutum non solum significatiue, sed etiam effectiue: nec tamen loquitur quasi de re incerta: quia sicut alia sacramenta nouæ legis habent de se certum effectum ex uirtute passionis Christi, licet possit impediri ex parte recipientis, ita etiam & in hoc sacramento. vnde Augustin. * dicit in lib. de adult. coniu. Nō est turpis, nec difficilis post patrata & purgata adulteria reconciliatio coniugij, ubi per claues regni cælorū nō dubitatur fieri remissio peccatorum: vnde nec sacerdos indiget speciali reuelatione sibi facta, sed sufficit generalis reuelatio fidei, per quam remittuntur peccata. unde reuelatio fidei dicitur Petro facta fuisse: esset autem perfectior expositio: Ego te absoluo, ideſt, sacramentum absolutionis tibi impendo.

Lib. 2. ca. 9. in prin. to. 6.

Articvlvs IIII.

Vtrum impositio manuum sacerdotis requiratur ad hoc sacramentum.

Ad quartvm sic proceditur. Videtur quòd impositio manuū sacerdotis requiratur ad hoc sacramentum: dicitur enim Mar. vlt. Super ægros manus imponent, & bene habebunt: ægri autem spiritualiter sunt peccatores, qui recipiunt bonam habitudinem per hoc sacramentum. ergo in hoc sacramento est manus impositio facienda. 4. cōt. gen. c. 71. Etop. 22. cap. 4.

¶2 Præt. In sacramento pœnitentiæ recuperat homo Spiritumsanctum amissum: vnde ex persona pœnitentis dicitur in Psal. 50. Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me: sed Spiritussanctus datur per impositionem manuum: legitur enim Act. 8. quòd apostoli imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritumsanctum, & Mat. 19. dicitur, quòd oblati sunt domino paruuli, ut eis manus imponeret. ergo in hoc sacramento est facienda manus impositio. B

¶3 Præt. Verba sacerdotis in hoc sacramento nō sunt maiotis efficacię, quàm in alijs sacramētis: sed in alijs sacramentis non sufficiunt uerba ministri, nisi aliquē actum exerceat: sicut in baptismo simul cum hoc, ꝙ sacerdos dicit, ego te baptizo, requiritur corporalis ablutio. ergo etiam simul cum hoc, quòd sacerdos dicit, ego te absoluo, oportet quòd aliquem actū exerceat circa pœnitentem, imponendo ei manus. C

Sed contra est, quòd cum dominus dixit Petro, Quodcumque solueris super terram &c. nullam mentionem de manus impositione fecit: neque etiam cum omnibus apostolis simul dixit, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. non ergo ad hoc sacramentum requiritur impositio manuum.

Respon. Dicendum, quòd impositio manuum in sacramentis ecclesiæ fit ad designandū aliquem copiosum gratiæ effectum: quo illi quibus manus imponūtur, quodammodo per quandam similitudinem continuantur ministris, in quibus copia gratiæ esse debet. & ideo manus impositio fit in sacramento cōfirmationis, in quo confertur plenitudo Spiritussancti, & in sacramento ordinis, in quo confertur quædā excellentia potestatis in diuinis mysterijs. vnde & 2. ad Tim. 1. dicitur, Resuscites gratiam dei, quę est in te per impositionem manuum mearum: sacramentum autem pœnitentiæ non ordinatur ad consequendam aliquam excellentiam gratiæ, sed ad remotionem peccatorum: & ideo ad hoc sacramentum non requiritur manuum impositio, sicut etiam nec ad baptismū; in quo tamen fit plenior remissio peccatorum. E

Ad primvm ergo dicendum, quòd illa manus impositio non est sacramentalis, sed ordinatur ad miracula perficienda, ut scilicet per contactum manus hominis sanctificati, etiam corporalis infirmitas tollatur: sicut etiam legitur de domino Mar. 6. quòd infirmos manibus impositis curauit, & Matth. 8. legitur, quòd leprosum mundauit per contactum.

Ad 2m dicendum, quòd non quælibet acceptatio Spiritussancti requirit manus impositionem: quia etiam in baptismo accipit homo Spiritumsanctum, nec tamen fit ibi manus impositio; sed acceptio Spiritussancti cum plenitudine requirit manus impositionem, quod pertinet ad confirmationem.

Ad 3m dicendum, quòd in sacramentis, quæ per-

ficiuntur in usu materiæ, minister habet aliquem actũ corporalem exercere circa eum, qui suscipit sacramentum: sicut in baptismo & confirmatione & extrema unctione: sed hoc sacramentum non consistit in usu alicuius materiæ exterius appositæ: sed loco materiæ se habent ea, quæ sunt ex parte pœnitentis. vnde sicut in eucharistia sacerdos sola prolatione verborum super materia perficit sacramentum, ita etiam sola uerba sacerdotis absoluentis super pœnitentẽ, perficiunt absolutionis sacramentum. Et si aliquis actus corporalis esset ex parte sacerdotis necessarius, non minus competeret crucis signatio, quæ adhibetur in eucharistia, quàm manus impositio in signũ, quòd per sanguinem crucis Christi remittuntur peccata: & tamen G non est de necessitate huius sacramenti, sicut nec de necessitate eucharistiæ.

ARTICVLVS V.

Vtrum hoc sacramentum sit de necessitate salutis.

Sup. q. 65. ar. 1. cor. Et art. 2. ad 4. Et ar. 4. co. Et 4. di. 14. q. 2. ar. 5. & 1 prin. exp. hic. Et 4 cõtra c. 71. †August in hoc loco tom. 8.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd hoc sacramentum non sit de necessitate salutis: quia super illud Psal. 125. †Qui seminant in lachrymis &c. dicit gloss. Noli esse tristis, si adsit tibi bona uolũtas, unde metitur pax: sed tristitia est de ratione pœnitentiæ, secundum illud 2. Corinth. 7. Quæ secundum deum est tristitia, pœnitentiam in salutem H stabilem operatur. ergo bona uoluntas sine pœnitentia sufficit ad salutem.

¶ 2 Præt. Prouer. 10. dicitur, Vniuersa delicta operit charitas. & infra 15. Per misericordiam & fidem purgantur peccata: sed hoc sacramentum non est, nisi ad purgandum peccata. ergo habendo charitatem & fidem & misericordiam, potest quisque salutem consequi, etiam sine pœnitentiæ sacramento.

¶ 3 Præt. Sacramenta ecclesiæ initium habent ab institutione Christi: sed sicut legitur Io. 8. Christus mulierem adulteram absoluit absque pœnitentia. ergo videtur, quòd pœnitentia non sit de necessitate salutis.

SED CONTRA est, ꝙ dominus dicit Luc. 8. Si pœ- I nitentiam non habueritis, omnes simul peribitis.

RESPON. Dicendum, quòd aliquid est necessarium ad salutem dupliciter. vno modo absolute: alio modo ex suppositione: absolute quidem necessarium est ad salutem illud, sine quo nullus salutem consequi potest: sicut gratia Christi, & sacramentum baptismi per quod aliquis in Christo renascitur. Ex suppositione autem est necessarium sacramentum pœnitentiæ: quod quidem est necessarium non omnibus, sed peccato subiacentibus: dicitur enim 2. Para. vlt. Et tu deus iustorum non posuisti pœnitentiam iustis, Abraham, Isaac & Iacob his, qui tibi non peccauerunt. Peccatum autem cum consumatum fuerit, generat mor- K tem, vt dicitur Iacobi. 1. Et ideo necessarium est ad salutem peccatoris, quòd peccatum remoueatur ab eo; quod quidem non potest fieri sine pœnitentiæ sacramento, in quo operatur uirtus passionis Christi per absolutionem sacerdotis simul cum opere pœnitentis, qui cooperatur gratiæ ad destructionem peccati: De uerb. apost. serm. 15. to. 10. sicut enim dicit Aug.* super Ioan. Qui creauit te sine te, non iustificabit te sine te. vnde patet quòd sacramentum pœnitentiæ est necessarium ad salutem post peccatum, sicut medicatio corporalis, postquàm homo in morbum periculosum inciderit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd gloss. illa videtur esse intelligenda de eo, cui adest bona uolun-

F tas sine interpolatione, quæ fit per peccatum: talis enim non habet tristitiæ causam: sed ex quo bona uoluntas tollitur per peccatum, non potest restitui sine tristitia, qua quis dolet de peccato præterito, quod pertinet ad pœnitentiam.

AD 2^m dicendum, quòd ex quo aliquis peccatum incurrit, charitas, fides & misericordia non liberant hominem a peccato sine pœnitentia: requirit enim charitas, quòd homo doleat de offensa in amicũ commissa, & quòd amico homo studeat satisfacere: requirit etiam ipsa fides, vt per virtutem passionis Christi, quæ in sacramentis ecclesiæ operatur, quæratur iustificari a peccatis: requirit etiam & ipsa misericordia ordinata, vt homo subueniat pœnitendo suæ miseriæ, quam per peccatum incurrit, secundum illud Prou. 14. Miseros facit populos peccatum: vnde eccles. 30. dicitur, Miserere animæ tuæ, placens deo.

AD 3^m dicendum, quòd ad potestatem excellentię, quam solus Christus habuit, ut supra dictum est,* q. 64. ar. 3. pertinuit quòd Christus effectum sacramenti pœnitentiæ, qui est remissio peccatorum, contulit mulieri adulteræ sine exterioris pœnitentiæ sacramento, licet non sine interiori pœnitentia, quam ipse in ea per gratiam est operatus.

ARTICVLVS VI.

Vtrum pœnitentia sit secunda tabula post naufragium.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd pœ- 4. di. 2. q. 1. nitentia non sit secunda tabula post naufragium: art. 3. ad 5. Et di. 14. q. quia super illud Isa. 3. Peccatum suum quasi Sodoma prædicauerunt, dicit gloss.* Secunda tabula post naufragium, est peccata abscondere: pœnitentia autem non abscondit peccata, sed magis ea reuelat. ergo pœnitentia non est secunda tabula.

¶ 2 Præt. Fundamentum in ædificio, non renet secundum, sed primum locum: pœnitentia autem in spirituali ædificio est fundamentum, secundũ illud Heb. 6. Non rursus iacientes fundamentũ pœnitentiæ ab operibus mortuis, unde & præcedit ipsum baptismum, secundum illud Act. 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum. ergo pœnitentia non debet dici secunda tabula.

¶ 3 Præt. Omnia sacramenta sunt quædam tabulæ, id est, remedia contra peccatum: sed pœnitentia non tenet secundum locũ inter sacramenta, sed magis quartum, ut ex supra dictis patet.* ergo pœnitentia non debet dici secunda tabula post naufragium.

SED CONTRA est, quòd Hiero. † dicit, quòd secunda tabula post naufragium est pœnitentia.

RESPON. Dicendum, quòd id quod est per se, naturaliter prius est eo, quod est per accidẽs: sicut & substantia prior est accidente: sacramenta autem quędam per se ordinantur ad salutem hominis, sicut baptismus, qui est spiritualis generatio, & confirmatio, quæ est spirituale augmentum, & eucharistia, quæ est spirituale nutrimentum: pœnitentia autem ordinatur ad salutem hominis quasi per accidens, supposito quodam, scilicet ex suppositione peccati: nisi enim homo peccaret actualiter, pœnitentia non indigeret: indigeret tamen baptismo & confirmatione & eucharistia: sicut & in vita corporali non indigeret homo medicatione nisi infirmaretur: indigeret autem homo per se ad uitam generatione, augmento, & nutrimento. & ideo pœnitentia tenet secundũ locum

ad 1. * glo. Hier. in illum locum to. 5.

*q. 65. ar. 1. & 2.

† Hieronym. super illud Esa. 3. peccatum suũ quasi Sodoma tom. 5.

locum respectu status integritatis, qui consertur & A sit secũda tabula, vt supra dictum est: * sed pœnitentia videtur a domino instituta ante baptismum: nã in principio prædicationis suæ dixisse dominus legitur Marth. 4. Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cælorũ. ergo hoc sacramentum nõ fuit conuenienter institutum in noua lege.

¶ 4 Præt. Sacramenta nouæ legis institutionem habent a Christo, ex cuius virtute operantur, vt supra dictum est: * sed Christus non B videtur instituisse hoc sacramẽtũ, cum ipse nõ sit vsus eo, sicut aliis sacramẽtis quæ ipse instituit. ergo hoc sacramentum non fuit conuenienter institutum in noua lege.

Citata in sig 1.

SED CONTRA est, ꝙ dicit dominus Luc. vlt. Oportebat Christũ pati, & resurgere a mortuis die tertia, & prædicari in nomine eius pœni entiam & remissionem peccatorum in omnes gentes.

RESPON. Dicendum, ꝙ, sicut supra dictum est,* in hoc sacramen- C to actus pœnitentis se habet sicut materia: id autem quod est ex parte sacerdotis, qui operatur vt ministet Christi, se habet vt formale & completiuũ sacramenti: materia vero etiam in alijs sacramentis præexistit a natura, vt aqua, vel ab arte, vt panis: sed quòd talis materia ad sacramentũ assumatur, institutione indiget hoc determinante: sed forma sacramenti & virtus ipsius totaliter est ex institutione Christi, ex cuius passione procedit virtus sacramentorum. sic ergo huius sacra- D menti materia præexistit á natura (ex naturali enim ratione homo mouetur ad pœnitendum de malis quæ fecit) sed quòd hoc, vel illo modo homo pœnitẽtiam agat, est ex institutione diuina: vnde & dominus in principio prædicationis suę indixit hominibus, vt nõ solum pœniterent, sed etiam pœnitentiam agerent, significans determinatos modos actuum, qui requiruntur ad hoc sacramentum: sed id, quod pertinet ad officium ministrorum, determinauit Matth. 16. vbi dixit Petro, Tibi dabo claues regni cælorum &c. Efficaciam autem huius sacramenti & originem virtutis eius, manifestauit post resurrectionem Luc. vlt. vbi dixit, quòd oportet prædicari in nomine eius pœnitentiam & remissionem peccatorum in omnes gẽtes, præmisso de passione & resurrectione: ex virtute. n. E nominis Iesu Christi patientis, & resurgentis, hoc sacramentum efficaciam habet in remissionem peccatorum: & sic patet conuenienter hoc sacramentum in noua lege institutum fuisse.

D. 657.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd de iure naturali est, quòd aliquis pœniteat de malis quæ fecit, quantum ad hoc, quòd doleat feciſſe, & doloris remedium quærat per aliquem modum, & quòd etiam aliqua signa doloris ostendat, sicut & Ninuitæ fecerunt, vt Ionæ 3. legitur. In quibus tamen aliquid fuit adiunctum fidei, quam conceperant ex prædicatione Ionæ, vt scilicet hoc agerent sub spe veniæ consequendæ a deo, secundum illud quod ibi legitur, Quis scit,

lis præteritis. Accedit ad hæc, ꝙ difficile est nosse quid homo infra ius naturæ solum stando, cognosceret de abolitione peccati, per aliud quàm per cessationem a peccando. Alio autem modo intelligũtur, suppositá ĩ homine cognitione fidei, ita quòd suppositá fide, non ex fide, sed ex rõne naturali peuenit, ꝙ homo doleat de peccatis cõmissis, & quòd dolorem in remediũ assumat, & quòd aliquod signum doloris ostendat, quàmuis hoc tertium intelligendum sit sicut de exteriori religionis cultu videtur, quòd in cõmuni sit de iure naturæ. Dicitur enim naturalis ratio hominis fideli, vt doleat de offensa creatoris: & quia nullum aliud ex nobis est remedium, nisi cor humiliatum, ideo huiusmodi humiliationem in remedium doloris, hoc est peccati dolendi quærat.

q. 62. art. 5. & q. 64. ar. 1.

Ar. 2. huius quæst.

Ar. præced.

ARTICVLVS VII.

¶ *Super Quæstionis ultimæ quartæ Articulum septimum.*

Vtrum hoc sacramentum fuerit conuenienter in noua lege institutum.

4. dist. 22. q. 2. ar. 3.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd hoc sacramentum non fuerit conuenienter institutum in noua lege. Ea enim quæ sunt de iure naturali, instituione non indigent: sed pœnitere de malis quæ quis gessit, est de iure naturali: non enim potest aliquis bonum diligere, quin de contrario doleat. ergo pœnitentia non fuit conuenienter instituta in noua lege.

¶ 2 Præt. Illud quod fuit in veteri lege, instituendum non fuit in noua: * sed etiam in veteri lege, fuit pœnitentia: vnde & dominus conqueritur Hier. 28. dicens, Nullus est qui agat pœnitentiam super peccato suo, dicens, Quid feci? ergo pœnitentia non debuit institui in noua lege.

¶ 3 Præt. Pœnitentia consequenter se habet ad baptismum, cum

si conuertatur, & ignoscat deus, & reuertatur a furore iræ suæ, & non peribimus? sed sicut alia quæ sunt de iure naturali, determinationem acceperunt ex institutione legis diuinæ, vt in secunda parte dictū est,* ita etiam & pœnitentia.

1.2.q.99.& 110.ar.1.& 95.ar.2.

Ad 2^m dicendum, quòd ea quæ sunt iuris naturalis, diuersimode determinationem accipiunt in veteri & in noua lege, secundum quòd congruit imperfectioni veteris legis, & perfectioni nouæ: vnde & pœnitentia in veteri lege aliquam determinationem habuit, quantum quidem ad dolorem, vt esset magis in corde, quàm in exterioribus signis, secundum illud Iohel 2. Scindite corda vestra, & non vestimenta vestra: quantum autem ad remedium doloris quærendum, vt aliquo modo ministris dei peccata sua confiterentur, ad minus in generali. vnde dominus Leuit. 5. dicit, Anima quæ peccauerit per ignorantiam, offeret arietem immaculatum de gregibus sacerdoti, iuxta mensuram æstimationemque peccati, qui orabit pro eo, quòd nesciens fecerit & dimittetur ei: in hoc enim ipso, quòd oblationem faciebat aliquis pro peccato suo, quodammodo suum peccatum sacerdoti confitebatur, & secundum hoc dicitur Prouer. 28. Qui abscondit scelera sua, non dirigetur: qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur: nondum autem erat instituta potestas clauium, quæ a passione Christi deriuatur, & per consequens nondum erat institutum, ꝙ aliquis doleret de peccato cum proposito subijciendi se per confessionem & satisfactionem clauibus ecclesiæ, sub spe consequendæ veniæ, virtute passionis Christi.

Ad 3^m dicendum, quòd si quis recte consideret ea, quæ dominus dixit de necessitate baptismi Io. 3. tempore præcesserunt ea, quæ dixit Matth. 4. de necessitate pœnitentiæ. nam id quod dixit Nicodemo de baptismo, fuit ante incarcerationem Ioan. de quo postea subditur, quòd baptizabat: illud vero quod de pœnitentia dixit Matth. 4. fuit post incarcerationem Ioannis: si tamen prius ad pœnitentiam induxisset, quàm ad baptismum, hoc ideo esset quia etiam ante baptismum requiritur quædam pœnitentia: sicut & Petrus dicit Act. 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum.

Ad 4^m dicendum, quòd Christus non est vsus baptismo, quem ipse instituit: sed est baptizatus baptismo Io. vt supra dictum est: *sed nec etiam actiue vsus est suo ministerio, quia ipse non baptizabat communiter, sed discipuli eius, vt dicitur Io. 4. *quàmuis credendum sit, quòd discipulos suos baptizauerit, vt Aug.* dicit ad Celeucianum: vsus autem huius sacramenti ab eo instituti, nullo modo sibi competebat: nec quantum ad hoc, ꝙ ipse pœniteret, in quo peccatum non fuit, neq; quantum ad hoc, quòd hoc sacramentum alijs præberet: quia ad ostendendam misericordiam, & virtutem suam, effectum huius sacramenti sine sacramento præbebat, vt supra dictum est: *sacramentū aūt eucharistiæ & ipse sumpsit, & alijs dedit: tum, ad commendandam excellentiam huius sacramenti: tum, quia hoc sacramentum est memoriale suæ passionis, in qua Chtistus est sacerdos & hostia.

q.39. art.1. & 2.

In epi.108. to.2. habet etiam lib.3 de anima & eius origine c.9. tomo 7.

Ar.5.huius q. ad 3.

¶ *Super Quæstionis octuagesimæquartæ Articulum octauum & nonum.*

Inf.ar.9.ad 1.& 4. dist. 17.q. 2. ar. 4.q.1. & 2.

IN art. 8. & 9. aduerte, quòd displi-

Articvlvs viii.

Vtrum pœnitentia debeat durare usque ad finem vitæ.

Ad octavvm sic procedi-

F tur. Videtur quòd pœnitentia non debeat durare vsque ad finem vitæ. Pœnitentia enim ordinatur ad deletionem peccati: sed pœnitens statim consequitur remissionē peccatorum, secundum illud Ezech. 18. Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis quę operatus est, vita viuet, & non morietur. ergo non oportet vlterius pœnitentiam protendi.

¶ 2 Præt. Pœnitentiam agere pertinet ad statum incipientium: sed

G homo de hoc statu debet procedere ad statum proficientium, & vlterius ad statum perfectorum. ergo nō debet homo pœnitentiam agere vsque ad finem vitæ.

¶ 3 Præt. Sicut in alijs sacramentis homo debet seruare statuta ecclesiæ, ita & in hoc sacramento: sed secundum canones determinata sunt tēpora pœnitendi, vt scilicet ille, qui hoc vel illud peccatum cōmiserit, tot annis pœniteat. ergo vi

H detur, quòd non sit pœnitentia extendenda vsque ad finem vitæ.

Sed contra est, quòd Augst.* dicit in lib. de pœnitēt. Quid restat nobis, nisi dolere in vita? vbi enim dolor finitur, deficit pœnitentia: si vero pœnitentia finitur, quid derelinquitur de venia?

In lib. de vera & falsa pœnit. c. 13. circa med. tom. 4.

Respon. Dicendum, quòd duplex est pœnitentia, scilicet interior & exterior: interior quidē pœnitentia est, qua quis dolet[d] de peccato commisso. Et talis pœni-

I tentia debet durare vsque ad finem vitę: semper enim debet homini displicere, quòd peccauit: si enim ei placeret peccasse, iam ex hoc ipso peccatū incurreret, & fructum veniæ perderet: displicentia autem dolorem causat in eo, qui est susceptiuus doloris, qualis est homo in hac vita. post hanc vitam autem sancti nō sunt susceptiui doloris: vnde displicebunt eis peccata præterita sine omni tristitia, secundum illud Isa. 65. Obliuioni traditæ sunt angustiæ priores. Pœnitentia vero exterior est, qua quis exteriora signa doloris ostendit, & verbotenus peccata sua confitetur sacerdoti absoluenti, & iuxta eius arbitrium satisfacit. Et talis pœnitentia non oportet, quòd duret vsque ad fi-

K nem vitæ, sed vsque ad determinatum tempus secundum mensuram peccati.

Ad primvm ergo dicendum, quòd vera pœnitentia nō solum remouet peccata præterita, sed etiam præseruat hominem a peccatis futuris. quàmuis igitur homo in primo instanti veræ pœnitentiæ remissionem cōsequatur præteritorum peccatorum: oportet tamen in homine perseuerare pœnitentiam, ne iterum incidat in peccatum.

Ad 2^m dicendum, ꝙ agere pœnitentiam interiorē simul & exteriorem, pertinet ad statum incipiētium, qui scilicet de nouo redeunt a peccato: sed pœnitentia interior habet locum etiam in proficientibus & perfectis, secundum illud Ps. 38. Ascensiones in corde suo disposuit in valle lachrymarum. vnde & ipse Paulus dicebat primæ Corin. 15. Non sum dignus vocari apostolus, quoniam persecutus sum ecclesiam dei.

cere dupliciter sumi tur, scilicet contrarie vel negatiue. Et quādo sumitur contrarie, significat actum cōtrarium ad placere, quando vero sumitur negatiue, nō significat aliquem actum, sed solummodo non placere. Cum ergo in litera dicitur, quòd semper debet homini displicere, quòd peccauit vel aliquid simile, sufficit quòd intelligatur negatiue, idest, non placere. Et patet hunc esse sensum literæ: quia contra displicere distinguit placere, dū subdit: h.n. ei placeret peccasse &c. nisi enim displicere, ita cōmuniter sumptum fuisset, scilicet siue contrarie siue negatiue, non licuisset pro ratione reddere: si enim placeret ei peccasse &c. nam potuisset dici, quòd nec displicet, nec habet actū placendi, sed non placet peccasse. Et hinc habes, quòd sufficit ad necessariam pœnitentiam post habitam contritionem, quòd non placeat peccasse, nec est op⁹ exire in actum displicentiæ nouæ.

D. 530.

Ad primvm sic proceditur. Videtur quòd pœnitentia non possit esse continua. dicitur enim Hier. 31. Quiescat vox tua a ploratu, & oculi tui a lachrymis: sed hoc esse non posset, si pœnitentia continuaretur, quæ consistit in ploratu & lachrymis. ergo pœnitentia non potest continuari.

4.di.14.q.1. art.4.q.1.

¶ 2 Præt. De quolibet bono opere debet homo gaudere, secundum illud Psal. 99. Seruite domino in lætia: sed agere pœnitentiam est bonum opus. ergo de hoc ipso debet homo gaudere: sed non potest homo simul gaudere & tristari, vt patet per Philosophum in 9. Ethic. ergo non potest esse, quòd pœnitens continue tristetur de peccatis præteritis, quod pertinet ad rationem pœnitentiæ. ergo pœnitentia non potest esse continua.

¶ 3 Præt. Secundæ ad Cor. 2. Apost. dicit, Consolamini, scilicet pœnitentem, ne forte abundantiori tristitia absorbeatur, qui eiusmodi est: sed consolatio depellit tristitiam, quæ pertinet ad rationem pœnitentię. ergo pœnitentia non debet esse continua.

Sed contra est, quòd Aug.* dicit in lib. de pœnitentia, dolor in pœnitentia cōtinue custodiatur.

*In lib. de vera & falsa pœnit. c. 12. circa finē tom. 4.

Respon. Dicendum, quòd pœnitere dicitur dupliciter, secundum actum & secundum habitum. Actu quidem impossibile est, quòd homo continue pœniteat: quia necesse est, quòd actus pœnitentis siue interior, siue exterior, interpoletur ad minus somno, & alijs quæ ad necessitatem corporis pertinent. alio modo dicitur pœnitere secundum habitum. et sic oportet, quòd homo continue pœniteat, & quantum ad hoc, quòd homo numquam aliquid contrarium pœnitentiæ faciat, per quod habitualis dispositio pœnitentis tollatur, & quantum ad hoc, quòd debet homo in proposito gerere, quòd semper sibi præterita peccata displiceant.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ploratus & lachrymæ ad actum exterioris pœnitentiæ pertinent, qui non solum non debet esse cōtinuus, sed nec etiam oportet, ꝙ duret vsq; ad finem vitæ, vt dictum est.* vnde & signanter ibi subditur, quia est merces operi tuo. est autem merces operis pœnitentis, plena remissio peccati, & quantum ad culpam & quantum ad pœnam, post cuius consecutionem nō est necesse, quòd homo vlterius exteriorem pœnitentiam agat: per hoc tamen non excluditur continuitas pœnitentiæ, qualis dicta est.*

*art. p̄ced.

*art. p̄ced.

Ad 2^m dicendum, quòd de dolore & gaudio displiciter loqui possumus. vno modo, secundum quòd sunt[d] passiones appetitus sensitiui. Et sic nullo modo possunt esse simul, eo quòd sunt omnino contrariæ, vel ex parte obiecti (puta cum sunt de eodem) vel saltem ex parte motus cordis: nam gaudium est cum dilatatione cordis, tristitia vero cum constrictione. et hoc modo loquitur philosophus* in 9. Ethic. alio modo possumus loqui de gaudio & tristitia, secundum quòd consistunt in simplici actu voluntatis, cui aliquid placet vel displicet: et secundum hoc, non possunt habere contrarietatem, nisi ex parte obiecti, puta cum sunt de eodem & secundum idem: et sic non possunt simul esse gaudium & tristitia: quia non potest simul idem secundum idem placere & displicere. Si vero gaudium & tristitia sic accepta, nō sint de eodem secundum idem, sed vel de diuersis, vel de eodē secundum diuersa, sic non est contrarietas gaudij & tristitiæ. vnde nihil prohibet hominem simul gaudere & tristari: puta si videamus iustum affligi, simul placet nobis eius iustitia, & displicet eius afflictio: et hoc modo simul potest alicui displicere, quòd peccauit, & placere ꝙ hoc ei displicet cum spe veniæ: ita ꝙ ipsa tristitia sit materia gaudij. vnde & Aug.* dicit in lib. de pœnitentia, semper doleat pœnitens, & de dolore gaudeat. si tamen tristitia nullo modo compateretur sibi gaudium, per hoc non tolleretur habitualis continuitas pœnitentiæ, sed actualis.

*In lib. de vera & falsa pœnitē. cap. 13. in fine to. 4. *li. 2. ex c. 3. & 9. haberi potest. tom. 5.

Ad 3^m dicendum, quòd secundum Philosophū* in 2. Ethic. ad virtutem pertinet tenere medium in passionibus. Tristitia autem quæ in appetitu sensitiuo pœnitentis consequitur ex displicentia voluntatis, passio quædam est, vnde moderanda est secundum virtutem, & eius superfluitas est vitiosa: quia inducit in desperationem: quod significat Apostolus ibidem dicēs: ne maiori tristitia absorbeatur, qui eiusmodi est. et sic cōsolatio, de qua ibi Apostolus loquitur, est moderatiua tristitiæ: non autem totaliter ablatiua.

Articvlvs x.

Vtrum sacramentum pœnitentiæ debeat iterari.

Ad decimvm sic proceditur. Videtur quòd sacramentum pœnitentiæ non debeat iterari. dicit enim Apostolus Heb. 6. Impossibile est eos, qui semel sunt illuminati, & gustauerunt cæleste donum, & participes sunt facti Spiritussancti, & prolapsi sūt, renouari rursus ad pœnitentiam: sed quicumque pœnituerunt, sunt illuminati, & acceperunt donum Spiritussancti. ergo quicūque peccat post pœnitentiam, non potest iterato pœnitere.

4.dist.14.q. 1.ar.4.q.3. & ar.5.q.2. et Heb.6.

¶ 2 Præt. Ambr.* dicit in lib. de pœnitentia: reperiuntur qui sæpius agendam pœnitentiam putant, qui luxuriantur in Christo. nam si vere pœnitentiam agerent, iterandam postea non putarent: quia sicut vnum est baptisma, ita vna est pœnitentia: sed baptismus non iteratur. ergo nec pœnitentia.

In lib. 2. de Pœnit. c. 10 post med. tom. 1.

¶ 3 Præt. Miracula, quibus dominus infirmitates corporales sanauit, significant sanationes spiritualiū infirmitatum, quibus scilicet homines liberantur a peccatis: sed non legitur quòd dominus aliquem cæcum bis illuminauerit, vel quòd aliquem leprosum bis mundauerit, aut aliquem mortuum bis suscitauerit. ergo videtur, quòd nec alicui peccatori bis per pœnitentiam veniam largiatur.

¶ 4 Præt. Greg.* dicit in Ho. Quadragesimæ: pœnitentia est, anteacta peccata deflere, & flenda iterum nō committere. et Ihid.† dicit in lib. de summo bono, Irrisor est & non pœnitens, qui adhuc agit quod pœnitet. si ergo aliquis vere pœniteat, non iterum peccabit. ergo non potest esse, ꝙ pœnitentia iteretur.

Hom. 34. in euāg. post medium il lius. † li. 2 c. 16. in principio. et habet de pœnit. dist. 3. ca. Iunior.

¶ 5 Præter. Sicut baptismus habet efficaciam ex passione Christi, ita & pœnitentia: sed baptismus nō iteratur propter vnitatem passionis & mortis Christi. ergo pari ratione nec pœnitentia iteratur.

¶ 6 Præt. Ambr. *dicit, ꝙ facilitas veniæ, incenti-

*Hoc habetur

bet Ambr. ser.8.1 Psal. 118.aſi med. to.4. referē 23. caul.q. 4. cap. Eſt iniuſta, & dicitur eſſe Amb.

uum præbet delinquendi.ſi ergo deus veniam frequēter præbet per pœnitentiam, videtur quòd ipſe hominibus præbeat incētiuum delinquendi. Et ſic videretur delectari in peccatis, quod eius bonitati non congruit. non ergo poteſt pœnitentia iterari.

SED CONTRA eſt, quòd homo inducitur ad miſericordiam exemplo diuinæ miſericordiæ, ſecundum illud Luc.6. Eſtote miſericordes, ſicut & pater veſter miſericors eſt: ſed dominus hanc miſericordiā diſcipulis ſuis imponit, vt ſæpius remittant fratribus contra ſe peccantibus. vnde ſicut dicitur Matth.18. Petro quærenti, Quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei, vſque ſepties? reſpondit Ieſus, Non dico tibi vſque ſepties, ſed vſque ſeptuagies ſepties. ergo etiam deus ſæpius per pœnitentiam veniam peccantibus præbet, præſertim cum doceat nos petere, Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.

RESPON. Dicendum, quòd circa pœnitentiam quidam errauerunt, dicentes nō poſſe hominem per pœnitentiam ſecundo conſequi veniam peccatorum: quorum quidam, ſcilicet Nouatiani hoc tantum extenderunt, vt dicerent poſt primam pœnitentiam, quæ agitur in baptiſmo, peccantem non poſſe per pœnitentiam iterato reſtitui. Alij vero fuerunt hæretici (vt Aug.* dicit in lib. de pœnitentia) qui poſt baptiſmum dicebant quidem eſſe vtilem pœnitentiam, non tamen pluries, ſed ſemel tantum. Videntur autem huiuſmodi errores ex duobus proceſſiſſe. Primo quidem ex eo, quòd errabant circa rationem veræ pœnitentiæ. Cum enim ad veram pœnitentiam charitas requiratur (ſine qua non delentur peccata) credebant, quòd charitas ſemel habita non poſſit amitti, & per conſequens pœnitentia ſi ſit vera, numquam per peccatum tollatur, vt ſic ſit neceſſe eam iterari: ſed hoc improbatum eſt* in ſecunda parte, vbi oſtenſum eſt, q̄ charitas ſemel habita propter libertatem arbitrij poteſt amitti, & per conſequens poſt veram pœnitentiā, poteſt aliquis peccare mortaliter. ſecūdo ex eo, quòd errabant circa æſtimationem grauitatis peccati: putabant enim adeo graue eſſe peccatum, quod aliquis cō mittit poſt veniam impetratam, quòd non ſit poſſibile ipſum remitti. In quo quidem errabant, & ex parte peccati (quod etiam poſt remiſſionem conſecutam, poteſt eſſe, & grauius & leuius, quàm fuerit primum peccatum remiſſum) & multò magis contra infinitatem diuinæ miſericordiæ, quæ ſuperat omnem numerum & magnitudinem peccatorum, ſecundum illud Pſal.50. Miſerere mei deus ſecundum magnā miſericordiam tuam, & ſecundum multitudinem miſerationum tuarum dele iniquitatem meam. vnde reprobatur verbum Cain, dicentis Geneſ.4. Maior eſt iniquitas mea, quàm vt veniam merear: et ideo miſericordia dei peccantibus, per pœnitentiam veniā præbet abſque vllo termino: vnde dicitur 2.Para. vlt. Immēſa & inueſtigabilis miſericordia promiſſionis tuæ ſuper malitiam hominum, vnde manifeſtum eſt, q̄ pœnitentia pluries eſt iterabilis.

2.2.q̄.24. art.11.

AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd quia apud Iudæos erant ſecundum legem quædam lauacra inſtituta, in quibus pluries ſe ab immunditijs purgabant, credebāt aliqui iudæorum, quòd etiam per lauacrum baptiſmi aliquis pluries purificari poſſet. Ad quod excludendum, Apoſtolus ſcribit hebræis, quòd impoſſibile eſt eos, qui ſemel ſunt illuminati, ſcilicet per baptiſmum, rurſum renouari ad pœnitentiam, ſcilicet per baptiſmum, qui eſt lauacrum regenerationis, & renouationis Spiritusſancti, vt dicitur ad Tit.3. Et rationem aſſignat, ex hoc, quòd per baptiſmum homo Chriſto commoritur, vnde ſubditur, rurſus crucifigētes ſibimetipſis filium dei.

AD 2m dicendum, quòd Amb. loquitur de pnia ſolenni, quæ in eccleſia non iteratur, vt infra dicetur.

AD 3m dicendum, q̄ ſicut Auguſt.* dicit in lib. de pœnitentia, multos cæcos & in diuerſo tempore dominus illuminauit, & multos debiles confirmauit, oſtendens in diuerſis illis eidem ſæpe peccata dimitti: vt quem prius ſanauit leproſum, alio tempore illuminet cæcum, ideo enim tot ſanauit cæcos, claudos, & aridos, ne deſperet de ſe peccator. ideo non ſcribitur aliquem niſi ſemel ſanaſſe, vt quilibet timeat iungi peccato. medicum ſe vocat, & non ſanis, ſed male habētibus opportunum: ſed qualis hic medicus, qui malum iteratum neſciret curare? medicorum eſt centies infirmum, cēties curare: qui ceteris minor eſſet, ſi alijs poſſibilia ignoraret.

* In lib. de vera & falſa pœnit.c. 5. tom.4.

AD 4m dicendum, q̄ pœnitere eſt anteacta peccata deflere, & flenda non committere, ſcilicet ſimul dū flet, vel actu vel propoſito. Ille enim eſt irriſor & non pœnitens, qui ſimul dum pœnitet agit quod pœnitet, vel proponit iterum ſe facturum quod geſſit, vel etiā actualiter peccat eodē vel alio genere peccati. Quòd autem aliquis poſtea peccat, vel actu vel propoſito, non excludit quin prima pœnitentia vera fuerit: nūquam.n. veritas prioris actus excluditur per actū contrarium ſubſequentē: ſicut enim vere cucurrit, qui poſtea ſedet, ita vere pœnituit, qui poſtea peccat.

AD 5m dicendum, q̄ baptiſmus habet virtutem ex paſſione Chriſti, ſicut quædam ſpiritualis generatio. cum ſpirituali morte præcedentis vitę. Statutum autem eſt hominibus ſemel mori, & ſemel naſci: et ideo ſemel tantum debet homo baptizari: ſed pœnitentia habet virtutem ex paſſione Chriſti, ſicut ſpiritualis medicatio, quæ frequenter iterari poteſt.

AD 6m dicendum, quòd ſecundum Auguſt.* in lib. de pœnitentia, conſtat deo multum diſplicere peccata, qui ſemper præſto eſt ea deſtruere, ne ſoluatur quod creauit, nec corrumpatur quod amauit, ſcilicet per deſperationem.

* In lib. de vera & falſa pœnité. cap.5. non longe a prīcipio to.4.

QVAESTIO LXXXV.

De ſacramento pœnitentiæ ſecundum quòd eſt uirtus, in ſex articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de pœnitentia, ſecundum quòd eſt virtus.

Et circa hoc quæruntur ſex.

¶ Primo, Vtrum pœnitentia ſit virtus.
¶ Secundo, Vtrum ſit virtus ſpecialis.
¶ Tertio, ſub qua ſpecie virtutis contineatur.
¶ Quarto, De ſubiecto eius.
¶ Quinto, De cauſa ipſius.
¶ Sexto, De ordine eius ad alias virtutes.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum pœnitentia ſit uirtus.

4. diſt. 14. q. 1. art. 1. q. 2. & art. 3. q. 1. cor. & ad 2. & q. 2. & 4.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd pœnitentia non ſit virtus. Pœnitētia enim eſt quoddam ſacramentum aliis ſacramentis connumeratum, vt ex ſupradictis patet: ſed nullum aliud ſacramentorum eſt virtus. ergo neque pœnitentia eſt virtus.

*q. præced. art. 1. & q. 65. art. 1. †lib. 4. cap. vlt. tom. 5.

¶ 2 Præt. Secundum Philoſophum† 4. Ethic. verecundia nō eſt virtus: tum, quia eſt paſſio habens corporalem immutationem: tum etiam, quia non eſt diſpoſitio perfecti, cum ſit de turpi acto, quod non habet locum in homine virtuoſo: ſed ſimiliter pœnitentia eſt quædam paſſio habens corporalem immutationem, ſcilicet ploratum (ſicut Greg.* dicit, quòd pœnitere eſt peccata præterita plangere) eſt etiā de turpib⁹ factis. ſ. de peccatis, quæ non habent locum in homine virtuoſo. ergo pœnitentia non eſt virtus.

*Hom. 34. in euā. poſt mediū. Et in regiſtro lib. 9. c. 39. non longe a fine.

¶ 3 Præt. Secundum Philoſophum 4. Ethic. nullus eſt ſtultus eorum, qui ſunt ſecundum virtutem: ſed ſtultum videtur dolere de commiſſo præterito, quod non poteſt non eſſe, quod tamen pertinet ad pœnitentiam. ergo pœnitentia non eſt virtus.

SED CONTRA eſt, quòd præcepta legis dantur de actibus virtutum: quia legislator intendit cives facere virtuoſos, vt dicitur* 2. Ethic. ſed præceptū diuinæ legis eſt de pœnitentia, ſecūdum illud Mat.4. Pœnitentiam agite, &c. ergo pœnitentia eſt virtus.

*lib. 2. c. 1. a med. to. 5

RESPON. Dicendum, quòd ſicut ex dictis* patet, pœnitere eſt de aliquo prius a ſe facto dolere. Dictum eſt aūt ſupra† quòd dolor vel triſtitia dupliciter dicitur. vno modo, ſecūdum quòd eſt paſſio quædam appetitus ſenſitiui, & quantum ad hoc pœnitentia non eſt virtus, ſed paſſio. Alio modo, ſecundum quòd conſiſtit in [d] volūtate, & hoc modo eſt, cum quadam electione: quæ quidem ſi ſit recta, neceſſe eſt, quòd ſit actus virtutis:* dicitur enim 2. Ethic. q̄ virtus eſt habitus electiuus, ſecundum rationem rectam. pertinet autem ad rationem rectam, vt aliquis doleat, de quo dolendum eſt, & eo modo & fine, quo dolendum eſt: quod quidem obſeruatur in pœnitentia, de qua nunc loquimur: nam pœnitens aſſumit moderatum dolorē de peccatis præteritis, cum intentione remouendi ea. vnde manifeſtum eſt, q̄ pœnitentia, de qua nunc loquimur, vel eſt virtus, vel actus virtutis.

*In iſto ar. ex arg. 2. & q. præced. †Q. præce. art. 9.

D. 530.

*lib. 2. c. 2. & 6. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ (ſicut dictum eſt*) in ſacramento pœnitentiæ materialiter ſe habent actus humani: quod non contingit in baptiſmo vel confirmatione: et ideo cum virtus ſit principium alicuius actus, potius pœnitentia eſt virtus vel cum virtute, quàm baptiſmus ſeu confirmatio.

Q. præced. ar. 1. 2. 3.

AD 2m dicendum, quòd pœnitentia ſecundum quòd eſt paſſio, non eſt virtus, vt dictum eſt,* ſic autem habet corporalem tranſmutationem adiunctam: eſt tamen virtus, ſecūndum q̄ habet ex parte voluntatis electionem rectam: quod tamen magis poteſt dici de pœnitentia quàm de verecundia. nam verecundia reſpicit turpe factum vt preſens, pro quo timet confundi: pœnitentia vero vt præteritum. eſt autem contra perfectionem virtutis, quòd aliquis in præſentu habeat turpe factum, de quo oporteat eum verecundari: non eſt autem contra perfectionem virtutis, quòd aliquis prius commiſerit turpia facta, de quibus oporteat eum pœnitere, cum ex vitioſo fiat aliquis virtuoſus.

*In corp. artic.

AD 3m dicendum, quòd dolere de eo, quòd prius factum eſt, cum intentione conandi ad hoc, quòd factum non fuerit, eſſet ſtultum. Hoc autem non intendit pœnitens, ſed dolor eius eſt diſplicentia ſeu reprobatio facti præteriti cum intentione remouēdi ſequelam ipſius, ſcilicet offenſam dei, & reatum pœnæ. et hoc non eſt ſtultum.

ARTICVLVS II.

Vtrum pœnitentia ſit ſpecialis uirtus.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd pœnitentia nō ſit ſpecialis virtus. eiuſdem enim rationis videtur eſſe gaudere de bonis prius actis, & dolere de malis perpetratis: ſed gaudium de bono prius facto, non eſt ſpecialis virtus, ſed eſt quidam affectus laudabilis ex charitate prouenies, vt patet per Aug.* 14. de Ciuitate dei. vnde & Apoſtolus primæ ad Corinth. 13. dicit, q̄ charitas non gaudet ſuper iniquitate, congaudet autem veritati. ergo pari ratione nec pœnitentia, quæ eſt dolor de peccatis præteritis, eſt ſpecialis virtus, ſed eſt quidam affectus ex charitate prouenies.

*lib. 14. c. 7. a med. to. 5

¶ 2 Præt. Quælibet virtus ſpecialis habet materiam ſpecialem: quia habitus diſtinguuntur per actus, & actus per obiecta: ſed pœnitentia non habet materiam ſpecialem: ſunt enim eius materia peccata præterita circa quamcumque materiam. ergo pœnitentia non eſt ſpecialis virtus.

¶ 3 Præt. Nihil expellitur, niſi a ſuo contrario: ſed pœnitentia expellit omnia peccata. ergo contrariatur omnibus peccatis. non ergo eſt ſpecialis virtus.

SED CONTRA eſt, quòd de ea datur ſpeciale legis præceptū, vt ſupra habitum eſt.*

Q. præced. art 5. & 7.

RESPON. Dicendum, quòd (ſicut in ſecunda parte habitum eſt*) ſpecies habituum diſtinguuntur ſecundum ſpecies actuum: et ideo vbi occurrit ſpecialis actus laudabilis, ibi neceſſe eſt ponere ſpecialem habitum virtutis. manifeſtum eſt autem, quòd in pœnitentia inuenitur ſpecialis ratio actus laudabilis, ſcilicet operari ad deſtructionem peccati præteriti, inquantum eſt dei offenſa, quod non perrinet ad rationem alterius virtutis. vnde neceſſe eſt ponere, q̄ pœnitentia eſt ſpecialis virtus.

* I. 2. q. 54. art. 1. ad 1. & art. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd a charitate deriuatur aliquis actus dupliciter: vno modo ſicut ab ea elicitus. et talis actꝰ virtuoſus non requirit aliam virtutem præter charitatem: ſicut diligere bonum, gaudere de eo, & triſtari de oppoſito. Alio modo aliquis actus a charitate procedit, quaſi a charitate imperatus: et ſic quia ipſa imperat omnibus virtutibus, & tamen ipſa

¶ *Super Quæſtionis octauæ ſeſtimæquintæ Articulum ſecūdū.*

DVbium occurrit magnū circa materiam huius ſecundi articuli, an pœnitētia virtus, ſit vere & proprie vna ſpecialis virtus diſtincta a ceteris virtutibus. Et eſt ratio dubij non ſola varietas opinionum, ſed quoniā vtrinq; ratio vrget. Nam q̄ ſit vna virtus diſtincta ab alijs, Auctoris ratio in litera cō cludit, dicens, operari ad deletionem peccati præteriti, in quantum eſt offenſa dei, per quādam recompēſationem, habet ſpecialem rationem actus laudabilis non pertinentem ad rationem alterius virtutis ergo pœnitentia, cui iſte actus attribuitur, ē ſpecialis virtus. Ad partem autem negatiuam vrget duplex rō vna ex proprijs: qa nulla virtus exigit aut præexigit habentem ipſam ſub illius contrario, ſed pœnitentia præexigit pœnitentē fuiſſe ſub peccato, quod contrariatur pœnitentiæ. ergo pœnitētia non eſt ſpecialis virtus. Et hæc ratio conuincit intellectū meum. Quę & confirmatur, quia virtutum ſemina ſūt ita nobis inſita, vt poſſint a nobis acquiri cū auxilio diuino, & recta ratione, &c. vt non ſit neceſſe nos peccare, ſi omnes habendæ ſunt virtutes in actu: ſed ad pœnitentiæ virtutem habēdam in actu impoſſibile ē t nos peruenire, niſi peccatum interueniat. igitur non eſt virtus ſpecialis, nec euaditur hæc confirmatio ex hoc, quòd pœnitentia poneretur virtus non acquiſita, ſed infuſa: quoniam ſimile eſt de vtriſque iudiciū, quo ad hoc, q̄ non oportet peccare, vt virtutes habeamus in actu. Et cōſtituitur iterum ex parte ſubiecti: quia i Chriſto fuerunt omnes virtutes, & tamen i ipſo

4. diſt. 14. q. 1. art. 1. q. 2. & 3.

ipso non fuit pœnitentia. Altera ratio est, ex parte obiecti: quia scilicet obiectum hoc, s. offensa, vt recompensabilis per actum proprium, &c. non requirit propriam virtutem. Quod ex duobus apparet. primo, ex eo quòd inter homines circa actum hoc laudabili actu voluntario attingitur, vt patet cum is qui aliquē offendit, humiliat se illi, confitendo se male feciſſe, dolēdo de offensa, & subiiciendo se illi ad recompensandam offensam: per hos. n. actus recuperat etiā offensi gratiā, iuxta illud, Parcere subiectis & debellare superbos. Et tamē nulla virt' specialis ponitur propter actū, aut obiectum illud, proportionaliter igitur loquendo, nulla est ponenda specialis virtus ad recompensandam dei offensam. Secundo ex eo, q̄ ad huiusmodi recōpensationē inuenitur alia virtus sufficiens, s. religio: religionis. n. actus ē subiicere se deo reddereq; debitū deo, non minus offenso q̄ benefactori, ita q̄ sicut reddere deo debitum ob beneficia suscepta, non exigit specialem virtutem vltra religionem, eadem ratione reddere deo debitum ob offensam ī eum, ad religionem quoque spectabit: cadunt. n. hæ speciales rationes debiti. s. pro beneficijs, vel pro offensis, sub illa cōi ratione debiti, quam attendit religio. Et confirmatur, quia præcipuus actus pœnitentiæ coincidit cum actu primo religionis: subiectio. n. hominis ad deum, est præcipuum quod pœnitentiæ virtus offert deo in recompensam, quam eandem offert religio. Secundum actum quidem deuotionis, absolute: secundum vero actum gratitudinis, pro beneficijs receptis: secundum actum pœnitentiæ, pro offensa commissa. vnde sicut religionis quidā actus est recompensare beneficia, ita recompensare peccata. Et confirmatur hoc: quia in lege veteri actu religionis expiabatur peccatum, & Dauid cor contritum & humiliatum: (quod est ipsa emenda pro peccato) sacrificium appellat.

¶ Ad euidentiam huius difficultatis recolendum est, q̄ non vertitur in dubium, an actus pœnitentiæ sit actus laudabilis & virtuosus, sed an exigat virtutem specialem: ita quòd habitus eius sit virtus distincta a reliquis virtutibus. Et mihi quidem videtur, q̄ non sit virtus distincta propter primas rationes allatas ex parte subiecti & obiecti, sed q̄ actus pœnitētiæ est act⁹ religionis: quod vt clarius percipiatur, distingue duos actus pnīæ: alterum, ad recompēsandum offensam: alterum, ad recōpensandum indulgētiam. nā peccando, & deum offendimus, & nobis plus in dulsimus, q̄ fas erat, & primum quod est præcipuum in pnīa, vocatur satisfacere quo ad culpā, scdm satisfacere quo ad pœnam. Horum autem actuum (vt ex his quæ inter homines videmus ad diuina ascendamus) primus consistit in tribus, s. displicentia de offensa, confessione peccati, & submissione sui ad offensum: cum his. n. tribus recurrit homo ad hominem pro venia. Et si his non placatur offensus, nulla restat recta via obtinendi reconciliationem offensi. Secunda autem satisfactio consistit in luendo pœnam, vt clare patet. Ex his autem ad diuinam reconciliationem ascendendo, eadem tria sufficere credimus ad diuinam misericordiam prouocandam. Horum autem nullum aliam virtutem q̄ charitatem religionemq; requirit: nam displicētia offensæ in deum, actus est charitatis cuius est gaudere, & complacere in bono diuino. Cōfessio aūt peccati non solum exterior, sed etiam interior, actus tibus (vtpote ordinans eas ad finē suum) actus a charitate procedēs, potest etiam ad aliam specialem virtutem pertinere. si ergo in actu pœnitentis cōsideretur sola displicentia peccati præteriti, hoc immediate ad charitatem pertinet, sicut & gaudere de bōis præteritis: sed intentio operandi ad deletionem peccati præteriti, requirit specialem virtutem sub charitate.

Ad 2^m dicendum, quòd pœnitentia habet quidem realiter generaleam materiam, inquantum respicit omnia peccata: sed tamen sub ratione speciali, in quantum scilicet sunt emēdabilia per actum hominis cooperantis deo ad suam iustificationem.

Ad 3^m dicendum, quòd quælibet virtus specialis formaliter expellit habitum vitij oppositi: sicut albedo expellit nigredinem ab eodem subiecto: sed pœnitentia expellit omne peccatum effectiue, inquantum operatur ad destructionem peccati, prout est remissibile ex diuina gratia homine cooperante. vnde non sequitur, quòd sit virtus generalis.

est religionis absque alia virtute media imperatus rationi, cuius est enuntiare peccatum. Submissio autem sui ad deum, religionis actus est, nec aliquid addit ratio pnīæ, nisi causam, s. q̄ offensa: sicut ratio gratitudinis addit pro beneficio. Et probatur ratione, quia religionis actus est quo excellentiam diuinā, nāmq; subiectionē ad deū profitemur: sed vterq; istorum actuū. s. interior cōfessio, & voluntaria submissio, in vtriusque professione cōsistit. Nam qui confitetur deo aduersus se iniustitiam suam, submittendo se & confessione & submissione subiectionem suam fatetur, simul & excellentiā diuinam, cui se submittit, cuius excellentissima omnipotentia parcendo manifestatur, cuiq; p̄rium est misereri semper, & parcere. Est igitur velle operari ad recompensationem offensæ propriæ deo, religionis actus elicitus. Et cōfirmatur: quia virtus pnīæ nō est virtus (vt infra patebit) acquisita, sed infusa: non ex ratione naturali, sed ex lumine diuinæ relationis vim habens, eodēq; cursu, quo religio currit accepta. In cuius signū inter præcepta religionis, ita sunt sacrificia & orationes pro peccatis, sicut pro beneficijs.

¶ Nec p̄terea arguimus Auctorem: qm̄ verum est, pnīam esse specialem virtutem, latiori vocabulo vtendo. Nec hoc mirum videatur alicui, aut nouum in doctrina Auctoris: qm̄ in præcedenti libro simile quid apparet, dum posita est virginitas specialis virtus, quæ tamen non est, nisi religio determinata ad tā excellentem materiam. Reliquus vero actus pnīæ. s. satisfacere quo ad pœnam, potest poni actus religionis imperatus mediāte virtute vindicatiuæ iustitiæ participatæ in subdito: ita q̄ peccator puniat se quasi minister dei vindicantis. Potest etiam poni actus religionis immediate, pro quanto religio ipsa debitam pœnam exoluit, vt perficiatur satisfactio debita a filio seruoque domino ac patri: hoc. n. iustum ēm quid religio attendit inter hominem & deum, cum iustum simpliciter esse nequeat. Potes autem percipere hanc quoque satisfactionem spectare ad religionem, ex eo q̄ nonnullus cultus est diuinæ excellentiæ ex nostra subiectione, vt voluntarie huiusmodi pœnas offeramus ei pro vsurpatis contra aut præter voluntatem diuinam. Et hæc de hac difficultate dicta sufficiant: prosequemur in sequentibus tractatum de pœnitentia, ea dicendo quæ stant cum vtraque opinione. s. q̄ pnīa sit vna virtus per se distincta a reliquis, & q̄ pœnitentia coincidat cum religione totaliter aut principaliter, & cum iustitia forte vindicatiua seu commutatiua, quo ad actum secundarium.

Articvlvs III.

Vtrum uirtus pœnitentiæ sit species iustitiæ.

Infr. art. 4. cor. & 4. di. 14. q. 1. art. 1. q. 4 ad 4. & q. 5. per to. & dist. 15. q. 1. art. 1. q. 3. ad 4.

Ad tertivm sic procedi-
tur. Videtur quòd virtus pœnitentiæ non sit species iustitiæ. Iustitia enim non est virtus theologica, sed moralis, vt in secunda parte patet: * pœnitentia autem videtur esse virtus theologica, quia habet deum pro obiecto: satisfacit enim Deo, cui etiam reconciliat peccatorem. ergo videtur, q̄ pœnitentia non sit species iustitiæ.

¶ 2 Præt. Iustitia cum sit virtus moralis, cōsistit in medio: sed pœnitentia non consistit in medio, sed in quodam excessu, secundum illud Hier. 6. Luctum vnigeniti fac tibi planctum amarum. ergo pœnitentia non est species iustitiæ.

¶ 3 Præt. Duæ sunt species iustitiæ (vt dicitur in 5. Ethic.*) scilicet distributiua & commutatiua: sed sub neutra videtur pœnitentia contineri. ergo videtur q̄ pœnitentia non sit species iustitiæ.

¶ 4 Præt. Super illud Luc. 6. Beati qui nunc fletis, dicit glos.* ecce

* li. 5. Ethic. ca. 4. to. 5.

* gl. ordinaria ibid.

¶ Super Quæstionis octuagesimæquintæ Articulum tertium.

In art. 3. tria aduertenda occurrunt. primum est de actu pœnitentiæ, an contineatur sub commutatiua iustitia. Secundum est, an fiftat in commutatiua iustitia. Tertium est, an reddat æquale simpliciter, vel secundum acceptationem dei tantum. Et primum quidem propter Sco. qui in 4. sent. distin. 14. quæst. 2. posuit actum pnīę esse actum iustitiæ punitiuæ, quæ distinguitur contra iustitiam commutatiuam: tenuit n. pœnitentem, vt ministrum iudicis punire se, vt culpa ordinetur per pœnam, ac per hoc cum actus iudicis sit vindicare, seu velle infligere

infligere pœnam p̄ peccato, qui est act⁹ iustitiæ vindicatiuæ, idem actus erit in pœnitente, tamquam exequente cōtra seipsum vindictam a iudice statutam. Secundum vero dubium motum est propter Duran. distinc. 14. articu 2. vbi ponit pœnitentiam esse idem, qđ iustitia commutatiua: quia ordinat hominem ad alterum, idest deum in ratione debiti propter offensam.

Tertium autem mouetur propter Scot. vbi supra. quæst. 3. tenentem, quòd æquale ex natura rei posset reddi, ita q̄ pœna esset æqualis culpæ, vt sic culpa sufficienter ordinetur propter pœnā.

¶ Ad horum euidentiam notādum est primo, quòd Auctor loquitur de pœnitentia, vt est recōpensatiua deo, tam pro culpa quàm p̄ pœna, Scotus vero solam pœnæ rationem habuit: nec potuit pœnitētiam ad reconciliandum deum offensum, sed solummodo ad puniendam culpam commissam. vnde aduerte secundo, quòd Auctor posuit pœnitentem, vt alterum extremum respectu dei: Scotus vero posuit pœnitentem in vtroque extremo dum ponit ipsum ex vna parte, vt ministrum iudicis vindicantem, & ex altera parte ponit ipsum vt reū, in quem fit vindicta, constituendo æqualitatem pœnæ ad culpam, & propterea non est mirum, si varia dicuntur ab istis. Verum si diligentius perspectum fuerit, & præcipuus pœnitentiæ actus consideratus fuerit, apparebit q̄ prima pœnitentiæ intentio est operari ad recōciliationem offensi per recognitionem peccati, & submissionem sui, iuxta illud, Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. ubi impietatem dixit, non pœnā mortis per hoc, quòd huiusmodi sui ipsius accusatio apud deū remissioni offensæ cooperatur, utpote ad illam ordinata. Et hinc sequitur, quòd pœnitens ut pœnitens, nō tenet personam ministri & rei: sed rei tantūmodo non puniendi tantum, sed principalius reconciliandi per propriū opus ad distinam misericordiam accedentis. Vnde ad primum dubium dicitur, q̄ licet pœnitētia quo ad actum secundarium, qui est solutio pœnæ, sit forte act⁹ iustitiæ vindicatiuæ: quia tamen vim dicta sit secundum æquale iustitiæ commutatiuæ, ex hoc ipso non excluditur iustitia commutatiua, sed includitur, sicut genus includitur in specie: nec. n. aliter distinguitur vindicatiua contra commutatiuam, nisi sicut species distinguitur a genere. Ad secundum uero dubium dicitur, quòd cum inter deum & hominem non sit iustū simpliciter, sed secundum quid, nō uidetur erudite dictum, q̄ pœnitentia coincidit cum iustitia absolute. Nec ratio allata hoc infert: quoniā oportet addere, quòd reddit debitum æquale, quod hic non saluatur. Ad tertium autem dicēdum puto, quòd in æquioco labramus: quoniam nos de æquali ad totū quod debetur ex peccati ratione, loquimur, & dicimus nō posse reddi æquale deo. Ille uero de æquali ad solā pœnā tpalē, quæ post reconciliationem soluenda restat, loqui uī, quam æqualitatē fieri posse non vī negandū. cum Iob dicat, Vtinam appenderētur peccata mea, quib⁹ iram merui, & calamitas, quam patior in statera, quasi arena maris hæc grauior appareret.

¶ Super

* In lib. de vera & falsa pœnitē. c. 8. a med. tom. 4.

* lib. 2. de inuēctione fol. 4. ante finem.

art. præced.

D. 1017.

* li. 5. Ethi. ca. 6. to. 5.

D. 803.

* lib. 5. c. 1. non longe a fine to. 5.

* Alias pœnitentia.

* lib. 5. ca. 1. & 2. to. 5.

* lib. 8. cap. ult. to. 5.

nium moralium virtutum: sed ex ipsa ratione iustitię non solum habet id quod iustitiæ est, sed etiam ea quę sunt temperantiæ & fortitudinis, inquantum scilicet ea, quæ delectationem causant, ad temperantiam pertinent, vel terrorem incutiunt, quem fortitudo moderatur, in commutationem iustitiæ veniunt. et secundum hoc ad iustitiam pertinet, & abstinere a delectabilibus, quod pertinet ad temperantiam, & sustinere dura, quod pertinet ad fortitudinem.

¶ *Super Quæstionis octauæsimæquintæ Articulum quartum.*

ARTICVLVS IIII.

Vtrum voluntas sit proprie subiectum pœnitentiæ.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd subiectum pœnitentiæ non sit proprie voluntas. Pœnitentia enim est tristitiæ species: sed tristitia est in concupiscibili, sicut & gaudium. ergo pœnitentia est in concupiscibili.

¶ 2 Præt. Pœnitentia est vindicta quædam sicut Augus. *dicit in lib. de pœnitentia: sed vindicta videtur ad irascibilem pertinere: quia ira est appetitus vindictæ. ergo videtur, quòd pœnitentia sit in irascibili.

¶ 3 Præt. Præteritum est proprium obiectum memoriæ, secundum Philosophum * in lib. de Memoria: sed pœnitentia est de præterito, vt dictum est. ergo pœnitentia est in memoria sicut in subiecto.

¶ 4 Præt. Nihil agit vbi non est: sed pœnitętia excludit peccatum ab omnibus viribus animæ. ergo pœnitentia est in qualibet vi animæ, & non in voluntate tantum.

SED CONTRA, Pœnitentia est sacrificium quoddam, secũdum illud psal. 50. Sacrificiũ deo spiritus contribulatus: sed offerre sacrificium est actus voluntatis, secundum illud psal. 53. Voluntarie sacrificabo tibi. ergo pœnitentia est in voluntate.

RESPON. Dicendum, quòd de pœnitentia dupliciter loqui possumus. Vno modo, secundum quòd est passio quædam: et sic cum sit species tristitiæ, est in cõcupiscibili sicut in subiecto. Alio modo, secundum q̃ est virtus: & sic, sicut dictum est, * est species iustitiæ. Iustitia autem (vt in secunda parte habitum est†) habet pro subiecto appetitum rationis, qui est volũtas: vnde manifestum est, quòd pœnitentia, secundum q̃ est virtus, est in voluntate sicut in subiecto, & propriꝰ eius actus est propositum emẽdandi deo illud, quod contra eum commissum est.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de pœnitentia, secundum quòd est passio.

AD 2ᵐ dicẽdum, q̃ vindictã appetere ex passione de alio, ptinet ad irascibilẽ: sed appetere vel facere vindictam ex rõne de se vel de alio, pertinet ad volũtatẽ.

AD 3ᵐ dicendum, quòd memoria est vis apprehensiua præteriti: pœnitentia autem non pertinet ad vim apprehensiuam, sed ad appetitiuã, quæ præsupponit actum apprehensiuæ. vnde pœnitentia non est in memoria: sed præsupponit eam.

AD 4ᵐ dicendum, quòd voluntas (sicut in prima parte habitum est*) mouet oẽs alias potentias aĩæ. et ideo non est inconueniens, si pœnitentia in voluntate existens, aliquid in singulis potẽtijs animæ operetur. 1. 1.qõ.82. art.4.

¶ *Super Quæstionis octauæsimæquintæ Articulum quintũ & sextum.*

ARTICVLVS V.

Vtrum principium pœnitentiæ sit ex timore.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd principiũ pœnitentiæ non sit ex timore. pœnitentia. n. incipit in displicentia peccatorum: sed hoc pertinet ad charitatem, vt supra dictum est.* ergo pœnitentia magis oritur ex amore, quàm ex timore.

¶ 2 Præt. Ad pœnitentiam homines prouocantur per expectationem regni cælestis, secũdum illud Matth. 3. & 4. Pœnitentiam agite appropinquabit enim regnum cælorum: sed regnum cælorum est obiectum spei. ergo pœnitẽtia magis pcedit ex spe, quàm ex timore.

¶ 3 Præt. Timor est quidam actus interior hominis: pœnitentia autẽ non videtur in nobis esse ex opere hominis, sed ex opere dei, secundũ illud Hier. 31. posttq̃ cõuertisti me, egi pœnitentiam. ergo pœnitentia non procedit ex timore.

SED CONTRA est, quòd Isa. 26. dicitur, sicut quæ concepit, cum appropinquauerit ad partũ, dolens clamat in doloribus suis, sic facti sumus, scilicet per pœnitẽtiam. et postea subditur secundum aliam literam, A timore tuo domine concepimus, & quasi parturiuimus, & peperimus spiritum salutis, id est, pœnitentiæ salutaris, vt per prẽmissa patet.* ergo pœnitentia procedit ex timore. * ex qõ. 5. ced, art. 6.

RESPON. Dicendum, quòd de pœnitentia loqui possumus dupliciter. vno modo quantũ ad habitum: et sic immediate a deo infunditur sine nobis principaliter operantibus: non tamen sine nobis dispositiue cooperantibus per aliquos actus. alio modo possumus loqui de pœnitentia quãtum ad actus, quibus deo operanti in pœnitentia cooperamur. quorum actuum primum principium est dei operatio conuertentis cor, secundum illud Thren. vlti. Conuerte nos domine ad te, & conuertemur: secundus actus est motus fidei: tertius est motus timoris seruilis, quo quis timore suppliciorũ a peccatis retrahitur: quartus actus est motus spei, quo quis sub spe veniæ consequendæ assumit propositum emẽdandi. quintus actus est motus charitatis, quo alicui peccatum displicet, secundum seipsum, & non iam propter supplicia. Sextus actus est motus timoris filialis, quo propter reuerentiã dei aliquis emendam deo voluntarius offert. Sic igitur patet, q̃ actus pœnitentiæ a timore seruili procedit, sicut a primo motu affectus ad hoc ordinato, a timore autem filiali sicut ab immediato, & proximo principio.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd peccatum primo incipit homini displicere (maxime peccatori) propter supplicia, quæ respicit timor seruilis, quàm ꝓpter dei offensam vel peccati turpitudinem, quod pertinet ad charitatẽ.

AD 2ᵐ dicendum, quòd in regno cælorum appropinquante intelligitur aduentus regis, non solum præmiantis, sed etiam puniẽtis. vnde & Matth. 3. Ioannes baptista dicebat, Progenies viperarum, quis demonstrabit vobis fugere a ventura ira?

AD 3ᵐ dicendum, quòd ipse etiam motus timoris procedit ex actu dei conuertentis cor. vnde dicitur Deut. 5. Quis det eos talem habere mentem, vt timeant me? et ideo per hoc, quòd pœnitentia a timore procedit, non excluditur quin procedat ex actu dei conuertentis cor.

ARTICVLVS VI.

Vtrum pœnitentia sit prima virtutum.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd pœnitentia sit prima virtutum: quia super illud Matth. 3. Pœnitentiam agite, dicit glos.* Prima virtus est, per pœnitẽtiam punire veterem hominem, & vitia odisse.

¶ 2 Præt. Recedere a termino, prius esse videtur, quàm accedere ad terminum: sed omnes aliæ virtutes pertinere videntur ad accessum ad terminum (quia per omnes ordinatur homo ad bonum agendum) pœnitentia autem videtur ordinari ad recessum a malo. ergo pœnitentia videtur esse prior omnibus alijs virtutibus.

¶ 3 Præt. Ante pœnitentiam est peccatum in anima: sed simul cum peccato nulla virtus animæ inest. ergo nulla virtus est ante pœnitentiam: sed ipla videtur esse prima, quæ alijs aditum aperit, excludendo peccatum.

SED CONTRA est, quòd pœnitentia procedit ex fide, spe, & charitate, sicut iam dictum est.* non ergo est pœnitentia prima virtutum. * art. pced.

RESPON. Dicendum, quòd in virtutibus non attenditur ordo temporis quantum ad habitus: quia cum virtutes sint connexæ (vt in secunda parte habitum est*) omnes simul incipiunt esse in anima: sed dicitur vna earum esse prior altera ordine naturę, qui consideratur ex ordine actuum, secundum. s. q̃ actus vnius virtutis præsupponit actum alterius virtutis. secundum hoc igitur dicendum est, quòd actus quidam laudabiles etiam tempore præcedere possunt actum, & habitum pœnitẽtiæ: sicut actus fidei & spei informium, & actus timoris seruilis. Actus autem & habitus charitatis simul sunt tempore, cum actu & habitu pœnitentię, & cum habitibus aliarum virtutum. nam sicut in secunda parte habitum est,* in iustificatiõe impij simul est motus liberi arbitrij in deũ, (qui est actus fidei per charitatem formatus) & motus liberi arbitrij in peccatum, qui est actus pœnitentiæ: horum tamen duorum actuum, primus naturaliter præcedit secundum. nam actus virtutis pœnitentiæ est contra peccatum ex amore dei, vnde primus actus est ratio & causa secundi. Sic igitur pœnitentia non est simpliciter prima virtutum, nec ordine temporis, nec ordine naturæ: quia secundum ordinem naturæ simpliciter præcedunt ipsam virtutes theologicæ: sed quantum ad aliquid est prima inter ceteras virtutes ordine temporis, quãtum ad eius actum, qui primus occurrit in iustificatione impij: sed ordine naturæ videntur esse aliæ virtutes, priores, sicut quod est per se, est prius eo, quod est per accidẽs. nam aliæ virtutes, per se videntur esse necessarię ad bonum hominis: pnia aũt supposito quodam. s. peccato præexistenti, sicut etiam dictum est* circa ordinem sacramenti pœnitentiæ ad alia sacramenta prędicta. * 1.2.q.65. art.1. D. 1177. 1.2.q.113. art.3.& 8. Q.66,ar.4.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ gl. illa loquitur quantum ad hoc, q̃ actus pœnitentiæ primus est tempore inter actus aliarum virtutum moralium.

AD 2ᵐ dicendum, quòd in motibus successiuis recedere a termino, est prius tempore quàm peruenire ad terminum, & prius natura, quantum est ex parte subiecti, siue secũdum ordinem causæ materialis: sed secundum ordinem causæ agentis, & finalis, prius est peruenire ad teminũ: hoc enim est quod primo agens intendit. et hic ordo præcipue attenditur in actibus animæ, vt dicitur in 2. Physic. D 1018.

AD 3ᵐ dicendum, quòd pœnitentia aperit aditum virtutibus, expellendo peccatum per virtutem fidei & charitatis, quæ sunt naturaliter priores: ita tamen aperit eis aditum, quòd ipsæ simul intrant cum ipsa. nam in iustificatione impij simul cum motu liberi arbitrij in deum & in peccatum, est remissio culpæ & infusio gratiæ, cum qua simul infunduntur omnes virtutes, vt in secunda parte habitum est.* 1.2.q.113. art.7. & 8. Et q.65.ar. 3.& 2.

QVAESTIO LXXXVI.

De effectu pœnitentiæ quo ad mortalium peccatorum remissionem, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de effectu pœnitentiæ. Et primo, quantum ad remissionem peccatorum mortalium: secundo, quãtum ad remissionem peccatorum venialiũ: tertio, quãtum ad reditum peccatorum dimissorum:

4. dist. 14. q. 2. art. 3. q. 1. per to. & q. 4. cor.

* In lib. de vera & falsa pœnit. c. 8. a medio. tom. 4.

* ca. 1. to. 2.

* art. pced. † 1.2.q.56. art. 6.

4. dist. 14. q. 1. art. 1. q. 6 ad 6. & art. 2. q. 2.

* gl. ordinaria ibid.

4. dist. 14. q. 1. art. 2. q. 1. per to. & q. 2. cor. * art. 3. huius quæst.

1. 1. qõ. 82. art. 4.

* ex qõ. 5. ced, art. 6.

quatto quantum ad restitutionem virtutum.

Circa primum quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum omnia peccata mortalia per pœnitentiam auferantur.
¶ Secundo, Vtrum possint sine pœnitentia tolli.
¶ Tertio, Vtrum vnum possit remitti sine alio.
¶ Quarto, Vtrum pœnitentia auferat culpam remanente reatu.
¶ Quinto, Vtrum remaneant reliquiæ peccatorum.
¶ Sexto, Vtrum auferre peccatum, sit effectus pniæ inquantum est virtus, an inquantum est sacramentū.

Articvlvs primvs.

Vtrum per pœnitentiam omnia peccata remoueantur.

Infra q. 87. art. 1. & 4. dist. 14 q. 2. art 1. q. 1. & dist. 16. qō. 1. ar. 2. q 3. & 3. contra cap. 196. & opusc. 3. c. 146. *gl intelligneatis, ibi. *lib. 1 in vltimo fol. li. tom. 4.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd per pœnitentiam non omnia peccata remoueantur. dicit enim Apostolus Heb. 12. quòd Esau non inuenit pœnitentiæ locum, quāquam cum lachrymis inquisisset eam glos.* ideſt, non inuenit locum veniæ & benedictionis per pœnitentiam. & 2. Mach. 9. dicitur de Antiocho, orabat scelestus deum, a quo non erat misericordiam consecuturus. non ergo videtur, quòd per pœnitentiam omnia peccata tollantur.

¶ 2 Præt. Augus.† dicit in lib. de sermone domini in monte, ꝙ tanta labes est illius peccati, scilicet cum post agnitionem dei per gratiam Christi, oppugnat aliquis fraternitatem, & aduersus ipsam gratiam, inuidiæ facibus agitatur, vt deprecandi humilitatē subire non possit, etiam si peccatum suum mala conscientia agnoscere & annuntiare cogatur. non ergo omne peccatum potest per pœnitentiam tolli.

¶ 3 Præt. Dominus dicit Matth. 12. Qui dixerit contra Spiritumsanctum verbum, non remittetur ei neque in hoc sæculo neque in futuro. non ergo omne peccatum remitti potest per pœnitentiam.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ezech. 18. Omnium iniquitatum eius, quas operatus est, non recordabor amplius.

RESPON. Dicendum, ꝙ hoc, quòd aliquod peccatum per pœnitentiam tolli nō possit, potest contingere dupliciter: uno modo, quia aliquis de peccato pœnitere non posset: alio modo, quia pœnitentia non posset delere peccatum. Primo quidem modo, non D. 151. possunt per pœnitentiam deleri peccata [d] dæmonum, & etiam hominum damnatorum: quia affectus eorū sunt confirmati in malo: ita quòd non potest eis displicere peccatum inquantum est culpa, sed solum displicet eis pœna, quam patiuntur, ratione cuius aliquam pœnitentiam, sed infructuosam habent, secundum illud Sap. 5. Pœnitentiam agentes, & præ angustia spiritus gementes. vnde talis pœnitentia non est K D. 1019. cum spe veniæ: sed cum desperatione. tale autem [d] non potest esse aliquod peccatum hominis viatoris, cuius liberum arbitrium flexibile est ad bonum & ad malū. Vnde dicere, quòd aliquod peccatum sit in hac vita, de quo quis pœnitere non possit, erroneum est. Primo quidem, quia per hoc tolleretur libertas arbitrij. Secūdo, quia per hoc derogaretur virtuti gratiæ, per quam moueri potest cor cuiuscumque peccatoris ad pœnitendum, secundum illud Prouerb. 21. Cor regis in manu dei, & quocumque voluerit, vertet illud. Quòd autem secundo modo non possit per verā pœnitentiam aliquod peccatum remitti, est etiam erro-

F neum. primo quidem, quia repugnat diuinæ misericordiæ, de qua dicitur Ioel. 2. quòd benignus & misericors est, & patiens, & multæ misericordiæ, & præstabilis super malitia: vinceretur enim quodammodo deus ab homine, si homo peccatū vellet deleri, quod deus delere non vellet. Secundo, quia hoc derogaret virtuti passionis Christi, per quam pœnitentia operatur, sicut & cetera sacramenta, cum scriptum sit primæ Ioan. 2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non solum nostris, sed etiam totius mundi. vnde simpliciter dicendum est, quòd omne peccatum in hac vita per pœnitentiam veram deleri potest.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Esau non G vere pœnituit: quod patet ex hoc, quòd dixit, venient dies luctus patris mei, & occidam Iacob fratrem meum. Similiter etiam, nec Antiochus vere pœnituit: dolebat enim de culpa præterita, non propter offensam dei, sed propter infirmitatem corporalem, quam patiebatur.

AD 2[m] dicendum, quòd illud verbum Augustī. sic intelligendum est: tanta est labes illius peccati, vt deprecandi humilitatem subire non [a] possit, scilicet de D. 1065. facili, secundum quòd dicitur illud non posse sanari, qui non potest de facili sanari: potest tamen hoc fieri per diuinæ gratiæ virtutem, quæ etiam interdum in profundum maris conuertit, vt dicitur in psalm. 67.

H AD 3[m] dicendum, quod illud verbum, vel blasphemia contra Spiritumsanctum est finalis impœnitentia, vt Augustī.* dicit in lib. de verbis domini: quę penitus irremissibilis est: quia post finem huius vitæ non est remissio peccatorū. vel si intelligatur per blasphemiam Spiritussancti peccatum, quod sit ex certa malitia, vel etiam ipsa blasphemia Spiritussancti, dicitur non remitti, scilicet de facili: quia tale peccatum non habet in se causam excusationis: vel quia pro tali peccato punitur aliquis, & in hoc sæculo & in futuro, vt in secunda parte oppositum est. * 2. 2. q. 14. art. 1. 2. 3. & 4.

¶ *Super Quæstionis octauæ prima sextæ Articulum secundum.*

Articvlvs ii.

I *Vtrum sine pœnitentia peccatum remitti possit.*

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd sine pœnitentia peccatum remitti possit. nō enim est minor virtus dei, circa adultos quàm circa pueros: sed pueris peccata dimittit sine pœnitentia. ergo etiam & adultis.

¶ 2 Præt. Deus virtutem suam sacramentis non alligauit: sed pœnitentia est quoddam sacramentū. ergo virtute diuina possunt peccata sine pœnitentia dimitti.

¶ 3 Præt. Maior est misericordia dei, quàm misericordia hominis: sed homo interdum remittit offensam suam homini etiam non pœnitenti. vnde & ipse dominus mandat Matthæ. 5. Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos. ergo multo magis deus dimittit offensam suam hominibus non pœnitentibus.

SED CONTRA est, quòd dicitur Luc. 13. nisi pœnitentiam egeritis, omnes similiter peribitis. sed peccatum non remittitur nisi per pœnitentiam. ergo videtur, quòd sine pœnitentia peccatum remitti non possit.

RESPON. Dicendum,

ARTICVLVS III.

Vtrum possit per pœnitentiam unũ peccatũ sine alio remitti.

p.2.q.73.2.1.& 3. dist. 36 art.5. & 4.di 15.q.1 arti 3. q.1. cor. & dist. 16.q.2. art. 2.q.2. cor. & di. 18.q. 2. ar.5.q.3. ad 1. Homil. 10. Ezech. circa mediũ. In Psa.118 ferm.18.in princ. to.4. refertur de consec.di.3 c.1.consolatio.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd possit per pœnitentiam vnum peccatum sine alio remitti. Dicitur enim Amos 4. Plui super vnam ciuitatem, & super alteram ciuitatem non plui: pars vna compluta est, & pars super quã nõ pluit, aruit. quod exponens Gregor. *super Ezech. dicit, Cũ ille qui proximum odit, ab alijs vitijs se corrigit, vna eademque ciuitas ex parte compluitur, & ex parte arida manet: quia sunt qui cũ quædam vitia resecãt, in alijs grauiter perdurant. ergo potest unum peccatum per pœnitentiam dimitti sine alio.

¶ 2 Pret. Ambr. †dicit super Beati immaculati in via, Prima consolatio est, quia non obliuiscitur misereri deus, secunda per punitionem, vbi & si fides desit, pœna satisfacit, & releuat. Potest ergo aliquis releuari ab aliquo peccato, manente peccato infidelitatis.

¶ 3 Præt. Eorum quæ non necesse est esse simul, vnũ potest auferri sine alio: sed peccata (vt in secunda parte habitum est.*) non sunt connexa, & ita vnum eorum potest esse sine alio. ergo etiam unum eorum potest remitti sine alio per pœnitentiam.

¶ 4 Præt. Peccata sunt debita, quę nobis relaxari petimus, cum dicimus in oratione dominica, Dimitte nobis debita nostra &c. sed homo quandoque dimittit unum debitum sine alio. ergo etiam deus per pœnitentiam dimittit vnum peccatum sine alio.

¶ 5 Præt. Per dilectionem dei relaxantur hominibus peccata, secundum illud Hier 31. In charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te miserans: sed nihil prohibet, quin deus diligat hominem quantum ad vnum, & sit ei offensus quantum ad aliud, sicut peccatorem diligit quantum ad naturam: odit autem quãtum ad culpam. ergo videtur possibile, quòd deus per pœnitentiam remittat vnum peccatum sine alio.

In li.de ueræ, & falsa pœnit. c.6. parum ante medium tom.4.

SED CONTRA est, q̃ Aug.*dicit in li. de pœnitẽtia, Sũt plures quos pœnitet peccasse, sed nõ omnino, reseruantes sibi quædam in quibus delectentur: non animaduertẽtes, Dominum simul mutum & surdum a dæmonio liberasse, per hoc docens nos numquam nisi de omnibus sanari.

D.10 1

RESPON. Dicendũ, q̃ impossibile est per pœnitẽtiam vnum peccatum sine alio remitti. Primo quidem, quia peccatum remittitur inquantum tollitur dei offensa per gratiam. Vnde in secunda parte habitum est,* quòd nullum peccatum potest remitti sine gratia: omne autem peccatum mortale contrariatur gratię, & excludit eam. Vnde impossibile est, q̃ vnum peccatum sine alio remittatur. Secundo, quia (sicut ostensum est*) peccatum mortale non potest sine vera pœnitentia remitti, ad quam pertinet deserere peccatum, inquantum est contra deum: quod quidẽ est commune omnibus peccatis mortalibus: ubi autem est eadem ratio, & idem effectus. Vnde nõ potest esse vere pœnitens, qui de vno peccato pœnitet, & non de alio. Si enim displiceret ei illud peccatum, quia est cõtra deum super omnia dilectũ (quod requiritur ad rationem veræ pœnitẽtiæ) sequeretur quòd de omnibus peccatis pœniteret. Vnde sequitur, quòd impossibile sit vnum peccatum per pœnitentiam remitti sine alio. Tertio, quia hoc esset contra perfectionem misericordiæ dei, cuius perfecta sunt opera, ut dicit Deut. 32. unde cuius miseretur, totaliter miseretur. & hoc est quod Aug.*dicit in li. de pœnitentia, Quædã impietas infidelitatis est, ab illo qui iustus & iustitia est dimidiam sperare veniam.

Q.109.art. 7.& q.113. ar.2.

Ar.præced.

In li.de ueræ & falsa pœnit.c.6.non longe a fine tom.4.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud uerbum Gregor. non est intelligendum quantum ad remissionẽ culpę, sed quantum ad cessationem ab actu: quia interdum ille qui plura peccata consueuit committere, deserit unum, non tamen aliud: quod quidem fit auxilio diuino, quod tamen non pertingit usque ad remissionem culpæ.

AD 2m dicendum, quòd in uerbo illo Amb. Fides non potest accipi, qua creditur in Christum: quia ut Aug.*dicit super illud Ioan. 15. Si non uenissem, & locutus eis nõ fuissem peccatũ nõ haberẽt. s. infidelitatis: hoc enĩ est peccatũ, quo tenentur cũcta peccata: sed accipitur fides pro conscientia: quia interdũ per pœnas, quas quis patienter sustinet, cõsequitur remissionem peccati, cuius conscientiam non habet.

Tract. 89. in Ioan. inter prin. & med. to. 9.

AD 3m dicẽdũ, q̃ peccata quãuis nõ sint cõnexa, quãtũ ad cõuersionẽ ad bonũ commutabile: sunt tamẽ cõnexa quãtũ ad auersionẽ a bono incõmutabili, ĩ qua cõueniũt omnia peccata mortalia. & ex hac parte habẽt rationẽ offensæ, quã oportet p pœnitẽtiã tolli.

AD 4m dicẽdũ, q̃ debitũ exterioris rei (puta pecuniæ) nõ cõtrariatur amicitiæ, ex qua debitũ remittit: & ideo potest vnũ dimitti sine alio, sed debitũ culpæ cõtrariatur amicitiæ: & ideo una culpa uel offensa non remittit sine altera. ridiculũ enim videt, q̃ etiã ab homine aliqs uenią peteret de una offensa, & nõ de alia.

AD 5m dicẽdũ, q̃ dilectio qua deus diligit homi nis naturã, nõ ordinat ad bonũ glorię, a quo impedit homo per quodlibet peccatum mortale: sed dilectio gratię pquã fit remissio peccati mortalis, ordinat hominem ad uitã ętern̄, fm illud Rom. 6. Gratia Dei, uita ętern̄a. Vnde non est similis ratio.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum remissa culpa per pœnitentiam remaneat reatus pœnæ.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̃ remissa culpa per pœnitentiam, nõ remaneat reatus pęnę. Remota enim causa, removetur effect⁹: sed culpa est causa reatus pœnę: ideo enim est aliquis dignus pęna, quia culpã commisit. ergo remissa culpa, non potest remanere reatus pęnę.

¶ 2 Pręt. Sicut Apostolus dicit Ro. 5. Donum Christi est efficacius q̃ peccatum: sed peccando homo simul incurrit culpam, & pęnę reatum. ergo multo magis per donũ gratię, simul remittitur culpa, & tollitur pœnę reatus.

¶ 3 Pręt. Remissio peccatorum fit in pœnitentia per virtutem passionis, secundum illud Rom. 3. Quę proposuit deus propitiatorẽ, per fidem in sanguine ipsius, propter remissionem præcedentium delictorum: sed passio Christi est sufficienter satisfactoria, pro omnibus peccatis, vt supra habitum est.* non ergo post remissionem culpę remanet aliquis reatus pœnæ.

¶ *Super Q. æstionis octauæ sextæ Articulum quartũ.*

IN arti 4. eiusdem quæstio. in respon sione ad primũ, pro quanto ibi dicitur, quòd remisso peccato mortali remanet inordinata conuersio ad commutabile bonum, pro qua debetur reatus pœnæ temporalis, aduertẽdum hãc ſtelligi de possibili & quo ad ſordinationẽ: nõ an necesse est remanere huiusmodi conuersionẽ, sed potest simul totũ tolli. Et similiter dato, q̃ nõ totũ sit ſublatũ, non est necesse remanere ipsam cõuersionẽ sed in ordinationẽ, quæ fuit ipsius conuersionis. Põt.n. quis pcẽ̃ au ritiæ deliquic, ante remissionem peccati dimissis auaritiæ actibus & inclinationibus, ĩ oppositos actus conuerti, & tunc appareret, q̃ aduenięte gratia remittẽte peccatũ prioris auaritiæ, nõ remanet cõuersio illi⁹ habitualis ad cõmutabile bonũ, sed mordinatio ipsi⁹ incursa, per pœnam temporalẽ ordinanda: ratione siquidẽ illi⁹ inordinationis remanet reatus pœnę tẽporalis, tãdiu, quousq; culpabilis inordinatio ordinata sufficienter fuerit per pœnam.

Supr. q. 67. art. 3. ad 3. & q 69. ar. 10. ad 3. & 4. dist. 14. q. 2. ar. 1. q. 3. & 1 cor. 11. lect. 4. Et Heb. 6.

Q. 68. & 99 & q. 79. ar. 5.

SED CONTRA est, q̃ 2. Reg. 12. dicitur, q̃ cum Dauid pœnitens dixisset ad Nathan, Peccaui dño, dixit Nathan ad illum, Dñs quoque transtulit peccatũ tuũ, non morieris: veruntamen filius qui natus est tibi, morte morietur: quod fuit in pœnam pręcedentis peccati, vt ibidem dicitur. ergo remissa culpa, remanet reatus alicuius pœnæ.

RESPON. Dicendum, q̃, sicut in secunda parte habitũ est,* in peccato mortali sunt duo. s. auersio ab incommutabili bono, & cõuersio ad cõmutabile bonũ inordinata. ex parte ergo auersionis ab incõmutabili bono, consequitur peccatũ mortale reatus pœnę æternæ, vt qui contra æternum bonũ peccauit, in æternũ puniatur: ex parte. n. conuersionis ad bonũ cõmutabile, inquantum est inordinata, consequitur peccatum mortale reatus alicuius pœnæ: quia inordinatio culpæ non reducitur ad ordinem iustitiæ, nisi per pœnã: iustum est. n. vt qui uoluntati suæ plus indulsit, q̃ debuit, cõtra uoluntatem suã aliquid patiatur: sic. n. erit æqualitas. vnde Apoc. 18. dicitur, Quantum glorificauit se, & in delicijs fuit, tantum date illi tormentũ & luctum: quia tamen conuersio ad bonũ cõmutabile est finita, non habet ex hac parte peccatum q̃ debeatur ei pœna æterna. vnde si sit inordinata conuersio ad bonum commutabile sine auersione a deo, sicut est in peccatis d venialibus, non debetur peccato pœna æterna, sed temporalis. quando igitur per gratiam remittitur culpa, tollitur auersio animæ a deo, inquantum per gratiam anima deo coniungitur: vnde & per cõsequens simul tollitur reatus pœnæ æternæ, potest tamen remanere reatus alicuius pœnæ temporalis.

D.259.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd culpa mortalis vtrumq; habet, & auersionem a deo & conuersionem ad bonum creatum: sed sicut in secunda parte habitum est,* auersio a deo, est ibi sicut formale: conuersio autem ad bonum creatũ, est ibi sicut materiale. Remoto autem formali cuiuscumque rei, tollitur species, sicut remoto rationali tollitur species humana: & ideo ex hoc ipso dicitur culpa mortalis remitti, q̃ per gratiam tollitur auersio mentis a deo simul cum reatu pœnæ æternæ: remanet tamen illud quod est materiale. s. inordinata conuersio ad bonum creatum, pro qua debetur reatus pœnæ temporalis.

1.2. qõ. 71. art. 6.

AD 2m dicendum, q̃, sicut in secunda parte habitũ est,* ad gratiam pertinet operari in homine iustificando ipsum a peccato, & cooperari hoĩ ad recte operandum. Remissio igitur culpæ & reatus pœnæ æternæ, pertinet ad gratiã operantem, sed remissio reatus pœnæ temporalis pertinet ad gratiam cooperantem, inquantum. s. homo cum auxilio diuinæ gratiæ patienter pœnas tolerando, absoluitur etiam a reatu pœnæ temporalis. sicut igitur prius est effectus gratiæ operantis, quàm gratiæ cooperantis, ita etiam prius est remissio culpæ & pœnæ æternæ, quàm plena absolutio a pœna temporali: vtrumq; enim est a gratia, sed primũ a gratia sola, secundũ, ex gratia & libero arbitrio.

1.2. q. 109. art. 7. & qõ. 111. arti. 2.

AD 3m dicendum est, q̃ passio Christi de se sufficiẽs est ad tollendũ oẽm reatũ pœnæ non solum æternę, sed ẽt temporalis, & secundum modũ quo homo participat virtutem passionis Christi, percipit ẽt absolutionem a reatu pœnæ. In baptismo aũt homo participat totaliter virtutem passionis Christi, vtpote per aquã, & spiritũ Christo cõmortuus peccato, & in eo regenerat⁹ ad nouam vitã, & ideo in baptismo homo consequitur remissionẽ reatus totius pœnæ. In pœnitentia vero consequitur virtutẽ passionis Christi, secundum modum propriorum actuum, qui sunt materia pœnitentiæ, sicut aqua baptismi, vt supra dictum est.* Et ideo non statim per primum actũ pœnitentiæ quo remittitur culpa, soluitur reatus totius pœnæ: sed completis omnibus pœnitentiæ actibus.

Q. 84. ar. 1. & 5.

ARTICVLVS V.

Vtrum remissa culpa mortali, tollantur omnes reliquiæ peccati.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd remissa culpa mortali, tollãtur omnes reliquię peccati. Dicit enim †Aug. in lib. de pœnitẽtia: Numquam dominus aliquem sanauit, quem omnino non liberauit: totũ enim hominem sanauit in sabbatho: quia & corpus ab infirmitate, & animam ab omni contagione: sed reliquiæ peccati perrinent ad infirmitatem peccati. ergo non videtur possibile quòd remissa culpa, remaneant reliquiæ peccati.

Supra ar. 4. ad 3. Et 4. dist. 14. q. 2. ar. 1. q. 3. & 1 cor. 11. lec. 7.

¶ 2 Præt. Secundum Dion. 4. c. de diui. no. bonum est efficacius q̃ malum: quia malum non agit nisi virtute boni: sed homo peccando, simul totam infectionem peccati incurrit. ergo multo magis pœnitendo liberatur etiam ab omnibus peccati reliquijs.

† In li. de uera & falsa pœnit. ca. 9. post medium tom. 4.

¶ 3 Præt. Opus dei efficacius est, q̃ opus hominis: sed per exercitium humanorum operum ad bonum, tolluntur reliquiæ peccati contrarij. ergo multo magis tolluntur per remissionem culpæ, quæ est opus dei.

Ca. 4. part. 4. inter principia & medium.

SED CONTRA est, q̃ Marci 8. legitur, q̃ cæcus illuminatus a dño, primo restitutus est ad imperfectum visum (vnde ait, Video homines velut arbores ambulantes) deinde restitutus est perfecte, ita vt videret clare omnia. Illuminatio aũt cæci, significat liberationem peccatoris. Post primam * ergo remissionem culpæ, qua peccator restituitur ad visum spũalem, adhuc remanent in eo aliquæ reliquiæ peccati præteriti.

*Alias post pœnitentiã ergo &cetera.

Q. 44. ar. 3. ad 2.

RESPON. Dicendum, quòd peccatum mortale ex parte conuersionis inordinatæ ad bonum commutabile, quandam dispositionem causat in anima, vel etiam habitum, si actus frequenter iteretur: sicut autem dictum est, † culpa peccati mortalis remittitur, inquantum tollitur per gratiam auersio mẽtis a deo. Sublato autem eo, quod est ex parte auersionis, nihilominus remanere potest id, quod est ex parte conuersionis inordinatæ, cum hanc contingat esse sine illa, sicut prius dictum est. † & ideo nihil prohibet quin remissa culpa, remaneant dispositiones ex præcedentibus actibus causatæ, quæ dicuntur peccati reliquiæ. Remanent tamen debilitatæ & diminutæ,* ita quòd homini non dominentur. Et hoc magis per modum dispositionum, quàm per modum habituũ: sicut etiã remanet fomes post baptismum.

Ar. præced.

Ar. præced.

* Alias ita q̃ homini nõ dominẽtur magis per modũ dispositionũ.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ deus totũ hoĩem perfecte curat: sed q̃nq; subito, sicut socrum Petri statim restituit perfectæ sanitati, ita vt surgens ministraret illis, vt legitur Luc. 4. quandoq; aũt successiue: sicut dictum est de cæco illuminato, Marc. 8. Et ita etiã spiritualiter quandoq; tanta commotione conuertit cor hominis, vt subito perfecte consequatur sanitatẽ spiritualem, non solum remissa culpa, sed sublatis omnibus peccati reliquijs, vt patet de Magdalena, Luc. 7. Quandoq; autem prius remittit culpam per gratiam operantem, & postea per gratiam cooperantem successiue tollit peccati reliquias.

AD 2m dicendum, quòd peccatum etiam quandoque statim inducit debilem dispositionem, utpote per unum actum causatam: quandoque autem fortiorem, causatam per multos actus.

AD 3m dicendum, quòd uno actu humano non tollũtur omnes reliquiæ peccati: quia ut dicitur in Prę dicamentis, prauus ad meliores exercitationes deductus, ad modicũ aliquid proficiet, ut melior fit. Multiplicato autem exercitio ad hoc peruenit, ut fit bonus uirtute acquisita. Hoc autem multo efficacius facit diuina gratia, siue uno, siue pluribus actibus.

¶ *Super Quæstionis octuagesimæ sextæ Articulum sextũ.*

IN 1 ar. 6. eiusdẽ q. pro quãto remissio culpæ ponitur effectus pœnitentię, secundum quòd est uirtus, idest uirtutis seu uirtuosus actus, dubiũ occurrit quo niam hoc uidetur repugnare antedictis ab Auctore. Nam si remissio culpæ est effectus pœnitentiæ, vt est actus uirtuosus, oportet q sit effectus nõ solius gratiæ, sed gratiæ & liber. arbit. quoniam actꝰ huiusmodi uirtꝰ liberi arbitrii actꝰ est. Oppositum autem dixit Auctor in hac eadem q. art. 4. ad secundum, dicendo de remissione culpæ & de plena absolutione, quòd utrũq; ẽ a gratia, sed primũ a gratia sola, secundum ex gratia & libe. arbitrio: si enim est a sola gratia, vt distinguitur contra liberum arbitrium, sequitur quòd non fit a gratia & a liberi arbitrii actu virtuoso.

¶ Adhoc dicitur, q quicquid alii forte somnient distinguẽdo in proposito cursum liber. arbit. actiue vel pure passiua, actus libe. arbit. in iustificatione ipii concurrẽtes, siue in deum siue in pximũ, sit vere actus non solum liberi arbitrii sed a libero arbitrio suauiter enim omnia disponens diuina Sapientia (quæ creauit me sine me non passiue, quoniã creatio in me termi nata est, sed fine me cooperante, non saluat me sine me cooperãte) mouet per gratiam suam liberum arbitrium ad

dist. 4. 14. q. 2. ar. 1. q. 1.

Q. 62. ar. 2.

Ar. præced.

ARTICVLVS VI.

Vtrum remissio culpæ sit effectus pœnitentiæ.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd remissio culpæ non sit effectus pœnitentiæ, secundum quod est uirtus. Dicitur enim pœnitentia, uirtus secũdum quòd est principium humani actus: sed humanus actus non operatur ad remissionẽ culpæ, quæ est effectus gratiæ operantis. ergo remissio culpæ non est effectus pœnitentiæ, secundum quòd est virtus.

¶ 2 Præt. Quædã aliæ virtutes sunt excellentiores pœnitẽtia: sed remissio culpæ non dicitur effectus alicuius alterius virtutis. ergo etiam non est effectus pœnitentiæ, secundum quòd est virtus.

¶ 3 Præt. Remissio culpæ non est nisi ex virtute passionis Christi, secundum illud Hebr. 9. Sine sanguinis effusione non fit remissio: sed pœnitentia, inquantum est sacramentum, operatur in virtute passionis Christi, sicut & cetera sacramenta, vt ex supradictis patet. † ergo remissio culpæ non est effectus pœnitentiæ inquantum est virtus, sed inquantum est sacramentum.

SED CONTRA, Illud est proprie causa alicuius, sine quo esse nõ potest: omnis enim effectus dependet a sua causa: sed remissio culpæ potest esse a deo sine pœnitentiæ sacramento, non autem sine pœnitentia secũdum quòd est virtus, vt supra dictum est. † unde & ante sacramenta nouæ legis pœnitentibus deus peccata remittebat. ergo remissio culpæ est præcipue effectus pœnitentię secundum quod est virtus.

RESPON. Dicendum, quòd pœnitentia est virtus, secũdũ quòd est principium quorundam actuũ humanorum. Actus autẽ humani, qui sunt ex parte peccatoris, materialiter se habent in sacramento pœnitentiæ. Omne autem sacramentum producit effectum suum non solum virtute formæ, sed etiã virtute materiæ: ex vtroque enim est vnum sacramẽtum, vt supra habitũ est. † unde sicut remissio culpæ fit in baptismo, non solum virtute formæ, sed etiam virtute materiæ, scilicet aquę, principalius tamen virtute formæ, ex qua & ipsa aqua virtutem recipit: ita etiam & remissio culpæ est effectus pœnitẽtiæ, principalius quidem ex virtute clauium, quas habent ministri, ex quorũ parte accipitur id, quod est formale in hoc sacramento (vt supra dictum est†) secundario autem ex vi actuum pœnitentis, pertinentium ad virtutem pœnitẽtiæ, tamen prout hi actus aliqualiter ordinãtur ad claues ecclesię, & sic patet, quòd remissio culpę est effectus pœnitentię, secundum quòd est virtus; principalius tamen, secundum quòd est sacramentum.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd effectus gratię operantis est iustificatio impij, vt in secũda parte dictum est. † in qua, vt ibidem dictum est, non solum est gratię infusio & remisio culpę, sed etiam motus liberi arbitrij in deum, qui est actus fidei formatę, & motus liberi arbitrij in peccatum, qui est actus pœnitentię. Hi tamen actus humani sunt ibi, vt effectus gratię operantis, simul producti cum remissione culpę. unde remisio culpę nõ fit sine actu pœnitentię virtutis, licet sit effectꝰ gratię operãtis.

AD 2m dicendum, quòd in iustificatione impij nõ solũ est actus pœnitentię, sed etiam actus fidei, vt dictum est.* & ideo remisio culpę non ponitur effectus solum pœnitentię virtutis: sed principalius fidei & charitatis.

AD 3m dicẽdum, quòd ad passionem Christi ordinatur actus pœnitentię virtutis, & per fidem, & per ordinem ad claues ecclesię. & ideo vtroq; modo causat remissionem culpę virtute passionis Christi.

AD 1d aũt, quod in cõtrariũ obijcitur, dicẽdũ est, q actus pœnitentię virtutis habet, q sine eo nõ possit fieri remissio culpę, inquãtũ est inseparabilis effectus gratię, per quam principaliter culpa remittitur, quę etiam operatur in omnibus sacramentis. & ideo per hoc non potest concludi, nisi quòd gratia est principalior causa remissionis culpę, quàm pœnitentię sacramentum. Sciendum tamen, quòd etiam in veteri lege & in lege naturę, erat aliqualiter sacramentum pœnitentię, vt supra dictum est*.

Q. 60. ar. 6. ad 2. & art. 7.

Q. 84. ar. 3.

Li. 2. q. 113 i diuisione quæstion.

In solutione præcedẽti. Et 1. 2. q. 113. art. 4.

Q. 84. ar. 7. ad 2.

QVAE-

¶ *Super Quæstionis octuagesimæ septimæ Articulum primum.*

IN 1 ar. 87. dubium duplex occurrit. Primũ circa literam: vbi dicitur, Exigitur ad remissionem peccati mortalis, vt homo actualiter singula mortalia detestetur: videtur n. hoc falsum: tum quia detestatio vniuersalis sufficit ad gratiam: alias quia non posset homo peccator subito ingemiscendo, consequi gratiam: tum non possit homo tã subito rememorari singula peccata: tum quia de singulis mortalibus, aut intelligitur singulariter, aut in vniuersali: sed singulariter nõ potest intelligi, cum ridiculum videatur etiam in cõfessione de singulis singillatim cõfiteri: si autem intelligitur vniuersaliter, sequitur quod nõ erit opus rememorari singula.

¶ Alterum dubium est circa illud. s. virtualis displicentia non sufficit ad remissionem peccati mortalis, nisi quantum ad oblitas: videtur n. hoc esse falsum: quoniã ex domini sententia, dimittuntur peccatorici peccata multa, quoniã dilexit multum: constat enim quòd dilectio non est nisi virtualis displicentia.

¶ Ad horum euidentiam duplex videtur esse, dist. Prima de remissione peccatorũ dupliciter, hoc est plena, vel quo ad culpam tantum, & regulariter vel ex speciali gratia. Secunda est de displicentia peccati formali vel virtuali, & formali generali, vel vniuersali. vocatur autem displicentia formalis quæ formaliter est displicentia, quæ potest dupliciter contingere. s. vt sit vniuersalis, comprehendens. s. omnia peccata commissa, cum vera voluntate ab omnibus & singulis abstinendi: & hoc potest esse in momento & est contritio sufficiens ad remissionem infinitorum peccatorũ mortalium: quia sufficit ad gratiam habendã, quãtũ est, ex parte hominis, iuxta illud Ezech. In quacumque hora ingemuerit peccator &c. & talis displicentia videtur fuisse in latrone, & crebro accidere creditur his, qui vere conuertuntur ad deum post multa crimina. alio autem modo contingit displicentia formalis, cum homini displicet se peccasse, ita quòd & omnia & singula sua peccata in generali sibi displicent, & vellet in ea amplius non incidere, non tamen peruenit ad hoc, quòd vere vult seu proponit amplius nõ incidere, & hæc non sufficit ad remissionem peccati mortalis: virtualis autem displicentia vocatur, quæ non est formaliter displicentia, sed est formaliter alius actus, puta dilectio dei, tantæ vis, vt ex eo nata sit sequi displicentia peccati, ita quòd si tunc occurreret memoria peccati, ex vi illius actus sequeretur formalis displicentia peccati: & sic omnis actus dilectionis dei ex charitate procedens, potest dici virtualiter displicentia peccati mortalis.

¶ His præhabitis ad primum dubium dicitur, quòd verba Auctoris vera sunt de peccati mortalis remissione plena & regulari: quoniam regulariter non fit remissio peccati mortalis, quo-

Inf. ar. 2. ad 2. & 3. & ar. 3 cor. Et 4. dist. 16. q. 2 ar. 2, q. 2. ad 1. Et dist. 21. q. 2. ar. 1. cor. Et Ma. 9. 7. art. 12. cor.

†q. 81. a. 10. ad 4. argum.

QVAESTIO LXXXVII.

De remissione uenialium peccatorũ, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de remissione uenialium peccatorum.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrũ sine pœnitentia peccatum veniale possit dimitti.

¶ Secũdo, Vtrum possit dimitti sine gratiæ infusione.

¶ Tertio, Vtrum peccata venialia remittantur per aspersionem aquæ benedictæ, & episcopalem benedictionem, & tunsionẽ pectoris, & orationem dominicã, & alia huiusmodi.

¶ Quarto, Vtrum veniale peccatũ possit remitti sine mortali.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum peccatum ueniale possit remitti sine pœnitentia.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q veniale pctũ possit remitti sine pœnitẽtia. Pertinet. n. vt supra dictum est, † ad rationem veræ pœnitentiæ, q non solum homo doleat de peccato præterito, sed etiam proponat cauere de futuro: sed sine tali proposito peccata venialia dimittuntur, cum certũ sit, q homo sine peccatis venialibus præsentem vitam ducere non potest. ergo peccata venialia possunt remitti sine pœnitentia.

¶ 2 Præt. Pœnitentia non est sine actuali displicentia peccatorum: sed peccata venialia possunt dimitti sine displicentia actuali eorum, sicut patet in eo, qui dormiens occideretur propter Christum: status enim euolaret, quod non contingit manentibus peccatis venialibus. ergo peccata venialia possunt remitti sine pœnitentia.

¶ 3 Præt. Peccata venialia opportuntur feruori charitatis, vt in secũda parte dictum est: * sed vnum oppositorum tollitur per aliud. ergo per feruorem charitatis, quem contingit esse sine actuali displicentia peccati venialis, fit remissio peccatorum venialium.

SED CONTRA est, q Aug. * dicit in lib. de pœnit. q est quædam pœnitentia, quæ quotidie agitur in ecclesia pro peccatis venialibus: quæ frustra esset, si sine pœnitẽtia peccata venialia possent dimitti. videtur ergo q pctà venialia non possint sine pœnitentia dimitti.

RESPON. Dicendum, q remissio culpæ, sicut dictum est, * fit per coniunctionem hominis ad deum, a quo aliqualiter separat culpa: sed hęc separatio perfecte quidem fit per peccatum mortale: imperfecte autem per peccatum veniale. Nam per peccatũ mortale mens omnino a deo auertitur, vtpote contra charitatem agens: per peccatum autem veniale retardat feruorem charitatis, qui est mentis ad deum accessus, & ordinatio ipsius ad ipsum. Vnde manifestum est, q peccatum veniale non separat hominem a deo, sicut peccatum mortale. Et ideo remanente charitate, quæ est principium omnium meritorum, remanent omnia merita hominis, quæ per charitatem præcesserunt, quantum ad essentiam habitus, non autem quantum ad actualem considerationem. Et similiter remanente fide, remanent omnia bona opera facta in fide, quantum ad habitum, non autem quantum ad actualem considerationem. Et similiter est de peccatis venialibus, quæ non separant hominem a deo, remanente charitate, quæ virtualiter includit displicentiam omnium peccatorum venialium, quæ homo

gis. Et quòd non formaliter, probat, quia nec mortale peccatū opponitur formaliter charitati: quoniam consistit verumque in deordinatione actus, cui formaliter opponitur reordinatio actus. Quòd uero nec consecutiue probat ex differentia inter mortale & ueniale in hoc: quia mortale nō stat cum charitate: & ideo opponitur consecutiue illi, ueniale autem stat cū charitatis feruore: & ideo nec consecutiue opponitur illi: tum, quia charitatis feruor non delet uenialе sine displicentia: sola autē displicentia sine tali feruore illud delet.

¶Ad hoc dicitur, ꝙ argumentū supponit unum falsum. s. peccatum mortale non opponi formaliter charitati: nam licet charitati habituali peccatū mortale non opponatur formaliter (quia actꝰ non opponitur formaliter habitui) sed demeritorie: quia peccans mortaliter meretur priuari charitatis habitu, idem tamen mortale peccatum, quatenus ditino opponitur bonō actuīque est inimicitię ad deum, formaliter opponitur amicitiæ ad deum. Et propterea sicut actualis inimicitia opponitur formaliter actuali amicitię, ita peccatum mortale opponitur formaliter actui charitatis, qui est actualis amicitia ad deū: vnde deordinatio actus peccati mortalis primo importat deordinationem cōtrarie respectu diuinæ amicitiæ: quia hic primo habet rationem peccati mortalis, ut patet ex hostili pœna hinc sibi debita, & secundario habet deordinationem respectu moralis ordinis, ac per hoc ordinatio, cui formaliter opponitur mortale peccatū, est ordinatio amicitiæ diuinæ, quam constat esse charitatem. Quocirca peccatū ueniale, cū in hoc differat a mortali, ꝙ mortale est contra diuinam amicitiam, ueniale autē est præter illam, bene dictū est ab Auctore, ꝙ opponitur feruori charitatis: pro quanto retardat affectū hoīs ab his, quæ sunt promptæ amicitiæ officia.

¶Et cum dicitur, ꝙ compatitur secum feruorem charitatis, respondetur ꝙ licet compatiatur secū aliquē feruorē charitatis, nō tn oēm, in cuius signū feruor patriæ nullū cōpatiē uenialе.

¶Et si instetur, quis est ille feruor in hac uita, qui non compatitur secū venialе respondetur, ꝙ est ille qui uirtualiter claudit in se displicentiā oīs retrahentis a diuinæ ardore amicitię, siue charitas habitualis sit magna siue parua: qđ patet ex eo ꝙ talis actualis feruor affectꝰ ex charitate, si vere hꝫ, delet oē ueniale, ita ꝙ pro tūc sic affectus hō est sine oī ueniali quo ad culpā.

¶Ad secundam aūt obiectionem dicitur, ꝙ non est ex insufficientia feruoris charitatis, ꝙ mediante displicentia deleat ueniale, sed hoc est ex ordine causārū & effectuum: sicut nō est ex insufficientia charitatis, ꝙ mediāte pœnitētia deleat mortale.

¶Quod autē dicitur, ꝙ sola displicentia sine tali feruore delet ueniale, potest bene & male intelligi: si. n. intelligatur sine feruore actus elicti a charitate, tunc quodammodo est verum & quodammodo falsum: uerum quidem quo ad hoc, quia sine

datur affectus hominis ne prompte in deum feratur: & ideo vtrūque peccatum per pœnitentiam quidem remittitur, quia per vtrūque deordinatur voluntas hominis per immoderatam conuersionem ad bonum creatum: sicut .n. peccatum mortale remitti non potest quandiu voluntas peccato G adhæret, ita etiam nec peccatū ueniale: quia manente causa manet effectus. Exigitur aūt ad remissionem peccati mortalis perfectior pœnitentia, vt. s. homo actualiter peccatū mortale commissum detestetur quantum in ipso est, vt scilicet diligentiā adhibeat ad rememorandum singula peccata mortalia, vt singula detestetur: sed hoc non requiritur ad remissionem venialium peccatorum: non tamen sufficit habitualis displicentia quę habetur per habitū charitatis, vel pœnitentiæ virtutis: quia sic charitas non compateretur peccatum veniale, quod patet esse falsum. vnde sequitur, ꝙ requiratur quædam virtualis displicentia, puta cū aliquis hoc modo fertur secūdum affectum in deum & res diuinas, vt quicquid sibi occurreret, quod eum ab hoc motu retardaret, displiceret ei, & doleret se commisisse, etiam si actu de illo non cogitaret: quod tamen nō sufficit ad remissionem peccati mortalis, nisi quantum ad peccata oblita post diligentem inquisitionem.

Ad primvm ergo dicendum, quòd homo in gratia constitutus

tali feruore causante, displicētia a charitate imperata delet ueniale: falsum autem quo ad hoc, ꝙ hmōi displicentia omino fit absoluta a tali feruore: qū disponit seu parat affectū promptiorem ad talem charitatis feruoré, sicut ueniale retardabat ab hmōi feruore: si uero intelligatur per feruorem talē feruor cuiuscumque actus a charitate quomodolibet procedētis, sic male intelligit, quia displicētia nō nisi charitate informata delet ueniale, ut inferius ar. 4. patet. hmōi. n. displicētia, qua deletur ueniale, quidam charitatis feruor est: feruet. n. per eum charitas ad cōsumptionem uenialium impedientium, seu retardantium affectū a motu erga ea quæ dei sunt.

1.2. q.109. art. 8. & q. 74. art. 5. ad 2.

D.397.

¶ *Super Quæstionis octauæ fimæ sepimæ Articulum secundum.*

In art. 2. eiusdem quęstionis aliquid occurrit notādum, & aliquid dubitandum. Diligenter siquidē notandū est, ab Auctore hic expresse haberi, quod superius dixim⁹ de effectu eucharistiæ, scꝫ non infunditur noua gratia, nec augetur per illam sine actu liberi arbitrij disponente ad susceptionem seu augmentum: dicitur. n. hic, ꝙ non contingit esse infusionem gratiæ in adultis sine actuali motu liberi arbitrij in deū, & in peccatum, & proportionaliter intelligendum est, de augmento gratiæ.

q.66. ar.11.

q.79. ar.4.

¶Dubitandum aūt occurrit de illata ex prędicta sententia, cōclusione. s. ideo quandocūq; de nouo gratia infunditur peccata uenialia remittuntur. Et est ratio dubitandi, quia non omnis actus charitatis remittit peccata uenialia: tunc quia non omnis detestatio peccati remittit peccata uenialia. Vtrumq; tn videtur sequi ex hac illatione, si bona est: qm ex concursu actus liberi arbitrij in deū & in peccatum, infertur ꝙ infusio gratiæ remittit uenialia.

Supra q.65. art. 1. ad 8. & infra prę senti q. art. 3. co. Et ar. 4. ad 2. Et 4. di. 16. q. 2 ar. 2. q. 1. Et Mal. q. 7. ar tic. 11. cor. & ad 14. & art. 12. cor. & ad 1.

¶Ad horum euidentiam sciendum est, ad remissionem venialium quatuor concurrere, duo ex parte causæ, & duo ex parte effectus. Exigitur enim ad remissionem uenialiū ex parte causæ, & quòd homo sit in gratia, & quòd actualiter utatur illa. Et primum quidem habes ab Auctore in art. ult. huius q. quia sola gratia dei est remissiua peccati: secundum autem habetur in artic. præcedenti, & pluries repetitur in hac quæstione: & quoniam primum potest esse sine secundo, ideo gratia compatitur secum peccata uenialia: secundum autem, quod non potest esse sine primo, non sic accipiendū est, quasi quilibet actus charitatis deleat uenialia: quoniam hoc esse falsum, ex eo probatur quòd sequeretur, peccata uenialia regulariter deleri sine displicentia tam actuali, quàm uirtuali: multi enim sunt actus charitatis neutram displicentiam annexam habentes, quales sunt actus non feruentes religionis &c. ab habente charitatem eliciti. intelligendum est ergo, quòd ad deletionem uenialium ultra habitum gratiæ requiritur actus charitatis uirtualiter, uel formaliter inferens displicentiam uenialium, ut ex

1. art.

Ad 2^m dicendum, quòd passio pro Christo suscepta, sicut supra dictum est, * obtinet vim baptismi: & ideo purgat ab omni culpa & veniali & mortali, nisi actualiter voluntatem peccato inuenerit inhærentem.

Ad 3^m dicendum, quòd feruor charitatis virtualiter implicat displicentiam venialium peccatorū, vt supra dictum est.*

Articvlvs II.

Vtrum ad remissionem uenialium peccatorum requiratur gratiæ infusio.

Ad secvndvm sic proceditur. Vī ꝙ ad remissionē venialium peccatorum requiratur gratiæ infusio. Effectus. n. non est sine pro-

occurrit de illata ex prędicta sententia, cōclusione. s. ideo quandocūq; de nouo gratia infunditur peccata uenialia remittuntur. Et est ratio dubitandi, quia non omnis actus charitatis remittit peccata uenialia: tunc quia non omnis detestatio peccati remittit peccata uenialia. Vtrumq; tn videtur sequi ex hac illatione, si bona est: qm ex concursu actus liberi arbitrij in deū & in peccatum, infertur ꝙ infusio gratiæ remittit uenialia.

1.ar.q.huius habere potes. Et propterea q̄cūq; remissiua dñr pctorum uenialiū, ad dictam displicentiam conducunt, ut patet etiam inducēdo per illa tria, quæ in 3.ar. numerantur remissiua uenialiū. nam in tertio sub telligitur displicentia uirtualis, in secūdo displicentia formalis: in primo autem displicentia formalis communiter uidetur, si gratia infunditur, aut uirtualis, si gratia augeat.

¶Ex parte autē effectus consideratur primo remissio culpæ, & secundario remissio pœnæ. Et culpa quidem remittitur ꝑm Auctorē in tertio ad tertiū, tum uirtute alicuius satisfactionis, tum uirtute charitatis, cuiꝰ actus excitat. quod sic intelligo: per satisfactionē enim aliquam intelligo aliquem illorū actuū, quos pœnitētiæ uirtus deo reddit pro recompēsatione peccati quoad culpam, puta displicētiā seu dolorē, confessionē interiorē, uel subiectionē, uel aliquid hmōi. non. n. tā exacta requiritur pœnitētia i remissiōe culpæ uenialis, qualis de remissione mortalū superiꝰ descripta est. Pœnę uero remissio iuxta quantitatē feruoris in litera eadē quantificatur ab Auctore, & bene: ita tn ut p feruorē ītelligas nō solū feruorē actus eliciti a charitate, sed etiā actus imperati ab eadem, puta displicētię, seu detestatiōis peccati: iuxta feruorē siq̄dē alteriꝰ eorū, quicūq; sit ille, plꝰ ut minꝰ remittit pœna venialiū.

2.2.q.24.2. 10.

¶Ad obiectionē in oppositū, dicitur ꝙ ex litera nō sequit id qđ obiiciēdo inferē: sed solūmō ꝙ detestatio peccati & actus charitatis interueniētes i infusione gratiæ, delent uenialia. Constat autē quòd detestatio quę assequitur infusionē gratię, nō est qualiscumq; detestatio: sed talis & tanta ut diuinæ mereat̄ præ-

Ar. praced.

1.2.q.88.2. 1. & in 2.2. q.24.ar.10.

pria causa: sed propria causa remissionis peccatorum est gratia: non enim ex meritis proprijs peccata hominis remittūtur, vnde dicitur Ephes. 2. Deus qui dives est in misericordia propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos, & cū essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Christo, cuius gratia saluati estis. ergo peccata venialia nō remittunt̄ sine gratię infusione.

¶2 Præt. Peccata venialia nō remittuntur sine pœnitentia: sed in pœnitentia infunditur gratia, sicut & in alijs sacramentis nouæ legis. ergo peccata venialia non remittuntur sine gratiæ infusione.

¶3 Præt. Peccatum veniale maculam quādā animæ infert: sed macula nō aufertur nisi per gratiā, quę est spiritualis animæ decor. ergo videtur ꝙ peccata venialia nō dimittantur sine gratiæ infusione.

Sed contra est, ꝙ peccatum veniale adueniens, non tollit gratiam, neq; etiam diminuit eā, vt in secunda parte habitum est.† ergo pari ratione ad hoc ꝙ peccatum veniale remittatur, non requiritur nouæ gratiæ infusio.

Respon. Dicēdum, ꝙ vnumquodq; tollitur per suum oppositum. Peccatum autem veniale non contrariatur habituali gratiæ vel charitati, sed retardat actum eius, inquantum nimis inhæret homo bono creato, licet non cōtra deū, vt in secunda parte habitum est.* & ideo ad hoc ꝙ peccatum veniale tollatur, non requiritur ꝙ infundatur aliqua habitualis gratia: sed sufficit aliquis motꝰ gratię, vel charitatis ad eius remissionem. Quia tamen in habentibus vsum liberi arbitrij, i quibus solis possunt esse venialia peccata, non cōtingit esse infusionem gratiæ sine actuali motu liberi arbitrij in deū & in peccatum; ideo quādocumq; de nouo gratia infunditur, peccata venialia remittuntur.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ etiam remissio peccatorū uenialium est effectus gratiæ, per actum scilicet quem de nouo elicit: nō autem per aliquid habituale de nouo animæ infusum.

Ad 2^m dicēdum, ꝙ peccatum veniale nūquā remittit̄ sine aliqua li actu pœnitētiæ virtutis, explicito s. vel implicito, vt supra dictū est: † potest tn remitti peccatum venialе sine pœnitentiæ sacramento, qđ in absolutione sacerdotis formaliter perficitur, vt supradictum est.* & ideo non sequitur ꝙ. ad remissionē venialis peccati requiratur gratiæ infusio: quæ licet sit in quolibet sacramento, non tamen est in quolibet actu virtutis.

Ad 3^m dicēdum, quòd sicut in corpore contingit esse maculā dupliciter, vno modo per priuationem eius, qđ requiritur ad decorē, puta debiti coloris aut debitæ proportionis mēbrorū, alio modo per superinductionem alicuius impedientis decorem, puta luti aut pulueris, ita etiam animæ inducitur macula vno modo per priuationē decoris gratiæ per peccatū mortale, alio modo per inclinationem affectus inordinatā ad aliquid temporale: & hoc fit per peccatum veniale. & ideo ad tollendam maculā uenialis pecccati, requiritur aliquis actus procedens ex gratia, per quam remoueatur inordinata adhæsio ad rem temporalem.

sentiā gr̄æ. Et similiter actus charitatis seu fidei formatę in Deū, nō est quicūq; charitatis actꝰ, sed ex tali ac tanto conatu prouenies, ut diuinæ adsit infusio gratiæ: in huiusmodi. n. detestatione pctī & morū i deū, interuenit saltē uirtualiter detestatio & uenialium grauiorū, quæ dispo suerūt ad mortalia, & uenialiū, q impedierūt accessum ad hāc mutationē dex teræ Excelsi. & cōtet itemuenire et uf dolor de offensa dei i cōi, in quo claudit detestatio uenialiū i gñe. raro. n. uel nūquā accidere uſ, accedētibꝰ ad sacramēta, utdoleāt pcise de mortali pctō, cōiter. n. in cōi pc. catorū dolor occurrit.

Articvlvs III.

Vtrum uenialia peccata remittantur per aspersionem aquæ benedictæ &c. huiusmodi.

Ad tertivm sic proceditur. Videtur ꝙ uenialia peccata non remittantur per aspersionem aquæ benedictæ, & episcopalem benedictionem, & alia huiusmodi. Peccata. n. uenialia non remittunt̄ sine pœnitentia, ut dictum est: † sed pœnitētia per se sufficit ad remissionē venialiū peccatorū. ergo ista nihil operantur ad huiusmodi remissionem.

Supr. q.65. art. 1. ad 6. & 8. & q. 83. ar. 3. ad 3. Et 4. dis. 16. q. 2. art. 2. q. 4. & di. 17. q. 3. art. 3. q. 3. & di. 21. q. 2. art. 1. & 2. Et mal. q. 7. ar. 12. Ar. 1. huius quæst.

¶2 Præt. Quodlibet istorum eandem relationem habet ad vnum peccatū veniale, & ad omnia. Si ergo per aliquod istorū remittitur aliquod peccatum veniale, sequitur, quòd pari ratione remittātur omnia: & ita per vnam tunsionem pectoris, vel per vnam aspersionem aquæ benedictæ, redderetur homo immunis ab omnibus peccatis venialibus, qđ videt incōueniēs.

¶3 Præt. Peccata venialia inducunt reatum alicuius pœnæ, licet temporalis: dicitur enim 1. Cor. 3. de eo qui superædificat lignum, fœnum, & stipulam, ꝙ salvus erit, sic tamen quasi per ignem: sed huiusmodi, per quæ dicitur peccatum veniale dimitti, vel nullā vel minimam pœnam in se habent. ergo non sufficiūt ad plenam remissionem venialium peccatorum.

Sed contra est, qđ† Aug. dicit in lib. de Pœnitentia, ꝙ pro leuibus peccatis pectora nostra tundimus, & dicimus, Dimitte nobis debita nostra. & ita uidetur ꝙ tūsio pectoris & oratio dominica causent remissionem uenialium peccatorum. & eadem ratio uidetur esse de alijs.

In li. de medicina pœnitentia. 2. to.

Respon. Dicēdum, ꝙ (sicut dictū est†) ad remissionē uenialis peccati nō requiritꝰ nouæ gratiæ infusio: sed sufficit aliquis actus procedens ex gratia, quo aliquis detestet peccatū uenialе uel explicite, uel saltem implicite: sicut cū aliquis feruenter moueat̄ in deū. & ideo triplici ratione aliqua causant remissionē venialiū peccatorū. Vno modo, inquantū in eis infunditur gratia: quia p infusionē gratiæ tollitur venialia pecta, ut supra dictū est.* & hoc modo per eucharistiā & extremam unctionem, & uniuersaliter per omnia sa-

Ar. 2. huius quæst.

cramenta nouæ legis, in quibus confertur gratia, peccata venialia remittuntur. secundo, inquantum sunt cũ aliquo motu detestatiõis peccatorũ. & hoc mõ cõfessio generalis, tunsio pectoris, & oratio dominica, operãtur ad remissionẽ venialiũ peccatorũ. nã in oratione dominica petimus, Dimitte nobis debita nostra. tertio modo, inquãtũ sunt cũ aliquo motu reuerẽtiæ in deũ, & ad res diuinas. & hoc mõ, benedictio episcopalis, aspersio aquæ benedictæ, q̃libet sacramẽtalis vnctio, oratio i ecclesia dedicata, & si aliqua alia sunt hmõi, operant ad remissionẽ venialiũ peccatorũ.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, q̃ omnia ista causant remissionem peccatorum venialium, inquantũ inclinant animam ad motum pœnitentiæ, qui est detestatio peccatorum, vel implicite, vel explicite.

AD 2^m dicendũ, q̃ omnia ista quantũ est de se, operantur ad remissionem omnium peccatorum venialium: potest tamen impediri remissio, quãtum ad aliqua peccata venialia, quibus mẽs actualiter inhæret: sicut & p fictionẽ interdũ impedit effectus baptismi.

AD 3^m dicẽdũ, q̃ per prædicta tolluntur quidẽ peccata venialia quantũ ad culpã, tũ virtute alicuius satisfactionis, tũ etiã virtute charitatis, cuius motus p ꝓdicta excitat. Nõ aũt pquodlibet prędictorũ semper tollitur totus reatus pœnæ: quia sic qui esset omnino immunis a peccato mortali, aspersus aqua benedicta, statim euolaret: sed reatus pœnæ remittitur per prædicta ſm modũ feruoris in deum, qui per prædicta excitatur, quandoq; magis, quãdoq; autẽ minus.

¶ *Super Quæstionis octuagesimæ septimæ Articulum quartum.*

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ueniale peccatum possit remitti sine mortali.

INar. 4. in corpore aduerte rationem mouentem Autorem non se tenere ex parte pœnæ, sed ex parte culpæ, quia. s. nulla culpa a deo remittitur, nisi per virtutẽ gratiæ, quod si Dura. aduertere voluisset, aut soluisset hanc rationem, aut cessasset ab obiiciendo. ipse. n. in 4. sent. dist. 16. q. 1. ar. 2. contra hanc doctrinam obiicit tripliciter.

Infr. q. 90. art. 4. ad 3. Et 4. di. 16. q. 2. ar. 1. q. 2. & 3.

¶P imo, quia culpa venialis cõsistit i de ordinatione volũtatis, quæ tollitur per debitam displicentiam eius, quod in debite placuit.

Ar. præced. ad 2. & q. præce. ar. 3.

¶Secundo, qa puer non baptizatus in originali existens, peccato, quando venit ad etatẽ, potest primo peccare venialiter, & statim mori. Et tunc proceditur, an punietur pœna æterna pro peccato veniali, an pœna temporali &c.

Q. præced. arti. 6. & q. 86. ar. 3.

¶Tertio, per opera bõa facta extra charitatem potest aliquis secundum omnes mereri de congruo aliquod bonũ temporale. ergo expiationem pœnæ temporalis debitæ peccato veniali.

Gl. interlinearis ibid. super illud Beatus cui non imputauit Dominus peccatum.

¶ Ad hæc facile dicitur, q̃ culpa peccati venialis non tollit solummodo rectitudinẽ actus voluntarii, sed etiam ordinem ad actualẽ dilectionẽ dei: est enim impeditiuum feruoris charitatis, & ex hac parte habet rationem cuiusdã offensæ dei. Et proprerea dato, q̃ fiat ẽs in peccato mortali possit reparare rectitudinẽ venialis peccati (puta, quia ex mendace iocose uel officiose, habituat^r est ad ueritatem dicendam etiam iocose & officiose) non ꝓpterea remissionẽ consecutus est pteritę culpę, qua aliquo modo deum offendit, quoniam nulla offensa sine gratia a deo dimittit^r. Nec displicẽtia illa quæ in hoc ponitur, sufficit ad remissionem culpæ: quia non est deo accepta, sine gratia, vt in litera dicitur ex Psal. & Apostolo & gl. Beatus vir, cui non imputauit dominꝰ peccatum &c.

¶ Ad secundum dicitur, quòd si casus accideret, & peccatum illud veniale æternaliter puniretur per accidẽs, hoc est rõne status, quia esset in statu, in quo semper maneret culpa, manente autem culpa in æternum, debet etiam pœna esse æterna, vt ipsemet Duran. in eodẽ lib. approbat.

¶ Ad tertiũ dicitur, q̃ quicquid sit de pœna, negandum est q̃ per bona opera facta extra charitatẽ possit aliquis mereri de congruo remissionẽ culpæ, & propterea argumẽtum non militat contra præsentẽ doctrinam.

¶ *Super Quæstionis octuagesimæoctauæ Articulum primũ.*

IN ar. 1. q. 88. circa illud, homo secundo peccans, ex hoc ipso videtur grauius

Inf. ar. 2. & 3. cor. Et 4. dist. 22. q. 1. ar. 1. Li. 1. de baptismo, contra donatis. c. 12. in medio to. 7

graius peccare, quàm prius peccauerat, quòd libet sequens mortale peccatum, redeunt peccata prius per pœnitentiam dimissa.

Beda in Luc. c. 56. nõ multum remote ante finem to. 2.

¶ 2 Præt. Super illud Lucæ 11. Reuertar in domum meam vnde exiui, dicit * Beda, Timendus est iste versiculus, nec non exponendus, ne culpa quam in nobis extinctã credebamus, per incuriam nos vacantes opprimat. hoc autem non esset nisi rediret. ergo culpa per pœnitentiam dimissa redit.

¶ 3 Præt. Ezechiel. 18. Dominus dicit, Si auerterit se iustus a iustitia sua, & fecerit iniquitatem, omnes iustitiæ eius, quas fecerat, non recordabuntur: sed inter alias iustitias quas fecit, etiam præcedens pœnitentia continetur, cum supra dictum † sit pœnitentiam esse partẽ iustitiæ. ergo postquam pœnitens peccat, non imputatur ei precedẽs pœnitentia, per quam consecutus est veniam peccatorum. redeunt ergo illa peccata.

Q. 35. ar. 3.

¶ 4 Præt. Peccata præterita per gratiam tegũtur, vt patet per Apostolum Roma. 4. inducentem illud Psalmi^tæ 31. Beati quorũ remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata: sed per peccatũ mortale sequens gratia tollitur. ergo peccata quæ fuerãt prius commissa, remanent detecta. & ita videtur quòd redeant.

SED CONTRA est, q̃ Apostolus dicit Roman. 11. Sine pœnitẽtia sunt dona & vocatio Dei: sed peccata pœnitẽtis sunt dimissa per donum dei. ergo per peccatum sequens non redeunt dimissa peccata, quasi deus de dono remissionis pœniteat.

Referẽ hoc de pœni. di. 4. c. Qui recedit. id habet Prosper in respons. ad 2. rationẽ gallorũ.

¶ Præt. †Augustinus dicit in libr. responsionum Prosperi: Qui recedit a Christo, & alienatus a gratia, finit hanc vitam; quid nisi in perditionem vadit? sed non in id, quod dimissum est recidit, nec pro originali peccato damnabitur.

Q. 86. ar. 4.

RESPON Dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) in peccato mortali sunt duo, scilicet auersio a deo, & cõuersio ad bonum creatum. Quicquid autem est ex parte auersionis in peccato mortali, secundum se consideratum est commune omnibus peccatis mortalibus: quia per quodlibet peccatum mortale homo auertitur a deo. unde & per consequens macula, quæ est per priuationem gratiæ, & reatus pœnæ æternæ communia sunt omnibus peccãtis mortalibus. & secũdum hoc intelligitur id, quod dicit Iacobi 2. Qui offendit in vno factus est omnium reus: sed ex parte conuersionis, peccata mortalia sunt diuersa, & interdum cõtraria. Vnde manifestum est, quòd ex parte conuersionis, peccatum mortale sequens non facit redire peccata mortalia prius abolita: alioquin sequeretur, quòd homo per peccatum prodigalitatis reduceretur in habitum vel dispositionem auaritiæ prius abolitæ. & sic contrariũ esset causa sui contrarij, quod est impossibile. sed consideranda in peccatis mortalibus id, quod est ex parte auersionis absolutæ, per peccatum mortale sequens redit illud, quod fuerat in prioribus peccatis ante dimissionem, inquãtum per peccatum mortale sequẽs homo priuatur gratia, & fit reus pœnæ æternæ, sicut & prius erat. Verum quia auersio in peccato mortali, ex conuersione quodammodo causatur, recipiunt ea, quæ sunt ex parte auersionis quodammodo diuersitatem per comparationem ad diuersas conuersiones sicut ad diuersas causas: ita quòd sit alia auersio, & alia macula, & alius reatus, prout cõsurgit ex alio & alio actu peccati mortalis. & hoc modo, in quæstionem vertitur, vtrum macula & reatus pœnæ æternæ secundum quòd causabantur ex actibus peccatorum prius dimissorum, redeant per peccatum mortale sequens. Quibusdã igitur visum est, q̃ simpliciter etiã hoc modo redeant. sed hoc nõ potest esse: quia opus dei per opus hois irritari non potest. Remissio autem peccatorum priorum, fuit opus diuinæ misericordiæ. unde non potest irritari per sequens peccatum hominis, secundum illud Rom. 3. Nũquid incredulitas illorum fidem dei euacuauit? & ideo alij ponentes peccata redire, dixerunt, quòd deus non remittit peccata pœnitenti postmodum peccaturo, ſm præscientiam, sed solum secundum præsentem iustitiam: præscit enim se pro his peccatis eum æternaliter puniturum, & tamen per gratiam facit eum præsentialiter iustum. sed nec hoc stare potest: quia si causa absolute ponatur, & effectus ponitur absolute. Si igitur nõ absolute fieret per gratiam, & gratiæ sacramenta peccatorum remissio, sed cum quadam conditione in futurum dependente, sequeretur quòd gratia & gratiæ sacramenta non essent sufficiens causa remissionis peccatorum, quod est erroneum, vtpote derogans gratiæ dei. & ideo nullo modo potest esse, quòd macula & reatus præcedentium peccatorum, redeant secundum quòd ex talibus actibus causabantur. Contingit autem, quòd sequens actus peccati, virtualiter continet reatum prioris peccati, inquantum scilicet aliquis homo secundo peccans, ex hoc ipso videtur graius peccare quàm prius peccauerat, secundum illud Rom. 2. Secundum duritiam tuam, & cor impœnitens thesaurizas tibi iram in die irę, ex hoc scilicet solo, quòd contemnitur dei bonitas, quę ad pœnitentiam expectat. Multo autem magis contemnitur dei bonitas, si post remissionem prioris peccati, secundo peccatum iteretur: quanto maius est beneficium peccatum remittere, quàm peccatorem sustinere. Sic igitur per peccatum sequens pœnitentiam, redit quodammodo reatus peccatorum prius dimissorum, non inquantum causabatur ex illis peccatis prius dimissis, sed inquãtũ causatur ex peccato vltimo perpetrato, qđ aggrauatur ex peccati, prioris, & hoc nõ est dum hanc circunstãtiam, qua est contra est, qui remisit priora peccata. secundũ hanc enim circunstantiam post pœnitentiam cõtinere dicitur virtualiter peccata priꝰ dimissa: quia ex illis peccatis consurgit, hæc circunstãtia aggrauans peccatum post pœnitentiam.

peccata dimissa redire simpliciter, sed redire secundum quid, inquantum scilicet, virtualiter in peccato sequenti continentur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud verbum Aug. videtur esse intelligendum de reditu peccatorum, quantum ad reatum pœnæ æternæ in se cõsideratum: quia scilicet, post pœnitentiam peccans, incurrit reatum pœnæ æternæ, sicut & prius: non tamẽ omnino propter eandem rationem. Vndeꝫ Aug. in li. de responsionibus Prosperi, cum dixisset, quòd non id, quod remissum est recidit, nec pro originali peccato dãnatur, subdit: qui tamen ea morte afficitur, quæ ei propter peccata dimissa debebatur: quia scilicet incurrit mortẽ æternã, quã meruerat p peccata ꝓterita.

Prosper in responsione ad 2. rationem Gallorum. Et refert de pœnit. di. 4. ca. Qui recedit.

AD 2m dicendum, quòd in illis verbis non intendit dicere Beda, ꝙ culpa prius dimissa hominẽ opprimat per reditũ reatꝰ præteriti: sed p iterationẽ actus.

AD 3m dicendum, quòd per sequens peccatum, iustitiæ priores obliuioni traduntur, inquantum erãt meritoriæ vitæ æternæ: non tamen inquantum erant impeditiuæ peccati. unde si aliquis peccet mortaliter postquam restituit debitum, non efficitur reus, quasi debitum non reddidisset. & ¦ multo minus traditur obliuioni pœnitẽtia priꝰ acta, quãtũ ad remissionẽ culpæ, cũ remissio culpæ magis sit opus Dei q̃ hominis.

AD 4m dicendum, quòd gratia simpliciter tollit maculam, & reatum pœnæ æternę. Tegit autem actus peccati prẽteritos, ne scilicet propter eos Deus hominem gratia priuet. & reum habeat pœnę æternæ. & quod gratia semel fecit, perpetuo manet.

ARTICVLVS II.

Vtrum peccata dimissa, redeant per ingratitudinem quæ specialiter est secundum odium fraternum, apostasiam a fide, contemptum confessionis, & dolorem de pœnitentia habita.

4. dist. 22. q. 2. ar. 1. cor. & ar. 3.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd peccata dimissa nõ redeant per ingratitudinem, quæ specialiter est secundum quatuor genera peccatorum, scilicet secundum odium fraternum, apostasiam a fide, cõtemptum confessionis, & dolorem de pœnitentia habita, ſm ꝙ quidam metrice dixerunt:

Fratres odit, apostata fit, spernitque fateri.
Pœnituisse piget, pristina culpa redit.

Tanto. n. est maior ingratitudo, quãto grauius est peccatũ, qđ quis cõtra Deum committit post beneficium remissionis peccatorum: sed quędam alia peccata sunt his grauiora, sicut blasphemia contra Deum, & peccatũ in Spiritumsanctũ. ergo videtur, quòd peccata dimissa nõ redeant magis secundum ingratitudinẽ commissam, secundum hæc peccata, quàm secundum alia.

Habet de pœnit. di. 4. c. Si Iudas.

¶ 2 Præt. *Rabanus dicit, Nequam seruum tradidit deus tortoribus, quoadusque redderet vniuersum debitum, quia non solum peccata quæ post baptismũ homo egit reputabuntur ei ad pœnam, sed & originalia, quæ in baptismo sunt ei dimissa: sed etiam peccata venialia inter debita ¦ computantur, pro quibus dicimus, Dimitte nobis debita nostra. ergo ipsa etiã redeunt per ingratitudinem. & pari ratione videtur, quòd per peccata venialia redeant peccata prius dimissa, & non solum per peccata prædicta.

¶ 3 Præt. Tanto est maior ingratitudo, quanto post maius beneficium acceptum aliquis peccat: sed beneficium Dei est etiam ipsa innocentia, qua peccatũ vitamus: dicit enim† Aug. in 2. confess. Gratiæ tuæ deputo quecumque peccata non feci. Maius autem donum est innocẽtia, q̃ etiã remissio omniũ peccatorũ. ergo non minus est ingratus Deo qui peccat post innocentiam, quàm qui peccat post pœnitentiam. & ita videtur quòd per ingratitudinem, quæ fit secundum peccata prędicta, non maxime redeãt peccata dimissa.

Li. 2. confe. cap. 7. ante med. to. 1.

SED CONTRA est, quòd* Grego. dicit 18. Moral. Ex dictis euangelicis constat, quòd si quid in nos delinquitur, ex corde non dimittimus, & illud rursus exigitur, quod nobis iam per pœnitentiam dimissum fuisse gaudebamus. & ita propter odium fraternum specialiter peccata dimissa redeunt secundum ingratitudinem. & eadem ratio videtur de alijs.

Li. 4. dialo. c. 60. circa finem.

RESPON. Dicẽdum, quòd (sicut supra dictũ est*) peccata dimissa, per pœnitentiam redire dicuntur, in quãtum reatus eorum ratione ingratitudinis, virtualiter continetur in peccato sequenti. Ingratitudo autẽ potest committi dupliciter: vno modo, ex eo quòd aliquid fit contra beneficium. & hoc modo per omne peccatum mortale quo deũ offendit, redditur homo ingratus deo, qui peccata remisit. & sic per quodlibet peccatum mortale sequẽs, redeũt peccata prius dimissa, ratione ingratitudinis: alio modo committitur ingratitudo non solum faciendo contra ipsum beneficium, sed etiam faciendo contra formam beneficij præstiti: quæ quidem forma si attendatur ex parte benefactoris, est remissio debitorum. Vnde contra hanc formam facit, qui fratri petenti veniam non remittit: sed odium tenet. Si autem attendatur ex parte pœnitentis, qui recipit hoc beneficium, inuenitur ex parte eius duplex motus liberi arbitrij: quorum primus est motus liberi arbitrij in deum, qui est actus fidei formatæ, & contra hoc facit homo apostatando a fide: secundus autem est motus liberi arbitrij in peccatum, qui est actus pœnitentiæ. Ad quem primo pertinet (vt supra dictũ est†) quòd homo detestetur peccata præterita, & contra hoc facit ille, qui dolet se pœnituisse. Secũdo ptinet ad actũ pœnitentię, vt pœnitens proponat se subijcere clauibus ecclesię per confessionem, secundũ illud. psalmi 31. Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meã Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. & contra hoc facit ille, qui contemnit confiteri secũdum quòd proposuerat. & ideo dicitur quòd specialiter ingratitudo horum peccatorum, facit redire peccata prius dimissa.

Ar. præced.

Q. 85. ar. 5. & 6.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hoc non dicitur specialiter de istis peccatis, quia sint ceteris grauiora: sed quia directius opponuntur beneficio remissionis peccatorum.

AD 2m dicendum, quòd etiam peccata venialia, & ipsum originale redeunt modo prædicto,* sicut & peccata mortalia, inquantum contemnitur dei beneficium, quo hęc peccata sunt remissa: non tamen per peccatum veniale aliquis incurrit ingratitudinem: quia homo peccando venialiter, nõ facit contra deũ, sed præter ipsum. & ideo per peccata venialia, nullo modo peccata dimissa redeunt.

In corp. ar.

AD 3m dicendum, quòd beneficium aliquod habet pensari dupliciter: uno modo ex quãtitate ipsius beneficij. & secundum hoc innocentia est maius dei beneficium quàm pœnitentia, quæ dicitur secunda tabula post naufragium: alio modo, potest pensari beneficium ex parte recipiẽtis, qui minus est dignus, & sic magis fit sibi gratia: vnde & ipse magis ẽ ingratus si contemnat. & hoc modo beneficium remissionis culpæ est maius, inquantum prẽstatur totaliter indigno, & ideo ex hoc sequitur maior ingratitudo.

AR-

¶ *Super Quæstionis octuagesimæoctauæ articulum tertium.*

4. d. 22. q. 1. ar. 2. q. 3.

IN ar. 3. eiusdem q. intellige nouitie ingratitudinem non habere quantitatem ex quantitate beneficii, quamuis habeat ex illo speciẽ, sicut nec odiũ habet quantitatem ex obiecto odio habito. non. n. oportet tantum esse odium, quantum est odibile: contingit. n. unum & idem plus, & minus odio haberi. Et similiter non oportet tantum esse amorem, quantum est amatum: est enim aliquid plus amabile quàm ametur, & sic de aliis. Q uantificatur autem ingratitudo ex beneficio (ut in litera dicitur) proportionaliter, & hoc est dicere, quòd si cõparentur duæ ingratitudines ad duo beneficia, uerum est ꝙ ceteris paribus quanto beneficium maius est beneficio, tanto ingratitudo maior est ingratitudine. Et propterea tanto peccatum post pœnitentiam est secundũ ingratitudinis circumstantiam grauius, quanto contra maius est beneficium remissionis peccatorũ. Et quia beneficium remissionis quantificatur secundum peccata dimissa, ideo tãto grauius quis post pœnitẽtiam peccat, quanto maior peccator prius fuit, & ceteris paribus quanto pluries dimissa sibi peccata fuerunt.

ARTICVLVS III.

Vtrum per ingratitudinem peccati sequentis, consurgat tantus reatus, quantus fuerat peccatorũ prius dimissorum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd per ingratitudinem peccati sequentis consurgat tantus reatus, quantus fuerat peccatorum prius dimissorũ: quia secundum magnitudinẽ peccati est magnitudo beneficii, quo peccatum dimittitur, & per consequens magnitudo ingratitudinis, qua hoc beneficium cõtemnitur: sed secundum quantitatem ingratitudinis, est quantitas reatus cõsequẽtis. ergo est tãtꝰ reatus qui consurgit ex ingratitudine sequẽtis peccati, quãtus fuit reatus omnium præcedentium peccatorum.

¶ 2 Præt. Magis peccat qui deum offendit, quàm qui offendit hominem: sed seruus manumissus ab aliquo domino, reducitur in eandem seruitutem, a qua prius fuit liberatus, uel etiam in grauiorem. ergo multo magis ille, qui contra deum peccat post liberationem a peccato, reducitur in tantum reatũ pœnæ, quantũ primo habuerat.

¶ 3 Præt. Matth. 18. dicitur, quòd iratus Dominus tradidit eum (cui replicantur peccata dimissa, propter ingratitudinem) tortoribus quoadusq; redderet uniuersũ debitum: sed hoc non esset, nisi consurgeret ex ingratitudine reatus, quantus fuit omnium præteritorum peccatorũ. ergo æqualis reatus per ingratitudinem redit.

SED CONTRA est, quòd dicitur Deut. 25. Pro mensura peccati erit et plagarum modus. Ex quo patet, quòd ex paruo peccato non consurgit magnus reatus: sed quandoq; peccatum mortale sequens, est multo minus quolibet peccatorũ prius dimissorum. non ergo ex peccato sequenti redit tãtus reatus, quantus fuit peccatorum prius dimissorum.

RESPON. Dicendum, quòd quidam dixerunt, ꝙ ex peccato sequenti, propter ingratitudinem consurgit tantus reatus, quantus fuit reatus peccatorũ prius dimissorum super reatum proprium huius peccati: sed hoc non est necessarium, quia sicut supra dictum est, † reatus præcedentium peccatorum non redit per peccatum sequens, inquantum sequebatur ex actibus præteritorum peccatorum, sed inquantum consequitur actum sequẽtis peccati. Et ideo oportet, quòd quãtitas reatus redeuntis, sit secundum grauitatem peccati subsequentis. Potest autem contingere, quòd grauitas peccati subsequentis adæquetur grauitati omniũ peccatorum præcedentium: sed hoc nõ semper est necesse, siue loquamur de grauitate eius, quam habet ex sua specie, cum quandoque peccatum sequens sit forticatio simplex, peccata uero præterita fuerunt adulteria, uel homicidia, seu sacrilegia) siue etiã loquamur de grauitate, quam habet ex ingratitudine annexa. nõ enim oportet, quòd quantitas ingratitudinis sit absolute æqualis quantitati beneficii suscepti, cuius quantitas attenditur secundum quantitatem peccatorum prius dimissorum. contingit enim quòd contra idem beneficium unus est multum ingratus, uel secundum intensionem contemptus beneficii, uel secundum grauitatem culpæ contra benefactorem commissæ, alius autem parum, uel quia minus contemnit, uel quia minus contra benefactorem agit: sed proportionaliter quantitas ingratitudinis, adæquatur quantitati beneficii: supposito enim æquali contemptu beneficii, uel offensa benefactoris, tanto erit grauior ingratitudo, quanto beneficium fuit maius. unde manifestum est, quòd non est necesse, quòd propter ingratitudinem, semper per peccatũ sequens redeat tantus reatus, quãtus fuit præcedentium peccatorum, sed necesse est ꝙ proportionaliter quanto peccata prius dimissa fuerũt plura & maiora, tãto redeat maior reatus per qualecumque sequens mortale peccatum.

In corp. art.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd beneficium remissionis culpę recipit quantitatem absolutam, secundum quantitatem peccatorum prius dimissorum: sed peccatum ingratitudinis non recipit quantitatem absolutam secundum quantitatem beneficii, sed secundum quantitatem contemptus uel offeniæ, ut dictum est. † & ideo ratio non sequitur.

AD 2m dicendum, quòd etiam seruus manumissus non reducitur in pristinam seruitutem pro qualicumq; ingratitudine: sed pro aliqua graui.

In corp. ar.

AD 3m dicendum, quòd illi, cui peccata dimissa replicantur propter subsequentem ingratitudinẽ, redit uniuersum debitum, inquantum quantitas peccatorum præcedentium proportionaliter inuenitur in ingratitudine subsequenti, non autem absolute, ut dictum est.*

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ingratitudo, ratione cuius sequens peccatum facit redire peccata prius dimissa, sit speciale peccatum.

¶ *Super Quæstionis octuagesimæoctauæ Articulum quartum.*

2. 2. q. 107. arti. 2. ad 1. Et 4. dist. 22. q. 1. ar. 3. q. 3.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd ingratitudo, ratione cuius sequens peccatum facit redire peccata prius dimissa, sit speciale peccatum. Retributio. n. gratiarum pertinet ad contra passum, quod requiritur in iustitia, ut patet per † Philosophum 5. Eth. sed iustitia est specialis uirtus. ergo ingratitudo ẽ speciale peccatũ.

¶ 2 Præt. * Tullius in 2. Rhetor. ponit quòd gratia ẽ specialis uirtus: sed ingratitudo opponitur gratiæ. ergo ingratitudo est speciale peccatum.

¶ 3 Præter. Specialis effectus a speciali causa procedit: sed ingratitudo habet specialem effectum, scilicet quòd facit aliqualiter redire peccata prius dimissa. ergo in-

Li. 5. c. 5. nõ remote a prin. c. 5.

Li. 2. de Inuent. fol. 4. ante fi. lib.

cata mortalia puta odio de, & conceptu diuini præcepti: qui libet enim peccans mortaliter, interpretatiue & contemnit diuinum preceptum quod tranigreditur, & in odium inimicitiæ diuinæ charitati oppositum incidit. Hæ tamen circunstantiæ ad eandem pertinent speciē peccati, in qua est peccatum, cuius sunt circunstantiæ, & non trahunt peccatum in speciem odii diuini, & speciem inobedientiæ, prout secūdum se hæc sunt specialia peccata, ad quas tamē species traheret, siquis ex dei odio & contemptu præcepti formi caretur.

Ar.2.huius quæst.

D.992. Lib.5.cap.2. nō remote a prin.t.5.

gratitudo est speciale peccatum. F

SED CONTRA, Illud quod cōsequitur omnia peccata, non est speciale peccatum: sed per quodcumque peccatū mortale aliquis efficitur deo ingratus, ut ex præmissis patet. * ergo ingratitudo nō est speciale peccatum.

RESPON. Dicendum, quòd ingratitudo peccantis quandoq; est speciale peccatum, quandoque autem non, sed est circunstantia generaliter consequens omne peccatum mortale, quod contra deum committitur: peccatum enim speciem recipit ex intentione peccantis. unde ut † Philos. dicit 5. ethic. ille qui mœchatur, ut furetur, magis est fur, quàm mœchus. Si igitur aliquis peccator in contemptū dei, & suscepti beneficii aliquod peccatum committat, illud peccatum trahitur ad speciem ingratitudinis. & hoc modo, ingratitudo peccantis est speciale peccatum. si uero aliquis intendens aliquod peccatum committere, puta homicidiū, aut adulterium non retrahatur ab hoc propter hoc ꝙ pertinet ad dei contemptum, ingratitudo non erit speciale peccatum, sed trahetur ad speciem alterius peccati, sicut circunstantia quædam. vt autem* Aug. dicit in li. de natura & gratia, non omne peccatum est ex cōtemptu, & tamen in omni peccato deus contemnitur in suis præceptis. vnde manifestum est, quòd ingratitudo peccantis quandoq; est speciale peccatū, sed non semper. & per hoc patet responsio ad obiecta. Nā primæ rationes concludunt quòd ingratitudo secūdum se sit quædam species peccati. Vltima autem ratio concludit, quòd ingratitudo secundum quòd inuenitur in omni peccato, non sit speciale peccatum.

In li. de natura & gra. c.29.t.7.

¶ *Super Quæstionis octuagesimænonæ Articulum primum.*

IN qu. 89. quatuor notanda occurrūt. Primum in art. 1 ad secūdū, ubi dr quòd contritio se habet, ut ultima dispositio ad gratiā consequendā. Sciendū est.n. duplicit tiumi contritionē: uel pro ipso actu nudo: uel ꝓ ipso actu informato charitate: perfectus siquidē dolor de peccatis commissis cū uolūtate satisfaciēdi, &c. contritio dr, formata quidē si charitate uestita cōsideretur, absolute uero si nuda sumat. Et sic nude cōsiderauit eā Auctor, cū dixit ꝙ ē ultima dispositio ad gratiā: formata aūt charitate cōsideratur, cū describit quòd est dolor charitate informatus.

QVAESTIO LXXXIX.

De uirtutum recuperatione per pœnitentiam, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de recuperatione uirtutū per pœnitentiam.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶Primo, Vtrum per pœnitentiam restituantur uirtutes.

¶Secundo, Vtrum restituantur in æquali quantitate.

¶Tertio, Vtrum restituatur pœnitenti æqualis dignitas.

¶Quarto, Vtrum opera uirtutum, per peccatum sequens mortificentur.

¶Quinto, Vtrum opera mortificata per peccatum, per pœnitentiam reuiuiscant.

¶Sexto, Vtrum opera mortua, id est, absq; charitate facta, per pœnitentiam uiuificentur.

ARTICVLVS I.

Vtrum per pœnitentiam uirtutes restituantur.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd per pœnitentiam uirtutes non restituātur. Nō enim possent uirtutes amittī, per pœnitentiam restitui, nisi pœnitētia uirtutes causaret: sed pœnitētia cum sit uirtus, nō potest esse causa omnium uirtutum: præsertim cū quędam uirtutes sint naturaliter priores pœnitentia, scilicet fides, spes, & charitas, vt supra dictum est. † ergo per pœnitentiam non restituuntur uirtutes.

¶2 Præt. Pœnitentia in quibusdam actibus pœnitentis consistit: sed uirtutes gratuitæ nō causantur ex actibus nostris: dicit enim* Augustin. in lib. de libero arbi. quòd uirtutes deus in nobis sine nobis operatur. ergo uidetur, quòd per pœnitentiam non restituantur uirtutes. H

¶3 Præter. Habens uirtutem sine difficultate & delectabiliter actus uirtutum operatur: unde † Philos. dicit in 1. Ethic. quòd nō est iustus qui non gaudet iusta operatione: sed multi pœnitentes adhuc difficultatem patiuntur in operando actus uirtutum. non ergo per pœnitentiam restituuntur uirtutes.

SED CONTRA est, quòd Lucæ 15. legitur. Pater mandauit quòd filius pœnitens indueretur stola prima, quæ secundum Ambro. est amictus sapientię, quam simul cōsequuntur omnes uirtutes, secundum illud Sap. 8. sobrietatem, & iustitiam docet, prudentiam & uirtutem, quibus utilius nihil est in uita hominibus. ergo per pœnitētiam omnes uirtutes restituūtur.

RESPON Dicendum, quòd per pœnitentiam remittuntur peccata, ut dictum est: † remissio autem peccatorum non potest esse nisi p infusionem gratiæ. vnde relinquitur, quòd per pœnitentiam homini gratia infundatur. [d] Ex gratia autem consequuntur omnes uirtutes gratuitæ, sicut ex essentia animæ fluunt omnes potentiæ, ut in secunda parte habitum est: * unde relinquitur, quòd per pœnitentiā omnes uirtutes restituantur. K

AD PRIMVM ergo dicendum, quod eodem modo pœnitentia restituit uirtutes, per quem modum est causa gratiæ, ut iam dictum est. † Est autem causa gratiæ inquantum est sacramentum, ¶ Secundum notandum est in 2. artic. in calce cor. ubi dicitur & cadē ratio est de uirtutibus, q̄ ex gratia consequūtur. Posset siquidē hoc dupliciter intelligi, uel referēdo singulas uirtutes ad singulas proprias dispositiones ipsi surgente, uel referendo quātitatem uirtutū ad quantitatē gratiæ. Et primo quidē intellectu sensus esset, ꝙ resurgēs a peccato, recuperat aliquā infusam uirtutē maiorē, & aliquā minorē si ad unā magis se disposuit, q̄ ad aliā: sicut recuperat gratiā maiorē uel minorē, prout magis uel minus se disponit ad illā. Iuxta secūm uero intellectū sensus esset, ꝙ recuperans gratiā minorē recuperat uirtutes minores, & si recuperat gratiā æqualē deperditæ, recuperat & uirtutes æquales, & si maiorē, maiores. Quicqd aūt de ueritate primi dicti sedm se sit, præsenti tñ literæ secundus solus sensus consonat: qm̄ in litera redditur ratio quare est eadem ratio, de gratia & uirtutibus. Et ratio quæ redditur, est sequela uirtutū ex gratia: ex hoc enim ꝙ uirtutes consequuntur ad gratiā, ab iq; separato ambigunt a cōiūgi deducitur, quod ad maiorē gratiā sequūtur maiores uirtutes, & ad minorē minores. ¶ Tertio aduertendū est in 3. art. in cor. ubi de irregularitate homicidii, et defensione cōmissi tangitur. Distinguendū siquidem est de defensione. Nā quædā est necessitās ad homicidiū, cum qs scilicet nō pōt totaliter se defendēdo, suū euadere inuasorem, nisi occidat illum, & hæc nō inducit irregularitatē p noua iura, condita scilicet post transitum beati Tho. ut patet in 6. de homicidio c unico. Defensio autem non urgēs ad homicidium, & olim & nunc irregularem constituit, & de hac rectus ista intelligendus est. ¶ Quarto aduertendum est in 3. artic. in cor.

Sup. q.152. arti. 3. ad 3. Et 4. dist. 14. q. 2. ar. 2.

Q. 85. art. 6

Ex li. 2. cap. 18. t. 1

Li. 1. ca. 8. a med. t. 5.

Ex corp. ar.

cor. iuncto cū responsione ad tertium, quòd aliud est loqui de opere meritorio, & aliud est loqui de quantitate operis meritorii. Cū enim mortificata reuiuiscunt, semper omnia opera meritoria quæ mortificata erāt reuiuiscunt: quoniā isti, in quo reuiuiscunt debita est uita æterna ex ui illorum priorum operum, & non solum ex ui, præsentium operum ita quòd hoc operatur reuiuiscere, quod ex pluribus capitibus debetur huic uitæ æterna, scilicet ex meritis prioribus, & ex meritis posterioribus: sed quantitas operis meritorii non semper fuisset similiter: quoniam non semper recuperat propriam efficaciam, quæ est perducere hūc ad tantum grādum beatitudinis æternæ, ut patet in eo qui resurgit in minori gratia, ita quòd in illā minore decedit. Talis enim non quam peruenit ad illū beatitudinis gradum, quem quantitas prioris meriti debitum sibi fecerat. Et in promptu causa huius non reuiuiscētiæ est ipsa resurgentis indispositio: sicut.n. si non resurrexisset a peccato, mortificata merita non sibi reuixissent (quia peccatum proprium impedisset meritorum efficaciam) ita resurgendo a peccato, cū minore tamen gratia ex hoc ipso indispositus est ad suscipiendum fructū maioris meriti. ipse.n. minor conatus resurgentis, & ad maiora non progredientis impedimentum præstat efficaciæ quantitatis magni meriti præcedentis. Et facit ut quantitas illa nō reuiuiscat sibi simpliciter & absolute: cū quo tamen stat quòd reuiuiscit illi secundū quid, hoc est quo ad gaudium accidentale: quia, ut in litera dicitur, plus gaudebit de maiore merito præcedēte quàm de minore, quod subsequutum est.

Inf. ar. 5. ad 3. Et 3. d. 31. q. 1. ar. 4

Augu. in li. de correct. & gratia, c 9. post med. a 7.

Hoc habet Aug. 3. hypognosticō a medio illius to. 7

ARTICVLVS II.

Vtrum post pœnitentiam resurgat homo in æquali uirtute.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd post pœnitentiam resurgat homo in æquali uirtute. Dicit enim apost. Roman. 8. Diligentibus deum omnia cooperantur in bonum. Vbi dicit gl.* Augustin. quòd hoc adeo uerum est, ut si qui horum deuient & exorbitent, hoc ipsum eis deus faciat in bonum proficere: sed hoc non esset, si homo resurgeret in minori uirtute. ergo uidetur quòd nūquam pœnitens resurgat in minori uirtute.

¶ 2 Præter. † Ambrosius dicit, quòd pœnitentia res optima est, quæ omnes defectus reuocat ad perfectum: sed hoc non esset, nisi uirtutes in æquali quantitate recuperarentur. ergo per pœnitentiam semper recuperatur æqualis uirt⁹.

¶ 3 Præter. Super illud Genes. 1. Factum est uespere & mane dies unus, dicit glos. Vespertina lux est, a qua quis cecidit, matutina, in qua resurgit: sed lux matutina est maior uespertina. ergo aliquis resurgit in maiori gratia uel charitate, quàm prius habuerit: quod etiam uidetur per id, quod Apostol. dixit Roman. 5. Vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia.

SED CONTRA, Charitas proficiens uel perfecta, est maior quàm charitas incipiens: sed quandoque aliquis cadit a charitate proficiente, resurgit autem in charitate incipiente. ergo semper resurgit homo in minori uirtute.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictum est†) motus liberi arbitrii, qui est in iustificatione impii, est ultima dispositio ad gratiam: unde in eodem instanti est gratiæ infusio, cum prædicto motu liberi arbitrii, ut in secunda parte habitum est. * In quo quidem motu comprehenditur actus pœnitentiæ, ut supra dictū est. Manifestum est autem, quòd formæ, quæ possunt recipere magis & minus, intenduntur & remittuntur, secundum diuersam dispositionem subiecti, ut in secunda parte habitum est. † Et inde est, quòd secundum quòd motus liberi arbitrii, in pœnitentia est intensior uel remissior, secundum hoc pœnitens consequitur maiorem uel minorem gratiam. Contingit autem intensionem motus pœnitentis, quandoq; proportionatam esse maiori gratiæ, quàm illa, a qua ceciderat per peccatum: quandoque autem æquali, quādoque uero minori. Et ideo pœnitens quandoque resurgit in maiori gratia, quàm prius habuerat, quandoque autem in æquali, quandoque etiam in minori, & eadem ratio est de uirtutibus, quæ ex gratia consequuntur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non omnibus diligentibus deum cooperatur in bonum hoc ipsum quòd per peccatum a dei amore cadunt: quod patet in his qui cadunt, & numquam resurgunt, uel qui resurgunt, iterum casuri: sed his tātum, qui secūdum propositū uocati sunt sancti, id est, prædestinatis, qui quotiescumq; cadant, finaliter tamen resurgunt. Cedit ergo eis in bonum hoc, quòd cadunt, non quia sē per in maiori gratia resurgant: sed quia resurgunt in permanentiori gratia: non quidem ex parte ipsius gratiæ, quia quanto gratia est maior, tanto de se est permanentior: sed ex parte hominis, qui tanto stabilius in gratia permanet, quanto est cautior et humilior. unde & gl.* ibidem subdit, quòd ideo proficit eis in bonū, quòd cadunt, quia humiliores redeūt atq; doctiores.

Ar. præced. ad 3.

Aug. loco citato in arg.

AD 2^m dicendum, quòd pœnitentia quantum est de se, habet uirtutem reparandi defectus ad perfectū, & etiam promouendi in ulteriorem statum: sed hoc quandoq; impeditur ex parte hominis, qui remissius mouetur in deum, & in detestationem peccati, sicut etiam in baptismo aliqui adulti consequuntur maiorem uel minorem gratiam, secundum quòd diuersimode se disponunt.

AD 3^m dicendum, quòd assimilatio illa utriusque gratiæ ad lucem uespertinam, & matutinam, fit propter similitudinem ordinis, quia post lucem uespertinam sequuntur tenebræ noctis, post lucem autem matutinam sequitur lux diei, non autem propter similitudinem maioris uel minoris quantitatis. Illud etiam uerbum Apostoli intelligitur de gratia Christi, quæ superat omnem abundantiam humanorum peccatorū: non autem est uerum in omnibus, quòd quanto abundantius peccauit, tanto abundantiorem gratiam consequatur.

sequatur, pensata quantitate habitualis gratiæ. Est tamen superabundans gratia, quantum ad ipsam gratiæ rationem: quia magis gratis beneficium remissionis magis peccatori confertur: quamuis quandoq; abundanter*peccantes, abundanter doleant, & sic abundantiorem habitum gratiæ & uirtutum consequuntur, sicut patet in Magdalena.

*Alias non habetur, ly abundanter peccantes.

¶ Ad id uero, quod in contrarium obiicitur dicendū, quòd una & eadem gratia maior est proficiens quàm incipiens: sed in diuersis hoc non est necesse: unus. n. incipit a maiori gratia, quàm alius habeat in statu profectus, sicut Greg.*dicit in 2. Dialog. Quatenus & præsentes & secuturi omnes agnosceret, Benedictus puer conuersionis gratiam a quanta perfectione cœpisset.

Lib. 2, ca. 8. ante med.

G

ARTICVLVS III.

Vtrum per pœnitentiam restituatur homo in pristinam dignitatem.

§. d. 31. q. 1. ar. 4. q. 1. ad 2, & 4. d. 24 q. 1. ar. 5. q. 3. ad 3. Et d. 19. q. 1. ar. 3 q. 2. ad 2 Et dist. 37. q. 2. ar 2. ad 4. * Gl. ordin. ibid. Refertur in decre. d. 50. ca. quicūq;. * Innoc. 1. epi. 6. ad Agapitum & Maced. habetur d. 50. c. 1. Canon. apud.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd per pœnitentiam non restituatur homo in pristinam dignitatem: quia super illud Amos 5. Virgo Israel cecidit. dicit gloss.* Non negat posse resurgere, sed non resurget uirgo Israel: quia semel aberrans ouis, & si reportetur humeris pastoris, non habet tantam gloriam, quantam quæ numquam erravit. ergo per pœnitentiam non recuperat homo pristinam dignitatem.

H

¶ 2 Præt. Hiero. *dicit, Quicumque dignitatem diuini gradus non custodiunt, contenti fiant animam saluare: reuerti enim in pristinum gradum difficile est. Et Innoc. Papa * dicit, quòd apud Niceam constituti canones, pœnitentes etiam ab infimis officiis clericorum excludunt. non ergo per pœnitentiam homo recuperat pristinam dignitatem.

¶ 3 Præte. Ante peccatum potest aliquis ad maiorē gradum ascendere, non autem hoc post peccatum concēditur pœnitenti: dicitur enim Ezec. 44. Leuitæ qui recesserunt a me, numquam appropinquabunt mihi, ut sacerdotio fungantur. Et sicut habetur in decret. d. 50

I

In decret. d. 50. ca. hi q altari.

in Hilerdensi* concilio legitur, Hi qui sancto altari deseruiunt, si subito in flenda carnis fragilitate corruerint, et domino respiciente digne pœnituerint, officium suorum sic loca recipiant, ut non possint ad altiora officia ulterius promoueri. non ergo pœnitentia restituit hominem in pristinam dignitatem.

SED CONTRA est, quòd sicut in eadem dist. legitur, Greg.*scribens Secundino, dicit, post dignam satisfactionem credimus hominem posse redire ad suū honorem. Et in concilio Agathensi* legitur, contumaces clerici, prout dignitatis ordo permiserit, ab episcopis corrigantur: ita ut cum eos pœnitētia correxerit, gradum suum dignitatemque recipiant.

Greg. lib. 7. sui regist ri ca. 53. circa med. refertur d. 50. ca. Quia sanctitas tua. Refertur d. 50. c. Contumaces, & sumitur ex cōcil. Agathē si c. 2. uel 1. ut aliqui libri habent.

RESPON. Dicendum, quòd homo per peccatum duplicem dignitatem amittit: unam, quantum ad deū, aliam uero, quantum ad ecclesiam: quantum autem ad deum, amittit duplicem dignitatem, unam principalem, qua scilicet computatus erat inter filios dei per gratiam: & hanc dignitatem recuperat per pœnitentiam, quod significatur Lucæ. 15. in filio prodigo, cui pœnitenti pater iussit restitui stolam primā; & anulum, & calciamenta. Aliam uero dignitatem amittit secundariam, scilicet innocentiam, de qua (sicut ibidem legitur) gloriabatur filius senior dicēs, ecce tot annis seruio tibi, & numquam mandatum tuum præteriui: & hanc dignitatem pœnitens recuperare non potest. Recuperat tamen quandoque aliquid maius: quia, ut Greg.*dicit in Homil. de centum ouibus, qui errasse a deo se considerant, damna præcedentia lucris sequentibus recompensant. Maius ergo gaudium de eis fit in cælo: quia & dux in præliо plus eum militem diligit, qui post fugam reuersus hostem fortiter premit, quàm illum qui numquam terga præbuit, & numquam aliquid fortiter fecit. Dignitatem autem ecclesiasticam homo per peccatum perdit, quia indignum se reddit ad ea, quæ competunt dignitati ecclesiasticæ exercenda: quam quidem recuperare prohibetur, uno modo, quia non pœnitet: unde Isidor. ad Missianum* episcopum scribit (sicut in eadem distinct. †legitur cap. Domino.) Illos ad pristinos gradus redire canones præcipiunt, quos pœnitētiæ præcessit satisfactio, uel condigna peccatorum cōfessio. At contra hi, qui a uitio corruptionis nō emēdantur, nec gradum honoris, nec gratiam recipiunt communionis. Secundo, quia pœnitentiam negligenter facit: unde in eadem distin. cap.* si quis diaconus, dicitur, cum in aliquibus nec compunctio humilitatis, nec instantia orandi apparet nec ieiuniis, uel lectionibus eos uacare uideamus, possumus agnoscere si ad pristinos honores redirent, cum quanta negligentia p manerēt. Tertio, si commisit aliquod peccatum, quod habet irregularitatem annexam: unde in eadem dist.* ex concilio Martini papæ dicitur, si quis uiduam, aut ab alio relictam duxerit, non admittatur ad clerum, ꝙ si irrepserit, deiiciat. Similiter si homicidii, aut facto aut p̄cepto, aut cōsilio, aut defensione post baptismū conscius fuerit. Sed hoc non est ratione peccati, sed ratione irregularitatis. Quarto propter scandalū: unde & in eadem dist. legitur c. de his uero, Rabanus* dicit, Hi qui deprehensi uel capti fuerint publice in piurio, furto, atq; fornicatione, & ceteris huiusmodi criminibus, secundū canonū sacrorum instituta a proprio gradu decidant, quia scandalum est populo dei, tales personas super se positas habere: qui autem de prædictis peccatis absconse a se commissis, occulte sacerdoti confitentur, si se per ieiunia & eleemosynas, uigiliasque, & sacras orationes purgare curauerint, his etiam gradu proprio seruato spes ueniæ de misericordia dei promittenda est. Et hoc est quod dicitur extra de qualitate ordinandorum, cap.* quæsitum, Si crimina ordine iudiciario comprobata, uel alias notoria non fuerint, præter reos homicidii, post pœnitētiam in susceptis, uel iam susciendis ordinibus impedire non possunt.

Hom. 34. in euang. in il lud, gaudiū est in cælo super uno.

Alias Massanum. In dec. dist. 50. ca. Dño sancto, parum a principio.

In dec. d. 50 c. si quis Diaconus: circa medium.

Dist. 50. ca. si qs uiduā.

Rabanꝰ in li. Pœn. c. 1. Refertur d. 50. c. de his uero.

In decr. li. 1. tit. 11. Et est de tēporibus ordinationū ca. 17. & est ultimum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd eadem ratio est de recuperatione [d] uirginitatis & de recuperatione innocentiæ, quæ pertinet ad secundariam dignitatem quo ad deum.

D. 1169.

AD 2m dicendum, quòd Hieronymus in uerbis illis non dicit esse impossibile, sed esse difficile hominem recuperare post peccatum pristinum gradū: quia hoc non conceditur nisi perfecte pœnitenti, ut dictum est.* Ad statuta autem canonum, quæ hoc prohibere uidentur, respondet Aug, Bonifacio scribens, ut constitueretur in ecclesia, ne quisquam post alicuius criminis pœnitentiam, clericatum accipiat, uel ad clericatum redeat, uel in clericatu maneat, non desperatione indulgentiæ, sed rigore factū est disciplinæ, alioquin contra claues ecclesiæ datas disputabitur, de quibus dictum est,* Quæcumq; solueritis super terram, soluta erunt & in cælo. Et postea subdit, nam & sanctus

In corp. ar. Aug. in epi. 50. ad Bonifacium, aliquantulum ante finem epist. t. 2.

Eodē loco nunc proxime dicto.

ctus Dauid de criminibus mortiferis egit pœnitentiā, & tamen in honore suo perstitit, & beatum Petrum q̄n amarissimas lachrymas fudit, utique dñm negasse pœnituit, & tñ apostolus permansit: sed non ideo putanda est superuacua posteriorum doctorum diligentia: qui ubi saluti nihil detrahebatur, humilitati aliquid addiderunt: experti, ut credo, aliquorum fictas pœnitentias per affectatas honorum* potentias.

*alias pompas.

A

AD 3m dicendum, quòd illud statutum intelligit de illis, qui publicam pœnitentiam agunt: qui postmodum non possunt ad maiorem prouehi gradum. nam & Petrus post negationem, pastor ouium Christi constitutus est, ut patet Ioan. vlt. ubi etiam Chrys. dicit,* quòd Petrus post negationem & pœnitentiam, ostendit se habere maiorem fiduciam ad Christum: qui. n. in cœna non audebat interrogare, sed Ioanni interrogationem commisit, huic postea & præpositura fratrum credita est, & non solum non committit alteri interrogare quæ ad ipsum pertinent, sed de reliquo ipse pro Ioanne magistrum interrogat.

*Hom. 87. in Ioan. parum ante med, to. 3.

B

ARTICVLVS IIII.

Vtrum opera uirtutū in charitate facta possint mortificari.

3. 2. qō. 132. art. 3. ad 1. & 3. dis. 36. art. 5. ad 1. & 4. dist. 14. q. 2. ar. 3. q. 2. Et dis. 21. qō. 1. art. 1. q. 1. ad 3. Et dis. 22. q. 1. art. 1. ad 6. ex Hebr. 6.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd opera uirtutum in charitate facta, mortificari nō possint. Quod enim non est, immutari non potest: sed mortificatio est quædam mutatio de vita in mortem. cum ergo opera uirtutum postquam facta sunt, iā non sint, videtur quòd ulterius mortificari non possint.

C

¶ 2 Præt. Per opera virtutum in charitate facta, homo meretur vitam æternam: sed subtrahere mercedē merenti, est iniustitia, quæ non cadit in deum. ergo non potest esse, quòd opera virtutum in charitate facta, per sequens mortale peccatum mortificentur.

¶ 3 Præt. Fortius non corrumpitur a debiliori: sed opera charitatis sunt fortiora quibuslibet peccatis: quia vt dicitur Prouerb. 10. Vniuersa delicta operit charitas. ergo videtur ꝙ opera in charitate facta, per sequens mortale peccatum mortificari non possint.

D

SED CONTRA est, quòd dicitur Ezech. 18. Si auerterit se iustus a iustitia sua, omnes iustitiæ eius quas fecerat, non recordabuntur.

RESPON. Dicendum, ꝙ res viua per mortē perdit operationem vitæ. vnde per quandam similitudinem dicuntur res mortificari, quando impediuntur a suo proprio effectu vel operatione. Effectus autē operum virtuosorum, quæ in charitate fiunt, est perducere ad vitam æternam, quod quidem impeditur per peccatum mortale sequens, quod gratiam tollit: et secundum hoc opera in charitate facta, mortificari dicuntur per sequens peccatum mortale,

E

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut opera pctōrū transeunt actu, & manēt reatu, ita opera in charitate facta, postquā transeunt actu, manent merito in dei acceptatione. et secundum hoc mortificant, inquātum impeditur homo, ne consequatur suā mercedē.

AD 2m dicendū, ꝙ sine iniustitia pōt merces subtrahi merenti, q̄n ipse reddidit se indignum mercede per culpam sequentem. nam & ea quæ homo iam accepit, quandoque iuste propter culpam perdit.

AD 3m dicendum, quòd non est propter fortitudinem operum peccati, ꝙ mortificantur opera prius in charitate facta: sed est propter libertatem voluntatis, quæ potest a bono in malum deflecti.

ARTICVLVS V.

Vtrum opera mortificata per peccatum, per pœnitentiam reuiuiscant.

4. dis. 14 q. 2. ar. 3 q. 3. Et dist. 22. qō. 1. ar 1. ad 6. et Hebr. 6. lec. 1. et lec. 3. *q. præced. art. 1.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd opera mortificata per peccatum, per pœnitētiam non reuiuiscant. sicut enim per pœnitentiam subsequentem remittūtur peccata præterita, ita etiam per peccatum sequens mortificantur opera prius in charitate facta: sed peccata dimissa per pœnitentiam non redeunt, vt supra dictum est.* ergo videtur, ꝙ etiam opera mortificata, per charitatem non reuiuiscant.

¶ 2 Præt. Opera dicuntur mortificari, ad similitudinem alialium, quæ moriuntur, vt dictum est: †sed aial mortuum, non pōt iterum vivificari. ergo nec opera mortificata, possunt iterum per pniam reuiuiscere.

† art. p̄ced.

¶ 3 Præt. Opera in charitate facta, merētur gloriam secundum quantitatem gratiæ vel charitatis: sed q̄nque per pœnitentiam homo resurgit in minori gratia vel charitate. ergo non consequitur gloriam secundū meritum priorum operum. et ita videtur, ꝙ opera per peccatum mortificata, non reuiuiscant.

SED CONTRA est, ꝙ super illud Ioel. 2. Reddā vobis annos, quos comedit locusta. dicit* gl. Non patiar perire vbertatem, quam cum perturbatione animi amisistis: sed illa vbertas est meritum bonorū operum, qđ fuit perditum per peccatum. ergo per pœnitentiam reuiuiscunt opera meritoria prius facta.

*gl. interlinearis ibidem.

RESPON. Dicendum, quòd quidam dixerunt, ꝙ opera meritoria per peccatum sequēs mortificata, non reuiuiscunt per pœnitentiam subsequentem, cōsiderantes, ꝙ opera illa non remaneant, vt iterum vivificari possint: sed hoc impedire non potest, quin vivificentur: non. n. habent vim perducendi in vitā ęter nam (quod pertinet ad eorum vitam) solum, ſm ꝙ actu existunt, sed etiam postquam actu esse desinunt, secundum ꝙ remanent in acceptatione diuina. Sic autem remanent quātum est de se, etiam postquam per peccatum mortificātur: quia semper deus illa opera, prout facta fuerunt, acceptabit, & sancti de eis gaudebunt, secundum illud Apoc. 2. Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam: sed ꝙ isti, qui ea fecit, non sint efficacia ad ducendum in vitā æternam, prouenit ex impedimēto peccati superuenientis, p quod ipse redditus est indignus vita æterna. Hoc autem impedimentum tollitur per pœnitentiam, inquantum per eā remittuntur peccata. vnde restat, ꝙ opera prius mortificata, per pœnitentiam recuperant efficaciam perducendi eum, qui fecit ea, in vitam æternam, quod est ea [d] reuiuiscere. Et ita patet, quòd opera mortificata, per pœnitentiam reuiuiscunt.

D. 951.

E

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ opera peccati, per pœnitentiam abolentur secundum se: ita. s. ꝙ ex eis vlterius deo indulgente, nec macula, nec reatus inducatur: sed opera in charitate facta non abolentur a deo, in cuius acceptatione remanēt: sed impedimentum accipiunt ex parte hominis operantis: et ideo remoto impedimento, quod est ex parte hominis operātis, deus implet ex parte sua illud, qđ opa merebant.

AD 2m dicendum, ꝙ opera in charitate facta non mortificantur secundum se (sicut dictum est†) sed solum per impedimentum superueniens ex parte operātis. Animalia autem moriuntur secundum se, inquantum priuantur principio vitæ: et ideo non est simile.

† In corp. art.

AD 3m dicēdum, ꝙ ille qui per pœnitentiam resurgit in

git in minori charitate, consequetur quidem præmiũ essentiale, secundum quantitatem charitatis, in qua inuenitur, habebit tamen gaudium maius de operib⁹ in prima charitate factis, q̃ de operibus quæ in secunda fecit, quod pertinet ad præmium accidentale.

ARTICVLVS VI.

Vtrum per pœnitentiam subsequentem, etiam opera mortua viuificentur.

4 dist. 14. q. 2. art. 3. q. 1 & dist. 15. q. 1. art. 3, q. 4, & 5.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd per pœnitentiam subsequentem etiam opera mortua (quæ scilicet non sunt in charitate facta) viuificentur. Difficilius enim videtur, quòd ad vitam perueniat illud, quod fuit mortificatum (quod numquam fit secundum naturam) quàm illud, quod numquam fuit viuum, viuificetur: quia ex non viuis, secundum naturam aliqua viua generantur: sed opera mortificata, per pœnitentiã viuificantur, vt dictum est.* ergo multo magis opera mortua viuificantur.

Art. 5 ced.

¶ 2 Præt. Remota causa, remouetur effectus: sed causa, quare opera de genere bonorum sine charitate facta, non fuerunt viua, fuit defectus charitatis & gratiæ: sed iste defectus tollitur per pœnitẽtiam. ergo per pœnitentiam opera mortua viuificantur.

In illud Aggæi 1. seminastis &c. tom. 6.

¶ 3 Præt. Hierony. dicit, Si quando videris inter multa mala opera facere peccatorem quẽquam, aliqua quæ iusta sunt, non est tam iniustus deus, vt propter multa mala obliuiscatur paucorum bonorum: sed hoc maxime videtur, quando mala præterita per pœnitentiam tolluntur. ergo videtur, quòd post pœnitentiam deus remuneret priora bona opera in statu peccati facta, quod est ea viuificari.

SED CONTRA est, quòd Apostolus dicit primę Corin. 13. Si distribuero in cibos pauperũ oẽs facultates meas, & si tradidero corpus meũ ita vt ardeã, charitatem aũt non habuero, nihil mihi prodest. hoc aũt non esset, si saltem per pniam subsequentem viuificarentur. non ergo pnia viuificat opera prius mortua.

RESPON. Dicendum, quòd opus aliquod dicitur mortuum dupliciter. vno modo effectiue: quia. s. est causa mortis: et secundum hoc opera peccati dicuntur opera mortua, secundum illud Heb. 9. sanguis Christi emundabit conscientias nostras ab operibus mortuis. hæc igitur opera mortua non viuificantur p pœnitentiam, sed magis abolentur, secundum illud Hebr. 6. Non rursus iacientes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis. Alio modo dicuntur opera mortua priuatiue, s. quia carent vita spirituali, quæ est ex charitate, per quam anima deo coniũgitur, ex quo viuit sicut corpus per animam: et per hunc modum etiam fides, quæ est sine charitate, dicitur mortua, secundum illud Iac. 2. Fides sine operibus mortua est. et per hunc etiam modum omnia opera, quæ sunt bona ex genere, si sine charitate fiant, dicuntur mortua, inquantum. s. non procedunt ex principio vitæ, sicut si dicamus sonum citharæ vocem mortuam. Sic igitur differentia mortis & vitæ in operibus, est secundum comparationem ad principium, a quo procedũt. opera autem non possunt iterum a principio procedere (quia transeunt) & iterum eadem numero resumi non possunt. vnde impossibile est, q̃ opera[d] mortua iterum fiant viua per pœnitentiam. D. 951.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in rebus naturalibus, tam mortua quàm mortificata carent principio vitæ: sed opera dicuntur mortificata non ex parte principij, ex quo processerunt, sed ex parte impedimenti extrinseci. mortua autẽ dicuntur ex parte principij: et ideo non est similis ratio.

AD 2^m dicendum, quòd opera de genere bonorũ sine charitate facta, dicuntur mortua propter defectũ charitatis & gratiæ, sicut principij. hoc autem non præstatur eis per pœnitentiam sequentem, vt ex tali principio procedant. vnde ratio non sequitur.

AD 3^m dicendum, quòd deus recordatur bonorum, quæ quis facit in statu peccati, non vt remuneret ea in vita æterna, quod debetur solis operibus viuis. i. ex charitate factis: sed remunerat ea temporali remuneratione, sicut † Gregorius dicit in hom. de Diuite & Lazaro, q̃ nisi diues ille aliquod bonũ egisset, & in præsenti sæculo remunerationem accepisset, nequaquam ei Abraham diceret, Recepisti bona in vita tua. vel etiam hoc potest referri ad hoc, quod patietur tolerabilius iudicium. vnde dicit † Aug. in lib. de Patientia, nõ possumus dicere, schismatico melius fuisset, vt Christum negando nihil eorum patereretur quæ passus est confitendo, sed æstimandum est,[d] tolerabilius ei futurum iudicium, quàm si Christum negãdo, nihil eorum pateretur, vt illud quod ait Apostolus, Si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest, intelligatur ad regnum cælorum[d] obtinendum, non ad extremi supplicij iudicium tolerabilius subeundum.

hom. 40. in euãg. circa medium illius.

Lib. de patientia, ca. 26. in med. tom. 4.

D. 426. & 1142.

D. 950.

QVAESTIO. XC.

De partibus pœnitentiæ in generali, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de partibus pœnitentiæ.

¶ Et primo in generali.

¶ Secundo in speciali de singulis.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum pœnitentia habeat partes.

¶ Secundo, De numero partium.

¶ Tertio, Quales partes sint.

¶ Quarto, De diuisione eius in partes subiectiuas.

ARTICVLVS I.

Vtrum pœnitentiæ debeant partes assignari.

AD PRIMVM sic procedit. Videtur quòd pœnitentiæ non debeant partes assignari. Sacramẽta. n. sunt, in quibus diuina virtus secretius operatur salutem: sed virtus diuina est vna & simplex. non ergo pœnitentiæ cum sit sacramentum, debent partes assignari.

¶ 2 Præt. Pœnitentia & est virtus, & est sacramentum: sed ei, inquantum est virtus, non assignantur partes, cum virtus sit habitus quidam, qui est simplex qualitas mentis: similiter etiam & pœnitẽtiæ, inquantum est sacramentum, non videtur quòd sint partes assignandæ: quia baptismo & alijs sacramentis non assignantur partes.

¶ *Super Quæstionem nonagesimam.*

IN qõne 90. in qua de partibus pœnitentiæ agitur, scilicet contritione, confessione, & satisfactione, sciẽdum est varias inueniri de hoc opiniones. Scotus namque in 4. sentẽ. dist. 16. qõ. 1. tenet, quòd ista tria nullo mõ sunt partes sacramenti pœnitentiæ. Et fundamentum eius est: quia apud ipsum in eodem 4. dist. 14. q. 4. sacramentum pœnitentiæ est absolutio sacramentalis, cuius nulla pars est contritio, quæ est quoddam spirituale in anima: neque confessio: quia nihil est ipsius sententiæ sacerdotis, sed est actus rei accusantis seipsum: neque satisfactio, quæ sequitur absolutionem sacramentalem. Durandus vero in 4. sent. dist. 14. q. 2. art. 1. tenet sacramentum pœnitentiæ integrari ex absolutione, vt forma, & confessione, vt materia, contritionem vero nõ ponit eius partem, sed dispositionem præuiam: satisfactionem autem pro cõsequente. Auctor autem, vt patet in

4. dist. 16. q. 1. ad 1. q. 1. & 4.

in litera, tenet hæc tria esse partes pœnitentiæ sacramenti ex parte materiæ. Et quoniã Auctoris uia canonizata est abvniuersali synodo sub Eugenio III. vbi sic legimus, Quartũ sacramentum est pœnitentia, cuius quasi materia sunt act⁹ pœnitentis: qui in tres distinguũtur partes, quarũ prima est cordis contritio, ad quã pertinet vt doleat d peccato commisso, cum proposito non peccandi de cetero, secunda est oris confessio, ad quam pertinet vt peccator omnia peccata quorum memoriã habet, suo sacerdoti confiteatur integraliter, tertia est satisfactio pro peccatis, secundũ arbitriũ sacerdotis: quæ quidem præcipue fit per orationẽ, ieiuniũ & eleemosynã. Forma huius sacramẽti sunt uerba absolutionis, quæ sacerdos profert quũ dicit, ego te absoluo. hæc ibi. Ideo sanctæ matris ecclesiæ doctrina mõstrat, tam Scoti quàm Durandi opiniones defi cere: ex hoc. n. quòd pœnitentiæ sacramẽtum constare dicitur ex actibus pœnitentis, ut materia, & absolutione, ut forma, sequitur q̃ sacramẽtum pœnitentiæ non est sola absolutio sacerdotis, ex hoc uero quòd actus pœnitentis, qui sunt ut materia sacramenti, distingui dicuntur in tres partes. s. contritionẽ, confessionem & satisfactionem sequitur quòd non sola confessio ut materia in sacramento pœnitentiæ. Stat ergo solida Auctoris doctrina.

Q. 84. art. 2

D. 852. Li. 2. tex. 31 to. 2.

Q. 84. arti. 1. & 3

Art. seq.

¶ *Super Quæstionis nonagesimæ Articuli secundum.*

IN eiusdem q. ar. 2. in responsione ad primum dubium occurrit circa ipsam responsionem, pro quã to dicit, quòd contritio secundum essentiam non est pars sacramenti: uirtualiter autem pertinet ad exteriorem pœnitentiam, id est, est pars sacramenti, ergo pœnitentiæ nullo modo debent partes assignari.

¶ 3 Præt. Pœnitentię materia est peccatum, ut supra dictum est:* sed peccato non assignantur partes. ergo etiam nec pœnitentia sunt partes assignandæ.

SED CONTRA est, quòd partes sunt, ex quibus perfectio alicuius integratur: sed pœnitentiæ perfectio integratur ex pluribus, scilicet ex contritione, confessione, et satisfactione. ergo pœnitentia habet partes.

RESPON. Dicẽdum, quòd partes rei sunt, in quas materialiter totum diuiditur: habent enim se partes ad totum,[d] sicut materia ad formam. unde in 2.* Physico. partes ponuntur in genere causæ materialis, totum autem in genere causæ formalis. Vbicumque igitur ex parte materiæ inuenitur ali qua pluralitas, ibi est inuenire partium rationem. Dictum est autem supra,* quòd in sacramento pœnitentiæ, actus humani se habẽt per modum materiæ. Et ideo cũ plures actus humani requirantur ad pœnitentiæ perfectionem, scilicet contritio, confessio, & satisfactio (ut infra patebit*) consequens est, quòd sacramentum pœnitentiæ habeat partes.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quodlibet sacramentum habẽt simplicitatem ratione uirtutis diuinæ, quæ in eo operatur: sed virtus diuina propter sui magnitudinem, operari potest & per unum, & per multa, ratione quorum alicui sacramento possunt partes assignari.

AD 2^m dicendũ, quòd pœnitentiæ, secundum quòd est uirtus, non assignantur partes: actus. n. humani, qui multiplicantur in pœnitentia, non comparantur ad habitum uirtutis, sicut partes, sed sicut effectus. unde relinquitur q̃ partes assignentur pœnitentiæ, inquantum est sacramentũ, ad quod actus humani cõparantur, ut materia. In aliis autem sacramẽtis materia non sunt actus humani, sed aliqua res exterior, una, siue simplex, ut aqua uel oleum, siue composita, ut chrisma: et ideo aliis sacramentis non assignãtur partes.

AD 3^m dicendum, quòd peccata sunt materia remota pœnitẽtiæ inquantũ scilicet sunt materia, uel obiectum humanorum actuũ, qui sunt propria materia pœnitentiæ, prout est sacramentum.

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienter assignentur partes pœnitentiæ, cõtritio, confessio, & satisfactio.

AD SECVNDVM sic procedi tur. Videtur quòd inconueni enter assignentur partes pœnitentiæ, contritio, confessio, & satisfactio. Contritio enim est in corde (& sic pertinet ad interiorem pœnitentiam) confessio autem est in ore, & satisfactio in opere, & sic duo ultima pertinent ad exteriorẽ pœnitentiam. Pœnitentia autẽ interior non est sacramẽtum, sed sola pœnitentia exterior, quæ sensui subiacet. non ergo conuenienter assignantur hæ partes sacramento pœnitentiæ.

¶ 2 Præt. In sacramento nouæ legis cõfertur gratia, ut supra habitum est.* sed in satisfactione non cõfertur aliqua gratia. ergo satisfactio non est pars sacramenti.

¶ 3 Præt. Non est idẽ fructus rei, & pars: sed satisfactio est fructus pœnitentiæ, secundum illud Luc. 3. Facite fructus dignos pœnitẽtiæ. ergo non est pars pœnitentiæ.

¶ 4 Præt. Pœnitentia ordinatur contra peccatum: sed peccatum potest perfici solum in corde, per cõsensum, ut in secunda parte habitum est. ergo & pœnitentia. non ergo pœnitentiæ debent partes poni cõfessio oris & satisfactio opis.

SED CONTRA, Videtur quòd debeant poni plures partes pœnitẽtiæ. Pars enim hominis ponitur non solũ corpus, quod est eius materia, sed etiam anima, quę est eius forma: sed tria prædicta,* cũ sint actus pœnitẽtis, se habent sicut materia, absolutio autem sacerdotis se habet per modum formæ. ergo absolutio sacerdotis debet poni quarta pars pœnitentiæ.

RESPON. Dicendum, quòd duplex est pars, ut dicitur in quinto* Metaph. scilicet pars essentiæ, & pars quantitatis. Partes essentię sunt naturaliter qdẽ forma et materia, logice aũt est genus & differentia. Hoc autem modo quodlibet sacramentũ distinguitur in materiã & formã, sicut in partes essentiæ: unde & supra dictũ est,* q̃ sacramenta consistunt in rebus, & uerbis: sed quia[d] quãtitas se tenet ex parte materię, partes quãtitatis sunt partes materiæ. Et hoc modo sacramẽto pœnitẽtię specialiter assignãtur partes, (ut dictũ est*) quãtũ ad act⁹ pœnitẽtis, q̃ sunt materia huius pœnitentiæ, quantum implicat propositum confitendi & satisfaciendi: secundum enim respõsionem hanc non sũt tres sed duæ partes pœnitentiæ, quoniam contritio, ut distinguitur a cõfessione & satisfactione, non est pars pœnitẽtiæ, & sic Auctor sibiipsi contrarius inuenitur.

4. d. 16. q. 1. ar. 1. q. 2. & 4: & dist. 17. q. 3. ar. 3. q. 4. d. 22. q. 2. ar. 1. q. 2. ad 3. Et 2. Co. 7. lect. 3.

¶ Ad hoc dicitur, quod in contritione plura inueniuntur: inter quæ unum est uelle recompensare ad arbitrium sacerdotis. Et ratione huius ponitur prima pars pœnitentię sacramenti, tã quã initium eius, ita quòd actus iste interior, licet secundum se nõ spectet ad exteriorẽ pœnitentiam, ut est tamen ratio & initiũ exterioris pœnitentiæ ad exteriorẽ spectat pœnitentiam. Si cut in aliis uidemus tam bonis quàm malis, quòd interiores actus & passiones, ut sunt rationes exteriorum, ad extrinseca spectant iudicia: aliter enim iudicat offendẽs ex odio, aliter offendens ex ira, &c. Et præter communem hanc rationem specialis in proposito interuenit ratio, quæ ex differẽtia inter recompensatiõnem puræ iustitiæ et recompensationẽ iustitiæ & amicitiæ facile patet. Recompẽsatio enim iustitię attenditur secundum æqualitatem exterioꝝ rem, siue sponte siue inuite fiat recompensatio, ut patet tã in solutione pecuniæ quàm in abscissione membrorum seu uapulatione, &c. satisfactũ est enim iustitiæ etiam si inuitus reus soluerit, aut passus fuerit: recompẽsatio autem iustitię & amicitiæ, nisi sponte fiat a reo, nihil ualet: quoniã non est recõciliatiua. Et quoniam ad sacramentum pœnitentiæ spectat recompẽsatio reconciliatiua, ideo ad hoc denotandum initium, & ratio eius ponitur uelle, recompensare: qđ uelle, quia clauditur in contritione, ideo cõtritio ponit⁹ prima pars

Posita in argumẽto 1.

Li. 5. tex. 7. to. 3

Q. 60. ar. 5. & 6.

D. 945.

1. 2. qu. 72. art. 7

Ar. præc.

pars ſacramenti pœnitentiæ, & dicitur in litera de ea, quòd non ſecundum eſſentiam, ſed uirtualiter, hoc eſt ut eſt initiũ, & ratio recompenſationis, eſt pars ſacramẽti pœnitentiæ. Auctor enim p illa uerba, inquantum.s. implicat propoſitũ confitendi & ſatisfaciendi circũloquitur uolentatem recompenſandi, quam in cor. concluſerat eſſe primam partem pœnitentiæ, Vnde patet, quòd contritio non ſolum ſecundũ ſe, ſed ut eſt prima pars pœnitentiæ, diſtinguitur a confeſſione & ſatisfactione, nam uoluntas recompenſandi diſtinguitur a ſubiectione & ab executione.

¶ Et per hæc patet reſponſio ad Scot. & Duran. utentes hoc argumento.

¶ In eodem ar. in reſponſione ad ſecundum nota diligenter & prædica doctrinã hãc, quòd ſatisfactio ſacramentalis auget gratiã ex hoc, quòd eſt pars ſacramenti. Et potes hoc intelligere ex differentia, quæ eſt inter ſatisfactionem ſacramentalem, & non ſacramẽtalem. nam ſatisfactio ſacramẽtalis ualet non ſolum ſecundum ſe, ſed etiam ex uirtute clauium, ſatisfactio autem non ſacramentalis ualet ſolum ſecundum ſe: quoniam a clauibus non emanauit, quocirca plus prodeſt unꝰ ieiunii dies, aut unum pſalteriũ ex impoſitione confeſſoris, quàm ſine tali impoſitione. Et hinc ſequitur duo. primũ, q̃ pœnitentes exrãt paruam ſatisfactionem uolentes ſibi a confeſſore imponi. ſecundum, quòd cõfeſſores minus bene prouident pœnitentibus, paratis tamen, dando eis leuem pœnitẽtiam: ipſa enim prorogatio ſatisfactionis ſacramentalis uirtute clauium, & augere nata ẽ gratiam, & plus ualere ad ſatisfaciendũ pro peccatis.

¶ In eadem reſponſione ſoluenda oc-

Q.85.ar.3. ad 3.

Q.68.ar.2. & q.69.ar.8.

Ca.4. parte 4. inter finem & medium.

In corp.ar.

4.diſt.16.q.1.ar.1.q.3.

Q.84.ar.3.

currit obiectio Duran. in 4. di. 16. q.1. contra ſatisfactionẽ: quia id non eſt pars ſacramenti, ſine quo ſacramentum eſt cõplerum, uel deficiente una parte ſacramenti ſacramentum nullum eſt: ſed ſine ſubſecuta ſatisfactione, ſacramentum pœnitentiæ iam fuit ueũ ſacramentũ. ergo. ¶ Ad hoc dicitur, q̃ pars eſt duplex, eſſentialis uel integralis. Et ſine parte quidẽ eſſentiali ſacramentum nullũ eſt: ſicut nec homo eſt ſi deſit anima aut corpus. Sed ſine una parte integrali ſacramẽtum uerum quidem, ſed imperfectum eſſe poteſt: ſicut homo ſine manu eſt uerus homo, ſed mancus. Satisfactio autem non ponitur pars eſſentialis ſacramẽti pœnitentiæ, ſed integralis: eſt.n pars actuũ pœnitentis, qui ſunt ut materia ſeu pars eſſentialis ſacramenti: ſicut manus eſt pars corporis humani, quod eſt materia & pars eſſentialis hominis.

¶ *Super Quæſtionis nonageſimæ Articulum tertium.*

IN ar. 3. eiuſdẽ q. in reſponſione ad primum, ſcito quòd peccata cordis, oris, & operis, dupliciter diſtinguuntur inter ſe: primo ſpecifice: ſecundo, gradualiter. Nam ſi ſumatur peccatum, ſecundũ ſuã rationem conſumatum, & diſtinguatur in peccatum cordis, uel oris, uel operis, ſic eſt diſtinctio non ſolum ſpecifica, ſed generica. Nam peccatum cordis eſt illud, quod i ſolo actu interiori conſummatur, ut eſt infidelitas odium Dei, & huiuſmodi. Peccatum uero oris eſt, quod i ipſo ore conſumatur ut contumelia, blaſphemia, detractio, & huiuſmodi. Peccatũ autẽ operis eſt, quod in exteriori opere cõſumatur, ut adulterium, homicidium furtum, & huiuſmodi.

¶ Si uero peccatum aliquod

ius ſacramenti. Dictum eſt autem ſupra, †quòd alio modo fit recompenſatio offenſæ in pœnitentia, & in uindicatiua iuſtitia. Nam in uindicatiua iuſtitia fit recompenſatio ſecundum arbitrium iudicis, non ſecũdum uoluntatem offendentis uel offenſi, ſed in pœnitẽtia fit recõpẽſatio offenſæ ſecundum uoluntatem peccantis, & ſecundum arbitrium dei, in quem peccatur: quia hic non quæritur ſola reintegratio æqualitatis iuſtitiæ, (ſicut in iuſtitia uindicatiua) ſed magis reconciliatio amicitiæ, quod fit dum offendens recompenſat ſecundum uoluntatẽ eius, quem offendit. Sic igitur, requiritur ex parte pœnitentis: primo quidem uoluntas recompenſandi, quod fit per cõtritionẽ: ſecũdo, quòd ſe ſubijciat arbitrio ſacerdotis loco dei; quod fit in cõfeſſione: tertio, quòd recompẽſet ſecundum arbitrium miniſtri dei: quod fit in ſatisfactione, & ideo cõtritio, confeſſio, & ſatisfactio, ponuntur partes pœnitentiæ.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd contritio, ſecundum eſſentiã quidem eſt in corde, & pertinet ad interiorem pœnitẽtiam: uirtualiter autem pertinet ad exteriorem pœnitentiam, inquantum ſcilicet implicat propoſitum confitendi & ſatisfaciendi.

AD 2m dicendum, quòd ſatisfactio confert gratiam, prout eſt in propoſito: & auget eam, prout eſt in executione; ſicut etiã baptiſmus in adultis, vt ſupra dictum eſt†.

AD 3m dicendum, quòd ſatisfactio eſt pars pœnitentiæ ſacramẽti, fructus autẽ, pœnitẽtiæ virtutis.

AD 4m dicendum, quòd plura requiruntur ad bonum, quod procedit ex integra cauſa, quàm ad malũ, quod procedit ex ſingularibus defectibus, ſecundum * Dionyſ. 4. cap. de Diui. nom. & ideo licet peccatum perficiatur in conſenſu cordis, ad perfectionem tamen pœnitentiæ requiritur & contritio cordis, & confeſſio oris, & ſatisfactio operis.

Ad contrarium vero patet ſolutio per ea, quæ dicta ſunt*.

ARTICVLVS III.

Vtrũ prædicta tria ſint partes integrales pœnitentiæ.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd prædicta tria non ſint partes integrales pœnitentiæ. Pœnitentia enim, vt dictum eſt, †contra peccatum ordinatur; ſed peccatum cordis, oris & operis, ſunt partes ſubiectiuæ peccati, & nõ partes integrales: quia peccatum de quolibet horum prædicatur. ergo etiam in pœnitentia contritio cordis, confeſſio oris, & ſatisfatio operis, non ſunt partes integrales.

¶ 2 Præt. Nulla pars integralis in ſe continet aliam ſibi condiuiſam: ſed contritio continet in ſe confeſſionẽ & ſatisfactionem in propoſito. ergo nõ ſunt partes integrales.

¶ 3 Præt. Ex partibus integralibus ſimul, & æqualiter conſtituitur totum: ſicut linea ex ſuis partibus: ſed hoc non contingit hic. ergo prædicta non ſunt partes integrales pœnitentiæ.

SED CONTRA, Illæ dicuntur partes ſtegrales, ex quibus perfectio totius integratur: ſed ex tribus prędictis †integratur perfectio ipſius pœnitẽtię. ergo ſunt partes ſtegrales pœnitentię.

RESPON. Dicendũ, quòd quidam dixerunt hęc tria eſſe partes ſubiectiuas pœnitentię. ſed hoc nõ poteſt eſſe: quia ſingulis partibus ſubiectius adeſt tota[d] virtus toti[o], & ſimul & æqualiter; ſicut tota virtus animalis, inquantum eſt animal, ſaluatur ſ qualibet ſpecie animalis, quæ ſimul & æqualiter diuidunt animal, ſed hoc nõ eſt in proſito. & ideo alij dixerũt, quòd ſunt partes potentiales, ſed nec hoc verum eſſe poteſt: quia ſingulis partibus potentialibus adeſt totum, ſecundum totam eſſentiã: ſicut tota eſſentia animæ adeſt cuilibet eius potentię, ſed hoc non eſt in propoſito. unde relinquitur, quòd prædicta tria ſint partes integrales pœnitentiæ. Ad quarum rationem exigitur, vt totum non adſit ſingulis partibus, neque ſecundum totam virtutem eius, neque ſecũdum totam eius eſſentiã, ſed oĩbus ſimul.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd peccatum, quia rationẽ mali habet, poteſt in vno tantum perfici, vt dictũ eſt. † & ideo peccatum quod in ſolo corde perficitur, eſt vna ſpecies peccati. Alia[a] vero ſpecies eſt peccatũ, quod perficitur in corde & ore, Tertia uero ſpecies eſt peccatum, quod perficitur in corde & opere. & huiuſmodi peccati partes quaſi integrales ſunt, quod eſt ſ corde, & quod eſt ſ ore, & quod eſt in opere. & ideo pœnitẽtię, quę in his tribus perficitur, hęc tria ſunt partes integrales.

AD 2m dicendum, quòd vna pars integralis, poteſt cõtinere totum, licet non ſecundum eſſentiã. Fundamentum enim quodammodo uirtute continet totum ædificium. Et hoc modo contritio continet uirtute totam pœnitentiam.

AD 3m dicendum, quòd omnes partes integrales habent ordinem quendam adinuicẽ: ſed quędam habent ordinem tantum in ſitu, ſiue conſequenter ſe habeant ſicut partes exercitus, ſiue ſe tãgãt ſicut partes acerui, ſiue etiam colligentur, ſicut partes domus, ſiue etiam continuẽtur, ſicut partes lineæ. Quædam uero habent inſup ordinem uirtutis, ſicut partes animalis, quarum prima uirtute eſt cor, & aliæ quodam ordine uirtutis dependent abinuicem. Tertio modo ordinantur ordine temporis, ſicut partes temporis, & motus. Partes igitur pœnitentiæ habent adinuicem ordinem uirtutis & temporis, quia ſunt actus: non autem ordinem ſitus, quia nõ habent poſitionem.

Art. præce. poſitus ſ argu. 1.

D.970.

Art. præce. ad 4.

D.994.

aliquod, quod in opere conſummatur, diſtinguatur in cogitationem, locutionẽ & opus, puta quia primo deliberauit homi nẽ occidere, deinde dicit ſe occiſurum & demum occidit illũ, ſic diſtinctio non eſt ſpecifica: quoniã omnia iſta peccata ſunt unius ſpeciei, ſed eſt gradualis: quoniã gradatim peccatum conſumat ex eo quòd eſt in corde & quòd ẽ in ore, &c. Et ſi bene pſpexeris literã, utrãque, ĩ eadẽ inuenies.

¶ Et hæc tã de hac q̃ſtione, q̃ de toto hoc opere ab Auctore edito dicta ſufficiãt: hic enim felicit trãſitu ad cælestẽ patriam præuentus diuꝰ Thomas ſcribẽdi finem fecit: unde reſidua alio modo tractanda ſunt.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum conuenienter diuidatur pœnitentia in pœnitentiam ante baptiſmum, pœnitentiam mortalium, & pœnitentiam uenialium.

4.d.16 q.1. art.2.q.1.& 5. cor. Et Mat.3.

Q.84.ar.6.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd in conuenienter diuidatur pœnitentia in pœnitentiã ante baptiſmum, pœnitentiam mortalium, & pœnitentiam uenialium. pœnitentia enim eſt ſecunda tabula poſt naufragium (ut ſupra dictum eſt) baptiſmus autẽ prima. Illud ergo quod eſt ante baptiſmum, nõ debet poni ſpecies pœnitentiæ.

¶ 2 Præt. Quod poteſt deſtruere maius, poteſt etiã deſtruere minus: ſed mortale eſt maius peccatum, quàm ueniale. Illa uero pœnitentia, quæ eſt de mortalibus, ea dem etiam eſt de uenialibus. non ergo debent poni diuerſæ ſpecies pœnitentiæ.

¶ 3 Præt. Sicut poſt baptiſmũ peccata uenialiter et mortaliter, ita etiam ante baptiſmum. ſi ergo poſt baptiſmũ diſtinguitur pœnitentia uenialium & mortalium, pari ratione debet diſtingui ante baptiſmum. non ergo cõuenienter diuiditur pœnitentia per has ſpecies.

SED CONTRA eſt, quòd * Aug. in lib. de pœnitentia, ponit prædictas tres pœnitentiæ ſpecies.

In li. de utipœnit. & dẽ medicina pœniten. c.2.t.9

RESPON. Dicendum, quòd hæc diuiſio eſt pœnitentiæ ſecundum quòd eſt uirtus. Eſt autem conſiderandum, quòd quælibet uirtus operatur ſecundum congruentiam temporis, ſicut & ſecundum alias debitas circunſtantias: unde & uirtus pœnitentiæ actum ſuũ habet in hoc tempore, ſecundum quòd conuenit nouæ legi. Pertinet autem ad pœnitentiã, ut deteſtetur peccata præterita, cum propoſito immutandi uitam in melius, quod eſt quaſi pœnitentię finis. Et quia moralia recipiunt ſpeciem ſecundum finem, ut in ſecunda parte habitum eſt, †conueniens eſt, quòd diuerſæ ſpecies pœnitentiæ accipiantur ſecundũ diuerſas immutationes, quas pœnitens intendit. Eſt autem triplex immutatio a pœnitente intenta. Prima quidem per regenerationem in nouam uitam, & hæc pertinet ad pœnitentiam, quæ eſt ante baptiſmum. Secunda autẽ immutatio eſt per reformationem uitæ præteritæ iã corruptæ, et hæc pertinet ad pœnitentiam mortalium poſt baptiſmum. Tertia autem immutatio eſt in perfectiorem operationem uitæ, & hæc pertinet ad pœnitentiã uenialium, quæ remittuntur per aliquem feruentem actum charitatis, ut ſupra dictum eſt.†

1.2.q.1.art. 3. & q. 18. ar.4. & 6

Q.87.ar.2. & 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd pœnitẽtia quæ eſt ante baptiſmum, non eſt ſacramẽtum, ſed eſt actus uirtutis, diſponens ad ſacramentum baptiſmi.

AD 3m dicendum, quòd pœnitentia, quæ delet peccata mortalia, delet etiam uenialia: ſed non conuertitur. Et ideo hæ duæ pœnitentiæ ſe habent, ſicut perfectum & imperfectum.

AD 3m dicendum, quòd ante baptiſmũ non ſunt peccata uenialia ſine mortalibus. Et quia ueniale ſine mortali dimitti non poteſt, ut ſupra dictum eſt, * ideo ante baptiſmum non diſtinguitur pœnitentia mortalium & uenialium.

Q.87.ar.4.

FINIS.

Series chartarum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z,
AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO.

Omnes ſunt quaterniones, præter O O, ſunt quinternio.

ROMAE,
Apud Iulium Accoltum, M D L X X.

SIC·CREDE